

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

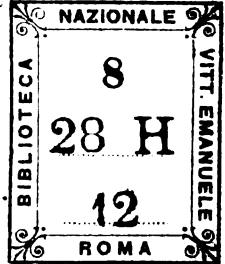
Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

M

1

8. 28. H. 12

SPECVLI MAIORIS VINCENTII BVRGVNDI

PRAESVLIS BELVACENSIS.

ORDINIS PRAEDICATORVM,
THEOLOGI AC DOCTORIS EXIMII,

Tomus Tertius.

QVI SPECVLVM MORALE INSCRIBITVR.

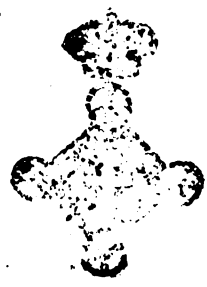
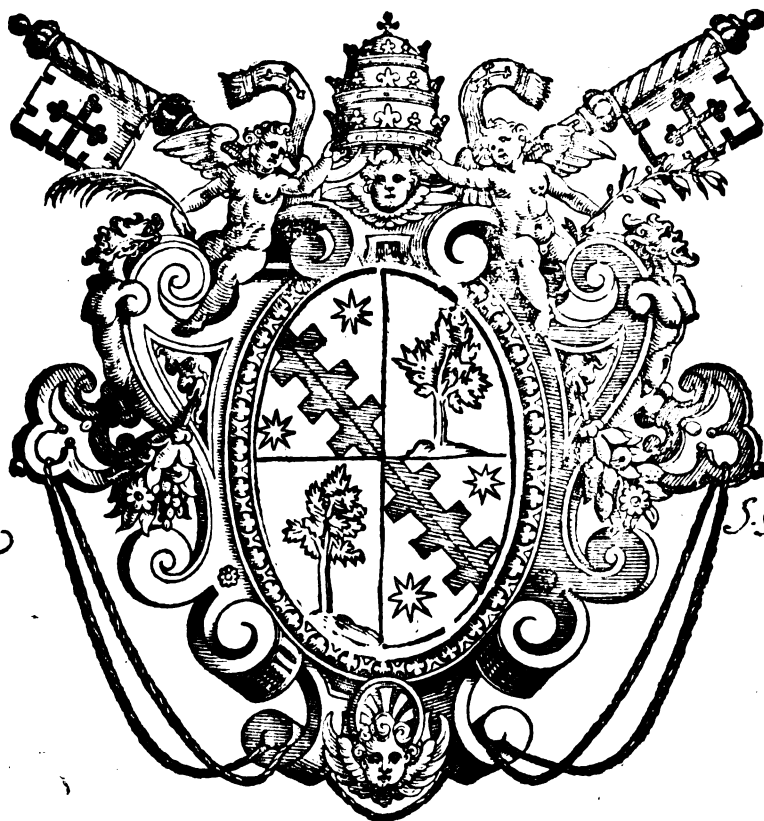
In quo proprietates, & actus omnium virtutum, & vitiorum prosequendo,
tota eruditio Moralis continetur.

OPVS SANE PRAECLARVM,
omnigena eruditione refertissimum, & diu desideratum,

Nunc è tenebris, in quibus iam pridem iacuit, omni adhibita solertia emendatum, in lucem prodit.

Cum Indice Librorum, Capitulorum, Rerum, ac Materiarum locupletissimo.

AD S. D. N. GREGORIVM XIII.
PONTIFICEM MAXIMVM.

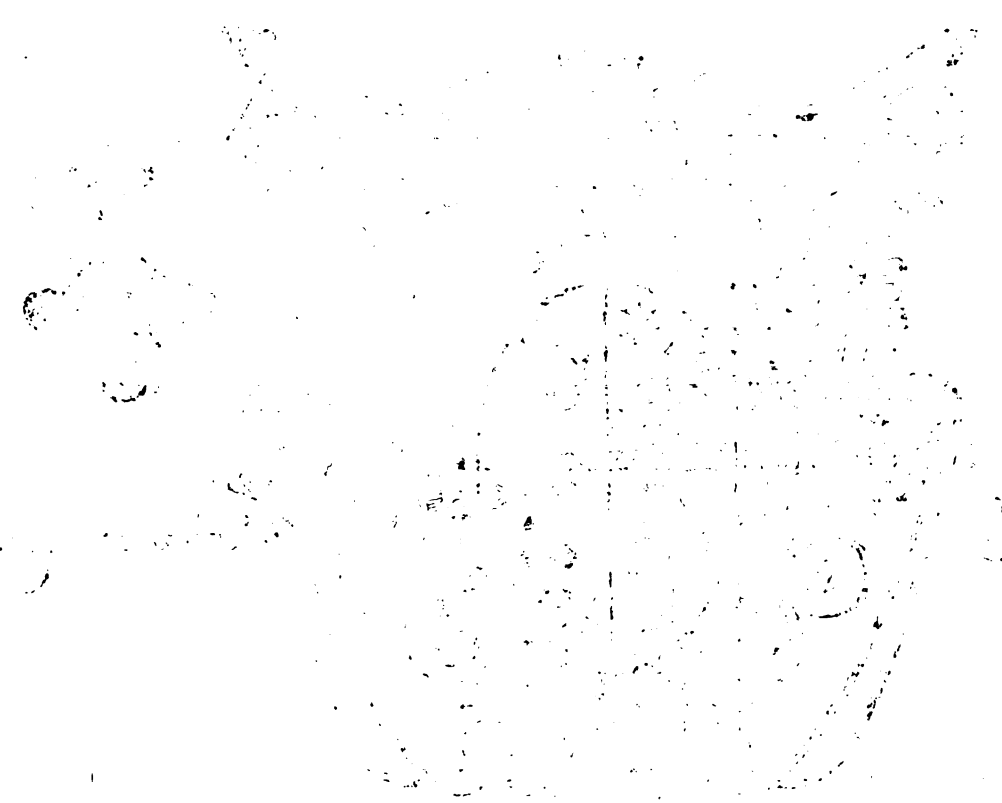
Ex libris Bibliothecae

S. Pudencianae de Urbe

VENETIIS, M D X C I.

Apud Dominicum Nicolinum.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
DEPARTMENT OF CHEMISTRY
CHICAGO, ILLINOIS 60637
U.S.A.
1968

UNIVERSITY OF CHICAGO
DEPARTMENT OF CHEMISTRY
CHICAGO, ILLINOIS 60637
U.S.A.

INDEX RERVM OMNIUM,

QUÆ PRINCIPALITER TRACTATÆ

IN HOC VOLUMINE INVENIUNTUR,

ORDINE ALPHABETICO DESCRIPTARVM,

cum numero ad unumquodq, notabile librorum, partium,
distinctionum, ac foliorum ipsarum.

In quo litera a, primam foliorum faciem, b, verò alteram indicat.

A

A Bominatio, libro primo, parte prima.	distinc. 14.	7.a
Abstinentia, libro primo, parte tertia.	distinc. 94	87.b
Acceleratio bene agendi, libro tertio,	parte sexta. distinc. 2	217.a
Acceptio munerum, lib. tertio, parte septima.	dist. 12	235.a
Acceptio personarum, lib. primo, parte 3.	distin. 53	61.a
Accidia, libro tertio, parte sexta. dist. 1		216.a
Accidia filia, libro tertio, parte sexta. distinctio. 2		217.a
Accusatio, libro primo, parte tertia. distinctio. 55		62.a
Acerbitas paenarum Inferni, libro secundo, parte ter-	tia. distin. 2	146.b
Aetus spirituales vendere, lib. tertio, parte septima.	distinc. 14	137.a
Adiutoria animarum, libro secundo, parte prima.	distinc. 13	134.a
Adinatio, libro primo, parte tertia, distinctio. 69		69.b
Adoratio, libro primo, parte tertia. distinctio. 63		65.a
Aduocatio, libro primo, parte tertia. distinctio. 38		63.a
Adulatio, libro tertio, parte tertia. distinctio. 11.		186.a
Adulterium, libro tertio, parte nona. distinctio. 2		245.b
Affabilitas, libro primo, parte tertia. distinctio. 77		73.b
Ambitio, libro tertio, parte tertia. distinctio. nona.		183.b
Amor, libro primo, parte prima. distinctio. nona,		4.b
Amoris causa, libro primo, parte prima. distim. 10		5.a
Amoris effectus, libro primo, parte prima. dist. 11		5.b
Amore vanitatis, libro tertio, parte tertia. distin. 15		189.a
Antichristus, libro secundo, parte secunda. distinc. 1		135.b

Index Specul. Morale.

Apostasia, libro tertio, parte tertia. distinctio. 30		201.b
Appetitus inanis gloriae, libro tertio, parte tertia.	distinc. 8	185.a
Arrogantia, libro tertio, parte tertia. distinctio. 6		183.a
Astutia, libro primo, parte tertia. distinctio. 46		57.b
De eadem, libro tertio, parte septima. distinctio. 4		228.a
Auaritia, libro tertio, parte septima. distinctio. 1		224.b
Auaritia filia, libro tertio, parte septima. distinctio. 2		224.b, & 225.a
Auaritia aduocatorum, libro tertio, parte septima.	distinc. 13	236.a
Auaritia claustralium, libro tertio, parte septima.	distinc. 18	240.a
Audacia, libro primo, parte prima. distinctio. 30		20.b
De eadem, libro primo, parte tertia. distinctio. 82		78.a
Augurium, libro tertio, parte tertia. distinctio. 28		199.a

B

B Beatitudo, lib. secundo, parte quarta. dist. 1		150.b
Beatitudines, libro primo, parte quarta.	distinc. 8	153.a
Beatitudines animae, libro secundo, parte quarta.	distinctio. 4	152.a
Beatitudines corporis, libro secundo, parte quarta.	distinc. 4	111.b
Beatitudinum cum donis correspondentia, lib. primo,	parte quarta. dist. 23	123.a
Bellum, lib. 3. parte quinta. dist. 12		214.b
Bene agendi dilatio, libro tertio, parte sexta. distin. 2		217.a
Bene agendi acceleratio, ibidem.		217.a
Beneficentia, libro primo, parte tertia. distinctio. 32		49.b
Blasphemia, libro tertio, parte quinta. distinctio. 6		212.a
Blasphemia detestatio, libro tertio, parte 5. distin. 9		213.a

Tom. III.

a

Bla-

I N D E X.

<p><i>Blasphemantium peccata</i>, libro tertio, parte quinta, distn. 10 213.b</p> <p><i>Blasphemandi consuetudo</i>, libro tertio, parte quinta, distn. 7 212.b</p> <p><i>Blasphemia tradentium se Diabolo</i>, libro 3. parte 5. dist. 8 213.a</p> <p><i>Blasphemia in Spiritum sanctum</i>, libro 3. par. quinta, dist. 11 214.a</p> <p><i>Bona consuetudo</i>, libro 3. parte 3. distinctione septima. fol. 185. a</p> <p><i>Bonorum impeditio</i>, libro 3. parte sexta, distnct. 14. folio 223.a</p>	<p><i>Confessionis recommendatio</i>, libro 3. parte decima, dist. 13 260.a</p> <p><i>Consideratio</i>, libro primo, parte tertia, distinctio. 37. folio 53.a</p> <p><i>Consilium</i>, libro primo, parte quarta, distinctio. quarta. folio 107.a</p> <p><i>Consortium mulierum</i>, libro tertio, parte nona, dist. 5. folio 250.a</p> <p><i>Consuetudo</i>, libro tertio, parte tertia, distinctio. septima. folio 184.a</p> <p><i>Contemplatio</i>, libro primo, parte tertia, distinctio. 62. folio 65.a</p> <p><i>Contemptus Dei, & superstitiones obser. lib. 3. par. 3. dist. 18 192.a</i></p> <p><i>Contemptus mundi</i>, libro primo, parte 3. distn. 103. folio 99.a</p> <p><i>Contentio</i>, libro tertio, parte tertia, distinctione 13. folio 187.b</p> <p><i>Continentia</i>, libro primo, parte tertia, distinctione 97. folio 97.a</p> <p><i>Contritio</i>, libro tertio, parte decima, distinctio. sexta. folio 256.a</p> <p><i>Contritionis commendatio</i>, libro 3. parte 10. distn. 7. folio 257.b</p> <p><i>Contritionis effectus</i>, libro 3. parte decima, distn. 8. folio 257.a</p> <p><i>Contumacia</i>, libro tertio, parte tertia, distinctione 24. folio 197.a</p> <p><i>Contumelia</i>, libro tertio, parte quinta, distn. quarta. folio 211.b</p> <p><i>Correctio fraterna</i>, libro primo, parte tertia, dist. 33. folio 49.b</p> <p><i>Cruelitas</i>, libro tertio, parte quinta, dist. duodecima. folio 215.a</p> <p><i>Curiositas</i>, libro tertio, parte tertia, distinctio. secunda. folio 178.a</p> <p><i>Custodia cordis</i>, libro tertio, parte prima, dist. prima. folio 154.a</p> <p><i>Custodia linguę</i>, libro tertio, parte prima, distinctio. 3. folio 154.b</p> <p><i>Custodia sensuum</i>, libro tertio, parte prima, distn. 5. folio 156.a</p>
---	---

C

<p>C <i>Charitas</i>, libro primo, parte 3. distinctio. 24 folio 45.a</p> <p><i>Charitatis actus</i>, libro primo, parte 3. dist. 28 48.a</p> <p><i>Charitatis effectus exteriores</i>, libro primo, parte 3. dist. 32 50.a</p> <p><i>Charitatis effectus interiores</i>, libro primo, parte 3. dist. 29 54.a</p> <p><i>Charitatis obiectum</i>, libro primo, parte 3. distn. 26. folio 46.b</p> <p><i>Charitatis ordo</i>, libro primo, parte 3. distinctio. 27. folio 47.a</p> <p><i>Charitatis subiectum</i>, libro primo, parte 3. distn. 25. folio 45.b</p> <p><i>Castitas</i>, libro primo, parte 3. dist. nonagesima quinta. folio 48.a</p> <p><i>Casualis homicida</i>, libro 3. parte quinta, distinctio. 14. folio 215.b</p> <p><i>Cautio</i>, libro primo, parte tertia, distn. quadragesima. folio 55.a</p> <p><i>Chorea</i>, libro tertio, parte nona, distinctio. sexta. folio 251.a</p> <p><i>Citatio ad extremum iudicium</i>, libro secundo, par. 2. dist. 5 139.a</p> <p><i>Circumspectio</i>, libro primo, parte 3. distinctione 40. folio 54.b</p> <p><i>Clamor</i>, libro tertio, parte quinta, distinctio. tertia. folio 211.a</p> <p><i>Clementia</i> libro primo, parte tertia, distinctio. 98. folio 94.b</p> <p><i>Cogitatio</i>, libro tertio, parte prima, distinctio. secunda. folio 154.a</p> <p><i>Comminatio indiscreta</i>, libro 3. parte 3. distinctio. 12. folio 189.a</p> <p><i>Concupiscentia</i>, libro primo, parte prima, distinctio. 13. folio 6.b</p> <p><i>Confessio</i>, libro tertio, parte decima, distinctio. nona. folio 258.a</p> <p><i>Confessionis effectus</i>, libro 3. parte decima, distn. 14. folio 260.b</p> <p><i>Confessionis impedimenta</i>, libro 3. parte decima, dist. 16 262.a</p> <p><i>Confessio fallax</i>, libro tertio, parte tertia, distinctio. 6. folio 189.a</p> <p><i>Confessio inutilis</i>, libro tertio, parte decima, distn. 15. folio 261.b</p>	<p><i>Annatorum blasphemia</i>, libro 3. parte 5. dist. 6 212.a</p> <p><i>Decime</i>, libro primo, parte tertia, dist. 66. folio 66.a</p> <p><i>Delectationis bonitas, & malitia</i>, libro primo, par. 1. dist. 18 9.b</p> <p><i>Delectationis causa</i>, libro primo, parte prima, dist. 16. folio 8.b</p> <p><i>Delectationis effectus</i>, libro primo, parte 1. distn. 17. folio 9.a</p> <p><i>Deprecatio</i>, libro 3. parte 10. dist. 36 278.a</p> <p><i>Dextio</i>, libro 3. parte 4. dist. 4 206.b</p> <p><i>Desiderium</i>, libro 1. parte 1. dist. 13 6.b</p> <p><i>Desperatio</i>, libro 1. parte 1. dist. 25 223.b</p> <p><i>Item de eadem</i>, lib. 3. parte 6. dist. 15 223.b</p> <p><i>Detestatio accidit</i>, lib. 3. par. 6. dist. 1 216.a</p> <p><i>Detestatio adulationis</i>, lib. 3. par. 3. dist. 11 186.a</p> <p style="text-align: right;">Dete-</p>
---	---

D

I N D E X.

<p><i>Detestatio ambitionis, lib. primo, parte tertia. dist. 9</i> folio 183. b</p> <p><i>Detestatio auaritia, libro tertio, parte septima. dist. 2</i> folio 217. a</p> <p><i>Detestatio blasphemia, libro tertio, par. quinta. dist. 9</i> folio 213. a</p> <p><i>Detestatio desperationis, libro tertio, parte 6. dist. 15</i> folio 223. b</p> <p><i>Detestatio detractionis, libro tertio, parte quarta. dist. 3</i> 205. b</p> <p><i>Detestatio ebrietatis, lib. tertio, parte octaua. dist. 2</i> folio 243. a</p> <p><i>Detestatio gula, libro tertio, parte octaua. dist. 1</i> folio 241. a</p> <p><i>Detestatio ingratitudinis, libro tertio, parte sexta. dist. 12</i> 222. b</p> <p><i>Detestatio inobedientiae, libro tertio, parte tertia. dist. 22</i> 195. a</p> <p><i>Detestatio inuidia, libro tertio, parte 4. distinctio. 1</i> folio 204. b</p> <p><i>Detestatio ira, libro tertio, parte 5. dist. 1</i> 209. b</p> <p><i>Detestatio luxuria, libro tertio, parte nona. dist. 3</i> folio 246. b</p> <p><i>Detestatio periurij, libro tertio, parte septima. dist. 8</i> folio 230. a</p> <p><i>Detestatio rapina, lib. 3. parte septima. distinctio. 10</i> folio 230. b</p> <p><i>Detestatio symonia, libro tertio, parte 7. distinctio. 6.</i> folio 238. b</p> <p><i>Detestatio usura, libro tertio, parte septima. dist. 11</i> folio 232. b</p> <p><i>Detestatio hyppocrisis, lib. primo, parte tertia. dist. 10</i> folio 231. a</p> <p><i>Delectatio, lib. 1. parte prima. dist. 15</i> 58. a</p> <p><i>Deuotio, libro tertio, parte tertia. dist. 6. 1</i> 65. a</p> <p><i>Detractio, lib. 3. parte 4. dist. 3</i> 205. b</p> <p><i>Disciplina, libro primo, parte tertia. dist. 43</i> 55. b</p> <p><i>Discordia, libro tertio, parte tertia. dist. 12</i> 187. a</p> <p><i>Discretio, libro primo, parte tertia. dist. 44</i> 56. b</p> <p><i>Discussio meritorum, libro secundo, parte secunda. dist. 6.</i> 140. a</p> <p><i>Discussorum publicatio, lib. secundo, parte secunda. dist. 7</i> 141. b</p> <p><i>Distinctio preceptorum veteris legis, lib. 1. parte 2. dist. 5</i> 163. b</p> <p><i>Diuinitio, lib. 3. parte tertia. dist. 27</i> 199. a</p> <p><i>Diuinitio per demones, ibidem.</i> 199. a</p> <p><i>Diuinitio per astra, ibidem.</i> 199. a</p> <p><i>Diuinitio per somnia, ibidem.</i> 199. b</p> <p><i>Diuinitio per auguria, ibidem.</i> 199. b</p> <p><i>Diuinitio per sortes, ibidem.</i> 199. b</p> <p><i>Docilitas, libro primo, parte tertia. distinctio. 37</i> folio 32. b</p> <p><i>Dolor, lib. 1. parte prima. dist. 19</i> 10. a</p> <p><i>Doloris bonitas, et malitia, libro primo, parte prima. dist. 23</i> 11. b</p> <p><i>Doloris causa, lib. 1. parte prima. dist. 20</i> 10. b</p> <p><i>Doloris effectus, lib. 1. parte prima. dist. 21</i> 11. a</p> <p><i>Doloris remedia, lib. 1. parte 1. dist. 22</i> 11. b</p> <p><i>Dolus, lib. 1. parte tertia. dist. 46</i> 57. b</p> <p><i>Item de eodem, lib. 3. parte 7. dist. 4</i> 228. a</p> <p style="text-align: center;"><i>Index Specul. Morale.</i></p>	<p><i>Dona Spiritus sancti, libro primo, parte quarta. dist. 1</i> folio 104. b</p> <p><i>Dotes anima, lib. 2. parte 4. dist. 2</i> 151. a</p> <p><i>Dotes corporis, lib. 2. parte 4. dist. 3</i> 151. b</p> <p><i>Dulia, lib. 1. parte tertia. dist. 72</i> 70. b</p> <p style="text-align: center;">E</p> <p>E <i>Brietas, libro tertio, parte octaua. distinctio. 2</i> folio 243. a</p> <p>E <i>Eleemosyna, libro tertio, parte 10. distinctio. 18</i> folio 263. a</p> <p><i>Eleemosynam suadentia, libro tertio, parte decima. distinctio. 19</i> 254. a</p> <p><i>Eleemosynæ effectus, libro tertio, parte 10. distinctio. 21</i> folio 264. a</p> <p><i>Empitio, et venditio, libro tertio, parte 7. distinctio. 5</i> folio 228. a</p> <p><i>Epy. Keya, libro primo, parte tertia. distinctio. 78</i> folio 74. a</p> <p><i>Aequanimitas, libro primo, parte tertia. distinctio. 103</i> folio 99. a</p> <p><i>Erubescencia bonitatis, lib. tertio, parte tertia. dist. 18</i> folio 191. b</p> <p><i>Esuries, lib. 1. parte quarta. dist. 9</i> 112. a</p> <p><i>Euagatio mentis, libro tertio, parte sexta. distinctio. 4</i> folio 218. b</p> <p><i>Eubulia, lib. 1. parte tertia. dist. 44</i> 56. a</p> <p><i>Excessus, libro tertio, parte tertia. distinctio. 14</i> folio 188. b</p> <p><i>Extremum iudicium, libro secundo, parte secunda. distinctio. 4</i> 139. a</p> <p><i>Extremi iudicij meditatio, libro secundo, parte secunda. distinctio. 9</i> 143. a</p> <p><i>Extremum iudicium sequentia, lib. secundo, parte 2. distinctio. 11</i> 144. a</p> <p><i>Exultatio in alterius malo, libro tertio, parte quarta. distinctio. 2</i> 205. a</p> <p style="text-align: center;">F</p> <p>F <i>Assum testimonium, libro tertio, parte quarta. distinctio. 6</i> 208. a</p> <p>F <i>Fides, libro primo, parte tertia, distinctio. 17</i> folio 41. b</p> <p><i>Fidei actus exterior, libro primo, parte tertia, dist. 16</i> folio 41. a</p> <p><i>Fidei actus interior, libro primo, parte tertia, dist. 15</i> folio 40. a</p> <p><i>Fidei effectus, libro primo, parte tertia, distinctio. 19</i> folio 42. b</p> <p><i>Fidei obiectum, libro primo, parte tertia, distinctio. 14</i> folio 37. b</p> <p><i>Fidei subiectum, libro primo, parte tertia, distinctio. 18</i> folio 42. a</p> <p><i>Fornicatio, libro tertio, parte nona, distinctio. secunda.</i> folio 243. a</p> <p><i>Fortitudo virtus, libro primo, parte tertia, distinctio. 30</i> folio 75. a</p> <p><i>Fortitudo donum, libro primo, parte quarta, distinctio. 4</i> folio 107. a</p> <p style="text-align: center;">Tom. III. 2 For</p>
---	---

INDEX.

<i>Fortitudinis partes, libro primo, parte tertia. dist. 8. 3.</i>		<i>Ieiunium malum, libro tertio, parte decima. dist. 30</i>	
<i>folio</i>	78.a	<i>folio</i>	271.a
<i>Fraterna correctio, libro primo, parte tertia. dist. 3. 3.</i>		<i>Ignorantia, libro tertio, parte 2. dist. 5</i>	166.a
<i>folio</i>	78.a	<i>Ignorantia causa, lib. 3. parte sexta. dist. 5</i>	219.a
<i>Fraus emendi, & vendendi, lib. tertio, parte septima.</i>		<i>Impatentia, libro tertio, parte quinta. dist. 3</i>	218.a
<i>distinc. 5</i>	228.a	<i>Impenitentia, lib. 3. parte sexta. dist. 14</i>	223.a
<i>Fraudis species, libro tertio, parte septima. distinc. 6</i>		<i>Imprudentia, libro primo, parte tertia. distinc. 4. 5</i>	
<i>folio</i>	229.a	<i>folio</i>	57.a
<i>Fructus spirituales, lib. primo, parte tertia. distinc. 7.</i>		<i>Impugnatio veritatis, lib. tertio, parte tertia. dist. 3. 1</i>	
<i>folio</i>	109.b	<i>folio</i>	202.b
<i>Fuga, lib. primo, parte prima. dist. 14</i>	49.b	<i>Incarceratio, lib. 3. parte quinta. dist. 13</i>	215.b
<i>Furtum, libro tertio, parte septima. dist. 9</i>	230.b	<i>Incarceratorum visitatio, libro tertio, parte decima.</i>	
<i>Futura predicere, lib. 3. parte tertia. dist. 28</i>	200.a	<i>distinc. 24</i>	267.a

G

 <i>Audium, lib. primo, parte prima. dist. 24</i>	
<i>folio</i>	13.b
<i>Item de eodem, libro primo, parte tertia.</i>	
<i>distinc. 29</i>	48.b
<i>Gloria, libro tertio, parte tertia. dist. 8</i>	185.a
<i>Gloria distinctio, lib. tertio, parte tertia. dist. 8.</i>	185.a
<i>Gloria inanis, libro tertio, parte tertia. dist. 8</i>	185.a
<i>Glorie inanis species, libro tertio, parte tertia. dist. 9.</i>	
<i>folio</i>	183.b
<i>Gnomyn, lib. 1. parte tertia. dist. 44</i>	56.a
<i>Gratia, lib. 1. parte secunda. dist. 11</i>	29.a
<i>Gratie causa, lib. 1. parte secunda. dist. 13</i>	30.b
<i>Gratie diuisio, lib. 1. parte secunda. dist. 13</i>	30.a
<i>Gratie effectus, libro primo, parte 2. dist. 14</i>	31.a
<i>Gratie necessitas, lib. 1. parte secunda. dist. 10</i>	29.a
<i>Gratiarum actio, libro tertio, parte decima, dist. 38.</i>	
<i>folio</i>	279.b
<i>Gratitudo, lib. 1. parte tertia. dist. 74</i>	71.b
<i>Grauedo, libro tertio, parte sexta. dist. 9</i>	221.a
<i>Gula, lib. 3. parte octaua. dist. 1</i>	241.a
<i>Gula filia, ibidem, & species ibidem.</i>	241.a

H

 <i>Aeresis, lib. 3. parte tertia. dist. 30</i>	202.a
<i>Homicidium, lib. 3. parte 5. dist. 14</i>	215.b
<i>Honestas, lib. primo, parte tertia. dist. 93</i>	
<i>folio</i>	86.b
<i>Honor, libro primo, parte tertia. dist. 72</i>	70.b
<i>Honor parentum, libro tertio, parte decima. dist. 25.</i>	
<i>folio</i>	268.a
<i>Hospitalitas, libro tertio, parte 10. dist. 23</i>	266.b
<i>Humilitas, lib. 1. parte tertia. dist. 100</i>	96.a

I

 <i>Astantia, lib. 1. parte tertia. distinc. 77.</i>	
<i>folio</i>	73.a. dist. 5. 189.a
<i>Item de eadem, libro tertio, parte tertia.</i>	
<i>distinc. 5</i>	184.a
<i>Ieiunium, libro tertio, parte decima. dist. 26</i>	268.b
<i>Ieiunium multiplex, libro tertio, parte decima. dist. 27</i>	
<i>folio</i>	270.a
<i>Ieiunij effectus, libro tertio, parte decima. distinc. 29</i>	
<i>folio</i>	270.b

<i>Incentiu luxuria, libro tertio, parte nona. dist. nc. 4</i>	
<i>folio</i>	249.b
<i>Incellus, lib. 3. parte nona. dist. 2</i>	245.b
<i>Inconstantia, lib. tertio, parte sexta. dist. 4</i>	218.b
<i>Incontinentia, libro primo, parte tertia. distinc. 97</i>	
<i>folio</i>	93.a
<i>Indeotio, lib. 3. parte sexta. dist. 13</i>	223.a
<i>Indignatio, lib. 3. parte tertia. dist. 14</i>	188.a
<i>Indiscretio, lib. 3. parte sexta. dist. octaua</i>	220.b
<i>Infernus, lib. 2. parte tertia. dist. 1</i>	145.a
<i>Infidelitas, lib. primo, parte tertia. dist. 20</i>	201.a
<i>Item de eadem, libro tertio, parte tertia. distinc. 30</i>	
<i>folio</i>	49.a
<i>Infirmorum visitatio, lib. tertio, parte decima. dist. 24</i>	
<i>folio</i>	267.a
<i>Ingratitudo, lib. 3. parte sexta. dist. 12</i>	222.b
<i>Iniustitia, lib. primo, parte tertia. dist. 49</i>	59.a
<i>Iniustitia Iudicum, libro primo, parte tertia. dist. 54</i>	
<i>folio</i>	62.a
<i>Iniustitia accusatorum, libro 1. parte tertia. distinc. 55</i>	
<i>folio</i>	62.a
<i>Iniustitia reorum, libro primo, parte tertia. distinc. 56</i>	
<i>folio</i>	62.a
<i>Iniustitia testium, libro primo, parte tertia. distinc. 57</i>	
<i>folio</i>	62.b
<i>Iniustitia aduocatorum, libro primo, parte tertia.</i>	
<i>distinc. 58</i>	63.a
<i>Inobedientia, libro tertio, parte tertia. distinc. 23</i>	
<i>folio</i>	195.a
<i>Inobedientia causa, libro tertio, parte tertia. dist. 24</i>	
<i>folio</i>	196.a
<i>Inquietudo, libro tertio, parte sexta. distinc. 4.</i>	
<i>folio</i>	218.b
<i>Insensibilitas, libro primo, parte tertia. distinc. 92</i>	
<i>folio</i>	86.b
<i>Intellectus potentia anime, libro primo, parte tertia.</i>	
<i>distinc. 38</i>	53.b
<i>Intellectus donum, libro primo, parte quarta. dist. 5</i>	
<i>folio</i>	107.b
<i>Intemperantia, libro primo, parte tertia. distinc. 92</i>	
<i>folio</i>	86.b
<i>Interficere innocentem, libro tertio, parte quinta.</i>	
<i>distinc. 14</i>	215.b
<i>Intimiditas, lib. 1. parte tertia. dist. 82</i>	78.a
<i>Innerecundia peccandi, libro 3. parte tertia. dist. 16.</i>	
<i>folio</i>	189.b
<i>Inuidia, libro 3. parte quarta. dist. 1</i>	204.b
<i>Inuidia filia, lib. 3. parte quarta. dist. 2</i>	205.a

Inuoca.

INDEX.

<i>Inuocatio demonū, libro tertio, parte tertia. dist. 28.</i>	
folio	200. a
<i>Ira passio, lib. 1. parte prima. dist. 31</i>	21. a
<i>Ira causa, lib. 1. parte prima. dist. 32</i>	21. b
<i>Ira effectus, lib. 1. parte prima. dist. 33.</i>	21. b
<i>Ira peccatum, lib. tertio, parte quinta, dist. 1.</i>	209. b
<i>Ira species, ibidem.</i>	210. a
<i>Ira gradus, ibidem.</i>	210. a
<i>Ira filie, lib. 3. parte quinta. dist. 3.</i>	211. a
<i>Irreuerentia Dei, libro tertio, parte tertia, dist. 19.</i>	
folio	201. a
<i>Iubilatio, libro tertio, parte decima. dist. vltima.</i>	
folio	279. b
<i>Iudex, libro primo, parte tertia. dist. 54.</i>	61. b
<i>Iudicium, lib. 1. parte tertia. dist. 40 59. b. & 139. a</i>	
<i>Iudicium temerarium, libro tertio, parte quarta.</i>	
dist. 5.	207. a
<i>Iuramentum, libro primo, parte tertia, distinctio. 68.</i>	
folio	68. b
<i>Ius, libro primo, parte tertia. dist. 47.</i>	58. a
<i>Iustificatio impij, libro primo, parte secunda. dist. 14.</i>	
folio	31. a
<i>Iustitia, lib. 1. parte tertia. dist. 48.</i>	58. b
<i>Iustitiæ partes integrales, libro primo, parte tertia.</i>	
dist. 59.	63. b
<i>Iustitiæ species, lib. 1. parte tertia. dist. 51.</i>	60. a

L

L <i>Anguor spiritualis, libro tertio, parte sexta. dist. 13.</i>	223. a
<i>Laus, libro primo, parte tertia. distinctio. 69.</i>	
folio	69. b
<i>Laus Dei, lib. 3. parte 10. dist. 37</i>	278. b
<i>Lætitia inepta, libro tertio, parte tertia. distinctio. 4.</i>	
folio	182. b
<i>Leuitas mentis, libro tertio, parte tertia. distinctio. 3.</i>	
folio	181. b
<i>Lex æterna, lib. 1. parte secunda. dist. 1.</i>	22. a
<i>Lex naturalis, lib. 1. parte secunda. dist. 2.</i>	22. b
<i>Lex humana, libro primo, parte secunda. distinctio. 3.</i>	
folio	23. b
<i>Lex diuina, libro primo, parte secunda. distinctio. 4.</i>	
folio	24. a
<i>Lex noua, libro primo, parte secunda. distinctio. 7.</i>	
folio	27. a
<i>Legis nouæ ad ve. comparatio, libro primo, parte secunda. dist. 8.</i>	27. b
<i>Legis nouæ contenta, lib. primo, parte secunda. dist. 9.</i>	
folio	28. a
<i>Liberalitas, libro primo, parte tertia. distinctio. 78.</i>	
folio	73. b
<i>Litigium, libro tertio, parte 5. dist. 3.</i>	211. b
<i>Locus extremi iudicij, libro secundo, parte secunda.</i>	
dist. 4.	139. a
<i>Locus Inferni, lib. 2. parte tertia. dist. 1.</i>	145. a
<i>Locus Purgatorij, lib. 2. parte prima. distinctio. 11.</i>	
folio	145. a
<i>Ludus, lib. 3. parte 8. dist. 4.</i>	244. b
<i>Luxuria, lib. 3. parte nona. dist. 1.</i>	245. a
<i>Luxuriæ species, lib. 3. parte nona. dist. 2.</i>	245. b
Index Specul. Morale.	

M

M <i>Magnanimitas, lib. 1. parte tertia. dist. 84.</i>	
folio	78. b
<i>Magnificencia, libro primo, parte tertia.</i>	
distinctio. 85.	79. a
<i>Maledictio, lib. 3. parte quinta. dist. 5.</i>	212. a
<i>Mansuetudo, lib. 1. parte tertia. dist. 98</i>	94. b
<i>Martyrium, lib. 1. parte tertia. dist. 81.</i>	77. a
<i>Memoria, lib. 1. parte tertia. dist. 38.</i>	53. b
<i>Mendacium, lib. 3. parte septima. dist. 7.</i>	229. b
<i>Mendacij species, ibidem.</i>	224. b
<i>Meritum, lib. 1. parte secunda. dist. 15.</i>	31. b
<i>Misericordia, lib. 1. parte tertia. dist. 31.</i>	49. a
<i>Misericordiæ effectus, lib. primo, parte quarta. dist. 10.</i>	
folio	112. b
<i>Misericordia fructus, libro primo, parte 4. dist. 20.</i>	
folio	119. b
<i>Mittitas, lib. primo, parte 4. dist. 9.</i>	112. a
<i>Modestia, lib. 1. parte tertia. dist. 99.</i>	96. a
<i>Modestie species, libro primo, parte tertia, dist. 100.</i>	
folio	96. a
<i>Modestia verborum, lib. primo, parte tertia. dist. 101.</i>	
folio	98. a
<i>Modestia motuum corporis, ibidem.</i>	98. a
<i>Modestia ornatuum, libro primo, parte secunda.</i>	
dist. 102.	98. b
<i>Mollicies, lib. 1. parte tertia. dist. 90.</i>	85. b
<i>Mors naturæ, lib. 2. parte prima. dist. 2.</i>	124. a
<i>Mors spiritualis, lib. 2. parte prima. dist. 7.</i>	129. a
<i>Mors peccati, lib. 2. parte prima. dist. 8.</i>	129. b
<i>Mortis sententia, lib. 2. parte prima. dist. 2.</i>	124. a
<i>Mortis angustia, lib. 2. parte prima. dist. 3.</i>	124. b
<i>Mortis præsentia, lib. 2. parte prima. dist. 4.</i>	125. b
<i>Mortis subitæ causa, lib. 2. parte prima. dist. 6.</i>	128. a
<i>Mortis genera, lib. 2. parte prima. dist. 8.</i>	129. b
<i>Mortis signa, lib. 2. parte prima. dist. 9.</i>	130. b
<i>Morientium differentia, lib. 2. parte prima. distinctio. 5.</i>	
folio	127. b
<i>Mulierum fallacia, lib. 3. parte nona. dist. 5.</i>	250. a
<i>Multiloquium, lib. 3. parte 3. dist. 12.</i>	169. b
<i>Iter de eodem, lib. 3. parte sexta. dist. 7.</i>	199. b
<i>Munerū collatio, lib. 3. parte septima. dist. 12.</i>	235. a
<i>Munerum acceptio, ibidem.</i>	235. a
<i>Mundi consummatio, lib. 2. parte 2. dist. 2.</i>	136. b
<i>Mundi purgatio, libro secundo, parte secunda. dist. 3.</i>	
folio	137. b
<i>Munditia cordis, libro primo, parte quarta. distinctio. 21.</i>	
folio	120. a
<i>Mutilatio membrorum, libro tertio, parte quinta.</i>	
dist. 13.	215. a
<i>Murmur, lib. 3. parte sexta. dist. 7.</i>	219. b

N

N <i>Neigentia, libro tertio, parte sexta. dist. 10.</i>	
folio	221. b
<i>Nocturna pollutio, lib. tertio, parte nona.</i>	
dist. 2.	245. b
<i>Notissimus locus tenendus, lib. 2. parte 1. distinctio. 1.</i>	
folio	123. b

I N D E X.

Novissimum tempus praevidendum, ibidem, fol. 123. b
Novissimus finis praevidendus, ibid. 123. b

P

O

Obedientia, lib. primo, parte tertia. dist. 73
folio 71. a
Obiurgatio iudicis contra impios, libro 2.
parte secunda. dist. 9 143. a
Oblatio, libro primo, parte tertia. distinctio. 65.
folio 65. b
Obsecratio, libro tertio, parte decima, distinctio. 36.
folio 278. a
Observantia, libro primo, parte tertia. distinctio. 71.
folio 70. b
Observantiae species, libro tertio, parte tertia, dist. 72.
folio 70. b
Observantiae superfluitiosa, libro tertio, parte tertia.
distin. 18 200. a
Obstinatio, libro tertio, parte tertia, distinctio. 31.
folio 203. a
Occidere, libro tertio, parte quinta. distinctio. 14.
folio 215. b
Ociositas, libro tertio, parte sexta, distinctio. 6. 219. b
Odiu, libro primo, parte prima, distinctio. 12.
folio 6. a
Odiu Dei, libro tertio, parte quarta. distinctio. 7.
folio 208. b
Odiu peccati, ibidem. 208. b
Odiu proximi, ibidem. 208. b
Obmisso, libro tertio, parte sexta. distinctio. 11.
folio 222. b
Opera necessaria, libro primo, parte prima. dist. 1.
folio 1. a
Operum nostrorum series, libro primo, parte prima.
distin. 2 1. b
Operum nostrorum fructus, libro primo, parte pri-
ma. dist. 3. 2. b
Operum nostrorum principium principale, lib. primo,
parte prima. dist. 4 3. b
Operum nostrorum principia extrinseca, libro primo,
parte secunda. dist. 1. 22. a
Operum nostrorum principia intrinseca, libro primo,
parte prima. dist. 5. 3. b
Oratio, libro tertio, parte decima. dist. 31 271. b
Orationis effectus, libro tertio, parte decima. dist. 34.
folio 275. b
Orationis utilitas, ibidem 273. a
Orationis diuisio, libro tertio, parte decima, dist. 35.
folio 277. b
Item alia, libro tertio, parte decima. distinctio. 36.
folio 278. a
Orationem suadentia, libro tertio, parte decima.
distin. 32. 273. a
Orationem integrantia, libro tertio, parte decima.
distin. 33. 273. b
Orationem expeditam facientia, libro tertio, parte
decima. dist. 33. 274. a
Orationes pro defunctis, libro secundo, parte prima.
distin. 13 134. a
Oscula, libro tertio, parte nona. dist. 2. 245. b

Passio Iesu Christi, libro primo parte quar-
ta. dist. 12 114. b
Passionis Christi utilitas, libro primo, par-
te quarta, dist. 19 117. a
Parfimonia, libro tertio, parte tertia. distinctio. 103.
folio 203. b
Paruificentia, libro primo, parte tertia. distinctio. 85.
folio 79. a
Passionum animae differentia, libro primo, parte pri-
ma. dist. 6 3. b
Passionum animae subiectum, libro primo, parte pri-
ma, dist. 5. 3. b
Passionum animae bonitas, & malitia, libro primo,
distin. 7 4. a
Passionum animae ordo, libro primo, parte prima.
distin. 8. 4. b
Patientia, lib. 1. parte tertia. dist. 86. 79. b
Patientiae multiformitas, libro primo, parte tertia.
distin. 87 80. a
Patientiam roborantia, libro primo, parte tertia.
distinc. 88. 80. b
Patientia in tribulationibus, lib. primo, parte tertia.
distinc. 89 83. a
Patientia contumeliarum, libro tertio, parte quinta.
distinc. 4 166. a
Paupertas, lib. 1. parte 3. dist. 104 109. b. & 112. a
Pax, lib. 1. parte tertia. dist. 30. 49. a
Item de eadem, lib. 1. parte 4. dist. 22 120. b
Peccatum, libro tertio, parte secunda. dist. 1. 163. a
Peccatorum adiuvicem comparatio, lib. tertio, parte
secunda. dist. 3. 164. b
Peccatorum subiectum, libro tertio, parte secunda.
distinc. 3. 165. b
Peccatorum causa generalis, libro tertio, parte secun-
da. dist. 4. 166. a
Peccatorum causa interiores, libro tertio, parte se-
cunda. dist. 5. 166. a
Peccatorum causa exteriores, libro tertio, parte se-
cunda. dist. 6. 166. b
Peccatorum effectus, libro tertio, parte secunda. dist. 8.
folio 167. b
Peccatorum detestatio, libro tertio, parte secunda.
distinc. 19 168. a
Peccatorum defensio, libro tertio, parte 3. distinctio. 6.
folio 166. b
Peccatorum occisio, lib. 3. parte 5. dist. 14. 215. b
Peccatorum mortalium penitentia, libro tertio, par-
te decima. dist. 2 253. a
Peccata causantia alia, lib. 3. parte 2. dist. 15. 171. a
Peccata lingua, lib. 3. parte prima, dist. 3. 154. b
Peccati macula, lib. 3. parte secunda. dist. 17 172. a
Peccatum Prothoplaistorum, libro tertio, parte se-
cunda. dist. 11. 169. a
Peccatum veniale, lib. 3. parte 2. dist. 20. 176. b
Peccati venialis ad mortale comparatio, lib. tertio,
parte secunda. dist. 20. 175. b
Peccatum ex ignorantia, libro tertio, parte secunda.
distin. 5. 166. a
Peccatum ex passione, lib. 3. parte 2. dist. 6. 166. b
Peccatum

I N D E X.

<i>Peccatum ex malitia, libro tertio, parte secunda. distinct. 8</i>	<i>fol. 167. b</i>	<i>Præcepta iustitię, libro primo, parte tertia. distinct. 79.</i>	<i>folio 74. a</i>
<i>Peccati originalis traductio, libro tertio, parte secunda. distinct. 12</i>	<i>170. a</i>	<i>Præcepta moralia veteris legis, libro primo, parte 2. distinct. 6</i>	<i>25. b</i>
<i>Peccati originalis essentia, libro tertio, parte secunda. distinct. 13</i>	<i>170. b</i>	<i>Præservatio a peccato, libro tertio, parte prima, dist. 1.</i>	<i>folio 154. a</i>
<i>Peccati originalis subiectum, libro tertio, parte secunda. dist. 14</i>	<i>ib. b</i>	<i>Præsumptio, libro tertio, parte tertia. distinctio. 25.</i>	<i>fol. 197. b</i>
<i>Peccatum contra naturam, libro tertio, parte nona. distinct. 2</i>	<i>243. a</i>	<i>Præsumptionis causa, libro tertio, parte 3. distinct. 25.</i>	<i>fol. 197. b</i>
<i>Peccandi consuetudo, libro tertio, parte 3. distinct. 7.</i>	<i>folio 184. a</i>	<i>Primitię, libro primo, parte tertia. distinctio. 65.</i>	<i>fol. 65. b</i>
<i>Peccandi libertas, libro tertio, parte tertia. distinct. 6.</i>	<i>folio 183. b</i>	<i>Prodigalitas, libro tertio, parte septima. distinct. 19.</i>	<i>fol. 240. b</i>
<i>Pæna peccati Prothoplaforum, libro tertio, parte 2. distinct. 12</i>	<i>169. a</i>	<i>Proditio, libro tertio, parte septima. distinctio. nona.</i>	<i>fol. 230. b</i>
<i>Pæna iniuste accusantium, libro primo, parte tertia. distinct. 55</i>	<i>62. a</i>	<i>Promissio indiscreta, libro tertio, parte tertia. dist. 12.</i>	<i>fol. 187. a</i>
<i>Pæne Inferni, libro secundo, parte tertia. distinct. 1.</i>	<i>fol. 145. a</i>	<i>Providentia, libro primo, parte tertia. distinctio. 39.</i>	<i>fol. 54. a</i>
<i>Item de eisdem, libro secundo, parte tertia. distinct. 5.</i>	<i>fol. 148. b</i>	<i>Prudentia, libro primo, parte tertia. distinctio. 35.</i>	<i>fol. 51. a</i>
<i>Pænarum inferni acerbitas, libro secundo, parte 3. distinct. 2</i>	<i>146. b</i>	<i>Prudentiæ partes generales, libro primo, parte 3. distinct. 36</i>	<i>52. b</i>
<i>Pænarum inferni eternitas, libro secundo, parte 3. distinct. 3</i>	<i>147. a</i>	<i>Prudentiæ partes integrales, libro primo, parte 3. distinct. 37</i>	<i>52. b</i>
<i>Pænarum inferni meditatio, libro tertio, parte secunda. distinct. 4</i>	<i>148. a</i>	<i>Prudentiæ partes subiectivę, libro primo, parte 3. distinct. 43</i>	<i>56. a</i>
<i>Pæna Purgatorij, libro secundo, parte prima. dist. 11.</i>	<i>fol. 132. a, & 133. b</i>	<i>Prudentia carnis, libro primo, parte tertia. dist. 46.</i>	<i>fol. 57. b</i>
<i>Pæna sacrilegi, libro tertio, parte tertia. distinct. 19.</i>	<i>fol. 192. a</i>	<i>Purgatorium, libro secundo, parte prima. distinct. 10.</i>	<i>fol. 131. b</i>
<i>Pæna symoniaci, libro tertio, parte septima, dist. 15.</i>	<i>fol. 237. b</i>		
<i>Penitentia, libro tertio, parte decima. distinct. prima.</i>	<i>folio 252. b</i>	Q	
<i>Penientiæ effectus, libro tertio, parte decima. dist. 3.</i>	<i>folio 253. b</i>	 <i>Valis debeat esse confessio, libro 3. parte 10. distinct. 12</i>	<i>259. a</i>
<i>Penientiæ commendatio, libro tertio, parte decima. distinct. 4</i>	<i>254. a</i>	<i>Qualia debeant confiteri, libro tertio, parte 10. distinct. 11</i>	<i>259. a</i>
<i>Penientiæ qualitas, libro tertio, parte tertia. dist. 5.</i>	<i>fol. 255. a</i>	<i>Quibus debeat confiteri, libro tertio, parte decima. distinct. 10</i>	<i>254. b</i>
<i>Penientiæ partes, libro tertio, parte decima. dist. 6.</i>	<i>fol. 256. a</i>	<i>Qualitas elemosynę, libro tertio, parte decima. distinct. 22</i>	<i>266. a</i>
<i>Periurium, libro tertio, parte septima. distinct. octava.</i>	<i>fol. 230. a</i>	<i>Qualitas ieiunij, libro tertio, parte 10. distinctio. 28.</i>	<i>fol. 270. a</i>
<i>Perseverantia, libro primo, parte tertia. distinct. 90.</i>	<i>fol. 85. a</i>	<i>Qualitas orationis, libro tertio, parte decima. dist. 53.</i>	<i>fol. 273. b</i>
<i>Pertinacia, libro primo, parte tertia. distinctio. 90.</i>	<i>fol. 188. a</i>	<i>Qualitas satisfactionis, libro tertio, parte decima. dist. 17.</i>	<i>262. a</i>
<i>Item de eadem, libro tertio, parte tertia. distinct. 13.</i>	<i>fol. 187. b</i>	<i>Quare Deus sit laudandus, libro tertio, parte decima. distinct. 27</i>	<i>270. a</i>
<i>Petitio, libro tertio, parte decima. distinctio. 36.</i>	<i>fol. 278. a</i>	R	
<i>Pietas, libro primo, parte tertia. dist. 70</i>	<i>70. a</i>	 <i>Apina, libro tertio, parte septima. distinct. 10</i>	<i>131. a</i>
<i>Item de eadem, libro primo, parte quarta. distinct. 3.</i>	<i>fol. 106. b</i>	<i>Raptus, libro tertio, parte nona. dist. 2.</i>	<i>folio 245. b</i>
<i>Postulatio, libro tertio, parte decima. distinctio. 36.</i>	<i>fol. 278. a</i>	<i>Ratio, libro primo, parte tertia. dist. 38.</i>	<i>folio 54. a</i>
<i>Præcepta charitatis, libro primo, parte tertia. dist. 34.</i>	<i>folio 50. a</i>	<i>Reatus pęne, libro tertio, parte 2. dist. 18</i>	<i>172. a</i>
		<i>Rebellio,</i>	

INDEX.

<i>Rebellio</i> , libro tertio, parte tertia, distinctio. 25. fol. 197.b	<i>Scurrilitas</i> , libro tertio, parte tertia, distinctio. 12. fol. 187.a
<i>Religio</i> , libro primo, parte tertia, distinctio. 61. fol. 64.b	<i>Segnities</i> , libro tertio, parte sexta, distinctio. 3. fol. 218.a
<i>Remedia desperationis</i> , libro tertio, parte sexta, distinctio. 15 223.b	<i>Seipsum occidere</i> , libro tertio, parte quinta, dist. 14. fol. 215.a
<i>Remedia irę</i> libro tertio, parte quinta, distinctio. 2 fol. 214.a	<i>Seminare discordias</i> , libro tertio, parte tertia, dist. 12. fol. 187.a
<i>Remedia malę consuetudinis</i> , libro tertio, parte tertia, dist. 7 185.a	<i>Item de eodem</i> , libro tertio, parte quinta, distinctio. 3. fol. 211.a
<i>Remedia negligentię</i> , libro tertio, parte sexta, distinctio. 10 221.a	<i>Sententię extremę prolatio</i> , libro secundo, parte se- cunda, dist. 10 143.b
<i>Remedia somnolentię</i> , libro tertio, parte sexta, distinctio. 11 221.b	<i>Sententię extremę executio</i> , libro secundo, parte se- cunda, dist. 11 144.a
<i>Remedia tentationum</i> , libro tertio, parte prima, dist. 7. fol. 160.a	<i>Sepelire mortuos</i> , libro tertio, parte decima, distinctio. 24. fol. 267.a
<i>Remedia tristitię</i> , libro primo, parte prima, distinctio. 22. fol. 11.b	<i>Scintilla</i> , libro tertio, parte quinta, distinctio. 12. fol. 215.a
<i>Resignare se Diabolo</i> , libro tertio, parte quinta, dist. 8. fol. 213.a	<i>Signa iudicium præcedentia</i> , libro secundo, parte se- cunda, dist. 2 136.b
<i>Restitutio</i> , libro primo, parte tertia, distinctio. 52. fol. 60.b	<i>Silentium</i> , libro tertio, parte prima, distinctio. 4. fol. 155.b
<i>Resurrectio corporum</i> , libro secundo, parte secunda, di- stin. 3 137.b	<i>Singularitas</i> , libro tertio, parte tertia, distinctio. 6. fol. 184.b
<i>Reuelatio penarum infemi</i> , libro secundo, parte tertia, distin. 6 149.a	<i>Symonia</i> , libro tertio, parte septima, distinctio. 14. fol. 237.a
<i>Reuelatio secretorum</i> , libro tertio, parte tertia, distinctio. 12 187.a	<i>Symonię species</i> , libro primo, parte septima, dist. 17. fol. 139.a
<i>Rixa</i> , libro tertio, parte quinta, distinctio. 11 214.b	<i>Synesis</i> , libro primo, parte tertia, distinctio. 44. fol. 56.a
<i>Rogatio</i> , libro tertio, parte decima, distinctio. 36. fol. 278.a	<i>Sobrietas</i> , libro primo, parte tertia, distinctio. 94. fol. 87.b

S

 <i>Acramenta vendere</i> , libro tertio, parte se- prima, dist. 14 137.a	<i>Solertia</i> , libro primo, parte tertia, distinctio. 38. fol. 54.a
<i>Sacrificium</i> , libro primo, parte tertia, di- stin. 64 65.b	<i>Sollicitudo</i> , libro primo, parte tertia, distinctio. 41. fol. 55.a
<i>Sacrilegium</i> , libro tertio, parte tertia, distinctio 19. fol. 192.a	<i>Sollicitudo temporalium</i> , libro tertio, parte septima, dist. 3 227.b
<i>Sacrilegię species: ibidem.</i> 192.a	<i>Somnolentia</i> , libro tertio, parte sexta, distinctio. 9. fol. 221.a
<i>Sacrilegium locale</i> , libro tertio, parte tertia, dist. 20. fol. 193.b	<i>Sortes</i> , libro tertio, parte tertia, distinctio. 28. fol. 191.b
<i>Sacrilegium personale</i> , libro tertio, parte tertia, di- stin. 19 192.a	<i>Spes passio</i> , libro primo, parte prima, distinctio. 25. fol. 14.a
<i>Sacrilegium reale</i> , libro tertio, parte tertia, distinctio. 21. fol. 195.a	<i>Spes uirtus</i> , libro primo, parte tertia, distinctio. 21. fol. 44.a
<i>Sacrilegium luxurię species</i> , libro tertio, parte nona, dist. 2 245.b	<i>Spei obiectum</i> , libro primo, parte tertia, distinctio. 22. fol. 44.b
<i>Sapientia</i> , libro primo, parte quarta, distinctio. 6. fol. 188.a	<i>Spei subiectum</i> , libro primo, parte tertia, distinctio. 23. fol. 44.b
<i>Satisfactio</i> , libro tertio, parte decima, distinctio. 16. fol. 262.a	<i>Studiositas</i> , libro primo, parte tertia, distinctio. 37. fol. 52.b
<i>Scandalum</i> , libro primo, parte tertia, distinctio. 34. fol. 50.b	<i>Stuprum</i> , libro tertio, parte nona, distinctio. 2. fol. 243.a
<i>Item de eodem</i> , libro tertio, parte tertia, distinctio. 17. fol. 189.b	<i>Suffragium</i> , libro tertio, parte decima, distinctio. 36. fol. 278.a
<i>Scientia</i> , libro primo, parte quarta, distinctio. 3. fol. 106.b	<i>Superbia</i> , libro tertio, parte tertia, distinctio. 1. fol. 177.a
<i>Scisma</i> , libro tertio, parte tertia, distinctio. 30. fol. 203.a	<i>Superbię gradus</i> , libro tertio, parte tertia, distinctio. 2. fol. 178.a
	<i>Superstitio</i> , libro tertio, parte tertia, dist. 27 198.b

Suppli-

I N D E X.

<p><i>Supplicatio, libro tertio, parte decima. distinctio. 36.</i> folio 278.a</p> <p><i>Suspensio sacrorum verborum, ad col. libro tertio, parte 3. dist. 27</i> 200.a</p> <p><i>Suffragatio, libro tertio, parte quarta, distinctio. quarta.</i> fol. 206.b</p>	<p><i>Tumor mentis, libro tertio, parte quarta, distinctio. 3.</i> folio 205.b</p> <p><i>Turpiloquium, libro tertio, parte tertia. distinctio. 12.</i> folio 187.a</p>
---	--

T

<p> <i>Abernarum frequentatio, libro 3. parte 8.</i> distinctio. 3 244.a</p> <p><i>Taciturnitas, libro tertio, parte sexta.</i> dist. 7 219.b</p> <p><i>Taciturnitas indiscreta, libro tertio, parte tertia.</i> distinctio. 12 187.a</p> <p><i>Tactus illiciti, libro tertio, parte nona, distinctio. 2.</i> fol. 243.a</p> <p><i>Tedium vite, libro tertio, parte sexta, distinctio. 14.</i> folio 223.a</p> <p><i>Temperantia, libro primo, parte tertia. distinctio. 91.</i> folio 85.b</p> <p><i>Temperantia partes generales, libro primo, parte 3.</i> dist. 93 86.b</p> <p><i>Temperantia partes subiectiuè, libro primo, parte 3.</i> dist. 94 87.b</p> <p><i>Temperantia partes potentiales, libro primo, parte 3.</i> dist. 97 93.a</p> <p><i>Tempora ieiunanda, libro tertio, parte decima,</i> dist. 26 268.b</p> <p><i>Tentare Deum, libro tertio, parte tertia. distinctio. 18.</i> folio 191.b</p> <p><i>Tentatio Diaboli, libro tertio, parte secunda. dist. 10.</i> fol. 168.a</p> <p><i>Tentatio Prothoplastorum, libro tertio, parte secunda.</i> dist. 11 168.b</p> <p><i>Tentationum genera, libro 3. parte prima. distinctio. 6.</i> fol. 157.b</p> <p><i>Tentationum occasio, libro 3. parte prima. distinctio. 7.</i> fol. 160.a</p> <p><i>Tentationum remedia, ibid.</i> 160.b</p> <p><i>Tentationum utilitas, libro tertio, parte prima. dist. 8.</i> fol. 161.a</p> <p><i>Tempus iudicij, libro secundo, parte secunda. distinctio. 4.</i> folio 139.a</p> <p><i>Trepiditas, libro tertio, parte sexta. distinctio. quarta.</i> fol. 218.b</p> <p><i>Testes, libro 1. parte 3. dist. 57</i> 58.a</p> <p><i>Testes in extremo iudicio, libro secundo, parte secunda.</i> dist. 8 142.a</p> <p><i>Timor vitium Cardinale, libro primo, parte tertia.</i> dist. 82 77.b</p> <p><i>Timor donum, libro 1. parte 4. dist. 2</i> 105.b</p> <p><i>Timor passio, lib. 1. parte 1. dist. 26</i> 15.a</p> <p><i>Timoris causa, lib. 1. parte 1. dist. 28</i> 19.b</p> <p><i>Timoris effectus, libro primo, parte prima. distinctio. 29.</i> fol. 20.a</p> <p><i>Timoris obiectum, libro primo, parte prima. dist. 27.</i> fol. 16.b</p> <p><i>Tristitia, libro 1. parte 1. dist. 19</i> 10.a</p> <p><i>Tristitia de bonis alterius, libro tertio, parte quarta.</i> dist. 2 205.a</p>	<p> <i>Anagloria, libro tertio, parte tertia. dist. 8.</i> folio 185.a</p> <p><i>Vaniloquium, libro tertio, parte 3. dist. 12.</i> folio 219.b</p> <p><i>De eodem, libro tertio, parte 6. dist. 7</i> 219.b</p> <p><i>Vanitas, libro tertio, parte 3. distinctio. decimaquinta.</i> fol. 189.a</p> <p><i>Venditio, libro tertio, parte septima. distinctio. quinta.</i> fol. 228.a</p> <p><i>Verberatio, libro tertio, parte quinta, distinctio. 13.</i> fol. 215.a</p> <p><i>Verbositas, libro tertio, parte sexta, distinctio. septima.</i> fol. 219.b</p> <p><i>Verbum Dei, libro tertio, parte prima, distinctio. decima.</i> fol. 161.b</p> <p><i>Verecundia, libro primo, parte 3. dist. 93</i> 86.b</p> <p><i>Veritas, libro primo, parte 3. dist. 76</i> 73.a</p> <p><i>Veritas vite, doctrina, iustitia, libro tertio, parte 3.</i> dist. 31 202.b</p> <p><i>Vindicatio, libro primo, parte 3. dist. 75</i> 72.a</p> <p><i>Virginitas, libro primo, parte 3. dist. 96</i> 89.a</p> <p><i>Item de eadem, in fine libri.</i> 89.a</p> <p><i>Virtus Crucis, libro primo, parte quarta. dist. 19. in fine capituli</i> 117.a</p> <p><i>Virtutum essentia, libro primo, parte 3. distinctio. prima.</i> fol. 32.a</p> <p><i>Virtutis subiectum, libro primo, parte 3. distinctio. 2.</i> fol. 32.a</p> <p><i>Virtutum intellectualium distinctio, libro 1. parte 3.</i> dist. 3 33.b</p> <p><i>Virtutum moralium ab intellectualibus distinctio. lib. 1.</i> parte 3. dist. 4 33.a</p> <p><i>Virtutum moralium a passionibus distinctio, libro 1.</i> par. 3. dist. 5 13.b</p> <p><i>Virtutum moralium ab invicem distinctio, lib. 1. parte 3. dist. 6</i> 34.a</p> <p><i>Virtutum Cardinalium dist. lib. 1. par. 3. dist. 7</i> 34.b</p> <p><i>Virtutes theologicæ, lib. 1. par. 3. dist. 8</i> 35.a</p> <p><i>Virtutum causa, lib. 1. par. 3. dist. 9</i> ib.a</p> <p><i>Virtutum connexio, lib. 1. par. 3. dist. 10</i> 35.b</p> <p><i>Virtutum equalitas, lib. 1. par. 3. dist. 11</i> 36.a</p> <p><i>Virtutis medium, lib. 1. par. 3. dist. 12</i> 36.b</p> <p><i>Virtutum duratio, lib. 1. par. 3. dist. 13</i> 36.b</p> <p><i>Virtutes Cardinales, lib. 1. par. 3. dist. 35</i> 51.a</p> <p><i>Virtutes prudentiæ adiunctæ, lib. 1. par. 3. dist. 44. 65. b</i> 64.a</p> <p><i>Virtutes iustitiæ annexæ, lib. 1. par. 3. dist. 40</i> 64.a</p> <p><i>Visio Tundali, lib. 2. par. 3. dist. 6</i> 149.a</p> <p><i>Visio Caroli, ibidem</i> 149.a</p> <p><i>Visitare infirmos, libro tertio, parte 10. dist. 24.</i> 267.a</p> <p><i>Vitia vel peccata, lib. 3. par. 2. dist. 1</i> 163.a</p> <p><i>Vitia fortitudini opposita, lib. 1. par. 3. dist. 82</i> 77.b</p> <p><i>Vitia iustitiæ opposita, lib. 1. par. 3. dist. 53</i> 61.a</p> <p><i>Vitia magnanimitati opposita, libro 1. par. 3. dist. 85.</i> folio 79.a</p> <p style="text-align: right;"><i>Vitia</i></p>
---	--

INDEX.

Vitia prudentiæ opposita, libro primo, parte tertia,
distin. 45. & 46 57.a
Vitia temperantiæ opposita, lib. 1. par. 3. distin. 92.
fol. 86.b
Voluntas Dei, lib. 3. par. 3. dis. 24 197.a
Votum, lib. 1. par. 3. dis. 67 66.b
Vsura, lib. 3. par. 7. dis. 11 232.b

X

Christi incarnatio, libro primo, parte quarta.
distin. 11 114.a
Christi passio, lib. 1. par. 4. dis. 12 114.b
Christi passionis utilitas, lib. 1. par. 2. dis. 19 31.b

Y

Yronia, libro primo, parte tertia, distin. 76.
folio 73.a
Yppocrisis, libro tertio, parte tertia, distin. 10.
folio 185.a
Ydolatria, libro 3. parte 3. distin. vigesimaquarta.
folio 197.a

Z

Zelus, libro primo, parte prima, distinctio. 24.
folio 22.a

FINIS.

I N D E X
M A T E R I A R V M O M N I V M,
R E R V M Q V E N O T A B I L I V M,
Q V A E I N S P E C V L O M O R A L I V I N C E N T I I

continentur, ordine alphabetico distinctus:

Et ut lector vno oculi ictu omnia facile inuenire possit, præter locupletissimas, alias allegationes, quas opportunas esse iudicauimus; adiecimus litteras a, & b, quarum prima anteriorem paginæ faciem, & altera posteriorem indicat.

A

MOR in generali, lib. 1. parte prima, dist. 9 fol. 4. b

Amoris causa, lib. 1. p. 1. dist. 10 5. a

Amoris effectus, lib. 1. p. 1. dist. 11 5. b

Abominatio, lib. 1. p. 1. dist. 14 7. a

Audacia, lib. 1. p. 1. dist. 30 20. b

Accusatio iniusta, quæ sit, lib. 1. p. 3. dist. 55 62. a

Adoratio quid sit, lib. 1. p. 3. dist. 63 65. a

Affabilitas quid sit, lib. 1. p. 3. dist. 77 73. b

Audacia an sit peccati, lib. 1. p. 3 78. a

Aequanimitas modestia circa vsus rerum exteriorum, lib. 1. p. 3. dist. 103 99. a

Afflictio passionis Domini multiplex, lib. 1. par. 3. dist. 14 115. a

Antichristi persecutio, libro secundo, parte secunda, dist. 1 135. b

Attestatorum discrepatio, libro secundo, parte secunda, dist. 9 143. a

Auditus qualitates ponuntur, libro tertio, parte prima 156. b

Apostasia, quæ sit, lib. 3. p. 3 202. b

Accidia quid sit, lib. 3. p. 6. dist. 1 216. a

Accidia filia, ibid. dist. 2 217. a

Auaritia in generali consideratur, libro tertio, parte septima, dist. 2 224. b

Auaritia detestatio, lib. eod. p. ead. dist. 2 225. a

Astutia quid sit, lib. 3. p. 7. dist. 4 228. a

Auaritia aduocatorum quanta sit, libro tertio, parte septima, dist. 14 236. a

Auaritia claustralium, libro tertio, parte septima, dist. 18 240. a

B

ENIFICENTIA, libro primo, parte secunda, dist. 32 49. b

Beatitudines in generali consideratur, lib. 1. p. 4. dist. 8 111. b

Beatitudinum correspondentia donis, lib. 1. p. 4. dist. 23 123. a

Beatitudines corporis, & anima, libro secundo, parte quarta 159. b

Index Mat. Spec. Mor.

Beatitudines in generali, ibid. dist. 1 eod. b

Beatitudines septem partes ad animam pertinentes, lib. 2. p. 4. dist. 3 152. a

Beatitudinis corporis septem partes, libro secundo, parte quarta, dist. 4 153. a

Blasphemia, lib. 3. p. 5. dist. 6. f. 212. a, & dist. 7. f. eod. b, & distinct. 8. f. 213. a, & dist. 9. f. 213. b, & dist. 11 214. a

Bellum filia iræ, lib. 3. p. 5. dist. 12 214. b

C

CHARITAS, lib. 1. p. 3. dist. 24 45. a

Charitas per comparationem ad subiectum, lib. 1. p. 3. dist. 25 45. b

Charitatis obiectum, lib. 1. parte tertia, dist. 26 46. b

Charitatis ordo, libro primo, parte tertia distinctio. 27 47. b

Charitatis actus, libro primo, parte tertia, distinctio. 28 48. a

Correctio fraterna, libro primo, parte tertia, distinctio. 33 49. b

Charitatis præcepta, libro primo, parte tertia, distinctio. 34 50. a

Consideratio, quæ sit habenda, libro primo, parte tertia, dist. 37 53. a

Circumspectio, libro primo, parte tertia, distinctio. 40 54. b

Causio pars prudentiæ, libro primo, parte tertia, dist. 40 55. a

Castitas quid sit, libro primo, parte tertia, distinctio. 95 88. a

Clementia, & mansuetudo, libro primo, parte tertia, dist. 98 94. b

Conditio detestanda pœnas inferentium, lib. 1. p. 4. dist. 15 115. b

Comparatio Passionis Christi ad ipsum patientem, lib. 1. p. 4. dist. 16 115. b

Corporum resurrectio, libro secundo, parte secunda, dist. 3. 137. b

Cordis custodia, lib. 3. p. 1 154. a

Cogitatio, lib. 3. p. 1. dist. 2 154. a

Contentio quid sit, lib. 3. p. 3. dist. 13 187. b

Tom. III.

I N D E X.

<i>Contumacia qua fit, libro tertio, parte tertia, distinctio. 24</i>	197. b
<i>Contumelia filia irae, libro tertio, parte quinta, distinctio. 4</i>	211. b
<i>Crudelitas filia irae, lib. 3. p. 5</i>	215. a
<i>Chorea vitanda, libro tertio, parte nona, distinctio. 6</i>	251. a
<i>Contritio qua fit, libro tertio, parte decima, distinctio. 6</i>	256. a
<i>Contritionis motiva, libro tertio, parte decima, distinctio. 7</i>	256. b
<i>Contritionis effectus, libro tertio, parte decima, distinctio. 8</i>	257. a
<i>Confessio consideratur, ibid. dist. 6</i>	258. a
<i>Confessio facienda proprio sacerdoti, distinctio. 10. ibid.</i>	258. b
<i>Confiteri de quibus, quis tenetur, ibidem distinctio. 11</i>	259. a
<i>Confessionem commendantes, ibid. dist. 12</i>	eod. a
<i>Confessionis motiva, ibid. dist. 13</i>	260. a
<i>Confessionis effectus, ibid. dist. 14</i>	eod. b
<i>Confessio inuicilis, ibid. dist. 15</i>	261. b
<i>Confessionem impediencia, ibid. dist. 16</i>	262. a

D

D <i>Esiderium, libro primo, parte prima, distinctio. 13</i>	6. b
<i>Delectatio, libro primo, parte prima, distinctio. 15</i>	8. a
<i>Delectationum causa, libro primo, parte prima, distinctio. 16</i>	8. b
<i>Delectationis effectus, libro primo, parte prima, distinctio. 17</i>	9. a
<i>Delectationum malitia, vel bonitas, libro primo, parte prima, dist. 18</i>	9. b
<i>Dolor, & tristitia, libro primo, parte prima, distinctio. 19</i>	10. a
<i>Doloris causa, libro primo, parte prima, distinctio. 20</i>	10. b
<i>Doloris, vel tristitia effectus, libro primo, parte prima, dist. 21</i>	11. a
<i>Doloris, vel tristitia remedia, libro primo, parte prima, dist. 22</i>	11. b
<i>Doloris, vel tristitia bonitas, vel malitia, lib. 1. p. 1. distinctio. 23</i>	11. d
<i>Docilitas, & eius qualitates, libro primo, parte tertia, dist. 37</i>	52. b
<i>Disciplina pars prudentia, libro primo, parte tertia, dist. 42</i>	55. b
<i>Discretio qua fit, libro primo, parte tertia, distinctio. 44</i>	56. b
<i>Deuotio qua, & contemplatio libro primo, parte tertia, dist. 62</i>	65. a
<i>Decima quomodo soluenda, libro primo, parte tertia, dist. 66</i>	66. a
<i>Divini nominis assumptio, libro primo, parte tertia, dist. 69</i>	69. b
<i>Dulia pars obseruantia, libro primo, parte tertia, dist. 72</i>	70. b
<i>Dona in generali, lib. 1. p. 4. dist. 1</i>	104. b

<i>Dona in speciali, lib. 1. p. 4. dist. 2</i>	105. b
<i>Donum Pietatis, libro primo, parte quarta, distinctio. 3</i>	106. b
<i>Donum intellectus, lib. 1. p. 4. dist. 5</i>	107. b
<i>Donum sapientiae, lib. 1. p. 4. dist. 6</i>	108. a
<i>Deuotio computientium Christo, libro primo, parte quarta, dist. 18</i>	116. b
<i>Discussorum publicatio, libro secundo, parte secunda, dist. 7</i>	141. b
<i>Dotes in generali, libro secundo, parte quarta, distinctio. 2</i>	151. a
<i>Dotes corporis, lib. eod.</i>	eod. b
<i>Discordia quid fit, libro tertio, parte tertia, distinctio. 12</i>	187. a
<i>Dei contemptus quis fit, libro tertio, parte tertia, dist. 18</i>	192. a
<i>Diuinitio quid fit, libro tertio, parte tertia, distinctio. 17</i>	199. a
<i>Derractio quid fit, libro tertio, parte quarta, distinctio. 3</i>	205. b
<i>Derisio quid fit, ibid.</i>	206. b
<i>Desperatio quid fit, libro tertio, parte sexta, distinctio. 15</i>	223. b
<i>Deus quare laudandus, libro tertio, parte decima, distinctio. 37</i>	278. b

E

E <i>Nubulia, synesis, & gnomin virtutes adiuncta prudentiae, libro primo, parte tertia, dist. 44</i>	56. a
<i>Epykaya quid fit, lib. 1. p. 3. dist. 78</i>	74. a
<i>Excessus quid fit, libro tertio, parte tertia, distinctio. 14</i>	188. b
<i>Erubescencia bonitatis, libro tertio, parte tertia, distinctio. 18</i>	191. b
<i>Ebrietas qua fit, lib. 3. p. 8. dist. 2</i>	243. a
<i>Elecmofyna quomodo facienda, lib. 3. p. 10. dist. 18. f. 263. a, & dist. 19</i>	eod. b
<i>Elecmofyne faciendae motiva, ibid. dist. 20</i>	264. a
<i>Elecmofyne effectus, ibid. dist. 21</i>	264. a
<i>Elecmofynarum qualitas, libro eodem, distinctio. 32</i>	266. a

F

F <i>Idei obiectum, libro primo, parte tertia, distinctio. 14</i>	37. b
<i>Fidei actus, libro primo, parte tertia, distinctio. 15</i>	40. a
<i>Fidei actus exterior, libro primo, parte tertia, distinctio. 16</i>	41. a
<i>Fidei habitus, libro primo, parte tertia, distinctio. 17</i>	41. a
<i>Fidei subiectum, libro primo, parte tertia, distinctio. 18</i>	42. a
<i>Fidei effectus, libro primo, parte tertia, distinctio. 19</i>	42. a
<i>Fidei vitia opposita, libro primo, parte tertia, distinctio. 20</i>	43. b
<i>Fortitudo quid fit, lib. 1. p. 3. dist. 80</i>	75. a

Fortitudi-

INDEX.

Fortitudinis partes in generali, libro primo, parte tertia, dist. 83 78.a
Fortitudo quid sit, libro primo, parte quarta, distinctio. 4 107.a
Fructuum consideratio, libro primo, parte quarta, dist. 7 109.b
Fraus est proprie perceptio, alterius per factum, lib. 3. p. 7. dist. 5 228.a
Fraudulencia, quae sit, ibid. dist. 6. 229.a
Furtum consideratur, lib. 3. p. 7 230.b

G

G *Audium, lib. 1. p. 1. dist. 24* 13.b
Gratta, libro primo, parte secunda, dist. 10. 29.a
Gratia diuisio, libro primo, parte secunda, distinctio. 12 30.a
Gratia causa, libro primo, parte secunda, distinctio. 13 30.b
Gratia effectus, libro primo, parte secunda, distinctio. 14 31.b
Gratia meritis effectus, libro primo, parte secunda, dist. 15 31.a
Gaudium in generali, libro primo, parte tertia, distinctio. 29 48.b
Gratitudo quid sit, libro primo, parte tertia, distinctio. 74 71.b
Gustus quid sit, lib. 3. p. 1. 157.a
Graedo, & somnolentio, libro tertio, parte sexta, distinctio. 9 221.a
Gula consideratur, libro tertio, parte octaua, distinctio. 1 241.a
Gratiarum actio, libro tertio, parte decima, distinctio. 38 279.a

H

H *Humano operum necessitas, lib. 1. p. 1. dist. 1* 1.a
Hipocrisis appetitus apparentia, lib. 3. p. 3. dist. 10 185.a
Heresis, an sit species infidelitatis, lib. 3. p. 3. distinctio. 30 202.a
Homicidium quid sit, libro tertio, parte quinta, distinctio. 14 215.b
Hospitalitas, libro tertio, parte decimo, distinctio. 23 266.b

I

I *Ra, lib. 1. p. 1. dist. 31* 21.a
Ira causa effectiua, lib. 1. p. 1. dist. 32 21.b
Ira effectus, lib. 1. p. 1. dist. 33 21.b
Intelligentia in generali, libro primo, parte tertia, dist. 38 54.a
Imprudencia vitium appositum prudentia, lib. 1. p. 3. dist. 45 57.a
Iustitiae obiectum, libro primo, parte tertia, distinctio. 47 58.a
Iustitiae consideratio, lib. 1. p. 3. dist. 48 58.b
Index Mat. Spec. Mor.

Iudicium quid sit, libro primo, parte tertia, distinctio. 50 59.b
Iustitia partes, quae sint, libro primo, parte tertia, dist. 51 60.a
Iudicis iniustitia, libro primo, parte tertia, distinctio. 54 61.b
Iniustitia, quae sit, libro primo, parte tertia, distinctio. 56 62.a
Iniustitia testium, libro primo, parte tertia, distinctio. 57 62.b
Iniustitia aduocatorum, libro primo, parte tertia, distinctio. 58 63.a
Iustitia partes, lib. 1. p. 3. dist. 59 63.b
Iustitiae annexae virtutes, libro primo, parte tertia, distinctio. 60 64.a
Iuramentum quid sit, libro primo, parte tertia, distinctio. 68 68.b
Iactantia quid sit, libro primo, parte tertia, distinctio. 77 73.a
Ironia quid sit, libro primo, parte tertia, distinctio. 77 73.b
Iustitiae praecipua, libro primo, parte tertia, distinctio. 79 74.a
Intemiditas quid sit, libro primo, parte tertia, distinctio. 82 78.a
Incarnatio filij Dei, libro primo, parte quarta, distinctio. 11 114.a
Iudicium finale, & extremum, libro secundo, parte secunda, dist. 1 135.b
Iudicium futurum, libro secundo, parte secunda, distinctio. 4 139.a
Iudicij terror, libro secundo, parte secunda, distinctio. 5 139.a
Iudicium subsequencia, libro secundo, parte secunda, dist. 7. 144.b
Infernus quod sit, & situs eius ponitur, lib. 2. p. 3. distinctio. 1 145.a
Inferni acerbitas penarum, libro secundo, parte tertia, dist. 2 146.b
Inferni aternitas penarum, libro secundo, parte tertia, dist. 3 147.a
Inferni penarum recordantium utilitas, lib. 2. p. 3. dist. 4 148.b
Inferni aternitas, & acerbitas penarum, lib. 2. p. 3. dist. 5 148.a
Innocentiae perfecta consecutio, & praeseruatio a peccatis differitur, lib. 3. p. 1. dist. 1 154.a
Iactantia quid sit, libro tertio, parte tertia, distinctio. 5 184.a
Inanis gloria peccatum, libro tertio, parte tertia, distinctio. 8 185.a
Inanis gloria species, & filia, libro tertio, parte tertia, dist. 9 183.b
Ironia quid sit, lib. 3. p. 3. dist. 11 186.a
Indignatio filia inanis gloria, libro tertio, parte tertia, dist. 14 188.b
Irreuerentia, & sacrilegium quid sit, libro tertio, parte tertia, dist. 19 192.a
Inobedientia, quae sit, lib. 3. p. 3. dist. 22 195.a
Inobedientiae cause, lib. 3. p. 3. dist. 23 196.a
Infidelitas, quae sit, lib. 3. p. 3. dist. 29 201.a
Tom. III. A 2 Inuidia

INDEX.

<i>Invidia quid sit, libro tertio, parte quarta, distinctio.1</i>	204.b
<i>Invidiæ prima filia, libro tertio, parte quarta, distinctio.2</i>	205.a
<i>Invidiæ filia in speciali, ibid.</i>	
<i>Iudicium temerarium quod sit, libro tertio, parte quarta, dist. 5</i>	207.a
<i>Ira quid sit, libro tertio, parte quinta, distinctio.1</i>	209.b
<i>Ira filia, quæ sint, ibid. dist. 3</i>	211.a
<i>Ignavia, vel pigritia, libro tertio, parte sexta, distinctio.3</i>	218.a
<i>Ignorantia ad salutem pertinens, libro tertio, parte sexta, dist. 5</i>	219.a
<i>Indiscretio quæ sit, libro tertio, parte sexta, distinctio.8.</i>	220.b
<i>Indeotio quid sit, libro tertio, parte sexta, distinctio.13</i>	223.a
<i>Impeditio honorum quæ sit, libro tertio, parte sexta, dist. 14</i>	223.a
<i>Infirmorum visitatio, libro tertio, parte decima, distinctio.24</i>	267.a
<i>Ieiunium pars satisfactionis, libro tertio, parte decima, dist. 26</i>	268.b
<i>Ieiunium multiplex, ibid. dist. 27</i>	270.a
<i>Ieiunij qualitas, ibid. dist. 28</i>	270.a
<i>Ieiunij effectus, libro tertio, parte decima, distinctio.29</i>	270.b
<i>Ieiunium multiplex, ibid. dist. 30</i>	271.a
<i>Iubilatio species orationis, libro tertio, parte decima, dist. 39</i>	279.b

L

L <i>Ex aterna, libro primo, parte secunda, distinctio.1</i>	22.a
<i>Lex naturalis, libro primo, parte secunda, distinctio.2</i>	22.b
<i>Lex humana, libro primo, parte secunda, distinctio.3.</i>	23.b
<i>Lex diuinæ retus, libro primo, parte secunda, distinctio.4.</i>	24.a
<i>Lex nona secundum se, libro primo, parte secunda, dist. 7</i>	27.a
<i>Legis nouæ ad veterem comparatio, libro primo, parte secunda, dist. 8</i>	27.b
<i>Legis nouæ continentia, libro primo, parte secunda, dist. 9</i>	28.a
<i>Liberalitas quid sit, libro primo, parte tertia, distinctio.78</i>	73.b
<i>Lingua custodia, libro tertio, parte prima, distinctio.3</i>	154.b
<i>Lentitia inepta, libro tertio, parte tertia, distinctio.4</i>	183.b
<i>Languor spiritualis infirmitas, libro tertio, parte sexta.</i>	223.a
<i>Luxuria quid sit, libro tertio, parte nona, distinctio.1.</i>	245.a
<i>Luxuriæ species quæ sint, libro tertio, parte nona, distinctio.2</i>	245.b
<i>Luxuriæ detestatio, libro tertio, parte nona, distinctio.</i>	

<i>Etione 3.</i>	246.b
<i>Luxuriam generantibus, ibidem, distinctio. quarta.</i>	249.b

M

<i>Misericordia in generali, libro primo, parte tertia, dist. 31</i>	49.a
<i>Memoriæ partes, libro primo, parte tertia, dist. 38</i>	53.b
<i>Martirium quid sit, libro primo, parte tertia, distinctio.81</i>	77.a
<i>Magnanimitas quid sit, libro primo, parte tertia, distinctio.84</i>	78.b
<i>Magnificentia an sit virtus, libro primo, parte tertia, dist. 85</i>	79.a
<i>Modestia quid sit, libro primo, parte tertia, distinctio.99</i>	96.a
<i>Modestiæ species, libro primo, parte tertia, distinctio.100</i>	96.a
<i>Modesta in verbis, libro primo, parte tertia, distinctio.101</i>	98.a
<i>Modestia in ornatu, libro primo, parte tertia, distinctio.102</i>	98.b
<i>Misericordiæ effectus, libro primo, parte quarta, distinctio.10</i>	112.b
<i>Misericordia hominis ad hominem, libro primo, parte quarta, dist. 20</i>	119.b
<i>Munditia cordis, libro primo, parte quarta, distinctio.21</i>	120.a
<i>Mors naturæ, libro secundo, parte prima, distinctio.2</i>	124.a
<i>Mortis angustia, libro secundo, parte prima, distinctio.3</i>	124.b
<i>Mortis præsentia, libro secundo, parte prima, distinctio.4</i>	125.b
<i>Morientium differentia, libro secundo, parte prima, dist. 5</i>	127.b
<i>Mors subita, libro secundo, parte prima, distinctio.6</i>	128.a
<i>Mors gratiæ, ibid. dist. 7</i>	129.a
<i>Mors culpæ, libro secundo, parte prima, distinctio.8</i>	129.b
<i>Moriendi modi, libro secundo, parte prima, distinctio.9</i>	130.a
<i>Mortis signa, libro secundo, parte prima, distinctio.9</i>	130.b
<i>Mundi consumptio, libro secundo, parte secunda, distinctio.2</i>	136.b
<i>Mundi purgatio, libro secundo, parte secunda, distinctio.3</i>	137.b
<i>Mevitorum discussio, libro secundo, parte secunda, distinctio.6</i>	140.b
<i>Mulieris pœna quantum ad corpus, libro tertio, parte tertia.</i>	169.b
<i>Mulieris pœna specialiter, libro tertio, parte tertia.</i>	169.b
<i>Mentis leuitas, libro tertio, parte tertia, distinctio.3</i>	183.b
<i>Maledictio quæ sit, libro tertio, parte quinta, distinctio.5</i>	212.a

Mutilatio

I N D E X.

Mutilatio quid sit, libro tertio, parte quinta, distinctio. 13 215.a
Mendacium quando sit peccatum, libro tertio, parte septima, dist. 7 229.b
Munerum collatio, libro tertio, parte septima, distinctio. 12 235.a
Mulierum societas fugienda, libro tertio, parte nona, dist. 5 250.a
Motiua ad penitentiam, libro tertio, parte decima, dist. 4 254.a

N

N *egligentia quid sit, libro tertio, parte sexta, distinctio. 10* 221.b

O

 Perum series, libro primo, parte prima, dist. 2 1.b
Operum finis, & fructus, libro primo, parte prima, dist. 3 2.b
Operum principium principale, libro primo, parte prima, dist. 4 3.a
Operum principium intrinsecum, libro primo, parte prima, dist. 5 3.b
Odiu, lib. 1. p. 1. dist. 12 6.a
Oblationes, & sacrificia, libro primo, parte tertia, distinctio. 65 65.b
Obseruantia, & partes eius, libro primo, parte tertia, dist. 71 70.b
Obedientia an virtus sit specialis, libro primo, parte tertia, dist. 73 71.a
Olfaetus quid sit, lib. 3. p. 1 157.a
Originalis peccati subiectum, libro tertio, parte tertia, dist. 14 170.b
Obstinatio, siue obduratio, libro tertio, parte tertia, dist. 31 203.a
Odiu quod sit, libro tertio, parte quarta, distinctio. 7 208.b
Ociositas quae sit, libro tertio, parte sexta, distinctio. 6 219.b
Omissio effectus negligentiae, libro tertio, parte sexta, dist. 11 222.b
Oratio pars satisfactionis, libro tertio, parte decima, dist. 31 271.b
Orationis motiua, ibid. dist. 32 273.a
Orationem faciens Deo gratam, ibidem, distinctio. 33 273.b
Orationem expeditam faciens, ibidem, distinctio. 33 294.a
Orationem integrantes, ibid. 274.b
Orationis effectus, ibid. dist. 34 275.b
Orationis utilitas, ibid. 276.b
Orationis tres species, ibid. dist. 35 277.b
Orationis, decem species, ibidem, distinctio. 36 278.a

P

 assionum differentia, libro primo, parte prima, dist. 6 3.b
Passionum animae bonitas, & malitia, lib. 1. p. 1. dist. 7 4.a
Passionum animae ordo, libro primo, parte prima, distinctio. 8 4.b
Passiones irascibiles, libro primo, parte prima, distinctio. 25 14.a
Praecepta legis veteris, libro primo, parte secunda, dist. 5. 25.a
Praecepta moralia legis veteris, libro primo, parte secunda, dist. 6 25.b
Pax, lib. 1. p. 3. dist. 3 49.a
Prudentiae qualitates, libro primo, parte tertia, distinctio. 35 51.a
Prudentiae partes in generali, libro primo, parte tertia, dist. 36 52.b
Prudentiae partes integrales, libro primo, parte tertia, dist. 37 52.b
Providentia quae sit, libro primo, parte tertia, distinctio. 39 54.a
Prudentiae species, libro primo, parte tertia, distinctio. 43 56.a
Prudentiae vitia opposita, libro primo, parte tertia, dist. 46. 57.b
Personarum acceptio, libro primo, parte tertia, distinctio. 53 61.a
Pietas quid sit, lib. 1. p. 3. dist. 70 70.a
Paruscentia an sit virtus, libro primo, parte tertia, dist. 86 79.a
Patientia an sit virtus, lib. 1. p. 3. dist. 86. 87. 88. f. 79. b & dist. 89 83.a
Perseuerantia quid sit, libro primo, parte tertia, distinctio. 90 85.a
Paupertas quid sit, libro primo, parte tertia, distinctio. 104 100.b
Paupertas spiritus, libro primo, parte quarta, distinctio. 9 112.a
Passio Domini nostri, libro primo, parte quarta, distinctio. 12 114.b
Passionis Domini utilitas, libro primo, parte quarta, dist. 19 117.a
Pax quid sit, libro primo, parte quarta, distinctio. 22 120.b
Purgatorium ubi sit, libro secundo, parte prima, distinctio. 10 131.b
Purgatorij pena quare timenda, libro secundo, distinctio. 11 132.a
Purgatorij pena quales sint, libro secundo, parte prima, dist. 12 133.b
Purgatorij pena quomodo extinguatur, lib. 2. p. 1. dist. 14 134.a
Promulgatorum attestatio, libro secundo, parte secunda, dist. 8 142.a
Peccata in genere ponuntur, libro tertio, parte secunda, dist. 1 163.a
Peccatorum distinctio, libro eodem, distinctio. secunda, 163.b
Peccato

I N D E X.

Peccatorum comparatio ad inuicem, libro tertio, parte secunda, dist. 2	164. b
Peccatorum subiectum, lib. 3. p. 2. dist. 3	165. b
Peccatorum cause in generali, libro tertio, parte secunda, dist. 4.	166. a
Peccati cause in specialia, libro tertio, parte secunda, dist. 5	166. a
Peccati causa ex parte appositus sensui, lib. 3. p. 2. dist. 6	166. b
Peccati cause ex parte voluntatis, libro tertio, parte secunda, dist. 8	167. b
Peccati cause exteriores, ibid. dist. 9	168. a
Peccati causa ex parte Dyaboli, ibid. dist. 10.	
Peccati causa ex parte hominis, ibidem, distinctio- ne 11.	168. b
Peccati pena, libro tertio, parte tertia, distinctio- ne 11	169. a
Peccatum originale quale sit, libro tertio, parte tertia, dist. 12	170. a
Peccati originalis essentia, ibid. eod. b, dist. 13	
Peccati causa, libro tertio, parte tertia, distinctio- ne 15	171. a
Peccati effectus, libro eodem, parte eadem, distin- ctio. 16	eod. b
Peccati macula, libro tertio, parte tertia, distin- ctio. 17	172. a
Peccati diuersi effectus, libro tertio, parte tertia, di- stinctio. 19	173. a
Peccatum veniale, libro tertio, parte tertia, distin- ctio. 20	175. b
Peccatum veniale, secundum se, libro tertio, parte ter- tia, dist. 21	176. b
Peccandi consuetudo, libro tertio, parte tertia, distin- ctio. 7	184. a
Pertinacia quid sit, lib. 3. p. 3.	188. a
Peccatum ex certa malitia, libro tertio, parte tertia, dist. 16	189. a
Peccandi inuerecundia, lib. eod. p. ead.	189. b
Presumptio quot modis dicatur, libro tertio, parte tertia, dist. 25	197. b
Periurium quid sit, libro tertia, parte septima, distin- ctio. 8	230. a
Proditio quid sit, lib. eod. p. ead. dist. 9	230. b
Prodigalitas, lib. 3. p. 7. dist. 19	240. b
Poenitentia, quae sit, libro tertio, parte decimo, distin- ctio. 1	252. b
Poenitentia mortalium peccatorum, lib. 3. p. 10. distin- ctio. 2	253. a
Poenitentiae qualitates, libro tertio, parte decima, distin- ctio. 5	255. a
Pietas erga parentes, lib. 3. par. 10. dist. 25	268. a

R

R atio in generali consideratur, libro primo, parte tertia, dist. 38	54. a
Restitutio consideratur, libro primo, parte tertia, dist. 52	60. b
Religio, quae sit, lib. 1. p. 3. dist. 61	64. b
Reprobatorum supplicia, libro secundo, parte tertia, dist. 1	145. a

Reuelationes quaedam, libro secundo, parte tertia, di- stinctio. 6	149. a
Reatus pena, lib. 3. dist. 18	172. a
Remedia contra malam consuetudinem, libro tertio, parte tertia.	185. a
Rebellio quid sit, libro tertio, parte tertia, distin- ctio. 24	197. b
Rixa quid importet, libro tertio, parte quinta, distin- ctio. 11	214. b
Rapina, quae sit, libro tertio, parte septima, distin- ctio. 10	231. a

S

S pes in generali, libro primo, parte tertia, dist. 21	44. a
Spei obiectum, libro primo, parte tertia, dist. 22	44. b
Spei subiectum, libro primo, parte tertia, distin- ctio. 22	44. b
Scandali species, lib. 1. p. 3. dist. 34	50. b
Solertia, quae sit, lib. 1. p. 3. dist. 38	54. a
Solicitudo pars prudentiae, lib. 1. p. 3. dist. 41	55. a
Sacrificij consideratio, lib. 1. p. 3. dist. 64	65. b
Sententiae prolatio, lib. 2. p. 2. dist. 10	143. b
Sententiae executio, lib. 2. p. 2. dist. 11	144. a
Silentium discutitur, libro tertio, parte prima, di- stinctio. 4	155. b
Sensuum custodia, libro tertio, parte prima, distin- ctio. 5	156. a
Superbia quid sit, libro tertio, parte tertia, distin- ctio. 1	177. a
Superbiae gradus, ibid.	178. a dist. 2
Singularitas, quae sit, libro tertio, parte tertia, distin- ctio. 6	183. b
Scandalum quid sit, lib. 3. p. 3. dist. 17	189. b
Sacrilegium locale quale sit, libro tertio, parte tertia, dist. 21	193. b
Sacrilegium reale quod sit, ibid. dist. 21	195. a
Superstitio, quae sit, libro tertio, parte tertia, distin- ctio. 27	198. b
Superstitiones obseruantiarum, libro tertio, parte ter- tia, dist. 18	200. a
Scisma an sit peccatum spirituale, libro tertio, parte tertia.	203. a
Susurratio quae sit, libro tertio, parte quarta, distin- ctio. 4	206. b
Scutia filia irae, lib. 3. p. 5	215. a
Sollicitudo quid sit, libro tertio, parte septima, di- stinctio. 3	227. b
Symonia quomodo committatur, libro tertio, parte se- ptima, dist. 14	137. a
Symoniaci pena quanta sit, libro eodem, parte eadem, dist. 15	137. b
Symoniae crimen quam detestandum sit, ibidem, distin- ctio. 16	138. b
Symoniae species, quae sunt, ibid. dist. 17	139. a
Satisfactio, quae sit, libro tertio, parte decima, distin- ctio. 17	262. a

Timor

I N D E X.

T

T imor, & audacia, lib. 1. p. 1. dist. 26	15. a
Timoris obiectum, lib. 1. p. 1. dist. 27	16. b
Timoris causa, lib. 1. p. 1. dist. 28	19. b
Timoris effectus, lib. 1. p. 1. dist. 29	20. a
Timor vitium oppositum fortitudini, lib. 1. p. 3. dist. 82	77. b
Temperantia quid sit, lib. 1. dist. 91	85. b
Temperantiae partes, lib. 1. p. 3. dist. 93. f. 86. b. & dist. 94	87. b
Temperantiae partes potentiales, libro primo, parte tertia, dist. 97	93. a
Tundali visio quadam, lib. 2. p. 3.	149. a
Tactus sensus, lib. 3. p. 1.	157. a
Tentationes quomodo succedant, libro tertio, parte prima, dist. 6	157. b
Tentationum diuersa genera, lib. eod.	ibid.
Tentandi diuersi modi, lib. 3. p. 1	158. a
Tentationis quadruplex genus, lib. 3. p. 1	158. b
Tentandi occasio, lib. 3. p. 1. dist. 7	160. a
Tentationum remedia, ibid. dist. 8	160. b
Tentationum utilitas, ibid. dist. 9	161. a
Testimonium falsum quod sit, libro tertio, parte quarta, dist. 6	208. a
Tepiditas quid sit, libro tertio, parte sexta, distinctio. 4	218. b
Tabernarum frequentatio quando damnata, lib. 3. p. 8. dist. 3	244. a

V

V irtutes, lib. 1. p. 3. dist. 1.	32. a
Virtutis subiectum, libro eodem, parte eadem, dist. 2	cod. a

Virtutum intellectualium distinctio, libro primo, parte tertia, dist. 3	32. b
Virtutum distinctio, lib. 1. p. 3. dist. 4. f. 33. a. & dist. 5. f. eod. b. & dist. 6	34. a
Virtutum Cardinalium distinctio, libro primo, par. 3. dist. 7	34. b
Virtutes Theologicae, lib. 3. dist. 8. p. 3.	35. a
Virtutum causa, lib. 1. p. 3. dist. 9	35. a
Virtutum connexio, lib. 1. p. 3. dist. 10	35. b
Virtutum aequalitas, libro primo, parte tertia, distinctio. 11	36. a
Virtutum medium, lib. 1. p. 3. dist. 12	36. b
Virtutum duratio, lib. 1. par. 3. dist. 13	36. b
Votum quid sit, lib. 1. par. 3. dist. 67.	66. b
Vindicatio quando sit licita, lib. 1. p. 3. dist. 75	72. a
Veritas quid sit, lib. 1. p. 3. dist. 76	73. a
Virginitas in quo consistat, lib. 1. p. 3. dist. 96	89. a
Verba Domini in passione, lib. 1. p. 4. dist. 14	115. a
Visus quid operetur, lib. 3. p. 1	156. a
Verbum Dei, lib. 3. p. 1. dist. 10	161. b
Viri pena ex parte corporis, lib. 3. p. 3.	169. b
Viri, & vxoris pena ex parte animae, ibid.	
Viri pena specialiter, ibid.	
Viri, & vxoris pena specialiter, ibid.	170. a
Vanitatis studium, & amor, lib. 3. p. 3. dist. 15.	180. a
Veritatis agnita impugnatio, lib. 3. p. 3. dist. 31	202. b
Vaniloquium quid sit, lib. 3. p. 6. dist. 7.	219. b
Vsura quando committatur, libro tertio, parte septima, dist. 11	232. b
Virginitas excellentissima in genere castitatis, lib. 3. p. 10 dist. 39	280. a

Z

Z elus multipliciter accipitur, libro primo, parte prima, dist. 34	22. c
---	-------

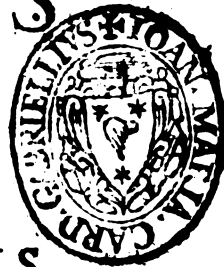
F I N I S.

SPECVLI MAIORIS VINCENTII PRAESVLIS

Tomus Tertius,

SPECVLVM MORALE NVNCVPATVS,
IN TRES LIBROS DISTINCTVS, QUI ET IPSI IN PARTES,
ET DISTINCTIONES SVBDIVIDVNTVR.

De operum humanorum necessitate. Distin. I.

Non omnibus operibus tuis memorare nouissima tua, & i eter num non peccabis. Eccle. 7. Hu manum genus tria incommo da per peccatum primi homi nis incurrisse, non tam legimus in scripturis, quam sensibiler experimur in nobis, uidelicet difficultatem ad bonum agen dum, imprudentiam ad futura praeuidendum, & pronitatem ad peccandum. Quia per pec catum fuit homo uiribus ener uatus, sensibus obscuratus, & actibus deprauatus. Iuste quidem homo recedens ab omnipotente Deo, decedit in impotentiam. Recedens a summe sapiente, amisit sapientiam. Recedens a sum me bono, perdidit innocentiam. Ab his tribus malis omnia ma la suam originem fortuantur. Deus autem infinitae misericor diae, & pietatis immensae per sapientiam diuinitus inspiratam, contra tria praemissa dat nobis perpulcherrimum documentum, saluberrimum hortamentum, fidelissimum consilium, & effica cissimum remedium, dicens ita, In omnibus operibus, &c. Pri mo namque excludit negligentiam. Secundo suadet prouiden tiam. Tertio promittit hominem per hoc ad innocentiam refor mari. In primis igitur excludit negligentiam, supponens opera meritoria, cum dicit. In omnibus operibus tuis. Ex vi quippe ser monis, & ex ipso modo loquendi ostendit unumquemque fide lem non debere ociosum esse, nec pigrum, seu negligentem, sed strenue operantem. De homine in statu innocentiae dicitur Ge. 2. Tulit dominus Deus hominem, & posuit eum in Paradiso uolu ptatis, ut operaretur, & custodiret illud. Sed haec operatio esset ei sine fatigatione, tedio, & dolore. Eidem uero post lapsum dictum est. Quia comedisti de ligno, ex quo tibi preceperam, ne comede res, maledicta terra in opere tuo. In laboribus comedes ex ea cunctis diebus uitae tuae. Sequitur. In sudore uultus tui, uesceris pane tuo. Et Iob. 5. dicit. Homo ad laborem nascitur, & auis ad uolandum. Secundo hortatur sapiens ad prouidentiam cum dicit. Memorare nouis sima tua. In his. n. sapientia consistit, uel donationis periculum, uel procuratio salutis. Ideo attentissime hortatur idem sapiens, Eccle. 38. Memento nouissimorum, & non obliuisci. Tertio promittit inno centiam, cum dicit. Et in aeternum non peccabis. Cum summa diligen tia consideret unusquisque, quam fidele consilium, quam salubre documentum. O consilium nulla ratione spernendum. O documentum nulla obliuione delendum, sed potius cum summo studio, summa cura, & sollicitudine pro uiribus adimplendum. Docet. n. hominem ad puritatem innocentiae reformari, per exercitium bonorum operum, & circum spectam prouidentiam nouissimorum. Ad hoc etiam hortatur pastor ecclesiae Petrus. 2. Pe. 1. Fratres magis ac magis satagite, ut per bona opera certam uestram uocationem, & electionem facia tis. Haec enim facientes non peccabitis aliquando. Aut ergo sapientis. In omnibus operibus tuis memorare nouissima tua, & in aeternum non peccabis. Ad excludendam igitur negligentiam, quae mater est omnium uitiatorum, debemus nos in exercitio uirtuosorum operum utiliter occupare. Et circa hoc consideranda sunt quatuor. Debet. n. unus quisque diligenter inspicere genus, & spem suae operationis. Secundo modum, & seriem suae executionis. Tertio fructum, & finem suae intentionis. Quanto ortum, & originem omnis nostrae motionis. In primis igitur consideranda sunt opera, quae facere debeamus. Sicut inquirunt Iudaei a domino, Ioh. 6. dicentes. Quid faciemus, ut opere-

mur opera bona Dei. Quibus ille respondit. Hoc est opus Dei, ut credatis. Hoc est primum principium operandi, & fundamentum primum omnium boni, uidelicet fides, super quo uideat unus quisque, quomodo, & quomodo superaedificet. Debemus autem operari opera penitentiae, peccatorum flagitia expiando. Opera misericordiae, proximorum miseriae releuando. Opera sapientiae, caelestia contem plando. Opera perfectae iustitiae, diuina consilia adimplendo. Prima opera nostra debent esse opera penitentiae. Quia namque non est homo qui non peccet. Sicut dicitur. 3. Reg. 8. Et. 1. Ioh. 1. Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & ueritas in nobis non est. Iob quoque dicit. Quis potest dicere, mundum esse cor meum, purus sum a peccato. Ideo necesse habemus agere penitentiam. Ait. n. beatus Iohannes Baptista, Luc. 3. Genimina uiperarum, quis ostendit uobis fugere a uentura ira. Respondit autem. Facite ergo dignos fructus penitentiae. Signanter dicit. Dignos fructus penitentiae. Neque. n. par debet esse penitentia eius qui multum peccauit, & eius qui pauciora peccata commisit, uel eius qui grauiora, & eius qui minus grauiora perpetravit. Item Saluator, ait, Luc. 13. Nisi penitentiam egeritis, omnes similiter peribitis. Et Ecc. 2. Nisi penitentiam egerimus incidemus in manus Dei, & non in manus hominum. Exhortans autem dominus ad penitentiam, dicebat. Penitentiam agite, appropinquabit. n. regnum caelorum. Item Apoc. 2. Memento, unde excideris, & age penitentiam, & prima opera fac. Aduerte quod sicut pius pater filium contumacem corripens aliquando ostendit ei mala, quae fecit ut erubescat, bona, quae perdidit, ut doleat mala, quae meruit, ut timeat, & sic per diuersas uias ipsum reuocare laborat. Sic pius dominus diuersis modis utitur, ut peccatore ad penitentiam salutare reducat. Nam aliquando obijcit ei grauitatem, & uilitatem flagitij quod commisit. Sicut dicitur. Hier. 2. Vide uias tuas in conualle, scito quid feceris. Aliquando reducit ei ad memoriam uilitatem status in quem incidit. Sicut dixit Adae Gen. 3. Adam ubi es? Et Hier. 3. Leua in directum oculos tuos, & uide ubi nunc praestrata sis. Aliquando proponit ei poenitentiam quam meruit. Sicut patet in uerbis Beati Ioh. & domini superius annotatis. Et Gen. 4. Dixit dominus ad Cain, Quid fecisti? Ecce uox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra, petens uidelicet ultionem. Nonnumquam etiam ad mentem eius reuocat honorem, & bona, quae per peccatum amisit, uel dignitatem status, a quo decidit. Sicut hic. Memento, unde excideris. q. d. Memento, quia istum innocentiae perdidisti, & a dignitate gratiae corruisti, & ideo age penitentiam, ut & perditam recuperare, & ad pristinam dignitatem resurgere, & debitas poenas euadere, & ad praemia praemia ualeas peruenire. Sequitur. Et prima opera fac. Prima inquam, id est praecipua, uel prima, quae antequam peccatum committeres facere debuisti. Exempla penitentiae habemus in Petro, & Paulo, qui sunt praecipui fundatores ecclesiae. In Magdalena Evangelica peccatrice. In Dauid, & Ezechia Regibus. In Ninuitis etiam, de quibus dicitur Ion. 3. Vidit Deus opera eorum, quia conuersi sunt de uia sua mala. Et misertus est Deus super malitiam, quam locutus est, ut faceret eis, & non fecit. Nota igitur, quod per penitentiam macula peccati diluitur, reatus absoluitur, offensae diuinae remittitur, reconciliatur Deo, restituitur ecclesiae, de filio diaboli filius Dei efficitur, Paradisus aperitur. Haec est quae impium iustificat, Angelos laetificat, amissa bona recuperat. Unde Bernardus ait, O felix penitentium humilitas, o beata spes contentium, quae facile uincis inuincibile, quam cito tremendum iudicium conuerteris in piissimum patrem. Secundo debemus agere opera charitatis, & misericordiae. Sicut pulchre docetur Lu. 10. Cum enim quidam legis doctor inquisisset a domino, Magister, quid faciendo uitam aeternam possidebo? Respondit. In lege, quid scriptum est? Quomodo legis. Qui ait, Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, &c. & proximum tuum, sicut teipsum. Et ait illi domi-

Tomus Tertius. A nus.

Speculum Morale Vincentij.

nus. Hoc fac & viues. Ille rursus quæsiuit. Et quis est meus proximus? Cui respondens Dñs, proposuit parabolam de misero, qui incidens in latrones, spoliatus, atrociter vulneratus, & seminius relictus, a sacerdote prius, & postmodum a Leuita transeuntibus non adiutus, tandem a Samaritano viscerosa pietate perempto, vulneribus illius vinum, & oleum infundente, & ea dulciter alligante, impositus est in iumento, & inductus in stabulum, studiosè stabulario commendatus. His prepositus interrogauit Dñs: Quis horum tibi vñ proximus fuisse illi, qui incidit in latrones? At ille dixit: Qui fecit misericordiam in illum: Et ait illi Iesus: Vade, & tu fac similiter. Ecce ad quæstionem primã: Quid faciẽdo vitã æteruam possidebo? pmissum est documentũ de dilectione Dei, & proximi, & ordine cõsequenti subũctum hortamentum, de operibus misericordie faciendis. Nã de fonte charitatis debet pcedere riuuli pietatis, aliã nullius essent meriti, vel virtutis. Sicut ait Apostolus. 1. Cor. 13. Si distribuero in cibos pauperum oēs facultates meas, & si tradidero corpus meũ, ita vt ardeã, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest. Propter qd bene iunxit Apostolus ista duo, dicens. Heb. 13. Charitas fraternitatis maneat in vobis, & hospitalitatem nolite obliuisci. Per hanc enim placuerunt quidam Angelis hospitio receptis. Moueat ergo te dilectio Dei, & cõpassio miserie proximi, ad exhibendum opera pietatis s̃m exigentiam necessitatis. Hæc autem opera sunt, nudum vestire, esurientem reficere, sitientem potare, infirmũ visitare, peregrinũ in domo recipere, captiuum redimere, mortuũ sepelire, & multa talia, s̃m q̃ innumerabilia sunt in cõmoda pauperũ & miserabiliũ personarũ. Ad hæc opera pietatis tenet q̃libet saltẽ cõpassionis affectu, vel si ad sit facultas et misericordie effectus. Vnde 1. Ti. 6. dicit Apost. Diuitibus huius sæculi p̃cipe nõ sublimẽ sapere, nec sperare in incerto diuitiarũ: sed in Deo viuo, &c. bene agere, diuites fieri in operibus bonis, facillẽ tribuere, cõdicare, thesaurizare sibi fundamentũ bonũ in futurum, vt apprehendant verã vitã. De misericordia latius inuenies infra lib. 2. vbi agit de beatitudinibus. Tertio debemus agere opera sapientiæ, loquendo de vera & salutari sapientia, q̃ d̃r a sapore. Constat hæc sapientia nõ tm̃ in speculatione veritatis: sed potius in quadã degustatione sapida bonitatis, & et in operatione feruida sanctitatis. Est autẽ speculatio in cogitando, studendo, audiendo, legendo ea, q̃ ad honorem, laudem, & gloriam Dei pertinet, animãq; salutẽ. Degustatio autẽ non in plena fruitione cõsistit, sic erit in prima: sed in quadã p̃libatione, ac tenui saporatone diuinã dulcedinis, put p̃dest vel modicũ attingere humana fragilitas p̃ modulo suo, & pro statu miserie p̃ntis, qua peregrinamur a dño, & detinemur exules in hoc mundo. Hæc degustatio quantumque sit modica, excedit oēs delicias huius mundi, & oem delectationem, q̃ in creatura quacunque valeat inueniri. Facit et oia carnalia despici, oia terrena, seu tpalia vilipendi, ac sicut ait expertus Apostolus, velut stercore reputari, facit nihilominus spiritualia diligi, tota mente, totisq; p̃cordiis cõlecta cõcupisci. Nec sufficit subtilis speculatio intellectus, & degustatio affectus, nisi sequatur perfectæ operationis effectus. Sed qui perspexerit in lege perfectæ libertatis, & permanerit in ea non auditor obliuiosus factus, sed factor operis, hic beatus in facto suo erit. Iac. 1. De hac sapientia d̃r Sap. 8. Intrans in domũ meã conuiescam cum illa, s̃ sapientia. Non enim habet amaritudinem cõuersatio illius, nec tædiũ conuictus illius: sed lætitiã, & gaudiũ sequitur. In amicitia illius delectatio bona, & in operibus illius honestas sine defectione. Rursus Eccl. 24. Sapiens introducit sapientẽ sic loquentẽ. Trãsite ad me oēs qui cõcupiscitis me, & a gñationibus meis adimplemini. Spiritus enim meus super mel dulcis, & hereditas mea super mel & fauũ. Qui edũt me adhuc esurient, & qui bibunt me adhuc sitient, qui audit me nõ confundetur, & qui operantur in me non peccabunt. Qui elucidunt me, vitã æternã habebunt. Si præmissa verba quis seriose vellet exponere, paucis verbis non posset ad eorum indaginem peruenire. De sapientia inuenies multa infra lib. 2. Nũc autem sufficiat opera sapientiæ sub breuitate tãgere: quia hoc est, quod a principio proposuimus & promissimus declarare. Sunt autem opera sapientiæ, doctrinã veritatis diligenter audire, exhortationes vtiliter ardẽter accipere, correctiones libenter & vtiliter sustinere, audita memoriter retinere, memoriã cõmendata operibus exercere, vigilanter studere, libros sacros studiosè perlegere, non studendo transcurrere, sed frequenter in memoria ruminare, in studio non verba, sed sensum & fructũ requirere, falsitates abicere, vanitates contemnere, curiositates vitare, veritatem inquirere, in dubiis peritos consulere, consulta discutere, Dei voluntatem & mandata perquirere, meditationes sacras amare, audita, lecta, seu etiam cogitata memorãda digerere, nihil per surreptionem agere, nihil temerè iudicare, verba cum debita maturitate proferre, vitam suã & mortis seriosius ordinare, subiectos piẽ,

& iustè regere, errata corrigere, errantes reducere, peccãntes arguere, penitentibus indulgere, defectus aliorum non culpabiles benignè supportare, hæsitantibus consulere, desolatis solatium exhibere. Quicumque sic fecerit, hic beatus in facto suo erit. Bene ergo dicit Sapiencia: Qui operantur in me non peccabunt, Eccl. 24. Quarto debemus h̃re opera perfectæ iustitiæ, quæ cõsistit in quatuor. Primũ est abdicatio mundalium facultatum. Secundum est aspernatio carnaliũ voluptatum. Tertium est humilitas obedientiæ. Quartũ est strennuitas patientiæ. De primo Prou. 12. Melior est pauper & sufficiens sibi, quam gloriosus & indigens pane. Et bene iugit Sapiens ista duo. s. pauper & sufficiens. Quia cui satis est quod habet, satis illum constat h̃re. Vnde dicit Sen. q̃ maxime diuitiũ sunt paupertas cum sufficientia. Sicut d̃r Thob. 5. Sufficiebat nobis paupertas nostra vt diuitiæ cõputarentur. Ista est vita lætissima, securissima, dulcissima, & perfectã, maxime qñ vita talis eligitur, amat, & sufficit pp̃ Deũ. Ideo d̃r Eccl. 40. Vita operarij sufficientis sibi condulcabitur, & in ea inuenies thesaurum. s. bonorum spiritualium, secundum illud Matth. 19. Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, &c. Sequitur: Et habebis thesaurũ in cõlo. Itẽ Iac. 1. Qui perspexerit in lege perfectæ libertatis, idest paupertatis, quæ verè libera est, & permãserit in ea non auditor obliuiosus factus, sed factor operis. hic beatus in facto suo erit. De secundo. s. aspernatione carnaliũ voluptatum d̃r Eccl. 24. Cibaria & virga & onus asino: panis & disciplina & opus feruũ, idest corpori. Huius auctoritatis expositionem require infra dist. seq. Sanè victus austeritas requiritur in omnibus, qui volunt illibatã pudicitiam obseruare, & corporis sui m̃bra in sancti Spiritus templum dedicare. Sicut ait Apostolus infra. 1. Cor. 6. Nescitis q̃ m̃bra vestra templum sunt Spiritus sancti. Ideo David volens templũ ædificare, vel expensas præparare dicebat. 1. Paral. 29. Opus grande est, nec homini præparatur habitatio, sed Deo. Et Neemias ædificans ciuitatem Hierusalem dicebat: Opus grande ego facio, & non possum descendere. s. ad secularia negocia, vel ad carnalia desideria adimplenda. De tertio. s. de humilitate obedientiæ dicebat verus obediens, & totius humilitatis & obedientiæ speculum & exemplar. Ioã. 9. Me oportet operari opera patris mei. Idem 4. Meus cibus est, vt faciam voluntatem patris mei, vt perficiam opus eius. Et ideo religiosus obedientiã dicitur. Ioan. 8. Si filij Abrahæ estis, opera Abrahæ facite. Ambro. Cuius opera quisque facit, eius filius vocatur. De quarto. s. de benignitate patientiæ sciendum, q̃ non sufficit bene se h̃re in prosperis, nisi strenue ac fortiter se habeat in aduersis, nec in tranquillitate bene agere, & in tentatione succumbere, vel in tribulatione desicere. Nam per increpationem dicit Dñs de quibusdam, qui cum gaudio suscipiunt semen bonum, idest verbum Dei: sed orta persecutione pp̃ verbum deficiunt. Hi radices nõ habent, quia ad tempus credunt, & in tpe tentationis recedunt. Luc. 8. Omnes autem qui piẽ volunt viuere, in Christo Iesu persecutionem patiuntur, ait Apostolus. 1. Tim. 3. Ideo necessarium est nobis agere, sicut faciebant illi, qui de captiuitate reuersi in angustia tps in hostium suorum medio reãdificabant Hierusalem. De quibus d̃r, q̃ vna manu opus faciebant, & altera tenebant gladium. Neã. 4. Sanè patientes esse debemus, quia patientia reddit hominem perfectũ in statu gratiæ, sicut d̃r Iac. 1. Omne gaudiũ existimate fratres, cum in tentationes varias inciditis, scientes quia tribulatio patientiam operatur. Patientia autem opus perfectum habet, vt sitis perfecti & integri, in nullo deficientes. Item cumulat præmium in statu gloriæ: Sicut ait Apostolus. 2. Corint. 5. Id quod in præsentem est momentaneum & leue tribulationis nostræ, supra modum æternum gloriæ pondus operatur in nobis. Ecce aduerte, quod leuissimum est in passione, maximum est in remuneratione, & quod breuissimũ est, immo momentaneum in tempore, sit æternum in duratione.

De Operum serie. Dist. I I.

Postquam declarauimus genus, & speciem nostræ operationis. Nunc videamus modum, & seriem nostræ executionis. Circa quod sciendum est, quod debemus inchoare celeriter sine dilatione, laborare fideliter ex dilectione, continuã viriliter sine defectione, consummare humiliter sine elatione. Debemus igitur inchoare celeriter propter temporis breuitatem. Breuissimum est omne tempus quo viuimus. Sapien. 2. Fugiuum est & cum tædio tempus vitæ nostræ. Ideo excitat nos Dñs ad celeriter operandum dicens. Ioan. 9. Operamini dum dies est, venit nox, quando nemo potest operari. Et Apostolus Gal. 6. Dum tempus habemus, operemur bonum. Non potest bonam dietam facere, qui mane non surgit. Irridendus esset qui tunc veniret ad opus, quando tempus esset de opere exeundi, tunc seminaret quando esset metendum. Ideo Sapiens Ecclesiast. 10.

Quod-

Quodcūq; pōt manus tua instanter operare, quia nec opus ad merendum, nec ratio ad excusandum, nec sapientia ad sapide cōtemplandum, nec scientia ad euadendum erūt apud inferos quō tu properas. Nota q̄ fatuus esset homo, magnum opus habens agere, & tempus breue, si non festinaret, sed iaceret in lecto vsq; ad vesperam. Nos autem opus per maximum habemus agere, vñ de quilibet vestrum possēt dicere illud Nez. 6. Opus grāde ego facio, non possum descendere, no forē negligatur opus. Item celeriter inchoare debemus propter securitatem. Augusti. Si uita breuis fuerit, expedit vtiq; q̄ bona sit, si autem uita longa fuerit, melius est, q̄ bona sit. Si multum haberes de frumento uino vel oleo, velles q̄ totum esset bonū, & doleres q̄ pars aliqua esset corrupta. Aug. Quid te offendit uita tua, quam solam uis malam hēre, ut inter omnia bona tua tu solus sis malus, nunquid plus diligis res tuas quā te? Talis iniquus est sibiipsi dum plus uult se malum esse, quā bonum, infirmum, quā sanum, mortuum, q̄ uiuum, seruū, quā liberum, nihil habentem, quā bonorum omnium participom. Propter securitatem habendam ait Sapiē. Eccle. 11. Mane semina semen tuum, & uespere ne cesset manus tua, quia nescis, quid horum magis oriatur. Si autem utrumq; simul, melius erit. Auis uidens sagittarium arcum exteatum cū sagitta tenentem, non expectat ictum sagittæ, sed euolat, sed homo fatuus expectat ictum mortis. Contra quod ait Psalmista, Nisi conuersi fueritis gladium suum vibrabit, arcum suum tēdit, & parauit illum, & in eo parauit uasa mortis, ita cito moritur vitulus sicut uacca, ita cito frangitur uas nouum sicut uetus, & citius amputatur arbor iuuenis, quā antiqua. Securius est malum passum uitare, quā eū cum difficultate transire. Quia sicut ait Sap. Prouerb. 3. Qui amat periculum peribit in illo, & securius est laqueos euadere, quā sese magis ac magis fortius irretire. Dicit autem Sap. Prouer. 5. Iniquitates suæ capiunt impium, & funibus peccatorum suorum constringitur. Et securius est in principio ægritudinis medicinam quærere, quā vsq; ad extremum uitæ terminum expectare. Ideo dicit Sapiens Eccle. 18. Ante languorem adhibe medicinam, lepra inueterata, & gutta inueterata curari non possunt. De impio autem dicitur Iob. 20. Ossa illius implebuntur uitij adolescentiæ suæ. Item celeriter inchoare debemus propter assuefactionē, ut in ætate tenera caro dometur, ut discat sustinere labores. Equi, canes, vrsi, in iuuetute docentur ludere, & omne bestiarum genus domabile, in iuuetute domatur. Equus, qui diu consueuit trocare, nunquam postea doceri potest aliter ambulare, sic & pueri in ætate tenera docendi sunt, & in uirtutum operibus exercendi. Quia scriptum est Prouer. 22. Adolescens iuxta uiam suam etiam cum senuerit nō recedet ab ea, canis uetus non potest teneri in vinculo: nunquid p̄t Æthyops mutare pellem suam, aut pardus uarietates suas? sic nec uos poteritis benefacere, cum didiceritis male. Iere. 13. Desiderant oēs, & sperant, bonum finem hēre, cum totam uitam malam habuerint, dicentes cum Baalam, moriatur anima mea morte iustorum, sed ista duo non consonant. Ideo seni pessimo iudici, dixit Dan. 42. Inueterate dierum malorum, nunc uenerūt peccata tua, quæ operaberis prius. Quāto diutius fuit in ferro rūbigō, tanto uehementius diffinitur, & semper magis ac magis corrodit ferrum, & inde difficilior eradicatur, & sordes diu derelictæ in uase difficilior amouentur. Sic quanto diutius fuerit q̄s malis moribus assuetus, tanto ab eis difficilior euellatur, quia iniquitates suæ capiunt impium, ut dictum est, ac semper fortius deinent alligatum. Vnde Ansel. de scipso dicit, in libro confessi. Tenebar non in alieno ferro, sed mea ferrea uoluntate. Item celeriter inchoare debemus propter meritum augmentum, & diuinam acceptationem. Quā qui citius incipit, & diutius operat, & plura merita congregat, & opera in iuuetute facta gratiora sunt Deo, fructus iuuenis plantulæ dulciores sunt, & fructus primitiui temporis cariores, unde Michæ. 7. ait dñs. Præcoquas ficus desiderauit anima mea. Et in lege præcepit sibi offerri omne primogenitum, & primitias frugum terræ, & omniū fructuū. In signum, & documentum, quod homo de flore iuuentutis suæ debet offerre Deo non de fece: stultus esset, qui dñm suum cibare uellet de pane corrupto, & de surfure uitæ suæ, potare de fecibus uini sui, vel exenium ei facere de pomis corruptis, & alijs fructibus putrefactis. Ideo conqueritur dñs Malach. 1. Si offeratis cæcum ad immolandum nonne malum est? & si offeratis claudum, uel languidum, nonne malum est? Si quis per totam uitam suam dñm suum nequiter impugnaret, & postmodum confectus senio seruitiū suū ei offerret, dñs nō multū gratæ acciperet, debemus ergo deferre Deo opera p̄clara, & electa, quia scriptū est Eccle. 18. Oē opus corruptibile in fine deficiet, & qui illud operat in illo peribit. Oē opus electū iustificabit, & q̄ illud operatur honorabit in illo. Et sic pate: primū p̄positū, uidelicet, q̄ opus nrm debemus inchoare celeriter. Secundo in incepto debemus

Speculum Morale.

laborare fideliter. Fideliter laborat, qui operatur ex affectione amoris. Amor enim facit opus meritorium apud Deum, propter quod dicit Apostolus Romano. 8. Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Omnia igitur opera uestra in charitate fiant. Sicut hortatur Apostolus. 1. Corinthio. 14. Ut in omnibus mereamur, ait etiam Galata. 5. In Christo Iesu, neque circumcisio aliquid ualeat, neque præpæcium, sed fides, quæ per charitatem operatur. attende q̄ pulchra societas fidei charitatis, & operis. Fides. n. est honorū oīum primarium fundamentum. Nam sine fide impossibile est placere Deo. Hebr. 11. Fides autem sine charitate non ualeat. Sicut ait Apostolus. 1. Corinthio. 13. Si habuero oēm fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero nihil sum. Fides etia sine opere non ualeat. Sicut docet Apostolus Iaco. 3. Sicut corpus sine spū mortuū est, ita & fides sine operibus mortua est, ita non ualeat opus, nisi fiat ex charitate. Sicut docet Apostolus. 1. Corinthio. 13. Si distribuero in cibos pauperum oēs facultates m. & si tradidero corpus meū, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi p̄dest. Similiter nec charitas sufficit sine opere, sicut ait Grego. Amor Dei nunquam est ociosus, operatur. n. magna si est, si at reuinit operari amor non est. I. deo dicit. b. Io. 1. Ioh. 3. Nō diligamus uerbo, neq; lingua, sed opere, & ueritate. Operatio ergo meritum habet ex interiori affectione. Affectio uero probat ex operatione, sicut arbor cognoscit ex fructu, uita ex motu, semen ex germine, lapis præciosus non ex colore, sed potius ex uirtute, & uirtus medicinæ ex sanatione. Quia uero charitas primo, & principaliter facit hominem charū Deo, & per cōsequens facit opus esse meritorium, nec opus pōt placere Deo, nisi prius placeat operator. Ideo beatus Iohānes salubriter exhortat, dicens: uidete uosmetipsos, ne perdatis, quæ operati estis. Item fideliter laborat, qui operatur ex intentione honoris diuini, ideoque omnia facit propter honorē Dei. Sicut docebat Apostolus Colon. 3. Oē quodcūq; facitis in uerbo, aut in opere, oīa in nomine Iesu Christi facite. Et in fra. Quodcūq; facitis ex animo operemini, sicut dño, & non hoībus, & Matth. 5. dñs. Sic luceat lux uestra corā hominibus, ut uideant opera uestra bona, & glorificent patrem uestrū, qui in cælis est. Sic igitur patet, q̄ operari debemus propter Dei gloriā, salutem propriā, ædificationē, & exēplū proximorū. Ideo dicit Apostolus Hebr. 10. Consideremus inuicē in p̄uocationē charitatis, & honorū operū. Tertio debemus opera nō frustra uiriliter continuare. Nam operari in uinea non meretur in sero mercedem accipere, si uicte negligenter, & pigre operetur. Dñs. Ieremi. 48. Eū unam litterā. Maledictus, qui facit opus dñi negligenter. Viriliter, & constanter laborant operarij, qñ cogitant, q̄ cito erit hora dimittendi opus, & magnam recipiendi mercedem. Nam cōsideratio mercedis minuit uim laboris. Ideo dicit Apo. 1. Corinthio. 15. Fratres mei itabiles estote, & immobiles in omni opere bono semper scientes, quia labor uester nō est inanis in dño. Attende, quod plus diligit paterfamilias operariū, qui tardē ueniens ad opus uiriliter operatur, q̄ illi ueniens remissius operatur, sicut & dux exercitus plus diligit militem, qui fugit in principio, sed postmodum rediens constanter pugnat, & strenue, quā illum qui nunquam fugit, nec unq̄ strenui militis opus egit. Nā, sicut ait dñs, Lucæ. 15. Maius gaudium est in celo super uno peccatore penitentia agente, quā super nonagintanoue iustis, qui non indigent penitentia, timeant sibi negligenter agentes, & tepide, ne de ore dñi uelut abominabiles euomantur. Quia scriptū est Apoca. 3. Quia tepidus es incipiam te euomere ex ore meo. Quarto debemus opera nra cōsummāre humiliter. Sanē humiliter operari, & de operibus nostris humiliter sentire debemus, quia plura mala, quā bona facimus, & quia si qua bona facimus tantæ in deuotioni permixta sunt, q̄ non multum possumus gloriari. Ideo P salmus. Imperfectū meū uiderunt oculi tui, & Isā. 64. Quasi pannus menitruarū oēs iustitiæ nostræ, & quia bona, quæ agimus, non a nobis quasi ex nobis sunt, sed a Deo. Sicut ait Isā. 26. Oīa opera nostra operatus es in nobis dñe. Et Apostolus Phil. 1. Deus est, qui operatur in nobis, & uelle, & perficere. Et ipsa ueritas, ait Iohan. 15. Sine me nihil potestis facere, ergo, quia a Deo sunt opera nostra, necnon & ipsa uoluntas operandi, & secundum gratiam nobis datam, & frequenter oblatam nobis a Deo, negligenter, & non satis fideliter operamur, ideo non nobis, sed Deo debemus gloriam attribuere. Cæterum, quia plerumque putamus bonum opus esse, quod malum est, uel maius esse, quā sit, & meritum esse, quod non est, uel maioris esse meriti apud Deum. Ideo in singulis operibus nostris si diligenter consideremus, non gloriari, sed potius formidare debemus, pp̄ qd̄ dicebat Iob. Verebar oīa opera mea sciens, q̄ non parceres delinquenti. Et sapiens ait Ecclesiastici. 10. Noli extollere te in faciendo opere tuo. Beatus quoq; Petrus admonet, dicens. Cum metu, & tre-

Tomus Tertius.

A 2 more

Speculum Morale Vincentij.

more salutem vestram operamini. Debemus autē opera nostra consummare, & ad finem vsque perducere. Videmus enim, quod omnis artifex cum opus aliquod suæ artis inceperit, non cessat donec illud ad completum perduxerit. Sicut ostendit sapiens in multis exemplis, dicens Ecclesiastici. 38. Omnis faber, & architectus, qui noctem, tanquam diem transigit, cor suum dabit similitudinem picturæ, & vigilia sua perficiet opus. Sic ferrarius sedens iuxta incudem & considerans opus ferri, cor suum dabit in consummationem operum, & vigilia ornabit in perfectione. Sic figulus sedens ad opus suum, qui in sollicitudine positus est super opus suum, in misericordia est ois operatio eius. Eodem modo potest induci in oibus alijs. Et sicut ait dñs Matth. 10. & 24. Non qui bene cepit, sed qui perseverauerit usque in finem hic saluus erit. Sine perseverantia, namq; nec opus meritum habet, nec labor præmium, nec cursus brauium, nec seruitium gratiam, nec pœna quātumcumq; afflictiva coronam. Sicut patet in legenda. 40. martyrum de illo, qui cucurrit ad balneū, & ibi deficiens coronam perdidit præparatam: perseveremus ergo in bono opere, quod cepimus exemplo dñi, de quo dicit Deut. 22. Dei perfecta sunt opera. & de seipso dicit Ioh. 17. Opus consummaui, quod dedisti mihi, ut facerē. Et tunc sequitur. Et ego ad te venio, ecce ergo Dei filius non peruenit ad patrem, nisi nræ salutis opere consummato. In quo loco clarius nobis ostenditur, qd nos multominus ad partem gloriæ peruenire poterimus, nisi in bonis operibus perseverantiam teneamus. Vnde Iudæis perdidit descensum de cruce Christo suadentibus, dum operabatur salutem in medio terræ nullatenus acquieuit, ne nostræ salutis opus relinqueret imperfectum. Ber. Dolebat sane venenati serpentis astutia exaltatum in deserto serpentē æneum, cuius intuitu animarum nostrarum vulnera sanabantur, eo quippe tendebat malitiosa persuasio, non ut perdidit Iudæi crederent, dicentes, si rex Israel est descēdat nunc de cruce, & credimus ei, sed nostra quoque siqua esset in eum fides modis omnibus deperiret. Legentes enim Dei perfecta sunt opera, quomodo illum fateremur Deum esse, qui nostræ salutis opus reliquisset imperfectum. Nos quoque si sequi volumus caput nostrum, non censemur agere penitentiam, non censemur tollere crucem nostram, perseverantes in ea, sicut ipse perseveravit. Fiduciam habentes in domino, qd qui cepit in nobis opus bonum perficiet. Sicut ait Apostolus. Petrus. 1. Pet. 5. Deus autem omnis gratiæ, qui uocauit vos in æternam gloriam suam, in Christo Iesu modicum passos, ipse perficiet, confirmabit, solidabitque, ipsi gloria, & Imperium in sæcula sæculorum. Amen.

De operum fine. & fructu. Dist. III.

Postquam declarauimus genus & speciem nostræ operationis, modum, & seriem nostræ executionis. Nunc videamus fructum, & finem nostræ intentionis. Sciendum est autem, qd propter quatuor specialiter ad operandum moueri debemus, ut delicta propter pericula deuitanda, propter merita cumulanda, propter delectationem internam, & propter retributionem æternam. Primo quidem operari debemus, propter pericula præcauenda. Cum enim cor hominis ociosum esse non possit, sed necessariò circa aliquid occupetur, sicut docet Anselmus, libro de similitudinibus, cor hominis comparans molendino, cuius rota uoluit incessanter, si non fuerit intentum circa aliqd opus bonū, undiq; patet aditus uitiorū. Sanè nō intentū circa unū, qd est necessarium, nec sacris operibus occupatum, euagatur circa plura minus utilia, & cito defluit ad nocua. Et hoc contingit interdum ex hostis instigatione, vel ex carnis corruptione, uel ex ipsius cordis euagatione. Ex hostis instigatione contingit ut plurimum, quia cum magnus ille paterfamilias omni hora, idest mane, hora tertia, sexta, nona, vndecima, mittat operarios in uineam suam. Sicut scriptum est, Matth. 20. Quos diabolus in uinea non operantes inuenit, ad opera sua mittit. Propter quod ait Hiero. Semper aliquid boni facito, ne te diabolus inueniat ociosum. Ex carnis uero corruptione frequenter mens hominis a spiritualibus, & diuinis retrahitur, & in carnalibus emollitur, nisi sacris operibus occupetur. Propter quod sapiens a carnis seruitute uolens abstrahere, & ad libertatem spiritus eleuare, ait Ecc. 24. Cibaria necessariæ sustentationis, & uirga castigationis, & onus operationis, asino, idest corpori, panis ne deficiat, & disciplina ne lasciuat, & opus, ut proficiat seruo, idest corpori, tam asini, quā serui nominibus carnem significat, quæ dure sustentanda est, rigide refrenanda, & in sacris operibus occupanda. Sequitur. Iugum, & lorum curuant collum durum. Et seruum inclinant operationes assidue. Seruo maliuolo tortura, & compedes, mitte illum in operationem ne uacet. Multam enim malitiam docuit ociositas. In opere constitue illum, sic enim condecet illum. Attende, quam districtè macerauerunt carnem suam sancti patres, Iohannes Baptista, Benedictus Antonius, Hieronymus, &

omnes alij. Paulus specialiter de seipso testatur. Castigo iniquis corpus meum, & in seruitutem redigo, ne forte cum alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar. 1. Corinth. 9. Diligenter aduerte, si Paulus uas electionis, qui tot terras prædicando circueuit, tot animas ad Christum conuertit, tot & tanta pro Christo sustinuit, sicut ipsemet testatur. 1. Corinth. 15. Ter uirgis cæsus sum, semel lapidatus sum, ter naufragium feci, nocte ac die in profundo maris fui. Et iterum. In laboribus plurimis, in plagis supra modum, in mortibus frequenter, & multa talia sic enumerat. Denique raptus est in Paradisum, & audiuit arcana uerba, quæ nō licet homini loqui. Si, inquit, ita est, quod talis ac tantus castigat corpus suum, & in seruitutem redigit, ne forte reprobus efficiatur. Quid nos miseri dicturi sumus, qui defectibus pleni sumus, qui peccata peccatis sine numero cumulamur, & tamē carnem miserā in delicijs confouemus? Ideo dicit Apostolus Gal. 6. Qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum uitis, & cōcupiscentijs. Et Rom. 8. Si secundum carnem uixeritis moriemini. Ex mentis uero euagatione procedunt pericula. Sicut docet, Sapiens Prover. 21. Desideria occidunt pigrum, noluerunt enim quicquam operari manus eius, tota die concupiscit, & desiderat. Videas hominem ociosum nunc uerbis effluere, nunc rumores inquirere, nunc ludos perquirere, nunc campos, nunc flumina, nunc nemora uagando inaniter circuire, somnum diligere, ciborum delicias, & uinorum uarietates concupiscere, appetere terrena, spiritualia fastidire, diuersis cogitationibus variari, uarijs affectionibus transformari, omnimodis passionum transmutationibus agitari. Et sic in eo uerum est, quod dicitur Iob. 20. Cogitationes uarię succedunt sibi, & mens in diuersa rapitur. Secundo operari debemus, propter lucra, idest merita cumulanda, siue conquirenda. Videmus enim mercatores, agricolas, & omnes artifices operari sollicitè propter lucrum, & temporales diuitias acquirendas. Quāto magis deberemus totis uiribus operari, propter spirituales diuitias promerendas. Ideo hortatur Apostolus Colo. 3. Ambuletis dignè Deo per omnia placentes, in omni opere bono fructificantes. Pensate uerba. Ambuletis inquit, idest de bono in melius proficiatis. Dignè Deo, i. ut sitis digni Deo. Per omnia placentes, idest uos placeatis Deo per omnia opera uestra, & per uos opera uestra placeant Deo. In omni opere bono fructificantes. Nota unaquęque arbor unam speciē fructus profert. Sicut ait Saluator, Luc. 6. Vnaquęque arbor ex fructu suo cognoscitur. Neque enim de spinis colligunt ficus, neque de iubo uindemiant uiam. Sed arbor spiritualis omnem fructum bonorum operum ferre debet. Mirabilis esset hominibus arbor una, quæ omnia genera fructuum ex se produceret. Sed arbor spiritualis non est recte fructifera, nisi ex se proferat fructus, idest opera omnium uirtutum. Sunt namque nonnulli, qui continent, sed ab opere bono torpent. Alij multa bona opera faciunt, sed non continent. Sed sicut, ait Grego. Nec castitas magna est sine bono opere, nec opus bonum est sine castitate. Alij continent, sed nō abstinent. Alii e cōuerso. Alij abstinent quidem, & continent, sed p̄ superbiam intumescunt. Alij sobrii sunt casti, & humiles, sed non compatiuntur afflictis, aut compatiētes, uel uerius compati se dicentes, pietatem in opere non ostendunt. Sic intellige de alijs operibus uirtuosis. Propter quod bene dicit Apostolus in auctoritate præmissa. In omni opere bono fructificantes. Nota sicut mercator industrius in diuersis uenalijs rerum generibus mercationem suam exercet, ut in pluribus lucrando diuitias suas plus augmentet. Sic spiritualis mercator debet in omnibus operibus bonis exerceri, ut in omnibus mercetur. Nam qui in omni opere bono fructificat, in omni bono abundat. Ait, Sapiens Proverbi. vigesimo quarto. In omni opere bono erit abundantia. Sed, quia in temporalibus abundantes, ut plurimum solent carere spiritualibus, & uel minus præ cæteris abundare. Ideo dicit Apostolus primæ Thimothei 6. Diuitibus huius sæculi præcipe non sublime sapere, nec sperare in incerto diuitiarum, sed in Deo uiuo diuites fieri in operibus bonis. Istæ sunt ueræ diuitiæ, quæ & ueram sufficientiam tribuunt, & ineffabiliter locupletant animā, nec in casu necessitatis, uel mortis cam deserunt, sed cum ea permanet in æternum. Sicut dicitur Apocalip. decimo quarto. Beati mortui, qui in domino moriuntur, opera enim illorum sequuntur illos. Vnde Bernardus ait, Veræ diuitiæ non opes sunt, sed uirtutes, quas secum conscientia portat, ut in perpetuum diues fiat. Sed ueræ filijs Adam mundana cupiditate cæcatis, qui terrena sapiunt, spiritualia paruipendunt, temporales diuitias totis uiribus, & modis omnibus quibus possunt aggregant, spirituales contemnent, aut operari negligunt, aut quod est longè deterius, opera nephanda perpetrant, unde nudi, & rei de mundo exeunt, nihil secum præter peccata portantes, & in egestatem perpetuam incidentes. Quia scriptum est, Egestatem operata est manus

est manus remissa, manus autē fortium diuitias parat. Pesa quantam penuriam sustinebat ille diues, qui ardoe gehennae ineffabiliter cruciatus, vnam guttam aquae non potuit impetrare. Tertio operari debemus propter delectationem internam. Oe enim virtuosum opus delectationem quandam habet annexam, & qui operatur illud, delectatur in eo. Sicut e contrario, oe malum sequitur remorsus conscientiae. Haec delectatio est quasi quaedam remuneratio, sed non plena, vel potius quaedam praebitio remunerationis futurae. Quis n. plantat vineam, & de fructu illius non edit? ait Apostolus. 1. Corinth. 9. Nam sicut ait Sapiens, Prover. 12. Qui operatur terram suam, satiabitur panibus. Et. 13. Aia operantium impinguabitur. Et ipsa veritas, ait Math. 10. Dignus est operarius cibo suo. Quis autē sit iste cibus, testatur ipse Ioh. 13. Meus cibus est, ut faciam uoluntatem eius, qui misit me, ut perficiam opus eius. Ad hunc cibum hortatur ipse, Ioh. 6. dicens, Operamini non cibum, qui perit, sed qui permanet in vita aeterna. Nota, qd dicit permanet, quia hic inchoatur, ibi autem non cessat, sed permanet in aeternum, hic ualde tenuiter praegustatur, ibi in sua plenitudine ministratur. Quarto operari debemus propter retributionem aeternam. Magnus n. pater familias qualibet hora mittens operarios in uineam, conuentione facta est eis ex diurno denario, facto sero dicit procuratori suo. Voca operarios, & redde illis mercedem. Pater familias est Deus pater, Christus autem huius uineae procurator. In sero, id est in ultima hora vitae nostrae uocat dñs operarios, non ociosos, non pigros, non operarios iniquitatis, sed operarios veritatis. Merces, quae redditur operarijs, est diurnus denarius, id est aeterna Dei uisio fm Augusti. Ad hanc mercedem a. quirendam hortat Sapiens Eccle. vlti. Operamini opus uestrum ante tempus, & dabit uobis mercedem in tpe suo, i. tpe oportuno. Et ipse dñs ait Apoc. vlti. Ecce uenio cito, & merces mea mecum est, reddere unicuique fm opera sua. Ex his uerbis intellige, qd opus nostrum est breuissimum. Quod notatur cum dicit. Venio cito, uideb. cet in sero mortis ad retribuendum, qui cito se uenturum asserit, breui tempore nos inuinit operari, merces autem operis est aeterna. Sicut scriptum est, Eccle. 18. Non verearis usque ad mortem iustificari, qm merces domini manet in aeternum. Item opus nostrum est leuissimum merces autem immensa, & hoc insinuat cum dicit, merces mea, id est quam me decet reddere, ipsum autem dominum largitatis immensae non decet, nisi mercedem immensam retribuere, quia ipsemet immensus, & immensitas est ipsa merces. Sicut, ait Abraham Gen. 15. Noli timere ego protector tuus sum. & merces tua magna nimis, licet autem haec merces in se simpliciter sit immensa, tamen proportionaliter redit unicuique fm suorum operum quantitatem, propter quod ait. Reddere unicuique secundum opera sua. Et hoc est, quod dicit Apostolus. 1. Corinth. 4. unicuiqueq; propriam mercedem accipiet secundum laborem.

De operum principio principalis. Dist. IIII.

Postquam declarauimus operum nostrorum genus, & speciem, modum, & seriem, fructum, & finem. Nunc restat declarare ortum, & originem. Sciendum autem est, qd duplex est operum nostrorum origo, siue principium. Quaedam enim sunt principia intrinseca, & quaedam extrinseca. Principia intrinseca sunt potentiae habitus, & passionibus secundum Philosophum. 2. Ethico. Extrinseca uero principia possunt intelligi, uel ex parte Dei, qui solus est actor, & motor uoluntatis humanae, uel ex parte obiecti. Ex parte quidem Dei, qui solus potest mouere principaliter, & directe uoluntatem hominis ad uolendum. Sumuntur extrinseca principia multis modis. Deus enim est operum nostrorum principium, principaliter operando, specialiter inspirando, efficaciter adiuuando, imperialiter altringendo, & exemplari ter excitando. Primo quippe Deus est operum humanorum principium principaliter operando, quia causa prima plus influat in causatum, quam causa secunda, sicut habetur propositione de causis, unde omnis motus, & omnis actio, tam corporalis, quam spiritualis reducitur in primum mouens, & in primum agens simpliciter, quod est Deus, & ideo quantumcunque natura aliqua corporalis, uel spiritualis ponatur esse perfecta naturaliter, tamen non potest in actum suum procedere, nisi moueatur a Deo. Non solum autem ab ipso est omnis motus, sicut a primo mouente, sed etiam ab ipso est omnis perfectio naturalis, sicut a primo actu. Sic igitur omnis operatio nostra dependet a Deo quantum ad duo. Vno modo, in quantum ab ipso habemus omnem perfectionem naturalem, per quam agere possumus. Alio modo, in quantum ab ipso mouemur ad agendum, propter quod dicitur. Isa. 20. Omnia opera nostra operatus es in nobis, & 1. Corinth. 12. Idem Deus, qui operatur omnia in omnibus. Secundo Deus est causa operum nostrorum spiritualiter inspirando, ut non solum habeamus ab eo operandi potestatem, uerum etiam uoluntatem, sicut dicitur Phil. 2. Deus est qui operatur in nobis, & Speculum Morale.

uelle, & perficere pro bona uoluntate sua, s. q. d. hoc est ex mera bonitate sua, & libera uoluntate. Deus ergo sua gratuita bonitate dat nobis, ut possimus bonum agere, dat etiam, ut uelimus, non enim sufficientes sumus cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis. 1. Corinth. 3. Si igitur non sumus sufficientes ex nobis ipsis bonum aliquid cogitare, multo minus sufficientes sumus uelle, & adhuc minus agere, seu perficere. Tertio Deus est causa operum nostrorum uirtualiter adiuuando, infundendo scilicet gratiam, & uirtutes, ut non tantum possimus, nec solum, ut uelimus, sed etiam, ut expedire facilius, & delectabiliter operemur, unde Gal. 3. Qui tribuit nobis spiritum, id est uoluntatem inspirat, uel spiritum, id est gratiam spiritus sancti, operatur & uirtutes in nobis. Quarto Deus est operum nostrorum causa imperia liter obligando, per legem uidelicet, & praeccepta, Leui. 18. facietis iudicia mea, & praeccepta mea seruabitis. Sequitur. Custodite leges meas. Lex autem scripta non est aliud, quam explicatio legis naturalis, quae in cordibus nostris naturaliter est impressa. Sic ait Aposto. Rom. 2. cum gentes, quae legem non habent naturaliter ea, quae legis sunt faciunt, ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, quando primum hominem quem formauerat posuit Deus in Paradiso uoluptatis, statim legem dedit ei de operando. Gen. 2. posuit eum in Paradiso uolup, ut operaretur, similiter post peccatum. Unde dicitur ibidem. 3. Emisit eum dominus Deus de Paradiso uoluptatis, ut operaretur terram, de qua sumptus est. Et Ioh. 6. Operamini cibum, qui non perit. Et Matth. 20. Conuentione facta cum operarijs ex den. dimisit eos in uineam suam. Item Phil. 2. Saluam uestram operamini, sic igitur Deus est causa operum nostrorum irrefragabiliter imperando, & per legem, & praeccepta firmiter obligando. Quinto Deus est causa operum nostrorum exemplariter informando, unde Christus Deum Patrem, & semetipsum proponit nobis in exemplar. dicens Iohan. 5. Pater meus usque modo operatur, & ego operor. Inspice ergo, & fac secundum exemplar, quod tibi monstratum est in monte. Exo. 25. Considerare debemus, quod illud exemplar altissimum, scilicet Deus Pater, qui lucem inhabitat inaccessibilem, 1. Timot. 6. nobis erat improportionatum, & inaccessible. Ideo Dei filius factus est homo similis nobis passibilis, uisibilis, & accessibilis, immo ualde familiaris, ut nos, & uerbis instrueret, & exemplis operum informaret, qui nos prius instruxerat per legem ueterem, quae nimis grauis homini uidebatur. Ideo dedit legem gratiae ualde leuem, sed quod est incomparabiliter maius, & dulcius, seipsum totum nobis praebuit in exemplar. Nullum profecto aliud exemplar poterat dare nobis, quod nos ad operandum magis accenderet, uel efficacius excitaret, quam enim principes, & alij maiores in populo manus apponunt ad opus, multum excitant, & animant subditos ad similiter operandum. Unde Ne. 3. prouocatum est cor populi ad operandum, quando scilicet uiderunt principes operantes. Ex parte uero obiecti potest intelligi, quod aliquid potest mouere uoluntatem & esse causa operum nostrorum tripliciter. Vno modo ipsum obiectum propositum appetitui sensitivo, uel etiam intellecti uo mouet aequaliter, & inclinatur, sicut cibus excitat desiderium hominis ad edendum. Alio modo ille, qui proponit, uel offert huiusmodi obiectum. Tertio ille, qui persuadet obiectum propositum habere rationem boni, quia in hoc proponit obiectum proprium uoluntati, quod ostendit illud esse bonum uerum, uel apparens. Primo igitur modo res sensibiles exterius apparentes mouent uoluntatem hominis ad uolendum bonum, uel malum, sicut consideratio creaturarum mouet, & inducit hominem ad laudandum sapientiam, honorandum omnipotentiam, & amandum bonitatem creatoris, & e contra, delectatio, quae inuenitur in creaturis, & uarietas pulchritudinis insipientibus est occasio concupiscentiae, & multiplicis deceptionis, sicut dicit Sap. 14. creaturae Dei in odium factae sunt, & in tentationem animarum hominum, & in mulpulam pedibus insipientium. Secundo autem, & tertio modo, potest homo hominem excitare, uel inclinare ad bonum, uel malum agendum, diabolus uero ex intentionis suae peruersitate nititur, & intendit inducere ad peccatum, uel offerendo aliquid appetibile sensu, uel persuadendo rationi. Inter principia intrinseca, quae sunt potentiae, habitus, & passionibus, de solis passionibus fiet hic consideratio, quia de potentijs animae tractare non intendimus in hoc libro. De habitibus uero uirtutum aliqui sunt acquisiti ex actibus, & aliqui diuinitus sunt infusi: habitus acquisiti sunt intrinseca principia actuum humanorum, habitus autem infusi inter extrinseca principia computantur pro eo, quod ab extrinseco infunduntur. Quia igitur principalis intentio Theologicae considerationis est agere de uirtutibus infusis, quae nobis infunduntur a Deo, & homine ordinant ad supernaturalem beatitudinem, & aeternam, ideo de uirtutibus acquisitis nihil dicemus ad praesens, sed infra cum de infusis

Speculum Morale Vincentij.

agemus. Primo itaq; cōsiderandum est de principijs intrinsicis actuum humanorum, secundo de principijs extrinsicis.

De operum principio in re infecto. Dist. V.

DE principijs intrinsicis actuum humanorum, i. passionibus aīz. Primo considerandum est in generali. Secundo in speciali. In generali quatuor cōsideranda sunt. Primo quidem de subiecto earum. Secundo de differentijs earum. Tertio de bonitate, & malitiā earum. Quarto de ordine earum adinuicem. Circa primum consideranda sunt tria. Primo utrum passiones sint in anima, & quomodo. Secundo quod in parte appetitiua magis, quā in parte apprehensiuā. Tertio quod sunt in appetitu sensitiuo magis, quā in intellectu. Ad primum patet ex Philosopho in 3. Ethic. In anima sunt tria, potentia, passiones, & habitus. Sciendum autem, quod pati dicitur dupliciter. Vno modo cōter se, quod recipere est pati etiam si nihil abijciatur a re, sicut si dicatur aerē pati, quā illuminatur, hoc autem magis proprie est perfici, quā pati. Alio modo dicitur pati proprie, quā aliquid recipitur cum alterius abiectioe. Sed hoc conuenit dupliciter. Vno modo quā abijciatur, quod non est conueniens rei, sicut cum corpus aīalis sanatur, dicitur pati, quia recipit sanitatē & gritudine abiecta. Alio modo quā econuerso, sicut & grotare dicitur pati, quia recipitur infirmitas sanitate abiecta, & hic est propriissimus modus passionis. Nam pati dicitur ex eo, quod aliquid trahitur ad agendum, quod autē recedit ab eo, quod est sibi conueniens maxime, ut ad aliud trahi, & similiter in primo de generatione dicitur, quod quā ex ignobiliori generatur nobilior est generatio simpliciter, & corruptio se quid. Econuerso autem quā ex nobiliori generatur ignobilior ex his tribus modis contingit esse passionem in anima, nam se receptionē tū dicitur sentire, & intelligere est quoddā pati, passio autē cum abiectioe non est nisi se transmutationem corporalem, unde passio proprie dicta non potest competere animā nisi per accidens, in quantum, scilicet compositum patitur, sed in hoc est diuersitas. Nam quā hōi transmutatio fit in deterius, magis proprie habet nomen passionis, quā quā fit in melius, unde tristitia magis proprie est passio, quā letitia. Ad se. scilicet passiones habent esse in parte animae appetitiua magis, quā in apprehensiuā. Sciendum quod sicut Aug. dicit. 9. de Ci. Dei. Motus animi quos graeci pathē nostri autem quidam, ut Cicero perturbationes, quidam affectiones, uel affectus, quidam uerō, sicut in graeco expressius passiones uocant. Ex quo patet, quod passiones idem sunt, quod affectiones, sed affectiones manifeste pertinent ad partem appetitiuā, & non ad apprehensiuā. In nomine enim passionis importatur, quod patiens trahatur ad id, quod est agentis, magis autem trahitur anima ad rem per uim appetitiuā, quā per uim apprehensiuā. Nam per uim appetitiuā anima habet ordinē ad ipsas res, ut prout in seipsis sunt, ut philosophus dicit in 6. Metha. quod bonum, & malum, quae sunt obiecta appetitiuae potentiae sunt in ipsis rebus uis autem apprehensiuā non trahitur ad rem, se quā in seipsa est, sed cognoscit eā se intentionem rei, quā in se habet, uel recipit se proprium modum, unde & ibidem dicitur, quod uerum, & falsum, quae ad cognitiuam pertinent, non sunt in rebus, sed in mente. Unde patet, quod ratio passionis magis inuenitur in parte appetitiua, quā in parte apprehensiuā, hoc autem contrario modo se habet in his, quae pertinent ad perfectionem, & in his, quae pertinent ad defectum. Nam in his, quae pertinent ad perfectionem attenditur intensio per accessum ad unum primū principium, quia quanto aliquid est propinquius, tanto est magis intensum, sicut intentio lucidi attenditur per accessum ad aliquid summe lucidum cui quanto ad aliquid magis appropinquat, tanto est magis lucidum. Sed in his, quae ad defectum pertinent attenditur intensio non per accessum ad aliquod summū, sed per recessum a perfecto, quia in hoc ratio priuationis, & defectus consistit, & ideo quanto minus recedit a primo, tanto est minus intensum, & pro hoc semper in principio inuenitur paruus defectus, qui postea procedendo magis multiplicatur, passio autem ad defectum pertinet, quia est alicuius se quod est in potētia, unde in his, quae appropinquant primo perfecto, scilicet Deo inuenitur paruus de ratione potentiae, & passionis, in alijs autem conuenienter plus, & sic etiam in priori uim animae, scilicet in apprehensiuā inuenitur minus de ratione passionis. Licet autem passio proprie loquēdo fiat se aliquam transmutationem corporalem, transmutatio autem corporalis fieri potest, tam in parte aīz apprehensiuā, quā in appetitiua, quia utraq; alligata est organo corporali, nihilominus tamen huiusmodi transmutatio potest dupliciter fieri, quia organum corporale potest dupliciter transmutari. Vno modo transmutatione spiritali, se quod recipit intentionem rei, & hoc per se inuenitur in actu apprehensiuā uirtutis sensitivae, sicut oculi immutatur a uisibili non ita quod coloretur, sed ita quod recipiat intentionem coloris. Est autem alia materialis transmutatio organi, prout organum transmutatur quantum ad suam natura-

lem dispositionem, puta quod calefit aut in frigidatur, uel alio simili modo transmutatur. Et hōi transmutatio per accidens se habet ad actum apprehensiuā uirtutis sensitivae, puta cum oculi fatigatur ex forti intuitu, uel dissoluitur ex uehementia uisibilis, sed ad actum appetitus sensitivi per se ordinatur huiusmodi transmutatio, unde in diffinitione motuū appetitiuae partis materialiter ponitur aliqua materialis transmutatio organi, sicut dicitur quod ira est accensio sanguinis circa cor, unde patet quod ratio passionis magis inuenitur in actu sensitivae appetitiuae, quā in actu sensitivae uirtutis apprehensivae, licet utraque sit actus organi corporalis. Ad tertium, scilicet quod passio magis habet fieri in appetitu sensitiuo, quā in appetitu intellectu, quod est uoluntas, quia passio sicut dictum est proprie inuenitur, ubi est transmutatio corporalis, quae quidem inuenitur in actibus appetitus sensitivi non solum spiritualis, sicut est in apprehensione sensitivae, sed etiam naturalis. In actu autem appetitus intellectui non requiritur aliqua transmutatio corporalis, quia huiusmodi appetitus non est uirtus alicuius organi. Unde patet, quod ratio passionis magis proprie inuenitur in actu appetitus sensitivi, quā intellectu, propter quod Damascenus describens animales passiones, in secundo libro dicit. Passio est motus appetitiuae uirtutis sensibilis in imaginatione boni uel mali.

De Passionum differentia. Dist. VI.

DEinde considerandum est de differentia passionum adinuicem. Et circa hoc consideranda sunt tria. Primo, quod passiones, quae sunt in uis concupiscibili specie differunt ab his, quae sunt in irascibili. Secundo quomodo sit contrarietas in passionibus irascibilis. Tertio, quod in eadem potentia possunt esse passiones specie differentes, & non contrariae adinuicem. Ad primum dicendum, quod passiones, quae sunt in irascibili specie differunt ab his, quae sunt in concupiscibili. Cum enim diuersarum potentiarum diuersa sint obiecta, necesse est, quod passiones diuersarum potentiarum ad diuersa obiecta referantur, unde multo magis enim passiones diuersarum potentiarum specie differunt, maior enim differentia obiecti requiritur ad diuersificandum speciem potentiarum, quā ad diuersificandum speciem passionum, uel actuum. Sicut enim in naturalibus diuersitas generis consequitur diuersitatem potentiae mareris, diuersitas autem speciei diuersitatem formae in eadem materia. Ita in actibus animae actus ad diuersas potentias pertinentes sunt non solum specie, sed & genere diuersi, actus autem, uel passiones respicientes diuersa obiecta specialia comprehendunt, uel uno obiecto unius potentiae differunt, sicut species illius: ad cognoscendum ergo, quae passiones sint in irascibili, quae in concupiscibili, oportet asumere obiectum utriusque potentiae. Obiectum autem potentiae concupiscibilis est bonum, uel malum, sensibile simpliciter acceptum, quod est delectabile, uel dolorosum. Sed quia necesse est, quod interdum anima difficultatem, uel pugnam patiat in adipiscendo aliquod huiusmodi bonū, uel in fugiendo aliquod huiusmodi malum, in quantum hoc est quodammodo eleuatum supra talem facilem potestatem animae. Ideo ipsum bonum, uel malum secundum quod habet rationem ardui, uel difficultis est obiectum irascibilis. Quaecunque ergo passiones respiciunt bonum, uel malum absolute pertinent ad concupiscibilem, ut gaudium tristitia amor odium, & similia. Quaecunque uero passiones respiciunt bonum, uel malum sub ratione ardui prout est adipiscibile, uel fugibile cum aliqua difficultate pertinent ad irascibilem, ut audacia, timor, spes & huiusmodi: & quia adhuc uis irascibilis est animalibus, ut per eā tolerantur impedimenta quibus concupiscibilis in suum obiectum tendere prohibetur, uel propter difficultatem boni adipiscendi, uel propter difficultatem mali superandi, & ideo passiones irascibilis omnes terminantur ad passiones concupiscibilis, & secundum hoc etiam passiones quae sunt in irascibili consequuntur gaudium, & tristitia, quae sunt in concupiscibili. Ad secundum, scilicet qualiter sit contrarietas in passionibus, quae sunt in irascibili, dicendum, quod cum passio sit quidam motus animi, ut dictum est, oportet contrarietatem passionum accipere secundum contrarietatem motuum uel mutationum. Est autem duplex contrarietas in mutationibus, uel motibus, ut dicitur in quinto Physicorum, una quidem secundum accessum, & recessum ab eodem termino, quae quidem contrarietas est proprie mutationū id est generationis, quae est mutatio ad esse, & corruptionis, quae est mutatio ab esse. Alia autem secundum contrarietatem terminorum, quae proprie contrarietas est motuum, sicut dealbatio, quae est motus a nigro in album, opponitur denigratio, quae est motus ab albo in nigrum: sic igitur in passionibus animae duplex contrarietas inuenitur, una quidem se contrarietatem obiectorum, scilicet boni, & mali, alia uero secundum accessum, & recessum ab eodem termino in passionibus quidem

dem concupiscibilis inuenitur prima contrarietas tñ quæ. s. est Æm obiectum, in passionibus autem irascibilis inuenitur vtraque, cuius ratio est obiectum concupiscibilis est bonum, vel malum sensibile absolute, bonum autem inquantum bonum non potest esse terminus, ut a quo, sed solum, ut ad quem, quia nihil refugit bonum inquantum bonum, sed oia appetunt ipsum, similiter nihil appetit malum inquantum malum, sed oia fugiunt ipsum, & pp hoc malum non habet rōnem terminum ad quē, sed solum terminum a quo. Sic igitur ois passio concupiscibilis respectu boni est, ut ad ipsum, sicut amor desiderii, & gaudium, ois verò passio eius respectu mali est, ut ab ipso, sicut odium, fuga, seu abominatio, & tristitia. vnde in passionibus concupiscibilis non pōt esse cōtrarietas. Æm accessum, & recessum ab eodem obiecto. Sed obiectum irascibilis est sensibile bonum, uel malum, non quidē absolute, sed sub rōne difficultatis, vel arduitatis, ut dictū est. Bonum autem arduum, siue difficile habet rōnem, ut in ipsum tendat, in quantum est bonum, quod pertinet ad spei passionem, & ut ab ipso recedatur inquantum est arduum, vel difficile, quod pertinet ad passionem desperationis, similiter malum arduum habet rōnem, ut vitetur inquantum est malum, & hoc pertinet ad passionem timoris. Habet. n. rationem, ut in ipsum tendatur, sicut in quoddam arduum, q. s. aliquid euadit abiectionem mali, & sic tendit in ipsum audacia, inuenitur ergo in passionibus irascibilis contrarietas Æm cōtrarietatem boni, & mali, sicut inter spem, & timorem, & iterum Æm accessum, & recessum ab eodē termino, sicut inter audaciā, & timorē. Ad tertium, s. q. in eadē potētia possunt eē passiones spē differentes, & non contrariō ad inuicē, sciendū. q. passiones Æm actiua differunt, q̄ sunt obiecta passionū aīæ, differentia autem actiuorū pōt attendi dupliciter, vno mō Æm spē, vel naturā ipsorū actiuorū, sicut ignis differt ab aqua. Alio mō Æm diuersam virtutē actiuā, diuersitas aut actiui vel motiui quantum ad virtutē mouendi accipi pōt in passionibus aīæ Æm similitudinē agentiuū naturaliuū. Oē. n. mouens trahit quodamō ad se patiens, uel a se repellit. Trahendo quidē ad se trahit in ipso. Nam primo quidē dat ei inclinationē, vel aptitudinē, ut in ipsum tendat, sicut cum corpus leue, quod est sui sum dat leuitatē corpori generato, p̄ quam habet inclinationē, & aptitudinē ad hoc, quod sit sursum. Secūdo si corpus generatū extra locum proprium dat ei moueri ad locum. Tertio dat ei quiescere in locum cum peruenit, quia ex eadem causa aliquid quiescit in loco per quam mouebatur ad locum, & similiter intelligendum est de causa repulsionis. In motibus autem appetitiuū partis boni habet quasi uirtutem attractiuam, malum autem uirtutem repulsuā. Bonum ergo primo quidem in potentia appetitiua causat quādam inclinationem, seu appetitudinem seu connaturalitatem ad bonum, quod pertinet ad passionem amoris, cui per contrarium respondet odium ex parte mali. Secundo si bonum sit nondū habitum dat ei motum ad assequendum bonum amatum, & hoc pertinet ad passionem desiderij, vel concupiscentiæ, & ex opposito ex parte mali est fuga, vel abominatio. Tertio cum adeptum fuerit bonum dat appetitum quietationem quandam in ipso bono adepto, & hoc pertinet ad delectationem quandam, uel gaudium, cui opponitur ex parte mali dolor, vel tristitia. In passionibus autem irascibilis presupponitur quēdam appetitudo, vel inclinatio ad pquirendū bonū, vel fugiendū malū ex cōcupiscibili, quæ absolute respicit bonū, vel malū, & respectu boni nondū adepti est spes, & desperatio, respectu autē mali nondū nocentis est timor, & audacia, respectu autem boni adepti non est aliqua passio in irascibili, quia iā non habet rōnem ardui, ut dictū est, s. ex malo iam iniacente sequitur passio iræ. Sic igitur patet, quod sunt quatuor coniugationes in concupiscibili, s. amor, & odium desiderii, & fuga gaudiū, & tristitia delectatio, & dolor. Similiter in irascibili sunt tres, s. spes, & desperatio, timor & audacia, & ira cui nulla passio opponitur, hoc autem singulare est iræ, q̄ nō habet cōtrariū, non. n. pōt hīc cōtrariū, neq; Æm accessum neq; Æm recessum, neq; Æm cōtrarietate boni, uel mali, causatur cū ira ex malo difficili iam iniacente, ad cuius presentia necesse est, q̄ aut appetitus succumbat, & sic non exit terminus tristitiæ, quæ est passio concupiscibilis, aut habet motum ad inuadēdū malū læsiuū, quod p̄tinet ad irā, motū autē ad fugiendū hīc non pōt, quia iā malū ponitur esse p̄sens, uel p̄teritum, & sic motū iræ non contrariatur aliqua passio, secundum contrarietate accessus, & recessus, similiter etiam, neque Æm contrarietate boni, quia malo iam iniacente opponitur bonum iam adeptum, quia iam non potest hīc rationem ardui, uel difficultis, nec post adeptionē boni remanet alius motus, nisi quietatio appetitus in bono adepto quo pertinet ad gaudium, quod est passio concupiscibilis, unde motus iræ non potest habere aliquem motum animæ contrarium, sed solummodo opponitur ei cessatio a motu. Sicut Philosophus dicit in sua Rethorica, quod miscere op-

Speculum Morale.

ponitur ei, quod est irasci, quod non est oppositum cōtrariē, sed negatiuē, vel priuatiuē. Sunt igitur oēs passiones differētes. 13. octo in concupiscibili, & quinque in irascibili, sub quibus oēs passiones animæ continentur, puta uerecundia sub timore, zelus sub amore, inuidia sub tristitia, misericordia sub dolore.

De passionum anima bonitate, & malitia. Dist. VII.

DEinde considerandum est de bono, & malo, circa passiones. Et circa hæc uidenda sunt quatuor. Primo utrum bonum, & malum morale possit in passionibus inueniri. Secundo utrum omnis passio animæ sit mala moraliter. Tertio utrum passio addat, vel minuat ad bonitatem, uel malitiam actus moralis. Quarto utrum aliqua passio sit bona uel mala ex sua specie. Ad primum, s. utrum bonum, uel malum morale possit in passionibus inueniri. dicendum q̄ passiones animæ possunt considerari dupliciter, uno modo Æm se, & sic nō sunt bonæ uel malæ moraliter, sed sunt communes hominibus, & brutis unde dicit Philosophus. 2. Ethi. q̄ passionibus non laudamur, neque uituperamur. Alio modo possunt considerari Æm q̄ subiacent imperio rationis, & uoluntatis, & sic est in eis bonum, & malum morale. propinquior enim est appetitus sensitiuus ipsi rationi, & uoluntati, quā membra exteriora, quorum tñ motus, & actus sunt boni, uel mali moraliter Æm q̄ sunt uoluntarij, unde multo magis & ipsæ passiones Æm q̄ sunt uoluntariæ possunt dici bonæ uel malæ moraliter, dicitur enim uoluntariæ, uel ex eo, q̄ a uoluntate non prohibentur, uel etiam ex eo, q̄ a uoluntate imperantur, & sic non sunt cōes hominibus, & bestijs, sed sunt homini propriæ, & possunt fieri laudabiles, uel uituperabiles, licet enim non laudetur, uel uituperetur, qui timet, uel irascitur absolute loquendo, tamen qui aliquo modo id est Æm rōnem, vel p̄ter rōnem. Ad Æm, s. utrum omnis passio animæ sit mala moraliter, dicendum q̄ circa hanc quæstionem diuersa fuit sententia Stoycorum, & Peripateticorum. Nam Stoicy dixerunt omnes passiones esse malas, Peripatetici uero dixerunt passiones moderatas esse bonas, quæ quidem differentia, licet magna uideatur secundum uocem, tamen secundum rem uel est parua, uel nulla, sicut utrorumque intentiones consideret, Stoicy enim non discerniebant inter sensum, & intellectum, & per consequens, nec inter intellectuum appetitum, & sensitiuum, unde non discerniebant passiones animæ a motibus uoluntatis, secundum hoc, quod passiones animæ sunt in appetitu sensitiuo. Simples autem motus uoluntatis, secundum hoc, quod rationales animæ, & uoluntatis sunt in intellectu. Sed omnem rationalem motum appetitiuū partis uocabant uoluntatem, passionem autem dicebant motum progredientem extra limites rationis. Et ideo eorum sententiam sequens Tullius in 3. li. de Tusculanis quæstionibus omnes passiones animæ uocat morbos, ex quo argumentatur, quod qui morbo sunt, sani non sunt, & qui sani non sunt, insipientes sunt, unde & insipientes insanos dicimus. Peripatetici uero omnes motus appetitus sensitiui passiones uocant, unde eas bonas existimant cum sint a ratione moderate, malas autem cum sint p̄ter moderationem rationis, ex quo patet quod Tullius in eodem libro Peripateticorum sententiam (quia approbauit mediocritates passionum) inconuenienter improbat, dicens quod omne malum, etiam mediocre uitandum est, nam sicut corpus etiam si mediocriter ægrotat sanum non est, sic ista mediocritas morborum, uel passionum animæ, non enim passiones dicuntur morbi, uel perturbationes animæ, nisi cum carent moderatione rationis. Ad tertium, scilicet utrum omnis passio animæ addat uel minuat ad bonitatem, uel malitiam actus moralis, dicendum quod Stoicy sicut ponebant omnem passionem animæ esse malā, ita ponebant cōuenienter omnem passionem animæ diminuerē actus bonitatis. Omne enim bonum ex permutatione mali, uel totaliter tollitur, uel fit minus bonum, & hoc quidem uerum est si dicimus passiones animæ solum inordinatos motus appetitus sensitiui, prout sunt perturbationes, uel ægritudines, sed si passiones simpliciter nominemus omnes motus appetitus sensitiui, sic ad perfectionem humani boni pertinet, quod etiam ipsæ passiones sint moderate per rōnem. Cum enim bonum hominis consistat in ratione, sicut in radice, tanto illud bonum erit perfectius, quanto ad plura, quæ homini coueniunt diuinari potest, vnde nullus dubitat quin ad perfectionem boni moralis pertineat, quod actus exteriorum membrorum per rationis regulam dirigantur, unde cum appetitus sensitiuus possit obedire rationi, ut dictum est, ad perfectionem moralis, siue humani boni pertinet, quod etiam ipsæ passiones animæ sint regulatæ per rationem. Sicut igitur melius est, quod homo, & uelit bonum, & faciat exteriori actui, ita etiam ad perfectionem boni moralis pertinet, quod homo ad bonum moueatur non solum secundum uoluntatem, sed etiam secundum appetitum sensitiuum, secundum quod in Psalmus

Tomus Tertius.

A 4

dicitur.

Speculum Morale Vincentij.

dicitur. Cor meum, & caro mea exultauit in Deum uiuum, ut cor accipiamus pro appetitu intellectiuo, carnem autem pro appetitu sensitiuo. Vnde notandum, quod passiones animæ dupliciter se possunt habere ad iudicium rationis. Vno modo antecedenter, & sic cum obnubilent iudicium rationis ex quo dependet bonitas moralis actus diminuit actus bonitatem, laudabilius enim est, quod ex iudicio rationis aliquis faciat opus charitatis, quod ex sola passione animæ alio modo se habeat consequenter, & hoc dupliciter, vno modo per modum redundantie, quia scilicet cum superior pars animæ intensius mouetur in aliquid, sequitur motum eius etiam pars inferior, & sic passio existens conuenienter in appetitu sensitiuo est signum intentionis voluntatis, & sic indicat bonitatem moralem maiorem. Alio modo per modum electionis, quando scilicet homo ex iudicio rationis eligit affici aliqua passione, ut promptius operetur cooperante appetitu sensitiuo, & sic passio animæ addit ad bonitatem actionis. Ad quartum scilicet utrum aliqua passio animæ sit finis se bona, vel mala ex sua specie, dicendum quod species actus, vel passionis dupliciter potest considerari, vno modo scilicet quod est in genere naturæ, & sic bonum vel malum morale non pertinet ad speciem actus, vel passionis, alio modo scilicet quod pertinet ad genus moris, prout scilicet participant aliquid de voluntario, & de iudicio rationis, & hoc modo bonum, & malum morale possunt pertinere ad speciem passionis, scilicet quod accipitur, ut obiectum passionis aliquid de se conueniens rationi, vel dissonum a ratione. Sicut patet de verecundia, quæ est timor turpis, & de inuidia, quæ est tristitia de bono alterius, sic enim pertinent ad speciem exterioris actus.

De passionum animæ ordine. Dist. VIII.

DEinde considerandum est de ordine passionum ad inuicem. Et circa hæc videnda sunt quatuor. Primo de ordine passionum irascibilis ad passiones concupiscibilis. Secundo de ordine passionum concupiscibilis ad inuicem. Tertio de ordine passionum irascibilis ad inuicem. Quarto de quatuor principalibus passionibus. Ad primum dicendum, quod passiones concupiscibilis ad plura se habent, quam passiones irascibilis, in passionibus concupiscibilis inuenitur aliquid pertinens ad motum, sicut desiderium, & aliquid pertinens ad quietem, sicut gaudium, & tristitia, sed in passionibus irascibilis non inuenitur aliquid pertinens ad quietem, sed solum pertinens ad motum, cuius ratio est, quia id in quo iam quiescit non habet rationem difficultatis, seu ardui, quod est obiectum irascibilis, quies autem cum sit finis motus est prior in intentione, sed est posterior in executione, si ergo comparentur passiones irascibilis ad passiones concupiscibilis, quæ signant quietem in bono, manifeste videtur, quod passiones irascibilis præcedunt ordine executionis huiusmodi passiones concupiscibilis, sicut spes præcedit gaudium, unde & causat ipsum, secundum id Apostoli. Ro. 12. Spe gaudentes: sed passio concupiscibilis importans quietem in malo, tristitia, media inter duas passiones irascibilis. Sequitur enim timorem, cum enim occurrerit malum, quod timebatur causatur tristitia, præcedit autem motum iræ, quia cum ex tristitia præcedente aliquis in uindictam insurgit, hoc pertinet ad motum iræ, & quia rependere vicem malis apprehenditur ut bonum, cum iratus hic consecutus fuerit gaudet, & sic malum est, quod omnis passio irascibilis terminatur ad passionem concupiscibilis pertinentem ad quietem, vel ad gaudium, uel ad tristitiam: sed si comparentur passiones irascibilis ad passiones concupiscibilis, quæ important motum, sic manifeste passiones concupiscibilis sunt priores, eo quod passiones irascibilis addunt supra passiones concupiscibilis, sicut etiam obiectum irascibilis addit supra obiectum concupiscibilis arduum, siue difficultatem. Spes enim supra desiderium addit quandam conatum, & quandam eleuationem animi ad consequendum bonum arduum, & similiter timor addit supra fugam seu abominationem quandam depressionem animi propter difficultatem mali: sicut ergo passiones irascibilis mediæ sunt inter passiones concupiscibilis, quæ important motum in bonum, vel malum, & inter passiones concupiscibilis, quæ important quietem in bono, uel malo, & sic patet quod passiones irascibilis, & principium habent a passionibus concupiscibilis, & in passiones concupiscibilis terminantur. Ad secundum, scilicet de ordine passionum concupiscibilis ad inuicem, dicendum quod obiectum concupiscibilis suat bonum, & malum, naturaliter autem bonum est prius malo, eo quod malum est priuatio boni, unde omnes passiones quarum obiectum est bonum naturaliter sunt priores passionibus, quæ obiectum est malum, unaquæque scilicet sua opposita, quia enim quaeritur bonum, ideo refutatur oppositum malum, bonum autem habet rationem finis, qui quidem est prior in intentione, sed posterior in consecutione potest ergo ordo passionum concupiscibilis attendi, vel scilicet intentionem, vel scilicet consecutionem. Secundum quidem consecutionem illud est prius, quod primo fit in eo,

quod tedit ad finem: manifestum est autem, quod omne, quod tendit ad finem aliquem, primo quidem habet aptitudinem, seu proportionem ad finem, nihil enim tendit ad finem non proportionatum, secundo mouetur ad finem, tertio quiescit in fine post eius consecutionem, ipsa autem aptitudo seu proportio appetitus ad bonum est amor, qui nihil est aliud, quam complacentia boni, motus autem ad bonum est desiderium, uel concupiscentia, quies autem in bono est gaudium, uel delectatio, & ideo secundum hunc ordinem amor præcedit desiderium, & desiderium præcedit delectationem, sed secundum ordinem intentionis est conuerso, nam delectatio intenta causat desiderium, & amorem, delectatio enim est fruitio boni, quæ quodammodo est finis, sicut & ipsum bonum, ut dictum est. Ad tertium, scilicet de ordine passionum irascibilis, dicendum quod sicut iam dictum est omnes passiones irascibilis important motum ad aliquid, motus autem ad aliquid in irascibili potest causari ex duobus, uno modo ex sola aptitudine, seu proportionem ad finem, quæ pertinet ad amorem vel odium. Alio modo ex præsentia ipsius boni uel mali, quod pertinet ad tristitiam, uel gaudium, & quidem ex præsentia boni non causatur aliqua passio in irascibili, ut dictum est, sed ex præsentia mali causatur passio iræ, quia igitur in via generationis, seu consecutionis proportio, vel aptitudo ad finem præcedit consecutionem finis, inde est, quod ira inter omnes passiones irascibilis est ultima in ordine generationis, inter alias autem passiones irascibilis, quæ important motum consequentem amorem vel odium boni, uel mali, oportet, quod passiones quarum obiectum est bonum, sicut spes & desperatio sint naturaliter priores passionibus quarum obiectum est malum, laudacia, & timore, ita tamen quod spes est prior desperatione, quia spes est motus in bonum scilicet rationem boni, quod de sua ratione est arbitratium, & ideo est motus in bonum per se, desperatio autem est recessus a bono non scilicet quod est bonum, sed secundum aliquid aliud, unde est quasi per accidens, & eadem ratione timor cum sit recessus a malo est prior, quam audacia. Quod autem spes, & desperatio sint naturaliter priores, quam timor, & audacia, ex hoc manifestum est, quod sicut appetitus boni est ratio quare uitetur malum, ita etiam spes, & desperatio sunt ratio timoris, & audaciæ: nam audacia consequitur spem uictorie, & timor consequitur desperationem uincendi, ira autem consequitur audaciam, nullus enim irascitur uindictam appetens, nisi audeat uindicare, scilicet quod Avicenna dicit in 6. de naturalibus: sic ergo patet, quod spes est prima inter omnes passiones irascibilis. & si ordinem omnium passionum scire uelimus, primo occurrunt amor, & odium. Secundo desiderium, & fuga. Tertio spes, & desperatio. Quarto timor, & audacia. Quinto ira. Sexto, & ultimo gaudium, & tristitia, quæ consequuntur ad omnes passiones, ut dicitur in secundo Ethicorum. Ita tamen, quod amor est prior odio, & desiderium fuga, & spes desperatione, & timor audacia, & gaudium quam tristitia, ut ex prædictis colligi potest. Ad quartum, scilicet de quatuor principalibus, quæ sunt spes, & timor, gaudium, & dolor, dicendum, quod hæc quatuor passiones conuenienter principales esse dicuntur, quarum duæ scilicet gaudium, & tristitia principales dicuntur, quia sunt finales, et completiue simpliciter respectu omnium passionum, unde ad omnes passiones sequuntur, ut dicitur in libro secundo Ethicorum, Timor autem, et spes sunt principales non quidem quasi completiue simpliciter, sed quia sunt completiue in genere motus appetitiui ad aliquid. Nam respectu boni incipit motus in amore, et procedit in desiderium, et terminatur in spe, respectu uero mali incipit in odio, et procedit ad fugam, et terminatur in timore, et solet hæc quatuor passionum numerus accipi secundum differentiam præsentis, et futuri, motus enim respicit futurum, sed quies in a quo præsentis: de bono igitur præsentis est gaudium, de malo præsentis est tristitia, de bono uero futuro est spes, de malo futuro est timor: omnes enim aliarum passionum, quæ sunt de bono, uel malo præsentis, uel futuro ad hæc completiue reducuntur, unde etiam a quibusdam dicuntur principales hæc prædictæ quatuor passiones, quia sunt generales, quod quidem uerum est, si spes, et timor designant motum appetitus conuenienter tendentem ad aliquid appetendum, vel fugiendum.

De amore. Dist. IX.

DEinde considerandum est de passionibus animæ in speciali, et primo de passionibus concupiscibilis, deinde de passionibus irascibilis. Inter omnes autem passiones, primo dicendum est de amore, et odio. Secundo de desiderio, et fuga, seu abominatione. Tertio de delectatione, et dolore. Quarto de gaudio, et tristitia. Circa amorem consideranda sunt tria, prime de ipso amore, secundo de causa amoris, tertio de effectibus eius. Circa primum consideranda sunt quinque, primo, quod multiplex est genus amoris, secundo utrum amor sit in concupiscibili, ter-

tio

tio vtrū amor sit passio, quarto de dria inter amorē, & dilectionem, quinto vtrum amor conuenienter diuidatur in amorē amicitiae, & amorem concupiscentiae. Circa primum sciendum est, q̄ duplex est amor. s. Amor quo diligimus Deum, & rationalē creaturam pp̄ Deum, qui dī charitas. Et est amor quo diligimus creaturam absolute non habito respectu ad Deum, & ille est multiplex. Est enim amor naturalis conuenientiae, quo amore debent se mutuo diligere omnes homines, pp̄ conformitatē naturae, & amor carnalis attinentiae, qualis est inter parentes, & filios, & econuerso inter fratres, & sorores adinuicem, inter consanguineos, & affines. Et amor spiritualis colligantiae, quam facit vnitās p̄ sessionis, qualis est inter christianos adinuicem, pp̄ vnitatem fidei, & inter religiosos vnius regulae professores. Et amor legalis conditionis, qualis est inter dominos, & seruos, & econuerso. Et amor coniugalis adhaerentiae, qualis est inter virum, & vxorem. Et amor specialis amicitiae, qualis est inter amicos. Et amor socialis, qualis est inter socios, vicinos, & conciuēs simul cohabitantes. Omnes isti amores sunt liciti, & sunt in eis diuersi gradus amoris, & diuersa ratio diligendi, Est autē, & alius amor illicitus. s. inordinatus amor temporalis opulentię, mūdialis excellentię, & carnalis concupiscentiæ. Amor charitatis quo diligimus Deum est optandus, & a Deo postulandus: oēs alij, q̄ dicti sunt esse liciti, sunt ordinandi & modificandi, tres vltimi abijciendi sunt tanq̄ illiciti. Hos modos amoris breuiter cōprehendit Aug. dicens, duo sunt amores, quorum vnius sanctus, alter immundus, alter socialis, alter priuatus, alter cōi vtilitatis consiliens, pp̄ supernam societatem, alter etiam rem cōem in pp̄riā potestatem redigens, pp̄ arrogantem dominationem, alter tranquillus, alter turbulentus, alter pacificus, alter sediciosus, alter amicus, alter inuidus, alter hoc volens proximo, qd̄ sibi, alter proximum subijcere sibi, alter pp̄ proximi vtilitatem regēs proximum, alter pp̄ suam, hęc Aug. Circa affectionem igitur amoris sic se debent hēre omnes homines, q̄ Deum & bonum eius, id est honorem suum primo principaliter pp̄ se, & super oīa debent diligere, & optare, secundo bonum animæ suæ debet vniū, quique diligere plus, q̄ bonū omnium aliorum, & plusq̄ aliud quodcunq̄e citra Deum, ita q̄ pp̄ nullum aliud bonum debet facere aliquid qd̄ sit in damnum animæ suæ. Sicut ait saluator Math. 16. Quid prodest homini si mundum vniuersum lucret, animæ vero suæ detrimentum patiat? quasi diceret, nihil. Ad 8m. s. Vtrum amor sit in concupisibili, dicendum q̄ amor est aliquid ad appetitum pertinens, cum vtriusq̄ obiectum sit bonū. Vnde 8m dria appetitus est dria amoris. Est enim quidam appetitus non consequens apprehensionem ipsius appetentis, sed alterius, & hmoi dī appetitus naturalis. Res. n. naturales appetunt, qd̄ eis conuenit 8m suam naturam, non per apprehensionē propriam, sed apprehensionem instituentis naturam. Alius autē est appetitus consequens apprehensionem ipsius appetentis, sed ex necessitate non est ex iudicio libero, & talis est appetitus sensitiuus in brutis, qui tñ in hoībus aliquid libertatis participat, in quantum obedit rationi. Alius autē est appetitus consequens apprehensionem appetentis 8m iudicium liberum, & talis est appetitus rationalis, siue intellectiuus, qui dī volūtas. In vnoquoq̄; aut horum appetituum amor dī illud qd̄ est principium motus tendentis in finem amatum. In appetitu autē naturali principii huius motus est connaturalitas appetentis ad id qd̄ tendit, quod dici pōt amor naturalis, sicut ipsa connaturalitas corporis gravis ad locum medium, est per grauitatē, & pōt dici amor naturalis, & similiter coaptatio appetitus sensitiui, vel voluntatis ad aliqd̄ bonum. i. ipsa complacentia boni, dī amor sensitiuus, vel intellectiuus, seu rationalis. Amor igitur sensitiuus est in appetitu sensitiuo, sicut amor intellectiuus est in appetitu intellectiuo, & pertinet ad concupisibilem, quia dī per respectum ad bonum absolute, non per respectum ad arduum, qd̄ est obiectum irascibile. Ad tertium. s. vtrum amor sit passio. Dicendum est q̄ passio est effectus agentis in patiente, agens autē naturale duplicem effectum inducit in patiens. Nam primo quidē dat formā, secundo autē dat motum consequentem formam, sicut generans dat corpori grauitatem, & motum consequentem ipsam, & ipsa grauitas, q̄ est in principium motus ad locum cōnaturalem, pp̄ grauitatem potest quodammodo dici amor naturalis, sic & ipsū appetibile dat primo quidem quandam coarctationem ad ipsū, quæ est complacentia appetibilis, ex qua sequitur motus ad appetibile. Nam appetitiuus motus circulo agit, ut dī in tertio de anima: appetibile. n. mouet appetitum faciens quodammodo in eius intentione, & appetitus tendit in appetibile realiter consequentem, ut sic ibi sit finis motus, ubi fuit principium. Prima ergo immutatio appetitus ab appetibili vocatur amor, quæ nihil aliud est, q̄ complacentia appetibilis, & ex hac complacentia sequitur motus in appetibile, qui est desiderium, & vltimo quæ,

quæ est gaudium. Sic igitur cum amor consistat in quodam immutatione appetitus ab appetibili, manifestum est, q̄ amor est passio proprie quidem, 8m q̄ est in concupisibili, cōter autē, & extenso noīe 8m q̄ est in uoluntate. Ad quartum. s. de dria inter amorem, & dilectionem. Dicendum est, q̄ quatuor noīa inueniunt ad idem quodammodo pertinentia, s. amor & dilectio charitas, & amicitia: differunt tñ in hoc, q̄ amicitia 8m Philosophum in 7. Ethic. est quasi habitus, amor autem, & dilectio signātur per modum actus, vel passionis, charitas autem vtroq̄; modo accipi pōt. Differēt tñ signatur actus per ista triam. Nā amor cōis est inter ea, omnis enim amor est dilectio, vel charitas, sed non econuerso. Addit. n. dilectio supra amorem electionem præcedentem, vt ipsum nomen sonat, vñ dilectio non est in concupisibili, sed in voluntate tñ, & est solum in sola rationali natura, charitas autem addit supra amorem perfectionem quādam amoris, in quātum id qd̄ amatur magni precij æstimatur, vt ipsum nomen designat. Ad quintum, s. vtrum amor conuenienter diuidatur per amorem amicitiae, & concupiscentiæ. Dicendū, q̄ sicut Philosophus dicit in 2. Retho. amor est uelle alicui bonū. Sic ergo motus amoris in duo tendit, s. in bonū q̄ quis vult alicui, uel sibi, uel alij, & in id cui vult. Ad illud ergo bonum q̄ quis vult alteri, hī amor concupiscentiæ. Ad illud autem cui aliquis vult bonum, hī amor amicitiae. Hęc autē diuisio est 8m prius, & posterius. Nam id qd̄ amatur amore amicitiae, simpliciter, & per se amatur, q̄ autem amatur amore concupiscentiæ, simpliciter, & 8m se amatur, sed amatur alteri. Sicut enim ens simpliciter est, quod habet esse, ens autem 8m quid est, q̄ est in alio, ita bonum quod conuertitur cum ente, simpliciter quidem est qd̄ ipsum habet bonitatem. Quod autem est bonum alterius, est bonum 8m quid, & per consequens amor quo amatur aliquis, ut sit ei bonum, est amor simpliciter, amor autem quo amatur aliquid, vt sit bonum alterius, est amor secundum quid.

De causa amoris.

Dist. X.

Deinde considerandum est de causa amoris. Et primo, vtrū solum bonum sit causa amoris. Secundo, vtrum cognitio. Tertio, vtrum similitudo. Quarto, vtrum aliqua alia passio animæ. Ad primum, s. vtrum solum bonum sit causa amoris. Dicendum, q̄ sicut dicit Aug. 8. de Trini. Non amatur certe, nisi bonum, quia sicut dictum est, amor ad appetitiuam potentiam pertinet, quæ est uis passiuā, vñ obiectum eius comparatur ad ipsam, sicut causa motus, vel actus ipsius. Oportet igitur, ut illud sit proprie causa amoris, qd̄ est amoris obiectum, amoris autem propriū obiectum est bonum, quia vt dictū est amor importat quandam connaturalitatem, vel complacentiam amantis ad amatum, vnicuiq̄; autem est bonum id qd̄ est sibi connaturale, & proportionatum, vñ relinquunt q̄ bonum sit propria causa amoris. Malum autē, nunq̄ amatur, nisi sub ratione boni, s. in quantum est 8m quid bonum & apprehenditur, ut simpliciter bonum, & sic aliquis amor est malus, in quātum tendit in id qd̄ nō est simpliciter bonum, & per hunc modum diligit homo iniquitatem, in quantum per iniquitatem adipiscitur aliqd̄ bonū, puta delectationem, vel pecuniam, vel aliqd̄ tale. Pulchrum autem est de sui ratione sit amabile, sicut dicit Dyo. 4. de di. no. q̄ nō solum bonum, sed etiam pulchrum est oībus amabile, hoc non obstat prædictis, quia pulchrum est idem cum bono sola ratione differens: cum. n. bonum sit quod oīa appetunt, de ratione boni est, q̄ in eo quietetur appetitus, sed ad rationē pulchri pertinet, q̄ in eius aspectu, seu cognitione quietet appetitus, vñ & illi sensus præcipue respiciunt pulchrum, qui cognoscitiui sunt, s. uisus, & auditus rōni deferuientes, dicimus. n. pulchra visibilia, & pulchros sonos: in sensibilibus autē aliorum sensuum non vñtur noīe pulchritudinis, non. n. dicimus pulchros sapores, aut odores, & sic patet, q̄ pulchrum addit supra bonū quendam ordinem ad uim cognoscitiuam, ita q̄ bonum dicatur id qd̄ semper complacet appetitui, pulchrum autē dicatur id cuius ipsa apprehensio placet. Ad 8m, s. vtrum cognitio sit causa amoris. Dicendum, q̄ sicut dictum est, bonum est causa amoris per modū obiecti, bonum autē non est obiectum appetitus, nisi prout apprehensum, & ideo amor requirit aliquam apprehensionem boni, qd̄ amatur, & ppter hoc Philosophus dicit. in 8. Ethic. q̄ uisio corporalis est principium amoris sensitiui, & similiter contēplatio spiritualis pulchritudinis, uel bonitatis est principium spiritualis amoris: sic igitur cognitio est causa amoris rōne qua, & bonum, q̄ non pōt amari, nisi cognitum. Ad tertium, s. vtrū similitudo sit causa amoris. Dicendum q̄ similitudo proprie loquēdo est causa amoris. Sed considerandum est, q̄ similitudo inter aliqua pōt attendi dupliciter. Vno modo ex hoc, q̄ utrunq̄; habet idem in actu, sicut duo habentes albedinē dīr similes. Alio modo q̄ unum habet in potentia, & in quādam inclinatione id qd̄ aliud habet in actu. Sicut si dicamus, q̄ corpus graue existens

Speculum Morale Vincentij.

Sens extra suum locum habet similitudinem cum corpore graui in suo loco existenti, uel etiam *fm* q̄ potentia habet similitudinem ad actum ipsum. Nam in ipsa potentia est quodammodo actus. Primus ergo similitudinis modus causat amorē amicitiz, siue beniuolentiz, ex hoc. n. q̄ aliqui duo sunt similes, qui habentes vnā formam, sunt quodammodo vnū in forma illa. Sicut duo homines sunt vnū in specie humanitatis, & duo albi in albedine, & ideo affectus vnus tēdit in alterum, sicut in vnū sibi, & vult ei bonum, sicut & sibi. Sed secūsus modus similitudinis causat amorem concupiscentiz, vel amicitia vtilis, seu delectabilis, quia vnuiq; existenti in potentia, in quantum hmoi inest appetitus sui actus, & in eius consecutione delectat si sit sentiens, & cognoscens, dictum est aut, q̄ in amore concupiscentiz amans proprie amat seipsum, eū vult id bonum, qd̄ concupiscit, magis aut vnusquisq; seipsum amat, q̄ alium, quia sibi est vnus in substantia, alteri vero in similitudine alicuius formz: & ideo si ex eo, qui est similis sibi in participatione formz impediatur ipsemet a consecutione boni qd̄ amat, efficit ei odiosus, non in quantum est similis, sed in quantum est boni proprii impeditiuus, & pp hoc figuli corrixantur adinuicem, quia seinuicem impediūt in proprio lucro, & inter superbos sunt iurgia, quia seinuicem impediunt in propria excellentia, quam concupiscunt. Ad quartū, s. vtrum aliqua alia passio aīz sit causa amoris. Dicendum, q̄ nulla alia passio aīz est, quz non p̄supponat aliquem amorem. Cuius rō est, quia oīs alia passio aīz, vel importat motum ad aliquid, vel quietem in aliquo, oīs aut motus in aliquid, vel quies in aliqua connaturalitate, vel coaptatione procedit, quz pertinet ad rōnem amoris, vnde impossibile est, q̄ aliqua alia passio aīz sit causa naturaliter oīs amoris, contingit tamen aliquam aliam passionem esse causam amoris alicuius, sicut etiam vnū bonum est causa alterius, vnde cum quis amat aliquid pp delectationem, amor quidem ille causatur ex delectatione, sed delectatio illa iterum causatur ex alio amore p̄cedente, nullus enim delectatur in re, nisi aliquo modo amata. Item desideriu alicuius semper p̄supponit amorem illius rei. Sed desideriu alicuius rei potest esse causa, vt res illa ametur, sicut qui desiderat pecuniam, amat pp hoc eum a quo pecuniā recipit. Spes etiam causat, vel auget amorem, & ratione delectationis, quia delectationem causat, & etiam ratione desiderij, quz spes desiderium fortificat. Non. n. ita intense desideramus, quz non speramus, sed tamen & ipsa spes est alicuius boni amati.

De effectibus amoris. Dist. XI.

Deinde considerandū est de effectibus amoris, & circa hęc queruntur quatuor. Primo, vtrum vnio sit effectus amoris. Secundo, vtrum mutua inhesio. Tertio, vtrum extasis. Quarto, vtrū zelus. Ad primum, s. vtrum vnio sit effectus amoris. Dicendum q̄ duplex est vnio amantis ad amatū, vna *fm* rē, puta cum amatum p̄sentialiter adest amanti, alia vero *fm* afsectum, quz quidem vnio consideranda est ex apprehensione p̄cedenti, nam motus appetitiuus sequit apprehensionē. Cum aut sit duplex amor, s. concupiscentiz, & amicitiz, vterq; procedit ex quadam apprehensione vnitatis amati ad amantem, cum. n. aliquis amat aliquid, quasi concupiscens illud, apprehendit illud quasi pertinens ad sui bene esse. Similiter cum aliquis amat aliquid amore amicitiz ei vult bonum, sicut & sibi vult bonū, vñ apprehendit eum, vt alterum se in quantum. s. vult ei bonū, ut & sibi ipsi, & inde est q̄ amicus dī alter ipse, & Aug. dicit in 4. Cōfess. vnde quidam dixit de amico suo, dimidium animz suz. Primam ergo vnionem amor facit effectiue, quia mouet ad desiderandum, & querendum p̄sentialiam amati, quasi sibi conuenientis ad se pertinentis, secundam vero vnionem facit formaliter, quia ipse amor est talis vnio, vel nexus, vnde Aug. dicit in 8. de Trini. q̄ amor est vita quzdam duo aliqua copulans, vel copulare appetens, amantem, s. & qd̄ amatur, qd̄ enim dicit copulans refertur ad vnionem affectus sine qua non est amor, q̄ vero dicit copulare appetens, pertinet ad vnionem realem. Sciendum autem quod vnio tripliciter se habet ad amorē, quzdam enim vnio est causa amoris, & hęc quidem vnio est substantialis, quātum ad amorem quo quis amat seipsum, quātum vero ad amorem quo quis amat alia est vnio similitudinis, vt dictū est. Quzdam vero vnio est essentialiter ipse amor, & hęc est vnio *fm* cooperationem affectus, qui quidem assimilatur vnioni substantiali, in quantum amans se habet ad amatum, in amore quidem amicitiz, vt ad seipsum, in amore autem concupiscentiz, vt ad aliquid sui. Quzdam vero vnio est effectus amoris, & hęc vnio est realis, quam amans querit de re amata, & hęc quidem vnio est *fm* conuenientiam amoris, s. enim Philosophus refert in secundo Poli. Aristophanes dixit q̄ amātes desiderarent ex ambobus fieri vnū, sed quia ex hoc accideret, aut ambos, aut alterum corrumpi querunt vnionem, quz conuenit, & decet, vt

scilicet simul conuerterentur, & simul colloquantur, & in alijs huiusmodi coniungantur. Ad s. m. s. utrum mutua inhesio sit effectus amoris. Dicendum q̄ effectus iste mutuz inhesionis potest intelligi, & quantum ad vim apprehensiuam, & quantum ad vim appetitiuam. Nam quantum ad vim apprehensiuam amatum dī esse in amante, in quantum amatum immoratur in apprehensione amantis, *fm* illud Philo sop. 1. Fo q̄ habeam uos in corde. amans uero dī esse in amato *fm* apprehensionem, in quantum amans non est contentus superficiali apprehensione amati, sed nititur singula, quz ad amatum pertinet intrinsecus disquirere. & sic ad interiora eius ingreditur, sicut de Spiritu sancto, q̄ est amor dī. 2. ad Corin. 2. Qui scrutatur etiam profunda Dei. sed quantum ad vim appetitiuam amatum dī esse in amante, prout est per quandam complacentiam in eius affectu, ut uel delectetur in eo, aut in bonis eius apud p̄sentialiam, uel in absentiam per desiderium tendat in ipsum amatum per amorem concupiscentiz, uel in bona, quz uult amato eius per amorem amicitiz, non quidem ex aliqua extrinseca causa, sicut cum aliquis desiderat aliquid pp alterum, uel cum aliquis uult bonum alteri non pp aliquid aliud, sed pp complacentiam amati intrinsecus iudicatam, unde & amor dī intimus, & dī uiscera charitatis, conuerso autem amans est in amato, aliter quidem p amorem amicitiz, aliter per amorem concupiscentiz. Amor enim concupiscentiz non requiescit in quacunque extrinseca, aut superficiali adceptione, uel fruitione amati, sed querit amatū perfecte hęc, quasi ad intima illius proueniens. In amore uero amicitiz amans requiescit in amato, in quantum reputat bona, uel mala amici, sicut sua, & uoluntatem amici, sicut suam, ut quasi ipse in suo amico uideatur bona, uel mala pati, & affici, & pp hoc proprium est amicorum eadem uelle, & in eodem tristari, & gaudere *fm* Philosophum in 9. Ethic. & in secundo Rethorice, ut sic in quantum, quz sunt amici estimat sua amans uideatur esse in amato, quasi idem factus amato. In quantum uero conuerso uult, & agit pp amantem, sicut pp seipsum quasi reputas amicum idem sibi, sicut amatum est in amante. potest esse, & tertio modo mutua inhesio intelligi in amore amicitiz *fm* uia readamationis, in quantum mutuo se amant amici, & subinuicem bona uolunt, & operantur. Ad tertium, s. vtrum extasis sit effectus amoris. Dicendum q̄ extasim pati aliquid dī cum aliquis extra se ponitur, q̄ quidem conuenit, & *fm* uim apprehensiuam, & *fm* uim appetitiuam. Secundum quidem uim apprehensiuam aliquis dī extra se poni, qñ ponitur extra cognitionē propriam sibi, uel qui ad superiora sublimantur, sicut homo dū eleuatur ad comprehendendum aliqua, quz sunt superiora sensum, & rationem, dī extasim pati, in quantum patitur extra naturalem apprehensionem rationis, & sensus, uel ad inferiora deprimitur, puta cum aliquis in furiam, uel in amentiam cadit, dī extasim passus. Secundum appetitiuam uero partem dī aliquis extasim pati, qñ appetitus alicuius in alterū fertur exiens quodammodo extra seipsum, primā quidem extasim facit amor dispositiue, in quantum, s. facit meditari de amato, ut dictū est. Intensa autem meditato unius abli: ahit ab alijs: sed secundam extasim facit amor directe, simpliciter quidem amor amicitiz, amor autem concupiscentiz non simpliciter, sed *fm* quid. Nam in amore concupiscentiz quodammodo fertur amans extra seipsum, in quantum, s. non contentus gaudere de bono, qd̄ habet, querit frui aliquo extra se, sed quia illud extrinsecum bonum querit sibi habere, non exit simpliciter extra se, sed talis affectio in hęc ipsa concluditur, sed in amore amicitiz affectus alicuius simpliciter exit extra se, quia uult amico bonū, & operatur quasi gerens curam, & prouidentia ipsius pp ipsum amicum. Ad quartū, s. vtrum zelus sit effectus amoris. Dicendum q̄ zelus quocunque modo sumatur ex intensione amoris prouenit. Manifestum est. n. q̄ quanto aliqua uirtus intensius tendit in aliquid, fortius etiam repellit omne contrarium, uel repugnans. Cum igitur amor sit quidam motus in amatum, ut Aug. dicit in lib. 83. quzstionum. Intensus amor querit excludere omne, qd̄ sibi repugnat: aliter tñ hic contingit in amore concupiscentiz, & aliter in amore amicitiz, nam in amore concupiscentiz, qui intense aliquid concupiscit mouetur contra omne illud, qd̄ repugnat consecutioni, uel fruitioni quiete eius qd̄ amatur, & hoc modo uiri dār zelare uxores, ne per consortium aliorum impediatur singularitas, quam in uxore querunt. Similiter etiam qui querunt excellentiam mouentur contra eos, qui excellere vñr, quasi impediētes eorum excellentiam, & iste est zelus inuidiz, de quo dī in Psal. Noli emulari in malignis, neque zelaueris faci. iniquitate. Amor autem amicitiz querit bonum amici, vnde quando est intensus facit hominem moueri cōtra omne illud qd̄ repugnat bonis amici, & *fm* hoc aliquis dī zelare pro amico quando si qua dicuntur, uel fiunt contra bonum amici homo repellere studet,

det, & per hunc etiam modum aliquis dicit zelare pro Deo, quando ea, quæ sunt contra honorem, vel voluntatem Dei, repellere se posse conatur se illud 3. Reg. 19. Zelo zelatus sum pro domino exercituum. Et ideo super illud, zelus domus tuæ comedit Gloſa, quod bono zelo comeditur quilibet, qui praua, quæ viderit corrigere fatigat, si nequit tolerat, & gemit.

De odio.

Dist. XII.

DEinde considerandum est de odio. Et circa hoc quaeruntur sex. Primo, utrum obiectum, & causa odij sit malum. Secundo, utrum odium causetur ex amore. Tertio, utrum odium sit fortius, quam amor. Quarto, utrum aliquis possit odio habere seipsum. Quinto, utrum aliquis possit odio habere veritatem. Sexto, utrum aliquis possit odio haberi in vniuersali. Ad primum, scilicet utrum obiectum, & causa odij sit malum. Dicendum, quod cum appetitus naturalis deriuat ab aliqua apprehensione, licet non coniuncta, eadem ratio videtur esse de inclinatione appetitus naturalis, & appetitus animalis, qui sequitur apprehensionem coniunctam. In appetitu autem naturali hoc manifeste apparet, quod sicut vniuersum quodque habet naturalem consonantiam, vel appetudinem ad id quod sibi conuenit, quæ est amor naturalis, ita ad id quod est ei repugnans & corruptiuum habet dissonantiam naturalem, quæ est odium naturale. Sic igitur, & in appetitu animali, seu intellectu diuino amor est consonantia quædam appetitus ad id quod apprehenditur ut conueniens, odium vero est dissonantia quædam appetitus ad id quod apprehenditur, ut repugnans & nociuum, sicut autem omne conueniens in quantum homini habet rationem boni, ita omne repugnans, vel nociuum, in quantum homini habet rationem mali, & ideo sicut bonum est obiectum amoris, ita malum est obiectum odij. Ad secundum, scilicet utrum odium causetur ex amore. Dicendum, quod sicut dictum est, amor consistit in quadam conuenientia amatis ad amatum, odium vero consistit in quadam repugnantia, vel dissonantia, oportet autem in quolibet prius considerare, quid ei conueniat, quod quid ei repugnet, per hoc. n. aliquid est repugnans alteri quod est corruptiuum, vel impeditiuum eius, quod est conueniens, vnde necesse est quod amor sit prius odio, & quod nihil odio habeatur, nisi per hoc quod contrariatur conuenienti quod amatur, & semper hoc omne odium ex amore causatur. Ad tertium, scilicet utrum odium fortius sit amore. Dicendum, quod impossibile est effectum sua causa esse fortiosem, omne enim odium procedit ex aliquo amore, sicut ex causa, ut supra dictum est, vnde impossibile est quod odium fortius sit amore simpliciter, sed oportet vterius quod amor simpliciter loquendo sit odio fortior. Fortius enim mouetur aliquid in finem, quam in ea, quæ sunt ad finem, recessus autem a malo ordinatur ad consecutionem boni, sicut ad finem, vnde simpliciter loquendo fortior est motus animæ in bonum, quam in malum, sed tamen aliquando videtur odium fortius amore propter duos. Primo quidem, quia odium est magis sensibile, quam amor. n. sensus perceptio fit in quadam immutatione ex quo aliquid iam immutatum est, non ita sentitur, sicut quando est in ipso immutari, vnde calor febris ethice, quam sit maior, quam calor tertianæ, non tamen ita sentitur, sicut calor tertianæ, quia calor ethice iam versus est quasi in habitum & naturam, propter hoc etiam amor magis sentitur in absentia amati, sicut Augustinus dicit in 10. de Trinitate. Quod amor non ita sentitur cum non prodest eum indigentia, & propter hoc etiam repugnantia eius, quod odium sensibilibus percipitur, quam conuenientia eius quod amatur. Secundo, quia non comparatur odium ad amorem sibi correspondentem, semper enim diuersitatem bonorum est diuersitas amorum in magnitudine & paritate, quibus proportionantur opposita odia, vnde odium quod correspondet maiori amori magis mouet, quam minor amor. Ad quartum, scilicet utrum aliquis possit odio habere seipsum. Dicendum, quod impossibile est, quod aliquis per se loquendo odiat seipsum, naturaliter enim vnumquodque appetit sibi bonum, nec potest aliquis aliquid sibi appetere, nisi sub ratione boni, nam malum est præter voluntatem, ut Dionysius dicit 4. ca. de di. no. Amare autem aliquem est uelle ei bonum, vnde necesse est, quod aliquis amet seipsum, & impossibile est, quod aliquis seipsum odiat per se loquendo. Per accidens tamen contingit, quod aliquis seipsum odio habeat, & hoc dupliciter. Vno modo ex parte boni, quod sibi vult aliquis. Accidit enim quandoque quod appetitur, ut semper bonum esse simpliciter malum, & semper hoc aliquis per accidens vult sibi malum quod est odire. Alio modo ex parte sui ipsius cui vult bonum. Vnumquodque enim maxime est id quod est principalis in ipso, vnde ciuitas dicitur facere quod Rex facit, quasi Rex sit tota ciuitas. Manifestum est ergo, quod homo maxime est mens hominis. Contingit autem quod aliqui æstimant se maxime esse, id quod sunt semper naturam corporalem, & sensitiuam, vnde amant se semper quod æstimant se esse, sed odiunt id quod vere sunt, dum uolunt contraria rationi, & utroque modo ille, qui diligit iniquitatem, odit non solum animam suam, sed etiam seipsum. Ad quintum, scilicet utrum aliquis possit odio ha-

bere veritatem. Dicendum, quod bonum, & verum, & ens sunt idem semper rem, sed differunt ratione. Bonum enim habet rationem appetibilis, non autem ens, vel verum, quia bonum est, quod omnia appetunt, & ideo bonum sub ratione boni non potest odio haberi, nec in vniuersali, nec in particulari: ens autem, & verum in vniuersali quidem odio haberi non possunt, quia dissonantia est causa odij, & conuenientia causa amoris, ens autem, & verum sunt cõia omnibus. Sed in particulari, nihil prohibet quoddam ens, & quoddam verum odio haberi, in quantum habet rationem contrarij, & repugnantis, contrarietas enim & repugnantia non aduersatur rationi entis, & veri, sicut aduersatur rationi boni. Contingit autem verum aliquod particulare tripliciter repugnare, uel contrariari bono amato. Vno modo semper quod veritas est causaliter, & originaliter in ipsis rebus, & sic homo quandoque odit aliquam veritatem, dum uellet non esse verum, quod est uerum. Alio modo semper quod veritas in cognitione ipsius hominis, quæ impedit ipsum a persecutione amati, sicut si aliqui uellent non cognoscere ueritatem fidei, ut libere peccarent. Ex quorum persona dicitur Ioh. 22. Scientiam uiam tuarum nolumus. Tertio modo habet ueritas particularis odio, tanquam repugnans, prout est in intellectu alteri, puta cum aliquis latere uolens in peccato odit, quod aliquis ueritatem circa suum peccatum cognoscat, & semper hoc dicit Augustinus in 10. Confessio. quod homines amant ueritatem lucentem, oderunt eam redarguentem. Ad sextum, scilicet utrum aliquid possit odio haberi in vniuersali. Dicendum, quod de vniuersali dupliciter contingit loqui. Vno modo semper quod subest intentioni vniuersali. Alio autem modo de natura cui talis intentio attribuitur. Alia est consideratio hominis vniuersalis, & alia hominis in eo, quod homo. Si igitur vniuersale accipiatur primo modo, sic nulla potentia sensitiuæ partis, neque apprehensiuæ, neque appetitiuæ potest in vniuersale, quia vniuersale fit per abstractionem a materia indiuiduali, in qua radicatur omnis uirtus sensitiua, & potest tamen aliqua potentia sensitiua, & apprehensiuæ, & appetitiuæ ferri in aliquid vniuersaliter, sicut dicimus, quod obiectum uisus est color, semper genus, non quia uisus cognoscat colorem vniuersalem, sed quia quod sit cognoscibilis a uisu, non conuenit colori, in quantum est hic color, sed in quantum est color simpliciter. Sic igitur odium odium sensitiuæ partis potest respicere aliquid in vniuersali, quia ex natura cõi aliquid aduersatur alteri, & non solum ex eo quod est particularis, sicut lupus ouis, unde ouis odit lupum generaliter. Sed ira semper causatur ex aliquo particulari, quia ex aliquo actu laeditis, actus autem particularium sunt. Et propter hoc Philosophus dicit quod ira semper est ad aliquid particulare, uel singulare, odium uero potest esse ad aliquid in genere, sed odium semper quod est in parte intellectiua cum consequatur apprehensionem vniuersalem intellectus, potest utroque modo esse respectu vniuersalis. Secundum autem quod nihil est habendum odio, nisi peccatum, vel propter peccatum. Sicut autem unum quodque diligitur ratione bonitatis, & illud magis auandū est, in quo magis relucet ratio bonitatis, sic unumquodque odium propter malum, & ubi est maior ratio mali, illud est amplius odiendum. Primo igitur & principaliter odire debemus peccatum, in quantum est contrarium uoluntati diuinæ, & in quantum Deus per ipsum contemnitur, dehonouratur, & offenditur. Et sicut Deum, & eius honorem debemus amare super omnia, ita peccatum, in quantum est contra Deum, & eius honorem, super omnia debemus odire. Psalmus. Qui diligitis dominum odite malum. Debemus etiam odire omnes dehonourantes Deum. Psalmus. Nonne qui oderunt te domine oderam, & super inimicos tuos tabescebam, perfectio odio oderam illos. Hoc autem est perfectum odium, ut sic odiant uitia, ut tamen diligantur homines, sicut Deus diligit omnia, quæ sunt, & nihil odit eorum, quæ fecit, sicut dicit Sap. 21. Odit tamen peccatores. Ecl. 12. Altissimus odio habet peccatores, non naturam, quam condidit, nec animam, quam redemit. Ideo statim sequitur. Et miseratus est penitentibus, id est ratione naturæ, quam diligit miseretur peccatori quam cito peccatum dimittit penitendo. Peccatum debemus odire ratione qua contrarium est saluti nostræ. Psalmus. Qui diligit iniquitatem, odit animam suam. Odiamus ergo peccatum, & omnem hominem, qui salutem nostram impedit, & nos pertrahit ad peccatum. At enim Saluator, Luc. 14. Si quis uenit ad me, & non odit patrem suum, & matrem suam, & uxorem & filios, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus. Quod exponens, Greg. ait. Percunctari licet quos parentes, & carnaliter propinquos præcipimus odire, qui iubemur, & inimicos diligere. Sed si uim præcepti perpendimus, utrumque agere per discretionem ualemus, ut eos qui nobis carnis cognatione coniuncti sunt, & quos proximos nouimus diligamus, & quos aduersarios in uia Dei patimur, odiendo & fugiendo nesciamus. Quasi enim per odium diligitur, qui carnaliter sapiens dum praua nobis ingerit non auditur,

Speculum Morale Vincentij.

ditur. Sic autem odisse debemus proximos, & amicos, sicut & animam nostram, quam tunc recte odio habemus, cum eius appetitum frangimus, inclinationes naturales refrenamus, motus vitiosos restringimus, & inhonestos mores penitus abdicamus. Qui sic odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam. Ioh. 12. Quod exponens Aug. ait: Magna & mira sententia, quemadmodum sit hominis in animam suam amor, ut peccet, odium ne peccet. Si male amaueris, tunc odisti, si bene oderis, tunc amasti. Felices, qui oderunt custodiendo, vel custodiunt odiendo, ne perdant amando. Secundo debemus odire quicquid est contrarium, & nociuum Reipublicæ, & bono communi, exemplo, Psal. dicentis: A iudicijs tuis non declinavi, quia tu legem posuisti mihi. Sequitur: A mandatis tuis intellexi, propterea odium omnem viam iniquitatis. Idem. Facientes prævaricationes odium. Et iterum: Iniquos odio habui. Et quia cupiditas detestanda pervertit iudicium, subvertit iustitiam, per quam respublica conservatur, sicut dicitur 1. Regum 8. de filijs Samuelis. Declinauerunt post auaritiam, acceperuntque munera, & pervertent iudicium. Ideo dicitur Exod. 18. Prouide de omni plebe viros potentes, & timentes Deum, in quibus sit ueritas, & qui oderint auaritiam. Contra auaros & impios Principes dicitur Michea 3. Audite principes, nunquid non vestrum est scire iudicium, qui odio habetis bonum, & diligitis malum, qui uolunt tollere pelles eorum desuper eos, & carnes eorum desuper ossibus eorum. Patet igitur ex prædictis, qualiter omnes homines debeant se habere circa passionem odij, quia scilicet odire debent illa, quæ sunt honori diuino contraria, & propriæ salutis nociua, Reipublicæ aduersantia, ut publicæ aduersarij. Sed multi adeo peruersi sunt, quod odium diligentes se, & diligunt odientes se, sicut falso dictum est, Dauid 2. Regum 19. Diligis odientes te, & odio habes diligentes te. Diligunt enim adulatorum, & eos, qui eis consulant ad iuxta placitum voluntatis, odium vero bonos, qui eos corripunt, & nituntur auertere ab eis, quæ illorum cordibus male placent, unde odium eos propter solam displicentiam ueritatis. Exemplum habemus 3. Regum 22. Dixit Rex Achab de Michea Propheta. Ego odi eum, quia non prophetat mihi bonum, sed semper malum. Falsos Prophetas qui ei prospera nunciabant amabat, tamen suis falsis promissionibus decipiebant eum, sanctum uero Prophetam, qui ueraciter prædicebat ei mala, quæ uentura erant super eum odiebat. Huius rationem reddit Saluator, Ioh. 3. Omnis qui male agit, odit lucem, & non uenit ad lucem, ut non arguantur opera eius. De talibus dicitur Osæ 5. Odio habuerunt in porta corripientem, & loquentem perfecte abominati sunt. Alij odium bonos propter displicentiam bonitatis, quia eo ipso quod mali sunt, bonos uidere, vel de bonis audire bona non possunt. Exemplum de Iacob, & Esau, Gen. 27. Item exemplum de Ioseph, Gen. 37. Oderunt eum fratres eius, nec poterant ei quicquam pacifice loqui. Et Exod. 1. Oderant Aegyptij filios Israel. Diligenter aduerte, quod nec Iacob nocebat, nec malum uolebat Esau fratri suo, nec Ioseph fratris suis, nec filij Israel Aegyptijs, sed seruebant eis, & bona plurima faciebant, & tamen non poterant eos diligere, sed nequiter odiebant. Nec mirum si mali bonos odium, quia & ipsum Deum qui summe bonus est odium, sicut ipse testatur. Ioh. 15. Si mundus uos odit, scitote, quia me priorem uobis odio habuit.

De desiderio. Dist. XIII.

Deinde considerandum est de passione desiderij, vel concupiscentia. De desiderio nota, quod est desiderium reprimendum, quia culpabile, & est desiderium persequendum, quia laudabile. Primum multiplex est. Alij enim desiderant excellentias dignitatum, alij opulentias facultatum, alij affluentias uoluptatum, alij trulentias voluntatum. Quidam enim desiderant excellentias dignitatum, in quorum designationem, dicitur Hierem. 2. Onager assuetus in solitudine, in desiderio animæ suæ attraxit uentum amoris sui. Onager iste, qui nulli uult seruire, vel subijci, significat ambitiosum, qui præesse desiderat, non subesse. Iste dicitur esse assuetus in solitudine, quia solus uult laudari, & honorari, reputari, ac etiam dominari. Ite in desiderio animæ suæ attrahit uentum, scilicet uanitatis. Sic enim onager, ut attrahat uentum in refrigerium cordis sui os aperit. Sic ambitiosus, ut desiderij sui ardorem refrigeret hiat, & aspirat ad honores, qui per uentum proprie designantur, quia aliquantulum refrigerant, tamen non satiant, sed inflant, & fantastice replent. Honores ergo non sunt desiderandi, tamen possunt recipi patienter obediendo diuinæ prouidentie, uel mandato. Sicut Dauid, cui dictum est 2. Regum 3. Imperes omnibus, sicut desiderat anima tua. uel utilitatem populi desiderando, sicut ait Apostolus 1. Thim. 3. Qui episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. Opus, inquit, non requiem, onus non honorem. Alij desiderant opulentias facultatum, contra quos dicitur 1.

Thimo. 6. Qui nolunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & in desideria multa, & inuitalia, & nociua, quæ mergunt hominem in interitum, & perditionem. Faciamus ergo secundum doctrinam eius. Thim. 2. Abnegantes impietatem, & secularia desideria, sobrie, & iuste, & pie uiuamus in hoc seculo. Signanter coniungit Apostolus ista duo, scilicet cupiditatem, & impietatem, quia cupiditatem, ut in pluribus comitatur impietas. Sobrie, inquit, quantum ad nos, iuste, quantum ad proximos, pie, idest deuote, & religiose, quantum ad Deum. Sobrietatem autem intelligimus non solum in cibis & potibus, uerumetiam in uerbis, & in operibus. Item in intellectu, ut sobrie cogitemus de nobis, ne supra nos in cogitationibus nostris inaniter extollamur. Et similiter in affectu, ne ultra, quam statum nostrum deceat, uel salutari neque expediat appetamus. Alij desiderant affluentias uoluptatum, a quibus nos reuocat Apostolus Petrus, dicens 1. Pet. 2. Obsecro uos, tanquam aduenas, & peregrinos abstinere uos a carnalibus desiderijs, quæ militant aduersus animam. Item Paulus Apostolus, Rom. 14. Curam carnis, ne feceritis in desiderijs. Item Gal. 5. Spiritu ambulate, & desideria carnis non perficietis. Alij desiderant implere trulentias uoluptatum, sicut dicebat Dominus Iudæis, Ioh. 8. Vos ex patre diabolo estis, & desideria patris uestri uultis implere, ille homicida erat a principio: tales desiderat mortes, aduersitates, damna, uel alia huiusmodi infortunia proximorum. Unde dicitur Prouer. 21. Anima impij desiderat malum. Vigilanter attende, quam misera sit conditio peccatorum. Sicut, u. diligunt Deum omnia cooperantur in bonum, Rom. 8. ita peccatoribus omnia cedunt, & conuertuntur in malum. Deus enim dimittit eos libere ambulare per uiam uitiorum, sicut taurus indomitus libere permittitur ire, quocumque impetus eum ducit. Psal. Dimisi eos secundum desideria cordis eorum, ibunt in adinuationibus suis. Item Rom. 1. Tradidit eos Deus in desideria cordis eorum in immunditiam. Et hoc est manifestum signum reprobationis æternæ. Item preces eorum exaudit in dænum ipsorum. Psal. Pluit super eos, sicut puluerem carnes, &c. Sequitur. Manducauerunt, & saturati sunt nimis, & desiderium eorum attulit eis. Nou sunt fraudati a desiderio suo: adhuc esecorum erant in ore ipsorum, & ira Dei ascendit super ipsos, &c. Item laudantur ab hominibus, fouentur in sceleribus suis. Psal. Laudatur peccator in desiderijs animæ suæ, &c. Item frustrantur a spe adaptionis bonorum. Verbi gratia. Peccator promittit sibi uitæ longeuitatem, compunctionem, penitentiam, præmeditationem, in morte adaptionem gloriæ, sed desiderium peccatorum peribit. Item a spe euasione malorum. Apoc. 9. Quærent homines mortem, & non inuenient eam, desiderabunt mori, & fugiet mors ab eis. Omnia prædicta desideria sunt culpabilia, dicendum est de desiderio laudabili. De quo notandum est, quod sicut desiderari solet naturaliter loquendo sanitas, fortitudo, sapientia, pulchritudo, delectatio, plenitudo, sic spiritualiter desiderare debemus sanitatem sanctimonie, fortitudinem potentie, claritatem sapientie, pulchritudinem honestatis, plenitudinem meritorum, & dulcedinem gaudiorum. Primo ergo desiderare debemus salutem sanctimonie. Salus enim anime in sanctitate iustitie Eccl. 30. Attende, quam ardentem infirmus desiderat sanitatem, quantas abstinentias, & ieiunias facit, quantas expensas faciens parit, ihil enim temporale carum habet dummodo recuperet sanitatem, quam libenter obedit medico, quam amaras potiones, quam asperas sectiones, quam horrendas uisiones sustinet, pro spe recuperandæ sanitatis, tamen certus non est, quod recuperet sanitatem, nec quamdiu recuperata durabit. Si igitur tanta facit, & sustinet homo pro incerta sanitate corporis, de necessitate post modicum morituri, quanta facere, quam aspera sustinere, quam larga munera dare, quam humiliter obedire spirituali medico deberemus pro salute anime immortalis: Hæc sanitatem deplorabat amissam Psal. dicens. Non est sanitas in carne mea a facie iræ tuæ, &c. quæ sequuntur usque ibi. Domine ante te omne desiderium meum. Pro hac recuperanda, & seruanda petebat, Ioh. 31. Quis mihi tribuat auditorem, & desiderium meum audiat omnipotens, & librum mihi scribat ipse, qui iudicat &c. Secundo desiderare debemus fortitudinem peccati in sustinendis aduersis, & tentationibus demerendis. Et quia non in fortitudine sua roborabitur uir, sed domini, ad ipsum per orationem recurrendum est in omni periculo, sicut factum docuit ipse Christus imminente passione. Ideo dicitur Isai. 27. Urbs fortitudinis nostræ syon, idest specula orationis. Saluator ponetur in ea murus, & ante murale. Sequitur: Nomen tuum & memoriale tuum in desiderio anime. Existens enim in periculo salutis perdendæ inuocare debet nomen Domini, quod est Iesus, idest Saluator, & memoriale Dominicæ passionis debet ante mentis oculos reuocare, ut exemplum accipiat patiendi, quæcum-

quęcunque graua, & virtutem omnia genera tentationum deuincendi. Tertio desiderare debemus claritatem sapientię. Sicut enim Sap. Prouer. 3. fructus eius præcior est cunctis opibus, & omnia, quę desiderantur huic non ualent comparari. Idē 8. Melior est sapientia cunctis opibus præciosissimis, & omne desiderabile ei non potest comparari. Sequitur. Per me Reges regnant, & legum conditores iusta decernunt, per me Principes Imperant, & potentes decernunt iustitiam. Item Sap. 7. Præposui illam, s. sapientiam regnis, & diuitias nihil esse duxi in comparatione illius, quoniam omne aurum in comparatione illius arena est exigua, & tanquam lutum æstimabitur argentum in conspectu illius, super salutem & speciem dilexi eam. Item Sap. 6. Diligite lumen sapientię omnes, qui præestis populus. Idem. Emitte illam de sede magnitudinis tuę, ut mecum sit, & mecum laboret, ut sciam quid acceptum sit coram te omni tempore. Sci: n. illa omnia, & intelligit, & deducet me in operibus meis sobrie, & custodiet me in sua potentia, & erunt accepta opera mea, & disponam populum meum iuste, & ero dignus sedium patris mei. Quarto desiderare debemus pulchritudinem honestatis. Eccl. 40. Gratiam & speciem desiderabit oculus. Quod duobus modis potest intelligi, scilicet coniunctim in speciem gratiosam, vel diuim gratiam interius iustificantem, & speciem conuersationis exterioris honestantem. Vnum est necessarium pp conscientiam, aliud pp famam, vel pp exemplum proximis exhibendum. Quinto desiderare debemus plenitudinem meritum. Attende cum quantis laboribus, periculis, sollicitudinibus, & angustijs acquirunt homines huius sæculi diuitias temporales, transeunt maria, regna & terras circueunt, sustinent glacies, nives, frigora, pluuias, & Solis ardores, ut acquirant incertas diuitias, thesaurizant sibi in terra, vbi tinea & frugo demolitur, & vbi fures effodiunt, & furantur. Quanto magis nos si sapientes essemus faceremus nobis thesaurum indeficientem in cælis. Ad quod nos hortatur dominus. Math. 6. Thesaurizate vobis thesauros in cælo, vbi nec tinea, nec frugo demolitur, & vbi fures non effodiunt, nec furantur. De hoc thesauro dicit Prouer. 21. Thesaurus desiderabilis, & oleum in habitaculo iusti. Thesaurus desiderabilis meritorum, & oleum gratię, vel oleum pietatis in habitaculo, id est conscientia iusti. Attende quod sicut maiori thesauro indiget princeps, quam subiecti, immo periculosum est principi esse sine thesauro, ita maioribus meritis indigent Principes, & in maiori sunt periculo, nisi maiorem thesaurum habeant meritorum. Cæterum absurdum est, quod Principes aggregent sibi thesauros temporales, & careant spiritualibus, & æternis. Sexto desiderare debemus dulcedinem gaudiorum. Hęc dulcedo sentitur aequaliter in secreto orationis, & contemplationis. Sicut expertam se gaudet anima sancta, Can. 2. Sub umbra illius quę desiderabam sedi, & fructus eius dulcis gurguri meo. Itē Can. 5. Dilectus meus candidus & rubicundus electus ex milibus. Sequitur: Guttur illius suauissimum, & totus desiderabilis. Vere totus desiderabilis, quia non solum desiderabilis contemplatio diuinitatis, sed etiam humanitatis, nec solum gloria regnantis, sed etiam aduentus nascentis. Aggei. 2. Veniet desideratus cunctis gentibus, & c. Et humilitas conuersantis, & passio morientis, Isa. 53. Ascendet, sicut virgultum coram eo, & sicut radix de terra siccanti. Sequitur. Desiderauimus eum despectum, & nouissimum virorum virum dolorum, & scientem, & c. Hęc plenitudo hic inchoatur in uia. Psalm. Benedic anima mea domino, qui replet in bonis desiderium tuum. sed cõsumatur in patria. Ideo dicebat Psalm. Sicut ceruus desiderat ad fontes aquarum, & c. Itē Apollolus, Phil. 2. Desiderium habens dissolui, & esse cum Christo, multo melius est, vere melius, quia ibi est omne bonum. Prouer. 21. Desiderium iustorum omne bonum. Propter quod Moyses dixit Exo. 33. Ego ostendam tibi omne bonum. Hoc autem desiderium implebitur, sicut promisit Spiritus sanctus. Prouer. 10. Desiderium iustis dabitur. Concupiscentia proprie est in appetitu sensitiuo. De concupiscentia vero quæruntur quatuor. Primo, vtrum concupiscentia sit in appetitu sensitiuo. Secundo, vtrum sit passio specialis. Tertio, vtrum sint aliquę concupiscentię naturales, & aliquę non naturales. Quarto, vtrum concupiscentia sit infinita. Ad primum, s. vtrum concupiscentia sit in appetitu sensitiuo. Dicendum quod sicut Philosophus dicit in primo Rhetoricę: Concupiscentia est appetitus delectabilis. Est autem duplex delectatio. Vna quę est in bono intelligibili, quod est bonum rationis. Alia, quę est in bono in sensum. Prima quidem delectatio uidetur animę tantum esse. Secunda autem est animę & corporis, quia sensus est uirtus in organo corporeo, unde & bonum in sensum est bonum totius coniuncti. Talis autem delectationis appetitus uel concupiscentia esse, quę simul pertinet & ad animam, & ad corpus, ut ipsum nomen concupiscentię sonat, unde concupiscentia proprie loquendo est in appetitu sen-

sitiuo, & in concupiscibili, quę ab ea denominantur. Appetitus autem sapientię, uel aliorum bonorum spiritualium interdum concupiscentia nominatur, sicut dicit Sap. 6. Concupiscentia sapientię deducit ad regnum perpetuum. Et in Psalm. Concupiui mandata tua, & concupiuit anima mea desiderare iustificationes tuas. Et hoc pp similitudinem quandam, vel pp intensiorem appetitum superioris partis, ex quo fit redundantia in inferiorem appetitum, ut simul etiam ipse inferior appetitus suo modo tendat in spirituale bonum conueniens appetitum superiorem, & etiã ipsum corpus spiritualibus deseruiat, sicut in Psalm. dicitur: Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum uiuum. Ad secundum, quod concupiscentia sit passio specialis. Dicendum, quod sicut dictum est, bonum delectabile in sensum, est cõiter obiectum concupiscibilis, unde in eius differentiam diuersę passionis concupiscibilis distinguuntur. Diuersitas autem obiecti potest attendi, vel in naturam ipsius obiecti, uel in diuersitatem in uirtute agendi. Diuersitas autem obiecti actiui, quę est in rei naturam, facit materialem differentiam passionum. Sed diuersitas, quę est in uirtutem actiuam facit formalem differentiam passionum, in quam quam passiones specie differunt. Est autem alia ratio uirtutis motiue ipsius finis, uel boni in quod est realiter præsens, & in quod est absens. Nam in quod est præsens facit in seipso quiescere, in autem quod est absens facit ad seipsum moueri. Unde ipsum delectabile in sensum in quantum appetitum sibi adaptat, quodammodo & conformat, causat amorem. In quantum uero absens attrahit ad seipsum, & causat concupiscentiam, in quantum uero præsens quietat in seipso, & causat delectationem. Sic igitur concupiscentia est passio differens specie, & ab amore, & a delectatione, sed concupiscentię hoc delectabile, uel illud facit quodammodo concupiscentias diuersas numero. Ad tertium, s. vtrum sint concupiscentię naturales, & quod non naturales. Dicendum, quod sicut dictum est, concupiscentia est appetitus boni delectabilis. Dupliciter autem est aliquid delectabile. Vno modo, quia est conueniens animalis naturę, sicut cibus potus, & huiusmodi, & huiusmodi delectabilis concupiscentia dicitur naturalis. Alio modo est aliquid delectabile, quia est conueniens animali in apprehensionem, sicut cum aliquis apprehendit aliquid, ut bonum, & conueniens, delectatur in ipso, & huiusmodi delectabilis concupiscentia dicitur non naturalis, & solet magis dici cupiditas. Primę igitur concupiscentię naturales cões sunt hominibus, & animalibus, quia utriusque est aliquid conueniens, & delectabile in naturam, & in his etiam omnes homines conueniunt, unde Philosophus in 3. Ethic. uocat eas cões, & necessarias. Sed secundę concupiscentię sunt proprie hominibus, quorum proprium est excogitare aliquid, ut bonum, & conueniens, præter id quod natura requirit. Unde in 1. Rhetoricę Philosophus dicit primas concupiscentias esse irracionales, secundas uero cum ratione. Et quia diuersimode ratiocinatur, ideo & secundę dicitur in 4. Ethic. impropria, & apposita, s. supranaturales. Ad quartum, s. vtrum concupiscentia sit infinita. Dicendum quod sicut dictum est concupiscentia est duplex, una naturalis, & alia non naturalis. Naturalis quidem concupiscentia non potest esse infinita in actu. Est enim eius, quod natura requirit, natura uero semper tendit in aliquid finitum, & certum, unde nunquam homo concupiscit infinitum cibum, uel infinitum potum. Sed sicut in natura contingit esse infinitum in potentia per successionem, ita huiusmodi concupiscentia contingit in infinitum esse per successionem, ut post adeptum cibum iterum alia uice desideret cibum, uel quodcunque aliud natura requirit, quia hmoi corporalia bona cum adueniunt non perpetuo manent, sed deficient. Vnde dicit Samaritano, Ioh. 4. Qui biberit ex hac aqua sitiet iterum. Sed concupiscentia non naturalis omnino est infinita. Sequitur. n. rationem, ut dictum est, rationi autem competit in infinitum procedere, unde qui concupiscit diuitias potest eas concupiscere, non aliquem certum terminum, sed simpliciter diuitem se esse se quantuncunque potest. Potest & alia ratio assignari in Philosophum in primo politicę. Quare quędam concupiscentia sit finita, & quędam infinita. Semper enim concupiscentia finis infinita est, finis enim per se concupiscitur, ut sanitas, unde maior sanitas magis concupiscitur, & sic infinitum, sicut & si album per se disgregat magis album magis disgregat, concupiscentia uero eius, quod est ad finem non est infinita, sed in illam mensuram appetitur qua conuenit fini, unde quę finem in diuitijs ponunt habent concupiscentiam diuitiarum in infinitum. Qui autem diuitias non appetunt, nisi pp necessitate uitę, concupiscunt diuitias finitas sufficientes ad necessitatem uitę, ut Philosophus dicit ibidem. Et eadē ratio est de concupiscentia quaruncunque aliarum rerum.

De abhominacione. Dist. XIII.

Deinde cõsiderandum est de passione abhominacionis, uel fugę. Sicut autem affectionem amoris sequitur desiderium, quia

cum

Speculum Morale Vincentij.

num aliquid cepit amari, statim desideratur haberi, si post passionem odij sequitur abominatio, vel fuga, quia cum aliquid incipit odiri, statim cor incipit illud abominari, & refugere. Sciendum autem, quod solum peccatum abominari debemus, specialiter tamen hipocritis falsitatem in regularibus, symoniacam prauitatem in clericis & presulibus, in iustitia in Principibus, detractionis malitiam in curialibus, ornatus vanitatem, & luxuriam seditatem in mulieribus. Specialiter abominari debet anima hipocritis falsitatem, & maxime in regularibus, quia & Deus abominatur eam. Sicut dicit Luc. 16. Vos estis qui iustificatis vos coram hominibus. Deus autem nouit corda, quia quod hominibus altum est, abominatio est ante Deum. Item symoniacam prauitatem in clericis. Dan. 9. Erit in templo abominatio desolationis. Item Ezech. 8. Vidi ab Aquilone portae altaris idolum caeli in ipso introitu. Et dixit ad me. Fili hominis putas ne vides tu quid isti faciunt? abominationes magnas quas domus Israel facit hic, ut procul recedam a Sanctuario meo. Item iniquitatem, & in iustitiam in principibus. Psal. Iniquitatem odio habui & abominatus sum, legem autem tuam dilexi. Item Prouer. 10. Pondus & pondus, mensura & mensura, utrunque abominatio est apud Deum. Idem 11. Statera dolosa abominatio est ante Deum. Item detractorum virulentas scitias, & adulatorum fraudulentas blanditias in curialibus. Prouer. 24. Abominatio est hominum omnis detractor. Idem 3. Abominatio est domino omnis illusor. De vtroque simul, Prouer. 17. Et qui iustificat impium, & qui condemnat iustum, uterque abominabilis est apud Deum. Item ornatus vanitatem, & luxuriam seditatem in mulieribus. Vnde dicebat Helter 14. Tu scis infirmitatem, & necessitatem meam, quod abominer omne signum superbiae, & gloriae meae, quod est super caput meum in die ostentationis meae, & detester illud quasi pannum menstruatum, & non portem illud in diebus silentij mei. Exemplo huius sanctae Reginae abominari debent omnes dominae, & mulieres honeste factum, & etiam indoctiam in ornatu suo. Contra quod loquitur beatus Iohannes. Apoc. 17. Vidi mulierem sedentem super bestiam coccineam plenam nominibus blasphemiae, habentem capita septem, & cornua decem, & mulier erat circumdata purpura & coccino, & inaurata auro, & lapide precioso, & margaritis, habens poculum aureum in manu sua plenum abominatione, & immunditia fornicationis suae, & in fronte eius nomen scriptum mysterium, Babilon magna mater fornicationum, & abominationum terrae. De fuga vero sciendum, quod sicut appetitus bene dispositus abominatur malum, in quantum tristabile, vel nociuum, sic et fugit, & sicut bonum ratione suae bonitatis est appetibile, sic malum in eo, quod malum est fugiendum. Fuga igitur proprie loquendo est respectu mali, in quantum habet rationem tristabilis, vel nociui. Sciendum tamen quod est quaedam fuga miserabilis, quaedam detestabilis, & quaedam commendabilis. Porro fuga miserabilis est qua uita nostra praesens continue fugit. Naturaliter enim homo nititur fugere mortem, sed hoc est miserabile, quod incessanter fugit ad mortem. Dicit enim Augustinus, quod vita nostra nihil est aliud, quam cursum ad mortem. Item miserabilis est uita nostra, quia multis miseris cumulari, sicut dicit Ioh. 13. Homo natus de muliere breui uiuens tempore, repletur multis miseris, qui quasi flos egreditur, & conteritur, & fugit velut umbra, &c. Grego. Quamuis homo hic diu stare desideret, ipso tamen cursu mortalis uiae impellitur, ut egrediatur, & quia per momenta singula compellitur ad mortem, recte dicitur. Et fugit velut umbra. Umbra quippe fugienda est, & obscura, & semper moto corpore cuius est, umbra mouetur, nec teneri potest. Vita igitur nostra debet fugere velut umbra, quia caritate mentis patimur, & si quid cognitionis habemus obscure cognoscimus, & defectum caloris, id est amoris diuini patimur. Item Ioh. 9. Dies mei velociores fuerunt cursore, fugerunt & non viderunt bonum. Item est fuga detestabilis, quando scilicet fugit homo id quod verum bonum est, & utile, sibi tamen reputat esse malum. Et hoc fit multipliciter. Primo quidem, quoniam fugit homo correctionem insipientiae, sicut puer fugit scholas, discipulus doctorem, filius patrem corripientem, & indeuotus homo fugit ecclesiam, & praedicationes, & insolens consortia bonorum. Prouer. 19. qui affligit patrem suum suis malis moribus, uel insolentis, & matrem fugit docentem, monentem, & corripientem, ignominiosus erit, id est ignominia dignus erit. Secundo, quando fugit subiectionem obedientiae, sicut Agar ancilla Sarai fugit, ut dicitur Gen. 15. affligente eam Sarai fugam inijt. Cui dixit Angelus Domini, Agar ancilla Sarai, vnde venis, & quo uadis? Quae respondit: A facie Sarai dominae meae fugio. Dixitque ei Angelus Domini, reuertere ad dominam tuam, & humiliare sub manu ipsius. Hanc imitantur inobedientes in claustris, & monasterijs, qui a suis religionibus apostatant iugum obedientiae fugientes. Tertio, quando fugit austeritatem poenitentiae, ti-

mens scilicet aggredi poenitentiam, quia dura est. Sed iste incurrit illud poeticum. Decidit in Scyllam cupiens vitare Carybdim. Et illud Ioh. 6. Qui timent prauitatem, irruit super eos nix. Grego. Sunt plerique qui recta agere desiderant, sed nonnulla sunt, quae infirmis eorum mentibus ex praesenti uita contradicunt. Cumque aduersa in infirmis metuant, in superni iudicij reuerentiam offendunt, dum temporalia aduersa pertimescunt distractioni animaduersionis aeternae se obijciunt. De quibus bene per Psal. dicitur: Illic trepidauerunt timore, ubi non erat timor. Item Ioh. 20. Fugiet arma ferrea, & incidet in arcum ereus: id est, uitabit dura, uel aduersa temporalia, & incidet in aeterna, quia qui timore malo fugit austeritatem poenitentiae temporalis, incidet in poenam miseriae Gehennalis. Quarto quando fugit austeritatem sustinentiae, sicut quando ad modicum tentationis impulsus statim uincitur & fugit, vnde de quibusdam dicitur Mach. Proiecerunt arma sua, & fugerunt. Et de discipulis domini dicitur, Math. 16. quod relicto eo fugerunt. De malo etiam pastore dicitur, Ioh. 10. Mercenarius uidet lupum uenientem, & dimittit oues, & fugit. Quia pastor qui plus quaerit lucra temporalium, quam salutem fidelium subditorum videns perfectorem hominem, uel diabolus gregem sibi creditum inuadentem fugit, quando consilium, uel praesidium subtrahit. Et quandoque timet homo periculum suspicatum, ubi non est periculum, quia scriptum est Prouer. 28. Fugit impius nemine persequente. Tertio, quaedam est fuga commendabilis, quae scilicet respectu veri mali, non solum apparentis. Et ista duplex est, videlicet, uel respectu mali culpa, uel mali poenae. Porro malum culpa summo perere est fugiendum, sicut dicitur Prouer. 21. Quasi a facie colubri fuge peccatum. Colubro quippe peccatum proprie comparatur, quia coluber serpit, tortuose incedit, uenenum silenter infundit, & infundendo occidit. Item coluber solo a spectu horrorem incurrit. Nota bene & applica. Nec solum peccata fugienda sunt, quae uere peccata sunt, uerum etiam, quae speciem peccati praetendunt. Sicut docet Apostolus 1. Thessa. 5. Ab omni specie mala abstinete uos. Et hoc fuit bene figuratim designatum. Exod. 4. Vbi dicitur, quod uirga Moysi uersa est in colubrem, ita ut fugeret Moyses. Coluber ille non creditur habuisse uenenum, sed speciem habebat ueneni serpentis, & ideo Moyses fugit. Sic quicquid habet speciem, apparentiam, uel colorem peccati debemus fugere, & uitare. Licet autem peccatum omne sit summa diligentia fugiendum, specialiter tamen peccatum luxuriae, sicut docet 1. Corint. 6. Fugite fornicationem. Glo. Cum alijs uitis potest expectari consuetus. Sed hanc fugite ne approximatis, quia non aliter melius potest uinci. Ideo Ioseph cum domina sua sollicitaret eum relicto in manu eius pallio fugit. Genesis 39. & Ecclesi. 7. Inueni amariorem morte mulierem, quae laqueus uenatorum est, sagena cor eius, uincula sunt manus illius, qui placet Deo effugiet illam. Et 2. Pet. 1. Efficiamini consortes diuinae naturae fugientes illam, quae in mundo est concupiscentiae corruptionem. Non solum autem peccata, uel quae speciem habent, apparentiam peccatorum fugere debemus, uerum etiam quae cumque dare possunt occasiones ad peccandum. Et sunt specialiter tria, videlicet excellentiae mundiales, opulentiae temporales, & insolentiae sociales. Excellentiae quidem mundiales praebent ut plurimum occasiones superbiae, fastus, indignationis, presumptionis, elationis, & multorum talium. Ideo dominus non tamen uerbo, quam exemplo fugendam esse docuit excellentiam mundialem, quia cum cognouisset, quod venturi essent ut caperent eum & facerent regem, fugit ipse in montem. De multis sanctis legitur, quod fugiebant honores, sicut Augustinus, Gregorius, Ambrosius, Martinus, Basilius, & alij multi. De hoc requare, in 3. libro de ambitione. Item multas peccatorum occasiones dant opulentiae temporales, sicut dicit Apostolus 1. Thim. 6. Qui uolunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & in desideria multa inutilia nociua, quae mergunt hominem in interitum, & perditionem. Radix enim omnium malorum est cupiditas. Sequitur: Tu autem homo Dei hoc fuge. Ideo Mathathias uolens mundana deserere, ut Deo liberius seruiret, dixit 1. Mach. 2. Omnis qui zelum habet legis statuens testamentum exeat post me, & fugit ipse, & filij eius in montes, & reliquerunt omnia, quae habebant in ciuitate. Item quarto Regum septimo. Fugerunt Syri, & dereliquerunt tentoria sua, & equos, & mulos, & asinos in castris, fugerunt, quia animas tantum suas saluare cupientes. Idem: Multas occasiones peccatorum praebent insolentiae sociales. Psalmo. Cum peruerso peruerteris. In uitis patrum legitur dictum esse Arsenio quod reuerti quomodo posset saluari. Fuge homines, & saluaberis. Tobiae 1. Cum irent omnes ad uitulos aureos quos Hieroboam fecerat Rex Israel, hic solus fugiebat consortia omnium. Tobiae 1. Bernar. ad Filichonem monachum: Fugit ouis tremebunda

bunda veniente lupo, abscondit se columba accipitre viso, de caverna mus efuriens exire non audet ambiente catto, & tu cum videbas furem currebas cum eo. De hoc require in fra de vitanda societate malorum. Item fugiendum est malum pœnæ. Multa vero sunt mala pœnæ, quæ fugere debemus, videlicet, persecutiones, perturbationes, tremebundum iudicium, & horridum inferni supplicium. Persecutiones quidem fugere possumus & debemus, sicut fugit Jacob a facie Esau fratris sui. Genes. 27. & Moyses a facie Pharaonis. Exodi 2. Quærebat Pharaon occidere Moysen, qui fugiens a conspectu eius moratus est in terra Madian. Similiter David a facie Saul. 1. Reg. 19. Fugit David & saluatus est. Sic Helias a facie Iezabel. 3. Regum. Sic præcepit Angelus Ioseph. Matth. 2. Fuge in Aegyptum. Sic Dominus dixit discipulis suis. Mar. 10. Cum vos persequerentur de vna ciuitate, fugite in aliam. Sic Sancti Hieronymus, Siluester, Verbanus, & alij persecutiones tyrannorum fugiebant ad tempus. Item fugere debemus perturbationes mentis. Psalm. Elongauit fugiens, &c. Micheæ 2. Surgite, abite, quia non habetis hic requiem. Sic fugiebant sancti inquietudines, & tumultus mundi, vt quieti seruirent Deo, & contemplationi vacarent. Vnde Hierem. 48. Fugite saluate animas vestras. Ereiuldem 51. Fugite de medio Babylonis, vt saluet vnusquisque animam suam. Item fugere debemus iudiciũ tremendum, sicut monet. Iob 19. Fugite a facie gladij, quia vltor iniquitatis gladius. Gregorius 14. Moral. capit. vlt. Faciem gladij fugere est animaduersionis districte sententiam, antequam oporteat placare. Vitari namq; terror iudicis non nisi ante iudicium potest, vnde necesse est nunc timere iudicem, cum nondum iudicium exercet, cum diu sustinet, cum adhuc mala tollerit, quæ videt, ne cum semel manum in retributione vltionis excusserit, tanto districtius in iudicio feriat, quanto ante iudicium diutius expectauit. Sequitur: Et scitote esse iudicium. Et Gregorius ibidem. Omnis qui perversè agit, eo ipso quòd hoc timere despicit Dei iudicium esse nescit. Nam sunt plerique, qui extremum esse iudicium verbotenus sciunt, sed perversè agendo testantur, quia nesciunt. Vnde beatus Ioannes Baptista prædicando Iudæis, dicebat: Matth. 3. Genimina viperarum, quis ostendit vobis fugere a ventura ira. Sequitur. Facite ergo dignos fructus pœnitentiæ. Item fugere debemus horridum inferni supplicium. Luc. 21. Vigilate omni tempore orantes, vt digni habeamini. Fugere omnia ista, quæ ventura sunt. s. super impios, quæ tam inextimabiliter erunt acerba, quòd sicut dicitur Apoc. 9. Quærent homines mortem, & non inuenient eam, & desiderabunt mori, & fugiet mors ab eis. Sic e contra dicitur de iustis. Isa. 35. Gaudium, & lætitiã obtinebunt, & fugiet dolor, & gemitus.

De delectatione.

Dist. XV.

DEinde considerandum est de passione delectationis. Sicut autem ad amorem sequitur desiderium, sic ad desiderium sequitur delectatio, quia desiderium, si compleatur, delectat animam. Proverb. 14. Ideo postquam dictum est de passione desiderij, consequenter est de delectatione dicendum. Circa delectationem vero consideranda sunt quatuor. Primo de ipsa delectatione secundum se. Secundo de causis delectationis. Tertio de effectibus eius. Quarto de bonitate, vel malitia eius. Circa primum quæruntur octo. Primo, vtrum delectatio sit passio. Secundo, vtrum sit in tempore. Tertio, vtrum differat a gaudio. Quarto, vtrum sit in intellectu appetitu. Quinto de comparatione delectationum superioris appetitus ad delectationem inferioris. Sexto de comparatione delectationum sensitiviarum ad iniucem. Septimo, vtrum sit aliqua delectatio non naturalis. Octavo, vtrum delectatio possit esse contraria delectationi. Ad primum, s. vtrum delectatio sit passio. Dicendum, quòd motus appetitus sensitivi propriè passio nominatur, affectio autem quæcumque ex apprehensione sensitiva procedens est motus appetitus sensitivi, hoc autem necesse est competere delectationi. Nam sicut Philosophus dicit in primo Rhetor. delectatio est quidam animæ motus, & constitutio, simul tota, & sensibilis in naturam existentem. Ad cuius intellectum considerandum est, quòd sicut contingit in rebus naturalibus aliqua consequi suas perfectiones naturales, ita hoc contingit in animalibus, & quamuis moueri ad perfectionem, non sit totum simul, tamen consequi naturalem perfectionem est totum simul. Hæc autem est differentia inter animalia, & alias res naturales, quòd aliæ res naturales quando constituuntur, in id quod conuenit eis, secundum naturam, hoc nõ sentiunt, sed animalia sentiunt, & ex isto sensu causatur motus quidam animæ in appetitu sensitivo, & iste motus est delectatio. Per hoc ergo, quod dicitur, quod delectatio est motus animæ, ponitur in genere. Per hoc verò, quod dicitur constitutio in existentem naturam, id est in illud, quod existit natura rei, ponitur causa delectationis. s. præsentia esse na-

turalis boni. Per hoc autem, quòd dicitur. Tota simul, ostendit, quòd constitutio non debet accipi, prout est constitui, sed prout est in constitutum esse, quasi in termino motus. Non enim delectatio est generatio, vt Plato posuit, sed magis consistit in factum esse, vt dicitur in 7. Ethic. Per hoc autem, quòd dicitur Sensibilis, excluduntur perfectiones rerum insensibilium, in quibus non est delectatio. Sic ergo patet, quòd cum delectatio sit motus in appetitu animali, consequens apprehensionem sensus delectatio est passio animæ. Ad secundum, s. vtrum delectatio sit in tempore. Dicendum, quod aliquid contingit esse in tempore dupliciter. Vno modo secundum se, alio modo per aliud, & quasi per accidens. Quia enim tempus est numerus successiuorum, illa secundum se dicitur esse in tempore, de quorum ratione est successio, vel aliquid ad successionem pertinet, sicut motus, quies, locutio, & huiusmodi. Secundum vero aliud, & non per se dicitur esse in tempore illa, de quorum ratione nõ est aliqua successio, sed tamen alicui successiuo subiaccit. Sicut esse hominem de sui ratione non habet successionem, nõ enim est motus, sed terminus motus, vel mutationis, vel generationis ipsius, sed quia humanum esse subiaccit causis transmutabilibus, secundum hoc esse hominem est in tempore. Sic ergo dicendum est, quòd delectatio, secundum se quidem non est in tempore: est enim delectatio in bono iam adeptum, quod est quasi terminus motus: sed si illud bonum iam adeptum transmutationi subiaccit, erit delectatio per accidens in tempore. Si autem sit omnino intransmutabile, delectatio non erit in tempore, nec per se, nec per accidens. Ad tertium, s. vtrum gaudium sit idem quod delectatio. Dicendum, quod gaudium, vt Auicenna dicit in suo lib. de Anima, est quædam species delectationis. Est autem considerandum, quod sicut sunt quædam concupiscentiæ naturales, quædam autem nõ naturales, sed consequuntur rationem (vt supra dictum est) ita etiam delectationum quædam sunt naturales, quædam non naturales, quæ sunt cum ratione. Vel sicut Damasc. & Greg. Nyss. dicunt, quædam sunt corporales, quædam animales, quod in idem redit. Delectatur enim, & in his, quæ naturaliter concupiscimus ea adipiscentes, & in his, quæ concupiscimus, secundum rationem. Sed nomen gaudij nõ habet locum, nisi in delectatione, quæ consequitur rationem, vnde gaudium non attribuimus brutis animalibus, sed solum nomen delectationis. Oportet autem quod concupiscimus, & in naturam, possumus & in naturam. Possumus et cum delectatione rationis concupiscere, sed nõ econuerso: vnde de oibus potest esse delectatio. Potest etiam esse in habitibus rationem, quæ nõ semper de omnibus sit gaudium. Quæque enim aliquis sentit, aliquam delectationem secundum corpus, de qua tamen non gaudet secundum rationem, & secundum hoc patet, quod delectatio est in plus, quàm gaudium. Ad quartum, s. vtrum delectatio sit in appetitu intellectiuo. Dicendum (quod sicut dictum est) delectatio quædam sequitur apprehensionem rationis. Ad apprehensionem autem rationis non solum commouetur appetitus sensitivus per applicationem ad aliquod particulare, sed etiam appetitus intellectiuus, qui dicitur voluntas, & secundum hoc in appetitu intellectiuo, siue in voluntate est delectatio, quæ gaudium dicitur, non autem delectatio corporalis. Hoc tamen interest inter delectationem vtriusque appetitus, quòd delectatio appetitus sensibilis est cum aliqua transmutatione corporali. Delectatio autem appetitus intellectiuus, nihil est aliud, quàm simplex motus voluntatis, & secundum hoc Aug. dicit 14. de Ciuit. Dei, quòd cupiditas, & lætitia non est aliud, quàm voluntas in eorum concupiscentia, quæ voluntas. Ad quintum, s. vtrum delectationes corporales, & sensibiles sint maiores delectationibus spiritualibus. Dicendum, quod sicut dictum est, delectatio provenit ex coniunctione sibi conuenientis, quæ sentit, vel cognoscitur. In operibus autem animæ præcipue sensitivæ, & intellectivæ est hoc considerandum, quòd si non transeat in materiam exteriorẽ sunt actus, vel perfectiones operantis. s. intelligere, sentire, velle, & huiusmodi. Nam actiones, quæ transeunt in exteriorẽ materiam, magis sunt actiones, & perfectiones materiæ transmutatæ. Motus enim est actus mobilis a mouente, sic igitur prædictæ actiones animæ sensitivæ & intellectivæ, etiam ipsæ sunt quoddam bonum operantis, & sunt et cognitiue per sensum, & per intellectum, vnde et ex ipsis consurgit delectatio, & nõ solum ex eorum obiectis. Si igitur comparantur delectationes intelligibiles delectationibus sensibilibus, secundum quod delectamur in ipsis actionibus, puta in cognitione sensus, & in cognitione intellectus, non est dubium, quòd multo sunt maiores delectationes intelligibiles, quàm sensibiles. Multo magis enim delectatur homo, de hoc quod cognoscit aliquid intelligendo, quàm de hoc, quod cognoscit aliquid sentiendo, quia intellectus magis restat supra actum suum, quàm sensus. Est etiam cognitio intellectiva magis dilectiva: nullus enim est, qui non

Speculum Morale Vincentij.

non magis uellet carere uisu corporali, quam uisu intellectuali, eo modo quo bestia, uel stulti carent. Sic Aug. dicit in lib. de Ciuit. Dei. Sed si comparentur delectationes intelligibiles spirituales delectationibus sensibilibus corporalibus. Sic secundum se, & simpliciter loquendo delectationes spirituales sunt maiores. Et hoc apparet secundum tria, quae requiruntur ad delectationem. scilicet bonum coniunctum, & id cui coniungitur, & ipsa coniunctio. Nam ipsum bonum spirituale, & est maius, quam bonum corporale, & est magis dilectum. Cuius signum est, quod homines etiam a maximis corporalibus uoluptatibus abstinere, ut non perdant honorem, qui est bonum intelligibile. Similiter ipsa pars intellectiua est multo nobilior, & magis cognoscitiua, quam pars sensitiua. Coniunctio etiam utriusque est magis intima, & magis perfecta, & magis firma. Intimior quidem est, quia sensus sistit circa exteriora accidentia rei. Intellectus uero penetrat usque ad rei essentiam, obiectum enim intellectus est, quod quid est, perfectior autem est coniunctio, quia coniunctioni sensibilibus ad sensum adiungitur motus, qui est actus imperfectus, unde & delectationes sensibiles non sunt totae simul, sed in eis aliquid pertransit, & aliquid expectatur consummandum, ut patet in delectatione ciborum, & uenereorum, sed intelligibilia sunt absque motu, unde delectationes tales sunt totae simul, & etiam firmior, quia delectabilia corporalia sunt corruptibilia, & cito desiciunt, bona uero spiritualia sunt incorruptibilia. Sed quod ad nos delectationes corporales sunt magis uehementes propter tria. Primo, quia sensibilia sunt magis nota quo ad nos, quam intelligibilia. Secundo etiam, quia delectationes sensibiles, cum sint passionibus appetitus sensitiui, sunt cum aliqua transmutatione corporali, quod non contingit in delectationibus spiritualibus, nisi per quandam redundantiam a superiori appetitu in inferiorem. Tertio, quia delectationes corporales appetuntur, ut medicinae quaedam contra corporales defectus, uel molestias, ex quibus tristitia quaedam consequuntur, unde delectationes corporales tristitiam huiusmodi superuenientes magis sentiuntur, & per consequens magis acceptantur, quam delectationes spirituales, quae non habent tristitias contrarias. Ideo autem plures consequuntur delectationes corporales, quia bona sensibilia sunt magis & pluribus nota: & quia homines indigent delectationibus, ut medicinis contra multiplices dolores, & tristitias. Similiter cum plures homines non possint attingere ad delectationes spirituales, quae sunt proprie uirtuosorum, conueniens est, quod declinent ad corporales. Ad sextum. scilicet utrum delectationes, quae sunt secundum tactum, sint maiores delectationibus secundum alios sensus. Dicendum, quod sicut dictum est, unumquodque, in quantum amatur efficitur delectabile. Sensus autem, ut dicitur in principio Metaph. diliguntur propter duo. scilicet propter cognitionem, & propter utilitatem: unde & utroque modo contingit esse delectationem secundum sensum. Sed quia apprehendere ipsam cognitionem, tanquam proprium bonum quoddam est hominis, & ideo primae delectationes sensuum, quae sunt secundum cognitionem sunt proprie hominum, delectationes autem sensuum, in quantum diliguntur propter utilitatem, sunt communes omnibus animalibus. Si igitur loquamur de delectatione sensus, quae est ratione cognitionis, manifestum est, quod secundum uisum est maior delectatio, quam secundum alium aliquem sensum, si autem loquamur de delectatione sensus, quae est ratione utilitatis, sic maxima delectatio est secundum tactum, utilitas enim sensibilibus attenditur secundum ordinem ad conseruationem naturae animalis. Ad hanc autem utilitatem propinquius se habent sensibilia tactus. Est enim tactus cognoscitiuus eorum, ex quibus consistit animal. scilicet calidi, & frigidi, & huiusmodi, unde secundum hoc delectationes, quae sunt secundum tactum sunt maiores, quasi fini propinquiores, & propter hoc etiam alia animalia, quae non habent delectationem secundum sensum, nisi ratione utilitatis, non delectantur secundum alios sensus, nisi in ordine ad sensibilia tactus. Neque enim odoribus leporum canes gaudent, sed cibatione, neque leo gaudet uoce bouis, sed comestione, ut dicitur in 3. Ethic. Cum ergo delectatio tactus sit maxima ratione utilitatis, delectatio autem uisus ratione cognitionis, si quis utriusque comparare uelit inueniet simpliciter delectationem tactus esse maiorem delectatione uisus, & quod sistit infra limites sensibilibus delectationis, quia manifestum est, quod id quod est naturale in unoquoque est potentissimum, homines autem delectationes tactus sunt, ad quae ordinantur concupiscentiae naturales, sicut cibi, & uenerea, & homines. Sed si consideremus delectationes uisus, & quod uisus deseruit intellectui, sic delectationes uisus erunt potiores ea ratione, qua intelligibiles delectationes sunt potiores sensibilibus. Ad septimum. scilicet utrum sit aliqua delectatio naturalis. Dicendum, quod naturale dicitur, quod est secundum naturam, ut dicitur in 2. Phys. Natura autem in homine dupliciter sumi potest. Uno modo, prout intellectus, & ratio est potentissime natura hominis, quae secundum

eam homo in specie potissime constituitur, & secundum hoc naturales delectationes hominum dici possunt, quae sunt in eo, quod contingit ei secundum rationem, sicut delectari in contemplatione ueritatis, & in actibus uirtutum est naturale homini. Alio modo potest sumi natura in homine, & quod conuenit rationi, illud, scilicet quod est commune homini & aliis, praecipue quod rationi non obedit, & secundum hoc ea, quae pertinent ad conseruationem corporis, uel secundum individuum, ut cibus, potus, lectus, & homines, uel secundum speciem, sicut uenereorum usus dicitur homini delectabilia naturaliter. Secundum utraque autem delectationes contingit aliquas esse innaturales simpliciter loquendo, sed connaturales secundum quid. Contingit enim in aliquo individuo corrupti aliquod principiorum naturalium speciei, & sic id, quod est contra naturam speciei potest fieri per accidens naturale huic individuo, sicut huic aquae calefactae est naturale, quod calefaciat. Ita igitur contingit, quod id, quod est contra naturam hominis, uel quantum ad rationem, uel quantum ad corporis conseruationem fiat huic homini connaturale propter aliquam corruptionem naturae in eo existentem. Quae quidem corruptio potest esse, uel ex parte corporis, sicut ex friguitudine, sicut febricitantibus dulcia uidentur amara, & e converso, uel propter malam complexionem, sicut aliqui delectantur in comestione terrae, uel carbonum, uel aliquorum hominum, uel etiam ex parte animae, sicut propter consuetudinem aliqui delectantur in comedendo homines, uel in coitu bestiarum, aut masculorum, aut aliquorum hominum, quae non sunt secundum naturam humanam. Ad octauum. scilicet utrum delectationi sit aliqua delectatio contraria. Dicendum, quod delectatio in affectionibus animae, (sicut dictum est) proportionatur quieti in corporibus naturalibus. Dicitur autem duplex esse quietes contrariae, quae sunt in contrariis terminis, sicut quies, quae est sursum ei, quae est deorsum, ut dicitur 5. Phys. unde & contingit in affectionibus animae duplex delectationes esse contrarias.

De causis delectationum. Dist. XVI.

Deinde considerandum est de causis delectationis. Et circa hoc quaeruntur octo. Primo, utrum operatio sit propria causa delectationis. Secundo, utrum motus sit causa delectationis. Tertio, utrum spes, & memoria. Quarto, utrum tristitia. Quinto, utrum actiones aliorum sint nobis delectationis causa. Sexto, utrum benefacere alteri sit causa delectationis. Septimo, utrum similitudo sit causa delectationis. Octauo, utrum admiratio sit causa delectationis. Ad primum. scilicet utrum operatio sit causa delectationis. Dicendum, quod sicut supra dictum est, ad delectationem duo requiruntur. scilicet cognitio boni conuenientis, & cognitio huiusmodi adeptionis. Vtrunque autem horum, in quadam comparatione consistit: nam actualis cognitio operatio quaedam est. Similiter autem bonum conueniens adipiscimur aliqua operatione, ipsa autem operatio propria est quoddam bonum conueniens; unde oportet, quod omnis delectatio aliquam operationem consequatur. Ad secundum. scilicet utrum motus sit causa delectationis. Dicendum, quod ad delectationem tria requiruntur. scilicet duo, quorum coniunctio est delectabilis, & tertium quod est cognitio huiusmodi coniunctionis, & secundum haec tria motus efficitur delectabilis, ut Philo'sophus dicit in 7. Ethic. & in primo Rhetor. Nam ex parte nostra, qui delectamur, transmutatio nobis efficitur delectabilis, propter hoc quod natura nostra transmutabilis est, & propter hoc, quod est nobis conueniens nunc, non erit nobis conueniens postea, sicut calefieri ad ignem est conueniens homini in hieme, non autem in aestate: ex parte uero boni delectantis, quod nobis coniungitur, sit etiam transmutatio delectabilis, quia actio continuata alicuius agentis auget effectum, sicut cum aliquis diutius appropinquat igni magis calefit, & desiccatur. Naturalis autem habitudo in quadam mensura consistit, & ideo quae continuata praesentia delectabilis superexcedit mensuram naturalis habitudinis, efficitur remotio eius delectabilis, ex parte uero cognitionis, quia homo desiderat cognoscere aliquod totum, & perfectum, cum ergo non potest aliqua nunc apprehendere totum simul delectat in his transmutatione, ut unum transeat, & sic totum sentiat. Unde Aug. dicit in 4. Confess. Non uis utique stare syllabam, sed transuolare, ut aliquid ueniant, & totum audias. Ita semper omnia, ex quibus unum aliquid constat, & non sunt omnia simul plus delectant omnia, quam singula, si possint sentiri omnia. Si ergo sit aliqua res, cuius natura sit intrinsecus delectabilis, & non possit in ea fieri excessus naturalis habitus per continuationem delectabilis, & quae possit totum suum delectabile simul mouere, non erit ei transmutatio delectabilis, & quanto aliqua delectationes plus adhuc accedunt, tanto plus continuare possunt. Ad tertium. scilicet utrum spes & memoria sint causa delectationis. Dicendum, quod delectatio causatur ex praesentia boni conuenientis, & quod sentit, uel qualitercumque percipit. Est autem aliquid praesens nobis dupliciter. Uno modo secundum cognitionem, prout scilicet cognitum est in agnoscere, secundum suam similitudinem. Alio modo, & in re, prout. scilicet unum alteri realiter coniungit, vel

vel actu, vel potentia secundū quomēque coniunctionis modū, & quia maior est cōiunctio secundū rem q̄ secundū similitudinem, q̄ est cōiunctio cōditionis. Itē, q̄a maior est cōiunctio rei s̄n actu, q̄ in potentia: ideo maxima est delectatio, q̄ fit per sensum, qui requirit p̄nā rei sensibilis. Secundū autē gradū icnet delectatio spei, in qua nō solū est cōiunctio delectabilis, secundū apprehensionem, sed ē: secundum facultatem, vel potestātē adipiscendi bonū, quod delectat. Tertium autē gradum tenet delectatio memoriæ, q̄ habet solam coniunctionem apprehensionis. Ad quartū, s̄. vtrum tristitia fit causa delectationis. Dicendum, q̄ tristitia potest dupliciter cōsiderari. Vno modo, secundum q̄ est in actu: alio modo, secundū q̄ est in memoria, & vtroque modo p̄t esse tristitia causa delectationis. Tristitia siquidem in actu existens est causa delectationis, inquantū facit memoriā rei dilectæ, de cuius absentia aliquis tristat, & tñ de sola eius apprehensione delectat. Memoria autē tristitiæ fit delectabilis pp sequentem euasionem, nā carere malo accipit in ratione boni, vnde secundū q̄ homo apprehendit se euasisse ab aliquibus tristibus, & dolorosis, accitit ei gaudij materia, secundū q̄ Aug. dicit. 2. de Ciuit. Dei, q̄ sæpe læti tristitū meminimus, & sani dolorum sine dolore, & inde amplius læti, & grati sumus. Et in 8. Cōfess. dicit, q̄ quāto maius periculū fuit in p̄lio, tāto erit maius gaudij in triumpho. Ad quintū, s̄. vtrum actiones aliorū sint nobis causa delectationis. Dicendū, (q̄ sicut iā d. 8. est) ad delectationem duo requirunt. s̄. cōsecutio proprii boni, & cognitio proprii boni consecuti. Tripliciter igit̄ operatio alterius potest esse delectationis causa. Vno modo, inquantum per operationē alicuius consequimur aliquod bonū, & secundū hoc operationes illorum, qui nobis aliquod bonū faciunt, sunt nobis delectabiles, quia bene pati ab alio est delectabile. Alio modo, secundū q̄ per operationes aliorū efficiunt nobis aliqua cognitio, vel estimatio proprii boni, & pp hoc hoies delectantur in hoc q̄ laudantur, vel honorantur ab aliis, quia. s̄. per hoc accipiunt estimacionem in seipsis esse aliquod bonum, & quia ista estimatio fortius gnatur ex testimonio bonorū, & sapientum, ideo in horum laudibus & honoribus homines magis delectant, & quia adulator est apprensus laudator, pp hoc etiā adulatores sunt aliquibus delectabiles, & quia amor est alicuius boni, & admiratio est alicuius magni, iccirco amari ab aliis, & in admiratione haberi est delectabile, inquantum per hoc hominē fit estimatio propriæ bonitatis, vel magnitudinis, in quibus aliquis delectatur. Tertio modo, inquantum ipsæ operationes aliorum, si sint bonæ, estimantur, vt bonum proprium pp vim amoris, qui facit estimare amicum, quasi eundem sibi, & per odium, quod facit estimare bonum alterius esse sibi contrarium, efficiunt mala operatio inimici delectabilis. Vnde d̄r 1. Cor. 13. q̄ charitas non gaudet super iniquitate, sed cōgrediet veritati. Ad sextum, s̄. vtrum benefacere alteri fit causa delectationis. Dicendum, q̄ hoc ipsum, quod est benefacere alteri, potest triplici ratione esse delectationis causa. Vno modo per comparisonem ad effectam, quod est bonum in alteram constitutum, & secundum hoc inquantum bonum alterius reputamus quasi bonum nostrum pp vnionem amoris, delectamur in bono, quod per nos fit aliis p̄cipuē amicis, sicut in bono proprio. Secundo per cōparationem ad finem, sicut cum aliquis per hoc, q̄ alteri benefacit, sperat consequi aliquod bonum sibi ipsi, vel a Deo, vel ab homine, spes autem est delectationis causa. Tertio modo per comparisonem ad principium: & sic hoc, quod est benefacere alteri, potest esse delectabile per comparisonem ad triplex principium. Quorum vnum est facultas benefaciendi, & hoc benefacere alteri fit delectabile, inquantū per hoc fit homini quædam imaginatio abundantis boni, in seipso existentis, ex quo possit alij communicare: & ideo homines delectantur in filiis, & in propriis operibus, sicut quibus communicat propriū bonum. Aliud principium est habitus inclinans, secundū quem benefacere est alicui connaturale, vnde liberales delectabiliter dant aliis. Tertium principium est motiuum, puta cum aliquis mouetur ab aliquo, quem diligit ad benefaciendū alicui. Omnia enim, quæ facimus, vel patimur pp amicum, delectabilia sunt, quia amor est p̄cipua causa delectationis. Ad septimū, s̄. vtrum similitudo fit causa delectationis. Dicendum, q̄ similitudo est quædam vnitas, vnde id quod est simile, inquantum est vnum, est delectabile, sicut & amabile: & siquidem id quod est simile proprio bono non corruptat, sed augeat, est simpliciter delectabile, puta homo homini, & iuuenis iuueni. Si verō sit corruptiuum proprii boni fit per accidens, efficiunt fastidiosum, vel contristans, non quidem inquantum est simile, & vnum: sed inquantum corruptit id, quod est magis vnum. Quod autem aliquid simile corruptat bonum proprium, contingit dupliciter. Vno modo, quia corruptit mensurā proprii boni per quandam excessum; bonū enim p̄cipuē corporale, vt sanitas in quadam

Speculum Morale.

commensuratione cōsistit, & pp superabundantes cibi, vel quælibet delectationes corporales fastidiuntur. Alio modo per directam contrarietatem ad proprium bonum, sicut figuli abominantur alios figulos, nō inquantum sunt figuli, sed inquantum per eos amittunt excellentiā propriam, siue proprium lucrum, quæ appetunt, sicut proprium bonum. Ad octauum, s̄. vtrum admiratio fit causa delectationis. Dicendum, q̄ adipisc. desiderata est delectabile, & ideo quanto alicuius rei amatæ magis crescit desiderium, tāto magis per adeptionem crescit delectatio, & etiam in ipso augmento desiderij fit augmentum delectationis, secundum q̄ fit etiam spes rei amatæ, sicut dictum est, q̄ ipsum desiderium ex spe est delectabile: est autem admiratio desiderium quoddam sciendi, quod in homine contingit ex hoc, q̄ videt effectum, & causam ignorat, vel hoc, q̄ causa talis effectus excedit cognitionem, aut facultatem ipsius; & ideo admiratio est causa delectationis, inquantum habet coniunctam spem consequēdi cognitionem eius, quod scire desiderat, & pp hoc omnia mirabilia sunt delectabilia, sicut quæ sunt rara, & omnes repræsentationes rerū, & q̄ in se nunc sunt delectabiles. Gaudet enim anima in collocacione vnus ad alterū, quia cōferre vnū alteri est proprius, & cōnaturalis actus rationis, vt Philosophus dicit in sua Poetria: & pp hoc etiam liberari a periculis magnis est magis delectabile, quia est admirabile, vt dicitur in primo Rhetor.

De effectibus delectationis. Dist. XVII.

DEinde considerandum est de effectibus delectationis. Et circa hoc queruntur quatuor. Primo, vtrum delectationis effectus sit dilatare. Secundo, vtrum delectatio causet desiderium sui ipsius. Tertio, vtrum delectatio impediatur vsu rationis. Quarto, vtrum delectatio perficiat operationem. Ad primum, s̄. vtrum delectationis effectus sit dilatare. Dicendum, quod latitudo est quædam dimensio magnitudinis corporalis: vnde in affectionibus animæ non nisi secundum metaphoram d̄: dilatio autem d̄: quasi motus ad latitudinem, & competit delectationi secundum duo, quæ ad delectationem requiruntur. Quorum vnum est ex parte apprehensivæ virtutis, quæ apprehendit coniunctionem alicuius boni cōuenientis. Ex hac autem apprehensione apprehendit se homo perfectionem quandā adeptum, quæ est spiritualis magnitudo, & secundum hoc animus hois d̄: per delectationem magnificari, seu dilatari. Aliud autē est ex parte appetitivæ virtutis, quæ assentit rei delectabili, & in ea quiescit quodammodo se ei præbens ad eā interius capiendā, & sic dilatatur affectus hois per delectationem quasi se tradens ad continentium interius rem delectantem. Ad secundū, s̄. vtrum delectatio causet desiderium sui ipsius. Dicendum, q̄ delectatio dupliciter potest cōsiderari. Vno modo, secundū q̄ est in actu. Alio modo, secundum q̄ est in memoria. Item sitis, vel desiderij dupliciter accipi potest. Vno modo proprie secundum q̄ importat appetitum rei nō habitæ; alio modo communiter, secundum q̄ importat exclusionem fastidij. Secundum quidem igit̄, q̄ est in actu, delectatio nō causet sitim, vel desiderium sui ipsius p se loquendo, sed solū per accidens. Si tā sitis, vel desiderium dicat rei nō habitæ appetitus, nā delectatio est affectio appetitus, circa rem p̄ntem, sed cōtingit rem p̄ntem non perfecte haberi, & hoc potest esse, vel ex parte rei habitæ, vel ex parte hñtis. Ex parte quidem rei habitæ, eo q̄ res habitæ non est tota simul, vnde successivē recipitur, & dum aliquis delectat in eo quod habet, desiderat potiri eo quod restat, sicut qui audit primā partem versus, & in hoc delectatur, desiderat aliā partem versus audire, vt August. dicit 4. Cōfess. & hoc modo omnes serē delectationes corporales faciunt sui ipsarum sitim quousque consumuntur, eo q̄ tales delectationes consequuntur aliquem motum, sicut patet in delectationibus ciborum. Ex parte autem ipsius habitentis, sicut cum aliquis aliquā rem in se imperfectam existentem nō statim perfecte habet, sed paulatim acquirit, sicut in mundo isto percipientes aliquid imperfecte de diuina cognitione delectantur, & ipsa delectatio excitat sitim, vel desiderium perfecte cognitionis, secundum quod potest intelligi, quod h̄r Eccl. 24. Qui bibunt me, adhuc sitient. Si verō per sitim, aut desiderium intelligit sola intentio affectus tollens fastidium, sic delectationes spirituales maxime faciunt sitim, vel desiderium sui ipsarum. Delectationes enim corporales, quæ augmentatæ, vel continuatæ faciunt superexercentiā naturalis habitudinis, efficiuntur fastidiosæ, vt patet in delectatione ciborum, & pp hoc, q̄n iā aliquis peruenit ad perfectum in delectationibus corporalibus fastidit eas, & q̄nq; appetit aliquas altas, sed delectationes spirituales non superexercent naturalem habitudinem, sed perficiunt naturā. Vnde cum peruenit ad cōsumptionem in ipsis, tunc sunt magis delectabiles, nisi forte per accidens, inquantum operationi cōtemplatiuæ adiungunt aliquæ operationes virtutum corporalium, quæ per assiduitatē operandi lassantur. Et per hanc etiam modum potest intelligi,

Tomus Tertius.

B

quod

Speculum Morale Vincentij.

quod dicitur Eccl. 24. Qui bibit me adhuc sitiet, quia etiam de Angelis, qui perfecte Deum cognoscunt, & delectantur in ipso, dicitur Pet. 1. quod desiderant in eum conspiciere. Si verò consideretur delectatio, prout est in memoria, & non in actu, sic per se nata est causare sui ipsius sitim, & desiderium, quoniam si homo redit ad illam dispositionem, in qua erat sibi delectabile, quod præterit. Si verò immutatus sit ab illa dispositione memoria delectationis non causat in eo delectationem, sed fastidium, sicut pleno existenti memoria cibi. Ad tertium, scilicet verum delectatio impedit usum rationis. Dicendum quod sicut Philosophus dicit in 10. Ethic. Delectationes proprie adaugent operationes, extraneæ vero impediunt. Est ergo quædam delectatio, quæ habet de ipso actu rationis, sicut cum aliquis delectatur in contemplando, vel ratiocinando: & talis delectatio non impedit usum rationis, sed adiuuat ipsum, quia illud attentius operamur, in quo delectamur, attentio autem adiuuat operationem. Sed delectationes corporales impediunt usum rationis triplici ratione. Primo quidem ratione distractionis: quia (sicut iam dictum est) ad ea, in quibus delectamur, multum attendimus. Cum autem attentio fortiter inhærerit alicui rei debilitatur circa alias res, vel totaliter ab eis reuocatur, & sic in hoc, si delectatio corporalis fuerit magna, vel totaliter impedit usum rationis ad se animi intentionem attrahendo, vel multum impedit. Secundo ratione contrarietatis. Quædam enim delectationes maximè superexcedentes sunt contra ordinem rationis: & per hunc modum Philosophus dicit in 6. Ethic. quod delectationes corporales corruptunt existimationem prudentiæ, non autem existimationem speculatiuam, cui non contrariantur, puta quod triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis. Secundum autem primum modum vitranque impedit. Tertio modo enim quædam ligationem inquantum, scilicet ad delectationem corporalem sequitur quædam transmutatio corporalis, maior etiam quam in aliis passionibus, quanto vehementius afficitur appetitus ad rem præsentem, quam ad rem absentem: huiusmodi autem corporales perturbationes impediunt usum rationis, sicut patet in viuolentis, qui habent usum rationis ligatum, vel impeditum. Ad quartum, scilicet verum delectatio perficiat operationem. Dicendum, quod delectatio dupliciter operationem perficit. Vno modo per modum finis, non quidem secundum quod finis dicitur per quod est aliquid, sed secundum quod omne bonum completiuè superueniens potest dici finis, & secundum hoc dicit Philosophus in 10. Ethic. quod delectatio perficit operationem, sicut quidam finis superueniens, inquantum scilicet super hoc bonum, quod est operatio, superuenit aliud bonum, quod est delectatio, quæ importat quietationem appetitus in bono præsupposito. Secundo modo ex parte causæ agentis, non quidem directè, quia Philosophus dicit in 10. Ethic. quod perficit delectatio operationem, non sicut medicus sanum, sed sicut sanitas, indirectè autem, inquantum si agens delectatur in sua actione, vehementius attendit ad ipsam, & diligentius ad eam operatur, & secundum hoc dicitur in 10. Ethic. quod delectationes adaugent proprias operationes, sed impediunt extraneas.

De bonitate, vel malitia delectationum. Dist. XVIII.

DE inde considerandum est de bonitate, vel malitia delectationum. Et circa hoc queruntur quatuor. Primo, utrum omnis delectatio sit mala. Secundo, utrum omnis delectatio sit bona. Tertio, utrum aliqua delectatio sit optima. Quarto, utrum delectatio sit mensura, vel regula, secundum quam iudicetur bonum, vel malum in moribus. Ad primum, scilicet utrum omnis delectatio sit mala. Dicendum, quod sicut dicitur in 10. Ethic. aliqui posuerunt omnes delectationes malas. Cuius ratio videtur fuisse, quia intentionem suam referrebant ad solas delectationes sensibiles, & corporales, quæ sunt magis manifestæ. Nam, & in cæteris intelligibilia a sensibilibus antiqui Philosophi non distinguebant, nec intellectum a sensu, ut dicitur in lib. de Anima. Delectationes autem corporales arbitrabantur omnes esse malas, ut sic homines, qui ad delectationes immoderatas sunt proni, a delectationibus se retrahentes ad medium virtutis perueniant: sed hæc estimatio non fuit conueniens. Cum enim nullus possit viuere sine aliqua sensibili, & corporali delectatione, si illi, qui docent omnes delectationes esse malas, deprehendantur aliquas delectationes suscipere, magis homines ad delectationes erunt procliuus exemplo operum verborum doctrina præmissa. In operationibus enim, & passionibus humanis, in quibus experientia plurimum valet, magis mouent exempla, quam verba. Dicendum est ergo aliquas delectationes esse bonas, & aliquas malas. Est enim delectatio quies appetitiuæ virtutis in aliquo bono amato, & consequens aliquam operationem. Vnde huiusmodi ratio duplex accipi potest. Vna quidem ex parte boni, in quo aliquis quiescens delectatur: bonum enim, & malum in moralibus, dicitur secundum quod conuenit rationi, vel discordat ab ea, ut dictum est, sicut in rebus naturalibus aliquid dicitur naturale ex eo, quod conuenit naturæ. Innaturale verò ex eo, quod a natura discordat: sicut igitur in na-

turalibus est quædam quies naturalis, quæ scilicet est in eo quod conuenit naturæ, ut cum graue quiescit decorsum, & quædam inaturalis, quæ est in eo quod repugnat naturæ, sicut cum graue quiescit sursum. Ita & in moralibus est quædam delectatio bona secundum quod appetitus superior, aut inferior quiescit in eo, quod conuenit rationi, & quædam mala ex eo, quod quiescit, in eo quod a ratione discordat, & a lege Dei. Alia ratio accipi potest ex parte operationum, quarum quædam sunt bonæ, & quædam malæ. Operationibus autem magis sunt affines delectationes, quæ sunt eis coniunctæ, quam concupiscentiæ, quæ tempore eas præcedunt, vnde cum concupiscentiæ bonarum operationum sint bonæ, malarum vero malæ, multo magis delectationes bonarum operationum sunt bonæ, malarum vero malæ. Ad secundum, scilicet utrum omnis delectatio sit bona. Dicendum, quod sicut aliqui Stoicorum posuerunt omnes delectationes esse malas, ita Epicuri posuerunt delectationem secundum se esse bonum, & per consequens omnes delectationes esse bonas, qui ex hoc decepti esse videntur, quod non distinguebant inter id quod est bonum simpliciter, & id quod est bonum, quo ad hunc, simpliciter quidem bonum est, quod secundum se bonum est. Contingit autem aliquando non secundum se bonum esse huic bonum dupliciter. Vno modo, quia est ei conueniens secundum dispositionem, in qua nunc est, quæ tamen non est naturalis, sicut leproso bonum est, quandoque comedere aliqua venenosa, quæ non sunt simpliciter conuenientia complexioni humanæ. Alio modo, quia id quod non conueniens æstimatur, ut conueniens. Et quia delectatio est quies appetitus in bono, si sit simpliciter bonum, id in quo quiescit appetitus erit simpliciter delectatio, & simpliciter bona, si autem non sit simpliciter bonum, sed quo ad hunc quidem tunc, nec delectatio est simpliciter, sed huic nec est bona simpliciter, sed bona secundum quid, vel apparens bona. Ad tertium, scilicet utrum aliqua delectatio sit optimum. Dicendum quod Plato non posuit omnes delectationes esse malas, sicut Stoici, neque omnes esse bonas, sicut Epicuri, sed quasdam esse bonas, & quasdam malas, ita tamen quod nullum sit summum, vel optimum: sed quantum ex eius rationibus datur intelligi, in duobus defecit. In vno quidem, quia cum videret delectationes sensibiles & corporales in quodam motu, & generatione consistere, sicut patet in repletionem ciborum, & huiusmodi, æstimauit omnes delectationes consequi generationem, & motum, vnde cum generatio & motus sunt actus imperfecti, sequebatur quod delectatio non haberet rationem vltimæ perfectionis, sed hoc manifeste falsum apparet in delectationibus intellectualibus. Aliquis enim non solum delectatur in generatione scientiæ, puta cum addiscit, aut miratur, sicut dictum est, sed etiam in contemplando secundum scientiam iam acquisitam. Alio vero modo, quia dicebat optimum, id quod est simpliciter bonum summum, quod scilicet ipsum bonum, quasi abstractum, & non participatum, sicut ipse Deus est summum bonum. Nos autem loquimur de optimo in rebus humanis, optimum autem in vnaquaque re est vltimus finis, finis autem ut dictum est dupliciter dicitur, scilicet ipsa res, & usus rei, sicut finis auari est, vel pecunia, vel possessio per curiam, & secundum hoc vltimus finis hominis dici potest, vel ipse Deus qui est summum bonum simpliciter, vel fructus ipsius, quæ importat delectationem quandam in vltimo fine; & quæ hunc modum aliqua delectatio hominis potest dici optimum inter bona humana. Ad quartum, scilicet utrum delectatio sit mensura, vel regula boni, vel mali moralis. Dicendum quod bonitas, vel malitia moralis principaliter in voluntate consistit. Vtrum autem voluntas sit bona, vel mala præcipue ex fine cognoscitur: illud autem habetur pro fine, in quo voluntas quiescit, quies autem voluntatis, & cuiuslibet appetitus in bono est delectatio, & ideo secundum delectationem voluntatis humanæ præcipue iudicatur homo bonus, vel malus. Est enim bonus, & virtuosus, qui gaudet in operibus virtutum, malus autem, qui in operibus malis, delectationes autem appetitus sensitui, non sunt regula moralis bonitatis, vel malitiæ, nam cibus communiter delectabilis est secundum appetitum sensituum bonis, & malis, sed voluntas bonorum delectatur in eis secundum conuenientiam rationis, quæ non curat voluntas malorum. Ex prædictis patere potest, quod multiplex est delectatio, est, n. delectatio naturalis, sicut sensus naturaliter delectatur in præsentia sensibilibus sibi conuenientis, ut visus in coloribus, auditus in sonis melodiosis, olfactus in odoribus, & gustus in saporibus, Ps. Delectasti me dñe in factura tua. potest enim gustus delectari in cibo delicato, vel potu conuenienti naturæ sine peccato, & homo sanctus in aspectu picturarum, vel alterius rei pulchre ex sola cõplacencia naturali. Item est delectatio bestialis, quoniam si homo inordinate delectatur in re qua non debet, vel ultra, quod dicitur, aut modo quo non debet. Ex prædictis huius habemus, Gen. 3. Videt mulier lignum, quod esset bonum, & ad vescendum suauis, & pulchrum oculis aspectuque delectabile, & tulit de fructu illius, & comedit, hæc

hæc delectatio fuit culpabilis, non quia lignum malum esset de se, sed quia prohibitum: Esau etiam in edulio vilis lenticulæ ultra, quam debuit delectatus est, & peccauit ex gula. Isac autem in delicato cibo hædorum, & delicate parato non peccauit, unde manifestum est, quod in ipsis creaturis non est vitium, sed in abusu sumentium. Dauid etiam similiter in aspectu Bersabeę delectatus est, tanquam in re qua non debuit, & ultra quã debuit. Alij sunt, qui delectantur in rebus omnino malis, & illicitis. Sicut in men dacijs, & periurijs, in fornicationibus, furtis, rapinis, homicidijs, & huiusmodi. Isaia. 1. In abominationibus animarum delectata est. Item Prouerb. 20. Luxuriosa res vinum, & tumultuosa ebrietas, quicunque his delectatur, non erit innocens. Item est delectatio spiritualis, & gratiosa, quando scilicet delectatur intellectus in consideratione sapientiæ, sicut dicitur Sap. 8. Immortalis in cogitatione sapientia, & in amicitiam illius delectatio bona, affectus etiam in diuinæ dulcedinis degustatione. Anima mea exultabit in domino, & delectabitur super salutarum suum. Idem delectare in domino, & dabit tibi petitiones cordis tui. Item in laude Dei, & gratiarum actione. Psal. Cantabo domino in vita mea, psallam Deo meo, quamdiu sum. Lucidum sit ei eloquium meum, ego vero delectabor in domino. Item in sacramenti eucharistię perceptione. Sap. 16. Angelorum esca nutritiū populū tuum, & paratum panem de cælo præstitisti illis sine labore, & omne delectamentum habentem, & omnis sapientis suauitatem. Item in puritate cordis, & bonorum operatione. Ecclesiastici. 30. Non est sensus super censum salutis corporis, & non est oblectamentum super cordis gaudium. Item est delectatio gloriosa, Psal. Iusti epulentur, & exultent in conspectu Dei, & delectentur in lætitia. Idem adimplebis me lætitia cū vultu tuo delectationes in dextera tua vsque in finem. His visis patet, quomodo vnusquisque debeat se habere, circa delectationem, quia delectatio naturalis est moderanda, ne videlicet excedat proprios limites excedendo, delectatio bestialis, & vitiosa est omnino fugienda, tamen quanto aliquis magis debet esse sapiens, & modestus, & magis elongari a vita bestiali, tanto amplius debet abhorreere tales delectationes, delectatio spiritualis est degustanda, delectatio gloriosa totis præcordijs appetenda.

De dolore, & tristitia. Dist. XIX.

DEinde considerandū est de dolore, & tristitia, & circa hoc primo considerandum est, de dolore secundum se. Secundo, de causis eius. Tertio, de effectibus eius. Quarto, de remedijs eius. Quinto, de bonitate, vel malitia eius. Circa primum consideranda sunt octo. Primo, vtrum dolor sit passio animæ. Secundo, vtrum sit idem quod tristitia. Tertio, vtrum tristitia, vel dolor sit contraria delectationi. Quarto, vtrum omnis tristitia contrarietur delectationi. Quinto, vtrum delectationi contemplationis sit aliqua tristitia contraria. Sexto, vtrum magis sit fugienda tristitia, quam delectatio appetenda. Septimo, vtrum dolor exterior sit maior, quam dolor interior. Octauo, de diuersis speciebus doloris, seu tristitię. Ad primum, secundum vtrum dolor sit passio animæ, dicendum quod sicut ad delectationem duo requiruntur, scilicet coniunctio boni, & perceptio huius coniunctionis, ita etiam ad dolorem duo requiruntur, scilicet coniunctio aliquid mali, quod ea ratione est malum, quia priuat aliquod bonum, & perceptio huius coniunctionis: quicquid autem coniungitur si non habeat respectu eius cui coniungitur rationem boni, vel mali, non potest causare delectationem, vel dolorem. Ex quo patet, quod aliquid sub ratione boni, vel mali est obiectum delectationis, & doloris, bonum autem & malum, in quantum huiusmodi sunt obiecta appetitus, unde patet quod delectatio, & dolor ad appetitum pertinent. Omnis autem motus appetitus, seu inclinatio consequens apprehensionem pertinent ad appetitum intellectiuum, vel sensitiuum. Nam inclinatio appetitus naturalis non consequitur apprehensionem ipsius appetentis, sed alterius. Cum igitur delectatio, & dolor præsupponant in eodem subiecto sensum, vel apprehensionem aliam, manifestum est, quod dolor, sicut & delectatio est in appetitu intellectiuo, vel sensitiuo. Omnis autem motus appetitus sensitiui, dicitur passio, & præcipue illi, qui in defectum sonant, unde dolor secundum quod est in appetitu sensitiuo propriissime dicitur passio animæ, sicut molestię corporales proprię passionis corporis dicuntur, unde & Aug. 14. de ciuitate Dei, dolorem spāliter ægriudinem nominat. Sciendum autem, quod dolor dicitur esse corporis, quia causa doloris est in corpore, puta cum patimur aliquod nocuum corporis, sed motus doloris semper est in anima. nã corpus non potest dolere, nisi dolente anima, vt Aug. dicit. Ad secundum, scilicet vtrum tristitia sit idem quod dolor, dicendum quod tristitia, & dolor ex duplici apprehensione causari possunt, scilicet ex apprehensione exterioris sensus, & ex apprehensione interiori, siue intellectus, siue imaginationis, interior autem apprehensio ad

Speculum Morale.

plura se extendit, quàm exterior, eo quod quæcunque cadunt sub exteriori apprehensione, cadunt sub interiori, sed non e converso. Sola igitur illa delectatio, quæ ex interiori apprehensione causatur, gaudium nominatur: & similiter solus ille dolor, qui ex apprehensione interiori causatur, nominatur tristitia: & sicut illa delectatio, quæ exteriori apprehensione causatur, delectatio quidem nominatur, non autem gaudium. Ita, ille dolor, qui exteriori apprehensione causatur, nominatur quidem dolor, non autem tristitia. Sic igitur tristitia est quædam species doloris, sicut gaudium delectationis. Et nota, quod quia sensus exterior non percipit, nisi præsens, vis autem cognitua interior potest percipere præsens, præteritum, & futurum, & ideo tristitia potest esse de præsentis, præteriti, & futuro. Dolor autem corporalis, qui sequitur apprehensionem sensus exterioris, non potest esse, nisi de præsentis. Item sensibilia tactus sunt dolorosa, non solum in quantum sunt improporcionata virtuti apprehensiuę, sed etiam in quantum contrariantur naturæ, aliorum vero sensuum sensibilia possunt quidem esse improporcionata virtuti apprehensiuę, non tamen contrariantur naturæ nisi in ordine ad sensibilia tactus: unde solus homo, qui est animal perfectum in cognitione, delectatur in sensibilibus aliorum sensuum, secundum seipsa. Alia vero animalia non delectantur in eis, nisi secundum quod referuntur ad sensibilia tactus, vt dicitur in 3. Ethic. Et ideo de sensibilibus aliorum sensuum non dicitur esse dolor, secundum quod contrariantur delectationi naturali, sed magis tristitia, quæ contrariatur gaudio animali: sic igitur, si dolor accipitur pro corporali dolore, quod vitiatius est dolor ex opposito, diuiditur cõtra tristitiã secundum distinctionem apprehensionis interioris, & exterioris, licet quantum ad obiecta delectatio ad plura se extendat, quàm dolor corporalis, si verò dolor accipitur communiter, sic dolor est genus tristitię, vt dictum est. Ad tertium. scilicet vtrum dolor contrarietur delectationi, dicendum, quod sicut Philosophus dicit in 10. Ethic. Contrarietas est differentia secundum formam: forma autem, seu species passionis, & motus sumit ex obiecto, vel termino: unde cum obiecta delectationis, & tristitię, seu doloris sint contraria. scilicet bonum, præsens, & malum præteritum, sequitur, quod dolor, & delectatio sint contraria. Ad quartum. scilicet vtrum omnis tristitia contrarietur omni delectationi: dicendum, quod sicut dicitur in 10. Metaph. Contrarietas est differentia secundum formam: forma autem est & specialis, & generalis: unde contingit esse aliqua contraria, secundum formam generis, sicut virtus & vitium, & secundum formam speciei sicut iustitia, & iniustitia. Est autem considerandum, quod quædam specificantur, secundum formas absolutas, sicut substantiæ & qualitates, quædam vero dicitur specificantur per comparisonem ad aliquid extra, sicut passiones & motus recipiunt speciem ex terminis, siue ex obiectis. In his ergo, quorum species considerantur, secundum formas absolutas contingit quidam species, quæ continentur sub contrariis generibus, non esse contrarias, secundum rationem speciei, non tamen contingit, quod habeant alienam affinitatem, vel conuenientiam adinuicem. In temporaria enim, & iustitia, quæ sunt in contrariis generibus, virtute. scilicet & vitio non contrariantur adinuicem, secundum rationem proprię speciei, nec tamen habent aliquam affinitatem, vel consequentiam adinuicem sed in illis, quorum species sumuntur secundum habitudinem ad aliquid extrinsecum, contingit, quod species contrariorum generum non solum non sunt contrarię adinuicem, sed etiam hñt quandam conuenientiam, & affinitatem adinuicem, eo quod eodẽ modo se hñt ad contraria contrarietatem inducit, sicut accedere ad album, & accedere ad nigrum habent rationem contrarietatis, scilicet contrario modo se hñt ad contraria habent rationem similitudinis, sicut accedere ab albo, & accedere ad nigrum: & hoc maxime apparet in contradictione, quæ est principium oppositionis nam in affirmatione, & negatione eiusdem consistit oppositio, sicut album, & non album. In affirmatione autem vnus oppositorum, & negatione alterius attenditur conuenientia, & similitudo, vt si dicam nigrum, & non album: tristitia autem, & delectatio, cum sint passiones, specificantur ex obiectis, & quidem eorum genus suũ contrarietatem hñt: nã vnũ pertinet ad profecutionem aliud verò ad fugã, quæ se hñt in appetitu, sicut affirmatio, & negatio in ratione, vt dicitur in 6. Ethic. & ideo tristitia, & delectatio, quæ sunt de eodem, hñt oppositionem adinuicem sicut speciem non sint opposita, sed disperata, non sunt opposita adinuicem secundum rationem speciei, sed sunt etiam disperata, sicut tristitia de morte amici, & delectatio in contemplatione, si verò illa diuersa sint contraria, tunc tristitia, & delectatio non solum habent contrarietatem, secundum rationem speciei, sed etiam hñt conuenientiam, & affinitatem, sicut gaudere de bono, & tristari de malo. Ad quartum. scilicet vtrum delectationi contemplationis sit aliqua tristitia contraria: dicendum, quod delectatio contemplationis

Tomus Tertius.

B 2 potest

Speculum Morale Vincentij.

pōt intelligi dupliciter, vno modo, ita q̄ contemplatio sit delectationis cā, & non obiecti, & tunc delectatio non est de ipsa cōtemplatione, sed de re contemplata: contingit autē cōtemplari aliquid nocuum contristans, sicut & aliquid conueniens. & delectans. Vnde si sic delectatio cōtemplationis accipitur, nihil prohibet delectationi cōtemplationis esse utilitiam cōtrariam. Alio modo pōt dici delectatio cōtemplationis, quia cōtemplatio est eius obiectum, & causa, puta cū aliquis delectatur de hoc ipso, qd̄ cōtemplatur, & sicut dicit Greg. N. cenus ei delectationi, quæ est scdm̄ cōtemplationem non opponitur aliqua tristitia, & hoc idē Philosophus dicit in 1. Thopic. & in 10. Ethic. sed hoc est intelligendū per se loquendo, cuius ratio est, quia tristitia per se contrariatur delectationi, quæ est de contrariis obiectis, sicut delectationi, q̄ est in calore contrariatur tristitia, q̄ est de frigore, obiecto autem cōtemplationis nihil est contrariū, contrariorū. n. rōnes, s̄m̄ q̄ sunt apprehensæ non sunt contrariæ, sed vñū contrariū est ratio cognoscendi aliud: vnde delectationi, q̄ est in cōtemplando non pōt per se loquendo esse aliqua tristitia contraria, sed nec ēt hęc tristitia annexa, sicut corporales delectationes, q̄ sunt, vt medicina q̄ tam cōtra aliquas molestias, sicut cum aliquis delectatur in potu ex hoc q̄ anxietur sibi, qm̄ aut iam tora sitis est repallā cessat delectatio potus: delectatio n. cōtemplationis non causatur ex hoc, q̄ excludatur aliqua molestia, sed ex hoc, q̄ est s̄m̄ seipsum delectabilis, non. n. est gñatio, sed operatio quædam perfecta, vt dictū est, per accidens autē admiscetur tristitia delectationi apprehensionis, & hoc dupliciter, vno modo ex parte organi, alio modo ex impimento apprehensionis, ex parte autē organi admiscetur tristitia, vel dolor apprehensionis directē quidem in viribus apprehensivis sensitivæ partis, q̄ habent organum corporale, vel ex sensibili, qd̄ est contrariū debite cōplexioni organi, sicut gustus rei amaræ, & olfactus rei fætidæ, vel ex continuitate sensibilis conuenientis, qd̄ per assiduitatem facit super excrementa naturalis habitus, & sic redditur apprehensio sensibilis, q̄ prius erat delectabilis tædiofa, sed hæc duo directē in cōtemplatione mentis locum non habent, quia mens non hęc organū corporale, vnde dī Sap. 8. q̄ non hęc cōtemplatio mētis, nec amaritudinem, nec tædium, sed quia mens humana vtitur in cōtemplando viribus apprehensivis, in quarum actibus accidit lassitudo, ideo indirectē admiscetur aliqua afflictio, vel dolor cōtemplationi, sed neutro modo tristitia cōtemplationi per accidens adiuncta contrariatur delectationi eius, nā tristitia, q̄ est de impedimento cōtemplationis nō contrariatur delectationi cōtemplationis, sed magis hęc adiuncta & cōuenientia cū ipsa, vt ex dictis patet: tristitia vero, vel afflictio, q̄ est de lassitudine corporali, non ad idem genus refertur vñ penitus est disperata, & sic manifestū est, qd̄ delectationi, q̄ est de ipsa cōtemplatione nulla tristitia contrariatur, nec adiungitur ei aliqua tristitia, nisi p̄ accidens. Ad sextū, s̄m̄ magis sit fugienda tristitia, q̄ delectatio appetenda, dicendū q̄ p̄ se loquendo appetitus delectationis est fortior, q̄ fuga tristitiæ, cuius ratio est, quia delectationis cā est bonū cōueniens, cā autē doloris, seu tristitiæ est aliqd̄ malū repugnans, cōtingit autē esse aliqd̄ bonū conueniens absq; oī dissonantia, non autē pōt esse aliqd̄ malum absq; oī cōuenientia repugnans, vnde delectatio pōt esse integra, & perfecta, tristitia autē semper est s̄m̄ partem, vnde naturaliter maior est appetitus delectationis, q̄ fuga tristitiæ: alia vero ratio est, quia bonum, qd̄ est obiectū delectationis p̄ seipsum appetitur, malum autem quod est obiectum tristitiæ: est fugiendum, in quantum est priuatio boni, quod autem est per se, potius est eo, quod est per aliud, cuius etiam signum apparet in motibus naturalibus, nam omnis motus naturalis intensior est in fine, cum appropinquat ad terminum suæ naturæ conuenientem, q̄ in principio cū recedit a termino suæ naturæ non conuenienti, quasi natura magis tendat in id quod est sibi conueniens, quam fugiat id quod est sibi repugnans, vnde & inclinatio appetitiuæ virtutis per se loquendo vehementius tendit in delectationem, quam fugiat tristitiam, sed per accidens contingit, q̄ tristitiam aliquis magis fugit, quam delectationē: appetat, & hoc tripliciter. Primo quidem ex parte apprehensionis, quia vt August. dicit. 10. de Trinitate. Amor magis sentitur cum eam prodit indigentia. Ex indigentia. n. amari procedit tristitia, q̄ est ex amissione alicuius boni amari, vel ex incurfu alicuius mali contrarij, delectatio autē non hęc indigentiam boni amari, sed quiescit in eo iam adeptō. Cum igitur amor sit causa delectationis, & tristitiæ, in tanto magis fugit tristitia, quanto magis sentitur amor ex eo q̄ cōtrariatur amoris. Secundo ex parte causæ contristantis, vel dolorem inferentis, q̄ repugnat bono magis amato, q̄ sit bonum illud in quo delectamur, magis. n. amamus consistentiam corporis naturalem, q̄ delectationem cibi. Et ideo timore doloris, q̄ prouenit ex flagellis, vel alijs hmōi, q̄ contrariatur bonæ consistentiæ corporis dimit-

timus delectationem ciborum, vel aliorum hmōi. Tertio ex parte affectus, in quantum. s̄m̄ tristitia impedit non vnam s̄m̄ delectationem, sed oēs. Ad septimū, s̄m̄ vtrum dolor exterior sit maior, q̄ interior, dicendum, qd̄ dolor interior, & exterior in vno cōueniunt, & in duobus differunt. Conueniunt quidem in hoc qd̄ vterq; est motus appetitiuæ virtutis, differunt autē s̄m̄ illa duo, qd̄ ad tristitiam, & delectationem requiruntur. s̄m̄ causam, q̄ est bonum, vel malum coniunctum, & s̄m̄ apprehensionem, causa autē doloris exterioris est malum coniunctum, qd̄ repugnat appetitui: dolor autē exterior sequitur apprehensionem sensus, & spāliter tactus: dolor autē, & timor, sequitur apprehensionem interiore imaginationis, s̄m̄ vel ēt rōnis. Si igitur comparatur causa interioris doloris ad causam exterioris, vna p̄ se pertinet ad appetitum, cuius est vterq; dolor, alia vero per aliud. Nā dolor interior est ex hoc qd̄ aliquid repugnat ipsi appetitui. Dolor autē exterior ex hoc, qd̄ repugnat appetitui, quia repugnat corpori, semper autē qd̄ est per se, est prius eo qd̄ est per aliud, vnde ex parte ista dolor interior præminet dolori exteriori, similiter ēt, & ex parte apprehensionis, nam apprehensio rationis, & imaginationis est altior, q̄ apprehensio sensus tactus, vnde simpliciter, & per se loquendo dolor interior potior est, q̄ dolor exterior, cuius signum est, qd̄ etiam dolores exteriores alicui voluntariē suscipit, vt emittit dolorem interiore, & in quantum non repugnat dolor exteriori appetitui, sit quodammodo delectabilis, & iucundus interiori gaudio, quandoq; tñ dolor exterior est cum interiore dolore, & tunc dolor augetur: non solum. n. dolor interior est maior, q̄ exterior, sed ēt vniuersaliter. Quicquid. n. est repugnans corpori potest esse repugnans interiori appetitui, & quicquid apprehenditur sensu potest apprehendi imaginatione, & ratione, sed non conuertitur, & ideo signanter dicitur Eccl. 25. omnis plaga tristitia cordis est, quia etiam dolores exteriorum plagarum sub interiori cordis tristitia comprehenduntur. Ad octauū, s̄m̄ de speciebus tristitiæ, dicendum qd̄ ad rationem speciei pertinet, qd̄ se habeat ex additione ad genus, sed generi potest aliquid addi dupliciter, vno modo quod per se ad ipsum pertinet, & virtute continetur in ipso, sicut rationale additur animali, & talis additio facit veras species alicuius generis, vt patet per Philosophum in 7. & 8. Meth. Aliquid vero additur generi, quasi aliquid extraneum a ratione ipsius, sicut si album animal addatur, vel aliquid huiusmodi, & talis additio nō facit veras species generis, secundum quod communiter loquimur de genere, & speciebus. Interdum enim aliquid dicitur esse species alicuius generis, propter hoc quod habet aliquid extraneum ad quod applicatur generis ratio. Sicut carbo, & flamma dicitur species ignis propter applicationem naturæ ignis ad materiam alie nam, & similitudo loquendi, dicuntur Astrologia, & perspectiua species Mathematicæ, in quantum principia Mathematica applicantur ad materiam naturalem, & hoc modo loquendi assignantur hic species tristitiæ per applicationem rationis tristitiæ ad aliquid extraneum, quod quidem extraneum accipi potest, vel ex parte causæ obiecti, vel ex parte effectus, proprium enim obiectum tristitiæ est proprium malum, vnde extraneum obiectum tristitiæ potest accipi, vel secundum alterum terminum tantum, quia scilicet est malum, sed non proprium, & sic est misericordia, quæ est tristitia de alieno malo, in quantum tamen æstimatur vt proprium, vel quantum ad vtrumque, quia neque est de proprio, neque de malo, sed de bono alieno, in quantum tamen bonum alienum æstimatur, vt proprium malum, & sic est inuidia, proprius autem effectus tristitiæ consistit in quadam fuga appetitus, vnde extraneum circa effectum tristitiæ potest accipi, quantum ad alterum tantum, quia scilicet tollitur fuga, & sic est anxietas, quæ sic aggrauat animum, vt non appareat aliquod refugium, vnde alio nomine dicitur vōtem amputare, quia vox inter omnes exteriores motus magis exprimit interiore conceptum, & affectum non solum in hominibus, sed ēt in alijs animalibus, vt dicitur in primo Politicæ.

De causis doloris. Dist. XX.

DEinde considerandum est, de causis doloris, & circa hoc quæzuntur quatuor. Primo, vtrum bonum amissum sit causa doloris, vel magis malum coniunctum. Secundo, vtrum concupiscentia, sit cā doloris. Tertio, vtrum appetitus vnitatis sit causa doloris. Quarto, vtrum prās cui non potest resisti sit cā doloris. Ad primū, s̄m̄ vtrū bonū amissum magis sit causa doloris, q̄ malum cōiunctū, dicendū qd̄ si hoc mō se habeat priuationes in apprehensione aīæ, sicut se habent in ipsis reb. ista que-

stio

stio nullius momenti esse videretur, malum. n. est priuatio boni, priuatio autem in rerum natura nihil aliud est, quam carentia oppositi habitus, scdm hoc ergo idem est tristari de bono amisso, & de malo habito, sed tristitia est motus appetitus apprehensionem sequentis. In apprehensione autem ipsa priuatio hēt rationem cuiusdam entis, vnde dicitur ens rationis, & sic malum cum sit priuatio se hēt per modum contrarij, & ideo quantum ad motum appetitiuum differt, vtrum respiciat principium malum coniunctum, vel bonum amissum, & quia motus appetitus animalis hoc modo se habet in operationibus animæ, sicut motus naturalis in rebus naturalibus, ex consideratione naturalium motuum vnitas accipi potest. Si. n. accipiamus in motibus naturalibus accessum, & recessum, accessus per se respicit id quod est conueniens naturæ, recessus autem per se respicit id quod est contrarium, sicut graue per se recedit a loco superiori, accedit autem naturaliter ad locum inferiorem: sed si accipiamus causam vtriusque motus, s. grauitatem, ipsa grauitas per prius inclinatur ad locum deorsum, quam retrahat a loco sursum a quo recedit, vt deorsum tendat, sic igitur cum tristitia in motibus appetitiuis se habeat per modum fugæ, vel recessus, delectatio autem per modum adfectionis, vel accessus, sicut delectatio per prius respicit bonū adeptū, quasi proprium obiectum, ita tristitia respicit malum coniunctum: sed causa delectationis, & tristitiæ, s. amor per prius respicit bonum, quam malum. Sic ergo eo modo, quo obiectum est causa passionis, magis propria est causa tristitiæ & doloris malū coniunctū, quam bonum amissum. Ad scdm, s. vtrum concupiscentia sit causa doloris, dicendum quod tristitia est quidam motus appetitus animalis, motus autem appetitus, sicut dictum est, hēt similitudinem appetitus naturalis, cuius duplex causa assignari potest, vna per modum finis alia sicut vnde est principium motus, sicut descensionis corporis grauis causa sicut finis est locus deorsum, principium autem motus est inclinatio naturalis, quæ est ex grauitate, causa autem motus appetitiui per modum finis, est eius obiectum, & sicut supra dictum est, quod causa doloris, seu tristitiæ, est malum coniunctum, causa autem, sicut vnde, est principium, talis motus est interior inclinatio appetitus, qui quidem per prius inclinatur ad bonū, & ex consequenti ad repudiandum malum contrarium, & ideo hmoi motus appetitiui primum principium est. amor, qui est prima inclinatio appetitus ad bonum consequendum. Secundum autem principium est odium, quod est inclinatio prima appetitus ad malum fugiendum, sed quia concupiscentia, vel cupiditas est primum effectus amoris, quo maxime delectatur. Ideo frequenter Aug. cupiditatem, vel concupiscentiam pro amore ponit, & hoc modo concupiscentiæ dicit esse vniuersalem causam doloris, sed ipsa concupiscentia scdm propriam rationem considerata est quidem interdum causa doloris. Omne. n. quod impedit motū ne perueniat ad terminū est contrariū motui, id autem quod est contrarium motui appetitus est contristans, & sic per consequens concupiscentia sit causa tristitiæ, in quantum de retardatione boni cōcupiti, vel totali ablatione tristatur: vniuersalis autem causa doloris esse non potest, quia magis dolemus de subtractione bonorum presentium, in quibus iam delectamur, quam futurorum, quæ concupiscimus. Ad tertium, s. vtrum appetitus vnitatis sit causa doloris, dicendum, quod eo modo quo concupiscentia, vel cupiditas boni est causa doloris, et appetitus vnitatis, vel amor causa doloris est ponendus, bonum. n. vniuersi cuiusque rei, in quadam vnitate consistit, prout, s. vnaqueque res habet in se vnitate illa ex quibus consistit eius perfectio, vnde & Platonici posuerunt vnum esse primum, sicut & bonū, vnde naturaliter vnitasqueque appetit vnitatem, sicut & bonitatem, & pp hoc sicut amor, vel appetitus boni est causa doloris, ita & amor, vel appetitus vnitatis. Ad quartum, s. vtrum p̄as maior cui non potest resisti, sit causa doloris, dicendum, quod sicut dictum est, malū coniunctū est causa doloris, vel tristitiæ per modū obiecti. Id ergo quod est causa coniunctionis debet poni causa doloris, vel tristitiæ. Manifestum est autem hoc esse contra inclinationem appetitus, vt malū presentialiter inhæreat, quod autem est contra inclinationem aliquid nunquam aduenit ei nisi per actionem aliquid fortioris, & ideo p̄as maior esse ponitur causa doloris ab Aug. Sed sciendum est, quod si p̄as fortior in tm inualecat, quod mutat contrariam inclinationem in inclinationem propriam, iam nō erit aliquid qua repugnantia, vel violentia, sicut quod agens fortius corripendo corpus graue aufert ei inclinationem qua tendit deorsum, & tunc ferri sursum non est violentum, sed naturale, sicut igitur si aliqua potestas maior in tantum inualecat, quod aufert inclinationem voluntatis, vel appetitus sensitiui ex ea non sequitur dolor vel tristitia, sed tunc solum sequitur quando remanet inclinatio appetitus in contrarium, & inde est, quod August. dicit, quod voluntas resistens potestati fortiori causat dolorem, si enim non resisteret: sed cederet consentiendo non sequeretur dolor sed delectatio.

Speculum Morale.

De effectibus doloris, vel tristitiæ. Dist. XXI.

DEinde considerandum est, de effectibus doloris, vel tristitiæ, & circa hoc queruntur quatuor. Primo vtrum dolor auferat facultatem addiscendi. Secundo vtrum aggrauatio animi sit effectus doloris. Tertio vtrum dolor, vel tristitia impediatur, vel debilitat omnem operationem. Quarto vtrum tristitia noceat corpori magis quam alie passionibus. Ad primum. s. vtrum dolor auferat facultatem addiscendi, dicendum quia omnes potentie animæ, in vna essentia animæ radicanter, necesse est, quod quando intentio animæ vehementer trahit ad operationem vnus potentie, retrahat ab operatione alterius, vnus. n. potentie non potest esse, nisi vna intentio, & propter hoc si aliquid ad se trahat totam intentionem animæ, vel magnam partem ipsius non compatitur secum aliquid aliud quod magnam attractionem requirat. Manifestum est autem quod dolor sensibilis maxime trahit ad se intentionem animæ: quia naturaliter vnumquodque tota intentione tendit ad repellendum contrarium: sicut est in naturalibus apparet. Similiter est manifestum est, quod ad addiscendum aliquid de nouo, requiritur studium, & conatus cum magna intentione, vt patet per illud quod dicitur Prouer. i. Si queris sapientiam: quasi pecuniam, & sicut thesauros effoderis eam, tunc intelliges disciplinam, & ideo si sit dolor intentus impeditur homo ne tunc aliquid addiscere possit, & tm potest intendi, quod nec etiam instante dolore potest homo aliquid considerare et quod prius sciuit. In hoc tm attenditur diuersitas scdm diuersitatem amoris quem homo hēt ad addiscendum, vel considerandum, qui quanto maior fuerit, magis retinet intentionem animi ne oīno feratur ad dolorem. Ad scdm. s. vtrum aggrauatio animi sit effectus doloris dicendum quod affectus passionū animæ, quandoque metaphoricè noīatur scdm similitudinem sensibilium corporum, eo quod motus appetitus animalis sunt similes ordinationibus, & inclinationibus appetitus naturalis, & per hunc modum feruor attribuitur amor, dilatio delectationi, & aggrauatio vnitatis: dicitur. n. homo aggruari, ex eo quod aliquo pondere impeditur a proprio motu. Manifestum est autem ex prædictis, quod tristitia proprie ex aliquo malo presenti, quod quidem ex hoc ipso, quod repugnat motui voluntatis, aggruat animū in quantum impedit ipsum ne fruatur eo quod vult, & si quidem non sit tanta vis mali contristantis, vt auferat spem euadēdi, licet animus aggruetur quantum ad hoc quod in presenti potitur eo quod vult: remanet tamen motus ad repellendum nocuum contristans, si vero supercrecat vis mali in tantum, vt spem euasionis excludat tunc simpliciter impeditur, & interior motus animi angustatur, vt neque hac neque illac diuertere valeat, & quandoque et impeditur exterior motus corporis, ita quod remaneat homo stupidus in seipso. Ad tertium. s. vtrum dolor vel tristitia impediatur omnem operationem, dicendum quod sicut dictum est, tristitia quandoque non ita aggruat, vel absorbet animum, vt omnem motū interiorē, & exteriorē excludat; sed aliqui motus quandoque ex ipsa tristitia causantur, sic ergo operatio ad tristitiam potest dupliciter comparari, vno modo sicut ad id de quo ex tristitia, & sic tristitia quamlibet operationem impedit, nunquam. n. illud quod cum tristitia facimus ita bene facimus, sicut illud quod facimus cum delectatione, vel sine tristitia, cuius ratio est, quia voluntas est causa operationis humane, vnde quando operatio est, de qua aliquis contristatur, necesse est, quod actio debilitetur. Alio modo comparatur operatio ad tristitiam, sicut ad principium, & causam, & sic necesse est, quod operatio talis ex tristitia augeatur, sicut quanto aliquis magis tristatur de aliqua re, tanto magis conatur ad expellendum tristitiā dummodo spes remaneat expellendi, alioquin nullus motus, vel operatio ex tristitia causaretur. Ad quartum. s. vtrum tristitia magis noceat corpori quam alie passionibus, dicendum quod tristitia inter omnes animæ passionibus magis corpori noceat. cuius ratio est, quia tristitia repugnat humane vite quantum ad speciem sui motus, & non solum quantum ad mensuram seu quantitatem, sicut alie passionibus, consistit. n. humana vita in quadam motione quæ a corde in cætera membra diffunditur, quæ quidem motio conuenit naturæ humane scdm aliquam determinatam mensuram, si igitur ista motio procedat ultra mensuram debitam repugnat humane vite scdm quantitatis mensuram, non autem tm similitudinem speciei, si autem impediatur processus hmoi motionis repugnat vite secundum suam speciem. Est autem attendendum in omnibus aliis passionibus, quod transmutatio corporalis quæ est in eis, materialis est conformis & proportionata motui appetitus, qui est formalis sicut in omnibus materia proportionatur formæ. Illæ ergo animæ passionibus, quæ important motum appetitus ad proficuum aliquid non repugnant in tali motione secundum speciem: sed possunt repugnare scdm quantitatem, vt amor gaudium desiderium & hmoi, & ideo ista scdm speciem iuuant naturam corporis, sed pp excessum possunt nocere. passionibus autem quæ impor-

Tomus Tertius.

B 3 tant

Speculum Morale Vincentij.

tant motum appetitus cum fuga, vel retractione quadam repugnant in tali motione, non solum secundum quantitatem sed etiam secundum speciem motus, & ideo simpliciter nocet, sicut timor, desperatio, & præ omnibus tristitia quæ aggravat animum ex malo præfenti, cuius est fortior impressio quam futuri.

De remedijs doloris, vel tristitia. Dist. XII.

DEinde considerandum est de remedijs doloris, vel tristitiæ, & circa hoc quærentur quinque. Primo utrum dolor vel tristitia mitigetur per quamlibet delectationem. Secundo utrum per fletum. Tertio utrum per compassionem amicorum. Quarto utrum per contemplationem veritatis. Quinto utrum per somnum. Ad primum scilicet utrum quælibet delectatio mitiget quamlibet tristitiam, vel dolorem, dicendum quod sicut ex prædictis patet: Delectatio est, quædam quies appetitus in bono convenienti, tristitia autem est ex hoc quod repugnat appetitui, unde sic se habet delectatio ad tristitiam in motibus appetitus, sicut se habet in corporibus quies ad fatigationem, quæ accidit ex aliqua transmutatione innaturali, nam & ista tristitia fatigationem quandam seu ægritudinem appetitus virtutis importat. Sicut igitur quælibet quies corporis remedium affert contra quamlibet fatigationem ex quacunque causa innaturali provenientem, ita quælibet delectatio remedium affert ad mitigandum quamlibet tristitiam ex quacunque procedat. Ad secundum scilicet utrum fletus mitiget tristitiam, vel dolorem, dicendum quod lachrymæ, & gemitus naturaliter mitigant tristitiam, & hoc duplici ratione. Primo quidem, quia omne nocivum interius clausum magis affligit, quia magis multiplicatur intentio animæ circa ipsum: sed quando ad exteriora diffunditur, tunc intentio animæ ad exteriora quodammodo disgregatur, & sic interior dolor minuitur, & propter hoc quando homines, qui sunt in tristitijs exteriori suam tristitiam manifestant, vel fletu, vel gemitu, vel etiam verbo mitigatur tristitia. Secundo, quia semper operatio conveniens homini secundum dispositionem, in qua est, est sibi delectabilis, fletus autem, & gemitus sunt quædam operationes convenientes tristato, vel dolenti, & ideo efficiuntur ei delectabiles, cum ergo omnis delectatio aliquo modo mitiget tristitiam, vel dolorem, ut dictum est, sequitur, quod per fletum, & gemitum tristitia mitigetur. Ad tertium scilicet utrum dolor amici compatientis mitiget dolorem, dicendum quod naturaliter amicus condolens in tristitijs est consolativus, cuius duplicem rationem tangit Philosophus in 9. Ethic. quarum prima est, quia cum ad tristitiam pertineat aggravare habet rationem cuiusdam oneris a quo aliquis aggravatus alleviari conatur, cum ergo aliquis videt de sua tristitia alios contristatos, fit ei quasi quædam imaginatio, quod illud onus alijs cum ipso ferant quasi conantes ad ipsum ab onere alleviandum, & ideo levius fert tristitiæ onus, sicut etiam in portandis oneribus corporalibus contingit. Secunda ratio, & melior est, quia per hoc quod amici contristantur ei, percipit se ab eis amari, quod est delectabile, ut dictum est, unde cum omnis delectatio mitiget tristitiam, ut dictum est, sequitur quod amicus condolens tristitiam mitiget. Ad quartum scilicet utrum contemplatio veritatis mitiget dolorem, dicendum quod sicut supra dictum est in contemplatione veritatis maxima delectatio consistit, omnis autem delectatio dolorem mitigat, ut dictum est, & ideo contemplatio veritatis mitigat tristitiam, vel dolorem, & tanto magis quanto magis aliquis perfectus est amator sapientiæ, & ideo hofes ex contemplatione diuina, & futuræ beatitudinis in tribulationibus gaudet secundum illud Iaco. 1. Oportet gaudium existimare fratres cum in tentationibus varias incideritis, & quod est amplius et inter corporis cruciatibus homini gaudium invenitur, sicut Tyburtius martyr. cum nudatis plantis super ardeutes prunas incederet dixit, ut mihi, quod super roseos flores incedam in nomine Iesu Christi. Ad quintum. scilicet utrum somnus, vel balneum mitigent dolorem, dicendum, quod sicut dictum est, tristitia secundum suam speciem repugnat vitali motioni corporis, & ideo illa quæ reformant naturam corporalem in debitum statum vitalis motionis repugnant tristitiæ, & ipsum mitigant per hoc etiam, quod huiusmodi remedijs reducitur natura ad debitum statum causatur ex his delectatio: hoc enim est, quod delectationem facit, unde cum omnis delectatio tristitiam mitiget, per huiusmodi remedia corporalia tristitia mitigatur.

De bonitate vel malitia doloris vel tristitia. Dist. XXIII.

DEinde considerandum est, de bonitate vel malitia doloris, vel tristitiæ. Et circa hoc quærentur sex. Primo utrum omnis tristitia sit malum. Secundo utrum possit esse bonum honestum. Tertio utrum possit esse bonum utile. Quarto utrum dolor corporis, sit summum malum. Quinto qualiter omnes homines se debeant habere circa passionem doloris. Sexto qualiter omnes homines se habere debeant circa tristitiæ passionem. Ad primum. scilicet utrum omnis tristitia sit malum, dicendum, quod aliquid potest dici bonum vel malum du-

pliciter, vno modo simpliciter sicut dictum est, & secundum se, & sic omnis tristitia est quoddam malum. hoc. u. ipsum, quod est appetitum hominis anxium de malo præfenti rationem mali habet. Impeditur. n. per hoc quies appetitus in bono. Alio modo dicitur aliquid bonum, vel malum ex suppositione alterius, sicut verecundia dicitur esse bonum ex suppositione alicuius turpis commissi, ut dicitur in 4. Ethic. Sic igitur supposito aliquo contristabili, vel doloroso ad bonitatem pertinet, quod aliquis de malo præfenti tristet, vel doleat. quod enim non contristaretur, vel non doleret non posset esse, nisi quia vel non sentiret, vel quia non reputaret sibi repugnans, & utrumque istorum est malum manifestum, & ideo ad bonitatem pertinet, ut supposita præfentia mali sequatur tristitia, vel dolor, & hoc est, quod Aug. dicit. 8. super Gen. ad litteram. Adhuc est bonum, quod dolet amissum bonum, nam nisi aliquid bonum remansisset in natura, nullius boni amissum si dolor esset in pena, sed quia sermones morales sunt in singularibus quorum sunt oppositiones, illud quod suppositione bonum est dicitur bonum iudicari, sicut quod est ex suppositione voluntarium, voluntarium iudicatur, ut dicitur in 3. Ethic. & supra habitum est. Ad secundum. scilicet utrum tristitia possit habere rationem boni honesti, dicendum quod secundum illam rationem qua tristitia est bonum, potest esse bonum honestum. Dicitur enim quod tristitia est bonum, secundum cognitionem, & reculationem mali, quæ quidem duo in dolore corporali attestantur bonitati nature, ex qua provenit, quod sensus sentit, & natura refugit læsivum, quod causat dolorem. In interiori vero tristitia cognitio mali, quæ quidem est per rectum iudicium rationis, & recusatio mali est per voluntatem bene dispositam detestantem malum: omne autem bonum honestum ex his duobus procedit. sex rectitudine rationis & voluntatis, unde manifestum est, quod tristitia potest habere rationem boni honesti. Ad tertium. scilicet utrum tristitia possit esse bonum utile, dicendum, quod ex malo præfenti insurgit duplex appetitus, & ex ista parte tristitia non habet utilitatem: quia id quod est præfens non potest esse non præfens. Secundus motus confurget in appetitum ad refugiendum, vel repellendum malum contristans, & quantum ad hoc tristitia habet utilitatem, si sit de aliquo quod est fugiendum. Est enim aliquid fugiendum dupliciter. Vno modo propter seipsum ex contrarietate. quam habet ad bonum sicut peccatum, & ideo tristitia de peccato utilis est, ad hoc quod homo fugiat peccatum, sicut Apostolus dicit. 2. ad Corin. 7. Gaudeo, non quia contristati estis: sed quia contristati estis ad poenitentiam. Alio modo est aliquid fugiendum: non quia secundum se sit malum: sed quia est occasio mali, dum vel homo nimis inhæret ei per amorem, vel etiam ex hoc præcipitatur in aliquid malum, sicut patet in bonis temporalibus, & secundum hoc tristitia de bonis temporalibus potest esse utilis, sicut dicitur Ecclesiastici. 7. Melius est ire ad domum lætium quam ad domum conviviij. in illa enim finis cunctorum admonetur hominum. Ideo autem tristitia in omni fugiendo est utilis, quia geminatur fugiendi causa. nam ipsum malum est in se fugiendum est. ipsam autem tristitiam est in se omnes fugiunt, sicut et omnes bonum appetunt & delectationem de bono. sicut ergo delectatio de bono facit ut bonum avidius quæretur, ita tristitia de malo facit, ut malum vehementius fugiatur. Ad quartum. scilicet utrum dolor corporis sit summum malum, dicendum, quod impossibile est aliquem dolorem vel tristitiam esse summum hominis malum. omnis enim tristitia seu dolor aut est de hoc quod est verè malum, aut est de aliquo apparenti malo quod est verè bonum, dolor autem seu tristitia quæ est de verè malo non potest esse summum malum, est enim aliquid eo peius. scilicet vel non iudicare esse malum illud quod est verè malum, vel etiam non refutare illud, tristitia autem vel dolor quæ est de apparenti malo quod est verè bonum, non potest esse summum malum, quia peius esset omnino alienari a vero bono, unde impossibile est quod aliqua tristitia vel dolor sit summum hominis malum. Ad quintum. scilicet qualiter omnes homines debeant se habere circa passionem doloris, notandum est, quod multiplex est dolor. scilicet dolor appetendus, dolor recolendus, dolor sustinendus, dolor prævidendus, dolor præcauendus. Est enim dolor appetendus, scilicet dolor contritionis, de hoc Osee. 13. Colligata est iniquitas Effraym vinculo. scilicet male voluntatis, & prave consuetudinis, de qua dicit Augustinus in libro confes. Ligatus eram non ferro alieno sed mea ferrea voluntate. velle meum tenebat inimicus, & inde catenam sibi fecerat, & continxerat me. quippe ex voluntate non refrenata facta est libido, & dum servitur libidini facta est consuetudo, & dum consuetudini non resistitur, facta est necessitas, quibus quasi anfulis subimet innexis me tenebat astrictum. Sequitur. Absconditum est peccatum eius, quasi gladius in corpore, venenum in ventre, serpens in sinu, latrones in domo, & ignis in lecto. Sequitur.

Sequitur. Dolores vt parturientis venient ei, sicut enim mulier cum delectatione concipit, sed cum maiori dolore parturit, sic peccator cum delectatione peccat, sed cum dolore incomparabiliter maiori, quam fuerit delectatio punire debet, quod bene significatur cum dicitur. Dolores vt parturientis: In parturiente tantus est dolor, vt præ dolore deficere videatur, nec est in ea membrum, quod non angustia repleatur. Sic penitens adeo vehementer dolere debet, quasi torus dolore deficiat. Sicut docet Aug. dicens. Doleat peccator, & de dolore gaudet & non satis ei sit, quod doleat, sed non semper se doluisse doleat, nimirum certe, quod de dolore gaudium generatur, & quanto vehementior est dolor, tanto maius gaudium inde consequitur. Item pluraliter dicit dolores: quia secundum multitudinem peccatorum debet esse multitudo dolorum: quia de quolibet speciali peccato debet haberi specialis dolor. Item de quolibet semel facto non sufficit semel dolere, sed quotiens recolit homo se peccasse. Ideo de vno peccato oportet habere multos dolores. Ideo dicitur Isa. 3. Toriones, & dolores tenebunt quali parturientis dolebunt. Item est dolor recolendus scilicet dolor dominicæ Passionis. Ad hoc nos hortatur ipse dominus. Tre. 1. O vos omnes qui transitis per viam, attendite, & videte si est dolor similis, sicut dolor meus. in cuius memoria eius imago in parietibus depingitur, in ecclesiarum medijs quasi in locis potentioribus exaltatur, figuratus in vitreis, & Cruces in viarum compitiis eleuantur, vt eius memoria semper vbique & ab omnibus habeatur. Hic dolor designatur per dolorem capitis cui dolenti condolent omnia membra corporis nisi sint mortua, vt patet in Paralyticis, vel abscessa, vt patet in mutilatis, ideo bene potest dicere cor deuotum, caput meum doleo. **Quantus esse debeat iste dolor in corde cuiuslibet fideliter condolentis, ostenditur Zach. 12. Dolebat super eum sicut doli soler super mortem vni geniti. Item est dolor assumendus scilicet dolor compassionis, sicut vni membro dolenti condolent omnia membra: cuius signum est, quod quando dolet vnum membrum statim os aperitur ad querendum remedium, auris ad audiendum, oculus ad videndum, manus ad tangendum, vel ligandum. Nos autem omnes sumus membra vnius corporis. Sicut docet Apost. Rom. 12. Multi vnum corpus sumus in Christo: Huius compassionis exemplum habemus Ier. 20. Quare de vulua egressus sum, vt viderem laborem, & dolorem? Item Tre. 1. Attendite vniuersi populi, & videte dolorem meum, iuvenes mei, virgines meæ abierunt in captiuitatem scilicet Diaboli eos pro peccato miscrabiter captiuantes: & de captiuitate in horreum Inferni carcerem pertrahentis: hoc autem vehementius est dolendum, quod iuvenes, & virgines in quibus florere deberet innocentiz pulchritudo a Diabolo captiuantur. Item exemplum condolendi fratribus vestris ostendit Apost. Rom. 9. Tristitia mihi magna est, & conuuius dolor cordi meo, operabam enim anathema esse a Christo pro fratribus meis. Attende quomodo posci sibi vicem condolentes mutuo se adiuuant, si clamat vnus eorum, omnes accurrunt percussum adiuuare, vel detentum liberare nituntur, sed multi sunt sicut canes, qui canem percussum lacerant persequuntur, & mordent, ita si vnus peccauerit alij diffamant, & impropertant, si in paupertatem deuenit, clamant, vilipendunt, & derident, & si quid ei remanserit auferre moluntur, si diffamatur iniuste, alij statim fidem adhibent infamiz, verba disseminant, multiplicantes, exaggerant, & augmentant, si persecutionem patitur alij similiter persequuntur. Vnde Psal. ait. Quem tu percussisti persecuti sunt, & super dolorem vulnere meorum addiderunt. Item est dolor deponendus, hic est dolor inuidiz, qua dolet quis de prosperitate fratris, sed de hoc dicemus infra diffusius capitulo de inuidia. Item est dolor sustinendus. Hic est dolor aduersitatis temporalis. De quo Eccl. 2. In dolore sustine, & in humilitate tua patientiam habere. huius exemplum habemus. 2. Mach. 6. De Eleazaro, qui tanquam miles strenuus pro lege Dei sustinens passionem dixit. Domine, qui habes sanctam scientiam, manifeste tu scis, quia cum a morte possem liberari, durus corporis sustineo dolores, secundum animam vero propter timorem tuum libeter hoc patior. Item exemplum euidentissimum est de Christo, de quo dicitur Isa. 53. Vidimus eum & non erat aspectus, & desiderauimus eum despectum, & nouissimum virorum, virum dolorum, & scientem infirmitatem, & quasi absconditus vultus eius, & despectus. Vnde nec reputauimus eum, verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit, & nos reputauimus eum quasi leprosum, & percussum a Deo, & humiliatum, si igitur pro nobis dolores sustinuit multo magis pro nobis ipsis debemus non solum patienter, immo etiam lætantes sustinere dolores. Item si pro incerta sanitate corporis post modicum morituri multa grauiam sustinemus, quanto magis pro salute animæ immortalis. Item inter ipsos dolores si ipsos propter Deum vo-**

luntariè sustinemus, Deus misericors multas consolationes immittit. sicut ait Psal. Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo consolationes tuæ lætificauerunt animam meam. & Apost. 2. Corin. 1. Sicut abundant passionem Christi in nobis, ita & per Christum abundat consolatio nostra. Item ad hoc mouere nos debet incomprehensibilis præmij magnitudo. Nam expectatio præmij minuit vim doloris, non sunt autem condigne passionem huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis Rom. 8. Item est dolor præuidendus scilicet dolor mortis corporalis. Nam sicut dicit Apost. 1. Thes. 5. Cum dixerint pax, & securitas, tunc repentinus eis superueniet interitus, ecce quod aduentus mortis inopinatus est, & incertus. Nihil enim morte certius, sed nihil incertius hora mortis, nihil venit velocius, nihil inuadit actius: sicut dolor in vtero habentis, ecce quod dolor est grauisissimus, in partu ruptis carnibus vix egreditur fetus de ventre, sed in morte extrahitur anima de toto corpore. Et non effugiet, ecce quod dolor perpetuus, & inuitabilis: attende quàm periculosum sit non præuidere sibi ante mortem: quia tunc doleres intolerabilis corpus excruciant, peccata omnia prius facta subito occurrentia cum desperatione agēda pœnitentiæ animam perturbant, infernales pœnæ ad quas anima se videt irremediabiliter descensuram, ineffabiliter ipsam terrent, tandem Demones horribiles, & crudeles eam expectantes in festant. Quid igitur faciet anima misera sic vndique obfessa, hæc omnia breuiter tangit Psal. dicens. Circūdederūt me dolores mortis, & torrētes iniquitatis conturbauerunt me, dolores inferni circūdederunt me, præoccupauerunt me laquei mortis. Hæc ad præsens sufficit, quia infra dicemus latius de morte, & de his quæ ad mortē pertinent. Itē est dolor pœuendus, scilicet dolor supplicij infernalis, de hoc Baruch. 2. Non audierūt vocē tuā dñe, & ecce mortui sunt in doloribus pessimis. mali sunt hi dolores pp acerbiter in comparabilē. Ibi enim vlulabunt miseri sicut lupus in pedica, & sicut canis, qui excoriatur. Vnde Isa. 51. Serui mei laudabunt præ exultatione cordis, & vos clamabitis præ dolore cordis & præ contritione spiritus vlulabitis. Secundo peiores sunt hi dolores pp anxietatem immitigabilem, nulla enim spes erit alleuatiōnis, vel interpolatiōnis. Vnde Apoc. 16. Commandauerunt linguas suas præ dolore, & blasphemauerunt Deum cœli præ doloribus, & vulneribus. Item Ier. 30. Infanabilis est dolor tuus præ multitudine iniquitatum tuarū. Tertio pessimi sunt pp æternitatem interminabilem: tunc cum derisione dicitur illis, ambulate in lumine ignis vestri, & in flammis quas succendistis vobis in doloribus dormietis. Hyronicè dicta sunt, quia nec ignis inferni lumen hēt, sed est horribiliter tenebrosus, nec reprobi in doloribus dormire poterunt nec requiem inuenire. Vnde Iere. 17. dñs, in persona cuiuslibet damnati. Quare factus est dolor meus perpetuus? Sequitur respon. Et pro quia, plaga mea incurabilis renuit curari, vt poterunt semper dicere, hæc omnia initia sunt dolorū. Matth. 24. Quia dolores eorū semper erunt quasi incipientes et post infinita secula nunquam peruenientes ad finem. Ad sextum, scilicet qualiter oēs hoies se debeant hēre circa passionē tristitiæ. Notandū est, quod sicut docet Apost. 2. Corin. 7. Quædā est tristitia scdm Deū, quædam scdm sæculū, prima laudabilis, scdā vituperabilis. Circa primam debemus diligenter attendere, quod si iustus hō sciret, & vellet sapienter aduertere, quod vndiq; sibi tot occurrerent causæ tristitiæ, quod nunquam in vita præsentis sine tristitia posset esse. Inuenit enim hō materiam, & rōnem tristitiæ, & respectu sui, & respectu Dei, & respectu proximi. Primo quidē in seipso reperit, & sensibilibiter experitur rōnem tristitiæ, quæ prouenit ex languore condōnis, ex dolore cōpunctiōnis, ex angore afflictionis. Ex languore quippe condōnis primariæ oritur tristitia magna valde, & eo maior quo insuperabilis, & inseparabilis est a nobis, vbique enim & semper circumferimus nobiscum tristitiæ rōnem. Dicitur autē oriri ex languore condōnis siue corruptionis, quæ ex peccato primi hoīs inest animæ nostræ languor quidā & debilitas, vt nec malo possimus, sicut vellemus resistere, nec bonum desideremus sicut expediret agere, aut non sicut oporteret appetimus, propter quod in persona cuiuslibet nostrum Apostolus ingemiscens exclamat dicens Rom. 7. Ego carnalis sum venundatus sub peccato, non enim quod volo bonum hoc ago, sed quod odi malum illud facio. Inueni igitur aliam legem volētī mihi facere bonum, quā mihi malum adiacet. Video igitur aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me sub lege peccati. Nonne considerata tali miseria, debet in nobis esse tristitia, vsque ad mortem. Nam & Christus miseriam nostræ piæ compatiens dicit Matth. 26. Tristis est anima mea vsque ad mortem. Non enim propter timorem passionis piæ Iesu tristabar, propter quam ferendam veneras, sed propter nostram miseriam tristis eras. Ideo bene dicitur Ecclesiastici. 7. Cor sapientiam vbi tristitia. in seipso inuenit rationem tristitiæ, ideo in seip-

Speculum Morale Vincentij.

Io debet cor suum conuertere, vt & miseriam suam desinat, & languorem suum excutiat, malū pro posse suo cauat, & bonum agere non tepescat. hanc miseriam suam Psal. lamentabiliter deplorando dicebat. Miser factus sum, & curuatus sum vsque in finem, tota die contristatus ingrediebar, quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus. & non est sanitas in carne mea. Miser factus sum, inquit. Miser est, qui quod desiderat non habet, & non desiderat, quod deberet, & multa sibi eueniunt, q̄ nō veller. Qui non assequitur, quod delectet, & pati cogitur, quod molester, qui proficua sibi negligit, vel contemnit, & noxia concupiscit. Omnis homo, qui hęc omnia experitur in se, debet dicere cum dolore, Miser factus sum. Et incuruatus sum inquit, scilicet ad inferiora, adeo inquam incuruatus, vt non rectus incedere nec ad opus bonum expedite procedere, nec sursum respicere, idest cœlestia valeam contemplari, vnde dicebat Manasses Rex II. Parah. vlt. Incuruatus sum multo vinculo ferri, & non est respiratio mihi: propter hoc bene subditur in autoritate præmissa, tota die, idest toto tempore vitæ meæ. Contristatus, idest de prædicta miseria conturbatus ingrediebar in cor meum, ad status mei pericula explorandum. & meam miseriam deplorandum, & merito debeo tristis esse, Quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus, frequenter immittis a Dæmone, & non est sanitas in carne mea, idest sustinuit tentationes a carne. Secundo prouenit in nobis tristitia ex dolore compunctionis, de qua dicit Apostolus. 2. Corin. 7. Contristati estis ad penitentiam. bona est tristitia quæ Deo cedit ad honorem, & animæ prouenit ad salutem, quod sit ad gloriam Dei. Dicitur Baruch. 2. Anima quæ tristis est super magnitudine mali, idest peccati commissi, & incedit curua, & in infimis, idest curuata ceruice superbiz tenet se in infimis humilitatis, infima se præ ceteris reputando, & infima humilitatis opera exercendo, & oculi deficientes præ lachrymis contritionis quo ad se, compassionis quo ad proximum, deuotionis quo ad Deum, & anima esuriens, idest ardens desiderans opera bona facere, meritum acquirere, diuinā dulcedinem præ gustare, & ad æternæ vitæ gaudia peruenire, talis inquam anima dat tibi gloriam, & iustitiam domino, quoniam iustitiam exercet de seip̄a, satisfactionem de peccatis proprijs exolucendo, & honorem Dei in omnibus suis operibus intendendo: sic ergo patet, quod hæc tristitia sit ad gloriam Dei. Item quod hæc tristitia sit ad salutem animæ testatur Apostolus. 2. Corin. 7. dicens. Quæ secundum Deum est tristitia penitentiam in salutem stabilem operatur, bona est tristitia quæ a Deo infunditur, quæ secundum Deum mouetur, propter Deum operatur, ad Deum ordinatur, & a Deo æternaliter remuneratur. Ista operatur penitentiam, idest satisfactionem condignam in salutem stabilem, i. salutem animæ non corporis: quia illa non est stabilis sed breuiter mutabilis & incerta. Tertio prouenit in nobis tristitia ex angore afflictionis. Sanè multiplex est in nobis afflictio cordis, & corporis, idest tentationes, tribulationes, angustie oppressiones, & penuriz, sollicitudines, & labores, & alia multa, sine quibus non agitur vita præterita. Ideo dicitur. 1. Pet. 1. Exultabitis modicum nunc si oportet contristari in varijs tentationibus, & exultabitis inquam: si oportet peccato promerente, Dei iustitia exigente ex sapientia ordinante, & clementia faciente, oportet ergo significat necessitatem inenitabilem, tristari nunc, designat temporis breuitatem, modicum denotat leuitatem, quod autem modicum est, & leue tribulationis nostræ, æternum gloriæ pondus operatur in nobis. 2. Corin. & Ro. 8. Non sunt condignæ passionnes huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. verè non sunt condignæ nec comparabiles passionnes huius temporis ad peccatum quod remittitur, ad gratiam quæ infunditur ad meritum, quod acquiritur: ad consolationem quæ immittitur, ad æternam pœnam quæ euaditur, ad futuram gloriam quæ promittitur in varijs tentationibus: siue sint a Deo probante, vt approbet: siue ab homine molestante, siue a carne instigante: siue a Dæmone infestante. Omnia mala quæ hic patimur tentationes quedam sunt, quibus probatur virtus nostra, vel vitium: nunc enim est tempus probationis: tunc, idest in futuro erit tempus professionis. sicut namque in religione nouicij, primo probantur antequam proficiantur, sic nos in vita præsentij probamur, in qua probatione si bene humiliter, & deuote vixerimus, recipiemur in sacrum Collegium, & Gloriosum Consortiū Beatorum si autem indeuoti, indisciplinati, inobedientes, & rebelles diuinæ voluntati fuerimus, abijciemur, & turpiter expellemur, magnam ergo gratiam facit Deus homini quem in tribulatione probat, vt approbet, & approbatum recipiat in collegium Beatorum, vnde dicitur. 1. Pet. 2. Hęc est gratia si propter conscientiam Dei, idest conscientiam bonam diuinitus informatam, & a Deo per gratiam inhabitatam, vel propter conscientiam Dei, idest in intentionem honoris diuini sustinet quis patienter, sine murmu-

re tristitias, idest tribulationes quæ sunt occasio, & materia tristitiæ. Aduertendum est autem quod tristitia quandoque scilicet est motus quidam præcedens iudicium rationis, & isto modo bene est tristitia in virtus in istis, & fuit etiam in Christo, sicut dicitur Math. 14. Caput contritari, & mestus esse, & sic est passio subuertens iudicium rationis, & sic non cadit in virum iustum, sicut dicitur. Prouer. 12. Non contristabit iustum quicquid ei accidit. vnde Thob. 1. dicitur. Non est contristatus contra Deum quod plaga cecitatis euenierit ei. Et de Christo dicitur Isa. 42. Non erit tristis neque turbulentus. Item occurrunt nobis occasiones tristitiæ, si consideremus ea quæ sunt ad proximum, videmus enim frequenter amicos nostros, & proximos delinquentes, aduersa sustinentes, vel de vita decedentes. Debemus autem correctionem delinquentibus, compassionem sustinentibus, affectionem decedentibus. Est ergo tristitia correptiua delinquentium, compassiua sustinentium, & deploratiua decedentium. est inquam tristitia correptiua delinquentium. Nam videntes proximum delinquere, vel audientes deliquisse, debemus eum ex charitate correre, sicut ait sapiens. Eccl. 11. Corripue amicum. sæpe enim fit commissio. Idem, Corripue amicum, ne forte nō intellexerit, & si intellexerit ne forte iteret. Hęc autem correptio licet procedat ex dulcedine charitatis: tamen frequenter expedit eam fieri cum quadam tristitia, idest austeritate vultus, & pondere verborum, & efficacia sermonis. vt ostendatur zelus ad eum qui corripitur, & displicentia peccatorum. Nam si molliter proferatur verbum correctionis, & tepide, non mouet, & penetrat animam delinquentis, vnde nec erubescit de præterito, nec metuit de futuro. Peccant ergo, qui videtes proximum delinquentem rident, & videntur applaudere, vel cum risu, & quadam verborum mollicie corripunt, ex timore videlicet aut fauore. Ideo dicitur Eccl. 4. Melior est ira risu, quoniam per tristitiam vultus, corripitur animus delinquentis. Corripiens ergo tristitiam vultus ostendat, idest displicentiam peccati, vel si forte correre non audeat propter personæ magnitudinem, vel status celsitudinem, saltem tristitiam vultus ostendat in signum displicentiz: quia sic corripitur animus delinquentis, vnde Prouer. 25. dicitur. Ventus Aquilo dissipat pluias, & facies tristis linguam detrahentem. Sicut enim cum aliquis detrahit alijs, si rideant auditores, ostendunt sibi detraçtoria verba placere, & ex hoc præbent detraçtoribus audaciam detrahendi, sic contra ostendendo tristitiam vultus expriment audaciam obloquendi, & ita est et de alijs peccatis. Hęc est ergo tristitia correptiua delinquentium. Item est tristitia compassiua sustinentium. Nam secundum Apostolum, si patitur vnum membrum compatiuntur alia membra. Et si corporibus patientium proximorū debemus compati quam magis animabus eorum, vt pote cum videmus animas Christi sanguine redemptas peccare, & ad damnationem currere: quas tamen retrahere non valemus. Ideo dicebat Apostolus, zelo charitatis accensus. Ro. 9. Tristitia mihi magna est, & dolor continuus cordi meo, optabam enim ipse anathema esse a Christo pro fratribus meis, saluandis scilicet, vel iuuandis, idest optabam si sine peccato posset optari, quod ad tempus in vita videlicet vel post mortem seperarer a domino Iesu Christo, vt illi non separarentur æternaliter. Simile habemus Exo. 32. Nam cum peccati sunt filij Israel in deserto vitulum constabilem adorando, videns Moyses iram domini grauiter contra eos accensam, orando dicebat. Oblecto domine, peccauit populus tuus peccatum magnum, aut dimitte eis noxam hanc: aut dele me de libro tuo quem tu scripsisti. Ait etiam ipse Christus Matth. 26. Tristis est anima mea vsque ad mortem. O domine Iesu vnde prouenit tibi ista tristitia? Nunquid ex timore passionis instantis? absit hoc a cordibus fidelium cogitare. Non enim propter timorem passionis ad quam perferendam veneras, & quam pro salute nostra summo desiderio peroptabas tristis erat anima tua sanctissima, sed de damnatione pessimi proditoris, de lapsu Apostolorū, de perfidia Iudæorum, de ingratitude fallorū Christianorum. Heu quot hodie nobis occurrunt causa tristitiæ, qui tot pauperes videmus quotidie grauari temporaliter, affligi corporaliter, angustiari mentaliter, insuper innumerabiles animas Dei timore reiecto suæ salutis immemores multiplicare flagitia, & præcipitanter currere ad æterna supplicia. Item est tristitia deploratiua morientium, & ista quodammodo naturalis est. Naturale enim est quod homo, de separatione dilecti doleat: cui viuenti conuiuere se gaudebat, nec est possibile quin caro sentiat diuisionē carnis, idest, quin carnalis sensualiter sentiat separationē proximi coniuncti sibi mentaliter, vel carnaliter attentis: procedit ergo hęc tristitia ex radice carnalis affectionis, sed officio rōnis est mediocriter temperanda, sicut docet sapiens. Eccl. 38. Filij in mortuum produc lachrymas ex affectione, & quasi dira passus incipit plorare. s. sine fictione, cōtra multos, qui se plorare fingūt, vt videntur amici

amici fuisse defuncti, sed illę lachrimę vel falsę sunt, quia non procedunt ex amore, vel dolosę, procedentes ex gaudio non dolore. Sequitur. Et secundũ iudicium contege corpus illius. Secundam iudicium inquam id est sęm discretionem, & sęm approbatam consuetudinem patrię, & sęm modum facultatis suę, & secundum dignitatę personę defunctę. Et non despicias sepulturam ipsius. Curadum est enim qđ sepeliatur vbi sepulturam elegit, vel in sepulchris maioribus, id est progenitorum suorum, vel vbi maius adiutorium suffragiorum habebit. Hoc autę vltimum in electione sepulturę principalius est curadum. Propter delataram autem, id est ne alij te accusent, de inhumanitate & remisso amore. Amare fer luctum illius vno die, & consolare propter iustitiam Dei. cuius voluntati debet voluntas hominis conformari, a qua si secundum rationis iudicium dissonaret peccaret, vnde & si secundum motum sensualitatis, nõ possit homini placere mors amici, tamen secundum iudicium rationis, & deliberatiũ motum voluntatis, debet sibi non displicere, hęc est enim sententia Dei iusta, id est iustę propter peccatum inflicta, vt de mundo isto non nisi per mortis angustiam transeamus, vnde dicit Greg. amicorum nos amissio tanto debet tolerabilius contristare, quanto amissuros nos illos conditio mortalitatis exposcit. item consolare propter iustitiam defuncti. Nam quantomelius vixit & maioris meriti fuit, tantominus est dolendum. Quanto vero deterioris, vel infamioris vitę fuit, tanto vehementius est Iugendum: vnde sequitur hic statim, & fac luctum secundum meritum eius vno die vel dubus. Et prima Thel. 4. Non contristemini sicut ceteri, qui spem non habent, qui enim non sperat de salute defuncti, magnam habent causam & materiam diutius, & vehementius lamentandi: sed sunt nonnulli qui non lugent mortuos, sed seipsos, non considerantes bonitatem vitę, sed vtilitatem personę, neque cogitantes de penis quas mortui habent sustinere post mortem, desunt amissionem beneficiorum auxilij, vel honoris antea pęceptorum, vel in posterum speratorum, nec recogitant quomodo possint eos elemosynis ieiunijs, & orationibus adiuuare, sed quomodo bona eorum poterunt obtinere. Vbi dictum est supra. Consolare propter iustitiam alia litera communior est propter tristitiam. ne. s. abforbearis nimia & immoderata tristitia. a tristitia enim festinat mors animę, & corporis, & cooperit virtutem, id est facultatem bene agendi, & tristitia cordis hęcit ceruicem, id est debilitat potętiã sustinendi. Videns ergo quod immoderata tristitia abbreviat vitam corporis, & inducit mortem animę, generat accidiam, & causat impatientiam. Ideo consequenter hortatur sapiens ibidem. Ne dederis in tristitia cor tuum, id est non sequaris tristitię passionem, nec desolationis impetum prosequaris, sed repelle eam a te. Modum autem repellendi docet optimę cum subiungit. Memento nouissimorum, id est mortis tuę. Futuri iudicij, in quo secundum facta tua recipies. Infernalium tormentorum, ne incurras. Cęlestium gaudiorum, ne per immoderatam tristitiam illa perdas. Sequitur. Neque enim est conuersio, id est ille non conuertetur seu reuertetur ad te, sed tu ibis ad eum. Sicut ait Dauid de filio suo mortuo. Nunquid potero eum reuocare amplius. ego vado magis ad eum. ille vero non reuertetur ad me. Sequitur. Et huic, id est mortuo, nihil proderis, te ipsum immoderate per tristitiam affligendo, & te ipsum pessimabis, quia & corpus tuum pessimę grauabis, & animam damnificabis pessimę vel damnabis. Ecclesiastici. 30. Multos occidit tristitia, & non est vtilitas in ea. Item occurrunt nobis causę tristitię, si consideremus ea quę sunt ad Deum. Nam in deuotio cordibus prouenit tristitia ex recordatione Dominicę passionis, ex æmulatione diuinę dehonorationis, & ex prolongatione optatę possessionis. Primo quidem in nobis debet esse tristitia ex recordatione dominicę passionis. Nã cum in eo fuerit tristitia imminente passione, sicut ipse testatur, tristis est anima mea vsque ad mortem, non fuit in eo ex timore passionis, quia non timebat proculdubio, sed optabat, sed inter aliã rationes tristitię, fuit vna ingratitude nostra, quia videlicet tantum beneficium, nec digne recognoscimus, nec deuote recolimus, nec gratias agimus, vt debemus. vnde in psal. conuertitur dicens. Sustinui. i. expectaui qui simul contristaretur, & non fuit, qui consolaretur, & non inueni. Igitur si pius dominus super ingratitude diuę nostrę tristis erat vsque ad mortem, & nos super in deuotione nostrã & ingratitude tristes esse debemus. Eius itaque tristitiam studeamus nobis assumere & deuotione fideli totam in nobis suę passionis tristitiã excitare. sic ait anima deuota. Ter. 3. Memoria memor ero, & tabescet in me anima mea. Et psal. dicit. Quasi lugens, & contristatus, sic humiliabar. Attende quod dominus discipulis, de passione sua tristibus, & inuicę conferentibus iunxit se medium & cõsortem, sicut dicitur Lucę 24. & ait. Qui sunt hi heremones quos confertis adinuicem ambulantes, & estis tristes? scripturas, quę de ipso erant aperuit, mentes

nostras interius illustravit, & ad amorem suum vehementius inflammavit. Sicut ipsi testantur dicentes. Nonne cor nostrum ardens erat in nobis dum loqueretur in via, & aperiret scripturas? sic & nobis pię suam passionem recolentibus, ac de ea cũ alijs, vel in corde nostro conferentibus se dignanter associat, mentes illuminat, & inflammat. Hęc ergo tristitia, quam in nobis assumimus, & excitare satagimus, in gaudio commutatur. Sicut ipse discipulis suis promisit Iob. 16. Vos tristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium. Item est tristitia proueniens ex æmulatione diuinę dehonorationis: quia videlicet leges eius lacerantur, pęcepta negliguntur, consilia contemnuntur, nomen eius blasphematur, & honor ei debitus conculcatur, ac per consequens animę suo sanguine precioso redemptę damnantur. vnde Ioan. 16. Discipulis suis ait. Amen amen dico vobis, quia plorabitis, pro mea dehonoratione, & flebitis, pro animarum damnatione, mundus autem gaudebit, gaudio quodam insano, sicut freneticus ridet & gaudet, medicus autem luget: sic profecto miseri peccatores gaudent in falsa felicitate, & prosperitate mundana, non aduertentes, quod in puncto ad inferna descendunt. vos autem contristabimini. Huius tristitię exemplum habemus notabile, primi Esdrę. 9. vbi dicitur, qđ cum ipsi Esdrę nunciatum fuisset filios Israel contra legem Dei viros alienigenas accepisse, scidit vestimenta sua, & euulsit capillos capitis sui in signum vehementissimi doloris. Dolebat enim tam de transgressione diuinę legis, quam de offensa Dei, quam etiam de damnatione, id est damnabili peccato populi sui. vnde dicitur ibi. Ego sedebam tristis vsque ad sacrificium vespertinum. Et sequitur. Et in sacrificio vespertino curuau genua mea, & expandi manus meas, ad dominum, & dixi: domine Deus meus confundor & erubescio leuare faciem meam ad te, quoniam iniquitates nostrę multiplicatę sunt super caput nostrum, & delicta nostra creuerunt vsque ad cęelum, id est vsque ad tuę maiestatis contemptum. Item est tristitia proueniens ex subtractione diuinę coniunctionis. Anima namque sancta diuinę dilectionis igne succensa, feruenter desiderat Deum habere pęsentem, siue in pęsenti vita per experientialem gustum suauitatis internę, siue in futuro per adptionem felicitatis æternę. sicut ait Psal. Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus. Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, quando veniam & apparebo ante faciem Dei &c. Et quia Deus dispensatiue pęsentiam suam quandoque subtrahit, vt ardentius appetatur, excitetur deuotio & meritum augetur. ideo humiliter conquerendo dicit idem psal. Quare oblitus es mei, & quare tristis incedo, dum affligit me inimicus? sed quia propter vtilitatem nostram, sic se subtrahit. Ideo dicitur Ioan. 16. Vado ad eum qui me misit, id est pęsentiam meam corporalem subtrahit: sed quia hęc locutus sum vobis, tristitia impleuit cor vestrum, sed ego dico vobis, expedit vobis, vt ego vadam. Sicut autę expedit ab Apostolis, quod Christus suam pęsentiam corporalem subtraheret, vt. s. spiritualis, & sublimius ipsum amare dicerent: ita nobis expedit, quod Deus aliquando se a nobis, quasi subtrahere videatur, vt non propter breuem & momentaneam delectationem quę de ipso sentitur multũ exiliter in pęsenti queramus eum, sed propter immensam, ineffabilem, & æternam. Est igitur, in nobis tristitia, quando se spiritualiter subtrahit in pęsenti, sed maior est quia ad fruitionem eius felicem peruenire differimus in futurum. Sic ergo declaratum est quod multiplex est causa tristitię secundum Deum, quę est laudabilis. Consequenter videndum est de tristitia quę est secundum sæculum, & est culpabilis. Hominibus autem mūdānis filijs huius sæculi multiplex occurrit causa tristitię. quotiens. s. vnusquisque non potest allequi quę querebat, vel amittere cogitur, quod habebat. Oritur autę quatuor tristitia, ex timore superbicę, vel ex liuore inuidiã, vel ex furore iracundiã, vel ex languore accidiã, vel ex ardore auaritiã, vel ex dolosa simulatione, vel ex æterna desolatione. Oritur ergo tristitia in ambitiosis, ex timore superbicę, quando. s. quod appetunt adipisci non possunt, sicut luculentur apparet in quotidianis exemplis. Euidentißimum autem exemplum. 1. Mach. 6. vbi dicitur, quod cum audisset rex Antyochus, qđ deiusus esset eius exercitus spoliatus, & fugatus turpiter a Iudæis, expauit rex & commotus est valde, & decidit in luctum, & incidit in languorem pę tristitia, quia non est factum sicut cogitabat, & renouata est in eo tristitia, & arbitratus est se mori. Sequitur. Recessit somnus ab oculis meis, & concidi & corru corde pę sollicitudine, & dixi in corde meo, in quantam tribulationem deueni, & in quos fluctus tristitię in qua nunc sum, de superbia & elatione istius dicitur. 2. Mach. 9. Videbatur etiam sibi fluctibus maris imperare, supra humanum modum superbia repletus, & montium altitudines in statera appendere, & sidera cęli contingere se arbitrabatur. Tales ergo replentur maiore tristitiã, quãdã

non

Speculum Morale Vincentij.

non possunt quod appetunt obtinere. Item oritur ex liuore inuidiæ. nam inuidia est tristitia felicitatis alienæ. vnde Gen. 4. dixit dominus ad Caim qui inuidia torquebatur. Quare iratus es, & cur conceidit facies tua? Item Neæ 2. dicitur. Contristati sunt Sannaballath & Thobias, quia venisset homo qui quærebat prosperitatem filiorum Israel. de hoc dicitur diffusius infra capitulo de inuidia. Item oritur tristitia ex furore iracundiæ: & quia ira quandoque solum consistit in corde, quandoque prorumpit exterius in sermone, quandoque vero demonstratur in opere. Ideo dicitur Ecclesiastici. 14. Beatus, vir qui non est lapsus verbo ex ore suo, quantum ad iram quæ demonstratur in verbo, & non est stimularus tristitia delicti, quantum ad iram quæ demonstratur in opere. felix qui non habuit animi sui tristitiã, quantum ad iram quæ consistit in corde, vide infra diffusius, de ira. Item oritur tristitia ex languore accidiæ: nam accidia est quædam tristitia spiritus, & languor mentis, vnde Matth. 26. dicitur. Inuenit Iesus discipulos suos dormientes præ tristitia. Item oritur tristitia ex ardore auaritiæ, sicut dicitur Eccl. 5. Quid prodest auaro quod laborauit in ventum? cunctis diebus comedit in tenebris, & in curis multis, & in erumna atque tristitia. Ecce ergo quod tristitia inseparabiliter comitatur auaritiã, & in acquirendo diuitias, & in possidendo, & in vtendo, & in custodiendo. Quod autem in dimittendo, vel amittendo tristitiam habeat cupidus, vel auarus, patet Matth. 19. vnus adolescens, ait Iesu. Magister bone quid boni faciam vt habeam vitam æternam, & cum dixisset ei Iesus. Si vis perfectus esse vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & cætera. Cum audisset adolescens verba hæc, abiit tristis, erat enim multas possessiones habens. Item oritur tristitia ex dolosa simulatione. Solent enim hypocritæ simulare maturitatem, honestatem, maciem, & tristem faciem cum pallore, vt videantur ieiunij, vigilijs, & austeris abstinentijs macerari, sicut dicitur Matth. 6. Cum ieiunatis nolite fieri sicut hypocritæ tristes. exterminant enim facies suas, vt appareant hominibus ieiunantes. Amen dico vobis receperunt mercedem suam. de omnibus prædictis tristitijs verum est quod dicit Apostolus. 2. Corin. 7. Seculi tristitia mortem operatur. Tandem oritur tristitia ex immensa desolatione, quæ inseparabiliter, incessanter, & æternaliter est in reprobis, in inferno, sicut dicitur Sap. 5. Lassati sumus in via iniquitatis, & perditionis, ambulauimus vias difficiles, viam autem domini ignorauimus, quid nobis profuit superbia? & diuitiarum iactantia quid contulit nobis? transieunt omnia tanquam vmbra. Sequitur. In malignitate autem nostræ consumpti sumus. talia dixerunt in inferno hi qui peccauerunt. Similia verba dicebat ille superbissimus Antiochus, qui etiam in hoc mundo sic est atrociter cruciatus, vt infernus eius dum adhuc viuere fuerit inchoatus. In quantum inquit tribulationem deueni, & in quos fluctus tristitiæ? quasi diceret, hæc tribulatio quam patior erat mihi inopinabilis, seu incredibilis, & fluctus tristitiæ qui in me continue irruunt & opprimunt me, cooperiunt, obruunt, & submergunt, sunt inestimabiles, & ineffabiles, & interminabiles. Quare vero in tantam tristitiam incidit recognoscit, & peccata sua, sed tardè & inutiliter consistetur dicēs. Reminiscor malorum quæ feci, & cæ. cognoui ergo quod propterea inuenerunt ne mala ista, & ecce perco tristitia, in terra aliena. Attende quod dicit, pereco, non dicit perij, quasi sit præteritum, nec peribo, quasi futurum, sed pereco semper præsens, quia dånatio semper est præsens impijs, in inferno, & quasi semper in inchoando.

De gaudio. Dist. XXIIII.

DEinde considerandum est de gaudio. Sciendum autem est quod gaudium & delectatio differunt, sicut magis commune & minus commune. Delectatio enim esse potest de omnibus, quæ concupiscimus, siue secundum sensum, siue secundum rationem: gaudium autem proprie non est nisi de his, quæ secundum rationem appetimus. Vnde in brutis animalibus, bene est delectatio non autem gaudium. in habentibus vero rationem de omnibus, de quibus potest esse gaudium, potest esse delectatio, sed non econuerso. Quandoque enim aliquis sentit delectationem secundum corpus, de qua tamen non gaudet secundum rationem, & sic patet quod delectatio est in plus, quam gaudium. Sciendum autem qualiter nos habeamus, & habere debemus, circa passionem seu affectionem gaudij. Notandum est, quod multiplex est gaudium. Est enim gaudium respuendum. scilicet gaudium mendaciorum, & gaudium conferuandum. scilicet gaudium iustorum, & gaudium appetendum. scilicet beatorum. Primum est respuendum, quia secum habet annexam vanitatem, vnde non est verum gaudium, sed sophisticum, de hoc dicitur Iob. 20. Gaudium hypocritæ ad instar puncti. Item habet admixtam anxietatem. Ioc. 1. Confusum est gaudium a filijs hominum, plus enim est ibi de labore, sollicitudine, & tædio quam de bono, vnde non est purum gaudium, sed multis contrarijs sociatum. Item habet sociam fatuitatem.

semper enim sicut in istis gaudijs multæ fatuitates, quæ aliis non fierent, & quando redit homo ad conscientiam suam, non inuenit ibi nisi fatuitatem. Prouer. 15. Stultitia gaudium stulto. Item frequenter habet secum iniquitatem, gaudent enim aliqui de simplicium oppressione, Isa. 3. 2. Gaudium onagrorum pascua gregum, id est gaudent superbi diuites, se rapere bona de quibus pasci debent simplices: tale fuit gaudium Iudaorum qui de traditione Christi gauisi sunt, & facti sunt pecuniam se daturos Matth. 14. Alij de ruina vel de infortunio proximorum, contra quod ait sap. Prouer. 24. Cum cæciderit inimicus tuus, ne gaudeas, & in ruina eius, ne exultet cor tuum, ne forte videat dominus, & displiceat ei. Ideo Iob. 3. Si gauisus sum ad ruinam eius, qui me oderat, quasi diceret non. Alij de morte. Contra quod Ecclesiastici. 8. Noli de mortuo inimico tuo gaudere, quoniam omnes morimur. Alij etiam quod longe deterius est, de iniquitatibus suis gaudent, sicut scriptum est Prouer. 2. Latantur, cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis, sed sicut Prouer. 19. dicitur. Qui gaudet in iniquitate, denotabitur, id est diffamabitur, vel infamis efficietur, vel denotabitur, id est de nota seu scriptura libri vitæ delebitur. Alij iniquè agentibus congaudent adulando, quod est contra Deum & charitatem. Quia sicut ait Apostolus. 1. Corin. 13. Charitas non gaudet iniquitate, congaudet autem veritati. Hæc omnia prædicta gaudia malo sine cõcluduntur, sicut dicitur Prouer. 14. Extrema gaudij luctus occupat. Item post illud Iob. 21. Tenent tympanum & cytharam gaudent ad sonitum organi. Sequitur. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. ad vitandum tam horrendum finem hortatur Apostolus. 1. Corin. 7. Qui gaudent tanquam non gaudentes, & qui emunt tanquam non possidentes, & qui vtuntur hoc mundo tanquam non vtantur. Et Iacob. 4. Risus vester in luctum conuertatur, & gaudium in merorem. Item Iere. 45. dicitur est ad Baruch. Ecce quos ædificauit ego destruo, & quos plantauit ego euellio. & tu quæris tibi gaudia, noli quærere. De gaudio spirituali. Dicitur de gaudio mundiali, Sequitur dicendum de gaudio spirituali, quod etiam est multiplex: provenit enim gaudium spirituale ex dolore contritionis, & seruire delectationis, ex merore compassionis, ex puritate cõscientiæ, & bonorum operum executione, ex amore iustitiæ, & malorum punitione, ex tentationum & tribulationum passione. Est autem gaudium proveniens ex dolore contritionis, de quo dicitur Prouer. 14. Cor quod nouit amaritudinem animæ suæ in gaudio eius non miserebitur extraneus, id est diabolus, vel homo malignus. Deus. n. & tota cœlestis curia congaudent ei, sicut expresse dicitur Lu. 15. De oue perditâ quam dominus per deuia quæque requirit, & si inuenerit eam, imponit in humeros suos gaudens. Sequitur. Gaudium maius erit in cœlo super vno peccatore penitentiam agente, quam super nonagintanouem iustis, qui non indigent penitentia. Tota est militans ecclesia congaudere debet, sicut dicitur Luc. 16. de filio prodigo reuertenti. Epulari & gaudere oportebat, quia frater tuus hic mortuus fuerat & reuixit, perierat & inuentus est. Quantum ergo gaudere debet penitens de sua conuersione cum inde gaudeat Deus altissimus, humilitas iustorum hominum, necnõ etiam sublimitas angelorum. Debet autem gaudere penitens, sicut æger de curatione sua, obsessus de sua euasione, dånatus ad mortem de sua liberatione. Mirum est autem quod de dolore gaudium, de amaritudine dulcedo, & de timore securitas oriatur. Item est gaudium proveniens ex seruire dilectionis, sicut docet Apostolus, 1. Corin. 12. Si patitur inquit vnum membrum, compatiuntur oia membra, siue gloriatur vnum membrum congaudent oia membra. Itẽ Ro. 12. Gaudere cũ gaudentibus flere cum flentibus. Item est gaudium proveniens ex merore compassionis, id est ex memoria dominicæ passionis, cum amaritudine recordatæ, oritur gaudium deuotionis, sicut dicitur Isa. 12. Haurietis de profundo mysterio diuinæ pietatis, Aquas. i. abundantiam lachrymarum in gaudio deuotionis, De fontibus. i. de vulneribus abundanter sanguinem semel producentibus, indeficienter vero gratiam promerentibus. Saluatoris, i. Christi. Item Baruth. 5. Gaudentes in Dei memoria. Itẽ est gaudium proveniens ex puritate conscientiæ, & bonorum operum executione. Quantum ad primum dicitur Ecclesiastici. 30. Non est census super censum salutis corporis, & non est oblectamentum super cordis gaudium. Item Ro. 14. Non est regnum Dei esca & potus, sed gaudium & pax in spũ sancto, quantum ad secundum potest intelligi illud Eccl. 1. Religiositas custodiet & iustificabit cor, iucunditatem & gaudium dabit. Item est gaudium proveniens ex amore iustitiæ & punitione malorũ. de hac ait Sap. Prou. 21. Gaudium est iusto facere iudicium quando exercetur iustitia, non ex libidine vindictæ, sed ex amore iustitiæ, sine qua respublica non posset stare, & pauor operantibus iniquitatẽ. De iustitia enim gaudent iusti propter vilitatem reipũ. sicut ait Psal. 57. Latabitur iustus, cum viderit vindictam.

Mali autem videntes, vel audientes iustitiam exerceri terrentur, ut ex terrore pœnæ & si non ex amore Dei, vel iustitiæ desistant a malis, & a suis pravis voluptatibus compeſcantur. Itē est gaudium proueniens ex tolerantia passionū. Iaco. 1. Omne gaudium existimat, cum in tentationes varias incideretis, scientes, q̄ probatio fidei nostræ patientiam operatur. patientia autem opus perfectum habet. Item Ro. 12. Spe gaudentes, in tribulatione patientes. Item Marci. 5. Beati estis cum maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersum vos mentientes propter me, gaudete, & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis. Ideo dicebat Apostolus Colo. 2. Gau deo in passionibus. Exemplo Christi qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem. Hebræ. 12. Communicantibus igitur Christi passionibus gaudete, ut i reuelatione gloriæ eius gaudeatis exultantes. De gaudio beatorum. Dicto de gaudio mundiali & spirituali, dicendum est aliquod breuiter de gaudio cœlesti. Est autem illud purissimum sine contrarij permixtione, plenissimum omnimoda perfectione, perfectissimum æterna duratione. Est igitur gaudium cœleste purissimum, sine contrarij permixtione. Isa. 2. Gaudium & lætitiā obtinebunt, & fugiet dolor & gemitus. Item Apoc. 21. Absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum, & mors ultra non erit neque clamor neque dolor erit ultra, quæ prima abierit. Item est plenissimum omnimoda perfectione. Ioan. 16. Petite & accipietis, ut gaudium vestrum sit plenum. Item Isa. 65. Ecce ego creō Hierusalem exultationem & populum eius gaudium. Notate verba. Non dicit dominus creō in Hierusalem exultationem, vel Hierusalem plena erit exultatione, vel aliquid tale, sed ipsa ciuitas erit exultatio. Nec dicit, dabo populo eius gaudium, vel populus eius erit gaudiosus, sed ipsum gaudium. Sic autem loquitur ad immensitatem gaudij plenius exprimentum, & expressius designandam. Exēplum sicut lamina ferri in medio fornacis ardentissime tota & totaliter penetratur ab igne, ita q̄ de lamina & de qualibet eius parte potest dici q̄ non tantum est ignita, sed ignis, nec tantum lamina continet in se nec comprehendit totum ardorem fornacis, sic quælibet anima beata sic vuidiq; tota & totaliter penetratur a gloria vel gaudio. quod verè potest dici quælibet anima non tantum gloriosa, sed ipsa gloria, non tantum gaudiosa, sed ipsum gaudium. Nec tamen est aliqua adeo gloriosa quæ totam gloriam comprehendat. Sicut signanter designat dominus Matth. 25. Intra in gaudium domini tui, quasi dicat, non in te intrabit gaudium quia tu non posses illud comprehendere. sed tu intrabis in illud sicut in abyssum impenetrabilem, & immensam. Item est perfectissimum duratione, quia æternum. vnde Ioā. 16. ait saluator discipulis suis. Videbo vos, & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollat a vobis.

De passionibus irascibilis. Dist. XXV.

Post considerationem de passionibus concupiscibilis, Consequenter dicendum est de passionibus irascibilis. Et primo de spe & desperatione. Secundo de timore & audacia. Tertio de ira. Circa primum quaruntur octo. Primo vtrum spes sit idem qd desiderium vel quod cupiditas. Secdo vtrum spes sit in vi apprehensua, vel in vi appetitiua. Tertio vtrum spes sit in brutis animalibus. Quarto vtrum spes contrarietur desperationi. Quinto vtrum causa spei sit experientia. Sexto vtrum in iuuenibus, & ebriosis spes abundet. Septimo de ordine spei ad amorem. Octauo vtrum spes conferat ad operationem. Ad primum. s. vtrum spes sit idem quod desiderium vel cupiditas, dicendum q̄ spes passionis ex obiecto consideratur, circa obiectum aut spei quatuor conditiones attenduntur. Primo quidem si sit bonum. Non. n. proprie loquendo est spes nisi de bono, & per hoc differt spes a timore qui est de malo. Secdo ut sit futurum. non. n. est spes de pnti vel de iā habito, & per hoc differt spes a gaudio qd est de bono pnti. Tertio requiritur q̄ sit aliquid arduum cum difficultate adipiscibile. nō. n. aliquis dicitur sperare aliquid minimum, qd statim est in sua pte vt habeat. & per hoc differt spes a desiderio, vel cupiditate quæ est de bono futuro absolute. vnde pertinet ad concupiscibile, spes aut ad irascibilem. Quarto aut q̄ illud arduum sit possibile adipisci. non. n. aliquis sperat id quod oīno adipisci non pot. & em hoc differt spes a desperatione. Sic igitur patet q̄ spes differt a desiderio sicut differunt passionibus irascibilis a passionibus concupiscibilis, & pp hoc spes presupponit desiderium. sicut & oēs passionibus irascibilis presupponunt passionibus concupiscibilis. Ad scdm. s. vtrum spes sit in vi apprehensua, vel appetitiua. dicendum q̄ cum spes importet extensionem quandā appetitus in quoddam bonum manifestè pertinet ad appetitiuā virtutē. Morus. n. ad res proprie pertinet ad appetitum. actio vero virtutis cognitius perficitur non em motū cognoscentis ad res, sed potius em q̄ res cognitz sunt incognoscente. sed quia vis cognitua mouet appetitiuam representando ei obiectum suum em

diuersas rōnes obiecti apprehensi subsequuntur diuersi motus in vi appetitiua. Alius. n. motus sequitur in appetitu ex apprehensione boni & alius ex apprehensione mali. & similiter alius motus ex apprehensione pntis, & futuri, absoluti & ardui, possibilis, & impossibilis, & secundum hoc spes est motus appetitiuz virtutis consequens apprehensionem boni futuri ardui possibilis adipisci. s. extēsiō appetitus in huiusmodi obiectum. Ad tertium. s. vtrum spes sit in brutis animalibus, dicendum q̄ interiores passionibus animalium ex exterioribus motibus deprehendi possunt. ex quibus apparet q̄ in animalibus brutis est spes, si enim canis videat leporem, aut accipiter auem nimis distantem, non mouetur ad ipsam quasi nō sperans se eam posse adipisci. Si autem sit in propinquo, mouetur quasi sub spe adipiscendi. Vt. n. supra dictum est appetitus sensitius brutorum animalium, & etiam appetitus naturalis rerum sensibilium sequuntur apprehensionem alicuius intellectus, sicut & appetitus naturæ intellectus, qui dicitur voluntas, sed in hoc est differentia q̄ voluntas mouetur ex apprehensione intellectus coniuncti, sed motus appetitus naturalis sequitur apprehensionem intellectus separati, qui naturam instituit. & similiter appetitus sensitius brutorum animalium, quæ etiam quodammodo instinctu naturali agunt. vnde in operibus brutorum animalium & aliarum rerum naturalium apparet similis processus, sicut in operibus artis, & per hunc modum in brutis animalibus est spes, & desperatio. Ad quartum. s. vtrum desperatio sit contraria spei. dicendum q̄ sicut supra dictum est in mutationibus inuenitur duplex cōtrarietas, vna em accessum ad contrarios terminos, & talis cōtrarietas sola inuenitur in passionibus concupiscibilis, sicut amor & odium cōtrariantur. Alio modo per accessum & recessum respectu eiu sdem termini, & talis contrarietas inuenitur in passionibus irascibilis: obiectum autem spei qd est bonum arduum habet quidem rōnem attractiui prout consideratur cū possibilitate adipiscendi, & sic tendit in ipsum spes, q̄ importat quendam accessum. Sed em q̄ consideratur cū impossibilitate obtinendi habet rōnem repulsiui. q̄ vt dicitur in 4. Ethi. cum ventū fuerit ad aliquid impossibile, tunc hoies descendit, & sic respicit hoc obiectum desperatio. vñ importat motum cuiusdā recessus, & pp hoc cōtrariatur spei sicut recessus accessui. Ad quintū. s. vtrum experientia sit causa spei. dicendum q̄ sicut supra dictū est, obiectū spei est bonū futurum arduum possibile adipisci. Pot ergo aliquid esse spei causa, vel quia facit hoī aliqd esse possibile, vel q̄ facit eū æstimare aliqd esse possibile. Primo modo est cā spei oē illud qd auget pntem hois, sicut diuinitas, fortitudo, & inter cetera ē experientia. nā p experientiā homo acquirit facultatem aliquid de facili faciendi. Et ex hoc sequitur spes. vnde Vegetius dicit in libro de re militari. Nemo facere metuit, quod se bene didicisse confidit. Alio modo est causa spei omne illud quod facit alicui æstimationem, q̄ aliquid sit sibi possibile. Et hoc modo doctrina, & persuasio quælibet pot esse causa spei, & sic ē experientia est causa spei, in quantum. s. per experientiam sit homini æstimatio, q̄ aliquid sit sibi possibile, qd impossibile ante experientiam reputabat, sed per hunc modum experientia pot ē esse causa defectus spei: quia sicut per experientiam sit homini æstimatio, q̄ aliquid sit sibi possibile, quod reputabat impossibile, ita e contrario per experientiam sit huiusmodi æstimatio, q̄ aliquid non sit sibi possibile, quod possibile æstimabat. Sic ergo experientia est causa spei duobus modis. causa aut defectus spei vno modo, & pp hoc magis dicere possumus eam esse causam spei. Ad sextum. s. vtrum in iuuenibus, & ebriosis spes abundet, dicendum q̄ iuuentus est causa spei propter tria, ut philosophus dicit in secundo Retho. Et hæc tria pnt accipi scdm tres diuisiones boni, quod est obiectum spei, quod est futurum, & arduum, & possibile, ut dictum est. Iuuenes enim multum habent de futuro, & parum de præterito, & ideo: quia memoria est præteriti, spes aut futuri, parum habent de memoria sed multum viuunt in spe. iuuenes ē propter caliditatem naturæ habent multos spiritus, & ita in eis cor ampliatur. Ex amplitudine aut cordis est, q̄ aliquid ad ardua tendat, & ideo iuuenes sunt animosi, & bonæ spei. similiter ē illi, qui non sunt passu repulsi, nec experti impedimenta in suis conatibus de facili reputant aliquid sibi possibile, vnde & iuuenes, & propter inexperientiam impedimentorum, & defectuum de facili reputant aliquid possibile, & ideo sunt bonæ spei duo et istorum sunt in ebrijs. s. caliditas, & multiplicatio spirituum propter vinum, & verum in consideratione periculorum, uel defectuum, & propter eandem rationem ē oēs stulti, & deliberatione non vtenes omnia tentat, & sunt bonæ spei. Ad septimū. s. vtrum spes sit causa amoris. Dicendum q̄ spes duo respicit. pt. n. respicere sicut obiectum bonum speratum. sed quia speratum est arduum possibile. sit aut aliqd aliquid arduum possibile nobis, non per nos, sed per alios. Ideo spes ē respicit id per quod sit nobis aliquid possibile. In quantum igitur

spes

Speculum Morale Vincentij.

Spes respicit bonum speratum spes ex amore causatur. Non enim est spes, nisi de bono desiderato & amato. in quantum verò spes respicit illum per quem fit nobis aliquid possibile, sic amor causatur ex spe, & non e conuerso. Ex hoc enim q̄ per aliquid speramus nobis posse prouenire bona, mouemur in ipsum sicut in bonum nostrum, & sic incipimus ipsum amare. Ex hoc enim q̄ amemus aliquid non speramus, de eo nisi per accidens, in quantum. s. credimus nos reamari ab ipso vnde amari ab aliquo facit nos sperare de eo. sed amor eius causatur ex spe quam de eo habemus. Ad octauum. s. vtrum spes adiuuet operationem dicendum q̄ spes per se semper habet q̄ adiuuet operationem intendendo ipsam, & hoc ex duobus. Primo quidem ex ratione sui obiecti, q̄ est bonum arduum possibile. Aestimatio enim ardui excitat attentionem. estimatio vero possibilis, non retardat conatum. vnde sequitur q̄ homo intentè operetur propter spem. Secundo vero ex rōne sui effectus, spes enim vt supra dictū est causat delectationē quæ adiuuat operationem, vt supra dictum est, vnde spes operationem adiuuat. Ex prædictis collige q̄ spes, & est passio & est virtus. vna videlicet de virtutibus Theologicis. Et cōueniunt hæc & illa, quia vtraque est quædam expectatio boni futuri, non cuiuscunque sed ardui. desiderium. n. de quo dictum est supra. Respectu boni futuri cuiuscunque magni vel parui, ardui, vel nō ardui, & timore est respectu mali futuri cuiuscunque magni, vel parui, sed spes est respectu boni futuri ardui. Differunt autē spes secundum q̄ est passio, & scdm q̄ est virtus. quia spes em q̄ est virtus, est certa expectatio futura beatitudinis, ex gratia & meritis proueniens. sed secundum q̄ est passio, est expectatio non certa alicuius boni futuri ex ratione, vel coniectura probabili cum confidentia diuinæ bonitatis proueniens. Ex his intellige differentias inter spem secundum q̄ est virtus, & scdm q̄ est passio. nam vna est expectatio certa, alia non certa. vna est de bono in creato & eterno, alia de bono creato & tpali. vna prouenit ex gratia & meritis, alia non. Sciendum autē est, q̄ spes aliquā accipitur largè pro expectatione boni futuri cuiuscunque ardui, vel non ardui, sicut dicimus, q̄ agricola laborat spe fructus percipiendi, & mercator in spe lucri acquirendi, & generaliter oīs artifex operatur in spe finis sui operis assequendi. Alio modo d̄ spes pprie pro expectatione boni futuri ardui vt dictum est. quæ videlicet expectatio prouenit ex aliqua probabili rōne, quæ tñ est minus principalis, & ex confidentia adiutorij diuinæ bonitatis misericorditer affuturi, sicut videmus, q̄ aliquis iuuenis delicatus constanter arduissimam religionem ingreditur. Nam suæ debilitatis oblitus sperat diuinum sibi adiutoriū affuturum. Alius au steram assumit pœnitentiā, alius longas peregrinationes, & duras. alius labores, & pericula, quæ omnia videntur exercere vires eorum, qui propter firmam spem quam habet in dño talia aggredi non vereatur. Hoc modo decet oīs hoīes esse bonæ spei, vt videlicet sperent speranda de diuina misericordia confidendo, & ei principaliter innitendo, scdm illud Psal. In Deo sperauit cor meum & adiutus sum. Ad hanc hortatur Sap. Ecclesiastici. 2. Respicite filij nationes hominum, & scitote quia nullus sperauit in dño & confusus est. Maxime vero decet & expedit reges, & principes esse magnæ spei in magnis arduis, & periculosis negocijs, p̄sertim, cum pro iustitia conseruanda, & vtilitate reipublicæ procuranda vel defendenda hæc attentant, & tanto magis decet eos esse bonæ spei, quanto negotia iustiora sunt & magis cōia, quāto est potestas ciuili, abundantia diuitiarum, & nobilitas generis eis amplius suffragantur, dummodo non nimis in istis confidant, sed hoc quasi pro nihilo habentes diuinæ misericordiæ principaliter innitantur. Exemplo illius nobilissimi Principis, Iudæ Machabæi, de quo sic dicitur. 2. Machab. 15. Machabzus semp confidebat cum omni spe auxilium sibi a domino affuturum, & hortabatur suos ne formidarent ad aduentum nationum, sed in mente haberent adiutoriū sibi factum de cælo, & nunc sperarent ab omnipotente sibi victoriam affuturam. Exemplum etiam habemus. 2. Paral. 13. Quod cū Hieroboam Rex Israel cū octingentis milibus venisset ad pugnandum contra Abya regem Iudæ, dixit Abya ad Hieroboam & exercitum eius. Habetis grande populi multitudinem, in exercitu autem nostro dux Deus. Filij Israel nolite pugnare contra dñm, quia vobis nō expedit. Sequitur. Perterruit Deus Hieroboam, & oīm Israel qui stabat ex aduerso Iudæ & Abyæ, & corruerūt ex Israel vulnerati quingenta millia virorum fortium. humiliatique sunt filij Israel in tpe illo, & vehemētissime confortati sunt filij Iudæ, eo q̄ sperassent in dño Deo patrū suorū. Ad hoc et sunt exēpla innumera in scriptura sacra, quæ causa breuitatis omittimus. Sed de mūdānis hominibus d̄ Sap. 3. Vacua est spes illorum. nec mirū, quia non in Deo sed in vanitate confidunt. videlicet in opulentia diuitiarum tpaliū. Sicut de impio d̄ in psal. Ecce homo qui nō posuit Deum adiutorem suum, sed sperauit in multitudine diuitiarum sua-

rum. Propter quod Apostolus Thimotezum admonet dicens. 1. Thim. 7. Diuitibus huius sæculi præcipè non sublimè sapere, nec sperare in incerto diuitiarum, sed in Deo viuo. Et Sap. ait Eccl. 31. Beatus diues, qui inuētus est sine macula, & qui post aurum non abijt, nec sperauit in pecuniæ Theauris. Alij in potestate ciuili, sicut reges, & principes solent cōfidere in multitudine virorum militarium. cōtra quos Psal. ait. In te inimicos nostros ventilabimus cornu, & in noīe meo speremus insurgentes in nobis, nō enim in arcu meo sperabo, & gladius meus non saluabit me. quasi dicat. sperent alij in multitudine bellatorū, sed ego in Deo meo sperabo. Idem et dicit. In Deo sperauit, non timebo quid faciat mihi homo. Non. n. saluatur rex per multam virtutem, & gigas non saluabitur in multitudine virtutis suæ. Alij sperant in multitudine amicorum carnalium, affinitate consanguinitate, seu quocunque federe coniunctorum. Contra tales ait dñs per Prophetam Hier. 17. Maledictus homo qui confidit in homine: & ponit carnem brachium suum, & a dño recedit cor eius. Item Isa. 30. Vt filij desertores dicit dñs, sperantes auxilium in fortitudine Pharaonis, & hñtes fiduciā in vmbra Ægypti, & erit vobis fortitudo Pharaonis in confusione, & fiducia vmbre Ægypti in ignominiam. Aduerte q̄ quicunq; filij Israel in necessitatis tpe quasi de dño diffidentes ad humanum auxilium recurrerāt, dñs humiliabat eos coram inimicis suis. Quando vero conuertebantur ad eum de sua misericordia confidentes liberabat eos, sicut patet exemplis innumeris in scriptura. Alij sperant in excellētia naturalium, videlicet iuuentute, fortitudine, pulchritudine, sanitate, nobilitate generis, & huiusmodi. Ex his. n. quædam spes vana confurgit, qua promittit homo se diu victurum: Magna quidem, sed non ita scito facturum, honores, & diuitias adepturum, mundi bonis vsurum, & sua iuuenilia desideria impleturum, ante mortem penitentiam salutarem acturum, & in morte sensum viuacem, ordinatam memoriam, vsum loquelæ, & actum discretionis necessariæ ac debite prouidentie habiturum, sed reuera vanissima, falsissima, immo nimis erronea est spes ista, cum sit contra Deum, contra rōnem, & cōtra quotidianam experientiam diligerenter inuenti luce clarius innotescit. Ait. n. Sapiens Sap. 3. Spes impij quasi lanugo est, quæ a vento mouetur, & tanquā spuma gracilis, q̄ a procella dispergitur, & tanquā fumus, q̄ a vento diffusus est, & tanquam memoria hospitis vnus dies prætereunt. Hæc spes adeo seducit homines, vt vix inueniatur aliquis, qui in mortis articulo positus, ita vt de corpore impij vermes scaturirent, ac viuentes in doloribus carnes eius effluerent, odore et illius, & fetore exercitus granarū dicebat tamen. Ego in firmitate graui apprehensus necessariam duxi pro communi vtilitate curam habere, non desperans memetipsum. sed multam spem habens effugiendi infirmitatem, ecce in desperato statu positus, non desperabat. Item de negocijs extrinsecis curam habens, de salute animæ non curabat. Isto modo decipiuntur & excecatur penè omnes homines in extremis. Ex præmissis satis patet quid sit de desperatione dicendum. Sicut enim expedit omni homini præcipue Regibus & Principibus sperare speranda, sic expedit nō sperare non speranda. Et sicut sperare non speranda est præsumptuosa temeritas, sic desperare speranda est meticulosa timiditas, & si nullos homines decet esse timidos, & pusillanimes, multominus decet Reges & Principes, quos oportet magna & ardua tractare negotia, & grauiā interdum subire pericula pro reipublica conseruanda. vnde in eis periculosa esset desperatio. Sicut dicitur. 2. Reg. 2. An ignoras, q̄ periculosa sit desperatio. Vere periculosa, quoniam ante aggressionem negocij deijcit animum & eneruat virtutem, vt nullum bonum negocium audeat attingere. Sicut dicitur Prouer. 24. Si desperaueris, in die angustie imminuetur fortitudo tua. Post aggressionem vero aut desperatio facit desistere ab incepto & totum dimittere imperfectum, & terga vertere inimicis, in prælio, aut ruptis discreationis habenis, & prorfus iudicio rationis oblitio ad instar beluz rabie sauiantis. interdum in mortem præcipitat miserum peccatorem, & perditionis Abyssum. Vnde Eph. 4. Desperantes semetipsos tradiderunt impudicè in operationem omnis immundiciæ. Et Hier. 18. Dicitur impij domino eos misericorditer reuocanti. Desperauimus, post cogitationes nostras ibimus, & vnusquisque prauitatem cordis sui mali faciemus. Nonnunquam etiam homines desperati & ipsa desperatione creati in seipos crudeliter sauietes in mortem se præcipitant corporalem. Alij namque flammas se perimūt, alij in aquis se submergūt. alij gladio se trucidant, alij præcipitant se collidunt & pereunt. alij laqueo se suspēdūt. alijque

alijque modis varijs, vitam sibi miseram extorquentes, irremediabiliter sibi tam corporum quam animarum æternam perditionem acquirunt. De desperatione require infra libro tertio.

De timore & audacia. Dist. XXVI.

DEinde considerandum est de timore & audacia. Circa amorem consideranda sunt quatuor. Primo de ipso timore. Secundo de obiecto eius. Tertio, de causa. Quarto, de eius effectu. Circa primum quaruntur quatuor. Primo vtrum timor sit passio animæ. Secundo vtrum sit passio specialis. Tertio vtrum sit aliquis timor naturalis. Quarto de speciebus timoris. Ad primum. Vtrum timor sit passio animæ. Dicendum quod inter ceteros animæ motus post tristitiam timor magis rationem obtinet passionis. Vt enim supra dictum est, ad rationem passionis primo quidem pertinet quod sit motus passivæ virtutis, ad quam, si comparatur suum obiectum per modum actus moventis, eo quod passio est effectus agentis, & per hunc modum etiam sentire & intelligere dicitur pati. Secundo modo magis propriè dicitur esse passio motus appetitivæ virtutis, & adhuc magis propriè motus appetitivæ virtutis habentes organum corporale, qui sit aliqua cum transmutatione corporali, & adhuc proprijsimè illi motus passionis dicuntur, qui important aliquod nocendum. Manifestum est autem quod timor cum sit de malo, ad appetitivam potentiam pertinet, quæ per se respicit bonum & malum, pertinet autem ad appetitum sensitivum. sit enim cum quadam transmutatione. scilicet cum contractione vt Dam. dicit. Et importat etiam habitudinem ad malum secundum quod malum habet quodammodo victoriam super aliquem. vnde verissimè sibi competit ratio passionis, tamen post tristitiam, quæ est de malo præsentis. nam timor est de malo futuro, quod non ita movet sicut præsentis. Ad secundum. Vtrum timor sit passio specialis. Dicendum quod passiones animæ recipiunt speciem ex obiectis. vnde specialis passio est, quæ habet speciale obiectum, timor autem habet speciale obiectum sicut & spes. Sicut enim obiectum spei est, bonum futurum arduum possibile adipisci, ita obiectum timoris, est malum futurum difficile, cui resisti non potest, vnde timor est specialis passio animæ. Ad tertium. Vtrum sit aliquis timor naturalis. Dicendum quod aliquis motus dicitur naturalis, quia ad ipsum inclinatur natura. Sed hoc contingit dupliciter. Vno modo quando totum perficitur a natura abque aliqua operatione apprehensivæ virtutis, sicut movetur sursum est motus naturalis ignis, & augeri est motus naturalis animalium & plantarum. Alio modo dicitur motus naturalis, ad quem natura inclinatur, licet non perficiatur nisi per apprehensionem, quia sicut supra dictum est, motus cognitivæ, & appetitivæ virtutis reducuntur in naturam sicut in primum principium. & per hunc modum etiam ipsi actus apprehensivæ virtutis, vt intelligere, sentire, & memorari, & etiam motus appetitus animalis, quandoque dicuntur naturales, & per hunc modum potest dici timor naturalis. & distinguitur a timore non naturali secundum diversitatem obiecti. Est enim vt Philosophus dicit in 2. rhet. timor de malo corruptivo quod natura refugit propter naturale desiderium evadendi, & talis timor dicitur naturalis. Est iterum de malo contritativo, quod non repugnat naturæ, sed desiderio appetitus. & talis timor non est naturalis, sicut etiam supra amor, concupiscentia, & delectatio distincta sunt per naturale & non naturale. Sed secundum primam acceptionem naturalis, sciendum est quod quædam de passionibus animæ quandoque dicuntur naturalis, vt amor, desiderium & spes, aliz vero naturales dici non possunt, & hoc ideo quia amor & odium desiderium & fuga important inclinationem quandam ad profecundum bonum & fugiendum malum, quæ quidem inclinatio pertinet et ad appetitum naturalem, & ideo amor quidem naturalis est, & desiderium vel spes potest quodammodo dici etiam in rebus naturalibus cognitione carentibus. Sed aliz passionibus animæ important quosdam motus, ad quos nullo modo sufficit inclinatio naturalis, vel quia de ratione passionum est sensus, seu cognitio, sicut dictum est quod apprehensio requiritur ad rationem delectationis, & doloris, vnde quæ carent cognitione non possunt dici delectari vel dolere, aut quia huiusmodi motus sunt contra rationem inclinationis naturalis, puta quod desperatio refugit bonum propter aliquam difficultatē, & timor refugit impugnationem mali contrarij ad quod est inclinatio naturalis, & ideo huiusmodi passionibus nullo modo attribuuntur rebus inanimatis. Ad quartum. scilicet de speciebus timoris, dicendum quod Damasc. lib. 2. assignat quinque species timoris, videlicet, segnicium, erubescenciam, verecundiam, admirationem, stuporem. Quorum numerus, & differentia sic sumitur, quia timor sicut dictum est, est de futuro malo, quod excedit potestatem timentis, vt. scilicet ei resisti non possit, sicut autem bonum hominis, ita & malum potest considerari vel in operatione ipsius, vel in exterioribus rebus. In operatione autem ipsius hominis potest dupliciter malum tiri-

meri. Primo quidem labor grauens naturam, & sic causatur segnicies, cum aliquis refugit operari propter timorem excedentis laboris. Secundo turpitudine lædens opinionem, & sic si turpitudine timeatur in actu committendo est erubescencia, si autem sit de turpi iam facto est verecundia. Malum autem quod in exterioribus rebus consistit triplici ratione potest excedere hominis facultatem ad resistendum. Primo quidem ratione suæ magnitudinis. cum. scilicet aliquis considerat aliquod magnum malum, cuius exitum considerare non sufficit. & sic est admiratio. Secundo ratione dissuetudinis. quia. scilicet aliquod malum inconsumuerunt nostræ considerationi offertur, & sic magnum est in nostra reputatione, & hoc modo est stupor qui causatur ex insolita imaginatione. Tertio modo ratione improuisionis. quia. scilicet prouideri non potest, sicut futura infortunia timentur, & talis timor dicitur Agonia. Et nota quod admiratio & stupor species sunt timoris, sed admiratio, quæ est de magno malo, & stupor qui est de malo insolito, vnde potest dici quod sicut segnicies refugit laborem exterioris operationis, ita admiratio & stupor refugiant difficultatem considerationis rei magnæ & insolitæ siue sint bona siue mala, vt hoc modo se habeant stupor & admiratio ad actum intellectus, sicut segnicies ad exteriorem actum. Admirans enim refugit in præsentis dare iudicium de eo quod miratur, timens defectum, sed in futuro inquirat. Stupens autem timet & in præsentis iudicare, & in futuro inquirere. vnde admiratio est principium philosophandi, sed stupor est philosophicæ considerationis impedimentum. Item assignantur a magistris, & sanctis septem species timoris. Est enim timor naturalis, mundanus, humanus, seruilis, initialis, filialis siue castus, & reuerentiæ. Timor naturalis, est quo naturaliter horret homo quicquid est naturæ contrarium vel nocivum, iste non est meritorius, vel demeritorius, sed indifferens; quia non subijcitur libero arbitrio, hoc timore omnis homo timet in mari & in omni periculo præcipue in morte: vnde Christus, vt verum corpus humanum se habere ostenderet, imminente passione cepit pauere & tedere, sicut dicitur Marci 14. Et ex vehementissimo passionis horrore factus in Agonia sudorem sanguineum emisit, quando factus est sudor eius itaquam guttæ sanguinis decurrentis in terram Lucæ. 22. Quia licet ipse ardentissimo desiderio pro salute nostra quæreret passionem secundum iudicium rationis, & imperium diuinitatis, tamen sensualitas naturaliter horrebat mortem, vnde secundum motum sensualitatis orabat. Pater si fieri potest transeat a me calix iste Matth. 26. sed secundum iudicium rationis dicebat, verumtamen non sicut ego volo sed sicut tu. Isto timore fugit Helyas a facie Iezabel. 2. Reg. 18. Istum timorem etiam viri sancti communiter habent in morte, vt siquid est in eis purgandum ipso pauore purgetur, vel quia timer anima separari a carne, & intrare regionem sibi prius ignotam. Vnde in vitis patrum legitur, quod cum quidam pater desideraret videre quomodo anima iusti de corpore egredere, transiens per quandam villam vidit quendam peregrinum solum in platea iacentem, & quasi in extremis laborantem, & Michaelem & Gabrielem de celo descendentes, & ei assistentes, vnus ad dexteram, alter autem ad sinistram & rogabant animam de precepto Dei vta corpore egredere, quæ timens nolebat corpus relinquere. & dixit Michael ad Gabrielem, sume hanc animam vt regrediamur. Respondit Gabriel, missi sumus a dño vt sine dolore & violentia eijciantur. Cum hæc clamarent ad dñm, misit dñs Cytharistam Dauid cum Cantoribus Cœlestis Hierusalē. Quorum cantus audiens anima peregrini inter manus Angelorū exiit, & cum gaudio in cœlū deducta fuit. Notandū quod non est mirum si sancti & iusti mortem timeant. De quibus Prouer. 28. Iustus quasi Leo confidit. Et 30. eiusdem, Leo fortissimus bestiarum ad nullius pauebit occursum. cum ipse Leo vt dicunt naturales septem timeat, vt patet ex libro Isidori & historia transmarina. scilicet stratam publicam, strepitum rotarum, & ignem, & quoddam animal quod dicitur Lazaimi, a cuius ferocitate vix potest aliqua bestia esse tutata, & quoddam animal paruum quod dicitur Leotopholos, de cuius carnibus comedens Leo intoxicatur a venatoribus, & occidit. vñ illud animal maxime odiunt Leones. & si potest illud inuenire occidit, quia paruum est. non tamen inde gustant. Item timet Leo venatorum ingenia siue artificia, vt pedicas, & chordas, vñ cauda delet vestigia sua. Itē timet Leones suorum custodum flagella, vñ aliqui catulos innoxios verberat coram eis, vt discant timere. Si ista septē debent timere homines. scilicet stratam mortis publicæ, per quā necesse est omnes incedere. strepitum rotarum. scilicet combinationes, & verba virtuosorum; testamenti; ignem inferni & purgatorii; feritatem summis iudicis. Toxicum peccati, venatorum. id est demonum astutia, flagella peccati bonorum & malorum. Timor mundanus est quo timet homo amittere temporalia quæ habet, vel non consequi quæ desiderat & non habet. in tantum quod præcipue aliquid facere contra Deum quod habita perdere vel desiderata non consequi. Primo modo peccauit Pharaon opprimens filios Israel iniuste, ne

multipli-

Speculum Morale Vincentij.

multiplicarentur & adderentur inimicis suis, & dānificarent eū in rebus. Exo. 1. Sicut Herodes occidens pueros, volens occidere Iesum, timens ne auferret ei regnum. Matth. 2. Item Iudæi. Io. 11. Ne forte veniant Romani, & tollāt locum, &c. Similiter Pilatus timens amittere Præsidentie dignitatem, Christum tradidit ad mortē, cum tū prius per multas vias conatus fuisset liberare eū. Audito enim: Secundū legem debet mori, quia filii Dei se fecit, timuit, sicut dicit Io. 19. Sed tū audito postea: Si hunc dimittis, nō es amicus Cæsaris: tradidit eū vt crucifigeret. De hoc Iob 6. Qui timet pruina, irruet super eū nix. Greg. Aliquis peccatorū suorū cōficius, ea q̄ possidet indigentibus largiri desiderat: sed tū ne datis rebus egeat, ipse formidat. Cum q̄; carnis subsidia referuanda trepidus pparat, ab alimentis misericordie animā necat: & cum in terra pati inopiā metuit, eternam sibi abundantiam supernæ refectiois abscondit. Nō sic Tobias faciebat, qui potius volebat amittere tpalia, q̄ opera misericordie dimittere. Tob. 1. Sancti ista tpalia quasi nihil reputabant, ideo ea amittere pp Deum nō timebant. Hierem. 4. Aspexi terram, & ecce vacua est, & nihil. Iob 1. Dñs dedit, dñs abstulit. Item in Dial. 20. Cum quidā malitiosus incendisset omnia bona Stephani viri Dei, & quidam diceret ei hic plangens, & diceret: Vx pater quid tibi cōgūt. Ille quasi nihil se amisisse reputans respondens ait: Quid contigit mihi, plangens eius qui fecerat peccatum, nihil reputans damnū suum: sed se potius reputans exoneratū esse. Item dicit, q̄ cum quidā Philosophus in ciuitate obsessa amisisset omnia bona sua, adductus nudus corā Rege, qui ciuitatem cōperat, ridebat: & cū quæreretur quare hoc: respondit, eo q̄ nihil amiserat: quia sensum suū, & bona interiora sua adhuc integrē habebat. Et cum dicerent assistentes, immo vxorem, & filias, & diuitias, dixit: Non est tuum quod fortuna facit tuum. Ista enim erant fortunæ, nō mea. Item timor mūdānus est, q̄ aliquis pp timorem quē habet, ne deficiat ei tpalia Deum non timet amittere, ea vel iniuste acquirendo, vel retinendo, vt villicus iniquitatis, qui timens defectum horū defraudabat dñm suum. Luc. 16. Item seruus inutilis, qui talentum Dñi abscondit in terra. Matth. 25. Item de eo qui mnam reposuit in sudario. Luc. 19. Scire autem debent mundani, q̄ Deus est timentibus se thesaurus omnium bonorum indeficiens. Vnde Psal. Nihil deest timentibus Deū. Isa. 3. Timor Dei ipse thesaurus eius. Item sicut paradisi vbi est abundantia sine defectu. Eccl. 40. Timor Dei, sicut paradisi Dei in benedictionibus, insuper omnem gloriam operuerunt illum. s. timentem Deum benedictiones: vnde psumus dicere, quod dicit in Psal. Inquirentes autē Dñm non mi. &c. Et Tob. 10. Omnia in te vno habentes nō debemus te dimittere ire a nobis. Aug. Felix Christiana religio, quę omnia possidet in omnium possessore. Item in vita Iohannis Elemosinarij dicit, q̄ cum quidam redargueret eum, q̄ ita largas elemosinas faciebat, & q̄ nō posset sufficere dicerent: Ait q̄ totus populus Alexandria, si daret ei, immo totus mundus non posset euacuare infinitos thesauros misericordie Dei. Idem quanto plus dabit, tanto plus abundabat. Timor humanus est, q̄ minus timet homo pelli suæ, & nascitur ex nimio amore corporis proprii, & vite presentis, iste est culpabilis, quia plus vult peccare, q̄ vitam perdere, vel quam grauem dolorem corporis sustinere. A tali timore nos reuocat Dñs. Matth. 10. dicens: Nolite timere eos qui occidunt corpus, animā autem non possunt occidere: sed potius eum timete qui potest corpus & animā perdere in gehennā. Item Prou. 29. Qui timet hominem, cito corrumpit. Chrysol. Facile deuiat a iustitia, qui in causis plus hominem, q̄ Deū formidat. Ideo dicebat Psal. Non timebo quid faciat mihi homo. Qui hoc timore terrentur, similes sunt Adæ. Gen. 3. Qui plus voluit facere voluntatē vxoris suæ, quam Dei, timens, vt dicit Aug. eā contristari. Itē Petrus, qui timore mortis, vel incommodi tpalis ter negauit Deū. Item discipulis, qui hoc timore Iesu relicto fugerūt. Matth. 26. Mar. 14. Luc. 22. Contra quos Matth. 10. Luc. 2. Nolite timere eos, qui occidunt corpus. Et nota, q̄ septē rationibus non sunt timendæ pœnæ, vel mors corporis pp Deum illata. Prima ratio pp diuinam voluntatem, quæ hoc dicit: Nolite timere, & c. vt supra. Et super Genes 22. dicit Iosephus, q̄ Isaac audiens, q̄ Deus preceperat hæc patri, & q̄ vellet eum mori, ille qui eum patri dederat, libenter voluit ligari & immolari. Secundò pp Dei fidelitatem & largitatem, a quo corpus & membra habemus, & qui debet & promisit ista cum multo pœmio restituere, si pp eum amiserimus. Sic dicebant illi boni fratres, de quibus 1. Mach. 7. Quorum vnus dixit: Ecce ista possideo: sed pp Dei leges hæc ipsa despicio; quia ab ipso me ea receptura spero, hæc dicebat membra exponens martyrio. Item quidam dicebat: Non debeo timere alium miserum amittere in seruitio dñi fidelissimi, qui p eo amisso in seruitio eius reddet mihi nobilissimū dextrarium. Tertio pp eiusdem dñi seruitatem, quia aut trademus ei

carnem puniendam pp ea, quæ fecit tpaliter, aut ipse puniet eam eternaliter. Item quidam paterfamilias bene se torquebat, de quo in vitis patrum dicit, q̄ cum seruaretur mortuus, circa mediā noctem resurgens tenuit omnes qui aderant, vadens ad ecclesiam Deo gratias agens, res suas in partes tres diuidēs: vnā vxori relinquēs: aliam filiis: tertiam pro Deo distribuens. Hinc fugit ad eremum, cellam faciens iuxta fluuium congelatum, & vestitus se balneabat, & egrediens vestimenta sinebat congelari ad carnem, postea in balneum calidissimum intrabat, & hoc sustinebat successiuē quantum poterat vsque ad mortem: & cum de his, & de aliis ab aspectantibus argueretur, dicebat: Si vidissetis quæ vidi, eadem vel ampliora mecum faceretis: & referēbat, q̄ in exitu suo a corpore vir lucidus duxit eum cōtra ortum Solis vsque ad vallem infinitæ magnitudinis, cuius vnū latum plenum erat flammis feruentibus, aliud gelu & furenti grandine, & erant ipsa latera plena animalibus, quæ cum non possent sustinere ignis vehementiam, transibant ad gelu, & econuerso, post duxit eum per tenebras densissimas: post disparuit ibi, & vidit globos ignium de baratro ascendentium, & inde ascendētes & reincidentes homines ignitos ad fauillarum modum, & fetorem sensit inde exalātem intollerabilem, & fetum audiuit, etiam euilatum incomparabilem, & terribissimos dæmones forcipes igneos, & fuscinnulas tenentes, & eum capere volentes, & proicere in fornacem. Tunc is qui eum dimiserat, apparuit ei in mediis tenebris quasi stella inhibens dæmonibus, ne eum tangere, quia iudex præceperat eum reduci ad corpus, vbi si vellet pœnitentiam ageret. Quem postquam duxit ad loca requiesci reduxit eum ad corpus. Hoc etiam factum, vel simile refert Beda in gestis Anglorum. 5. li. 3. ca. Et hunc patremfamilias vocat Driocelimen: & accidit, vt ait ab Incarnatione Domini D. C. & 1. c. 6. De cuius etiam visione plura alia refert. Idem verē refert Grego. dial. 4. lib. 3. 2. ca. de quodam Petro facto eremita, qui antequam eremum peteret, in infirmitate grauatus defunctus est: sed protinus vite restitutus inferni supplicia, & innumera flammarum loca se vidisse testabatur, & quosdam potentes huius sæculi ibi suspensos vidisse, vbi cum mergeretur, prohibuit angelus corpus eius dicens, egredere, & qualiter ubi viuendum sit attende. Qui ad vitam rediens, adeo carnem suam vigiliis, & ieiuniis affligebat, vt si lingua taceret, quæ viderat & audierat & timuerat, conuersatio loqueretur. Quarto pp carnis contrarietatem quam habet cum spiritu. Gal. 5. Hæc enim sibi inuicem aduersantur, vt Iacob & Esau. Genes. 25. Collidebantur in utero eius paruuli. Hierony. Quocumque me verto mecum inimicum porto. Vnde quidam sanctus Abbas, cum esset exccatus, dicebat: Gratias ago Deo, qui vindicauit me de aduersario meo, qui tot mala mihi solebat facere per istos duos proditores, & raptores. oculos quos destruxit. Thren. 3. Oculus meus depredatus est animam meam. Quinto pp animæ pretiositatem, & corporis vilitatem. 2. Corinth. 4. Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus. Multi autem sunt, vt rusticus quidam, qui vadens ad forum ocreas vilissimas portabat super humeros suos, magis volens nudos pedes lædere, quam ocreas. Item fuit quidam præpositus, cui (vt dicit paraboliçè) quidam Rex commendauit filiam suam, vt eā delicatē nutriret sub periculo vite suæ, & canem suum, vt eum qualitercunq̄ in vita seruaret, & ligatum teneret, ne in filiam insurgeret. Qui econtrario ita canem omnibus delictis impinguauit, & filiam ita fame & miseria afflixit, q̄ canis rupto vinculo puellam non valentem resistere interfecit. Canis iste est corpus, filia anima, Rex Deus, præpositus homo, vinculum est obedientia. Bern. Sic stulti estimatores de minimis maximam, & de maximis minimam curam gerunt. Sex: o pp peccatis aduersarie modicitatem & durationem, quia momentanea est virtute, qui nihil potest nisi permissa. Ioan. 19. Non haberes in me potestatem, nisi datum fuisset tibi desuper: vnde, vt dicit Pet. Alphon. Cum quidam Rex comminaret quidam Philosopho. Respondit. O Rex potestatem tuam nō oportet me timere. Non præteritam, quia illa iam non est, nec erit, non præsentem, quia momentanea, si est, statim non est. Non futurā, quia illa nondū est, & dubium est virum erit. Vnde B. Hyllarius Picauē. vt legitur in vita eius, respondendo Leoni Papa Arriano Romæ in cōcilio, comminanti ei pp hoc, q̄ stabat proinde sic: cum venero, conteram superbiam tuam. Respondit, & si non veneris, qui secedens ad cameram priuatam mortuus est. Similiter quia mali ad modicum bonos torquent, in eternum torquebuntur ab eis. Psal. Exultabunt sancti in gloria: Et post. Gladij ancipites in manibus eorum, &c. Malach. vii. Calcabit impios, &c. Hoc signatum est. Ios. 10. vbi fecit Iosue calcare filios Israel pedibus capita Regum inimicorum. De hoc infra de pœna matricidarum, & diuersis consolationibus martyrum. Septimò pp pœnij immēsitatē, de quo infra loquemur. 2. Cor. 4.

Id enim, quod in presenti est momentaneum & leue tribulationis nostræ, æternæ gloriæ pondus operatur in nobis. & Gen. 49. Isachar videns terram quæ esset bona, & requiem quæ esset optima, supposuit humeros ad portandum. Isachar interpretatur vir mercedem vidit: quia qui videt præmium, portat omnia patienter. Stephanus videns Cælos apertos posuit genua ad Martyrium suscipiendum. Actuum. 6. Quasi non timens tortores. Qui. n. præponunt carnem spiritui similes sunt illi, qui præponunt animam suam sibi, & plus de eo cogitat, & similes sunt illi militi, qui elegit hospitium, ubi proiiceretur equo suo, & ipse negligenter. Vnde dicitur quod tres milites condixerunt adinuicem, quod quærent fortunam, quæ dicitur auentura, & cum ingrederentur ciuitatem quandam dictum est eis, quod non erant ibi nisi tria hospitia. In uno equi bene procurabantur, & equites fame moriebatur. In alio erat contrarium. In tertio autem eques, & equus bene, sed vix erat qui in exitu eques bene verberaretur. Tres ergo tria hospitia acceperunt, & inuenerunt, ut eis dictum fuerat, tertio excepto, qui non fuerat verberatus, & cum quæreret causam quare non fuerat verberatus, dictum est ei, quod domino domus bene obediens in omnibus fuerat. Ciuitas est mûsus in quo sunt tres hospites, quidam sunt, qui nimiam curam gerunt de equo procurando, neglecto milite, equus corpus, miles anima siue spûs. De his Iob. 24. Obluiscatur eius misericordia Dei, qui sterilem. s. carnem paut, & viduæ. i. a. non benefecit. Alij sunt qui indiscreto zelo corpus atterunt, & spiritus, & spiritalium curam tñ gerunt. Tertij sunt, qui vtrique indiscrete intendunt, & per omnia Deo obediunt. Hi sine flagello cum recedunt a mundo pertranseunt. Contra illos, qui timore mortis, vel carnali peccant legitur in vitis Patrû, quod cum quidam monachus penetrasset interiore remem inuenit paruum turgurium, & intus hominem nudum orantem, qui post plura verba dixit ei, quod fuerat episcopus, & tpe persecutionis timore mortis sacrificauerat Idolis, & præ dolore tormentorum fugerat ad solitudinem illam in qua fuerat solus per octuaginta annos, viuens de fructu palmæ cuiusdam, quæ ferebat fructus per menses singulos, & de aqua fontis coniuncti bibens, & cum perseuerasset ibi tanto tpe in pnia, & oratione non receperat consolationem a domino suæ salutis, nisi anno illo ultimo, quo orante facies eius fit ut ignis, alium timentem consolatur rogans, ut cum sepeliat, quo mortuo, & sepulto turgurium statim cecidit, fons defecit, palma aruit. Nō sic Eleazarus, de quo. 2. Mach. 6. dicitur quod cum magis voluit mori, quàm fingere se comedere carnes suillas contra legem dicens. Non. n. ætatem nostra dignum est fingere, ut multi adolescentens pp meam simulationem, & pp modicum corruptibilem vitam tps decipiatur, & per hoc maculam atque excretionem mæz senectuti conquirat, sed senectute dignum apparebo, & adolescentibus exemplum forte relinquam. Timor feruiliis fm Aug. est quā aliquis timore gehennæ non peccat non habens respectum ad amorem iustitiæ, vel offensam Dei. Aug. Inaniter inquam se putat victorem esse peccati, qui timore non peccat: quia si non impleuit foris negotium malæ cupiditatis: ipsa tñ mala cupiditas intus est hostis. Idem, inimicus iustitiæ est, qui solo timore pœnæ non peccat, amicus autem eius est, qui eius amore non peccat: hunc timorem forsitan habent illi, de quibus Apoc. 18. dicitur, quod pp timorem tormentorum plangent pœnam ciuitatis Babylonis, videntes fumum incendiij eius. Et Sap. 5. dicitur. Videntes turbabuntur timore horribili. Tales sunt mirabiliter facti, qui magis timent pœnam iucurrere, quàm Deum offendere, vel amittere: quia ex illo timore inordinato fit ut pœnas quas timent non euadant, & peccatum non deponant, & Deum, & Regnum æternum amittant, quod non facerent si timorem offensæ Dei præponerent, & cum amore, quod faciunt facerent: videtur quod magis velint esse exules, quàm hæredes. Serui peccati, & Diaboli, quod filij Dei: filij ancillæ, quàm liberæ. non. n. est hæres filius ancillæ cum filio liberæ. Gen. 21. Gal. 4. Talis autem timor non liberat a pœna inferni. Dicitur quod cum quidam scholaris videretur Parisius mori valde penitens, & compunctus, apparuit post mortem magistro suo habens Cappam de cedulis conscriptam diuersis sophismatibus, & cum quæreret magister qualiter esset ei. Rñdit, quod cappa ista plus pōderaret eum quàm aliqua turris de mundo, & quod intus incomparabiliter videretur, & cum alius diceret, quō hoc esset, cum ita mori compunctus visus esset, ait, quod illæ la chrymæ potius ex timore mortis, & gehennæ procellerant, quàm ex amore Dei; vel ex amissione eius, & cum diceret magister, quod non videretur ita torqueri, extendit ille manum suam, & vnam guttam sudoris sui proiecit super manum eius, quæ statim perforata est, & ipse euauit: Tunc ipse dicens. Linquo coax ranis, cras coruis, vanaq; vanis. Ad Logicam pergo quæ mortis non timet ergo. Apud Claramuallem vadens ibi habitum religionis assumpsit, & arta pœnitentia se ibi affixit. Non solum autem fm aliquos feruiliis timor est, dimittere peccare timore gehennæ, sed

timore alicuius temporalis pœnæ, vnde ibi super Psal. Confige timore. car. m. glo. Ang. Viuit in hōie peccandi voluntas, & sequeretur opus si speraretur impunitas. In hoc erant Iudæi seruantes legem timore nō amore. Deut. 33. In manibus eius ignea lex, vnde lex data est cum timore, & terrore. Exo. 20. Ut probaret vos dñs venit, &c. & ut terror eius esset in vobis. Similiter Antiochus in flagello suo orabat scelestus Deo a quo non esset misericordiam consecutus, &c. 2. Mach. 9. Similiter Pharaon cum releuaretur ab eo plaga dicebat, nescio dñm, & Israel non dimit tam. Quā autem flagellabatur, promittebat se dimittere filios Israel. Exo. 10. Qui autem timore aduersitatis a peccato abstinent, sunt similes pyrthatis, qui tpe tempestatis timore perterriti vouent multa, facta tranquillitate reddere nō curant, sed statim currunt ad ludos. Item similes sunt cuidam Britoni, qui cum duceret ad montem sancti Michaelis ad forum vaccam suam, & vitulum, ut eam venderet ibi, videns fluctus maris resfluere, & timens vouit vitulum Beati Michaeli si euaderet. Post recedente fluctu dixit Michaeli, quod fatuus esset si crederet, quod ei, suum vitulum daret. Post redeunte fluctu, magis de propè magis timens, vouit vtrumque dicens, Michael si totum vis, totum habebis. Retrocedente iterum fluctu cum non crederet de cætero fluctum posse eum attingere clamauit, Michael, Michael neq; vaccam, neque vitulum, de cætero habebis. Sic est de his qui teruliter timentes in periculis mortis, vouent primo aliena restituere, postea religionem intrare, vel aliquid simile. Sed cum crederet Brito esse in tuto loco, venit fluctus subito, & eum, & vaccam, & vitulum inuoluit. Similiter mors subito aufert talibus pecuniam, corpus & animam: quia dum dicunt pax & securitas, tunc repentinus superuenit interitus. Timor initialis est, quo quis timet pœnam, & erubescit culpam commissam, sed plus Dei offensam. Prouer. 1. Eccl. 1. Principium sapientiæ timor domini Prouer. 8. Timor Dei odit malum, plus amore iustitiæ, quàm timore pœnæ. Hic timor hēt duos oculos, dextrum amoris iustitiæ ad declinandum mala culpæ, sinistrum ad infernum, hic figit cum Abraham tabernaculum suum inter Bethel, & Hay. Gen. 12. & 13. Inter amorem Paradisi, & timorem Inferni. Hic est Isachar, habitans inter hos terminos. Gen. 49. Istæ sunt illæ duæ ancillæ, quæ introducunt Hester ad Assuerum. Hester. 1. 5. Timor eleuat, & comprimit defluentia vestimenta virtutum, amor enim eam sustinet. Hi sunt duo Discipuli Philippus, & Andreas, qui gentiliter viuentes introducunt ad Iesum Ioh. 12. Hi sunt duo simul currentes ad monumentum. Ioan. præcurrit. Ioan. 20. Hæ sunt duæ alæ datæ mulieri, per quas volat in desertum penitentia, & vitæ æternæ. Istæ tres puellæ. s. timor, pudor, & amor, datæ sunt Thyadi meretrici, timor pœnæ futuræ eam a malo retraxit, pudor culpæ commissæ veniam promeruit, & a peccato eam extraxit, amor iustitiæ eam ad superna transuexit, & ad bonum prouexit. Hæ sunt tres puellæ, quæ vix sunt facere in cælo lectum eius, de qua dicitur in vitis patrum, quod erat speciosissima meretrix in quadam ciuitate, propter quam multi se occidebant, multi se depauperabant, & audiens Abbas Pasnuitius mala quæ faciebat, sæculari habitu venit ad eam, & dato ei solido pro scorti pretio petiuit locum obscuro ubi non posset videri, & sine verecundia peccaret, & cum duxisset eum ad plura loca, & iste semper diceret, quod timebat videri, duxit eum ad obscurissimum locum dicens, quod non posset eum ibi videre nisi Deus aut Diabolus. De quo verbo facta ei sermone, & ostenso quō deberet aspectum Dei formidare, conuertit eam, quæ vocauit oēs amatores suos, & fecit oia, quæ lucrata fuerat ab eis per peccatum comburi in medio vrbs, ad valorem. 400. librarum auri, dicens, quod magis volebat hæc ibi comburi quàm in futuro combureretur ab eis, post ad desertum venit ubi dicitur pater in parua cellula eam inclusit, ubi erat sola fenestra parua, per quam propinabatur ei parum panis, & aqua, singulis diebus in qua vrinam iuxta se, & alia necessaria faciebat, quæ non audebat nomen Dei nominare, vel manus, vel oculos ad cælum leuare, quasi polluta, sed conuersa ad Orientem dicebat. Qui plasmasti me miserere mei. Post tres autem annos compassus ei dicitur Abbas iuit ad Beatum Antonium, quærens si adhuc posset eam emittere, & esset ei dimissum peccatum suum. Qui fecit pro hoc orare. Tunc Paulus maior Discipulus Antonij, in extasi vidit lectum speciosissimum in cælo a tribus puellis speciosissimis seruatum, & paratum, & cum quæreret si esset locus Beati Antonij, responsum est ei non, sed Thyadis. Cumque esset exclusa dixit, quod in dicto triennio habuerit peccata sua semper ante oculos quali quandam sarcinam, sens super illa quotidie largiter, & dixerunt patres, quod non propter pœnitentiam quam sustinuerat, sed propter peccatorum memoriam, & confusionem fuerant ei, hæc dimissa. Transactis autem post hoc quindecim diebus quieuit in pace. Timor filialis, siue castus est, de quo dicitur Rom. 8. Non accepistis spiritum seruitutis in timore, sed spiritum

Speculum Morale Vincentij.

num adoptionis. in quo clamamus Abba pater. iste timor est perfectorum. Notandum, quod iste timor est in quinque. Timent enim perfecti ne sponfus venite nimis differat ad eorum consolationem. Item vel cum venerit ne cito discedat vel nunquam. **Tren. 1.** Iccirco ego plorans, & oculus meus deducens lachrymas; quia longe factus est a me consolator. Et similiter in eodem ca. supra. Deposita est vehementer non habens consolatorem. **Isa. 64.** Vanam dirumpes cœlos, & descenderes, a facie tua montes effluerunt. s. speciali dulcedine. Gilbertus. Timore seruii & filiali timetur sponfus. Seruii ne veniat iudicaturus. Filiali ne tardet, & cum venerit ne discedat. Item timet homo perfectus cœlestis patris iracundiam, licet pœnam sensus, vel damni sibi infligendam non metuat. Vnde **Lucæ. 21.** Virtutes cœlorum, id est Angeli mouebuntur, licet non timeant sibi. Idem. Timeat bonus filius, ne in aliquo patri cœlesti displiceat **Iob. 9.** Verebar omnia opera mea. Vnde legitur in historia tripartita li. 6. Mos solebat esse Romanorum, quod in magnis festiuitatibus Imperatores facerent ante se poni pro honore imperiali Arulam, & Thus apponi, & dabantur apponētibus munera. Iulianus apostata Imperator volens quosdam Christianos fieri idolatras, occultatis idolis ibi iussit Christianis Thus igni apponere. Illi autem non aduertentes Idola Thus apposuerunt igni pro amore imperiali, & aurum datum receperunt. Cum autem in conuiujs Christum benedicerent & inuocarent, responderunt idolatras. Quomodo eum modo inuocatis, quem paulo ante negatis. Tunc idolum aduertentes aurum reiecerunt Imperatori, & clamauerunt dexteras sibi debere amputari, quibus Thus in igne posuerant & aurum receperant, licet nescirent idola, nec in honore eorum hoc fecissent sed ignoranter, cum essent veri Christiani. Hi tanquam boni filij plus volebant (vt ibi legitur) decapitari quam in modo copatrem offendere, vel ei displicere. Sic Machabæi magis volebant inter feras habitare, & fœnum comedere quàm habitare cum sacrilegis, & in aliquo ab eis inquinari. **2. Macha. 5.** Similiter autem Ioannes Baptista fugit ad deseriam puer cum feris, ne leui salzim maculare vitam fame possent. **Lucæ. 1.** Item hunc timorem habet, qui pro aliquo incommodo quod sibi timet imminere nō dimittit quin Dei voluntatem faciat, vt **Thobias**, id est qui nec timore mortis, aut rerum priuatione dimittebat mortuos sepelire. Item hunc forsitan habet timorem, qui postposito timore zelo succensus offensam Dei non sustinet videre impunitam, vt **Mathathias. 1. Mach. 2.** Qui occidit idolatram in periculo corporis, & rerum. Septimus est timor reuerentiæ. Tamen quidam dicunt, quod iste est filialis, & quod huiusmodi vltis habetur in patria **Psal. 113.** Timor domini scilicet, per in. f. f. Et notandum, quod iste timor est quando inferior creatura respicit Dei magnitudinem, vel superioris, & in suam resiliens paruitatem pertimescit, & obstupescit. Sic **Ioan. Apost. 1.** Videns filium hominis cœcidit. Sic **Discipuli tres in monte Thabot. Matth. 17.** Et **Abraham Gen. 18** loquar ait ad dominum meum cum sim puluis, & cinis. Similiter cum tres videns procidens vnum adorauit. Similiter Angelica natura in cœlo videns summam maiestatem tremat & admiratur, & stupet de sua paruitate ad summam magnitudinem, quæ in infinitum maior est. Similiter & anima ibi vel in contemplatione hic. Hoc signatum est in stupore **Reginæ Saba**, & admiratione **Salomonis. 3. Regum. 10.** Item in casu **Hester. 15.** Verè admirabilis est domine. Similiter **Ioannes Baptista** contremuit baptizans dominum, sicut cantatur de ipso. Hunc timorem bene habebat ille pater beatissimus **Syfoi**, de quo dicitur in vitis patrum, quod eum instaret migratio beatissimi **Syfoi** conuenerunt multi patres, & subito facta est facies eius quasi quodam fulgore radians, & dixit. Consolamini fratres, ecce **Abrahâ** venit ad vos, & post. Ecce **Chorus Prophetarum**, & post. Ecce sancti **Apostoli**, & post. Ecce sancti **Angeli**. Et cum videretur loqui, & quæreret quid loqueretur, respondit. Venerunt sancti **Angeli** tollere animam meam a corpore, supplico eis, vt paululum propter pœnitentiam agendam sustineant. Et cum dicerent, **Abba tu non indiges pœnitentia**, ait. In veritate dico vobis, quod necdum principium pœnitentiæ fecisse me memini. Et cognouerunt quod perfectus esset in timore domini, bene in suam resiliens paruitatem. quo migrante totus locus odore mirabili est repletus. Ad hunc timorem inducit consideratio singulorum mirabilium domini & miraculorum. Sic timebant filij **Israel Exo. 19. & 20.** Videntes mirabilia & audientes, quæ faciebat super montem **Synai. Pal.** Turbabantur a sig. t. qui ha. 2. **Ion. 1.** Videntes viri q̄ mare quieuisser a seruore suo timuerunt valde dominum. **Lucæ. 7.** Resuscitatio mortuo accepti omnes timor, & magnificabant Deum. **Matth. 9.** Videntes turbe paralyticum ambulancem timuerunt & glorificauerunt Deum & c. **Marci 4.** Videntes discipuli quod imperasset vêtis & mari, facta tranquillitate timuerunt valde & c.

De obiecto timoris. Dist. XXVII.

D Einde considerandum est de obiecto timoris. Et circa hoc consideranda sunt octo. Primo videndum est vtrum obiectum timoris sit bonum vel malum. Secundo vtrum malum naturæ sit obiectum timoris. Tertio vtrum timor sit de malo culpæ. Quarto vtrum ipse timor timenti possit. Quinto vtrum insolita vel repentina magis timeantur. Sexto vtrum illa, contra quæ non est remedium, magis timeantur. Septimo de Deo timendo. Octauo, de timendis periculis huius mundi. Ad primum. scilicet vtrum obiectum timoris sit malum vel bonum, dicendum quod timor est motus quidam appetitiue virtutis ad virtutem autem appetitiuam pertinet prosecutio & fuga. vt dicitur in **6. Ethic.** Est autem prosecutio boni, fuga autem mali. vnde quicunque motus appetitiue virtutis importat prosecutionem, habet aliquod bonum pro obiecto, quicunque autem importat fugam habet malum pro obiecto. Vnde cū timor importat fugam quandam, primo & per se respicit malum sicut proprium obiectum. Potest autem etiam respicere bonum secundum quod habet habitudinem ad malum, quod quidem potest esse dupliciter. Vno quidem modo in quantum per malum priuatur bonum, ex hoc autem ipso est aliquid malum quod est priuatiuum boni. vnde cum fugiatur malum quia malum est, sequitur vt fugiatur quia priuatur bono, quod quis amando prosequitur. Et secundum hoc dicit **Aug.** quod nulla est causa timendi nisi amittatur bonum amatum. Alio modo bonum comparatur ad malum vt causa ipsius, in quantum scilicet aliquid bonum sua virtute potest inducere aliquod nocuum in bono amato. Et ideo sicut spes, vt supra dictum est, ad duo respicit. s. ad bonum in quod intendit, & ad illud per quod sperat se bonum concupitum adipisci, ita etiam timor ad duo respicit. s. ad malum quod refugit, & ad illud bonum quod sua virtute potest infligere malum. Et per hunc modum Deus timetur ab homine in quantum potest infligere pœnam vel spiritualem vel corporalem: per hunc etiam modum timetur potestas alicuius hominis maxime quando est lesa, vel quando est iniusta, quia sic in promptu habet nocuum inferre: etiam timetur super alium esse, id est inniti alij, vt scilicet in eius potestate sit constitutum nobis nocuum inferre, sicut ille qui est conscius criminis timetur ne crimen reuelet. Ad secundum scilicet vtrum malum naturæ sit obiectum timoris, dicendum quod sicut philosophus dicit in secundo **Rethoric.** Timor prouenit ex fantasia futuri mali corruptiui vel contritanti. Sicut autem contritatum malum est quod contrariatur voluntati, ita corruptiuum malum est, quod contrariatur naturæ, & hoc est malum naturæ, vnde de malo naturæ potest esse timor. Sed considerandum est quod malum naturæ quandoque est a causa naturali, & tunc dicitur malum naturæ, non solum quia priuatur naturæ bonum, sed etiam quia est effectus naturæ, sicut mors naturalis, & alij huiusmodi defectus. Aliquando vero malum naturæ prouenit ex causa non naturali, sicut mors, quæ violenter inferitur a persecutore: & vtroque modo malum naturæ quodammodo timetur, & quodammodo non timetur. Cum enim timor proueniat ex fantasia futuri mali vt philosophus dicit. illud quod remouet futuri mali fantasiam excludit & timorem. Quod autem non apparet aliquid malum vt futurum, potest ex duobus contingere. Vno quidem modo ex hoc quod est remotum & distans, hoc enim propter distantiam imaginamur vt non futurum, & ideo vel non timemus, vel parum timemus, vt enim philosophus dicit in secundo **retho.** quæ valde longæ sunt non timentur. sciunt enim omnes, quod morientur, sed quia non prope nihil curant. Alio modo æstimatur aliquod malum quod est futurum vt non futurum propter necessitatem, quæ facit ipsum æstimare, vt præsens, vnde philosophus dicit in 2. **Retho.** quod illi qui iam decapitantur non timent videntes, sibi necessitatem mortis imminere: sed ad hoc quod aliquis timeat oportet adesse aliquam spem salutis. Sic igitur malum naturæ non timetur, quia non apprehenditur vt futurum. si vero malum naturæ quod est corruptiuum apprehendatur vt propinquum, & tamen cum aliqua spe euasione, tunc timebitur. Ad tertium scilicet vtrum timor sit de malo culpæ, dicendum, quod sicut supra dictum est, sicut obiectum spei est bonum futurum arduum, & quod quidem potest adipisci, ita timorem de malo futuro arduo quod nō potest de facili vitari. Ex quo potest accipi, quod illud quod oīno subiacer potestati & volūtatī nostræ non habet rōnem terribilis, sed id solum est terribile quod habet causam extrinsecam. malum autem culpæ propriam causam habet. s. voluntatem humanam, & ideo proprie non habet rōnem terribilis. Sed quia voluntas humana ab aliquo exteriori potest inclinari ad peccandum, si illud inclinans habebat magnā vim inclinandi, s. in hoc potest esse timor de malo culpæ in quantum est de exteriori causa: puta cū aliquis timet commorari in societate ma-

te malorum ne ab eis ad peccandum inducatur. Sed proprie loquendo in tali dispositione magis timet homo seductionem quam culpam secundum propriam rationem. in quantum est voluntaria. sic non habet vt timeatur. Ad quartum, scilicet vt ipse timor timeri possit. Dicendum, quod sicut iam dictum est, illud solum habet rationem terribilis quod ex causa extrinseca prouenit, non autem quod prouenit ex voluntate nostra. Timor autem partim prouenit ex causa extrinseca, & partim subiacet voluntati. Prouenit quidem ex causa extrinseca in quantum est passio quaedam consequens fantasiam imminentiis mali. & secundum hoc potest aliquis timere timorem, ne, si imminet ei necessitas timendi propter ingruentiam alicuius excellentis mali. Subiacet autem voluntati in quantum appetitus inferior obedit rationi. unde de homo potest timorem repellere. & secundum hoc timor timeri non potest. Ad quintum, scilicet vt in insolita & repentina magis timeatur. Dicendum quod sicut supra dictum est, obiectum timoris est malum imminens, quod non de facili repellitur. Hoc autem ex duobus contingit, scilicet ex magnitudine mali, & ex debilitate timentis, ad vtrumque autem horum operatur quod aliquod sit insolitum, & repentinum. Primo quidem facit ad hoc quod malum imminens magis appareat. Omnia enim corporalia bona & mala quanto magis considerantur tanto minora apparent & ideo sicut per diuturnitatem dolor presentis mali mitigatur, vt patet per Tullium in tertio de Tusculanisque. Ita etiam ex praedictione minuitur timor futuri mali. Secundo aliquid esse insolitum, & repentinum facit ad debilitatem timentis in quantum subtrahit remedia, quae homo potest praeparare ad repellendum futurum malum, quae esse non possunt quando ex improviso malum occurrit. Ad sextum, scilicet vt illa quae non habet remedium magis timeantur. Dicendum, quod obiectum timoris est malum. unde illud quod facit ad augmentum mali, facit ad augmentum timoris. Malum autem augetur non solum secundum speciem illius mali, sed etiam secundum circumstantias, vt ex praedictis apparet. Inter ceteras autem circumstantias diuturnitas, vel etiam perpetuitas magis videntur facere augmentum mali. Ea enim quae sunt in tempore secundum durationem temporis quodammodo mensurantur. unde si pati aliquid in tanto tempore est malum, pati idem in duplo tempore apprehenditur vt duplatum. & secundum hanc rationem pati idem in infinito tempore, quod est perpetuo pati, habet quodammodo infinitum augmentum. Mala autem, quae postquam deuenierint non possunt habere remedium, vel non de facili accipiuntur vt perpetua, vel diuturna. & ideo maxime redduntur timenda. Circa septimum de Deo timendo sciendum, quod Deum esse timendam ostendunt. Primo quae intra nos sunt. Secundo, quae extra nos. Tertio, quae infra nos. Quarto quae supra nos. Intra nos sunt duo, quae Deum ostendunt esse timendum. Primum est lex naturae, quae intra nos gerimus. Ratio namque naturalis dicitur summe magnum summum esse timendum. Si ratio naturalis dicitur patrem, dominum, & regem temporalem, & carnalem esse timendum, sicut videmus ad sensum quanto magis timendus est summus ille pater, de quo dicitur Ezechiel 2. A quo omnes paternitas in caelo, & in terra est. Deum 3. Nunquid ipse est pater tuus, qui possedit & fecit, & creauit te? Ideo dicitur Leuiti 19. Patrem tuum timebis. Si dominum temporalem, quanto magis dominum deorum? Unde Deuterio 10. Quid dominus Deus tuus petit a te, nisi quod timeas eum &c. Et subiungit rationem dicens: Ipse est Deus deorum, & dominus dominantium, deus magnus potens, & terribilis. Item si regem moralem timemus, quanto magis timendus est rex regum, scilicet rector priorum regum, & vltor impiorum? Ideo Hieremias 10. Quis non timebit te o rex gentium? Secundo intra nos ostendunt Deum esse timendum peccata, quae facimus. Hieremias 2. Argue te malicia tua &c. Sequitur, Scito, & vide quia malum, & amarum est te reliquisse dominum deum suum, & non esse timorem eius apud te Sapientia 4. Venisti in cognitione peccatorum suorum timidi. Item extra nos ostendunt Deum esse timendum creaturae generaliter, & scripturae multipliciter. Omnes inquam creaturae suadent nobis Deum esse timendum, quia nos inuitant ad amandum Deum, qui creauit haec omnia ad obsequium nostrum, sicut dicit Augustinus respexisse caelum, & terram, & omnia quae in eis sunt, & omnia mihi clamant vt diligam te dominum. Cum igitur omnes amans timeat, inuitant nos omnia ad timendum Deum. Unde Apocalypsis 14. Angelus habes Euangelium aeternum clamabat omnibus gentibus, timeate dominum, & adorare eum qui fecit caelum, & terram mare, & omnia quae in eis sunt. Similiter. 15. Sancti qui vicerunt bestiam cantabant, magna, & mirabilia sunt opera tua dominum, quis non timebit te? Item creaturae inuitant ad timendum Deum, quia omnia clementia, & ea quae in eis sunt, punia sunt in peccato primi hominis. Unde Genesim 3. Maledicta terra in opere tuo, spinas, & tribulos germinabit tibi. Quod videtur innuere Apostolus Romanos 8. Omnis creatura in gemiscit, & parturit usque adhuc, quae liberabitur a seruitute corruptionis in libertatem gloriosam filiorum dei. Si sic punitur creatura, quae non peccauit, quantum debet timere ille qui hanc peccata infligit illi creatori. Ille qui contra illum iudicem peccauit, qui vt dicitur Sapientia 5. armabit creaturam in vltionem inimicorum. Qui vt dicitur eisdem 9. fecit hominem vt daretur vniuersae creaturae, & disponderet orbem terrarum in aequitate. Secundo extra nos ostendunt scripturae multipliciter, quod Deum timere debeamus. videlicet suadendo, promittendo, comminando, & flagella seu punitione peccantium recitando. Prime quidem ostendunt scripturae Deum esse timendum suadendo seu praecipiendo. Leuiti 19. Timebis dominum deum tuum, quia ego sum dominus deus tuus. Ibidem Time dominum deum tuum. Deuterio 10. Dominum deum tuum timebis, & illi soli seruius. Vel 10. Quid petit dominus a te, nisi vt timeas eum &c. Ezechiel 12. Deum time, & mandata eius obserua. Hoc est omnis homo. Psalmus. Timeate dominum omnes sancti eius &c. Ezechiel 7. In tota anima tua time Deum. 1. Pe. 2. Deum time &c. Secundo suadent nobis scripturae timere Deum multa bona timentibus promittendo. Deuterio 5. Quis mihi det ait dominus eos habere tale meritum vt timeant me, & bene sit eis in sempiternum? Tobiae 4. Habebimus multa bona si timuerimus Deum. Ezechiel 1. Multa promittuntur timentibus Deum. Eiusdem 33. Timentibus Deo non occurrent mala, sed in tentatione Deus illum liberabit. Psalmus. Timeate dominum omnes sancti eius, quoniam non est inopia timentibus Deum. unde dicitur esse thesaurus eius bonorum spiritualium. Isa. 33. Timor domini ipse thesaurus eius, scilicet bona spiritualia in tuto loco conseruans. Prouerbia 22. Timor domini diuitiae, & gloria. Et non solum in praesenti promittuntur bona, sed etiam in futuro promittuntur aeterna. Psalmus. Pediti haereditatem timentibus nomine tuum. Et Ezechiel 1. Timor domini gloria, & gloriatio & laetitia, & corona exultationis. Bern. Scribit dominus propositum pacis super metuentes eum, dissimulans mala, remunerans bona, vt miro modo & bona, & mala cooperarentur eis in bonum. Tertio suadent nobis scripturae timere Deum comminando mala non timentibus eum. Deuterio 5. Dominum Deum timebis, & sequitur post: Neque irascatur furor eius contra te, & auferat te de super facie terrae Prouerbia 1. Increpationes meas neglexisti. Ego quoque in interitu vestro ridebo &c. Et post. Tunc inuocabunt, & non exaudiam, mane consurgent ad me, & non inuenient me &c. Et post subiungitur causa: Et timorem domini non susceperunt. Hieremias 2. Scito malum, & amarum esse te reliquisse dominum, & non esse timorem eius apud te. Quarto suadet scriptura timere Deum flagella dei super non timentes eum recitando. Vt enim nobis timorem incutiat, recitat quod Deus peccantes Angelos praecipitans condemnauit. unde 2. Pe. 2. Si enim Angelis peccantibus non pepercit, primos parentes exhaeredauit, humanum genus in diluio fere deleuit, sodomitas subuertit, & succendit, Israelitas peccatores multis flagellis attriuit, & sic de aliis. nec solum timendum est, quia in praesenti flagellat multipliciter peccatores, sed etiam magis quia flagellis multis bonos exponit in praesenti, & maxime per hoc quod filium suum vniuersum tot & tantis flagellis exposuit. Luxuria quod ipse dixit Luce 23. Si in viridi ligno hoc faciunt, in arido quid fiet? Item ostendunt nobis Deum esse timendum quae infra nos sunt, scilicet purgatorium, & infernus. de quibus requiritur multa inferius in locis suis. Item Deum ostendunt esse timendum, quae supra nos sunt. id est multae considerationes attributorum dei, quae summum sunt in Deo, & Deum probant esse summum timendum, & eius offensam esse summam cauendam, quae sunt eius summa essentia, potentia, sapientia, iustitia, puritas sine bonitas, prouidentia, & munificencia. Primum quidem summa eius essentia, quia ipse est causa prima sine causa causarum omnium, dans omnibus esse per quod sunt. Sic nominat se Moysi Exo. 3. cum quaereret Moyses, quod est nomen tuum, respondit dominus, Ego sum qui sum. Cuius essentia non habet causam aliam, sed alia ab eo sunt. Vnde Aristoteles & alij Philosophi vocant Deum causam primam, quae immota mouet alias vt sint & efficiant ad quod sunt Bern. de consideratione li. 5. Quid est deus? qui est. Merito quidem nihil competentius certificat quid deus est. si enim bonum si magnum, si beatum, si sapientem dixeris, vel aliud aliquid in hoc verbo instauratur quod est. Ideo summum timendum est, a quo sumus quod sumus, ne si eum peccando offendimus se subtrahat a nobis, & nihil sumus quod sunt hoies cum peccat, vt dicit glossa super Ioan. 1. Sine ipso factum est nihil. Peccatum nihil est, per quod nihil sunt hoies cum peccant. Unde de illo lucifero tali, & tanto, de quo in Ezechiel 38. dicitur: Tu signaculum similitudinis dei &c. Post multas gloriosas laudes eius subditur Inuenta est iniquitas in te peccasti, & eieci te de monte sancto dei, & in fine nihil factus es, & non eris in perpetuum. In passione Gordiani & Epimachi cum dixisset Gordianus Ego adoro Christum qui fecit omnia, non Idola. Clemens praefes ait: Si fecit omnia, quare ab impatore Iuliano piectus est? Respondit Gordianus: Magis ab eo Iuliano piectus est, quia Deum non timet, id est a Deo piectus est. Saul a Deo piectus est a demonibus expolitus est, & in nihilum redactus, sicut & imperator

Speculum Morale Vincentij.

tor apostata Iulianus. Secundo summè timendus est Deus propter immensitatem potentiz. Iob. 42. Scio quòd omnia potes. Matth. 10. & Luc. 15. Eum timece qui postquam occiderit habet potestatem corpus & animam mittere in gehennam. Alij potentes qui possunt in corpus non tñ in aia, nec semper & vbique, hic autem in omnibus semper, & vbique, & quomodo & qñ & quantum vult & statim cum vult. Bern. super. can. Qui omnia solo verbo creauit corpora, & spiritus cui de sola voluntate ce eris suppetit efficientia tam in creandis rebus quam in ordinandis prout voluerit, valet cum vult, quantum vult, quomodo vult. Idem super can. sermone. § 1. Huius omnipotentis arbitrio præsto est incunctanter quod voluerit, omne opus altum inclinat, omne aduersum cedit, docet sine lingua, præbet, & tenet sine manibus, sine pedibus currit, & succurrit percutantibus solo spiritali nutu cum vult, ad quæcunque vult agenda cum tempus est. Idem in expositione super missus est. soli Deo idem est facere quod loqui, idem loqui quod velle, siquidè apud Deum, nec verbum distinet ab intentione, quia veritas est, nec factum a verbo, quia virtus est, nec modus a facto, quia salus est. De huiusmodi omnipotentia dicebat Glodoueus rex francorum cum audiret tonitrua, & tremere. Iste est rectè dicendus rex potentissimus qui solo nutu suo alios reges facit tremere, & timere. Tertio summè timendus est propter claritatem sapientiz, quia sicut potest oia, ita scit omnia. Iob. 42. Omnia potes, & nulla te latet cogitatio vnde dicit Ioann. Damasc. Deus græcè theos dicitur, a theate quod est considerare siue videre, quia considerat, & videt oia facta, vel cogitata a nobis. vnde totus videt, & totum videt. vnde Bern. dicit eum totum oculum, & totum lucem. in lib. 5. de consolatione. Solus Deus solam nescit ignorantiam, totus lux totus oculus qui minimè fallitur, quia minimè clauditur, quia extra se non querit lumen vt videat, ipse est qui videt, ipse est vnde videt. Ideo Eccl. 23. arguit adulerum diuentem. Quis me videt? nebræ circundant me, parietes cooperiunt me, delictorum meorum non memorabitur altissimus: & non intelligit quòd oia videt oculus illius, iste expellit a se timorem Dei, & post non cognouit, qm oculi dñi multopius lucidiores sole, circumspicientes omnes vias hominum, & profundum abyssi, & hominum corda, ad hoc facit exemplum supra positum de Thayde. vnde bene dicit Boëtius. Magna vobis indita est necessitas bonitatis dum cuncta agitis ante oculos iudicis curta cernentis. Et quidam verisificator. Cum quid turpe facis quod me spectant? tuberes, cur spectante Deo non magis ipse rubes? Quarto, timendus est Deus propter seueritatem iustitiz, quæ sicut dicit Aug. Non sinit dedecus culpæ sine decore vindictæ. de quo Apoc. 19. Qui veniebat ad iudicium vocabatur fidelis, & verax, & in iustitia iudicat, & pugnat. cui in principio capiculi clamant voces celestes: Iusta, & vera iudicia eius, qui iudicauit de meretrice &c. quia nec dono nec præcio, nec amore vel fauore, vel odio flectitur ab æquitate, nec timore. Prou. 6. Zelus, & furor viri nõ parcat in die vindictæ, nec acquiescet cuiusquam precibus, nec accipiet pro redemptione dona plurima. Bern. in sermone de philosophia. In exilio mansuetus & amabilis, in iudicio iustus, & terribilis, in regno gloriosus, & admirabilis. hæc rector est momentum. In iudicio discretor meritorum, in regno distributor præmiorum. Hic autem timendus est non solum, quia iuste iudicat, sed etiam quia durè vindicat torquens æternaliter in inferno. vnde sequitur Apoc. 19. Ipse calcet torcular iræ Dei. Eiusdem 14 dñi. Quod filius hominis sedens super nubem candidam misit saleem suam acutà & vindemiauit botros vineæ terre, & misit eos in lacum iræ Dei magnum, & calcatus lacus. Iste lacus infernus est, vbi mali præcisi Dei sua irrevocabili & inflexibili a consortio beatorum proiciuntur, & conculcabantur a demonibus, & suppliciis diuersis opprimuntur, & atteruntur vt acinum in torculari, in quorum supplicio Deus terribilis, & horribilis apparebit. Pl. Tu terribilis es, & quis resistit tibi? Aug. Deus est in seipso alpha, & omega. i. principiu & finis, in mudo creator, & rector, in Angelo decor & sapor, in electo liberator & adiutor, in reprobo terror & horror. Quinto summè timendus est Deus pp summam puritatem bonitatis. Summa est eius puritas mundicia, & bonitas. Ad cuius comparationem bona nostra sordida apparent. Isa. 64. Facti sumus vt immundi oēs, & quasi pannus menstruaræ vniuersæ iustitiz nostræ Iob. 25. Nu quid iustificari potest homo comparatus Deo? aut apparere mundus natus de muliere? ecce luna non splendet, & astra non sunt munda in conspectu eius, quanta magis homo putredo &c. vel quia summè bonus odit impios & impietatem. Sap. 14. Ndio sunt Deo impius, & impietas eius. Ideo em Ioann. Damasc. tertio theos græcè dicitur ab ethin quod est ardens. i. confumens mala. l. Deutro. 4. Dñs Deus tuus ignis consumens est, deus emulatoz. Sexto pp summam prouidentiz bo-

nitatem, quæ est causa causarum oium eorum effectuum. ab ipsa enim res oēs præuidentur ab æterno, & in tpe creantur, ordinantur & disponuntur, & ornantur res inferiores, ad eius nutu generantur, fouentur, nutriuntur, augmentantur & multiplicantur, & disponuntur, & administrantur. Ipsa est causa eium corporalium, & spiritalium motuum, actuum, effectuum meritorum, & præmiorum. Ipsa administrat nobis bona tpalia gratuita, & æterna. Ipsa creat, & ornat, & conseruat, subuenit, liberat, iustificat, magnificat, & saluet Deum timecentes, & supra condignum remunerat. Ipsa merito dicitur summa, & prima causa, ipsa dicitur ipse Deus. Ipsa græcè theos dicitur vel a thein quod est curere vel fouere, vt dicit Ioann. Damasc. quia ipsa velociter subuenit gubernat, & disponit, & fouet vniuersa. Sap. 6. Ipsa summa sapia circuit querens dignos se, & in vis suis ostendit se ipsis hilariter, & in oī prouidentia occurrit illis. Ideo summè timendus qui nobis oia prouidet, ne si non timeatur, ipse se & sua beneficia nobis ingratis subtrahat, & oia amittamus. Ecc. 5. Ne dicas non est prouidentia, ne forte iratus dñs super sermones tuos dissipet cuncta opera manuū tuarum, vel timenda est eius prouidentia, quia quanto plura, & maiora exhibet, tanto maiorem, & artiozem rationem exiget. Gre. Quantomagis crescant dona, tantomagis crescant rones donorum. Idem quantomagis quisque accepit in munere, tantomagis obligatur in reddenda rone. Ecc. 12. In bonis sit cor tuum &c. & post. Et cito pro oibus istis adducet te Deus ad iudicium. Hæc est una causa em qd agnat glo. Immo præcipua quæ diuinit epulonem in inferno tradidit, quia in felicitate sua timidus non fuit. Qui plus habent plus timere debent. De huius prouidentiz beneficiis dicit Bern. in lib. 5. de consideratione. Amat vt charitas, nouit vt veritas, sedet vt æquitas, dñatur vt maiestas, regit vt principium, tuetur vt salus, operatur vt virtus, rutilat vt lux, assistit vt pietas. Quid ergo est Deus? qd ad vniuersos spectat finis, qd ad electionem salus, quid queritur ad se nouit ipse, quid est deus? voluntas omnipotens, beniuolentissima virtus, lumen æternum, & incomutabilis ratio. Summa beatitudo, creans mentes ad se participandum, viuificans, ad sentiendum efficiens ad appetendum, iustificans ad promerendum, dilatans ad capiendum, accedens ad zelum, secundans ad fructum, dirigens ad æquitatem, informans ad beniuolentiam, moderans ad sapientiam, roborans ad virtutem, visitans ad consolationem, illuminans ad cognitionem, perpetuus ad immortalitatem, implens ad felicitatem, circumsians ad securitatem. Hæc oia summa dei prouidet beneuolentia. Ideo summè reuerenda & timenda, & diligenda. Septimo, propter munificentiz largitatem, summè timenda est eius irratio, & sui muneris priuatio de cuius liberalitatis innumere dicit Dionysius. Summa liberalitas dñi dat donum æquale sibi. Summa deest dare ipsam. Heste. 2. Rex Assuerus largitus est dona iuxta magnificentiam principalem, donum autem æquale sibi non posset ipse dare nisi se daret, dat autem se timetibus se, in presenti per gratiam, in futuro per gloriam. Eccles. 1. Timor dñi iustificabit & custodiet cor. iucunditatem atque gaudiu dabit æternum, iustificat, & seruat cor in presenti per gratia, dat iucunditatem, & gaudium quando timentibus se dat deus in præmium. Psal. Qui timeat te videbunt me o pater ait filius & lætabuntur, quia visio diuinitatis Christi, & humanitatis est tota merces. vt dicit Augu. Videre est tota merces. Gen. 15. Apparuit dominus Abrahæ per visionem dicens. ego protector tuus & merces tua magna nimis. Ex præmissis colligitur, quòd summè timendus est non solum quia vbique est, sed, quia omnibus præsens est: nec ita timenda esset eius presentia, si ignoraret, quæ aguntur vbi presentest, sed ipse videt, & scit omnia: non ita timendus esset si omnia sciret, & omnia non posset, quæ veller, sed ipse potest omnia, quomodo, & quando & quotiens vult: vel si posset omnia, & esset exclusus ab aliquo loco posset eius potentia cuitari, sed ipse in omnibus & super omnia est, vt nouit qui manus eius possit effugere: vel cum oibus antecedentibus non ita esset timendus sed esset mirabilis de loco ad locum, de scientia in ignorantia, & obliuione, ab oipotencia in impotentiam, sed ipse semper idem manens & immutabilis: Nec ita timendus eēt si non prouideret oia, si possemus habere aliu oium prouisorem, vel si antecedentia concurrent oia & eēt in aliquo malus posset malicia non odire, & amare, si nõ esset iustissimus posset dedecus culpæ impunitum relinquere, si non esset summè liberalis & largus, nõ posset nos sumo bono, & dono priuare quo priuat peccates se nõ timetes, qd confert solū timetibus se, quæ tato dono soli illi digni sūt de quibus dicit. Dediti hereditatem timetibus nomē tuū dñe. ps. Michæ. 6. Salus erit oibus timetibus nomen tuū. Iosephus in prologo libri antiquitatu ait, qd oibus doceantur hoies, quia pater oium est dñs Deus existens & vniuersa respiciens, timetibus, & sequentibus se vitā felicissimā

præbet a virtute disgregientes maximis calamitatibus subdit. Ex prædictis patet verum quod legitur Eccle. 33. Nihil melius quam timere Deum, quod nobis præitare dignetur ipse Deus amen. Circa octauum, s. de periculis huius mundi timendis. consideranda sunt septem, quorum consideratio, & frequens meditatio multum est utilis ad retrahendum hominem a peccato, ut delictus locus habitationis, tempus peregrinationis, status conuersionis, conditionis humane fragilitas, afflictionis humane fatuitas, malorum hominum euitanda societas, & demonum execranda peruersitas. Locus habitationis est mundus qui in scriprura sacra vocatur mare, vocatur etiam exilium vel desertum. Vnde mundus iste periculosus est ad modum maris, & ad modum deserti. Mundus quippe dicitur mare, sicut ait Psal. Hoc mare magnum non solum spaciolum, sed super omnia maria periculosum. Ecc. 43. Qui nauigent mare enarrat pericula eius. De quo Bernardus, Periculum probat transeuntium paucitas, & pereuntium multitudo. In magno mari Maritima de quatuor nauibus transeuntibus vix non periclitatur vna. In hoc mundo vix de quadraginta transeuntibus euadit vnus a periculo. Item in magno periculo sunt homines in hoc mari non solum propter pereuntium multipliciter, immo propter periculorum pluralitatem, & impenitentiam. Sunt enim tot, & tam magna pericula, quod qui vult euitare vnum incidit in aliud. Vnde, Incidit in Scyllam cupiens vitare Carybdim. Frequenter volens vitare periculum luxurie absorbetur a voragine, vel vertigine auaricie quasi a Carybdi. 1. Thi. 6. Qui volunt diuites fieri incidunt in tentationem, & in laqueum Diaboli. Et sequitur: Mergunt hominem in interitum, & perditionem. Longe plura sunt pericula in mundo quam in mari. Inter quæ sunt octo pericula, quæ Paulus enarrat 2. Cor. 11. Periculis fluminum. i. voluptatum, quæ currunt ad amaritudinem gehennæ. Eccl. 1. Omnia flumina intrant mare &c. Latrones sunt demones latenter insidiantes, & spoliantes descendentem a Hierusalem in Hiericho. & sic de alijs. Contra hoc orat David in Psal. Saluum me fac Deus, quoniam intrauerunt aqua &c. Et post, Non me demergat tempestas aquarum &c. Itē in magno periculo sunt homines in hoc mari propter ventorum vehemētiam, & contrarietatem. Dan. 7. Quatuor venti pugnabant in mari, s. vanus timor, vana spes, vanus dolor, & vanum gaudium, vel presens prosperitas, s. aquilonis, orientalis. i. inspiratio gratiæ, occidentalis, s. suggestio malicie. Item quarto periculosus est hoc mare propter monstrorum diuersitatem. quæ monstra designantur Dan. 4. per quatuor bestias, quæ surgebant de mari. Prima, quæ similis erat Leoni, significat superbiam vitæ. Secunda vrsio similis significat voluptatē carnalis concupiscentiæ. Tertia similitudo significat auaritiā vel terrenam concupiscentiā. Quarta habens dentes ferreos terribilis &c. significat crudelitatem malicie &c. Item in hoc mari sunt Syrenarum catus. quos ut dicit Hiero. debemus surda aure transire ad modum Vlixis sapientis, qui dicitur pice aures obturasse ne has Syrenas audiret. Hæ Syrenæ habentes facies femineas, & voces blandas sunt adulatores & blandi malorum suaditores. ad quorum cantus blandos proiciunt se homines in pericula mundi, nisi obturauerint aures suas consideratione deformitatis, & fetoris peccati tanquam pice. Est ibi Scylla. i. saxa latrantia ut canes. i. detractores bonis oblatrantes. Est etiam ibi de hoc mari confurgens illa bestia malicie, & nequitie, & inobediencie. De qua Apoc. 13. Vidi bestiam de mari ascendentem, quæ habebat septem capita, & decem cornua. i. septem capitalium vitiorum, & decem transgressionum decalogi, per quem pugnat contra nauigantes per hoc mare. Item sunt ibi tyrris loca fabulosa intercita, & aquosa profunda nimis, hic & ibi sine aqua ex succedente aduersitate & prosperitate. Item quinto sunt in hoc mari peccatores. in magno periculo propter peccatorum ponderositatem, cum quibus sunt, & conantur natate per profundissimum mare. Quibus expediret potius ut dicitur Matth. 18. quod suspenderetur mola asinaria ad collam eorum, & demergerentur in profundum quam demergerentur ut lapis proiectus in mare. i. in profundum inferni Apo. 18. Et sustulit Angelus lapidem molarem &c. Item sexto sunt in magno periculo propter vas in quo nauigant qualitate. Est enim corpus humanum fragile, & passibile omni vitio. Item est nauis perforata ita, quod intrant aquæ tentationum, & maliarum delectationum vsque ad animam per foramina quinque sensuum. Psal. Saluum me fac Deus quoniam intrauerunt aquæ vsque ad animam meam. Tren. 3. Inundauerunt aquæ super caput meum. rationis, s. &c. Nauigant peccatores periculosius quam ille Episcopus & sui, de quibus dicit Greg. in 2. Dial. 34. de Maximiano Episcopo. qui cum rediret de Constantinopoli Romam, eius nauis in Adriatico mari in rivas fusa, ex vehementia ventorum, & ventorum repleta est undis vsque ad superiores tabulas nauis, tunc manerunt se confessione, & cōione corporis, & sanguinis

Speculum Morale.

Christi, & commedatione carum suarum. Cum autem hæc nauis vsque ad octo dies sic permanes suum iter ageret, nono die exonerata hominibus, & ultimo Maximiano Episcopo, in mari submersa est. Item septimo in magno periculo sunt in hoc mari peccatores propter defectum necessariorum, & ad nauigandum, & ad viuendum. Ipsi enim peccatores carent virtutibus, quas quasi per velum, & malum, & alia instrumenta nauis habent duci. Carent vento gratiæ auræ etiam spiritus sancti, sine quo nauis non potest procedere in bonum, carent spiritualium consolationum nutrimento, & sustentamento. Itē timēda sunt pericula huius mundi ad similitudinem periculorum, quæ in deserto sunt. Mundus enim est desertum periculosissimum. Deutero 8. Ductor tuus fuit in solitudine, in qua erat serpens statu aduersus, & scorpio, & dipsas. Serpens statu aduersus est mundana cupiditas. Scorpio primo blandiens in fine autem pungens est carnalis concupiscentia. Dipsas latenter interficiens, est superbia vitæ. Secundo similis est illi deserto per quod filij Israel transeunt ad terram promissionis, vbi tot pericula inuenerunt, quod de tota multitudine, quæ de Egypto exiens desertum intrauit, mortis periculum non euasit, nec ad terram promissionis peruenit, nisi caleph, & Iesue. Tertio periculosus est, quia est fortis vitiorum, in qua mali succedentes eam simpliciter cum chaldæis comburunt. Dan. 3. 1. Iohan. 5. Mundus in malo ligno positus est. id est malo igni. x. positus. Quarto quia carcer periculosissimus, in quo cum pharaone reseruantur mali ad mortem, qui nunquam vellent exire hunc carcerem, qui in exitu suum suspendendi & occidendi. Gen. 39. Item Act. 12. Herodes seruabat Petrum in carcere occidendum, & tradendum hostibus post Pascha. id est transitum transitus a mundo. Quinto quia ibi est via periculosissima, quia tenebrosa est, sic vt pauci in eas vias aut se cognoscendo videant. Item lubricosa, ita vt pauci sunt qui in ea mortaliter non corruant. Item irretita, ita quod pauci sunt qui in ea hostes euadant. De his tribus in Psal. Fiant viæ illorum te. &c. si viam te. & lu. & an. d. dil. Sexto est domus ruinosa, de cuius tota die parietibus cadunt lapides subito iuxta vel supra homines opprimendo eos, s. casus subiti, & improuisi. & tñ homines sunt vt porci, qui licet clament & gruniant, cum vnus subito securi percussus, perterriti parum, tñ cito oblitii ad pastum redeunt, vbi similiter subito occiduntur. Item legi, quod cum quidam inter Iudæos audiret doctrinam Gamalielis, in qua scriptum est, quod non est habitandum in domo ruinosa propter multa pericula, vt lapidum aut lignorum subito cecidit, aut serpentum, cogitans, quod hoc esset Iudæa relicta a Deo, vt dicitur Matth. 21. Ecce relinquetur domus vestra deserta, fugit ab ea ad ecclesiam. Item est domus plena laqueis ad capiendum viros spirituales per spirituales tentationes. Eccl. 9. In medio laqueorum ingredieris. Hiero. 5. Inuenti sunt in populo meo ponentes laqueos &c. Post sequitur: Sicut decipula plena auibus, sic domus eorum plena sunt dolo. Item est plena mutapulis ad capiendum illos qui ad modum murium adherent terræ. Sap. 14. Creaturæ Dei factæ sunt in odium, & in misculam pedibus insipientium. Item septimo est rota momentanea, & fortunæ, quæ quando ipsa fluit vt aqua semper voluit. & vt dicit Grego. qui labenti innuitur necesse est, vt cum labente labatur. Secundo timere debemus, quia tempus est periculosum, quia requirit a nobis dominus qualiter illud expeditus. Omnia enim momenta concessa sunt nobis ad agendum penitentiam, ad impetrandam gratiam, ad acquirenda merita, & gloriam promerendam. Et ideo districtè requirit dominus a nobis omne tempus nobis impensum, qualiter fuerit expensum. & exiger illud a nobis cum vsuris, sicut ostenditur infra de iudicio. Est autem tempus modernum maxime periculosum, quia valde aptum est ad generandas spirituales infirmitates, quæ ducunt ad mortem æternam, vt dicitur 1. Thi. 3. In nouissimis diebus instabunt tempora periculosa, quia simul & semel est tempus nimis calidum, siccum & humidum spiritualiter. ex his contrahuntur omnes infirmitates, ex eo quod istæ qualitates nimis abundant. æstuat tempus ardore inordinato, s. desiderio peccandi. Ita. 9. succensa est quasi ignis impietas. Item abundat frigiditas ex defectu caloris vitalis & ordinati, scilicet charitatis. De vtroque Matth. 24. Abundabit iniquitas, & refrigescet charitas multorum. hoc, scilicet est in nouissimis temporibus. Hoc etiam ostendit Apostolus. 2. Thi. 3. Erunt in nouissimis diebus tempora periculosa, homines seipsos amantes &c. Vbi ostenditur quomodo quasi extinguatur ignis charitatis, & succenditur ignis abundantis iniquitatis, vt patet pure dicitur Seipos amantes. Vix enim in mundo iam aliquid purè amatur pro Deum, sed propter proprium commodum. Vnde amor modernus reflectitur in seipsum. quia in eo quod amant, non Deum sed seipsos amant. Quod abundans iniquitas patet cum subd. Cupidi

Tomus Tertius.

C 2 clari

Speculum Morale Vincentij.

elati superbi &c. Item periculosum est tps ex abundantia siccitatis spiritualis, quæ sit per ingratitude, quæ desiccat humorẽ vitalem in hoc mundo. Vnde Bern. Ingratitudo est ventus vrẽs rorem gr̃e, fluente misericordie, venas pietatis exiccans. vnde subditur in supradicta auctoritate 2. Thi. 3. Ingrati celesti sine affectione &c. Ingratitudo fuit causa destructio nis hierosolymorum, vt dicit Luc. 19. Eo q̃ nõ cognouerint tps visitationis suæ &c. Hier. 18. Miluus cognouit in celo tps suum &c. populus autem meus me non cognouit. Bern. Recolens in corde meo torporẽ teporẽq; miserabiliũ horũ tporum, in memetipso confundor. cui enim modernorũ tm̃ gaudium ingerat tantorũ beneficiorũ exhibitio, quantũ antiquis patribus sola promissio. Vt q̃ mundus sit iam in pedibus statuz, de qua Dan. 2. dicit, q̃ coniungebatur ferrum teste, quod signat, q̃ in fine erunt sine sedere, & siccit ab humore gr̃e. Item periculosum est tps ex superabundantia noxi humoris, s. voluptatũ carnaliũ, in quibus hoĩes pro viribus suis abundant. vnde sequitur in supradicta auctoritate. Thi. Voluptatũ magis amatores q̃ Dei 2. pe. 2. voluptatẽ existimantes dei delicias coinquinationis & maculæ delicias affluentes. Tertio timere debemus rone status, quia status huius mundi est valde periculosus. vndiq; enim imminet periculum. s. superius, & inferius, interius & exterius. Superius nanq; sunt peccatores in maximo periculo, quia Dei iusticia habens euaginatũ gladium super capita eorũ vult eos scindere per medium. Ioã. 8. Qui incredulus est verbo Dei nõ habet vitam in se manẽtẽ, sed ira Dei manet sup eum. Ro. 1. Ira dei de celo sup omne impietate, & iniusticia. Item ex parte inferiori est peccatoribus apertum os putei infernalis, & draconis qui vult eos absorbere & securis mortis est ad radicẽ arboris vitam scindens de die in diem. Et nota q̃ peccator similis est hoĩ, de quo dicit Barlaam Iosaphat, vt dicit Ioan. Dama. Qui cũ timeret unicornẽ sequẽtẽ cecidit in foueam qui in casu suo adhæsit arbori, quæ de fundo foueę conscendebat, cum inferius aspiceret videt ad pedem arboris puteum teterrimũ abyssalẽ, & draconẽ flammivomum arborem cingentẽ, & eius casum ore aperto expectantẽ. Itẽ videt duos mures maximos, vnũ album, & alium nigrum, arbore incessanter in radice corrodentes, sentit etiam arborem iam vacillare, & tirubare. videt etiam quatuor viperas a quatuor partibus speluncæ procedere, & totam speluncam statu mortifero intoxicare. videt et in ramis arboris pomula quædam mortifera, sed gustui aliquantulum delectabilia, & apparentia exterius pulchra, quibus delectatus periculi sui obliuiscitur. Quadã autẽ amicus audiens casum eius occurrens ei ex opposito porrigit ei scalam per quam egrediatur a periculo, inculcans ei periculum, & q̃ inde exeat. Iste autẽ cũ diceret se prius velle suũ pomis implere, & differret, arbore corrola, & cadente, a statu dictarũ viperarum corruptus cecidit in os draconis, qui descendens in puteum cũ ibi vorauit. Hic homo est peccator, unicornis est mors temporalis, fouea mūdus, arbor vita peccatrix, pomula eius delectationes peccatorũ, puteus infernus, draco diabolus, mus albus dies, niger nox, quatuor vipere quatuor qualitatũ intemperantię, amicus Iesus Christus aut prædicator, scala est cõsiliũ penitentię faciendẽ. dum autẽ differret homo acquirere salutari cõsilio subito vita deficiente in os diaboli cadit, qui cum in inferno rapit deuorat & depascit. Item ex parte inferiori est in magno periculo, quia eius conscientia est lacus Leonum, cum quibus oportet eũ morari quandiu est in peccato mortali. Ecc. 21. Dentes eius dentes Leonis interficientis aĩas hoĩm: in maiori periculo est q̃ Daniel proiectus in lacum Leonum. Dan. 6. & 14. Qui dñm habebat secum consolantem & concludentẽ ora Leonũ, horũ autẽ Deus est aduersarius. Aug. Audacior est q̃ in vno peccato mortali dormit q̃ qui cum septem hostibus de morte sua inuicem obligatis. Item ex parte inferiori quantũ ad statum vndiq; est peccatori periculum, quia vt dicit Iob. 13. nõ quam in eodem statu permanet, quia modo sanus, modo eger, modo diues, modo pauper, modo lætus, modo tristis, modo timet, modo sperat ex his, quæ exterius sunt, vnde in magno periculo est, & in magno timore debet esse qui turrim habet ædificare octo laterum, in qua necesse habet quandiu vixerit habitare. Quæ talis est conditionis, quia quam cito edificauerit vnũ laterus eius, cadit & aliud vsquequo turris tota cadat, & habitantem prosternat, & atterat. hæc turris vita præsens est, octo latera eius sunt sanitas, infirmitas, diuitiæ, paupertas, lætitia, tristitia, timor, & spes de rebus presentibus & vanis, quorum quantum magis ascendit alterum cadit reliquum, vsquequo corpus obruant. & aĩa in casu eius opprimatur. Quarto in maximo periculo sumus in hoc mundo propter cõditionis humanæ fragilitatem: habitamus in domo lutea, quæ terrenum habet fundamentum. Iob. 13. Homo natus de muliere bre. vi. tempore &c. ibi satis notatur fragilitas cõditionis humanæ: patet q̃ ex qua-

litate humanæ conditionis est homo in magno periculo, quia cum moretur in domo fragilis corporis cum eo pugnant quatuor pugiles assidue sibi aduersantes. Ita quod si vnus omnino a facie alterius succubuerit domus lutea corruat & in puluerẽ reuertatur, & habitator capiat, vt ad suspendium æternũ trahatur. Hæc domus est corpus luteum in quo compugnant quatuor cõplexiones eius, calidũ, frigidũ, siccũ, humidũ, si alterum istorum omnino ibi succubuerit, necesse habet mori, corpus incinerari, aĩa ad patibulum trahi. Et nota q̃ cum quidam rex quæreret a quodam Philosopho quinque quæstiones. respondit ad singulas sic. Prima fuit, quid est homo? Respondit mancipium mortis, hospes loci, viator transiens. Mancipium dicitur quia manum mortis euadere nequit, & quia mors ocs dies eius, & labores rapit, & quia in fine sicut homo meruerit præmium ei soluitur. Item dicitur hospes loci, quia cito obliuioni traditur, licet cum gaudio recipiatur. Item quia pascens, & potans, & gratus in mane de hospicio nihil de rebus hospicij secum portare permittitur, & in hospicij introitu multa ei promittuntur, quæ non soluuntur. Item est viator transiens nec ad momentum siue dormiendo siue comedendo a cursu ad mortem acquiescens. Secũda quæstio fuit. cui similis est homo? Rõdit aceruo niuis. rosæ maturing, pomo nouo. Quia vt aceruo niuis modico calore cito in aquam de qua fuerat cito resoluitur, sic homo genitus de putredine modica infirmitate in eam reuertitur. Rosæ maturinæ, quia in iuuentute habens calorem viuendum, in vespere senectutis habet marcidum. Pomo nouo, quia dum in arbore pendens ad crementum debitum peruenire creditur modico verme interius exorto corroditur, & subito corruens inutile efficitur: sic homo in pueritia sua subita infirmitate, & morte præuentus inutilis suis efficitur, & ita patet q̃ vt dicitur in Ps. Homo vanitatis s. f. est. di. c. s. v. m. prætere. Tertia quæstio fuit quõse habet homo? Rõdit vt lucerna ad ventũ, quæ cito extinguitur, vt scintilla in mari, quæ ab vndis cito absorbet, & vt dicit in li. Sap. 5. vt spuma gracilis, quæ cito a procel la dispergitur, vt lanugo, quæ subito a vento rapitur, vt fumus qui cito diffunditur, & ad nihilum redigitur. Quarta quæstio est, ubi est homo? Rõdit q̃ in bello multiplici & diuerso: Intra se habet bellum intestinum remordentis conscientiæ, vt si est in peccato a Deo auertatur. In se. i. in proprio corpore habet bellum ciuile & vicinum. quatuor elementorum, quæ sibi compugnant adinuicem per contrarias qualitates. calida. n. compugnant in humano corpore frigidis, & humentia siccis, quodlibet quatuor elementorum vult eum sibi vindicare de alio. pro hoc pugnat cum alijs vt ei prædominetur, vel vt eum ad nihilũ redigat, terra pugnat vt ei prædominetur per melancholiã. aqua vt fiat slegmaticus. aer vt fiat sanguineus. ignis vt fiat colericus, quodlibet horum in hoĩe, & pro homine acquirendo contra alium pugnat, & quodlibet alteri pro viribus repugnat. Tertium bellum est extra, rerum, s. concupiscibilium, & est vt a Deo auertant, & ad se illicito amore conuerri eum faciant. Quinta quæstio est cum quibus socijs est homo? Responso est quod cum septem socijs est homo, qui eum assidue molestant, qui sunt fames, sitis, calor, & frigus, lassitudo, infirmitas, & mors, & vt istis satisfaciatur Deum frequenter peccator molestat. Quinto in magno periculo sunt homines propter eorum manifestam fatuitatem, quæ luculenter apparet in septem. Primo, quia vt Balaam assuetus monstris monstra visa nec stupebat nec timebat. Ita ipsi periclitantium visa pericula, nec vitant, nec formidant, & sunt similes latronibus, qui cum videtur suspendi aliquẽ de socijs suis non propter hæc dimittunt furta sua. sed videntes eũ suspensum dicit vnus alteri, hoc est territorium inertium. Item non solum videtur, quod non metuant. immo videtur quod non sentiant pericula in quibus sunt ad modum ebriorum, & dormientium. Sunt enim similes Ionẽ propter cuius peccatum nauis periclitabatur. alij omnes clamabant & timebant. ipse solus in tempestate, & periculo dormiebat. eiusdem 2. & ideo alijs innocentibus euadentibus ipse solus in periculo remansit. Prouer. 23. Eris quasi dormiens in mari, & quasi gubernator amisso clauo. Item non solum non sentiunt periculum, immo etiam ipsum diligunt adeo quod in illud scienter se impingunt, & immergunt, vt qui in mari saluant scienter, ad cantus Syrenarum. ita homines currunt ad loca, quæ sciunt sibi periculosa, ad loca ubi sunt occasiones peccandi, in spectaculis mulierum. Prouer. 7. De fenestra domus meæ prospexi, & ecce video ve cordem iuuenem, & ecce mulier occurrit ei in habitu meretricio, & post, statim sequitur eam quasi bos ductus ad victimam & quasi agnus lasciuens, & post, velut si auis festinat ad laqueum, & nescit quod de periculo aĩe eius agatur. Eccl. 9. Propter speciem mulieris multi perierunt. Item Eccl. 3. Qui amat periculum peribit in illo. Quarto non solum pericula amant

immq

immo periclitantibus se sic illaqueant ut ab eis euelli nequeant, ad modum eorum qui submersi in aquis extinguuntur. Quinto quia cum deberent exonerate, & explicare ab impedimentis in periculo ad modum materialiter pericula aquarum timentium ut nudi, & expediti liberius possent nare, & euadere. econuerso se magis implicant, & onerant rebus temporalibus & no ciuis. Item Thy. 6. Qui volunt diuites fieri &c. sunt similes illis qui derelicta libera & clara aqua, eligunt per herbosam & limosam aquam flumini transuadere, qui quoniam se credunt magis expedire magis se impediunt, onerant, & illaqueant, unde subito impediuntur submerguntur & extinguuntur. Item sexto, quia cum sint in periculo Deum non excitant, nec adiutorium eius inuocant sine quo euadere nequeunt, sed potius iracundiam eius prouocant, dum uolentem eos a periculo reuocare, & libere contemnunt, & etiam eos quos uident sibi acquiescere, & pericula fugere ad eius monita irrident, & contemnunt 2 Cor. 1. Verbum crucis pereuntibus stultitia est, eis autem qui salui sunt id est nobis uirtus est. Item dicitur, quod cum quidam paterfamilias haberet duos filios propter fore, factum suum in medio maris proiectos, & uideret eos in periculo maris in medio palpitantes, non immemor paternorum uiscerum nauicula sumpta, & manus porrigens eis, cum clamore, & fletu nitentur eos a periculo reuocare, & liberare. Alter autem manum patri porrigens liberatus nauicula impositus est. Alius autem uerba patris contemnens, & periculum peripendens, & cum spuma maris ludens ab unda subito oppressus submersus, extinctus est. Sic Iesus ueniens in mundum manibus in cruce extensis uult liberare naufragos, qui acquiescunt ei, & adherent ei & cruci, a periculo liberantur, qui autem contemnunt & uanitatem diligunt subito periclitantur. Non sic fecit Heli. 14. quae confugit ad dominum patiens periculum. Non sic Discipuli Matth. 4. Cum nauicula cooperiretur fluctibus, sed excitauerunt Iesum dicentes. domine salua nos periculum. Item non sic Petrus, Matt. 14. qui cum cepisset mergi clamauit, domine saluum me fac. Item 7. Non solum adiutorium diuinum uel sanctorum non aduocant, sed eos ad iracundiam contumeliosis prouocant, & ut maris delphines in tempestate saltant, & ut frenetici & insani in suis periculis exultant, & eos quos secum non uident inuolui in periculis insensatos incanos reputant. Sap. 5. Nos insensati vitam illorum reputabamus insaniam, & suam sine honore. Sexto, timere debemus, quia periculosa est societas malorum quam multi diligunt, & sequuntur. quae maxime est declinanda homini desideranti suam salutem exemplo Ioannis Baptistae, qui postquam uenit ad adultam aetatem, magis elegit habitare inter feras quam inter homines. Senon. Quotiens inter homines fui minus homo redij. Item exemplo machabaeorum magis elegerunt habitare in desertis cum feris quam cum gentibus. 2. Mach. 5. Item exemplo domini, qui postquam surrexit a mortuis non legitur habuisse uel conuersatus fuisse cum aliquibus malis, sicut fecit tempore illo quo conuersatus est in terris, licet legatur saepe apparuisse & fuisse cum bonis. Item in uitis patrum legitur, quod cum Aserenius adhuc moraretur in saeculo in palatio, & rogaret pro sua salute, uox ad eum ait. fuge homines, & saluaberis. quod intelligitur de malis, & mundanis, & quia multa mala facit mala societas, de quibus eorum aliqua ostendamus. Et notandum, quod mala societas quindecim mala facit. Primo ab hereditate excludit. Angelos a caelo. hominem a Paradiso, Roboam a regno. De primo Apoc. 12. Draco traxit secum tertiam partem stellarum cum cauda, prima pars est eorum qui uoluerunt Deo contemplando assistere. Secunda est eorum qui in ministerio parati fuerunt Deo obedire, hi non ceciderunt sed in ueritate steterunt. Tertia pars fuit eorum qui fuerunt parati Diabolo consentire. hi cum Lucifero ceciderunt. Adam plus uxori quam Deo obediens exulat a Paradiso. Roboam quia magis credidit consilio iuuenum sociorum quam seniorum amiserunt regnum Israel. Secundo spoliatur, & consumit bona temporalia, naturalia, & gratuita. Qui incidit in mala societatem, similis est illi qui incidit in Larrones. Spoliatur gratuitis bonis Luc. 10. Item similis est filio prodigo cuius bona meretricis consumpsit Luc. 15. Item tertio peruerit, sibi similis efficit. Psal. Cum peruerio peruereris &c. Ecel. 13. Ois caro ad sibi similem conuertetur. Ibidem. qui conuertitur superbo induet superbiam Prou. 13. amicus stulti sibi similis efficietur. Ezo. 23. Deut. 7. Non inibis cum eis sedus. Sen. Ex conuictu. n. mores formant. Candido, & innocenti facio rubiginem suam malignus comes affricuit. Dicitur quod Alexander non poterat se cohibere quin incederet ad modum Leonidis hystriionis cum quo uertit fuerat. Quarto inficit & corrumpit ut grex morbidus inuidet leprosi sanum, uel mundum. Item fructus patridi sanum, toxicum cibum massa fermentum 2. Cor. 5. Modicum fermentum totam massam corrumpit. uinum corruptum corrumpit bonum. Status ma

Speculum Morale.

lus ut basilisci aerem vicinum. 1. Cor. 15. Corruptio bonos mores colloquia praua. Quinto maculat & pollut. ut pix & carbomanu tangenti. Leuit. 5. Aia, quae tetigerit aliquid immundum rea erit. Numer. 19. Quicquid tetigerit immundus immundum erit. Si tetigerit pollutus in aia ex oibus his nunquid contaminabitur &c. Sexto apostatare facit. ut Salom. 2. regum 11. Mulier Petrom se calefacientem cum ministris Ioann. 18. Ecel. 19. uinum, & mulieres &c. Septimo seducit. Ezech. 3. Cum scorpionibus habitas. Osee. 7. Estram quasi columba seducta non habens cor, & prudentiam declinandi praua confortia. Facit Diabolus, ut aucupes qui ponunt colubas, quae habent confutos oculos in decipula sua, ad quas accedentes aliae non aduertunt eas captas, nec laqueos, & capiuntur cum eis. 3. regum 13. de propheta domini quem, quia falsus propheta seduxit. ut sequeretur eum occisus est a Leone. Item Hie. 18. Seduxerunt te uiri pacifici tui, dimiserunt te in cenno, & in lubrico pedes tuos, & recesserunt a te hoc die de Sedechia, qui quia credidit falsis prophetis a Nabucodonosor est captus, & exoculatus, & in babilonem ductus est. De seductione male societatis refert Petrus Alfonso multa exempla. Vnum est tale. dicitur. n. Cum quidam uellet ire apud Metham per deserta Aegypti, commendauit eundem bonae famae pecuniam quam redeunt negauit, qui consilio cuiusdam sapientis fecit fieri decem cophinos plenos sabulo, & palcherrimos ab extra. unus praecellit cum muliere, & seruo. Alij nouem sequebantur a longe. & Dixit mulier illi, qui negauerat depositum, quod quidam magnus diues de consilio suo uolebat bonae fidei eius illos committere decem cophinos plenos pecunia, cui occurrit, & perpendens eum cui negauerat depositum, ait. amice nimis diu dimisisti pecuniam tuam apud me. quod cum recepisset cophinos, & pecuniam recessit. Item idem dicit, quod cum quidam iuuenis haberet domum iuxta diuitem quendam. nec uellet ei uendere pro uoluntate sua precio dato, possit in ea decem tonellos, quorum quinque pleni erunt oleo, alij quinque semipleni oleo, & alta pars erat plena aqua. quem acculauit diues coram iudice de fraude & oleo furato. qui per consilium cuiusdam Philosphi, qui dicebat auxilium miserorum liberatur, dum docuit iudicem, quod faceret faces mensurari, quae feces inderent oleo. Idem Philosphus ait. Non emas domum antequam cognoscas vicinum, & si est ei malus est emptam uende, quia qui habet malum vicinum habet malum matutinum. ut patet in praedicto exemplo. Item is qui supra dixit, quod quidam diues habens saccum plenum aureis amisit, in quo erat serpens aureus, & cum faceret clamari a pnone, quod redderet amissum, quod inde haberet decem aureos, pauper qui eam pecunia inuenerat inuita uxore reddidit eam, diues autem dolens pro decem aureis quos pauper habebat, accusauit pauperem coram dicens, quod in dicto sacco erant duo serpentes aurei, ad hoc contactus Philosphus dixit, diues probus homo uis & uis quod non debeat mentiri, pauper qui cum posset retinere reddidit, ut fidelis, & ueridicus, sed in fine dictum diuitis non est iste saccus suus, ut tunc ergo huc, & fac clamari quod qui inuenit saccum in quo sunt duo serpentes aurei reddat diuiti. & istum reddes cum inuenieris cuius esse debeat. Quod audiens diues detexit dolum suum. Item ad idem facit exemplum de duobus sapientibus & tertio simplici, qui uolentes se decipere sic decepit. Cum irent per desertum, & non haberent nisi modicam farinam, duo eorum astuti condix erant quod deciperent tertium, qui simplex uidebatur, & dixerunt quod farina facerent libum, & cum coqueretur in igne dixerunt duo tertio, quod dormirent, & qui mirabilis somniaret panem comederet supra dictum. Tunc simplex fugebat se dormire stertendo, & alij duo dixerunt adinuicem. tu dices quod somniasti te mortuum, & quod Angeli portarent te in Paradisum. & ego quod eram mortuus, & Demones uolebant me portare in infernum. Alius post attendens, quod duo dormirent surrexit & comedit libum, duo excitati dixerunt adinuicem quod sic somniauerant excitantes tertium quazurunt somnium eius. Ego somniaui ait, quod te mortuum Angeli ferrent in Paradisum, demones te in infernum, ideo surrexi, & libum comedi. Octauo, famam laedit, & uirtutes & bona opera occidit. Ecel. 47. Postquam in multis mirabiliter commedatus est Salemon de eo subditur. Incuruasti semora tua mulieribus, dedisti maculam in gloria tua. Ideo Iacob, Etsi dicit Gen. 23. Gradiamur simul, ego ero socius itineris tui Dixit, quod si recu eo morerentur una die cum cuncti greges & paruuli simul. Nonno, a Deo diuidit. Iosue 10. Non ero ultra uobiscum, si quando uis amoris esset cum eis. Item in uitis patrum legitur, quod quidam peris locum solitudinis, & rogans dominum ut ostenderet sibi locum aptum, uiderit Aquilam quam sequitur quasi Angelum sibi missum, praecedit eum usque ad locum in quo erat palma, & fons in pede, in quo loco manie pluribus annis oroni instans, de fructibus palmarum comedit, & de folijs se uelut, tunc diabolus in forma cursoris accedens cepit eum ad-

Tomus Tertius. C 3 miran-

Speculum Morale Vincentij.

mirando inspicere dicens. quod enim quæsierat per eremum multo tempore, quia pater suus mortuus erat in sæculo, & hæreditas ei competebar, pro qua multi parati erant pugnare, qui ei acquiescens cum secutus est eum ea intentione ut res distribueret. & post rediret. Quo cum veniret diabolus disparuit. & ille parentes viuos inuenit. & societate illorum illectus ibi remanens, & multis flagitijs se immiscens. in eis miserabiliter mortuus est. Decimo Deum offendit. Psalm. odi. ec. malig. 2. Para. 19. Impio præbens auxilium &c. Undecimo, lites, & iurgia nutrit. Gen. 13. Facta est rixa &c. Prouer. 13. Inter superbos semper iurgia sunt. Duodecimo, in malum succendit. Psalm. Ignis exarsit in sinagoga eorum. Ecl. 10. A modica scintilla augetur ignis. Iob. 30. Frater sui draconum qui sunt flammium. Tertio decimo, in periculo inuoluit. Gen. 18. Surge exi de sodomis. & subditur ne pereas in scelere &c. Perierunt generi Loth qui exire non iuerunt. sicut ibidem dicitur. Numeri. 16. Discedite a Tabernaculis eorum. similiter. j. regum. 15. Quartodecimo, ad mortem temporalem adducit. Seneca. Alter alterum tradimus in mortem. Philosophus. Non est transeundum per sedem gentis iniquæ. Dicit Petrus Alfonsi. q. duo clerici euntes per ciuitatem audierunt dulcissime cantantes in taberna cum fistulis. inuitates eos ad potum. tunc vnus dixit alteri. dicit Philosophus. Non est transendum per sedem gentis iniquæ. non ibo ad eos, & his dictis secessit. Inde alius illectus tam dulcedine cantus quam auiditate potus, cum declinasset ad eos venit præpositus cuiusdam vile in qua fecerant homicidium. & cepit omnes & suspendit. & clericum illum cum illis, tunc cum suspenderentur moto experimento suo & tarde. doleo, quod fatuus est qui non credit sapienti de vitando consortio prauorum. Quiodecimo, in infernum comburit. Matth. 14. Colligite zizania, & ligate in fasciculis ad comburendum. Ecl. 21. Stupa collecta synagoga peccantium, & consumatio eorum ignis. vnus ticio in igne comburit alium, sic vnus malus hic alium, & in futuro eum alio comburetur. Septimo, timenda est Dæmonum impietas, qui summæ timendi sunt multis de causis, videlicet propter localitatem propinquitatem, propinquitatis inuisibilitatem, voluntatis malignitatem, intentionis peruersitatem, actionum crudelitatem, crudelitatis insatiabilitatem, potestatis impietatem, impietatis immensitatem, subtilitatem naturæ, antiquitatem experientie, sagacitatem fallacie, studiositatem malicie, præsumptionem audacie, proccacitatem impudentie, multiplicitatem obiectæ uiciorum, auiditatem nocendi, uarietatem fallendi, assiduitatem tetrandi, impossibilitatem placandi, & deformitatis horrorem. De eorum crudelitate spiritualiter dicitur Iob. 16. Collegit furorem suum in me, & comminatus mihi infremuit contra me dentibus suis hostibus meis terribilibus &c. Et plus. In manibus impij tradit me &c. Prouer. 5. Ne des alienis honorem tuum & annos tuos crudeli. Iai. 19. Tradit Aegyptum in manibus impiorum dominorum crudelium. Hiere. 6. Crudelis est, & non miserebitur. Ideo crudelis est iustus crudelior suis. crudelis sibi ipsi. Quod crudelis sit iustus patet in flagello. Iob. 2. percussit Iob uel certe pessimo a planta pedis &c. Ita in flagello Antomij quæ in principio sue conuersionis verberauerunt dæmones ad mortem. Itæ crudelior est suis in inferno eos deuorando Hiere. li. In persona dannati. comedit me. deuorauit me. absorbit me. sicut draco repleuit teneritudine mea ventrem suum. Et Dyal. 40. exem plum de Theodoro & Monacho guloso. qui videbatur valde religiosus & abstinent, sed comedebat in occulto qui in fine hoc clamauit, quod diabolus absorberet animam eius. ut draco, & quod pedes eius, & genua iam ligauerat, & animam eius absorbebat os suum habens in ore suo, hæc dicens, mortuus est. De eorum potestate Iob. 40. Non est potestas super terram quæ ei possit comparari &c. Ecl. 39. Sunt spiritus ad vindictam creati & in furore suo confirmauerunt tormenta sua, & in tempore consumationis effundent virtutem, & furorem eius qui fecit eos. Ioelis. 1. Dentis eius ut dentes leonum, si sic conua Deum fortis fuit eum in cruce occidendo. Hiere. 46. Fortis impegit in fortem & ambo pariter cornuerunt, quantomagis contra homines præualebit. Bene. 32. Item abac. 1. ipse de regibus triumphauit, & super omnem munitionem ridebit. De multiplici arte nocendi vel tetrandi. 1. Pet. 5. aduersarius uester diabolus &c. Legitur in vita beati Marcialis q. cum quidam sanctus adiuuaret dæmonem qui mirabiliter affligebat quandam arreptum diceret quod vocaretur, dixit quod mille artifex, eo quod haberet infinitos modos fallendi & nocendi. Iob. 20. Pluet super eos bellum &c. Ideo in apoc. 12. Draco dicitur habere septem capita & decem cornua. Ideo in vitis patrum sub specie diuersarum ferarum beatus Antonio apparebat, unde aliquando fingebar diabolus Leonu rugitus, aliquando sibilos serpentum, ut sic eum ab eremo fugaret. Item Dyal. 4. Dicitur quod cum Datus Mediol. episcopus

Corinthum aduenisset, intravit domum quam multis annis demones inhabitantes inhabitabilem reddiderant, & cum uellet ibi de nocte quiescere cepit audire magnis clamoribus rugitus leonum, balatus pecorum, sibilos serpentum, rugitus afinorum porcorum & foricum huiusmodi, tunc episcopus ait. Bene tibi contigit miser tu es ille qui dixisti ponam &c. Ero similis altissimi, ecce per superbiam tuam his bestiis similis factus es, ad hæc quasi crubescens diabolus recessit. De deformitate eorum horribili dicitur Iob. 20. vadent & venient super eos horribiles. Sap. 11. Potens eras mittere illis multitudinem uisorum, aut audaces leones, aut noui generis ira plenas &c. post quarum non solum læsura poterat eos exterminare sed etiam aspectus occidere. Quidam sanctus in vitis patrum dicebat, puto quod si uideret dæmones in illa deformitate in qua uident eos damnati non posset uiuere. Naum. 2. Aspectus eorum quasi lampades, & quasi fulgura discurrentia &c. Igitur secundum quod in passione beati Bartolomæi legitur, quod Angelus uolens ostendere diabolum illis quibus beatus Bartolomæus prædicauerat, præcepit eis in frõtibus fieri signum crucis, & tunc ostendit eis ingentem maurem nigriorem fuligine, facie acuta, barba proluxa, crinibus usque ad pedes protensis, de oculis igneis scintillas emittentem, ex ore & naribus sulphureum ignem spirantem, iunctis retro manibus. Item Grego. dyal. 40. dicit de crisaurio, quod cum infirmaretur uidit multitudinem dæmonum horribilium. & cum clamaret inducias, vel usque mane, & se huc illucque uerteret ne eos uideret, nec posset eos non uideri in terrore illo mortuus est. Item beatus Sebastianus ait in eius legenda, peccator a morte perpetua capietur & tenebitur, in qua est iugis flamma, per seuerans tribulatio, & pœna perpetua, huic atroces angeli commorantur, quorum brachia capita draconum sunt, quorum oculi ex se igneas sagittas iaculant, quorum dentes sicut elephatis prominent & stimulant ad tormentum, uelut cauda scorpionum. quorum uoces ut leonum fremitus, sonant quorum aspectus tremorem inducit patitur dolore & morte ad hoc ibi uiuit ut uita cruciatibus exponatur, & ad hoc uita reintegratur ut serpentum moribus membra iteratis subinde & reparatis postea attrahatur.

De causa timoris. Dist. XXVII.

DEinde considerandum est de causa timoris. Et circa hoc consideranda sunt duo. Primo utrum causa timoris sit amor. Secundo utrum causa timoris sit defectus. Circa primum sciendum, quod obiecta passionum animæ se habent ad eas tanquam formæ ad res naturales, vel artificiales, quia passionum animæ speciem recipiunt ab obiectis. sicut res prædictæ a suis formis. Sicut igitur quicquid est causa formæ est causa rei constitutæ per ipsam. ita etiam quicquid est quocunque modo est causa obiecti est causa passionis. Contingit autem aliquid esse causam obiecti, vel per modum causæ efficientis, vel per modum dispositionis materialis. sicut obiectum delectationis est bonum apparens, conueniens coniunctum cuius causa efficiens est illud quod facit coniunctionem, vel quod facit conuenientiam vel bonitatem, vel apparentiam huius boni. Causa autem per modum dispositionis naturalis est habitus vel quæcunque dispositio, secundum quam fit alicui conueniens, aut apparet illud bonum quod est ei coniunctum. Sic igitur in proposito obiectum timoris est æstimatum malum futurum propinquum cui resisti defacili non potest, & ideo illud quod potest inferre tale malum est causa effectiua obiecti timoris, & per se sequens ipsius timoris. illud autem per quod aliquis ita disponitur ut aliquid sit ei tale, est causa timoris & obiecti eius per modum dispositionis materialis, & hoc modo amor est causa timoris. Ex hoc enim quod aliquis amat aliquod bonum sequitur quod priuatiuum talis boni sit ei malum, & per consequens quod timeat ipsum tanquam malum, timor enim per se & primo respicit ad malum quod refugit quod opponit alicui bono amato, & sic per se timor nascitur ex amore, unde dicit Aug. in li. 83. quæsti. nulli dubium est non aliam esse metuendi causam. ne illud quod amamus aut amittamus adeptum, aut non adipiscamur speratum. Secundario timor respicit ad illud per quod prouenit tale malum, & sic quicquid per accidens inducit timor amorem in quantum homo qui puniri timet a Deo seruat eius mandata, & ex obseruantia mandatorum incipit sperare, ut spes inducit amorem & hoc est quod dicit Aug. super. 1. cano. Io. Quod sicut seta intrudat filum, sic timor introducit amorem, hoc tamen est per accidens ut dictum est. Circa secundum. s. utrum defectus sit causa timoris, dicendum quod sicut dictum est, duplex causa timoris accipi potest. Vna per modum dispositionis materialis ex parte eius qui timet, alia per modum causæ efficientis ex parte eius qui timet. Quæritur igitur ad primum defectus per se loquendo est causa timoris ex aliquo enim defectu virtutis contingit quod non possit repellere imminens malum. sicut enim diuitiæ temporales;

& 10.

& robur corporis, multitudo amicorum, & potestas & huiusmodi excludunt timorem, sicut dicitur in secundo rethorice. sic ex defectu istorum causatur timor, sed ad causandum timorem requiritur defectus cum aliqua mensura. minor est enim defectus qui causat timorem futuri mali quod defectus consequens malum presens de quo est tristitia, & adhuc esset maior defectus si totaliter sensus mali auferetur, vel amor boni cuius contrarium timetur. Quantum vero ad secundum virtutis & robur per se loquendo est causa timoris. ex hoc enim, quod aliquid quod apprehenditur ut nocivum est virtuosum, contingit quod eius effectus repellit non potest contingit tamen per accidens, quod aliquis defectus ex ista parte causat timorem in quantum ex aliquo defectu contingit, & aliquis velit nocivum inferre. puta per iniustitiam, vel quoniam ante lesus fuit vel quia timet se lesi.

De effectibus timoris. Dist. XXIX.

DEinde considerandum est de effectu timoris. Sciendum est autem, quod timor sedecim effectus habet in anima. Primo nanque dicitur conscientiam, sicut homo timens ne latrones sint in domo disquirat & scrutatur omnia latibula, ne ipsi spoliant vel iugulent dormientem. sicut obsessi in castris vndique circueuntes inspiciunt ne subintrare possint aduersarii, & ipsos dum non aduertunt occidant, sicut presidens in Monasterio omnes officinas visitando circuit omni sero, ne quid contra religionis honestatem fiat ibi, sic homo Deum timens redit ad eum suum ne quid in eo lateat. quod oculos diuine maiestatis offendat. Ideo dicitur Eccl. 21. Qui timet Deum conuertitur ad eum suum. & eiusdem primo. timor domini scientiam religiosam. Secundo timor inducit penitentiam, sicut patet de Ninivitis Ione. 2. Qui ad predicationem Ione timuerunt & penitentiam egerunt. Et de Paulo Actuum. 9. Qui tremens ac stupens ait, domine, quid me vis facere? Et de Gabaonitis Iosue. 9. Qui audientes euntes, quae fecerat Iosue &c. callide cogitantes tulerunt sibi cibaria, & omnia quae pertinent ad veros penitentes, & subditur. Timuimus enim valde, & prouidimus animabus nostris. Ita penitentia delet peccatum Eccl. 1. Timor domini expellit peccatum. Ibidem. Nam qui sine timore est non poterit iustificari. Item Eccl. 2. Qui timent dominum preparabunt corda sua, & in conspectu illius sanctificabunt animas suas. Dicunt Philosophi. quod ceruus in angustia positus & timore inter canes & spicula venorum non habens effugium recurrit ad lachrimas quas abundanter emittit. Tertio timor inducit vigilantiam, ne scilicet homo sciditium patiarur Prouer. 14. Timor domini fons vitae in quo scilicet vita gratiae refertur, peccatum abluir, anima renouatur, sermo fomitibus refrigeratur, ut declinet a ruina mortis. spiritualis videlicet & aeternae. Item prouer. 15. Per timorem domini declinat omnis a malo culpae, & poene. auis semel capta si potest euadere diligentius timet laqueos, ceruus canes, lupus pedicam, & homo per ineuriam suam infirmitatem incurrens, postquam conualuit, vigilantius cauet sibi. Ideo prouer. 8. Timor domini odit malum, vnde de Iob qui interpretatur dolens dicitur Iob. 1. Erat timens Deum, & recedens a malo. & Exo. 20. Dixit Moyses filius Israel, venit Deus ut terror eius esset in vobis, & non peccaretis. Exemplum in Dyal. 40. De Theodoro qui cum in regione necessitate compulsus securus esset fratrem suum, iuramento firmabat, quod nunquam assumeret habitum, sed dissolute viuentis infirmitate arripitur. in extremis laborans clamauit fratribus praesentibus, & orantibus, recedite, quia datus sum Draconi ab deo orandum, qui iam me absorbet, sed impeditus orationibus vestris, qui cum magis orarent, clamauit, Deo gratias, quia vestris orationibus liberatus sum, & ex hoc vitam suam emendauit. Quarto excludit extollentiam. Exemplum de rege Ninivae, qui audita comminatione de subuersione cuius tatis deposuit vestimenta regia, surrexit de solio, indutus est sacco &c. Item de Acham. 3. regum 21. Cum audisset Acham comminationem domini scidit vestimenta sua, & operuit cilicio carnem suam, ieiunauit & dormiuit in sacco, & ambulauit demisso capite. similiter Luc. 24. Mulieres cum timerent ad sepulchrum declinauerunt vultus suos in terram. & Gen. 18. Cum audiret Abraham comminationem Dei contra Sodomam ait. loquar ad dominum meum cum sim pulvis & cinis. Quomodo pauo circumspiciens elevationem caudae superbit de pulchritudine roe, videns autem turpitudinem pedum dimittit eam, & horribiliter clamat, sic homo respiciens finem suum humiliatur. Quinto timor praestat in tentatione resistentiam. Eccl. 2. Fili accedens ad seruitutem Dei sta in iustitia & timore, & praepara animam tuam ad tentationem. Nota qui timet & amat dominum suum legitimum, si ab eius aduersario tentatur de damno, de dehonoratione, vel prodicione domino suo facienda, non ei consentit, sic in proposito exemplum de Ioseph, qui tentatus ab aegyptia noluit assentire. Gen. 39. Vnde Christus testatur a Dæmone Matth. 4. respondit. Scriptum est, dominum Deum tuum timebis &c. & merito qui tentatur timere non debet, quia sicut dicitur Eccl. 33. Timenti Deum non occurrent mala, sed in tentatione Deus illum conseruabit, & liberabit a malo. Sexto timor Dei dat in afflictione sustinentiam, quia sicut dixit Grego. Timor domini in via domini operatur fortitudinem, in via seculi debilitatem, nec mirum, quia sicut ait Psalmus, firmamentum est dominus timentibus eum. & Eccl. 34. Qui timet Deum nihil trepidabit, & non timebit, quoniam ipse est spes eius &c. Sequitur oculi domini super timentes eum, protectio potentiae, firmamentum virtutis, regimen ardoris, vmbra meridiana depræcatio, offensionis, & adiutorium casus, exaltans animam & illuminans oculos, dans sanitatem, & vitam, & benedictionem. Ideo dicebat Psal. Dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat mihi homo. Idem: si ambulauero in medio vmbrae mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es. Septimo, timor Dei facit in oratione clamorem vehementem. Solent enim homines clamare quando timent periculum. Matth. 15. Discipuli timentes praetere timore clamauerunt. Hiero. Incerta vox & confusus clamor magni timoris est indicium. & Matth. 14. Cepit Petrus ambulare super aquas ut veniret ad Iesum, vnde deus vero ventum validum venientem timuit, & cum cepisset mergi clamauit dicens, Domine saluum me fac. Psal. Adorabo autem templum sanctum tuum in timore tuo Psal. voluntatem timentium se faciet, & depræcationem eorum exaudiet &c. Octauo, timor Dei dat de Dei condescensione confidentiam. Quia sicut timor seculi generat diffidentiam, ita timor Dei confidentiam, prouer. 14. Timor domini fiducia fortitudinis Psal. beneplacitum est domino super timentes eum, & in eis qui sperant super misericordia eius. Et bene Psalm. ista duo coniungit spem videlicet & timorem, quia nec timor sine spe, nec spes esse debet in homine sine timore, ne timor in desperationem deiciat, nec spes sine timore in praesumptionem extollat, vnde Deute. 24. Non accipies loco pignoris inferiorem & superiorem molam. Mola inferior est timor. Mola superior est spes, quarum neutra debet homo carere. In figuram huius dicitur Gen. 49. De benedictionibus caeli desuper & abyssi iacentis deorsum, erit benedictio tua. In bene. ce. figuratur spes caelestium, quae est de celestibus bonis. In bene. abyssi, figuratur timor qui surgit ex penis inferni, inter ista duo debet esse semper vita iusti, ut semper habeat praeter oculis gaudia caeli de quibus speret, & poenas inferni quas timeat, cuius figuram Abraham gerit, de quo legitur Gen. 12. quod tetendit tabernaculum suum habens ab oriente Bethel, & ab oriente hay. id est in aduersis debet habere spem quae est de gaudijs Paradisi, qui figuratur in Bethel, quod interpretatur domus vel habitaculum Dei. In prosperis autem debet habere timorem peccatorum suorum vel futuri iudicij, vel tormentorum inferni, quod figuratur in hoc nomine hay, interpretatur enim vita vallium, quae est vita surdium, vita peccatorum, vel quaestio vitae, quae erit in iudicio vbi toti us vitae ratio exigitur, vel interpretatur abyssus, in quo notatur timor inferni. Nono, timor Dei facit in operatione diligentiam, timor enim sollicitat, sicut patet timentes inopiam solliciti sunt acquirere, timentes sua amittere solliciti sunt ea custodire, timentes mortem solliciti cauent, quae possunt mortem inducere: sic homo timens Deum sollicitus est quomodo Deo placeat, & quid agere debeat, vnde Iob. 9. Considerans cum timore sollicito. Eccl. 8. Qui timet Deum nihil negligit. ideo dicebat rex Iosaphat 2. Paral. 20. sit timor domini vobiscum, & cum diligentia cuncta facite. Sequitur. Agetis in timore domini fideliter in corde perfecto. Eccl. 1. Qui timent dominum custodiunt mandata illius, &c. 15. Qui timet Deum faciet bona. & Eccl. 2. Qui timent dominum inquirunt, quae beneplacita sunt illi. Decimo, timor Dei inducit sapientiam. Eccl. 1. & prouer. 1. Initium sapientiae timor domini. & Eccl. 1. Radix sapientiae timere Deum, nec solum radix immo etiam plenitudo, sicut dicitur Eccl. 1. plenitudo sapientiae timere Deum. Insuper Iob. 38. timor domini ipse est sapientia. Vndecimo timor Dei facit virtutum obseruantiam: custodit enim hominem & omnia bona eius Psalmus. Immittit Angelus domini in circuitu timentium est. Eccl. 1. Timor domini scientiae religiositas. religiositas custodit & iustificabit cor, &c. 15. Timor domini super omnia se supponit, videlicet sicut bonus custos. Vnde Bern. super can. in veritate comperi nihil esse ita efficax ad gratiam promerendam retinendam & recuperandam, quam si coram Deo inueniaris non aliter sapere sed timere. vnde de Iob dixit diabolus. Nunquid Iob frustra timet Deum? nonne tu vallasti eum, & oem substantiam eius? Duodecimo, timor Dei dat bonorum usum abundantiam. Idem Psal. Time deum omnes sancti eius, quoniam non est inopia timentibus eum, & Tob. 4. Habebis multa bona si timueris deum. Tertiodecimo, timor dei facit

Speculum Naturale.

Tomus Tertius. C 4 inter-

Speculum Morale Vincentij.

interdum, & culpæ, & penę indulgentiã. ps. Quõ miseretur pater filiorũ miserus est dñs t mentibus se. Ioan. 41. territi purgabantur, vñ. 4. dyal. 48. dicit Grego. q̄ aliquñ sancti timet in morte vt pavor ille purget si aliquid est in eis purgandũ, & ponit inde duo exẽpla. Vnum est ex. m. plm de quodam sancto, qui mirabiliter in morte timuit. qui post apparuit cuidam in stola splendidissima, & rñdit quærenti quare sic timuerat, q̄ pavor ille oio eum purgauerat. Item aliud subiungit de fratre Antonio qui secum in eodẽ monasterio morabatur, qui in scripturis quotidie medians non verba scientiẽ. sed cor. punctionis, & deuotionis lachrymas, quærebat i eis, quibus affluebat iugiter. cui dictum est per nocturnã visionem. paratus esto, quia dñs iussit te migrare. cunq̄ ille non habere se sumptus ad migrandum diceret. Rñsum est ei. si de peccatis tuis agitur dimissa sunt, veni. Quod dũ semel audisset, & adhuc magno metu trepidaret nocte alia eisdẽ verbis est admonitus, & quinta die post febre correptus corã fratribus stentibus, & orantibus emigravit. Item de Beato Bernardo dñ, q̄ in exitu mirabiliter timuit. Itẽ timor penam euadit ne infligatur. 3. regum. 21. Nonne vidisti Achab humiliatum coram me, non inducam malũ hoc in diebus eius, & Isa. 38. de Ezechia sanato, & 4. regũ 22. Cũ oñderet dñs mala, quæ inferre volebat habitantibus in Hierusalem subiunxit pro eo, q̄ perterritum est cor tuum &c. non videbunt oculi tui mala, quæ inducturus sum &c. Itẽ Exo. 39. Qui timuerunt Deũ de seruis Pharaonis non sunt læsi a plaga grandinis. Item timor a pena iam inflicta liberat ne sentiat. vñ tres pueri qui timore dñi noluerunt idolom adorare, sunt ab ignis incendio liberati Dan. 3. Item Daniel de dentibus Leonum Dan. 6. & 14. Item Susanna a falso testimonio, & a morte Dan. 13. Itẽ Gen. 20. Postquam cõminatus est dñs mortẽ Abymelech & seruis eius pro vxore Abrahę quã abstrulerat timuerunt valde, reddidit eis dñs sanitatẽ, & fecunditatem ablatam. Quartod ecimo timor Dei dat delectationis affluentia. E. ecl. 7. Timor dñi dabit delectationem cordis, & gaudiũ, & lætitiã Psalmus. Quam magna multitudo dulcet. dñe quam abscondisti ti. &c. Eccl. 27. Timor dñi quasi paradus in benedictionibus. Quintodecimo timor Dei præbet Deo reuerentiam. vnde Luc. 7. Visa mortui suscitacione accepit omnes timor, & magnificabant Deum Luc. 23. videns centurio, quæ fiebant glorificauit Deum. & actuum 19. cecidit timor super omnes, &c. Item Matt. 17. Tres discipuli videntes gloriam domini transfigurati timuerunt valde, & ceciderunt in terram, &c. Item Apoca. 1. Ioannes cecidit quasi mortuus ante pedes filij hominis. Item Daniel viso Gabriele corruit Dan. 8. & x. Sextodecimo, timor Dei meretur æternam gloriam, sicut ait Psalmus. Dediti hæreditatem timentibus nomen tuum. Eccl. 14. Timentis Deum beata erit anima eius. Ideo dicit Psalmus. Beati omnes qui timent dominum.

De audaciã. Diff. XXX.

DEinde considerandum est de audaciã. Et circa hoc consideranda sunt quinque. Primo vtrum audaciã sit contraria timori. Secundo quomodo audaciã se habeat ad spem. Tertio de causa audaciẽ. Quarto de effectu eius. Quinto de speciebus, vel differentijs ipsius. Ad primum, scilicet vtrum audaciã sit contraria timori, dicendum, quod de ratione contrariorum est, quod maxime a se distent. vt dicitur in 10. Meth. illud autẽ quod maxime distat a timore est audaciã. timor enim refugit nocuum futurum propter eius victoriam super ipsum timentem, sed audaciã aggreditur periculum imminens propter victoriam sui super ipsum periculum. vnde manifeste timori contrariatur audaciã. Ad secundum, scilicet quomodo audaciã se habeat ad spem, dicendum, quod sicut iam pluries dictum est. Omnes huiusmodi animæ passiones ad appetitiuam potentiam pertinent, omnis motus appetitiuæ potentie reducitur ad prosecutionem vel fugam. Prosecutio autem, vel fuga est alicuius per se, & per accidens. per se quidem est prosecutio boni, fuga vero mali. per accidens autem potest esse prosecutio mali propter aliquod bonum adiunctum: Quod autem est per accidens, sequitur ad id quod est per se. & ideo prosecutio mali sequitur prosecutionẽ boni, sicut, & fuga boni sequitur fugam mali. Hęc autem quatuor pertinent ad quatuor passiones. nam persecutio boni pertinet ad spem. fuga autem mali ad timorem. Insecutio mali terribilis pertinet ad audaciã. fuga autem boni pertinet ad desperationem. vnde sequitur, quod audaciã consequatur ad spẽ. Ex hoc enim, quod aliquis sperat superare terribile imminens. ex hoc audacter insequitur ipsum. ad timorẽ vero sequitur desperatio. Ideo enim aliquis desperat, quia timet difficultatem, quæ circa bonum sperandum est. Ad tertium, scilicet de causa audaciẽ, dicendum, q̄ sicut dictum est audaciã consequitur spẽ, & contrariatur timori. vnde quæcunq̄ sunt nata causare spẽ, vel excludere timorem, sunt causa audaciẽ: quia vero timor, &

spes. & etiam audaciã cum sint passiones quædam consistunt in motu appetitus. & in quadam transmutatione corporali. Duplitter potest accipi causa audaciẽ: siue quantum ad prouocationem spei, siue quantum ad exclusionem timoris. Vno quidem modo, ex parte appetitiuæ motus. alio modo ex parte transmutationis corporalis. Ex parte quidem appetitiuæ motus qui sequitur apprehensionem prouocatur spes causans audaciã p̄ ea, quæ faciunt æstimare, quod possibile est adipisci victoriam. vel secundum propriam potentiam. sicut fortitudo corporis ex perentia in periculis. multitudo pecuniarum. & alia huiusmodi. siue per potentiam aliorum. sicut multitudo amicorum, vel quorumcunq̄ auxiliantium. & præcipuẽ si homo confidat de auxilio diuino. Vnde illi qui se habent bene ad diuinã audaciã res sunt. vt etiam Philoſophus dicit in secundo rethoricę. Timor autem excluditur secundum istum modum per remotiorem terribilium appropinquantium. puta, quia homo non habet inimicos, quia nulli nocuit, quia non videt aliquod periculum imminere. Illis enim videntur maxime periculum imminere, qui alijs nocuerunt. Et parte vero transmutationis corporalis causatur audaciã per prouocationem spei, & exclusionẽ timoris, ex his, quæ faciunt caliditatem circa cor. vnde Philoſophus dicit in libro de partibus animalium. q̄ illi qui hñt paruam cor secundum quantitatem sunt magis audaces. & animalia habentia magnum cor secundum quantitatem sunt timida, quia calor naturalis non tm̄ potest calefacere magnum cor sicut paruam. sicut ignis non potest tantum calefacere magnam domũ sicut paruam. & in libro de proleumatibus dicit, q̄ habentes pulmonem sanguineum sunt audaciores propter caliditatem cordis exinde consequentem. & ibidem dicit, q̄ vini amatores magis sunt audaces propter caliditatem vini. vnde & supra dictum est q̄ ebrietas facit ad bonitatem spei. caliditas enim cordis repellit timorem, & causat spem propter cordis extensionem & amplificationem. Ad quartum, scilicet de effectu audaciẽ, dicendũ, q̄ audaciã cum sit quidam motus appetitiuæ sensitiuæ, sequitur apprehensionem sensitiuæ virtutis. Virtus autem sensitiua non est collatiua, nec inquisitiua singulorum, quæ circumstant rem, sed subito habet iudicium. contingit autem q̄nq̄, q̄ secundum subito apprehensionem non possunt cognoscere omnia, quæ difficultatem in aliquo negotio afferunt. vnde surgit audaciã motus ad aggrediendum periculum. Vnde q̄n iam experiuntur ipsum periculum sentiunt maiorem difficultatem q̄ æstimauerunt, & ideo deficiunt, sed ratio est disculsiua omnium, quæ afferunt difficultatem negotio. & ideo fortes qui ex iudicio rationis aggrediuntur pericula in principio videntur remissi, quia non passi. sed cum deliberatione debita aggrediuntur. quãdo autem sunt in ipsis periculis non experiuntur aliquid improuisum, sed quandoque minora illis, quæ præcogitauerunt. & ideo magis persistunt. vel etiam quia propter bonum virtutis pericula aggrediuntur, cuius boni voluntas in eis perseuerat, quantacunq̄ sint pericula. audaces enim sunt pp̄ solam estimationem facientem spem & excludentem timorem. sicut dictum est. Ad quintum scilicet de differentijs audaciẽ, dicendũ quod, quædam est audaciã assumenda. & quædam detestanda. Audaciã assumenda est in debellando hostes per potentiam. sicut scriptum est 2. Paral. 17. de rege Iosaphat, & aduertere quam prudenter & ordinate sumpsit audaciã. Primo. assumens audaciã in ardua sanctitatis opera faciendo. sumpsit audaciã exterminandi mala, & malos de regno suo, & postmodum intercedi bona, & tandem adeo factus est audax contra hostes, vt nullus rebellare præsumeret contra eum, dicit. n. ibi. constituit milium numeros in cunctis vrbibus &c. Sequitur Ambulauit Iosaphat in vijs David patris suis, & sperauit in Deo patris sui. & pertexit in p̄ceptis illius. Sequit. Cumq̄; sumpsisset cor eius audaciã pp̄ vias dñi et̄ excelsa, & lucos abstulit. misitq̄; de principibus suis qui erudiebant populũ, itaque factus est pavor dñi super oia regna terrarũ. nec audebant rebellare cõtra Iosaphat. Studeat igit̄ princeps vite bonitatẽ acquirere, quia pp̄ peccatũ principis legimus aliquñ populũ corruisse 1. regum vii. & 2. regũ vii. & in multis alijs locis. Secundo de sola Dei bonitate cõfidere nõ de meritis suis, nec de sua potestate, sicut faciebant Moyses, Iosue, David Iosaphat, & alij reges ante ingressum p̄ij beneplacitũ dñi perquirentes. plus in deuotis p̄cibus q̄ in armatorũ multitudinẽ cõfidetes. Exẽplũ specialit̄ habemus. 1. mac. 4. ait Iudas viris qui secũ erãt. Ne timueritis multitudinẽ corũ. mementote quõ salui facti sunt patres nostri, & nunc clamemus in cõsũ. &c. Et ceciderunt ex aduersarijs quinq̄; milia. Et inf. dñ q̄ cõgregauit Lissas viroũ electorũ. 60. milia, & equitũ quinq̄; milia. Et occurr̄ eis Iudas cũ decẽ milibus viris, & orauit Iudas & dixit. Bãdĩq̄; es dñe saluas Israel &c. Sequit. Da illis fortitudinẽ & tabefac audaciã virtutis corũ. Scq̄; & cõmiserunt

runt prælium, & ceciderunt de exercitu Lyſie quinque milia virorum: videns autem Lyſias fuorum fugam & iudeorum audaciam abire. I. E. assumenda est audacia puniendo malos de regno suo per iustitiam, dicitur. n. eeccl. 10. Noli querere fieri iudex nisi valeas virtute irrumperere iniquitates, sic. n. exercenda est iustitia in punitione malorum, ut omnes mali videntes & audientes timeant, & timore saltem penæ, si non amore iustitiæ respiciant. vnde dicitur Deut. 19. auferes malum de medio tui, ut audientes cæteri timore habeant, & nequaquam talia audeant facere. Audacia detestanda deterreri & comprimi habet per iustitiam, de hac dicitur. Iob. 12. abundant tabernacula prædonum & audacter prouocant Deum. Greg. Plerumque mali eo magis superbiunt quo ab eius largitate et contra meritum ditantur, & qui ex bonis perceptis ad meliora proficere debuerunt, donis peiores fiunt. Sequitur. Cum ipse dederit omnia in manibus eorum. Sed quo modo dat Deus quod hi qui prædones sunt nequiter tollunt? Sed sciendum nobis est, quod aliud est quod omnipotens misericors dicitur tribuit, aliud quod iratus haberi finit. Nam quod prædones iniuste faciunt hæc dispensator æquissimus non nisi iuste fieri permittit, ut & ille qui rapere finitur cæcatus mente culpæ augeat, & ille qui rapinam patitur in ipso damno rapinæ pro alia culpa, quam ante perpetrauerat, finaliter ille purgatur qui opprimitur, in isto reatus augetur qui opprimit, ut vel de profundo nequitiz vsque ad penitentiam redeat, vel non reuertens tanto grauius æterna damnatione feriat. quanto diutius est in sua iniquitate toleratus.

De ira. Dist. XXXI.

DEinde dicendum est de ira secundum se. Secundo de causa effectiua. Tertio de effectu eius. Circa primum consideranda sunt octo. Primo utrum ira sit passio specialis. Secundo utrum obiectum iræ sit bonum vel malum. Tertio utrum ira sit in concupiscibili. Quarto utrum ira sit cum ratione. Quinto utrum ira sit naturalior quam concupiscentia. Sexto utrum ira sit grauior quam concupiscentia. Septimo utrum ira sit solum ad illos ad quos est iustitia. Octauo de speciebus iræ. Ad primum. Utrum ira sit passio specialis, dicendum quod aliquid dicitur generale dupliciter. vno modo per prædicationem, sicut animal est generale ad omnia animalia. alio modo per causam, sicut sol est causa generalis omnium quæ generantur in his inferioribus secundum Dionysium. 4. capitulo de di. no. Sicut. n. genus continet multas differentias potestatem secundum similitudinem materiz. ita causa agens continet multos effectus secundum virtutem actiuam. contingit autem aliquem effectum ex concursu diuersarum causarum produci, & quia omnis causa aliquo modo manet in effectu. Potest et dici tertio modo, quod effectus ex congregatione multarum causarum productus, habet quandam generalitatem in quantum continet multas causas quodammodo in actu. Primo ergo modo ira non est passio generalis, sed coniuuata alijs passionibus ut supra dictum est. Similiter autem nec secundo modo, non enim est passionum aliarum causa, sed per hunc modum potest dici generalis passio amor, ut patet per Augustinum. 14. de ciui. Dei: amor enim est prima radix omnium passionum, ut supra dictum est. Sed tertio modo ira potest dici passio generalis in quantum ex concursu multarum passionum causatur, non enim insurgit motus iræ nisi per aliquam tristitiam illatam, & nisi ad sit desiderium & spes viciscendi, quia ut philosophus dicit in 8. rethoricæ, Iratus habet spem puniendi. Appetit enim vindictam ut sibi possibilem, vnde si fuerit multum excellens persona que nocumentum intulit non sequitur ira, sed solum tristitia, ut Augustinus dicit in libro de anima. Ad secundum. Utrum obiectum iræ sit malum, dicendum quod motus appetitiuæ virtutis sequitur actum virtutis apprehensiuæ. His autem apprehensiuæ dupliciter aliquid apprehendit. vno modo per modum incomplexi, ut cum intelligimus quid est homo: alio modo per modum complexi, sicut cum intelligimus album inesse homini, vti quoque modo vis appetitiua potest intendere in bonum & malum. per modum quidem simplicis & incomplexi, cum appetitus simpliciter inhaeret bono & fugit malum, & tales motus sunt desiderium, spes & delectatio, tristitia & huiusmodi: per modum autem complexi, sicut cum appetitus fertur in hoc quod aliquid bonum vel malum inest, vel fiat circa alterum, ut tendendo in hoc vel resurgendo ab hoc, sicut manifeste apparet in amore & odio, amamus enim aliquid in quantum volumus ei inesse aliquod bonum. odimus autem aliquem in quantum volumus ei inesse aliquod malum: & similiter est in ira, quicunque enim irascitur querit vindictam de aliquo, & sic motus iræ tendit in duo. scilicet in ipsam vindictam quam appetit & sperat, sicut quoddam bonum, vnde & de ipsa delectatur, tendit etiam in illum de quo querit vindictam, sicut contrarium & nocuum quod pertinet ad rationem mali. Est tunc duplex differentia attendenda circa hoc, puta iræ ad odium, & ad amorem. Quartum prima est quod ira semper respicit duo obiecta.

amorem vero & odium quicunque respiciunt vnum obiectum tantum. Sicut enim dicitur aliquis amare vinum vel aliquid huiusmodi aut etiam odire. Secunda est quia vtrumque obiectum quod respicit amor est bonum, vult enim amans bonum alicui tanquam sibi conuenienti: vtrumque vero eorum quæ respiciunt odium habent rationem mali, vult enim odiens malum alicui tanquam cuidam inconuenienti, sed ira respicit vnum obiectum secundum rationem boni. scilicet vindictam quam appetit, & aliud secundum rationem mali. scilicet hominem nocuum de quo vult vindicari, & ideo est passio quodammodo composita ex contrarijs passionibus. Ad tertium. scilicet utrum ira sit in vi concupiscibili, dicendum quod sicut supra dictum est, passionibus irascibilis in hoc differunt a passionibus concupiscibilis, quod obiecta passionum concupiscibilis sunt bonum & malum absolute. obiecta autem passionum irascibilis sunt bonum & malum cum quadam elevatione vel arduitate. dictum est autem quod ira respicit duo obiecta. scilicet vindictam quam appetit, & eum de quo vindictam querit, & circa vtrumque quandam arduitatem ira requirit. Non enim insurgit motus iræ nisi aliqua magnitudine circa vtrumque, quæcunque autem nihil sunt aut modica valde nullo digna æstimamus, ut dicit philosophus in 2. rethoricæ. vñ manifestum est quod ira non est in concupiscibili sed in irascibili. Ad quartum. scilicet utrum ira sit cum ratione, dicendum quod sicut supra dictum est. ira est appetitus vindictæ, hæc autem collationem importat penæ infligendæ ad nocumentum sibi illatum. vñ in 8. Ethic. ut dicit philosophus quod syllogizans, quoniam oportet totaliter oppugnare, irascitur confestim, conferre enim & syllogizare rationis est, & ideo ira est quodammodo cum ratione. Ad quintum. scilicet utrum ira sit naturalior quam concupiscentia, dicendum quod naturale dicitur id quod a natura causatur, ut patet in 8. physic. vñ utrum aliqua passio sit magis vel minus naturalis considerari non potest nisi ex sua causa. Causa autem passionis ut supra dictum est dupliciter accipi potest, vno modo ex parte obiecti, & alio modo ex parte subiecti. Si igitur consideretur causa iræ & concupiscentiæ ex parte obiecti. sic concupiscentia, & maxime ciborum & venereorum naturalior est quam ira. in quantum ista sunt magis naturalia quam vindicta. Si autem consideretur causa iræ ex parte subiecti. sic quodammodo ira est naturalior, & quodammodo quam concupiscentia. Potest enim natura alicuius hominis considerari, vel secundum naturam generis vel secundum naturam speciei, vel secundum complexionem propriam individui: si igitur consideretur natura generis quæ est natura huius hominis in quantum est animal, sic naturalius est concupiscentia quam ira. quia ex ipsa natura communi habet homo quandam inclinationem ad appetendum ea quæ sunt conseruatiua vite, vel secundum speciem vel secundum individuum. Si autem consideremus naturam hominis ex parte speciei. in quantum est rationalis, sic ira est magis naturalis homini quam concupiscentia, in quantum ira est cum ratione magis quam concupiscentia. vnde philosophus dicit in 4. Ethic. quod humanius est magis punire quod pertinet ad iram quam mansuetudine esse quæ vnuquodque naturaliter insurgit contra contraria & nocua. Si vero consideretur natura hominis individui secundum propriam complexionem, sic ira naturalior est quam concupiscentia, quia. scilicet habitudine naturali ad irascendum quæ est ex complexione, magis desaliat sequitur ira quam concupiscentia, vel aliqua alia passio. Est enim homo dispositus ad irascendum secundum quod habet colericam complexionem. colera autem inter alios humores citius mouetur, assimilatur enim igni, & ideo magis est in promptu, ut ille qui est dispositus secundum naturalem complexionem ad iram irascatur, quæ de eo qui est dispositus ad concupiscendum quod concupiscat. Et propter hoc philosophus dicit in 7. Ethic. quod ira magis traducitur a parentibus in filios quam concupiscentia. Ad sextum. scilicet utrum ira sit grauior quam odium, dicendum quod spes passionis & ratio ipsius ex obiecto pensatur, est autem obiectum iræ & odij idem subiecto. Nam sicut odies appetit malum ei quem odit, ita iratus ei contra quem irascitur, sed non eadem ratione, sed odiens appetit malum inimici in quantum est malum. Iratus autem appetit malum eius contra quem irascitur non in quantum est malum, sed in quantum habet quandam rationem boni. sicut estimat illud esse iustum in quantum est vindictiuum. Vñ supra dictum est quod odium est per applicationem mali ad malum. Manifestum est autem quod appetere malum sub ratione iusti minus habet de ratione mali quam velle malum alicui simpliciter. velle. n. malum alicui sub ratione iusti potest esse secundum virtutem iustitiæ, si præcepto rationis obtemperet, sed ira in hoc solum deficit quod non obedit rationi præcepto in viciscendo, vñ manifestum est quod odium est multo deterius & grauius quam ira. Nec obstat quod dicitur per 27. Ira non habet miam, nec erumpens furor. per quod in Deo potest esse ira grauior esse quam odium quod habet quicunque miam, quia in ira & odio duo prout considerari. scilicet ipsa quod desiderat & intentio desiderij. Quartum igitur ad id quod desiderat

Speculum Morale Vincentij.

ira magis habet misericordiam quod odium, quia enim odium appetit malum alterius secundum se, nulla mensura mali satiat. Ea enim quod secundum se appetuntur sine mensura appetuntur, ut philosophus dicit in primo politicorum, sicut avarus divitias, unde dicitur in Ecclesiastico 12. Inimicus si inveniatur ipsi non satiabitur sanguine, sed ira non appetit malum nisi sub ratione iusti vindicativi, unde quod malum illatum excedit mensuram iustitiae secundum estimationem irascentis tunc miseretur. unde philosophus dicit in 2. Rethorice quod iratus si fiant multa miseretur, odians autem pro nullo, quantum vero ad intentionem desiderii magis excludit misericordiam quod odium, quia motus irae est impetuosior propter coactum inflammatum, unde statim subditur. Impetum concitati spiritus ferre quis poterit? Item differt ira et odium in hoc quod iratus appetit malum alicuius in quantum tunc habet rationem iusti vindicativi, vindicta autem fit per illationem poenae. Est autem de ratione poenae quod sit contraria voluntati, et quod sit affectiva, et quod pro aliqua culpa inferatur, et ideo iratus hoc appetit ut ille cui nocementum infert percipiat et doleat, et quod cognoscat propter iniuriam illatam sibi hoc provenire: sed odians de hoc nihil curat, quia appetit malum alterius in quantum homini. Non est autem verum quod id de quo quis tristatur sit peius. Iniustitia enim et imprudentia cum sint mala, quia tamen sunt voluntaria, non contristant eos quibus insunt, ut dicit philosophus in secundo rethorice. Ad septimum, scilicet utrum ira sit solum ad illos ad quos est iniustitia, dicendum, quod sicut supra dictum est, ira appetit malum in quantum habet rationem iusti vindicativi, et ideo ad eisdem est ira ad quos est iustitia et iniustitia, nam inferre vindictam ad iniustitiam pertinet, ledere autem aliquid pertinet ad iniustitiam. Unde ratio ex parte causae quae est lesio illata ab altero, quae est ex parte vindictae quam appetit iratus, manifestum est quod ad eisdem pertinet ad quos iustitia, et iniustitia. Quamvis autem ira sit cum ratione ut dictum est, tamen potest esse in brutis animalibus, quae ratione carent, in quantum naturali instinctu per imaginationem, moventur ad aliquid simile operibus rationis. Sic igitur cum in homine sit et ratio et imaginatio, dupliciter in homine potest motus irae insurgere. Vno modo ex sola imaginatione nunciante laesionem, et sic insurgit aliquis motus irae et ad res irrationales et inanimatas. secundum similitudinem ipsius motus qui est in animalibus contra quodlibet nocivum. Alio modo ex ratione nunciante laesionem, et sicut philosophus dicit in secundo rethorice, nullo modo potest ira ad res insensibiles neque ad mortuos aptari, tum quia non dolent, quod maxime quae sunt irati in eis quibus irascuntur. tunc est quia non est vindicta ad eos cum eorum non sit iniuriam facere. Item nota quod sicut est quaedam iustitia vel iniustitia hominis ad semetipsum metaphorice loquendo sicut philosophus dicit in quinto ethico in quantum scilicet ratio regit irascibilem et concupiscibilem. Et hoc est homo dicitur de seipso vindictam facere, et per consequens sibi ipsi irasci, proprie autem et per se non convenit aliquem sibi irasci. Ad octavum scilicet de speciebus et gradibus irae. Require infra ubi agitur de tertio vitio capitali.

De causa effectiva ira. Dist. XXXII.

Deinde considerandum est de causa effectiva irae. Et circa hoc quaezuntur quatuor. Primo utrum motuum irae semper sit aliquid factum contra illum qui irascitur. Secundo, utrum sola parvipensio vel despectatio sit motuum irae. Tertio de causa irae ex parte irascentis. Quarto de causa irae ex parte eius contra quem aliquid irascitur. Ad primum, scilicet utrum semper irascitur quis propter aliquid quod contra se factum, dicendum quod sicut supra dictum est. Ira est appetitus nocendi alteri sub ratione iusti vindicativi. Vindicta autem locum non habet nisi ubi praecessit iniuria, nec iniuria omnino ad vindictam pronocat, sed illa sola quae ad eum pertinet qui vindictam quaerit. Sicut enim naturaliter nunquodque appetit proprium bonum, ita est naturaliter repellit proprium malum. Iniuria autem ab aliquo facta non pertinet ad aliquem nisi aliquid fecerit quod aliquo modo sit contra ipsum, unde sequitur. quod motuum irae alicuius semper sit aliquid contra ipsum factum. Ad secundum, scilicet utrum sola parvipensio vel despectatio sit motuum ad iram, dicendum quod omnes causae irae reducuntur ad parvipensionem. Sunt enim tres species parvipensionis, ut dicitur in 2. rethorice, scilicet despectus, Epyreismus, et impedimentum voluntatis implendae, et contumelia, et ad haec tria omnia motus irae reducuntur. Cuius ratio potest esse duplex. Prima est quia ira appetit nocementum alterius, in quantum habet rationem iusti vindicativi, et ideo intus quaerit vindictam in quantum non esse iusta, iusta autem vindicta non fit nisi de eo quod est iniuste factum, et ideo provocativum ad iram semper est aliquid sub ratione iniusti, unde dicit philosophus in 2. rethorice, quod si homines praeaverunt eos qui laeserunt esse iuste passos non irascuntur, non enim fit ira ad iustum. Contingit autem tripliciter nocementum inferri, scilicet ex ignorantia, ex passione, et electione. Tunc enim aliquis iniustum facit quod ex electione, vel ex industria vel certa malitia nocementum infert, ut dicitur in 5. ethico. Et ideo maxime irascimur contra illos quos putamus ex industria nobis

nocuisse, si enim putamus al quos, vel per ignorantiam vel ex passione nobis irascentibus iniuriam, vel non irascimur contra eos, vel mulominus, agere, aliquid ex ignorantia, vel ex passione dimittit rationem iniuriae, et est quodammodo provocativum misericordiae, et veniae. Illi autem qui ex industria nocementum inferunt, ex conceptu peccare videntur, et ideo contra eos maxime irascimur, unde philosophus dicit in 2. rethorice. quod his qui propter iram aliquid fecerunt, aut non irascuntur, aut minus irascuntur, non enim parvipensionem videntur egisse. Secunda ratio est quia parvipensio excellentiae hominis opponitur, quia enim homines putant nullo digna esse parvipendunt, ut dicitur in 2. rethorice, ex omnibus autem bonis nostris aliqua excellentiam quaerimus. Et idem quod quocumque nocementum nobis inferatur in quantum excellentiae derogat, ut ad parvipensionem pertinere. Ad tertium, scilicet utrum excellentia sit causa quare aliquis magis irascitur, dicendum quod contra iram in eo qui irascitur dupliciter accipi potest. Vno modo secundum habitum ad motum irae, et sic excellentia est causa ut aliquis de facili irascatur. Est enim motuum irae iniusta parvipensio ut dictum est. Constat autem quod quanto aliquis est excellentior, iniustus parvipenditur in hoc in quo excellit, et ideo illi qui sunt in aliqua excellentia maxime irascuntur si parvipenduntur, puta si diues parvipenditur in pecunia, et rethor in loquendo, et sic de alijs. Alio modo potest considerari causa irae in eo qui irascitur ex parte dispositionis quae in eo relinquitur ex tali motivo, manifestum est autem quod nihil movet ad iram nisi nocementum quod contristat. ea autem quae ad defectum pertinent maxime sunt contristantia, quia homines defectibus subiacentes facilius leduntur, et ista est causa quare homines qui sunt infirmi, vel in alijs defectibus facilius irascuntur, quia facilius contristantur. Ad quartum, scilicet utrum defectus alicuius sit causa quare contra ipsum facilius irascimur, dicendum quod sicut supra dictum est, indigna despectatio est maxime provocativa irae, defectus igitur, vel putas eius contra quem irascimur facit ad augmentum irae in quantum auget indignam despectationem. Sicut enim quanto aliquis est maior tanto indignus despicitur, ita quanto aliquis est minor tanto indignus despicitur, et ideo nobiles irascuntur si despiciantur a rusticis, et sapientes ab insipientibus, vel domini a servis: si vero putas vel defectus diminuat despectationem indignam, talis parvitas non auget, sed dimittit iram. Et hoc modo illi qui poenitent de iniurijs factis et confitentur se male fecisse, et humiliantur et veniam petunt, mitigant iram secundum illud Proverbia 15. Responso mollis frangit iram, in quantum scilicet tales videntur non despicere, sed magis magnipendere eos quibus se humiliant.

De effectibus ira. Dist. XXXIII.

Deinde considerandum est de effectibus irae. Et circa hoc quaezuntur quatuor. Primo utrum ira causet delectationem. Secundo utrum maxime causet feruorem in corpore. Tertio utrum maxime impediat usum rationis. Quarto utrum causet taciturnitatem. Ad primum scilicet utrum ira causet delectationem, dicendum quod sicut philosophus dicit in 7. ethico. Delectationes maxime sensibiles et corporales sunt medicinae quaedam contra tristitiam. Et ideo quanto per delectationem contra maiorem tristitiam vel anxietatem remedium praestatur, tanto delectatio percipitur, sicut patet quod quod aliquis sitit delectabilior sit ei potus. Manifestum est autem ex praedictis quod motus irae insurgit ex aliqua illata iniuria contristante. Cui quidem tristitiae remedium adhibetur per vindictam, et ideo ad praesentiam vindictae delectatio sequitur, et tanto maior quanto maior fuit tristitia. Si igitur vindicta fuerit praesens realiter sit perfecta delectatio quae totaliter excludit tristitiam, et per hoc quietat motum irae. Sed antequam vindicta sit praesens, realiter sit irascenti praesens dupliciter. Vno modo per spem, quia talis non irascitur, nisi sperans vindictam, sicut supra dictum est. Alio modo secundum certam cogitationem, videlicet concupiscenti est delectabile immorari in cogitatione eorum quae concupiscit, propter quod est et imaginationes somniorum sunt delectabiles, et ideo cum iratus multum in animo suo cogit de vindicta ex hoc delectatur, tamen delectatio non est perfecta quae tollat tristitiam, et per consequens iram. Ad secundum, scilicet utrum ira causet feruorem in corpore dicendum quod sicut dictum est, corporalis transmutio quae est in passionibus a se proportionatur motui appetitus. Manifestum est autem quod quilibet appetitus etiam naturalis fortius tendit in id quod est sibi contrarium si fuerit praesens, unde videmus quod aqua calefacta magis congelatur, quasi frigidus, vehementius in calidum agente, motus autem appetitus irae causatur ex aliqua iniuria illata, sicut ex quodam contrario iniacentem, et ideo appetitus potissime tendit ad repellendum iniuriam per appetitum vindictae, et ex hoc sequitur magna vehementia et impetuositas in motu irae et quia motus irae non est per modum retractionis cui proportionatur frigus, sed magis per modum infectionis cui proportionatur calor, consequenter fit motus irae caustivus

causatius cuiusdam feruoris sanguinis & spirituum circa cor. quod est instrumentum passionis animæ, & inde est quod propter magnā perturbationem cordis, q̄ est ira, maxime apparent in iratis indicia quędam in exterioribus membris. vt. n. Greg. dicit in. 5. mor. Ira lue stimulo accensum cor palpat, corpus tremat, lingua se præpendit, facies ignescit, exasperantur oculi, & nequaquam recognoscuntur noti, ore quidem clamorem format, sed sensus qd loquat̄ ignorat. Ad terciū. s. verū ira impediatur rationis vsū, dicendum, q̄ mens vel ratio hominis quamuis non vtatur organo corporali in proprio suo actu, tñ quia indiget ad suum actum quibusdam viribus sensitiuis, quorū actus impediuntur corpore perturbato. necesse est q̄ perturbationes corporales etiā iudicium rationis impediatur, sicut patet in ebrietate & somno: dictum est aut̄ q̄ ira maxime facit perturbationem corporalē circa cor, ita ē vt vsq; ad exteriora membra deriuetur. Vnde ira inter ceteras passiones manifestius impedit iudiciū rationis, s̄m illud psal. Cōturbatus est in ira oculus me⁹. Nec obstat q̄ ira est cū ratione vt dictum est, quia a ratione est principium irę quantum ad motum appetituum qui est in ira, sed perfectum iudicium rationis passio irę przoccupat quasi non perfecte rationem audiens propter commotionem caloris velociter impellentis q̄ est materialis in ira, & quātum ad hoc impedit iudicium rationis. non obstat et̄ qd dicit philosophus in 7. Ethic. q̄ iracundus nō est insidiator sed manifestus. manifestatio aut̄ dimittit ueretur si per iram impeditur iudiciū rationis, qui a iracundus non d̄ esse manifestus, quia manifeste operaretur, vel quia sibi manifestum sit quid facere debeat, sed quia manifeste operatur non querens aliquam occultationem, quod partim fit propter impedimentum rationis, quæ non pōt discernere quid sit occultandum & quid manifestandum, nec ēt excogitare occultandi vias, partim vero est ex ampliatione cordis quæ pertinet ad magnāmitatē quam facit ira, vnde & de magnanimo ita philosophus dicit in 3. Ethic. q̄ est manifestus oditor & amator, & manifeste dicit & operatur. Concupiscentia aut̄ d̄ esse latens & insidiosa, quia vt plurimum delectabilia quæ concupiscuntur habent turpitudinem quandam & mollicitē, in quibus homo vult latere. In his autem quæ sunt virilitatis & excellentię cuiusmodi sunt vindictę quærīt homo manifestus esse. Ad quartū. s. vtrum ira causet taciturnitatem. dicendum q̄ ita sicut iam dictum est & cum ratione est & impedit rationē, & ex vtraq; parte pōt taciturnitatem causare. Ex parte quidem rationis qñ iudicium rationis intm̄ viget q̄ si non cohibeat affectum ab inordinato appetitu vindictę, cohibet tñ linguam ab inordinata locutione: vñ Greg. dicit in quinto more. Aliquando ira perturbato aīo quasi ex iudicio silentium inducit, ex parte vero impediuntur rationis, quia sicut dictum est perturbatio irę vsque ad exteriora membra, producit, & maxime ad illa membra in quibus relictus expressus vestigiū cordis, sicut in oculis & in facie & in lingua, vñ dictum est lingua se præpendit, facies ignescit, exasperantur oculi. Pōt ergo esse tanta perturbatio irę q̄ oīno impediatur lingua ab vsu loquendi, & tunc sequitur taciturnitas. Item de ira require multa infra tertio libro. vbi agitur de tertio vitio capitali. De passione inuidiæ require in tertio libro. De mansuetudine require infra. Item de verecundia require infra.

De zelo. Dist. XXXIII.

DEinde considerandū est de zelo. Circa q̄ sciendū, quod zelus multipliciter accipitur in scriptura. Vno modo idē est quod inuidia, vñ. 1. Corin. 3. Cum sunt inter vos zelus & contentio nonne carnales estis, & s̄m hoīem ambulatis. Item zelus idē est quod imitatio, & zelare idem est qd imitari. Psal. Noli æmulari in malignantibus, neq; zelaueris facientes iniquitatē. Item zelus idem est quod amor. Sap. 1. Nolite zelare mortem in errore vitę vestrę, neq; acquiratis eam in operibus manuum vestrarū. Itē zelus d̄ intensus amor viri ad vxorem qui sustinere non pōt alium ad ipsam accedere. Inde vir d̄ zelotipus vel zelotes, & mulier ē d̄ zelotipa. vnde Eccl. 26. Dolor cordis & iustus mulier zelotipa. In muliere zelotipa flagellum lingue omnibus cōtās. Item zelus idem est qd æmulatio cum quis ea quæ bona sunt nititur æmulari, vnde qñ videt alium meliorem se dolet non de bonitate illius, sed quia ipse nō est ita bonus, & ideo quadam æmulatione sancta illum nititur imitari, vel ēt excedere, vnde Eccl. 5. 1. zelatus sum bonum & non confundar. A similitudine zeli id est amoris intensi qui est inter virum & vxorem dicuntur viri sancti zelare pro salute aīarū & pro honore diuino. Vñ zelus d̄ vehemens motus animi quo quis salutē aīarum feruenter desiderat & procurat & contra peccatores mouetur, pro eo q̄ contra aīas suas & honorem diuinum faciunt, vel salutem impediūt aliorū. Isto zelo motus Christus eiecit vendentes & emates de tēplo, sicut d̄ Ioan. 2. Et æmula-

riorum effudit æs, & mensas subuertit. Et sequitur. Recordati vero sunt discipuli eius, quia scriptū est, zelus domus tuę comedit me. Itē Moyses zelo Dei motus filios Israel qui fecerant & adorauerant vitulū constabilem occidit ex eis. 2. 3. milia, sicut d̄ Exo 32. Itē cum iratus esset dñs contra filios Israel quia fornicati erāt cū filiabus Moab, Phinees iram eius placauit, quia occidit illum impudentissimum, qui vidente Moyse & oī turba filiorū Israel intrauit ad scortum Madyanitem. vnde dixit dñs ad Moysen: Phinees auertit irā meā a filiis Israel, quia zelo meo commotus est contra ipsos vt non ipse delerem filios Israel in zelo. iccirco loquere ad eū: ecce do ei pacem federis mei, & erit tam illi q̄ semini illius pactum sacerdotij sempiternum, quia zelatus est p̄ Deo suo. Itē Helyas zelo occidit prophetas Baal. 4. regum. 19. & dixit: zelo zelatus sum pro dño Deo quia dereliquisti Deum filij Israel. Item Hyeu rex Israel ex zelo fecit occidi septuaginta filios Achab. Et sequit̄. Dixit Hyeu ad Ionadab veni mecum & vide zelum meum pro dño. Nota bene historiam. Itē psalmus. Tabescere me fecit zelus meus, quia obliuisti verba tua inimici mei. Ex præmissis aduerte q̄ ex zelo debent corripī peccatores, quasi flagello de funiculis, id est leuior i pœna, si speratur eorū correctio, si aut̄ non possit eos corripere, quia forte potentes sunt, vel quia multitudo est in crimine, vel non speratur eorum correctio, non restat nisi dolere & lugere. Ideo dicebat psalmus. Tabescere me fecit &c. Si aut̄ imminet subuersio fidei vel scādalum plurimorum, exterminandi sunt impij, ne totum corpus ecclesię corrumpatur, sicut patet in exemplis præmissis. Cauendum est aut̄ ne zelo sancto amantudo iracundię vel odij misceatur, id est ne homo puniat vel corripiat ex furore iracundię non amore iustitię. Ideo Iaco. 3. Si zelum amarum habetis, & contentiones sunt in cordibus vris nolite gloriari. Sciendum est et̄ q̄ Deus zelare d̄ & zelotes, quia videlicet facit aīę spūaliter quæ solet hō zelotipus facere circa vxorem, visitat. n. conuersantem, id est circūspicit & considerat vias eius, audire vult verba, videre facta, inquirere affectiones. scire intentiones. vñ Sap. 1. Qui loquitur iniqua non pōt latere, nec p̄terire illum corripiens iudicium. In cogitationibus enim impij, interrogatio erit, sermonū aut̄ illi⁹ auditio ad Deū veniet, qm̄ auris zeli audit oīa. Itē excitat negligētē Zac. 1. Hęc dicit dñs, zelatus sum Hierusalem & Syon zelo magno. Sequitur. Reuertat in Hierusalē in misericordijs, & domus mea edificabitur in ea. Itē Zach. 8. zelatus sum Syon zelo magno, reuertus sum ad Syon habitabo in medio Hierusalem ciuitas veritatis. Item corripit delinquentes. Sopho. 1. In igne zeli mei deuorabit oīs terra. Itē Exo. 10. Ego sū dñs Deus tuus fortis zelotes, visitas iniquitatē patrū in filios in tertiā, & quartā generationē & faciens misericordiā in milia his qui diligunt me. Item suscipit reuertentē Hiere. 3. Fornicata es cū amatoribus multis, tñ reuertere ad me dicit dñs, ego suscipiam te. Item deserit cōtemnentem. Eze. 6. auferetur zelus meus a te. Item prouer. 6. zelus & furor viri non parcat in die vindictę, nec acquiescet cuiusq̄ precibus, nec accipiet pro redemptione dona. De verecundia require infra 3. lib. vbi agitur de filiabus inanis glorię.

LIBRI I. PARS II.

De lege aeterna. Dist. 1.

OSTQVAM dictum est de principijs intrinsicis & actū humanorum, ordine consequenti considerandum est de principijs extrinsecis. Principium extrinsecū iuclinans ad malum est diabolus, de cuius tentatione dicemus infra in principio tertij libri. Principium aut̄ extrinsecum mouens ad bonum est Deus, q̄ nos instruit per legem, & adiuuat per gratiā & virtutes & alia virtutibus adiūcta. s. dona. beatitudinis, & fructus. Ideo de his oībus per ordinem est agendum. Primo quidē de lege. Secundo de grā. Tertio de virtutibus. Quarto de donis &c. Primo itaq; considerandum est de lege ęterna. Secūdo de lege naturali. Tertio de lege humana. Quarto de lege diuina. Quinto de occasio ne verborum Apostoli Ro. 7. video aliam legem in membris meis &c. dicendum est de lege peccati. De lege aeterna consideranda sunt quinq; Primo q̄ sit. Secundo quid sit. Tertio q̄ eius notio omnibus est impressa. Quarto quod omnes aliz leges deriuantur ab ea. Quinto quod ei subduntur omnia. Circa primū sciendum quod lex nihil aliud est q̄ dictamen practicę rationis in principe qui gubernat aliquam communitatem perfectam. Manifestum autem est qd supposito quod mundus diuina prouidentia

videntia regatur, scilicet quod tota cōitas vniuersi gubernatur diuina ratione, & ideo ipsa ratio gubernationis rerum in Deo sicut in principe vniuersitatis existens legis habet rationem, & quia diuina ratio nihil concipit ex tpe, sed habet eternum conceptum vt dicit Prover. 8. inde est qd hmōi legem oportet dicere eternam. Licet aut ab eterno non fuerint creaturæ quibus lex æterna posset imponi, tñ ea quæ in seipsis non sunt, apud Deū existunt inquantum sunt ab ipso præcognita & præordinata, sicut illud Corin. 3. Qui vocat ea quæ non sunt tanq̄ ea quæ sunt. Sic igitur æternæ diuinæ legis conceptus habet rōnē legis æternæ, sicut qd a Deo ordinatur ad gubernationē rerum ab ipso præcognitarum. Circa secundum, scilicet quid sit lex æterna. dicendum sicut Aug. in primo de libero arbitrio. Lex æterna est summa ratio cui semper obtemperandum est. Ad cuius evidentiam sciendum est, qd sicut in quolibet artifice præexistit ratio eorum quæ constituuntur per arte. ita et in quolibet gubernante oportet qd præsit ratio ordinis eorū quæ agenda sunt per eos qui gubernationi subduntur, & sicut ratio rerum sciendarum p arte vocatur ars vel exemplar rerum artificiatum, ita et ratio gubernantis actus subditorum rationem legis obtinet: obseruatis alijs quæ sunt de legis ratione. Deus aut per suam sapientiam conditor est vniuersarum naturarum ad quas comparatur, sicut artifex ad artificiatam, & et gubernator oīum actū & motiōū quæ inueniuntur in oībus creaturis, vnde sicut ratio diuinæ sapientie in quantum per eam cuncta sunt creata habet rationē artis vel exemplaris vel ideæ, ita ratio diuinæ sapientie mouentis oīa ad debitum suum obtinet rōnem legis, sicut hoc lex æterna nihil aliud est qd rō diuinæ sapientie, sicut qd est directiō omnium actuum & motiōum, hæc autem ratio diuinæ sapientie est vna, & ideo lex est vna, rationes vero idæales sunt plures in Deo sicut dicit Aug. li. 83. quæstionū, quia fecit Deus singula p prijs rōnibus, rōnē. n. idæales respiciunt proprias naturas singularū rerū, & ideo in eis inueniuntur quædam distinctio & pluralitas sicut in diuersos respectos ad res, sed lex dicitur directiua actuum in ordine ad bonum cōmune aut quæ in seipsis sunt diuersa considerantur vt vni sicut ordinantur ad aliud cōmune, & ideo lex æterna est vna quæ est ratio huius ordinis. Circa tertium. sicut notio legis æternæ est nobis impressa. Sciendum qd aliquid potest cognosci dupliciter. Vno modo in seipso, alio modo in suo effectu, in quo aliqua similitudo eius inuenitur, sicut aliquis non videns solem in sua substantia cognoscit ipsum in sua irradiatione. Sic igitur dicendum, qd legem æternam nullus potest cognoscere secundū qd in se ipsa est, nisi solū beati qui Deum videt per essentiam, sed oīs creatura rationalis cognoscit ipsam secundum aliquam eius irradiationē vel maiorem, vel minorem. oīs enim cognitio veritatis est quædam irradiatio & participatio legis æternæ quæ est veritas incommutabilis. vt Aug. dicit in li. de vera et f. veritatem aut oēs cognoscunt aliquantulum, aut vobis quantum ad principia cōia legis naturalis, in alijs vero quidam plus & quidam minus participant de cognitione veritatis, & secundū hoc et plus, vel minus cognoscunt legem æternam. Illa qui dicitur quæ Dei sunt a nobis cognosci non potest secundū se, sicut dicit Apostol. 1. Corin. 2. Quæ sunt Dei nemo nouit nisi spūs Dei. sed tñ in effectibus suis nobis manifestant secundū illud Ro. 1. Inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur. Nec totaliter potest nobis manifestari lex æterna p suos effectus, & ideo non oportet qd quicūq; cognoscit eam, cognoscat totū ordinē rerū, in quo sunt oīa ordinatissima, propter qd dicit Aug. in lib. de vera et f. Lex æterna est de qua hoīes iudicare non potest. Sciendum tñ qd iudicare de aliquo potest intelligi dupliciter. Vno modo sicut vis cognitiua iudicat de proprio obiecto, secundū illud Iob. 12. Nonne auris verba diiudicat, & fauces comedentis saporem, & secundum istū modum iudicii, philosophus dicit qd vnusquisq; bene iudicat quæ cognoscit, iudicando scilicet an sit verum quod proposuit. Alio modo secundum qd superior iudicat de inferiori quodam pratico iudicio. an. sita debeat esse vel non ita, & sic nullus potest iudicare de re æterna. Circa quartum. sicut oīs lex a lege æterna deriuatur, dicendum qd importat rōnē quandā directiua actū ad finē, in oībus aut mouentibus ordinatis oportet qd virtus secundū mouentis deriuatur a virtute præmouentis, quia mouens secundum non mouet nisi inquantum mouetur a primo, vnde & in oībus gubernantibus idem videmus, qd ratio gubernationis a primo gubernante ad secundos deriuatur, sicut ratio eorum quæ agenda sunt in ciuitate deriuatur a rege per præceptum in inferiores administratores, & in artificialibus etiā ratio artificialiū actuum deriuatur ab architectore ad inferiores artifices qui manu operantur. Cū igitur lex æterna sit rō gubernationis in supremo gubernante, necesse est qd oēs rōnes gubernationis, quæ sunt in inferioribus gubernationibus a lege æterna deriuentur, hmōi aut rōnes in-

feriorū gubernationū sunt quæcūq; aliæ leges præter legem æternam, vnde oēs dicuntur leges in quantum participat de rōne recta, & propter hoc Aug. dicit in primo de libero arbitrio. qd in tpali lege nihil est iustum ac legitimum qd non ex æterna hoīes sibi demauerint. Circa quintum. sicut vniuersa oīa æternæ legis subduntur dicendum est, qd duplex est modus quo aliquid subditur legi. Vno modo in quantum participat lex æterna per modū cognitionis. Alio modo per modū actionis & passionis in quantum participat per modum interioris motiū principij, & hoc secundum modo subduntur legi æternæ irrationalis creaturæ, sed quia rationalis natura cum eo quod est cōmune cibus creaturis habet aliquid sibi proprium in quantum est rationalis, id secundū vtrumq; modū legi æternæ subditur quæ & notationē legis æternæ aliquo modo habet, & iterum vni cuiq; rōnali creaturæ inest rōnalis inclinatio ad id quod est consonū legi æternæ. Sumus enim innati ad habendum virtutes, vt dicitur in 2. Ethic. vterq; tñ modus imperfectus quidem est, vt quodammodo corruptus in malis, in quibus & inclinatio naturalis ad quæ virtutē deprauat per habitum vitiosum, & iterum naturalis cognitio boni in eis obtinebatur per passionis & habitus peccatorū, in bonis aut vterq; modus inuenitur perfectior, quia & supra cognitionē naturalem boni superadditur eis cognitio fidei & sapientie, & supra naturalem inclinationē ad bonum superadditur eis interioris motiū græ & virtutis: sic igitur boni perfecti subduntur legi æternæ tanquam semper secundum eā agentes, mali aut subduntur quædem legi æternæ, sed imperfecte cognoscunt & imperfecte inclinatur ad bonū, sed quantum deficit ex parte actionis suppletur ex parte passionis, prout scilicet intantum patiuntur qd lex æterna dicat de eis in quantum deficient facere quod legi æternæ conuenit. vñ Aug. dicit in primo de libero arbitrio. Iustos sub æterna lege agere existimo, & in lib. de cathetizandis rudibus dicit. Quia Deus ex iusta miseria aīarū se deserentium, & conuenientissimis legibus inferiores partes creaturæ suæ nouit ornare. Illud aut verbū Apostoli ad Gal. 3. Si spūs ducimini non estis sub lege. potest intelligi dupliciter. Vno modo vt esse sub lege intelligat ille qui nolens obligationem legis subditur quasi cuidam ponderi, vnde glosa ibidem dicit qd sub lege est qui timore supplicij quod lex minatur non amore iustitie a malo opere abstinet, & hoc modo spūales viri non sunt sub lege, quia per charitatē quæ spiritu sancto cordibus eorum infundit voluntarie id quod legis est implent. Alio modo potest et intelligi in quantum hominis opera qui spū sancto agitur magis dicuntur esse opera, vñ cū spūs sctus non sit sub lege, sicut nec filius, sequitur qd hmōi opera in quantum sunt spiritu sancti non sint sub lege, & huic attestatur qd Apostolus dicit. 2. Corin. 3. Vbi spūs dñi ibi libertas. Itē prudentia carnis non potest subici legi Dei ex parte actionis, quia inclinatur ad actiones contrarias legi Dei propter quod dicit Apostol. Ro. 8. Prudentia carnis inimica est Deo, legi enim Dei non est subiecta, subicitur tñ legi Dei ex parte passionis, quia meretur pati penam secundum legem diuinæ iustitie, nihilominus tñ in nullo homine ita prudentia carnis dominatur qd totū bonū nature corrūpat, & ideo remanet in hoīe inclinatio ad agenda ea quæ sunt legis æternæ, peccatum. n. non tollit totū bonum naturæ.

De lege naturali. Dist. II.

DEinde considerandū est de lege naturali. Circa quam consideranda sunt septem. Primo an sit aliqua lex naturalis. Secundo quid sit lex naturalis. Tertio quæ sunt præcepta legis naturalis. Quarto vtrum omnes actus virtutis sint de lege naturali. Quinto vtrum lex naturalis vna sit apud omnes. Sexto vtrum sit mutabilis. Septimo vtrum possit a mente hominis aboleri. Circa primum dicendum quod cum lex sit regula & mensura vt dictum est dupliciter potest esse in aliquo. Vno modo sicut in regulante & mensurante. Alio modo sicut in regulato & mensurato, quia in quantum participat aliquid de regula & mensura sic regulatur, & mensuratur, vnde cum oīa quæ diuinæ prudentie subduntur a lege æterna regulentur & mensurentur, manifestum est quod omnia participant aliquantulum legem æternam, in quantum scilicet ex impressione eius habent inclinationes in proprios actus & fines. Inter cetera autem & rationalis creatura excellentior quodammodo diuinæ prouidentie subiacer, in quantum & ipsa sit prouidentie particeps sibi ipsi & alijs prouidens, vnde & in ipsa participatur ratio æterna per quam habet naturalem inclinationem ad debitum actum & finem, & talis participatio legis æternæ in rationali creatura lex naturalis dicitur, vñ cū Plal. dixisset. Sacrificate sacrificium, iustitiam quasi quibusdam quærentibus quæ sint iustitie opera, subiungit, multi dicunt quis ostendit nobis bona? cui quæstioni, respondens dicit, signatum est super nos lumen vultus tui dñe, quasi lumen naturalis rationis quod deserimus quid sit bonum & malum quod pertinet ad naturalem legem nihil aliud sit quam impressio

presio diuine luminis in nobis. Vnde patet quod lex naturalis nihil aliud est quam participatio legis æternæ in rationali creatura. Vnde supra illud Ro. 2. Cum gentes quæ legem non habent naturaliter ea quæ legis sunt faciunt, dicit glossa, & si non habet legem scriptam habent tamen legem naturalem, qua quis intelligit & sibi conscius est quid bonum, & quid malum. Vnde patet quod lex naturalis nihil aliud est quam quædam participatio legis æternæ in rationali creatura, hæc autem participatio legis æternæ est et in creaturis irrationabilibus suo modo. Sed differenter est in creaturis rationabilibus & irrationabilibus: in creaturis rationabilibus participat rationabiliter, & intellectualiter, nam sicut omnis rationatio deriuatur a principio naturaliter notis, & omnis appetitus eorum quod sunt ad finem ab appetitu finis ultimi deriuatur, sic et oportet quod prima directio actuum nostrorum in finem fiat per legem naturalem, vnde participatio legis æternæ in rationali creatura proprie lex vocatur. In creatura autem irrationali non participatur rationabiliter, quia solo appetitu naturali agit propter finem, vnde non potest dici lex nisi per similitudinem. Circa secundum. scilicet quid sit lex naturalis, vtrum scilicet sit habitus. dicendum quod aliquod potest dici esse habitus dupliciter. Vno modo proprie & essentialiter, & sic lex naturalis non est habitus: dictum est enim, quod lex naturalis est aliquid per rationem constitutum, sicut & propositio est quoddam opus rationis, non est autem idem quod quis agit & quo quis agit. aliquis enim per habitum grammatice agit orationem congruam, cum igitur habitus sit, quo quis agit, non potest esse quod lex aliqua sit habitus proprie & essentialiter. Alio modo potest dici habitus id quod habitu tenetur, sicut de fides id quod fide tenetur, & in hoc modo quia precepta legis naturalis quæque; considerantur in actu a ratione, quæque; autem sunt in ea habitualiter tamen, & hunc modum potest dici quod lex naturalis sit habitus, sicut et principia indemonstrabilia in speculatiuis non sunt ipsæ habitus principiorum, sed sunt principia quorum est habitus. Cum autem dicit philosophus. 2. Ethic. quod in anima sunt tria scilicet habitus potentiarum, & passionem, enumerat tamen illa quæ sunt principia actuum humanorum, quia intendit ibi inuestigare genus virtutis. Manifestum est autem quod virtus est quoddam principium actus, præter hæc autem tria sunt quædam alia in anima sicut actus quidam, ut velle est in volente, & etiam cognita sunt in cognoscente, & proprietates naturales autem insunt ei, ut immortalitas, & homini. Ad Tertium. scilicet de præceptis legis naturalis. dicendum, quod præcepta legis naturalis hoc modo se habent ad rationem practicam sicut principia prima demonstrationum se habent ad rationem speculatiuam, vtraque; enim sunt quædam principia per se nota. Dicitur autem aliquid per se notum dupliciter. Vno modo scilicet per se notum quod ad nos. Secundum se quidem qualibet propositio dicitur per se nota cuius prædicatum est de ratione subiecti. contingit tamen quod ignorantia definitionem subiecti talis propositio non esset per se nota: sicut ista propositio. homo est animal rationale. est per se nota scilicet sui naturæ. quia qui dicit hominem dicit rationale, & tamen ignorat quid sit homo: hæc propositio non est per se nota. & inde est quod Boetius dicit in libro de dogmatibus. Quædam sunt dignitates, vel propositiones per se notæ cõiter omnibus: & homini sunt illæ propositiones quarum termini sunt omnibus noti. ut omne totum est maius sua parte, & qui vni & eidem sunt æqualia, sibi inuicem sunt æqualia. Quædam vero propositiones sunt per se notæ solis sapientibus qui terminos propositionum intelligunt quod significant, sicut intelligent quod Angelus non est corpus, per se notum est quod non est circumscriptum in loco, quod non est manifestum rudibus quod hoc non capiunt. In his autem quæ in apprehensione omnium cadunt quidam ordo inuenitur. Nam illud quod primo cadit in apprehensione eius ens: cuius intellectus includit in omnibus quæcumque; quæ apprehendit. & id primum principium indemonstrabile est, quod non est simul affirmare & negare, quod fundatur supra rationem entis & non entis, & super hoc principio omnia alia fundantur. ut dicitur in 4. Meth. Sicut autem ens est primum quod cadit in apprehensione simpliciter. ita bonum est primum quod cadit in apprehensione practice rationis quæ ordinatur ad opus. Omne enim agens agit propter finem qui habet rationem boni, & ideo primum principium in ratione practica est quod fundatur supra rationem boni, quæ est bonum quod omnia appetunt. Hoc est ergo preceptum legis quod bonum est prosequendum & faciendum, & malum vitandum, & super hoc fundatur omnia alia precepta legis naturæ, ut scilicet omnia alia facienda vel vitanda pertineant ad precepta legis naturæ, quod ratio practica naturaliter apprehendit esse bona humana, quia vero bonum habet rationem finis, malum autem rationem contrarij. Inde est quod omnia illa ad quæ habet naturalem inclinationem ratio naturaliter apprehendit vt bona, & per consequens in opere prosequenda, & contraria eorum vt mala vitanda. Secundum igitur ordinem inclinationum naturalium est ordo preceptorum legis naturæ. Inest enim primo inclinatio homini ad bonum scilicet naturam in qua

cõicit cum omnibus substantijs, prout scilicet qualibet substantia appetit conseruationem sui esse scilicet naturam, & scilicet hanc inclinationem pertinentem ad legem naturalem ea per quæ vita hominis conseruatur & contrarium impeditur. Secundo inest homini inclinatio ad aliqua magis specialia scilicet naturam in quo cõicit cum ceteris animalibus, & scilicet hoc dicuntur ea esse de lege naturali, quæ natura omnia animalia docuit, vt est coniunctio matris & semina, & educatio liberorum & similia. Tertio modo inest homini inclinatio ad bonum secundum naturam rationis quæ est sibi propria, sicut homo habet naturalem inclinationem ad hoc quod veritatem cognoscat de Deo, & ad hoc quod in societate viuatur, & secundum hoc ad legem naturalem pertinent ea quæ ad huiusmodi inclinationem spectant, vt pote quod homo ignorantiam vitet, quod alios non offendant cum quibus debet conuersari, & cetera huiusmodi quæ ad hoc spectant. Circa quartum. scilicet vtrum omnes actus virtutis sint de lege naturæ. Sciendum quod de actibus virtutis dupliciter loqui possumus. Vno modo in quantum sunt virtuosus. Alio modo in quantum sunt tales actus in proprijs speciebus considerati. Si igitur loquamur de actibus virtutum in quantum sunt virtuosus, sic omnes actus virtuosus pertinent ad legem naturæ. Dicitur enim quod ad legem naturæ pertinet omne illud ad quod homo inclinatur secundum suam naturam. Inclinator autem vnusquodque; naturaliter ad operationem sibi conuenientem secundum suam formam, sicut ignis ad calefaciendum, vnde cum anima rationalis sit propria forma hominis naturalis inclinatio inest cuiuslibet homini ad hoc quod agat scilicet rationem, & hoc est agere secundum virtutem. Vnde secundum Bernardum. actus omnes virtutum sunt de lege naturæ. Dicit enim hoc naturaliter vnusquisque; propria ratio vt virtuose agat. Sed si loquamur de actibus virtuosus secundum seipsum, prout scilicet in proprijs speciebus considerantur, sic non omnes actus virtuosus sunt de lege naturæ. Multa enim secundum virtutem fiunt, ad quæ natura non primo inclinatur, sed per rationem inclinationem vel inquisitionem ea homines adinueniunt quasi utilia ad bene viuendum. Circa quintum. scilicet vtrum lex naturalis sit vna apud omnes. Sciendum quod ad legem naturæ pertinet ea ad quæ homo naturaliter inclinatur. Inter quæ homini proprium est vt inclinatur ad agendum secundum rationem. Ad rationem autem pertinet ex omnibus ad propria procedere, vt patet ex primo philosophi. Aliter tamen circa hoc se habet ratio speculatiua, & aliter ratio practica. Circa enim ratio speculatiua precipue negociatur circa necessaria, quæ impossibile est aliter se habere, absque; aliquo defectu inuenitur veritas in conclusionibus proprijs sicut & in principijs omnibus. Sed ratio practica negociatur circa contingentia, in quibus sunt operationes humane, & ideo si in omnibus sit aliqua necessitas, quæ magis ad propria descenditur, tanto veritas inuenitur defectus. Sic igitur in speculatiuis est eadem veritas apud omnes tamen in principijs quæ in conclusionibus, licet veritas non apud omnes cognoscatur in conclusionibus, sed solum in principijs, quæ dicuntur omnes conceptiones. In operatiuis autem non est eadem veritas vel rectitudo practice apud omnes quantum ad omnia, & apud illos ad quos est eadem rectitudo, in proprijs non est æqualiter omnibus nota. Sic igitur patet quod quantum ad omnia principia rationis siue speculatiue siue practice est eadem veritas siue rectitudo apud omnes & æqualiter nota. quantum vero ad proprias conclusiones rationis speculatiue est eadem veritas. Apud omnes. n. verum est quod triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis, quamuis hoc non sit omnibus notum. Sed tamen ad proprias conclusiones rationis practice nec est eadem veritas siue rectitudo apud omnes, nec est apud quos est eadem æqualiter nota. Apud omnes. n. hoc rectum est & verum vt scilicet rationem agatur, ex hoc autem principio sequitur quasi conclusio propria quod deposita reddam, & quidem vt in pluribus verum est, sed potest in aliquo casu contingere quod sit damnosum, & per consequens irrationale si deposita reddam. Puta si aliquis petat ad impugnandum patriam, & hoc tanto magis inuenitur deficere quanto magis ad particularia descenditur, puta si dicatur quod deposita reddam cum tali cautione vel materia tali. Quanto enim plures conditiones particulares opponuntur, tanto pluribus modis poterit deficere, vt si non rectum vel in reddendo vel in non reddendo. Sic igitur dicendum est quod lex naturæ quantum ad prima principia communia est eadem apud omnes & scilicet rectitudinem & scilicet notitiam, sed quantum ad principia quæ sunt quasi conclusiones principiorum conuertitur. Esse autem apud omnes vt in pluribus & scilicet rectitudinem & scilicet notitiam, sed vt in paucioribus potest deficere & quantum ad rectitudinem propter aliqua particularia impedimenta, sicut et vere generabiles & corruptibiles deficient vt in paucioribus propter impedimenta, & et quantum ad notitiam, & hoc propter hoc quod aliqui habent deprauatam rationem ex passione seu ex mala consuetudine. seu ex mala habitudine naturæ, sicut apud germanos olim latrocinium non reputabatur iniquum,

quod, cum tunc sit expressum contra legem naturam, ut refert Iulius Cæsar in libro de bello gallico. Circa sextum. scilicet verum lex naturam possit mutari. Sciendum quod lex naturalis potest intelligi mutari dupliciter. Vno modo per hoc quod aliquid ei addatur, & sic nihil prohibet legem naturalem mutari. Multa enim super legem naturalem super addita sunt ad humanam vitam vitia tam per legem diuinam quam per leges humanas. Alio modo intelligitur mutatio legis naturalis per modum subtractionis, ut scilicet aliquid definat esse de lege naturali quod prius fuit contra legem naturalem, sic quantum ad prima principia legis naturam lex naturam omnino est immutabilis, quantum autem ad secunda precepta que diximus esse quasi quasdam proprias conclusiones propinquas primis principijs, sic lex naturalis non immutatur quia ut in pluribus rectum sit semper per quod lex naturalis habet. Potest tamen immutari in aliquo particulari & in paucioribus propter aliquas spirituales causas impediens obseruantiam talium preceptorum ut dictum est. vnde cum super illud Eccl. 17. addidit eis disciplinam & legem vitam, dicit glossa legem legem quantum ad correctionem naturalem scribi noluit. Dicimus quod lex scripta debet esse data ad correctionem legis naturam, vel quia per legem scriptam suppletur est quod legi naturam deerat, vel quia lex naturam in aliquorum cordibus quantum ad aliqua corrupta erat, intantum ut restimarent bona que naturaliter sunt mala. & talis corruptio correctione indigebat. Item contra ius vel legem naturam & occisio innocentis, similiter adulterium & furtum, que tamen videnter esse mutata a Deo, puta quando Deus precepit Abraham ut occideret filium innocentem Gen. 22. Et quando precepit Iudæis ut mutata vasa ægyptiorum surriperent Exo. 12. Et quando precepit Osee ut uxorem fornicariam acciperet Osee. 1. Sed sciendum quod quia naturali morte moriuntur omnes ceteri tam nocentes quam innocentes, quia quidem naturalis mors diuina potestate inducitur pro peccato originali, & illud. 1. Reg. 2. Dominus mortificat & viuificat. Ideo absque aliqua iniustitia & mandato Dei potest infligi mors homini vel nocenti vel innocenti. Similiter & adulterium est concubitus cum uxore aliena, quicquid est ei deputata & legem diuinam traditam, vnde ad quemcumque mulierem aliquis accedat ex mandato diuino non est adulterium nec fornicatio. Eadem ratio est de furto, quod est acceptio rei alienæ, quicquid enim accepit ex mandato Dei qui est dominus vniuersorum, non accepit absque voluntate domini, quod est furari, nec solum in rebus humanis quicquid a Deo mandatur hoc ipso esse debitum, sed et in rebus naturalibus quicquid a Deo fit est quodammodo naturale. Item sicut dicit Isidorus in Ethicis. cõis omniũ possessio & vna libertas est de iure naturali, hæc autem videmus esse mutata per leges humanas. Sed sciendum, quod aliquid debet esse de iure naturali dupliciter. Vno modo quia ad hoc natura inelinat, sicut non est iniuriam alteri faciendam. Alio modo quia natura non induxit contrarium, sicut possemus dicere quod hominem esse nudum est de iure naturali, quia natura non dedit ei vestitum, sed ars adiuuenit. Et hoc modo omnis omniũ possessio & omniũ vna libertas debet esse de iure naturali, quia. scilicet distinctio possessionum, & seruitus non sunt inducuntur a natura: sed per hominum rationem ad utilitatem humanam vitam. & sic in hoc lex naturam non est mutata nisi per additionem. Circa septimum. scilicet verum lex naturam possit de lege hominum aboleri. Dicendum quod sicut dictum est ad legem naturalem pertinent, primo quidem quedam precepta cõmissa que sunt omnibus nota. Quedam autem secundaria precepta magis propria: que sunt quasi conclusiones propinquas principijs. Quantum ergo ad illa principia omnia lex naturalis nullo modo potest a cordibus hominum deleri in vniuersali: deleritur tamen in particulari operabili, & semper non impeditur applicare cõe principium ad particulare operabile propter concupiscentiam, vel aliquam aliam passionem. Quantum vero ad alia precepta secundaria potest lex naturalis deleri de cordibus hominum, vel propter persuasiones malas: eo modo quo etiam in speculatiuis erroribus contingunt circa conclusiones necessarias, vel etiam propter consuetudines, & habitus corruptos sicut a pud quosdam non reputantur latrocinia peccata, vel et vitia contra naturam, ut et Apostolus dicit Ro. 1.

De lege humana. Dist. III.

DEinde considerandum est de lege humana. Circa quam consideranda sunt quinque. Primo verum sit aliqua lex humana vel esse debeat. Secundo de utilitate eius. Tertio de origine eius. Quarto de qualitate. Quinto de diuisione eius. Circa primum sciendum, quod sicut dictum est, lex est quoddam dictamen practice rationis. Similis autem processus esse inuenitur rationi practice & speculatiue, vtraque enim ex quibusdam principijs ad quasdam conclusiones procedit. Secundum hoc ergo dicendum est, quod sicut in ratione speculatiua ex principijs & demonstrabilibus naturaliter cognitis producuntur conclusiones diuersarum scientiarum, quantum cognitio non est nobis naturaliter indita, sed per industriam rationis inuenta, ita et ex preceptis legis naturalis qua

si ex quibusdam principijs cõisibus & demonstrabilibus, necesse est quod ratio humana procedat ad aliqua particularia magis disponenda, & istæ particulares dispositiones adiuuentur & rationem humanam dicuntur leges humane, seruatis alijs conditionibus que pertinent ad rationem legis. Vnde & Tullius dicit in sua rethorica, quod initium iuris est a natura profectum. Deinde quedam in consuetudinem ex utilitate rationis venerunt, & postea res, & a natura profectas & in consuetudinem prolatas, legum metus & religio sapit. Circa secundum. scilicet verum vitale fuit aliquas leges humanas institui. Sciendum quod homini naturaliter inest quedam aptitudo ad virtutem, sed ipsa virtutis perfectio necesse est quod homini adueniat per aliquam disciplinam. sicut et videmus quod per aliquam industriam subuenitur homini in suis necessitatibus, puta in cibo & vestitu, quorum initia quedam habet a natura. scilicet rationem & manus, non autem ipsum complementum, sicut cetera animalia, quibus natura dedit sufficienter tegumentum & cibum. Ad hanc autem disciplinam non defacili inuenitur homo sibi sufficiens, quia defectio virtutis precipue consistit in retrahendo hominem ab indebitis delectationibus, ad quas precipue homines sunt proni, & maxime iuuenes, circa quos efficacior est disciplina, & ideo oportet, quod homini disciplinam per quam ad virtutem perueniatur, homines ab alio forciantur. Et quidem quantum ad illos iuuenes qui sunt proni ad actus virtutum ex bona dispositione naturam, vel consuetudine vel magis diuino munere sufficit disciplina paterna que est per monitiones. Sed quia inueniuntur quidam patrum ad vitia proni, qui enim verbis de facili moueri non possunt, necessarium fuit ut per vim & metum cohiberentur a malo, ut saltem sic malefacere desisterent & alij quiete vitam redderent, & ipsi tandem per homini consuetudinem ad hoc producerentur quod voluntarie facerent que prius metu implebant, & sic fierent virtuosus. Homini autem disciplina cogens metu pena est disciplina legum, vnde necessarium fuit ad pacem hominum & virtutem ut leges ponerentur, quia sicut philosophus dicit in 1. politice. sicut homo si sit perfectus virtute est optimum animalium, sic si sit seperatus a lege & iustitia est pessimum omnium, quia homo habet arma rationis ad expellendas concupiscentias & iras que non habent alia animalia, & Isidorus in lib. Ethic. factæ sunt leges ut earum metu humana coerceatur audacia, tutaque sit inter improbos innocentia & in ipsis improbis supplicio refrenetur nocentia factas. Quidam enim bene dispositi sunt quam melius inducuntur ad virtutem monitionibus voluntarijs que coactione, sed quidam male dispositi non ducuntur ad virtutem nisi cogantur. Præterea sicut dicit philosophus in 2. Retho. Melius est omnia ordinari lege que dimittere iudicium arbitrio, & hoc propter tria. Primo quidem quia facilius est inuenire paucos sapientes qui sufficiunt ad rectas leges ponendas que multos qui requirerentur ad recte iudicandum de singulis. Secundo quia illi qui leges ponunt ex multo tempore considerant quid lege ferendum sit, sed iudicia de singulis factis sunt ex causis subito exortis, facilius autem ex multis consideratis potest homo videre quid rectum sit que solo ex aliquo vno facto. Tertio quia legistatores iudicant in vniuersali, & de futuris, sed homines iudicij prædentes iudicant de presentibus, ad que afficiuntur amore vel odio aut aliqua cupiditate, & sic eorum deprauatur iudiciu. Quia igitur iustitia animata iudicis non in multis inuenitur, & quia flexibilis est, ideo necessarium fuit ut in quibuscumque est possibile legem determinare quid iudicandum sit, & paucissima hominum arbitrio committitur. Circa tertium. scilicet verum omnis lex humana deriuatur a lege naturali, dicitur est, quod sicut dicit Augustinus in 1. de libero arbitrio. Non vult esse lex que iustitia non fuerit, vnde in quantum habet de iustitia intantum habet de virtute legis, in rebus autem humanis debet aliquid esse iustum ex eo quod est rectum secundum regulam rationis. rationis autem prima regula est lex naturam. Vnde omnis lex humanitus posita intantum habet de ratione legis, in quantum a lege naturam deriuatur, si vero in aliquo a lege naturali discordet, ita non erit lex, sed legis corruptio. Sed sciendum est quod a lege naturali dupliciter potest aliquid deriuari. Vno modo sicut conclusiones ex principijs. Alio modo sicut determinationes quedam aliquorum communium. Primus quidem modus est similis ei quod in scientiis ex principijs conclusiones demonstratiue produciuntur. Secundo vero modo simile est quod in artibus formæ communes determinantur ad quid speciale, sicut artifex formam communem domus necesse est quod determinet ad hæc vel illam figuram domus. Deriuantur igitur quedam a principijs communibus legis naturam per modum conclusionum, sicut hoc quod est, non esse occidendum, ut conclusio quedam deriuari potest ab eo quod est nulli malum esse faciendum. Quedam vero per modum determinationis, sicut lex naturam habet quod ille qui peccat puniatur, hoc est quedam determinatio legis naturam. Vtraque igitur inueniuntur lege humana posita, sed ea que sunt primi modi continentur in lege humana, non tantum sunt solum lege posita, sed habent et aliquid

quid vigoris ex lege naturali, sed ea q̄ sunt sc̄di modi ex sola lege hūana vigorē h̄nt. Circa quartū. i. qualis d̄eat esse lex docet Isidor. dicens. Erit lex honesta, iusta, possibilis s̄m naturā, s̄m cōsuetudinem patrie, loco t̄piq; conueniens, necessaria, utilis manifesta quoq; ne aliquid per obscuritatē in captione contineat, nullo priuato commodo, sed p̄ cōi utilitate ciuīū concripta. Conuenienter valde legem describit quia vniuersaliūq; rei quae est propter finē, sicut forma ferre talis est qualis cōuenit sectio ni vt patet in sc̄do phi. Quilibet ē res recta & mensurata oportet q̄ habeat formā p̄portionalē suae regulae & mēsurae, lex autē hūana vtrūq; habet, quia & est aliquod ordinatū ad finem, & est quaedam regula vel mensura regulata quadam superiori mēsurā quae quidē est duplex, scilicet lex diuina & lex naturae, finis autē hūanae legis est utilitas hoīum, sicut ē iurisperitus dicit, & ideo Isidorus in conditione legis primo quidē tria posuit. i. q̄ religioni congruat in quantum. sc̄ est p̄portionata legi diuinā. Quod disciplinā conueniat, in quantum est p̄portionata utilitati hūanae. Et ad haec tria oēs aliq̄ cōditiones quas postea ponit redūcitur. nā q̄ d̄ honesta refert ad hoc q̄ religioni congruat. Quod autē subditur iusta, possibilis. s̄m naturā, s̄m cōsuetudinē patrie, loco, t̄piq; cōueniēs addit ad hoc q̄ conueniat disciplinā. Attēditur autē humana disciplina. primū quidē inq̄tū ad ordinē rōnis, quae importat in hoc q̄ d̄ iusta. Sc̄do q̄tū ad facultatē agentū, d̄t. n. esse disciplina conueniens vnicuiq; s̄m suā possibilitatē, obseruata possibilitate naturae. Nō. n. eadē sunt imponenda p̄ueris quae imponuntur viris perfectis. Et s̄m hūanā consuetudinē. non. u. p̄t hō solus in societate viuere alijs morē nō gerens. Tertio q̄tū ad debitas circūstantias dicit loco t̄pique conueniens. Quod vero subditur necessaria utilis &c. refertur ad hoc qd̄ expediat salutē, vt necessitas refertur ad remotionē malorū, utilitas ad consecutionem bonorū, manifestatio vero ad cauendam nocuentum. Quod ex ipsa lege posset prouenire, & q̄ lex ordinat ad bonū cōe, hoc ipsum in vltima p̄t determinationis ostēdit. Circa q̄ntū. i. de diuisione legis humanae. Sciendū q̄ vni quodq; p̄t per se diuidi s̄m id quod in eius rōne continetur, sicut in rōne aīalis continetur aīa, quae est rōnalis vel irrationalis, & ideo aīal p̄prie & per se diuiditur s̄m rationale & irrationale, non autē s̄m album & nigrū, quae sunt oīa nō p̄t rationē eius. Sunt autē multa de ratione legis humanae, s̄m quorū quodlibet lex humana p̄prie & per se diuidi p̄t. Est. n. primo de ratione legis humanae, q̄ sit deriuata a lege naturae, & s̄m hoc diuidit ius positiuū in ius gentiū & in ius ciuile per duos modos quibus aliquid deriuatur a lege naturae, sicut conclusionēs ex principijs vt iuste occasionēs v̄ditionēs & alia h̄mōi sine quibus homines adiuuicem conuiuere nō possent, quod est de lege naturae, quia homo est naturaliter animal sociale, vt probatur in primo politice, quae vero deriuantur a lege naturae per modū p̄cularis determinationis p̄tinent ad ius ciuile, s̄m q̄ quilibet ciuitas aliquid sibi accommodū determinat. Secundo est de ratione legis humanae quod ordinat ad bonum cōe ciuitatis, & s̄m hoc lex humana diuidi p̄t s̄m diuersitātē eorū q̄ sp̄aliter dant operā ad bonum cōe, sicut sacerdotes p̄ populo d̄ni orantes, principes populum gubernantes & milites pro salute populi pugnantes, & ideo istis hoībus sp̄alia quaedā iura aptantur. Tertio est de rōne legis humanae vt instituat a gubernante cōitatē ciuitatis, & s̄m hoc dicit distinguuntur leges humanae s̄m diuersa regimina ciuitatum. Quorum vnum s̄m philosophum in 3. Poli est regimē, q̄n. i. ciuitas gubernatur ab uno, & s̄m hoc accipiuntur constitutiones principum, aliud vero regnū est Aristocrachta, id est principatus optimorum & optimatū, & s̄m hoc sumuntur responsa prudentum, & ēt senatuscōsulta. Aliud regnum est oligoschia id est principatus paucorum diuitem & potentum, & s̄m hoc sumitur ius p̄conū qd̄ ēt honorariū d̄t. Aliud autē regnum est populi quod noīatur de manachia, s̄m hoc sumuntur plebiscita. Aliud est tyrannicum, quod est oīno corruptum, v̄n ex hoc consumitur aliqua lex. Et ēt aliud regnum ex istis commixtum, quod est optimū, & s̄m hoc sumitur lex q̄ maiores natu simul cum plebibus sanxerunt. vt Isidorus dicit. Quarto est de rōne legis hūanae q̄ sit directiua hūnorū sc̄iū, & s̄m hoc s̄m diuersa de quib⁹ leges ferūt distinguunt leges, quae interdū ab actoribus noīant, sicut distinguitur lex Iulia de adulterijs, lex Cornelia de sicarijs, & sic de alijs non propter actores, sed propter res de quibus sunt.

De lege diuina veteri. Dist. III.

Deinde considerandum est de lege diuina. Circa quā consideranda sunt duo. Primo de ipsa lege. Sc̄do de p̄ceptis eius. Circa primū consideranda sunt sex. Primo vtrū necessariū sit esse aliquā legē diuinā. Sc̄do vtrū sit vna t̄m vel duae. Tertio vtrū sit bona. Quarto vtrū fuit data a Deo. Quinto vtrū data fuit oī-

bus, & oēs obliget. Sexto vtrū congruo t̄pe data fuit. Circa p̄timum dicendū q̄ p̄ter legē naturā & legem humanā necessariū fuit ad directionē humanae vitae habere legem diuinā, & hoc propter quatuor rōnes. Primo quidem quia per legē dirigē hō ad actus proprios & ordine ad vltimū finē, & siquidem hō ordinaret t̄m ad finē qui non excederet proportionē naturalis facultatis hoīs, non oporteret q̄ hō h̄ret aliquod directiuū ex parte rōnis supra legem naturalem & legē humanam positam quae ab ea deriuat, sed quia hō ordinat ad finē beatitudinis aeternae quae excedit proportionē naturalis facultatis humanae, ideo necessariū fuit vt supra legē naturalem & humanā dirigeret, ēt ad suū finem lege diuinitus instituta. Secundo quia p̄ter certitudinem humani iudicii p̄cipue de rebus contingentibus & particularibus contingit de actibus humanis diuersorū esse diuersa iudicia, ex quibus etiā diuersae & cōtrarię leges procedūt vt ergo hō absq; oī dubitatione scire possit qd̄ sit agendū, & quid vitādū, necessariū fuit vt ī actibus proprijs dirigeret per legē diuinitus datā, de qua cōstat q̄ nullo mō valeat deuiare. Tertio quia de his p̄t hō legem ferre de quibus p̄t iudicare. Iudicium autē hoīs esse non p̄t de interioribus motibus qui latent, sed solum de exterioribus actibus qui apparent, & t̄m ad perfectionē virtutis requirit q̄ in vtrūq; actibus hō rectus existat, & ideo lex humana nō potuit cohibere & ordinare sufficienter in teriores actus, sed necessariū fuit q̄ ad hoc procederet lex diuina. Quarto quia sicut Aug. dicit in primo de lib. a. bi. Lex humana non p̄t oīa quae male sunt punire vel prohibere, quia dū p̄hibere vel auferre vellet oīa mala, sequeret q̄ ēt multa bona tollerentur, & impediret utilitas boni cōis quod est necessariū ad cōseruationem humanā, vt ergo nullum malū prohiberē & impenitum remaneat necessariū fuit superuenire legem diuinam per quā peccata oīa p̄hibent. Et iste quatuor causas tanguntur in Psal. vbi dicit. Lex d̄ni immaculata id est nullam turpitudinē p̄tā permittens, conuertens aīas, quia non solum exteriores actus, sed ēt interiores dirigit, testimoniū d̄ns fidele, p̄ certitudinē veritatis & rectitudinis, sapientiā p̄stantis paruulis, inq̄tū ordinat hoīem ad sup̄naturalē finē & diuinū. Circa s̄m. l. vtrū lex diuina sit vna t̄m. Sciendū q̄ dupliciter inueniūtur aliqua distinguui. Vno mō sicut ea q̄ sunt oīno specie diuersa, vt equus & bos. Alio mō sicut perfectū & imperfectum in eadē specie, sicut puer & vir. Et hoc mō lex diuina distinguūt in legem veterē & legem nouā. v̄n Ap̄s ad Gal. 3. comparat statū veteris legis statū puerili existēti sub pedagogo, statū autē nouae legis cōparat statū virili perfecti, q̄ iam non est sub pedagogo. Attenditur autē perfectio & imperfectio vtrūq; legis s̄m tria q̄ ad legem pertinent. Primo. n. ad legem pertinet vt ordinat ad bonū cōe sicut ad finē, qd̄ quidem p̄t esse duplex. i. bonū sensibile & terrenum, & ad tale bonum ordinabat directe lex vet̄. v̄n statim Exo. 3. in principio legis inuitatur p̄p̄s ad regnū terrenum cōparatorum. Et iterum bonum intelligibile & ecclestē, & ad hoc ordinat ex noua. V̄n statim Christus ad regnū cōelorum in sue p̄dicationis principio inuitauit dicens. Penitentia agite, appropinquabit regnū cōelorū Mat. 4. Et ideo Aug. dicit in 4. contra Faustū, q̄ t̄paliū rerum p̄missiones testō veteri continent, & ideo vetus appellatur, sed aeternae vitae p̄missio ad nouū p̄tinet testm. Secundo ad legem pertinet dirigere humanos actus s̄m ordinem iustitiae, in quo etiam superabundat lex noua legē veteri interiores actus aī ordinando s̄m illud Mat. 5. Nisi abunauerit iustitia v̄ra plusq̄ scribarū & pharisaeorum non intrabitis in regnū cōelorum. Et ideo d̄t q̄ lex veteris cohibet manū, lex noua aīum. Tertio ad legem pertinet inducere hoīes ad obseruatiā mandatorū, & hoc quidem lex vetus faciebat timore p̄narum. Lex autē noua facit hoc per amorem qui in cordibus n̄ris infunditur per gratiā Christi, q̄ in noua lege confertur; sed in lege veteri figurabatur, & ideo dicit Aug. contra Adamantinū Manichei discipulū, q̄ brevis est differentia legis & euangelij timor & amor. Circa tertiū. i. vtrū lex vetus fuit bona. Docēdū q̄ absq; oī dubio lex vetus bona fuit. Sicut. n. doctrina ostēditur esse vera ex hoc q̄ consonat rōni rectae, ita ēt lex aliqua ostēditur esse vera bona ex eo q̄ cōsonat rōni. Lex autē vetus rōni cōsonabat, quia concupiscentiā reprimebat q̄ rōni aduersatur, vt patet in illo mandato. Non concupistes rē pximi tui qd̄ ponit Exo. 20. Ipsa ēt lex oīa p̄tā prohibebat q̄ sunt contra rōnem. v̄n manifestum est q̄ bona erat, & hoc ostēdit Ro. 7. clare ostēdit. Condelector inquit legi s̄m interiorē hoīem. Et iterum Confessio legi qm̄ bonum est. Sed notādū q̄ bonū diuersos gradus habet vt Dio. 4. ca. de di. no. dicit. Est. n. aliqd̄ bonū perfectum, & aliquid bonum imperfectū. perfecta quidem bonitas est in his q̄ ad finē ordinantur, q̄n aliquid est tale qd̄ per se sufficiens est inducere ad finē. Imperfectū autē bonū est qd̄ opatur aliqd̄ ad hoc q̄ perueniat ad finē, nō t̄m sufficit ad hoc qd̄ ad finē p̄ducatur.

Sicut

Sicut medicina perfecta bona est q̄ hoīem sanat. imperfecta aut̄ est quæ hoīem adiuvat, sed tñ sanare non p̄t. Est aut̄ sciendum q̄ alius est finis legis humanæ, & alius legis diuinæ. Legis .n. humanæ finis est t̄p̄alis tranquillitas ciuitatis. Ad quē finē p̄uenit lex cohibendo exteriores actus q̄t̄um ad illa mala q̄ possent perturbare pacificū statū ciuitatis. Finis aut̄ legis diuinæ est perducere hoīem ad finē felicitatis æternæ. qui quidē finis impediatur per quodcumq̄; p̄c̄t̄m, & nō solum per exteriores actus sed et p̄ interiores. Et ideo illud qd̄ sufficit ad perfectionē legis humanæ, vt. s. p̄c̄t̄a phibeat & penā apponat, non sufficit ad perfectionē legis diuinæ, sed oportet q̄ hoīem totaliter faciat idoneū ad participationē felicitatis æternæ. Quod quidē fieri non p̄t nisi per gratiam sp̄s̄ificā, per quam diffunditur charitas in cordibus nr̄is, quæ legem adimplet. Ḡra. n. Dei vita æterna, vt d̄ Ro. 6. Hanc aut̄ ḡram lex vetus conferre non potuit. Referuabatur. n. hoc Christo, q̄a vt d̄ Iob. 1. lex per Moysen data est, ḡra & veritas p̄ Iesum Christū facta est, & inde est q̄ lex vetus bona quidē est sed imperfecta & illud. Hebr̄. 7. Nihil ad perfectum adduxit lex. Quod aut̄ dicit dñs Ezech. 20. Dedi eis præcepta non bona & iudicia in quibus non viuent. loquit̄ ibi dñs de præceptis ceremonialibus, q̄ quidē dicuntur non bona, quia ḡram non conferebant, p̄ quā hoīes a p̄c̄t̄o mundarentur, cū tñ per hm̄i se p̄c̄t̄ores ostenderent. Vñ signanter d̄. Et iudicia in quibus non viuent. i. p̄ quæ vitam ḡræ obtinere non p̄nt. Et postea subditur. Et possui eos in muneribus suis. i. pollutos ostendi cum afferrent eis id qd̄ apit vluam propter delicta sua. Itē qd̄ dicit Apostol. Ro. 7. Sine lege p̄c̄t̄m mortuū erat, ego aut̄ viuebam sine lege aliq̄n, sed cū venisset mandatū p̄c̄t̄m reuixit, ego aut̄ mortuus sum. & Ro. 5. Lex subintravit vt abundaret delictum. Sed lex d̄ occidisse, non quidem effectiue sed occasionaliter ex sua imperfectione, inquantum. s. gratiā non conferebat, per quam hoīes implere possent qd̄ mandabat, vcl. vitare quod vetabat, & sic occasio ista non erat data sed sumpta ab hoībus. Vnde & Apostolus ibidem dicit. Occasione accepta, p̄c̄t̄m per mandatū seduxit me, & per illud occidit. Et ex hac et̄ rōne d̄ q̄ subintravit vt abundaret delictū, vt li. vt cōstitutiue non causa liter inquit̄. s. hoīes accipientes occasione ad lege abundantius peccauerunt, tū quia grauius fuit p̄c̄t̄m post legis prohibitionē, tū et̄ q̄a concupiscentia creuit, magis. n. concupiscentius quod nobis prohibetur. Circa quartū. s. vtū lex vetus fuit data a Deo qui est p̄ dñi n̄i Iesu Christi. Lex. n. vetus hoīes ordinabat ad Christum dupliciter. Vno mō testimonium Christo perhibedo, vnde ipse dicit Luc. vlti. Necessē est impleri oīa q̄ scripta sunt in lege & p̄salms & prophetis de me. Et Ioh. 5. Si crederetis Moysi crederetis forsītā & mihi, de me. n. ille scripsit. Alio mō p̄ modū cuiusdā dispōnis, dū terraheret hoīes a cultu idolatriæ cōcludebat eos sub cultu vnus Dei, a quo saluādū erat humanū genus p̄ Chr̄m vñ Apost. dicit ad Gal. 3. Priusq̄ veniret fides sub lege custodiebamur cōclusi in eā fidē q̄ releuanda erat. Manifestū est aut̄ q̄ eiusdē est dispoñere ad finē, & ad finē perducere, & dico eiusdē per se vel per suos subiectos. Non. n. diabolus legē tulisset p̄ quā hoīes adducerentur ad Christū per quē erat eiciendus & illud Math. 23. Si sathanas sathanā eijcit diuisum est regnū eius. Et ideo ab eodē Deo a quo facta est salus hoīum per ḡram Christi lex vetus data est. Licet aut̄ fuerit imperfecta simpliciter, fuit tñ perfecta & m̄ tps̄, sicut d̄ aliquis puer perfectus non simpliciter, sed & m̄ tps̄ conditionē. ita et̄ & præcepta quæ p̄cis dantur, sunt quidē perfecta & m̄ conditionē eorū quibus dantur, & tñ non sunt perfecta simpliciter, & talia fuerunt præcepta legis. Vñ Apostolus dicit ad Gal. 3. Lex pedagogus v̄ fuit in Christo. Itē opa Dei quæ perfecta sunt simpliciter perseverant in æternum Lex aut̄ vetus reprobatur tpe perfectionis ḡræ non tanq̄ mala, sed tanq̄ infirma & inutilis pro tpe isto, quia vt sub dicitur, nihil ad perfectū adduxit lex. vñ & ad Gal. 3. dicit Apostolus Vbi venit fides iam non sumus sub pedagogo. fuit aut̄ data a Deo p̄ Angelos. Ad quod præter generale rōnem quā assignat Dio. 5. ca. cc. ic. s. q̄ diuina referri dnt ad hoīes mediantibus Angelis, fuit rō sp̄alia quare legē veterē per Angelos dari oportuit. Dicitur est. n. q̄ lex vetus imperfecta erat, sed disponebat ad perfectam salutem generis humani, quæ futura erat p̄ Christū. Sic aut̄ v̄ in omnibus potestatibus & artibus ordinatis q̄ ille qui est superior, principalem & perfectū actū operatur p̄ seipsum, ea ve ro quæ disponunt. ad perfectionem vltimā operatur per suos ministros, sicut nauis factor compaginat nauem p̄ seipsum, sed præparat materiā per artifices subministrantes, & ideo cōueniens fuit vt lex perfecta noui testī daretur immedia te per ipsum Deū hoīem factū, lex aut̄ vetus per ministros Dei s. p̄ Angelos daretur hoībus. Et hūc modū Apostolus in principio ad Hebr̄. probat eminentiā nouæ legis ad veterē, quia in nouo testī locutus est nobis Deus in filio. Circa quintum. s.

vtū soli populo iudcorū dari debuit, possēt et̄ & m̄ aliquos vnā rō assignari, quare potius populo iudcorū magis data sit q̄ alijs populis, quia alij ad idolatritm declinantibus solus populus iudcorū in cultu vnus Dei remansit. & ideo alij populi indigni erant legem recipere, ne sanctū canibus daretur. Sed ista rō conueniens non v̄, quia populus ille et̄ post legē latā ad idolatriā declinauit, quod grauius fuit, vt patet Exo. 32. & Amos. 5. Nunquid hostias & sacrificium obtulistis mihi in deserto quadraginta annis domus Israel. & portastis tabernacula moloth vestro & imaginem idolorum vestrorum secus Dei nostri quæ fecistis uobis, E xp̄esse et̄ d̄ Deu. 9. Scito q̄ non pp̄ iustitias tuas Deus tuus dedit tibi terram hanc in possessionē, cum durissimē ceruicis sis populus. Sed rō ibi permittit vt compleret verbū suū dñs quod sub iuramento pollicitus est patribus suis Abrahamā Isaac & Iacob. Quæ aut̄ promissio eis sic facta ostendit Apostolus ad Gal. 3. dicit. Abraham dicit̄ sunt promissiones, & femini eius, non dicit̄ feminibus quasi in multis, sed quasi in vno, & femini tuo, quod est Christus. Deus igitur & legem & alia documenta specialia illi populo exhibuit propter promissionem eorum patribus factam, vt ex eis Christus nasceretur. Decebat. n. vt populus ille ex quo Christus nasciturus erat, quadam sp̄ali sc̄ificatione polleret, & illud quod d̄ Levi. 19. Sc̄i eritis q̄a ego sc̄us sum. Nec et̄ fuit pp̄ meritū ipsius Abraham vt talis promissio ei fieret. vt. s. Christus ex eius semine nasceret sed ex gratuitatis electione & vocatione, vñ d̄. Isa. 41 Qui suscitauit ab oriente iustum vocauit eū vt sequeretur se. Sic ergo patet quod ex sola gratuitatis electione p̄res promissionē acceperunt, & populus ex eis progenitus legem accepit, & m̄ illud Deu. 4. Audistis verbum illius de medio ignis, quia dilexit patres: & elegit semen eorum post illos. Si aut̄ rusus quærat quare hunc populū elegit vt ex eo Christus nasceretur, uocat̄ conueniens rōne Aug. q̄ dicit super Ioh. quare hunc trahat & illū non trahat. Noli velle diiudicare si non vis errare. De cetero tñ fuit q̄ ille populus de quo Chr̄s nasciturus erat: aliquos p̄res ceteris populis prerogatiuas h̄ret. & m̄ illud Ro. 9. Quorū. Ciuidzorum est adoptio filiorū Dei, & testimoniu, & legissario, quorū patres ex quibus Christus est & m̄ carnē. Nec p̄dici q̄ fuerit personarū acceptio apud Deū, quia personarū acceptio locū h̄t in his quæ ex debito dant̄. in his vero quæ ex gratuita voluntate conferuntur acceptio personarū locū non h̄t. Non. n. est personarū acceptor qui ex liberalitate de suo dat vni & non alteri, sed si esset dispensator bonorū cōiū, & non distribut̄ ret æqualiter & m̄ merita singulorū esset p̄sonarū acceptio. Salutaria aut̄ bñficia Deus hūano generi cōfert ex sua ḡra. vñ nō p̄ personarū acceptio si quibūsdā p̄re alijs cōferat. vñ dicit Aug. in li. de p̄destinatione sanctorū: oēs quos Deus misericordia docet, quos aut̄ nō docet iudicio non docet, hoc. n. venit ex d̄natione hūani generis pro p̄c̄t̄o primi parētis. Ex prædictis appet̄ q̄ aliquatione nō obligabāt ad obseruantiam legis veteris, quia lex vetus manifestabat præcepta legis naturæ, & superaddebat qd̄ propria præcepta: q̄tū igit̄ ad illa q̄ vetus lex cōtinebat de lege naturæ oēs tenebant ad obseruantiam legis veteris, non q̄a erat de veteri lege, sed q̄a erant de lege naturæ, sed q̄tū ad illa q̄ vetus lex superaddebat non tenebantur aliqui ad obseruantiam legis, nisi solus populus iudcorū: cuius rō est, q̄a lex vetus sicut dictū est data est populo iudcorum vt quadā prerogatiuā sanctitatis obtineret pp̄ reuerentiā Christi q̄ ex illo populo nasciturus erat. Quæcumq̄; aut̄ statuunt ad specialē aliquorū sc̄ificationē nō obligant nisi illos, sicut ad qdam obligantur clerici q̄ mancipant diuino mysterio ad q̄ laici nō obligant, similiter et̄ & religioſi ad qdam perfectionis opera obligant ex sua professione, ad q̄ seculares nō obligant ex sua professione, similiter ad qdam sp̄alia obligabat̄ populus ille ad q̄ alij populi nō obligabant, vñ d̄ Deuter. 18. Perfectus eris & absq̄; macula cū dño Deo tuo. & pp̄ hoc et̄ quadā professione utebāt, vt patet Deut. 26. Profiteor hodie corā dño Deo tuo & c. nec ex hoc deterioris cōditionis erāt Iudæi præ ceteris populis, ex hoc q̄ ad obseruantiam legis astricti erāt. & nota q̄a quāto hō Deo magis cōiungit̄, tāto efficit̄ melioris cōditionis, & ideo q̄ popul⁹ iudæorū erat astrict⁹ magis ad diuinū cultū dignior alijs populis erat vñ d̄ Deut. 4. Quæ est alia gēs sic inclita ut h̄at ceremonias, iusta iudicia atq̄; vniuersā legē. Et sicut et̄ quantū ad hoc sunt melioris conditionis clerici q̄ laici, & religioſi q̄ seculares. Ad mittebant aut̄ Gētiles ad ritū Iudæorū, sicut patet Exo. 12. Si quis peregrinorū in nostrā voluerit transire coloniā, & facere vasa dñi, circumcidet̄ prius oē masculinū eius, & tunc rite celebrabit, eritq̄; sicut indigena terræ. Ad mittebant inq̄; nō quia sine lege saluari nō possent, vel q̄ ad legis obseruantiam tenerent, sed p̄fectius & securius salutē cōsequerent̄ sub obseruatiis legis q̄ sub sola lege naturali, & ip̄ ad eas ad mittebant, sicut & nunc laici transeunt

transcunt ad clericatū, & seculares ad religionē, quis absq; hoc possint saluari. Circa sextū. s. vtrū congruo tpe data fuerit, sciēdū, q̄ conuenientissimē data sit tpe Moysi, cuius rō pōt accipi ex duobus, s̄m q̄ quælibet lex duobus ḡnibus. hoīum imponit, imponitur. n. quibusdam duris, & superbis, q̄ per legē cōpescunt, & domant. Imponitur et̄ bonis, q̄ p̄ legē instructi adiuuātur ad implendū, qd̄ intendunt. Cōueniens igitur fuit legem veterē tali tpe dari ad superbiam hoīum cōuincendā, de duobus. n. hō superbiebat. s. de scientia, & de potentia: de scientia qd̄ quasi rō naturalis ei posset sufficere ad salutē, & ideo, vt de hoc superbia eius conuinceretur p̄missus est hō regimini suæ rōnis absq; adminiculo legis scriptæ, & experimento hō dicere potuit, q̄a patiebat rōnis defectū p̄ hoc, q̄ hoies ad idolatriam, & turpissimā vitia circa tpa Abrahæ prolapsi sunt: & iō post hæc tpa necessariū fuit legē scriptā dari in remediū humanæ ignorantie, q̄a p̄ legē est cognitio peccati, vt dī Ro. 5. sed postq̄ hō est instructus per legē, conuicta est eius superbia de infirmitate, dū implere non poterat, qd̄ cognoscebat. Et ideo sicut Apollolus concludit Ro. 8. q̄ impossibilē erat legi in qua infirmabatur p̄ carnē misit Deus filiū suū, vt iustificatio legis impleret̄ in nobis, ex parte vero beatorū lex data est in auxiliū. Qd̄ qd̄ tunc primo maxime necessariū fuit, q̄ lex naturalis obturari incipiebat p̄ exuberantiā peccatorū: oportebat aut̄ hmōi auxiliū qd̄ d̄ mō, vel ordine dari, vt p̄ imperfecta ad p̄fectiorē viā duceret̄, & ideo inter legē naturæ, & legē gratiæ oportuit legē veterē dari.

De præceptis legis veteris. Dist. V.

DEinde considerandū est de præceptis legis, & primo de distinctione præceptorū. Secundo de moralibus sp̄aliter. Circa primum. Primo considerandū est vtrum veteris legis fuerunt plura præcepta. Secundo quot habuerit præcepta moralia. Tertio quot habuerit præcepta cærimonialia. Quarto quot iudicialia. Circa primum sciendū, q̄ præceptū legis cū sit obigatoriū est de aliquo qd̄ fieri debet. Qd̄ aut̄ aliquid debeat fieri hoc prouenit ex necessitate alicuius finis: vñ manifestū est, q̄ de rōne præcepti est, q̄ importet ordinē ad finē, inquantū, s̄ illud præcipitur, qd̄ est necessariū, vel expediens ad finē. Contingit aut̄ ad vnū finem multa esse necessaria, vel expedientia, sed s̄m hoc p̄nt de diuersis rebus dari præcepta inquantū ordinant̄ ad vnū finem. Vñ dicendum, q̄ oīa præcepta legis veteris sunt vnū s̄m ordinē ad vnū finem, sunt tñ multa s̄m diuersitatem eorum, quæ ordinantur ad finē illum: lex igitur, q̄ vna est p̄ ordinē ad finē vnū, diuersa præcepta continet s̄m distinctionē eorū, q̄ ordinat in finē. Sicut et̄ ars ædificatiua est vna s̄m vnitatē finis, q̄a tendit ad ædificationē domus, tñ continet diuersa præcepta s̄m diuersos actus ad hoc ordinatos. Similiter, & præcepta sicut ait Greg. præcepta dh̄ica, & multa sunt, & vnum. Multa per diuersitatem operis. Vñ in radice dilectionis, quia sicut dicit Apost. 1. Thi. 1. Finis præcepti est charitas, ad hoc. n. oīs lex dedit. vt amicitia constituat, vel hoīum adinuicem, vel hoīs ad Deū, & ideo tota lex impletur in hoc vno mandato. Dilige s̄ proximum tuū sicut teipsum. Sicut in quodam sine mādatorū oīum: in dilectione. n. n. proximi includitur et̄ Dei dilectio, q̄n proximus diligitur p̄ Deum, vñ hic Apostolus vnū præceptum posuit pro duobus, q̄ sunt de dilectione Dei, & pximi, de q̄bus Dñs dicit Matth. 22. In his duobus mandatis pendet oīs lex, & Prophetæ. Itē Matth. 7. dī. Oīa quæcunque vultis, vt faciāt vobis hoīes, & vos facite illis, hoc. n. est lex, & Prophetæ. in hoc igitur vno oīa continent, quia sicut dī 9. Ethi. Amabilia, quæ sunt ad alterum, veniunt ex amabilibus, q̄ sunt hoī ad seipsum, dum. s̄. homo ita se hēt ad alterum sicut ad se, & ideo in hoc, q̄ dī, oīa quæcunque vultis, vt faciāt vobis hoīes, & vos facite illis, explicatur quædam regula dilectionis proximi, q̄ et̄ implicite continetur in hoc, q̄ dī, diliges proximum tuum sicut teipsum, vñ est quædā explicatio istius mandati. Circa s̄m sciendū, q̄ lex vetus continebat quidem præcepta moralia, sicut patet Exo. 20. Non occides, non furtum facies. & hoc rōnabiliter, nam sicut intentio principalis legis humanæ est, vt faciat amicitiam hoīum adinuicem, ita intentio legis diuinæ est, vt constituat principaliter amicitia hoīs ad Deum: cum aut̄ similitudo sit rō amoris, s̄m illud Eccl. 13. Omne aīal diligit simile sibi, impossibile est esse amicitia hoīs ad Deum, qui est optimus, nisi hoīes boni efficiantur. Vnde dī Leuit. 19. Sancti eritis q̄m ego sanctus sum, bonitas autem hominis est virtus, quæ bonum facit habentē, & ideo oportuit præcepta legis veteris, & de actibus virtutum dari, & hæc sunt moralia legis præcepta. Circa tertium sciendū, q̄ lex vetus continebat et̄ quædam præcepta cærimonialia. Ad cuius euidentiā notādum sicut dictum est q̄ lex diuina principaliter instituitur ad ordinandum homines ad Deum, lex aut̄ humana principaliter ad ordinandum hoīes adinuicem, & ideo leges humanæ non curauerunt aliquid instituire de cultu diuino nisi in or-

Speculum Morale.

dine ad bonum cōe hominum, & p̄ hoc multa confinxerunt circa res diuinas, s̄m q̄ videbatur eis expediens ad informādos mores hominū, sicut patet in ritu gentium, sed lex diuina eō uerso homines adinuicem ordinauit, s̄m q̄ cōueniebat ordini, qui est in Deum, quē principaliter intendebat. Ordinā autem homo in Deum non solum per interiores actus mentis, qui sūt credere, sperare, & amare, sed et̄ per qd̄ exteriora opera q̄bus homo diuinam seruitutē p̄fiteretur, & ista opera dñr ad cultum Dei pertinere, qui quidem cultus cærimoniam vocatur, quasi Munia idest dona cæteris, quæ dicebatur Dea frugū, vt quidam dicunt, eo q̄ primo ex frugibus oblationes Deo ferebant. Siue vt maximus Valerius refert, nomen cærimonie introductū est ad signandū cultū diuinum ad Latinos a quodam oppido iuxta Romam, qd̄ cære vocabatur, eo q̄ Roma capta a Gallis illuc sacra Romanorum ablata sunt, & reuerentissime habita. Sic igitur illa præcepta, quæ in lege pertinent ad cultū Dei specialiter cærimonialia dñr. Præcepta enim legis naturæ, quia cōia sunt indigent determinatione, determinantur aut̄ per legem humanā, & per legem diuinam: & sicut ipse determinationes, quæ sūt p̄ legem humanam non dñr esse de lege naturæ, sed de iure ostiuiuo, ita ipse determinationes præceptorum legis naturæ, q̄ sūt p̄ legem diuinam, distinguuntur a præceptis moralibus, q̄ pertinent ad legem naturæ. Colere ergo Deum, cū sit actus virtutis, pertinet ad præceptum morale, sed determinatio huius præcepti, vt. s̄. colatur talibus hostijs, & talibus muneribus, hoc pertinet ad præcepta cærimonialia, & ideo præcepta cærimonialia distinguunt a præceptis moralibus. Circa quartū sciendū, q̄ lex vetus continebat et̄ qd̄ præcepta iudicialia, q̄a sicut dictum est ad legē diuinā pertinet, vt ordinet hoīes adinuicem, & ad Deum, vtrumq; aut̄ horū in cōi quidem pertinet ad dictamen legis naturæ, ad qd̄ referunt moralia præcepta: sed oportet, q̄ determinetur vtrumq; per legem diuinam, & humanam, quia principia naturaliter nota sunt cōia tam in speculatiuis, q̄ in actiuis. Sicut igitur determinatio cōis præcepti de cultu diuino sit per præcepta cærimonialia, sic etiā determinatio cōis præcepti de iustitia obseruanda inter homines determinat p̄ præcepta iudicialia, & s̄m hoc oportet tria præcepta legis veteris ponere, s̄. moralia, quæ sunt de dictamine legis naturæ, cærimonialia, quæ sunt determinationes cultus diuini, & iudicialia, quæ sunt determinationes iustitiæ inter homines obseruandæ. Vñ cum Apostolus Ro. 7. dixisset, q̄ lex est sancta, subiungit, q̄ mandatum est iustum, & sanctum, & bonū, iustum quidem q̄tum ad iudicialia, sanctum quantum ad cærimonialia, nam sanctum dī, quod est Deo dicatum, bonum, idest honestum q̄tum ad moralia. Et nota, q̄ præcepta iudicialia in aliquo cōicant cum moralibus, inquantum, s̄. a ratione deriuantur in aliquo cum cærimonialibus, inquantum, s̄. sunt quædam determinationes cōium præceptorum, & ideo quandoque sub iudicijs comprehenduntur præcepta moralia, & iudicialia. Sicut Deu. 5. Audi Israel cærimonias atque iudicia. Quandoque vero iudicialia, & cærimonialia, sicut Leui. 18. Facietis iudicia mea, & præcepta mea seruabitis: vt præcepta ad moralia referantur, iudicia vero ad iudicialia, & cærimonialia. Itē nota, q̄ actus iustitiæ in generali pertinet ad præcepta moralia, sed determinatio eius in speciali pertinet ad præcepta iudicialia. Hæc ergo tria genera præceptorum principaliter continebantur in lege, sicut dī Deu. 6. Hæc sunt præcepta cærimonie atque iudicia, q̄ mandauit ad vos Deus, & ideo ponuntur in principio legis: sed præter hæc etiam quædam alia continebant: in lege enim ponuntur aliqua tanquam præcepta, aliqua vero tanq̄ ad præceptorum adimpletionē ordinata. Præcepta quidē sunt de his, q̄ sunt agenda ad quorum impletiōe ex duobus hō inducitur. s̄. ex ætoritate præcipientis, & ex vtilitate impletiōis, q̄ quidē est consecutio alicuius boni vtilis delectabilis, vel honesti, aut fuga alicuius mali contrarij. Oportuit igitur in veteri lege præponi qd̄dam, quæ auctoritatem Dei præcipientis indicarent, sicut illud Deu. 6. Audi Israel, dñs Deus tuus Deus vnus est. Et illud Gen. 1. In principio creauit Deus cælum, & terram. Et hmōi dñr testimonia. Oportuit etiam, q̄ in lege proponerentur qd̄dam p̄miz obseruantū legem, & p̄na transgredientium, vt patet Deu. 28. Si audieris vocem dñi Dei tui, faciet te excellentiorem cunctis gentibus, &c. Et huiusmodi dñr iustificaciones, s̄m q̄ Deus aliquos iuste punit, vel p̄mizat, ipsa aut̄ agenda sub præcepto non cadunt nisi inquantū habent aliquam debiti rationem. Est aut̄ duplex debitum. Vnum quidem s̄m regulam rationis, aliud aut̄ s̄m regulam legis determinat̄is, sicut Philosophus in 8. Ethi. distinguit duplex iustum. s̄. morale, & legale. Debitum aut̄ morale est duplex. Dicitur enim ratio aliquid faciendum, vel tanquam necessarium, sine quo non potest esse ordo virtutis, vel tanquam utile hoc, quod ordo virtutis melius conferuetur, & secundum hoc quædam moralium præcisè præcipiuntur, uel

Tomus Tertius. D. prohi-

Speculum Morale Vincentij.

prohibentur in lege, sicut non occides, non furtum facies, & hæc propria sūt pcepta. Quædam non psciunt, vel pphibentur non quasi pscis debita, sed pp melius. & ista pnt dici mandata, quia quãdã inductione habet, & psuasione, sicut illud Exo. 22. Si pignus acceperis vestimentum a pximo tuo, ante solis occasu red das ei, & aliqua similia. Vñ Hiero. dicit q̄ in pceptis est iustitia, in mandatis vero charitas. Debitu aut ex determinatione legis in rebus quidẽ humanis pertinet ad iudicialia, in rebus aut diuinis ad cærimonialia, quibus etiam ea, q̄ pertinent ad pnam, vel pta mia dici pnt testimonia, inquantu sunt protestationes qdam diuinæ iustitiæ. Oia vero pcepta legis dici pnt iustificationes, inquantum. s. sunt qdã executiones legalis iustitiæ. Pnt et aliter mandata a pceptis distingui, vt pcepta dicant, q̄ Deus p seipsu iussit, mandata aut q̄ p alios mandauit, vt ipsum nomen sonare vñ. Ex qbus oibus apparet, q̄ oia legis pcepta continent sub moralibus, cærimonialibus, & iudicialibus. Alia vero nõ habet rone pceptoru, sed ordinant ad pceptoru obseruatione, vt dictu e.

De moralibus pceptis legis veteris. Dist. V I.

Deinde considerandum est de moralibus pceptis. Circa q̄ declaranda sunt duodecim. Primo, vtrũ oia pcepta moralia veteris legis sint de lege naturæ. Secdo, vtrũ pcepta moralia veteris legis sint de actibus oium virtutu. Tertio, vtrũ oia pcepta moralia veteris legis reducatur ad decẽ pcepta decalogi. Quarto de distinctione pceptorum decalogi. Quinto de numero eorum. Sexto de ordine. Septimo de modo tradedi ipsa. Octauo vtrum sint dispensabilia. Nono vtrũ modus obseruandi virtutem cadat sub pcepto. Decimo vtrum modus charitatis cadat sub pcepto. Vndecimo de distinctione aliorum pceptoru moralium. Duodecimo vtrum pcepta moralia veteris legis iustificent. Circa primum sciendũ, q̄ pcepta moralia a cærimonialibus, & iudicialibus distincta sunt de illis, q̄ em se ad bonos mores ptinent. Cum aut humani mores dicant in ordine ad rone, qd est proprium principiu humanorum actuũ, illi mores dnr boni, qui rationi congruunt, mali aut q̄ a ratione discordant. Sicut aut oẽ iudicium ronis speculatione pcedit a naturali cognitione primorum principiorum, ita et oẽ iudiciu ronis practice pcedit ex qbusdã principijs naturaliter cognitis, ex quibus diuersimodẽ procedi pot ad iudicandũ de diuersis. Quæ dã. n. sunt in humanis actib⁹ adeo explicita, q̄ statim cũ modica cõsideratione pnt approbari, vel reprobari per illa cõia, & prima principia. Quædã vero sunt ad quorum iudiciu requiritur multa consideratio diuersarum circumstantiarũ, quas considerare diligẽter non est cuiuslibet, sed sapientũ, sicut considerare particulares cõclusiones scientiarum non ptinet ad oes, sed ad solos Philosophos. Quædam vero sunt ad quæ dijudicanda indiget homo adiuuari per institutione diuinã, sicut est circa credenda. Sic igitur patet, q̄ cum moralia pcepta sint de his, q̄ pertinet ad bonos mores, hæc aut sunt, quæ roni congruunt. Oẽ autem humanæ rationis iudiciu aequaliter a naturali ratione deriuatur, necesse est, q̄ oia pcepta moralia pertineant ad legẽ naturæ, sed diuersimodẽ. Quædam. n. sunt quæ statim per se rõ naturalis hois dijudicat esse faciendã, vel non faciendã: sicut, honora patrem tuũ, & matrem tuam, & non occides, & non furtũ facies, & hmõi sunt absolute de lege naturæ. Quædã vero sunt quæ subtiliori conditione rationis a sapientibus iudicatur esse obseruanda, & ista sic sunt de lege naturæ, vt tñ indigeant disciplina, qua minores a sapientioribus instruantur, sicut illud. Coram cano capite cõsurge, & honora personam senis, & hmõi. Quædam vero sunt ad quæ iudicanda rõ humana indiget instructione diuina, p quã erudimur de diuinis, sicut est. Non facies tibi sculptile, neque oẽm similitudinẽ, nõ assumes nomẽ Dei tui in vanũ. Circa em, s. vtrum oia pcepta legis sint de actibus oium virtutu. Sciendũ, q̄ cum pcepta legis ordinentur ad bonum cõe, necesse est, q̄ pcepta legis diuersificentur em diuersos modos cõitatum, vnde Philosophus in sua Politica docet, q̄ alias leges oportet statuere in ciuitate, quæ regitur rege, & alias in ea, quæ regitur p populum, vel per aliquos potetes de ciuitate. Est aut alius modus cõitatis ad quem ordinatur lex diuina, & ad quem ordinat lex humana. Lex enim humana ordinatur ad cõitatem ciuilem, q̄ est hominum ad inuicem per exteriores actus quibus homines sibi inuicem cõicant, hmõi autem cõicatio pertinet ad ratione iustitiæ, quæ est proprie directiua cõicationis humanæ, & ideo lex humana vno proponit pcepta nisi de actibus iustitiæ, & si pceptat actus aliarum virtutum, hoc non est nisi inquantum assumunt rationem iustitiæ, vt patet per Philosophum in 5. Eth. Sed cõitas ad quam ordinat lex diuina est hominum ad Deũ, vel in præsentĩ, vel in futura vita, & ideo lex diuina pcepta proponit de omnibus illis per quæ homines bene ordinentur ad cõicationem cum Deo. Homo autem Deo coniungitur ratione sive mente, in qua est imago Dei, & ideo lex diuina præ-

cepta proponit de omnibus illis per quæ ratio hominis est bene ordinata, hoc autem contingit per actus omnium virtutum, nam virtutes intellectuales ordinant bene actus rationis in seipsis, virtutes aut morales ordinant bene actus rationis circa interiores passiones, & exteriores operationes, & ideo manifestu est, q̄ lex diuina conuenienter proponit pcepta de actibus oium virtutum, ita tamen q̄ quædam illorum sine quibus ordo virtutis, q̄ est ordo ronis obseruari non potest, cadunt sunt obligatione pcepti, quædam vero, quæ sunt de bene esse virtutis perfectẽ cadunt sub admonitione consilij. Circa tertiu, s. vtrũ omnia pcepta moralia veteris legis reducantur ad decem pcepta decalogi. Sciendum, q̄ pcepta decalogi ab alijs pceptis differunt in hoc q̄ pcepta decalogi per seipsu Dns dẽ populo proposuisse, alia vero pcepta proposuit p Moysen. Illa ergo pcepta ad decalogum pertinent quorum notitiam homo habet per seipsu a Deo, hmõi vero sunt illa. s. q̄ statim ex principijs cõibus primis cognosci pnt modica consideratione, & iterum illa, quæ statim ex fide diuinitus in fusa innotescunt. Item pcepta ergo decalogi non computantur duo genera pceptoru, illa. s. quæ sunt prima, & cõia, quorum non oportet aliam inquisitionem esse nisi q̄ sunt scripta in rone naturali quasi per se nota, sicut q̄ nulli debet homo male facere, & alia hmõi. Item illa q̄ per diligentem inquisitionem sapientium inueniunt roni cõuenire, hæc. n. proueniunt a Deo ad populum mediante disciplina sapientum. Vtraq; tñ horum pceptorum continentur in pceptis decalogi, sed diuersimode. Nã illa, quæ sunt prima, & cõia continentur in his sicut principia in conclusionibus proximis: illa vero, quæ per sapientes cognoscuntur continentur in eis eõ uerso, sicut conclusiones in principijs. Illa vero duo pcepta. Diliges dñm Deum tuum, & diliges proximum tuum, sicut prima, & cõia pcepta legis naturæ, quæ sunt per se nota rationi humanæ, uel per naturam, uel per fidem. Et ideo oia pcepta decalogi ad illa duo referuntur sicut conclusiones ad principia cõia. Circa quartum. s. de distinctione pceptorum decalogi. Sciendum, q̄ pcepta decalogi diuersimodẽ a diuersis distinguunt. Esichius enim Leui. 26. super illud decem mulieres in vno clibano coquunt panes, dicit pceptum de obseruatione sabbati non esse de decem pceptis decalogi, quia non est obseruandũ em literam em omne tps. Distinguit tñ quatuor pcepta pertinentia ad Deum, vt primum sit. Ego sum dñs Deus tuus. Secundum sit. Non habebis Deos alienos coram me. Et sic etiam distinguit hæc duo Hierony. Oseæ. 10. super illud. Proptar duas iniquitates tuas. Tertium vero pceptum esse dicit. Non facies tibi sculptile. Quartum vero. Non assumes nomen Dei tui in vanum. Pertinentia vero ad proximum dicit esse sex: vt primum sit. Honora patrem tuum, & matrem tuam. Secundũ. Non occides. Tertium non mæchaberis. Quartum. Non furtum facies. Quintum. Non falsum testimonium dices. Sextum. Nõ concupisces. Sed primo hoc vñ inconueniens, q̄ pceptum de obseruatione sabbati pceptis decalogi interponatur, si nullo modo ad decalogum pertineat. Secundo, quia cum scriptum sit Math. 7. Nemo potest duobus Dominis seruire, cui scdm rationis esse vñ, & sub eodem pcepto cadere. Ego sum. Dominus Deus tuus, & non habebis Deos alienos. Vnde Origenes distinguens etiam quatuor pcepta ordinantia ad Deum, ponit ista duo pro vno pcepto. Secundũ non ponit. Non facies tibi sculptile. Tertium. Non assumes nomen Dei tui in vanum. Quartum. Memento, vt diem sabbati sanctifices. Alia vero sex ponit, ut Esichius, sed quia facere sculptile, vel similitudinem non est prohibitum, nisi em hoc, vt non colantur pro dijs, nam & in tabernaculo Deus pcepit fieri imaginem Seraphin, ut habet Exo. 25. conuenienter aut ponit Aug. sub vno pcepto, non habebis Deos alienos, & non facies sculptile. Similiter et concupiscentia vxoris alienæ ad cõmixtionem pertinet ad concupiscentiam carnis, concupiscentia aut aliarũ rerum, quæ desiderant ad possidendum pertineat ad concupiscentiã oculorum, vñ etiam Aug. ponit duo pcepta de non concupiscendo rem alienam, & uxorem alienam, & sic ponit tria pcepta in ordine ad Deũ, & septẽ in ordine ad proximu, & hoc melius est. Circa quintũ. s. de numero pceptorum decalogi. Dicendum q̄ sicut dictum est, sicut pcepta legis humanæ ordinant hominem ad cõitatem humanam, ita pcepta legis diuinæ ordinant hoicem ad quandã cõitatem seu Rempubliam hoium sub Deo. absq; aut hoc, q̄ aliquis in aliqua cõitate bñ cõmoret duo requirunt, quoru primum est, vt bñ se habeat ad eũ, qui præest cõitati, aliud aut est, vt bñ se habeat ad alias cõitates, & socios, & participes. Oportet igitur, quod in lege diuina primo seruantur quædam cõitatem ordinantia hominem ad Deum, & quædam alia ordinantia ad alios proximos simul coniucentes cũ Deo. Principi autẽ cõitatis tria debet homo. Primo quidem fidelitatem.

Secundo

Secundo reuerentia. Tertio famulatū. Fidelitas quidē ad dñm in hoc cōsistit, vt honorē principatus ad aliū non deserat, & q̄tum ad hoc accipitur primū p̄ceptū cum dñ, Nō habebis Deos alienos, reuerētia autē ad dñm requiritur, vt nihil iniuriosū in eum cōmittatur, & q̄tū ad hoc accipitur s̄m p̄ceptū, qđ est, nomen Dei tui inuānum: famulatus autē debetur dño in recōp̄satione bñficiorum, qđ ab ipso p̄cipiunt subditi, & ad hoc p̄tinet tertium p̄ceptum, qđ est de sanctificatione sabbati, in memoriā creationis rerū. Ad p̄ximos autē aliquis bñ se habet, & sp̄aliter, & gñaliter. Sp̄aliter qđ q̄tum ad illos quorū est debitor, vt eis debitum reddat, & q̄tū ad hoc accipitur p̄ceptū de honoratione parentū. Generaliter autē q̄tum ad oēs, vt nulli nocumentum inferatur, nec opere, nec ore, nec corde. Opere qđ inferi nocumētū p̄ximo, qñq; quidē in p̄sonā p̄xiā q̄tum ad consiliētā, s̄. p̄sonā, & hoc p̄hibetur p̄ hoc, qđ dñ, non occides: qñque autē in p̄sonam coniunctā q̄tum ad p̄pagationē plis, & hoc p̄hibet cum dñ, non m̄chaberis: qñq; autē in rem possessā, qđ ordinat ad vrung; & q̄tum ad hoc dñ, non furtū facies. Nocumentū autē oris p̄hibetur, cum dñ, non loquaris contra p̄ximū tuū falsū testimonium. Nocumentum autē cordis p̄hibet cum dñ, non concupisces. Et s̄m hanc dñā possēt distingui tria p̄cepta ordinantia in Deum, quorū primū p̄tinet ad opus, vñ ibi dñ, non facies sculptile. Secundū ad os, vñ ibi dñ, non assumes nomen Dei tui inuānum. Tertium p̄tinet ad cor, quia in sanctificatione sabbati s̄m qđ est morale p̄ceptum p̄cipitur quies cordis in Deū. Vel s̄m Aug. p̄ primū p̄ceptū reueremur vnitatē primi principij, p̄ s̄m veritatem diuinā, per tertium eius bonitatē, quia sanctificamur, & in qua quiescimus sicut in finē. Sciendū autē qđ nō fuit dandū p̄ceptum de dilectione hoīs ad seipsum duplici rōne, primo, quia p̄cepta decalogi referuntur ad p̄cepta dilectionis. Fuit autē dandū p̄ceptum hoī de dilectione Dei, & p̄ximi, quia q̄tū ad hoc lex naturalis obscurata erat p̄ peccatū, non autē q̄tū ad dilectionē sui ipsius, quia q̄tū ad hoc lex naturalis vigeat: vel quia ē dilectio sui ipsius includit in dilectione Dei, & p̄ximi. In hoc. n. homo vere se diligit, qđ se ordinat in Deū, & iō ē in p̄ceptis decalogi ponuntur solum p̄cepta p̄tinentia ad p̄ximū, vel ad Deum. Aliter p̄t dicit, qđ p̄cepta decalogi sunt illa, qđ immediate populus accipit a Deo, vñ dñ Deut. 10. Scripsit in tabulis iuxta id, qđ prius scripserat decem verba, qđ locutus est ad nos Dñs. Vñ oportet p̄cepta decalogi alia esse, quæ statim in mēte populi cadere possit, p̄ceptū autē habet rōnem debiti. Qđ autē homo ex necessitate aliquid debeat Deo, vel proximo, hoc de facili capere p̄t in conceptione hoīs, & p̄cipue fidelis, sed qđ aliquid ex necessitate sit debitum hoī de his, qđ p̄tinet ad seipsum ē non ad alium, hoc non ita in promptu apparet, vñ. n. primo ā spectu, qđ quilibet sit liber in his, quæ ad ipsum p̄tinet, & ideo p̄cepta quibus p̄hibentur inordinationes hoīs ad seipsam perueniunt ad populum mediante instructione sapientū, vñ non p̄tinent ad decalogum. Item sciendum, qđ de obseruatione aliarum solennitatum non fuit dandū p̄ceptum inter p̄cepta decalogi sicut de obseruatione sabbati, quia oēs solennitates veteris legis sunt institutæ in cōmemorationē alicuius diuini beneficii, vel p̄teriti cōmemorati, vel futuri p̄figurati, & similiter p̄ hoc omnia sacrificia offerebātur. Inter autē oia bñficia Dei commemoranda primū, & p̄cipuum erat bñficiū creationis, qđ commemoratur in sanctificatione sabbati, vnde Exo. 20. Pro ratione huius p̄cepti ponitur, sex. n. diebus fecit Deus cælum, & terram, &c. Inter oia autē futura bñficia, qđ erant p̄figuranda p̄cipuum & finale erat quies mentis in Deo, vel in p̄sentī p̄ gratiam, vel in futuro per gloriā, qđ ē figurabatur per obseruantiam sabbati, vnde dñ Isa. 58. Si auerteris a sabbato pedē tuū & vocaberis sabbatum Dñi delicatum, & sanctum Dñi gloriosum. hæc. n. beneficia primo, & principaliter sunt in mente hoīum maxime fidelium. Aliæ vero solennitates celebrantur p̄ aliqua particularia beneficia t̄p̄aliter transuentia, sicut celebratio phasæ p̄ bñficiū publicū liberationis in Aegypto, & p̄ futuram passionem Christi, quæ t̄p̄aliter transiuit, inducēs nos in quietem sabbati sp̄ualis. Et ideo p̄termissis omnibus alijs solennitatibus, & sacrificijs de solo sabbato fiebat mentio inter p̄cepta decalogi. Item periuurium prohibetur inter p̄cepta decalogi, non autem blasphemix, vel falsæ doctrinæ peccatum, quia sicut dicit Apostolus Heb. 6. Homines per maiorem sui iurant, & oīs controuersix eorum finis ad confirmationē est iurū, & ideo quia iurū omnibus est cōc, p̄ hoc prohibito inordinationis circa iurū specialiter p̄cepto decalogi prohibetur. Peccatum enim falsæ doctrinæ non p̄tinet nisi ad paucos, vnde non oportebat, vt de hoc fieret mentio inter p̄cepta decalogi, quamuis etiam ad aliquem intellectum in hoc qđ dñ, non assumes nomen Dei tui in uanum prohibetur falsitas doctrinæ, vna enim Glosa exponit, non dices Christum esse creaturam.

Speculum Morale.

ram. Item sicut homo naturalem dilectionem habet ad parentes ita ad filios, p̄ceptum ē charitatis ad oēs extenditur, & p̄cepta prohibentia nocumētum inferre proximo generaliter extenduntur ad oēs. Cuius rō est, quia rō naturalis non statim dicit, qđ aliquid sit pro alio faciendū, nisi cui homo aliquid dēt. Debitum autē filij ad patrē adeo est manifestū, qđ nulla tergiversatione p̄t negari, eo qđ pater est principium generationis, & esse, & insuper educationis, & doctrinæ. Et ideo non ponitur sub p̄cepto decalogi, vt aliqd beneficiū, vel obsequium alicui impendatur nisi parentibus, parentes autem non vñr esse debitores filijs p̄ aliqua beneficia suscepta, sed potius econuerso, filius etiam aliquid patris, & patres amant filios, vt aliquid ipsorum, sicut dicit Philo. 8. Eth. vñ ei s̄dem rōnibus non ponuntur aliqua p̄cepta decalogi p̄tinentia ad amorē filiorū, sicut neq; ēt aliqua ordinantia hoīem ad seipsum. Item in quolibet genere peccati conuenit peccare corde, & opere, sed in quibusdā generibus peccatorum, s̄m furto, & homicidio seorsum prohibetur peccatum operis, cum dñ, non m̄chaberis, non furtū facies. Et seorsum peccatum cordis, cum dñ, non concupisces rē proximi tui, & non concupisces vxorē proximi tui. Non sic autē dñ in peccato homicidij, vel falsi testimonij, cuius rō est, quia delectatio adulterij, & vtilitas diuitiarū sunt per seipsa appetibilia in quantum habent rōnem boni delectabilis, vel vtilis, & p̄ hoc oportuit in eis prohiberi non solum opus, sed ēt concupiscentiam. Sed homicidium, & falsitas sunt s̄m se horribilia, quia proximus, & veritas naturaliter amantur, & non desiderantur nisi p̄ aliud. Et ideo non oportuit circa peccatū homicidij, & falsi testimonij prohibere peccatum cordis, sed solum operis. Circa sextum, s̄. de ordinatione p̄ceptorū decalogi, sciendū qđ sicut dictum est p̄cepta decalogi dant de his, quæ statim in promptu mens hominis suscipit: manifestum est autē, qđ tanto aliquid magis a ratione suscipitur quanto contrariū ēt grauius, & magis ratione repugnās. Manifestum est autem qđ cum rationis ordo a fine recipiat, maximē est contra rationem, vt homo inordinate se habeat circa finem, finis autē humanæ vitæ, & societatis est Deus. Et iō primo oportuit per p̄cepta decalogi hominē ordinare ad Deum, cum eius contrariū sit grauissimum, sicut etiā in exercitu, qui ordinantur ad ducem sicut ad finem, Primū est qđ miles subdatur duci, & huius contrarium est grauissimū. Secundum vero est, vt alijs coordinetur. Inter ipsa autē per qđ ordinamur in Deum. Primum occurrit, qđ hō ei fideliter subdat, nullam participationem cum inimicis habens. Secundum autē est qđ ei reuerentiam exhibeat. Tertium autē est, qđ ei ēt famulatū impendat. Maiusq; peccatum est ēt in exercitu, si miles infideliter agens cum hoste pactum habeat, qđ si aliquam irreuerentiā duci faciat, & hoc ēt grauius, quā si in aliquo obsequio duci deficiens inueniatur. In p̄ceptis autem ordinatibus ad p̄ximū mani festū est, qđ magis repugnat rationi, & grauius peccatum est si hō non feruet ordinem debitum ad personas quibus magis est debitor, & ideo inter p̄cepta ordinantia ad p̄ximū, primo ponitur p̄ceptum p̄tinentens ad parentes, inter alia vero p̄cepta etiam apparet ordo s̄m ordinē grauitatis peccatorum, grauius est. n. & magis rōni repugnans peccare opere, quā ore, & ore, qđ corde, & inter peccata operis grauius est homicidium per qđ totaliter uita hoīs iam existētis extinguitur, quā in adulterium per qđ impeditur certitudo prolis nascitur, & a adulterium grauius, qđ furtum, qđ p̄tinet ad bona exteriora: licet autē s̄m viam sensus proximus sit magis notus, qđ Deus, tñ dilectio Dei est ratio dilectionis proximi, & ita p̄cepta ordinantia ad Deum fuerūt p̄ordinanda. Itē sicut Deus est vniuersale principium essendi omnibus, ita ēt pater ēt principium quoddā essendi filio. Et iō conuenienter post p̄cepta ordinantia ad Deū ponit p̄ceptū p̄tinentens ad parentes. Sed cōtra p̄cepta affirmatiua imperant actus virtutū, p̄cepta autē negatiua p̄hibent actus vitiorū, sed s̄m Boetium in Cōmento p̄dicamentorum, prius extirpanda sunt vitia, qđ inferant virtutes, ergo inter p̄cepta p̄tinentia ad p̄ximū ponenda fuerunt primo p̄cepta negatiua, qđ affirmatiua. Dicendū, qđ ista rō procedit qñ, falsi affirmatiua, & negatiua p̄tinent ad idē genus operis, quibus etiā & in hoc non habet oīmodam efficiam: est. n. in executione operis prius extirpanda sunt vitia, qđ inferendę virtutes, s̄m illud Psal. Declina a malo, & fac bonum, & Isa. 1. Quiescite agere peruerse, discite benefacere, tñ in cognitione prius est virtus, qđ peccatum, quia p̄ rectum cognoscit obliquum, vt dñ in primo de anima. per legem autē cognoscit peccatū, vt Ro. 5. dñ, & s̄m hoc p̄ceptum affirmatiuum debuisset primo poni, sed non est ista rō ordinis, sed quæ posita est, quia in p̄ceptis particularibus adduntur, quæ sunt primæ tabulæ. Vltimo ponit p̄ceptū affirmatiuum, quia eius trāsgressio minorē reatū inducit. Itē peccatū cordis est prius in executione, tñ eius prohibitio posterius

Tomus Tertius.

D 2 cadit

Speculum Morale Vincentij.

radit in ratione. Circa septimum, s. de modo tradendi pcepta decalogi. Sciendum q̄ in pceptis diuinæ legis maxima sapientia continetur. Vñ d̄r Deu. 4. Hæc est vestra sapientia, & intelles coram populis. Sapientia aut̄ est oia debito modo, & ordine disponere. Et ideo manifestum esse debet q̄ pcepta legis conuenienti modo tradita sunt. Quædam ponunt affirmatiua pcepta, & q̄dam negatiua, q̄a semper ad affirmationem sequit̄ negatio oppositi, nō aut̄ semp̄ ad negationē vnus oppositi sequit̄ affirmatio alterius. Sequitur. n. si est album non est nigrū, non tñ sequitur si non est nigrū ergo est albū, quia ad plura se extendit negatio, q̄ affirmatio. Et inde est et̄ q̄ non esse faciendū iniuriā, q̄d pertinet ad pcepta negatiua ad plures psonas se extendit s̄m primum dictamen rōnis, q̄ esse debitum, vt alicui obsequiū, vel beneficium impendat. Inest aut̄ primo dictamen rōnis, q̄ homo debitor est bñficij, vel exhibendi obsequij, vel a q̄bus bñficia accepit si nōdum recōpēsauit. Duo aut̄ sunt quorum bñficiū sufficienter nullus recōpensare pōt. f. Deus, & p̄r, ut d̄r in 8. Eth. Et ideo sola duo pcepta affirmatiua ponuntur, vnū de honore parentum, aliud de celebratione sabbati in commemorationē diuini beneficij. Item in quibusdā ponitur rō pceptorum, in quibusdā non, quia illa pcepta, q̄ sunt purē moralia habent manifestā rōnem. Vñ non oportuit, q̄ in eis aliqua ratio adderetur. Sed quibusdā pceptis additur cærimoniale, vel determinatiuum pcepti moralis cōis, sicut in primo pcepto. Non facies sculptile, & in tertio pcepto determinat dies sabbati, & ideo vtrobiq; oportuit rōnē assignari. Itē quare non ponuntur pmissiones in oibus pceptis sicut in primo, & in quarto. Rñsio, vt plurimū actus suos ad aliq̄ vtilitate ordinant, & ideo in illis pceptis necesse fuit promissionē p̄cunij apponere ex quibus videbatur nulla utilitas sequi, vel aliqua utilitas impediri. Quia vero parentes sunt iam in recedendo, ab eis non expectat utilitas, & ideo pcepto de honore parentum addit pmissio, similiter et̄ pcepto de prohibitione idolatriæ, & per hoc videbat̄ impediri apparens vtilitas, q̄ hoies credebāt se posse consequi p pactū cū dæmonibus initū. Itē quare nō in oibus ponitur cōminatio p̄næ sicut in primo, & secundo. Rñsio, quia p̄næ p̄cipuē sunt necessarię contra illos, qui sunt proni ad malū, vt d̄r in 10. Eth. & ideo illis solis pceptis legis addit cōminatio p̄narum, in quibus erat pronitas ad malū. Erant autē hoies proni ad idolatriā pp̄ generalem consuetudinē gentium. Et similiter et̄ sunt hoies proni ad periurium pp̄ frequentiam iurij, & ideo primis duobus pceptis adiungit̄ cōminatio. Item quare in solo tertio pcepto fit mentio de memoria cum d̄r. Memoro, vt diem sabbati sanctifices, cum oia Dei pcepta sint memoriter retinenda, s̄m illud Prou. 3. Describe ea in tabulis cordis tui. Et Eccl. 3. Quæ pcepit tibi Deus cogita illa semp̄. Rñsio, quia pceptum de sabbato ponitur, vt cōmemoratiū bñficij p̄teriti. Et ideo sp̄alius in eo fit mentio de memoria, vel q̄a pceptū de sabbato habet determinationem adiunctā, q̄ non est de lege naturæ, & ideo hoc pceptū sp̄ali ammonitione indiguit. Circa octauū, s. vt in pcepta decalogi sint dispensabilia. Sciendū, q̄ in pceptis debet fieri dispensatio, q̄n occurrit aliquis particularis casus, in quo si verbū legis obseruet̄ cōtrariat̄ intentioni legislatoris. Intentio aut̄ legislatoris cuiuslibet ordinat̄ primo & principaliter ad bonum cōe, secundo aut̄ ad ordinē iustitiæ, & vtilitatis, s̄m q̄ bonum cōe conseruatur, & ad ipsum conuenit: si qua ergo pcepta dentur, quæ contineant ipsam conseruationē boni cōis, vel ipsum ordinē iustitiæ, & vtilitatis, hmōi pcepta continet̄ intentionē legislatoris, & ideo indispensabilia sunt: puta si ponatur hoc pceptum in aliqua cōitate, q̄ nullus destrueret rēpublicam, neque proderet ciuitatem hostibus, siue q̄ nullus faceret aliquid iniuste, vel malē, hmōi pcepta essent indispensabilia. Sed si aliqua alia pcepta traderentur ordinata ad ista pcepta quibus exterminant̄ aliqui sp̄ales modi, in talibus pceptis dispensatio posset fieri, in quantum p̄ omissionē hmōi pceptorū in aliquibus cōibus non fieret p̄iudiciū primis pceptis, quæ continent intentionem legislatoris, puta si ad conseruationem Reipublicæ statueretur in aliqua ciuitate, q̄ de singulis uicis aliqui vigilarēt ad custodiam ciuitatis obsequij, posset cum aliquibus dispensari pp̄ aliquam maiorem utilitatē. Pcepta aut̄ decalogi continent ipsam intentionē legislatoris. f. Dei. Nā pcepta primæ tabulæ, q̄ ordinant̄ hominem ad Deū continent ipsam ordinē ad bonū cōe, & finale, q̄d Deus est. Pcepta aut̄ secundæ tabulæ continent ipsam ordinē iustitiæ inter hoies obseruandæ, s. vt nulli fiat indebitū, ut cuiuslibet reddat̄ debitū, s̄m hanc igit̄ rōnē intelligenda sunt pcepta decalogi, & ideo pcepta decalogi sūt oīno indispensabilia. Licet aut̄ dicat Philosophus in 5. Eth. q̄ iustitū naturale in aliquibus deficit, & mutabile est, sicut & natura humana, ex quo consequi v̄t, q̄ pcepta decalogi, q̄ sunt de iure naturali p̄r p̄ dispensationem mutari. Dicendū, q̄ Philosophus

ibi non loquitur de iusto naturali, q̄d continet ipsam ordinem iustitiæ. Hoc. n. nunq̄ deficit iustitiam esse seruandam, sed loquitur quantum ad determinatos modos obseruationis iustitiæ, q̄ in aliquibus fallunt. Item etsi hō possit dispensare in pceptis legis, q̄ statuit, non tñ pōt Deus dispensare in pceptis decalogi, q̄ dedit. Sicut. n. dicit Apost. 2. Thi. 2. Fidelis est Deus, seipsū negare non pōt. Negaret aut̄ seipsū si ipsum ordinem iustitiæ suæ auferret, cū ipse sit ipsa iustitia, & ideo in hoc Deus dispensare non pōt, vt hōi liceat nō ordinatē se h̄re ad Deum, vel nō subdī ordini iustitiæ eius, & in his s̄m quæ hoies ad inuicē ordinantur. Itē occisio hoīs prohibetur in decalogo s̄m q̄ habet rationem indebiti, sic enim pceptum continet ipsam rationem iustitiæ. Lex aut̄ humana hoc cōcedere non pōt, q̄ licite homo indebitē occidat. sed malefactores occidi, vel hostes Reipublice hoc non est indebitū, vñ hoc non cōtrariat̄ pcepto decalogi nec talis occisio est homicidiū, q̄d pcepto decalogi prohibetur, ut Aug. dicit in li. de libe. arbi. & uniuersaliter si alicui auferatur q̄d suum erat, si debitum est, q̄ ipsum amittat, hoc non est furtum, uel rapina, quæ pcepto decalogi prohibentur. Et ideo q̄n filij Israel pcepto Dei tulerūt Aegyptiorū spolia nō fuit furtū, quia hoc eis debebatur ex sententiā Dei. Similiter et̄ Abraham cū confenserit occidere filium, non consensit in homicidiū, quia debitū erat eū occidi per mādātū Dei, qui est Dñs vitæ, & mortis. Ipse. n. est, qui p̄nā infligit oibus hoibus iustis, & iniustis p̄ peccato primi parentis, cuius sn̄æ si homo fit executor auctori tate diuina nō erit homicida, sicut nec Deus. Et similiter Oseas accedens ad uxorē fornicariā, uel ad mulierē adulteriā, non est m̄chatus neque fornicator, quia accessit ad eā, q̄ sua erat s̄m mandatum diuinū, q̄ est actor institutionis m̄rimonij. Sic igit̄ pcepta ipsa decalogi quantum ad rōnem iustitiæ, quā continent, immutabilia sunt, sed quantum ad aliquā determinationē p̄ applicationē ad singulares actus, vt. f. hoc, vel illud sit homicidiū, uel furtū, uel adulteriū, aut non. Hoc quidē est mutabile q̄nue in his auctoritate diuina sola, in his. f. quæ a sole Deo sunt instituta, sicut in matrimonio, & in alijs hmōi. Q̄nq; et̄ auctoritate humana, sicut in his, q̄ sunt commissā hominū iurisdictioni, quā tum enim ad hoc hoies gerunt vicem Dei, non aut̄ quantum ad oia. Item q̄n filij Israel excogitauerunt pugnare in die sabbati, sicut d̄r 1. Mach. 2. Cogitauerunt in die illa dicentes, ois homo quicūq; uenerit ad nos in bello die sabbatorum pugnemus aduersus eum. Illa cogitatio magis fuit interpretatio pcepti, q̄ dispensatio. Non enim intelligit̄ uiolare sabbatum, qui facit opus, quod est necessarium ad salutem humanam, sicut Dñs p̄bat Math. 12. Circa nonum. s. vtrum modus virtutis cadat sub pcepto legis, ut. f. aliquis iuste operetur iusta, & sequatur fortia, & similiter de alijs uirtutibus, sicut d̄r Deut. 16. Iuste, quod iustum est exqueris. Sciendum, q̄ pceptum legis habet vim coactiuam. Illud ergo directē cadit sub pcepto legis ad quod lex cogit. Coactio autem legis est per metum p̄næ, vt dicitur in 10. Eth. Non illud propriē cadit sub pcepto legis pro quo p̄na legis infligitur. Ad institutum autem p̄nam aliter se habet lex diuina, & lex humana. Non enim p̄na legis infligitur nisi pro illis de quibus legislator habet iudicare, quia ex iudicio lex punit, homo autem qui est legislator humanæ non habet iudicare nisi de exterioribus actibus, quia homines vident ea, quæ apparent, ut dicitur 1. Reg. 16. Sed folius Dei est, qui est legislator diuinæ iudicare de interioribus motibus voluntatū, secundum illud Psal. Scrutans corda, & renes Deus. Secundum hoc igitur dicendum est, q̄ modus virtutis quantum ad aliquid respicitur a lege humana, & diuina, quantum ad aliquid autem a lege diuina, sed non a lege humana, quantum ad aliquid autem nec a lege humana, neque a lege diuina. Modus autem virtutis in tribus consistit s̄m Philosophum in 2. Eth. quorum primum est, si aliquis operetur sciens, hoc autem diiudicatur, & a lege diuina, & a lege humana. Quod enim aliquis ignorans facit, per accidens facit, vnde s̄m ignorantiam aliqua diiudicant̄ ad p̄nam, vel ad veniam tam s̄m legem humanam, q̄ s̄m legem diuinam. Secundum est, vt aliquid operetur nolens, vel eligens, & pp̄ hoc eligens in quo importatur duplex motus, interior, scilicet voluntatis, & intentionis, & ista duo non diiudicant̄ lex humana, sed solum lex diuina, lex enim humana non punit eum, qui vult occidere, & non occidit, punit aut̄ est lex diuina, s̄m illud Math. 6. Qui irascitur fratri suo reus erit iudicio. Tertium autem est, vt firmē, & immobiliter habeat, & operetur, & ista fitmitas propriē pertinet ad habitum, ut. f. aliquis ex habitu operetur iudicato, & q̄tum ad hoc modus virtutis non cadit sub pcepto, neque legis diuinæ, neque legis humanæ, neque. n. ab homine, neque a Deo punitur tanq̄ pcepti transgressor, q̄ debitum honorē impendit parentibus, q̄uis non habeat habitum pietatis. Modus ergo faciendi actum iustitiæ, qui cadit sub

præcepto est, ut fiat aliquid *fm ordinem iuris*, nō aut ut fiat ex habitu iustitiæ. Item *q* aliquis voluntariè, & delectabiliter operetur, bene cadit sub præcepto legis diuinæ. Psal. Seruite dño in lætitiâ, & 2. Cor. 9. Non est tristitia, & necessitate, hylarem. n. datore diligit Deus, Glosa, quicquid boni facis cū hylaritate fac, & tunc bene facis, si aut cum tristitia facis, tunc de te non tu facis. Operari ergo sine tristitia actū virtutis cadit sub præcepto legis diuinæ, quia quicumq; operatur cum tristitia, non volēs operatur, sed delectabiliter operari siue cum lætitiâ, aut hylaritate quodāmodo cadit sub præcepto, *fm q* sequitur delectatio ex dilectione Dei, & proximi, quæ cadit sub præcepto, cum amor sit causa delectationis, & quodāmodo nō secundū *q* delectatio consequitur habitum. Delectatio. n. operis est signū habitus generati, vt dī in 2. Ethic. pōt. n. aliquis actus esse delectabilis, vel pp finem, vel pp conuenientiam habitus. Circa decimū, s. vtrum modus charitatis cadit sub præcepto legis diuinæ. Sciendū *q* circa hoc fuerunt contrariæ opiniones. Quidā. n. dixerūt ab societate modū charitatis esse sub pcepto, nec est impossibile obseruare hoc pceptū charitatē non habenti, quia pōt se disponere ad hoc, *q* charitas ei infundatur a Deo, neq; quicumq; aliquis nō habēs charitatē facit aliquid de genere bonorū peccat mortaliter, quia hoc est pceptū affirmatiuū, vt ex charitate operetur, & non obligat ad semp, sed pro tpe illo quo aliquis hēt charitatē. Alij vero dixerūt, *q* oīmodus charitatis nō cadit sub pcepto, vtē *q*; aut quantū ad aliquid verum dixerunt. Actus. n. charitatis dupliciter cōsiderari pōt, vno modo *fm q* est quidā actus p se, & hoc modo cadit sub pcepto legis, qd de hoc spāli ter datur, diliges dñm Deum tuū, & diliges proximum tuū. Et quātū ad hoc verū dixerunt, non. n. est impossibile hoc pceptū obseruare, qd est de actu charitatis, quia homo pōt se disponere ad charitatem habendam, & qñ habueritis eam non pōt ea vti. Alio modo pōt cōsiderari actus charitatis, *fm q* est modus aliarum virtutum, hoc est *fm q* actus aliarum virtutū ordinantē ad charitatem, qd est finis pcepti, vt dī 1. ad Thim. 1. Dicitū est. n. *q* intentio finis est quidē modus formalis actus ordinati ad finem, & hoc modo verum est, *q* si dixerunt, *q* modus charitatis nō cadit sub pcepto, hoc est dictum, *q* in hoc pcepto, honora patrē nō includitur, *q* honoretur pater, vñ qui honorat patrē, licet non habens charitatē non efficitur huius pcepti transgressor, et si sit transgressor pcepti, qd est de actu charitatis, pp *q* transgressionē meretur pēnā. Circa vndecimū, s. de distinctione aliorum moralium pceptorū legis pter decalogū, sciendū, *q* sicut ex dictis patet, pcepta iudicialia, & cōrimonialia ex sola institutione vim habent, anteq instituerentur non vñ referre vtrum sit, vel aliter ferret, sed pcepta moralia ex ipō dictamine naturalis rōnis efficacitā habēt, etiā si nunq in lege stantur. Horum aut triplex est gradus. Nam quædam sunt rectissima, & adeo manifesta, *q* editione non indigent, sicut mandata de dilectione Dei, & proximi, & alia hmōi, qd sunt quasi fines pceptorū, vnde in eis nullus pōt errare *fm iudiciū rationis*. Quædā vero sunt magis determinata, quorū rōnem statim quisq; et populus pōt de facili videre, & tñ quia in paucioribus circa hmōi cōtingit iudiciū humanū perueri, hmōi editione indigent, & hæc sunt pcepta decalogi. Quædam vero sunt quorū rō nō est adeo cuiuslibet manifesta, sed solum sapientibus, & ista sunt pcepta moralia superaddita decalogo, a Deo tradita p Moysē, & Aarō, sed ea, qd sunt manifesta sunt principia cognoscendi eorū, qd non sunt manifesta. Alia pcepta moralia superaddita decalogo reducuntur ad pcepta decalogi per modū cuiusdā additionis ad ipsa. Nā in primo pcepto decalogi prohibet cultus alienorū deorum, cui superadduntur alia pcepta prohibitiua eorū, qd ordinantur in cultū idolorū, sicut hī Deut. 18. Nō inueniatur in te, qd lustrat filium suū, aut filiā ducens per ignē, nec maleficus atq; incantator, nec phitones consulat, neq; diuinos, & querat a mortuis veritatē. Secundū aut pceptum prohibet periurū, superaddit aut ei prohibitio blasphemiz. Leui. 14. prohibitio falsæ doctrinæ. Deut. 13. Tertio vero pcepto superaddit oia cōrimonialia. Quarto aut pcepto de honore parētū superaddit pceptū de honoratione senū, *fm illud Leui. 9. Coram cano capite con surge, & honora personā senis, & vniuersaliter oia pcepta inducentia ad reuerentiā exhibendam maioribus, vel ad beneficia exhibenda, vel æqualibus, vel maioribus. Quinto aut pcepto, qd est de prohibitione homicidij, additur prohibitio odij, & cuiuslibet violationis contra proximum, sicut illud Leui. 19. Non stabis contra sanguinē proximi tui. & etiā prohibitio odij, *fm illud, ne oderis fratrem tuū in corde tuo. Præcepto aut sexto, qd est de prohibitione adulterij superaddit pceptū de prohibitione meretricij, secūdū illud Deut. 24. nec erit meretrix de filiabus Israel, neq; fornicator de filijs Israel, & iterū prohibitio vitij contra naturam, secūdū illud Leui. 16. cum masculo non**

Speculum Morale.

miscaberis, cum omni pecore nō coibis. Septimo aut pcepto, qd est de prohibitione furti adiungitur pceptum de prohibitione viurg, *fm illud Deut. 18. non senerabis fratri tuo ad vltimam, & prohibitio fraudis, fm illud Deut. 25. non habebis in sacco diuersa pondera, & vniuersaliter oia, quæ ad prohibitionem calumniæ, & rapinæ pertinent. Octauo pcepto, quod est de prohibitione falsi testimonij additur prohibitio falsi iudicij, fm illud Exod. 23. nec in iudicio plurimorum acquiesce sententiæ, ut a veritate deues, & prohibitio mēdacij, sicut ibi subdit, mendacium fugies, & prohibitio detractionis, fm illud Leui. 18. Non eris criminator, & furro in populis. Alijs autem duobus pceptis nulla alia adiunguntur, quia per ea naturaliter omnia mala concupiscētia prohibetur. Circa duodecimū, s. vñ pcepta moralia iustificent, sciendum *q* sicut sanum proprie, & primo dī, qd habet sanitatem, per postea autem quod signat sanitatem, uel qd cōteruat sanitatem, ita iustificatio primo, & proprie dī ipsa factio iustitiæ, se. undario vero, & quasi improprie potest dici iustificatio, signato iustitiæ, uel dispositio ad iustitiam, quibus duobus modis manifestum est, *q* pcepta legis iustificabant in quantum disponebant homines ad gratiam Christi iustificantem, quam etiam signant, quia sicut Aug. dicit contra Faustum, etiam uita illius populi prophetica erat, & Christi figuratiua. Sed si qui loquimur de iustificatione proprie dicta, sic considerandum est, *q* iustitia pōt accipi prout est in habitu, uel prout est in actū, & *fm* hoc iustificatio dupliciter dicit, vno quidē modo *fm q* homo fit iustus adipiscens habitū iustitiæ. Alio vero modo *fm q* opera iustitię operatur, ut *fm* hoc iustificatio nihil aliud sit quā iustitiæ executio. Iustitia sicut & aliz virtutes potest accipi, & acquisita, & infusa, acquisita quidē causatur ex operibus, sed infusa causatur ab ipō Deo per eius gratiam, & hæc est uera iustitia, de qua nunc loquimur, *fm q* aliq; dī iustus apud Deum, *fm illud Ro. 4. Si Abraham ex operibus legis iustificatus est habet gloriā, sed non apud Deum. Hęc igitur iustitia causari non poterat per pcepta moralia, quæ sunt de actibus humanis. Secunda pcepta moralia iustificare non poterant iustitiam causando. Si uero accipiatur iustificatio pro executione iustitiæ, sic pcepta moralia iustificabant in quantum continebant id, quod est *fm se iustum*, illa sacra ueteris legis gratiam non continebant, sicut conferunt sacra nouæ legis, quæ pp hoc iustificare dñr. Si uero accipiatur iustificatio pro executione iustitiæ, sic omnia pcepta legis iustificabant. Aliter tamen & aliter, nā pcepta cōrimonialia continebant quidē iustitiam *fm se in generali*, prout. s. exhibebantur in cultū Dei. In speciali uero non cōtinebant *fm se iustitiam nisi ex sola determinatione legis diuinæ*, & ideo de hmōi pceptis dī, *q* non iustificabant nisi ex deuotione, & obedientia faciēdum, pcepta uero moralia, & iudicialia continebant id, quod erat *fm se iustum*, uel in generali, uel in speciali. Sed moralia pcepta continebāt id, quod est *fm se iustum fm iustitiam generalem*, quæ est omnis uirtus, ut dī in 5. Ethic. Pcepta uero iudicialia pertinebant ad iustitiam specialem, & quæ consistit circa contractus humanæ uitæ, qui sunt inter homines adiuuicem.**

De noua lege, secundum se. Dist. VII.

DEinde considerandum est de lege noua, quæ est lex Euangelij, & primo de ipsa *fm se*. Secundo de ipsa per comparisonem ad legem ueterem. Tertio de his, quæ in lege noua continentur. Circa primum consideranda sunt quatuor. Primo qualis sit lex, utrum. s. sit scripta, uel indita. Secundo de uirtute eius utrum iustificet. Tertio de principio eius utrum. s. scilicet dari debuerit a principio. Quarto de termino eius, utrum. s. duratura sit usque ad finem mundi, an debeat ei alia lex succedere. Circa primum sciendum, quod unaquæq; res illud uidetur esse, quod est in ea potissimum, ut Philosophus dicit in 9. Ethic. id autem quod est potissimum in lege noui testamenti, & in quo tota uirtus ei consistit est gratia Spiritus sancti, quæ datur per fidem Christi, & ideo principaliter lex noua est ipsa gratia Spiritus sancti, qui datur Christi fidelibus, & hoc manifeste apparet per Apo. qui ad Rom. 4. dicit. Vbi est gloriatio tua? exclusa est per legem factorum non, sed per legem fidei. Ipsam. n. fidei gratiam legem appellat. & expressius ad Rom. 8. dicitur, lex spiritus uitæ in quo Iesus liberauit me a lege peccati, & mortis. Vnde ut Aug. dicit in libro de Spiritu & litera, quod sicut lex factorum fuit in tabulis lapideis, ita lex fidei scripta est in cordibus fidelium, & alibi dicit in eodem libro, quæ sunt leges Dei ab ipso Deo scriptæ in cordibus, nisi ipsa presentia Spiritus sancti? Habet tamen lex noua quædam, sicut dispositiua ad gratiam Spiritus sancti, & ad usum huius gratiæ pertinentia, quæ sunt quasi secundaria in lege noua, de quibus oportuit influi fideles Christi, & uerbis, & scriptis tam circa credenda, quam circa agenda, & ideo dicendum est *q* prin-

Tomus Tertius.

D 3 cipaliter

Speculum Morale Vincentij.

Principaliter noua lex, est lex indita. Secundario autem est scripta. In scriptura. n. Euangelij non continent nisi ea, quae pertinent ad gratiam Spiritus sancti, uel sicut diuina, uel sicut ordinata ad usum huius gratiae, sicut dispositiua quaedam quantum ad intellectum per fidem per quam datur Spiritus sancti gratia continentur in Euangelio ea, quae pertinent ad manifestandam diuinitatem, uel humanitatem Christi. Secundum affectum uero continentur in Euangelio ea, quae pertinent ad contemptum mundi, per quae homo fit capax Spiritus sancti: mundus. n. id est amatores mundi non potest capere. Spiritum sanctum, ut habet Io. 14. nisi uero spiritualis gratia, est in operibus uirtutum, ad quae multipliciter scriptura noui testamenti homines exhortatur. Et nota, quod lex naturalis est indita, sicut dicitur Ro. 2. Cum gentes, quae legem non habent, naturaliter ea, quae legis sunt fecerint, et qui habent opus legis scriptum in cordibus suis, et lex Euangelij similiter est indita, sed differenter. Dupliciter. n. est aliquid inditum homini. Vno modo pertinet ad naturam humanam, et sic lex naturalis est lex indita homini. Alio modo est aliquid inditum homini, quasi natum et superadditum per gratiam donum, et hoc modo lex noua, est indita homini, non solum indicans, quid sit faciendum, sed et adiuuans ad implendum. Circa hunc sicut uel lex noua iustificat, dicitur, quod ad legem Euangelij duo pertinent, unum quidem per inopiam. scilicet gratia Spiritus sancti iterum data, et quantum ad hoc lex noua iustificat. Vnde Aug. dicit in lib. de Spiritu, et littera, in ueteri testamento, lex intrinsecus posita est, quia iniusti terrentur, hic, in nouo testamento intrinsecus data est, quia iustificarentur: aliud pertinet ad legem Euangelij secundario. scilicet documenta fidei, et precepta ordinantia effectum humanum, et humanos actus, et quantum ad hoc lex noua non iustificat, uel Apostolus dicit 1. Cor. 3. littera occidit, spiritus autem uiuificat, et Aug. exponit in lib. de Spiritu, et littera, quod per litteram intelligitur quaelibet scriptura hominis existens et moralium preceptorum, qualia continentur in Euangelio. Vnde et littera Euangelij occidit, nisi esset interior gratia fidei sanans, haec autem gratia noui testamenti, et si adiuuet hominem ad non peccandum, non tamen ita confirmat in bono, ut homo peccare non possit, hoc non pertinet ad statum gloriae. Et ideo si aliquis post acceptam gratiam noui testamenti peccauerit, maiori poena dignus est, tanquam maioribus beneficiis ingratus, et auxiliu gratiae sibi datae non utens, sicut illud Heb. 10. Irritum quis faciens legem Moysi sine ulla miseratione duobus, uel tribus testibus moris, quanto putatis deteriora mereri supplicia. quod si uel Dei contulerit, et sanguinem testamenti pollutum duxerit in quo sanctus ficatus est, et spiritu gratiae contumelia dixerit, nec tamen dici debet, quod lex noua iram operatur, sicut de lege ueteri dicitur Ro. 4. quae quantum est de se sufficiens auxiliu datur ad non peccandum. Licet autem utraque lex data fuerit ab uno Deo, tamen aliter, et aliter. Nam legem ueterem dedit scriptam in tabulis lapideis, legem autem nouam dedit scriptam in tabulis cordis carnalibus, ut Apostolus dicit 2. Cor. 3. proinde sicut Aug. dicit in lib. de Spiritu, et littera. Littera ista extra hominem scripta, et ministracionem mortis, et ministracionem damnationis Apostolus appellat. Hanc autem. scilicet noui testamenti legem ministracionem iustitiae dicit, quae per donum spiritus operatur iustitiam, et a praeruatione damnatione liberatur. Circa tertium, scilicet utrum lex noua debuit dari a principio mundi. Sciendum, quod triplex ratio potest assignari, quare lex noua non debuit dari a principio mundi. Quarum prima est, quae lex noua sicut dictum est, principaliter est gratia Spiritus sancti, quae ab initio dari non debuit antequam impedimentu peccati ab humano genere tolleretur, eos uero liberata redemptione per Christum. Vnde dicitur Io. 7. nondum erat spiritus datus, quia Iesus nondum erat glorificatus, et hanc rationem manifeste assignat Apostolus Ro. 8. Vbi postquam praemisit de lege spiritualis uitae subiungit. Deus filium suum mittens in similitudine carnis peccati, de peccato dānauit peccatum in carne, ut iustificatio legis impleretur in nobis. Secunda ratio potest assignari ex perfectione legis nouae, non enim aliquid ad perfectum adducit statim a principio, sed quodam temporalis successione ordine, sicut aliquis prius fit puer, et postmodum uir, et hanc rationem assignat Apostolus Gal. 3. Lex pedagogus noster fuit in Christo, ut ex hodie iustificemur. At ubi uenit fides iam non sumus sub pedagogo. Tertia ratio sumitur ex hoc, quod lex noua est lex gratiae, et ideo primo oportuit, quod homo relinquere tur sibi in statu ueteris legis, ut in peccatu cadendo suam infirmitatem cognoscens recognosceret se gratia indigere, et hanc rationem assignat Apostolus Ro. 5. dicens. Lex subintravit, ut abundaret delictum, ubi autem superabundauit delictum superabundauit et gratia. Circa quartum. scilicet utrum noua lex duratura sit usque ad finem mundi. Sciendum, quod status mundi uariari potest dupliciter. Vno modo sicut diuersitate legis, et sic huius status non. le. nullus alius status succedit. Successit. n. status nouae legis. status, uel. le. tanquam perfectior imperfectiori. Nullus autem status praesentis uitae potest esse perfectior, quam status nouae legis, non enim potest esse propinquius ultimo fini, quam quae immediate in fine ultimo introducit, hoc autem facit noua lex. Vnde Apostolus dicit ad Heb. 10. habentes itaque fratres fiduciam in nouo testamento

sanctorum in sanguine Christi, qui nunciavit nobis uiam nouam accedimus ad eum: unde non potest esse aliquis perfectior status praesentis uitae, quam status nouae legis. quia tanto est unumquodque perfectius quanto ultimo fini propinquius. Alio modo status hominum uariari potest sicut in quibus diuersimode se habent ad eandem legem, uel perfectius, uel minus perfecte, et sic status uel. le. frequenter sunt mutatus, cum quandoque leges optime custodirent, quandoque omnino premitterent, sic et status nouae legis diuersificat sicut in diuersa loca, et tempora, et personas in quantum gratia Spiritus sancti perfectius, uel minus perfecte ab aliquibus habetur. Non est tamen expectandum, quod sit aliquis status futurus in quo perfectius gratia Spiritus sancti habeatur, quam habetur fuerit, maxime ab Apostolis, quod primitias Spiritus sancti acceperunt, id est in tempore prius, et caeteris abundantius, ut glossa dicit ad Ro. 8.

De comparatione nouae legis ad ueterem. Dist. VIIII.

Deinde considerandum est de comparatione nouae legis ad ueterem. Et circa hoc consideranda sunt quatuor. Primo, utrum lex noua sit alia lex a ueteri. Secundo, utrum lex noua impleat ueterem. Tertio, utrum noua contineatur sub ueteri. Quarto, quae istarum sit grauior. Circa primum, scilicet utrum lex noua sit alia a lege ueteri. Sciendum, quod omnis lex ordinat conuersationem humanam in ordine ad aliquem finem. Ea autem, quae ordinantur ad aliquem finem, secundum rationem finis dupliciter diuersificari possunt. Vno modo, quia ordinantur ad diuersos fines. Et haec est diuersitas speciei, maxime si sit finis proximus. Alio modo, secundum propinquitatem ad finem, uel distantiam ab ipso. Sicut patet, quod motus differunt specie secundum quod ordinantur ad diuersos terminos. Secundum uero quod una pars motus est propinquior termino quam alia, attenditur differentia secundum perfectum, et imperfectum, sic ergo duae leges distinguuntur. Vno modo quasi omnino diuersae, utpote ordinatae ad diuersos fines, sicut lex ciuitatis, quae esset ordinata ad hoc, quod populus dominaretur, esset specie differens ab illa lege, quae esset ad hoc ordinata, quod optimates ciuitatis dominarentur. Alio modo duae leges distinguuntur secundum quod una propinquius ordinat ad finem, alia uero remotius. Puta in una eadem ciuitate dicitur alia lex, quae imponitur ut uisus perfectus, qui statim possunt exequi ea, quae pertinent ad bonum commune, et alia lex de disciplina puerorum, qui sunt instruendi qualiter postmodum opera uiuorum exequantur. Dicendum ergo, quod secundum primum modum lex noua non est alia a lege ueteri, quia utriusque est unus finis, scilicet ut homines subdantur Deo. Est autem uetus Deus, et nouus, et ueteris testamenti, secundum illud Rom. 4. Unus Deus est, qui iustificat circumcisionem ex fide, et praepitium per fidem. Alio modo lex noua est alia a ueteri, quia lex uetus est quasi pedagogus puerorum, ut Apostolus dicit ad Gal. 3. Lex autem noua est lex perfectionis, quia est lex charitatis, de qua Apostolus dicit ad Col. 3. Quod est uinculum perfectionis. Omnes enim differentiae, quae assignantur inter nouam legem, et ueterem accipiuntur sicut perfectum, et imperfectum: praecipua. n. legis cuiuslibet dantur de actibus uirtutum. Ad operandum autem uirtutum opera aliter inclinatur, imperfecti, quod nondum habent uirtutum habitum, et aliter illi, qui sunt per habitum uirtutis perfecti. Illi. n. qui nondum habent habitum uirtutis inclinatur ad agendum uirtutis opera ex aliqua causa extrinseca. Puta ex comminatione poenarum, uel ex promissione aliarum extrinsecarum remunerationum, puta honoris, diuitiarum, uel aliquid huiusmodi. Et ideo lex uetus, quae dabatur imperfectis, nondum consecutis gratiam spiritualem, dicebatur lex timoris, in quantum inducebat ad obseruantiam praecceptorum per comminationem quaedam poenarum, et dicitur temporalia quaedam promissa. Illi autem, qui habent uirtutem, inclinatur ad uirtutis opera agenda pro amore uirtutis, non propter aliquam poenam aut remunerationem extrinsecam. Et ideo lex noua cuius principalitas consistit in ipsa spirituali gratia indita cordibus, dicitur lex amoris, et dicitur huiusmodi promissa spiritualia, et aeterna, quae sunt obiecta uirtutis principaliter charitatis, et ita per se in ea inclinatur non quasi in extranea, sed quasi in propria, et propter hoc etiam lex uetus dicitur cohibere manum non animum, quia qui timore poenae ab aliquo peccato abstinet, non simpliciter eius uoluntas a peccato recedit, sicut recedit uoluntas eius, qui amore iustitiae abstinet a peccato, et propter hoc lex noua, quae est lex amoris dicitur animum cohibere. Fuerunt tamen aliqui in statu ueteris. habentes charitatem, et gratiam Spiritus sancti, qui principaliter expectabant promissiones spirituales, et aeternas, et sicut hoc pertinebant ad legem nouam. Similiter etiam in nouo testamento sunt aliqui carnaliter nondum pertinentes ad perfectionem nouae legis, propter quos etiam oportuit in nouo testamento induci ad uirtutis opera per timorem poenarum, et per aliqua temporalia promissa. Lex autem uetus etiam praecipua charitatis daret, non tamen per eam dabatur Spiritus sanctus, per quem diffunditur charitas cordibus.

bus nostris, vt dicit Rom. 5. Similiter enim Apostolus Rom. 8. Lex uetus dicitur esse lex factorum, lex autem noua dicitur lex fidei. Sed lex noua dicitur lex fidei in quantum eius principalitas consistit in ipsa gratia, quæ interiorius datur credentibus, unde dicitur gratia fidei. Habet autem secundario aliqua facta, & moralia, & sacralia, sed in his non consistit principalitas nouæ legis, sicut principalitas veteris legis in eis consistebat. Illi autem qui in veteri testamento Deo fuerunt accepti per fidem, enim hoc ad nouum testamentum pertinebant, non nisi iustificabantur nisi per fidem Christi, qui est auctor noui testamenti, unde & de Moyse dicit Apostolus ad Heb. 11. Quod maiores diuitias æstimabat thesaurus Aegyptiorum improprium Christi. Circa enim. s. vtrum lex noua impleat legem veterem, dicendum, quod sicut dictum est lex noua comparatur ad veterem sicut perfectum ad imperfectum. Omne autem perfectum adimplet illud, quod imperfecto deest, & enim hoc lex noua adimplet veterem legem in quantum supplet illud, quod veteri legi deerat. In veteri autem lege duo præ sunt considerari, scilicet finis, & præcepta contenta in lege, finis autem cuiuslibet legis est, ut homines efficiantur iusti, & uirtuosi. Unde, & finis veteris legis erat iustificatio hominum, quæ quidem lex efficere non poterat, sed figurabat quibusdam carnalibus factis, & promittebat uerbis, & quantum ad hoc lex noua implet veterem legem iustificando uirtute passionis Christi, & hoc est, quod Apostolus dicit ad Ro. 8. quod impossibile erat legi, Deus filium suum mittens in similitudinem carnis peccati damnauit peccatum in carne, ut iustificationem exhiberet, quod lex uetus promittebat, enim illud 2. Corin. legis impletes in nobis, & quantum ad hoc lex noua. i. quotquot promissiones Dei sunt, in illo est, id est in Christo. Et iterum quantum ad hoc est completum, quod uetus lex figurabat, unde ad Col. 2. dicitur de carnalibus, quod erant umbra futurorum corpus autem Christi. i. ueritas pertinet ad Christum. unde & lex noua dicitur lex ueritatis, lex autem uetus umbra, vel figura. Præcepta uero legis adimpleuit Christus, & opere, & doctrina. Opere quidem, quia circūcidit uoluit, & alia legalia obseruare, quæ erant illi tempore obseruanda, enim illud Gal. 4. factum sub lege. Sua doctrinam adimpleuit præcepta veteris legis tripliciter. Primo quidem uerum intellectum exprimens, sicut patet in homicidio, & adulterio, in quorum prohibitione scribæ & pharisæi non intelligebant nisi exteriorem actum prohibitum, unde Dominus legem adimpleuit ostendendo, & interiores actus peccatorum cadere sub prohibitione. Secundo adimpleuit Dominus præcepta ordinando quomodo tu eis conseruaretur, quod lex uetus statuerat, ut homo non periuraret, & hoc tutius conseruatur si omnino a iuro absteruatur nisi in causa necessitatis. Tertio adimpleuit Dominus præcepta legis superaddendo quædam perfectionis consilia, ut patet Math. 19. ubi Dominus dicens se obseruasse præcepta legis ueteris dicit, unum tibi deest, si uis perfectus esse, uade & uende omnia, quæ habes &c. Inde est, quod carnalia non commemorantur Math. 5. quia eorum obseruantia totaliter excluditur per impletionem, ut dictum est. De iudicialibus uero præceptis commemorauit præceptum talionis, ut quod de hoc diceretur de omnibus alijs esset intelligendum. In quo quidem præcepto docuit legis intentionem non esse ad hoc, quod pena talionis quereretur pro liuorem uindictæ, quæ ipse excludit monens, quod homo debet esse paratus et maiores iniurias sufferre, sed solum pro amore iustitiæ, & adhuc in noua lege remanet. Item etiam uideatur Dominus proposuisse quædam præcepta contraria præceptis legis ueteris Math. 5. dicens, audistis, quia dictum est anti quis, quicumque dimiserit uxorem suam det illi libellum repudij. Ego autem dico uobis, qui dimiserit uxorem suam facit eam mecharam. Idem est uel esse in prohibitione iuri, & in prohibitione talionis, & est in odio inimicorum. Similiter uel Dominus exclusisse præcepta ueteris legis de discretione ciborum Math. 15. Non quod in os intrat coinquinat hominem &c. Sed reuera sicut dicit Aug. contra Faustum præcepta illa Domini non sunt contraria præceptis ueteris legis. Quod enim Dominus præcepit de uxore dimittenda non est contrarium ei, quod lex præcepit, neque enim ait lex, qui uoluerit dimittere uxorem, cui esset contrarium non dimittere, sed utique uoluit dimittere uxorem a uiro, qui hanc interposuit inuocant, ut in discidium animus peccatis libelli conscriptione retractus abstereret. Unde Dominus ad hoc confirmandum, ut non facile uxor dimittatur solum carnalium fornicationis exceptit, & idem est est dicendum in prohibitione iuri sicut dictum est, & idem est patet in prohibitione talionis. Taxauit enim modum uindictæ lex, ut non prederetur ad immoderatam uindictam a qua Dominus perfectius remouit eum, quem mouit omnino a uindicta absterere. Circa odium uero inimicorum remouit falsum refutans eorum intellectum nos monens, ut persona odio non haberetur, sed culpa. Circa discretionem uero ciborum, quæ carnalis erat Dominus non mandauit, ut tunc non obseruarent, sed ostendit, quod nulli cibi enim suam naturam erant immundi, sed enim figurati solum, ut dictum est. Item etiam Dominus in factis uideatur legem equalis. Sicut quoniam leprosum tetigit Math. 8. & sabbatum pluries

Speculum Morale.

violasse, tamen non stetit in aliquo contra legem, quia tactus leprosi erat prohibitus in lege, quia ex hoc incurbat homo quandam irregularitatis iustitiam, uel immunditiam, sicut & ex tactu mortui, sed Dominus, qui erat mundator leprosi immunditiam incurrare non poterat. Per ea autem quæ fecit in sabbato, sabbatum non soluit enim rei ueritatem, sicut ipse multipliciter in Euangelio ostendit, quia operabatur miracula uirtute diuina, quæ semper operatur in rebus, tunc est quia salutis humane opera faciebat, cum pharisæi et saluti animalium in die sabbati prouiderent, tamen est, quia etiam ratione necessitatis discipulos excusauit in sabbato illicet pharisæorum, qui credebant et a salubris operibus esse in die sabbati absteruendum, quod erat contra intentionem legis. Circa tertium, sicutrum lex noua continetur in ueteri, sciendum, quod aliquid continetur in alio dupliciter, uno modo in actu sicut locatum in loco. Alio modo uirtute, sicut effectus in causa, uel complementum in complemento, sicut genus continet species potestate, & sicut tota arbor continet in semine, & per hunc modum noua lex continetur in ueteri. Dictum est enim. quod noua comparatur ad ueterem sicut perfectum ad imperfectum. Unde Christus ostendit, quod hinc Math. 4. Ultimo terra fructificat, primo herbam, deinde spicam deinde plenum fructum in spica. Sic dicit primo herbam fructificat in lege nature, postmodum spicas in lege Moyse, postea plenum fructum in Euangelio. Sic igitur est lex noua in ueteri sicut fructus in spica, omnia enim quæ credenda traduntur in nouo testamento explicite, & aperte, traduntur credenda in ueteri testamento, sed implicite sub figura. Et enim hoc est quantum ad credenda lex noua continetur in ueteri. Præcepta etiam nouæ legis dominus esse maiora, quæ præcepta ueteris legis quantum ad explicitam manifestationem, sed quantum ad ipsam substantiam præceptorum noui testamenti omnia continentur in ueteri testamento, unde Aug. dicit contra Faustum, quod penè omnia, quæ monuit, uel præcepit Dominus ubi adiungebat, ego autem dico uobis, inueniuntur etiam in illis ueteribus libris. Sed quia non intelligebant homicidium nisi peremptionem corporis humani, aperuit Dominus omnem iniquum motum ad nocendum fratri in homicidij genere deputari, & quantum ad hominum manifestationes præcepta nouæ legis dominus esse maiora præceptis ueteris legis, nihil tamen prohibet maius in minori uirtute contineri, sicut arbor continet in semine. Circa quartum, scilicet utrum sit grauior, sciendum, quod circa opera uirtutis de quibus præcepta legis dantur, duplex difficultas attendi potest. Una quædam ex parte exteriorum operum, quæ ex seipsis habet quædam difficultatem, & grauitatem, & quantum ad hoc lex uetus est multo grauior, quæ noua, quia ad plures actus exteriores obligatur lex uetus in multiplicibus carnalibus, quæ lex præter præcepta legis nature paucissima superaddidit in doctrina Christi, & Apostolorum. Licet aliqua sunt superaddita postmodum ex institutione sanctorum patrum. In quibus est Aug. dicit esse moderationem attendendam, ne conuersatio fidelium onerosa reddatur. Dicit enim ad inquisitiones Ianuarij de quibusdam, quod ipsam religionem nostram, quam in manifestissimis, & paucissimis celebrationum sacrarum Dei misericordia uoluit esse liberam, seruilibus preinuit oneribus adeo, ut tolerabilior sit conditio iudeorum, quæ legalibus sacrarum non humanis præsumptionibus subiungitur. Alia autem difficultas est circa opera uirtutum in interioribus actibus, puta, quod aliquis opus uirtutis exerceat promptè, & delectabiliter, & circa hoc difficile est uirtus, hoc enim non habet uirtutem est ualde difficile, sed per uirtutem redditur facile, & quantum ad hoc præcepta nouæ legis sunt grauiora præceptis ueteris legis, quia in noua lege prohibentur interiores motus animæ, qui expressè in ueteri lege non prohibebantur in omnibus, etsi in aliquibus prohiberentur, in quibus tamen prohibendis pena non apponebatur. Hoc autem est difficillimum non habenti uirtutem, sicut est Philo sophus dicit in 5. Ethi. Quod operari ea, quæ iustus operatur facile est, sed operari ea, eo modo quo iustus operatur, delectabiliter, & promptè est difficile non habenti uirtutem, & sic est dicit 1. Ioh. 5. Quæ mandata eius grauiora non sunt. Quod exponens Aug. dicit, quod non sunt grauiora amanti, sed non amanti sunt grauiora.

De noua legis consuetudine. Dist. IX.

Deinde considerandum est de his, quæ in noua lege continentur, circa quæ consideranda sunt quatuor. Primo, utrum lex noua debeat aliqua opera exteriora præcipere, uel prohibere. Secundo, utrum sufficiat se habeat in exterioribus actibus precipiendis, uel prohibendis. Tertio, utrum conuenienter quantum ad actus exteriores instituat. Quarto, utrum conuenienter præceptis consilia superaddat. Circa primum sciendum, quod sicut dictum est, principalitas operis nouæ legis est gratia spiritus sancti, quæ manifestatur in fide per dilectionem operante, hanc autem gratiam consequuntur homines per Dei filium hominem factum, cuius humanitate primo repleuit gratia, & exinde est apud nos deriuata, unde dicit Ioh. 1. Ver-

Tomus Tertius.

D 4 bum

Speculum Morale Vincentij.

bum caro factum est. Et postea subdit. Plenum gratiæ, & veritatis, & infra, & de plenitudine eius nos oēs accepimus gratiā pro gratia. Vnde & subdit, q̄ gratia & veritas per Iesum Christum facta est, & ideo contingit vt per aliqua exteriora sensibilia gr̄a a verbo incarnato proficiens in nos deducatur, & ex interiori gr̄a per quam caro spiritui subditur exteriora quæ dā opera sensibilia producant. Sic igitur exteriora opera dupliciter ad gr̄am pertinere possunt. Vno modo sicut inducentia aliquantulum ad gr̄am, & talia sunt opera factorum, quæ in lege noua sunt instituta, sicut baptisma, Eucharistia, & hmoi. Alia vero sunt opera exteriora, quæ ex instinctu gratiæ producuntur, & in his est quædam dīa attendendo. Quædam. n. habent necessariam conuenientiā, vel contrarietatem ad interiorē gratiam, quæ in fide per dilectionem operante consistit, & hmoi exteriora opera sunt præcepta, vel prohibita in lege noua sicut præcepta, vt est confessio fidei, & prohibita negatio. Dī. n. Math. 10. Qui confitebitur me corā hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo, qui autem negauerit me corā hoībus, negabo & ego eum coram patre meo. Alia vero sunt opera, quæ non habent necessariam conuenientiā, vel contrarietatem ad fidem per dilectionem operantē, & talia opera non sunt in noua lege præcepta, vel prohibita ex ipsa prima institutione, sed reducta sunt a legislatore, s. Christo vniciuique s̄m q̄ aliquis curam gerere debet. Sicut vniciuique liberū est circa talia determinare quid sibi expediat facere, vel vitare, & cuique prædicti circa talia ordinare suis subditis, quid sit in talibus faciendum, vel vitandum. Vñ ē quantum ad hoc dī lex Euangelij, lex libertatis, nam lex vetus multa determinabat, & pauca relinquebat libertati hominum determinanda. Circa s̄m s̄. vtrū conuenienter se habeat in actibus exterioribus illa solū sc̄pere debuit, vel prohibere p̄ q̄ in gr̄am introducitur, vel q̄ priuenter ad rectū gr̄æ vsum ex necessitate, & q̄a gr̄am ex nobis consequi nō possumus, sed per Xpm solum, ideo sacra q̄ p̄ gr̄am consequimur ipse dñs instituit p̄ seipsum. s. baptisma, Eucharistia, ordinem ministrorum nouæ legis instituendo Apostolos, & septuaginta duos discipulos, & p̄nitentiā, & matrimonij indiuisibile, confirmationem ēt p̄misit p̄ Spiritus sancti missionē, ex eius institutione Apostoli legunt oleo infirmos vngentes sanasse, vt hī Math. 6. quæ sunt nouæ legis sacra, rectus autē gr̄æ vsum est per opera charitatis, q̄ qdē s̄m q̄ sunt de necessitate virtutis pertinet ad p̄cepta moralia, quæ ēt in veteri lege credentibus, vel q̄tum ad hoc lex noua sup̄ veterē addere non debuit circa exteriora agēda. Determinatio autē p̄dictorū operū in ordine ad cultum Dei, pertinet ad p̄cepta c̄rimonialia legis, in ordine vero ad proximi ad iudicialia. Et id, quia istę determinationes nō sunt s̄m se de necessitate interioris gr̄æ in qua lex consistit, iccirco non cadunt sub p̄cepto nouæ legis, sed relinquunt humano arbitrio. Quædā qdē q̄tū. ad subditos, quæ. s. p̄tinent sigillatim ad vnumquemq; q̄dam vero ad plures tpales, vel sp̄iales, q̄. s. p̄tinent ad vtilitatem cōem. Sic igitur lex noua nulla alia exteriora opera determinare debuit sc̄piēdo, vel prohibēdo nisi sacra, & moralia p̄cepta, q̄ de se pertinent ad rōnē virtutis, puta nō esse occidendū, non esse furādū, & alia hmoi, q̄a ea quæ sunt fidei sunt supra rōnē humanā, vñ in ea non possumus puenire nisi p̄ gr̄am. Et ideo abundantiori gr̄a superueniēte oportuit plura credēda explicari, sed ad opera virtutū dirigimur p̄ rōnem naturālē, q̄ est relatio quędam operationis humanæ, & id in his non oportuit aliqua p̄cepta dari vltra moralia legis p̄cepta, q̄ sunt de dictamine rōnis. Circa tertium, s. vtrum cōueniēter influit hoīs q̄tum ad actus exteriores, sciendū, q̄ sermo quē dñs in mōte proposuit totā informationem vitę Christianę continet in quo p̄fecte interiores motus hoīs ordinant. Nā post declaratum beatitudinis finē, & commendata apostolica dignitate per quos erat doctrina Euangelica p̄mulganda ordinat interiores animi motus. Primo quantū ad seipsum, deinde q̄tū ad proximi. Quantū autē ad seipsum dupliciter s̄m duos interiores hoīs motus circa agēda, quæ sunt voluntas de agendis, & intētio de fine. Vñ primo ordinat hoīs voluntatē s̄m diuersa legis p̄cepta, vt. s. abstineat aliquis non solū ab exterioribus operibus, quæ sunt s̄m se mala, sed ēt ab interioribus, & ab occasionibus malorum: deinde ordinat intentionem hoīs, docens q̄ in his, quæ agimus neque queramus humanam gloriā neque humanas diuitias, qdē est thesaurizare in terra. Consequenter autē ordinat interiorē motus motum quo ad proximum, vt. s. non temerarie aut iniuste iudicemus, aut p̄sumptuose, neq; s̄ sic simus apud proximi remissi, vt ei sacra cōmittamus si sint indigni: rō autē docet modum ad implēdi Euangelicā doctrinā, s. implorando diuinū auxilium, & conatum apponendo ad ingrediendū per angustā portam p̄fectę virtutis, & cautelam adhibendo ne a seductoribus corrumpamur, & q̄ observatio mandatorū eius est necessaria ad virtutē, non autē sufficit sola confessio fidei, vel miraculorū ope-

ratio, vel solum auditus. Cum ergo decem sint p̄cepta decalogi ordinantia hoīem ad Deum, & proximum, solum circa tria illorum aliquid adimpleuit, circa prohibitionē homicidij, adulterij, & periurij, quia solum circa illa legis p̄cepta adimpletionem apposuit, in quibus scribatur, & phari s̄i non rectū intellectū habebant, & hoc contingebat p̄prie circa tria p̄cepta decalogi, nam circa prohibitionem adulterij, & homicidij æstimabant solum exteriorē actum prohiberi. Nam interiorē appetitū magis credebant circa homicidij, q̄ circa furtum, vel falsum testimonij, quia motus irę in homicidij tendens, & concupiscentię motus tendens in adulterium v̄t aliquantulum nobis a natura esse, non autē appetitus iurandi, vel falsum testimonium dicendi. Circa periurium vero habebant falsum intellectum, credentes periurium quidem esse peccatum, Iuram autē per se esse appetendum, & frequentandum, qdē dī ad Dei reuerentiam pertinere, & Dñs ostendit iuram non esse appetendum tanq̄ bonum, sed melius esse absque iuro loqui nisi necessitas cogat. Item nihil ordinavit Dñs in Euangelio de p̄ceptis iudicialibus nisi circa repudium vxoris, & circa p̄nam talionis, & circa persecutionē iniuriam, quia circa p̄cepta iudicialia scribatur, & pharisæi dupliciter errabāt. Primo quidem, quia quædā quæ in lege Moysi erant tradita tanq̄ permissiones æstimabant esse per se iusta, s. repudiū vxoris, & usuras accipere ab extraneis, & ideo dñs prohibuit vxoris repudium Math. 5. & usurarum acceptiōē Luc. 6. dicens, date mutuum nihil inde sperantes. Alio modo errabant credentes quædam, q̄ lex vetus instituerat facienda p̄ iustitiam esse exequenda ex appetitu vindictę, ex cupiditate temporalium rerum, uel ex odio inimicorum, & hoc in tribus p̄ceptis. Appetitum enim vindictę credebant esse licitum p̄ p̄ceptum datum de pena talionis, qdē quidem fuit datum, ut iustitia seruaretur, non ut homo vindictam quereret, & ideo Dñs ad hoc remouendum docet animum hominis sic debere esse p̄paratum, ut si necesse sit etiam paratus sit plura sustinere, motum autem cupiditatis æstimabant esse licitū p̄ p̄cepta iudicialia in quibus mandabatur restitutio rei ablata fieri etiam cum aliqua additione, & hoc quidem lex mandauit p̄ iustitiā obseruandam, non ut daret cupiditati locum. Et ideo Dominus docet, vt ex cupiditate nostra non repetamus, sed simus parati si necesse fuerit etiam ampliora dare. Motum vero odij credebant esse licitum p̄ p̄cepta legis data de hostium interfecione, qdē quidem lex statuit p̄ iustitiam implēdam, non p̄ odij examinanda, uel exaturanda. Et ideo Dominus docet, ut ad inimicos dilectionem habeamus, & parati simus si opus fuerit ēt benefacere, hæc enim p̄cepta s̄m p̄parationem animi sunt accipiēda, ut Aug. exponit. Item circa p̄cepta moralia nihil Dominus ordinavit, quia p̄cepta moralia omnino in noua lege remanere debebant, quia s̄m se pertinent ad rationem virtutis. P̄cepta autem iudicialia non remanebant ex necessitate s̄m modum quem determinauit lex, sed relinquebatur arbitrio hominum utriusq; sic, uel aliter esset determinandum. Et ideo conuenienter Dñs circa hæc duo genera p̄ceptorum nos ordinavit. P̄ceptorum autem c̄rimonialium obseruatio totaliter p̄ rei impletionem tollebat, & ideo circa hmoi p̄cepta in illa cōi doctrina nihil ordinavit, ostendit tamen alibi, q̄ totus corporalis cultus, qui erat determinatus in lege, in spiritualem cōmutandus erat, vt patet. Ioh. 4. ubi dixit, uenit hora q̄ neque in monte hoc, neque in Hierosolymis adorabit patrem, sed uerū adoratores adorabunt patrem in spiritu, & ueritate. Item cum ad bonam dispositionem mentis pertineat, vt nullum bonū opus faciat p̄ quemcunque temporalem finem, & multa sint alia temporalia bona, quā fauor humanus, sunt etiam alia bona opera, quā ieiunium, oratio, & eleemosyna, circa hæc tria solum docuit dñs gloriā fauoris humani vitari, q̄a res oēs mundanę ad tria reducunt, s. ad honores diuitias, & delicias, s̄m illud 1. Ioh. 2. Omne qdē est in mundo concupiscentia carnis est, qdē pertinet ad delicias carnis, & concupiscentia oculorum, qdē pertinet ad concupiscentias, & superbia uitę, quod pertinet ad ambitum glorię, & honoris. Superfluas autem carnis delicias lex non repromisit, sed magis prohibuit, repromisit autē celsitudinem honoris, & abundantiam diuitiarum. Dicitur enim Deuter. 28. Si audieris uocem Domini Dei tui faciet te excellentiorem cunctis gentibus, quantum ad primum. Et post pauca subdit, abundante te faciet in omnibus bonis, quātū ad s̄m. Quæ quidem promissa sic prauē intelligebant Iudæi, vt propterea esset Deo seruandū sicut propter finem. Et ideo Dominus hic remouit primo, quod opera virtutis non sunt faciēda propter humanam gloriā. Et ponit tria opera ad refrenandū seipsum in suis concupiscentijs reducuntur ad ieiunium, quęcunque vero sunt p̄ dilectionē proximi ad eleemosynā reducunt, quęcunque vero p̄ cultū Dei

Dei sunt reducuntur ad orationē. Ponit autē hęc tria specialiter quasi præcipua, & per quæ hoīes maximē solent gloriā venari. Secūdo docuit, q̄ non debemus finem constituere in diuitijs, cū dixit. Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra. Item cū naturaliter sit inditum hoī ut sollicitetur circa ea, quæ sunt sibi necessaria ad viuendum, in qua sollicitudine alia animalia conueniunt cum hoīe, pp̄ quod d̄r Prouer. 6. Vade ad formicam o piger, & considera vias eius, q̄ parat in æstate cibū sibi, & congregat in æstate, q̄d comedat. dñs sollicitudinē necessariā nō prohibuit, sed sollicitudinē inordinatā. Est autē quadruplex sollicitudo vitanda circa temporalia. Primo quidem vt in eis finē nō cōstituiamus, neq; Deo seruiamus pp̄ necessaria victus, & vestitus, vnde dicit, nolite thesaurizare vobis, &c. Secundo vt nō sit sollicitudo de temporalibus cū desperatione diuini auxiliij, unde dñs dicit: scit pater vester, quia his indigetis. Tertio ne sit sollicitudo præsumptuosa, ut. s. homo confidat se necessaria vitæ per suā sollicitudinē posse procurare absq; diuino auxilio, quod dñs remouet per hoc, q̄ hō nō pōt aliquid adijcere ad statūrā suā. Quarto per hoc, q̄ hō sollicitudinis tempus præoccupat, quia. s. de hoc sollicitus est nunc, q̄d non pertinet ad curā præsentis temporis, sed ad curā futuri, unde dicit, nolite solliciti esse in crastinū. Circa quartū. s. utrū conuenienter lex noua superaddat præceptis cōsilia, sciendū q̄ hæc est differentia inter cōsiliū, & p̄ceptū. Quod p̄ceptū importat necessitatē, cōsiliū autē in optione ponit ei⁹ cui datur, & ideo conuenienter in lege noua, q̄ est lex libertatis supra p̄cepta sunt addita cōsilia, non autē in lege veteri, q̄ erat lex seruitutis. Oportet igit, q̄ p̄cepta nouę legis intelligantur esse data de his, q̄ sunt necessaria ad consequendū finē æternę beatitudinis, in quē lex noua immediatē introducit, cōsilia vero oportet esse de illis per quæ melius, & expeditius pōt homo cōsequi finem prædictū. Est autē homo constitutus inter res huius mūdi, & spiritualia bona in quibus beatitudo æterna consistit, ita q̄ quanto plus inhæret vni eorum, tanto plus recedit ab altero, & e contrario. Qui ergo totaliter inhæret rebus huius mundi vt in eis finem constituat, habens eas quasi rationes, & regulas suorū operum, totaliter excidit a spiritualibus bonis, & ideo huiusmodi inordinatio tollitur, & abijcitur totaliter per p̄cepta. Sed q̄ homo totaliter ea, quæ sunt mundi abiiciat, non est necessarium ad perueniendum in finem prædictū, quia pōt homo utens rebus huius mundi, dūmodo. s. in eis finē non constituat, ad beatitudinē æternā peruenire, sed expeditius perueniet totaliter bona huius mundi abdicando, & ideo de hoc dantur cōsilia Euangelij. Bona autē huius mundi, q̄ p̄tinent ad usum humanę vitæ in tribus consistunt. s. in diuitijs exteriorū bonorum, in delitijs carnis, quæ pertinent ad concupiscentiā carnis, & in honoribus, qui pertinent ad superbiam vitæ sicut patet. 1. Iohan. 2. Hęc igitur tria totaliter derelinquere s̄m q̄ possibile est, p̄tinet ad cōsilia Euangelica, in quibus etiam tribus fundatur hoīs religio, quę statum perfectionis proficetur. Nam diuitiæ abdicantur per paupertatem, delitiæ carnis per perpetuam castitatem, & superbia vitæ per obedientiā seruitutē. Hęc autē simpliciter obseruata p̄tinent ad cōsilia simpliciter proposita, sed obseruatio vniuersiuiq; eorū in aliquo speciali ea su p̄tinet ad cōsiliū s̄m quid. s. in casu illo, puta cū hō aliquā elemosinā dat pauperi quam dare non tenetur, cōsiliū sequitur quantum ad factum illud. Similiter etiam qñ aliquo tpe determinato a delectationibus carnis abstinetur, ut orationibus vacet, cōsiliū sequit̄ p̄ tpe illo. Similiter qñ aliquis non sequitur voluntatē suā in aliquo facto, q̄d licite posset facere, cōsiliū sequit̄ in casu illo, puta si bene faciat inimicis qñ non tenet, vel si offensam remittat cuius iuste posset exigere vindictā, & sic etiā oīa cōsilia particularia ad illa tria generalia, & p̄fecta reducunt. Licet autē p̄dicta cōsilia quātū est de se sint oībus expedientia, sed ex indispositione aliquorū nō sūt eis expedientia, quia affectus eorum non inclinatur ad hoc. Ideo dñs cōsilia Euangelica proponens semper facit mentionē de idoneitate hoīum ad obseruatiā cōsiliorū. Dans. n. cōsiliū paupertatis, Math. 19. præmittit, si uis perfectus esse. Et postea subdit, vade & vende omnia, quæ habes, &c. Similiter dans cōsiliū perpetuę castitatis, cum dixit, sunt eunuchi qui castra uerunt seipsos propter regnum cœlorum, statim subdidit, qui potest capere capiat, & similiter Apostolus. 1. ad Corinth. 7. præmissio cōsilio uirginitatis dicit, porro hoc ad utilitatem uestram dico, non ut laqueum uobis iniiciam.

De gratia. Dist. X.

DEinde considerandum est de gratia. Circa quā consideranda sunt quinque. Primo de eius necessitate. Secundo de eius essentia. Tertio de eius diuisione. Quarto de eius causa. Quinto de eius effectu. Circa primum queruntur decem. Primo utrum homo sine gratia possit aliquam cognoscere ueritatem. Secundo utrū sine gratia possit aliquid bonum facere vel

velle. Tertio utrū sine gratia possit Deum diligere. Quarto utrū sine gratia possit mandata legis implere. Quinto utrū sine gratia possit mereri uitam æternam. Sexto utrum sine gratia possit se ad gratiam præparare. Septimo utrū sine gratia possit resistere a peccato. Octauo utrū sine grā possit uitare peccatū. Nono utrum gratiam consecutus possit per gratiā absq; diuino auxilio bonum facere, & uitare peccatū. Decimo utrū possit in bono perseverare per seipsum. Ad primum. s. utrum homo sine gratia possit aliquid uerum cognoscere, dicendum q̄ quælibet res creata a Deo habet efficaciam respectu alicuius actus determinati s̄m proprietatem, & exigentiam suę formę, ultra autē non potest nisi per aliquā formā superadditam, sicut aqua ex forma sua naturali frigiditate potest, sed calefacere non potest nisi calefacta ab igne. Sic igitur intellectus humanus habet aliquā formam. s. ipsum intellectuale lumen, quod est de se sufficiens ad quædā intelligibilia cognoscenda. sed ea in quorū notitiā possumus per sensibilia deuenire. Altiora uerō intelligibilia non pōt intellectus humanus cognoscere nisi perficiat lumine fortiori, sicut est lumen fidei uel p̄phetiæ, quod d̄r lumen gratiæ in quātū est naturę superadditū. Sic igit patet, q̄ intellectus humanus ad cognitionem cuiuslibet ueri non indiget noua illustratione superaddita lumini naturali, sed in quibusdā, q̄ naturalē cognitionē excedit, qñq; tñ Deus miraculose per gratiā suā aliquos instruit de his, quæ per naturalē rōnē cognosci possunt, sicut qñq; facit aliqua miraculose, quæ natura facere pōt. Sic ergo patet, q̄ sine gratia pōt ille intellectus hmanus multa uera cognoscere, pp̄ quod Aug. li. 1. retracta; dicit non approbo, quod in oratione dixi. Deus qui nō nisi mundos uerū scire uoluit. Responderi. n. pōt, multos non mundos multa scire uera. Ad s̄m. s. utrum sine gratia possit homo bonū aliquid facere seu uelle, dicendum, q̄ natura hoīs dupliciter pōt considerari, uno modo in sui integritate sicut fuit in primo parente ante peccatū. Alio modo s̄m q̄ est corrupta in nobis post peccatū primi parentis, s̄m autē utrunque statim natura humana indiget auxilio diuino ad faciendum uel uolendum quodcumque bonū, sicut primo mouēte, ut dictū est. Sed in statu naturę integrę quantū ad sufficientiā operatiuę uirtutis poterat homo per sua naturalia uelle, & operari bonum suę naturę proportionatū, quale est bonū uirtutis acquisitę, non autē bonum superexcedens quale est bonū uirtutis infusę. Sed in statu naturę corruptę deficit hō ad hoc, q̄ s̄m suam naturā pōt ut non possit totū hmōi bonū per sua naturalia implere, quia tñ natura humana p̄ peccatū nō est totaliter corrupta, ut. s. toto bono naturę priuetur. Pōt quidē etiā in statu naturę corruptę per uirtutē suę naturę aliquid bonum particulare agere, sicut ædificare domos, plantare uineas, & alia hmōi, nō tñ totū bonū sibi connaturale, ita q̄ in nullo deficit, sicut hō infirmus pōt per seipsum aliquē motū h̄re, nō tñ perfectē pōt moueri motu hoīs sani, nisi sanet̄ auxilio medicinę. Sicut igit uirtute gratuita superaddita uirtuti naturę indiget hō in statu naturę integrę quantū ad unū. s. quantū ad uolendum, & operandum bonum supernaturale, sic in statu naturę corruptę quantū ad duo. s. vt sanetur, & ulterius ut bonum supernaturalis uirtutis operetur, quod est meritorium, ulterius autem in utroque statu indiget homo auxilio diuino, vt ab ipso moueatur ad bene agendū. Circa tertium. s. utrum homo ex solis naturalibus sine grā possit diligere Deum, dicendum q̄ hō in statu naturę integrę bonum aliquid quod est sibi connaturale poterat operari uirtute suę naturę absq; superadditione doni gratuiti, licet nō absque auxilio Dei mouentis, diligere autē Deū super oīa est quiddam connaturale hoīs, & etiā cuiuslibet creaturę non solum rōnali, sed etiam irrationali, & etiā inanimatę s̄m modum amoris, qui unicuiq; creaturę cōpetere pōt. Cuius rō est, quia unicuiq; naturale est, q̄ appetat, & amet aliquid s̄m q̄ aptum natum est esse, sic em̄ agit unūquodq; prout aptum natum est, ut d̄r in 2. Philis. Manifestum est autem, q̄ bonum partis est pp̄ bonum totius, unde etiā naturali appetitu vel amore uinauq; res particularis amat bonum suum propriū pp̄ bonum cōe totius uniuersū, q̄d est Deus, unde Dionysius dicit in li. de di. no. Deus cōuertit oīa ad amorem sui ipsius, unde homo in statu naturę integrę dilectionem sui ipsius referebat ad amorem Dei sicut ad finem, & humiliter dilectionē omnium aliarum rerum, & ita Deū diligebat plusquam seipsum, & sup̄ oīa. Sed in statu naturę corruptę hō ab hoc deficit s̄m appetitum uoluntatis rōnalis, quæ propter corruptionem naturę sequitur bonum priuatum, nisi sanetur p̄ gratiam Dei. Et ideo dicendum est, q̄ homo in statu naturę integrę nō indigebat dono gratiæ superadditę naturalibus bonis ad diligendum Deum naturaliter, & super omnia, licet indigeret auxilio Dei, ad hoc eum mouentis. Sed in statu naturę corruptę indiget etiam homo ad hoc auxilio gratiæ naturam sanantis. Sciendum autem, q̄ diligere Deum super omnia ex charitate

Speculum Morale Vincentij.

ritate est ipsum eminentius diligere, quam ex naturali dilectione, quia charitas diligit Deum super omnia eminentius, quam natura, natura enim diligit Deum super omnia, prout, scilicet principium, & finis naturalis boni, charitas autem secundum quod est obiectum beatitudinis, & secundum hoc homo habet quandam societatem spirituales cum Deo. Addit etiam charitas supra dilectionem naturalem Dei, promptitudinem quandam, & dilectionem, sicut & quilibet habitus virtutis addit supra actum bonum, qui fit ex sola ratione naturali hominis virtutis habitus non habentis. Ad quartum. scilicet virtus sine gratia possit homo mandata legis implere, dicendum quod mandata legis implere possunt intelligi dupliciter. Vno modo quantum ad substantiam operum, puta. scilicet homo operatur iusta, & fortia, & alia virtutis opera, & hoc modo in statu naturae integre potuit omnia mandata legis implere, alioquin non potuisset in statu illo non peccare, cum peccare nihil aliud sit quam transgredi diuina mandata, sed in statu naturae corruptae non potest homo implere omnia diuina mandata sine gratia salutante. Alio modo possunt impleri mandata legis non solum quantum ad substantiam operis, sed etiam quantum ad modum agendi, ut scilicet ex charitate faciant, & sic neque in statu naturae integre neque in statu naturae corruptae potest homo implere absque gratia legis mandata, unde Augustinus in libro de correptione & gratia, cum dixisset, quod sine gratia nullum profectus bonum homines faciunt, subdit, non solum ut ministrante ipsa quid faciendum ut sciant, verum etiam ut presentante ipsa faciant cum dilectione, quod sciunt. Indigent insuper in utroque statu auxilio Dei mouentis ad mandata implenda ut dictum est. Ad quintum. scilicet virtus sine gratia possit homo mereri vitam aeternam, dicendum quod actus producentes ad finem oportet esse finis proportionatos, nullus autem actus excedit proportionem principij actiui. Et ideo videmus in rebus naturalibus, quod nulla res potest perficere effectum per suam operationem quin excedat virtute actiua, sed solum potest perducere per operationem suam effectum suae virtuti proportionatum, vita autem aeterna est finis excedens proportionem humanae naturae, ut ex supradictis patet, & ideo homo per sua naturalia non potest producere opera meritoria proportionata vitae aeternae, sed ad hoc exigit altior virtus, quae est virtus gratiae, & ideo sine gratia homo non potest mereri vitam aeternam, potest tamen facere opera producentia ad aliquod bonum homini connaturale, sicut laborare in agro, bibere, & manducare, & habere amicum, & alia homini, ut Augustinus dicit in tertia responsione contra pelagianos. Ad sextum. scilicet virtus sine gratia possit se homo ad gratiam preparare, dicendum quod duplex est preparatio humanae voluntatis ad bonum. Vna quidem, quia preparatur ad bene operandum, & ad Deum fruendum, & talis preparatio voluntatis non potest fieri sine habituali gratiae dono, quod sit principium operis meritorij, ut dictum est. Alio modo potest intelligi, preparatio voluntatis humanae ad consequendum ipsum gratiae habitualis donum, ad hoc autem quod preparat se ad susceptionem huius doni non oportet presupponere aliud donum habituale in anima, quia sic procederet in infinitum, sed oportet presupponi auxilium gratuitum Dei, interius animam mouentis siue inspirantis bonum propositum, his namque duobus modis indigemus auxilio diuino, ut supra dictum est. Quod autem hoc indigemus auxilio Dei mouentis manifestum est, necesse est. nam cum omne agens agat propter finem, quod omnis causa conuertat suos effectus ad suum finem, & ideo cum secundum ordinem agentium siue mouentium sit ordo finium, necesse est, quod ad vltimum finem conuertatur homo per motionem primi mouentis, ad finem autem proximum per motionem aliquorum inferiorum mouentium, sicut animus militis conuertit ad querendum victoriam ex motione ducis exercitus, ad sequendum autem vexillum alicuius aciei ex motione tribuni. Sic igitur cum Deus sit primum mouens simpliciter, ex eius motione est, quod omnia in ipsum conuertantur secundum eorum intentionem boni, per quam vnusquisque intendit assimilari Deo secundum suum modum, unde & Dionysius in libro de diuino nomine dicit, quod Deus conuertit omnia ad seipsum, sed homines iustos conuertit ad seipsum sicut ad speciale finem, quem intendunt, & cui cupiunt adherere sicut proprio bono, secundum illud Psalmi. Mihi adherere Deo bonum est. Et ideo, quod homo conuertatur ad Deum hoc non potest esse nisi Deo ipsum conuertente, hoc autem est preparare se ad gratiam quam ad Deum conuertit sicut ille qui habet oculum auersum a lumine solis potest hoc se preparare ad recipiendum lumen solis quod oculos suos conuertat versus solem, unde patet quod non potest se preparare ad lumen gratiae suscipiendum nisi per auxilium gratuitum Dei interius mouentis. Ad septimum. scilicet virtus sine gratia possit homo resurgere a peccato, dicendum quod homo nullo modo potest resurgere a peccato per seipsum sine auxilio gratiae, cum enim peccatum transiens actu maneat reatus, ut dictum est, non est illud resurgere a peccato, sed cessare ab actu peccati, sed resurgere a peccato est reparari hominem ad eam quam peccando amisit. Incurrit autem homo triplex detrimentum peccando. scilicet maculam, corruptionem naturalis boni, & reatum poenae: maculam quidem incurrit in quantum priuatur decore gratiae ex deformitate peccati, bonum autem na-

turae corrumpitur in quantum natura hominis deordinatur, voluntate hominis Deo non subiecta, hoc ordine subleto consequens est ut tota natura hominis peccatis inordinata remaneat. Reatus autem poenae est per quem homo peccando mortaliter meretur damnationem aeternam. Manifestum est autem de singulis horum trium, quod non possunt reparari nisi per Deum. Cum enim decor gratiae proueniat ex illustratione diuini luminis, non potest talis decor in anima reparari nisi Deo denuo illustrante, unde requiritur habituale donum, quod est gratiae lumen. Similiter ordo naturae reparari non potest ut voluntas hominis Deo subiecta nisi Deo uoluntatem hominis ad se trahente, ut dictum est: similiter etiam reatus poenae aeternae remitti non potest nisi a Deo in quem est offensae commissae, & qui est osum iudex, & ideo requiritur auxilium gratiae ad hoc, quod homo a peccato resurgat, & quantum ad habituale donum, & quantum ad interiorum Dei motionem. Ad octauum. scilicet virtus sine gratia possit homo vitare peccatum, dicendum quod de homine dupliciter loqui possumus, vno modo secundum statum naturae integre. Alio modo secundum statum naturae corruptae. Secundum statum quidem naturae integre etiam sine gratia habituali poterat homo non peccare, neque mortaliter neque uenialiter, quia peccare nihil aliud est, quam recedere ab eo quod est secundum naturam, quod vitare homo poterat in integritate naturae, non tamen hoc poterat finem auxilium Dei in bono conferuentis, quo subtracto etiam ipsa natura in nihilum decideret. Etiam in statu naturae corruptae indiget homo gratia habituali salutante naturam ad hoc, quod omnino a peccato abstinere. Quae quidem saluatio primo sit in praesenti uita secundum mentem appetitu carnali non solum totaliter reparato, ut Apostolus ad Romanos. 7. & in persona hominis reparati dicit, ego ipse mente seruo legi Dei, carne autem legi peccati. In quo quidem statu potest homo abstinere a peccato mortali, quod in ratione consistit ut supra habitum est: non autem potest homo abstinere ab omni peccato ueniali, propter corruptionem in serioris appetitus sensualitatis, cuius motus quidem singulos ratio reprimere potest. Ex hoc habet rationem peccati voluntarij, non autem omnes, quia dum vni resistere nititur, forsassis aliud fugit, & quia etiam ratio non semper potest esse peruiuil ad hominis motus vitandos. Similiter igitur antequam hominis ratio in qua est peccatum mortale reparatur per gratiam iustificantem, potest singula peccata mortalia vitare, & secundum aliquod tempus, quia non est necesse, quod continuo peccet in actu. Sed quod diu maneat absque peccato mortali esse non potest, unde Gregorius dicit super Ezechiel. quod peccatum, quod mox per penitentiam non deletur, suo potest ad aliud trahit, & huius ratio est, quia sicut rationi subdi debet inferior appetitus, ita etiam ratio debet subdi Deo, & in ipso constituitur finem suae voluntatis. Per finem autem oportet quod regulentur omnes actus humani, sicut per rationis iudicium regulari debent motus inferioris appetitus. Sicut igitur inferiori appetitu non totaliter subiecto rationi, non potest esse quin contingant inordinati motus in appetitu sensitiuo, ita ratione hominis non existente subiecta Deo, consequens est ut contingant multae inordinationes in ipsis actibus rationis. Cum enim homo non habet cor suum firmatum in Deo, ut pro nullo bono consequendo, vel malo vitando ab eo separari uellet, occurrunt multa propter quae consequenda vel vitanda homo recedit a Deo continentem praecipua eius, & ita peccat mortaliter, praecipue quia in repentini homo operatur secundum finem praconceptum, & secundum habitum praexistens, ut philosophus dicit in 3. ethicis. quamuis ex praemeditatione rationis homo possit aliquid agere praeter ordinem finis praecipi, & praeter inclinationem habitus, sed quia homo non potest esse in tali praemeditatione, non potest contingere ut permaneat quietus operetur secundum consequentiam voluntatis deordinate, nisi a Deo cito per gratiam ad debitum ordinem reparetur. Ad nonum. scilicet virtus ille, qui iam consecutus est gratiam, possit per seipsum operari bonum, & vitare peccatum. Dicendum, quod ad recte viuendum homo dupliciter indiget auxilio Dei. Vno modo quantum ad aliquod habituale donum per quod natura humana corrupta sanetur, & sanata etiam eleuetur ad operandum opera meritoria vitae aeternae, quae excedunt proportionem naturae. Alio modo indiget homo auxilio gratiae, ut a Deo moueatur ad agendum. Quantum igitur ad primum auxilium modum homo in gratia existens non indiget alio auxilio gratiae, quasi alio habitu infuso, indiget tamen auxilio gratiae secundum alium modum ut scilicet a Deo moueatur ad recte agendum. Et hoc propter duo. Primo quidem ratione generali, propter hoc quod sicut dictum est, nulla res creata potest in quocumque actu prodire nisi uirtute motionis diuinae. Secundo ratione speciali propter conditionem status humanae naturae, quae quidem licet per gratiam sanetur quantum ad mentem, remanet tamen in ea corruptio, & infectio quantum ad carnem per quam seruimus legi peccati, ut dicitur ad Romanos. 7. Remanet etiam quaedam ignorantiae obscuritas in intellectu, secundum quam, ut dicitur etiam Romanos. 7. quod oremus sicut oportet nescimus, propter uarios enim rerum euentus, & quia etiam nos ipsos non perfecte cognoscimus, non possumus ad plenum scire quid nobis

nobis expediat, secundum illud Sapientiae 9. Cogitationes mortali timidae, & incertae providentiae nostrae, & ideo necesse est nobis ut a Deo dirigamur, & pretegamur, quod omnia novit, & omnia potest. Et propter hoc et renatis in filios Dei per gratiam convenit dicere, & ne nos inducas in ceterationem, & fiat voluntas tua sicut in caelo, & in terra, & quae in oratione dominica continentur ad hoc pertinentia. Ad decimum. Lustrum homo in gratia constitutus indigeat auxilio gratiae ad perseverandum, dicitur quod perseverantia triplex dicitur. Quaeque, n. signi- ficat habitum mentis per quem firmiter stat ne removeatur ab eo, quod est secundum virtutem per tristitias irruentes, ut sic se habeat perseverantia ad tristitias sicut continentia ad concupiscentias, & delectationes ut philosophus dicit in 8. Ethic. Alio modo potest dici perseverantia habitus quidam secundum quem habet homo propositum perseverandi in bono usque in finem, & utroque istorum modorum perseverantia simul cum gratia infunditur, sicut & continentia, & ceterae virtutes. Alio modo dicitur perseverantia continuatio quaedam boni usque ad finem virtutis, & ad talem perseverantiam habendam homo in gratia constitutus non quidem indiget aliqua habituali gratia alia, sed divino auxilio ipsam dirigente, & protegente contra tentationum impulsus, sicut ex praecedentibus apparet. Et ideo postquam aliquis est iustificatus per gratiam necesse habet a Deo petere praedictam perseverantiam donum, ut scilicet custodiat a malo usque ad finem vitae, multis enim datur gratia quibus non datur perseverare in gratia.

De gratia. Dist. XI.

Circa secundum principale. scilicet de gratia quantum ad eius essentiam iuratur quatuor. Primo utrum gratia ponat aliquid in anima. Secundo utrum gratia sit qualitas. Tertio utrum differat a virtute infusa. Quarto de subiecto gratiae. Ad primum. scilicet utrum gratia ponat aliquid in anima, dicendum quod secundum eodem modum loquendi gratia tripliciter accipi consuevit. Vno modo per dilectionem alicuius, sicut consuevimus dicere, quod iste miles habet gratiam regis, rex habet eum gratum. Secundo sumitur pro aliquo dono gratis dato, sicut consuevimus dicere, habet gratiam facinus tibi. Tertio modo sumitur pro recompensatione beneficij gratis dati, sicut cum dicimus agere gratias beneficiorum. Quorum trium secundum dependet ex primo. Ex amore enim quo aliquis alii gratum habet procedit, quod aliquid ei gratis impendat. Ex secundo autem procedit tertium, quia de beneficiis gratis exhibitis gratiarum actio confurgit. Quantum ergo ad duo ultima manifestum est, quod gratia aliquid ponat in eo, qui gratiam accipit. Primo quidem ipsum donum gratis datum. Secundo homini doni recognitionem. Sed quantum ad primum est differentia attendenda circa gratiam Dei, & gratiam hominis: quia enim bonum creaturae provenit ex voluntate divina. Ideo dilectio Dei qua vult creaturam bonum, profuit aliquod bonum in creatura, voluntas autem hominis movetur ex bono praesistente in rebus, & inde est, quod dilectio hominis non causa totaliter rei bonitatem, sed praesupponit ipsam, vel in toto, vel in parte. Patet igitur quod quamlibet Dei dilectionem sequitur aliquod bonum in creatura causatum quoniam non tamen dilectioni aeternae coeternum, & secundum homini boni differentiam differens consideratur dilectio Dei ad creaturam. Vna quidem est secundum quam diligit omnia, quae sunt, ut dicit Sapientia 9. secundum quam esse naturale rebus creatis largitur. Alia est dilectio specialis secundum quam trahit creaturam rationalem contra conditionem naturae ad participationem divini boni, & secundum hanc dilectionem dicitur aliquid diligere simpliciter, quia secundum hanc dilectionem vult Deus simpliciter creaturam bonum aeternum, quod est ipse. Sic igitur per hoc quod dicitur homo gratiam Dei habere, significat quiddam supernaturale in homine a Deo proveniens. Quaeque tamen gratia Dei dicitur ipsa aeterna Dei dilectio, secundum quam dicitur gratia praedestinationis in quantum Deus gratuito, & non ex meritis aliquos praedestinavit suae elegit. Dicitur enim ad Hebraeos praedestinavit nos in adoptionem filiorum, in laudem gloriae & gratiae suae. Ad secundum. scilicet utrum gratia sit qualitas, dicendum quod gratia in eo, qui dicitur gratiam Dei habere, significat esse quiddam effectum Dei gratiae voluntatis. Dicitur est autem supra, quod dupliciter ex gratia Dei, voluntate hominis dividitur. Vno modo in quantum anima hominis movetur a Deo ad aliquid cognoscendum vel volendum vel agendum, & hoc modo ipse gratuitus effectus in homine non est qualitas, sed motus quidam animae actus. n. movetur in motu est motus, ut dicitur in 3. Physicorum. Alio modo adiuatur homo ex gratia Dei voluntate secundum quod aliquid habituale donum a Deo animae infunditur. Et hoc ideo, quia non est conveniens, quod Deus minus provideat his quos diligit ad supernaturale bonum, quam creaturis quas diligit ad bonum naturale habendum. Creaturis autem naturalibus sic procedit, ut non solum moveat eas ad actus naturales, sed et largitur eis formas, & virtutes quasdam, quae sunt principia actuum, ut secundum se ipsas inclinentur ad homini motus, & sic motus quibus a Deo moventur sunt creaturis connaturales, & faciles, secundum illud Sapientia 7. quod disponit omnia suaviter. multo igitur magis illis quos movet ad sequendum bonum supernaturale aeternum, infundit aliquas formas seu qualitates supernaturales, secundum quas suaviter, & pro-

pte ab ipso moveatur ad bonum aeternum consequendum, & sic donum gratiae qualitas quaedam est. Ad tertium. scilicet utrum differat a virtute infusa, dicendum quod quaedam potuerunt esse esse gratiam, & virtutem secundum essentiam, sed differre solum secundum rationem, ut gratia dicatur secundum quod facit hominem Deo gratum, vel secundum quod gratis datur. Virtus autem secundum quod perficit ad bene operandum, & hoc vult sensisse magister in secunda sententiarum, sed si quis recte consideret rationem virtutis, hoc stare non potest, quia ut Philosophus dicit in 7. Physicorum. Virtus est dispositio perfecti, dico autem perfectum, quod est dispositum secundum naturam. Ex quo patet quod virtus cuiuscunque rei dicitur in ordine ad aliquam naturam praesistentem, quoniam si unquamque sic est dispositum secundum quod convenit suae naturae. Manifestum est autem, quod virtutes acquiruntur per actus humanos, de quibus dictum est, sunt dispositiones quibus homo convenienter disponitur in ordine ad naturam qua homo est. Virtutes autem infusae disponuntur hominem altiori modo, & ad altiores fines: unde et oportet, quod et in ordine ad aliquam altiore naturam, hoc autem est in ordine ad naturam divinam participatam, secundum quod dicitur Petrus prima maxima, & preciosa nobis promissa donavit, ut per hoc efficiamini divinum consortes naturae, & secundum acceptionem homini naturae dominus regenerari in filios Dei. Sicut igitur lumen naturale rationis est aliquid praeter virtutes acquiras, quae dominus in ordine ad ipsum finem vel lumen naturale, ita et ipsum lumen gratiae, quod est participatio divinae naturae, est aliquid praeter virtutes infusas, quae a lumine illo derivantur, & ad illud lumen ordinantur, unde et Apostolus dicit ad Ephesios 5. Eratis aliquando tenebrae, nunc autem lux in domino, ut filij lucis ambulate. Sicut enim virtutes acquiras perficiunt hominem ad ambulandum congruenter lumini naturali rationis, ita virtutes infusae perficiunt hominem ad ambulandum congruenter lumini gratiae. Ad quartum. scilicet de subiecto gratiae, dicendum, quod ista quaestio ex praecedenti dependet. Si enim gratia sit idem quod virtus, necesse est, quod sit in potentia animae sicut in subiecto. Nam potentia animae est proprium subiectum virtutis, ut supra dictum est. Si autem gratia differat a virtute, non potest dici, quod potentia animae sit gratiae subiectum, quia omnis perfectio potentiae animae habet rationem virtutis, ut supra dictum est. Unde relinquatur, quod gratia sicut est prius virtute, ita habeat subiecti prius potentiae animae, ita scilicet quod sit in essentia animae. Sicut enim per potentiam intellectivam homo participat cognitionem divinam per virtutem fidei, & secundum potentiam voluntatis amoris divinum per virtutem charitatis, ita et per naturam divinam participat secundum quandam similitudinem naturam divinam per quandam regenerationem, sive recreationem.

De divisione gratiae. Dist. XII.

Circa tertium principale. scilicet de divisione gratiae, quae unum quinque. Primo de divisione gratiae in gratiam gratum facientem, & gratiam gratis datam. Secundo de divisione gratiae gratum facientis per operantem, & cooperantem. Tertio de eius divisione in praevientem, & subsequenter. Quarto de divisione gratiae gratis datae. Quinto de comparatione gratiae gratum facientis, & gratis datae. Ad primum. scilicet de divisione gratiae in gratiam gratum facientem, & gratiam gratis datam, dicendum, quod sicut dicit Apostolus, Romae 13. Quae a Deo sunt ordinata sunt. In hoc autem ordo rerum consistit, quod quaedam per alia in Deum reducuntur, ut Dionysius dicit in libro celestium. Hic cum igitur gratia ad hoc ordinem ut homo reducat in Deum ordine quodam, hoc agit, ut scilicet quaedam per alios in Deum reducantur. Secundum hoc igitur duplex est gratia. Vna quidem per quam ipse homo Deo coniungitur, quae vocatur gratia gratum faciens. Alia vero per quam unus homo cooperatur alteri, ad hoc, quod ad Deum reducat, huius autem donum vocatur gratia gratis data, quia supra facultatem naturae, & supra meritum personae homini conceditur. Sed quia non datur ad hoc, ut homo ipse per eam iustificetur, sed potius ut ad iustificationem alterius cooperetur, ideo non vocatur gratum faciens, & de hac dicit Apostolus, ad Corinthios 12. Unicuique datur manifestatio spiritus ad utilitatem aliorum. Ad secundum. scilicet de divisione gratiae in operantem, & cooperantem, dicendum quod sicut dictum est, gratia dupliciter potest intelligi, uno modo divinum auxiliium, quo nos movet ad bene volendum, & agendum. Alio modo habituale donum nobis divinitus inditum: utroque autem modo gratia dicta convenienter dividitur per operantem, & cooperantem: Operatio enim alicuius effectus non attribuitur mobili, sed moventi. In illo igitur effectu in quo mens nostra est mota, & non movens, solus autem Deus movens operatio Deo attribuitur, & secundum hoc dicitur gratia operans. In illo autem effectu in quo mens nostra, & movetur, & movetur, operatio non solum attribuitur Deo, sed etiam animae, & secundum hoc dicitur gratia cooperans. Est autem in nobis duplex actus. Primus quidem interior voluntatis, & quantum ad istum actum voluntas se habet ut mota, Deus autem ut movens, & praesertim cum voluntas incipit bonum velle, quae

prae-

Speculum Morale Vincentij.

prius malum volebat, & ideo *et* Deus mouet humanam mentem ad hunc actum de gratia operans. Alius autem actus est exterior, qui cum a voluntate imperetur, ut supra habitum est, consequens est quod ad hunc actum operatio autem voluntati, & quia est ad hunc actum Deus nos adiuuat, & interius confirmando voluntatem ut ad actum perueniat, & exterius facultatem operandi prebendo, respectu huius actus de gratia cooperans, unde Aug. dicit in li. de gra. & libero arbitrio: *velimus operatur. Cui autem volumus ut proficiamus nobis cooperatur.* Sic igitur si gratia accipiatur pro gratuita de motione qua mouet nos ad bonum meritum, conuenienter diuiditur gratia per operantem, & cooperantem. Si vero accipitur gratia pro habituali dono, sic est duplex est gratia effectus, sicut & cuiuslibet alterius formae. Quod si primus est effectus, secundus est operatio, sicut caloris operatio est facere calidum, & exterior calefactio, si igitur habitualis gratia in quantum animam sanat, vel iustificat, siue gratia Deo facta de gratia operans, in quantum uero est principium operis meritorij, quod est ex libero arbitrio procedit de cooperans. Ad tertium scilicet de diuisione gratiae in praesentem, & subsequenter, dicendum, quod sicut gratia diuiditur in operante secundum diuersos effectus, ita et in praesentem, & subsequenter quae tenentur gratia accipiatur. Sunt autem quinque effectus: primum in nobis. Quorum primum est ut gratia finetur. Secundus est ut bene uelit. Tertius est ut bonum, quod uult efficaciter operetur. Quartus est ut in bono perseveret. Quintus est ut ad gloriam perueniat, & ideo gratia est in quod causat in nobis primum effectum, uocem praesentem respectu secundum effectum, & prout causat in nobis secundum, uocem subsequenter respectu. Quod primum effectus est uis posterior uno effectum, & prior alioquin gratia potest dici, & praesentem & subsequenter secundum eundem effectum respectu diuersorum, & hoc est quod Aug. dicit in li. de natura, & gratia praesentem ut sanemur, subsequenter ut glorificemur. Ad quartum scilicet de diuisione gratiae datae, dicendum quod sicut dictum est gratia gratis data ordinatur ad hoc, quod homo aliter cooperetur ut reducat ad Deum, modo autem operari ad hoc non potest interius mouere, hoc enim solius Dei est, sed solius exterioris docendo, uel persuadendo. Et ideo gratia gratis data illa sub se continetur quibus homo indiget ad hoc, quod aliter instruatur in rebus diuinis, quae sunt supra rationem. Ad hoc autem tria requiruntur. Primum quidem, quod homo sit sortitus plenitudinem cognitionis diuinorum, ut ex hoc possit alios instruere. Secundum ut possit confirmare uel probare ea, quae dicit, aliter non esset efficax eius doctrina. Tertio ut ea, quae coepit possit conuenienter auditoribus proficere. Quatuor igitur ad primum gratia sunt necessaria, sicut & apparet in magisterio humano. Operetur enim ille qui debet aliter instruere in aliqua scientia, primo quod dem ut principia illius scientiae sint ei certissima, & quantum ad hoc ponitur fides, quae est certitudo de rebus inuisibilibus, quae supponuntur ut principia in catholica doctrina. Secundum oportet quod doctor recte se habeat circa principales conclusiones scientiae, & sic ponitur sermo sapientiae, quae est cognitio diuinorum. Tertio, etiam oportet ut abundet exemplis in cognitione effectuum, per quos inuenerit oportet manifestare causas. Et quantum ad hoc ponitur sermo scientiae, quae est cognitio rerum humanarum, quae inuisibilia Dei per ea, quae facta sunt intellecta conspiciunt. Confirmatio autem in his, quae subdunt rationem, est per argumenta. In his autem, quae sunt supra rationem diuinitus reuelata confirmatio est per ea, quae sunt uirtuti diuinae propria, & hoc dupliciter. Vno quod modo ut doctor sacrae doctrinae faciat, quae solet Deus facere in operibus miraculosis, siue sint ad salutem corporum, & quantum ad hoc ponitur gratia sanitatum, siue ordinatur ad solam diuinam potestatem manifestationem, sicut quod sol stet aut tenebrescat, quod mare diuidatur, & quantum ad hoc ponitur operatio uirtutum. Secundo ut possit imitari se, quae solius Dei sunt scire, & haec sunt contingentia futura, & quantum ad hoc ponitur prophetia, & est occulta cordium, & quantum ad hoc ponitur discretio spirituum. Facultas autem praenunciandi potest attendi uel quantum ad idioma in quo aliquis intelligi possit, & in hoc ponitur genera linguarum, uel quantum ad sensum eorum, quae sunt praesentia, & quantum ad hoc ponitur interpretatio sermonum. Scientiam autem, quae fides non numeratur hic inter gratias datae, quae est quae uirtus iustificans hominem in ipso, secundum quod importat quandam supereminentiam certitudinis fidei, ex qua homo fit idoneus ad instruendum alios de his, quae ad fidem pertinent, spes autem, & charitas pertinet ad uiam appetitiuam, & non quod per ea homo in Deum ordinatur. Item gratia sanitatum distinguitur a generali operatione uirtutum, quia habet specialem rationem inducendi ad fidem, ad quam aliquis magis promptus redditur per beneficium corporalis sanitatis quam per fidei uirtutem assequitur. Similiter et loquax res mouendi ad fidem, & ideo ponuntur speciales gratiae gratis datae. Item sapientia, & scientia non computantur inter gratias datae, secundum quod enumerantur inter dona spiritus sancti, prout, secundum

hoc est bene mobilis per spiritum sanctum ad ea, quae sunt sapientiae, & scientiae. Sed enim sunt dona spiritus sancti, ut dictum est, sed computantur inter gratias gratis datas secundum quod importat abundantiam quandam sapientiae, & scientiae, ut homo possit non solum in seipso recte sapere de diuinis, sed et alios instruere uere, & contradicentes reuincere. Et ideo inter gratias gratis datas signanter ponitur sermo sapientiae, & sermo scientiae, unde Aug. dicit 14. de Tri. Aliud est scire in modo quid homo credere debeat ad ad pascendam uita beatam, aliud est scire quantum hoc ipsum ut prae optulet, & contra impios defendatur. Ad quatuor scilicet de comparatione gratiae gratum facientis, & gratis datae, dicitur in quod uariis; uirtus tanto excellentior est, quanto ad alius bonum ordinatur, temper autem finis potior est his, quae sunt ad finem, gratia autem gratum faciens ordinatur hominem ad quaedam praeparatorie finis ultimi, sicut per prophetiam, & miracula, & hominum, istos homines inducuntur ad hoc, quod ultimo si in coniungantur, & ideo gratia gratum faciens est multo excellentior, quam gratia gratis data.

De causa gratiae. Dist. XIII.

Circa qua tum principale scilicet de causa gratiae quaeruntur quinque. Primo, utrum solus Deus sit causa efficiens gratiae. Secundum, utrum requiratur aliqua dispositio ad gratiam ex parte recipientis eam per actum liberi arbitrij. Tertio, utrum talis dispositio possit esse necessitas ad gratiam. Quarto, utrum gratia sit equalis in omnibus. Quinto, utrum aliquis possit scire se habere gratiam. Ad primum scilicet utrum solus Deus sit causa efficiens gratiae, dicendum quod nulla res agere potest ultra seipsum suam, quae semper oportet, quod causa potior sit effectui, donum autem gratiae excedit omnem facultatem naturae creatae, cum nihil aliud sit quam quaedam participatio diuinae naturae, quae excedit omnem aliam naturam, & ideo impossibile est, quod aliqua creatura gratiam causet. Sic etiam necesse est ut solus Deus efficiat communicando consortium diuinum naturae per quandam similitudinis participationem, sicut impossibile est, quod aliquid igneat nisi solus ignis. Ad secundum scilicet utrum requiratur aliqua praeparatio, &c. dicendum, quod sicut supra dictum est, gratia dicitur dupliciter. Quandoque quidem ipsum habituale Dei donum, quandoque autem ipsum auxilium Dei mouentis animam ad bonum. Primum igitur modo accipiendo gratiam praerogatur ad gratiam aliqua gratiae praeparatio: quia nulla forma potest esse nisi in materia disposita, sed si loquatur de gratia secundum quod significat auxilium Dei mouentis ad bonum, sic nulla praeparatio requiritur ex parte hominis quasi praesentis diuinum auxilium, sed potius quaecumque praeparatio in homine esse potest, est ex auxilio Dei mouentis animam ad bonum, & secundum hoc ipse bonus motus liberi arbitrij, quo quod praeparatur ad bonum gratiae suscipiendum est actus liberi arbitrij motus a Deo, & quantum ad hoc dicitur homo se praeparare, & in illud Prover. 16. Hominis est praeparare animum, & est principaliter a Deo mouente liberum arbitrium, & secundum hoc dicitur a Deo uoluntas hominis praeparari, & a Deo gressus hominis dirigi. Ad tertium scilicet utrum ex necessitate detur gratia praeparanti se ad tertiam, dicendum sicut dictum est, praeparatio hominis ad gratiam est a Deo sicut a mouente, a libero autem a arbitrio sicut a moto. Potest igitur praeparatio considerari dupliciter. Vno quidem modo secundum quod est a libero arbitrio, & secundum hoc nullam necessitatem habet ad gratiam consecutionem, quia donum gratiae excedit omnem praeparationem uirtutis humanae. Alio modo potest considerari secundum quod est a Deo mouente, & tunc habet necessitatem ad id ad quod ordinatur a Deo, non quidem coactionis, sed infallibilitatis, quia intentio Dei deficere non potest secundum quod Aug. dicit in lib. de praedestinatione sanctorum, quod per beneficia Dei certissime liberantur quicumque liberantur, unde si ex intentione Dei mouentis est, quod homo cuius cor mouet gratiam consequatur ineffabiliter ipsam consequitur, secundum illud Io. 6. Omnis qui audit uerbum patris, & didicerit uenit ad me. Ad quartum scilicet utrum gratia sit equalis in omnibus, dicendum quod habitus duplicem magnitudinem habere potest. Vnam ex parte finis uel obiecti, secundum quod dicitur una uirtus alta nobilior in quantum ad maius bonum ordinatur. Aliam uero ex parte subiecti, quod magis uel minus participat habitum inhaerentem. Secundum igitur primam magnitudinem gratia gratum faciens non potest esse maior, & minor, quia gratia secundum suam rationem coniungit hominem summo bono, quod est Deus, sed ex parte subiecti gratia potest suscipere magis, & minus prout subiectus unus perfectius illustratur a lumine gratiae, quam alius. Cuius diuersitas ratio quidem est aliqua ex parte praeparantis se ad gratiam: qui enim se ad gratiam magis praeparat, plenior gratiam accipit, sed ex hac parte non potest accipi prima ratio huius diuersitatis, quia praeparatio ad gratiam non est hominis nisi in quantum liberum arbitrium eius praeparatur

ratur a Deo, unde prima causa huius diuersitatis accipienda est ex parte ipsius Dei, qui diuersimode suæ gratiæ dona dispensat ad hoc, quod ex diuersis gradibus pulchritudo, & perfectio ecclesiæ con surgat. Sicut etiã diuersos gradus rerũ instituit vt esset vniuersum perfectum, vnde Apłs dicit Eph. 4. postquam dixit: vniuersũ; data est gr̃a s̃m m̃surã donationis Ch̃ri, enumeratis diuersis gratijs subiunxit, ad consummationẽ sanctorũ in x̃dificatione corporis Ch̃ri. Ad quintũ. futurũ hõ possit scire se h̃re gratiã. dicendũ, quod tripliciter põt hõ aliquid cognoscere. Vno modo p reuelationẽ, & hoc modo põt aliquis scire se h̃re gr̃am. Reuelat. n. hoc Deus aliqũ aliquibus ex speciali priuilegio, vt securitatis gaudiũ & in hac vita in eis incipiat, & confidentius, & fortius magnifica opera consequantur, & mala præsentis vitæ sustineant, sicut Paulo dictum est. 2. ad Corin. 12. Sufficit tibi gratia mea. Alio modo hõ cognoscit aliquid p se ipsum, & hoc certitudinaliter, & sic nullus põt scire se h̃re gr̃am. Certitudo. n. nõ põt haberi de aliquo nisi possit iudicari per p̃p̃riũ principiũ. Sic enĩ certitudo habetur de conclusionibus demonstratiuis demonstrabilia vniuersalia principia. Nullus autem põt scire se h̃re sciẽtiã alicuius conclusionis si principium ignoret, principium autẽ gr̃a, & obiectum eius est ipse Deus, qui p̃p̃ sui excellentiã est nobis ignotus s̃m illud Iob. 36. Ecce Deus magnus vincens scientiam nr̃am, & ideo eius præsentia in nobis vel absentia per certitudinẽ cognosci nõ põt, s̃m illud Iob. 9. Si venerit ad me non videbo eum, si autem abierit non intelligã. Et ideo homo non põt per certitudinem diiudicare vtrum ipse habeat gr̃am, s̃m illud 1. ad Corin. 4. Sed neq; me ipsum iudico, qui autem iudicat me dñs est. Tertio modo cognoscitur aliquid coniecturaliter per aliqua signa, & hoc modo aliquis põt cognoscere se h̃re gr̃am, inquãtũ. i. percipit se delectari in Deo, & contẽnere res mundanas, & inquãtũ homo non est conscius sibi alicuius peccati mortalis. Secundum quẽ modum põt intelligi, qđ habetur Apoc. 2. Vincenti dabo manna absconditum, qđ nemo nouit nisi, qui accipit, q. a. i. ille qui accipit per quandã experientiam dulcedinis nouit, quã non experit ille, qui non accipit. Ista tñ cognitio imperfecta est. Vnde Apostolus dicit. 1. ad Corin. 4. Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum, quia vt dñs in Psalms: Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me domine.

De effectu gratiæ. Dist. XIII.

Circa quantum principale. i. de effectu gratiæ queruntur duo. Primo, de iustificatione impij, quæ est effectus gr̃a operantis. Secundo, de merito, quod est effectus gratiæ co operantis. Circa primum, queruntur quinque. Primo, quid sit iustificatio. Secundo, vtrum ad eam requiratur infusio gratiæ. Tertio utrum requiratur motus liberi arbitrij. Quarto, utrum iustificatio impij sit maximum opus Dei. Quinto, vtrum sit opus miraculosum. Ad primum. i. quid sit iustificatio impij, dicendum, quod iustificatio passiuẽ accepta importat motum ad iustitiam, sicut & calefactio motum ad calorem. Cum autem iustitia de sui rone importat rectitudinẽ quandã ordinis, dupliciter accipi põt. Vno modo s̃m quod importat rectũ ordinẽ in ipso actu hois, & s̃m hoc iustitia ponitur virtus quædam. Siue sit particularis iustitia, qui ordinat actum hois s̃m rectitudinem in comparatione ad alium singularem hoĩem. Siue sit iustitia legalis, quæ ordinat s̃m rectitudinem actum hois in comparatione ad bonũ cõc multitudinis, vt patet in 5. Ethic. Alio modo dñs iustitia prout importat rectitudinem quandam ordinis in ipsa interiori dispositione hois, prout. i. supremum hois subditur Deo, & inferioris animæ vires subduntur supremo. s̃roni, & hanc etiã dispositionem uocat philosophos. 5. Ethic. iustitiam Metaphoricã dictam. Hæc igitur iustitia in hoĩe põt fieri dupliciter. Vno quidem modo per modũ simplicis generationis, quæ est ex priuatione ad formam, & hoc modo iustificatio possit cõpetere etiã ei, qui non esset in peccato dum hmõi iustitiam a Deo acciperet, sicut Adam dñs accepit se originalem iustitiam. Alio modo potest fieri hmõi iustitia in homine, s̃m rationem motus, qui est de contrario in contrariũ, & s̃m hoc iustificatio importat transmutationem quandam de statu iniustitiæ ad statum iustitiæ prædictæ. Et hoc modo loqui mur hic de iustificatione impij, s̃m illud Aposto i ad Rom. 4. Ei qui nou operatur, credenti autem in eum, qui iustificat impium, &c. & motus magis denominatur a termino ad quem quã a termino a quo. Ideo hmõi transmutatio qua aliquis transmutatur a statu iniustitiæ, per remissionem peccati sortitur nomen a termino ad que m, & uocatur iustificatio impij. Ad s̃m. i. vtrum requiratur infusio gratiæ, dicendum quod homo peccando Deum offendit, offensa autem non remittitur alicui nisi per hoc, quod animus offensus pacatur offendentem, & ideo s̃m hoc peccatum dñs nobis remitti, quod Deus nobis pacatur, quæ quidem pax nõ cõsistit in dilectione qua Deus nos diligit. Dilectio autem Dei quã sum est ex parte actus diuini est æterna, & immutabilis, sed quã

tum ad effectum, quem nobis imprimit quõq; interruptit, prout. i. ab ipso quõq; deficimus, & quõq; iterum recuperamus. Effectus autem diuine dilectionis in nobis, qui per peccatũ tollitur, est gr̃a qua hõ fit dignus vita æterna, a qua peccatũ mortale excludit, & ideo non possit intelligere missio culpæ nisi adesset infusio gratiæ. Ad tertium. i. vtrum requiratur motus liberi arbitrij, dicendum quod iustificatio impij fit a Deo mouente hominẽ ad iustitiã. Ipse. n. est qui iustificat impiũ, ut dñs Ro. 4. Deus autẽ mouet oĩa s̃m motum vniuersũ; sicut in naturalibus videm⁹ quod aliter mouetur ab ipso grauius, & aliter leuius p̃p̃ diuersam naturam vtriusq;. Vnde & hoĩem ad iustitiã mouet s̃m cõditionẽ naturæ humanæ, homo autem s̃m propriam naturã habet, quod sit liberi arbitrij, & ideo in eo, qui habet vsum liberi arbitrij nõ fit motio a Deo ad iustitiã absq; motu liberi arbitrij, sed ita infundit donum gratiæ iustificantis, quod etiã simul cum hoc mouet liberum arbitrium ad donum gratiæ acceptandũ, in his qui sunt huius motionis capaces. Pueri autem non sunt capaces motus liberi arbitrij, & ideo mouentur a Deo ad iustitiã per solã informationem animæ ipsorum, non autẽ hoc fit sine sacramẽto, quia sicut peccatũ originale a quo iustificantur non p̃p̃ria voluntate ad eos peruenit, sed p̃ carnis originẽ, ita etiã p̃ spirituale regeneratione a Christo in eos gr̃a deriuat, & eadẽ rõ est de furiosis, & amentibus, qui nunquã vsum liberi arbitrij habuerunt. Sed si quis aliqñ habuerit vsum liberi arbitrij, & postmodũ cocreat, vel per infirmitatẽ vel p̃ somnum, non consequitur gr̃am iustificantem per baptismum exterius adhibitum, aut per aliqđ aliud sacramentum, nisi prius habuerit sacramentum in p̃posito, qđ sine vsum liberi arbitrij non contingit. Et hoc modo ille de quo loquitur Aug. in 4. confessio, recreatus fuit, & quia prius, & postea baptismum acceptauit, sicut autem in motu locali corpus mobile respectum habet ad duos terminos. i. ad terminũ a quo recedit, & ad terminum ad quem accedit, sic oportet, quod mēs hois dum iustificatur per modum liberi arbitrij recedat a peccato, & accedat ad iustitiã. Recessus autem, & accessus in motu liberi arbitrij, accipitur s̃m detestationem, & desiderũ, dicit. n. Aug. super Ioh. exponens illud. Mercenarius autem fugit. Affectio nr̃a motus animarum sunt, lætitia animi p̃gressio, tristitia autẽ animi fuga est, progredieris animo cum appetis, fugis animo cũ metuis, oportet igitur quod in iustificatione impij sit motus liberi arbitrij duplex, vnus quo p̃ desiderium tendit in Dei iustitiã, & alius quo detestetur peccatum. Requiritur autem motus fidei, quia motus liberi arbitrij requiritur ad iustificationẽ impij, s̃m quod mens hois mouetur a Deo, Deus autẽ mouet animam hois cõuertendo eã ad seipsum, ut dñs in Psal. s̃m aliã litterã, Deus tu conuertens viuificabis nos, & ideo ad iustificationẽ impij requirit motus mentis quo conuertitur in Deum. Prima autem conuersio in Deum fit per fidẽ, s̃m illud ad Heb. 11. Accedentem ad Deum oportet credere, quia est, & ideo motus fidei requirit ad iustificationẽ impij. Ideo dicit Apłs Ro. 5. Iustificati igitur ex fide pacẽ habeamus ad Deũ. Bene autẽ concurrunt alia. i. charitas, s̃m illud Luc. 7. Remittuntur ei peccata multa quõm dilexit multum. Item Eccl. 1. Timor dñi expellit peccatũ, nã qui sine timore est non poterit iustificari. & iterum humilitas Iac. 3. Deus superbis resistit, humilib⁹ autẽ dat gr̃am. & iterũ misericordia. Pro. 15. p̃ misericordiã, & fidẽ purgantur peccata. Quia tñ prima conuersio hois ad Deum fit per motũ fidei, vt dictum est, ideo magis attribuitur fidei. Motus tñ fidei non est perfectus nisi sit charitate informatus, vnde simul in iustificatione impij cum motu fidei est etiã motus charitatis. Mouet autem liberũ arbitriũ in Deum ad hoc, quod ei se subijciat, vnde etiã concurrat actus timoris filialis, & actus humilitatis. Contingit. n. unum, & eundẽ actũ liberi arbitrij diuersarum virtutum esse s̃m quod vna imperat, & alia imperat, put. i. factus est ordinabilis ad diuersos fines. Actus autẽ misericordiæ operatur contra peccatũ per modum satisfactionis, & sic sequitur iustificationẽ. Vel per modum p̃parationis, inquãtũ misericordes misericordiã cõsequuntur, & sic etiã põt p̃cedere iustificationem, vel etiã ad iustificationem concurrere simul cum prædictis virtutibus, s̃m quod misericordia includitur in dilectione pximi. Patet igitur ex prædictis, quod ad iustificationẽ impij quatuor requiruntur. i. gratiæ infusio, motus liberi arbitrij in Deum per fidẽ, & motus liberi arbitrij in peccatum, & remissio culpæ. Cuius rõ est, quia sicut dictum est, iustificatio est quidam motus quo anima mouetur a Deo a statu culpæ in statum iustitiæ. In quolibet autem motu quo aliquid ab aliquo mouetur tria requiruntur. Primo quidem motio ipsius mouëtis, secundo motus mobilis, & tertio consummatio motus siue peruectio ad finem. Ex parte igitur motionis diuine accipitur gratiæ infusio, ex parte vero liberi arbitrij moti, accipiuntur duo mot⁹ ipsius s̃m recessum a termino a quo, & accessum ad terminũ ad quem, consummatio verò siue peruectio ad terminũ hui⁹ mot⁹, importa-

Speculum Morale Vincentij

importatur per remissionem culpæ, in hoc enim iustificatio cōsumatur. Ad quartum. scilicet vtrum iustificatio impij sit maximū opus Dei, dicendū, qd opus aliqd pōt dici magnū dupliciter. Vno modo ex parte modi agendi, & sic maximū est opus creationis in quo ex nihilo fit aliquid. Alio mō pōt dici opus magnum pp magnitudinē eius, quod fit, & fm hoc maius opus est iustificatio impij, que terminat ad bonū eternū diuinæ participationis, q̄ creatio celi & terræ, que terminatur ad bonū naturæ mutabilis. Et ideo Aug. exponēs illud Ioh. 14. Maiora horū faciet, cū dixisset, qd maius est vt ex impio fiat iustus, q̄ creare celū & terrā, subiungit. Cælum. n. & terra transibunt, p̄ destinatorū autē salus, & iustificatio permanebit. Sed sciendum est, qd aliquid magnum dī dupliciter. Vno modo fm quantitatem absolutam, & hoc modo donum gloriæ est maius, q̄ donū græ iustificatis impij, & fm hoc gloriatio iustorum est maius opus, q̄ iustificatio impij. Alio modo dī aliquid magnum quantitate p̄portio nis, sicut dī mons paruus, & granū milij magnum, & hoc modo donum gratiæ iustificantis impij est maius hūc, q̄ donum gloriæ beatificantis iustum, q̄ plus excedit donum gratiæ dignitatem impij, qui erat dignus pena, q̄ donum gloriæ dignitatem iusti, qui ex hoc ipso, qd est iustificatus est dignus gloria. Et ideo Aug. ibidē dicit. Iudicet qd p̄ vtrū mai⁹ sit iustus Angelos creare, qd impios iustificare, certe si æqualis est vtrūq; potentia, hic maioris est misericordia. Ad quintum. scilicet vtrum iustificatio impij sit opus miraculosum. Dicendū, qd in operib⁹ miraculosis tria consueverunt inueniri. Quorū vnum est ex parte potentia agentis, q̄ sola diuina virtute fieri possunt, & ideo sunt simpliciter mira quasi habentia cām occultā, & fm hoc tā iustificatio impij, q̄ creatio mundi, & vniuersaliter oē tēpus, qd a solo Deo fieri pōt, miraculosum dici pōt. Secundo in quibusdam miraculosis operibus inuenit, qd forma inducta est super naturalem potentia talis materia, sicut in suscitatione mortui vita est supra naturalem potentia talis corporis, & quantum ad hoc iustificatio impij non est miraculosa, q̄a naturaliter aīa est græ capax, eo. n. ipso, qd facta est ad imaginē Dei, capax Dei est per grām, vt Aug. dicit. Tertio mō in operibus miraculosis inuenit aliquid p̄ter solitū, & consuetum ordinē causandi effectum. Sicut cum aliquis infirm⁹ sanitate p̄fectā assequitur subito p̄ter solitū cursum sanationis, q̄ fit natura vel arte. Et quantum ad hoc iustificatio impij q̄nq; est miraculosa, & q̄nq; non est. Est. n. iste cōsuetus, & cōis cursus iustificationis, vt Deo mouente interius aīam hō cōuertatur ad Deum. Primo quidē conuersione imperfecta, vt postmodum ad p̄fectum deueniat, q̄a charitas inchoata meret augeri vt aucta mereatur perfici, sicut Aug. dicit. Quādoque verō tam vehemēter Deus animam mouet, vt statim quandam perfectionem iustitiæ assequatur, sicut fuit in conuersione Pauli, adhibita etiā exterius miraculosē prostratione, & ideo conuersione Pauli tanquā miraculosa in ecclesia commemoratur celebriter.

De merito effectū gratiæ. Dist. XV.

Circa sextum principale quantum ad effectum gratiæ. scilicet de merito quaruntur nouem. Primo vtrum homo possit mereri aliquid apud Deum. Secundo vtrum possit mereri vitam æternam ex condigno. Tertio vtrum gratia sit principium merendi mediāte charitate principaliter. Quarto vtrum homo possit sibi mereri primam gratiam. Quinto vtrū possit alij mereri primam grām. Sexto vtrum possit sibi ipsi mereri operationem post lapsum. Septimo vtrum possit mereri augmentū græ. Octauo vtrum possit mereri perseverantiā finalem in bono. Nono vtrum temporalia bona cadāt sub merito. Ad primum. scilicet vtrū hō possit aliquid mereri a Deo. Dicendum, qd meritum, & merces ad idem referuntur. Id. n. merces dī, quod alicui recompensatur pro retributione operis vel laboris quasi quoddā præcium ipsius, unde sicut reddere iustum præcium pro re accepta ab alio quo est actus iustitiæ, ita etiam recompensare mercedem operis vel laboris est iustitiæ actus. Iustitia autem æqualitas quædam est, vt patet per Philo. in 5. Ethic. & ideo simpliciter est iustitia inter eos quorum est simpliciter æqualitas, eorum verō est simpliciter iustitia, sed quædam iustitiæ mod⁹ pōt esse, sicut dicitur quoddā ius patrimonij vel dominatū, vt in eodē li. philosoph⁹ dicit. Et ideo in quibus est simpliciter iustū, est & simpliciter rō mercedis, & meriti. In quib⁹ autē est fm quid iustū, & nō simpliciter, in his etiā nō simpliciter est rō meriti, sed fm quid in quantum saluat ibi iustitiæ rō, sic. n. & filius meret aliquid a patre, & seruus a dño. Manifestū est autē qd iter Deum, & hoīem est maxima inæqualitas, in infinitum. n. distāt, & totum, qd est hoīs bonum. est a Deo, vnde non pōt hoīs ad Deū esse iustitia fm absolutā æqualitatem, sed fm p̄portionē quandā, in quantum. scilicet vterque operat fm modum suū, modus autē, & mēsurā humanæ virtutis hoīs est a Deo, & ideo meritū hoīs apud illum esse nō pōt nisi fm p̄suppositionem diuinæ ordinationis, ita. scilicet id hō cōse-

quatur a Deo p̄ suā operationē quasi mercedē, ad qd Deus ei virtutē operandi deputauit, sicut et res naturales cōsequunt per p̄prios motus, & operationes ad qd Deo sunt ordinatæ, differe ter tñ, q̄a creatura rōnalis seipsam mouet ad agēdū p̄ liberū arbitriū, ut sua actio habet rōnē meriti, qd nō ē in alijs creaturis. Ad fm, scilicet vtrū possit mereri vitam æternā ex condigno. Dicendū, qd opus meritorium hoīs cōsiderari p̄t dupliciter. Vno mō fm qd p̄cedit ex libere. arbi. Alio mō fm qd p̄cedit ex grā spūs sancti. Si cōsideret fm substantiā operis, & fm qd p̄cedit ex libero arbitrio, sic nō p̄t ibi ēē cōdignitas pp maximā inæqualitatem, sed est ibi congruitas pp quādā æqualitatem p̄portio nis. Vt. n. cōgruum ut hoī operatū fm suā virtutē Deus recōpēset fm excellentiā suæ virtutis. Si autē loquamur de opere meritorio fm qd p̄cedit ex gratiā spūs sc̄ti, sic est meritorium vitæ æternæ ex condigno, sic. n. atredī valor meriti fm virtutē spūs sc̄ti mouētis nos in vitā æternā, fm illud Ioh. 4. Fiet in eo fons aque viue salientis in vitā æternam. Attendit et p̄ciū operis fm dignitatē græ, per q̄ hō consors factus diuinæ naturæ adoptat in filium Dei, cui debet hæreditas ex ipso iure adoptionis, fm illud Ro. 8. Si filij Dei, & hæredes. Ad tertium. scilicet vtrum grā sit principium merendi principaliter per charitatē. Dicendū, qd sicut ex p̄dictis accipi p̄t, humanus actus habet rōnē merendi ex duobus. Primo qd ē principaliter ex diuina ordinatione fm qd actus dī esse meritorium illius boni ad qd hō diuinitus ordinat. Secundo verō ex parte liberi arbitrii, in quantum. scilicet hō habet p̄ ceteris creaturis vt p̄ se agat volūtariū agēs, & quātum ad vtrumq; principaliter meriti penes charitatē consistit. Primo qdem considerādū est, qd vita æterna in Dei fruitione consistat. Motus autem humanæ mentis ad fruitionem diuini boni est p̄prie actus charitatis, p̄ quem oēs act⁹ aliarum virtutum ordinant in hunc finē, secundum qd alie virtutes imperant a charitate, & ideo meritum vitæ æternæ primo p̄tinet ad charitatem, ad alias autem virtutes secundario. Secundo qd eorum actus a charitate imperant. Similiter et manifestū est, qd id, quod ex amore facimus maximē volūtariē facim⁹, vñ etiā fm qd ad rōnē meriti requirit. qd sit volūtarium principaliter meritum charitati attribuit. Ad quartum. scilicet vtrum hō possit mereri primā grām sibi ipsi. Dicendum, qd donum græ p̄t cōsiderari dupliciter. Vno mō fm rōnē gratuiti doni, & sic manifestum est, qd oē meritum repugnat græ, q̄a vt ad Ro. 10. Ap̄s dicit. Si ex operibus, iā non ex grā. Alio mō p̄t considerari em naturā ipsius rei, q̄ donatur, & sic et nō p̄t cadere sub merito nō habentis grām, tum q̄a excedit p̄portionē naturæ, tum etiā, q̄a ante grām in statu peccati habet hō impedimentū p̄merendi grām. scilicet ipsum peccatū. Postq̄ autē iā aliquis habet grām, non p̄t grā iā habita sub merito cadere quasi merces, q̄a merces est terminus operis, grā verō est principij cuiuscūq; boni operis, ut nobis indictū est. Si verō aliud donum gratuitum qs mereatur virtute græ p̄cedentis, iā non erit prima, vñ manifestum est, qd nullus p̄t sibi mereri primā grām. Ad quintū. scilicet vtrum possit mereri alteri primā grām. Dicendum, qd sicut ex dictis patet, opus nrm habet rōnē meriti ex duobus. Primo qd ex vi motionis diuinæ, & sic meret aliqs ex condigno. Alio mō habet rōnē meriti fm qd p̄cedit ex libero arbitrio, in quantum uoluntariē aliqd facimus, & ex hac parte est meritū cōgrui, q̄a congruū est, vt dū hō bene vtit sua virtute, Deus fm superexcellentie virtutem excellētius operet. Ex quo patet, qd merito condigni nullus p̄t alteri mereri primā grām nisi solus Christus, q̄a vnusquisq; nrm mouetur a Deo per donū græ, vt ipse ad vitā æternā perueniat, & ideo meritum condigni vltra hanc motionem non se extendit: sed aīa Christi mota est a Deo per grām, non solum vt ipse perueniret ad gloriā vitæ æternæ, sed et vt alios in eā adduceret, in quantum est caput ecclesiæ, & auctor salutis humanæ, fm illud Heb. 2. Qui multos filios in gloriā adduxerat auctor est salutis, &c. Sed merito cōgrui aliqs p̄t alteri mereri primā grām, q̄a. n. hō in grā cōstitutus implet Dei voluntatē, congruū est fm amicitia p̄portionē ut Deus impleat hoīs voluntatē in saluatione alterius, licet q̄nq; possit hñ impedimentū ex parte ipsi⁹ cuius aliqs sanctus iustificationē desiderat, & in hoc casu loquit̄ auctoritas Hier. 15. Si itererit Moyses, & Samuel corā me, nō est aīa mea ad populū istum. Ad sextum. scilicet vtrum qs possit mereri sibi reparationem post lapsum. Dicendum, qd nullus p̄t sibi mereri reparationem post lapsum, neque merito condigni, neq; merito congrui. Merito quidem congrui hoc sibi mereri nō potest, quia rō huius meriti dependet ex motione diuinæ græ, q̄ quidē motio interrumpit per sequens peccatum. Tñ oīa beneficia, que postmodū aliquis a Deo consequit̄ qbus reparat̄ nō cadunt sub merito tanq̄ motione prioris græ vltq; ad hoc nō se extendēte, meritum etiā congrui quo qs alteri primā grām meretur imputatur ne consequat̄ effectum propter impedimentum peccati in eo cui qs meret. Multo igit̄ magis impedit̄ talis meriti efficaciam propter

propter impedimētū, qđ est in eo, qđ meretur, & in eo cui meretur, hęc. n. vtrūq; in vnā psonā concurrat, & ideo nullo mō aliq; pōt sibi mereri reparationē post lapsū. Ad septimū. s. vtrū possit mereri augmentū gr̄e. Dicendū, qđ sicut supra dictum est. Illud cadit sub merito cōdigni, ad qđ motio gr̄e se extēdit. Motio aut̄ alicuius mouētis nō solum se extendit ad vltimū terminum motus, sed etiā ad totum p̄gressum in motu, terminus aut̄ motus gr̄e est vita æterna, p̄gressus aut̄ in hoc motu est ēm augmentum charitatis vel gr̄e, ēm illud Prouer. 4. Iustorum semita quasi lux splendens p̄cedit, & crescit vsq; ad p̄fectū diē, qui est dies gl̄ie. Sic igit̄ augmentū gr̄e cadit sub merito condigni. Ad octauū. s. vtrum possit mereri finalem p̄seuerantiā. Dicendum, qđ cum hō naturaliter habeat liberū arbitriū flexibile ad bonum, & ad malum, dupliciter pōt aliquis p̄seuerantiā in bono obtinere a Deo. Vno qđem mō per hoc qđ liberum arbitrium determinatur ad bonum p̄ gr̄am cōsumatā, qđ erit in gl̄ia. Alio mō ex parte motionis diuinæ, qđ hoīem inclinat ad bonum vsq; ad finē. Sicut autem ex dictis patet, illud cadit sub humano merito, quod comparatur ad motum libe. arbi. directi a Deo mouēte sicut terminus, non autem illud, quod cōparatur ad p̄dictum motum sicut principiu, vnde patet qđ p̄seuerantia gr̄e, qđ est terminus p̄dicti motus, cadit sub merito, p̄seuerantia autem vix non cadit sub merito, qđ dependet solum ex motione diuina, quæ est principiu oīs meriti, sed Deus gratis p̄seuerantiæ bonum largit̄ cuiuscumq; illud largitur. Ad nonū. s. vtrum bona tēporalia cadāt sub merito. Dicendū, qđ id, quod cadit sub merito est p̄æmium vel merces, qđ habet rōnē alicui' boni. Bonū aut̄ hoīs ē duplex. Vnum simpliciter, & aliud ēm qđ. Simpliciter qđem bonū hoīs est vltimus finis eius, ēm illud Psal. Mihi adhærere Deo bonum est, & per consequens oīa illa, qđ ordinant̄ vt inducentia ad hunc finem, & talia simpliciter cadunt sub merito. Bonum autem ēm quid & non simpliciter hoīs, est quod est bonum ei ut nunc, vel quod ei est ēm al quid bonum, & hōi non cadunt sub merito simpliciter, sed ēm quid. Secundum hoc igit̄ dicendum est, qđ si temporalia bona considerent̄, put sunt vtilia ad opera virtutum qbus p̄ducimur in vitā æternā, ēm hoc directē, & simpliciter cadunt sub merito, sicut augmentum gr̄e, & oīa illa qbus hō adiuuatur ad perueniendum in beatitudinē, post primā gr̄am: tm̄. n. dat Deus viris iustis de bonis tēporalibus, & et malis, qđ eis expedit ad pueniendum ad vitā æternā, & intantū sunt simpliciter bona hōi temporalia, vñ dī in P sal. Timentes autem dñm nō minuentur oī bono. Et alibi, Non vidi iustum derelictum. Si autē considerent̄ hōi temporalia bona ēm se, sic non sunt simpliciter bona hoīs, sed ēm qđ, & ita nō simpliciter cadūt sub merito, sed ēm quid, inquantū. s. hoīs mouent̄ a Deo ad aliqua temporaliter agēda, in qbus suum p̄positum consequunt̄ Deo faciēte, vt sicut vita æterna est simpliciter p̄miū operum iustitiæ p̄ relationē ad motionē diuinā, vt dictū est, ita tēporalia bona in se cōsiderata hnt̄ rōnē mercedis, vel habito respectu quātū ad motionē diuinā, qua voluntas hoīum mouet̄ ad hęc p̄sequēda, licet interdum in his non habeant homines rectam intentionem.

determinatæ ad vnum, sed se hnt̄ indeterminatē ad multa, determinant̄ autem ad actus per habitus, & ideo virtutes humane habitus sunt. Item cum duplex sit potentia. s. potentia ad esse & potentia ad agere, perfectio vtriusq; potentia virtus vocat̄. Sed potentia ad esse se tenet ex parte materiæ, qđ est ens in potentia. Potentia autē ad agere se tenet a parte formæ, qđ est principiu agendi, eo qđ vnumquodq; agit in quantum est actu. In constitutione autē hoīs corpus se habet sicut materia, aīa verō sicut forma, & quantum quidem ad corpus hō cōicat cum alijs aīalibus, & sūt quātum ad vires, qđ sunt aīæ corporiq; cōes, solē autē illę vires, qđ sunt p̄prie aīæ. s. rōnales, sunt hoīs tm̄, & ideo virtus humana de qua loquimur non pōt pertinere ad corpus, sed prinēt tm̄ ad id, quod est p̄prie aīę, vñ virtus humana nou importat ordinē ad esse, sed magis ad agere, & ideo de rōne humane virtutis est, qđ sit operatiuus habitus, de ratione autem eius est, qđ sit habitus bonus, quia virtus cuiuslibet rei ordinat̄ in bonū, p̄ quod dicit Aug. in li. de moribus ecclēsiæ. Nemo dubitauerit, qđ virtus aīam facit optimā. Et philo. 2. Eth. dicit, qđ virtus est, quę bonum facit habentē, & opus eius bonū reddit, vñ patet qđ virtus humana est habitus operatiuus, & bonus. Ad ēm. s. de diffinitione virtutis. Sciendum qđ hęc diffinitio solet assignari, & sententia liter sumitur ex verbis Aug. secundo de libe. arbi. Virtus est bona qualitas mentis, qua rectē viuatur, qua nemo male utitur, qđ Deus in nobis sine nobis operatur. Hęc autem diffinitio perfectē cōplectitur totā rationem virtutis. Perfecta. n. ratio vniuersalis; rei colligitur ex oībus causis eius. Comprehendit autē p̄dicta diffinitio oēs causas virtutis: cā nāq; formalis virtutis sicut & cuiuslibet rei accipitur ex eius genere, & differentia, cum dī qualitas bona. Genus. n. virtutis qualitas est, differentia autē bonum. Ea est tm̄ conuenientior diffinitio si loco qualitas poneret̄ habitus, qđ est genus p̄pinquum. Virtus aut̄ non habet materiā ex qua, sicut nec alia accidētia, sed habet materiā circa qđ, & materiā in qua. s. subiectum. Materia aut̄ circa qđ, est obiectū virtutis, quod non potuit in p̄dicta diffinitione poni, eo qđ per obiectum determinat̄ uirtus ad spēm. Hic aut̄ assignat̄ diffinitio virtutis in cōi, vñ ponit̄ subiectū loco causę materialis, cum dī qđ est bona qualitas mētis, finis aut̄ virtutis cum sit habitus operatiuus, est ipsa operatio. Sed notādū, qđ habituū operatiuorū aliq; sunt semper ad malū, sicuti habitus vitiosi. Aliqui verō qñq; ad bonū, & qñq; ad malū, sicut opinio se habet, & ad verū, & ad falsum. Virtus aut̄ est habitus semper se hnt̄ ad bonū. & ideo vt discernat̄ virtus ab his, qđ se hnt̄ semper ad malū, dī qua rectē viuūt. Vt aut̄ discernat̄ ab his qđ se hnt̄ qñq; ad bonū qñq; ad malū dī, qua null' male vitī. Cā at̄ efficiēs virtutis īfusūq; de qua diffinitio dat̄, Deus est, p̄pter quod dī. Quā Deus in nobis sine nobis operat̄, quę qđem aut̄ particula si auferat̄, reliquū diffinitionis erit cōe oībus virtutibus, & acquisitis, & īfusis. Et nota, qđ bonum, quod ponit̄ in diffinitione virtutis non est bonum, quod conuertitur cū ente, nec est in plus, qđ qualitas, sed est bonū rōnis ēm qđ dicit Dio. 4. ca. de di. no. qđ bonū aīę est ēm rōnē esse. Hic ergo ponitur qualitas p̄ genere, bona verō dī ad differentia malorum qualitātū aīæ. i. vitiorū. Dī quoq; bona qñ a Deo bono datur, & bonos facit, & ad bona perducit. Mentis dī ad differentia qualitātū, qđ sunt in corpore. Qua rectē vnatur ponitur ad differentia qualitātū qbus rectē intelligitur, sicut est scientia. Sed nota, qđ est qđā rectitudo, qđ consistit circa res exteriores, quæ in vsum hoīs ueniunt, qđ sunt p̄pria materia iustitiæ, sicut infra patebit. Alia est rectitudo, qđ importat ordinē ad finē debitū, & ad legē diuinā, qđ est regula voluntatis humane, & ista cōis est oī uirtuti, & de ista dī, qua rectē viuatur. Item nota, qđ virtus p̄t aliquis male uti tanquam obiecto, puta cum male sentit de virtute, cum odit eā vel superbit de ea, non autem tanquam principio v sū, ita. s. qđ malus sit actus uirtutis. Item nota, qđ uirtus īfusa causatur in nobis a Deo sine nobis agentibus, non tm̄ sine nobis consentientibus, & sic est intelligendum, quod dī. Quam Deus in nobis sine nobis operatur. Quæ verō per nos aguntur Deus in nobis causat, nō sine nobis agētibus, ipse. n. operatur in oī uoluntate, & natura. Dī aut̄ virtus ēm ethymologia quasi vis intus, & hęc vis consistit in aggressionē arduiorū, in tolerantiā aduersorū, & in abstinentia placitorū. Itē dī virt' quasi viror nitēs, vel dī uirtus quasi virum tuens, vel virtus quasi viri status.

LIBRI I. PARS III.

De Virtutibus. Dist. I.

Einde considerandum est de virtutibus. Et circa hoc considerandum est. Primo in generali. Secundo in speciali. Circa primū cōsideranda sunt tredecim. Primo de virtutibus quantum ad essentiam. Secundo de subiecto virtutis. Tertio de distinctione virtutum intellectualiū. Quarto de distinctione virtutū moralium ab intellectualibus. Quinto de distinctione virtutum moralium per cōparationē ad passionē. Sexto de distinctione uirtutum moralium ab inuicē. Septimo de distinctione virtutum cardinalium. Octauo de virtutibus Theologicis. Nono de causa virtutum. Decimo de proprietate virtutum quantum ad earum medium. Vndecimo de connectione virtutum. Duodecimo de qualitate virtutum. Tertio decimo de duratione earum post hęc vitā. Circa primū. s. de essentia virtutum quæruntur duo. Primo vtrū virtus, sit habitus. Secūdo de diffinitione eius. Ad primū. s. vtrum virtus sit habitus. Dicendū, qđ virtus nominat̄ quādā p̄fectionē potentia. Vniuersaliusq; autem perfectio p̄cipuē considerat̄ in ordine ad suum finē, finis autem potentia actus est, vñ potentia dī esse perfecta ēm qđ determinat̄ ad suum actum. Sunt autem qđā potentia, qđ ēm seipsas sunt determinatæ ad suos actus, sicut potentia naturales actiuz, & ideo hōi potētiæ naturales ēm seipsas dicuntur virtutes, potentia autē rōnales, qđ sunt potentia p̄prie hoīs non sunt

De subiecto virtutis. Dist. II.
Circa ēm principale. s. de subiecto virtutis quæruntur sex. Primo vtrum virtus sit in potentia animæ sicut in subiecto. Secundo vtrum vna virtus possit esse in pluribus potentijs. Tertio vtrum intellectus possit esse subiectum uirtutis. Quarto vtrum irascibilis, & concupiscibilis. Quinto vtrum vires apprehensiuæ sensitiuæ. Sexto vtrum voluntas. Ad primū. s. vtrum uirtus sit in potentia animæ sicut in subiecto. Dicendum, qđ virtutem pertinere ad potentiam animæ tribus potest esse manifestum.

Speculum Morale Vincentij

nifestū. Primo quidem ex ipsa ratione virtutis que importat p-
fectionē potentie, perfectio autē est in eo cuius est pfectio. Secū-
do ex hoc, q̄ est habitus operatiuus, vt supra ostēsum est, ois autē
operatio est ab aīa p aliq̄ potentiā. Tertio ex hoc, q̄ disponit ad
optimū, optimū autē est finis, q̄ vel est operatio rei, vel aliqd cō-
suctū p operationē a potentia egredientē, vñ virtus humana est
in potentia aīe sicut in subiecto. Ad 5m. s. vtrum vna virtus pos-
sit esse in pluribus potētis. Dicēdū, q̄ aliquid esse in duobus cō-
tingit dupliciter. Vno mō sic q̄ ex æquo sit in vtroq̄, & sic im-
possibile est vnā virtutē esse in duobus potētis, q̄ diuersitas
potētiarū attēdit s̄m generales cōditiones obiectōrū, diuersitas
autē habitū s̄m speciales, vñ vbiq̄q; est diuersitas potētiarū, ibi
est diuersitas habituum, sed non cōuertitur. Alio modo pōt ali-
quid esse in duobus vel in pluribus nō ex æquo, sed ordine quo-
dā, & sic vna virtus pōt pertinere ad plures potētias, ita q̄ in vna
sit principaliter, & se extendat ad alias p modū diffusionis, vel
per modū dispositionis, s̄m q̄ vna potētia mouet ab alia, & s̄m
q̄ vna potētia accipit ab alia. Ad tertiu. s. vtrū intellectus possit
esse subiectū virtutis. Dicēdū, q̄ virtus sicut dictū est, habitus est
quo q̄ bene operat̄. Dupliciter autē aliq̄s habitus ordinat̄ ad bonū
actū. Vno mō inquitūm p hmōi habitum acquirit̄ hōi facul-
tas ad bonum actum, sicut p habitū Grāmaticæ habet hōi facul-
tatē rectē loquendi, nō tñ grāmatica facit vt hō sēmp loquat̄ re-
ctē, p. n. grāmaticus barbariz. are. & soleocismū facere: & eadem
rō est in alijs sciētijs, & artibus. Alio mō aliq̄s habitus nō solū
facit facultatē bene agendi, sed et̄ facit, q̄ aliq̄s rectē facultate
vtaī, sicut iustitia nō solū facit, q̄ hō sit p̄optē uolūtatis ad ius-
tē operādū, sed et̄ facit vt iuste operet̄, & q̄a bonū sicut, & ens
nō dī simpliciter aliqd s̄m id, qd̄ est in potētia, sed s̄m id, quod
est actū. Ideo ab hmōi habitibus simpliciter dī hō bonum ope-
rari, & esse bonus, puta q̄a est iustus vel tēperatus, & eadē rō est
de similibus. Et q̄a virtus est, q̄ bonū facit habētē, & opus ei⁹ bo-
nū reddit, hmōi habitus simp̄r dīr virtutes, q̄a reddunt bonum
opus in actu, & simp̄r faciunt bonū habentē. Primi verō habit⁹
non simp̄r dīr virtutes, q̄a nō reddūt bonū opus nisi in quadā
facultate, nec simp̄r faciunt bonum habentē. Nō, n. dī simp̄r ali-
quis bonus hō ex hoc, q̄ est sciēs vel artifex, sed dī bonus solum
s̄m qd̄, puta bonus grāmaticus aut bonus faber. Et pp hoc ple-
rūq; sciētia & ars cōtra virtutē diuidunt̄, qñq; aut virtutes dī-
cuntur, vt patet in 7. Eth. Subiectum autē habitus, q̄ s̄m quid dī
virtus, pōt esse intellectus nō solum practicus, sed & intellectiū⁹
absq; oī ordine ad voluntatem. Sic. n. philosophus in 7. Eth. sciē-
tiā sapientiā, & intellectū, & et̄ artē ponit esse intellectuales vir-
tutes. Subiectū habitus, qui simp̄r dī virtus, non pōt esse nisi vo-
luntas vel aliqua potentia s̄m q̄ est mota a voluntate. Cuius rō
est, q̄a volūtas mouet oēs potētias q̄ aequaliter sunt rōnales ad
suos actus. vt supra habitū est, & ideo q̄ hō actu bene agat, con-
tingit ex hoc, q̄ hō habet bonā volūtātē, vñ virtus, q̄ facit bene
agere in actu, nō solū in facultate, oportet q̄ vel sit in ipsa volun-
tate, vel in aliqua potentia, s̄m q̄ est a voluntate mota. Cōtingit
autē intellectum a voluntate moueri sicut & alias potentias. Cō-
siderat. n. aliquis aliquid actu eo, q̄ vult, & ideo intellectus s̄m
q̄ habet ordinē ad voluntatē, pōt esse subiectum virtutis simp̄r
dictā, & hoc mō intellectus speculatiuus vel rō vel subiectū fi-
dei. Mouet. n. intellectus ad assentiēdum his, q̄ sunt fidei ex im-
perio voluntatis, nullus. n. credit nisi volens. Intellectus autē practi-
cus est subiectū prudentiæ, eum. n. prudentia sit recta rō agibi-
lium, requiritur ad prudētiā, q̄ hō bene se habeat ad principia
huiusmodi rationis agendorum, quæ sunt fines, ad quos bene se
habet homo per rectitudinē voluntatis, sicut ad principia spe-
culabilium per naturale lumen intellectus agentis, & ideo sicut
subiectum sciētiæ, quæ est ratio recta speculabilium, est
intellectus speculatiuus in ordine ad intellectum agentem, ita
subiectū prudentiæ est intellectus practicus in ordine ad volun-
tatem rectā. Ad quartum. s. vtrum irascibilis, & concupiscibilis
possint esse subiectū virtutis. Dicendum, q̄ irascibilis, & concu-
piscibilis dupliciter possunt considerari. Vno mō s̄m se inquitū
sunt partes appetitus sensitiui, & hoc mō non competit eis, q̄
sint subiectum virtutis. Alio mō possunt considerari inquantum
participant rōnē, p hoc nat̄ q̄ sunt rōni obedire, & sic irascibi-
lis vel concupiscibilis pōt esse subiectum virtutis humanæ, sic. n.
est principium humani actus inquantum participat rōnem, & et̄
in his potētis virtutes necesse est ponere, q̄ in irascibili, & con-
cupiscibili sint aliq̄ virtutes. Actus. n. q̄ p̄gredit̄ ab vna poten-
tia s̄m q̄ est ab alia mota, non pōt esse perfectus nisi vtraq; po-
tentia sit bene disposita ad actum, sicut actus artificis nō pōt esse
congruus nisi artifex sit bene dispositus ad agendum, & etiā ip-
sum instrumentum. In his igitur circa q̄ operatur irascibilis, &
concupiscibilis, s̄m q̄ sunt a rōne motę, necesse est vt aliquis ha-
bitus p̄ficiēs ad bene agendum sit non solum in rōne, sed etiam

in irascibili, & concupiscibili, & q̄a bona dispositio potentie mo-
tę attenditur secundum conformitatē ad potētia mouētē, ideo
virtus, q̄ est in irascibili, & concupiscibili nihil aliud est, q̄ habi-
tualis conformitas istarū potentiarum ad rōnē. Ad quintū, vtrū
vires apprehensiuæ sensitiuæ possint esse subiectū virtutis. Dicē-
dum, q̄ in viribus sensitiuis apprehensiuis interius ponunt̄ aliqui
habitus, qd̄ patet ex hoc p̄cipue, qd̄ philo. dicit in lib. de memo-
ria, q̄ in memorādo vnū post aliud, operat̄ cōsuetudo, q̄ est quasi
qdā natura. Nihil autē est aliud habitus cōsuetudinalis, q̄ habi-
tudo acquisita p cōsuetudinē, q̄ est in moto naturæ, vñ de vir-
tute dicit Tullius in Rhetorica sua, q̄ est habitus in modum na-
turæ rōni consentaneus. In hōie tñ id, qd̄ ex cōsuetudine acq-
ritur in memoria, & alijs viribus apprehensiuis sensitiuis nō est
habitus p se, sed aliqd annexum habitibus intellectiū⁹ partis, vt
supra dictum est. Sed tñ siqui sunt habitus in talibus virib⁹, vir-
tutes dici non possunt. Virtus. n. est habitus p̄fectus quo non con-
tingit nisi bonum operari, vñ oportet, q̄ virtus sit in illa potētia
q̄ est consummatiua boni operis. Cognitio autē veri non consu-
matur in viribus sensitiuis apprehensiuis, sed hmōi vires sunt
quasi p̄paratoriæ ad cognitionē intellectiū⁹, & ideo i huius-
modi viribus non sunt virtutes q̄b cognoscit̄ uerum, sed ma-
gis intellectu vel ratione. Ad sextum. s. vtrū voluntas possit esse
subiectum virtutis, dicēdū, q̄ cū p habitum p̄ficiēt potentia ad
agendum, ibi indiget potētia habitu p̄ficiēte ad bene agendū,
q̄ qdem habitus est virtus, vbi ad hoc non sufficit p̄pria ratio
potētis. Oīs aut potētis p̄pria ratio attendit̄ in ordine ad obie-
ctū, vñ cum sicut dictū est, obiectū volūtatis sit bonū rationis vo-
lenti p̄portionatū, quantum ad hoc non indiget voluntas virtute
p̄ficiēte, sed si quod bonum imminet hōi volendum, quod ex-
cedat p̄portionem volentis, siue quantum ad totam speciem hu-
manā, sicut bonum diuinum, quod transcendit limite humanæ
naturæ, siue quantum ad Individuum sicut bonum proximi, vbi
voluntas indiget virtute, & ideo huiusmodi virtutes, quæ ordi-
nant affectum hominis in Deum vel proximum sunt in volun-
tate sicut in subiecto, vt charitas, iustitia, & huiusmodi.

De distinctione virtutum intellectualium. Dist. III.

Circa tertiu principale. s. de distinctione virtutum intelle-
ctualiu q̄runt̄ quinq;. Primo vtrum habitus intellect⁹ spe-
culatiui sint virtutes. Secundo vtrum sint tres. s. sapientia,
sciētia, & intellectus. Tertio vtrū habitus intellectuales, qui est
ars sit virtus. Quarto vtrū prudentia sit virtus distincta ab arte.
Quinto vtrū prudentia sit virtus necessāria hōi. Ad primum. s.
vtrū habitus intellectuales speculatiui sint virtutes, dicēdū, q̄
cū hōis virtus dicat̄ in ordine ad bonū sicut supra dictum est,
duplici ratione aliquis habitus dī virtus, vt supra dictū est. Vno
modo q̄a facit facultatē bene operādī. Alio modo q̄a cum facul-
tate facit et̄ vsum bonū, & hoc sicut supra dictū est, p̄tinet solū
ad illos habitus, q̄ respiciūt partē appetitiuā, eo q̄ vis appetiti-
ua aīa est, q̄ facit uti oībus potētis, & habitibus. Cū igit̄ habi-
tus intellectuales speculatiui non p̄ficiāt partē appetitiuā, nec ali-
quo modo ipsam respiciāt, sed solā intellectiū⁹, possunt qdē di-
ci virtutes inquantum faciūt facultatē bonę operationis, q̄ est con-
sideratio veri, hoc. n. est bonum opus in electis, non tñ dicuntur
virtutes secundo modo quasi faciētes bene uti potētia seu habi-
tu. Ex hoc. n. q̄ aliquis habet habitum sciētiæ speculatiuæ non
inclinatur ad utendum, sed sit potens speculari verum in his quo-
rum habet sciētiā, sed q̄ utat̄ sciētia habita, hoc est mouente
voluntate. Et ideo virtus, q̄ perchit volūtātē ut charitas vel ius-
titia facit et̄ bene uti huiusmodi speculatiuis habitibus, & s̄m
hoc etiā in actibus horū habituum pōt esse meritum si ex chari-
tate fiant, sicut Greg. dicit in 7. Moralium. Quod contēplatiua est
maioris meriti, q̄ actiua. Ad 5m. s. vtrum conuenienter distinguā-
tur tres virtutes intellectuales speculatiuę. s. sapientia, sciētia, &
intellectus, dicendum q̄ sicut iam dictum est, virtus intellectua-
lis speculatiua est per quam intellectus p̄ficietur ad considerādū
uerum, hoc autem est bonum opus eius. Verum autem est dupli-
citer considerabile. Vno modo sicut per se notum. Alio modo
sicut per aliud notum, quod autem est per se notum se habet ut
principium, & percipitur statim ab intellectu, & ideo habitus p-
ficiens intellectum ab huiusmodi ueri consideratione uocatur
intellectus, qui est habitus principiorum: uerum autem quod est
per aliud notum non statim percipitur ab intellectu, sed per in-
quisitionem rationis, & se habet in ratione termini. Quod qui-
dem potest esse dupliciter, uno modo ut sit ultimum in aliquo
genere, alio modo vt sit ultimum respectu totius cognitionis hu-
manæ, & quia ea, quæ sunt posterius nota quo ad nos sunt prio-
ra, & magis nota secundum naturam, ut dicitur in primo Physicorum.
Ideo id, quod est ultimum respectu totius cognitionis
humanæ, est id quod est primum, & maximē cognoscibile s̄m
naturam, & circa huiusmodi est sapientia, quæ considerat altis-
simas

finas causas. vt dī in primo Meth. Vñ conuenienter iudicat, & ordinat de oībus, quia iudicium perfectum, & vniuersale haberi non potest nisi per resolutionē ad primas causas. Ad id vero quod est vltimum in hoc vel illo genere cognoscibilem perficit intellectu scia. & id ēm diuersa genera scibiliū sunt diuersi habitus scientiarum, cū tñ sapientia non sit nisi vna. Ad tertium, s. vtrum ars sit intellectualis. dicendum q̄ ars nihil est aliud quā ratio recta aliquorū operū faciendorū. quorum tñ bonum non consistit in eo, q̄ appetitus humanus aliquo modo se habet, sed in eo, q̄ ipsum opus quod sit in se bonum est. Non. n. pertinet ad laudem artificis inquantū artifex est qui voluntate opus faciat, sed quale sit opus quod facit. Sic igitur ars proprie loquendo habitus operatiuus est, & tñ in aliquo conuenit cum habitibus speculatiuis, quia ēt ad ipsos habitus speculatiuos pertinet qualiter se habeat res quas considerat. non autē qualiter se habeat appetitus humanus ad illas. dummodo. n. geometer verū demonstrat, non refert qualiter se habeat ēm appetitiuā partē, verū, s. sit lætus vel iratus. sicut nec in artifice refert vt dictum est, & ideo eo modo ars habet rōnem virtutis, sicut & habitus speculatiui, inquantum, s. nec ars nec habitus speculatiui faciunt bonū opus quantū ad vsum quod est proprium virtutis perficientis appetitum, sed solum quantum ad facultatem bñ agendi. Ad quartum, s. vtrum prudentia sit virtus distincta ab arte, dicendum q̄ vbi inuenit diuersa rō virtutis, ibi oportet virtutes distinguere. dictum est autē q̄ aliquis habitus habet rōnem virtutis ex hoc solum, q̄ facit facultatē boni operis, aliquis autē ex hoc, q̄ facit non solum facultatem boni operis, sed et vsum. Ars autem facit solum facultatem boni operis, quia non respicit appetitum. prudentia autem nō solum facit facultatem boni operis sed etiam vsum. Respicit. n. appetitum tanquā præsупponens rectitudinem appetitus, cuius differentia ratio est, quia ars est recta ratio scibiliū. prudentia vero est recta rō agibiliū. Differt autē facere, & agere, quia vt dī in 9. Meth. Factio est actus transiens in exteriorē materiam. sicut edificare, secare, & hñōi. Agere autem est actus permanens in ipso agente, sicut videre, vel velle & hñōi. Sicut igitur hoc modo se habet prudentia ad hñōi actus humanos qui sunt vsus potentiarum, & habitūū, sic se habet ars ad exteriores factiones. Perfectio autem & rectitudo rōnis dependet ex principiis ex quibus ratio simulat, sicut dictum est quod scientia dependet ab intellectu qui est habitus principiorum, & præsупponit ipsum. In humanis autem actibus se habent fines sicut principia in speculatiuis. vt dī in 7. Ethic. Et ideo ad prudentiam, quæ est recta ratio agibiliū, requiritur quod homo sit bene dispositus circa fines. quod quidē est per appetitum rectum, & ideo ad prudentiam requiritur moralis virtus per quam sit appetitus rectus: bonum autem artificialium nō est bonum appetitus humani: sed bonum ipsorum operum artificialium & ideo ars non præsупponit appetitum rectum. Et inde est q̄ magis laudatur artifex qui nolens peccat, quā qui volens peccat. Magis autem contra prudentiam est q̄ aliquis peccet nolens q̄ volens, quia rectitudo voluntatis est de ratione prudentiæ: non autem de ratione artis. sic igitur patet quod prudentia est virtus distincta ab arte. Ad quintum, s. vtrum prudentia sit virtus necessaria hoī. dicendum q̄ prudentia est virtus maxime necessaria ad vitam humanam. Bene. n. viuere consistit in bene operari. Ad hoc autem q̄ aliquis bene operetur, nō solum requiritur quid sed quomodo faciat: vt, s. ēm electionem rectam operetur non solum ex impetu aut passione. Cū autem electio sit eorum, quæ sunt ad finem, rectitudo electionis duo requirit, s. debitum finem, & id quod conuenienter ordinatur in debitum finem. Ad debitum autem finem homo conuenienter disponitur per virtutem, quæ perficit partem animæ appetitiuam, cuius obiectum est bonum, & finis. Ad id autem quod disponitur in finē debitum oportet q̄ homo directē disponatur per habitum rationis, quia consiliari, & eligere quæ sunt eorum, quæ sunt ad finē, sunt actus rationis, & ideo necesse est in ratione esse aliquā virtutem intellectualem per quam perficiatur ratio ad hoc, quod conuenienter se habeat ad ea, quæ sunt ad finem, & hæc virtus est prudentia: vnde prudentia est virtus necessaria ad bene viuendum.

De distinctione virtutum. Dist. IIII.

Circa quartum principale, s. de distinctione virtutum moralium ab intellectualibus queruntur quinque. Primo vtrū oīs virtus sit moralis. Secundo vtrum virtus moralis distinguatur ab intellectuali. Tertio vtrum virtus sufficienter diuidatur per intellectualem, & moralem. Quarto vtrū virtus moralis possit esse sine intellectuali. Quinto vtrum e conuerso intellectualis possit esse sine morali. Ad primum, s. vtrum oīs virtus sit moralis: dicendum q̄ ad huius euidenciam considerare oportet Speculum Morale.

quid sit mos. sic. n. scire poterimus, quæ sit moralis virtus. Mos autem duo significat, quandoque. n. significat consuetudinem, sicut dicitur Act. 12. Nisi circumcidamini secundum morem Moysi non poteritis salui fieri. Quandoque vero signat inclinationem quandam naturalem, vel quasi naturalem ad aliquid agendum: vnde etiam brutorum animalium dicuntur aliqui mores. vnde dī 2. Mach. 11 q̄ quasi Leonum more irruentes in hostes prostrauerint eos. & sic accipitur mos in Psal. vbi dī. Qui habitare facit vnius moris in domo. & hæc quidem duæ significationes in nullo distinguuntur apud Latinos quantum ad vocem. In græco autem distinguuntur. nam Ethos quod apud nos morem significat, quæque habet primam longam: & scribitur per illam litteram græcam η. Quæque autem habet primam correptam, & scribitur per ε. Dī autē virtus moralis a more ēm q̄ mos significat quandam inclinationem naturalem, vel quasi naturalem ad aliquid agendum, & huic significationi moris propria est alia significatio qua significat consuetudinem. Nam consuetudo quodammodo vertitur in naturam, & facit inclinationem similem naturali. Manifestum est autem quod inclinatio ad actum proprie conuenit appetitiuæ virtuti. cuius est mouere omnes potentias ad agendum, vt ex supradictis patet. & ideo non omnis virtus dicitur moralis, sed solum illa, quæ est in vi appetitiua. Ad secundum, s. vtrum virtus moralis distinguatur ab intellectuali. dicendum q̄ omnium humanorum operum principium primum ratio est, & quæcumque alia principia humanorum operum inueniantur quodam modo rationi obediunt, diuersimodè tamen. Nam quædam obediunt rationi oīno ad nutum abque omni contradictione, sicut corporis membra si fuerint in sua natura consistentia. statim. n. ad impertium rationis manus aut pes mouetur ad opus. vñ Philosophus dicit in primo politic. q̄ aīa regit corpus politico principatu. i. sicut dñs seruū, qui contradicendi nō hēt. Posuerunt igitur quidā, q̄ oīa principia actiua, q̄ sunt in hoīe, hoc modo se hñt ad rationem: qd̄ quidem, si verum esset, sufficeret, q̄ ratio esset perfecta ad bene agendum: vnde virtus, cum sit habitus, quo perficimur ad bene agendum, sequeretur, q̄ in sola ratione esset: & sic nulla virtus esset nisi intellectualis. Ex hæc fuit opinio Socratis, qui dixit oīs virtutes esse prudēcias, vt dī in 6. Ethic. vnde ponebat, q̄ homo scientia in eo existente peccare non poterat: sed si quicumque peccabat, pp̄ ignorantiam peccabat, hoc autem procedit ex suppositione falsi. Pars enim appetitiua obedit rationi non oīno ad nutum, sed cū aliqua contradictione, vnde Phil. dicit in 1. Polit. q̄ ratio imperat appetitiuo principatu politico, quo. s. aliquis præest liberis, qui hñt ius in aliquo contradicēdi. Vnde Aug. dicit, q̄ interdum præcedit intellectus: sequitur tardus, aut nullus affectus: in tantum, q̄ quæque passionibus, vel habitibus appetitiuæ partis hoc agit, vt vsus rationis in particulari impediat, & ēm hoc aliquando verū est, q̄ Soecates dixit, q̄ scientia pñte non peccat, si tñ hoc extēdat vsque ad vsum rationis in particulari eligibili. Sic igitur ad hoc, q̄ hō bene agat, requirit, q̄ nō solū rō sit bene disposita per habitū virtutis intellectualis: sed et, q̄ vis appetitiua sit bene disposita per habitum virtutis moralis: sicut igitur appetitus distinguitur a ratione, ita virtus moralis distinguitur ab intellectuali: vnde sicut appetitiuū est principium humani actus, ēm q̄ participat aliquando rationē, ita habitus moralis habet rationem virtutis humanæ inquantum rationi conformatur. Comendabilis est autem virtus moralis plusquā intellectualis ratione exempli, quia Christus, & oēs sancti magis studuerunt inducere hoīes ad morales, q̄ ad intellectuales, & magis exercita uerunt se in istis, q̄ in illis. Eccl. 44. Laudemus viros gloriosos & parentes nostros, Sequitur: Hoīes magni virtute, &c. Item ratione effectus, quia virtus expellit peccatum, scientia nō. Item rōne originis, quia virtus a Deo infundit, scientia per studium acquirit. Item rōne finis, quia finis virtutis est gloria, nō scētia. Item rōne obiecti, quia obiectū virtutis est bonū, scientiæ vero verum. Item rōne securitatis, quia securius est esse bonum, q̄ esse philosophū. Item rōne mali vitādī, quia si primi parētes manum extendissent ad lignū vitæ, sicut ad lignū scētiæ, nō incurrisset tot mala in se & in posteris. Ad tertium, s. vtrū virtus sufficienter diuidatur per intellectualem & moralem. Dicēdū, q̄ virtus humana est quidā habitus perficiens hoīem ad bene operandū. Principiū autē humanorum actuum in hoīe nō est nisi duplex. s. intellectus, sive ratio & appetitus: hæc. n. sunt duo mouentia in hoīe, vt dī in 3. de Ani. vnde oīs virtus humana, oportet, q̄ sit perfecta alicuius istorū principiorū. Siquidē igitur sit perfecta intellectus speculatiui, vel practici ad bonum oīs: aut erit virtus intellectualis, si autē sit perfecta partis appetitiuæ, erit virtus moralis: vnde relinquunt, q̄ oīs virtus humana, vel est intellectualis, vel moralis. Ad quartum, s. vtrum virtus moralis possit esse

Speculum Morale Vincentij.

Sine intellectu. Dicēdū, q̄ virtus moralis p̄t quidem esse sine quibusdā intellectualibus virtutibus, sicut sine scientia sapientiā & arte, non aut̄ p̄t esse sine intellectu, & prudentia. Sine prudentia quidem esse non p̄t moralis virtus, quia imoralis virtus est habitus electiuus. i. faciens bonā electionem. Ad hoc aut̄ q̄ electio sit bona, duo requirunt. Primo, vt sit debita intentio finis, & hoc fit per virtutem moralem, q̄ vim appetitiuā inclināt ad bonū conueniens rōni, qd̄ est finis debitus. Secōdo q̄ homo rectē accipiat ea q̄ sunt ad finem, & hoc non p̄t esse nisi per rōnem rectē consiliantē, iudicantē, & prācipientē, qd̄ pertinet ad prudentiā, & ad virtutes sibi annexas, vt supra dictum est, vñ virtus moralis sine prudentia esse non p̄t, & per consequens neq; sine intellectu per intellectum. n. cognoscunt principia naturaliter nota tā in speculatiuis, q̄ in operatiuis, vnde sicut recta rō in speculatiuis in quantum procedit ex principijs naturaliter cognitis supponit intellectū principiorum, ita ē prudentia q̄ est recta rō agibilium. Ad quintum. s. vtrū intellectualis virtus possit esse sine morali. Dicendū, q̄ aliæ virtutes intellectuales sine virtute morali esse p̄nt, sed prudentia sine morali virtute esse nō p̄t. Cuius rō est: quia prudentia est recta rō agibilium, non aut̄ solū in vniuersali, sed in particulari, in quibus actiones, recta aut̄ rō prācipit principia ex quibus non procedit, oportet aut̄ rōnem circa particularia procedere non solū ex principijs vniuersalibus, sed et̄ ex principijs particularibus. Circa principia quidem vniuersalia agibilium hō rectē se hēt per naturalem intellectum principiorum, per quem hō cognoscit, q̄ nullū malum est agendū, vel et̄ per aliquam scientiam practicam, sed hoc nō sufficit ad rectē ratiocinandum circa particularia. Contingit. n. q̄nq; q̄ hmōi principium vniuersale cognitum per intellectum vel scientiā corrumpit in particulari per aliquā passionem, sicut concupiscenti, q̄n concupiscentia vincit, vñ hoc esse bonū quod concupiscit, licet sit contra vniuersale iudicium rationis, & ideo sicut homo disponitur ad rectē se habendum circa principia vniuersalia per intellectum naturalem, vel per habitum scientiæ, ita ad hoc q̄ rectē se habeat circa principia particularia agibilium, quæ sunt fines, oportet, q̄ perficiatur per aliquos habitus secundum quos fiat quodammodo homini connaturale rectē indicare de fine, & hoc fit per virtutem moralem. Virtuosus. n. rectē iudicat de fine virtutis, quia qualis vnusquisq; est, talis finis vñ ei, vt dī in 4. Ethic. & ideo ad rectam rationem agibilium, quæ est prudentia requiritur quod homo habeat virtutem moralem.

De distinctione virtutum. Dist. V.

Circa quantum principale. s. de distinctione virtutum moralium per cōparationem ad passiones quæuntur quinque. Primo vtrum virtus moralis sit passio. Secōdo vtrum virtus moralis possit esse cum passione. Tertio vtrum possit esse cum tristitia. Quarto vtrum virtus moralis possit esse circa passionem. Quinto vtrum aliqua virtus moralis possit esse sine passione. Ad primum. s. vtrum moralis virtus sit passio, dicendum q̄ virtus moralis nō p̄t esse passio, & hoc patet triplici ratione. Primo quidem quia passio est motus quidam appetitus sensitui, vt supra dictum est, virtus aut̄ moralis non est motus aliquis sed magis principium appetitiui motus habitus quidam existēs. Secōdo, quia passiones ex seipsis non habent rōnem boni, vel mali, bonum. n. vel malum hominis est scdm̄ rationem, vnde passiones scdm̄ se consideratæ se habent & ad bonum, & ad malum, scdm̄ q̄ p̄nt conuenire rationi, vel non conuenire, nihil aut̄ tale p̄t esse virtus, cum virtus solum se habeat ad bonum, vt supra dictum est. Tertio, quia dato q̄ aliqua passio se habeat solum ad bonum vel solum ad malum scdm̄ aliquem modum, tñ motus passionis in quantum passio est, principium hēt in ipso appetitu, & terminum in ratione, in cuius conformitatem appetitus tendit. Motus aut̄ virtutis est e conuerso principium habens in ratione, & terminum in appetitu, scdm̄ q̄ a ratione mouetur. vñ in diffinitione virtutis moralis dī in 2. Ethic. q̄ est habitus electiuus in medietate consistens determinata ratione prout sapiens determinabit. Ad scdm̄. s. vtrum virtus moralis possit esse cū passione, dicendū q̄ circa hoc fuit discordia inter stoycos, & peripateticos, sicut Aug. dicit in 9. de Ciu. Dei. Stoyci. n. posuerunt, q̄ passiones animæ non p̄nt esse in sapiente siue virtuoso. Peripatetici vero quorum scdm̄ Aristoteles instituit, vt Aug. dicit in 8. de Ciu. Dei, posuerunt q̄ passiones simul cum virtute morali esse p̄nt, sed ad medium reductæ. Hæc aut̄ diuersitas, sicut Aug. dicit ibidem, magis erat scdm̄ verba q̄ scdm̄ rerum sn̄as: quia. n. stoyci non distinguebant inter appetitum intellectualem qui est voluntas, & inter appetitum sensituum, qui per irascibilem, & concupiscibilem diuiditur, nec distinguebant in hoc passiones animæ ab alijs affectionibus humanis, q̄ passiones animæ sunt motus appetitus sensitui. Aliæ vero affectiones q̄ non sunt passiones sunt motus appetitus intellectui, qui dī voluntas.

sicut peripatetici, distinxerunt sed solū quantum ad hoc q̄ passiones esse dicebant quasque affectiones rationi repugnantes, quæ si ex deliberatione oriuntur, in sapiente virtuosus esse non p̄nt, si autem subito oriuntur, hoc in virtuosus p̄t accidere, eo q̄ animi visa quæ appellant fantasias non sunt in parte nostra vtrum aliqui incidant animo, & cum non veniunt ex tribilibus rebus necesse est, vt sapientis animus moueat, ita vt paulisper pauescat, vel metu, vel tristitia contrahatur tanquam his passionibus præuenientibus rōnis officium, nec tñ approbant ista eis q̄ consentiunt, vt Aug. narrat in 9. de Ciu. Dei. ab A. Gellio dictum, sic igitur si passiones dicantur inordinatæ affectiones non p̄nt esse in virtuosus, ita q̄ post deliberationem eis consentiatur, vt stoyci posuerunt. Si vero passiones dicantur quicunq; motus appetitus sensitui, sic p̄nt esse in virtuosus scdm̄ q̄ sunt a ratione ordinatæ. Vñ Arist. dicit in 2. Ethic. q̄ non bene quidam determinant virtutes impassibilitates quasdam, & quiesces, qm̄ simpliciter dnt, sed deberent dicere q̄ sunt quiesces a passionibus, q̄ sunt vt non oportet, & qm̄ non oportet. Ad tertium. s. vtrum virtus moralis possit esse cum tristitia, dicendum q̄ sicut Aug. dicit. 14. de Ciu. Dei. stoyci voluerunt p̄ tribus perturbationibus in animo sapientis esse tres eupaticas. i. tres bonas passiones, pro cupiditate. s. voluntatem, pro læticia gaudium, pro metu cautionem. Pro tristitia vero negauerunt posse aliquid in animo sapientis duplici ratione. Primo quidem quia tristitia est de malo qd̄ iā accidit, nullum aut̄ malum æstimant posse accidere sapienti, crediderunt. n. q̄ sicut solum hominis bonū est virtus bona aut̄ corporalia nulla bona hominis sunt, ita solum hominis in honestum est malū, qd̄ in virtuosus esse non p̄t, sed hoc irrationabiliter dī, cum. n. hō sit ex anima & corpore cōpositus, id qd̄ confert ad vitā corporis seruandam aliqd̄ bonū hominis est, non tñ maximum quia eo p̄t hō malē vtrūq; & malum huic bono contrarium in sapiente esse p̄t, & tristitiam moderatam inducere. Præterea & si virtuosus sine graui peccato esse possit, nullus tñ inuenitur qui absq; leuibus peccatis vitam ducat, s̄m illud. 1. Ioh. 1. Si dixerimus, q̄ peccatum non habemus, nos ipsos seducimus. Tertio quia virtuosus, & si peccatum graue non habeat forte qnq; habuit, & de hoc laudabiliter dolet, s̄m illud 2. ad Corin. 7. Quæ s̄m Detm̄ est tristitia, p̄nam in salutem stabilem operat. Quarto i. quia p̄t et̄ dolere laudabiliter de peccato alterius, vnde eodem modo quo virtus moralis compatitur alias passiones rōne moderatas, compatitur et̄ tristitiam. Secundo mouebantur ex hoc q̄ tristitia est de præsentī malo, timor autem de malo futuro, sicut delectatio est de bono præsentī, desiderium vero de bono futuro. Potest autem hoc ad virtutem pertinere, quod aliquis bono habito fruatur, vel non solum habitu habere desideret: vel quia etiam malum futurum caueat, sed quod malo præsentī animus hominis substernatur, quod fit per tristitiam, omnino videtur contrarium rationi, vnde cum virtute esse non potest. Sed hoc irrationabiliter dicitur. Est enim aliquid malum quod potest esse virtuosus præsentis, vt dictum est, quod quidem malū ratio detestatur, vnde appetitus sensituius in hoc sequitur detestationem rationis, quod de huiusmodi malo tristatur, moderatē tamen secundum rationis iudicium. Hoc autem pertinet ad virtutem, vt appetitus sensituius rationi cōformetur, vt dictum est. Vnde ad virtutem pertinet, q̄ tristetur moderatē in quibus tristandum est, sicut & Philosophus dicit in 2. Ethic. & hoc etiam vitale est ad fugiendum mala, sicut enim bona propter delectationem promptius quæritur, ita mala propter tristitiam fugiuntur fortius. Sic igitur dicendum est, q̄ tristitia de his quæ conueniunt virtutis non potest simul esse cum virtute: quia virtus in proprijs delectatur, sed de his quæ quocunq; modo repugnant virtuti virtus moderatē tristatur. Ad quantum. s. vtrum omnis virtus moralis sit circa passiones. Dicendum, q̄ virtus moralis proficit appetitiuam partem animæ ordinando ipsam in bonū rationis. Est autem rationis bonū id quod est s̄m rationem moderatum seu ordinatum, vnde circa omne id quod contingit ratione ordinari, & moderari, contingit esse virtutem moralem, ratio autem ordinat non solum passiones appetitus sensitui sed etiam operationes appetitus intellectui, qui est voluntas, q̄ non est subiectum passionis, vt supra dictum est imperantur. Et ideo non omnis virtus moralis est circa passiones, sed quædam circa passiones, quædam circa operationes. Ad quantum scilicet vtrum virtus moralis possit esse sine passione. Dicendum, quod si passiones dicamus affectiones inordinatas, sicut stoyci posuerunt, sic manifestum est, quod virtus perfecta est sine passionibus. Si vero passiones dicamus omnes motus appetitus sensitui, sic planum est, quod virtutes morales, quæ sunt circa passiones, sicut circa propriam materiam, sine passionibus esse non possunt. Cuius ratio est: quia secundum hoc sequeretur, q̄ virtus moralis faceret appetitū sensituum oīno ociosum, Non autem

ad virtutē pertinet, quæ ea quæ subiecta sunt rōni, a proprijs actibus vacent, sed quæ exequantur Imperiū rōnis proprios actus agendo, vñ sicut virtus membra corporis ordinat ad actus exteriores debitos, ita appetitum sensitium ad motus proprios ordinatos. Virtutes vero morales quæ nō sunt circa passiones sed circa operationes, pnt esse sine passionibus, & hmōi virtus est iustitia, quæ per eas applicatur voluntas ad proprium actum qui non est passio, sed tñ ad actum iustitiæ sequitur gaudium ad minus in voluntate, quod est passio, & sic hoc gaudium multiplicetur per iustitiæ perfectionem, fiet gaudij redundantia vsq; ad appetitum sensitivum, secundum quod vires inferiores sequuntur motum superiorem, vt supra dictum est, & sic per redundantiam hmōi quanto magis perfectior tanto magis passionem caulat.

De distinctione virtutum. Dist. VI.

Circa sextum. scilicet de distinctione virtutum moralium ab invicem quærentur quinque. Primo vtrum sit vna virtus moralis. tñ. Scdo vtrum virtutes morales, quæ sunt circa passiones, distinguantur ab illis, quæ sunt circa operationes. Tertio vtrum circa operationes sit tñ vna virtus moralis. Quarto vtrum circa diuersas passiones sint diuersæ virtutes morales. Quinto vtrum virtutes morales distinguantur secundum diuersa obiecta passionum. Ad primum. scilicet vtrum sit tñ vna virtus moralis. Dicendum, quod sicut supra dictum est, virtutes morales sunt habitus quidam appetitivæ partis, habitus autē specie differunt sēcūm speciales dñas obiectorum, vt supra dictum est, species autē obiecti appetibilis sicut & cuiuslibet rei attenditur sēcūm formam specificam quæ est ab agente. Est autē considerandum, quod materia patientis se hēt ad agens dupliciter. Cumque, n. recipit formam agentis sēcūm eandem rōnem prout est in agente, sicut est in oibus agentibus vniuocis, & sic necesse est, quod si agens est vnum specie, quod materia recipiat formam vnius speciei, sicut ab igne non gñatur vniuocē nisi aliquid existens in specie ignis. Aliquā vero materia recipit formam ab agente non sēcūm eandem rōnem prout est in agente, sicut patet in generantibus non vniuocis, vt animal gñatur a sole, tunc formæ receptæ in materia ab eodem agente non sunt vnius speciei, sed diuersificatur sēcūm diuersam proportionē materiæ ad recipiendum influxum agentis, sicut videmus quod ab vna actione solis generatur per putrefactionem animalia diuersarum specierum sēcūm diuersam proportionem materiæ. Manifestum est autem quod in moralibus ratio est, sicut imperans, & mouens, vis autē appetitiua est, sicut imperata, & mota. Non autē appetitus recipit impressionem rōnis quasi vniuocē, quia non fit rōnale per essentiam sed per participationem, vt dicitur in 1. Ethic. vñ appetibilia sēcūm motionem rōnis constituuntur in diuersis speciebus, sēcūm quod diuersimodē se habent ad rōnem, & ita sequitur quod virtutes morales sint diuersæ sēcūm speciem, & non vna tñ. Ad sēcūm. scilicet vtrum virtutes morales distinguantur per hoc, quod quædam sunt circa operationes, & quædam circa passiones, dicendum quod operatio, & passio dupliciter pōt comparari ad virtutem. Vno modo sicut effectus, & hoc modo oīs virtus moralis hēt aliquas operationes bonas, quarum est productiua, & delectationem aliquam vel tristitiam quæ sunt passiones, vt supra dictum est. Alio modo pōt comparari operatio ad virtutem moralem, sicut materia circa quam est, & sēcūm hoc oportet alias esse virtutes morales circa operationes, & alias circa passiones. Cuius ratio est, quia bonum, & malum in quibusdam operationibus attenditur sēcūm seipsas qualitercunq; homo afficitur ad eas. in quantum. scilicet bonum in eis, & malum accipitur sēcūm rōnem commensurationis ad alterum, & in talibus oportet, quod sit aliqua virtus directiua operationum sēcūm seipsas sicut sunt emptio, venditio, & oēs hmōi operationes in quibus attenditur ratio debiti, vel indebiti ad alterum, & pp hoc iustitia, & partes eius propriæ sunt circa operationes, sicut circa propriam materiam. In quibusdam vero operationibus bonum, & malum attenditur solum sēcūm commensurationem ad operantem, & ideo oportet in his bonū, & malum considerari sēcūm quod homo bene, vel male afficitur circa hmōi, & pp hoc oportet, quod virtutes in talibus sint principaliter circa interiores affectiones, quæ dñr animæ passiones, sicut patet de temperantia, fortitudine, & alijs hmōi. Contingit autē quod in operationibus quæ sunt ad alterum prætermittatur bonum virtutis pp inordinatam animi passionem, & tunc in quantum corrumpit commensuratio exterioris operationis est corruptio iustitiæ. In quantum autē corrumpitur commensuratio interiorum passionum est corruptio alicuius alterius virtutis: sicut cum pp iram aliquis aliam percudit, in ipsa percussione indebita corrumpitur iustitia. In immoderantia vero iræ corrumpitur mansuetudo, & idē patet in alijs. Ad tertium. scilicet vtrum sit tñ vna virtus moralis circa operationes, dicendum quod oēs virtutes morales quæ sunt circa operationes conueniunt in quadā gñali rōne iustitiæ quæ attendit sēcūm debitum ad alterum, distinguuntur autē sēcūm diuersas speciales

Speculum Morale.

rōnes. Cuius rō est, quia in operationibus exterioribus, ordo rōnis instituitur, sicut dictum est, non sēcūm proportionē ad affectionem hoīs, sed sēcūm conuenientiā rei in seipsa, sēcūm quā conuenientiā accipit rō debiti ex quo constituitur rō iustitiæ. Ad iustitiā. n. pertinere vñ, vt quis debitum reddat, vñ oēs hmōi virtutes quæ sunt circa operationes hēt aliquo mō rōnem iustitiæ, sed debitū non est vnius rōnis in oibus. Aliter. n. debetur aliquid æqualiter, aliter superiori, aliter minori, & aliter ex pacto, vel ex promisso, vel beneficio suscepto, & sēcūm has diuersas rōnes debiti diuersæ sumunt virtutes. Pura religio est, per quā redditur debitū Deo, pietas est per quā redditur debitū parentibus, vel patriæ, gratia est per quā redditur debitum benefactoribus, & sic de alijs. Ad quartum. scilicet vtrum circa passiones sint diuersæ virtutes morales, dicendum quod non potest dici, quod circa oēs passiones sit vna sola virtus moralis. Sunt. n. quidam passiones ad diuersas potentias pertinentes, alix namque pertinent ad irascibilem, alix ad concupiscibilem, vt supra dictum est, nec tñ oportet quod oīs diuersitas passionū sufficiat ad virtutes morales diuersificandas. Primo quidē quia quidā passiones sunt quæ sibi opponunt sēcūm contrarietate, sicut gaudiū & tristitia, timor, & audacia, & alia hmōi, & circa hmōi passiones sic oppositas oportet esse vñ, & eandē virtutem. Cum enim virtus moralis in quadā medietate consistat, mediū in contrarijs passionibus, sēcūm eandē rōnem constituit, sicut & in naturalibus idem est mediū inter contraria, vt inter albū & nigriū. Scdo, quia diuersæ passiones inveniunt sēcūm eundē modū rōni repugnantes, puta sēcūm impulsū ad id quod est cōtra rationem, vel sēcūm retractionē ab eo quod est sēcūm rōnem. Et ideo diuersæ passiones concupiscibilis nō pertinent ad diuersas virtutes morales: quia eorū motus sēcūm quendam ordinem se inuicem consequunt, vt pōte ad idem ordinati. scilicet ad consequendū bonū, vel fugiendū malū, sicut ex amore pcedit concupiscentia, & ex concupiscentia peruenit ad delectationem, & eadem ratio est de oppositis, quia ex odio sequitur fuga, vel abominatio, quæ producit ad tristitiā. Sed passiones irascibilis non sunt vnius ordinis, sed ad diuersa ordinantur. Nā audacia, & timor ordinantur ad aliqd magnū periculum, spes, & desperatio ad aliqd bonū arduum. Ira autē ad superandū aliqd contrariū quod nocuentū intulit. Et idē circa has passiones diuersæ virtutes ordinant, vt pōte tēperantia circa passiones concupiscibilis, fortitudo circa timores, & audacias, magnanimitas circa spēs, & desperationē, mansuetudo circa iras. Ad quintum. scilicet vtrum virtutes morales distinguant sēcūm obiecta passionū, dicendum quod perfectio virtutis ex rōne dependet, perfectio autē passionis ex ipso appetitu sensitivo, vnde oportet, quod virtutes diuersificent sēcūm ordinē ad rōnem, passiones autē sēcūm ordinem ad appetitū. Obiecta igitur passionū, sēcūm quod diuersimodē considerant ad appetitum sensitivū causant diuersas passionis species. Scdm vero quod comparantur ad rōnes causant diuersas species virtutum. Non autē est idem motus rōnis, & appetitus sensitivi, vñ nihil prohibet aliquā dñam obiectorum causare diuersitatem passionū quæ non causat diuersitatem virtutū, sicut quā vna virtus est circa multas passiones, vt dictum est. Et aliquam etiam differentiam obiectorum causare diuersitatem virtutum, quæ non causat diuersitatem passionum, cum circa vnam passionem, puta delectationem diuersæ virtutes ordinentur, & quia diuersæ passiones ad diuersas potentias pertinentes semper pertinent ad diuersas virtutes, vt dictum est, ideo diuersitas obiectorum, quæ respicit diuersitatem potentiarum, semper diuersificat species virtutum, puta quod aliquid sit bonum absolutē, & aliquid bonum cum aliqua arduitate, & quia ordine quodam ratio inferiores hominis partes regit, & etiam se ad exteriora extendit, ideo etiam quod vnum obiectum passionis apprehenditur sensu, vel imaginatione, aut etiam ratione, & etiam secundum quod pertinet ad animam, corpus vel res exteriores diuersam habitudinem habet ad rationem, & per consequens natum est diuersificare virtutes. Bonum igitur hominis quod est obiectum amoris concupiscentiæ, & delectationis potest accipi, vel ad sensum corporis pertinens, vel ad interiorem animæ apprehensionem, & hoc siue ordinetur ad bonum hominis in seipso, vel quantum ad corpus, vel quantum ad animam, siue ordinetur ad bonum hominis i ordine ad alios, & omnis talis diuersitas propter diuersum ordinem ad rationem diuersificat virtutem. Sic igitur si consideretur aliquod bonum, siquidem sit per sensum tactus apprehensum, & ad consistentiam humanæ vitæ pertinens in indiuiduo, vel in specie, sicut sunt delectabilia ciborum, & venereorum, erit pertinens ad virtutem temperantiæ. Delectationes autem aliorum sensuum cum non sint vehementes non præstant aliquam difficultatem rationi, & ideo circa eas non ponitur aliqua virtus, quæ est circa difficile sicut & ars, ut dicitur in secundum Ethic. Bonum autē non sensu sed interiori virtute apprehensum ad ipsum hoīem pñtēs sēcūm seipsum est, sicut pecunia & honor, quorū pecunia

Tomus Tertius.

E 3

ordi.

Speculum Morale Vincentij.

ordinabilis est de se ad bonum corporis, honor autem consistit in apprehensione animæ. Et hæc quidem bona considerari possunt, vel absolute secundum quod pertinent ad concupiscibilem, vel cum arduitate quadam secundum quod pertinent ad irascibilem. Quæ quidem distinctio locum non habet in bonis quæ delectant tactum, quia hominibus sunt quædam infima, & competunt hominibus, secundum quod conuenit cum brutis. Circa bonum igitur pecuniæ absolute sumptum secundum quod est obiectum concupiscentiæ, vel delectationis aut amoris, est liberalitas. Circa bonum autem hominibus cum arduitate sumptum, secundum quod est obiectum spei, est magnificentia. Circa bonum vero quod est honor, si quidem sit absolute sumptum secundum quod est obiectum amoris, sic est quædam virtus quæ vocatur Philotinia, id est amor honoris. Si vero cum arduitate consideretur, secundum quod est obiectum spei, sic est magnanimitas: vnde liberalitas, & Philotinia videntur esse in concupiscibili. Magnificentia vero & magnanimitas in irascibili. Bonum vero hominibus in ordine ad alium non vnde arduitate habere, sed accipit, ut absolute sumptum prout est obiectum passionum concupiscibilis. Quod quidem bonum potest esse alicui delectabile secundum quod prebet se alteri, vel in his quæ serio fiunt, id est in actionibus per rationem ordinatis ad delectationem tantum: quod non eodem modo se habent ad rationem sicut prima. In serijs autem exhibet se alicui dupliciter. Vno modo, ut delectabile decentibus verbis, & factis, & hoc pertinet ad quandam virtutem, quæ Aristoteli notat amicitiam, & potest dici affabilitas. Alio modo prebet se alicui alteri, ut manifestum per dicta, & facta, & hoc pertinet ad aliam virtutem, quæ nominat veritatem: manifestatio enim propinquius accedit ad rationem quam delectatio, & seria quam iocosa. Vnde & circa delectationes ludorum est alia virtus, quam Philosophus Eutrapeliam nominat. Sic igitur patet, quod secundum Aristoteli sunt duodecim virtutes morales circa passiones. scilicet fortitudo, temperantia, liberalitas, magnificentia, Philotinia, mansuetudo, amicitia, magnanimitas, veritas, eutrapelia, & iustitia. Et distinguuntur secundum diuersas materias, vel secundum diuersas passiones, vel secundum diuersa obiecta. Si igitur addatur iustitia quæ est circa operationes, erunt omnes duodecim.

De distinctione virtutum Cardinalium. Dist. VII.

Circa septimum principale. scilicet de distinctione virtutum Cardinalium queruntur quinque. Primo vtrum virtutes morales debeant dici Cardinales vel principales. Secundo de numero earum. Tertio quæ sint. Quarto vtrum differant ab inuicem. Quinto vtrum conuenienter diuidantur in virtutes Politicas purgatorias, & purgati animi, & exemplares. Ad primum. scilicet vtrum virtutes morales debeant dici Cardinales. Dicendum quod cum simpliciter de virtute loquimur, intelligimus loqui de virtute humana, virtus autem humana, ut dictum est secundum perfectam rationem virtutis dicitur, quæ requirit rectitudinem appetitus: hominibus enim virtus non solum facit facultatem bene agendi, sed etiam vsum boni operis causat, sed secundum imperfectam rationem virtutis dicitur virtus, quæ non requirit rectitudinem appetitus: quia solum facit facultatem bene agendi, non autem causat boni operis vsum: constat autem quod perfectam est principalem imperfecto. & ideo virtutes quæ continent rectitudinem appetitus dicitur principales. Hominibus autem sunt virtutes morales, & intellectuales: sola prudentia quæ est quodammodo moralis, est secundum naturam ut ex infrascriptis patet, vnde conuenienter inter virtutes morales ponuntur illæ quæ dicitur principales seu Cardinales. Ad secundum. scilicet de numero earum, dicendum quod numerus aliquorum accipi potest, aut secundum principia formalia, aut secundum subiecta, & vtroque modo inueniuntur quatuor Cardinales virtutes. Principium enim formale virtutis, de qua nunc loquimur, est rationis bonum. Quod quidem dupliciter potest considerari, vno modo secundum quod in ipsa ratione consideratio consistit, & sic erit vna virtus principalis quæ dicitur prudentia. Alio modo secundum quod circa aliquid ponitur rationis ordo, & hoc vel circa operationes, & sic est iustitia, vel circa passiones, & sic necesse est esse duas virtutes. Ordinem enim rationis necesse est ponere circa passiones considerata repugnantia ipsarum ad rationem, quæ quidem potest esse duplex. Vno modo secundum quod passio impellit ad aliquid contrarium rationi, & sic necesse est, quod passio reprimatur, & ab hoc denominatur temperantia. Alio modo secundum quod passio retrahit ab eo quod ratio dicitur, sicuti timor periculorum, vel laborum, & sic necesse est, quod firmetur homo in eo quod est rationis ne recedat, & ab hac denominatur fortitudo. Si secundum subiecta idem numerus inuenitur. Quadrupliciter enim inuenitur subiectum huius virtutis, de qua loquimur. scilicet rationale per essentiam, quod prudentia perficit, & rationale per participationem: quod diuiditur in tria. scilicet in voluntatem, quæ est subiectum iustitiæ, & in concupiscibilem quæ est subiectum temperantiæ, & in irascibilem quæ est subiectum fortitudinis. Ad tertium. id est quæ dici debent Cardinales, dicendum quod sicut supra dictum est, hominibus quatuor virtutes Cardinales accipiuntur secundum quatuor formales rationes virtutis, de qua loquimur, quæ quidem in aliquibus actibus, vel passio-

nibus principaliter inueniuntur, sicut bonum consistens in consilio. ratione rationis principaliter inuenitur in ipso imperio rationis, non autem in consilio, neque in iudicio, ut dictum est. Si secundum bonum rationis prout ponitur in operationibus secundum rationem recti, & debiti principaliter inuenitur in commutationibus, vel distributionibus quæ sunt ad alterum cum æqualitate: bonum autem refrenandi passiones principaliter inuenitur in passionibus, quas maxime difficile est reprimere. scilicet in delectationibus tactus: bonum autem firmitatis ad standum in bono rationis contra impetum passionum, præcipue inuenitur in periculis mortis, contra quod difficillimum est stare. Sic igitur predictas quatuor virtutes dupliciter considerare possumus. Vno modo secundum cõnes rationes formales, & secundum hoc dicitur principales, quasi generales ad omnes virtutes, & vtriusque quæ ois virtus, quæ facit bonum in consideratione rationis dicitur prudentia, & quæ ois virtus, quæ facit bonum debiti, & recti in operationibus dicitur iustitia, & ois virtus quæ cohibet passiones, & deprimat, dicitur temperantia, & ois virtus, quæ facit firmitatem animi contra quascunque passiones animi dicitur fortitudo, & sic multi loquuntur de istis virtutibus tam sacri Doctores quam et Philosophi, & sic alie virtutes sub ipsis continentur, vnde cessant omnes obiectiones. Alio vero modo potest accipi secundum quod ipsæ virtutes denotantur ab eo, quod est principium in vnaquaque materia, & sic sunt speciales virtutes contra alias diuise, dicitur tamen principales respectu aliarum propter principalitatem materiæ, puta quod prudentia dicitur quæ est præceptiua, iustitia quæ est circa actiones debitas inter æquales, temperantia quæ reprimat concupiscentias delectationum tactus, fortitudo quæ firmat contra pericula mortis, & sic etiam cessant alie obiectiones, quia alie virtutes potest habere aliquas alias principalitates, sed istæ dicitur principales ratione materiæ, ut dictum est. Ad quartum. scilicet vtrum virtutes predictæ differant ab inuicem, dicendum quod sicut supra dictum est, predictæ quatuor virtutes dupliciter a diuersis accipiuntur. Quidam enim accipiunt eas prout signant quasdam generales conditiones humani animi, quæ inueniuntur in oibus virtutibus, ita scilicet quod prudentia nihil aliud sit quam quædam rectitudo discretionis in quibuscunque actibus, vel materijs. Iustitia vero sit quædam rectitudo animi per quam operatur, quod dicitur in vnaquaque materia. Temperantia vero sit quædam dispositio animi quæ modum quibuscunque passionibus, vel operationibus imprimit, vel imponit, ne ultra debitum effectetur. Fortitudo vero sit quædam dispositio animi per quam firmetur in eo, quod est rationem contra quoscunque impetus passionum, vel operum labores. Hæc autem quatuor sic distincta non important diuersitatem habituum virtuosorum quantum ad iustitiam, temperantiam, & fortitudinem: cuiuslibet enim virtuti morali ex hoc quod est habitus conuenit quædam firmitas, ut a contrario non moueatur, quod dictum est ad fortitudinem pertinere: ex hoc vero quod est virtus habet quod ordinetur ad bonum in quo importatur ratio recti, vel debiti, quod dicebatur ad iustitiam pertinere. In hoc vero quod est virtus moralis rationem participans habet quod modum rationis in oibus seruet, & ultra non se extendat, quod dicebatur pertinere ad temperantiam: solum autem hoc quod est discretionem habere, quod attribuebatur prudentiæ, vnde distingui ab alijs tribus in quantum hoc est ipse ratio per essentiam. Alia vero tria important quædam rationis participationem per modum applicationis cuiusdam ad passiones, vel operationes. Sic igitur secundum predicta, prudentia quidem est virtus distincta ab alijs tribus, sed alie tres non essent virtutes distinctæ ab inuicem. Manifestum est autem quod vna & eadem virtus, & est habitus, & est virtus, & est moralis. Alij vero, & melius, accipiunt has quatuor virtutes, secundum quod terminantur ad materias speciales, vnaquaqueque quidem illarum ad unam materiam, in qua principaliter laudatur illa generalis conditio a qua nomen virtutis accipitur, ut supra dictum est, sed secundum hoc manifestum est, quod dictæ virtutes sunt diuersi habitus secundum diuersitatem obiectorum distincti. Ad quintum scilicet vtrum conuenienter diuidantur in Politicas, purgatorias, & cetera. Dicendum, quod sicut Augustinus dicit in libro de mori ecclesie oportet, quod anima aliquid sequatur ad hoc quod ei virtus possit in nasci, & hoc est Deus, quem si sequimur bene viuimus. Oportet igitur quod exemplar humanæ virtutis in Deo præexistat, sicut & in eo præexistunt omnium rerum rationes, sic igitur virtus potest considerari, vel prout est exemplariter in Deo, & sic dicuntur virtutes exemplares, ita scilicet, quod ipsa diuina mens in Deo dicitur prudentia. Temperantia vero conuersio intentionis diuine ad seipsum, sicut in nobis temperantia dicitur per hoc quod concupiscibilis conformatur rationi, fortitudo autem Dei est eius immutabilitas, iustitia vero Dei est obseruatio legis æternæ in suis operibus, sicut Plotinus dixit. Et quia homo secundum suam naturam est animal politicum, virtutes hominibus prout in homine existunt secundum conditionem suæ naturæ, politicæ uocantur, prout scilicet homo secundum has virtutes recte se habet in re-

bus humanis gerēdis, *fm* quem modum hactenus de his virtutibus locuti sumus. Sed quia ad hominē pertinet vt etiam ad diuina se trahat quantum potest, vt etiam philosophus dicit in 10. Ethi. & hoc nobis in sacra scriptura multipliciter commendatur, vt est illud Matth. 5. Estote perfecti sicut pater vester cœlestis perfectus est. necesse est ponere quasdam virtutes medias inter politicas, quæ sunt virtutes humanæ, & exemplares, quæ sunt virtutes diuinæ, quæ quidem virtutes distinguuntur *fm* diuersitatem motus, & termini: ita. *scq* quædam sunt virtutes transcendētium, & in diuinam similitudinem tendentium, & hæc vocantur virtutes purgatoriz, ita. *scq* prudentia omnia mundana diuinorū contemplatione despiciat, omnemque animi cogitationē in sola diuina dirigat: temperantia vero relinquat in quantum patitur quæ corporis vsus requirit: fortitudinis autē est vt anima non terreatur pp recessum a corpore & ascensū vel accessum ad supernaturalia. Iustitia vero est vt tota aīa cōsentiat ad huius propositi viā. Quædam vero sunt virtutes iam assequentium diuinā similitudinem, quæ vocantur virtutes purgati animi. Ita. *scq* prudentia sola diuina intueatur, temperantia terrenas cupiditates nesciat, fortitudo passiones ignoret, iustitia cum diuina mente perpetuo federe societetur, eam. limitando, quas quidem virtutes dicimus esse beatorum vel aliquorum in hac vita perfectissimorum.

De virtutibus Theologicis. Dist. VIII.

Circa octauum. *s. de virtutibus Theologicis*, quæruntur quatuor. Primum vtrum sint aliquæ virtutes Theologicæ. Secundo vtrum virtutes Theologicæ distinguantur ab intellectualibus, & moralibus. Tertio quot & quæ sint. Quarto de origine earum. Ad primum. *scq* vtrum sint aliquæ virtutes Theologicæ. Dicendum, *q* per virtutem perficitur homo ad actus quibus in beatitudinem ordinatur, vt ex supradictis patet. Est autem duplex hæc beatitudo siue felicitas, vt dictum est. Vna quidē proportionata naturæ humanæ, ad quam. *scq* homo peruenire potest per principia suæ naturæ. Alia est beatitudo naturam hoīs excedens, ad quæ homo sola diuina virtute potest peruenire *fm* quædam diuinitatis participationem. *fm* *q* dicitur 2. Pe. 2. *q* per Christum facti sumus consortes diuinæ naturæ, & quia hmoi beatitudo proportionem humanæ naturæ excedit, principia naturalia hoīs, ex quibus procedit ad bene agendū *fm* suam proportionē, non sufficiūt ad ordinandū hoīem in beatitudinem prædictam, vñ oportet *q* superaddantur homini diuinitus aliqua principia, p quæ ita ordinetur ad beatitudinē supernaturalem, sicut p principia cōnaturalia ordinat ad fidē connaturalē, non tñ absque adiutorio diuino. & hæc principia dñr virtutes Theologicæ, tum quia hñt Deum pro obiecto in quantum per eas rectē ordinamur in Deū, tñ et quia a solo Deo nobis infunduntur, tum tertio quia sola diuina reuelatione in sacra scriptura hmoi virtutes tradunt. Ad *fm*. *scq* vtrum virtutes Theologicæ distinguantur a virtutibus intellectualibus, & moralibus. Dicendum, *q* sicut supra dictum est. Habitus specie distinguuntur, *fm* formalem differentiam obiectorum. Obiectum autem virtutum Theologicarum est ipse Deus, qui est vltimus rerum finis, proat nostræ rationis cognitionem excedit, obiectum autem virtutum intellectualium & moralium est aliquid quod humana rōne comprehendi potest. vnde virtutes Theologicæ specie distinguuntur a moralibus, & intellectualibus. Ad tertium. *scq* quot & quæ sunt virtutes Theologicæ. Dicendum, *q* sicut supra dictum est, virtutes Theologicæ hoc modo ordinantur hominem ad beatitudinem supernaturalem, sicut per naturalem inclinationem ordinatur homo in finem sibi connaturalem. Hoc autem contingit *fm* dño. Primo quidem *fm* rationem vel intellectum, in quantum continet prima principia vniuersalia cognita nobis per naturale lumen intellectus, ex quibus procedit ratio tam in speculandis, quam in agendis. Scdo per rectitudinem voluntatis naturaliter tendentis ad bonum rationis. Sed hæc duo deficiunt ab ordine beatitudinis supernaturalis, secundum illud. 1. ad Corinth. 2. Oculus nō vidit, & auris nō audiuit, & in cor hoīs non ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se. vnde oportuit *q* quantum ad vtrumq; aliquid homini supnaturaliter adderet ad ordinandum ipsum in finem supernaturalem, & primo quidem quantum ad intellectum adduntur homini quædam principia supernaturalia quæ diuino lumine capiuntur, & hæc sunt credibilia, de quibus est fides. Scdo vero voluntas ordinatur in illum finem & quantum ad motum intentionis in ipsum tendentem, sicut in id quod est possibile consequi, quod pertinet ad spem, & quantum ad vniōnem quandam spūalem, per quæ quodammodo transformatur in illum finē, quod fit per charitatem. Appetitus. n. vniuersalisque rei naturaliter mouetur & tendit in connaturalem, & iste motus prouenit ex quadam conformitate rei ad suum finē. Ad quartum. *s. de ordine earum* dicendum *q* duplex est ordo. *scq* generationis, & perfectionis, ordine quidem generationis quo materia prior est fortuna, vt imperfectum perfectio. in vno & eodem

Speculum Morale.

modo fides præcedit spem, & spes charitatem *fm* actus. nā habitus si infunduntur, non. n. potest in aliquid motus appetitus tendere vel sperando vel amādo nisi quod est apprehensum sensu aut intellectu, per fidem autē apprehendit intellectus, ea quæ sperat & amat. vnde oportet *q* ordine generationis fides præcedat spem & charitatem. Si fr autē ex hoc homo aliquid amat & apprehendit illud vt bonū suum. per hoc autē *q* homo ab aliquo sperat se bonū consequi posse, reputat ipsum in quo spem hēt quoddā bonū suum, vñ ex hoc ipso *q* homo sperat de aliquo, procedit ad amā dū ipsum, & sic ordine generationis *fm* actus spes præcedit charitatem. ordine vero perfectionis charitas præcedit & spem & fidem, eo *q* tam spes, quam fides per charitatem format & perfectionē virtutis acquirit. Sic. n. charitas est mater omnium virtutū & radix in quantum est omnium virtutum forma vt infra dicitur.

De causa virtutum. Dist. IX.

Circa nonum. *s. de causa virtutum* quæruntur quatuor. Primum vtrum virtutes sint in nobis a natura. Secundo vtrum aliqua virtus causetur in nobis ex assuetudine operū. Tertio vtrum aliquæ virtutes morales sint in nobis per infusionem. Quarto vtrum virtus quam acquirimus assuetudine operum sit eiusdem speciei cum virtute infusa. Ad primum. *scq* vtrum virtutes sint in nobis a natura. dicendum *q* circa formas corporales dixerunt aliqui *q* totaliter sunt ab intrinseco, sicut ponentes latitudinem formarum. Aliqui vero *q* totaliter sint ab extrinseco, sicut ponentes formas corporales esse ab aliqua causa separata. Aliqui vero *q* partim sunt ab intrinseco, & quantum. *scq* præexistunt in potentia, in materia, & partim ab extrinseco in quantum reducuntur ad actum per agens. Ita etiam circa scias, & virtutes aliqui quidem posuerunt eas totaliter esse ab intrinseco; ita. *scq* omnes virtutes, & scientiæ naturaliter præexistunt in anima, sed per disciplinam & exercitium impedimenta scientiæ & virtutis tolluntur, quæ adueniunt animæ ex corporis grauitate. sicut cum ferrum clarificatur per limationem, & hæc vter opinio Platoniorum. Alij vero dixerunt *q* sunt totaliter ab extrinseco. i. ex influenza intelligentiæ agentis, vt ponit Auicēn. Alij vero dixerunt *q* secundum aptitudinem scientiæ & virtutes sint in nobis a natura, non autem secundum perfectionem, vt philosophus dicit in 2. Ethi. & hoc verius est. Ad cuius manifestationē oportet considerare *q* aliquid dicitur alicui homini naturale dupliciter vno modo ex natura speciei. alio modo ex natura indiuidui. & quæ vñ quodque habet speciem secundum suam formam. indiuiduatur vero secundum materiam. forma vero hominis est anima rationalis. materia vero corpus. Ideo quod conuenit homini secundum animā rōnalem est ei naturale secundum rōnem speciei, id vero quod est ei naturale secundum determinatam corporis complexionem, est ei naturale scdm naturam indiuidui. qd. n. est naturale homini ex parte corporis *fm* spem quodammodo referet ad animā in quantum. *scq* tale corpus est tali animæ proportionatū. vtroque autē modo virtus est homini naturalis *fm* quædam inchoationē. Scdm quæle naturā speciei. in quantum. *scq* in rōne hominis naturaliter insunt quædam principia naturaliter cognita tā sensibiliū quæ agendorum, quæ sunt quædam semina intellectualium virtutum & moralium, & in quantum in voluntate inest quædam naturalis appetitus boni quod est secundum rationem. Scdm vero naturam indiuidui in quantum ex corporis dispositione aliqui sunt dispositi vel melius, vel peius ad quasdam virtutes: prout. *scq* vires quædam sensitiuæ actus sunt quædam partium corporis, ex quarum dispositione adiuuantur, vel impediuntur hmoi vires in suis actibus, & per consequens vires rōnales quibus hmoi sensitiuæ vires deseruiūt, & *fm* hoc vñus homo habet naturalem aptitudinē ad sciam, alius ad fortitudinem, alius ad temperantiā, & his modis tā virtutes intellectuales, quæ morales scdm quædam aptitudinis inchoationem sunt in nobis a natura: non autē consummatio earū, quia natura determinat ad vnum, cōsummatio autē hmoi virtutū non est scdm vnum modum actionis, sed diuersimodē scdm diuersas materias in quibus virtutes operant, & *fm* diuersas circūstācias. Sic igitur patet *q* virtutes in nobis sunt a natura scdm aptitudinē & inchoationē, non autē scdm perfectionem per virtutes Theologicas, quæ sunt totaliter ab extrinseco. Ad scdm. *scq* vtrum oēs virtutes possint in nobis causari ex assuetudine operū. dicendum *q* sicut supra dictū est, virtus perficit hominē ad bonū. cū autē rō boni consistat in mō specie & ordine. vt Aug dicit in lib. de natura boni, siue in numero pondere & mensura, vt dicitur Sap. 11. oportet *q* bonum hominis scdm aliquam regulam cōsideretur. Quæ quidem est duplex, vt supra dictū est. *scq* ratio humana & lex diuina. & quæ lex diuina superior est regula, ideo ad plura se extendit. ita *q* quod regulatur ratione humana regulatur etiam lege diuina, quæ non conuertitur. Virtus ergo hominis ordinata ad bonum quod modificat vt scdm regulam rōnis humanæ, potest ex actibus humanis causari: in quantum hmoi actus procedūt a rōne sub cuius

Tomus Tertius.

E 3 potestate

Speculum Morale Vincentij.

potestate & regula tale bonum consistit. Virtus vero ordinans hominem ad bonum sicut quod modificatur per legem diuinam, & non per rationem humanam, non potest causari per actus humanos, quorum principium est ratio, sed causatur solum in nobis per operationem diuinam, & ideo homini virtutem diffiniens Augustinus posuit in diffinitione virtutis, quam Deus in nobis, sine nobis operatur. Ad tertium. scilicet utrum virtutes morales sint in nobis per infusionem. Dicendum, quod effectus oportet esse proportionatos suis causis, & principiis. Omnes autem virtutes, tam intellectuales, quam morales, quae ex nostris actibus acquiruntur, procedunt ex quibusdam naturalibus principiis in nobis praesistentibus, ut supra dictum est, loco quorum naturalium principiorum conferuntur nobis a Deo virtutes Theologicae, quibus ordinatur ad finem supernaturalem, ut supra dictum est, unde oportet, quod his virtutibus Theologicis proportionaliter respondeant alij habitus diuinitus causati in nobis, qui sic se habeant ad virtutes Theologicas, sicut se habent virtutes intellectuales, & morales ad principia naturalia virtutum. Ad quartum. scilicet utrum virtutes infusae specie differant ab acquisitis. Dicendum, quod habitus dupliciter distinguuntur specie. Vno modo sicut praedictum est sicut speciales, & formales rationes obiectorum. Obiectum autem cuiuslibet virtutis est bonum consideratum in materia propria, sicut temperantiae obiectum est bonum delectabile in concupiscentiis tactus, cuius quidem obiecti formalis ratio est a ratione, quae instituit modum in his concupiscentiis, materiale est id quod est ex parte concupiscentiarum. Manifestum est autem, quod alterius rationis est modus impositus in homini concupiscentiis sicut regulam rationis humanae, & sicut regulam diuinam: puta in sumptione ciborum ratione humana modus instituitur, ut non noceat valetudini corporis, nec impediatur rationis actum: sicut autem regulam legis diuinae requiritur quod homo castiget corpus suum, & in seruitutem redigat per abstinentiam cibi, & potus, & aliorum homini, unde manifestum est, quod temperantia infusa, & acquisita differat specie, & eadem ratio est de alijs virtutibus. Alio modo habitus distinguuntur specie secundum ea ad quae ordinantur, non enim est eadem species sanitas hominis, & equi propter diuersas naturas, ad quas ordinantur. Et eodem modo dicitur Phil. in 3. Politicorum, quod diuersae sunt virtutes ciuium secundum quod bene se habent ad diuersas politias, & per hunc est modum differunt specie virtutes morales infusae, per quas homines bene se habent in ordine ad hoc quod sint ciues sanctorum, & domestici Dei, & aliae virtutes acquiruntur secundum quas homo bene se habet in ordine ad res humanas.

De connexionione virtutum. Diss. X.

Circa decimum principale. scilicet de connexionione virtutum quaruntur quinque. Primo utrum virtutes morales sint ad inuicem connexae. Secundo, utrum virtutes morales possint esse sine charitate. Tertio utrum charitas possit esse sine eis. Quarto utrum fides, & spes possint esse sine charitate. Quinto utrum charitas possit esse sine fide, & spe. Ad primum. scilicet utrum virtutes sint ad inuicem connexae. Dicendum, quod virtus moralis potest accipi, vel perfecta, vel imperfecta. Imperfecta quidem moralis virtus, ut temperantia, vel fortitudo nihil est aliud quam aliqua inclinatio in nobis existens ad opus aliquod de genere bonorum faciendum, siue talis inclinatio sit in nobis a natura siue ex assuetudine, & hoc modo accipiendo virtutes morales non sunt connexae. Videmus enim aliquem ex naturali complexionem, vel ex aliqua assuetudine promptum esse ad opera liberalitatis, qui tamen non est promptus ad opera castitatis. Perfecta autem virtus moralis est habitus inclinans ad bonum opus bene agendum, & sic accipiendo virtutes morales, dicimus eas esse connexas, ut ferre ab omnibus ponitur. Unde Ambrosius dicit super Lucam. Connexae sibi sunt concatenataeque virtutes, ut qui vnam habet plures habere videatur. Augustinus etiam dicit in 6. de Trinitate quod virtutes quae sunt in humano animo nullo modo separantur ab inuicem. Et Gregorius dicit in 22. moralium, quod vna virtus sine alijs aut omnino nulla est aut imperfecta. Tullius dicit in 2. de Tusculana. Quae sunt. Si vnam virtutem confessus es te non habere, nullam necesse est te habiturum. Cuius ratio assignatur duplex, sicut quod diuersimodè aliquae virtutes Cardinales distinguuntur. Vt enim dictum est quidam distinguunt eas secundum quosdam generales conditiones virtutis, utpote quod discretio pertinet ad prudentiam, rectitudo ad iustitiam, moderantia ad temperantiam, firmitas animi ad fortitudinem, in quacumque materia ista considerentur. Sed secundum hoc manifestè apparet ratio connexionis. non enim firmitas habet laudem virtutis si sit sine moderatione, vel rectitudine aut discretione. Et eadem ratio est de alijs, & hanc rationem connexionis assignat Gregorius 22. moralium quod virtutes si sunt disunctae non possunt esse perfectae secundum rationem virtutis, quia nec prudentia vera est, quae iusta, temperans, & fortis non est, & idè subdit de alijs virtutibus, & similem rationem assignat Augustinus in 6. de Trinitate. Alij vero distinguunt praedictas virtutes secundum materiam,

& secundum hoc assignatur ratio connexionis ab Aristotele in 6. Ethicorum quia sicut supra dictum est, nulla virtus moralis potest sine prudentia haberi, eo quod proprium virtutis moralis est facere electionem non solum cum sit habitus electius. Ad rectam autem electionem non solum sufficit inclinatio in debitum finem, quod est directè per habitum virtutis moralis, sed etiam quod aliquis directè eligat ea quae sunt ad finem, quod fit per prudentiam quae est consiliativa, & iudicativa, & praecipua eorum quae sunt ad finem. Sicut etiam prudentia non potest haberi nisi habeantur virtutes morales, cum prudentia sit recta ratio agibilibus, quae fit ex principijs procedit ex finibus agibilibus, ad quos aliquis rectè se habet per virtutes morales. Unde sicut scientia speculatiua non potest haberi sine intellectu principiorum, ita nec prudentia sine virtutibus moralibus: ex quo manifestè sequitur virtutes morales esse connexas. Sciendum autem, quod virtutum moralium quaedam perficiunt hominem secundum communiem statum. scilicet quantum ad ea quae coeunt in omni vita hominum occurrunt agenda, unde oportet, quod homo simul exercitetur circa materias omnium virtutum moralium: & si quidem circa omnes exercitetur bene operando acquireret habitus omnium virtutum moralium: si autem exercitetur bene operando circa vnam materiam non autem circa aliam, puta bene se habendo circa iras, non autem circa concupiscentias, acquireret quidem aliquem habitum ad refrenandum iras: qui tamen non habebit rationem virtutis propter defectum prudentiae, quae circa concupiscentias corrumpitur, sicut etiam naturales inclinationes non habent perfectam rationem virtutis si prudentia desit. Quaedam vero virtutes morales sunt quae perficiunt hominem secundum aliquem eminentem statum, sicut magnificentia, & magnanimitas. Et quia exercitium circa materias harum virtutum non occurrit vnicuique coeunt, potest aliquis habere alias virtutes morales, siue hoc quod habitus harum virtutum habeat actu, loquendo de virtutibus acquisitis. Sed in acquisitis alijs virtutibus habet istas virtutes in potentia propinqua. Cum enim aliquis per exercitium adeptus est liberalitatem circa mediocres donationes, & sumptus, si superueniat ei superabundantia pecuniarum, modico exercitio acquireret magnificentiae habitum, sicut geometer modico studio acquirit scientiam aliam cuius conclusionis, quam nunquam considerauit. Illud autem habere dicimus, quod in proprio est, ut habeamus, secundum illud philosophi in 2. Physicorum. quod parum deest, quasi nihil deesse videtur. Item virtutes intellectuales sunt circa diuersas materias ad inuicem non ordinatas, sicut patet in diuersis scientiis, & artibus, & ideo non inueniuntur in eis connexio, quae inuenitur in virtutibus moralibus existentibus circa passiones, & operationes, quod manifestè habet ordinem ad inuicem. Non omnes passiones in quibusdam primis procedentes. scilicet amore, & odio ad quosdam alias terminantur. scilicet delectationem, & tristitiam. Et sicut omnes operationes quae sunt virtutis moralis naturaliter habent ordinem ad inuicem, & etiam ad passiones, & ideo tota materia moralium virtutum sub vna ratione prudentiae cadit. Habent tamen omnia intelligibilia ordinem ad prima principia. Et secundum hoc omnes virtutes intellectuales dependent ab intellectu principiorum sicut prudentia a virtutibus moralibus, ut dictum est. Principia autem vniuersalia quorum est intellectus principiorum, non dependent a conclusionibus, de quibus sunt reliquae intellectuales virtutes, sicut morales dependent a prudentia, eo quod appetitus mouet quodammodo rationem, & ratio appetitum, ut supra dictum est. Ad secundum. scilicet utrum virtutes morales possint esse sine charitate, dicendum, quod sicut supra dictum est, virtutes morales prout sunt operationes boni in ordine ad finem, qui non excedit facultatem naturalem hominis, possunt per opera humana acquiri, & sic acquisite sine charitate esse possunt, sicut fuerunt in multis gentibus. Secundum autem, quod sunt operationes boni in ordine ad vltimum finem supernaturalem, sic perfectae, & verè se habent ad rationem virtutis, & non possunt actibus humanis acquiri, sed a Deo infunduntur, & huiusmodi virtutes morales sine charitate esse non possunt. Dictum est enim quod aliae virtutes morales non possunt esse sine prudentia, prudentia autem non potest esse sine virtutibus moralibus, in quantum virtutes morales faciunt bene se habere ad quosdam fines, ex quibus procedit ratio prudentiae. Ad rectam autem rationem prudentiae multo magis requiritur, quod homo bene se habeat circa vltimum finem, quod fit per charitatem, quam circa alios fines, quod fit per virtutes morales. Sicut ratio recta in speculatiuis maximè indiget primo principio indemonstrabili, quod est, contradictoria non esse simul vera, unde manifestum fit, quod nec prudentia infusa potest esse sine charitate, nec aliae virtutes morales consequenter, quae sine prudentia esse non possunt. Patet igitur ex praedictis, quod solae virtutes infusae sunt perfectae, & solae simpliciter dicendae virtutes: quia bene ordinant hominem ad finem vltimum simpliciter. Aliae vero virtutes scilicet acquisite sunt secundum aliquid virtutes, non autem simpliciter. Ordinant enim hominem bene respectu finis vltimi in aliquo genere, non autem respectu vltimi

ultimi finis simpliciter, unde Ro. 14 super illud. Omne quod non est ex fide peccatum est, dicit ibi glo. Augustini ubi deest agnitio veritatis, falsa est virtus etiam in bonis moribus. Ad tertium. scilicet. Vtrum charitas possit esse sine virtutibus moralibus, dicendum est. Cum charitate infunduntur omnes virtutes morales. Cuius ratio est, quia Deus non minus perfecte operatur in operibus gratiae quam in operibus naturae. Sicut autem videmus in operibus naturae quod non inveniuntur principium aliorum operum in aliqua re, quin inveniatur in ea quae sunt necessaria ad huiusmodi opera perficienda, sicut in animalibus inveniuntur organa quibus perficiuntur opera, ad quae peragenda anima habet potentiam. Manifestum est autem quod charitas in quantum ordinat hominem ad finem ultimum est principium omnium operum bonorum quae in finem ultimum ordinari possunt. Unde oportet quod cum charitate simpliciter infundantur omnes virtutes morales. homo perficit singula genera bonorum operum. Et sic patet, quod virtutes morales infusae non solum habent connexionem per prudentiam sed et per charitatem, et quod qui amittit charitatem per peccatum mortale, amittit omnes virtutes morales infusas. Ad quartum. scilicet. Vtrum fides et spes possint esse sine charitate, dicendum est. Fides, et spes sicut et virtutes morales dupliciter considerari possunt. Vno modo secundum inchoationem quadam. Alio modo secundum perfectum esse virtutis. Cum enim virtus ordinetur ad bonum opus agendum, virtus quidem perfecta dicitur in hoc quod potest in opus perfectum bonum, quod quidem est dum non solum bonum est, quod fit, sed et bene fit. Alioquin si bonum sit, quod fit, non autem bene fiat, non erit perfecte bonum. Unde nec habitus, qui est talis operis principium habebit perfecte rationem virtutis, sicut si aliquis operetur iusta, bonum quidem facit sed non erit opus perfectum virtutis, nisi hoc bene faciat. id est. secundum electionem rectam, quod est per prudentiam, et ideo iustitia sine prudentia non potest esse virtus perfecta. Sic igitur fides, et spes, sine charitate non possunt esse aliqualiter esse, perfectae autem virtutis rationem sine charitate non habent. Cum enim fidei opus sit credere Deo, credere autem sit aliquae propria voluntate assentire, si non debito modo velit non erit fidei opus perfectum, quod autem debito modo velit hoc est per charitatem quae perficit voluntatem. Omnis enim rectus motus voluntatis ex recto amore procedit, ut Augustinus dicit. 14. de ci. Dei. Sic igitur fides est, quod sine charitate, sed non perfecta virtus, sicut tyrtia, vel fortitudo, sive prudentia. Et sic dicendum est de spe. Nam actus spei est expectare futuram beatitudinem a Deo, qui quidem actus perfectus est, si fiat ex meritis quae quis habet, quod non potest esse sine charitate, si autem hoc expectet ex meritis quae nondum habet sed proponit in futurum acquirere, erit actus imperfectus, et hoc potest esse sine charitate, et ideo fides, et spes, non esse sine charitate, proprie loquendo virtutes non sunt, nam ad rationem virtutis pertinet, ut non solum secundum ipsam aliquid bonum operetur, sed et bene, ut dicitur in 2. Ethic. Ad quintum. scilicet. Vtrum charitas possit haberi sine fide, et spe, dicendum est. Charitas non solum significat amorem Dei, sed et amicitiam quaedam ad ipsum, quod quidem super amorem addit mutuam readamtionem cum quadam mutua coniunctione, ut dicitur in 8. Ethic. Et quod hoc ad charitatem pertineat, patet per illud quod dicitur in 1. Ioh. 4. Qui manet in charitate in Deo manet, et Deus in eo, et 1. ad Corin. 13. Fidelis Deus per quem vocati estis in societate filiorum eius. Haec autem societas hominum ad Deum est quaedam familiaris conuersatio cum ipso: Inchoatur quidem hic in presenti per gratiam, perficitur autem in futuro in gloria, quorum utrumque fide, et spe tenetur, unde sicut aliquis non potest cum aliquo amicitiam habere si discederet, vel desperaret se posse habere aliquam societatem, vel familiarem conuersationem cum ipso, ita aliquis non potest habere amicitiam ad Deum quae est charitas, nisi fidem habeat per quam credat huiusmodi societatem, et conuersationem hominis cum Deo, et speret se ad hanc societatem pertinere: et sic charitas sine fide, et spe nullo modo esse potest.

De aequalitate virtutum. Dist. XI.

Circa undecimum. scilicet. de aequalitate virtutum quaeritur sex. Primo vtrum virtus possit esse maior, vel minor. Secundo vtrum omnes virtutes in eodem existentes sint aequales. Tertio de comparatione virtutum moralium ad intellectuales. Quarto de comparatione virtutum moralium ad invicem. Quinto de comparatione virtutum intellectualium ad invicem. Sexto de comparatione virtutum Theologicarum ad invicem. Ad primum. scilicet. Vtrum virtus possit esse maior, vel minor, dicendum est quod cum quaeritur vtrum una virtus sit maior alia, dupliciter intelligi quaeritur potest. Vno modo in virtutibus specie differentibus, et sic manifestum est, quod una virtus est alia maior, semper enim causa est potior suo effectu, et in effectibus tanto aliquid est potius, quanto est causa propinquius. Manifestum est autem ex dictis, quod causa et radix humani boni est ratio. Et ideo prudentia quae perficit rationem praefertur in bonitate alijs virtutibus moralibus perficientibus vim appetitivam in quantum participat ratione, et in his et tanto est una altera melior, et maior, quanto magis ad rationem accedit, unde et iustitia quae est in voluntate

praefertur alijs virtutibus moralibus, et fortitudo quae est in irascibili praefertur temperantiae quae est in concupiscibili. quae minus participat ratione, ut patet in 7. Ethic. Alio modo potest intelligi in virtute eiusdem speciei. et sic secundum ea quae supra dicta sunt cum de intentionibus habituum ageretur, virtus dupliciter potest dici maior et minor, vno modo secundum seipsam, alio modo ex parte participantis subiecti. Si igitur secundum seipsam consideretur, magnitudo vel paruitas eius attenditur secundum ea ad quae se extendit: quoniam quae autem habet aliquam virtutem. Puta temperantiam habet ipsam quantum ad omnia ad quae se temperantia extendit, quod de scientia ex arte non convenit. Non enim quicumque est Grammaticus scit omnia quae ad Grammaticam pertinent. Et secundum hoc bene dixerunt stoici, ut Simplicius dicit in commento praedicamentorum, quod virtus non recipit magis, et minus, sicut scientia vel ars, eo quod ratio virtutis consistit in maximo. Si vero consideretur virtus ex parte subiecti participantis, sic contingit virtutem esse maiorem vel minorem sive secundum diversa tempora in eodem sive in diversis hominibus, quia ad attingendum medium virtutis, quod est secundum rationem, unus est melioris dispositionis, quam alius, vel per maiorem assuetudinem, vel per meliorem dispositionem naturae, vel per perpercatius iudicium rationis. aut et per maius gratiae donum, quod unicuique donatur secundum mensuram donationis Christi, ut dicitur ad Eph. 4. Et in hoc deficiebant stoici aestimantes nullum esse virtuosum dicendum, nisi qui fuerit summè dispositus ad virtutem: non enim exigitur ad rationem virtutis, quod attingat recte rationis medium in indivisibili sicut stoici putabant. sed sufficit prope medium esse, ut dicitur in 2. Ethic. Idem est indivisibile signum unus promptus attingit, quam alius, sicut et patet in sagittatoribus trahentibus ad certum signum. Ad secundum. scilicet. Vtrum omnes virtutes in vno et eodem sint aequales dicendum est. quod quantitas virtutum sicut ex dictis patet, potest attendi dupliciter. Vno modo secundum rationem spei. et sic non est dubium quod una virtus hominis est maior quam alia, sicut charitas fides, et spes. Alio modo potest attendi secundum participationem subiecti, prout si intendit vel remittitur in subiecto. et secundum hoc omnes virtutes unius hominis sunt aequales, quaedam aequalitate proportionis. in quantum scilicet aequaliter crescunt in homine, sicut digiti manus sunt inaequales secundum quantitatem, sed sunt aequales sed proportionem, cum proportionaliter augeantur. huius autem aequalitatis oportet eodem modo rationem accipere sicut et connexionis. Aequalitas enim est quaedam conuexio virtutum secundum quantitatem. Dicitur est supra, quod ratio conuexio virtutum potest dupliciter assignari. Vno modo secundum intellectum eorum qui intelligunt per has quatuor virtutes quatuor generales condiciones virtutum, quarum una simul inuenitur cum alijs in qualibet materia. Et sicut virtus in quacumque materia non potest aequalis dici nisi habeat omnes istas aequales condiciones. Et haec ratio aequalitatis virtutum assignat Augustinus in 6. de Trin. dicens. Si dixeris aequales esse istos fortitudine, sed illi patrare prudentia, sequitur quod huius fortitudo unius prudens sit ac per hoc nec fortitudine aequales sunt, quoniam est illius fortitudo prudentior. aque ita de ceteris virtutibus inuenies, si omnes eadem consideratione percurras. Alio modo assignata est ratio connexionis virtutum secundum eos, qui intelligunt hominum virtutes habere materias determinatas, et secundum hanc ratio connexionis virtutum moralium accipitur ex parte prudentiae, et ex parte charitatis quantum ad virtutes infusas, non autem ex parte inclinationis, quae est ex parte subiecti, ut supra dictum est. Sic igitur et ratio aequalitatis virtutum potest accipi ex parte prudentiae, quantum ad id quod est formale in omnibus virtutibus moralibus, existens enim ratione aequaliter perfecta in vno et eodem, oportet quod proportionaliter secundum rationem rectam medium constituat in qualibet materia virtutum. Quantum vero ad id quod est materiale in virtutibus moralibus. scilicet. inclinationem ipsam ad actum virtutis potest esse unus homo magis promptus ad actum unius virtutis, quam ad actum alterius, vel ex natura vel consuetudine, vel et ex dono gratiae. Ad tertium. scilicet. Vtrum virtutes morales praemineant intellectualibus, dicendum est aliquid potest dici maius, vel minus dupliciter, vno modo simpliciter, alio modo secundum quid. nihil enim prohibet aliquid esse melius simpliciter ut philosophari, quam dirari, quod tamen non est melius secundum quid, id est necessitatem patienti. Simpliciter autem consideratur vnum quoque quando consideratur secundum propriam rationem suae speciei. habet autem virtus speciem ex obiecto, ut ex dictis patet. Unde simpliciter loquendo illa virtus nobilior est, quae habet nobilior obiectum. Manifestum est autem quod obiectum rationis est nobilior, quam obiectum appetitus. Ratio enim apprehendit aliquid in vniuersali. Sed appetitus tendit in res, quae habent esse particulare. unde simpliciter loquendo virtutes intellectuales, quae perficiunt rationem, sunt nobiliores, quam morales, quae perficiunt appetitum. Sed si consideretur virtus in ordine ad actum, sic virtus moralis, quae perficit appetitum, cuius est mouere alias potentias ad actum, ut supra dictum est, nobilior est, et quia virtus dicitur ex eo quod est principium

alicuius actus cum sit perfectio potentiae, sequitur etiam quod ratio virtutis magis competat virtutibus moralibus quam virtutibus intellectuales, quamvis virtutes intellectuales, sint nobiliores habitus simpliciter. Ad quartum. scilicet de comparatione virtutum moralium adiuicem, dicendum, quod virtus aliqua secundum suam speciem potest dici maior, vel minor, vel simpliciter vel secundum quid. Simpliciter quidem dicitur virtus maior secundum quod in ea maius bonum rationis relucet, ut supra dictum est, & secundum hoc iustitia inter omnes virtutes morales praecellit tanquam propinquior rationi, quod patet ex subiecto, & ex obiecto. Ex subiecto quidem, quia est in voluntate, sicut in subiecto, voluntas autem est appetitus rationis, ut ex dictis patet: secundum autem obiectum, sive materiam, quia est circa operationes, quibus homo ordinatur non solum in seipso sed et ad alterum, unde iustitia est preclarissima virtutum, ut dicitur in 5. Ethicorum. Inter alias autem virtutes morales quae sunt circa passiones tanto in vnaquaque magis relucet rationis bonum, quanto circa maiora appetitus motus subditur rationi. Maximum autem in his quae ad hominem pertinent est vita, a qua omnia alia dependent. Et ideo fortitudo quae appetitum motum subdit rationi in his quae ad mortem & vitam pertinent, primum locum tenet inter virtutes morales quae sunt circa passiones, tamen ordinatur infra iustitiam. Unde Philosophus dicit in primo rethoricorum quod necesse est maximas esse virtutes, quae sunt alijs honoratissimae. Si quidem est virtus potentia benefactiva pro hoc fortes, & iustos maxime honorant, haec quidem non in bello. scilicet fortitudo, haec autem scilicet iustitia in bello, & in pace utilis est. Post fortitudinem autem ordinatur temperantia, quae subicitur rationi appetitum circa ea, quae immediate ordinantur ad vitam, vel in eodem secundum numerum, vel in eodem secundum speciem. sicut in cibis, & venereis, & sic istae tres virtutes sicut cum prudentia dominus esse principales est dignitate. Secundum quid autem dicitur aliqua virtus esse maior secundum quod adminiculum, vel ornamentum praebet principali virtuti, sicut substantia est similiter dignior accidente, aliquid tamen accidens est secundum quod dignius substantia, in quantum perficit subiectum in aliquo esse accidentali. Ad quintum. scilicet de comparatione virtutum intellectualium adiuicem, dicendum quod sicut dictum est magnitudo virtutis secundum suam speciem consideratur ex obiecto. Obiectum autem sapientiae praecellit inter obiecta omnium virtutum intellectualium. Consideratur enim causam altissimam quae Deus est, ut dicitur in principio Metha. & quia per causam iudicatur de effectu, & per causam superiorem de causis inferioribus. Inde est, quod sapientia habet iudicium de omnibus alijs virtutibus intellectualibus, & eius est ordinare omnes, & ipsa est quasi architectonica respectu omnium. Ad sextum. scilicet de comparatione virtutum Theologicarum, dicendum quod sicut dictum est magnitudo virtutis secundum suam speciem consideratur ex obiecto. Cum autem tres virtutes Theologicae respiciant Deum sicut proprium obiectum, non potest vna earum dici maior altera, ex eo quod sit circa maius obiectum, sed quia vna se habet propinquius ad obiectum quam alia, & hoc modo charitas est maior alijs. Nam aliae important in sui ratione quandam distantiam ex obiecto, est enim fides de non visis. spes autem de non habitis, sed amor charitatis est, de eo quod iam habetur, est enim amatum quodammodo in amante, & est amans per affectum trahitur ad unionem amati, propter quod dicitur I. Ioh. 4. Qui manet in charitate in Deo manet, & Deus in eo.

De medio virtutum. Dist. XII.

Circa duodecimum principale. scilicet de medio virtutum quarum virtutes quatuor. Primo virtutes sunt in medio. Secundo utrum medium virtutis, sit medium rei, vel rationis. Tertio utrum virtutes intellectuales consistant in medio. Quarto utrum virtutes Theologicae consistant in medio. Ad primum. scilicet utrum virtus moralis consistat in medio, dicendum quod sicut ex supra dictis patet, virtus de sui ratione ordinat hominem ad bonum, moralis autem virtus proprie est perfectiva appetitus partis animae circa aliquam determinatam materiam. Mensura autem & regula appetitus motus circa appetibilia est ipsa ratio, bonum autem cuiuslibet mensurati & regulati consistit in hoc quod conformetur suae regulae, sicut bonum in artificiatum est, ut consequatur regulam artis, malum autem per consequens in homini est per hoc quod aliquid discor dat a sua regula, vel mensura. Quod quidem contingit, vel per hoc quod superexcedit mensuram, vel per hoc quod deficit ab ea, sicut manifeste apparet in omnibus mensuratis, & regulatis, & ideo patet, quod bonum virtutis moralis consistit in adaequatione ad mensuram rationis. Manifestum est autem quod inter excessum & defectum medium est aequalitas sive conformitas, unde manifeste apparet, quod moralis virtus in medio consistit. Ad secundum. scilicet utrum medium virtutis moralis, sit medium rei, vel rationis, dicendum quod medium rationis dupliciter potest intelligi. Vno modo secundum quod medium in ipso actu rationis existit quasi ipse actus rationis ad medium reducat, & sic virtus moralis non perficit actum rationis, sed actum virtutis appetitus, & isto modo medium virtutis moralis non est me-

dium rationis. Alio modo potest dici medium rationis, id quod a ratione ponitur in aliqua materia, & sic omne medium virtutis moralis est medium rationis, quia sicut dictum est virtus moralis consistere debet in medio per conformitatem ad rationem rectam. Sed quoniam contingit, quod medium rationis est et medium rei, & tunc oportet, quod virtus moralis medium sit medium rei, sicut est in iustitia. Quoniam autem medium rationis non est medium rei, sed accipitur per comparationem ad nos, & sic est medium in omnibus alijs virtutibus moralibus. Cuius ratio est, quia iustitia est circa operationes quae consistunt in rebus exterioribus, in quibus rectum institui debet simpliciter, & secundum se, ut supra dictum est. Et ideo medium rationis in iustitia est idem cum medio rei, in quantum iustitia dat unicuique quod debet, & non plus nec minus. Aliae vero virtutes morales consistunt circa passiones interiores in quibus non potest rectum constitui eodem modo, pro hoc quod homines diuersimode se habent ad passiones, & ideo oportet, quod rectitudo rationis in passionibus instituat per respectum ad nos, qui afficimur secundum passiones. Ad tertium. scilicet utrum virtutes intellectuales consistant in medio, dicendum, quod bonum alicuius rei consistit in medio. secundum quod conformatur regulae, vel mensurae, quam contingit transcendere, & ab ea deficere, ut dictum est: virtus autem intellectualis ordinatur ad bonum sicut & moralis, ut supra dictum est. Unde secundum quod bonum virtutis intellectualis se habet ad mensuram, sic se habet ad rationem medij, bonum autem virtutis intellectualis est verum, speculatiue quidem virtutis verum absolute, ut in 6. Ethicorum dicitur, practicae autem virtutis verum secundum conformitatem ad appetitum rectum. Verum autem intellectus non absolute consideratum est sicut mensuratum a re. Res enim est mensura intellectus non, ut dicitur in 9. Metha. Ex eo enim quod res est, vel non est, est veritas, & in opinione, & in oratione. Sic igitur bonum virtutis intellectualis speculatiue consistit in quodam medio per conformitatem ad ipsam rem, secundum quod dicitur esse, quod est, vel non esse, quod non est, in quo ratio veri consistit. Excessus autem est secundum affectionem falsam, per quam dicitur esse, quod non est, defectus autem accipitur secundum negationem falsam, per quam dicitur non esse, quod est. Verum autem virtutis intellectualis practicae comparatum quidem ad rem habet rationem mensurati, & sic eodem modo accipitur medium per conformitatem ad rem in virtutibus intellectualibus, practicae, sicut & in speculatiuis, sed respectu appetitus habet rationem regulae, & mensurae: vnde idem medium, quod est virtutis moralis est et ipsius prudentiae. scilicet rectitudo rationis: sed prudentiae quidem est istud medium, ut regulantis, & mensurantis, virtutis autem moralis, ut mensuratae, & regulatae, & similiter excessus, & defectus accipitur diuersimode utrobique. Ad quartum. scilicet utrum virtutes Theologicae consistant in medio, dicendum quod sicut dictum est, medium virtutis accipitur per conformitatem ad suam regulam, vel naturam, secundum quod contingit ipsam transcendere, vel ab ea deficere. Virtutis autem Theologicae dupliciter potest accipi mensura, vna quidem secundum ipsam rationem virtutis, & sic mensura, & regula virtutis Theologicae est ipse Deus. Fides enim nostra regulatur secundum veritatem diuinam, charitas autem secundum bonitatem eius, spes autem secundum magnitudinem omnipotentiae, & pietatis eius, & ista est mensura excellens omnem humanam facultatem. Vnde nunquam potest homo tamen diligere Deum quantum debet diligere, nec tamen credere aut sperare in ipso quantum debet, vnde multo magis potest ibi esse excessus, & sic bonum talis virtutis non consistit in medio, sed tanto est melius quanto magis accedit ad summum. Alia vero regula virtutis Theologicae est, ex parte nostra, quia etsi non possumus in Deum ferri quantum debemus, debemus tamen ferri in ipsum credendo sperando, & amando secundum mensuram nostrae conditionis. Unde per accidens potest in virtute Theologica considerari medium, & extrema ex parte nostra.

De virtutum duratione. Dist. XIII.

Circa decimum tertium principale, scilicet de duratione virtutum post hanc vitam quaruntur sex. Primo utrum virtutes morales maneant post hanc vitam. Secundo utrum virtutes intellectuales. Tertio utrum fides. Quarto utrum maucaat spes. Quinto utrum aliquid fidei, vel spei maneat. Sexto utrum maneat charitas. Ad primum scilicet utrum virtutes morales maxime maneant post hanc vitam, dicendum quod sicut Augustinus dicit in 14. de Trinitate. Tullius posuit post hanc vitam quatuor virtutes Cardinales non esse, sed in alia vita homines esse beatos sola cognitione naturae, in qua nihil est melius aut amabilius ut Augustinus ibidem dicit, ea natura qua creauit Deus omnes naturas. Ipse autem determinat postea huiusmodi quatuor virtutes in futura vita existere, tamen alio modo. Ad cuius euidentiam sciendum est, quod in huiusmodi virtutibus aliquid est formale, & aliquid quasi materiale. Materiale quidem est in his virtutibus inclinatio quaedam partis appetitus ad passiones, vel operationes secundum aliquem modum, sed quia iste modus determinatur a ratione, id est formale in omnibus virtutibus est ipse ordo rationis. Sic igitur dicendum quod homini virtutes morales in futura vita non manent, quantum ad id quod est materiale in eis, non enim habebunt in futura

futura vita locum concupiscentiæ, & delectationes ciborum, & venerorum. neque etiam timores, & audaciæ circa pericula moris, neque etiam distributiones, & communicationes rerum quæ conueniunt in vsum presentis vite, sed quantum ad id quod est formale remanebunt in beatis perfectissimè post hanc vitam, in quantum ratio vniuersaliusque rectissima erit circa ea quæ ad ipsum pertinent secundum statum illum, & vis appetitiua omnino mouebitur secundum ordinem rationis in his, quæ ad statum illum pertinent. Vnde Aug. ibidem dicit, quod prudentia ibi erit sine villo periculo erroris, fortitudo sine molestia tolerantia malorum, temperantia sine repugnatione libidinum, vt prudentiæ sit nullum bonum Deo præponere vel æquare. fortitudinis ei firmissimè cohæret, temperantiæ nullo defectu noxiu delectari. De iustitia vero manifestius est quem actum ibi habebit scilicet esse subditum Deo, quia etiam in hac vita ad iustitiæ pertinet esse subditum superiori. Ad secundum scilicet vtrum virtutes intellectuales maneat, dicendum quod quidam posuerunt quod species, intelligibiles non permanent in intellectu possibili nisi quamdiu actu intelligit, nec est aliqua conseruatio specierum cessante consideratione actuali, nisi in viribus sensitiuis, qui sunt actus corporalium organorum. Sin imaginatiua & memoratiua. hmoi aut vires corrumpuntur corrupto corpore. Et ideo fm hoc scia nullo modo post hanc vitam remanebit corrupto corpore, neque aliqua alia intellectualis virtus. Secundum hoc opinio est contra sententiam Aristotelis, qui in tertio de aia dicit. qd intellectus possibilis est in actu cum scit singula sicut sciens cum sit in potentia ad considerandum in actu, est etiam circa rationem, quia species intelligibiles recipiuntur & in intellectu possibili immobiliter secundum modum recipiendi. Vnde & intellectus possibilis dicitur locus specierum quasi species intelligibiles conseruans sed fantasma, ad quæ aspiciendo homo intelligit in hac vita applicado ad ipsas species intelligibiles corrumpuntur corpore corrupto. vnde & ipsa fantasmatia quæ sunt quasi materialia in virtutibus intellectualibus virtutes intellectuales destruntur destructo corpore, fm quantum ad species intelligibiles, q sunt in intellectu possibili virtutes intellectuales manent. spes at se hnt in virtutibus intellectualibus, sicut formalitates, vn intellectuales virtutes manent post hac vitam qum ad id qd est formale eis. non at ad id qd est materiale. sicut & de moralibus dictum est. Ad tertium. s. vtrum fides maneat, dicendum qd oppositio est per se & propria cā qd vnum excludatur ab alio: in quantum. Sin oibus oppositis includitur oppositio affirmationis & negationis. Inuenitur aut in quibusdam oppositio scdm contrarias formas. sicut in coloribus albu & nigrum. In quibusdam aut scdm perfectum & imperfectum. vnde in alterationibus magis, & minus accipiuntur vt contraria. cum de minus calido sit magis calidū, vt dicitur in 1. Philis. & quia perfectum & imperfectum opponuntur, impossibile est q simul. fm idem sit perfectio & imperfectio. Est aut considerandum qd imperfectio qdem qnque est de rōne rei, & p̄tinet ad speciē ipsius, sicut defectus rōnis pertinet ad rōnē speciei equi vel bouis, & quia vnū & idem numero manens non p̄t transferri de vna specie in aliā. Inde est qd tali perf. ctione sublatā tollit spes rei, sicut iam non esset bos, vel equus fm esse rōnalis, qnque vero imperfectio nō pertinet ad rōnem speciei, fm accidit in diuiduo fm aliquid aliud. Sicut alicui hōi qnque accidit defectus rōnis in quantum impedit in eo rōnis vsus, pp somnū vel ebrietatē. vel aliqd hmoi. Patet at qd tali imperfectio remota, nihilominus substantia rei manet. Manifestū est at qd imperfectio cognitionis est de rōne fidei. ponit. n. in eius diffinitione. fides. n. est substantia rerū sperandarū, argumentum non apparentium. vt d̄ ad Heb. 11. Et Augu. dicit. quid est fides, nisi credere qd nō vides? Quod aut cognitio sit sine visione & apparitione, hoc ad imperfectiōnē cogitationis pertinet, & sic imperfectio cognitionis est de rōne fidei. Vn manifestū est qd fides nō posset esse p̄fecta cognitione eadē numero manēs. Scdm vltimus considerandū est vtrū possit simul esse cū cognitione p̄fecta, nihil. n. phibet aliq̄ cognitionē imp̄fectā simul esse aliq̄ cū cognitionē p̄fectā. Est igr̄ considerandū qd cognitio p̄t esse imp̄fecta tripliciter. vno mō ex parte obiecti cognoscibilis, alio mō ex pte medij, tertio mō ex pte subiecti. Ex pte qdē obiecti cognoscibilis differūt fm p̄fectū & imp̄fectū cognitio matutina, & vespertina in Angelis. nā cognō matutina est de reb. scdm qd hnt eē i verbo, cognō at vespertina ē de eis scdm qd hnt esse in ppria natura, qd est ip̄sectū respectu primi esse. Ex pte vero medij differūt scdm p̄fectū & imp̄fectū, cognō qd de aliqua cōfessione p̄ mediū demonstratiuū & p̄ mediū pbabile. Ex pte vero subiecti differūt scdm p̄fectū & imp̄fectū opinio fides, & scia, nā de rōne opinionis est, qd accipiat vnū cū formidine alterius oppositi, vn nō hēt firmā inhæsiōnē. De rōne vero scia est, qd habeat firmam inhæsiōnem cum visione intellectuā. habet. n. certitudinem procedentē ex intel.

lectu principiorum: fides enim medio modo se habet: exedit enim opinionem in hoc, qd habet firmam inhæsiōnem: deficit vero a scientia in hoc, qd non habet visionem. Manifestum est autem, qd perfectum & imperfectum non possunt simul esse secundum idem: sed ea, quæ differunt secundum perfectum & imperfectum, secundum aliquid idem possunt simul esse in aliquo alio eodem. Sic igr̄ cognitio perfecta & imperfecta ex parte obiecti nullo modo potest esse de eodem obiecto, possunt tñ conuenire in eodē medio & in eodem subiecto. Nihil enim prohibet, qd vnus homo simul & semel per vnum & idem medium habeat cognitionem de duobus, quorum vnum est perfectum, & aliud imperfectum, sicut de sanitate & egritudine, & bono, & malo. Sitr̄ etiā impossibile est, qd cognitio perfecta & imperfecta ex parte medij conueniat in vno medio: sed nihil prohibet, qd conueniat in vno obiecto, & in vno subiecto. Pōt enim vnus homo cognoscere eandem conclusionem per mediū probabile, & demonstratiuum: & similiter impossibile est, qd cognitio p̄fecta & imperfecta ex parte subiecti sint simul in eodem subiecto. Fides autē in sui ratione habet imperfectionem, quæ est ex parte subiecti, vt s. credens non videat id quod credit: beatitudo autem de sui ratione habet perfectionem ex parte subiecti, vt s. beatus videat id quo beatificatur, vt supra habitum est. Vnde manifestum est, qd impossibile est, qd fides maneat simul cū beatitudine in eodem subiecto. Ad quartum. s. vtrum spes maneat. Dicendū, qd sicut dictum est, id quod de sui ratione importat imperfectionē subiecti, non potest simul stare cū subiecto opposita perfectione p̄fecto, sicut patet, qd motus in sui ratione importat imperfectionem subiecti. Est enim actus existentis in potentia in quantum hmoi: vnde qn illa potentia reducit ad actum, iā cessat motus: nō enim adhuc albat, postq̄ iā aliquid factum est album: spes aut importat metum quendā in id, quod non hēt, vt patet ex his, qd supra de passione spei diximus: & ideo qn habebit id qd sperat. s. diuina fruitio iā spes esse nō poterit. Ad quintū. s. vtrum aliquid fidei, vel spei maneat. Dicendum, qd quidā dixerunt, qd spes totaliter tollitur, fides autem partim tollitur. s. quantum ad enigma, & partim manet. s. quantum ad subiectum cognitionis. Quod quidem si sic intelligat, qd maneat non idem numero, sed idem gñe, verissimè dictum est: fides enim cum visione patriæ conuenit in gñe, quod est cognitio: spes autem non conuenit cū beatitudine in gñe: comparatur enim spes ad beatitudinis fruitionem, sicut motus ad quietem in termino. Si autem intelligat, qd eadē numero cognitio, quæ est subiecti, maneat in patria, hoc est omnino impossibile: non enim remota d̄ria alicuius speciei, remanet substantia generis eadem numero, sicut remota d̄ria constitutiua albedinis, nō remanet eadem substantia coloris numero, vt si idem numero color sit, qnque albedo, qnque vero nigredo, non enim comparatur genus ad d̄ria, sicut materia ad formā, vt remaneat substantia generis eadem numero d̄ria remota, sicut remanet eadem numero substantia materiæ remota forma: genus enim, & d̄ria non sunt partes speciei, alioquin non prædi carentur de specie: sed sicut species significat totum, id est compositum ex forma, materia in rebus materialibus, ita d̄ria significat totum & similiter genus, sed genus denominat totum ab eo, quod est sicut materia: d̄ria vero ab eo quod est sicut forma: species vero ab vtroque, sicut in homine natura sensitua materialiter se habet ad intellectuā. Animal autem d̄r, quod habet naturā sensitiuā, rationale quod habet intellectuā: homo vero quod habet vtrūque, & sic idem totum signat per hæc tria, sed non ab eodem. Vnde patet, qd cum d̄ria non sit nisi designatiua generis, remota d̄ria non potest substantia generis eadē remanere. Nō enim remanet eadē animalitas, si sit alia anima constituens animal: vnde non potest esse, qd eadē numero cognitio, quæ prius fuit enigmatica, postea fiat visio aperta. Et sic patet, qd nihil idem numero, vel specie, quod est in fide, remanet in patria, sed solum idem genere. Ad sextum. s. vtrum charitas maneat. Dicendum (quod sicut supra dictum est) quando imperfectio alicuius rei non est de ratione speciei ipsius, nihil prohibet idem numero, quod prius fuit imperfectam, postea perfectam esse, sicut homo per augmentum perficitur, & albedo per intensiōnem. Charitas autem est amor, de cuius ratione non est aliqua imperfectio: potest enim esse habitus, vel non habitus, & visus & non visus: vnde charitas non euacuatur per gloriæ perfectionem, sed eadem numero manet.

Post considerationem habitū de virtutibus in generali dicendum est de eisdem in speciali. Et primo de theologis. Secundo de moralibus. In proseguendo aut de virtutibus theologis. Primo dicendum erit de fide. Secundo de spe. Tertio de charitate. De fide vero consideranda sunt quinque. Primo de eius obiecto. Secundo de eius actu. Tertio de ipso fidei habitu. Quarto de eius subiecto. Quinto de eius effectu.

De

Circa primū consideranda occurrūt sexdecim. Primo, vtrum obiectionū fidei sit prima veritas. Secundo, vtrum obiectionū fidei sit verū cōplexū, vel incōplexū. Tertio, vtrum obiectionū fidei possit subesse falsum. Quarto, vtrum obiectionū fidei possit esse aliqd visum. Quinto, vtrum aliqd scitum. Sexto, vtrum aliqd opiatum. Septimo, vtrum credibilia debeant distingui per certos articulos. Octauo, quot sunt articuli, & quō distinguantur. Nono, vtrum in Symbolo Apostolorū sufficienter contineant oīa, q̄ necessariū est credere ad salutem. Decimo de comparatione Symboli Apostolorum ad alia duo symbola. Undecimo, cuius sit cōdere symbolum fidei. Duodecimo, vtrum ante Christi Aduentum fuerit necessariū ad salutem credere mediatori. Tertiodecimo, vtrum omnibus, qui secuti sunt Aduentum Christi fuerit necessariū ad salutem explicite credere oēs articulos fidei. Quartodecimo, vtrum eadem fides sit eorum, qui fuerūt ante Aduentū Christi, & eorum, qui secuti sunt. Quintodecimo, vtrum fides creuetit quantum ad numerum credendorum. Sexodecimo, vtrum certius credat per fidem moderniorum, q̄ per fidem eorum, qui Aduentū Christi p̄cesserunt. Ad primum. I. vtrum obiectionū fidei sit veritas prima: dicendum, q̄ de obiectione fidei contingit loqui dupliciter, aut de eius obiectione materiali, quod est creditū, aut de formali, quod est ratio credendi. Primo modo obiectionū fidei non tñ est verum increatum, sed etiā creatū. Sic enim esse plura obiectiona respectu vnius habitus nō est inconueniens, nec plures habitus esse respectu eiusdem obiectioni. Idem enim potest esse creditū per credulitatem acquisitam, & per fidem infusam, nec mirū. Videmus enim scitū posse esse obiectionū materiale diuersorū habitū scientiæ. Verbi gratia, per habitum scientiæ naturalis scit homo terram esse rotundā, & hoc idem scit alius per habitum scientiæ metaphysicę: formalia tñ obiectiona, q̄ sunt rōnes sciendi, hoc est ipsa media, per q̄ probat p̄dicta conclusio sunt specie dīa. Si aut loquamur de formali obiectione fidei: sic dico, q̄ est tñ verum increatum, quia tale est ratio credendi, cui innitit fidelis in adientiēdo vero credito: ista aut ratio est tñ prima veritas. Quicqd enim per fidem credimus, ideo credimus, quia credimus, q̄ prima veritas hoc reuelauit: nec pot̄ dici, q̄ tale obiectionū sit obiectionū acq̄sitā credulitatis. Ad secundū. I. vtrum obiectionū fidei sit verum cōplexum, vel incōplexū. Dicendū, q̄ cognita sunt in cognoscēte fm modū cognoscētis. Modus aut̄ p̄prios intellectus humani est, vt in cōponendo & diuidendo veritatem cognoscat. Et ideo ea, q̄ sunt fm se simplicia intellectus humanus cognoscit p̄ quādā cōplexionem, sicut intellectus diuinus econuerso incōpletē cognoscit ea, q̄ sunt secūdū se complexa. Sic igit̄ obiectionū fidei dupliciter cōsiderari pot̄: vno modo ex parte ipsius rei creditæ, & sic obiectionū fidei est aliqd incōplexū. I. res ipsa, de qua fides h̄; alio modo ex parte credentis, & fm hoc obiectionū fidei est aliqd cōplexum per modū enunciatibilis, & ideo vtrumque verē opiatum fuit apud antiquos, & fm aliqd vtrumque est verum. Ad tertiu. I. vtrum obiectionū fidei possit subesse falsum. Dicendum, q̄ fidei nō potest subesse falsum. Fides enim nō potest intellectum determinare ad credendū aliqd, qd̄ nō sit cōsentū formali rationi sui obiectioni, quia illi rōni innitit fides in credendo quicquid credit: ista aut ratio (vt superius ostensum est) prima veritas est, cui non pot̄ concordare nisi verum. Vnde etiā fidelis possit credere aliqd falsum, hoc nō est inquantū fidelis, q̄ hoc non potest p̄ fidem, sed per opinionē, vel suspitionē, vel susceptionē, quā ipse vel alia creatura sibi formauit. Apparet aut̄ multipliciter nostræ fidei veritas. Primo. n. ratio bene disposita fidem nostrā esse verā fidem ostendit Phil. nāq; per naturales rationes ad cognitionē Dei venerunt tripliciter. Primo per operationem causæ ad effectus. Secundo p̄ collationē sectarū & discussionē fidei. Tertio p̄ virtutis sensum. Primo per cōparationem, quia cōparantes cognouerunt causam meliorem esse effectū suo, & q̄ si cū illa esset ab alia, melior semper esset illa, a qua alia erat, & sic esset p̄cedere in infinitum, vel retrocedere, vt & idem esset causa alicuius, & causatum ab eo, qd̄ erat impossibile, vel erat deuenire vsq; ad aliquā causam, a qua causarent alia, & vltra quā non esset p̄gredi, & q̄ a nullo cauiaret, sed esset summa & sine principio, nō creata a se, vel ab alio, & illa esset optima. Considerantes enim rerum immensitatem iudicauerunt eā potissimā, considerātes rerū ordinem & pulchritudinem cognouerunt horum opificem, & causam sapientissimā a rerum bonitate & vtilitate, iudicauerunt horum causam supremā optimā. Et sic summā causam, aut principium iudicauerunt summā potentiā, sapientiā, & bonitatem, q̄ nos Deum dixerunt Trinitatem & Vnitatem, Patrem & Filium & Spiritum sanctū, ponentes Deum illud, quo maius excogitari non potest. Sap. 13. A specie enim magnitudine & creaturę cognoscibiliter poterat eorum creator videri. Aug. Da mihi q̄ faciat alium celū & terrā: & dicā, quia est Deus. Rem. 1. Inuisibilia Dei, &c. Et post. Qui

cum Deum cognouissent, non &c. Multi etiā Gentiles, siue per naturalem rationem, siue per reuelationem de eis, q̄ pertinet ad fidem nostrā & dixerunt & scripserunt, vt post dicemus. Secundo ratio p̄bat & approbat fidem nostrā per collationem ad alias sectas, q̄ videt scripta positiones & assertiones earum. Multi enim Sarraceni conferentes euangelia cū Alchorano, legem Mahumeti irrisibilem contemptibilem naturali ratione iudicantes ad Deum conuersi sunt: sapientiores et̄ eorum, cum in secreto auris confert cum eis, nostrā fidem iudicant meliorem, & in secreto fatent, sed in aperto non audent pp̄ mortis timorem, quā incurunt deprehenti, vel pp̄ amorem voluptatum, in quibus sunt enutriti, sicut auditum est ab illis fratribus, qui fuerunt inter illos, & multi in secreto baptismum recipiebant. In historia trāsmarina legit̄, q̄ senex de monte Dñs accessiuorum, cum esset sapiens, & multa videret in Alchorano, siue in lege Mahumeti inhonestā & irrationabilia, recipiens similiter legem Iudæorum non approbavit, recipiens autem euangelia & confereus de fide Christi, nihil videns secundum eam fieri nisi dignum & honestum contulit cum suis maioribus ostendens eis, quō lex eorum esset carnalis & inhonestā, & ipsi decepti legē Mahumeti reprobauerunt, & nostrā approbauerunt. Qui cōi consilio misit ad Patriarcham Latinum, & Regem Hierosolimerum rogans, q̄ mitteret eis viros & sacerdotes peritos, qui eos in fide nostrā instruerent, quā volebant suscipere iudicantes eā oibus meliorem. Cum aut̄ Rex p̄dictus & Patriarcha nuncios eorum honorificē suscepissent, & plurima munera eis dedissent, & p̄misissent eis mittere quæ mandauerant. Cum nunciū dīcti redirent, quidam filij diaboli eos secuti spoliauerunt & occiderunt, vnde indignati dīcti accessiuū dixerunt non esse credendū de cetero proditoribus Latinis. Item quidā fuit permagnus Princeps in Aluernia dīctus Marchellus de monte Ferrando acutissimi ingenij naturalis, & antiquissimæ etatis, qui cum crederet bene sex viginti annorū, & multa fecisset dictamina de Regibus & Principibus & statibus diuersorum hoīum sui t̄pis, penē per 40. annos posuerat curā & diligentia cōgregare libros oīum sectarum quascunque audiebat esse per vniuersum orbem cum multo sumptu, quos diligenter legebat & legi sibi faciebat, cum autem esset infirmus infirmitate, qua motuus est: fratres quidā visitauerunt eū, q̄ hoc dixerunt, cum autem inter alia, q̄ dixerunt ei, hoc auribus eius ingessissent, q̄ timor habitus est de eo, ne esset hæreticus pp̄ libros eorum, quos audiuerant eum & audisse & legisse, & affinitate quam habebat terra sua cum terra Albigenisium. Respōdit, verum est curiosus fui per 40. annos cū multis sumptibus libros sectarum oīum colligere, & legere, & studere in eis, quia videbā, q̄ cum plus ibi aspicerē, plus in fide catholica roborabar, & plus hæreses abominabar, videns fallaciā traditionis eorum, & in signum huius vilipensionis quā habebam ad alias sectas a fide feci fieri scriptum ligneum, quod feci poni sub pedibus meis, qñ sedebam in sede camerę meæ priuatæ, quasi nō possem ipsas sectas magis vilipendere nisi pedibus meis subessent, qñ sedeo, vile naturę officium expleturus, euangelia autem Dñi mei multo honore seruauī. Ideo autem legi libros diuersarum sectarum, quia terræ meæ affines sunt hæretici Albigenes, vt mihi ab eorū versucijs scitem cauere, & eos si mecum de suis loquerent̄ erroribus sectam de suis iaculis repercuterem, & eos cōfutarem per suas positiones & assertiones. Fecit autē dīctos hæreticorū libros extrahi de loco dīcto, & in oculis suis comburi, quibus multis annis ante mortem suā in memoriam passionis eius, & fidei stigmata Dñi Iesu in corpore suo portauerat cum aliis p̄nitentijs, quas faciebat, in memoriā passionis Dñi cum quibusdam clauis carnem suam singulis sextis feriis vsq; ad sanguinis effusionem configebat. Item in ecclesiastica historia lib. 7. c. 7. legit̄, q̄ cum Dionysius Alexandrinus Patriarcha legeret diligenter libros hæreticorum, arguebat a quibuslibet confacerdotibus suis de hoc, licet diceret se p̄ hoc facere, vt fallacias eorum per hoc deprehenderet, & hæreticorum falsitatem, & vt per scripta sua eos confutaret & vincere posset, eos autem pp̄ aliorum reprehensiones legere timēte, & desistēte, facta vox ad eum est dicēs, lege quonque manus tuæ inuenire pot̄, q̄a probare & discernere oīa potes. Per hoc enim fideles possunt in fide roborari & hæretici confutari. Item ratio probat & approbat fidei articulos per sensum, sicut in euangelis legit̄, infirmi qui sentiebant in se virtutem fidei credebant. Itē verba fidei & meditatio credendorum efficiunt in hoīe aliqd q̄dam nouā immutationem sensibilem, per quam clamor nō sentit̄ virtutis efficaciam, ista est vera fides & acquiescite ei. Ecc. 25. Fidei initium ad glutinandum est ei, qñ dat Deus voci suæ vocē virtutis spiritualiter, vel corporaliter sensibilem. Sicut legit̄ in primo lib. Historiæ Tripartitæ, cum Constantinus Magnus cōuocasset Nicenum Concilium contra hæreses, erat ibi quidam Philosophus, qui cēs verbis dyalecticis confundebat fidem improbando

probando rōnibus, tunc surrexit contra eum quidā ep̄s simplex & sanctus petens audientiam, qua obsecra ait, audi Philosophic. Christus & Sancti Apostoli nō artem dialecticam aut sophisticam, sed fidem puram & doctrinam euangelicā tradiderunt hominis operibus comprobandam, & conseruandam. Audi ergo dogmata veritatis, & numerauit fidei articulos, put in simbolo continent, & q̄siuit, si ita crederet: tunc sentiens in verbis fidei virtutem & cordis immutationē, r̄ndit, credo firmiter ita esse. Cui sanctus. Si ita credis, p̄sequere quod fateris fidem operibus complendo, & sacm̄ fidei suscipiēdo. Tunc cōuersus ad discipulos suos Philosophus & ad alios ait, quādiu fuerunt verba reddidi verba pro verbis in quibus abundabā, sed quācito venit virtus Dei isto loquente, cui nō possum resistere me victū gaudeo, & qui mecum vult gaudere me sequat, quo cōuerso multi sunt eum secuti, & baptizati eum eo. Per hunc modum sunt cōuersi quinquaginta Reihores ad verba B. Catherinæ virtute Dei operante. In eodem libro & loco legit, q̄ cum Cōstantinus venisset Cōstantinopoli, cōueniunt Philosophi Græci conquerentes de hoc, q̄ pp̄ irrationabiles assertiones Christianorū, q̄ parati erāt p̄bare oibus, destrueret ipse antiquorum traditiones. Qui cum cōuocasset Alexandrū dicit vrbis ep̄m simplicē: ait dicit ep̄s, q̄ eligerent quemcuq̄ vellent peritiorem, & ille disputaret cōtra eū. Q̄ cū fecissent ait, cum retulisset articulos fidei in noīe Dñi nostri Iesu Christi: p̄cipio tibi o Philosopho: vt contra hoc oīno aut loqui non audeas, aut obmutescas: q̄ ita factum est, & ad hoc multi sunt conuersi. Cū aut̄ ibidem quidam p̄r de fide loqueret: vis verbi lapides diuisit. Item cum quidā Philosophi venissent ad B. Antonium vt tentarent eum, & de fide rationē posscerent ait: Q̄no huc ad hoīem fatuum venistis. Cum aut̄ ipsi r̄nderent, q̄ nō venerant ad fatuum, sed ad sapientem, intulit dicens. Si ad fatuum venistis, fatuos vos demonstratis: si autem ad sapientem iudicio vestro, aut vos fatuos demonstratis, aut mutari debetis, quem Christianum sapientem iudicatis. Cum autem mirarent, q̄o illiteratus homo sic rationabiliter loqueret, quæsiuit ab eis quis horū prius fuisset sensus aut littera: & cum r̄nderent, q̄ sensus, qui litteras adinuenit, conclusit, si ex sensu litteræ procedunt, cui sensus in columnis litteras non requirit. Item cum quidam alij Gentiles obicerent cōtra fidem de passione Christi & cruce, quā Christiani colebant, intulit. Nunquid magis credi debet ei, qui ex summa benignitate, p̄pria voluntate p̄ amicis suis Deus in mundum venit, & p̄ eis liberādis cruce m̄ subit, & moriē sustinuit, honesta omnia & fecit & docuit: q̄ hominibus, quos Deos colitis, qui supra & adulteria, & ad alia, q̄ vos in aliis morte dānatis, & fecerunt & docuerunt: nūquid magis est rationabile crucem colere nobis, a qua mundi redemptionem & salutem nostrā p̄fecisse p̄stitemur, q̄ a vobis colere hoīes quasi Deos, quos adulteros, & incestuosos, & corruptores, & proditores hominam profitemur. Ex his admirati & confutati discesserunt. Secundo p̄bat fides n̄ra per testimonium scripturarum veteris & noui testī, s̄m q̄ ostendit Dñs Iudæis. Io. 5. Scrutamini scripturas, illæ sunt, quæ testimonium perhibent de me. Discipulis eū in Emaus probauit fidei articulos incipens a Mose de omnibus p̄phetis & scripturis interpretabat̄ eis omnia, q̄ in eis scripta erant de eo. Luc. 24. Post tertio, hæc locutus sum vobis, cum adhuc essem vobiscum, quia oportebat impleri ea, q̄ scripta erant in lege & p̄phetis, & psalmis de me. Misit Deus discipulos Ioānis ad prophetiam. Isa. 25. dicentis. Deus ipse ve. & sal. no. tunc aperient oculi cæcorum, & c. Hanc prophetiam viderunt ipsi cōpletam per signa, q̄ fecerat coram eis. Matth. 11. Dicite Ioanni, quæ vidistis & audistis, cæci vident, & c. Tertio p̄bat figuris. Oēs enim ritus veteris legis & sacrificia figuræ erant n̄ræ fidei, vt dicit Apost. Omnia contingebant illis in figura. Cor. 11. Hoc autē in figura facta sunt ve. & c. Heb. 10. Vmbra habuit lex beatorum futurorum, & c. Quarto fides p̄bat per multos testes omni exceptione maioris, vt per Deum Patrē, Filium, Spiritum sanctū, per Angelos, Patriarchas, Prophetas, Apostolos, Martyres, Confessores, Virgines, & per ecclesiam gnālem, & p̄ sanctos iā beatos & per omnes fidei inimicos. Probat fidem pater. Matt. 3. Hic est filius meus. & Luc. 3. Spiritus sanctus ibidem super eum descendit. Io. 5. Qui misit me p̄r testimonium perhibet de me. Filius. Io. 8. Ego sum lux mundi. Idē 8. Ego principium qui & loquor vobis. S. It̄ eius opera. Io. 5. Tres sunt qui testimonium dant in celo: P̄r dans filium credentibus, verbum eis pdicans, & eos informans, Spiritus sanctus eos illustrans, in terra Spiritum sanctum credentibus dedit. Sanguis, quo eos filius redemit. Aqua, q̄ eos sanctificauit, & cui vim regeneratiuam dedit. Item idem Christus Dei sapientia: p̄bat Iudæis suum testimonium esse verum, & patris sui qui misit illum. Io. 8. Et q̄ sit Dei filius. Act. 10. Petrus ait: Præcepit nobis Iesus Ch̄s pdicare populo & testificari, q̄a ipse est, q̄ cōstitutus est iudex viuorum & mortuorum. Sunt autem

duodecim testes rationabilium rerum diuersi omni exceptione maiores per quos fides nostra irrefragabiliter cōtra hæreticos p̄r probari: Primo igitur in ter oēs res rōnales, & supra oēs perhibet testimonium Beata Trinitas, & Iesus Christus summa sapiētia. Io. 2. qui de celo venit super oēs est, & quod vidit & audiuit hoc testatur, & c. probat fidem pater. Sc̄do probatur testimonio Angelorum qui fuerunt ministri vel nuncij vel erunt. vel assistentes oibus rebus, de quibus sunt articuli fidei. vt Beatæ Trinitatis, & vnitatis quā p̄sentauerunt dicentes. Isa. 7. Ter Sanctus. Sanctus, & c. Vel Gen. 18. Q̄n Abraham tres vidit & vnū adorauit. Similiter Incarnatione, Natiuitate, Resurrectione, & Ascensione, & Passione Christi, in quibus omnibus, Angeli fuerūt ibi Nuncij, vt Incarnationis, Natiuitatis, Resurrectionis, & iudicij. Act. 1. Hic Iesus, qui assumptus est, a vobis in ce. Sic venit quemadmodū & c. Passioni eius assistit Angelus, de celo confortans eum, cum factus esset sudor eius sicut guttæ sanguinis, & c. Luc. 27. Erunt ministri & assessores iudicij & futuræ resurrectionis. sicut legitur Matth. 22. Matth. 25. Oēs Angeli eius venient cū eo. Act. 10. Cornelius per denunciationē Angeli deuenit ad fidem. Tertio, testis fidei est ecclesia iustorum, quæ eandem fidem tenet & p̄dicat per totum orbem, & hæc restantur oēs filij Dei. Eccl. 3. Filij sapientiæ ecclesia iustorum, & notio eorum obedientia fidei maximē & dilectio in obseruatione mandatorum, in quibus matri ecclesiæ debent obedire, sicut probat Greg. Dialog. 1. cap. vbi probat per exemplum mulieris in carcere positæ, ibique parientis, & nutriendis, cui puer adultus credere debet, de his q̄ mater vidit in luce. & de sua Natiuitate, & de suis progenitoribus. Quisque credit vicinis suis, & matri, licet nesciat q̄n fuit genitus ab illo patre & natus ab illa matre, t̄n requisitus statim incunstanter r̄ndet talem esse suum patrem, & talem suam matrem, talem auum suum, licet nesciat nisi ex auditu suorum, nec alienis crederet de contrario. Sic per peccatum Adæ in hoc carcere nati & nutriti debemus credere m̄ri ecclesiæ & vicinis sanctis filijs eius, de his quæ pertinent ad fidem. licet ea non viderimus, non extraneis ab ea hæreticis si contrarij dicant q̄ sunt extranei a p̄e luminum. Quarto, fidei perhibent testimonium p̄res antiqui veteris, & nouæ legis, q̄ significatur Apoc. 4. dum viginti quatuor Seniores attestantes confessioni quatuor aialium cæciderunt in facies suas adorantes viuentem in sæcula sæculorum, hoc p̄bat Ap̄s Hebr. 11. concludens. Hi oēs testimonio fidei p̄bati inuenti sunt. Quinto oēs prophetæ, vt dicit Petrus Act. 10. Hi oēs testimonium p̄hibent & c. Cuius testimonij Sp̄s sanctus cōfirmavit cadens in signo visibili super oēs quibus hoc p̄dicabat statim. De prophetis circumcisionis planum est: sed & multi gentilium philosophorum & vates, de Ch̄o. & eius fide vauinitati sunt, vt Sybilla quæ tam egregiæ p̄dixit de eius aduentu, & passione & iudicio & malorum supplicio & beatorum p̄mio quasi si loqueretur de re iam gesta. Virgilius Poeta qui circa eius aduentū fuit, vt dicit Hier. de Ch̄o vaticinavit. dicens in bucol. eḡ. 4. Vltima cumei venit nunc carminis ætas. Magnus ab integro sæculorū nascitur ordo. Iam redit & virgo redeunt saturnia regna. Et noua progenies celo dimittit̄ alto. Tu modo nascenti puero, quo ferrea primum. Desinet. ac toto surget gens aurea mundo. Casta faue & c. Et B. Iob. 19. cap. dicens. Credo q̄ redemptor meus viuuit, & c. Et multa alia de X̄po & ecclesia prophetauit. Itē legit̄ in gestis Romanorum q̄ t̄pibus Theodosij Imperatoris, cum q̄dam hæretici mouissent quæstionem de resurrectione futura dum esfoderet terra pro quibusdam fundamentis iaciendis, inuentum est quoddam antiquissimum sepulchrum cuiusdam græci philosophi qui diu fuerat ante Incarnationē X̄pi. quo aperto inueniunt intra Epitaphium in lapide scriptum, in quo fides eius continebatur, q̄ credebatur in Dei filium in mūdum pp̄ salutē hoīum venturū & passurum & c. & q̄ eum in die nouissimo a mortuis suscitaret. & in fine erat scriptum q̄ t̄pe Theodosij Imperatoris sepulchrum eius aperiretur, & ossa eius soli paterent: & eo viso, multi sunt hæretici qui dicebant non esse mortuorum Resurrectionem cōfutati. & Catholici in fide roborati. Legitur in ep̄la quam scripserunt Bragmanni Alexandro. in qua arguebat eum & alios gētiles, de idolatria & vitijs suis diuersis. hoc inseruerūt per dandum dydascalum. In verbo maxime homo filis est Deo, quia Deus verbum est. & verbū illud oīa creauit, & p̄ illud verbū omnia viuunt. Hoc colimus, hoc adoramus, hoc amamus. Nā Deus sp̄s & mens est. ideo non amat nisi mundā mentē. vos tot Deos vobis asseritis quot membra hētis. Mineruā Dea capitis d̄r, & natam de cerebro Iouis, quia fuit inuētrix operum multorum. Iunonem. quia fuit iracūdia dicitis Deam cordis. Marrē quia fuit bellicosus dicitis Deum pectoris. & sic de alijs mēbris, & dijs quos eis dedicabant. Idem Ioannes Baptista non solū multa de eo prophetauit, sed et̄ eū digito demonstrauit, & alijs certissimis indicijs, Io. 1. Hic venit in testimonium. Sexto, hæc fidem testari sunt

Speculum Morale Vincentij.

sunt duodecim Apostoli, q ad hoc ab eo electi p Spiritum sanctū cōfirmati, sicut dīr Act. 1. p Spiritū sanctū quos elegit, &c. Et post: Eritis mihi testes in oī Iudca & Samaria, &c. Act. 20. Verbū misit Deus filius Israel, annūciās pacem per Iesum Christum, hic est oīū Deus, &c. Et post ait Petrus, & nos testes sumus oīum q̄ fecit. Canonica Ioā. 1. Qd̄ audiuiimus & vidimus & manus n̄r̄ atreuerunt de verbo vitæ, testamur, manifestamus vobis, &c. Dīr, q̄ B. Apostoli post cōfirmationē receptā Spiritus sancti cōcilium tenuerunt: in quo symbolū, qd̄ dīr Apostolorū cōi cōcilio statuerunt & cōposuerunt, qd̄ dīr minor credo, in quo 12. articulos, siue radices posuerunt, vel fm̄ alios 14. In quo sunt sex articuli pertinentes ad diuinitatē, vel septem, & totidē ad humanitatem, fm̄ q̄ in eodē symbolo patet. Et symbolū quasi cōis bolus dīr, quia quilibet de Apostolis posuit ibi bolū suū. i. articulū, & normā fidei: & dīr articulos, q̄a ita at̄cat ad credendū qd̄libet eorum, qd̄ impossibile est discedentē saluari. Hæc sunt 12. fundamenta ciuitatis Ierusalem. i. ecclesiæ supra q̄ fundata est per orbē vniuersum. Apo. 21. Fundamenta ciuitatis duodecim. Super hæc domus nō fundata corrūt. Matt. 7. Septimo B. Euangelistæ, fm̄ q̄ est figuratū in figura eorū. Apo. 4. Vbi ter sanctus clamare nō cessant, q̄a incessanter fidē Trinitatis p̄dicat, & testant. Ezech. 1. Audiebā sonū alarum quatuor animalū quasi vocem aquarū multarum, & quasi sonū sublimis Dei, &c. Ideo B. Ioānes Euangelista, cum Romæ ductus esset, & diceret ei Domitianus Imperator, q̄ Christi nū negaret, & a p̄dicatione eius cessaret, alioquin frigeret in dolio feruentis olei, qd̄ sibi paratū erat ante portam Latinā. Rndit, Christū nō negabo, & a p̄dicatione fidei nō cessabo, donec compleā cursum misterij mei qd̄ accepi, magis eligens in oleo cōcōmari, q̄ cessare a p̄dicatione fidei. Octauo, sunt beati martyres, q̄ in articulo mortis moriendo, immo oīa tormentorū ḡna p̄ ipsa fide sustinendo eā confessi sunt: nullus enim in hora mortis sani capitis libenter mentiendo perhibet testimoniū de falsitate. Ipsi aut̄ martyres p̄ fide de futura beatitudine certi p̄ ea testificāda oīa tormentorū ḡna sustinebāt, fm̄ qd̄ dīr Heb. 11. Sācti ludibria & verbera experti, &c. Et post. Hi oēs testimonio fidei p̄bati inuenti sunt. Itē Vincentius ad Datianū, cui ait Vincentius. Fide n̄ra nihil certius, vt dicit Petrus de martyribus. Probatio fidei nō str̄a multo p̄rior auro, qd̄ per ignem p̄bat, inueniat in laudem & gloriā, &c. Nono, beati Cōfessores & Doctores p̄ eius defensione, exilia & pericula sustinentes, vt B. Hylarius & Martinus, fm̄ qd̄ legit̄ in vitis corū, & B. Athanasius per totū orbem ab hæreticis & Imperatoribus persecutus, ita vt vix posset latitare alibi. Sicut legit̄ in ecclesiastica hystoria, q̄ multa refert de eius persecutione: p̄ hac ēt B. Aug. & alij Doctores laborauerūt scripturas exponendo, scribendo, contra hæreticos disputando, & p̄secutiones patiēdo, & ēt mēbroū mutilationes & in fidiā mulat̄plices. De B. Aug. legit̄, q̄ hæretici posuerunt ei insidias multat̄iens in viis suis, vt eum occiderent, a quibus semper eum Dīs liberavit. De B. Ambrosio legit̄ in vita eius, q̄ cum contra hæreticos p̄dicaret & dīderet, quidā hæreticus vidit Angelū ei assistentem & ministrantem quequid loquebat, qui ad fidem conuersus est. Item Aug. Ideo diuina p̄uidencia hæreticos esse p̄mittit, vt eum nos interrogant ea, q̄ nescimus, discutiamus pigritiā, vt diuinas scripturas capiamus. Decimo, testimonium fidei n̄r̄ perhibuerunt B. Virgines, regnum mundi, & oēm ornatum eius, p̄ fide cōtemnentes, carnalem copulā postponentes, Christo fide adherentes, vt patet, si facta beatarū virginum discurramus. Sicut dicebat B. Agnes cum eius nuptias filius Romani Præfecti deposceret. Ait, anulo fidei subarravit me, & ipsi sum despōsata, cui Angeli seruiunt, cuius pulchritudinem Sol & Luna mirant̄. Undecimo beati & iusti icriam iā mortui corporaliter. Sicut legit̄ in vita B. Siluestri, quia B. Petrus & Paulus apparuerunt Constantino Imperatori leproso, monentes eum, vt fidem Christianam reciperet, & baptizaret, & iudicaret a Siluestro Papa, & curaretur. Qd̄ ita factum est. In passione B. Cecilie Valeriano sponso eius apparuit senex lucidus, cum vestibus niueis ostendens librū aureum, in quo erat aureis litteris scriptū, vnus Deus, & vna fides, & vnū baptisma, &c. A quo, cum q̄reret, si ita crederet. Rndit, nihil esse sub cęlo, qd̄ verius posset credi. Item de B. Laz. 110 fratre B. Marthæ, quem Dñs suscitauit a mortuis, legit̄, q̄ pp̄ fidem patriā contemnens, & exul factus mare transiens in p̄uinciciā Gallie veniens fidem p̄dicauit, p̄ qua ēt caput posuit martirium suscipiens, cuius sepulchrum ostendit̄ in ciuitate Eduensī in ecclesia Cathedrali, vbi corpus eius esse dīr. Et in villa Aualone caput eius esse perhibet. In libro, q̄ intitulat̄ de gestis Saluatoris legit̄, q̄ Carinus & Leontius, duo filij Symeonis iusti, qui Dñm in vlnas suas suscepit, fuerūt de illis mortuis, quos Dñs suscitauit, de q̄bus in Matth. legit̄, q̄ multa corpora sanctorū surrexerunt, & apparuerunt multis, qui iusti & notissimi fuerunt inter Iudæos, q̄ adducti in Ierusalem in Synagoga, vt veritatem

de Christo faterent̄, petierunt chartas, vt stabilius esset eorū testimonium, & scripserunt in eis separatim, quō Iesus esset Dei filius in lege promissus, missus in mundū, & de virtute passionis eius, & de descensu ad inferos, & liberatione sanctorū, & de eius Resurrectione & Ascensione futura quā expectabant, vt cum eo cęlos ascenderent, & multa scripserunt in chartis, dicentes hoc esse eorū testimonium, quas tradiderūt iudicibus separatis, qui conferentes adinuicem, neque plus, vel minus literas, vel syllabā inuenerunt in vna, q̄ in alia, quorum testimonia, vt dicit Horusius, & Greg. Turon. & Hugo de S. Victore in Cronici suis. Pilatus scripsit ad Tyberium & Senatū Romanum, & de miraculis Christi & Passione & Resurrectione ei, & q̄ ab hominibus Deus h̄t & colit̄. Tyberius aut̄ cum magno fauoris suffragio dictas epistolas derulit ad Senatū. Senatus autem dixit, q̄ nullus deorum suorum tam mirifica fecisset, tñ licet merito esset inter Deos computandus, quia legem dederat, ne aliquis nisi per eos Deus reputaretur, quia nō p̄cesserat prius de eorum iudicio, nohuerunt, q̄ inter Deos computaret. Item in vitis patrum legit̄ur, q̄ cum quidam hæreticus venisset ad discipulos B. Macharij volens subuertere fidem eorum, nec posset superari verbis, ait assistentibus, veniamus ad argumenta fidei, & eis annuentibus duxit eos ad cimiterium fratrum, dicēs hæretico, q̄ in virtute fidei suæ, vtum esset vera, vocaret aliquem de fratribus, & q̄reret in qua fide saluatus esset. Cui hæreticus ait. Tu hoc prius fac. Cū autem fratrem mortuum suscitasset inuocatione fidei, & q̄reret in qua fide saluatus esset, ait. In fide Macharij, & non hæretici: hæreticus cum confusione est fugatus. Duodecimo, testimoniū perhibent peruersi homines & ipsi dæmones, quia multi prius peruersi, & fidei persecutores cōuersi facti sunt fidei defensores, vt dicit Aug. in lib. de symbolo. Et qui alios ad martirium traherant, postea voluntarij martirium suscipiebant, sanguinem Christi fundere prius stiterunt, & postea credentes illum biberūt, & suum pro Christo suderūt, sicut patet de Paulo, & de pluribus aliis in passionibus sanctorum, qui per ea, q̄ circa martirizatos videbant conuersi martyres effici volebant, vel quia omnes se cę post suam nostram iudicabant meliorem. Meliorem enim iudicant Iudæi nostram fidem, q̄ Saracenorū, vel aliorum Paganorum, vel hæreticorum, qd̄ satis patet, q̄a oēs Pagani, q̄ se idē totū mundum occupabant, facti sunt Christiani, & plurimi Iudæorū & Saracenorum. Cū aut̄ eis in recto iudicio nō debeat valere testimonium suū datum pro se, sed potius probet pro nobis, quod restantur p̄ nobis cum ipsi aduersarij fidei n̄r̄ sint. Vehementissimū enim argumētū est, qd̄ ab aduersario elicit̄, vt dicit ius. Maxime ēt p̄bat fidem nostrā esse verā, & certum testimonium, qd̄ aduersarij eius perhibent p̄ ea & de ea. Item ipsi dæmones testi moniū perhibent p̄ fide nostrā, q̄ per eius articulos adiurati, de suis habitaculis expellunt̄, fm̄ qd̄ Dñs p̄dixerat multipliciter in fine. In noie meo dæmonia eiicient, &c. qd̄ patet in Exorcistis, qd̄ maxime fiebat in primitiua ecclesia ad inuocationē articulo rū, & nois Christi: sanctū & terribile est nomē Christi dæmonibus. In passione Cyriaci, Lar. & Sma. legit̄ur, q̄ cum essent illata multa eis supplicia, & in carcere detinerent Arthemiam filia Diocletiani a dæmonio vexata clamabat, q̄ nō exiret nisi p̄ Cyriacū Diaconū, q̄ educus innocato nomine Iesu expulit dæmonem, dicentē. Si eiicis faciā te in Babylonā venire. Arthemia expulso dæmonio clamauit, q̄ Deum p̄dicabat Cyriacus videns, tunc liberati sunt, & Arthemia baptizata venerunt nunciij Saporis Regis Babylonie rogātes, vt Diocletianus mitteret Cyriacum in Babylonē, quia eius filia vexata eum clamabat, qd̄ fecit. Cumq̄ p̄ciperet in nomine Dñi vt exiret, ait dæmō, vt ipse prius paularet fatigatus. Cum Cyriacus diceret: Nō sum fatigatus, sed vbi que Dei auxilio & sanctorum Angelorū gubernatus. Rndit dæmō, q̄ eū illuc perduxit: rat vt voluerat, ait Cyria, imperat tibi Iesus Christus, vt excas dæmō: ad hoc statim exiuit clamans, o nomen terribile, q̄ me coarctat exire. Cyriacus autem baptizata puella cum multis Romā rediens a Maximiano fratre Arthemie martirio cum sociis eius est consummatus. Ad quartum. s. vitū obiectum fidei aliquid possit esse. Dicendum, q̄ visum sensibili visione nō pōt esse obiectum fidei sub ratione qua visum est, sicut patet ex verbis Apostoli in distinctione positis. Heb. 11. quia s. fides est nō apparentium, sed visio est apparentium. Item Aug. in lib. de videndo Deo dicit. Pntia v̄r̄, credunt̄ absentia. Et infra. Pntia hic intelligamus, dicta illa, q̄ p̄sto sunt sensibus, siue animi, siue corporis. Idem super illud. Ioan. 14. Si abiero & prap̄rauero vobis locum, dicit, fides quæ non videt credit: nam si videt, non est fides, & hec rationabile est. De ratione enim fidei est esse cum ænigmate respectu rei non apparentis: quod autem sensibilibiter v̄ quantum ad id qd̄ v̄, clarē & presentialiter cognoscit̄: quia tñ aliqua res fm̄ aliquid sui sensibilibiter potest esse visā, & fm̄ aliud non, sicut apparet in Christo: visu enim Thomas apprehendit

apprehendit ipsum hominem, non tñ vidit sensibilibiter illum hominem esse Deum. Similiter discipuli illum hominem sensibili visione viderunt ascendentem in cœlum, sed sensibilibiter non viderunt illum esse Deum qui ascendebat, vnde Thomas p fidem illum quē videbat Deum cōfessus est dicens, dñs meus, & Deus meus. discipuli et̄ illum quem ascendentem viderunt esse Deum per fidem crediderūt. Beata etiam virgo illum quem experimen- to certo sciebat se concepisse sine virili semine, per fidem credidit esse Deum. Articulus autem de ascensione Xpi in cœlum est, q̄ filius Dei homo ascendit in cœlū. Sifr articulus de conceptione est, q̄ filius Dei in quantum homo fuit cōceptus per sp̄m sc̄m in virgine. Vnde idem sc̄m aliquid sui pōt esse sensibilibiter visum & etiam sc̄m aliquid creditum. Ad quintum. s. vtrum obiectum fidei possit esse aliquid scitum. dicēdum q̄ scitum ab vno potest esse obiectum fidei in alio. Beati. n. omnes articulos fidei sciunt, qui sunt fidei n̄ræ obiectū. sifr scitum ab vno prius potuit esse creditum ab eodē. Sicut homines beati articulos quos modo sciunt, prius in hac vita crediderunt. Quidam etiam in hac vita credūt aliquid quod alij sciunt. verbigratia. Deum esse creditur a simplicibus, unde Aug. 11. de ciui. Dei cap. 4. Deum esse credimus. hoc tñ ab aliquibus demonstratione scitur procedente ex principijs per se notis quo ad nos per n̄m lumen naturale, vel saltem per aliquod lumen supernaturale, quo non tantum posset demonstrari Deum esse, sed Deum esse trinum & vnum. Cū. n. dicat Ricardus primo li. de Tri. c. 4. Ad quorūlibet explanōnem quæ necesse est credere non modo probabilia, immo etiā necessaria argumenta non deesse, quibus ista interim contingat n̄m la- ære industriā, posset nobis a Deo infundi supernaturale lumen quo veritates aliqua vtro se offerret intellectu n̄ro, p̄ quas possemus Deum esse trinum & vnum necessaria & evidenti etiam quo ad nos rōne probare. Idem et̄ ab eodem homine in hac vita primo p̄t esse creditum, & postea p̄ demonstrōnem scitū. Dico tñ q̄ si aliquid sit scitum p̄ demonstrōnem p̄cedētem ex principijs p̄ se notis quo ad nos, ita q̄ vltro se offerat intellectu n̄ro: illud idem & sc̄m idem nō p̄t sifr ab eodem hōie esse creditum, si accipiant scire & credere sc̄m actum, q̄a impossibile est q̄ intellectu actu assentiat vni & eidem veritati de necessitate, & non de necessitate sifr, sed quia per demonstratōnem, in via non possumus scire aliquid creditum tali scientia, quæ perfecte tollat oē quingma, sicut facit visio patriæ. Id mihi v̄ dicendum & probabiliter, q̄ in via aliquid pōt esse a nobis sifr scitū & creditum sc̄m habitum: nec. n. incōueniens est q̄ respectu alicuius veritatis sc̄i t̄q̄ habeamus habitū quo illā crederemus si eā nesciremus, & quo possumus exire in actū credēdi qñ non sumus in actū sciēdi. Ad sextum. s. vtrum obiectum fidei possit esse aliqd opinatum, dñt q̄ dā q̄ duplex est opinio, vna est acceptio vnius partis, cum formidine alterius, alia quæcunq; conceptio ex pronabili rōne causa. prima i eodem intellectu & respectu eiusdem obiecti nō p̄t simul stare cum fide, quia credens p̄ fidem adhæret vni parti, sine alterius partis formidine. sed sc̄da opinio p̄t simul stare cum fide, quia ad ea quæ fidei sunt possunt rōnes probabiles h̄ri. Sed contra hoc arguunt alij sic, opinans in quantum opinans est certus de veritate quam opinat, quia in quantum opinans rōni probabili inicit, q̄ nō facit certitudinē, qui at̄ nō est certus de aliqua re vel veritate, de illa dubitat. & q̄ de vna parte dubitat, formidat ne pars opposita vera sit, ergo oīs opinio est acceptio p̄tis vnius, cum formidine partis alterius. Huic etiā cōcordat Bern. 5. de cōfide. cap. 6. dicens, q̄ opinio falli p̄t, & q̄ opinio ambiguum hēt. v̄ sc̄m sn̄am philosophi primo posteriorū. de rōne opinionis est, q̄ ille q̄ti opinatur estimet rem posse aliter se h̄re. Et ideo mihi v̄ dicendū. q̄ quis respectu diuersorum obiectorum possit sifr esse, in eodem intellectu fides & opinio, & in diuersis intellectibus respectu eiusdem obiecti, & in eodem intellectu temporibus diuersis, tamen in eodem intellectu respectu eiusdem obiecti, & sc̄m idem non possunt sifr esse actus opinandi & actus credendi, q̄a de ratione actus credendi est assentire veritati creditæ sine alterius partis formidine. Quia sicut dicit Bern. 5. de cōfide. c. 6. Fides ambiguum non habet, aut si hēt, fides non est: vnde credens, ita determinate assentit veritati creditæ, q̄ tenet hoc impossibile aliter se habere per primam comparationem ad primā veritatē cui innititur. De rōne aut̄ opinionis est, q̄ ille q̄ opinatur, rei optinatæ assentiat cū alterius partis formidine, v̄ superius ostēsum est. non est aut̄ possibile q̄ idē intellectus eidē veritati assentiat cū formidine & sine formidine simul. Ad septimū. s. vtrum credibilia debeant distingui p̄ certos articulos. dicendū q̄ nomen articuli ex græco v̄t esse deriuatū. Archion enim in græco q̄d articulus dicitur in latino, signat quandam coaptationem aliquarum partium distinctarum: & ideo particule corporis sibi unice coaptatæ dicuntur mēbrorum articuli, & sifr in grāmatica apud græcos dñr articuli q̄dam partes orationis coaptatæ alijs dictionibus

ad exprimendum earum genus, numerum, vel casum, & sifr in rhetorica articuli dñr q̄dam partū coaptationes. Dicit. n. Tullius in 2. li. rheto. q̄ articulus d̄r cum singula verba interuallis distinguunt cæsa orōne. Verbi gr̄a. Acrimonia voce vultu aduersarios perterrituisti. vñ & credibilia fidei Christianæ dñr per articulos distingui in quantum in quasdam partes diuidunt̄ h̄ntes aliquam coaptationem adinuicem. Est aut̄ obiectum fidei aliquid nō visum circa diuina, v̄t supra dictū est: & ideo vbi occurrerit aliqd sp̄ali rōne non visum, est ibi sp̄alis articulus. vbi aut̄ multa sc̄m eandem rōnem sunt cognita vel incognita, ibi non sunt articuli distinguendi: sicut aliam difficultatē habet ad videndū q̄ Deus sit passus, & aliam q̄ mortuus surrexit. Et ideo distinguuntur articulus resurrectionis ab articulo passionis, sed q̄d sit mortuus, passus, & sepultus vnam & eandem difficultatem hēt, ita q̄ vno suscepto non est difficile alia suscipere, & p̄ hoc oīa hęc p̄tinet ad vnum articulum. Sciendū est q̄ aliqua sunt credibilia, de quibus est fides sc̄m se. Aliqua vero sunt credibilia de quibus nō est fides sc̄m se, sed solum in ordine ad alia. Sicut et̄ in alijs scientijs quædam proponuntur vt per se intenta, & quædam ad manifestationem aliorum, quia vero fides principaliter est de his, q̄ videntia speramus in patria sc̄m illud Hebræ. 11. Fides est substantia sperandarum rerū argumentum non apparentiū. Ideo per se ad fidem pertinent illa q̄ directē nos ordinat ad vitam æternam: sicut sunt tres persone, oīpotētia Dei, mysteriū incarnationis Xpi: & talia hmōi. Et sc̄m hoc distinguunt articuli fidei. Quædā vero proponuntur in sacra scriptura vt credenda, non quasi principaliter intēta, sed ad prædictorū manifestationē. sicut q̄ Abraham habuit duos filios, q̄d ad tactū ossium Helese suscitatus est mortuus, & alia hmōi q̄ narrant in sacra scriptura in ordine ad manifestationē diuinæ maiestatis, vel incarnationis Xpi. & sc̄m talia hmōi non oportet articulos distinguere. Item nota q̄ non distinguunt articuli sc̄m materialē distinctionem credibilium, q̄ quasi in infinitū fieri possit, sed sc̄m rōnem formalem obiecti. Sed formalis rō obiecti p̄t accipi dupliciter. Vno modo ex parte ipsius rei creditæ, & sic ratio formalis oīum credibilium est vna. s. veritas prima: & ex parte articuli non distinguuntur. Alio modo p̄t accipi ratio formalis credibilium ex parte n̄ræ, & sic ratio formalis credibilis est vt sit nō visum. & ex hac parte articuli fidei distinguuntur vt visum est. Ad octauum. s. de numero & distinctione articulorum, dicendum q̄ illa per se pertinent ad fidē, quorum visione in vita æterna persruemur, & p̄ q̄ ducemur in vitam æternā. Duo aut̄ nobis ibi videntia proponunt. s. occultum diuinitatis, cuius visio nos beatos facit, & mysteriū humanitatis Xpi, per q̄d etiam ad gr̄iam filiorum Dei accessum habemus. vt d̄r Ro. 5. Vñ d̄r Io. 17. Hęc est vita æterna, vt cognoscant te verū Deum vnum, & quem misisti Iesum Christū. Et ideo prima distinctio credibilium est, q̄ q̄dam p̄tinet ad maiestatem diuinitatis, q̄dā vero p̄tinet ad mysterium humanitatis Xpi, quod est pietatis sacr̄m. vt d̄r. 1. ad Thi. 4. Circa maiestatem autem diuinitatis tria nobis credenda proponuntur. Primo quidem vnitas diuinitatis, & ad hoc p̄tinet primus articulus. Secūdo Trinitas p̄sonarum, & de hoc sunt tres articuli sc̄m tres personas. Tertio vero p̄ponuntur nobis opera diuinitatis propria, quorum primum p̄tinet ad esse naturæ, & sic proponitur nobis articulus creationis. Sc̄m vero p̄tinet ad esse gr̄æ, & sic proponuntur nobis sub vno articulo oīa pertinentia ad sanctificationem humanam. Tertium vero p̄tinet ad esse gloriæ: & sic ponit̄ alius articulus de resurrectione carnis, & de vita æterna. & ita sunt septem articuli ad diuinitatem pertinentes. Sifr etiam circa humanitatem Xpi ponuntur septem articuli. quorum Primus est de incarnatione siue conceptione Xpi. Sc̄s de natiuitate eius ex virgine. Tertius, de passione ei⁹ & morte & sepultura. Quart⁹ de descēsu ad inferos. Quintus, de resurrectione. Sextus, de ascensione. Septimus, de aduentu ad iudicium, & sic in vniverso sunt quatuordecim. Quidā tñ distinguunt duodecim articulos fidei: sex pertinentes ad diuinitatem, & sex ad humanitatem. Tres. n. articulos trium personarum comprehendunt sub vno, quia eadem cognitio trium personarū. Articulum vero de opere glorificationis distinguunt in duos. s. in resurrectionem carnis, & gloriam aīx. Similiter articulus conceptionis & natiuitatis coniungūt in vnum. Sciendum aut̄ q̄ p̄ris, & filij & sp̄s sancti est vna cognitio quantum ad vnitatem essentię q̄ p̄tinet ad primum articulum, q̄tū vero ad distinctionem personarum, q̄ est p̄ relationes originis, quodammodo in cognitione p̄ris includitur cognitio filij. non. n. esset pater si filium non h̄ret, quorum nexus est sp̄s sanctus, & quantum ad hoc bñ moti sunt qui posuerunt vnum articulum trium personarū. sed q̄a circa singulas personas sunt aliqua attendenda, circa q̄ contingit esse errorem, Quantū ad hoc de tribus personis p̄t poni tres articuli. Artianus. n. credidit p̄m oīpotentem & æternū, sed non credidit filium cōequalem, & consubstantialē p̄ri, & ideo necessa-

Speculum Morale Vincentij.

neccesarium fuit apponere articulum de persona filij ad hoc determinandum. Et eadem ratione contra Macedoniu necesse fuit ponere articulum tertium de persona spūs scī: & sic ēt cōceptio Xpi & Natiuitas, & ēt resurrectio & vita æterna, & in vnam rōnē possunt comprehendī sub vno articulo in quantum ad vnum ordinantur, & in aliam rōnē pnt distingui in quantum seorsum habent spāles difficultates. Ad nonum. s. vtrum in symbolo Apostolorum sufficienter continētur oīa q̄ necessariū est credere ad salutem. dicendum, q̄ eorum q̄ necessarium est credere ad salutem, quædam sunt de dictamine rōnis naturalis, quæ. s. pōt elicere intellectus per lumen naturæ ex principijs, quæ vltro se offerunt cognitioni, quibus. n. respectu prædictorum principiorū non sit actus credendi pp̄ eorum euidentiam, in respectu conclusionum ex illis principijs sequentium pōt esse actus credendi in illis, qui eas elicere nesciunt. Quædam aut̄ sunt ad quæ credenda directē, & principaliter dirigit habitus fidei, & isti sunt articuli fidei. Quædam aut̄ sunt cōsequētia ad illos articulos, vt sunt veritates salutiferæ q̄ ex illis articulis pnt probari. Dicendū ergo q̄ loquendo de credendis, quæ sunt articuli fidei oīa sufficienter, & plene & explicitē continentur in symbolo Apostolorum vt ex prædictis patet. Ad illud enim symbolum componendū cōuenit vniuersitas Apostolorum, quibus complete reuelatum erat quæ ponenda erant in symbolo ad fidei complementum, & vt haberet maiore firmitatem singuli posuerunt ibi suas partes. Petrus. Credo in Deum patrem omnipotentem creatorem cœli & terræ. Andreas. Et in Iesum Ch̄m filium eius vnicum dñm nrm. Iohannes. Qui conceptus est de spū sancto natus ex Maria Virgine. Iacobus maior. Passus sub pontio Pilato, Crucifixus mortuus, & sepultus. Thomas. Descēdit ad inferna tertia die resurrexit a mortuis. Iacobus minor. Ascendit ad cœlos sedet ad dexteram Dei patris omnipotentis. Philippus. Inde venturus est iudicare viuos, & mortuos. Bartholomæus. Credo in spū sanctum. Mattheus. Sanctam Ecclesiam Catholicam. Simon chananæus. Scōrū cōionē, remissionem peccatorum. Iudas Thadeus. Carnis resurrectionem. Mathias. Vitam æternam Amen. Paulus, & Barnabas nihil ibi posuerunt, quia electi fuerunt post missionem Apostolorum ad prædicandum, & symbolum debuit constitui ab omnibus simul congregatis, in vnum, antecedentia aut̄ & consequentia ad articulos in symbolo non continentur nisi per quādam reductionem. Ad decimum. s. de cōparatione symboli Apostolorum ad alia duo symbola. dicendū, q̄ illorum trium vnum d̄r symbolum Apostolorum, aliud symbolum Niceni cōcilij, & aliud symbolum Athanasij. Symbolum Apostolorum in conclauī ab Ap̄lis, ante dispersionē eorum fuit cōpositum ad veritatis breuem & necessariam expressionem. Sic. n. dicitur Hebr. 11. Accedentem oportet credere. non pōt aut̄ aliquis credere nisi veritas, quam credit, pponat̄ eidem. Et ideo necesse fuit veritatem fidei in vnum colligi vt facilius posset oībus proponi, ne aliquis per ignorantiam a fidei veritate deficeret, & ab hmōi collectione sniarum nomē symboli est acceptum. In sacra namque scriptura veritas fidei diffusē valde, & in aliquibus locis obscurē, & modis varijs continetur, ita q̄ ad elicendum certam fidei veritatem longum studium & exercitium requiritur, ad quod vix pnt peruenire oēs illi quibus necessarium est cognoscere fidei veritatem, quorum pleriq; alijs negocijs occupati studio vacare non pnt, & ideo fuit expediens, vt ex scripturæ sacræ sententijs, summarie colligeretur aliquid manifestum qd̄ proponeretur oībus ad credendum. Symbolū vero Nicenum quod d̄r in missa, fuit factum in cōcilio ad istius symboli explanationem, & ad quarundā Hæresum confutationem. Symbolum aut̄ Athanasij compositum fuit maxime ad confutandum hæresim Arrianam. Vnde multum fuit Athanasius sollicitus ibi diligenter exprimere vnitatem essentiaē cū distinctione & æqualitate personarum. In oībus ergo symbolis eadē fidei veritas edocetur. sed ibi oportet populum diligentius instrui de fidei veritate vbi insurgunt errores, ne fides simplicium p hæreticos corrumpatur Et hæc fuit cā quare necesse fuit plura condere symbola, quæ in nullo alio differunt, nisi q̄ in vno plenius explicant̄, q̄ in alio implicite continentur, & q̄ hæreticorum insatia requirebat. Inter oīa aut̄ symbolum Apostolorum est principalius, & d̄r esse maius, non quia plus contineat in quantitate scripturæ, sed quia articulos fidei cōtinet plenius. Oēs. n. articuli continentur in eo, & quia de snia cont̄ ner in virtute, & quia conditum fuit ab Ap̄lis, qui maiores fuerunt auctoritate, q̄ patres illi qui Nicenum symbolū cōdiderū, & q̄ Athanasius. q̄ tertiu symbolum cōposuit, quia aut̄ symbolum Apostolorum fuit cōditū tpe veritatis nōdū publicatæ, ideo submisit d̄r. In prima tñ & cōpletorio d̄r ad signandū cōfessionē fidei maxime fuisse necessariū in primitiua ecclesia, & fore necessariū in tpebus vltimis, & ad signandū confessionē fidei, in baptismo & in morte, & in prosperitate & in aduersitate. Symbolum aut̄ Niceni concilij factū fuit tpe veri-

tatis propalatæ, & ideo alta voce d̄r & in missa in diebus solēnibus post Euangelium & ante cōionē, quia tractum est de euāgelio, & est pparatio ad cōionem. Symbolum aut̄ Athanasij conditum fuit tpe veritatis propalatæ concussæ & præualentis, iō d̄r alta voce post noctē finitam in prima hora diei. Ista aut̄ prædicta symbola, symbola dñr, quia multa snia in quolibet eorū s̄p collectæ sunt. vnde d̄r symbolum a Syn. qd̄ est s̄p, & bolæ qd̄ est snia. Et sic patet q̄ symbolum Niceni concilij & Athanasij ex rōnabili cā condita sunt, & si insurgeret necessitas, vt p̄tē si insurgerent nouæ hæreses adhuc posset ecclesia facere aliud symbolū, vt trahi pōt ex snia Anselmi in libro de processione ipsū sancti bñ an̄ finem. Sed nulli alij nisi Romanæ Ecclesiæ hoc liceret ad quam causā maiores vniuersalis Ecclesiæ referendæ sunt. vñ ad ipsam cām solam pertinet congregatio gn̄alium conciliorum, vt hētur di. 17. generalia: & maxime ad ipsam referenda est dubitatio de via salutis si oriretur, vt habetur. e. di. c. nec licuit. Ad vndecimū. s. cuius sit symbolum fidei condere. dicendū q̄ noua editio symboli necessaria est ad vitandū errores insurgentes: ad illius ergo auctoritatem pertinet editio symboli, ad cuius auctoritatē p̄tē snialiter determinare ea quæ iunt fidei, vt ab oībus inconcussa fide teneantur, hoc aut̄ p̄tinet ad auctoritatē summi Pōtificis, ad quem maiores, & difficiliore Ecclesiæ qōnes referuntur, vt d̄r in dec. di. 43. vnde & dñs Lucæ. 24. Petro dixit, quem summū Pontificem constituit. Ego pro te rogavi Petre non vt deficiat fides tua, & tu aliquā conuersus confirma fratres tuos. Et huius rō est, quia vna fides debet esse totius Ecclesiæ. & illud. 1. Cor. 2. Idipsum dicatis oēs, & non sint in vobis scismata, quod seruari non posset nisi quæstio fidei de fide exorta determinaret per eum qui toti Ecclesiæ præest, vt sic eius sententia firmiter teneat. Et iō ad solam auctoritatem summi Pontificis pertinet noua editio symboli, sicut & omnia alia q̄ pertinet ad totam Ecclesiæ vnitatem, vt congregare synodum gn̄alem, & alia hmōi. Illa ergo anathematis sententia q̄ in gestis primæ Ephesinæ synodi continet̄. s. q̄ plebto symbolo Nicenæ synodi, decreuit sc̄a synodus, nulli licere aliam fidem conscribere, componere, vel proferre præter definitum a sanctis patribus, qui in Nicena synodo congregati sunt a spū scō. & subditur ibi anathematis p̄cna. Et idem etiam reiteratur in gestis synodi Calcedonenfis. Sed hmōi phibitio vel snia ad priuatas tm̄ personas se extendit quarum non est determinate de fide. non. n. per hmōi sententiā ablata est p̄as sequenti synodo nouam editionē symboli facere. nō quidē fidē aliā continentem, sed eandem magis expositā. Synodus, n. quælibet hoc seruauit vt sequens synodus aliquid exponeret supra id qd̄ p̄cedens exposuerat, & hoc pp̄ necessitatem alicuius hæresis insurgentis. Ad limum ergo Pontificem pertinet, cuius auctoritate synodus congregatur & eius sententia confirmatur. Intelligendū est igitur q̄ Athanasius, qui non fuit summus Pontifex, sed Alexandrinus Patriarcha non composuit manifestationem fidei p̄ modum symboli, sed magis per modum cuiusdam doctrinæ. sicut satis apparet ex ipso modo loquendi. Sed quia integram fidei veritatem eius doctrina breuiter continebat auctoritate summi Pontificis est recepta vt quasi regula fidei habeat. Ad duodecimum. s. vtrum omniū, q̄ Ch̄i præcesserunt aduētum fuit necessarium ad salutem credere mediatorem. dicendum q̄ necessariū fuit ad salutem ante aduentum Xpi credere mediatorem implicite, vel explicitē, & sub velamine vel sine. Ad hoc enim q̄ hoies essent digni salute æterna, necessarium erat eis, vt illā mō debito intenderent, ad quod necessarium erat vt eam mō debito desideraret & speraret quæ præsupponebant, vt illā salutē in se & se posse ad illam pertingere debito modo cognoscerent, qd̄ esse non poterat, nisi de via pertingendi ad illam salutem aliquam cognōnē haberent, nullus. n. cognoscit se peruenire ad aliquem terminū, nisi hñs aliquā cognōnē in gn̄ali vel in sp̄ali de via pertingēdi. ad illum terminū. ergo necessariū ad salutē fuit illis q̄ aduētum Christi præcesserunt, vt cognoscerent in generali vel in sp̄ali viā pertingendi ad æternā salutē. Cū aut̄ illam salutē cognoscerent esse supernaturālē, oportebat vt cognoscerent se non posse per illam peruenire via naturali tm̄ sed via supernaturali generi humano a Deo prouisa, & quia Deus prouiderat electos saluandos p̄ mediatorem, quapropter dicit saluator Io. 14. Ego sum via. Sequit̄, q̄ necessarium fuit ad salutē eis credere mediatorem saltē implicite, & quia illa cognitio non erat clara, nec respectu rei p̄ntis, sed erat ænigmatica, sequit̄ q̄ oportebat q̄ illa cognitio esset per fidem. Præterea sicut dicit Hugo primo libro de sacris parte 10. cap. 5. Semper i ecclesia Dei ab initio fuit fides & cognitio incarnationis & passionis Ch̄i, quia ab initio nunq̄ defuerit q̄ hoc cognouerunt, & hoc patet quia semper fuerunt aliqui q̄ Deo sacrificia offerebant Xpm signantia & ipsius passionem. Illis aut̄ per reuelationē Deus iusserat, vt alios de via salutis per illa sacrificia & ali quibus modis alijs sub quodā velamine instrueret, quousq; per media-

mediatorem via salutis absque velamine ostenderetur. Illi autem vi-
 ri tantæ erant perfectionis, & tantæ cum Deo familiaritatē hā-
 bentes, & tanta pro eis Deus faciebat. sicut patuit in Noë & Moysē,
 & pluribus alijs, quod alij concurrente super naturali illustratione
 interiori quæ habebat quilibet cuius intellectum non velabat ma-
 litia voluntatis, tenebant eis, de via salutis credere, & eorū sacri-
 ficia a Deo instituta esse, ad signandum viam salutis a Deo pro-
 uisam. Certum est autem quod illi maiores quibus hoc Deus reuelauerat
 tenebant hęc fidem de mediatore non velatam. Alij autem in hoc
 quod tenebantur maioribus assentire tenebantur saltem ad fidem
 velatam, ergo omnibus fidelibus, qui aduentum Christi præcesserunt
 necessarium fuit credere mediatore cum velamine vel sine, vel
 explicite, vel implicite, vnde Aug. in Encheridion c. penul. dixit
 quod nec antiquorum quicumque iustorum præter Christi fidem salu-
 tatem potuit inuenire. Item in epistola adopta. Illa fides sana est
 qua credimus nullum hominem siue maioris, siue paruulæ & recen-
 tis ætatis liberari ab obligatione mortis antiquæ & contagione
 peccati quod prima Natiuitate contraxit, nisi per unum mediatorem
 Dei & hominum, hominem Iesum Christum. Ad decimum tertium. Vtrum
 omnibus, qui Christi præcesserunt aduentum necessarium fuit ad salu-
 tatem explicite credere mediatore. dicendum quod eorum quod aduentum
 Christi præcesserunt quod dicitur sub lege scripta. quod dicitur sub lege nature.
 non sub lege scripta, & istorum quod dicitur fuerunt viri eminentis perfe-
 ctionis quibus reuelata erant explicite multa vel omnia de media-
 tore credenda. & hi tenebant ad habendum de mediatore fidem ex-
 plicitam, secundum mensuram & modum reuelationis sibi factæ, alij autem
 ad habendum fidem explicitam de mediatore non tenebant, sed suf-
 ficiebat eis credere quod in præcedentibus dictum est. Sicut hi qui fue-
 runt sub lege scripta, quidam fuerunt viri perfectionis eminentis quibus
 reuelata erant explicite multa vel omnia de mediatore cre-
 denda. & hi ad fidem explicitam de mediatore tenebant secundum mo-
 dum reuelationis sibi factæ. Alij autem non tenebant ad credendum ex-
 plicite aliquid de mediatore, nisi hoc quod Deus mitteret personam
 mediatoris, & redemptoris, sed vtrum esset Angelus, vel homo
 purus, vel Deus, & homo, credere explicite non tenebant. Et his
 expresse concordat Hugo li. de sac. parte. 10. c. 4. dicens. An legem
 Deus creator crederet, & ab eo salus, & redemptio expectaretur, per
 quem verus & quo eadem salus implenda ac perficienda foret exce-
 ptis paucis quibus singulis hoc scire in munere datum erat, a cate-
 ris et fidelibus non cognoscebatur. Sub lege autem persona redemptor-
 is mittenda predicabatur & ventura expectabatur, quod autem ipsa persona
 foret, hoc est homo vel Angelus, vel Deus, nondum manifestabatur.
 Solum hoc cognouerunt qui per spiritum sanctum singulis ad hoc illuminati
 fuerunt. Si autem inueniant aliquæ auctoritates Augustini vel alio-
 rum Doctorum quæ videant sonare quod fideles, qui præcesserunt Christi ad-
 uentum distinctius, & magis in spirituali tenerent credere mediatore
 quod dictum est, exponi possunt secundum sententiam Hug. primo li. de sa-
 cris parte. 10. c. 6. ubi dicit hoc modo. Sano intellectu dici potest. omnes
 ab initio iustos saluatoris fidem habuisse, & omnes in fidem redem-
 ptionis venturæ iustificatos fuisse, quia eandem redemptionem, vel
 venturam cognouerunt, vel cognoscentibus, & credentibus credi-
 derunt, & cum hac fide sacra ipsius redemptionis, quæ ab ini-
 tio instituta sunt ad sanctificationem in seceperunt. & in ipsis iam
 redemptionem suam quasi in umbra & figura portauerunt. Ad deci-
 mum quartum. Vtrum omnibus qui secuti sunt aduentum Christi ne-
 cessarium fuerit ad salutem credere explicite omnes articulos fi-
 dei. dicendum quod illorum qui aduentum Christi secuti sunt, quidam
 sunt maiores, quibus, vel ratione officij ut Doctoribus, vel ratione mini-
 sterij, ut prædicatoribus, vel ratione gradus dignitatis, ut platus, vel
 alicuius spiritualis interioris illuminationis, ut prophetis, incumbit
 non tamen dare operam ut seipsos disponant ad hoc ut perducantur
 in finem quamuis ad hoc principaliter teneantur, sed et in cubit
 eis dare operam quantum in eis est, ut alij perducantur in finem.
 Alij sunt minores, ad quos de lege eorum mediantibus maioribus a
 Deo doctrina fidei deriuata est, & sicut videmus, quia diuinæ
 illuminationes deriuantur ad Angelos inferiores mediantibus su-
 perioribus, oportet quod superiores de reb. diuinis habeant notitiam
 pleniorē. A simili dico aequaliter quod oportet superiores in ecclesia
 hęc notitiam de fide pleniorē quam inferiores, vnde superiores
 predictos credo teneri ad credendum omnes articulos fidei expli-
 cite, quis non teneatur quilibet eorum credere numerum vel arti-
 culalem distinctionem eorum. Minores vero etiam teneant explicite
 credere aliquos articulos, qui magis sunt necessarij ad dirigē-
 dum in finem, & qui in ecclesia solemnizantur cõiter & publicè.
 ut sunt articuli pertinentes ad personas, & articulus pertinens ad
 unitatem essentię, ut Christi Natiuitas, Passio, Resurrectio, Ascensio,
 aduentus ad iudicium, non tamen tenent ad credendum omnes articulos
 explicite. Si autem sint vel essent aliqui quibus, non est Christi locu-
 tus, nec per se nec per Apostolos, nec per prædicatorum aliquos, nec eis reue-
 lauerit per aliquam interiorē inspirationem, quid credendum, tales

non tenerentur ad credendum explicite, nisi illud quod credebatur
 sub lege nature: vnde de Iudeis dicit saluator Io. 15. Si non
 venissem & locutus es non fuisset, peccatum non haberent. s. de
 hoc quod non credebant in eum secundum glossam ibidem. Ad deci-
 mum quintum. Vtrum eadem sit fides modernorum & eorum
 qui fuerunt ante Christi aduentum, dicendum, quod fides potest ac-
 cipi vel pro his quæ creduntur, vel pro habitu quo creduntur, vel
 pro actu credendi. Primo modo loquendo de fide, eadem fides
 fuit secundum numerum fidelium qui aduentum Christi præ-
 cesserunt, & qui secuti sunt, quia eandem veritatem in numero
 quam illi implicite crediderunt, isti explicite credunt. Secundo
 modo & tertio loquendo de fide dico, quod eadem fides in specie
 est istorum & illorum, quia eidem rationi formali. s. summæ ve-
 ritati cui isti in credendo innituntur, etiam illi qui aduentum Christi
 præcesserunt innitebantur, unitas autem habitus secundum speciem at-
 tendit ex sui comparatione ad formalem rationem sui obiecti, & per
 terea ut iam dictum est ipsa credita sunt eadem, quamuis ab illis
 essent credita implicite, & ab istis explicite. vnde sicut eadem di-
 liguntur per eandem charitatem in specie ab uno implicite ab alio
 explicite, per eandem tamen rationem formalem sic rectè dicitur, quod per ean-
 dem fidem in specie a fidelibus antiquis, & modernis eadem sunt
 credita ab illis implicite, & ab istis explicite, per eandem tamen ra-
 tionem formalem. Ad decimum sextum. Vtrum fides creuerit quan-
 tum ad numerum credendorum, dicendum, quod ex dictis in quõne
 præcedenti satis haberi potest, quod fides non creuit quantum ad cre-
 dendorum multitudinem per nouorum articulorum additionem,
 sed solum per implicitorum explicationem, quia quæ aliquo tempore
 implicite proponebantur credenda, & implicite credebantur, post
 ista processu temporis explicite sunt ad credendum propõta &
 explicite credita. Ad decimum septimum. Vtrum certior sit fides
 modernorum quam fuerit antiquorum, dicendum, quod si fiat com-
 paratio modernorum ad illos, quod aduentum Christi præcesserunt quæ-
 tum ad singulares personas, sic dico quod aliqua personæ ante Christi
 aduentum certius crediderunt credenda quæ multi quod aduentum Christi
 sunt secuti. Sed si comparetur cõitas ad communitatem creden-
 da certius credita sunt per fidem modernorum, quod per illorum fi-
 dem qui Christi præcesserunt aduentum. Credere. n. est intellectu as-
 sentire ad Imperium voluntatis, non visæ veritati. Certior ergo
 elicitur actus credendi, & per voluntatis imperantis maiorem per-
 fectionem, & per habitum charitatis maiorem, & per maiorem
 intellectum, & per habitum fidei maiorem determinationem, & per
 veritatis creditæ maiorem manifestationem. Post Christi autem aduen-
 tum per meritum passionis Christi iam exhibitæ, & per plures inter-
 cessiones sanctorum charitas abundantius infunditur voluntati
 & fides intellectui. Veritas etiam creditæ magis est manifesta per
 veritates articulorum aliquorum ad impletionem per quod alij arti-
 culi probari possunt a nobis efficacius, & per Christi & Apostolorum
 & Doctorum doctrinam per quod scriptura sacra patet apertius, & cre-
 dibilia intellectu representant distinctius, & ordinatius, & expõs-
 itus, & etiam per testium idoneorum multiplicationem. secundum Apostolum ad
 Hebr. 12. vnde Ricardus primo li. de Tri. c. v. inā attendere Iudeis
 vniā aduerterent pagani cum quæta conscientie securitate pro hac
 parte ad diuinum iudicium poterimus accedere. nonne cum omni
 confidentia Deo dicere poterim? dñe si error est a tempore decepti
 sumus. Nā ista in nobis tantis signis, & prodigijs confirmata sunt
 & talibus, quod non nisi per te fieri possunt, certè a summæ sanctitatis
 viris sunt nobis tradita, & cum summa & Authentica attestione pro-
 bata tempore cooperatæ. & sermonem cõfirmante sequēbus signis.

De actu fidei. Dist. XV.

Circa secundum principalem. s. de actu fidei, considerandum est. Pri-
 mo de actu eius interiori qui est credere. Scio de actu ex-
 teriori. Circa primum consideranda sunt nouem. Primo quod
 sit credere & quot modis dicatur. Secundo vtrum credere aliquid
 supra rationem naturalem sit necessarium ad salutem. Tertio vtrum
 credere illa ad quod ratio naturalis pertingere potest sit necessarium.
 Quarto, vtrum sit necessarium ad salutem explicite aliqua cre-
 dere. Quinto vtrum ad credendum explicite omnes æqualiter tenean-
 tur. Sexto vtrum explicite credere ministerium Christi sit de neces-
 sitate salutis. Septimo vtrum credere Trinitatem explicite sit de
 necessitate salutis. Octauo vtrum actus fidei meritorius sit. Nono
 vtrum ratio humana diminuat de merito fidei. Ad primum. s. quod
 sit credere, dicendum quod secundum Aug. credere est cum assensione cogi-
 tare. Ad cuius evidentiam sciendum est quod cogitare tripliciter sumitur.
 Vno modo cõiter per qualibet actuali consideratione intellectus, si-
 cut Aug. dicit in 14. de Tri. hanc nunc dico intelligentiam quam
 intelligimus cogitantes. Alio modo dicitur cogitare proprie magis con-
 sideratio intellectus, quæ est cum quadam inquisitione antequam pue-
 niat ad perfectionem intellectus per certitudinē visionis, & secundum
 hoc Aug. in 15. de Tri. dicit, quod Dei filius non cogitatio dicitur sed verbum
 Dei dicitur, cogitatio quippe nostra pueniens, ad id quod scimus atque inde
 formata

Speculum Morale Vincentij.

formata verbum nostrum verbum est verbum. & ideo verbum Dei sine cogitatione debet intelligi non aliquid hñs formale, qđ possit esse informe, & fm hoc cogitatio quippe dñ motus animi deliberantis nondum perfecti per plenā veritatē visionis, vel visionē veritatis, fm qđ talis motus pōt esse vel animi deliberantis circa intētionē vñs qđ p̄tinet ad intellectuā partē, v̄p̄ circa intētionē particulare, qđ p̄tinet ad partem sensitiuā. Iō cogitare scđo modo sumitur pro actu intellectus deliberantis. Tertio modo pro actu virtutis cogitatur. Si igitur cogitare sumitur cōter fm primum modum, sic hoc qđ dñ cum assensione cogitare non dicit totam rōnem eius qđ est credere, nam per hunc modū quāz cōsiderat ea qđ scit vel intelligit cum assensione cogitat. Si vero sumatur cogitare scđo modo, sic in hoc intelligitur tota ratio huius actus, qui est credere. Actuum. n. ad intellectū p̄tinentium quādam habent firmam assensionem absque tali cogitatione, sicut cum aliquis considerat ea quāz scit vel intelligit. talis. n. cōsideratio iam est formata. quidā vero actus intellectus hñt qđdem cogitationem informē absque firma assensione, sive in neutram partem declinant, sicut accidit dubitanti, sive in vnam partē magis declinēt. sed tenent sicut aliquo leui signo, sicut accidit suspiranti, sive vni parti adhaereat tantum cum formidine alterius, qđ accidit opinanti. Sed actus iste qui est credere habet firmā adhesionem ad vnam partem in quo conuenit credens cum sciente & intelligente, & tñ eius cogitatio non est perfecta per maximam visionem in quo conuenit cum dubitante, suspicante, & opinante, & sic proprium est credentis ēt cū vt assensu cogit, & p hoc distinguitur iste actus, qui est credere ab eibus actibus intellectibus, qđ sunt circa verū vel falsum. Et nota qđ differē credere Deo, credere Deum, & credere in Deū. Hanc distinctionē ponit Aug. super Io. Actus. n. cuiuslibet potentiae vel habitus accipitur scđm ordinem potentiae vel habitus ad suum obiectū. Obiectū autē fidei pōt trip̄t considerari. cum. n. credere ad intellectum p̄tinet prout est a voluntate motus ad assentiendum. vt dictum est, pōt obiectum fidei accipi vel ex parte ipsius intellectus, vel ex parte voluntatis intellectum mouentis. Si quidem ex parte intellectus, sic in obiecto fidei duo p̄t considerari. sicut supra dictū est. quorum vnum est materiale obiectū fidei, & sic ponitur actus fidei credere Deo. quia sicut supra dictum est, nihil proponitur nobis ad credendū nisi fm qđ ad Deum pertinet. Aliud est at formalis rō obiecti qđ est sicut mediū, pp qđ tali credibili debeamus assentire, & sic ponitur actus fidei credere Deum, quia sicut supra dictum est, formale obiectū fidei est veritas prima, cui inhæret homo vt pp eā creditis assentiat. Si vero consideretur tertio modo obiectum fidei fm qđ intellectus est motus a voluntate, sic ponitur actus fidei credere in Deum. Veritas. n. prima ad voluntatem refert fm qđ habet rōnem finis. Ad scđm. s. vtrum credere aliqd supra rōnem naturalem sit necessariū ad salutē. dicendū qđ in oib⁹ naturis ordinatis inuenit qđ ad perfectionem inferioris naturae duo occurrunt. Vñ qđ est fm proprium motum, aliud autē quod est scđm motum superioris naturae. sicut aqua scđm motū proprium mouetur ad centrum. scđm autē motum lunę mouetur circa centrum fm fluxum & refluxum. Similiter ēt orbis planetarum mouent̄ propriis motibus ab Occidēte in Orientem, motu autē primi orbis ab Oriente in Occidentem. sola autē natura rōnalis creata hēt immediatum ordinem ad Deū. qđ ceterae creaturae non attingunt ad aliquid v̄se, sed solum ad aliquid particulare, participantē diuinā bonitatē, vel in essendo tm, sicut inaiata, vel ēt & viuendo & cognoscendo singularia, sicut plantae & aialia. Natura at rōnalis inquantū cognoscit v̄sem boni & entis rōnem hēt immediatum ordinem ad v̄se essendi principium. perfectio igitur rōnalis creaturae non solū consistit in eo qđ ei cōpetit fm suā naturam, sed ēt in eo qđ ei attribuit̄ ex quadā supernaturali perfectione diuinā bonitatis, vñ & supra dictum est, qđ vltima beatitudo hoīs consistit in quadā supernaturali Dei visione: ad qđ quidem visionem hō p̄tingere non p̄t nisi per modum addiscēntis a Deo Doctore. scđm illud Io. 6. Oīs. q. audit a p̄re & didicit venit ad me. huius autē disciplināe fit hō particeps non statim sed successiue scđm modum suae naturae. Oīs autē talis addiscēntis oportet qđ credat ad hoc qđ ad p̄fectā sciam perueniat. Sicut etiā philosophus dicit qđ oportet addiscēntē credere. vñ ad hoc qđ hō pueniat ad p̄fectam visionē beatitudinis p̄xigitur qđ credat Deo tanqđ discipulus magistro docenti. Ad tertiu. s. vtrum ea qđ naturali rōne probari p̄t sit necessariū credere. dicendū, qđ necesse est accipere per modū fidei non solū ea qđ sunt supra rōnē, sed ēt ea qđ p rōnē cognosci p̄t. & hoc pp tria. Primo qđ vt citius hō ad veritatis diuinā cognitionem pueniat. Scia. n. ad qđ p̄tinet probare Deum esse & alia hmōi de Deo, vltimo hominibus addiscēntia proponit̄ p̄suppositis multis alijs scientijs, & sic non nisi post multum t̄ps vitae suae homo ad Dei cognōnem, perueniret. Scđo autē vt cognitio Dei sit cōior: multi. n. in studio scientiae proficere

non p̄t vel pp hebetudinem ingenij, vel pp alias occupationes, & necessitates tpalis vitae, vel ēt pp torporem addiscēnti. qđ oīno a Dei cognitione fraudarent nisi p̄ponerent eis diuina p modū fidei. Tertio, pp certitudinem. rō. n. humana in rebus diuinis est multū deficiens. cuius signū est qđ philosophi de rebus humanis naturaliter inuestigantes in multis errauerūt, & sibiipsis cōtraria senserunt. Vt ergo esset indubitata, & certa cognitio apud hoīes de Deo, oportuit qđ diuina ei per modum fidei traderent. qđ quasi a Deo dicta qđ mentiri non pōt. Ad quartum. s. vtrum teneat hō aliqd explicitē credere. dicendū, qđ p̄cepta legis qđ hō tenet implere dant de actibus virtutum qui sunt via perueniendi ad salutem. Actus autē virtutis sicut supra dictū est, sumit fm habitudinem habitus ad obiectum. Sed in obiecto cuiuslibet virtutis p̄t duo cōsiderari. scđm quod est propriū & per se virtutis obiectum, & necessariū est in omni actu virtutis, & iterum id qđ per accidēs sine consequētē se hēt ad p̄p̄riā rōnē obiecti. Sicut ad obiectum fortitudinis propriū & per se p̄tinet sustinere pericula mortis, & aggredi hostes, cum periculo pp bonum, sed qđ hō armet vel se percutiat in bello iusto aut aliqd hmōi faciat, reducit qđdem ad obiectum fortitudinis, sed per accidēs. Determinatio igitur virtuosū actus ad propriū & per se obiectum virtutis est sub necessitate p̄cepti: sicut & ipse virtutis actus. Sed determinatio actus virtuosū ad ea qđ accidentaliter vel secundario se hñt ad propriū & p se obiectū virtutis, nō cadūt sub necessitate p̄cepti nisi loco & tpe. Dicendū est igitur qđ fidei obiectum per se est id quo hō beatus efficitur. vt supra dictū est. Per accidēs, vel secundario se hñt ad obiectum virtutis omnia qđ in scripturis diuinitus tradita continentur. sicut qđ Abraham habuit duos filios. qđ Dauid fuit filius Isay. & alia hmōi. Quantum igitur ad prima credibilia, quae sunt articuli fidei tenetur homo explicitē credere, sicut & tenetur hñe fidem: quantum autem ad alia credibilia non tenetur homo explicitē credere, sed solum implicite, vel in p̄paratione animi inquantum paratus est credere quicquid in diuina scriptura continetur, sed tunc solum ea tenet explicitē credere, quando hoc ei confluerit in Doctrina fidei contineri. Ad quantum. s. vtrum oēs aequaliter teneantur explicitē credere. dicendū qđ explicatio credendorum fit per reuelationem diuinam. credibilia. n. naturalem rōnem excedunt. reuelatio autē diuina ordine quodam sit per superiores, sicut ad hoīes per Angelos, & ad inferiores Angelos per superiores, vt patet per Diony. 3. Cel. Hier. Et ideo pati rōne explicitio fidei oportet qđ perueniat ad inferiores hoīes p maiores. Et ideo sicut superiores Angeli qđ inferiores illuminant, hñt pleniorē noticiam de rebus diuinis, qđ inferiores, vt dicit Diony. 1. a. ca. ce. Hiera. Ita ēt superiores hoīes, ad quos pertinet alios erudire, tenent hñe pleniorē noticiam de credendis, & magis explicite credere. Ad sextum. s. vtrum explicite credere mysterium Xpi sit de necessitate salutis apud omnes. dicendū qđ sicut supra dictum est. Illud propriū & per se pertinet ad obiectum fidei per qđ homo beatitudinē consequit̄. via autē hominibus veniēdi ad beatitudinem est mysterium incarnationis Christi & passionis, dicitur. n. Actuum. 4. Non est aliud nomen datū hominibus in quo oporteat nos saluos fieri. Et ideo mysterium incarnationis Christi aequaliter oportuit omni tempore esse traditum apud oēs. diuer timode tñ scđm diuersitatem temporum & personarū. Nam ante statum peccati homo habuit explicatā fidem de Xpi incarnationem secundum qđ ordinabatur ad cōsumationem gloriae, non autem secundum qđ ordinabatur ad liberationem a peccato per passionem & resurrectionem. quia homo non fuit p̄scius peccati futuri, videt tñ incarnationis Xpi p̄scius fuisse per hoc qđ dixit, pp hoc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori suae. vt habetur Gen. 2. & hoc Ap̄s. ad Eph. 5. dicit. sacramētum magnum esse in Christo & ecclesia, quod quidem sacramētum non est credibile primum hominem ignorasse. Post peccatum autē fuit explicite creditum mysterium Xpi, nō solum quantum ad incarnationem, sed ēt quātum ad passionē & resurrectionem quibus humanum genus a peccato & morte liberat̄. Aliter. n. non p̄figurassent Christi passionem quibusdam sacrificijs, & ante legem & sub lege. quorum quidem sacrificiorū signatum explicite maiores cognoscebant, minores autē sub velamine illorū sacrificiorū, credentes ea diuinitus esse disposita, de Christo v̄turo quodammodo habebant fidem velatam, & sicut supra dictū est ea qđ ad mysteria Xpi pertinent tāto difficilius cognouerunt quanto p̄p̄iniores Xpo fuerūt. post autem tempus gr̄ae velatē tam maiores, qđ minores tenentur hñe fidem explicitam de mysterijs Christi. p̄cipue quātum ad ea qđ cōter in ecclesia solēntur, & publicē p̄ponuntur. sicut sunt articuli incarnationis, de quibus supra dictum est. Alijs autē subtilis cōsiderationes, circa incarnationis articulos tenent aliqui magis, vel minus explicite credere fm quod conuenit statui & officio vniuscuiusqđ. Ad septimū. s. vtrum explicite credere Trinitatem sit de necessitate

necessitate salutis dicendum, quod mysterium Christi explicitè credi non potest sine fide Trinitatis: quia in mysterio Christi hoc continetur, quod filius de carne assumpserit, et per gratiam Spiritus sancti mundum renouaverit: et iterum quod de Spiritu sancto conceptus fuerit. Et ideo eo modo, quo mysterium Christi ante Christum fuit quidè explicitè creditum a maioribus, implicitè autè & quasi obubratur a minoribus, ita et à mysterium Trinitatis. Et ideo et post ipsius gratiam diuulgatam tenent omnes ad explicitè credendum mysterium Trinitatis, & omnes qui renascuntur in Christo, adipiscunt hoc per inuocationem Trinitatis, sicut illud Matth. ult. Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Amen. Ad octauum. Vtrum actus fidei sit meritorius. Dicendum, quod actus nostrum sunt meritorii, in quantum procedunt ex libero arbitrio, si sit motus a Deo per gratiam: unde omnis actus humanus, qui subicit libero arbitrio, si sit relatus in Deum, potest esse meritorius, ipsum autè credere est actus intellectus assentientis veritati diuine ex imperio voluntatis a Deo motus per gratiam, & sic subiacet libero arbitrio in ordine ad Deum, unde actus fidei potest esse meritorius. Ad nonum. Vtrum ratio humana inducta ad ea, quae sunt fidei, diminuat meritum. Dicendum, quod sicut dictum est actus fidei potest esse meritorius, in quantum subiacet voluntati non solum quantum ad usum, sed et quantum ad assensum. Ratio autè humana inducta ad ea, quae sunt fidei, dupliciter potest se habere ad voluntatem credentis: uno quidem modo, sicut praecedens. Puta cum quis non haberet voluntatem, aut non haberet promptam voluntatem ad credendum, nisi ratio humana induceret: & sic ratio humana inducta diminuit meritum fidei: sicut et supra dictum est, quod passio praecedens electionem in virtutibus moralibus, diminuit laudem virtuosus actus. Sicut enim homo actus virtutum moralium debet exercere per iudicium rationis, non tamen per passionem; ita credere debet homo ea quae sunt fidei, non per rationem humanam, sed per auctoritatem diuinam: alio modo ratio humana potest se habere ad voluntatem credentis consequenter: cum enim homo habet promptam voluntatem ad credendum, diligit veritatem creditam, & super ea excogitat & amplectitur, si quas rationes ad hoc inuenire potest: & quantum ad hoc ratio humana non excludit meritum fidei: sed est signum maioris meriti, sicut et passio consequens in virtutibus moralibus est signum proprioris voluntatis, ut supra dictum est: & hoc signatur Io. 4. ubi Samaritani ad mulierem, per quam ratio humana signatur, dixerunt. Iam tunc non per tuam loquelam credimus.

De actu exteriori fidei. Dist. XVI.

Deinde considerandum est de actu exteriori fidei. Et circa hoc videnda sunt duo. Primum, verum confessio sit actus fidei. Secundum, verum confessio sit necessaria ad salutem. Ad primum dicendum, quod actus exteriores proprie sunt illius virtutis, ad quorum fines sunt suas species referunt, sicut ieiunare est sua species refert ad finem abstinentiae, quae est coepescere carnem: & ideo est actus abstinentiae: confessio autè eorum, quae sunt fidei, est sua species ordinat, sicut ad finem ad id quod est fidei, est illud. 2. ad Cor. 4. Hinc eundem spiritum fidei per quod & loquimur. Exterior enim locutio ordinat ad signandum id quod in corde concipitur: unde sicut coepceptus interior eorum, quae sunt fidei, est proprie fidei actus & causa, et exterior confessio. Ad secundum. Vtrum confessio fidei sit necessaria ad salutem. Dicendum, quod ea, quae sunt necessaria ad salutem, cadunt sub praecipis diuinae legis: confessio autè fidei, cum sit quiddam affirmatiuum, non potest cadere nisi sub praecipio affirmatiuum: unde eo modo est de necessariis ad salutem, quo modo potest cadere sub praecipio affirmatiuum diuinae legis. Praecepta autè affirmatiua, ut supra dictum est, non obligant ad semper: & si semper obligent, obligant autè pro loco & tempore, & sunt alias circumstantias debitas, est quas oportet actum humanum limitari ad hoc, quod sit actus virtutis: sic igitur confiteri fidem non semper, nec in quolibet loco est de necessitate salutis: sed aliquo loco & tempore, quando per omissionem huiusmodi confessionis subtraheretur honor debitus Deo, vel etiam utilitas proximis impendenda, puta si aliquis interrogatus de fide taceret: & ex hoc crederetur, vel quod non haberet fidem, vel quod fides non esset vera, vel alij per eius taciturnitatem auerterent a fide: in huiusmodi enim casibus confessio fidei est de necessitate salutis.

De habitu fidei. Dist. XVII.

Circa tertium principale. Scilicet de ipso habitu fidei consideranda sunt octo. Primum quid sit fides. Secundum, verum sit virtus. Tertium, verum sit via virtus. Quartum, verum sit homini a Deo. Quintum, verum forma eius sit charitas. Sextum, verum eadem numero sit fides formata & informis. Septimum, de ordine eius ad alias virtutes quantum ad primitatem. Octauum, de comparatione certitudinis eius ad certitudinem virtutum intellectualium. Primum ergo quiritur, verum diffinitio fidei qua ponit Apost. Heb. 11. sit conueniens: haec fides est sperandarum substantiarum, argumens non apparentium. Ad hanc questionem dicendum, quod licet aliqui di-

cant praedicta Apostoli verba non esse diffinitionem fidei, quia diffinitio indicat quid est esse rei: tamen si aliquis rectè consideret omnia, ex quibus fides potest diffiniri in praedicta diffinitione, siue descriptione tangunt, licet verba non ordinentur sub forma diffinitionis, sicut et apud philosophos praetermissa philosophica forma syllogismorum principia tangunt. Ad cuius euidentiam considerandum est, quod cum habitus cognoscatur per actus, & actus per obiecta: fides, cum sit habitus quidam, debet diffiniri per proprium actum in comparatione ad proprium obiectum. Actus autem fidei est credere, qui, sicut supra dictum est, actus est intellectus determinati ad unum ex imperio voluntatis. Sic ergo actus fidei habet ordinem ad obiectum voluntatis, quod est bonum & finis, & ad obiectum intellectus, quod est verum: & quia fides, cum sit virtus Theologica, sicut supra dictum est, habet idem pro obiecto & fine: necesse est, quod obiectum fidei & finis proportionaliter sibi correspondeat. Dictum est autem supra, quod veritas prima est obiectum fidei, est quod ipse est non visa, & ea quibus per ipsam inhæretur. Secundum hoc oportet, quod ipsa veritas prima se habeat ad actum fidei per modum finis est rationem rei non visam, quod pertinet ad rationem rei speratam, est illud Apost. Rom. 8. Quod non videmus speramus. Veritatem enim videre est ipsam habere. Non autem sperat aliquis id quod iam habet: sed spes est de hoc, quod non habet, ut supra dictum est. Sic igitur habitudo actus fidei ad finem, qui est obiectum voluntatis, signatur in hoc, quod dicitur. Fides est substantia rerum sperandarum. Substantia enim solet dici prima inchoatio cuiuslibet rei, & maxime quando tota res sequens continetur virtute in primo principio: puta si dicamus, quod prima principia indemonstrabilia sunt substantia scientiae, quia scilicet primum, quod in nobis est de scientia, sunt huius principia, & in eis virtute continetur tota scientia. Per hunc ergo modum dicitur fides esse substantia rerum sperandarum, quia scilicet prima inchoatio rerum sperandarum in nobis est per assensum fidei, quae virtute continet omnes res sperandas. In hoc enim speramus beatificari, quod videmus aperta visione veritatem, cui per fidem adhæremus, ut patet per ea, quae supra de fide dicta sunt. Habitudo autè ad actus fidei ad obiectum fidei intellectus, est quod est obiectum fidei, designat in hoc, quod dicitur, argumens non apparentium, & sumitur argumens pro argumenti effectu. Per argumens enim intellectus inducit ad adhærendum alicui vero: unde ipsa firma adhæsiō intellectus ad veritatem fidei non apparentem, vocat hoc argumens: unde alia littera habet conuincio, quia sperat auctoritatem diuinam intellectus credentis conuincit ad assentiendum his quae non videt. Si quis ergo in forma diffinitionis huiusmodi verba reducere velit, potest dicere, quod fides est habitus mentis, qui inchoatur vita æterna in nobis faciens intellectum assentire non apparentibus, per hoc autem fides ab omnibus aliis distinguitur, quod ad intellectum pertinet: per hoc enim, quod dicitur argumens, distinguitur fides ab opinione, suspensione, & dubitatione, per quae non est prima adhæsiō intellectus firma ad aliquid. Per hoc autem, quod dicitur, non apparentium, distinguitur fides a scientia, & intellectu, per quae aliquid sit apparentium. Per hoc autem quod dicitur, substantia rerum sperandarum, distinguitur virtus fidei a fide communiter sumpta, quae non ordinatur ad beatitudinem speratam. Omnes autem aliae diffinitiones quaecunque de fide dantur, explanationes sunt huius, quae a Apost. ponit. Quod autè dicit Aug. Fides est virtus qua creduntur quae non videntur, & quod dicit Damascenus, quod fides est non acquisitus consensus. Et quod alij dicit, quod fides est certitudo quaedam animi de absentibus supra opinionem & infra scientiam, idem est ei, quod Apostolus dicit, argumens non apparentium. Quod verò Dionysius. 7. cap. de Diu. n. dicit, quod fides est manens credentium fundamentum, colloquans eos in veritate, & in ipsis veritatem: idem est ei, quod dicitur substantia rerum sperandarum. Ex dictis patet, quod substantia non sumitur hic proprie, est quod est genus generalissimum: sed est quod in quolibet genere inuenitur similitudo substantiarum, prout scilicet primum in quolibet genere continens in se alia in virtute dicitur esse substantia illorum. Magis autem dicitur fides esse substantia rerum sperandarum, quam diligendarum, licet charitas sit forma fidei, non spes, sicut infra dicitur, quia dilectio potest esse visorum, & non visorum, praesentium, & absentium. Et ideo res diligenda non ita proprie adaptatur fidei, sicut speranda, cum spes sit semper absentium, & non visorum. Item licet argumens, est quod sumitur ex propriis rei principiis faciat rem esse apparentem, tamen secundum quod sumitur ex auctoritate diuina, non facit rem esse apparentem, & sic accipitur in diffinitione fidei. Ad secundum, scilicet verum fides sit virtus. Dicendum, quod sicut ex supra dictis patet: virtus humana est, per quam actus humanus redditur bonus: unde quicumque habitus est semper principium boni actus, potest dici virtus humana, talis autè habitus est virtus formata. Cum enim credere sit actus intellectus assentientis ubi ex imperio voluntatis: ad hoc, quod iste actus sit perfectus, duo requiruntur,

Speculum Morale Vincentij.

quorum vnū est, vt infallibiliter intellectus tendat in suum bonū, quod est verum: aliud est, vt infallibiliter ordinet ad vltimū finem, pp quem assentit: voluntas vero, & vtrunque inuenit in actu fidei formatæ. Nā ex ratione ipsius est, q̄ intellectus semp ferat in verum, quia fidei nō potest sub esse falsum, vt supra dictū est. Ex charitate autē, q̄ format fidē, habet aīa, q̄ infallibiliter voluntas ordinet ad bonum finem, & ideo fides formata est virtus: fides autē informis nō est virtus, quia etī habet p̄fectionem debitā actus informis fidei ex parte intellectus, non tñ habet p̄fectionem debitā ex parte voluntatis, sicut etī si tēperātia nō esset in cōcupiscibili, & prudētia nō esset ī rationali, p̄tātia nō esset virtus, vt supra dictū est, quia ad actū t̄pantiē requiritur & actus rationis & actus cōcupiscibilis, sicut ad actū fidei requiritur & actus voluntatis, & actus intellectus. Nota tñ, q̄ fides cōnumerat inter gratias gratis datas. 1. Cor. 12. Et s̄fr̄ inter fructus. Gal. 5. & ex hoc inter virtutes, sicut dictū est. Sed quidā p̄nūt, q̄ fides, q̄ cōnumerat inter gratias gratis datas est informis, qd̄ nō est conuenienter dictum, quia gratiæ gratis datæ, q̄ ibi enumerant, non sunt cōes oībus membris ecclesiæ: vnde Apost. ibi dicit: Diuisiones gratiarū sunt. Et iterū, alij dat hoc, alij illud. Fides autē informis cōis est oībus mēbris ecclesiæ, quia in formitas eius nō est de substantia eius, s̄m qd̄ est donum grauitū. Vnde dicendum, q̄ fides ibi sumit pro aliqua fidei excellentia, sicut p̄ constātia fidei, vt dicit Glo. vel p̄ sermone fidei. Ponit autē fides inter fructus, s̄ n̄ q̄ habet aliquā delectationem in actu suo ratione certitudinis: vnde Gal. 5. Cum enumerant fructus, exponit fides. i. de inuisibilibus certitudo. Ad tertium, s̄. verū fides sit vna virtus. Dicendum, q̄ fides, si sumat pro habitu, dupliciter potest considerari; vno modo ex parte obiecti, & sic est vna fides: obiectum enim formale fidei est veritas prima, cui inhærendo credimus quæcumque sub fide continent; alio modo ex parte subiecti: & sic fides diuersificat, s̄m q̄ est diuersorum. Manifestum est autem, q̄ fides, & quilibet alius habitus ex formali ratione obiecti habet speciem, sed ex substantia indiuiduatur. Et ideo si fides sumatur pro habitu quo credimus: sic fides est vna specie, differens numero in diuersis: si vero sumatur p̄ eo quod credit, sic etī est vna fides, quia idem est quod ab oībus credit, & si sint diuersa credibilia, q̄ cōiter oēs credit, tñ oīa reducunt ad vnum. Ad quartum, s̄. vtrum: fides sit virtus infusa: dicendum q̄ sic, sicut expressē dicit Apost. Eph. 2. Gratia estis saluati per fidem, & hoc non ex vobis ne quis gloriē, Dei enim donū est. Ad cuius euidentiā sciendum, q̄ ad fidem duo requirunt: quorū vnū est, vt homini credibilia p̄ponant, qd̄ requirit ad hoc, q̄ homo aliquid explicitē credat. Aliud autē qd̄ ad fidem requirit, est assensus eiendens ad ea, q̄ proponunt. Quantum igit ad primū horum necesse est, q̄ fides sit a Deo. Ea enim, q̄ sunt fidei, excedunt rationem humanā: vnde nō cadunt in contemplatione hoīs, nisi Deo reuelante: sed quibusdā quædā reuelantur immediatē a Deo, sicut vni reuelata Apostolis, & Prophetis, quibusdā autē proponunt a Deo mittente fidei p̄dicatores, s̄m illud Ro. 10. Quō p̄dicabunt nisi mittant? Quantū verō ad s̄m. s̄. ad assensum hoīs in ea, q̄ sunt fidei, p̄t̄ considerari duplex causa; vna quidē exterior inducens, sicut miraculū visum, vel persuasio hoīs inducens ad fidē, quorum neutriū est sufficientis causa: videntū enim vnū & idē miraculū & audientium. Eandem p̄dicationē quidā credunt, & quidā non credunt, & ideo oportet ponere aliā causam interiorē, q̄ mouet hoīem interiori ad assentiendū his, q̄ sunt fidei. Hanc autē causam Pelagiani ponebant solū liberum arbitriū hoīs: & pp hoc dicebat, q̄ initiū fidei est ex nobis, inquam s̄. ex nobis est, q̄ parati sumus ad assentiendū his, q̄ sunt fidei: sed cōfirmatio est a Deo, per quem nobis p̄ponunt ea, per q̄ credere debemus. Sed hoc est falsum, quia cū homo assentiendo his, q̄ sunt fidei, eleuet supra naturā suā: oportet, q̄ hoc in se ei ex supernaturali principio interiori mouente, qd̄ est Deus. Et ideo fides quātū ad assensum, qui est principalis actus fidei, est a Deo interiori mouente per gratiam. De fide informi et teneas, qd̄ est Dei donū, & a Deo, sicut dicit quædā Glo. 1. Cor. 14. Qd̄ fides, q̄ est sine charitate, est donum Dei. Cum autē informitas sit priuatio: cōsiderandum est, q̄ priuatio qn̄q; pertinet ad rōnē speciei, qn̄q; aut nō: sed superuenit rei iā hnti propriā speciei, sicut priuatio debet cōmēsuratiōnis humorū est de ratione speciei ipsius egritudinis, tenebrositas autē nō est de ratione speciei ipsius diaphani, sed superuenit: igit, cū assignat causa alicuius rei, intelligit assignari causa eius, s̄m q̄ in p̄pria specie existit, ideo qd̄ non est causa priuationis, nō pot̄ dici causa illius rei, ad quā pertinet priuatio, sicut existēs de rōne speciei ipsius. Nō. n. pot̄ dici causa egritudinis, qd̄ non est causa distēperatū humorū, pot̄ tñ dici aliquid causa diaphani, quīs nō est causa obscuritatis, q̄ non est de ratione speciei ipsius diaphani. Informitas autē fidei non pertinet ad rationē speciei

ipsius fidei, cū fides dicat informis pp defectum cuiuslibet exterioris formæ, sicut dictum est. Et ideo illud ex causa fidei informis, qd̄ est causa fidei simpliciter dicte, hoc autē est De. vt dictū est: vnde relinquit, q̄ fides informis sit donū Dei, q̄ etī non sit perfecta simpliciter perfectione virtutis, est tñ perfecta quadam perfectione, q̄ sufficit ad fidei rationē. Deformitas autem actus vitiosus est de rōne speciei ipsius actus, s̄m q̄ est actus moralis, vt supra dictum est: dī enim actus deformis per priuationē formæ intrinsecæ, q̄ est debita cōmensuratio circūstātiarū actus. Et ideo non potest dici causa actus deformis Deus, qui non est causa deformitatis, licet sit causa actus, inquam est actus. Vel dicendum, q̄ informitas non solum importat priuationē debitæ formæ, sed et contrariā dispōnē: vnde deformitas se habet ad actum, sicut falsitas ad fidem: & ideo sicut actus deformis non est a Deo, ita etī actus, qui sunt boni ex gñe, quāuis non sint charitate formati, sicut plerunq; in peccatoribus contingit. Ad quintū, s̄. vtrum forma fidei sit charitas: dicendum, q̄ sicut ex superioribus patet actus voluntarij speciei recipiunt a fine, q̄ est voluntatis obiectum, id autē a quo aliquid speciei fortē se habet ad modum formæ in rebus naturalibus. Et ideo cuiuslibet actus voluntarij forma quodāmodo est finis ad quē ordinat, tum q̄a ex ipso recipit speciei, tum etī q̄a modus actionis oportet, q̄ r̄ndeat p̄portionaliter fini. Manifestum est autē ex p̄dictis, quod actus fidei ordinat ad obiectum voluntatis, qd̄ est bonum, sicut ad finē: hoc autē bonum, qd̄ est finis fidei, bonum diuinum est proprium obiectum charitatis. Et ideo charitas dī forma fidei, inquam per charitatē actus fidei perficit & format. Ad sextū, s̄. vtrum eadem sit fides formata & informis. Dicendum, quod circa hoc diuersæ fuerunt opiniones. Quidam enim dixerunt, q̄ alius est habitus fidei formatæ, & alius fidei informis: sed adueniente fide formata, tollit fides informis, & similiter in hoīe post fidem formatā peccante mortaliter, succedit alius habitus fidei informis a Deo infusus. Sed hoc non v̄ esse conueniēs, q̄ igit adueniens homini aliquid Dei donum excludat, neq; etī, q̄ aliquid Dei donum hoī infundat pp peccatum mortale. Et ideo alij dixerunt, q̄ sunt quidā diuersi habitus fidei formatæ & informis: sed tñ adueniente fide formata, non tollitur habitus fidei informis: sed simul manet in eo cum habitu fidei formatæ. Sed hoc etī v̄ inueniētiū q̄ habitus fidei informis in hntē fidem formatā remaneat otiosus. Et ideo aliter dicendum est, q̄ idem est habitus fidei formatæ, & informis. Cuius ratio est, quia habitus diuersificat s̄m id, quod per se ad habitum pertinet. Cum autē fides sit perfectio intellectus, illud per se ad fidem pertinet, qd̄ pertinet ad intellectum, qd̄ autē p̄tinet ad voluntatē, non per se pertinet ad fidē, ita q̄ per hoc diuersificari possit habitus fidei. Distinctio autē fidei formatæ & informis est s̄m id qd̄ pertinet ad voluntatem. i. s̄m charitatem, non autē s̄m id, qd̄ pertinet ad intellectum: vnde fides formata, & informis non sunt diuersi habitus. Ad septimum, s̄. de ordine fidei ad alias virtutes. Dicendum, q̄ aliquid potest esse prius altero dupliciter; vno modo per se; alio modo per accidens. Per se quidē inter oēs virtutes prima est fides. Cum enim in agibilibus finis sit principium, vt supra dictum est: necesse est virtutes Theologicas, quarum obiectum est vltimus finis, esse priores cæteris virtutibus. Ipse autē finis vltimus, oportet, q̄ prius sit in intellectu, q̄ in voluntate, quia voluntas non fert in aliquid, nisi p̄t̄ est in intellectu apprehēsum. Vnde, cum vltimus finis sit quidē in voluntate per sp̄ & charitatē, in intellectu autem per fidē: necesse est, quod fides sit prima inter oēs virtutes, quia naturalis cognitio non potest attingere ad Deum, s̄m quod est obiectum beatitudinis, p̄t̄ tēdit in ipsum spes & charitas. Sed p̄ accidēs potest aliqua virtus esse prior fide: causa enim p̄ accidēs est p̄ accidēs prior: remouere autē p̄hibēs p̄tinet ad causam p̄ accidens, vt patet per Philof. in 8. Phyl. & s̄m hoc aliquæ virtutes pot̄ dici per accidens priores fide, inquam remouēt impedimētum credēdi, sicut fortitudo remouet inordinatum timorē impediētē fidē, humilitas autē superbiā, per quā intellectus recusat se submittere veritati fidei, & idē potest dici de aliquib; aliis virtutibus, quāuis non sint veræ virtutes, nisi p̄supposita fide, vt patet per August. in lib. contra Iulianum. Ad octauum, s̄. vtrum fides sit certior scientia, & aliis virtutibus intellectualibus. Dicendum, quod virtutum intellectualium duæ sunt circa contingentia. s̄. prudentia, & ars, quibus p̄t̄t̄ fides in certitudine ratione suæ materiæ, quia est de æternis, quæ non contingat aliter se h̄re. Tres autē reliquæ intellectuales virtutes. s̄. sapientia, scientia, & intellectus sunt de necessariis, vt supra dictum est. Sed sciendum est, quod sapientia, scientia, & intellectus dupliciter dīr; vno modo, s̄m quod ponunt virtutes intellectuales a Philin 6. Eth. alio modo s̄m q̄ ponunt dona Spiritus sancti.

Primo igitur modo dicendum est, quod certitudo potest considerari dupliciter; uno modo ex causa certitudinis & sic dicitur esse certior illud, quod habet certioris causam: & hoc modo fides est certior tribus predictis, quia fides innititur veritati diuinæ: tria autem predicta innituntur rationi humanæ; alio modo potest considerari certitudo ex parte subiecti: & sic dicitur esse certior, quod plenius consequitur intellectum hominis: & per hunc modum, quia ea, quae sunt fidei, sunt supra intellectum hominis, non autem ea, quae subsunt tribus predictis, ideo ex hac parte fides est minus certa. Sed quia vnum quodque iudicatur simpliciter quidem secundum suam causam, secundum autem dispositionem, quae est ex parte subiecti, iudicatur secundum quid. In quo est, quod fides simpliciter certior est: sed alia sunt certiora, secundum quid. In quo ad nos. Similiter & si accipiantur tria predicta, secundum quod sunt dona praesentis vitae, comparantur ad fidem, sicut ad principium, quod praesupponunt: unde secundum hoc fides est eis certior.

De subiecto fidei. Dist. XVIII.

Circa quartum principale. scilicet de subiecto fidei consideranda sunt sex. Primum, utrum fides sit in intellectu, sicut in subiecto. Secundum, utrum sit in intellectu speculativo, vel pratico. Tertium, utrum Angelus, vel homo in prima sui conditione habuerit fidem. Quartum, utrum demones habeant fidem. Quintum, utrum haereticus erret in vno articulo fidei habeant fidem de aliis articulis. Sextum, utrum habitum fidem alius alio maiorem fidem habeat. Ad primum. scilicet utrum fides sit in intellectu, sicut in subiecto. Dicitur aliqui, quod fides non tamen est in intellectu, sicut in subiecto, nec tamen in effectu, sed in utroque. Quod bene potest intelligi: credere enim est voluntarie assentire primae veritati nondum visae: Unde Bernardus in 5. de consideratione, cap. 7. Fides est voluntaria quaedam, & certissima propositio nondum propalata veritatis. Quod ideo dicitur est, quia actus credendi, & ab intellectu elicitur, & a voluntate imperatur. Si ergo notitia Dei comprehendatur non tamen habitu, quo determinatur intellectus ad actum credendi eliciendum: sed est habitus, quo determinatur voluntas ad actum imperandum: sic fides est in intellectu & voluntate, sicut in subiecto. Quod certum est de fide formata, quae est habitus, per quam determinatur voluntas ad imperandum actum reddendi formatum, in voluntate est, sicut in subiecto, & est habitus multo verius est de fide informi. Dicitur enim multi, quod ad hoc, quod intellectus eliciat actum fidei informem, non tamen requiritur habitus existens in ipso ipsum determinans ad actum credendi eliciendum: sed est alius habitus informis in voluntate ipsam determinans ad predictum actum imperandum. Quamuis autem ad actum credendi per se voluntatis actus, non tamen est de essentia illius habitus, quo determinatur intellectus ad eliciendum actum credendi. Et ideo cum habitus fidei proprie loquendi sit ille, quo determinatur potentia ad eliciendum credendum actum: & ille habitus sit tamen in intellectu, sicut in subiecto: ideo melius videtur concedendum, quod fides sit tamen in intellectu, sicut in subiecto, in quantum tamen est mobilis a voluntate, quod sit in intellectu, & voluntate, sicut in subiecto. Ad secundum. scilicet utrum fides sit in intellectu speculativo, vel pratico: dicitur aliqui, quod fides est in intellectu pratico, sub practico comprehendendo dilectionem. Sicut enim scientia non iudicat speculativa, vel practica principaliter ex parte obiecti, sed ex parte proximi finis: quae per Philosophum in 2. Metaph. speculativa distinguitur a practica penes finem dicens, quod rhetorice finis est veritas, & practicae opus, ita habitus intellectus actualis non debet iudicari speculativus, vel practicus principaliter ex sui comparatione ad obiectum, sed ex comparatione actus sui ad finem proximum, non accidentalem, quae constituit intentionem considerantem, sed essentialiter, quem principaliter respicit habitus quantum est ex parte sua. Quamuis autem obiectum fidei sit verum sub ratione, quia verum est, tamen finis proximus est dilectio veritatis illius. Assentimus enim primae veritati credendo, ut ipsam modo debito diligamus: & ideo habitus fidei principaliter practicus est, quod speculativus: sed habitus practicus est in intellectu pratico, licet in subiecto. Praeterea cum ille habitus sit in intellectu, in quantum est mobilis a voluntate, non tamen iudicatur actus credendi practicus ex sui comparatione ad modum voluntatis, ad quem disponit, seu inclinat: sed est ad actum voluntatis a quo imperatur, & ita aliqua habet rationem practici ex parte principij, quamuis principaliter ea habeat ex parte proximi finis. Alij autem dicunt, quod fides principaliter est in intellectu speculativo, quia nota debet iudicari habitus practicus per sui comparationem ad principium imperans actum, nec per comparationem actus sui ad finem proximum, sicut ex sui comparatione ad formale obiectum. Quod sic patet: habitus enim constituitur in specie ex sui comparatione ad formale rationem sui obiecti: per illud autem, per quod habitus constituitur in specie, conuenit ei esse speciei habitus speculativi, vel practici. Obiectum autem fidei est verum sub ratione, quia verum non visum, in quo solo intellectus potest beatificari, hoc autem obiectum est speculabile, non operabile, non enim dependet ex aliqua nostra actione: ergo fides principaliter est habitus speculativus: & ex consequenti sequitur,

Speculum Morale.

quod sit tamen in subiecto in intellectu speculativo. Ad tertium. scilicet utrum Angelus ante confirmationem, & homo ante lapsum fidem habuerit. Dicitur quidam, quod non potest manifestam contemplationem, quod tunc erat de rebus diuinis: sed cum fides sit argumentum non apparentium secundum Aristotelem: & per fidem credantur ea, quae non videntur, ut Augustinus dicit. Illa sola manifestatio excludit fidei rationem, per quam creditur apparet, vel visum, id de quo principaliter est fides: principale autem obiectum fidei est veritas prima, cuius visio bonos facit, & fidei succedit. Cum igitur Angelus ante confirmationem, & homo ante peccatum non habuerit illam beatitudinem, qua Deus per essentiam videtur manifestum est, quod non habuit sic manifestam cognitionem, quod excluderet rationem fidei. Unde quod non habuerit fidem hoc esse non potuit, si quod pergnitus erat ei ignotum illud, de quo est fides: & si homo, & Angelus fuerunt creati in puris naturalibus (ut quidam dicunt) forte posset teneri, quod fides non fuit in Angelo ante confirmationem, nec in homine ante peccatum. Cognitio enim fidei est supernaturalis cognitionem de Deo non solum hominis, sed et Angelorum: sed quia homo & Angelus creati sunt cum dono gratiae: ideo necesse est dicere, quod per gratiam acceptam, & nondum consummatam, vel consummatam fuerit in eis inchoatio quadam operatur beatitudinis, quae quidem inchoatur in voluntate per spem, & charitatem: sed in intellectu per fidem, ut supra dictum est. Et ideo necesse est dicere, quod Angelus ante confirmationem habuerat fidem, & si homo ante peccatum. Sed tamen considerandum est, quod in obiecto fidei est aliquid quasi formale, scilicet veritas prima super omnem naturalem cognitionem creaturam existens. Est et aliquid materiale, sicut id, cui assentimus, inhaerendo primae veritati. Quantum ergo ad primum horum dicitur fides est in omnibus habitibus cognitionem de Deo, futura beatitudine nondum adempta, inhaerendo primae veritati. Sed quantum ad ea, quae materialiter credenda proponuntur, quaedam sunt credita ab vno, quae sunt manifeste scita ab alio, et in statu praeteriti, ut supra dictum est. Et secundum hoc potest dici, quod Angelus ante confirmationem, & homo ante peccatum quidem de diuinis mysterijs manifesta cognitione cognouerunt, quae nunc non possumus cognoscere nisi credendo. Ad quartum. scilicet utrum demones habeant fidem: dicendum, quod fides tripliciter potest accipi: vno modo pro quadam credulitate exorta per euidentiā signorum resuscitantium illam veritatem quam credit sancta ecclesia; alio modo pro habitu infuso determinante intellectum ad actum credendum non formatum; tertio modo pro fide formata. Primum modo in intellectu diaboli est fides: talia enim signa vident resuscitantia veritatem quam credit sancta ecclesia, quae velint nolint intellectus eorum credit esse verum, quod ecclesia credit: illa tamen veritatem non vident, & sic intelligit illud verbum. Iacobi 2. Demones credunt, & contremiscunt: & Glossa super illud Romani 1. Est fides in fide, quae dicit de fide informi, quod est demonum, & noxae Deus Christianorum. Secundo modo, & tertio loquendo de fide dico, quod in intellectu diaboli non est fides. Sic enim loquendo de fide non habuerunt fidem ante lapsum, quia non infunditur sine gratia, quae illi nunquam habuerunt, nec post lapsum eis infusa est, quia digni non sunt. Ad quartum. scilicet utrum sit fides in haereticis errantibus in vno articulo fidei, &c. Dicendum, quod haereticus, qui discredat vnum articulum fidei, non habet habitum fidei, neque formatum, neque informem. Cuius ratio est, quia species cuiuslibet habitus recte dependet ex formali ratione obiecti, quae sublata speciei habitus remanere non potest. Formale autem obiectum fidei est veritas prima, secundum quod manifestatur in scripturis sacris, & doctrina ecclesiae. Unde quicumque non inhaeret, sicut infallibilis, & diuinæ regulae doctrinae ecclesiae, quae procedit ex veritate prima in scripturis sacris manifestata, ille non habet habitum fidei: sed eas quae sunt fidei alio modo tenet, quod per fidem, sicut si aliquis tenet mentem aliquam conclusionem non cognoscens medietatem illius conclusionis: manifestum est, quod non habet eius scientiam, sed opinionem solum. Manifestum est autem, quod ille, qui inhaeret doctrinae ecclesiae tanquam infallibili regulae, omnibus assentit, quae ecclesia docet: alioquin si de his, quae ecclesia docet, quae vult tenet, & quae non vult, non tenet, non iam inhaeret ecclesiae doctrinae, sicut infallibili regulae, sed propriae voluntati. Et sic manifestum est, quod haereticus, qui pertinaciter discedit in vno articulo fidei, non est paratus sequi in omnibus doctrinam ecclesiae, si enim non pertinaciter, iam non est haereticus, sed solum errans. Unde manifestum est, quod talis haereticus, qui discedit circa vnum articulum, fidem non habet de aliis articulis, sed opinionem quandam secundum propria voluntatem. Ad sextum. scilicet utrum habitum fidem alius alio maiorem fidem habeat. vtrum fides possit esse maior in vno, quam in alio. Dicendum, quod qualitas habitus ex duobus attendi potest: vno modo ex obiecto; alio modo secundum participationem subiecti. Obiectum autem fidei potest considerari dupliciter: vno modo secundum formalem rationem; alio modo secundum ea, quae materialiter credenda proponuntur. Formale autem obiectum fidei est vnum, bonum & simplex, scilicet veritas prima, ut supra dictum est.

Tomus Tertius.

F 2 Unde

Speculum Morale Vincentij.

Vnde ex hac parte fides non diuersificat in credentibus, sed est vna spes in oibus, vt supra dictū est: sed ea, q̄ materialiter credenda pponunt, sunt plura, & p̄ accipi vel magis vel minus explicitē: & in hoc vnus homo potest plura explicitē credere, q̄ alius: & sic in vno potest esse maior fides q̄m maiorem fidei explicationē. Si vero consideret fides q̄m participationem subiecti, hoc contingit dupliciter. Nā actus fidei procedit ex intellectu, & ex voluntate, vt supra dictū est. P̄t igit fides in aliquo dici maior; vno modo ex parte intellectus p̄ maiorē certitudinem & firmitatem; alio modo ex parte voluntatis p̄ maiorem promptitudinem, seu deuotionem, vel confidentiam.

De effectu fidei. Dist. XIX.

Circa quintū principale. s. de effectu fidei: considerandū est, q̄ fides multos effectus habet in anima. Primo namq; fides viuificat. Oīs enim anima sine fide mortua est: sed infusa ei fide infundit ei vitam. Abac. 2. Qui incredulus est, nō est aīa eius recta cum eo. Iustus autē ex fide viuuit. Io. 3. Qui incredulus est, nō habet vitā in se ma. &c. Ioā. 11. Qui credit in me, et si mortuus fuerit, viuēt. Item in vita B. Siluestri, cū Constantinus esset factus Christianus. adhuc Helena nondum Christiana, sed a Iudæis circūuentā reprobarer, congregati sunt sapientissimi Iudæorum, & S. Silvester cum pluribus ep̄is catholicis, qui cum elegissent duos sapientissimos paganos, iudices, & philosophos Greconem, & Zenobolū, & iudices inter eos Iudæos plurimos. Cum B. Silvester rationibus confutasset eos: vnus inter eos opposuit de hoc, q̄ Christiani adorabant Crucifixum dicens, quod sciebat vnum nomen Dei, cuius vim nō poterant ipsa saxa ferre. Qui tē dixit, q̄ adduceret ei taurus ferocissimus, qui virtutē illius noīs non posset sustinere, quo facto, cum in aure eius nescio quod nomen murmuraret, mortuus est statim taurus. Q̄ cum oēs mirarentur, ait Silvester, q̄ non erat magnum occidere, cum hoc possent atanes, & ferē modicum veneni, & q̄ illud, quod dixerat, non erat nomē Dei, cuius erat viuificare: sed dæmonis, cui⁹ erat occidere. Sed si virtute illius noīs taurū vitare faceret, tunc esset nomen Dei. Cū autē iudices vrgerent Iudæū, vt taurum suscitaret, & ipse renueret, dicens se hoc non posse: Silvester inuocato crucifixi noīs, Christianis separatim orantibus, præcepit tauro in noīs dicto, vt surgeret, & in pace abiret. Qui statim hoc fecit. Iudæi autem hoc viso, sicut dixerant, baptizati sunt cum Helena, & conuersi sunt vna die plusquā tria milia cum Helene familia tota. Item refert Ioannes Belet in summa sua, & quidam et alius Doctor se legisse meminerat, q̄ B. Petrus ad prædicandū Theutonice misit tres discipulos suos, Eucharium. s. Valerium & Maternum. Cum autem transirent alpes, altero eorum ibi mortuo, alij ad B. Petrum redierunt. dicentes quod acciderat. Qui tradidit eis baculum suum dicens, q̄ in virtute fidei eum humatū tangerent, præcipientes vt surgeret, & irent quo missi erant. Qui hoc fecerunt post 40. dies, postquam mortuus fuerat ad sepulchrum eius venientes. Qui surrexit, & cum eis iuit. Qui postea successiuē dñr fuisse ep̄i in Colonia ciuitate, q̄ tunc Agrippina dicebat. Secundo fides mentem illuminat. Est enim quoddā lumen spirituale manuducens aīam ad assentiendū his, q̄ prima veritas sibi dicitur esse credenda. Isa. 7. q̄m litteram. Si non credideritis, non intelligetis. Et Matth. 9. dixit Dñs cæcis: Creditis, q̄ hoc facere vobis possum? & tetigit oculos eorum, dicens. Secundū fidē vestrā fiat vobis: & aperti sunt oculi eorū. Aug. Quid est fides nisi credere, quod nō vides? credimus vt cognoscamus, &c. Item in hystoria Frāgorum lib. 2. & cap. 2. legit. De perfectione Vuandalorum, q̄ cū facti Arriani vastantes Galliā, & Hispaniā, & aliquos ep̄os secū captos ducerent, per eos Dñs multa faciebat miracula cæcos illuminando, &c. Quidā autē ep̄s Cerula noīs ep̄s Arrianus hæreticus hoc audiens & videns, confundebat rationibus, & disputationibus catholicorū, & maxime fama miraculorū, qui dedit euidā suæ scēlæ 50. aureos eo pacto, vt cæcum se fingeret, & ab eo illuminatum: cum autem in ansiret Dñs Cerula cum exercitu Vuandalorū & ep̄is captiuis catholicis clamauit dicens homo: audi me beatissime Cerula, & respice cæcitātē meā, & experiar virtutem tuā, qui reddis cæcis visum, surdis auditum, leprosos enim mundas, mortuos suscitās, tunc Cerula trahens eū ad partem ait, tangens eius oculos: q̄m fidem nōstrā, qua rectē credimus in Deū, aperiant oculi tui, & videas, quo dicto, incoeperunt oculi miseri hoīs inflari, & tātus dolor arripuit, vt vix posset digitis suis eos comprimere quin creparent, & p̄ dolore euians oibus dolū detexit, & clamabat proiciens aureos. Ecce aurum tuum, redde mihi visum meum: tunc bono vius consilio clamans, & euians proiecit se ad pedes ep̄orum catholicorū abnegans Arriana p̄sidiam, & profitens fidem catholicā: tunc B. Eugelio ep̄o crucem eius oculos imprimente sanitatē, & visum recepit. Videns Honoricus Rex Vuandalorum scēlā suam

confundi, & fidē exaltari, sanctos diuersis supplicis lacerauit, quo facto, Sol obscuratus est, & dictus Honoricus a diabolo at reptus, propriis dentibus se lacerauit, & indignā vitam hoc digno cruciatu finiuit. Itē in gestis Anglorum Beda 1. lib. 18. cap. Cū missus fuisset B. Germanus ep̄s Antifiodo. & B. Lupus Trecentis a cōcilio ep̄orum Galliarū cōtra Pelagianā hæreticam in Britanniā, & hæretici cōuenissent ornatu velibus. in verbis corā principibus clero & populo, nec possent conuinci verbis, ait B. Germanus: veniamus ad vltimum ad argumenta fidei, adducat alius quis infirmus quacunq; egritudine, & notus. Annuentibus iudicibus adductus est cæcus notus de gente eorum, cuius cū oculis nihil proficerent hæretici. B. Germanus arripiens reliquias sanctorū martyrorū, quas ad collū suum portabat, eis tetigit oculos dicti cæci, in fide ipsorū martyrorū quā p̄dicabat præcipis, vt videret, qui statim vidit & per hoc, & per alia miracula plura, q̄ sancti fecerunt ibi, hæretici sunt confutati, & infideles illuminati. Item in 2. lib. cap. 2. legit idē fecisse B. Aug. ep̄s Anglorum missus a B. Greg. Papa pro Anglicis cōuertendis, quibus p̄ magna parte cōuersis, erat scisma inter eum, & socios suos contra ep̄os Britones, q̄ dissentiebant ab ecclesia Romana, alio tpe Pascha celebrantes, & celebrari illud docētes, & in alijs ritibus suis multis. Cum autē diu disceptasset verbis coram Regibus, & alijs, & hæretici illi verbis abundaret. B. Aug. petiisset adduci infirmos, vt fides vera probaret, & ep̄i scismatici cæcum adductum non possent illuminare, ipse fidei inuocatione cum statim illuminauit, & corda multorū. Cum quidā hæreticus fuisset cōbustus, & quidā eorū credēs, cineres eius p̄ reliquijs collegisset. Cū quidā aliquantulū patiens in oculis de cōsilio dicti cæcietis, q̄ ei sanitatē promittebat de dicto puluere in suis oculis posuisset, statim oīno exæcatus est. Item ad hoc facit exemplum B. Dionys. q̄ h̄ in hystoria Scholastica. Cum B. Paulus p̄dicaret apud Athenas, dixit ei Dionysus: vidēs cæcum a natuitate trāscentem, & si illum illuminaret sine magicis verbis, virtute fidei suæ crederet, cui Paulus dixit, quod ipsemet diceret verba hæc. In noīs Iesu Christi concepti, nati ex Maria Virgine, crucifixi, mortui, qui resurrexit, & ascendit in cælum, præcipio tibi cæce vt videas. Quæ cū diceret Dionysus, illuminatus est in corpore, & Dionys. in mente credendo. Tertio fides edificat: est enim spiritualis edificij, & oīum bonorū primariū fundamentū. Heb. 11. Fides est sperandū substantia rerū. i. substantiū immobile fundamentū. Oīs hō sine fide quātacūq; opera faciat, vel tormenta sustineat, nō construit, sed destruit, non edificat spiritualem fabricā, sed ruinam, sicut dī Matth. 7. de illo, qui edificat super arenā: & de viro sapiente, qui edificat super petrā. Hoc fundamentū collocauit Christus. Matth. 16. q̄n dixit Petro: Super hanc petrā edificabo ecclesiā meam. Eccl. 40. Iniquitas delectat, fides in æternum stabit. Heb. 6. Fundamentū fidei stat. Hoc fundamentū collocauerat Apost. 1. Cor. 3. Fundamentū aliud nemo potest ponere, &c. Sup hoc fidei fundamentū videat vnusquisque qualiter superædificet. Nā illi edificat lignum, scēnū & stipulam: alij autem aurum, argentum, & lapides præciosos nota bene, & ex pane. Et aduerte, q̄ sicut posito fundamēto excauit, & animal homo ad superædificandū: alioquin superuacū est fundamentū: si fidei fundamentū stabiliter collocatō excitat homo fidelis ad viriliter operandum. Gal. 5. In Christo Iesu neque Circūcisio aliquid valet, neque p̄putium: sed fides, quæ per dilectionem operat. Iac. 3. Fides si non habeat opera, mortua est in semetipsa. Ibidem. Sicut corpus sine anima mortuum est, sic fides sine operibus mortua est. Quarto, fides Deo gratificat, quia sicut dī Heb. 2. Sine fide impossibile est placere Deo. Et infra. Fide Abel plurimam hostiā obtulit Deo. Scriptū est autem Gen. 4. Respexit Dñs ad Abel, & ad munera eius: Ad Caim vero & ad munera eius non respexit. Item Eccl. 1. Beneplacitum est Deo, fides & mansuetudo. Nec mirum, si fides reddat animam gratam Deo puritatis actōri: quia videlicet fides purificat: sicut ait beatus Petrus Act. 15. Fide purificans corda, Et Hierem. 5. Circuite vias Ierusalem. Et sequitur: Si inuenieritis querentem fidem, propitius ero ei. Prouerb. 15. Per misericordiam, & fidē purgantur peccata. De hoc exemplum h̄ Ion. 3. Viri Niniuitæ crediderunt, & misericordiam obtinuerunt. Act. 10. Oēs prophete testimonium perhibent remissionem peccatorū accipere his qui credunt. Matth. 9. dī de paralitico portauitibus: Vt vidit Iesus fidem eorum ait paralitico: Dimitte tibi peccata tua. Glo. Ecce quantū valet apud Deum fides propria, apud quem tm̄ valuit aliena. Adeo etiam fides gratificat, quod filios Dei facit. Ioā. 1. Dedit eis potestatem filios Dei fieri, &c. Fides etiam copulat animam Deo, & facit charissimam eius sponsam, quia fides est virtus, qua anima subarrat Christo. Vnde dixit B. Agnes: Anulo fidei suæ subarravit me, &c. Osee 2. Sponsabo te mihi, in fide. Considera quomodo Synagogam,

quam

quam desponderat sibi Dñs, quandiu Deo credidit, fidem eius seruauit, super oēs nationes de mundo multipliciter exaltauit. Quod patuit i terra quā eis dedit, & lege, & regno, tēplo, & victoriis, & miraculis, signis, & prophetiis, & cultu, & beneficiis. Postq̄ autē Christū negauerūt & fidē abiecerūt, nulla gēs magis fuit vilificata, & depressa, & abiecta oppressionibus tyrannorū, latronum, sicariorum, scismaticis, depopulationibus mutuis, dissensionibus & obsidionibus, pestibus, cladibus, gladio, fame, captiuitate, incendio, & strage, seruitute, ludibriis, vēditione, & desperatione, & oēm ventū, vt liqueat super eos euenisse oēs leges maledictiones, q̄ liquidius videre pōt, si quis legit finem Iosephi, & quinque libros Egesippi, quendā librū Petri Alphōsi, in quo dē, quō capti dati sunt triginta p̄ denario vno, quādiu inuenerunt sunt emptores. Postea multi in nauibus positi cōpellebant comedere, q̄ egerant, in captiuitate libros legis nō h̄re, & filios nō circumcidere cōpellebant. Qñ et contrahebant, anrequā vxores suas, cū quibus cōtraxerant auderent cognoscere sub p̄ona capitalis sn̄e adducebant eas ad gentiles iudices, vt eas primo cognoscerent, vel alius eas traderent, vt eas sibi haberēt quātū vellent. Si et cessaret oīs scriptura loquens de eorum eladibus, patet hoc vbi cunq; humanis oculis, q̄ gens, q̄ quondā fuit pulcherrima, forma nobilissima, mō patet abiectissima esse vilissima & turpissima, debilis, & meticulosa sup oēs. Sicut et de aliis h̄reticis, in quibus tm̄ timorē posuit Dñs, q̄ vix audent se manifestare, nisi in latebris & de nocte, similes noctur oēs sementes. 1. Reg. 2. Qui honorificauit me, glorificabo eum, qui autē me cōtemnunt erunt ignobiles. Sicut ecclesiam Christianā, q̄ fidē recepit & seruat, Christianis multipliciter exaltauit, & in eternū seruabit. Quinto fides examinat, nā in tribulatione p̄bant fideles. 1. Pet. 1. Probatio fidei n̄r̄a multo p̄ciosior sit auro, qd̄ per ignem p̄bat. Iudith 8. Tentati sunt patres nostri, vt p̄bare, si verē colerent Deū. Et post: Oēs qui Deo placuerūt, per multas tribulationes trāsferunt fideles. Itē p̄bat et aliqñ Dñs fidē per ignē & approbat, h̄resim reprobat. Sicut legit fecisse tpe B. Dñici in terra Albigenisū, in qua, cū venissent h̄retici disputātes cōtra catholicos eorū iudicibus cōibus, & multa essent verba hinc & inde: de mādato iudicis qlibet libros scripserunt, inter quos iudex p̄legit rationes B. Dñici, & cum adhuc vacillaret, iudices cōfenserunt, vt fieret ignis in mediū, & p̄icerent in eo duo libelli, ille B. Dñici, & alius q̄ videbat fulcitur melioribus rationibus ex parte h̄reticorū, vt ignis probaret, q̄ fides & melior & certior esset. Cū autē liber B. Dñici p̄iceret, resiliit ter illeclus. Liber autē h̄retici cōtrauo vt iniectus est, totus cōbustus est. Itē in vita Eugeniz virginis legit de quodā sancto ep̄o, qui eā recepit inter monachos vt monachū, qui cū esset puer, in signū fidei, & innocētiæ prunas ardētis portabat in vlnis suis, nec ledebat ab igne. Cū autē quidā h̄reticus venisset ad populū cui p̄erat, pestiferos errores disseminans, quos disputando corā populo defendere volebat: ait sanctus. Veniamus ad argumentū fidei, & fiat ignis, vt p̄bet cuius sit fides vera. Cū hoc factū esset, & h̄reticus nollet intrare: sed diceret, q̄ prior intraret ep̄s, factō signo crucis sanctus prior intrauit itans & orans illæsus in medio flāmz quasi per duas horas. Cū autē h̄reticus nollet intrare, populi hoc vidētes intus proiecerunt eū. Sanctus autē cum semiuuū, anteq̄ oīno esset suffocatus, ab igne extraxit, & eū cū dedecore a patria eiecit. In sancto autem ep̄o nullū ignis vestigium fuit. Idē v̄ exemplum, qd̄ ponit Hiero. in vitis patrū de sancto Coprete & h̄retico manichæo. Sexto fides a periculis liberat. Deus enim merito fidei eripuit hoīem a periculis aiarum & corporū, sicut Abraham, vt dñt Hebræi, de igne Chaldæorū, in quo proiecerunt eū, quia volebat adorare ignē quē ipsi colebant. Sicut tres p̄eros de fornace Chaldæorū. Dan. 3. dixit Nabuchodonosor. Benedictus Deus q̄ liberauit seruos suos, q̄a crediderūt in eū, &c. Sicut Dan. 6. Liberauit Daniele de lacu leonū. Et d̄ ibi: Nulla læsio inuenta est in Daniele, quia credidit in Deo suo. Sicut in nouo testō, vel tpe gratiæ merito fidei a diuersis periculis, s̄m q̄ sibi & alij erat vtile eos Dñs liberauit, ex ipsis, & in ipsis periculis aduersarios incredulos puniendo. Heb. 11. Sācti per fidem, &c. obturauerūt ora leonū, &c. Et post. Et oēs hi testimonio fidei probati inuenti sunt. Glosa. Melius runc liberat, qñ patientiā in tribulatione p̄stat. Contra increduli periculis opprimunt, vt d̄ Baruch 1. de Iudæis. Quia eramus incredibiles ad Deū nostrum, & dissipati recessimus ne audiremus, aduenērūt nobis multa mala & maledictiones, &c. Credentes autē liberat Deus, vt d̄ Tob. 3. Hoc habet pro certo oīs qui colit te, &c. Septimo fides hostes superat tā corporales, q̄ spirituales. De spiritualibus d̄. 1. Pet. 5. Aduersarius vester diabolus tanquā leo rugiens circuit q̄rens quē deuoret, cui resistite fortes in fide. De corporalibus Heb. 11. Oēs hi per fidē vicerunt regna, &c. Hoc fuit antiquitus probatū multus & mi-

Speculum Morale.

rabilibus victoriis. Primo, q̄a Deus per paucos simplices & debiles superauit & acquisiuit oīa regna mūdi & suz fidei subiugauit. Item Constantinus, postquam fidem susceperat vexillo crucis armatus Maxentium superauit, & imperium obtinuit. In passione Ioannis & Pauli, cum vorum fecisset Gallicanus, q̄ si vinceret infinitā multitudinem barbarorum, q̄ in Christū crederet, prius desperans de victoria vicit eos fidei virtute. Sicut in vita B. Remigij, & 2. lib. hystor. Francorum. Gregor. Turon. dicit, q̄ cum Clodoueus primus Francorum Rex videret suos vinci, desperans de victoria vouit, si vinceret, q̄ fieret Christianus, qui statim vicit Alemannos oēs. In Exaltatione S. Crucis legit, q̄ cū filius Cosdroc Rex Persarū contra Heracliū Imperatorē pugnaret, cōdixerunt duellū duo principes super pontē tali conditione, q̄ Deus ostenderet, & exercitus sequeret principē, cuius fides vera ex victoria monstraret. Vicit & occidit tyrannū Heraclius virtute fidei, & Perz facti sunt Christiani. Itē legit in Tripartita hystoria lib. 2. q̄ Huni, qui venerant de Scythia frequentes irruptiones faciebant contra Burgundiones, q̄ habitabāt iuxta ripas Rheni, qui tunc gentiles erant. & fabri lignarij. Cū autē eos sēpe vincerent & diriperent, habuerūt mutuum colloquiū, q̄ nō homini, sed alicui Deo se conferent potente eos a dictis hostibus defendere & ei seruire, & in hoc recedit eorū cōsiliū, q̄ illi Deo se conferret, qui erat ceteris potentior, & ille videbat esse Deus Romanorū, qui iā erant Christiani, per quē oīa vincebant, & venientes in vnam ciuitatem Galliz, vt addiscerent ibi quō eū colerent, instructi sunt ab ep̄o eius in fide, & baptizari, & cū fide lumentes audaciā ea armati cū tribus milibus occurrerunt exercitui Hunorū, & decem millia cū Rege eorū occiderunt, & alios fugauerunt oēs. Item q̄ p̄ualt fider n̄r̄a fidei Iudæorū patet, quia quādiu fidem Dei tenuerunt opere & veritate semper vicerūt, quia angelicas virtutes secū habuerunt in p̄liis, sicut patet in Regum quatuor libris, Iosue & Machabæorū. Sed ex quo Christum negauerūt, semper postea a Christianis victi fuerunt, & angelicæ virtutes ab eis recesserunt, q̄ auditæ sunt de nocte clamare in templo, vt d̄ in 5. Egesippi, & in Iosepho, & ecclesiastica hystoria: trāscamus ab his sedibus. Qd̄ melior sit fides n̄r̄a credentia h̄reticorū, patet ex multis victoriis Theodosij contra Imperatores, & populos Arrianos. Legit in gestis Frācorū, vt dicit B. Greg. Turon. lib. 2. 3. cap. q̄ cū Clodoueus factus esset Christianus, & videret Arrianos dñari per totā Burgundiā, & Hispaniā, & per totā fere Galliā, ait suis principibus, q̄ nuper fidē receperāt, valde molestē fero. q̄ video h̄reticos Arrianos occupantes partes maximas Galliarū, impugnemus Regē eorū Alaricū, q̄ est apud Pictauim: sed sciamus primo Dei voluntatē. Misit ergo solēnes nuncios Turonis cū muneribus ad B. Martinū, qui ibi iacebat sepultus, vt rogaret dñm, q̄ daret ei signū aliq̄ diuinæ voluntatis. Cum autē obtulissent nuncios, q̄ ibi mittebant, cum orarent, r̄iso aut signo certificari, incepit p̄centor antiphonā (subito, & p̄cixisti me virtute ad bellum, &c. Admirati nuncios hoc gr̄as agentes dño suo retulerunt pro r̄iso accipientes totam seriem verborum sequentium, cōsiliū de victoria arma mouerunt. Cum autē non possent transire fluuium quendā timuerunt, & orante Clodoueo misit Deus in exercitu ceruā miræ magnitudinis, q̄ eos p̄cessit, vadū docens. Cumq; obsiderent vr̄bē Pictauim: s̄ farus ignis, vadū docens. Cumq; obsiderent vr̄bē Pictauim: s̄ farus ignis, & splendens visus est egredi de ecclesia B. Hylarij, & venire super Clodoueam, in signum, q̄ B. Hylarius, qui lux patriæ fuerat, & sēpe contra h̄reticos cōf̄ixerat lumine suz consolationis adiuuās faceret cum vincere acies h̄reticorum, qui cōsiliū viso pugnavit & obtinuit vr̄bē, & thesauros Alarici, ipsūmq; & suos occidit & vicit. Octauo, fides inducit fiducia impetrando. Iac. 1. Si q̄s vestrum indiget, &c. Postulet autem in fide nihil h̄sitās. Matth. 21. Si habuerit fidē & nō h̄sitauerit, nō solum, &c. Sed si huic monti dixeritis: Tolle, & mitte te in mare, sicut oīa, & q̄cūque petieritis in oratione credētes accipietis. Itē cū in quibusdā partibus oppressissent gētilēs catholicos, & sustinerēt eos viuere sub tributo. Cum r̄ctor illius terræ conuocasset ep̄os & sacerdotes, vt de fide r̄onē redderent, & n̄si cōfutarēt gentiles, & de fide r̄onē reddendo, & eorū errorē cōfutarē, hoc q̄suid dicit? iudex eorū, si dixerat Ch̄s: Si habueritis fidē, &c. Mat. 21. R̄ndētibus q̄ sic: ergo aut vos tali die mōtem illum, qui est in terra mea, in mare s̄m legem vestrā trāsferetis, aut lex vestra falsa apparebit: & vos, sicut infideles, capitale sn̄am sustinebitis. Cum autē dies ad hoc esset assignata, & indixissent catholici ieiunium & orationem, cum ad diem venirent m̄zsti clerici & sacerdotes, q̄suid causam, & audies eā quidā faber catholicus, martello assumpto ad locū pedis montis iuit vbi erat assignata, & quēsuat ad ep̄is, si hoc diceret Dñs. Et ipsi respōdentibus quod sic, ait: Quomodo ergo vos super hoc trepidi dubitatis, & accedens ad montem fide securus ait:

Tomus Tertius.

F 3

Montem

Monem feriens de matello in noie dñi Iesu qui hoc dixit, præcipio tibi vt hinc te transferas o mons in mare. Qui statim subito præceptum impleuit. Econtra infidelitas non imperat quod petit. Iac. 1. Non estimet hō qui hæsitat in fide, q̄ accipiat aliquid. Matt. 17. De demone lunatico, quem non potuerunt discipuli eiicere pp̄ incredulitatē suā. Et post: Amen dico vobis si habueritis fidem &c. Nono fides præstat constantiā sustinendi. Nam virtute fidei fideles patienter sustinent tribulationes, afflictiones, infirmitates, & huiusmodi. Virtute etiā fidei martyres horrenda & exquisita tormenta sustinuerunt, nō solum patienter sed & gaudenter. Iuxta illud Act. 5. Ibat Ap̄ti gaudentes &c. & Hebr. 11. Sancti Ludibria, & verbera experti &c. Et de brā Agatha dī, q̄ lectissime & gloriameribat ad carcerem, & quasi ad æpulas inuitata. Decimo fides facit oīa caduca & spalia paruipendi. Ioann. 4. Hæc est victoria quæ vincit mundum fides nostra. Hiero. Fidei totus mundus diuitiarum est. Hebr. 11. Fide Abraham obediuit Deo relinquens terram, cognationem, & patriam, nesciens quo iret. Fide Moyses grandis effectus negauit se esse filium filiar pharaonis &c. Fide Franciscus, Benedictus, & alij sancti mundū, & mundialia contemnens, & tanq̄ stercorea reputantes paupertatē voluntariam elegerunt. Vndecimo fides mirificat. i. mira signa, & prodigia facit. 1. Cor. 13. si habuero oēm fidē, ita vt montes transferam &c. Matt. 17. Si habueritis fidē sicut granū Synapis, feruidā, s. patientē, fortē, & humilē, nihil im possibile vobis erit. De hoc require sup. octauo. Duodecimo fides saluat & glorificat Luc. 7. vixit dñs brā Mariæ magdalenæ: Fides tua saluā te fecit. Et in multis aliis locis in Euangelio multis aliis idem dixit. 1. Pet. 1. Reportantes finē fidei nō saluē aīarū nīra. Mar. vlti. Qui crediderit & baptizatus fuerit saluus erit. qui vero non crediderit condēnabitur. Tobiaz 3. Filij sanctorum sumus, & vitam illam expectamus quam dominus daturus est his qui fidem suā nunquam mutant ab illo. Ap̄s nd Hebr. 11. Fide Enoch translatus est in paradysum. Denique latroni credenti fideliter Dixit dñs: Amen dico tibi, hodie mecum eris in Paradiso.

De virtijs oppositis fidei. Dist. XX.

Post considerationē de fide videndū est de virtijs oppositis fidei. Et primo de infidelitate quæ opponitur fidei. Secundo de blasphemia, quæ opponitur actui fidei, qui est cōfessio fidei. Circa primum considerandum est primo de infidelitate in cōi. Secundo de hæresi. Tertio de Apostasia a fide. Circa primum cōsideranda sunt duodecim. Primo vtum infidelitas sit peccatū. Secundo in quo sit sicut in subiecto. Tertio vtum sit maximū peccatorū. Quarto vtum oīs actio infidelium sit peccatū. Quinto de speribus infidelitatis. Sexto de cōparatione eorū ad inuicē. Septimo. vtum cum infidelibus sit de fide publicē disputandū. Octauo vtum sine cogendi ad fidem. Nono vtum sit cōicandū cū eis i aliquo. Decimo vtum Christianis possint infideles præesse. Vndecimo vtum ritus infidelium sint tollerādi. Duodecimo vtum pueri eorū sint inuicti parentibus baptizandi. Ad primum, s. vtum infidelitas sit peccatū. Dicendū, q̄ infidelitas duphceiter accipi potest. Vno mō fm purā negationē, vt dicatur infidelis ex hoc solo, q̄ nō habet fidem. Alio mō potest intelligi infidelitas fm contrarietate ad fidē, quia, s. aliquis repugnat auditui fidei, vel cōtremnit ipsam. fm illud Isā. 50. Quis credidit auditui nō. Et in hoc proprie p̄ficiē rō infidelitatis. & fm hoc infidelitas est peccatū. Si autem accipiat infidelitas fm negationē purā, sicut in illis qui nihil audierunt de fide, nō habet rōnē peccati sed magis p̄negat, quia talis ignorātia diuinorū ex peccato primi parētis subsēcuta est. Qui autē sit sicut infideles damnantur quidē pp̄ alia peccata, q̄ sine fide remitti nō p̄nt, non autē dānantur pp̄ infidelitatis peccatū. Vnde dñs dicit Ioann. 9. Si non venissem, & locutus nō fuisset eis, peccatū nō haberent. Quod exponens Aug. dicit, q̄ loquit de illo peccō quo nō crederūt in Ch̄m. Ad secundum, s. in quo sit sicut in subiecto. Dicendum, q̄ peccatū quodlibet est in illa potentia, quæ est principij, actus autē peccati p̄ esse duplex principij. Vnum quidē primū, & vlt, quod importat oēs actus peccatorū. & hoc principij est voluntas, quia oē peccatū est voluntariū. Al ud autē principij actus peccati est propriū, & p̄ximū quod elicit peccati actū, sicut concupiscibilis est principij gula & luxurie. Et fm hoc gula & luxuria dñt esse in concupiscibili. Dissentire autē qui est p̄prius actus infidelitatis, est actus intellectus, sed motus est voluntate sicut & assentire. Et ideo infidelitas sicut & fides est quidē in intellectu sicut in proximo subiecto, in voluntate autem sicut in primitiuo, & fm hoc dī esse oē peccatū in voluntate, vt supra dictū est. Ad tertium, s. vtum infidelitas sit maximū peccatū. Dicendū, q̄ oē peccatū formaliter consistit in auctione a deo, vt dictum est, vñ tāto aliquod peccatū est grauius, quanto p̄ ipsum homo magis a deo separat. per infidelitatem autē maxime homo a deo elongatur, q̄a nec verā dei cogni-

tionē habet. p̄ falsam autē cognitionē ipsius non appropinquat ei, sed magis ab eo elongatur. Nec potest esse, q̄ quantum ad quid deū cognoscat qui falsam opinionē de ipso habet, quia id quod ipse opinatur nō est deus. Vñ manifestum, q̄ peccatū infidelitatis est maius oibus peccatis, quæ contingunt in perversitate morū. Secus autē est de peccatis oppositis alijs virtutibus Theologicis, vt in fra dicitur. Ad quartū, s. vtum quælibet actio infidelis sit peccatū, dicendum q̄ sicut sup. dictū est. peccatū mortale tollit gratiam gratum facientē, non autē totaliter corrumpit bonum naturæ. Vñ cū infidelitas sit quoddā peccatū mortale, infideles quidē grā carē, remanet tñ in eis aliquod bonum naturæ. Vñ manifestum est q̄ infideles non p̄nt operari opa bona, q̄ sunt ex grā, s. opa meritoria, tñ opa bona ad quæ sufficit bonū naturæ aliqua operari p̄nt. Vñ non oportet, q̄ in oī ope suo peccent, sed quæcunque aliquod opus operantur ex infidelitate tunc peccant. Sicut. n. habens fidē potest aliquod peccatū committere in actu quē non refert ad fidē finē vel venialiter peccando, ita infidelis potest aliquod bonum actum facere in eo q̄ non refert ad finem infidelitatis. Ad quintum, s. quæ & quot sunt species infidelitatis, dicendū q̄ quælibet virtus consistit in hoc q̄ attingit aliquā regulā cognitionis vel operationis humanæ, vt sup. dictum est. attingere autē regulā est vno mō circa vnā materiam, sed a regula deitate cōtingit multipliciter. & ideo vni virtuti multa vitia opponuntur. diuersitas autē vitiorum, q̄ vniciq; virtuti opponitur, potest considerari dupliciter. Vno mō fm diuersam habitudinē ad virtutē, & fm hoc determinatæ sunt quædam species vitiorum quæ opponuntur virtuti, sicut virtuti morali opponitur vni fm ex celsitudine ad virtutē, & aliud vitij fm defectum a virtute. Alio mō potest considerari diuersitas vitiorū oppositorū vni virtuti fm corruptionē diuersorū quæ requiruntur ad virtutē. & fm hoc vni virtuti, pura r̄pantiē, vel fortitudinē opponuntur infinita vitia, fm q̄ infinitis modis cōtingit diuersas circumstantias virtutis corrumpi vt a rectitudine virtutis recedatur. Vñ & pythagorici malū posuerunt in infinitū. Sic ergo dicendum est q̄ si infidelitas attendatur fm cōparatione ad fidē, diuersæ sunt infidelitatis species & numero determinatæ. Cum. n. peccatū infidelitatis consistat in renitendo fidei, hoc potest contingere dupliciter: quia aut renitit fidei nondum susceptæ, & talis est infidelitas paganorum suorum gentilium. aut renititur fidei Christianæ susceptæ, vel in figura, & sic est infidelitas hæreticorum. Vñ in generali p̄nt assignari tres prædictæ species infidelitatis. Si vero distinguantur infidelitatis species fm errorē in diuersis q̄ ad fidē p̄tinent, sic non sunt determinatæ species infidelitatis. Possunt. n. errores in infinitū multiplicari, vt patet per Aug. in lib. de hæresibus. Ad sextum, s. de cōparatione specierum infidelitatis ad inuicē. Dicendū q̄ in infidelitate p̄nt duo considerari. Quorum vnum est cōparatio eius ad fidē. & ex hac parte aliquis grauius contra fidē peccat qui fidei renitit susceptæ, sicut grauius peccat q̄ non implet qd̄ promisit, q̄ si non implet quod nunq̄ promisit. & fm hoc infidelitas hæreticorū qui profitentur fidem Euangelij, & eis renituntur corrumptentes ipsam, grauius peccant, quam Iudæi, q̄ fidem euangelij nunquam susceperunt. Sed quia susceperunt eius figurā in veteri lege quā male interpretates corrumptunt, id est eorū infidelitas est grauius peccatū, si infidelitas gentiliū, q̄ nullo mō fidē euangelij susceperunt. Aliud qd̄ in infidelitate cōsiderat, est corruptio eorū, q̄ ad fidē p̄tinet: & fm hoc, cū in pluribus erit Gētilis, q̄ Iudæi, & Iudæi, q̄ hæretici: grauior. n. est infidelitas Gētiliū, q̄ Iudæorū, & Iudæorū, q̄ hæreticorū, nisi forte querandā, puta Maichorū, q̄ et circa credibilia plus errant, q̄ Gētilis. Harū tñ duarum gratuitarum prima p̄ponderat scdæ quæ ad rōnē culpæ, q̄a infidelitas hēt rōnē culpæ, vt sup. dictū est, magis ex hoc, q̄ renitit fidei, quàm de hoc, q̄ nō hēt ea q̄ fidei sunt. Hoc. n. vñ, vt dictū est, magis ad rōnē p̄negat p̄tinere. Vñ simpliciter loquēdo, infidelitas hæreticorū est pessima. Ad septimū. s. vtum cū hæreticis, vel aliis infidelibus sit publicē disputandū. Dicendū, q̄ in disputatione fidei duo sunt cōsideranda: vñ qd̄ ex parte disputantis: aliud autē ex parte audientium. Ex parte qd̄ disputantis est cōsiderandā intentio: si enim disputet tāquā de fide disputas, & veritatem fidei p̄ certo nō supponēs, sed argumētis experiri intendēs, p̄culdubio peccat tāquā dubius de fide & infidelis. Si autē disputet aliq̄s de fide ad cōfutandū errores, vel et ad exercitium, laudabile est. Ex parte verō audientium cōsiderandū est, vtum illi, q̄ disputationē audiūt, sint instructi & firmi in fide, aut simplices & in fide turbātes, & corā qd̄ sapiētibus, in fide firmis nullū periculum est disputare de fide. Sed circa simplices est distinguendū, q̄a aut sunt solliciti, siue pulsati ab infidelibus, puta Iudæis, vel hæreticis, siue Paganis intendentibus, vel intentibus. corrumptere in eis fidem, aut oīno non sunt solliciti super hoc, sicut in hæreticis, in quibus non sunt aliqui infideles. In primo ca-

su necessarium est publice disputare de fide, dummodo inueniantur aliqui ad hoc sufficientes, & idonei, qui errores confutarent. Per hoc enim simplices in fide firmantur, & tollitur in fidelibus decipiendi facultas. & ipsa taciturnitas eorum qui resistere debent peruertentibus fidei veritatem esset eorum confirmatio. vnde Greg. in 2. pasto. Sicut. n. intacita locutio in errorem pretrahit, ita indifferetum silentium eos qui erudiri poterant in errore derelinquit. In scdo vero casu periculi est publice disputare de fide coram simplicibus, quorum fides ex hoc est firmior, q̄ nihil diuersum audierunt ab eo quod credunt. & ideo non expedit eis vt verba infidelium audiant disputantium contra fidem. Ad octauum, s. vtrum infideles sint ad fidem compellendi. Dicendum, q̄ infidelium quidam sunt qui nunq̄ fidē susceperunt, sicut gentiles & Iudei. & tales nullo mō sunt ad fidē cōpellendi vt ipsi credant, quia credere voluntatis est. sunt tñ compellēdi a fidelibus si facultas adsit, vt fidē non impediāt vel blasphemis, vel malis persuasionibus, vel etiā aperis persecutionibus. Et pp hoc fideles Christi frequenter cōtra infideles bellum mouent, non quidē vt eos ad credendum cogāt. quia et si eos vicissent, & captiuos haberent, in eorū libertate relinquerent an credere vellent, sed pp hoc vt eos cōpellāt ne fidē Chrī impediāt. Alij vero sunt infideles, qui nōq̄ fidē susceperunt, & cā profiterentur, sicut heretici, vel quicunq̄ apostatē, & tales sunt et corporaliter cōpellēdi, vt implēant quod p̄ miserunt, & teneant quod semel susceperunt. Ad nonū, s. vtrum eū infidelibus sit cōtēdū. Dicendū, q̄ cōtio alicuius p̄sonę in zerdē fidelibus dupliciter. Vno mō in p̄nam illius cui cōtio fidelium subtrahit. Alio mō ad cautēla corū quibus interdē ne alij cōtēcent. & vtraq̄ causa ex verbis Ap̄t accipi pot̄. 1. Cor. 5. Nā postq̄ sniam excoicationis protulit subdit p̄ rōne. Nescitis quā modicū fermentū totā massam corrūpit. Et postea rōnē subdit ex parte p̄nz per iudiciū Ecclesie illatz, cum dicit. Nōne de his quis sunt intus vos iudicatis. Primo igitur modo non interdicat Ecclesia fidelibus cōtionem infidelium qui nullo mō si de Christianā receperunt, s. paganorū vel Iudeorū, qui nō hnt de eis iudicare sp̄tiali iudicio sed tp̄ali, in casu eū inter Christiana nos cōmorantes aliquā culpā cōmittunt, & p̄ fideles tp̄aliter puniuntur. sed isto mō, s. in p̄na interdicit Ecclesia fidelibus cōtionem illorum infidelium qui a fide suscepta deuiant vel corūpēdo fidē fidelium, sicut heretici, vel et totaliter a fide recedēdo, sicut apostatē. In vtroq̄. n. horū excoicationis sniam p̄fert Ecclesia. Sed quantum ad scdm modū vī esse distinguendū s̄m diuersas cōditiones personarū & negociorū, & rporum. Si. n. aliqui sint firmi in fide, ita q̄ ex cōticatione eorum curā infidelibus conuersio infidelium magis sperari possit q̄ fidelium auersio, nō sunt prohibendi infidelibus cōicare qui fidē non susceperunt, s. paganis vel Iudeis. & maxime si necessitas urgeat. Si autē sint simplices, & infirmi in fide, de quorū subuersione probabiliter timeri possit, prohibendi sunt ab infidelium cōtione. & p̄cipue ne magnā familiaritatē eū eis habeant, vel abiq̄, necessitate eis cōtēnt. Ad decimū. vtrum infideles possint habere p̄lationē vel dñum super fideles. Dicendū, q̄ hoc dupliciter loqui possumus. Vno mō de dñio vel p̄latione infidelium sup fideles de nouo instituenda. & hoc nullo modo permitti debet. Cedit. n. hoc in scandalū & in periculū fidei. De facili enim illi qui submittunt aliorū iurisdictioni, immutari p̄nt ab eis qui bus subiant vt sequantur eorum imperiū, nisi qui subiant fuerint magnę virtutis. & similiter infideles contēnunt fidē s̄ infidelium defectus cognoscāt. Et ideo Ap̄t prohibuit q̄ fideles non cōtēdant iudicio corā iudice infideli. & ideo nullo mō p̄ mittit Ecclesia, q̄ infideles acquirāt dñm super fideles, vel quā literēq̄; eis p̄ficiant in aliquo officio. Alio mō possumus loqui de dñio vel p̄latione iā p̄existēti. Vbi considerandū est, q̄ dñiū & p̄latio introducta sunt ex iure hūano. Distinctio autē fidelium est ex iure diuino. s. ius autē diuinū quod est ex grā, nō tollit ius humanū quod est ex naturali rōne. Distinctio fidelium, & infidelium s̄m se considerata nō tollit dñiū vel p̄lationē infidelium super fideles. Pōt tñ iustē p̄ sniam, vel ordinationē Ecclesie auctoritate Dei habentis tale ius vel dñiū p̄lationis tolli, quia infideles merito suę infidelitatis merentur pōtate amittere super fideles qui transferuntur in filios Dei. sed hoc quidē Ecclesia q̄q̄; facit q̄q̄; at nō facit. In illis et infidelibus qui et tp̄ali subiectione, subiiciuntur Ecclesie, & mēbris eius, hoc ius Ecclesia statuit, vt seruus Iudeorum statim factus Christianus liberetur, nullo p̄cio dato si fuerit vernaculus. i. in seruitute natus. Et similiter si infidelis existens fuerit emptus ad seruitiū. Si autē fuerit emptus ad mercedem tenetur eum infra tres mēses exponere ad vendendū. nec in hoc iniuriā facit, quia eū ip̄s Iudei sint serui Ecclesie p̄tē disponere de rebus eorum. sicut & principes seculares multas leges ediderunt erga suos subdi-

Speculum Morale.

ros in fauorē libertatis. In illis vero infidelibus qui tp̄aliter Ecclēsię vel eius mēbris nō subiaccnt, p̄dictū ius Ecclesia nō statuit, licet possit instruere de iure. & hoc facit ad scandalum vitandū. Sicut et dñs Matth. 17. ostendit, q̄ poterat se a tributo excusare, quia liberi sunt filij. sed tñ mandauit tributum solui ad scandalum vitandum. Ita etiā Paulus cum dixisset q̄ seruū dñs suos honorarent subiungit, ne nomē dñi & doctrina blasphemetur. Ad vndecimū, s. vtrum sint ritus infidelium tolerandi. dicēdū q̄ hūanū regnū derivatur a diuino regimine. & ipsum debet imitari. Deus autē quis sit oipotens & summē bonus, permittit tñ aliqua mala fieri in vniuerso q̄ prohibere posset. ne eis sublatis maiora bona tollerentur. vel et peiora mala sequerentur. Sic igitur et in regimine humano illi qui p̄sunt rectē aliqua mala tolerant, ne aliqua bona impediānt. vel et ne aliqua mala peiora incurrant. sicut Aug. dicit in li. de ordine. Aufer meretricēs de rebus hūanis, turbaueris oīa libidinis. Sic igitur quis infideles in suis ritibus peccent, tolerari tñ p̄nt, vel pp aliquod bonum quod ex eis provenit. vel pp aliquod malū quod vitatur. Ex hoc autem q̄ Iudei ritus suos obseruāt in quibus olim p̄figurabatur veritas fidei quam tenemus, hoc bonum provenit, q̄ testimoniū fidei nōq̄ habemus ab hostibus. & quasi in figura nobis reputatur quod credimus. & ideo in suis ritibus toleratur. Aliorū vero infidelium ritus qui nihil veritatis aut vtilitatis afferunt. non sunt aliquo modo tolerandi nisi forte ad aliquod malum vitandum; s. ad vitandū scandalum vel discidium quod ex hoc posset provenire. vel impedimentū salutis eorum qui paulatim sic tolerati conuertuntur ad fidē. pp hoc et hereticorum, & paganorum ritus aliqui Ecclesia tolerauit qñ erat magna infidelium multitudo. Ad duodecimum, s. vtrum pueri infidelium sint inuitis parentibus baptizandi, dicēdū, q̄ maximā habet auctoritatem Ecclesie consuetudo, quæ est semper in omnibus emulanda. quia & ipsa doctrina Catholicorum doctorū ab Ecclesia auctoritatē habet. Vnde magis est standū auctoritati Ecclesie q̄ auctoritati Aug. vel Hieronymi vel cuiuscunq̄ doctoris. Hic autē Ecclesie vsus nunq̄ habuit, vt Iudeorū filij inuitis parentibus baptizarentur quamuis fuerint retroactis temporibus multi Catholici principes potentissimi. vt Constantinus, Theodosius, quibus familiares fuerunt sanctissimi Episcopi. vt Siluester Constantino, & Ambrosius Theodosio. qui nullo modo p̄termisissent ab eis hoc impetrare, nisi hoc esset cōsōnū rōni. Et ideo periculosum vī hanc assertionē de nouo inducere vt p̄ter consuetudinem in Ecclesia hætenus obseruatam Iudeorum inuitis parentibus filij baptizarentur. Et huius est duplex causa. vna quidem pp periculum fidei. Si. n. pueri nondum vsū rōnis habentes baptismum susceperent, postmodū cum ad perfectā ætatem puenirent de facili possent a parentibus induci vt relinquere quod ignorantes susceperunt. quod vergeret in fidei detrimentū. Alia vero rō est. quia repugnat iustitię naturali. filius. n. naturaliter est aliquid patris. Et primo quidē a parentibus nō distinguitur s̄m corpus quandiu in matris vtero continetur. Postmodū vero postquā ab vtero egreditur antequam vsū liberi arbitrij habeat continetur sub parentū cura, sicut sub quodam spiritali vtero: quandiu. n. vsū rōnis nō habet puer, non differt ab aiali irrationali. vnde sicut bos vel equus est alicuius vt vitatur eo cū voluerit s̄m ius ciuile sicut proprio instrumento. ita q̄ filius antequam habeat vsū rōnis sit sub cura patris. Vnde contra iustitiā naturalem esset si puer antequam habeat vsū rōnis a cura parentū subtrahatur, vel de eo aliquid ordinetur inuitis parentibus. Postquam autem incipit habere vsū liberi arbitrij iam incipit esse suus. & potest quantum ad ea quæ sunt iuris diuini vel naturalis sibi ipsi providere. & tunc est inducendus ad fidē non occasione. sed persuasionē. Pōt etiam inuitis parentibus assentire fidei & baptizari. non autem antequam habeat vsū rationis. Vnde de pueris antiquorum patrum dē, q̄ saluati sunt in fide parentum. per quod datur intelligi, q̄ ad parentes pertinet p̄uidere filiis de sua salute. p̄cipue antequā habeant vsū rōnis. De hæresi & apostasia, & blasphemia. regre inf. tertio li.

De Spe. Dist. XXI.

Consequenter post fidem considerandum est de spe. Circa quam consideranda sunt quatuor. Primo de habitu spei. Secundo de eius obiecto. Tertio de eius subiecto. Quarto de vitiis oppositis. Circa primum consideranda sunt quatuor. Primo vtrum spes sit virtus. Secundo vtrum sit virtus Theologica. Tertio de distinctione eius ab aliis virtutibus Theologicis. Quarto de ordine eius ad fidem, & ad charitatem. Ad primū scilicet vtrum spes sit virtus, dicendū quod spes potest quadrupliciter accipi, scilicet pro spe secundum quod est passio. & pro actu sperandi, & pro habitu per quem elicitur actus sperandi. Tribus primis modis non est virtus. Quarto autem

Tomus Tertius.

F 4 modo

Speculum Morale Vincentij.

mō adhuc distinguendū est. Ille. n. habitus p̄t cōsiderari aut inquātū est informis aut inquātū est formatus. Primo mō nō attingit ad plenā rōem virtutis. q̄ est p̄ficere habēre & actū eius. & ipsum referre debito mō in vltimū finē. volūtas. n. in sperando est mouens & mota. & quāuis sit bene mobilis ad actum sperādi per habitum spei. non tñ est debito modo perfecta ad mouēdum nisi per habitum charitatis. Ad debitā autem perfectionem actus non tñ requiritur debita dispositio mobilis. sed etiā debita perfectio mouentis. voluntas ēr actū suū debito mō referre nō p̄t in vltimū finē. nisi debito mō se hēat ad finē illū quod sine charitate esse non pōt. scđm tñ q̄ virtus large accipitur pro quocunq̄e habitu determinante potentiam ad aliquem actū respectu obiecti debiti, sic habitus spei informis virtus dici p̄t. Si autem loquamur de habitu spei, vt est formatus, sic dico q̄ virtus est simplex, quia sibi conueniunt oīa, quæ requiruntur ad plenum esse virtutis. habentem enim perficit, & actum eius bonum reddit. & per ipsam refertur ipse actus modo debito in vltimū finem. quod quidem referri est per id quod est quasi materiale in spe formata dispositione, & per eius formam, quæ est charitas completiue. Ad secundum scilicet vtrum sit virtus Theologica. dicēdū, q̄ sic, quia inter virtutes Cardinales Theologicas est hæc vna differentia inter alias, q̄ oīs virtus appetituz partis Deum habens pro obiecto, Theologica est. quæ autem creaturam habet pro obiecto est mortalis. sed virtus spei Deum habet pro principali obiecto, & formali, siue accipiamus eius obiectum rem speratam, quia per spē extenditur affectus, seu erigitur principaliter ad habendū Deū. siue accipiamus obiectū spei illud per cuius adiutorium speramus nos habituros rem speratam. Per spem. n. in solo Deo principaliter confidimus. vt obtineamus rem speratam, & amatā, quæ est in se. qui enim cōfidit se hoc posse per hoīem principaliter obtinere, maledictus est. Iuxta illud Iere. 17. Maledictus est homo qui confidit in hoīe, & ponit carnem brachium suum. Licet autem spes sit media inter duo vitia, sc̄. p̄sumptionem, & desperationem, quod est proprium virtutum moralium, quia virtus Theologica non consistit in medio duorum vitiorum, vt supra dictū est, hoc tamen non tollit quin sit virtus Theologica, quia mediū accipitur in regulatis, & mēsuratis secundum quōd regula vel mensura attingitur. secundum autē quōd exceditur regula est superfluum. secundum autem perfectum a regula est diminutū. In ipsa autem regula mensura non est accipere medium, & extrema. Virtus autem moralis est circa ea. quæ rōne regulantur, sicut circa proprium obiectum. & ideo per se cōuenit ei esse in medio ex parte proprii obiecti. sed virtus Theologica est circa ipsam regulam primam non regulatam alia regula, sicut circa proprium obiectum. Et ideo per se, & ēm proprium obiectum nō conuenit virtuti Theologicæ esse in medio, sed pōt sibi cōpetere per accidēs rōne eius quod ordinatur ad principale obiectum, sicut fides non potest h̄re medium & extrema in hoc q̄ innitatur primæ veritati, cui nullus pōt nimis inniti. sed ex parte eorū, quæ credit pōt h̄re mediū, & extrema. sicut vnum verū est medium inter duo falsa. Et similiter spes nō habet medium, & extrema ex parte principalis obiecti, q̄ diuino auxilio nullus pōt nimis inniti. sed quantum ad ea, quæ confidit aliquis se adepturum p̄t ibi esse medium, & extrema. inquātū vel p̄sumit ea, quæ sunt supra suam proportionem vel desperat de his, quæ sunt sibi proportionata. Ad tertium, sc̄. distinctione spei ab alijs virtutibus Theologicis, dicendum q̄ virtus aliqua dī Theologica ex hoc q̄ habet Deum pro obiecto cui inh̄ret. Pōt at aliquis alicui rei inh̄erere dupl. vno modo pp̄ seipsum. Alio mō inquātū ex eo ad aliud deuenit. Charitas igitur facit hoīem Deo inh̄erere pp̄ seipsum, voluntatem hoīs vniens Deo per affectum amoris. spes autē, & fides faciunt hoīem inh̄erere Deo, sicut cuidam principio ex quo aliqua nobis proueniūt. De deo autem prouenit nobis, & cognitio veritatis, & adeptio perfectæ bonitatis. Fides igitur facit hoīem Deo adh̄erere inquantum est nobis principium cognoscendi veritatē. credimus. n. ea vera esse qua nobis a Deo d̄nt. Spes autē facit Deo, adh̄erere prout est nobis principiiū perfectæ bonitatis, inquantū, sc̄. p̄ deo diuino auxilio innititur ad b̄titudinē obtinendā. Ad quartū, sc̄. de ordine spei ad fidē, & charitatē. dicendū q̄ fides absolutē p̄cedit spē. obiectū. n. spei est bonū futurū arduū, possibile h̄ri. Ad hoc ergo q̄ aliquis speret requiritur q̄ obiectū spei proponat ei vt possibile. sed obiectū spei est vno mō b̄tudo æterna. & alio mō auxilium diuinū, vt ex p̄dictis patet. & vtrūq̄; eorū proponit nobis per fidē p̄ quā nobis innotescit, q̄ ad vitā æternā possumus puenire. & q̄ ad hoc paratū est nobis auxilii, scđm illud Heb. 11. Accedentē ad Deū oportet credere, q̄a est. & quia diligentibus se remunerator est. vnde manifestum est q̄ fides p̄cedit spē. charitatē vero p̄cedit spes vno mō. & alio mō nō. Ad cuius

euentiā sciendū est. q̄ duplex est ordo. vnus q̄dē ēm viā generationis & naturæ. ēm quā imperfectū prius est perfectio. alius at ordo p̄fectionis est & formæ ēm quæ perfectū naturaliter prius est imperfecto. Scđm igitur primū ordinē spes est prior charitate, quod sic patet: spes & oīs appetitiuus motus ex amore deriuat vt sup. habitum est cū de passione ageretur. Amor autē q̄dā est perfectus quidā imperfectus. Perfectus quidem amor est quo aliquis ēm se amatur. vt pote cui aliquis vult bonū. sicut hō amat amicum. Imperfectus autē amor quo aliquis aliquid amat nō ēm ipsum, sed vt id bonū sibi ipsi pueniat, sicut hō amat rē quā cōcupiscit. Primus autē amor Dei pertinet ad charitatē quæ inh̄ret Deo ēm seipsum. sed spes pertinet ad scđm amorem, quia ille qui sperat sibi aliquid obtinere intendit, & ideo in via generationis spes est prior charitate. Sicut. n. aliquis introduci ad amādum Deum per hoc q̄ oēs recedentes ab ipso punit & cessat a peccato. vt Aug. dicit super primā can. Ioann. ita ēt & spes introducit ad charitatem inquantū sperans remunerari a Deo attenditur ad amādum Deum, & seruādum p̄cepta eius: sed ēm ordinem p̄fectionis charitas naturaliter prior est. Et ideo aduēiente charitate spes perfectior redditur. q̄a de amicis maxime speramus. & hoc mō dicit Ambrosius q̄ spes ē ex charitate.

De obiecto spei. Dist. XXI.

Circa secundum principale, sc̄. de obiecto spei consideranda sunt tria. Primo vtrum beatitudo æterna sit obiectum spei. Secundo vtrum possit aliquid sperare beatitudinē alterius. Tertio vtrum possit aliquid licite sperare in hoīe. Ad primū, sc̄. vtrū obiectum spei sit æterna beatitudo, dicendū, q̄ sicut dictum est, spes de qua loquimur, attingit ad Deum innitens eius auxilio ad consequendum bonum speratum. oportet autem effectū esse proportionatum, & ideo bonum quod proprie, & principaliter sperare debemus, est bonum infinitū quod proportionatur virtuti Dei adiuuantis. Nam infinite virtutis est proprium ad infinitum bonum producere. hoc autem bonū est vita æterna quæ in fruitione ipsius Dei consistit. non enim minus aliquid a Deo sperandum est, quā sit ipse, cum non sit minor eius bonitas p̄ quam bona creaturæ cōicāt quā eius essentia. & ideo propriū & principale obiectum spei est beatitudo æterna. Ad ēm, sc̄. vtrū possit homo sperare beatitudinē alterius. dicendū q̄ spes pōt esse alicuius dupliciter. Vno mō q̄dē absolute. & sic est solū boni ardui ad se pertinentis. Alio mō ex p̄sumptione alterius. & sic potest esse etiam eorū qui ad aliū pertinent. Ad cuius euidentiā sciendū est, q̄ amor & spes in hoc differunt q̄ amor importat quandā vnionē amantis ad amatum, spes autē importat quendam motum siue protensionē appetitus in aliquod bonum arduum, vno autem est aliorum distinctorum. Et ideo amor directe pōt respicere alium quē sibi aliquis vult per amorem, habens eum sicut seipsum: motus autem semper est ad proprium terminum proportionatum mobili. & ideo spes respicit directe proprium bonum, non autē id quod ad alium pertinet: sed p̄supposita vnione amoris ad alterum iam aliquis pōt de siderare & sperare aliquid alteri sicut sibi. & ēm hoc aliquis p̄t sperare alteri vitam æternā inquantum est ei vnitus per amorē. & sicut est eadē virtus charitatis qua quis diligit Deum, seipsum. & proximum, ita est eadē virtus spei, qua quis sperat sibi ipsi & alijs. Ad tertium, sc̄. vtrum licite possit aliquis sperare in homine. dicendū, q̄ spes sicut dictū est illud respicit. sc̄. bonū quod obtinere intendit. & auxiliū per quod illud bonum obtinetur. bonum autem quod quis sperat obtinendum habet rōnem causæ finalis. auxiliū autē per quod sperat illud bonū obtinere habet rōnem causæ efficientis. In genere autem vtriusque causæ inuenitur principale, & secundarium. principale. n. est finis vltimus. secundarium autem finis est bonū quod est ad finem. Similiter principale causa agens est primum agens. secundario vero causa efficiens est agens secundarium instrumentale. spes autē respicit beatitudinē æternā sicut vltimū finē, diuinū autē auxiliū sicut primā causam inducentē ad beatitudinē. Sicut igitur non licet sperare aliquod bonum p̄ter beatitudinē sicut vltimū finem, sed solum sicut id quod est ad finem beatitudinis ordinatum. ita non licet sperare da aliquo hoīe vel de aliqua creatura sicut de prima causa mouente in beatitudinē. Licet autē sperare de aliquo hoīe vel aliqua creatura sicut de agente secundario & instrumentali per quod aliquid adiuuatur ad quocunq̄e bona consequenda in beatitudine ordinata: & hoc modo ad sāctos conuertimur, & ab hominibus aliqua petimus. & vituperatur illi de quibus aliquis considerare non pōt ad auxiliū ferēdū.

De subiecto spei. Dist. XXI.

Circa tertium principale, scilicet de subiecto spei consideranda sunt quatuor. Primo vtrum virtus spei sit in voluntate sicut in subiecto. Secundo vtrū sit in beatis. Tertio vtrum sit in dānatis. Quarto vtrū in in viatoribus habeat certū

certitudinem. Ad primum. *ſ. vtrum spes ſit in voluntate ſicut in ſubiecto*, dicendum q̄ ſicut ex dictis patet, habitus cognoscunt per actus. Actus aut̄ ſpei eſt quidā motus appetitiuæ p̄tis cū ſit obiectū eius bonū. Cū aut̄ ſit duplex appetitus in hoſe. *ſ. appetitus ſenſitiuus qui diuidit̄ ſp̄ irascibile, & concupiſcibile, & appetitus intellectiuus q̄ d̄r volūtas, vt ſupra habitū eſt.* Similes aut̄ motus qui ſunt in appetitu inferiori cum paſſione, ſunt in ſuperiori ſine paſſione, vt ex ſupra dictis patet. Actus aut̄ virtutis ſpei non p̄t pertinere ad appetitum ſenſitiuum, quia bonū, quod eſt obiectū principale hm̄i virtutis non eſt aliquod bonum ſenſibile, ſed bonū diuinū. Et ideo ſpes eſt in appetitu ſuperiori qui d̄r voluntas ſicut in ſubiecto. non aut̄ in appetitu inferiori ad quem pertinet ira ſcibilis. Ad ſc̄m. *ſ. vtrum ſpes ſit in beatis dicendum q̄ ſubtracto eo quod dat ſpeciem rei ſoluitur ſpecies, & res non p̄t eadem remanere.* ſicut remota forma corporis naturalis non remanet idē ſm̄ ſpeciem, ſpes aut̄ recipit ſpecie a ſubiecto principali ſicut & ceteræ virtutes vt ex ſupradictis patet. obiectū aut̄ principale eius eſt beatitudo eter na, ſecundū q̄ eſt poſſibilis haberi ex auxilio diuino vt ſupra dictū eſt, quia bonū arduū poſſibile non cadit ſub ratione ſpei niſi ſc̄m q̄ eſt futurum. ideo cum beatitudo iam non fuerit futura ſed præſens, non poteſt ibi eſſe virtus ſpei, & ideo ſpes ſicut & fides euacuatur in patria, & neutrum eorum eſſe p̄t in beatis. Ad tertium. *ſ. vtrum in damnatis in inferno poſſit eſſe ſpes.* dicendum q̄ ſi nomen inferni ita generaliter accipiat, q̄ extendatur ad locū purgatorij & limbum in quo ſancti patres erant ante aduentum Chriſti concedendum eſt q̄ in inferno fuit ſpes. In exiſtentibus enim in limbo erat virtus ſpei, cum gr̄am haberēt gratū facientem, nec añ mortem Chriſti Deum clare viderent. Similiter dicendum eſt de illis qui ſunt in purgatorio, quibus n. illi eſſent certi de ſua ſalute futura, & iſti ſimiliter non p̄t hoc neganda eſt in eis ſpes fuiſſe. Securitas enim conſequendi bonū arduū ſpei non repugnat, ſed magis eſt concordat, cū ſpei conueniat certitudo ſecuritatis quantum eſt ex parte ſua, & ratione eius cui innititur, quibus ſperans dubitare poſſit, & timere de abſoluta conſecutione rei ſperatæ, p̄ liberi arbitrij veritatem in malū quæ nō eſt in exiſtentibus in purgatorio, nec erat in exiſtentibus in limbo. Si aut̄ reſtringatur nomē in ferni ad infernū damnatorū. ſic dicendum q̄ in inferno nunquā fuit ſpes, quia dānati ad cumulū damnationis ſuz certi ſunt de p̄petuitate ſui ſupplicij, & i poſſibilitate conſequendi ſalutē, ſpes aut̄ non eſt reſpectu boni ardui, niſi abſentis apprehenſi vt poſſibile adipiſci. Eſt. n. obiectū ſpei bonum ſummē arduum apprehenſum, vt abſens poſſibile adipiſci. Ad quartum. *ſ. vtrum in viatoribus ſpes habeat certitudinem*, dicendū q̄ certitudo inuenitur in aliquo dupliciter. *ſ. eſſentialiter, & participatiue.* Eſſentialiter quidem inuenitur in vi cognitiua, Participatiue aut̄ in oī eo quod a vi cognitiua mouetur infallibiliter ad finem ſuum. *ſ. m̄ quē modum d̄r q̄ natura certitudinaliter operatur tanquam mota ab intellectu diuino certitudinaliter mouente vnunquēq; ad ſuum finē, & per hunc eſt modum virtutes morales certius arte dicuntur operari in quantum per modum naturæ mouentur a ratione ad ſuos actus, & ſic eſt ſpes certitudinaliter tendit ad ſuum finem quaſi participans certitudinem a fide quæ eſt in vi cognitiua.* De vitijs oppoſitis ſpei videlicet præſumptione & deſperatione require infra tertio librō.

De charitate. Diſt. XXIII.

Conſequenter conſiderandum eſt de charitate. Circa quam conſideranda ſunt ſex. Primo de charitate ſm̄ ſe. Secundo de charitate per cōparationē ad ſubiectum. Tertio de obiecto charitatis. i. de diligendis ex charitate. Quarto de ordine diligendorū. Quinto de actibus charitatis. Sexto de vitijs oppoſitis. Circa primū. *ſ. de charitate ſm̄ ſe*, conſideranda ſunt octo. Primo vtrum charitas ſit idē quod amicitia. Secundo vtrum charitas ſit quid creatū in aīa Tertio vtrum ſit virtus. Quarto vtrū ſit virtus ſpecialis. Quinto vtrum ſit vna virtus. Sexto vtrum ſit maxima virtutū. Septimo vtrum ſine charitate poſſit eſſe ſalus vel vera virtus. Octauo vtrum ſit forma virtutum. Ad primum. *ſ. vtrum charitas ſit amicitia*, dicendum q̄ ſm̄ philoſophum. 8. Eth. Non quilibet amor habet rationem amicitiz, ſed amor qui eſt cū beniuolentia, q̄n. ſ. ſic amamus aliquem vt ei bonum velimus. Si aut̄ rebus amatis nō bonum velimus ſed ipſum eorum bonū velimus nobis, ſicut dicimur amate vinū aut equū vel aliquid hm̄i, non eſt amor amicitiz, ſed cuiuſdam concupiſc. Ridelicet. n. eſt dicere quod aliquis habeat amicitiam ad vinum vel ad equū. Sed nec beniuolentia ſufficit ad rationē amicitiz, ſed requiritur quædam mutua beniuolentiz amatio, quia amicus eſt amico amicus. Talis aut̄ mutua beniuolentia fundatur ſuper aliqua communicatione. Cum igitur ſit aliqua cōcatio homini ad Deum ſm̄ quod nobis ſuam b̄titudinem cōi-

cat ſuper hac cōcatatione oportet aliquam amicitiz fundari. de qua quidē cōcatatione d̄r. 1. ad Corin. 1. Fidelis Deus per quem vocati eſtis in ſocietate filij eius. Amor aut̄ ſuper hac cōcatatione fundatus eſt charitas. vñ manifeſtū eſt quod charitas amicitia quædam eſt hoīs ad Deum. Ad ſecundum. *ſ. vtrū charitas ſit quid creatum in aīa*, dicendum quod magiſter perſcrutatur hanc quæſtionem in 17. primi libri ſenarum, & ponit quod charitas non eſt aliquid creatū in aīa, ſed eſt ipſe ſpūs ſanctus mente inhabitans, nec eſt ſua int̄tio q̄ iſte motus dilectionis quo Deum diligimus ſit ipſe ſpūs ſanctus, ſed quod iſte motus dilectionis eſt a ſpūs ſancto non mediāte aliquo habitu. ſicut aſpectus ſunt alij actus virtuoſi mediātibus habitibus aliarū virtutū, puta habitus ſpei aut̄ fidei aut̄ alicuius alterius virtutis, & hoc dicebat p̄pter excellentiā charitatis. ſed ſiquis recte conſideret hoc magis redun dat in charitatis detrimentū. Non. n. motus charitatis ita procedit a ſpūs ſancto mouente humanā mentē quod humana mens ſit mota t̄m & nullo mō ſit principium huius motus, ſicut cum aliquod corpus mouetur ab aliquo exteriori mouente, hoc enim eſt contra rōnem voluntarij, cuius oportet principij i ipſo eſſe ſicut ſupra dictum eſt. Vñ ſequeretur quod diligere non eſſet voluntariū quod implicat contradictionem, cum amor de ſui rōne importet quod ſit actus voluntatis. Similiter eſt non p̄t dici quod ſic moueat ſpūs ſanctus voluntatē ad actū diligendi ſicut mouetur inſtrū, quod eſt ſi principij actus non t̄m eſt in ipſo agere vel nō agere. Sic enim eſt tolleretur rō voluntarij actus & excluderetur rō meriti. Cum t̄m ſupra habitum ſit, quod dilectio charitatis eſt radix merendi, ſed oportet quod ſic voluntas moueatur a ſpūs ſancto ad diligendum Deū, quod eſt ipſa ſit efficiens hunc actum, nullus autem actus perfectē producitur ab aliqua potentia actiua niſi ſit ei connaturalis per aliquā formam quæ ſit principium actionis. vnde Deus qui oīa mouet ad debitos fines ſingulis rebus indidit formas, per quas inclinatur ad fines ſibi p̄ſtitutos a Deo. & ſecundum hoc diſponit oīa ſuauius, vt d̄r ſap. 8. Manifeſtum eſt aut̄ quod actus charitatis excedit naturam potentiz voluntatis. Nū ergo aliquid forma ſuperadderetur naturali potentiz per quam inclinaretur ad dilectionis actū ſm̄ hoc eſſet actus iſte imperfectior actibus naturalibus & actibus aliarum virtutum, nec eſſet facilis & delectabilis. Quod patet eſſe falſum, quia nulla virtus habet tantā inclinationem ad ſuum actum ſicut charitas, nec aliqua ita delectabiliter operat. Vñ maxime necelle eſt quod ad actum charitatis exiſtat in nobis aliqua habitualis forma ſua peraddita potentiz naturali inclinans ipſam ad charitatis actum, & faciens eam prompte & delectabiliter operari. Ad tertium. *ſ. vtrum charitas ſit virtus*, dicendum quod actus humani bonitatis h̄nt ſm̄ quod regulantur debita regula & menſura. Et ideo humana virtus quæ eſt principium oīum bonorum actuum hominis conſiſtit in attingendo regulam humanorum actuum. Quæ quidem eſt duplex vt ſupra dictum eſt. *ſ. humana rō, & ipſe Deus, vñ ſicut virtus mobilis diſſinitur per hoc quod eſt actus rōnem rectā, vt patet in 2. Eth.* ita etiā attingere Deum conſtituit rationem virtutis, ſicut eſt ſupra dictum eſt de fide & ſpe. Vñ charitas attingit Deum, quia coniungit nos Deo, vt patet per auctoritatem Aug. in li. de moribus eccleſiæ dicentis. Eſt virtus q̄ cū n̄ra rectiſſima affectio eſt coniungit nos Deo qua eū diligimus. Conſequens eſt charitatem eſſe virtutem. Ad quartum. *ſ. vtrum ſit virtus ſp̄alis*, dicendum quod actus & habitus ſpecificantur per obiecta. vt ex ſupra dictis patet, proprium aut̄ obiectum amoris eſt bonum, vt ſupra habitum eſt, & ideo vbi eſt ſp̄alis rō boni. ibi eſt ſp̄alis rō amoris. bonum aut̄ diuinum in quantum eſt beatitudinis obiectum, habet ſpeciale rōnem boni. Et ideo amor charitatis quæ eſt charitas huius boni eſt ſp̄alis amor. vñ charitas eſt ſpecialis virtus. Ad quintum. *ſ. vtrū ſit vna virtus*, dicendum q̄ charitas eſt ſicut quædā amicitia hominis ad Deum, diuerſæ aut̄ amicitiarum ſpecies accipiuntur quidem, vno mō ſm̄ diuerſitatem finis, & ſm̄ hoc dicunt tres ſp̄es amicitiz. *ſ. amicitia vtilis, delectabilis, & honeſti.* Alio mō ſm̄ diuerſitatem cōcatationum in quibus amicitiz fundantur. ſicut alia ſp̄es amicitiz eſt conſanguineorum, & alia conciuium aut peregrinantium. Quarum vna fundatur ſuper cōcatatione naturali, alia ſuper cōcatatione ciuili vel peregrinationis, vt patet per philoſophū in 8. Eth. Neutro aut̄ iſtorum modorum charitas. poteſt diuidi in plura. Nam charitatis ſinis eſt vnus. *ſ. diuina bonitas, eſt etiā vna cōcatio beatitudinis æternæ ſuper quā hæc amicitia fundatur.* Vñ relinquatur quod charitas eſt vna virtus ſimpliciter non diſtincta in plures ſpecies. Sextum. *ſ. vtrum charitas ſit excellentiſſima virtutum*, dicendum q̄ bonum in humanis actibus attrēdatur ſm̄ q̄ regulantur debita regula, necelle eſt q̄ virtus humana q̄ eſt principium oīum bonorum actuum conſiſtat in attingendo humanorum actuum regulam.

gulam. Est aut duplex regula humanorum actuum, ut supra dictum est. scilicet humana, & Deus, sed Deus est prima regula, quia et humana ratio regulanda est. Et ideo virtutes theologice quae consistunt in attingendo illam regulam, primam eo quod eorum obiectum est Deus, excellentiores sunt virtutibus moralibus vel intellectibus quae consistunt in attingendo rationem humanam, propter quod et oportet ut et inter ipsas virtutes theologicas illa sit potior quae magis Deum attingit, semper autem id quod est per se magis est eo quod est per aliud. Fides autem & spes attingunt quidem ipsum Deum secundum quod ex ipso provenit nobis vel cognitio veri, vel adeptio boni, sed charitas attingit ipsum Deum ut in ipso sistat non ut ex eo aliquid nobis proveniat. Et ideo charitas est excellentior fide & spe, & per consequens omnibus alijs virtutibus, sicut et prudentia quae attingit rationem secundum se est excellentior quam aliae virtutes morales quae attingunt rationem secundum quod ex ea mediis constituitur in operationibus vel passionibus humanis. Ad septimum. scilicet utrum sine charitate possit esse vera salus vel virtus, dicendum quod virtus ordinatur ad bonum ut supra habitum est, bonum autem principaliter est finis, nam ea quae sunt ad finem non dicuntur bona nisi in ordine ad finem. Sicut ergo duplex est finis. unus ultimus & alius proximus, ita et est duplex bonum, unum quidem ultimum & aliud proximum & particulare, ultimum quidem & principale bonum hominis est Dei fructio secundum illud psalmi. *Mihi adhaerere Deo bonum est, & ad hoc ordine sur homo per charitatem.* Bonum autem secundarium & quasi particulare hominis potest esse duplex. Unum quidem quod est verum bonum utpote ordinabile quantum in se est ad principale bonum quod est ultimum finis. Aliud autem est bonum apparentis & non verum, quia abducit a finali bono. Sic igitur patet quod vera virtus est illa quae ordinatur ad principale bonum hominis, sicut & philosophus in 8 philosophiae dicit quod virtus est dispositio perfecti ad optimum, & sic nulla vera virtus potest esse sine charitate. Sed si accipiat virtus secundum quod est in ordine ad aliud finem particularem, sic potest aliqua virtus dici sine charitate in quantum ordinatur ad aliquod bonum particulare. Sed si illud particulare bonum non sit verum bonum sed apparens, virtus etiam quae est in ordine ad hoc bonum erit non vera virtus, sed falsa similitudo virtutis, sicut non est vera virtus avarorum prudentia qua excoquant diuersa genera locellorum, & avarorum iustitia qua grauium damnatorum metu continentur alienorum, & avarorum temperantia qua luxuriae quae sumptuosa est continentur appetitum, & avarorum fortitudo, qua ut ait Oratorius, per mare pauperiem fugiunt per saxa per ignes. ut Aug. dicit in 4. libro contra Iulianum. Si vero aliud bonum particulare sit verum bonum, puta conservatio civitatis vel aliquod homini, erit quidem vera virtus, sed imperfecta nisi referatur ad finale & perfectum bonum, & secundum hoc est simpliciter vera virtus, quod sine charitate esse non potest. Ad octavum. scilicet utrum charitas sit forma virtutum, dicendum quod in moralibus forma actus attenditur principaliter ex parte finis. Cuius ratio est, quia principium moralium actuum est voluntas, cuius obiectum & quasi forma est finis. Spiritus autem cum actu consequitur formam agentis. Unde oportet quod in moralibus id quod datur actui ordinem, det ei et formam, unde manifestum est secundum praedicta quod per charitatem ordinatur actus omnium aliarum virtutum ad ultimum finem, & secundum hoc ipsa dat formam actibus omnium aliarum virtutum, & pro tanto debet esse forma virtutum. Nam & ipsae virtutes dicuntur in ordine ad actus formatos.

De charitate per comparationem ad subiectum. Dist. XXV.

Circa secundum principale. scilicet de charitate per comparationem ad subiectum consideranda sunt octo. Primo utrum charitas sit in voluntate sicut in subiecto. Secundo utrum causetur in homine ex actibus vel ex infusione. Tertio utrum infundatur secundum capacitatem naturalium. Quarto utrum augetur & quomodo. Quinto utrum charitas vix possit esse perfecta. Sexto de diuersis gradibus charitatis. Septimo utrum charitas possit diminui. Octavo utrum habita semel possit amitti. Ad primum. scilicet utrum charitas sit in voluntate sicut in subiecto, dicendum quod duplex sit appetitus. scilicet sensitivus & intellectivus, qui dicitur voluntas, utriusque obiectum est bonum, sed diuersimode, nam obiectum appetitus sensitivi est bonum per sensum apprehensum, obiectum vero appetitus intellectivi vel voluntatis est bonum sub eorum ratione boni prout est apprehensibile ab intellectu, charitatis autem obiectum non est aliquod bonum sensibile, sed bonum diuinum quod solo intellectu cognoscitur. Et ideo charitatis subiectum non est appetitus sensitivus sed appetitus intellectivus. i. voluntas. Ad secundum. scilicet utrum sit in homine ex infusione, dicendum quod charitas est amicitia hominis ad Deum fundata super coniunctionem beatitudinis eterne, haec autem coniunctio non est secundum bona naturalia, sed secundum dona gratuita, quia ut dicitur Ro. 6. *Gratia Dei vita aeterna, unde & ipsa charitas facultatem naturae excedit.* Quod autem excedit naturae facultatem non potest esse neque naturale neque per potentias natu-

rales acquisitum, quia naturalis effectus non transcendit suam causam, unde charitas non potest neque naturaliter nobis inesse, neque per vires naturales est acquisita: sed per infusionem spiritus sancti qui est amor patris & filii, cuius participatio in nobis est ipsa charitas creata sicut supra dictum est. Ad tertium. scilicet utrum infundatur secundum capacitatem naturalium, dicendum quod quantitas uniuscuiusque dependet a propria causa rei, quia universalius causa effectum maiorem producit, charitas autem cum superexcedat proportionem naturae humanae ut dictum est, non dependet ex aliqua naturali virtute, sed ex sola gratia spiritus sancti eius infundentis. Et ideo quantitas charitatis non dependet ex conditione naturae, vel ex capacitatem naturalis virtutis, sed solum ex voluntate spiritus sancti distribuens sua dona prout vult. unde & Apostolus dicit ad Ephesios. *4. Unicuique vim data est gratia secundum mensuram donationis Christi.* Ad quartum. scilicet utrum charitas augetur, dicendum quod charitas vix potest augeri, sicut dicit Aug. super Ioh. Charitas meretur augeri, ut aucta mereatur & perfici. Ex hoc. n. dicimur esse viatores quod in Deum tendimus quod est ultimus finis nostrae beatitudinis. In hac autem vita tantomagis procedimus quanto Deo magis appropinquamus, cui non appropinquatur passibus corporis sed affectibus mentis: hanc autem propinquitatem facit charitas, quia per ipsam mens Deo unitur, & ideo de ratione charitatis vix est, ut possit augeri. si. n. non posset augeri iam cessaret vix processus. Et ideo Apostolus charitatem vix non addit dicens. *1. Corin. 12. Ad huc excellentiorem viam vobis demonstrabo.* Dixerunt autem quidam charitatem secundum suam essentiam non augeri, sed solum secundum radicacionem in subiecto vel secundum feruorem: sed hi propria vocem ignorauerunt. Cum. n. sit accidens, eius esse est inesse, unde nihil est aliud ipsam secundum essentiam augeri quam eius magis inesse subiecto, quod est eam magis radicari in subiecto. Similiter et ipsa essentialiter est virtus ordinata ad actum, unde idem est augeri secundum essentiam, & ipsam hanc efficaciam ad producendum feruentioris dilectionis actum. Augetur ergo essentialiter, non quidem ita quod esse incipiat vel esse desinat in subiecto, sed ita quod magis in subiecto esse incipiat. Utrum augetur per additionem vel quod sciendum quod omnis additio est alicuius ad aliquid, unde in omni additione, oportet saltem praetelligere distinctionem eorum quorum unum additur alteri aut ipsam additionem. Si igitur charitas addatur charitati, oportet praesupponi charitatem additam ut distinctam a charitate cui additur, non quidem ex necessitate secundum esse, sed saltem secundum intellectum. Possent. n. Deus et quantitate corporalis augere addendo aliquam magnitudinem non prius existentem, sed tunc causatam, quod quibus non fuerit prius in rerum natura habet tamen in se, unde eius distinctio intelligi possit a quantitate cui additur. Si igitur charitas addatur charitati oportet praesupponere ad minus secundum intellectum distinctionem unius charitatis ab alia. Distinctio autem in formis est duplex, una quidem secundum speciem, alia secundum numerum. Distinctio quidem secundum speciem in habitibus est secundum diuersitatem obiectorum. Distinctio vero secundum numerum est secundum diuersitatem subiecti. Potest igitur contingere quod aliquis habitus per additionem augetur dum extenditur ad quaedam obiecta ad quae per prius se non extendebat, & sic augetur scia geometriae in eo qui de nouo incipit scire aliqua geometralia quae prius nesciebat. Hoc autem non potest dici de charitate, quia et minima charitas extendit se ad omnia illa quae sunt ex charitate diligenda. Non ergo talis additio in augmentum charitatis potest intelligi praesupposita distinctione secundum speciem charitatis additae ad eam cui iterum peradditur. Reliquitur ergo quod si fiat additio charitatis ad charitatem, quod hoc sit praesupposita distinctione secundum numerum quod est secundum diuersitatem subiectorum, sicut albedo augetur per hoc quod albedo addit albo. Quis hoc augmentum non fiat aliquid magis album, sed hoc in proposito dici non potest, quia subiectum charitatis non est nisi mens rationalis, unde tale charitatis augmentum fieri non posset nisi per hoc quod una mens rationalis alteri adderetur, quod est impossibile, quis etsi esset possibile tale augmentum faceret maioris diligentem animam. non autem magis diligentem. Relinquitur ergo quod nullo modo charitas augeri potest per additionem charitatis ad charitatem sicut quidam ponunt. Sic per charitas augetur solum per hoc quod subiectum magis ac magis participat charitatem. i. secundum quod magis reducit in actum illum, & magis subditur illi. Hic. n. est modus augmenti proprius cuiuslibet formae quae inditur, eo quod esse homini formae totaliter consistit in eo quod inheret susceptibili. Et ideo cum magnitudo rei consequitur esse ipsius formae esse maioris, hoc est eam magis inesse susceptibili, non autem aliam formam aduenire, hoc. n. esset si forma haberet aliquam quantitatem ex se ipsa non per copationem ad subiectum. Sic igitur & charitas augetur per hoc quod intenditur in subiecto, & hoc est ipsam augeri secundum essentiam, non autem per hoc quod charitas addatur charitati. Sicut est in augmento quantitas corporalis. Quantitas. n. corporalis habet aliquid quantum est quantitas, & aliquid in quantum est forma accidentalis

accidentalibus. Inquantum est quod sit distinguibilis secundum formam vel secundum numerum. Et ideo hoc modo consideratur augmentum magnitudinis per additionem ut patet in animalibus, inquantum vero est forma accidentalis est distinguibilis solum secundum subiectum & secundum hoc habet proprium augmentum sicut alie forme accidentales per modum intentionis eius in subiecto, sicut patet in his que rare fiunt, ut probat philosophus in 4. Physicorum. Et similiter et scientia habet quantitatem inquantum est habitus ex parte obiectorum, & sic augetur per additionem inquantum aliquis plura cognoscit: habet et quantitatem inquantum est quedam forma accidentalis ex eo quod incit subiecto, & secundum hoc augetur in eo quod certum eadem scibilia cognoscit nunc quam prius. Similiter et charitas habet duplicem quantitatem, sed sic secundum eam que est ex parte obiecti non augetur, ut dictum est. Vnde relinquuntur que per solam intentionem augetur. Item attende quod prima infusio charitatis importat mutationem secundum habere & non habere, ideo oportet quod aliquid adueniat quod prius non in fuit, sed augmentatio charitatis importat mutationem secundum minus habere aut magis, & ideo non oportet quod aliquid in fuit quod prius non in fuit, sed quod magis in fuit quod prius minus inerat, & hoc est quod facit Deus charitatem, augendo. Quod magis in fuit & quod perfectius similitudo spiritus sancti participetur in anima. Nec est intelligendum quod augmentum charitatis sit continuum, ita quod quilibet actus augeat charitatem. Quia augmentum spirituale charitatis quodammodo simile est augmento corporali. Augmentum autem corporale in animalibus & plantis non est motus continuus, ita scilicet quod si aliquod tempus augeat in tanto tempore. necesse sit quod proportionaliter in qualibet parte illius temporis aliquid augeat, sicut contingit in motu locali: sed per aliquod tempus natura operat disponens ad augmentum & nihil augens in actu, & post modum producit in effectu id ad quod disposuerat augendo animal vel plantam in actu. Ita et non quolibet actu charitatis charitas actu auget, sed quilibet actus charitatis disponit ad charitatis augmentum inquantum ex vno actu charitatis homo redditur propior iterum ad agendum secundum charitatem, & habilitate crescente homo prorumpit in actu feruentiore dilectionis quo conat ad charitatis perfectum, & tunc charitas augetur in actu. Huic autem charitatis augmento nullus terminus prefigi potest in uia, nunquam enim augetur quin amplius possit augeri. Terminus enim augmento alius forme potest prefigi tripliciter. Vno modo ex ratione ipsius forme que habet terminatam mensuram ad quam cum peruenit fuerit non potest ultra procedi in forma, sed si ultra processum fuerit peruenit ad aliam formam, sicut patet in pallore, cuius terminus per continuam alterationem aliquis transit, vel ad albedinem, vel ad nigredinem perueniens. Alio modo ex parte agentis cuius virtus non se extendit ad ulterius augendum formam in subiecto. Tertio modo ex parte subiecti, quod non est capax amplioris perfectionis. Nullo autem horum modorum imponit terminus augmento charitatis in statu viæ. Ipsa enim charitas secundum rationem proprie speciei terminum augmenti non habet. Est enim participatio quedam infinitæ charitatis que est spiritus sanctus. Si est et causa augmentis charitatem est infinitæ virtutis. Si est et ex parte subiecti terminus huic augmento prefigi non potest, quia ipse charitate crescente superexcrecit humilitas ad alterius augmentum. Vnde relinquuntur que charitatis augmento nullus terminus prefigi possit in hac uita. Ad quintum, scilicet virtus charitatis viæ possit esse perfecta, dicendum quod perfectio charitatis potest intelligi dupliciter. Vno modo ex parte diligibilis. Alio modo ex parte diligentis. Ex parte quod diligibilis perfecta est charitas, ut diligat aliquid quantum diligibile est. Deus autem est terminus diligibilis qui bonus est, bonitas autem eius est infinita, vnde infinitè diligibilis est. Nulla autem creatura potest eum infinitè diligere cum quæritur virtus creata sit finita. Vnde per hunc modum nullius creature potest charitas esse perfecta, sed solum charitas Dei qua seipsum diligit. Ex parte vero diligentis charitas debet esse perfecta, quoniam aliquis secundum totum suum posse diligit, quod quidem contingit tripliciter. Vno modo sic quod totum cor hominis actualiter se ferat in Deum, & hæc est perfectio charitatis patriæ: quod non est possibile in hac uita in qua impossibile est propter humanam uitæ infirmitatem se actu cogitare de Deo, & moueri dilectione ad ipsum. Alio modo ut homo studium suum deputet ad vacandum Deo, & rebus diuinis, prætermisissis alijs nisi quantum necessitas premit viæ requirit: & ista est perfectio charitatis que est possibile in uia, non tamen est cõis oibus charitatibus habet. Tertio modo ita quod humiliter aliquis totum cor suum ponat in Deo, ita scilicet quod nihil cogitet, vel velit quod sit diuine dilectioni contrarium, & hæc est perfectio cõis oibus charitatibus habet. Ad sextum, scilicet de gradibus charitatis, debet quod est charitas incipiens, proficiens & perfecta. Sciendum quod augmentum charitatis considerari potest quantum ad aliquid si est corporalis hominis augmento, quod quidem quibus in plurimas partes distingui possit, habet tamen aliquas determinatas distinctiones siue determinatas actiones, vel studia ad que homo perducitur per augmentum. Sicut in infantilibus ætas debet antequam habeat uisum rationis.

postea autem distinguitur ab us status hominis quoniam iam incipit loqui & ratione uti. Iterum tertius status eius pubertatis quoniam iam incipit posse generare, & sic inde quousque; perueniatur ad perfectum. Ita et diueri in gradus charitatis distinguuntur secundum diuersa studia, ad que homo perducitur per charitatis augmentum. Nam primo quidem incipit homini studium principale ad recedendum a peccato, & resistendum concupiscentijs eius, quod in contrarium charitatis mouent, & hoc pertinet ad incipientes in quibus charitas est nutrienda & fouenda ne corrumpatur. Secundum autem studium succedit ut homo principaliter intendat ad hoc quod in bonis proficiat, & hoc studium pertinet ad proficientes, qui ad hoc principaliter intendunt ut in eis charitas per augmentum roboretur. Tertium autem studium est ut homo ad hoc principaliter intendat ut Deo inhæreat & eo fruatur, & hoc pertinet ad perfectos, qui cupiunt dissolui & esse cum Christo. Sicut et videmus in motu corporali, quod primum est recessus a termino, secundum autem est appropinquatio ad alium terminum, tertium autem quies in termino. Ad septimum, scilicet virtus charitatis possit diminui, dicendum quod quantitas charitatis quam habet in cõpatione ad obiectum proprium minui non potest, sicut nec augeri ut supra dictum est. Sed cum augeat secundum quantitatem quam habet per cõpationem ad subiectum, hæc oportet considerare virtutem ex hac parte diminui possit. Si autem diminuat oportet vel quod diminuat per aliquid actum vel per solam cessationem ab actu. Per cessationem quidem ab actu diminuantur virtutes ex actibus acquisitis, & quibusque; corrumuntur, ut supra dictum est. Vnde de amicitia philosophus dicit in 8. Ethicorum, quod multas amicitias inappellatio soluit, id est non appellare amicum, & non colloqui ei, sed hoc ideo est, quia conseruatio virtutis virtutisque; rei dependet ex sua causa. Causa autem virtutis acquirite est actus humanus, vnde cessantibus humanis actibus, virtus acquisita diminuitur, & tandem totaliter corrumpitur, sed hoc in charitate locum non habet, quia charitas non causatur ab humanis actibus, sed solum a Deo, ut supra dictum est: vnde relinquuntur quod et cessante actu hoc nec diminuitur nec corrumpitur si desit peccatum in ipsa cessatione. Relinquuntur ergo quod diminutio charitatis non possit causari nisi vel a Deo vel ab aliquo peccato. A Deo quidem non causatur aliquis defectus in nobis nisi per modum pene secundum quod subtrahit gratiam in pena peccati, vnde nec ei cõpetit diminueri charitatem nisi per modum pene. Pœna autem debet peccato. vnde relinquuntur quod si charitas diminuat quod est diminutionis eius sit peccatum vel effectiue vel meritorie. Neutro autem modo peccatum mortale diminuit charitatem, sed totaliter corrumpit ipsam. Effectiue, quia oë peccatum mortale cõtrariat charitati ut infra dicitur, & est meritorie, quia qui peccat mortaliter aliquid contra charitatem agit, dignum est ut Deus ei subtrahat charitatem. Similiter et nec per peccatum veniale charitas diminui potest, neque effectiue neque meritorie. Effectiue quod dem non, quia ad ipsam charitatem non attingit. Charitas enim est circa finem vltimum. Veniale autem peccatum est quedam inordinatio circa ea que sunt ad finem, non autem diminuitur amor finis ex hoc quod aliquis inordinationem quandam committit circa ea que sunt ad finem, sicut aliquando contingit quod aliqui infirmi multum amant fanitatem, inordinatè tamen habent circa diem obseruationem. Sicut et in speculatiuis falsæ opinioniones circa ea que deducuntur ex principijs non diminuant certitudinem principiorum. Similiter et veniale peccatum non meretur diminutionem charitatis. Cum enim aliquis delinquit in minori, non meretur detrimentum pati in maiori. Deus enim non plus se auerit ab homine quam homo se auerit ab ipso. vnde qui inordinatè se habet circa ea que sunt ad finem, non meretur detrimentum pati in charitate per quam ordinatè ad vltimum finem. vnde consequens est quod charitas nullo modo diminui possit directe loquendo, potest tamen indirecè loquendo dici diminutio charitatis dispo ad corruptionem ipsius, quod sit vel per peccata venialia vel et per cessationem ab exercitio operum charitatis. Ad octauum, scilicet virtus charitatis semel habita possit amitti, dicendum quod per charitatem spiritus sanctus in nobis habitat, ut ex supra dictis patet. Tripliciter ergo possumus considerare charitatem. Vno modo ex parte spiritus sancti moueris animam ad diligendum Deum, & ex hac parte charitas impeccabilitatem habet ex virtute spiritus sancti, qui infallibiliter operatur quodcuque; voluerit, vnde impossibile est hoc duo simul esse vera, quod spiritus sanctus aliquid velit mouere ad actum charitatis, & quod ipse charitatem amittat peccando. Nam donum perseverantiæ computat inter beneficia Dei, quibus certissime liberantur quicunque liberantur. ut Aug. dicit in lib. de predest. scõrum. Alio modo potest considerari charitas secundum propriam rationem. & sic charitas non potest nisi id quod pertinet ad charitatis rationem. vnde charitas nullo modo potest peccare, sicut nec calor potest infrigidare. Et sic et iniustitia non potest bonum facere, ut Aug. dicit in lib. de sermone domini in monte. Tertio modo potest considerari charitas ex parte subiecti quod est virtutibus secundum arbitrij libertatem. Potest autem attendi cõparatio charitatis

Speculum Morale Vincentij.

tatis ad hoc subiectū, & *fm* vniuersalem rōnē quo cōpatur forma ad materiam, & *fm* spālem rōnem quo comparat habitus ad potentiam. Est autē de rōne formæ q̄ sit in subiecto amissibiliter q̄n non replet totā potentialitatem materiæ, sicut patet in formis generabiliū & corruptibiliū, quia materia horum sic recipit vnā formam q̄ remanet in ea potentia ad aliam formā, quasi non repleta tota potentialitate materiæ per vnā formā & ideo vnā forma pōt amitti per acceptionem alterius, sed forma corporis eſt, quia replet totā materiæ potentialitatem ita q̄ non remanet in ea potentia ad aliā formam inamissibiliter inest. Sic igitur charitas patriæ quia replet totā potentialitatem rōnalis mentis, inquantum. *f. hois* actualis motus eius referat in Deum inamissibiliter habetur. Charitas autē viz non sic replet potentialitatem sui subiecti, quia non sp̄ actu fertur in Deum, vnde q̄n actu in Deū non fertur, pōt aliquid occurrere per quod charitas amittatur: habitui vero proprium est vt inclinet potentia ad agendū, q̄d conuenit habitui inquantum facit id videri bonū quod ei conuenit, malū autē q̄d ei repugnat, sicut. *n. gustus* diiudicat sapes *fm* suā dispositionem, ita mēs hois diiudicat de aliquo faciendo *fm* habitualem suam dispositionē, vñ & philosophus dicit in tertio Ethic. q̄ qualis vnusquisq; ē, talis finis v̄t ei. Ibi ergo charitas inamissibiliter habetur, vbi id q̄d conuenit charitati non pōt videri nisi bonū. *f. in patria*, vbi Deus p̄ essentiam v̄t qui est ipsa essentia bonitatis, & ideo charitas patriæ amitti non pōt. Charitas autē viz in cuius statu non v̄t ipsa essentia bonitatis Dei, pōt amitti. Amittit̄ .*n. per actū* cuiuslibet peccati mortalis, quia eū nullo peccato mortali stare pōt. Vñ. *n. contrariū* per aliud contrariū superueniens remouetur. Quilibet autē actus peccati mortalis, cōtrariatur charitati *fm* propriam rōnem quæ consistit in hoc q̄ Deus diligitur super oīa, & q̄ hō totaliter se illi subijciat oīa sua referēdo ī ipsum. Est igitur de rōne charitatis vt sic diligit Deū, q̄ in oībus velit se ei subijcere. & p̄ceptorū eius regulam in oībus sequi. Quicquid. *n. contrariatur* p̄ceptis eius manifeste contrariatur charitati, vnde de se habet q̄ charitatem excludere possit, & siquidem charitas esset habitus acquisitus ex virtute subiecti dependens, non oporteret q̄ statim per vnū actum contrarium tolleretur. Actus. *n. non directe* contrariatur habitui, sed actui. Conseruatio autē habitus in subiecto non requirit continuitatē actus. vñ ex superueniente contrario actu non statim habitus acquisitus excluditur. Sed charitas eū sit habitus infusus dependet ex actione Dei infundentis, q̄ sic se hēt in infusione, & cōseruatione charitatis, sicut sol ī illuminatione aeris vt dēt̄ est, & iō, sicut lumē statim cessaret esse in aere, si aliquod obstaculū opponeret illuminationi solis, ita ē charitas statim deficit esse in aīa, q̄n aliqd̄ obstaculū ponitur infusentis charitatis a Deo in aīam. Manifestū est autē q̄ per quodlibet peccatum mortale quod diuinis p̄ceptis contrariatur, ponitur p̄dictis infusioni obstaculū, qui ex hoc ipso q̄ hō eligendo p̄fert peccatum diuinæ amicitis quæ requirit vt Dei voluntatem sequamur, consequens est vt statim per vnū actum peccati mortalis habitus charitatis perdat̄. Vñ & Aug. dicit. 8. super Gen. ad litteram. q̄ hō Deo sibi p̄sente illuminatur, absente autē continuo tenebratur, a quo non locorum interualis, sed voluntatis auersione difceditur. Nec te moueat quod dicit Orig. in perycarchon. Si aliquā satietas capit aliquis ex his qui in summo perfectioq; consistunt gradu, nō arbitror q̄ ad subitum quis euacuetur aut decidat. sed paulatim & per pres de eidere necesse est. Hoc. *n. verū* Orig. sic est intelligendum q̄ hō qui est in statu perfecto non subito procedit in actū peccati mortalis, sed ad hoc disponit per aliquam negligētiam procedentem, vnde & peccata venialia dicuntur esse dispositio ad mortale, sicut supra dictum est. Sed tñ per vnū actum peccati mortalis si eū commiserit decidit charitate amissa, sed quia ipse subdit, si aliquis breuis lapsus acciderit & cito resipiscat, nō penitus ruere v̄t. Pōt aliter dici q̄ ipse intelligit eū penit̄ euacuari, & decidere qui sic decidit vt ex malitia peccet. q̄d non statim in viro perfecto a principio contingit. Itē non moueat quod dicit Leo Papa ī sermone, de passione Petrum alloquēs: vidit in te dñs non fidē incertā, non dilectionem auersam, sed constantiam fuisse turbatā, abundauit fletus, vbi non defecit affectus, affectus charitatis lauit verba formidinis. Ex hoc forte Bern. accepit q̄ in Petro dixit non fuisse charitatē extictā sed sopitam. Sed ad hoc dicendum est q̄ charitas amittitur dupl̄. Vno modo directē per actualē conceptum, & hoc modo Petr̄ charitatē non amisit. Alio modo indirectē, q̄n committit aliqd̄ contrarium charitati p̄ aliquā passionem concupiscentiæ vel timoris, & hoc modo Petrus contra charitatē faciēs charitatē amisit, sed eā cito recuperavit. Sic igitur patet q̄ charitas per vnū peccatum mortale amittitur, non sic autē fides & spes, quæ

charitas importat vnionē quandā ad Deum, non autē fides neq; spes. Oē autē peccatum mortale consistit in auersione a Deo, vt supra dictū est. Et ideo oē peccatū mortale non contrariat fidei vel spei, sed q̄dā determinata peccata per q̄ habit̄ fidei & spei tollit. sicut & per oē peccatū mortale habit̄ charitatis, vñ patet q̄ charitas nō pōt remanere informis eū sit vltima forma virtutū ex hoc q̄ respicit Deum in rōne finis vltimi, vt dictum est.

De obiecto charitatis. Dist. XXVI

Circa tertū principale. De obiecto charitatis consideranda sunt decem. Primo vtum solus Deus sit ex charitate diligendus vel ē proximus. Secūdo vtū charitas sit ex charitate diligenda. Tertio vtū creaturæ irrationales. Quarto vtū hō possit seipsum ex charitate diligere. Quinto vtum peccatores sint ex charitate diligēdi. Sexto vtum peccatores seipsum ex charitate diligēdi. Septimo vtū inimici sint ex charitate diligēdi. Octauo vtū sint eis signa amicitis exhibēda. Nono vtū Angeli sint ex charitate diligēdi. Decimo de enumeratione diligendorū. Ad primū. *f. vtrū* solus Deus sit ex charitate diligendus. dicendū q̄ sicut supra dictū est. habitus nō diuersificat nisi ex hoc q̄ variat speciem actus, oīs. *n. actus* vnus speciei ad eundē habitū p̄inet. Cū autē species actus ex obiecto sumatur *fm* formale rōnē ipsius. necesse est q̄ idē specie sit actus qui fertur in rōnem obiecti & qui fertur in obiectū sub tali rōne, sicut est eadē specie visio qua v̄t lumen, & qua v̄t color scđm luminis rōnem, rō autē diligendi proximū Deus est, hoc. *n. debemus* in proximo diligere vt in Deo sit. Vñ manifestū est q̄ idē specie act̄ ē quo diligitur Deus, & quo diligitur proximū, & p̄ hoc habitus charitatis non solū se extendit ad dilectionē Dei, sed et ad dilectionem proximi. Ad scđm. *f. vtrū* charitas sit ex charitate diligenda, dicendū q̄ charitas amor q̄dā est, amor autē ex natura potentis actus est actus, hēt q̄ possit supra seipsum reflecti, q̄. *n. voluntatis* obiectum est bonū vniuersale, quicquid sub rōne boni continet pōt cadere sub actu volūtat̄, & quia ipsum velle est quoddam bonum, pōt velle se velle. sicut ēt & intellectus cuius obiectū verū intelligit se intelligere quia hęc est et quoddā verum, sed amor ēt ex rōne propriæ speciei hēt q̄ supra se reflectatur, quia est spontaneus motus amantis in amari, vñ ex hoc ipso q̄ amat aliquis amat se amari. Sed charitas, vel iā non est simplex amor, sed hēt rōnē amicitis, vt supra dictū est. Per amicitia aut amatur aliqd̄ dupliciter. vno mō sicut ipse amicus ad quem amicitiam habemus & cuius bona volumus, alio mō sicut bonū q̄ amico volumus: & hoc mō charitas per charitatē amatur, & non primo, quia charitas est illud bonū q̄ optamus oībus quos ex charitate diligimus, & eadē ratio est de bñtudinē & de alijs virtutibus. Ad tertū. *f. vtrū* creaturæ irrationales sint ex charitate diligēdi, dicendū q̄ charitas est amicitia q̄dā. Per amicitia aut amatur. Vno q̄dem modo amicus ad quē amicitia hēt̄. Alio modo bona q̄ amico optantur. Primo igitur mō nulla creatura irrationalis pōt ex charitate amari, & hoc triplici rōne, quarū duæ pertinent cōiter ad amicitia q̄ ad creaturas irrationales hēri non pōt. Primo quidem, quia amicitia ad eū hēt̄ cui volumus bonū, non autē proprie possumus velle bonū creaturæ irrationali, quia nō est eius proprie hēre bonū, sed solum creaturæ rationali, q̄ est dña vtendi bono q̄d hēt per liberū arbitriū. Et ideo philosophus dicit in 2. phi. q̄ hōmō rebus non dicimus aliquid bñ vel male contingere nisi *fm* similitudinē. Secūdo quia oīs amicitia fundatur super aliquā cōiunctionē v̄t̄, nihil. *n. est* ita proprium amicitis sicut bona v̄t̄, vt patet p̄ philosophū, in 8. Ethic. Creaturæ aut irrationales nō p̄nt cōiunctionē hēre in vita humana q̄ est *fm* rōnem. vñ nulla amicitia pōt hēri ad creaturas irrationales nisi forte *fm* methaphorā. Tercia rō est propria charitati, quia charitas fundatur super cōiunctionē bñtutinis eterne, cuius creatura irrationalis capax nō ē. Vñ amicitia charitatis non pōt hēri ad creaturā irrationalē. P̄nt tñ ex charitate diligi creaturæ irrationales, sicut bona quæ alijs volumus, inquantum. *f. ex* charitate volumus eas conseruari ad honorē Dei & vilitatē hoīū, & sic ēt ex charitate Deus eas diligit. Ad quartum. *f. vtrum* homo ex charitate seipsum possit diligere, dicendum quod cum charitas sit amicitia q̄dam sicut dictum est, dupliciter possumus de charitate loqui. Vno mō sub cōi ratione amicitis, & *fm* hoc dicendū est quod amicitia proprie nō hēt̄ ad seipsum sed aliquid maius amicitia, quæ amicitia vnionē q̄dā importat. Dicit. *n. Diony. q̄* amor est virtus vniuita. Vnicuiq; aut ad seipsum ē vnitas quæ est potior vnione, vñ sicut vnitas, quæ est potior est principium vnionis, ita amor quo quis diligit seipsum est forma & radix amicitis. In hoc enim amicitia habemus ad alios quod ad eos nos habemus sicut ad nosip̄os. Dī. *n. in* 9. Ethic. Quod amabilia quæ sunt ad alterum venerunt ex his quæ sunt ad seipsum. Sicut ēt de principijs non habet scientia, sed aliquid maius. *f. intellectus.*

Aut. Alio modo possumus loqui de charitate secundum propriam rationem ipsius, prout scilicet est amicitia hominis ad Deum principaliter, & ex consequenti ad ea que sunt Dei. Inter que est ipse homo qui charitate habet, & sic inter cetera que ex charitate diligit quasi ad Deum pertinentia, se ipsam et ex charitate diligit id est animam suam. De corpore autem proprio distinguendum est. Potest enim corpus nostrum considerari dupliciter, uno modo secundum eius naturam, alio modo secundum corruptionem culpae et peccati. Natura autem corporis nostri non est a malo principio creata, ut manichei fabulantur, sed est a Deo. Unde possumus eo uti ad seruitium Dei, secundum illud Romanorum 6. Exhibete membra vestra arma iustitiae Deo. Et ideo ex dilectione charitatis qua diligimus Deum debemus et corpus nostrum diligere, sed imperfectam culpae et corruptionem peccati in corpore nostro diligere non debemus, sed potius ad eius remotionem anhelare desiderio charitatis. Licet autem corpus nostrum Deo frui non possit cognoscendo et amando ipsum, tamen per opera quae per corpus agimus ad perfectam Dei fruitionem possumus venire. Unde et ex fructu non aliter redundat quaedam beatitudo ad corpus. Sanitatis et incorruptionis vigor, ut Augustinus dicit in Epistola ad Dyascoorum, Et ideo quia corpus aliquo modo est princeps beatitudinis potest dilectione charitatis amari. Ad quintum. Unde peccatores sunt ex charitate diligendi. dicendum quod in peccatoribus duo potest considerari. scilicet natura, & culpa. Secundum naturam quidem quam a Deo habent capaces sunt beatitudinis, super cuius concitatione charitas fundatur ut supra dictum est, & ideo secundum naturam suam sunt ex charitate diligendi, sed culpa eorum Deo contrariatur, & est beatitudinis impedimentum, unde secundum culpam qua Deo aduersantur sunt odiendi quocumque peccatores, & propter et merito propinquit, ut habet Luc. 14. Debemus in peccatoribus odire quod peccatores sunt, & diligere quod homines sunt beatitudinis capaces, & hoc est. vere eos ex charitate diligere pro Deo. Ad sextum. Unde peccatores seipos diligunt, dicendum quod amare seipsum, uno modo est omnibus, alio modo proprium bonorum, tertio modo proprium est malorum. Quod. n. aliquis amet id quod seipsum esse existimat, hoc est est omnibus. Homo autem dicitur aliquid esse dupliciter. Uno modo secundum suam substantiam & naturam, & secundum hoc omnes estimant bonum esse se esse id quod sunt. scilicet ex anima & corpore esse compositos. Et sic et omnes homines boni, & mali diligunt seipos in quantum diligunt sui ipsorum conseruationem. Alio modo dicitur homo aliquid esse secundum principalitatem. sicut princeps ciuitatis dicitur esse ciuitas, unde quod principes faciunt dicitur ciuitas facere. Sic autem non omnes estimant se esse id quod sunt. Principale enim in homine est mens rationalis. secundarius autem est natura sensitiva & corporalis: quorum primum Apostolus notat interiori hominem, secundum exteriori, ut patet 2. ad Cor. 5. Boni autem estimant principale in seipis rationale naturam suam interiori hominem. Unde secundum hoc estimant se esse quod sunt, mali autem estimant principale in se ipsis naturam sensitivam & corporalem. scilicet exteriori hominem. unde non recte cognoscentes seipos non vere seipos diligunt, sed tamen diligunt id quod seipos esse reputant. boni autem vere cognoscentes seipos vere seipos diligunt. Et hoc probat philosophus in 9. Ethic. per quinque; quae sunt amicitiae propriae. Unusquisque enim amicus quidem primo vult suum amicum esse & viuere. Secundo vult ei bona. Tertio operatur bona ad ipsum. Quarto conuiuit et delectabiliter. Quinto concordat cum ipso quasi in eis delectationibus & contristatur, & secundum hoc boni diligunt seipos quantum ad interiori hominem, quia et volunt seipsum seruare in sua integritate, & optant ei bona eius quae sunt bona spiritualia et ad assequenda opera impendunt, & delectabiliter ad eorum proprium redeunt, quia ibi inueniunt et bonas conseruationes in praesentibus, & memoriam bonorum praeteritorum, & spe futurarum bonorum, ex quibus delectatio causatur. Similiter et non patiuntur in seipis voluntatis dissensionem, quia tota anima eorum tendit in unum. E contrario autem mali non volunt conseruari integritatem interioris hominis, neque appetunt spiritualia eius bona, neque ad hoc operantur, neque delectabile est eis secum conuiuere redeundo ad eorum, quae inueniunt ibi mala & praesentia & praeterita & futura quae abhorrent. Neque et sibiipsis concordant pro conscientiam remordentem, secundum illud psalmi. Arguam te et itaturam contra faciem tuam. Et per eadem probari potest quod mali amant seipos secundum corruptionem exteriori hominis, sic autem boni non amant seipos. Ad septimum. Unde inimici sunt ex charitate diligendi, dicendum quod dilectio inimicorum potest tripliciter considerari. Uno quidem modo ut inimici diligantur in quantum sunt inimici, & hoc est peruersum & charitati repugnans, quia hoc est diligere malum alterius. Alio modo potest accipi dilectio inimicorum quantum ad naturam, sed in uniuersali, & sic dilectio inimicorum est de necessitate charitatis, ut scilicet aliquis diligat Deum & proximum ab illa generalitate dilectionis proximi inimicos suos non excludat. Tertio modo potest considerari dilectio inimicorum in speciali, ut scilicet moueat motum dilectionis ad inimicum, & istud non est de necessitate charitatis.

tis absolute, quia nec est moueri motu dilectionis in speciali ad quolibet homines singulariter est de necessitate charitatis, quia hoc est impossibile, est tamen de necessitate charitatis secundum praeparationem. ut scilicet, homo habeat aliquid patum ad hoc quod in singulari inimicum diligeret si necessitas occurreret, sed quod abique articulo necessitatis, homo est hoc actu impleat ut diligit inimicum pro Deo, hoc pertinet ad perfectionem charitatis. Cum enim ex charitate diligitur proximus pro Deo, quanto aliquis magis diligit Deum, tanto et magis ad proximum dilectione ostendit, nulla inimicitia impediens, sicut si aliquis multum diligeret aliquem hominem, amore ipsius filios eius amaret sibi et inimicos. Et secundum hunc modum loquitur Augustinus in enchiridionem, dicens, quod cum magni boni sit diligeri inimicos, non est tanta multitudinis quantam credimus exaudiri. Ad octauum. Unde inimici sunt signa & effectus charitatis exhibenda. dicendum quod signa & effectus charitatis ex interiori dilectione procedunt & ei proportionantur. Dilectio autem interior ad inimicum in communi quidem est de necessitate praeparati absolute, in speciali tamen est non absolute, sed secundum praeparationem. ut supra dictum est. Sic igitur dicendum est de effectu vel signo dilectionis exterioris exhibenda. Sunt enim quaedam beneficia vel signa dilectionis quae exhibentur proximis in communi. Puta cum aliquis orat pro bonis fidelibus vel pro toto populo, aut cum aliquod beneficium impendat aliquis toti communitati, & talia beneficia vel dilectionis signa inimicis exhibere est de necessitate praeparati. Si enim non exhiberentur inimicis hoc pertineret ad luorem vindictae, contra id quod dicitur Leuit. 19. Non quaeris ultionem, & non eris memor iniuriae cuius tuor. Alia vero sunt beneficia, vel dilectionis signa, quae exhibentur particulariter aliquibus personis, & talia beneficia dilectionis signa inimicis exhibere non est de necessitate salutis, nisi secundum praeparationem. ut scilicet, subueniat ei in articulo necessitatis, secundum illud Prover. 25. Si eluserit inimicus tuus cibum illum, si sitit potum da illi, sed quod per articulum necessitatis homini beneficia aliquis inimicis exhibeat, pertinet ad perfectionem charitatis, per quam aliquis non solum cauet vinci de malo quod necessitatis est, sed et vult in bono vincere malum quod est de perfectionis, dum scilicet non solum cauet pro iniuria sibi illata trahi ad odium, sed etiam pro sua beneficia inimicum intendit pertrahere ad suum amorem. Ad nonum. Unde Angeli boni vel mali sunt a nobis ex charitate diligendi dicendum quod ad bonos quod sic; quia amicitia charitatis fundatur super concitationem beatitudinis aeternae in cuius participatione concitantur cum Angelis homines. Dicitur enim Math. 22. quod in resurrectione erunt homines sicut Angeli in caelo. Et ideo manifestum est quod amicitia charitatis est ad Angelos se extendit. contra sententiam autem sub dilectione proximi, quia proximus non solum dicitur concitatione speciei, sed et concitatione beneficiorum pertinentium ad vitam aeternam, super qua concitatione amicitia charitatis fundatur. Quantum vero ad malos Angelos, dicendum est secundum praeparationem, quod aliquis ex charitate diligitur dupli. Uno modo sicut ad quem amicitia habetur, & sic ad illos ipsius amicitia charitatis habere non possumus. Pertinet enim ad rationem amicitiae, ut amicus nostris bonum velimus. Illud autem bonum vitae aeternae quod respicit charitatem spiritibus illis a Deo aeternaliter damnatis ex charitate velle non possumus, hoc enim repugnaret charitati Dei per quam eius iustitiam approbamus. Alio modo diligitur aliquid sicut quod volumus permanere in bonum alterius, per quem modum ex charitate diligimus irracionales creaturas, in quantum volumus eas permanere ad gratiam Dei & utilitatem hominum ut supra dictum est. Et per hunc modum et naturam demonum ex charitate diligere possumus, in quantum scilicet volumus illos spiritus in suis naturalibus conseruari ad gloriam Dei. Ad decimum. Unde de numero diligendorum ex charitate dicendum quod secundum Augustinum primo de doctrina Christiana, quatuor sunt diligenda ex charitate. Unde quod supra nos est. scilicet Deus. Alteram quod nos sumus. Tertium quod iuxta nos est, scilicet proximus. Quartum quod infra nos est, scilicet corpus proprium. Quia sicut dictum est amicitia charitatis super concitatione beatitudinis fundatur, in qua quidem concitatione, unum quidem est quod consideratur in fluxu beatitudinem. scilicet Deus. Aliud est beatitudinem directe participans scilicet homo & Angelus. Tertium autem id ad quod per quandam redundantiā beatitudo derivatur. scilicet corpus humanum. Id quidem quod est beatitudinem influens est ea ratione diligibile, quia est beatitudinis causa. id autem quod est beatitudinem participans potest esse dupliciter ratione diligibile, vel quia est unum nobiscum, vel quia est nobis conseruatum in beatitudinis participatione, & secundum hoc sumuntur duo ex charitate diligibiles. puta scilicet homo diligit seipsum & proximum.

De ordine charitatis. Dist. XXVII.

Itaque quartum principale. scilicet de ordine charitatis consideranda sunt tresdecim. Primo utrum sit aliquis ordo in charitate. Secundo utrum homo debeat Deum diligere plus quam proximum. Tertio utrum plus Deum quam seipsum. Quarto utrum se plus quam proximum. Quinto utrum proximum plus quam corpus

Speculum Morale Vincentij.

ius proprium. Sexto verum plus vnum proximum quam alium. **Se-**
ptimo verum plus debeamus diligere meliores quam coniunctiores.
Octavo verum magis coniunctum nobis secundum carnem affinitate vel
 secundum alias necessitudines. **Nono** verum plus filium quam patrem. **Decimo**
 verum matrem plus quam patrem. **Vndecimo** verum uxorem plus quam patrem
 vel matrem. **Duodecimo** verum plus benefactorem quam beneficia-
 tum. **Tertiodecimo** verum ordo charitatis manebit in patria.
Ad primum. Verum sit aliquis ordo in charitate, dicendum quod si-
 cut philosophus dicit in 8. Ethic. Prius & posterius dicitur secundum re-
 lationem ad aliquod principium. Ordo autem includit in se ali-
 quem modum prioris & posterioris, unde oportet quod ubique; est ali-
 quod principium, sit et aliquis ordo. Dicitur est autem supra quod dilec-
 tio charitatis tendit in Deum sicut in principium beatitudinis
 in cuius consecratione amicitia charitatis fundatur. Et ideo oportet
 quod in his quae ex charitate diliguntur, attendatur aliquis ordo
 secundum relationem ad primum principium huius dilectionis quod est
 Deus. **Ad secundum.** Verum Deus magis sit diligendus quam proximus
 dicendum quod vnaquaeque amicitia principaliter respicit id, in quo
 principaliter inuenitur illud bonum in cuius consecratione fundatur,
 sicut amicitia politica principaliter respicit principem civitatis a
 quo totum bonum civitatis dependet. Unde & ei maxime de-
 betur fides & obedientia a civibus. Amicitia autem charitatis fundatur
 super consecratione beatitudinis, quae consistit essentialiter in
 Deo sicut in primo principio a quo derivatur in omnes qui sunt
 beatitudinis capaces. Et ideo principaliter & maxime Deus est
 ex charitate diligendus. Ipse enim diligitur sicut beatitudinis causa.
 Proximus autem sicut beatitudinem simul nobiscum ab eo partici-
 pans. **Ad tertium.** Verum homo plus debeat diligere Deum quam seipsum, di-
 cendum quod a Deo duplex bonum accipere possumus. scilicet bonum
 naturae & bonum gratiae, super consecratione autem bonorum naturalium
 nobis a Deo facta fundatur amor naturalis, quo non solum homo
 in sua integritate naturae super omnia diligit Deum et plus quam seipsum,
 sed hoc et quilibet creatura suo modo, vel intellectuali vel rationali
 vel animalium vel saltem naturali amore, sicut lapides & alia quae cog-
 nitione carent, quia vnaquaeque pars naturaliter plus amat eum bonum
 totius quam particulare bonum proprium. Quod manifestatur ex
 opere. Qualibet enim pars habet inclinationem principalem
 ad actionem eam utilitatis totius. Apparet autem & hoc in poli-
 ticis virtutibus, secundum quas civis pro bono civis & dispendia pro-
 priarum rerum & personarum interdum sustinent. Unde multo magis
 hic veritas dicitur in amicitia charitatis quae fundatur super conse-
 cratione donorum gratiae, & ideo ex charitate debet magis homo diligere
 Deum qui est bonum eorum omnium, quam seipsum, quia beatitudo est in
 Deo sicut in causa & fontali omnium principium qui beatitudinem pri-
 cipare potest. **Ad quartum.** Verum debeat homo ex charitate plus dili-
 gere seipsum quam proximum, dicendum quod si homo duo sunt, scilicet natura
 spiritualis & natura corporalis. Per hoc autem homo debet diligere seip-
 sum quod diligit se secundum naturam spiritualem, ut supra dictum est, & se-
 cundum hoc debet homo magis se diligere post Deum quam quoscumque
 alios. Et hoc patet ex ipsa ratione diligendi. Nam sicut supra di-
 ctum est Deus diligitur ut principium boni super quo fundatur
 dilectio charitatis, homo autem diligit seipsum ex charitate secundum rationem
 quae est particeps praedicti boni. Proximus autem diligitur ratione
 societatis in isto bono. Consecratio autem est ratio dilectionis secundum qua-
 dam unionem in ordine ad Deum. Unde sicut unitas potior est quam
 unio, ita quod homo ipse participat bonum divinum, est potior ratio diligendi
 deum, quam quod alius associetur sibi in hac participatione. Et ideo homo
 ex charitate debet magis seipsum diligere quam proximum, & huius
 signum est quod homo debet subire aliquod malum peccati, quod con-
 trariatur participationi beatitudinis ut proximum liberet a pecca-
 to. **Ad quintum.** Verum debeamus plus ex charitate diligere pro-
 ximum quam corpus proprium, dicendum quod illud magis est ex cha-
 ritate diligendum quod habet plenior rationem diligibilis ex charita-
 te ut dictum est. Consecratio autem in plena participatione beatitu-
 dinis quae est ratio diligendi proximum, est maior ratio diligendi quam
 participatio beatitudinis per redundantiam quae est ratio diligen-
 di proprium corpus, & ideo proximum quantum ad salutem animae magis
 debemus diligere quam corpus proprium. **Ad sextum.** Verum de-
 beamus ex charitate diligere vnum proximum plus quam alium.
 dicendum quod circa hoc fuit duplex opinio. Quidam enim dixerunt
 quod omnes proximi sunt aequaliter ex charitate diligendi quantum
 ad affectum, sed quantum ad exteriorum affectum, ponentes
 ordinem dilectionis esse intelligendum secundum exteriora beneficia
 quae magis debemus impendere proximis quam alienis, non autem
 secundum interiorum affectum quem aequaliter debemus impendere omnibus et
 inimicis. Sed hoc irrationabiliter dicitur. Non enim minus est ordi-
 natus affectus charitatis qui est inclinatio gratiae, quam appeti-
 tus naturalis qui est inclinatio naturae, utraque enim inclinatio
 ex divina sapientia procedit. Videmus autem in naturalibus incli-
 nationibus naturalibus proportionatur actui vel motui qui convenit

naturae uniuscuiusque, sicut terra habet maiorem inclinationem gra-
 vitatis quam aqua, quia competet ei esse sub aqua. Oportet igitur
 quod et inclinatio gratiae quae est affectus charitatis proportionetur
 his quae sunt ex eius agenda, scilicet. Ut ad eos interioris charitatis
 affectum habeamus, quibus convenit nos magis beneficos esse.
 Et ideo et dicendum est quod et secundum affectum oportet magis vnum
 proximum quam alium diligere. Et ratio est, quia cum principium di-
 lectionis sit Deus & ipse diligens, necesse est quod secundum propin-
 quitatem maiorem ad alterum istorum principiorum maior sit dile-
 ctionis affectus. Sicut enim supra dictum in omnibus in quibus inveni-
 tur aliquod principium ordo attenditur secundum comparisonem ad
 illud principium. **Ad septimum.** Verum ex charitate plus debeamus
 diligere meliores quam coniunctiores, dicendum quod omnis actus oportet
 quod proportionetur & obiecto & agenti, sed ex obiecto habet
 speciem, ex virtute autem agentis habet modum suae attentionis, sicut mo-
 tus habet speciem ex termino ad quem est, sed intentionem veloci-
 tatis habet ex dispositione mobilis & virtute moventis. Sic igitur
 dilectio speciem habet ex obiecto, sed intensio habet ex
 parte ipsius diligētis, obiectum autem charitatis dilectionis Deus
 est, homo autem diligens est, diversitas ergo dilectionis quae est secundum cha-
 ritate quantum ad speciem est attendenda in proximis diligendis
 secundum comparisonem ad Deum, ut scilicet ei qui est Deo propinquior maius
 bonum ex charitate velimus, quia licet bonum quod omnibus vult
 charitas, scilicet beatitudo aeterna, sit vnum secundum se, habet tamen diversos
 gradus secundum diversas beatitudinis participationes, & hoc ad cha-
 ritatem pertinet ut velit iustitiam Dei servari, secundum quam melio-
 res perfectius beatitudinem participant, & hoc pertinet ad spe-
 ciem dilectionis. Sunt enim diversae dilectionis species secundum diver-
 sa bona quae operamus his quos diligimus, sed intensio dilectio-
 nis est attendenda per comparisonem ad ipsum hominem qui di-
 ligit, & secundum hoc illos qui sunt sibi propinquiores intensiori
 affectu diligit homo ad illud bonum ad quos eos diligit quam
 meliores ad maius bonum. Est etiam ibi alia differentia atten-
 denda. Nam aliqui proximi sunt propinqui nobis secundum natura-
 lem originem a qua discedere non potest, quia secundum eam sunt id quod
 sunt. Sed bonitas virtutis secundum quam aliqui propinquant Deo
 potest accedere, & recedere augeri & minui, ut ex supra dictis pa-
 tet, ideo possumus ex charitate velle quod ille qui est mihi coniunctus
 sit melior alio, & sic ad maiorem beatitudinis gradum perveni-
 re possit. Est autem & alius modus quo plus diligimus ex charita-
 te nobis magis coniunctos, quia pluribus modis eos diligimus.
Ad eos enim qui non sunt nobis coniuncti non habemus nisi
 amicitiam charitatis. **Ad eos autem qui sunt nobis magis coniuncti**
 habemus aliquas amicitias secundum modum coniunctionis eorum
 ad nos. Cuiusmodi bonum super quod fundatur quilibet alia amicitia
 honesta ordinatur sicut ad finem ad bonum super quod fundatur
 charitas, consequens est ut charitas imperet actum cuiuslibet al-
 terius amicitiae, sicut ars quae est circa finem imperat arti quae
 est circa ea quae sunt ad finem, & sic hoc ipsum quod est dilige-
 re aliquem, quia consanguineus, vel quia coniunctus est, vel quia
 concivis, vel propter quodcumque; homo aliud licitum ordinabi-
 le in finem charitatis potest a charitate impari, & ita ex charita-
 te tam eliciente quam imperante pluribus modis diligimus magis
 nobis coniunctos. **Ad octavum.** Verum debeamus plus diligere
 nobis coniunctos secundum carnem affinitatem quam alias necessitu-
 dines, dicendum quod illi qui sunt nobis magis coniuncti sunt ex
 charitate magis diligendi, tamen quia intensius diliguntur, tamen
 quia pluribus rationibus diliguntur. Intensio autem dilectionis est
 ex coniunctione dilecti ad diligentem. Et ideo diversitatem di-
 lectionis est mensuranda secundum diversam rationem coniunctionis, ut scilicet
 vnicuique diligatur magis in eo quod pertinet ad illam con-
 iunctionem secundum quam diligitur. Et veteris comparanda est di-
 lectionis dilectioni secundum comparisonem coniunctionis ad coniu-
 ctionem. Sic igitur dicendum est quod amicitia consanguineorum
 fundatur in coniunctione naturalis originis, amicitia autem con-
 civium in consecratione civili, & amicitia comitantium in conse-
 cratione bellica. Et ideo in his quae pertinent ad naturam plus
 debemus diligere consanguineos, in his autem quae pertinent ad civi-
 lem conversationem plus debemus diligere concivis, & in bel-
 licis plus comitantes. Unde & philosophus dicit in 9. Ethic.
 quod singulis propria & congruentia est attribuendum sic autem &
 facere vnum, qui ad nuptias quidem vocant cognatos. Videbitur vtriusque
 & nutrimento parentibus oportere maxime sufficere, & hono-
 rare paternum, & simile et in alijs. Si autem cognatus coniunctionem ad
 coniunctionem, constat quod coniunctio naturalis originis est prior &
 immobilior, quia est secundum id quod pertinet ad substantiam, aliae autem
 coniunctiones sunt superuenientes & remoueri possunt, & ideo amicitia
 consanguineorum est stabilior, sed aliae amicitiae possunt esse po-
 tentiores secundum id quod est proprium vnicuique; amicitiae. **Ad nonum.**
 Verum plus debeamus ex charitate diligere filium quam patrem, dicendum
 quod

¶ sicut dictū est gradus dilectionis ex duobus pensari pōt. Vno mō ex parte obiecti, & scđm hoc, id quōd hēt maiorē rōem boni est magis diligendum, & qđ est Deo similis, sic pater est magis diligēdus qđ filius, quia. s. p̄sem diligimus sub rōe principij qđ hēt rōnem eminentioris boni & Deo similioris. Alio mō cōputantur gradus dilectionis ex parte ipsius diligentis, & sic magis diligitur qđ est magis coniunctum, & sic magis filius est diligendus qđ pater, vt philosophus dicit in octauo Ethicorū. Primo quidem quia parentes diligunt filios vt aliquid sui existentes. pater autē nō est aliquid filij, & ideo dilectio ēm quam pater diligit filiū similitior est dilectioni qua qs diligit seipsum. Secundo quia parentes magis sciunt aliquos esse suos filios qđ econuerso. Tertio quia filius est magis propinquus parenti, vt pote pars existēs, quā pater filio ad quem hēt similitudinē principij. Quarto quia parentes diutius amauerunt, nā pater statim incipit diligere filiū, filius autē tpe procedente incipit diligere patrē. Dilectio autē quanto diuturnior tanto est fortior, scđm illud Eccl. 9. Non derelinquas amicū antiquū, nouus. n. non erit similis illi. Ad decimū. s. vtrū deat hō plus diligere m̄sem, dicēdū qđ in istis cōparationibus dicitur qđ id quod dī est intelligēdū per se, vt videlicet intelligatur esse questū de patre in qđ est pater, an plus diligēdus sit matre in quantum mater est. Pōr. n. in oībus hmōi tanta esse distantia virtutis & malitię vt amicitia soluat vel minuat, vt philosophus dicit in 8. Ethic. & iō vt Ambro. dicit boni domesticū sunt malis filijs p̄ponendi, sed per se loquendo magis pater est amandus qđ mater. Aman tur. n. pater & mater vt principia quēdā naturalis originis, pater autē hēt excellentiorem rōnem principij qđ mater, quia pater est principium per modū agentis, mater autē magis per modū patientis & materię, & ideo per se loquendo pater est magis diligendus. Ad vndecimū. s. vtrū deat hō plus diligere vxorem qđ patrem & matrē, dicendū qđ sicut dictū est, gradus dilectionis attendi pōt & ēm rōnem boni, & ēm coniunctionem ad diligentem. Secundū igitur rōnem boni, quod est obiectū dilectionis, magis sunt diligendi parentes qđ vxor, quia diligitur sub rōne principij & eminentioris cuiusdam boni. Scđm autē rōnem coniunctionis magis diligenda est vxor, quia vxor coniungitur viro & vna caro existēs, ēm illud Matth. 19. Itaq; non sunt duo sed vna caro: & ideo intensius diligitur vxor, sed maior reuerentia est parentibus exhibenda. Ad duodecimū. s. vtrū deat hō magis diligere benefactorem, qđ bñficiatū, dicendū qđ sicut supra dictū est aliquid magis diligitur dupliciter. Vno mō quidē, quia hēt rōnem excellentioris boni. Alio mō rōne maioris coniunctionis. Primo quidem igitur mō benefactor est magis diligendus, quia cū sit principium boni in beneficiato hēt excellentioris boni rōnem, sicut & de patre dictum est. Secundo autē mō magis diligimus beneficiatos, vt philosophus probat in 19. Ethic. per quatuor rōnes. Primo quidē quia beneficiatus est quoddam opus benefactoris, vñ consuevit dici de aliquo, iste factura illius est, naturale autem est cuiuslibet quod diligit opus suum, sicut videmus quod poete diligunt poemata sua. Et hoc ideo, quia vnumquodq; diligit suum esse & suum viuere, quod maxime manifestatur in suo agere. Secundo quia vniuersūq; naturaliter diligit illud in quo inspicit suū bonū, hēt quidem igitur & bñfactor in beneficiato aliquod bonū & econuerso, sed bñfactor inspicit in beneficiato suum bonum & honestum, beneficiatus in bñfactore suum bonum vile, bonū autē honestum delectabilius considerat quā bonum vile, tū qđ est diuturnius, vtilitas. n. cito transiit, & delectatio memorię nō est sicut delectatio rei p̄sentis, tū ē, quia bona honesta magis cū delectatione recolim⁹ quā vtilitates qđ nobis ab alijs pro uenerunt. Tertio quia ad amatū pertinet agere, vult. n. & operatur bonū amato. ad amatum autē pertinet pati, & ideo excellentioris est amare, & pp hoc ab benefactorē pertinet vt plus amet. Quarto quia difficilius est bñficia impendere quā recipere, ea vero in quibus laboramus magis diligimus: quę vero nobis defacili proueniūt, quodamō contēnimus. Ad tertiumdecimū. s. vtrū ordo charitatis manebit in patria. dicendū qđ necesse est ordinē charitatis remanere in patria, quātum ad hoc, qđ Deus est super oīa diligendus, hoc enim simpliciter tunc erit qđ hō perfectē eo fruatur. Sed de ordine simplicius ad alios distinguendū vī, quia sicut supra dictum est, dilectionis gradus distinguipōt vel ēn differentiā boni quod quis alij exoptat vel ēm intentionem dilectionis. Primo quidem mō plus diligit meliores qđ seipsum, minus vero minus bonos, vult. n. quilibet beatus vniuersūq; hēre quod sibi dētur ēm diuinam iustitiam propter perfectam conformitatem voluntatis humanę ad diuinam, nec tūc erit tps perficiendi per meritum ad maris p̄mium, sicut nunc accidit qđ hō pōt meliorem virtutem & p̄miiū desiderare, sed tunc voluntas vniuersūq; infra hoc silet quod est determinata

tum diuinitus. Secundo vero mō aliquis seipsum plus diligit quam proximum ēt meliorē, quia intensio actus dilectionis prouenit ex parte subiecti diligentis, vt supra dictum est. & ad hoc ēt donū charitatis vnicuiq; confertur a Deo, vt primo qui dē mentē suā in Deū ordinet, quod pertinet ad dilectionē sui ipsius. Secundario vero ordinē aliorum in Deū velit vel ēt operetur ēm suum modū sed quantum ad ordinē proximorū adinuicē, simpliciter quis magis diligit meliorem ēm charitatis amorē. Tota enim beata vita consistit in ordinatione mētis ad Deum, vñ totus ordo dilectionis beatorū conferuabitur per cōparationem ad Deum, vt. s. ille magis diligitur & propinquior sibi habeatur ab vnoquoq; qui est Deo propinquior. Cessabit. n. tunc prouisio qđ est in p̄senti vita necessaria, qua necesse est vt vniuersūq; magis sibi coniuncto ēm quācūq; necessitudinē prouideat magis quā alieno, rōne cuius in hac vita ex ipsa in clusione charitatis hō plus diligit magis sibi coniunctum cui magis dēt impendere charitatis affectum. Contingit tū in patria qđ aliquis sibi coniunctū pluribus rōnibus diligit, non. n. cessabit ab aīo beati honestē dilectiōis causę, in oīb⁹ istis rōnib⁹ p̄ferē cōpabiliter rō dilectionis, qđ sumit ex p̄pinate ad Deū.

De actu charitatis. Dist. XXVIII.

Circa quintū principale. s. de actu charitatis consideranda sunt tria. Primo de actu principali charitatis, qđ est dilectio. Secundo de actibus interioribus consequētib⁹ actum principalem. Tertio de actibus exterioribus consequētib⁹ actū principalem. Circa primū consideranda sunt octo. Primo quid sit magis proprium charitatis, vtrum. s. amari vel amare. Secundo vtrum amare prout est actus charitatis sit idem qđ beneuolentia. Tertio vtrum Deus sit per seipsum amandus. Quarto vtrum possit in hac vita immediate amari. Quinto vtrum possit amari totaliter. Sexto vtrum eius dilectio hēt modum. Septimo quid sit melius, vtrum diligere amicū, vel inimicū. Octauo vtrū sit magis meritorū diligere proximū quā diligere Deū. Ad primum. s. vtrum magis sit propriū charitatis amare quam amari, dicēdum qđ charitas cū sit virtus, ēm suā essentia hēt inclinationem ad propriū actum, amari autē non est actus charitatis ipsius qđ amatur, sed actus charitatis eius est amare. Amari autē competit ei ēm cōm rōnē boni, prout. s. ad eius bonū ali⁹ per actum charitatis mouetur, vñ manifestū est qđ charitas magis conuenit amare quā amari. magis. n. conuenit vnicuiq; qđ conuenit ei per se & substantialiter quā quod conuenit ei per aliud. Et huius duplex est signum. Primū quidē, quia amici magis laudantur ex hoc qđ amantur, quinimmo si non amant & amant, vituperantur. Secundo quia matres qđ maxime amant plus querunt amare qđ amari: qđā. n. vt philosophus dicit in eodem lib. dant filios suos nuttici & amant quidem, reamari autē non q̄runt si non contingat. Ad secundū. s. vtrum amare secundum quod est actus charitatis sit idem quod beneuolentia, dicēdum qđ beneuolentia proprie dī actus voluntatis quō alteri bonum volumus, hic autē voluntatis actus differt ab actuali amore, tam secundum qđ est in appetitu sensitiuo, qđ ēt secundum qđ est in appetitu intellectu: qui est voluntas, amor. n. qui est in appetitu sensitiuo passio quēdā est. Oīs autē passio cum quodā impetu inclinatur in suum obiectum. Passio autē amoris hoc habet qđ nō subito exoritur, sed per aliquam assiduam inspectionem rei amatę. Et iō philosophus in 9. Ethic. ostendens differentia inter beneuolentia & amorem qui est passio dicit, qđ beneuolentia non habet distensionem & appetitum. i. aliquem impetum inclinationis, sed ex solo iudicio rōnis hō vult bonum alicui. Similiter ēt talis amor est ex quadam consuetudine, beneuolentia autē interdum oritur ex repentino, sicut accidit nobis de pugilib⁹ qui pugnant, quorum alterum vellemus vincere. Sed amor qui est in appetitu intellectu ēt differt a beneuolentia. Importat. n. quandam vnionem ēm affectum amantis ad amatum, in quantum. s. amans estimat amatum quodammodo vt vnum sibi vel ad se pertinens, & sic mouetur in ipsum. Sed beneuolentia est simplex actus voluntatis quo volumus alicui bonum, ēt non p̄supposita p̄dicta vnione affectus ad ipsum. Sc̄ igitur in dilectione ēm qđ est actus charitatis includitur qđ dem beneuolentia, sed dilectio sine amor addit vnionem affectus. & propter hoc philosophus dicit ibidem qđ beneuolentia est principium amicitię. Ad tertium. s. vtrum Deus sit propter seipsum amandus, dicendū qđ si propter importat habitudinē alicuius causę. Est autē quadruplex genus causę. s. finalis, formalis, & materialis, ad qđ reducitur ēt materialis dispositio quę nō est causa simplr, sed secundū quid. Et ēm hęc quatuor genera causarum dī aliquid propter alterum diligere. Secundum quidem genus causę finalis sicut diligimus medicinam propter sanitatem. Secundum autē genus causę formalis, sicut diligimus hōiē propter virtutem, quia virtute formaliter hēt bonus

Speculum Morale Vincentij.

bonus, & per consequens diligibilis. Scdm autē cām efficientē sicut diligimus aliquos in quō sunt filij talis patris. Scdm autē dispositionē q̄ reducit ad genus causę materialis. dicimur diligere aliquid pp id qd nos disposuit ad eius dilectionem, puta pp aliqua bñficia suscepta: Quis postquā iā amare incepimus non iam propter illa beneficia amemus amicum, sed propter eius virtutē. Primis igitur tribus modis Deum non diligimus propter aliud sed pp seipsum. Non enim ordinatur ad aliud, sicut ad finē, sed ipse est finis vltimus oīum: neq; ēt informatur aliquo alio ad hoc qd sit bonus sed ēt substantia eius est eius bonitas ēm quā exemplariter oīa bona sunt, neq; itē ū ei ab alio bonitas inest, sed ab ipso oībus alijs. Sed quarto mō pōt diligere propter aliud, quia. s. ex aliquibus alijs disponimur ad hoc qd in Dei dilectionē proficiamus, puta per bñficia ab eo suscepta, vel ēt per p̄mia sperata, vel per p̄nas quas per ipsum vitare intendimus. Ad quartū. s. vtrū Deus in hac vita possit immediate amari, dicēdum qd sicut supra dictum est actus cognitiuę virtutis perficitur per hoc qd cognitū est in cognoscente, actus autē virtutis appetitiuę perficitur per hoc, qd appetitus inclinatur in rē ipsam, & ideo oportet qd motus appetitiuę virtutis sit in rē ēm conditionē ipsam rē, actus autē cognitiuę virtutis est in res mōrum cognoscentis. Est autē ipse ordo rerū talis scdm se qd Deus ē propter seipsum cognoscibilis, vtpote essentialiter existēs ipsa veritas & bonitas per quam alia cognoscuntur & amantur, sed quo ad nos, quia nostra cognitio a sensu ortū hēt, prius. n. sunt cognoscibilia q̄ sunt sensui propinquiora, & vltimus terminus cognitionis est in eo qd est maxime a sensu remotum. Scdm hoc ergo dicēdū est qd dilectio q̄ est actus appetitiuę virtutis, ēt in statu vię tendit in Deū primo, & ex ipso deriuat ad alia, & ēm hoc charitas immediate Deū diligit, alia vero mediāte Deo. In cognitione vero est e conuerso, quia. s. per alia Deum cognoscimus sicut cām per effectus vel per modū eminentię aut negociationis, vt patet per Dionysium in 2. lib. de diu. no. Ad quintum. s. vtrum Deus in hac vita possit amari totaliter, dicēdum qd cū dilectio intelligatur quasi mediū inter amantem & amatum, cū queritur an Deus possit totaliter diligi, tripliciter pōt intelligi. Vno mō vt modus totalitatis referatur ad rē dilectā, & sic Deus est totaliter diligendus, quia quicquid ad Deū pertinet hō diligit dēt. Alio mō pōt intelligi ita qd totalitas referatur ad diligentem, & sic Deus ēt totaliter diligi dēt, quia ex toto posse suo dēt hō Deum diligit, & quicquid hēt ad Dei amorē ordinare, ēm illud Deuter. 6. Diliges dñm Deum tuū ex toto corde tuo. Tertio mō pōt intelligi ēm cōparationē diligentis ad rē dilectā, vt. s. modus diligentis adæquetur mō rei dil. cę, & hoc non pōt esse. Cum. n. vnumquodq; intantū diligibile sit quantum est bonū, Deus cuius bonitas est infinita est infinitē diligibilis, nulla autē creatura pōt Deū infinitē diligit, quā oīs virtū creaturę suę naturalis suę īfusa ē finita. Ad sextū. s. vtrū diuinę dilectionis sit aliquis modus, dicēdum qd sicut dicit Bern. in lib. de diligendo Deo: cā diligendi Deum Deus est, modus sine modo diligit. Modus. n. importat quandam mensurā, sicut dicit Aug. 4. super Gen. ad litteram. Modus est quem vnicuiq; propria mensura perficit, huius autē mensurę determinatio inuenitur & in mensura & in mensurato, aliter tñ & aliter. In mēsurā. n. inuenitur essentialiter, quia mensura ēm seipsam est determinatiua & modificatiua aliorum. In mensuratis autē inuenitur mensura ēm aliud. i. in quantum attingunt mensurā. Et iō in mēsurā nihil pōt accipi immo modificatū, sed res mēsurata est imo modificata, nisi mensurā attingat siue deficiat siue excedat. In oībus autē appetibilibus & agibilibus mensura est finis, quia eorum q̄ appetimus & agimus oportet propriam mēsurā ex sine accipere, vt patet p̄ philosophū in 2. phil. Et iō finis ēm seipsum hēt modū, ea vero que sūt ad finē hnt modū ex eo qd sunt fini proportionata. Et iō sicut philosophus dicit in 1. po. liti. Appetitus finis in oībus artibus est absq; sine & termino, eorū autē q̄ sunt ad finē est aliq; terminus, nō. n. medicus iponit aliq; terminū sanitatis, sed facit eā p̄fectā q̄tūcūq; pōt, sed medicinę iponit terminū, nō. n. dat tñ medicina quātū pōt, sed ēm proportionē ad sanitatē, q̄ quidē proportionē si medicina excederet vel ab ea deficeret, esset imoderata, finis autē oīum actionū hūanarū & affectionū est dilectio, p̄ quā maxime attingimus vltimū finē, vt supra dictū est. Et iō in dilectione Dei nō pōt accipi mod⁹ sicut in re mensurata, vt sit in ea accipere pl⁹ & minus, sed sicut inuenit modus in mēsurā in qua nō pōt esse ex cellus, sed q̄to plus attingit regula tāto melius est, ita quāto pl⁹ Deus diligit, tāto est dilectio melior. Ad septimū. s. qd sit melius diligere amicū vel inimicū, dicēdū qd rō diligendi proximū ex charitate Deus est sicut supra dictū est. Cū ergo queritur qd sit melius vel magis meritoriu, vtrū diligere amicū q̄ inimicū dupliciter istę dilectiones cōpari pōt. Vno mō ex pte proximi qui

diligitur. Alio mō ex pte rōnis pp quā diligitur. Primo quidē mō dilectio amici p̄minet dilectioni inimici, quia amicus est melior & magis coniunctus. vnde est materia magis conueniens dilectioni, & propter hoc actus dilectionis super hanc materiā transiens melior est. vñ & eius oppositū est deterius, peius. n. est odire amicū quā odire inimicū. Secundo autē mō dilectio inimici p̄minet dilectioni amici propter duo. Primo quod dem, quia dilectionis amici pōt esse alia rō quā Deus. sed dilectionis inimici solus Deus est rō. Secundo quia supposito qd vter que propter Deū diligitur, fortior ostenditur esse dilectio Dei quā autem hoīs ad remotiora extendit. s. vsq; ad dilectionē inimicorū. sicut virtus ignis tāto ondit fortior esse q̄ ad remotiora diffundit suum calorem, tanto ēt onditur diuina virtus esse fortior, quanto propter ipsam difficiliora implemus, sicut ēt & virtus ignis tanto est fortior quanto cōburere pōt materiā minus cōbustibilē, sed sicut idē ignis in p̄p̄nquiora fortius agit quam remotiora. ita ēt charitas feruentius diligit coniunctos quam remotos, & quantum ad hoc dilectio amicorum ēm se considerata feruentior & melior est quam dilectio inimicorū. Ad octauū. s. vtrum diligere proximū sit magis meritoriu q̄ diligere Deū, dicēdū, qd cōparatio ista pōt intelligi dupliciter. Vno mō vt seorsum consideretur vtraq; dilectio, & tunc non est dubium qd dilectio Dei est magis meritoria. Debetur. n. ei merces propter se ipsam quā vltima merces est frui Deo in quē tendit diuinę dilectionis motus, vnde & diligenti Deum merces promittitur. Io. 14. Si quis diligit me diligetur a p̄re tneo, & manifestabo ei meipsum. Alio nō pōt attendi ipsa comparatio vt dilectio Dei accipiatur ēm qd solus Deus diligitur, dilectio autē proximi accipitur ēm qd proximū diligitur, propter Deum, & sic dilectio proximi includet dilectionem Dei, sed dilectio Dei non includet dilectionem proximi, vnde erit comparatio dilectionis Dei perfecte, quā extendit seipsum ad proximū ad dilectionem Dei insufficientem & imperfectam: quia hoc mandatū habemus a Deo, vt qui diligit Deum diligit & fratrem suū. Et hoc sensu dilectio proximi p̄eminet.

De gaudio. Dist. XXI X.

DEinde considerandum est de effectibus consequentibus actum principalem charitatis, quę est dilectio. Et primo de effectibus interioribus. Secundo de exterioribus. Circa primum consideranda sunt quatuor. Primo. n. considerandum est de gaudio. Secundo de pace. Tertio de misericordia. Quarto de zelo. Circa primum consideranda sunt quatuor. Primo vtrum gaudium sit effectus charitatis. Secundo vtrum gaudium compatiatur secum admixtionem tristitię. Tertio vtrum gaudium huiusmodi possit esse plenum. Quarto vtrum gaudium sit virtus. Ad primum. s. vtrum gaudium sit effectus charitatis. Dicendum, quod ex amore procedit & gaudium & tristitia, sed contrario modo. Gaudium enim ex amore causatur vel propter presentiam boni amati, vel etiam propter hoc quod ipsi bono amato proprium bonum inest & conseruatur, & ēm hoc maxime pertinet ad amorem beniuolentię, per quam. s. aliquis gaudet de amico prospere se habente si sit ēt abens. Econtrario autē ex amore sequitur tristitia vel propter absentiam amati, vel propter hoc quod cui volumus bonum suo bono priuatur aut aliquo modo deprimitur. Charitas autē est amor Dei, cuius bonū immutabile est, quia ipse est sua bonitas, & ex hoc ipso quod amat, est in amate per nobilissimum sui effectum, ēm illud 1. Ioh. 4. Qui manet in charitate in Deo manet & Deus in eo. & ideo spirituale gaudium quod de Deo habetur, ex charitate causatur. Ad secundum. s. vtrū gaudium spirituale quod ex charitate causatur recipiat admixtionem tristitię. Dicendum, quod ex charitate causatur duplex gaudium de Deo, sicut supra dictum est. Vnum quidem principale quod est proprium charitatis, quod. s. gaudemus de bono diuino secundū se considerato, & tale gaudium charitatis permixtionem tristitię non patitur, sicut nec illud bonum de quo gaudet potest ali quā mali admixtionē habere. Et ideo Apostolus dicit ad Phil. 4. Gaudete in dño sp. Aliud autē gaudium est charitatis, quo gaudet quis de bono diuino ēm quod participatur a nobis, hęc autē participatio pōt impediri per aliquod contrariū, & ideo ex hac pte gaudium charitatis pōt habere permixtionē tristitię, prout. s. aliquis tristatur de Deo, quod repugnat participationi diuini boni in nobis vel in proximis, quos tanq̄ nos ipsos diligimus. Ad tertiu. s. vtrū spūale gaudium qd ex charitate causat possit in nobis īpleri. Dicēdū, qd plenitudo gaudij pōt intelligi dupliciter. Vno mō ex pte rei de qua gaudet, vt. s. tñ gaudet de ea quātū est dignū de ea gauderi, & sic solum Dei gaudium est plenu de seipso, quia gaudium eius est infinitū. & hoc est condignū infinitę bonitati Dei, cuiuslibet autē creaturę gaudium oportet esse finitū. Alio mō pōt intelligi plenitudo gaudij ex pte gaudentis.

Gaudium

Gaudium autem comparat ad desiderium sicut quies ad motum, ut supra dictum est cum de passione ageretur. Est autem quies plena cum nihil restat de motu. Vnde tunc est gaudium plenum quoniam iam nihil desiderandum restat. Quandiū autem in hoc mundo sumus non quiescit in nobis desiderij motus, quia adhuc restat quod Deo magis appropinquemus per gratiam, ut ex supradictis patet. Sed quoniam iam ad beatitudinem perfectam peruentum fuerit, nihil desiderandum restat, quia erit Dei plena fruitio in quantum homo obtinebit quicquid etiam circa alia bona desideravit. Et illud Psalmi. Qui replet in bonis desiderium tuum. Et ideo quiescet desiderium non solum quo desideramus Deum, sed etiam erit omnium desideriorum quies. Vnde gaudium beatorum est perfecte plenum, & etiam superplenum, quia plus obtinebunt quod desiderare suffecerit. Nō. n. in cor hoīs ascendit quod preparauit Deus diligētibus se, ut dicitur 1. Cor. 2. Et hoc est quod dicitur Luc. 6. Mē surā bonam & superfluentem dabunt in sinus vestros. Quia tū nulla creatura est capax gaudij de Deo ei condigni, inde est quod illud gaudium omnino plenum non intrat in hominem, sed potius homo intrat in ipsum. Et illud Matth. 26. Intra in gaudium dñi tui. Ad quartum, scilicet utrum gaudium sit virtus. Dicendum, quod virtus est habitus quidam operatiuus, ut dictum est. & ideo secundum propriam rationem habet inclinationem ad aliquem actum. Est autem contingens ex vno habitu plures actus eiusdem rationis ordinatos prouenire, quorum vnus sequatur ex altero: & quia posteriores actus non procedunt ab habitu virtutis nisi per actum priorem, inde est quod virtus non diffinitur nec denominatur nisi ab actu priori, quamuis et alii actus ab ea consequantur. Manifestum est autem ex his, quare supra de passionibus dicta sunt, quod amor est prima affectio appetitiue potentie, ex qua sequitur & desiderium & gaudium: & ideo habitus virtutis idem est qui inclinatur ad diligendum, & desiderandum bonum diuinum dilectum, & ad gaudendum de eo. Sed quia dilectio inter hos actus prior est quod virtus non denominatur a gaudio nec a desiderio, sed a dilectione, & dicitur charitas. Sic ergo gaudium non est aliqua virtus a charitate distincta, sed est quidam charitatis actus siue effectus: & propter hoc connumeratur inter fructus, ut patet Gal. 5.

De pace. Dist. XXX.

Deinde considerandum est de pace. Et circa hoc consideranda sunt quatuor. Primo utrum pax sit idem quod concordia. Secundo utrum omnia appetant pacem. Tertio utrum pax sit effectus charitatis. Quarto utrum pax sit virtus. Ad primum, scilicet utrum pax sit idem quod concordia, dicendum quod pax includit concordiam, & aliquid addit, vnde vbi cumque est pax ibi est concordia: non tamen vbi cumque est concordia ibi est pax, si nomen pacis proprie sumatur. Concordia. n. proprie sumpta est ad alterum, in quantum, scilicet diuersorum cordium voluntates simul in vno consensum conueniunt. Contingit etiam vnus hoīs cor tendere in diuersa, & hoc dupliciter: vno quod eodem modo secundum diuersas potentias appetitiuas, sicut appetitus sensitiuus plerumque tendit in contrarium rationis appetitus. Et illud Gal. 5. Caro concupiscit aduersus spiritum. Alio modo in quantum vna & eadem vis appetitiua in diuersa appetibilia tendit, quare simul assequi non potest. Vnde necesse est esse repugnantiam motuum appetitus. Vnio autem horum motuum est quidem de ratione pacis: non enim homo habet pacatum cor quandiu, & si habeat aliquid quod vult, tamen adhuc restat ei aliquid volendum quod simul habere non potest. Pax autem vnio non est de ratione concordie: vnde concordia importat vnionem appetituum diuersorum appetentium: pax autem super hanc vnionem importat etiam vnionem appetentis vnionem. Ad secundum, scilicet utrum omnia pacem appetant, dicendum quod ex hoc ipso quod homo aliquid appetit, consequens est ipsum appetere eius quod appetit assecutionem, & per consequens remotionem eorum quare consecutionem impedire possunt. Potest autem impediri assecutio boni desiderati per contrarium appetitum vel suum ipsius vel alterius, & vtrumque tollitur per pacem, sicut supra dictum est. Et ideo necesse est quod omnes appetens appetat pacem, in quantum, scilicet omnes appetens appetit tranquillitatem, & sine impedimento peruenire ad id quod appetit, in quo consistit ratio pacis, quare Aug. diffinit tranquillitatem cordis. Ad tertium, scilicet utrum pax sit effectus charitatis: dicendum quod duplex vnio est de ratione pacis sicut dictum est: quarum vna est secundum ordinationem propriorum appetituum in vnum. Alia vero est secundum vnionem appetitus proprii cum appetitu alterius, & vtramque vnionem efficit charitas. Primam quidem vnionem secundum quam Deus diligitur ex toto corde, de seorsum referamus in ipsum, & sic omnes appetitus nostri in vnum seruiunt. Aliam vero prout diligimus proximum sicut nos ipsos. Ex quo contingit quod homo vult implere voluntatem proximi sicut et suum ipsius: & per hoc inter amabilia vnum ponitur identitas electionis: ut patet in 9. Ethic. Et Tullius dicit in lib. de amicitia, quod amicorum est idem velle & nolle. Ad quartum, scilicet utrum pax sit virtus: dicendum, quod sicut supra dictum est: cum

omnes actus ab agente secundum eandem rationem procedentes se invicem consequantur. Omnes hominum actus ab vna virtute procedunt: nec habent singuli singulas virtutes a quibus procedant: ut patet in rebus corporalibus, quia n. ignis calefaciendo liquefacit, & rarefacit non est in igne aliqua virtus liquefactiua, & alia rarefactiua, sed omnes actus hos operatur ignis per vnam suam virtutem calefactiuam. Cum igitur pax causetur ex charitate secundum ipsam rationem dilectionis Dei & proximi ut ostensum est, non est alia virtus cuius pax sit proprius actus nisi charitas, sicut & de gaudio dictum est.

De misericordia. Dist. XXXI.

Deinde considerandum est de misericordia. Circa quam quatuor videnda sunt. Primo utrum malum ex parte eius cuius homo miseretur sit causa misericordie. Secundo utrum defectus sit causa miserendi ex parte miserentis. Tertio utrum misericordia sit virtus. Quarto utrum sit maxima virtutum. Ad primum, scilicet utrum malum ex parte eius cui sit misericordia sit ratio miserendi. Dicendum, quod sicut Aug. dicit in 9. de ciuitate Dei. Misericordia est aliena misericordia in nostro corde compassio, qua utique si possemus subuenire compellimur. Dicitur enim misericordia ex eo quod aliquis habet misericordiam super miseriam alterius: misericordia autem felicitati opponitur. Est autem de ratione beatitudinis siue felicitatis, ut aliquis potius eo, quod vult: non sicut Aug. dicit in 13. de trinitate. Beatus est qui habet omnia, quare vult & nihil mali vult. Et ideo e contrario ad misericordiam pertinet ut homo potius vult, quare non vult. Tripliciter autem vult aliquis aliquid. Vno quidem modo appetitu naturali, sicut omnes homines volunt esse, & viuere. Alio modo homo vult aliquid per electionem ex aliqua premeditatione. Tertio modo homo vult aliquid non secundum se sed in causa sua. Puta qui vult comedere nociua quodammodo debemus eum velle infirmari. Sic igitur motiui misericordie est tanquam ad miseriam pertinens. Primo quidem quia illud contrariatur appetitui naturali, volentis, scilicet mala corruptiua, & contristantia: quorum contraria homines naturaliter appetunt: vnde Philosophus dicit in 2. rhetorice. Quod misericordia est tristitia super apparenti malo corruptiuo, vel contristatiuo. Secundo hominum efficiuntur magis ad misericordiam prouocantia si sint contra voluntatem rationis. Vnde & Philosophus ibi dicit quod illa mala sunt quod vnde fortuna est causa, puta cum aliquod malum eueniat vnde sperabatur bonum. Tertio autem sunt adhuc magis miserabilia si sunt contra totam voluntatem. Puta si aliquis semper sectatus est bona & eueniunt ei mala: & ideo Philosophus dicit in eodem libro, quod misericordia maxime est super malum eius qui indignus patitur. prope malum culpae pro eo quod est voluntariū non habet rationem miserabilis, sed magis rationem puniendi. Sed quia culpa potest esse aliquo modo pena, in quantum, scilicet habet aliquid annexum quod est contra voluntatem peccatis: secundum hoc potest habere rationem miserabilis: & secundum hoc miseremur & compatimur peccantibus. Sicut Greg. dicit in quadam homilia, quod vera iustitia non habet dedignationem, sed ad peccatores, sed compassionem. Et Matt. 9. dicitur: Videns Iesus turbas miseratus est eis, quia erant vexati & iacentes sicut oves non habentes pastorem. Ad secundum, scilicet utrum defectus ex parte miserentis sit ratio miserendi. Dicendum, quod misericordia sit passio quare super misericordia aliena ut dictum est, ex hoc contingit quod aliquis misereatur, ex quo contingit quod de miseria aliena doleat: quia autem tristitia seu dolor est de malo proprio, in quantum aliquis de miseria aliena tristatur aut dolet, in quantum miseria alienam apprehendit ut suam. Hoc autem contingit tripliciter. Vno modo secundum vnionem affectus, quod fit per amorem: quia n. amans reputat seipsum amicum, malum ipsius reputat tanquam malum suum: & ideo dolet de malo amici sicut de suo: & inde est quod Philosophus in 9. Ethic. inter alia amabilia ponit hoc quod est condolare amico: & Apollonius dicit R. 12. Gaudere cum gaudentibus flere cum flentibus. Alio modo contingit secundum vnionem realem, utpote cum malum aliquorum ita propinquum est ut ab eis ad nos transeat. Et ideo Philosophus dicit in 2. rhetorice. Hinc miserentur super illos qui sunt eis coniuncti, & similes: quia per hoc fit eis estimatio quod ipsi etiam patiantur similia pati. Et inde est quod se nos & sapientes qui considerant se posse in mala incidere, & debiles & formidolosi magis sunt misericordes. E contrario autem illi qui reputant se esse felices & intempestiua potentis, quod nihil mali putant se pati posse, non ita commiserentur. Sic igitur si defectus est ratio miserendi vel in quantum aliquis defectum alicuius reputat suum pro vnionem amoris, vel pro possibilitatem similia patiendi. Ad tertium, scilicet utrum misericordia sit virtus. Dicendum quod misericordia importat dolorem de miseria aliena. Iste autem dolor potest nominare vno quidem modo motum appetitus sensitui: & secundum hoc misericordia passio est, & non virtus. Alio modo non potest nominare motum appetitus intellectiui secundum quod alienum displicet malum alterius. Hic autem potest esse secundum rationem regulatus: & potest secundum hunc modum ratione regulatum regulari motus inferioris appetitus: vnde Aug. dicit in 9. de ciuitate Dei, quod iste motus animi, scilicet misericordia seruit rationi quoniam iam prebetur misericordia ut iustitia conferret, siue cum indigni tribuit, siue cum ignoscit peccanti: & quare ratio virtutis humanam

Speculum Morale Vincentij.

edificat in hoc q̄ motus aī rōne regulatur, vt ex superioribus patet, consequens est misericordiā esse virtutē. Ad quartum, s. vtrū sit maxima virtutum. Dicendum q̄ aliqua virtus p̄t esse maxima dupliciter. Vno modo scdm se. Alio mō per comparisonem ad habentē scdm se. Misericordiā quidē maxima est. Pertinet. n. ad nīam q̄ alij efficiunt: & quod plus est, q̄ & defectus aliorū subleat: & hoc est maxime superioris. Vnde & misereri ponit proprium Deo, & in hoc maxime dī eius oīpotentia manifestari. Sed quantum ad habentem misericordiā non est maxima, nisi ille, qui habet sit maximus, qui nullum sup. se habeat, sed oēs sub se. Et. n. qui suora se aliquem habet, maius & melius est coniungi superiori quā sup. se defectum inferioris. Et ideo quā tum ad hominem qui habet Deum superiorem, charitas p̄ quā Deo vnitur est potior quā misericordiā per quam defectus proximorum supplet, sed inter oēs virtutes q̄ ad prox. dum pertinent potissima est misericordiā, sicut etiam est potioris actus. Nam sup. se defectum alterius inquantū est hmōi est superioris & melioris. De zelo require sup. vbi agitur de passionibus.

De beneficentia. Dist. XXXII.

DEinde considerandum est de exterioribus effectibus charitatis. Et primo de beneficentia. Secundo de elemosyna. Tertio de correctione fraterna, quæ est quædam elemosyna. Circa primum quaruntur quatuor. Primo vtrum beneficentia sit actus charitatis. Secundo vtrum oibus sit beneficendum. Tertio vtrū magis beneficendum sit his, qui sunt nobis magis coniuncti. Quarto vtrum beneficentia sit virtus specialis. Ad primum, s. vtrum beneficentia sit actus charitatis. Dicendum, q̄ beneficentia nihil aliud importat quā facere bonum alicui. Pōt autem hoc bonum considerari dupliciter. Vno modo scdm cōm rōnem boni, & hoc pertinet ad cōm rōnem beneficentiæ: ex hoc. n. est actus amicitiz, & per consequens charitatis. Nam in actu dilectionis includitur benevolentia, per quam aliquis vult bonum amico, vt sup. habitum est: voluntas autem effectiua eorum, quæ vult si facultas adsit. Et ideo ex consequenti benefacere amico ex actu dilectionis consequitur: & pp hoc beneficentia scdm cōm rōnem est amicitiz, vel charitatis actus. Si autem bonum quod quis facit alteri accipiatur sub aliqua speciali rōne boni, sic beneficentia accipiet speciale rōnem, & pertinebit ad aliquam specialem virtutem. Ad scdm, s. vtrum omnibus sit beneficendum. Dicendum, q̄ sicut dictum est, beneficentia cōsequitur amorem ex ea parte qua mouet superiora ad prouisionem inferiorum, gradus autem in hominibus non sunt immutabiles sicut in Angelis, quia hoīes p̄nt pati multiplices defectus. Vnde qui est superior scdm aliquid, vel est vel pōt esse inferior scdm aliud. Et ideo cum dilectio charitatis se extendat ad oēs, beneficentia debet se extendere ad omnes, p̄ loco tñ & tempore: oēs. n. actus virtutum sunt scdm debitas circumstantias limitandi. Ad tertium scilicet vtrum magis beneficendum sit his, qui nobis coniuncti sunt: dicendum q̄ gratia & virtus imitator naturæ ordinem qui est ex diuina sapientia institutus. Est autem talis ordo naturæ, vt vnumquodque agens naturale per prius magis diffundat suam actionem ad ea, quæ sunt sibi propinquiora, sicut ignis calefacit magis rem sibi magis propinquam: & similiter Deus in substantia sibi propinquiores propius & copiosius dona suæ bonitatis diffundit: vt patet per Dion. 4. cap. ce. ierar. Exhibitio autem beneficiorum est quædam actio charitatis in alios. Et ideo oportet qd ad magis propinquos simus magis benefici. Sed propinquitas vnus hominis ad alium pōt attendi scdm diuersa in quibus sibi adinuicem homines cōicant: vt consanguinei naturali cōiunctione, conciuēs in ciuili, fideles in spiritali, & sic de alijs. & scdm diuersas coniunctiones sunt diuersimode diuersa beneficia dispensanda. nam vniciuque est magis beneficium exhibendum pertinens ad eandē rem scdm quam est nobis magis cōiunctus simpliciter loquendo: tñ hoc pōt variari scdm diuersitatem locorum & temporum & negociorum: nam in aliquo casu est magis subueniendum extraneo: puta si sit in extrema necessitate quā etiam patri non tātam necessitatem patienti. Ad quartum, s. vtrum beneficentia sit specialis virtus. dicendum q̄ virtutes diuersificantur scdm rōnes obiecti: eadem autem est ratio formalis obiecti charitatis, & beneficentiæ. Nam vtraque respicit cōm rationem boni vt ex supradictis patet. Vnde beneficentia non est alia virtus a charitate, sed nominat quendam charitatis actū. De elemosyna require inf. inter partes satisfactionis.

De correctione fraterna. Dist. XXXIII.

DEinde considerandum est de correctione fraterna. Circa quæ videnda sunt octo. Primo vtrū correctio fraterna sit actus charitatis. Secundo vtrum sit sub præcepto. Tertio vtrum hoc præceptum extendat se ad omnes vel solum ad prælatos. Quarto vtrum subditi ex hoc præcepto teneantur corripere prælatos. Quinto vtrum peccator possit corripere. Sexta vtrum corripere

beat ille qui ex correctione sit deterior. Septimo vtrum secretæ correctio debeat præcedere denunciationem. Octauo vtrum testiu correctio debeat præcedere denunciationem. Ad primum, s. vtrū fraterna correctio sit actus charitatis: dicendum q̄ correctio delinquentis est quoddam r. medium: quod debet adhereri contra peccatum alicuius. Peccatum autem alicuius dupliciter considerari pōt. Vno quidem modo in quantum est nocuum ei qui peccat. Alio modo in quantum vergit in nocuum aliorū qui ex eius peccato leduntur vel scandalizantur: & etiam in quantum est in nocuum boni cōis cuius iustitia p̄ peccatum perturbatur. Duplex ergo est correctio delinquentis. vna quidem, quæ adhibet remedium peccato in quantum est quoddam malum ipsius peccantis: & ista est proprie fraterna correctio, quæ ordinatur ad emendationem delinquentis, remouere autem malum alicuius eiusdem rationis est & bonum eius procurare. Procura re autem fratris bonum pertinet ad charitatem per quam volumus & operamur bonum amico: vnde etiam correctio fraterna est actus charitatis, quia per eam repellimus malum fratris, s. peccatum: cuius remotio pertinet ad charitatem magis quā etiam remotio exterioris dāni, vel etiam corporis nocuenti, qñ contrarium bonum virtutis magis est affinis charitati quā bonum corporis vel exteriorum rerū. Vnde correctio fraterna magis est actus charitatis q̄ curatio infirmitatis corporalis, vel subuentio per quam excluditur exterior egestas. Alia vero correctio est, q̄ adhibet remedium peccati delinquentis scdm q̄ in nocuum aliorum, & etiam p̄cipue in nocuum boni cōis, & talis correctio est actus iustitiæ cuius est conseruare rectitudinem iustitiæ vnus ad alium. Ad scdm, s. vtrum correctio fraterna sit in præcepto: dicendum q̄ sic: sed considerandum est q̄ sicut præcepta negatiua legis prohibent actus peccatorum, ita præcepta affirmatiua inducunt ad actus virtutum. Actus autem peccatorū sunt scdm se mali, & nullo modo bene fieri pōt, nec aliquo tpe aut loco, quia scdm se sūt coniuncti malo fini. vt dī in 2. Eth. Et ideo præcepta negatiua obligant sp̄ & ad sp̄. Sed actus virtutis non quolibet modo fieri debent sed obseruatis debitis circumstantijs, q̄ requiruntur ad hoc q̄ sit actus virtuosus, vt, s. fiat vbi dēt, & qñ debet, & s̄m q̄ debet, & quia dispositio eorum q̄ sunt ad finē attenditur scdm rationem finis. In istis circumstantijs virtuosus actus p̄cipue attendenda est rō finis, qui est bonū virtutis. Si igitur talis sit ommissio aliqua alicuius circumstantiæ circa virtuosum actū q̄ totaliter tollat bonū virtutis. hoc cōtrariat p̄cepto. Si autem sit defectus alicuius circumstantiæ, q̄ non totaliter tollat virtutē, licet nō p̄fecte attingat ad bonū virtutis, non est cōtra p̄ceptū. Vnde Philo sophus dicit in 2. Fth. q̄ si parū discedat a medio, non est cōtra virtutē, sed si multum discedat, corrumpit virtus in suo actu. correctio autem fraterna ordinat ad fratris emendationem, & ideo hoc modo cadit sub p̄cepto scdm q̄ est necessaria ad istū finem, non autem ita q̄ quolibet loco vel tpe frater delinques corrigat. Ad tertium, s. vtrū solum p̄neat ad prælatos. dicendum q̄ sicut dictū est, duplex est correctio. Vna quidem q̄ est actus charitatis, q̄ specialiter tendit ad emendationem fratris delinquentis per simplicem admonitionem, & talis correctio pertinet ad quemlibet charitatem habentem, siue sit subditus siue sit prælatos. Est autem alia correctio, q̄ est actus iustitiæ per quam intendit bonum cōis, quod non solum procurat p̄ admonitionē fratris, sed etiam interdum per punitionem, vt alij a peccatis iumentes desistant. & talis correctio pertinet ad solos prælatos, qui non solum habent admonere, sed etiam corrigere puniendo. Ad quartum, s. vtrum aliquis subditus teneat corripere prælatum suum. Dicendum, q̄ correctio q̄ est actus iustitiæ per coarctationem p̄næ non cōpetit subdito respectu prælati. Sed correctio fraterna q̄ est actus charitatis pertinet ad vnumquemque respectu cuiuslibet personæ ad quam charitatem debet habere, si in eo aliquid corrigibile inueniatur. Actus. n. ex aliquo habitu vel potentia procedens se extendit ad oīa q̄ continentur sub obiecto illius potentiz vel habitus, sicut visio ad oīa q̄ continentur sub obiecto visus. Sed quia actus virtuosus dēt esse moderatus debitis circumstantijs, ideo in correctione qua subditi corrigunt prælatos debet modus congruus adhiberi, vt, s. non cum proteruita & duritia, sed cum mansuetudine, & reuerentia corrigantur. Vnde Ap̄s dicit 1. Th. 4. Seniorē ne increpaueris, sed obsecra vt patrem tuū. Et ideo Dio. redarguit De mophylum monachum, quia sacerdotem irreuerenter correxerat, eum percutiens, & de Ecclesia eiiciens. Ad quintum, s. vtrum peccator debeat corripere, dicendum, q̄ correctio delinquentis pertinet ad aliquem in quantum viget in eo rectum iudicium rationis. Peccatum autem vt supra dictum est, non tollit totum bonum naturæ quin remaneat in peccante aliquid de recto iudicio rōnis: & s̄m hoc pōt competere sibi in subditis delictū arguere. Sed tñ per peccatū præcedēs impedimentū quoddā huic correctioni afferit pp tria. Primo quidem, quia ex p̄cedenti

indi-

indignus redditur ut alium corrigat, & scipue si maius peccatū cōmiserit, nō est dignus ut corrigat aliū de minori peccato. Vnde super illud Mat. 7. Quid vides festucā, &c. dicit Hiero. De his loquitur qui cū mortali crimine detineantur obnoxij, minora peccata fratribus nō cōcedunt. Secundo redditur indebita correctio pp scandalum, quod sequitur ex correctione, si peccatū corripit ut sit manifestum, qā vī q̄ ille, qui corrigit non corrigit ex charitate, sed magis ad ostentationē. Vñ super illud Mat. 7. Quid dicit fratri tuo, &c. exponit Christo. In quo proposito putas ex charitate vt salues proximum tuum, nō qā teipsum saluare. Vis ergo non alios saluare, sed per bonam doctrinā malos actus celare, & scientiā laudē ab hoībus quærere. Tertio mō per superbiā corripientis, in quantum. s. aliquis ppria peccata paruipendens seipsum pximo præfert in corde suo peccata eius austerā seueritate diiudicans actū esset ipse iustus. Vñ Aug. dicit in lib. de sermone dñi in monte. Accusare vitia officium bonum est, quod cum mali faciunt alienas partes attingunt. Et ideo Aug. dicit in eodem. Cogitemus cum aliquē reprehendere nos necessitas coegerit, vtrum tale sit vitium, qđ nunq̄ habuimus, & tunc cogitem⁹ nos hoīes esse, & hīc potuissē, vel tale, quod habuimus, & iā nō habemus, & tunc tangat memoriā cōis fragilitas vt illā correctionem non odium sed misericordia pcedat. Si autē inueniremus nos in eodē vitio esse, non obiurgemus, sed congemiscamus, & aliquantū deponendum inuitemus. Ex his igitur patet, qđ peccator si cū humilitate corripit delinquentem, non peccat, nec sibi nouā cōdemnationē acquirit, licet per hoc vel in conscientia fratris vel saltē sua p peccato pterito cōdēnabile se esse ostēdat. Ad sextū svtrū debeat qđ a correctione cessare si timeat, qđ ille fiat ex correctione deterior. Dicēdū, qđ sicut dictū est, duplex est correctio delinquentis. Vna qđ dem puniēs est ad platos, qđ ordinatur ad bonum cōcē, & habet vim coactiuam, & talis correctio nō est dimittenda pp turbationem eius, qđ corripit, tum qā etiā ppria sponte emēdari non velit, cogēdus est p pēnas vt peccare desinat, tum etiā qā si incorrigibilis sit, per hoc puidetur bono cōi dum seruati ordo iustitiæ, & exēplo vnus alij deterreat, vñ iudex non p̄mittit ferre sententiā dānationis in peccatē pp timorē turbationis ipsius vel etiā amicorū eius. Alia verō correctio est fraterna cuius finis est emendatio delinquentis, nō hīs citationē, sed simplicem admonitionem, & ideo probabiliter æstimatur, qđ peccator admonitionē nō recipiat, sed ad peiora labat, est ab hmōi correctione desistendū, qā ea, qđ sunt ad finē debent regulari & m qđ exigit rō finis. Ad septimū. svtrum de necessitate pcepti secreta correctio debeat pcedere denūciationē. Dicēdū, qđ circa publicā denūciationem peccatorum distinguendum est, qđ n. peccata sunt publica aut sunt occulta, si quidem sint publica, non est tm̄ adhibendum remediū ei, qđ peccauit vt melior fiat, sed etiā alijs in quorum notitiā deuenit, vt non scandalizentur, & ideo talia peccata sunt publice arguenda, & illud Ap̄i ad Thi. 5. Peccantem corā oībus argue, vt timorem ceteri habeat. Quod intelligitur de peccatis publicis sicut Aug. dicit in lib. de verbis dñi. Si verō sint peccata occulta, sic vī hīc locum, qđ dñs dicit Si peccauerit in te frater tuus, qñ. n. te offendit publice corā alijs, iā non solum in te peccat, sed etiā in alios quos turbat. Sed quia etiā in occultis peccatis potest parari proximorū offensa, ideo adhuc distinguendum vī. Quzdam. n. peccata occulta sunt, quæ adhuc sunt in nocentum proximorum vel corporale vel spirituale. Puta si aliquis occulte traheret quō ciuitas tradatur hostib⁹, vel si hēreticus priuatim homines a fide auertat, & quia ille qui occulte peccat non solum in te peccat, sed etiam in alios, oportet statim ad denūciationem pcedere vt hmōi nocentum impediatur, nisi forte aliquis firmiter æstimaret, qđ statim per secretā admonitionem posset hmōi malum impediri. Quzdam verō peccata sunt quæ sunt solum in malum peccantis, & ei in quem peccatur, vel quia a peccante lēderis, vel saltē ex sola notitia, & tunc adhuc solum tenendum est vt fratri peccanti subueniatur, & sic medicus corporalis sanitatem debet ei inferre si pot̄ sine alicuius membri abscissione, si autem non pot̄, abscidit membrum minus necessariū vt vita totius conseruet, sic ille qui studet emendationi fratris debet si potest sic emendare fratrem quantum ad conscientiā vt fama eius cōseruet. Quæ qđem est vtilis. Primo quidem etiā ipsi peccanti non solum in tēporalibus in qbus quantum ad multa hō patitur detrimētū amiffa fama, sed etiā quantum ad spiritualia, quia p̄ timorē infamie multi a peccato retrahunt, vñ qñ se infamatos conspiciunt inēstrenate peccant, vñ Hiero. dicit. Corripiedus est seorsum frater, ne si semel pudorem aut verecundiam amiserit permaneat in peccato. Secundo debet conseruari fama fratris peccantis, tū quia vno infamato alij infamantur, & illud Aug. in Epistola ad plebē hiponensem cum de aliquibus qui sanctū nomen p̄stiterat aliqđ criminis vel falsi sonuerit vel veri patnerit instant latagūt

Speculum Morale.

ambunt vt de oībus hoc credatur, tū etiā quia ex peccato vnus publicato alij puocantur ad peccatū, sed qā conscientia p̄ferenda est famæ, voluit dñs vt saltē cū dispendio famæ, fratris conscientia p̄ publicā denūciationem a peccato liberet. Vñ patet de necessitate pcepti esse, qđ secreta admonitio publicā denūciationē pcedat. Ad octauū. svtrū testiu inductio debeat denūciationē, dicendū, qđ de vno extremo ad aliud extremū cōuenienter transitur per medium, in correctione autem fraterna dñs voluit, qđ principū esset occultū dū frater corripere fratrem inter se & ipsum solū, finē aut voluit esse publicum, vt. s. ecclesiæ denūciaret, & ideo conuenienter in medio testiu ponit inductio, vt primo paucis indicet peccatū fratris, qui possint p̄desse, & nō obesse, vt saltem sic sine multitudinis infamia emendetur.

De pceptis charitatis. Dist. XXXIII.

Circa sextum principale. s. de pceptis charitatis considerā da sunt sex. Primo vtrum de charitate fuerint danda pcepta. Secundo vtrum vnum vel duo. Tertio vtrum conuenienter p̄cipiatur, qđ Deus ex toto corde diligatur. Quarto vtrū pceptum possit in hac vita cōpleri. Quinto de hoc pcepto, diliges proximum tuum sicut teipsum. Sexto utrum ordo charitatis sit in pcepto. Ad primum. svtrum de charitate fuerint danda pcepta, dicendū qđ pceptum importat rōnē debiti, in tantum ergo aliquid cadit sub pcepto, in quantum habet rōnē debiti, est aut aliqđ debitū dupliciter, vno mō per se, alio mō p aliud. Per se qđem debitū est in vnoquoq; negotio id qđ est finis, qā habet rōnem per se boni. Propter aliud autē est debitū id, qđ ordinatur ad finem: sicut medico per se debitum est vt sanet, pp aliud aut vt det medicinā ad sanādum, finis aut spiritus vitæ est, vt hō vnatur Deo, qđ fit per charitatē, & ad hoc ordinatur sicut ad finem oīa, qđ pertinent ad spirituales vitæ. Vñ, & Ap̄s dicit 1. ad Thi. 1. Finis pcepti est charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta. Oēs. n. virtutes de quarū actibus dantur pcepta, ordinant ad purificandum cor a turbis passionū, sicut virtutes, qđ sunt circa passionē, vel saltē ad habendū bonā cōsciētā sicut virtutes, qđ sunt circa operationes, vel ad habendā rectā fidē, sicut illa qua p̄tinet ad diuinū cultū, & hæc tria requiruntur ad diligendū Deū. Nā cor impiurū a Dei dilectione abstrahitur pp passionem inclināntem ad terrena, cōscientia verō mala facit horrere diuinā iustitiā pp timorem p̄ne. Ficta autem fides trahit affectum in id, qđ de Deo fingitur, separans a Dei vnitate. In quolibet autem genere id, quod est p se potius est eo, qđ est pp aliud, & ideo maximum pceptū est de charitate, vt dī Matt. 22. Ad & m. svtrum vnum tm̄ pceptū dandum fuit vel duo, dicendū qđ sicut dictum est hoc mō se hnt pcepta in lege sicut propositiones in scientijs speculatiuis, in quibus conclusiones virtute continentur in primis principijs, vñ qui perfecte cognosceret principia & m totā suā virtutē, nō opus haberet vt ei conclusiones seorsum pponerent. Sed qā nō oēs qui cognoscūt principia sufficiūt cōsiderare quicquid in principijs virtute cōtinetur, necesse est pp eos vt in scientijs ex principijs cōclusiones deducant. In operabilibus aut in qbus pcepta legis nos dirigunt, finis habet rōnem principij, vt supra dī & m est. Dilectio aut Dei finis est ad quē dilectio pximi ordinatur. Et ideo nō solum oportet dari pceptum de dilectione Dei, sed e. iā de dilectione pximi, pp minus capaces, qđ non de cōsiliis cōsiderāt vnum horum pceptorum sub alio cōtineri. Sufficiūt autem duo, nec fuit necesse plura dari, quia sicut supra dictū est charitas est amicitia qdam, amicitia autem ad alterum est. Vñ Greg. dicit in quadā homilia. Minus quā inter duos charitas haberi non potest. Quomodo autem ex charitate aliquis seipsum diligit supra dictum est. Cum autē dilectio, & amor sit boni, bonum autem sit vel finis vel id, quod est ad finē, cōueniēter de charitate duo pcepta sufficiunt. Vnum quidem quo inducimur ad Deum diligendum sicut finem. Aliud autem est quo inducimur ad diligendum pximum pp Deum sicut pp finem. Ad tertium. svtrum conuenienter p̄cipiatur Deus diligi ex toto corde, &c. Dicendū, qđ pcepta dantur de actibus virtutum. Hoc ergo mō aliquis actus cadit sub pcepto & m qđ actus est virtutis. Requiritur autem ad actum virtutis non solum, qđ cadat super determinatam materiā, sed etiā, qđ vestiatur debitis circumstantijs quibus sit proportionatus tali materiæ, Deus autē est diligendus sicut finis vltimus ad quem omnia sunt referēda. Et ideo totalitas quædam fuit designanda circa pceptum de dilectione Dei. Inuenitur autem hoc pceptum diuersimodē traditum in diuersis locis. Nam sicut dictum est Deut. 6. ponuntur tria, scilicet ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota fortitudine. Matthæi. 22. ponuntur duo horum, scilicet ex toto corde, & in tota anima, & omittitur, ex tota fortitudine, sed additur in tota mente. Sed Mar. decimosecundo ponuntur quatuor, scilicet ex toto corde, & in toto anima, ex tota mēte, ex to-

Tomus Tertius.

G 2 2a vir-

Speculum Morale Vincentij.

ta virtute. q. est idē fortitudini. Et hæc etiā quatuor tanguntur Luc. 10. Nā loco fortitudinis seu virtutis ponit. Ex oībus viribus tuis. Et ideo horū quatuor est rō assignanda, nā q. alicubi vnum horum omittit, hoc est quia vnum intelligit ex alijs. Est igit cōsiderandum, q. dilectio est actus voluntatis, qui hic significatur p. cor. Nā sicut cor corporale est principis oīum corporaliū motū, ita etiā voluntas, & maxime quantū ad intētionē finis vltimi, qd est obiectum charitatis, est principium oīum spiritualiū motuum. Tria autē sunt principia motuum siue actuum, q. mouentur a voluntate. Intellectus qui significatur p. mentem, vis appetitiua interior, q. significatur per aīam, & executiua exterior quæ significat per fortitudinē, & virtutē siue vires. Præcipit ergo nobis vt tota nra intentio feratur in Deum, quod est ex toto corde. Et qd intellectus nō subdat Deo, quod est ex tota mente. Et q. appetitus nō regulē f. m. Deum, quod est ex tota aīa. Et q. exterior actus nō obediat f. m. Deum, quod est ex tota fortitudine, vel virtute, vel viribus Deū diligere. Christū super Matt. accipit econtrario cor, & aīam q. dictum sit Aug. verō in primo de doctrina Christiana refert cor ad cogitationes, & aīam ad vitam, mentē ad intellectum. Quidā autem dicunt ex toto corde. i. in intellectu, aīa. i. voluntate, mente. i. memoria. Vel f. m. Greg. Nice. per cor signat aīam vegetabilē, per aīam sensitiuā, & p. mētē intellectiua, quia hoc, q. nutrimur sentimus & intelligimus, debemus ad Deum referre. Ad quartum. s. vtrum hoc pceptum possit impleri in hac vita. Dicēdū, q. pceptū aliquod dupliciter impleri pōt. Vno mō perfecte. Perfec̄te qdem implet pceptum qn̄ peruenitur ad finem quē intēdit p̄cipiēs. Implet autē sed imperfectē, qn̄ etsi non pertingat ad finem præcipientis, nō tñ receditur ab ordine ad finē, sicut si dux exercitus p̄cipiat militibus vt pugnent, ille p̄fecte implet pceptum, q. pugnando hostē vincit, qd dux intendit. Ille autē implet, sed imperfectē, cuius pugna ad viatoriā, non pertingit, non tñ contra disciplinā militariē agit. Intendit autē Deus per hoc pceptum vt hō Deo totaliter vniat, qd fiet in patria qn̄ Deus erit oīa in oībus, vt d. r. ad Corin. 13. Et ideo plene, & perfecte in patria implebitur hoc pceptū. In via verū implebitur imperfecte, & tñ in via tāto vnus alio p̄fectius implet quanto magis accedit per quandā similitudinē ad patrię perfectionē. Ad quintū. s. de hoc pcepto. Diliges p̄ximū tuū, &c. Dicendū, q. hoc pceptum cōuenienter tradit, tangit. n. in eo, & diligendi rō, & dilectionis modus. Rō qdem diligendi tangitur ex eo, q. p̄ximus nominat, pp hoc. n. ex charitate debemus alios diligere, q. a nobis sunt p̄ximi, & f. m. naturalē Dei imaginē, & f. m. capacitatē glorię. Nec refert vtrū dicat p̄ximū vel frater, vt habet i. Ioh. 4. vel amicus, vt habet Leui. 19. Quia p oīa hæc affinitas eadē designat. Modus autē dilectionis tangit cū d. r. sicut teipsum. Qd non est intelligēdū quantū ad hoc, q. aliq. carnaliter sibi diligit, sed sicut sibi. Et hoc tripliciter. Primo qd ex parte finis, vt. s. aliq. diligit p̄ximū ppter Deum, sicut & seipsū ppter Deū debet diligere, vt sic fit dilectio p̄ximi sancta. Secundo ex parte regulę dilectionis, vt. s. aliq. nō cōdescēdat p̄ximo in aliquo malo, sed solū in bonis, sicut & suę voluntati satisfacere debet hō solum in bonis, vt sic fit dilectio p̄ximi iusta. Tertio ex parte rōnis dilectionis, vt. s. nō diligit aliq. p̄ximū ppter p̄pria vtilitatē vel dilectionē, sed ea rōne, q. velit p̄ximo bonum sicut sibiipsi vult bonum, vt fit dilectio p̄ximi vera. Nā cum qs diligit p̄ximū ppter suā dilectionem vel utilitatem, non verē diligit proximum, sed seipsū. Ad sextum. s. vtrū ordo charitatis sit in pcepto. Dicendū, q. modus, qui pertinet ad rationem actus virtuosi cadit sub pcepto, quod datur de actu virtutum. Ordo autem charitatis pertinet ad ipsam rationem virtutis, cum accipiatur secundum proportionem dilectionis ad diligibile, vt ex supradictis patet, vnde manifestum est, quod ordo charitatis debet cadere sub pcepto.

De scandalo.

Circa septimum principale suprapositum considerandū est de vitijs oppositis charitati. Et primo de odio, quod opponitur ipi dilectioni. Secundo de accidia, & inuidia, quę opponuntur gaudio charitatis. Tertio de discordia, & schismate, quę opponuntur paci. Quarto de offensione, & scandalo, quę opponuntur beneficentię, & correctioni fraternę. De his omnibus require infra in 3. li. vbi de singulis agitur suis locis. De scandalo nunc dicemus. Circa, quod consideranda sunt octo. Primo qd sit scandalum. Secundo utrum scandalum sit peccatum. Tertio vtrum sit speciale peccatum. Quarto vtrum sit peccatum mortale. Quinto vtrum perfectiorum sit scandalizari. Sexto vtrū scandalum actiuū sit in viris perfectis. Septimo vtrum spūalia bona sint pp scādālū dimittēda. Octauo vtrū pp scādālū sint tēporalia dimittēda. Ad primum. s. quid sit scandalum sciendum, q. super illud Mat. h. 18. Scis quia Pharisei audito hoc verbo, scandalizati sunt, &c. dicit Hiero. qn̄ legimus: quicumque scandali-

zauerit, &c. Hoc intelligimus, quia dicto vel facto occasionem ruine dederit. Quod. n. Græce scandalon d. r. nos offensionem vel ruinā vel impactionem pedis possumus dicere. Vnde diffinit sic, scandalum est dictum vel factum minus rectum præbens alijs occasionem ruine. Cōtingit. n. qn̄q. q. aliquis obex ponitur alicui in via corporali cui impingens disponitur ad ruinam, & talis obex d. r. scandalum. Et similiter in processu vię spiritualis contingit aliquem disponi ad ruinam spiritualem per dictum vel factum alterius, in quantum. s. aliquis a sua admonitiōe vel inductione aut exemplo alterum trahit ad peccandum, & hoc p̄prie d. r. scandalum. Nihil autem f. m. p̄pria rōne disponit ad spiritualem ruinā, nisi quod habet aliquem de seculo recitūdinis, q. id, quod est perfectē rectum magis munit hoīem contra casum, q. ad ruinā inducat, & ideo conuenienter d. r. q. dictū vel factum minus rectum p̄bens occasione ruine sit scādālū. Et nota, q. dictum vel factum alicuius pōt esse alteri cā peccandi dupliciter, vno mō per se, alio mō per accūs. Per se q. d. r. qn̄ aliquis suo malo verbo vel facto intēdit alium ad peccandum inducere, vel etiā si ipse hoc nō intendat ipsum factum est tale, q. de surrone habet q. sit inductiuū ad peccandum, puta q. aliq. publice facit peccatū, vel q. habet sit itudinē peccati. Et tūc ille, q. hmōi actum facit p̄prie dat occasione ruine, vñ vocatur scādālū actiuum. Per accūs autē verbum vel factum vnus est alteri cā peccandi, qn̄ & p̄ter intentionē operantis, & p̄ter conditionē operis aliq. male dispositus ex hmōi opere inducit ad peccandum vel ad operandum. Puta cum aliq. inuidet bonis aliorum, & tūc ille, q. facit hmōi actum rectum nō dat occasione ruine quantum in se est, sed alius sumit occasione, f. m. illud Ro. 7. Occasione aut accepta, &c. Et ideo hoc est scandalum passiuum sine actiuo, q. ille q. recte agit quantum est de se non dat occasione ē ruine, q. alter patitur. Qn̄q. ergo contingit, q. etiam sit simul scandalum actiuum in vno, & passiuum in alio, puta cū ad inductionē vnus alius peccat. Qn̄q. autē est scandalum actiuum sine passiuo, puta cum aliq. inducit verbo aut facto alium ad peccandum, & ille nō cōsentit. Qn̄q. verō est scandalum passiuum sine actiuo, sicut iā dictum est. Itē nota, q. cogitatio vel cōcupiscentia, q. latet in corde non pponuntur alicui vt obex disponens ad ruinā, ideo d. r. dictum vel factum. Itē d. r. minus rectum non per cōparationem ad aliud a quo superet i rectitudine. sed q. habet aliq. defectū rectitudinis, vel q. est f. m. se malum, sicut peccatū, vel q. habet sp̄m mali, sicut cum aliquis recūbit in idolo, q. uis. n. hoc f. m. se non sit peccatū, si aliq. hoc non corrupta intētionē faciat, tñ q. habet quādā sp̄m vel sititudinē venerationis idoli, p̄t alteri p̄bere occasione ruine. Et ideo Ap̄s monet. 1. ad Thes. 5. Ab oī mala sp̄e abstinete vos. Et ideo cōuenienter d. r. minus rectū, vt cōprehendant tā illa, q. sunt f. m. se mala. i. peccata, q. illa, q. habent sp̄m mali. Itē p̄bas occasione ideo d. r. q. nihil pōt esse hoī sufficiens cā peccati, quod est spūalis ruina, nisi p̄pria voluntas. Et ideo dicta vel facta alterus hoīs possunt esse cā aequaliter inducēs ad ruinā, & pp hoc nō d. r. dans cām ruine, sed dans occasione, qd signat cām imperfectā, & nō semper cām per accūs, & tñ nihil phibet in q. buidā diffinitionibus poni id, quod est per accidēs, q. id quod est f. m. accūs vni pōt per se alteri cōuenire, sicut in diffinitione fortunę ponitur cā p accūs, in secūdo Phys. Ad f. m. s. vtrum scandalum sit peccatū, dicēdū, q. sicut iā dictum est duplex est scandalum. s. passiuum, in eo, qui scandalizatur, & actiuum, in eo q. scandalizat dans occasione ruine. Scādālū igit passiuum semper est peccatum in eo, qui scandalizatur, non est, qui scandalizatur, scandalizatur, nisi in quantum aliquo modo ruit spirituali ruina, q. est peccatū. Pōt tñ esse scandalum passiuū sine peccato eius ex cuius facto aliquis scandalizatur de his, q. alijs facit bene. Similiter etiā scandalum actiuum semper est peccatū in eo, qui scandalizat, q. vel ipsum opus, quod facit est peccatū, vel etiā si habeat sp̄m peccati dimitrendum est semper ppter p̄ximi charitatē, de qua vnusquisq. conatur saluti p̄ximi puidere, & sic qui non dimittit contra charitatē agit, pōt tamē esse scandalum actiuum sine peccato alterius, qui scandalizatur, sicut supra dictum est. Ad tertium. s. vtrum scandalum sit speciale peccatum, dicendū, q. sicut dictum est, duplex est scādālū. s. actiuum, & passiuum. Passiuum quidē scādālū non pōt esse speciale peccatum, quia ex dicto vel facto alterius aliq. ruere cōtingit f. m. quodcumq. genus peccati: nec hoc ipsum, quod est occasione peccandi sumere ex dicto vel facto alterius speciale rationem peccati constituit, quia non imponit speciale deformitatem speciali virtuti oppositā. Scādālū autem actiuum pōt accipi dupliciter, per se. s. & per accidēs. Per accidēs autē quidem quādo est p̄ter intentionem agentis, puta cum aliquis suo facto vel verbo inordinato non intendit alteri dare occasione ruine, sed solum suę satisfacere voluntati. Et sic etiam scādālū actiuum non semper est peccatum speciale, quia quod est ens per

ens per accidens nō cōstituit spēm. Per se autē est actiuū scandalum, qñ aliq̄ suo inordinato dicto vel factō intendit aliū trahere ad peccatū, & sic ex intētionē specialis finis fortit̄ rōnē specialis peccati, finis. n. dat spēm in mortalibus, vt supra dictū est. Vñ sicut furtū est speciale peccatū aut homicidiū pp̄ speciale nocumentū pximi, vel pp̄ hoc, q̄ intenditur, ita etiā scandalū est speciale peccatum pp̄ hoc, q̄ intenditur speciale pximi nocumentum, & opponitur directē correptioni fraternę, in qua intenditur specialis nocumenti remotio. Ad quartum. s. vtrum sit mortale peccatum. Dicendum, q̄ sicut dictum est, scandalū importat impactionē quandā, per quā aliquis disponit ad ruinā. Ideo scandalum passiuum qñq; q̄ dem pot̄ esse peccatum veniale, quasi hñs impactionem quandam tñ, puta cum aliquis ex inordinato dicto vel factō alterius cōmouēt motu venialis peccati. Qñq; verō est peccatum mortale, quasi hñs cum impactione ruinā, puta cū aliquis ex inordinato dicto vel factō vel verbo alterius pcedit vq; ad peccatū mortale. Scandalum autē actiuū si sit quidē per accūs, pot̄ esse qñq; quidem peccatum veniale, puta cum aliquis vel actum peccati venialis cōmittit, vel actum qui non est s̄m se peccatum, sed habet aliquā spēm mali cum aliqua leui in discretionē. Qñq; verō est peccatum mortale siue q̄ cōmittit actum peccati mortalis, siue q̄ contemnit salutem pximi, vt p̄ ea conseruanda non prętermittat aliquid facere, qđ sibi libuerit. Si verō scādalum actiuum sit p̄ se, puta cum intēdit inducere alium ad peccandum, si q̄ dem intēdit ipsum inducere ad peccandū mortaliter, est peccatum mortale, & similiter si intendat inducere ad peccadū venialiter p̄ actū peccati mortalis. Si verō intendat inducere pximū ad peccandum venialiter p̄ actū peccati venialis, est peccatū veniale. Ad quintū. s. vtrum scādalu passiuū sit ēt in viris p̄fectis. Dicendū, q̄ scādalu passiuum importat quādā cōmotationē animi a bono in eo, qui scādalum patitur, nullus aut cōmoueat, q̄ rei immobilis firmiter inhæret, maiores aut siue p̄fecti soli Deo inhærent, cuius est incōmutabilis bonitas, q̄ etiā si inhæreant suis platis nō inhæret eis nisi inquantū illi inhærent Ch̄ro, s̄m illud 1. ad Corin. 4. Imitatores mei estote sicut & ego Ch̄ri. Vñ quantumcumq; videant alios inordinate se h̄re dictis vel factis, ipsi a sua rectitudine nō recedunt, s̄m illud Psal. Qui confidunt in dño sicut mons syon, nō cōmouebūt in æternum qui habitat in Hierusalem. Et ideo in his, qui p̄fecti & Deo inhærent per amorem, scandalum nō inuenit, s̄m illud Psal. Pax multa diligentibus legē tuā, & nō est illis scandalum. Ad sextum. s. vtrum scandalum actiuum possit inueniri in viris p̄fectis. Dicendū, q̄ scandalum pp̄rie est cum aliquis tale aliqd dicit vel facit, qđ de se tale est, vt alterum natum sit inducere ad ruinam. Quod q̄ dem est solū id, qđ inordinate fit vel d̄r. Ad p̄fectos autem p̄tinet ea, q̄ agunt, s̄m regulā rōnis ordinare, s̄m illud 1. ad Corin. 14. Oia honestē, & s̄m ordinem fiant in vobis. Et p̄cipuē hāc cautelā adhibent in his in qbus non solū ipsi offēderent, sed etiā alijs offēnsionē pararent. Et si in eorū manifestis dictis vel factis aliqd ab hac moderatione desit, hoc p̄uenit ex infirmitate humana, s̄m q̄ a p̄fectione deficiūt, nō in intantū deficiunt vt multum ab ordine rōnis recedatur, sed modicum, & leuiter, qđ non est tā magnum vt ex hoc rōnabiliter possit ab alio sumi peccadū occasio. Ad septimū. s. vtrum bona spiritalia sint pp̄ scandalum dimittenda. Dicendū, q̄ duplex sit scādalum. Actiuum. s. & passiuum. Quæstio ista non habet locū de scādalo actiuo, q̄ cum scādalum actiuum sit dictum vel factū minus rectum, nihil est cum scādalo actiuo faciendum. Habet autē locum q̄stio si intelligatur de scādalo passiuo. Considerandum est igit̄ qđ sit dimittendum ne alius scandalizetur. Est autē in spiritalibus bonis distinguendum. Nam qđā horum sunt de necessitate salutis, q̄ p̄termitti non possunt sine peccato mortali. Manifestum est autē, q̄ nullus debet mortaliter peccare vt alterius peccatū impediatur, q̄ s̄m ordinē charitatis plus debet hō suā salutē spiritualē diligere, q̄ alterius, & ideo ea, q̄ sunt de necessitate salutis p̄termitti non debēt pp̄ scādalum: vitandum. In his autē spiritalibus bonis, q̄ non sunt de necessitate salutis v̄r distinguendum, q̄ scandalum, qđ ex eis oritur qñq; ex malitia p̄cedit, cum. s. aliqui volunt impedire hmōi spiritalia bona scādala concitādo, & hoc est scandalum Pharisęorū, qui de doctrina dñi scandalizabant. Quod esse cōtēnendum dñs docet Mar. 15. Qñ verō p̄cedit ex infirmitate vel ignorantia, & hmōi scandalum est pusillorum, pp̄ qđ spiritalia opera vel occultāda vel etiā interdū differenda sunt vbi periculum nō imminet quouisq; reddita rōne hmōi scandalū cęset. Si autem post redditā rōnē hmōi scandalum duret, tam v̄r ex malitia esse, & sic pp̄ ipsum non sunt hmōi spiritalia opera dimittenda. Ad octauum. s. vtrū pp̄pter scandalum sint temporalia bona dimittenda. Dicendū, q̄ circa temporalia bona distinguendum est, aut. n. sunt n̄ra, aut sūt nobis ad conseruandum pro alijs commissa, sicut bona ecclēsię

cōmittūtur p̄latis, & bona cōia cuius scunq; reipub. rectoribus, & talium conseruatio sicut & depositorum imminet his quibus sunt commissa ex necessitate, & ideo non sunt pp̄ scandalum dimittenda, sicut nec alia, q̄ sunt de necessitate salutis. Temporalia verō quorum nos sumus dñi dimittere ea tribuēdo si penes nos ea habeamus, vel non repetiēdo si apud alios sint pp̄ scandalū qñq; quidē debemus qñq; autem non. Si. n. scandalum ex hoc oritur pp̄ ignorantiam vel infirmitatē aliorum, quod supra diximus esse scandalum pusillorum, tunc vel totaliter dimitteāda sūt temporalia, vel aliter sedandum scandalum. s. per aliquā admōitionē: vñ Aug. dicit in li. de sermone dñi in monte, Dādū est, q̄ nec tibi, nec alteri noceat quantum ab hoīe tradi pot̄, & cum negaueris, quod peti iudicāda est ei tristitia, & melius ei aliqd dabis cum petentem iniuste correxeris. Aliqñ verō scandalum nascitur ex malitia, quod est scandalum Pharisęorum, & sic pp̄ eos, qui sic scandala concitant non sunt temporalia dimittenda, q̄ hoc etiā noceret bono cōi, daretur enim malis rapiendi occasio, & noceret ipsi rapiētib; qui retinēdo alia in peccato remanent, vnde Greg. dicit in Moralib;. Quidam dum temporalia nobis rapiunt solummodo sunt tolerandi, quidam verō seruata æquitate prohibēdi, non solum cura ne nostra subtrahantur, sed ne rapiētes non sua semetipsos perdant.

De prudentia. Dist. XXXV.

Post virtutes Theologicas considerandum est de virtutibus cardinalibus. Inter quas, Primo dicendum est de prudētia. Secundo de iustitia. Tertio de temperantia. Quarto de fortitudine. Circa prudētiā consideranda sunt tria. Primo de prudētia s̄m se. Secundo de partibus eius. Tertio de vitijs oppositis. Circa primum consideranda sunt quatuordecim. Primo qđ sit prudētia. Secundo vtrum prudētia sit in rōne vel in voluntate sicut in subiecto. Tertio si est in rōne, vtrum sit in rōne speculatiua vel practica. Quarto vtrum sit virtus specialis. Quinto vtrum p̄stituat finē alijs virtutibus moralibus. Sexto vtrum cōstituat in eis medium. Septimo vtrum p̄cipere sit pp̄rius actus eius. Octauo vtrum prudētia se extendat ad regimen multitudine. Nono vtrum prudētia, q̄ est respectu boni, pp̄rius sit eadē spē cum ea, q̄ se extendit ad bonum cōe. Decimo vtrum prudētia sit in subditis vel solum in principibus. Vndecimo vtrum inueniatur in bonis oibus. Duodecimo vtrum sit in oibus habentibus grām. Tertiodecimo vtrum insit nobis a natura. Quindecimo vtrum perdat per obliuionem. Circa primum. s. quid sit prudētia, sciendum est, q̄ nomen prudētię multipliciter sumitur in scriptura: qñq; n. large sumit, p̄ quodā instinctū vel solertia naturali, & sic extendit etiā ad bruta animalia, & sic d̄r prudētia naturalis, q̄ s̄m d̄ta est animalibus a natura, vt q̄ agnus statim natus naturaliter agnoscat balatum matris, & q̄ fugiat lupum, quē aliās nunquam vidit. Vñ frequenter hoīes mouentur considerare prudētiā animalium. Sicut Iob. 12. Interroga iumenta, & docebunt te, & Prouer. 6. Vade ad formicam o piger, & cōsidera vias eius, & discē sapiētiā, q̄ cum non habeat ducem, qui ostendat, nec p̄ceptorem, qui iubeat, nec principem qui cōpelat, p̄parat in æstare cibum sibi. D̄r etiā, q̄ de grano germen rescat ne i herba germinet, & inanescat, acerrus fouea vallat ne tempore pluuię putrescat. In multis etiā alijs, q̄ prudenter agit, naturaliter edoc̄ta nos instruit vt nos per rōnē edoc̄ta faciamus, videlicet vt in p̄senti p̄ futuro p̄mio laboremus, germē male intentionis de nr̄is operibus p̄scindamus, & vt bona congregata humilitate vallemus, & sic in bonis spiritalibus congregādis, & conseruandis formicę prudētiā habeamus. Idem Matth. 10. Saluator Discipulis suis ait. Estote prudentes sicut serpētes, & c. vt sicut serpens super oīa membra caput custodit, & oīa alia membra pro tuendo capite a quo vitam habet exponit, sic nos a Christo capite inter vitā gratię, & vitā glorię sperantes nos finaliter habituros vitam nostram corporalem debemus exponere, multo magis membra corporis, & oīa bona temporalia nō solum dare liberaliter, sed tanquam stercora reputare debemus. Secundo sicut serpens renouari debemus ieiunando. s. maximē a vitijs aquam fontis viui, id est Doctrinę Sacrę hauriendo, in arto foramine pellem veteris hominis idest malę consuetudinis exuendo, nouum hominem qui s̄m Deum creatus est induēdo, venenum peccati in confessione totaliter euomendo. Tertio cōtra incantatorem Diabolum aures cordis obturando sicut aspis, quę vnā aurem obturat cauda aliā verō terra, sic nos debemus tentationes Diaboli euadere consideratione finis nostri, & terrenę fragilitatis. Psalms. Sicut aspidis surdus, & obturantis aures suas quę non exaudiet vo. in & c. Quarto sicut serpens inimicitias quas habet cum homine fugit, & sub spinis latitat, & habitat in desertis: sic propter odium mundi, & insidias viri sancti fugiunt ad deserta claustrī, & latent sub asperitate p̄nitentię. Quinto ambulans, & natans per aquam

Speculum Morale Vincentij.

Leuat corpus ne totus submergatur, sic viri sancti caput mentis eleuant ad superna, ne presentibus delictis submergantur. Secundo abusu sumitur prudentia p astutia peruersorū, vnde prudētes dicuntur hoīes callidi, & subiles ad fallendum vel nocendū. Gen. 3. Scipens callidior cunctis animantibus. Glosa, quia plen^o erat dānone. Iere. 4. Sapientes sunt vt faciant mala, bene autem facere nesciunt. Glosa, malitiosi. De hac prudentia dicit Ecclesiastici. 19. Non est cogitatus bonus peccatorū prudentia, est prudētia nequitia, & in ipsa execratio. Isa. 39. Peribit sapientia a sapientibus, & intellectus prudentium reprobabitur. Sequitur, Vx qui profundi estis corde, vt a dño abscondatis consilium. Tertia est prudentia mundanorum, quæ consistit circa acquisitiones, oblationes, & aggregationes terrenorum. Baruch. 3. Filij agar exquisierunt prudentiā, quæ de terra est, negociatores terræ, &c. Et quia mundani homines magis student circa terrena, quā viri spirituales circa diuina, ideo dicit Luc. 16. Filij huius seculi prudentiores filijs lucis in generatione sua sunt. Quarta est prudentia carnalis siue animalis, quæ est circa ea, quæ sunt suauia, & delectabilia carni, de qua Ro. 8. Prudentia carnis mors est. Glo. Prudentiā carnis habet qui q̄ suæ carnis sunt studiosius implet. Hæc Christus non docuit, sed tam verbo, quā exemplo continendam esse monstrauit. Sicut Bern. dicit in quodam sermone de natali dicens. Christus Dei vir, & sapientia nascitur, in cuius erat arbitrio quodcumque vellet eligere, quod molestius est elegit, præsertim paruulo pauperis matris filio, tempus hyemis asperrimum, noctis medio tenebras, & horrorem, matrem pauperem, quæ vix habebat pannos ad inuoluendum, præsepe ad reclinandum. Vbi nullam audio de pellibus fieri mentionem: non est tale iudicium mundi, aut iste fallitur, aut mundus errat, sed diuina impossibile est falli sapientiam, merito ergo carnis prudentia stultitia iudicatur. Quid enim Christus, qui non fallitur elegit, quod est molestius? Id ergo melius, id vtilius, id potius eligendum. Quisquis alius aliud doceat, ab eo tanquam a seductore cauendum. In prudentia carnis videntur clerici nostri temporis abundare eligentes de omni genere hominum, quod est in eis carni suauis, & delectabile, respicientes, quod est carni laboriosum vel durum. Sicut ostendit Bern. dicens. Habent singula quæque genera hominum aliquid laboris, & aliquid voluptatis. Aduertenda autem est aliquorum prudentia miranda non imitanda. Quod quodam artificio miro discernentes, & sequestrantes, totum quod carnem delectat eligunt, & amplectuntur, quod molestum est fugiunt, & declinant. Quinta est prudentia virtuosa, laudabilis, appetenda, quæ dicitur prudentia iustorū. De qua Luc. 1. de Iohāne Baptista dicit. Hic venit vt conuertat corda patrum in filios, & incredulos ad prudentiam iustorum. Hæc est prudentia spiritualis de qua Ro. 8. Prudentia spiritus, & vita, & pax. Hæc est virtus, & inter virtutes cæteras prima reputatur, de hac sola considerata proponimus. Sciendum igitur, quod hoc modo sumpta prudentia sicut Macrobius est ad rationis normā, quæ cogitat, & quæ agit vniuersa dirigere, ac nihil præter rectum velle vel facere. Secundum Aug. in li. de mori. Ec. dicens. Prudentia est amor ea quibus adiuuamur in Deum ab his quibus impedimur sagaciter eligens. Tullius vero in li. de offi. dicit. Prudentia est appetendarum fugiendarumque rerum cognitio. Hæc virtus discernit bona a malis, & de bono quid melius, & de malo quid peius. Et notandum quod prudentia non solum est scientia vel cognitio, quia non solum illuminat intellectum, sed mouet, & inflammat affectum, sicut radius veri solis mouens voluntatem, & docens vt sciat, & velit quid, qualiter, quā, & quō sit agendum. Sciendum est autem, quod est prudentia cordis. i. quæ latet, & consistit in corde. De qua Sen. sic ait. Si prudens es opiniones tuæ iudicia sint. Cogitationes vgas somnia similes nō recipies, quibus si animum tuum oblectaris cum oīa dispossueris, tristis remanebis. Cogitatio tua stabilis sit & certa, siue deliberet, siue quærat, siue contempletur, nō recedat a vero. Si prudentiam amplecteris, vbiq̄ idem eris, & prout rerum ac temporum varietas exigit, ita te accommodes temporis, nec te in aliquibus mutes, sed potius apertes, sicut manus, quæ eadem est, & cū in palmū. extendit, & cū in pugnū astringitur. Nō semper in actu sis, sed interdum animo tuo requie dato, & req̄tes tua sit plena sapientie studijs, & cogitationibus bonis. Prudens enim nunquam ocio marcet. Prou. 11. In corde prudentis requiescit sapientia. Item est prudentia in ore, i. quæ declaratur in sermone. De qua Sen. ait. Prudens fallere non vult, falli non poterit. Et sequitur. Se mo tuus non sit inanis, sed aut suadeat aut moueat aut consoletur aut præcipiat, laudare parce, partius vituperare. Similiter. n. reprehensibilis est nimia laudatio, vt immoderata vituperatio. Illa siquidē adulatione ista verō malignitate suspecta est. Testimonium veritatis non amicitie reddas. Cum consideratione promitte. Plenius, quod promiseris redde. Prudentis proprium est examinare consilia, & non cito facili credulitate ad falsa, plabi.

De dubijs non d' s' nias, sed su ipsam tene sententiā, nihil affirmes, quia non oē verisimile statim, & verum est, & sicut & sæpius, quod primo incredibiliter vt non continuo falsum est. De prudentia in locutione tenenda dicit Prou. 10. Qui moderat labia sua prudentissimus est. Et Eccl. 1. Verba prudentū statera potera bunt. Itē est prudentia in opere. De qua Sen. ait. Prudens nunquā ocio marcet, accelerat tarda, prolixa expedit, dura mollit, ardua exæquat. Scit. n. quid & quia via aggredi debeat, & cito singula, & distincte videt. Idem. Cuiusq̄ facti cām require, cum initia inueneris exitus cogitabis. Scito te in quibusdā perseverare, quæ vel quā cepisti. Quædā verō, nec incipere in quibus perseverare sit noxiū. Idē. Id quære, quod potes inuenire, id quibus quæ potes scire, id opta, quod coram te oībus optari potest. Ne altiori rei te ponas in qua stāti tibi tremēdū, descēdētī cadēdū est. Tunc salubria cōsilia aduoca, cum tibi al' udit vitæ p̄sp̄eritas, tunc te velut in lubrico retinebis, & siles. Nec tibi dabis impetus liberos, sed circūspice quo eūdū sit & quousq̄. Ait. n. sapiens consilium custodiet te, & prudentia seruat te. Itē nota, quod est prudentia monastica, iconomica, & politica. Monastica dicitur quæ mores quo ad seipsū instruit. Iconomica familiā disponit. Tertia. s. politica vrbes, & regna regit. Monastica igitur docet regere semetipsum. Et de hac dicitur. 1. Reg. 18. David in oībus prudenter se agebat. Iconomica docet regere domū suā. Prou. 24. Sapientia edificabit domū, & prudentia roborabit. Et de Abygail dicit. 1. Reg. 25. Erat mulier illa prudentissima. Politica docet regere regna, vñ hæc p̄cipue necessaria est regibus, & principibus. Ait. n. sapiens Prou. 28. Dux indigens prudentia multos opprimit, & calumniat, vnde hanc petebat David p̄ Salomone filio suo. Sic dicit. 1. Paral. 22. Det tibi Deus prudentiā vt regere possis Israel, & custodire legē dñi Dei tui. Et. 1. Re. 4. Dedit dñs sapientiam Salomoni & prudentiā multā nimis. Ad s̄m. s. vtrum prudentia sit in rōne vel voluntate, dicendum quod sicut Isido. dicit in li. Ethimo. Prudens dicitur quasi porro videns. Perspicax. n. est, & incertorum videt causas. Visio autem non est virtutis appetitiuæ, sed cognoscitiuæ. Vnde manifestum est, quod prudentia directe pertinet ad vim cognoscitiuam, non autem ad vim sensitiuam, quia per eā cognoscunt solum ea, quæ præsto sunt, & sensibus offeruntur. Cognoscere autem futura ex presentibus vel p̄teritis, quod pertinet ad prudentiā p̄prie rōnis hepar, quia hoc per quādā collationem agitur. Vnde relinquatur quod prudentia p̄prie sit in rōne. Licet autem s̄m Aug. Prudentia dicatur esse amor sagaciter eripēs ea quibus adiuuamur in Deum ab his quibus impedimur, sed tã amor, quæ electio sunt in appetitiua. Sciendum, quod prudentia non est amor essentialiter, sed in quantum amor mouet ad actum prudentiæ. Vnde postea subdit Aug. quod prudentia est amor bene discernēs ea quibus adiuuatur ad tenendum in Deum ab his quibus impediri potest. Dicit autē amor discernere in quantum mouet rōne ad discernēdū. Item prudens considerat ea, quæ sunt procul in quantum ordinatur ad adiuuandū vel impediendū ea, quæ sunt p̄sentialiter agenda, vñ patet quod ea, quæ considerantur prudentia ordinantur ad alia sicut ad finem, eorū autē, quæ sunt ad finem est consiliū in rōne, & electio in appetitu, quod ut duorum consiliū magis p̄prie pertinet ad prudentiā. Dicit. n. Philoso. in 6. Ethic. quod prudens est bene consiliarius, sed quia electio p̄supponit consiliū. Est. n. appetitus præconsiliarius, ut dicitur in 3. Ethic. Ideo etiā eligere potest attribui prudentiæ consequenter, in quantum. s. electione p̄ consiliū dirigit. Ad tertium. s. vtrum pertineat ad rōnem speculatiuā vel practica, dicendum quod sicut philosophus dicit. Prudentia est bene posse consiliari, consiliū autē est de his, quæ sunt p̄ nos agēda in ordine ad aliquē finem, rō autē eorum, quæ sunt agenda p̄ finem, est rō practica. Vñ manifestum est, quod prudentia nō consistit nisi in rōne practica. Ad quartum. s. vtrum prudentia sit virtus, dicendum quod sicut supra dictum est. Virtus est, quæ bonum facit habentem, & opus eius bonum reddit. Bonum autē potest dici dupliciter. Vno modo materialiter p̄ eo, quod est bonū. Alio modo formaliter s̄m rōne boni, bonum autē in quantum hmōi est obiectum appetitiuæ virtutis. Et ideo si qui habitus sunt, qui faciunt rectā considerationē rōnis, non habito respectu ad rectitudinē appetitus, minus hnt de rōne virtutis, tanquam ordinantes ad bonū materialiter. i. ad id, quod est bonū, non sub rōne boni. Plus autē hnt de rōne virtutis habitus illi, qui respiciunt rectitudinē appetitus, quia respiciunt bonum non solum materialiter, sed etiā formaliter. i. ad id, quod est bonum vel rōne boni. Ad prudentiā autē pertinet sicut dictum est applicatio recte rōnis ad opus, quod non fit sine appetitu recto, & ideo prudentia nō solum habet rōnem virtutis quæ hnt alie virtutes intellectuales. sed etiā habet rōnem virtutis quæ hnt virtutes morales, quibus etiā connumeratur. Itē cum actus, & habitus recipiāt sp̄m ex obiectis, vt ex supra dictis apparet, necesse est quod habitus cui respondet speciale obiectum ab alijs distinctum specialis sit habitus, & si est bonum est specialis virtus. Speciale autem obiectum dicitur s̄m materialitatem

rialis consideratione ipsius, sed magis est formalem rationem, ut ex supradictis patet. Nam una eadem res cadit sub actu diuersorum habituum, & etiam diuersarum potentiarum sunt rationes diuersas, maior autem obiecti diuersitas requiritur ad diuersitatem potentiarum, quam ad diuersitatem habituum, cum plures habitus inueniantur in una potentia, ut supra dictum est. Diuersitas ergo rationis obiecti, quam diuersificat potentiam, multo magis diuersificat habitum. Sic igitur dicendum est, quod cum prudentia sit in ratione ut dictum est, diuersificatur quidem ab alijs virtutibus intellectualibus est materialem diuersitatem obiectorum. Nam sapientia, & scientia, & intellectus sunt circa necessaria, ars autem, & prudentia circa contingentia, sed ars circa factibilia, quod in exteriori materia constituitur, sicut domus, cultellus, & homini. Prudentia autem est circa agibilia, quod in ipso operante consistunt ut supra dictum est. Sed a virtutibus moralibus distinguitur prudentia est formalem rationem potentiarum distinctiuam. Intellectus in quo est prudentia, & appetitus in quo est virtus moralis. Vnde manifestum est prudentiam esse virtutem specialem ab omnibus alijs virtutibus distinctam. Ad quintum. In virtute prudentia constituitur finem alijs virtutibus moralibus. Dicendum, quod finis virtutis moralis est bonum humanum, bonum autem humanum a se est est formalem rationem esse, ut patet per Dio. 4. ca. de Diuino. Vnde necesse est, quod fines moralium virtutum preexistant in ratione, sicut autem in ratione speculatiua sunt quedam ut naturaliter nota, quorum est intellectus, & quedam quae per illa innotescunt. Conclusiones, quarum est scientia, ita in ratione practica, quae existunt sunt quedam principia ut naturaliter nota, & homini sunt fines virtutum moralium, quia finis se habet in operabilibus sicut principium in speculatiuis, ut supra habitum est, & quedam sunt in ratione practica ut conclusiones, & homini sunt ea, quae sunt ad finem, in quae peruenimus ex ipsis finibus, & horum est prudentia applicans vniuersalia principia ad particulares conclusiones operabilium. Et ideo ad prudentiam non pertinet constituitur finem moralibus, sed solum disponere de his quae sunt ad finem. Ad sextum. In virtute prudentia constituitur medium in alijs virtutibus. Dicendum, quod hoc ipsum, quod est conformari rationi recte, est finis proprius cuiuslibet virtutis moralis, temperantia autem hoc intendit ne per concupiscentias homo diuertat a ratione, & similiter fortitudo ne a recto iudicio rationis diuertat per timorem vel audaciam, & hic finis praestitutus est homini est formalem rationem naturalis. Ratio dicitur unicuique, ut est formalem rationem operetur, sed qualiter & per quae homo in operando attingat medium rationis, pertinet ad dispositionem prudentiae. Licet nam attingere medium sit finis virtutis moralis, tamen per rectam dispositionem eorum, quae sunt ad finem medium inuenitur. Ad septimum. In virtute praecipere sit proprius actus prudentiae. Dicendum, quod prudentia est recta ratio agibilium, ut supra dictum est: unde oportet, quod ille sit actus praecipuus prudentiae, qui est praecipuus actus rationis agibilium. Cuius quidem sunt tres actus, quorum primus est consiliari, quod pertinet ad inuentionem, nam consiliari est quaerere, ut supra habitum est. Secundus actus est iudicare de inuentis, & hoc facit speculatiua ratio: sed practica ratio, quae ordinatur ad opus praecedit vltimus, & est tertius actus eius scilicet praecipere, qui quidem actus consistit in applicatione consiliatorum, & indicatorum ad operandum, & quia iste actus est propinquior fini rationis practicae, inde est, quod iste est principalis actus rationis practicae, & per consequens prudentiae. Et huius signum est, quod perfectio artis consistit in iudicando, non autem in praecipiendo. Ideo reputatur melior artifex, qui volens peccat in arte, quasi huiusmodi rectum iudicium, quod qui peccat nolens, quod vult esse ex defectu iudicij, sed in prudentia est econuerso, ut dicitur in 6. Eth. Imprudentior non est, qui volens peccat, quasi deficiens in principali actu prudentiae, qui est praecipere, qui qui nolens peccat. Ad octauum. In virtute prudentia se extendat ad regimen multitudinis. Dicendum, quod sicut philosophus dicit in 6. Eth. quidam posuerunt quod prudentia non se extendit ad bonum ceterum, sed solum ad bonum proprium. Et hoc ideo, quia existimabant, quod non oportet hominem quaerere nisi proprium bonum, sed haec existimatio repugnat charitati, quae non quaerit quae sua sunt, ut dicitur in 1. ad Corinthios. 13. Vnde & Apostolus de seipso dicit primo ad Corinthios. 10. Non quaero, quod mihi vtile sit, sed quod multis, ut salui fiant. Repugnat etiam rationi rectae, quae hoc iudicat quod bonum ceterum sit melius, quam bonum vniuersum: quia igitur ad prudentiam pertinet recte consiliari, & iudicare, & praecipere de his per quae peruenitur ad debitum finem, manifestum est, quod prudentia non solum se habet ad bonum priuatum vniuersum hominis, sed etiam ad bonum ceterum multitudinis. Ad nonum. In virtute prudentia, quae est respectu boni proprii sit eadem species cum illa, quae se extendit ad bonum ceterum. Dicendum, quod sicut supra dictum est, species habituum diuersificantur est diuersitate obiecti, quae attenditur penes rationem formalem ipsius, ratio autem formalis omnium, quae sunt ad finem attenditur ex parte finis, sicut ex supradictis patet. Et ideo necesse est, quod ex ratione ad diuersos fines diuersificentur species habituum: diuersi autem fines sunt bonum proprium vniuersum, & bonum familiarium, & bonum ciuitatis

et regni. Vnde necesse est, quod prudentiae differant species est differentia horum finium, ut. Vna sit prudentia simpliciter dicta, quae ordinatur ad bonum proprium. Alia autem yconomica, quae ordinatur ad bonum ceterum domus vel familiarium. Et tertia politica, quae ordinatur ad bonum ceterum ciuitatis vel regni. Ad decimum. In virtute prudentia sit in subditis. Dicendum, quod prudentia in ratione est, regere autem, & gubernare proprie rationis est, & ideo vnusquisque in quantum participat de regimine, & gubernatione, in quantum conuenit sibi huiusmodi rationem prudentiae. Manifestum est autem, quod subditi in quantum est subditus, & seruus in quantum est seruus non est regere, & gubernare, sed magis regi, & gubernari. Et ideo prudentia non est virtus serui in quantum est seruus, nec subditi in quantum est subditus, sed quia quilibet homo in quantum est rationalis participat aliquid de regimine est formalem arbitrium rationis, in quantum conuenit ei prudentiam huiusmodi, unde manifestum est, quod prudentia quidem in principe est ad modum artis architectonica, ut dicitur in 6. Eth. in subditis autem ad modum artis manu operantis. Ad vndecimum. In virtute prudentia sit in peccatoribus: Dicendum, quod prudentia tripliciter dicitur. Est enim quaedam prudentia falsa, vel per similitudinem dicta. Cum enim prudens sit qui bene disponit ea, quae sunt agenda propter aliquem bonum finem, ille qui propter malum finem aliqua disponit congruentia illi fini, habet falsam prudentiam, in quantum scilicet id quod accipit pro fine non est vere bonum, sed est similitudinem, sicut dicitur aliquis bonus latro. Hoc enim modo potest est similitudinem dici prudens latro, qui conueniens vias adinuenit ad latrocinandum. Et homini est prudentia de qua Apostolus dicit ad Romanos. 8. Prudentia carnis mors est, quae scilicet finem vltimum constituit in delectatione carnis. Secunda autem prudentia est quidem vera, quae adinuenit vias accommodatas ad finem vere bonum. Sed est imperfecta duplici ratione. Vno modo quia id bonum, quod accipit pro fine non est ceteris finis totius humanae vitae, sed alicuius specialis negocii. Puta cum aliquis adinuenit vias accommodatas ad negociandum vel ad nauigandum dicitur prudens negotiator vel nauta. Alio modo, quia deficit in principali actu prudentiae, puta cum aliquis bene consiliatur, & recte iudicat etiam de his, quae pertinent ad totam vitam, sed non efficaciter praecipit. Tertia autem est prudentia vera, & perfecta, quae ad bonum finem totius vitae recte consiliatur iudicat, & praecipit, & haec sola dicitur prudentia simpliciter, quae in peccatoribus esse non potest. Prima autem prudentia est in solis peccatoribus. Prudentia autem imperfecta est ceteris bonis & malis, maxime illa, quae est imperfecta propter finem particularem, nam illa quae est imperfecta propter defectum principalis actus non est nisi in malis. Ad duodecimum. In virtute prudentia sit in omnibus habentibus gratiam, dicendum, quod necesse est virtutes esse connexas, ita ut qui vnam habet habeat omnes, ut supra ostensum est. Quicumque autem habet gratiam habet charitatem, unde necesse est, quod omnes habeant alias virtutes, & ita cum prudentia sit virtus, ut ostensum est, necesse est, quod habeat prudentiam. Ad tertiumdecimum. In virtute prudentia inest nobis a natura, dicendum, quod sicut ex praemissis patet prudentia includit cognitionem vniuersalium, & singularium operabilium, ad quae prudens vniuersalia principia applicat. Quantum igitur ad vniuersalem cognitionem, eadem ratio est de prudentia, & de scientia speculatiua, quia vtriusque prima principia vniuersalia sunt naturaliter nota, ut ex supradictis patet, nisi quod principia cetera prudentiae sunt magis connaturalia homini, ut philosophus dicit in 10. Ethic. Vita quae est est formalem speculationem est melior, quam quae est est formalem actionem. Sed alia principia vniuersalia posteriora siue sunt rationis speculatiuae siue practicae non habentur per naturam, sed per inuentionem est formalem viam experimentalem, vel per disciplinam. Quantum autem ad particularem actionem vel cognitionem eorum circa quae operatio consistit, est iterum distinguendum. Quia operatio consistit circa aliquid, vel sicut circa finem, vel sicut circa ea, quae sunt ad finem. Finis autem recti humanae vitae sunt determinati, & ideo potest esse naturalis inclinatio respectu horum finium, sicut supra dictum est, quod quidem habent ex naturali dispositione quasdam virtutes quibus inclinatur ad rectos fines, & per consequens etiam habent naturaliter rectum iudicium de homini finibus. Sed ea, quae sunt ad finem in rebus humanis non sunt determinata, sed multipliciter diuersificantur est formalem diuersitatem per sonarum, & negotiorum. Vnde quaedam inclinatio naturae semper est ad aliquid determinatum, talis cognitio non potest homini inesse naturaliter, licet ex naturali dispositione vnus sit aptior ad homini discernenda, quam alius. Sicut etiam accidit contra conclusiones speculatiuarum scientiarum. Quia igitur prudentia non est circa fines, sed circa ea, quae sunt ad finem, ut supra habitum est, ideo prudentia non est naturalis. Ad quartumdecimum, scilicet vtrum prudentia possit per obliuionem amitti. Dicendum, quod obliuio respicit cognitionem tantum, & ideo per obliuionem potest aliquis artem totaliter perdere, & similiter scientiam, quae in ratione consistunt, sed prudentia non consistit in sola cognitione, sed etiam in appetitu, quia ut dictum est

principalis actus eius est præcipere, quod est applicare cognitionem habitam ad appetendum, & operandum. Et ideo prudentia non directè tollitur per obliuionem, sed magis corrumpitur per passiones. Dicit. n. philosophus in 6. Ethic. q. delectabile, & triste peruerit existimationem prudentiæ, vnde Dan. 13. dicit. Species deceptit te, & concupiscentia deceptit cor tuum. & Exo. 23. dicit. Ne accipias munera, quæ excæcant etiam prudentes. Obliuio tñ potest impedire prudentiam in quantum procedit ad præcipiendū ex aliqua cognitione, quæ per obliuionem tolli potest.

De partibus prudentiæ in generali. Dist. XXXVII.

D Einde considerandum est de partibus prudentiæ. Et primo de partibus eius in generali. Secundo de partibus eius integralibus. Tertio de partibus eius subiectiuis. Quarto de partibus eius potentialibus. Circa primum sciendum, q. Tullius in secundo Retho. ponit tres partes prudentiæ. scilicet memoriã, intelligentiam, & prouidentiam. Macrobius autem em sententiã Platonis ponit sex. scilicet rationem, intellectum, circumspeditionem, prouidentiam, solertiã, & cautionem. Sciendū autē, q. triplex est pars alicuius. scilicet integralis vt paries, tectum, & fundamentum sunt partes domus. Item est pars subiectiua, sicut bos & leo sunt partes asinis. Itē est pars potētiã vt nutritiuus, & sensitiuus sūt partes animæ. Tribus igitur modis possunt assignari partes alicui virtuti. Vno modo ad similitudinem partium integralium, vt scilicet illę dicantur esse partes alicuius virtutis, quas necesse est concurrere ad perfectum actum illius. Et sic ex omnibus enumeratis possunt accipi duodecim partes prudentiæ, illę sex quas enumerat Macrobius, quibus addēda est eustochia quam ponit Aristot. in 6. Ethic. Item studiositas, docilitas, & consilium, & cōsideratio, & sollicitudo siue vigilantiã. Quarum septem pertinet ad prudentiã, em q. est cognoscitiua. scilicet memoria, ratio, itellectus, studiositas, docilitas, solertiã, & consideratio. Alia vero pertinet ad eam em q. est præceptiua, applicando cognitionem ad opus. scilicet prouidentia, cautio, circumspectio, sollicitudo, & disciplina. Quorum diuersitatis rō patet ex hoc, q. circa cognitionem tria sunt consideranda. Primo quidem ipsa cognitio, q. si sit præteritorū, sic est memoria, si vero præsentium, sic est intelligentia siue intellectus. Secundo consideranda est ipsa cognitionis acquisitio q. fit vel per disciplinã, & ad hoc pertinet studium, & docilitas, vel per inuētiōē, & ad hoc ptinet consideratio, & eustochia, quę est bona cōiecturatio, huius autem pars est solertiã, quæ est vera cōiecturatio modi, vt dicitur in primo posteriorum. Tertio considerandus est vsus cognitionis. scilicet em q. ex cognitis aliquis procedit ad alia cognoscenda siue iudicanda, & hoc pertinet ad rōnem. Rō autem ad hoc, q. recte præcipiat tria debet hñe. Primo quidem vt ordinet aliquid ad cōmodum, & ad finem, & hoc pertinet ad prouidentiam. Secundo vt attendat circumstantias negocij, q. pertinet ad circumspeditionem. Tertio vt vitet impedimenta, q. pertinet ad cautionem. Partes autē subiectiue alicuius virtutis dicuntur spēs eius diuersę, & hoc mō partes prudentię sunt prudētia per quã aliquis regit seipsum, & prudentia per quã aliquis regit multitudinē, q. differunt spēs vt dictum est. Iterum prudētia, quæ est multitudinis regitiua subdividitur em diuersas species multitudinis. Est autem multitudo adunata, & ordinata ad aliquod speciale negocium, ut exercitus congregatus ad pugnandū cuius regitiua est prudentia militaris. Quædam vero est multitudo ad totam vitam, sicut multitudo totius domus vel familiæ cuius regitiua est prudentia yconomica. Et est multitudo vnius ciuitatis vel regni, cuius quidem directiua est in principe regnatiua, in subditis autem politica simpliciter dicta. Partes autem potentiales alicuius virtutis sunt virtutes adiunctę, quę ordinantur ad aliquos secundarios actus vel materias quasi non habentes æquam potētiã principali virtuti, & em hoc ponuntur partes prudentiæ eustochia, quæ est circa consilium, & synesis q. est circa iudicium particularium operabilium, & gnomyn, q. est circa eorum in quibus oportet qñq; a cōi lege recedere. Prudentia verò est circa principalem actum, qui est præcipere.

De partibus integralibus prudentiæ. Dist. XXXVII.

D Einde considerandum est de partibus prudentiæ quasi integralibus. Et circa hoc consideranda sunt vndecim. Primo de studiositate. Secundo de docilitate. Tertio de cōsideratione. Quarto de memoria. Quinto de intellectu vel intelligentia. Sexto de solertiã. Septimo de ratione. Octauo de prouidentia. Nono de circumspeditione. Decimo de cautione. Vndecimo de sollicitudine vel vigilantia. Circa primum. scilicet de studiositate sciendum, q. qui vult esse prudens, necesse est, q. sit studiosus, & diligens circa inquisitionem veritatis, & ad hoc vehementer debet animum suum applicare. Est enim studium vehemens applicatio animi ad aliquid agendum. Vnde qui desiderat esse prudens debet orando, legendo, studendo, & audiendo, inquirere veritatem. Prover. 1. Inclina cor tuum ad cognoscendam prudē

tiam. Si. n. sapientiam inuocaueris, & inclinaueris cor tuū prudētiæ, si quæsieris eã quasi pecuniã, & quasi thesauros effoderis eã, tū intelliges timorē dñi, &c. Sic Salomon inuenit sapientiã, sicut dicit Eccle. 2. Magnus effectus sum, & præcessi sapientiã oēs, qui fuerunt ante me, dedi q; cor meū vt scirē prudentiã atq; doctrinã. Sen. in li. de quatuor virtutibus de prudentia loquens ait. Nō semper in actu sis, sed interduo animo tuo requiē dato, & requies ipsa plena sit sapientiæ studijs, & cogitationibus bonis. Prudens. n. nunquam ocio marcet. Infra. Illud quære quod potes inuenire, id discere, quod potes scire. Modum autem studendi docet epistola secūda ad Lucillum. Illud vide ne lectio habeat aliquid vagum, & instabile, certis ingenijs immorari, & nutrirī oportet, si velis aliquid trahere, qd in animo fideliter sedeat. Nulquã est qui vbiq; est. Vitã in peregrinatione agentibus hoc euenit, ut multa hospitia habeant, nullas amicitias: idem accidere necesse est his, qui nullius ingenio se familiariter applicant, sed oĩa cur sim, & pperantes transmittunt. Non prodest cibus, nec corpori accedit, qui statim sumptus egeritur. Nihil æque sanitatem impedit sicut remediorum crebra mutatio. Non venit vulnus ad catriem in quo medicamenta tentantur. Non coalescit planta, quæ cito transfertur. Nihil tã vtile est: vt in transitu proficit. Fasti dicitis stomachi est multa degustare, q. vbi varia sunt & diuersa inquinant, & non alunt. Cū multa percurreris, vnum decerpe, quod illo die decoquas. Sunt autem sex studia detestanda summopere viro studioso cauenda, studere volenti circa sapientiam salutarē. Primum est studiū gulo forum, qui nō inueniūt sapientiã, sed amittunt, sicut dicit Prover. 13. Cui vq; cuius patri vq; cui suffossio oculorum? nonne his qui morantur in vino, & student calicibus epotandis? Econtra qui volunt sapientiã verã acquirere debent non ebrietati, sed abstinentiæ, & sobrietati studere. Sicut Daniel & socij eius, quibus dedit Deus sapientiã, & prudentiã præ cæteris sapientibus Babylonis, & Salomō qui abstraxit a vino carnē suã ut etiam suã transferret ad sapientiã. Eccle. 2. dedit Deus sapientiã, & prudentiã multã nimis. 3. Regum. 3. Secundum est studiū libidinorū, qui velut porci student voluptatibus, & inusitados luxurię modos adinuenire nitunt, & eos experiri in se ac per eos corrūpere ceteros, & corrumpi. P. salmus. Corrupti sūt & abominabiles facti sunt in studijs suis. Econtra iusti student munditiæ castitatis. Prover. 20. Ex studijs suis intelligitur puer, vtrū recta & munda sint opera eius. Tertium est studiū cupiditatis, ad hoc studium confluunt multi studentes clerici, milites & burgenses, sicut oēs qui concurrunt ad scientias lucratiuas, mercationes, & alijs modis innumeris temporalia cōgreganda. Hic. 6. A maiore vsq; ad minorem oēs auaritię student. Huius studiū scholares vel magistri sunt oēs, qui student rapinis, furtis, fraudibus, exactionibus, & vsuris. Quartum est studium malignitatis, q. student ad nocendum alijs in corpore, rebus vel aia. Exemplo dyaboli, cuius totum studium est decipere vel nocere. Tale fuit Iudæorū studiū contra Chrm, sicut patet ex multis Euangeliorum exemplis. Et ante Chri aduentum, sicut dicit Nez. 9. Reges nostri, & principes, sacerdotes, & patres nři non seruauerunt legē tuã, &c. Et infra. Non seruierunt tibi, nec sunt reuersi a studijs suis pessimis. Ideo eiecit eos dñs, & dispersit, sicut prædixit eis. Hier. 44. Non poterit dñs portare vos vltra pp malitiã studiorum vestrorum. Quintum est studium perueriorum, qui difficile corriguntur. 1. hæreticorū, qui nituntur scripturas puertere, & hoīes subuertere. Iob. 33. Fabricatores mendacię, & custores pueriorum dogmatum. 2. Thim. 2. In nouissimis diebus discedent quidam a fide, attendentes spiritibus erroris, & doctrinis demoniorum. Tales sunt qui student magicis artibus, & superficialis puta Necromatię, Diuinationibus, Sortilegijs, & hmōi. Econtra iusti non erroribus, sed veritati student. Iuxta illud Prover. 27. Stude sapientię fili mi, vt possis exprobrati respondere sermonē, id est hæretico resistere opponendo, respondēdo, veritatem fidei defendendo. Sextum est studium vanitatis, sicut in figmentis, & fabulis poetarum, in vanis, & curiosis scientijs philosophorum, sicut multi spretis sacris literis student in libris gentiliū. Contra quos decretorum. distln. 37. per torium. Nota quomodo fuit Hierony. flagellatus. sicut ipse de seipso testatur. Econtra Hieronij. 7. Bonas facite vias vestras, & studia vestra, & habitabo vobiscum. Et idem: 18. Dirigite studia vestra, &c.

De docilitate.

S Ecunda pars prudentiæ est docilitas actiue, scilicet & passiuę. Actiue, quidem vt sit homo habilis ad competenter & prompte docendum. Passiuę verò vt sit homo habilis, & voluntarius ad didicendum. Ad prudentiam enim pertinet docilitas passiuę, quia cum prudentia sit circa particularia operabilia in quibus sunt quasi infinitę diuersitates, quæ non possunt sufficienter ab vno homine considerari sine doctrina aliorum, nec per modicum tempus sciri, sed per diuinitatem temporis

temporis, ideo in his, quæ ad prudentiã pertinent maximè indiget homo ab alio erudiri, & scipue ex senibus, qui sanum intellectũ adepti sunt circa fines operabilium, vñ Philosophus dicit in 5. Ethic. Oportet attendere expertorum, & seniorũ prudentiam in demonstrabilibus, enunciationibus, & opinionibus nõ minus, quàm in demonstrationibus. Propter experienciã. n. vident principia. Vñ & Prouer. 4. dñ. Ne innitaris prudentiã tuã. Et Eccl. 6. In multitudine presbyterorum. i. seniorũ prudentiã. Ita. & sapientiã illorum ex corde coniungere. Hoc autem pertinet ad docilitatẽ, vt aliquis sit bñ disciplinã susceptiuus, & ideo cõueniẽter ponitur docilitas pars prudentiã. Hæc autem diuersitas em aptitudinem quidem est a natura, sed ad eius consummationẽ plurimum valet humanum studium, dñ. homo sollicitẽ, & frequenter, & reuerenter aium suum applicat documentis maiorũ, non negligens ea per ignauiam, nec contẽnens ea per superbiã. Item ad prudentiam pertinet docilitas actiue dicta, quia ad prudẽtes pertinet esse aptos, & habiles ad docendum subditos, vt sint doctores, & rectores idonei. Hanc Salomon præcipue postulauit a dño, sicut legitur, 3. Reg. 3. Dabis seruo tuo cor docile, vt possim iudicare populum tuum, & discernere inter bonum, & malum.

De consideratione.

Tertia pars prudentiã est consideratio, de qua dicit Bern. 2. de consideratione. Consideratio dici potest intentio ad aliquid inuestigandum cogitatio, vel vehemens intentio animi inuestigantis verum. Debet autem vir prudens considerationẽ suã conuertere ad Deum, seipsum, & proximum. In Deo considerare debet summam potentiam, quã patet in oĩ creatione, summã sapientiam in mundi gubernatione, & nuda oĩum cognitione, summã misericordiam in hoĩ redemptione, iustificatione, & glorificatione. Summam dulcedinem in degustatione, & glorificatione. Summam æquitatẽ in malorum punitione. Debet et considerare futurum iudicium, inferni supplicia, & gaudia beatorũ. De tribus istis vltimis require infra lib. 2. Item consideret homo prudens seipsum, vt post Dei cognitionem veniat in cognitionẽ suã, quã orabat Aug. dicens. Dñe nouerim te nouerim me. quia cognitio sui post cognitionem Dei maximè necessaria est homini, quia est donum spirituale Dei nostri. Philosophus, de celo descendit nathis olythes. i. cognitio sui. Multi. n. vt dicit Bern. Multa sciunt, se autem nesciunt, & quid valet alia scire, & se ignorare. Bern. de consideratione in lib. 1. A te tua inchoet consideratio, ne frustra intendas, & extendaris in alia te neglecto. Nam quid proficit tibi si totum mundũ lucreris teipsum perdens. Nam licet omnia misteria noueris, lata terræ, profundum abyssi, & alta celi, si te nescieris eris similis homini edificanti sine fundamento, & quicquid extruxeris extra te erit adimbar congesti puberis ventis obnoxium: a te ergo incipiat, & in te finiatur, de quocumque euagatur ad te reuocabis eũ cum salutis fructu, primus tibi, tu vltimus, vt quicquid non aliquo modo ad salutẽ tuam pertinet respiciendum. In consideratione autem tui debes quatuor attendere. Primo, quid es em corporis fragilitatẽ, & miseriam. Secundo, quid es em aĩe dignitatẽ, & gratiã. Tertio, quid es em Dei misericordiã. Quarto, quid es em culpe mahtia. Eccl. 18. Quid est homo? em corporis fragilitatẽ, & miseriam, aut quid gloria eius? em aĩe dignitatẽ, & gratiam. Quid est bonũ eius? em Dei misericordiam: aut quid nequam? em malitiã culpã. Ad primũ. scilicet quid est homo em corporalem miseriam. Rñdet Job 14. Homo natus de muliere, breui viuens tpe, replet multis miserijs, &c. Bern. 2. lib. de consid. Consideranti tibi, quid sis, occurret tibi, quod es homo nudus, pauper, miser, & miserabilis. Quod sis homo dolens erubescens, quod nudus plorans, quia natus murmurans, quia ad laborem non ad honorem, natus de muliere, ideo eũ reatus breui viuens tpe, ideo cõ metu: repletur multis miserijs, ideo viuens cõ fletu, natus in peccatis corpore fragili, mente sterili, cum infirmitate corporis, fatuitate mentis, traductione sordis, additione mortis. Idem in sermone de passione Dñi. In sordibus generamur, in tenebris cõsouemur, i. doloribus parturimur, ante exitum miseram matrem oneramus, in exitu quasi viperam fetu eas laceramus, & mirum est quomodo non ipsi cum ipsis pariter laceramur primum, plorationis vocẽ damus, vt potest vallẽ plorationis ingressi, recolere primordia, attẽde media, memorare nouissima. Hæc pudorem, illa dolorem afferunt, hæc timorẽ inuoluunt. Cogita ergo vnde venis, & erubescere vbi es: & ingemiscere quo vadis, & contremisce. Item Bern. in lib. meditationũ. O aĩe pp carnẽ aliena tibi peccata imputantur, oĩs iustitiã tuã quasi pannus menstruarũ reputantur, pp hanc quasi nihilum, & inane reputata es, nihil aliud est caro cum qua tanta tibi familiaritas, nisi spuma caro facta fragili vestita decore. Sed quid erit ca dauer putridum, & fetidum? cetera vermium, vas stercorum: nam quoquo extollatur semper caro est, etsi consideres, quid per os, & per aures, & nares ceterosq; corporis meatus egreditur vilis.

sterquilinum non vidisti, si singulas carnis mi serias consideres, quã sit onerata peccatis, irretita vitijs, parens concupiscentijs, corrupta passionibus, polluta illusionibus, prona semper ad malũ, eã plenam omni confusione, & ignominia inuenies, & quod pp carnẽ homo vanitati similis factus est. Idẽ ibidẽ. Attẽde hõ quid fuisti ante ortũ, quid sis ab ortu vsque ad occasum, & quid eris post mortem. vtrique fuisti, quoniam nõ eras de vili materia conceptus, vili sanguine menstruali nutritus, vili pelle secundina pp tunica vestitus, sic ornat⁹ venisti ad nos. Idẽ post: Quid superbis puluis, & cinis? cuius conceptus culpa, nasci mi seria, viuere pœna, mori angustia. Cur carnem tuã preciosis impinguas, & ornas, quã post paucos dies deuoraturi sunt vermes? & aĩam non curas, quã cito Deo, & angelis præsentanda est: cur carnem pponis ancillã dñæ, & dñam ancillari, magna abusio est. Secundo in consideratio ne tui debes attendere quod es em aĩe dignitatẽ, & qui attenderet non eã vilipenderet. Hanc. n. Deus sup oĩs creaturas nobilitauit, & dignificauit, quia eam cõ maiori deliberatione creauit, imagina sua illustrauit, similitudine de corauit, & ne euanesceret in superbiis limo corporis vilissimo eam copulauit. Hanc et virtute orauit. similitudine naturali, & immortalitate em suã primam conditionem. Huic et donauit libertatis arbitrium, cõnis fastigium, inferiorum dñium, intellectus disciplinam, discernendi scientiã, legis naturalis, & scriptã petitiã, spiritũ sancti grãam, aĩe gelorũ custodiã. Hanc elegit sibi beata Trinitas in habitaculũ, filius Dei desponsauit sibi in matrimoniu, spiritũ sanctum consecrauit sibi templu. Pro hac deniq; filius Dei in mundũ venit, carnem passibilem accepit, malã mundi sustinuit, documenta Euãgelica proposuit, sacra instituit, scitatis exempla exhibuit, mirabilia opera ostendit. Pro hac redimenda sanguine suũ effudit, pro hac viuificanda mortem pertulit, pro hac liberanda ad inferos descendit, pp hac spe confortanda humanitatem a se assumptã resuscitauit, & glorificauit, pro hac illuminanda, & docenda spiritũ sanctũ misit, pp hac reuocanda ab erroribus, & prouocanda ad fidei vanitatem discipulos per mundum dispersit, pp hac exaltanda, & hæreditanda cœlos ascendit, & regnũ æternũ beatitudinis præparauit. Hæc qui attendit merito non eã vilipedit, nec pro vili peccati commertio eã venale diabolo exponit. Horum multa notantur Eccl. 17. Deus de terra creauit hominem, em imaginem suam fecit illum. Et cetera multa sequunt in quibus aĩe dignitatẽ em creationem denotatur, & em gratiam multiplicem ei a Deo exhibitam. De hac dignitate Bern. in lib. Meditationum. O aĩa insignita Dei imagine, decorata similitudine, desponsata fide, dotata spũ, redempta sanguine, deputata cum angelis, particeps beatitudinis, hæres bonitatis, rationis particeps, quid tibi cum carne? Et post multa. Totus siquidẽ mundus iste ad vniũ aĩe precium æstimari non potest, pro qua Christi sanguis effusus est, & quæ nisi Christi sanguine redimi non potuit. Tertio in consideratione sui debet homo considerare quid sit em culpam, vel eius malitiam. Est. n. porthœon omnium demeritorũ, ut in pluribus. Vt Babylon facta habitatio oĩum demoniorũ, & custodia oĩs spiritus immundi, & volucris immundæ, & odibilis sentina sordiu, & receptaculũ, & habitaculũ oĩum vitiorũ. Bern. in sermone de dedicatione. Cogitans de aĩa mea iuxta reũ veniatẽ intueor nihil verius de ea sentire potius, quã ad nihilũ sic redacta. Quid. n. necesse est singulas eius miseras recitare, quã sit onerata peccatis, confusa tenebris, irretita illecebris, parens concupiscentijs, obnoxia passionibus, impleta illusionibus, prona semper in malum, & in vitium cadere proclinis, confusio, & ignominia plena. Patet ergo, quod em culpam hõ vanitati similis est factus, & ad nihilum redactus. Quarta consideratio sui est considerare quid est hõ em Dei misericordiã. Bern. in eodẽ sermone. O pĩ misericordiarũ, quod est hõ, quia magnificas eũ. O miserorũ pĩ, quod apponis, & erga quos apponis cor tuũ? cio vbi est thesaurus tuus? ibi est & cor tuũ, nihil sum in iudicio veritatis tuæ, quia oĩs gentes quasi non sint, sic sunt aĩ te, quasi nihilũ, & inane reputatẽ sunt in iudicio tuæ veritatis, sed non effectu tuæ pietatis. Quid est hõ, quia magnificas eũ magnus vtrique, sed apud eũ a quo magnificatur: quomodo non magnus est apud eũ cum tanta cura est de eo? Itẽ. Vide quã magnificati sumus pp quibus tam sollicita sit tanta maiestas, vt apponat ergo nos cor suũ: mittit. n. nobis filiũ suũ, immittit in nobis spm suum, pmittit nobis vultũ suũ, mittit nobis angelos suos. Oĩs. n. sunt administratorij spũs ad ministeriũ missi pp eos, quæ hæreditatẽ capiunt salutis. Prudẽtis et est considerare sermones suos ne temere quod loquat, ne plus, aut minus, aut nociuũ verbũ sibi, vel alijs loquat. Sed iuxta verbũ Senecæ, primus veniat sermo ad limã rōnis, & considerationis, quã ad linguã pnunciationis, quã vt dñ. Prouer. 13. Qui custodit os suũ ab indebita, & incauta locutione, custodit aĩam suã, quã aut inconsideratus est ad loquendũ sentiet mala Prouer. 10. In multiloquio non deest peccatũ, quã aut moderatũ labia sua prudẽtissimus

sissimus, est & 17. eiusdē. Qui moderat sermōnes suos doctus, & prudens est. Itē prudentis est considerare actus suos, vt de malis actibus suis peniteat, & vt eos in posterū cōmittere timeat, & caueat, & vt actus suos consideratione pueniat, & in Deū, & ad eū ordine dirigat, & disponat, & sē eius bñplacitum oēs actus suos cōponat, vt in oībus vijs suis palpebræ considerationis pcedant gressus operationis. Ad hoc facit, qđ dicit Bern. 1. lib. de confide. Si qđ viuīs, qđ sapiēs totū das actioni cōsiderationi nihil, laudo te in hoc non laudo. Certē nec ipsi actioni expedit cōsideratione non fuerit. Et primum quidē ipsam mentē de qua orī purificat cōsideratio, deinde dirigit affectus, corrigit excessus, cōponit mores, vitā honestat. ordinat consilia, hyantia te git, sparsa colligit, secreta rimat, vera inuestigat, verisimilia examinat, ficta & lucata exporat, agenda pordinat, acta recogitat, vt nihil in mēte residueat incorrectū, vel correctione egēs. Hæc est, quæ in p̄speris aduersa p̄sentit, & aduersa quasi non sentit, quorū alterū est prudentiæ, alterū fortitudinis. Hæc inter voluptates media qđ arbitra sedens vtrunq; certis terminat for mans ex eis virtutē quā t̄pantiā vocant ad iustitiā exhibendū, quæ est vna de quatuor: necesse est de cōsideratione mētē pueniri, vt se formet in ea. Se. n. necesse est, vt prius cogitet, vt ex se normam ducat iustitiæ, ne factura sit alij, qđ non vult negari sibi fieri. Triplex autē cōsideratio, vt dicit Bern. in li. 3. de cōsideratione debet puenire oēm actionem nostrā. Ait. n. ibi sp̄ialis, qđ oīa iudicat, & a nemine iudicat, oē opus suū trina cōsideratione puenit an liceat, an deceat, an expediat. Nā & si cōstat in christiana vtiq; Philo sophia non decere, nisi qđ licet, non expedire nisi qđ decet, licet non continē, tñ oē, qđ licet decere aut expedire conueniens erit, aut quō non indecēs erit voluntate p lege vti, p̄tātō exercere, negligere rōnem, non est tā electi, qđ deiecti animi, & quasi rōnis inexpertis nō p rōnem, sed libitu agere, non iudicio agi, sed appetitu. Tertio dēt vir prudens cōsiderare, quæ sunt p̄ximi, videlicet p̄fectus, & defectus. Profectus cōsiderat vir prudens, vt eis proficiat, & suos eos faciat eis congaudendo, promouendo, fouendo, tuendo, & exēp̄m in eis accipiendo. Sicut legimus fecisse B. Iohannē Euangelistam 2. Ioh. 2. Gaius uis ualde, qđ inueni de filijs tuis ambulantes in charitate. Et 3. eiusdem. Maiorē horum non habeo p̄xam; qđ vt audiā filios meos ambulare in veritate. Sicut & legimus fecisse Paulū, Phil. 4. Gaudiū meū, & corona mea sic stare in dño charissimi. Qui bonis, & de bonis proximi gaudet coronam sibi acquirit de eis, & sic ea sua facit. Itē nra debemus bona p̄ximi facere non solum ea diligendo, sed nobis eorū exēpla incorporādo, vt bona apis, mel de floribus colligendo, & fauum sibi cōficiendo. Sic B. Antonius legitur fecisse in initio cōuersionis sue, uisitans habitacula fratrum in singulorū profectibus proficiebat, & singulorū gratias hauriebat, illius humilitatē, illius patiētā, alterius mansuetudinē, & sic de alijs. Debemus etiā defectus p̄ximi, & culpæ proximi considerare subueniendo, cōpatiēdo, & de miserijs, & peccatis aliorum nostrum bonum facere.

De memoria. Dist. XXXVIIII.

Quarta pars prudentiæ est memoria. Est autē memoria respectu p̄teritorum sicut intelligentia respectu p̄sentium. Ad memoriam p̄teritorū habēdā hortatur nos sapiens. Eccl. 4. 1. Memento, quæ ante te fuerunt. Memoriz uiuūt mortua, & sunt quasi p̄sentia. Illa pars vitæ nostræ, quæ p̄terijt memoriz manet, sine hac quasi mortua est. Iuxta illud Senecæ. Qui nihil de p̄terito cogitat vitā perdidit: memoria est thesaurus oīum cognoscibilium in quo veritas seruatur, qđ ratio inuestigans cœpit memoria fideliter retinet, & custodit. Aīus obliuiosus est quasi locus in quo qcqđ repositum fuerit morit. Greg. 1. mor. Cibus mentis sermo Dei est, quasi cibus acceptus languente stomacho reijciat, qñ sermo in vētre memoriæ nō retinetur. Quisquis alimenta non retinet, huius p̄fecto vita desperat. Sciendum autē, qđ laudabilis est memoria quorūdā respectu Dei, & quorūdā respectu sui, & quorūdā respectu p̄ximi. Multum laudabilis est memoria respectu Dei qđ t̄p̄ ad quatuor. Laudabilis, immo necessaria est memoria diuinorū beneficiorū ad regratiandū, mandatorum ad exequendū diuinæ iustitiæ cōtra p̄sumptionē, & diuinæ clementiæ contra desperationē. Laudabilis inquam est memoria diuinorum bñficiorum, vtpote creationis. Deut. 3. 2. Nunquid non ipse est pater tuus, qđ possedit, & fecit, & creauit te, memento dierum antiquorum, &c. Eccl. 1. 2. memento creatoris tui, &c. Item bñficii redemptionis. P̄sa. Reuocauit cōsolari aīa mea, memor sui Dei, & delectatus sum, & exercitatus sum, & defecit spūs meus. Ad hanc memoriam habēdā monet ipse Dñs Tien. 3. Recordare paupertatis meæ, & transgressionis, & absinthij, & fellis. Et r̄ndet aīa deuota. Memoria memor ero, & tabesceat in me aīa mea. Bern. Sup oīa te mihi red dāt amabilem bonē Iesu, calix quē bibisti, &c. Sequitur, Memor

ero qđ diu vixero laborum, quos pertulisti in p̄dicando, fatigationum in discurrendo, tentationū in ieiunando, vigiliarū in orādo, lacrimarū in cōpatiēdo. Recordabor, & dolorū tuorū, cōuictiorū, sputorū, colaphorū, subannationū, exprobationū, clauorum, horumq; similitū, quæ per te, & super te abundantius transierunt. Alioquin exquiretur a me sanguis iustus, qđ effusus est sup terrā, si ingratus fuero tantæ charitati. Ad hanc memoriā iugit in cordibus nr̄is habendā instituit Dñs sacm̄ altaris quod tidē celebrandā, sicut dī Math. 26. Hoc facis in meā cōmorationē. Iō Eccl. 29. Fideiusforis tui ne obliuiscaris. Dedit. n. p te aīam suam. Bern. ad fratres de monte Dei. Scit, qđ sensū Dei hēt qđ tum christiāne fidei expediat, qđ tū seruū Dei seruū redēptionis vna saltem diei hora passionis ipsius ac redēptionis colligere bñficia ad fruēdū. Considerare debemus, qđ et bruta aīalia beneficiorum memoriā retinent acceptorū. De hoc require infra gratitudo. Secundo laudabilis est memoria mandatorum Dei ad exequendū. P̄sa. Memores sunt mandatorum eius ad faciendū ea. Deut. 6. Erunt quæ ego p̄cepicio tibi hodie in corde tuo, & narrabis ea filijs tuis, & meditaberis in eis &c. Numeri 15. Dices filijs Israel, vt faciant simbrias p quatuor angulos palliorum, ponentes vitras iacinthinas, quas cū viderit recordent oīum mandatorū Dei. Eccl. 3. Quæ p̄cepit tibi Deus cogita illa, semper. Tertio laudabilis est memoria diuinæ iustitiæ cōtra ipsum peccatorē. P̄sa. Dñe n. memorabor iustitiæ tuæ solius. Idem. Oīa iudicia eius in conspectu meo. Sequit. Et ero immaculatus cū eo. Memento, qđ districte puniuit peccatum angelorū in caelo peccantium, primi hoīs peccantis in Paradiso terrestri, & tunc puniuit, & adhuc quotidie punit in nobis. Muandum deluit diluuiū, Sodomitas ignis, & sulphuris exterminio, Aegyptū diuersis plagis flagellans, tandē regē, & totū eius exercitū destruxit naufragio, filios Israel plures in deserto, & in terra promissionis, & extra fame, pestē morte, & gladio. In diuersis mūdi partibus vrbes subuertit regna transiit, nationes exterminando destruxit. Cæterum qđ ta quotidie non cesset exercere iudicia, qđ enarrare sufficiat. P̄sa. Memor sui iudiciorū tuorum a sæculo Dñe, & consolatus sum. Sed vñ tibi cōsolationis occasio, qđ p̄fecto, quædā sunt iudicia ad correctionē, quædā ad punitionē, & quædā ad augmentum, & cumulū meritorum. Itē qđ memorando Dei iudicia timet homo, & p̄cauet a p̄ccō, & punit in se peccata p̄terita ne puniat æternaliter in futuro, & stimulat ad bonū, & sic extremū iudiciū p̄ueniens non dānat. Itē iustus hō meditando Dei iudicia cognoscit eius iustitiā, cui uolūtatē suā conformare conat, & ideo consolat, & gaudet, iuxta illud. P̄sa. Labitur iustus cū viderit vindictā, &c. Quarto laudabilis est memoria diuinæ clementiæ contra desperationē. Qui. n. solius ferueritatis, & iustitiæ memor esset, & misericordiam non attendere, occasio de desperationis haberet. Ideo Eccl. 5. 1. Memoratus sum misericordiam tuam Dñe &c. De misericordia Dei require infra in loco proprio. Et infra de spe. Etiā require lib. 3. in dist. de desperatione. Cæterum laudabilis, & multū utilis est memoria respectu sui, & rerū pertinentiū ad seipsum. Primo nanque bon solū utilis, immo necessaria est memoria peccatorū. P̄sa. Cogitabo p peccato meo Isa. 38. Recogitabo tibi oēs annos &c. Et. Apoc. 2. Memor esto vnde excideris &c. Require infra de penitentiā li. 3. Secundo laudabilis est memoria votorū, & oīum bonorū conceptū dño promissorū 2. Esdræ. 4. Memor esto voti, qđ promissisti edificare Ierusalē &c. Tertio laudabilis est memoria eorū, qđ quis studuit, vel audiuit, vel inspirante Dño cogitauit. Seneca. Certis ingenijs immorari, & innutiri oportet si velis aliquid trahere, qđ in aīo fideliter sedeat. Idē. Cū mētra pcurreris, vñ exerce, qđ illa die decoquas. Item Bern. ad fratres de monte Dei. Non tm̄mō agendū, vt cū aliqua, vel sine grandī nausea dies transigat, sed et de perfecta dieta ad p̄fectū mentis aliquid in conscia residueat, aliquid quotidie in thesauris cordis congerat. Idē in eodē. De quotidiana lectione, aliquid in vētre memoriæ dimittendum est, qđ fidelius digerat, & sursum reuocātū crebrius ruminet, qđ p̄posito conueniat, qđ intentioni p̄ficiat, qđ detineat aīum, vt aliena cogitare nō libeat. Sed qđ fatū est pp memoriæ confidentiā nihil scripto cōmendare, qđ vt ait Seneca. In memoriā primo senectus incurrit, id defectū memoriæ dēt sup̄plere scriptura. Eccl. 38. Sapiētā scribe in tpe vanitatis. vt dñs scripsit decalogū lapideis tabulis Iudæis. Exo. 31. 2. & 34. Sunt reprehensibiles, qđ nihil ponunt in memoria, sed oīa in scripto. Pittagoras. Caue ne armariū doctus, qđ p̄ctus feras. Seneca. Distrahit librorū multitudinē, itaq; cū legere non possit qđ habueris, fatis est hīc qđ tū legas. Quarto utilis est memoria p̄teritæ p̄speritatis in aduersitate. Et econuerso. Eccl. 18. Memoro paupertatis in die abundantie. Itē Eccl. 11. In die malorum. ne immemor sis bonorū, & in die bonorū ne immemor sis malorū, sicut monebat Mardocheus Hester. Memor esto dierum

humi-

humilitatis tuæ quō nutrita sis in manu mea. Sicut et dicitur fecisse quod dicitur diues homo Parisius, quod cum de maxima paupertate ad magnas diuitias deuenisset, pro magno thesauro custodiens de seculo in quo paupertatis suæ tempore carnes de macello deportare solebat ad domos eminentium, in magnis festis, & conuiujs faciebat in conspectu suo poni in Speculum, & memoriā preteritæ paupertatis. Quinto tempore afflictionis, & desolationis utilis est memoria bonorum, quæ facit homo ne cadat in desperationem. Sicut fecisset legitur Iob. 31. pro te uis. Vel ad diuinam misericordiam implorationem sicut fecit Ezechias. Isa. 37. & 4. Reg. 20. Memento quō quō ambulauerim coram te in veritate, & in corde perfecto &c. Vel ad aliorum ædificationem. Sicut legitur Apost. 2. Cor. 1. 1. In quo quis audeat, in insipientia dico audeo, & ego, Hebræi sunt, & ego, & cetera multa. Sex uo utilis est memoria nouissimorum. Eccl. 7. In omnibus operibus tuis memorare nouissima tua, & in æternū non peccabis. Denique laudabilis est memoria multorum respectu proximi. Primo memores esse debemus miserorum ad miserendum, sicut rogabat Ioseph Pincer nā. Gen. 44. Memento mei dum bene tibi fuerit. Et latro Euāgelicus. Lucæ 24. Memento mei dum ueneris in regnū tuū. Secundo memores esse debemus defunctorum ad succurrendum, sicut petit mortuus a uiuente. Eccl. 38. memor esto iudicij mei, si enim erit & tuum, & 2. Reg. 1. Considera Israel pro his, qui mortui sunt. Tertio memores esse debemus uirorum illustrium, ad imitandum, sicut nobilibus pueris replicatur nobilitas parentum, & probitas, ut honeste, & fortiter agant, aliorum largitas, aliorum benignitas, pietas, & cetera hominū, ut mores eorum commendabiles imitentur. Unde Dominus impetoraui Iudæis Abraham scitatem. Ioh. 8. Si filij Abraham estis, opera Abraham facite, & Isa. 51. Attende ad petram ex qua excisus estis. Et post. Attendite ad Abraham patrem uestrum. Itē ait quod sapiens: nobilitatis ad hoc tamen meminere, ut claritatem generis morum nobilitate transcendas, & cum nobilitate corporis aut nobilitate proficias. Multo magis igitur scitatem uirorum spiritualium imitari debemus tam in sancte conuersatione, quam aduersa huius mundi uiriliter sustinendo. 1. Mach. 4. Memento operum patrum uestrorum, quæ fecerunt in generationibus suis, & accipietis gloriam magnam, & nomen æternum. Ibidem. Memores estote quō salui facti sunt presbiteri uestri. Greg. Si facta preceatorum consideremus, non erunt grauiora, quam toleramus. Ioh. 15. Memento sermonis mei: non est seruus maior domino suo, si me persecuti sunt, & vos persequentur. Quāto memorari debemus ruinas debiliū ad euitandū. i. eorum, qui in bello spirituali. i. in tentatione corruerunt, sicut Adā, Moyses, & Aaron, Dauid, & Salomon, & et principes Apostolorum Petrus, ut nullus de sua bonitate confidat. Hiero. Nunquam in preterita castitate confidas, quia nec Dauid sanctior, nec Salomone sapientior, nec Sansone fortior, nec Petro feruentior esse potes. Memore te semper, quod paradisi colonū mulier de sua possessione detecerit. Ideo dicit Ioh. 41. Memento belli, & ultra non addas loqui. uerba instantiæ, uel uerba confidentiæ sanctitatis.

De intelligentia.

Quinta pars prudentiæ est intellectus siue intelligentia. Sed aduertendum, quod intellectus non ponitur hic pro potentia intellectiua, sed pro importat quod dicitur recta æstimatione alicuius extremi principij, quod accipit, ut pro se notū, sicut prima principia demonstrationū intelligere dicimur. Omnis autem deductio rationis, preceat ab aliquibus, quæ accipitur, ut prima. Unde oportet, quod omnis preceat rationis ab aliquo intellectu preceat. Quia igitur prudentia est recta ratio agibilis, ideo necesse est, quod totus preceat prudentiæ ab intellectu deriuat, & pro hoc intellectus ponitur pars prudentiæ. Hic autem intellectus respectū habet ad presentia, quæ ordinat sicut memoria respicit preterita, & prudentia futura. Unde Seneca. Si prudens est animus tuus, tribus temporibus diuisus, presentia ordinat, futura prudentia preterita recordare. Tullius. Intelligentia est pro quod animus respicit ea quæ sunt, uir prudens, & intelligens ex apertis obsecra æstimat, ex paruis magna, ex proximis remota, ex partibus tota. Seneca. Prudens nunquam ocio marcescit. Aliquid animus remissum habet, nunquam solutum, accelerat tarda, proluxa expedit, dura mollit, ardua exequat. Sic enim quid qua uia aggredi debeat, & cito singula, & distincte uidet. Idem. Quisquis prudentiam sequi desideras, tunc per rationem recte uiues, si omnia prius æstimes, & propensos, & dignitatem rebus non ex opinione multorum, sed ex earum natura constitutas: nā scire debes, quod uir bona esse, & non sunt, & quod non uir bona esse, & sunt. Quæcumque autem ex rebus transitorijs possides, non memineris, nec magni æstimes, quod caducū est, nec apud te, quod hæs tanquam aliena seruabis, sed pro te tanquam tua, & dispenses, & utaris. Si prudentiam amplecteris uel bique idem eris, ac prout rerum, & temporum uarietas exigit, ita te accommodas temporibus. Nec te in aliquibus mites, sed potius aspera, sicut manus, quæ eadem est, & cum in palmum extenditur, & cum in pugnam astringitur. Ad hanc partem prudentiæ. i. intelligentiam hortatur Psalm. dicens. Et nunc reges intelligite, crudimini, qui iudicatis terram, seruite domino in ti

more, &c. sed heu, quia homo cum in honore esset non intellexit, comparatus est iumentis, &c.

De solertia.

Sexta pars prudentiæ est solertia. Circa quæ sciendum est, quod prudentiæ est recta æstimationem hęc de operandis. Recta autem æstimatio siue opinio acquiritur in operatiuis sicut in speculatiuis dupliciter. Uno modo quod dicitur per se inueniēdo. Alio modo ab alio addiscendo, sicut autem docilitas ad hoc pertinet, ut homo bene se habeat in acquirendo rectam opinionem ab alio, ita solertia ad hoc pertinet, ut homo se habeat in acquirendo rectam æstimationem pro seipsum. Ita tamen ut solertia accipiat pro Eustochia cuius est pars, nā Eustochia est bene coniecturatiua de quibuscunque. Solertia autem est facilis, & propterea coniecturatio circa inuentione medij, ut dicitur in primo posteriorum. Tamen ille Philosophus, qui ponit solertiā partem prudentiæ accipit eam cōiter pro omni Eustochia. Unde dicit, quod solertia est habitus, qui prouenit ex repentino inueniens, quod conuenit, puta cum aliquis uidens aliquos prius inimicos postmodum sibi factos amicos coniecturat ex hoc inimicos esse factos eisdem, & huiusmodi.

De ratione.

Septima pars prudentiæ est ratio. Ad cuius euidentiā sciendum est, quod ratio non ponit hic pro ipsa potentia rationis, sed pro bono uel eius. Opus enim prudentis est esse bene consiliatū, ut dicitur in 6. Ethic. Consiliū autem inquisitio quod dicitur est ex quibusdā ad alia procedens, hoc autem uel esse opus rationis. Unde ad prudentiam necessarium est, quod homo sit bene rationatiuus: & quia ea, quæ exigunt ad perfectionem prudentiæ dicitur exiguntur, uel quasi integrales partes prudentiæ. Inde est, quod ratio inter partes prudentiæ connumerari dicitur. Licet autem intellectus, & ratio non sint diuersæ potentie essentialiter, tamen dominantur a diuersis actibus. Nomen enim intellectus sumitur ab ultima penetratione ueritatis, nomē autem rationis ab inquisitione, & discursu. Et ideo utrumque est pars prudentiæ sicut ex predictis apparet.

De prouidentia. Dist. XXXIX.

Octaua pars prudentiæ est prouidentia. Circa quæ sciendum est, quod prouidentia proprie est circa ea, quæ sunt ad finem, & hoc ad eius officium proprie pertinet, ut ad finem debite ordinentur, & quibus aliqua necessaria sint pro pro fine, quæ subiiciuntur diuinæ prouidentię, humanæ tamen prudentiæ non subiiciunt nisi contingentiæ operabilia, quæ pro hominem potest fieri pro fine. Præterita autem in necessitate quandam transeunt, quia impossibile est non esse, quod factū est, similiter et presentia inquantum hominibus necessitate quandam habent, necesse est enim forte sedere dum sedet. Unde consequens est, quod contingentiæ futura sunt pro hominem in fine humanæ uitæ ordinabilia pertineant ad prudentiam, utrumque autem horum importatur in nomine prouidentię. Importat enim prouidentia respectū quædam alicuius distantis ad quod ea, quæ in presenti occurrunt ordinanda sunt. Unde prouidentia est pars prudentiæ, immo inter omnes partes eius est principalior, quia omnia alia, quæ requiruntur ad prudentiam ad hoc necessaria sunt, ut aliquid recte ordinentur in fine. Quæcumque enim multa requiruntur ad unum, necesse est unum esse principale ad quod omnia ordinantur, & in quolibet toto necesse est esse unam partem principale formalē, & predominantē a qua totū unitatē habeat. Unde & nomen prudentiæ sumitur a prouidentia tanquam a principali sui parte. Dicitur enim prudens quasi porro, uel procul uidēs. Sicut Irido dicit in li. Ethic. Similiter, & prouidens. Est autem prouidentia multum utilis, immo necessaria. Primo, quia dicitur homo considerare futura pericula, ut ea prouideat, & caueat, uel ad ea toleranda si oportet tolerare se munit. Eccl. 41. Memēto, quod superuentura sunt tibi. Grego. Minus lædunt iacula, quæ prouident, & nos tolerabilius mundi mala suscipimus, si contra ea pro clipeum prouidentię comunimur. Se. Si prudens esse cupis in futura prospicere intendere, & quæ presentia contingere in animo tuo cuncta proponere. Nihil tibi subito sit, sed totū ante prospiciēs, nā qui prudens est non dicit non putauit hoc fieri, quia non dubitat, sed expectat, non suspicatur, sed cauet. Cām cuiuscunque rei perquire, & cum initia inuenieris exitus cogitabis. Idem. Si prudens esse cupis in futura prouide, nam qui nihil de futuro premeditat in omnia incautus incidit. Propone in animo tuo bona futura, & mala, ut mala tolerare possis bona moderari. Secundo dicitur prouidere futura, ut fraudes videas & caueas. Seneca. Prudens fallere non uult, & falli non potest, quia prouidet fallacias, & uitat. Prouer. 1. Frustra iacitur rethe ante oculos pennatorum, quia homines uirtutibus pennati prospiciunt fraudes, & fugiunt. Tertio debes prouidere futura, ut tibi de ratione reddenda summo iudici prouideas, & hoc debes facere maxime tu, qui hæs curam, & regimen animarum. Greg. in homil. illa. Simile est regnū cælorum hominū regi, qui uoluit rationem ponere cum seruis suis. Veniet ueniet profecto nec longe est dies illa, quæ pastorum a suis seruis rationem exiget, & qui per platos modo subditorum peccata uisceratur per semetipsum platorum facta cōtemnet. Iō Abac. 2. dicitur. Contemplabor, ut uideam quid dicat mihi, & quid

quid rñdeam ad arguentem me? Quarto debet hō puidere no-
uissima, vt peccare timeat, & caueat peccatum. Eccl. 7. In oībus
tuis memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis. Qui
gubernare vult bñ nauē semper residet in parte eius nouissima,
vt pericula viæ, q̄ sunt ante se p̄ q̄ habet ire prouideat, & ca-
ueat sibi, & alijs quos gubernat, sic rectores ecclesiarum debent
stare in consideratione nouissimorum, & puidere quō euitēt si-
bi, & suis nouissimorum mala. Sunt autē ista nouissima mala, q̄
sæpe meditata timorem in corde hominis generant, & peccati
odium, & fugam, mortis exitū, dīstrīctum Dei iudicium inferni
supplicij. Prouer. 8. Timor Dñi odit malum, eiusdē 14. Sapiens
timet, vt declinet a malo, & 15. Timore Dñi declinatur a ma-
lo. O vtinam prælari sibi, & suis prouiderent. Deut. 32. Vtinam
saperent, & intelligerent ac nouissima prouiderent, ita q̄ a ma-
lo recederent. Qualiter autē horum memoria a malo reuocet.
Require libro 2. vbi agitur de morte, & vbi de purgatorio, &
vbi de inferno. Quinto debet homo cōsiderare futura, vt oīum
viarū suarū, & operationum suarū finem attendat, & qd̄
inde sequi possit, siue bonum, siue malum sit, diligenter atten-
dat, & prouideat. Prouer. 14. Astutus considerat gressus suos.
Boetius. Non solū, qd̄ est ante oculos verumēt rerū exitus pru-
dentia tuēt. Seneca, de quatuor virtutibus. Non tibi dabis impē-
tus liberos, sed circūspicies quo eūdū est, & quousq̄. Idē in eodē.
Prudens oīa puidet, accelerat tarda, prolaxa impedit, & dura
mollit, ardua exequat. Sicut. n. quid qua via aggredi debeat, &
singula distincte videt. Idem in eodem. Quisquis prudentiā a-
sequi desideras, tunc per rōnem recte viues si oīa prius estimes,
& propenses, & dignitatem rebus non ex multorū opinione, sed
ex earum natura constitutas. Sexto debet homo puidere, & ma-
ximē prælatus quō in subditis suis bona in futurū prouideat, vt
coram Deo, & hoībus cōmendabilē conuersationē habeat. Ro.
12. Prouidentes bona non tm̄ corā Deo, sed et corā hoībus, p-
uidentes. s. vt ad honorem Dei, & vtilitatē aīarum vestrarum, &
proximorū beatā vitā habeatis, bonū exemplum exhibeatis, bo-
na t̄palia, & spūalia bñ dispensetis, singulis p̄ut necesse, & dignū
est dīstrībuatis, & q̄ sunt aiabus corū vtilia eis puidere studea-
tis. Septimo futuros rerū euentus attendere, & t̄pā futura nume-
rare debent maxime plati s̄m ea, q̄ p̄dicta sunt a prophetis tā
veteris, q̄ noui testamenti, & de eis subditos p̄munire. Gal. 5.
Prophetias nolite spernere. 2. Pet. 1. Habebis firmiorem prophe-
tiam sermonē cui benefacietis attendentes quasi lucernę lucē
xi in caliginoso loco donec dies luceat &c. Ipsi. n. prophetæ
t̄pā futura, & pericula, & puidere, & nunciauerunt, & p̄dixe-
runt eorum pericula, vt Apost. 1. Thi. 4. In nouissimis diebus di-
scendent quidam a fide attendentes spiritibus erroris, &c. Idem
Thi. 3. Hoc autem scito, quia in nouissimis diebus instabūt t̄pā
periculosa, &c. Prophetæ autē tam veteres, q̄ nouæ legis signifi-
cati sunt per nudos numerantes, qui in vrbe Romana descripti
sunt. Legitur in gestis Romanorum, & in libro Imperatorū de-
scriptio Romanæ vr̄bis, q̄ t̄pē Tyberij Imperatoris sub quo
Dñs pr̄dicauit, & passus fuit, venerunt Romā duo sapientissimi
viri Philosophi Praxidelis, & Psidia, quos p̄p̄ sapientiā suā
sibi caros habuit Imperator in palatio suo, q̄ Imperator v̄sq̄
in aure suis secretarijs diceret siue de die, siue de nocte, vsque
ad vnum verbum repetebāt, q̄ p̄misit se daturū q̄cqd̄ peterēt,
qui eius munera respuerūt. Sed vnū memoriale in vrbe fieri pe-
tierunt in memoriam sui, & euetū futurorū, vt. s. fierent in eui-
denti loco vr̄bis duo hoīes nudi habentes brachia eleuata, & di-
gitos incuruatos, ad modum numerantium, & habentes ante se
duos caballos nudos ab oī ornatu marmoreos, & añ equos mu-
lierem serpentibus circumdatam, & ante eam concham ad quā
non poterat, quis accedere nisi per conchā. Per qd̄ significabāt,
vt ipsi pr̄dixerūt, q̄ veniret Rex potentissimus habens equos
fortissimos continentes ornamentū mundi, & cōculcantes oēm
terrenā p̄tātē. Per quos designati sunt Apostoli Christi, p̄ hoīes
nudos numerantes futura t̄pā, & euentus, p̄phetas vtriusque te-
stamenti designauerunt, quibus oīs scientia salutaris nuda, & aper-
ta fuit. Per mulierem circumdatā serpentibus designatā volue-
runt Ecclesiam circumdatam diuersis tribulationibus tentatio-
nibus, & persecutionibus. Ad q̄ nullus pōt accedere, nisi ablutus
in cōcha baptismatis fluminis, aut sanguinis, aut flaminis. Oēta
uo prudens hō prouidet quō bona vera, & æterna sibi congre-
get in futuro p̄miorum, congregando sibi in p̄nti diuitias meri-
torum per quæ acquirit sibi thesauros p̄miorū, iuxta cōsiliū
dñi. Math. 6. Thesaurizate vobis thesauros in cælo, &c. De hac
materia multa habentur exempla, & auctoritates infra 3. lib. de
elemosyna, q̄ elemosyna thesaurizat in cælo. Bern. Non sunt
condigna, quæ hoīes in præsenti patiuntur, aut quicquid ab eis
agitur ad prætēritam culpam, quæ eis remittitur, & ad futuram
gloriam, quæ eis promittitur, & in cælo reseruat.

Bona pars prudentiæ est circumspectio. Circa qua considerā-
dum est, q̄ cum ad prudentiam pertineat recte aliquid or-
dinare in finē, qd̄ non fit nisi & finis sit bonus, & id qd̄ or-
dinatur ad finem sit et bonum, & cōueniēs fini, sed prudentia si-
cut dictū est circa singularia operabilia est in quibus multa oc-
currunt. Contingit. n. aliqd̄ s̄m se consideratū esse bonū, & con-
ueniens fini, qd̄ tm̄ ex aliquibus concurrentibus reddit, vel ma-
lum, vel opportunū ad finē, sicut ostendere signa amoris alicui
s̄m se consideratū v̄ esse conueniens ad alliciendū eius aīum
ad amorē. Sed si contingat in aīo illius superbia, vt suspicio adu-
lationis, non erit hoc conueniens ad finē, & iō necessaria est cir-
cumspectio ad prudentiā, vt. s. homo id, qd̄ ordinatur ad finē cō-
paret et cum alijs, q̄ circumstant. Sicut. n. ad prudentiā pertinet
p̄spicere id, qd̄ est per se conueniens fini, ita ad circumspectionē
pertinet considerare an sit conueniens fini s̄m ea, q̄ circumstant,
vtrū autē horum habet specialē difficultatē, & iō vtrunq; corum
seorsum ponitur pars prudentiæ. Sciendum autē, q̄ est multiplex
circumspectio. Est. n. qdam circūspectio vitiosa, & qdā vitiosa.
Vitiosa quidē est iudicium vagi cordis, & vani, sicut patet in il-
lis, qui girouagos habent oculos, & sunt in moribus incōpositi,
signum. n. est incontinentiæ p̄p̄ qd̄ d̄ Eccl. 9. Noli circumspec-
re in vicis ciuitatis, nec oberaueris in plateis illius, auerte faciē
tuam a muliere compta, & ne circumspectias speciē alienā. Pro-
pter speciē mulieris multi perierunt, & ex hoc concupiscentiā
quasi ignis exardescit. Alia est circumspectio virtuosa, & lauda-
bilis, de qua Seneca dicit. Tunc consilia salubria aduoca, cum tū
bi alludit vitæ prosperitas, tunc te velut in lubrico retinebis ac-
sistes, nec tibi dabis impetus liberos, sed circumspectio, quo eūdū
sit & quousq̄. Debet autē hō prudens circumspectio superius,
& inferius, interius, & exterius, dextrorsum, & sinistrorsum. Su-
perius qd̄ ad Deū videlicet contēplandū tanq̄ speculatore oīa
contuentē. Sicut d̄ Prouer. 15. Oculi Dñi contēplant bonos, &
malos, & Iob 13. Obseruasti oēs semitas meas, & vestigia pedū
meorū considerasti. Iō dicit Boc. Magna vobis indita necessitas
probitatis dū oīa ante oculos agitis iudicis cuncta cernentis. Et
Eccl. 14. Beatus vir, qui in sapientia morabitur, & in iustitia me-
ditabitur, & in sensu cogitabit circumspectionem Dei, i. q̄ Deus
oīa circūspicit. Actus. s. sensus, gestus, ac et cogitatus. Vñ cōtra
factū, & iniquū d̄ Eccl. 23. Quis me videt? tenebrę circūdant
me, parietes cooperiunt me, & nemo circūspicit, quē vercor? Se-
quit. Et non cognouit, qm̄ oculi Dñi multo lucidiores sunt sup-
solē circumspectientes oēs vias hoīum, & p̄fundum abyssī, & ho-
minum corda intuentes, & Eccl. 7. Est q̄ humiliat, & exaltat cir-
cumspectio Deus. Sic igitur debemus sursum respicere, vt timea-
mus. Itē debemus sursum respicere, videlicet supernā patriā, vt
appetamus. Gen. 15. Dixit Dñs ad Abrahā, vide a loco in quo
nunc es, & circūspice ad Aquilonē. Oēm terrā in qua dormis
tibi dabo, & semini tuo Baruch. 4. Circūspice Ierusalē ad Oriē-
tem, & vide iucunditatē a Deo venientē, & eiusdē 5. Exurge Ie-
rusalē circūspice ad Orientē. Secundo circūspicere debemus
inferius, mundi. s. prauitatē ad aspēndū. Et dico inferius, qm̄
homo iustus debet mundum contēnere, & cum tenendo sub pe-
dibus conculcare, qm̄ si bñ considerat non inuenit in ea nisi cæ-
citatē, sicut d̄ Marci. 3. Circūspiciens Iesus cū ita contristatus
est super cæcitate cordis eorū. Item non inuenit pietatē. Ilā. 42.
Circūspexi, & non erat auxiliator. Item non inuenit nisi vani-
tatem, vel potius nihilitatem, ideo cōpellit oculū intentionis in
Deū conuertere. Sicut bñ signatū est Marci. 9. Circūspicientes
neminem viderunt nisi Iesum tm̄, quia postq̄ dulcedinem boni-
tatis eius senserant, & viderant claritatem, oīa q̄ infra ipsos erāt
quasi nihilū reputabant. Tertio circūspicere debemus interius
.i. conscientiā nostram dīcutere, & omnes eius latebras visitare,
ne forte aliquid in ea lateat, qd̄ mentem corrodāt, & mordeat,
& oculis diuinę maiestatis offēdat. In signū hui⁹ quatuor aīa-
lia describuntur intus esse plena oculis. Apoc. 4. & Ezech. 1. To-
tum corpus plenum erat oculis, videlicet circūspeditionis. Glo.
Qualem argumentū fabulæ poetrarū describitur, quem Iuno ob
negligentem sui custodiā in Paunem conuertit. Quarto circū-
spicere debemus exterius, vt non solū intra nos inspiciamus con-
scientiā, verunetiā omnes actiones, locutiones, & totā conuer-
sationem extrinsecā, ne quid in factō verbo, gestu, incessu, risu, &
hmōi sit aliquid vitiosum, vel in conspectu hominū reprehensi-
bile videatur, vñ Ezech. 1. Aīalia sancta non solū intus, sed etiā
in circuitu dñr oculis esse plena, vnde d̄ ibi. In circuitu, & in-
tus plena sunt oculis. s. circūspeditionis. Glo. Exemp̄o alios in-
formant, & in circuitu. i. in conspectu hoīum irprehensibiles
sunt. Alia Glo. Vita sanctorum ex omni parte circūspēcta est
plena oculis. Vnde de Anna vxore Thobiz d̄ Thob. 10. Exiens
circūspicebat omnes vias. Anna, quæ interpretatur gratia, vel
respon-

respondens signat aīam gratiosam, q̄ considerans, q̄ de oībus fa-
ctis verbis, & hmōi, habet coram summo iudice iudicare, circum-
spicit oēs vias. i. oēs sensus suos, sermones, & actus. Quinto cir-
cumspicere debemus a dextris, videlicet sanctorū vitas, & exem-
pla bona conspiceret, vt per ea in sanctis moribus informemur,
eīq; in virtuosīs operibus conformemur, vñ Iob 39. dī de Ona-
gro p̄ quē vir iustus, vel religiosus designat. Contēnit multitu-
dinē ciuitatis. i. tumultū, & pressuram mundi. Fugit, vt effugiat
eius pericula. Et vocē exactoris. i. Diaboli tētatoris. Non audit.
Circumspicit montes. i. sanctorū vitā eminentes pascuē suā, q̄
in his pascitur, & delectat mens eius. Et virentia quāq; .i. opera
virore virtutum amāna. Perquirat, vt videlicet in eis delectet,
& delectabiliter foueat. Sexto debemus circumspicere a sinistris
aduersitatis, q̄. i. aduersitatis tpe in mūdo nō inuenimus adiu-
torē, sed q̄ p̄ speritatis tpe videbant amare fideliter, deficiūt in
aduersis. Sicut dī in Ps. sustinui, q̄ simul contristareī, & nō fuit,
q̄ consolaret, & non inueni, sed potius dederunt in escā meam
fel. & c. Et Isa. 63. Circumspexi, & non erat auxiliator. Iō non in
mundo, sed in Deo debemus fiduciā nrām figere, & eius miserī
cordiā implorare. Exēplo Iosaphat regis, q̄ dicebat 2. Paral. 20.
Cū ignoremus qd̄ agere debeamus, hoc solū habemus residū,
vt oculos nostros ad te dirigamus, & Mat. 9. Circūspicientes ne
minē viderent nisi Iesum tñ, q̄ in ip̄sum solū sp̄e nrām, & in-
tentionē debemus figere, & q̄a ip̄sum solū fidēle amicum, & adiu-
torem piū inuenimus. A sinistris ē circūspicientes videmus ho-
stiliū tentationes, & insidias, vt vitemus, ne mortis gladios, & de-
ceptionū laqueos incurramus. Ad modū auiculæ, q̄ dum in via
pabulū suū querit vndiq; circūspicit, & se circūuolando cu-
stodit. Si vero videat aliqd̄ periculosū statim euolat, & euadit.
Prouer. 1. Frustra iacitur rethe ante oculos pēnatorū. De hoīe
vndiq; obliēso, & ex oī parte vidente pericula, & fere de euasio-
ne periculorū innumetabiliū dīst. lēte, dī Iob 15. Non credit,
q̄ possit reuerti de tenebris ad lucē circūspēctans vndiq; gla-
dium. Et qm̄, qui volunt diuites fieri incidunt in tentationē, &
laqueum Diaboli, & in desideria multa, q̄ demergūt hoīem in
interitum, & perditionem. 1. Thi. 6. Ideo dī Mar. 10. Circūspici-
ens Iesus discipulos suos ait, quān̄ difficile, qui pecunias ha-
bent in regnum Dei introibunt.

De cautione.

Decima pars prudentiæ est cautio, de qua dī Eph. 5. Videte
quō caute ambuletis. Illa. n. circa q̄ hēt esse prudentia sūt
contingentia operabilia in qbus sicut verū pōt cōmiseri
falso, ita et malū bono p̄p̄ multiformitatē hmōi operabiliū, in
qbus bona plerūq; impediunt a malis, & mala habent speciē
boni. Et iō necessaria est cautio ad prudentiā, vt sic accipiant bo-
na, q̄ vitent mala. Est igitur cautio necessaria, vt homo caueat
ab his p̄ q̄ actus virtutū impediunt p̄nt, q̄ tñ qnq; speciē hēt bo-
ni, q̄ vitia multitudine habent cum virtutibus, & ipsa se
mentiant esse virtutes. Dicit. n. auarus se largū esse, & prodigus
similiter. Et qnq; seueritatē exercens dicit se iustitiam exercere,
quia iub colore iustitiæ latet seueritas, & remissio vī esse cle-
mentia, & sic de alijs. Cautio igit facit, vt homo via recta virtū-
tum incedat, nō declinans ad dexteram, vel sinistra vitiōrū. Sed
dicit cū poeta. Mediū tutissimus ibis. Sap. 10. Iustū deduxit dñs
per vias rectas virtutū, non declinans hinc inde p̄ deuia vitiōrū.
Bethincus. Est virtus mediū vitiōrū vtrinq; redactū. In vitū du-
cit fuga culpæ si caret arte. i. cautiones sine qua dū stultū vitant
vitia, incidunt in contraria, vt dū vitant temeritatē, incidunt in
timiditatē, nisi cautio ponat mediū. i. fortitudinē. Dū vitat de-
sperationē iucidunt in p̄sumptionem, nisi ponat mediū. i. spem,
& sic de alijs. Ad cautionem et̄ pertinet vitare aliqua impedi-
menta extrinseca, q̄ p̄nt accidere, immo q̄ frequenter occurrūt.
Vñ licet ad eandē virtutē ptineat prouidere, vel p̄sequi bona,
& vitare mala opposita, sicut euulsū artis est facere lauratē, &
vitare zgritudinem, tñ aliqua mala, vel impedimenta, q̄ p̄nt ab
extrinseco contingere non est eiusdē rōnis cū eo, qd̄ est prosequi
bona. Et iō cautio cuius est vitare impedimēta virtutis merito
distinguit̄ a prudentia, cuius est prouidere bona. Dēt aut̄ hō caue-
re oē impedimētū salutis immo oē peccatū, & occasiones oīum
peccatorū. Peccatū qd̄, & interius in corde, & exterius in ore
& opere. Itē tam peccatū cōmissionis, q̄ omissionis. De peccato
obliens, & affectionis vitando dī Thob. 4. Caue ne qn̄ peccato
consentias, De peccato locutionis Gen. 31. Caue ne quicq; du-
rius loquaris contra Iacob. Dīstū est ad Labā. Et Num. 22. Ca-
ue ne quid aliud loquaris, q̄ qd̄ p̄cep̄ero tibi. De peccato cōmissi-
onis, vel operis dī Iob 36. Caue ne declines ad iniquitatē. De
peccato omissionis Hester 6. Caue ne quicq; eorū, q̄ dixisti p̄r-
remittas. Itē debet hō cauere occasiones peccatorū. i. locū su-
spicionis. Gen. 24. Caue ne qn̄ filium meum reducas illuc. Ver-
bum est Abrabæ ad p̄curatorē domus suæ prohibentis ne filiū

filium Isaac reduceret in terrā de qua dñs ip̄sum eduxerat. Itē
cauere debet cæcum seductionis. Exo. 35. Caue ne cū habitato-
ribus terræ illius iungas amicitia. De cauenda societate malo-
rum. Require infra lib. 3. Item cauere debet primum impulsū
tentationis. Nam q̄ cito sentit homo tentationis impulsū, de-
bet eam repellere ne si diu tenuerit in corde fortius inualecat,
& cū inualuerit superare non possit. Beatus. n. qui tenebit, & allē-
det paruulos suos, i. motus tentationis, dū adhuc paruuli sunt allē-
dit ad petrā. i. Christum. Ideo dī Deut. 11. Caue ne forte de-
cipiatur cor vestrū. i. sper malitiā tentatoris, & recedatis a dño
per culpā transgressionis. De tentatione quare, & quō sit cauē-
da. Require infra lib. 3. Licet aut̄ oē peccatum summopere sit
cauendū, tñ p̄cipuē suadet scriptura sacra cauere superbiā regi-
nā oīum vitiōrū. Exo. 19. Caue ne ascendatis in montē. i. su-
perbiā. Et Marc. 12. di. Caue ne a scribis q̄ volunt in scholis am-
bulare, & salutare in foro. Itē in obedientiā, pessimā eius prolē
Iosue 6. Caue ne de his, q̄ p̄cepta sunt vobis quippiā contig-
atis, & sitis p̄uaricationis rei. Itē irreuerentiā respectu sacro-
rū. Exo. 34. Locutus est dñs ad Moysen dicens. Dic Aarō, & filijs
eius, vt caueant ab his, quæ consecrata sunt, ne. i. indigne, & irre-
uerenter tractent ea. Itē ingratiudinē bñficiorum. Deut. 6. Ca-
ue ne obliuiscaris dñm, qui eduxit te de terra Aegypti, & c. Itē
transgressionem votorum, seu quoruncunq; dño promissorum.
Deut. 4. Caue ne qn̄ obliuiscaris pacti dñi Dei tui, qd̄ videlicet
ip̄se tecū pepigit, & tu cū eo. Itē hipocrisis falsitatē. Mat. 16. Ca-
uete a fermētō pharisæorū, qd̄ est hipocrisis. Itē auaritiæ cæcita-
tē. Luc. 12. Videte, & caue ab oī auaritia, quasi diceret nisi cā
caueritis non videbitis, quia ipsa vīx mentis oculos excæcabit.
Nec solum excæcat, verum etiam illaqueat. 4. Thi. 2. Qui volunt
diuites fieri incidūt in tentationem, & c. sed Prouer. 10. dicitur.
Qui cauet laqueos securus erit.

De sollicitudine. Dist. XLI.

Vndecima pars prudentiæ, est sollicitudo, circa q̄ sciendū,
q̄ sicut Isī. dicit in li. Ethi. Sollicitus dī quasi solerctus in-
quantum. i. aliquis ex quadā solercia ai est velox ad p̄se-
quendū ea, quæ sunt agenda. Hoc aut̄ pertinet ad prudentiā, cu-
ius p̄cipuus actus est circa agenda p̄cipere de consiliatis, & p̄r-
iudicatis. Vñ Philosophus dicit in 6. Ethi. q̄ oportet operari q-
dem velociter consiliata, consiliari aut̄ tardē. Et inde est, q̄ solli-
citus proprie ad prudentiā pertinet. Et p̄ hoc Aug. dicit in li.
de moribus Ecclesiæ, q̄ prudentiæ sunt excubiæ atq; diligētis-
sima vigilantiā, ne surreptæ paulatim mala suasionē fallamur.
Notandū aut̄ q̄ multiplex est sollicitudo. Et n. sollicitudo, q̄ in-
ducit necessitas, alia q̄ producit cupiditas, alia q̄ generat carna-
litas, alia q̄ imperat charitas. Prima est excusabilis. Secunda dā-
nabilis. Tertia culpabilis. Quarta est laudabilis. De prima dī 1.
Corin. 6. Qui cū vxore est, sollicitus est q̄ sunt mundi, quō pla-
ceat mundo. Qui. n. vxorē habet, liberis, & familiā, necessitate
cōpellitur sollicitari pro se, vxore, liberis, & tota familia. Et in
hoc ostendit Apostolus statum coniugij minus esse perfectū, mi-
nus quietum, vel liberum, q̄ statum cōtinentiū. Vñ dicit ibidē,
volo vos sine sollicitudine esse. De secunda sollicitudine. i. quā
parit cupiditas dī Eccl. 2. Peccatori dedit Deus afflictionem, &
curā superfluum, vt addat, & congreget, sed & hoc vanitas est,
& casta sollicitudo mentis. Huius vanitatē, fatuitatē, & miserā
ostendit idē sapiens ibidē parū ante. Derelictus sum oēm indū-
triā meam, quā sub sole studiosissime laboraui, habiturus hærē
de post me, quē ignoro vtrū sapiens an stultus futurus sit, & dñs
bit in laboribus meis, qbus defudauī, & sollicitus fui. Sciendū
aut̄ q̄ ista sollicitudo perturbat consciā, sicut patet ex p̄missis
verbis, & Hiere. 49. P̄r sollicitudine quiescere nōn potuit.
Secūdo excludit Dei grām, sicut dī Luc. 8. Sollicitudo istius se-
culi, & fallacia diuitiarū suffocant verbū, & c. Tertio inducit ino-
pīam spūalem semp, & interdum et̄ tpalem. Nā cupidī timen-
tes famē, & inopiā tpalem, sollicitantur de diuitijs acquirendis.
Sed iusto Dei iudicio quanto plus aggregant tpalia, tanto plus
spūalibus vacuantur, ac interdum diuersis, & inopinatis casibus
emergentibus egestatem tpalem incurrunt. Sicut dī Hiere. 42.
Fames pro qua solliciti estis adhærebit vobis. Quarto perducit
ad æternam miseriam: p̄p̄ qd̄ dī Prouer. 11. Expectatio sollici-
torum peribit. Expectant cupidi, q̄ diu viuunt, q̄ in fine perti-
neant, q̄ aliena restituant, q̄ sua distribuunt, q̄ veniā consequā-
tur, & gratiā. Sed hæc expectatio est mala sollicitudo, quia nec
verē pēnitent, nec restituant aliena, nec distribuunt sua. Quod
si forte faciunt qn̄que, frustra hoc faciunt, q̄ nec gratiam con-
sequuntur nec veniā, sed in æternam miserā deuoluuntur. De
tertia sollicitudine, i. quam generat carnalitas dī Mat. 6. Ne sol-
liciti sitis animæ vestræ, quid māduccetis, neque corpori vestro,
quid induamini, non est intelligendus hic Dñs prohibere neces-
sarium, licitum, & moderatum actum prouisionis humanæ qui-
tum

Speculum Morale Vincentij.

tum ad necessarium, vel decentem victum, & vestitum, sed illicitum, & immoderatum. Vñ exc.udit immoderatum studium, & superfluum curam in procuracione gulosis, qđ est contra illos, qui nimis sunt solliciti de pparandis, vel pcurandis conuiujs, festis, & cibarijs delicatis, qui timere videtur ne fame moriantur, vel qđ nō habeant delicias, vel voluptuosas, quæ appetāt. Talibus comminat dñs Hier. 42. Fames pro qua solliciti estis adhærebit vobis. Tales semper famem patiuntur, vt canes, nam cum in mane fuerint saturati cogitant quō eque lautē, vel lautius epulentur in sero, & in sero sollicitantur de crastino, & sic semp. Alia est sollicitudo, quā inducit voluptas libidinis. Sicut patet de duobus senibus impudicis. Dan. 13. Obseruabant quoridie solliciti videre eam. De quarta sollicitudine, videlicet qđ imperat charitas. Sciendū, qđ sicut charitas vna est essentialiter ad Deū, ad seipsum, & ad proximum, sed multiplex in effectu, sic multiplex est sollicitudo proueniens ex vno habitu charitatis. Est. n. sollicitudo quædam respectu sui, quædā respectu Dei, & quædā respectu proximi. Est inquā sollicitudo hoīs ad seipsū. Primo quidē peccata præterita puniendi. Exēplo illorum quibus dicit Apost. 1. Corin. 7. Ecce hoc ipsum contritari vos quārā in vobis operatur sollicitudinē. s. penitentiā agendi. Secundo est sollicitudo puritatē cōscientiæ cōseruandi, sicut pcepit Dñs Deut. 6. Custodi temetipsum, & aīam tuam sollicite. Custodi inquam temetipsum, ne peccato cōsentias, ne in tentatione succūbas, ne in tribulatione deficias, ne pigritiæ languore torpescas. Tertio sollicitudo est virtuosa opera faciendi, & merita acquirendi, sicut mūdani solliciti sunt p victualibus, & alijs necessarijs acquirendis viriliter operari. Sicut dī Eccl. 38. Figulus sedēs ad opus suum vertens pedibus suis rotam, & in sollicitudine positus est pp opus suum Et ibidem ante ponit alia exēpla multa de alijs artificibus, dicēs. Omnis faber, & architectus noctē quasi diem transigit &c. Si igitur isti sunt ita solliciti pro lucro tpalī, p vñū quodidiano, pro necessarijs sibi impolsterū prouidendis, & diuitijs tpalibus acquirendis, qđo magis deberemus esse solliciti p spirituali lucro, pro meritis, & spiritualibus aīæ diuitijs acquirendis. Rursus est sollicitudo hoīs ad Deū, ad quā mouere nos dēt timor punitiōis, pudor confusiōis, amor cōplacētis, honor reuerentiæ. Ad sollicitudinē in his, qđ ad Deū pertinent habendā, mouere solet qñque timor punitiōis, sicut timore pēnē multi, vel retrahunt a malo, vel ad bonum aliqđ attrahunt. vñ Job 23. A facie eius turbatus sum, considerans eū timore sollicitior. Turbatus sum inquit, sed non perturbatus, turbatus inquit, non turbatione rōnē exēcāte, vel iudicium subuertente, vel voluntate peruertente, sed turbatione admirationis. Sicut beata virgo turbata est in sermone archangeli Gabrielis. Luc. 1. Sequitur, & considerans eum timore sollicitior, in iudicando dīstrictissimum, in puniēdo seuerissimum, timore initiali, vel filiali sollicitior ad peccatum detestandum, ad cōscientiā discutiendū, ad iudiciū metuendū, ad suppliciū p̄cauendū, & ad bonū vbiq; faciendū. Ideo dī Iosue 23. Estote solliciti, vt custodiatis cūcta, quæ scripta sunt in volumine legis. Secundo sollicitare solet cor hominis, pudor confusiōis, sicut patet in multis, qui ne cōfusiōnem sustinere cogantur faciunt aliqua bona, alias non faciunt, vñ 2. Thi. 2. Sollicitē cura teipsū p̄babilē exhibere Deo, operarium inconfusibilem. i. sic studeas operari, vt non confusiōne dignus appareas, sed potius approbatione diuina. Qui. n. confusiōne res dignas gerit, & in cōscientia sua ēt nullo scientē cōfunditur, & confusiōne dignus iudicabit in diuino iudicio, & cōfussibiliter condemnabitur. Iō aīæ peccatrici dī Iſa. 57. Viā manuum tuarū inuenisti. s. confusiōnē sicut manus tua. i. opera tua meruerūt. Propterea non rogasti pro quo sollicita timuisti. Tertio sollicitare solet cor hoīs amore cōplacētis, sicut patet, qđ hoīes sollicitē seruiunt his quos amant, & quibus placere desiderant. Ideo 1. Corin. 12. Sollicitudine non pigri, spiritu seruētes, dño seruētes. Et 1. Corin. 7. Qui sine vxore est. s. carnali, vel sine cōcupiscentia mundi, sollicitus est, qđ dñi sunt, quō placeat Deo. Quarto sollicitare solet cor hoīs honor reuerentiæ, sicut solliciti sunt filij parentes suos, serui dños, honorare, vbiq; ambulantes cum eis, vt eis honorem exhibeant. Michæ 6. Indicabo tibi homo quid sit bonum, & quid dñs requirat a te, vt que facere iudicium, & diligere misericordiam, & sollicitum ambulare cū Deo tuo. Qui aut Deum honorant, & ei placere desiderant, & ecclesiam sanctam, & ministros eius honorant, & ēt loca sancta in quibus Deus principaliter honoratur. Sicut faciebant illi de quibus dī 2. Mach. 15. Erat eis pro vxoribus, & liberis, itemque pro fratribus, & cognatis minor sollicitudo, maximus autē, & primus pro sanctitate timor erat templi. Itē est sollicitudo hoīs ad proximum, & hoc est multiplex in effectu, videlicet ministrādo egētibus subsidium pietatis, seruando coniuuentibus consortiū vnitatis, prestādo ignorantibus consiliū veritatis, p̄bendo

laborantibus suffragium sanctitatis. De primo Gal. 2. pauperum memores essemus. Sequitur. Sollicitus fui hoc ipsum facere, & Luc. 10. Martha Martha sollicita es. s. Christo, & eius discipulis ministrando. Item Thob. 1. Esurientes alebat, nudis vestimenta præbebat, mortuis atque occisis sepultura sollicitus exhibebat. De secundo dī Eph. 4. Solliciti seruare vnitatem spūs in vinculo pacis. De tertio. Colo. 2. Volo vos scire qualē sollicitudinem habeam pro vobis, & pro his, qui sunt Laodicæ, vt consolentur ipsorum corda, instructi in charitate, & in oīs diuitiis plenitudinis intellectus, in agnitione ministerij Dei. De quarto. Colo. 4. Salutat vos Epaphras sollicitus pro vobis in orationibus, & Phil. 2. Timotheus sincera affectione pro vobis sollicitus est. Ad hanc sollicitudinē præcipue tenentur prælati, sicut dī Ro. 12. præest in sollicitudine. 2. Corin. 11. Inflātia mea quotidiana sollicitudo oīum ecclesiarum. Et 1. Mach. 16. Simon perambulans ciuitates, & sollicitudinem gerens earum descendit. Simon, qui interpretatur audiens designat principem, vel prælatum, qui ad hoc debet perambulare per ciuitates, & castra, vt audiat si sit in eis aliquid corrigendum, sollicite debet inquirere omnes subditos, patienter audire. Iuxta illud Deut. 1. Ita paruū audientis, vt magnum. Debet autem descendere in Iericho, ad defectus videlicet corrigendum.

De disciplina. Dist. XLII.

Decima pars prudentiæ est disciplina. Ad cuius euidētiam sciendum, qđ disciplina tripliciter accipitur in scriptura. Vno modo dī disciplina idem realiter, qđ scientia, differens rōne. Dī enim scientia s̄m qđ est habitus cognitionis firmatus in aīa, & dī a sciendo. Disciplina vero dī per comparisonem ad discipulum, & dī a discendo. Sicut doctrina dī per comparisonem ad doctorem, & dī a docendo. Vñ Prouer. 12. Qui diligit disciplinam diligit scientiam, & eiusdē 19. Suscipe disciplinam, vt sis sapiens. Secūdo modo dī disciplina correctio nis. Prouer. 22. Noli subtrahere a puero disciplinam. Ibidem. Stulticia colligata est in corde pueri, sed virga disciplinæ effugabit eam. Ad hanc suscipiendam hortatur sapiens. Prouer. 3. Disciplinam dñi fili mi ne abijcias, neque deficias cum ab eo corripieris, quem. n. diligit dñs corripit, &c. Heb. 12. In disciplina per seuerate filij. Sequitur. Quis. n. filius quem non corripit pater? qđ si extra disciplinam estis, cuius participes facti sunt omnes, ergo adulteri, & non filij estis. De his duobus simul dī in Ps. Disciplina tua correxit me in finē, & disciplina tua ipsa me docebit. Disciplinam correctionis patienter sustinere debemus exemplo Christi. De quo dī Iſa. 53. Disciplina pacis nostræ super eum. Ipse sui gratia pro nobis suscepit durissimam disciplinam, vt nemo pro peccatis suis quantumlibet asperam sustinere recuset. Tertio modo dī disciplina ordinata morum compositio. Vnde aliquis disciplinatus dī homo. s. vndiq; bene moribus ordinatus, hanc petebat Ps. dicens. Bonitatem, & disciplinā, & scientiam doce me. Bonitatem quantum ad gratiam interiorē, disciplinam quantum ad exteriorē morum compositionem honestam, scientiam quantum ad intellectus illustrationem, per hæc tria peruenitur ad beatitudinem. Ricardus de Sancto Victore dīstīnit eam sic. Disciplina est conuersatio bona, & honesta cui parum est malum non agere, sed studet etiam in his, quæ benefacit per omnia irreprehensibilis apparere. Idem. Disciplina est membrorum oīum motus bñ ordinatus, & dispositio decens in oī habitu, & actione. Idem. Disciplina est compes cupiditatis, malorum desideriorum carcer, frænum lasciuiz, elationis iugum, vinculum iracundiæ, quæ domat intēperantiā, læuitatē ligat, atq; oēs inordinatos, & illicitos mentis suffocat appetitus. Et sicut p inconstantiā mentis nascitur inordinata motio corporis, ita quoq; per disciplinam cū corpus astringit, aīus ad constantiam solidatur, & paulatim mens ad quietē cōponit cum disciplinæ custodiam mali motus eius foris fluere non sinitur. Iō bene dicit sapiens Prouer. 15. Qui abijcit disciplinā despicit aīam suā. Sap. 3. Sapiētīā, & disciplinā, qđ abijcit infelix est, qđ similis est illi de quo loquit Salomō Prouer. 5. Homo apostata vir inutilis graditur ore peruerso, annuit oculo, terit pede, digito loquit, prauo corde machinatur malum, oī tpe iurgia seminatur. Idē Ricardus. Quatuor sunt scipie in quibus considerāda est disciplina in habitu, in gestu, in locutione, & cōmestione. In habitu quinq; modis disciplina custoditur, in genere, & qualitate, in colore, in formatione, & coaptatione. In genere, ne sint nimis sciosa. In qualitate, ne sint nimis subtilia, vel mollia. In colore, ne nimis nitida, vel aliquo modo supra, qđ disciplina religio s̄ conuersationis expedit fucata. In formatione, ne sint nimis magis aut dependentia, aut fluxa, aut nimis stricta siue quolibet alio modo, s̄m seculi vanitatem detorta. Coaptatio ad modum portandi pertinet. Et sunt mille modi quibus hoīes suauissimi spectaculū de se intuentibus facere cōcupiscūt. Idē Ricardus.

Velli-

Vestimenta appetant serui Dei plus vilia quā preciosa, plus crolla quam subtilia, plus aspera quam mollia, plus fusca quā nitida, plus neglecta, quā composita accurate. Idem Ricar. Beatus est modus, & figuratio corporis, & membrorum ad omnem agendi & habendi modum. Hic sex modis reprehensibile inuenitur. Si est aut mollis, aut dissolutus, aut tardus, aut procax, aut turbidus. Mollis significat lasciuiam, dissolutus negligentiam, tardus pigritiam, citatus inconstantiam, procax superbiam, turbidus iracundiam. Idem Ricardus. Diligenter obseruandum est ut singula membra suum teneant officium. ut id agat horum quodlibet ad quod factum est, nec vnum versus officium alterius, ut nec loquatur manus, nec os audiat, nec oculus linguæ officium assumat, & sic de alijs. Sunt enim quidam qui audire vel auscultare nesciunt, nisi buccis patentibus, quasi per os audiant. Alij labia velut molam circumdant. Alij vt canes sitientes linguam extrahunt. Alij loquedo digitum extendunt, & supercilia erigunt. Alij oculos in orbem rotant, & sic de alijs. Idem. Alij nares rugant, alij labia contorquent, alij oro dimidio loquuntur, alij brachijs nauigando, alij pedibus per terram ambulando & lacertis, in aere volitant. Mirabile monstrum quod fingit in se hois incessum, nauis remigium, auis volatum. Item idem Ricar. Secunda est custodia disciplinæ in gestu, vt vnumquodque membrorum id quod facit eo modo ac mensura faciat quo faciendum est. Hoc est ridere sine aspectione dentium, videre sine deflexione oculorum, loqui sine extensione manuum & intensione digitorum, sine contorsione labiorum, incedere sine modulatione gressuum, sine ventilatione brachiorum, sine gestulatione scapularum, sedere sine diuinatione crurium, sine alterutra superiectione pedum, sine extensione vel agitatione tibiarij, sine altera cumulatione laterum, iacere sine deiectione membrorum, & vt de his finem loquedi faciamus, gestus hominis in omni actu debet esse graciosus, sine mollitie, quietus sine dissolutione, gratus sine tarditate, alacer sine inquietudine, maturus sine proteruita & sine turbulentia seuerus. Tertio secundum eundem Ricar. In locutione seruanda est disciplina, vt attendat homo quid, cui, vbi, quomodo, quā, quare loquatur, & quantum. Quod verba vera & vtilia & nunquam ociofa habeantur. Ociofa aut sunt oia quae sunt aut nociua, aut inhonesta, aut inutilia. Inutilia sunt quae nec au dicentibus, neque loquentibus profunt. Inhonesta sunt, quae vel illius, qui loquitur, vel illius, cui loquitur, vel de quo loquitur dignitati non conueniunt. Noxia sunt quae suis suasionibus animos auditorum siue ad errorem, siue ad prauitatem inducunt. Qualitas aut personae cui loquendum est quatuor modis consideratur, secundum aetatem, secundum scientiam, secundum officium, secundum conditionem. Secunda aetate, quia aliter conuenit loqui senibus, aliter iuuenibus, aliter sapientibus, aliter simplicibus, aliter actiuis, in negocijs secularibus, aliter contemplatiuis in spiritualibus, aliter dominis, aliter seruis, aliter prelatiis, aliter subditis. Idem. Considerandum est quibus sit loquendum, non stultis, & ebriosis, & dormientibus, & contemnentibus, &c. Vbi, quā, quō, quare, quantum. Nota. In mensa aut debet esse duplex custodia disciplinæ. Prima in gestu suo. Secunda in cibo suo. His tribus modis inter epulas, in gestu suo debet homo seruare disciplinam in semetipso, videlicet vt linguam a loquacitate restringat, & oculos suos a circumspeditione coercet, & vt cetera membra cum modestia & quiete cōtineat. Triplex etiam obseruantia debet esse in cibo, vt attendat homo quid sumat, quantum, & quomodo sumat. Quid sumat, vt non nimis delicata & preciosa, aut nimis rara aut insolita, aut nimis accurate & laute præparata concupiscat. In quantitate sumendi habenda est custodia disciplinæ, vt neque contra honestatem neque supra necessitatem sumatur cibus. Non enim ois venter est idem. Aliter enim sufficit minus, & ille lædit superfluitate cito, alter pluribus indiget & plura requirit. & in hoc sæpe honestas comedendi læditur, & priusquam ad superfluitatem veniatur prius caueat superfluitatem, tendat & attendat honestatem. In modo sumendi habenda est disciplina, vt homo cibum mundè sumat & temperate, mundè vt in sumendo caueat homo ab omni immunditia & inhonestate. Temperate vt caueat a cibi & potus superfluitate & sumendi nimis festinatione, & mora nimia in comedendo.

De speciebus prudentia. Dist. XLIII.

DEinde considerandum est de partibus prudentiæ subiectiuis. Et quia de prudentia per quam aliquis regat semetipsum iam dictum est, restat dicendum de speciebus prudentiæ quibus multitudo gubernatur. Circa quas quaeruntur quatuor. Primo vtum regnatiua debeat poni species prudentiæ. Secundo vtum politica. Tertio vtum yconomica. Quarto vtum militaris. Ad primum. scilicet vtum regnatiua debeat poni species prudentiæ, dicendum, quod sicut ex supradictis patet, ad prudentiam pertinet regere & percipere. Et ideo vbi inuenitur speciale ratione regiminis precepti in humanis actibus ibi inuenitur speciale ratione prudentiæ. Manifestum est autem quod in eo qui non solum seipsum habet regere, sed et civitatem

perfectam civitatis, vel regni inuenitur speciale & perfecta ratione regiminis. Tanto enim perfectius regimen est, quanto est vniuersalius, & ad plura se extendens, & vniuersalio rem finem attingens. Et ideo regi, ad quem pertinet regere civitatem vel regnum, prudentia competit secundum speciale & perfectissimam sui rationem. Et pro hoc regnatiua ponitur species prudentiæ. Quamuis autem regnatiua ordinetur ad iustitiam, sicut dicitur. 3. Ethic. Princeps est custos iustitiæ, in magis ponitur species prudentiæ quam iustitiæ, quia oia quae sunt virtutum moralium pertinent ad prudentiam, sicut ad dirigentem. Unde & ratio recta prudentiæ ponitur in diffinitione virtutis moralis, vt supra dictum est. Et ideo est executio iustitiæ prout ordinatur ad bonum commune, quae pertinet ad officium regiminis indiget directione prudentiæ. Unde istae duae virtutes sunt maxime proprie regi, scilicet prudentia & iustitia, secundum illud Hieron. 23. Regnabit Rex & sapiens erit, & faciet iudicium & iustitiam in terra: quia tamē dirigere magis pertinet ad regem, exequi vero ad subditos, ideo regnatiua magis ponitur species prudentiæ, quae est directiva quae iustitiæ quae est executiva. Ad secundum scilicet vtum politica sit species prudentiæ, dicendum, quod seruus per Imperium mouetur a domino, & subditus a principante, aliter tamē quae irrationalia & inanimata moueatur a suis motoribus. Nam inanimata & irrationalia aguntur solum ab alio, non autem agunt seipsa, quia non habent dominium sui actus per liberum arbitrium. Et ideo rectitudo regiminis ipsorum non est in ipsis, sed solum in motoribus. Sed homines serui vel quicumque subditi ita aguntur ab alijs per preceptum, quod tamen agunt seipsos per liberum arbitrium, & ideo requiritur in eis quaedam rectitudo regiminis per quam seipsos dirigant in obediendo principantibus, & ad hoc pertinet species prudentiæ quae politica vocatur. Ad tertium scilicet vtum Yconomica sit species prudentiæ, dicendum quod ratio obiecti diuersificata secundum vniuersale & particulare, vel secundum totum & partem, diuersificat artes, & virtutes, secundum quam diuersitatem vna est principalis respectu alterius. Manifestum est autem quod domus medio modo habet se inter vnam singularem personam & civitatem vel regnum. Nam sicut vna singularis persona est pars domus, ita vna domus est pars civitatis, vel regni. Et ideo sicut prudentia communiter dicta quae est regnatiua vnius distinguitur a Politica prudentia, ita oportet quod Yconomica distinguitur ab vtroque. Ad quartum. scilicet vtum militaris sit species prudentiæ, dicendum quod ea quae secundum artem & rationem aguntur, conformia oportet esse his, quae sunt secundum naturam quae a ratione diuina sunt instituta. Natura autem ad duo intendit. Primo quidem ad regendum vnumquamque rem in seipsa. Secundo vero ad resistendum extrinsecis impugnantibus, & corruptiuis. Et tunc propter hoc non solum dedit animalibus vim concupiscibilem per quam moueantur ad ea quae sunt saluti accommodata eorum, sed et vim irascibilem per quam animal resistit impugnantibus. Unde & in his, quae sunt secundum rationem non solum oportet esse prudentiam politicam per quam conuenienter disponantur ea quae pertinent ad bonum commune, sed etiam militarem per quam hostium insultus repellantur.

De ebullia, synesi, & gnomyn. Dist. XLIII.

DEinde considerandum est de uirtutibus adiunctis prudentiæ, quae sunt quasi partes potentiales ipsius. Et circa hoc quaeruntur quatuor. Primo utrum ebullia sit uirtus. Secundo vtum sit specialis uirtus a prudentia distincta. Tertio vtum synesis sit specialis uirtus. Quarto utrum gnomyn sit specialis uirtus. Ad primum. scilicet vtum ebullia sit uirtus, dicendum quod sicut supra dictum est, de ratione uirtutis humanae est quod faciat actum bonum. Inter ceteros autem actus hominis proprium est consiliari, quia hoc importat quandam rationis inquisitionem circa agenda in quibus consistit vita humana, nam vita speculatiua est supra hominem, vt dicitur in 10. Ethic. Ebullia autem importat bonitatem consilii. Dicitur enim ab eo, quod est bonum, & boly quod est consilium, quia bona consiliatio, uel potius bene consiliatiua, unde manifestum est quod ebullia est uirtus humana. Ad secundum. scilicet utrum sit uirtus distincta a prudentia, dicendum quod sicut dictum est supra. Virtus prudentiæ ordinatur ad actum quem reddit bonum. Et ideo oportet secundum differentiam actuum esse diuersas uirtutes, & maxime quoniam non est eadem ratio bonitatis in actibus, quia si esset eadem ratio bonitatis in eis, tunc ad eandem uirtutem pertinerent diuersi actus, sicut ex eodem dependet bonitas, amoris, desiderii, & gaudii. Et ideo oia ista pertinent ad eandem uirtutem charitatis. Actus autem rationis ordinati, ad opus sunt diuersi actus, nec habent eandem rationem bonitatis. Ex alia enim efficitur homo bene consiliatiuus & bene iudicatiuus, & bene preceptiuus. Quod patet ex hoc quod ista aliquando ab inuicem separantur. Et ideo oportet aliam esse uirtutem ebulliam per quam homo efficitur bene consiliatiuus, & aliam prudentiam per quam homo est bene preceptiuus. Et sicut consiliari ordinatur ad praecipere tanquam ad principalis, ita etiam ebullia ordinatur ad prudentiam tanquam ad principalio rem uirtutem sine qua nec uirtus esset, si uis

nec

Speculum Morale Vincentij.

nec morales virtutes, sine prudentia, nec ceteræ virtutes, sine charitate. Licet autem Eubulia & prudentia ordinentur ad eundem finem, ut dicitur, 6. Ethic. id est non ad quandam finem particularem, sed ad eam finem totius vitæ, ex hoc non sequitur, quod sint una virtus, quia ad unum finem vltimum quod est bene vivere bene ordinantur diuersi actus secundum quendam gradum. Nam preedit consilium, sequitur iudicium, & vltimum est præceptum, quod est immediate respectum habet ad finem vltimum. Alij autem duo actus remore, qui tamen habent quosdam proximos fines, consilium quod est inuentionem habet eorum quod agenda sunt, iudicium autem certitudinem. Vnde ex hoc non sequitur quod Eubulia & prudentia non sint diuersæ virtutes, sed quod Eubulia ordinatur ad prudentiam sicut virtus scolaria ad principalem. Ad tertium sicut Synesis sit virtus, dicitur, quod sine sis importat rectum iudicium. non quidem circa speculabilia, sed circa particularia operabilia, circa quod est prudentia, vnde secundum Synesim dicitur aliqui in greco synetici. i. sensati vel eu synetici. i. homines boni sensus. Sicut e contrario qui carent hac vita dicitur assynetici. i. insensati. Oportet autem quod secundum diuinitatem actuum qui non reducuntur in eandem causam, sit et diuersitas virtutum. Manifestum est autem quod bonitas consilij, & bonitas iudicij non reducuntur in eandem causam. Multi autem sunt bene consiliatiui qui non sunt tamen bene sensati quasi recte iudicantes, sicut et in speculatiuis aliqui sunt bene ingresses, propter hoc quod ratio eorum prompta est ad discurrendum per diueria. Quod vero provenit ex dispositione imaginatiue virtutis quæ de facili potest formare diuersa fantasmata & hominibus, quoniamque non sunt boni iudicij, quod est propter defectum intellectus, qui maxime contingit ex mala dispositione cordis sensus, non bene iudicantis. Et ideo oportet præter Eubuliam esse aliam virtutem quod est bene iudicatiua, & hæc dicitur Synesis. Sciendum autem quod rectum iudicium in hoc consistit, quod vis cognoscitiua apprehendat rem aliquam secundum quod in se est. Quod quidem provenit ex recta dispositione virtutis apprehensiuæ, sicut in speculo si fuerit bene dispositum imprimuntur formæ corporum secundum quod sunt, si vero fuerit speculum male dispositum apparent ibi imagines distortæ & prauæ se habentes. Quod autem virtus cognoscitiua sit bene disposita ad recipiendum res secundum quod sunt, contingit quidem radicaliter ex natura, consummatur autem ex exercitio: vel ex munere gratiæ, & hoc dupliciter. Vno modo directè ex parte ipsius cognoscitiuæ virtutis, puta quia non est imbuta præuis conceptionibus, sed veris, & rectis, & hoc pertinet ad synesim secundum quod est specialis virtus. Alio modo indirectè ex bona dispositione appetitiuæ virtutis, ex qua sequitur quod homo bene iudicat de appetibilibus, & sic bonum virtutis iudicium cõsequitur habitus virtutis moralium, sed circa fines, synesis autem est magis circa ea quod sunt ad finem. Ad quartum. scilicet vtrum Gnomyn sit virtus distincta a prudentia, dicendum quod habet cognoscitiui distinguuntur secundum altiora, vel inferiora principia, sicut sapientia in speculatiuis altiora principia considerat, quod scia. Et ideo ab ea distinguitur, & ita et oportet esse in actiuis sicut in speculatiuis. Manifestum est autem quod illa quod sunt præter ordinem inferioris principij siue causæ reducuntur quoniamque in ordinem altioris principij, sicut monstruosi partus animalium sunt per ordinem virtutis actiuæ in semine, tamen cadunt sub ordine superioris principij, scilicet celestis corporis, vel alterius prouidentia diuina. Vnde ille qui consideraret virtutem actiuam in semine, non posset iudicium certum ferre de hominibus monstris, de quibus tamen potest iudicari secundum considerationem diuinæ prouidentia. Contingit autem quoniamque esse aliquid faciendum præter cõsuetudinem agentium. puta cum in pugnatore patriæ non est depositum reddendum, vel aliquid aliud hominibus. Et ideo oportet de hominibus iudicare secundum aliqua altiora principia quam sint regulæ cõsuetudinem secundum quas iudicat synesis. Et secundum illa altiora principia exigitur altior virtus iudicatiua. Vocatur autem Gnomyn, quæ importat quandam perspicacitatè iudicij.

De discretione.

Quia tam Synesis, quod Gnomyn important rectum iudicium ut ex præmissis apparet. Rectum autem iudicium sit per virtutè discretionis, ideo de discretione videndum est quid sit discretio, & ad quæ sit utilis. Est autem discretio, sicut dicit Papias, discussio quarumlibet rerum, & consideratio ad quod tendant. Item quidam sapiens ait, Discretio est in iudicandis rerum causis prouida in sanorum motuum moderatrix. Sciendum autem quod discretio necessaria est in conscientijs dirigendis, in eloquijs proponendis, in cõsilijs tribuendis, in iudicijs proferendis, & in mysterijs cognoscendis. Est inquam discretio necessaria in conscientijs dirigendis. Ipsa siquidem discernit verum a falso, bonum a malo, vtile a non vtili, expediens a non expedienti, malum respuit, bonum eligit & diligit, virtutes dirigit, & erigit corda. virtutibus ornat eas, & motus, & actus earum ordinat. extrema temperat, moderata conseruat, & excessus euitat, ignota discutit, & incerta expedit & diffinit. Bern. Homini opus est discretionis scia quod zelus supprimat, spirituum temperet, ordinet, charitatem. Discretio quippe omni virtuti

ordinem ponit, ordo modum tribuit & decorem, & Et perpetuitatem. Est ergo discretio non tam virtus, quod quaedam moderatrix & auriga virtutum ordinatrixque affectuum & motuum doctrix, & consummatio perfectionis, tolle hanc virtum erit ipsa et affectio naturalis. Hanc autem discretionem facit in corde verbum diuinum inspiratum diuinitus, & infusum. De quo dicit Hebr. 4. Viuum est verbum Dei & efficax, & penetrabilior & cetera. Sequitur. Et discretio cogitationum & intentionum cordis, hoc est cibus solidus perfectorum, qui exercitatos habent sensus, ad discretionem boni & mali. Secundo discretio est necessaria in eloquijs proponendis, vel exponendis. Magna quippe discretio requiritur in loquendo: quia sicut dicit Iac. 3. Siquis in verbo non offendit, hic perfectus est vir: nam prudens homo primo debet habere verbum in corde circūcidens illud prius lima ronis, quod veniat ad linguam incautæ prolationis. Senec. Primo veniat sermo ad limam quod ad linguam, scilicet quod dicitur in ps. Os iusti meditabitur sapientiam & lingua eius loquetur iudicium. Deliberati sermonis, & per rationem ad proferendum iudicium. Eccl. 21. Verba prudentium statera ponderabuntur, quia ponderate & deliberate loquentur. In ore fatuorum cor eorum, & in corde sapientium os eorum, quia sapientes, & discreti prius discernendo in corde deliberant, quod loquantur, stulti e contrario. Sicut beata Virgo cogitabat qualis esset Angelica salutatio, & pastorum verba & Symeonis, & Annæ, ceteris in corde suo antequam responderet, ut legitur Lucæ 21. Nec solum in collocaione sociali vel singulari, sed multo magis in prædicatione verbi diuini, in qua Doctor vel prædicator debet attendere quod quibus qualia & qualiter sint proponenda. Quia debet attendere quod altioribus altiora, maioribus maioribus, minoribus vero id est simplicibus plana & facilia, & modo grossiora debent proponi, ut audita melius capere possint & facilius retinere. Item aliquos mouere debet per rationes, aliquos per blandas admonitiones, aliquos per duras inceptions, aliquos per virtutum exempla. Per rationes, & auctoritates plenus spiritu discretionis Petrus, in prima prædicatione sua post receptum spiritum sanctum de crucifixionibus domini conuertit circa tria milia, qui compuncti corde baptizati sunt, ut legitur. Act. 2. Dura increpatione duos, & obstinatos Phariseos Ioannes Baptista alloquebatur. Matth. 3. videns Ioannes multos Phariseorum & saduceorum. Gemmina viperarum &c. Iud. in li. 4. de sententia. Non eadem omnibus competit doctrina, sed pro diuersitate morum diuersa erit exhortatio doctorum, sicut diuersis infirmitatibus diuersa competunt remedia non omnibus una. Nam quosdam corrigit increpatione dura, quosdam vero exhortatio blanda. Sic Ioannes Baptista diuersis diuersa, scilicet quod eis competebat prædicabat salutis remedia. Aliter enim prædicabat & consulebat Pharisæis, aliter turribus, aliter militibus. Item Isyd. ibidem. Prima quippe prudentia virtus, est eam quam docere oportet, & stimare per se. Rudibus populis, & carnalibus plana atque cõia, quia si eis proponuntur, quæ capere non possunt indiseretè altiora aut detrahunt aut negligunt, aut contemnunt, & potius per summa & ardua opprimuntur, quam erudiuntur. Corui non dant pullis suis cibum solidum, & sibi vsque quo sunt sibi similes, & solidiores esse tunc nigrescant, tunc pascunt eum suo solido cibo, sic Doctores boni quos iam vident sibi similes, & per penitentiam nigrescere, hos iam prouectos pascunt solido cibo. Ad hoc autem facit exemplum quod refert Beda de gestis Anglorum, li. 4. & dicit quod Osualdus rex Anglorum cum esset baptizatus in Scoria, rogauit episcopus Scotia, ut mitterent ei prædicationem qui prædicaret Anglicis adhuc paganis, qui miserunt ei unum episcopum, qui cum esset magister clericus, & prædicabat rudi populo nimis alta & ardua & rex cum pro viribus iuuabat interpretando eius verba. Ipse autem quia indiseretè, & nimis austere prædicabat nihil proficiens, in Hyberniam de qua erat redijt, cum autem episcopus conuocato consilio quærentes quæ esset causa quare non profecisset dicitur episcopus in gentem prædicatam, quidam dicitur Adam, tunc dicit quod hoc fuit propter indiseretam prædicationem suam, quia populo rudi & infideli non proposuerat plana & cõia sed nimis ardua. Omnes autem patres illius iustitiam conseruerunt dicentes, quod omnium virtutum mater est discretio, & cum qui locutus fuerat episcopus ordinauerunt, & ibi miserunt, qui virtutibus ornatus, & præcipue discretione grossa leuia, & cõia eis, & quæ possent capere prædicauit, & vadens cum rege per quatuor prouincias Britannia, quæ in quatuor linguis diuiditur. scilicet Britonum, Pictorum, Scotorum, Anglicorum, per discretam prædicationem suam omnes Christo, & regi subiecit. Fiducia, est sicut æstus grandis a cuius facie omnes fugiunt, qui arborum fructus omnes corrumpit. Fiducia nulla est peior passio, quæ est nutritio omnium passionum, huic autem opponit discretio dñi uitam quæ generat humilitatem conseruatricem, & nutricem omnium bonorum temporalium, & spiritualium. Item discretio necessaria est in cõsilijs tribuendis. Præcipue in foro penitentia, & in his quæ ad salutem pertinent animarum, Nam discretio illuminat rationem

ad discernendum de singulis. Sicut dicit Apostolus. 1. Corin. 3. Spiritus homo iudicat omnia. Sine discretionis lumine homo efficitur animalis, non percipiens, ea quæ Spiritus Dei sunt, stultitia enim est illi, & nõ potest intelligere. Vt dicitur ibidem: vnde sacerdotibus dicitur Leui. 20. Habeatis scientiã discernendi inter sanctum & prophanum, inter pollutum & mundum. Sacerdotes enim indiscreti, quæ debent mundare, & sanctificare cõtaminant, quæ debent seruire animas. exterminant, quæ debent diligere, & eligere contemunt, quæ debent mundare polluant, quæ debent iudicare non discernunt, quæ debent cognoscere non intelligunt. Quod notatur Ezech. 22. Sacerdotes contempserunt legem meam, & polluerunt sanctuaria mea, inter sanctum & prophanum non habuerunt distãtiam, inter pollutum & mundum non intellexerunt, &c. Per discretionem homo discretius requirit, & examinat consilia, discernit iusta, expedit & diffinit iudicia dubia, & perplexa, hoc potest dicere, quod dicit Sapien. Prouer. 8. Ego sapientia habito in consilijs, & eruditus inter sum cogitationibus. Quarto discretio necessaria est in iudicijs proferendis. Vnde potest dicere illud Prouer. 8. Meũ est consilium, & æquitas, mea est prudentia, & fortitudo, per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt. Ideo Salomon discretionis gratiam postulauit a domino. 3. Regum. 4. dicens. Dabis seruo tuo cor docile, vt possit iudicare populum tuum, & discernere inter bonum, & malum, & per hanc cognouit, & iudicauit de duabus meretricibus quæ esset vera mater pueri quem viuũ præceperat diuidi, & medietatem dari vni, & aliam, &c. Et post, timuit omnis Israel regem, videntes Dei Sapientiam in eo ad faciendum iudicium. Item discretionis plenus Dauid iudicauit æquam portionem dandam de præda eis, qui lassı remanserant ad sarcinas, & eis qui venerant ad prælium, & factum est hoc iudicium, quasi præsumptum, & constitutum, & quasi lex in Israel, in die illa, & deinceps. 2. Regum. 30. Item hoc spiritu plenus Daniel duos senes, quæ Susannam condemnauerat ad mortem conuicit, iudicauit & condemnauit, vt legitur Dan. 13. Quinto discretio necessaria est in mystorij cognoscendis. Hoc maximè competit viris spiritualibus, & perfectis, vt sciant discernere inter reuelationes, & illusiones. Angelus. n. Sathanæ quæq; transfiguratur se in Angelum lucis, illudens viris sanctis, reuelans eis secreta mysteria, vel futura prædicens, sed vt plurimũ veritati multas falsitates admisceat, vt decipiat, & in errorem inducat. Ideo. 1. Ioh. 4. Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sunt. Beatus Martinus Spiritum discretionis habuit, qua Diabolus cognosceret in quacumque forma, vel speciem se transformaret, sicut nouit eum & deceptionis sue fallaciam quando apparuit ei in similitudine Christi purpura, & dyademate renitentis. Item in vitis pattum quidam fratres venerunt ad Beatum Antonium, vt quærent ab eo de fantasijs suis, quas credebant reuelationes, quorum asinus mortuus est in via, qui cum quæret ab eis de asino suo quõ mortuus fuisset, cum aut mirantes quærent ab eo quõ hoc sciret ait, quia Demones hoc ei reuelauerant, & sumpta occasione de asino ondit quõ fantasiæ suæ non erant Dei reuelationes, sed Demõnũ illusiones.

De imprudentia. Dist. XLV.

DEinde considerandum est, de vitijs oppositis prudentiæ. Dicit autem Aug. in 4. contra Iulianum, quod omnibus virtutibus non solum sunt vitia manifesta discretionis contraria, sicut prudentiæ temeritas, verumetiam vicina quodammodo, nec veritate sed quadam specie fallente similia, sicut ipsi prudentiæ astutia. Primo ergo considerandum est, de vitijs quæ manifestè contrarietatem habent ad prudentiam, quæ. s. vitia proueniunt ex defectu prudentiæ, vel eorum quæ ad prudentiam requiruntur. Secõ de vitijs quæ habent quandam similitudinem falsam cum prudentia, quæ. s. contingunt per abusum eorum quæ ad prudentiam requiruntur. Quia vero sollicitudo ad prudentiam pertinet, ideo circa primum consideranda sunt duo. Primo quidem de imprudentia. Secundo de negligentia quæ sollicitudini opponitur. Circa primum quærentur sex. Primo de imprudentia vitũ sit peccatũ. Secõ vtum sit spale peccatũ. Tertio de præcipitatione siue temeritate. Quarto de inconsideratione. Quinto de inconstantia. Sexto de origine horum vitiorum. Ad primum. s. vtum prudentia sit peccatũ, dicendum quod imprudentia dupliciter accipi potest, vno modo priuatiuè alio modo contrariè. Negatiuè autem non propriè dicitur ita. s. quod importat solam carentiam prudentiæ, quæ potest esse sine peccatõ. Priuatiuè quidem imprudentia dicitur in quantum aliquis caret prudentia quam natus est, & dicitur habere, & em hoc imprudentia est peccatũ rone negligentia qua quis adhibet studiũ ad prudentiam habendam. Contrariè vero accipitur imprudentia em quod rone prudentiæ contrario modo mouetur vel agit. Puta si recta ratio prudentiæ agit consiliando, imprudens consilium spernit, & sic de alijs quæ in actu prudentis conseruanda sunt, & speculum Moral. c.

hoc modo imprudentia est peccatũ em rone propriam prudentiæ. Non. n. potest hoc contingere quod homo contra prudentiam agat, nisi diuertens a regulis quibus ratio prudentiæ rectificatur. Vnde si hoc contingat per auersionem a regulis diuinis est peccatũ mortale, puta eum aliquis quasi contemnens, & repudians oia documenta præcipitanter agit, si vero præter eas agat aliquid absque contemptu, & absque detrimento eorum quæ sunt de necessitate salutis, est peccatũ veniale. Ad em. s. vtum imprudentia sit peccatũ spale, dicendum quod aliqd peccatũ potest dici gnale dupliciter. Vno modo absolute, quia. s. est gnale respectu oium peccatorum. Alio modo quia est gnale respectu quorundam vitiorum, quæ sunt species eius. Primo autem modo potest dici aliqd vitium gnale dupliciter. Vno modo per essentiam, quia prædicatur. s. de oibus peccatis, & hoc modo imprudentia non est gnale peccatũ, sicut nec prudentia generalis virtus, cum sint circa actus spales, est circa ipsos actus ronis. Alio modo per participationem, & hoc modo imprudentia est gnale peccatũ. Sicut. n. prudentia participat quodammodo in oibus virtutibus in quantum est directiua earum, ita & imprudentia in omnibus vitijs, & peccatis. Nullum. n. peccatũ accidere potest, nisi sit defectus in aliquo actu ronis dirigentis, quod pertinet ad imprudentiam. Si vero dicat peccatũ gnale non simpliciter, sed em aliqd genus, quia. s. continet sub se multas spes diuersas, sic imprudentia est gnale peccatũ. Continet. n. sub se diuersas species tripliciter: Vno quidem modo per oppositũ ad diuersas partes subiectiue prudentiæ: sicut. n. distinguitur prudentia in monasticam quæ est regitiua vnus, & in alias spes prudentiæ, quæ sunt multitudinis regitiua, vt supra habitũ est, ita et imprudentia. Alio modo em partes quasi potentiales prudentiæ, quæ sunt virtutes adiuctæ, & accipiuntur em diuersos actus ronis. Et hoc modo quantum ad defectum consilij circa quod est eubulia est præcipitatio siue temeritas imprudentiæ spes. Quantum vero ad defectum iudicij, circa quod sunt synesis, & gnome, est inconsideratio. Quantum vero ad ipsum præceptum quod est proprius actus prudentiæ, est inconstantia, & negligentia. Tertio modo potest sumi per oppositum ad ea quæ requiruntur ad prudentiam, quæ sunt partes quasi integrales prudentiæ: sed si oia illa ordinantur ad dirigendum prædictos tres ronis actus, inde est quod oes defectus oppositi reducuntur ad quatuor pãctas partes, sicut incautela, & incircumspectio includit sub inconsideratione. Quod autem aliquis deficiat a docilitate, vel memoria, vel rone pertinet ad præcipitationem. Improvidentia vero & defectus intellectus, vel intelligentiæ, & solertiæ pertinent ad negligentiam, & ad inconstantiam. Et nota quod imprudentia quæ opponit prudentiæ, ponit esse peccatũ spale, non autem ignorantia quæ opponitur scientiæ: quia. n. scia magis est remota a moralibus quæ prudentia, em propriam rone vtriusque, inde est quod ignorantia non hêt de se rone peccati mortalis, sed solum ratione negligentia præcedentis, vel effectus sequentis, & pp hoc ponitur inter gnales causas peccati: sed imprudentia em propriam rationem importat vitium mortale, & ideo magis potest poni speciale peccatũ. Item nota quod licet multa requirantur ad prudentiam. s. ratio, intellectus, docilitas, &c. quæ supra dicta sunt, non tũ sunt diuersæ species imprudentiæ ex defectu; vel corruptione hmoi circumstantiarum, quia quoniam corruptio diuersarum circumstantiarum hêt idem motiuum, non diuersificantur species peccati: sicut eiusdem speciei est peccatũ, vt aliquis accipiat non sua, ubi non debet, & quoniam non debet: sed si sint diuersa motiua, tunc essent diuersæ species, puta si vnus acciperet vbi non deberet, vt faceret iniuriam loco sacro, quod faceret speciem sacrilegij: alius quando non debet propter solum superfluum appetitum habendi, quod esset simplex auaritia, & ideo defectus eorum quæ requiruntur ad prudentiam, non diuersificant species nisi quatenus ordinantur ad diuersos actus rationis, vt dictum est. Ad tertium scilicet vtum præcipitatio sit speciale peccatũ sub imprudentia contentum. Dicendum, quod præcipitatio in actibus animæ metaphoricè dicitur secundum similitudinem a corporali motu acceptam. Dicitur autem præcipitari secundum corporalem motum, quod a superiori in ima peruenit secundum impetum quendam proprii motus, vel alicuius impellentis, non ordinatè incedendo per gradus. Summum autem animæ est ipsa ratio: Imum autem est operatio per corpus exercitata: Gradus autem medij per quos debet ordinatè descendere, sunt memoria præteritorum, intelligentia præsentium, solertia in considerandis futuris euentibus, ratiocinatio conferens vnum alteri, docilitas per quam aliquis acquiescit sententijs maiorum. Per quos quidem gradus aliquis ordinatè descendit rectè consiliando. Si quis autem feratur ad agendum per impetum voluntatis, vel passionis, pertransit huiusmodi gradibus, et præcipitatio. Cũ ergo inordinatio consilij ad imprudentiam pertineat, manifestum est, quod vitium præcipitationis sub imprudentia continetur. Differt autem præcipitatio, & temeritas: quia illa dicitur

Speculum Morale Vincentij.

cuntur fieri temere quæ rōne non regunt. Quod quidem potest contingere dupliciter. Vno modo ex impetu voluntatis vel passionis. Alio modo ex contemptu regulæ dirigentis: & hoc proprie importat temeritas, vnde dicitur ex radice superbiæ provenire, quæ refugit subesse regulæ alienæ. Præcipitatio autem se habet ad virtutem, vnde temeritas sub præcipitatione continetur: quāvis præcipitatio magis respiciat primum. Item licet in consiliando contingit esse peccatum non solum per hoc aliquis nimis est festinus, sed etiam per hoc, quod aliquis est nimis tardus: ideo in inquisitione consilij multa particularia sunt consideranda. Et ideo Philosophus dicit in 6. Eth. Oportet consilium tarde: vnde præcipitatio directius opponitur rectitudini consilij, quā tarditas superflua, quæ habet quandam similitudinem recti consilij. Ad quartum, scilicet, vtrum inconsideratio sit speciale peccatum in imprudentia contentum. Dicendum quod inconsideratio importat actum intellectus veritatem rei inueniens. Sicut autem inquisitio pertinet ad rationem, ita iudicium pertinet ad intellectum. Vnde & in speculatiuis demonstratiua scientia dicitur iudicatiua in quantum per resolutionem in prima principia intelligibilia de veritate inquisitiuorum diiudicatur. Et ideo consideratio maxime pertinet ad iudicium, vnde, & defectus recti iudicij ad virtutem inconsiderationis pertinet, prout si aliquis in recte diiudicando deficit ex hoc, quod committit, vel negligit attendere ea ex quibus recti iudicium procedit. vnde manifestum est quod inconsideratio est peccatum. Sciendum autem quod inconsideratio hic accipitur non secundum, quod pertinet ad intellectum speculatiuum, sed ad practicum intellectum secundum determinatam materiam, scilicet secundum agibilia humana, in quibus plura sunt attendenda ad recte iudicandum quā in speculatiuis, quia operationes sunt in singularibus. Item sciendum, quod quā dicit discipulus suis dixit Matth. 10. Dum steteritis ante reges & principes cogitare nolite, quomodo aut quid loquamini. Non eis prohibet considerare ea quæ sunt agenda vel dicenda, quoniam homo habet opportunitatem, sed dat fiduciam singulis in verbis inductis, ut deficiente sibi opportunitate, vel propter imperitiam, vel quia subito præoccupantur, in solo diuino confidant consilio: quia cum ignoramus quid agere debeamus, hoc solum residui habeamus ut oculos nostros dirigamus ad deum, sicut dicitur, 1. Paral. 20. Alioquin si homo prætermittat facere quod potest, solum diuinum auxilium expectans, vnde tenentur Deum. Ad quintum, scilicet, vtrum inconstantia sit peccatum sub imprudentia contentum. Dicendum, quod inconstantia importat recessum quendam in bono proposito diffinitio. Huiusmodi autem recessus principium quidem habet a vi appetitiua. Non enim aliquis recedit a priori proposito nisi propter aliquid, quod sibi inordinate placet: sed iste recessus non consummatur nisi per defectum rationis, quæ fallit in hoc quod repudiat id quod recte accepta verat: & quia cum possit resistere impulsui passionum, si non resistat hoc est ex debilitate ipsius, quæ non tenet se firmiter in bono concepto. Et ideo inconstantia quantum ad sui consummationem pertinet ad defectum rationis practicæ. Sicut autem omnis recti iudicij rationis practicæ pertinet aliquantulum ad prudentiam, ita omnis defectus eius pertinet ad imprudentiam. Et ideo inconstantia secundum sui consummationem ad imprudentiam pertinet. Et sicut præcipitatio est ex defectu circa actum consilij, & inconsideratio circa actum iudicij, ita inconstantia circa actum præcepti. Ex hoc enim dicitur aliquis inconstans, quoniam ratio deficit præcipitando ea quæ sunt consiliata & iudicata. Ad sextum, scilicet, vtrum prædicta vitia oriuntur ex luxuria. Dicendum quod sicut philosophus dicit in 6. eth. delectatio maxime corrumpit existimationem prudentiæ, & præcipue delectatio quæ est in venereis, quæ totam animam absorbet, & trahit ad sensibilem delectationem. Perfectio autem prudentiæ, & cuiuslibet intellectualis virtutis consistit in abstractione a sensibilibus, vnde cum prædicta vitia pertineant ad defectum prudentiæ, & rationis practicæ, sicut supra habitum est, sequitur quod ex luxuria maxime oriuntur. Deinde considerandum est de negligentia, de hoc require in libro tertio inter partes accidit.

De vitiis oppositis prudentiæ. Dist. XLVI.

Deinde considerandum est de vitiis oppositis prudentiæ, quæ habent aliquam similitudinem cum ipsa. Et circa hoc consideranda sunt octo. Primo vtrum prudentia carnis sit peccatum. Secundo vtrum sit peccatum mortale. Tertio vtrum astutia sit peccatum speciale. Quarto de dolo. Quinto de fraude. Sexto de sollicitudine temporalium rerum. Septimo de sollicitudine futurorum. Octauo de origine horum vitiorum. Ad primum, scilicet, vtrum prudentia carnis sit peccatum, dicendum quod sicut supra dictum est, prudentia est circa ea, quæ sunt ad finem totius vitæ. Et ideo prudentia carnis proprie dicitur esse bona carnis habet, ut vltimum finem suæ vitæ. Manifestum est autem quod hoc est peccatum, per hoc, quod homo deordinatur circa vltimum finem, qui non consistit in bonis corporis, sicut supra dictum est: & ideo prudentia carnis est peccatum, Et nota quod licet prudentia sit virtus nobis

lior quæ iustitia vel temperantia vel aliarum virtutes morales, ut pote omnium regitiua, tamen quia iustitia & temperantia in sui ratione important id vnde virtus laudatur, scilicet qualitatem & concupiscentiarum reformationem, & ideo nunquam accipiuntur in malo. Sed nomine prudentiæ sumitur a prouidendo, sicut supra dictum est, quod potest etiam extendi ad mala. Et ideo licet prudentia simpliciter dicta in bono accipiat, in aliquo tamen addito potest accipi in malo, & secundum hoc dicitur prudentia carnis esse peccatum. Item nota, quod caro est propter animam, sicut materia propter formam, & instrumentum propter principale agens, & ideo sic licite diligitur caro, ut ordinetur ad bonum animæ sicut ad finem. Si autem in ipso bono carnis constituitur vltimus finis, erit inordinata & illicita dilectio: & hoc modo ad amorē carnis ordinatur prudentia carnis. Item nota quod diabolus nos tentat non per modum appetibilis, sed per modum supergerentis, & ideo cum prudentia importet ordinem ad aliquem finem appetibilem, non ita dicitur prudentia Diaboli sicut prudentia respectu alicuius mali finis, sub cuius ratione tentat nos mundus & caro, in quantum, si proponuntur nobis ad appetendum bona mundi vel carnis: & ideo dicitur prudentia carnis, & prudentia mundi, secundum illud Lucæ. 17. Filij huius sæculi prudentiores sunt in generatione sua &c. Apóstolus autem totum comprehendit sub prudentia carnis, quia etiam exteriores res mundi appetimus propter carnem: potest tamen dici quod quia prudentia quodammodo dicitur sapientia, ut supra dictum est, ideo secundum tres tentationes potest intelligi tripliciter prudentia. Vbi dicitur Iaco. 3. Sapientiam esse terrenam, animalē, & diabolicam, ut supra expolitum est cum de sapientia ageretur. Ad secundum, scilicet, vtrum prudentia carnis sit peccatum mortale, dicendum quod sicut supra dictum est, prudens dicitur aliquis dupliciter. Vno modo simpliciter, scilicet in ordine ad finem totius vitæ. Alio modo secundum quid, scilicet in ordine ad finem aliquem particularem, puta sicut dicitur aliquis prudens in negotiatione vel in aliquo hominē. Si, n. prudentia carnis accipitur secundum absolutam prudentiæ rationem, ita, scilicet, quod in cura carnis constituitur vltimus finis totius vitæ, sic est peccatum mortale, quia per hoc tunc auertitur a Deo, cum impossibile sit esse plures fines vltimos, ut supra habitum est. Si vero prudentia carnis accipitur secundum rationem particularis prudentiæ, sic prudentia carnis est peccatum veniale. Contingit, n. quod aliquis inordinate afficit ad aliquod delectabile carnis absque hoc quod auertatur a Deo per peccatum mortale. Vnde non constituit finem totius vitæ in dilectione carnis, & sic adhibere studium ad hanc dilectionem consequentem est peccatum veniale, quod pertinet ad prudentiam carnis. Si vero aliquis actu curam carnis referat in finem honestum, puta cum aliquis studet comestioni propter corporis sustentationem, non vocatur prudentia carnis, quia sic vitatur homo cura carnis ut ad finem. Ad tertium, scilicet, vtrum astutia sit speciale peccatum. Dicendum quod prudentia est recta ratio agibilium: sicut scientia est recta ratio scibilium. Contingit autem contra rectitudinem scientiæ dupliciter peccari in speculatiuis. Vno quidem modo quoniam ratio inducitur ad aliquam conclusionem falsam quæ apparet vera. Alio modo ex eo quod ratio procedit ex aliquibus falsis quæ videntur esse vera, siue sint ad conclusionem veram, siue ad conclusionem falsam. Ita etiam aliquod peccatum potest esse contra prudentiam habens aliquam similitudinem eius dupliciter: vno modo secundum quod studium rationis ordinatur ad finem qui non est vere bonus, sed apparet: & hoc pertinet ad prudentiam carnis. Alio modo in quantum aliquis in finem aliquem consequendum, vel bonum, vel malum, vitatur non veris vijs, sed simulatis, & apparentibus: & hoc pertinet ad peccatum astutiæ. Vnde est quoddam peccatum prudentiæ oppositum, à prudentia carnis distinctum. Ad quartum, scilicet, vtrum dolo sit peccatum pertinens: dicendum quod sicut supra dictum est, ad astutiam pertinet assumere vias non veras, sed simulatas & apparentes, ad aliquem finem prosequendum vel bonum, vel malum. Assumptio autem harum viarum potest dupliciter considerari. Vno quidem modo in ipsa excogitatione viarum hominē: & hoc proprie pertinet ad astutiam, sicut excogitatio rectarum viarum ad debitum finem pertinet ad prudentiam. Alio modo potest considerari talium viarum assumptio secundum executionem operis, & secundum hoc pertinet ad dolum, & ideo dolo importat quandam executionem astutiæ, & secundum hoc ad astutiam pertinet. Ad quintum, scilicet, vtrum fraus ad astutiam pertineat. Dicendum quod sicut dolo consistit in executione astutiæ, ita etiam & fraus: sed in hoc differre videntur, quod dolo pertinet vniuersaliter ad excusationem astutiæ siue fiat per verba siue per facta: fraus autem magis proprie pertinet ad executionem astutiæ secundum quod fit per facta. Ad sextum, scilicet, vtrum licitum sit sollicitudinem habere de temporalibus. Dicendum quod sollicitudo importat studium quoddam adhibitum ad aliquid consequendum. Manifestum est autem quod maius studium adhibetur vbi est timor deficiendi, & ideo vbi est securitas consequendi, minor interuenit sollicitudo. Sic ergo sollicitudo temporalium rerum tripliciter potest esse illicita. Vno quidem modo ex parte eius de quo sollicitamur, si, scilicet, temporalia tanquam finem gramus: vnde Augustinus dicit

dicit in li. de opetibus monachorum: cū dñs dicit: Nolite solliciti esse in crastinum: hoc dicit, vt non ista intueant, vt pp ista faciant quicquid in Euangelij prædicatione facere iubentur. Alio modo potest esse tpaalium sollicitudo illicita pp superfluum studiū, qd apponitur ad tpaalia procuranda, pp qd homo a spialibus qbus principalis insereat debet, retrahit. Et ideo dñ Math. 3. q sollicitudo scali suffocet verbum. Tertio modo ex parte timoris superflui, qh. si aliquis timet ne faciendo qd debet, necessaria sibi deficiant. Qd dñs tripliciter excludit. Primo pp maiora beneficia hos præstita diuinitus pp primam sollicitudinem. s. & corpus, & aliam. Secundo pp subuentionem, qua Deus aialibus, & plantis subuenit absque opere humano fm proportionē suæ nature. Tertio ex diuina prouidentia; pp cuius ignorantia Gētiles circa tpaalia bona quærenda principaliter sollicitantur. Et ideo concludit, qd principalis nostra sollicitudo debet esse de spialibus bonis, sperantes, qd et tpaalia nobis proueniant ad necessitatem si fecerimus, qd debemus. Ad septimum. s. vtrum aliquis debeat esse sollicitus in futuro. Dicendum qd nullum opus potest esse virtuosum nisi debitis circumstantijs vestiatur, inter quas vna est debiti tps, fm illud Eccl. 8. Oī negotio tps est & opportunitas. Qd non solum in exterioribus operibus, sed et in interiori sollicitudine locum habet. Vnicuique. n. tempori cōpetit propria sollicitudo, sicut tempori ætatis competit sollicitudo metendi, tempori autumnū sollicitudo vindemiar. Si quis ergo tpe æstatis de vindemia iam esset sollicitus, superflue præoccuparet futurū tps sollicitudinē: vñ hmōi sollicitudinem tanq̄ superflua dñs prohibet dicens: Nolite solliciti esse in crastinum, vñ subdit: Crastinus. n. dies sollicitus erit sibi ipse, i. suam propriam sollicitudinem habebit, q̄ sufficit ad animum affligendum. Et hoc est qd subdit: Sufficit diei malitia sua. i. afflictio sollicitudinis. Ad octauum. s. vtrum prædicta vitia oriuntur ex auaritia. Dicendum qd sicut dictum est, prudentia carnis, & astutia cū dolo, & fraude quandam similitudinem habent cum prudentia in aliqua vtu rōnis, præcipue aut̄ inter alias virtutes morales vtu rōnis recte apparet in iustitia, q̄ est in appetitu rōnali. Et ideo vtu rōnis indebitus etiam maxime apparet in vitij oppositis iustitiæ. Opponitur aut̄ sibi maxime auaritia, & ideo prædicta vitia maxime ex auaritia oriuntur. De curiositate, que opponitur studiositati, require infra 3. libro inter filias inanis gloriæ.

De obiecto iustitiæ. Dist. XLVII.

Consuetudo post prudentiam considerandum est de iustitia. Circa quam occurrunt triplex consideratio. Prima est de iustitia. Secunda de partibus eius. Tertia de præceptis ad iustitiam pertinentibus. Circa iustitiam vero consideranda sunt quatuor. Primo quidem de iure. Secundo de ipsa iustitia. Tertio de iniustitia. Quarto de iudicio. Circa primum. s. de iure consideranda sunt quatuor. Primo vtrum ius sit obiectū iustitiæ. Secundo vtrum ius conuenienter diuidatur in ius naturale, & positium. Tertio vtrum ius gentium sit idē qd ius naturale. Quarto vtrū ius dominarum, & paternum debeant specialiter distingui. Ad primum. s. vtrum ius sit obiectū iustitiæ. Dicendum qd sicut dicit Ihd. in li. Ethy. ius dictum est, quia est iustum. Constat aut̄ qd iustum est obiectū iustitiæ: sicut dicit Philosophus 5. Eth. Oēs talem habitum volunt dicere iustitiā, a quo operatiui sunt iustorum. Ad cuius euidentiā sciendū est, qd iustitiæ propriū est inter alias virtutes, vt ordinet hominem in his, que sunt ad aliterum. Importat. n. æqualitatem quandā, vt ipsum nomen demonstrat. Dñr enim vulgariter ea, que adæquantur iustari, æqualitas aut̄ ad alterum est. Aliæ aut̄ virtutes perficiunt hominem solū in his, q̄ ei conueniunt fm seipsum. Sic igitur id, qd est rectū in operibus aliarū virtutum, ad qd tendit intentio virtutis quasi in proprium obiectum, nō accipitur nisi per comparationē ad agētem, rectum vero, qd est in opere iustitiæ etiam præter comparationem ad agentem constituitur per comparationem ad aliū: Illud enim in opere nostro dñ esse iustum, qd responderet fm aliquam æqualitatem alteri, puta recompensatio mercedis debite pro seruitio impenso. Sic igitur iustum dñ aliquid quasi habens rectitudinem iustitiæ ad quod terminatur actio iustitiæ, etiam non considerato qualiter ab agente fiat. Sed in alijs virtutibus non determinatur aliquid rectum nisi fm qd aliquo modo sit ab agente. Et pp hoc specialiter iustitiæ præ alijs virtutibus determinatur fm se obiectum, qd vocatur iustum, & hoc quidem est ius. Vnde manifestum est qd ius est obiectum iustitiæ. Et nota, qd consuetum est, qd nomina a sui prima impositione detorqueantur ad alia significanda, sicut nomen medicinæ impositum est primo ad signandum remedium, qd præstat infirmo ad sanandum: deinde tractum est ad signandum artem qua hoc fit. Ita etiam hoc nomen ius primo impositum est ad signandum ipsam rem iustam, postmodo aut̄ est determinatum ad artem qua cognoscitur quid sit iustum, & vterius ad signandum

Speculum Moralē.

dum locum in quo ius redditur, sicut aliquis dñ comparere in iure, & vterius dñ etiam ius, qd redditur ab eo, ad cuius officium pertinet iustitiam facere, licet etiam id, qd decernit sit iniquum. Item nota, qd sicut eorum, que per artem fiunt exterius, quædam ratio in mente artificis præexistit, que dñ regula artis: ita etiam illius operis iusti, qd ratio determinat, quædam ratio præexistit in mente, quasi quædam prudentiæ regula, & hoc si in scriptum redigatur vocatur lex. Est enim lex fm Ihd. constitutio scripta. Et ideo lex non est ius proprie loquendo, sed aliquid qualis ratio iuris. Ad secundum. s. vtrum ius conuenienter diuidatur in ius naturale, & positium: dicendum qd sicut dictū est, ius siue iustum est aliquid opus adæquatum alteri fm aliquam æqualitatem modum. Dupliciter autem alteri homini potest aliquid esse adæquatum. Vno quidem modo ex ipsa natura rei, puta cum aliquis tantū dat vt tantundem recipiat, & hoc vocatur ius naturale. Alio modo aliquid est adæquatum, vel cōmensuratum alteri ex conditō siue ex cōi placito, quando. s. aliquis reputat se contentum si tantum accipiat. Quod quidem potest fieri dupliciter. Vno modo per aliquod priuatum conditum, sicut qd firmatur aliquo pacto inter priuatas personas. Alio modo ex cōditō publico, puta si totus populus consentit, qd aliquid habeatur quasi adæquatum, & cōmensuratum alteri, vel cum hoc ordinat princeps, qui curam populi habet, & eius personam gerit, & hoc dñ ius positium. Voluntas enim humana ex cōi conditō potest aliquid facere iustum in his, que fm se non habent aliquam repugnantiam iustitiæ naturalem, & in his habet locum ius positium, vnde Philosophus dicit in 5. Ethy. qd legale iustum est, qd ex principio quidem nihil differt sic, vel aliter fieri, quando autem ponitur, differt. Sed si aliquid de se repugnantiam habeat ad ius naturale, non potest voluntate humana fieri iustum, puta, si statuatur qd liceat furari, vel adulterium committere, vnde dñ Ihd. 10. Vx, qui condunt leges iniquas. Et nota, qd ius naturale quantum est de se semper est idem, & immutabile. Illud enim qd est naturale habenti naturam immutabilem, oportet qd sit semper, & vbique tale. Natura autem hominis est mutabilis, & ideo id, qd naturale est homini potest aliquid quando deficere, sicut naturalem æqualitatem habet, vt deponenti depositum reddatur. Et si ita esset, qd natura humana semper esset recta, hoc esset semper seruandum: sed quia qñque contingit, qd voluntas hoīs deprauatur, est aliquis casus in quo depositum non est reddendum, ne homo perueriam voluntatē habens male eo vtatur, vtputa si furiosus, vel hostis Reipublicæ arma deposita repositat. Item nota qd ius diuinitus dñ, qd diuinitus promulgatur, & hoc quidem partim est de his, que sunt naturaliter iusta, sed tamen eorum iustitia homines latet: partim autem est de his, que sunt iusta institutione diuina: vnde & ius diuinitus per hæc duo distingui potest, sicut & ius humanum. Sunt enim in lege diuina quædam præcepta quia bona, & prohibita quia mala, quædam vero bona, quia præcepta, & mala quia prohibita. Ad tertium. s. vtrum ius gentium sit idem cum iure naturali. Dicendum qd ius siue iustum naturale est, quod ex sua natura est adæquatum, vel cōmensuratum alteri. Potest autem hoc contingere dupliciter: vno modo fm absolutam sui considerationem, sicut masculus ex sui ratione habet cōmensurationem ad feminam, vt ex ea generet, & parens ad filium, vt eum nutriat. Alio modo aliquid est naturaliter alteri cōmensuratum non fm absolutam sui rationem, sed fm aliquid qd ex ipso consequitur, puta proprietates passionum. Si enim consideretur iste ager absolute, non habet vnde magis sit huius, quam illius, sed si consideretur ad opportunitatem colendi, & ad pacificū vsum agri, secundum hoc habet quandam cōmensurationem ad hoc quod sit vnus non alterius, vt patet per Philosophum in 2. Pol. Absolute autem apprehendere aliquid non solum conuenit homini, sed etiam alijs animalibus. Et ideo ius, quod dicitur ius naturale fm primum modum, commune est nobis, & alijs animalibus. A iure autem naturali sic dicto recedit ius gentium, vt iurisconsultus dicit, quia illud omnibus animalibus, hoc solum hominibus inter se commune est. Considerare autem aliquid comparando ad id, quod ex ipso sequitur, est proprium rationis, & ideo hoc quidem est naturale homini fm rationem naturalem, que hoc dicit. Et ideo dicit Gaius iurisconsultus, quod naturalis ratio inter homines constituit, id apud omnes gentes custoditur, vocaturq; ius gentium. Ad quartum, scilicet vtrum specialiter distingui debeat ius dominarum, & paternum. Dicendum, quod ius siue iustum dicitur per cōmensurationem ad alterum. Alterum autem potest dici dupliciter: vno modo, quod simpliciter est alterum, sicut quod est omnino distinctum, sicut apparet in duobus hominibus quorum vnus non est sub altero, sed ambo sunt sub vno Principe ciuitatis, & inter tales secundum Philosophum in quinto Ethy. corum,

Tomus Tertius.

H 2 est

Speculum Morale Vincentij.

est simpliciter iustum. Alio modo dicitur aliquid alteri non simpliciter, sed quasi aliquid eius existens, & hoc modo in rebus humanis filius est aliquid patris, quia quodammodo est pars eius, ut dicitur in 1. Poli. Et idea patris ad filium non est comparatio sicut ad simpliciter alterum, & propter hoc non est ibi simpliciter iustum, sed quoddam iustum. spiritum, & eadem ratione nec inter dominum & servum, sed est inter eos dominatum iustum. Vxor autem quoniam sit aliquid viri, quia comparatur ad eam sicut ad proprium corpus, ut patet per Apostolum ad Ephe. 5. Tamen magis distinguitur a viro, quam filius a patre, vel servus a domino. Assumitur. n. in quadam sociale vita matrimonij, & ideo Philosophus dicit, quod inter virum & uxorem plus est de ratione iusti, quam inter patrem, & filium, vel dominum, & servum, quia cum vir & vxor habent immediatam relationem ad domesticam cohabitatem, ut patet in 1. Poli. ideo inter eos non est simpliciter etiam politicum iustum, sed magis iustum Aeconomicum.

De iustitia. Dist. XLVIII.

DEinde considerandum est de iustitia, circa quam videnda sunt duodecim. Primo quid sit iustitia. Secundo utrum sit ad alterum. Tertio utrum sit virtus. Quarto utrum sit in voluntate sicut in subiecto. Quinto utrum sit virtus generalis. Sexto utrum sit generalis sit idem in essentia cum omni virtute. Septimo utrum sit aliqua iustitia particularis. Octavo utrum iustitia particularis habeat propriam materiam. Nono utrum sit circa passiones, vel operationes tantum. Decimo utrum medium iustitiæ sit medium rei. Undecimo utrum reddere unicuique quod suum est sit actus iustitiæ. Duodecimo utrum iustitia sit propria inter alias virtutes morales. Ad primum. scilicet quid sit iustitia. Dicendum quod a iuris peritis definitur sic: Iustitia est constans, & perpetua voluntas ius suum unicuique tribuens. Hæc autem definitio conveniens est si recte intelligatur. Cum enim omnis virtus sit habitus, quod est principium actus, necesse est quod virtus definitur per actum bonum circa propriam naturam virtutis. Est autem iustitia circa ea, quæ sunt ad alterum sicut circa propriam naturam, ut infra patebit. Et ideo actus iustitiæ per comparationem ad propriam materiam, & obiectum tangit cum dicitur, ius suum unicuique tribuens. Quia ut Isidorus dicit in libro Ethicorum. iustus dicitur, quia ius custodit. Ad hoc autem quod aliquis actus circa quæcumque materiam sit virtuosus, requiritur, quod sit voluntarius, & quod sit stabilis, & firmus. Quia Philosophus dicit in 2. Ethicorum quod ad virtutis actum requiritur primo quidem, quod operetur sciens. Secundo autem quod eligens, & propter debitum finem. Tertio quia immobiliter operetur. Primum autem horum includitur in secundo, quia quod per ignorantiam agit est involuntarium, ut dicitur in 4. Ethicorum. Et ideo in definitione iustitiæ primo ponitur voluntas, ad ostendendum, quod actus iustitiæ debet esse voluntarius. Additur de iustitia, vel constantia, & perpetuitate ad designandum actus firmitatem, & id prædicta definitio est completa definitio iustitiæ nisi quod actus ponitur pro habitu, quod per actum specificatur: habitus. n. ad actum dicitur. Et ideo si aliquis vellet in debitam formam definitionis reducere posset sic dicere, quod iustitia est habitus quem aliquis constans, & perpetua voluntate ius suum unicuique tribuit. Et quasi est eadem definitio cum ea quæ Philosophus ponit in 5. Ethicorum dicens, quod iustitia est habitus secundum quem aliquis dicitur operari iustum electionem iusti. Quare ergo dicitur, quod iustitia est voluntas? Dicitur, quod voluntas hic nominatur actum, non potentiam. Est autem consuetudo, quod apud auctores habitus per actum diffiniuntur. Sicut Augustinus dicit super Iohannem. quod fides est credere quod non vides. Cum autem additur perpetua, dicitur quod voluntas potest dici perpetua dupliciter. Vno modo ex parte ipsius actus, quod perpetuo durat, & sic solus dei voluntas est perpetua. Alio modo ex parte obiecti, quia scilicet aliquis vult perpetuo facere aliquid, & hoc requirit ad rationem iustitiæ. Non enim sufficit ad rationem iustitiæ, quod aliquis velit ad honorem in aliquo negotio servare iustitiam, quia vix invenitur aliquis qui velit in omnibus inultum agere, sed requiritur, quod homo habeat voluntatem perpetuam, & in omnibus iustitiam conservare, & quia perpetuum non accipitur secundum durationem perpetuam actus voluntatis, non superflue additur constans, ut sicut per hoc, quod perpetua voluntas designatur, quod aliquis gerat in proposito perpetuo iustitiam conservandi, ita et per hoc quod dicitur constans designatur, quod in hoc proposito firmiter persistet. Et nota quod index redditur, quod suum est unicuique per modum imperantis, & dirigentis, quia index est iustum astitit, & princeps est custos iusti, ut dicitur in 5. Ethicorum. sed subditi reddunt quod suum est unicuique per modum executionis. Ad secundum. scilicet utrum iustitia semper sit alterum. Dicendum, quod sicut supra dictum est, cum nomen iustitiæ æqualitatem importet, ex sua ratione iustitiæ habet quod sit alterum, nihil enim sibi est æquale, sed alteri. Et quia ad iustitiam pertinet actus humanos ratificare, ut dictum est, necesse est, quod alietas ista quam requirit iustitia sit diversorum agere potentium, actiones autem sunt suppositorum, & totorum, non autem proprie loquendo partium, & formarum seu potentiarum. Non enim proprie dicitur, quod manus percutiat, sed homo per manum, neque proprie dicitur, quod calor calefaciat, sed ignis per calorem,

secundum tamen similitudinem quandam hæc dicitur. Iustitia ergo proprie dicta requirit diversitatem suppositorum, & ideo non est nisi unus hominis ad alium, sed secundum similitudinem accipiuntur in uno, & eodem homine diversa principia actionum quasi diversa agentia, sicut ratio, & irrationabilis, & concupiscibilis. Et ideo metaphorice in uno, & eodem homine dicitur esse iustitia secundum quod ratio imperat irascibili, & concupiscibili, & secundum quod obediunt rationi, & universali ter secundum quod unicuique parti hominis attribuitur, quod ei convenit. Unde Philosophus in 5. Ethicorum. hanc iustitiam appellat secundum Metaphoram dictam. Ad tertium. scilicet utrum iustitia sit virtus. Dicendum, quod virtus humana est, quæ bonum reddit actum humanum, & ipsum hominem bonum facit. Quod quidem convenit iustitiæ. Actus enim hominis bonus redditur ex hoc, quod attingit regulam rationis, secundum quam humani actus rectificatur, unde cum iustitia operationes humanas rectificet, manifestum est, quod opus hominis bonum reddit, & Tullius in 1. de officiis. Ex iustitia præcipue viri boni nominantur, unde sicut ibidem dicitur. In ea virtutis splendore est maximus. Et nota quod cum aliquis facit quod debet, non semper affert utilitatem lucri illi cui facit, quod debet, sed solum abstinere a damno eius, unde Lucæ 17. Cum feceritis omnia, quæ præcepta sunt vobis, dicitur servus inutilis sumus, quod debuimus facere fecimus. Si bi ipsi tamen affert utilitatem in quantum spontanea, & prompta voluntate facit, quod debet, quod est agere virtuose: unde Sapientia 8. dicitur. Quod sapientia Dei sobrietatem docet, & iustitiam, prudentiam, & virtutem, quibus vilius nihil est hominibus in vita. scilicet virtuosus. Dicit enim Ambrosius in 3. de officiis utilitatem non pecuniarii lucri æstimationem accipimus, sed acquisitionem pietatis. Itaque reddere alij, quod suum est, quod pertinet ad iustitiam, est necessitatis. Sed duplex est necessitas, una coactionis, & hæc quia repugnat voluntati, tollit rationem meriti. Alia autem est necessitas ex obligatione præcepti siue ex necessitate finis, quoniam scilicet aliquis non potest consequi finem virtutis nisi hoc faciat, & talis necessitas non excludit rationem meriti, in quantum aliquis hoc quod sic est necessarium, voluntarie agit, excludit tamen gloriam supererogationis, secundum illud Iacobus ad Corinthios 9. Si Evangelizaverit non est mihi gloria, necessitas enim mihi incumbit. Ad quartum. scilicet utrum iustitia sit in voluntate sicut in subiecto. Dicendum quod illa potentia est subiectum virtutis, ad cuius potentiam actum rectificandum virtus ordinatur. Iustitia autem non ordinatur ad dirigendum aliquem actum cognoscitivum, non enim dicitur iustitia ex hoc, quod recte aliquid cognoscimus: & ideo subiectum iustitiæ non est intellectus, vel ratio, quæ est potentia cognoscitiva: sed quia iustitia dicitur ex hoc, quod recte aliquid dicimus, vel agimus, proximum autem principium actus est vis appetitiva, necesse est, quod iustitia sit in aliqua vi appetitiva sicut in subiecto. Est autem duplex appetitus. scilicet voluntas, quæ est in ratione, & appetitus sensitivus, quoniam apprehensionem sensus, quæ dividitur per irascibilem, & concupiscibilem, ut supra habitum est. Reddere autem unicuique quod suum est, non potest procedere ex appetitu sensitivo, quia apprehensio sensitiva non se extendit ad hoc, quod considerat posset proportionem unius ad alterum, sed hoc est proprium rationis. Unde iustitia non potest esse sicut in subiecto in irascibili, vel concupiscibili, sed solum in voluntate. Et ideo Philosophus diffinit iustitiam per actum voluntatis, ut ex supradictis patet. Ad quintum. scilicet utrum iustitia sit virtus. Dicendum quod iustitia, sicut dictum est, ordinatur hominem in comparatione ad alium. Quod quidem potest esse dupliciter. Vno modo ad alium singulariter consideratum. Alio modo ad alium in communi, secundum quod ille, qui servit alicui communitati servit omnibus hominibus, quæ sub communitate illa continentur. Ad utrumque igitur se potest habere iustitia secundum propriam rationem. Manifestum est autem quod omnes, qui sub communitate aliqua continentur, comparantur ad communitatem, sicut partes ad totum, pars autem id, quod est totius est, unde & quodlibet bonum partis est ordinabile in bonum totius. Secundum hoc igitur bonum cuiuslibet virtutis siue ordinantis aliquem hominem ad seipsum, siue ordinantis ipsum ad alias aliquas personas singulares, est referibile ad bonum communitatis ad quod ordinatur iustitia, & secundum hoc actus omnium virtutum potest ad iustitiam pertinere, secundum quod ordinat hominem ad bonum communitatis, & quod tamen ad hoc iustitia dicitur virtus generalis. Et quia ad legem pertinet ordinare in bonum communitatis, ut supra habitum est, idem est, quod iustitia prædicto modo generalis dicitur iustitia legalis, quia scilicet per eam homo concordat legi ordinanti actus omnium virtutum in bonum communitatis. Ad sextum. scilicet utrum iustitia secundum quod est virtus generalis sit idem cum omni virtute. Dicendum, quod generale dicitur aliquid dupliciter. Vno modo per prædicationem, sicut animal est generale ad hominem & equum, & alia huiusmodi, & hoc modo generale oportet, quod sit idem essentialiter cum his ad quod est generale, quia genus pertinet ad essentialia speciei, & cadit in definitione eius. Alio modo dicitur aliquid generale secundum virtutem, sicut causa universalis est generalis ad omnes effectus, ut sol ad omnia corpora, quod illuminantur, vel immutantur per virtutem ipsius. Et hoc modo generale non oportet, quod sit idem cum his ad quod est generale, quia

quia non est eadem essentia causæ, & effectus. Hoc autem modo secundum prædicta, iustitia legis dicitur esse generalis virtus, inquantum ordinat actus aliarum virtutum ad suum finem, quod est mouere per imperium omnes alias virtutes. Sicut enim charitas potest dici virtus generalis inquantum ordinat actum omnium virtutum ad bonum diuinum, ita et iustitia legis inquantum ordinat actus omnium virtutum ad bonum civilem. Sicut ergo charitas, quod respicit bonum diuinum, vel proprium obiectum, est quodammodo specialis virtus secundum essentiam suam, ita et iustitia legis est quodammodo specialis virtus secundum suam essentiam, secundum quod respicit bonum, vel proprium obiectum, & sic est in principe principaliter, & quasi architectonice. In subditis autem secundario, & quasi ministratiue. Potest tamen quælibet virtus secundum quod a prædicta virtute specialis quidam in essentia, generali autem secundum virtutem ordinat ad bonum civilem, dici iustitia legis, & hoc modo loquendi iustitia legis est idem in essentia cum omni virtute: differt autem a ratione, & hoc modo loquitur Philosophus. Ad septimum. Vtrum sit aliqua iustitia generalis post iustitiam legalem. Dicendum quod sicut dictum est, iustitia legalis non est essentialiter omnis virtus, sed oportet præter iustitiam legalem, quod ordinat hominem immediate ad bonum civilem, esse alias virtutes, quæ immediate ordinant hominem circa particularia bona, quæ quidem præter esse, vel ad seipsum, vel ad alteram singularem personam. Sicut igitur præter iustitiam legalem oportet esse alias virtutes particulares, quæ ordinant hominem in seipso, puta temperantiam, & fortitudinem, ita et præter iustitiam legalem oportet esse quodammodo particularem iustitiam, quæ ordinat ad bonum hominem circa ea, quæ sunt ad alteram singularem personam. Ad octauum. Vtrum iustitia specialis habeat materiam specialem: dicendum quod omnia quæcumque rectificantur præter rationem, sunt materia virtutis moralis, quæ diffinitur per rationem rectam, ut patet per Philosophum in 2. Eth. Præter autem per rationem rectificari, & interiores animæ passionibus, & exteriores actiones, & res exteriores, quæ in vsum hominis veniunt. Sed tamen per exteriores actiones, & per exteriores res, quæ subiunguntur hominibus concitare præter, attenditur ordinatio vnius hominis ad alium. Secundum autem interiores passionibus rectificatur consideratio hominis in seipso. Et ideo cum iustitia ordinat ad alterum non est circa totam materiam virtutis moralis, sed solum circa exteriores actiones, & res secundum quandam rationem obiecti specialem, puta secundum eas vnius hominis alteri coordinat. Ad nonum. Vtrum iustitia sit circa passionibus: dicendum quod huius quoniam veritas ex duobus apparet. Primo quidem ex ipso subiecto iustitiæ, quod est voluntas, cuius motus, vel actus non sunt passionibus, sed solum motus appetitus sensitivus passionibus dicitur. Et ideo iustitia non est circa passionibus sicut temperantia, & fortitudo, quæ sunt irascibilis, & concupiscibilis, in quibus sunt passionibus. Alio modo ex parte materię, quia iustitia est circa ea, quæ sunt ad alterum, non autem per passionibus interiores immediate ad alterum ordinantur, & ideo iustitia circa passionibus non est, sed circa operationibus, sicut dicit Philosophus 5. Eth. Operationibus autem exteriores medię sunt quodammodo inter res exteriores, quæ sunt earum materia, & inter passionibus interiores, quæ sunt earum principia, conuenit autem quibusque esse defectum in vno eorum sine hoc quod sit de necessitate in alio defectus, sicut si aliquis surripiat rem alterius non cupiditate habendi, sed voluntate nocendi, vel econuerso, si quis alterius rem concupiscat, quæ tamen surripere non velit. Rectificatio igitur operationibus secundum quod ad exteriora terminantur, pertinet ad iustitiam, sed rectificatio earum secundum quod a passionibus oriuntur pertinet ad alias virtutes morales, quæ sunt circa passionibus, vnde surreptione alienæ rei iustitia impedit inquantum est contra æqualitatem in exterioribus constituentem. Liberalitas vero inquantum procedit ab immoderata concupiscentia diuitiarum, sed quia operationibus exteriores non habent speciem ab interioribus passionibus, sed magis a rebus exterioribus, sicut obiectis, ideo per se loquendo operationibus exteriores magis sunt materia iustitiæ, quæ aliarum virtutum moralium. Nec obstat, quod Philosophus dicit in 2. Eth. quod circa voluptates, & tristitias est virtus moralis, quia non intendit Philosophus dicere, quod omnis moralis virtus sit circa voluptates, & tristitias sicut circa materias: nam fortitudo est circa timores, & audacias, sed omnis virtus moralis ordinatur ad delectationem, & tristitiam sicut ad quosdam fines consequentes, quia ut Philosophus dicit in 6. Eth. delectatio, & tristitia est finis principalis animæ, ad quæ respicientes vnuquodque hoc quidem bonum, hoc quidem malum dicimus, & hoc modo est pertinent ad iustitiam, quia non est iustus, quod non gaudet iustis operationibus, ut dicitur in 1. Eth. Ad decimum. Vtrum medium iustitiæ sit medium rei. Dicendum quod sicut dictum est, alie virtutes morales consistunt principaliter circa passionibus, quarum rectificatio non attenditur nisi secundum comparisonem ad ipsum hominem cuius sunt passionibus, secundum quod irascitur, & concupiscit prout debet secundum diuersas circumstantias. Et ideo medium talium virtutum non accipitur secundum proportionem vnius rei ad alteram, sed solum secundum comparisonem ad ipsum virtuosum, & per hoc in ipsis est medium solum secundum rationem quo ad nos. Sed materia iustitiæ est exterior operatio secundum quod ipsa res cuius est vsum, debitam proportionem habet.

Speculum Morale.

ad aliam personam. Et ideo medium iustitiæ consistit in quadam proportionis æqualitate rei exterioris ad personam exteriorem. Aequale est autem realiter medium inter maius, & minus, ut dicitur in 10. Meth. vnde iustitia habet medium rei. Ad vndecimum. Vtrum actus iustitiæ sit reddere vnicuique; quod suum est. Dicendum quod sicut dictum est, materia iustitiæ est operatio exteriorum secundum quod ipsa est, vel res, quia per eam vitiumur proportionatim alteri personæ ad quod per iustitiam ordinamur. Hoc autem dicitur esse suum vnicuique; personæ, quod ei secundum proportionis æqualitatem debet. Et ideo proprius actus iustitiæ nihil est aliud, quod reddere vnicuique, quod suum est, vnde dicitur Ambrosius in li. de officiis. Iustitia est, quod vnicuique, quod suum est tribuit, alienum non vendicat, vtilitatem propriam negligit, ut eodem curat æqualitatem. Ad duodecimum. Vtrum iustitia præeminet inter ceteras virtutes morales. Dicendum quod sicut dicitur Tullius in li. 1. de officiis. Iustitia virtutis splendore est maximus, ex qua boni viri nominantur. Nam si loquamur de iustitia legali, manifestum est, quod ipsa est præclarior inter omnes virtutes morales inquantum bonum civilem præeminet bono singulari vnius personæ. Et secundum hoc in 5. Eth. Philosophus dicit, quod præclarissima virtutum vnde est iustitia. Et neque est vesperus neque lucifer ita admirabilis. Sed et si loquimur de iustitia particulari, scellit inter alias virtutes morales duplici ratione, quarum prima potest sumi ex parte subiecti, quia scilicet in nobiliori parte animæ, in appetitu rationali. sive iustitate, alijs virtutibus existentibus in appetitu sensitivo ad quæ pertinent passionibus, quæ sunt materia aliarum virtutum moralium. Secunda ratio sumitur ex parte obiecti, nam alie virtutes laudantur solum secundum bonum ipsius virtuosus actus. Iustitia autem laudatur secundum quod virtuosus ad alium bene se habet, & sic iustitia quodammodo est bonum alterius, ut dicitur in 5. Eth. Et per hoc Philosophus dicit in 1. Rhet. Necessè est esse maximas virtutes eas, quæ sunt alijs honestissimæ: si quidem est virtus potentia benefactiua per hoc fortes, & iustus maxime honorant, quoniam Fortitudo est vtilis alijs in bello. Iustitia autem & in bello, & in pace.

De iniustitia. Dist. LXIX.

Deinde considerandum est de iniustitia. Circa quam videtur da sunt quatuor. Primo vtrum iniustitia sit speciale vitium. Secundo vtrum iniusta agere sit proprium iniustitiæ. Tertio vtrum aliquis possit iniustum pati volens. Quarto vtrum iniustitia ex suo genere sit peccatum mortale. Ad primum. Vtrum iniustitia sit speciale vitium: dicendum quod iniustitia est duplex. Vna quodammodo legalis, quæ opponitur legali iustitiæ, & hoc quidem secundum essentiam est speciale vitium inquantum respicit speciale obiectum. scilicet bonum civilem, quod contemnit, sed quantum ad intentionem est vitium generale, quia per contemptum boni civilis potest ad omnia peccata hominis reduci, & sic est omnia vitia inquantum repugnant bono civili iniustitiæ ratione habent quasi ab iniustitia deriuata: sicut & supra de iustitia dictum est. Alio modo dicitur iniustitia secundum inæqualitatem quandam ad alterum, prout. scilicet homo vult habere plus de bonis, puta diuitijs, & honoribus, & minus de malis, puta laboribus, & damnis: & sic iniustitia habet materiam specialem, & sic est particulare vitium iustitiæ particulari oppositum. Ad secundum. Vtrum aliquis dicatur iniustus ex hoc quod faciat iniusta. Dicendum quod sicut obiectum iustitiæ est aliquid æquale in rebus exterioribus, ita etiam obiectum iniustitiæ est aliquid inæquale, prout. scilicet alicui attribuitur plus, vel minus, quam sibi competat. Ad hoc autem obiectum comparatur habitus iniustitiæ mediante proprio actu, qui vocatur iniustificatio. Potest ergo contingere, quod qui facit iniustum non est iniustus dupliciter: vno modo propter defectum comparationis operationis ad proprium obiectum, quæ quidem recipit speciem, & nomen a per se obiecto, non autem ab obiecto per accidens. In his autem quæ sunt propter finem, per se dicitur aliquid quod est intentum, per accidens autem quod est præter intentionem. Et ideo si aliquis faciat aliquid quod est iniustum non intendens iniustum facere, puta cum hoc facit per ignorantiam non æstimans se iniustum facere, tunc non facit iniustum per se, & formaliter loquendo, sed solum per accidens, & quasi materialiter faciens id, quod est iniustum, & talis operatio non denominatur iniustificatio. Alio modo potest contingere per defectum comparationis ipsius operationis ad habitum. Potest enim iniustificatio procedere quandoque quidem ex aliqua passione, puta ira, vel concupiscentiæ, quandoque autem ex electione, quando. scilicet ipsa iniustificatio per se placet, & tunc proprie procedit ab habitu, quia vnicuique habenti aliquem habitum est secundum se acceptum, quod concenit illi habitui facere, ergo iniustum ex intentione, & electione facere est proprium iniusti secundum quod iniustus dicitur, qui habet iniustitiæ habitum. Sed facere iniustum præter intentionem, vel ex passione potest aliquis absque habitu pati volens, dicendum quod actio de sui ratione procedit ab agente, passio autem secundum propriam rationem est ab alio.

Tomus Tertius.

H 3 Vnde

Vñ non pōt esse idem s̄m idem agens, & patiens, vt d̄r in 3. & 8. Phis̄. propriū aut̄ principium agendi in hoībus est voluntas: & ideo illud proprie, & per se hō facit, qđ facit volens: & e contrario illud proprie hō patitur, qđ p̄ter voluntatē suā patitur, quia inquantū est volens principiu est ex ipso, & ideo inquantū est hmōi magis est agens, q̄ patiens. Dicendum est ergo, q̄ iniustum per se, & formaliter loquendo nullus pōt facere nisi volēs, nec pati nisi volens. Per accidēs aut̄, & quasi materialiter loquēdo pōt aliquis id, qđ est de se iniustū, vel facere volens, sicut cū quis p̄ter intentionē operatur, vel pati volens, sicut cū q̄s plus alteri dat sua voluntate, q̄ debeat. Ad quartū. s̄vtrum iniustitia ex suo genere sit peccatum mortale: dicendū q̄ sicut supra dictū est cū de d̄ria peccatorū agerēt, peccatū mortale est, qđ cōtrariā charitati p̄ q̄ est aīæ vita. Oē aut̄ nocumētū alteri illatū ex se charitati repugnat, quæ mouet ad volendū bonū alterius. Et ideo cū iniustitia semp̄ consistat in nocumēto alterius, manifestū est, q̄ facere iniustū ex genere suo est peccatū mortale.

De iudicio. Dist. I.

DEinde considerandū est de iudicio. Circa qđ quærentur sex. Primo vtrum iudiciū sit actus iustitiæ. Secundo vtrū sit licitum iudicare. Tertio vtrum per suspiciones sit iudicandum. Quarto vtrum dubia sint in meliōrē partē iudicanda, vel interpretanda. Quinto vtrum iudiciū semp̄ sit s̄m leges scriptas p̄ferendū. Sexto vtrū iudiciū p̄ vsurpationē peruertat. Ad primū. s̄vtrum iudiciū sit actus iustitiæ. Dicendū q̄ iudiciū p̄prie noīat actū iudicis inquantū est iudex. Iudex aut̄ d̄r quasi ius dicens. Ius aut̄ est obiectū iustitiæ, vt supra habitū est, & iō iudiciū importat s̄m primā noīis impositionē diffinitionem, vel determinationē iusti siue iuris. Quod aut̄ aliquis bene diffiniat in operibus virtutis, p̄prie procedit ex habitu virtutis, sicut castus recte determinat ea, quæ pertinet ad castitatē. Et ideo iudiciū, qđ importat rectā determinationē eius, qđ est iustū, p̄prie pertinet ad iustitiā. Propter qđ Philosophus dicit in 5. Eth. q̄ hoīes ad iudicem fugiunt sicut ad quandā iustitiā aīatam. Sciendū, q̄ nomen iudicij, quia s̄m primā impositionē signat rectam determinationē iustorum, ampliātū est ad signandū rectā determinationem in quibuscunq; rebus tam in speculatiuis, q̄ in practicis. In oībus tñ ad rectū iudiciū duo requirunt, quorū vnum est ipsa virtus proferens iudiciū, & sic iudiciū est actus rōnis, dicere. n. vel diffinire aliquid rōnis est. Aliud aut̄ est dispositio iudicantis ex quo hēt idoneitatē ad recte iudicandū: & sic in his, q̄ ad iustitiā pertinet iudiciū procedit ex iustitia, sicut & in his, q̄ ad fortitudinē pertinet ex fortitudine. Sic ergo iudicium est quidā actus iustitiæ sicut inclinans ad recte iudicandū prudētē aut̄ sicut iudicium proferentis, vñ & synesis ad prudētiam pertinet d̄r bene iudicatiua, vt dictū est. Itē nota, q̄ iustitia in principe quidem est sicut virtus architectonica quali imperans, & p̄cipiens qđ est iustū, in subditis aut̄ est tanq̄ virtus executiua, & ministrans, & ideo iudiciū, qđ importat diffinitionē iusti, pertinet ad iustitiā s̄m q̄ est principaliori modo in p̄sidere. Ad s̄m. s̄vtrū sit licitum iudicare: dicendū q̄ iudiciū int̄m est iustū inquantū est iustitiæ actus. Sicut aut̄ ex sup̄ dictis patet, ad hoc q̄ iudicium sit actus iustitiæ tria requirunt. Primo quidē, vt procedat ex inclinatione iustitiæ. Secundo q̄ procedat ex auctoritate P̄sidentis. Tertio, q̄ p̄feratur s̄m rectā tōnē prudentiæ. Quodcunq; aut̄ horum defuerit, est iudiciū vitiosum, & illicitū. Vno quidē modo qñ est contra rectā ordinem iustitiæ, & sic d̄r iudicium peruersum, vel iniustū. Alio modo qñ hō iudicat in his in quibus non habet auctoritatē, & sic h̄r iudiciū vsurpatum. Tertio qñ deest certitudo rōnis, puta cū aliquis de his iudicat, q̄ sunt dubia, vel occulta per aliquas leues coniecturas, & sic d̄r iudicium suspiciosum, vel temerariū, & tale iudiciū, p̄hibet d̄s Math. 7. Nolite iudicare, & nō iudicabimini &c. Itē illi, qui sunt in grauibus peccatis non debent iudicare eos, qui sunt in eis d̄e, vel minoribus peccatis, sicut dicit Christo. super il. Iud Math. 7. Nolite iudicare. Et Ro. 2. Inexcusabilis es, o homo oīs, qui iudicas, in quo. n. iudicas alterum, teipsum cōdēnas, eadem. n. agis, quæ iudicas. & p̄cipue hoc intelligendū est qñ illa peccata sunt publica, quæ ex hoc generatur scandalū in cordibus aliorum. Si aut̄ non sunt publica, sed occulta, & necessitas iudicandi imminet p̄ officiu, pōt cum humilitate, & timore, vel arguere, vel iudicare. Vñ Aug. dicit in li. de Sermone d̄ni in mōte. Si inuenerimus nos in eodem vitio esse, congemiscamus, & ad pariter conandum innitamus. Nec tñ p̄ hoc homo sic seipsum condemnat, vt nouum condemnationis meritum sibi acquirat, sed quia condemnans alium ostendit se similiter cōdēnabilem esse p̄ idem peccatū, & simile. Ad tertiu. s̄vtrum iudiciū ex suspicione procedēs sit illicitū: dicendū q̄ sicut Tullius dicit, suspicio importat opinionem mali, qñ ex leuibz indicijs p̄cedit. Et cōtingit ex tribus. Vno quidē modo ex hoc, q̄ aliquis in

seipso malus est, & q̄ ex hoc ipso sibi conscius suæ malitiæ facit liter de alijs malum opinatur, s̄m illud Eccl. 10. In via stultus ambulans, cum ipse sit insipiens oēs stultos æstimat. Alio modo proueniet ex hoc q̄ aliquis male afficitur ad alterum. Cum. n. aliquis contemnit, vel odit aliquem, aut irascit, vel inuidet ei, ex leuibz signis opinatur mala de ipso, quæ vñsq̄, facilliter credit, qđ appetit. Tertio mō prouenit ex longa experientia, vnde Philosophus dicit in 2. Rhero. q̄ senes sunt maximē suspiciosi, quia multotiens experti sunt aliorum defectus. Primæ aut̄ duæ suspicionis causæ manifeste pertinent ad peruersitatē affectus. Tertia vero cā diminuit rōnem suspicionis inquantum experientia ad certitudinem proficit, q̄ est contra rōnem suspicionis, & iō suspicio vitium quoddā importat, & quanto magis p̄cedit suspicio, tanto magis est vitiosum. Est aut̄ triplex gradus suspicionis; primus quidem gradus est, vt hō ex leuibz indicijs de bonitate alicuius dubitare incipiat, & hoc est veniale, & leue peccatū, pertinet. n. ad tentationem humanam, sine qua vita ista non ducitur, vt h̄r in Glosa super illud 1. Cor. 4. Nolite ante tēpus iudicare. Secundus gradus est cum aliquis pro certo malitiam alterius æstimat ex leuibz indicijs, & hoc si sit de aliquo graui, est peccatum mortale, inquantum non est sine contemptu proximi. Vñ Glosa ibidem subdit. Et si ergo suspiciones vitare nō possumus, quia hoīes sumus: indicia tñ. i. diffinitiuas firmasque sententias continere debemus. Tertius gradus est, cum aliquis iudex ex suspicione procedit ad aliquem condemnandū, & hoc directē ad iniustitiam pertinet: vñ est peccatum mortale. Ad quartum. s̄vtrum dubia sint in meliōrē partē interpretanda: dicendū q̄ sic: sicut expressē dicit gl. super illud Ro. 14. Qui non manducat manducantem non iudicet. Dubia inquit in meliōrē partē interpretanda; quæ sicut dictū est, ex hoc ipso, q̄ aliquis habet malam opinionem de alio absq; sufficenti cā, iniuriatur ei, & contemnit ipsum. Nullus aut̄ debet aliū contemnere, vel nocumētum inferre qđcunq; cā cogente. Et ideo vbi non apparent manifesta indicia de malitia alicuius, dēmus eum, vt bonum h̄r, in meliōrē partē interpretando, qđ dubiū est. Pōt tñ cōtingere, q̄ ille, q̄ in meliōrē partē interpretat, frequentius fallitur, sed melius est, q̄ aliquis frequenter fallatur habens bonam opinionem de aliquo malo hoīe, q̄ q̄ rarius fallatur habens malam opinionem de aliquo bono, quæ ex hoc fit iniuria alicui, nō aut̄ ex primo. Item nota, q̄ interpretari aliqd̄ in deteriore, vel meliōrē partē contingit dupliciter: vno mō p̄ quandā suppositionē, & sic cum debemus aliquibus malis adhibere remedium siue n̄ris siue alienis, expedit ad hoc, vt securius remediū apponat, q̄ supponat id, qđ deterius est, quæ remediū, qđ est efficacax contra magis malum, multo magis est & efficacax contra minus malum. Alio modo interpretamur aliquid ius bonum, vel malum diffiniendo siue determinando. Et sic in rerum iudicio dēt aliquis niti ad hoc, vt interpretat̄ vnūqđque s̄m q̄ est in iudicio, aut p̄sonarū, vt interpretat̄ ius melius, vt dictū est. Itē aliud est iudicare de rebus, & aliud de hoībus. In iudicio. n. quo de rebus iudicamus, non attendit bonū, vel malū ex parte ipsius rei de qua iudicamus, cui nihil nocet qualitercunq; iudicemus de ipsa, sed attendit ibi solū bonū iudicantis, si vere iudicet, vel malū si falsē, quæ verū est bonū intellectus, falsū aut̄ est malū ipsius, vt d̄r in 6. Eth. Et iō vnusquisq; debet niti ad hoc, q̄ de rebus iudicet s̄m q̄ sunt. Sed in iudicio quo iudicamus de hoībus, p̄cipue attendit bonū, vel malū ex parte eius de quo iudicat, quæ in hoc ipso honorabilis h̄r, q̄ bonus iudicat, & cōtēptibilis, si iudicet malus. Et iō ad hoc potius tēdere dēmus in tali iudicio, q̄ hominem iudicemus bonum, nisi manifesta ratio in contrarium appareat. Ipsi autem homini iudicanti falsum iudicium, quo bene iudicat de alio, non pertinet ad malum intellectus ipsius, sicut nec ad eius perfectionem pertinet s̄m se cognoscere veritatem singularium contingentium, sed magis pertinet ad bonum affectum. Ad quintum. s̄vtrum semper secundum leges scriptas sit iudicandum: dicendū q̄ sicut dictū est, iudicium nihil aliud est nisi quædam diffinitio, vel determinatio eius, quod iustum est. Fit autem aliquid iustum dupliciter, vno modo ex ipsa natura rei, quod dicitur ius naturale: alio modo ex quodam condicō inter homines, quod dicitur ius positiuū, vt supra habitū est. Leges autem scribuntur ad vtriusque iuris declarationem, aliter tamen, & aliter. Nam legis scriptura ius quidem naturale continet, sed non instituit, non habet enim robur ex lege, sed ex natura. Ius autem positium scripturam legis, & continet, & instituit, dans ei auctoritatis robur. Et ideo necesse est, quod iudicium fiat secundum legis scripturam: alioquin iudicium deficeret, vel a iusto naturali, vel a iusto positiuo. Sciendum tamen quod sicut leges iniquæ secundum se contrariantur iuri naturali, uel semper, uel ex in pluribus, ita etiam leges, quæ sunt recte positæ in aliquibus casibus deficiunt

deficiunt: in quibus si seruentur esset contra ius naturale, & id in talibus non est s^m literam legis iudicandū, sed recurrendum est ad æquitatē quam intendit legislator. Vñ iurisperitus dicit, Nulla rō iuris, aut æquitas benignitas patit, vt q̄ salubritate p̄ utilitate hōiūm introducitur, ea nos duriori interpretatione cōtra ipsorum cōmodū p̄ducamus ad seueritatē, & in talibus et legislator aliter iudicaret, nisi considerasset, lege determinasset. Ad sextū. s. vtrum p̄ usurpationē iudiciū reddat iniustū: dicēdū q̄ cum iudiciū sit ferendū s^m leges scriptas, vt dictū est, ille q̄ iudiciū fert, legis dictū quodāmodo interpretat, applicādo ipsū ad particulare negociū. Cū aut̄ eiusdē auctoritatis sit legē interpretari, & legē cōdere, sicut lex condī non pōt nisi publica auctoritate, ita et nec ferri pōt nisi publica auctoritate, q̄ qdē se extendit ad eos, qui cōitati subdunt. Et iō sic iustū iniustū esset, vt alius quis constringeret alius ad legē seruandā, q̄ non esset publica auctoritate sancita, ita et iniustū est si q̄s aliquē cōpellat ferre iudiciū, qd̄ publica auctoritate non fert. Licet aut̄ nō legat̄ expressē, q̄ Moyses publicā auctoritatē haberet, qm̄ occidit Aegyptiū. Exo. 2. Nec Phineas filius Eleazari, qm̄ occidit Zambri filii Salmomi. Sicut legitur Num. 25. Th̄ Moyses vñ Aegyptiū occidisse quasi ex inspiratione diuina auctoritatē adeptus, vt vñ per hoc qd̄ dī Actum 7. Quod percussio Aegyptio æstimabat Moyses intelligere fratres suos, qm̄ dñs per manum ipsius daret. Israel salutē. Vel pōt dici, q̄ Moyses occidit Aegyptiū defendēdū est, q̄ iniuriā patiebā cū moderamine inculpate tutelæ. Vñ Ambro. dicit in lib. de officijs. Quod qui nō repellit iniuriā a socio eū pōt, tam est in vitio, q̄ ille, qui facit. Et inducit exēplū Moysi in eodē loco. Vel pōt dici sicut Aug. dicit in vñibus Exod. q̄ sicut terra ante vitia semina herbarū inuiliū fertilitate laudatur, sicut illud Moysi factū vitiosum qd̄ fuit, sed magnæ fertilitatis signū gerebat, inquit. s. ferat signū virtutis eius, qua populus liberaturus erat. De Phinee aut̄ dicēdū, q̄ ex inspiratione diuina zelo Dei motus hoc fecit, & licet nondū esset summus sacerdos, erat th̄ filius summi sacerdotis, & ad eū hoc iudiciū pertinebat, si ut & ad alios iudices, quibus hoc erat præceptum.

De partibus iustitiæ. Dist. LI.

D Einde considerandū est de partibus iustitiæ. Et primo de partibus subiectiuis, quæ sunt spēs iustitiæ. s. distributiua, & cōmutatiua. Secundo de partibus quasi integralibus. Tertio de partibus quasi potentialibus. s. de virtutibus adiūctis. Circa primum occurrit duplex consideratio. Primo de ipsis iustitiæ partibus. Secūdo de vitijs oppositis. Et quia restitutio vñ esse actus iustitiæ cōmutatiue, & distributiue, Secundo de restitutione. Circa primum q̄runtur quatuor. Primo vtrū duæ sint species iustitiæ. s. cōmutatiua, & distributiua. Secundo vtrū eodem modo mediū accipiat in eis. Tertio vtrū sit earū multiformis, vel multiplex materia. Quarto vtrū s^m aliqua earū specierum iustum sit idem, qd̄ contra passum. Ad primū. s. vtrū conuenienter ponant̄ duæ spēs iustitiæ. s. cōmutatiua, & distributiua: dicēdū q̄ Philosophus in 5. Ethic. ponit has duas spēs iustitiæ: & dicit q̄ vna est directiua in distributionibus: alia in cōmutationibus. Sicut. n. dictum est supra, iustitia particularis ordinat̄ ad aliquā priuatā personam, q̄ cōparatur ad cōtate sicut pars ad totum. Pōt aut̄ ad aliquā partē duplex ordo attēdi: vnius quidem partis ad partem cui similis est ordo vnius priuatæ psonæ ad aliam, & hunc ordinē dirigit cōmutatiua iustitia, q̄ consistit in his, quæ mutuo sunt inter duas personas ad iniucē. Alius ordo attenditur totius ad partes, & huic ordinē assimilatur ordo eius, qd̄ est cōe ad singulas personas. Quæ quidē ordinē dirigit iustitia distributiua, q̄ est distributiua cōiūm s^m proportionalitatem. Et ideo duæ sunt iustitiæ spēs. s. cōmutatiua, & distributiua. Ad s^m. s. vtrum eodem modo accipiat in eis mediū: dicēdū q̄ sicut dictum est in distributiua iustitia datur aliquid alicui priuatæ personæ in quantum id, qd̄ est totius est debitum parti. Qd̄ quidem tanto maius est quanto ipsa pars maiorem principalitatem habet in toto, & ideo in distributiua iustitia tanto plus alicui de bonis cōibus datur, quanto illa persona maiore principalitatem habet in cōitate, q̄ quidē principalitatis in Aristocratica cōitate attenditur s^m virtutē, in oligartica s^m diuitias, in democratica s^m libertatē, & in alijs aliter. Et ideo in iustitia distributiua non accipit mediū s^m æqualitatē rei ad rem, sed s^m proportionem rerū ad personas, vt. s. sicut vna psona excedit aliā, ita et res, q̄ datur vni psonæ excedit rem, q̄ dat̄ alij. Et ideo dicit Philosophus, q̄ tale mediū est s^m Geometricam proportionalitatem, in qua attendit̄ æquale, non s^m quantitatem, sed s^m proportionem. Sicut si dicamus, q̄ sicut se habent sex ad quatuor, ita se habent tria ad duo, quia vtrobique est sexquialtera proportio, in qua maius habet totum minus, & mediam partem eius, non aut̄ est æqualis excessus s^m quantitate, quia sex excedunt quatuor in duobus, tria vero excedunt

Speculum Morale.

duo in vno. Sed in cōmutationibus redditur aliquid alicui singulari personæ p̄ rem eius, quæ accepta est, vt maximē patet in emptione, & venditione, in quibus primo inuenitur rō cōmutationis. Et ideo oportet adæquare rē rei, vt quāto ille plus habet q̄ suum sit de eo, qd̄ est alterius, tantundē restituat ei cuius est, & sic fuit æqualitas s^m Arithmetica medietatē, quæ attenditur s^m parem quātitatis excessum, sicut quinq; est mediū inter sex, & quattuor, in vnitatem enim excedit, & exceditur. Si ergo a principio vterq; habeat quinq; & vnus eorum accepit vnū de eo, qd̄ est alterius, vnus. s. accipiens habeat sex, & alij relinquuntur quatuor. Erat igitur iustitia, si vterq; reduceretur ad mediam. vt accipiat vnū ab eo, qui hēt sex, & detur ei, qui quatuor habet, sic. n. vterque habeat quinque, qd̄ est mediū. Ad tertium. s. vtrum earum sit eadem, vel diuersa materia: dicēdū q̄ sicut dictum est supra, iustitia est circa quasdam operationes exteriores. s. d. s. distributionem, & cōmutationem, quæ quidē sunt in vsum quorundam exteriorum, vel rerum, vel personarū, vel etiam operum. Rerum quidem, sicut cum aliquis, vel resert, vel restituit alteri rem suam. Personarum aut̄, sicut cū aliquis in ipsā personam hominis iniuriam facit, puta percutiendo, vel conuiciando, aut etiam cum reuerentiā exhibet. Operū aut̄, sicut cum q̄s iuste ab alio exigit, vel alteri reddit aliquid opus. Si igitur accipiamus, vt materiam vtriusq; iustitiæ ea quorū operationes sunt vsus, eadem est materia distributiue, & cōmutatiue iustitiæ, nam & res, & distribui possunt a cōi in singulos, & cōicari, vel commutari de vno in alium. Et est et̄ quædam distributio laboriosorum operum, & recompensatio. Si aut̄ accipiamus, vt materiam vtriusq; iustitiæ actiones ipsas principales quibus vtmur personis, rebus, & operibus, sic inuenitur vtrobique alia materia. Nam distributiua iustitia est directiua distributionis: cōmutatiua vero iustitia est directiua cōmutationum, quæ attendit̄ p̄t inter duas personas, quarum quædam sunt inuoluntariæ, quædam vero voluntariæ. Inuoluntariæ quidē q̄n aliquis vtitur re alterius, vel personæ, vel opere, eo inuito. Qd̄ quidem contingit q̄si que occulte per fraudem, q̄si que etiam manifeste per violentiam, vtrumque aut̄ contingit, aut in rem, aut in personā p̄pria, aut in personā coniunctam. In rem quidem si occulte rem alterius accipiat, vocatur furtū, si aut̄ manifeste, vocatur rapina. In personā aut̄, vel quantum ad ipsam consistentiā personæ, vel quantum ad dignitatē ipsius. Si aut̄ quantum ad consistentiā personæ, sic læditur aliquis occulte per dolosam decisionē, seu persecutionem, & exhibitionem veneni. Manifeste aut̄ per occisionem manifestam, aut per incarcerationem, aut verberationem, seu membri mutilationē. Qd̄ tum ad dignitatē aut̄ psonæ læditur aliquis occulte per falsa testimonia seu detractiones, quibus alicui aufert famā suā, & per alia hmoi. Manifeste aut̄ p̄ accusationem in iudicio seu per conuictū illationem. Quantum aut̄ ad personā coniunctā, lædit aliquis in vxore, vt in pluribus occulte p̄ adulteriū. In seruo aut̄ q̄n aliquis seruū seducit, vt a dño divedat. Et hæc et̄ p̄t manifeste fieri, & eadē ratio est de alijs personis coniunctis, in quas p̄t et̄ oibus modis iniuriæ committi, sicut & in personam principalem. Sed adulteriū, & serui seductio sunt p̄prie iniuriæ, circa hæc personas: th̄ q̄a seruus est possessio quædam, hoc refertur ad furtum. Voluntariæ aut̄ cōmutationes dñr, q̄n aliquis voluntarie transfert rē suā in alterū: & si qd̄ simpliciter in alterum transferat rē suā absq; debito sicut in donatione, non est actus iustitiæ, sed liberalitatis. Inth̄ aut̄ ad iustitiam voluntaria translatio p̄tinet, in quantum est ibi aliquid de ratione debiti: qd̄ quidem contingit multipliciter, vno modo q̄n aliquis transfert simpliciter rē suam in alterū pro recompensatione alterius rei, sicut accidit in venditione, & emptione. Secūdo modo q̄n aliquis tradit rē suā alteri concedens ei vsū rei cū debito recuperandi rē, & si qd̄ gratis concedit vsū rei vocatur vsusfructus in rebus, q̄ aliquid fructificat, vel simpliciter mutuū seu accōmodatū in rebus, q̄ non fructificat, sicut sūt denarij, vasa, & hmoi. Si vero nec ipse vsus gratis cōcedat, vocat̄ locatio, & conductio. Tertio modo aliq; tradit rē suā, vt recuperandā, non rōne vsus, sed vel rōne cōseruationis, sicut in deposito, vel rōne obligationis, sicut cum aliquis rem suā pignori obligat, seu cum aliquis p̄ alio fideiubet. In oibus aut̄ hmoi actionibus sine vllis tarijs siue inuoluntarijs est eadē rō accipienda mediū s^m æqualitatem rēpensationis. Et iō oēs istæ actiones ad vnā spēm iustitiæ p̄tinent, s. ad cōmutatiuā. Ad quartū. s. vtrū iustū sit idē, qd̄ contra passum, dicēdū q̄ hoc qd̄ contra passum importat æquale recompensationē passionis ad actionē p̄cedētē. Qd̄ qd̄ p̄prijissime dī in passionibus iniurijs, quibus psonam proximi lædit, puta si percussit, & hoc qd̄ iustū determinat̄ in lege. Exo. 21. Reddit aīam pro aīa, oculum p̄ oculo &c. Et et̄ quia auferre rē alterius est quoddā facere, iō secundario etiam in his dī contra passum, puta, si aliquis q̄ dānnū intulit, in re sua

Tomus Tertius.

H 4 ipse

ipse et damnificatur, & hoc est iustum damnum continet in lege. Exo. 21. Si quis furatus fuerit ouem aut bovem, & occiderit vel vendiderit, quinque boves pro vno boue restituet, & quatuor oves pro vna oue. Tertio vero transferunt nomen contrapassi ad voluntarias commutationes, in quibus vtriusque est actio, & passio, sed voluntarium diminuit de ratione passionis, ut dictum est. In omnibus autem his debet fieri secundum rationem iustitiae commutativae reciprocatio secundum aequalitatem, ut si passio recipiens sit aequalis actioni, non autem semper esset aequalis si idem speciale aliquis pateret, quod fecit. Nam primo quidem cum quis iniuriose laedat alterius personam maiorem est actio, quam passio eiusdem speciei quia ipsa pateretur. Et ideo ille, qui percutit principem non solum repercutitur, sed multo grauius punitur. Similiter et cum quis aliquem involuntarium in re sua damnificat, maior est actio, quam esset passio si sibi sola res illa auferret, quia ipse qui damnificavit alium in re sua nihil damnificaret, & ideo punitur in hoc quod multiplicius restituat, quia et non solum damnificavit personam privatam, sed rem publicam eius tutelam, & securitatem infringendo: similiter et nec in commutationibus voluntariis semper esset aequalis passio, si aliquis daret rem suam accipiens rem alterius, quia forte res alterius est multo maior, quam sua. Et ideo oportet secundum quandam proportionem commensurationem adaequare passionem actioni in commutationibus ad quod inuenta sunt numeris, & sic contrapassum est commutativum iustum. In distributiva autem iustitia locum non habet, quia in distributiva non attenditur aequalitas secundum proportionem rei ad rem, vel passionis ad actionem, vnde de contrapassum, sed contra proportionalitatem rerum ad personas, ut supra dictum est.

De restitutione. Dist. LII.

Deinde considerandum est de restitutione. Circa quam consideranda sunt octo. Primo vtrum restitutum sit actus iustitiae. Secundo vtrum necesse sit ad salutem oblatum restitui. Tertio vtrum multiplicatum oporteat restitui. Quarto vtrum oportet restitui illud, quod quis non accepit. Quinto vtrum oportet restitui ei a quo acceptum est. Sexto vtrum oportet cum restituere, qui accepit. Septimo vtrum aliquem alium. Octavo vtrum sit statim restitutum. Ad primum. Vtrum restitutio sit actus iustitiae commutativae: dicendum quod restituere nihil aliud esse videtur, quam iterato aliquem statuere in possessione, vel dominium rei suae, & ita in restitutione attenditur aequalitas iustitiae secundum recompensationem rei ad rem, quae pertinet ad iustitiam commutativam. Et ideo restitutio est actus commutativae iustitiae, quoniam res vnius ab alio habet, vel per voluntatem eius, sicut in mutuo, & deposito, vel contra voluntatem eius, sicut in rapina, vel furto. Ad secundum. Vtrum sit necessarium ad salutem, quod fiat restitutio eius, quod ablatum est, dicendum quod restitutio sicut dictum est, est actus iustitiae commutativae, quae in quadam aequalitate consistit. Et ideo restituere importat redditionem illius rei, quae iniuste ablata est, sicut non per iteratam eius exhibitionem aequalitas reparatur. Si vero iuste ablatum, inaequalitas erit si ei restituatur, quia iustitia in aequalitate consistit. Cum igitur servare iustitiam sit de necessitate salutis consequens est, quod restituere id, quod iniuste ablatum est alicui, sit de necessitate salutis. Hoc tamen intellige si res ablata eadem numero, vel aliquid aequivalens potest restitui. In quibus autem non potest aequivalens restitui, sufficit quod recipiens, quod possibile est, sicut patet de honoribus, qui sunt ad Deum, & ad parentes, ut Philosophus dicit in 8. Eth. Et ideo quoniam id, quod ablatum est, non est restituibile per aliquid aequale, debet fieri reciprocatio qualis possibilis est, puta cum aliquis alicui abstulit membrum, debet ei recompensare, vel in pecunia, vel in aliquo honore, considerata conditione vtriusque personae secundum arbitrium probi viri. Si autem auferat aliquis alteri famam, distinguendum est, quia famam sit aliquis alteri tripliciter auferre, vno modo verum dicendo, & iuste, puta cum aliquis crimen alicuius prodit, ordine debito servato, & tunc non tenetur ad restitutionem famae. Alio modo falsum dicendo, & iniuste, & tunc tenetur restituere famam constituendo se falsum dixisse. Tertio modo verum dicendo, sed iniuste, puta cum aliquis prodit crimen alicuius contra ordinem debitum, & tunc tenetur ad restitutionem famae quantum potest, sine mendacio tamen, utpote, quod dicat se male dixisse, vel quia iniuste eius diffamaverit, vel si non possit famam restituere, debet ei aliter recompensare, sicut et in alijs dictum est. Item ille qui impedit aliquem ab aliquo bono consequendo, potest eum multipliciter impedire. Vno modo iuste, puta si intendens honorem Dei, vel utilitatem Ecclesiae procurat, quod detur alicui personae digniori, & tunc nullo modo tenetur ad restitutionem, vel aliquam reciprocativam faciendam. Alio modo iniuste, puta si intendat eius nocumentum quem impedit propter odium, vel vindictam aut aliquid horum, & tunc si impedit ne praebenda detur digno, consules quod non detur antequam sit firmatum, quod ei detur, tenetur quidem ad aliquam recompensationem, pensatis conditionibus personarum, & negotiorum secundum arbitrium sapientis, non tenetur tamen ad aequale, quia ille nondum fuerat adeptus, & poterat multipliciter im-

pediri. Si vero iam firmatum sit, quod alicui detur praebenda, & alius quis propter causam indebitam procuret, quod revocecur, idem est actus iam habitam ei auferret, & ideo tenetur ad restitutionem aequalis, sicut secundum suam facultatem. Ad tertium. Vtrum illud multiplicatum oporteat restitui, vel sufficiat restituere simpliciter, dicendum quod cum alius iniuste accepit rem alienam, duo sunt ibi. Quorum vnum est inaequalitas ex parte rei, quae quoniam est sine iniustitia, ut patet in mutuis. Aliud autem est iniustitiae culpa, quae potest esse et cum aequalitate rei, puta cum aliquis intendat inferre violentiam, sed non praevalet. Quantum ergo ad primum adhibetur remedium per restitutionem quantum ei aequalitas reparatur, ad quod sufficit, quod restituat tamen quantum habuerit de alieno, sed quantum ad culpam adhibetur remedium pro poenitentia, cuius iniustitia pertinet ad iudicem, & ideo antequam sit condemnatus per iudicium, non tenetur plus restituere, quam accepit, sed postquam condensationem est tenetur poenitentia solvere. Ad quartum. Vtrum aliquis teneatur restituere, quod non abstulit: dicendum quod quicumque damnificat aliquem vel ei auferre id in quo ipsum damnificat, damnum non debet ex eo, quod aliquis minus habet, quam debet habere secundum Philosophum in 5. Eth. & ideo homo tenetur ad restitutionem eius in quo aliquem damnificavit. Sed damnificatur aliquis dupliciter: vno modo, quia auferatur ei, quod actu habebat, & tale damnum semper est restituendum secundum reciprocativam aequalitatem, puta si aliquis damnificet aliquem diruens domum eius, tenetur ad tamen quantum valet domus. Alio modo damnificatur aliquis, quod impediendo, ut ad dicitur, quod erat in via habendi, & tale damnum non oportet recipere ex aequo, quia minus est habere aliquid in virtute, quam habet in actu, quod autem est in via adipiscendi aliquid, habet illud solum secundum virtutem, vel potentiam, & ideo si redderetur ei, habet hoc in actu, restituatur ei, quod est ablatum non simpliciter, sed multiplicatum, quod non est ex necessitate restitutionis, ut dictum est: tenetur tamen aliquam restitutionem facere secundum conditionem personarum, & negotiorum. Ad quintum. Vtrum semper oportet restitutionem fieri ei a quo acceptum est: dicendum quod per restitutionem fit reductio ad aequalitatem commutativae iustitiae, quae consistit in rerum adaequatione, sicut dictum est. homo autem rerum adaequatio fieri non potest nisi ei, qui minus habet, quam quod suum est, suppleat, quod deest, & ad hanc suppletionem faciendam necesse est, ut ei fiat restitutio a quo acceptum est. Si tamen res restituenda apparet esse grauius noxia ei cui restitutio facienda est, vel alteri, non ei debet tunc restitui, quia restitutio ordinatur ad utilitatem eius cui restituatur: oia. n. quae possidentur sub ratione utilitatis cadunt, nec tamen debet ille, qui rem alienam detinet sibi appropriare, sed vel reservare, ut congruo tempore restituat, vel etiam alibi tradere tutius ad conferendum. Item si ille cui est restitutio facienda sit ignotus, debet homo restituere secundum quod potest. d. dando in elemosinas pro salute ipsius, siue sit mortuus siue sit vivus: praesumpta tamen diligenti inquisitione de persona eius, cui est restitutio facienda. Si vero sit mortuus ille cui restitutio est faciendam, debet restitui heredi eius, qui copulatur quasi vna persona cum ipso. Si vero sit multum distans, debet sibi transmitti, quod ei debetur, & praecipue si sit res magni valoris, & possit commode transmitti, alioquin debet in aliquo loco tuto deposita, ut pro eo conferret, & domino significari. Item si aliquis illicite dat alij, illa datio potest esse illicita dupliciter: vno modo, quia ipsa datio est illicita, & contra legem, sicut patet in eo, quod simoniace aliquid dedit, & talis mercedem amittere, quod dedit, vnde non debet ei restitutio fieri: ille etiam, qui accepit, quia contra legem accepit, non debet sibi retinere, sed debet in pio vsu conuenerere. Alio modo aliquis illicite dat, quia propter rem illicitam dat, licet ipsa datio non sit illicita, sicut cum quis dat meretrici pro fornicationem: vnde, & mulier potest sibi retinere, quod est ei datum, & si superflue aliquid per fraudem, vel dolum extorserit, tenetur eidem restituere. Item si praeterit rem Ecclesiae surripieret, hoc posset esse tripliciter: vno modo si res Ecclesiae non sibi deputata, sed alteri sibi usurparet, puta si Episcopus usurparet sibi rem capituli, & tunc planum est, quod debet restituere ponendo in manus eorum ad quos de iure pertinet. Alio modo si res Ecclesiae suae custodiendae deputata in alterius dominium transferat, puta consanguinej, & amici, & tunc debet Ecclesiae restituere, & sub sua cura habere, ut ad successorem perveniat. Alio modo potest praeterit Ecclesiae rem surripere solo animo, dum incipit habere animum possidendi eam vel suam, & non noie Ecclesiae, & tunc debet restituere talem animum deponendo. Ad sextum. Vtrum semper teneatur restituere ille qui accepit: dicendum quod circa illud, qui rem alienam accepit, duo sunt consideranda. scilicet ipsa res accepta, & ipsa acceptio. Ratione autem rei tenetur eam restituere quod diu ea apud se habet, quia quod habet ultra id, quod suum est, debet ei subtrahi, & dari cui deest, secundum formam commutativae iustitiae: sed ipsa acceptio rei alienae potest tripliciter se habere, quoniam enim est iniuriosa. scilicet contra voluntatem existens eius, qui est rei dominus, ut patet in furto

rapina, & tunc tenetur ad restitutionem non solum rōne rei, sed etiā rōne iniuriōse actionis, etiā si res apud ipsum non remaneat. Sicut, n. qui percutit principē aliquē, tenet recōpensare iniuriā passio, quamvis nihil apud ipsum remaneat, ita etiā qui furatur vel rapit, tenet ad recōpensationem dāni illati, etiā si nihil inde habeat. & ulterius, p. iniuria illata debet puniri. Alio mō aliq. accipit rem alterius in vtilitatē suā absq. iniuria cum voluntate. Cuius est res, sicut patet in mutuis, & tunc ille qui accipit, tenetur ad restitutionem eius, quod accipit, non solum rōne rei, sed etiā rōne acceptiois, etiā si rem amiserit, tenetur eū recōpensare ei qui grām fecit, quod non fiet, sed etiam si per hoc damnum incurrat. Tertio aliquis accipit rē alterius absque iniuria nō p. sua vtilitate, sicut patet in depositis. Et ideo ille, q. sic accipit in nullo tenetur rōne acceptiois, quinimmo accipiēdo impendit obsequium, tenetur autē rōne rei, pp. hoc si ei subtrahatur res absque sua culpa, nō tenetur ad restitutionem, secus tñ esset si cū magna culpa sua rē depositā amitteret. Ad septimū s. vtrum ille qui non accipit aliq. restituere tenetur, dicendum, q. sicut dictum est ad restitutionem tenetur aliquis non solum rōne rei aliena, q. accipit, sed etiā rōne iniuriōse acceptiois, & ideo quicumque eisdem causa iniuste acceptiois tenetur ad restitutionem. Quod quidem contingit dupliciter, directe. s. & indirecte. Directe q. dem, q. inducit aliq. alium ad accipiendum, & hoc quidem tripliciter. Primo q. dem mouendo ad ipsam acceptioem, q. quidem fit præcipiendo, consulendo, consentiendo, & expresse laudando aliq. quasi strenuus de hoc, q. aliena accipit. Alio mō ex parte ipsius accipientis, q. a. s. u. receptat vel qua ltercūq. ei auxiliū fert. Tertio mō ex parte rei accipit, q. a. s. est participes furti vel rapinæ quasi socius malefici. Indirecte vero, q. aliquis non impedit, cum possit, & debeat impedire, vel quia subtrahit præceptum siue consilium impediēs furtum vel rapinā, vel q. subtrahit suum auxiliū, quo possit oblitere, vel quia occultat, post factum, quæ his vitiis cōprehenduntur. Iudicio, consilium, consensu, palpo, recursus. Participans, mutus, non-obstans, non manifestas. Sciendum tñ q. quinq. præmissorum semper obligant ad restitutionē. Primo iudicio, quia. s. ille q. iubet est principaliter mouens, vñ ipse principaliter tenetur ad restitutionem. Secundo consensu in eo. s. sine quo rapina fieri non potest. Tertio recursus, q. n. aliquis est receptor latronum, & eis patrocinium præstat. Quarto participatio, q. n. aliquis participat in crimine, latrocinij, & in præda. Quinto tenetur ille, qui non obstat cum obstat, tenetur, sicut principes qui tenentur custodire iustitiam in terra, si per eorum defectum latrones incrementum ad restitutionem tenentur, quia redditus quos habent sunt quasi stipendia ad hoc iustitia, vt iustitiam conseruet in terra. In alijs tñ casibus enumeratis non semper obligatur aliquis ad restitutionem, non. n. semper consilium, vel adulario, aut aliquid huiusmodi est efficax causa rapinæ. Vnde tunc solum tenetur consiliator, aut palpo. i. adulator ad restitutionem, q. n. probabiliter estimari potest, quia ex huiusmodi causis fuit iniusta acceptio subsēcuta. Principaliter autem tenetur restituere ille, qui est principalis in factō. Principaliter quidem præcipiens, secundario exequens, & consuequenter alij per ordinem. Vno tñ restituit illi, qui passus est damnū, alius eidem restituere non tenetur. Sed illi qui sunt principales in factō ad quos res peruenit, tenentur alijs restituere, qui restituerunt. Q. autem aliquis præcipit iniustam acceptioem, quæ non subsequitur, non est restituitio faciēda, cum restituitio principaliter ordinetur ad reintegrandam rem eius, qui iniuste est damnificatus. Ad octauum. s. vtrum statim tenetur homo restituere, dicendum q. sicut accipere rem alienā est peccatum contra iustitiā, ita etiā detinere eā, quia per hoc aliquis detinet rem alienam inuito dño, impedit eum ab vsu rei suæ, & sic ei facit iniuriam. Manifestum est autem, q. nec per modicum tempus licet in peccato morari, sed quilibet tenetur statim peccatum deferere, s. m. illud. Ecclesiastica. 1. r. Quasi a facie celebri fugit peccatū. Et ideo q. liber tenetur statim restituere, vel petere dilacionem ab eo, qui potest vsū rei concedere.

De personarum acceptioe. Diff. LIII.

DEi nō considerandum est de vitijs oppositis prædictis iustitiæ partibus. Et primo de personarum acceptioe, quæ opponitur iustitiæ distributiue. Secundo de peccatis, quæ opponuntur iustitiæ commutatiue. Circa primum consideranda sunt quatuor. Primo vtrum personarum acceptio sit peccatū. Secundo vtrum locum habeat in dispensatione spiritualium. Tertio vtrum in exhibitione donorum. Quarto vtrum in iudicijs. Ad primum. s. vtrum personarum acceptio sit peccatum, dicendum, q. personarum acceptio opponitur distributiue iustitiæ. Consistit. n. æqualitas distributiue iustitiæ in hoc, q. diuersis personis diuersa tribuitur s. m. p. portionem ad dignitates personarum. Si igitur aliquis consideret illam proprietatem personæ p. p.

quam id, quod ei confertur, est ei debitum, non erit acceptio personarum, sed causa, vnde glo. super illud Ephe. 6. Non est personarum acceptio apud Deū, dicit q. Deus iudex iustus causas discernit, non personarum, puta cum aliquis pmoueat aliquē ad magistratū p. p. sufficientiā scientiæ, hic attendit cā debita in persona. Si autē aliq. cōsideret in eo cui aliqd cōfert, non id p. p. qd id, quod ei datur, esset p. portionati ei vel debiti, sed solū hoc, q. est iste hō, puta Petrus vel Martinus, est hic acceptio personæ, q. non attribuitur ei aliquid p. p. aliq. cām, q. faciat eū dignū, sed simplr. attribuitur personæ. Ad personā autē refertur quæcumq. conditio non faciat ad cām, p. p. q. sit dignus hoc dono, puta si aliquis pmoueat aliquem ad prælationem vel magistratū, q. est diues, vel quia est consanguineus suus, est acceptio personæ. Cōtingit tñ aliq. conditionē personæ facere eā dignam respectu vnus rei, & non respectu alterius, sicut consanguinitas facit aliquem dignū ad hoc, q. instituat hères patrimonij, non autem ad hoc, q. ei conferatur platio ecclesiastica, & ideo eadem conditio personæ in vno negotio considerata facit acceptioem personæ, in alio autem non facit. Sic igitur patet, q. personarum acceptio opponitur iustitiæ distributiue in hoc, q. p. p. distributionē agit, nihil autem opponitur virtuti nisi peccatum, vñ consequens est, q. personarum acceptio sit peccatum. Ad s. m. s. vtrum personarum acceptio locum habeat in dispensatione spiritualium, dicendum, q. personarum acceptio peccatum est in quantum contrariet iustitiæ, quanto autē in maioribus aliq. iustitiā trāsgredit, tātō grauius peccat. Vñ cū spiritualia sint temporalibus potiora, grauius peccatum est personas accipere in dispensatione spiritualium, q. in dispensatione temporalium. Et q. personarum acceptio est cū aliquid personæ attribuitur p. p. portionē dignitatis ipsius, cōsiderare oportet, q. dignitas alicuius personæ sit attendi dupliciter, vno mō simplr., & s. m. se, & sic maioris dignitatis est ille, q. magis abundat in spiritualibus gratiæ donis. Alio mō per cōparationē ad bonum cōc. Contingit. n. q. n. q. ille, qui est minus sanctus, & minus sciens, potest magis conferre ad bonum cōc. propter potentiā, vel industriā singularē, vel p. p. aliquid huiusmodi. Et q. dispensationes spiritualium rerum principaliter ordinant ad vtilitatē cōem, s. m. illud 1. ad Corin. 12. Vnicuique datur manifestatio spiritus ad vtilitatem, ideo q. n. q. absq. acceptioe personarum in dispensatione spiritualium illi, qui sunt simpliciter minus boni melioribus præferuntur, sicut etiam Deus gratias gratis datur q. n. q. concenit minus bonis. Fit autē personarum acceptio vel in beneficiorum collationibus, vel dispensationibus. i. iuris relaxationibus, vel in electionibus. In distributionibus quidē beneficiorum, q. vt plurimum prælati conferunt, ea consanguineis suis. Sed circa consanguineos prælati distinguendum est, q. q. n. q. sunt minus digni, & simpliciter, etiā per respectum ad bonum cōc., & sic si dignioribus præferantur, est peccatum personarum acceptiois in dispensatione spiritualium, quorum prælat. ecclesiasticus non est dñs, vt possit ea dare pro libito, sed dispensator. 1. ad Corin. 4. Sic nos existimet homo ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei. Q. n. q. vero consanguinei prælati ecclesiastici sunt æquē digni vt alij, & sic licite potest absq. personarum acceptioe consanguineos suos præferre, quia saltem in hoc præminent, q. de ipsis magis confidere potest, vt vnanimiter s. cū negotia ecclesiæ tractent. Esset tñ hoc scandalū dimittendum, ne ex hoc aliquid exemplum sumerent, etiam præter dignitatem bona ecclesiæ consanguineis dandi. In dispensationibus vero matrimonium nota, q. dispensatio matrimonij cōtrahendi principaliter fieri consuevit propter sēdus pacis firmā dum, quod quidem magis est necessarium cōi vtilitati circa personarum excellentes, & ideo cum eis facilius dispensatur absq. peccato acceptiois personarum. In electionibus autem sciendum, q. quandoque mediocriter bonus meliori præferatur, quia quantum ad hoc, q. electio impugnari nō possit in foro iudiciali sufficit eligere bonum, nec oportet eligere meliorem, quia sic oīs electio possit hēe calumniam. Sed quantum ad conscientia eligentis necessit. est eligere meliorem, vel simpliciter, vel in comparatione ad bonum cōc., quia si potest haberi aliquis magis idoneus erga aliquam dignitatem, & alius præferatur, oportet, q. hoc sit propter aliquam causam, quæ quidem pertinet ad negocium, quantum ad hoc erit ille, qui eligitur magis idoneus: si vero non pertinet ad negocium, id quod consideratur vt causa, erit manifeste acceptio personæ. In electionibus etiam aliquis mediocriter bonus præferatur melioribus, de gremio ecclesiæ existens præferatur multis melioribus de gremio eiusdem non existentibus, quia ille qui de gremio ecclesiæ affluitur, vt in pluribus consuevit esse vtilior quantum ad bonum commune, quia magis diligit ecclesiam in qua est nutritus. Et propter hoc etiā mandatur Deutero. 17. Non poteris alterius gentis facere regē, qui non sit frater tuus. Ad tertium. s. vtrum acceptio personarum consistat

consistat in exhibitione honorum, dicendum q̄ honor est quoddam testimonium de virtute eius, qui honoratur; & ideo sola virtus est debita causa honoris. Sciendum tñ q̄ aliquis potest honorari non solum pp̄ virtutem ppriā, sed etiā pp̄ virtutem alterius, sicut principes, & praelati honorantur, etiam si sint mali, in quantum gerunt personā Dei, & cōitatis, cui p̄ficiuntur, & illud Prou. 26. Sicut qui immitit lapidē in aceruum mercurij, ita q̄ tribuit insipienti honorē: q̄a gētilis rōnē attribuebāt mercurio, aceruus mercurij d̄r emulus ratiocinij, in quo mercator qñq; mittit vnum lapillum loco centum marcarum, ita etiā honoratur insipiens, qui ponitur loco Dei, & loco totius cōitatis. Et eadem rōne parentes, & dñi sunt honorādi pp̄ participationē diuinę dignitatis, q̄ est oīum p̄r, & dñs. Senes aut̄ sunt honorādi pp̄ signum virtutis, quod est senectus, licet hoc signū qñq; deficiat. Vñ vt d̄r Sap. 4. Senectus verō est honoranda nō diuturna, nec annorum numero cōputata, cani aut̄ sunt sensus hoīs, & ætas senectutis vita est immaculata. Diuites aut̄ honorandi sunt pp̄ hoc, q̄ maiorē locū in cōitatis obtinent: si autem solū inuitu diuitiarū honorentur, erit peccatum acceptio personarū. Ad quartum. s̄vtrum p̄sonarum acceptio locū habeat in iudicijs, dicendum q̄ sicut supra dictum est, iudiciū est actus iustitię, put̄ iudex ad æqualitatē iustitię reducit ea, q̄ in æqualitate facere possunt oppositā. Personarum autē acceptio in æqualitate quandā habet inquantū attribuitur alicui p̄sonę p̄r p̄portionē suā in qua consistit æqualitas iustitię, & ideo manifestū est, q̄ personarum acceptio iudiciū corrūpit. Sciendū aut̄, q̄ iudiciū dupliciter p̄t accipi, vno mō quātum ad ipsam rē iudicatā, & sic iudicium se habet cōiter ad cōmutatiuā, & ad distributiuā iustitiā, p̄t. n. in iudicio diffiniri qualiter aliquid cōe sit distribuendū multis, & qualiter vnus alteri restituat, qđ ab eo accepit. Alio mō considerari p̄t quātum ad ipsam formā iudicijs, prout. s̄vtrū etiā in ipsa cōmutatiua iustitia ab vno accipit, & alteri dat, & hoc pertinet ad distributiua iustitiā, & fm̄ hoc in quolibet iudicio locum h̄c potest personarum acceptio. Est ergo personarum acceptio, qñ iudex plus punit vnū iniuriatē, quā alii cæteris paribus. Tñ qñ punitur grauius aliquis pp̄ iniuriā in personā maiorem cōmissam, nō est personarum acceptio, quia ipsa diuersitas personę facit quantum ad hoc diuersitatem rei, vt supra dictum est. Similiter est personarum acceptio, qñ iudex plus vnum sustinet vel defendit, quā alium, vel qñ plus misereatur vni, quā alteri, cæteris paribus. Debet tamen iudex plus in iudicio pauperi subuenire quantum fieri potest, tamen sine læsione iustitię, alioquin habet locum illud, quod dicitur Exo. 23. Pauperis quoque non misereberis in iudicio.

De iniustitia iudicis. Dist. LIII.

Deinde considerandum est de vitijs oppositis commutatiuę iustitię. Et primo considerandum est de peccatis, quę committuntur circa inuoluntarias commutationes. Secundo de peccatis, quę committuntur circa commutationes voluntarias. Committuntur autem peccata fm̄ inuoluntarias commutationes per hoc, q̄ aliquod nocumentum proximo inferunt contra eius voluntatem. Quod quidem fieri potest dupliciter, facto, s̄. & verbo. Facto quidem cum proximus læditur vel in propria persona, vel in persona coniuncta, vel in proprijs rebus. De his igitur per ordinem considerandum est. Et primo de homicidio per quod maximē nocetur proximo. Secundo de iniurijs minoribus, quę proximo inferuntur. s̄. de mutilatione membrorū, verberatione, & incarceratione. Tertio de peccatis, quę per nocumentum inferuntur proximo in rebus suis. s̄. de furto, & rapina. Sed de his omnibus agitur infra, vbi agitur de peccatis capitalibus, & siliabus eorum. Sed hic agetur de peccatis oppositis commutatiuę iustitię, quę consistunt in verbis quibus læditur proximus. Et primo de his, quę pertinent ad iudicium. Secundo de nocumentis verborum, quę sunt extra iudicium. Circa primū quinque consideranda sunt. Primo de iniustitia iudicis in iudicādo. Secundo de iniustitia accusatoris in accusando. Tertio de iniustitia rei in sua defensione. Quarto de iniustitia testis in testificādo. Quinto de iniustitia aduocati in patrocinando. Circa primum consideranda sunt quatuor. Primo vtrum aliquis possit iudicare eum qui non est ei subditus. Secundo vtrum iudici liceat iudicium proferre contra veritatem quam nouit, pp̄ illa, q̄ sibi proponuntur. Tertio vtrum iudex possit iuste condemnare non accusatum. Quarto vtrum possit penā licite relaxare. Ad primū s̄vtrum possit aliquis iudicare illum, qui non est sibi subditus, dicendum. q̄ sententia iudicis est quædam particularis lex in aliquo particulari facto. Et ideo sicut lex generalis debet h̄c vim coactiuam, vt patet per Philosophum. 10. Ethic. ita etiam iustitia iudicis debet h̄c vim coactiuam per quā cōstringatur vtrq; pars ad cōseruandam sententiam iudicis, alioquin iudiciū non esset efficax. Potestatem autem coactiuā non habet licite in re-

bus humanis nisi illē, qui fungitur publica potestate, & q̄ ea funguntur, superiores reputantur respectu eorum, in quos sicut in subditos potestatem accipiunt, siue habeant ordinarię, siue p̄ cōmissionē. Et ideo manifestum est, q̄ nullus p̄t iudicare aliquē, nisi sit aliquo modo subditus eius, vel per cōmissionē, vel p̄ potestatem ordinariā. Per potestatem qđ ordinariā p̄t iudex omnes subditos suos licite iudicare, nisi tale factum cōmiserit pp̄ qđ oportet ad superiorē recurrere. Sicut patet q̄ pp̄ maiora crimina oportet recurrere ad Episcopum vel ad Papā, vel vbi per appellationē causa subditi ad superioris iudicium deferatur. Item per ordinariā potestatem p̄t aliquis iudicare eum qui non erat subditus rōne delicti. Nā episcopus in cuius diocesi aliquis non subditus suus deliquit, efficitur superior eius rōne delicti, etiam si sit exemptus, nisi forte deliquit in re aliqua exempta, puta in administratione bonorum alicuius monasterij exempti. Sed si aliquis exēptus cōmittat furtū vel homicidiū vel aliqđ hmōi, p̄t per ordinarium iuste condēnari. Itē p̄ cōmissionē p̄t aliq; iudicare non subditum suum tripliciter. s̄. per cōmissionē Diuinā, sicut Moyses iudicauit Aegyptium iniuriantem Hebræū, & occidit eum. Exo. 2. Et Daniel accepit potestatem ad iudicandum duos senes iudices impudicos, quasi cōmissam ex instinctu diuino. Qđ significatur per hoc, q̄ ibi d̄r. Suscitauit dñs spiritū p̄ri iunioris. Vel per cōmissionem humanā, & hoc p̄t fieri dupliciter. Vno mō q̄a iudex ordinarij potestatem suā cōmittit alicui, sicut quotidie epi vel alij iudices committunt, vel in tp̄alibus, vel in spiritualibus vices suas. Alio modo, q̄a aliqui sponte suā possunt se subijcere aliorum iudicio, quamuis non sint eis superiores, sicut patet in his qui cōpromittunt in aliquos arbitros. Et inde est, q̄ necesse est arbitrium p̄na vallari, q̄a arbitri qui sunt si, p̄ciores non habent de se plenariā potestatem coercendi. Sic igitur & Christus pp̄ria sponte humano se iudicio subdidit. Sicut etiam Leo Papa iudicio se Imperatoris subdidit. Ad fm̄. s̄vtrū iudici liceat iudicare contra veritatem quam nouit, & c. dicēdū q̄ iudicare pertinet ad iudicem fm̄ q̄ fungitur publica potestate, & ideo informari debet in iudicando non fm̄ illud, qđ ipse nouit tanquam priuata persona, sed fm̄ illud, quod sibi innouit tanquam personę publicę. Hoc autem innouit sibi, & in cōi & in particulari. In cōi quidem per leges publicas vel diuinas vel humanas, contra quas probationes nullas admittere debet. In particulari autem negotio aliquo per instrumenta, & testes, & alia hmōi legitima documenta, quę debet sequi in iudicando magis, q̄ id quod ipse nouit tanquam priuata persona, ex quo tñ ad hoc adiudicari p̄t, vt districtius discutat p̄bationes inductas, vt possit earū defectū inuestigare, q̄ si ea non possit de iure repellere, debet sicut dictum est eas in iudicando sequi. Ad tertium. s̄vtrū iudex possit iudicare non accusatū, dicendum, q̄ iudex est interpres iustitię, vñ sicut Philosophus dicit in 5. Ethic. ad iudicē confugiunt sicut ad quādam iustitiā animatā, iustitia autē sicut supra habitum est, nō est ad seipsum, sed ad alterū, & ideo oportet q̄ iudex inter aliquos duos diiudicet, quod quidē fit cū vnus est accusator, & alius reus. Et ideo in criminibus nō potest aliquem in iudicio condemnare iudex nisi habeat accusatorem, fm̄ illud actuum. 25. Non est consuetudo rōnis damnare aliquē hominem priusquam is qui accusatur presentes habeat accusatores, locumq; defendendū accipiat ad abluenda crimina, quę ei obijciuntur. Deus autem in iudicio suo virtutem cōsciētia peccantis quasi accusatorem, fm̄ illud Ro. 2. Inter se inuicem cogitationum accusantium, aut etiā defendentium, vel etiā euidentię facti quantum ad ipsum, fm̄ illud Gen. 4. Vox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra: procedit etiam in iudicio ex tota scientia veritatis, non autem homo, vt supra dictū est. Et ideo hō non potest simul esse accusator, & iudex, & testis, sicut Deus: Daniel autem accusator fuit simul & iudex quasi diuini iudicij executor, cuius instinctu mouebatur vt dictum est. Nota etiam q̄ in humano iudicio publica infamia locum tenet a cufatris. Vnde super illud Gen. 4. Vox sanguinis fratris tui, & c. dicit Glo. Euidentię patrati sceleris accusatore non eget. In denunciatiōne verō sicut supra dictum est, non intenditur punitio peccantis sed emendatio, & ideo nihil agit contra eum cuius peccatum denunciatur, sed pro eo, & ideo nō est ibi necessarius accusator. Item si iudex videt aliquid punitione dignum, non potest procedere ad ferendam sententiam, & inferendam penam, quia causa & sententię, & penę debent esse ecclēsię manifesta. Non est autem ecclēsię manifesta per hoc, quod iudex videt, quia non videt vt publicam potestatem habens, sed vt persona singularis extra iudicium. Ad quartum. s̄vtrum iudex possit penam relaxare. dicendum q̄ sicut ex dictis patet, duo sunt quantum pertinet circa iudicem consideranda. Quorum vnum est, q̄ ipse habet iudicare inter accusatorem & reum. Aliud autem est, q̄ ipse non fert iudicij sententiam quasi ex propria, sed quasi ex publica potestate.

potestate. Duplici ergo ratione impeditur iudex ne reum a pena abfoluere possit. Primo quidem ex parte accusatoris, ad cuius ius quæque pertinet ut reus puniatur, puta pro aliqua iniuria in ipsum commissam, cuius relaxatio non est in arbitrio alicuius iudicis, quia quilibet iudex tenetur ius suum reddere unicuique. Alio modo impeditur ex parte reipublice, cuius potestate fungitur, ad cuius bonum pertinet, quod malefactores puniantur. Sed tamen quantum ad hoc differt inter inferiores iudices, & supremum iudicem, scilicet principem cui est plenaria potestas publica commissam. Iudex enim inferior non habet potestatem absoluedi reum a pena contra leges a superiori sibi impositas. Unde super illud Ioan. 19. Non haberes aduersum me potestatem ullam, dicit Aug. Talem Deus dederat Pilato potestatem ut esset sub Cæsaris potestate, ne ei omnino liberum esset accusatum abfoluere. Sed princeps qui habet plenariam potestatem in reipublica si ille qui passus est iniuriam velit eam, & penam remittere, poterit eum licite abfoluere, si hoc publice utilitati viderit non esse nociuum. Vnde quia Deus habet supremam potestatem iudicandi, & ad ipsum pertinet quicquid contra aliquem peccatum, ideo liberum est ei penam remittere, præcipue cum peccato ex hoc pena maxime debeatur, quod est contra ipsum, non tamen remittit penam nisi secundum quod decet suam bonitatem, quæ est omnium legum radix. Nota etiam, quod misericordia iudicis habet locum in his, quæ arbitrio iudicis relinquuntur, in quibus boni viri est, ut sit diminitius penarum, sicut Philosophus dicit in 5. Eth. In his autem, quæ sunt determinata secundum legem diuinam vel humanam, non est suum misericordiam facere. Si enim inordinate penam remitteret, nocuum inferret etiam civitati cui expedit ut maleficia puniantur, ad hoc, quod peccata vitentur, unde Deutero. 13. Post penam seductoris subditur, ut omnis Israel audiens timeat, & nequaquam ultra faciat quispiam huius rei simile. nocet etiam personæ cui est illata iniuria, quæ recompensationem accipit per quandam restitutionem honoris, in pena iniuriantis.

De iniusta accusatione. Dist. LV.

DEinde considerandum est de his, quæ pertinent ad iniustam accusationem. Et circa hoc quaeruntur quatuor. Primo utrum vtrum homo accusare teneatur. Secundo utrum accusatio facienda sit in scriptis. Tertio quomodo sit accusatio vitiosa. Quarto qualiter male accusantes sint puniendi. Ad primum. scilicet, utrum homo teneatur accusare, dicendum quod hæc est differentia inter denunciationem, & accusationem, quia in denunciatione attenditur emendatio fratris, in accusatione autem attenditur punitio criminis. Penæ autem præsentis vitæ non per se expetuntur, quia non est hic ultimum retributionis tempus, sed in quantum sunt medicinales conferentes vel ad emendationem personæ peccatis, vel ad bonum reipublice, cuius quies procuratur per punitio nem peccantium. Quorsum primum intenditur in denunciatione, sicut dictum est, secundum autem proprie pertinet ad accusationem. Et ideo si crimen fuerit tale, quod vergat in detrimentum reipublice, tenetur homo ad accusationem, dummodo sufficienter possit probare, quod pertinet ad officium accusatoris, puta cum peccatum alicuius vergit in multitudinis corruptelam corporalem seu spirituales. Si autem non fuerit tale peccatum, quod in multitudinem redidit, vel etiam si sufficientem probationem adhibere non possit, non tenet ad interpretandum accusationem, quia ad hoc nullus tenetur, quod non potest debito modo perficere. Ad secundum. scilicet, utrum accusatio debeat fieri in scriptis, dicendum, quod sicut supra dictum est, quoniam in criminibus per modum accusationis agitur, accusator instituitur pars, ita quod iudex inter accusatorem, & eum qui accusatur, medius constituitur ad examen iustitiæ, in quo oportet quantum possibile est secundum certitudinem præcedere. Quia vero ea, quæ verbatenus dicitur facile labuntur a memoria, non possent iudici esse certum, quid & qualiter dictum sit cum debet proferre sententiam, nisi esset in scriptis redactum, & ideo rationabiliter institutum est, ut accusatio sicut & alia quæ in iudicio aguntur, redigatur in scriptis. Ad tertium. scilicet, quomodo & per quæ accusatio reddatur vitiosa, dicendum, quod accusatio ordinatur ad bonum cõe, quod intenditur per cognitionem criminis, nullus autem debet alicui nocere in iuste vel bonum cõe præiudicari, & ideo in accusatione duplici ratione conuenit esse peccatum. Vno modo ex eo, quod iniuste agit contra eum qui accusatur, falsa crimina ei imponendo, quod est calumniari: alio modo ex parte reipublice, cuius bonum principaliter intenditur in accusatione, dum scilicet aliquis impedit malitiose punitio nem peccati. Quod iterum dupliciter contingit, vno modo fraudem in accusatione adhibendo, & hoc pertinet ad præuarcationem, nam præuarcator quasi varificator qui aduersam partem adiuuat prodita causa sua. Alio modo totaliter ab accusatione desistendo, quod est tergiversari. In hoc enim quod desistit ab hoc, quod expectat, quasi tergiversare videtur. Et nota, quod quia non debet aliquis accusationem proponere nisi de re sibi omnino certa, in quo ignorantia facti locum non habeat, nec tamen qui falsum crimen alicui imponit, calumniatur, sed solum qui ex malitia in falsam accusationem præsumpt. Contu-

git. n. quoniam; ex ipsa animi leuitate ad accusationem præcedere, quia scilicet nimis facilliter credit, quod audiuit, & hoc temeritas est. Aliquoniam autem ex iusto errore mouetur aliquis ad accusandum, quia omnia secundum præsentiam iudicis debent discerni, ut non prorumpat cum clamantem fuisse, vel qui ex leuitate animi, vel ex iusto errore rei in falsam in accusationem præsumpt. Item nota, quod non quicumque abscondit vera crimina puaricatur, sed solum si fraudulenter abscondit ea de quibus accusatio, & falsas excusationes admittit. Item nota, quod tergiversari est ab accusatione desistere, omnino autem accusandi deponendo, non qualitercumque; sed inordinate. Contingit autem aliquem ab accusatione desistere ordinate absque vitio dupliciter, vno modo si in ipso accusationis processu cognouerit falsum esse id de quo accusabat, & sic pari a sensu se abfoluunt accusator, & reus. Alio modo si princeps ad quem pertinet cura boni cõis, quod per accusationem intenditur, accusationem abfoluerit. Ad quartum. scilicet, utrum ille qui accusando in probatione deficit, teneatur ad penam talionis, dicendum quod sicut supra dictum est, accusator in causa accusationis constituit pars intendens ad penam accusati, ad iudicem autem pertinet ut inter eos iustitiæ æqualitatem constituat. Iustitiæ autem æqualitas hic requirit ut nocuum mentum, quod quis alteri intendat, ipse patiat secundum illud Exo. 21. Oculum pro oculo, dentem pro dente. Et ideo iustus est, quod ille, qui per accusationem aliquem in periculum grauis penæ inducit, ipse etiam similem penam patiat, vnde extra de accusationibus dicit Adrianns Papa, si non probauerit, quod obiecit, penam quam intulit, ipse patiat. Sed sicut dicit Philosophus in 5. Eth. Iniustitia non semper cõpetit contra partem simpliciter, quia multum differt an aliquis voluntarie vel inuoluntarie alium lædat, voluntarius autem meretur penam, sed inuoluntario debet venia. Et ideo quoniam iudex cognouerit aliquem de falso accusasse non voluntate nocendi, sed inuoluntarie pro ignorantiâ ex iusto errore, non imponit penam talionis. Et nota, quod ille qui male accusat, peccat & contra personam accusati, & contra reipublicam, vnde pro vtrumque puniunt. Et hoc est quod dicit Deutero. 19. Cumque diligenter perscrutantes inueniunt falsum testem dixisse contra fratrem suum mendacium, reddet ei sicut fratri suo reddere facere cogitauit, quod pertinet ad iniuriam personæ. Et postea quantum ad iniuriam reipublice subditur, & auferes malum de medio tui, ut audientes ceteri timorem habeant, & nequaquam talia audeant facere. Specialiter tamen personam accusati facit iniuriam, si de falso accuset. Et ideo accusatus si innocens fuerit, potest ei iniuriam suam remittere, maxime si non non calumniose accusauerit, sed ex animi leuitate. Si vero ab accusatione innocentis desistat pro aliquam confusionem cum aduersario, facit iniuriam reipublice, & hoc non potest ei remitti ab eo, qui accusatur, sed potest ei remitti per principem qui curam reipublice gerit. Item nota, quod penam talionis meretur accusator in recompensationem nocuum, quod proximo inferre intendit, sed pena infamie ei debetur pro malitia ex qua calumniose alium accusat. Et quoniam quidem princeps remittit penam, sed non abolet infamiam, quoniam autem pariter infamiam abolet, unde & Papa potest homini infamiam aboleri. Et quod dicit Gelasius pariter infamiam aboleri non possumus, intelligendum est vel de infamia facti, vel quia eam aboleri aliquis non expedit, vel etiam loquitur de infamia irrogata per iudicem civilem, sicut dicit Gratianus.

De iniustitia. Dist. LVI.

DEinde considerandum est de peccatis, quæ sunt contra iustitiam ex parte rei. Et circa hoc consideranda sunt quatuor. Primo utrum aliquis negando veritatem per quam condemnaretur, peccet mortaliter. Secundo utrum alicui liceat se calumniose defendere. Tertio utrum subterfugere iudicium appellando. Quarto utrum condemnato liceat per violentiam se defendere si adsit facultas. Ad primum. scilicet, utrum aliquis negando veritatem, per quam condemnaretur, peccet mortaliter. Dicendum, quod quicumque facit contra debitum iustitiæ, mortaliter peccat, sicut supra dictum est. Pertinet autem ad debitum iustitiæ, quod aliquis obediat suo superiori in his ad quæ ius prælationis se extendit. Iudex autem ut supra dictum est, est superior respectu eius, quæ iudicatur. Et ideo ex debito tenetur accusatus iudici veritatem exponere, quam ab eo secundum formam iuris exigit. Et ideo si confiteri noluerit veritatem quam dicere tenetur, vel eam mendaciter negauerit, mortaliter peccat. Si vero iudex hoc exquirat, quod non potest secundum ordinem iuris, non tenetur ei accusatus respondere, sed potest vel pro aliqua appellationem, vel aliter licite subterfugere, mendacium tamen dicere non licet. Qui enim mentitur in iudicio se excusando, facit contra dilectionem Dei, cuius est iudicium, & contra dilectionem proximi, tum ex parte iudicis cui debetum negatur, tum etiam ex parte accusantis, qui puniuntur si in probatione deficiat, unde & in Psalmis dicitur. Ne declines cor meum in verba mate, ad excusationem peccatis. Vbi dicit Glossa. Hæc est consuetudo impudentium, ut deprehensi per aliquam falsam se excusent. Et Grego. 21. Mora, exponens illud Iob. 21. Quæ si ab-

Speculum Morale Vincentij.

si abscondi vt homo peccatum meū, dicit vſtatū humani generis vitū est, & libēdo peccatū cōmittere, & negando cōmissum abscondere, & conuictum defendendo multiplicare. Et nota, q̄ qñ mentitur aliquis, vt alium morte, vel alio malo liberet, sine iniuria alterius, mendacium est officiosum, & est veniale peccatum, sed qñ mentitur, vt vnum a morte liberet cum iniuria alterius, non est mendacium simpliciter officiosum, sed habet aliquid de pernicioso admixtum, ideo non est veniale, sed mortale peccatū. Simili modo dicas, q̄ si mentitur quis excusando se vt a morte liberet, & hoc extra iudicium, ita q̄ in nullius iniuriā hoc faciat peccat venialiter, quia plus tenetur hō sibi, q̄ alteri. Sed qñ mentitur aliquis in iudicio excusando se, iniuriā facit illi cui obedire tenetur, dum sibi denegat, quod ei debet. s. confessionem veritatis. Nec obstat verbum Chriſto. dicentis. Non tibi dico vt te prodas in publicum, neq; apud aliquos te accuses, quia qñ. s̄m ordinem iuris aliquis interrogatur a iudice, non ipse se prodit, sed alio proditur, dum ei necessitas respondendi imponitur per eum cui obedire tenetur. Ad s̄m. s̄vtrū accusato liceat calūniōse defendere se, dicendum q̄ aliud est veritatē tacere, aliud est falsitatē p̄ponere, quorū primum in aliquo casu licet. Non. n. ali quis tenet oēm veritatem confiteri, sed illā solū quā ab eo p̄t, & debet requirere iudex, s̄m ordinem iuris, puta cum p̄cessit infamia super aliquo crimine, & non aliqua expressa iudicia apparuerunt, vel etiā cum p̄cessit p̄batio semiplena. Falsitatem tñ imponere in nullo casu licet alicui, ad id autem, qd̄ licitum est p̄t aliq; p̄cedere per vias licitas, & fini intento acōmodatas, quod pertinet ad prudētiam, vel per aliquas vias illicitas, & p̄posito fini incongruas, qd̄ pertinet ad astutiā, q̄ exercet per fraudē, & dolū, vt ex dictis patet, quorum primum est laudabile, s̄m vero vitiosum. Sic igitur reo, qui accusatur, licet defendere veritatē occultando, q̄ confiteri non tenetur per aliquos conuenientes modos, puta q̄ non respondeat ad quā respondere tenetur. Hoc autem non est calūniōse se defendere, sed magis prudenter euadere, non autem licet ei vel falsitatem dicere, vel veritatem tacere q̄ confiteri tenetur, neq; etiā aliquā fraudem vel dolū adhibere, q̄a fraus, & dolus vim mendacij habēt, & hoc est calūniōse se defendere. Et nota q̄ si accusator colludat cū accusato, puniatur s̄m iura, p̄nā recipiens legibus cōstitutam, vt d̄r 2. q. 6. Sed non imponitur p̄nā accusato si cum accusatore colludit, quod est calūniōse se defendere. Hęc autem est rō, quia non fit hoc peccatum sicut illud, sed multa s̄m leges humanas impunita relinquuntur, q̄ s̄m diuinum iudicium sunt peccata, sicut patet in simplici fornicatione, quia lex humana non exigit ab hōe omnimodā veritatē vel virtutē, q̄ paucorum est, & non p̄t inueniri in tanta multitudine populi quantā lex humana sustinere habet necessē. Qd̄ autē aliquis non velit aliqd̄ peccatum cōmittere, vt mortē corporalē euadat, cuius periculum ibi in cā sanguinis imminet reo, est perfectē virtutis, q̄a oīum terribilī vel temporalium maximē terribile est mors, vt d̄r in 3. Ethic. Et ideo si reus in causa sanguinis corumpat aduersario suū, peccat quidem inducendo eum ad illicitum, non autem huic peccato lex ciuiliſ adhibet p̄nā, & pro tanto licitum esse d̄r. Tñ cū inducere aliquem ad peccandum sit peccatum, vel qualiter cōq; peccati participem esse, cum Apostolus dicit dignos morte eos, qui peccantibus consentiunt, manifestum est, q̄ etiam reus peccat cum aduersario colludendo. Non tñ s̄m leges humanas imponitur sibi p̄nā pp̄ rōnes iā dictas. Ad tertium. s̄vtrū accusato liceat subterfugere iudicium appellando dicendū q̄ ex duplici cā contingit aliquem appellare, vno quidē modo confidētia iustæ causæ, quia videlicet iniuste a iudice grauatur, & sic licitum est appellare. Hoc. n. est prudenter euadere, sicut Paulus Cēsarem appellauit, sicut legitur actuum. 25. Vnde. 2. q. 1. d̄r. Omnis oppressus libere sacerdotum si voluerit appellet iudicium, & a nullo prohibeatur. Ois. n. inferior. superiori potestati i tñ debet esse subiectus, in quantum ipsa potestas ordinem superioris obseruat, a quo si exorbitauerit, ei subijci non oportet, puta si aliud iusserit proconsul, & aliud imperator, vt patet per Glosam Ro. 13. Cum autem iudex iniuste aliquem grauatur, quantum ad hoc relinquit ordinem superioris potestatis, s̄m quem necessitas sibi iuste iudicandi imponitur. Et ideo licitum est ei, qui contra iustitiam grauatur, ad directionem superioris potestatis recurrere appellando vel ante sententiam vel post. Et quia nō p̄sumit esse reſtitudo vbi fides nō est, ideo non licet catholico ad infidelem iudicem appellare s̄m illud. 2. q. 6. Catholicus, qui causam suam siue iustam siue iniustam ad iudicium alterius fidei iudicis, prouocauerit, excommunicatur. Nam & Apostolus arguit eos, qui iudicio contendebant apud infideles. Alio modo aliquis appellat causā afferendā morā, ne contra eum iusta sententia proferatur, & hoc est calūniōse se defendere, quod est illicitum sicut dictum est, s̄cit. n. iniuriā, & iudici, cuius officium impedit, &

aduersario suo cuius iustitiam quantum potest perturbat. Sicut enim d̄r. 2. q. 6. Omnimodo puniendus est cuius iniusta appellatio pronunciat. Et nota, q̄ s̄m iura a iudicibus arbitrarijs non licet appellare, licet tñ a iudicibus ordinarijs, cuius rō est, quia ex proprio defectu vel negligentia procedit, q̄ aliquis sua sponte se alterius iudicio subijciat. de cuius iustitia non confidat. Leuis etiam animi esse v̄t non permaneat in eo, quod simul approbavit, & ideo rōnabiliter denegatur subsidium appellationis a iudicibus arbitrarijs, qui non habent potestatem, nisi ex consensu litigantium. Sed potestas iudicis ordinarij non dependet ex consensu illius, qui eius iudicio subditur, sed ex auctoritate regis, & principis qui eum instituit. Et ideo contra eius iniustum grauamen lex tribuit appellationis subsidium, ita q̄ etiam si sit simul ordinarius, & arbitrarius iudex p̄t ab eo appellari, quia v̄t ordinaria potestas occasio fuisse, q̄ arber eligeretur. Nec debet ad defectum imputari eius qui consensit in eum sicut in arbitrum, quem princeps iudicem ordinarium dedit. Ad quartum. s̄vtrū condemnato liceat se defendere, dicendū q̄ aliquis condemnatur ad mortem dupliciter, vno modo iuste, & sic non licet condemnato se defendere, licitum est. n. iudici cum resistentem impugnare, vnde relinquitur, q̄ ex parte eius sit bellum iniustum, vnde indubitanter peccat. Sicut expressē dicit Aposto. rō. 13. Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit, & ipse sibi damnationem acquirit. Alio mō condemnatur aliq; iniuste, & tale iudicium simile est violētīe latronis, s̄m illud Ezech. 22. Principes eius in medio eius quasi lupi rapientes p̄zdam ad effundendum sanguinem. Et ideo sicut licet resistere latronibus, ita licet resistere in tali casu malis principibus, nisi fortē p̄pter scādalum vitandum, cum ex hoc aliqua grauis turbatio timeretur.

De iniustitia testium. Dist. LVII.

DEinde considerandum est de iniustitia pertinente ad personam testis. Et circa hoc videnda sunt quatuor. Primo, vtrum homo teneatur ad testimonium ferendū. Secundo vtrum duorum vel tertium testimonium sufficiat. Tertio vtrum testimonium alicuius absq; culpa eius repellatur. Quarto vtrū falsum testimonium perhibere sit mortale peccatum. Ad primum. s̄vtrū homo teneatur ad testimonium ferendum, dicendū, q̄ in testimonio ferendo distinguendum est, quia aliquando requiritur testimonium aliquando alicuius, aliquando non requiritur, si requiritur testimonium alicuius subditi auctoritate superioris, cui in his, quæ ad iustitiam pertinet obedire tenetur, non est dubium quin teneatur testimonium ferre in his, in quibus s̄m ordinem iuris testimonium ab eo exigitur, puta in manifestis, & in his de quibus infamia p̄cessit. Si autem exigatur ab eo testimonium in alijs puta in occultis, & de quibus infamia non p̄cessit, non tenetur ad testificandum. Si verō requiritur eius testimonium non auctoritate superioris cui obedire tenetur, tunc distinguendum est, quia si testimonium requiritur ad liberandum hominem, vel ab iniusta morte, seu p̄nā quacumque, vel falsā infamia, vel etiam ab iniquo damno, tunc tenetur homo ad testificandum. Et si eius testimonium non requiritur, tenetur facere, quod in se est, vt veritatem denunciet alicui. qui ad hoc possit prodesse, d̄r. n. in Psalm. Eripite pauperem, & egenum de manu peccatoris liberate, & Prover. 24. Erue eos, q̄ ducuntur ad mortem, & Ro. 1. d̄r. Digni sunt morte non solum, qui faciunt, sed etiam qui consentiunt faciētibus. Vbi dicit Glosa, q̄ consentire est tacere, cum possis redarguere. Super his verō quæ pertinent ad condemnationem alicuius, non tenetur ferre testimonium, nisi cum a superiori compellitur s̄m ordinem iuris, quia circa hoc veritas occultetur. Nulli. n. ex hoc speciale dānum nascitur, vel si imminet periculum accusatori non est curandum, quia ipse se in illud periculum sponte ingressus. Alia verō ratio est de reo cui imminet periculum eo nolente. Sed nota sollicite, q̄ de illis, quæ commissa sunt homini sub secreto per confessionem, nullo modo debet testimonium ferre, quia hmōi non scit vt hō, sed tanquā Dei minister, & maius est vinculum sacramenti quolibet hominis p̄cepto. Circa ea verō quæ aliter homini sub secreto committuntur, distinguendum est. Quando que enim sunt talia, quæ statim cum ad notitiā hominis veniunt, homo ea manifestare tenetur, puta si pertineret ad corruptionem multitudinis spiritualem vel corporalem, vel in graue damnum alicuius personæ, vel si quid aliud est huiusmodi, quod quis proflare tenetur vel testificando vel denuntiando, & contra hoc debitum obligari nō potest per secreti commissum, quia in hoc non frangeret fidem quam alteri debet. Quandoque vero sunt talia quæ quis prodesse non tenetur, vnde potest obligari ex hoc, quod sibi sub secreto committitur, & tunc nullo modo tenetur ea prodesse, etiam ex p̄cepto superioris, quia serua re fidem est de iure naturali. Nihil autem potest p̄cipi homini contra id, quod est de iure naturali. Ad secundum. s̄vtrū duo-

rum

rum vel trium testimonium sufficit. Dicendum, q̄ Deu. 17. d̄f. In ore duorum vel trium testium peribit qui interficietur. Et infra. 19. In ore duorum vel trium testium stabit oē verbū. Quia s̄m̄ Philosophum in 1. Ethic. Certitudo non est similiter quærenda in omni materia. In actibus. n. humanis super quibus constituntur iudicia, & exiguntur testimonia, non potest haberi certitudo demonstratiua, eo q̄ sunt circa contingentia, & variabilia, & ideo sufficit probabilis certitudo, quæ ut in pluribus veritatem attingat, & sic a veritate in paucioribus deficiat. Est autē probabile, quod magis veritatem continet multorum, quàm dictum vnus, & ideo cum reus sit vnus qui negat, sed multi testes asserunt idem cum actore, rōnabiliter institutum est iure diuino, & humano, q̄ dicto testium stetur. Omnis autem multitudo in tribus comprehenditur. s̄ principio, medio, & fine. Vnde s̄m̄ Philosophum in 1. de celo. Oē, & totum in tribus ponimus. Trinarius quidem constituitur asserentium, cum duo testes conueniunt cum actore vel accusatore, & ideo requiritur binarius testium, vel ad maiore certitudine vt sit trinarius, qui est multitudo perfecta in ipsis testibus, vñ & Ecclesiastici. 4. d̄f. Funiculus triplex difficile rumpitur. Aug. autem dicit super illud Ioan. 3. Duorum hominum testimonium verum est, q̄ in hoc est Trinitas s̄m̄ ministerii cōmēdata, in qua est p̄petua firmitas veritatis. Hac igitur rōne determinauit lex diuina pariter, & humana duos vel tres sufficere ad testimoniū phibēdū, q̄a quantacūmq; multitudo testium determinaret, possit q̄nq; testimoniū esse int̄ quū, cū scriptum sit Exo. 24. Ne sequaris turbam ad faciendum malum. Nec tñ quia non p̄t in talibus fallibilibus certitudo haberi, debet negligi certitudo, q̄ p̄babiliter haberi p̄t per duos vel tres testes, vt dictum est. Hoc tñ s̄m̄ iura canonica non tenet quātū ad aliquas personas in dignitatibus cōstitutas, sicut legit. 2. q. 5. vbi d̄f. Præsul non damnetur nisi septuaginta duobus testibus. Presbyter aut Cardinalis nisi in quadraginta quatuor testibus non deponatur. Dyaconus cardinalis vrbis Romæ nisi in 28. testibus non condemnabitur. Subdyaconus, acolitus, exorcista, lector, ostiarius, nisi in septem testibus non condemnabitur. Sed magis est periculosus peccatum eius, qui in maiori dignitate cōstitutus est, & ita minus est tolerandum, ergo, nec in aliorum cōdemnatione sufficit duorum vel trium testimonium. Sed illud locum habet specialiter in epis, presbyteris, dyaconibus, & clericis Ecclesiæ Romanæ pp̄ eius dignitatē, & hoc triplici rōne. Primo quidem quia in ea tales debent institui, quorum sanctitas tñ plus credat, q̄ multis testibus. Secūdo q̄a hoīes, q̄ h̄nt de alijs iudicare s̄pe pp̄ iustitiā multos aduersarios h̄nt, vñ nō est passim credendum testibus contra eos, nisi magna multitudo conueniat. Tertio quia ex cōdemnatione alicuius eorum derogaret in opinione hoīum dignitati illius ecclesiæ, & auctoritati, qd̄ est periculosus, q̄ in ea tolerare aliquē peccatorem nisi valde publicum, & manifestum, de quo graue scandalum oriret. Et nota, q̄ quia testes inuicē discordare contingit, pp̄ qd̄ testimonium illorum vel minus certū efficitur, vel penitus enervat, ideo sciendū, q̄ discordia testiu in aliquibus principalibus circumstantijs, q̄ variant substantiā facti, puta in tpe, vel loco, vel perfoms de quibus principaliter agitur, aufert efficaciam testimoniij, quia si discordant in talibus, videntur singulares esse in suis testimonijs, & de diuersis factis loqui, puta, si vnus dicat hoc factū esse in tali tpe, vel loco, & alius alio tpe vel loco, non videntur de eodem facto loqui. Non tñ præiudicatur testimonio, si vnus dicat se nō recordari, & alius asserat determinatum tps, vel locum. Et si in talib⁹ oīno discordauerint testes actoris, & rei, si sint æquales numero & pares dignitate statur p̄ reo, q̄a facilius debet esse iudex ad absolvendum, q̄ ad condemnandū, nisi forte in causis fauorabilibus, sicut est cā libertatis, & h̄mōi. Si vero testes eiusdem partis disenserint, debet iudex ex motu sui animi percipere cui parti sit standum, vel ex numero testium, vel ex dignitate eorum, vel ex fauorabilitate causæ, vel ex conditione negocij, & dictorum. Multo autem magis testimonium vnus repellitur, si sibi ipsi dissideat interrogatus de visu, & scientia, nō autem si dissideat interrogatus de opinione, & fama, quia p̄t s̄m̄ visa diuersa, & addita diuersimodē motus esse ad respondendum. Si vero sit discordia testimoniij in aliquibus circumstantijs non pertinentibus ad substantiam facti, puta si tempus fuerit nubilosum vel serenum, vel si domus fuerit picta aut non, vel aliquid huiusmodi, discordia talis nō præiudicat testimonio, quia homines nō cōsueuerunt circa talia multum sollicitari, vnde facile a memoria elabuntur, quinimmo aliqua discordia in talibus facit testimonium credibilis. vt Chrysost. dicit super Matt. quia si ita in omnibus concordarent etiam in minimis, viderentur ex condicō eundem sermonem proferre, quod tñ prudentiæ iudicis relinquatur discernendum. Ad tertium. s̄ vtrum aliquis sine culpa a testimonio repellatur, dicendum q̄ testimonium sicut dictū est,

non habet infallibilem certitudinem, sed probabilem. Et ideo quicquid est, quod probabilitatem auferat in contrarium, reddit testimonium efficacax. Redditur autem probabile, q̄ aliquis in veritate testificanda non sit firmus, q̄nq; quidem pp̄ culpam, sicut infideles infames, item illi, qui publico crimine rei sunt, qui nec accusare possunt: q̄nq; autem absq; culpa, & hoc vel ex defectu rationis, sicut patet de pueris, amentibus, & mulieribus, vel q̄nq; ex affectu, sicut patet de inimicis, & de personis coniunctis, & domesticis, vel etiam exteriori conditione, sicut sunt pauperes, feruē, & illi quibus imperari potest, de quibus probabile est, q̄ facile possunt induci ad testimonium ferendum contra veritatem. Et sic patet, q̄ testimonium alicuius repellitur, & pp̄ culpam, & absque culpa. Ad quartum. s̄ vtrum falsum testimonium semper sit peccatum mortale, dicendum, q̄ falsum testimonium habet triplicem deformatem. Vno modo ex periurio, quia testes non admittuntur nisi iurati, & ex hoc est peccatū mortale. Alio modo ex violatione iustitiæ, & hoc est peccatum mortale in suo genere, sicut & quælibet iniustitia. Et ideo in præcepto decalogi sub hac forma interdicitur falsum testimonium, eū d̄f. Exo. 20. Non loquaris contra proximum tuum falsum testimonium. Nō enim contra aliquem facit qui cum ab iniuria faciendā impedit, sed solum qui ei suam iniustitiā tollit. Tertio modo ex ipsa falsitate secundum q̄ omne mendacium est peccatum, & ex hoc nō habet falsum testimonium, q̄ semper sit peccatum mortale.

De iniustitia aduocatorum. Dist. LVIII.

Deinde considerandum est de iniustitia, quæ fit in iudicio ex parte aduocatorum. Et circa hoc consideranda sunt quatuor. Primo vtrum aduocatus teneatur præstare patrocinium causæ pauperum. Secundo vtrum aliquis debeat arce ri ab officio aduocati. Tertio vtrum aduocatus peccet iniustam causam defendendo. Quarto vtrum peccet accipiendo pecuniā pro suo patrocinio. Ad primum. s̄ vtrum aduocatus teneatur patrocinium præstare causæ pauperum, dicendum, q̄ cum præstare patrocinium causæ pauperum ad opus misericordiæ p̄tineat, idē ē hic dicēdū, q̄ & supra dictū est de alijs misericordiæ operib⁹. Nullus. n. sufficit oībus indigentibus misericordiæ opus impendere, & ideo sicut Aug. dicit in primo de Doctrina Christiana, cum omnibus prodesse non possis, his potissime consulēdum est, qui pro locorum, & temporum vel quarumlibet rerum oportunitatibus cōstricti, tibi quasi quadam sorte iunguntur. Dicit pro locorum oportunitatibus, quia non tenetur homo per mūdum quærere indigentibus subueniat, sed sufficit si eis, q̄ sibi occurrunt misericordiæ opus impendat, vnde d̄f. Exo. 23. Si occurreris boui inimici tui aut asino erranti reduc ad eum. Addit etiam, & temporum, quia homo non tenetur futuræ necessitati alterius subuenire, sed sufficit si præsentī necessitati succurrat. Vnde d̄f. 1. Ioan. 3. Qui viderit fratrem suum necessitate patientem, & clauerit viscera sua ab eo, &c. subdit autem, vel quarumlibet rerum, quia homo sibi coniunctis quacūque necessitudine maxime debet curam impendere, s̄m̄ illud primē ad Thim. 5. Si quis suorum, & maxime domesticorum curam non habet, fidem negauit. Quibus tñ concurrentibus considerandum restat, vtrum aliquis tantam necessitate patiatur, q̄ non in promptu appareat quō ei possit aliter subueniri, & in tali casu tenetur ei opus misericordiæ impendere. Si autem in promptu appareat quō ei aliter subuenire possit vel per seipsum, vel per aliam personam magis coniunctam, aut maiorem facultatem habentem, non tenetur ex necessitate indigenti subuenire, ita q̄ non faciēdo peccet, quamuis si subueniret absque tali necessitate laudabiliter faciat. Vnde aduocatus non tenetur semper causæ pauperum patrocinium præstare, sed solum concurrentibus conditionibus prædictis, alioquin oporteret eū omnia alia negocia prætermittere, & solis causis pauperum iuandis intendere, & idē dicendum est de medico quantū ad curationem pauperum. Ad s̄m̄. s̄ vtrum aliquis arce ri debeat ab officio aduocandi, dicendū q̄ aliquis impeditur, ab aliquo actu duplici ratione. Vno modo propter impotentiam. Alio modo propter indecentiam. Sed impotentia simpliciter excludit aliquem ab actu, indecentia autem non excludit omnino, quia necessitas indecentiam tollere potest. Sic igitur ab officio aduocatorum prohibentur quidā propter impotentiam, eo quod deficiunt sensu vel interiori sicut furiosi, & imphes, vel exteriori sicut surdi, & muti. Est enim necessaria aduocato, & interior peritia, qua possit conuenienter iustitiam assumptæ causæ ostendere, & exterior loquela tum auditu vt possit pronuntiare, & audire, quod ei dicitur. Vnde quī in his defectum patiuntur, omnino prohibentur ne sint aduocati, nec pro se, nec pro alijs. Decentia autem huius officij exercendi tollitur dupliciter, vno modo ex hoc, quod aliquis est rebus maioribus obligatus, vnde Monachos, & presbyteros non decet in quacūque causā aduocatos esse, neque clericos in

Speculum Morale Vincentij.

eos in iudicio seculari, quia huiusmodi personæ sunt rebus diuinis astrictæ. Alio modo propter defectum personæ vel corporalem, vt pater de cæcis qui conuenienter iudici altare non possent, vel spirituales, non enim decet vt alterius iustitiæ patronus existat, qui in seipso iustitiam contempsit. Et ideo infames, infideles, & damnati de grauibz criminibus nõ decenter sunt aduocati, & cum hmoi indecentiæ necessitati præfertur. Et propter hoc huiusmodi personæ possunt pro seipsis vel pro personis sibi coniunctis vt officio aduocati, vnde & clerici pro ecclesijs suis possunt esse aduocati, & Monachi pro causa monasterij sui si abbas præceperit. Ad tertium, s. vtrum aduocatus peccet iniustam causam defendendo, dicendum, qd illicitum est alicui cooperari ad malum faciendum siue consulendo, siue adiuuando, siue qualitercumque consentiendo, quia consiliarius, & coadiuuans quodammodo est faciens. Et Apostolus dicit Rom. 1. Quod digni sunt morte non solum qui faciunt peccatum, sed etiam qui consentiunt facientibus. Vnde etiam supra dictum est, qd omnes tales ad restitutionem tenentur. Manifestum est autem, qd aduocatus, & auxiliium, & consilium præstat ei cuius causæ patrociniatur. Vnde si scienter iniustam causam defendat, absque dubio grauius peccat, & ad restitutionem tenetur huius damni, quod contra iustitiam per eius auxiliium altera pars incurrit. Si autem ignoranter iniustam causam defendiderit putans esse iustam, excusatur s. m. modum quia ignorantia excusare potest. Ad quartum, s. vtrum aduocatus peccet pro suo patrociniario pecuniam accipiendo, dicendum, qd nõ, sicut expresse dicit, Aug. ad Macedonium, aduocatus iniquis licite vendit iustum patrociniario, & iuxta scripturam verum consilium. Et ratio huius est, quia illa, quæ quis nõ tenetur exhibere iuste, potest pro eorum exhibitione recompensationem accipere. Manifestum est autem, qd aduocatus non solum tenetur patrociniario præstare, aut consilium dare causis aliorum. Et ideo si vendat suum patrociniario siue suum consilium, non agit contra iustitiam. Et eadem ratio est de medico operante ad sanandum, & de omnibus alijs huiusmodi personis, dum tñ moderatè accipiunt considerata conditione personarum, & negociorum, & laboris, & consuetudine patriæ, si autem per improbitatem aliquid immoderatè extorqueant, peccant contra iustitiam, vnde Aug. dicit ad Macedonium, qd ab his extorta per immoderatam improbitatem repeti solent, data per tolerabilem consuetudinem non solent. Quamuis autem scientia iuris sit quoddam spirituale, tamen vsus eius fit opere corporali, & ideo pro eius recompensatione licet pecuniã accipere, alioquin nulli artificio liceret de arte sua lucrari. Nota tñ qd nec iudex, nec testis possunt accipere, sicut dicit Aug. ad Macedonium, nõ debet inquit iudex vendere iustum iudicium, nec testis verum testimonium. Cuius causa est, quia iudex, & testis sunt personæ communes vtrique parti, quia iudex tenetur iustam sententiam dare, & testis verum testimonium dicere. Iustitia autem, & veritas non declinant in vnam partem magis, quàm in aliam. Et ideo iudicibus de publico sunt stipendia laborum statuta, & testes accipiunt, non quasi præcium testimonij, sed quasi stipendium laboris expensas, vel ab vtraque parte, vel ab ea quæ inducitur, quia nemo militat stipendijs suis vnquam, vt dicitur. 1. ad Corinth. 9. Sed aduocatus alteram partem tantum defendit, & ideo licite potest præcium accipere a parte quam adiuvat.

D Einde considerandum est de iniurijs verborum, quæ inferuntur extra iudicium. Primo de contumelia, Secundo de detractione. Tertio de susurratione. Quarto de derisione. Quinto de maledictione. Sed de his omnibus, require infra libro tertio.

D Einde considerandum est de peccatis, quæ sunt circa voluntarias commutationes. Et primo de fraudulentia, quæ fit in emptionibus, & venditionibus. Secundo de vsura, quæ fit in mutuis. Circa alias commutationes voluntarias non inuenitur aliqua species peccati, quæ distinguatur a rapina, & furto. De fraudulentia, & vsura require infra libro tertio.

De iustitia partibus. Dist. LIX.

D Einde considerandum est de partibus integralibus iustitiæ, quæ sunt facere bonum, & declinare a malo, & de vitijs oppositis. Circa quæ consideranda sunt quatuor. Primo vtrum duo prædicta sint partes iustitiæ. Secundo vtrum transgressio sit speciale peccatum. Tertio vtrum omisio sit speciale peccatum. Quarto de comparatione omisiois ad transgressionem. Ad primum. s. vtrum facere boni, & declinare a malo sint partes iustitiæ, dicendum, qd & si loquamur de bono, & malo in communi, facere bonum, & vitare malum pertinet ad omnem virtutem. Et s. m. hoc non possunt poni partes iustitiæ, nisi forte iustitia accipiatur prout est omnis virtus. Quamuis etiam iustitia hoc modo accepta respiciat quandam rationem boni specia-

lem, vt. s. est debitum in ordine ad legem Diuinam vel humanam. Sed iustitia secundum qd est specialis virtus, respicit bonum sub ratione debiti ad proximum. Et secundum hoc ad specialem iustitiam pertinet facere bonum sub ratione debiti in comparatione ad proximum, & vitare malum oppositum secundum qd est nocium proximo. Ad iustitiam verò generalem pertinet facere bonum debitum in ordine ad communitatè vel ad Deum & vitare malum oppositum. Dicuntur autem hæc duo partes iustitiæ generalis, & specialis quasi integrales, quia vtrumque eorum requiritur ad perfectum actum iustitiæ. Ad iustitiam enim pertinet æqualitatem constituere in his, quæ sunt ad alterum, vt ex supradictis patet, eiusdem autem est aliquid constituere, & constituere conseruare. Constituit autem aliquis æqualitatem iustitiæ faciendo bonum, id est reddendo alteri, quod ei debetur. Conseruat autem æqualitatem iustitiæ iam constitutæ declinando a malo, id est nullum nocumentum proximo inferendo. Bonum ergo & malum hic accipiuntur sub speciali ratione per quam appropriantur iustitiæ. Ideo tamen hæc duo ponuntur partes iustitiæ secundum aliquam propriam rationem boni & mali, non autem alterius alicuius virtutis moralis, quia virtutes morales aliæ constituuntur circa passionem, in quibus facere bonum est venire ad medium, quod est declinare ab extremis quasi a malis, & sic in idem redit quantum ad alias virtutes facere bonum, & declinare a malo. Sed iustitia consistit circa operationes, & res exteriores, in quibus aliud est facere æqualitatem, & aliud est factam non corrumpere. Item declinare a malo non importat negationem puram, quæ est non facere malum, hoc. n. nõ meret palmam, sed solum vitat penam. Importat autem motum voluntatis repudiantis malum vt ipsum nomen declinationis ostendit, & hoc est meritorium, præcipue quando aliquis impugnat vt malum faciat, & resistit. Ad secundum, scilicet vtrum transgressio sit speciale peccatum, dicendum, quod nomen transgressionis a corporalibus motibus ad morales actus deriuatum est. Dicitur autem aliquis secundum corporalem motum transgredi ex eo, quod transgreditur terminum sibi præfixum. Terminus autem præfixus homini vt ultra non transeat in moralibus, per præceptum negatiuum, & ideo transgressio proprie dicitur ex eo, qd aliquis agit aliquid contra præceptum negatiuum. Quod quidem materialiter potest esse commune omnibus speciebus peccatorum, quia per quamlibet speciem peccati mortalis homo transgreditur aliquod præceptum Diuinum. Sed si accipiatur formaliter. s. m. hanc specialem rationem, quod est facere contra præceptum negatiuum, sic est speciale peccatum dupliciter: Vno quidem modo s. m. qd opponitur ad genera peccatorum opposita alijs virtutibus: sicut. n. ad propriam rationem iustitiæ legalis pertinet attendere debitum præcepti, ita ad propriam transgressionis rationem pertinet attendere contemptum præcepti. Alio modo s. m. qd distinguit ab omissione, quæ contrariatur præcepto affirmatiuo. Et nota, qd sicut iustitia legalis est omnis virtus subiectiue, & quasi materialiter, ita etiam iustitia legalis est materialiter omne peccatum. Et hoc modo peccatum diffinitur ut Ambro. s. m. rationem iustitiæ legalis, dicens, Peccatum est transgressio legis Diuinæ, & cælestium inobedientia præceptorum. Ad tertium, scilicet vtrum omisio sit speciale peccatum, dicendum quod omisio importat prætermissionem boni, non autem cuiuscumque, sed boni debiti, bonum autem sub ratione boni debiti pertinet proprie ad iustitiam. Ad legalem quidem, si debitum accipiatur in ordine ad legem Diuinam vel humanam. Ad specialem autem iustitiam secundum quod debitum consideratur in ordine ad proximum. Vnde eo modo quo iustitia est specialis virtus, vt supra habitum est, & omisio est speciale peccatum distinctum a peccatis, quæ opponuntur alijs virtutibus. Et eo modo quo facere bonum, cui opponitur omisio, est quædam specialis pars iustitiæ distincta a declinatione mali, cui opponitur transgressio, etiam omisio a transgressione distinguitur. Omisio igitur opponitur speciali virtuti, scilicet iustitiæ, vt dictum est. Non enim est omisio boni alicuius virtutis nisi sub ratione debiti, quod pertinet ad iustitiam. Plus autem requiritur ad actum virtutis meritorium, quàm ad demeritum culpæ, quia bonum est ex integra causa, malum autem ex singularibus defectibus. Et ideo ad iustitiæ meritum requiritur actus, non autem ad omissionem. Dicitur autem omisio peccatum actuale, non quia habeat aliquem actum sibi essentialem, sed secundum quod negatio actus reducit ad genus actus, & secundum hoc non agere accipitur vt agere quoddam, vt supra dictum est. Item nota, quod sicut peccatum transgressionis opponitur præceptis negatiuis, quæ pertinent ad declinandum a malo, ita peccatum omissionis opponitur præceptis affirmatiuis, quæ pertinent ad faciendum bonum. Peccata autem affirmatiua

firmatiua nō obligant ad semper, sed ad tps̄ determinatum, & pro illo tpe peccatum omissionis incipit esse. Pōt tñ contingere, q̄ aliquis tunc sit impotens ad faciendum quod dēt, qđ quidem si sit prater eius culpam, non omittit vř dictum est: si vero sit pp̄ culpam eius pracedentem, puta cum aliquis de sero se inebriauit, & non potest surgere ad matutinas, vt dēt, tunc dñt quidam qđ tunc incēpit peccatum omissionis, qñ aliquis applicat se ad actum illicitum, non composibilem cum illo actu ad quem tenetur. Sed hoc non vř verum, quia dato qđ excitaretur per violentiam, & iret ad matutinas, non omitteret, vnde patet qđ pracedens inebriatio non fuit omisio, sed omissionis causa. Vnde dicendum est, qđ omisio incipit ei imputari ad culpam, qñ fuit tps̄ operādi, sed tñ pp̄ causam pracedentem ex qua omisio sequens redditur voluntaria. Ad quartum. s. vřm peccatum transgressionis sit grauius qđ peccatum omissionis, dicendum qđ peccatum in tantum est grauius, in quantum a virtute distat: Cōtrarietas autē est maxima distantia, vt dñ in 10. Metha. Vnde contrarium magis distat à suo contrario, quàm simplex eius negatio, sicut nigrum plus distat ab albo quàm simpliciter non albu, omne enim nigrum est non album, sed non conuertitur. Manifestum est autem quod transgressio contrariatur actui virtutis: omisio autem importat negationem ipsius, puta peccatū omissionis est si quis parentibus debitam reuerentiam non exhibeat. Peccatum autem transgressionis, si contumeliam, vel quamcunque iniuriam eis inferat. Vnde manifestum est, qđ simpliciter & absolute loquendo transgressio est grauius peccatum, qđ omisio: licet aliqua omisio possit grauior esse aliqua transgressione.

De iustitia annexis virtutibus. Dist. LX.

DEinde considerandum est de virtutibus annexis iustitię. Et circa hoc consideranda sunt duo. Primo quę virtutes iustitię annectantur. Secdo de singulis earum in speciali. Ad primum. s. qualiter assignentur virtutes annexę iustitię. Et vř qđ inconuenienter assignentur. Tullius. n. enumerat sex. s. religionem, pietatem, gratiam, vindicationem, obseruantiam, veritatem. Vindicatio autē vř esse speciem commutatię iustitię secundum quam illatis iniurijs vindicta rependitur, vt ex supradictis patet, nō ergo dēt poni inter virtutes iustitię annexas. Pręterea Macrobius super somnium Scipionis ponit septem. s. innocentiam, amicitiam, concordiam, pietatem, religionem, affectionem, humanitatem, quarum plures a Tullio prętermittuntur, ergo videtur insufficienter enumeratas esse virtutes iustitię adiunctas. Pręterea a quibusdam alijs ponuntur quinque partes iustitię, scilicet obedientia respectu inferiorum, æquitas respectu æqualium, fides, & veritas respectu omnium, de quibus a Tullio non ponitur nisi veritas, ergo vř insufficienter enumerasse virtutes iustitię annexas. Pręterea Andronicus peripateticus ponit nouem partes iustitię annexas, scilicet liberalitatem, benignitatem, vindicatiuam, eugnomosynam, eusebiam, eucharistiam, sanctitatem, bonam commutationem, legis positiuam. Ex quibus etiam Tullius manifeste non ponit nisi vindicatiuam, ergo vř insufficienter enumerasse. Pręterea Arist. in 5. Ethic. ponit epycheyam iustitię adiunctam, de qua in nulla pręmissarum assignationum videtur mentio esse facta, ergo insufficienter sunt enumeratę virtutes iustitię annexę. Responso, dicendum qđ in virtutibus quę adiunguntur alicui principali virtuti duo sunt consideranda. Primo quidem qđ virtutes illę in aliquo cum principali virtute conueniant; secundo qđ in aliquo deficiant a perfecta ratione ipsius: quia vero iustitia ad alterum est, vt ex supradictis patet, omnes virtutes quę ad alterum sunt possunt ratione conuenientię iustitię annecti. Ratio vero iustitię consistit in hoc qđ alteri reddatur quod ei debetur secundum æqualitatem, vt ex supradictis patet. Dupliciter autē aliqua virtus ad alterum existens a ratione iustitię deficit. Vno quidem modo in quantum deficit a ratione æqualis, alio modo in quantum deficit a ratione debiti. Sunt enim quędam virtutes quę debitum quidem alteri reddunt, sed non possunt reddere æquale. Et primo quidē quicquid ab homine Deo redditur debitum est, non tamen potest esse æquale vt scilicet tantum homo ei reddat quantum debet, secundum illud, Psal. Quid retribuam domino pro omnibus quę retribuit mihi? Et secundum hoc adiungitur iustitię religio, quę vt Tullius dicit, est superioris cuiusdam naturę quam diuinam vocant, vel ceremoniam, quia cultum affert. Secundo parentibus non potest secundum æqualitatem recompensari, quod eis debetur, vt patet per Philosophum in 8. Ethic. Et sic adiungitur iustitię pietas, per quam, vt Tullius dicit, sanguine iunctis patrięque beneuolis officium, & diligens tribuitur cultus. Tertio non potest æquale pręmium recompensari ab homine virtuti, vt patet per Philosophum in quarto Ethicorum. Et sic adiungitur iustitię obseruantia, per quam, vt Tullius dicit, hoies aliqua dignitate excellentes quodam cultu & honore dignantur. A ratione ve-

ro debiti iustitię defectus pōt attendi scđm qđ est duplex debitum. s. morale & legale. Vnde & philosophus in 8. Ethic. in hoc duplex iustum assignat, debitum quidē legale etiã ad qđ reddendum aliquis lege altringitur, & tale debitum proprie attendit iustitia quę est principalis virtus, debitum autem morale est quod aliquis debet ex honestate virtutis. Et quia debitum necessitatem importat, ideo tale debitum habet duplicem gradum. Quoddam enim est sic necessarium vt sine eo honestas morum conseruari non possit: & hoc habet plus de rōne debiti, & potest hoc debitū attendi ex parte ipsius debentis, & sic ad hoc debitū pertinet, qđ homo talem se exhibeat alteri verbis, & factis qualis est, & ita adiungitur iustitię veritas, per quam, vt Tullius dicit, immutata ea quę sunt, fuerunt, aut futura sunt, dicuntur. Potest etiam attendi ex parte eius cui debetur, prout, si aliquis recompensat alicui s̄m ea quę fecit, quandoque quidem in bonis, & sic adiungitur iustitię gratia in qua, vt Tullius dicit, amicitiarū & officiorū alterius memoria remunerandi voluntas cōtinetur alterius. Quęque vero in malis, & sic adiungitur iustitię vindicatio, p̄ qđ, vt Tullius dicit, vis aut iniuria & oīno quicquid obtutuū est defendendo aut vlciscendo propulsatur. Aliud vero debitum est necessarium, sicut cōferens ad maiorem honestatem, sine quo tñ honestas conseruari potest. Quod quidem debitum attendit liberalitas, affabilitas, siue amicitia, & alia hmōi quę Tullius prętermittit, in prędicta enumeratione, quia parum hñt de rōne debiti. Ad primum ergo dicendum qđ vindicta quę fit auctoritate publice p̄t̄is s̄m sententiam iudicis, pertinet ad iustitiam communitatiuam; sed vindicta quam quis facit proprio motu, non tñ contra legem, vel quam quis a iudice requirit, pertinet ad virtutē iustitię adiunctam. Ad scđm dicendum qđ Macrobius videtur atē disse ad duas partes integrales iustitię. s. declinare a malo, ad qđ pertinet innocentia, & facere bonum, ad quod pertinet sex alia, quorum duo videntur pertinere ad æquales s. amicitia in exteriori conuictu, & concordia interiori, duo vero ad inferiores. s. affectus in quantum placent bona eorum, & humanitas, per quam subuenitur eorum defectibus. Dicit enim Isid. in libro ethym. qđ humanus dñr aliquis, qđ habet circa hominē amorem & miserationis affectum, vnde humanitas d. cta est qua nos inuicem tenemur, & secundum hoc amicitia sumitur, put ordinat exteriorē conuictum, sicut de ea philosophus tractat in 4. Ethic. Potest etiam sumi secundum qđ proprie respicit affectum prout determinatur a philosopho, in 8. & in 9. Ethic. Et sic ad amicitiam pertinent tria. s. beneuolentia quę hic dicitur affectus, & concordia, & beneficentia, quę hic vocatur humanitas. Hęc autem Tullius prętermittit, quia parum habent de ratione debiti, vt dictum est. Ad certam dicendum qđ obedientia includitur in obseruantia, quam Tullius ponit, nam pręcipientibus personis debentur & reuerentia honoris, & obedientia. Fides autem per quam sunt dicta, includitur in veritate quantum ad obseruantiam promissorum. Veritas autem in plus se habet vt infra patebit. Disciplina autem non debetur ex debito necessitatis, quia inferiori non est aliquis obligatus in quantum est inferior, tamē potest aliquis superior obligari vt inferioribus provideat, secundum illud Matth. 23. Fidelis seruus, & prudens, quem constituit dominus supra familiam suam, & ideo a Tullio prętermittitur. Potest autem contineri sub humanitate quam Macrobius ponit. Æquitas vero sub epycheya vel amicitia. Ad quartum dicendum, qđ in illa enumeratione ponuntur quędam pertinentia ad veram iustitiam, ad particularem quidem bona commutationem custodiens. Ad legalem autem iustitiam quantum ad ea quę communiter sunt obseruanda, ponitur legis positiuam, quę vt ipse dicit, est scientia commutationum politicarum ad commutationem relatarum. Quantum vero ad ea quę quandoque particulariter agenda occurrunt pręter communes leges, ponitur eugnomosyna, quasi bona gnome, quę est in talibus directiua, vt supra habitum est in tractatu de prudentia. Et ideo dicit de ea, qđ est voluntaria iustificatio, quia. s. ex proprio arbitrio id quod iustum est, homo scđm eam seruat, non s̄m legem scriptam. Attribuuntur autem hęc duę prudentię s̄m directionem iustitię non s̄m executionem. Eusebia vero dicitur quasi bonus cultus, vnde est idem qđ religio. Ideo de ea dicit qđ est scia Dei famulatus, & loquitur s̄m modum quo Socrates dicebat omnes virtutes esse scias. Et ad idem reducit sanctitas, vt postea dicitur. Eucharistia autem idem est quod bona gratia, quam Tullius ponit sicq̄ & vindicatiuam. Benignitas autem videtur esse idem cum affectu, quem ponit Macrobius, vnde & Isid. dicit in libro ethym. quod benignus est vir sponte ad beneficiendum paratus, & dulcis ad eloquium. Et ipse Andronicus dicit, qđ benignitas est habitus voluntarię benefactiuis, liberalitas autem videntur

Speculum Morale Vincentij.

tur ad humanitatem pertinere. Ad quintum dicendum q̄ epichya non adiungitur iustitiæ particulari sed legali, & videtur esse idem cum ea quæ dicta est eugnomosyna.

De religione. Dist. LXI.

DEinde considerandum est, de singulis prædictarum virtutum quantum ad præsentem intentionem pertinet. Et primo considerandum est de religione. Secundo de pietate. Tertio de obseruatiã. Quarto de gratia. Quinto de vindicta. Sexto de veritate. Septimo de amicitia. Octauo de liberalitate. Nono de epichya. De alijs autem hic enumeratis supra dictum est, partim in tractatu de charitate, scilicet de concordia & alijs huiusmodi, partim in hoc tractatu de iustitia, sicut de bona commutatione & innocentia, de lege positiua autem in tractatu de prudentia. Circa religionem autem tria consideranda occurrunt. Primo quid est de religione secundum se. Secundo, de actibus eius. Tertio de vitijs oppositis. Circa primum quarantur octo. Primo vtrum religio consistat tantum in ordine ad Deum. Secundo vtrum religio sit virtus. Tertio vtrum religio sit vna virtus. Quarto vtrum religio sit specialis virtus. Quinto vtrum religio sit virtus Theologica. Sexto, vtrum religio sit præferenda alijs virtutibus moralibus. Septimo vtrum religio habeat exteriores, actus. Octauo vtrum religio sit eadem scitanti. Ad primũ. s. vtrum religio consistat tantum in ordine ad Deum, dicendum q̄ sicut Isyd. dicit in li. ethym. Religiosus, vt ait Cicero, est a religione appellatus, qui reuerentat & tanquam reeligir ea q̄ ad cultum diuinum pertinent. Et sic religio videtur dicta à reeligẽdo ea quæ sunt diuini cultus, quia hmõi cultus sunt frequenter in corde reuoluenda, s̄m illud Prouer. 3. In omnibus vijs tuis cogita illã. Quamuis etiam possit intelligi q̄ religio ex hoc dicta est, q̄ Deũ reeligere debemus quem amiseramus negligentes, sicut Aug. dicit. 10. de ciui. Dei. Vel potest intelligi religio a religando dicta. Vnde Aug. dicit in lib. de vera religione. Religet vos religio vni omnipotentis Deo. Siue aut religio dicatur a frequenti relectione, siue ex iterata electione eius, quod negligenter amissum est, siue a religione, religio. n. proprie importat ordinem ad Deum. ipse. n. est cui principaliter alligari debemus tãquam indeficienti principio, ad quem etiam nostra electio assiduẽ dirigi debet sicut in vltimum finẽ, quem etiam negligenter peccando amittimus, & credendo & fidem protestando recuperare debemus. Sciendum aut q̄ religio duplus actus habet, quosdam quidẽ improprios, & immediatos quos elicit, per quos homo ordinat ad solum Deum, sicut sacrificare, adorare, & alia hmõi facere. Alios aut actus habet quos producit mediantibus virtutibus, quibus imperat, ordinans eos in diuinam reuerentiam, quia. s. virtus ad q̄ pertinet finis imperat virtutibus ad quas pertinent ea q̄ sunt ad finem. Et s̄m hoc actus religionis per modum Imperij ponit esse, visitare pupillos, & viduas in tribulõne eorũ, q̄ est actus elicitus a misericordia. Immaculatũ at custodire se ab hoc seculo imperatiuẽ quidem est religionis, electiuẽ autẽ temperantiæ, vel alius cuius hmõi virtutis. Item nota q̄ cum seruus dicatur ad dñm, necesse est q̄ vbi est propria & specialis ratio dñij, ibi sit specialis, & propria ratio seruitutis. Manifestum est autem q̄ dñum conuenit Deo s̄m propriam & singularem quandam rationem, quia. s. ipse omnia fecit, & quia summum in omnibus rebus obtinet principatum. Ideo specialis ratio seruitutis ei debetur, & talis seruitus nomine latræ designatur apud græcos, & ideo ad religionem proprie pertinet. Item nota q̄ licet religiosi dici p̄nt cõiter omnes, qui Deum colunt, sp̄aliter tñ religiosi dñr, qui totam vitam suam diuino cultui dedicant a mundanis negocijs se abstrahentes. Sicut etiam contemplantiu dñr non qui contemplantur, sed qui contemplationi totam vitam suam deputant. Hmõi aut non se subiiciunt homini propter hoĩem, sed pp Deum, s̄m illud Apostoli Gal. 4. dicitur. Sicut Angelum excepistis me, sicut Iesum Christum. Ad s̄m. s. vtrum religio sit virtus, dicendum, q̄ virtus est, quæ bonum facit habentem, & opus eius bonũ reddit. Et necesse est dicere omnem actum bonũ ad virtutẽ pertinere. Manifestum est aut q̄ reddere debitum alicui habet rõnem boni. Per hoc quod alicui alteri debitum reddit, & constituitur in proportione conuenienti respectu ipsius, quasi conuenienter ordinatur ad ipsum. Ordo aut ad rõnẽ boni pertinet, sicut & modus, & species, vt patet p̄ Aug. in libro de natura boni. Cum igitur ad religionem pertineat reddere honorem debitum alicui, s. Deo, manifestum est q̄ religio virtus est. Ad tertium. s. vtrum religio sit vna virtus, dicendum, q̄ sicut supra dictum est, habitus distinguuntur s̄m diuersam rõnem obiecti. Ad religionem aut pertinet exhibere reuerentiam vni Deo s̄m vnã rõnẽ, in quantum. s. est primũ principium creationis, & gubernationis rerum, vnde ipse dicit Mal. 1. Si ego pater, vbi honor me? p̄ris. n. est p̄ducere & gubernare. Et iõ manifestũ est q̄ religio est vna virtus. Vñ q̄ tres diuinæ p̄sonæ sunt vnũ principium creationis, & gu-

bernationis rerum, & ideo eis vna religione seruit. Diuerse aut rõnes attributorum concurrunt ad rõnem primi principij, quia Deus producit oĩa & gubernat sapientia, voluntate, & potentia bonitatis suæ, & ideo religio est vna virtus. Licet aut religio multos actus videatur h̄re. s. adorare, colere, seruire, vouere, sacrificare, & hmõi, isti tñ actus nõ diuersificant habitum religionis. q̄ eodem actu hõ seruit Deo, & colit ipsum. Nã cultus respicit Dei excellentiam, cui reuerentiã debet: seruitus aut respicit subiectionem hoĩs, q̄ ex sua conditione obligatur ad exhibendũ reuerentiam Deo. Et ad hæc duo pertinent oēs actus, qui religioni attribuantur, quia per oēs homo protestat diuinam excellentiam, & subiectionem sui ad Deũ, vel exhibendo alicui ei, vel iterum assumendo aliquid diuinũ. Item nota q̄ imaginibus non exhibet adoratio, vel religionis cultus, s̄m q̄ in seipsis considerantur quasi res quedã, sed s̄m q̄ sunt imagines ducentes in Deũ incarnatũ. Motus aut qui est i imaginem, prout est imago, nõ s̄sistit in ipsa, sed tendit in id cuius est imago. Et ideo ex hoc q̄ imaginibus Xpi exhibetur religionis cultus, non diuersificatur rõ latræ nec virtus religionis. Ad quartũ. s. vtrum religio sit specialis virtus, dicendũ, q̄ cũ virtus ordinet ad bonũ, vbi est sp̄alis rõ boni, oportet ibi esse sp̄alem virtutem. Bonum at ad qd ordinat religio, est exhibere Deo debitum honorem, honor at debet alicui rõne excellentiæ. Deo aut competit singularis excellentia, in quantum oĩa in infinitum transcendit s̄m omnimodum excessum, vñ ei datur sp̄alis honor, sicut in rebus humanis videmus, q̄ diuersis excellentijs personarum diuersus hoĩor debet, alijs aut patri, alijs at regi, & sic de alijs. Vñ manifestum est q̄ religio est specialis virtus. Ad quintum. s. vtrum religio sit virtus Theologica, dicendum, q̄ sicut dictũ est, religio est quæ Deo debitum cultũ affert. Duo igit in religione considerant. Vnum quidem qd religio Deo affert, est cultus, & hoc se habet p̄ modũ materiæ, & obiecti ad religionẽ. Aliud at est id cui affert. s. Deus cui cultus exhibetur, non quasi actus, quibus Deus colit, ipsum Deum attingit, sicut cũ credimus Deo, credẽdo Deo Deum attingimus, pp qd supra dictum est, q̄ Deus est fidei obiectũ, non solũ in quantum credimus Deum, sed in quantum credimus Deo. Affertur aut Deo debitus cultus, in quantum actus, quidam quibus Deus colit, in Dei reuerentiam sunt, puta sacrificiorum oblationes, & alia hmõi. Vnde manifestum est q̄ Deus non comparatur ad virtutẽ religionis sicut materia vel obiectum, sed sicut finis. Et ideo religio non est virtus Theologica, cuius obiectum est vltimus finis, sed est virtus moralis, cuius obiectũ est, esse circa ea q̄ sunt ad finẽ. Ad sextum. s. vtrum religio sit oĩbus alijs virtutibus præferenda. Dicendũ q̄ ea quæ sunt ad finem fortius bonitatẽ ex ordine in finem. Et ideo quãto sunt fini propinquiora, tãto sunt meliora. Virtutes aut morales, vt supra dictum est, sunt circa ea q̄ ordinantur in Deũ sicut in finem. Religio aut magis de propinquo accedit ad Deum q̄ aliæ virtutes morales, in quantum operat ea, quæ directẽ & immediate ordinantur in timorem diuinum. Et ideo religio præminet inter alias virtutes morales. Ad septimum, sci licet vtrum religio habeat aliquos exteriores actus, dicendum, q̄ Deo reuerentiã, & honorem exhibemus non propter ipsum, qui in seipso est plenus gloria, cui nihil a creatura adijci potest, sed propter nos, quia videlicet per hoc q̄ Deum reueremus & honoramus, mens nostra ei subijcitur, & in hoc eius perfectio consistit. Quælibet. n. res perficitur propter hoc, q̄ subdit suo superiori, sicut corpus per hoc q̄ viuificatur ab anima, & aer p̄ hoc q̄ illuminatur a sole, mens autem humana indiget ad hoc q̄ coniungatur Deo, sensibilibus manu ductione, quia inuisibilia per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, vt A. apostolus dicit Ro. 1. Et ideo in diuino cultu necesse est, aliquibus corporalibus vti, vt eis, quasi signis quibusdam, mens hominis excitetur ad spirituales actus, quibus Deo coniungitur. Et ideo religio habet quidem interiores actus, quasi principales, & per se ad religionem pertinentes, exteriores vero actus quasi secundarios, & ad interiores actus ordinatos. Ad octauum. s. vtrum religio sit idẽ sanctitati, dicendum q̄ nomen sanctitatis duo videtur importare, vno quidem modo munditiã, & huic significationi competit nomen græcũ, dicitur enim agios quasi sine terra. Alio modo importat firmitatem, vnde apud antiquos sanctos dicebantur, quæ legibus erant munita, vt violari nõ deberent, vnde & dicitur esse aliquid sanctum, quia est lege firmatum. Potest etiã s̄m latinos hoc nomen sanctus ad munditiã pertinere, vt intelligatur sanctus quasi sanguine tinctus, eo q̄ antiquitus illi q̄ purificari volebant, sanguine hostiæ ungebantur, vt Isyd. dicit in lib. ethym. Et vtraque significatio competit, vt sanctitas attribuitur his, quæ diuino cultui applicantur, ita q̄ non solum hominibus, sed etiam templum, & vasa, & alia huiusmodi sanctificari dicuntur, ex hoc q̄ cultui diuino applicantur. Mundicia. n. necessaria est ad hoc q̄ mēs Deo applicetur, quia mēs humana inquinatur

quinatur ex hoc, & inferioribus rebus iungit, sicut quilibet res ex immixtione peioris sordescit, ut argentum ex immixtione plumbi. Oportet autem, quod mens ab inferioribus rebus abstrahat ad hoc, quod supremæ rei possit coniungi: & ideo mens sine munditia Deo applicari non potest: unde ad Heb. vlt. dicitur: Pacè sequimini cum omnibus, & sanctimonia, sine qua nemo videbit Deum. Firmitas est exigita ad hoc, quod mens Deo applicet: applicat enim ei sicut ultimo fini, & primo principio. Huiusmodi autem oportet maximè immobilia esse. Unde dicebat Apostolus ad Ro. 8. Certus sum, quod neque mors, neque vita separabit me a charitate Dei. Sic igitur sanctitas dicitur, per quam homines seipsum & suos actus applicat Deo: unde non differt a religione secundum essentiam, sed solum ratione. Nam religio dicitur, secundum quod exhibet Deo debitum famularum in his, quæ pertinent specialiter ad cultum diuinum, sicut in sacrificiis, in oblationibus, & aliis huiusmodi. Sanctitas autem dicitur, secundum quod homo non solum hoc, sed aliarum virtutum opera refert in Deum: sed secundum quod homo se disponit per bona opera ad cultum diuinum.

De deuotione, & contemplatione. Dist. LXII.

DEinde considerandum est de actibus religionis. Et primo de actibus interioribus, qui sunt principaliores. Secundo de actibus exterioribus, qui sunt secundarij. Interiores autem actus religionis videntur esse deuotio, & oratio. Et ideo primo de deuotione, secundo de oratione dicendum est. Circa primum consideranda sunt tria. Primum, utrum deuotio sit specialis actus religionis. Secundum, utrum cõtemplatio sit causa deuotionis. Tertium de eius effectu. Ad primum, utrum deuotio sit specialis actus religionis. Dicendum, quod deuotio dicitur ad deuotum, unde deuoti dicitur, qui seipsum quodammodo Deo deuouerunt, ut eis se totaliter subdat, pro quod & olim apud Gentiles deuoti dicebantur, qui seipsum idolis deuuebant in mortem pro sui salute exercitum, sicut de duobus Decius Tytus Liuius narrat. Unde deuotio nihil aliud esse videtur, quam voluntas quam promptè tradendi se ad ea, quæ pertinent ad Dei famularum. Unde Exo. 25. dicitur, quod multitudo filiorum Israel obtulit mente promptissima, atque deuota primitias domino. Manifestum est autem, quod voluntas promptè faciendi, quod ad Dei seruitium pertinet, est quædam specialis actus: unde deuotio est specialis actus voluntatis. Ad eandem autem virtutem pertinet velle facere aliquid, & promptè voluntatem habere ad illud faciendum, quia vtriusque actus idem est obiectum. Propter quod Philosophus dicit in 5. Ethic. Iustitia est qua volunt homines, & operantur iusta. Manifestum est autem, quod operari ea, quæ pertinent ad diuinum cultum, seu famularum, pertinet proprie ad religionem, ut ex predictis patet. Unde est ad eum pertinet habere promptam voluntatem ad huiusmodi exequenda, quod est esse deuotum. Et sic patet, quod deuotio est actus religionis, & est charitatis, sed differenter. Ad charitatem enim pertinet immediatè, quod homo tradat seipsum Deo, adherendo ei per quandam spiritus unionem. Sed quod homo tradat seipsum Deo ad aliqua opera diuini cultus, hoc immediatè pertinet ad religionem, mediatè autem ad charitatem, quæ est religionis principium. Ad secundum, utrum cõtemplatio, seu meditatio sit causa deuotionis: dicendum, quod causa deuotionis extrinseca, & principalis est Deus. De quo dicit Ambrosius super Lucam. Quod Deus quos dignat, vocat, & quem vult religiosum, facit: & si voluisset Samaritanos, ex indeuotis deuotos fecisset. Causa autem intrinseca ex parte nostra, oportet quod sit meditatio, seu cõtemplatio. Dicitur enim, quod deuotio est quidam voluntatis actus ad hoc, quod homo promptè se tradat ad diuinum obsequium. Omnis autem actus voluntatis ex aliqua cõsideratione procedit, eo quod bonum intellectum est obiectum voluntatis. Unde Augustinus dicit in lib. de Trin. quod voluntas oritur ex intelligentia; & ideo necesse est, quod meditatio sit deuotionis causa, in quantum scilicet per meditationem homo concipit, quod se tradat diuino obsequio: Ad quod quidem inducit duplex cõsideratio; vna quidem, quæ est ex parte diuine bonitatis, & beneficiorum ipsius, secundum illud Psalmi. Mihi adherere Deo bonum est, ponere in Domino spem meam. Et hæc cõsideratio excitat dilectionem, quæ est proxima deuotionis causa. Alia vero est ex parte hominis considerantis suos defectus, ex quibus indiget, ut Deum intueatur, secundum illud Psalmi. Leuaui oculos meos ad montes, unde venit auxilium mihi. Auxiliu meum a Domino qui fecit cælum, & terram. Et hæc cõsideratio excludit presumptionem, per quam aliquis impedit, ne Deo se subiiciat, dum suæ virtuti innititur. Unde cõsideratio, seu cõtemplatio eorum, quæ nata sunt dilectionem Dei excitare, deuotionem causant. Subtiles vero meditationes intelligibiliu ad amorem Dei non pertinentium frequenter deuotionem impediunt, & mentem a deuotione distrahunt, alioquin et cõtemplationes circa diuina, licet ex natura sui maximè natae sint excitare dilectionem Dei, & per consequens deuotionem, quia Deus est super omnia diligendus, tamen ex debilitate mentis prouenit, quod indiget manu ductione ad cognitionem diuinorum, & scilicet ad dilectionem, per aliqua sensibilia nobis nota, inter quæ principaliter est humanitas Christi, secundum quod in præfatione dicimus, Ut dum visibiliter Deum cognoscimus per hunc in inuisibilem amorem rapiamur. Et ideo ea, quæ pertinent ad humanitatem Christi, maximè deuotionem excitant per modum manu ductionis. Frequenter enim maior deuotio excitatur ex cõsideratione passionis Christi, & aliis humanitatis eius mysteriis, quam ex cõsideratione diuine magnitudinis, cum tamen deuotio principaliter circa ea, quæ sunt diuinitatis, existat. Unde manifestè videmus, quod aliqui apud sunt ad cõtemplationem, non sic autem ad deuotionem, & econuerso? In quibusdam simplicibus, & viris, & mulieribus abundat deuotio, qui nihil aut modicum de cõtemplatione nouerunt. Ad tertium, scilicet de deuotionis effectu, utrum scilicet spiritualis lætitia sit deuotionis effectus: dicendum, quod deuotio per se quidem & principaliter spiritualem lætitiã mentis causat, ex consequenti autem & per accidens causat tristitiã. Dicitur enim, quod deuotio ex duplici cõsideratione procedit, principaliter quidem ex cõsideratione diuine bonitatis, quia ista cõsideratio pertinet quasi ad terminu motus voluntatis tradentis se Deo, & ex ista cõsideratione pro se quidem sequitur delectatio, secundum illud Psalmi. Memor fui Dei, & delectatus sum. Sed per accidens hæc cõsideratio tristitiã quandam causat in his, qui nondum plenè Deo fruuntur, secundum illud Psalmi. Sitiuit anima mea ad Deum viuũ: & postea sequitur. Fuerit mihi lacrymarum mearum, &c. Secundario vero causat, ut dictum est, ex cõsideratione priorum defectuum. Nam hæc cõsideratio pertinet ad terminu, a quo homo per motum voluntatis deuotè recedit, ut scilicet non in se existat, sed Deo se subdat. Hæc autem cõsideratio econuerso se habet ad primam. Nam per se quidem nata est tristitiã causare, recogitando proprios defectus, per accidens autem lætitiã. scilicet propter spem diuine subuentionis. Et sic patet, quod ad deuotionem primo, & per se consequitur delectatio: secundario autem, & per accidens tristitiã, quæ est secundum Deum. De oratione require infra lib. 3. vbi agitur de partibus satisfactionis.

De adoratione. Dist. LXIII.

DEinde considerandum est de exterioribus actibus lætitiæ. Et primo de adoratione, per quam aliquis ad Deum venerandum exhibet corpus suum. Secundo de illis actibus, per quos aliquæ res exteriores Deo offerunt. Tertio de illis actibus, quibus ea, quæ Dei sunt, adsumunt. Circa primum consideranda sunt tria. Primum, utrum adoratio sit actus lætitiæ. Secundum, utrum adoratio importet actum interiorè, vel exteriorè. Tertio, utrum adoratio requirat determinationem loci. Ad primum, scilicet utrum adoratio sit actus lætitiæ: dicendum, quod adoratio ordinatur in reuerentiam eius, qui adoratur. Manifestum est autem ex dictis, quod religionis proprium est reuerentiam Deo exhibere. Unde adoratio, qua Deo adoratur, est religionis actus. Deo enim debetur reuerentia propter eius excellentiam, quæ aliquibus creaturis communicat non secundum equalitatem, sed secundum quandam participationem. Et ideo alia ueneratione veneramus Deum, quod pertinet ad lætitiã, & alia ratione quasdam excellentes creaturas, quod pertinet ad dulciã, de qua post dicitur. Et quia ea, quæ exteriori aguntur, signa sunt interioris reuerentiæ, quædam exteriora ad reuerentiam pertinentia exhibent excellentioribus creaturis, inter quæ maximè est adoratio. Sed aliquid est, quod soli Deo exhibet, scilicet sacrificium. Unde Augustinus dicit in 10 de Civ. Dei. Multa de cultu diuino versus patra sunt, quæ honoribus deferuntur humanis, siue humilitate nimia, siue adulatione pestifera: ita tamen, ut quibus ea deferuntur, homines haberentur, qui dicuntur colendi, & venerandi, si autem multum additur, & adorandi. Quis vero sacrificandum censuit nisi ei, quem Deum aut sciuit, aut putauit, aut finxit? Secundum reuerentiam igitur, quæ creaturæ excellenti debetur, Nathã adorauit Dauid. Secundum autem reuerentiam, quæ Deo debetur, Mardocheus noluit adorare Aman, timeans ne honorem Dei transferret ad hominem, ut dicitur Hest. 14. Et similiter secundum reuerentiam debitam creaturæ excellenti Abraham adorauit Angelos, & etiam Iosue, ut legitur Ios. 5. Quamuis possit intelligi, quod adorauerit adoratione lætitiæ Deum, qui in persona Angeli apparebat, & loquebatur. Secundum autem reuerentiam, quæ debetur Deo, prohibitus est Ioannes Angelum adorare. Apoc. vlt. tamen ad ostendendum dignitatem hominis, quæ adeptus est per Christum, ut Angelis æquetur. Unde ibidem subditur: Conseruus tuus sum, & vnus fratrum tuorum. Cum ad excludendum idolatriæ occasionem subditur, Deum adora. Et quoniam vna est excellentia titium personarum in diuinis, vnus honor, & reuerentia eis debetur, & per consequens vna adoratio, in cuius figuram, ut legitur de Abraham. Gen. 18. quod viri tres ei apparuerunt, adorans vnum alioquit, dicens: Domine si inueni gratiã, &c. Trina autem genuflexio signum est trinarij personarum, non autem diuersitatis adorationum.

Speculum Morale Vincentij.

Ad scdm. s. vtrum adoratio importet actum exteriorem, vel interiorē: dicendum, q̄ sicut Damas. dicit in 4. lib. quia ex duplici natura cōpositi sumus, intellectuāli. & sensibili, duplicē adorationē Deo offerimus, spirituale, q̄ cōsistit in interiori mentis deuotione, & corporalem, q̄ cōsistit in exteriori corporis humilitatione. Et quia in oibus actibus latriz, id qd̄ exterius refertur ad id, qd̄ est interius, sicut ad principalis: ideo ipsa adoratio exterior sit pp̄ interiorē, vt videlicet per signa humilitatis, q̄ corporaliter exhibemus, excitet noster affectus ad subiiciendū se Deo, quia cōnaturale est nobis, vt per sensibilia ad intelligibilia pcedamus. Ad tertiu. s. vtrum adoratio requirat determinatum locū: dicendū, q̄ sicut dictū est de adoratione, principalior est interior deuotio mentis; secundarium autē est, qd̄ pertinet ad corporalia signa exteriora. Mēs autē interiori apprehēdit Deū quasi nō cōprehensū in aliquo loco, sed corporalia signa, necesse est, q̄ in determinato loco, & situ sint. Et ideo determinatio loci nō requirit ad orationē principaliter quasi sit de necessitate ipsius, sed s̄m quandā decentiā, sicut & alia corporalia signa. Elicet ergo determinatus locus ad adorandū non pp̄ Deū, qui adoratur, quasi loco concludatur, sed pp̄ ipsos adorantes. Et hoc triplici ratione. Primo quidem pp̄ loci cōseruationem, ex qua spirituale deuotionem cōcipiunt orantes, vt magis exaudiatur, sicut patet ex adoratione Salomonis. 3. Reg. 8. Secūdo pp̄ sacra mysteria, & alia sanctitatis signa, q̄ ibi continent. Tertio pp̄ cōcursum multorū adorantiū, ex quo sit adoratio magis exaudibilis, s̄m illud Matth. 18. Vbi sunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum ego in medio eorū. Item versus Oriētem adoramus pp̄ quandā decentiā. Primo quidem pp̄ diuinā maiestatis indicium, q̄ in nobis manifestat in motu cœli, q̄ est ab Oriente. Secūdo pp̄ paradysum in Orientē constitutū, vt legit Gen. 2. s̄m litteram Septuag. interpr. quasi quæramus ad paradysum redire. Tertio pp̄ Christum, qui est lux mundi, & oriens nominatur. Zachariæ 6. Et qui ascendit super cœlum cœli ad Orientem. Et ab Oriēte etiam expectatur venturus, secundū illud Matth. 24. Sicut fulgur ab Oriente exit, & apparet vsque ad Occidentem, ita erit aduentus filius hominis.

De sacrificio. Dist. LXIII.

DEinde considerandū est de actibus, quibus aliqua res exteriores Deo offerunt. Circa quos occurrit duplex consideratio. Primo quidē de his, q̄ a Deo fidelibus dant. Scdō de votis, quibus ei aliqua promittunt. Circa primū considerandum est de sacrificiis, oblationibus, primitiis, & decimis. Circa sacrificia quunt quattuor. Primū, vtrū offerre Deo sacrificiū sit de lege naturæ. Secundū, vtrū soli Deo sit sacrificiū offerendū. Tertio, vtrū offerre sacrificiū sit specialis actus virtutis. Quarto, vtrū oēs teneant ad sacrificium offerendū. Ad primum, s. vtrū offerre sacrificium Deo sit de lege naturæ: dicendum, q̄ naturalis ratio dicitur hōi, q̄ alicui superiori subdat pp̄ defectus, quos in seipso sentit, in quibus ab aliquo eget adiuuari, & dirigi. Et quicquid illud sit, hoc est, qd̄ apud oēs d̄ Deus. Sicut autē in rebus naturalibus naturaliter inferiora superioribus subduntur, ita ē naturalis ratio dicitur hōi s̄m naturalem inclinationē, vt ei qd̄ est supra hōiem subiectionē, & honorem exhibeat s̄m suū modum. Est autē modus cōueniēs hōi, vt sensibilibus signis vtrā ad aliqua exprimentē, q̄ ex sensibilibus cognitionem accipit. Et ideo ex naturali rōne pcedit, q̄ homo quibusdā sensibilibus rebus vtrā offerat eas Deo in signū debite subiectionis & honoris, s̄m similitudinē eorum, qui dñs suis aliqua offerūt in recognitionē dñij. Hoc autē pertinet ad sacrificij rationem, & ideo oblatio sacrificij pertinet ad ius naturale. Sed nota, q̄ aliqua ī cōi sunt de iure naturali, quorū determinationes sunt de iure positivo, sicut q̄ malefactores puniant, hoc habet lex naturalis: sed q̄ tali pœna puniant, est ex instōne diuina, vel humana: s̄m ē oblatio sacrificij in cōi est de lege naturali, & ideo in hoc oēs conueniunt: sed determinatio sacrificiorum est ex instōne diuina, vel humana, & ideo in hoc oēs differunt. Item nota, q̄ nec Adā, nec Isaac legunt sacrificia obtulisse. Probabiliter tñ credendū, immo firmiter est tenendū, q̄ ipsi, sicut & alij iusti Deo sacrificiū obtulerunt, s̄m sui t̄pis congruētiā, vt patet per Greg. qui dicit, q̄ apud antiquos per sacrificiorū oblationē remittebat pueris originale peccatū. Non tñ de oibus iustorum sacrificijs sit mētio in scriptura, sed solū de illis, circa q̄ aliquid speciale accidit. Pōt tñ esse ratio, quare Adā nō legit sacrificiū obtulisse, quia in ipso notat origo peccati, simul ēt in eo sanctificationis origo signaretur. Isaac vero signabat Christum, in quantum ipse oblatus est in sacrificium. Vnde non oportebat, q̄ sacrificaret quasi sacrificium offerens. Ad scdm. s. vtrum soli Deo sit sacrificium offerendum: dicendum, q̄ sicut dictum est, oblatio sacrificij sit ad aliquid signandum: signat autē sacrificium, quod offerat exterius, spirituale sacrificiū, quo aia seipsum

offerat Deo, s̄m illud Psal. Sacrificium Deo spiritus contribulatus: quia, sicut supra dictum est, exteriores actus religionis ad interiores ordinant. Aia autē se offert Deo in sacrificium, sicut principio luz creationis, & sicut fini luz beatificationis. Scdm autē fidem solus est Deus creator aiarum nostrarum. In solo ēt eo animæ nostræ beatitudo cōsistit, vt supra dictum est. Et ideo sicut soli summo Deo debemus sacrificium spirituale offerre, ita ēt soli ei debemus offerre exterius sacrificium. Sicut ēt orātes, atque laudātes ad eū dirigimus signantes voces, cui res ipsas in corde, quas signamus offerimus, vt Aug. dicit in 10. de Ciui. Dei. Hoc enim videmus in oī republica obseruari, q̄ summum rectorem aliquo signo singulari honorant, quod si cuiusque alteri deferret, esset erimen lætæ maiestatis. Et ideo in lege diuina statuit pœna mortis his, qui diuinum honorem aliis exhibent. Ad tertiu. s. vtrum oblatio sacrificij sit specialis actus virtutis. Dicendum, q̄ sicut dictum est, q̄ qñ actus vnius virtutis ordinat ad alterius finem virtutis, participat quodāmodo speciem eius, sicut cū quis furat, vt fornicet, ipsum furtum accipit quodāmodo fornicationis deformitatem, ita q̄ ēt si aliās nō esset peccatum, ex hoc iā peccatū esset, q̄ ad fornicationem ordinat. Sic igit sacrificium est specialis virtus, laudē hñs ex hoc, q̄ in diuinā reuerentiā sit, pp̄ quod ad determinatā virtutē pertinet. s. ad religionē. Cōtingit autē ēt ea, q̄ s̄m alias virtutes sūt in diuinā reuerentiā ordinari, puta cū aliquis elemosinā facit de rebus propriis pp̄ Deum, vel cum aliquis proprium corpus alicui afflictioni subiicit pp̄ diuinā reuerentiā, s̄m hoc ēt actus aliarum virtutum sacrificia dici pnt. Sunt tñ quidā actus, qui non hñt ex alio laudem, nisi quia sūt pp̄ reuerentiā diuinā, & isti actus pp̄riē sacrificia dñt, & pertinet ad virtutē religionis. Est enim triplex bonū hōis. Primum quidē est bonū aīæ, quod Deo offerat interiori quodā sacrificio p̄ deuotionē & orationē, & alios hñōi interiores actus, & hoc est principale sacrificiū. Secundū est bonū corporis, quod Deo quodāmodo offerat per martyriū, & abstinentiā, seu continentiam. Tertiu est bonum exteriorum rerū, de quo sacrificium offerat Deo. Directē quidē qñ immediatē res nostras Deo offerimus, mediātē autē qñ eas cōdicamus pp̄ Deum pximis. De rebus enim exterioribus offerunt Deo sacrificia, oblationes, primitiæ, decimæ. Quæ sic differunt, quia sacrificia pp̄riē dñt, qñ circa res oblatas aliquid sit, sicut q̄ animalia occidebant, q̄ panis frangit, & benedicūt: & hoc ipsum nomen sonat. Nā sacrificium d̄ ex hoc, q̄ homo facit aliquid sacrum. Oblatio autē directē d̄ cum Deo aliquid offerat, ēt si nihil circa ipsum fiat. Sicut dñr offerri denarij, vel panes in altari, circa quos nihil sit. Vnde omne sacrificium est oblatio, sed non e conuerso. Primitiæ autem oblationes sunt, quia Deo offeruntur, vt legitur Deuter. 26. Non autem sunt sacrificia, quia nihil sacrum circa eas fiebat. Decimæ autem propriē loquendo nō sunt neque sacrificia, neque oblationes, quia nō immediatē Deo, sed ministris diuini cultus exhibentur. Ad quartum. s. vtrum oēs teneantur ad sacrificia offerenda. Dicendum, q̄ duplex est sacrificium, sicut dictum est: quorum primū est principale sacrificium interiori, ad quod oēs tenent Deo deuotā mentem offerre. Aliud autē est sacrificium exterius, quod in duo diuidit. Nam quoddā est, quod ex hoc solum habet laudem, q̄ Deo aliquid exterius offerat in protestationem diuinæ subiectionis. Et ad hoc aliter tenent illi, qui sunt sub lege noua, vel veteri, aliter illi, qui non sunt sub lege: nā illi, qui sunt sub lege, tenent ad determinata sacrificia offerenda s̄m legis p̄cepta: illi vero, qui non erant sub lege, tenebant ad aliqua exterioria facienda in honorem diuinum s̄m condecantiam ad eos, inter quos habitabant, non autem determinatē ad hæc, vel ad illa. Aliud verū est exterius sacrificiū, qñ actus exteriores aliarum virtutum in diuinā reuerentiā allumunt. Quorum quidā cadunt sub p̄cepto, ad quod omnes tenentur. Quidam verū sunt supererogationis, ad quos non omnes tenentur.

De oblationibus, & sacrificijs. Dist. LXV.

DEinde considerandū est de oblationibus, & primitiis. Et primū, vtrū aliquæ oblationes sint de necessitate p̄cepti. Secūdo, quibus oblationes debent. Tertio, de quibus rebus fieri debeāt. Quarto, specialiter de oblationibus primitiarū: vtrum oēs de necessitate teneant ad eas. Ad primum. s. vtrū aliquæ oblationes sint de necessitate p̄cepti. Dicendū, q̄ sicut dictū est, nomen oblationis cōe est ad oēs res, quæ in cultū Dei exhibent. Quod si aliquid exhibeat in cultū diuinū, quasi in aliqd̄ sacrū, quod inde fieri deat cōsummēdū, est oblatio, & sacrificiū. Vnde d̄ Exo. 19. Offerens totum arictē incensum super altare: oblatio est dño suauissimus odor victimæ Dei. Et Leu. 2. d̄: Aia cū obtulerit oblationē sacrificij dño similis erit eius oblatio. Si verū sic exhibeat, vt integrū maneat diuino cultui deputandū, vel in vñs ministrorū expēdēdū erit oblatio, & nō sacrificiū: ergo

ergo hmoi oblationes de sui ratione hnt, q volutarie offerantur, fm illud Exod. 25. Ab hoie qui offert vltroneus accipietis eas. Potest tn cōtingere, q aliquis ad oblationes teneat quadru plici ratione. Primo quidem ex pcedenti conuentione, sicut eū alicui conceditur aliquis fundus ecclesie, vt certis tpiibus certas oblationes faciat, quod tn habet rationem census. Secundo pp pcedentem deputationem, siue promissionem: sicut eū aliq offerit donationē inter viuos, vel cū reliquit in testamēto ecclesie aliquā rem mobilem, siue immobilem in posterum soluendā. Tertio modo pp ecclesie necessitatem, puta si ministri ecclesie non haberent vnde sustentarent. Quarto modo pp consuetudinem. Teneat enim fideles in aliquibus solemnitatibus ad aliquas oblationes consuetas: tn in his duobus vltimis casibus remanet oblatio quodāmodo voluntaria. s. quantum ad quāritatem, vel speciem rei oblatæ. Ad scdm. s. quibus oblationes debeant. Dicendum, q sacerdos quodāmodo constituit sequester & medius inter populū & Deum. Sicut de Moise legitur Deut. 5. Et ideo ad eū pertinet diuina dogmata & sacra exhibere populo: & itē ea, q sunt populi, puta preces & sacrificia & oblationes per eū dno debent exhiberi, fm illud Apōst. ad Heb. 5. Oīs pontifex ex hoibus assumptus pro hoibus cōstituit in his, quæ sunt ad Deum, vt offerat dona & sacrificia pro peccatis. Et ideo oblationes, q a populo Deo exhibent, ad sacerdotes pertinent, non solum vt eas in suos vsus cōuertant: verum etiam vt eas fideliter dispōsent: partim quidē expendendo eas in his, q pertinent ad cultum diuinū, partim verō in his, q pertinent ad ppiū vidū: quia qui altari deseruiunt, cū altari participant, vt dr. 1. ad Cor. 9. partim ē in vsus pauperū, qui sunt quantū fieri pōt de rebus ecclesie sustentandi, q a Dns in vsus pauperū locus habebat, vt Hiero. dicit super Matth. Pnt autē monachi, vel alij religiosi oblationes recipere tripliciter; vno modo, sicut pauperes per dispensationem sacerdotis, vel ordinationem ecclesie; alio modo si sint ministri altaris: & tunc pnt accipere oblationes tanquā ecclesie rectores. Ad tertium. s. de quibus rebus debeant oblationes fieri. Dicendū, q sicut Aug. dicit in lib. de verbis Dni. Si depredaretis aliquem inualidum, & de spoliis eius daretis alicui iudici, si pro te iudicaret, tanta vis est iustitie, vt tibi displiceret: nō est talis Deus tuus, qualis nō dēs esse nec & tu. Et ideo dr Eccles. 24. Immolantis ex iniquo oblatio est maculata. Vnde patet, q de iniuste acquisitis, & possessis non potest oblatio fieri. In veteri autē lege, in qua figuræ seruiebat, qdam pp signationem reputabant immunda, q offerre non licebat. Si in noua lege oīs creatura Dei reputat munda, vt dr ad Tit. 1. & ideo quātum est de se de quolibet licitē possessio potest oblatio fieri. Per accidēs tn contingit, q de aliquo licitē possessio oblatio fieri non potest, puta si vergat in detrimentum alterius, vt si filius aliquid offerat Deo vnde debet patrem nutrire. Qd Dns improbat. Matth. 15. vel pp scandalum, vel pp cōtempum, vel aliquid aliud hmoi. Vnde in veteri lege prohibebat oblatio de mercede prostibuli pp immunditiā: in noua lege autē pp scandalum, ne videatur ecclesia facere peccata, si de lucro peccati oblationem recipiat. Canis ē fm legem reputabat animal immundum: alia animalia tn immunda redimebant, & eorū precium poterat offerri, fm illud Leuit. vlt. Si immundum animal est, redimet qui obtulerit. Sed canis non offerebat, nec redimebatur, tn quia idolatræ canibus utebant in sacrificiis idolorum; tum ē quia signat rapacitatem, de qua non potest fieri oblatio: sed hæc prohibitio cessat in noua lege. Oblatio verō animalis claudi, vel cæci reddebat illicita tripliciter. Vno modo ratione eius, ad quod offerebat. Vnde dr Malach. 1. Si offeratis cæcum ad immolandum, nonne malum est? Sacrificia autē oportebat esse immaculata. Secundo ex cōtempu: vnde ibidem subditur: Vos polluitis nomen meum in eo q dicitis: mensa Dni cōtaminata est: & quod supponit, contemptibile est. Tertio modo ex voto pcedenti, ex quo obligat homo vt integrum reddat qd voverat. Vnde ibidem subdit: Maledictus dolosus qui habet in grege suo masculū, & votum faciens immolat debile Dno. Et eadem causā manēt in lege noua, quibus tn cessantibus nō est illicitum. Ad quartum. s. vtrū ad primitias offerēdas oēs hoies teneant. Dicendum, q primitiæ ad quoddam genus oblationis pertinent, quia Deo exhibentur cum quadā professione, vt hnt Deut. 26. vnde & ibidem subditur: Suscipiet cartallū sacerdos, s. primitiarum de manu eius, qui defert primitias, & ponet ante altare Dni Dei tui. Et postea mandat ei, q dicat. Iccirco offero primitias frugum terræ, quas Dns dedit mihi. Offerēbatur autē primitiæ ex speciali causa. s. in recognitionem: diuini beneficii, si aliquis profiteat se a Deo fructus terræ percipere, & ideo se tenet ad aliquod hmoi Deo exhibendū, fm illud. 1. Paral. vii. Quæ de manu tua accepimus dedimus tibi. Et quia Deo debemus exhibere id quod pcepimus est: ideo primitias quasi p-

puum aliquid de fructibus terræ pceptū fuit Deo offerre. Et quia sacerdotes constituuntur pro populo in his, quæ sunt ad Deum: ideo primitiæ a populo oblatæ in vsum sacerdotum cedebant. Vnde dr Numer. 18. Locutus est Dns ad Aaron: Ecce dedi tibi custodiam primitiarum mearum. Pertinet autem ad ius naturale, vt homo ex rebus sibi datis a Deo aliqd exhibeat ad eius honorem. Sed quod talibus personis exhibeatur, aut de primis fructibus terræ, aut in tali quantitate: hoc quidem fuit in veteri lege iure diuino determinatum. In noua autem lege diffinitur per determinationem ecclesie, ex qua homines obligantur, vt primitias soluant secundum consuetudinem patriæ, & indigentia ministrorum ecclesiarum.

De decimis. Dist. LXVI.

Deinde considerandum est de decimis. Et primo, vtrum homines ad soluendas decimas ex necessitate pcepti teneantur. Secundo, de quibus rebus dandæ sint decimæ. Tertio, quibus debeant dari. Quarto, quibus competat eas dare. Ad primum. s. vtrum homines teneantur dare decimas ex necessitate pcepti. Dicendum, q decimæ in veteri lege dabantur ad sustentationem ministrorum Dei. Vnde dr Malach. 3. Inferte omnem decimationem in horreum meum, vt sit cibus in domo mea, vnde pceptum de solutione decimarum, partim quidem erat morale, inditum naturali rationi, partim autem erat iudiciale, ex diuina institutione robur habens. Quod enim his, qui diuino cultui ministrabant ad salutem totius populi, populus necessario victui ministraret, ratio naturalis dicitur. Sicut his, qui communi vtilitati inuigilant. s. principibus, & militibus, & aliis hmoi stipendia victus debentur a populo. Vnde & Apostolus hoc probat. 1. ad Cor. 9. per humanas consuetudines dicens. Quis militet suis stipendiis vnquā, quis plārat vineā, & de fructibus eius nō edit? Sed determinatio partis exhibendæ ministris diuini cultus nō est de iure naturali: sed introducta est instōne diuina fm conditionē illius populi cui lex dabatur. Qui cum in duodecim Tribus esset diuisus duodecima Tribus. s. Leuitica, q tota diuinis obsequiis erat mancipata, possessiones nō habebat. Vnde contumaciter institutum est, vt reliquæ vnde in tribus decimā partem suorum prouentū Leuitis darent, vt honorabilis vuerent, & quia et aliqui per negligentia erant transgressores furti. Vnde quantū ad determinationē decimæ partis erat iudiciale, sicut & alia multa: specialiter in illo populo instituta erant ad equalitatem inter hoies adiuuicem seruandā fm populi illius conditionem, q iudicialia pcepta dnt, licet ex consequēti aliquid signarent in futurū, sicut & oia eorum facta, fm illud. 1. ad Cor. 10. Oia in figurā contingebant illis, in quo cōueniebant cū ceremonialibus pceptis, q principaliter instituta erant ad signandū aliquid futurum: vnde & pceptum de decimis persolue ndis hic signat aliquid in futurū. Qui enim decimā dat, quæ est perfectionis signū, eo q denarius est quodāmo numerus perfectus, quasi primus limes numerorū, vltra quem numerū nō procedunt, sed reuertunt ab vno, nouē sibi partibus reseruat, protestat quasi in quodā signo ad se pertinere aliqd perfectionis. Perfectionem verō, q ecat futura, per Christū esse expectandā a Deo. Nec tn pp hoc est ceremoniale pceptum, sed iudiciale, vt dictum est. Est autē hæc dntia inter ceremonialia & iudicialia legis pcepta, vt supra diximus, q ceremonialia illicitū est obseruare tpe nouæ legis: iudicialia verō & si non obligent tpe gratiæ, tn pnt obseruari absque peccato, & ad eorum obseruantia aliqui obligantur, si statuā auctoritate eorum, quorum est condere legem, sicut pceptū iudicialis veteris legis est, q qui furatus fuerit, ouē reddat quattuor oues, vt legitur Exo. 23. Quod si ab aliquo Rege statuatur, tenentur eius subditi obseruare, ita et determinatio decimæ partis solue da est auctoritate ecclesie tpe nouæ legis instituta, fm quandā humanitatē, vt s. non minus populus nouæ legis ministris noui testamenti exhiberet, q populus veteris legis ministris veteris testamenti exhibebat, cū populus nouæ legis ad maiora obliget, fm illud Matth. 3. Nisi abundauerit iustitia vestra plus, q Scribarū, vel Pharizorū non intrabitis in regnum cælorum. Et tn ministri noui testamenti sunt maioris dignitatis, q ministri veteris testamenti, vt probat Apōst. 1. ad Cor. 3. Sic ergo patet, q ad solutionem decimarum tenent hoies, partim quidē ex iure naturali, partim et ex instōne ecclesie. Quæ cōpensatis oportunitatibus tpiū, & personarū, possent partem aliā determinate soluendā. Et nota, q ante tps veteris legis nō erant determinati ministri diuini cultus. Sed dr, q primogeniti erant sacerdotes qui duplicem portionem accipiebant. Et ideo et nō erat determinata aliqua pars exhibenda ministris diuini cultus: sed vbi aliquis occurrebat, vnusquisque dabat ei propria sponte, quod sibi videbat, sicut Abraham quodam prophético instinctu decimas Melchisedech Sacerdoti Dei summi, vt dr Genes. 14.

Speculum Morale Vincentij.

Et sicut et Iacob vouit decimas se daturum, quauis non videat decimas se daturum, sed quasi aliquibus ministris exhibendas, sed in diuinum. Vnde dicitur. Puta ad sacrificiorum consummationem. Vnde significanter dicit. Decimas offerat tibi. Item in veteri lege tenebantur ad triplices decimas soluendas, quarum quaedam soluebantur Leuitis: dicit enim Numer. 28. Leuiticæ decimarum oblatione contenti erunt, quas in vltus eorum, & necessaria separauit. Erant quoque alie decimæ, de quibus legitur Deuter. 18. Decimam partem separabis de cunctis fructibus tuis, quæ nascuntur in terra per annos singulos, & comedes in conspectu Domini Dei tui in loco quem elegerit Dominus. Erant quoque & tertie decimæ alie. De quibus ibi subdit: Anno tertio separabis aliam decimam ex omnibus, quæ nascuntur tibi eo tempore, & reponas intra ianuas tuas, venietque; Leuiticus, quæ aliam non habet partem, nec possessionem tecum, & peregrinus, aut pupillus, & vidua, quæ inter ianuas tuas sunt & comedet & saturabuntur. Sed ad secundas & tertias decimas homines non tenentur tempore gratie. Secundæ enim decimæ, quæ seruabantur ad sacrificia offerenda locum in noua lege non habent cessantibus legalibus victimis. Tertie vero decimæ, quas cum pauperibus comedere debebant in noua lege, augentur per hoc, quod Dominus non solum decimam partem, sed omnia superflua pauperibus iubet exhiberi, secundum illud. Luc. 11. Quod superest date elemosinam. Ipsæ et decimæ, quæ ministris ecclesie datur per eos, debent in vltus pauperum dispensari. Item nota, quod preceptum de solutione decimarum, quantum ad id, quod erat morale, datum est in Euangelio a Domino. Vbi dicitur Matth. 10. Dignus est operarius mercede sua. Et est ab Apostolo. 1. ad Cor. 10. Sed determinatio certæ partis est referenda ordinationi ecclesie. Item quia ministri ecclesie maiorem curam debent habere spiritualium bonorum in populo proponendorum, quam temporalium colligendorum. Et ideo voluit Apostolus, uti potestate sibi a domino tradita, ut acciperet stipendia victus ab his, quibus euangelium predicabat, ne daret aliquod impedimentum Euangelio Christi, nec tamen peccabat illi, qui ei non subueniebant, alioquin Apostolus eos corrigere non omisit. Et sicut laudabiliter ministri ecclesie decimas ecclesie non requirunt, ubi sine scdalo requiri non possent, vel propter dissuetudinem, vel propter aliam causam aliquam, nec tamen sunt in statu donationis, qui non soluunt in locis illis, in quibus ecclesia non petit, nisi forte propter obstinationem animi habentes voluntatem non soluendi, etiam si ab eis peterent. Ad scdm. de quibus hominibus debeant decimas dare. Dicendum, quod de vnaquaque re precipue est iudicandum secundum eius radicem. Radix autem solutionis decimarum est debitum, quo seminariis spiritualia debent carnalia, secundum illud Apostolus. 1. ad Cor. 9. Si nos vobis spiritualia seminauimus, magnam non est, si carnalia vestra metamus. Super hoc enim determinatio est solutionis decimarum. Omnia autem quæcumque non possident, sub carnalibus continentur; & ideo de omnibus possessis decimæ sunt soluendæ. Cum autem quedam sint decimæ personales, & quedam prædiales: specialis ratio fuit, quare in veteri lege non fuit datum preceptum de personalibus decimis secundum conditionem illius populi, quia omnes alie Tribus certas possessiones habebant, de quibus poterat sufficienter providere Leuitis, qui carebant possessionibus. Non autem interdixerat eis, quin de aliis operibus honestis lucrarentur, sicut & alij Iudei. Sed populus nouæ legis est ubique per mundum diffusus, quorum plurimi possessiones non habent: sed de aliquibus negotiis viuunt, a quibus nihil conferretur ad subsidium ministrorum Dei, si de eorum negotiis decimas non soluerent. Ministris est nouæ legis arctius interdictum ne se ingerant negotiis lucratiuis, secundum illud. 2. Tim. 2. Nemo militans Deo se implicat secularibus negotiis. Et ideo in noua lege tenentur homines ad decimas personales secundum consuetudinem patriæ, & indigentiam ministrorum: vnde Augustinus dicit, & hieronymus. 16. q. 1. cap. 10. De militia & de negotio & de artificio redde decimas. De multis autem minutis, quæ hominibus proueniunt, sicut sunt herbe, quæ nascuntur in horto, & hominibus non determinauit lex veteris decimas esse soluendas, nisi solum de frugibus & pomis arborum & animalibus, quæ sub pastoris virga trahuntur. Leuiti. vlt. quia solutio decimarum est debita non pro se, sed pro ministros, quorum honestati non conuenit, ut est minima exacta diligentia requiratur: hoc enim in vitium computatur, ut patet per Phil. in 4. Eth. & ideo lex veteris non determinauit, ut de hominibus minutis rebus decimæ dentur, sed reliquit hoc arbitrio dare voluntium, quia minima quasi nihil computantur. Vnde Pharisæi quasi perfecti legis iustitiam sibi ascribentes, et de his minutis decimas solvebant, nec de hoc reprehenduntur a domino: sed solum de hoc, quod maiora, id est spiritualia precepta continebant. Magis autem de hoc eos secundum commendabiles esse ostendit dicens, hoc oportuit facere. Sæpe legis, ut Chrysostomus exponit, quod est verum magis in quadam decencia sonare, quam oblationem: Vnde & nunc de hominibus minutis non tenentur homines decimas dare, nisi forte propter consuetudinem patriæ. Item de male acquisitis non debet fieri oblatio, sicut dicitur supra. Oblationes autem, quæ immediate exhibentur Deo, magis pertinere videntur ad diuinum cultum, quam decimæ, quæ ministris exhibentur: vnde patet, quod nec de

male acquisitis decimæ solui debent. Distinguedum tamen verum, quia aliqua male acquirunt dupliciter; vno modo, quia ipsa acquisitio est iniusta, puta si acquiruntur per rapinam aut vlturam, quæ homo tenet restituere, non autem de eis decimas dare. Tamen si aliquis ager sit emptus de vltura, de fructu eius tenet vlturarius decimas dare, quia fructus illi non sunt ex vltura, sed ex Dei munere. Quædam vero dicitur male acquisita, quia acquiruntur de turpi causa, sicut de meretricio & de hystrionatu, & aliis hominibus, qui non tenent restituere: vnde de talibus tenentur decimas reddere secundum modum aliarum personalium decimarum: tamen ecclesia non debet recipere quædium sunt in peccato, ne videatur eorum peccatis concitari: sed postquam penituerint, prout ab eis de his recipi decimæ. Item nota de his, quæ furto, vel rapina tolluntur, ille a quo auferuntur decimas soluere non tenent, antequam recuperet, nisi forte propter culpam, vel negligentiam suam damnus incurrit, quia ex hoc ecclesia non debet danificari: si vero tendat triticum non decimatum: potest ecclesia decimas exigere, & ab emptore, quia habet recte ecclesie debitam, & a venditore, qui quantum est de se fraudauit ecclesiam. Vno tamen soluente alius non tenet. Debent autem decimæ de fructibus terræ, in quantum proueniunt ex diuino munere. Et ideo decimæ non cadunt sub tributo, nec et sunt obnoxie mercedi operatorum. Et ideo non debent prius deduci tributa & precium operatorum, quam soluatur decimæ: sed ante omnia debent decimæ solui ex integris fructibus. Ad tertium. In quibus sint dandæ decimæ. Dicendum, quod circa decimas duo sunt consideranda. scilicet ipsum ius accipiendi decimas, & ipsæ res, quæ nomine decimarum dantur. Ius autem accipiendi decimas spirituale est: consequitur enim illud debitum, quo ministris altaris datur sumptus de ministerio, & quo seminariis spiritualia dentur temporalia, quod ad solos clericos pertinet habentes curam animarum. Et ideo eis solis competit hoc ius habere. Res autem quæ nomine decimarum dantur, corporales sunt: vnde prout in vltum quorundam cedere, & sic prout et ad laicos puenire. Sicut autem res nomine decimarum acceptas potest ecclesia alicui laico tradere, ita et potest ei concedere, ut dandas decimas ipsi accipiant, iure accipiendi ministris ecclesie reseruato, siue pro necessitate ecclesie, sicut quibusdam militibus decimæ debentur in feudum per ecclesiam concessæ, siue et ad subuentionem pauperum, sicut aliquibus religiosi laicis, vel non habentibus curam animarum aliquæ decimæ sunt concessæ per modum elemosinæ: quibusdam tamen religiosi competit accipere decimas ex eo, quod habent curam animarum. Debent autem decimæ personales dari illi ecclesie, in qua homo habitat. Decimæ vero prædiales rationabiliter magis videntur pertinere ad ecclesiam, in cuius terminis prædialia sita sunt: Tamen iura determinant, quod in hoc seruetur consuetudo diu obtenta. Pastor autem, qui diuersis partibus in duabus parochiis gregem pascit, debet proportionaliter utrique ecclesie decimas soluere, & quia ex pascuis fructibus gregis pueniunt magis decima debet illi ecclesie, in cuius territorio grex pascitur, quam illi, in cuius territorio ouile locatur. Ad quartum. In quibus competat decimas dare. Dicendum, quod idem non potest esse causa dandi & recipiendi, sicut nec causa agendi, & patiendi. Contingit autem ex diuersis causis, & respectu diuersorum eundem esse dantem & recipientem, sicut agentem & patientem. Clericis autem in quantum sunt ministri altaris spiritualia populo seminantes decimæ a fidelibus debentur. Vnde tales clerici, in quantum sunt clerici, in quantum possessiones habent, ecclesiasticas decimas soluere non tenent. Ex alia vero causa. scilicet pro hoc, quod possident proprio iure, vel ex successione parentum, vel ex emptione, vel quocumque alio modo ad hominibus decimas soluendas obligati sunt. Quia clerici de propriis prædiis tenent soluere decimas parochiali ecclesie, sicut & alij, et si ipsi sint ecclesie eiusdem clerici, quia est aliud habere aliquid pro proprio, aliud ut commune. Prædialia vero ecclesie non sunt ad decimas soluendas obligata, etiam si sint infra terminos alterius parochie. Religiosi vero clerici, si habent curam animarum spiritualia populo seminantes non tenentur decimas dare, sed possunt eas recipere. De aliis vero religiosi, etiam si sint clerici, qui non dispensant populo spiritualia alia est ratio. Ipsi enim tenentur de iure communi decimas dare: habent tamen aliquam immunitatem secundum diuersas concessiones eis a Sede Apostolica factas.

De voto. Dist. LXXII.

Deinde considerandum est de voto, per quod aliquid Deo promittitur. Et circa hoc consideranda sunt duodecim. Primo quid sit votum. Secundo quid cadat sub voto. Tertio de oblatione voti. Quarto de utilitate vouendi. Quinto, utrum sit actus laicæ, vel religionis. Sexto, utrum magis meritorium sit facere aliquid ex voto, quam sine voto. Septimo, de solemnitate voti. Octauo, utrum vouere possunt illi, qui sunt subiecti alterius potestati. Nono, utrum pueri possunt obligari ad religionem ingressum. Decimo, utrum votum sit dispensabile. Undecimo, utrum in solenni voto continetur possit dispensari. Duodecimo, utrum in dispensatione voti requiratur superioris auctoritas.

Ad

Ad primum. Scd sit votū. Dicēdū, qd votum quandā oblonem importat ad aliquid faciendū, vel dimittendū. Obligar aut hō se hōi ad aliquid per modum pmissiois, q̄ est rōnis actus, ad quā p̄tinet ordinare. Sicut. n. homo imperādo, vel deprecando ordinat quodāmodo qd sibi ab aliis fiat, ita p̄mittēdo ordinat qd ipse p̄ alio facere debeat. Sed p̄missio, q̄ ab hōie sit hōi, nō p̄t fieri nisi p̄ verba, vel quācunq; exteriora signa. Deo aut p̄t fieri p̄missio p̄ solā interiorē cogitationē. Quia, vt dī 1. Re. 16. Homo videt ea q̄ apparēt. sed Deus intuet cor. Exprimunt tñ qñq; vera p̄ exteriora, vel ad sui ipsius excitationem, sicut circa orationē dictum est, vel ad alios confitēdum, vt non solū desistat a fractione voti pp̄ timorē Dei, sed et pp̄ reuerentiā hoium. Promissio aut procedit ex p̄posito faciendi. Propositum autē aliqūā deliberationē p̄xigit, cū sit actus voluntatis deliberatē. Sic igit ad votum tria requirunt ex necessitate. Primū quidem deliberatio. Secundū propositum voluntatis. Tertio p̄missio, in qua perficit rō voti. Superadduntur vero qñq; & alia duo ad quandā voti confirmacionem. scilicet pauciatio oris, & illud Plal. Reddā tibi vota mea, q̄ distinxerūt labia mea. Et iterum testimoniu aliorum. Vnde Magister dicit. 18. dist. quarti lib. Sententia votum est testificatio quādā p̄missionis spontaneā, q̄ Deo & de his q̄ sunt Dei fieri debet, quāuis testificatio possit ad inuicem testimonio p̄prie referri. Ad scdm. liquid cadat sub voto. Dicendū, qd sicut dictum est, votum est p̄missio Deo facta, p̄missio autē est alicuius, qd aliquis p̄ aliquo voluntariē facit, non enim esset p̄missio, sed cōminatio si quis diceret se contra aliquid facturum. Sicut vana esset p̄missio, si quis alicui p̄mitteret id, qd ei nō esset acceptū. Et ideo cum oī peccatū sit cōtra Deū, nec aliquod opus sit Deo acceptum, nisi sit virtuosum: cōsequēs est, qd de nullo illicito, nec de aliquo indifferētī debeat fieri votū: sed solū de aliquo actū virtutis. Sed qd votū p̄missionem voluntariē importat, necessitas aut voluntatem excludit, id qd est absolute necessarium esse, vel non esse, nullo modo cadit sub voto. Stultum enim esset, si quis vouerit se esse morturū, vel se non esse volaturum. Illud vero, qd non habet absolute necessitatem, sed necessitatem finis, puta qd siuc eo nō potest esse salus, cadit quidem sub voto, inquantū voluntariē sit, non aut inquantū est necessitatis. Illud aut, qd nō cadit sub necessitate absoluta, neq; sub necessitate finis est voluntarium: & ideo hoc p̄missimē cadit sub voto. Hoc autē dī esse maius bonum in comparatione ad bonum, qd cōiter est ex necessitate salutis. Et ideo p̄prie loquendo votū dī esse de meliori bono. Vnde patet, qd sub voto baptismatis potest cadere abrenunciare p̄p̄is diaboli, & fidem Christi seruare, qd voluntariē sit, licet sit de necessitate salutis. Sicut potest dici de voto Iacob, qd Gen. 28. vouisse legit, qd Dñs esset ei in Deū, q̄ quis et possit intelligi, qd Iacob vouit se h̄re fidem in Deū p̄ specialem cultū, ad quē nō tenebat, sicut per decimarū oblationem, & alia h̄mōi, q̄ ibi subdant. Itē nō qd qdā sunt in oīm euentū bona, sicut opera virtutis, & alia bona, q̄ absolute p̄t cadere sub voto: qdā verō i oīm euentū sunt mala, sicut ea, q̄ m̄ se sunt peccata: & hęc nullo mō p̄t sub voto cadere. Quādā verō sunt qdā i se cōsiderata bona, & m̄ hoc p̄t cadere sub voto, p̄t tñ h̄re malū euentū, in quo nō sunt obseruāda. Et sic accidit in voto Iep̄t̄, vt dī Iud. 1. 1. Votum vouit Dño dicens: Si tradideris filios Amon in manus meas: quicunq; primus egressus fuerit de foribus domus meæ, mihiq; occurrerit reuerenti in pace eum offeram holocaustum Dño. Hoc enim poterat malum euentum h̄re, si occurreret ei aliqd̄ aial non immolatiū, sicut asinus, vel homo, quod et accidit. Vnde & Hiero. dicit: In vouendo fuit stultus, qd discretior nē nō adhibuit, & in reddēdo impius. Permittit tñ ibidē, qd factus est sup̄ eū spiritus Dñi, quia fides & deuotio ipsius, ex qua motus est ad vouendū fuit a Spiritu sancto, pp̄ qd ponit in Catalogo Sanctorū, & pp̄ victoriā quā obtinuit, qd p̄babile est eū p̄nituisse de facto iniquo, qd tñ aliquid bonū figurabat. Item nota, qd maceratio corporis, puta per vigiliās & ieiunia non est Deo accepta, nisi inquantū est opus virtutis. Quod quidē est, inquantū tñ debita discretione fit. scilicet vt cōcupiscētia refrenet, & natura nō nimis grauet, & sub tali tenore p̄t h̄mōi subvoto cadere. Propter qd Apost. Ro. 12. postq̄ dixerat: Exhibeatis corpora v̄ra hostiā viuētem, sanctā, Deo placētē, addidit. Rōnabile sit obsequiū vestrum. Sed qd in his, q̄ ad seipsum pertinent, de facili fallit hō in iudicādo, talia vota cōgruēt̄ m̄ arbitriū superioris sunt, vel seruāda, vel p̄mitterēda: ita tñ, qd si ex obseruatione talis voti magnū & manifestum grauamen sentiret, & non esset facultas ad superiorē recurrēdi, non debet homo tale votū seruare. Vota vero, q̄ sunt de rebus vanis & inutilibus, sunt magis deridenda, q̄ seruanda. Ad tertiu. Scd vtum oē votum obliget ad sui obseruationē. Dicendū, qd ad fidelitatem hoīs pertinet, vt soluat id quod promisit: vnde fm̄ Aug. fides dī ex ep̄, qd

sunt dicta. Maximē autē debet hō fidelitātē Deo, et rōne dñij, tum et rōne beneficii suscepti. Et ideo maximē obligat homo ad hoc, qd impleat vota Deo facta: hoc enim pertinet ad fidelitatem quā hō debet Deo. Fractio autē voti est qdā infidelitatis species: vnde Salomon rōnem assignās, quare sint vota reddenda, quia displicet Deo infidelis p̄missio: dicit Eccl. 5. Quæruq; voueris redde. Displicet enim Deo infidelis, & stulta p̄missio. Multoq; melius est nō vouere, q̄ post votū p̄missa nō soluere. Si tñ illud, qd quis vouerit ex quacunque causa reddat impossibile, debet homo facere qd in se est, vt saltem habeat promptā voluntatem faciendi qd potest. Vnde ille, qui vouit monasteriū aliqd̄ ingredi, debet dare operā quantū potest vt ibi recipiatur: & si quidē intentio sua fuit se obligare ad religionem ingressum principaliter, & non ex consequenti, elegit hanc religionē, vel hunc locū quasi sibi magis congruentē, tenet, si non p̄t recipi ibi aliā religionē intrare. Si autē principaliter intēdit se obligare ad hanc religionem, vel ad hunc locū pp̄ specialē complacentiā h̄mōi religionis, vel loci, non tenet aliā religionem intrare, si illi eū recipere nolunt. Si vero incidit in impossibilitatem implendi votum ex propria culpa, tenet insuper de propria culpa præterita p̄nitentiā agere: sicut mulier, q̄ vouit virginitatē, si postea corrupta, nō solum debet seruare quod vouit. scilicet perpetuā continentiā: sed et de eo, quod amittit peccando p̄nitere. Item nota, qd quia oblo voti ex p̄pria voluntate, & intentione causat, sicut dī Deut. 23. Quod semel egressum est de labijs tuis obseruabis, & facies sicut p̄misisti Dño Deo tuo, & ex propria voluntate, & ore tuo locutus es: & ideo si in intentione, & voluntate vouentis est obligare se ad statim soluendum, tenet statim soluere: si autē ad certum tps, vel sub certa conditione, non tenetur statim soluere, sed nec debet tardare, vltra q̄ in tendit se obligare. Dī enim ibidē: Cum votum voueris Dño Deo tuo nō tardabis reddere: qd requirit ille Dñs Deus tuus, & si moratus fueris, reputabit tibi in peccatum. Ad quartum. Scd de utilitate vouendi. Scd vtum expediat aliquid vouere. Dicendū, qd sicut dictum est, votum est p̄missio Deo facta. Alia aut ratione promittitur, aliquid hoī, & alia ratione Deo. Homini quidē p̄mittimus aliquid pp̄ eius utilitatem, cui vile est, & qd ei aliqd̄ exhibeamus, & qd eū de futura exhibitione prius certificemus. Sed p̄missionem Deo facimus, nō pp̄ eius utilitatem, sed pp̄ nrām. Vnde Aug. dicit in epist. ad Armentariū, & Paulinā: Benignus est exactor nō egenus, & qd non crescat ex redditibus, sed in se crescere faciat redditores. Et sic id qd damus Deo, nō est ei vile, sed nobis, qd qd ei reddit, reddēt̄ addit, vt Aug. ibidem dicit: ita et p̄missio, qua Deo aliquid vouemus, non cedit in utilitatem eius, qd a nobis certificari nō indiget, sed ad utilitatem nostrā, inquantū vouendo voluntatem nostrā immobiliter firmamus ad id qd expedit facere. Et ideo expediens est vouere. Nec ista firmatio voluntatis diminuit libertatem voluntatis humanæ, quia sicut nos posse peccare, nō diminuit libertatem, ita et necessitas firmatæ voluntatis in bonū non diminuit libertatem, vt patet in Deo, & in beatis, & talis est necessitas voti similitudinem quandam h̄ns cū confirmacione beatorū. Vnde Aug. in eadē epist. dicit, qd scilicet necessitas, q̄ in meliora compellit. Nec ille qui vouet, exponit se periculo, sicut dñt aliqui ex malitia sua retrahentes a voto, & sicut Aug. vt dicere in epist. p̄dicta: quia, inquit, Deo vouisti, te obstrinxisti, aliud tibi facere non licet, non talis eris, si non feceris qd vouisti, qualis mansisses, si nihil tale vouisses, melior & tunc esses, non peior, non aut qd abis tñ inferior, si fidē Deo fregeris, quāto beator, si perolueris. Sed de periculo distinguendū, quia aut periculum nascit ex ipso facto, & tunc illud factū nō est expediens, puta qd alicq; per pontē ruinofum transeat fluuiū. Sed si periculū imminet ex hoc, qd hō deficiat ab illo facto non definit pp̄ hoc esse expediens, sicut expediens est ascēdere equū, quāto periculū imminet cadēti de equo. Alioquin oporteret ab oibus bonis cessare, q̄ per accidens ex aliquo euentū p̄t esse periculosa. Vnde & dī Eccl. 1. 1. Quod qui obseruat, ventū non semināt, & q̄ cōsiderat nubes nunq̄ metet. Periculū autē vouēti non imminet ex ipso voto: sed ex culpa hoīs, qui voluntatē mutat transgrediēs votum. Vnde Aug. dicit in eadē epist. Non te quiesce p̄nitent, immo gaude tā tibi sic non licere, qd eum tuo detrimento licuisset. Ad quintum. Scd vtum votum sit actus latriæ, vel religionis. Dicendū, qd sicut supra dictum est, opus virtutis ad religionem, seu latriā pertinet per modum imperij, fm̄ qd ad diuinā reuerentiā ordinatur, quod est p̄p̄ius finis latriæ. Ordinare autem alios actus in suum finē, pertinet ad imperatē virtutem, non ad virtutes imperatas: & ideo ipsa ordinatio actuum cuiuslibet virtutis in seruitiū Dei est p̄p̄ius actus latriæ. Manifestum est autē ex dictis, qd votum est quādam p̄missio facta Deo, & qd p̄missio nihil est aliud, quā ordinatio quādam eius, quod promittitur in eum cui promittitur.

Speculum Morale Vincentij.

Vnde votum est ordinatio quedam eorum, quae quis vouet in diuino cultum, seu obsequium. Et sic patet, quod vouere est actus laetitiae; seu religionis. Vnde Ista. 19. Colent eum in hostiis & muneribus; & vota vouebunt domino, & soluent. Sciendum autem, quod illud, quod cadit sub voto, quod est actus alterius virtutis, sicut ieiunare; continentiam seruare, quod; vero est actus religionis, sicut sacrificium offerre, vel orare, vtrorumque tamen promissio Deo facta ad religionem pertinet ratione iam dicta. Vnde patet, quod votorum quoddam pertinet ad religionem solum, promissionis Deo factae, quae est essentia voti, quod; et ratione rei promissae, quae est materia voti. Ite nota, quod votum proprie loquendo soli Deo fit: sed promissio etiam homini potest fieri, & ipsa promissio quae fit homini, potest cadere sub voto, in quantum est quoddam virtuosum. Et per hunc modum intelligendum est, quod sicut sanctus peregrinationem, ieiunium, & aliquas particulares orationes, vel prelati religiosi proficiscentes vouet obedientiam, ipsa promissio facta sanctis, vel prelati cadit sub voto materialiter. In quantum homo vouet Deo se impleturum, quod sanctis, vel prelati promittit. Ad sextum. Vtrum sit magis laudabile, & meritiorum facere aliquid eum voto, quam sine voto. Dicendum, quod triplici ratione facere idem opus cum voto est melius & magis meritiosum, quam facere sine voto. Primo quidem quia vouere, sicut dictum est, est actus laetitiae, quae est praecipua inter virtutes morales: nobilioris autem virtutis est opus melius, & magis meritiosum: vnde actus inferioris virtutis est melior & magis meritiosus ex hoc, quod Imperator a superiori virtute, cuius actus sit per imperium, sicut actus fidei, vel spei melior est, si imperet a charitate. Et idem actus aliarum virtutum moralium, puta ieiunare, quod est actus abstinentionis; & continentiae, quod est actus charitatis, sunt meliora, & magis meritiosa, si fiat ex voto, quia sic iam pertinet ad diuinum cultum quasi quedam Dei sacrificia. Vnde Augustinus dicit in libro de virginitate, quod neque ipsa virginitas, quia virginitas est, sed quia Deo dicata est honorat, quam vouet & seruat continentiam pietatis. Secundum, quia ille, qui vouet aliquid, & facit, plus se Deo subiicit, quam ille, qui solum facit. Subiicit enim se Deo non solum quantum ad actum, sed et quantum ad potestatem, quia de cetero aliquid non potest facere, sicut plus daret homini, qui daret ei arborum fructibus, quam qui daret et fructus tamen, vt dicit Anselmus in libro de similitudinibus: & inde est etiam, quod promittentibus gratia agunt, vt dictum est. Tertium, quia per votum immobiliter voluntas firmatur in bonum: facere autem aliquid ex voluntate firmata in bonum, pertinet ad perfectionem virtutis, vt patet per Philosophum in 2. Ethic. Sicut peccare mente obstinata aggrauat peccatum: & de peccatum in Spiritu sancto, vt supra dictum est. Ille quidem, qui facit aliquid sine voto, habet immobiliter voluntatem respectu illius operis singularis, quod facit; & tunc quum facit, non manet voluntas eius omnino confirmata in futurum, sicut vouentis, qui suam voluntatem obligauit ad aliquid faciendum; antequam faceret illud singulare opus. & fortasse ad plures facienda. Huius autem firmatio voluntatis per votum inducit quandam necessitatem immutabilitatis, vt videlicet voluntas hominis immutabiliter permaneat in proposito & deuotione faciendi in futurum quod promissum, non autem inducit necessitatem coactionis, quae inuoluntarium causat, & deuotionem excludit. Et de tali necessitate loquitur Prosper in libro 2. de vita contemplatiua dicens: Sic abstinere, & ieiunare debemus, vt non nos necessitati ieiunandi subdamus, ne iam non deuocet, sed inuiti rem voluntariam faciamus. Haec autem necessitas coactionis tristitia causat, quia a nobis excludit, & excuti monet Apostolus. 1. ad Corinthios 9. Et vnusquisque prout destinauit in corde suo non ex tristitia, aut ex necessitate: hilarem enim datorem diligit Deus. Necessitas autem voti in his, qui sunt bene dispositi, in quantum voluntatem confirmat, non causat tristitiam, sed gaudium. Vnde Augustinus dicit in epistola ad Armatorium, & Paulinam: Non te vouisse poeniteat, immo gaude iam tibi sic non licere, quod cum tuo detrimento licuisset. Si tamen ipsum opus semel consideratum triste & inuoluntarium redderet post votum, dum tamen remaneat voluntas votum implendi, adhuc magis est meritiosum, quam si fieret sine voto, quia impletio voti est actus religionis, quae est potior virtus, quam abstinencia, cuius actus est ieiunare. Ad septimum. De solennitate voti. Dicendum, quod vniciuique rei solennitas adhibetur semel illius rei conditione, sicut alia est solennitas nouae militariae. In quodam apparatu eorum & armorum, & concursu militum, & alia solennitas nuptiarum, quae consistit in apparatu sponsi & sponsae, & conuentu propinquorum. Votum autem est promissio Deo facta: vnde solennitas voti attenditur semel aliquid spirituale, quod ad Deum pertineat. semel aliqua spiritualis benedictione, vel per consecrationem, quae ex institutione Apostolorum adhibetur in professione certae regulae secundo gradu post sacri ordinis susceptionem, vt Dionysius dicit in 2. cap. Ecclesiasticum. Hierarch. Et huius est ratio, quia solennitates non consueverunt adhiberi, nisi quum aliquis totaliter mancipat alicuius rei. Non enim solennitas nuptialis adhibetur, nisi in celebratione matrimonij, quum vterque coniugum sui corporis po-

testate alteri tradit. Et sicut voti solennitas adhibetur, quum aliquis per susceptionem sacri ordinis diuino mysterio applicatur, & in professione certae regulae, quum per renunciationem saeculi, & propriae voluntatis aliquis statum perfectionis assumit. Huius autem solennitas pertinet non solum ad homines, sed et ad Deum, in quantum habet aliquam spiritualem benedictionem, seu consecrationem, cuius Deus est actor, & si homo sit minister, semel illud Num. 6. Inuocabunt nomen tuum super filios Israel, & ego benedicam eis. Et ideo votum solenne habet fortisorem obsequium apud Deum, quam votum simplex & grauius peccat, qui illud transgreditur. Quod autem dicitur, quod votum simplex non minus obligat apud Deum, quam solenne, intelligendum est quantum ad hoc, quod vnusquisque transgressor peccat mortaliter. Nota est, quod aliqua vota particularia ex hoc, quod sunt in publico, sunt habere quandam solennitatem humanam, non autem solennitatem spirituales & diuinam, sicut habent vota promissa, et si coram paucis fiant. Vnde aliud est votum esse publicum, & aliud esse solenne. Ad octauum. Vtrum illi, qui sunt alterius potestati subditi vouere possint. Dicendum, quod sicut dictum est, votum est promissio quedam Deo facta. Nullus autem potest per promissionem se firmiter obligare ad illud, quod est in potestate alterius, sed solum ad illud, quod est omnino in sua potestate. Quicumque autem est subiectus alicui, quantum ad illud, in quo est subiectus, non est suae potestatis facere, quod vult: sed dependet ex voluntate alterius, & ideo non potest per votum obligare se firmiter in his, in quibus alteri subicit sine consensu sui superioris. Est enim contra rationem virtutis vt id quod est alterius homo offerat Deo, vt supra dictum est. Et ideo non potest saluari omnino ratio voti, cui quis in potestate constitutus vouet id quod est in potestate alterius, nisi sub conditione, si ille, ad cuius potestatem pertinet, non contradicat. Nota tamen, quod filius familiaris, ex quo peruenit ad annos discretionis, vel pubertatis, si sit liber conditionis, est suae potestatis quantum ad ea, quae pertinent ad suam personam, puta quod obliget se religioni per votum, vel quod matri suam contrahat, non autem est suae potestatis quantum ad dispensationem domesticam: vnde circa hoc non potest aliquid vouere, quod sit ratum sine consensu patris. Seruus autem, quia est in potestate Domini, et quantum ad personales operationes non potest se voto obligare ad religionem, per quam ab obsequio, vel officio domini sui abstraheret. Nota est, quod religiosus subditus est plati quantum ad suas operationes semel professionem regulae. Et ideo si aliquis ad horam aliquid facere possit, quum ad alia non occupat a plato, tamen quia nullum tempus est exceptum, in quo platus non possit eum crederi aliquid occupare, nullum votum religiosum est firmum, nisi sit de consensu plati, sicut nec votum puellae existens in domo, nisi sit de consensu patris, nec vxoris, nisi sit de consensu viri. Sicut expressum est Num. 30. Ite nota, quod licet votum eorum, qui sunt alterius potestati subiecti non sit firmum sine consensu eorum, quibus subiicimur, non tamen peccat vouedo, quia in eorum voto intellexit debita conditio. Si suis superioribus placuerit, vel non renitent. Ad nonum. Vtrum pueri possint se obligare per votum ad religionis ingressum. Dicendum, quod sicut ex dictis patet, duplex est votum, scilicet simplex & solenne. Et quia solennitas voti in quadam spirituali benedictione, & consecratione consistit, vt dictum est, quae fit per ministerium ecclesiae, ideo solennitas voti sub dispensatione ecclesiae cadit. Votum autem simplex efficaciam habet ex deliberatione animi, qua quis se obligare intendit. Quod autem talis obsequio robur non habeat, potest dupliciter contingere, vno quidem modo per defectum rationis, sicut patet in futiosis, & amentibus, qui se voto non possunt obligare ad aliquid, dum sunt in furia, vel amentia; alio modo, quia ille, qui vouet, est alterius potestati subiectus, vt supra dictum est. Et ista duo coocurrunt in pueris ante annos pubertatis, quia et paruum rationis defectum, vt in pluribus, & sunt naturaliter sub eorum parentum, vel tutorum, qui sunt eis loco parentum. Et ideo eorum vota ex duplici causa robur non habent. Contingit tamen per naturam dispositionem, quae legibus humanis non subdit in aliquibus, licet patris accelerari rationis usum, qui ob hoc dicitur dolo capaces. Nec tamen per hoc in aliquo existunt a cura parentum, quae subiacet legi humanae respicienti ad id, quod frequentius accidit. Est ergo dicendum, quod si puer, vel puella ante pubertatis annos nondum habet usum rationis, nullo modo se potest ad aliquid voto obligare. Si vero ante annos pubertatis attigerit usum rationis, potest quidem quantum in ipso est se obligare: sed votum eius potest irritum per parentes, quorum cura remanet adhuc subiectus. Quantum tamen sit doli capax ante annum pubertatis non potest obligari voto solenni religionis per ecclesiae statutum, quod respicit id, quod in pluribus accidit. Post annos autem pubertatis potest iam se voto religionis obligare, vel simplici, vel solemniter abique voluntate parentum. Ad decimum. Vtrum in voto dispensari possit. Dicendum, quod dispensatio voti intelligenda est ad modum dispensationis, quae fit in obseruantia alicuius legis: quia, vt supra dictum est, lex ponitur in respiciendo ad id, quod in pluribus videtur bonum, sed

sed quia contingit hoc in aliquo casu non esse bonū, oportuit per aliquem determinari in illo particulari casu legem nō esse seruandā, & hoc propriè est dispensare in lege. Nā dispensatio, vt vñ, importat commensuratā quandā distributionem, vel applicationem alicuius cōs ad ea, q̄ sub ipso cōtinent, per quem modum dī aliquis dispensare cibum familiz. Siñr autem ille, qui vouet quodāmodo sibi statuit legem, obligās se ad aliquid, quod est s̄m se, & in pluribus bonū. Potest autem contingere, q̄ in aliquo casu sit, vel simpliciter malum, vel inutile, vel maioris boni imeditium, qđ est contra rationem eius, qđ cadit sub voto, vt ex supra dictis patet. Et ideo necesse est, qđ determinet in tali casu votum non esse seruandum, & si quidē absolute determinet aliqd votum non esse seruandum, dī esse dispensatio voti: si autem per hoc, qđ seruandum erat, aliquid aliud imponat, dī commutatio voti. Vnde minus est votum commutare, q̄ in voto dispensare, vtrunq; tñ in potestate ecclesiz consistit. De commutatione tñ in voto facienda vñ esse contrariū, qđ hñ Leuit. 27. Animal quod immolari potest Dño, si quis vouerit sanctum erit, nec mutare poterit, nec melius malo, nec peius bono: sed dic, qđ animal, quod immolari poterat ex hoc ipso, qđ vouebatur sanctum, reputabatur quasi diuino cultui mancipatum. Et hæc erat ratio, quare nō poterat commutari, sicut nec modō posset aliquis rem quā vouit iam consecratam, puta calicem, vel donum cōmutare in melius, vel in peius. Animal autem, qđ non poterat sanctificari, & qđ nō erat immolatum redimi poterat & debebat. Sicut ibidem lex dicit. Et ita et nunc commutari pñt vota, si consecratio non interueniat. Siñr de dispensatione nota, qđ in his, quæ sunt de lege naturæ, & in præceptis diuinis non potest per hoīem dispensari, & in præceptis primæ tabulæ, quæ directè ordinatur ad dilectionem Dei, qui est vltimus finis omnium præceptorum. Sed sicut ex iure naturali, & præcepto diuino tenet homo implere votum, ita etiam tenetur ex eisde obediē superiorum legi, vel mādato, & tñ cū dispensat in aliqua lege humana, nō sit, vt legi humanæ nō obediā, qđ est contra legem naturæ, & mādatum diuinum. Sed sit vt hoc quod erat lex, nō sit lex in hoc casu, & ita et auctoritate superioris dispensantis sit vt hoc qđ continebat, sub voto non contineat, in quantum determinatur in hoc casu hoc non esse congruā materiam voti. Et ideo cum prælatus ecclesiz dispensat in voto, nō dispensat in præcepto iuris naturalis, vel diuinis, sed determinat id, quod cadebat sub obligatione deliberationis humanæ, q̄ non potuit fieri circūspicere. Ad vñdecimū. s. vtrum in voto solemnī possit fieri dispensatio. Dicendum, qđ in solemnī voto continentiz pñt etia considerari. Primo quidem materia voti. s. ipsa continentia. Secundo perpetuitas voti. s. cum aliquis voto se astringit ad perpetuam obseruantiam continentiz. Tertio ipsa solemnitas voti. Dñt ergo quidā, qđ votum solemnē est indispensabile ratione ipsius continentiz, quæ non recipit condignā recompensationem, vt patet extra de statu monachorum in fine illius decretalis. Cum ad monasterium. vbi dī: Abdicatio proprietatis, sicut et custodia castitatis adeo est annexa regulæ monachali, vt contra eam nec summus Pontifex possit indulgere. Cuius rationem quidā assignant, qđ per continentiam homo triumphat de domestico inimico, vel quia per continentiam homo perfectè conformat Christo s̄m puritatem animæ & corporis: sed hoc modo non vñ efficaciter dici, quia bona animæ vtpote contemplatio, & oratio sunt multo meliora bonis corporis, & magis nos Deo conformant, & tñ potest dispensari in voto orationis, & contemplationis. Vnde non vñ esse ratio, quare non possit dispensari in voto continentiz, si respiciatur absolute ad ipsam continentiz dignitatem, præsertim cū Apostolus. 1. ad Cor. 7. ad continentiam inducat pp contemplationem dicens, qđ mulier innupta cogitat, qđ Dei sunt: finis autem potior est his, q̄ sunt ad finem. Et ideo alij rationem huius assignant ex perpetuitate, & vtilitate huius voti. Dñt enim, qđ votum continentiz non potest p̄mitti nisi per id, qđ est oīno cōtrarium, qđ nunquā licet in aliquo voto. Sed hoc est manifestè falsum, quia sicut voti carnalis copula est cōtinentiz contrariū, ita comedere carnes, vel bibere vinum est contrarium abstinentiz a talibus, & tñ in hōmōi votis potest dispensari. Et ideo alijs vñ, qđ et in voto solemnī continentiz possit dispensari pp aliquā cōm vtilitatem, seu necessitatem, vt patet de pacificatione terrarum ex aliquo matrimonio contrahēdo, puta si qñ per contrahendum matrimonij aliquarū personarum, qđ continentiam vouerint, possit pax patriæ procurari. Sed quia decretalis inducā expressè dicit, qđ nec summus Pontifex potest cōtra custodiā castitatis monacho licentiā dare: ideo aliter vñ dicēdum, qđ sicut supra dictum est: & hñ Leu. vit. illud, quod semel sanctificatum est Dño, non potest in alios vsus commutari. Non autē potest facere aliquis ecclesiz platus, vt id qđ est sanctificatū, sanctificationē amittat,

Speculum Morale.

& in rebus inanimatis, puta qđ calix cōsecratus desinat esse cōsecratus, si maneat integer. Vnde multo minus hoc pōt facere aliquis platus, vt homo Deo cōsecratus, quādiu uiuit, consecratus esse desinat. Solēnitas autem voti consistit in quadā consecratione, seu benedictione vouentis, vt dictū est; & ideo nō pōt fieri per aliquem platum ecclesiz, qđ ille, qui votum solēne emittit, desinat ab eo, ad qđ est consecratus, puta quod ille, qui est sacerdos, nō sit sacerdos, licet possit platus ob aliquā causam executionem ordinis inhibere. Et simili ratione Papa nō potest facere, qđ ille, qui est professus religionem, non sit religiosus, licet quidā Iuristæ ignoranter contrarium dicāt. Est autē considerandum, vtrū continentia sit essentialiter annexa ei, ad qđ votum solēniat, quia si nō est ei essentialiter annexa, potest manere solēnitas consecrationis sine debito continentiz, qđ non pōt contingere, si sit essentialiter annexū ei, ad qđ votum solemnizat. Non est autē essentialiter annexū debitum continentiz ordini sacro, sed ex statuto ecclesiz. Vnde vñ, qđ per ecclesiam possit dispensari in voto continentiz solemnizato per susceptionē sacri ordinis. Et si autē debitū continentiz essentialē statui religionis per quem homo abrenunciat sæculo totaliter Dei seruitio micipatus, quod non potest simul stare cum matrimonio, in quo incubit necessitas procurandæ vxoris, & prolis, & familiz, & rerum, quæ ad hoc requirunt: vnde Apost. dicit. 1. ad Cor. 7. Ille qui est quidē cum vxore, sollicitus est, qđ sunt mūdi, quō placeat vxori, & diuisus est: vnde nomē monachi ab vnitatis sumit per oppositum ad diuisionē. Et ideo in professione solemnizata per votum religionis non potest per ecclesiam dispensari. Et rationem assignat decretalis, quia castitas est annexa regulæ monachali, extra de statu monachorū in fine illius decretalis. Cum ad monasterium. dī. Abdicatio proprietatis, sicut et castitatis a Deo est annexa regulæ monachali, vt contra eā, nec summus possit potifex indulgere: ergo nec pp pacem inter aliquos reformandā, nec pp bonum quocunque multitudinis, vel regni dispensari potest cum aliquibus, qui continentiam vouerunt, qđ contrahere possint, vel contra votum suum facere quoquo modo. Humanarum enim rerum periculis obuandū est per res humanas, nō autem per hoc, quod res diuinæ conuertant in vsū humanum. Professus autem religionem mortui sunt mundo, & viuunt Deo, vnde non sunt reuocandi ad vitā humanā occasione cuiuscunque eventus. Sed sicut in voto tpalis abstinentiz, vel oblationis, vel sacrificij Deo offerendi per actum latricæ, quæ virtus nobilior est, qđ castitas, dispensari pōt: sic et in voto continentiz tpalis. Sed quod in voto continentiz per professionē solēniatō nō possit dispensari, hoc non est, in quantum est actus castitatis, sed in quantum incipit ad latricā pertinere per professionem religionis. Itē in voto abstinentiz dispensari potest, quia cibus directè ordinat ad conseruationē personæ: & ideo abstinentia cibi directè potest vergere in periculum personæ. Vnde ex hac ratione recipit votum abstinentiz dispensationē. Sed coitus nō ordinat propriè ad conseruationem personæ, sed ad conseruationē speciei: vnde directè abstinentia coitus per continentiam non vergit in periculum personæ: sed si per accidens ex ea aliquod periculum personale accidit, potest aliter subueniri. s. per abstinentiam, vel per alia corporalia remedia. Itē religiosus, qui ad epātū assumit, sicut non absoluitur a voto continentiz, ita nec a voto paupertatis, quia nihil debet hñe tāquā propriū, sed sicut dispensator communium bonorum ecclesiz. Siñr etiam non absoluitur a voto obediētiæ, sed per accidēs, obedire non tenet, si superiorē non habeat, sicut & Abbas monasterij, qđ tñ non est a voto obediētiæ absolutus. Nec obstat, qđ dī Eccl. 26. Ois ponderatio nō est digna aīe continentis, qā auctoritas illa intelligenda est q̄tum ad hoc, qđ nec s̄cunditas carnis, nec aliqd corporale bonū est comparādū continentiz, q̄ inter bona aīe computat, vt Aug. dicit in lib. de sancta virginitate. Vnde signāter dī aīe continentis, non carnis continentis. Ad duodecimū. s. vtrum ad commutationem, vel dispensationem voti requirat superioris auctoritas. Dicendum, quod sicut supra dictū est, votum est pmissio Deo facta de aliquo, qđ sit Deo acceptū. Quid sit autē in aliqua promissione acceptum ei, cui permittit, ex eius dependet arbitrio. Prælati autē in ecclesia gerit vicem Dei; & ideo in cōmutatione, vel dispensatione votorum requirit prælati auctoritas, qui in persona Dei determinat quid sit Deo acceptum, s̄m illud. 2. ad Cor. 2. Nam & ego pp vos donavi in persona Christi. Et signanter dicit, pp vos, quia omnis dispensatio petita a prælato debet fieri ob honorem Christi, in cuius persona dispētat, vel ad vtilitatem ecclesiz, quæ est eius corpus. Dixerunt autem aliqui, quod prælati possunt in votis pro libito dispensare, quia in quolibet voto includit conditionaliter voluntas prælati superioris, vt supra dictum est, qđ in votis subditorum, puta serui, vel filij intelligitur conditio, si placuerit domino, vel patri,

Tomus Tertius.

I 4

vel si

Speculum Morale Vincentij.

vel si non renitatur: & sic subditus absque omni remorsu conscientie posset votum prætermittere quicumque sibi a Platone diceret. Sed prædicta positio falso innititur, quia dum potestas prælati superioris, qui non est Dominus, sed dispensator sit in edificatione data, & non in destructione, ut patet 2. ad Cor. 10. Sicut Plato non potest imperare ea, quæ se Deo displicent. scilicet peccata, ita non potest prohibere ea, quæ se Deo placent. scilicet virtutis opera. Et ideo absolute potest homo ea votare. Ad prælatum tamen spectat diiudicare quid sit magis virtuosum, & Deo magis acceptum. Et ideo in manifestis dispensatio prælati non excusat a culpa, puta si prælati dispensaret cum aliquo super voto de ingressu religionis nulla apparenti causa obstante. Si autem causa apparens, per quam saltem in debitum verteret, posset stare iudicio prælati dispensantis, vel commutantis, non tamen iudicio proprio, quia ipse non gerit vicem Dei, nisi forte in casu in quo id quod vouit esse manifeste illicitum, & non posset opportunè ad superiorè recurrere. Item quia summus Pontifex gerit plenarie vicem Christi in tota ecclesia, ipse habet plenitudinè potestatis dispensandi in omnibus dispensabilibus votis. Alii autem inferioribus prælati committit dispensatio in votis, quæ cõter sunt, & indigent frequenti dispensatione, ut habeant de facili homines ad quæ recurrant, sicut sunt vota peregrinationum, & ieiuniorum, & aliorum huiusmodi. Vota vero maiora, puta continentiarum, & peregrinationis terræ sanctæ referuntur summo Pontifici. Item nota, quod per religionis ingressum absoluit homo ab omnibus votis particularibus, quia omnia alia vota sunt quorundam particularium operum, sed per religionem homo totam vitam suam Dei obsequio deputat, particulare autem in velle includit. Et ideo decretalis dicit, quod reus fracti voti non habet, qui temporale obsequium in perpetua religionis obseruatione commutat, nec tamen religionem ingrediens tenet implere vota, vel ieiuniorum, vel orationum, vel aliorum huiusmodi, quæ existens in sæculo fecit, quia religionem ingrediens moritur priori vitæ, & etiam singulares obseruationes religioni non competunt, & religionis onus onerat satis hominem, & alia superaddere non oporteat.

De iuramento. Dist. LXVIII.

Deinde considerandum est de actibus exterioribus latræ, quibus aliquid diuinum assumitur ab hominibus, quod est, vel aliquid sacrum, vel ipsum nomen diuinum. Sed de sacri assumptione non est hic intentio nostra tractare. De assumptione autem diuini nominis nunc agendum est. Assumitur autem diuinum nomen ab hominibus tripliciter; uno modo per modum iuramenti ad propria verba confirmanda; alio modo per modum adiurationis ad alios inducendum. Tertio modo per modum inuocationis ad orandum, vel laudandum. Primo ergo de iuramento agendum est. Circa quod quatuor decem. Primo quid sit iuramentum. Secundo, utrum sit licitum. Tertio qui sint comites iuramenti. Quarto, cuius virtutis sit actus. Quinto, utrum sit appetendum & frequentandum tanquam utile & bonum. Sexto, utrum liceat iurare per creaturam. Septimo, utrum iuramentum sit obligatorium. Octauo, quod sit maior obsequium iuramenti, vel voti. Nono, utrum in iuramento possit dispensari. Decimo, quibus & quando liceat iurare. Ad primum. Quod sit iuramentum. Dicendum, quod iurare est testem Deum inuocare: unde Augustinus in quodam sermone de periurio dicit. Quod est, per Deum, nisi testis est Deus: sicut enim dicit Apostolus. Heb. 6. Iuramentum ad confirmationem ordinatur. Confirmatio autem in scripturis per rationem fit, quod procedit ex aliquibus naturaliter notis, quæ sunt infallibiliter vera. Sed particularia facta contingentia hominum non possunt per rationem confirmari: & ideo ea, quæ de his dominis, solent confirmari per testes. Sed humanum testimonium non est sufficiens ad hominem confirmandum propter duo. Primo quidem propter defectum veritatis humanæ, quia plurimi in mendacium labuntur, sicut illud Plato. Os eorum locutum est mendacium. Secundo propter defectum cognitionis, quia homines non possunt cognoscere neque futura, neque cordium occulta, vel et absentia, de quibus homines tamen loquuntur, & expedit rebus humanis, ut certitudo aliqua de his habeatur. Et ideo necessarium fuit recurrere ad diuinum testimonium, quia Deus neque mentiri potest, nec est aliquid latet solum. Assumere autem Deum in testem dicitur iurare, quia quasi pro iure introductum est, ut quod sub inuocatione diuini testimonij dicitur, pro vero habeatur. Diuinum autem testimonium quicquid inducit ad alleiendum præntia, vel præterita, & hoc dicitur iuramentum assertorium. Quicquid autem inducit diuinum iuramentum ad confirmandum aliquid futurum, & hoc dicitur promissorium. Ad ea vero, quæ sunt necessaria, & per rationem inuestiganda, non inducit iuramentum. Deusibilis. n. videret si quis in dispensatione scientiæ vellet propositum per iuramentum probare. Et non quod aliud est ut diuinum testimonium in dicto, quod fit cum aliquis auctoritatem alicuius sacræ scripturæ inducit, & aliud est testimonium Dei implorare ut exhibendum, quod fit in iuramento. Item nota, quod alicuius testimonium inuocatur ad hoc quod testis inuocatus veritatem manifestet circa ea quæ dicitur. Deus autem manifestat an verum sit, quod dicitur dupliciter; uno modo implicitè, reuelando veritatem, vel per internam inspirationem, vel et perfectè denudationem, dum se producit in publicum ea, quæ erant occulta; alio modo per pœnam mentientis,

& tunc simul est & iudex & testis, dum puniendo mendacem manifestat mendacium, & ideo duplex est modus iurandi; unus quidem per simplicem Dei contestationem, sicut cum quis dicit. Est mihi Deus testis, vel Coram Deo loquor, vel Per Deum, quod id est est, ut dicit Augustinus. Alius modus iurandi est per execrationem, dum si aliquis se, vel aliquid ad se pertinens ad pœnam obligat, nisi sit verum quod dicitur. Ad secundum, utrum licitum sit iurare. Dicendum, quod iuramentum in aliquibus casibus est licitum, sicut infra declarabitur. Et Deut. 6. Dominum Deum tuum timebis, & per nomen eius iurabis. Sed nihil prohibet aliquid se bonum esse, quod tamen cedit in malum eius, qui non vitæ eo convenienter, sicut sumere eucharistiã est bonum, & tamen qui indignè sumit, iudicium sibi manducat & bibit, ut dicitur 1. ad Cor. 11. Sic igitur in proposito dicendum est, quod iuramentum se est licitum, & honestum. Quod patet ex origine, & ex fine. Ex origine quidem, quia iuramentum est introductum ex fide, quæ homines credunt Deum habere infallibilem veritatem, & verum omnium cognitionem, & provisionem. Ex fine quidem, quia iuramentum est introductum ex fide ad iustificandum homines, & ad finiendum cõtrouersias, ut dicitur ad Heb. 6. Sed iuramentum cedit in malum alicui ex eo, quod malè vitæ eo & sine necessitate, & cautela debita. Vt enim paruam reuerentiam habere ad Deum, qui cum ex leui causa testem inducit, quod non presumet et de aliquo viro honesto. Imminet et periculum perituri, quia de facili homo in verbo delinquit, sicut illud Iac. 3. Si quis in verbis non offendit, hic perfectus est vir: unde & Eccles. 23. dicitur: Iurationi non assuecat os tuum, multi enim casus in illa. Quod autem Dominus iuramentum vitæ prohibere videtur. Matth. 5. Ego autem dico vobis non iurare omnino. Et Iac. 5. dicitur. Ante omnia autem fratres mei nolite iurare. Rident quidam, quod Hieronymus super Matth. dicit. Considera quod Saluator dicit: Non iurare omnino, non prohibuerit per Deum iurare, sed per cœlum & terram. Hanc enim per elementa iurandi pessimam consuetudinem habere Iudæi noscunt: sed ista ratio non sufficit, quia Iacobus addit, neque per aliud quodecumque iuramentum. Et ideo dicendum est, quod sicut Augustinus dicit in lib. contra mendacium, quod Apostolus in epistolis suis iurans, ostendit quomodo accipiendum esset, quod dictum est: Dico vobis non iurare omnino, ne si iurando ad facilitatem iurandi venias, ex facilitate iurandi ad consuetudinem, & a consuetudine in peritium decidat. Et ideo non inuenit iurasse nisi scribens, ubi consideratio cautior non habet linguam precipientem. Item nota, quod Dominus necessitate iurandi non dixit simpliciter esse malum, sed ex malo esse. Matt. 5. Sit autem sermo vester: Est est: Non non. Quod autem his abundantius est, a malo est. Quod exponens Augustinus dicit in lib. de Sermone Domini in morte. Si iurare cogentis: scias de necessitate venire infirmitatis eorum, in quibus aliquid suades, quæ vitæque infirmitas malum est. Ita que non dixit, quod amplius est, malum est, tamen non malum faceris, qui bene vitæ iuratione, ut alteri persuadeas, quod utiliter persuades: sed a malo est illius, cuius infirmitate iurati cogentis. Ad tertium. scilicet qui & quot debeant esse comites iuramenti. Dicendum, quod sicut dictum est, iuramentum non est bonum nisi ei qui bene vitæ iuratur. Ad bonum autem usum iuramenti duo requiruntur. Primo quidem, quod aliquis non leuiter, sed ex necessaria causa, & discretè iuret. Et quantum ad hoc requiritur iudicium. scilicet discretionis ex parte iurantis. Secundo quantum ad id, quod per iuramentum confirmatur, ut si neque sit saluum, neque sit aliquid illicitum: & quantum ad hoc requiritur veritas, per quam aliquis iuramento confirmat, quod verum est, & iustitia per quam confirmat, quod licitum est, iudicio autem caret iuramentum incautum, veritatem autem iuramentum mendax. Iustitia autem iuramentum iniquum, siue illicitum: quia ergo in iuramento multa sunt pericula, tum per Dei magnitudinem, cuius testimonium inuocatur, tum etiam propter labilitatem linguæ humanæ, cuius verba iuramento confirmantur. Et ideo huiusmodi magis requiritur ad iuramentum, quam ad alios humanos actus. Et si ibi requirantur alia multa. scilicet deuotio & reuerentia diuini nominis: & fides, per quam credimus Deum omnia scire & mentiri non posse. Hæc tamen omnia comprehenduntur iudicio, quod pertinet ad debitum modum iurandi. Alia vero duo. scilicet iustitia, & veritas pertinent ad rem de qua iuratur: quævis posset dici, quod iustitia pertinet ad causam pro qua iuratur. Ad quartum. scilicet utrum iuramentum sit actus religionis, vel latræ. Dicendum, quod sicut ex dictis patet: ille qui iurat, inuocat diuinum testimonium ad confirmandum ea quæ dicit. Nihil autem confirmat nisi per aliquid, quod certius est & potius. Et ideo in hoc ipso, quod homo per Deum iurat, præferat Deum potius, utpote cuius veritas est indefectibilis, & cognitio veris: & sic aliquo modo Deo reuerentiam exhibet: unde & Apostolus dicit ad Heb. 6. quod homines per maiores se iurant. Et ideo Hieronymus dicit super Matth. Qui iurat, aut veneratur, aut diligit eum per quæ iurat. Philosophus etiam dicit in 1. Metaph. quod iuramentum est honorabilissimum, exhibere autem reuerentiam Deo pertinet ad religionem, siue latræ. Unde manifestum est, quod iuramentum

iuramentum est actus religionis siue latriz. Ad quintum. s. vtrū iuramentum sit appetendū & frequentādum tanquam vtile & bonū. Dicendū, q̄ illud quod non quæritur nisi ad subueniendū alicui defectui non numeratur inter ea quæ sunt per se appetēda sed inter ea quæ sunt necessaria, sicut patet de medicina, quæ quærit ad subueniendū infirmitati. Iuramentū autē quærit ad subueniendū alicui defectui, q̄. s. vn̄ hō alteri discedit. Et id iuramentū est habendū nō inter ea quæ sunt per se appetēda, sed inter ea quæ sunt vitæ necessaria, quibus indebite vitur quicunq; eis vitur vltra terminos necessitatis. Vñ Aug. dicit in li. de sermone dñi in monte. Qui intelligit non in bonis i. per se appetendis, sed in necessarijs iurationem habendā, refrenat se quantum pōt vt non ea vtatur nisi necessitas cogat. vñ Eccl. 3. d̄. Iurationi nō affuecat os tuū Et infra. Vir multū iurās replebit iniquitate. Et dicit in li. cōtra mendaciū, q̄ præceptum dñi de prohibitione iuramenti ad hoc positū est vt quantum in te est non affectus, non quasi pro bono cū aliqua delectatione appetas iurandū. Sicut. n. medicina est vtilis ad sanandū, & tñ quanto est virtuosior tanto maius inducit nocumentū si nō debite sumatur, ita ē iuramentū vtile quidē est ad confirmatiōē, tñ quāto est magis venerandū, tanto est magis periculosum si indēbite inducat, quia vt d̄ Eccl. 23. Si frustra iurauit. i. deceptis fratre, delictum illius supra ipsum erit, & si dissimulauerit, qd̄ sit per simulationē iurando fallum, delinquit dupliciter, quia. s. simulata æquitas est duplex iniquitas. Et si in vanū iurauerit. i. sine debita causa & necessitate, non iustificabitur. Ad sextum. s. vtrum liceat iurare per creaturas. Dicendū, q̄ sicut supra dictum est, duplex est iuramentū. Vñ quidē qd̄ sit per simplicem contestatiōē, inquantū. s. Dei testimoniū inuocatur, & hoc iuramentū inuitur diuinæ veritati sicut & fides. Fides autē per se quidē & principaliter de Deo est, qui est ipsa veritas. Secundario autē est de creaturis, in quibus veritas. s. Dei relucet, vt supra habitū est. Et similiter iuramentū principaliter refertur ad ipsum Deū cuius testimoniū inuocatur. Secundario autē assumuntur ad iuramentū aliqua creaturæ, sed non s̄m se, sed inquantū in eis diuina veritas manifestatur. sicut iuramus per euangeliū. i. per Deum, cuius veritas in euangelio manifestatur, & per sc̄os qui hanc veritatem crediderunt & obseruauerūt. Alius autē modus iurandi est per execrationē, & in hoc iuramento inducitur aliqua creatura, vt in qua diuinū iudiciū exercetur, & sic solet hō iurare per caput suū, vel p̄ s̄lum suū, aut per aliquā aliā rem quam diligit. Sicut & Apostolus iurauit, ad Corin. 1. dicens, Ego testem Deū inuocantem meam. Quod autē Ioseph per salutem Pharaonis iurauit, moq; mō pōt intelligi vel per modū execrationis, quasi salutem Pharaonis obligauerit Deo, vel per modū contestationis, quasi contestando veritatem diuinæ iustitiæ. Ad cuius iuramento executionē, principes terræ constituuntur. Dñs ergo prohibuit iurare per creaturas, ita q̄ eis exhibeatur reuerentia diuina. Math. 5. Ego dico vobis nō iurare oīno, neq; p̄ celū, neq; p̄ terrā, neq; per Hierosolimā, neq; caput tuū iuraueris. Quod exponens Hiero. dicit. Considera q̄ hoc dicas saluator non p̄hibuerit iurare per Deum, sed per celum & terram &c. Et ibidē subdit Hiero. Quod iudij p̄ Angelos &c. h̄mōi iurantes creaturas venerabantur. Dei honore. Et eadē rōne punitur s̄m canones clericus per creaturam iurans, quod ad blasphemiam infidelitatis pertinet. Vñ d̄ 2. q. 1. Clericum per creaturas iurantem acerrime oburgandū, & si persistit excoicandū placuit. Et in sequenti capitulo. d̄. Si quis per capillū Dei vel per caput eius iurauit, vel alio mō blasphemia contra Deum vsus fuerit, si in ecclesiastico est ordine deponatur. Ad septimū. s. vtrū iuramentū hēat vim obligandi. Dicendū, q̄ obligatio refertur ad aliqd̄ quod est faciendū, vel dimittendū. Vñ non v̄ respicere iuramentum assertoriū, quod est de presenti vel de præterito, neq; ē iuramentum de his quæ sunt per alias causas fienda, sicut si quis iuramento assereret q̄ cras pluuia esset futura, sed solum in his quæ sunt fienda per illū qui iurat. Sicut autē iuramentum assertoriū quod est de præterito vel de presenti dēt habere veritatem, ita ē iuramentū de his quæ sunt fienda a nobis in futurū, & ideo vtrūq; iuramentum hēt quandam obligationem, diuersimode tñ, quia in iuramento quod est de præterito vel p̄nti obligatio est non respectu rei quæ iam fuit vel est, sed respectu actus ipsius iurandi, vt. s. iuret id quod iam verū est vel fuit. Sed in iuramento quod præstatur de his quæ sunt fienda a nobis, obligatio cadit excoerco super rem quam aliquis firmavit iuramento. Tenetur. n. aliquis vt faciat verum esse id quod iurauit, alioquin deest veritas iuramento. Si autē est talis res quæ in eius præte non sit, deest iuramento discretionis iudicium, nisi forte qd̄ erat possibile qñ iurauit, reddatur ei impossibile per aliquem euentum, puta cum aliquis iurauit se pecuniā so-

luturum quæ ei postmodum vi vel furto subtrahitur, tunc. n. v̄ excusatus esse a faciendo quod iurauit, licet teneatur facere quod in se est. Sicut ē supra circa obligationem voti diximus. Si vero sit quidem possibile fieri, sed fieri non deat, vel quia est per se malum, vel quia est boni impeditiū, tunc iuramento deest iustitia, & ideo iuramentum non est seruandum in eo casu quo est p̄t̄m, vel boni impeditiū, s̄m. n. vtrūq; horum vergit in deteriozem exitum. Sic ergo dicendum q̄ quicunq; iurat aliquid se facturum, obligatur ad illud faciendum ad hoc, q̄ veritas impleat, si tñ alij duo comites ad sint. s. iudicium & iustitia. Pōt autē iuramentum vergere in deteriozem exitum dupliciter. Vno mō quia ab ipso principio hēt peiozem exitum, vel quia est s̄m se malum, sicut cum aliquis iurat se patraturū adulterium, vel quia est maioris boni impeditiū, puta cum aliquis iurat se non intraturū religionem, vel q̄ non fiet clericus, aut q̄ non accipiet p̄lationem in casu in quo expedit eū accipere, vel si quid est aliud h̄mōi. H̄mōi. n. iuramentū a principio est illicitū, differenter tñ, quia si quis iuret se facturū aliquid p̄t̄m, & peccauit iurando & peccauit iuramentū seruando. Si quis autē iurat se non facturū aliquid melius bonū, quod tñ facere non tenetur, peccat quidem iurando in quantum ponit obijcem spiritui sancto, qui est boni propositi inspirator, tñ non peccat iuramentum seruādo, sed multo melius facit si nō seruet. Alio mō vergit in deteriozem exitū propter aliquid qd̄ de nouo emerferat, quod fuit impræmeditatum. Sicut patet in iuramento Herodis qui iurauit puellæ saltanti, quod petisset se daturum. Hoc. n. iuramentum poterat esse a principio licitū intellecta debita conditione. s. si peteret quod dare deceret, sed impletio iuramenti fuit illicita, Vñ Ambr. dicit in primo de offi. Est contra officium nonnunquam promissum soluere sacramentū, sicut Herodes qui necem Ioannis præstans ne promissum negaret. Et nota q̄ si quis inuitas compellitur ad iurandū duplex est obligatio. Vna quidē qua obligatur hō cui aliquid promittit, & talis obligatio tollitur per coactionem, quia ille qui vim intulit, hoc meret, vt ei promissum non seruetur. Alia autē est obligatio qua quis Deo obligatur vt impleat quod per nomen eius promissit. Et talis obligatio non tollitur in foro cōsc̄i, quia magis dēt damnū tpale sustinere q̄ iuramentū violare. Pōt tñ repetere in iudicio quod soluit, vel prælatō denunciare, nō obstante q̄ contrariū iurauit, quia tale iuramentū vergit in deteriozem exitum, esset enim contra iustitiam publicā. Romani autē pontifices ab h̄mōi iuramentis hostes absoluerunt non quasi decernentes h̄mōi iuramēta nō esse obligatoria, sed quasi h̄mōi obligationes ex iusta causa relaxantes. Itē nota q̄ qñ non est eadem iurantis intentio & eius cui iuratur, si hoc prouenit ex dolo iurantis dēt iuramentū sanum seruari s̄m intellectū eius cui iuramentum præstatur. Vñ Ido. dicit, quacuque arte verborū quis iuret Deus tñ qui conscientiz testis est ita hoc accipit sicut ille cui iuratur intelligit. Et q̄ hoc intelligitur de dolo iuramento patet per id quod subditur. Dupliciter reus fit qui & nomē Dei inuauum assumit, & proximum dolo capit. Si autē iurans dolum non adhibeat, obligatur s̄m intentionem iurantis. Vñ Greg. dicit 27. lib. moral. Humanæ aures talia verba nostra iudicant qualia foris sonant, diuina vero iudicia talia foris audiunt qualia ex intimis profertur. Ad octauum. s. vtrum maior sit obligatio iuramenti quā voti. Dicendū q̄ vtrūq; obligatio. s. iuramenti & voti causatur ex aliquo diuino, aliter tñ & aliter. Nam obligatio voti causatur ex afidelitate quæ Deo debemus, vt. s. ei promissum soluamus. Obligatio autē iuramenti causatur ex reuentia quam debemus ei ex qua tenemur q̄ verificemus id quod per nomen ei⁹ promittimus. Oīs autē infidelitas irreuerentiam continet, sed non conuertitur. Vñ. n. infidelitas subiecti ad dñm esse maxima irreuerentia. Et ideo votum ex rōne sua magis est obligatorium q̄ iuramentū. Ad nonū. s. vtrū dispensari possit in iuramento. Dicendū q̄ sicut supra dictum est necessitas dispensationis tam in lege q̄ in voto est pp hoc q̄ id quod iuste vel vtiliter consideratum, est vtile vel honestum, & s̄m aliquē particularem euentum pōt esse inhonestum, & nociuum, quod non pōt cadere nec sub lege, nec sub voto. Quod autē aliquid vt inhonestum vel noxium repugnat his quæ dñt attendi in iuramento, nam si sit inhonestum repugnat iustitiæ, si sit noxium repugnat iudicio. Et ideo pari rōne ē in iuramento dispensari pōt. Dispensatio tñ quæ fit in iuramento non se extendit ad hoc q̄ aliquid contra iuramentum fiat. Hoc. n. est impossibile cum obseruatio iuramenti cadat sub præcepto diuino qd̄ est indispenabile. Sed ad hoc se extendit dispensatio iuramenti, vt id qd̄ sub iuramento cadebat sub iuramento non cadat, quasi non existens debita materia iuramenti, sicut ē de voto supra diximus. Materia autē iuramenti assertorij qd̄ est de præterito vel p̄nti in quādam

Speculum Morale Vincentij.

de necessitate iam transijt, & immutabilis facta est. Et ideo dispensatio non refertur ad materiam, sed refertur ad ipsum actum iuramenti. Vñ talis dispensatio directe esset contra præceptum diuinum. Sed materia iuramenti præmissorij est aliquid futurum quod variari potest, ita scilicet in aliquo euentu potest esse illicitum & nocivum, & per consequens non esset debita materia iuramenti. Et ideo dispensari potest in iuramento promissorio, quia talis dispensatio respicit materiam iuramenti, & non contrariatur præcepto diuino de iuramenti obseruatione. Et nota quod in iuramento promissorio potest aliquis promittere alteri sub iuramento dupliciter. Vno modo quod promittit aliquid pertinens ad utilitatem ipsius, puta si sub iuramento promittebat se seruiturum ei, vel pecuniam daturum. Et a tali promissione potest absolueri ille cui promissio facta est. Intelligitur. n. iam ei soluisse debitum promissum quod facit de eo secundum eius utilitatem. Alio modo promittit aliquis alteri, quod pertinet ad honorem Dei vel ad utilitatem aliorum, puta si aliquis iuramento promittat alicui se intratum religionem, vel aliquod opus pietatis facturum, & tunc ille cui promittitur non potest absolueri promittentem, quia promissio non est facta ei principaliter, sed Deo. Nisi forte sit ei interposita conditio, scilicet illi videbitur cui promittit vel aliquid aliud tale. Item illud quod cadit sub promissorio iuramento quod est aliquid repugnans, vel quia est peccatum, sicut cum aliquis iurat se facturum homicidium, vel quia est maioris boni impeditiuum sicut cum quis iurat se religionem non intraturum, & tale iuramentum dispensatione non indiget. Sed in primo casu tenetur aliquis tale iuramentum non seruare. In secundo autem casu licitum est seruare, & non seruare. vt supra dictum est. Quod vero aliquid sub iuramento promittitur de quo dubium est verum sit licitum vel illicitum, proficuum vel nocivum, aut simpliciter aut in aliquo casu. Et in hoc potest quilibet episcopus dispensare. Quod vero sub iuramento promittitur aliquid quod est manifeste licitum & utile. Et in tali iuramento non videtur locus dispensationis, vel commutationis, nisi aliquid melius occurrat ad eam utilitatem. Quod maxime videtur pertinere ad præceptum Papæ, qui habet curam vniuersalis ecclesie, vel et absoluta relaxatio, quod tamen ad Papam pertinet in omnibus, generaliter quæ ad dispensationem rerum ecclesiasticarum pertinet, super quas habet plenitudinem potestatis, sicut ad vniuersum quod pertinet irritare iuramentum quod a sibi subdito factum est circa ea quæ eius potestati subduntur, sicut pater potest irritare iuramentum puelle, & vir vxoris, vt dicitur Numeri. 30. Sicut & supra de voto dictum est. Ad decimum. scilicet quibus & quando liceat iurare. Dicendum quod in iuramento duo sunt consideranda. Vnum quidem ex parte Dei cuius testimonium inducit, & quantum ad hoc debetur iuramento maxima reuerentia. Et propter hoc a iuramento excluduntur & peccati ante annos pubertatis, quod non coguntur ad iurandum, quia mundum habent perfectum vltimum rationis, quo possint cum debita reuerentia iuramentum præstare. Et iterum iuri qui ad iuramentum non admittuntur, quia ex reuerentia præsumitur quod debitam reuerentiam iuramento non exhibebant. Et propter hoc et in iuramento debita reuerentia exhibeatur, dicitur 2o. q. 5. Honestum est vt qui in sanctis audeat iurare hoc ieiunus faciat cum omni honestate & timore Dei. Aliud autem est considerandum ex parte hominis cuius dictum est iuramentum confirmatum. Non enim indiget dictum hominis confirmatione, nisi quia de eo dubitatur. Hoc autem derogat dignitati personæ vt dubitetur de veritate eius quod dicit. Et ideo personis magne dignitatis non conuenit iurare. Propter quod dicitur 2o. q. 4. ca. Si quis presbyter, Et sacerdotes ex leui causa iurare non debent, tamen pro aliqua necessitate vel magna utilitate licitum est eis iurare, & præcipue pro spiritualibus negocijs pro quibus et iuramenta competunt præstari in solemnibus diebus, quibus est spiritualibus rebus vacandum. Non autem tunc sunt iuramenta præstanda pro rebus temporalibus, nisi forte ex magna necessitate.

De assumptione diuini nominis. Dist. LXIX.

Deinde considerandum est de assumptione diuini nominis per modum adorationis. Et primo verum liceat adurare homines. Secundo verum liceat adurare demones. Tertio verum liceat adurare irrationalia creatura. Ad primum. scilicet verum liceat adurare homines. Dicendum quod ille qui iurat iuramento promissorio per reuerentiam Dei vel diuini nominis quod ad confirmationem suæ promissionis inducit, seipsum obligat ad faciendum quod promittit. Quod est seipsum immobiliter ordinare ad aliquid agendum. Sicut autem homo seipsum ordinare potest ad aliquid agendum, ita et alios superiores quidem despiciendo, inferiores autem impando, vt ex supradictis patet. Cum igitur vtrique ordinatio per aliquod diuinum confirmatur est aduratio. Tamen in hoc differt, quia hoc est seipsum adurere, non est autem dominus eorum quæ sunt ab alio agenda, & ideo sibi ipsi potest necessitatem imponere per diuini nominis inuocationem. Non autem hanc necessi-

tatem potest alijs imponere nisi subditis, quos potest ex debito potestati iuramenti compellere. Si igitur aliquis per inuocationem diuini nominis, vel cuiuscumque rei sacre alicui non sibi subdito adurando necessitatem agendi aliquid imponere intendat, sicut imponit sibi ipsi iurando. talis aduratio illicita est, quia usurpat potestatem in alium quam non habet. Tamen propter aliquam necessitatem superiores suos inferiores tali genere adurationis costringere possunt. Si vero intendit solummodo per reuerentiam diuini nominis vel alicuius rei sacre aliquid ab alio obtinere absque necessitatis impositione, talis aduratio licita est respectu quorumlibet. Ad secundum. scilicet verum liceat adurare demones. Dicendum, quod sicut dictum est, duplex est adurandi modus. Vnus quidem per modum deprecationis vel inductionis ob reuerentiam alicuius sacri. Alius autem per modum compulsionis. Primo autem modo non licet demones adurare, quia ille modus adurandi videtur ad quandam beneuolentiam vel amicitiam pertinere, quia non licet ad demones vt. Secundo autem adurationis modo, qui est per compulsionem, licet nobis ad aliquid vt. & ad aliquid non licet. Demones. n. in cursu huius vite nobis aduersarij constituntur, non autem eorum actus nostre dispositioni subduntur, sed dispositioni diuine & sanctorum Angelorum. Quia vt Aug. dicit in 3. de Tri. Spiritus defertur regitur per spiritum iustum. Postquam ergo demones adurando per virtutem diuini nominis tanquam inimicos repellere ne nobis nocent vel spiritualiter vel corporaliter secundum potestatem datam a Christo, secundum illud Luc. 10. Ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes & scorpiones, & super omne virtutem inimici, & nihil nocere vobis. Non tamen licitum est eos adurare ad aliquid ab eis addiscendum, vel et aliquid per eos obtinendum, quia hoc pertinet ad aliquam societatem cum ipsis habendam. Nisi forte ex speciali instinctu vel reuelatione diuina alicui sancti ad aliquos effectus demonomum operatione vtantur. Sicut legitur de beato Iacobo, quod per demones fecit Hermogenem ad se adduci. Ad tertium. scilicet verum liceat adurare irrationalia creatura. Dicendum, quod creatura irrationalia ab alio aguntur ad proprias operationes. Eadem autem actio est eius quod agitur & mouetur, & eius qui agit & mouet, sicut motus sagittæ est et operatio quædam sagittantis. Et ideo operatio irrationalis creaturæ non solum ipsi attribuitur, sed principaliter Deo, cuius dispositione omnia mouentur. Pertinet et ad diabolum, qui permissione diuina vtitur aliquibus irrationalibus creaturis ad nocendum hominibus. Sic ergo aduratio qua quis vtitur ad irrationalem creaturam, potest intelligi dupliciter. Vno modo vt aduratio referatur ad ipsam creaturam irrationalem secundum se, & sic vanum esset irrationale creaturam adurare. Alio modo vt referatur ad eum a quo irrationalis creatura agitur & mouetur. Et sic dupliciter aduratur irrationalis creatura. Vno modo per modum deprecationis ad Deum directæ. quod pertinet ad eos qui diuina inuocatione miracula faciunt. Alio modo per modum compulsionis, quod referatur ad diabolum, qui in nocendum nostrum vtitur irrationalibus creaturis, & talis est modus adurandi ecclesie exorcismis, per quos demonomum potestas excluditur ab irrationalibus creaturis. Adurare autem demones ab eis auxilium implorando non licet.

Deinde considerandum est de inuocatione diuini nominis. quod fit per orationem vel per laudem. De oratione quidem infra dicetur, modo de laude restat dicendum. Circa quod consideranda sunt tria. Primo verum Deus sit ore laudandus. Secundo verum in eius laude sit cantus assumendus. Tertio quare sit laudandus. Ad primum. scilicet verum sit Deus ore laudandus. Dicendum, quod verbis aliter vtitur ad Deum, & alia ratione ad hominem. Ad hominem quidem vtitur verbis, vt conceptum nostri cordis quem non potest cognoscere, verbis ei exprimamus. Et ideo laude oris ad hominem vtitur vt vel ea vel alijs innotescat quod bonam opinionem de laudato habemus, vt per hoc & ipsum qui laudatur ad meliora prouocemus, & alios apud quos laudatur in bonam opinionem & reuerentiam & imitationem ipsius inducamus. Sed ad Deum verbis vtitur, non quidem vt ei qui inspector est cordium nostros conceptus manifestemus, sed vt nos ipsos, & alios audientes ad eius reuerentiam inducamus. Et ideo necessaria est laus oris, non quidem propter Deum, sed propter ipsum laudantem, cuius affectus excitatur in Deum ex laude ipsius, secundum illud Psalm. psalmo 49. Sacrificium laudis honorificabit me. & illic iter quo ostendam illi salutare Dei. Et inquantum homo per diuinam laudem affectu ascendit in Deum, inquantum per hoc retrahitur ab his quæ sunt contra Deum, secundum illud 1a. 48. Laude mea infrenabo te ne intreas. Proficit et laus oris ad hoc quod aliorum affectus prouocet in Deum. Vñ dicitur in psal. Semper laus eius in ore meo. Et postea subditur, Audient mansueti & letent, magnificate dominum mecum. Ad secundum. scilicet verum in Dei laude sit cantus assumendus. Dicendum, quod sicut dictum est. Laus vocalis ad hoc necessaria est vt affectus hominis prouocet in Deum. Et id quæcumque ad hoc utilia esse possunt, in diuinis

divinas laudes congruenter assumuntur. Manifestum est autem quod secundum diversas melodias sonorum autem audientium diversimode disponuntur, ut patet per philosophum in 8. poli. & per Boetium in prologo musicę. Et ideo salubriter fuit institutum, ut in divinas laudes cantus assumerentur, ut autem infirmorum magis prouocarentur ad deuotionem. Vnde Augustinus in 10. confes. adducit cantandi consuetudinem approbare in ecclesia, ut per oblectamentum aurium infirmorum animas in affectu pietatis allurgat. Et de seipso dicit in registro confes. Fleui in hymnis & canticis tuis suaviter sonantis ecclesie tui uocibus commotus acriter. De tertio. Quare. scilicet sit laudandus. Et de motiuis ad orandum. Require infra li. 3. parte decima, dist. 31. per totum.

Deinde considerandum est de uitijs religioni oppositis. Et primo de illis quę cum religione conueniunt ex hoc quod exhibeat cultum diuinum. Secundo de uitijs manifestam contrarietatem ad religionem habentibus per contemptum eorum quę pertinent ad cultum diuinum. Primum horum pertinet ad superstitionem. Secundum pertinet ad irreligiositatem. Vnde primo considerandum est de superstitione & partibus eius. Secundo de irreligiositate & partibus eius. Circa primum considerandum est primo utrum superstitio sit uitijs religioni contrarium. Secundo utrum habeat plures partes uel species. De his require infra libro tertio parte tertia.

Deinde considerandum est de speciebus superstitionis. Et primo de superstitione in cultu veri Dei. Secundo de superstitione idolatrię. Tertio de superstitione diuinationum. Quarto de superstitione observationum. De his omnibus require infra tertio libro.

Deinde considerandum est de uitijs religioni oppositis qui manifestam contrarietatem habent ad religionem. Vnde sub irreligiositate continentur. Huiusmodi autem sunt quę pertinent ad contemptum siue irreuerentiam Dei, & rerum sacrarum. Ergo dicendum est primo de uitijs quę directe pertinent ad irreligiositatem per irreuerentiam Dei. Secundo de his quę pertinent ad irreuerentiam rerum sacrarum. Circa primum occurrit considerandum de tentatione qua Deus tentatur, & de periurio quo nomen de irreuerenter assumitur. De his similiter require infra tertio libro.

Deinde considerandum est de uitijs ad irreligiositatem pertinentibus, per quę rebus sacris irreuerentia exhibetur. Et primo de sacrilegio. Secundo de symonia. De his et omnibus require infra tertio libro.

De pietate. Dist. LXX.

Deinde post religionem considerandum est de pietate cuius uitia opposita ex ipsius consideratione innoscunt. Circa pietatem consideranda sunt quatuor. Primo ad quos pietas se extendit. Secundo quid per pietatem sit aliquibus exhibendum. Tertio utrum pietas sit specialis uirtus. Quarto utrum religionis obtentu sit pietatis officium permittendum. Ad primum. scilicet ad quos pietas se extendit. Dicendum quod homo sit alijs debitor diuersimode secundum eorum diuersam excellentiam, & diuersa beneficia ab eis suscepta. In utroque autem Deo summum obtinet locum qui excellentissimus est, ut est nobis. essendi & gubernationis primum principium. Secundo uero nostri esse & gubernationis principium sunt parentes & patria, a quibus & in qua nati & nutriti sumus. Et ideo post Deum maxime est homo debitor parentibus & patrię. Vnde sicut ad religionem pertinet cultus Deo exhibere, ita secundo gradu ad pietatem pertinet exhibere cultum parentibus & patrię. In cultu autem parentum includitur cultus omnium consanguineorum, quia et consanguinei ex hoc dicuntur quod ex eisdem parentibus processerunt, ut patet per philosophum in 8. Ethic. In cultu autem patrię intelligitur cultus conciuum & omnium patrię amicorum, & ideo ad hos principaliter pietas se extendit. Ad secundum. scilicet quid per pietatem sit parentibus exhibendum. Dicendum quod parentibus aliquid debetur dupliciter. Vno modo per se, alio modo per accidens. Per se quid debetur eis id quod decet patrem in quantum est pater, qui cum sit superior & principium filij existens debetur ei a filio reuerentia & obsequium. Per accidens autem aliquid debetur patri quod decet eum accipere secundum aliquid quod accidit ei. puta si sit infirmus quod uisitetur & eius curationi intendatur, & si sit pauper quod sustentetur, & sic de alijs huiusmodi quę omnia sub debito obsequio continentur. Et ideo Tullius dicit quod pietas exhibet & officium & cultum, ut officium referatur ad obsequium, cultus uero ad reuerentiam siue honorem, quia ut Augustinus dicit in 10. de ci. Dei. dicimus colere homines quos honorificatione uel recordatione uel presentia frequentamus. Ad tertium. scilicet utrum pietas sit specialis uirtus, dicendum quod uirtus aliqua est specialis ex hoc quod respicit aliquod obiectum secundum aliquam rationem specialem. Cum autem ad rationem iustitię pertineat quod debitum alijs reddat, ubi inuenitur specialis ratio debiti alicui personę, ibi est specialis uirtus. Debetur autem aliqd

specialiter alicui, quia est connaturale principium producens in esse & gubernans. Hoc autem principium respicit pietas in quantum parentibus & patrię & his qui ad hoc ordinantur officium & cultum impendit, & ideo pietas est specialis uirtus a religione distincta. Sicut enim religio est quedam prestatio fidei, spei, & charitatis quibus homo preordinaliter ordinatur in Deum. ita et pietas est quedam prestatio charitatis quam quis habet ad parentes & ad patriam. Longe autem excellentiori modo Deus est principium essendi & gubernationis quod pater uel patria. Et ideo alia uirtus est religio quę cultum Deo exhibet, a pietate quę exhibet cultum parentibus & patrię, sed ea quę sunt creaturarum per quandam superexcellentię & causalitatem transferuntur in Deum, ut Dionysius dicit. 3. ca. de di. no. Vnde per excellentiam pietas cultus Dei notatur. Sicut Deus excellenter dicitur pater noster. Ad quartum. scilicet utrum occasione religionis pietas mittendum sit officium pietatis. Dicendum quod religio & pietas sunt duę uirtutes, nulla autem uirtus alii uirtuti contrariatur aut repugnatur quia secundum philosophum in predicamentis, bonum non est bono contrarium. Vnde non potest esse quod pietas & religio se mutuo impediant, ut propter unam alterius actus excludatur. Cuiuslibet uirtutis actus ut ex supra dictis patet debitis circumstantijs limitatur, quas si pretereat non erit in uirtutis actus, sed uitijs. Vnde ad pietatem pertinet officium & cultum parentibus exhibere secundum debitum modum. Non est autem modus debitus ut plus homo intendat ad colendum patrem quam ad colendum Deum. Sed sicut Ambrosius dicit super Lucam. Necessitudini generis diuine religionis pietas antefertur. Si ergo cultus parentum abstractus a cultu Dei, non esset pietatis, parentum insisteret cultus contra Deum. Vnde Hieronymus dicit in epistola ad Heliodorum. Per calcatum perge patrem, per calcatam perge matrem, ad vexillum crucis euola. Summum genus proprietatis est in hac re fuisse crudeliter. Et ideo in tali casu dimittenda sunt officia in parentes propter diuinum religionis cultum. Si uero exhibendo debita obsequia parentibus non abstrahatur a diuino cultu, hoc iam pertinebit ad pietatem, & sic non oportebit propter religionem pietatem differre. Vnde illud uerbum domini Lucę. 14. Si quis uenit ad me & non odit patrem suum & matrem & uxorem & filios adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus, exponit Gregorius parentes & alios casualiter propinquos quos aduersarios in uia Dei patimur, odiendo & fugiendo nesciamus. Si enim parentes nostri nos prouocent ad peccandum uel abstrahant a cultu diuino, debemus eos quantum ad hoc deserere, & odire. Et hoc modo dicuntur leuitę suos consanguineos ignorasse. Deuter. 33. dicitur in eorum laudem qui dicunt patri suo & matri suę nescio uos, & fratribus suis, ignoro illos, & nescierunt filios suos. Hi custodierunt eloquium tuum, quia. scilicet idolatrię secundum mandatum domini non peccerunt. Sciendum est quod si parentes sufficienter habeant unde uiuant, uel si sunt alij qui illis indigentibus possint & debeant necessaria ministrare, potest homo parentes deserere propter diuinę religionis cultum, puta religionis ingressum. Vnde Iacobus & Iohannes laudantur Ioh. 4. Quod relictis rebus & pre se fecerunt Christum. Laudantur autem non quia pater eorum ipsos prouocaret ad malum, sed quia sciebant cum uitam posse transigere ipsis sequentibus Christum. Item Math. 8. & Lucę. 9. Dicit quod dominus dicenti sibi, Permite mihi primum ire & sepelire patrem meum. Respondit. Sine, ut mortui sepeliant mortuos suos: tu autem uade & annuncia regnum Dei, quia sicut exponit Cyrillus super Lucam. Discipulus ille non petiit quod preterit iam defunctum sepeliret, sed quod adhuc uiuentem in senectute sustentaret usque quo sepeliret, quod dominus non concessit, quia erant alij qui eius curam habere poterant linea parentali stricta. Sed si parentibus nostris obsequia nostra sunt necessaria ut sine his commodum sustentari non possint. nec nos ad aliquid contra Deum inducant, non debemus intuitu religionis eos deserere. Si autem sine preterito eorum obsequijs vacare non possumus, uel et si absque nostro obsequio preteriti sustentari licitum est eorum obsequia permittere, ad hoc quod amplius religioni uacemus. Nota tamen quod aliud est dicendum de illo qui adhuc est in seculo constitutus, & aliud de eo qui est iam in religione professus. Ille enim qui est in seculo constitutus si habet parentes qui sine ipso sustentari non possint, non debet eis relictis religionem intrare, quia transgredietur preceptum de honorificatione parentum. Quamuis quidem dicant quod et in hoc casu licite posset eos deserere eorum curam Deo commitens. Sed si quis recte consideret hoc esset tentare Deum, cum dominus humano consilio quid ageret si periculo parentes exponeret sub spe diuini auxilij. Si uero sine eo parentes uitam transigere possent, licitum esset ei desertis parentibus religionem intrare, quia filij non tenentur ad sustentationem parentum nisi causa necessitatis ut dictum est. Ille uero qui iam est in religione professus reputatur iam quasi mortuus mundo. Vnde non debet occasione

Speculum Morale Vincentij.

hinc sustentationis parentum exire claustrum in quo Christo sepelitur, & se iteum secularibus negocijs implicare, tenetur tñ salua sui prelati obedientia & suæ religionis statu pium studium adhibere qualiter eius parentibus subueniatur.

De obseruantia & partibus eius. Dist. LXXI.

Deinde considerandum est de obseruantia & partibus eius per quæ de vitijs oppositis erit manifestum. Circa obseruantiam autem consideranda sunt tria. Primo vtrum obseruantia sit specialis virtus ab alijs distincta. Secundo quid obseruantia pertineat. Tertio de comparatione eius ad pietatem. Ad primum. scilicet vtrum obseruantia sit virtus specialis. Dicendum quod sicut ex dictis patet necesse est vt eodem modo per quendam ordinatum descensum distinguantur virtutes, sicut & excellentia per sonarum quibus est aliquid reddendum. Sicut autem carnalis pater particulariter participat rationem principij quæ vniuersaliter inuenitur in Deo, ita et persona quæ quantum ad aliquam providentiam circa nos gerit particulariter participat proprietatem patris, quia pater est principium generationis & educationis & disciplinæ & omnium quæ ad perfectionem humanæ vitæ pertinent, persona autem in dignitate constituta est sicut principium gubernationis respectu aliquarum rerum, sicut princeps ciuitatis in rebus ciuilibus, dux autem exercitus in rebus bellicis, magister autem in discipulis & simile in alijs. Et ideo est quod omnes tales personæ præ appellatur per similitudinem curæ. Sicut. 4. Reg. 4. Serui Naaman dixerunt ad eum. Pater, & si grandem re dixisset tibi propheta &c. & ideo sicut sub religione per quam cultus tribuitur Deo quodam ordine inuenitur pietas per quam coluntur parentes, ita sub pietate inuenitur obseruantia per quam cultus & honor exhibetur personis in dignitate constitutis. Et sicut religio per quamdam supereminentiam pietas dicitur, & tñ pietas proprie dicta a religione distinguitur, ita et pietas per quamdam excellentiam potest dici obseruantia, & tñ obseruantia proprie dicta à pietate distinguitur. Vñ Tullius dicit in sua Rethorica, quod obseruantia est per quam homines aliqua dignitate antecedentes quodam cultu, & honore dignantur. Item sciendum quod aliquis ex hoc quod est in dignitate constitutus non solum quandam staturam excellentiam habet, sed quandam præteritatem gubernandi subditos. Vñ cõpetit sibi rationem principij prout est aliorum gubernator. Ex hoc autem quod aliquis habet perfectionem scientiæ vel virtutis non sortitur rationem principij quantum ad alios, sed solum quandam excellentiam in seipso, & ideo specialiter quodam virtus determinatur ad exhibendum honorem & cultum his qui sunt in dignitate constituti. Verum quia per scientiam & virtutem & omnia hominibus aliquis idoneus redditur ad dignitatis statum, reuerentia quæ per quacumque excellentiam aliquibus exhibetur ad eandem virtutem pertinet. Ad secundum. scilicet quid obseruantia debeat exhibere. Dicendum quod ad eos qui sunt in dignitate constituti pertinet gubernare subditos: gubernare autem est mouere aliquos in debitum finem sicut nauta gubernat nauem ducendo eam ad portum. Omne autem mouens habet excellentiam quandam & virtutem supra id quod mouet. Vñ oportet quod in eo quod est in dignitate constitutus. Primo consideretur excellentia status cuius quodam potestate in subditos. Secundo ipsam gubernationis officium. Ratione igitur excellentiæ debetur eis honor quod est quædam recognitio excellentiæ alicuius. Ratione autem officij gubernationis debetur eis cultus, qui in quodam obsequio consistit. Scilicet dum aliquis eorum obedit imperio & vicem beneficiis eorum pro suo modo recipit. Ad tertium. scilicet de comparatione obseruantie ad pietatem. Dicendum quod personis in dignitate constitutis potest aliquid exhiberi dupliciter. Vno modo in ordine ad bonum commune, puta cum aliquis ei seruit in administratione reipublice. & hoc iam non pertinet ad obseruantiam, sed ad pietatem quæ cultum exhibet non solum personis sed et personis. Alio modo exhibetur aliquid personis in dignitate constitutis pertinet specialiter ad dignitatem, vel personalem eorum utilitatem, & gloriam, & hoc proprie pertinet ad obseruantiam secundum quod a pietate distinguitur. Et ideo comparatio obseruantie ad pietatem necesse est quod attendatur secundum diuersas habitudines diuersarum personarum ad nos, quas respicit vtraque virtus. Manifestum est autem quod personarum parentum & eorum qui sunt nobis sanguine coniuncti substantialius nobis coniunguntur quam personarum quæ sunt in dignitate constitutæ. Magis namque ad substantiam pertinet generatio & educatio cuius principium est pater, quam exterior Dei gubernatio cuius principium sunt illi qui in dignitate constituantur, & secundum hoc pietas obseruantie præeminet in quantum cultum reddit personis magis coniunctis quibus magis obligantur.

De dulia. Dist. LXXII.

Deinde considerandum est de partibus obseruantie. Et primo de dulia per quam personis superioribus honor, &c. ad hoc pertinetia exhibentur. Secundo de obedientia per quam presidentis imperijs obeditur. Circa primum consideranda sunt quatuor. Primo vtrum honor sit quid spirituale vel corpale. Secundo vtrum honor debeat

superioribus. Tertio vtrum dulia per quam exhibetur honor & cultus superioribus sit specialis virtus distincta a latria. Quarto vtrum per species distinguantur. Ad primum. scilicet vtrum honor importet aliquid corporale vel spirituale. Dicendum quod honor reificationem quandam importat de excellentia alicuius. Vñ homines qui volunt honorari testimonium suæ excellentiæ querunt, vt patet per philosophum in 8. Ethic. Testimonium autem redditur vel coram Deo, vel coram hominibus. Coram quidem Deo qui inspector est cordium testimonium conscientie sufficit. Et ideo honor quo ad Deum potest consistere in solo interiori motu cordis, dum scilicet aliquis recogitat vel Dei excellentiam vel et alterius hominis coram Deo. Sed quo ad homines aliquis non potest testimonium ferre nisi per aliqua signa exteriora, vel verborum, puta cum aliquis ore pronunciat excellentiam alicuius: vel factis, sicut inclinationibus, obuiationibus & alijs hominibus: vel et exterioribus rebus, puta in exenniorum vel munerum oblatione, aut imaginum institutione, vel alijs hominibus. Et secundum hoc honor in signis exterioribus & corporalibus consistit. Differt autem honor & reuerentia, quia reuerentia ex vna parte est principium motuum ad honorandum, in quantum scilicet aliquis ex reuerentia quam habet ad aliquem eum honorat. Ex alia vero parte est honoris finis, in quantum scilicet ad hoc aliquis honoratur, vt in reuerentia habeatur ab alijs. Item laus distinguitur ab honore dupliciter. Vno modo, quia laus consistit in solis signis verborum, honor autem in quibuscumque exterioribus signis & secundum hoc laus in honore includitur. Alio modo quia per exhibitionem honoris testimonium reddimus de excellentia bonitatis alicuius absolute. Sed per laudem testificamur de bonitate alicuius in ordine ad finem, sicut laudamus bonos operantes pro fine. Honor autem est est optimorum quod non ordinatur ad finem, sed iam sunt in fine, vt patet per philosophum in primo Ethic. Gloria autem est effectus honoris & laudis, quia ex hoc quod testificamur de bonitate alicuius, clarescit eius bonitas in notitia plurimorum, & hoc importat nomen gloriæ. Nam gloria dicitur quasi clara, vñ Ro. 1. dicit quodammodo gloria Ambrosij, quod gloria est clara cum laude notitia. Ad secundum. scilicet vtrum honor debeat superioribus. Dicendum quod sicut dicitur est honor nihil aliud est quam quodam protestatio de excellentia bonitatis alicuius. Potest autem alicuius excellentia considerari non solum per comparationem ad honoratorem, vt scilicet excellentior eo qui honoratur, sed et secundum se, vel per comparationem ad aliquos alios, & secundum hoc honor spiritus dicitur alicui per aliquam excellentiam vel superioritatem. Non oportet quod ille qui honoratur sit excellentior honoratore, sed forte quibusdam alijs vel et ipso honorante quantum ad aliquid & non simpliciter, sicut priuare personarum interdum honoratur a regibus. Sicut Thob. 1. legitur, quod habebat decem talenta quibus fuerat honoratus a rege. Et Hest. 6. dicitur quod Assuerus honorauit Mardocheum, & coram eo fecit proclamari, hoc honore dignus est quemcumque rex honorare voluerit. Sic ergo inferiores honorantur a regibus, non quia sint eis superiores secundum ordinem dignitatis, sed per aliquam excellentiam virtutis ipsorum, & quia in quolibet potest aliquid inueniri. Vñ potest eum aliquis superior reputare, secundum illud Phil. 2. In humilitate superiores inuicem arbitratres. Ideo et omnes se debent inuicem honoribus agnoscere. Ro. 12. & 1. Pet. 2. Omnes honorate. Et nota quod superiores si mali sunt non honorantur per excellentiam propriam virtutis, sed propter excellentiam dignitatis secundum quam sunt Dei ministri, & in eis et honoratur tota ciuitas cui præsumunt. De mones autem sunt irreuocabiliter mali, & pro inimicis habendi, magis quam honorandi. Item nota quod Angelus prohibuit Iohannem non quacumque honoracione sed ab honoracione ad personam latricam quod debet Deo, vel et ab honoracione dulia, ut ostenderet ipsius Iohannis dignitatem qua per Christum erat Angelis adæquatus secundum spem gloriæ filiorum Dei, & ideo nolbat ab eo adorari tanquam superior. Ad tertium. scilicet vtrum dulia sit specialis virtus. Dicendum quod sicut Ang. dicit. 10. de ci. Dei. Alia est seruitus quæ dicitur hominibus secundum quam præcepit Apóstolus seruos dominis suis subditos esse, quod scilicet grece dulia dicitur. Alia vero latria quæ dicitur seruitus pertinet ad colendum Deum, quia vbi est alia ratio debiti, ibi necesse est quod sit alia virtus quod debitur reddat. Alia autem ratio debetur seruitus Deo & hominibus, sicut alia ratio debetur esse competit Deo, & hominibus. Nam Deus plenarius & principale habet dominium respectu totius & cuiusque creaturæ quod totaliter eius subiicitur potestati. Homo autem participat quandam similitudinem diuini dominij, secundum quam habet particularem præteritatem super aliquem hominem vel super aliquam creaturam. Et ideo dulia quod debetur seruitutem exhibebat hominibus alia virtus est a latria quæ exhibebat debitam seruitutem diuino domino. Et est quædam obseruantie species quia per obseruantiam honoramus quascumque personas dignitate præcellentes. Per duliam autem proprie sumptam serui dominos venerantur. Dulia namque grece seruitus dicitur latine. Sicut autem religio per excellentiam dicitur pietas in quantum Deus per excellentiam est presens, ita et latria per excellentiam dicitur dulia in quantum Deus excellenter est dominus. Vñ super illud psalmi. Domine Deus meus in te speraui, dicitur glo. Domine omnium per potentiam cui debet dulia, Deus per

per creationē cui dētur latria non autē creatura participat potē-
tiam creandi rōne cuius Deo debetur latria. Et ideo latria soli
Deo conuenit ēm potētiā creandi, quē creaturæ non cōicit
Dulia ēm dñum qđ creaturę cōicitur. Et nota qđ eadē est vir-
tus charitas qua diligitur Deus, & qua diligitur proximus, qđ
rō diligendi proximū est ipse Deus. Non. n. diligimus per cha-
ritatem in proximo nisi Deū, & ideo eadem charitas est qua di-
ligitur Deus & proximus. Sunt tñ alię amicitie differentes a
charitate ēm alias rōnes quibus hoies amant. Et sicut cū sit alia
rō seruendi Deo & hoī aut honorandi utrūq; non est eadem
virtus latria & dulia. Item sicut qñq; alius est motus in imagi-
nem inquantū. s. est pictura quædā, & in imaginē inquantū est
imago, & ideo qñq; alius est motus spe in rem, & alius motus
in imaginē. Sic ergo dicendū qđ honor vel subiectio dulię respi-
cit absolutē quāsdā hoīs dignitatem ēm quā sit hō ad imagi-
nem, licet. n. ēm illā dignitatē sit hō ad imaginē vel silitudinē
Dei, nō tñ sp hō qñ reuerentiā alteri exhibebat refert hoc actū
in Deū, vel dicendū qđ motus qui est in imaginē quodammodo
est in rem, non tñ motus qui est in rem oportet qđ sit in imagi-
nem. Et ideo reuerentiā quę exhibetur alicui inquantū est ad
imaginem redundat quodammodo in Deū. Alia tñ est reuerē-
tia quę ipsi Deo exhibetur, qđ nullo modo pertinet ad eius imagi-
nē. Ad quartū. s. virtus dulia per spēs distinguitur. Dicendū qđ
dulia pot accipi dupliciter. Vno modo cōiter ēm qđ exhibebat re-
uerentiā cuiuscūq; hoī rōne cuiuscūq; excellentiæ, & sic cōtinet
sub se pietatem & obseruantia, & quācūq; hōi virtutem quę
hoī reuerentiā exhibet & ēm hoc habebit partes specie diffe-
rentes. Alio modo pot accipi stricte prout ēm eam seruus reuerē-
tiam exhibet dño. Nam dulia seruus dī vt dictū est, & ēm hoc
non diuiditur in diuersas spēs, sed est vna specierū obseruantie
quam Tullius ponit, eo qđ alia rōne seruus reueretur dñm, mil-
les duces, discipulus magistrū, & sic de aliis huiusmodi.

De obedientia. Dist. LXXIII.

DEinde considerandū de obedientia. Circa quam conside-
randa sunt sex. Primo utrū hō deat hoī obedire. Secdo utrū
obedientia sit specialis virtus. Tertio de cōparatione eius
ad alias virtutes. Quarto utrū Deo sit in oībus obediendū. Quin-
to utrū subditi placis suis teneantur in oībus obedire. Sexto
utrū fideles teneantur secularibus p̄tibus obedire. Ad primū
s. utrū vnus hō teneat alteri hoī obedire. Dicendū qđ sicut actio-
nes rerū naturalū pcedunt ex potētiis naturalibus, ita ēt opa-
tiones hūanę procedunt ex hūana voluntate, oportuit autē in
reb. naturalibus vt superiora mouerent inferiora ad suas actio-
nes per excellentiam naturalis virtutis collatę diuinitus. Vnde
oportet ēt in rebus hūanis qđ superiores moueant inferiores p
suam voluntatē ex mandat diuinitus ordinatis. Mouere autē
per rōnē & voluntatē est p̄cipere. Et ideo sicut ex ipso ordine na-
turali diuinitus instituto inferiora in rebus naturalibus necesse
sunt hēre subditi motiōni superiorū, ita ēt in rebus humanis ex or-
dine iuris naturalis & diuini tenentur inferiores suis superio-
ribus obedire. Diuina nanq; voluntas est prima regula qua re-
gulantur oēs rōnales voluntates, cui vna magis appropinquat
qđ alia ēm ordinem diuinitus institutū. Et ideo voluntas vnus
hoīs p̄cipiens pot esse quasi secunda regula voluntatis alte-
rius obediens. Licet autē dicatur hō relictus esse in manu con-
siliij sui, sicut dī Ecl. i. s. Deus ab initio constituit hoīem & reli-
quit eū in manu consiliij sui. Non est tñ intelligendū qđ ei sit li-
citur facere qđ velit, sed quia ad id qđ faciendū est non cogat
de necessitate nature, sicut creaturę irrōnales, sed libera ele-
ctione ex proprio consilio procedente. Et sicut ad alia facienda
dēt procedere proprio consilio ita ēt ad hoc qđ obediatur suis su-
perioribus. Dicit. n. Greg. vlt. mo. qđ dū aliene voti humiliter sub-
dimur, nosmetipsos in corde superamus. Nec tñ opus bonum
ex obedientia factū dēt minus laudabile vel meritorium iudi-
cari. Quia aliquid pot iudicari gratuitum dupliciter. Vno modo
ex pte ipsius operis, quia. s. hō ad id non obligatur. Alio modo ex
parte opantis, quia. s. libera voluntate hoc facit. Opus autē red-
ditur virtuosum & laudabile & meritorū p̄cipue ēm qđ ex volū-
tate procedit. Et ideo quis obedire sit debitū, si prompta volun-
tate aliquis obediatur, nō p̄ hoc minuitur eius meritū maxime
apud Deū, qui non solū exteriora opera, verū ēt interiorē volū-
tatē videt. Ad secundum. s. utrū obedientia sit specialis virtus.
Dicendū qđ ad oīa opa bona quę spālē laudis rōnē hēnt specialis
virtus determinatur. Hoc. n. p̄cipue cōpetit virtuti vt op̄ bo-
nū reddat: obedire autē superiori debitū ēm diuinū ordinē re-
bus inditū, vt ostensum est, & per consequens est bonū. Cū bo-
num consistat in modo, specie & ordine, vt Aug. dicit in li. de na-
tura boni, hēt autē hic actus speciale rōnē laudis ex speciali
obiecto. Cū. n. inferiores suis superioribus multa debeant exhi-
bere, inter cętera hoc est vnū speciale qđ tenentur eius p̄ceptis.

obedire. Vñ obedientia est specialis virtus, & eius speciale obie-
ctū est p̄ceptū tacitū vel expressum. Voluntas. n. superioris
quoquo modo innotescat est quoddam tacitū p̄ceptū, & tanto
vñ obedientia promptior qđ p̄ceptū est expressum obediēdo p̄ue-
nit, voluntate superioris intellecta. Nihil autē p̄hibet duas spā-
les rōnes ad quas duę virtutes spāles respiciunt, in vno & eo-
dē materiali obiecto concurrere; sicut miles defendēdo castrū
regis, implet opus fortitudinis, non refugiens mortis particula
propter bonū, & opus iustitię, debitū seruitiū dño suo reddēs.
Sic igit rō p̄ceptū qđ attendit obedientia non currit cū actū
oīum virtutū, quia non oēs actus virtutū sunt in p̄cepto, vt
supra habitū est, similiter ēt quædā qñq; sub p̄cepto cadunt qđ
ad nullā aliā virtutē pertinent, vt patet in his qđ non sunt mala
nisi quia prohibita. Sic ergo si obedientia proprie accipiat ēm
qđ respicit per intentionem formale rōne p̄cepti. erit specia-
lis virtus, & inobedientia peccatū speciale. Secundum hoc ad
obediētiā requiret qđ impleat aliquis actū iustitię vel alterius
virtutis intendens implere p̄ceptū. Et ad inobedientiam re-
quiretur qđ actualiter contemnat p̄ceptū. Si vero obedientia
large accipiat pro executione cuiuscūq; qđ pot cadere sub
p̄cepto, & inobedientia pro omissione eiusdē ex quacūq; in-
tentione, sic obedientia erit virtus generalis, & inobedientia
erit generale peccatū. Est ergo obedientia specialis virtus non
theologica, quia eius per se obiectum non est ipse Deus, sed p̄-
ceptū superioris cuiuscūq; expressum vel interpretatiuū. s.
simplex verbū p̄lati eius indicans voluntatem. Ideo virtus
moralis est cū sit pars iustitię habens mediū superflūū & dimi-
nutū. Attenditur autē eius superflūū non quidē ēm q̄tum, quia
quantomagis est aliq; obediens, tantomagis laudatur eius obe-
dientia, sed ēm alias circumstantias inquantū. s. obedi vel cui nō
dēt vel in quibus non dēt, sicut ēt supra de religione dictū est.
Pōt ēt dici qđ sicut iniustitia superfluum est in eo qui retinet
alienum. diminutū autē in eo cui non redditur qđ dētur, vt phi-
losophus dicit in 5. Ethic. ita & obedientia mediū est inter super-
fluum qđ attenditur ex parte eius qui subtrahit superiori obe-
diētię debitū, quia superabundat in implendo propriā volun-
tatē. Diminutum autē ex parte superioris cui nō obeditur. Vñ ēm
hoc obedientia non erit mediū duarū malitiarum, sicut supra
de iustitia dictum est. Irē sciendum, qđ obedientia sicut & quęli-
bet alia virtus dēt hęc promptā voluntatē in suum propriū obie-
ctū, non autē in id qđ repugnans est ei. Propriū autē obiectū obe-
dientię est p̄ceptū, qđ quidē ex alterius voluntate procedit.
Vñ obedientia reddit prop̄tā hoīs voluntatē alterius. s. p̄cipien-
tis. Si autē id qđ ei p̄cipitur sit p̄ se volitū ēt absq; rōne p̄cepti
sicut accidit in p̄speris iā ex propria voluntate tendit in illud.
Et non vñ illud implere propter p̄ceptū sed p̄ propria volun-
tatē. Sed quū illud qđ p̄cipit nullo modo est ex se volitū sed est
ēm se cōsideratū proprię voluntati repugnans, sicut accidit in
p̄speris, tunc oīno manifestū est quia non impletur nisi p̄ p̄-
ceptū. Et ideo Greg. dicit in li. mo. qđ obedientia quę hēt aliqd
de suo in p̄speris ē vel nulla vel minor, quia. s. volūtas propria
non vñ principaliter tendere ad implendū p̄ceptū, sed ad alle-
quendum proprium volitum. In aduersis autē & difficilibus est
maior, quia propria voluntas in nihil aliud tendit qđ in p̄ceptū.
Sed hoc intelligendū est ēm illud quod exterius apparet.
ēm tñ Dei iudicium qui corda rimatur, pot contingere qđ in
p̄speris obedientia aliquid de suo hñs non propter hoc sit
minus laudabilis, si. s. propria voluntas obediens non minus
deuote tendat ad impletionē p̄cepti. Ad tertium. s. de cōpa-
ratione obediētię ad alias virtutes. Dicendum qđ sicut pecca-
tum consistit in hoc qđ hō contēpto Deo cōmutabilibus bonis
inhæret. ita meritum virtuosi actus cōsistit in contrario in hoc
qđ hō cōtemptis bonis creatis Deo inhæret, finis autē potior est
his quę sunt ad finem. Si ergo bona creata propter hoc contē-
nant, vt Deo inhæreatur, maior est laus virtutis in hoc qđ Deo
inhæret qđ bona terrena contēnit. Et ideo illę virtutes quibus
Deo inhæret ēm se. s. theologicę sunt potiores virtutibus mo-
ralibus aliquid terrenum contēnitur vt Deo inhæreatur. Inter
virtutes autē morales tanto aliqua potior est quātomais aliqd
contēnit vt Deo inhæreat. Sunt autē tria genera bonorū hū-
manorū qđ hō pot contēnere propter Deum, quorū infimū sunt
exteriora bona, medium autē bona sunt corporalia, supremum
autē sunt bona aię, inter quę quodamō principium est volun-
tatis inquantum. s. per voluntatē hō oībus alijs bonis vitur. Et
ideo per se loquendo laudabilior est obediētię virtus quę p̄-
pter Deum contēnit propriā voluntatē, qđ alię virtutes morales
qđ propter Deum aliqua alia bona contēnunt. Vñ Greg. dicit vlti-
mo mo. qđ obedientia victimis iure p̄ponitur, quia victimas
aliena caro, per obediētiā vero voluntas propria maculat. Vñ
& quęcunq; alia virtutū opa ex hoc meritoria sunt apud Deū
quod

Speculum Morale Vincentij.

¶ sint vt obediatur voluntati diuinæ. Nam si quis est martyrū sustineret, vel oīa sua pauperibus erogaret nisi hoc ordinaret ad impletionē diuinæ voluntatis qđ recte ab obedientiā pertinet, meritoria esse non possent, sicut nec si fierent sine charitate quæ sine obedientia esse non potest. Dicitur 1. Joh. 2. Quod qui dicit se nosse Deū & mandata eius non custodit mendax est, qui autē seruat verba eius verē in hoc charitas Dei perfecta est. Et hoc ideo, quia amicitia facit idem velle & nolle. Sciendū autē qđ obedientia, procedit ex reuerentia quæ exhibet cultum & honorē superiori, quantum ad hoc sub diuersis virtutibus continetur, licet semel se considerata prout respicit rationem precepti sit vna specialis virtus. Inquantū ergo procedit ex reuerentia p̄latorū continetur quodamō sub obseruantia. Inquantū vero procedit ex reuerentia parentū sub pietate. Inquantū vero procedit ex reuerentia Dei, sub religione, & pertinet ad deuotionē qđ est principalis actus religionis. Vñ semel hoc laudabilis est obedire Deo qđ sacrificium offerre. Et ideo est quia sacrificio immolatur alie natura caro, per obedientiā autē propria voluntas, vt Greg. dicit specialiter tñ in casu quo loquebatur Samuel melius fuisset Sauli obedire Deo qđ aialia pingua Amalechitarum in sacrificiū offerre contra Dei mandatū. Itē sciendū qđ obedientia pertinet ad oēs actus virtutū prout sunt in precepto. Inquantū ergo actus virtutū operantur causaliter vel dispositiue ad earū generationē, & conseruationē, intantū dicitur qđ obedientia oēs virtutes menti inserit & custodit. Nec tñ sequitur qđ obedientia sit simpliciter oībus virtutibus prior propter duo. Primo quidē, quia licet quidē actus virtutis cadat sub precepto, tñ potest aliquis implere actū virtutis non attendens ad rationē precepti. Vñ si aliqua virtus sit cuius obiectum sit naturaliter prius qđ preceptū, illa virtus dicitur naturaliter prior qđ obedientia, vt patet de fide, per quam nobis diuine auctoritatis sublimitas innotescit, ex qua cōpetit ei potestas precipiendi. Secundo quia infusio gratiæ & virtutū potest precedere et specialiter oēm actū virtuosum, & semel hoc neque preceptum; natura est obedientia oībus alijs virtutibus prior. Itē sciendū qđ semel Greg. nunquā per obedientiam dēt malū fieri, quāq; tñ potest bonū obedientiæ bonū aliquod prætermitteri. Ad cuius euidentiā notandū qđ duplex est bonū, quoddā ad qđ faciendū hō ex necessitate tenetur, sicut amare Deū vel aliquid hōi & tale bonū nullo mō dēt propter obedientiam prætermittere. Est autē aliud bonū ad quod hō non tenetur ex necessitate, & tale bonū dēt hō quāq; per obedientiā prætermittere, ad quam ex necessitate hō tenetur, quia non dēt hō aliquid bonū facere culpam incurrendo. Et tñ sicut ibidē Greg. dicit. Qui ab vno quoq; bono subiectos vocat necesse est vt multa concedat ne obedientis mēs subdita intreat si a bonis oībus penitus repulsa ieiunet, & sic per obedientiam & per talia bona potest damnū vnius boni recompensari. Ad quartū. s. vtrū Deo sit in oībus obediendū. Dicendū qđ sicut supradictū est, ille qui obedit mouetur per imperiū eius cui obedit. sicut res naturales mouentur per suos motores. Sicut autē Deus est primus motor oīum quæ naturaliter mouentur; ita et est primus motor oīum voluntatum vt ex supradictis patet. Et ideo sicut naturali necessitate oīa naturalia subduntur diuinæ motioni, ita et quadam necessitate iustitiæ oēs voluntate tenentur obedire diuino imperio. Sicut autē Deus nihil operatur contra naturam, quia hoc est natura vniuersalis cuiusq; rei qđ in ea Deus operatur vt habet in glo. Ro. 11. Operatur tñ aliquid contra solitum cursum naturæ, ita et Deus nihil potest precipere contra virtutem, quia in hoc principaliter consistit virtus & rectitudo voluntatis hūanæ, qđ Dei voluntati cōformetur & eius sequatur imperiū, quāq; sit contra consuetū virtutis modū. Secundo hoc ergo preceptū Ab. ahē factū qđ filiū innocentem occideret non fuit contra iustitiam, quia Deus est auctor mortis & vitæ. Si nec fuit contra iustitiam qđ mandauit Iudæis vt res Aegyptiorum acciperet, quia eius sunt oīa, & cui noluerit dat illa. Similiter etiā non fuit contra castitatem preceptum Otizæ factum vt mulierem adulteram acciperet, quia ipse Deus est humanę generationis ordinator. Et ille est debitus modus mulieribus vtendi quem Deus instituit. Vñ patet qđ prædicti, nec obediendo Deo, nec obedire volendo peccauerunt. Item nota qđ non peccauerunt duo ceci illuminati a dño, quibus preceptū videte ne quis sciat. Illi autē exeuntes diffamauerunt eum per totam terram illam. Math. 9. Quia dñs precepit illis vt miraculū occultarent non quasi intendens eos per virtutem diuini precepti obligare, sed sicut Greg. dicit. 19. mo. seruis suis se sequentibus exemplum dedit vt ipsi quidem virtutes suas occultare desiderēt, & tñ vt alij eorum exemplo proficiat prodantur inuiti. Ad quintū. s. vtrum subditi teneantur superioribus suis in oībus obedire. Dicendum qđ sicut dictū est obediēs mouetur ad imperium precipientis quadā necessitate iustitię sicut res naturalis mouetur ex virtute sui motoris necessitate natura

ture, Quod autē aliqua res naturalis non moueatur a suo motore potest contingere dupliciter. Vno modo per impedimentū quod proreunt ex fortiori virtute alterius mouentis, sicut lignum non comburitur ab igne si fortior vis aquæ impedit. Alio modo ex defectu ordinis mobilis ad motorem, quia & si subijciatur actioni eius quantum ad aliquid, non tñ quantum ad omnia, sicut humor quique subijcitur actioni caloris quantum ad calefieri, non autē quantum ad exiccari siue consumi. Et similiter ex duobus potest contingere qđ subditus suo superiori non teneatur in oībus obedire. Vno modo per preceptum maioris patris. Vt. n. dicitur Ro. 13. super illud. Qui resistunt ipsi sibi dānationem acquirunt, dicitur Glo. Si quis iusserit curator nunquid tibi faciendum est si contra proconsulem iubeat. Rursum. si aliquid proconsul iubeat & aliud imperator, nunquid dubitat illo contempto illi esse seruendū. Ergo si aliud imperator aliud Deus iubeat, contempto illo obtemperandum est Deo. Alio modo non tenet inferior suo superiori obedire, si ei aliquid precipiat in quo ei non subdat. Dicitur n. Sen. in 3. de beneficijs. Errat si quis existimat seruitutem in totum hominem descendere, pars eius melior excepta est, corpora obnoxia sunt, & a scripta dominis, mens quidē est sui iuris. Et ideo in his qđ pertinent ad interiorē motū voluntatis hō non tenetur hō obedire, sed soli Deo. Teneatur autē hō in his qđ exterioris per corpus sunt agēda, in quibus tñ est semel ea qđ ad naturā corporis pertinent hō hō obedire non tenet, sed soli Deo. Quia oēs hōies natura sunt pares, puta in his qđ pertinent ad corporis sustentationē & prolis generationē. Vñ non tenent nec serui dñis, nec filij patribus obedire de matrimonio contrahendo, vel virginitate seruanda, aut aliquo alio hōi. Sed in his qđ pertinent ad dispositionē actū & rerū hūanarū tenet subditus superiori obedire semel rationē superioritatis, sicut miles duci exercitus in his qđ pertinent ad bellum. seruus dño in his quæ pertinent ad seruitutem opera exequēda, filius patri in his quæ pertinent ad disciplinam vitæ & curā domesticā, & sic de alijs. Religiosi vero profitentur obedientiā quantum ad regulare conuersationē, semel qđ suis p̄latis subduntur, & ideo quantum ad illa sola obedire tenentur quæ p̄nt ad regulare conuersationē pertinere, & hæc est obedientia sufficiens ad solutē. Si autē et in alijs obedire voluerint, hoc pertinebit ad cumulū perfectionis; dum tñ illa non sint contra Deū aut contra perfectionē seu professionē regulæ, quia talis obedientia esset illicita. Potest ergo sic triplex obedientia distinguī. Vna sufficiens ad salutem, quæ subditus obedire tenetur. Alia perfecta qđ obedit in oībus licitis. Alia illicita qđ et in illicitis obedit. Ad sextū. vtrū Christiani teneantur secularibus patribus obedire. Dicendū qđ fides Christi est iustitię principium & cā, semel illud Ro. 3. Iustitia Dei per fidē Iesu Christi. Et ideo per fidē Christi non tollit ordo iustitię sed magis firmat. Ordo autē iustitię requirit vt inferiores suis superioribus obediāt. aliter. n. non posset hūanarū rerū status conseruari. Et ideo per fidē Christi non excusantur fideles, quia principibus secularibus obedire teneant. Et ad hoc dicit Ap̄tus. Ro. 13. Oīs aīa potestatibus sublimioribus subdita sit, non. n. est p̄as nisi a Deo. itaq; qui p̄ati resistit, Dei ordinationi resistit. Et. 1. Thy. 3. Admōe illos principibus & patribus subditos esse. Et. 1. Pe. 2. Subiecti estote oī hūanæ creaturæ pp̄ Deū. vtrū regi quasi precellent, siue ducibus tanqđ eo missis &c. Seruus. n. qua hō hōi subijcitur ad corpus pertinet non ad aīam qđ libera manet. nunc autē in statu huius vitæ per gratiā Christi liberamur a defectibus aīæ non a defectibus corporis, vt patet per Apostolū Ro. 7. qui dicit de seipso qđ mēte seruit legi Dei carne autē legi peccati. Et ideo illi qui sunt filij Dei per gratiā liberi sunt a spiritali seruitute peccati, non autē a seruitute corporali qua sp̄alibus dominis tenentur aīa, vt dicit Glo. super illud 1. ad Thy 7. Quicumq; sunt sub iugo serui &c.

D E inde considerandū est de inobediētia. Et primo vtrū sit peccatum mortale. Secundo vtrum sit grauissimū peccatum. De hoc require infra tertio libro.

De gratitudine. Dist. LXXIII.

D E inde considerandū est de gratia siue gratitudine & de in gratitudine. Circa grām siue gratitudinē cōsideranda sunt sex. Primo vtrū gratia sit specialis virtus. Secundo quis magis teneatur ad grām actiones, vtrū. s. innocēs vel penitēs. Tertio vtrū sp̄teneat hō ad grās hūanis beneficijs reddēdas. Quarto vtrū sit retributio grām differenda. Quinto vtrū retributio grām sit mensuranda semel acceptū beneficiū, vel semel dantis affectum. Sexto vtrū oporteat aliquid maius rependere. Ad primū. s. vtrū grā sit specialis virtus. Dicendū qđ sicut supra dictum est semel diuersas causas ex quibus aliquid debetur, necesse est diuersificari debiti reddendi rationem, ita tñ qđ sp̄ in maiori illud quā minus est continetur. In Deo autē primo & principaliter inuenitur cā debiti. eo qđ ipse est primū principium oīum bonorum nostrorū. Secundario autē in p̄c, qđ est proximū nostrę generationis

tionis & disciplinæ principium. Tertio aut in psona quæ dignitate aliqua præcellit ex qua cõia beneficia procedunt. Quarto autem in aliquo benefactorè a quo aliqua particularia & priuata beneficia recipimus pro quibus particulariter ei obligamur. Quia igitur nõ quicquid debemus Deo, vel patri vel persone dignitate præcellenti debemus alicui benefactorum a quo aliqd particulare beneficiũ recepimus, inde est q̄ post religionẽ qua debitũ cultum Deo impẽdimus, & pietatẽ qua colimus parentes, & obseruantia qua colimus psonas dignitate pcellentes est gratia suæ gratitudinẽ q̄ benefactoribus gratia recõpẽsar. Et distinguit, a præmissis virtutibus sicut q̄libet posterior distinguitur a priori quasi ab eo deficiens. Ad scdm. s. quis magis teneatur ad gratias reddendas. vtrum innocens vel penitens. Dicendum q̄ actio gratiarum in accipiẽte respicit gratia dantis. Vñ ubi est maior grã ex pte dantis, ibi est maior grã actio ex pte recipientis. Grã aut est qd gratis dat. Vñ dupliciter pot esse ex parte dantis maior grã. Vno mō ex quantitate dati, & hoc mō innocens teneatur ad maiores gratiarũ actiones, quia maius donũ ei datur a Deo, & magis continuatum ceteris partibus absolute loquẽdo. Alio mō pot dici maior gratia, quia magis datur gratis, & scdm hoc magis teneatur ad gratiarũ actiones penitens q̄ innocens, quia magis gratis datur illud qd ei datur a Deo. Cũ. n. esset dignus pena datur ei gratia, & sic licet illud donum, quod datur innocenti sit absolute consideratum maius, tñ donum qd datur penitenti est maius in cõparatione ad ipsum, sicut & paruum donũ pauperi datũ ei est maius q̄ diuiti magis consideratur quod est hic vel nunc tale q̄ simpliciter tale sicut philosophus dicit, in 3. Ethic. de voluntario & inuoluntario. Ad tertium. s. vtrum hõ sp teneatur ad gratias p humanis beneficijs reddendas. Dicendũ q̄ ois effectus naturaliter ad suam causam conuertitur. Vñ Dionysius dicit. 3. ca. de di. no. q̄ Deus oia in se conuertit tang oim cã. Sp. n. oportet q̄ effectus ordinetur ad finẽ agentis. Manifestum est aut q̄ benefactor inquantũ hõmõ est cã beneficiati. Et ideo naturalis ordo requirit vt ille qui suscipit beneficiũ, per gratiarũ recõpensationẽ conuertatur ad benefactorem em modũ vtriusq; & sicut de patre supradictum est: Benefactori quidẽ inquantũ hõmõ debetur honor, & reuerentia, eo q̄ hẽt rõnem principij, sed p accidens debetur ei subuentio vel sustentatio si indigeat. Sciendũ tñ q̄ sicut Sen. dicit in 5. de beneficijs. Sicut non est liberalis qui sibi donat, nec clemens qui sibi ignoscit, nec miseriors qui malis suis tangit, sed qui alienis: ita et nemo sibi ipsi beneficiũ dat, sed naturæ suæ parit q̄ mouet ad refutanda nociua, & appetenda proficua. Vñ in his quæ sunt ad seipsum non hẽt locum gratitudo & ingratitudo. Non. n. pot hõ sibi ipsi aliquid de negare nisi sibi retinendo. Methaphoricẽ tñ illa q̄ ad alterum proprie dicuntur accipiunt in his q̄ sunt ad seipsum, sicut de iustitia philosophus dicit in 5. Ethic. inquantũ. s. accipiunt diuersæ partes hois sicut diuersæ psonæ. Itẽ nota, q̄ boni ai est vt magis attendat ad bonũ q̄ ad malũ. Et ideo si aliquis beneficiũ de dit non eo mō quo debuit, non oino dẽt recipiens a gratiarum actione cessare, minus tñ q̄ si mō debito præstitisset, quia et beneficiũ minus est, quia vt Sen. dicit in 2. de beneficijs. multũ celeritas fecit. multum abstulit mora. Itẽ nota q̄ sicut Seneca dicit in 6. de beneficijs, multũ interest vtrum aliquis beneficiũ nobis det sua cã, an sua & nostra. Ille qui totus ad se spectat & nobis prodest, quia aliter sibi prodelle non pot, eo mihi loco habẽdus vñ quo q̄ pecori suo pabulũ prospicit. Si me i cõfortiũ admisit, si duos cogitauit, ingratus sum & iniustus nisi gaudeo hoc illi profuisse quod proderat mihi. Summẽ malignitatis ẽ non vocare beneficiũ nisi qd datẽ aliquo incommodo afficiat. Item sicut Seneca dicit in 3. de beneficijs, q̄ diu seruus præstat qd a seruo, exigit, solum ministeriũ est, nisi plus q̄ a seruo necesse beneficiũ est, vbi. n. in affectum amici transit, incipit vocari beneficiũ. Et ideo et seruis vltra debitũ facultibus, gratiæ sunt habendæ. Itẽ nota q̄ pauper ingratus non est si faciat qd possit. Sicut. n. beneficiũ magis in affectu cõsistit q̄ in effectu, ita et recõpensatione magis in affectu cõsistit. Vñ Seneca dicit in 2. de beneficijs, q̄ gratẽ beneficiũ accipit, primã ei pẽsionẽ soluit. Qd gratẽ aut ad nos bñficia pueniunt iudicem p̄ effectibus effectibus, qd nõ ipso tñ audiẽte sed vbiq; testemur. Et ex hoc patet q̄ quicquid; in felicitate existẽti pot recõpensatione bñficii fieri per exhibitionẽ reuerentiæ & honoris. Vñ philosophus dicit in 8. Ethic. q̄ super excellenti quidẽ dẽt fieri honoris retributio, indigenti aut retributio lucri. Et Seneca dicit 5. de beneficijs. Multa sunt per quæ quicquid debemus reddere & felicitibus et possumus, fidele consiliũ assidua conuersatione, sermo cõis & sine adulatione iocundus. Et ideo non oportet vt hõ oportet indignatã eius seu misericordia qui beneficiũ dedit, ad hoc q̄

beneficiũ recõpenseatur, quia vt Seneca dicit in 6. de beneficijs, Si hoc ei optares cuius nullum beneficiũ haberes inhumanũ erat votũ, q̄ inhumanũ erat votũ si hoc ei optas cui bñficiũ dẽs. Si aut ille q̄ bñficiũ dedit i peius mutatus est, dẽt tñ sibi fieri recõpensatione scdm statũ ipsius, vt. s. ad virtutẽ reducat si sit possibile. Si aut sit insanabilis pp maiorẽ malitiã tunc alter esse cõtus q̄ prius erat. Et ideo non debetur ei recõpensatione beneficii, sicut, prius, & tñ q̄ fieri pot salua honestate memoria dẽt haberi pristini beneficii, vt patet per philosophum in 9. Ethic. Ad quartũ. s. vtrũ hõ statim dẽt beneficiũ recõpensatione. Dicendũ q̄ sicut in beneficio dando duo considerant. s. effectus & donũ, ita et hæc duo considerantur in recõpensatione beneficii, & q̄tum quidẽ ad effectum statim recõpensatione fieri dẽt. Vñ Seneca in 2. de beneficijs. Vis reddere beneficiũ? benignẽ accipe. Quatũ aut ad donũ dẽt quidẽ expectari tps q̄ recõpensatione sit benefactori oportuna. Si aut non conuenienti tpe statim aliq̄ velit munus pro munere reddere, vñ esse mutua recõpensatione. Vñ. n. Seneca dicit in 4. de beneficijs. Qui nimis cito cupit soluere, inuitus dẽt, & qui inuitus dẽt ingratus est. Vñ sicut beneficia sunt oportuno tpe danda, & tunc non est amplius tardandũ dũ oportunũ tps aduenerit. Sic idẽ et obseruari oportet in beneficiũ recõpensatione. Nota tñ q̄ debitũ legale est statim soluendũ, alioquin non esset conseruata iustitiæ equalitas si vnus retineret rẽ alterius absq; eius voluntate, sed debitũ morale dependet ex honestate debentis. Et ideo dẽt reddi debito tpe em qd exigit recludo virtutum. Ad quintũ. s. vtrũ recõpensatione beneficiũ mensuranda sit em acceptũ beneficiũ vel em dantis affectũ. Dicendũ q̄ recõpensatione beneficii pot ad tres iudices pertinere. s. ad iustitiã, ad gratiã, & amicitia. Ad iustitiã quidem pertinet qñ recõpensatione hẽt rõnem debiti legalis sicut in mutuo & in alijs hõmõ. Et in tali recõpensatione dẽt attendi em quantitã dati. Ad amicitia aut pertinet recõpensatione beneficii, & similiter ad virtutẽ grã, em q̄ hẽt rõnem debiti moralis, aliter tñ & aliter. Nam in recõpensatione amicitie oportet respectum haberi ad amicitie cãm. Vñ in amicitia vtilis dẽt recõpensatione fieri em vtilitatem quam quis est ex beneficio cõsecutus. In amicitia aut honesti dẽt in recõpensatione haberi respectũ ad electionẽ siue ad affectũ dantis, quia hoc præcipue requiritur ad virtutẽ, vt dẽt in 8. Ethic. Et similiter q̄ grã respicit beneficiũ em q̄ est gratis ipensum quod quidẽ pertinet ad effectum. Ideo et gratiæ recõpensatione attendit magis affectũ dantis quam effectũ. Ois. n. actus moralis ex voluntate dependet. Vñ beneficiũ em q̄ est laudabile prout ei gratiæ recõpensatione debetur materialiter quidem consistit in effectu, sed formaliter & principaliter in voluntate. Vñ Seneca dicit in 1. de beneficijs. Beneficiũ non in eo quod sit aut dat consistit, sed in ipso dantis aut facientis aõ. Aõ aut hois vel affectum per se quidem solus Deus videt, sed em q̄ per aliqua signa manifestatur pot et ipsum homo cognoscere. Et hoc mō affectus beneficientis cognoscitur ex ipso modo quo beneficiũ tribuitur, puta quia gaudenter & prompte aliquis bñficiũ impendit. Ad sextum. s. vtrũ oporteat aliquid plus exhibere q̄ recepit. Dicendum q̄ sicut dictum est, recõpensatione grã respicit beneficiũ em voluntatem beneficientis. In qua quidẽ præcipue hoc comendabile vñ, q̄ gratis beneficiũ conuulit ad qd non tenebatur, & ideo, qui beneficiũ accepit ad hoc obligatur ex debito honestatis vt sibi gratis aliquid impendat. Non aut vñ gratis aliquid impendere, nisi excedat quantitatem accepti beneficii, & quandiu recõpensatione minus vel equale non vñ facere gratis, sed reddere qd accepit. Et ideo gratiæ recõpensatione ip tendit vt pro suo posse aliquid maius retribuat. Sicut. n. in iustitia quæ est virtus Cardinalis attenditur æqualitas rerũ; ita in gratitudine æqualitas voluntatum, vt. s. sicut ex promptitudine voluntatis beneficii aliquid exhibuit ad qd non tenebatur, ita et ille qui suscepit beneficiũ aliquid supra debitum recõpensatione. Itẽ in recõpensatione beneficii magis est considerandus affectus beneficii quã effectus. Si ergo consideremus effectũ bñficii qd filius a parentibus accepit, esse & viuere, nihil equale filius recõpensatione pot, vt philosophus dicit. Si aut attendam ad ipsam voluntatẽ dantis & retribuentis, sic pot filius aliquid maius patri retribuire. vt Seneca dicit in 3. de beneficijs. Si tñ non potest, sufficit ad gratitudinem recõpensatione voluntas.

Deinde considerandum est de ingratitudine. Et primo vtrũ ingratitudo sit peccatum Scdo vtrum sit peccatum specialiter. Tertio vtrũ sit peccatum mortale. Quarto vtrũ ingrati sint beneficia subrahenda &c. Require infra libro tertio.

De vindicatione. Dist. LXXV.

Deinde considerandum est de vindicatione. Et primo vtrũ vindicatio sit licita. Secundo vtrum sit spalis, virtus. Tertio de modo vindicandi. Quarto in quos sit vindicatio exercenda.

Speculum Morale Vincentij.

enda. Ad primū. s. vtrū vind. catio sit licita. Dicendū q̄ vindicatio sit p̄ aliquā malū penale inflictū peccati. In vindicatione ergo sumenda considerandū est aliud ex parte vindicantis. aliud ex parte peccantis, & aliud ex parte illatæ iniuriæ. Ex parte quidē vindictā inferētis considerandus est status & animus. Status quippe considerandus est, quia si sit persona singularis non hñs publicam potestatem non est sibi licitū vindicare, sicut d̄r Math. 26. Oēs qui acceperint gladiū, gladio pibunt. Talis. n. vsurpat sibi qđ Dei est, sicut habetur Deuter. 32. Mea est vltio & ego retribuam. eis & c. Alia ista est Mihi vindictam, & ego retribuam. Si vero potestatem hñs s̄m gradum sui ordinis & suæ limites potestatis vindictam exercet in malos, non vsurpat sibi qđ Dei est, sed vtrū p̄tate sibi diuinitus concessa. D̄r, 2. Ro. 13. de principe terreno, qđ Dei minister est videt i istā ei qui male agit. Si autē p̄tate ordinē diuinæ institutionis aliquis vindictā exercet, vsurpat sibi qđ Dei est, & ideo peccat. Considerandus ē et est animus vindicantis, si. n. eius intentio feratur principaliter in malū illius de quo vindicta sumitur & ibi quic scit non est ofno licitum, quia delectari in malo alterius pertinet ad odiū qđ charitati repugnat, quia oēs hoies debemus diligere, nec aliquis excusatur si malū intendat illius qui sibi iniuste intulit malum, sicut non excusatur aliquis per hoc quod odit se odientē. Nō enim debet hō in aliū peccare p̄ hoc qđ ille peccauit prius in ipsum, hoc. n. est vinci a malo. Quod Ap̄s prohibet Ro. 12. dicens. Noli vinci a malo, sed vince in bono malū. Si vero intentio vindicantis feratur principaliter ad ali quod bonū ad qđ peruenitur per penā peccantis, puta ad emēdationem peccantis, vt saltem ad cohibitionem eius & quietē aliorū, & ad iustitiæ conseruationē & Dei honorem, p̄t esse vindicatio licita, aliis circumstantiis debitis seruatis. Ex parte peccantis similiter considerandū est vtrū sit persona singularis vel multitudo populi. in primo casu est vindicta exercenda. Si vero sit peccatum multitudinis, aut multitudo tota peccata, aut magna pars multitudinis. In primo casu est de ea sumenda vindicta. Vel quantū ad totā multitudinem, sicut Aegyptij submersi sunt in mari rubro persequentes filios Israhel, vt habet Exod. 14. Et sicut sodomitę perierunt. Vel quantū ad magnam multitudinis partē, sicut patet Exo. 12. In pena eorum qui vitulum adorauerunt. Qñq; vero si speratur multorū correctio dēt seueritas vindictæ exerceri in aliquos paucos principaliores, quibus punitis ceteri terreantur. Sicut dñs Numeri. 2. mā dicit suspendi principes populi p̄ peccato multitudinis. Si autē non tota multitudo peccauit sed pro parte, tunc si p̄t mali scerni a bonis, dēt in eos vindicta exerceri, si tñ hoc fieri possit sine scandalo aliorū. alioquin parcendum est multitudini, & detrahendum seueritati. Et eadem rō est de principe quē seq̄tur multitudo. Tolerandū. n. est peccatū eius si sine scandalo multitudinis puniri non p̄t, nisi forte esset tale peccatū principis qđ magis noceret multitudini vel spiritualiter vel tpaliter qđ scandalum qđ exinde timeretur. Ex parte vero iniuriæ cōsiderandum est, quia si inferatur iniuria in personam iudicis, dēt eā patienter sustinere. Sicut dicit Criso. super Math. Discamus exēplo Christi n̄as iniurias sustinere. Dei autē iniurias nec vsq; ad auditū sufferre. Item in propriis iniuriis esse quempiā patientem laudabile est. Iniurias autem Dei dissimulare nimis est impium. Vñ si iniuria illata personæ iudicis vel alterius redundat in Deū & ecclesiam, tunc dēt aliquis propriam iniuriā vlcisci. Sicut patet de Helya qui fecit ignem descendere super eos q̄ venerant ad ipsum capiendū, vt legitur. 4. reg. 1. Et similiter Helys maledixit pueris ipsum irridentibus, vt habetur, 4. reg. 3. Et Silvester Papa excoicauit eos qui eū in exilium miserunt, vt habetur. 23. q. 3. In quantum vero iniuria in aliquē illata ad eius personā pertinet, debet eam tolerare patienter si expediat. Hmōi. n. p̄cepta patientiæ intelligenda sunt s̄m p̄parationem ai, vt Aug. dicit in li. de sermone dñi in mōte. Ad s̄m s. vtrū vindicatio sit virtus sp̄alis. Dicendū qđ sicut Philotophus dicit in 2. Ethic. Aptitudo ad virtutem inest nobis a natura, licet complementum virtutis sit per assuetudinem vel per aliquā aliam cām. Vñ patet qđ virtutes q̄ perficiunt nos ad prosequendū debito mō inclinationes naturales pertinent ad ius naturale. Et ideo ad quamlibet inclinationem naturalem determinatam ordinatur aliqua specialis virtus. Est autē quædam specialis inclinatio naturæ ad remouēdum nocuum. Vñ & aialibus datur vis irascibilis. sepatim a vi concupiscibili. Repellit autē hō aliquod nocuum per hoc qđ se defendit contra iniurias ne ei inferantur, vel iam illatas iniurias vlciscitur non intentione nocendi, sed intentione remouendi nocua. Hoc autē pertinet ad vindicationem. Dicit. n. Tullius in sua rethorica qđ vindicatio est per quam vis aut iniuria & oīno quic quid obcuram est. ignominiosum defendendo aut vlciscen-

do propulsatur, vnde vindicatio est specialis virtus. Sciendum autē qđ sicut recompensatio debiti legalis pertinet ad iustitiam commutatiuam, recompensatio autē debiti moralis q̄ nascitur ex particulari beneficio exhibito pertinet ad virtutem gratiæ. Ita etiam punitio peccatorum s̄m qđ pertinet ad publicam iustitiā est actus commutatiuæ iustitiæ, s̄m autē qđ pertinet ad immunitatē alicuius personæ singularis a quo iniuria propulsatur pertinet ad virtutē vindicationis. Virtuti autē vindicationis opponuntur duo vitia. vnum quidem per excessum. s. peccatū crudelitatis vel seuitiæ qđ excedit mensuram in puniēdo, aliud autē est vitium quod consistit in defectu, sicut cum aliquis nimis remissus est in puniēdo. Vñ d̄r prover. 13. Qui parit virgē odit filium suum. Virtus autē vindicationis consistit vt homo s̄m oēs circumstantias debitam mensuram in vindicando conseruet. Ad tertium. s. de mō vindicandi. Dicendum qđ vindicatio in tantum licita est & virtuosa, in quantum tendit ad cohibitionem malorū. Cohibentur autē alique a peccando qui affectū virtutis nō hñt p̄ hoc qđ timēt amittere aliqua plus amāt qđ illa qđ peccādo adipiscunt, aliās timor nō cōpesceret peccatū. Et ideo p̄ subtractionē oīum q̄ hō maxime diligit est vindicta de peccatis sumēda. Hæc autē sunt q̄ hō maxime diligit, vitā, incolumitatē corporis. libertatē sui. Etiam bona exteriora, puta diuitias, patriā, & gloriam. Et ideo vt Aug. refert. 2. 1. De ci. Dei? Oīto genera penarum in legibus esse describit Tullius. s. mortem per quam tollitur vita, verbera, & rationem, vt. s. oculum pro oculo perdat per quæ amittit corporis incolumitatē, seruitutem & vincula per qđ perdit libertatem, exilium per qđ perdit patriam, damnū per qđ perdit diuitias. ignominiam per quā perdit gloriā. Ad quartū. s. vtrū vindicta sit exercenda in eos q̄ non peccauerunt. Dicendū qđ pena dupliciter p̄t considerari. Vno mō s̄m rōnem penæ & s̄m hoc pena non debetur nisi peccato, quia per penam reparatur equalitas iustitiæ in quantum ille qui peccando nimis secutus est suā voluntatē, aliquid contra suam voluntatem. patitur. Vnde cū oēs peccatum sit voluntarium et originale vt supra habitum est consequens est qđ nullus punitur hoc mō nisi pro eo qđ voluntariē factum est. Alio mō p̄t considerari pena in quantum est medicina, non solum sanatiua peccati præteriti, sed et p̄seruatiua a peccato futuro, & promotiua in aliquod bonum. Et s̄m hoc aliquis interdū puniit sine culpa, non tñ sine cā. Sciendū tñ qđ nunquā medici na subtrahit maius bonum vt promoueat minus. sicut medici na carnalis nunquā cecat oculum vt sanet calcaneum. Qñq; infert nocuum in minoribus vt melioribus auxilium præstet. Et quia bona spiritualia sunt maxima bona, bona autē tpalia sunt minima, ideo qñq; puniit aliquis in tpalibus bonis absq; culpa. cuiusmodi sunt plures penæ presentis vitæ diuinis vt inflictæ ad humiliationē vel probationem. Nō autē puniit aliquis in spiritualibus bonis sine propria culpa neq; in presentia neq; in futuro, quia ibi penæ non sunt medicinæ sed consequuntur spirituale damnationē. Pena inquam spirituali nūquam vnus hō puniit pro peccato alterius, quia pena spiritualis pertinet ad aīam s̄m quā quilibet est liber sui. Pena autē tpali qñq; vnus puniit pro peccato alterius triplici rōne. Primo quidem, quia vnus hō tpaliter est res alterius & ira in penam eius & ipse puniit, sicut filii sunt s̄m corpus quædam res patris, & serui quædam res dominorum. Alio mō in quantum peccatum vnus deriuatur in alterum vel per imitationē, sicut filii imitantur peccata parentum, & serui peccata dominorum vt audacius peccent, vel per modum meriti sicut peccata subditorum merentur peccatorem prælatum s̄m illud Iob. 33. Qui regnare facit hoīem hypocritā p̄ peccata populi. Vnde & pro peccato David populū numerantis populus Israhel puniit est vt habetur. 2. reg. vlti. Siue et p̄ aliquale cōsensum seu dissimulationem sicut et interdum boni simul puniunt tpaliter cum malis, quia eorū peccata non redarguerunt. vt Aug. dicit in primo de ci. Dei. Tertio ad commendandum vnitatem hūanæ societatis ex qua vnus dēt pro alio sollicitus esse ne peccet, & ad detestationem p̄tā dum pena vnus redundat in omnes quasi oēs essent vnū corpus, vt Aug. dicit in peccato Achor. Quod autē dominus dicit visitans peccata parentum in filios vsque ad tertiam vel quartam generationem, magis videtur ad misericordiam quā ad seueritatem pertinere, dum statim vindictam non adhibet sed expectat in posterum, vt se tem vel posteri corrigantur, sed crescente malitia posteriorū necesse est vltionem inferri. Item nota qđ sicut Aug. dicit, iudicium hūanū dēt imitari iudiciū diuinū, in manifestis Dei iudiciis quib⁹ hoies specialiter dānat p̄ pprio p̄tō. Occulta vero Dei iudicia qbus tpaliter aliquos punit, absq; culpa nō p̄t hūanū iudiciū imitari, quia hō nō p̄t cōphēdere horū iudiciorū rōes vt sciat qđ expediat vnicuiq; Et id nūq̄ s̄m humanū iudiciū aliq; dēt puni-

ri sine culpa pœna flagelli ut occidatur, vel ut muletur vel verberetur. Pœna autem damni punitur aliquis etiam secundum humanum iudicium etiam sine culpa sed non sine causa. Et hoc tripliciter. Vno modo ex hoc quod aliquis infamis vel ineptus redditur sine sua culpa ad aliquid bonum habendum vel consequendum, sicut propter vitium lepræ aliquis remouetur ab administratione Ecclesiæ, & propter bigamiam vel iudicium sanguinis aliquis impediatur a sacris ordinibus. Secundo quia bonum in quo damnificatur non est proprium bonum sed commune, sicut quod aliqua Ecclesia habeat Episcopatum pertinet ad bonum totius ciuitatis, non autem ad bonum clericorum tantum. Tertio quia bonum vnius dependet ex bono alterius, sicut in crimine lese maiestatis filius amittit hereditatem pro peccato parentis.

De veritate. Dist. LXXVI.

DEinde considerandum est de veritate, & veriti oppositis. De veritate autem quatuor consideranda sunt. Primo verum veritas sit virtus. Secundo verum sit virtus specialis. Tertio verum sit pars iustitiæ. Quarto verum declinet in minus. Ad primum, si verum veritas sit virtus. Dicendum, quod veritas dupliciter accipi potest. Vno modo secundum veritatem aliquid dicitur verum, & sic veritas non est virtus, sed obiectum, vel finis virtutis. Sic enim accepta veritas non est habitus, quod est genus virtutis sed æqualitas quædam intellectus, vel signi ad rem intellectam, & signatam, vel etiam rei ad suam regulam. Alio modo potest dici veritas qua aliquis verum dicit secundum quod sit virtus, quia hoc ipsum, quod est dicere verum est bonus actus. Virtus autem est, quæ facit bonum habentem, & opus eius bonum reddit. Non est autem veritas virtus Theologica, quia non hêt deum pro obiecto, sed res temporales. Dicit enim Tullius quod veritas est per quam immutata ea, quæ sunt aut fuerunt aut futura sunt dicuntur. Sed est virtus moralis consistens in medio inter superfluum & diminutum dupliciter. Vno quidem modo ex parte obiecti. Alio autem modo ex parte actus. Ex parte quidem obiecti, quia verum secundum suam rationem importat quandam æqualitatem, æquale autem est medium inter magis & minus. Vnde ex hoc ipso quod aliquis verum dicit de seipso medium tenet inter eum, qui maiora dicit de seipso, & inter eum qui minora. Ex parte autem actus medium tenet in quantum verum dicit quando oportet, & secundum quod oportet. Superfluum autem conuenit illi qui importune ea, quæ scit manifestat, defectus autem conuenit illi qui occultat quæ manifestare oportet. Ad secundum, verum veritas sit virtus specialis. Dicendum quod ad rationem virtutis humanæ pertinet quod opus hominis bonum reddat. Vnde ubi in actu hominis inuenitur specialis ratio veritatis vel bonitatis, necesse est quod ad hoc disponatur homo per specialem virtutem. Cum autem bonum secundum Augustinum libro de natura boni consistat in ordine, necesse est specialem rationem boni considerari ex determinato ordine. Est autem specialis quædam ordo secundum quod exteriora nra vel verba vel facta debite ordinantur ad aliquid, sicut signum ad signatum, & ad hoc perficitur homo per virtutem veritatis. Vnde manifestum est quod veritas est specialis virtus. Licet autem verum, & bonum conuertantur secundum Philosophum, tamen bonitas non ponitur esse virtus specialis sicut veritas, quia omnis virtus bonitas, sed veritas est virtus specialis ratione iam dicta. Ad cuius euidenciam sciendum est, quod verum & bonum subiecto quidem conuertuntur, quia omne verum est bonum, & omne bonum est verum, sed secundum rationem inueniuntur se excludere, sicut intellectus, & voluntas inuicem se includunt. Nam intellectus intelligit voluntatem, & intellecta alia, & voluntas appetit ea, quæ pertinent ad intellectum, & multa alia. Vnde verum secundum rationem propriam in qua est perfectio intellectus, est quoddam particulare bonum in quantum est quoddam appetibile. Et similiter bonum secundum propriam rationem prout est finis appetitus est quoddam verum in quantum est quoddam intelligibile. Quia ergo veritas includit rationem bonitatis, potest esse quæ veritas sit specialis virtus sicut verum, est speciale bonum, non autem potest esse quæ bonitas sit specialis virtus, cum magis secundum rationem sit genus virtutis. Ad tertium, si veritas sit pars iustitiæ. Dicendum quod sicut supradictum est, ex hoc quod aliqua virtus iustitiæ annexitur sicut secundario principali, quod partim quidem cum iustitia conuenit, partim autem deficit ab eius perfecta ratione. Virtus autem veritatis conuenit quædam cum iustitia in duobus. Vno quidem modo in hoc quod est ad alterum. Manifestatio enim quæ circa ipsum sunt vnius homo alteri manifestat. Alio modo in quantum iustitia æqualitatem quandam in rebus constituit, in hoc facit virtus veritatis, ad æqualem signa rebus existentibus circa ipsum, deficit autem a propria ratione iustitiæ quæ ad rationem debiti. Non enim hoc virtus attendit debitum legale quod attendit iustitia, sed potius debitum morale, in quantum, si ex honestate vnius homo alteri det veritatis manifestationem. Vnde veritas est pars iustitiæ in quantum annexa

Speculum Morale.

est ei sicut virtus sedaria principali. Ex hoc enim quod homo est animal sociale naturaliter homo debet alteri id sine quo societas humana conseruari: non autem possent homines ad inuicem conuiuere nisi sibi inuicem crederent tanquam sibi inuicem veritatem manifestantibus, & ideo virtus veritatis aliquo modo attendit rationem debiti. Sciendum autem, quod cum sit triplex veritas secundum Hieronymum scilicet veritas vitæ, iustitiæ, & veritas doctrinæ. Veritas de qua nunc loquimur differt a veritate vitæ, quia veritas vitæ continet in se omnem virtutem. Veritas autem iustitiæ dicitur dupliciter. Vno modo secundum quod ipsa iustitia est relictio quædam regulara secundum regulam diuinæ legis, & secundum hoc differt veritas iustitiæ a veritate vitæ, quia veritas vitæ est secundum quam aliquis recte viuunt in seipso. Veritas autem iustitiæ secundum quam aliquis relictionem legis in iudiciis, quæ sunt ad alterum seruat, & secundum hoc veritas iustitiæ non pertinet ad veritatem de qua nunc loquimur, sicut nec veritas vitæ. Alio modo potest intelligi veritas iustitiæ, secundum quod aliquis ex iustitia veritatem manifestat. Puta cum aliquis in iudicio verum confitetur aut verum testimonium dicit, & hoc veritas est, quidam particularis actus iustitiæ, & non pertinet directe ad veritatem de qua nunc loquimur, quia in hac manifestatione veritatis principaliter homo intendit ius suum alteri reddere, vnde philosophus in 4. Ethicorum de hac veritate determinans dicit. Non de iudicio in confessionibus dicimus, neque quæcumque ad iustitiæ, vel iniustitiæ continentur. Veritas autem doctrinæ consistit in quadam manifestatione verborum de quibus est scientia. Vnde nec ista veritas directe pertinet ad hanc virtutem, vel veritatem, sed solum veritas qua aliquis in vita, & sermone talem se demonstrat qualis est, & non alia, quam circa seipsum sint nec maiora, nec minora: verum tamen, quia verba nobiliora in quantum sunt a nobis cognita circa nos sunt, & ad nos pertinent, & secundum hoc veritas doctrinæ potest ad hanc virtutem pertinere, & quæcumque alia veritas qua quis manifestat verbo, vel facto, quæ cognoscitur. Ad quartum, si veritas virtus declinet in minus. Dicendum, quod declinare in minus a veritate contingit dupliciter. Vno modo affirmando, puta cum aliquis non manifestat totum bonum quod in ipso est, puta scientiam, vel sanctitatem, vel aliquid homini, quod sit sine præiudicio veritatis, quia in maiori est, & minus, & secundum hoc veritas declinat in minus. Hoc enim ut philosophus dicit in 4. Ethicorum esse prudentius propter onerosas superabundantias esse, homines enim qui maiora de seipsis dicunt, quam sint, sunt alij onerosi quasi excellere alios volentes, homines autem qui minuta de seipsis dicunt, gratiosi sunt quasi alij condescendentes per quandam moderationem. Vnde apostolus dicit 2. Cor. 12. Si voluero gloriari non ero insipiens, veritatem enim dico parco autem ne quis me existimet supra id quod videt in me, aut audit aliquid ex me. Alio modo potest aliquis declinare in minus negando, ut si neget sibi inesse, quod inest, & sic non pertinet ad hanc veritatem declinare in minus, quia per hoc incurreret falsum, & tamen hoc ipsum esset minus repugnans veritati, non quidem secundum rationem propriam veritatis, sed secundum rationem prudentiæ quam oportet saluari in omnibus virtutibus, magis enim repugnat prudentiæ, quia periculosius est, & inhonestius aliis, quod aliquis æstimet, vel iactet se habere, quod non habet, quam quod non existimet, vel dicat se non habere quod habet.

DEinde considerandum est de veriti oppositis. Et primo de mendacio. Secundo de simulatione siue hypocrisis. Tertio de iactantia, & opposito vitio. Circa mendacium considerandum est, primo verum mendacium semper opponatur veritati, quasi sceleratissimum falsitatis. Secundo de speciebus mendacij. Tertio verum mendacium semper sit peccatum. Quarto verum sit peccatum mortale. De hoc requirentur infra 3. De simulatione siue hypocrisis. Similiter requirentur infra 3. De iactantia. Dist. LXXVII.

DEinde considerandum est de iactantia, & ironia, quæ sunt partes mendacij secundum Philosophum 4. Ethicorum. De iactantia autem considerandum est. Primo cui virtuti opponatur. Secundo verum sit peccatum mortale. Ad primum dicendum, quod iactantia proprie importare videtur, quod homo verbis se extollat, illa enim quæ homo vult se iactare in alio eleuatur. Tunc autem proprie est aliquis se extollit quæ de se aliquid supra se dicit. Quod quidem contingit dupliciter. Vno modo quæ aliquis loquitur de se non quidem supra id, quod in se est, sed supra id, quod de eo oēs opinatur. Quod apostolus refugiens dicit 2. Cor. 12. Parco autem nec quis existimet me supra id, quod videt in me, aut audit aliquid ex me. Alio modo aliquis per verba se extollit loquens de se supra id quod est in se secundum rei veritatem, & quia magis est aliquid iudicandum secundum id, quod in se est, quam secundum quod est in opinione aliorum. Inde est, quod magis proprie dicitur iactantia quæ aliquis effert se supra id, quod in seipso est, quæ quæ effert se supra id quod est in opinione aliorum, quamuis vtroque modo iactantia

Tomus Tertius. K tia

Speculum Morale Vincentij.

ita dici possit. Et ideo iactantia proprie dicta opponitur veritati per modum excessus. Sciendum tamen quod peccatum iactantiae potest considerari dupliciter. Vno modo secundum speciem actus, & sic opponitur veritati per modum excessus: ut dictum est, alio modo secundum causam suam ex qua etiam non semper est frequentius accidit: & sic procedit quidem ex superbia: sicut ex causa interioris motiva & impellente. Ex hoc. u. quod aliquis interioris per arrogantiam supra seipsum eleuatur: sequitur plerumque quod exterius maiora quadam de se iactat: licet quoniam non ex arrogantia: sed ex quadam vanitate aliquis ad iactantiam procedat & in hoc delectatur quia talis est secundum habitum. Et ideo arrogantia per quam aliquis supra seipsum extollitur, est superbiae species: non tamen est idem iactantiae, sed ut frequentius eius causa. Et propter hoc Gregorius ponit iactantiam superbiae speciem. Tendit autem iactator plerumque ad hoc quod gloriam consequatur per suam iactantiam. Et ideo secundum Gregorium in animi gratia oritur secundum rationem suam. Ab secundum, scilicet iactantia sit peccatum mortale. Dicendum quod sicut supra dictum est, peccatum mortale est, quod charitati contrariatur. Duplex ergo iactantia considerari potest. Vno modo secundum se prout est mendacium quoddam & sic quoniam est peccatum mortale: quoniamque veniale. Mortale quidem quoniam quis iactanter de se praesertim quod est contra gratiam Dei: sicut ex persona regis Thyri dicitur Ezechiel 28. Eleuatum est cor tuum & dixisti Deus ego sum. Vel et contra charitatem proximi: sicut cum aliquis iactando seipsum praeiudicat in contumelias aliorum: sicut habetur Lucae 18. de phariseo quod dicebat: non sum sicut ceteri hominum raptores, iniusti, adulteri, velut etiam hic publicanus. Quoniamque vero est peccatum veniale, quoniam, scilicet aliquis de se talia iactat, quae neque sunt contra Deum neque contra proximum. Alio modo potest considerari secundum causam suam, scilicet superbiae vel appetitum lucri aut inanis gloriae & sic si procedat ex superbia vel inani gloria, quae sit peccatum mortale, etiam ipsa iactantia erit peccatum mortale, alioquin erit peccatum veniale. Sed quoniamque aliquis prorumpit in iactantiam propter appetitum lucri: & hoc modo videtur pertinere ad proximi deceptionem vel dampnum. Et ideo talis iactantia est maius peccatum mortale. Vnde, & Philosophus dicit in 4. ethi. quod turpius est qui se iactat causa lucri: quam qui se iactat causa gloriae vel honoris: non tamen semper est peccatum mortale, quia potest esse tale lucrum ex quo alius non damnificatur.

De Ironia.

Deinde considerandum est de Ironia. Et primum verum ironia sit peccatum. Secundo verum sit maius peccatum quam iactantia. Ad primum, scilicet verum ironia sit peccatum. Dicendum quod ad hoc quod aliquis minor de se dicat potest contingere dupliciter. Vno modo salua veritate: dum, scilicet maiora quae sunt in seipsis reticent: quia iam vero minor de se detegunt: & de se proferunt, quae tamen in se esse recognoscunt. Et sic minor de se dicere non pertinet ad Ironiam: nec est peccatum secundum suum genus nisi per alicuius circumstantiae corruptionem. Alio modo aliquis dicit minora a veritate declinans: puta cum asserit de se aliquid vile, quod in se non recognoscit aut eum negat de se aliquid magnum, quod tamen percipit in seipso esse: & sic pertinet ad Ironiam: & est semper peccatum. Ad secundum, scilicet de comparatione Ironiae ad iactantiam. Dicendum quod vnum mendacium est grauius altero: quoniamque quidem ex materia: sicut mendacium quod fit in doctrina religionis est grauius: quoniamque autem ex motiuo ad peccandum: sicut mendacium perniciosum est grauius quam officiosum, vel iocosum. Ironia autem & iactantia circa idem metiuntur vel verbis vel factis vel quibuscunque exterioribus signis, scilicet circa conditionem personae. Vnde quantum ad hoc aequalia sunt. Sed ut plurimum iactantia ex turpiori motiuo procedit, scilicet ex appetitu lucri vel honoris. Ironia vero ex hoc quod fugit: licet inordinate per elationem videri alius grauius esse, & secundum hoc Philosophus dicit quod iactantia est grauius peccatum quam Ironia. Contingit tamen quoniam quod aliquis minor de se fingit ex aliquo alio motiuo: puta ad dolose decipiendum: & tunc Ironia est grauior.

De hac plura requirere infra inter gradus superbiae libro tertio.

De Affabilitate.

Deinde considerandum est de amicitia, quae affabilitas dicitur: & de vitiis oppositis quae sunt adulatione & litigium. Circa amicitiam seu affabilitatem. Primo considerandum est verum sit specialis virtus. Secundo verum sit pars iustitiae. Ad primum scilicet verum amicitia sit specialis virtus. Dicendum quod sicut dictum est: cum virtus ordinetur ad bonum ubi occurrit specialis ratio boni ubi oportet esse specialem rationem virtutis: bonum autem in ordine consistit sicut supra dictum est. Oportet autem hominem conuenienter ad alios ordinari in communi conuersatione tam in factis quam in dictis videlicet, ad vnumquemque se habeat secundum quod decet. Et ideo oportet esse specialem quandam virtutem, quae hanc conuenientiam ordinis obseruet: & haec vocatur amicitia seu affabilitas. Sciendum autem quod Philosophus in 8. ethi. de duplici amicitia loquitur: quarum vna consistit principaliter in affectu quo vnus alium diligit: & haec potest consequi

quaeque virtutem. Quae autem ad hanc amicitiam pertinent supra de charitate dicta sunt. Aliam vero amicitiam ponit quae consistit in solis exterioribus verbis vel factis, quae quidem non habet perfectam rationem amicitiae, sed quandam eius similitudinem in quantum, scilicet quis decenter se habet ad illos cum quibus conuersatur. Ad secundum, scilicet verum amicitia sit pars iustitiae. Dicendum quod haec virtus, est pars iustitiae, in quantum ei adiungitur sicut principali virtuti. Conuenit enim cum iustitia in hoc quod ad alterum est: sicut etiam iustitia. Deficit autem a ratione iustitiae: quia non habet plenam debiti rationem prout aliquis alteri obligatur, vel debito legali ad cuius solutionem lex cogit, vel etiam aliquo debito proveniente ex aliquo beneficio suscepto: sed solum attendit quoddam debitum honestatis quod magis est ex parte ipsius virtuosus quam ex parte alterius, ut, scilicet faciat alteri quod deest eum facere, quia sicut homo est naturaliter aial alteri debet ex quadam honestate veritatis manifestationem aliis hominibus: sine qua societas hominum durare non posset. Sicut autem non posset viuere homo in societate sine veritate: ita nec sine dilectione: quia sicut Philosophus dicit in 8. ethi. Nullus potest perfecte morari cum tristi neque cum non delectabili: & ideo homo tenetur ex quodam debito honestatis naturalis, ut ipse aliis delectabiliter conuiuat: nisi propter aliquam causam necesse sit alios vitare aliquando contristare.

Deinde considerandum est de vitiis oppositis. Et primo de adulatione. Secundo de litigio. De adulatione videndum est primo verum sit peccatum. Secundo verum sit peccatum mortale. De his omnibus requirere infra libro tertio. Deinde considerandum est de litigio. Et primo verum opponatur veritati amicitiae. Secundo de comparatione eius ad adulationem. De his omnibus requirere infra libro tertio.

De liberalitate. Dist. LXXVII.

Deinde considerandum est de liberalitate & vitiis oppositis scilicet auaritia & prodigalitate. Circa liberalitatem considerandum est primo, verum sit virtus. Secundo de materia eius. Tertio de actu ipsius. Quarto verum ad eam magis dare quam accipere pertineat. Quinto verum liberalitas sit pars iustitiae. Sexto de comparatione eius ad alias virtutes. Ad primum, scilicet verum liberalitas sit virtus. Dicendum, quod sicut Augustinus dicit in libro de libero arbitrio. Bene vti his quibus male vti possumus, pertinet ad virtutem. Possumus autem bene & male vti non solum his, quae intra nos sunt, scilicet potentis, & passionibus animae, sed etiam his, quae extra nos sunt, scilicet rebus humanis modis mundi concessis nobis ad sustentationem vitae. Et ideo cum bene vti his rebus pertinet ad liberalitatem, consequens est, quod liberalitas sit virtus. Sicut enim dicunt Ambrosius, & Basilus superabundantia diuitiarum datur aliquibus a Deo, ut meritum bonae dispensationis acquirant, pauca autem vni suffiunt. Et ideo liberalis plura laudabiliter in alios expedit quam in seipsum. Debet autem homo semper sibi magis providere in spiritualibus bonis in quibus vnusquisque sibi praecipue subuenire potest, tamen etiam in temporalibus rebus non pertinet ad liberalem ut sic alius intendat, quod omnino se, & suos despicat. Vnde Ambrosius dicit in primo de officiis. Est illa probanda liberalitas ut proximos seminis tui non despicias si exegere cognoscas. Ad liberalem etiam non pertinet sic diuitias emittere, ut non sibi remaneat vnde sustentetur, & vnde virtutis opera exequatur quibus ad felicitatem peruenitur, vnde Philosophus dicit in 4. ethi. quod liberalis curat propria volens per hoc quibusdam sufficere. Et Ambrosius dicit in libro de officiis, quod dominus non vult simul effundi opes sed dispensari. Nisi forte ut Helyseus, qui boues suos occidit, & pauperes ex eo quae habuit ut nulla cura teneretur domestica, quod pertinet ad statum perfectionis spiritualis vitae, de quo infra dicitur. Et tamen sciendum est, quod hoc ipsum quod est sua liberaliter largiri in quantum est actus virtutis ad beatitudinem ordinatur. Item sciendum, quod sicut Philosophus dicit in 3. ethi. illi qui consument multa per intemperantiam non sunt liberales sed prodigi, & similiter quicumque effundit, quae habet propter quaeque alia peccata. Vnde Ambrosius dicit in primo de officiis. Si adiuuauerit cum qui possessiones aliorum eripere conatur non probatur largitas. Nec illa perfecta est liberalitas si iactantiae causa magis misericordiae largiaris. Et ideo illi qui carent alijs virtutibus licet in aliqua opera, multa expendant non sunt liberales. Nihil etiam prohibet aliquos multa in bonos vsus expedientes, habitum liberalitatis non habere, sicut & aliarum virtutum opera faciunt homines antequam virtutis habitum habeant, licet non eo modo quo virtuosus ut supra dictum est. Similiter etiam nihil prohibet aliquos virtuosos licet sint pauperes esse liberales. Vnde Philosophus dicit in 4. ethi. secundum substantiam id est facultatem diuitiarum liberalitas non dicitur, non enim consistit in multitudine

ne datorum: sed in dantis habitu. Et Ambrosius dicit in 1. de officijs: quod affectus diuitem collationem, aut pauperem facit, & premium rebus imponit. Ad secundum de materia liberalitatis. Dicendum, quod secundum Philosophum in 4. Ethic. Liberalis non est acceptius pecunie, nec custoditius, sed emissiuus. Unde & alio nomine liberalitas largitas nominatur: quia quod largum est, non est retentiuum, sed est emissiuum, & ad hoc idem pertinere videtur liberalitatis nomen. Cum enim aliquis a se emittit, quodammodo illud a sua custodia, & domino liberat, & animum suum ab eius effectu liberum esse ostendit. Ea vero que emittenda sunt ab uno homine in alium sunt bona possessa, que nomine pecunie signantur. Et ideo propria materia liberalitatis est pecunia. Quia tamen sicut dictum est liberalitas non attenditur in quietate dantis, sed in affectu dantis, affectus autem dantis disponitur in passiones amoris, & concupiscentie. Et per consequens delectationis, & iusticie ad ea que dantur, ideo immediata materia liberalitatis sunt interiores passiones, sed pecunia exterior est obiectum ipsarum. Passionum. Ad tertium. scilicet de actu liberalitatis sunt interiores passiones, sed pecunia exterior est obiectum ipsarum passionum. Ad tertium. scilicet de actu liberalitatis. scilicet utrum uti pecunia sit actus eius. Dicendum, quod species actus sumitur ex obiecto ut supra habitum est. Obiectum autem sue materie liberalitatis est pecunia, & quicquid pecunia mensurari potest, ut dictum est. Et quia quilibet virtus conuenienter se habet ad suum obiectum, consequens est, ut cum liberalitas sit virtus, actus eius sit proportionatus pecunie, pecunia autem cadit sub ratione bonorum utilium: quia omnia exteriora bona ad usum hominis sunt ordinata. Et ideo actus proprius liberalitatis est pecunia, vel diuitijs uti. Sciendum ergo quod ad liberalitatem pertinet bene uti diuitijs in quantum homini, eo quod diuitijs sunt propria materia liberalitatis. Ad iustitiam autem pertinet uti diuitijs secundum aliam rationem. scilicet secundum rationem debiti, prout. scilicet res exterior debet alteri. Ad magnificentiam autem pertinet uti diuitijs secundum quandam spalem rationem, id est secundum quod assumunt in alicuius magni operis explorationem, unde & magnificencia quodammodo se habet ex additione ad liberalitatem, ut infra dicitur. Item sicut dictum est propinqua materia liberalitatis sunt interiores passiones secundum quas homo afficitur circa pecuniam. Et ideo ad liberalitatem precipue pertinet, ut homo pro inordinata affectione ad pecuniam non phibeatur a quocumque debito usu eius. Est autem duplex usus pecunie. Vnus ad seipsum, qui videtur ad sumptus, vel expensas pertinere. Alius autem quod virtus ad alios, quod pertinet ad dationes: Et ideo ad liberalitatem pertinet, ut neque pro immoderato amore pecunie aliquis impediat a conuenientibus expensis, neque a conuenientibus dationibus. Unde circa dationes, & sumptus liberalitas consistit secundum Philosophum in 4. Ethic. Verbum autem Seneca in 3. de beneficijs intelligendum est de liberalitate secundum quod se habet ad dationes. Non enim dicitur aliquis liberalis ex hoc quod sibi aliquid donat. Ad quartum. scilicet utrum ad liberalem magis pertineat dare quam accipere. Dicendum quod proprium est liberalis, uti pecunia, usus autem pecunie est in emissione ipsius nam acquisitio pecunie magis assimilatur generationi quam usui, custodia vero pecunie in quantum ordinatur ad facultatem utendi assimilatur habitui. Emissio autem alicuius rei quanto sit ad aliquid distantius, tanto a maiori virtute procedit, sicut patet in his que proiciuntur. Et ideo ex maiori virtute procedit quod aliquis emittat pecuniam dando eam alijs quam expendendo eam circa seipsum. Proprium est autem virtutis, ut precipue tendat, in id quod perfectius est. Nam virtus est perfectio quedam, ut dicitur in 7. Phi. Et ideo liberalis maxime laudatur ex datione. Cum autem liberalitas a prudentia dirigatur, sicut et quilibet alia virtus moralis, ad prudentiam pertinet custodire pecuniam ne surripiatur, aut inutiliter expendatur. Sed utiliter eam expendere non est minoris prudentie, quam uti liter eam conseruare, sed maioris, quia plura sunt attendenda circa usum rei, qui assimilatur motui quam circa conseruationem, quare assimilatur quieti. Quod autem illi, qui susceperunt pecunias ab alijs acquisite liberaliter expendunt, quam existentes inopia inexpecti, si propter solum hanc inexpectantiam liberaliter expenderent, non haberent liberalitatis virtutem: sed quandoque huiusmodi inexpectantia se habet solum sicut tollens impedimentum liberalitatis, ita quod promptius liberaliter agant, timor enim inopie ex eius experientia procedens impedit quandoque eos qui acquiserunt pecuniam ne eam consumant liberaliter agendo. Et similiter amor quo eam amant tanquam proprium effectum, ut Philosophus dicit in 4. Ethic. Ad quintum scilicet utrum liberalitas sit pars iusticie. Dicendum, quod liberalitas non est species iusticie: quia iusticia exhibet alteri, quod eius est, liberalitas autem exhibet id quod est suum. Habet tamen quandam conuenientiam cum iusticia in duobus. Primo quidem, quia principaliter est ad alterum, sicut & iusticia. Secundo, quia est circa res exteriores, sicut & iusticia, licet secundum aliam rationem, ut dictum est. Et ideo liberalitas a quibusdam ponitur pars iusticie, sicut virtus ei annexa, ut principali. Ad sex-

Speculum Morale.

tum, scilicet de comparatione liberalitatis ad alias virtutes. Dicitur quod quilibet virtus tendit in aliquod bonum. Unde quanto aliqua virtus in melius bonum tendit tanto melior est: liberalitas autem tendit in aliquod bonum dupliciter. Uno modo primo & per se. Alio modo ex consequenti. Primo quidem & per se tendit ad ordinandum propriam affectionem circa possessionem pecunie in usum, & sic secundum hoc presertim liberalitatis: & temperantia que moderatur concupiscentias & delectationes pertinentes ad proprium corpus, & fortitudo & iusticia que ordinantur quodammodo in bonum commune, una tunc pacis, alia tunc belli, & omnibus presertim virtutibus que ordinantur in bonum diuinum. Nam bonum diuinum preeminet cuilibet bono humano, & in bonis humanis bonum publicum preeminet bono priuato, in quibus bonum corporis preeminet bono exteriorum rerum. Alio modo ordinatur liberalitas ad aliquod bonum ex consequenti: & secundum hoc liberalitas ordinatur in omnia bona predicta. Ex hoc enim quod homo non est amariuus pecunie, sequitur quod defacili utatur ea & ad seipsum & ad utilitatem aliorum & ad honorem Dei, & secundum hoc habet quandam excellentiam, ex hoc quod utilis est ad multa, & quia unumquodque magis iudicatur per illud quod primo & per se competit ei quam in id quod consequenter se habet: ideo dicendum est liberalitatem non esse maximam virtutem. De vitijs oppositis, scilicet auaritia, & prodigalitate. Require in li. 3.

De epykaya.

Deinde considerandum est de epykaya, & primo utrum sit virtus. Secundo utrum sit pars iusticie. Ad primum considerandum quod quia actus humani de quibus leges dantur, in singularibus contingentibus consistunt, que in infinitis modis narrari possunt, non fuit possibile aliquam regulam legis institui, que in nullo casu deficeret, sed legislatores attendunt ad id quod in pluribus accidit secundum hoc legem ferentes, quam tamen in aliquibus casibus seruare est contra equitatem iusticie, & contra bonum commode quod lex intendit: sicut lex instituit quod deposita reddantur, quia hoc quod in pluribus iustum est: contingit tamen aliquando esse nociuum, puta si furiosus deposuit gladium, & eum reposcat dum est in furia, vel si aliquis reposcat depositum ad patriam impugnationem. In his enim & similibus casibus malum esset sequi legem positam: bonum enim autem est pretermittis verbis legis, sequi id quod poscit iusticie ratio & communitas utilitas, & ad hoc ordinatur ad epykaya que apud nos dicitur equitas. Unde patet quod epykaya est virtus. Epykaya enim non aufert iustum simpliciter, sed iustum quod est lege determinatum, neque et opponitur seueritati que sequitur veritatem legis in quibus oportet, sequi autem verba legis in quibus non oportet vitiosum est: unde dicitur in codice de legibus, & constitutionibus principum: non dubium est in legem committere eum que verba legis amplectens contra legis nitent voluntatem. Ad secundum, scilicet utrum epykaya sit pars iusticie. Dicendum quod sicut supra dictum est: virtus aliqua habet triplicem partem, scilicet partem subiectiuam, integram, & potentialem. Pars autem subiectiuam est de qua essentialiter predicatur totum, & est in minus. Quod quidem contingit dupliciter. Quandoque enim aliquod predicatur de pluribus secundum unam rationem, sicut animal de equo, & boue: quandoque autem predicatur secundum prius, & posterius, sicut ens predicatur secundum prius & posterius, quia predicatur de substantia, & accidente. Epykaya ergo est pars iusticie ceteris dicitur tanquam iusticia quodam existens, ut dicitur Philosophus in 5. ethic. Unde patet quod epykaya est pars iusticie subiectiuam, & de ea iusticia pro prius dicitur que de legali. Nam legalis iusticia dirigitur secundum epykaya. Unde epykaya est quasi superior respectu humanorum actuum.

De preceptis iusticie. Dist. LXXIX.

Deinde considerandum est de preceptis iusticie. Et circa hoc consideranda sunt sex. Primo utrum precepta decalogi sint precepta iusticie. Secundo de primo precepto decalogi. Tertio de secundo. Quarto de tertio. Quinto de quarto. Sexto de alijs sex. Ad primum, scilicet utrum precepta decalogi sint precepta iusticie. Dicendum quod precepta decalogi sunt prima precepta legis, & quibus statim ratio naturalis assentit sicut manifestissimis. Manifestissime autem ratio debiti que requiritur ad preceptum, apparet in iusticia, quare est ad alterum, quia in his que spectant ad seipsum, videtur primo aspectu quod homo sit sui dominus, & quod liceat ei facere quod licet. Sed in his que sunt ad alterum manifeste apparet, quod homo est alteri obligatus ad reddendum ei id quod debet ei. Et ideo precepta decalogi oportuit ad iustitiam pertinere. Unde tria precepta sunt prima de actibus re ligiosis, quare est potissima pars iusticie. Quartum autem preceptum est de actu pietatis quare est pars iusticie secunda. Alia vero sex dantur de actibus iusticie ceteris dicitur, quare inter aequales attenditur. Ad secundum, scilicet de primo precepto decalogi. Dicendum, quod ad legem pertinet facere homines bonos, & ideo oportet prima precepta legis ordinari secundum ordinem generationis quare sit homo bonus. In ordine autem generationis duo sunt attendenda: quorum primum est: quod prima pars primo constituitur sicut in generatione naturalis primo generat cor: & in domo sit primo fundamentum.

Tomus Tertius.

K a la

Speculum Morale Vincentij.

In bonitate aut animæ prima pars est bonitas voluntatis, ex qua aliquis homo bene vitur qualibet alia bonitate. Bonitas autem voluntatis attenditur ad obiectam suam quod est finis. Et ideo in eo qui erat per legem instituendus ad v. ritum, primo oportuit iacere quoddam fundamentum religionis per quam homo debite ordinatur in Deum, qui est vltimus finis humanæ voluntatis. Secundo attendendum est in ordine generationis, quod primo contraria & impedimenta tolluntur: sicut agricola primo purgat agrum, postea projicit semina, secundum illud Hier. 4. Nouate vobis nouale, & nolite seminare inter spinas, & tribulos. Et ideo circa religionem primo erat homo instituendus, vt impedimenta veræ religionis excluderet. Præcipuum autem religionis impedimentum est, quod homo falsus. Deo inhaereat. secundum illud Matth. 7. Non potestis seruire Deo & mammonæ. Et ideo in primo præcepto legis excluditur cultus falorum Deorum. Cultus autem alienorum Deorum dupliciter apud antiquos obseruabatur. Quidam enim quasdam creaturas pro Dijs colebant absque institutione imaginum. Vnde Varro dixit quod antiqui Romani diu sine simulachris Deos coluerunt. Et hic cultus prohibetur primo cum dicitur. Non habebis Deos alienos. Erat autem apud alios cultus falorum Deorum sub quibusdam imaginibus. Et ideo oportune prohibetur ipsarum imaginum institutio cum dicitur. Nō facies tibi sculptile. Et imaginum ipsarum cultus, cum dicitur. Non Coles ea &c. Ad tertium s. de secundo præcepto decalogi, quod est. Non assumes nomen Dei tui inuani. Sciendū quod oportet prius impedimenta veræ religionis excludere in eo qui instituitur ad virtutem, quam cum in vera religioe fundare. Opponitur autem veræ religioni aliquid dupliciter. Vno modo per excessum, quod scilicet quod est religionis alteri indebite exhibetur, quod pertinet ad superstitionem. Alio modo quasi per defectum reuerentia, cum scilicet Deus contemnitur, quod pertinet ad vitium veræ religionis, vt supra tractatum est. Superstitio autem impedit religionem quantum ad hoc ne suscipiatur Deus ad colendum. Ille autem cuius animus implicatus est indebito cultu, nō potest simul debitum Dei suscipere, secundum illud Isa. 23. Angusta tū est stratum vt alter decidat. scilicet Deus verus, & falsus in corde hoīs, & pallium breue. vtrumque opere non potest. Per irreligiositatem autem impeditur religio quantum ad hoc ne Deus positus susceptus est honoretur. Prius autem est Deum suscipere ad colendum quod eum susceptum honorare. Et ideo prætermittitur præceptum in quo prohibetur supersticio. Secundo præceptum quo prohibet periuurium ad irreligiositatem pertinens. Ad quartum. scilicet de tertio præcepto, quod est. Memento vt diem Sabbati sanctifices. Sciendum, quod remotis impedimentis veræ religionis per primum præceptum & secundum decalogi, vt supra dictū est, consequens fuit vt tertium præceptum poneret, per quod hoies in vera religione fundarent. Ad religionem autem pertinet cultum Deo exhibere. Sicut autem in scriptura diuina mysteria traduntur nobis sub aliquibus corporalium rerum similitudinibus, ita cultus exterior Deo exhibetur per aliquid sensibile signū. Et quia ad interiorē cultū quod consistit in ordine & deuotione magis inducitur hō ex interiori spiritui institutum præceptum legis dandum fuisse de exteriori cultu secundum aliquod sensibile signum. Et quia præcepta decalogi sunt quasi quædam prima & cōia principia vel præcepta legis, ideo in tertio præcepto decalogi præcipitur exterior Dei cultus sub signo cōis beneficii, quod pertinet ad oēs representatū. Sopus creationis mundi, a quo requieuit dñs de septima die. In cuius signū dies septima mandat sanctificanda, deputanda ad vacandum Deo. Et ideo Exo 20. præmissis præcepto de sanctificatione Sabbati assignatur ratio, quia sex diebus fecit Deus cœlum & terram, & in die septimo requieuit. Sciendū autem quod præceptum de sanctificatione Sabbati liberaliter intellectum, est partim morale, partim autem ceremoniale. Morale quidem quantum ad hoc quod homo deputet aliquod tps vite sue ad vacandum diuinis. Hoc est enim homini naturalis inclinatio ad hoc quod cuiuslibet rei necessitate deputetur aliquod tempus, sicut corporali refectioni, somno, & alijs huiusmodi. Vnde etiam spūali refectioni qua mens hoīs in Deo reficitur secundum dictamen naturalis rationis aliquod tempus deputatur homini, & sic habere aliquod tempus deputatū ad vacandum diuinis, cadit sub præcepto morali. Sed in quantum in hoc præcepto determinatur spūale tps in signum creationis mundi, sic est præceptū ceremoniale. Similiter etiam ceremoniale est secundum allegoricam signationem, prout fuit figura quietis Christi in sepulchro, quæ fuit septima die, & sicut secundum moralem significationem prout signat cessationem ab omni actu peccati & quietem mentis in Deo, & secundum hoc quodammodo est præceptum generale. Sicut etiam ceremoniale est secundum significationem anagogicam, prout significatur quietem fructuionis Dei quæ erit in patria. Vnde præceptum de sanctificatione Sabbati ponitur inter præcepta decalogi in quantum est præceptū morale, nō in quantum est ceremoniale. Itē sciendū, quod in

obseruatione Sabbati duo sunt consideranda. Quorum vnū est sine finis, & hoc est quod homo vacet rebus diuinis, quod significatur in hoc quod dicitur, Memento vt diem Sabbati sanctifices. Illa autem sanctificatio dicitur in lege, quæ diuino cultui applicatur. Aliud est autem cessatio operum, quæ significatur etiam de Septima die dñi Dei tui non facies oē opus. Sed de quo opere intelligatur apparet per id quod exponitur Leui. 23. Omne opus seruile non facietis in eo. Opus autem seruile dicitur a seruitute. Est autem triplex seruitus. Vna quædam qua homo seruit peccato, iuxta illud. Qui facit peccatum, seruus est peccati, & secundum hoc omne opus peccati dicitur seruile. Alia seruitus est qua homo seruit homini. Est autem homo alterius seruus non secundum mentem, sed secundum corpus, vt supra habitum est. Et ideo opera seruilia, secundum hoc dicitur opera corporalia in quibus vnus homo alteri seruit. Tertia autem est seruitus Dei, & secundum hoc opus seruile potest dici opus patriæ, quod pertinet ad Dei seruitium. Si autem sic intelligatur opus seruile non prohibetur in die Sabbati, quia hoc esset contrarium fini obseruationis Sabbati. Homo, n. ad hoc ab alijs operibus abstinet in die Sabbati, vt vacet operibus ad Dei seruitutē pertinentibus. Et inde est quod dicitur lo. 7. Circumcisionem homo accipit in Sabbato vt non soluetur lex Moyfi. Inde etiam est quod sicut dicitur Matth. 12. Sabbatis Sacerdotes in templo Sabbathum violant, id est corporaliter in Sabbato operantur & sine crimine sunt. Et sic etiam Sacerdotes in Sabbato circumferentes arcam non transgrediebantur præceptum de obseruatione Sabbati: sicut et nullius spiritualis actus exercitum est contra obseruantiam Sabbati. Puta si quis doceat verbo vel scripto, vnde Numeri. 28. dicitur glofa. quod faber & huiusmodi artifices ociantur in die Sabbati. Lector ante diuinæ legis vel doctor ab opere suo non desinit, nec tamen contaminatur sabbatum, sicut sacerdotes in templo sabbatum violant, & sine crimine sunt. Sed alia opera seruilia quæ dicuntur seruilia primo vel secundo modo contrariuntur obseruantia Sabbati, in quantum impediunt applicationem hominis ad diuinam. Et quia magis impeditur homo a rebus diuinis per opus peccati quam per opus licitum quod sit corporale, ideo magis contra hoc præceptum agit qui peccat in die festo, quod qui aliquod corporale opus licitum facit. Vnde Aug. dicit in lib. de decem chordis. Melius faceret videns in agro suo aliquod vile, quod in theatro sedit: iohannes xisteret; & melius semine eorum die Sabbati lanā faceret, quod tota die in neomenijs suis impudice saltarent. Non, n. qui peccat venialiter in sabbato contra hoc præceptum facit, quia peccatum veniale non excludit sanctitatem. Opera enim corporalia ad spūale cultū non pertinentia in quantum seruilia dicitur, in quantum proprie pertinent ad seruientes, in quantum vero sunt cōia tam seruis, quod liberis seruilia non dicitur. Quilibet autem tam seruus, quod liber tenet in necessarijs providere, non tamen sibi sed et proximo, præcipue quidem in his, quod ad salutē corporis pertinet, secundum illud prouer. 13. Erue eos, qui ducuntur ad mortē. Secario in damno rerū vitando. secundum illud Deutero. 22. Nō videbis ouem & bouē fratris tui errantem & perteribis, sed reduces fratri tuo. Et ideo opus corporale pertinens ad conseruandam salutē proprii corporis nō violat sabbatum. Non enim est contra obseruantiam Sabbati, quod aliquis comedat, & alia huiusmodi faciat quibus salus corporis conseruatur. Er pp hoc Machabæi nō polluerūt sabbatum pugnantem ad sui defensionē die Sabbati vt legitur. 1. Mach. 2. Sicut nec Helyas etiam fugiens a facie Izebel in die Sabbati. Et propter hoc etiam dicitur Matth. 12. Excusate discipulos suos quod colligebant spicas in die Sabbati propter necessitatem quā patiebantur. Similiter etiam opus corporale quod ordinatur ad salutem corporalem alterius nō est contra obseruantiam Sabbati. Vnde Dominus dicit Iob. 7. Mihi indignum, quia totum hominem saluum feci in sabbato. Similiter etiam opus corporale quod ordinatur ad imminens dānum rei exterioris vitandum, non violat sabbatū. Vnde Dñs dicit Matth. 12. Quis erit ex vobis homo qui habet vnā ouē, & ceciderit in sabbato in foueam, nonne tenebit, & releuabit eā. Item nota quod obseruatio diei Dñicæ in noua lege succedit obseruatia Sabbati, non ex necessitate legis, sed ex constitutione populi Christiani, nec etiam huiusmodi obseruatio est figuralis, sicut fuit obseruatio Sabbati in veteri lege. Et ideo non est ita absolute prohibito opandi in die Dñicæ, sicut in die Sabbati, sed quædam opa conceduntur in die Dominica, quæ in die Sabbati prohibebantur, sicut decoctio ciborum, & alia huiusmodi. Et etiam in quibusdam operibus prohibitis facilius propter necessitatem dispensatur in noua quam in veteri lege, quia figura pertinet ad præstationem veritatis, quā nec in modico prætere oportet. Opera autem secundum se considerata immutari possunt pro loco & tempore. Ad quintum. scilicet de quarto præcepto quod est de honoratione parentum. Dicendum quod præcepta decalogi ordinantur ad dilectionem Dei, & proximi. Inter proximos autem maxime obligamur parentibus. Et immo immediate post præcepta ordinantia nos in Deum, ponitur præceptum ordinans nos ad parentes, qui sunt particulare

reulare principium, nostri esse, sicut Deus est vniuersale principium, & sic est quaedam affinitas huius præcepti ad præcepta primæ tabule. Ad sextum. s. de alijs sex præceptis, sciendū qd sicut p partes iustitiæ debitum redditur aliquibus determinatis personis quibus hō ex aliqua speciali ratione obligat, ita etiam per iusticiam propriæ dicitur aliquis debitu reddidit cōiter omnibus. Et ideo post præcepta tria pertinentia ad religionem qua reddidit debitum Deo, & post quarum præceptum qd est pietatis qua reddidit parentibus debitum Deo, in quo concluditur omne debitum quod ex aliqua speciali rōne debetur necesse fuit qd ponerent consequenter alia præcepta pertinentia ad iustitiā pprie dicit qd indifferenter oibus debitu reddidit. Sciendum aut qd oia nouementa que pximis inferunt pnt ad ista reduci qd his pceptis phibentur tanq ad qdam cōiora, & principaliora. Nam omnia nouementa qd in psonam pximi inferunt intelligunt prohiberi in homicidio sicut in principaliori. Quæ verò inferuntur in psonā coniunctā, & maxime p modum libidinis intelligunt phiberi si mul cum adulterio. Quæ verò pntent ad damna in rebus illata intelliguntur phiberi simul cum furto. Quæ aut pertinent ad locutionem sicut detractiones, blasphemix, & si qua huiusmodi intelliguntur phiberi falso testimonio, qd directius iustitiæ contrariatur. Itē quia homicidium secundū se nō est concupiscibile sed magis horribile, quia non habet de se rōnem alicuius boni. Sed adulteriu de se habet aliquā ratione boni. s. delectabilis. Fur tum etiā habet rōnem alicuius boni. s. vtilis. Bonū aut de se habet rationē concupiscibilis, ideo fuit specialib. pceptis phibēda cōcupiscētia furti & adulterij, nō aut cōcupiscētia homicidij.

De fortitudine. Dist. LXXIX.

Consequēter post iustitiā considerandū est de fortitudine. Circa quā cōsiderāda sunt quattuor. Primo de ipsa fortitudine. Secundo de p̄cipuo actu eius. s. de martyrio. Tertio de vitijs oppositis fortitudini. Quarto de partibus eius. Circa primum cōsideranda sunt quattuordecim. Primo quō fortitudo laudabilis à re p̄abili dist̄nguat. Secundo quæ valent ad commendationē fortitudinis, & ostendūt eā esse laudabilem. Tertio p quæ fortitudo iuuat. Quarto vtrum fortitudo sit virtus. Quinto vtrū sit virtus sp̄alis. Sexto vtrū sit circa timores, & audacias. Septimo vtrū sit solū circa timorem mortis. Octauo vtrū sit solū in rebus bellicis. Nono vtrū sustinere sit p̄cipuus actus eius. Decimo vtrū habeat delectationē in actu suo. Vndecimo vtrū fortitudo maximē consistat in repretentis. Duodecimo vtrū vtiatur ira in actu suo. Tredecimo vtrū sit virtus cardinalis. Quartodecimo de comparatione eius ad alias virtutes. Circa primū sciendū qd est qdam fortitudo laudabilis, & virtuosa: qdam vero reprobabilis, & vitiosa. Prima bonorū. Secunda malorū. Mali nāque sunt fortes in carnis opibus, debiles in sp̄alibus. Econtra boni fortes sunt in sp̄alibus, debiles in carnalibus. Fortes sunt mali ad acq̄renda t̄palia, debiles ad æterna. Fortes inquam sunt boni in operibus virtuosis. sicut dicit Isā. 41. Vocantur in ea fortes iustitiæ plantatio Dñi ad glorificandū. i. ad æternā gloriā acquirēda. Econtra mali sunt fortes in vitijs p̄petrandis. Hierē. 23. Factus est cursus eorū malus, & fortitudo dissimilis. s. à fortitudine bonorū. De vtraq; fortitudine loquens Grego. ait sup illud Iob. 6. Quæ est. n. fortitudo mea, vt sustinea, aut patientia mea, vt fortiter agā? Notandū est inquit qd alia est fortitudo iustorū, alia reprobatorum. Iustorū est fortitudo carnē vincere, pprijs voluntatibus contrarias delectationes vitæ p̄sentis extinguerē, mundi aspera p̄ æternis p̄zemijs amare, p̄sp̄eritatis blandimenta contēnere: aduersitatis meū in corde lu perare. Reprobatorū vero fortitudo est transitoria sine cessatione diligere: contra flagella conditoris insensibiliter p̄durare, ab amore t̄paliū nec aduersitate quiescere, ad inanem gloriā etiā cum vitæ detrimento puenire, malitię argumenta quærere, bonorum vitæam non solum lingua. & moribus, sed etiā gladijs impugnare: in semetipsis spem ponere, iniquitatem quotidie sine villo desiderij defectu perp̄trare. An non fortes sunt reprobi, qui ad p̄nitentiam vitæ concupiscēntiam tot laboribus curunt, tot piculis se audaciter obijciunt, p̄ lucris contumelias libenter ferunt, ab appetitibus sui libidine nulla victa contrarietate resiliunt, p̄usionibus decertant, & mala mundi tollunt, p̄ mundo & eius gloria & fallaci p̄missione, vt ita dixerim, gaudia, quærētēs perdūt. Nec tñ hoc p̄p̄edentes fatigātur ibi quasi in absinthio inebriantur. At contra vir iustus ad mundi pericula pro mundo tolleranda gaudet esse debilis, finem suū conspiciat, vitā p̄sens qd sit transitoria attendit, pro eo labores perp̄t rennuit, cuius intrinsecus delectationem vincit. Ad hoc facit verbū beati Bernar. sup illud Cant. 5. Innixa super dilectum qui stas da gloriā Deo, cuius manu erigeris, necesse habes, vt eius manu tenearis: multum opus virtute habes, sed qua induaris ex alto. Ipsa enim si perfecta fuerit, faciliē facit animum victorem sui, & sic inuictū

reddit ad omnia. Quid est fortitudo vel virtus, est quippe vigor animi, cedere nescius pro curāda ratione. Vel sic, est vigor animi quantum in se est omnia ad rationē ducens & dirigēs. Quid nisi quia omnia sunt possibilis inuicti super eum qui omnia potest. Nihil enim potentia Dei clariorem reddit qd qd omnipotentes facit omnes qui in se sperant, an non omnipotens est, cui omnia possibilis sunt? ita animus si non p̄sumat de se, sed confortē à Deo, poterit dominari sibi si nō dominet ei omnis in iustitia. Ita namq; Deo innixum nulla vis, nulla fraus, nulla iam illecebra poterit, vel stantem deicere, vel subicere dñantem. Alioquin frustra nitit si non innititur. Hæc autē qd de virtute dicta sunt, fortitudini specialiter conueniunt, qd etiam virtutis nomine designant. Sap. 8. Vbi inter quattuor Cardinales virtutes, virtutem vocat fortitudinem dicens, Sobrietatem docet, & prudentiā, & iusticiam, & virtutem. Fortitudo enim multū est necessaria ad exercitium bonorum operum. Bern. in sermone rogationum; Veritate, charitate, & fortitudine me egere multum fateor, deficit ratio mea p̄ ignorantia veritatis, languet voluntas p̄ desidia affectionis, caro infirmat p̄ inopia fortitudinis. Nam ratio minus intelligit qd agēda sunt, & voluntas minus diligenter intellecta, & corpus qd corrupit aggrauat animam, vt non qd volumus illa faciamus. Neque enim poteret hunc defectum si ratio esset iugiter exercitata in inquisitione veritatis, voluntas in desiderio charitatis, caro in operatione virtutis. Circa secundum sciendum. Primo qd ad commendationem fortitudinis valet huius nominis interpretatio. Secundo scripturę sacrę multiplex exhortatio. Tertio status in quo sumus consideratio. Quarto multiplex effectuum eius meditatio. Primum autem qd facit ad cōmendationem fortitudinis est ipsum nomen eius, qd vt dicit Papias dicit vel à ferro fers, vel à ferro, quia est virtus ferrea, omnia mala valens ferre. Et quia virtus inuincibilis est, & turris fortissima in qua dependet omnis armatura fortis, quæ sunt in ea munimēta omnia contra omnium tentationum machinamenta, & insultus hostiles. Per hæc. n. virtus omnis habet vincere, & resistere à vitio sibi contratio, vnde dicit Tullius Soli fortitudini nomen virtutis attribuebāt. Virtus quasi virum tuens dicit. Hoc specialissime competit fortitudini qua armatur homo non potest vinci nisi eā abiecerit. Vnde dicit Phō Boetio. Talia tibi contuleramus arma qd vinci non potuisses nisi abiecerisses. Hæc est armatura qua armavit summa philosoph. Christi pugiles, & pares duodecim qua erant p̄parati ad vincendum & subiugandum totum mundum, vt dicit Luc. in fine. Sedete in ciuitate donec induamini virtute ex alto. Per hanc armaturā lupi missi inter lupos subiugauerunt lupos, & locastæ gigantes. Dicunt exploratores terrę promissionis. Numeri 13. Vidimus homines quibus cōparati quasi locustæ eramus. Ibi Origenes. Nouit Dominus mirabilia facere de locustis su perare gigantes. Hæc armatura facit verē hominem virum à vi mentis vel rigore sic dictum. sicut ait Seneca. Facilius est vnam gentem qd vnum virum supare. Volens autem Dñs Chanæcos vincere, & gigantes terræ promissionis delere, mittens Iosue ad hoc agendum inuictat eum ad hanc armaturam, qui ait Ios. 1. Confortare & esto robustus, tu enim diuides terram filijs Israel pro qua iuravi vt darem eam eis. Hæc armatura oēs vici & deiecit & inuincibilis p̄manit, sicut ostenditur Ecclesiastici 46. Fortis in bello Iosue, & cetera multa ad hoc. Scdo ad commendationem fortitudinis facit multiplex exhortatio scripturę sacrę. Deutro. 31. Viriliter agite & confortamini, & nolite timere neque paueatis ad cōsp̄ctum inimicorum vestrorū dixit Moyses filijs Israel. Et post Iosue ait, viriliter age & confortetur cor tuum &c. Psal. Viriliter agite & confortetur cor vestrum. Idem hētur Dan 10. Sicut idem. 1. Corin. 6. Similiter Hebre. 11. Estote fortes in bello &c. Tertio facit ad commendationem fortitudinis locus, & status in quo sumus. Sumus. n. in mundo isto in campo certaminis, in medio inimicorum in quo habemus vincere eum gloria vel vinci eū ignominia, & vincere non possumus, sine hac armatura. Baruch. 3. Quid est Israel qd in terra inimicorum est? &c. In hoc campo, vt dicit Treu. 1. Abierunt absque fortitudine ante faciem subsequēntis. Multi tñ tanquam pulis quem proiecit ventus tentationis ante faciem subsequēntis diaboli qui vincitur sine aliqua relaxatione. Quarto commendabilem reddit fortitudinē multiplex eius vtilitatis effectus. Primus effectus eius est, quia a peccato & a seruitute diaboli fortitudo educit & liberat. Psal. Qui educit victos, i fortitudine &c. Diaboli enim cor est simile cordi Pharaonis, de quo legitur in Exodo. Induratum est cor Pharaonis ipse non dimittebat quos tenebat nisi in manu forti. Iud. 6. Dicit dominus Gedeoni. Vade, i hac fortitudine tua liberabis Israel de manu Madian. Sic dominus per predicatorem fortem liberat peccatores a seruitute diaboli. Sampson quamdiu fortitudinem habuit, se semper de manu Philistinorum liberavit, &

Speculum Morale Vincentij.

eorum vincula, & clausuras dirupit Iud. 15. & 16. Item de manu fortis liberauit Israel a Golyath, & Philisteorum seruitute. 1. Reg. 17. Scito fortitudo Diabolum superat, & fugat. Psal. Præcinxisti me virtute ad bellum, & supplantasti inimicos meos subtus me, & inimicos meos dedisti mihi dorsum. Bern. Virtus ex alto in homine si perfecta fuerit facile facit animum victorem sui, & sic eum inuictum reddidit ad omnia. Sic Sampson Philisteos quædum fortitudinē seruauit semper superauit, quia amissa deiectus, & abiectus est a femina, & ab aduersarijs captus, & excæcatus. Numeri. 24. Hæreditas Sc. yr cædet inimicis suis: quia iure hæreditario Israel, qui interpretatur fortis cum Deo fortiter aget. Ia. 4. Resiste Diabolo, & fugiet a vobis: quia vt Greg. ait: Debilis est hostis, qui non potest vincere nisi volentem. Tertio fortitudo ex victoria præmium sperat, & obtinet ex victoria gloriam. Paral. 15. Confortamini, & non dissoluantur domus vestrae, erit. merces operi vestro. Vnde Apost. Corin. 2. Esto fidelis vsque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ. Iac. 1. Beatus vir qui suffert retributionem, quæ cum probatus fuerit: accipiet coronam vitæ, &c. Isa. 61. Vocabuntur in ea fortes iustitiæ plantatio dñi ad glorificandum. Quarto fortitudo eorum qui vacant Dei seruitio fortes in eo Deum lætificat. Nec. 8. Gaudium dñi est fortitudo nostra Ideo Psal. dicebat: Fortitudinē meam ad te custodiam, vt de ea gaudeas, & mihi retribuas. Quinto fortitudo vitilium operū Deo placet & cum placat, sicut Rex mulcum amat militem qui aliqui ei fortiter resistit, vel castrum forte vel eum fortiter impugnavit quæ ad eum redit, & ei fideliter seruit, & fortiter pro eo pugnant hostes eius fortiter impugnat. Sicut fecit Paulus, qui de pessimo persecutore factus est fortissimus, & fidelissimus propugnator ecclesiæ, & fidelissimus Christi prædicator. Legit in Ege. 1. de Cladibus Iudæorum, quæ cū Herodes Aschalonita suisset amicitissimū Pompei, & pugnavisset fortiter contra Cæsarem pro eo. Pompeio mortuo cū haberet ei exolus veniens ad Cæsarem confessus fidelitatem amicitiam quæ habuerat ad Põpeium, & quanta sustinuerat pro Romanis, & vt ostenderet non solū verbis sed factis, expoliavit se dicens: Cessent verba, loquantur vulnera fidelitatem quam habeo ad amicos. Et ostendit Cæsari cicatrices multorum, & magnorum vulnerum quæ sustinuerat pro fidelitate amoris Põpei, & Romanorū. Quæ amorem paratus erat cū Cæsare, si ei placeret seruire. Quæ adeo Cæsari placuit, quæ eum tunc amicitissimū habuit, & Iudææ totius procuratorem ei comisit. Ad idē et facit exemplum B. Magdalene Luc. 7. Quæ ante conversionē suā ita fortiter Deū impugnavit, quæ de se munitionē septem principalibus. Dæmonibus, munitionē contra Deum fecit. Quæ pp hoc quæ ita fortiter fleuit, & penituit, quæ lachrymis dñi pedes lauit, Deū adeo placavit, vt oibus sibi peccatis dimissis ab eo, in pace rediret. Sicut latro in Cruce. Ad hoc et facere potest exemplū quæ refert God. permanens in lib. de gestis Imperatorum dicens, quæ anno dñi nonagesimo tricesimo sexto imperante Otthone primo accidit in eius curia in die Paschæ, quæ cū quidam puer filius cuiusdam comitis porrexisset manum ad fercula quæ portabat cocus, percussit eum sic baculo quæ deiecit eum quasi mortuum. Miles quidam custos pueri gladio cocum occidit, captus ducit ante Imperatorem. Qui cum vellet rationem reddere facti sui, noluit eum audire Imperatorem, sed precepit eum occidi. Miles audiens irruit in Imperatorem eum per capillos ad pedes suos proiciens. Quem cum ducerent ad mortem, prohibuit Imperator faciens eum adduci ad se, quærens causam tantæ presumptionis. Qui ait quæ iõ fecerat: quia contra Iuges Imperiales eum ad mortem iudicauerat nolens audire suam rationem. Qua sibi ostensa ait Imperator eum fuisse iustum in victoriam suam iniustitiam, & precepit ne coram eo compareret, & vt sibi dimitteret. Cum autem Imperator aliqui in tentorio suo æstiuo tpaliter dormiret, & hostes sui latenter venientes ad eum occidendum, & vaderet hoc miles balneans se nudus exiit assumpso clipeo, & ensē, mouens clamorē in castris, & occurrens eis fugauit timentes eum alij, qui ad eius clamorem excitati parauerunt ad arma. Quæ cum audiret Imperator, non solum rancorem pristinum ei remisit, sed et in curia sua eum fecit amicum, & Principem. Sic quantum ad hoc potest similitudo ad hoc aptari, quæ Deus quemcumque suum inimicum quantumcumque ei iniuriam intulerit, si reatum suum confessus fuerit, facti sui penitens sicut hostes suos impetierit fortiter his resistens, & maxime his qui pro eo diuitijs tpalibus nudantur, & scuto armatur fidei, & gladio spūs, quæ est verbum Dei, Dæmonem & membra eius impetunt, vitia fortiter impugnano, non solum eos ad pacem, & amicitiam recipit: sed eos in curia sua celesti magnos efficit. Placat ergo tremendum iudicem humiliter penitens, & opera penitentiam fortiter agens manum ad fortia remittens. Prouer. 30. Bern. O humilitas peccatorum, obedientia contentium, spes consistentium, quæ cito vincis inuincibilem, quæ cito tremendum iudicem vertis in clementissimū patrem. Sexto fortitudo dicitur fortiter agentem. Prouer. 10. Egesta

tem operata est manus remissa, manus autem fortium diuitias parat. Idem in eodem. 1. ca. Robusti habebunt diuitias. Prou. 21. Cogitationes robusti semper in abundantia, ois autem piger semper in egestate. Septimo fortitudo hominem confortat. Epe. 6. Confortamini in dño, & in potentia vir. eius. Hæc est fortitudo quæ est eius qui non est fortis, vt est dñs, &c. Qui viriliter agunt ex hoc habent confortari. Psal. Viriliter agite, & confortetur cor vestrum. Idem 1. Corin. 16. Octauo mala plentia equanimiter portat, vt faciebat Paulus. 2. ad Corin. 4. In oibus tribulationem patimur sed non angustiamur, &c. Phil. 4. Oia possum in eo qui me confortat. Sicut faciebat Stephanus plenus gratia, & fortitudine. A. 6. Seneca de quatuor virtutibus: Si magnanimus fueris nunquam iudicabis tibi contumeliam fieri de inimico tuo, dices, nõ nouit, & si nocendi animum habuit, & cum illum in potestate tua habueris, vindictam putabis vindicari potuisse. Scito. n. maius vindicandi genus ignoscere. In hoc. n. homo vincit se forte, & cor suum vehementer resistentem subiecit. Sicut legitur fecisse Iulius Cæsar, qui ait cuidam se sibi opponenti. Dignum te Cæsaris ira nullus honor faciet. Legitur in gestis Alexandri, quæ cum quidam offendisset eum, nec vellet ei parcere probante sibi Arist. magistro suo, quæ victor esset gloriosior vincendo cor suum quæ quæ vicerat, & subiecerat sibi totum mundum, tunc vicit cor suum quæ fuit maxime fortitudinis, & remisit illi, qui ipsum offenderat iniuriam. Nono glorificat: quia facit gloriosè dominari sibi, & vincit. Prouer. 12. Manus fortium dñabitur, remissa autem tribuitis seruet. 1. Mach. 2. Filij, dixit Mathathias, confortamini, & viriliter agite in lege, & cum feceritis ea quæ in ea scripta sunt, in ipsa gloriosi eritis. Isa. 61. Vocabuntur in ea fortes iustitiæ plantatio dñi ad glorificandum. Decimo bona spūalia, & tpalia seruat in pace. Luc. 11. Dum fortis armatus custodit ad rium suum, in pace sunt omnia quæ possidet. Vndecimo regnum cælorum impetrat. Mat. 10. Regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Circa tertium sciendum quæ multa sunt quæ iuuant hominem ad fortiter agendum, & strenue sustinendum. Primum quæ iuuat fortitudinem est Dei gratia: sine qua omnis virtus infirma est, & impotens bona agere, vel mala, vincere ad salutē, & meritum vitæ æternæ. Gratia vero Spiritus sancti virtutem fortitudinis adiuuat, vt oia magna, & ardua quantum expedit impleat possit, & oia aduersa, & aspera superare. Psal. Deus Israel ipse dabit virtutem, & fortitudinem plebi suæ, per quam facilius, & expeditius bona, & ardua peragat, & mala patiat, & vincat. Huius generis donum Deo attribuebat Apost. 1. Corin. 15. Gratia Dei sum id quæ sum, & gratia eius in me vacua non fuit. Et 1. Corin. 15. Plus oibus laboraui, non autem ego solus sed gratia Dei mecum. Hæc autem fortitudo est vigor infulsus a Deo in animo in quo est gratia quæ facit animam in Deo per spem, & amorē firmiter inniti, vt per eum cui ianitur omnia possit. Phil. 4. Oia possum in eo, qui me confortat. Bern. Omnia sunt possibilia credenti iunienti super eum qui oia potest, nihil. n. clariorem reddidit Dei omnipotentiam quæ quæ omnipotentes reddidit oēs qui in se sperant. Scdm quæ adiuuat fortitudinem est consideratio grauis ruina quæ est in peccati casu. Miles. n. fortiter in bello studet agere ne in seruitute redigat hostiū, & ne in carcerem detrahat terribilē vel in mortem ignominiosam quæ in bello spūali vincit, in seruitute Dæmonum redigi, in latrinā & sentinā vitiorum demergit, tandem in Inferni carcerem victus detruat. 1. Reg. 4. dñt Philistei, Cõfortamini, & bellate ne seruiatis Hebræis. Multo fortius viriliter debemus agere ne Dæmonibus seruiamus, sicut ille faciebat de quo legit in vitis patrū, quæ de peccatis suis dolens, & penitens intravit in quodā sepulchro se ibi macians stetit. ad quæ cum venissent Dæmones ei diuitias, & delicias, & honores pmittentes, si ad eorum rediret obsequium, & cum ipse immobilis in luctu perseveraret, verberauerunt eū vsque ad mortē, dicentem, quæ magis volebat mori quæ eorum seruituti de cætero subijci, qui ex tunc adeo gratia est cumulatus, quæ inter homines quasi Dei Angelus appareret quem cum in pugna inuenissent Dæmones inter flagella immobilē vinci clamauerunt fugientes ab eo confusi dicentes, monache vicisti. Item Egiptus de Cladibus Iudæorum lib. 5. dicit, quæ cum Titus in obsidione Ierusalem hortaretur Romanos milites, vt essent viriles, & agerent in bello fortiter ne subijcerentur viliter victi in confusione humanæ probitatis iudæorum populo, & ne victi, & occisi mitterent in Infernū, proposuit eis exemplum Leonidæ. Qui cum esset in pugna cum trecentis Laedæmonijs quibus præerat contra infinitam multitudinem Persarum ait eis, prædæmus ante pugnam in terris, quæ si victi fuerimus cenaturi sumus apud inferos. Quod tñ valuit apud eos, quæ victores Persas, vel occiderunt, vel fugauerunt, & quæ nullus in bello cecidit vno excepto. Tertium quod iuuat fortitudinem exhortatio maiorum sicut præmissum est in exemplo Titi, & Leonidæ exhortatione. Item Deutero. 20. Appropinquans

pinquante praelio stabit Sacerdos ante aciem, & sic loquetur. Nolite metuere, nolite cedere, nec formidetis eos, quia dñs Deus vester in medio vri est, & cōtra aduersarios vros dimicabit, & eruet vos a periculo. Mach. 15. Iudas Machabæus hortabatur suos ne formidarent aduentum hostium. Et post. Alloquutus est eos de lego, & Prophetis, &c. singulos eorum armauit non hasta, & clipeo, sed sermonibus optimis, & exhortationibus, &c. Et nota alia quæ postea sequuntur ad hoc facientia. Quartum est exempla virorum robustorum. Mach. 2. dixit Mathathias filiis suis. Mementote operum patrum, quæ fecerunt in gnationibus suis. Quorum ostendit eis multa exempla. Item Iaco. 5. Exemplum accipite exitus mali, & longanimitatis laboris, & patientiæ Prophetas, qui locuti sunt in nomine dñi. Et post. Ecce beatificamus eos qui sustinuerunt. Et Hæbr. 11. Hi Prophetæ. s. per fidem vicerunt regna, &c. Et post, fortes facti sunt in bello, castra verterunt exterorum. Mach. 6. dixit Eleazarus adolescentibus. Exemplum fortē reliquam si prompto animo ac fortiter pro grauissimis ac sanctissimis legibus honesta morte perfungar. Et post, iste hoc modo vita discessit non solum iuuenib. sed et vniuersæ genti memoriam mortis suæ, exemplum virtutis, & fortitudinis derelinquens. Quinque fides iuuat fortitudinem. Hæbr. 11. Sancti per fidem vicerunt regna. 1. Pe. vlt. Qui resistite fortes in fide. Glossa. Quæ est tanq̄ murus. Per hanc vicerunt Martyres oia supplia. Sexto iuuat spes. Isa. 40. Qui sperant in dño mutabunt nomen vel ha. fortitudinem, &c. Hæbr. 6. Fortissimum solatium habemus, qui confugimus ad tenendam propositam spem. Glossa. Qd nos faciat in oī tribulatione fortes: volentes ad præsens, vel horam pati, vt in æternum regnemus. Septimo iuuat fortitudinem charitas. 1. Corin. 13. Charitas oia sãffert. Can. vlt. Fortis, vt mors dilectio. Et ibidem, Aquæ multæ, id est tribulationes non poterunt extinguere charitatem. Octauo timor Prouer. 14. In timore dñi fiducia fortitudinis. Iob. 4. Vbi est timor tuus, vbi est fortitudo tua. Glossa. Sicut in via sæculi audacia fortitudinem timor debilitatem paritita in via dñi timor fortitudinem. Nonno clamor orationis: quia vt dixit Iudas suis dicentibus. Quo potessimus ieiuni, & pauci superare tantam multitudinem, & tam fortē? Ait. Nolite timere: quia de cęlo fortitudo est. Mach. 3. Dominus enim dat virtutem, & fortitudinem plebi suę. Item. 1. Mach. 4. Dixit Iudas: Impetum inimicorum ne formidetis: memētoz quō salui facti sunt patres vri, & nunc clamemus in cęlum, & miseretur nr̄i Deus, & conteret exercitum istum, qd & fecit. Exo. 17. Eleuante Moyse manus in cœlum, & orante vincebatur Amalech. Decimum quod iuuat for. est temperantia, & abundantia. Greg. in Mora. Nulla aduersitas deiecit qd prosperitas nulla corrupit in hac vita, vt ait idem: Qui nulla prospera appetit, nulla aduersa pertimescit. Ebrij, & nimis cibis repleti cito deiciuntur, sicut patet. 3. Reg. 20. vbi legitur, qd cum Benadab Rex obsed. sset Samariam, cum trigintaduob. Regibus, qui cum eo erant, cum innumera multitudine, cum biberent vinum temulenti vid. sunt viliter per centum triginta pedissequos Principum Prouinciarum. Item refert Orosius in li. de Cladibus sæculorum, qd cum Titus, Rex potentissimus pugnaret contra Scythas, Thamaris eorum regina videns, qd nō posset resistere ei: videret exercitum suo fugiens a facie eius, hac arte via est scies eius exercitum afflictum fame terendit tentoria, in locis amœnis ponens, & vini vasa, in multa copia, & ferula delicata, in locis per quæ debebat Titus transire, & eius exercitus, quasi si Scythæ fugissent, a facie exercitus Titi, perterriti relicti cibis sibi præparatis intactis. Cum autem inuenisset Titus, & eius exercitus loca tentorium, cibaria, & pocula præparata, crediderunt qd ea Scythæ sibi præparassent, & terrore eorum commoti ea intacta reliquissent, sederunt, & comederunt. Et cum cibis essent onerati, & inebriati quiescerent, excentes subito Scythæ de insidijs super eos irruerunt. Thamaris autem dicta amputato Titi capite, posuit illud in vtre sanguinis humani dicens: Sanguinem sibi est, modo de eo satis bibe. Item Iudith. 13. Post orationem, & lachrymas fufas ad Deum caput amputauit inebriati Holoferni. Similiter Iahel. Sifaram lacte repletam occidit Iud. 14. Vndecimo iuuat for. carnis continentia Iudith. Fecisti viriliter, & confortatum est cor tuum, eo qd castitatem amaueris. Prouer. 31. Accinxit fortitudine lumbos suos, & roborauit brachium suū. Iob. 17. Mundis manibus addet Deus fortitudinem. Cum Godfredus de Bullione, qui primus de Francis regnavit in Ierusalem, cepisset Antiochiam, & Ierusalem, & terram Syriæ occisis, & expulsis Saracenis obscenis, cum mirarentur eius fortitudinem cui nullas Saracenus posset resistere, nec istum manus eius sustinere, tpe Treuga Thurcorum admirati miserunt ei munera visitantes eam, & quærentes, vnde tanta eius manibus esset fortitudo, qui coram eos ense suo scidit, vno ictu equi caput. Et cum dicebant, qd erat virtute, & bonitate ensis sui, accepto ense de eis sibi

Speculum Morale.

traditō idem fecit de alio equo, & tunc cum quærent, vnde hæc virtus ei: cum ipse nō esset maior aliis hominibus, ait qd manus suæ nunquam carnes trauerāt meretricis, nec luxuria fuerant inquinatæ. Duodecimo iuuat fortitudinem sapientia. Prouer. 14. Vbi sapiens fortis est, & vbi doctus robustus, & validus. Addit. n. multum sapientia ad vires, cum melior sit sapientia q̄ vires, vt Eccl. 9. Vnde vbi viguit sapientia tamdiu ibi viguit militia. Primo apud Chaldeos. Post apud Græcos. Post apud Romanos. Tandem apud Francos. Tredecimo iuuat fortitudinem elemosyna data pro Deo. Prouer. 22. Victoriā, & honorem acquirit, qui dat munera. Eccl. 17. & 29. Elemosyna viri, quasi succulus cum ipso, & gratiam hominis quasi pupillam cōseruabit. Et post: Super scutum poteris, & lanceam aduersus inimicū tuum pugnabit. Vnde Ludouicus Rex Fræciæ, dixit optimum verbum, cum pauperes essent congregati in curia sua, expectantes elemosynā, & crederetur qd ipse dormiret in camera sua, alijs dormientibus ipse exiit de camera sua, solus cum vno famulo portante maximam quantitatem denariorum quam in habitu scutiferi distribuēbat manu sua egenis, & largius eis quos credebat magis egere. Quo completo cum ipse retruderet se, in camerā suam occurrit ei frater quidam qui hoc de fenestra inspexerat dicens ei: Dñe Rex ego bene vidi factum vestrum. Cui Rex satis verēcundē ait: Frater charissime isti sunt stipendiarii, qui pro nobis pugnant contra aduersarios nros, & seruant nobis Regnū Franciæ in pace, qui non soluimus stipendia, vt mererentur. Quarto decimo iuuat fortitudinem caro ædomita per disciplinam, quia vt dicit Greg. electi Dei, dum carnem domant spiritum roborant, & Dæmonibus imperant. Eccl. 3. Cibaria, virga, & onus asino, panis & disciplina, & opus seruo. Et post: Seruo maliuolo tortura, & compedes, mitte istum in opus ne vacet. Greg. Quid si hoste per disciplinam debilitato tu fortior efficiaris. Quinto decimo mercedis consideratio. Greg. Consideratio præmi minuit vim flagelli. Gen. 49. Isachar a sinus for. is videns requiem, qd esset bona, & terram qd esset optima: supposuit humeros ad portandum, factusque est tribus diebus. Decimo sexto iuuat forti. consideratio Dominicæ Passionis. Hæbr. 12. Curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes in auctore fidei, & consummatorē Iesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit Crucem confusionis contenta. Et post. Recogitate eum, &c. 1. Pet. 4. Passio Christo, in carne, & vos eadem cogitatione armamini. Hac armatus quidam Martyr in tormentis in su perabilis, requisitus quare sic inuenirentur fortes Christiani in supplicijs. Respondit, quia Passionem Christi habebant impressam in cordibus suis. Tortor aut volens hoc experiri in eo occiso extrahens ab eo cor eius, & diuidens, in quotuncq; partes diuisit in omnibus Crucifixi similitudinem, vt in speculo relucētem inuenit. Decimo septimo iuuat fortitudinem consideratio insipientium certamen nostrum, & remunerantium, & gaudentium de probitate nr̄a. 1. Corin. 4. Spectaculum facti sumus huic mundo, & Angelis, & hominibus. Boetius. 3. de consolatione. Magna nobis incubit bñ agendi necessitas, qui omnia agimus coram oculis cūcta cernentis. Titus, vt refert Iosephus cum moneret suos vt in bello Iudæo agerent fortiter, inter alias rōnes quas ostendebat eis, vt acuter eos ad viriliter agendum fuit, hoc qd pugnarent in oculis Imperatoris, & inuictæ militiæ Romanorum, qui si p̄ esset, & testis, & laudator eorum probitatis, & remunerator. Decimo octauo est adiutoriorum consideratio Dei, & sanctorum, plures. n. sunt nobiscum q̄ eū eis, & iuuant nos ad bñ agendū, & gaudentes de nr̄a probitate, sicut ostēdit Heliseus ministro suo timentis, & vidēti cōtra se venientē exercitū Syrorū. 4. Reg. 6. Noli ait timere plures sunt nobiscū, q̄ eū illis, & ostēdit ei Deus montē plenum curruū igneorū, &c. Decimonono iuuat fortitudinem, laus, & honor, & merces fortis boni pugilis hō, quem Rex sumus voluerit honorare p̄ victoria si sis erit honori quē iudicauit Assuerus exhibendū Mardocheo. Hest. 6. Quia Christus in iudicio ducet eū in confortio suo indutū vestib. regis, & gloria, & honore coronatū p̄ clamabit honorandū ab omnib. Id. n. qd in p̄nti est momentaneū, & leue tribulationis nr̄æ, supra modū in sublimitate æternæ gloriæ pondus operabitur in nobis, ait Apost. 1. Corin. 4. Vicesimo iuuat fortitudinē, consideratio confusionis, qua cōfundent pugiles inertes corā oibus vidēti a vilissimis Dæmonibus, & membris eorū. Hiere. 20. ca. Confundent vehementer qui nō intellexerunt opprobriū sempiternum, quod nunq̄ delebit, qn. s. Deus dicit. Ire maledicti in ignem æternum, &c. Matth. 25. Confundent, vt confusi sunt Iudæi, vidēti a Tito, vt refert Egesippus. 6. lib. de Cladibus Iudæorum, vbi dicit, qd Iudæi vidēti, & capti a Tito ducebantur per singulas ciuitates, & ludibrium, & opprobrium ante Imperatorem ligati, & cathenati, & diuersis contumelijs, & iniurijs afficiebantur. Tandem bestijs ferocissimis occidendi, & vorandi tradebantur coram omnibus in ciuitati-

Tomus Tertius.

K 4 bus

Speculum Morale Vincentij.

bus euntis, per quas Tytus Imperatoris Vespasiani filius victor transibat, ut oibus ludibrio & horrore. Sic in iudicio coram Xpo adducuntur reprobi condemnandi & illudendi & a tormentibus infernalibus deuorandi. Ad quartum. scilicet. virtus fortitudo sit virtus, dicitur, quod in philosopho in 2. Ethic. Virtus est quod bonum facit habentem, & opus eius bonum reddit. Bonum autem hominis est secundum rationem esse, secundum Dionysium. ca. 4. de diuinis nominibus. Et ideo ad virtutem humanam pertinet ut faciat hominem & opus eius secundum rationem esse. Quod quidem tripliciter contingit. Vno modo secundum quod ipsa ratio rectificatur, quod fit per virtutes intellectuales. Alio modo secundum quod ipsa rectitudo rationis in rebus humanis instituitur, quod pertinet ad iustitiam. Tertio secundum quod tolluntur impedimenta huius rectitudinis in rebus humanis. Dupliciter autem impeditur voluntas humana ne rectitudinem rationis sequatur. Vno modo per hoc quod abstrahitur ab aliquo delectabili ad aliud quod rectitudo rationis requiritur. Et hoc impedimentum tollit virtus temperantiae. Alio modo per hoc quod voluntatem repellit ab eo quod est secundum rationem propter aliquid difficile quod incumbit. Et ad hoc impedimentum tollendum requiritur fortitudo mentis, quae in homine difficultatibus resistit, sicut & homo per fortitudinem corporalem impedimenta corporalia superat & repellit. Vnde manifestum est quod fortitudo est virtus in quantum facit hominem secundum rationem esse. Sciendum autem quod aliqui exterioris virtutis actum efficiunt, sicut habentes virtutem, ex alia tamen causa quam ex habitu virtutis. Vnde philosophus in 4. Ethic. ponit quinque modos eorum qui similitudinam dicitur fortes quasi exercentes actum fortitudinis praeter virtutem. Quod quidem contingit tripliciter. Primo quidem quia feruntur in id quod est difficile ac si non esset difficile. Quod in tres modos diuiditur. Quinque. n. hoc accidit propter ignorantiam, quia. s. homo non percipit magnitudinem periculi. Quandoque autem hoc accidit propter hoc quod homo est bonae spei ad pericula vincenda, puta cum expertus esset se saepe pericula euasisse. Quinque autem hoc accidit propter scientiam & artem quandam, sicut patet in militibus qui propter peritiam armorum & exercitium non reputant grauius pericula belli, aestimantes se per suam artem posse contra ea defendi. Sicut Vegetius dicit libro primo de re militari, nemo facere metuit, quod se bene didicisse confidit. Alio modo agit aliquis actum fortitudinis, sine virtute propter impulsum passionis, vel tristitiam quam vult repellere, vel etiam iram. Tertio modo propter electionem finis, non quidem debiti sed alicuius temporalis commodi acquirendi, puta honoris, voluptatis, vel lucri, vel alicuius in commodi vitandi, puta vitii perij vel damni vel afflictionis. Ad quintum. scilicet. virtus fortitudo sit virtus specialis. Dicitur quod sicut supra dictum est nomen fortitudinis dupliciter accipi potest. Vno modo secundum quod absolute importat quandam animi firmitatem, & secundum hoc est generalis virtus, vel potius conditio cuiuslibet virtutis. Hic sicut philosophus dicit in 2. Ethic. ad virtutem requiritur firmiter & immobiliter operari. Alio modo potest accipi fortitudo secundum quod importat firmitatem animi in sustinendis & repellendis his quibus maxime difficile est firmitatem habere. In aliquibus periculis grauius. Vnde Tullius dicit in sua rhetorica. quod fortitudo est considerata periculorum susceptio, & laborum permissio, & sic fortitudo ponitur specialis virtus, ut pote materia determinata huius. Sciendum autem in philosopho in primo de ce. & mun. Nomen virtutis refertur ad vltimum potentiae. Dicitur autem vno modo potentia naturalis secundum quam aliquis potest resistere corruptiui. Alio modo secundum quam est principium agendi, ut patet in 5. meth. Et id quod haec acceptio est color, nomen virtutis secundum quod importat vltimum talis potentiae est color. Nam virtus color sumpta nihil aliud est quam habitus quo quis potest bene operari. Secundum autem quod importat vltimum potentiae primo modo dicitur, qui quidem est modus magis specialis attribuitur specialis virtuti. scilicet. fortitudo fortitudini, ad quam peruenit firmiter stare contra quaecumque impugnantia. Vnde Ambrosius in primo de officiis dicit. Non mediocris est atque fortitudo, quae sola defendit ornamenta virtutum omnium & integra custodit, quae inexpugnabili privilegio aduersus omnia vitia decernat, inuicta ad labores, fortis ad pericula, rigidior aduersus voluptates, auaritiam fugat tanquam labem quandam quam virtutem effeminat. Accipit autem hic Ambrosius fortitudinem large secundum quod importat animi firmitatem respectu quoruscumque impugnantium, & tamen secundum quod est specialis virtus huius determinatam materiam, coadiuuat ad resistendum impugnationibus omnium vitiorum. Qui. n. potest firmiter stare in his, quae sunt difficulta ad sustinendum, consequens est quod sit idoneus ad resistendum alijs, quae sunt minus difficulta. Ad sextum. scilicet. virtus fortitudo sit circa timores, & audacias. Dicendum, quod sicut dictum est, ad virtutem fortitudinis pertinet remouere impedimentum quo retrahitur voluntas a sequela rationis. Quod aliquis retrahit ab aliquo difficili pertinet ad rationem timoris, qui importat recessum quendam a malo difficultatem habentem, ut supra habitum est cum de passionibus ageretur. Et id fortitudo principaliter est circa timores dif-

ficilium rerum quae trahere possunt voluntatem a sequela rationis. Oportet autem homini rerum difficultatum impulsu non solum firmiter tollerare cohibendo timorem, sed et moderatè aggredi, quando. scilicet. oportet ea exterminare ad securitatem posterius habendam, quod vè pertinet ad rationem audaciae. Et ideo fortitudo est circa timores, & audacias quasi cohibitorum timorum & audaciae moderatiua. Vnde Tullius dicit in sua rhetorica, quod ad fortitudinem pertinet susceptio periculorum, & permissio laborum. Sed quia res periculosa & actus laboriosi non retrahunt voluntatem a via rationis, nisi in quantum timentur, ideo oportet quod fortitudo sit immediate circa timores, & audacias, mediate autem circa pericula & labores sicut circa obiecta praedictarum passionum. Ad septimum. scilicet. virtus fortitudo sit circa pericula mortis. Dicendum, quod sicut dictum est, ad virtutem fortitudinis pertinet, ut voluntatem hominis teneatur ne retrahatur a bonis rationis, propter timorem mortis, vel mali corporalis. Oportet autem bonum rationis firmiter tenere contra quodcumque malum, quia nullum bonum corporale aequiualeat bono rationis, & ideo oportet quod fortitudo animi dicatur, quae firmiter retinet voluntatem hominis in bono rationis contra mala maxima, quia qui stat firmus contra maiora, consequens est quod stet firmus contra minora, sed non conuertitur. Et hoc etiam ad rationem virtutis pertinet ut respiciat vltimum. Maximè autem terribile inter omnia corporalia mala est mors, quae tollit omnia corporalia bona. Vnde Augustinus dicit in libro de moribus ecclesiae quod vinculum corporis, ne concutiantur atque vexentur laboribus atque doloribus ne auferatur atque perimatur mortis terrore animam quae scit. Et ideo virtus fortitudinis est, circa timores periculorum mortis. Timor autem quia ex amore nascitur quaecumque virtus moderatur timorem contrariorum bonorum, consequens est ut moderetur timorem contrariorum malorum, sicut liberalitas, quae moderatur amorem pecuniarum, per consequens etiam moderatur timorem amissionis earum. Et idem apparet in temperantia & in alijs virtutibus. Sed amare propriam vitam est temporale vel naturale, & ideo oportuit esse specialem virtutem quae moderet timores mortis. Ad octauum. scilicet. virtus fortitudo consistat proprie circa pericula mortis, quae sunt in bello. Dicendum, quod sicut dictum est, fortitudo confirmat animum hominis contra maxima pericula, quae sunt pericula mortis. Sed quia fortitudo virtus est, ad cuius rationem pertinet quod semper tendat in bonum, consequens est ut homo pericula mortis, non refugiat propter aliquod bonum persequendum. Pericula autem mortis, quae est ex aegritudine, vel ex tempestate maris, vel ex incursum latronum, vel siqua alia sunt huiusmodi, non videntur directe alicui imminere ex hoc quod prosequatur aliquod bonum, sed pericula mortis, quae est in bellis, directe imminet homini propter aliquod bonum commune, in quantum. scilicet. defendit bonum commune per iustum bellum. Potest autem esse iustum bellum dupliciter. Vno modo generale, sicut cum aliqui decernant in acie. Alio modo particulare, puta cum aliquis iudex vel etiam priuata persona non recedit a iusto iudicio timore gladii imminenti, vel cuiuscumque periculi etiam si sit mortiferum. Pertinet ergo ad fortitudinem firmitatem animi praebere contra pericula mortis, non solum qui imminet in bello communi, sed etiam quae imminet in particulari impugnatione, quae communi nomine bellum dici potest, & secundum hoc concedendum est quod fortitudo proprie est circa pericula mortis, quae est in bello. Sed circa pericula cuiuscumque; alterius mortis bonum se habet, praefertim quia etiam cuiuscumque mortis homo potest periculum subire propter virtutem, puta cum aliquis non refugit amico infirmanti obsequi propter timorem mortis in sectionis, vel cum non refugit itinerari ad aliquod piuum negocium prosequendum propter timorem naufragij vel latronum. Ad nonum. scilicet. virtus fortitudinis sit sustinere. Dicendum, quod sicut philosophus dicit in 3. Ethic. Fortitudo magis est circa timores reprimendos, quam circa audacias moderandas, difficilius. n. est timorem reprimere quam audaciam moderari, eo quod ipsum periculum quod est obiectum audaciae, & timoris de se confert aliquid ad repressionem audaciae, sed operatur ad augmentum timoris. Aggredi autem pertinet ad fortitudinem secundum quod moderat audaciam, sed sustinere sequitur repressionem timoris, & ideo principalior actus fortitudinis est sustinere immobiliter, id est sistere in periculis, quam aggredi. Difficilius. n. est sustinere, quam aggredi triplici ratione. Primo quidem, quia sustinere vè aliquis, ab aliquo inuadente. Qui autem aggreditur, inuadit per modum fortioris. Difficilius autem est pugnare cum fortiori quam cum debiliore. Secundo quia ille qui sustinet iam sentit pericula imminere, ille autem aggreditur ea quasi futura. Difficilius autem est non moueri a praesentibus, quam a futuris. Tertio quia sustinere importat diurnitatem temporis, sed aggredi potest aliquis ex subito motu. Difficilius autem est diu manere immobilem quam subito motu moueri ad aliquid arduum. Vnde philosophus dicit in 4. Ethic. Quod quidam sunt praevolantes ante pericula, in ipsis autem discedunt, for-

tes autem e contrario se habent. Ad decimum. scilicet. utrum fortis habeat delectationem in actu suo. Dicendum, quod duplex est delectatio. Una quidem corporalis, quae consequitur actum corporalem. Alia autem animalis, quae consequitur apprehensionem animae, & hoc modo proprie consequitur opera virtutum, quia in eis consideratur bonum rationis. Principalis vero actus fortitudinis est sustinere aliqua tristitia secundum apprehensionem animae, puta quod homo amittit corporalem vitam quam virtuosus amat non solum in quantum est quoddam bonum naturale, sed et in quantum est necessaria ad opera virtutum et quae ad eam pertinent. Et iterum sustinere aliqua dolorosa secundum tactum corporis, puta flagella & vulnera. Et ideo fortis ex una parte habet delectationem unde delectatur. scilicet delectationem animalem. scilicet de ipso actu virtutis, & de fide eius. Ex alia vero parte habet unde doleat, dum considerat amissionem propriae vitae corporaliter. Unde legitur Mach. 6. Eleazarus dixit. Dicos corporis sustineo dolores, secundum animam vero per primum tuum libenter haec patior. Sensibilis autem dolor corporis facit non sentiri animalem delectationem virtutis, nisi forte per abundantem Dei gratiam, quae fortius eleuat animam ad diuinam in quibus delectatur quam corporalibus penis afficiatur. Sicut beatus Tyburtius cum super carbones incensos nudis plantis incederet, dixit quod videbatur sibi super Roscos flores ambulare. Facit tamen virtus fortitudinis, ut ratio non absorbeat a corporalibus doloribus. Tristitiam vero animalem superat delectatio virtutis in quantum homo profert bonum virtutis corporali vitae, & quibuslibet quae ad eam pertinentibus. Et ideo philosophus dicit in 3. Eth. quod a forti non requiritur ut delectetur quasi delectationem sentiens, sed sufficit quod non tristetur. Vehementia enim actus, vel passionis vniuersae potentiae impedit aliquam potentiam in suo actu, & ideo per dolorem sensus impedit mens fortis, ne in propria operatione delectationem sentiat: licet enim opera virtutum sint delectabilia precipue propter finem, prout tamen ex sui natura est tristitia, & precipue hoc contingit in fortitudine. Unde philosophus dicit in 3. Eth. quod non in omnibus virtutibus operari delectabiliter existit propter in quantum sine attingit, sed quia dolor corporalis est sensibilior, & apprehensio sensitiva magis est homini in manifesto inde est, quod a magnitudine corporalis doloris quasi euanescent delectatio spiritualis, quae est de fine virtutis. Ad undecimum. scilicet. utrum fortitudo maxime consistat in repentinis. Dicendum, quod in operatione virtutis duo sunt consideranda. Vnum quidem quantum ad electionem ipsius, & sic fortitudo non est circa repentina. Eligunt enim fortis praemeditari pericula quae prout imminere, ut eis resistere possit, aut facilius ea ferre. Quia ut Greg. dicit in quadam Homilia. Iacula quae praevidentur minus ferunt, & nos mala mundi facilius ferimus si contra ea Clipeo praescientiae praemunimur. Aliud vero considerandum est in operatione fortitudinis quantum ad manifestationem virtuosus habitus, & sic fortitudo maxime est circa repentina, quia secundum philosophum in 3. Eth. In repentinis periculis maxime manifestatur habitus fortitudinis. Habitus enim agit in modum naturae, unde quod aliquid absque impedimento faciat ea quae sunt virtutis cum necessitas imminet propter repentina pericula hoc maxime manifestat quod sit fortitudo habitualiter in anima confirmata. Potest autem aliquis et qui habitu fortitudinis caret ex diuturna praemeditatione animi suum contra pericula praeparare, quia praeparatione etiam fortis virtus cum tempore adest. Ad duodecimum. scilicet. utrum fortis utatur ira in suo actu. Dicendum, quod de ira & alijs animae passionibus, sicut supra dictum est, aliter locuti sunt peripatetici, & aliter stoici. Stoici enim & iram & alias animae passiones ab animo sapientis, sive virtuosus excludebant. Peripatetici vero quorum princeps fuit Aristoteles, & alias animae passiones attribuebant virtuosus, sed moderatas ratione, & forte quantum ad rem non differebant, sed solum quantum ad modum loquendi. Nam peripatetici omnes motus appetitus sensitiui qualitercumque se habentes passiones animae nominabant, ut supra habitum est. Et quia appetitus sensitiuus mouetur per Imperium rationis, ad hoc quod cooperetur ad promptius agendum, ideo ponebant iram & alias animae passiones assumendas esse a virtuosus moderatas secundum Imperium rationis. Stoici vero vocabant passiones animae immoderatas quosdam affectus appetitus sensitiui, unde nominabant eos aegritudines, vel morbos, & ideo penitus eos a virtute separabant. Sic ergo iram moderatam assumit fortis ad suum actum, non autem iram immoderatam. Cum autem fortitudo sicut dictum est, habeat duos actus. scilicet sustinere & aggredi, non assumit iram ad actum sustinendi, quia tunc actum sola ratio per se facit, sed ad actum aggrediendi, ad quem magis assumit iram quam alias passiones, quia ad iram pertinet insilire in rem contritantem, & sic directe cooperatur fortitudini in aggrediendo. Tristitia autem secundum propriam rationem succumbit nocuo, sed per accidens coadiuvat ad aggrediendum vel in quantum tristitia est causa irae supra dictum est, vel in quantum aliquis periculo se exponit ut tristitiam fugiat. Si est concupiscentia secundum propriam rationem tendit in bonum delectabile, cui per se repugnat aggressio pe-

riculorum, sed per accidens quaeque coadiuvat ad aggrediendum in quantum. scilicet. aliquis potius vult in pericula incidere quam delectabili carere. Et ideo philosophus dicit 3. Eth. quod inter fortitudines, quae sunt ex passione, naturalissima esse videtur quae est per iram, & accipiens electionem, & cuius gratia. scilicet. debitu sine fortitudo fuit vera. Ad tredecimum. scilicet. utrum fortitudo sit virtus Cardinalis. Dicendum, quod Greg. 22. Mor. & Ambrosius super Lucam. & Augustinus in li. de mo. ec. numerant fortitudinem inter quatuor Cardinales, seu Principales virtutes. Quia sicut dictum est, virtutes Cardinales, seu Principales dicuntur quae precipue sibi vendicant id quod pertinet contrae ad virtutes. Inter alias autem conditiones una ponitur firmiter operari, ut patet in 2. Eth. Laudem autem firmitatis potissime sibi vendicat fortitudo. Tanto enim magis laudatur qui firmiter stet, quanto habet grauius impellens ad cadendum vel retrocedendum. Impellit autem hominem ad descendendum ab eo quod est secundum rationem & bonum delectans, & malum affligens, sed grauius impellit dolor corporis, quam voluptas. Dicit enim Augustinus in li. 83. quaestionum. Nemo est qui non magis dolorem fugiat quam affectet voluptatem. Quaeque quidem videmus et immanissimas bestias, & maximis voluptatibus deditas exerreri dolorum motu vel metu. Et inter dolores animae & pericula maxime timent ea quae ducunt ad mortem, contra quam firmiter stat fortis, unde fortitudo est virtus Cardinalis. Ad quartum decimum. scilicet. de comparatione eius ad alias virtutes. Dicendum, quod sicut Augustinus dicit in 6. de Trinitate in his, quae non mole magna sunt, idem est esse maius, quam melius. Unde tanto aliqua virtus maior est quanto melior est. Bonum autem rationis est bonum secundum Dionysium 4. ca. de di. no. Hoc autem bonum essentialiter quidem habet prudentia, quae est perfectio rationis. Iustitia autem est huius boni factiua. scilicet. quantum ad ipsam pertinet ordinem rationis ponere in omnibus rebus humanis. Aliae autem virtutes sunt conseruatiuae huius boni, in quantum. scilicet. moderantur passiones, ne abducant hominem a bono rationis. Et in ordine harum fortitudo tenet locum precipuum, quia timor periculorum mortis maxime efficax est ad hoc quod hominem faciat recedere a bonis rationis postquam ordinatur temperantia, quia etiam delectationes actus maxime inter caetera impediunt bonum rationis. Illud autem quod essentialiter deponitur est eo quod dicitur effectiue, & hoc etiam potius est eo quod dicitur conseruare secundum remotionem impediendi. Unde inter virtutes Cardinales prudentia est potior, secunda iustitia, tertia fortitudo, quarta temperantia, & post has caeterae virtutes.

De martyrio. Dist. LXXVI.

Deinde considerandum est de martyrio. Et primo utrum martyrium sit actus virtutis. Secundo de perfectione eius. Tertio de poena martyrii, utrum. scilicet. mors sit de ratione martyrii. Quarto de causa martyrii. Ad primum. scilicet. utrum martyrium sit actus virtutis. Dicendum, quod sicut dictum est, ad virtutem pertinet quod aliquis in bono rationis conseruetur. Consistit autem bonum rationis in veritate sicut in proprio obiecto, & iustitia sicut in proprio effectu, sicut ex supradictis patet. Pertinet autem ad rationem martyrii ut aliquis firmiter stet in veritate & iustitia contra persequentium impetus. Unde manifestum est quod martyrium est actus virtutis. Cum autem actus virtutis sit voluntarius, dixerunt quidam quod innocentibus occisis pro Christo quos ut veros Martyres Ecclesia veneratur, acceleratus est miraculose versus liberi arbitrii, ita quod voluntarie martyrium passi sunt, sed quia hoc per auctoritatem scripturae non comprobatur, ideo melius dicendum est, quod martyrii gloriam quam in aliis propria voluntas metetur, illi paruuli occisi Dei gratia sunt allecui. Nam effusio sanguinis propter Christum viciniam gerit baptismi. Unde sicut pueris baptizatis per gratiam baptismi meritum Christi operatur ad gloriam obinendam, ita in occisis propter Christum meritum martyrii Christi operatur ad palmam martyrii consequendam. Unde Augustinus dicit in quodam sermone de Epiphania quasi eos alloquens. Ille nostra corona dubitabit in passione pro Christo, qui paruulis baptismum prodesse non certimat Christi, non habebatis certam quae in passurum Christum crederetis, sed habebatis carnem in qua pro Christo passurum passionem sustineretis. De illis autem qui seipos occidit leguntur, sicut dicit Augustinus primo de ciui. Dei. quod quidam sanctae feminae tempore persecutionis, ut insectatores suae pudicitiae deuitarent, se in fluuiam deiecerunt, eoque modo defunctae sunt, earumque martyria in catholica ecclesia ueneratione celeberrima frequentantur. Dicendum sicut Augustinus dicit ibidem, possibile esse quod aliquibus fide dignis reificationibus diuina persuasit auctoritas ecclesiae, ut dictarum sanctarum memoriam honorarent. Cuius autem virtutis actus martyrii dicitur? Precipue dici debet actus fortitudinis, quia sicut ex supradictis patet ad fortitudinem pertinet ut confirmet hominem in bonum virtutis contra pericula & precipue contra pericula mortis, & maxime eius, qui in bello est. Manifestum est autem quod in martyrio homo firmiter confirmatur in bono virtutis, dum fidem & iustitiam

Speculum Morale Vincentij.

iustitiam non deserit pp imminetia pericula mortis, quæ et in quodam certamine particulari a persecutoribus imminet. Vñ Cyprianus dicit in quodam sermone. Vidit admittens præsentium multitudo cœlestis certamen, & in prælio stetit seruos Christi voce libera, mente incorrupta, virtute dñica. Vnde manifestum est, qd Martyrii est fortitudinis actus. Et pp hoc de Martyribus legit ecclesia. Fortes facti sunt in bello. In actu tñ fortitudinis duo sunt consideranda, quorum vnum est bonū in quo fortis firmat, & hoc est fortitudinis finis. Aliud est ipsa firmitas qua quis non cedit contrarijs prohibentibus ab illo bono, & in hoc consistit essentia fortitudinis. Sicut aut fortitudo civilis firmat animum hoium in iustitia humana: pp cuius obseruatione mortis pericula sustinens, ita et fortitudo gratuita firmat animū hois in bono iustitiæ Dei qd est per fidem Iesu Christi, vt dñ Ro. 3. Et sic martyrium comparatur ad fidem, sicut ad finem in quo aliquis firmat. Ad fortitudinem aut sicut in habitu elicientem. Ad actum et martyrij inclinat charitas: sicut primum principale motiuum per modum virtutis imperantis. Fortitudo aut sicut motiuum proprium per modum virtutis elicientis. Et inde et est qd martyrium est actus charitatis, vt imperantis, fortitudinis aut vt elicientis, & inde est, qd vitamq; et virtutem manifestat. Qd aut sit meritorium, hęc ex charitate sicut & quicunq; virtutis actus. Et ideo sine charitate non valet. Item principalior actus fortitudinis est sustinere sicut dictum est, ad quem pertinet martyrium, non aut ad secundariū actum eius qui est aggredi. Et qd patientia deseruit fortitudini ex parte actus principalis, qui est sustinere: inde est, qd concomitanter in martyrib. patientia commendatur. Ad fm s. vtrum martyrium sit actus maximæ perfectionis. Dicendum, qd sicut dicit Aug. in lib. de virgin. Præfertur martyrium virginitati qd ad perfectionem pertinere vñ. Sciendū aut qd de aliquo actū virtutis loqui possumus dupliciter. Vno modo fm speciem actus ipsius prout comparat ad virtutem proximè elicientem ipsum, & sic non pot esse qd martyriū qd consistit in debita tollerantia mortis sit perfectissimus inter virtutis actus: quia tolerare mortem non est laudabile fm se, sed solū fm qd ordinat ad aliqd bonū, qd consistit in actu virtutis, puta ad fidē, & delectationē Dei. Vnde ille actus virtutis cum sit finis melior est. Alio modo pot considerari actus virtutis, fm qd comparat ad primum motiuum, qd est amor charitatis, & ex hac parte præcipue aliquis actus hęc qd ad perfectionē vitæ pertinet. Quia vt Apostolus dicit ad Collo. 3. Charitas est vinculū perfectionis. Martyrium inter oēs actus virtuosos maximè demonstrat perfectionē charitatis, quia tanto magis ostenditur aliquis aliquam rē amare, quanto pro ea rē magis amata cōtēnit, & rem magis odiosam eligit pati. Manifestū est aut qd inter oia alia bona pñtis vitæ maximè amat hō ipsam vitā, & eod. ratio maximè odit ipsam mortē, & pñcipue cū dolorib. corporaliū tormentorū quorum metu et bruta aialia a maximis voluptatibus abstinere, vt Aug. dicit in li. 33. q. Et fm hoc patet qd martyriū inter ceteros actus humanos est perfectior fm suū genus, qd est maximæ charitatis signū, fm illud Ioh. 15. Maiorē charitatē nemo hęc qd vt animam suam ponat quis pro amicis suis. Martyrium et complectit id qd esse pot summū in obedientia, vt saliquis obediens sit vsq; ad mortē, sicut de Christo legit, qd factus est obediens vsq; ad mortem. Vñ patet, qd martyriū fm se est perfectius qd obedientia absolute dicta. Licet per obedientiam dicat hō dare aiam suam Deo, & per martyrium corpus. Propter qd Greg. dicit vl. moral. qd obedientia cunctis martyrijs pferretur, quia per martyrium non solū dat corpus suum Deo, verum et aiam multo perfectius qd per obedientiam citra mortem. Vnde. 1. Pet. 4. Qui patiuntur pp voluntatem Dei, fidei creatori commendant animas suas. Ad tertium. s. vtrum mors sit de rōne martyrij. Dicendum, qd sicut dictum est, martyr dñ quasi testis fidei Christianæ, per quam nobis visibilia pro inuisibilib. contemnenda proponunt. vt dñ Hæb. 11. Ad martyrium ergo pertinet, vt hō testificet fidem, se opere ostendens tpalia cuncta despiciere, vt ad futura, & inuisibilia bona perueniat. Quamdiu aut hōi remanet vita corporalis, nondū opere se ostendit tpalia cuncta despiciere. Cōsueuerunt. n. hoies cōsanguineos, & oia bona possessa cōtēnere, & et dolores corporis pati, vt vitā cōseruent. Vñ, & Sathan, contra Iob, induxit. Pellē p pelle, & cuncta qd hō hęc dabit p anima sua, & p vita corporali. Et iō ad perfectā rōnem martyrij requiritur qd aliquis mortem sustineat pp Christum. Fortitudo. n. principaliter consistit circa pericula mortis: Circa alia aut consequenter. Et ideo nec martyrium propriè dñ pro sola tollerantia carceris, vel exilij, vel rapinæ, vel diuitiarum, nisi fortè secundū qd ex his sequitur mors. Ad quartum. s. vtrum sola fides sit causa martyrij. Dicendum, qd sicut dictum est, martyres dicuntur quasi testes, quia scilicet corporalius suis passionibus vsque ad mortem testimonium perhibent veritati, non cuiusque sed veritati quæ fm pietatem est,

quæ per Xpm nobis innotuit, vnde & martyres Xpi dñr quasi testes ipsius. Hmōi autem est veritas fidei. Et ideo cuiuslibet martyrij causa est fidei veritas. Sed ad fidei veritatem non solū pertinet ipsa credulitas cordis, sed et exterior protestatio. Quæ qdem sit non solum per verba quibus cōfiteat fides, sed per facta quibus aliquis fidem se hęc ostendit, fm illud Iac. 2. Ego ostendam tibi ex operibus fidem meam. Vnde & de quibusdam dñ Tyr. 1. Confitentur se nosse Deum, factis autem negant. Et ideo omniū virtutum opera scdm qd referuntur in Deum sunt quædam protestationes fidei, per quas nobis innotescit qd Deus huiusmodi opera a nobis requirit, & nos pro eis remunerat, & secundum hoc possunt esse martyrij causa. Vnde & beati Ioannis Baptistæ martyrium in ecclesia celebratur, qui non pro neganda fide sed pro reprehensione adulterij mortem sustinuit.

De timore. Dist. LXXXII.

DEinde considerandum, est de virijs oppositis fortitudini. Et primo de timore. Secundo de intimiditate. Tertio de audacia. Circa primum consideranda sunt quatuor. Primo vtrum timor sit peccatum. Secundo vtrum opponatur fortitudini. Tertio vtrum sit peccatum mortale. Quarto vtrum excuset vel diminuat peccatum. Ad primum. s. vtrum timor sit pñtū dicendum, qd aliquid dicitur esse peccatum in actibus humanis propter inordinationem, Nam bonus actus humani in ordine quodam existit, vt ex supradictis patet. Est autem hic debitus ordo vt appetitus regimini rationis subdatur. Ratio autem dicit aliqua esse fugienda, & aliqua esse prosequenda. Et inter fugienda quædam dicitur esse magis fugienda quàm alia. Et sicut inter prosequenda quædam dicitur esse magis prosequenda qd alia, & in quantum bonum est prosequendum, tantum est aliqd oppositum malum fugiendum. Inde est qd ratio dicit quædam bona esse magis prosequenda qd quædam mala fugienda. Qñ ergo appetitus fugit ea qd non dicitur esse sustinenda, ne desinat ab alijs, quæ magis prosequi debet, timor inordinatus est, & habet rationem peccati. Qñ vero appetitus timendo refugit id quod est fm rōnem fugiendum, tunc appetitus non est inordinatus nec pñtū. Sciendum tñ qd timor cōiter dicitur scdm suam rōnem importat vniuersaliter fugam. Vnde quantum ad hoc nō importat rōnem boni vel mali, & similiter et de qualibet alia passione. Et ideo philosophus dicit, qd passiones non sunt laudabiles, neq; vituperabiles, quia. s. non laudant neq; vituperant qui irascunt vel timeant, sed qui circa hoc aut ordinatè, aut inordinatè se habent. Item mala quibus non pot homo resistere, & ex quorum sustententia nullum bonum provenit homini, rō dicitur esse fugienda. Et ideo timor talium non est peccatum. Vñ dicit philosophus 3. Eth. Erit aliq; insanus, vel sine sensu doloris, si nihil timeat neque terræmotum neque inundationes. Ad secundum. s. vtrum pñtū timoris opponatur fortitudini dicendū, qd sicut dictū est supra, ois timor ex amore pcedit. Nullus. n. timet nisi contrariū eius, qd amat. Amor aut non determinat ad genus virtutis, vel vitij. Sed amor ordinatus includit in qualibet virtute. Quilibet. n. virtuosus amat proprium bonū virtutis. Amor at inordinatus includit in quolibet pñtū, ex amore. n. inordinato procedit inordinata cupiditas. Vnde sicut inordinatus timor includit in quolibet pñtū, sicut avarus timet amissionē pecuniæ, intemperatus amissionem voluptatis, & sic de alijs. Sed timor præcipuus est periculorum mortis, vt probatur in 3. Eth. & ideo talis timoris inordinatio opponitur fortitudini quia est circa pericula mortis. Propter hoc Anthonomasice dicitur timiditas fortitudini opponi. Ad tertium. s. vtrum sit peccatum mortale. Dicendum, qd sicut dictū est, timor peccatum est fm qd est inordinatus, prout. s. refugit quod nō est fm rōnem fugiendum. Hęc autem inordinatio timoris qñque qd consistit in solo appetitu sensitivo non superueniente cōfene rōnalis appetitus, & sic non potest esse peccatum mortale, sed solum veniale. Qñque vero hmōi inordinatio timoris pertingit vsq; ad appetitum rōnalē, qd voluntas, quæ ex libero arbitrio refugit aliquid non fm rōnem, talis inordinatio timoris quādoque est peccatum mortale, quandoque veniale. Si. n. aliquis pp timorem quo refugit periculum mortis, vel quācumque aliud tpale malum sic dispositus est vt faciat aliquod prohibitū, vel permittat aliquid qd est pceptū in lege diuina, talis timor est pñtū mortale, alioquin erit peccatum veniale. Ad quartum. s. vtrum timor excuset a peccato. Dicendum, qd sicut supra dictum est, timor intantum habet rōnem peccati, in quantum est contra ordinem rōnis. Rō aut iudicat quædam mala esse magis alijs fugienda. Et iō quicunq; vt fugiat mala qd sunt fm rōnem magis fugienda non refugit mala quæ sunt scdm rationem minus fugienda, non est pñtū. Sicut magis est fugienda mors corporalis, qd amissio rerum. Vnde si quis pp timorem mortis latronibus aliquid promitteret aut daret, excusaretur a peccato quod incurreret, si sine causa legitima prætermisisset bonis quibus esset magis dandū pñtūbus largi-

largiretur. Si autem aliquis propter timorem fugiens mala quæ
 em rōnem sunt minus fugienda, incurrat mala quæ em rōnem
 sunt magis fugienda, non posset totaliter a peccato excusari, quia
 timor talis inordinatus esset. Sunt autem magis timenda mala animæ
 quam mala corporis, & mala corporis, quam mala exteriorum
 rerum. Et ideo si quis incurrat mala animæ, i. peccata fugiēs
 mala corporis, puta flagella vel mortem aut mala exteriorum re-
 rum, puta damnū pecuniæ, aut si sustineat mala corporis, ut
 vitet damnū pecuniæ, non excusatur totaliter a peccato, dimi-
 nitur tamen secundum aliquid eius peccatum, quia minus vol-
 untarium est, quia ex timore agitur. Imponitur. n. homini que-
 dam necessitas aliquid faciendi propter imminētem timorem.
 Vnde philosophus in 10. Eth. Quæ timore fiunt dicit esse non
 simpliciter voluntaria, sed mixta ex voluntario & inuoluntario.

De intimiditate.

D Einde considerandū est de intimiditate. Et primo vtrum
 intimidum esse sit peccatum. Secūdo vtrum opponatur
 fortitudini. Ad primum. Vtrum intimiditas sit peccatum.
 Dicendum, quod quia timor ex amore nascitur, idem iudicium vñ
 esse de amore & de timore quo mala tpalia timentur, qui proue-
 nit ex tpalium bonorum amore. Iudicium autem est vnicuique
 naturaliter vt propriam vitam amet, & ea q̄ ad ipsam ordinant.
 Debito tñ modo, vt. scilicet amentur hmōi non quasi suis constituat
 in eis, sed scdm̄ q̄ vtendum est eis propter vltimum finē. Vnde
 q̄ aliquis deficiat a debito modo amoris ipsorum est contra na-
 turalem inclinationem, & p̄ consequens est p̄tm̄. Nunquam tñ
 a tali amore totaliter aliquis decidit, quia id q̄ est naturæ
 totaliter perdi non potest. Propter quod Apostolus dicit ad Eph.
 5. Nemo vnquam carnem suam odio habuit. Vnde et illi qui se-
 ipsos interimunt ex amore carnis suæ hoc faciunt, quia volunt a
 presentibus angustijs liberari. Vnde contingere potest q̄ aliq̄s mi-
 nus, quam debeat timeat mortem & alia tpalia mala, p̄pter hoc
 q̄ minus debito amet ea. Sed q̄ nihil horum timeat, non potest ex
 totali defectu amoris contingere, sed ex eo existimat mala oppo-
 sita bonis, q̄ amat sibi superuenire non posse. Quod quicq̄; contin-
 git ex superbia animi de se præsumens, & alios contemnentis,
 em q̄ d̄r 10. 12. Factus est vt nullum timeret, omne sublime vi-
 det. Q̄nque. aut contingit ex defectu rōnis, sicut philosophus di-
 cit in 3. Eth. & certe propter stultitiam nil timent. Vnde patet q̄
 esse impavidum est vitiosum, siue causetur ex defectu amoris, si-
 ue causetur ex elatione animi, siue causetur ex stoliditate, quæ
 tñ excusat a peccato si sit inuincibilis. Ad secundum. Vtrum im-
 pavidum esse opponatur fortitudini. Dicendum, quod sicut supra-
 dictum est, fortitudo est circa timores, & audacias. Omnis autem
 virtus Moralis ponit modum rōnis. in materia circa quam est.
 Vnde ad fortitudinem pertinet timor moderatus secundum rationem.
 vt. f. homo timeat quod oportet, & quando debet, & si-
 militer de alijs huiusmodi. Hic autem motus rationis corrumpi
 potest sicut per excessum timoris, ita per defectum. Vnde sicut
 timiditas opponitur fortitudini per excessum timoris, si in quan-
 tum homo timet quod non oportet, vel secundum q̄ non oportet,
 ita etiam impaviditas opponitur ei per defectum timoris in-
 quantum. Non timet aliquis quod oportet timere.

De audacia.

D Einde considerandū est de audacia. Et primo vtrum au-
 dacia sit peccatum. Secundo vtrum opponatur fortitudi-
 ni. Ad primum. Vtrum audacia sit peccatum. Dicendum, quod au-
 dacia est passio quædam, passio autem quandoque quidem est
 moderata em rationem, quandoque autem caret modo rōnis, vel
 per excessum vel per defectum. Et secundum hoc passio est vi-
 tiosa. Sumuntur autem quandoque nomina passionis a superabundanti,
 sicut ira d̄r non quæcūq̄; sed superabundans, prout
 scilicet vitiosa, & hoc etiam modo audacia per superabundantiam
 dicitur poni esse peccatum. Ad secundum scilicet vtrum audacia
 opponatur fortitudini. Dicendum quod sicut dictum est ad vir-
 tutem Moralem pertinet modum rationis: obseruare in materia
 circa quam est. Et ideo omne vitium quod importat immoderantiam
 circa materiam alicuius virtutis Moralis opponitur illi
 virtuti Morali, sicut immoderatum moderato. Audacia autem
 scdm̄ q̄ sonat in vitium importat excessum passionis, quæ au-
 dacia dicitur. Vnde manifestum est q̄ opponitur virtuti fortitudi-
 nis, quæ est circa timores, & audacias, vt supra dictum est.

De partibus fortitudinis, in generali. Dist. LXXXIII.

D Einde considerandū est de partibus fortitudinis. Et primo
 in generali. Secundo, de singulis earum in speciali.
 Circa primum sciendum, quod Tul. ponit in rhet. sua qua-
 tuor partes fortitudinis. scilicet magnificētiam, fiduciam, patientiam,
 & perseverantiam. Macrobius autem ponit septem partes forti-
 tudinis. scilicet magnanimitatem, fiduciam, cōstantiam, securitatem,
 magnificētiam, tolerantiam, firmitatem. Ad cuius evidentiam

considerandum est, quod sicut supra dictum est, alicuius virtutis pnt
 esse triplices partes. scilicet subiectiue & integrales & potentiales. For-
 titudini autem em q̄ est specialis virtus, non possunt assignari
 partes subiectiue, eo q̄ non diuiditur in multas virtutes specie
 differentes, quia est circa materiam valde specialem. Assignant
 autem ei partes quasi integrales & potentiales. Integrales quidem
 em ea quæ oportet concurrere ad actum fortitudinis. Potentia-
 les autem em ea quæ fortitudo obseruat circa difficillima. scilicet pericu-
 la mortis. Aliquæ autem aliæ virtutes obseruat circa materias qual-
 dam alias minus difficiles. Quæ quidem virtutes adiunguntur for-
 titudini sicut secundariæ principali. Est autem sicut supra dictū est
 duplex fortitudinis actus. saggedi & sustinere. Ad actum autē
 aggrediendi duo requiruntur. Quorum primū pertinet ad ani-
 mi præparationem, vt. scilicet aliquis promptum animum habeat ad
 aggrediendum, & quantum ad hoc ponit Tul. fiduciam. vñ dicit
 q̄ fiducia est per quam magnis, & honestis rebus multum ipse
 animus in se fiducia cum spe collocauit. Secūdo at pertinet ad
 operis perfectionem, ne. scilicet aliquis deficiat in executione illorū
 quæ fiducialiter inchoauit, & quantum ad hoc ponit Tul. magni-
 ficentiam. Vnde dicit q̄ magnificentia est rerum magnarum
 & excelzarum cū animi ampla quadā & splendida ppōne cogi-
 tatio atque adiuuistratio. executio, vt. scilicet in proposito admi-
 nistratio non desit. Hæc igitur duo si coarcent ad propriā naturam
 fortitudinis. scilicet ad pericula mortis, erunt quasi partes integrales ip-
 sius, sine quibus fortitudo esse nō potest. Si at referant ad aliquas alias
 materias in quibus est minus difficultatis, erunt virtutes distinctæ
 a fortitudine em suam speciem, tñ adiungent ei sicut sedarium
 principali. Sicut magnificentia a philosopho in 4. Eth. ponit circa
 magnos sumptus. Magnanimitas autem q̄ vñ esse idem fiducia cir-
 ca magnos honores. Ad alium autem actū fortitudinis, q̄ est sustine-
 re, duo requiruntur. Quorū primum est ne difficultate imminē-
 tum malorū animus frangat per tristitiā, & decidat a sua magni-
 tudine, & quantum ad hoc ponit patientiā, vnde dicit q̄ patientia
 est honestas, aut utilitas cā rerum arduarū ac difficilium voluntaria
 ac diuturna perpessio. Aliud est autem vt ex diuturna difficultum
 passione hō non frigeat vsque ad hoc q̄ desistat. Em illud Hebr.
 12. Non fatigemini aīs vris deficientes, & quantum ad hoc ponit
 p̄seuerantiam. Vñ dicit q̄ p̄seuerantia est in rōne bñ cōsiderata
 stabilis, & perpetua permanens. Hæc et duo si coarcent ad ppriā
 materiā fortitudinis erunt partes quasi integrales ipsius. Si at ad
 quascūq̄; materias difficiles referant, erūt virtutes a fortitudine
 distinctæ, & tñ ei adiungent sicut sedariæ principali. Macrobius
 at ponit quatuor pdicta a Tullio posita. scilicet fiducia, magnificētia,
 tolerantia, q̄ ponit loco patientiæ, & firmitatem, q̄ ponit loco
 p̄seuerantiæ. Superaddit autem tria, quorum duo. scilicet magnanimitas,
 & securitas a Tullio sub fiducia comprehendunt. Sed Macrobius
 magis distinguit per spalia. Nam fiducia importat spem hois ad
 magna, spes autem cuiuslibet rei præsupponit appetitum in magna
 protensum p̄ desiderium, qd̄ p̄inet ad magnanimitatē. Dictum
 est autem supra, q̄ spes præsupponit amorem & desiderium rei speratæ.
 Vel melius potest dici q̄ fiducia p̄inet ad fidei certitudinē, mag-
 nanimitas at ad magnitudinē rei speratæ. spes autem firma esse nō
 potest, nisi amoueat contrarium. Q̄nque. n. aliquis quantum ex se-
 ipso est speraret aliquid, sed spes tollit per impedimētū timoris,
 timor at quocūq̄ modo spei contrariat vt supra habitum est. Et
 ideo Macrobius addit securitatem, q̄ excludit timorē. Tertiu autem
 addit. scilicet constantiam, q̄ sub magnificentia comprehendī potest. Oportet.
 n. in his, q̄ magnificē aliquis facit, constantem animū h̄re. Et
 ideo Tullius dicit ad magnificentia pertinere non solū admini-
 strationem rerum magnarū, sed et animi amplam excogitationem
 ipsarum. Potest autem constantia ad p̄seuerantiam pertinere,
 vt p̄seuerans dicatur aliquis ex eo q̄ non desistit pp̄ diuturni-
 tatē. Constans autem ex eo q̄ non desistit pp̄ quæcumque alia repu-
 gnantia. Aduertendum est at q̄ magnificentia q̄ vñ esse circa pec-
 unias, sicut & liberalitas, vnde necesse est magnificentiam libera-
 lem esse, sicut dicit philosophus 3. Eth. videtur esse pars iustitiæ,
 non fortitudinis. Sed magnificentia circa materiam liberalitatis
 addit quandā magnitudinem, q̄ pertinet ad rōnem ardui, qd̄ est
 obiectum irascibilis, quam perficit principaliter fortitudo, & ex
 hac parte pertinet ad fortitudinem. Item sciēdum, q̄ spes & con-
 fidentia differunt, quia spes qua quis confidit de Deo ponit vir-
 tus Theologica, sed per fiduciā quæ ponitur pars fortitudinis,
 hō hēt spem in seipso, tñ sub Deo. Itē sciēdum, q̄ licet magnifi-
 centia & fiducia de sui rōne non importent aliquam hitudinē
 ad pericula, tñ quascūque res magnas aggredi vñ esse periculo-
 sum, pro eo q̄ in his deficere est valde nocuum. Itē si magnifi-
 cētia, & fiducia circa quæcūque magna operanda vel aggrediē-
 da ponantur, habent affinitatem cum fortitudine ratione pericu-
 li imminēntis. Item sciēdū q̄ patientia in quantum est circa pe-
 ricula mortis, sic ponit esse pars integralis fortitudinis. Inquan-
 tum

Speculum Morale Vincentij.

tum vero est circa alia quæcumque difficilia vel periculosa, sic ponitur esse virtus adiuncta fortitudini. Vterius nota quod perseverantia secundum quod dicitur continuitatem boni operis usque in finem, sic est circumstantia cuiuslibet virtutis. Sed pars fortitudinis ponitur eo modo quod dicitur in 3. Ethic. ponit quinque modos fortitudinis. Quarum prima est politica quod fortiter operatur propter timorem ex honorationis vel penę. Secunda est militaris, quæ fortiter operatur propter artem vel experientiam rei bellicę. Tertia est fortitudo quæ fortiter operatur ex passione præcipue irę. Quarta est fortitudo quæ fortiter operatur propter consuetudinem victorię. Quinta est quæ fortiter operatur propter ignorantiam periculorum. Has autem fortitudines nullo prædictarum divisionum continet, ergo prædictę enumerationis partium fortitudinis videntur esse inconuenientes. Sed ista quinque deficiunt a vera ratione virtutis, quia & si conueniant in actu fortitudinis, tamen deficiunt in motiuo, & ideo non ponuntur partes fortitudinis, sed quidam modi fortitudinis.

De magnanimitate. Dist. LXXXIII.

DEinde considerandum, est de singulis partibus fortitudinis, ita tamen ut sub quatuor principalibus quas ponit Tul. alias comprehendamus, nisi quod magnanimitatem de qua et tractat philosophus, loco fiducia ponemus. Primo ergo considerandum erit de magnanimitate. Secundo de magnificencia. Tertio de patientia. Quarto de perseverantia. Item primo considerandum erit de magnanimitate. Secundo de vitijs oppositis. Circa primum videntur esse primo virtum magnanimitas sit circa honores. Secundo virtum sit circa magnos honores. Tertio virtum sit virtus. Quarto virtum sit specialis virtus. Quinto virtum sit pars fortitudinis. Sexto quomodo se habeat ad fiduciam. Septimo quomodo se habeat ad securitatem. Octavo quomodo se habeat ad bona fortune. Ad primum. Virtum magnanimitas sit circa honores. Dicendum quod magnanimitas ex suo nomine importat quandam extensionem animi ad magna. Consideratur autem habitudo virtutis ad duo. Vno quidem modo ad materiam circa quam operatur. Alio modo ad actum proprium qui consistit in debito vsu talis materię. Et quia habitus virtutis principaliter ex actu determinatur ex hoc principaliter aliquis dicitur magnanimus, quod habet aliquem magnam actum. Aliquis autem actus potest dici dupliciter magnus. Vno modo secundum proportionem. Alio modo absolute. Magnus, quidem potest dici actus secundum proportionem et qui consistit in vsu alicuius rei parue vel mediocris, puta si aliquis illa re optime utatur. Sed simpliciter & absolute magnus actus est qui consistit in optimo vsu rei maximę. Res autem quę in vsum hominis veniunt sunt res exteriores; inter quas simpliciter maximum est honor, tum quia propinquissimum est virtuti ei, utpote testificatio quædam exiens de virtute alicuius ut supra habitus est, tum et, quia Deo & optimis exhibetur, tum et, quia hoies pro honorem consequendum & vituperium vitandum, alia omnia postponunt. Sic autem aliquis dicitur magnanimus ex his, quę sunt magna simpliciter & absolute. Sicut dicitur fortis aliquis ex his, quę sunt difficilia simpliciter. Et ideo consequens est, quod continentur eos laudabiles sunt: sed quia illi qui contemnant honores, hoc modo quod pro eis, adipiscendis nihil inconueniens faciunt, nec eos nimis appetunt, laudabiles sunt. Siquis autem hoc modo contemneret honores, quod non curaret facere ea quę sunt honore digna, hoc vituperabile esset. & hoc modo magnanimitas, est circa honores, ut videlicet studeat facere ea quę sunt honore digna, non tamen sic, ut pro magno estimet humanum honorem. Ad secundum. Virtum magnanimitas sit circa magnos honores. Dicitur, quod secundum philosophum in 5. Ethic. Virtus est perfectio quædam, & intelligitur esse perfectio potentię, ad cuius vltimum pertinet, ut patet in primo de celo. Perfectio autem potentię non attenditur in qualibet operatione sed in operatione quę habet aliquam magnitudinem, aut difficultatem. Quelibet enim potentia imperfecta potest in aliqua operatione modicam & debilem. Et ideo ad rationem virtutis pertinet, ut sit circa difficile & bonum, ut dicitur in 2. Ethic. Difficile autem & magnum quę ad idem pertinent in actu virtutis, possunt attendi dupliciter. Vno modo ex parte rationis in quantum, scilicet difficile est modum rationis adiuuente, & in aliqua materia statueri, & ista difficultas sola inuenitur in actu virtutum intellectualium, & etiam in actu iustitię. Alia autem est difficultas ex parte materię, quę de se repugnantiam habere potest ad modum rationis, qui est circa eam ponendus. Est ista difficultas præcipue attenditur in alijs virtutibus Moralibus, quę sunt circa passiones, quia passiones pugnant contra rationem, ut Dionysius dicit 4. c. de di. no. Circa quas considerandum, quod quædam passiones sunt quę habent vim magnam resistendi rationi, principaliter ex parte passionis. Quædam vero principaliter ex parte rerum quę sunt obiecta passionum. Passiones autem non habent magnam vim repugnandi rationi nisi fuerint vehementes, eo quod appetitus sensitivus in quo sunt passiones, naturaliter subditur

rationi. Et ideo virtutes quę sunt circa huiusmodi passiones, non ponuntur nisi circa illud quod est magnum in ipsis passionibus: sicut fortitudo est circa maximos timores, & audacias. Temperantia autem est circa maximarum delectationum concupiscentias. Et sic manifestum est est circa maximas iras. Passiones autem quædam habent magnam vim repugnandi rationi ex ipsis rebus exterioribus, quę sunt passionum obiecta, sicut amor vel cupiditas pecunię seu honoris. Et in istis oportet esse virtutem non solum circa id quod est maximum in eis sed et circa mediocra, vel minora, quia res exterioris existentes et si sint parue, sunt multum appetibiles, utpote necessarię ad hominis vitam. Et ideo circa appetitum pecuniarum sunt due virtutes. Vna quidem circa mediocres, & moderatas. scilicet liberalitas. Alia autem circa maximas pecunias. scilicet magnificencia. Sic et circa honores est virtus. Vna quidem secundum magnos honores quę innominata est, nominatur tamen ex suis extremis quę sunt Philothimia. i. amor honoris, & aphlothimia. i. sine amore honoris. Laudatur. n. quę; qui amat honorem, quę; aut qui non curat de honore, prout. scilicet verumque; moderatę potest fieri. Circa magnos autem honores est magnanimitas, & ideo dicendum est, quod propria materia magnanimitatis est magnus honor, & ideo ad ea tendit magnanimus quę sunt maximo honore digna. Ad tertium. scilicet virtum magnanimitas sit virtus. Dicendum, quod ad rationem virtutis humanę pertinet ut in rebus humanis bonum rationis seruetur, quod est proprium hominis bonum. Inter ceteras autem res humanas exteriores, honores precipuum locum tenent, sicut dictum est, & ideo magnanimitas quę modum rationis ponit circa magnos honores, est virtus. Proprietates autem magnanimi quas ponit philosophus. tertio Ethic. licet prima facie vituperabiles videantur. Primo quidem quod magnanimus non est memor beneficiorum. Secundo, quod est ociosus, & tardus. Tertio, quod vitur ironia ad multos. Quarto, quod non potest conuiuere familiariter nisi ad amicos. Quinto, quod vult magis habere infructuosa quę fructuosa. Istę tamen proprietates secundum quod ad magnanimum pertinent non sunt vituperabiles, sed potius laudabiles excellenter. Quod. n. in primo dicitur quod magnanimus non habet memoriam a quibus beneficia recipit, intelligendum est, quod tum ad hoc quod non est sibi delectabile, quod ab aliquibus beneficia recipiat, quin sibi maiora recompenset, quod pertinet ad perfectionem gratitudinis in cuius actu vult superexcellere sicut & in actibus aliarum virtutum. Sic et secundo dicitur, quod est ociosus, & tardus, non quia deficiat ab operando ea, quę sibi conueniunt, sed quia non ingerit se quibuscumque; operibus sibi non conuenientibus. sed solum magnis, qualia decent eum. Dicitur et tertio, quod vitur ironia non secundum quod opponit veritati, ut. scilicet dicat de se aliqua vilia quę non sunt, vel negat aliqua magna quę sunt. Sed quia non totam magnitudinem suam monstrat maxime quantum ad inferiorum multitudinem, quia sicut philosophus ibidem dicit, ad magnanimum pertinet magnum esse ad eos qui in dignitate, & bonis fortunis sunt, ad medios autem moderatum. Quarto et dicitur, quod ad aliquos non potest conuiuere. scilicet familiariter nisi ad amicos, quia oino vitat adulationem, & simulationem, quę pertinent ad animi paruitatem. Conuiuere tamen omnibus, & magnis, & paruis secundum quod dicitur ut dictum est. Quinto et dicitur quod vult habere magis infructuosa quę fructuosa, non quæcumque; sed bona. i. honesta. Nam in omnibus præponit honesta vtilibus tanquam maiora. Vtilia. n. quæruntur ad subueniendum alicui defectui, qui magnanimitati repugnat. Ad quartum. scilicet virtum magnanimitas sit virtus specialis. Dicendum, quod sicut supra dictum est, ad specialem virtutem pertinet, quod modum rationis in aliqua determinata materia ponat. Magnanimitas autem ponit modum rationis circa determinatam materiam. scilicet circa honores, ut supra dictum est, honor autem secundum se consideratur est, quoddam bonum speciale, & secundum hoc magnanimitas secundum se considerata est specialis virtus quædam. Sed quia honor est cuiuslibet virtutis præmium, ut ex supra dictis patet, ideo ex consequenti ratione suę materię respicit omnes virtutes. Ad quintum. scilicet virtum magnanimitas, sit pars fortitudinis. Dicendum, quod sicut dictum est, principalis virtus est ad quam pertinet aliquem generalem modum virtutis constituere in aliqua materia principali. Inter alios autem generales modos virtutis vnus est firmitas animi, quia firmiter se habere in omni virtute requiritur, ut dicitur in 4. Ethic. Præcipue tamen hoc laudatur in virtutibus, quę in aliquo arduum tendunt in quibus difficillimum est firmitatem seruare. Et ideo quanto difficilior est in aliquo arduo firmiter se habere, tanto principalior est virtus, quę circa illud firmitatem præstat animo. Difficilior autem est firmiter se habere in periculis mortis, in quibus confirmat animum fortitudo, quę in maximis sperandis vel adipiscendis ad quę confirmat animum magnanimitas, quia sicut homo maxime diligit vitam suam, ita maxime refugit mortis pericula. Sic ergo patet quod magnanimitas conuenit cum fortitudine, in quantum confirmat animum circa aliquid arduum. Deficit autem ab ea in hoc quod firmat animum in eo circa quod facilius est firmitatem seruare. Unde magnanimitas ponitur pars forti-

fortitudinis: quia adiungitur ei sicut secundaria principali. Fortitudo tñ & magnanimitas pro eodem accipi pñt: quia sicut dicit Philosophus. 2. Eth. Carere malo, accipitur in rōne boni. Vñ non superari ab aliquo graui malo, puta a periculo mortis, accipitur quodammodo pro eo, quod est attingere ad magnū bonum. Quorum primum pertinet ad fortitudinē, s̄m ad magnanimitatē. Vnde Seneca, in lib. de quatuor virtutib. dicit, magnanimitas q̄ & fortitudo d̄r, si in sit animo tuo, cum fiducia magna viues. Et Tullius dicit in primo de officijs. Viros fortes magnanimos esse eosdem v: vitis amicos minimeq; fallaces. Et sic patet, q̄ Seneca, & Tullius fortitudinem, & magnanimitatem pro eodem accipiunt, quia tñ alia ratio difficultatis est in vtroq; prædictorum, ideo proprie rōne laudando Philosophus magnanimitatem ponit aliam esse virtutem a fortitudine. Ad sextū. s̄vtrum fiducia pertineat ad magnanimitatem. Dicendū q̄ nomen fiduciæ ex fide sumptum esse v̄r, ad fidem autē pertinet aliquid & alii cui credere. Pertinet autē fiducia ad spem, s̄dm illud Iob. 11. Habebis fiduciam proposita tibi spe. Et ideo nomē fiduciæ hoc principaliter v̄r signare, q̄ aliquis spem concipiat, ex hoc q̄ credit verbis alicuius auxilium promittentis. Sed quia fides d̄r opinio vehemens, contingit autē aliquid vehementer opinari non solum ex eo, qd̄ est ab alio dictum, sed et ex eo qd̄ in alio confidit. Inde est, q̄ fiducia p̄t dici qua aliquis spem alicuius rei concipit ex aliquo considerato, qñq; quidem in seipso, puta cum aliquis videns se sanum confidit se diu viturum, qñq; autē in alio, puta cum aliquis considerans alium amicum suum esse, & potentem, fiduciam h̄t adiuuari ab eo. Dictum est autē supra q̄ magnanimitas proprie est circa sp̄m alicuius ardui, & ideo quia fiducia importat quoddam robur spei proueniens ex aliqua consideratione q̄ facit vehementē opinionem de bono assequendo. Inde est q̄ fiducia ad magnanimitatem pertinet. Ad septimū. s̄vtrum securitas pertineat ad magnanimitatem. Dicendū, q̄ sicut Philosophus dicit in sc̄do Rethoric. Timor facit hoīes consiliarios in q̄rum. securā h̄nt qualiter possint ea euadē. eā timent. Securitas autē d̄r per remotiōnem h̄mōi curæ quā timor ingerit. Et iō securitas importat quandā perfectā quietem animi: timor sicut fiducia importat quoddā robur spei. Sicut autē spes directē pertinet ad magnanimitatem, ita timor directē pertinet ad fortitudinem, & ideo sicut fiducia immediatē pertinet ad magnanimitatem, ita securitas immediatē ad fortitudinem. Considerandum tñ est, q̄ sicut spes est eā audacia, ita timor est eā desperationis, vt supra habitum est cum de passionibus ageret. Et iō sicut fiducia ex consequenti pertinet ad fortitudinē in quantum vitur audacia, ita & securitas ex consequenti pertinet ad magnanimitatem in quantum repellit desperationem. Ad octauum. s̄vtrum bona fortunæ pertineant ad magnanimitatem. Dicendū, q̄ sicut ex supradictis patet, magnanimitas ad duo respicit, ad honorē quidē sicut ad materiā, & ad aliquid magnū operandū sicut ad finē. Ad vtrumq; autē istorū bona fortunæ cooperant. Quia. n. honor virtuosus nō solum a sapientibus, sed et a multitudine exhibet, q̄ maxima reputat h̄mōi exteriora bona fortunæ, sic ex consequenti, vt maior honor exhibeatur his quibus adsunt exteriora bona fortunæ. Similiter etiam ad actus virtutum organice bona fortunæ deseruiunt, quia per diuicias, & per potentiam, & amicos datur nobis facultas operandi. Et ideo manifestum est quod bona fortunæ consequuntur ad magnanimitatem.

D E inde considerandum est de vitijs oppositis magnanimitati. Et primo. De illis quæ opponuntur ei per modum excessus, quæ sunt tria scilicet. Præsumptio. Ambitio, & Inanis gloria. De his oib. require inf in 3. li. De p̄sumptione require infra parte tertia distinctione. 26. De ambitione require infra parte tertia distinctione. 9. De inani gloria, require parte tertia distinctione. 8. Secundo de pusillanimitate quæ opponitur ei per modum defectus. De hac require parte sexta. dist. 4.

De magnificencia. Dist. LXXXV.

D E inde considerandum est de magnificencia, & de vitijs oppositis. Circa magnificenciam consideranda sunt quatuor. Primo vtrum magnificencia sit virtus. Secundo vtrum sit pars specialis. Tertio, quæ sit eius materia. Quarto vtrum sit pars fortitudinis. Ad primum, scilicet vtrum magnificencia sit virtus. Dicendum q̄ sicut d̄r in primo de cælo, & mundo. V̄sus d̄r per comparationem ad vltimum, in quod potentia potest, non quidem vltimum ex parte defectus, sed ex parte excessus, cuius ratio consistit in magnitudine. Et ideo operari aliquid magnum ex quo sumitur nomen magnificencia, proprie pertinet ad rationem virtutis, vnde magnificencia nominat virtutem. Ad secundum, scilicet vtrum magnificencia sit specialis virtus. Dicendum, q̄ ad magnificenciam pertinet facere aliquid magnum sicut ex ipso nomine apparet. Facere autem dupliciter potest accipi. Vno modo proprie. Alio modo communiter. Proprie autem

facere dicitur operari aliquid in exteriori materia, sicut facere domum vel aliquid aliud huiusmodi. Communiter autem facere dicitur pro quacumque actione siue transeat in exteriorē materiam, sicut vtere & secare, siue maneat in ipso agente, sicut intelligere, velle. Si igitur magnificencia accipitur secundum q̄ importat factionem alicuius magni, put factio proprie dicitur, sic magnificencia est specialis virtus. Opus. n. factibile produci- tur ab arte. In cuius quidem vsu potest attendi vna specialis ratio bonitatis, q̄ ipsum opus factum per artem sit magnum. s̄m in quantitate & præciositate & dignitate, quod facit magnanimitas, & secundum hoc magnificencia est specialis virtus. Si vero nomen magnificencia accipiat ab eo quod est facere bonum vel magnum, secundum q̄ facere communiter sumitur, sic magnificencia non est specialis virtus. Ad tertium. s̄ de materia magnificencia. Dicendum, q̄ ad magnificenciam sicut dictum est, pertinet tendere ad aliquod magnum opus faciendum. Ad hoc autem q̄ aliquod magnum opus conuenienter fiat requiruntur proportionati sumptus. Non. n. possunt magna opera fieri nisi cum magnis expensis. Vnde ad magnificenciam pertinet magnos sumptus facere ad hoc q̄ opus magnum conuenienter fiat. Vnde & philosophus dicit in 4. Eth. q̄ magnificens ab æquali idest proportionato sūptu opus facit magis magnificū. Sūptus autē est quædam pecuniæ emissio. a qua p̄t aliq̄ prohiberi per superfluum amorem pecuniæ. & iō magnificencia p̄t dici & ipsi sumptus quibus vitur magnificus ad opus magnum faciendum, & ipsa pecunia qua vitur ad sumptus magnos faciendos, & amor pecuniæ quem moderatur magnificus, ne sumptus magni impediantur. Vnde nota q̄ vsus pecuniæ aliter pertinet ad liberale, & aliter ad magnificum. Ad liberalem. n. pertinet s̄dm q̄ procedit ex ordinato affectu circa pecunias. Et ideo oīs vsus debitus pecuniæ cuius impedimentum tollit moderatio amoris pecuniæ pertinet ad magnificum in ordine ad opus aliquod magnum quod faciendum est, & talis vsus non potest esse nisi sumptus siue expensa. Magnificus etiam dat dona vel exenia, vt d̄r in 4. Eth. Non tamen sub ratione doni, sed potius sub ratione sumptus ordinati ad aliquod opus faciendum, puta ad honorandum aliquem vel ad faciendum aliquid, vnde proueniat honor toti ciuitati, sicut cum facit aliquid ad quod tora ciuitas studet. Item quia principalis actus virtutis est interior electio quam virtus potest habere abique exteriori fortuna, ideo pauper p̄t esse magnificus. Sed ad exteriores actus virtutū requirunt bona fortunæ sicut quidam infra, & s̄dm hoc pauper non p̄t exteriorē actum magnificum rite exercere in his q̄ sunt magna simpliciter, sed forte in his q̄ sunt magna per comparationem ad aliquod opus, quod est in se sit paruum, tñ p̄t magnificē fieri s̄m proportionem illius generis. Nam paruum, & magnum d̄r relative, vt Philosophus dicit in p̄dicamentis. Ad quartum. Vtrum magnificencia sit pars fortitudinis. Dicendum q̄ magnificencia s̄dm q̄ est sp̄alis virtus, non p̄t poni pars subiecti. Quia fortitudinis: quia non conuenit cum ea in materia: sed ponitur pars eius in quantum adiungitur ei, sicut virtus secundaria principali. Ad hoc autē q̄ aliqua virtus adiugat alieni principali duo requirunt vt supra dictū est. Quorū vnū est, vt secundaria conueniat cū principali. Aliud autē est, vt in aliquo excedat ab ea. Magnificencia autē conuenit cū fortitudine in hoc q̄ sicut fortitudo tendit in aliqd̄ arduū, & difficile, ita et magnificencia: vñ et v̄r esse in irascibili, sicut & fortitudo. Sed magnificencia deficit a fortitudine in hoc q̄ illud arduum, in qd̄ tendit fortitudo h̄t difficultatē pp̄ periculū, qd̄ imminet p̄sonæ. Arduū autē in qd̄ tendit magnificencia h̄t difficultatē pp̄ dispensationē rerū, qd̄ est multū minus, q̄ periculū personæ, & iō magnificencia ponit pars fortitudinis. Et nota, q̄ magnificencia conuenit in materia cū liberalitate vt dictū est, & in liberalitas nō est pars fortitudinis, sicut magnificencia, sed est pars iustitiæ. Cuius rō est: quia iustitia respicit operationes s̄dm se, prout in eis considerat rō debiti: sed liberalitas, & magnificencia considerant operationes sumptuū. s̄dm q̄ cōparant ad passiones animæ, diuersimode tñ. Nā liberalitas respicit sumptus p̄ cōparationē ad amorē, & concupiscenciā pecuniarū, q̄ sunt passiones concupiscibilis, quibus nō impedit liberalitas a dationib. & sumptib. faciendis. Vnde est in concupiscibili. Sed magnificencia respicit sumptus p̄ cōparationē ad fidē, & sp̄m, attingendo ad aliquid arduum nō simpliciter, sicut magnanimitas, sed in determinata materia. s̄m in sumptib. Vnde magnificencia videtur esse in irascibili, sicut & magnanimitas. Et si magnificencia non conueniat cum fortitudine in materia, conuenit tñ cū ea in cōdōne materiæ, in q̄m. s̄m d̄r in aliqd̄ arduū circa sumptus, sicut fortitudo aliqd̄ arduū circa timores.

De paruificencia. Dist. LXXXVI.

D E inde considerandum est de vitijs oppositis magnificencia. Et primo vtrum paruificencia sit vitium. Secundo de vitio

Speculum Morale Vincentij.

videt el opposito. Ad primum. s. vtrum paruiscentia sit vitium. Dicendum q̄ Moralia speciem sortiuntur a sine, vnde & a sine vt pluries nominantur. Ex hoc ergo dicitur aliquis paruiscentis, q̄ intendit ad aliquod paruum faciendum, paruum autem & magnum secundum philosophum in prædicamentis relatiuè dicuntur. Vnde cum dicitur q̄ paruiscentis intēdit aliquid paruum faciendum, facere paruum intelligendum est in comparatione ad genus operis faciendum quod facit. In quo quidem magnum & paruum potest attendi dupliciter. Vno modo ex parte operis sciendi, Alio modo ex parte sumptus. Magnificus igitur principaliter intendit magnitudinem operis. Secundario intendit magnitudinem sumptus, quam non vitat vt faciat magnum opus. Vnde philosophus dicit in 4. Eth. Quod magnificus, ab æquali sumptu facit opus magis magnificum, paruiscentis autem econuerso principaliter quidem intendit paruitatem sumptus. Vnde philosophus dicit in 4. Eth. Quod intendit qualiter minimum consumat, ex consequenti autem intendit paruitatē operis quā s. non recusat dummodo paruum sumptum faciat. Vnde philosophus ibidem dicit, q̄ paruiscentis maxima consumens in paruo puta q̄ nō vult expendere, bonum perdit. s. magnifici operis. Sic ergo patet q̄ paruiscentis deficit a proportione quæ debet esse s. rationem inter sumptum & opus, defectus autē ab eo q̄ est s. rationem causat vitij rationem. Vnde manifestum est q̄ paruiscentia vitium est. Ad secundum. s. vtrum paruiscentiæ aliquod vitium opponatur. Dicendum, q̄ paruo opponit magnum. Paruum autem & magnum vt dictum est relatiuè dicuntur. Sicut autem contingit sumptum esse paruum in comparatione ad opus, ita et contingit esse magnum in comparatione vt scilicet excedat proportionem quæ debet esse sumptus ad opus secundum rōnis regulam. Vnde manifestum est q̄ vitio paruiscentiæ qua aliquis deficit a proportione debita expensarum intendens ad opus minus expendere quam dignitas operis inquirat, opponitur vitium quo quis dictam proportionem excedit, vt plus. s. expēdat quam sit operi proportionatum. Et hoc vitium quidem græcè dicitur bannaſea a fumo dicta, quia videlicet ad modum ignis, qui est in furno omnia consumit, vel dicitur Apyrocalia. i. sine bono igne, quia ad modum ignis omnia consumit, non propter bonū. Vnde latinè hoc vitium nominari potest consumptio.

De patientia. Dist. LXXVI.

D Einde considerandum est de patientia, circa quam consideranda sunt nouem. Primo, vtrum patientia sit virtus. Secūdo, vtrum sit maxima virtutum. Tertio, vtrum possit haberi sine gr̄a. Quarto, vtrū sit pars fortitudinis. Quinto, vtrū sit idem cum longanimitate. Sexto, ostendemus, quam multipliciter dicatur. Septimo q̄ multipliciter impugnat. Octauo, qualiter & a quibus adiuuatur. Nono qualiter infirmitates corporis patienter debeant tolerari & de multiplici vtilitate tribulationis. Ad primum. s. vtrum patientia sit virtus, dicendum, q̄ sicut dictum est supra, virtutes morales ordinantur ad bonum, in quantum conferunt bonum rationis contra impetus passionum. Inter alias autem passiones tristitia efficax est ad impediendum bonum rationis, secundum illud 2. ad Corin. 7. Seculi tristitia mortem operatur. Et Ecclesiastici. 13. multos occidit tristitia, & non est vtilitas in illa. vnde necesse est habere aliquam virtutem, per quam bonum rationis conseruetur contra tristitiam, ne. s. ratio tristitiæ succumbat, hoc autem facit patientia. Vnde Aug. dicit in lib. de patientia q̄ patientia hominis est, qua mala æ quo animo toleramus. i. sine perturbatione tristitiæ, ne animo iniquo bona deseramus, per quæ ad meliora perueniamus. Vnde manifestum est patientiam esse virtutem. Vnde dicit Aug. in lib. de patientia: virtus animi q̄ patientia dicitur tam magnum donū Dei est, vt etiam ipse, qui nobis eam largitur patientia prædicetur. Tullius etiam inter partes fortitudinis eam connumerans, dicit in prima rhetorica sua. Patientia est honestatis, aut vtilitatis causa, rerum arduarum terribiliumque volūtaria ac diuturna permissio: honestatis causa, vt cū quis per fidem Christi potius mori eligit, quam vitam negando, eam seruare: vtilitatis cā, vt cum quis pastor Ecclesiæ pro gregis salute mori eligit: voluntaria dicitur, quia nemo omnino inuitus, nec laudem acquirit, nec meritum. Diuturna dicitur, q̄ ad verum patientiæ pertinet vt in ipsa perseueret. Sumitur autem patientia quæque largè, s. d. q̄ est circa omne difficile, & circa omnium tentationem, strictè vero sumitur secundum q̄ est circa passiones extrinsecus illatas: cū vero patientiæ recipit passionem ita q̄ animus non succumbat, neque vindictam inferentis appetat. Et nota, quod patientia inter virtutes ponitur, & inter fructus ab Apostolo numerat. Gal. 5. quia fructus de sui rationem importat quandam delectationē. Sunt autem operationes virtutum delectabiles s. seipsas, vt dicitur in primo Eth. Confectum est aut vt nomine virtutum etiam virtutum actus significantur, & ideo patientia quantum ad habitū,

ponitur virtus, quantum autem ad delectationem quam habet in actu ponitur fructus, & præcipue quantum ad hoc q̄ per patientiam animus præseruatur, ne obruatur tristitia. Ad secundum. s. vtrum patientia sit maxima virtutum, dicendum, q̄ virtutes seculum iam dicta ordinantur ad bonum. Est enim virtus, quæ bonum facit habentem, & opus eius bonum reddit, vt dicitur in 2. Eth. vnde oportet quod tanto principalior sit virtus, & potior, quātomagis, & directius ordinat in bonum, directius autem ad bonum ordinant hominem virtutes, quæ sunt constitutiue boni, quam illæ quæ sunt impeditiue eorum quæ abducunt a bono, & sicut inter illa quæ sunt constitutiue boni tanto aliqua potior est, quanto in maiori bono constituit hominem, sicut fides, spes, & charitas, quam prudentia & iustitia, ita etiam inter illas, quæ sunt impeditiue retrahentium a bono tanto aliqua est potior quanto id quod ab ea impeditur magis a bono retrahitur. Plus autem a bono retrahunt pericula mortis, circa quæ est fortitudo, vel delectationes tactus circa quæ est temperantia, quam quæuis aduersa, circa quæ est patientia, & iō patientia non est potissima virtutum, sed deficit non solum a virtutibus Theologicis, vt prudentia & iustitia, quæ directè statuant hominem in bono, sed etiam a fortitudine, & temperantia, quæ retrahunt a maioribus impediētis. Sciendum autem q̄ in tolerandis, qui sunt obiectum patientiæ, Primo procedit tristitia, quam moderatur patientia. Secundo ira, quam moderatur mansuetudo. Tertio odium quod tollit charitas. Quarto iniustum nocentium, quod prohibet iustitia: tollere. n. principium vniuersi vniuersi que est perfectius, nec tamen sequitur, si in hoc patientia est perfectior, q̄ sit perfectior simpliciter. Item nota, q̄ secundum Greg. in quadam Homil. patientia est radix, & custos omnium virtutum, non. q̄ directè eas causando, & conseruando, sed solum prohibēs remouendo. Ad tertium. s. vtrum patientia possit haberi sine gratia, dicendum, q̄ sicut Aug. dicit in lib. de patientia, via desideriorum facit tolerantiam laborum & delorum, & nemo nisi pro eo quod delectat sponte. In seipit, qd̄ eruciat. Et huius rō est, quia tristitiam & dolorem secundum se abhorret animus, vnde nunquam eligeret eam pati propter se, sed solum propter finem, ergo oportet q̄ illud bonum, pp̄ qd̄ aliquis vult pati mala. sit magis vultum, & amatū, quam illud bonum, cuius privatio ingerit dolorem, quæ patienter toleramus. Quod autem aliquis præferat bonum gr̄a omnibus naturalibus bonis ex quorum amissione potest dolor causari pertinet ad charitatem, quæ diligit Deum super omnia. Vnde manifestum est, q̄ patientia secundum, q̄ est virtus a charitate causatur. 1. Corin. 13. Charitas patiens est. Manifestum est et q̄ charitas non potest haberi, nisi per gratiam s. illud Rom. 5. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per sp̄m sanctum q̄ datus est nobis. Vnde patet q̄ patientia sine auxilio gratiæ non potest haberi. In natura. n. humana si esset integra præualeret inclinatio rationis, sed in natura corrupta præualet inclinatio concupiscentiæ, quæ in homine dñatur, & ideo pronior est homo ad sustinendū mala in quibus concupiscencia delectatur præsentialiter, quā tolerare mala pp̄ bona futura, quæ s. rōnem aperiunt, qd̄ tñ pertinet ad veram patientiam, vnde dicit Aug. in lib. de patientia, q̄ multa mala in laboribus, & doloribus sustinent homines pp̄ illa quæ vitio se diligunt. Ad quartum. s. vtrum patientia sit pars fortitudinis, dicendum, q̄ patientia est pars fortitudinis. q̄. potentialis, quia adiungitur fortitudini, sicut virtus secundaria principali, ad patientiam. n. p̄net aliena mala æquamiter perpeti, vt Greg. dicit in quadam Homil. In malis, at quæ ab alijs inferuntur præcipua sunt & difficilia ad sustinendum illa, quæ pertinent ad pericula mortis, circa quæ est fortitudo. Vñ patet, q̄ i ista materia principalitè tenet fortitudo. q̄. vendicans sibi id quod principalis est in hac materia, & iō patientia adiungit fortitudini sicut sedaria virtus principali, quia ad fortitudinem p̄inet. non aliquodeunque sustinere difficile, sed illud q̄ est summè difficile in sustinēdo. s. sustinere pericula mortis, ad patientiam aut pertinere p̄t sustinentia quorūcūq; malorū. Itē actus fortitudinis non solum cōsistit in hoc q̄ aliq̄s in bono p̄sistat contra timores futurorū periculorū, sed et vt non desiciat pp̄ p̄sentium tristitiam seu dolorē, & ex hac parte hēt affinitatem cū fortitudine patientia, fortitudo tñ principaliter est circa timores, ad quorū rōnem pertinet fugere qd̄ vitat fortitudo, patientia vero principaliter, est circa tristitias, nā patientes aliq̄s d̄ nō ex hoc q̄ non fugit, sed ex hoc q̄ laudabiliter se hēt in patientia, q̄ principaliter nocent, vt. s. nō inordinate. ex eis tristitiae, & iō fortitudo p̄prie est in irascibili, patientia aut in concupiscibili, nec hoc impedit quin patientia sit pars fortitudinis, quia adiunctio virtutis ad virtutem non attendit s. subiectum, sed s. d. materia vel formā, nec tñ patientia ponit pars temperantiæ, quæ vtraque sit in concupiscibili, quia temperantia est solum circa tristitias, q̄ opponuntur delectationibus tactus, quæ sunt ex absentia ciborū vel venereorum, sed patientia est præcipue circa tristitias, q̄ ab alijs

alijs inferunt, & iterum ad temperantiā pertinet refrenare hmoi tristitias, sicut & delectationes contrariass: ad patientiā at pmet, vt pp hmoi tristitias, quāzēcūq; sint honio non recedat a bono virtutis, pōt ergo patientia quantum ad aliud sui poni pars integralis fortitudinis, prout, s. aliqui patienter sustinet mala. Et quę pertinent ad pericula mortis. nec est contra rōnem patientiæ, q̄ aliquis, qñ opus fuerit insiliat in eum, qui mala facit, quia vt Crysof. dicit super illud Mat. 7. Vade Sathana. In iniurijs proprijs patientem esse laudabile est. Iniurias autē Dei patienter sustinere nimis est impium. Et Aug. dicit in quadam Ep̄a ad Marcellin. q̄ p̄cepta patientiæ non cōrariant bono reipub. p̄ quo conferuando contra inimicos impugnat, sc̄do vero q̄ patientiā se habet circa quęcūque alia mala, adiungitur fortitudini, vt virtus sc̄daria principali. Ad quoniam. s. vtrum patientiā sit idem cum longanimitate, dicendum, q̄ sicut magnanimitas d̄ per q̄ aliquis habet aīum tendendi in magna, ita et longanimitas d̄ p̄ q̄ aliquis habet aīum tendendi, in aliud qd̄ in longinquū distat, & iō sicut magnanimitas magis respicit sp̄ tendendi in bonum q̄ audaciā & umorem siue tristitiā quę respicit malum, ita et longanimitas. Vñ & longanimitas maiore conuenientiam v̄ h̄re cum magnanimitate, q̄ cum patientiā, pōt tñ h̄re cum patientiā conuenientiam duplici rōne. Primo quidem, quia patientiā sicut & fortitudo sustinet aliqua mala pp aliquod bonū, q̄ si ex propinquo expectat facilius est sustinere. Si autē in longinquum differat difficilior est, mala autē oportet in p̄nti sustinere. Sc̄do, quia hoc ipsum q̄ est differri bonum speratū natū est cāre tristitiam s̄m illud Prouer. 14. Spes, q̄ diff. it̄ affligit aīam. Vñ & in sustinendo huius afflictionē pōt esse patientia sicut & in sustinēdo qualescūq; alias tristitias. Sic ergo dicendū, est q̄ s̄m q̄ sub rōne mali circūstantis p̄t cōprehendi & dilatio boni sperati, q̄ p̄tinet ad longanimitatē, & labor quē hō sustinet in continuata executione boni operis, quod pertinet ad constantiam, tam longanimitas, q̄ etiā constantia sub patientiā comprehenduntur. Vnde Tullius diffiniens patientiam, dicit, q̄ patientia est honestas, aut vtilitatis causa voluntaria & diuturna perpessio rerū arduarum & difficilium: qd̄ dicit arduarum, pertinet ad constantiam in bono: qd̄ dicit, difficilium pertinet ad granitatem mali quam propriē respicit patientia: q̄ addit, & diuturna, pertinet ad longanimitatē secundum quod conuenit cum patientiā.

Dist. LXXVII.

Circa sextum sciendum, q̄ patientia multipliciter inuenit̄. Est. n. patientia euidenter scelerata, hęc est patientia peruersorum, qui multa mala sustinent, pro suis sceleribus adimplendis. Iere. 9. Vt iniquę agerent laborauerunt, hoc in inferno recognoscunt impij. Sic dicitur Sap. 5. Lassati sumus i via iniquitatis, & perditionis ambulauimus vias difficiles, &c. Item est patientia fraudulenter simulata hoc est patientia sc̄dorum & hypocritarum, q̄ se simulant multa pati, vt videant hōibus esse iusti Mat. 11. Exterminant n. facies suas, vt appareant hōibus ieiunantes, multa quidem patiunt̄, sed intentione sinistra, & iō cum latrone sinistro dānant̄. Itē est patientia impatienter inflata, qñ. s. aliqui aspera, & dura aduersitatis sustinet cum murmure vel dolore cordis, sicut Symon Cyreneus, qui crucem dñi portauit in Angaria, Mat. 26. Similiter & multi religiosi, sed parū deuoti frequenter ieiunant, vel alia religionis onera perferunt, qui hñ vellent a talibus abstinere, vel aliud facere si liceret, de talibus dicit p̄ illud, psalmi. Famē patient, vt canes, &c. Si vero fuerint saturati & mur. S̄it̄ & seruus multa patiē a dño suo cōiuitia vincula verbera in corde quidē murmurat, sed non audēs ostendere signū impatientiæ ex timore videlicet vel pudore. Sic & multi patiunt̄ egritudines, & dolores, sed ex necessitate, nō ex deuotione, quia nō p̄nt aliquod facere, & aliqui multa patiunt̄, vt ab illis liberent̄, sicut mulier q̄ fluxū sanguinis patiebat, 12. annis, Mat. 9. & Mar. 5. Mulier q̄ erat in profluuiio sanguinis annis. 12. & fuerat multa perpessa a plurib⁹ Medicis, & erogauerat oīa sua nec quicq̄ p̄fecerat, sed magis deterius hēbat, &c. & Mat. 17. Misereere filio meo, quia lunaticus est, & male patiē. Item est patientia affectanter accepta hoc est patientia iustorū q̄ sustinet pp Deum, & illos et̄ pp Deū diligēt, q̄ persecutionē eis inferūt, sicut ait Greg. Hom. 15. Euāg. parte prima, patientiā vera est aliena mala æquanimiter p̄peti contra eū quoq; q̄ irrogat nullo dolore morderi. Nam q̄ sic p̄ximi mala portat vt eū tacitus doleat, & t̄ps dignę retributionis q̄rat, patientiā non exhibet, sed ostendit, scriptū quippe est, charitas patiēs est, benigna est, patiēs quippe est, vt aliena mala toleret, benigna vero vt ipsos quoq; quos portat amat. Hęc at patientiā triplex est. Videlicet cordis oris, & operis. In corde qd̄ debet hñ patientia vt hō pp Deū volūtarie patiat. Ecclesiastici. 7. Melior est patiens arrogante Et Prou 17. Melior est patiens viro forti, & q̄ dñat primo suo expugnatore vrbium. Greg. Homi. Euang. 15. parte prima. Minor est victoria vr-

bes expugnare quia extra sunt qui vincunt. Maius autē est q̄ per patientiam vincit, quia ipse a se animus superat, & semetipsum sibi merip̄i subijcit, qñ cum patientia in humilitate sternit, sed plerumq; contingit, sicut ibidem dicit Greg. q̄ aliqui eo t̄pe quo patiunt̄ aduersa vel contumelias audiunt, nullo dolore pulsent̄, & sic patientiā exhibēt q̄ et̄ innocentia cordis seruant, postmodum, qñ qui pertulerunt ad memoriā reuocāt igne vehementissimi doloris instigant̄ argumenta vltionis inquirunt, mansuetudinē q̄ tolerantēs habuerant amittunt, callidus. n. hostis, cōtra duos bellum commouet. Vnum inflammans, vt contumelias prior inferat, alterum vero prouocans, vt contumelias læsus reddat, sed quia iam victor extitit quem ad contumelias p̄ferendas commouere non potuit, quietis ergo t̄pibus ad victoris animum rediens, vel damna rerum, vel iniuriarum iacula ad memoriā reducit, cunctaque sibi illata sunt vehementer exaggerās intolerabilia fuisse ostendit & quiescētis animum tanto furore cōturbat, vt plerūq; vir patiēs illa se tolerasse post victoriā erubescat. Isti sunt similes illis, qui per fortitudinem in bello victores sunt, sed per negligēciam postmodū intra vr̄bis menia capiunt̄. Vel illis quos irruens grauis languor a vita non subtrahit, sed leuiter veniens recidua febris occidit. Ille ergo verē patientiam seruat, qui ad tempus aliena mala sine dolore tolerat, & hęc eadē pertractans, retractans exultat se talia pertulisse, nō quietis t̄pibus, bonum patientiæ pereat, quod in perturbationibus custoditur. Sic ergo seruanda est patientia in corde. Item est patientia seruanda in ore, sicut docet Apostolus. 1. Thi. 4. Argue, obsecra, increpa in omni patientia & doctrina. Prælati p̄cipue necessaria est patientia in ore, quia sicut dicit Greg. vbi supra per impatientiæ vitium ipsa virtutū nutrit̄ doctrina dissipat̄. Scriptum namq; est Prouer. 19. doctrina viri per patientiam dignoscit̄. Tanto ergo vnusquisque minus d̄ctus ostendit̄, quāto cōuincit̄ minus esse patientis, neque. n. p̄t veraciter bona docendo impendere si viuendo nesciat æquanimiter aliena mala tolerare. Item seruanda est patientia in opere. 1. The. 4. Patientes estote ad oēs Rom. 12. In tribulatione patientes, & 2. Cori. 6. In omnibus exhibeamus nosmetipsos, sicut Dei ministros in multa patientia, & Iacobi. 5. Patientes estote Fratres Greg. vbi supra. Seruate fr̄es in mente patientiam eamq; cum res exigit exercitate in operatione. Circa s̄p̄timum. s. q̄ patientia multipliciter impugnat̄, vel exercitat̄, sicut ait Grego. vbi supra. Sciendum in quibus, q̄ quatuor modis virtus patientiæ exerceri solet, alia namque q̄ a Deo, alia quę ab antiquo aduersario, alia q̄ a proximo, & alia q̄ a nobis ipsis sustinemus, ab his. n. tribulatio, vel afflictio ortum hēt. A Deo namq; nobis insignunt̄ infirmitates corporum, amissiones rerum & etiā amicorum, hęc omnia patienter sustinere debemus, scientes, q̄ hęc est disciplina p̄ris pijsissimi & amantissimi quam dat filijs, in signum clementiæ & amoris p̄p̄ correctione n̄ra & vtilitate multiplici, sicut infra patebit Apo. 3. Ego quos amo arguo & castigo. Heb. 12. Fili noli negligere disciplinam p̄ris, quę. n. diligit dñs corripit castigat. flagellat at̄ oēm filium quē recipit. & infra. Quis. n. fili⁹, quē nō corripit p̄r, & si extra disciplinā estis, ergo non filij, sed adulteri estis, glo. qui vult exceptus esse a disciplina flagellorum, exceptus erit a numero filiorū. S. dō patiē virtus impugnat̄ a dæmone per tentōnes varias. Greg. Assidua tentatione Dyabolus pulsat, vt saltem tædio vincat, eius tentatio d̄ Aquilo. Iere. 1. Ab Aquilone pandet̄ omne malum, hic est v̄tus veniens a regione deserti, i. a Dyabolo, qui Deum deserens, & a Deo desertus cœlū deseruit, & nos a cœlesti regione nitit̄ excludere. De multiplici tentōne Dyaboli re. infra li. 3. dist. 1. Tertio patientiæ virtus exercitat̄ a p̄ximis dum nobis infert læsionem corporum, damna rerum, cōtumeelias verborum. De primo Heb. 11. Sancti ludibria & verbera experti in super & vincula, & carceres, lapidati sunt, sc̄cti sunt, tentati sunt, in occasione gladij mortui sunt &c. Hymnus. Cedunt gladij more bidentū nō murmur resonat, nō q̄rimonia, sed corde tacito mens bñ conficiētia conseruat patientiā. Sic dñs in flagellis ludibrijs, & hmoi: immo & in Crucifixione sua patientiam exhibuit, & q̄ longe maius est pro suis Crucifixoribus exorauit, eos et̄ excusando, Io. 19. Pater dimitte illis, non. n. sciunt qd̄ faciūt. Sic & B. Stephanus, in sua lapidatione. Act. S̄it̄ & B. Iacobus frater dñi p̄ inimicis suis legit̄ exorasse. De patientia exhibēda in corporis læsione ponant̄ exempla quę sequit̄. Refert. B. Greg. 1. Dial. 4. de Liberatino, qui tantæ fuit virtutis, q̄ Deus p̄ eum cuiusdam viduę mulieris filij suscitauerat. Ego ait virtutem patientiæ signis, & miraculis maiorem credo. P̄ monasterij aliquñ contra dictum Liberti, grauius inardefcens eū manibus percussisset, sed. n. et̄ eum in capite & facie scabellō subpedaneo grauius percussit, & totam eius faciem mentē & hui. dā reddidit, qd̄ cū tacitus sustineret, in crastinū venit ad lectū dicti Abbatis petens orōnē humiliter, & benedictiō-

nem,

Speculum Morale Vincentij.

mem, quia habebat ire pro negocijs monasterij, ille autem humilitatem & patientiam dicti viri & asperitatem & duritiam & iniuriam q̄ intulerat tanto viro confusus, & cōpūctus procidit ad pedes eius se reum confitens petijt veniam. Econtra libertinus ad terram se protravit sibi imputans qd̄ pertulerat, nō eius sententię. Inde factum est vt ad maximam māsuētudinē dicitur Abbas deuenire, & vt humilitas discipuli magistra fieret magistri: & cum q̄reretur a Libertino quomodo sic h̄ret faciē tumidam & liuidam, peccatis meis exigentibus, r̄s̄debat, in scabello subpeda neo impegi. Item i viris pal. legit q̄ philosophi venerunt probare Monachos, & videntes vnū transeuntem vestitū bñ stola alba, dixerunt, tu veni huc, ille indignatus iniurijs aggressus est eos, transeunti autē Monacho magno, dixerunt ei, tu monache male senex veni huc, quo adueniente ad eos, dabant ei alapas, qui cæsus in vna maxilla portexit eis aliam, qd̄ videntes philosophi illi statim adorauerunt eū dicentes. Vere ecce hic Monachus, & fecerunt eum sedere in medio sui quærētes, quid plus facitis a nobis, quia ieiunamus, & corpora nostra castigamus, sicut & vos. R̄ndit senex, in gratia Dei speramus, & mentem nostrā custodimus. Responderunt philosophi, hoc non possumus facere, & recesserunt bene edificati. Item dicit Hic. in epistola ad Rusticum Monachum q̄ in quadam congregatione erat rusticus, quidam qui nimio ardore carnalis cōcupiscētię inflābatur & a Dyabolo tentabatur ad fornicandum, quem cum non posset p̄ monasterij reuocare a tentatione illa, verbera attentauit verberibus iniungens cuidam Fratri Seniori, vt eum iniurijs afficeret, & de eo ei clamorem in capitulo offerret, & occasionem accelandi eū semper daret alijs. Vnde cum ille eum sēp̄ accusaret, & pater eum verberaret assidue, vocauit eum pater monasterij secreto quærēns, si adhuc a spiritu fornicationis vxaretur, cui respondit, Papē viuere mihi non licet, & fornicari libet, & ita pater ille per flagellum verberum curauit vulnus tentationis. De impulsionē tentationis Dyabolicę loquitur Bern. super Canti. Impulsor hoīs ad malum est Dyabolus mundus, & homo, Dyabolus liuore malicię mundus vento vanitatis, homo pondere suę corruptionis impellit, sed nō euerit, si tuum ei negaueris auxilium & consensum. Impellit mundus, quia in maligno positus est, sed solus euerit suos amicos, & consentaneos sibi. Noli ergo esse amicus mundi, ne constituaris inimicus Dei, & cadas quo nullus casus grauior. De multiplici tentatione Dyaboli dicemus infra 3. li. quomodo Diabolus p̄ suas diuersas conditiones, & proprietates diuersimodē tentat, de hoc sunt multę auctoritates, rōnes, & exēpla. Scđo patiunt iusti ab impijs ex damnificatione rerū: in quo p̄bat eorum patientia, ipsi vero patientes sustinentes lucra spūalia acquirunt & æternum premium cōsequunt, vā de lucro tāto gaudeat, sicut illi de quibus d̄r 10. Rapinam bonorū nostrorum eū gaudio suscepisti. In vit. pa. xi. de patientia legit, q̄ cū in cella cuiusdam senis venissent larrones, & q̄reret quid vellent. dixerunt, q̄ tollere oīa q̄ in cella eius erant venerant, qui respōdit, quantum vobis v̄r filiolis, tollite, qui eū tollerent oīa p̄ter sacculum quemdam absconditum clamauit post eos, ecce filiolis tollite sacculum quem oblitus estis, qui admirantes senis patientiam, restituerūt ei oīa p̄niam agentes. Item 3. Dial. 20. ca. Cum q̄dam Sanctus noīe Stephanus paupertatis amator patientiā in aduersis custodiens amore Celestium audisset messem suam q̄ seminauerat & collegerat ad opus anni, succensam a quodā malitioso, & dixisset ei quidam v̄r p̄ Stephane quid contingit tibi? cui illa statim mente placita respondit, v̄r potius illi qui hoc fecit, magis. n. illi condolebat, qui hoc fecerat quā sibi, magis, vt dicit Greg. plangens, id qd̄ culpx̄ reus perdebat interius, q̄ qd̄ p̄derat exterius. Item tertio persequunt mali bonos contumelijs verborū, in quibus eorū patientia probat, sicut legit fecit semel Dauid, cum fugeret a facie Absalon. lapides post eum iacens, & dicens egredere vir sanguinum, vir Belial &c. 2. Re. 16. Ipse at̄ tāq; surdus, non audiebat, & sicut mutus non aperiens os suum nisi dum inhærebat suis, ne aliqd̄ malū inferrent ei dicens, q̄ Deus hoc ei p̄ceperat, vt sibi malediceret, sed ei nihil r̄ndit. Sic dñs in passione in contumelijs verbos nihil r̄ndebat saturatus obprobrijs, sic sancti verborum contumelias sustinent patienter & libenter p̄ domini promissum. Matt. 5. beati eritis, cū maledixerint vobis hoīes, & exprobauerint vobis, &c. Gaudete & exultate &c. Itē p̄ domini exemplum & patientię lucrum, sicut fecit Constantinus mansionarius, de quo legit Lyal. 40. q̄ cū esset tār sanctitatis, q̄ cū in ecclesia vbi seruiebat non posset h̄re oleū ad lāpades illuminandas, posuit ibi aquā q̄ offā nū olei suppleuit, vt in ea ignis sicut in oleo luceret. Vnde cum p̄ hoc & alia eius fama se diffunderet, & multi veniret ad eum visitandū, venit ibi ad hoc quidā rusticus, & inueniens lāpades succedē, & vidēs illū puillū statura atq; despectū corpore, quē tam magnū audiuerat fama, despexit eū & derisit dicens, ego giadē credidi

inuenire iste autē nihil h̄et de hoīe, q̄ audiēs vir sanctus dimissis lampadibus, quas aprabat, cucurrit in amplexus, & oscula dicti rustici gaudens, & grās agens, & dicens, tu solus in me apertos oculos habuisti, & de me rectē iudicasti, vt dicit Greg. qualis quisq; apud se lateat, illata contumelia probat. Item in collationibus patrum li. 1. 2. legitur q̄ quidā reclusa Alexandrię petijt ab ep̄o q̄ traderet ei sociam aliquā, quę esset cum ea in solatium, qui r̄didit ei viduā honestate pollentem, mitē. dulcē. in orōne p̄sentem, obedientē, & sibi deuote seruientem, q̄ cōquesta est ep̄o, dicens q̄ nō esset ei vilis, qui dedit ei aliā durā & verbosā & litigiosā, & rebellem, & eam multis conuictijs afficientē, de qua nō est cōq̄sta, sed eam pacifice sustinuit vsquequo cum ea excitata eius iniurijs addidiceret perfētā patientiā, pro quo admirans ep̄s cum quæreret quomodo esset ei, & ipsa diceret q̄ in pace, & quæreret quō in maiori pace erat cū ista q̄ cum prima. Respondit, q̄ prima erat ita dulcis, & ita pacifica q̄ nihil lucrabat eius patientia, cum scđa asit exercitabat, multis iniurijs p̄fectam didicerat patientiam h̄re. Item in li. 2. de vit. pa. Cū Abbas Moses esset niger, & ordinaret ab ep̄o p̄sbyter operuit eū pallio albo dicens, ecce Abba totus albus factus es. Cui ille, putas ne p̄ q̄ aliquando penitus, sic albus fieri possum, tunc ep̄s p̄cepit clerici, q̄ cū egredere tur ab altari expellerent eū cū iniuria dicerent. egredere foras Æthiops: tunc ille hoc secum dicebat. Iuste hoc tibi fecerūt, cū sis homo qualiter p̄sumpsisti intrare inter hoīes. Quarto pat̄ homo tribulationem a seipso & periculosus, q̄ ab alio. Bern. super cant. homo siquidem suspensus impulsor est, & p̄cipitator, intantum vt non possit sine se impellente p̄cipitari ab alio impulso, si proprias a seipso manus continuerit & consensum, & nō dederit membra sua seruire iniquitati suę alieno impulsu cadere pōt hō, absque suo cadere non pōt, & ideo ei fortissimē resistendū est qui solus deicere pōt, sine ipso at̄ alij p̄nt nihil, a seipso a utem impugnat homo a sua carne. f. & a mente vel corde a carne, autē sua impugnat & tribulatur. s. a carnis sua concupiscentia q̄ est in oībus membris suis, quę est lex peccati. oīa. n. membra sua militant contra eū. Ro. 7. Video. n. iā legem in membris meis repugnātem legi mentis meę, &c. Bern. in q̄busdā sent. Maximū plane est delictū concupiscentia lex peccati q̄ in membris oībus inuenit. Inde. n. risus, inde oculorū petulātia, olfatus inordinata voluptas, inordinata edacitas, & i toto corpore sensus mollicies, & libido perniciose tangendi, & vt inus in aīa ebrietas desideriorum malorum & fornax ambitionis auaritię, iracundię cōtumacię oībus vitiōrū affectibus vehementer accēsa.

Dist. LXXXVII.

Circa septimum sciēdum, q̄ multa sunt p̄ patientia robora, & ex quorum consideratione iuuat. Primū est necessitas impossibilis euitari, sumus. n. in terra tribulationis, in agro laboris, in campo certaminis, & tyrocinio p̄bationis. Vbi Tyrones p̄bant. Bern. in campo certaminis sumus, vbi qui plagā, vel liuorem non sustinuerit, miles ingloriosus apparebit, in hoc mundo tot emergūt casus, imminēt aduersitates, infirmitates desolationes, & molestię, q̄ hō velit nolit habet sustinere, sicut nauis in medio maris vndique procellosis fluctibus agitatur, & cōcutit, nec est in vōlūtate gubernatoris sedare seuitiam tempestatis nec commotiones fluctuum mitigare. Infirmitas corporaliter necesse habet sustinere dolores velit nolit quos si impatienter sustinet grauat dolor, quia cum afflictione corporis est et desolatio cordis, & suę facit animę detrimentum. Si at̄ h̄ret patientiā, leuius sustineret citius, & facilius curaret, & infirmitas sibi fieret in meritū & salutē. Sic in his, q̄ patimur faciamus, de necessitate virtutē, vt q̄ nobis essent dānationis occasio, fiant vobis materia exercendę virtutis, & acq̄rendę salutis. Vnde Iudi. h. 8. scribit̄ il li q̄ tentōnes nō susceperūt cū timore dñi & impatiām suam & impperiū murmurōnis suę cōtra Deum p̄tulerūt, exterminati sunt ab exterminatore, & a serpente perierūt. Scđo patiām iuuat & roborat diuina voluntas, cui debemus conformari. Porro q̄ tūcūque sensualitas repugnat duris, & asperis, q̄ patimur, tñ vōlūtate regulata p̄ rōnem patienter sustinere debemus exemplo dñi saluatoris, q̄ imminente sua passione dixit. Matt. 16. Pater si fieri pōt transeat a me calix iste veritē non mea voluntas, sed tua fiat. nos ergo eius exēplo cōmoniti vōlūtatem nrām debemus diuine subdere voluntati, accipientes. q̄ vestrū cui libet esse dictum illud. 1. Re. 18. q̄ pateris fecit tibi dominus, tu at̄ q̄ es, vt contradicas Deo: nunqd̄ vas cōtra figulum, aut securis mouebit cōtra eum, qui sc̄at i ea? quō ergo creatura cōtra creatorē murmurare p̄sumet? q̄s est fili? quē nō corripit i? Heb. 12. Nūqd̄ nō pius dñs seruit̄ suū & p̄ misericordiarū filii suū castigabit? 16 Prover. 3. Disciplina dñi fili mi ne abijcias, nec deficias cum eo corripieris, quē. n. diligit dñs, corripit, & quasi p̄ i filio cōplaceat sibi. Ideo dicit Ap̄tus Heb. 10. patiā vobis necessaria est vt vōlūtatem Dei facientes reportetis promissionem. Tertio patientiam iuuat

iuuat & roborat consideratio p̄corum quibus debet ois aduersitas quā patimur imputari. Poeta. Quod merito pateris patienter fere memento. Sic fratres Ioseph cognoscere debent esse pp̄ p̄cā sua dati ad tribulationem Gen. 42. Merito hæc patimur: quia peccauimus in fratrem nr̄um, iccirco venit sup̄ nos tribulatio. Mac. 7. Iram, dñi portabo: quia peccauit ei. Siste laus dexter. Luc. 13. Nos q̄dē iustitiam, nam digna factis recepimus. Item Greg. in sc̄da parte moralium, tanto q̄s eat, & q̄ multiplicitate delictorū suorū intelligi cōt̄ q̄ parit̄ minora p̄pendit, & p̄ hoc q̄ pondus culpæ cognoscitur, afflictionis p̄na leuigatur. Item patienter iniuriā illatā tolerat, q̄ pie respicit, q̄ ipse habet in quo tolerari debeat. Idem. Infirmitatis propria mala nobis excusat aliena. Item in uitis palege, q̄ q̄dam frater iniuriam sibi factam renunciauit seni, cui ait, non tibi fecit ille iniuriam, sed p̄cā tua, in oī tribulatione q̄ tibi v̄t eam inferre. Sed p̄cā tua pp̄ q̄ tibi inferunt. Quarto patientiam iuuat exemplorum p̄claritas q̄ debemus imitari: memisse debemus quantam patientiam habuerunt patres antiqui: & q̄ euidentis exemplum nobis dederint Abel a Chain fratre suo perimitur, de quo Grægo ait Abel esse reuict, quem Chain malitia non exerceat. Abraham a Chaldæis, Loth, a Sodomitis, Isaac ab Ismaele, Iacob ab Esau persecutiones patitur. Ioseph a fratribus venditus, & elemens in dultis, immo, & bona p̄ malis reddidit: Moyses a Pharaone, & Egyptiis: nec non a filiis Israhel in deserto multa, & multotiens sustinuit, & semper eorum mores grauissimos supportauit, & pro transgressionibus eorum adeo feruenter orauit vt. diceret Eyo. 22. Dñe aur dimitte eis noxam hanc, aut dele me de libro tuo. Dauid a Saule, & Absalon filio suo, & a Seme patre nec turbatur. Iob, & Thobias exempla patientiæ præbuerunt, sicut dixit Angelus Thobiaz 12. quia acceptus eras Deo, necesse fuit, vt temptatio probaret, vt posteris daretur exemplum patientiæ, sicut & sancti Iob. Similiter Isaias, Ieremias, Zacharias, Helyas, & oēs prophete p̄ veritate dicēda diuersa sustinere supplicia. Eleazarus ē vir nobilissimus Iudæorum, miram exhibuit patientiam. De quo 3. Matt. 6. dicit, q̄ gloriosissimam mortem magis q̄ odibilem vitam eligens voluntariē p̄bat ad supplicium patienter sustinens, destinauit non admittere illicita pp̄ vitæ amorem. Et cum plagis perimeret, ingemuit, & dixit, dñe tu scis quia cum a morte possem liberari duos corporis sustineo dolores, scdm̄ aīam vero pp̄ timorem tui, libenter hoc patior, & hoc modo decessit exemplū virtutis, & fortitudinis relinquens. Fratres 7. cum matre venerabili miram patientiam ostenderunt. Tres pueri in camino, Daniel in lacu Leonum. Mathathyas & eius filij. Et oēs quotquot ante nos fuerunt per multas tribulationes transierunt. Vnde dicit, b. Iacobus, 5. exemplum accipite fratres exitus mali & longanimitatis, & patientiæ & laboris, Prophetas. Et Heb. 11. Sancti per fidem vicerunt regna. Sequi lapidati sunt, sc̄di sunt, tentati sunt, in occasione gladij mortui sunt agentes, angustiati afflicti &c. Sed iam ad patres noui testamenti, & sanctos nr̄i temporis veniamus. Primo & Christus exemplar patientiæ, voluntate non necessitate sustinuit famem sitim, & caumata, & frigus, labores, & fatigationes vigilias, & p̄ noctationes, cōtumelias, blasphemias obprobria ludibria colaphos, alapas, (puta, coronam spineam, & flagella, in super, & acerbissimum genus mortis, videlicet negligere maledicta, vt acquirat sibi temporales diuitias mortem crucis. Vnde, b. Petrus ait. Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum vt sequamini vestigia eius i. pe. 2. & Paulus ait Heb. 12. deponentes omne pondus, & circumstantas nos p̄cām, per patientiam curramus ad propositum vobis certamen aspicientes in auxilium fidei, & consummatorem Iesum qui p̄posito sibi gaudio sustinuit crucem. Istud exemplū precipue iuuat, & roborat, sicut dicit Tre. 3. Dabis esse scutum cordis laborem tuum, & i. pe. 4. Christo in carne passio, & vos eadem cogitatione armamini, quia vt dicit Ber. Deuotus miles, qui bene armatus vulnera nō sentit dum benigni ducis vulnera inspicit. Idem super cantet, vtrumque es mihi dñe Iesu, & speculum patiendi, & p̄miū patientiæ, tu doces manus meas in cruce, f. expansus ad p̄lium, & vehementer accendis ad patiendum pp̄ patientiæ p̄miū. Ante oculos debemus habere passionis Dei memoriam tanquam speculum, vt per eam aīemur ad p̄lium, hoc est sanguis vitæ & mori quam ostendebant Elephantib. vt acuerent eos ad p̄lium, vt legitur 1. Mac. 6. hoc est mirræ fasciculus dulcorat oem amurritudinem posuit in corde, & p̄ oculis memoriz collocatus. Bern. habere mirræ fasciculum non retro in humeris, sed ante p̄ oculis, ne portantes, & non odorantes, & onus p̄mat & odor non erigat: Christus est vas nouum in quo fuit reconditū sal diuine sapiētiz, q̄ in aquis Hiericho amaris, & mortiferis posuit eas dulcorauit. Sic ergo ex positus tribulationibus p̄nitentibus virtute memoriæ suę passionis reddit eas nobis salutiferas, & tolerabiles. Grego. Si passio dñi ad memoriam reducitur, nihil

est ita durum, q̄ non æquanimitèr toleretur. Bern. super cantic. Dolores labores Christi, & ea oīa q̄ pro nobis sustinuit meditari dixi sapientiam, hæc me in aduersis erigunt in prosperis reprimunt, inter aduersa tristitia que huius seculi via regia incedenti tutum p̄bent v̄trobique ducatum, hoc mihi conciliat mundi iudicem, dum tremendum Angelicis potestatibus figurant, mitè & humilem, hoc mea summa philolopia scire Iesum Christum, & hunc Crucifixum. Idem sup̄ Cant. Columba mea in foraminibus petre, &c. In hac petra est firmitas atque securitas a casu & ab hoste, & vera tutaque est in firmis requies in vulneribus saluatoris, tanto illic securior habitio quanto ille potentior ē ad saluandum, p̄mit corpus fremit diabolus mundus insidiat, non cado fundatus super hanc petram. Idem peccauit peccatum grande turbatur conscientia, sed non p̄turbatur, quia vulnerum dñi recordabor, quid. n. tam efficax ad curandum conscientie vulnera ad purgandum aciem, q̄ frequens vulnerū Ch̄i meditatio, q̄ tam ad mortem, q̄ non Ch̄i morte medeatur. Si igit̄ in mente venient tam efficax medicamentum, nulla iam posū morbi malignitate terreri, q̄ ex me mihi deest p̄sumo. ex vulneribus Iesu Christi, quę affluunt misericordia, nec desunt foramina p̄ q̄ effluat, patet id magnum pietatis sacrum, patet viscerata m̄e Dei nr̄i. Refert magister Iacobus exemplū ad hoc q̄ memoria passionis mitiget, & curet turbationem mentis, & peccatorum vulnera. Cum q̄dam occidisset filium cuiusdam iudicis, & pater sequeretur eum cum manu armata in die parasæeues, ille videns se fugiendo non posse efcugere, prostravit se in forma crucis, dicens patri occisi filij. Dñe scio apud te mortem merui, sed rogo pro illo qui hodie mortuus est in cruce pro te, vt tu parum anteq̄ occidar audias me, quo concedente. Dñe ait scio, quia dignus sum morte, sed rogo te p̄ illum, qui hodie mortuus est pro te, vt hodie non occidas me, sed da mihi spaciū confitendi, vel si plus vis facere pro amore illius qui dixit dimitte, & dimitte vobis, & qui pro suis crucifixoribus orauit, & vt habeatis in die iudicij aliquod magnum, q̄ pro eo feceritis q̄ ei possitis ostendere, remittatis mihi ne occidar, & ego oībus diebus vitæ meę pro vobis, & pro aīa v̄t filij peregrinabor, ille aut̄ motus ad dñicę passionis m̄iam, eū liberū abire permisit, & cum venisset osculari crucē ipsa die Crucifixus eū visus est amplexari in signum pacis & remissionis peccatorum. Itē patientiam nr̄am iuuat & roborat exēpla sc̄dorum, sancti. n. Apostoli sua patientia totum mundū subiugauerunt fidei, & vincentes Tyrannicā feritate oīum q̄; principū p̄tatem: Ecclesiā suo sanguine fundauerunt, post eos 5. martyres in diuersis m̄di partibus innumerabilia sustinere tormēta, & qd̄ est mirabilius, et virgines iuuēculę, & aliz s̄ctę venerabiles mulieres in seculo fragilitatis oblitę acerbissima tormenta lēntissime & constantissime felici commercio vitæ sibi mercabantur æternā. Ideo dicit lac. 3. Exemplū accipite fratres exitus mali laboris & patientiæ Prophetas &c. suos amicos exponit Deus tribulationibus, vt aliis sint in exemplum patientiæ. Thob. 2. Hęc t̄rationē ei Deus euenire permisit, vt alius eēt exēplū patientiæ, sicut & S. Iob Hier. Quis sanctorū sine patientia coronatus est, a cunabulis Ecclesię non desuit iniquitas p̄mens, & iustitia patientis. Greg. si facta p̄cedentiū patrum consideramus, non erunt nobis grauiora q̄ toleramus. Item patientiam nr̄am iuuat exempla malorum qui per tot, & tātas tribulationes, & tormenta, q̄ sustinent adimplendo sua flagitia acquirunt sibi æterna tormenta, q̄ in inferno cognoscunt, dicens Sap. 5. Lassati sumus in via iniquitatis, & perditionis, ambulauimus vias difficiliter. Eccl. 12. Via peccantium cōplata lapidibus. i. duris, & asperis tribulationibus, & in finem illorum inierit, & tenebris & p̄næ. Ber. Quid ignauiz charissimi, ardentius amant mali pernitiosa, q̄ nos vtilia, alacris currunt ad mortem, q̄ nos ad vitam. Adiuuant nihilominus patientiam nr̄am exempla mundanorum, qui pro rebus tp̄alibus acquiritis, & custodiendis sunt in assiduis doloribus, & laboribus, q̄ portant patienter. Ber. Sudant agricolę, putant, & fodiant vitatores patienter ferentes labores graues, & assiduos pp̄ lucra modica terrenorum. Iaco. 5. agricola patienter expectat p̄ciosum terrę fructum, &c. Eccl. 2. Quid proderit hōi de vniuerso labore suo, & afflictione spūs quo sub sole cruciatus est, cū dies eius laboribus, & erumnis pleni sūt, nec per noctem mentē quiescit, & hæc oīa pp̄ lucra terrena patienter portat, q̄ t̄ frequēter labore multo congregata sunt subito amittantur. Propter iustitiam, q̄ mercedem tp̄alē plus diligunt q̄ iustitiam quorū multi magis volunt p̄secutionē q̄ iustitiam sustinere quibus est grauis ad videndū; est. n. cōtraria opibus eorum. Ceterū pp̄ auaritiā, & ambitionē p̄atos videas eos dissimulare obp̄bria, negligere maledicta, vt acquirat sibi tp̄als diuitias, & amittentias seculariū dignitatum, & aliq̄n anteq̄ perueniant p̄ multa mala ad id qd̄ intē dūt, in via moriendo deficiūt, vel nō affectuē id, sed illi cōtrariū, q̄ itē debāt. Ad cōsiderationē aut̄ tribula

tionis mundanorum q̄ accidit eis ex insperata fortuna. conso-
 bat se pauper quidam, de quo legit in lib. de verbis pa. q̄ cum
 in hycmalis frigoris asperitate iaceret sub duo nō hns, nisi vnā
 Natam cuius medietatem habebat supra, & aliā inf. cum media
 nocte surgeret ad vrinam, & ad natā rediret, consolabat d̄ ceus.
 Gratias ago tibi dñe. Quamti sunt hodie diuites afflicti pro suis
 diuitijs, q̄ et astricti tenent ferro, & cōpedib. qui nec vrinā suā li-
 berē p̄nt facere, ego aut̄ velut Imperator extendo pedes meos
 sub ista nata vbi volo me vertens. Qd̄ audientes quidam patres,
 qui ibi prop̄e ad nocturnā orationem surrexerant, edificati sunt.
 Quinto patientiā nostrā iuuat clamor orationis, p̄cones in ty-
 ronicjs clamando animant tyrones ad fortiter agendū, & pugnā-
 tes in p̄lio excla mando, & vociferando confortantur ad virilius
 militandū, & obsessi in castro qñ clamando, & p̄tendendo auxi-
 liū sperant se posse audiri Principe cuius castrū custodiunt, & p̄
 quo bellū gerunt confortant sibi sperantes auxiliū futurum.
 Sic vir patiens clamare dēt ad dñm qui est virtus patientiē. Psal.
 Deo subiecta esto anima mea, qm̄ ab ip̄so patia mea, nam & ipse
 Deus meus, & sal. meus, adiutor meus, &c. Hanc patiā, & hoc
 adiutoriū dat ipse orantib. pro se, vel alijs liberando a tribula-
 tione, vel dando fortitudinem patienter tolerandi aduersa. Psal.
 Inuocauit me, & ego exaudiam eū. Idē. Ad dñm cum tribularet
 clamaui, & exaudiuit me. Lucā. 21. Docet dñs discipulos ad ora-
 tionē recurrere dicens. Vigilate & orate, vt digni efficiamini ef-
 fugere oīa mala hæc. In vitis pa. ti. de patia. Venerunt quidā fra-
 tres ad B. Ant. petentes verbum per qd̄ saluarent. qui ait. Qui
 vos percussit in vnā maxillā, poteritis p̄bere aliam. Dñt non,
 & poteritis sustinere, vt iterū percutiamini in eadē. nō. & vultis
 non reddere malum p̄ malo, a quo malum accepistis. Dñt. No-
 lamus: sed volumus malū p̄ malo reddere. Tūc ait ministrus. Va-
 de fac eis escam, quia valde infirmi sunt, & ait ad illos. Si alterū
 istorū non vultis, & alterū non poteritis, necessaria est vobis ora-
 tio, per quam vestrā impatientiā infirmitas sanet. Itē in eod. lib.
 legit. Qd̄ cum Abbas Beseream ambularet iuxta mare, & eius dī
 scipulus grauer sitiret, iussit haurire aquā de mari, & facta ora-
 tione a dicto Abbate dictæ aquæ impotabiles conuersæ sunt in
 dulcedinem, in quo signat, q̄ virtute orationis sunt tribulationes
 dulces, & tolerabiles. Deut. 33. Inundationes maris. q. lac su-
 gent, &c. Sexto patiā nrām iuuat, & roborat amor affectionis. 1.
 Corin. 13. Charitas patiens est. Sequit. Oīa suffert, omnia sustinet.
 Aug. Oīa sæua, & aspera, facilia, & prop̄e nulla facit amor. Hic
 est, qui fecit. B. Stephano lapides torrentis esse dulces, hic marty-
 ribus oīa dulcorauit supplicia, hic est q̄ facit insatigabilē curren-
 tem post Deū, & omnia q̄ in via sunt, & aspera cōtēnere, & tran-
 silitre, donec perueniat ad Deum, & requiescat in eo, qui finis est
 desideriorum eius. Bern. Finis p̄cepti charitas, finis charitas De⁹,
 ad quem cū pertenerit foris intentio non hēt vterius, quo ten-
 dat: sed ibi requiescit. In li. de verbis. p. dixit quidam senex. In-
 tueri dēt, qui vult consequi dñm, canes q̄ sequunt̄ leporē quē
 vident. Illi latrando insequunt̄ leporē, alij videntes eū currere,
 & audientes eū sequunt̄, & fatigati vnus redit post aliū. Ille aut̄
 qui vidit leporē non impedit intentione pp̄ reuertentes, nec de
 spinis neq; de p̄cipitijs cogitat, & licet a spinis, & veprib. pun-
 gatur, nec quiescit donec comprehendat, sic qui Christum q̄rit li-
 cēt multi retrocedant, non dēt cessare donec Christum habeat a-
 mans Deū patiendo considerat, q̄ flagellat̄ a Deo filium verber-
 ante, hæc est. n. disciplina patris amantissimi. De hoc re. supra.
 Hæc est virga aurea allueri quā qui osculat̄ euadit mortem, quā
 porrigit, his quos vult saluare, & a morte liberare, Assuerus in-
 terpretat̄ beatus, & signat Deū regem beatorū, qui illis quos serua-
 re vult porrigit virgam p̄sentis tribulationis ad eorū correctio-
 nem, quā qui osculant̄ gratant, gratias agēdo euadit mortē æter-
 nā, & virgā ferream iustitiæ inflexibilis. Hester. 4. hanc oscula-
 ta Hester non solū mortē euasit: sed qd̄ petiit obtinuit, & a mor-
 te populū suū liberauit. Hester. 5. Apo. 3. Ego quos amo ar-
 guo, & castigo. Heb. 12. Fili noli negligere disciplinā, quem. n. dī
 ligit Deus castigat, & flagellat oēm filiū quem recipit. gl. q̄ non
 vult esse receptus a disciplina flagellorū, erit exceptus a numero
 filiorū. Et post ibidē. In disciplina perseverante, tanq̄ filius offert
 se vobis Deus, quis est filius quē non corripit p̄, q̄ si extra disci-
 plinā estis, non estis filii, sed adulteri. Attēde q̄ qñ puer verberat̄
 a p̄re si patienter sustinet, p̄ ei cōpatiens cessat a verbere, si aut̄
 el amat, & murmurat, durius verberatur, & p̄ offenditur, & am-
 plius prouocatur. Sicut filii Israel qñcunq; impatienter contra
 dñm murmurabant, iratus dñs contra eos, nūc glad. nunc incen-
 dio, nunc serpentib. nunc fame, nunc peste, & alijs modis varijs
 consumebat, vnde Eccl. 2. Væ illis qui perdiderunt sustinētiā.
 Item considerare dēt vir patiens, q̄ pugnat corā Deo spectante,
 Deus. n. Angeli, & hoies certamen nrām cōsiderantes attendunt,
 Deus & Angeli gaudent, hoies ædificant, & ad patientiam ani-

mantur. 1. Corin. 4. Spectaculū facti sumus huic mundo Angelis,
 & hoibus. Heb. 10. Magnū certamē passionum sustinuitis, obro-
 briis, & tribulationibus spectaculū facti. Boc. de conso. Magna
 nobis incumbit bene agendi necessitas, qui omnia facimus corā
 oculis cuncta cernentis. In vitis. pa. & B. Ant. legit, q̄ cū Dæmo-
 nes verberassent B. Ant. vsq; ad mortem, & ipse immobilis, per-
 seueraret in bono proposito suo Deum inuocans, lux emissa a
 Deo Dæmones fugauit, Ant. sanauit, Iesum Christū sibi astantē
 ei demōstrauit. cui Ant. Vbi eras o bone Iesu cum Dæmones ita
 malē me tractarent. Ego ait Deus eram iuxta te cernens, & gau-
 dens de victoria patientiæ tuæ. Iuxta est. n. Deus his, qui tribula-
 tio sunt corde, iudex feriens, & testis aspiciens, & patiens mer-
 cede tribuens. In sententijs Isid. diuini sapientiē subtilitas sicut
 interius est testis, & scrutator conscientiæ, ita exterius irrogat p̄-
 nas, vt verum sit testimoniū Prophetæ: quia idem iudex est, & te-
 stis. Miserere ait dñe misero Isidoro in digna agenti, & digna pa-
 tientia, & tua flagella quotidie sustinenti. Ad hoc aut̄ p̄t valere,
 q̄ legit Iosephi. li. 19. Romanos ad virtutem hortabat̄ consuetu-
 do vincendi, q̄ vinci non consueuerat, & scribere militiæ exerci-
 tationes perpetuæ, & Imperij magnitudo, super oīa Titus Impe-
 rator vbiq; p̄sens semper, & q̄ grauisimum scelus iudicatur co-
 p̄nte, & spectante esse inertē, & qui decertasset testis aderat qui
 rependeret p̄mium, & magnus fructus in certamine laudis p̄z-
 conū, & ibi cognosci virum p̄bum, & fortem, & multos in cer-
 tamine virtutis exemplo reddere fortitudinis æmulatores. Vbi
 norant decem cāx, q̄ animant in certamine tribulationum ad vi-
 riliter agendū, & patiendum, assistunt et̄ Angeli sancti patienti-
 bus. Legit in passione B. Euffemię, q̄ cum ipsa in Macedonia pa-
 teret, Sofstenes, & Victor, qui eius aderat Passioni, a pertis sibi
 diuinitus oculis audierunt circa eā Angelorum exercitiū, & Virgi-
 num choros, pp̄ q̄ ad dñm sunt conuersi, qui multa supplicia p̄-
 ferentes ad vltimū in oratione, & exhortatione mutua necati san-
 ctas animas dño reddiderunt. Item considerare dēt hō, q̄ parit̄
 cum Deo ipsum benignē, & dupliciter comitante, ait. n. in Psal.
 Cum ipso sum in tribulatione. O q̄ gloriosum est talē hēre sociū,
 bonus & fidelis est iste socius, qui multipliciter adiuuat patientē
 videlicet vires, & fortitudinē augmentando. sicut ait. Psal. Adiu-
 tor in oportunitatib. in tribulatione, & Eccl. Qui dat lassō virtu-
 tem, & his qui non sunt. i. qui deficere vñt, fortitudinem, & ro-
 bur multiplicat. Vnde de multis sanctis legitur, q̄ cum in tor-
 mentis iā deficere viderent, iterum inuocato nomine Iesu, vires
 eis reparabant ad pugnā, ac si nihil mali ante sensissent. Sicut pa-
 ter de B. Vincen. & alijs multis, vnde diuina virtute sibi assiste-
 terāt insuperabiles, nec mirum, quia Deus omnipotens sup̄por-
 tabat debilitatem eorum, & virtus minima fortiori virtuti cōiun-
 ctā multa p̄t q̄ per se nō poterat. Iō Psal. in persona martyrum
 dicit. In dño faciemus virtutem. Idem dñs fortitudo plebis suæ.
 Miles in tyrocinio vallatus auxilio virorum sortium, q̄ ipsum
 de æquo eijci non permittunt, multa sustinet, q̄ per se sustinere
 non posset, & agit viriliter ac inde acquirit famam, & gloriam
 triumphalem. Puer nutricis manib. sustentat̄, & infirmus, qui pp̄
 infirmitatem nō posset incedere, brachijs alicuius sani hoīs sup-
 portat. Et mulier delicata q̄ pp̄ debilitatem corporis, & tēneriti-
 tudinem cōplexionis se vix sustinere p̄t, brachijs deducens eam
 subleuatur per latera. Hi oēs cum adiutorio fortioris adiuncti,
 sustinere p̄nt, vel facere q̄ per se non possint facere. Sic iustus fi-
 deli deuotione, & confidentia Deo iunctus magna, & mira face-
 re p̄t, aut et̄ sustinere, quæ virtute propria nunquam posset: sed
 illa p̄t sustinere ex virtute diuina, cui innitiur. Ideo ait Psal.
 In Deo faciemus virtutem. q. d. non virtute propria sed diuina.
 Sequitur. Omne, quod applicitum tibi fuerit accipe. i. ad te cape
 .s. ad vtilitatem tuam conuerte, siue sint bona Dei: bona, siue ma-
 la. Nam bona debes recipere cum timore, ne sint tibi pro retribu-
 tione & pagamento pro bonis si qua fecisti, vel ne non digne sa-
 cias inde debitum tuum. Item dona accipe cum amore, & deuota
 gratiarum actione. Mala vero debes accipere cum patientiā:
 quia sicut ait Iob. Si bona susceperim de manu domini, mala autem
 tem quare non suscipiamus, vel sustineamus. Videmus manifestē
 quod canis quantumcunq; sit feroc extraneis, tamen quan-
 do verberatur a domino suo, omni ferocitate deposita caput &
 caudam demittit, & totum corpus humiliter, non latrans, nō mor-
 dens, & vix audens plāgere, sed solum relaxationem verberum
 postulare. Similiter videmus in alijs bestijs, q̄ a dominis suis qui
 eas nutriunt, sustigationes, & verbera multa recipiunt, quanto
 magis igitur nos ratione vigentes, qui tāta Dei beneficia a Deo
 patre, & Salvatore nostro accipimus incessanter, mala quæcunq;
 sint propter eum sustinere debemus. Et quia quidam plures timide
 afflictiones pœnales quā deiectiones, & opprobria, quidam
 econuerso. Ideo dicit sapiens post verba p̄missa in dolore sus-
 tino, quantum ad primum. Et in humilitate tua patientiā habe
 quantum

quoniam ad fm. **Vh** Christus exemplar patientiæ acerbissimæ & ignominiosissimæ sustinuit passionem. Item adiuvat patientem supplicium mitigando, hic est. n. Angelus Dei, qui descendens est puerus in fornacem ignis ardentis. i. acerbissimæ tribulationis facie medium fornacis quasi vocem toris flantem. Eccl. 1. Nonno ardore refrigerabit nos. **Vh** dicebat Decro. B. Lau. **Disce** miser, quia carbones tui non ardorem, sed refrigerium mihi præstant, & B. Tyburtius cum super pinas ardentes iuberetur incedere nudis pedibus, dicebat. **Vi** mihi quod super roseos flores ingrediar. **Ad** B. Agathâ missus est. **B. Petrus** ad sanandam, & leniendum dolorem mammillarum. **Itē** adiuvat consolando. **Psalmus**. Tu dñe adiuuisti me, & consolatus es me. **Idē**. **fm** multitudinē dolorū meorū, nec in conspectu lætitiarū. **Ipse** est. n. pater misericordiarū, & Deus totius consolationis. **Itē** adiuvat peregredendo, & liberando. **Sicut** David de manu Saul. **r. Re** in multis locis, sicut Ezechias, & populus liberavit. **Isa. 38**. **Sicut** Cristinâ, Caterinâ, & alios multos de supplicijs. **Psalm**. **Qm** in me sperauit liberabo eum, peregredes, & c. **B. Bern.** **Quid** ei nocere poterit eorum, quæ sub celo sunt quæ Deus celis peregere, & conseruare uoluerit. **q. d. nihl.** **Septimo** patientiam nram iuuat, & roborat conscientia puritas illibata. **1. pe. 2.** hæc est gra. apud Deum. **Gre. in Mor.** Bonis meritis hæc ipsa sunt prospera, quæ uident aduersa. **Itē** idē in Homel. **Mens** iustorum bonis est in adiutorium malis inuasiuioniū. **De** beatis martyribus dicit **Hymnus** Ambrôsij. **Cælum** gladijs morte biditū, & c. **Et post** Corde tacito mēs bene conscientia conseruata. **Item** Bern. in li. 3. de cons. inter angustias, quæ non desunt, scilicet bono conscientie, magis aut scias, quod desit tibi. **Nā** cui non desit nemo est, omnia enim desunt, qui nihil sibi deesse putant. **Idē** sup. **Cant.** nihil hac hoc clarus, nihil hic gloriosus testimonio, cum ueritas in mente fulget, & mēs in ueritate se uidet, pudicā uerecundiam, pauidā circumspectā, nihil penitus admittētē, quod euacuet testimonium conscientie in uoluntate conscientia sibi quo erubescat præsentia ueritatis, hoc plene est sup. oia bona aia; & diuinos oblectus aspectus. **Idē** in sermone de annunciatione. **Testimonium** conscientie est, cum Spiritus sanctus testimonium phibet spūi nro, hoc est testimonium. **Spiritus** sanctus, est dicit tibi i corde tuo per eum tibi dimissa peccata tua, & quod credis, quod ipse, & non alius, quod condonat peccata, donat & merita, & premia redonat. **Cū** hoc testimonio Chri. Martyres ibant gaudētes, ad supplicia uocati, sicut si essent ad nuptias inuitati. **Vñ** Agatha lætissime, & gloriose, ibat ad carcerē, & quasi ad nuptias inuitata agonē suā dño. **P. con.** **Octauo** patientiam nram iuuat, & roborat multiplex utilitas expectata. **Sciēdi**. n. q. patientia est. **Gu** bernatrix doctissima. **Pro** pugnatix fortissima. **Mercatrix** prudētissima. **Conseruatix** fidelissima. **Patientia** dico est gubernatrix doctissima, nobis quod recte nos gubernare insinuat in hoc mari magno. i. in mundo pleno periculis scandalis, & pressuris quasi turbulibus, peliosis, amaritudinibus, & hostibus monstruosis, cuius pericula, pbat, perentis multitud. **Trāscuntis** paucitas, & potius ad quod nauendum est incertitudo. **In** mari magno de. 100 nauibus trāscuntibus, vix non periclitat vna. **In** hoc mundo de. 100 nauigantibus vix enatit vnus, quod directo pueniat ad portū optatē salutis, multū igit est necessarium hoi gubernaculū tenerē fortiter, & vitā suā vigilētissime gubernare. **Patientia** autē est gubernaculum vitæ nre. **Sicut** et. **Prou. 14.** Qui patiens est multa gubernatur sapientia. **Gubernator** in fine nauis existens vndiq; considerat pericula, ne incidat in ea, ne impingat in saxum, vel terrā vel sabulum, declinando vitat ventum contrarium. **Sic** hō patiens debet esse vndiq; circūspēctus pericula declinando ne nauis aie frangatur per impatientiam. **Greg.** tanto quisq; minus doctus ostenditur, quanto minus patiens esse conuincit. **Prou. 14.** qui impatientis est operat stultitiā, magna sapientia est scire euadere. **maris nau** fragumen, ignis incendiū, versutias hostiū, ferarum rabie, morsus venenatorum animalū. **De** mundi periculis, re. infra. li. 3. **Par. 3.** di. **Patientia** est quasi anchora metis, firmās eā, & tenēs immobilē in tāpēstare aduersitatis. **Sicut** B. Lucia stetit immobilis corpore, sicut a fide erat immobilis mēte, & B. Agatha sic erat immobilis, quod facilius esset ferrū molliiri, & ferrū in plūbi mollicie cōuertū, quod ipsam a Christiana intentione reuocari. **Patientia** similis est cūdā psci, quod dicit Echinus, de quo legit in historia transmari-na, quod si adhæserit nauī, reddit eā immobilem. **Refert** magister Geruasius in li. de mirabilibus terrarū, quod in puincia Oubithēsi in castro, quod dicit Remelinū cōuenire solet scarabei in magna multitudine, quod maioris sunt quantitatē, quod alij, & plures eorū coronati sunt, & circa festū sancti Ioh. pugnantēs adinuicē, & cōtra turrim impetū faciētes, illa stante immobili, & illa se occidunt. **Sic** de patientia, quod est turris aie fortissima qua stante immobili, oēs in eā impetū facientes spiritualiter occidunt. **Talis** erat Iob, qui dicebat. **Iustificatiō**, quod cepi tenere non deferā. **Et** Thobias de quo legit euasde. **2.** **Nō** est cōtristatus cōtra Deū, quod plaga caritatis euenisset ei, sed in timore dñi semp immobilis pmanet.

Speculum Morale.

bat. **Secundo** patientia est pugnatix fortissima, patientia est vincit hō totū mundū. **Sicut** Apli sancti, & Martyres uicerūt omē sapientiā mundanorū, & potētiā tyrannorū. **Sicut** Vicentius. **Dati** anū, Laurentius Decij, Petrus, & Paulus Neronē. **Catherina** Maxētium, & sic de alijs. **Vincit** autē patientia, & de hoste reportat vñ coronā nō pugnatō, nō repercutiēdo, sed solū ictus, & uerbera sustinēdo. **Sicut** ait. **Aug. de B. Stephanū** in sermone, vñq; adeo inter stementes remasit intrepidus, & inter lapidū fuit cruciamentā securus, ut incredulitate Iudæorū fidenter argueret, & benignus per lapidantibus exiraret, lapidantes non repercutiens, sed patiens superaret; **in** sup. occisus aulā regni cælestis, uinns, & coronatus intraret. **Patiēs**, nō gladiū, nō mansū, nō bætulum, immo nec fessucā leuare cōtra aduersarios suos, sed potius amat cōpatiē eis, & orat. **Vñ** orō dñi. **Nobile** uincēdi genus est patientia. **Vincit** qui patitur. **Si** vis vincere, discet pati. **Itē** maxima uirtutū patientia pugnat, inermis armatoq; solet vincere sæpe uirō, nec solū se superat patientia, uerum etiā ipsorum iacula retendit in eos. **Iniuriantes**. n. prius leduntur in corde per peccatum, uel per motum cōmotiōis, quod ledant ipsos iniuriā patientes in corporibus eorum, aut rebus. **Vñ** in **Psalm**. **Gladius** eorum intret in corda ipsorum, & c. **Item** patientia sic nobiliter uincit aduersarios, quod eos facit credere in Deum suum. i. cōuertit ad fidem incredulos, uel ad penitentiā cōuertit impios Christianos. **Sicut** patet in legēdis Agnetis. **Catherinæ**, **Cristinæ**, **Margaritæ**, & sic de alijs. **Patientia** sic pugnat uiriliter, & constanter, quod Martyres facit. **Greg.** **Sine** ferro, & flammis Martyres esse possumus, si patientiam ueraciter seruauerimus. **Hos** beatos Martyres ornat patientia ornata decentissimo. **Est**. n. patientia uetis purpurea cum qua Christus uictor ascendit laureatus in cælum. **Pro**. in fine. **Byssus**, & purpura indumentum eius, cuius pulchritudinem admiratē uirtutes cælestes clamabant. **Isa. 63.** **Quis** est iste qui uenit de Edon & c. **Et** post. **Ille** formosus in stola sua. **Hoc** ornati Sancti Martyres secuti sunt eum de quib. dicit. **Apo. 7.** **Hi** sunt qui uenerunt ex magna tribulatione, & lauerunt stolas suas in sanguine agni. **Et** in **Apocryphis** **Hesdræ** additur. **Hi** sunt, qui mortales deposuerunt tunicas, & modo coronantur, & accipiunt palmam. **Vñ** dicit **Hesdras** exercitum Angelicū super montem maximū, ubi præsidet iunonis speciosissimus, & totam eo innumera multitudē inueniam, quibus singulis coronas imponebat, & palmas dabat, & eum quæretet stolas ab Angelo, qui essent hi. **Respondit** ut supra dictum est, hi sunt & c. **Ad** hoc ornamentum monet nos **Apostolus** **Col. 3.** **Induite** uos sicut electi Dei, Sancti, & dilecti uicēra misericordie, benignitatem, humilitatem, modestiā, patientiam. **Item** sic pugnat patientia, quod miracula facit, & signis, & miraculis præcellit. **Hæc**. n. fecit locustas superare gigantes, agnos vincere lupos, **Apostolos**, & **Martyres**, & **Virgines** superare mundi potētiates, potentes, & tyrannos. **Orig.** nouit dñs mirabilia facere, & de locustis superari gigantes, infirma. n. huius mundi eligi Deū ut fortia confundat. **De** hoc dicit **Bern.** **Licet** Deo in mundum ueniens multa mirabilia fecerit, hoc iudicio meo præ omnibus emicuit, quod per paucos simplices, & illiteratos pauperes, & infirmos totam altitudinem mundanæ sapientiæ, & potētiæ superauit, & sibi subiugauit. **Hęc** maximæ fecit per eorū patientiam, uel patientia facit, quod si mortiferum biberint, non eis noceret, sed proficiet ad salutem, quia uenenum mortiferum cōuertit in animæ medicamentum, tenebras, & noctem aduersitatis in diem, & ludem gratiæ. **Item** miraculo præcellit uirtus patientiæ. **1. Dialo. 4. ca.** **Ego** dicit **Greg.** **Signis**, & miraculis uirtutem patientiæ maiorem credo. **Hoc** dicit pro libertino, qui cum mortuum præcibus suscitasset, magis admirabatur uirtutem patientiæ suæ, quam miraculum, eo quod a suo rectore grauiter percussus in facie, scabello subpedaneo, contra eum non murmurauit, sed suis peccatis humiliter imputauit. **Item** per patientiam uincit homo seipsum, id est animi sui impetum. **Prouer. 16.** **Melior** est patiens uiro forti, & qui dominatur animo suo, expugnat uictor urbium. **Gregorius**. **Minor** est uictoria urbes expugnare, quia extra sunt, qui uincuntur. **Maius** autem est, quod per patientiam uincatur, quia ipse a se animus superatur, unde **Bragmani** scripserunt **Alexandro**, quod pugnat contra hostes exteriores quos uincebat, ut nutriet hostes interiores, a quibus uincebatur, quos dicebant animi sui impetus, & cupiditates. **Aristoteles** contra **Alexandrum** eum nollet euidam iracundiam remittere, probauit ei, quod nobiliorem triumphum acquireret, uincendo seipsum, quam in eo, quod uicerat, & sibi subiecerat totum mundum, quod si se uel animum suum non uinceret, non erat uictor, sed uictus, ob quam rationem uicit eum **Aristoteles**. **Item** **Sene.** in lib. de naturalibus quæstionibus, quā plures immo innumerabiles fuerunt, qui populos, & urbes in sua habuerunt potestate, paucissimi autem, qui se. **Idem** facilius est gentem unam, quam hominum unum vincere.

Tomus Tertius.

L 2

scilicet

scilicet se. Item in vitis pa. venerunt quidam fratres ad quon-
 da sanctu fenē in solitudine sedentē, iuxta quē pascebant pueri
 pecora, clamose, & inhoneste aliqn loquentes, qui dixerunt ei:
 Quo potes abba portare verba puerorū istorū, & nō p̄cipis eis vt
 taceant. Qui r̄dicit, volui, iudiu est, sed vici cogitationē meā, di-
 cens. Si hoc modicu non potes portare, quō si venerit tibi maior,
 portabis. Job. 4. vbi est fortitudo tua? Glo. Qui se vincit, contra
 omnia fortis est. Item Sen. consilio melius, quā iracundiā via-
 cas. Item per patientiam vincit homo dāmones. Greg. in li. Mor.
 hominē hominum callide insidians fraudem. quam contra san-
 ctum. Iob parauerat, pertulit, quia quot sancto viro occasiones
 intulit, tot causas victoriā ministravit. Item de verbis patrum.
 Quidam frater quāsiuit ab Abbate Isaac, quāse dāmones eū
 tm timent. R̄dicit. Ex quo factus sum Monachus. statui apud
 me nō impatiētia vel iracundiā verbum extra guttur meum
 exiret. Itē in vitis patrefert Iohan. eremita de quodā flagitiosis-
 simo, qui reuersus ad cor, intravit se in quodam sepulchro, se p̄-
 mitentia mactans, ad quē cū venissent dāmones volentes eū blā-
 ditijs, & mīis, & p̄missionibus reuocare, & nō valentes p tres
 noctes, flagellauerunt eū vsq; ad mortē. Cūq; nec sic eū possent
 vincere, sed diceret, q magis volebat penitus occidi, q̄ eis vlti-
 mus obedire, confusi clamauerūt recedentes. Viciisti Monache vi-
 cisti. Ille autē oī virtute ornatus quasi Angelus Dei est postea cō-
 uersatus. Item in vitis pa. cur quidā arreptus a dāmonē quē-
 da patrē percussisset in maxilla, & ille praeberet ei aliā, dāmon-
 ens patientia victus ab eo dācessit. Item per patientiā vincit hō
 Deum inuincibilē. Nā licet Deus sit hō. offensus p̄ culpā, t̄p̄-
 q̄ Deo faciente, vel p̄mittēte dura flagella sustinet patienter. pla-
 cat ei Deus, sicut d̄r Pro. 19. patientia lenietur princeps. i. Chri-
 princeps regū terrar. Apo. 3. q̄ seruus dām, filius patrē vel ami-
 cus amicu offēdit in aliquo, si postea libenter, & patienter susci-
 puit aliquis istorū ad eo vel p̄ eo, sedat ira, placatur animus, &
 reconciliat, & sic inter eos pax, & amicitia reformat. Similiter q̄
 mīes, qui fugit de acie, postmodū eū dolore, & robore recogno-
 scens, se male fecisse reuertit fortiusq; pugnat, q̄ ceteri, q̄ semper
 cū principe exercitus remāserūt. reconciliat principi, ac amorē re-
 operat, & honorē. Ideo d̄r Ecclē. 2. Qui timens dñm custodijs
 mandata illius, & patientiā habebunt, vsq; ad inspectiōē illius,
 dicentes. Si penitentiā non egemus, incidemus in manus Dei, &
 non in manus hominū. Tertio patientia est conseruatix fidelissī
 ma, custodit. n. virū patiētē, sicut arma militem, & sicut arca the-
 saurum. Ideo Luc. 21. In paciētia vestra possidebitis aīas vestras.
 Greg. prima parte. Euangē. Homil. 15. Iecireō possessio aīz. in
 virtute paciētiā ponit, quia radix oīum, q̄sto sq; virtutum. est
 patientia. Per patientiā. n. possidemus aīas n̄ras, quia dū nobis ip-
 sis dñari discimus, hoc ipsum incipimus possidēre, quod sumus.
 multū diligit hō, & saepe visitat arcam in qua thesaurum suū se-
 cure custodit, quia vbi est thesaurus tuus, ibi est cor tuum. Dili-
 git etiā illum, qui gratis fabricat talē arca. Tribulatio autem est
 huius arcę materia. Ideo dicit Apost. Ro. 5. Gloriaur in tribu-
 lationibus. scientes, q̄ tribulatio paciētiā operatur. Deus autem
 est artifex hui⁹ arcę sicut dicit Psal. Deo subiecta esto aīa mea,
 qm̄ ab ipso patientia mea, quia ipse Deus meus, & saluator me⁹
 adiutor meus. Attende, q̄ lacrimas libenter inuadunt loca in q-
 bus sciunt esse thesaurum, & cum arcam frēgerint, ritū habent
 thesaurū rapiunt, & furantur. Sic dāmones libentius, & vehe-
 mentius impugnant viros iustos habentes thesaurum. i. copiam
 meritorū, & cum cor frēgerint per impatiētiā, totus the-
 saurus virtutū, & meritorum amittit, q̄ cor fati quasi vas cō-
 fractum. Bene seruantur viri iusti per paciētiā, q̄ sicut d̄r. 1. pe-
 4. qui patiuntur in volūtatē Dei, sicut dño cōmendāt animas
 suas, in secura manu ponuntur, quā fidelitātē Dei quasi in depō-
 sito cōmendant. Ideo d̄r Apo. 3. qm̄ seruasti verbū paciētiā meā
 seruabo te ab hora tentationis, &c. Quarto patientia est merca-
 trix prudentissima, quā mirabiliter, & copiose magnis meritis
 animam locupletat, nec mirum, quia multam, & magnam inue-
 nit in mundo materiam, spirituales diuitias acquirendi, oēs ad-
 uerfitates, tribulationes, desolationes, iniurias, & consume-
 lias huius mundi. Item fames, sitis, aestus, & frigora, infirmitates,
 & mors, sunt nobis materia merendi, & merita cumulandi. Pre-
 terea patientia res viles in p̄ciosas conuertit. Inuenit enim in
 vili fabulo aurum, immo fabulum conuertit in gemmas p̄ciosas.
 vt. B. Ioh. legitur scissis in Ecclesiastica. Hystoria, & virgas in
 aurum, quia verba dura, & verbera, vilipeationes, & opprobria,
 conuertit in p̄ciosa merita, quibus hoies spiritualiter ditatur.
 Hi sunt thesauri absconditi arenarum, hāc sunt gemmæ, & au-
 rum de quibus fabri bonis fabricant coronā æternā. Psal. Supra
 dorsum meum fabricauerunt peccatores coronā. i. æternam fla-
 gellando me. Cnm quædam mulier litigiosa quadam bonæ mu-
 lieri diceret verba contumeliosa, potterit ei pallium suum dices

proicias hic satis de lapidibus istis p̄ciosis vt de eis possun-
 ditari, & coronari. Tantā etiā prudentiā est hęc benedicta mer-
 catrix, q̄ amara facit dulcia, aspera suauia, dura mollia, grauiā
 leuiā. Patientes, n. ad modum piscium marinorum, mundatione
 maris, quasi lac. sugunt, vt legitur Deu. 33. Ad modum Salamā-
 dræ in igne tribulationis viuunt, ad modū strutionis seruo dānia
 & asperis. i. verbis, & iniurijs resiciuntur, ad modū asinorum car-
 dui asperis, & pungitiuis pasuntur, & delectantur. Ad mo-
 dum existentis in aqua gratia Dei, & eius subsidio, & beneficio
 leuatur. Oīa. vt dicit Aug. q̄. 3. & grauiā, & immani-
 gloriā, & prope multa facit amor. His diuitijs vir patientis debi-
 tatiua soluit. de alienā bursa sine fraude, & sine sui detrimento,
 qm̄ & culpā remittit, & p̄na debita relaxatur. Culpa quidē re-
 mittitur, sicut d̄r. The. 3. Cum iratus fueris, dñe misericordiā fa-
 cis, & peccata hominū in tribulatione dimittis his, qui inuocant
 te. Refn. Non sunt condignę passionē huius ep̄is, ad p̄teritā coll
 p̄q̄ remittit, ad p̄sentē gram, q̄ immittitur, ad futurā gloriā
 q̄ p̄mittit. Itē Ioh. in li. de sinon. Tribulatio, & angustia p̄scō-
 tis t̄p̄is, salus est aīz, qm̄ pius, & misericors Deus remittit pecca-
 ta in t̄pe tribulationis. oībus inquirentibus eū in veritate. De
 hoc reque supra. Nec ei solū culpa remittitur, sed & p̄na rela-
 xatur, æterna quidd totalitē, purgatoria vel in toto vel in par-
 te. Vñ Ang. Sancti t̄palē penā lucū putat, q̄ p̄ hanc æternam
 euadere hō formidat. Itē Ioh. in lib. de sinon. Ordinata est Deū
 p̄uidētia, q̄ prius p̄ flagellā hoīes hic emendat, & post eos ab
 æterno supplicio liberat, nequaquā. n. delinquentibus parcat De⁹
 qm̄ peccatore aut hic ad emēdatiōē ferit, aut in æterno iudi-
 cio æternaliter puniendū relinquit. Ideo dicit Aug. super illud.
 Psal. Dñe ne in furore tuo, &c. Dñe hic ure, hic seca, hic p̄ce-
 tet, vt in æterno parcas. Iudic. 8. Non vlcisamur nos. p̄ his, q̄ pa-
 timur, sed reputantes peccatis n̄ris his ipsa minora esse supplicia,
 flagella dñi, quasi serui qui compimur ad emēdatiōē, & non
 ad p̄ditionē n̄ram euenisse credamus. Sic fratres Ioseph dicebat.
 Gen. 42. Merito hęc patimur, q̄ peccauimus in fratre nostrum.
 Sic tres pueri in camino ignis. Dan. 3. quicquid patiebant impa-
 tabant peccatis. i. dicentes. Iudicia vera fecisti iuxta oīa, q̄ indu-
 xisti sup nos, q̄ in veritate, & in iudicio, induxisti oīa hęc p̄
 peccata n̄ra, &c. Sic illi. 7. fratres Machab. 2. Mach. 7. Nos p̄
 nosmetipsos patimur peccatis in Deū nostrū. Deniq; ille latro
 pendens in cruce iuxta dñm dixit scō. suo. Nos q̄ de digna se-
 ctis recipimus. Itē paciētia non solū debita sua soluit. Verū etiā
 magnū thesaurū meritorū acquirat, vt. 2. Thi. 1. In gram Dei,
 q̄ data est nobis a Ch̄so, &c. hęc pauor, sed non confundor, scio
 em̄ tui etedidi, & certus sum, q̄ potens est depōsitū meū serua-
 re. Nota qm̄ p̄ponit, & incipit aliq̄ benefactor, autē est diabolu
 impedire, acridet, & disuadet mūdus, retrahit caro, retinet q̄
 consuetudo, & ideo necessaria est paciētia. Ideo de iustis d̄r. Lu-
 c. 8. fructū afferunt in paciētia. Nā sicut semē iactū q̄ coram-
 ponit ventis, & moribus, & glaciēbus, & nubibus, & h̄mōi, q̄
 postq̄ sustinuerit fructificat, & crescit, sic semen spirituale, qd̄ est
 verbū Dei interius inspiratū, vel exterius p̄dicatū, in terra deu-
 ti cordis p̄fert fructū bonorū operū, & multiplicat in magnū ca-
 mulū meritorū, si t̄ constantē steterit in incōp̄o, ita q̄ nec dis-
 suasionibus, nec derisionibus neq; molestijs q̄buscumq; desistat,
 qm̄ si perstiterit nō cessabit cumulare merita, donec ad statum
 p̄fectionis adducat. Vnde sup illud. Job. 4. vbi est timor tuus, for-
 titudo tua, paciētia, & p̄fectio viarum tuarum. dicit Glo. a pa-
 tientiā p̄fectio nascit, p̄fectus. n. d̄r hō ex integritate mēbrorum
 oīum, & q̄ p̄c agere operationes p̄fectas, nā puer p̄t esse p̄-
 ctus primo mō, sed nō secūdo mō. Miles verō strenuus, & robu-
 stus vtroq; mō. Aliz virtutes primo mō p̄ficiūt hōem, paciētia
 vero secūdo mō, q̄ q̄ paciētiā habet, oēs virtutes habet, & sic
 est p̄fectus ex oī integritate virtutū agit et̄ operationes magnas
 & p̄fectas, quasi operationes strenū militis, & audacis. Ideo d̄r
 cit. B. Iacobus. Oē gaudiū exillimare franges cū in tētationes va-
 rias incideris, scientes, q̄ p̄batio fidei n̄rę p̄ tētā operat, pa-
 tiētia aut opus p̄fectū habet, vt sitis p̄fecti, & integri, in
 nullo deficientes. In vitis pa. qd̄ frater requisit sentē quēdā dicens,
 dic mihi pater vnā rem. quā faciā vt saluer ipsam. R̄dicit. Si po-
 tueris ferre iniurias, & contumelias, & tacere, magna est res, &
 sape oīa mandata. Item alius ibidem idem interrogatus, palliū
 suum sub pedibus suis conculcavit potest. Item ibidem. Quidē
 cum aliquis contumeliā ei dicebat, vel iniuriā inferebat, gaude-
 bat dicens. Isti sunt qui vos iuuant ad p̄fectum, qui autem nos
 iustificat, ipsi nos decipiunt. Item alius cum audisset aliquem
 sibi detraxisse, si prope erat, eum remunerabat per se, si erat lon-
 ge, munera ei mittebat. Item non solum spirituales diuitias,
 & thesaurum meritorum acquirat paciētia, verum etiam æter-
 na gaudia p̄miorum. 1. Pe. 2. Si quid patimini propter iu-
 stitiam

stiam beati. s. hic in spe, tandem in re. Et pp spem istam Apłs Ro. 12. Spe gaudentes in tribulatione patientes. 1. Pe. 4. Cōicātes Christi passionibus gaudent, vt in reuelatione gl'ie eius gaudeatis. Act. 5. Ibant Apłi gaudentes, &c. Mat. 5. Beati, q̄ persecutionē patiunt pp iusticiā qm̄ ipsoru est regnū cęlorum. Propter iusticiā inquit, q̄a martyrem non facit pęna, sed cā. Multi multa patiuntur pp suas malas voluntates adimplendas. Isti sunt martyres Diaboli. Ideo dicit Petrus. 1. Pe. 3. Nemo vestrum patiāt quasi homicida aut fur, si autem vt Christianus non erubescat. Alij multas aduersitates, & inedias patiuntur non sponte, sed voluntate potius murmurante. Isti suum faciunt incōmodum de hoc vnde mereri poterant regnum cęlorū. Vñ Pro. 10. Qui impatiens est sustinebit damnū. Qui autē voluntariē patiunt, & pp iusticiā faciendā docendā seu etiā defendendam, beati sunt hic in spe tandem in re, qm̄ ipsorum est regnū cęlorum iure. Acquisitionis, sicut miles strenuus acquirit regnum vel tertiam aliquam iure belli, regnū. n. cęlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. In vitis patrum legitur, q̄ Abbas Ioan. ait. Via q̄ ducit ad vitā, & angusta porta regni cęlorū, q̄ est superne ciuitatis, est patientia in tribulatione. Et dicebat tale exemplū. Cuiusdā philosophi discipulus peccauit, dum sibi peteret dimitti, dixit ei Philosophus, non indulgeo tibi, nisi tribus annis aliorum onera portaueris. Quo facto ait iterum Philosophus. Nec indulgeo tibi, nisi tribus annis alij dederis mercedem his, qui te iniurijs, & cōiitijs affecerunt. Quo facto dixit ei Philosophus. Veni mō ingredi ciuitatem Atheniensium, vt illic sapientiā addiscas. Ad portā autē vr̄bis erat qdā senex sapientiē studiosus, qui oēs ingredientes experiendī causā cōiitijs afficiebat, & iniurijs. Qd̄ eū dīctō iuueni faceret, ipse risit. Cui senex. Quo cū ego iniuriā tibi faciā tu rides? Rñdit iuuenis. Quod tribus annis mercedem dedi pro hoc, quod tu gratis impendis. Tunc senex ait. Ingredere ciuitatem, quia dignus es. Sic ciuitatem cęlestem intrare digni sunt, qui iniurias patienter sustinent, & gaudent. Patientia meretur coronā gl'ie spiritualē. Tob. 3. Hoc habet pro certo oīs, qui colit te, qm̄ vita eius si in p̄batione fuerit coronabit. Iac. 1. Beatus vir, qui suffert tentatio. qm̄ cum proba. su. ac. co. vi. In vitis patrum legit, q̄ Cronius Vitrix presbyter recerebat, q̄ quidā Scholasticus Eulogius audiēs de immortalitate aīe sculo abre nunciāuit, partē pecunię retinens de qua sibi p̄uidere, quia laborare nesciebat. Et cū nō posset in monasterio degere, nec in solitudine morari vidit leprosum totū morbo Elephantino occupatū, ita q̄ nec manus, nec pedes videret hīe, in sola lingua autē potens erat. Cui cōpassus, vt eius obsequio acquireret salutem, suscepit eū cura seruīe ei. p̄ annos quindecim in cibo, & potu, & lecto, & necessarijs. Econtra leprosus ingratus cōiitijs eū afficiebat vocans eum furem p̄ditorem, &c. & petebat vt emitteret. Econtra Eulogius ei blandiebat vocās eū dñm, veniā petens ab eo si in aliquo eū offenderat, & quanto magis ei blandiebatur, leprosus magis ad iracundiā p̄uocabat, ille studebat seruire in cibis, & balneis, & medicinis, & quibus poterat, ille econtra magis erat impatiens, & petebat cum contumelijs vt reduceretur ad locum a quo assumptus fuerat. Super quo consuluerunt fratres Eulogiū dīctū vt iret ad Beatum Anto. quod cum fecisset consuluit Beatus Anto. ne Eulogius dimittat leprosum cui seruiet Chri vice, & leproso ne dimittat Eulogiū, q̄ vice Chri administrabat ei, ne dimittedo eū Christū dimittat, q̄ sibi p̄uidet per eū. Addidit etiā, q̄ eū essent p̄pe finē suū, maxime insidiabat eis Diabolus q̄uo auferret patientiā, & patientię suę coronā, q̄ ipsi cito si patienter se ferentes essent accepturi erāt. Cū it̄ pace reformata rediret, statim mortuus est Eulogius, leprosus post eum per tres dies. Nota etiā exemplum de 60. martyribus.

De patientia. Dist. LXXXIX.

Circa nonum sciendum, q̄ tā infirmitates corporales, quam aduersitates sp̄ales cū multa debent patienter sustineri, viles sunt in multis, & impatienter ferentibus multipliciter sunt nociuę. Primo quidem infirmitates corporales, vel aduersitates sp̄ales patienter sustinere debemus, q̄a per eas Deus delinquentes castigat, negligentes instigat, reos sibi conciliat, arrogantes humiliat. Per hoc inquit Deus delinquentes castigat, videlicet auersos ad cōuersionē, conuersos ad correctionē peruersos ad punitionem. Castigat auersos ad cōuersionem, sicut ait P sal. in persona peccatoris. Castigans castigauit me dñs, & mor. non tra. me. Et Tob. 13. Postquam Deus filios Israel multis modis afflixerat, sicut, sicut, peste, gladio, & captiuitatis erumna, dixit Tobias. Castigauit nos propter iniquitates nostras, & ipse saluabit nos propter misericordiam suam. Et infra. Hierusalem ciuitas Dei castigauit te dñs in operibus manuum tuarum. Ad hoc autem sic castigat vt ad se conuertat auersos. Sic dñs seruum suū fugitiuū, & rebellem castigat vinculis, & flagellis, vt reuocet, & reducat P sal. Cum occideret eos querebant Speculum Morale.

eum. Conuersus sum in erumna mea, &c. Imple facies eorū ignominia, & quærent nomen tuū Deus. Item Isa. 26. Dñe in angustia requisierit te. Osee. 6. In tribulatione sua mane cōsurgēt ad me. Ion. 2. Cū angustiaret in me aīa mea dñi recordatus sum. Paral. 33. Cōuersus est, Manasses rex malignissimus in vinculis & carcere. Et filius p̄digus fame, & miseria afflictus in longinqua regione. Ionas in cęti ventre. Paulus p̄stratus, & excecatus in sua vocatione. Itē castigat conuersos ad correctionem, qm̄. n. in multis offendimus oēs, sicut dī Iaco. 3. Non est aliquis in quo Deus nō inueniat aliqd corrigendū. Ideo dicit Iere. 33. Castiga bo te in die iudicij, vt non tibi videaris innocuus. Apoca. 3. Ego quos amo arguo, & castigo. Hebr. 13. Quem diligit dñs castigat, flagellat autem oēm filium, quem recipit. P sal. Visitabo iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum, misericordiam autem meā nō disp. ab eo. Tertio castigat dñs peruersos ad punitionem. Greg. 1. Moral. Alia est p̄cussio qua peccator p̄cutit, vt sine retractione puniāt, alia qua p̄cutit vt corrigatur. De prima. Iere. 30. dī ad Iudęam. Plaga inimici percussit te, castigatione crudeli, pp multitudinē iniquitatis tuę, dura facta sunt peccata tua, quid clamas ad me super contritione tua, insanabilis est dolor tuus. Aug. 1. de Ci. Dei. Manet sub similitudine passionum dissimilitudo passorum, & licet sub eodē tormento. Nō est idē virtus, & vitium, nā sub eodē igne, aurū rutilat, & palea fumat, & sub eadē tribula palea cōminuit, & frumēta purgantur. Sequitur vna eadēq; vis bonos p̄bat purificat, & eliquat, malos dānat vastat, & exterminat: vñ in eadē afflictione mali detestantur, & blasphemant, boni autem p̄cantur, & laudant: nā pari mō exagitatū exalat horribiliter scēnū, & suauiter fragrat vniuentium, obdurati, & morte pessima morientes hic incipiunt suū infernū quo æternaliter cruciantur, sicut patet de Antio. 2. Mach. 9. vbi dī, q̄ de curru cadendo oībus mēbris cassatus, ita vt de corpore impij vermes scaturirent, & viuentes in doloribus carnes eius effluerent, odore etiā illius, & fetore totus exercitus grauaret, &c. orabat scelestus dñm, a quo non erat misericordiā consecuturus. Itē Actu. 12. De Herode. quē Angelus p̄cussit, & consumptus a vermibus exspirauit. Itē de Ioram rege Iuda dī. 2. Paral. 41. q̄ Helyas scripsit ei litteras in quibus inter cetera dicebat. Qm̄ ambulasti non recte, &c. Ecce dñs p̄cutiet te plaga magna, &c. tu autē ægrotabis pessimo languore vteri tui donec egrediantur vitalia tua paulatim per singulos dies, & infra longa consumptus est tabe, ita vt ægeret viscera sua mortuusq; est in infirmitate pessima, & tñ non legitur penituisse, & ideo, nec inter reges alios est sepultus. Item de Pharaone, qui multipliciter flagellatus, inter flagella legitur obduratus. Item de Herode Afcalonita sub quo dñs natus est, qui pp nimia scelera sua, & occisionem innocentium, & vxoris suę Marię, percussus est a dño, iustitiam pessimā deterior semper fiebat, intantam, q̄ desperans occidere se tentauit. Sicut ergo patet, q̄ dñs delinquentes castigat. Secūdo negligentes instigat, & hoc multipliciter ad diuersā. Instigat. n. & stimulat. Ad agendū penitentiā ad seruandā patientiā, ad tenendā p̄uidentiā. Instigat q̄ de ad agendū penitentiā. Stimulat asinū, & equū calcaria festinare compellunt, & dormiēs qñq; cū virga vel baculo, excitat vt surgat ad opus. Angelus percussio latere Petri excitauit eū dicen s, surge velociter. I. de somno pigritię, de vinculis peccatorum, & de carcere Herodis. i. Diaboli seruitute. P sal. Multiplicate sunt infirmitates eorū, postea accelerauerunt. Item per infirmitates, & afflictiones instigat dñs ad patientiam. Ro. 5. Tribulatio patientiā operat. Hoīes enim qui diu fuerunt sani, nesciunt patienter ægritudinem sustinere, & qui diu fuerunt in prosperitate, & nihil experti sunt aduersi, statim per impatientiam perturbantur, postquam verō fuit homo exercitatus in talibus, discit patientiam obseruare vidēs, quia durum est contra stimulum calcitrare, & oportet eum facere de necessitate virtutem. Miles exercitatus in p̄lijs melius nouit sustinere ictus, & hostes repercutere. Hebr. 12. Omnis disciplina, in p̄senti quidem, non est gaudij, sed meroris postea fructum pacatissimum exercitatus per eam reddet iustitię. Vnde in Col. patrum, legitur q̄ ingressuri religionem monachorū primo anno probabantur sic occupabantur in exterioribus officijs, & imperabantur eis dura, & aspera, vt discerent patientiam, secūdo recipiebantur interius, & tradebantur, qui imperabant eis illa maxime, quę credebant voluntatibus eorum esse cōtraria, vt sic affluerent ad patientiam, & suas frāgere voluntates. vnde de quibusdā dicit Apostolus. 2. Corinthio. octauo. Ex multo experimento tribulationis eorum gaudium fuit, quia non solum patienter, sed etiam gaudenter sustinebant tribulationes, quia ex multo experimento erant in talibus assueti. Item per infirmitates, & aduersitates alias instigat dominus ad prouidentiam, generat enim terrorem in homine, quia quando mali vident flagellari bonos in p̄senti qui

Speculum Morale Vincentij.

non meruerit, timet, sibi, quia mala meruerit, iuxta quod dicit dominus. Luc. 23. Si in viridi ligno hæc sunt, in arido quid fiet. Iere. 25. Si in ciuitate in qua inuocatum est nomen meum incipio affligere, & vos quasi innocentes, & immunes eritis: non eritis immunes. Verberatur catulus innocens coram oculis leonis, qui magistrum suum offendit: ut leo timeat, qui verberare catuli metuit conscius sibi. Grego. Si Deus tam asperè percussit ubi parceret: quod asperè percussit ubi non parceret? Idem. Pensandum est quanta distinctione districtus iudex in futuro seruet quos reprobos, qui hic sic cruciat quos amat. Item generat timorem in bonis, qui videndo presentia flagella, quod sunt futurorum quodam signa, & iudicia, æstimant futura sine cõparatione grauiora, & timeant ne incurrant ea. Isid. in Sæt. eius. Quamuis presentia flagella iustum a peccato absoluant, tamen sub metu vindictæ turbant, timens ne instantes ei poenæ non sufficiant ad purganda delicta: provide ergo patientia patitur, vñ futura pertimescit, & iste timor sollicitat hominem cogitare de morte, Deum timere, & eius horrendum iudicium, poenas purgatorij, & inferni facit hominem confiteri, condere testamentum, & sibi providere de necessarijs ad salutem. Ideo dicit Hieronimus. 30. Tempus tribulationis Jacob, & ex ipso saluabitur, quia tribulatio erit ei occasio procurandæ salutis. Item Iob. 15. Terrebit eum tribulatio, & angustia vallabit eum, sicut regem, qui paratur ad bellum, qui scilicet in magna sollicitudine de his quod sunt necessaria ad defensionem, & salutem sui, & populi sui paratur. Tertio Deus per infirmitas corporales, & aduersitates tpales reos sibi conciliat. Sicut quod paterfamilias contra seruum suum offensus donec ipsum verberauerit vel punierit non placatur, sed postquam puniuit eum iuxta cor suum, tunc animus ei sedatur, sicut dicit Isaias. 6. In indignatione mea percussisti te, & in reconciliatione mea miseratus sum tui. Pro. 25. Patientia neietur princeps. Ideo dicit in Psal. Apprehendite disciplinam ne quod irascatur dominus, &c. Quoniam Deus offensus erat contra Iudæos, affligebat eos multipliciter, & quoniam ipsi plagam domini cognoscentes misericordiam petebant reconciliabat eis, sicut patet in Iosue, & in lib. Regum. Ideo dicit Mach. 1. Exaudiat orationes vestras, & reconciliet. Quarto Deus per hoc arrogantes humiliat, sicut Paulum per stimulum. 2. Corin. 12. Ne magnitudo reuelationum extollat me, &c. Iob. 6. Sagittæ domini in me sunt, quarum indignatio ebibit spiritum meum. Greg. 7. Moralium. ca. 3. Quid est spiritus hominis nisi spiritus elationis. Sagittæ domini spiritum hominis ebibunt, cum superne animaduersione sententiæ afflictam mentem ab elatione compescunt. Item dicas, quod tribulatio tpalis vel infirmitas corporalis viuificat purificat fortificat in afflictione, certificat de electione. Interioriorem quidem hominem viuificat. Psal. Si ambulauero in medio tribulationis, viuificabis me. Greg. Hæc per cibum sibi mortem intulit, per disciplinam reductus ad veniam melius viuit. Idem mens viuificatur interior ex vulnere, quæ mortua iacebat ex crimine. 2. Cor. 4. Licet qui foris est vetus homo corrumpatur, interior autem de die in diem renouatur. Sydonius. Maximum vitæ remedium est nisi interioris hominis si in hac arena mundi varijs passionum flagellis homo exterior cruciatur. Secundo infirmitas, & tribulatio purificat animam ab omni contagione. Tobie. 3. In tpe tribulationis peccata dimittis his, qui inuocant te. Fit autem ista purificatio vel per modum abluitionis sicut pannus vel vestis mundatur aqua. Ezech. 16. Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab oibus inquinamentis vestris. Nume. 31. Quicquid ignem non poterit sustinere, aqua expiationis sanctificabit. Per aquam tribulatio minor, per ignem maior intelligitur, vel per modum consolationis. Mal. 3. Sedebit confians, & mundans argentum, & purgabit filios Leui, & conflabit eos quasi aurum, & quasi argentum. Hiero. Rubigo peccati siue igne tormenti consumi non potest. Greg. Ignem tribulationis dominus apponit, & per hunc in nobis vitiorum rubiginem consumit. Fornax. n. tribulationis ligna, vitiorum concremat, & aurum virtutum purgat. Aug. Quod lima ferro, fornax auro, flagellum grano, hoc facit tribulatio viro iusto, quia purgat eum. Et Greg. in Mora. Aurum ad naturæ suæ claritatem proficit, dum in fornace fordes amittit. Flagella quippe bonorum aut vitia perpetrata purgant, aut ea, quæ poterant committi deuitant. Ad hoc facit exemplum Mauricij Imperatoris, qui imperauit sexagesimum ab Augusto, cui Tyberius Constantinus ut dicit Beatus Greg. Turon. dedit vniuentam filiam in uxorem, & ei imperium reliquit, ut haberetur in li. dicti. Grego. de gestis Francorum. 5. li. ca. 4. Qui primus fuit Imperator Græcus. Hic cum Beatum Gregorium Papam non cessaret persequi. XXXIII. Imperij sui anno vidit in visione Monachum se persequentem, gladio extracto, & dicentem sibi: morieris. Quo tertius scripsit beato Gregorio Papæ, & multis episcopis, & Abbatibus vt pro eo rogarent dominum, vt sic, eum puniret in presenti ne damnaretur in futuro. Cum autem hoc ipse rogasset, vidit in somnis se esse ante crucifixum, & cream portam palatij Imperialis. Qui dicebat ei terribiliter cum clamore, dare Mauricium, dare Mauricium Focæ. Et post dicebat ei. Vbi

vis Maurici reddatur tibi secundum exigentiam meritorum tuorum, hic vel in futuro? Qui respondit. Hic volo reddatur mihi secundum exigentiam meritorum. Tunc iunxit eum cum uxore, & liberis, & tota cognatione sua. Cum autem mane factus hoc referret Philippo genero suo, & ille eum irrideret, & stultitiam imputaret, quod in somnis crederet, & se diceret nullum cognoscere, qui Focas vocaretur. Mane factus redeuntis nuncij quos ipse miserat ad B. Papam Grego. & alios sanctos viros, retulerunt ei idem esse sanctis, quibus missi fuerant reuelatum. Cum autem ipse misisset exercitum suum contra sibi rebellantes, & propter suam auaritiam exercitus eius, fame, & inedia laboraret, versus in seditionem elegerunt contra eum Focæ, quod cum audisset factum, dictus Mauricius fugit cum uxore, & liberis, & tota progenie sua, & comprehensus iuxta Calcedoniam, patienter mortem suscipiens, & peccatum suum confitens, & recognoscens, cum suis oibus decapitatus est. Vel per modum medicationis, sicut quoniam in humano corpore abundat humores mali sanguinis corrumpentes, dat ei medicinalis curatio. Osee. 6. Percussit, & curabit nos ille, scilicet qui sanat contritos corde, & alligat con. e. Eccle. 38. Altissimus de terra creauit medicinam, & vir prudens non abhorrebit eam. Greg. Per amarum poculum puenit ad spem salutis. Idem. Si dulcia quoniam sunt, necesse est amara toleremus. Vulnerat dominus vt bonus chirurgicus partem hominis indigniorem. scilicet corpus vt curet digniorem. scilicet animam, vt fecit B. Benedictus vt dicit in Dialo. 2. quem cum Diabolus tentaret tentatione luxuriæ in specie cuius merula, se precipit nudum inter spinas, & per vulnera carnis curauit vulnera mentis. Item in Morali. Electi licet timeant, ne ultio, quod suspenditur grauior in fine seruetur, ferriri paterna correctione desiderant, & dolorem vulneris salutarem medicinam putant. Huius patris correctio est curatio, de qua Eccle. 10. Curatio cessare faciet maxima peccata. Greg. durum non æstimemus esse, quod pateris, quia exterioribus cruciatibus ab interna passione liberaris. Idem. Quis nesciat, quod melius est ardere flammis febrium, quam estu vitiorum, & tamen cum febre corripimur, vitiorum estu, quod occupare nos poterat considerare negligimus, quod de percussione murmuramus. Idem Diuina dispensatione agitur vt plixiora vitia prolixior ægritudo exurat, nec solum a contagione peccati purgat infirmitas corporalis, vel aduersitas tpalis, veritiam a poena debita pro peccato: est. n. quoddam purgatorium, quo purgantur anime in hoc mundo vel in toto vel in parte. Et quanto libentius, & cum maiori voluntate, quod patitur tanto plus de poena remittitur, & anima plus purgatur. Debet ergo considerare patiens quot, & quanta commisit peccata, pro quibus patitur, & quantas poenas meruit in purgatorio, vel inferno, & videbit, quod incomparabiliter grauiore ac etiam longiore, vel etiam æterna. Ideo debet dicere illud Iere. 10. Pessima est plaga mea, & dixi hæc infirmitas mea est. i. mihi debita pro peccatis, & ego portabo illam. Mich. 7. Iram domini portabo, quia peccaui ei. Ira æqua est flagellum eius, multa. n. sunt flagella peccatoris. Gen. 42. Merito hæc patimur, quia peccauius, &c. Iudi. 8. Reputemus peccatis nostris hæc ipsa supplicia, & minora esse flagella domini. Maria soror Moysi pro peccato suo percussa est lepra Nume. 12. & rex Ozias. 2. Paral. 26. Nota quam libenter debet homo afflictiones hominum sustinere, quia istæ sunt longæ leuiore, & breuiore poenis purgatorij, & longæ vitiores, quia istæ sunt meritorie ille non. Magnam gratiam faceret homo debitori suo, si fabas quibus fit computus acciperet pro Marchis auri, sed verè minor est comparatio afflictionum presentium ad illas, quam vnus fabæ ad M. Marchus. Item quoniam patiens libenter vel sine murmure sustinet leuior est sibi dolor, & minus affligitur, & citius curatur, & Deus est cum eo confortatus eum. Psal. Cum ipso sum in tribulatione. Ro. 8. Spiritus eius, qui suscitauit Iesum habitat in nobis, sequitur. Ipse. n. spiritus adiuuat infirmitatem nostram. Isa. 40. Qui dat lassio virtutem, &c. Sequitur. Qui sperant in domino mutabunt fortem. 2. Corin. 13. Nos infirmi viuimus in illo, nihil horum est in purgatorio. Et ideo debet homo letissime, & cum gratiarum actione presentes afflictiones sustinere, tum quia offensa Diuina remittitur, tum quia pro modico a magnis debitis liberatur: tum, quia roboratur a Deo, & dulciter consolatur, tum quia feliciter, & abunde remunerari meretur. Isido. in Sent. Iusto temporalia flagella ad æterna proficiunt gaudia. Idem. Quanto quisque aut in corpore aut in mente grauiora flagella sustinet. tanto in fine magis remunerari meretur. Tertio infirmitas vel tribulatio fortificat in afflictione, sicut ignis materialis consolidat, & fortificat, & hoc tripliciter scilicet ad operandum, ad tolerandum, ad superandum. Ad operandum quidem sicut equus piger, & asinus stimulat citius currit, & seruus quando verberatur, fortius operatur. Ideo dicitur Ecclesiasti. 33. Cibaria, & virga, & onus asino &c. Psal. Ego autem cum mihi molesti essent ind. cilio, &c. Psal. Multiplicatæ sunt infir. e. postea accell. Item fortificat ad tolerandum 1. Reg. 3. Infirmi accinssi sunt, &c. Hebræ. 11. Conualuerunt de infirmitate fortes facti sunt in bello. Sicut enim ignis

materialis consolidat, & fortificat laterē, ita ignis tribulationis iustus mentē. Dicebat Agatha in tribulationibus suis. Mens mea consolidata est in Christo, pp hoc dicebat Apostolus. 2. Corin. 12. Cōplaceo mihi in infirmitatibus meis, & persecutionibus, & angustijs p Christo. Cū. n. infirmor tūc potens sum. Sic cū Apostoli essēt molles, & nō volētes sustinere tribulationes antē aduētū spiritus sancti, eo recepto in die Pentheco. ad robur quāto maioribus tribulationibus obuoluebant, tanto fortiores quo magis affligebantur inueniebantur in tribulationibus. Sic Beati Martyres vt grana synapis quanto magis atterebantur, tanto fortiores in flagellis inueniebantur, vt Laurentius, & Vincen. & alij. Legit de Marcelliano, & Marco fratribus, q̄ cū essent Romæ p fide spiritibus ligati, & clauis acutissimis affixi, iudici dixerunt. Nūquam ita bene epulati sumus, mō incipimus esse fixi in amore Christi, vt inā quamdiu viuimus ita maneamus. Qui cū sic perseuerassent per diē integrū, & noctē laudantes Deū, lanceis confossi coronant. Itē fortificat ad superādū oēm tentationē. Eccle. 11. Molitia. i. afflictio vnius horæ obliuionem facit luxuriæ. Maxime sicut patet in exēplo supra posito illius, qui tentabatur a spiritu fornicationis incessanter, cū patre monasterij procurante assidue accusaret, & disciplinaret, Abbate querēte quō esset ei, rēdit, Pape viuere non licet, & fornicari liberet. Pro. 10. Luor vulneris absterget mala plagæ in secretioribus ventris. Sicut patet in exēplo beati Benedicti, qui se proijciens nudum inter spiritalia, & vitiā, per vulnera carnis sanabat vulnera mentis. In vitis patrū legit, q̄ cū qdā arreptus a demone percussisset quandam heremitā in maxilla, & ipse ei p̄buisset aliā in Evangelium, demō non exiens ait. Per patientiā istius amisi quē diu firmiter posside. Itē extinguit ignē peccati, & ignea iacula diaboli, & ignē inferni, & hoīes perducit ad patriā. Itē tribulatio sicut aqua submergit oēm exercitū Pharaonis. Exo. 15. Submersi sūt, & c. Quare certificat de electione. Ostendit. n. hoīes esse gratos, & acceptos Deo, & c. Psal. Multæ tribulationes iustorum. Tob. 12. Quia acceptus eras Deo, necesse fuit, q̄ tentatio p̄baret te. Iudith. 8. Oēs quotquot placuerunt Deo per multas tribulationes transierunt fideles. Et 2. Thi. 3. Oēs qui pie volunt viuere in Christo Iesu persecutionem patientur, electos. n. filios, & dilectos flagellat paterfamilias. Eccle. 30. Qui diligit filium assiduat ei flagella, vt lætetur in nouissimo suo. Hebre. 12. Quem diligit Deus castigat, flagellat autem oēm filium quem recipit. Et post. Si extra disciplinam estis cuius participes facti sunt oēs, ergo adulteri, & nō filij estis. Aug. Si exceptus es a passionibus flagello exceptus es a numero filiorum. Idem. Noli esse in sensu puerili, vt dicas, plus diligit pater meus fratrem meum cui permittit facere quicquid vult, & me, quia si me mouero contra eius iussionem, flagella inuenio. Potius gaude flagellis, quia tibi seruat hereditas, illis ad tempus parit quos in æternum dānabit. Idē. Quid mirū si flagellat Deus custodiens paruulos, quos grandes querit heredes? Greg. in Mora. Nisi dās hereditatē dare disponderet, erudire eos p flagella non curaret, & Aug. Ne timeas flagellari, sed exhæredari. Desperatis ægris consueuerunt medici dare quicquid petunt, & ea que negant eis de quorum salute sperant. In vitis patris qui singulis annis consueuerat infirmari, cū vno anno sine infirmitate transisset moleste ferebat dicens. Reliquisti me dñe, & noluisti me isto anno mori solito visitare. Item dicas, q̄ infirmitas corporalis vel aduersitas temporalis cæcitatem illuminat, sicq̄tatē emollit, examinat p̄bitatē, sanctitatem extollit. Primo quidem illuminat oculos intellectus, prosperitas quippe mūdialis excecatur vt non cognoscat seipsum, nec enormitatē peccati, nec grauitatē p̄næ, nec vanitatē mūdi, nec incertitudinē mortis suæ, nec Diuinæ misericordiæ bonitatē, nec seueritatē horrēdi iudicij. Aduersitas verō illuminat oculos intellectus ad cognoscēdā suā nullitatē, peccati vilitatē, p̄næ debitæ grauitatē, mūdi, & mūdialiū vanitatē, vitæ pprię breuitatē, mortis vicinitatē Diuinæ misericordiæ bonitatē, & ecōtra suæ iustitiæ seueritatis mātē q̄tatē. Ideo dicit, necessaria est talis illuminatio, sic expeditus est nebulo. Hic. 31. Castigasti me dñe, & eruditus sum quasi iuuenculus indomitus, & c. Ita. 28. Sola vexatio dabit intellectū aditū, in 70. per multa flagella erudieris Israel. Pro. 29. Virga atq; correctio tribuit sapiētiam, Itē. Aug. in 1. li. de Ci. Dei. Patientia Dei sicut ad penitentiam inuitat malos, sic flagellū eius ad patientiā erudit bonos. Item idem in eodem ostendit Deus sepe in rebus distribuendis operationem suā vt veros erudiat. Nam si oēs peccatorū manifeste plecteretur p̄na, nihil vltimo seruari putaretur. Et rursum si nullum peccatorū puniret aperte, nulla esse Diuina prouidentia crederetur. Exemplo Laodicię, qui dicebat se diuitem, & nullius egere, scribit dñs q̄ oras pauper cæc, & nudus. Et post. Collirio iniunge oculos tuos vt videas. Collirium amaritudine sua oculos prouocat, & significat tribulationem. Collirium primo pungit oculum, & ad tempus turbat, &

Speculum Morale.

prouocat ad lachrymas, sed postea eos efficit clariore. Sic tribulatio oculos mentis illuminat, vt statum suum videat, doleat, & luceat cæcitatem suā, & bonorū spiritualium egestatē. Tren. 3. Ego vir videns paupertatem meā, & virga indignationis eius. Iob. 36. Reuelabit in tribulatione an. eius. Ibi Greg. Oculos mentis quos prosperitas claudit aduersitas aperit. Item Ephē. 5. Oēs, quod arguitur a lumine manifestatur. Grego. Asperitas correctionis origo fit luminis. Tobias qui stercorebus hircinidum est excecatus, se le linitus in oculis est illuminatus. Hirundinū stercore sunt tēporaliū affluentia, quæ sancti stercore sūt arbitrati. Item Nabuchodonosor in prosperitate superbia sensum amisit. Dan. 4. Secundo infirmas vel aduersitas cor durum, & aridum emollit sicut ignis ceram, & quodlibet metallum. Emollit autē ad compunctionem, compassionem, & deuotionem. Ad amaritudinem compunctionis emollitum est cor eius, quia dicit Iob. 23. Dans emolliuit cor meum, & omnipotens conturbauit me. Grego. 16. Moralis. Ex Diuino munere cor iusti dī emoliri, qñ sup̄ni iudicij timore penetratur. Molle est. n. quod penetrari potest, durum quod penetrari non potest. Non autē secura, sed perturbata sunt corda bonorum, quia dum futuri examinis pōdus cōsiderant, quietē hic hē non appetunt, securitatē suā discretionis intima consideratione perturbant. Secundo emollit cor hoīs ad teneritudinem compassionis. Infirmitas. n. experimento nouit infirmis cōpati, pauper pauperi, & afflictus afflicto. Medicus, qui non sentit infirmitatem, infirmitatibus nescit cōpati. Ideo Christus ex his, quæ passus est didicit compati p̄ experientia. Heb. 4. Non habemus pontificem, qui non possit cōpati infirmitatibus nostris tentatum per oīa, & c. magister. n. cōpatientibus cōpatitur similia passus. Tertio emollit cor hoīs ad sollicitudinem orationis. Ignis in domo, aqua nauem intrans, & tempestas vehemens, excitans hoīes ad clamandum, & adiutorium postulādū. Mat. 8. Dñe salua nos perimus. Aug. Præmuntur iusti in ecclesia, vt p̄ssi clamant, clamantes exaudiantur, exauditi glorificent Deū. Psal. Tribulationem, & dolorem inueni, & nomen dñi inuocauī. Tertio infirmitas vel tribulatio examinat. Iudic. 8. Abraham p̄ multas tribulationes probatus amicus Dei effectus est. Sic & Tobias eiusdem. 12. quia acceptus eras Deo necesse fuit vt probaret te tentatio. sic & Iob. 22. Probabit me quasi aurum, quod p̄ ignem transit. Prouer. 17. Sicut igne probatur argentum, & aurum ita corda probat Deus. Sic Martyres de quibus Sapientia. 3. In igne probatur aurum, & argentū, & homines receptibiles in camino humiliationis. Idem 27. Vasa figuli probat fornax, & homines iustos tentatio tribulationis. Sic Laurentius. Psal. Probasti cor meum, & visitasti nocte, & c. Glo. Nemo vires suas in pace cognoscit si bella desunt virtutum experimenta non proderunt. Item. Grego. Imprudens miles est, qui se fortem in pace gloriatur. Nemo quippe quantum proficit, nisi inter aduersa cognoscit. Aug. Si vis probare, qui sunt in ecclesia Dei granum vel palea adhibe oris iudicem, id est persa aliqua conuicia: si steterit granum, est, si palea, recedit in altum: & quanto minor, & leuior, tantomagis in altum ascendit, id est magis mouetur, & superbē respōdet. Quidam stoicus, vt dicit Boetius in porta Atheniensis stabat, vt probaret, qui essent Philosophi ingredientes, & egredientes, & cum quidam conuiciatus ab eo durē respondisset, ait ei si tacisses, Philosophus esses. Examinando autem tentat hominem vtrum veraciter Deum amat. Deutero. 13. Tentauit vos dominus Deus vester, vt palam fiat vtrum diligatis eum aut nō in toto corde, & in tota aīa vestra. De Beatis Martyribus dicitur. Sapien. 3. Deus tentauit illos, & inuenit illos dignos se tanquam aurum in fornace probauit illos. Grego. Pœna interrogat si quis in aduersitate positus Deum veraciter amat. Quarto infirmitas vel tribulatio animam extollit. Ad confidentiam sperandorum. Ad eminentiā meritorū. Ad excellentiā gaudiorum. Primo ad confidentiā sperandorū. Iob. 13. Etiā si occiderit me in eo sperabo. Greg. 11. Moralis. Nunquam patientiæ virtus est in prosperis. Ille autem verē est patiens, qui aduersis atteritur, & tamen a spei suæ rectitudine non curuatur. Idem tanto spes in Deo solidior surgit, quanto quis pro eo graniora pertulit. Augustinus. Index fixæ spei tribulatio est. Sapien. tertio. Et si coram hominibus tormenta passi sunt spes illorum immortalitate plena est. Merito potest sperare dā regno cælorum habendo, qui monetam habet qua potest emi. Hæc moneta tribulatio est. Mattheo quinto. Beati qui persecutionem propter iustitiam, & c. Gregorius. Electorum desideria dum hic præmuntur aduersitate crescunt. Sicut ignis statu præmitur vt crescat, & vnde extingui creditur, inde roboratur. Item extollit ad opulentiam meritorum. Tribulatio namque facit bona spiritualia abundanter multiplicans ea, & dilatans, sicut aurum malleatione dilatatur. Exodo. 1. Filij Israel quanto magis opprimebantur, tanto magis crescebant, & multiplicabantur. Aug. n. merita, quia virtus

Tomus Tertius.

L 4 tes per-

tes perficit, sicut dicitur. 2. Corint. 11. Virtus in infirmitate perficitur, & Iaco. 1. Patientia opus perfectum habet. Sicut pater sancta Petronella filia sancti Petri, & de Romula. Item extollit animam ad excellentiam gaudiorum, quia glorificat, & perducit ad regna celorum. Mat. 5. Beati qui per se. pa. & c. Psal. Cui ipso sum in tribulatione, cripiam eum, & glorificabo eum. 2. Corin. 4. id. n. q. in presenti est momentaneum, & leue, est tribulationis nostre, supra modum in sublimitate eternae gloriae pondus operabit in bonis. Itē Bern. in sermone de ramis palmarum. Tribulatio reces est via vitae, via gloriae, via ciuitatis habitaculi, via regni. Isid. sup. Psal. Qui habitabat. Vtilis est tribulatio, quia probatione operat ducit ad gloriam. Est tribulatio necessaria, quia in gratiam vertit, tristitia, quia in gaudium mutatur, gaudium sane verum, & summum, & longum, quod cum semel acceperimus, nemo tollet a nobis. Gloriamur ergo in tribulatione in qua est spes gloriae, immo in ipsa est gloria, sicut spes fructus in semine, in hunc modum regnum Dei intra nos est, ingens thesaurus in vase fictili, in agro vili absconditus. Haec est via recta, & copiosa per quam Christus intrauit. Luc. 24. Oportebat pati Christum, & ita intrare in gloriam suam, haec est angusta porta, & ardua via paradisi, de qua Mat. 7. Intrate per angustam portam, & post angustam est porta, & ardua via, quae ducit ad vitam, quae patet in eius angustia. Paulus dimisit, & amisit caput quasi caputium, Beata Agatha mammam, B. Bartholomeus pellem, quasi tunicam. Sic qui transit per artum loci cum pressura, aliqui dimittit, & amittit ibi aliqui caputium, aliqui manicas, aliqui pallium. Sic Martyres in hac porta, & ardua via, quae est pressura, & passio praesentis temporis diuersi diuersa membra amiserunt, & dimiserunt, & maxime pellem omnium temporalium, & corporis, & animae exalauerunt in hac pressura. De hac porta siue via dicit Act. 14. Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum celorum. Haec est via per quam dicitur Eccl. 4. de carcere, & cathenis ingreditur ad regnum. Hic est turbo. praesens tribulatio, per quam Helyas. i. vir iustus ascendit in caelum. 4. Regum. 2. Ascendit Helyas per turbam in caelo. Haec est virga aurea quam nobis porrigit Assuerus, quam osculatur Hester gratias de tribulatione agendo, intrat securus in beatitudine visionis Dei, qui per Assuerum, qui beatus interpretatur designatur. Beati. n. sunt qui habitant in domo tua domine. De hac virga Hester. 4. & 15. Item Bern. in sermone de ramis palmarum. Praesens tribulatio est via vitae, via gloriae, via ciuitatis habitaculi, via regni, quae signatur Mat. 20. Cum mater filiorum zebedae petiisset pro filiis suis regni confessionem, respondit Iesus eius filijs. Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum. q. d. p. calicem passionis venitur ad honorem meae confessionis. Glo. Per calicem peruenitur ad maiestatem. Pauci vero sunt qui per istam viam velint sequi dominum, vt beatus. Ber. dicit super Cant. Quod pauci sunt o bone Iesu, qui post te ire velint, cum tamen ad te peruenire nemo sit qui nolit, scientibus cunctis quoniam delectationes sunt in dextera tua usque in finem. Ideo volunt omnes te frui, at non ita imitari conregnare cupiunt, sed non copati, non curant querere quae desiderant inuenire, cupientes consequi, sed non sequi. Item dicas, quod infirmitas vel tribulatio retrahit per timorem, extrahit per dolorem, attrahit ad amorem, pertrahit per dulcorum. Retrahit a peccato per timorem, quia sentiens homo se affligi pro peccata sua, timet ea committere, ne qui tunc palat affligit pro peccata, pro futuris se committat aeternaliter puniat. Aduersitas custodit hominem a peccato, sicut myrrha corpus a putrefactione, custodit etiam sicut sepes hortum Osee. 2. Sepia vias tuas spinis tribulationum. Apoc. 3. Quoniam seruasti verbum patientiae meae, seruabo te ab hora tentationis. Glo. Homo per cibum sibi mortem intulit, per disciplinam reductus ad vitam melius viuunt. Greg. in psal. Cor Salomonis iccirco funditus sapientia deseruit, quia ipsum exterius nulla disciplina exercuit. afflictionis, quae eum interius custodiret. Ad hoc facit exemplum de quodam clerico, qui cum fuisset in iuuentute socius sancti Aymundi, audiens transitum eius, & miracula, quae per eum dominus faciebat, venit Pontingiacum ad eius tumulum visitandum. Cum autem aegrotare cepisset, rogauit sanctum per amicitiam quam ad ipsum quondam habuerat, vt ei sita nitate apud dominum impetraret. Facta oratione continuo sentiens se sanatum, & reuertens cum gaudio sensit se primum ad peccatum, proinde stultus se reputans, quia simpliciter petisset corporis sanitatem, denuo reuersus ad sanctum, rogauit eum vt sibi procuraret suis praecibus apud Deum id, quod magis Deo placeret, & animae suae vtilius esse sciret. Statimque; redijt infirmitas, quam cum gratiarum actione recepit, certus existens, quod vtilior esset ei tam ad vitandum peccatum, quam ad augmentum meriti salutaris. Ad idem valet exemplum de milite quodam indeuoto mundano, & lubrico, qui sanus existens erat omni deditus, vanitati, nec Deum timere, nec de sua salute curare vel recolere videbatur: sed quondam; dominus ipsum per infirmitatem aliquam visitabat, timebat, conuictabat, orabat, orationum suffragia mendicabat. Cum autem ipso aegrotante, clericus quidam qui aquam benedictam portare consueuerat, domum eius intrasset, petijt aquam benedictam, panem ei dare praecipit,

& pro eo oraret ad dominum humiliter supplicauit, rogans vt pro sanitate sua Deum suppliciter oraret. Audiens hoc clericus obstupuit, quia nec orationes petere, nec panem ei dare vel dari facere solebat, sed magis conuicta, & mala verba dicere tempore sanitatis. Respondit igitur militi. Domine libenter orabo dominum, quod teneat vos in illo statu quem animae vestrae vtilior, & saluti vestrae magis nouerit expedire. Secundo extrahit a mundo, & mundialibus per dolorem. Nam aliqui sic mundo vehementer adherent, quod non sine dolore magno possunt inde diuelli. Ideo Deus pius, & misericors per dolorem infirmitatum, & afflictionum temporalium extrahit eos, sicut paterfamilias filium insolentem de taberna vel societate mala violenter extrahit vel per capillos, vel per brachia, vel per pedes cum verberibus, & vinculis ad se trahens. Vnde Luc. 14. Cuius vestrum asinus aut bos in puteum cadet, & non continuo extrahet eum? Et Iob. 29. Ceterum malos iniqui. diaboli, & dentibus eius auferebam praedam. Hic. 38. Extraxerunt eum de lacu in quo non erat aqua; sed lutum, quia virum iustum extrahunt Deus, & praedicatores sui de lacu miseriae, & de luto fecis, in quo non est aqua refrigerans uel ablues, sed lutum inquinans, & fetens. Similiter Dan. 14. Extraxerunt Danielē de lacu leonum. de mundo, in quo sunt leones. i. demones vel homines superbi, & crudeles, ambo isti erant in lacu, non sine afflictione, & timore mortis: nec sine pena, praecibus, & labore inde fuerunt extracti: ita iusti in profundo lacu mundanae conuersationis non sunt sine pena dolore, & afflictione cordis, & corporis, nec inde extrahuntur nisi per infirmitates corporum afflictiones cordium valde multas propea gaudent sancti in tribulationibus scientes, quod sic de lacu miseriae, de carcere cathenisque; extrahentur ad regnum. Domina quaedam pulchra facie, sed pulchrior fide deuota Deo, quia pauperibus, & eleemosynis assueta, cum a pissimo prope Deo tanquam filia charissima percussa fuisset, subit plaga lepra tota facie deformata, plangentibus oibus, quae uidebant eam, ipsa sola gaudebat gratias agens Deo, uisitans autem eam quaedam episcopus, & uidens eam, sic horribiliter deturpata, quae tam speciosa fuerat, & tam sancta dicebatur ab oibus, flere cepit, & Dei iudicium admirari. Illa uero ridens interrogauit eum quare fletet. Respondit episcopus, quod ex compassione non poterat a lachrymis continere, inquirenti uero episcopo, quare ipsa rississet. Respondit. Domine si quis detineret in carcere tali pacto, quod nunquam exiret in de, donec muri funditus corruissent. Si uideret muros pauperum latere corruere, per sua liberatione gauderet, uideret uero cum aia teneat in carcere corporis, gaudere debet quoniam uidet corpus suum deficere, & ad finem suum tendere; gaudet proculdubio sciens exitus sui tempus propinquare ut ad sui redemptoris aspectum libera reuertatur. Tertio infirmitas vel tribulatio attrahit animam pro amore, quoniam cogitat homo, quod Deus ipsum paterna charitate castigat, sem illud Apoc. 3. Ego quos amo arguo, & castigo. Frequenter uulnus infirmitatis in carne generat uulnus charitatis in mente. In Sen. Isid. Gemina est sagitta diuina una qua percutitur homo ut in carne emendetur, alia qua uulnerat in conscientia charitate, ut Deus ardentius diligatur. Psal. Sagittae potestis acutae cum carbonibus, & c. De B. Aug. legitur, quod uulnerauerat charitas Christi cor eius, & gestabat in uisceribus uerba eius, quasi sagittas acutas. Itē in passione Marcelliani, & Marci legitur, quod cum ipsi pro fide Christi essent stipitibus acutissimis clauis ligati dixerunt iudici, nunquam ita bene fuit nobis nec ita bene epulati sumus, modo incipimus esse in amore Dei, quod cum per diem, & noctem sic praesuerarent in Dei laudibus, lanceis confossi coronati sunt. Nota ignis nunquam ita bene accenditur sicut igne, nec amor diuinus in anima, sicut amore diuino, & ideo tribulatio, quae ex amore diuino infligitur uir, & accendit corda dura in amorem Dei. Quod bene legitur figuratum Iudic. 6. quoniam dominus summitate uirgae, quam tenebat in manu tetigit carnes, exiuit ignis de petra, & carnes consumpsit: quoniam. n. dominus uirga correctionis praesentis tangit carnem hominis affligendo, de duro corde quasi lapideo succenditur ignis amoris, & amorem carnalem quae habebat ad mundum commutat in spiritualem ad Deum. Psal. Dum superbit impius persequendo incenditur pauper in amore & animatur ad aduersa toleranda pro Christo, unde Iere. 31. In charitate perpetua dilexi te, ideo attraxi te. Ille tractus est tribulatio per quam Deus nos ad se trahit, quasi uolenter. Grego. Mala, quae nos hic praemunt ad Deum nos ire compellunt. Osee. 11. In funiculis Adam traham eos in vinculis charitatis. Funiculi Adam sunt penitates penitentes, in quibus propter peccatum ad se sumus attriti. Bern. super. Cant. cum tribulationibus, & tationibus exercemur. Quarto pertrahit per dolorem, sicut dulcedine uini trahitur homo ad tabernam. Augu. Ramum uiride ostendis ouem, & trahitur, nucem puero, & trahitur. Sic per dulcedinem consolationis, quam infundit Deus tribulationem patientibus, trahit eos ad tolerantiam passionum. Psal. Et multitudine dolorum meorum in corde meo, cont. t. i. iustificauerunt animam meam. Idem. uirga tua, & baculus tuus i. m. con. sunt. Thob. 2. Post tempestatem tranquillum facis, & post lachrymationem,

tionem, & fletum exultationē infundis. *Isa. 60.* Spūs Dñi dimisit me, vt consolaret oēs lugentes, vt ponerē consolationē lugentibus Syon, vt darem, &c. *Iob. 6.* Hęc sit consolatio mea, vt affligens me dolore non pareat. *Micheæ 6.* Afflictā consolabor, &c. *Num. 1.* Bonus dñs confortans in die tribulationis. *2. Cor.* Pater misericordiarum consolatur nos in oī tribulatione nra, & post. Sicut abundant passionē in nobis, ita & p Chrīstū abundat consolationē nra. *Bern.* Quātū abundat tribulatio nra p Deo, abūdat consolatio nra per eum. *B. Aegidius* noluit a plaga sua curari, vt frequentius consolatione a dño visitaretur. *Itē. B. Martinus* cū incidisset in latrones, & quærent ab eo si non timeret. Rñdit se nunq̄ magis fuisse securū sciens Dei cōsolationē adesse sperantibus in se in tribulatione. *Istas aut consolationes causat Deus ex pñtia sua, q̄ exhibet tribulatis.* *Pf.* Cum ipso sum in tribulatione. Si ambulauero in medio tribulationis, non timebo mala qm̄ tu mecū es. *Isa. 43.* Si transferis p aquas tecū ero, &c. *Pf.* Iuxta est Dñs his, qui tribulato sunt corde. *Bern.* supra, Qui habitat, vñ scimus, q̄ nobiscū sit Dñs, ex eo vtiq̄, q̄ sumus in tribulatione. *Quis. n.* sustineret aut quis sufficeret sine eo, bonū est mihi Dñe tribulari dummodo sis mecū, q̄ regnare sine te, epulari sine te, sine te gloriari, bonum est mihi Dñe in tribulatione magis complexi te, & in camino hñe te mecum, q̄ esse sine te, vel in cœlo. Et post. Quid trepidamus, qd̄ cunctamur, quid refugimus, hunc caminū, sicut ignis, sed Dñs est nobiscum, in plenitudine gratiæ, est nobiscum, & in plenitudine gloriæ erimus nos cum illo. In plenitudine gr̄æ fuit Deus cum tribus pueris in fornace faciens medium fornacis, quasi ventū roris flantē. *Dan. 3.* Species quarti, quem vidit Nabuch. cum eis in fornace similis erat filio Dei. Sic erat cum B. Antonio de quo legitur, q̄ cū cū non possent Dæmones superare per multas, & varias tentationes, & flagellasset eū vsq̄ ad mortem, cum inuocaret, vt peteret Dei adiutoriū, lux cælestis circumfulsit eū, & Dæmones effūgavit. Et cum iuxta eū Dñs appareret, ait. Vbi eras bone Iesu, cum sic Dæmones me torquerent. Rñdit: Ego iuxta te erā expectans victoriā tuam. Item Deus qñque ex eo, q̄ hoīem affligit, vehementer inflammat cor eius, ad consolationē diuinā petendam, vel vitam beatam, vbi est requies post laborem, sicut qñ q̄ grauius infirmatur, vehementius desiderat sanitatē, & quanto magis est famelicus ardētius imperit cibum, & potū sitibundus. *Greg.* Mala, q̄ nos hic p̄munt, &c. vt supra. *Aug.* Cum molestiæ in huius vitæ fragilitate crebescunt, æternam requiem nos desiderare compellunt. Mūdus quippe iste periculosior est blādus, q̄ molestus, & magis cauendus est cum se illiciti diligi, q̄ admonet cogitq̄; contēni. Et *Greg.* in mor. Mali bonos magis ab huius mundi desiderijs expediunt dū eos affligunt, q̄ dū multa hęc molestia ingerunt, festinant eos ad æterna compellunt.

De Perseuerantia. Dist. XC.

DEinde considerandum est de perseuerantia, & de vitijs oppositis. Circa perseuerationem aut consideranda sunt quinque. Primo vtrum perseuerantia sit virtus. Secundo vtrum sit pars fortitudinis. Tertio quō se habet ad constantiam. Quarto vtrum indigeat auxilio gr̄æ. Quinto, quæ mouere nos debet ad perseuerantiam obseruandā. Ad primū. *v. vtrum perseuerantia sit virtus.* Dicendum q̄ *fm̄ Philosophum* in *2. Eth.* virtus est citra difficile, & bonum, & ideo vbi occurrit sp̄ialis rō difficultatis, vel boni, ibi est sp̄ialis virtus. Opus aut virtutis pōt hñe bonitatem, & difficultatem ex duobus. Vno quidem modo ex ipsa specie actus, q̄ accipitur *fm̄ rōnem* pprii obiecti. Alio modo ex ipsa diuturnitate t̄pis. Nam hoc ipsum, qd̄ est diu insistere alicui difficili, sp̄alem difficultatē habet, & ideo diu persistere in aliquo bono vsque ad cōsummationē pertinet ad speciē virtutis. Sicut ergo temperantia, & fortitudo sunt speciales virtutes eo, q̄ altera earum moderatur delectationes tactus, qd̄ de se difficultatē habet, altera aut moderatur timores, & audacias circa pericula mortis, qd̄ et *fm̄ se* difficile est, ita et perseuerantia est quædam sp̄ialis virtus, ad q̄ pertinet in his, vel in alijs virtuosjs operibus diuturnitatē sustinere prout necesse est, & in bono p̄sistere vsq̄ ad finem. Sed sciendū, q̄ hoc pōt alicui virtuti dupliciter conuenire. Vno modo ex propria intentione finis, & sic diu p̄sistere in bono vsq̄ ad finem, pertinet ad sp̄alē virtutem, quæ d̄ perseuerantia, q̄ hic intendit sicut sp̄alem finem. Vnde dicit *Tul.* in sua *Rheto.* q̄ perseuerantia est in fine bene considerata stabilis, & perpetua permanens. Alio modo ex comparatione habitus ad iudicium. Et sicut immobiliter persistere consequitur quamlibet virtutem in quantum est qualitas difficile mobilis, sicut dicit *Philosophus 3. Eth.* Sciendum aut q̄ eodem noīe qñque noīat, & virtus, & actus virtutis. Sicut *Aug.* dicit super *Ioh.* Fides est credere, qd̄ non vides. Potest tñ contingere, q̄ aliquis habet habitum virtutis, q̄ non exercet actū, sicut aliquis pauper hēt habitum magnificentiæ, cum tñ actum non exerceat. Qñq; quidē

aliquis habens habitū incipit quidē exercere actū, sed non peccat, puta si edificator incipiat edificare, & non compleat domū. Sic ergo dicendum, q̄ nomen perseuerantiæ qñq; sumitur pro habitu, pro quo quis perseuerare eligit, qñque aut pro actu quo quis perseuerat, & qñque quidē habens habitū perseuerantiæ eligit quidē perseuerare, & incipit exequi aliquandiu persistendo, non tñ complet actū, quia non persistit vsq̄ in finem. Est aut duplex finis. Vnus qd̄, q̄ est finis operis, alius aut qui est finis humanæ vitæ. Per se aut ad perseuerantiā pertinet, vt aliquis perseueret vsque ad terminum virtuosi operis, sicut q̄ miles perseueret vsque ad finem certaminis, & magnificus vsq̄ ad consumptionem operis. Sunt aut qdam virtutes, quarū actus per totam vitam debet durare, sicut actus fidei sp̄is, & charitatis, quia respicit vltimum finē totius humanæ vitæ, & ideo respectu harum virtutum, q̄ sunt principales non consumat actus perseuerantiæ vsq̄ ad finem vitæ, & *fm̄ hoc Aug.* in *li. de perseuerantia.* Nemo potest dici perseuerantiā hñe q̄ diu viuit, nisi perseueret vsque ad mortem, accipiens p̄seuerantiā pro actu perseuerantiæ consummate. Ad *fm̄. s.* vtrum perseuerantia sit pars fortitudinis. Dicendum q̄ sicut supra dictum est, virtus principalis est cui principaliter ascribitur aliquid qd̄ pertinet ad laudē virtutis, in quantum. *s.* exercet illud circa propriam materiam in qua difficilimum, & optimum est illud obseruare. Et *fm̄ hoc dictū est,* q̄ fortitudo est principalis virtus, quia firmitatē seruat in his q̄bus difficilimum est diu persistere firmiter. *s.* in periculis mortis. Et ideo necesse est, q̄ fortitudinini adiungat sicut secundaria virtus principali oīs virtus, cuius laus consistit in sustinendo firmiter aliqd̄ difficile. Sustinere autem difficultatem, quæ prouenit ex diuturnitate t̄pis boni operis, dat laudem perseuerantiæ. Nec hoc est ita difficile sicut factum esse pericula mortis, & ideo perseuerantia adiungitur fortitudini sicut secundaria virtus principali. Ad tertium. *s.* quō perseuerantia se habeat ad constantiam. Dicendum q̄ perseuerantia, & constantia conueniunt quidem in fine, quia ad vtranq; pertinet firmiter persistere in aliquo bono difficili. Differunt aut *fm̄ ea,* quæ difficultatem auferunt ad persistendū in bono. Nā virtus perseuerantiæ pprie facit firmiter persistere hoīem in bono contra difficultatē, quæ puenit ex ipsa diuturnitate actus. Constantia aut facit firmiter perseuerare in bono contra difficultatē, q̄ puenit ex quibusdam alijs exterioribus impedimentis, & ideo principalior pars fortitudinis est perseuerantia, q̄ constantia, quia difficultas, quæ est ex diuturnitate actus est essentialior actui virtutis, q̄ illa, q̄ est ex exterioribus impedimentis, exteriora aut impedimenta persistendi in bono præcipue sunt illa, quæ tristitiā inferūt. Circa tristitiam aut est patientia, vt dictū est, & ideo constantia *fm̄ finem* conuenit cū perseuerantia, *fm̄ aut ea,* quæ difficultatē inferunt conuenit ad patientiam, finis aut potior est, & ideo constantia magis pertinet ad perseuerantiā, q̄ ad patientiam. Ad quartum. *s.* vtrum perseuerantia indigeat auxilio gr̄æ. Dicendum q̄ sicut ex dictis patet, perseuerantia dupliciter d̄. Vno modo p ipso habitu perseuerantiæ *fm̄, q̄ est virtus,* & hoc modo indiget dono gr̄æ habitualis, sicut & cæteræ virtutes infusæ. Alio modo pōt accipi pro actu perseuerantiæ durante vsq̄ ad mortē, & hoc modo indiget non solum gr̄a habituali, sed et gratuito Dei auxilio conferuantis hoīem in bono vsq̄ ad finē vitæ, sicut supra dictū est cū de gr̄a ageretur, q̄ cū liberū arbitriū de se sit verubile, & hoc ei non rollat per habitualē gratiam p̄ntis vitæ non subest p̄tati liberi arbitrij et per gr̄am reparati, vt se immobiliter in bono statuat, licet sit in p̄tate eius, q̄ hoc eligat, plerunq; .n. cadit in potestate nra electio. non aut executio. Ad quintū. *s.* q̄ mouere nos debent ad perseuerantiā conferuandā. Sciendū q̄ perseuerantia oēs virtutes ad finē pducit optatū, & oīa bona cōsummat dans oībus cōplementū, quia sine p̄seuerantia nec labor p̄mum, nec seruitiū gr̄am, nec cursus brauiū, nec pugna victoriā, nec opus qd̄cunq; finem optatū consequitur, nec et p̄na martyrij q̄ tuncunq; afflictū coronā. Quid. *n.* inuat in stadio currere, & ante terminū defecisse, & qd̄ prodest pugnare viriliter, & an victoriā terga vertere, aut qd̄ valet diu nauigasse feliciter, & ad portū debitū non venire. *Ambro.* Lauda nauigantis felicitatē, sed cū p̄uenierit ad portū, lauda ducis virtutē, sed cū p̄ductus est ad triūphū. Debemus aut perseuerare finaliter, in operando, in tolerando, in pugnando, & in orando. In operando quidem, vt oīa opera nostra ad p̄fectionem debitā perducamus, exēplo summi opificis, de quo d̄ *Deutero. 32.* Dei perfecta sunt opera. Et *Ioh. 5.* Pater meus operatur vsq̄ modo, & ego operor. Et *Dei filius Ioh. 17.* dicit. Opus consummaui, qd̄ dedisti mihi, vt facerent. Exemplo et naturæ, quæ non cessat operari donec perfecerit opus suum, sicut patet in herbis, & arboribus, auib; & cæteris animalibus. Vnde *Eccl. 3.* Oīa opera Dñi perseuerant in æternum. Item exemplo artificum singulorum, qui vsque ad consummationem

Speculum Morale Vincentij.

tionem operū suorum perseverando persistunt, sicut dicitur Eccl. 38. Ois faber, & architectus noctem tanq̄ diem transigit. Sequitur. Vigilia sua perficiet opus. Sic faber ferrarius scdēs, &c. Cor suū dabit in consummationē operum, &c. Sic figulus sedens, & opus suum, &c. Si igitur pp̄ lucrum tp̄ale isti perseverāt manualiter operando, quanto magis homo iustus pp̄ lucrum sp̄iale, & æternū pr̄m̄ium perseverare debet. Ideo Gal. 6. Bonū autē facientes non deficiamus, tpe enim suo metemus non deficientes. Operantes in vinea non nisi in sero denarium diurnum receperunt. Math. 20. Greg. 1. moral. c. 28. Incausum bonū agitur, si ante vitæ terminum deseratur, q̄ frustra velociter currit, qui priusq̄ ad metam veniat deficit. Hinc Ioseph inter fratres solus talarē habuisse tunicā phibetur. Nā quid est talaris tunica, nisi actio cōsummata. Hinc est et̄, qd̄ in sacrificio dñi cauda aialis pr̄cipit̄ immolari Lcui. 3. Secundo perseverare debemus in tolerando. Math. 10. Tradet frater fratrem in mortē, & pater filium, & insurgent filij in parentes, & morte afficient eos, & eritis odio oībus hoībus pp̄ nomen meū, qui autē perseveraverit vsque in finē, hic saluus erit. Vñ dñs, vt perseveratiā factō doceret, noluit de Cruce descendere, licet denōrie dicerent ei Iudēi. Si Rex Israel est, descendat nunc de Cruce, & credimus ei. Vñ Bern. ait. Hac p̄rogatiua. s. perseverantia Christi spoliare satagebant Ecclesiā, q̄ dicebant. Si Rex Israel est, &c. Dolebat venenati serpentis talaria exaltatum in deserto serpentē gneum cuius intuitu sanabantur vulnera, q̄ infixit. Nā virtutē Crucis emulari se sentiens inimicus, serā ducitur p̄nā, & quos instigauerat ad crucifigēdū, instigat ad suadendū, vt de Cruce descendat. Hæc planē serpentis altutia, hæc adinuentio fuit nequitiæ spiritualis, eo quippe tēdebat malitiosa persuasio, nō vt ipsi crederent, sed vt nra quoq; si qua erat fides in eū modis oībus desperaret, legentes. n. Dei perfecta sunt opera, quō credemus Deū esse, qui opus nr̄æ salutis relinqueret imperfectū. Nos quoq; qui sequimur caput nostrum non cessamus agere p̄niam, non cessamus tollere Crucem nr̄am, perseverantes in ea, sicut ipse perseveravit, neminē audiamus fratres descensum de Cruce suadentē, persistamus in Cruce, moriamur in Cruce. In legenda 40. Martyrū, dicitur qd̄ cū noctē quadā in stagni congelati frigore torquerentur, vnus eorū pusillanimis effectus recurrit ad balneū, sed calorem balnei sustinere non valens confectum spiritū exalavit. Custos autē carceris videns in ipsa nocte profunda claritatē maximā descendere de celo sup̄ eos, ac in ipsa claritate 39. coronas pr̄fulgidas super eorum capita descendentes 40. inquit sunt, corona vnus, vbi est? Rñderunt illi, q̄ vnus ad balneum cōfugiens, & expirans ibidē, p̄ eo, q̄ non perseverauerat coronā gloriæ perdidisset. Quo audito volens ille mereri, qd̄ alius perdidit, p̄siluit in stagnū, vt socius passionis effectus ipsorum et̄ consors in gloria fieri mereretur. Quarto perseverare debemus in orando, exēplo Moysi, qd̄ de seipso dicit Deu. 9. Perseveravi in monte 40. diebus, & 40. noctibus. Apostoli perseverantes in oratione vnanimiter cū mulieribus, & Maria mater Iesu, & fratribus eius Spiritūs sanctū in plenitudine receperunt, sicut dicitur Act. 1. & 2. Ad hanc perseverantiā hortatur nos dñs verbo pariter, & exēplo Luc. 11. Si perseveraverit pulsans, dico vobis, & si nō dabit surgēs eo, q̄ amicus eius sit, pp̄ improbitatem tñ eius surget, & dabit illi, &c. Vñ Petrus, qui perseverabat pulsans, apertū est ei hostium, & intrauit. Multi ergo non obtinent, qd̄ pctunt, quia non perseverant in petendo. Quinto perseverare debemus in pugnando. Militia est vita hoīs super terrā. Iob 7. Miles autē quantūcunq; pugnet viriliter, non reportat gloriā triūphalē nisi perseveret in pugna. 2. Thi. 2. Qui certat in agone non coronabitur nisi legitime certauerit. Iosue 14. In me fortitudo perseverat tā ad bellandū, q̄ ad gradiēdū. In bello sp̄iali fortissimus pugnādi modus est virtus orōnis deuot̄. Sicut exemplum habemus euidēs Exo. 17. de oratione Moysi, de qua Christo. Stabat Moyses in mote non armis, sed precibus pugnaturus. Et infra: Fit Moyses orāte pugna occultata, sed manifesta victoria, perseverante prece perseverans victoria roboratur. Multos Diabolus sua improbitate diutissimē tentat, vt tædio vincat, & auferat eis perseverantiā, sicut habentur exempla infra lib. 3. de tentatione.

Deinde considerandum est de vitijs oppositis perseverantiz. Primo de mollicie. Secundo de pertinacia. Ad primum sic proceditur. Videtur, quod mollicies non opponatur perseverantiz, quia super illud 1. ad Corin. 6. Nec adulteri, nec molles, nec masculorum concubitores. Glo. exponit molles. i. patici. i. muliebria patientes. Sed hoc opponitur castitati, ergo mollicies non est vitium oppositum perseverantiz. Præterea Philosophus in 7. & hoc, qd̄ delicia mollicie quædā est, sed esse delicioſum vñ pertinere ad intemperantiam, ergo mollicies non opponitur perseverantiz. Præterea Philosophus dicit in 7. Eth. qd̄ lasiuus est mollis, sed est immoderatio. Lasium opponitur

Eurapeliæ, quæ est virtus circa delectationes ludorū, vt dicitur in 4. Eth. ergo mollicies non opponitur perseverantiz. Sed contra est qd̄ Philosophus dicit in 8. Eth. qd̄ molli opponitur perseverantiz. Rñsio. Dicendum qd̄ sicut supra dictum est, laus perseverantiz in hoc cōsistit, qd̄ aliquis non recedat a bono pp̄ diuturnam tolerantiam difficultium, & laboriosorum, cui dicitur vt opponi, qd̄ aliquis defacili recedat a bono pp̄ aliqua difficultia, quæ sustinere non potest, & hoc pertinet ad rationem mollicie. Nam molle dicitur quod facile cedit tangenti, non autē iudicatur aliquid molle ex hoc, qd̄ cedit forte impellenti. Nam & parietes cedunt machinæ percipienti, & ideo non reputatur aliquis mollis si cedit aliquibus valde grauitur impellētibus. Vñ Philosophus dicit in 7. Eth. qd̄ si aliquis a fortibus, & superexcellētibus delectationibus vincitur, vel tristitijs, non est admirabile, sed condonabile si contra tendat. Manifestum est autē, qd̄ grauius impellit metus periculorum, q̄ cupiditas delectationū. Vñ Tul. dicit in 1. de offi. Non est consentaneum, qui metu non frangitur eum frangi cupiditate, nec qui inuictum a labore se præstitit, vinci a voluptate. Ipsa et̄ voluptas fortius mouet attrahendo, q̄ tristitia de carentia voluptatis retrahendo, quia carentia voluptatis est purus defectus. Et ideo em̄ Philosophum proprie mollis dicitur, qui recedit a bono pp̄ tristitia causata ex defectu delectationum, quasi credens debili mouenti. Ad primum ergo dicendum, qd̄ prædicta mollicies causatur dupliciter. Vno modo ex cōsuetudine, cū enim aliquis assuetus est voluptatibus frui, difficilius potest earum absentiam sustinere. Alio modo ex naturali dispositione, quia videlicet habet animum minus constantē pp̄ fragilitatem cōplexionis, & hoc modo comparantur femine ad masculos, vt Philosophus dicit in 7. Eth. Et ideo illi, qui muliebria patiuntur molles dñr quasi muliebres effectū. Ad em̄ dicendum, qd̄ volūtati corporali opponitur labor, & ideo res laboriosæ tm̄ impediunt voluptates. Deliciosi autem dñr, qui non pnt̄ sustinere aliquos labores, nec aliquid quod voluptatem diminuat. Vñ dicitur Deut. 28. Tenera mulier, & delicata, quæ super terram ingredi non valebat, nec pedis vestigiū figere pp̄ molliciem, & ideo delicia, quædam mollicies dicitur. Sed mollicies proprie respicit defectum delectationum, delicia autem causam impeditiū delectationis, puta laborem, vel aliquid hmoi. Ad tertium dicendum, qd̄ in ludo duo est considerare. Vno quidem modo delectationē, & sic inordinatē lasiuus Eurapeliæ opponitur. Alio modo in ludo consideratur quædam remissio siue requies, quæ opponitur labori, & ideo sicut nō posse sustinere laboriosa pertinet ad molliem, ita et̄ nimis appetere remissionem ludi, vel quancunque aliam quietem. Ad em̄. s. vtrum pertinacia sit pars perseverantiz. Sciendum qd̄ sicut Isido. dicit in lib. Eth. Pertinax dicitur aliquis, qd̄ est impudenter tenens, quasi oīa tenens, & hic idē dicit pertinax, eo qd̄ in proposito suo ad victoriam perseverat, antiqui. n. dicebant Ayciam, qd̄ nos victoriam, & hoc Philosophus vocat in 7. Eth. Ichthonomenes. i. fortis snix, ydionomenes, s. proprie snig, quia. s. perseverat in propria snia plusquam oportet, mollis autē minus, qd̄ oportet; perseverans autē em̄ qd̄ oportet. Vñ patet, qd̄ perseverantia laudatur sicut in medio existens, pertinax autē vituperatur, sicut em̄ excessum medij, mollis autē em̄ defectum, & quia quæque nimis persistit aliquis in propria snia, quia per hoc vult suam excellentiam manifestare. Ideo pertinacia oritur ex inani gloria, sicut dicit Greg. 3 1. moralium. Dicitur est autē supra, qd̄ oppositio vitiorum ad virtutes non attenditur em̄ causam, sed em̄ speciem. De hoc require infra lib. 3. dist. 91.

De temperantia. Dist. XC I.

Vltimo inter virtutes Cardinales considerandum est, de temperantia. Circa quā consideranda sunt tria. Primo quidem de ipsa temperantia. Secundo de vitijs oppositis. Tertio de partibus eius. Circa primum, primo videndum est vtrum temperantia sit virtus. Secundo vtrum sit virtus sp̄ialis. Tertio vtrum sit circa concupiscentias. Quarto vtrum sit circa delectationes tactus. Quinto vtrum sit circa delectationes gustus inquantū est gustus, vel solum em̄, qd̄ est tactus quidam. Sexto, quæ sit regula temperantiz. Septimo vtrum sit virtus Cardinalis, siue principalis. Octauo vtrum sit potissima virtutum. Ad primum. s. vtrum temperantia sit virtus. Dicendum qd̄ sicut supra dictum est de rōne virtutis est, vt inclinet hoīem ad bonum, bonum autem hoīs est em̄ rōnem esse, vt Diony. dicit in 4. c. de di. no. & ideo virtus humana est, quæ inclinat ad hoc, qd̄ est em̄ rōnem. Manifeste autē ad hoc inclinat temperantia. Nā in eius nomine importat quædam moderatio, seu temperies, quam ratio facit. Et ideo temperantia est virtus, non autē contrariatur temperantia inclinationi naturæ hoīs inquantum homo est, natura autē inclinat in id, qd̄ est conueniens vnique. Vñ homo naturaliter appetit delectationem sibi cōuenientē, q̄ vero homo inquantum hmoi est rationalis, conueniens est, qd̄ delectationes sicut hoī cōuenientes, q̄ sunt

sunt enim rationem, & ab his non retrahit temperantia, sed potius ab his, quæ sunt contra rationem. Vnde patet, quod temperantia non contrariatur inclinationi naturæ humanæ, sed conuenit cum ea, contrariatur tamen inclinationi naturæ bestialis, & non subiectæ rationi. Ad secundum. scilicet utrum temperantia sit specialis virtus. Dicendum quod in consuetudine humanæ locutionis aliqua nomina conueniunt ad ea, quæ sunt præcipua inter illa, quæ sub tali conuenientia continentur, sicut nomen urbis accipitur anthonomaticè, pro Roma. Sic igitur nomen temperantia dupliciter accipi potest, vno modo in consuetudine suæ significationis, & sic temperantia non est virtus specialis, sed generalis, quia nomen temperantia signat quandam temperanciam. i. moderacionem, quæ ratio ponit in humanis operationibus, & passionibus, quod est conueniens in omni virtute morali. Distert tamen ratio temperantia a fortitudine etiã in eo quod vtraque; sumitur, ut virtus conueniens. Nam temperantia retrahit ab his, quæ contra rationem appetitum alliciunt, fortitudo autem impellit ad ea sustinenda, vel aggredienda propter quod homo refugit bonum rationis. Si vero consideretur anthonomaticè temperantia in eo, quod refrenat appetitum hominis ab his, quæ maxime alliciunt hominem, sic est specialis virtus, utpote habens specialem materiam sicut, & fortitudo. Et sicut ipsum nomen dupliciter potest sumi, vno modo conueniens, alio modo excellenter, ita & integritas, quæ Aug. attribuit temperantia dicens in li. de moribus Ecclesiæ. Temperantia est, amor sese Deo integritate incorruptumque; conseruans, quia est temperantia est circa illa, quæ maxime pati animum inquietare propter hoc, quod sunt hominis essentialia, ut in fra dicitur, & ideo tranquillitas animi per quãdam excellentiam attribuitur temperantia, quibus conueniat conseruari omnibus virtutibus. Et nota, quod licet pulchritudo conueniat cuilibet virtuti, excellenter tamen attribuitur temperantia duplici ratione. Primo quidem in eo quod conueniens temperantia ad quam pertinet quædam moderata, & conueniens proportio, in quo consistit ratio pulchritudinis, ut patet per Dionysium. 4. c. de di. no. Alio modo, quia ea quibus refrenat temperantia, sunt infirma in homine, conuenientia sibi in naturam bestialem, ut infra dicitur, & ideo ex eis maxime natus est homo deturpari, & per consequens pulchritudo temperantia attribuitur, quæ præcipue turpitudinem hominis tollit, & ex eadem ratione est honestum maxime attribuitur temperantia. Dicitur. n. l. in lib. Ethimo. Honestus dicitur, quod nihil habeat turpitudinis. Nam honestus dicitur quasi honoris status, qui maxime consideratur in temperantia, qua repellit vitia maxime opprobriosa, ut infra dicitur. Ad tertium. scilicet utrum temperantia sit circa concupiscentias, & delectationes. Dicendum quod sicut ait l. in lib. Ethimo. Temperantia est, qua libido concupiscentiaque; refrenatur. Sicut. n. dictum est supra, ad virtutem moralem pertinet conseruatio boni rationis contra passiones rationem repugnantes. Motus autem passionum animæ est duplex, ut supra dictum est, cum de passionibus ageretur. Vnus quidem in eo quod appetitus sensitius, persequitur sensibilia, & corporalia bona. Alius autem in eo quod refugit sensibilia, & corporalia mala. Primus autem motus appetitus sensitui præcipue repugnat rationi, sed magis seruiunt ei sicut in ista quibus homo vitatur ad conseruationem proprii finis, repugnant autem ei præcipue in eo quod appetitus sensitius in ea tendit non in eo modo rationis. Et ideo ad virtutem moralem pertinet proprie moderari hominis passiones, quæ important persequutionem boni. Motus autem appetitus sensitui refugientis mala sensibilia præcipue contrariatur rationi, non quidem in eo quod moderantia, sed maxime in eo quod suum effectum prout. scilicet quis refugiendo mala sensibilia, & corporalia, quæ interdum concomitant bonum rationis, per conueniens discedit ab ipso bono rationis, & ideo virtutem moralem pertinet in homini firmitate præstare in bono rationis. Sicut ergo virtus fortitudinis de cuius ratione est firmitate præstare, præcipue consistit circa passionem pertinentem ad fugam malorum corporaliu, circa. scilicet timorem, ex conuenientia autem circa audaciam, quæ aggreditur terribilia sub spe alicuius boni, ita est temperantia, quæ importat moderationem quãdam consistit circa passiones tendentes in bona sensibilia. scilicet circa concupiscentiam, & delectationem, ex consequenti autem circa tristitiam, quæ contingunt ex absentia talium delectationu. Nam sicut audacia presupponit terribilia, ita est tristitia talis prouenit ex absentia delectationum prædictarum. Ad quartum. scilicet utrum temperantia sit solum circa delectationes tactus. Dicendum, quod ista est temperantia circa delectationes, & concupiscentias, sicut fortitudo circa timores, & audacias. Fortitudo autem est circa timores, & audacias respectu maximorum malorum quibus natura extinguit, quæ sunt pericula mortis. Vnde similiter temperantia oportet, quod sit circa concupiscentias maximarum delectationu. Et quia delectatio consequitur operationem conaturalē, tanto aliquæ delectationes sunt vehementiores, quanto consequuntur operationes magis naturales. Maxime autem naturales animalibus sunt operationes quibus conseruatur natura indiuidui per cibum, & potum, & natura speciei per coniunctionem maris, & femine, & ideo circa delectationes ciborum, & potu, & circa delectationes venereoru est proprie temperantia, homini autem delectationes consequuntur

sensum tactus, vnde relinquuntur, quod temperantia sit circa delectationes tactus. Ad quartum. scilicet utrum temperantia sit circa delectationes gustus in quantum est gustus, vel solum in eo, quod est tactus quidam. Dicendum quod sicut dictum est, temperantia consistit circa præcipuas delectationes, quæ maxime pertinent ad conseruationem naturæ humanæ vitæ, vel in specie, vel in indiuiduo, in quibus aliquid consideratur principaliter, aliquid autem secundario. Principaliter autem ipse visus rei necessariæ, puta, vel femine, quæ est necessaria ad conseruationem speciei, vel cibi, vel potus, quæ necessaria sunt ad conseruationem indiuidui. Et ipse visus horum necessariorum habet quandam essentialē delectationem adiunctam. Secundario autem consideratur circa vtrumque; visum aliquid quod facit ad hoc, quod visus sit magis delectabilis, sicut pulchritudo, & ornatus femine, & sapor delectabilis in cibo, & et odor. Et ideo principaliter temperantia est circa delectationes tactus, quæ proprie consequuntur ipsum visum rerum necessariorum, quarum omnis visus est in tangendo, circa delectationes autem, vel gustus, vel olfactus, vel visus est temperantia, & intemperantia. Secundario autem in quantum sensibilia horum sensuum conserunt ad delectabile visum rerum necessariorum, qui pertinet ad tactum, quia tamen gustus proprie quior est tactui, quæ alij sensus, ideo temperantia magis est circa gustum, quæ circa alios sensus. Ad sextum. scilicet quæ sit regula temperantia. Dicendum quod sicut ex dictis patet bonum virtutis moralis præcipue consistit in ordine rationis. Nam bonum hominis est circa rationem esse, ut Dionysius dicit 4. c. de di. no. Præcipuus autem ordo rationis consistit ex hoc, quod aliqua in finem ordinat, & in hoc ordine maxime consistit bonum rationis. Nam bonum habet rationem finis, & ipse finis est regula eorum, quæ sunt ad finem. Omnia autem delectabilia, quæ in visum rationis veniunt, ordinantur ad aliquam vitæ humanæ necessitatem sicut ad finem, & ideo temperantia accipit necessitatem huius vitæ, in regulam delectabilium, quibus vitæ, ut. scilicet in eis vitatur quantum necessitas huius vitæ requirit. Vnde dicit Aug. de mo. Ec. Habet vir temperans in rebus huius vitæ regulam virtute testimonio firmatam, ut eorum nihil diligit, nihil per se appetendum putet, sed ad vitæ huius atque officiorum necessitatem quantum est vsurpet vitæ modestiam, non amat affectu. Et nota, quod necessitas humanæ vitæ dupliciter potest attendi. Vno modo in eo, quod dicitur necessarium id sine quo res nullo modo esse potest, sicut cibum est necessarium animalis. Alio modo in eo, quod dicitur necessarium, id sine quo res non potest conuenienter esse. Temperantia autem non solum attendit primam necessitatem, sed et secundam. Vnde Philo. dicit in 2. Ethic. quod temperatus appetit delectabilia propter sanitatem, vel propter bonam habitudinem. Alia vero, quæ ad hæc non sunt necessaria præstunt simpliciter se hinc. Quædam enim sunt impedimenta sanitatis, vel bonæ habitudinis, & his nullo modo temperatus vitatur, hoc. n. esset peccatum contra temperantiam. Quædam vero sunt, quæ non sunt his impedimenta, & his moderatè vitatur pro loco, & tempore, & congruentia eorum quibus conuiuit. Et ideo ibidem Philosophus dicit, quod et temperatus appetit alia delectabilia, quæ. scilicet non sunt necessaria, ad sanitatem, vel ad bonam habitudinem, non impedimenta his existentia. Item conuenientia vitæ attenditur non solum in eo quod conuenientia corporis, sed et in eo quod conuenientia exteriorum reru, puta diuitiarum, & officiorum, & multo magis in eo quod conuenientia honestatis, & ideo Philosophus ibidem subdit, quod in declinabilibus quibus temperatus vitatur, non solum considerat, ut non sint impedimenta sanitatis, & bonæ habitudinis corporalis, sed et ut non sit præter bonum. i. contra honestatem, & non vitatur supra substantiam, id est supra facultatem diuitiarum. Et Aug. dicit in li. de moribus Ecclesiæ, quod temperatus respicit non solum necessitatem huius vitæ, sed etiam officiorum. Ad septimum. scilicet utrum temperantia sit virtus Cardinalis, seu principalis. Dicendum quod sicut supra dictum est, virtus principalis, seu Cardinalis dicitur, quæ principaliter laudatur de aliquo eorum, quæ conuenienter requiruntur ad rationem virtutis. Moderatio autem quæ in omni virtute requiritur, præcipue laudabilis est in delectationibus tactus, circa quæ est temperantia, nam quia tales delectationes sunt magis naturales nobis, & ideo difficilius est ab eis abstinere, & concupiscentias eorum refrenare, tum etiam, quia earum obiecta magis sunt necessaria præsentis vitæ, sicut ex prædictis patet. Et ideo temperantia ponitur virtus principalis, seu Cardinalis. Ad octauum. scilicet utrum temperantia sit maxima virtutum. Dicendum quod sicut Philosophus dicit in 1. Ethic. bonum multitudinis diuinius est, quod bonum vnius, & ideo quanto aliqua virtus magis pertinet ad bonum multitudinis, tanto melior est. Iustitia autem, & fortitudo magis pertinet ad bonum multitudinis, quam temperantia, quia iustitia consistit in conuentionibus, quæ sunt ad alterum, fortitudo autem in periculis bellorum, quæ sustentur pro salute conuenienter, temperantia autem moderatur solum concupiscentias, & delectationes earum, quæ pertinet ad ipsum hominem, vnde manifestum est, quod iustitia, & fortitudo

Speculum Morale Vincentij.

titudo sunt excellentiores, quam temperantia quibus prudentia, & virtutes Theologicæ sunt potiores.

De vitij oppositis temperantia. Dist. XCII.

DEinde considerandum est de vitij oppositis temperantia. Et primo vtrum insensibilitas sit peccatum. Secundo vtrum intemperantia sit vitium puerile. Tertio de comparatione intemperantia ad timiditatem. Quarto vtrum vitium intemperantia sit maxime opprobriosum. Ad primum. Vtrum insensibilitas sit vitium. Dicendum quod omne id, quod contrariatur ordini naturali, est vitiosum, natura autem delectationem apposuit operationibus necessarijs ad vitam hominis, & id naturalis ordo requirit, ut homo intra hominum delectationibus vtatur, quantum necessarium est salutem humanam, vel quantum ad conservationem individui, vel quantum ad conservationem speciei. Si quis ergo intra delectationem resurget, quod prætermittet ea, quæ sunt necessaria ad conservationem naturæ, peccaret quasi ordini naturali repugnans, & hoc pertinet ad vitium insensibilitatis. Sciendum tamen, quod ab hominum delectationibus consequentibus hominum operationes quæque laudabile est, vel necessarium abstinere pro aliquo fine, sicut sanitatem corporalem aliqui abstinere a quibusdam delectationibus in cibis, & potibus, & veneris, & et pro aliquo officij executione, sicut athletas, & milites, necesse est a multis delectationibus abstinere, ut officij proprii exequantur, & similiter penitentes ad recuperandam animam salutem abstinere delectabilium, quasi quadam diæta vitur, & homines volentes contemplationi, & rebus diuinis vacare oportet, quod se magis a carnalibus abstrahant, nec aliquid prædictorum ad insensibilitatis vitium pertinet, quia sunt secundum rationem rectam, vnde Daniel, ut se idoneum redderet ad reuelationes diuinas abstinere se ab hominum delectationibus, sicut dicitur Dan. 10. Lugebam trium hebdomadarum diebus, panem desiderabilem non comedi, & caro, & vinum non introierunt in os meum, sed neque vnguento usus sum. Eccl. 2. Cogitavi a vino abstrahere carnem meam, ut animum meum transferrem ad sapientiam. Et Dan. j. dicitur, quod pueris illis, scilicet Danieli, & socijs eius Deus dedit scientiam, & disciplinam, in omni libro, &c. Et nota, quod quia homo non potest vti ratione sine potestatis sensitiuis, quæ indigent organo corporali, necesse est, ut homo sustentet corpus ad hoc, quod ratione vtatur: sustentatio autem corporis fit per operationes delectabiles, vnde non potest esse bonum rationis in homine si abstinere ab omnibus delectabilibus. Secundo tamen, quod homo in exequendo actum rationis plus, vel minus indiget corporali virtute, secundum hoc plus, vel minus necesse habet homo delectabilibus corporalibus vt, & ideo homines, qui officium hoc assumpserunt, vt contemplationi vacent, & bonum spirituale, quasi quadam spiritali propagatione in alios transmittat, a multis delectabilibus laudabiliter se abstinere, a quibus illi quibus ex officio competit operibus corporalibus, & generationi carnali vacare laudabiliter se non abstinere. Ad tertium. Vtrum intemperantia sit peccatum puerile. Dicendum quod aliquid dicitur esse puerile dupliciter, vno modo, quia conuenit pueris, & sic non intendit Philosophus dicere, quod peccatum intemperantia sit puerile. Alio modo secundum quandam similitudinem, & hoc modo peccata intemperantia puerilia dicitur. Peccatum enim intemperantia est peccatum superflue concupiscentia, quæ similitur puero quantum ad tria. Primo quidem quantum ad id, quod vterque appetit, sicut enim puer ita, & concupiscentia appetit aliquid turpe, cuius ratio est, quia pulchrum in rebus humanis attribuitur prout aliquid ordinatur secundum rationem, vnde Tullius dicit in 1. de officijs. Quod pulchrum est, quod consentaneum est hominibus excellentia in eo, in quo natura eius a reliquis astantibus differt. Puer autem non attendit ad ordinem rationis, & similiter concupiscentia non audit rationem, ut dicitur in 2. Eth. Secundo quantum ad euentum, puer enim si suæ voluntati dimittit crescit in voluntate propria. Vnde dicitur Eccl. 30. Equus indomitus euadit durus, & filius remissus euadit præceps. Ita est, & concupiscentia, si ei satisfiat, maius robur accipit. Vnde Augustinus dicit in 7. confes. Dum seruitur libidini facta est consuetudo, & dum consuetudini non resistitur facta est necessitas. Tertio quantum ad remediū, quod vterque præbetur, puer enim emendatur per hoc, quod coercetur. Vnde dicitur Prover. 23. Noli subtrahere a puero disciplinam, tu virga percuties eum, & de inferno liberaberis. Similiter dum concupiscentia resistitur, reducit ad debitum honestatis modum. Et hoc est quod Augustinus dicit in 6. Musi. quod mente in spiritualia suspensa atque infixa, & manente consuetudinis. scilicet carnalis concupiscentia impetus frangitur, & paulatim repressus extinguitur. Maior enim erat cum insequeremur, non omnino nullus, sed certe minor cum resrenamus, & ideo Philosophus dicit in 3. Eth. quod quædam modum puerum oportet, secundum præceptum pedagogi viuere sic, & concupiscentia consonare rationi. Et nota, quod concupiscentia aliqua potest dici naturaliter dupliciter. Vno modo secundum suum genus, & sic intemperantia, & intemperantia sunt circa concupiscentias naturales. Sunt enim circa concupiscentias ciborum, & venereorum, quæ ordi-

nantur ad conservationem naturæ. Alio modo potest dici concupiscentia naturalis quantum ad speciem eius, quod natura ad sui conservationem requirit, & sic non multum contingit peccare circa naturales concupiscentias. Natura enim non requirit nisi id per quod subuenitur necessitati naturæ, in cuius desiderio non contingit esse peccatum nisi solum secundum quantitatis excessum, & secundum hoc solum peccatur circa naturalem concupiscentiam, ut Philosophus dicit in 3. Eth. Alia vero circa quæ plurimum peccat sunt quædam concupiscentia incitamenta, quæ hominum curiositas adiuuenit, sicut curiosæ cibi præparati, & mulieres ornatae, & quis ista non multum requirunt pueri, nihil minus tamen intemperantia dicitur puerile peccatum ratione iam dicta. Ad tertium. scilicet de comparatione intemperantia ad timiditatem. Dicendum quod vnum vitium potest alteri comparari dupliciter. Vno modo, ex parte materiae, vel obiecti. Alio modo ex parte ipsius hominis peccantis, & vtroque modo intemperantia est grauius vitium, quam timiditas. Primo namque ex parte materiae, vel obiecti. Nam timiditas refugit pericula mortis, ad quæ vitanda inducit maxima necessitas seruandæ vitæ. Intemperantia autem est circa delectationes, quarum appetitus non est adeo necessarius ad vitæ conservationem, quæ ut dictum est, intemperantia magis est circa quasdam oppositas delectationes, seu concupiscentias, quæ circa concupiscentias, seu delectationes naturales, quanto autem illud, quod mouet ad peccandum magis vnde esse necessarium, tanto peccatum leuius est. Et ideo intemperantia est grauius vitium, quam timiditas ex parte obiecti, seu materiae mouentis. Similiter est ex parte ipsius hominis peccantis, & hoc triplici ratione. Primo quidem, quia quanto ille, qui peccat magis est compos sue mentis tanto grauius peccat, vnde alienatus non imputantur peccata. Timores autem & tristitia graues, & maxime in periculis mortis stupefaciunt mentem hominis, quod non facit delectatio, quæ mouet ad intemperantiam. Secundo, quia quanto peccatum est magis voluntarium tanto, & grauius. Temperantia autem habet plus de voluntario, quam timiditas, & hoc duplici ratione. Vno modo, quia ea, quæ per timorem sunt principium habent ab exteriori impellente, vnde non sunt simpliciter voluntaria. Alio modo, quia ea, quæ intemperata sunt magis sunt voluntaria in particulari, minus autem voluntaria in vniuersali. Nullus enim vellet intemperatus esse, allicitur tamen homo a singularibus delectationibus, quæ intemperatum faciunt hominem. Propter quod ad vitandam intemperantiam maximum remedium est, ut non immeretur homo circa singularium considerationem, sed in his, quæ pertinent ad timiditatem & eueriō. Nam singula, quæ imminent sunt minus voluntaria, ut abijcere clipeum, & alia hominum. Sed ipsum cōe est magis voluntarium, puta fugiendo saluari, hoc autem simpliciter magis voluntarium est, quod est magis voluntarium in singularibus in quibus est actus. Et ideo intemperantia cum sit simpliciter magis voluntaria, quam timiditas, est maius vitium. Tertio, quia contra intemperantiam potest magis defacili remediū adhiberi, quam contra timiditatem, eo quod delectationes ciborum, & venereorum, circa quæ est intemperantia, pro tota vitam occurrunt, & sine periculo potest homo circa ea exercitari ad hoc, quod sit temperatus, sed pericula mortis rarius occurrunt, & periculosus homo in his exercitatur ad timiditatem fugiendam. Et ideo intemperantia est maius simpliciter peccatum, quam timiditas. Itē nota, quod excellentia fortitudinis supra temperantiam potest considerari dupliciter. Vno modo ex parte finis, quod pertinet ad rationem boni, quia fortitudo. scilicet magis ordinatur ad bonum cōe, quam temperantia. Ex hac enim parte timiditas habet quandam excellentiam supra temperantiam, inquantum. scilicet per timiditatem aliqui desunt a defensione boni cōis. Alio modo ex parte difficultatis inquantum. scilicet difficultus est subire pericula mortis, quam abstinere a quibusdam delectationibus, inquantum ad hoc non oportet, quod timiditas præcellat intemperantiam. Sicut enim maioris virtutis est non vinci a fortiori, ita est a contrario minoris vitij est a fortiori vinci, & maioris vitij est a debiliore superari. Ad quartum. scilicet vtrum peccatum intemperantia sit maxime exprobabile. Dicendum quod exprobatio opponi videtur honori, & gloriae, honor autem excellentia debet, ut supra habitum est, gloria autem claritatem importat. Est ergo intemperantia maxime exprobabile propter duo. Primo quidem quia maxime repugnat excellentia hominis, est enim circa delectationes cōes nobis, & brutis, ut supra habitum est. Vnde & in Philosopho dicitur. Homo cum in honore esset non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Secundo, quia maxime repugnat eius claritati, vel pulchritudini, inquantum in delectationibus circa quas est intemperantia minus apparet de lumine rationis, ex qua est tota claritas, & pulchritudo virtutis, vnde & huiusmodi delectationes dicuntur maxime exprobabiles.

De partibus temperantia. Dist. XCIII.

DEinde considerandum est de partibus temperantia. Et primo de istis partibus in generali. Secundo de singulis in speciali. Circa primum sciendum, quod Tullius in sua Rethorica assignat partes temperantia, continentiam, modestiam, clementiam.

Macro-

Macrobius aut super somnium Scipionis ponit modestiam, verecundiam, continentiam, castitatem, honestatem, moderationem, parcitatem, sobrietatem, & pudicitiam. Andronicus vero dicit, qd familiares temperantiz sunt austeritas, continentia, humilitas, simplicitas, ornatus, bona ordinatio per se sufficientia. Ad eundem horum sciendum est, qd sicut dictum est supra alicuius virtutis Cardinalis triplices partes pnt esse. Integrales, subiectiue, & potenciales: & dnr partes integrales alicuius virtutis conditiones quas necesse est concurrere ad virtutem, & fm hoc duz sunt partes integrales temperantiz. Verecundia per qd aliquis refugit turpitudinem temperantiz contraria, & honestas per qua. s. aliquis amat pulchritudinem temperantiz, nam sicut ex dictis patet precipue temperantia inter virtutes vendicat sibi quedam decorem, & vitia intemperantiz maximè turpitudinem habet, partes aut subiectiue alicuius virtutis dnr species eius. Oportet aut diuersificare species virtutum fm diuersitate materiz obiecti. Est aut temperantia circa delectationes tactus, qd diuiduntur in duo genera. Nam quedam ordinant ad nutrimentum, & in his quantum ad cibum est abstinentia, quantum aut ad potum proprie sobrietas. Quedam vero ad vim generatiuam ordinant, & in his quantum ad delectationem principalem ipsius coitus est castitas, quum aut ad delectationes circumstantes, puta, qd sunt in osculis, tactibus, & amplexibus, attendit pudicitia, partes aut potenciales alicuius virtutis principalis dnr virtutes secundariæ, qd modum quem principalis virtus obseruat circa aliq. principale materiam ipse obseruat in quibusdam alijs materijs, in quibus non est ita difficile. Pertinet igit ad temperantiam moderari delectationes tactus, quas difficillimum est moderari. Vn quæcumq; virtus moderationem quãdam operatur in aliqua materia, & refrenationem appetitus in aliquid tendentis, pot poni pars temperantiz sicut virtus ei adiuncta, qd quidè contingit tripliciter. Vno modo in interioribus motibus animi. Alia modo in exterioribus motibus, & actibus corporis. Tertio modo in exterioribus rebus, ppter motum aut concupiscentiam, qd moderatur, & refrenat temperantiam, tres motus inueniuntur in aia tendentes in aliquid. Primus quidem est motus voluntatis commotus ex impetu passionis, & huc motum refrenat continentia, ex qua fit, vt licet ho immoderatas concupiscentias patiat, voluntas tñ nõ vincitur. Alius aut motus interior in aliquid tendens est motus spei, & audaciæ, qd ipsam consequitur, & hunc motum moderat siue refrenat humilitas. Tertius aut motus est ira tendentis in vindictam, que refrenat mansuetudo siue clementia: circa aut motus, & actus corporales moderationem, & refrenationem facit modestia, qd Andronicus in tria diuidit, ad quorum primum pertinet discernere, qd fit faciendum, & quid dimittendum, & quid quo ordine fit agendum, & hoc firmu pssistere, & quantum ad hoc ponit bonam ordinationem: aliud aut est, qd homo in eo, qd agit decentiam obseruet, & quantum ad hoc ponit ornatum. Tertium est aut colloquium amicorum, vel quibuscumque alijs, & quantum ad hoc ponitur austeritas: circa exteriora aut duplex moderatio est adhibenda. Primo quidè, vt supersua nõ requirantur, & quantum ad hoc ponit a Macrobio parcitas, & ab Andronico per se sufficientia: Secundo vero, vt homo nõ minus exquisita requirat, & quantum ad hoc ponit Macrobius moderationem, Andronicus vero simplicitatem.

Deinde considerandum est de partibus tpantiz in speciali, & primo de partibus quasi integralibus, quæ sunt verecundia, & honestas. Circa verecundiam consideranda sunt quatuor. Primo, vtrum verecundia sit virtus. Secundo de quibus sit verecundia. Tertio a quibus ho verecundet. Quarto quorum sit verecundari. Ad primum. Vtrum verecundia sit virtus. Dicendum, qd virtus dupliciter accipi potest, proprie. s. & cõter. Proprie quidè virtus perfectio quãdam est, vt dñ in 7 Phis. Et iõ omne illud, qd repugnat perfectioni, et si sit bonu, deficit a rone virtutis, verecundia aut repugnat perfectioni, timor. n. est alicuius turpis, qd. s. est exprobabile. Vnde Damasc. dicit, qd timor est verecundia de turpi actu, sicut aut spes est de bono possibili, & arduo, vt supra habitum est, cu de passionibus ageretur, ita et timor est de possibili, & arduo: ille aut qui est perfectus fm habitum virtutis, nõ apprehendit aliqd exprobabile, & turpe ad faciendum, vt possibile, & arduu. i. difficile ad vitandum, neque et facit actu aliquid turpe vnde opprobriũ timeat, vnde verecundia proprie loquendo nõ est virtus, deficit. n. a perfectione virtutis. Cõter aut virtus dñ omne qd est bonu, & laudabile in humanis actibus, & passionibus, & fm hoc verecundia qnq; dñ virtus, cu sit quãdam laudabilis passio. Sicut dicit Ambros. lib. de officijs, qd verecundia sociata familiaris est mentis placiditas, proteruiam fugitans, ab omni luxu aliena, sobrietate diligit, honestate fouet, & decorũ requirit. Deficit tñ a rone virtutis, quia sicut hñ 2. Eth. virtus est habitus electiuis in medietate consistens, licet aut verecundia in medio consistere videatur, tñ verecundia non notat habitum, sed passio-

nem neq; motus eius est ex electione, sed ex impetu passionis. Ad fm. s. vtrum verecundia sit de turpi. Dicendum qd sicut dictu est supra, timor est de malo arduo, qd. s. difficile vitatur: est aut duplex turpitudinis. Vna quidem vitiosa, quæ. s. consistit in deformitate actus voluntarij, & hæc proprie loquendo non hñt rone mali ardui, qd. n. in sola voluntate consistit, non vñ esse arduum, & eleuatum supra hois potestatem, & pp hoc non apprehendit ratione terribilis, & pp hoc Philosophus dicit in 3. Reth. qd horu malorum non est timor. Alia aut est turpitudinis quasi penalit, qd quidè consistit in vituperatione alicuius, sicut quãdam claritas gloria consistit in honoratione alicuius, & quia et vituperij habet rationem mali ardui, sicut hmoi honor hñt rone boni ardui, verecundia, quæ est timor turpitudinis, primo & principaliter respicit vitium, seu opprobrium: & quia vituperium proprie debet vitio sicut honor virtuti, ideo et ex consequenti verecundia respicit turpitudinem vitiosam, vñ Philosophus dicit in 2. Rethor. cor. qd minus homo verecundat ex defectibus, qui nõ ex eius culpa pueniunt. Respicit aut verecundia culpam dupliciter, vno modo, vt aliquis desinat vitiosa agere pp timorem vituperij. Alio modo, vt homo in turpibus, qd agit, vitet conspectus publicos pp timorem vituperij, quoru primum fm Greg. Nicenu pertinet ad erubescencia, fm etiam ad verecundiam. Vñ ipse dicit, qd qui verecundat, occidit se in his, qd agit, qd vero erubescit, timet incidere in ingloriationem. Verecundia autem, vel erubescencia proprie respicit ingloriationem, fm qd debetur culpæ, qd est defectus voluntarius, vñ Philosophus dicit in 2. Rethor. qd oia illa homo verecundatur magis, quoru ipse est causa, opprobriosa aut qd inferuntur alicui, pp virtutem virtuosus quidè contemnit, quia indignè sibi irrogantur, sicut de magnanimis Philosophus dicit in 4. Eth. Et de Apostolis dñ Actu. 5. qd ibant Apostoli gaudentes a conspectu Concilij, qm digni habiti sunt pro noie Iesu Christi contumeliam pati. Ex imperfectione aut virtutis contingit, qd aliquis veretur de opprobrijs, qd sibi inferuntur pp virtutem, quia quãto aliquis est magis virtuosus, tãto magis continet exteriora bona, vel mala, vñ dñ Isa. 51. Noli timere opprobriũ hominum. Ad tertium. scilicet quibus homo verecundet. Dicendum qd cõ vituperium opponatur honori, sicut honor importat testimonium quoddam de excellentia alicuius, & precipue fm virtutem, ita et opprobrium cuius timor est verecundia importat testimonium de defectu alicuius, & precipue fm aliquam culpam. Et ideo quanto testimonium alicuius reputat maioris ponderis, tanto ab eo alijs magis verecundatur. Pot aut testimonium aliqd maioris ponderis reputari, vel pp eius certitudinem veritatis, vel pp effectum, certitudo aut veritatis adest testimonio alicuius, pp duo, vno quidè modo pp certitudinem iudicij, sicut patet de sapietibus, & virtuosis a quibus homo, & magis desiderat venerari, & magis verecundant, vnde a pueris, & bestijs nullus verecundatur pp defectus recti iudicij, qui est in eis. Alio modo pp cognitionem eorum, de quibus est testimonium, quia vnusquisque bene iudicat, qd cognoscit, & sic magis verecundatur a personis coniunctis, qd magis facta nra considerant. A peregrinis aut & oino ignotis ad quos facta nostra non perueniunt, nullo modo verecundatur, ex affectu aut est aliqd testimonium magni ponderis pp iuuentum, vel nocumentum ab eo proueniens. Et ideo magis desiderant homines honorari ab his, qui pnt eos iuuare, & magis verecundant ab eis, qd pnt nocere, & inde et est qd tñ ad aliquid magis verecundatur a personis coniunctis, cu quibus semp sumus conuersatur, quasi ex hoc nobis perpetuum pueniat detrimentum, qd aut prouenit a peregrinis transeuntibus cito pertransit. Similis aut est rō, quare verecundatur a melioribus, & a personis coniunctis, quia sicut melioru testimonium reputatur magis efficax pp vniuersalem cognitionem, qd habent de rebus, & incommutabilem snam a veritatis, ita et familiarium personaru testimonium vñ magis efficax pp hoc, qd magis cognoscunt particularia, qd circa nos sunt, a personis vero nobis similibus in peccato non verecundatur, quia non estimamus, qd defectum apprehendant sicut aliquid turpe. A propalantibus aut verecundatur pp nocumentum idè proueniens, quod est diffamatio apud multos. Ab illis et inter quos nihil mali fecimus magis verecundatur pp nocumentum sequens, quia. s. per hoc amittimus bonam opinionem, qd de nobis habebant, & et quia contraria iuxta se posita maiora vñr, vnde cum aliquis subito de aliquo quem bonum estimauit aliquid turpe percipit, apprehendat hoc, vt turpius, ab illis autem a quibus de nouo aliquid postulamus, vel quorum nunc primo uolumus esse amici, magis verecundatur pp nocumentum inde proueniens, qd est impedimentum implendæ petitionis, & amicitiz, consummandæ. Ad quartum. scilicet quorum sit verecundari. Dicendum qd sicut dictum est, verecundia est timor alicuius turpitudinis. Quod autem aliquid malum non timeatur pp duplicem rationem potest contingere. Vno modo quia nõ estimatur, ut malum.

Speculum Morale Vincentij.

lum. Alio modo, quia non assumitur, ut possibile, vel ut difficile vitari, & in hoc verecundia in aliquo deicit dupliciter. Vno modo, quia ea, quae sunt erubescibilia non apprehenduntur et turpia, & hoc modo carent verecundia hoies in peccatis profunda, quibus sua peccata non displicent, sed magis gloriantur de eis. Alio modo, quia non apprehendunt turpitudinem, ut possibile sibi, vel quasi non facile vitabilem, & hoc modo senes, & virtuosus verecundia carent, sunt tamen dispositi sicut si in eis esset aliquid turpe, de hoc verecundarentur, vnde Philosophus dicit in 4. Ethic. quod verecundia est ex suppositione studiosi.

Deinde considerandum est de honestate. Et primo quomodo honestum se habeat ad virtutem. Secundo quomodo se habeat ad decorem. Tertio quomodo se habeat ad utile, & delectabile. Quarto vtrum honestas sit pars temperantiae. Ad primum. sicut honestas ad virtutem se habeat. Dicendum quod sicut Isidorus dicit honestas dicitur quasi honoris status, vnde ex hoc videtur aliquid dici honestum, quod est honore dignum, honor autem ut supra dictum est excellentiae debetur, excellentia autem hominis maxime considerat in virtutem, quae est dispositio perfecti ad optimum, ut dicitur in 7. Phil. Et ideo honestum proprie loquendo in idem refertur cum virtute. Et nota, quod eorum, quae honorantur praeter virtutem aliquid virtute est excellentius. sicut Deus, & beatitudo, & homini non ita nobis per experientiam nota sunt, sicut virtutes in quas quotidie operamur. Et ideo virtus magis sibi vendicat nomen honesti. Alia vero, quae sunt infra virtutem honorantur in quantum coadiuvant ad operationem virtutis, sicut nobilitas, potentia, & diuitiae, vnde Philosophus dicit 4. Ethic. homini honorantur a quibusdam, sed in virtutem solus bonus est honorandus, bonus autem est aliquis in virtutem. Et ideo virtuti quidem debetur laus in, quod est appetibilis propter alium, honor autem prout est appetibilis propter seipsum, & in hoc habet rationem honesti. Item, nota quod radicaliter honestas est in interiori electione, signatur autem in exteriori conversatione, quia honestus sicut dictum est importat debitum honoris, honor autem est quaedam attestatio de excellentia alicuius. Testimonium autem non profertur, nisi de rebus notis, interior autem electio non innotescit, nisi per exteriores actus. Et ideo exterior conversatio habet rationem honesti, in quod est interioris rectitudinis ostensio, propter hoc quod dicit Apostolus 1. Corin. 14. Omnia honeste, & in ordine fiant in vobis. Item, quia in vulgare opinionem excellentiam diuitiarum facit hominem dignum honore. Inde est, quod quicquid nomen honestatis ad exteriorem prosperitatem transfert, in illud Eccl. 1. Bona, & mala vita, & mors, paupertas, & honestas a Deo sunt. Et post sequitur. Potens est Deus subito honeste pauperem. id est, ditare. Ad in. sicut honestas se habeat ad decorem. Dicendum quod sicut accipi potest ex verbis Dionysii. 4. c. de di. no. Ad rationem pulchri siue decori concurrunt, & claritas, & debita proportio, dicitur in 9. Deus dicitur pulcher, sicut vniuersorum consonantiae, & claritatis causa. Vnde pulchritudo corporis in hoc consistit, quod homo habet membra corporis, bene proportionata cum quadam debiti coloris claritate, & similiter pulchritudo spiritualis in hoc consistit, quod conversatio hominis siue actio eius sit bene proportionata in spirituali rationis claritate, hoc autem pertinet ad rationem honesti, quod diximus idem esse virtuti, quod in rationem moderatam omnes res humanas, & ideo honestum est idem spirituali decori. vnde Augustinus dicit in li. 73. quoniam, honestate voco intelligibile pulchritudinem quam spiritalem nos proprie dicimus. Et postea subdit, quod sunt multa pulchra visibilia, quae minus proprie honesta appellantur. Ad tertium. sicut honestas se habeat ad utile, & delectabile. Dicendum quod honestum concurrat in idem subiectum cum utili, & delectabili, a quibus tamen differt ratione. Dicitur enim aliquid honestum sicut dictum est, in quantum habet quaedam decorem ex ordinatione rationis, hoc autem quod est in rationem ordinatum est naturaliter conueniens homini, vnde quodque autem naturaliter delectatur in suo conuenienti. Et ideo honestum est homini naturaliter delectabile, sicut de operatione virtutis Philosophus probat in 5. Ethic. Non tamen omne delectabile est honestum, quia potest et aliquid esse conueniens in sensum non in rationem, sed hoc delectabile est praeter hominis rationem, quod perficit in turam ipsius. Ipsa est virtus, quod in se honesta est, refertur ad aliud sicut ad finem. sicut ad felicitatem, & in hoc idem subiecto est honestum, & utile, & delectabile, sed ratione differunt. Nam honestum dicitur in quod aliquis habet quandam excellentiam dignam honore propter spiritalem pulchritudinem. Delectabile autem in quantum quietat appetitum, utile autem in quantum refertur ad aliud, in pluribus tamen est delectabile, quod utile, & honestum, quia omne utile, & honestum est aliquantulum delectabile, sed non convertitur, ut dicitur in 2. Ethic. Ad quartum. sicut vtrum honestas debeat poni pars temperantiae. Dicendum quod sicut dictum est, honestas est quaedam spiritualis pulchritudo, pulchro autem opponitur turpe, opposita autem maxime se inuicem manifestant. Et ideo spiritualiter ad temperantiam honestas pertinere videtur, quae id quod turpissimum est homini, & indecentissimum repellit. sicut brutales voluptates, vnde & in

ipso nomine temperantiae, maxime intelligitur boni rationis cuius est moderata, & temperata concupiscentia praua. Sic igitur honestas prout ipsi quaedam ratione temperantiae attribuitur, ponitur pars eius, non quidem subiecta, vel sicut virtus adiecta, sed pars integralis ipsius sicut quaedam eius conditio.

De partibus temperantiae. Dist. XCIIII.

Deinde considerandum est de partibus subiectiuis temperantiae. Et primo de illis, quae sunt circa delectationes ciborum. Secundo de illis, quae sunt circa delectationes venereorum. Circa primum considerandum est primo de abstinentia, quae est circa cibos, & potus. Secundo de sobrietate, quae est specialiter circa potum. Circa abstinentiam considerandum est primo de ipsa abstinentia. Secundo de actu eius, quod est ieiunium. Tertio de vitio opposito, quod est gula. De abstinentia videndum est primo vtrum sit virtus. Secundo vtrum sit specialis virtus. Ad primum. sicut vtrum abstinentia sit virtus. Dicendum quod abstinentia ex suo nomine importat subtractionem ciborum. Dupliciter autem nomen abstinentiae accipi potest. Vno modo in quod absolute abstractionem ciborum designat, & hoc modo abstinentia non designat, neque virtutem, neque actum, sed quiddam virtutis, & differens. Alio modo potest accipi in quod est ratione regulata, & hoc potest fieri dupliciter, vno modo per comparisonem corporis, & sic moderatio ciborum in quantum quantitatem, & aequalitatem pertinet ad artem medicinam. Alio modo in quod interiores affectiones in comparisonem ad bonum rationis, & sic pertinet ad virtutem. vnde Augustinus in libro de quonibus Euangelij dicit. Non interest omnino. sicut ad virtutem quod elementorum, vel quantum quis accipiat, dummodo id faciat pro congruentia hominum cum quibus vivit, & personarum suarum, & pro valuerit his valeat cum oportet, vel necesse est carere. Et nota, quod ad temperantiam pertinet refrenare delectationes, quae nimis animam delectant, sicut ad fortitudinem pertinet firmare animam contra timores a bono rationis repellentes, & ideo sicut laus fortitudinis consistit in quodam excessu, & ex hoc denominantur omnes partes fortitudinis, ita & laus temperantiae consistit in quodam defectu, & ex hoc ipsa, & omnes partes eius denominantur, vnde & abstinentia, quia pars est temperantiae denominatur a defectu, & tamen consistit in medio in quantum est in rationem rectam. Ratio enim recta facit abstinentiam sicut oportet. sicut cum hilaritate metus, & propter quod oportet. sicut propter gloriam Dei, non propter gloriam suam. De his quod faciunt ad comedationem abstinentiae require infra, vbi agitur de vitio gulae, nam quae dominus ibi ad detestationem gulae per oppositum faciunt ad commendationem abstinentiae, & quae dissuadent gulam, suadent abstinentiam. Ad in. sicut vtrum abstinentia sit specialis virtus, dicitur quod sicut dictum est virtus moralis conseruat bonum rationis contra impetus passionum, & ideo vbi inuenitur specialis ratio quae passio abstrahat a bono rationis, ibi necesse est esse speciale virtutem. Delectationes autem ciborum natae sunt abstrahere hominem a bono rationis, tum propter magnitudinem earum, tum et propter necessitatem ciborum quibus homo indiget ad vitae conseruationem, quam maxime homo desiderat, & ideo abstinentia est specialis virtus. De ieiunio, quod est actus abstinentiae, require infra, vbi agitur de partibus satisfactionis. De vitio gulae opposito abstinentiae, require infra, vbi agitur de sexto vitio capitali in 3. libro.

Deinde considerandum est de sobrietate, & vitio opposito. sicut sobrietate. Circa sobrietatem primo considerandum est, quae sit materia sobrietatis. Secundo vtrum sobrietas sit specialis virtus. Tertio vtrum vsus vini sit licitus. Quarto quibus praecipue competat sobrietas. Ad primum scilicet, quae sit materia sobrietatis. Dicendum, quod virtutes, quae ab aliqua generali conditione uirtutis nominantur, illam materiam specialiter sibi uendicant, in qua difficillimum, & optimum est conditionem huiusmodi obseruare, sicut fortitudo circa pericula mortis, & temperantia circa delectationes tactus, nomen autem sobrietatis sumitur a mensura. Dicitur enim aliquis sobrius quasi sobriam, id est mensuram seruans, & ideo illam materiam sibi specialiter sobrietatis ascribit, in qua maxime laudabile est mensuram seruare, huiusmodi autem est potus inebriare valens, quia eius usus mensuratus multum confert, & modicus excessus multum laedit, quia impedit usum rationis, magis etiam, quam excessus cibi, unde dicitur Ecclesiastici 31. Sanitas est animae, & corporis sobrius potus, unum multum potatum irritationem, & iram, & ruinas multas facit. Et ideo specialiter sobrietatis attenditur circa potum, non quemcumque, sed eum qui sua sumofitate natus est caput conturbare sicut unum, & omnia, quae inebriare possunt. Communiter autem sumendo nomen sobrietatis, potest in quacumque materia dici, sicut supra dictum est de fortitudine, & temperantia. Et nota, quod sicut unum materiale corporaliter inebriat, ita et metaphoricè, consideratio sapientiae

vis dī potus inebrians pp hoc quod sua delectatione aīum alliecit ēm illud psalmi. Calix tuus inebrians, q̄ p̄clarus est. Et iō circa contemplationem sapientiæ per similitudinem quandam sobrietas dī. Ro. 12. Non plus sapere q̄ oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem. Ad scdm. s. vtrum sobrietas, sit sp̄alis virtus. Dicendū, q̄ sicut dictum est, ad virtutem moralem pertinet obferuare bonum rōnis contra ea quibus pōt impediri, & iō vbi inuenitur sp̄ale impedimentum rōnis, ibi necesse est sp̄alem virtutem ad illud remouendum, potus autē inebrians habet specialem rōnem impediendi rōnis vīum absorbendo ea per immoderantiam delectationis in quantum. s. perturbat cerebrum sua fumosi tate. Et ideo ad remouendum hoc impedimentum rōnis, requirit sp̄alis virtus, quæ est sobrietas. Ad tertium. s. vtrum vsus vini sit licitus. Dicendum, q̄ nullus cibis, vel potus ēm se consideratus, est illicitus, ēm sn̄am dñi dicens Matth. 15. Nihil quod intrat in os coīquinat hoīem. Et ideo bibere vinum ēm se loquendo non est illicitum, pōt: tñ illicitum reddi per accidēs, q̄nq; q̄dem ex conditione bibentis, qui a vino de facili lædit, vel qui est ex speciali voto obligatus ad vinum nō bibendū: q̄nq; at ex modo bibendi, q̄. s. mensurā in bibendo excedit: q̄nq; at ex parte aliorū qui ex hoc scandalizarent. Ad quartum. s. quibus præcipuē competat sobrietas. Dicendū, q̄ virtus habet habitudinē ad duo. Vno quidem modo ad contraria vicia, quæ excludit & concupiscentias quas refrenat. Alio modo ad finem in quem perducit. Sic igitur aliqua virtus magis requiritur in aliquibus duplici rōne. Vno modo quia in eis est maior pronitas ad cōcupiscentias quas oportet per virtutem refrenari, & ad vitia, q̄ per virtutem tollunt, & ēm hoc sobrietas maxime requiritur in iuuenibus, & mulieribus, quia in iuuenibus viget concupiscentia delectabilis propter feruorem ætatis, in mulieribus autem non est sufficiens robor mentis ad hoc q̄ concupiscentijs resistent, vnde ēm maximum Valerium, mulieres apud Romanos, antiquitus non bibeant vinum. Alio vero mō sobrietas magis requiritur in aliquibus vt pote magis necessaria ad ppriam operationē ipsorum, vīnū at immoderate sumptum præcipuē impedit vsu rationis. Et ideo Senibus in quibus ratio debet vigere ad aliorum eruditionem, vt in episcopis, seu quibuslibet ecclesiæ ministris, qui mēte deuota debent spiritualibus officijs insistere & regibus, qui per sapiētiam debent populū subditū gubernare specialiter sobrietas indicitur. De ebrietate require intra libro tertio.

De castitate. Dist. XCV.

DEinde cōsiderandum est de castitate. Et primo de ipsa virtute castitatis. Secundo de virginitate, quæ est pars castitatis. Tertio, de luxuria, quæ est vitium oppositum castitati. Circa primum consideranda sunt quinque. Primo vtrum castitas, sit virtus. Secundo vtrum castitas sit virtus generalis. Tertio vtrum sit virtus distincta ab abstinentia. Quarto quō se habeat ad pudicitiam. Quinto ostendatur, quæ suadent castitatem. Ad primum. s. vtrum castitas sit virtus. Dicendum, q̄ nomen castitatis sumit ex hoc q̄ per rōnem concupiscentiæ castigat, q̄ ad modū pueri est refrenanda, vt patet per philosophum in 3. Ethic. In hoc at rō humanæ virtutis consistit, q̄ sit aliquid ēm rōnem modificatū, vt ex supradictis patet, vnde manifestum est castitatē esse virtutem. Est autem castitas in aīa sicut in subiecto, sed materiā hēt in corpore. Pertinet ad castitatē, vt ēm iudicium rōnis, & electionē voluntatis aliq̄ moderatē vtat corporalibus mēbris, quibus & si violentia inferat, nihilominus manet in aīa habitus castitatis, sicut de mulieribus violenter oppressis, dicit Aug. de ci. Dei. p̄posito aīa permanente per qd̄ et corpus sanctificari meruit, nec ipsi corpori aufert castitatem violentia libidinis, alienæ q̄ seruat p̄ se uerantia continentię suæ, & ibidē dicit q̄ est virtus aī, quæ comitem habet fortitudinem, qua potius, quælibet mala tolerare, q̄ malo consentire decreuit. Ad scdm. s. vtrum castitas sit virtus generalis. Dicendū, q̄ nomen castitatis dupliciter accipit, vno modo proprie & sic est quædam sp̄alis virtus hñs sp̄alem materiā. s. concupiscentias delectabilium, q̄ sunt in venereis Alio mō nomen castitatis accipitur Metaphoricē sicut. n. in corporis cōmixtione consistit delectatio venereorum circa q̄ proprie est castitas, & vitiiū oppositum. s. luxuria, ita. et. in quadam sp̄ali cōiunctione mentis ad res aliquas consistit qd̄a delectatio, circa q̄ est qd̄am sp̄alis castitas metaphorice dicta, vel et sp̄alis fornicatio similiter metaphorice dicta. Si. n. mens hominis delectat in sp̄ali cōiunctione, id cui debet cōiungi. s. ad Deū & absteineat se ne delectabiliter alijs cōiungat contra debitū diuini ordinis, dicitur castitas sp̄alis, ēm illud 2. Cori. 11. Respondi vos vni viro virginē castā exhibere X̄po. Si autē delectabiliter cōtra debitum terminū ordinis cōiungat mēs quibuscūq; alijs rebus, dicitur fornicatio sp̄alis, ēm illud Hier. 3. Tu at fornicata es cū amatoribus multis. Et hoc mō accipiēdo castitatē. Castitas dī gñalis virtus, q̄a p̄ q̄libet virtutē retrahit mens humana ne rebus illicitis

delectabiliter coniungat. Principaliter tñ rō huius castitatis consistit in charitate, & in alijs virtutibus Theologicis quibus mens hominis coniungit Deo. Ad tertium. s. vtrum castitas sit virtus, distincta ab abstinentia. Dicendum, q̄ sicut dictum est, tēperantia proprie est circa concupiscentias delectationum tactus. Et ideo oportet vt vbi sunt diuersæ rationes delectationis, ibi sint diuersæ virtutes sub tēperantia comprehensæ. Delectationes autē proportionantur operationibus quarum sunt perfectiones, vt dī in 10. Ethic. Manifestum est autem q̄ alterius generis sunt operationes pertinentes, ad vsu ciborum, quibus natura indiuidui conseruat & operationes pertinentes ad vsu venereorum, quibus cōseruat natura sp̄i. Et ideo castitas, q̄ est circa delectationes venereorum, est virtus distincta ab abstinentia, quæ est circa delectationes ciborum: delectationes autē venereæ vehemēiores sunt, & magis opprimētēs rōnem, q̄ delectationes ciborum, & pp hoc magis indi gent castigōne & refrenatione, q̄a si eis consentiat, magis ex hoc increfcit vis concupiscentiæ, & deiciat virtus mētis. Vñ Aug. dicit i primo soliloquiorū. Nihil esse sentio, qd̄ magis deiciat animū virilē, q̄ blādimēta fæmine, corporūq; ille cōtactus, sine quo vxor hri non p̄t. Ad quartum. s. vtrum pudicitia pertineat ad castitatē sp̄aliter. Dicendū, q̄ nomen pudicitię a pudore sumit, in quo verecundia significat, & iō oportet q̄ pudicitia pprie sit circa illa de quibus hō magis verecūdat, maxime at verecūdat hoīnes, de actibus venereis, vt Aug. dicit in 14. de ci. Dei. intantū q̄ et concubitus coniugalis, qui honestate nuptiarū decorat, verecūdia nō careat. Et hoc ideo. quia motus genitalium membrorū, non subdit imperio rōnis, sicut motus aliorum exteriorū membrorum. Verecūdat autē hō non solum de illa mixtione venereæ, sed et de quibuscūq; signis eius, vt philosophus dicit in 2. rethoricæ. Et iō pudicitia attendit pprie circa venereæ, & p̄cipuē circa signa venereorum, sicut sunt aspectus impudici, oscula, tactus, & quia hæc magis solent dephendi, iō pudicitia magis respicit exteriora signa hmōi. Castitas autē magis respicit ipsam veneream cōmixtionem. Et iō pudicitia ad castitatem ordinat, nō quasi virtus ab ipsa distincta, sed sicut exprimens castitatis circūstantiā quandam interdū cum vniū p̄ alio ponitur. Sciēdū autē q̄ castitas diuiditur in virginalem, vidualem, & coniu-galē. Castitas coniu-galis magna virtus est, vidualis maior, quæ est cū p̄posito de cetero nō cōtrahendi, nec corpus suum alio mō pollūdit, virginalis, est maxima, quæ nec carne polluta est, & hoc p̄positū incorruptionem carnis pp Deum perpetuo conseruandi. De castitate coniu-gali nihil in speciali proponimus, hic dicere, nisi q̄ rōnes, q̄ in sequenti capitulo ponuntur ad amorem & custodiam castitatis vidualis adaptari possunt ad amorem & custodiam castitatis cōiugalis. Item infra, vbi agit de luxuria ponuntur multa quæ distadent adulterium, & econtra p̄bat & ostendunt commendabilē castitatem coniu-galē. sed hic sp̄aliter est dicēdū, de castitate quæ hñda & seruanda est post corruptionem carnis, siue post experientiam operis carnalis, q̄ nō hēt nomē pprium, sed cōi noīe castitas appellatur, sicut est castitas viduarū, vel regularium, vel ecclesiasticorū virorum, vel in sacris ordinib⁹ p̄motū. De talibus dicit saluator Matt. 18. Sunt q̄ se castrauerunt, pp regnum cęlorum &c. Papias dicit, q̄ castitas est castus incorruptio, vel post corruptionem eius abrenunciatio, vñ eam primo a castigōne, dictus est, postea placuit veteribus eos castos vocari, qui perpetuā libidinis abstinentiam pollicent. Ad conseruationem autē & diligentem custodiam castitatis, multa nos monere debent. Primum est exhortatio sacre scripturæ & sanctorum. Paulus. n. ad hoc nos monet verbo & exemplo. 1. Corin. 7. Volo oēs homines esse sicut meipsum. Idem ibidem. Dico at non nuptis, sed viduis bonum est illis, si sic permanferint sicut ego. 1. Thess. 3. Hęc est voluntas Dei sanctificatione vestra, vt absteineatis vos a fornicatione, vt sciat vnusquisque vas suum possidere in sanctificatione, & honore. 1. Thy. 5. Te ipsum castum custodi. Secdo suadet seruare castitatem natura aliquarum auum Prover. 30. Gallus succinctus lumbos suos, est homo, & p̄cipuē sacerdotibus veteris legis, quæ cohibebant manum. i. peccati actū, nō omnium, X̄ps autem prohibet & cohibet, & actum & voluntatem & punit. Eph. 6. State succincti lumbos mentis vestræ in veritate, vt cor & voluntas rñdeat exteriori mundiciæ. Itē natura turturis, quæ suo comparo casto amore adeo coniungitur, q̄ nulli alteri neq; etiam post mortem copulat, sed volat soliuaga, & declinat cōsortia aliarum auum, nec volat cum eis: sic anima casta debet inseparabiliter adhærere X̄po, ad cui⁹ mortis, & sanguinis memoriam debet frequentare gemitus, ut faciebat Magdalena. Debet et dimittere vitorem prosperitatis mūdang & virgē secularis, & declinare cōsortia leuium psonarū. Itē dicit Arif. in li. de natura aīalium, q̄ turtur latet i hyeme, ita q̄ vix inueniē. Ita estare at libenter tenet loca frigida. Sic anima casta del et occultare

Speculum Morale Vincentij.

cultare se contra mundi pericula, & declinare a locis calidis, & ea quæ nutriunt carnis incentiuum. Itē admonet rō naturam, vt hō rōne vigeat sit ad modū Angeli mundē viuens, conformando se non brutis aīalib. Bern. Nihil bestialius hōe q̄ est rōne vigeat, & nō rōne vtēs. Itē q̄dam Philo. atēdens aīam suā cœlestis esse nobilitatis, & dignitatis, & Angelicæ, & diuinæ conformem naturæ, non scēditatis porcinæ, cum tentatus vellet cum muliere peccare, ait. Erubescē cœlum intrare in cœnum, nō est dignum, vt locum debitū Deo, & Angelis debens hēre in cœlo, in terris iaceat cū porcis in immunditiæ carnalis cœno. Tertio suadet seruare castitatē exempla plurima. Primo exēplum Chrī, & suorū Ap̄storū, qui adeo castitatem amauerūt, q̄ voluit esse summē castus, & de matre castissima, & sine immunditiæ opere concipi, & nasci, & viuere semper, qui ēt discipulos suos voluit a coniugib. separari, quasi ferē oēs, vt dicit Ambr. qui ēt vxores relinquētib. pp̄ se vitam pmisit æternā. Math. 19. Ois qui reliquerit vxorem, &c. pp̄ nomen meū centuplū accipiet, & vitā æternā possidebit Item ad hoc facit ēt exēplū Ioseph, de quo dī Gen. 39. cui cū diceret vx. r Phutifar, dormi me cū, nequaquā acquieuit opertū nephario, sed ait. Qūo possum hoc malū facere, & peccare in dñm meū, &c. Et post mulier molestā erat adolēscēt, & ipse recusabat stuprum, de quo dicit Iosephus in principio libri. 2. q̄ dicta mulier sollicitauit eū blandimentis, pmisiss, & minis, & inardens in amorē eius fingens se infirmā, remansit a festiuitate publicæ celebratis, & ostendit iuueni ardorē suum, in citatē, & rogans cum scētib. vt secum dormiret, ipsum uec mulieris miseria, uec pietatis misericordia, nec rogantis instātia, nec metus, nec promissio, nec minæ, nec blādimenta, nec aliqua incitamenta potuerunt aīum iuuenis emollire, nec a castitate recedere p̄suaserunt, sed p̄ces, & pmilla respuit, nec minis cessit. Itē exēplum Iudith, de qua eiusdem. 15. Cōfornatum est cor tuum, eo q̄ amaueris castitatem, & post virū tuū alterū nescieris. Iō bñdicta eris in æternū. vnde hī q̄ merito castitatis, & hostes vicerit, & Holofernem occidit quo occiso cū esset caput exercitus, alij sunt vici, & in fugā conuersi, & Iudej liberati. Item exēplū trium pueroꝝ quorū Saraballa in fornace Babiloniæ non fuerunt cōbusta: q̄a eorum genitalia nō fuerāt p̄ luxuriā in quinata aut inflammata, vt dī Dan. 13. Ad hoc facit exēplum Susannæ, q̄ maluit mortem incurere, q̄ castitatē amittere. Vñ ait. Melius est mihi incidere in manus vīarū q̄ delinquere in legē Dei mei. Itē ad hoc facit exēplū Raziz, de quo legī. 2. Mach. 14. q̄ multis tēporib. continentis p̄positum tenuerat in Iudaismo paratus corpus, & aīam tradere p̄ p̄seuerā, hic magis voluit vitam amittere, q̄ continentia. Itē ad hoc facit exēplū Annæ, de qua legī Lu. 2. q̄ postq̄ vixisset cum viro suo p̄ 7. annos p̄manērat vidua vsq; ad 84. annos seruens Deo in tēplo, die ac nocte non discedēs ab eo ieiunijs, & oblationib. vacās, p̄ vñ hoc meruit Chrī stū videre, & cognoscere corporaliter, & spūaliter de eo Prophe-tate, hoc ostendit exēplo quō bonæ viduæ dēnt, & viuere, & agere, & castitatem seruare. Item ad castitatis custodiā facit exēplū B. Benedicī, q̄ vt legī Dial. 2. cum tentaret a spū fornicationis sub specie merulæ, p̄iecit se nudum voluntans inter aculeos spinarum in veprib. vt per vulnera carnis excuteret tentationes libidinis, & castitatem inuolutam seruaret. Item exēplum B. Ber. Clareuallensis. q̄ cum iuuenis tentaret, & inflammaret caro ei⁹ libidine intentione cuiusdā mulieris, surgens de lecto proiecit se nudum in stagno gelido, vt flāmam libidinis extingueret, & castitatem suā a periculo custodiret. Itē ad hoc facit exēplum, qd legī in vita Pauli Primi Heremite, q̄ sub persecutione Decij, & Valeriani cū persecutores non possent quendā iuuenem tormentis superare, fecerunt ei lectū in orto florido delicatissimū, & nobilissimū inter rubentes rosas, & lilia cādentia, q̄ alias hortu amenitates resupinū in lecto, ne se possēt quoq; vertere, & excutere, blandis funib. nexuerunt, in yoducta speciosa meretrice cū solo, q̄ cum nuda cum eo se ponerēt, & eius mēbra contrectaret, vt eū ad libidinem puocaret, ipse dentib. linguā sibi p̄cidit, & ipsam cū sanguine in faciē eius p̄iecit, & sic motū libidinis doloris magnitudine cōpescuit. Quarto suadet seruare castitatem figurē. Figurabatur. n̄ p̄circumcisionem carnis castitas, q̄ est circumcisio carnis, & cordis, remouens non solū a carne, sed et a corde noxias delectationes, q̄a vt dī in Eze. 44. Incircumcisi, & incircumcisi corde non intrabunt in sanctificationem. l. Paradisi, & Hierē. 4. Circumcidimini dño, & auferete p̄putia cordium vestrorū, hæc autē duplex castitas carnis, & cordis, signatur in dupli ci cingulo religiosorū, cū vno dēnt religiosi dormire. s. in:eriori, vt semper illud habeant. i. in corde, p̄positum castitatis, & reijciant a se oēs cogitationes, & delectationes noxias. Iſa. 11. Erit iustitia cingulum lumborū eius, & fides cinctoriū renam eius, vt iustitia coerceat a delectationibus prauis carnem, ne p̄cedat ad actum illicitū, fides cor teneat p̄ amorē æterni pmij, & amorem

æterni supplicij, nec p̄cedat vsq; ad illicitum consensum. Itē mīlites Chrī figurant per milites Salomonis, quorū vniuersi usque entes super semur suū, q̄a contra carnales, & nocturnas tentationes pugnant, & repugnant eis. Can. 3. Ad hoc facit exēplum, qd legī in vitispa. Cum q̄dam solitarius tentaret de accipiēda vxore, descripsit eam in Sabulo dicens. Mō hēs vxorem, & oportet te dupl̄ laborare. s. vt acquiras, tibi & sibi necessaria. Post finxit sibi filiam, & triplicauit sibi laborem, pius filium, & sic scdm q̄ sibi fingebat filios vel filias, augebat sibi laborem p̄ vxoris, & filiorum puisione. Cum autē labor multiplicatus esset ei intolerabilis ait ergo cum nō posses de vniuerso labore tuo tot filijs prouidere, non habes necesse nubere, & sic quieuit tentatio. Quinto suadet viuere caste, corporis, & cordis mūditiā, vt spiritus sancto, qui in mūdīs habitat cordib. & corporib. mundū templum p̄paret. 1. Corin. 6. Nescitis qm̄ membra vestra tēplū sunt Spiritus sancti, & Spiritus sanctus habitat in vobis, qui quiescit in flore cordis, & corporis floridi. Iſa. 11. Et requiescit super florē spūs dñi. Psal. Et restoruit caro mea, floruit in virginitate, restoruit in castitate, post lapsum supra oltēsum per verbum B. Martini, qui videus pratum, cuius partem porci effoderant. Alij boues depauerant, & redibant ad suū virorem, & florē. Tertia pars erit inta &c., & diuersis florib. quasi gēmis varijs p̄decorata. Prima typum tenet incōtinentium. Secunda castorum post lapsum. Tertia statum signat virginum, munda dēnt esse corpus, & aīa illorū, qui volunt esse Spiritus sc̄i habitaculum, & cœlestis sapiæ receptaculum, qui dī sanctus. i. mundus. Sc̄s est effore, quia ego sanctus sum, de quo dī in Psal. Tu autē in sc̄o habitas. i. in mundo: quia columba p̄ quā spūs sanctus signat, in lutosi: non inuenit vbi requiesceret pes eius, vt dī Gen. 8. Sap. 1. Nō habitabit in corpore subdito peccatis. Sexto suadet ad amorē, & custodiam huius virtutis multiplex vtilitas ipsius in p̄senti. Ipsa si quidem facit aīam preciosam pulchram, mundā, domesticā, Angelicā dignā, sæcundā, securam, sanam, & honestam, & beatā. De p̄ciositate. Ecl. 26. Nō est digna ponderatio animæ continentis. De alijs Bern. & Iſid. Bern. in epist. qd castitati decorius, q̄ mundū de immundo conceptū semine facit, de hoste domesticū, de hoīe Angelū. Differūt. n̄. inter se hō pudicus, & Angelus, sed felicitate, non virtute: sed & illius castitas sælicior, huius fortior esse dignoscit. Item Iſid. in li. de Simon. Amāda est pulchritudo castitatis, est. n̄. fructus suauitatis, & pulchritudo iniuolata, securitas mentis, & sanitas corporis. Dicit S. Basilius. Castū fili i oīb. teipsum custodi, vt videas dñm in p̄sētia cōsistentē, mentem tuā, & mēbra tua dedicati dño ne cōmisceas ea cum mulierib. meretricibus, reflecte amorem tuum ab amore mulierum, ne te ab amore Dei excludent. Item Alchuius. O q̄ pulchra est iuuenum pudica castitas, & Deo amabilis, & ad oē bonum vtilis. Qui filios hēt spūales, vel carnales nutriat eos in castitate Deo, nō in luxuria Diabolo. Quid p̄dest hoī filium hēre, amare, & nutrire, si eū æternis nutriat tormentis. Qui in castitate viuūt Angelicā in terris hnt cōuerſationē. Castitas hoīem cœlo coniungit, & Angelorū facit conciuē. Item. Oib. castitas necessaria est, sed maxime ministris altaris Chrī, quorū aliorū dēt esse eruditio, & assidua salutis p̄dicatio. Tales decet dñm hēre ministros qui a nullo carnis contagio corrumpantur: sed porius continentia carnis respicendant, & totius honestatis in populo fulgeant exēplis. Timor ēt p̄sentiū pœnarū retrahit a luxuria, & inducit in amorē castitatis. Legit in quibusdā chronicis, q̄ Pictagoras Phisicus, & Philosophus de Athenis iuit apud Aegyptum, & Babiloniam ad addiscendum motus syderum, q̄ rediens inuenit populum gulæ dātum ebrietati, & luxuriæ, & ornati, & lasciuiz, qui adeo p̄dicauit eis frugalitatem, sobrietatem, & castitatem, afferens, q̄ viderat multas ciuitates, subuersas pro vitijs, q̄ ita sunt conuersi q̄ quasi virgines viuerent caste, & sobriē, & lasciuiz ornata, & superbiæ reiecterunt. Octauo suadet castitatem, nocumentum, quod eius amissio infert, vel qd suum contrarium confert in a p̄senti, & tormenta quæ confert maxime in futuro, in morte, & iudicio, & p̄cipuē in Inferno. De hoc require multa inf. 3. li. vbi agit de luxuria. Nonno suadet ad amorem, & custodiam castitatis multiplex p̄mium, quo in futuro castitas remuneratur. Math. 19. Omnis qui reliquerit vxorem propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitā æternam possidebit. Matth. 5. Beati mundo corde, quoniā ipsi Deum videbunt, cuius visio magna merces. Et Matth. 19. Sunt Eunuchi, qui se castrauerunt propter regnum Cœlorum, hi sunt qui propter regnum Cœlorum acquirunt castē viuunt, quare per hoc regnum Cœlorum acquirunt. Iſa. 56. Non dicat Eunuchus, ego lignum aridum: quia hoc dicit dominus Eunuchis, qui custodierunt sabbatum meum, & quæ voluit elegerunt, & tenuerunt fœdus meum, dabo eis in domo mea, & in moris meis nomen, & locum melius a filijs, & filiabus, & nomē sempiternum eis dabo, quod nunquam peribit. Ad hoc faciunt multa exēpla

de transitu sanctorum, quæ ponit Greg. 2. Dial. 4. li. de quibus sufficiat duo ponere. Refert. n. de Vrsino presbyterorum quandã ecclesiã cum timore dñi regebat, qui quandã presbyteram, quã ante ordinationẽ suã habuerat fugiebat vt hostem, licet diligeret eã vt sororem, nec vnquam eã ad se sinebat accedere. Cũ ãb in extremis videretur laborare, & tenuẽ, & quasi nullũ videretur spũ efflare, accessit dicta mulier cõpassionis eã iuxta nares ei⁹. vt videret si adhuc spũ efflaret, quod sentiens ille, recollecto spũ feruoris, & voce ait. Recede hinc mulier, adhuc igniculus viuit, paleam tolle, quia recedente, cum tota virtute corporis, & lætitiã magna cepit clamare, bene venerint dñi mei, bene venerint dñi mei, bene venerint dñi mei, quid ad tantillum seruũ dignamini venire, venio, venio, gratias ago. Cũ aut̃ altãtes q̃rerẽt, qđ videret, cur hoc diceret, ait unquid non videtis sanctos aduenisse, nunquid nõ videtis hic principes Apostolorum aduenisse Petrum, & Paulum? & repetens hæc verba. Ecce venio ecce venio, emisit i his spũm. Itẽ. 14. li. c. 4. dicit, qđ Galla nobilissima Romanorum defuncto viro post annũ, licet Phisici dicerent ei inspecto rubore faciei, qđ nisi contraheret, & a viro cognosceretur, Barbã virilẽ haberet & licet multas haberet, diuitias, & aridiret ois p̃spiritas, qđ eã ad contrahendũ inuitabat, maluit in castitate seruire dño, & ei nubere, qđ hoĩ. Reiecto seculari habitu, & religioso sumpto, sese monasterio Beatũ Petri Ap̃li tradidit religioni studens, & cleemosynis, verccundiã barbæ aduenientis nõ timẽs, sed solũ quõ Deo placeret. Cũ aut̃ labores eius vellet omnipotens Deus æterna mercede remunerare, percussa est in mãmilla vlcere cancri. Cũq; iaceret de nocte inter duo cadelabra qđ ante se lucentia habebat, amica lucis vidit altare Beatũ Petrũ Apostolũ, & ait nõ perterrita, sed læta. Quis es dñe? Sũt ne mihi dimissa peccata mea? cui ille benignissime inclinato capite ait. Dimissa sũt tibi. Cui illa veniat inquit mecum foror Benedicta. Cui ille. Nõ veniet mõ, sed die. 30. sed alia talis, dixit ipse, veniet tecum. Quod cũ teuelasset matri monasterij, migravit ad Deũ, quã aliã sicut supradictum est sunt secuta. Debet autem vitare, qui affectat castã viuere ea, qđ sunt incitantia ad peccatum luxuriz, & fugere, qđ sũt desideria carnis, ne sciret vel procuraret ea, qđ caro desiderat. Curam carnis ne feceritis in desiderijs. Gal. 5. Caro concupiscit aduersus spiritum. debet etiã attẽdere, & cauere multiplices tẽtationes, & fraudes, & astutias Sarhanæ, & quõ insidias castitati. Incitantia ad peccatũ carnis sũt deliciæ, victus & vestitus, & iocũ, & ocia, societates leues. 1. Thim. 5. Vidua, qđ in delicijs est viuens mortua est. de quibus. 1. Thi. 5. Ociosæ dicunt circuire domos, non solum autem ociosæ, sed verbosæ & curiosæ. Quia filij Israel occasiones luxuriz nõ euitauerunt, & ideo de consilio Balaz, & fraudẽ Balach in deserto cauterat: diu seruata miserunt, & perierunt, vt legitur Num. 24. & 25. & dicit Iosephus li. 3. Antiquitatũ, qđ consiliũ fuit Balaz, qđ Balach mitteret in exercitu filiorum Israel virgines, quarum pulchritudine, & ornatu posset subdi, & deuinci ex rerum venalium copijs, qđ hoc fecit. Quæ illexerunt eos ad libidinẽ ludis, & ostensio nibus, & rerum copia, vocabant eas ad festa sua, & conuicia, & concubiũ. Quæ cum vellent recedere, & illi rogarent eas sicut qđ remaneret, illę respõderũt, qđ nulla rone possent hoc facere, nisi relicta lege sacrificarent dijs suis. Quæ ipsi se facturos iurauerunt, vtentes cibis, & sacrificijs, legem Dei, & sacrificia, & festa relinquentes, pro quo cum nolent admoniti per Moysen se corrigere, occisi sũt tã gladio, qđ peste immissa a dño, tã hũ, qđ hoc fecerant qđ illi qui eos corrigere debebant, & nõ fecerãt. Ad euitandas carnis illecebras, & dæmonis insidias, Ponemus duõ exẽpla duorum deceptorũ p̃ carnis illecebrã, & dæmonis fallaciã in mulieris specie se transfigurantis, & per carnis illecebrã, ab altitudine castitatis, & sanctitatis deiiciens duos eremitas, qui finem tñ dissimilem habuerunt. De vno refert Sanctus Iohannes in vitispa. qđ erat quidam solitarius in eremo Monachus. Cuius domo spelunca fuit, vir summæ abstinentiæ, labore manũ sibi victum quærens, die ac nocte in orationibus persistens, cunctis animi virtutibus florẽs, quẽ cũ videret de hac p̃sumẽtẽ tẽtator, laqueos parat, fingit se speciosã mulierẽ per eremum oberrantem, & pulsans ad speluncã hostiũ, rogat vt eam miserationis intuitu ad angulũ cellulæ pernoctare dimittat, ne fiat præda ferarum, qui pietate fictionis suæ consentit, & eã introducit, & causas viæ, & erroris sui per eremum fingit astutas, & accedens propius post verborum figmenta, & oscula manuũ quasi reuerentia tangit barbã amplexatur caput, verbis, & factis cõcitat ad libidinem. Hic autem laborum priorum inmemor, & æstuans ardore libidinis cum irrueret in sedos amplexus, inclinatis lacertibus inter manus amplexantis, cum clamore horribili, & sedissima illusione elabatur, & multitudo dæmonum, qđ ad hoc spectaculum conuenerat, cum ingenti cachino clamauit. O Monache, Monache qui te vsq; ad cælum extollebas, quõ de-

Speculum Morale.

mersus es vsq; ad infernum. Hic autem confusus non penitens, sed desperans notosq; fugiens ad sæculum rediens, reuelamẽ, & colloquia bonorum declinans amplius præda dæmonum, & gaudium p̃fectum efficit. Itẽ ad idẽ aliud exẽplũ de Calẽdario Bẽ de. Legitur de victorio Martyre. Victorinus, & Scuerin⁹, qđ mortuis parentibus suis vendiderunt oĩa, qđ habebant, & pauperibus erogantes, vt Deo liberius seruirent sibi ad inuicem successe seruibant. Et cum nihil haberent, faciẽte Deo nihil eis deerat. Victorinus autem aliquid perfectius volens agere, secessit ad eremum, sedens in excelso rupis specu. cui subterfluebant aquæ, vbi ita erat artus locus, qđ vix cum posset capere, qui sedẽs posset dormire, si alterum reciperet tibi clausit aditum. Assiduus in oratione, & lectione stat Dyabolus ad hostium sub similitudine simulatã personã, dicit & plangit se errandam, & metuẽtem noctis tenebras, & incurfus ferarum allegat, se debere recipi solius noctis spacio alioquin dicit mortem suã imputandã Victorino. Quam cum motus cõpassione recepisset, incepit ei blãdiri verbis, signis, & gestu, & tactu. Victorinus victus, scelus perficit, hostis euanciscit, irridẽs cum Cachino victum victorini; hic primo factus velut exanguis, post ad se reuersus fratrem suũ adijt, casum suum ei referat, ipse sibi penam indicit, arbore findens, & per fixuras remotis ramis, in modum crucis manus sibi atringens. Scuerinus episcopum ad fratrem adducit, nec ei victorinus, vt inde recedat acquiescit. Quã videns ep̃s ei benedicens, inde recedit, hic solo die dñico coactus a fratre modicũ panis, & aquæ recipiebat, frater aut̃ p̃ eo simili cibo, & ieiunio se macerabat, post triennium autẽ vix acquieuit ab hac penitentia egredi, carnibus eius iã fere consumptis. Postea autẽ ab ep̃o cũ sanctissime viuere, & multa miracula dñs per eũ faceret Amittitina vrbis fit sacerdos. Nerua autẽ imperante ab ariano iudice primo exilio relegatus est, post ad locũ, qđ catillas vocatur super aquas p̃tentes ex sulphure p̃ tridũ suspensus capite deorsum versõ, dira passus supplicia. Martyrio coronatus est. De castitate claustralium notandum, qđ illa, quæ suadent castitatem personis ecclesiasticis in Sacris p̃motis, & quæ dissuadent peccatum luxuriz in eis possunt suadere in claustralibus castitatis amorẽ, & obseruantia, & dissuadere eis luxuriz vitium, quæ infra in 3. li. notata sunt, vbi agitur de his, quæ dissuadent luxuriam in claustralibus, & per contrarium suadent eis castitatem. Et de circumstantijs, quæ aggrauant luxuriam monialium, quæ debent eas incitare ad amorem, & custodiam castitatis promouere.

De virginitate. Dist. XCVI.

DEinde considerandum est de virginitate. Circa, qđ vidẽdũ sunt quinque. Primo in quo consistit virginitas. Secundo vtrum sit virtus. Tertio de excellentia eius respectu matrimonij. Quarto de excellentia eius respectu aliarum virtutum. Quinto specialitẽ, quæ mouere debent ad virginitatem seruandã. Ad primum. s. in quo consistit virginitas. Dicendum, qđ nomen virginitatis a virore sumptum ṽt. Et sicut illud d̃r virens in suo virore persistere, quod non est ex superabũdãtia caloris adtionem expertum, itã etiam virginitas hoc importat, qđ persona cui inest immunis sit a concupiscentiã adustione, qđ esse ṽt in cõsummationẽ, maxime delectationis corporalis qualis est venereorum delectatio. Vñ Ambrosius dicit li. de virginitate, qđ castitas virginalis est experta contagionis integritas. In delectatione aut̃ venereorũ tria est considerare. Vnum quidem, quod est ex parte corporis. s. violatio signaculi uirginalis. Aliud est autem illud in quo coniungitur id, qđ est aĩx cũ eo, qđ est corporis. s. ipsa resolutio seminis delectatione sensibile causans. Tertiu autẽ est solũ ex parte aĩx suæ p̃positum p̃uenienti ad talẽ delectationẽ. In quibus tribus id, quod est primo positũ per accidens se habet ad moralem actũ, qui non considerat per se, nisi em ea, qđ sunt aĩx. Secundum vero materialitẽ se habet ad actum morale. Nã sensibiles passionis sunt materia moralium actuum. Tertiu vero se habet formalitẽ, & cõplectiũ, qđ rõ moralũ in eo, qđ est rõnis completur, quia igitur virginitas d̃r per remotionem p̃dictæ corruptionis, consequens est, qđ integritas membri corporalis p̃ accidens se habeat materialitẽ ad virginitatem, ipsa autem immunitas a delectatione, quæ consistit in feminis resolutione se habet materialitẽ, ad ipsum autem p̃positũ perpetuo abstinendi a tali delectatione se habet formalitẽ, & cõplectiũ in uirginitate. & hæc tria tangit Aug. in definitione virginitatis, dicens in libro de nuptijs, & concupiscentia. Virginitas est in carne corruptibili incorruptionis perpetua meditatio. Hæc autem definitio tangit in recto illud, quod est formale in uirginitate. Nam per meditationem intelligitur propositum rationis. Quod autem additur perpetua, non sic intelligitur, quod oporteat uirginem semper actualem meditatione habere, sed hoc qđ debet in proposito gerere ut perpetuo in hoc perseveret. Id vero, quod est materiale tangitur in obliquo, cum dicitur incorruptionis

Tomus Tertius.

M

in car-

Speculum Morale Vincentij.

in carne corruptibili, qđ addit ad ostendendum virginitatis difficultatem, Nā si caro corrumpi non posset, non esset difficile perpetuā incorruptionis meditationē hñe. Sciendum est autē, qđ si integritas membri corporalis aliquo casu per alium, qđ per concubitum corruptat, non magis iudicatur virginitati, qđ si corrūperetur manus vel pes: vnde dicit Aug. 1. de Ci. Dei, qđ membra illa possūt diuersis casib⁹ vulnerata vim p̄ peti. Et medici aliquñ saluti opitulātes hoc ibi faciunt, quā horret as̄ eētus. Obstetrix etiā virginis cuiusdā integritatē manu velut explorans dum inspicit perdidit. Et subdit. Non opinor quemquam tā stulte sapere vt huic perijisse aliquid existimet etiam de ipsius corporis sanitate, quamuis membri illius integritate iā perdita. Item sciendum, qđ delectatio, quā est ex seminis resolutione dupliciter pot̄ contingere, vno mō vt p̄deat ex mentis p̄posito, & sic tollit virginitatē, siue fiat per concubitū, siue absque concubitu. Facit tñ mentionem Aug. de concubitu, qđ hñōi resolutio cōiter, & naturaliter ex concubitu causat. Alio mō pot̄ puenire p̄ter p̄positum mentis vel dormiendo, vel p̄ violentiā illatā cui mens non cōsentit, quamuis caro delectationem experiat, vel ex infirmitate etiā naturā, vt patet in his, qđ fluxū seminis patiunt, & sic nō p̄ditur virginitas, quā talis pollutio non accidit per impudiciā, qđ virginitas excludit. Ad hñm. s. vtum virginitas sit virt. Dicēdū qđ in humanis actibus illud est vitiosum, qđ est p̄ter rōnem rectā, hoc autē habet rō rectā, vt his, qđ sunt ad finem vtatur aliquis. hñm eā mensurā, quē congruit fini. Est autē triplex hoīs bonum, vt dī in 1. Eth. Vnū qđm, qđ cōsistit in exterioribus rebus, puta diuitijs, aliud autem qđ cōsistit in bonis corporis. Tertiu autē est, qđ cōsistit in bonis aīe inter, qđ etiā bona contemplatiuē vitæ sunt potiora bonis vitæ actiuæ, vt p̄bat Philosophus in 10. Eth. Et dñs dicit Luc. 5. Māria optimā partem elegit. Quorum bonorū exteriora qđ ordinant ad ea, qđ sunt corporis, ea verō, qđ sunt corporis ad ea, qđ sunt aīe, & vterius ea, qđ sunt vitæ actiuæ & cōtēplatiuē. Pertinet igit ad rectitudinē rōnis, vt aliquis vtat exterioribus bonis hñm mensurā, quē cōpetit corpori, & similiter de alijs. Vñ si quis abstineat ab aliquibus possidēdis, qđ alias esset bonū possidere vt consulat saluti corporali vel cōtēplationi veritatis, nō esset hoc vitiosum, sed hñm rōnē rectam. Et similiter si aliq̄s abstineat a delectationib⁹ corporalib⁹ vt liberius vacet cōtēplationi veritatis, p̄tinet hoc ad rectitudinē rōnis. Ad hoc at̄ pia virginitas ab oī delectatione venerea abstinet, vt liberius diuine cōtēplationi vacet, dicit. n. Ap̄ls primē ad Corin. 7. Mulier innupta, & virgo cogitat, qđ sunt dñi, vt sit sancta, & corpore, & spiritu, qđ autem nupta est cogitat, qđ sunt mundi quō placeat viro. Vñ relinquunt, qđ virginitas nō est aliqd vitiosum, sed pot̄ laudabile. Cū igit in virginitate sit aliquid formale, & cōpletiuū. s. p̄positum abstinendi ab oī delectatione venerea, quod qđ p̄positum laudabile redditur ex fine inquit. hoc sit ad vacādum rebus Diuinis materiale. Similiter in virginitate est integritas carnis absq; oī experimento delectationis venereæ. Manifestum est autem, qđ vbi est specialis materia hās specialem excellentiā ibi inuenit specialis rō virtutis, sicut patet in magnificentia, qđ est circa magnos sumptus, & ex hoc est specialis virtus a liberalitate distincta, qđ cōiter se habet circa oēm pecuniarum vsum. Hoc autē, qđ est seruare se immunē ab experimento venereæ voluptatis, habet quādā excellentiā laudis, supra hoc, qđ est. conseruare se immunē ab inordinatione venereæ voluptatis, & ideo virginitas est qđā spiritualis virtus hñs se ad castitatē sicut magnificentia ad liberalitatē, & nota, qđ virginitas quantū ad id, quod est materiale inest nobis a natura, qđ oēs hoies ex sua naturitate hñt id, quod est materiale in virginitate. s. integritatem carnis, immunē ab experimento venereorū: non tñ hñt id, quod est formale in virginitate vt. s. habeant p̄positum seruādū hñōi integritatē pp̄ Deū, & ex hoc habet rōnem virtutis vñ. Aug. dicit in lib. de virginitate. Nec nos in virginibus p̄dicamus, qđ virgines sunt. Sed qđ Deo dicatē sunt pia continentia virgines. Item virginitas quantū ad id qđ est materiale, per penitentiam reparari nō pot̄, sed quantum ad id, qđ est formale in ipsa: non. n. si quis magnificus consumpsit suas diuitias, p̄ penitentiam peccati restituit ei diuitias, & similiter ille, qđ peccādo virginitatē amittit, p̄ penitentiam non recuperat virginitatis materiā, sed recuperat virginitatis p̄positū. Circa materiā autē virginitatis est aliquid, qđ miraculosē reparari poterit diuinitus. s. integritas membri, qđ dīximus accidentaliter ad virginitatem se hñe. Aliud est autem, qđ nec miraculo reparari pot̄, vt. s. qui expertus est voluptatē venereā fiat non expertus, non. n. Deus pot̄ facere vt ea, qđ sunt facta non sint facta. Item licet id, quod est materiale possit amitti sine peccato. s. per matrimonium, non tñ pot̄ amitti virginitas hñm qđ est virtus, quia virginitas hñm qđ est virtus importat p̄positum voto firmatū integritatis perpetuo seruandē. Dicit. n. Aug. in libro virginitate, qđ per virginitatem integritas carnis

ipsi creatori aīe, & carnis vouetur, consecratur, seruatur. Vnde virginitas hñm qđ est virtus nunquam amittitur, nisi per peccatū. Consistit autē virtus virginitatis in medio rōnis, non rei: ille. n. qui ab oībus delectationibus abstinet, p̄ter rōnem rectā quasi delectationes per se abhorrens est insensibilis, sicut agricola. Virgo autem non abstinet se ab oī delectatione, sed solum a delectatione venerea, & ab hac abstinet se hñm rōnē rectā vt dicitur, est, medium autē virtutum non hñm quantitatē, sed hñm rōnem rectam determinatur, vt dī in secundo Eth. vnde de magnanimitate dī in 4. Eth. qđ est magnitudine extremus, eo qđ vt oportet medium. Nec est contra p̄ceptum legis naturæ, qđ. s. est ad conseruationē speciei, sicut habetur Gen. 1. Crescite, & multiplicamini, & replete terrā, quia p̄ceptum habet rōnem debiti. Dupliciter autē est aliquid debitū, vno mō vt impleatur ab uno, & hoc debitum sine peccato p̄teriri non potest. Aliud autem est debitum implendum a multitudine, & ad tale debitum implendū non tenet quilibet de multitudine. Multa. n. sunt multitudinē necessaria, ad quā implenda vnus nō sufficit, sed implentur a multitudine, dū vnus hoc alius illud facit. P̄ceptum igitur legis naturæ hoī datum de cōmestione, necesse est qđ ab vnoquoque impleat. Aliter. n. indiuiduum cōseruari non possit. Sed p̄ceptum datū de generatione respicit totā multitudinē hoīm cui: necessarium est non solū, qđ multipliciter corporaliter, sed etiam spūaliter p̄ficiat. Et ideo sufficienter p̄videtur humanæ multitudini, si qđā carnali generationi operā dent, quidā vero ab hoc abstinentes cōtēplationi diuinorū vacent ad totius humani generis pulchritudinē, & salutem. Sicut etiā in exercitu quidā castra custodiunt, quidā signa deserunt, quidā gladijs decertant, qđ tñ oīa debita sunt multitudini, sed per vnū impleri nō possunt. Ad tertium. s. de comparatione virginitatis ad matrimonium. Dicendum, qđ sicut patet in libro Hiero. contra Iouinianum, hic error fuit Iouiniani, qui posuit virginitatē non esse matrimonio p̄ferendā, qđ qđm error p̄cipuē destruitur, & exēplo Ch̄si, qui matrem virginem elegit, & ipse virginitatem seruauit, & ex doctrina Ap̄li, qui primē ad Corin. 7. virginitatē consiluit tanquā melius bonum, & etiā rōne, tū qđ bonū Diuinū est potius bono humano, tum, qđ bonū aīe p̄fertur bono corporis, tū etiā, qđ bonū cōtēplatiuē vitæ p̄fertur bono actiuæ. Virginitas autē ordinatur ad bonū aīe hñm vitā cōtēplatiuā, qđ est cogitare ea, quæ sunt Dei, cōiugiū autē ordinat ad bonū corporis, qđ est corporalis multiplicatio generis humani, & p̄tinet ad vitā actiuā, quia vir, & mulier in matrimonio viuentes necesse hñt cogitare, quæ sunt mundi, vt patet p̄ Apostolū primē ad Corin. 7. Vñ indubitāter virginitas p̄ferenda est continētiz coniugali: qđ tā meritum non solū pensat ex genere actus, sed magis ex aīo operātis, hinc est, qđ sicut dicit Aug. in li. de bono cōiugali, non impar est meritū continētiz in Iohanne, qđ nullas expertus est nuptias, & in Abrahamā, qđ filios generauit, qđ Abrahamā habuit aīum sic dispositū vt paratus esset seruare virginitatē si esset tps congruū, ex quomēritū continētiz cōiugalis in ipso æquat merito continētiz virginalis. In Iohāne respectu p̄mij s̄bstantialis, nō autē respectu p̄mij accidentalitatis, vñ Aug. dicit in lib. de bono cōiugali, qđ Iohānis celibatus, & Abrahamæ connubiū p̄ reporum distributionem Ch̄so militauit, sed cōtinētiz et Iohānes in opere, Abrahamā in solo habitu habebat. Item licet virginitas sit melior, qđ continentia cōiugalis, pot̄ tñ coniugatus esse melior, qđ virgo duplici rōne. Primo qđm ex parte ipsius castitatis. s. hñ ille, qui est coniugatus habeat animū magis paratū ad virginitatē seruādā, si oporteret, qđ ille qđ actu est virgo, vñ Aug. instruit virginē ī li. de bono cōiugali, vt dicat. Ego non sum melior, qđ Abrahamā. Sed melior est castitas celibū, qđ castitas nuptiarū, & rōne p̄stea subdit. Quod. n. nūc ago, melius illi egissent si tunc agendum esset, quod autē illi egerunt, sic ego non agerē, etiā si nunc agendum esset. Secundo, qđ forte ille qui non est virgo habet aliquam excellentiorem virtutem, vñ Aug. dicit in li. de virginitate. Vñ sit virgo quāuis sollicita, qđ sunt dñi, ne forte pp̄ aliquā incognitā infirmitatē nō sit etiam matura Martyrio, illa vero mulier cui se p̄ferre gestiebat iam possit bibere calicem dñicæ passionis. Item bonum cōe potius est bono priuato, si sit eiusdem generis, sed potest esse, qđ bonum priuatum sit melius hñm suum genus, & hoc modo virginitas Deo dicata p̄fertur fecunditati carnali, vnde Aug. dicit in li. de virginitate, qđ fecunditas carnis, etiam illarum, quæ in hoc tempore nihil aliud in coniugio, quam prolem requirūt, qđ mācipat Ch̄so p̄ amissa virginitate cōpensare non possit credenda est. Ad quartū. s. de comparatione virginitatis ad alias virtutes. Dicendum, qđ aliquid potest dici excellentissimum dupliciter, vno modo in aliquo genere, & sic virginitas est excellentissima in genere castitatis, transcendit enim & castitatem vidualem, & coniugalem, & quia castitati anthonomasticē attribuitur. ideo virginitati per consequens attribuitur excellentissima pul-

ma pulchritudo: vnde Ambrosius dicit in lib. de virginitate. Pulchritudine quis potest maiore estimare decore virginis, quam amat a Rege, probat a iudice, dedicat Domino, consecrat Deo. Et Cyprianus in lib. de virginitate. Nunc nobis ad virgines sermo est, quorum quo sublimior gloria est, maior & cura. Flos inquit est ille ecclesiastici germinis decus, atque ornamentum gratia spiritualis, illustrior portio gregis Christi. Sicut coparationem ad viduas, & coniugatas. Secundum hunc modum intelligendum est, quod fructus continentis debet virginitati, secundum Hieronymum. pro excellentiam quam habet ad viduitatem, cui attribuitur sexagesimus: & ad matrimonium, cui attribuitur tricesimus: quia sicut Augustinus dicit in lib. de Questionibus. Euang. centesimus fructus est martyrum, sexagesimus virginum, & tricesimus coniugatorum. Vnde ex hoc non sequitur, quod virginitas sit simpliciter maxima virtutum omnium, sed solum aliis gradibus castitatis. Dominus est virgines sequi agnum quocumque ierit, quia imitant agnum Christum non solum in integritate mentis, sed in integritate carnis, ut Augustinus dicit in lib. de virginitate. Et ideo in pluribus sequuntur agnum, non tamen oportet, quod magis de propinquo, quam alia virtutes faciunt propinquius inhaerere Deo per imitationem mentis. Canticum autem novum, quod solae virgines cantant, est gaudium de integritate carnis servata: alio modo potest dici aliquid excellentissimum simpliciter: & sic virginitas non est excellentissima virtutum. Semper enim finis excellit id, quod est ad finem, & ideo quanto efficacius aliquid ordinat ad finem, tanto melius est: finis autem, ex quo virginitas laudabilis redditur, est vacare rebus divinis, ut dictum est. Vnde ipsae virtutes Theologicae, & et virtutes religionis, quarum actus est ipsa occupatio circa res divinas preferunt virginitati. Sicut et vehementius operantur ad hoc, quod inhaerant Deo martires, quam ad hoc, quod postponunt propria vitam, & viuentes in monasteriis, qui ad hoc postponunt propria voluntatem, & omnia quae pertinent habere, quam virgines, quae ad hoc postponunt venereas voluptates. Et ideo virginitas non simpliciter est maxima virtutum. Ad quintum. scilicet de his, quae mouere debent ad amorem, & custodiam virginitatis. Sciendum, quod leptem sunt causae, pro quas virginitas est seruanda. Prima est scripturarum exhortatio. Secunda est eius ad alios castitatis gradus coparatio. Tertia est Dei ad virgines summa cura, & dilectio. Quarta est Angelorum ad virgines amor, & obsequium. Quinta est, quia multis, & diuersis in scriptura facta virginitas comparatur. Sexta est multiplex utilitas, quam virginitas eam seruantibus efficit in presenti. Septima causa est maxima merces, quam parat virginibus in futuro. Primum ergo, quod mouere debet ad virginitatem seruandam est consilium, & exhortatio scripturarum. Apostolus 2. Cor. 11. Despondi enim vos uni viro virginem castam exhibere Christo. Glo. virginitas carnis corpus est intactum, & impollutum a luxuria. Item idem Paulus. 2. Cor. 7. De virginibus mandatum Domini non habeo, consilium autem do. Glo. a domino Spiritu sancto mihi inspiratum, ut si permaneat in virginitate, & non nubant. Ibidem. Qui matrimonio non iungit virginem suam, melius facit, quam qui iungit. Ibi gl. bona est pudicitia coniugalitatis, sed melior virginalis, vel vidualis. Vnde sequitur. Beatior erit, si sic permanferit secundum consilium meum. Legitur in passione B. Theclae virginis, quod cum esset nobilissima Iconiorum, & Paulus ibi veniens esset receptus in domo Homiflori, & predicaret in ea omnibus aduentibus, de omnium virtutum fructibus. Cum domus parentum Theclae esset coniuncta illi: de fenestra domus paternae audiuit Paulum predicantem, allela eius predicationis adeo dulcedine, quod nec comedere, nec bibere vellet per triduum, nisi eum audire. Vnde cum recessisset inde apud Antiochiam, Paulum esset secuta amore predicationis eius audiendae, & virginitatis seruandae, in cuius predicatione fructum audiuerat pro fide, & virginitate seruanda. Et cum esset virgo speciosissima, lenonum insultus, ignium incendia, ferarum pugnas, & rabiem, & multa tormentorum supplicia sustinens, & vincens ad instructionem multorum Seleuciam veniens quieuit in pace ibi. Quam ad amorem seruandae virginitatis perpetuae, & tolerantiam passionum animauit, & inflammanit sacra Pauli Apostoli doctrina. Secundum quod incitat ad seruandam virginitatem, & amandum, est istorum trium adiuuante coparatio. scilicet virginitatis, viduitatis, & coniugalitatis. Dominus enim coparat coniugalem castitatem tertiae bonae: vidualis meliorem, virginalis optimam. Et hoc ideo, quia prima fert fructum tricesimum; secunda sexagesimum; tertia centesimum. Hieronymus. Laudo coniuges, magis autem virgines, quia despinis rosam, de terra aurum, de concha eligo margaritam. Ex coparatione patet quantum virginitas praestet coniugalitati, quantum scilicet rosa spinam, aurum terram, margarita concham. Item legitur in vita, & passionibus B. Victoriae, & Anathalae virginum, quod cum Victoria virgo Romae esset desponsata Eugenio Pagano nobili, nec vellet accipere, missa est ad eam Anathalia virgo, ut suaderet ei, ut consentiret ei qui eam desponsauerat, quae ait illi: Ego sum Christiana sicut & tu; & scio, quod Deus praecipit nuptias hominibus, dicens:

Speculum Morale.

Crescite, & multiplicamini, &c. Cui ait Victoria. Ego ex eo die quo vendidi ornamenta mea ad dandum pauperibus, vidi iuuenem auro radiantem, splendidum, insignitum diademate, in vestibus purpureis, atque gematis, qui grata facie, & vultu miram me inspiciens, ait: O virginitas, quam morte non vinceris, quam a morte perpetua liberat, quam nunquam in tenebris, sed semper in lumine vestaris: & eo discedente cepi flere, &c. Et piecit se dicta virgo super pauimentum, & orauit Dominum, ut ei idem Angelus, qui ei loquebatur verba dulcissima appareret: quod sub ea forma, sub qua prius ei apparuit, & virginitatem multipliciter commendauit, & eam ad eius custodiam praecocauit verbis multiplicibus. Ad cuius Victoriae. scilicet virginis Anathaliae praecocata, & exemplo, & verbis omnia ornamenta sua vendidit, & pauperibus erogauit, in virginitatis proposito confirmata. Quod cum fecisset, apparuit ei idem Angelus, & ait ei. Inter alia habent tuas comparationes virginitatis, castitatis, coniugalitatis: virginitas coparatur auro, castitas argento, coniugalitas ferramento. Virginitas diuitias, castitas mediocritas, coniugalitas paupertas. Virginitas pax, castitas redemptio, coniugalitas captiuitas. Virginitas Sol, castitas aurora, coniugalitas Luna. Virginitas regina, castitas portas, coniugalitas pelagus. Virginitas carofana, castitas cicatrix, coniugalitas vulnus. Post hoc autem, cum in virginitatis proposito perseveraret, nec vellent Idolis immolare, nec cum sponis consentire, diuersis suppliciis percipientem Imperatore Decio afflicte, & post multa miracula gladio consummata sunt. Spiculator autem eorum lepra percussus, infra sex dies verberibus consumptus expirauit. Tertium, quod incitat ad amorem, & custodiam virginitatis est maximus amor, quem Deus habet ad virginem, cuius amor maximus ad eas perpenditur a meritis. Primo, quia Christus est amator virginum, quod patet in eo, quod super omnes mulieres elegit habere in matrem B. Virginem, & quia praeter alios purior, & mundior, & quia ea primo ei obtulit votum virginitatis. Elegit enim eam Deus, & praecogit eam, sicut A. Iulius Hester inter alias virgines, & adamauit eam super omnes mulieres, & inuenit gratiam, & misericordiam in oculis eius, & fecit eam regnare, sicut legitur Hest. 2. Item B. Ioannes virginitatis suae privilegio inter ceteros discipulos a domino magis legit esse dilectus. Quod ex multis signis patuit Ioannis in fine. Item Beda super Lucam. Sicut Christus in summa pace natus est, ut se pacem diligere ostenderet: sic natus de Virgine est, ut se virginitatem diligere demonstraret. In corruptio autem facit proximum Deo, quia facit amam Deo sororem, & sponsam, & amicum, & immaculatam, quod ostendit Can. 4. & 5. Aperit mihi ait Dominus soror mea, &c. Item amor iste, quem Dominus habuit ad virgines incorruptas mente, & corpore apparet, quia sunt sponsae eius. Sponsus enim amat sponsum, ut dicitur de B. Catharina, & maxime quam inuenit eam fidelem. Osee 2. Sponsabo te in fide: & scies quia ego Dominus. Cant. 4. Vulnerasti cor meum soror mea, sponsa. amore tuo. Soror, quia me sicut se diligit: sponsa, quia casta fuit. Bene fuit hoc figuratum, Leuit. 21. in hoc, quod summus Sacerdos, qui erat sine macula, immaculatus elegit sibi sponsam, & non aliam, nisi virginem, sicut immaculatus Dominus immaculatam elegit sponsam, sicut legitur in passione B. Agathae. Item de B. Agnete legitur, quod cum Romanis viribus praefecti filius eam adamauret ei promittens multa, si eius coniugio consentiret. Respondit: Discede a me pabulum mortis, fomes peccati, nutrimentum facinoris, quia iam ab alio amatore praesentata sum, qui satis mihi meliora contulit ornamenta, qui anulo fidei suae subarrauit me, &c. Et post: Ipsi sum desponsata, cui Angeli seruiunt, cuius pulchritudinem Sol, & Luna mirantur. Item haec desponsatio signatur Hest. 2. Querenti Regi dunt ministri Assuero, qui interpretatur beatus, id est Angelus Christo: querantur puellae virgines speciosae. Et post: Multae pulchrae puellae adductae sunt Regi Assuero in Susam, quae interpretatur letitia gratiae, vel gaudium doni. Virginitatem peruenitur ad Dei gratiae letitiam, & ad donum superni gaudij. Item dixit B. Margarita daemone, quem sub suis pedibus conculcabat, quod ideo talis ei potestas erat hoc faciendi, quia sponsa Christi erat, cuius nomen, & potestas permanet in saecula saeculorum. Aripuerat enim daemone per capillos, sub pedibus suis eum conculcans, qui venerat in carcere ad eam tentandam in specie nigri Aethiops. Secundum, Deus virginitatem honorificat, quia de virgine voluit nasci, & nutrir, & a Ioseph, qui virgo creditur custodiri, & virgo permansisse, & puerum virginem habuisse, & dilectum suum Ioannem, ut virgo permaneret a coniugio, & nuptiis reuocasse. Honorauit virgines multis miraculis in presenti, & in futuro, & multis gloriosis triumphis habitis a daemone, & hoibus. Quod patet in vitis Sactorum, & in ministerio Angelorum, & virgines innocentes fecit primo signiferos in hoc mundo venies. Non solum aias honorat in caelo: sed et corpora multis miraculis, & exemplis, & Angelorum ministeriis in terra, sicut legitur fecisse de corpore B. Catharinae, quod Angeli detulerunt, & sepelirunt in Sinai vertice,

Tomus Tertius.

M 2 qui

Speculum Morale Vincentij.

qui longè erat loco suæ passionis plusquam viginti dietas. Sicut corpus B. Agathæ; qui cū sepeliret sepulture eius affuit iuuenis speciosissimus, & ornatissimus, ducens secū plusquam centū pueros speciosissimos, & ornatissimos, q̄ nunq̄ discesserunt a loco viquequo clausum fuit eius sepulchrum, & tunc dictus iuuenis posuit ad caput tumuli eius titulū marmoreum, in quo erat scriptum. Mentem sanctā s. habuit, spontaneū honorē dedit. s. Deo, & patriæ liberationē, quo titulo posito, cū his, qui cū eo erant, discessit, q̄ nec antea, nec postea visū fuerunt, & credit fuisse, qui dictū titulū ibi posuit Angelus eius. Tertio, Deus virgines honorat, q̄ in eo totā spem suam ponunt, in necessitate adiuuat, & p̄tegit, & eruit a tribulatione. Eccl. 51. Et canit de virginib⁹. Collaudabo te dñm Deū Saluatorē meum, q̄ adiutor, & p̄ceptor factus es mihi, & liberaisti corpus a p̄ditione, maxime virginitatis, Et notant multa ibi, a quib. lib. rat, & in qb. adiuuat a laqueo linguæ iniquæ. s. a t̄rationib. dæmonū, a sollicitationib. hoium peruersorum, & dolorum, ab instantia Imperatorū, & minis, & s̄uitis corū, & a multis tribulationib. p̄secutorū. Et post: Qm̄ eruis sustinentes te, & liberas eos de manu angustiarū, q̄ s. deficit humanū auxiliū, vt liberauit tres pueros de camino ignis. Dan. 3. Et Daniele m virginē de lacu leonū. Vnde Rex Babylonis scripsit oibus p̄uincis Deum Danielis esse omnipotentem, & q̄ erat Saluator, & q̄ estimarent eum, qui liberauerat Daniele m lacu leonum. Dan. 6. Et vltimo in fine. Hoc beneficium recognoscebat B. Agatha de restōne mammillarum suarū: cū quidā, q̄ erant in carcere viso lumine cœlitus misso ei in carcere custodes perterriti fugissent, dimisso aperto carcere, & dicerent ei, q̄ recederet. R̄ndit, absit a me, vt ego sugiendo coronā meam perdā, & custodes meos in tribulatione relinquā, ego adiuta a dño permanebo in confessione eius, qui me saluā fecit, & consolatus est me. Item in passione Eufemię virginis legit, q̄ cū ipsa esset speciosissima Phosofonis Senatoris filia, & accusata, cōfessa fuisse se Ch̄riā, venit ad eam Priscus iudex in carcere, volens eā opprimere, ipsa autē orans ait: Adiuua me Iesu spes mea, Saluator mundi: ipsa autē Ch̄ri adiutor inualuit. Tunc Priscus indignatus, q̄ a muliere victus esset, fecit fieri rotas terribiles, in quibus virginē contereret, cūq̄ ministri ipsam confitentē Ch̄m, & dicentem: Saluator mundi adiuua me, & libera me; cum ministri rotas voluerent, & ossa eius attererent, Angelus descendit de cœlo rotas illas atterens, eā illæsam reddens liberatā, ministri autē percussi sunt paralisi, & facie immutati. Cum autē p̄fes confusus comminaretur ei, q̄ mitteret eā in fornacem ardentē. R̄ndit. Non timeo hñs adiutorem Ch̄m: sed conculcabo adiutorio eius oēs tyrānicos terrores tuos. Cum autē iuberet tyrānus eā p̄ici in fornacē quam parauerat maximā: ministri cui p̄ceperat hoc ei dixit, q̄ non posset in eā manum mittere: q̄ videbat circa fornacē candidatorū exercitum expectantem eā. Sed s̄ autē cui hoc p̄cepit, ait, victor noīe, q̄ nō pollēt hoc facere, q̄ videbat circa fornacem viros gloriosos paratos fornacē dispergere, & illæsam, & immaculatā custodire, hi autē carcere custoditi tandē in martirio coronati sunt. Tunc prociā super ignē susceperunt eam Angeli Dei dispergentes ignē huc, atq; illuc pp̄ hoc in carcere per sex dies per capillos suspēsa est, negato ei cibo, & potu, & quotidie ab Angelo refecta est. Postea posita est inter maximos lapides, q̄ Dei adiutorio in puluere sunt cōminuti. Postea cū superasser, missa in foueam vrsi, & leonis illæsa ab his, a carnifice gladio transfixa ad Deū migravit. Percussor autē eius a leone deuoratus. Priscus autē, & Appellus in furia statim cōuersi, & seipos comedentes, mortui inuenti sunt. Et de hoc cū multa sint alta exēpla sufficiant. Quarto, virginitas facit Deo habitationem sanctam, & mūdā. Alchuius. Virginitas est vira angelica, q̄ si cū humilitate fuerit, Spiritus sancti merebit habitationē. E cōtra dæmonū habitatio est mens immūda: vnde dæmones expulsi ab eo, quē inhabitabat legio dæmonū, petierunt, vt concederet eis, vt intraret in porcos. Marth. 8. Mar. 5. Luc. 8. Glo. Nisi more porci quis vixerit, in eo diabolus potestātē nō habebit. Psalm. Tu autē Dñe in sancto habitas. i. mundo: sanctus. n. est idē qđ mundus. Dñs in templo sancto suo. i. mundo corde. 1. Cor. 6. Templum sanctum Dei est: qđ estis vos. In passione S. Lucie legit, q̄ ipsa orante, apparuit B. Agatha cū choris Angelorum dicens, exaudi eā orōnem suam, q̄ in suavirginitate iocundū Deo habitaculū p̄parauerat, & cōtinuo. sanata est m̄ eius a fluxu sanguinis, vt petebat. Et post: R̄ndit Lucia Paschasio, Castæ mentes templū sunt Spiritus sancti, q̄ habitat in eis. Et cū vellet eā facere trahi ad lupanar, vt exponeret lenonib⁹, & fugaret sic ab ea Spiritus sanctus, q̄ eā docebat, tāto pondere fixit eā in signū, q̄ eā inhabitabat, q̄ nec aliquo tractu, nec per multa paria boum posset moueri. Item in passione S. Margaritæ dixit ei dæmon, quē cōsulcabat sub pedibus, videbo Ch̄m in te habitantem; & ideo

contremisco, & nō sum ausus resistere tibi. Quinto, in virginib. triūphat Ch̄s. Greg. Quāto fragilius est valculum, qđ de hoste portat triumphū, tāto diabolus maioris confusionis opprobrio induit, & tanto in pugnatricibus suis Dñs gloriosior inuenit. Serpenti dixit illa: mulier. s. virgo conteret caput tuū, & tu insidiaberis calcaneo eius. Vnde in passione B. Margaritæ d̄r, q̄ diabolū apparentem sibi in carcere in forma Æthiopis accepit per capillos, conterens caput eius sub pedibus suis. 1. Cor. 1. Nō multi sapientes, non potentes multi, non multi nobiles, supple fm̄ carnem vocati sunt a Dño: sed q̄ stulta sunt mundi, elegit Dñs, vt confundat fortia. s. sapientiā, & potentiam dæmonum, & hoium, Regum & principū, & mundi terrenorum, q̄ superauit, per virgines, maxime in sexu, & etate, & sapientia mundi debiles, & infirmas, sicut patet in p̄dicta Eufemia, & Margarita, & p̄cipue in B. Catherina, quæ superauit Dei virtute, Rhetores sapientissimos mundi in philosophia disputando, & eos conuertit ad Ch̄m, p̄ cuius amore incendio sunt extincti volūtarij, nō tñ nec corū vestes, aut capilli igne sunt cōcremati. Vicerunt et virgines Imperatores, & diuersa suppliciorū ḡna, imo Christus in eis earū p̄pugnator. Sexto, virginum est Deus magnificator in p̄ni miraculis, & meritis, quarū status transcēdit aliorum statū. Sicut. n. superior pars ecclesie. Prima. n. pars sunt coniugati. Secunda continētes. Tertia virgines, qb. merito aureolę fructus centesimi debiti. s. excellentiores. Coniugati debet fructus tricesimus, cōtinētibus 60. virginibus centesimus. In futuro et vñr h̄re statum eminentiorē. Apoc. 14. Hi sunt, qui cū mulierib. nō sunt coinquinati. Virgines. n. sunt, & sequunt agnum quocunque ierit, hi empti sunt ex oib. primitiis Deo, & agno, & c. Induræ sunt purpurea regia, & coronatę cum virginis filio tanq̄ speciales eius sponsę. Cant. 4. Ait sponsus virgini in exitu huius exilij. Veni de libano sponsa mea, veni coronaberis, libanus interpretat candidatio, & signat cādotē virginitatis; & his d̄ pp̄ duplicem candorem mentis, & carnis. In sent. s̄c̄d virgo carne, & non mente non habet p̄mium in retributione. Angelus ad Victoriā Virginem: secundo apparens ait. Virginitas est purpura regalis, quā qui indutus fuerit, ceteris eminentior erit. Virginitas est gemma p̄ciosissima in thesauris regis. Virginitas thesaurus p̄ciosissim⁹, & immēsus est Regis summi, cui fures insidias tēdunt, hunc vigili sollicitudine custodi, hunc q̄tū plus te h̄re cogitas, diligentius custodi ne perdas. Septimo, ornant virgines, & vestit vt sponsus. Exech. 16. Ingressus sum patrum tuum, & facta es mihi vxor, laui te aqua, mundavi sanguinem tuum a te, vñxi te oleo gr̄æ, hic in baptismo, vestiu te discoloribus, varietate. s. virtutū, calciaui te iacincto, ornaui te ornamento, & c. Et post: Et coronam decoris posui super caput tuum, & p̄fecisti in regnum, hæc autē ornamenta sponsę Ch̄ri non sunt corporalia, sed spiritualia virtutis, & gr̄æ, qb. ornaui Apostolos in die P̄tecostes indutos virtute ex alto, de quibus Colof. 3. Induite vos, sicut electi Dei sancti, & dilecti viscera mi sericordie benignitatem, humilitatem, modestiā, paciētiā, & c. De B. Agnetē legit, q̄ cum filius Romani p̄positi offerret ei ornata p̄ciosissima, vt consentiret in amore m suum, respuit ea vt lutū dicens, se ab alio amatore p̄uentā, q̄ longē meliora iā ei dederat ornamenta, & gr̄æ, & dignitate, Ch̄s. s. q̄ dexteram meā, & collū meum cinxit lapidib. p̄ciosis, q̄ circūdedit me ver nantib. atq; coruscantib. gemis p̄ciosis, q̄ induit me cicla de auro texta, & immensis monilib. ornaui me. Hęc sunt ornamenta Spiritus sancti, quorum solus ipse est operator, & doctor cū patre, & filio phaleris charitatis deaurata, & ceterarum virtutū, q̄ q̄a ornat, & illuminant, p̄ciosam reddunt aīam, & eius operationes dñr lapides p̄ciosi, & quia eā a vitiiis restringūt, & coarctant, dñr monilia. Spiritus sanctus signat per Egeum, qui dat ornamenta p̄ciosia virginib. q̄ introducendę sunt ad cubiculum Asueri, q̄ interpretat beatus. Et Ch̄m signat, q̄ nutrit, & fouet eas, anteq̄ introducant ad eternā requiē. Per Egeum vnguentis charismatū, & pigmentis diuinatum, & spiritualium cōsolationum. Ecc. 38. Nunquid vnguentarius faciet pigmenta suauitatis, & vnctioes cōficiet sanitatis. Egeus lætus, & Festinus sanctum spiritū signat, quia dat spiritualementia lætitiā, & Festinus est hospes aīæ. Octauo, vltor eorum, qui eis violentiam inferūt, est Christus Iob 24. Aīæ vulneratorum clamabunt, & Deus multū abire non patit, sicut qui volebant deuorari Daniele m virginē; a leonibus deuorati sunt ab eis. Dan. 7. Sicut etiam patet in passionibus virginum, q̄ ferē omnes oppressores earum, & impetitores morte turpissima sunt perempti. Sicut patet de B. Lucia, quia ipse die, qua migravit ad Dñm Dioclerianus ab Imperio est expulsus, Maximianus mortuus, & Paschasius, anteq̄ ipsa moteret ferro vincus, Romā ductus, capitali sn̄a dānatus est, a quibus, vel sub quibus passā est. Item in passione beate Agnetis, iuuenis volens eam corrumpere, a diabolo suffocatus est. Item

Item ad sepulchrum dicit Agnetis cum multitudo Gentilium venisset, & Christianos ibi orantes lapidibus impeterent & fugaret. Emerentianâ virginem collactancâ eius eos arguentem, iuxta eius sepulchrâ lapidauerunt. Vnde factû est, vt sereno celo tanta facta sunt subito tonitrua, & fulgura, q̄ penè oēs ab his sunt occisi. Item de Quintiano legit, q̄ cū post martyriû B. Agathæ iret ad inquirendû de facultatibus suis, & ad oēs de parçela sua accipiendum, dū transiret in nauj fluium calcib. duorû equorû suorû flumine iactatus, nusquâ postea cõparuit. Simili morte et Maxentius interiit, qui B. Catherinâ martirizauit, q̄, cum transiret ad pugna contra Constantinum su pra pontem, quem de nauib. fecerat super Tybrim, ab equo suo in Tybrim precipitatus, nunq̄ postea cõparis inuentus nō est: sed amisit vitâ, & imperium, qd̄ obtinuit aduersarius eius Constantius, ecclesiâ Dei exaltâs. Nono, defensor est virginû, & liberator. Ecel. 5. Adiuuor & p̄ceptor factus es mihi, & liberaisti corpus meum a perditione. Sicut et conseruator, & ductor. Hierem. 4. Voca me, dicit Dñs, p̄ meus es, dux virginitatis meæ. Aliqū et per meras defendit virginés, & seruat. In passione Crisanti & Dariz, cū sceleratissimus p̄fectus vrbis Romanæ affixisset eos diuersis supplicis, qui erant virginés matrimonio coniuncti, & ab omnibus supplicis liberaasset eos Dominus illâs, Dariam fecit p̄ces poni in lupanari, mittens ad eam corrumpeudum lenones, vbi eam prosterneretur orans leo subito prorumpens de canea intravit lupanar, & iuxta prostratam p̄sternitur, & defendit eam a leonibus. Item Spiritus sanctus Lucîa, vt non posset trahi a lenonibus. Ad hoc autē, q̄ persecutores virginitatis grauer puniant, confundant, uldant excitate, & morte subita, & eterna. Facit exemplum, qd̄ legit in passione B. Anastasæ, quæ cū esset nobilissima Romanorum, instructa a B. Grifogono, quē in carcere visitabat, & necessaria ministrabat, postq̄ multa fuisset passâ a sponsu, q̄ eius copulâ consentire volebat, eo subito mortuo, & ea in carcere liberata est, accusata sunt tres eius sociæ, & traditæ ab Imperatore cuidâ p̄posito, vt illas faceret diis immolare, qui cum inclusisset eas in quadâ camera, vbi erant vasa eoquinæ, ingressus est ad eas nocte, volēs corrumpere eas, & dum ille orabant, ille tota nocte amplexatus est illas, & caebas, & osculatus. In mane exiens, totus veste, & facie denigratus reputatus est in sanâ a familia sua, q̄ cum supisset ab eo, Imperatoris curiâ credens se vestitum vestibus mundis, & cãdidis reputatus est ibi infans, incisus, & flagellatus, & vix ad domum reductus est, & cognoscens se delulum, remisit eas ad alium p̄positu, quæ cum nolent idolis immolare, p̄cepit eas duci ad scortum: ipsi autē cum hoc crederent facere, duxerunt eas ad supercilium montis cuiusdã, vbi cum vellet p̄positus ascendere non valuit: sed tota die montem girauit, qui non sustinens se delulum, alterâ sagitta occidi fecit, duas in ignem p̄ici, quo extincto illæ illæ ab eo in orone spiritum emiserrunt, quidam autē ab Imperatore obrinuit, vt S. Anastasia vxor ei daret, p̄mittens, q̄ eam a Christianitate reuocaret. Quod cū multipliciter tentasset, p̄missis minis, & supplicis, & ipsa in camera quadâ immobilis per triduum permãssisset sine cibo, & potu, & somno: dictas vir intras ad eã, cum vellet eam amplecti, excecatus circuibat p̄ camera, nec valebat exire: vnde cum clamaret p̄ dolore oculorum, intrantes famuli eius: inserunt eam, & ad idola duxerunt, vt peteret xñum a dæmonibus, vtrum curaret ab infirmitate sua. Qui ruderunt ei q̄ non: sed pp̄ hoc quod fecerat Anastasæ: seiret ipse, q̄ infra triduum esset cum eis in inferno eternaliter cruciandus. Qui exterritus, & supra modum turbatus, cum reduceret inter manus famulorum subito mortuus est: ipsa autē Anastasia post multas afflictiones p̄ Chro carcerem, & exilij, & incendiij, & extensionis corporis super quattuor palos spiritum reddidit. Decimo, misericors & miserator Dñs eis in necessitate positis consolator cordiũ dat p̄ cæteris spiritualibus cõsolationes, q̄ pp̄ ipsum contempserunt carnales. Berni. Delicata est diuina cõsolatio, q̄ non dat admittentibus alienâ. Vestit in nuditate virginés, sicut B. Agnetem, cū sustigaret nuda cruce soluto tantâ densitatem crinũ dedit ei Deus, & longitudinem, q̄ potu, pulchritudine, ornaret crinib. q̄ esset nuda posita in patibulo, Dñs vestiuit eã lumine sicut vestimento. Item de B. Eulalia legit, q̄ post multa supplicia, q̄ pertulit a Daciano p̄side, cuius corpus insu tyranni dum per tridũ nudũ maneret in patibulo suspensum, De^o vestiuit illud vestitu niueo misso de celo, & aiam mentis viderunt astantes ascendere in celum in similitudinem columbæ niuæ. Item nō solum induit in p̄nti Deus miserator B. virginés corporaliter in p̄nti, aut spiritualiter ornamento gratiæ, sed in futuro ornamento gloriæ. Isa. 61. p̄t dicere verba Isaie dicentis: Gaudēs gaudebo in Dño, q̄ induit me vestimento salutis, & indumento iustitiæ, vel latuit. Vestimẽto gloriæ in p̄nti, & gloriæ in futuro, q̄ p̄t dici indumentum iustitiæ debet sibi

pp̄ meritis, & soluta sibi in gloria. Item nota, Deus solus miserator eas nō solum vestit, & ornat, sed in suis necessitatib. p̄ seipsum pascit, eas visitat, & curat, & cõfortat, & p̄ nuncios suos, q̄ vestit lilia agri, & pascit, & vestit volucres celi, vt legit Matt. 6. Item pascit, & visitat Dñs, & cõfortat virginés per seipsum, q̄ sunt in arto famis positi, sicut legit fecisse Eugenię virgini, q̄ cū multa supplicia sub Galieno Imperatore sustinisset ignis, & aquæ, & aliorû tormetorû, & superasset, euasissetq̄ illæ, tãdẽ causa detinet in obscurissimo carcere sine os cibo, & lumine, in quo Dñs eã visitauit, & paut pane candidissimo, & carcere immenso lumine illuminauit, & cū crederet mortua, apparuit corpulentior, & pulchrior, q̄ prius. Item in passione B. Catherinæ legit, q̄ post diuersa supplicia, & scorpionũ verbera Maxentius iubea B. Catherinâ detrudi in obscurissimũ carcere sine os cibo, & lumine, quã Angeli visitantes, & vnguentis, & aromatib. vulnera eius vngentes, & resouentes curauerunt. Per columbam et Dñs de celo singulis diebus misit ei cibum. Duodecimo autē die visitauit eã ipse Dñs cum discipulis suis in choro virginum, moxens vt visiliter ageret, nec timeret: duodecimo autē die cū crederet mortua fame, & euocata de carcere appareret pulchrior, cū crederet Imperator cibũ ei ab aliquo ministratũ, & p̄cepisset torqueri carceris custodes: miser eorũ ait virgo. Ego cibũ ab horis nō accipi, sed q̄ cõfortat suos in tribulatione per suũ Angelũ me nutriuit, &c. Itē per suum Ap̄m Petrũ visitauit B. Agathã, qui de celo veniens, & vnguenta deferens eius vulnera curauit, & mãmillas eius abscessas reparauit ei. Itē in passione B. Anastasæ, de qua supra dictum est, legit, q̄ post multa supplicia detrusa est in imo carcere, & detenta sine cibi administratione per 30. dies. Cai misit Dñs vnam de fortibus suis prius martirizatis, q̄ apponebat ei mensam singulis dieb. referat oib. cui cū dixisset Anastasia. Quõ huc venisti soror, q̄ iã martyriũ susceperisti p̄ Chro. Illa rñdit: Dñs dat libetẽr licentiã sanctis suis visitandi, & confortandi eos, q̄ puro corde ad hæretẽ ereducta aut de carcere inuenta est pulchrior, & fortior. Hñs autē p̄ces suspectos custodes, adhuc p̄ mensam in eodẽ carcere eam in cludit, signans hostia sigillo suo, & post mensem inuẽta est, vt prius, &c. Itē Danielẽm virginẽm in lacu leonũ visitauit Dñs p̄ Angelũ suũ, q̄ cõcluse ora leonũ, vt ei nō nocerent, & qui ei deportauit de Iudæa in Babylonem p̄ Abacuc propheta cibũ quẽ parauerat dicitur Abacuc messoribus, & cū illi dedit eum, in momento p̄ capillum capitis sui imperũ suũ, & eum deportauerat in Babylonẽ, reportauit vbi cū ab Imperat. Vandecimo, oculus virginẽ intellectus meret a Dño illuminari intelligẽtĩ grã, & in p̄nti, & in futuro. Qui quãto purior, tãto p̄picacior ad cognoscẽdũ Deũ, & creaturas, & maxime ad intelligentiam spiritua liũ: vnde Matt. 5. Beati mundo corde, qm̄ ipsi Deum videbunt: quãto cormundius, tanto videbit p̄picacius. Dñ de B. Martino, q̄ cordis oculũ habuit purissimum in carne, maxime oĩ luxuria alienam, q̄ legit carne fuisse vitro purior, lacte candidior: & iõ p̄picacissimi fuisse intellectus ad spiritualia. Dñ et, q̄ nigromãtici puros virginés ponunt in adiurationib. dæmonum, vt limpidius videre possint in corporib. conspicuis, vt speculis, & sputis dæmonũ transformationes vt repñtationes. Itē virginitas meret obtinere donũ p̄phetiæ, vt patet Dan. 2. De visione statuz. Et 12. Gabriel fac intelligere visionẽ. Item in vitis pa. Poemen virgo & ipnocens, & maxime abstinentiæ fuit: & 10. vt dñs ibi, meruit donũ p̄phetiæ obtinere, & sciẽtiam futurorum, q̄ cum moraret cum mĩre sua in quodam vico Egypti in summa abstinentia, & puritate, qdam de alia villa collecta maxima multitudine hoĩm veniebant ad exterminandũ eos de vico suo, qd̄ sibi p̄ Angelum fuit reuelatum: vñ veniens ad sacerdotẽ illius vilis: aduentum & p̄positum dictorum hostium eis reuelauit, & cõsoluit, & monuit eos, q̄ ipsi exirent eis obuiam, & placenter eorum furorẽ, ne & hoĩes occiderent, & vicum destruerent. Quĩ illi facere nō sunt ausi, timentes eorum furorẽ: sed ei supplicauerunt flexis genibus, q̄ ipsa hoc faceret, qd̄ ipsa se facturam negauit. Ipsa autem in domum suam se inclusit orans Deũ, vt eos ita retineret ligatos, ne possent accedere ad exterminũ eorum, & destructionem vici sui. Et statim oratione cõpleta steterunt, vbi erant prope dictum vicum sic immobiles, ac si ibi fuissent clavis affixi. Qui rogauerunt per nuncios adueniẽtes ibi illos de dicto vico de pace, dicentes: Grarias agite Deo, & virgini eius Poemen, cuius oratio impediuit nos a destructione vestra, sicut nobis est reuelatum. Item de passione Lucie virginis legit, q̄ cum esset vulnerata ad mortem, ait astantibus Christianis: Agite gratias Deo, qui mihi hoc reuelauit, quia hodie reddita est pax ecclesiæ Diocletiano, & Maximiano iam non imperantibus. Alter enim mortuus est, & alter de Imperio eiectus, & Paschasius Romæ victus ducit, vt pro factis sniam ibi accipiat capitalem, qd̄ ita factum est ipsa die, vt ipsa p̄dixit.

Speculum Morale Vincentij.

Duodecimo suscipit Dns aias virginu i morte, ve eas glorificet, ve possint dicere ipsi obua cu Angelis aduentanti: Tu aut Dne susceptor meus es, gloria mea, & exaltans caput meum. Ecc. 15. Qui conans est iustia. i. pp iustia, apprehendet illa, & obuiabit ei ipsa sapientia Chrs quali mf honorificata, & quasi mulier a virginitate suscipiet ea sapientia Dei Chrs. De qua loquit ibi, quia virgines continentia seruantes pp iustia acquirenda grae, & consequenda, vt iustum est mercede glorie, apprehendent illa sapientiam Dei, p mercede, quia obuiat illis quasi mf honorificata in consortio filioru honorabilium, & alioru se concomitantiu. Et suscipiet virginem in morte cu sociis Sanctoru & Angelorum, sicut suscipit mulier virgo honorificet a iponso a virginitate sua. i. pp virginitatem sua, pp quam ea desponsauit. Mat. 15. Quinq; prudetes virgines susceptae sunt a iponso, & inuenerunt cum eo ad nuptias: & signant illas, qui se pauerunt puritatem affectionum, consensu, & intentionu interioru, & exterioru mundicia sensuum, & operationu. Finaliter q: uenerunt ornatae lampadibus bonoru operum: quia, vt dicit Ihd. Virgo carne & no mente non habet pmium in r pmissione. Vnde satis virginibus dicit Dns: Nescio vos, quia nihil prodest incorruptio carnis, ubi no est integritas mentis. Necessse est et, vt prauis operibus abstineant. vnde idem: Qui recte de virginitate gaudere volunt, necesse est, vt prauis operibus non seruiant: sic suscipitur mente virgo, & corpore in exitu suo ab hoc mundo, sicut suscipit Hester ab Assuero, de qua susceptione Hest. 2. Ducta est Hester virgo. i. humilis ad cubiculu Assueri ad Regia beati requie eterna, & habuit gratia, & misericordia cora eo, & posuit diademata regni in capite eius, & facit ea regnare secum. In suis; q interpretat gauoium meum, vel letitia assumpta a Deo. i. letitia gterua, q est super coru caput. Sic susceptus B. Iohannes Euangelista virgo, & electus a Dno, cui ante obitum seu apparuit Dns cum discipulis suis, dicens: Veni dilecte mi: quia ips est vt epuleris in conuiuio meo cu fratribus tuis. Qui cu vocasset, & docuisset populu, & celebrasset, descendens in fouea transillumine aut sibi misso defuseri videri non potuit, & recedete lumine no est postea inuentus. Vnde credit a quibusda, q in ala simal & corpore in celo sit assumptus, cum Chro glorificatus. Item ad hanc susceptione faciunt ex, la multa. dial. 5. de transu Romule referit Greg. q cu maneret cum quadam sua magistra noie Redeptra plena virtutibus percussa paralisi, & mēbrorum officio destituta, in summa parte ca degens, assidue orabat. Nocte aut quadam vocauit magistrā, & alia condiscipulam, q surgentes aduenierunt, tunc iustus si lgor locum repleuit, vt corda astantium inestimabili pauore perstringeret, & ita vt corpora eoru obrige scerent, & cepeunt audire strepitum maxime multitudinis domum ingredientis, & nequid videbatur, & qa pator eas deprelerat, & splendor tanta claritas eos reuerberabat, quam luce mira lauauit fragrantia est subsecuta, q perterritos resouit, & confortauit. Cōfortauit aut Romula Redeptra, dicens: Noli timere me, non morior mo. Luce aut pauca recedete odor remane p vndu. Nocte aut quarta magistrā suā Redeptra vocauit, vati, cu petiit, & accepit, & cito post ante hostiu cellula duo chori psallentiu astiterunt, & videbat astantibus, q psalmodia dicebat viri, & feminae rñdebant. Ad qua voce illa sancta aia carne soluta est, & dicta vox psallentiu cum Dei ancilla ascendente ad cglu minus, & minus cepit audiri, & odor sentiri viquequo oino deficeret. Item de Casilla sacra virgine, & amita sua refert idem Gregor. ibidem, q Felix Romanae ecclesie Antistes attraxit B. Greg. defu. eius ei apparuit, & mansione gterne claritatis ei ondit, dicens: Veni in hac mansione te suscipio. Quae sequete nocte febre correpta est. Cum aut in extremis vite multi eius circundarent lectu, inceperit clamare: Recedite recedite, quia Iesus venit. Et cum in eum intenderet quem videbat, aia eius carne soluta est & statim tanta suauitatis fragrantia aspersa est, vt pateret illic suauitatis auctore fuisse. Quae cu lauaret ex assiduo vsu ofonis inuenta est in gemibus, & cubitis ad modum cameli calios obraxisse. Itē de hoc facit, qd ibide ponit exēplū Musae puellae, cui B. virgo apparuit cu choro virginu dicens, q si vellet cum eis coniungi abstineret a leuitatibus risu, & iocis, & die 30. si hoc faceret, eis associaret, q subito mutata fuit. Parentes eius hoc videntes, causam requirunt, q eis eam retulit 25. die febre correpta cu die 30. appropinquaret hora exitus sui, vidit B. virginem eam vocante cum choro virginu. Cui rñdit: Ecce dña venio, ecce dña venio: & hoc dicto de virgineo corpore ad B. virginem, & ad alias sacras virgines eas adiciens exiit: hoc est qd dñ Hier. 31. Letabit virgo in choro, &c. Ad hanc susceptione pertinet, qd legit de B. Margarita post multa supplicia, q vicit, & ofone, vox de celo facta est ad ea, dicens: Veni Margarita in requie Chri tui, veni in regnu celoru: beata es, q virginitatem desiderasti, & dilexisti, & coronā vite meruisti. Ad quam vocē

crediderunt in Dno 5. milia hoium, qui & p Christo decollati sunt. In hora aut decollationis lux dixit speculator: Miserere Margarita. Video. n. Christu circa te cu multitudine Angeloru expectantiu te, cum orasset, factum est tonitruu maximum, & coluba nua. apparuit descendens de celo, dicens ei, q oino petitiones lux essent exaudire. Veni ego celerius ad locu tibi paratu ego sum tecu, ego aperti tibi regnum celoru: decapitata aut ea viderunt, qui adierant, sanctos Angelos descendentes, & stantes sup corpus eius glorificantes Deu, & ascendentes sup nubē deducebat spiru eius carates: no ē similis tui i diis dñe, &c. Demones aut torquebant, & infirmi a diuersis languorib. curabant. Ad hoc et facit, qd supra positu est pxime de ornamento, quo Chrs virgines ornat. Glorificat aut virgines gloriosas tribus, meritis, documētis, & exēplis, &c. pmioru excellentia prae ceteris, q aureola. Isa. 56. No dicat eunuchus: lignu sum aridu: qa hoc dicit Dns eunuchis, q elegerunt q ego volui. q se castrauerunt. i. caste viuere elegerunt, & tenuerunt foedus meū, voru. i. virginitatis, vel castitatis, dabo eis in domo mea, & i manis meis locu, & nomē a filiis & filiabus, & nomē sempiternu, qd non peribit, & erit in hoc, q oēs in fructu eo. cognoscent, q fuerunt cōtinentes, in cetero qui fuerunt virgines. In aureola virginitate. Quartum motiuum ad amorē virginitatis est maxim' amor quē hnt Angeli sancti ad virgines qui dñr eorum. Marth. 18. Angeli eoru semper vident facie patris, non solū aut sunt virginum amici, sed et serui: in multis. n. seruiunt eis. Hae aut oia satis patent ex pcedentibus. Quod aut Angelus sit amator virginu, patet, qa, vt dicit Hiero, Virginitas soror est Angeloru: Quod vita virginalis est angelica, reuelat Hieron. dicens. In carne pter carne viuere est angelica natura, non humana. Dixit B. Cecilia Valeriano: Angelu Dni habeo amatorem, qui nimio zelo corpus meum custodit. Item legit, q cum B. Theodora cōfortaret martyres in agone sup passiones, tradita est cui da iuueni ludificanda, & post in scoto publico oib. exponeda, qua cum vellet impudice tangere, cepit emitere maximu sanguine de narib. & clamauit iudici, stat iuxta ea iuuenis speciosissimus deauratis vestibus de cuius manu pugium in naribus accepit. Ipsa aut B. Theodora, cum nollet sacrificare idolis, martyrio ignis cōsummata coronata est. Itē q cu Serapia virgo conuertisset S. Sabina, post plurima supplicia tradita est duobus laiciuis iuuenibus ludificanda, qua cum vellet impudice tangere, factus est terremoto maxim', & ceciderunt exanimēs in terra, mēbris oib. resoluti, q in mane sic inuēti sunt. Et nunciatum est hoc psidi, & ei portati, & virgo adducta est cora eo, q ofone facta pcepit eos in noie Dni Iesu Chri surgere, & stare supra pedes suos. Qd et fecissent, qsiu itudex quo fecisset virgo, q sic resoluti eēt, dixerunt, cu vellemus ea tangere ingressus est qd iuuenis mira magnitudine decorus, vt Sol corruscans totus stans inter nos, & hanc puellā, cuius claritatis tremor, & timor, & deflectione nox cōcussit. Virgo aut post multa supplicia, q vicit, gladio consummata est. Ex his patet, quo Angeli diligunt, & custodiunt virgines, & puniunt earu inuafores. Quintum incitatu ad amorē, & custodia virginitatis sunt diuersa, quibus in scriptura sacra virginitas cōputat. Primo ad amorē virginitatis debet allicere hoc, q virginitas comparat flori fragrantissimo, & specialissimo, & suauissimo, & mundissimo, & fructuosissimo, super quē quiescit spiritus Dni septiformis, & hoc qd ad obseruantia eius mouet incendiū charitatis. Bern. Cōparat lilio capis sicut liliū inter spinas tentationu: sic amica mea inter filias, quo magis pungit tribulationibus, & tentationibus, meliorē Deo odorē reddit, hoc liliū debet hñe sex folia spanda: Tria intus, & tria extra. Intus dnt hñe puritatē cogitationu, vt malia cogitationib. oō consentiat, affectionu vt delectationes no recipiat noxia, vel intentionum, vt pp Deum virginitate custodiat. Tria folia extra sunt munditia. s. sensuum, actuum, & exemplorum. Hoc liliū debet hñe candorem exteriorem, & interiorē puritatis. s. cordis, & corporis, ruborem interiorē internae charitatis in curatione ad se, & ad inferiora humilitatis ad affectus suos hnt respectu. Itae tres virtutes debet esse cōiunctae, virginitas, humilitas, & charitas, fm B. Bern. in epist. ad Henricum Sennon. Archiepm. Caritas, humilitas, castitas, nullius quidē coloris sunt: sed nullius decoris, nec mediocritas, sed qui diuinos oblectare possit aspectus. Quid castitate pulchrius, q mundum facit de immundo conceptum semine, de hoste domesticum, de hoste angelum. Differunt quidem inter se homo pudicus, & Angelus: sed foelicitate, non virtute, illius scilicet istius fortior castitas esse cognoscitur. Sola est castitas, q in hoc mortalitatis statu, & tpe, & loco statim immortalis glorie repñat, sola inter nuptiaru solēnia morē illius ven dicat regionis, vbi nec nubent nec nubent: ve iūm cum in talib. vnystas praemineat castitatis, sine charitate tñ nec meritum habet,

habet, nec p̄m̄ium: castitas sine charitate, sine oleo lampas est: tolle eum lampas, non lucet: tolle charitatē, castitas nō placet sed cū his duab⁹ virtutib⁹ necessaria est humilitas, vt absq; illa alig, nec virtutes esse v̄n̄r, nēpe vt casti & cari dicant, humilitas hoc meret, q̄a de humilib⁹ dat gr̄am, seruat acceptā, q̄a nec requirit Spiritus sanctus, nisi sup̄ q̄etū, & humilē. Seruatam & cōsummat. Nam virtus in infirmitate p̄ficiat. i. in humilitate: nā inimicā tou⁹ gr̄a se, & ab aliis virtutib⁹, ppulsat. Idē sup̄ Missus est. Pulchra cōiunctio virginitatis, & humilitatis, q̄a nec Marię placuisset virginitas, nisi ei cōiuncta fuisset humilitas: hūc florē virginitatis bene seruauerat intactū B. Dñicus, de cui⁹ tumulo, cū post multos annos a sepultura sua aperiret, exuberavit inuētata, & mira suauitatis fragrantia, vt de eo canit. O quam p̄bat carnis florem oēm superans odorē tuile eius fragrantia. Itē hunc florem bene legit seruasse F. Mercurius, de quo a. Dial. r. refert Greg. cui in nocturna visione apparuit. s. q̄ de albis floribus coronā de celo descēdebat. Qui mox corporis molestia cū magna securitate defunctus est, & hilaritate animi. De cui⁹ sepulchro, cū Abbas monasterij vellet facere ibi sepulchrum, tanta odoris fragrantia exiuit, ac si ibi florum oīum odoramenta essent cōgregata. Hic autē erat mirzē cōpassionis, & deuotionis, & assidua orōnis. Ad hoc et facit exemplum, quod legit in passioe B. Cecilie virginis, vbi legit, q̄ cū ad p̄dicationē Cecilie Valerianus p̄mississet se seruaturum virginitatē, & fuisset purificatus, Angelus Dñi descendit, & apparuit ei, & Cecilie apportans duas coronas de rosis, & lilij paradisi, q̄ nūq̄ marcescebant, nec decore amittebant. Quarū odorem sentiens Tiburtius frater Valerij: ad fidē est conuersus, & harum coronarū odore, & decore virginis, & martyris p̄ multa supplicia transierit, eas in perpetuū acquirere. Maximus autē Choruscularius: q̄ eos custodierat in carcere Præfectus vrbis Romæ eis p̄mississet, q̄ in Christū conuerteret, si eū certum faceret de futura vita quā ei p̄dicabatur. Qui dixerunt, q̄ in hora passionis certificat. Cū autē decapitati essent, idē Maximus cum fletu, & iuro assererat his q̄ aderant, q̄ viderat in hora passionis eorum, aīas corū egredi de corpore, & Angelos Dei lucentiores Sole eas suscipientes tanq̄ sp̄s egredientes de thalamo in gremio suo, & sub segmine alarum suarum eas deportari ab eis in celum, pp̄ quā assertionē multi crediderunt, & martyrium susceperunt, & ipse Maxim⁹ p̄ resurrectionis, & futuræ vitæ gloria tādū p̄bentis est celsus vsquequo spiritū exhalaret. Bati Cecilia corpus eius sepeliuit in sarcophago nouo, faciens super illud sculpi auem scenicam, q̄ amore inuouandæ vitæ veteris deponēdas, & nouæ suscipiendæ spontaneæ morti se exponit. Sic fecerat dicitur Maximus. Vel ad hoc p̄t̄ pertinere, qd̄ legit in inuentione reliquiarum S. Stephani, vbi legit, q̄ B. Gamaliel Pauli nutritor, & Magister Apostolorū apparuit Luciano p̄sbytero, in cui⁹ parochia fuerat sepelitus eūm B. Stephanus, reuelans ei locum vbi ipse, & B. Stephanus, & Nicodemus nepos suus, & Abibas filius sepulti erant, & vt fidē ei faceret, & de eorū merito, & sepulchris ueritatis. In secunda apparitione ostendit ei tres calathos aureos; quorum vnus, quē posuit ad dexterā eius habebat rosas purpureas, quib⁹ erat plenus. Duo alij habebat rosas albas, & quartus argenteus rosas croceas, & fragrantissimis plenus, quibus manus extendens ad collum coram eorū deposuit. Et dixit ei, q̄ p̄m̄is purpureas hās rosas signabat locum B. Stephani, qui vitæ charitatis circūfulsus vndique, qd̄ in calatho aureo signat solus inter eos martyrio meruit coronari sanguine p̄prio laureatas, & rubricatus. Alij duo calathi pleni rosas albas locum suum, & Nicodemi, q̄ amore Christi circūfati iniurias, & persecutiones Iudxorū cōtēperunt, q̄a ab Apostolo fidē instructi baptismum susceperunt Christi mundati ab eo, & in operib⁹ innocentia, & munditia perseuerauerunt, & in illis adhuc neophiti ad dominum in baptismali munditia migrauerunt. Abibas autem cū patre suo Gamalielē baptizatus in virginitate immaculatus semper corpore s̄t̄ post baptismum ad dñm migravit. Quod signabat in hoc, q̄ eius calathus erat argenteus, & in croco fragrantissimo seruat charitatis eius, & carnalis fragrantia designabat, vt ei S. Gamaliel exponeret. Secundo, virginitas cōparatur ebore. Sicut n. ebore latens sub panno lineo, & sic cōseruat eum a cōbustione carbonis ignei superpositi: sic virginitas latens in corde seruat corpus fragile ab incendio luxurie, & ne succendat a diabolica suggestionē, cuius alius prunas ardens facit, vt d̄r in Iob 40. Itē virginitas est thronus eburneus, in quo regnat, & q̄scit verus Salomon Chr̄s, de quo 1. R. 10. fecit Rex Salomon thronū de ebore grande, & vestiuit eū auro fuluo nimis, &c. Tertio, cōparat p̄ioso lapidi illi margaritz, qua inuēta celestis negociator, dedit oīa q̄ habuit, & cōparauit eā Margaritā. Ros celi, q̄ cōchis marinis recipit, & inibi seruat in p̄ciosum lapidē mutat, & candidum recepto ab ostreis ibi in cō-

Speculum Morale.

chis: sic gr̄a Dei de celo descendens, in cōchis cordium humilium, p̄positam virginitatis seruandæ ibi ḡnat, & in eius perseuerantiam quasi in lapidē p̄ciosum induratus, q̄ est dignus comparari regno celorū: vel margarita valet cōtra caducum morbum, & virginitas cōtra luxuriam eam. Itē similis est thopazio, q̄ inter lapides p̄ciosos est speciosissimus, & p̄ciosissimus, quanto rarius inuenit: de quo dñt naturales, q̄ p̄situs in olla custodit eam ab ebullitione, & et ebullitiones ollæ bulbus sedat, & seruat eam ab effusione. Sic latens in corde virginitatis t̄pat, & sedat ebullitiones tentationis carnis, ne hō effluat super luxuriam, & effundat vt Rubē, de quo d̄r Genes. 49. Effusus es sicut aqua, ideo nō crebas. Quarto, virginitas comparatur thesauro. Matth. 13. Simile est regnū celorum, thesauro abscondito in agro, quē q̄ inuenit hō abscondit, p̄gaudio illius vadit, & vendit oīa q̄ hēt, & emittit agrum illum. Ager virgo, in cuius corde absconditus thesaurus virginitatis p̄ firmitatem in p̄posito seruando, in cuius carne manet per eius integritatē. Hō t̄ans oīa pro redemptione virginis, vt eam sibi sp̄siam vendicat, Chr̄s est, q̄ dedit p̄ agro & thesauro se redemptionis p̄cium p̄ suos Angelos in custodia cōfortium, gr̄am suam ad benefaciendam, adiūtorū, & gloriam suam in p̄miū thesauro cōparat, q̄a thesaurus sit de reb⁹ vtilib⁹, & delectabilib⁹, & raris, & p̄ciosis, & durabilib⁹, & cautē, & sollicitē occultandis, & custodiēdis. Est autē virginitas res pulchra, & delectabilis, q̄a est candor lucis eternæ, & speculū sine macula. Sap. 7. Quia a luce gr̄a, q̄ venit ab eterno Deo, est candor iste, & iste est thesaurus, de quo Iob 38. Nūquid ingressus est thesaurus niuis, & grandinis. Niuis thesaurus d̄r p̄ persecutionem demōnis, & inuisionē tentationū, quas cum mittit per se, & per suos eorum victoria maximā vilitatem cōfert in augmento gr̄a, & acquisitione coronæ, sicut maximē in B. Agatha, cuius virginitatis, & fidei p̄positū, cum nō posset diaboli temptationibus aliquibus renouare per se, vel per Quintianū Cecilie p̄fectū, tradidit tam eandem metetrici, q̄ habebat 9. filias meretrices, vt ipsa erat, q̄ non cessauerunt per 30. dies blandimētis, mimis, & p̄missis conari, quō in p̄positū eius immutaret, vel ipsas multiplicibus tormentis. Qd̄ cū non possent, ipsa magis, ac magis gr̄am, & p̄miū acquirit. Itē thesaurus comparat virginitati, q̄a thesaurus sit in reb⁹ vtilib⁹, raris, & p̄ciosis. Eccl. 6. Nō est digna ponderatio alicuius rei. s. p̄ciosæ aīæ contritiōis. Itē. Præclara est virginitas nuptiis, q̄a nuptiarū coniugij bonū est, virginitas est optimum, coniugij est concessum, virginitas nō est in d̄sa, sed admonita, q̄ est res nimis excelsa, & p̄ciosas q̄ cognoscunt huius p̄ciositatē, plangunt & stercamissionē, & imitant, ac amittunt potius volentes amittere corporalem vitam, q̄ eam, cautes eius corruptores tanq̄ latrones, spoliatores, & occisores alarum, q̄n est sine coniugio, & qui auferunt tam p̄ciosum thesaurum. De hoc thesauro Prou 21. Thesaurus d̄r derabilis. s. virginitas, & oleū gratiæ in habitaculo iusti, & vir imprudens dissipabat illum. Huius p̄ciositatē bene cognoscebat B. Bern. Clareval, qui cū esset iuuenis & pulcher in seculo, in quodam hospicio receptus, & hō sp̄s sua de nocte ter surrexisset intrans lectum eius, ipse clamantē latrones, latrones, & sic eam a se ter fugauit. In mare focis suis ab eo cōtentibus, cur clamauerat: Redit, q̄ verē inuenerat latronem, q̄ thesaurum imprecabilem, & irreuerabilem virginitatem sibi arripere volebat. Huius p̄ciositatem cognoscebat bene sancta virginis, Cecilia, Agnes, Agatha, Catharina, & aliz, q̄ magis voluerunt oīa tormentorum gr̄a sustinere, & vitam corporalem amittere, q̄ illum thesaurum. Item illa virgo, & aliz, de quibus legitur in vitis Sanctorū, q̄ fuit in ciuitate Cappadociæ virgo p̄ciosissima, & iustissima, & instructissima ab origine, apud quam ipse latuit pluribus diebus t̄pe persecutionis, quam cum iudex nō posset in d̄dere, vt ei consentiret, tradidit eam cuidam lenoni, vt poneret eam in supanari, tali conditione, q̄ exponeret eam oībus, & de lueto suo daret ei singulis diebus 3. sol. Quæ cum quidam vellet ad eam accedere seibat, dicens se vulnus h̄re in secretiori parte corporis, quod si discoperiret factore suo, occideret eos, & eos repulit. Quidam autē Christianus diues hoc audiens, amore virginitatis letandæ in ea, posuit se in corporis periculo, dās 5. sol. lenoni qui erat tradita, vt eam dimittetet cum eo pernoctare, q̄ cum esset eam ea, suavit ei fugam tradens ei habitum suum, q̄ facto signo crucis recessit incognita. Ille autem pro ea captus imposito sibi Christianitatis nomine Pontiffus bestis traditus, duplici martyrio est coronatus, & pro eo q̄ sustinuit pro fide, & pro hoc, q̄ pro seruanda virginitate, & salute p̄ximi morti se exposuit. Qd̄ audiens virgo, q̄ pro ea sustinisset martyrium, ad statim reuersa cū iplo martyrio est coronata. Huius thesauri p̄ciositas bene vt agnouit quædam, de qua refert B. Greg. Turonius gestis Francorū, q̄ t̄pibus Honorij, & Archadij Imperatorum, & B. Marini Turonē. epi,

Tomus Tertius.

M 4 quidam

Speculum Morale Vincentij.

quidam iuuenis de nobilioribus Senatorū Romanorū cōtraxit eū quadā virgine de nobilissimis, & dignissimis patribus, Alumnorū. Cū autē simul adducti essent in vno cubili, puella verā ad parietē cepit amarissimē flere. Cū autē adiurata fuisset a iuuenē, q̄ fateret ei causam tanti fletus: ait se miserā, eo q̄ debebat amittere maximum virginitatis thesaurum, q̄ Deo obsecerat, & deuouerat, coronā virginum, paradisi gaudium, agni consortiū. Cum autē iuuenis ei diceret, q̄ cōsideranda erat p̄les, q̄ suscipit a coniugio, q̄ erat parentum gaudiū, hāeres bono rō, pax patrie & consanguineorū: illa econtra ostendit ei multis rationibus nihil esse mundū contemendū, q̄d erat caducum & transitorium, appetendū bonum eternum, conseruandū virginitatis bonum, vtilissimū voluptatis vitium, adeo efficaciter ei p̄dicauit, q̄ sibi dexterās dederat de seruanda virginitate murā. Cum autē diu in hoc proposito permanissent in eodē thoro nullo sciēte, puella migravit ad Christū. Exp̄to autē funeras officio, eū clauderet in tumulo, ait vir: Gratias ago tibi Dñe Iesu Christe: quia hunc thesaurū quē mihi cōmisisti, sicut cōmisisti integritatē, & immaculatū tibi restituo. At illa de sepulchro subridens audiētib. astantibus. R̄ndit: Cur loqueris, q̄ non interrogaris? Non post multū verō t̄ps vir dictus migravit ad dñm, & cum sepelissent eū in sepulchro separato longē ab illo, in quo vxor eius fuerat posita, inuenerunt in mane sibi ad inuicē coniuuatores, vt quos coniunctos nō separat cælū, sepulchorū corporū non separet monumentū. Incolā autē terrā illius illos vocare cōsueuerūt duos a manes. Ista autē de subiuogo bene cognoscebat p̄iositate huius thesauri, q̄ regnū m̄diū, & oēm ornatū eius contēpsit pp̄ amorē Dñi nostri Iesu Christi, de qua legit̄ in quibusdā Chronicis sic. Cū Sigismundus Rex L. orthoringie fecisset sibi adduci vnā nobilissimā, & speciosissimā Virgine de Alemannia, vt eā desponsaret sibi, & coronaret reginā, cum esset ad hoc adducta in ecclesia S. Stephani, incepit flere. & afferere, q̄ nullam nunquā haberet sp̄solum, nisi Christū, cui se offerebat currens ad altare, & amplexans. Videns autē Rex eius firmū proposuit, q̄ volebat facere iniuriā illi dño suo, cui se deuouerat: & ait, q̄ non erat dignū, q̄ ei mi nori solēntate ei desponsaret, q̄ sibi. Fecit ergo eā in dūo vestibus regis, & corona, & velū superinduit, & sic eā dño consecrari, & regali cōiuiuo exp̄to fecit eā in ecclesia S. Petri monialium collocari. Item de quadā alia d̄, q̄ cum Rex Angliæ Richard⁹ vidisset in quadā Abbacia regni sui quadā speciosissimā monialē, cōcupiuit eā, & cū nō posset in hēdere aliquo pacto ad turpe opus, voluit eā rapere violenter. Q̄d cū sciret illa, fecit inquiri quid vidisset in ea, q̄d iam incipisset eū in eius amorē. R̄ndit, q̄ super oīa hoc fecerat pulchritudo oculorum suorum. Illa autē benedicta magis volens p̄cipuā oculis, q̄ t̄to thesauro virginitatis, ipsamet euit sibi oculos, vt sic eade ret, & misit quasi excensū, vt se lapidaret pulchritudine eorū, & eā in pace dimitteret. Quod vidēs & audiens ille cōsensus recessit. Nō sic fecit q̄dā maledicta, q̄ eū a quodā imperetere, & vellet eā matrimonio rapere, cū a monialibus ita esset occulta, q̄ non posset eā inuenire, & illa eū cōcedere videret, adeo clamauit post eam kuku, q̄ ipse sciuit vbi erat, & ab illa nō rapuit, & thesaurū desipuit virginalē. Itē de quadā alia d̄, q̄ cum quadā imperetere eā pro promisso p̄cio dimisit se a quodā iuuenē dehorari. Cū autē post factū negaret ei iuuenis, q̄d promiserat: illa obtulit clamorē iudici, q̄ violenter eā opprēsserat. Iudex autē negare eo q̄ non fecerat ea inuita, iudicauit, q̄ die assignata veniret daturus ei quandā summā pecunię, vel vt eā acciperet in vxorem. Iuuenis autē magis eligens dare pecuniā ei tradidit. Cū autē illa in sinu suo eā possuisset & recederet: ait iuueni iudex, vt iret post eā, & ei eā auferret, & si posset, recuperaret. Quā cum toto conatu suo nō posset ei auferre, adeo se defendens, q̄ nihil valuit iuuenis, sed malē tractatus ab ea rediret ad iudicem, iudex eā reuocās fecit pecuniā reddi iuueni dicens, q̄ patebat eā mentē, quia si sic seruasset virginis thesaurū vt pecuniā, nunq̄ esset ei ablatas. Thesaurus autē virginitatis abscondendus est sub tegumento humilitatis. Vnde Matth. 13. Hunc qui inuenit, abscondit. Glo. Vt seruū a malignis spiritibus, & humanis laudibus, ut si sit opus in publico infērio recta maneat in occulto, vt s. pp̄ Deum, non pp̄ laudē hoīum seruet: quia, vt dicit Greg. ibi: hūc a malignis spiritibus custodire non sufficit, qui eū ab humanis laudibus nō abscondit, maligni spiritus in p̄nti vita quasi q̄dā latranculi obdunt, deprēdā desiderat, qui thesaurum publicē portat in via: ideo quia Ezechias nunciis Babylonicis publica uit ad gloriā amissi sunt thesauri, & deportati in Babyloniam. Ideo dixit Angelus ad Anataliā virginem cui apparebat: Virginitas est thesaurus Regis immensus, cui fures insidias tendunt: hunc tu vigilans sollicitē custodi, hunc quantum plus id h̄re cogitas, instantius custodi ne perdas. Hunc autē thesaurum bene custodiebat sub tegumētō humilitatis Eukarius pastor, de quo

legit̄ in vitis patrū: q̄ duo magni eremitę rogabant Deum, vt ostenderet eis, in quā mensurā perueniant: & r̄sum est eis, q̄ nondū perueniant ad mensurā Eukarii pastoris, & vxoris eius Matie, qui sunt in tali villa Aegypti, vbi venientes ad cellā eius nō inuenientes eū, & requirentes ait eis vxor, q̄ oues pasceret & recepit eos vxor in domo. Cumq̄ venissent vir parauit eis, ipsū dixerunt, quod nec comederent, nec pedes lauarent, nisi diceret operationem suā, & cum diceret se simplicem & pastorē, & illā vxorem suā cumq̄; perseuerarent, & ille nollet eis reuolare, dixerunt se missos a dño, timuit & ait, q̄ oues habebant a parentibus suis, & quicquid ex eis aliunde lucro suo h̄re poterant, in tres partes diuidebāt; vnā dabant pauperibus, alterā in susceptione peregrinorū; tertiā ad vsum suum retinebant, & ex quo acceperat vxorē nunq̄ polluit fuerat cum altera: sed virgo erat, & iacebant separatim ab inuicem, & noctibus induti iacebant faccis, in die induebant vestibus suis, & nullus vsque tūc sciuerat. Quod audientes & admirantes glorificauerūt Deum. Itē hunc thesaurum bene occultauerat q̄dam anus, de qua s̄st̄ ibidem d̄, q̄ ne virginitatis suę thesaurum periculū pateret, in mundi vanitatibus, in malorū societatibus, in carnis voluptatibus mundū fugit, eremū adiit, & se viuā in spelunca, quasi sepeliuit, vtens per 38. annos quasi pabulo iumentino: D̄ enim ibi, q̄ quidā magni senes ambulabant per eremū, & audiētes vocē plangentis, & q̄rentes inuenerunt, introierunt inrus, & nihil inuenerunt nisi anū illā plangentem. Cum autē q̄rent ab ea q̄s eā ibi inroduxisset, & quare, & q̄n ibi venerat, ait, quod 38. annos habebat, ex quo ibi manserat, nec hoīem ibi viderat: herbas comedens, & Christū sequens, & misit vos modo Deus adhuc, vt sepeliatis corpus meū, quo dicto quieuit in pace. Ipsū autē Deum glorificantes illius corpus sepelierunt, & abierunt. Hunc thesaurum et seruauit bene sub humilitatis tegumento B. Eugenia virgo: q̄, vt legit̄ in lib. de passione, & vita eius, cum esset Philippi, & Claudie Romanę vr̄bis p̄nc nobilissimorū; & missus fuisset a Cōrado Imperatore ad Alexandriā vr̄bē, vt esset ibi Præfectus artes magicas ibi exterminaret, & iudicium nomen, & Christianos ab vr̄be expulit, filiā suam Eugeniā instruit fecit doctrinis liberalium artū, & philosophorū, & Græco eloquio, & Latino. Cū autē curiosē scrutaret documenta antiquorū, & venisset ad manū eius doctrina Pauli Apostoli, exarsit in amorē Christianitatis, & seruandę virginitatis, cum autē pater suus vellet eā desponsare euidā nobili filio Senatoris, ipsa petens & obtenta licentia a parentibus suis, eunuchis Protho & Iacinto. 3. annorū exiēs iuit ad visitāda paterna prædia, & suburbia, vbi audiens Christianos cātantes. Oēs dij gentiū demonia sunt, probauit hoc duobus p̄dictis eunuchis, & cōuertit eos, & eū cōsentirent, & eā duceret ad desertū Aegypti attōtam vt virū induta, & dicerent eā fratrem suū Eugeniū, venerunt cōi cōsensu ad domū religiosam, in qua p̄erat S. Helenus ep̄s, ab infantia Christianus, & tanta puritatis, & innocētię, q̄ cū puer mitteret ad ignē quēdam apportabat illū in vluis suis vestibus illis. Quendam ēl h̄reticū quasi non posset eū pp̄ vestitiam suā, & artes superare verbis, superauit eū orōne & vinculo igne factio in medio cōi consensu assistentū ad p̄bationē verę fidei, intravit S. Helenus, & mansit illis, vbi cū p̄cissent h̄reticū, & cōbueret, sanctus eū extraxit de igne semistū, & expulsiū est de terra, hic autē veniēt ad se cognouit Eugeniā & socios vñ venerant & quare & q̄ essent, & suscepit eā in monachū dices, q̄ multa oporteret eā suscinere p̄ seruandā fidē & virginitate. Post obtū dicti Heleni eligit̄ in Abbate, in oīb. se exhibens humilē, & seruientē, cū aliis at bonis operib. miraculis, & fama, & in habitu viri fulgeret, & exēplis curauit a languore febrū q̄dā mulierē magna opulentiā plenā, q̄ inarsit in cōcupiscētia eius, quē cū nō posset in hēdere muneribus, aut blanditiis, vt eū eā cōtraheret, sinxit se infirmā, mittens aut Abbate, vt eā causa salutis visitaret. Quod cū fecisset, ipsa se solum videns arripuit eū, volens violenter eū trahere ad turpē cōmixtionē. Cū autē se excussisset ab ea fugiens ipsa cōtempta clamauit, imponens ei, q̄ vellet ei violentiā inferre, vadit ad Alexandriā accusat Abbate talē, & monachos apud patrē Eugeniā, vocant & capiunt, & testes falsi cōtra eos apud Alexandriā p̄ducunt. Cū autē iudicarent ad p̄nas, Eugenia remoto caputio, & scissis vestib. ondit se feminā, & iudici, & facti se Eugeniā & amore assequēte Christianitatis, & seruandę virginitatis hoc cōsiliū habuisse, vt sub tali habitu lateret, & Christo seruiret. Hęc autē postq̄ patrē & fratres & magnam partē verbis ad Ch̄m cōuertisset, p̄ eius sit vx bis ep̄s, quem q̄dam Gentiles in ofōne positū p̄ditosē gladio p̄usserunt, & occiderunt: postmodū m̄ eius & fratres cū ipsa reuersi sunt Romam, & honorificē a Senatu recepti, vbi B. Eugenia post multorū cōuertitōē seditione orta iter Ch̄rianos sub Imperio Galieni post passionē Prothi, & Iacinti, post multam sagitta-

lagittationem in tyberim p saxo proiecta est, euadens Dei virtute illęsa. Sifr proiecta in forbacem euadens illęsa, superatis ęt bestis fortissimis in carcere. 20. diebus sine cibo est detenta, appeare sibi Christo pane candidissimo est refecta ab eo, & tęclesti lumine confortata, ibidem tandem in die natalis dñi decollata est. Quinto virginitas cōparatur cibo quo Deus pascitur & delectatur, est. n. similis api, quę pascitur in floribus & ortis. Similiter Deus in mundis cordibus, & puris affectionibus & cogitationibus. Cant. 2. Qui pascit inter lilia. Cant. 6. Dilectus meus descendit in hortum suum ad areolas aromatum, vt pascatur in hortis, & lilia colligat. Sexto comparatur lecto (uauissimo, in quo Deus cum sancta conuiescit, de quo Can. 1. Lectus nī floridus; spūs dñi. requiescit in flore. i. cor de virgineo. Psal. 131. Super ipsam efflorescit scificatio mea. Septimo virginitas cōparatur terrę benedictę fructiferę simul & florigerę, cuius fructus non tollit florem, de qua Math. 13. legitur, qđ terra in qua seminatum fuit uerbum Dei ulit fructum centesimum. Bona est cōiugij terra ferens fructum tricesimum. Melior uidualis castitas, qđ fructum fert sexagesimum. Optima virginitas quę fructum fert centesimum aureolam pmerendo. Vel uirginitas est ager plenus. i. floribus, & fructibus, & odoribus, cui benedixit dñs. Item uirginitas est illa pars prati floribus picturata & intacta a porcis, de qua legitur in uita bñi Martini, qđ cum ambularet cum monachis, uidit pratū qđ in parte erat effossum a porcis depastū & dissipatū. Alia pars similis fuerat, sed uixore graminis & florē deposito gramen retinēs uixore suo prati partem uestiebat. Tertia pars a porcis intacta manebat, gratia aspectibus uirens graminibus, picturata floribus, fragrans odoribus. Et dicebat (cūs monachis, qđ prima pars a porcis euersa significabat statū incontinentium, in quibus fedi demones per luxuriam inhabitant, & ab eis osium honorū spūalium gemina eradicat. Secunda pars signat statum florū, qui per penitentiam ad statū continentię post pctm redeunt. Tertia pars statum significat uirginum intactarū, in quarum aspectu Dei filius delectatur. Bern. Amat florigera flos de radice Iesse. Octauo uirginitas ballamo comparatur Eccl. 2. 4. Quasi balsamum non permixtum odor meus, hoc balsamo corpora incorrupta seruant, maxime qñ non admittitur ibi infectio male intentionis vel affectiois, & redduntur diuini & Angelicis naribus bene redolentia, & ęt humana qñq; sicut corpus uirginem bñi Dñici eleuatū a terra, & multorum aliorum scōrum uirginum & sanctarū effudit circumquaq; miri odoris fragrantia. Hoc balsamum reddit corpora uirginę qñq; ad sram impueribilia, & incorrupta seruat, sp aut spiritaliter, nisi obijciatur a putredine luxurię & fetore, vñ Bern. ad Henr. scē p m. Sola castitas quę in hoc mortalitatis loco & tpe statū immortalis glorię repñat, sola inter nuptiarū solemnia mortem uillubę vindicat regionis, vbi neq; nubent neq; nubent. Vas uirginitatis fragile quod portamus, in quo & peregrinamur tenet castitas in sanctificatione ad instar balsami, quo cōdita cadauera seruauerunt incorrupta, sensus & attus continet & cōstringit ne dissoluantur, laucijs ne corruptantur, desiderijs ne carnis uoluptatibus computrescant. De hoc ponit Beda exemplum in gestis Anglorum li. 3. qđ aliqui ęt incorruptionem carnis ostēdit in saculo eius incorruptionis: Vñ refert qđ in terra Cęsariz erat quędam abbatissa quę Deo vt uouerat perpetuam uirginitatē ita incorruptam seruauit. Cum aut incepisset edificare ecclesiā in honore. 12. Apostolorum. morte p̄uentia sepulta ęt extra qua consumata & dedicata cū uellent ossa p̄dicte abbatisse transferte intra, inuenerūt corpus in uelibus incorruptum & illęsum ab oī putredine, sicut a peccatis carnis fuerat intactū. Item corpus bñi Petri martyris Mediolan. de ordine p̄dicato: rum post antū a sepultura sua inuentum est integrum & intactum, & in eadem recentia in qua fuerat positum, in testimonium contra hereticos lux incorruptę uirginitatis & fidei scitatis, & integritatis, pro cuius defensione passus est gloriosus uirgo p̄dicator & martyr. vñ & meruit triplici aureola decorari. Item idem Beda lib. 4. in gestis Anglorū refert qđ Anthax rex orientalium saxonum, dedit Elderidam filia suā uxore cui dam principi, qui post conubium cito defunctus est, quā post dedit regi Heiuidō uxore, cū quo mansit per 12. annos in p̄petua uirginitate. Quo mortuo cū eā multi peterent in conuigem, & p̄ eā eis promitteret, ipsa noluit consentire, sed sp̄ctis carnalibus nuptijs ad hęc ip̄o Christo sumēs monachorum habitum regulam profutendo, vbi in mirabili perseuerauit humilitate & abstinentia. Prędixit mortem suam & osium aliatū qđ ęt ip̄o monasterio essent euocandę. Cū aut mortua fuisset, & ablutum esset corpus eius, posita in oculo ligneo, in quo mansit per 12. annos. Cū aut ascendissent nauim inuenerunt iuxta quosdam muros sepulcrum uacuum de candidissimo marmo-

re, qđ deportantes uolentes transferte ossa eius in marmoreū illud sepulcrum, inuenerunt corpus eius & uestes ita recentia sicut primo fuerant ibi posita, & sepulcrum dictum ita apertum fuisse eius corpori ac si pro ea fuisset fabricatum. Et iterū fuerat ablutum & alijs uestibus indutum, & cum habuisset infaturas sub maxilla in gutture, de qua fuit scissa & mortua, cum aperto uulnere inuenta plaga clausa ibi cicatrice remanēte, de qua inflatura dicebat gras agendo, qđ merito talia patiebatur, pp̄ ornamenta talium lapidū p̄ciolorum, qđ ibi portauerat & auri. Fuit aut iterum a blura tertio, & alijs uestibus induta, cuius perperę uirginitatis testimonium dedit ęps confessor suus, & soror sua abbatissa, & alie mulieres quę lauerūt & tractauerunt corpus eius. Itē de scā Brigida legitur, qđ cū teuigisset lignū altaris, uiruit in testimoniu eius perpetuę uirginitatis. Itē nono uirginitas cōparatur aulę mundę habitacionis diuinę, sicut supra monstratū est. Sextū incitamentū ad amorē & custodiam uirginitatis, est multiplex utilitas quam uirginitas facit eā seruantiū efficaciter in p̄nti & in futuro. Et de hoc requirit, infra lib. tertio in fine. Septimū incitamentū ad amorē uirginitatis est maxima merces qđ p̄paratur uirginibus in futuro in oībus fere membris suis, & ornamenti nobilitate, & in nobilitate societate, & in sponsi agni propinquitate, & similitudinibus eius confortitate, remunerabuntur in capite, vbi non solum habebunt coronam, sed ęt singularem uirginibus debitam uirginitatis aureolam. Itē in ore in cārici nouitate & singularitate. Apoc. 14. Cantabant cāticum nouum. Glosa, qđ de integritate aie & corporis gaudebant, nemo poterat dicere canticum nouum coram agno. nisi illa. 144. &c. Et post, uirgines. n. sunt. Item in pedibus qđ sequuntur agnū quocūq; ierit. Item vt uideatur in oculis quia ceteris uidentur fuisse corde & corpore mundiores, quę si beati mundo corde uident, vñ qđ qui puriorē & limpidiorē habuerūt oculū mentis limpidius eū uident. In sp̄si propinquitate, quia innocentes adherent ei in bñ uirginū societate, vt m̄is dñi & aliarum, vñ Hier. 31. Lætabitur uirgo in choro iudentiū. In totius corporis & membrorū puritate qđ munda seruauerunt & incorrupta pp̄ Deū de mercede autē earū supra habitū est, vbi dictum est quō Deus est susceptor & glorificator & remunerator uirginū. In Christi & Angelorum maiori conformitate & bñ uirginis qui uirgines sunt & uirginitatē diligunt specialiter, sicut Christus p̄ ceteris Iohannē dilexit familiarit̄ & tenerit̄, qđ paruit multis indicijs amoris.

D E inde considerandū est de luxuria qđ opponitur castitati & de partibus luxurię. Sed de his requit. infra lib. tertio ubi agitur de septimo uitio capitali.

De partibus temperantie potentijs. Dist. XCVII.

D E inde considerandū est de potencialibus partibus temperantie. Et primo de continentia. Secundo de clementia. Tertio de modestia. Circa primū considerandū est de continentia & incontinentia. Circa continentia consideranda sunt quatuor. Primo utrius continentia sit uirtus. Secundo qđ sit eius materia. Tertio de eius subiecto. Quarto de cōparatione eius ad r̄p̄tiam. Quinto de his qđ faciunt ad cōmendationē eius. Ad primū, utrius continentia sit uirtus. Dicendum qđ nomē continentie dupl̄citer sumitur a diuersis. Quidam. n. continentia nō min̄ per qđ aliquis ab oī delectatione uenerē abstinēt: vñ & Ap̄stolus Gal. 5. Continentia castitati coniungit, & sic continentia perfecta principalis quidē est uirginitas. Secundario uero uirtutes. vñ s̄m hoc eadē rō est de continentia qđ de uirginitate. quā supra diximus uirtutē. Alii uero dicunt continentia esse pp̄ qđ aliquis resistit concupiscentiis prauis qđ in eo uelociter exiunt, & hoc mō accipit philosophus continentia in 7. Ethic. Et hoc ęt mō accipitur cōinentia in collationibus patrū, hoc autē mō continentia hēt aliquid de rōne uirtutis, inquantū. i. rō firmata est contra passiones ne ab eis deducatur, non tñ attingit ad p̄fectā rōne uirtutis moralis, s̄m quā ęt appenius sensitius subditur rōni, sic vt in eo nō insurgant uehementes passiones rōni contrarię, & ideo philosophus dicit in 4. Ethic. qđ continentia non est uirtus, sed quardā mixta inquantū. i. aliquid hēt uirtute, & in aliquo dehēt a uirtute. Largius tñ accipiendū nomē uirtutis pro quolibet principio laudabili operū, possunt dicere continentiam esse uirtutem. Ad scđm. i. quę sit materia continentie. Dicendū qđ dicit philosophus. 7. Ethic. qđ continentia & incontinentia sunt circa eadem, circa quę r̄p̄tiantia, & in r̄p̄tiantia autē & in r̄p̄tiantia sunt circa concupiscentias delectationum factus, vt dictū est, nomen uero continentie refrenationē quādā importat, inquantū. i. tenet se aliquis ne passiones sequatur. Et ideo pp̄rie continentia d̄circa illas passiones qđ impellūt ad aliqd̄ proficquendū, in quibus laudabile est vt r̄p̄recta retinetur hōiem proficquendo, non autē proprie est circa illas passiones qđ importat retractionē quādā, sicut timor & alia

Speculum Morale Vincentij.

alia hōi. In his. n. laudabile est firmitatem seruare in profecquendo, quod ratio non dicit, vt supra dictū est. Est autē considerandum q̄ naturales inclinationes principia sunt omnium superuenientiu, vt supradictū est, & ideo passiones tanto vehementius impellunt ad aliquid profecquendū, quanto magis sequuntur inclinationem naturę, quę præcipue inclinatur ad ea q̄ sunt sibi necessaria, vel ad cōseruationem indiuidui, sicut cibi, vel cōseruationem speciei, sicut sunt actus veneri, quorū delectationes ad tactum pertinent. Et ideo continentia & incontinentia proprie dicuntur circa cōcupiscentias delectationum tactus. Sicut autē nomen t̄pantiz pōt cōiter accipi in quacunq; materia proprie t̄n d̄r in illa materia, in qua est optimū hōiem refrenari, ita ēt continentia proprie d̄r in materia in qua est optimū & difficillimum continere. s. in concupiscentiis delectationū tactus. Cōiter autē & ēm hoc quidem pōr dici in quacūq; alia materia, & hoc mō vitur Ambrosius nomine continentiz, dicit in primō de officijs. Generale decorū ita est, ac si formam æquabilem atq; vniuersitatē honorificam habeat in oī actu suo continentē. Ad tertiu. s. de subiecto continentiz. Dicit d̄r, q̄ oīs virtus in aliquo subiecto ex n̄s facit illud differre dispositione quā hēt dū subijcitur opposito vitio, concupiscentiis autē eodē mō se hēt in eo qui est continens, & in eo qui est incontinens, quia in vtroq; prorumpit ad cōcupiscentias prauas vehementes, vñ manifestū est q̄ continentia non est in cōcupiscentiis sicut in subiecto. Similiter ēt rō eodē mō se hēt in vtroq; quia cōtinens q̄ in cōtinens hēt rōem rectā, & vterq; extra passionem ex n̄s gerit in proposito concupiscentias illicitas non sequi. Prima autē differentia eorū inuenitur in electione, quia continens quīs patiat vehementes concupiscentias, t̄n eligit non sequi eas pp rōnē. Incontinens autē eligit sequi eas non obstante conditione rōnis. Et ideo oportet q̄ continentia sit sicut in subiecto in illa vi aīz cuius est electio, & hoc est voluntas, vt supra habitū est. Ad quartū. s. de cōparatione eius ad t̄pantiā. Dicendū, q̄ sicut dictū ē, nomen cōtinentiz dupliciter accipit. Vno mō ēm q̄ importat cessationē ab oībus delectationibus veneri, & sic sumendo nomē continentiz, continentia est potior t̄pantiā simpliciter dicta, vt patet ex his, quę supra dicta sunt de præmunitia virginitas ad castitatem simpliciter dictam. Alio mō pōt accipi nomē continentiz ēm q̄ importat resistentiā rōnis ad concupiscentias prauas, q̄ sunt in hōie vehementes, & ēm hoc t̄pantiā multo potior q̄ continentia, quia bonū virtutum laudabile est ex eo q̄ est ēm rōnē, plus aīz viget bonū rōnis in eo qui est t̄parus, in quo ēt ipse appetitus sensitiuus est subiectus rōni, & quasi a rōnē edomatus, q̄ in eo qui est continens, in quo appetitus sensitiuus vehementer resistit rōni per concupiscentias prauas. Vñ continentia cōparatur ad t̄pantiā sicut imperfectū ad perfectū. Quod autē d̄r Eccl. 24. Oīs autē ponderatio non est digna cōtinens aīz, dupliciter pōt intelligi. Vno mō ēm q̄ accipitur continentia, prout abstinere ab oībus veneri, & hoc mō d̄r q̄ oīs ponderatio nō est digna aīz continentis in genere castitatis, quia nec ēt secunditas carnis q̄ queritur in matrimonio adæquatur continentiz viduali, vel virginali, vt supra dictum est. Alio mō pōt intelligi ēm q̄ nomen continentiz accipitur cōiter pro oī abstinencia a rebus illicitis, & sic d̄r q̄ oīs ponderatio non est digna aīz continentis, quia non respiciat æstimationem auri, vel argenti, quæ commutantur ad pondus. Et nota q̄ magnitudo concupiscentiz seu debilitas eius ex duplici cā procedere pōt. Quāq; cālm procedit ex cā corp̄is: quidā. n. ex naturali cōplexione magis sunt propensi ad concupiscendū q̄ alii. Iterū quidā hnt oportunitates delectationum cōcupiscentiā inflāmant magis paratas, q̄ alii, & talis debilitas concupiscentiz diminuit meritū, magnitudo vero auget. Quāq; autē debilitas vel magnitudo concupiscentiz prouenit ex cā spūali laudabili, puta ex vehementia charitatis, vel fortitudine rōnis, sicut est in hōie t̄paro, & hoc mō debilitas concupiscentiz auget meritū rōnis suę causę, magnitudo vero minuit. Ad quintū. s. de commendatione continentiz. Dicendū, q̄ cōmendat in hoc continentia a magnitudine dantis, quia solius Dei donū est. Sap. 8. Scio quia non possum esse continens nisi dederit Deus. hoc ipm erat sapientia scire, cuius erat hoc donum, pro quo dono obtinendo multum est respondendus dator huius muneris. Vñ sequitur. Adij dñm & deprecatus sum illū ex totis p̄cordijs meis. Exo. 3. Qui diligit Deū exorabit pro p̄ctis & continebit se ab illis. Hoc donū virtute orōnis dedit Deus abbati æquitum, de quo legitur dial. 1. Quod cū iuuenis fatigaret nimis carnis suę inuentio, continens precibus Deū oīpotentē exorabat vt oī ab inuentio carnis liberaret, vñ post orōnē quadā nocte ab Angelo sibi apparēte in somnis se enuchari vidit, & videbat ei q̄ oīm motū ex mēbris genitalibus abscinderet, & ex tunc ita alienus factus est

a carnis t̄tatione ac si sexū nō h̄ret. Itē de quodā clerico legit q̄ cū frequētissime in carnis vitū laboret, frequētē cōfitebat, & cū confiteretur cuidā scō viro & multū fratro, cuius relatione hoc cōpētū est frequēs lubricum suū, consuluit ei q̄ frequētē pro hac peste dñm p̄cāret & p̄cipue beatā Mariā virginē. Quā cū pro hoc frequētē oraret, & cā frequētē saluaret, in quo cū fatigatus quadā nocte dormiret, apparuit ei biā virgo perspicens eū, & videbat ei in somnis a veteri pelle excoiari, cuius dolore excitatus inuenit se totū immutatū, & ita a carnis inuentio liberatū, vt postea non sentiret motus carnis. Itē secundo per continentia est hō suiipius victor & cultor aī sui circūcidens ab eo superflua, sicut cultor vineę a vinea amputat superflua, & nutrit & fouet vtilia. Hier. 4. Circūcidimini dño & auferte p̄putia cordiū vestrorū. P̄putia sunt superflua cogitationes & affectiones mentis, quas circūcidit continentia dū facit cōtinere cor ab eis. Sen. Cōtinentia si diligis circūcide superflua, & in altū desideria cōstringe. Itē facit suiipius verū victorē. i. aī sui, cuius magis victor est qui vincit aī sui cōcupiscentiarū ipetus, q̄ si vinceret totū mūdū. Sicut p̄basse d̄r Arist. Alexandro, q̄ cū moueret cōtra quendā q̄ eū ostenderat, nec velle aliquibus p̄ibus remittere, dicens q̄ non poterat inuenire in corde suo quin iniuria ab eo sibi factā puniret. ait Arist. Docebo te gloriosiorē esse victorē, q̄ fueris vincēdo totū mūdū. Quis tantū vicit & subiecit totū mūdū nisi magnanime cor tuū, qd si vicis q̄ totior victor eris q̄ qn totū mūdū vicisti p̄ ipsum. Si autē secutus fueris eius volūtates & cōcupiscentias, nō es victor gloriosus, sed ignominiosus. Eccl. 18. Post cōcupiscentias tuas nō eas, & a voluntate tua auertere, si p̄tes aīz tuę cōcupiscentias eius, dabit te in gaudiū inimicis tuis, & hoc cū fueris nō victor sed victus, & ab eis subdiens. Eccl. 5. Ne sequaris cōcupiscentiā cordis tui. Itē hęc virtus facit hōiem verū aī sui dñatorē, & cor dis sui possessorē, quia subijcit & vincit volūtates cordis. Gen. 4. Sub te erit appetitus tuus, & m̄ dñaberis illius, Prou. 7. Melior est patiens viro forti, & q̄ dñat aīo suo propugnatore vrbū, talis est hō t̄parus, cōtinens, & mitis. Glo. Math. 5. Bñ mites, qm possidēt terrā. m̄cīs mites sunt q̄ malis morib⁹ dñant, p̄fecta virtus est morū possessio. Vel alia glo. mitis est q̄ nec irascit, nec irascit, nec nocet nec nocere appetit. Ad refrenationē volūtātū & volūtātū p̄p̄iarū & motū, faciūt multa q̄ hntur supra quæta p̄c. 2. c. 1. & 2. De diuersis cogitationib⁹. Veros autē victores & aī dñatorēs & cordis possessores facit cōtinentia, q̄ refrenat motus illicitos cordis sui: subiecit virtuti cōtinentię subijcitur oīa mēbra q̄ hnt obedire cordi, & q̄ dñs est cordis est oīum dñs & vincit oīa rōnē sibi aduerfantia. Cū nauti Alexandri trāsirent iuxta quadā siluā, secuti sunt fontis riuulū ductū ad fontē iuxta quē inuenerūt philosphū nudū cōtēplantē naturas rerū, & quē q̄reret q̄ esset. Rñderūt q̄ erāt nunciū dñi totius mūdū Alexandri, & cum illi q̄rerent quis ipse esset. Rñdit q̄ ipse esset dñs dñi sui. Et cū ipsi araret eū ad rñdēdū q̄ esset ille dñs, q̄a null⁹ Alexandro maior esset. Rñdit q̄ imo cor suū, qd ei dñabat, & ipse ita erat cordis sui seruus, q̄ quicquid ei cor suū ipabat, Alexander oīa faciebat, licet iniusta ēnt & iniqua. Ipse vero philosphus vt dicebat ita. cor suū domauerat & sibi subdiderat, & eius rōni cor in oībus obediebat vt dño, Alexander cordis sui cōcupiscentijs obediebat vt seruus. Itē cū idē Alexander scriberet Dādamo regi Braganorū esse dñm dñorū quæ fuit rescribēs quō poterat se vocare dñm qui seruus erat infinitorū dñorū, cū aīus dñabat ei cui dñabant infinitę cupiditates cordis sui, q̄ oīs res mundi non potuerant nec poterunt satiare. Item scriptū ei in Ep̄la quadā, q̄ seruus erat tot dñorum quot habebat officia mēbrorū & dicebat, quō vos inq̄t mineruam, quia inuētrix fuit m̄storū opum, Deam capitis dicitis. Iuno uē, quia fuit iracunda Deam cordis asseritis. Martē, quia fuit bellicosus Deum pectoris. Mercuriū, quia m̄tiloquus Deū liguz. Herculē quia fuit fortis, Deum brachiorum. Bachum, quia inuentor & amator ebrietatis fuit, Deum gutturis. Cupidinē, quia inflāmatōr fuit libidinis, Deum iecoris. Cererem, quia inuenit agriculturam, asseritis Deam ventris. Venerē, quia fuit luxuriola, asseritis Deam genitalium, & sic de alijs & ita in vobis nullum mēbrum relinquitis vobis liberum, qn de eo serui d̄monum sitis & vitorum. Nō sic autē scī p̄res, sed quia iugum seruitutis diabolię a se excusserunt, & cor suū sibi subdiderunt, miracula de mēbris suis agere potuerunt & dñari eis, & mira pati & sustinere in eis. Virtus aut continentiz facit hōiem Deo placitū, & gratiosum & eius amicū Prou. 22. Qui diligit cordis mūdū cianū pp grām laborum suorum amicū habebit regē, gratę sunt talium Deo orōnes. Itē mūdorum corde est aīa Deo p̄ciosā, quia nullus thesaurus est ei cōponderabilis. Eccl. 26. Oīs pōderatio non est digna aīz continentis. Itē hęc virtus facit aīam Deo p̄ximā, & eius sponsum. Sap. 6. In corruptio p̄ximū facis

esse Deo quia facit aiam Deo dilectā sororem, & sponsam & immaculatā, & columbā suā. Aug. in lib. confes. Per continentiam colligimur in vnū a quo in multū defluimus, minus. n. te amat dñe qui tecū aliquid amat qđ nō pp te amat. Itē Aug. de moribus ecclesie dicit, qđ est amor Deo lese integrū incorruptū; seruans, quia Deo seruat integrū cor, qđ maxime Deus requirit. Prouer. 24. Fili pbe mihi cor tuū, qđ qui hēt totū hēt, & pradia & rusticum. Sicut vt dī vulgariter. Qui hēt rusticum, & pradia, quia qđ dñs est cordis, dñs est mēbroū corpis, actuū & appetitū. Item continentie virtus facit animam mundā & purā, & oculos mundos & puros mētis eius vt possunt videre Deū. Matt. 5. Beati mūdo corde qm Deū videbunt. Glosa mūdo corde sunt quos non arguit cōscientia pctorū, vel mūdi corde sunt, qđ hnt nō oculos Lyz lippos a prauis cogitationibus & affectionibus, sed limpidos ad modū Rachel qđ interpretatur videns principū Dñi, quia beati mundo corde. q. d. videbunt purificato oculo intellectus a prauis delectationibus. V. glo. super illud, Deū videbunt, intellectus, mētis oculus, eius virtus continentie virtū; purificat oculū affectus, ne p illicitas delectationes effluat. ego autē non ab ea tm qđ abhominabilis est, sed ab qđ voluntate carnis continendū dico. Itē oculus intellectus dēt esse purus & mundus ab oī mala cogitatione qđ cū cōsensu est, & ab oī praua intentione. Bern. super cant. Cōtinentia illa apud Deū, & iō maxime opus est puritatē intentionis habere qua soli Deo placere cōpetat, vt ei valeat adherere, neq; enim aliud est Deū videre qđ ei inherere, qđ solis mundis corde singulari fidelitate donatur. Hęc cōtinentia & mundicia cordis bñ seruauerat Sara, qđ dicebat. Tho. 4. Tuscis dñs, quia nunqđ concupitū virū, sed mundā seruauit aiam meā ab oī concupiscentia &c. Sicut & Iob dicens. 27. Donec desinā nō recedā ab innocentia mea, iustificatio quā eppi tenere non deserā. Itē virtus continentie dū cohibet motus malos, facit aiam non solū mūdā vt Deū in pñti per speculū in enigmate cōtēplando videat, sed et facit vt in fonte purissimo conscientie pacate & pure resultēt limpidissimæ Dei reuelationes & rerū scibiliū imagines, vt intelligat inuisibilia Dei; per ea qđ facta sunt, & Deū videat in pñti tanqđ in speculo, & sicut est facie ad facie in futuro, & et facit aiam pacatā & quietā, vt in ea diuina sapientia intret & habitet, & quiescat, cuius in pace factus est locus. Sap. 8. Intrans in domū meā conuiescā in ea, nō. n. hēt amaritudinē conuersatio illius, nec tēdū ebrius illius, sed letitiam & gaudiū. Hęc et virtus facit virū pacificū & beatū, & Dei filiū. Vñ Matth. 5. Bñ pacifici, quia filii Dei vocabunt, veri continentes sunt bñ pacifici ei. Glosa Bede. Bñ pacifici sunt qđ oīs motus aīe cōponunt, & rōi subiiciunt, qđ his nihil repugnat, sed similes sunt pñi suo, qđ est summa quies & pax, qđ sicut similes arce Noe, in qua oīa aīalia fuerunt pacata. Similiter in mente iusti dñt esse motus brutales subditi rōni. Itē alia glo. Postqđ spūs iustus impat vt tuus hō spūs seruat tūc pax quæ inuis est ad alios deriuatur, vt quantum est in nobis pacē habeamus cū aliis. Bñ est illa domus qđ similes est arce vbi oēs bestie sunt pacificæ qđ oīs motus interior rōni obtemperat, & tota familia interior facit qđ ipsa impat. De qua Iob. 5. Bestie terræ pacificæ erunt tibi, & scias quia pacē hēt tabernaculū tuū, quia si vitorū tentationes seruiane inuis pacē non turbant, quin oīa subiecta fiant tanqđ rectori domus. Glo. supra. Bñ pacifici, in pñti hō pacificus & si bellū gerat cum vitijs, in nullo tamen pacē absumpit quam Deus dedit.

Deinde cōsiderandū est de incontinentia. Et primo vtrū incontinentia pertinet ad aiam vel ad corpus. Secundo vtrū incontinentia sit pñti. Tertio de cōpatione incontinentie ad intēperantia. Quarto qđ sit turpior vtrū incontinentia itē vel incontinentia cōcupiscentie. Ad primū. l. vtrū incontinentia pertinet ad aiam vel ad corpus. Dicendū qđ vnūquodq; magis attriuitur ei qđ est cā p se qđ ei qđ solā occasione pstat, id autē qđ est ex pte corpis solū occasione incontinentie pstat. Ex dispōne. n. corpis pōt cōtingere qđ insurgant passiones vehementes in appetitu sensitivo, qđ est virtus corporei organi, sed hmōi passiones quantūcumque vehementes non sunt sufficiens cā incontinentie, sed occasio sola, eo qđ duratē vsu rōnis sp pōt hō passionibus resistere. Si vero passiones adeo intescant quod totaliter auferat vsu rōnis, sicut accidit in his qđ pp vehementiā passionum amentia incurrunt, non remanebit rō continentie neq; incontinentie, quia non saluat in eis iudiciū rōnis qđ continentis seruat & incontinentis deserit, & sic relinquunt qđ per se cā incontinentie sit ex pte animæ, qđ rōne passionibus non resistit. Qđ quidē sit duobus modis, vt philosophus dicit in 7. Eth. Vno mō qđ aīa passionibus cedit anteqđ rō consiliat, qđ quidē vocat infrenata incontinentia, vel p̄uolatio. Alio mō qđ nō pmanet hō in his qđ consiliata sunt, eo qđ debiliter est firmatus in eo qđ rō iudicauit. Vñ & hęc incontinentia vocatur debili-

tas, & sic patet qđ incontinentia principaliter ad aiam pertinet. Sequitur tñ incontinentia cōplexionem corporis, sicut dicit phis 7. Eth. qđ maxime acuti. i. colerici & melancolici s̄m infrenata incontinentia sunt incontinentes, quia videlicet ex impetu passionis contingit qđ aliquis statim passione sequatur ante cōsilium rōnis. Impetus autē passionis puenire pōt vel ex velocitate, sicut in colericis, vel ex vehementia, sicut in melancolicis qui pp terrestre cōplexionē vehementissime inflāmantur, sicut & ecōtrario contingit qđ aliquis non pstat in eo qđ consiliatū est ex eo qđ debiliter inheret pp mollicie cōplexionis, vt de mulieribus dictū est. Quod et vt in flegmaticis cōtingere pp eādē cām sicut & in mulieribus. Hęc autē accidit in quantum ex cōplexione corpis datur aliqua incontinentie occasio, nō autē cā sufficiens, vt dictum est. Qualiter autē intelligatur verbum philosophi ibidē, qđ mulieres nō dñr cōtinentes neq; incontinentes. Dicitū qđ aīa hūana qđ est forma corpis hēt quāsdā vires corporeis organīs vtentes, quarum opationes aliquid cōserunt et ad illa opa aīe qđ sunt sine corporeis instrumentis. i. ad actū intellectus & voluntatis, in quartū. l. intellectus a sensu accipit, & voluntas impellit a passione appetitus sensitivi, & s̄m hoc quia femina s̄m corpus hēt debilem cōplexionē, fit vt in pluribus qđ et debiliter inheret quibuscumq; in heret. Et sic raro in aliquibus aliter accidat, s̄m illud. Prouer. vlti. Mulierē forte quis inuenierit Et quia id qđ est paruum & debile reputatur quasi nullum, inde est qđ philosophus loquitur de mulieribus quasi non habēt iudiciū rōnis firmum, quā in aliquibus mulieribus cōtrarium accidat. Et pp hoc dicit, qđ mulieres non dicimus continentes, qđ non ducunt quasi habentes solidā rōnem, sed ducuntur qđ quasi defacili sequentes passiones. Ad s̄m. l. vtrum incontinentia sit pñti. Dicendū, qđ incontinentia pōt attendi circa aliquid tripliciter. Vno mō pprie & simpliciter, & sic incontinentia attenditur circa concupiscentias delectationū tactus, sicut & intēperantia, vt supra dictum est de continentia. Et hoc mō incontinentia est pñti triplici rōne. Vno mō ex eo qđ recedit ab eo qđ est s̄m rōnem. Alio modo ex eo qđ se immergit aliquibus turpib. delectationibus, & ideo philosophus dicit in 7. Eth. qđ incontinentia vitupat, non solū sicut pñti qđ. s̄m per recessum a rōne, sed sicut malicia quaedā inq̄tum s. prauas concupiscentias sequitur. Alio mō incontinentia dī circa aliqd proprie quidē inq̄tum hō recedit ab eo quod est s̄m rōnem, sed non simpliciter, puta cum aliquis non seruat modū rationis in concupiscentia bonorū diuitiarum & aliorū hmōi, quæ s̄m se videntur esse bona, circa quæ non est incontinentia simpliciter, sed s̄m quid, sicut supra de continentia dictū est. & sic incontinentia s̄m pñti non ex eo qđ aliquis ingerat se prauis concupiscentiis, sed eo qđ non seruat modum debitū rōnis, et incontinentia rerum per se appetendarū. Tertio mō incontinentia dī esse circa aliquid non proprie sed s̄m s̄m s̄m, puta circa concupiscentias eorū quibus non pōt aliquis male vt. Puta circa concupiscentias virtutū circa quas pōt dici aliquis esse incontinentis per s̄m s̄m, quia sicut ille qui est incontinentis totaliter ducit per concupiscentiā malā, ita aliquis totaliter ducit p concupiscentiā bonā qđ est s̄m rōnem, & talis incontinentia non est pñti, sed pertinet ad perfectionē virtutis. Ad tertium. l. de comparatione incontinentie ad intēperantiam. s̄m plus peccet, vtrum incontinentis vel int̄patus. Dicendū qđ pñti s̄m Aug. p̄cipue in voluntate consistit, voluntas. n. est qua peccat & recte vitur, & ideo vbi est maior inclinatio voluntatis ad peccandum, sibi grauius est pñti. In eo autē qui est int̄patus, voluntas inclināt ad peccandū ex ppria electione, quæ pcedit ex habitu p consuetudinē acquisito. In eo autē qui est incontinentis voluntas inclināt ad peccandum ex aliqua passione, & quia passio cito transit, habitus autē est qualitas difficilis mobilis. Inde est qđ continens statim p̄nitet transiente passione. Quod non accidit de int̄pato, quinimmo gaudet se peccasse eo qđ opatio p̄cū est sibi facta connaturalis s̄m habitū, vñ de his dī Prou. 2. Quod lætantur cum malefecerint, & exultāt in rebus pessimis. Vñ patet qđ int̄patus est multo peior, qđ incontinentis, vt et phisosophus dicit in 7. Eth. Licet autē in continens magis contra sciam agere videat qđ int̄patus, sicut dicit phis 7. Eth. Incontinentis sciens qđ praua sunt quæ concupiscit, nihilominus agit pp passionem. Int̄patus autē credit ea quæ concupiscit esse bona & sic magis vñ ignorans qđ incontinentis. Ignorantia autē diminiuit pñti. Dicendū qđ ignorantia intellectus qđ; quidem p̄cedit inclinationem appetitus, & causat eā, & sic quanto est maior ignorantia, tanto magis diminiuit, vel totaliter excusat, inq̄tum causat vt voluntarium. Alio mō e conuerso ignorantia rōnis sequitur inclinationem appetitus, & talis ignorantia q̄to est maior, tanto pñti est grauius, quia ostenditur inclinatio appetitū esse maior. Ignorantia autē tā incontinentis qđ int̄patus p̄uocuit

pronem ex eo, q̄ appetitus est in aliquid inclinatus, siue per passionē sicut in incontinenti, siue per habitū, sicut in impato; maior ignorantia causat ex hoc in impato q̄ in incontinente. Et vno quidē mō quātū ad duratiōē quia in incontinē e durat illa ignorantia solā passione durate, sicut accessio febris tertianæ durat durate cōmōtione humoris, ignorantia autē in impato durat assidue pp̄ permanētiā habitus. Vñ assimilā P̄y sic vel cutisq; morbo cōtinuo, vt philosophus dicit in 7. Eth. Alio autē mō est maior ignorantia in impato quātū ad id qd̄ ignoratur. Nā ignorantia incontinentis attenditur quātū ad al qd̄ particulare eligibile, put. sc̄. estimat hoc nunc esse eligendū, sed in impato hēt ignorantia circa ipsū finē, inquantū. sc̄. iudicat hoc esse bonū, vt irrefrenate concupiscentias sequat. Vñ philosophus in 7. Eth. dicit q̄ incontinentis est melior in impato, quia saluatur in eo optimū principiu. sc̄. recta estimatio de fine. Item est peccatū incontinentis insanabilis videatur, quia peccatū alicuius sanatur per admonitiōē & correptionē quæ nihil v̄ confere incontinenti qui scit se male agere, & nihilominus male agit. in impato autē v̄ q̄ bñ agat. Dicendū q̄ ad sanatiōē incontinentis non sufficit sola cognitio, sed requiritur interius auxiliū gr̄e concupiscentiā mitigantis, & adhibetur et̄ exteri⁹ remediū amonitionis & correptionis ex quibus alicuius incipit concupiscentijs resistere, ex quo concupiscentia debilitatur, vt supra dictū est. Et iisdem modis pot̄ sanari in impatus, sed difficilior est eius sanatio pp̄ duo, quorū primū est ex parte rōnis, q̄ corrupta est circa estimatiōē vltimi finis qd̄ se hēt sicut principium in demonst̄atiuis, difficilior autē redhicitur ad veritatē ille qui errat circa principiu, & similiter in opatiuis ille qui errat circa finē. Aliud autē est ex parte inclinationis appetitus q̄ in impato est ex habitu qui difficile tollitur. Inclinatio autē incontinentis est ex passione quæ facilius reprimi pot̄. Itē incontinentes peccat ex maiori libidine q̄ in impatus quia maiores hēt concupiscentias. Dicendū tñ q̄ libido voluntatis quæ auget peccatū maior est in impato, q̄ in incontinente, vt ex dictis pat̄ et, sed libido concupiscentiæ appetitus sensitui q̄q; maior est in incontinente, quia incontinentes non peccat nisi a graui concupiscentia. Sed in impatus ē ex leui concupiscentia peccat & q̄q; eā p̄uenit, & ideo philosophus dicit in 7. Eth. q̄ magis in impato vituperamus, quia nō concupiscens, vel quicquid remisse concupiscēs persequitur delectationes, quid. n. faceret si adesset concupiscentia iuuenilis. Ad quartū. sc̄. quis sit prior, vtrū incontinentis iræ vel incontinentis concupiscentiæ. Dicendū q̄ pot̄ incontinentiæ pot̄ dupliciter considerari. Vno mō ex parte passionis ex qua rō superatur, & sic incontinentiæ concupiscentiæ est vtrūq; incontinentiæ iræ, quia motus concupiscentiæ habet maiorem inordinationem quā motus iræ. Et hoc propter quatuor, q̄ phūs tangit in 7. Eth. Primo quidē quia motus iræ paricipat aliquantū rōne, inquantū. sc̄. iratus tendit ad vindicandū iniuriam sibi factā, quod aliquantū rō dicit, sed non p̄fectē, quia non intēdit debitu modū vindicte, sed motus concupiscentiæ totaliter est fm̄ sensum, & nullo mō fm̄ rōnē. Secundo quia motus iræ magis sequitur corporis complexionē pp̄ velocitatē motus colere, q̄ incēdit ad irā. Vñ magis est in p̄mptu q̄ ille q̄ est fm̄ complexionē corporis dispositus ad irascēdū irascit, q̄ ille q̄ est dispositus ad concupiscēdū concupiscit. Vñ & frequētius ex iracūdis nascuntur iracundi q̄ ex concupiscentib. concupiscētis. Quod autē puenit ex naturali corporis dispoñe reputatur magis venia dignū. Tertio quia ira quērit manifeste opari, sed concupiscentia quērit latebras & dolose subintrat. Quarto quia concupiscēs delectabiliter opat, sed iratus quasi quadā tristitia p̄cedente coactus. Alio mō pot̄ considerari pot̄ incontinentiæ quātū ad malū i qd̄ q̄s incidit a rōe discedēs, & sic incontinentiæ iræ vt plurimū grauiorē quā ducit ea q̄ p̄tinēt ad p̄ximū nocamētū.

De clementia, & mansuetudine. Dist. XCVIII.

DEinde considerādū est de clementia & mansuetudine & virtutibus oppositis. Circa ipsas autē virtutes consideranda sunt sex. Primo vtrū clementia & mansuetudo sint idem. Secundo vtrū vtraq; earū sit virtus. Tertio vtrū vtraq; earum sit pars tp̄antiz. Quarto de cōpatione earum ad alias virtutes. Quinto sp̄aliter de clementia, q̄ sunt. sc̄. illa q̄ ad clementiā mouere dēnt. Sexto de mansuetudine. Ad primum. sc̄. vtrū eadem sint clementia & mansuetudo. Dicendum, q̄ sicut dī in 2. Eth. Virtus moralis consistit circa passiones & actiones, & actiones autē interiores sunt actionum exteriorū principia, aut et̄ impediētia & ideo virtutes q̄ moderant passiones exteriores quodāmodo concurrunt in eundem effectum cum virtutibus q̄ moderantur passiones interiores, licet specie differant. Sicut ad iustitiā proprie p̄tinēt cohibere hoīem a furto, ad qd̄ aliq̄s inclinā p̄ inordinatum amorem vel concupiscentiā pecuniæ, q̄ moderat p̄ liberalitatem, & ideo liberalitas concurrens cum iustitia in hoc ef-

fectu qui est abstinere a furto, & hoc et̄ est considerandū in p̄posito. Nā ex passione nā p̄uocat aliq̄s ad hoc q̄ grauiorē inferat penā, ad clementiā autē pertinet directē q̄ sit diminutiua p̄nariū quod quidē impediti possit per excessum iræ; & rō mansuetudo inquantū refrenat impetum iræ concurrat in eundem effectum cū clementia. Differunt tñ ab inuicem in quantum clementia est moderatiua exterioris punitionis, mansuetudo autē proprie dimittit passionem iræ. Vñ mansuetudo proprie respicit ip̄m vindictæ appetitum, sed clementia respicit ipsas penas q̄ exterius adhibent ad vindictā. Ad fm̄. sc̄. vtrum vtraq; istarū sit virtus. Dicendum, q̄ rō virtutis moralis consistit in hoc q̄ appetitus rōni subdat, vt patet p̄ philosoph. in 1. Eth. Hoc autē seruat tā inclementia q̄ in mansuetudine. Nā clementia in diminuēdo penas aspicit ad rōnē, vt Sen. dicit, in 1. de clemē. Si ē mansuetudo fm̄ rōnem rectam moderat iras, vt dī in 4. Eth. Vñ manifestum est, q̄ tam clementia q̄ mansuetudo est virtus. Differt autē mansuetudo a severitate. Alia ista. Dicitur autē opponitur mansuetudo severitati. Quia mansuetudo est circa iras, severitas autē attenditur circa exteriorē inflictionem p̄nariū. Vñ fm̄ hoc videretur magis opponi clementiæ, q̄ est circa exteriorē punitionem consideratur vt dictū est, non tñ opponitur eo q̄ vtrūq; est fm̄ rōnem rectam. Nam severitas inflexibilis est circa inflictionem p̄nariū q̄ hoc recta rō requirit, clementia autē diminutiua est p̄nariū et̄ fm̄ rōnem rectam, q̄ si oportet, & in quibus oportet. & ideo non sunt opposita, quia non sunt circa idem. Et nota q̄ tā mansuetudo q̄ clementia in diminutione quadā consistit. mansuetudo. n. est diminutiua iræ, clementia vero diminutiua p̄nariū. Habitus autē q̄ mediū tenet in ira est innotatus, & rō virtus notat a diminutione iræ, q̄ signat noīe mansuetudinis, & q̄ virtus. pp̄ inquit est diminutioni q̄ superabundantię. pp̄ hoc q̄ naturalis est hoī appeterere vindictā iniuriarū illatarā q̄ ab hoc desicere, quia vix alicui nimis pugnat iniuriæ illatæ, vt dicit Salustius. Clementia est diminutiua p̄nariū, non quidem in respectu ad hoc q̄ est fm̄ rōnem rectā sed in respectu ad id qd̄ est fm̄ legem cōem, q̄ respicit iustitiā legalis. sed pp̄ aliqua particularia considerata clementia dimittit penas quasi decernens hoīem non esse magis puniendum. Vñ dicit Sen. in 2. de clemē. Clementia hoc primū p̄stat, vt quos dimittit nil aliud illos pari debuisse p̄nariū. Venia vero debet p̄nē remissio est, ex quo patet q̄ clementia cōparatur ad severitatem sicut epycheia ad iustitiā legis, cuius pars est severitas quā ad inflictionem p̄nariū fm̄ legem. Differt tñ clementia ab Epycheia vt infra dicit. Item nota q̄ mansuetudo sine mixtis inter beatitudines ponit. Matth. 5. Et inter fructus Gal. 5. Inter virtutes et̄ numerat, q̄ beatitudines sunt actus virtutum, fructus autē sunt delectationes de actibus virtutum. Et rō nihil phibet mansuetudinem poni & virtutem & beatitudinem, & fructum. Ad tertium. sc̄. vtrum vtraq; istarū sit pars tp̄antiz. Dicendum q̄ p̄tes assignantur virtutib⁹ principalibus fm̄ q̄ imitatur ipsas in aliquibus materiis secundariis quā ad modum, ex quo principaliter dependet laus virtutis. vñ & nomen accipit. Sicut modus & nomen iustitiæ in quadā equitate consistit, fortitudinis autē in quadam firmitate, tp̄antiz autē in quadam refrenatione inq̄rum. sc̄. refrenat concupiscentias vehementissimas delectationum tactus. clementia autē & mansuetudo similiter in quadam refrenatione consistit, quia. sc̄. clementia est diminutiua p̄nariū, mansuetudo vero est mitigatiua iræ, vt ex supradictis patet. Et ideo tam clementia q̄ mansuetudo adiunguntur tp̄antiz, sicut virtuti principali, & fm̄ hoc pp̄nuntur p̄tes ipsius. Et nota q̄ in diminutione p̄nariū duo cōsideranda sunt, vnū est q̄ diminutio p̄nariū fiat fm̄ intensionē legislatoris, licet nō fm̄ verba legis, & fm̄ hoc pertinet ad Epycheiam. Aliud autē est qd̄am moderatio affectus, vt hō non v̄tur sua p̄tate in inflictione p̄nariū, & hoc pp̄tine p̄tinēt ad clementiā pp̄ qd̄ Sen. dicit. Est tp̄antia aī in p̄tate v̄siscendi & hęc quidem moderatio aī puenit ex quadam dulcedine affectus, quā q̄ abhorret oē illud qd̄ pot̄ alium tristere & ideo dicit Sen. q̄ clementia est qd̄am lenitas aī, nam contrariio austeritas aī v̄ esse in eo qui non veret alios contristare. Item nota q̄ adiunctio virtutū secundariarū ad principales magis attendit fm̄ modū virtutis q̄ est qd̄am forma eius q̄ fm̄ materiam. Mansuetudo autē & clementia conueniunt cum tp̄antia in mō vt dictum est, licet non conueniant in materia. Ad quartum. sc̄. de cōpatione clementiæ & mansuetudinis ad alias virtutes. Dicendum q̄ nihil phibet aliquas virtutes nō esse potissimas simpliciter nec quo ad oīa, sed fm̄ qd̄, & i aliquo genere, nō est autē possibile q̄ clementia & mansuetudo sint potissimæ virtutes simpliciter, quia laus earum attenditur in hoc q̄ retrahunt a malo, inq̄rum. sc̄. dimittit iram vel penam, perfectius autē persequi bonum q̄ carere malo, & ideo virtutes simpliciter ordinant hoīem in bo-

in bonū. sicut fides & spes & caritas, & et prudentia & iustitia sunt simpliciter maiores virtutes q̄ clemētia & mansuetudo, sed em̄ qd̄ nihil phibet mansuetudinē & clemētia h̄re quā dā excellentiā inter virtutes q̄ resistunt affectionibus prauis. Nam ira quā mitigat mansuetudo pp̄ suū impetū maxime īpe dit cām hoīs ne liberē iudicet veritatē, pp̄ hoc mansuetudo ma xime facit hoīem esse cōpotē sui. vñ d̄r̄ Eccl. 10. Fili in mansue tudine serua aīam tuā, quīs concupiscentiē delectationū tactus sunt terriores, & magis continēdē infestent pp̄ qd̄ t̄pantia magis ponitur virtus principalis vt ex dictis patet, clemētia vero in hoc q̄ diminuit maxime p̄nas vñ accedere ad charitatē, q̄ est potissima virtutū, p̄ q̄ bona opamur ad proximos, & eorū mala impedimus. Ad quintum sp̄līter. s. de clemētia. Nota q̄ em̄ Tullii clemētia est virtus per quā aīus alicuius temere cō citatus in odiū alicuius benignitate quietat. Vel em̄ Senec. Clemētia est t̄pantia aī in p̄tate vlciscendi, vel lenitas superioris ad uersus inferiorē in p̄enis constituendis. Itē Senec. Sicut magni aī non est q̄ de alieno liberalis est, sed q̄ qd̄ alii donat sibi subtra hit, ita clemētē uoco non in alieno dolore facilem, sed in suo magni aī est iniurias suas in summa patientiā pati. nec quicq̄ esse gloriosius principe impune l̄q̄o. Hęc autē virtus licet sit ne cessaria omnibus, tamen maxime necessaria principibus & p̄latis quibus (subsunt alij). *Motus ad clemētiā.*

Sunt autē octo q̄ principes dēnt mouere ad clemētiā. Pri mum qd̄ dēt mouere oēs Christianos ad clemētiā & ma xime oēs principes & reges tam s̄culares q̄ ecclesiasticos est vñctio qua vnguntur in baptisate & cōfirmatione & alijs cōsecrationibus, p̄ quā p̄r̄ ceteris debent esse suauis exterioris q̄ et signat vñctiōnē sp̄ūalem quā dēnt h̄re interioris, de qua. 1. Ioh. 1. Vñctiōnē habetis a sc̄o. Bern. super cant. Est intus vñctio sp̄ūs, nec mirū si aīa vngitur q̄ vñctū cōplectit, aīa. s. q̄ per amo rem inh̄ret Christo. Idem. Crede mihi non inueni Christum curantē cauterio sed vnguento. Scdm̄ quod dēt mouere hoīem ad clemētiā est natura multiplex, primo natura hoīs, quia hō vt ait philosophus est aīal mansuetū natura. Itē natura facit eū non armatum feritate vt leoninis rictibus, ferinis dentibus, vñ quibus, aut cornibus, sed aīal risibile. Ideo cōtra naturā est esse ferinum & erudēlem. Contra naturā humanā, vt dicit Senec. esse cathenarum delectari sonis, quocunq; v̄tium est multū sangui nem effundere aspectu suo terrere, & fugare, q̄ alia vita esset si leones vñsq; regnarent, si serpentibus in nos aut noxiōsissimo aīali cuiq; daret potestas in nobis, ipsa. n. rōnis inexplorata natū ra abstinet a suis, & est tuta ab eis. Inter feras. n. silitudo mōrum est. leo leenam non comedit, nec serpens serpentem. Arist. in li. de natura aīalium. Non est aīuū vñius sp̄i vt se comedat. Itē Senec. Ferina rabies ē sanguine & vulnerib⁹ gaudere, & abie ctio hoīe in Siluestre aīal transire. Itē ad clemētiā dēt mouere naturalis nobilitas aīorū humanorum. Senec. Remissius impanti melius paret. Nā contumax est aīus humanus, in cōtrariū atq; arduū tendens facilius sequitur q̄ trahat. Tertiuū quod dēt mo uere principes ad clemētiā, est sua pax & securitas. Clemētia facit principes dilectos & securos ab hoīb⁹, crudelitas odio sos reddidit. Eccl. 3. Fili in mansuetudine opera tua perfice & super gloriā hoīum diligetis. De Tito quia erat clemētissim⁹ imperator, legit q̄ fuit ab hoīb⁹ oīb⁹ dilectissimus, vñ plan gebant eū sui mortuū, & q̄ epitaphiū superposuerunt ei hoc est. Hic est amor & delicia totius mōdi. Hic cū videret diem transisse in qua non fecisset aliquod opus liberalitatis & clemē tiē, vertens se ad amicos suos dicebat. O amici qualiter die istū perdidimus in qua nihil clemētis & liberalitatis fecimus. E cōtra p̄pter crudelitatem suam Herodes filijs p̄prijs exosus eū insidiarent ei occisi sunt tres eorū ab eo, de quo dixit impe rator Augustus. Mallem esse Herodis porcus q̄ filius, quia dum p̄sclitus sit ipse porcos nutrit & filios suos occidit. Sicut non p̄pter crudelitātē suā q̄ ad oēs exercebat oīb⁹ odiosus effect⁹ est, et a suis ad mortē q̄ritus est & fugatus, sibi ipsi crudelis exti tit vt hoīs vitaret fugiens ad siluas, vt dicit Egiptus & Ho rosus, factō de lignis manigulo ait cuidā suo liberto qui secū fugerat Nunq̄ vidisti ita bonum artificem suę necis, sicut me videbis hodie. Quo dicto de facto manigulo se iugulauit, cuius corpus postea a canib⁹ d̄r̄ fuisse denoratū. Sicut Domitianus fra ter Titī imperator, cum esset crudelissimus, q̄ beatum Iohan nem euangelistam viuū voluit frigere viuū ponens in feruētis olei doleum: vbi cū Dei gr̄a mansisset illæsus & exisset inun ctus non exustus, missus in Pothmos insulam, vbi humano des titutus auxilio moreret, quia nolebat vel Christum negare, vel ab eius p̄dicatione cessare. Hic autē Domitianus frustratus spe sua p̄pter crudelitates suas multiplices a suis & alijs odiosus effectus est. Dicit Horosus a vespelionibus nullo sibi auxilium ferente raptus & captus, per latinas distractus est extra urbem

oī carens honore & sepultura, & et post mortem eius oīa a se natu urbis & pupulo facta & dicta cassata sunt & deducta in irritum. Vñ et b̄tus Iohannes ab exilio reuocat. Senec. in ep̄tis. Alieno sanguini tanq̄ proprio parci clemētia. Qui non parci cit alijs nec alij parcunt sibi, & q̄ fecit oēs crudelia sua timere merito p̄t̄rimere oēs. Sicut faciebat Alexander, de quo legit in lib. de vita Bragmanorū, q̄ cū mandasset Dādamo Didalco lo Bragmanorum, q̄ propter sapientiam suā vellēt eū videre, & q̄ veniret ad eū multa promittens se ei daturū, ipse contē p̄t̄ eius dona, & tunc Alexander deposito regio habitu venit eū aliquibus paucis amicis ad siluā eius, in qua inuenit eū nu dū iacentē sub ilice, salutauit eū, sedens ad pedes eius, rogans q̄ impartiretur ei donū sapientiz. Qui r̄ndit q̄ ipse cuius cor innumere cupiditates repleuerant non poterat tale donum ac cipere, cū non h̄ret in quo. Et quōd possum cordi tuo satisfacere, cui totus mundus satisfacere non potuit? Cui post multa q̄ dixit ei, ait Alexander, quōd oēs timebat cum eū oēs timerent: Scio inquit Alexander te verū dicere ego inquit inter tumult⁹ & formidines viuo, plurimos ex ipsis qui me custodiunt timeo & maior sp̄ mihi metus est ab amicis q̄ ab hostibus quos ve reor, eorū cōstipatione custodior, diebus totis variis gentes p̄ sequeor & fatigo, noctibus somnus me turbat & fatigat, timeo quod inquis inimicus in me irruens repente me occidat &c. Et post multa ait Dādamus. Tu ergo eū sis mortalis, quare tot ma la faciendo discarris. Vidi ego latronē quendam spoliatorem stratarum publicarū cum satellitibus, quē hoīes habitantes in partibus illis, & transcuntes per stratā publicam timebant oēs vt mihi confessus est, q̄ per annos plurimos non audebat se ali cui cōmittere, nec audebat in villa aliqua morari, nec in domo aliqua quiescere, sed siluis morabat̄ ætate & hyeme, iacens in hyeme super niuē per multos annos, ita q̄ nemini de amicis & socijs audebat se comittere, nec sustinere q̄ in aliquo appro pinquaret ei vel in mensa, vel in lecto, oēs habens suspectos de prodicione sua. Et ita excors factus est. Qui cum esset maxi mus corpore, quidā paruus hō in quē irruerat portans merces venales, eū cepit & ligauit & potestati s̄culari eū tradidit pun niendum. Itē Greg. Nazanzenus cuidam imperatori scribit. A Christo tibi in hoīs vitæ venia mortisq; potestas indulta est, & gladius tibi datus est, non tā vt opereris q̄ vt cōmineris, quē vti nam quasi depositū quoddam impollutū & incruentum restituas cōmittenti tibi. Quinto ad clemētiā dēnt nos prou eare scōrū exempla, & exemplū Christi, de quo legit Hier. 20 Ego quasi agnus māfuetus q̄ portatus victimā. Isa. 17. Emitte agnū dñe dñatorē terrę. Math. 21. Rex tuus venit tibi māfue tus. Item Moyses quē pp̄ mansuetudinē p̄fecit filijs Isrl̄. Nu. 12. Erat Moyses mansuetissimus super oēs. Itē exemplum Dauid, q̄ hanc virtutem allegat p̄r̄ ceteris. Memento dñe Da uid, & oīs māfuetudinis eius, 2. Reg. 22. Mansuetudo meā mul tiplicauit me. Itē Asueri Hist. 13. Nolui p̄t̄is abuti magnitū dine, sed clemētia & lenitate regere subiectos. Reg. 20. Audiui mus, dicūt Syri, q̄ reges domus Israhel clemētes sunt. Itē nō solum Christianorū exempla, sed et gentiliū dēnt principē ec clesiz ad clemētiā prouocare. Legitur de Adriano imperatore q̄ tantum sciuit clemētiā principi necessariā, q̄ factus impe rator, oēs quos prius habuerat inimicos postea fecit amicos eos sibi reconcilians. Et cuidā inimico suo cui factus imperator obuiauit fertur dixisse. Hodie euasisti mortem. Itē in eisdē cro nicis de Antonio pio legitur q̄ pius dictus pp̄ clemētiā est, & primas & pater patriæ. Hic factus imperator videns multos op pressos debitis in regnis Romanorū, oēs cautiones in dicto re gno cōbulsit. oīa debita relaxauit. Hic fertur dixisse Scipiois exē plo. Malo vnum seruare ciuē, q̄ perdere mille hostes & occide re. Item notandum q̄ ad clemētē principem pertinet p̄puluū subditum modeste & leniter tractare, vt faciebat Asuerus. He ster. 13. vt Tyberius imperator, cui cū dicerent sui q̄ deberet a populis exigere vel extorquere. R̄ndebat Boni pastoris est ouē tondere leniter, non excoriare, & q̄ nullus deberet ab impera tore recedere vacuus. Hic vt dicit Iosephus, nec accusationes aliorū defacili recipiebat, nec officiales defacili mutabat, reddēs r̄sem de his, ne alii haberēt occasionem alios defacili accusan di & calumniandi & vexandi, & ipse et in hoc vexaretur, & qa et noui officiales qui veniunt ad se ditandū consueuerūt po pulo esse actiores exactores q̄ tā dirati. Ponēbat ad hoc et exē plū de vulnerato qui conquerebat de eo qui ab eius vulnerib⁹ abigebat muscas priores, quibus succedebant aliz tanto actio res quanto macilentiores. Itē Iosephus li. 22. Commendat Phi lippum fratrē Herodis de clemētia dicens. q̄ 32. annis ita mā fucte rexit quatuor prouincias, q̄ nullas oppressiones subdi tis fecit, & cū paucis & grauib⁹ macuritate & sc̄ia visitauit & ad portas processit, proficens iusta & deliberata iudicia in cau sis.

Speculum Morale Vincentij.

Si alicuius oppressionē audierit, statim sedens in solio cām eius audiebat, iustę partis adiutor, iniustę punitor. In itinere occurfantibus & ope agentibus impigre subueniebat. Itē ad Clementē principē p̄tinet iniurias sibi illatas patienter pati, sicut David cōiucia Semei. 2. Re. 16. Sicut Iulius Cęsar verba cuiusdā Romani quia se ei opponeret dicens, q̄ non intraret erariū publicum nisi per ventrē suū, cui rōdit Cęsar. Dignum te Cęsaris ira nullus honor faciet. Itē clemētia pertinet eis qui intulerūt sibi iniurias supplicibus p̄ndere, ad exemplū dicti David qui pepercit Semei suppliciter veniam petenti. 1. Re. 18. Et Ioseph Gen. 45. Qui cū fratres eius qui eū vendiderāt essent timore p̄territi, audientes eū esse Ioseph q̄ eis loquebatur ait eis clemēter. Accedite ad me nolite pauere &c. Hic nō solū iniuriā remisit, sed bona p̄ malis reddidit. Ad hoc ē dēt mouere leonis exēplū, q̄ vt dicunt naturales, supplicibus conseruit parcere & rebelles impugnare & domare, de quo d̄r. Parcere subiectis scit nobilis ira leonis, talis. n. feritas dēt inesse bonis. De his poeta. gaudent insigere thauros p̄las corēnunt humiles. Item ad clemētiā pertinet molestias aīę maxime humiles placare. Sicut legit fecisse Leo Papa, quia qui eos molstat, & Deū, & qui eis satisfacit, satisfacit & Deo, sicut legit fecisse dictus Leo in gestis Romanorū Pontificū. cū. n. intraret palatiū suū inuenit in porta pauperē vt videbat ei improbe petentē, quē cū molestasset in introitu suo, regressus vt eū placaret introduxit eū in camerā suā & posuit eū in lectū suū vt ibi quiesceret, vsq; quo de negotiis q̄ eū vrgebant, rediret & eū placaret satisfaciēdo, serans ostiū camerę suę eū claue. Qui ad eū rediens inuenit ostiū firmatū vt dimiserat, & dictū pauperē ibi non esse. Vñ p̄sumpsit illū esse dñm q̄ ē molestā immolestia pauperis & placat eius reconciliatione, vt d̄r Matth. 25. Quod vni ex &c. Quintū q̄ dēt ep̄are hoīes a crudelitate & reddere clemētes ad hoīes ē hoīum dignitas, & eorū sanguinis p̄ciositas. Sene. in ep̄ist. Clementia sanguini alieno non p̄prio parit sed docet hoīem esse hoīem nō p̄dige vt d̄dū. Idē in persona principis clemēnis dicit, apud me conditū immo strictum habeto gladiū cū summa p̄sumonia, sanguis ē mitissime fundendus est. Itē Greg. Nazanzenus ad Impatorē. A Christo tibi in hoīs vita veniē mortisq; potestas indulta est, & gladius tibi datus est, nō tā vt operis q̄ vt cōminis. Quē vniā quasi depositū quoddā inuenit & impolūtū restituas cōmēdātū cū deliberatione multa. Si funditur ex gente iusticia est fundendus ne ex irā impetu fundatur. Ideo vt legit cū Theodosius ip̄ator cōtra quosdā ciues, quorū quā eū offenderant, motus ira tulit mortis suam contra illos subito, & inuentū est quosdā innoxios occisos. Vñ cū venisset apud Mediolanū, ab Ambrosio super hoc duriter est argutus & ab ecclesia cictus, nec receptus quousq; egisset publicā penitentiā, qui ē p̄ hoc legē sanxit vt nullus mortis suā ferret nisi post triginta dies, vt esset deliberata suā, & cū pacato aīo ferret. Cū deliberatione multa & discretionē effundendus est sanguis humanus & medicinę acutę dandę q̄ nō p̄t leuius adhiberi remediū, & incisiones faciendę mēbrorū q̄n putredo & eorū infectio ad mēbra alia se extēdit. Sen. Nō minus turpia sunt principi multa supplicia q̄ medico multa funera, p̄tē dedit Deus non in destructionē, sed in ēdificationē, vt d̄r. 1. Cor. 10. Dēnt principes imitari agricolas q̄ nō oēs arbores excidūt, sed alias trāsp̄lat, alias erigunt, alias appodiant, alias inclināt & alias circūcidūt vt fructificēt & crescāt. Sextū dissuadens crudelitātē, & clemētiā suadēs est hoc, q̄a q̄ ledit sępe ad audiēdū mala & ad deteriora p̄uocat, & studet quō lædat lædentē se, & audet facere, vñ se vindicet qualitercūq; q̄n videt se ī mortis discrimine. Ingeniū. n. dicit poeta mala sępe mouent. Sene. Tēgatus timor cohibet aīos, assiduus vero & acer ad extrema admonēs. in audaciā iacentes aīos excitat, & oīa expiri suadet acerrima seueritas est, quia vltima necessitas extendit. Legit in quibusdā chronicis, q̄ cū Philostratus rex Atheniēsū mortuus reliquisset duos filios successores, quorū alter Diocles est dictus. alter Lupias cū Diocles cōstuprasset virginē, frater virginis occidit eū. Cū autē Lupias tormentis vrgeret occisorē fr̄is captū, vt fateret si qui essent cōsej illius homicidii, ille videns se nō posse eua dere, accusauit amicos oēs maximos lupiæ in tormentis volēs sic de eis se vindicare, quibus occisis oibus cū adhuc torqueret inquisitus si adhuc plures essent cōsej qui sup̄essent. Rōdit ne minū volo occidi amplius p̄terq̄ teipsum. Septimū qd̄ suadet clemētiā est bonū qd̄ facit ei in quo est primo quidē Deo assimilāt, qui vt d̄r Ios. 3. Est benignus & misericors. Ion. 4. Scio dñe q̄ tu clemens & misericors es, patiens & multę misericordinis, & ignoscēs super malitiā. Dicit Barlaā ad Iosaphat dato rem p̄tatis poterit princeps imitari si nihil aliud iudicauerit, q̄ misereri p̄ciosus. Itē cōmotionē populi ad principem mitigat, & eos ei se subicit, sicut patet. 2. Par. 10. Dixerunt scnes Robuā

Si lenieris populū concitatū verbis tremētib; seruiet tibi oīous diebus. Quod quia non fecit, sed magis eos exasperauit verbis superbis iuxta consiliū iuuenum amisit dñum decem tribuū. Itē facundat. Prouer. 15. In hilaritate vultus regis vita & clemētia. q̄. humber serotinus qui fructus maturat & perficit. Itē regnū roborat. Prouer. 20. Misericordia & veritas custodiunt regem, & clemētia roborabitur thronus eius. Item d̄r. Prouer. 11. Clementia p̄parat vitam, insectatio malorū mortē. Quia qui clemēter se hēt ad populū subditū diligitor ab eo & custoditur, contra maliciosos sępe sunt conspirationes, & sępe turpiter occidunt. Vltimū suadet clemētiā cōsideratio districti iudicii Dei & timor eius qui seuerus erit crudelibus, & clemens clementibus. Sap. 7. Durissimū iudiciū fiet his qui p̄sunt. Luc. 7. Eadem mensura qua mens fueritis remetiet vobis. Bene autē hoc ad memoriā reduxit quidā nobilis de quo referebat magister Iaco. de Viterbio, q̄ cū quidā plebeius occidisset filiū suū, & quęteret eū manu armata in die pasceus, obuiauit ei peregrinanti, qui videns q̄ non posset effugere, prostrauit se ad pedes dicti nobilis dicens rogo te dñe vt pro amore crucifixi audias duo verba quę tibi dicā: scio me dignū morte sed pro amore illius qui pro te mortuus est, da mihi modicū vitę sp̄acium vt confitear, & si tibi plus pro eo facere placet vt dimittas mihi misericorditer vitā ad agendū p̄nām pro me & pro filio tuo, vt toto tpe vitę meę p̄p̄griner pro eo cū morte mea nec tibi nec aīz filii tui proficiat, & vt habeas op̄ magnę clemētię q̄ possis in iudicio Dei ipsi exhibere pro p̄ctis tuis, vt tibi clemens fiat, p̄cc mihi vt tibi parcat Deus. Ille autē motū pietate dimisit eū & cū veniret eadem die ad adorandū crucē dictus nobilis cū obsecraretur crucē eū amplexatus est crucifixus. Itē ad detestationē crudelitatis ad cōmēdationē clemētię & amorem eius per contrariū faciunt multa q̄ habentur infra tertio lib. vii agitur de ira. Ad sextū. de mansuetudine sp̄aliter sciendū, q̄ cū per clemētiā superiores cōtemperare se debent suis inferioribus, vt eos t̄pate & amicabiliter regant. Sic subditi per tractabilitatē mansuetudinis dēnt se t̄pate suis superioribus vt bñ regantur ab eis, ad hanc autē virtutē debēt mouere subditos & exempla & ea q̄ hęc virtus facit bona, & duriorū, & rebelliorū p̄ctā. Primo suadet tractabilitatē exemplum Christi q̄ dicit. Quę placita sunt p̄i facio. Itē exēplū. B. Virginiū q̄ ait Luc. 1. Ecce ancilla dñi. Sicut & militię cęlestis Angelorū qui ad nutū dñi quocunq; inuenerit pergūt ministri eius. Bar. 3. Stellę vocatę dicunt assumus. Ibidē. Qui emittit lumen & vadit & vocat illud & obedit ei. in quo intelligi p̄t obedibilitas Angelicę naturę & creaturam oīum. Oīa. n. aīalia ab hoīe & dæmone ei obediūt & seruiunt. Iob. 38. Nubes iustant cuncta per circuitū quocūq; voluntas gubernantis direxerit &c. Itē exēplū. B. Pauli, qui statim dixit. Dñe qd̄ me vis facere, quā patas sum ad oīa. Itē exemplū Centurionis, immo & militum. Matth. 8. Hęc dixit Cęturto sub me milites & dico vni vade, & vadit, & alio veni, & venit. & seruo meo fac hoc, & facit. Hęc autē tractabilitas merito p̄t dici māfuetudo. i. manū suauitas, quia suaves sunt ad tractandū Iacob, non hispidus vt Esau, qui dictus est Esau. qd̄ sic interpretatur, de quo Gen. 26. Iacob ait matri. Nolli q̄ Esau sit hō pilosus & ego lenis. Hęc autē virtus impetrat scripturarū intelligentiā. Eccl. 5. Fili esto mansuetus ad audiēdū verbū Dei vt intelligas &c. Itē impetrat misericordiam per quā saluetur hō. Iaco. 1. In mansuetudine suscipite infirmum verbū in cordibus vestris qd̄ saluare poterit aīas vestras. Itē impetrat Dei gratiā. Eccl. 1. Beneplacitū est Deo fides & māfuetudo. Iudith. 10. humilū & mansuetorum tibi semper placuit deprecatio. Prouer. 12. Mansuetis gratiam dabit. Item facit Dei & hominum amicitiam. Eccl. 3. In mansuetudine perfico opera tua & super hoīum gratiā diligeris. Item seruat aīam. Eodem. In mansuetudine serua animam tuam. Acquirat verbū Dei intelligentiā. Eccl. 5. Esto mansuetus ad audiendum verbum Dei vt intelligas, P̄salms. Ducebit mites vias suas. Item impetrat salutem, misericordiam, & veniam peccatorum. P̄salms. Exaltauit mansuetos in salutem. Dan. 3. Fac nobis iuxta mansuetudinem tuā. Item facit bonorum abundantiam. 2. Re. 2. Mansuetudo mea multiplicauit me, P̄salms. Dñs dabit benedictionem, & terra nostra dabit fructum suum. Item. dat possessionem æternam Mat. 5. Beati mites qm̄ possidebunt terrā. P̄salms Mansueti hereditabūt terram. i. viuientium. Multi autē sunt adeo immites & intractabiles, q̄ non blande p̄t tractari, nisi cum armata manu flagellorum, similes spinis quę pungūt & cruentant manus inermes, de quibus. 2. Reg. 23. Præuaticatores quasi spinę euelluntur, quę non tolluntur manibus, & si quis eos tangere voluerit armabitur ligno lanceato igneque succenso comburuntur in nihilum. Item multi sunt Iudæis similes, qui mansueti tractabantur & apostatābāt. Ezech. 2. Gen

tas apostatrices filij dura ceruice, & indomabili corde, ad verba Christi, & sanctorum, sicut de eis dicit B. Stephanus. Act. 7. Dura ceruice, & c. tñ cum occideret eos quarebant eū, & c. Hi a p-laris tractari non pnt, nisi cum violentia flagellorū. De his, qui reddunt mansuetudinem commendabilem, re. infra de ira vbi ponuntur multæ rationes, quæ ostendunt iram esse detestabilem, & e contra modestiam esse commendabilem.

D Einde cōsiderandū est de vitijs oppositis, & primo de iracundia, quæ opponitur mansuetudini. Secundo de crudelitate, quæ opponitur clementiæ. De vtraque istarum, re. infra. vbi agitur de tertio vitio capitali. 3. lib.

De modestia. Dist. XCIX.

D Einde considerandum est de modestia. Et primo de ipsa. Secundo de singulis contentis sub ea. Circa primū consideranda sunt duo. Primo vtrū modestia sit pars temperantiz. Secundo, quæ sit eius materia. Ad primū. vtrum modestia sit pars temperantiz. Dicendū q̄ temperantia moderationē adhibet circa ea, in quibus difficillimū est moderari. s. circa cōcupiscentias delectationū tactus. Vbiq̄q; autē est aliqua virtus specialiter circa aliq̄ maximum, oportet esse aliq̄ aliam virtutem circa ea, q̄ mediocriter se habent, eo q̄ oportet q̄ tum ad oīa vitam hoīs ēm virtutes regulatam esse, sicut supra dictū est, q̄ magnificētia est, circa magnos sumptus pecuniarū, p̄ter q̄ est liberalitas necessaria, q̄ sit circa mediocres sumptus. Vñ necessariū est, q̄ sit q̄dam virtus moderatiua in alijs mediocribus in quibus non est ita difficile moderari. Et hæc virtus vocat̄ modestia, & adiungit̄ temperantiz sicut principali: aliqua. n. indigent̄ temperatione pp̄ suam vehementiā, sicut vinū forte temperat̄, sed moderatio requirit̄ in oībus, & iō temperantia magis se hēt ad passiones vehementes, modestia vero ad mediocres. Et nota, q̄ nomē eōe q̄nq̄ appropriatur his, quæ sunt infima, sicut nomen cōe Angelorū appropriat̄ infimo ordini Angelorū, ita ē & modus, q̄ cōiter obseruat̄ in qualibet virtute appropriat̄ specialiter virtuti, quæ in minimis modū ponit, vñ 2. Thi. 2. Seruum Dei non oportet litigare, sed mansuetū esse ad oēs cū modestia corripit̄. Accipitur hic modestia a modo cōiter sumpto, put̄ requiritur in oībus virtutibus. Ad 2m. s. q̄ sit materia modestiz. Dicendū q̄ sicut dictum est, modestia differt a temperantia in hoc, q̄ temperantia est moderatiua eorū, q̄ difficillimū est refrenare, modestia autē est moderatiua, q̄ in hoc mediocriter se habent. Diuersimode autē aliqui de modestia vñr esse locuti, vbiq̄q; n. considerauerunt aliq̄ specialem rōnem boni, vel difficultatis in moderando, illud subtraxerunt modestiz reliquentes modestiā circa minora. Manifestū est autē oībus, q̄ refrenatio delectationū tactus specialē quādam difficultatē habet. Vñ oēs temperantiam a modestia distinguunt. Sed p̄ter hoc Tullius considerauit quoddā speciale bonum esse in moderatione penarū, & iō etiā clementiam subtraxit modestiz, ponens modestiam circa oīa, q̄ relinquuntur moderanda. Quæ quidē vñr esse quatuor, quorū vnū est motus animi ad aliq̄ excellentiā, quā moderatur humilitas. Scdm̄ autē est desiderium eorū, q̄ pertinent ad cognitionem, & in hoc moderat̄ studiositas, q̄ opponitur curiositati. Tertium autē, qd̄ pertinet ad corporales motus, & actiones, vt. s. decenter, & honestē fiant, tñ in his, q̄ serio, q̄ in his, q̄ ludo agunt. Quartū est, qd̄ pertinet ad exteriorem apparatus puta in vestibus, & alijs hmōi. Sed circa quædam eorum alij posuerūt quādam speciales virtutes, sicut Andronicus mansuetudinē, simplicitatem, & humilitatē, & alia hmōi, de quibus supra dictū est. Aristo. etiam circa delectationes ludorum posuit Eutrapeliā, q̄ oīa continentur sub modestia, & q̄ a Tullio accipit̄, & hoc modo modestia se habet non solum circa exteriores actiones, sed et̄ circa interiores. Vñ nihil phibet modestiā esse circa ea, q̄ requirunt diuersas virtutes, & tñ non est tanta diuersitas inter partes modestiz adinuicem, quanta est iustitiz, quæ est, circa operationes ad tpantiam, quæ est circa passiones, q̄ in actionibus in quibus non est aliqua excellens difficultas ex parte materiz, sed solum ex parte moderationis, non attenditur virtus nisi vna, scilicet secundum rationem moderationis.

De speciebus modestia. Dist. C.

D Einde considerandum est de speciebus modestiz. Et primo de humilitate, & superbia, quæ ei opponitur. Secundo de modestia ēm, q̄ est in verbis. Tertio de modestia ēm, q̄ est circa exteriores motus corporis. Quarto de modestia ēm q̄ est circa exteriorem cultum. Quinto de modestia circa res exteriores. Circa humilitatem consideranda sunt septem. Primo vtrum humilitas sit virtus. Secundo vtrum sit in appetitu, vel in iudicio rationis. Tertio vtrum per humilitatem aliquis se debeat oībus subijcere. Quarto vtrum humilitas sit pars modestiz, vel temperantiz. Quinto vtrum sit potissima virtutum. Sexto de gradibus humilitatis. Septimo, quæ pnt, & debent ad

humilitatem nos inducere, vel mouere. Ad primum. s. vtrum humilitas sit virtus. Dicendum q̄ sicut supra dictum est cū de pa-sionibus ageretur, bonum arduum habet aliquid, vñ attrahit appetitum. s. ipsam rōnem boni, & habet aliquid retrahens. s. ipsā difficultatem adipiscendi, ēm quorum primum insurgit motus spei, & ēm aliud motus desperationis. Dictum est autē supra, q̄ circa motus appetituos, qui se habent p̄ modum impulsions oportet esse virtutum moralem moderantem, & refrenantē; circa illos autē, q̄ se habēt per modum retractionis oportet esse virtutem moralem firmantem, & impellentē, & ideo circa appetitum boni ardui necessaria est duplex virtus, vna quidem qua tē peret, & refrenet aīam ne immoderate tendat in excessū, & hoc pertinet ad virtutem humilitatis: alia vero, quæ firmat aīam contra desperationem, & impellit ipsū ad prosecutionem maiorum ēm rōnem rectam, & hæc est magnanimitas, & sic patet, q̄ humilitas est qdā virtus. Dī autē humilis, sicut dicit Iud. in lib. Eth. quasi humi accliuus, i. imis in hærens. Qd̄ quidē contingit dupliciter. Vno modo ex principio extrinseco puta cū aliquis ab alio deijcitur, & sic humilitas est p̄na, & dī verius humiliatio, q̄ humilitas. Alio modo a principio intrinseco, & hoc pōt fieri q̄nq̄ quidem bñ. Puta aliquis considerans suum defectum tenet se in infimis ēm suum modum, sicut Abraham dixit ad Dñm. Gen. 28. Loquar ad Dñm meū n. cū sim puluis, & cinis, & hoc modo humilitas ponitur virtus. Q̄nq̄ autē pōt fieri malē, puta cum homo honorem suum non intelligens cōparat se iumentis insipientibus, & sit similis illis. Ex dictis patet, q̄ humilitas ēm q̄ est virtus impōtat quādam sibi laudabilem deiectionem ad ima. Hoc autem quandoque sit solum secundum signa exteriora ēm fictionem. Vñ hæc est falsa humilitas de qua Aug. dicit in quadam Epistola, q̄ est magna superbia, quia. s. vñ tendere ad excellentiā gloriæ, q̄nq̄ autē sit ēm interiorē modū aīę, & ēm hoc humilitas p̄prie ponitur virtus, q̄ a virtus non cōsistit in exterioribus, sed principalis in interiore electione mētis, vt patet per Philosophum in lib. Eth. Nā reprimit appetitū ne tendat in magna p̄ter rōnem rectam. Magnanimitas autē aīam ad magna impellit ēm rōnem rectam. Vñ patet, q̄ magnanimitas non opponitur humilitati, sed cōueniūt in hoc q̄ traque est ēm rōnem rectam. Ad 2m. s. vtrum humilitas cōsistat circa appetitum, & c. Dicendum q̄ sicut dictum est, ad humilitatem proprie pertinet, vt aliquis reprimat seipsum ne ferat in ea, q̄ sunt supra se. Ad hoc autē necessarium est, vt aliquis cognoscat id in quo deficit a proportionē eius, qd̄ suam virtutem excedit. Ideo cognitio proprii defectus pertinet ad humilitatem, sicut regula quædam directiua appetitus: sed in ipso appetitu cōsistit humilitas essentialiter, & ideo dicendum est q̄ humilitas est p̄prie moderatiua motus appetitus. Est igitur humilitas sicut ait Bern. virtus, qua homo verissima sui cognitione sibi ipsi vilescit. Nā cū homo semetipsum sine dissimulatione considerat considerando sine adulatione se iudicat, veraciter iudicando nihil se reputat apud Deum parum valere, in multis offendere, & facere pauca bona, talis cognitio facit hoīem sibi vilescere, & in paruitatem propriam resiliere. P̄. In veritate tua humiliasti me. Et nota, q̄ in fortitudine inuenit eadem rō refrenandi audaciā, & firmandi aīam contra timorem, vtriusque rō ex hoc est, q̄ homo debet bonum rōnis periculis mortis p̄ferre. Sed in refrenando p̄sumptionem spei, qd̄ pertinet ad humilitatem, & firmando aīam contra desperationem, qd̄ pertinet ad magnitudinem est alia, & alia rō. Nam rō firmandi aīam cōtra desperationem est adeptio boni proprii, ne. s. desperando homo se indignū reddat bono, qd̄ sibi competeat: sed in reprimendo p̄sumptionem spei ratio p̄cipua sumitur ex reuerētia diuina ex qua cōtingit, vt homo non plus sibi attribuat, q̄ sibi competat ēm gradum quem est a Deo sortitus. Vñ humilitas p̄cipue vñ importare subiectionem hoīs ad Deum, & pp̄ hoc Aug. in lib. de sermone Dñi in monte, humilitatem quā intelligit per paupertatē spūs attribuit dono timoris quo homo Deū reueret: & in de est, q̄ fortitudo aliter se hēt ad audaciā, q̄ humilitas ad spem. Nam fortitudo plus vitur audaciā, q̄ eam reprimat. Vñ superabundantia est ei similior, q̄ defectus, humilitas autē plus reprimit spem, vel fiduciam de seipso, q̄ ea vtatur, vñ magis opponit̄ sibi superabundantia, q̄ defectus. Ad tertium. s. vtrum homo per humilitatem debeat se oībus subijcere. Dicendum q̄ in hoīe pnt duo considerari. s. id qd̄ est Dei, & id qd̄ est hoīs, hoīs est autē quicquid pertinet ad defectum, sed Dei est, quicquid pertinet ad salutem, & perfectionem, ēm illud Oseę 12. Perditio tua Israel: ex me tñ auxiliū tuum est. Humilitas autē sicut dictum est proprie respicit reuerentiam, qua hō Deo subijcitur, & iō quilibet homo ēm id, qd̄ suum est debet se cuilibet proximo subijcere q̄ tum ad id, qd̄ est Dei in ipso. Non autē hoc requirit humilitas, vt aliquis illud, qd̄ est Dei in seipso subijcatur ei, qd̄ apparet

Speculum Morale Vincentij.

esse Dei in altero. Nam illi, q. dona Dei participant cognoscunt ea hinc, sicut illud 1. ad Corin. 2. Ut scimus, q. a Deo sunt donata nobis & ideo absq. prejudicio humilitatis pnt dona que ipsi acceperunt pferre donis Dei, q. alijs apparent collata, sicut Apost. ad Eph. 3. dicit. Alijs generationibus non est agnitio filij hominum, sicut nunc reuelatū est sanctis Apostolis eius. Similiter et non hoc requirit humilitas, vt aliquis id, qd est suum in seipso subijciat ei, qd est hois in proximo, alioquin oporteret, vt quilibet reputaret se magis peccatoe quolibet alio, cu tñ Apostolus absq. p iudicio humilitatis dicat. Gal. 2. Nos ex natura Iudæi, & non ex gentibus peccatores. Pnt tñ aliquis reputare aliquid boni esse in pximo, q. ipse non habet, vel aliquid mali in se esse, qd in alio non est, ex quo pnt ei se subijcere p humilitate. Ad quartum. s. vtrum humilitas sit pars modestie. Dicendū, q. sicut supra dictū est, in assignando partes virtutibus pncipue attendit similitudo, q. tum. scilicet modū virtutis, modus autē tēperantiæ ex quo maxime laudē habet, est refrenatio, vel repressio impetus alicuius passionis. Et ideo oēs virtutes refrenantes siue reprimētes impetus aliquarum affectionū, vel actiones moderantes ponunt partē tēperantiæ. Sicut autē mansuetudo reprimat motum iræ, ita et humilitas reprimat motū spei, q. est motus spūs in magna tendentis, & ideo sicut mansuetudo ponit pars tēperantiæ, ita & humilitas. Vñ & Philo. in 4. Eth. Eū, qui tēdit i parua, sicut suum modū dicit non esse magnanimum, sed tēperatū, quē nos humilē dicere possumus, & inter illas partes tēperantiæ rōne superius dicta cōtinet sub modestia, put Tullius de ea loquit, inquantū. s. humilitas nihil est aliud, q. qdā moderatio spūs. Vñ, & primū Pe. 3. dicit, i corruptibilitate quieti, ac modesti spūs. licet autē magnanimitas, & humilitas in materia conueniant, differūt tñ i modo, & rōne cuius magnanimitas ponit pars fortitudinis. Humilitas autē pars tēperantiæ. Itē nota, q. virtutes aliquę virtutibus principalibus assignant, vt partes, non sicut conuenientiam in subiecto, vel in materia. Sed sicut conuenientiam in mō formali, vt dictū est, & ideo licet humilitas sit in irascibili sicut in subiecto, ponitur tñ pars modestiæ, & tēperantiæ, pp modū. Ad quintū. s. vtrum humilitas sit potissima virtutum. Dicendū q. bonū humanæ virtutis in ordine rōnis consistit, q. quidē principaliter attendit respectu finis, vñ virtutes Theologicæ, q. habent vltimū finē p obiecto, sunt potissimæ. Secundario autē attendit, put sicut ordinē finis ordinant ea, q. sunt ad finē, & hæc q. de ordinatio essentialiter consistit in ipsa rōne ordinante, participatiue autē in appetitu p rōnem ordinato, q. quidē ordinationē vniuersaliter facit iustitia, pferim legalis ordinationi, facit autē hoīem bñ subiectum humilitas in vniuersali, q. tum ad oīa. Quælibet autē alia virtus q. tum ad aliq. specialē materiā. Et ideo post virtutes Theologicas, & virtutes intellectuales, q. respiciūt ipsam rōnem, & post iustitiā pferim legalē potior ceteris est humilitas. Dicit autē humilitas esse fundamentū aliarū virtutū, sicut dicit Aug. in li. de verbis dñi. Cogitans magnā fabricā construere celsitudinis, de fundamento cogita humilitatis, sicut. n. ordinata virtutū cōgregatio per quandā similitudinē ædificio cōparatur, ita et illud, qd est primū in acquisitione virtutum fundamentō cōparat, qd primū in ædificio iacet, virtutes autē vere infundunt a Deo. Vñ primū in acquisitione virtutū pnt accipi dupliciter. Vno mō p modū remouentis prohibens, & sic humilitas primū locū tenet, inquantum. s. expellit superbiam, cui Deus resistit, & pbet hoīem subditū, & supra patulum ad suscipiendū influxū diuinæ gratiæ, inquantum euacuat inflationē superbię, vt dicit Iaco. 4. Qd Deus superbis resistit, humilibus autē dat gratiā, & sicut humilitas dicit spūalis ædificij fundamentū. Alio modo est aliquid in virtutibus directe, p qd. s. iam ad Deū accedit. Primus autē accessus ad Deū est per fidem, sicut illud Heb. 12. Accedētē ad Deū oportet credere, & sicut hoc fides ponit fundamentū nobiliori mō, q. humilitas. Ideo autē Christus humilitatē nobis pncipue cōmendauit, q. per hoc maxime remouet impedimentū salutis humanæ, q. consistit in hoc, q. homo ad cælestia, & spūalia tendat a quibus homo impedit, dū in terrenis magnificari studet. Et ideo Deus, vt impedimentum salutis auferret, exteriorē celsitudinē contēndā mōstrauit p humilitatis exēpla. Et sic humilitas est quasi quædā dispositio ad liberū accessum hois in spūalia, & diuina bona. Sicut ergo pfectio est potior dispositione, ita et charitas, & alię virtutes, quibus hō directe mouetur in Deū sunt potiores humilitate. Et nota, q. sicut cōtēmentia terrena pmituntur cælestia, sic cōtēmentia diuitias terrenas, pmituntur cælestes thesauri, sicut illud Math. 5. Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, sed thesaurizare vobis thesauros in celo, & similiter cōtēmentibus mundi gaudia promittuntur consolationes cælestes, sicut illud Math. 5. Beati qui lugent qm ipsi consolabuntur, & eodē modo humilitati promittitur spūalis exaltatio non quia ipsa sola eā mereat, sed quia eius est ppiū contēnere sub-

limitatem terrenam, vñ Aug. dicit in li. de Penitentia. Ne putes cum, qui se humiliat semper iacere, cū dictū sit, exaltabit, & ne operis eius exaltationē in oculis hoīum per sublimitates corporales ferri. Ad sextum. s. de gradibus humilitatis. Sciendū, q. in regula B. Benedicti ponuntur duodecim gradus, quorum primus est corde & corpore semper humilitatē ostendere, defixis in terrā aspectibus. Secundus, vt pauca verba, & rōnabilia loquat aliquis, non clamosa voce. Tertius, vt non sit facilis, aut proptus in risum. Quartus taciturnitas vsque ad interrogationē. Quintus tenere, qd hēt cōis monasterij regula. Sextus credere, & pnuociare se oīi us viliorē. Septimus ad oīa indigē, & inutile se confiteri, & credere. Octauum cōtēssio peccatorū. Nonus p obediētia in duris, & asperis patientiā amplecti. Decimus, vt cum obediētia se subdat maiori. Vndecimus, vt voluntatē propriam non delectetur implere. Duodecimus, vt Deū timeat, & memoret oīum, que pcepit. Præterea Anselmus in lib. de similitudinibus ponit septem humilitatis gradus. Quorū primus est cōtēptibile esse cognoscere se. Secundus de hoc dolere. Tertius hoc confiteri. Quartus hoc persuadere, vt. s. velit hoc credi. Quintus vt patienter sustineat. h. d. Sextus, vt patiatur contemptibiliter se tractari. Septimus, vt hoc amet, ergo vñ pmissi gradus esse superflui. Præterea Mathē 3. dicit Glossa. Perfecta humilitas tres habet gradus. Primus est subdere se maiori, & non pferre se aequali, quæ est sufficiens. Secundus subdere se aequali nec pferri se minori, & hoc dicit abūdans. Tertius gradus est subesse minori in quo est oīs iustitia: ergo pmissi gradus vñ esse superflui. Sciendū autē q. sicut ex supradictis patet humilitas essentialiter in appetitu consistit, sicut q. aliquis refrenat impetū animi sui, ne inordinatē tendat in magna, sed regulam habet in cognitione, vt. s. aliquis non existimet esse supra id, qd est, & vtriusque principium, & radix est reuerentia, q. quis habet ad Deū, ex interiori autē dispositione humilitatis procedunt quædā exteriora signa in verbis, & in factis, & gestibus quibus id, qd interior latet manifestatur. Sicut in ceteris virtutibus accidit. Nam ex visu cognoscitur vir, & ab occurru faciei sensatur, vt dicit Eccl. 19. Et ideo in prædictis gradibus humilitatis ponitur aliquid qd pertinet ad humilitatis radicem. s. duodecimus gradus, qui est, vt homo Deū timeat, & memoret se oīum, q. pcepit. Ponitur etiam aliquid pertinet ad appetitum, ne. s. in propriam excellentiam ordinate tendat. Qd quidem fit tripliciter. Vno modo, vt non sequatur hō propriam voluntatē, qd pertinet ad vndecimum gradum. Alio modo, vt regulet eam sicut superioris arbitrium, qd pertinet ad duodecimum gradum. Tertio modo, vt ab hoc non desinat pp dura, vel aspera, quæ occurrunt, & hoc pertinet ad nonum. Ponuntur et qdam pertinentia ad existimationem hois recognoscens suum defectum, & hoc tripliciter. Vno qdem modo per hoc, q. proprios defectus recognoscat, & confiteat, qd pertinet ad octauum. Secundo, vt ex consideratione sui defectus aliquis se insufficientē existimet ad maiora, qd pertinet ad septimū. Tertio, vt q. tum ad hoc sibi alios pferat, quod pertinet ad sextū. Ponuntur et quædam, q. pertinent ad exteriora signa, quorū vnum est et in factis, vt. s. hō non recedat in suis operibus a via cōi, qd pertinet ad quintū. Alia duo sunt in verbis, vt. s. hō non paccipiat tps loquendi, qd pertinet ad quartum, nec excedat modum in loquendo, qd pertinet ad sicut. Alia vero consistunt in exterioribus, gestibus, puta in reprimēdo extollentiā oculorū, qd pertinet ad primū, & in cohibendo exteriū risum, & alia inæpta signa læticę, qd pertinet ad tertium. Omnes aut gradus quos Anselmus ponit rēducuntur ad opinionē, & manifestationem, & voluntatem proprię abiectionis. Nam primus gradus pertinet ad cognitionem proprii defectus, sed qa vituperabile esset si quis proprium defectum amaret, hoc p sicut gradū excluditur, sed ad manifestationem sui defectus pertinent tertius, & quartus gradus, vt. s. aliquis non solū simpliciter sub defectum enunciet, sed et persuadeat. Alij aut tres gradus pertinent ad appetitum, qui excellentiam exteriorem nō querit, sed exteriorem abiectionem, vel æquanimitatē pati sicut in verbis siue in factis, qa sicut Greg. dicit in registro, non grande est his nos non esse humiles a quibus honoramur, qa & hoc sæculares quilibet faciunt, sed illis humiles maxime esse debemus a quibus ali qua patimur, & hoc pertinet ad quintū, & ad sextū gradū, vel et desideranter exteriorem abiectionem amplecti, qd pertinet ad septimū gradū, & sic oēs gradus isti continentur sub sexto, & septimo superius enumeratis. Illi vero, q. ponunt in Glo. Math. 3. accipiuntur non ex parte ipsius rei. s. sicut naturam humilitatis, sed per cōparationē ad gradus hoīum, q. sunt, vel maiores, vel minores, vel æquales. Circa septimū sciendū, q. ad humilitatem multas nos debent inducere, vel mouere. Videlicet vtilitas humanæ conditionis. Vitæ præsentis calamitas erumosa. Claritas exemplaris instructionis. Fructus sequentis vtilitas copiosa.

Primo quidem mouere debet vilitas humanæ conditionis, quæ luculenter apparet in multis, videlicet si consideretur materia primæ formationis, quia primo non de aliquo nobili oleo, nec absolute de terra, quæ tamen est vilior obscurior & inferior omnibus elementis, sed de limo terræ, sicut dicitur Gen. 2. Et Iob. 10. dicitur. Memento quæso quæ sicut lutum feceris me. Et 30. Comparatus sicut luto &c. Secundo apparet hæc vilitas si consideretur materia propriæ conceptionis, quæ longe vilior est quam prima. Concipitur enim homo de semine fetido & fetido & infecto. Iob. 13. Quis potest face re mundum de immundo conceptum semine profecto immundum, fetidum & infectum est semen conceptionis humanæ, ex cuius contactu anima quæ creatur a Deo pura & pulchra contrahit fedatæ turpitudinem, & fetorem originalis peccati, & ex consuetudine sui cum leprosa carne, contrahit lepram iniquitatis & adeo rea efficitur, vt gloriosa Dei visione priuetur perpetuo, nisi per sanctæ regenerationis lauacrum emundetur. Sicut enim ex vase corrupto liquor infusus corrumpitur, & pollutum tangens ex ipso contactu polluitur, sic ex contactu polluti seminis & maculati anima maculatur. Ideo Iob ait. 15. Quid est homo vt immaculatus sit & iustus appareat natus ex muliere? Tertio si consideretur quo cibo conceptus homo nutriatur i vtero, & videbit quæ vilissimo. scilicet sanguine menstruali, de quo dicunt philosophi, quæ ex eius contactu fruges non germinant, arcescunt arbuta, moriuntur herbe, amittunt arbores fructus, & animalia fetus suos, si canes inde comederint in rabiem conuertuntur. De hac materia melius esse tacendum censeo, quam diffusius differendum. Quarto si considerentur ea quæ egrediuntur de corpore. Nam si diligenter inspicias quid per os, quid per nares, ceterosque meatus corporis egreditur, vilius sterquilinum nunquam vidisti, herbe quippe & arbores de se producant frondes, flores & fructus, & tu de te leres, pediculos & lumbriculis emittis, ille de se effundunt oleum, vinum & balsamum, & tu de te sputum, vrinam & sterces. Ille de se spirant suauitatem odoris, & tu de te abominationem fetoris. Ex his omnibus apparet quam vere dicatur Mich. 6. Humiliatio tua in medio tui. Secundo ad humilitatem debet nos mouere vitæ præsentis calamitas erumosa, in qua cõtinuè subiectus est homo infirmitatibus, desolationibus, molestiis & angustiis, tentationibus & periculis infinitis. De præterito meminit se peccasse de quibus doleat. In presenti sentit in se pronitates ad malum, tentationes hostium, societates hominum impiorum pertrahentes iugiter ad peccatum. De futuro videt sibi superesse multa quæ timeat: certus est quæ peccauit, sed non est certus si vnquam Deus suam penitentiam acceptauerit, nescit vtrum amore vel odio dignus sit, nescit quando vel quomodo morietur, nescit vtrum finaliter saluabitur vel æternis suppliciis adicietur. Quis igitur ita profunde considerans non humilietur? Vnde. Psal. Humiliauit nos in loco afflictionis. Idem. Persecutus est inimicus animam meam &c. Tertio mouere nos debet claritas exemplaris instructionis. Videmus enim quod humiliant se pauperes coram diuitibus, serui coram magnatibus, rei coram iudicibus, nobiles aequalibus. Pauperes inquam coram diuitibus magnas humiliaciones ostendunt, supplicationes faciunt, egestates allegant, infirmitates demonstrant, infortunia sua narrant, vt corda diuitum ad dulcedinem compassionis & ad opera pietatis inclinent. Vnde Eccl. 9. Donec accipiant osculantur manus dantis, & in promissionibus humiliant voces suas. Si igitur pauperes hoc faciunt pro re minima temporali impetranda, quantomagis anima se sentiens egenam gratia pauperem meritis, tota mente humiliare se debet coram Deo, qui diues est in misericordia, diues inquam in omnes qui inuocant illum. Et hoc pro spirituali & impræciabili venia peccatorum, vel gratia meritorum. Tales qui bene humiliare se nouerunt, impetrant in oratione a domino quicquid volunt. Dicitur enim Iudith. 8. Superbi non tibi placuerunt a principio, sed humilium & mansuetorum semper tibi placuit deprecatio. psal. Respexit in orationem humilium, & non spreuit precem eorum. Ideo dicitur Eccl. 7. Humiliare Deo & expectata vias eius: sicut pauper videns quod pia mulier manum ponit ad bursum, vel aperit arcam, expectat & respicit manus eius, speras se elemosynam accepturum. Ideo dicit psal. Sicut oculi seruorum in manibus dominorum suorum & sicut oculi ancillæ in manibus dominæ suæ, ita oculi nostri ad dominum Deum nostrum donec miseretur nostri. Secundo humiliant se serui coram magnatibus, valde diligenter, humiliter & letanter seruiunt domicelli dominis suis regibus principibus & prælatis, & vigilanter assistunt mundi, nidi & orati flexis genibus, curuatis ceruicibus & totis corporibus inclinatis ministrant eis in mensis, & alibi habentes aures erectas ad audiendum, oculos intentos ad inspiciendum, pedes ad currendum, manus ad operandum, & animos ad hilariter exequendum domini voluntatem. Ex his discant diuites & potentes huius mundi quam sollicitè & attente Deo seruire debeant ex toto corde, tota anima, tota cordis intentione ac humiliter obedire. Documentum autem humilis obsequii dixit angelus ad Agar. Reuertere ad

Speculum Morale.

dominam tuam, & humiliare sub manu eius Gen. 16. Ideo dicit beatus Pet. 1. pe. 9. Humiliamini sub potenti manu Dei. Humiles enim honorant Deum sicut dicitur Eccl. 3. Magna potentia Dei solius, & ab humilibus honoratur, propterea sancti viri coram deo totis viribus humiliare se solent, sicut patet de Abraham Gen. 18. Loquar ad dominum meum cum sim pulvis & cinis. Item ex humilitate Moyses ducatum populi refugiens, quinque excusauit se antequam vellet illum recipere quem ei dominus imponebat, nec acieuit donec dominum intellexit iratum. Exod. 4. Iratus dominus in Moysen &c. Item Gedeon angelo dicenti sibi. Vade in hac fortitudine liberabis Israel. Respondit humiliter, ecce familia mea infima est in Manasse, & ego minimus in domopatria mei. Iudicum. 6. Item ex humilitate recusauit dominium, cum enim dicerent ei filii Israel, dominare nostri tu & filius tuus. Respondit humiliter. Non dominabor vestri, nec dominabitur in vos filius meus. Iudicum 8. Item Dauid valde fuit humilis, sicut patet in multis. Humilis fuit coram patre, quia licet per Samuelem vnctus esset in regem, tamen ex mandato patris portauit victualia fratribus suis quibus fuerat præelectus. 1. Reg. 19. Item humilis fuit coram domino suo rege quando dicebat, non sum dignus fieri gener regis. Itē. 1. Reg. 22. egrediens coram eo & regrediens & pergens ad imperium regis. Item psallens coram eo quando malignus eum spiritus agitabat. Item furorem eius declinans humiliter quando volebat eum lancea perforare. Item benigne parcens ei quando poterat eum occidere. Item ex humilitate fugiens pluries, & tandem exiens regnum eius, humiliando se dicebat, quem persequeris rex Israel quem persequeris? canem mortuum & pulicem viuum. 1. Reg. 24. Item humiliter se habuit coram Semei seruo suo quando insultabat ei male dicens & lapides iaciens & contumelias irrogans. Item fuit humilis coram Deo quando saltabat coram archa domini, 2. Reg. 6. Ludam & vilior fiam & ero humilis in oculis meis &c. Greg. 27. lib. Mor. 29. Multa loquens de eius humilitate sic ait. Ego Dauid saltantem magis stupco quam pugnantem. Pugnando quippe hostes subdidit, saltando autem coram domino semetipsum deiecit. Item de seipso dicit in psal. Domine non est exaltatum &c. Si non humiliter ten. &c. Item humiliatus est coram domino. Achab sceleratissimus. 1. Reg. 22. Item Ezechias. 2. Paral. 32. De his Re. infra. Item humiliter excusauit se Iere. quando dixit ei dñs, prophetam in gentibus dedi te. Ait enim Ier. 1. Ecce nescio loqui quia puer ego sum. Ioan. Baptista cum tanta sanctitatis esset & fame, vt Christus ab oibus putaretur ait, non sum Christus, non sum Helyas, non propheta Sed quid? Ego vox clamantis in deserto. Io. 1. Et iterum, non sum dignus soluere calceas eius. Beatissima virgo ab angelo tam venerabiliter salutata, & mater filii altissimi nuncupata, audiens se singulariter præelectam & virtute spiritus sancti fecundatam, non inde superbit, mundi dominam, non Dei matrem se nominat, sed ancillam. Item non mandat pro sancta Elizabeth, sed vadit humiliter ad illam, prior salutat tanquam iunior & humilior. Cum autem sancta Elizabeth spiritu sancto repleta cognouisset quæ fecerat Deus in ea ipsa diuinam potentiam & materiam commendauit dicens. Magnificat anima mea dñm. Quia respexit humilitatem an. Luc. 1. Ber. super missus est. Honul. 3. Mater Dei eligitur & ancillam se nominat, non mediocriter reuera humilitatis inigne est, oblata tanta gloria, non obliuisci humanitatem, non magnum est humile esse in abiectione magna prorsus & rara virtus humilitas honorata. Similiter omnium electorum proprium esse solet humilia de se sentire. Sicut dicitur Ro. 12. Non alta sapientes sed humilibus consensientes. Nota de humilitate. B. Petri qui cum ad præceptum domini conluisisset piscum multitudinem copiosam, procidit ad genua Iesu dicens. Exi a me, quia homo peccator sum domine. Luca. 5. Itē interrogatus a dño, Symon Ioan. diligis me plus his? Respondit humiliter dicens. Tu scis domine quia amo te. Item de humilitate Pauli dicitur. Non sum dignus vocari Apostolus, quoniam persecutus sum ecclesiam Dei. 1. Corin. 15. Et. 1. Thim. 1. Christus Iesus venit in hunc mundum peccatores saluos facere, quorum primus ego sum. Et Philip. 4. Scio humiliari. Nota etiam de humilitate Pauli primi eremite, Antonij, Benedicti, Francisci, Dominici, & huiusmodi. Tertio humiliant se rei coram iudicibus. Attende quomodo deprehensus in furto vel alio crimine coram iudice seculari humiliando se ex totis intimis cordis sui flexis genibus, complosis manibus, fufis lachrymis, voce lamentabili petit veniam, promittit correctionem, paratus ad poenam quam & qualem iudex voluerit ei imponere sustinendam. Ideo Dauid in persona poenitentis sic ait. Afflictus sum & humiliatus sum nimis, rugiebam a gemitu cordis mei. Domine ante te omne desiderium meum, & gemitus meus a te non est absconditus. Sequitur. Quoniam in flagella paratus sum. Idem, quasi lugens & contristatus sic humili. Item, sacrificium Deo spiritus contribulatus cor contritum & humiliatum Deus non despicias. Consideret anima christiana, quod si tantum humiliatur homo coram mor-

Tomus Tertius.

N . tali

Speculum Morale Vincentij.

tali iudice pro morte corporis vel pœna temporali vitanda, quam magis humiliare se debet homo peccator obram summo & summè iusto iudice pro vitanda morte aîe & pœna intolerabili & æterna. Iô dicitur Ecclesia. 7. Humilia valde spiritum tuû, quî vî dicta carnis impij ignis & vermis. Cæterum seruus ante Dñm filius ante prêm multû se humiliat cum eos offenderint, vt eorû aîos pacificent, nec possunt mœtes eorû quiescere, donec sciât se in pacè & amicitia pristina esse receptos, quâtomagis aîa quotidie se videns delinquere, & multa quæ Deo nò placent incessanter cômmittere, humiliare se debet, orare, gemere, lachrymari, donec in pacè & amicitiam sit recepta. Quarto humiliant se nobiles corâ equalibus, vel etiâ corâ minori bus, sicut videmus qd domicelli generosi & curiales ex quadâ vrbantate ciuili seruiût sociis suis, & aliqñ minori bus & diuitijs & generis claritate assurgât & ministrant amotis capitijs & flexis genibus, & quâto nobiliores sunt moribus & genere, tanto humilior hoc faciunt, sicut consiliû sapientis. Ecclesia. 3. Quanto magnus es humilia te in omnibus & coram Deo inuenies gratiâ. Sic spûales viri humiliter seruiunt, non solû Deo, sed etiam Christi pauperibus propter Deû, sicut docet B. Petrus. 1. Pe. 3. Estote cõpatescentes, fraternitatis amatores, misericordes, modesti, humiles. Item aliqñ pascunt eos manibus suis, & lauant pedes eorum & manus, ac alia faciunt eis opera pietatis. Præcipua humilitatis exè pla accipere possumus & debem⁹ in Dño nro Iesu Christo, qui vt in omnib⁹ humilitatè ostenderit & doceret, in despecta patria concipi voluit. sicut in Galylea, de qua Iohan. 7. Scrutamini scripturas, & videte quia a Galylea Propheta non surgit. Vnde Nathanael admirando dixit. A Nazareth potest aliquid boni esse. De matre humili & in paruulâ ciuitate, & in humili loco nasci. Luc. 2. Reclinauit eum in præsepio &c. Itè quasi per annos 30. latuit in mundo, ita quod nihil legitur de ipso, nisi qd cû factus esset annorû 12. remansit in Hierusalem, & inuētus est in templo in medio doctorû, audiens & interrogans. Luc. 2. quod est contra præsumptuos, qui nimis festine prorupit ad officiû docendi vel prædicandi. Sequitur ibi. Venit Nazareth & erat subditus illis. sicut Deus hominib⁹. Item humiles elegit discipulos & cum eis humiliter conuersatus, de humilitate præcipue docuit eos verbo pariter & exèplo. Matth. 23. Dicitur a me quia mitis sum & humilis corde. Querentibus discipulis, quis maior esset in regno cœlorû. Rndit dicens: Quicunq; humiliauerit se sicut paruulus iste, hic maior est in regno cœlorum. Matth. 23. Exemplû humilitatis inducit Luc. 14. Cum inuitatus fueris ad nuptias, non discumbas in primo loco &c. Itè aliud exèplû inducit de Phariseo superbo & humili publicano, Luc. 18. Item ad vitandû iactantiam & humilitatem sectandâ, prohibebat sua miracula reuelari, sicut patet in leproso mundato Matth. 8. va de nemini dixeris &c. Item de duobus cecis illuminatis Matth. 11. Itè de furdo & muto Mar. 7. Item de sui trãfiguratione dixit. Nemini dixeritis visionè &c. Math. 17. Itè pauperib⁹ nuptijs, & humilibus interfuit, vbi vinû defecit. Ioh. 2. non autè festis vel conuiujs magnatorû. Ad seruû Cœturionis sanandû obtulit se vêturû Matth. 8. Nô aut ad filiû reguli. Io. 4. Itè didragma quasi seruus aut alienus soluit. Mar. 17. Itè nò habebat vbi caput reclinaret Luc. 9. Itè ciuitates vel castella circueis pedes ibat, & ex itinere fatigatus sedit super fontè & a muliere Samaritana bibere petiit Io. 4. Item sciens qd vêturi erant vt facerent eû regè, fugit Io. 6. Deniq; de hoc mûdo transiturus ad patrè volens relinquere spâle humilitatis exèplum, discipulorum pedes lauit, & lintheo quo præcinctus erat, exersit Ioh. 13. Postremo in passione nimis humiliatus se, permittit se viliter à vilibus personis illudi, conspui, colaphis cœdi &c. Vnde Isa. 52. nos reputauimus eum quasi leprosum, & percussum a Deo & humiliatû. Item condénatus, crucifixus & mortuus. Phil. 2. humiliatus semetipsum factus obediens vsq; ad mortè, non quancumque sed crucis, quæ erat genus mortis turpissimum. Sic igitur Christus tanquã generosus nobilis multipliciter humiliatus se, non coram æqualibus, sed coram minoribus non solum amicis, verum ingratis, inimicis & persequentibus, propter hæc exempla eius multî sancti & nobiles seruiunt, non solum æqualibus, sed etiam pauperibus & abiectis propter Deum, de his Re. infra, lib. 3. vbi agitur de eleemofyna. Quarto debet nos inducere ad humilitatem fructus sequentis vtilitas copiosa. Per humilitatem quippe consequuntur rei remissionem, pauperes consolationem, serui liberationem, nobiles exaltationem. Humiliemur ergo coram domino sicut rei corâ indicibus, vt obtineamus remissionem, sicut docet illa sancta Iudith & Indulgentiam eius cum lachrymis postulemus & humiliter illi animas nostras. Item humiliemur nos coram domino, sicut pauperes coram diuitibus, vt inueniamus consolationè, sicut dicitur Iudith 8. Expetemus humiles consolationem eius. Et 2. Cor. 1. Qui consolatur humiles, consolatur vos Deus. Intantum Deo placet vera humilitas qd apud ipsum impetrat quicquid petit, sicut patet ex prædictis. Ideo dicitur Eccl. 35. Oratio humiliantis se nubes penetrabit &c. Req. huius auctoritatis expositionem infra li. 3.

de oratione qd debet esse humilis. Item humiliemur coram domino, sicut serui coram magnatibus, vt impetremus liberationem. sicut ab omni malo, & periculo animarum & corporum. Humilitas. n. vera præseruat animam à vindicta Dei placans eius offensam & sententiam reuocans, sicut patet de Achab rege pessimo 3. Reg. 21. vbi dicitur: Non fuit alter talis sicut Achab qui vendundatus est vt faceret malum in conspectu domini, & abominabilis factus est in tantum vt sequeretur idola. Cum autem Helyas ex præcepto domini prædixisset ei, qd ipsum & totam domum eius destrueret, scidit vestem suam & operuit cilicio suam carnem, ieiunauitque, & dormiuit in sacco &c. Sequitur. Factus est igitur sermo domini ad Helyam dicens: Nunquid vidisti Achab humiliatum coram me? igitur quia humiliatus est mei causa, non inducatur malum in diebus eius. Exemplum etiam de Ezechia de quo dicitur 2. Paral. 32. Humiliatus est eo qd exaltatum fuisset cor eius, & ideo non venit in eum ira domini. Exemplum etiam de Ninuiis, quia cum eis prædicasset Ionas ex præcepto domini, adhuc 40. dies & Ninive subuertetur, humiliati sunt, & pepercit dominus toti ciuitati. Sic quotienscunque filij Israel propter iniquitates suas flagellabantur à domino, vel inimicorum suorum manibus tradebantur humilitatis parcebat, & de omni afflictione liberans eos mirabiliter exaltabat, sicut habemus in libris iudicum, Regum, Iudith, Hester, & Macha. Psal. etiam dicit: Humiliatus sum & liberauit me. & 2. Paral. dicitur qd Semeias propheta dixit ad Roboam & principes eius: hæc dicit dominus: Vos reliquistis me, & ego reliqui vos. Qui consternati dixerunt. Iustus est dominus, cumq; vidisset dominus, qd humiliati essent, factum est verbum domini ad Semeiam dicens, eo qd humiliati sunt non disperdâ eos, & Psalmus dicit: Humiliatus sum & liberauit me. Item humiliemur corâ domino sicut nobiles coram æqualibus, vt assequamur exaltationem, quia sicut dicitur Luc. 18. Qui se humiliat exaltabitur. Iustum. n. est qd qui se equalibus vel inferioribus subiiciunt propter Deum, ab ipso sublimiter exaltentur, & sicut finis superbiæ est ignominiosa deiectio, sic finis humilitatis est sublimatio gloriosa. Iob. 22. Qui humiliatus fuerit erit in gloria. Item dicas, qd humilitatis vtilitas est multiplex: humilitas est. n. spiritualis ædificij firmissimû fundamentû, sicut ait Bern. fundus bonus est humilitas, in quo omne ædificium spirituale constructû crescit in templum sanctû in dño. Idem, virtutum siquidem firmum, & stabile fundamentû est humilitas. Nepe si nuet illa, aggregatio virtutû non nisi ruina est. Quisquis igitur voluerit altum magnum & nobile ædificium spirituale. sicut virtutum & bonorum operum fabricare, studeat humilis esse. Nâ quâto profundius foderit, & iecerit fundamentum, tanto maius & firmius erit ædificium, sicut scriptum est Matth. 18. Accesserunt ad Iesum discipuli dicentes: Quis putas maior est in regno cœlorum? & adducens Iesus paruulum, statuit eum in medio eorum, & dixit: Amen dico vobis, nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cœlorum: quicunq; ergo humiliauerit se sicut paruulus iste, hic est maior in regno cœlorum. i. in ecclesia militante, & etiam in ecclesia triumphante. Item humilitas est animæ sponsæ Christi decentissimum ornamentum. Dat enim ei Deus ornamentum gratiæ. Prouer. 3. Ornamentum gratiæ accipias. Bern. super missus est. Semper solet diuinæ gratiæ humilitas virtus esse humilitas: Deus. n. superbis resistit, humilibus dat gratiam, Idem Decor animæ est humilitas. Asperges me inquit isopo & mûdabor &c. humilis herba est & pectoris purgatiua humilitatem significans, hac se lauari post grauem lapsum rex propheta confidit, & sic niuem quandam recuperare candorem. Verum in eo qui peccauit, & si amanda: non tamen admiranda est humilitas, at si quis innocentiam retinet, ac simul humilitatem iungit, nonne videtur geminum animæ possidere decorem. idem ad Euge. lib. 2. Humilitas maior in maioribus, & in clarioribus clarior approbatur, nulla splendidior præcipue in omni ornatu summi pontificis. Quo. n. celsior ceteris, eo in humilitate apparet illustrior & seipso. Itè humilitas est potentissimû tutamentum. Emollit. n. hominum duram superbiam sicut frequentibus patet exemplis, qd hoies iusti humilitate sua emolliunt duritiâ superbiorum. Exemplû. Gen. 32. vbi dicitur quô Iacob humiliando se coram Esau cõpescuit iram eius. Item Iudicum 8. dicitur, qd Gedeon sedauit sua mansueta & humili response viros Effraim iurgantes fortiter contra eum. Item exemplû de B. Frãcisco, qui cum à quodam epô humiliter peteret per se & fratribus suis qd de beneplacito suo possent in eius dyocesi prædicare & confessiones audire, epô dure sibi respondit & turpiter, sed vir Dei patiens & humilis patienter egressus, statim humiliter est regressus. Cui cum epô arroganter & impatienter diceret, quare rediret, cû iam ei suam volutatem planius expressisset. Respondit humiliter. Dñe si pater iratus filio per vnû hostium expulerit eû, per aliud reintrandum est. Quo audito, episcopus ipsum benigniter amplexatus concessit ei quicquid petierat dicens, quod humilitas eius sancta cor eius in mansuetudinem conuerterat, nec fas erat ei aliquid

aliquid denegare, nec debet esse mirum si feritatem humanam emol-
lit, tum & bestialem feritatem conuertat in mansuetudinem, sicut
ait Isidorus in lib. Ethim. Patet leonum materia exemplis assiduus,
prostratis enim parcunt, captiuos repariari permittunt, non nisi
lesi querunt irasci. Item humilitas eneruat demonum diram pro-
teritiam. De multis enim sanctis legitur quod si seiplos & alios de pe-
riculis animarum & corporum humilitatis sue merito liberabant quia
dæmones superbi virtutem humilitatis scientiam non ferentes, con-
fusi fugiebant. In vi. pa. legimus, quod cum B. Ant. totum mundum ple-
num iniquis domino reuelante vidisset, inquirenti, quis posset la-
queos illos euadere, responsum est quod humilis. Ad hoc facit exem-
plum de illo qui quicumque tentabatur a diabolo dicebat. Vbi sunt
nunc peccata tua, & sic dæmones eius humilitate confusi continuo
fugiebant. Item exemplum de illo cui dyabolus apprensus dixit se esse
se Gabrielem. Re de hoc duo exempla, infra li. 3. de tentatione. Itē
non solum homines vel dæmones vincit humilitas, verum et ipsum
Deum, præseruans hominem ab ultione diuina placans &c. ut pa-
tet ex supra dictis. Item humilitas est confidentissimum egumentum.
est. n. custos omnium virtutum sicut operimentum sub quo spiritualis the-
saurus animæ conseruatur ne furtim tollatur a furibus, vel hostibus ra-
piatur. Sicut igitur magne facultatis est thesaurum suum latronibus
vel hostibus palam ostendere. Quod utique facit superbia, elatio vel
iactantia. Sic magne sapientie est thesaurum suum sub tegumento
humilitatis abscondere, vnde Greg. Thesaurus absconditur vt ser-
uetur, thesaurum autem animæ a malignis spiritibus custodire non suffi-
cit, qui hunc & ab humanis laudibus non abscondit. Item sicut pul-
uis a vento rapitur, nisi sub operimento ponatur, sic ab elationis ve-
ro virtutes ceteræ disperuntur, nisi sub humilitate tegantur, vnde
Greg. Qui virtutes ceteras sine humilitate congregat, quasi pulue-
rem in ventum portat. Sicut ergo prima stultitia angeli fuit super-
bia sic vera hominis sapientia est humilitas. Prover. 11. Vbi humi-
litas ibi & sapientia, & Eccl. 17. Sapientia humiliantis exaltabit ca-
put illius, in præsentia quidem exaltatione gratiæ, & in futuro exal-
tatione gloriæ.

Deinde de considerandum est de superbia. Est primo de superbia in
corde. Secundo de peccato primi hominis, quod ponitur esse superbia.
De his Re. infra 3. lib. vii. de hoc diffuse agetur.

De modestia. Dist. CI.

Deinde de considerandum est de modestia quæ consistit in verbis,
quæ potest dici taciturnitas, quæ est respectu verborum quæ tempe-
rar & refrenat linguam a verbis inutilibus Poeta Cato, virtutem
primam esse potest compescere linguam, a verbis. s. superfluis & in-
utilibus, quia vt dicitur Prover. 10. In conuiuio loquacitas cumu-
latur, & in multo loquio non deerit peccatum, qui moderatur labia
sua, prudens simus est. Idem. 17. Qui moderatur sermones suos do-
ctus & prudens est. Stultus quoque si tacuerit, sapiens reputabitur. Ad
taciturnitatis virtutem amandam & seruandam, & vitium loquaci-
tatis euitandam valeat & faciunt ea quæ posita sunt infra li. 3. de vi-
tio lingue & utilitate silentii. Hæc autem virtus sermones limat, ita vt
ante veniant ad limam quæ ad linguam, vt nihil in eis sit superfluum
vel inutile aut nocuum. Sen. Prius veniat fermo ad limam rationis, quæ
ad linguam locutionis. Vnde Eccl. 21. Verba sapientis statera pon-
derantur. Eccl. 28. Verbis tuis facito stateram, & frenos ori tuo re-
ctos, vt. s. ponderes quod sit tacendum quid loquendum. Quod non
fecit quidam philosophus dictus Secundus, de quo legitur in qui-
busdam chronicis, quod cum dia studuisset apud athenas epibus Adriani
Imperatoris, & audisset in scholis quod mulier ois fornicaretur, si cre-
deret quod hoc posset latere. Cui venisset de scholis mortuo patre suo,
voluit experiri in matre sua, i cuius domo cum tanquam extraneus fuisset
hospitatus, fecit eam sollicitari per ancillam domus data pecunia.
Cum autem illa ei consentiret & esset cum eo parata ad hoc opus,
ait Secundus. Quomodo inquinabo locum vnde exiui? Quod au-
diens mater, & eum agnoscentes, præ pudore & dolore mortua est.
Cum ipse autem hoc videns ait. Quid est optimum, & quid est pes-
simum, nisi verbum optimum discretè & utiliter prolatum, pessimum
incautum & nocuum, & exitus perpetuo silentio se damnauit. Cui
autem imperator Adrianus vellet extorquere ab eo vt loqueretur
vix voluit comminanti & intentati mortem, ad quaesita pauca &
discreta cum de liberatione respondere.

Deinde de considerandum est de modestia secundum quod consistit
circa exteriores motus corporis. Est circa hoc consideranda sunt
quatuor. Primo, verum in motibus exterioribus corporis qui seruo
se aguntur possit esse virtus & vitium. Secundo, verum possit esse
aliqua virtus circa actiones ludii. Tertio de peccato quod sit in ex-
cessu ludii. Quarto de peccato ex defectu ludii. Ad primum. s. verum
in motibus corporis qui seruo aguntur, possit esse virtus & vitium.
Dicendum quod virtus moralis consistit in hoc quod ea quæ sunt homi-
nis per rationem ordinantur. Manifestum est autem quod exteriores
motus hominis sunt per rationem ordinabiles, quia ad imperium
rationis exteriora membra mouentur. Vnde manifestum est quod circa

Speculum Morale.

horum motuum ordinationem virtus moralis consistit, ordinario
autem horum motuum attenditur quantum ad duo. Vno quidem
modo secundum conuenientiam personæ. Alio modo secundum
conuenientiam ad exteriores personas negocia seu loca. Vnde Am-
bro. dicit in 1. lib. de officiis, hoc est pulchritudinem tenere viuendi,
conuenientia cuiusque; sexui & personæ reddere, & hoc pertinet
ad primum. Quantum autem ad secundum subditur. Hic ordo
gestorum optimus, hic ornatus ad omnem actionem accommodatus,
& ideo circa huiusmodi exteriores motus ponit Andronicus duo.
s. ornatum qui respicit conuenientiam personæ. Vnde dicit quod sci-
entia est circa decens in motu & habitudine, & bonum ordinem qui
respicit conuenientiam ad diuersa negocia, & ea quæ circumstant.

Vnde dicit quod experientia est separationis. i. distinctionis actionum.
Motus enim exteriores sunt quedam signa interioris dispositionis,
secundum illud Eccl. 19. Amicus corporis & risus dentium, & in-
gressus hominis enunciant de illo, & Ambro. dicit in primo de offi-
ciis, quod habitus mentis in corporis statu cernitur, & quod vox quedam
animi est motus corporis. Interior autem dispositio præcipue at-
tenditur secundum animæ passiones, & ideo moderatio exteriorum
motuum requirit moderationem interiorum passionum. Vnde
Ambro. dicit in primo de officiis, quod hinc. s. ex motibus exteriori-
bus homo cordis nostri absconditur, aut leuior, aut iactantior, aut
turbidior, aut grauior, aut incōstantior, & purior, & maturior esti-
matur. Per motus etiam exteriores alii homines de nobis iudicium
capunt, secundum illud Eccl. 19. Ex visu cognoscitur vir, & ab oc-
cursu faciei cognoscitur sensatus. Et ideo moderatio exteriorum
motuum quodammodo ad alios ordinatur, secundum illud quod
Aug. dicit in regula. In omnibus motibus vestris nihil fiat quod cui-
cunque; offendat aspectum, sed quod vestram deceat sanctitatem, &
ideo moderatio exteriorum motuum potest reduci ad duas virtu-
tes, quas philosophus tangit in 4. Eth. In quantum enim per exterior-
es motus ordinatur ad alios pertinet exteriorum motuum mo-
deratio ad amicitiam vel affabilitatem quæ attenditur circa delectationem
& tristitiam, quæ sunt in verbis & factis in ordine ad alios
quibus homo conuiuit. In quantum vero exteriores motus sunt signa
dispositionis interioris pertinet eorum moderatio ad virtutem
veritatis, secundum quam aliquis talem se exhibet in verbis & factis
qualis est interior. Vnde potest dici quod pertinet ad virtutem, quæ
dicitur maturitas, quæ refrenat omnes impetus animæ ne aliquis præci-
pitantur ardentet, sed oia cum deliberatione præuia operetur. Item
motus exteriores componit ne in eis aliquid dissolutum vel remis-
sum appareat, aut quod sit indecens honestati. Hæc. n. maturitas in
gaudite morum & honestate consistit, quæ attenditur in incessu
& gestu & habitu, & motu, verbo & actu ordinato, & cum ponder-
e deliberationis facto. De hac maturitate dicitur in psal. In populo
grauis laudabo te, graui. i. maturo. Hæc maturitas est contraria
ariditati gratiæ, & leuitati puerilis lasciuie. De hac maturitate com-
mendatur Thobias, eiusdem. Cum esset Thobias iunior omnibus
in tribu neptalim, nihil tamen puerile gesserit in opere. Similiter &
Sara, eiusdem. 3. Cum scis domine quod mundam seruauit animam
meam ab omni concupiscentia, nunquam cum iudentibus me miscui,
neque; his qui in leuitate ambulant participem me præbui. Ad hæc
virtutem pertinet præuidere initio operum finem eorum, & tem-
perare opus vt tendat honeste ad debitum finem, & contemperare
se in agendo bonum secundum quod competit honestati actionis, &
loci & societatis. Ad secundum scilicet verum in ludis possit esse
aliqua virtus. Dicendum quod sicut homo indiget corporali quiete ad
corporis refocillationem quod non potest continue laborare, propter
hoc quod habet finitam virtutem, quæ determinatis laboribus propor-
tionatur, ita etiam est ex parte anime, cuius est etiam virtus finita
ad determinatas operationes proportionata. Et ideo quando ultra
suum modum in aliquas operationes se extendit laborat & ex hoc
fatigatur, præsertim quia in operationibus anime simul laborat
corpus, in quantum. s. anima etiam intellectiua virtutibus per
organa corporea operantibus. Sunt autem bona sensibilia con-
naturalia homini. Et ideo quando anima supra sensibilia eleuatur
operationibus rationis intenta, nascitur exinde quedam fatigatio
animalis, siue homo intendat operationibus rationis practice, siue
speculatiue, magis tamen si operationibus contemplationis inten-
dat, quia per hoc magis a sensibus eleuatur. Quamuis forte in ali-
quibus operibus exterioribus rationis practice maior labor corpo-
ris existat, in vtrisque tamen tanto aliquis magis animaliter fatiga-
tur, quanto vehementius operibus rationis intendit. Sicut autem
fatigatio corporalis soluitur per corporis quietem, ita etiam oportet
quod fatigatio animalis soluitur per anime quietem, quæ
autem anime est delectatio vt supra habitum est, cum de passio-
nibus ageretur, & ideo oportet remedium contra fatigationem
animalem adhiberi per aliquam delectationem, intermissa inten-
tione ad insistendum studio rationis, sicut in collationibus patrum
legitur, quod beato Iohan. euangelista cum quidam scandaliza-

Tomus Tertius. N 2 rentur

rentur q̄ cum suis discipulis ludentem inuenerunt, dicitur mada-
se vni eorum qui arcum gerebat vt sagittam traheret, quod cum
pluries fecisset quæsiuit vtrum hoc continue facere posset. Qui
respondit quod si hoc continue faceret, arcus frangeretur, vñ. b. Johā.
subintulit, quod similiter animus hominis frangeretur, si nūquam
a sua intentione relaxaretur. Huius autem dicta vel facta in quib⁹
non queritur nisi delectatio animalis, vocatur ludicra vel iocosa
& ideo necesse est talibus interdum vti quasi ad quandam quietē
animæ. Et hoc est quod philosophus dicit in 4. Ethic. quod in huius
vitæ conuersatione quadam cum ludo requies habetur, & ideo
oportet interdum aliquibus talibus vti. Circa quæ tamen tria viden-
tur præcipue esse cauenda, quorum primum & principale est,
quod prædicta delectatio non queratur in aliquibus operati onib⁹
vel verbis turpibus vel nociuis. Vnde Tullius dicit in primo de of-
ficiis, quod vnum genus iocandi est illiberale petulans flagitiosum
obscenum. Aliud autem attendendum est ne totaliter grauitas
animæ resoluatur. Vnde Ambrosius dicit in primo de officiis. Cauē-
mus ne dum relaxare animum volumus, soluamus omnem armo-
niam quasi contemptum quandam bonorum operum. Et Tullius di-
cit in primo de officiis, quod sicut pueris non omnem ludendi li-
centiam damus, sed eam quæ ab honestatis actionibus non sit alie-
na, sic in ipso loco quod ingenij probi lumen eluceat. Tertio autē
est attendendum sicut & in omnibus aliis humanis actibus vt con-
gruat personæ & tempori, & loco, & secundum alias circumstantias
debite ordinetur, vt sup. sit tēpore & homine dignus, vt Tullius
ibi dicit, huiusmodi autē secundū iudiciū rationis ordinantur, ha-
bitus autē secundū rationem operans est virtus moralis, & ideo cir-
ca ludos potest esse aliqua virtus, quam philosophus eutrapeliam
nominat, & dicitur aliquis eutrapelias a bona conuersatione, quia. s.
bene conuertit aliqua dicta, vel facta in solatium, & quantum per
hanc virtutem homo refrenatur ab immoderantia ludorum, sub
modestia continetur. Ad tertiū. Vtrū in superfluitate ludi possit es-
se peccatū. Dicendū quod in omni eo quod est dirigibile secundū
rationem superfluum dicitur quod regulam rōnis excedit. Dimi-
nutum autē dicitur aliquid secundum quod deficit a regula ratio-
nis, dictum est autem quod ludicra sue iocosa verba vel facta sunt
dirigibilia secundū rōnem, & ideo superfluum in ludo accipitur qđ
excedit regulā rōnis, quod quidem potest esse dupliciter. Vno mo-
do ex ipsa specie actionum quæ assumunt in ludis, qđ quidem lu-
dendi genus secundū Tullii dicitur esse illiberale, petulans, flagi-
tiosum, obscenum, qñ. s. vtitur aliquis causa ludi turpibus factis, vel
verbis, vel etiā his quæ vengunt in proximi nocumentum, quæ de se
sunt peccata mortalia, & sic patet qđ excessus in ludo est peccatū.
Alio modo potest esse excelsus in ludo s̄m defectū debitarū circumstā-
tiarum, puta cum aliqui vtuntur ludo vel temporibus, vel locis in-
debitis, aut etiā præter conuenientiam negocij seu personæ, & hoc
quidem quōq; potest esse peccatū mortale propter vehementiam affe-
ctus ad ludum cui⁹ delectationē præponit aliquis delectationi Dei,
ita quod cōtra præceptū Dei vel ecclesiæ talib⁹ ludis vti non refu-
giat. Quandoq; autē est peccatū veniale, puta cū aliquis non tm̄ af-
ficatur ad ludum, qđ propter hoc veller aliquid cōtra Deum cōmit-
tere. Hæc autē ludi superfluitas pertinet ad ineptam lætitiā quæ se-
cundū Greg. 3. 1. mor. est filia gula. Vnde Exod. 3. 2. Sedit populus
manducare & bibere & surrexerunt ludere. Sciendum tamen qđ
ludi necessarii sunt, vel viles ad conuersationē hūanæ vitæ, ad oia
autē que sunt vtilia conuersationi hūanæ vitæ deputari possunt ali-
qua officia licita. Et ideo etiā officij hystrionū qđ ordinatur ad so-
latiū hominibus exhibendū, non est s̄m se illicitū, nec sunt in statu
peccati, dumō moderate ludo vtantur. i. non vtendo aliquibus illi-
citis verbis vel factis ad ludū, & non adhibendo ludum, negociis &
temporibus indebitis: & quāuis in rebus hūanis non vtantur alio
officio per cōparationem ad alios homines, tm̄ per cōparationē ad
seipfos ad Deum aliās habent seriosas & virtuosas operationes
puta dum orant & suas passiones & operationes cōponunt, & quā-
doq; etiā pauperibus elemosynas largiuntur. Vnde illi qui mode-
rate eis subueniunt non peccant, sed iuste faciunt, mercedē ministe-
rij eorū eis tribuendo. Si qui autē superflue sua in tales consumunt,
vel etiam sustentant illos hystriones qui illicitis ludis vtuntur, pec-
cant quasi essent in peccato fouentes. Vnde Aug. dicit. super Iob.
Donare res suas hystrionibus superflue vitij est immane, nisi forte
hystrio esset in extrema necessitate, in qua esset ei subueniendum.
Dicit. n. Amb. in li. de officiis. Pasce fame morientē, si non paueris oc-
cidisti. Quisquis n. nascendo seruare poteris, si non paueris occidisti.
Ad quartū. Vtrum in defectu ludi possit esse peccatū. Dicendū qđ
oī qđ ē cōtra rōnē in rebus hūanis vitiosū est. Est autē cōtra rationē
vt aliquis se aliis onerosum exhibeat, puta dum nihil delectabile
exhibet, & etiā delectationes aliorū impedit. vnde Seneca dicit: sic
te garas sapiēter vt nullus te habeat tanquā asperū, nec contēnat
quasi valē, illi autē qui in ludo deficiunt, neq; dicunt aliquid ridicu-
lū & dicenti b⁹ molesti sunt, quia. s. moderatos aliorū ludos non re-

cipiunt & ideo tales vitiosi sunt, & dicitur duri & agrestes, vt phi-
losofus dicit in 4. Ethic. Sed quia ludus ē vtilis propter delectatio-
nem & quietem, delectatio autē & quies non propter se queruntur
in humana vita, sed propter operationem, vt dicitur in 10. Ethic.
Defectus ludi minus est vitiosus quam ludi superexcessus. Vnde
philosofus dicit in 10. Ethic. quod pauci amici propter delectatio-
nem sunt habendi, quia parum de delectatione sufficit ad vitam
quasi pro cōdimento. Sicut parū de sale sufficit in cibo. Sciendum
autem qđ austeritas secundum quod est virtus non excludit omnes
delectationes, sed superfluas & inordinatas. Vnde videtur pertine-
re ad affabilitatem, quam philosophus amicitiam nominat, vel ad
eutrapeliam sue iucunditatem, & tamen nominat, & dicitur eam
sic secundum conuenientiam ad temperantiam, cuius est delecta-
tiones reprimere. Ludi autē cauere debent quōq; ratione status, sicut
penitentiibus quibus lætus indicitur pro peccatis, interdunt ludū
sicut dicit Aug. de penitente loquens. Cohibeat se a ludis & spe-
ctaculis seculi, quicūq; vult perfectam consequi remissionis gratiā.
Hoc tamen non pertinet ad vitium defectus, quia hoc ipsum est se-
cundum rationem quod ludi diminuatur in eis vel ratione tempo-
ris. Sicut Iere. 15. Non sedi in consilio ludentium, vbi dicit Hie-
roni. quod Ieremias loquitur secundum congruentiam temporis.
cuius status amaritudine plenus erat.

De modestia in ornatu.

Dist. CII.

DEinde considerandum est de modestia secundum quod con-
sistit in exteriori apparatu. Et primo vtrum circa exteriorē
apparatum possit esse virtus & vitij. Secundo vtrum mulieres pec-
cent in superfluo ornatu. Tertio ostendēdū est rationibus auctori-
tatis & exemplis quā multipliciter peccet mulieres in superfluo
ornatu. Ad primū. Vtrum circa exteriorē apparatum possit esse
virtus & vitium. Dicendum quod in ipsis rebus exterioribus quib⁹
homo vitur non est aliquid vitij, sed ex parte hominis qui immo-
derate vitur eis, quæ quidem immoderantia potest esse duplex. Vno
modo quidem per cōparationē ad consuetudinē hominū cum
quibus aliquis viuunt, vnde dicit Aug. in 3. confessionum, quod con-
tra mores hominum flagitia pro morum diuersitate vitanda sunt,
vt patē inter se ciuitatis & gentis consuetudine, vel lege firmatū,
nulla cuius aut peregrini libidine violetur. Turpis. n. est omnis pars
vniuerso suo non conueniens. Alio modo potest esse immoderatio
in vsu talium rerum ex inordinato affectu vitis. Ex quo quā-
doq; contingit quod homo nimis libidine talibus vtatur siue se-
cundum consuetudinē eorum cum quibus viuunt, siue etiam præ-
ter eorū consuetudinē. Vnde Aug. dicit in 3. de doctri. christia-
ni vsu rerum abesse oportet libidinem, quæ non solum ipsa eorum
inter quos viuunt consuetudine nequiter abutitur, sed etiam sepe si-
nes eius egressa fæditatem suam quæ inter claustra morum solen-
nium latitabat flagitiosissima eruptione manifestat. Contingit au-
tem ista inordinatio affectus tripliciter, quantū ad superabundantiā.
Vno modo per hoc quod aliquis ex superfluo cultu vestium ho-
minum gloriam querit, prout scilicet vestes & alia homini per-
tinent ad quēdam ornatum, vnde Greg. dicit in quādam homilia.
Sunt nonnulli qui in cultu subtilium præciozarumque vestium
non putant esse peccatum, quod videlicet si culpa non esset, ne-
quaquam sermo Dei tam vigilanter exprimeret, quod diues qui
torquetur apud inferos bisso & purpura indutus fuisset. Nemo
quippe vestimenta præcipue, scilicet excedentia pioprium statum
nisi ad inanem gloriam querit. Alio modo secundum quod ho-
mo per superfluum cultum vestium querit delicias secundum quod
vestis ordinatur ad corporis fomentum. Tertio modo secundum
quod nimiam sollicitudinē apponit ad exteriorē vestium cul-
tum etiam si non sit aliqua inordinatio ex parte finis. Et secundum
hoc Andronicus ponit tres virtutes circa exteriorē cultum. s. hu-
militatem quæ excludit intentionem gloriæ. Vnde dicit quod hu-
militas est habitus non superabundans in sumptibus & præpara-
tionibus, & per se sufficientiam quæ excludit intentionem delicia-
rum. Vnde dicit quia per se sufficientia est habitus contentus qui-
bus oportet & determinatiua eorum quæ ad viuere conuenit, se-
cundum illud Apoca. 1. ad Thimo. vltimo. Habentes alimenta
& quibus tegamur his contenti simus. Et simplicitatem quæ
excludit superfluum sollicitudinē talium. Vnde dicit quod sim-
plicitas est habitus contentus his quæ contingunt. Ex parte au-
tem defectus similiter potest esse duplex inordinatio secundum af-
fectum. Vno modo quidem ex negligentia hominis qui non ad-
hibet studiū vel laborē ad hoc qđ exteriori cultu vtatur secundum
quod oportet. Vnde philosophus dicit in 8. Ethic. quod ad molli-
ciem pertinet, quod aliquis trahat vestimentum per terram vt non
laborer eleuando ipsum, alio modo ex eo quod ipsum defectum
exterioris cultus ad gloriam ordinat. Vnde dicit Aug. in lib. de
sermone Dñi in mōte, non in solo rerum corporearū nitore atq;
pōpa, sed etiam in ipsis sordib⁹ & lutuosis esse posse iactantiā, & co-
pialiosiorē quo sub nomine seruitutis Dei decipit. Et philosoph⁹
dicit

dicit in 4. Ethic. quod superabundantia & inordinatus defectus ad instantiam pertinet. Illi autem qui in dignitatibus constituuntur vel etiam ministri altaris præciosioribus vestibus quam cæteri induuntur, non propter sui gloriam sed ad significandam excellentiam sui ministerij, vel cultus diuini. Et ideo in eis non est vitiosum, vñ August. dicit in 3. de doctrina christiana. Quisquis sic vrit exterioribus robis vt metas consuetudinis bonorū inter quos versat excedat, aut aliquid significat, aut flagitiosus est, dum. s. propter delicias vel ostentationē talibus vtitur. Similiter etiā ex parte defectus constringit esse peccatū, non tñ semper qui viliorib⁹ quā cæteri vestibus vtitur peccat, sed si hoc faciat propter instantiam vel superbiam, vel vt cæteris præferatur, vitium superstitionis est. Si autē hoc faciat pp macerationē carnis vel humiliationē spiritus, ad virtutem temperantiæ pertinet. Vñ Aug. dicit in 3. de doctr. christiana. Quisquis restrictus rebus vtitur, q̄ se habeant mores eorū cum quibus viuunt, aut tepērans, aut superstitiosus est. Præcipue autē cōpetit vestimentis vilib⁹ vti his qui alios & exemplo & verbo ad p̄niam hortantur, sicut fuit propheta. De quib⁹ loquit Apo. Heb. 11. Circueverunt in melioris &c. Vñ & quedā Glo. dicit. Math. 3. Qui p̄niam prædicat, habitū p̄niam præcedat. Ad 2m. s. vtrū mulieres peccent in superfluo ornatu. Dicendum q̄ circa ornamenta mulierū sunt eadem attendenda quæ supra cōiter dicta sunt circa exteriorem cultū, & insuper quoddam aliud speciale, q̄. s. mulieris cultus viros ad lasciuia prouocat, s̄m illud Prouer. 7. Ecce mulier occurrit illi ornata meretricio, præparata ad decipiendas aias. Pōt tñ mulier licite operā dare ad hoc quod viro suo placeat, ne per eius contēptū in adulterium labatur. Vnde dicit primē ad Corint. 7. Mulier quæ nupta ē cogitat quæ sunt mundi quō placeat viro. Et ideo si mulier coniugeta ad hoc se ornet vt viro suo placeat, pōt hoc facere absq; peccato. Ille autē mulieres quæ viros non habent, nec volunt habere, & sunt in statu non habēdi, non possunt absq; peccato appetere placere virorū aspectibus ad cōcupiscendū, quia hoc est dare eis incētiū peccandi, & siquidem hac intentione ornent se vt alios prouocent ad concupiscendū, mortaliter peccant. Si autē ex quadam leuitate, vel etiā ex vanitate propter quādā instantiā non semper est peccatū mortale, sed quandoq; veniale, & eadē rō quātū ad hoc est de vris vnde Aug. dicit in Epistola ad Possidoniu. Nolo vt de ornamentis auri vel vestis propriam habeas in prohibēdo sniam, nisi in eos qui neq; conjugari cupientes, quæ cogitare debent quomodo placeat Deo. Illi autē cogitat quæ sunt mundi quō placeat, vel vtri vxoribus vel mulieres maritis, nisi quod capillos nudare feminas, quas ē caput velare iubet Apostol⁹, vt maritatus decet, in quo tñ possent aliqua peccato excusari, qñ hoc nō fieret ex aliqua vanitate sed propter contrariā consuetudinem quīs talis consuetudo non sit laudabilis. De isto superfluo ornata dicitur super illud primæ Pet. 1. Quarum. s. mulierū sit non extrinsecus capillatura, aut circūdatio auri, aut indumentū vestimentorum cultus, Dicit Glo. Cypriani. Serice & purpura indute, Christum sincere iudicare nō possunt auro & margaritis ornate & monilibus, ornamenta mentis & corporis perdidērūt. Sed sicut ibidem dicit Cyprianus, mulieres eorū qui in tribulatione erant cōtēnebant viros, & vt alijs placerēt se pulchrē ornabāt, quod fieri apostolus prohibet in quo etiā casu loquit Cyprianus non autē prohibet mulieribus coniugatis ornari vt placeant viro ne dent eis occasionē peccandi cū alijs. Vnde primē I Tim. 2. dicit Apostolus. Mulieres in habitu ornato cū verecundia & sobrietate ornantes se, non in tortis crinib⁹ aut auro aut margaritis vel veste præciosa. Per quod dat̄ intelligi, q̄ sobrius & moderatus ornatus non prohibetur mulieribus, sed superfluus & inuerecundus & impudicus. Item idē Cyprianus in libro de habitu virginū. Nō virgines tñ aut viduas, sed etiā nuptas. Pura etiam vēs omnino feminas admonendas q̄ corpus Dei & facturā eius & plasma adulterare nullo mō debeāt, adhibito flauo colore vel nigro puluere vel rubore, aut quodlibet liniamēta natiua corrupēte medicamine. Et postea subdit. Manus Deo inferunt qñ illud qd̄ ille formauit reformare contendūt. Impugnatio ista ē diuini operis præuaticatio & veritatis, Deum videre non poteris, quādo oculi tibi nō sunt quos Deus fecit, sed quos diabolus infecit, de inimico tuo cōpta cum illo pariter arsurā. Sed sciendū quod mulier facta de qua Cyprianus loquitur est quedā species fictionis, quæ non potest esse sine peccato, vñ Aug. dicit in Epistola ad Possidoniu, factari figmentis qui non rubicundior vel candidior appareat adulterina fallacia ē, qui non subito etiā ipsos maritos se velle decipi, qui bus solis permittere sunt feminæ ornari s̄m veniā non s̄m imperium, non tñ semper talis factatio est cum peccato mortali, sed solū qñ sit per lasciuiam, vel in Dei cōtemptū, in quibus casibus loquit Cyprianus. Sciendum tñ q̄ alius est fingere pulchritudinem non habitam, & aliud est occultare turpitudinem ex aliqua causa prouenientem. Pura egritudine vel aliquo huiusmodi, hoc. n. est licitū, quia s̄m Apostolū. 1. ad Corint. Quæ putamus ignobiliora esse mēbra corporis, his honorem abundantiore circūdamus. Et sciens

Speculum Morale.

dum quod si esset aliqua ars ad faciendum aliqua opera, quib⁹ homines vti non possunt absque peccato, per consequens artifices talia faciendū peccarent, vt pote præbentes directe aliis occasionem peccandi. Pura si aliquis fabricaret idola, vel aliqua ad cultum idolatrie pertinentia. Si qua vero ars sit cuius operibus homines possunt bene & male vti sicut gladij, sagitte, & alia huiusmodi vsus talium artium non est peccatum, & hæc solæ artes sunt dicēde. Vnde dicit Crisost. super Math. eas solas oportet artes vocare quæ necessariorum & eorū quæ continent vitā nostrā sunt tributiū & cōstructionis, si tñ operib⁹ alicuius artis vt pluries aliqui male vterent, quamuis de se non sint illicitæ, sunt tñ per officium principis a ciuitate ex turpandē s̄m documēta Platonis, quia ergo mulieres licite possunt ornare, vel vt conferunt decentiam sui status, vel aliquid suadere vt placeant viris, consequens est quod artex talium ornamentorū non peccat in vsu talis artis, nisi forte inueniendo aliqua superflua & curiosa, vnde Crisost. dicit super Math. Qd̄ ē ab arte calceatorū & textorū multa abscindere oportet. Etenim ad luxuriam deduxerūt necessitate. corrūpētēs arē male arti cōmiscētēs.

De æquanimitate.

Dist. CIII.

Deinde considerandū est de modestia quæ cōsistit circa vsum rerū exteriorū. Et primo de æquanimitate. Secundo de parsimonia. Tertio de mundi contēptu. Quarto de voluntaria paupertate. Circa primū. s. de æquanimitate. Sciendū quod æquanimitas ē animi æqualitas, quæ. s. homo æqualiter, se habet in prosperis & aduersis, etiam in subita mutatione fortunæ prospere & aduersæ. Æquanimitas enim tenet animum & temperat ne extollatur in prosperis, & ne desiccat in aduersis, sed stabiliter permaneat in vtrique. Hæc in prosperitatis tempore facit animum memorem malorum, & in aduersis bonorum. Iuxta illud Eccle. 11. In die malorum ne immemor sis bonorum, & die bonorum ne immemor sis malorum, vt vinum præsentis lætitiæ temperes aqua futura, quæ potest tibi accidere, mestitiæ & tribulationis. Ad hanc æquanimitatem monet Angelus Thobiam in tribulatione sua eiusdem. v. Gaudium ait tibi sit semper cui Thobias, quale gaudium mihi esse pōt &c. Et angelus, a quo aio esto, quia in proximo est vt a Deo curesis. homo debet esse sicut homo siluester, de quo dicitur quod mestitiam quam habet de teporis pluuiosi intemperie temperat futuræ serenitatis spe, & econuerso, læticiam serenitatis timore intemperie futuræ. De hac æquanimitate comendat Anna. 1. Re. 1. Amplius vultus Annæ non sunt in diuersa mutari. Eccle. 27. Homo Sanctus in sapientia sua permanet sicut sol. Stultus vt Luna mutat. s. s̄m mutationem temporis & fortunæ. In gestis Romanorū Imperator comendatur Antonius seuerus, quia vt dicitur quod aliqua fortuna prospera vel aduersa nunquam factus apparuit tristior aut lætior in mutatione vultus. Ideo Seuerus dicebatur quia vultus auferitatem nullo casu deponebat.

Deinde considerandū est de parsimonia quæ est moderatrix in vsu rerū tpaliū, quæ. s. frugalitas dicitur Eccle. 31. Vere quasi homo frugis his quæ tibi apponuntur, sicut faciebat. b. Aug. cuius mēta semp frugalis erat. Vestimēta nec nimis sordida, nec nimis præciosa, & sic i oib⁹ aliis moderationis mēsurā & regulā obseruabat.

Deinde considerandū est de contemptu mundi, qui refrenat appetitum ne immoderate mundū, vel mundialia diligam⁹. propter quod dicit. 1. Io. 2. Nolite diligere mundū, neq; ea quæ in mundo sunt. Considerandus est ergo mundus vt cognoscatur, & cognitus contēnatur. Contēnendus est ergo mundus propter vanitatem consistentiā, abundantiam feditatis, viscositatem inherentię, inundantiam iniquitatis, anxietates dolorum lamentabilium, diuersitates periculorum innumerabilium. Primo quidem contēnendus est mundus propter vanitatem consistentiā, vanus est enī mundus & vana sunt omnia quæ sunt in eo, sicut dicitur Eccle. 1. Vanitas vanitatum & omnia vanitas. Mundus non dicitur solum vanus esse, sed vanitas emphatice loquendo, quia vanissimus est plusquam posset dici, vanus etiam efficiens amatores suos, sicut dicitur Iere. 2. Ambulauerunt post vanitatem & vani facti sunt. Verē vanus est mundus, & omnia mundialia vana sunt non enim replent diligentem. Sicut nec vacuitas, Genes. 1. Terra erat inanis & vacua. omnia mundana vacua sunt. Ideo non replent, sed magis euacuant. Item non replēt, quia non sunt in corde sed extra. Vnde arcam potest quis replere pecunia, sed non mentem. Item non replent, quia cor hominis tantę capacitatis factum est, vt nihil minus Deo possit illud implere. Ideo Ecclesi. 5. Auarus non implebitur pecunia. Vana ergo sunt mundialia, quia non replent ambientem. Item vana sunt, quia non dicant possidentem sicut nec somnia. Isa. 29. Sicut somniat esuriens & comedit, cum autem fuerit experctus vacua est anima eius. Et sicut somniat sitiens & bibit, & postquam fuerit experctus lassius adhuc sitit, & vacua est anima eius. Sic erit multitudo omnium gentium. Psal. Dormierunt somnum & nihil inuenerūt &c. Nec eluriētē relinquant, sicut nec aura Ber. Nō plus satiabit cor auro, q̄ corpus au

Tomus Tertius.

N 3

ra. Inuenientem non fulciunt vel sustinent, sicut nec fumus vel baculus arundineus: mundana subito transeunt sicut fumus, & sicut aquę cum impetu defluentes, quę sepe rapiunt omne quod male radicatur inueniunt. Sicut mundi concupiscētia rapit male radicatos in fide & charitate trahens & mergens in mare amaritudinis eternę. Chorin. 7. Preterit figura huius mundi Ioh. 2. Transit mundus & concupiscētia eius. Si uis ne te trahat decursus tēporaliū tene te ad lignum quod plantatum est secus decursus aquarum. i. ad Christum. Mundialium breuem & leuem transitum quem hic non noverūt mundi amatores, cognoscunt in inferno plangentes, ubi habetur sapientia. 5. Quid nobis aiunt profuit superbia, quid diuitiarum iactantia? Bern. Oīa transferunt tanq̄ umbra, & sicut nunciū præcurrens, & sicut nauis quę pertransit fluctuantem aquam &c. Sequitur Ber. Certa est mundabilium breuitas. Et ipsius breuitatis finis incertus. Saepē enim dimittunt uiuentem, raro autem sequuntur morientem. Greg. in Mora. fugit omne quod cernitur, & māsu ra sunt quę sequuntur. Idem. Si ea quę iam transacta sunt ad memoriam reducimur, patēter cognoscimus quam celeriter hoc quo que fugiat quod tenemus. Nemo ualeat mobilia diligere, & ipse im mobilis stare. Qui enim mobilia amplectitur, eo ipso percussus ducitur quo decurrentia complectitur. Idē qui labenti inmittitur ne cesse est ut cum labente labatur. Item confidentem non stabiliunt, non dant securitatem, sed decipiunt confidentes, Psal. Deus destruet te in finem, euellet te &c. Sequitur uidebunt iusti & timebūt, & super eum ridebunt & dicent, ecce homo qui non po. d. ad. f. sed sperauit in multitudine di. scilicet &c. Idem Nolite confidere in principibus. In filiis hominum in quibus non est salus. Sane vix inuenitur hodie vir fidelis de quo possit homo confidere, propter qđ Iere. 9. dicitur. Vnuscuiq; a proximo suo se custodiat, & in omni fratre suo non habeat fiduciam, quia omnis frater supplantās supplantabit, & omnis amicus fraudulenter incedet, uir fratrem suum deridebit, & veritatem non loquetur &c. propter instabilem vanitatem immo continuum uolubilitatem, potest dici mundus rota molendinaria quę uoluitur & mouetur ad cursum continuū aquę fluentis, sic mundus ad continuum fluxum temporis mundani uoluitur & mouetur ad omnia quę in eo sunt. Est rota molendinaria circa cuius negocia & opera quasi equi excecati discurrent mūdāni, ut dicti equi circueunt molendinum ad equos motu & circuitu suo mouent ipsum. Psal. In circuitu impii ambulat. In huius rotę circuitu rotat diabolus inimicos veri Dauid. i. Christi sicut lapis rotatur in funda ut proiciatur, sic diabolus per phas & nephas per diuersos circuitus mundanę impietatis tacit malos discurrere in acquisitione temporalium, ut eos sic diu rotatos longe a Deo eiciat subito proiciat in infernum. dixit Abigail ad Dauid. 1. Re. 25. Anima inimicorum tuorum domine rotabitur, quasi impetu & circulo fundę, quod fit cum per diuersas sollicitudines & desideria terrenorum animę eorum circinuo uoluntur deiciuntur in infernum. Ad hūc circuitum ut dicitur Iud. 16. Sampson a Philisteis captus & exoculatus & incarceratus, ad molendum ponitur ut sit ludibrium philistinorum. Item in mundo isto rotat dux rotę sibi al trinfecus aduersantes plene gladii, & sunt similes illis rotis, quas fecit Maxentius ad dilacerandum corpus B. Catherinę, rotam altera potest dici fortuna prospera, altera aduersa. Altera uoluitur a sinistra aduersitatis, & vertit homines de sinistra aduersitatis ad dexteram prosperitatis, huius gladii diuersi sunt var etates concupiscibiles, quę vulnerant & lacerant animas per diuersas concupiscētiās & sollicitudines suas. Alia rota aduersitatis tendens a dextra in sinistram habet pro gladii vulnerantibus corda diuersos casus infernū temporalis & spiritualis. Item mundus est rota fortunę, quę quosdam gloriantes extollit in summo gradu prosperitatis, & alios multos deicit & deprimi in imo extremę aduersitatis, alios eleuat ab imo, alios a gradu summo. Secundum has quatuor differentias totum mundum vertit. Qui stat in summo rotę potest dicere quod dixit quidam uersificator. Glorior elatus. qui incipit deici potest dicere. Descendo glorificatus. Qui stat in imo depressus sub rota potest dicere. Subsum prostratus. Quartus dicere potest. Surgo prius attenuatus. Secundum contemnendus est mundus pp abundantiam seditatis. Hic est lacus miserię, & lutum sęcis. In lacu istu proiciunt demones homi nem mūdāni. Sicut fuit Hieremias missus in lacum, in quo non erat aqua, sed lutu. Ier. 18. Hęc est sentina oīum sordiu, ad qđ confluunt oēs sordes, & fluūt oēs imūditie quę tangentes & adherentes maculant, sicut lutu & stercora quib. mundana cōparant a sanctis. Phil. 3. Hęc oīa arbitratus sum vt ster cora. Sap. 14. Hęc oīa cōmixta sunt in mūdo. i. sanguis, homicidiu, furtum, fictio, corruptio, infidelitas, turbatio, perurium, tumultus, bonorum dñi immemoratio, aiarum inquinatio, natiuitatis inmutatio, nupriarum inconstancia, inordinatio mechę & impudicitie. Matth. Homicidia, furta, adulteria, fornicationes, falsa testimonia, blasphemie. Hęc sunt quę coinquinant hominem. Ideo in tanto mundi contagio, qui tot & tantis & tam diuersis immūdi

cijs inquinat amantes se, beatus est diues qui inuē^r est sine macula peccati mortalis. Ideo Tre. 4. Recedite polluti clamauerūt. f. oēs scripture & sancti, recedite, abite, & nolite tangere. f. mundum, vel mundana a mundo polluta, pp imunditias peccatorum & sordium ablendas, immisit Deus diluuium, & quinq; ciuitates euerfione damnauit. Sicut dicitur. 2. Pe. 1. Originali mūdo nō pepercit Deus. Sed octauum Noe iustitia præconem custodiuit diluuium mundū impiorum inducens, & ciuitates Sodomorum & Gomorreorum i euerfione redigens euerfione damnauit, exemplum eorum qui impie acturi sunt ponens. Sicut autē in diluio paucissimi. i. octo animę saluatę sūt omnes alii in iniquitatib⁹ & flagitiis suis submersi sunt, ita nunc saluantur paucissimi respectu damnatorum. Sicut ex presse dicit B. Petrus. i. Pe. 3. In arca pauci. i. octo animę saluę factę sunt per aquam, qđ & uos nūc similes formę saluos faciē baptisma, & in euerfione quinq; ciuitatum solus Loth cum duabus filiabus suis ereptus est. Tertio contemnendus est mundus immo potius fugiendus propter uisositatem aduerfientie. Mūdāna enim adeo sūt uisofa, & sic amatores suos inuisant, qđ uix possunt ab eo auolare, & ad cęlestia uolare. Aug. Amor terrenorum viscus est spirituum pennarum. Eius amatores possunt dicere: Cōglutinator est in terra uenter noster. Sic adhrens terrenis ut non possint ab eis se parari, licet uideant mortem sibi imminere in eis quę iniuste detinent per quę detinentur a diabolo. Aug. Detines alienum, & detineris a diabolo. Sunt enim aues inuisant in manu aucupis diaboli, & magis ac magis se inuisant in hoc mundo in quo sunt multi putei bituminis qđ est gluten tenacissimum, qui detinent multos. adeo vt non possint ab eis separari, nisi per amarę mortis gladium. Gen. 14. Vallis illustris. i. mundus multos habet puteos bituminis, in hac ualle multi submerguntur, & subuertuntur in his & ab his puteis cum Sodoma & Gomorra. Aug. de li. de symbolo. Ecce tot calamitatibus repleuit Deus mundum, ecce amarus est, & sic amarus, ecce ruinosus est, & sic habitatur, quid faceremus si stabilis & dulcis esset, o munde immunde & tenebras pariens si transiens sic detines, quid faceres si maneres? si amarum sic decipis quem non deciperes si dulcis esset. Quartus fugiendus ac et odiendus est mundus pp inūdantiam iniquitatis. Inundant iniquitates & flagitia in mundo isto, plusq; aquę materiales inundauerunt in diluio, unde Osee. 4. dicitur. Non est ueritas, non est misericordia, non est scientia Dei in terra, maledictum, mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inundauerunt, & sanguis sanguinem terigit. cū enim fecisset Deus mūdū. Sicut dicitur Actu. 17. Deus fecit mūdū & oīa quę in eo sunt, diabolus per astutiam suā hominē tentando præualuit, totumq; genus humanus subiiciens, factus est princeps mundi, id est omnium mundanorum, sicut dicitur Iohan. 16. Venit princeps mundi huius &c. Et. i. Pet. 2. Totus mūdus in maligno posuit est. i. in potestate maligni, qui totum mundum malignitate repleuit. Et sicut solent hostes facere quando obtinuerunt uictorię, qđ totam terram aduersarii sui cremant, sic diabolus obtenta uictoria contra primum hominem totum mundum incendio cōcremauit, unde totus mundus in maligno. i. in malo igne positus est. Hęc est fornax Babylonis succenta septuplum. i. septemplici igne septe capitalium uictorum. De hoc incendio tres pueri. i. puritatem cordis oris & operis conseruantes exeunt, & euadunt illęxi solutis uinculis amoris mundani, sed Chaldęi in hoc incendio deuorantur. Iste princeps malignus excæcauit hominis intellectum, ut dominū suum uerum non cognosceret nec recognosceret, & deprauauit affectum ut ipsum non diligeret nec timeret. Deus autem misericors mūdum ad se multipliciter studuit reuocare, uidelicet per prophetas Patriarchas & angelos, tandem per filium suum. Io. 3. Sic Deus dilexit mundum, vt inuenirentur in se. i. Filii ipse uenit. 1. Thi. 1. Christus Iesus uenit in mundum peccatores saluos facere, ipsi uero nec eum recipere nec recognoscere sicut dominum uoluerunt. Ioan. 1. In mundo erat, & mundus per ipsum factus est, & mundus ipsum non cognouit, in propria uenit, & sui eum non receperunt. Item prædicauit & monuit vt redirent ad se, sed prædicationem eius contempserunt. Ioh. 3. Ego lux ueni in mundum & dilexerunt homines tenebras magis quam lucem. Item corpus suum proprium dedit eis in cibum, & sanguinem in potum. Ioh. 6. Pannis quem ego dabo caro mea est pro mundi uita. Et ibidem, Caro mea uere est cibus, & sanguis meus uere est potus. Item seipsum dedit in precium redemptionis & salutis. Ioh. 3. Non misit Deus filium suum ut iudicet mundum, sed ut saluetur mundus per ipsum. Sed hęc omnia non solum contempserunt, insuper & occiderunt, patrem etiam qui filium suum miserat dederat & morti tradiderat recognoscere noluerunt. Ioh. 17. Pater iuste mundus te non cognouit. Item recedens a mundo spiritum sanctum misit, sed nec ipsum recipere uoluerunt. Iohan. 14. Spiritum ueritatis mundus non potest accipere. Denique misit apostolos suos discipulos & alios multos, & illos iniuriis, ludibriis, uinculis, flagellis, & suppliciis multisque mortis generibus occiderunt.

De missione dicit Mar. 16. Euntes in mundum vniuersum predica-
re Euangelium &c. Et Iohan. 17. Sicut tu me misisti in mundū, &
ego misi eos in mundū. De supplicijs vero quæ mundus eis intulit
dicitur Hebr. 11. Ludibria & verbera expti, insuper & vincula &
carceres, lapidati sunt, secti sunt, tætați sunt, i occisione gladij mor-
tui sunt. Sequitur. Quibus dignus non erat mundus. Sic igitur appa-
ret iniquitas mūdānorū cōtra Chr. stū & suos, quō maligno princi-
pi adheferunt, quō Deū summū principē sua & suos multipliciter
impugnauerunt. Non igitur mirum est si mūdus odit & persequit
scōs qui mō sunt, quia inueneratū est odiū inter mundū & Deū &
oēs amicos suos. Vnde dicebat Christus suis. Ioh. 15. Si mūd^o vos
odit, scitote quia me priorem vobis odio habuit. Item mūdus eos
odio habuit, quia non sunt de mundo sicut & ego de mūdo nō sū.
Item in mūdo præsūrā habebitis. Hac ergo rōne fugiendus ē mū-
dus & odiendus tanquā hostis public^o Dei & suorū. i. Io. 2. Noli-
te diligere mundū neq; ea quæ in mūdo sunt. Si quis diligit mūdū
non est charitas p̄ris in eo. Et Iac. 4. Adulteri nescitis quia amici-
tia huius mundi inimica est Deo, quicūq; ergo voluerit amicus
esse huius mundi inimicus constituitur Dei. Et nota qd sicut amici-
tia mundi est Dei inimicitia vt dictum ē, sic mundi sapiētia est in-
sipientia. 1. Cor. 1. 3. Sapiētia huius mūdi stultitia est apud Deū.
Sic opulētia facultatum ē inopia. 1. Thi. 6. Nihil inulim^o in hūc
mundū, haud dubiū quia nec auferre quid possum^o. Mundus nō. in
exitu dom^o suæ inexorabilē cōstituit ianitorē. s. mortē, que nec p̄ce
nec precio, nec alio quouis mō aliquid inde deferre p̄mittit. Iob. 1.
Nudus egressus sum de vtero matris meæ, nudus reuertar illuc. Si-
cut igitur hō pauper & nudus mundū igreditur, ita pauper & nu-
dus egredī, sed etiā plurimi pauperiores exeunt quā intrauerint,
quia. s. pluribus p̄tis irretitū recedūt, nihil secū præter p̄tā portan-
tes. Item mundi deliciæ sunt faditas, vt dictū est, quæ in suppliciū
conuertent. Apoc. 18. Quantū glorificauit se & in delicijs fuit, tan-
tum date illi tormentum & lutum. Iō dixit Ap̄s, Mihi abit glo-
riarū nisi i Cruce Dñi nri Iesu Christi, p̄ quē mūd^o crucifix^o &c.
Itē honores mundi in ignominia conuertētur. Phil. 4. Ḡra in con-
suetudine eorū qui terrena sapiunt. Iō Mat. 4. Cū diabolus Chri-
stū tenens de p̄tia mundiali ostenderet ei oīa regna mundi, & gloria
eorū dicit. Hac oīa tibi dabo si cadens adoraueris me, dixit ei. Va-
le satana, scriptum est, Dñm Deū tuū adorabis &c. Itē gaudium
mundi conuertit in merorē. Sicut dī Io. 16. Mundus gaudebit, vos
autē contristabimini, sed tristitia v̄ra vertet in gaudium. Per qd inuit
q̄ gaudū conuertēt in tristitiam & merorē. Quinto contēndus
est mundus pp̄ anxietates & calamitates dolorū lamentabiliū. Mū-
dus nō est v̄llis lacrymarū, ad quā confluent cause doloris & geni-
tus, quas qui prudenter considerat, potest dicere illud Psal. Circū-
de leuati nō mala, quorū non est numerus. Licet autē oēs humana
v̄tē miserias & v̄llas p̄fectē describere enarrare vel enumerare suffi-
ciat, oēs tō ad quatuor reduci p̄t. Est namq; miseria cōnaturalis,
quā nascēdo cōtrahimus. Secunda est miseria cōtemporalis quā
vivēdo periclitamur. Tertia est miseria criminalis quā peccando ac-
quirim^o. Quarta est miseria gehennalis quā moriēdo incurrimus.
Prima grauis est. Secunda grauior. Tertia grauissima. Quarta su-
pergrauissima. Prima est incurtabilis, & iō miseranda. Secunda to-
lerabilis, & iō sublinēda. Tertia detestabilis, & iō fugienda. Quar-
ta intolerabilis, & iō metuenda. Miseria cōnaturalis quā contrahi-
mus est cū qua ex vtero nascimur, oēs n. nascimur euilantes, vt fu-
tura exprimat. miseria, vñ Aug. ait, Puer a ploratu incipit, nec
ridere p̄t, statim natus plorat, propheta, calamitatis suæ lacrima
restes sunt futura miserie, nondū loquitur & iam propheta. Et. Iō
Sap. 9. Simile vocē oibus emisi ploris, nemo n. ex regibus aliud ha-
bit naruitatis exordiū, misera profecto & miserabilis est homi-
nis ualētis conditio. Oēs n. nascimur sine scia, sine verbo, sine
virtute, sine corporis indumento, nisi forte indumentum eius vo-
lueris applicare vilissimū tegumētum, quo inuolutus exit ex vte-
ro turpe dictū, turpius auditū, turpissimū visu. s. pellicula feda, san-
guine cruentata. Nascimur inq; debiles, debiles & miserabiles pa-
rum a brutis differentes, & in multis minus habentes. Nā bruta sta-
tim cum nata sunt gradiuntur & currunt, nos autē non solū pedib^o
non ambulamus erecti, verunetiam incuruati manibus non reptan-
tes. Quidam etiā quod miserabilium est deformes & prodigioli na-
scuntur, quibus melius fuisset prouisum si nunq̄ p̄cessissent ad vi-
sum. Qm̄ vt mōstra mōstrant, & ostēta ostēduntur, pleriq; vero di-
mini inēbris & sensibus corrupti nascuntur in parentum v̄recū-
diā & tristitiam propinquo. Secunda est miseria cōtemporalis, quæ
iō cōtemporalis dī, quia totum vitæ n̄re tempus cōcomitat. Hanc mi-
seriam graue reddūt quatuor, sine quibus vita n̄ra non agit. Quo-
rum primū est naturalis fragilitas, quæ penaliter aggrauatur. Se-
cundum est temporalis aduersitas, quæ iugiter molestat. Tertiū
est corporalis infirmitas quæ grauitur anxiat. Quartum est ha-
stilis malignitas, quæ nequiter impugnat. Primū inquam est na-
turalis fragilitas quæ penaliter aggrauatur. De qua loquit^o b. Greg.

Speculum Morale.

exponens illud Iob. Homo natus de muliere, breui viuens tempo-
re, repletur multis miserijs, dicens. Si breuiter consideretur, omne
quod hic agitur, pena est & miseria, carnis enim corruptioni serui-
re ad necessaria, atq; concessa, miseria est, vt cōtra frigus vestimen-
ta, contra famē alimēta, cōtra estū frigora requiruntur, qd cū mul-
ta cautela custodi salu, corporis, qd etiā custodita amittit, & amissa
cū graui labore reparatur, & tñ reparata semper in dubio est, qd
hic aliud q̄ mortalis vitæ miseria est, qd amissa c̄, lesti patria repul-
sionē hō delectatur exilio, grauat curis, & tamen cogitare dissimu-
lat, quōd deniq; priuatus est aeterno lumine, & cum dissimulat suā
perpeti excitatē, quid hoc aliud q̄ de pena nostra nata miseria est.
Hanc miseriā Psal. deplorat, dicens. Miser factus sum & curuatus
sum vsq; in finē. Secundū quod cōtemporalē miseriā grauem reddit, ē
temporalis aduersitas quæ iugiter molestat, quæ multiplex est.
O quanta mortales angit anxietas, sollicitat cū a, sollicitudo mole-
stat, metus ex terret, tremor concutit, dolor affligit, conrurbar tristi-
cia, contristat turbatio, pauper & diues, seruus & Dñs, coniugatus
& continens, bonus & malus, & omnes generaliter mundanis crui-
ciatibus affliguntur. Quis vnq̄ vnici diem totā habuit ex sua dele-
ctatione iucūda, quā iactura aliqua vel offensa seu passio non com-
mouerit, quam visus, vel auditus, vel actus aliquis non ostenderit.
Sēper. n. mundane leticie tristitia repentina succedit, & quod ince-
pit in gaudiō, desinit in merorem. Mundana quippe felicitas multis
amaritudinibus est resperfa. Nouerat hoc sapiens, qui dicit.
Ecclē 2. Risus dolore miscebitur, & extrema gaudij luctus occu-
pat. Bernardus in sermone de ramis palmarū. Videte seculares &
intelligite, quia extrema gaudij luctus occupat, hic est finis leticie
secularis, hic fructus gloriæ temporalis. Subito enim dum non ad-
uertimus, nec timemus infortunium accidit, calamitas irruit, mor-
bus inuadit, mors intercipit quam nullus euadit, ergo ne gloriæ
in crastinum, ignorans quid de te ventura pariat dies. Nec solum
aduersitates nobis euenientes nos conturbant, verunetiam proxi-
morū miseriæ nos contristant. O quanto dolore turbamur, quan-
to terrore concutimur cum amicorū damna sentim^o, cum parē-
tium pericula formidamus. Cuius cor tam lapideum, cuius pect^o i-
sc̄reum, vt gemitus non exprimat, lacrymas non effundat, cum
proximi, vel amici morbum, vel interitum intuetur. Ipse Iesus
cum vidisset Mariam & iudeos, qui cum eo venerat ad Lazari mo-
numentum plorantes, infremuit spiritu, turbauit se metipsum,
& lacrimatus est, nec fleuisse credendus est, quia Lazarus mortuus
erat, sed quia mortuum ad vitæ miseriam reuocabat. Præterea vt to-
tum tempus vitæ nostræ miserijs repletur, nihilque sine miseria
& calamitate pertranseat, etiam tempus quieti concessum non cō-
ceditur esse quietum, quia terreni somnia, visiones conturbant, &
licet non sint in veritate tristitia, vel terribilia seu laboriosa quæ vi-
dentur in somnijs, tamen in veritate terrentur, tristantur & fatiga-
tur dormientes intantum, quod aliquando lacrymantur, & cla-
mantes euigilant, & euigilantes sapissimē conturbantur. Tertiū
quod hanc miseriam reddit grauem est corporalis infirmitas quæ
grauiter anxiat, quæ etiā multiplex est. Quis enim numeret quot
morborum genera, quot species passionum quot diuersitates cogi-
tur humana fragilitas tolerare dolorum. Profecto plures expri-
mur egritudinum differentias quam sicut humani corporis mem-
bra nec dudam a seculis industria medicorum tot morborum spe-
cies potuit indagare quot miseriam homo nascitur sustinere, hoc
autem mirabile miserabile & lamentabile & dolore plenum est,
quod solum corporis hominis pluribus malis & passionibus subia-
cere dignoscitur quam tota vniuersitas creaturarum cum hominē
productarum. Quartum quod hanc miseriam grauem reddit, est
hostilis malignitas quæ nequiter impugnat. Hostes enim nostri
yndiq; nobis insidiantur vt rapiant, persequuntur vt puniant &c.
Require supra de mundi periculis. Tertia est miseria criminalis,
quæ longe deterior est præmissis, quia alia pertinent ad corpus &
faciunt corpus miserum, ista ad animam ipsam faciens infelicem,
& sicut dignitas animæ incomparabiliter excellit cuiusq; corporis
dignitatem, sic miseria animæ abiq; vlla cōparatione peior & vi-
lior est quam miseria corporalis. O grauis necessitas. O infelix cō-
ditio antequam peccem^o peccato constringimur, antequam aliquid
boni, vel mali fecerim^o, filij irē, rei mortis & perditionis efficiimur.
Hanc ergo miseriam non per actum proprium nec ex propria vo-
luntate, sed ex necessitate originis contrahimus, postmodum autē
ab hac miseria liberati, & ab originali peccato mundati, & opera
nostra & consensum propriē voluntatis nos ipsos miseros effici-
mus. Nam post nitorem baptismi, post collatum nobis pie rege-
nerationis candorem, post acquisitam indumentum nuptialis ange-
licam dignitatem in peccatorum ceno relapsi, & in antiqua crimi-
num volutabra reuoluti, niueum vestimentum tetrīs iniquitatū &
libidinum contagijs sordidamus, & post singularem Dñi nri in-
dulgentiam inouata se d. am^o, integra rescindimus, expiata violam^o,
repetentes non iam v̄dis purgata sed flāmis. De hac animæ miseria

Tomus Tertius.

N 4 ria

Speculum Morale Vincentij.

ria dicit. Sap. Prouer. 14. Miseros facit populo p̄c̄m̄. Heu quā misera fit aia p̄ peccatū, turpis. s. & horrida, cui⁹ turpitudine nihil horridius facta & fatida, nullū enim cadauer putridū adeo fetet corā hominib⁹, sicut peccatrix aia corā Deo. Item fit aia per peccatū debilis, & ad omne opus bonū infirma, paup, inops, & oī bono vacua ceca, muta, & fatua, Deo sanctis & angel⁹ odiosa, eterno regno priuata, aeternis inferni supplicij deputāda. Pro hac miseria deplorat Psal. dicens. Iniquitates meę sup̄gressę sunt caput meum, & sicut onus graue grauatę sunt sup̄ me, putruerūt & corruptę sunt cicatrices meę a facie insipieētis meę. Miser factus sū & curuatus sū vsq; in finē, tota die cōtristat⁹ ingrediebar &c. Nota q̄ sicut brū⁹ ē qui habet quicquid vult, & nihil vult male, ita miser est ille qui nō habet quod vult, & multa vult male. P̄c̄tōr igitur recte miser est qui multa vult in malū suū, & illa nō desiderat que esēt ad bonū suū. Multa etiā vult que cōsequit vel implere nō pōt. Heu quanta miseria p̄c̄tōris, qui p̄ se pōt cadere, sed nō resurgere, maculare, nō lauare, vulnerare, nō lauare, occidere, nō viuificare, malū suū velle pōt non bonū, & si q̄q; velit bonū, tñ cōsequi vel implere non potest. Voluntariē currit ad interitū, & damnationē suā clare cōspiciens resiliere non potest. Vnde Bern⁹. Ex quo peccare cępi, nunquā Diem vnū une peccato transire potuit, nec adhuc peccare cesso, sic de die in diē p̄c̄tā p̄c̄tis addo, & ea prę oculis habeo nec gemo, erubescenda video nec erubescō, dolēda video nec doleo, quod est mortis signum, & dānatiōnis initiū vel iudicium. Membrū. n. quod dolore nō sentit mortuū est, & morb⁹ insensibilis est incurabilis, leuis sū & dissolutus, nec me corrigo, ad p̄c̄tā quę confessus sum, quotidie redeo, nec caueo foueā in quā cecidi vel alium cadere vidi, cunque plorare & orare deberē pro malis quę feci, & pro bonis que facere neglexi, pro dolor versus est mihi in contrarium, nam tepui & frigus a feruore ofonis, & iam frigidus sine sensu remansi, & ideo me ipsum flere non possum, quia fons lachrymarum recessit a me. Et alia miseria p̄c̄tōris, qui q̄q; putat se bonum esse qui malus est, & taluari sperat qui eternaliter est dānandus. De hoc beatus Ioan. in Apoc. 3. dicit. Tu dicis quia diues sum & locupletatus, & nullius egeo, diues. s. gratia & virtutibus locupletat⁹ bonis operibus, & nullius consilio, doctrina vel ofonibus egeo, quia. s. per me sum sufficiens ad salutē, & tu nescis quia tu es miser & miserabilis & pauper & nudus & cęcus, miser pp̄ defectū gratię, miserabilis prop̄ eilitatē ignominię, pauper quia sine meritis operū, nudus quia sine vestitu virtutū, & cęcus quia ignorās miserię tuę statū. Quarta est miseria generalis, de qua Psal. dicit. Cadent super eos carbones, in ignem deiciēs eos, in miserijs non subsistent. Carbones hic intelligi p̄nt increpationes aeterni iudicij, quibus reprobōrū facies cōsūdētur, & conscientię exurent. Ignis vero de quo dicit hic, in ignem deiciēs eos, est atrocissimū incendiū ineffabiliter crucians tā aias quā corpora damnatorū. De quo dicitur Math. 25. Ite maledicti in ignem eternū, qui paratus est diabolo & angelis eius. Sequitur, In miserijs non subsistēt, pluraliter dicit miserijs quia sunt innumerabiles, inenarrabiles, inexcogitabiles, intollerabiles, & interminabiles. Sed mirū q̄ dicit, nō subsistēt, cū miseri eternaliter in miserijs viuere cōpellant. Sed reuera diuina iusticia exigente semper feruant in supplicijs vt sine fine crucient, & tñ ex imēsa acerbitate p̄narū ad extremū debilitatis deducūt, vt oīno d̄ficere videāt, viuūt ergo vt sp̄ moriātur, & tñ mori nō p̄nt, vt sp̄ iniquitas puniat. Hor rēdū est ergo in hęc miseriā incidere, quę & tollerari nō poterit, & tñ non poterit terminari. De hac liberari petebat Iob. 10. dicens. Dimitte me vt plangā paululū dolorē meū aīquā vadā, & non reuertar ad terrā tenebrōsā & opertā mortis caligine, terrā miserię & tenebrarū &c. De hac require diffusus infra lib. tertio per totū. Sexto fugiend⁹ est mund⁹ pp̄ diuersitates periculorū innumerabilium. Tot sunt pericula & periculorum occasiones, q̄ vix potest aliquis euadere quin capiat irretiat & inuoluat: vnde Math. 18. Vē mundo a scandalis. i. propter scandala quę prębent omniū occasiōnem ruinę. De his require supra de mund⁹ periculis.

De paupertate. Dist. CIIII.

DEinde considerandum est de voluntaria paupertate quam generat contemptus mundi, quia ex eo quod aliquis mundū contenit incipit diligere paupertatem, hęc enim in nobis amorem cōtemperat terrenorū & refrenat vel extinguit cupiditatem eorū. Circa paupertatem consideranda sunt tria. Primo quid sit paupertas maximē illa quę dicitur voluntaria, siue paupertas spiritus quę bonos facit. Secundo quomodo paupertate aliquis vel in bonum bene vitur, vel in malum male vitur, secundū quod sunt diuersa genera paupertatis. Tertio per quę homo ad amorem paupertatis inducitur. Circa primum. s. quid sit paupertas. Sciendum quod paupertas est carentia diuitiarum, secundū quod dicit Auguſt. Inuestiganti singulas rerū naturas, nō occurret quid sit paupertas nuditas, aut forāme nisi priuationes. Priuatio autem multorum bonorum quandoque sunt occasiones, per has. n. a multis elongant vicijs, quia vt dicit poeta, nō habet vnū suū paupertas pa-

scat amorem. Non enim habent tantam materiam peccandi nec occasiōnem pauperes sicut diuites. Greg. Habent sancti hoc proprium vt semper ab illicitis longe sint, & a se licita abscondant plerunq; ne per ea possint cadere in illicita. Quandoq; at̄ dicitur paupertas contemptus diuitiarum, s̄m q̄ dicit Sene. Nemo est dignus Deo qui opes non cōtempnit. Tertio d̄r paupertas amor paupertatis. Bern⁹ in Epist. Non paupertas virtus reputatur sed paupertatis amor Deniq; Beati pauperes nō rebus sed spiritu. Idem. Volo te esse amicum pauperum, magis autem amatorem paupertatis, & pauperum imitorem. Amicitia enim pauperum amicos regis cōstituit. Amor paupertatis reges facit. Marth. Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum celorum. Circa secundum norandū quod sunt diuersa genera pauperum, secundū q̄ homines hic Deo dono male vtuntur aut bene. Sūt enim tria genera hominū, qui male vtuntur paupertate, qui sunt mali, peiores, pessimi. Alii qui bene vtuntur ea, sunt aliqui boni, aliqui meliores, alii optimi, alii indifferentes. Horū septem generum pauperū qui possunt distingui. Primi possunt dici mali, quia cū paupertatem habent, non eā ad Deū retorquent, vt eam pp̄ Deum ferant, sed in ea sunt quærulosi & impatientes & ignorantēs, viam domini scire & tenere negligentes. De quibus Icre. 1. Pauperes sunt & stulti, & ignorantēs viam d̄i & iudicium Dei sui. Secundi sunt qui aliquod peccatum habent qd̄ aufert eis paupertatis suę meritum, vt quando sunt superbi & vani gloriosi aut pręsumptuosi. Eccl. 10. Qui gloriatur in paupertate quanto magis in substantia. Eccl. 15. Odit Deus pauperem superbū. Qualis erat episcopus Laodiceę. Apoc. 3. Dicis quia diues sū & locupletatus & nullius egeo, & nescis, quia miser es & miserabilis & pauper & cęcus & nudus. Tales sunt vt pauper somnians se imperatorem, qui excita⁹ inuenit se in veritate in clibano iacentem nudum & pauperem. Tertij sunt pessimi. s. qui de dono paupertatis contra Deum murmurāt, & de dono salutari qd̄ dedit eis ad salutem acquirēdā se occidunt, & vnde gratias Deo reddere debuerunt, eum impugnant & blasphemāt, Eccl. 13. Nequissima paupertas in ore impij, quia de ea se nequit occidit, & Deū blasphemant. Item nequissima est paupertas illorum qui non solum de ea vel in ea Deum impugnant, sed alios pauperes opprimunt & spoliāt molestiis, fraudibus & furtis & aliis iniuriis. De quibus Prouer. 28. Vir pauper calumniās pauperes, similis est imbrī vehementi in quo paratur fames. i. tēpestas quę oīa ardet, quia aciores sunt aliis, sicut sciniphes, aut muscę macilentiores vnde refert Iosephus q̄ Tyberius imperator non libenter mutabāt prępositos, nec de pauperibus eos liberet faciebāt reddens causam, quia quanto erant pauperiores consueuerunt esse aliis aciores. Reddit exemplum de muscis, & de vulnerato sedente ad muscas, quas cū quidam amicus suus vellet ab eo abigere, ait, parce, quia istis q̄ iam sunt satiate succedunt alię, quę quanto sunt aliis macilentiores, tanto mihi erunt aciores. Sic sunt pauperes dominium exercentes in alios, tales deteriores sunt leonibus, aut lupis, aut serpentibus, qui non comedent, ut dicit Sene. res suę species. Sed omne animal diligit sibi simile, ut dicitur in ecclesiastico 13. Primi sunt impii, quia lucrum paupertatis & patientia amittunt. Secundi magis, quia bonum paupertatis superbia sua, vel alio suo peccato inficiunt, vel materiam humilitatis quę debet esse paupertas, in suum contrarium committunt quando de ea superbiunt. Tertij pessimi qui datori huius boni cui gratias agere debent, non solum ingrati sunt, sed ei contumeliam inferunt, & proximis qui bus magis debent compatī tanquam similibus iniuriōsi magis sunt, similes illi latroni sinistro cum domino crucifixo, qui cū esset in eadem damnatione, ei contumeliam inferēbat cū blasphemando. Sunt autem pauperes quarti, quorum paupertas nec habet meritum nec demeritum, quia non propter Deum onera diuitiarum reiciunt & sollicitudines, sed vt libertus vacent philosophiæ studijs & secularibus scientiis, quas non retorquent ad Deū. De quibus dicit beatus Bern⁹ in ser. de omnibus sanctis. Philosophi sua oīa reliquissē legunt vt uacaret liberior studio vanitatis, quos decernit cum dicit spiritu. i. spirituali voluntate pp̄ solū Dei bene placitum & salutem, qm̄ ipsorum est regnum celorū. Sunt alii quorum paupertas non habet meritum, qui pp̄ hoc solū diuites fieri nolūt, & diuitias habitas reiciunt, ne earū curis & sollicitudinib⁹ & oneribus affligantur, non pp̄ Deū & suarū salutē aiarū. Sicut legitur fecisse Diogenes philosophus, qui cū haberet pecuniam q̄ ad caput suū posuerat vt dormiret, & quidam latro hoc perciperet, insi diabatur ei de nocte confurgens quomodo dormiētī eā surriperet, & ille ecōtra hęc aduertens prę sollicitudine custodiētī eā cū affligeret & dormire nequiret, vocato latrone & accepta pecunia illā proiecit ei dicēs. Tolle miser, & vtunq; me sine dormire. Item Maximianus imperator purpuram imperialem deposuit, & imperium dimisit, nihil esse difficili⁹ dicens quam imperare propter sollicitudines diuersorum negociorum, & elegit vitā priuatā apud Medio Janū ducere, ne diuersis angustia retur curis. Tamen in aliquib⁹ cro-

nics

nici legitur, quod tam ipse quam Diocletianus, qui fuerunt ecclesie pessimi persecutores, diuino iudicio a demone sunt arrepti, & Diocletianus apud Nicomediam, Maximianus apud Mediolanum, eadem die qua simul imperauerunt imperium relinquentes. De Diocletiano legitur hoc commendabile, quod factus imperator suos parentes ita moderate ditauit, ut nec nimia paupertate depressi nimis affligerentur, & ne diuitiis accumulati in superbiam extollerentur. Honorum paupertas sine merito fuit & imperii diuinitio & diuitiarum, quia non pro Deum has abiecerunt. Item est paupertas bona ipsam patienter ferentium, eorum. scilicet qui sunt pauperes necessitate. Secunda est melior eam non solum patienter ferentium, sed et letanter, & est optima eorum qui omnia mundana abiiciunt temporalia propter Deum, & sustinent paupertatem libenter. Prouer. 17. Meliore est pauper sufficiens sibi quam diues gloriosus indigens pane. Tob. 5. Sufficiebat nobis paupertas nostra. haec facit diuites, quia nullus potest esse diues nisi satis habeat, sed ut dicitur. Cui satis est quod habet, satis illum constat habere. Eccl. 11. Est homo abundans paupertate, & oculus domini respexit illum in bonum &c. Et post Paupertas & honestas a domino Deo sunt. De his autem qui sunt pauperes necessitate, qui onus paupertatis patienter portant, dicit Bern. Sunt pauperes miserabili necessitate, laudabili uoluntate, quibus tamen apud Dei misericordiam profutura spero hanc ipsam suam misericordiam. Scio tamen non de his esse dictum. Beati pauperes spiritu, sed de his qui potest dicere, uoluntarie sacrificabo tibi. scilicet qui de necessitate faciunt uirtutem, eam sibi inflictam patienter portando, uel eam cum eam non habeant uoluntarie spretis temporalibus diuitiis suscipiendo. Bonus pauper fuit Lazarus, qui portatus est mortuus ab angelis in sinu Abrahae, de quo quidam senex ait in uita sua. Nihil reperimus scriptum de Lazaro paupere quod aliqua uirtute fecerit, nisi quod nunquam aduicis diuitie murmurauit misericordiam qui nullam ei impendebat, sed cum gratiarum actione laborem sustinebat paupertatis sibi a domino inflictum. Item meliores uidentur esse pauperes cum uita innocentia & simplicitate quam multas habere diuitias, quas possent & scirent acquirere lucris temporalibus stiliando, & mundi negotia exercendo, prouer. 28. Melior est pauper ambulans in simplicitate sua quam diues praui itineris. Item similiter meliores quam primi uidentur, qui non solum paupertatem sibi datam a Deo patienter sustinent, sed etiam de necessariis uita suae sibi subtrahunt, ea quae possunt pro Deo tribuunt, ut faciebat illa uidua euangelica, quae de penuria sua in gazophylacium miserat duo minuta, quae Domino iudicio plus omnibus misit. Mar. 21. Luc. 21. Item de melioribus dici possunt, qui omnia sibi subiiciunt temporalia ea contemnendo. Psal. Diuitie si affluant nolite cor apponere. Qui sunt similes David, Abrahae, & alij Patriarchis sanctis, qui non fuerunt peccatori auari congregatores, sed fideles dispensatores, quorum manibus de bonis domini nihil adherere contigit, qui sibi retinebant. Ut faciebat beatus Nicolaus, & beatus Iohannes Chrysostomus, & alij, qui uita necessaria solum sibi retinebant ad usus necessarios, omnia alia pro Deo erogabant, non retinendo aliqua superflua. Optimi autem pauperes sunt, qui omnia temporalia propter Deum abiiciunt, & seipsum seruituti perpetuae subiiciunt, ut illi de quibus Mar. 19. dicitur. Ecce nos reliquimus omnia & secuti sumus te &c. Bern. in ser. de passione. Homines bonae uoluntatis qui christiana pietate diuitias in paupertate commutant, & etiam non habitas tanquam habitas contempserunt, relinquentes omnia propter Christum, sicut & ipse reliquit omnia propter ipsos, sequuntur agnum quocumque ierit. Idem in ser. de omnibus sanctis. Vere martyrii genus est paupertas uoluntaria. Quod enim martyrium grauius quam inter epulas esurire, inter uestes algere, paupertate premi inter diuitias, quas offert mundus, quas ostentat malignus, quas desiderat appetitus? An non merito coronabitur qui sic certauerit? Idem in quibusdam di. Paupertas uoluntaria suos a gemina impugnatione qua huiusmodi mundi diuites impugnantur reddit securos. scilicet a propria inuidia & aliena. Paupertas enim dum putatur miseria aliena caret inuidia, & quia est uoluntaria nemini quicquam inuidet. Haec autem paupertas bonos facit tam per rerum abdicacionem quam per paupertatis donum, & ex eo quod non solum paupertatis defectus portat homo patienter, sed etiam libenter & gaudenter, non cum murmuracione, sed cum gratiarum actione. Bern. in sermone de omnibus sanctis. Vis obtinere caelum, paupertatis uoluntatem amplectere & tuum erit, non enim tam paupertas uirtus reputatur quam amor paupertatis amicitia, pauperum amicorum regis aeterni facit, amicitia paupertatis, reges, regnum enim caelorum pauperum est. Beatus ergo qui post illa non abiit, quae possessa onerat, amata inquinant, amissa excruciant. Idem in sermone de aduentu domini. Magna quaedam est penna paupertatis per quam tam cito uolatur in caelum quod paupertati non tam promittitur quam datur. Videmus enim pauperes alios qui si uera haberent paupertatem, adeo pusillanimes non inuenirentur & tristes, ut pote reges caeli, sed hi sunt qui pauperes esse uolunt, eo tamen pacto ut nihil eis desit,

& sic diligunt paupertatem ut nullam inopiam patientur. Non talis erat. b. Arsenius, qui paupertatis defectus non solum ferebat patiens, sed etiam libenter & gaudenter. De quo legitur in vi. pa. quod cum fuisset Romae de magnis senioribus, & in curia imperatoris in delitiis nutritus, amore paupertatis & Christi relicto omnibus fugit ad Aegypti solitudinem, ubi factus est eremita probatissimus. Vbi cum quidam de Roma attulisset ei testamentum patris sui defuncti, ubi amplissima relinquebatur ei hereditas, tantus amator paupertatis fuit, quod testamentum patris noluit vel accipere vel uidere, dicens. Pater meus in caelis est Deus. Ego autem fui mortuus ante illum de quo mihi facis mentionem. Hic autem non solum paupertatem suam tulit libenter, sed et cum gratiarum actione gaudenter. Nam cum infirmaret, & pro sua cura paucis egeret nummis, cum eos pro Deo retinisset ait. Gratias ago tibi Domine, quia me dignum fecisti pro tuo nomine elemosinam petere & accipere. Tales fuerunt pauperes primitiui christiani, qui omnia quae possidebant vendebant, & praecium ante pedes apostolorum proiecebant, ut ex eos conuenientius suppleretur fidelium necessitas, & sic legitur Actu. 4. Circa tertium notandum quod ad amorem paupertatis mouere nos debent naturalis conditio. Mortis necessitas festinanter adueniens. Exemplaris instructio. Ingeni uilitas incunctanter proueniens. Primo quidem ad amorem paupertatis mouere debet naturalis conditio, quae nos nudos & pauperes in hunc mundum introducit & educit, nec aliquid temporale nos exportare permittit. 1. Thi. 6. Nihil intulimus in hunc mundum, haud dubium, quia nec aliquid auferre possumus, hoc bene recognoscebat Iob dicens. Nudus egressus sum de utero matris meae, nudus reuertetur illuc. Ideo de bonorum suorum amissione benedicebat dominum, dicens. Dominus dedit, dominus abstulit, sicut domino placuit, ita factum est, sit nomen domini benedictum. Ita natura & philosophos & medicos paucis contenta, saluatur in paucitate, grauat & periclitatur in superfluitate. Item natura fecit pedes hominis intra quibus calcare terram, caput supra, & sensus oes, in quo signatur homini quod terrena debet contenta, caelestia appetere, & ad ea totis uiribus anhelare, lutum & stercorea sunt temporalia non amplectenda sed naturaliter conculcanda, affectibus mentis conterendo & abiiciendo. Phil. 3. Haec omnia arbitratus sum ut stercorea. Secundo ad amorem paupertatis mouere debet mortis necessitas festinanter adueniens, qui omnia diuitibus subito sarripit uolenter & inexorabiliter. Unde quidam sapiens ait. Mors sceptrum lignonibus equat. Item alius mundus sibi in exitu domus suae inexorabilem constituit ianitorum, mortem. quae nullis supplicationibus aut precibus aliquid finit deferre. Ad hoc ostendendum ponitur infra li. 3. par. 1. 101. dist. ubi agetur de morte timenda, auctoritates, rationes, & exempla quae hoc monstrant. Eccl. 17. Memento paupertatis in tpe abundantiae, & necessitatem paupertatis in die diuitiarum, quia a mane usque ad uesperam immutabitur tempus. Tibi per mortem, quia quod huius est in mane alterius erit ante uesperam. In mane aliquis diues est & morte interueniente traditur perpetuae paupertati, ut patet. Luc. 15. de diuite Epulone & de alio qui dicebat. Destruam horrea mea &c. Cui dominus respondet. Stulte ac nocte uiam tuam repetent a te, & quae congregasti cuius erunt. De mundanis diuitiis quae uolenter transeundo fugiunt. Require infra li. 3. de avaritia. Similiter de malis quae faciunt amatoribus suis, & quae difficile saluantur quae temporalia diligunt ibidem. Tertio mouere debet exemplaris instructio. Specialiter et principaliter amor Christi, qui propterea factus est pauper ut nos ad amorem paupertatis prouocaret. Hier. Facile contemnit omnia amor Christi & timor Genehenne. 1. Corin. 9. Scitis gratiam domini nostri Iesu Christi, quoniam cum esset diues, pro uobis egenus factus est, ut eius inopia diuites essetis. Idem in Epistolis. Assatum diues est, qui cum Christo pauper est, & Augustinus ma religionis est imitari quem colis. Quantum Christus dilexerit dominam paupertatem patet in multis. scilicet quia de regalibus sedibus & diuitiis ad uallem miseriae pro hac innouanda uenit, formam serui accipiens, pauper natus, pauperior in mundo conuersatus, pauperius mortuus, fuit enim de paupere uirgine natus & loco paupere, & tpe hiemali, & pauperibus panis inuolutus, & lacte uirgineo alitus. Sed pauperior uixit, quando non habebat quid comederet sepe, nec ubi caput reclinaret. Matth. 8. Vulpes foueas habent & uocantur filii uero hominis non habet ubi caput reclinet. In cruce autem fuit pauperissimus, ubi nec habuit ubi se verteret nec caput reclinaret, ubi pendit sine cibo & operimento nudus. De huius paupertate Bernar. in ser. de oibus sanctis. Forte aliquis arbitraretur filii Dei sublimitate esse querenda palatia, ut cum gloria susceperet, sed non propter hoc ille a regalibus sedibus uenit, in cuius dextera diuitiae & gloria in sinistra longiturnitas uita, horum bonorum omnium in caelo affluentia suppetebat, sed paupertas non inueniebatur in eis. Porro nimis abundabat & superabundabat haec spes in terris, & nesciebat homo praecium. Ad hanc itaque filius Dei descendit, ut eam suae estimatione nobis redderet praeciosam. Item Aug. in ser. de resurrectione. Descendit ab inenarrabilibus caeli diuitiis, & ueniens in hunc mundum

dum hec istas qualescunq; diuitias habere voluit, sed in tanta pau-
 pertate vixit, vt natus continuo poneretur in praeseptio. Magna abu-
 sio & vere magna vt diues velit esse vermiculus, propter que De-
 maiestatis & dominus Sabaoth voluit esse pauper. Sic etiam viuus
 in mundo docuit terram contemnere & diligere paupertatem, quia
 eius tempore non fuerunt diuitie alicuius precij, quia docuit eas
 dimitti pro nihilo paupertatis. Hec est illud nihilum pro quo bea-
 ti pauperes salui facti sunt Psal. Pro nihilo saluos faciet illos, pro
 nihilo habuerunt terram desiderabilem paradisi coelestis regni. 3.
 Re. 10. Argentum nullius precij reputabatur in diebus veri Salo-
 monis Christi, quando comautabatur in nihilu paupertatis. Sicut
 patet in Mathaeo & aliis apostolis, qui relictis omnibus diuitiis se-
 cti sunt eum eius imitando paupertatem, qui tante fuit paupertatis
 vt dicit glo. Mat. 18. vbi misit Petrus ad piscandum pro solu-
 do tributo, qd non haberet vnde tributum solueret. Similiter alia
 glo. Mar. 11. Circumspicitis omnibus cum iam vesperatura esset ho-
 ra, exiit in Berhaniam cum. 12. ibi glo. Circumspicitis. Si quis eum
 hospitio susciperet. In cruce autem nobis depingitur nudus, suspi-
 sus patibulo, & vulneratus in loco neruorum in. extremitatib. vbi
 conueniunt & uene & nerui, ut nos in his reducamus ad memo-
 riam suae summae paupertatis, qui pependit nudus, & summae suae
 vililitatis qui pependit in vilissimo crucis patibulo, & summae eius
 anxietatis & amaritudinis, qui vulneratus est in pedibus & manib.
 in locis neruosis, vnde dolor per membra oia diffunderetur de faci-
 li abscessus & laxis neruis. Ideo ut incitemur ad memorandam sum-
 mam eius paupertatem & uilitatem & dolorem carnis & cordis
 ait Tiron. 3. Recordare paupertatis meae transgressiones ablinthij
 & fellis. Item ad amorem paupertatis debent nos prouocare exem-
 pla antiquorum patriarcharum, vt Moyse, de quo Hebrae. 11. Fide
 Moyse grandis effectus negauit se filium filiae Pharaonis &c. Et
 post, maiores diuitias estimans thesauro Aegyptiorum inuenerunt
 Christi. Et dicitur ibi de omnibus patribus antiquis. Sancti non re-
 ceperunt remissiones &c. sed confitebantur quod peregrini &
 hospites erant super terram. Qui enim hoc dicit signant se patri
 inquirere &c. Item exemplum beati Iob, qui in rerum amissione
 benedicebat dominum dicens. 1. cap. Dominus dedit dominus ab-
 stulit, sicut domino placuit ita factum est, sit nomen domini benedi-
 ctum. Item exemplum beatorum apostolorum, qui oia propter
 Christum reliquerunt. Mat. 19. Ecce nos reliquimus. omnia & se-
 cuti sumus te & dixit Petrus ad Iesum. Item Actor. 2. Primitiui cre-
 dentes possessiones & substantias vendebant & diuidebant illas o-
 bus. Actor. 4. Argentum & aurum non est mihi &c. Actor. 20. Pau-
 lus ait, Argentum & aurum & uestes nullius vestri concupui. Itē
 in passione beati Bartholomei legitur, qd cum liberasset a Dæmo-
 no filiam Polemi regis, misit ei camelos oneratos auro & argēto
 & gemis & vestibus, q̄ redacta sunt ad palatium regis, ipso non in-
 uento tota die. In mane vero apparuit ei dicens. Quae missi mihi
 heri, illorum sunt qui serua quærunt, ego autem nihil terrenū
 quæro, nihilq; carnale ad exemplum filii Dei. Item exemplum bea-
 torum martyrum incitat ad amorem paupertatis, de quibus dicit
 Hebr. 11. q̄ fuerunt egentes, angustiatis, afflicti, in solitudinibus
 errantes. De quibus unicum ponimus exemplum. Cum quidā mul-
 lier bona sua fere oia expendisset in medicos Palladiae noie, nec ei
 aliquid profuisset, curata est a beato Damiano. Ipse enim & frater
 suus sanctus Cosmas ois infirmitates curabant, tanti zelatores pau-
 pertatis, qd nihil uolebant accipere ab aliquo. Dicta autē mulier cū
 curata esset, & offerret munera sancto Damiano, & nollet ea acci-
 pere, obtulit ei munusculum quod non congrueret cupiditati sed
 sanctitati, adiurans eum pp nomen domini nostri Iesu Christi
 qd illud acciperet, quod propter eius adiurationem accepit quasi
 compulsus. Sed cum sciret frater suus sanctus Cosmas supra mo-
 dum doluit, & precepit ne secum sepeliretur. Cum autē martyrium
 simul suscepissent, & propter adiurationem sancti Cosmae nol-
 lent eum sepelire, misit eis dominus camelum uoce humana loque-
 rem, & dicentem eis in nomine domini qd eos in sepultura non se-
 pararent, quia munus quod acceperat sanctus Damianus non le-
 serat, eius paupertatis virtutem, quia eum susceperat propter cha-
 ritate adiuratus non propter cupiditatem, & ne uideretur contē-
 nere nomen domini nostri Iesu Christi. Item cum beatus Ambr-
 oraret in loco vbi sepulta fuerant & diu occultata corpora beato-
 rum martyrum Geruasij & Prothasij, factus in extasi quasi semi-
 dormiens, vidit duos iuuenes, speciosissimos, collobio & pallio
 candidissimis indutos, eleuatis manibus secum pariter orātes. Quo
 excitato & orate & ieiunio se attigente, apparuerunt iterum ei
 vt prius. Tertia nocte & vice vigilanti & stupenti apparent cū ter-
 tia persona quam recognouit esse Paulum apostolum, qui ait ei.
 Ith frat qui monita mea secuti sunt, qui respicientes diuitias, & p-
 dia secuti sunt dominum nostrum Iesum Christum nihil terrenū
 que carnale concupiscentes. Sic in Mediolanensi vrbe per decenniū
 perdurantes in Dei seruitio ad palmam martyrij peruenērūt, quo

rum corpora inuenies in loco in quo stas & oras, in arca marmo-
 rea repositos, ad quorum caput scriptam inuenies vitam eorum
 & passionem. Qui faciens vt beatus Paulus ei dixerat, inuenit fo-
 diens diuinam arcam & corpora sanctorum, cum Episcopis uicinis
 conuocatis, & inuenerunt sanctorum corpora ita recentia ac si eo-
 dem die fuissent ibi posita miro odore fragrantia, & libellum ad
 caput eorum in quo scriptum erat, qd patre eorum Vitale mortuo
 familiam suam ingenuam fecerunt, & domos & possessiones ven-
 dentes pro Christo oia erogauerunt, & per decem annos in solario
 quodam inclusi ieiuniis & orationibus vacantes, accusati a sacer-
 dotibus principi romanorum, eo qd Deos contempnerent & offende-
 rent, cum eis nollet sacrificare, martyrio sunt consummati. Item
 ad amorem paupertatis debent nos prouocare exempla beatorum
 confessorum & eremitarum, vt Pauli primi eremite, qui vt le-
 gitur in vit. pa fugiens mundi pericula, per multos annos latuit in
 spelunca, que illi erat pro domo, solia palmarum pro uestimento,
 aqua pro poculo, panis quem ei coruus deserebat pro cibo, nullum
 oino hoīem per multa curricula annorum uidens, vel eorum conso-
 lationem habens, nihil oīno possidens. Cum autem ad hunc visū
 dum iret beatus Anto. domino sibi hoc reuelante, inuentum in vi a
 discipulo argenteum cognouit diaboli signum, & cū diceret dia-
 bolo. pecunia tua tecum sit imperditiōne, euauit vt fumus. Item
 massam auri inuentam in uia, fugit ut incendium. De amore quem
 habebant sancti Patres ad paupertatem, legitur in vit. pa. multa
 exempla. Cum abbas Siluanus exiisset a cella sua, discipulus eius
 remouens sepe, amplexum hortum eius, quod cum redisset inue-
 niens accepto uestimento suo uoluit recedere, nec cellam suam vo-
 luit intrare donec sepes posita est in loco suo. Item senex quidam
 vadens, uendere opera manuū, inuenit in via sacculū pecunie, cū ei
 tūq; dicit, &c. sicut in eodē loco si forte ueniret ille cuius erat pecu-
 nia, ad quem cum ueniret plorans, accessit inquires inter signa ei
 exhibuit. Cum autē ille uellet partem dare, & ille nullatenus uellet
 accipere, clamabat aduenientibus. Venite ad hoīem Dei, uidete qd
 fecit. Ille autē fugit ne agnosceretur & honoraretur. Item cū in vr-
 be quadam quidam pauper inuenisset sacculum cū multis aureis,
 tulit ad domum suam vt seruaret illi qui amiserat. Cum autē pro eo
 clamaret si quis inueniret pecuniam talis mercedis, si ea redde-
 ret medicato ei daret ille qui amiserat. Audient hec pauper ille
 adduxit eum ad domum suam, & agnito qd sua esset, reddidit ei
 pecuniam integre. Ille autem attendens uiri paupertatem & fide-
 litatem & familie suae, cogitans qd melius cū non posset eroga-
 re, totam ei dabat, cum nollet accipere vel eam vel de ea aiquid. Ille e-
 gressus domum proiecit eam intus abiens. Cum autē nollet recipere
 pauper clamauit post eum, la rones, vterq; iuueni presentatur, re-
 quiritur cur sic reclamasset post mercatorem ait. Vere la rone ex
 libeo. quia mihi uolebat subripere duo de maioribus bonis quae
 habeam paupertatem. & fidelitatem prouidens in domo mea pe-
 cuniam q̄ tibi restitueram ex fidelitate mea, & uoluit qd eam reti-
 nerem vt paupertatem meam, & fidelitatem amitterem. Ad hoc
 faciunt multa exempla infra lib. 1. de auaritia, quae dissuadent auar-
 ritiam, & per consequens pugnant paupertatem. Item ad hoc faciūt
 exempla philosophorum paganorum, qui non pp eterne retribu-
 tionis pramium, sed pp uane laudis commercium, & uanae philoso-
 phiae liberius habendum studium paupertatem elegerunt. In uita
 beati Iohau. Euangelista legitur, qd cum in quadam ciuitate Afri-
 quidam philosophus Chrato noie cuidam iuueni qui gemas ha-
 bebant preciosissimas ita predicauit contēptū mundi & diuitiarū,
 qd corā omni populo eas fregit, redigens in fragmenta parua. Vbi
 cum superuenisset beatus Iohānes doctrinam hanc ostendit repre-
 hensibilem esse ex eo qd non pp veram Dei gloriam, sed pp uanā
 hoc factum est, & qd potius gemme fuissent uendēde, & pramium
 pro Deo erogandum pauperibus q̄ frangenda, cui cū promissum
 tam iuuenis q̄ philosophus, qd ad Christum conuerteretur, & cō-
 silium suum de hoc facerent, si eas precibus reintegraret, facta ora-
 tione coram omni populo eas in integrum reparauit. Item refert
 Hiero. de quodam qd cum pergeret ad Athenas ad philosophiam
 addiscendam & uirtutes acquirendas, maximam auri massam q̄
 secum ferebat considerans qd non posset simul aurum & uirtutes
 possidere, a se proiecit dicens. O diuitie abite hinc procul a nobis.
 Idem Diogenes ut melius philosophiae vacaret, debebat in doliq
 iuxta fontē, habens dolum pro lecto, olera pro cibo, refecans a se
 omniem superfluitatem, & sic sibi sufficiens locupletem ducebat
 uita paupertatem. Ad quem cum uenisset quidam alicus, & inue-
 nisset eum ad fontem, olera sua lauantes, ait ei. Cum sapiens sis
 philosophus si mihi creditulles non olera lauares, sed in aula regia
 sumus princeps tecum maneres. Cui respondens ait. Et tu si mi-
 hi creditulles & paupertate mediocriter uti uoluisses, non oportet
 te regibus adulādo blandiri & mentiri. Hic et cum uidisset quē-
 dam uenientem ad fontem, & aquam fontis bibentem, cum duab.
 manibus proiecit uasculum quod ad bibendum habebat dicens,
 nescie-

nesciebam naturam mihi de cipro prouidisse. Item alius cum ferret aurum, proiecit in mari dicens Ite pessime diuitiarum, malo submergere vos, quam submergi a vobis. Item ad hoc facit exemplum bragmannorum, de quibus Beatus Hiero. in prologo biblie mentionem facit, quod dicitur nudi sapientes, de quibus Papias ait, quod bragmanni sunt Indici religiosam vitam ducentes in plaga orientali, quae est versus paradisum, de quibus dicitur in hystoria transmarina, quod sunt populi timidi habitantes in India de herbis & fructibus viuentes, & aquam fluminis bibentes, separatim a suis vxoribus habitantes, & ad eas per fluium venientes, nec cum eis cocentes nisi semel in anno tempore ad hoc certo, causa prolis procreandae. Vxores aut si peperint filios postquam educati fuerint eos a se separant, & relinquunt suis patribus, si feminas, eas apud se matres detinent. Hi nec habent domos, nec agrorum, nec possessiones, nec causas, nec lites, quia nec habent proprium, totus eorum labor est vacandi diuina sapientia & summa. Vnde eorum sapienterem eligunt quem sibi dydascalum & regem constituunt, quem docet de diuinis naturis & de moribus audiunt & ei obediunt. De quibus cum audisset Alexander loqui, scripsit Dandamo eorum dydascolum, quod volebat eos honorare propter suam sapientiam, & quod ipse paratus erat eis dare quicquid ab eo petissent. Inter alia autem quae scripsit ei dandamus scripsit hoc. Nos nec guerras nec lites habemus, quia nec possessiones nec propria habemus, sed de terra gramminibus & radicibus & fructibus coeter accipimus prout indigemus ad cibum, & aquam fluminum ad potum, quia superfluitates non habemus, infirmitates non habemus. Nos bragmani ait, simplicem & puram uitam ducimus, nihil volumus habere plus nisi quantum nostra natura exigit, oia cum patientia sustinemus, necessarius ad uitam contenti sumus, & id iudicamus necessarium, quod non est superfluum, hostes interiores occisos habemus, vnde exteriores non timemus, corpora de foliis arborum operimus, de quorum fructibus ea reficimus, lac comedimus, & aquam de fluuio bibimus, laudes deo semper canimus, & desideramus uitam futuri seculi, diuitias non amamus, quia insatiabilis est earum cupiditas, quae ad paupertatem solent adducere, non possunt acquirere sine facere. Et post multa huiusmodi ait Dandamus Rogamus te vt cum moriemur oes des nobis immortalitatem, quam super oia desideramus, & tibi in perpetuum seruiemus. Cum autem rescripsisset Alexander, Ego cum sim mortalis, hoc quod petitis quomodo vobis conferre possum. Rescripsit ei dicitur Dandamus. Tu ergo cum sis mortalis, quare tot mala faciendo discursis. Quidam dicunt quodam istorum vocari gymnosophilas & nudos sapientes, qui habitant in speluncis in partibus illis nudi uacantes summae philosophiae. i. gymnasiis sapientiae vel sophiae. Item in lib. de vita bragmannorum legitur, quod cum Alexander magnus penetrasset interiora Indiae, & uenisset ad siluam Dandami regis & dydascali bragmannorum, misit nuncios ad eum, qui inuenientes eum iuxta fontem sub quadam arbore super folia in pace quiescentem & meditantem, dicunt ei quod Alexander magnus humani generis dominus miserat eos vt ei dicerent quod uenirent ad eum in pace, plura munera suscepturi, & quod si non ueniret, capite plecti faceret contemptorem. Qui ait, Iste solus dominus meus est qui homicidia vetat, & bella non concitat. Alexander autem & bella concitat & homicidia facit, moriturus munera sua alij promittat, quia de eis non curo, quia sunt inutilia, ego mori non timeo, sed si caput abstulerit, animam auferre non potest, hoc minetur Alexander his & spondeat qui diuitias appetunt, & mori metuunt, ego autem nec quicquam eorum que ad ipsum pertinet appeto, aut mori timeo. Quod cum audisset Alexander quod illius eorum quae sua erant uolebat eis aut indigebat, & quod ipse ad eum non ueniret, quia nec suo nec suorum aliquo indigebat, sed ipse si eum indigeret ad eum ueniret, exarsit ad eum uidentem, & latenter cum paucis iuit ad eum, & inueniens eum ubi erat prius, sedit ad pedes eius Alexander. Cui ait Dandamus. Quid tu de nostris sollicitudinibus affectas, quia quod uos cupitis, nos non curamus, quod nos habemus uobis non esse necessarium indicatis, nos honoramus Deum, amamus homines, negligimus aurum, mortem contemnimus, uos econtra timetis mortem, honoratis & appetitis aurum, & contemnitis Deum. Et post multa alia sequitur. Oia possidemus quicquid non cupimus, ferocissima pestis est cupiditas, quae solet eos quos capit egredere summa fine acquirere non inuenit, fed magis quo locupletata fuerit magis mendicat &c. & per contrarium amor paupertatis quanto magis habetur magis efficit locupletes. Quarto ad amorem paupertatis mouere debet ingens uilitas incutianter proueniens. Paupertas enim reddit hominem puriorem, promptiorem, letiorem, quietiorem. Primo quidem paupertas reddit hominem puriorem, purgat enim sordes mentis, sicut ait Greg. Homil. 20. secundae partis euangel. ubi loquens de Lazaro ait. Mala Lazari purgauerunt inopia, & bona Lazari remunerauerunt felicitas presentis uitae, illum paupertas afflixit & crescit, istum abundantia remunerauerunt & repulit &c. Sequitur. Cum quoslibet pauperes non-

nulla reprehensibilia perpetrare conspicias, nolite despiciere, nolite desperare, quia forsitan quod superfluitas tenuissimae prauitatis inquinat, caminus paupertatis purgat. Sequitur Eorum uitam magistra paupertas cruciat, quousque ad rectitudinem perducit. Vnde paupertas dicitur fornax vel caminus. Isa. 48. Eligite. i. electum & purum facite in camino paupertatis. Apoc. 1. Pedes filii hominis. i. angeli qui tenebat figuram Christi erant similes auricalco sicut in camino ardenti. Pedes eius pauperes sunt, qui sunt in corpore mystico praesentis ecclesiae inferiora membra & abiectiona, quae in praesenti paupertate purgantur. Itē in uitae ipsa, dixit sancta Sinclatica. Perfectum bonum est in hoc mundo nihil possidere, quia qui nihil possident tribulationem carnis habent, sed mentis requiem tenent, sicut fortia uelimenta pedibus conculcantur & dealbant, sic fortis anima per uoluntariam paupertatem purificatur & fortius confirmatur. Secundo paupertas facit hominem promptiorem, exonerat enim a pondere terrenorum faciens hominem leuem & agilem ad sequendum Christum liberum & expeditum a praesentibus periculis multis, quod patet sanctorum multis auctoritatibus. Gregor. in Moral. Liberior ad patriam tendimus eo quod in uia pondere caremus. Item terrena substantia aeternae felicitati comparata pōdus est, non subsidium. Item Aug. de uerbi domini, Abite abite onera diuitiarum, abite uincula uoluntaria, abite anxietates & taedia, quae te plurimis annis inquietant. Item Hiero. in epistolis Si habes uade & uende & da pauperibus, si non habes a grandi opere liberatus es. Item Greg. Qui mihi onus diuitiarum abstulit, me ad currendum citius expedit. Item Ber. Paupertas leuem facit hominem ut currat, humilitas modicum ut lateat, patientia fortem ut sustineat, diabolus onerat hominem diuitiis & uitis ut corruat, insat per aliam uiam incedens ut decidat, frangit ut deficiat. Et super illum locum Apost. 2. Thi. 6. Qui uolunt diuites fieri incidunt in tentationes & laqueos diaboli &c. dicit. Huiusmodi paucos inuenies qui ab hoc laqueo exultent se liberari, sed quam multos qui dolent, quia parum sibi uident irretiri, & ab hoc quantum possunt semagis magisque inuolucere irretireque laborant. Sapientes nauae ut euadant periculum maris & tempestatum, & ad portum optatum possint peruenire, scientes se nimis oneratos proiciunt in mari quocumque praeciosa, ut ille philosophus, qui nauigans per mare cum diuitiarum pondere, in tempestate timens submergi, proiecit eas in mari dicens Ite pessime diuitiarum, malo submergere uos quam submergi a uobis. Sic sapientes timentes pericula mundi & tempestatem futuri iudicii, ne cum eis submergantur in inferno, proiciunt eas propter Deum, eis abrenunciando ne mergant eos in infernum & perditionem, Deu. 1. 7. Non habebit rex auri & argenti immensa pondera. Glos. ibi. Ad infernum mergentia. Ion. 1. Miserunt nauae in tempestate uasa quae erant in naui in mare ut nauis alleuiaretur & euaderent tempestatem. Similiter Actor. 27. Nauae uidentes se in periculo tempestatum, pro onus nauis iactabant triticum in mari, ut alleuiaretur nauis & euaderent. Tertio paupertas reddit hominem letiorem. Nepe quia sancti uiri non habent in mundo isto quod inordinate diligunt, & amant paupertatem, de defectu uel amissione temporalium non dolent, quia sic augetur quod diligunt. Vnde Isa. 29. Pauperes homines in sancto Israel exultabunt. Et Hebr. 12. Rapinam bonorum uestrorum cum gaudio suscepistis, & Job. 1. Dominus de dominis abstulit &c. Sit no. domini benedictum. Non sic auari, qui quasi se immo plusquam se diuitias diligunt, unde quoniam comburuntur res suae, dicunt se combustos, quod tempestantur contempestatos, quia pro amoris adhaerentia quod res eorum patiuntur dicunt se passos. Vnde cum in quadam parochia attriuisset tempesta bona oia, & uenissent ad ecclesiam sequenti dominica parochiani & murmurarent contra Deum, qui dam eorum letus domino benedicebat. Cum autem alii quererent quare non doleret, respondit quod socium habebat, cum quo si fidelis esse nihil poterat amittere, & iste erat Deus, qui ita ei erat ligatus quod nihil faciebat nisi quod ipse uellet. Cum autem cum accusarent eorum capellano suo tanquam loquentem erronea, respondit quod uerum diceret, quia ipse in corde suo statuerat quod se in oibus uoluntati diuine conformaret prout posset & sciret, nec de aliquo facto suo murmuraret, nec in aliquo ei contradiceret, sed quod ipse uellet facere tanquam dominus hoc ei gratum esset, & quia nihil uolebat nisi quod Deus uolebat, Deus faciebat quicquid ipse uolebat, quia Deus faciebat hoc totum, & nihil contrarium. Veri pauperes sunt leti quoniam non habent unde sint solliciti, nec timere amittere, nec dolere uel curant de rerum amissione, ut ille adolescens faciebat, de quo Mat. 19. cum dixisset ei dominus. Vade & uende oia quae habes & da pauperibus. Subditur. Abiit tristis. Multas enim habebat possessiones. Saepe pauper fidelis ridet, nulla enim in alto ei est sollicitudo. Idem Qui felices uocantur, in eis hilaritas falsa est & grauis tristitia, eo quod grauior intra, quia interdum non licet eis palam esse miseros, sed interdum enuncias cor ipsum excedentes necesse agere felicem. Aug. in lib. Confes. loquitur de quodam mendico exhilarato. Ille inquit letabatur, ego autem anxius eram, nimirum non tamen quia hilari-

Speculum Morale Vincentij.

hilaritate perfundebatur cum ego curis vrerer, verum q̄ ille bene operando vinum acquisierat, ego autem mentiendo quærebam ci phum. Item bene felix leta paupertas, sicut paupertas cuiusdam, de quo legitur in vitispa. q̄ cum uenissent quidam patres ad quandã urbem, & essent in solario, & quidam eorum exiisset ad fenestrã, audiuit quẽdam pauperem qui exiuerat ad urinam in hycemali frigore qui iacebat in napta, cum rediret ad eam dicebat gratias ago tibi Deus, quia quam multi sunt reges & magni constructi comedibus in inferno, uel alibi capti, qui non possunt se extendere aut pedem mouere, ego autem quali vnus imperator sub napa ista quomodo uolo me extendo. Item ad idem facit quod quidam diues valde pecuniosus habebat domum suam maximam coniunctam tugurio pauperis cuiusdam laboratoris. Cum autem diues in loco suo & camera præ faturitate & sollicitudine torqueretur, nec posset dormire, audiebat pauperem iuxta igniculum suum tũ pueris suis lætantẽ, & per residuum noctis in pace dormientẽ, vsq; quo in mane eum vxor sua excitaret a somno uix ad laborem. Quid audiens diues inuidens eius lætitię cogitauit q̄ eum faceret participem sollicitudinum & miseriarum suarum, & surgens de nocte aperuit hostium domus pauperis, quod non erat multum feratum, & bursam pecunię pendit ad hostiũ cauillam quem manẽ inueniens pauper, & uidens q̄ erat pecunia, noluit ire ad laborẽ solitũ timens ne sibi furaretur sed gemens & sollicitus quid inde faceret ut uicini sui uel vxor sua nescirent eum inuenisse illam, & vnde venisset. Posuit eam in stramine lecti sui, fingens se infirmum iacens supra vsque quo deliberasset quid inde faceret, & dum per plures dies sic assligeretur, nec cantaret de nocte more solito, intravit domum eius diues quærens eum, & cum uxor sua eum assereret infirmum in renibus, ego inquit scio vnde curem eum, & accedens ad eum, ait ei in secreto, redde mihi pecuniam ineam quam in tali loco accepisti, alioquin faciam te suspendi, qui timens reddidit pecuniam & recuperauit solitam lætitiã. Maxime aut in morte confueuerunt lætari beati paupes. Sciens q̄ liberantur a presenti miseria, & speratẽ de mercede sibi debita & lætitiã futura, econtra diuites dolere pro diuitiarum amissione & paupertatis futuræ metu. Eccl. 16. O mors quam amara est memoria tua homini iniusto, pacem habenti in substantiis suis &c. Et post econtra. O mors bonũ est iudicium tuum homini indigenti &c. Confidit enim de amico fideli Christo, cui fuit homini in paupertate fidelis, ut sit ei socius in consolatione. Eccl. 22. Fide posside cum amico tuo in paupertate illius, ut in bonis illius post ea læteris, in tempore tribulationis permanc illi fidelis, ut in hereditate illius coheres sis. Item ad hoc facit exemplum positum supra de timore naturali de paupere peregrino, de quo legitur in uitis patrum, q̄ cum quidam pauper rogasset Deum, ut ei ostenderet qualiter egrederetur ab hoc seculo aia iusti pauperis, affuit ei lupa ducens eum per uestem vsque ad uillam, in cuius platea uidit pauperem peregrinum, iacentem sine alicuius auxilio in extremis laborantem, ad cuius trãsitum uidit missos duos Archangelos Michaelẽ & Gabrielem, vnum ad eius dexteram, & alium ad sinistram, expectantes animam ut exiret de corpore, & cum illa timeret naturaliter egredi, & differret, ait Michael Gabriel ut eam tolleret & rediret. Respondit q̄ a domino receperat in mandatis, q̄ sine omni pena ei deferret, quia satis in mundo de peña sustinuerat, tunc ea dolente egredi missus est Dauid de cœlo cũ Cythara & cantoribus suis. Ad cuius cantici dulcedinem anima illa lætitiã statim exiit a corpore inter manus angelorum cum quibus est ad cœlum cum gaudio deducta. Item ad hoc facit hoc q̄ dicit beatus Greg. 4. dyal. 15. de transitu seruuli. Sepe animabus electorum exultantibus dulcedo solet laudis erumpere celestis, ut dum illam libenter audiunt, dissolutionem carnis ab anima sentire minime permittantur. Et ponit exemplum de seruulo paupere rebus, sed diuite meritis, qui Romę iacebat in quodam porticu paraliticus gratias agens, & elemosynas sibi datas aliis largiens, qui cum præsentiret exitum propinquare, monuit assistentes secũ psalmos cantare, cunq; cum eis psalleret, psallentes compefcuit cum voce magni clamoris dicens. Tacete tacete, nunquid non auditis quantẽ resonent laudes in cœlo, & dum ad easdem laudes quas intus audierat aures cordis intenderat, sancta eius anima carne soluta est, & omnes qui affuerunt inestimabili suauitatis fragrantia odoris sunt repleti. Quarto paupertas reddit hominem quietiorem, quia facit eum esse quietum in se auferendo sollicitudines rerum mundialium quã mentem hominis inquietant, sicut patet per exemplũ suprapositum de diuite & paupere vicino, & facit quietum esse cũ aliis, sicut ait Seneca. Quietissime uiuerent homines si hoc duo pronomina, meum, & tuum tolerentur de medio. i. q̄ non haberent proprium. Ideo bragmani ut scripsit eorum rex Alexãdro quietissime uiuebãt nec guerras, nec hites, nec causas inter se habebant, quia nihil proprium habere volebant. In etiam Bern. meum & tuum fecit infernum. Quoniam autem paupertas liberum facit perquietũ a causis & guerris & curis, nullus enim pro ea obtinẽda litigat aut

mouet guerras cum omnes uere refugiant & laborent quomodo eam effugiant, licet sit bona, mirabile tamen dicit de ea quidam philosophus nomine Secundus, paupertas est bonum odibile, mater sanitatis, curarum remotio, reparatrix sapientię, negocium sine damno, possessio sine calumnia, sine sollicitudine felicitas. Ipsa cũ sanitatem generat, quam superfluitas exterminat, & cum curas abiicit, sapientię libere uacat, est negociatio in qua nullus amittit suum capitale, & nullus alium laborat circumuenire, nec decipere, aut furari ei paupertatem suam. Ideo possessio est sine calumnia, & felicitas pro qua custodienda non oportet esse sollicitum, quia nullus uel rarus ei inuidet aut insidiat ut eam alicui subripiat. Ideo sicut elongant se a mundo fugientes ad solitudines claustrũ & cremi, ut ibi in paupertate degentes liberi & quieti sint a curis rerum mundiã, a quibus mundani diuersimode afficiuntur, vnde quia paupertas exonerat, faciens hominem expeditum & promptũ ad currendum post Christum, ut dictum est, facit etiã hominẽ quietum. Ideo Christus posuit eam primarium fundamentum christiãne religionis dicens Matth. 5. Beati pauperes spiritu. Collocauit enim eã quasi primariũ lapidẽ in fundamẽto. Similiter & sancti patres nostri Franciscus & Dominicus religiones suas sanctas fundauerunt sup fundamẽtũ solidũ paupertatis, exẽplo Christi q̄ dicit. Qui audit uerba mea & facit ea, assimilabitur uiro sapienti, qui edificauit domum suam supra petram. i. supra Christum pauperem, quã non potuerunt euertere, nec pluuia irruens, nec venti, nec flumina, ut dicitur Matth. 7. Sed quę fundata est super arenam. i. super terrẽ nas possessiones subtrãto temporalium fundamentum cito corrũt. Similiter quę fundata est super Christi paupertatem, subtrãto fundamento cito habet corrũere. Item notandum q̄ paupertas est mater & nutrix & cultus religionis. Religio autem reperit diuitias & possessiones, quia pro remedio animarum suarum possessiones relinquunt homines & diuitias, & dabant ubi religio apparebat, & ubi maior libentius maiores, diuitiã autem & possessiones temporales pauperes religiosos fugauerunt, ut Iudicij Stephanum qui regula interpretatur, religionem occiderunt, & regulares obseruantia lapidauerunt. Iam enim in claustris non est studium sacrorum librorum sed strepitus causarum & litigiorum terrenorum. In capitulis non est tam correctio culparum quam computatio rerum terrenarum, plus sunt ibi uirgẽ ad ostentationem quam ad uitiorum fugationem. In ecclesijs & choris plus habent multi affectionẽ ad temporalia quam ad spiritalia uel Dei uerba, plus cogitant & vacant terreorum occupationi quam orationi, in refectorio plus dominatur ferculorum & potuum superfluitas, quam temperantię sobrietatis, plures sepe introducit ibi Simon magus, quam Simo Petrus, uel pactum temporalis commodi, quam amor Dei. Aliqui etiã sicut canes qui catulos suos nutrire non sufficiunt nobiles qualicunq; prece uel precio uel carnis intuitu eos ibi reiciunt, etiã adeo multi non curant de religione & honestate, q̄ potius uidentur Goliardi q̄ monachi, quia nihil habent de monacho nisi floccitum & rōsuram, uel possessiones & diuitias. Similes sunt pulles uulturum, de quibus dicunt naturales q̄ postquam increuerunt enutriti a parentibus qui sibi prædas suas subtraxerunt ut eos nutrent, postquam patres debilitati sunt & attenuati & pulli ditati & augmentati & roborati, eos a nido suo expellunt, quem expulsi eis occupant, sic diuitiẽ temporalem religionem & paupertatem propter quas date sunt locis sacris ipsam religionem & paupertatem eiecerunt, curis & occupationibus temporalibus ibi introductis. Item dicitur q̄ auis qui dicitur cuculus in nido cuius tam auis paruẽ ponit oua sua, & illius oua absorbet, auicula autem fouet oua cuculi, & nutrit ut proprios pullos eius, qui postquam creuerunt, & inualuerunt, & occidunt auiculam quę eos nutriuit. Sic mundus temporales possessiones & curas temporalium ponit in locis religiosis fontes, quã postquam fortes sunt & augmentatẽ suis sollicitudinibus religionem suffocant. Hęc sunt spine sollicitudinum diuitiarum, quę postquam creuerunt in religione suffocauerunt triticum spiritalium bonorum, hęc sunt zizanię discordiarum quę generant lites & emulationes & suffocationem tritici, de quibus Matt. 13. & Luc 15. Item dicas q̄ paupertas sancta generat securitatem & opulentiam, humilitatem & patientiam, hęc est enim sponsa regis altissimi quam non decet esse solam, sed habet istas comites ante dicitas. Primo quidem domina paupertas sociam habet securitatem, immo ipsa facit homines securos a latronibus & calumniatoribus, est enim ut dicit secundus philosophus, bonum odibile, negocium sine damno, possessio sine calumnia, quia dicit poeta. Cantabit uacuu coram latrone uiator. Sen. Nudos latrones transmittũt, & obfessa uia pauperi pax est. In vit. pa. legitur cum beatus Hylarion religiois omnibus puer ad exemplum beati Antonii ad Eremũ confugisset, ut ibi in summa paupertate sibi factõ turgurũ uiueret, latrones uolentes eum inde fugare conuenerunt, & tota nocte circa eius tugurium errauerunt, in mane autem eo inuento dixerunt ei, quid faceres si uenirent ad te latrones? ait, non timeo eos, quia nudus

nudus latrones non timet, & cum illi dicerent possent te occidere, ait, nec sic eos timeo quia mori paratus sum. Hanc autem ille pauper non timebat. Item de quodam rege misso a romanis ad explorandum quasdam terras, qui ut securus iret per mare & terras reliquit regem in litore. i. regium habitum, & sumpto rupto & vili iuit securus in eo. Vnde dicitur regem parere iubenti. s. principi roma no ardua non pinguis possit, in signibus aule egreditur rupos vel raptos famuli indutus amictus. In dubiis tutum est inopé similia re tyranno. Quâto igitur mundi dominus securus cum verus pauper agit. q. d. securus viuut verus pauper dominis mundi cum conlinxit dictus rex paupertatem propter habendam securitatē, de quo subdit, dimissioq; in litore rege. i. regio habitu, ipse per Britannia scopulos & per alia loca multa que subdit iuit securus in simulata paupertate. Ad hoc facit exemplum quod legitur in libro de vita bragmanorum, vbi dicitur qd audiens Alexander de paupertate & vita & moribus & sapientia bragmanorum. Latenter cum paucis. s. cum decē suis specialibus amicis, deposito regio habitu venit ad Dandamum, & ipsum inueniens salutauit cum reuerenter, & sedens ad pedes eius, rogauit eum vt sibi impartiretur de data sibi a Deo sapientia. Cum autem Dandamus ei multas sui status miseria & malitias retulisset, recognouit ita esse vt ipse aserebat dices. Ego inquit inter tumultu & formidines viuo, plurimos ex ipsis q. me conspiciant & custodiunt timeo, maior mihi semper ab amicis metus venit, quam ab hostibus quos vereor, eorum conspatione super custodior, diebus totis varias gentes persequor & fatigo, noctibus somnus me turbat & fatigat, timeo sepe ne quis inimicus repentinus in me impetum faciat, & cetera multa. Securus ille pauper Dandamus uiuebat Alexandro iacens. s. super terram sub arbo re nudus, quam Alexander gemmis & purpura & auro ornatus, sicut dicit glo Aug. . Corin. 8. supra illud Christus cum esset diues factus est pauper Pauper in arca, diues in conscientia securus dormit in terra q. diues in auro & purpura. Item paupertas uoluntaria facit securus a duplici impugnatione diaboli per pestem inuidia. Bern. in quibusdam dicit. Paupertas uoluntaria a gemina pugna diuitem huius mundi securos reddit a propria inuidia & aliena. Paupertas enim dum pura miseria aliena caret inuidia, & quia est uoluntaria nemini quicquam inuidet. Sola ut dicit Boe. miseria caret inuidia. Item paupertas securiores facit pauperes in presenti ab hostibus spiritualibus. i. demonibus & uitiis, quam diuites quorum procedit iniquitas, quasi ex adipe diuitiarum & deliciarum, quia abundantia diuitiarum & deliciarum sunt incitamenta & somnia uictiorum & tentamentorum, & materia eorum qui vbi deficiunt extinguitur ignis malarum concupiscentiarum. Prouer. 26. Cum defecerint ligna extinguitur ignis. Item paupertas uoluntaria reddit pauperes in futuro iudicio securos, quia sicut uulgariter dicitur. Qui nihil habet nihil cadet ei, ita qui nihil habuit, & qui oia propter Deum reliquit, nihil exigerit ab eo. Cum de omnibus bonis temporalibus ratio districta a diuitibus quibus commissa sunt exigerit a dictis pauperibus, non solum nō exigerit, sed vt dicitur Iob. 26. Deus pauperibus iudicium tribuit. Hiero. in epistola ad Elibodorum ait. Ecce de celo tuba canit, ecce debellaturus mundum imperator summus egreditur, & de ore eius gladius bis acutus, a via quoq; deniantes aggreditur, tunc ad uocem tube pauebit terra cū populis &c. Et post ibi. Reges potentissimi quondam nudo lato re palpabant, tunc tu pauper rusticanus uidebis ridentis & dices. Ecce Deus meus, ecce Saluator meus filius cuiusdam paupercule quæstuarie Deus hominem fugiens in Ægyptum iudicabit orbem terrarum hic qui quondam indutus est coccino, & sentibus coronatus. Securi erunt qui potuerunt dicere ibi domino quod dicit Petrus Matth. 19. Ecce nos reliquimus omnia & secuti sumus te. Item cum quidam monitus fuisset ad ordinis introitum, & deliberaret apud se quid ei super hoc expediret, & uideretur qd in securo statu & bono esset, qui satis vt uidebatur ei sobrie & caste & pie in seculo uiueret, & bene temporalia sibi credita dispensaret, apparuit ei dominus dicens, Et ego propter te tot & tanta dimisi, tot & tanta sustinui, & quid respondebis mihi, & quid pro me dimisisti aut sustinuisi? recordare paupertatis meæ, transgressionis meæ, & uilitate absinthij, & fellis, & doloris corporis, & cordis anxietate. Ad ille cum non haberet quid responderet ad hoc, obmutuit & erubuit, & hec confusio eum ad securiorem & perfectiorem statum adduxit. Secundo paupertas dat opulentiam faciens hominem diuitem & abundantem, quia sufficit ei id quod habet, quia sine sufficientia nemo potest esse diues, cum hac nemo pauper. Vnde uersus. Cui satis est quod habet satis illum constat habere. Prouer. 13. Est quasi diues cum nihil habeat, & quasi pauper cum in multis diuitiis sit. Item idem. 15. Melius est parum cum timore domini quam multi thesauri insatiabiles. Psal. Melius est modicum iusto super diuitias peccatorum multas. Aug. Felix christiana religio, quæ omnia nemo potest. Facilis est tamen transitus ad habitum omnium contemptum diuitiarum. 1. Corin. 6. Tanquam nihil habentes & omnia

possidentes, quia sibi sufficientes putabantur omnia possidere, non solum spiritualia, sed etiam temporalia, quia nihil deest timentibus Deum. Hæc enim fuit gloria Apostolorum nihil possidere, sine sollicitudine esse, & tam res quæ dominos eorum possidere, quia oia ante pedes eorum ponebantur, & ipsi eis subdebantur. Corin. 8. Altissima eorum paupertas abundauit in diuitias simplicitatis eorum. Amare autem paupertatem & sibi sufficere in illa facit maxime exemplum Christi charitatis & pauperatis eius. 1. Corin. 8. Scitis gratiam domini nostri Iesu Christi. Glo. id est charitatem, quoniam propter uos egenus factus est cum diues esset, ut eius inopia diuites esseris, & consiliū in hoc do. Hoc enim uile uobis est. Glo. Paupertatem assumpsit, & diuitias nō amisit, intus diues, foris pauper, latens Deus in diuitiis, apprensus homo in paupertate, ut diuites essent in spiritualibus per illius paupertatem, abiecit pannos iniquitatis, ut indueremur stola immortalitatis, omnes diuites facti sunt in paupertate Christum credentes. Nemo igitur se contemnat pauper in cella, diues in conscientia. Securus pauper dormit in terra q. diues in auro & purpura. Non igitur expauiscas ad eum accedere cum tua mendicitate, qui indutus est tua paupertate, vbi se depauperauit, nos ditauit. Talis pauper. s. temporalibus diuitiis & diues meritis, & spe mercedis erat episcopus smyrnæ, cui scripsit dominus per beatum Iohannem Apoc. 2. Scio tribulationem tuam & paupertatem tuam, sed diues es. Glo. Spe remunerationis. Vnde post. Esto fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronam uitæ. Item talis est ille de quo Eccl. 11. Est homo marcidus abundans paupertate &c. quia de ea potest habere quantum desiderat. Tales fuerunt beatus Dominicus, & beatus Franciscus, qui nullam prouisionem possessionum aut in communi aut in particulari retinuerunt sibi vel suis, sed in Deo omnem suam sollicitudinem proiecerunt. Item Dandamus rex bragmanorum Alexandro uenienti ad se ait inter multa alia. Omnia possidemus quecumq; non cupimus, quia de eis habemus quantum desideramus. Est enim ferocissima pestis cupiditas, quæ consueuit quos capit egenos efficere, dum finem acquirendi non inueniunt, sed quo magis fuerint locupletati, eo magis mendicantes & cupidi. Vere diuites facit sancta paupertas uoluntaria, quia thesaurizat in presenti Christum & gratiam eius in celo gloriam, ut dicit Aug. super. 1. Corin. 8. Christus factus est egenus ut eius inopia diuites euetis, pauper in cella diues est in conscientia. Christum habens intra se in quo sunt omnes thesauri sapientia & scientia Dei absconditi. Hier. in epistola cuidam de cibo cogitanti. Si Deus famem non patitur, affarim diues est qui cū Christo pauper est. Prouer. 11. Thesaurus desiderabilis. s. gratia & virtutum & oleum mundæ conscientia in habitaculo iusti Bern. O mira nouitas eius qui omnia noua facit, tollens iugum inuenit requiem, relinquens omnia habet centuplum. Christum. s. & gratia eius in centuplum plus ualentem. In uitis pa. requisitus senex quid cogitandum est in iuuentute. Respondit. Christum acquirendum est in quo uno habentur oia, tuum est eligere Deum aut mammona. Hunc thesaurum uolentes emere se uendiderunt ut Christum emere sui precio, de quo refert Ioh. elemosynarius duo exempla. Vnum de Petro theloneario, qui uisione facta sibi terribili que supra posita est de paupere, cui ex improbitate sua pedit siliquam panis cum dixisset sibi iudex, qui eum debebat iudicare & damnare nihil iuueniens in libra quod deberet ei ualere, nisi siliquam, ait iudex, reuertere ad uitam propter istam siliquam, & si uis saluari adauge ad eam, ex quo sanus factus cum uenditis omnibus erogasset pauperibus, obuians nudo pauperi & exuens exoforium suum preciosum, rogans ut uellets eo ueretur & oraret pro eo cum eū uideret, pauper autem erubescens preciositatem uendit eum, qd sciens dictus sanctus flebat se non fuisse dignum ut pauper sua ueretur veste, cui apparuit dominus speciosior sole, super caput habens crucem, quærens si eum agnosceret, & exoforium. s. quo indutus erat quo respondente qd sic. Ait dominus. Noli flere, quia ex quo hoc uestimentum dedisti pauperi pro me eo sum uestitus, qui ad se reuersus pauperes beatificans cogitauit quomodo eos imitaretur, qui uenditis omnibus & erogatis. Vno seruo retento quem libertati donauit per eum se fecit uendi in loco ignoto & genti, & precium erogari, ut eo Christum emeret, & annis pluribus pauper Christi seruauit in coquina emptoris sui, pauper pro Christo & diues meritis. Item simile refert idem Iohannes elemosynarius de sancto Serapione, qui sidonius appellatus est, qui obuians pauperi, dedit ei amictum suum, post alteri nudo tunicam suam, nihil retinens nisi euangelium, sed cum nudus esset, quærentibus cur sic esset, ait uendo & do pauperibus, quo facto etiam seipsum uendit quibusdam myrnis grecis dans precium sui pro Christo emendo quibus cum seruisset diu humillime uerbo & uic exemplo, ad dominum conuertit eos, acquirens hic gratiam, & gloriam in futuro. Item paupertas thesaurizat in celo. Matth. 19. dixit dominus ad lecentem, uende omnia quæ habes & da pauperibus & sequere me, & habebis thesaurum in celo. Item Lucæ. 12. Vendite quæ posside

tis,

tis, & date eleemosynas, facite vobis sacculos qui non ueterascunt, thesauros indeficientes, quo fures non apropiant, nec tinea corrumpit. Similis est eligens voluntarie paupertatem illi filio diuitis, de quo refert Ioannes Damascenus in Barlaam, quem proposuit Barlaam regis filio Iosaphat in exemplum dicens. Quod cum quidam diues desponsasset filio suo puellam nobilem & pulchram, timens iuuenis quod sibi poterat imminere periculum antequam contraheret a patre elabatur fugiens & veniens hospitio est receptus in domo cuiusdam agricolae, qui rebus uidebatur pauper moribus & honestate diues. At tendens autem iuuenis rogat, & obtinet ut moretur cum eo, volens experiri & se informare eius moribus. Hic autem filiam habebat sibi, quam cum iuuenis uideret sedentem in domo patris laborantem assidue & laudantem Deum, quae sicut ab ea quid & quare sic diceret. Cui illa respondit quod Deum laudabat, cui nec sufficere valebat gratias agere pro susceptis iam beneficiis, multo minus pro maioribus quae sperabat adhuc ab eo suscipere, & cum quereret cum nec esset diues, aut multum pulchra aut nobilis, respondit, quia de eo ipso dolebat, quia in hoc subtraxerat ei Deus malam causam superbiendi, & quia non sufficeret pro solis beneficiis creationis, iustificacionis, & redemptionis. Ad quarum occasiōnem attendens iuuenis eius sapientiam, postulat eam a patre sibi dari in coniugem. Pater autem volens experiri eius constantiam & mores per annum, post eam dedit ei uxorem, postea ducens in secretum cubiculum suum, ostendit ei thesaurorum suorum immensas copias & pondera quas habebat praecunctis diuitibus & gloriosis terrarum, in quibus debebat fieri haeres suus. Sic qui contemnunt honores & diuitias pro paupertate cui contrahunt in professione religionis in fine obtinebunt infinitos thesauros patris Christi, qui hic apparuit pauper, secundum quod ipse ostendit in scripturis in praesenti & exhibebit in fine. Tertio paupertas generat humilitatem, nam & utilitas habitus & victus compellunt hominem ad sui humilitionem. Item homines mundani paraipendunt & abiiciunt pauperes, & sic eos compellunt resiliere in propriam paruiteriam, si petit eleemosynam mendicando propter Christum, necesse habet humiliter petere, quia scriptum est prouer. 19. Cum obsecrationibus loquetur pauper. Si loquitur inter magnos contemnitur. Sicut dicitur Eccl. 13. Locutus est pauper & dicitur despectus. Siquis est hic? Si sapienter consulit vilipenditur. Sicut dicitur Eccl. 9. In ciuitate obsessa a rege magno & potenti inuentus est vir pauper & sapiens, & liberauit urbem pro sapientiam. Sequitur ibi quod sapientia pauperis contempta est. Super omnia autem quod mouere debet pauperem ad hoc quod sit humilis, est quia & mundus abominatur, & Deus ipse superbiam pauperum detestatur. Eccl. 30. Tres species odiuit anima mea pauperem superbium &c. Item pauperes tanquam leues & expediti sequuntur Christum relictis omnibus, & ideo ipsum in beatitudine praemii etiam consequuntur, sequuntur per uiam perfectionis, consequuntur in mercede retributionis spiritum in quo sunt omnes thesauri sapientiae & scientiae recoditi. Vnde dixit dominus Abrahae Gen. 15. Noli timere prorektor tuus ego sum, & merces tua magna nimis. Pro hac mercede consequenda apostoli relictis omnibus secuti sunt eum. Luce. 5. Petrus & Andreas Iacob. & Iohannes, & Leui siue Mathaeus eiusdem. Bern. in ser. Homines bonae voluntatis qui christiana pietate diuitias paupertate commutarunt, uel non habitas tanquam habitas contempserunt, relinquentes omnia propter Christum, sicut & ipse reliquit omnia propter ipsos, hi sequuntur agnum quocumque ierit. Mat. 19. Ecce nos reli. omnia & se. lu. te. Bern. in ser. Bene inquit Petre & non ad insipientiam tibi. Aliter enim gigante, sequi non poteris qui exultauit ad currendam uiam. Bern. super Can. Trahe me post te, libenter sequar, libentius fruor trahi sua dulcedine est eum sequi, consequi est eo frui. Multi autem uolunt Christum consequi, sed pauent sequi. Idem Bern. super Cant. Quia pauci post te domine ire uolunt, cum tamen ad te peruenire nemo fit qui uoluit, scientibus cunctis quoniam delectationes in dextera sunt usque ad finem. Volunt omnes te frui, sed non ita imitari, regnare cupiunt, sed non compati, non curant querere quantum desiderant inuenire, compati cupiunt sed non pati. Item Bern. in quibusdam sententiis. Quidam non sequuntur Christum, sed fugiunt. quidam non sequuntur sed praecedunt, quidam sequuntur sed non consequuntur, quidam sequuntur & consequuntur. Non sequuntur sed fugiunt qui peccare non desistunt. de quibus in Iohanne. Qui male agit odit lucem &c. Psal. Qui elongant se a te peribunt. Praecedunt qui magistrorum sententias suas praefereunt. Non consequuntur qui segniter & remisse agunt, uel qui usque in finem non perseverant de medio itinere reuertentes. Consequuntur autem qui uia humilitatis & paupertatis eius perseueranter imitantur, cuius imitationis fructus est adeptio aeternae beatitudinis. Item sequi eum est imitari eum. Bern. Imitemur eum in quantum possumus, qui sic dilexit paupertatem, quod licet in manu eius essent omnes fines terrarum, nihil tamen habuit ubi caput reclinaret. Quarto paupertas comitem debet habere patientiam. Eccl. 13. Diues iniuste egit & fremebit,

pauper autem Iesus tacebit. Frequenter oportet pauperes communitas audire, damna & iniurias sustinere, quia sicut dicitur Eccl. 13. Venatio leonis onager in eremo, & pasqua diuitum pauperes. Et Isa. 3. contra diuites impios dicitur. Vos depastis estis uineam meam, & rapina pauperis in domo nostra. Contra impios principes & iudices qui leges iniquas instituunt in damnum & praedictum pauperum dicitur Isa. 10. Vae qui condunt leges iniquas, & scribentes iniustitias scripserunt ut opprimerent in iudicio pauperes, & uiam facerent cauae humilium &c. Sed sicut ait Psal. non in finem obliuio erit pauperis, patientia pauperum non peribat in finem. Greg. Homil. euang. 1. c. prime partis. Quasi perisse patientia pauperum cernitur, cum nihil in hac uita pro illa recompensatur, sed patientia pauperum non peribit in finem, quia tunc eius gloria percipitur, cum simul omnia laboriosa terminantur. Seruate ergo fratres in mente patientiam, eamque cum res exigit exercete in operatione, nulli uestrum contra proximum comuliosa uerba commoueat, nulla perituarum rerum damna perturbent. Si enim fixa mente mansura damna pertimescitis damna transeuntium rerum grauiora non putatis. Si aeternae retributionis gloriam conspicitis, de temporali iniuria non doletis. Item dicas quod ad amorem paupertatis moueri debet, quia ueri pauperes habent Deum prouisorum, adiutorum, promotorem, susceptorem. Habent inquam Deum prouisorum, qui in necessitate prouidet eis de uestimentis, alimentis, medicamentis, & huiusmodi, secundum quod eis expedit. Propter quod. i. Pe. 5. Oem sollicitudinem nostram prouidentes in eum, quoniam ipsi cura est de nobis. Ps. Tibi derelictus est pauper &c. Ideo dicit Math. 6. Ne solliciti sitis anima uestra quid manducetis, aut corpori uestro quid induamini &c. Sequitur. Scit enim pater uester quia his omnibus indigetis. Ipse per coruos paut Heliam, quia deferebant ei panem & carnes mane & uespere. Et per uiduam mulierem. 3. Re. 17. Multos etiam sanctorum in carcere clausos, & ab humano auxilio desitutios paut per semetipsum eis apparendo, ut beatum Dionysium & socios eius, per Columbam, ut beatam Catherinam, per angelos ut Heliam in deserto, & Danielen in carcere, apportas ei Abachuc de Iudea cum cibis quos parauerat messoribus suis. Psal. Parasitum cibum in dulcedine tua pauperi Deus. Quod satis patet per exemplum Hysnardi domini castri dalfini, quod est in provincia prope folcalquerium. Cum enim dicitur dominus iussisset ad terram transmarinam, motus deuotione tranliuit uita motem carmeli, ut ibi pro peccatis suis ageret uitam eremiticam, ibi degens in summis paupertate in deserto. Cum autem consumpsisset ibi paucos panes & siccus, conuertit se ad herbas crudas comedendum, pro quarum crudelitate & amaritudine languides & infirmus conuertit se ad orationem, ut infirmitati suae Deus miseretur, cui copasus Deus, misit coruum, qui uinguis & rostro extraxit herbae cuiusdam radicem, quam ei exhibuit cognoscendam, qua gustata, sensit in eam miram dulcedinem & saporis suauitatem, & de illa assidue uiuebat conualescens, & de riuo aquae bibens. Cum autem quidam de seruis suis post septennium transfretasset, iuit ad desertum in quo degebat, inquirens eum & inueniens post mutuam agnitionem & allocutionem de multis, apposuit ei mensam radicem pro cibo, & aquam pro potu, & postea cum nollet redire dicitur princeps, nec dimittere gratiam quam Deus ei fecerat, retulit ei supradicta, & remisit eum. Dicitur autem seruus aserebat quod radix dulcedine & suauitate superabat carnarium ferculorum delicias. Hoc refert magister Geruastus in libro, quem fecit de mirabilibus terrarum & imperialibus solatiis. Ad hoc faciunt multa exempla infra de timore mundano. Et infra similiter de timore humano. De episcopo qui timore humano & afflictione suppliciorum idolis immolans fugit ad eremum ubi per 80. annos uixit in fletu & oratione pro peccato suo penitens uiuens de palma & fonte in tugurio quod Deus parauerat ei, quo defuncto & sepulto a fratre qui ibi supernenit, fons & palma statim aruerunt, & tugurium cecidit. Item ad idem multa exempla infraposta de gradibus misericordiae Dei, quomodo pascit & curat & uisit suos pauperes atque dicit, de Paulo primo eremita & Antonio, & de sancto Frontonio & suis, & de monacho lapsa fugiente ad eremum, & cibo sibi prouiso & hepate eius curato. Item ad hoc quod dominus habeat curam pauperes suos pascendi & potandi facit quod habetur infra de oratione de pitatia fidei, & panibus multiplicatis, quomodo. oratio multiplicat, quomodo oratio pascit & potat. Item ad idem faciunt multa exempla illorum pauperum, qui recipere uolebant sibi oblata ne amitterent prouisionem Dei qui erat procurator eorum pauperum de quibus habetur infra de auaritia capitulo de acceptione munerum. Item capi, de proprietate claustrarum, ibi habentur multa exempla, quomodo Deus prouidet victum, uestitum & medicamentum. Item ad hoc facit quod legitur dyal. Greg. lib. 2. cap. 2. Vbi legitur quod cum beatus Benedictus fugiens mundum, lateret in specu, & diabolus fregisset campanam eius, ad cuius pulsationem ronu monachus panem ei porrigebat, in die pasche apparuit dominus cuidam praesoytero

fbyterò dicens. Tu tibi delicias præparasti, & seruus meus tali loco fame cruciatur, qui surgens portauit ei que preparauerat sibi & comedit cum eo, ostendens quod esset pascha. Item in vitis patrum de quodam eremita legitur, qui congregauerat pecuniam ut si forte contingeret eum infirmari, haberet unde sibi de cura prouideret, passus autem pedis infirmitatem, expendit quod congregauerat, & nihil ei profecit, sed dixit ei medicus, quod nisi sibi faceret pedem amputari quam citius totum corpus inficeretur, & ipse moreretur statim, in ipsa autem nocte fleuit penitens, & angelus Domini apparuit ei dicens, quod nisi confusus fuisset in pecunia sua curasset eum summus medicus, quem compunctum curauit angelus. In mane autem ueniens medicus ad pedem amputandum, eum sanatum inueniens, sua feramenta reportauit. Secundo pauperes habent dominum adiutorem, psal. Factus est dominum refugium pauperi, adiutor in opor. in tribulatione. Idem, Adiuuit pauperem de inopia, adiuuat autem eos conseruando, ne scilicet cadant in tentatione vel desperationem. Job. 5. Saluum facies egenum a gladio oris eorum. i. a tentatione. Item vires & fortitudinem tribuendo. Isa. 17. Factus est domine fortitudo pauperi fortitudo egeno in tribulatione sua, spes a turbine, ymbraculum ab æstu. Item ab angustiis liberando. Psal. Liberabit pauperem a po. &c. Item eripiens inopem de manu for. eius &c. Item consolando. Isa. 59. Consolatus est dominus populum suum, & pauperum suorum miserebitur, quia non habent consolationes carnales vel temporales, ideo dat eis spirituales, quia secundum Bern. Delicata est diuina consolatio, nec conceditur admittentibus alienam. Tertio pauperes habent Deum promotorem, petitiones eorum exaudiendo. Psal. Desiderium pauperum exaudiuit dominus &c. Eccl. 11. Deprecatio pauperis ex ore usque ad aures peruenit, & iudicium festinatum adueniet illi. Idem. Non despiciet dominus preces pupilli & viduæ, si effundat loquelam gemitus. Item beneficium factum pauperi sibi prestitum reputando. Matth. 25. Quod vni ex minimis meis fecistis mihi fecistis. Quod patet in pallio beati Martini, quod dimidium dedit pauperi argenti, & vidit ipsa nocte Deum eum indutum angelis dicentem. Martinus adhuc cathecuminus hac me veste contexit. credidit decurtasse suam clamidem, & adeo augmentauit, ut vnus eius angulus esset in terra super humeros Martini, & alius in celo super humeros Christi. Bern. de hoc. Puto Martine quod si sciuisset quibus humeris non ei dimidiasset, sed integrum dedisset. Ad idem facit exemplum supra positum Petri thelonearii, qui naufragio nudo dedit suum exo forium, quo vidit dominum indutum. Item, æterna bona pauperibus reseruando. Psal. Non in sinem obliuio &c. Videtur dominus obliuisci pauperes in presenti, bona terrena dans diuitibus, sed non est ita, sed sicut pater familias videtur obliuisci proprium filium pro hospitibus extraneis, sed hoc non facit nisi ad horam, quia in mane recedentes nihil de bonis eius secum deferunt, ita diuites cum hinc recedunt, nihil secum deferunt de bonis temporalibus præter stercorea peccatorum suorum, filius autem licet ad tempus videatur pauper, in fine super omnia bona patris constituitur dominus, & hereditas eorum. scilicet debet esse præclara eis, quia est pater orphanorum in testamento suo iam eis legauit, conficiens super hæc literas euangelii inuolabilis, & adhibens super hæc testes acceptione maiores senatum Apostolorum sigillans imagine filii sui pro hoc in cruce pendenti & septem sigillis intus, & totidem foris, quibus vidit testamentum signatum beatus Iohan. apost. 5. Que aperuit agnus qui occisus est: & sunt signacula forinsecus septem articuli fidei, quæ pertinent ad eius humanitatem, intrinsecus septem quæ ad eius pertinent diuinitatem, qui in simbolo continentur. Dicebat magister guillermus alumnus episcopus Paris. quod rex regum visitans mundum istum conuocauit curiam ut munera largiretur peccatoribus ad hoc omnes vocans, quod audientes tam diuites quam pauperes ad curiam uenerunt, sed diuites cum equis suis uenientes videntes agros, prata, siluas iumenta, & villas, & rerum istarum pulchritudinem non credentes alia bona istis esse potiora, hoc a rege petierunt qui & concessit eis, qui læti redeuntentes currentes equos obuios sibi pauperes pedites irridebat quasi inutiliter laborantes eundo ad curiam ubi nihil obtinerent credentes data sibi omnia bona. Pauperes autem nihilominus ad curiam accesserunt, postulantes ut si aliquis remansisset eis misericorditer conferretur, rege autem asserente quod habebat bona sine comparatione meliora & maiora. scilicet æterna, ea pauperibus concessit ea conditione, quod ad modicum patientes expectarent, & cum vocaret generalem curiam coram omnibus eos in plena poneret possessione. Cum autem redirent & denunciarent diuitibus magnitudinem muneris sibi facti, redierunt diuites ad regem petentes bona æterna. Qui ait, quæ dedi pauperibus eis non auferam, sed emite vobis ab eis, quia vobis dedi temporalia unde emere potestis quæ petitis. Iste est dominus Iesus qui dat diuitibus temporalia quæ petunt in euangelio spondens pauperibus æterna. Luc. 12. Nolite timere pusillus grex, complacuit patri meo dare vobis regnum celestium. hos in generali iudicio ponet in plena possessione, quod si emerit

diuites dando eis elemosynas, poterunt habere. Item sede in eis iudicii prebendo Job. 26. Iudicium pauperibus tribuit. Math. 19. Vos qui reliquistis omnia sedebitis super sedes iudicantes dnocedunt tribus Israel. Glo. super psal. Iudicabuntur & saluabuntur boni, imperfecti iudicabuntur. & damnabuntur: fideles mali non iudicabuntur & damnabuntur, infideles quia qui sine lege peccauerunt, sine lege peribunt: iudicabunt & non iudicabuntur, sed saluabuntur perfecti viri, & hoc merito, quia mundus eos deprimat & vilipendit. 1. Reg. 2. Dominus pauperem facit & ditat, humiliat & subleuat, suscitans de puluere egenum, & de stercore, e. p. Eccl. 11. Deficiens virtute abundans paupertate, oculus domini respexit illum in bonum, & erexit eum ab humilitate, & mirati sunt in eo vniversi. Sicut patet in beato Dominico & Francisco, quos Deus de tam maxima humilitate & paupertate exaltauit ad tantam miraculorum operationem, ad tantam filiorum multiplicationem, ad tantam totius ecclesie venerationem, ad tantam populi christiani deuotionem & glorie sublimationem, quod stupeat inde mundus. Ad confusionem autem eorum qui vilipendunt pauperes sapientes, est illud quod legitur Eccl. 9. Est ciuitas parua, & viri pauci in ea &c. Hanc autem cum nullus posset liberare aliquibus viribus, inuentus est in ea vir pauper & sapiens qui eam ab obsidione liberauit per sapientiam suam, & nemo postea recordatus est illius pauperis. Item ad hoc valet quod legitur in Cronicis, quod circa captum Helie Homerus poeta floruit, qui cum in habitu vili vellet intrare apud athenas curiam regis, est prohibitus, qui sumpto præcioso habitu, statim intrauit, honorifice receptus obtinuit quicquid petiuit. Quid ad confusionem regis & suorum, vestes coram omnibus exiit, & eas honorauit, & adorauit gratias eis referens de obtento quod valuerat apud regem, quod non valuerat sapientia aut bonitas obtinere. Idem dicitur fecisse magister Petrus abalardi, in confusionem aliquorum monachorum, qui cum venisset in quadam abbazia relinquens alibi equos & ornatum cum cappa pauperem vix est ibi receptus, & cum ribaldi positus in hospitio, & vilitet tractatus, postea autem ueniens ibi cum summariis & pompa, cum maximo honore est ibi receptus & tractatus, & ad loquendum in eorum capitulo inuitatus, ubi multum confutauit eos dicens, quod si venisset ad eos Christus pauper & pedes fuisset male tractatus, & eius sapientia repudiata, & de bono hospitio, quod ibi habuit non agens sibi gratias, sed suis phaleratis aquis & ornatui & pompæ superbia. Quarto pauperes habent Deum susceptorem, sicut patet de Lazaro. Luc. 16. Recipit enim in domum suam eos qui suas proprias relinquerunt, & quia Dei est domus pauperum, ideo præcepit seruo suo. Luc. 14. Exi cito in plateas & vicos ciuitatis, & pauperes ac debiles, cæcos & claudos introduc huc in cenam meam. Ad hanc etiam cenam vidit beatus Antonius recipi Paulum primum eremitam qui ad eremum tempore persecutionis fugerat omnia relinquentes, cum rediret de eius visitatione, quæ vidit ut legitur in vitis patrum recipi & in celum deduci inter choros angelorum & prophetarum & apostolorum & aliorum sanctorum. Ad hoc faciunt exempla multa, videlicet, Ambrosij, Francisci, Dominici, & huiusmodi. Faciet dominus in futuro pauperibus, sicut fecisse legitur Otto imperator filius Ottonis, qui ut refert Godofredus Parmensis libro. 5. de gestis imperatorum, cum esset coronatus in vrbe romana clamari fecit ut omnes sub pena mortis seruarent pacem adiuuicem, nec depredarent pauperes, nec iniuriarentur eis. qui cum recessisset in theutoniam, inperunt in vrbe ut consueuerant guerras facere, bona pauperum disipare, & eos destruere. Quod cum audisset, fecit inquiri, qui & quæ fecissent, & scribi. Cum autem redisset ad urbem, conuocauit maximam curiam, ad quam cum venissent vndique maiores, & præparatum esset maximum conuiuium, & residerent, fecit venire maximam multitudinem armatorum & præconizari sub pena mortis, quod nullus se moueret, & fecit, conuocatis ex nomine malefactoribus & iudicatis & recitatis eorum iniuriis, ibi coram se & aliis decapitari, & capita eorum poni coram se & omnibus pro speculis & ferulis, illos enim qui non erant malefactores, fecit ibi secum refici multis delictis, & sic pauperes vindicauit, & pacem terræ dedit. Sic faciet dominus in iudicio, malefactores pauperum morte æterna occidet, & a se capite & suis separabit. Pacificos secum æternis delictis reficiet, qui esuriunt & sitiunt iustitiam, ut dicitur Matth. 5. Ipsos etiam pauperes gloria & honore coronat in celo, & super solium regni celestis collocat cum apostolis suis. Psal. Suscitans a terra inopem & de stercore erigens pauperem humilitatis & vilitatis, ut collocet eum cum principibus populi sui. Item. 1. Reg. 2. Suscitatus de puluere egenum, & de stercore eleuat pauperem ut sedeat cum principibus & solium gloriæ teneat. Job. 16. Reges in folio collocat in perpetuum, & illic eliguntur si fuerint in cathenis & vinciantur funibus paupertatis. Pauperibus spiritu dominus dat regnum & martyribus, quia quoddam genus martirii est voluntaria paupertas. Bern. in serm. de omnibus sanctis. Quod martyrii genus grauius quam inter epulans esurire, inter vestes algere, paupertas

Speculum Morale Vincentij.

Primi inter diuitias quas confert mundus, quas ostentat malignus, quas desiderat appetitus, nomine merito coronabitur qui sic certa uerit, ideo qui in hoc certamine pfeuerat merito coronatur. Apoc. 2. Esto fidelis usq; ad mortem, & dabo tibi coronam uitæ. Item in sermone da omnibus sanctis, vis obtinere cælum? paupertatis uilitatem amplectere, & tuum erit, non enim paupertas uirtus reputatur, sed paupertatis amor, amicitia pauperum regis amicos facit, amor paupertatis reges. Regnum deniq; cælorum pauperum est.

LIBRI I. PARS III.

De donis.

Dist. 7.

ONSEQUENTER considerandum est de donis. De quibus primo considerandum est in generali. Secundo de singulis in spirituali. De donis in generali consideranda sunt Octo. Primo utrum dona differunt a uirtutibus. Secundo de necessitate donorum. Tertio utrum dona sint habitus. Quarto quæ & quot sint. Quinto utrum dona sint connexa. Sexto utrum maneant in patria. Septimo de comparatione eorum adiuuicem. Octauo de comparatione eorum ad uirtutes. Ad primum. s. utrum dona differant a uirtutibus. Dicendum qd si loquamur de dono & uirtute secundum nominis rationem, sic nullam oppositionem habent adiuuicem. Nam ratio uirtutis sumitur secundum qd perficit hominem ad bene agendum, ut supra dictum est. Ratio autem doni sumitur secundum comparationem ad causam a qua est, nihil autem prohibet id quod est ab alio, ut donum esse perfectiuum alicuius ad bene operandum, præfertim cum supra diximus qd uirtutes quedam nobis sunt infuse a Deo. Vnde secundum hoc donum a uirtute distingui non potest, & ideo quidam posuerunt qd dona non essent a uirtutibus distinguenda, sed in eis remanet non minor difficultas, ut. s. rationem assignent, quare quedam uirtutes dicantur dona & non omnes, & quare aliquæ computantur inter dona quæ non computantur inter uirtutes, ut patet de timore. Vnde alii dixerunt dona a uirtutibus esse distinguenda, sed non assignauerunt conuenientem causam distinctionis quæ. s. ita conueniret uirtutibus qd nullo modo donis aut e conuerso. Considerantes. s. aliqui qd inter septem dona quatuor pertinent ad rationem. s. sapientia, scientia, & intellectus, & consilium, & tria ad vim appetitiuam, fortitudo, pietas, & timor, posuerunt qd dona perficiebant liberum arbitrium, secundum quod est facultas rationis, uirtus uero secundum quod est facultas uoluntatis, quia inuenerunt solas duas uirtutes in ratione uel intellectu. s. fidem & prudentiam, alias uero in appetitiua uel affectiua: oportere autem si hæc distinctio esset conueniens quod omnes uirtutes essent in vi appetitiua, & omnia dona in ratione. Quidam uero considerantes quod Greg. dicit in secundo Moralium, quod donum spiritus sancti quod in mente sibi subiecta format prudentiam, iustitiam, temperantiam, & fortitudinem, eandem mentem munit contra singula tentamenta per septem dona. dixerunt quod uirtutes ordinantur ad bene operandum, dona uero ad resistendum tentationibus. Sed nec ista distinctio sufficit, quia etiam uirtutes tentationibus resistunt, inducentibus ad peccata quæ contrariantur uirtutibus. Vnumquodq; n. resistit naturaliter suo cõtrario, quod præcipue patet de charitate de qua dicitur Cantic. 8. Aquæ multæ non poterunt charitatem extinguere. Alii uero considerantes quod ista dona traduntur in scriptura secundum quod fuerunt in Christo, ut patet Isa 11. Dixerunt quod uirtutes ordinantur simpliciter ad bene operandum, sed dona ordinantur ad hoc quod per ea confortentur Christo, præcipue quantum ad ea quæ passus est, quia in passione eius præcipue huiusmodi dona resplendunt. Sed hoc etiam non uidetur esse sufficiens, quia ipse dominus præcipue nos inducit ad sui conformationem secundum humilitatem & mansuetudinem. Matth. 11. Discite a me quia mitis sum & humilis corde, & secundum charitatem, ut Ioh. 10. Diligatis inuicem sicut dilexi uos. Et hæc etiam uirtutes præcipue in passione Christi resplendunt, & ideo ad distinguendum dona a uirtutibus debemus sequi modum loquenti scripturæ in qua nobis traduntur, non quidem sub nomine donorum, sed magis sub nomine spirituum. Sic enim dicitur Is. 11. Requiescet super eum spiritus sapientiæ & intellectus &c. Ex quibus uerbis manifeste datur intelligi quod ista septem enumerantur ibi secundum quod sunt in nobis ab inspiratione diuina. In spiratio autem signat quandam motionem ab exteriori. Est enim considerandum, quod in homine est duplex principium mouens. Vnum quidem interius quod est ratio, aliud autem exterius quod est Deus, ut supra dictum est, & etiam philosophus dicit in capitulo

de bona fortuna. Manifestum est autem quod omne quod mouetur necesse est proportionatum esse motori, & hæc est perfectio mobilis in quantum mobile, dispositio qua disponitur ad hoc qd bene moueatur a suo motore: quanto igitur mouens est altior, tanto necesse est quod mobile perfectiori dispositione ei proportionetur, sicut uidemus quod perfectius oportet esse discipulum dispositum ad hoc quod altiore doctrinam capiat a docente. Manifestum est autem quod uirtutes humane perficiunt hominem secundum quod homo natus est moueri per rationem in his quæ interius uel exterius agit, oportet igitur in eis homini altiores perfectiones secundum quas ut dispositus ad hoc quod diuinitus moueatur, & iste perfectiones uocantur dona, non solum quia infunduntur a Deo, sed quia secundum ea homo disponitur ut efficiatur prompte mobilis ab inspiratione diuina, sicut legitur de Isa. 60. Dominus aperuit mihi aurem, ego autem non contradico, retrorsum non abii. Et philosophus dicit in capitulo de bona fortuna, quod his quæ mouentur per intellectum diuinum, non expedit consilii rationem humanam, sed quod sequantur interiorem instinctum, quia mouentur a meliori principio quam sit ratio humana, & hoc est quod quidam dicunt quod dona perficiunt hominem ad altiores actus quam sit actus uirtutum. Huiusmodi autem dona quandoq; nominantur uirtutes secundum comunem rationem uirtutis, habent tamen aliquid supereminens rationi communi uirtutis, in quantum sunt quedam diuine uirtutes perficientes hominem in quantum est a Deo motus. Vnde & philosophus in 7. Eth. supra uirtutem comunem ponit quandam uirtutem heroycam uel diuinam, secundum quam dicuntur aliqui diuini uiri, unde. Greg. primo Mos. exponens illud Iob. 1. Nati sunt ei septem filii, dicit. Septem filii nobis nascuntur cum per conceptionem bone cogitationis spiritus sancti septem in nobis uirtutem oriuntur. & inducit illud Isa. 11. Requiescet super eum spiritus sapientiæ &c. ubi enumerantur septem dona spiritus sancti. Ad secundum. s. utrum dona sint necessaria ad salutem. Dicendum quod sicut dictum est, dona sunt quedam hominis perfectiones quibus homo disponitur ad hoc qd bene sequatur instinctum diuinum. Vnde in his quibus non sufficit instinctus rationis sed est necessarius spiritus sancti instinctus, per consequens etiam est necessarium donum. Ratio autem hominis est perfecta a Deo dupliciter. Primo quidem naturali perfectione. s. secundum lumen naturale rationis. Alio modo quadam supernaturali perfectione per uirtutes theologicas, ut supra dictum est, & quæ hæc secunda perfectio sit maior quam prima, tamen prima perfectiori modo habetur ab homine quasi plena possessio. Secunda autem habetur quasi imperfecte. Imperfecte n. diligimus & cognoscimus Deum. Manifestum est autem quod unumquodq; quod perfecte habet naturam uel formam aliquam aut uirtutem, potest per se secundum illam operari, non tamen exclusa operatione Dei, qui in omni natura & uoluntate interius operatur, sed id quod imperfecte habet naturam aliquam uel formam aut uirtutem, non potest per se operari nisi ab altero moueatur, sicut sol, quia est perfecte lucidum, per seipsum potest illuminare, luna autem in qua est imperfecte natura lucis, non illuminat nisi illuminata. Medicus et qui perfecte nouit artem medicinæ, potest per se operari, sed discipulus ei⁹ qui nondum est plene instructus non potest per se operari nisi ab eo instruatur. Sic igitur uirtutum ad ea quæ subsunt humane rationi in ordine. s. ad finem connaturalem homini potest homo operari per iudicium rationis. Si tamen etiam in hoc homo adiuuetur a Deo per speciale instinctum, hoc erit superabundantia bonitatis. Vnde secundum philosophum, non quicunq; habebant uirtutes morales acquisitas, habebant uirtutes heroycas uel diuinas, sed in ordine ad finem ultimum supernaturalem ad quem ratio mouet secundum quod est aliquo modo & imperfecte informata per uirtutes theologicas, non sufficit ipsa motio rationis nisi desuper addit instructus & motio spiritus sancti, secundum illud Rom. 8. Qui spiritu Dei aguntur hi filii Dei sunt, & filii & heredes. Et in psalmo dicitur. Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam. s. in hereditatem illius terræ beatorum nullus potest peruenire nisi moueatur & ducatur a spiritu sancto, & ideo ad illum finem consequendum necessarium est homini habere donum spiritus sancti, excedunt autem dona comunem perfectionem uirtutum, nõ quantum ad genus operum, eo modo quo consilia excedunt præcepta, quia ad perfectionem consiliorum non tenetur homo de necessitate salutis, unde sine ipsis potest homo consequi salutem, sed dona excedunt perfectionem uirtutum quantum ad modum operandi, secundum quod mouetur homo ab altiori principio. Ad tertium. s. utrum dona sint habitus. Dicendum quod sicut dictum est, dona quedam sunt perfectiones hominis, quibus disponitur ad hoc quod homo bene sequatur instinctum spiritus sancti. Manifestum est autem ex supradictis qd uirtutes morales perficiunt vim appetitiuam, secundum quod participat aliquo modo rationem, in quantum. s. nata est moueri per imperium rationis, hæc igitur dona spiritus sancti habent

habent ad hoīem in comparatione ad Spiritum sanctum, sicut virtutes morales se habent ad vim appetitivam in comparatione ad rationem. Virtutes autē morales habitus quidam sunt quibus vires appetitiuę disponuntur ad prompte obediendum rationi, vnde & dona Spiritus sancti sunt quidam habitus, quibus homo perficitur ad prompte obediendum Spiritui sancto. Et nota q̄ duo sunt genera donorū Spiritus sancti, quedam sine quibus ad salutem peruenire non potest, sicut sunt ista, de quibus nunc loquimur: quedam vero sunt sine quibus potest homo peruenire ad vitam, quia non sunt de necessitate salutis, sicut est donum prophetię & hmoi, quę dñr gratię gratisdate. Prima dona sunt habitus manentes in hoīe, & in talibus donis Spiritus sanctus in electis omnibus semper manet. Sicut dñs Io. 14. Vbi dñs discipulis suis de Spiritu sancto loquens ait: Apud vos manebit & in vobis erit. Alia vero dona modo sunt habitus, nec semper manent in hoīe. Spiritus n. prophetię nō semper adest prophetis. Sicut dicit Greg. prima homil. super Ezech. Sic et est de alijs huiusmodi donis. Vnde proprium est Christi, q̄ dona Spiritus sancti requiescant in eo, vt dñs Isa. 11. Et Io. 1. dñs: Super quę videris Spiritum descendentem & manentē super eum: hic est qui baptizat, quod exponens Greg. lib. 2. mora. ait: In cunctis fidelibus Sanctus Spiritus venit, sed in solo mediatore semper singulariter permanet. Ad quartum. s. quę & quot sint dona. Dicendum q̄ sunt septē, quę enumerantur Isa. 11. Requiescet super eū Spiritus sapientię & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, & spiritus sciētię & pietatis, & replebit eum spiritus timoris dñi. Ad cuius euidentię sciendum q̄ dona sunt quidam habitus perficientes hominem ad hoc q̄ prompte sequatur instinctū Spiritus sancti. Sicut virtutes morales perficiunt vires appetitiuas ad obediendū rationi. Sicut autē vires appetitiuę natę sunt moueri per imperium rationis, ita oēs vires humana: natę sunt moueri per instinctū Dei, sicut a quadam superiori potentia. Et ideo in oib. viribus hominis quę possunt esse principia humanorum actū, sicut sunt virtutes ita et sunt dona. s. in ratione & in vi appetitiua. Ratio autē est & speculatiua & practica, & in vtraq; consideratur apprehensio veritatis quę pertinet ad inuentionem & iudicium de veritate. Ad apprehensionem igit veritatis perficitur speculatiua ratio per intellectum, practica vero per consiliū, ad rectē aut iudicandum, speculatiua quidem per sapientiā, practica vero per scientiā perficitur: appetitiua autem virtus in his quidem quę sunt ad alterū perficitur per pietatem. In his quę sunt ad seipsum perficitur per fortitudinem contra timorem periculorum: contra concupiscentiā vero inordinatam delectabilem per timorem dñi, s̄ illud Prou. 16. per timorem dñi declinat omnis homo a malo, & in Psalmo: Confige timore tuo carnes meas, a iudicijs. n. tuis timui. & sic patet q̄ hęc duo extendunt se ad oīa, ad quę extendunt se virtutes tā intellectuales q̄ morales. In hac. n. enumeratione ponuntur quatuor pertinentia ad virtutes intellectuales. s. sapientiā & intellectus, scientiā & consiliū, quod pertinet ad prudentiam, sed nihil ponitur quod pertineat ad artē, quę est quinta virtus intellectualis, quia dona perficiunt hominē in his quę pertinent ad bene viuendū, ad quę non ordinatur ars, sed ad exteriora factibilia. Est. n. ars ratio recta non agibilia, sed factibilia, vt dñs in 6. eth. Potest tñ dici q̄ quantū ad infusionē donorum ars pertinet ad Spiritum sanctū, qui est principaliter mouens: non aut ad hoīes qui sunt quędā organa eius, dum ab eo mouentur. Sicut in hac enumeratione ponitur aliquid pertinens ad iustitiam. s. pietas, & aliquid pertinens ad fortitudinem. s. donum fortitudinis. Temperantię autē respondet quodammodo donum timoris. Sicut. n. ad virtutem temperantię pertinet s̄m eius propriam rationem vt aliquis recedat a delectabilibus prauis, pp bonum rationis, ita ad donum pertinet q̄ aliquis recedat a delectationibus prauis pp Dei timorem. Et nota, q̄ circa fortitudinē non ponitur aliqua pars eius q̄ sit donum, sicut circa iustitiam ponitur pietas, quę est pars eius. Sed pro fortitudinis virtute ponitur et fortitudo donum, ita q̄ eodem nomīnō tēnetur virtus & donum ei respondens, non sic autem ponitur iustitia. Sed pietas quę est quędā pars eius, quia nomen iustitię ad rectitudinē rationis imponitur, & ideo est nomen virtutis conuenientius q̄ nomen doni, sed nomen pietatis importat reuerentiam quam habemus ad patrem & patriam, & quia pater oīum Deus est, et cultus Dei pietas nominatur, vt dicit Aug. 10. de ciui. Dei. Et ideo conuenienter donum quo aliquis pp reuerentiam Dei bonum operatur ad oēs, pietas nominatur. Non ponuntur autē aliqua dona pertinētia ad virtutes theologicas, quę tā maxime ordinant nos in Deū, quia animus hoīs nō mouetur a Spiritu sancto, nisi ei s̄m aliquem modū vnietur, sicut instm non mouet ab artifice nisi per costatum, aut per aliq̄ aliā vnionem. Præmia autē vnio hoīs est per fidē, & charitatem, vnde iste virtutes presupponuntur ad dona sicut radices quędā donorū, vnde omnia dona pertinent ad has tres virtutes, sicut quaedam diuinationes prædictarum virtutum. Item nota, q̄ intellectui adiungitur sapientiā, quę regit ipsum, fortitudini consiliū, pietati sciētia: timori vero

Speculum Morale.

qui singulariter nominatur, non ponitur aliud directiuum nisi ipsa sapientiā, quia per sapientiā dirigitur hoīs intellectus, & hoīs affectus, & ideo ponuntur correspondentia, sapientiā tanq̄ directiuo, ex parte quidem intellectus donū intellectus, ex parte autē affectus donum timoris. Ratio. n. timendi Deum præcipue sumitur ex consideratione excellentiæ diuinę q̄ cōsiderat sapientiā. Ad quintum. s. vtrū dona sint connexa. Dicendum q̄ huius quæstionis veritas de facili ex præmissis potest haberi: dictū est autē supra q̄ sicut vires appetitiuę disponuntur per virtutes morales in comparatione ad regimen rationis, ita oēs vires animę disponuntur per dona in cōparatione ad Spiritum sanctum mouentē. Spiritus autē sanctus habitat in nobis per charitatē, s̄m illud Rom. 5. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctū qui datus est nobis, sicut & rō nostra perficitur per prudentiā, vnde sicut virtutes morales cōnectuntur vniū: cē in prudentiā: ita dona Spiritus sancti cōnectunt sibi inuicem in charitate: ita. s. q̄ qui charitatem habet, oīa dona Spiritus sancti habet: quorū nullū sine charitate haberi potest. Vnde Greg. primo moral. dicit, q̄ minor est sapientiā si intellectu careat, & valde inutilis est intellectus si ex sapientiā non subsistat. Vile est consiliū, cui opus fortitudinis deest, & valde fortitudo destruit nisi per consiliū fulciatur: nulla est sciētia si virtutē pietatis non habet, & valde inutilis est pietas si sciētia discretionē caret, timor quoq; ipse si non has virtutes habuerit, ad nullum opus bonę actionis astringit, sicut autē connexio virtutum cardinaliū probatur, vno modo per hoc q̄ vna earum perficitur quodammodo per aliam, vt supra dictum est: Ita Greg. eodem modo vult probare connexionē donorum per hoc q̄ vnum sine alio non potest esse perfectū. Vnde præmittit, dicens: Valde singula quęlibet destrunt, sed non vna alij virtuti suffragatur. Nō ergo datur intelligi q̄ vnū donū non possit esse sine alio, sed quia si esset sine sapientiā, nō esset donum, sicut reuerentia si esset sine iustitia, nō esset virtus. Et nota q̄ sapientiā & sciētia vno modo possunt considerari s̄m quod sunt gratię gratisdate: prout. s. aliquis in tantum abundat in cognitione diuinorum et humanorum, vt possit infideles intrudere & aduersarios cōfutare, & sic de eis loquitur Apostolus 1. Cor. 12. Alij per spiritum datur sermo sapientię. Alij sermo sciētię &c. Vnde signanter fit mentio de sermone sapientię & sciētię, & isto modo sapientiā & sciētia non sunt connexa. Alio modo possunt accipi prout sunt dona Spiritus sancti, & sic sapientiā & sciētia nihil aliud sunt q̄ quędā perfectiones humanę mentis, s̄m quas disponuntur ad sequendū instinctus Spiritus sancti in cognitione diuinorū vel humanorum, & sic patet q̄ hmoi dona sunt in oib. charitatē habentib. Ad sextū. s. vtrum dona Spiritus sancti maneat in patria. Dicendum q̄ de donis dupliciter possunt loqui. Vno modo quantum ad essentiam donorum, & sic perfectissime erunt in patria, vnde Ambr. dicit in libro de Spiritu sancto. Ciuitas Dei illa Hierusalem cęlestis, nō meatu alicuius fluuij terrestris abluitur, sed ex vite fonte procedēs Spiritus sanctus, cuius nos breui satiamur haustu in nullis cęlestibus spiritibus redundantijs vsq; affluere pleno septē virtutū spiritualiū seruens meatu. Cuius ratio est, quia dona Spiritus sancti perficiunt mentē humanā ad sequendū vinctiōnem Spiritus sancti, quod p̄cipue erit in patria, qñ Deus erit oīa in oib. vt dñs 1. Cor. 15. Et qñ homo totaliter erit subditus Deo. Alio modo possunt cōsiderari quantum ad materiam, circa q̄ operantur, & sic in presenti hnt operationē circa aliq̄ materiā circa q̄ nō habebūt operationē in statu glorię, & s̄m hoc non manebunt in patria, sicut supra de virtutibus cardinalibus dictum est. Vnde de donis s̄m q̄ cōpetunt statui presenti dicit Greg. in secundo moral. q̄ Spiritus sanctus cōtra singula tentamenta septē donis erudit mentē, sed in statu glorię cessantib. malis per dona pficimur in bono. Vnde in singulis donis ponit Greg. aliquid qd transit cū statu presenti, & aliquid qd permanet et in futuro: dicit. n. q̄ sapientiā mentē de eternorum spe & certitudine relucit, quorum duorum spes trāsit, sed certitudo remanet. Et de intellectu dicit q̄ in eo qd audita penetrat reficiēdo cor tenebras eius illustrat, quorum auditus trāsit, quia non docebit vir fratrem suum, vt dicit Hier. 31. Sed illustratio mentis manebit, de cōsilio autē dicit q̄ phibet esse præcipitē quod est necessariū in p̄nti: & iterum q̄ ratione aium replet, qd est necessariū et in futuro. De fortitudine vero dicit q̄ aduersa non metuit, qd est necessariū in p̄nti, & iterū q̄ cōsidentię cibos apponit, quod permanet et in futuro. De scientiā vero vnū tm ponit. s. q̄ ignorantię icipiū superat, qd pertinet ad statū p̄ntem. Sed q̄ addit in vētre mentis potest finatē intelligi q̄ repletio cognitionis pertinet et ad statū futurū. De pietate vero dicit q̄ cordis viscera misericordię operibus replet, quod quidem s̄m verba pertinet tantum ad statum presentem, sed ipse intimus affectus proximorum per viscera designatus pertinet etiam ad statum futurum, in quo pietas non exhibebit misericordię opera, sed congratulationis affectum. De timore vero dicit, quod premit mentem ne de presentibus superbiat, quod pertinet ad statum presentem, & quod de futuros cibos, s̄pei

Tonus Tertius.

O con-

Speculum Morale Vincentij.

confortat, quod etiam pertinet ad statum presentem quantum ad spem, & potest etiam quantum ad statum futurum pertinere, quantum ad confortationem de rebus hic speratis & ibi obrentis. Ad septimum. s. vtrum dignitas donorum attendatur secundum ordinem enumerationis quae habetur Isa. 1. 1. Dicendum quod dignitas donorum dupliciter potest attendi. Vno modo simpliciter. s. per comparationem ad proprios actus, prout procedunt a suis principibus. Alio modo secundum quid. s. per comparationem ad materiam. Simpliciter autem loquendo de dignitate donorum eadem est ratio comparationis in ipsis & virtutibus, quia dona ad omnes actus potentialium animae perficiunt hominem ad quos perficiunt virtutes, ut supra dictum est. Vnde sicut virtutes intellectuales preferuntur virtutibus moralibus, & ideo ipsis virtutibus intellectualibus contenti preferuntur actibus, ut sapientia & intellectus & scientia, prudentia & ars, ita tamen quod sapientia preferatur intellectui, & intellectus scientiae, sicut prudentia & synesis eubulie, ita etiam in donis sapientia & intellectus, scientia & consilium preferuntur fortitudini, pietati & timori, in quibus etiam pietas preferatur fortitudini, fortitudo timori, sicut iustitia fortitudini, & fortitudo temperantiae. Sed quantum ad materiam fortitudo & consilium preferuntur scientiae & pietati, quia. s. fortitudo & consilium in arduis locum habent. Scientia autem & consilium est in rationibus. Sic igitur donorum dignitas ordini enumerationis respondet, partim quidem simpliciter s. in quod sapientia & intellectus omnibus preferuntur, partim autem s. in ordine materiae. s. in quod consilium & fortitudo preferuntur scientiae & pietati. Ad octavum. s. de comparatione bonorum ad virtutes. Dicendum quod sicut ex dictis patet virtutes in tria genera distinguuntur. Sunt enim quaedam virtutes theologice, quaedam intellectuales, quaedam morales. Virtutes quidem theologice, sunt quibus mens humana Deo coniungitur. Virtutes autem intellectuales sunt quibus ratio ipsa perficitur. Virtutes autem morales sunt quibus vires appetitivae perficiuntur ad credendum rationi. Dona autem spiritus sancti sunt quibus omnes virtutes animae disponuntur ad hoc quod subducatur morio in diuinum. Sic ergo eadem videtur esse comparatio donorum ad virtutes theologicas per quas homo vivitur spiritu sancto movetur, sicut virtutum moralium ad virtutes intellectuales, per quas perficitur ratio quae est virtutum moralium motiva. Vnde sicut virtutes intellectuales preferuntur virtutibus moralibus, & regulant eas, ita virtutes theologice preferuntur donis spiritus sancti, & regulant ea, vnde Gregorius in primo Mor. quod neque ad denarii perfectionem septem filii ad est septem dona perveniunt, nisi in spe & fide & charitate fuerit omnia quae agunt. Sed si comparemus dona ad alias virtutes intellectuales vel morales, dona preferuntur virtutibus, quia dona perficiunt vires animae in comparatione ad spiritum sanctum moventem, virtutes autem perficiunt vel ipsam rationem vel alias vires in ordine ad rationem. Manifestum est autem quod ad altiorem motorem oportet maiori perfectione mobile esse dispositum. Vnde perfectiora sunt dona virtutibus.

De donis in speciali.

Dist. 11.

DEinde considerandum est de donis in speciali, & primo de dono timoris. Secundo de dono pietatis. Tertio de dono scientiae. Quarto de dono fortitudinis. Quinto de dono consilii. Sexto de dono intellectu. Septimo de dono sapientiae. Circa primum de dono timoris consideranda sunt duodecim. Primum est vtrum Deus sit timendus. Secundum est de divisione timoris. Tertium est de timore naturali. Quartum est de timore humano. Quintum est de timore mundano. Sextum est de timore servili. Septimum est de timore initiali. Octavum est de timore filiali. Nonum est vtrum timor sit initium sapientiae. Decimum est vtrum timor sit donum spiritus sancti. Undecimum est vtrum crescat crescente charitate. Duodecimum vtrum maneat in patria. Ad primum. s. vtrum Deus timeri possit. Dicendum quod sicut spes habet duplex obiectum, quorum unum est ipsum bonum futurum cuius adeptioem quis expectat. Aliud est auxilium alicuius per quod expectat illud adipisci quod sperat, ita etiam timor duplex obiectum habere potest quorum unum est ipsum malum quod homo refugit, aliud est a quo malum provenire putat: primo ergo modo Deus qui est ipsa bonitas obiectum timoris esse non potest, sed secundo modo potest esse obiectum timoris, in quantum. s. ab ipso vel per comparationem ad ipsum nobis, potest aliquod malum imminere: ab ipso quidem potest nobis imminere malum penae, quod non est simpliciter malum sed s. in quod, bonum aut simpliciter. Cum enim bonum dicatur in ordine ad finem, malum autem importet huius ordinis privationem, illud est malum simpliciter quod excludit ordinem a fine ultimo, quod est malum culpe, malum autem penae est quidem malum in quantum privat aliquod particulare bonum, est tamen bonum simpliciter in quantum dependet ab ordine finis ultimi: per comparationem autem ad Deum potest nobis malum culpe provenire si ab eo separamur, & per hunc modum deo potest & debet timeri. In Deo enim est considerare iustitiam, s. in qua peccata puniunt, & misericordiam, s. in qua nos liberat. Secundum igitur consi-

derationem iustitiae ipsius insurgit in nobis timor. Secundo autem considerationem misericordiae confurgit in nobis spes, & ita s. in diuersas rationes Deus est obiectum spei & timoris. Et nota quod malum culpe non est a Deo sicut ab auctore, sed est a nobis ipsis in quantum a Deo recedimus: malum autem poenae est quidem a Deo auctore in quantum habet rationem boni, prout. s. est influm, sed quod iuste nobis poena infligitur hoc primordialiter ex merito nostri peccati contingit, s. in quem modum dicit Sap. 1. quod Deus mortem non facit, sed impij manibus & verbis accerierunt illam. Ad s. de divisione timoris, quod ponit magister sententiarum lib. 3. dist. 3. s. in filialem, initiale, servilem, & mundanum. Sciendum quod de timore nunc agimus s. in quod per ipsum aliquo modo ad Deum conuertitur, vel ab eo auertitur. Cum. n. obiectum timoris sit malum, quod homo propter mala quae timet a Deo recedit, & iste dicitur timor humanus vel mundanus: quod autem homo per mala quae timet ad Deum conuertitur ut ei inhareat, quod quidem malum est duplex. s. malum poenae, & malum culpe. Si igitur aliquis conuertatur ad Deum & ei inhareat propter timorem poenae, est timor servilis. Si autem propter timorem culpe, est timor filialis, nam filiorum est timere offensam patris. Si autem propter vtrumque, est timor initialis, qui est medius inter vtrumque timorem. Vtrum autem malum culpe possit timeri, supra habitum est cum de passione timoris ageretur. Et nota, quod timor naturalis non connumeratur inter alios timores in hac divisione contentos, quia timor naturalis non est bonus nec malus, bonitate vel maiestatis morali, sed praesupponitur ab vtroque. Omnes autem isti timores important vel bonum morale, quod praecipue consistit in conuersione ad Deum, vel malum morale quod praecipue consistit in auersione a Deo. Item nota, quod licet alia sit habitudo filij ad patrem, & vxoris ad virum, & serui ad dominum timor castus, qui est per comparationem vxoris ad virum, non distinguitur a timore filiali, qui est per comparationem filij ad patrem, sicut distinguitur a timore serui, qui est per comparationem serui ad dominum. Cuius ratio est, quia habitudo serui ad dominum est per potestatem domini ad seruum: sibi subijcientis, sed habitudo filij ad patrem, vel vxoris ad virum est conuersio per affectum filij se subditum patri, vel vxoris se coniungentis viro in unione amoris vnde timor filialis est castus ad idem pertinet, quia per charitatis amorem Deus pater noster efficitur, s. in illud Rom. 8. Accepit spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus Abba pater: sed per eandem charitatem dicitur etiam sponus noster, s. in illud 1. ad Cor. 1. Respondi vos vni viro virginem castam exhibere Christo. Timor autem servilis ad aliud pertinet, quia charitatem in sua resurrectione non includit. Item nota quod isti tres timores. s. mundanus, servilis, & initialis respiciunt poenam, sed diuersimode. Nam timor mundanus suae humanas respicit poenam a Deo auertentem, quam quod inimici Dei infligunt, vel comminantur. Sed timor servilis & initialis respiciunt poenam per quam homines attrahuntur ad Deum diuinitus inflictam vel comminatam. Quam quidem poenam principaliter timor servilis respicit: timor autem initialis secundario. Item nota, quod sicut alia est concupiscentia oculorum qua concupiscit homo bona mundi. Alia concupiscentia carnis qua quis dilectionem proprii corporis concupiscit, ita aliud est malum quod respicit timor mundanus. s. amittere bona mundana. Aliud quod respicit timor humanus. s. amittere delectationem vel incolumitatem proprii corporis, quia tamen eadem ratione homo a Deo auertitur propter timorem amittendi bona mundana, & propter timorem amittendi incolumitatem proprii corporis, quia bona exteriora ad corpus pertinent, & ideo vterque timor hic pro eodem computatur, quibus mala quae timeantur sunt diuersa, sicut & bona quae concupiscuntur. Ex qua quidem diuersitate provenit diuersitas peccatorum s. in spem, quibus tamen omnibus eadem est a Deo abducere. Ad tertium. s. de timore naturali. Et ad quartum. s. de timore humano. Requiritur supra ubi agitur de passione timoris. Ad quintum. s. de timore mundano queritur, vtrum timor mundanus semper sit malus, & quid sit. Sciendum autem, quod sicut ex supra dictis patet, actus morales & habitus ex obiectis & nominibus, & spem habent: proprium autem obiectum appetitiui motus est bonum finale, & ideo a proprio fine omnis motus appetitiui, & specificatur, & nominatur. Si quis. n. cupiditate nominaret amorem laboris, quia propter cupiditatem homines laborant, non recte nominaret. Non. n. cupiditatem laboris querunt sicut finem, sed sicut illud quod est ad finem, sicut finem autem querunt diuitias. Vnde cupiditas recte nominatur desiderium, vel amor diuitiarum quod est malum, & per hunc modum amor mundanus proprie dicitur quo aliquis mundo ininitur tanquam fini, & sic amor mundanus semper est malus: timor autem ex amore nascitur: illud. n. homo timet amittere quod amat, ut patet per Aug. in li. 83. quasi. Et ideo timor mundanus est qui procedit ex amore mundano tanquam a mala radice: & propter hoc est ipse timor mundanus semper est malus. Sciendum autem quod naturalis est homini quod refugiat propter proprii corporis detrimentum, vel est diana talium rerum, sed quod homo propter ista recedat a iustitia est contra rationem naturalem. Vnde et philosophus dicit in 3. ethicis quod quaedam sunt. s. peccatorum opera, ad quae nullo timore aliquis debet cogi, quia

quia peius est homini peccata committere quam poenas quascumque pati. Ad timorem humanum pertinere videtur, quod homines reuerentur. Sed dupliciter potest aliquis homines reuereri. Vno modo in quantum in eis est aliquid diuinum, puta bonum gratie, vel virtutis, vel saltem naturalis Dei imaginis: & hoc modo vituperantur, qui homines non reuerentur. Sicut iudex iniquus, qui nec Deum timebat, nec homines reuerentur. Luc. 18. Alio modo potest aliquis homines reuereri in quantum Deo contrariantur, & sic laudantur, qui homines non reuerentur, sicut illud Eccl. 48. In diebus suis non pertimuit principem. Et Matth. 10. Nolite timere eos qui occidunt corpus &c. Ad timorem mundanum pertinere videntur poenae, quae per potestates seculares infliguntur. Potestates autem quae infligunt poenas ad retrahendum a peccato in hoc, quod Dei ministri sunt: sicut illud Rom. 14. Minister Dei est iudex in iram eius, qui male agit: & sicut hoc timere potestatem secularem non pertinet ad timorem mundanum, sed ad timorem seruilium, vel initialem: quoniam vero poenas infligunt contra iustitiam homines persequendo vel bona temporalia rapiendo, sic ad timorem mundanum pertinet timere potestatem secularem, & ex homini timore provenit, quod homo plus vult iustitiam deserere, vel Deum offendere, quam temporalia bona perdere. De hoc re. vbi supra. Circa sextum. s. de timore seruilium consideranda sunt tria. Primo verum timor seruilis sit bonus. Secundo verum sit idem cum timore filiali. Tertio verum remaneat cum charitate. Ad primum. s. verum timor seruilis sit bonus. Dicendum quod timor seruilis ex parte seruilis tatis, habet quod sit malus: seruilitas enim opponitur libertati: unde cum liber sit qui sui est, ut dicitur in principio methaphisicae, seruus est qui non causa sui operatur, sed quasi ab extrinseco motus: quicumque autem ex amore aliquid facit quasi ex seipso operatur, quia ex propria inclinatione mouetur ad operandum, & ideo contra rationem seruilitatis est quod aliquis ex amore operetur. Sic igitur timor seruilis in quantum seruilis est, charitati contrariatur. Si igitur seruilitas esset de ratione timoris oporteret, quod timor seruilis simpliciter esset malus, sicut adulterium simpliciter est malum, quia id ex quo contrariatur charitati pertinet ad adulterij speciem, sed praedicta seruilitas non pertinet ad speciem timoris seruilis sicut nec infirmitas ad speciem fidei informis. Species enim moralis habitus vel actus ex obiecto accipitur, obiectum autem timoris semel est poena cui accidit, quod bonum cui contrariatur poena ametur, tanquam finis ultimus, & per consequens poena timeatur tanquam principale malum, quod conuenit in non habente charitatem, vel quod ordinetur in Deum, sicut in finem, & per consequens poena non timeatur tanquam principale malum, quod conuenit in habente charitatem: non enim tollitur species habitus per hoc quod eius obiectum, vel finis ordinatur ad vltiorem finem, & ideo timor seruilis sicut suam substantiam bonus est, sed seruilitas eius est mala. Ad secundum. s. verum timor seruilis sit idem in re cum timore filiali. Dicendum quod proprie obiectum timoris est malum, & quia actus & habitus distinguuntur sicut obiecta ut ex dictis patet, necesse est quod sicut diuersitatem malorum est timores species differant. Differunt autem species malorum poenae quod refugit timor seruilis, & malum culpae quod refugit timor filialis, ut ex supra dictis patet. Unde manifestum est, quod timor seruilis & filialis non sunt idem sicut substantiam, sed differunt specie, unde Augustinus super primam canonicam Ioannis dicit duos esse timores. Vnum seruilium, & alium filialem vel castum: licet autem uterque timor respiciat Deum, quia utroque timeamus Deum: non tamen sub eadem habitudine. Nam timor seruilis respicit Deum sicut principium inflictiuum poenarum: timor autem filialis respicit Deum, non sicut principium actuum culpae, sed potius sicut terminum a quo refugit separari per culpam. Et ideo ex hoc obiecto, quod est Deus non consequuntur identitatem speciei, quia est motus naturales sicut habitudinem ad aliequem terminum specie diuersificantur: non enim est idem motus species qui est ab albedine, & qui est ab albedinem. Per istam eandem rationem dicas quod fides formata, & informis sicut obiectum non differunt: utraque enim fides & credit Deo & credit Deum, sed differunt solum per aliquid intrinsecum. s. sicut praesentiam & absentiam charitatis, & ideo non differunt sicut substantiam, sed timor filialis & seruilis differunt sicut obiecta, & ideo non est similis ratio. Similiter eadem est spes, qua speramus frui Deo, & aliqua alia beneficia obtinere ab eo: non tamen est idem timor quo timeamus separari a Deo & ab eo puniri: quia spes respicit Deum, sicut principium tamen respectu fruitionis diuinae quod respectu cuiuscumque alterius beneficii, non sic autem est de timore, & ideo non est ratio similis. Ad tertium. s. verum timor seruilis simul maneat cum charitate. Dicendum quod timor seruilis ex amore sui causatur, quia est timor poenae quae est de meritum proprii boni. Unde hoc modo timor poenae potest stare cum charitate, sicut & amor sui: eiusdem enim rationis est, quod homo cupiat bonum suum, & quod timeat priuari eo. Amor autem sui tripliciter se potest haberi ad charitatem. Vno enim modo contrariatur charitati sicut quod aliquis in amore proprii boni finem constituit. Alio modo includitur in charitate sicut quod homo se pro Deo, & in Deo

Speculum Morale.

diligit. Tertio modo a charitate quidem distinguitur, sed charitati non contrariatur, puta cum aliquis diligit quidem seipsum sicut rationem proprii boni: ita tamen quod in hoc proprio bono non consistat finem, sicut et ad proximum potest esse aliqua alia spiritualis dilectio praeter dilectionem charitatis quae fundatur in Deo, dum proximus diligitur, vel ratione consanguinitatis, vel alicuius conditionis humanae, quae tamen referibilis sit ad charitatem. Sic igitur & timor poenae excluditur. Vno modo in charitate. Nam separari a Deo est poena quaedam, quae charitas maxime refugit, unde hoc pertinet ad timorem castum. Alio autem modo contrariatur charitati sicut quod aliquis refugit poenam contrariam bono suo naturali, sicut principiale malum contrarium est bono quod diligitur ut finis, & sic timor poenae non est cum charitate. Alio modo timor poenae distinguitur quidem sicut substantiam a timore casto, quia sicut homo timet malum poenale, non ratione separationis a Deo, sed in quantum nocium proprii boni, nec tamen in illo bono constituitur eius finis. Unde nec illud malum formidatur tanquam principale malum: & talis timor potest esse cum charitate, sed iste timor poenae non dicitur esse seruilis, nisi quoniam poena formidatur sicut principale malum, ut ex dictis patet, & ideo timor in quantum seruilis non manet cum charitate. Sed substantia timoris seruilis cum charitate manere potest sicut amor sui manere potest cum charitate. De hoc etiam requiritur vbi supra. Circa septimum. s. de timore initiali. Requiritur vbi supra, vbi agitur de passione timoris. Circa octauum. s. de timore filiali. Requiritur vbi supra. Verum autem timor initialis sicut essentiam differat a timore filiali. Dicendum quod timor initialis dicitur esse eo quod est initium, sed cum & timor filialis & timor seruilis sint aliquo modo initium sapientiae, uterque potest aliquo modo initialis dici, sed sic non accipitur initialis sicut quod distinguitur a timore seruilis & filiali, sed accipitur sicut quod competit statui incipientium in quibus inchoatur quidam timor filialis per inchoationem charitatis: non tamen est in eis timor filialis perfecte, quia nondum perueniunt ad perfectionem charitatis: & ideo timor initialis hoc modo se habet ad filialem, sicut charitas imperfecta ad perfectam. Charitas autem perfecta & imperfecta non differunt sicut essentiam, sed solum sicut statum, & ideo dicitur quod timor initialis prout hic sumitur non differat sicut essentiam a timore filiali. Et nota quod timor seruilis timet poenam, & timor initialis timet poenam, sed non eodem modo, quia timor seruilis respicit poenam sicut obiectum proprium: timor autem initialis non timet poenam sicut proprium obiectum, sed in quantum habet aliquid de timore seruilis adiunctum, qui sicut substantiam manet quidem cum charitate, seruilitate remota, sed actus eius manet quidem cum charitate imperfecta in eo, qui non solum mouetur ad bene agendum ex amore iustitiae, sed etiam ex timore poenae. Sed iste actus cessat in eo qui habet charitatem perfectam quae foras mittit timorem habentem poenam, ut dicitur 1. Io. 4. Circa nonum. s. verum timor sit initium sapientiae. Sciendum quod initium sapientiae potest aliquid dici dupliciter. Vno modo quia est initium ipsius sapientiae quantum ad eius effectum, sicut initium artis sicut eius essentiam sunt principia ex quibus procedit ars. Initium autem eius sicut artis effectum est unde incipit ars operari. Sicut si dicamus quod principium artis aedificatiue est fundum, quia ibi incipit aedificator operari, cum autem sapientia sit cognitio diuinorum, ut infra dicitur: aliter consideratur a nobis, & aliter a philosophis: quia enim vita nostra ad diuinam fruitionem ordinatur, & dirigitur sicut quandam participationem diuinae naturae, quae est per gratiam. Sapientia sicut nos non solum considerat unde est cognoscitiua Dei sicut apud philosophos, sed etiam unde dicitur diuinae vitae, quae non solum dirigitur sicut rationes humanas, sed etiam sicut rationes diuinas, ut patet per Augustinum de Trinitate. Sic igitur initium sapientiae sicut eius essentiam sunt prima principia sapientiae, quae sunt articuli fidei, & sicut hoc fides dicitur initium sapientiae. Sed quantum ad effectum, initium sapientiae est unde sapientia incipit operari: & hoc modo timor est initium sapientiae. Aliter tamen timor seruilis, & aliter timor filialis: timor enim seruilis est sicut principium extra dispositionem ad sapientiam, in quantum aliquis timore poenae discedit a peccato, & per hoc habilitatur ad sapientiae effectum, sicut illud Ecc. 1. Timor domini expellit peccatum. timor autem castus, vel filialis est initium sapientiae sicut primus sapientiae effectus. Cum autem ad sapientiam pertineat quod humana vita reguletur sicut rationes diuinas: hinc oportet sumere principium ut homo Deum reuerentur, & se ei subiiciat. Sic enim consequenter in omnibus sicut Deum regulabitur. De autem timor initium sapientiae, & ipsa sapientia. Job 28. Timor Dei ipse est sapientia, quia timor comparatur ad sapientiam sicut radix ad arborem. Unde dicitur Eccl. 1. Radix sapientiae timere Deum. & ideo sicut radix virtutis dicitur esse tota arbor, ita timor Dei dicitur esse sapientia. Ex dictis patet quod fides toto modo est principium sapientiae & alio modo timor. Unde dicitur Eccl. 25. Timor domini initium dilectionis eius, initium autem fidei agglutinatum est ei. Circa decimum. s. verum timor sit donum Spiritus sancti. Dicitur quod multiplex est timor, ut supra dictum est. Timor autem humanus, ut dicit Augustinus in libro de gratia & libero arbitrio. 3.

tion est donum Dei: hoc n. timore Petrus negavit Christum, sed ille timor de quo dictum est, illum timete, qui potest animam & corpus mittere in gehennam. Si r. e. timor servilis non est numerandus inter septē dona Spiritus sancti, licet sit à Spiritu sancto, quia ut Aug. dicit in lib. de natura & gratia, pot. habere annexam voluntatem peccandi: dona autē Spiritus sancti non possunt esse cū voluntate peccandi, quia nō sunt sine charitate, ut dictum est supra. Vnde reliquus q. timor Dei qui numeratur inter septē dona Spiritus sancti est timor filialis suo castus: dictū est n. supra, q. dona Spiritus sancti sunt quaedam habituales perfectiones potentiariū aīa, quibus reddūtur bene mobiles à Spiritu sancto, sicut à virtutibus mobilibus potentie appetitiue reddūtur bene mobiles à ratione: ad hoc autē q. aliquid sit bene mobile ab aliquo mouēte, primo requiritur vt sit ei subiectū non repugnans, quia ex repugnantia mobilis ad mouens impeditur motus: hoc autē facit timor filialis, vel castus, inquantū per ipsum Deum reueremur, & refugimus nos ipsi subducere, & ideo timor filialis quasi primū locum tenet ascendendo inter dona Spiritus sancti. Vltimū autē descendendo, sicut Aug. dicit in lib. de sermōnibus in monte. Iste autē timor filialis non contrariatur virtuti spei: non n. per timorē filialem timemus ne nobis deficiat quod speramus obtinere per auxilium diuinum, sed timemus ab hoc auxilio nos subtrahere, & ideo timor filialis, & spes subinvicem coherēt, & scinvicem perficiunt, nec est idem cū charitate: non n. ex hoc q. amor est principū timoris, sequitur q. non sit habitus distinctus à charitate, quæ est amor Dei, quia amor est principium omnī affectionis, & tñ in diuersis habitibus perficimur circa diuersas affectiones: ideo tñ amor magis habet rationem virtutis, q. timor, quia amor respicit bonum ad quod principaliter virtus ordinatur s. propria ratione, vt ex supradictis patet, & pp hoc et spes ponitur virtus: timor autē principaliter respicit malū cuius fugā importat: vnde aliquid minus est virtute theologica. Circa vndecimū. s. vtrū crescētē charitate crescāt timor. Dicendū q. duplex est timor Dei sicut dictū est. Vnus quidē filialis, quo quis timet offensam ipsius, vel separationem ab ipso. Alius autē est servilis timor quo quis timet poenā. Timor autē filialem necesse est crescētē crescētē charitate: sicut effectus crescētē crescētē causa: quāto n. aliquis magis diligit aliq. tantomagis timet eū offendere, & ab eo separari. Sed timor servilis quantū ad seruitutem totaliter tollitur charitate adueniente: remanēt tñ s. substantiā timor poenæ, vt dictū est, & iste timor diminuitur charitate crescētē, maxime quantum ad actū, quia quāto aliquis magis diligit Deū, tāto minus timet Deū. Primo quidē quia minus attendit ad bonū propriū cui contrariat poenā: Secundo quia filius inherens magis confidit de p̄mio, & per consequens minus timet de poenā, & sic intelligit Aug. q. dicit super primam canoniam Ioannis, q. quantū charitas crescīt tā timor decrescīt. Si r. spe crescētē diminuitur timor poenæ, sed ea crescētē crescīt timor filialis, quia quāto aliquis certius expectat aliquid boni consecrationem per auxiliū alterius, tantomagis veretur eū offendere, vel ab eo separari. Circa duodecimū. s. vtrum timor permaneat in patria. Dicendū q. timor servilis, siue timor poenæ nullo modo erit in patria. Excluditur n. timor talis per securitatem æternæ hereditatis, vel beatitudinis quæ est de ipsius beatitudinis ratione, sicut supra dictum est. Timor autē filialis si augetur augmentata charitate, ita charitate perfecta perficietur, vnde non habebit in patria omnino eundē actū quem habet modo. Ad cuius evidentiam sciendum est, q. propriū obiectū timoris est malū possibile, sicut propriū obiectū spei est bonū possibile, & cū motus timoris sint quasi fugæ: timor importat fugā mali ardui possibilis: parua n. mala timorem non inducunt. Sicut autē bonū vniuersū est vt suum ordinem deserat: ordo autē creature rationalis est, vt sit sub Deo, & supra ceteras creaturas. Vnde sicut malum creature rationalis est vt subdat se creature inferiori per amorē: ita et malum eius est, si non Deo se subiciat, sed in ipsum p̄sumptuose insinat, vel contēnat: hoc autē malum creature rationali s. suā naturam consideratē possibile est pp naturalem liberi arbitrii flexibilitatem, sed in beatis sit non possibile per gloriæ perfectionē: fuga igitur mali quod est Deo non subijci, vt possibilis nature, impossibilis autē beatitudini erit in patria. In via autē est fuga huius mali, vt oīno possibilis. Et ideo Greg. dicit 17. moral. exponens illud Iob 26. Columnæ cōtremiscunt, & pauent ad nutum eius. Ipse inquit, virtutes celestium quæ habent, sine cessatione conspicuū, in ipsa cōtēplatione cōtremiscunt, sed idem tremor ne eis poenalis sit non timoris est, sed admirationis: quia. s. admirantur Deū, vt supra se existentē, & eis incomprensibilem. Aug. autē in 14. de ciuit. Dei: hoc modo ponit timorem in patria, quamuis hoc sub dubio derelinquit. Timor inquit ille castus permanens in seculū seculi, si erit in futuro seculo non erit timor exiens à malo quod accidere potest, sed tenens in bono quod amitti non potest: vbi n. bonū adepti amor immutabilis est, perfecto si dici potest mali cauēdi timor securus est: timoris quippe casti nomine ea voluntas signata est,

q. nos necesse erit nolle peccare, & non sollicitudine infirmitate, ne fortē peccemus, sed tranquillitate charitatis cauere peccatum, aut si nullus omnino generis timor ibi esse poterit. ita fortasse timor in seculū seculi dictus est permanens, quia id quidē permanebit ad quod timor ipse perducit. Spes autem non manebit in patria, quia spes importat quendam defectum. s. absentiam beatitudinis, quæ tollitur in eius presentia. Sed timor importat defectum naturalem creaturæ, s. in quā in infinitum distat à Deo, quod etiam in patria remanebit, & ideo timor non euacuabitur totaliter.

De dono pietatis.

Dist. III.

DEinde considerandū est de dono pietatis vtrum. s. pietas sit donum Spiritus sancti. Dicendum q. sicut supra dictum est, dona Spiritus sancti sunt quaedam habituales animæ dispositiones quibus est prompte mobilis à Spiritu sancto. Inter cetera autē mouet nos Spiritus sanctus ad hoc q. affectū quendam filialem habeamus ad Deum, s. illud Rom. 8. Accepistis spiritū adoptionis filiorum in quo clamamus Abba pater. & quia ad pietatem proprie pertinet officium, & cultū patri exhibere. Consequens est, q. pietas per q. cultum & officium exhibeatis Deo, vt patri per instinctū Spiritus sancti sit donum. Et nota q. differt pietas quæ est virtus, à pietate quæ est donum: quia pietas quæ est virtus exhibet officium, & cultum Deo vt patri: & sicut per pietatem, quæ est virtus exhibet homo officium, & cultum non solū patri corporali, sed et oībus sanguine iunctis s. in quibus pertinet ad patrē: ita et pietas s. in quibus est donum non solum exhibet cultum & officium Deo, sed oībus quæ pertinet ad Deum, & pp hoc ad ipsam pertinet honorare sanctos, nō contradicere scripturæ siue intellectū, siue nō intellectū, sicut Aug. dicit in lib. de doctr. Christiana. Ipsa et ex consequenti subuenit in miseria constitutis, & quamuis iste actus non habeat locum: in patria præcipue post diem iudicij: habebit tñ locum præcipue actus eius, qui est reuereri Deum affectū filiali, quod præcipue tunc erit, s. illud Sap. 5. Ecce quō computati sunt inter filios Dei: erit etiā mutua honoratio sanctorum adinuicem: nunc autem ante diem iudicij miserentur horum qui in statu huius miserie sunt.

DEinde considerandū est de dono scientiæ, quod est tertium inter dona. Et circa hoc consideranda sunt tria. Primo vtrum scientia sit donum. Secundo vtrum sit circa diuina. Tertio vtrum sit speculatiua vel practica. Ad primum. s. vtrum scientia sit donum. Dicendum q. gratia perfectior est q. natura. Vnde nō deficit in his in quibus homo per naturam perfici potest. Cum autē homo per naturalem rōnem absentit s. intellectum alicui veritati, dupliciter perficitur circa veritatem illam. Primo quidem quia capiat eā. Secundo quia de ea certum iudicium habet: & ideo ad hoc q. intellectus humanus perfecte assentiat veritati fidei duo requiruntur, quorum vnum est, q. sanè capiat ea quæ proponuntur quod pertinet ad donum intellectus, vt supra dictum est. Aliud autē est vt habeat certum iudicium de veritate per discursum rationis, & rectum de eis discernendo. s. credenda à non credendis, & ad hoc est necessarium donum scientiæ. Circa credenda autē potest haberi duplex scientia, vna quidem per q. homo scit quod credere debeat: discorrens credenda à non credendis, & s. in hoc scientia est donum, & conuenit omnib. sanctis, alia vero scientia circa credenda per q. homo non solum scit quod credere debeat, sed et scit fidem manūtere, & alios ad credendum inducere, & cōtradiētores reuincere, & ista scientia ponitur inter gratias gratis dadas. quæ non dantur oīb. sed quibusdam, vnde Aug. 13. de Trin. postq. dixerat, q. scientia non pollent plurimi, quamuis pollent ipsa fide, subiungit ibidē. Aliud est scire tantummodo quid homo credere debeat. Aliud est scire quemadmodum hoc ipsum & pijs opituletur, & cōtra impios defendatur. Ex dictis patet quō differt scientia quæ est donum à scientia, quæ ponitur inter gratias gratis dadas, differt autē à scientia, quæ est habitus intellectualis anime, quæ est effectus naturalis rationis, sicut dicit philosophus in primo posteriorum, q. demonstratio est syllogismus faciens scire, quia certitudo cognitionis in diuersis naturis inuenitur diuersimode s. diuersam conditionem vniuersū: nature. Nam homo consequitur certum iudicium de veritate per discursum rationis, & ideo scientia humana ex ratione demonstratiua acquiritur, sed in Deo est certum iudicium veritatis absq. omni discursu per simplicē intuitum, & ideo diuina scientia non est discursiua vel rationatiua, sed absoluta & simplex, cui similis est scientia, quæ ponitur donum Spiritus sancti, cum sit quædam participatiua similitudo ipsius. Et nota, q. virtuti fidei respondet donum intellectus, & et donum scientiæ, quia licet dona sint perfectiora virtutibus moralibus, & intellectualibus, non sunt autē perfectiora virtutibus theologis, sed magis cōia dona ad perfectionē theologiarū virtutū ordinantur sicut ad finē, & ideo nō est inconueniens si diuersa dona ad vnā virtutem theologiam ordinantur. Ad secundum. s. vtrum donum scientiæ sit circa diuina. Dicendum q. certum iudicium de re aliqua maxime datur ex sua cā. Et ideo s. in ordinem causarū oportet esse ordinem iudiciorum. Si cur. n. cā prima est

est causa secundæ, ita per causam primam iudicatur de secunda causa. De causa autem prima non potest iudicari per aliam causam, & ideo iudicium quod fit per primam causam est primum, & perfectissimum. In his autem in quibus est aliquid perfectissimum nomen cõe generis appropriatur his quæ deficiunt à perfectissimo: ipsi autem perfectissimo adaptatur aliquod speciale nomen, ut patet in logicis. Nam in genere conuertibile illud quod signat id quod quid est in speciali nomine distinctio vocatur, extrema autem quæ ab hoc deiciunt conuertibilia existentia nomen cause sibi retinent. s. q. propria dirigitur quia nomen scientiæ importat quandam rectitudinem iudicij, ut dictum est, Si quid certitudo iudicij fit per altissimam causam illius generis habet speciale nomen quod est sapientia: dicitur. sapiens in vnoquoque genere qui nouit altissimam causam illius generis per quod potest de omnibus iudicare: simpliciter autem sapiens dicitur, qui nouit iudicare altissimam causam. s. Deum, & ideo cognitio diuinorum vocatur sapientia. Cognitio vero rerum humanarum vocatur scientia, quali communi nomine importante certitudine iudicij appropriato ad iudicium quod fit per causas secundas: & ideo sic accipiendum nomen scientiæ ponitur donum distinctum à dono sapientiæ. Vnde donum scientiæ est solum circa res humanas, vel circa res creatas: licet. n. ea de quibus est fides sint res diuine & cetera: ipsa fides est quoddam speciale in anima credentis, & ideo ipsa, quia credendum sit pertinet ad donum scientiæ. Scire autem res ipsas creditas s. m. seipsas s. m. quædam unionem ad ipsas pertinet ad donum sapientiæ, vnde donum sapientiæ magis respondet charitati, quæ vnit mentem hominis Deo.

De fortitudine. Dist. III.

Deinde considerandum est de quarto dono quod dicitur fortitudo, vtrum. s. fortitudo sit donum, & dicendum quod fortitudo importat quandam animi firmitatem, ut supra dictum est. Et hæc quidem firmitas non requiritur in bonis faciendis, & in malis perferendis, & præcipue in arduis bonis, vel malis. Homo autem s. m. proprius, & con naturalem sibi modum hanc firmitatem in vtroque potest habere, ut non deficiat à bono propter difficultatem vel alicuius ardui operis implendi, vel alicuius mali grauis perferendi, & s. m. hoc fortitudo ponitur virtus specialis vel generalis, ut supra dictum est, sed vltimè à Spiritu sancto mouetur animus hominis ad hoc, quod perueniat ad finem cuiuslibet operis inchoati, & euadat quæcumque pericula imminetia, quod quidem excedit naturam humanam. Quis enim non subesse potestati hois, ut consequatur finem boni operis, vel euadat mala, seu pericula, cum quibus opprimatur ab eis in motu: sed hoc operatur Spiritus sanctus in homine dum perducit eum ad vitam æternam, quæ est finis omnium bonorum operum, & euasio omnium periculorum & huius rei infundit quandam fiduciam menti Spiritu sancto, contrarium timorem excludens, & s. m. hoc fortitudo donum Spiritu sancti ponitur. Dictum est. n. supra hoc per dona respiciunt motionem animi à Spiritu sancto. Ex dictis patet, quod & quomodo differt fortitudo quæ est virtus à fortitudine quæ est donum, quia fortitudo est virtus perficit animi ad sustinendum quæcumque pericula, sed non sufficit dare fiduciam euadendi quæcumque pericula, sed hoc pertinet ad fortitudinem, quæ est donum Spiritu sancti: præterea donum fortitudinis respicit virtutem fortitudinis, non solum, s. m. quod consistit in sustinendo pericula, sed et s. m. quod consistit in quotumque arduo opere faciundo, & ideo donum fortitudinis dirigitur à dono consilij, quod vltimè præcipue est de melioribus bonis. Itē nota quod donum fortitudinis manebit in patria, sed nec donum fortitudinis nec alia habent eisdem actus in patria quos habent in via. Actus. n. fortitudinis in via est dare fiduciam trepidanti contra aduersa, quæ nulla erunt in patria. Sed actus eius in patria erit perfui ple na securitate à laboribus & malis.

Deinde considerandum est de dono quinto quod est consilium. Circa quod consideranda sunt quatuor. Primo vtrum consilium debeat poni inter dona. Secundo vtrum rideat virtuti prudentiæ. Tertio vtrum maneat in patria. Quarto de effectibus consilij in aia viri iusti. Ad primum. vtrum consilium sit donum. Dicendum quod dona spiritalia, ut supra dictum est, sunt quædam dispositiones quibus reddi tur aia bene mobilis à Spiritu sancto, Deus autem mouet vnūquodque s. m. motum eius quod mouetur, sicut creaturam corporalem mouet per tps & locum: creaturam autem spirituales per tps & non per locum, ut Aug. dicit. s. super Gen. ad litteram. Est autem proprium rationalis creature quod per inquisitionem rationis mouetur ad aliquid agendum, quod quidem inquisitio consilij dicitur, & ideo Spiritus sanctus per modum consilij creaturam rationalem mouet, & per hoc consilium ponitur inter dona Spiritu sancti. Differt autem consilium quod acquirit homo per virtutem prudentiæ, vel eubulæ, & per donum Spiritu sancti, quia prudentia, vel eubulia sine sit acquisita, siue infusa dirigit hoem in inquisitione consilij s. m. ea quæ ratio comprehendere potest. Vnde homo per prudentiam vel eubuliam sit bene consiliatus, vel sibi vel alij, sed quia humana ratio non potest comprehendere singularia contingentia quæ occurrere possunt, sit per cogitationes mortalium suat timida, & in-

Speculum Morale.

certe providentiæ nostræ, ut dicitur Sap. 9. Et ideo indiget homo inquisitione consilij dirigi à Deo, qui oia comprehendit, quod fit per donum consilij per quod homo dirigitur quasi consilio à Deo accepto. Sicut et in rebus humanis qui sibi ipsis non sufficiunt in inquisitione consilij à sapientioribus consilium requirunt. Et nota quod ad gratiam gratitudinam pertinere potest quod aliquis ita boni consilij sit, quod alij consilium præbeat in agendis. Sed quod aliquis à Deo consilium habeat in his quæ sunt necessaria ad salutem, hoc est cõe oium sanctorum. Ad s. m. vtrum donum consilij rideat prudentiæ. Dicendum quod principium motuum inferius præcipue adiuuatur, & perficitur per hoc quod mouetur à suo superiori motu principio, sicut corpus in hoc quod mouetur à Spiritu sancto. Manifestum est autem quod rectitudo rationis humanæ comparatur ad rationem diuinam sicut principium motuum inferius ad superius: ratio. n. æterna est suprema regula ois humanæ rectitudinis, & ideo prudentia quæ importat rectitudinem rationis maxime perficitur, & iuuatur s. m. quod regulatur & mouetur à Spiritu sancto, quod pertinet ad donum consilij ut dictum est, vnde donum consilij rideat prudentiæ. Sicut ipsam adiuuans & perficitur. Ad tertium. vtrum donum consilij maneat in patria. Dicendum quod sicut dictum est, dona Spiritu sancti ad hoc pertinent ut creatura rationalis mouetur à Deo. Circa motionem autem humanæ mentis à Deo duo considerari oportet. Primo quidem, quia alia est dispositio eius, quod mouet dum mouetur, & alia dum est in termino, & quidem quæ mouens solum est principium mouendi, cessante motu cessat actio mouentis super mobile, quia iam peruenit ad terminum, sicut domus postquam edificata est non vltimè edificatur ab edificatore: sed quæ mouens non solum est cõe mouendi, sed etiam est cõe ipsius formæ ad quæ est motus, tunc non cessat actus mouentis, et post adeptionem formæ, sicut sol illuminat aerem, et postquam est illuminatus, & hoc modo Deus causat in nobis virtutem & cognitio nem, non solum quæ primo acquiritur, sed et quædiu in eis perseveramus, & sic cognitionem agendorum causat Deus in beatis non quasi in ignorantibus, sed quali continuando in eis cognitionem eorum, quæ agenda sunt. Tñ quædam sunt quæ beati & Angeli vel hoies non cognoscunt quæ non sunt de essentia beatitudinis, sed pertinent ad gubernationem rerum s. m. diuinam prouidentiam, & quantum ad hoc est aliud considerandum. s. quod mens beatorum aut mouetur à Deo, & aliter mens viatorum. Nam mens viatorum mouetur à Deo in agendis per hoc quod sedatur anxietas dubitationis in eis præcedens: in mente vero beatorum circa ea, quæ non cognoscuntur est simplex necessitudo, à qua et Angeli purgantur s. m. Dion. s. c. ecclesiastica: vel celestis hiorare. n. autem præcedit in eis inquisitio dubitationis, sed simplex cõuersio ad Deum, & hoc est Deum consulere, sicut Aug. dicit super Gen. ad litteram, quod Angeli de inferioribus Deum cõsulant, vnde instructio qua super hoc à Deo instruuntur consilium dicitur, & s. m. hoc donum consilij est in beatis inquantum in eis à Deo continuatur cognitio eorum quæ sciunt & inquantum illuminatur de his, quæ nesciunt circa agenda. Licet autem consilium s. m. statum viæ sit de his, quæ sunt ad finem, & oes beati iam sine ultimo potantur: tñ in eis potest esse consilium, sicut & alij actus ordinati in finem, qui sunt in beatis, vel quali procedentes ex consecutione finis, sicut quod Deum laudant, vel quibus alios pertrahunt ad finem, quæ ipsi sunt consecuti, sicut sunt ministeria Angelorum & orationes sanctorum, & quantum ad hoc habet in eis locum donum consilij. Item licet consilium s. m. statum viæ præsentis dubitationem importet, non tñ s. m. quod est in patria & in via. Circa quartum. s. de excellentia huius doni & de effectibus eius. Sciendum quod consilium duobus modis accipitur. Vno modo large dicitur consilium deliberatio eorum, quæ à nobis fienda sunt valentibus ad finem eorum, quæ intendimus, ut si quis velit edificare domum, deliberat ubi, quomodo, per quos, de qua materia, & quomodo habebit expensas & c. Alio modo stricte sumendo dicitur consilium deliberatio de rebus excellentibus adimplendis, ad quæ non tenemur ex præcepto, nisi ad eorum obseruatiã obligauerimus nos voto, talia sunt consilia perfectionis euangelicæ, quæ Angelus magni consilij admirabilis consiliarius Dei filius attulit in hunc mundum. Ad quæ implenda quidam se obligant voto, & professione solenni ut viuat continenter in obedientia, & sine proprio pro Deo, & ut alias regulas euangelicæ perfectionis obseruent, & statuta maiorum suorum. Alij vero diuinitus illustrati et sine obligatione voti sequuntur volunt monita & pia vestigia Saluatoris. Non solum adimplendo præcepta, quæ sunt de necessitate salutis, verum et eius consilia: & sic consilium dicitur mentis illuminatio, vel inspiratio diuini beneplaciti. De his quæ pertinent ad perfectionem euangelicæ cõplemētū. Bern. ad fratres de monte Dei. Attendamus non solum quod Deus precipiat, sed quod sit voluntas eius bona beneplacitæ & perfectæ. Aug. si consilio uti volueris maius bonum adipisceris, non mali aliquid perpetra bis. Sciendum autem quod consilium dat aie peritiã eligendi, letitiã congaui dēdi, cõstantiã persistēdi, fiduciã obtinēdi. Dat inquam peritiã eligēdi, & discernēdi, quid bonum, quid malum, quid melius, quid optimum, quid expediens, quid danosum, quid facile, quid difficile, quid certum,

Tonus Tertius.

O 3 quid

Speculum Morale Vincentij.

quid incertum, quid securum, quid periculosum, & sic de aliis circumstantijs, praeligit aut bonum à malo, expediens à damno, certum ab incerto, tutum à periculoso, facile à difficili: ideo monet sapiens Eccl. 3. 7. Ante omnia verbum verax precedat te, & ante omnem actum consilium stabile. Et Tob. 4. Pete ab eo. i. Deo vt vias tuas dirigat, & oia consilia tua in ipso permaneant. Et Eccl. 12. Sine consilio nihil facias. Hoc dono illuminatus oēs fraudes, & dolos tam demonum q̄ hominum scit cognoscere & cauere. Greg. j. moral. Consiliū cautum reddit Prou. 13. Astutus orania agit cum cōsilio, qui aut fatuus est, aperit stultitiam suam. Astutia sumitur hic in bono pro quadam solertia cognoscendi, & cauendi oēs fraudes & malitias, quæ nocere possunt anime, & eius impedire salutē. Secūdo consiliū dat animæ lætitiā spiritualem: sicut dicit Prou. 12. Qui pacis ineunt cōsilia, sequetur eos gaudium, pacis inquam primo & principaliter cū Deo, sine quo non potest pax haberi. Tob 9. Quis restitit ei & pacem habuit? certe nullus: pacis etiam cum proximo, sicut hortatur Apostolus Heb. 12. Pacem sequimini cū omnibus, & sanctimoniam sine qua nemo videbit Deū. Idem. Si fieri potest q̄ ex vobis est cum omnibus hoībus pacem habētes. Pacis denique in seipso q̄ nunciauerunt Angeli Christo nato. Luc. 2. In terra pax hominibus bonæ voluntatis, qui huius pacis triplicis ineūt consilia sequitur eos gaudium conscientie in presenti, & glorie in futuro: nec mirum si tales gaudium habent in conscientia cum quibus habitat Deus pacis. Hier. 7. Bonas facite vias vestras, & stadia vestra, & habitabo vobiscum. Exod. 18. Audite verba mea, atque consilia, & dñs erit tecum. Prou. 8. Ego sapientia habito in consilijs. Tertio consiliū dat constantiam persistendi. animi firmitatem in bono proposito, vt non sit homo sicut arundo mobilis omni vento. Sitis isto dono frequenter homo multa bona proponit, sed non perficit qd̄ incepit, vel forte et non incipit. Vnde Prou. 15. Dissipantur cogitationes. bona proponita vbi non est consilium. Vbi vero sunt plures cōsiliarij. f. Deus, angelus bonus, & prelati, confirmantur. Prou. 20. Cogitationes consilij roborantur. Ecōtra de impijs dicitur in Psal. Cogitauerunt consilia quæ non potuerūt stabilire. Idem, dominus dissipat cōsilia gentium &c. Sequitur, cōsiliū aut dñi in æternū manet. Quarto consilium dat animæ fiduciam obtinendi. s. æternum præmium. Prou. 11. Salus vbi multa cōsilia. Nota donum consilij vnum est in essentia, sed multiplex in effectu, quia vno Dei consilio mouetur & excitatur anima ad multa magnifice faciendum: vbi ergo multa sunt consilia ibi salus anime, nunc in spe postmodum in re. Sciendum est et, q̄ licet multa sint consilia perfectionis euangelicæ, tñ ad quatuor orania reducuntur. Primum est pp Deum terrenam cuncta despiciere ex amore paupertatis. Secundum est oblectamenta carnis abijcere pro candore castitatis. Tertium est seipsum homini pp Deum subijcere abnegando propriam voluntatem. Quartum est aduersa mundi lætenter suscipere contemnendo omnimodā voluntatem. Ista aut consilia diuinæ sapientie quæ mundi iudicio stultitia reputantur, sed diuino iudicio summa sapientia iudicantur. Prouerb. 13. Qui oia agunt cum consilio multa reguntur sapientia. Primum ergo consilium, quod dedit Angelus magni consilij est bene, prudenter, & sine fraude mercari, dare. f. pro paruis magna, pro paucis multa, pro centuplis simpla, pro terrenis emere spiritualia, pro caducis & temporalibus sempiterna. Vnde dixit Angelus magni consilij. Matth. 19. Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in celo. Luc. 12. Vendite quæ possidetis, & date elemosynam. Donum consilij illuminat hominē vt sequatur viam perfectionis Christi, omnia pp eum relinquendo, & religionem intrando, & ei ad vota professionis obligando se. Prou. 12. Qui ineunt pacis consilia vouendo viuere sine proprio continent, & obediēter sequetur eos gaudium. Eccl. 40. Aurū, & argentum, & constitutio pedis super vtrūq; consilium beneplacitum: pro quo implendo relinquunt homines dono consilij, inspirati aurum & argentum, & statum bonorum secularium, & intrāt religionem, quibus dicit dñs Matth. 19. Vos qui reliquistis omnia, & secuti estis me, sedebitis super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel, & omnis qui reliquerit & c. cētuplum accipiet & vitam æternam possidebit. Ecce gaudium accipiet ex mercede. Paral. 30. Mittente Ezechia Rege nuncios cursores ad filios Israel, vt venirent in Hierusalē ad placandum dñm, alijs sabbannantibus, quidam viri ex Afer, & Zabulon, & Manasse acquiescentes consilio venerunt in Hierusalem. Sic multi de tribus mundi plagis relicta carnis concupiscentia, vitæ superbia, & concupiscentia oculorum veniunt ad religionem, & ibi contra ista tria emittūt triplex vorū cōtinentiæ, obediētiæ, paupertatis voluntariæ. Ista sunt magna consilia, quæ dat Angelus magni consilij consiliarius Deus Isa. 9. Bern. Vocat te Angelus magni consilij, dicens: Sequere me, & tu aliud cōsiliū prestolaris, amicos consulat qui non legit, inimici hoīs domestici eius. Idem ad fratres de monte Dei. Attendamus probantes quæ sit voluntas Dei beneplacens, & perfecta. De his cō-

filij dicit Sen. in epistolis: Bonus vir sine Deo nemo est, nō potest aliquis supra fortunam nisi ab eo adiutus exurgere. Ille dat magna consilia & erecta. Ista consilia dat Deus per pastores gregis sui. Per filium suum consilia euangelicæ perfectionis, per B. Aug. Benedictum, Dominicum, Franciscum, & per alios hmōi consilia dedit regularis perfectionis, de quibus dicit sub Typo filiorum Isachar, Paral. 12. De filijs vero Isachar fuerunt viri eruditi, qui uouerunt singula tempora ad præcipiendū quid facere deberet Israel, princeps, & omnis reliqua tribus eorum cōsiliū sequebatur. Sed istud Dei consilium cōtemnūt cupidi mundalium amatores: sicut habetur Lucæ 7. Pharisei autem & legisperiti spreuerunt consilium Dei in semetipsis, quia. serant auari, sicut dicitur Lucæ 16. Audiebant autem eum Pharisei qui erant auari, & deridebant eum. Secundū est consilium purissimæ castitatis: de qua dñs Matth. 18. Sunt eunuchi qui semetipsos castrauerunt pp regnum celorum: qui potest capere capiat. Hoc propter perfectionem nō præcipitur, sed in hoīs voluntate relinquitur. Aliqui tñ ad hoc voluntate deuota se obligāt, castitatis voto se perpetuo obligantes, seu et virginitalis professio nem solenniter vouētes: de quibus dicit Apostolus 1. Cor. 7. De virginibus præceptum dñi non habeo, consilium autē do &c. Tertium est consilium obediētiæ perfectæ, quo quis sponte & deuote propriam abnegat voluntatem volens obedire homini propter Deū, qui factus est obediens usq; ad mortem &c. De hoc potest intelligi illud Prou. 13. Qui omnia agunt cum consilio, & dicitur. Ideo voluntate prelati multa reguntur sapientia, quia. s. in omnibus merētur. Ideo Eccl. 22. Viro religioso consulitur. Sine consilio nihil facias. Idem: Omnia fac cum consilio &c. Quartum est consilium perfectæ & inuictæ patientiæ: hoc consilio homo diuinitus illustratus eligit aduersa pati pp Christum, qui pro nobis aduersa pati voluit in hoc mundo, vt nobis exemplum patiendi præberet: hoc exemplum dedit nobis & in principio. in sue natiuitatis exordijs. Sicut ait Bern. in serm. de natali dñi. Quid est Christus Dei virtus & sapientia eius nasciturus, in cuius arbitrio erat quodcuq; vellet eligere, elegit quod molestius est præferit paruulo, pauperi matris filio, tempus hyemis asperissimum, noctis mediæ tenebras, & horrorem, matrem pauperem, quæ vix haberet pannos ad inuoluendum, præsepe ad reclinandum, vbi nullam audo pellum fieri mentionem. Non est tale iudicium mundi, aut iste fallitur, aut mundus errat, sed diuinam impossibile est falli sapientiā. Merito ergo carnis prudentia mors, & ipsa inimica est Deo, & seculi prudentia stultitia iudicatur, quid. n. Christus qui non fallitur, elegit quod erat carni molestius: id ergo melius, id vtilius, id potius eligendū. Et quisquis alius aliud doceat, aut suadeat ab eo tanq; a seductore cauendum. Idem ibidē. Age pœnitentiā, per hanc appropinquat regnum Dei, hanc Christus p̄dicat & stabulū suggerit, præsepe clamat: hæc membra infantilia illa loquuntur, hoc pueri lachrymæ, & vagitus euangelizat: lachrymæ Christi pudore mihi pariuult, & dolorē, ludebā foris in plateis, & ecce in secreto regalis cubiculi mortis snia contra me fere, batur audiuit hoc regis vnigenitus, exijt posito dyademate facco indurus, aspersus cinere caput, nudis pedibus flens, & euilans, q̄ dānatus esset morti seruulus eius &c. Et post. Ex qualitate remedij periculi mei estimo quātitatē, sanus mihi videbar, & ecce matris virginis & altissimi Dei filius, & iubetur occidi, vt vultibus meis pretioso sanguinis eius balsamo medearur. Agnosce o homo, q̄ graua sunt vulnera pp quib. n. cesset fuerit Christū Deum vulnerari. Si nō essent ad mortē sempiternā nunq; pro eorū remedio Dei filius moreretur, & in medio sue conseruationis, suslinendo videlicet irrisiones, detractiones, cōtumelias, & opprobria multa nimis. Habuit. n. obseruatores in factis, cōtradictores in verbis et derisores in signis: sustinuit. n. famem, sitim, frigora, caumata, fatigationes, & vigilias, & hmōi. Sustinētes et: pro eius noie beatus esse dixit. Mat. 5. Beati qui persecutionē patiunt &c. ad patiendum nos inuitat B. Petrus 1. Pet. 2. Christus passus est pro nobis, vobis relinquēs exēplum vt sequamini vestigia eius. Sicut faciebāt sancti martyres de quib. dicitur pp te mortificamur tota die, estimati sumus sicut oues occisionis. Et ille qui dicebat, quid retribuam dño pro omnibus quæ retribuit mihi, calicem tribulationis; salutaris accipia pro eo qui bibit pro me calicē passionis, & mortis. Sicut illi faciebant, de quibus dicit Actuum 5. Ibant Apostoli gaudentes à cōspectu cōsiliij, qm̄ digni habitū sunt pro nomine Iesu cōtumeliā pati.

De dono intellectus. Dist. V.

Deinde considerādū est de sexto dono Spiritus sancti, de dono. f. intellectus. Circa qd̄ considerāda sunt sex. Primo vtrū inellectus sit donū Spiritus sancti. Secundo vtrum possit esse simul in eodē cum fide. Tertio vtrū intellectus qui est donum sit speculatiuus tñ vel practicus. Quarto vtrum qui sunt in gratia habeāt donū intellectus. Quinto vtrum hoc donum inueniatur in aliquibus absq; gratia. Sexto quomodo se habeat donum intellectus ad alia dona. Ad primum. f. vtrum donum intellectus sit donū Spiritus sancti. Dicēdū q̄ nomē intellectus quādā intima cognitionē importat. Df enim

enim intelligere quasi intus legere, & hoc manifestum est considerantibus differentiam intellectus & sensus. Nam cognitio sensitiva occupatur circa qualitates sensibiles exteriores, cognitio autem intellectiva penetrat usque ad essentiam rei, obiectum enim intellectus est quod quid est, ut dicitur in 3. de anima. Sunt autem multa genera eorum que intus latent ad que oportet cognitionem hominis quasi intrinsecus penetrare. Nam sub accidentibus latet natura rerum substantialis, sub verbis latent signata verborum, sub similitudinibus & figuris latet veritas figurata, res enim intelligibiles sunt quodammodo interiores respectu rerum sensibilibus que exterius sentiuntur, & in causis lateat effectus & econverso. Vnde respectu horum omnium potest dici intellectus. Sed cum cognitio hominis a sensu incipiat quasi ab exteriori. Manifestum est quod quanto lumen est fortius, tanto potest magis ad intima penetrare, lumen vero naturale nostri intellectus est finitę virtutis, vnde usque ad determinatum aliquod pertingere potest, indiget igitur homo supernaturali lumine, ut ulterius penetret ad cognoscendum quedam que per lumen naturale cognoscere non valet, & illud lumen supernaturale homini datum, vocatur donum intellectus. Ad secundum. Vtrum donum intellectus similis sit in eodem cum fide. Dicendum quod hoc duplici ratione opus est. Vna quidem ex parte fidei. Alia ex parte intellectus. Ex parte quidem fidei distinguendum est, quia quedam per se & directe cadunt sub fide que rationem naturalem excedit, sicut Deum esse trinum & unum, & filium Dei esse incarnatum: quedam vero cadunt sub fide quasi ordinata ad ista secundum aliquem modum. Sicut omnia que in scriptura divina continentur. Ex parte vero intellectus distinguendum est, quod dupliciter dici possumus aliqua intelligere. Vno modo perfecte, quando spectingimus ad cognoscendum essentiam rei intellectę, & ipsam veritatem enunciabilem intellectui secundum quod in se est, & hoc modo ea que directe cadunt sub fide intelligere non possumus durante fidei statu, sed quedam alia ad fidem etiam ordinata hoc modo intelligi possunt. Alio modo contingit aliquod intelligi imperfecte quando. si ipsa essentia rei vel veritas propositionis non cognoscitur quid sit, aut quomodo sit. Sed tamen cognoscitur quod ea que exterius apparent veritati non contrariantur, in quantum scilicet homo intelligit quod propter ea que exterius apparent non est recedendum ab his que sunt fidei, & secundum hoc nihil prohibet durante statu fidei intelligere etiam ea que per se sub fide cadunt. Ad tertium. Vtrum intellectus qui est donum sit speculativus vel practicus. Dicendum quod sicut dictum est, donum intellectus non solum se habet ad ea que primo & principaliter cadunt sub fide, sed etiam ad omnia que ad fidem ordinantur. Operationes autem bonę quendam ordinem ad fidem habent. Nam fides dilectionem operatur, ut apostolus dicit ad Galen. 5. Et ideo donum intellectus etiam ad quedam operabilia se extendit, non quidem vt circa ea principaliter versetur, sed in quantum in agendis regulatur rationibus eternis, quibus conspiciendis & consulendis, secundum Aug. 12. De tri. Inheret superior ratio que dono intellectus perficitur. Ad quartum. Vtrum donum intellectus sit in omnibus habentibus gratiam. Dicendum quod in omnibus gratiam habentibus necesse est esse recedendum voluntatis, quia per gratiam preparatur voluntas hominis ad bonum, ut Aug. dicit. Voluntas autem non potest recte ordinari in bonum nisi preexistente aliqua cognitione veritatis, quia obiectum voluntatis est bonum intellectus, ut dicitur in 3. de anima. Sicut autem per donum charitatis spiritus sanctus ordinat voluntatem hominis vt directe moveatur in bonum quoddam supernaturale, ita etiam per donum intellectus illustrat mentem hominis vt cognoscat veritatem quandam supernaturalem in quam oportet tendere voluntatem rectam, & ideo ficit donum charitatis est in omnibus habentibus gratiam gratam facientem, ita etiam donum intellectus, & si non omnes habentes gratiam intelligant omnia que proponuntur credenda, intelligunt tamen esse ea credenda, & quod ab eis pro nullo est deviandum. Et nota quod donum intellectus nunquam subtrahitur a sanctis circa ea que sunt necessaria ad salutem, sed circa alia interdum se subtrahit, vt non omnia ad liquidum per intellectum penetrare possit ad hoc quod superbie materia subtrahatur, sicut dicit Greg. in 2. Moral. dum sublimia intelligendo se in elationem animus erigit, in rebus animis & vilibus graui aegritudine vel hebetudine pigrescit. Ad quintum. Vtrum donum intellectus inueniatur in non habentibus gratiam. Dicendum quod sicut supra dictum est, dona spiritus sancti perficiunt animam secundum quod est bene mobilis a spiritu sancto. Sicut ergo intellectu le lumen gratię ponitur donum intellectus maximum, intellectus hominis est bene mobilis a spiritu sancto. Huiusmodi autem motus consideratio in hoc est quod homo apprehendat veritatem circa finem, vnde nisi usque ad hoc moveatur a spiritu sancto intellectus humanus vt rectam estimationem de fine habeat, nondum executus est donum intellectus, quacumque ex illustratione spiritus alia quedam preambula cognoscat. Rectam autem estimationem

Speculum Morale.

de ultimo fine non habet, nisi ille qui circa finem non errat, sed ei firmiter inheret tanquam optimo, quod est solum habentis gratiam gratum facientem. Dicit etiam in moralibus: Rectam estimationem habet homo, sicut de fine per habitum virtutis, vnde donum intellectus non habet sine gratia gratum faciente. Ad sextum. Vtrum donum intellectus distinguatur ab aliis donis. Dicendum quod distinctio huius doni ab aliis tribus donis. scilicet pietate, fortitudine, & timore manifesta est, quia donum intellectus pertinet ad vim cognoscitivam, illa vero tria pertinent ad vim appetitivam. Sed differentia huius doni ad alia tria. scilicet sapientiam, scientiam & consilium que etiam ad vim appetitivam pertinent, non est adeo manifesta. Videtur autem quibusdam quod donum intellectus distinguatur a dono scientię & consilij per hoc, quod illa duo pertineant ad practicam cognitionem, donum vero intellectus ad speculativam. A dono vero sapientię, quod etiam ad speculativam cognitionem pertinet distinguatur in hoc, quod ad sapientiam pertinet iudicium, ad intellectum vero capacitas intellectus eorum que proponuntur siue penetratio ad intima eorum, & secundum hoc supra numerum donorum assignauimus. Sed diligenter intuenti donum intellectus non solum se habet circa speculanda, sed etiam circa operanda vt dictum est, & similiter etiam donum scientię circa vtrunque se habet, vt infra dicitur, & ideo aliter oportet eorum distinctionem accipere, omnia enim hæc quatuor dicta ordinantur ad supernaturalem cognitionem que in nobis per fidem fundatur, fides autem est ex auditu vt dicitur Ro. 10. vnde oportet aliqua proponi homini ad credendum non sicut visa, sed sicut audita, quibus per fidem assentiat. Fides autem primo quidem & principaliter se habet ad veritatem primam. Secundario ad quedam circa creaturas consideranda, & vterius se extendit etiam ad directionem humanorum operum secundum quod per dilectionem operatur, vt ex dictis patet. Sic igitur circa ea que proponuntur fidei credenda duo requiruntur ex parte nostra. Primo quidem vt intellectu penetrantur vel capiantur, & hoc pertinet ad donum intellectus. Secundario autem oportet vt de eis homo habeat iudicium rectum, vt estimet his eis inherendum & ab eorum oppositis recedendum, hoc igitur quantum ad res diuinas pertinet ad donum sapientię, quantum vero ad res creatas pertinet ad donum scientię, quantum vero ad applicationem ad singularia opera pertinet ad donum consilij. Pre dicta autem differentia quatuor donorum manifeste competit distinctioni eorum que Greg. ponit esse oppositam in 2. Moral. dicens. Sapientię opponitur stultitia, ebetudini intellectus, precipitationi consilium, ignorantię scientia. Hebetudo enim acuitati opponitur. Dicitur autem per similitudinem intellectus acutus quoniam potest penetrare ad intima eorum que proponuntur. Vnde hebetudo mentis est per quam ad intima penetrare non sufficit. Stultus autem dicitur ex hoc quod peruerse iudicat circa omnem finem vite, & ideo proprie opponitur sapientię que facit rectum iudicium circa vniuersalem finem. Ignorantię vero importat defectum mentis circa quecumque particularia, & ideo opponitur scientię, per quam homo habet rectum iudicium circa particulares causas. scilicet circa creaturas. Precipitatio vero manifeste opponitur consilio, per quod homo ad actionem procedit ad deliberationem rationis.

De dono sapientia.

Dist.

VI.

Deinde considerandum est de septimo dono. scilicet sapientię. Circa quod consideranda sunt septem. Primo vtrum sapientia sit donum spiritus sancti. Secundo in quo sit tanquam in subiecto. Tertio vtrum sapientia sit speculatiua tantum, vel etiam practica. Quarto vtrum donum sapientię possit esse cum peccato mortali. Quinto vtrum sit in omnibus habentibus gratiam gratum facientem. Sexto de dignitate sapientię. Septimo de effectibus eius. Ad primum. Vtrum sapientia sit donum spiritus sancti. Dicendum, quod secundum philosophum in principio metha. ad sapientem pertinet considerare causam altissimam, per quam de aliis certissime iudicatur, & secundum quam omnia ordinari oportet. Causa autem altissima dupliciter accipi potest, vel simpliciter, vel in aliquo genere. Ille igitur qui cognoscit causam altissimam in aliquo genere, & per eam potest de omnibus que sunt illius generis iudicare & ordinare, dicitur esse sapiens in illo genere, vt in medicina vel in architectura secundum illud. 1. ad Cor. 3. At sapiens architectus fundamentum posuit. Ille autem qui cognoscit causam altissimam simpliciter, que est Deus, dicitur sapiens simpliciter, in quantum per regulas diuinas omnia potest iudicare & ordinare. Huiusmodi autem iudicium consequitur homo per spiritum sanctum, secundum illud. 1. ad Corinth. 2. Spiritus autem iudicat omnia, quia sicut ibidem dicitur, spiritus omnia scrutatur etiam profunda. Dei. Vnde manifestum est quod sapientia est donum spiritus sancti. Et nota quod sapientia dicitur dupliciter. Vere & proprie alio modo improprie & abusive. Sicut & bonum dupliciter dicitur. Vno modo quod vere est bonum, & simpliciter perfecte. Alio modo dicitur aliquid esse bonum secundum quandam similitudinem, quod est in malicia perfectum, sicut dicitur

Tomus Tertius.

O 4 tur

Speculum Morale Vincentij.

Et bonus latro vel perfectus latro, vt patet per philosophum in 3^a metha. Et sicut circa ea que sunt vere bona inuenitur aliqua altissima causa, que est summum bonum quod est vltimus finis, per cuius cognitionem homo dicitur vere sapiens, ita et in malis est inuenire aliquid ad quod alia referuntur sicut ad vltimum finem, per cuius constitutionem homo dicitur sapiens ad male agendum, secundum illud Hier. 4. Sapientes sunt vt faciant mala, bene autem facere nescierunt. Quicumque autem aueritur a fine debito, necesse est quod aliquem finem indebitum sibi præstituat, quia omne agens agit pro fine. Vnde si præstituat sibi finem in bonis exterioribus terrenis, vocatur terrena sapientia. Si autem in bonis corporalibus, vocatur sapientia corporalis, vel animalis. Si autem in aliqua excellentia, vocatur sapientia diabolica pro imitationem superbæ diaboli de quo dicitur Iob 41. Ipse est rex super vniuersos filios superbæ. Itē nota, quod sapientia que est donum, differt ab ea qua ponitur esse intellectualis acquisita. Nam illa acquiritur studio humano. Hęc autem est desursum descendens, vt dicitur Iac. 3. Similiter et differt a fide. Nam fides assentit veritati diuine et seipsam. Sed in Deum quod est et veritatem diuinam pertinet ad donum sapientie, et ideo donum sapientie præsupponit fidem, quia vnusquisque bene iudicat que cognoscit, vt dicitur in primo ethicorum. Ad secundum. in quo sit sapientia sicut in subiecto. Dicendum, quod sicut supra dictum est, sapientia importat quandam rectitudinem iudicij et rationes diuinas. Rectitudo autem iudicij potest contingere dupliciter. Vno modo et perfectum vsum rationis. Alio modo pro connaturalitate quandam ad ea de quibus iam est iudicandum, sicut de his que ad calliditatem pertinent per rationis inquisitionem recte iudicat ille qui didicit scientiam moralem, sed per quandam connaturalitatem ad ipsa recte iudicat de eis ille qui habet habitum castitatis. Sic igitur circa res diuinas ex rationis inquisitione rectum iudicium habere pertinet ad sapientiam que est virtus intellectualis: sed rectum iudicium habere de eis secundum quandam connaturalitatem ad ipsa: pertinet ad sapientiam et quod est donum Spiritus sancti, sicut dicit Dionysius in 2. ca. de di. no. quod Ideo theus factus est in diuinis non solum dicens, sed et sapiens et patiens diuina. Huiusmodi autem compassio siue connaturalitas ad res diuinas fit per charitatem, que quidem vnit nos Deo, et illud 1. ad Cor. 6. Qui adhæret Deo vnus spiritus est. Sic igitur sapientia que est donum, causam quidem habet in voluntate. scilicet charitatem: sed essentiam habet in intellectu, cuius est actus recte iudicare, vt supra habitum est. Ad tertium. scilicet vtrum sapientia que donum est sit speculatiua vel practica, dicendum, quod sicut Aug. dicit in 12. de Trin. superior pars rationis sapientie deputatur: inferior autem scientie. Superior autem ratio vt ipse in eodem dicit, intendit rationibus supernis, diuinis, et conspiciendis, et consulendis. Conspiciendis quidem et quod diuina in seipsis contemplatur. Consulendis autem secundum quod per diuina iudicat de humanis, per diuinas regulas dirigens actus humanos. Sic igitur sapientia et quod est donum, non solum est speculatiua, sed et practica. Ad quartum. scilicet vtrum sapientia possit esse cum peccato mortali. Dicendum, quod sapientia que est donum Spiritus sancti, sicut dictum est, facit rectitudinem iudicij circa res diuinas, vel per regulas diuinas de alijs ex quadam connaturalitate siue vnione ad diuina, que quidem per charitatem fit, vt dictum est, et ideo sapientia de qua loquimur præsupponit charitatem. Charitas autem non potest esse cum peccato mortali, vt ex supradictis patet, vnde relinquatur, quod sapientia de qua loquimur non potest esse cum peccato mortali. Ad quintum. scilicet vtrum donum sapientie sit in omnibus habentibus gratiam. Dicendum, quod sapientia de qua loquimur, sicut dictum est, importat quandam rectitudinem iudicij circa diuina conspicienda et consulenda, et quantum ad vtrumque ex vnione ad diuina et diuersos gradus aliqui sapientie fortuantur, quidam. n. tñ fortuantur de recto iudicio tam in contemplatione diuinorum, huius est in ordinatione rerum humanarum et diuinas regulas, quantum est necessarium ad salutem, et hoc nulli deest sine peccato mortali existenti per gratiam gratificantiem, quia si natura non deficit in necessarijs, multo minus gratia. Vnde dicitur 1. Io. 2. Vnctio docet de oibus. Quidam autem altiori gradu percipiunt sapientie donum, et quantum ad contemplationem diuinorum, in quantum. scilicet altiora quedam mysteria et cognoscunt et alijs manifestare pnt, et et quantum ad directionem humanorum et regulas diuinas in quantum pnt et eas non solum seipsos, sed et alios ordinare, et iste gradus sapientie non est cōis omnibus habentibus gratia gratificantiem, sed magis pertinet ad gratias gratificatas, quas Spiritus sanctus distribuit prout vult, et illud 1. ad Cor. 12. Alij datur per spiritum sermo sapientie et cetera. Circa sextum. de dignitate sapientie. Sciendum quod multiplex est sapientia, sicut testatur B. Iacobus. scilicet terrena, animalis, diabolica, et alia desursum descendens Iac. 3. Sapientia terrena consistit in aggregatione diuitiarum temporalium. Illi. scilicet dñr sapientes in hoc mundo, qui iungunt per quascumque vias bonas, vel malas diuitias aggregare. Sed sicut dicit Apostolus: Sapientia huius mundi stultitia est apud

Dei. Ideo si quis vult sapiens esse in hoc mundo, stultus fiat vt fit sapiens: bona sua pauperibus erogare et omnino relinquere pro Deo, est stultitia apud mundum, sed est sapientia apud Deum. Sed sapientia Christi pauperis contempta est. Iste est pauper et sapiens, qui liberauit vrbem. mundi per sapientiam suam. Quia vero mundus non nouit per sapientiam Deum, placuit Deo per stultitiam prædicationis saluos facere credentes, quia quod stultum est Dei, sapientius est hominibus. Sapientia animalis est sapientia et custodia carnis et corporis, et in degustatione delectationum carnalium. Sed sicut dicit Apostolus: Sapientia carnis mors est. Sapientia diabolica est in oppensione pau-perum, in excogitatione maliciarum, et vindicatione iniuriarum. De qua sapientia loquitur Hier. c. 4. dicens: Sapientes sunt vt faciant mala, bene autem tacere nescierunt: vnde Greg. Sapientia huius mundi est cor machinationibus tegere, sensum verbis velare, que falsa sunt vera ostendere, que vera sunt falsa monstrare. Hęc vsu in iuuenibus scitur, hęc a pueris pretio discitur. Hęc qui sciunt ceteros despiciunt, et despiciendo superbiunt. Hanc qui nesciunt stulti et timidi ab alijs vocantur, quia ab eis hęc eadem dupliciter iniquitatis noie palatio diligitur dum mentis peruersitas vrbanita vocatur. Hęc sibi obsequiibus præcipit bonorum culmina querere, adepta temporalis glorie vanitate gaudere, irrogata ab alijs mala multipliciter reddere, cum vires superpetunt nullis resistentibus cedere, cum virtutis possibilitas deest, quicquid implere non valet per malitiam, hoc velit in pacifica bonitate simulare. Sapientia desursum descendens est sapientia iustorum: de qua Greg. ait: Sapientia iustorum est nihil per ostensionem fingere, sensum verbis aperire, vera, vt sunt diligere, falsa denotare, bona gratis exhibere, mala iustius tolerare quam facere, nullam iniuriam vltione querere, pro veritate contumelia sustinere, lucrum putare. Sed hęc iustorum simplicitas deridetur, quia hęc a mundi sapientibus puritatis virtus fatuitas creditur. Quid. n. stultius vltimo mundo quam mentem verbis ostendere, nil callida machinatione simulare, nullas pro contumelijs iniurias reddere, pro maledictibus orare, pauperem pertam querere, potestiam relinquere, rapientem non resistere. De hac sapientia B. Iacobus ait. Quæ autem desursum est sapientia, primum quidem pudica est, deinde pacifica, modesta, suadibilis, bonis consentiens, plena misericordia, non iudicis, sine simulatione. Apparet igitur dignitas huius sapientie, que videlicet desursum descendit, sicut dicitur Eccl. 7. Omnis sapientia a dño Deo est et cetera. Et infra: Fons sapientie verbum Dei in excelsis. Ideo Iac. 1. Si quis indiget sapientia postulet illam a Deo et cetera. Hac sapientia debet homo seruerent appere, deuote et humiliter postulare, quia sapientia nihil preciosius, nihil speciosius, nihil delectabilius, nihil honorabilius, tandem nihil fructuosius. Nihil inquam sapientia preciosius, sicut scriptum est Prover. 8. Sapientia preciosior est cunctis opibus preciosissimis, et omne desiderabile ei non potest comparari. Ideo dicit Sapiens 8. Sapientia præposui regnis et sedibus, et diuitias nihil esse dixi in comparatione illius, nec comparavi illi lapidem preciosum, quoniam oë aurum in comparatione illius arena est exigua, et tanquam lutum æstimabitur argentum in conspectu illius, super salutem et spem dilexi eam, et proposui pro luce habere illam. Itē sapientia nihil speciosius. Scriptum est n. Sap. 6. Clara est et que nunquam marcescit sapientia, vnde claritas et speciosam reddit animam, sicut claritas solis vel aliarum stellarum reddit eas toti mundo speciosas. Et sicut amota claritate solaris totus mundus redderetur tenebrosus, et horridus, et oēs hoies essent indicibiliter desolati, et oia que in mundo sunt suam amitterent pulchritudinem, sic exclusa a rege sapientia, qui solus fulget in regno sicut sol in celo, totum regnum efficitur desolatum. Per sapientiam anima illustratur interior, et mirabiliter decoratur, vnde ait Sap. Ecc. 51. In sapientia eius luxit anima mea, et iguorantias meas illuminauit. Itē sapientia nihil est delectabilius, dat. n. quietem, iucunditatem, et pacem cordis. Vnde ait Sap. 8. Intrans in domum meam. scilicet conscientie, coquiescit cum illa. scilicet sapientia. Non. n. habet amaritudinem conuersatio illius, nec tædium conuictus illius, sed letitia et gaudium: hęc delectatione non experti, sapientia peruiendunt. Sicut ait Sapiens Eccl. 6. Quod amara est sapientia indoctis hoibus. et non permanet in ea excors. Sapientia. n. doctrina et quod nomen est eius. sapida est, et nomen habet ex sapore, sed non multis est manifesta, quibus autem agnita est, permanet vsque ad conspectum Dei. Sequitur. Inuenies qui in ea, et conuertetur tibi in oblectationem. Quia stulti ergo sunt, qui delectationes et solatia querunt exterius in rebus visibilibus. venationibus. et aucupijs, alijsque ludis, inutilibus. et vanis in quibus est labor et fatigatio corporis, et plerumque periculosa, imò pericula multa nimis, amissio temporis, distractio cordis, et finalis nullus fructus. In sapientia autem quies metus, et corporis delectatio, animi non periculum, sed securitas non distractio, sed pacis tranquillitas, non amissio temporis, sed acquisitio meritum. Itē sapientia nihil honorabilius, vñ scriptum est Eccl. 7. Sapiens in populo hereditabit honorem. et iterum inquit Sap. 8. Habebo pro sapientiam claritatem ad turbas, et honorem apud maiores. Iuuenis, et acutus inueniar in iudicio et in conspectu potentium amabilis ero, et facies principum mirabuntur me, tacentem me sustinebunt, et loquentem me respicient, et

ermocinante ne plura, ori suo manus impovent. Vnde Salomon pp sapiētīā suam apud oēs nationes factus est honorabilis & famosus sicut scriptū est. Par. 9. Magnificatus est Salomon super oēs reges terræ diuitiis & sapia, & gloria & vniuersa terra desiderabat videre faciē Salomonis. Acquiri autē sapientia p doctrinā, diligēter & humiliter audiendo. Ait enim sapiens. Auris bona cum oī cōcupiscentia audit sapiām, & iterū, auris sapientū querit sapientiam. Nec mirū sicut sapiens dicit. Si dixeris audire sapiens eris. Et rursum. Audiens sapiens sapientior erit. Ideo hortatur sapiēs dicens. Audi tacens & pro reuerentia accedet tibi bona gratia. Audi tacēs simul & qrens. In signū huius inuentus est Iesūs in tēplo in medio doctorū, audies illos & interrogās. Itē acquiri & augēt sapia p studiu in legēdo & subtiliter meditādo. Ideo ait sapiēs. Stude sapiā fili mi & cor meum lætificā. Libri enim sunt pro memoria labilis supplemento. Parum esset audire & interrogare sine memoria, nec memoria sufficeret oīa retinere sine studio. Itē sine doctoris pntia pot homo recordari de auditis. In libris et inueniunt qnq; q homo aliās non audiuit, pręterea visus certiorē reddit hominē q auditus, verbū enim auditū tranſit, litera scripta manet. Antiqui principes instrui voluerunt & vigilātissime studuerunt in scientiis humanis & aliqui et in diuinis, vt patet in Ptolomeo rege, qui licet esset gētilis, vocauit septuaginta interpretes, vt haberet notitiām diuinę legis, eāq; cōicaret sapientibus regni sui. Alexander ab Aristotelo fuit instructus & inter insignia Philippi Macedonis patris ei hoc fuit pceptū, q studium literarū ad vnicū quem regni & felicitatis suę sperabat heredē futurū transmittere curauit. Vnde Alexandro nato misit epistolam Aristoteli, hęc & similia continent. Philippus Aristoteli salutē. Dedit mihi deus filiū mihi genitū. Scio ergo eo quidē Deo debem gratiā, non tam proinde quia natus est, q pro eo q eū nasci contingit tēpibus tuis. Spero enim fore q educatus eruditusq; a te dignus exiit nobis & regni susceptione, & ad illud pertinentiū. Similiter & alii principes, & de se studiosi fuerunt, & magistros qui eos instruerēt habuerūt. Sic Nero Senecam, Traianus Plutaricum & sic de aliis. De Theodosio legitur, p diē exercitari annis, subiectioniq; negocia disceptare, iudicare simul & agere, modo seorsum, modo publice quę erāt agenda. considerare noctibus vero libris incumbere. Confimiliter legit de Carolo Magno, q fuit studiosus in liberalibus scientiis, & cas miro modo in palatio suo depingi fecit prout habetur in gestis eius. Studiosus etiā fuit in libris diuinis & studiū transferri fecit de Roma vsque Parisius. Qn tales principes. Sapientes regnabant, illud seculū dicebatur aureum. Isti enim cohibebant malos, honorabant bonos, ac per hoc ad melius excitabant suadebant, dissuadebant, quia & vicia & inutilia monstrabant, horum prudentia ne quid suis deesset sagaciter providebat, fortitudo arcebat pericula, beneficia largitas augmentabat, non erat cuiquam animus iniuriādi vel causa, cum bene imperanti bene pareretur, nihilque grauius aut maius posset rex male parentibus comminari, q vt de regno recedere cogerētur. Vere felix est respublica qn ipsam studiosi regunt per seipsam, vel prius rectores circa sapiā studiū occupantur, nullus enim est quem oporteat vel plura, vel meliora scire q principē, cuius sapiā debet oibus prodesse subiectis. Sciendū est aut q sapiā requiescit in cordis habitatione, declaratur in locutione, demonstratur in conuersatione & probatur in operatione. Requiescit inquam in cordis habitatione, sicut dicitur prou. 14. In corde prudentis requiescit sapientia & dirigit cogitationes. Ideo sapiens hortatur dicens. Attēde fili mi sapientiam, vt custodias cogitationes tuas. Vnde Seneca dicit. Opiniones tuę iudicia sint. Cogitatio tuā sit stabilis & certa, siue deliberet, siue querat, siue contempletur non recedat a vero. Cogitationes somnio similes non recipies, quibus si animum delesteris, cum oīa disposueris tristis remanebis. Itē sapiā declaratur in locutione. Nam sapiā docet oportuno tempore loqui, quia tempus tacēdi & tēpus loquēdi. Aliqñ enim est sapientie tacere. Sicut docet sapiēs, stultus quoq; si tacuerit sapiens reputabitur. Et iterū, est tacens & ipse sapiens. Et iterū. Sapiēs tacebit vsq; ad tempus, factus aut non obseruabit tēpus, tēpus autē & responsionē cor sapientis intelligit. Docet etē sensate loqui. Sicut scriptum est. In labiis sapientis inuenitur sapientia, quia. Cor sapientis erudit os eius. Ideo pfa. Os inſtū meditabitur sapientiam. Docet etē loqui moderate, quia in corde sapientū os illorum, & in ore insipientiū cor eorū est. Sapientes habent os in corde, quia nihil ore proferunt, qd non prius deliberauerint, pderauerint, & examinauerint in corde, sed fatui siue stulti habent cor in ore, quia ante proferunt verba sua q corde deliberauerint. Nam impremeditati loquantur, & hoc reprehenditur in scriptura cum dicit in Job. Nunquid sapiens rēdit, quasi inuentum loquens: quasi diceret non. Non est contemnendā ista sapientia, quia sicut ait sapiens. Non erudietur qui non est sapiēs in verbo. Sapiens autē in verbis se amabilē facit. Sen. Sermo tuus non sit inanis, sed aut suadeat, aut moneat, aut consolet, aut pceptat. De circumstantiis in locutione sensandis dictum est supra. Item

stratur sapientia in conuersatione, sicut ait sapiens. In facie hominis lucet sapientia. Quid per faciem nisi notitia, id est exterior conuersatio per quam homo interior innotescit designatur. Vnde beatus Iacobus ait, quis sapiens & disciplinatus inter vos ostendat conuersationem suam in mansuetudine sapientie. Item probatur sapientia in operatione, nam ex fructu arbor cognoscitur. Ille enim vere sapiens est, qui bene se habet in suis operibus exequēdis. Ideo dicebat Moyses ad filios Israel. Scitis q docuerim vos pcepta atq; iusticias. Si facietis & ea obseruabitis, & complebitis opere, hęc est enim vestra sapientia & intellectus coram populis. Diligēter attende q si rex vel principes non habeat notitiām de agendis, non est dignus tali dignitate, quia non est homo, sed bestia. Si autem notitiām habens non operatur secundum sapientiam suam non est dignus, non quidem propter ignorantiam, sed propter negligentiam nimis crassam & reprehensibilem vel peruersam animi voluntatem, vnde talis incomparabiliter plus peccat, & minus est excusabilis, quam si cognitionem sapientie non haberet. Ait enim beatus Iacobus. Scienti bonum facere & non facienti peccatum est illi. Exemplum de quodam rege qui elegantissime dotatus natura libus, & superadiectis gratis excellentissime cumularus, miro intellectus acumine & memorie viuacitate pæpollens, audiebat quid dem satis benigniter & attente causas, negocia & querelas, & in ipsa hora videbatur moueri. Sed cito post quasi oblitus oīo nihil aut pauca exquebatur opere, pp qd habebatur contemptui, nec timebatur a malis, nec amabatur a bonis, sed ab oibus damnabilis iudicabatur, & super innumeris malis quę fiebant in regno inexcusabilis dicebatur. Tandem infirmitate graui correptus, & in extasim raptus videbat se trahi ad iudiciū, cui iudex aspectu terribilis & increpatione durus, & in punitione seuerus apparuit dicens. Quare gratis meis non es vsus? Quare neglectis regni negociis venationibus, & aucupis & aliis vanitatibus intendisti? Quare grauatim pauperibus & oppressis a te clamantibus non miseratus, sicut oēs inter lupos dimisisti? Quare talentum sapiē non ppte solū, sed propter populū meum tibi cōmissum abscondisti? Quare qd videbas agendū dimisisti? Quare suos tuos tumuisti, & plus eos honorasti q me? Contra conscientiam tuam eorū voluntatibus & iniquis cōsiliis acquiescere voluisti: none sapiām & intelligentiā tibi dederā vt scires, potentia vt non timeres, multitudinē gratiarū vt non obmitteres? & tu post tergum tuū abiectis oibus negligenter egisti. Iniquos exactores, raptores, fures & ipios exaltasti. Inter hoc obiurgationis verba tortorib. traditus & durissime & diuissime flagellatus, iacēs obmutuit. Iudicē autē volente sniam dationis eius, pferre, ecce sanctus vnus cū multitudine albarorū supplicās rogauit iudicē, vt aīa ad corpus suū reuertente spacium emendādi se haberet. Cui iudex intercedentiū pæcibus inclinatus, misericorditer cōcessit tēps pnię, grauiora cōminatus ei supplicia, si deinceps negligēter ageret tā seuerę castigationis oblitus. Debet ergo rex & princeps diligens esse in opatione. Ait enim Sen. Sapiēs nunq; ocio marcet, aliquñ animum remissum habes nunq; solutum. Accelerat tarda p lixa expedit, dura mollit, ardua exequitur. Scit enim quid qua via aggredi debeat, cito singula & distincte videt consilium peritorū, ex apertis obscura estimat, ex paruis magna, ex proximis remota, ex partibus tota. Circa septimum. f. de utilitate sapientie, & effectibus eius. Sciendum q sapientia nihil est fructuosius, cuius fructus multiplex est & innumcrabilis, nam sicut ait sapiens prou. 8. Fructus eius preciosior est cunctis opibus, & omnia q desiderantur, huic non valent comparari. Possumus autem dicere compendiose q utilitas sapientie est in diligendis conscientiis. Sapiēs enim primo & principaliter debet edificare domum conscientie suę & semetipsum primitus ordinare. Vnde in commendatione anime sapientis, dicitur prouer. 14. Sapiens mulier edificat domū suam. Et iterum, prouer. 21. Sapientia edificabitur domus. Ait etē saluator Matth. 7. Qui audit verba mea & ea facit assimilabitur viro sapienti qui edificauit domum suam supra petram. Nam supra petram quę est Christus debemus edificare domum nostram, vt immobiliter permaneat tanquam supra immobile fundamentum. Similiter hic potest edificari domus pulcherrima fortis & alta, & omnibus bonis plena. Sed sicut ait Sapiens. Tanquam domus exterminata sic fatuo sapientia, quia videlicet fatuus nō plus vult manere cum sapientia quam in domo exterminata. i. ruinosa, vacua, sēda, & sēda, & ideo domus eius. i. conscientia est sicut domus exterminata. i. ruinosa, quia quotidie corrui in peccatum, vacua meritis & omnibus bonis, sēda per immundiciām, fetida per infamiam. Item sapientia est vtilis in conferendis consiliis. Scriptum est enim prouer. 8. Ego sapientia habito in consilio. Quanto enim homo sapientior est, tanto libentius tractat consilia sua cum sapientibus. Vnde David habuit secum Nathan prophetam, & Sadoch sacerdotem, Chusi & Achitophel, qui fuerunt homines sapientissimi. Et Salomon similiter viros expertissimos. Et Tobias docens filium suum ait Tob. 4. Consilium a sapiente perquire. Vnde rex quan-

Speculum Morale Vincentij.

quantumcumq; sit sapiens debet habere consiliarios sapientes. Itē sapientia est utilis in proferendis iudiciis. Vnde Salomon sapientiam petens a domino ait. 3. Re. 3. Tu domine fecisti me regem super populum tuum multum, qui tam innumerabilis est quam pulvis terrę, da mihi sapientiam & intelligentiam. Quis enim potest hunc populum tuum digne qui tam grandis est iudicare? De eodē dicitur. Timuerunt regem audientes sapientiam Dei esse in eo ad faciendum iudicium. Item sapientia utilis est in perferendis molestiis. Nam tribulationes & aduersitates huius mundi siue a Deo siue ab homine inferantur multum sunt utiles & meritorie, si quis eas ad salutem suam nouerit ordinare. Vnde magnę sapientię est scire ut eis in bonum, & ad salutem suam conuertere. Propter quod ait sapiens. Qui patiens est, multa gubernabit sapientia. Reuera magna est sapientia de malis eligere bona, de damnis lucra, de duris suauia, de amaris dulcia. Qui autem impatiens est, sustinebit damnum, quia siue sit afflictio corporis, siue rei temporalis amissio, siue quęcumq; desolatio cordis. Hęc impatiēti animo inferunt maiores angustias, & mens eius vehementius cruciatur, & nihilominus perdit meritum, & suę facit animę detrimentum. Item utilis est sapientia in propellēdis iniuriis. Si regi vel principi fiat iniuria, magna discretione opus est in repellendo, dissimulando, tollerando etiam vel vindicando, quia sicut ait Sapiens, vir sapiens fortis est, & vir doctus robustus & validus, quia cum dispositione inicit bellum. Et iterum. Gubernaculis tractanda sunt bella, vnde qui sapientior est in talibus est fortior & potentior cęteris paribus. Scriptum est enim: Maior est sapientia quā arma bellica. Et iterum. Melior est sapientia quā vires. Et iterum. Omnium potentior est sapientia. Item utilis est sapientia in præcauendis insidiis. Nam & demones suis tentationibus nos multipliciter circumuenerunt, & homines per astutias suas nos multipliciter seducere moluntur. Ideo opus est esse hominem vniuersum circum spectum, & ex omni parte multiformiter oculatum, nam inter tot & tantas hostis antiqui insidias, & inter tam exquisitas hominum malignorum versutias, plures oculos nos opus esset habere quā Argus secundum fabulas habuisse dicitur, qui tamen centum fingitur habuisse. Vnde in Apoc. dicitur animalia sancta plena oculis ante & retro. In Ezech. vero dicitur, quod totum corpus eorum plenum erat oculis. Et iterum ibidem. Omne corpus eorum & colla & manus & pennę plena erant oculis. Ideo scriptum est. Sapiens timet & declinat a malo, tamen sapientiam non vincit malicia. Vnde de Jacob dicitur. In fraude circumuentionum illi asuit sapientia, & honestum fecit illum, custodiuit illum ab inimicis, & a seductoribus tutauit illum. Sciendum etiam quod per sapientiam cognoscimus quę supra nos sunt. Deum ad diligendum, quia dilectio Dei honorabilis est sapientia. Eccl. 1. Et cęlestia ad appetendum, sicut hortatur Apostolus dicens Col. 3. Quę sursum quęrite, vbi Christus est in dextera Dei sedens. Quę sursum sunt sapite, hęc est vera sapientia. i. cognitio sapida, hęc maxime delectabilis est, sicut superius dicebatur. Item quę intra nos sunt. i. nos ipsos, & ea quę in nobis sunt. i. mores bonos vel malos, merita vel demerita, vel Dei beneficia & nostra maleficia, hęc omnia nos ad humilitatem inclinant. Vbi autem humilitas ibi sapientia. Prouer. 1. Hęc sapientia maxime necessaria est homini ad salutem. Vnde Bern. Stude nosse te, quia melior es & laudabilior si te noueris, quā si te neglecto scires cursum syderum, vires herbarum, complexionem hominū, naturam animalium, omniumq; cęlestium & terrestriū haberes scientiam. Licet enim noueris omnia mysteria, alta cęli, lata terre, profunda maris & c. Si te nescieris eris similis homini edificante domū suam sine fundamento, ruinam faciens, non structuram. Quicquid enim extra te extruxeris, erit instar aggesti pulueris ventis expositi. Item quę circa nos sunt. i. próximos, ut sciamus qui boni, qui mali, qui seductores & duplices, qui veraces, qui sapientes, qui fatui, qui amici, qui inimici. Et per consequens quos diligere & nobiscū allumere, & quos vitare, vel a nobis elongare debeamus. Hoc maxime necessarium est principi, ut sciat de quibus possibile confidere, quos in consilium suum vocare, vel malis officiis instituire, quos amare feruentius, & amplius debeat honorare. Item quę infra nos sunt. i. mundum & omnia mundialia tanquam transitoria, parum utilia, & dilectoribus suis plerumq; nociua. Vere enim sapiens eris, sicut ait Sen. si dignitatem rebus non opinione multorum, sed ex earum natura constitutas. Nam scire debes, quędam videntur esse bona & non sunt, & quędam videntur esse bona & sunt, quęcū que autem ex rebus transitoriis possides, non mireris, nec magnę estimes, quod caducum est, nec apud te quę habes tanquam aliena seruabis, sed pro te tanquam tua dispenses & vtaris. Item Sen. Si sapiens es animus tuus tribus temporibus dispensetur, presentia ordinata, futura prouide, præterita recordare. Presentia quippe debet sapiens ordinare, vbi enim non est ordo, ibi est confusio: debet ergo semetipsum & vitam suam totum tempus suum & omnia facta sua prudenter & utiliter ordinare, misteriales in domo, officia

les in regno, pensatis conditionibus personarum temporum & ferarum. Hanc sapientiam habuit Salomō, sicut scriptum est, Vidēs regina Saba omnem sapientiam Salomonis, domum quam edificauerat, & cibos mensę eius, & ordines ministrantium, vestesque eorum & pincernas, & holocausta quę offerebat per singulos dies non habebat ultra spiritum. Præterita debet sapiens recordari, videlicet diuina beneficia ad regretandum, mandata ad exequendum, iudicia districta, quę iam fecit & vltiones quę exercuit ad timendum, quomodo. i. propter peccata deleuit totum mundum diluuiio, Sodomam & Gomorrā & finitimas ciuitates incendio, Ægyptios multipliciter flagellauit, & tandem eos omnes filios Israel persequentes, submerit in mari rubro, filios Israel multoties & multipliciter occidit in deserto, & in terra promissionis temporibus iudicum & diebus regum, sicut multa legimus exempla in scriptura. Quis etiam recordari sufficit qualia iudicia exercuerit Deus in diuersis terrarum partibus temporibus retroactis? debet etiam recordari peccata sua propria ad penitendum & lachrymis diluendum, facta nihilominus antiquorum regum & principum. s. probitates, largitates, sapientiam, pietatē, iusticiā, & alia huiusmodi ad imitandum, mala etiam facta scripta sunt ad correptionem nostram, ne similia facientes in penas similes incidamus, vnde ait sapiens. Per agrum hominis pigri transiui, & per vineam viri stulti, & ecce totum repleuerant vtricę, operuerant faciem eius spinę & ex hoc didici sapientiam. Idem, pestilente flagellato stultus sapientior erit. Futura similiter prouidere debet vir sapiens, sicut docet Sen. Qui nihil de futuro præmeditatur, incautus in omnia incidit, propone autē animo tuo & mala futura & bona, vt illa sustinere possis, illa moderari. Idem si sapiens esse cupis, in futura prospicere intendes, & quę possunt contingere in animo tuo cuncta propone, nihil tibi subitum sit, sed ante totum prospicias, nam qui prouidens est, non dicit non putauit hoc fieri, quia non dubitat, sed expectat, non suspicatur, sed timet. Hanc sapientiam spiritualiter habuit Ioseph qui contra famem futuram septem annis prouidendo Ægyptum & multas alias regiones saluauit. Idem dixit ei Pharaō rex Ægypti. Nunquid sapientiorē te poterimus inuenire? tu eris super domum meam.

De fructibus. Diff. VII.

Deinde considerandum est de fructibus. Et circa hoc consideranda sunt quinque. Primo vtrum fructus sit actus. Secundo vtrum differat a beatitudinibus. Tertio de numero eorum. Quarto de operatione eorum ad opera carnis. Quinto quę mouere debent ad producendum fructus. Ad primum. vtrum fructus sint actus. Sciendum quod nomen fructus a corporalibus ad spiritualia est translatus. Dicitur autem in corporalibus fructus, qui ex planta producit cum ad perfectionem peruenerit, & quandam in se suauitatem habet, qui quidem fructus ad duo comparari potest. scilicet ad arborem producentem fructum ipsum, & ad hominem qui fructum ex arbore adipiscitur. Secundum hoc ergo nomen fructus in rebus spiritualibus dupliciter accipere possumus. Vno modo vt dicatur fructus hominis quasi arboris id quod ab eo producit. Alio modo vt dicatur fructus hominis id quod homo adipiscitur, non autem omne id quod adipiscitur homo habet rationem fructus, sed id quod est vltimum delectationem habens. Habet enim homo & agrum & arborem qui fructus non dicuntur, sed solum id quod est vltimū, quod. scilicet ex arbore & agro homo intendit habere, & secundum hoc fructus hominis dicitur vltimus hominis finis quo debet frui. Si autē dicatur fructus hominis id quod ex homine producit, sic ipsi actus humani fructus dicuntur, operatio enim est actus secundus operantis & delectationem habet, si sit conueniens operanti. Si igitur operatio hominis procedat ab homine secundum facultatem suę rationis, sic dicitur esse fructus rationis. Si vero procedat ab homine secundum altrorem virtutem quę est virtus spiritus sancti, sic dicitur operatio esse hominis fructus spiritus sancti, quasi cuiusdam diuini feminis. Dicitur enim. 1. Ioh. 3. Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet. Notandum autem quod licet fructus habeat rationem vltimi finis, vt dictum est, tamen nihil prohibet alicuius fructus esse alium fructum, sicut finis ordinatur ad finem, dicitur enim Sap. 4. Bonorum laborum gloriosus est fructus, & Ioan. 4. Qui metet mercedem accipit, & congregat fructum in vitam æternam. Opera igitur nostra in quantum sunt effectus spiritus sancti operantis in nobis, habent rationem fructus, sed in quantum ordinantur ad finem vite æternę, sic magis habent rationem florum. Vnde dicitur Eccl. 14. Flores mei fructus honoris & honestatis. Item cum fructus a fruendo dicatur, secundum autem Aug. 10. de trinitate, fruimur cognitis in quibus voluntas propter se delicata conquiescit. Voluntas hominis potest in aliquo propter se delectari dupliciter. Vno modo secundum quod si propter dicit causam finalem, & sic propter se non delectatur aliquis nisi in vltimo fine. Alio modo secundum quod designat causam formalem, & sic propter se aliquis delectatur

ri pot in omni eo quod est delectabile secundum suam formam, sicut patet q̄ infirm^o delectatur in sanitate propter se sicut in fine. In medicina autem suavi non sicut in fine, sed sicut in habente saporem delectabilem, in medicina autem austeri nullo modo propter se, sed solum propter aliud. Sic igitur dicendum est, q̄ in Deo delectari debet homo non propter se sed propter vltimum finem. In actibus autem virtuosus non sicut propter finem, sed propter honestatem quam continet delectabilem virtuosus. Vnde Ambro. dicit q̄ opera virtutum dicuntur fructus, quia suos possessores sancta & sincera delectatione reficiunt. Item nota, q̄ & si aliquæ virtutes enumerantur ab Apostolo inter fructus, puta charitas, fides, mansuetudo, continentia, castitas, quæ non sunt actus sed habitus: Nomina virtutum sumuntur quandoq; pro actibus earum, sicut Aug. dicit q̄ fides est credere quod non vides, & charitas est motus animi ad diligendum Deum & proximum, & hoc modo sumuntur nomina virtutum in enumeratione fructuum. Ad secundū. s. vtrū fructus differant a beatitudinibus. Dicendum, q̄ plus requiritur ad rationem beatitudinis quam ad rationem fructus. Nam ad rationem fructus sufficit quod sit aliquid habens rationem vltimi & delectabilis, sed ad rationem beatitudinis vltius requiritur quod sit aliquid perfectum & excellens, vnde oēs beatitudines possunt dici fructus, sed non conuertitur. Sunt enim fructus quæcunq; virtuosæ opera in quibus homo delectatur, sed beatitudines dicuntur solū opera perfecta, quæ etiam ratione suæ perfectionis magis attribuitur donis quam virtutibus. Ad tertium. s. de numero fructuum. Sciendum, quod Apostolus valde conuenienter enumerat duodecim fructus spiritus. Gal. 5. Et possunt signari per duodecim fructus de quibus dicitur Apoc. vlt. Ex vtraq; parte fluminis lignum vite afferens fructus duodecim. Quia vero fructus dicitur quod ex aliquo principio procedit, sicut ex semine vel radice, attendenda est distinctio horum fructuum secundum diuersum processum spiritus sancti in nobis, qui quidem processus attenditur secundum hoc vt primo mens hominis in seipsa ordinetur, secundo vero ordinetur ad ea quæ sunt supra vel iuxta, tertio vero ad ea quæ sunt infra. Tunc autem bene mens hominis disponitur in seipsa q̄ mens hominis bene se habet & in bonis & in malis. Prima autem dispositio mentis humana: ad bonum, est per amorem, qui est prima affectio & omnium affectionum radix. Et ideo inter fructus spiritus primo ponitur charitas, in qua specialiter spiritus sanctus datur sicut in propria similitudine, cum & ipse sit amor. Vnde dicitur Ro. 5. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis. Ad amorem autem charitatis ex necessitate sequitur gaudium. Omnis enim amans gaudet ex coniunctione amati. Charitas autem semper habet presentem Deum quem amat, secundum illud. 1. Joh. 4. Qui manet in charitate in Deo manet & Deus in eo. Vnde sequela charitatis est gaudium, perfectio autem gaudii est pax quantum ad duo. Primo quidem quantum ad quietem ab exterioribus conturbantibus. Non enim potest perfecte gaudere de bono amato, qui in eius fruitione ab aliis perturbatur. Et iterū. Qui perfecte cor habet in vno peccato, a nullo alio molestari potest, cum aliud quasi nihil reputet. Vnde dicitur in psal. Pax multa diligentibus nomen tuum. Et non est illis scandalum, quia ab exterioribus non perturbantur quin Deo fruantur. Secundo quantum ad sedationem desiderii fluctuantis. Non enim perfecte gaudet de aliquo cui non sufficit id de quo gaudet. Hæc autem duo importat pax. s. vt neq; ab exterioribus perturbemur, & vt desideria nostra conquiescant in vno. Vnde post charitatem & gaudium tertio ponitur pax. In malis autem bene se habet mens quantum ad duo. Primo quidem vt non perturbetur mens per imminentiā malorum, quod pertinet ad patientiam. Secundo vt non perturbetur in dilatione bonorum, quod pertinet ad longanimitatem. Nam carere bono habet rationem mali, ut dicitur in 5. Eth. Ad id autem quod est iuxta hominem. s. proximum bene disponitur mens hominis. Primo quidem quantum ad voluntatem beneficiendi, & ad hoc pertinet bonitas. Secundo quantum ad beneficentiæ executionem, & ad hoc pertinet benignitas. Dicuntur enim benigni quos bonus ignis amoris feruere facit ad beneficiendū proximis. Tertio quantum ad hoc quod æquanimiter tollerent mala ab eis illata & ad hoc pertinet mansuetudo quæ cohibet iras. Quarto quantum ad hoc vt non solum per iram proximis non noceamus, sed etiam neque per fraudem vel per dolum, & ad hoc pertinet fides si pro fide litare sumatur. Sed si sumatur pro fide qua creditur in Deum, sic per hanc ordinatur homo ad id quod est supra se, vt. s. homo intellectum suum deo subiciat, & per consequens sua quæ ipsius sūt. Sed ad id quod infra est bene disponitur homo. Primo quidem quantum ad exteriores actiones per modestiam, quæ in omnibus dicitis & in factis modum obseruat, quantum ad interiores concupiscentias per continentiam & castitatem, siue hæc duo distinguatur per hoc quod castitas refrenat hominem ab illicitis, continentia vero etiam a licitis, siue per hoc quod continens patitur concupiscentias

sed non deducitur, castus etiam neq; patitur neq; deducitur. Et nota, quod cum ipse Apostolus vnum solum fructum ponere videretur Rom. 6. Habetis fructum vestrum in sanctificationem. Et Isa. 27. dicitur, Hic omnis fructus est vt auferatur peccatum. Hoc non est contra enumerationem prædictam, quia sanctificatio fit per oēs virtutes per quas etiam peccata tolluntur, vnde fructus singulariter ibi nominatur propter virtutem generis, quod in multis specie diuiditur, secundum quas dicuntur multi fructus. Item dominus Matth. 13. ponit triplicem fructum terre bonæ. s. centesimum, sexagesimum, & tricesimum, sed ista non diuersificantur, secundum diuersas species virtuosorum actuum, sed secundum diuersos perfectionis gradus, etiam vnius virtutis, sicut continentia coniugalitatis dicitur signari per fructum tricesimum, continentia vidualis per sexagesimum, virginalis autem per centesimū, & aliis etiam modis sancti distinguunt tres euangelicos fructus secundum tres gradus virtutis, & ponuntur tres gradus, quia cuiuslibet rei perfectio attenditur secundum principium, medium & finem. Item cum fructus habeat rationem vltimi, fides cum & si accipiatur prout est fundamentum, habet quandam rationem vltimi, & delectabilis, secundum quod continet certitudinem, vnde Glo. exponit, fides. i. de inuisibilibus certitudo. Item cum fructus habeat rationem delectabilis, patientia tamen & longanimitas, quæ habent esse in rebus contristantibus, dicuntur esse fructus, quia hoc ipsum quod esse non per turbari in tristitiis habet delectabilis rationem. Ad quartum. s. de oppositione fructuum ad opera carnis. Sciendum quod opera carnis & fructus spiritus possunt accipi dupliciter. Vno modo secundum communem rationem, & hoc modo in communi fructus spiritus sancti contrariantur operibus carnis. Spiritus enim sanctus mouet humanam mentem ad id quod est secundum rationem, vel potius ad id quod est supra rationem, appetitus autem carnis qui est appetitus sensitiuus trahit ad bona sensibilia, quæ sunt infra hominem, vnde sicut motus sursum & motus deorsum contrariantur in naturalibus, ita operibus humanis contrariantur opera carnis fructibus spiritus. Alio modo possunt considerari secundum proprias rationes singulorum fructuum enumeratorum & operum carnis, & sic non oportet quod singula singula cōtraponantur, quia sicut dictum est, apostolus non intendit enumerare omnia opera spiritualia, nec omnia opera spiritu alia nec omnia opera carnalia, sed tamen secundum quandam adaptionem. Aug. super epistolam ad gala. contraponit singulis operibus carnis singulos fructus. Sicut fornicationi quæ est amor explende libidinis a legitimo concubio consolutus, opponitur charitas per quam anima coniungitur Deo, in qua etiam est vera castitas, immunditiæ autem sunt oēs perturbationes, de illa fornicatione concepte quibus gaudium tranquillitatis opponitur. Idolorum autem seruitus propter quam bellum gestum est aduersus euangelium Dei, opponitur paci. Contra veneficia autem & inimicitias, & contentiones & emulationes, animositates & dissensiones, opponuntur longanimitates ad sustinendum mala hominum, inter quos viuimus, & ad curandum benignitatem, & ad ignoscendum bonitas. Heresibus autem opponitur fides, inuidiæ mansuetudo, ebrietatibus & comessationibus continentia. Circa quintum. s. quæ mouere debent ad fructus spirituales profectum. Sciendum q̄ fructum multiplicem legimus in scriptura. Est enim quidam fructus prohibitus, quia venenosus, & mortem inferens, & ideo sollicite fugiendus, de quo prou. 10. Fructus impij ad peccatum. De prohibitione fructus huius, & quantum sit venenosus & mortem inferens, habemus expresse Gen. 2. De ligno scientiæ boni & mali, ne comedas. In quocunq; enim die comederis ex eo, morte morieris. Serpens autem. i. diabolus in specie serpentis apparens dixit ad mulierem. Cur præcepit vobis Deus vt non comederetis de omni ligno paradisi. Cui respondit mulier. De fructu lignorum quæ sunt in paradiso vescimur, de ligno autem quod est in medio paradisi præcepit nobis Deus ne comederemus, & ne tangeremus ne forte moriamur. Dixit autem serpens ad mulierem. nequaquam moriemini &c. Sequitur. Vidit mulier q̄ bonum esset lignum ad vescendum. Hoc cognouit ex odoratu. Et pulchrum oculis, ecce aspectus. Tulitq; de fructu, ecce tactus. Et comedit, ecce gustus. Et sic in Eua completum est peccatum inobedienciæ, ad quod tamen multæ deordinate circumstantiæ concurrerunt. Sequitur. De ditq; viro suo, ecce iniqua suggestio. Qui comedit. Et sic consummata est transgressio in vtroq;. Iste processus qui fuit in peccato primorum parentum materialiter, solet esse spiritualiter in peccato vnius hominis. Nam aspectus est in cogitatione, & odoratus in delectatione, tactus in consensu, gustus in perpetratione. Considera quam mortifex sit venenum peccati, q̄ non solum ex gustu occidit hominem, verum etiam ex visu odoratu & tactu. De hoc fructu loquitur apostolus Rom. 5. quem fructum habuissis tunc in illis in quibus nunc erubescitis. Nam finis illorum mors est. Item est alius fructus nobis exhibitus ad medendum & auferendum virus mortiferum primi fructus. Psal. Benedixisti domine terram tuam, auer-

Speculum Morale Vincentij.

tiſti &c. Sequitur. Dominus dabit benignitatem & terra noſtra i. virgo beata quæ ex cæleſti benedictione luſcepta, dabit fructum ſuum. Fructus iſte eſt ſumme ſpecioſus, ſaporosus, præcioſus, & copioſus: primo quidem ſpecioſus eſt inſtimabilis in decore, cui⁹ pulchritudinem ſol & luna mirantur, cuius ſpecie cæleſtes angeli rapiuntur, in ſem ſicut ait apoſtolus Petrus, deſiderat angeli proſpicere. 1. Pet. 1. hunc igitur fructum ſumamus nobis, ſicut dicitur Leuitic. 25. Sumetis vobis die primo in principio, ex quo incipietis uſum diſcretionis habere vel ex quo dies gratiæ vobis ceperit illu ceſcere, vobis. 1. ad vtilitatem veſtram ſad informationem intelledus, refectionem affectus, & directionem effectus, Fructus arboris pulcherrima i. virginis glorioſe, pluraliter dicit fructus, quia licet ſit vnicus in perſona, tamen eſt valde multiplex in effectû, ſicut patet ſubtiliter intuenti & deuote meditati. Beata virgo bene dicitur arbor pulcherrima, pulchra quidem in matris vtero propter ſanctificationem, pulchrior in mundo propter vitæ perfectionem, pulcherrima in cælo propter glorificationem. Item pulchra propter corporis & cordis integritatem illibatiffimam, pulchrior propter humilitatem profundiffimam, pulcherrima propter ſecunditatem beatiffimam. Secundo fructus iſte eſt præcioſus inſtimabilis in valore. Reddit enim vitam gratiæ perditam per peccatum. Proue. 10. Fructus iuſti ad vitam. Dicamus ergo virgini glorioſe: Benedicta filia tu a Domino, quia per te fructum vitæ communicauimus. Et illud Luc. 1. Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui. Non quia tu benedicta, ideo ille benedictus. ſed quia ille te præuenit in benedictionibus dulcedinis. De qua benedictione Pſal. Benedixiſti domine terrâ tuam, & ſequitur multiplex effectus huius benedicti fructus, auertitſi captiuitatem Iacob, remiſiſti iniquitatem &c. vſque illuc, conuerte nos. Tertio fructus iſte eſt ſaporosus inenarrabilis in dulcore. Ca. 2. Fructus eius dulcis gutturi meo. Et Eccl. 11. Breuis in volatilibus apis, & initium dulcoris habet fructus eius. Initium inquit, quia licet in ſe dulcorem habeat infinitum, tamen quicquid poteſt ab homine viatore ſentiri non eſt niſi initium illius dulcedinis quam deguſtant ſancti in patria. Quarto fructus iſte copioſus eſt & inſeſcibilis in vigore. Dan. 4. Videbam & ecce arbor in medio terre, altitudo eius nimia, magna arbor & fortis, & proceritas eius cælum contingere, aſpectus eius vſq; ad terminos vniuerſe terre, folia eius pulcherrima, & fructus eius nimius, & eſca vniuerſorum in ea &c. Hic ſpiritualiter intelligendo notatur in Virgine glorioſa ſeptem conditiones nobiliſſimas, propter quæ eſt a nobis ſummopere veneranda. Primo namq; deſcribitur quantum ad ſuis aptitudinem in medio terre. Deus enim rex noſter ante ſecula operatus eſt ſalutem in medio terre, vnde beata virgo dicitur eſſe in medio terre tanquam omnium mediatrix. Vnde Bern. Operatus eſt ſalutem in medio terre. In vtero videlicet virginis Mariæ, quæ mirabili proprietate terre medium appellatur. Ad illam enim ſicut ad medium, ſicut ad arcanum Dei, ſicut ad rerum cauſam, ſicut ad negocium ſeculorum reſpicitur & qui in cælo ſunt, & qui habitant in inferno, & qui nos præceſſerunt, & nos qui ſumus, & qui ſequuntur & nati. Illi qui ſunt in cælo vt reſartiantur. Illi qui ſunt in inferno vt eripiantur. Qui præceſſerunt vt prophete tui fideles inueniantur. Nos qui ſumus vt gratiâ conſequamur. Illi qui ſequuntur vt glorificentur. Secundo deſcribitur quantum ad eius cælitudinem. Altitudo eius nimia, & proceritas eius contingens cælum. Tertio quantum ad ſui latitudinem. Aſpectus eius vſque ad terminos vniuerſe terre. Quarto quantum ad eius fortitudinem. Arbor magna & fortis. Quinto quantum ad foliorum pulchritudinem. Folia eius pulcherrima. Sexto quantum ad ſui plenitudinem. Et fructus eius nimius. Copioſus quidem eſt, quia poteſt animam vnâ reſicere, quam totus mundus diuitiis delitiis & honoribus plenus ſatiare non poſſet. Copioſior, quia toti mundo ſufficere poteſt. Copioſiſſimus, quia nunquam poteſt deficere. Sed nimius, quia ſi eſſent infiniti mundi & ſemper durarent, omnibus ſufficeret iſte fructus, & ſemper excederet. Septimo deſcribitur quantum ad vſus promptitudinem. Eſca vniuerſorum in ea. O eſca deli catiſſima, eſca reſiciens, palatum animæ ad ſaporem aſſiciens, cunctis ſufficiens, & in te nunquam deficiens, & ſumentem in bono ꝑficiens. Tertio eſt alius fructus quem debemus producere, & quem Deus requirit a nobis ſub interminatione damnationis æternæ. Matth. 3. Omnis arbor quæ non facit fructum bonum excidetur & in ignem mittetur. Ita omnis homo qui non facit opera bona excidetur a conſortio Dei & ſanctorum, & in ignem gehennæ mittetur. Chriſoſto. Due quidē ſunt pene, ignis gehennæ, & caſus gloriæ. Nouimus autem quod multi gehennam ſolum abhorrent. Ego autē caſum gloriæ multo amariorē gehenna eſſe dico. Intolerabile quidem malū eſt gehenna, ſed ſi decies mille gehennas ponat quis, nihil tale dicturus eſt quale eſt ab illa gloriâ excidere. Terror huius compnationis horribilis animos noſtros excitare deberet ad fructus copioſo bonorum operum proferendum. Nota quod ficulnea quæ eſuriēte domino ficus non habuit, maledicta fuit a domino,

& ſtatim aruit. Matth. 21. Notandum autem quod ſicut ſunt quedam arbores infructuofe, vt quercus, vlnus, & huiuſmodi, quæ fructum non faciunt, vel ſi quem faciunt nõ humano eſui aptum, ſed porcino, quedam autem proferunt fructum mortiferum, quedam fructum vtilem & ſuaucem. Item quidam ſunt velut arbores infructuofe, quæ nulium fructum proferunt, ſicut homines ocioſi, deſidioſi quali ſpiritum non habentes, vel ſi fructum afferunt. 1. opera faciunt, non humano eſui apta ſunt ſed porcino, tales ſunt filij huius ſeculi, qui in comèſtationibus & ebrietatibus, ludis & choreis, in venationibus & aucupijs vitam agunt. De talibus dicitur Sap. 3. Vana eſt ſpes eorum, & labores ſine fructu. Et infra. 4. Fructus eorū inutiles & acerbi ad manducandum, & ad nihilum apti. Quidam autem mortiferum fructum ferunt. De quibus Matth. 7. Mala arbor fructus malos facit. Sap. 10. In teſtimonium nequitie ſumigabunda extat deſerta terra. Vere cor miſeri peccatoris eſt velut terra deſerta in uicula. ſicca, ſterilis, & non habitata. Eſt etiam ſumigabunda, euaporans. ſ. ſunum ſetidum & corruptiuum infamie, quia Deus frequenter occulta peccata punit per infamiam manifeſtam. Sequitur. Et in certo tempore fructus habentes arbores. In ſodomis dicuntur eſſe quedam arbores exterius quidem pulcherrimos fructus habentes, qui ſi aperiantur exit inde ſumus & cinis, ſic ex vita & operibus impiorum exit ſumus obſcurus, & fatidus, & cinis combustionis eterne. Quidam vero bonum fructum proferunt. De quibus Matth. 7. Arbor bona fructus bonos facit. Sed quare in fructuofas arbores diſtinguimus a malis arboribus, cum dominus non diſtinguat niſi duo genera. Matth. 7. Arbor bona fructus bonos facit. Mala autem arbor fructus malos facit, & Mach. 12. Aut facite arborem bonam & fructum eius bonum, aut arborem malā & fructum eius malum. Si quidem ex fructu arbor cognoscitur. Notandum autem quod ad hoc quod arbor fructificet, quatuor requiruntur. Primum eſt loci congruentia, vnde de viro iuſto dicitur in Pſal. Erit tanquam lignum quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum quod fructum ſuum dabit in tempore ſuo. Et Ezech. 17. dicitur de vinea. In terra bona ſuper aquas multas plāta eſt, vt faciat frondes & portet fructum, vt ſit in vinea grandis. Ad hoc eſt exemplum de ſemine, cuius vna pars cecidit ſecus viam. Alia inter ſpinas. Alia inter petras. Alia in terram bonam. Luce 8. Aliud cecidit in terram bonam & ortum fecit fructum centuplum, ſed Matth. 13. dicitur. Alia ceciderunt in terram bonam & dederunt fructum, aliud centefimum, aliud ſexageſimum, & aliud triceſimum. Secundo requiritur radicis adherentia. 4. Se. 19. & Iſa. 37. Mittet id quod ſaluatum eſt de domo Iuda, & quod relictum eſt radicem de ortum & faciet fructum ſurſum. & Iohan. 15. Dicit ſaluator. Qui manet in me & ego in eo, hic fert fructum multum, ſed de quibusdam dicitur in canonica Iudæ. Hi ſunt arbores autumnales infructuofe, bis mortuæ eradicatæ. Nota arbores autumnales dicim⁹, id eſt in autumno plantatæ quarum radix non poteſt ſigi firmiter in terra, quia tunc non eſt tempus idoneum ad plantandum, ideo tunc infructuofe, & quæ peius eſt, dicitur quod ſunt his mortuæ, mortuæ quidem ſunt, quia non habent principium vitæ. ſ. charitatē. Greg. Non habet aliquid viriditatis ramus boni operis, ſi non manet in radice delectationis vel charitatis. Item mortuæ quia mortiferum fructum ferunt, & tam ſibi quæ aliis multas mortem inferunt. Tertio requiritur culturę diligentia, puta tranſplantatio. Nam quæ in vno loco minus bene fructificant, in alio loco. ſ. apriori melius fructificant, vnde de viro iuſto dicitur Ier. 17. Erit quaſi lignum quod tranſplātatur ſuper aquas, quod ad humorem mittit radices ſuas. Sequitur nec aliquando deſinet facere fructum. Item quandoque requiritur inſertio. Arbor enim fructum amarum faciens & ſilueſtrem quando inſertur in arborem fructiferā dat fructum bonum & ſapidum, ſicut dicit apoſtolus Rom. 11. Tu autem cum oleaſter eſſes inſertus es in bonam oliuam & factus es ſocius. i. particeps radicis. ſ. patriarcharum & prophetarum & pinguedinis oliuæ. i. dulcedinis gratiæ ſpiritus ſancti. Exemplum de Nabuch. Dan. 4. Succidite arborem, & diſſipate eam, attamen germē radicem eius in terra ſinite. Iſte fructum ſerebat amariffimum & mortiferum. ſ. idolatriæ & tyrannidis, ideo ſucciffus eſt de regno ſuo, & ablata eſt tota malitia arboris & inſerta in bonam. Nam ſequitur. Altiffimo bene dixi, & viuentem in ſempiternum laudauit. Item requiritur putatio & ſuperfluorum amotio. Cantic. 2. Tempus putationis aduenit, & Ioh. 15. Omnem palmitē in me non ferentem fructum tollet eum, & omnem qui fert fructum purgabit eum, vt fructum plus afferat. Item quandoque requiritur circumſoſſio & appoſitio nutrimenti. Luce. 11. Arborem ſici habebat quis plātatum in vinea ſua, & dixit dominus vineę procuratori ſuo: ecce anni tres ſunt ex quo venio querens fructum in ſiculnea hac, & non inuenio, ſuccide ergo illam, vt quid etiam terram occupat? at ille reſpondens, dixit illi, domine dimitte illam & hoc anno vſq; dum fodiam circa illā & mittam ſtercora, nota & expone. Item quandoque requiritur irrigatio vnde Eccl. 2. Feci hortos & pomaria, & conſeui ea cuncti generis

neris arboribus & extruxi mihi piscinas aquarum vt irrigarem siluam lignorum germinantium & Eccl. 24. dixi. Rigabo hortū meū plantationum & inebriabo partus mei fructum. Deniq̄ requiritur custodiē vigilantia, quia non minor est virtus querere q̄ parta tueri. Prou. 27. Qui seruat ficum, comedit fructus eius. Tres autem cū stodes adhibendi sunt, videlicet clausura disciplina; id est murus vel sepes spinosa per quam asperitas vitæ signatur, vnde Matth. 21. Homo erat paterfamilias qui plantauit vineam & sepem circū dedit ei &c. Nota totum. Item Isa. 5. Vineam facta est &c. Sequitur. Auferam sepem eius, & erit in direptionem, diruam macerā eius, & erit in conculcationem. Secundus custos est timor, de quo dicitur Eccl. 1. Plenitudo sapientie timere Deum, & plenitudo a fructibus illius. Sequitur. Corona sapientie timor domini replens pacē & salutis fructum. Tertius custos est humilitas per hanc oliua, ficus, & vitis fructus suos custodire volentes reculauerūt regiam dignitatem, & noluerūt inter ligna cetera promoueri. Iudicum. 9. Nota bene quod dicitur ibi. Et ideo Eccl. 6. Non te extollas in cogitatione tua velut taurus, ne forte elidatur virtus tua per stultitiam, & folia tua comedas, & fructus tuos perdas, & relinquaris velut lignum aridum. Quarto ad hoc q̄ arbor fructificet necessaria est celestis influentia, scilicet calor solaris, & humor pluuiialis, vnde quia in vere solet esse calor solis influentia plus quam in hyeme, ideo arbores tunc incipiunt producere frondes, flores, & fructus. Lucę. 1. Videt e ficuineam & omnes arbores cum produciunt iam ex se fructum, scitis quoniam prope est estas, videmus q̄ in ea dem arbore ponia quæ sunt versus solem meliora sunt alijs in colore, odore, & sapore, pariter & valore. Ideo Deu. 33. In benedictione Ioseph dicitur, de benedictione Domini terra eius. Sequitur. De pomis fructum solis & lune. Et Osee. 14. ex me fructus eius inuentus est. Et Ioh. 15. Sine me nihil potestis facere. Ad fructum bonorum operum profereudum exercitati debemus multiplici ratione. Primo quidem propter internæ resurrectionis dulcorē, vnde Hier. 29. Plantate hortos & comedite fructum eorum. Et 4. Re. 19. Seminare & metere, plantate vineas & comedite fructum earum. Nam sicut ait Apostolus. 2. laborantem agricolam oportet primo de fructibus suis percipere. Secundo propter diuinæ glorificationis honorem. Ioh. 15. In hoc clarificatus est pater meus vt fructum plurimū afferatis, & efficiamini mei discipuli. gaudet magister de profectu discipulorum, & pater de profectu filiorum, & cultor hori vel vinee de fructum. vberitate: vnde sponsa dilectum suam inuitat ad visitandum hortum suum, vt in eius fructibus delectetur. Can. 5. Veniat dilectus meus in hortum suum, vt comedat fructum pomorum suorum. Et infra. 7. Veni dilecte mi &c. Sequitur. Videamus si floruit vinea, si flores fructus parturient. Tertio propter multiplicationem spiritualium thesaurorum. i. vt efficiamur spiritualiter ditiores. Psa. A fructu fruementi vini & olei sui multiplicati sunt. Ex pone. Vt autem vberius multiplicari possumus in omni opere bono, fructificare debemus, iuxta illud Col. 1. Ambuletis digne Deo per omnia placentes, in omni opere bono fructificantes, & crescentes in scientia Dei. Quarto propter edificationem intuentium proximorum. Non enim nobis solis debemus proficere, sed & proximos verbis pariter & exemplis edificare debemus. Vnde. Ezech. 47. Montes Israel ramos vestros germinetis. i. multiplicado dilateris, & dilatando extendatis ad alios, & fructum vestrum afferatis populo meo. i. ad utilitatem populi mei. Quinto mouere debet iudicialis comminatio damnationis æternæ. Mat. 7. Omnis arbor que non facit fructum bonum excidetur &c. Require supra. Sexto mouere debet fiducialis expectatio retributionis supernæ. Iaco. 5. Ecce agricola expectat præciosum fructum terre patienter ferent, donec accipiat temporaneum & ferotinu, patientes estote & vos fratres. Debet in spe fructus percipiendi qui arat arare. Exploratores missi per Moysem ad considerandum terram promissionis ostenderunt filiis Israel fructus terre dicentes, venimus in terram ad quam misistis nos, quæ reuera fluit lacte & melle, sicut ex his fructibus cognoscisci potest. Vterius est notandum q̄ multiplicem fructum legimus, videlicet fructum penitentie in seipso punientis peccata. Fructum iustitie in proximo corrigentis errata. Fructum sapientie dirigentis, & fructum patientie sustinentis aduersa. De primo dicit beatus Ioannes Baptista. Genimina viperarum quis ostendit vobis surgere a ventura ira? Facite ergo dignos fructus penitentie. Lu. 3. Super quo verbo ait Greg. Aliud est fructum penitentie facere, Aliud est dignos fructus penitentie facere. Sequitur. Neq; par debet esse fructus boni operis eius qui minus & eius qui amplius deliquit. Per hoc ergo quod dicitur, Facite fructus dignos penitentie vniuf cuiusque conscientia conuenitur, vt tanto maiora quærat bonorum operum iura per penitentiam, quanto grauiora sibi intulit damna per culpam, & tanto magis a se licita debet abscindere, quanto se meminit & illicita perpetrasse. Quod præciosi sunt fructus penitentie, patet ex hoc per penitentiam peccatum diluunt, sicut dicitur Isa. 27. Iste omnis fructus eius vt auferatur peccatum,

Liberatur etiam homo a seruitute diaboli grauissima & vilissima, & recipitur in seruitium Dei summi, quod est nobilissimum, quia seruire Dei regnare est. Iugum etiam eius suauē, & onus eius leue. Item sanctificatur, & in sanctorum numerum computatur, tãdem æterna vita confertur. De his omnibus ait Apostolus Rom. 6. Liberati a peccato, serui autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem vero vitam æternam. De secundo. s. fructu iustitie dicitur Phil. 1. Repleti fructu iustitie. Iustitia secundū Philosophum est virtus ad alterum. Per iustitiam enim debemus Deo obedientiam in præceptis, propter quod dicitur Iob. 22. Acquiesce ei & habeto pacē, & per hoc habemus fructus optimos, & gratiarum actionem pro beneficiis. Sicut docet Apostolus Hebr. 13. Christus vt sanctificaret per suum sanguineam populum, extra portam passus est. Sequitur. Per ipsum ergo offeramus hostiam laudis semper Deo. i. fructum laborum contentum, nō nomini eius. Item honorem & gloriam in cunctis operibus nostris, in cuius signū iubentur solui decime, quia omnem imperfectionem nobis, Deo vero perfectionem debemus ascribere, quæ per denarium numerum designatur, vnde Deu. 14. Decimam partem de cunctis fructibus tuis separabis per annos singulos. Item per iustitiam debem⁹ proximo amicitiam pacem & cōcordiam. Gal. 5. Fructus autem spiritus est charitas gaudium pax. Et Iac. 5. Fructus in pace seminatur. Ad hoc specialiter tenentur principes & prælati, & omnes iudices, vt verbis operibus & exemplis procurent pacem inter subditos conseruari. Exemplo summi principis, de quo dicitur Hier. 32. Oculi tui aperti super omnes vias filiorum Adam, vt reddas vnicuique finem vias suas, & secundum fructum adinventionum eorum. De malis & iniuris iudicibus dicitur Amos. 6. Conuertisti in amaritudinem iudicium, & fructum iustitie in absinthium, quod vtriq; faciunt qui amore vel odio, pace vel precio pauperes opprimunt iudicium & iustitiam peruertendo. De tertio fructu. s. sapientie dicitur Prou. 3. Beatus homo qui inuenit sapientiam &c. Sequitur. Primi & purissimi fructus eius: fructus sapientie sunt lectio meditatio & oratio. Isti sunt purissimi. Puri quidem in lectione, puriores in meditatione, purissimi in oratione. Vel puri tamen in corde meditando, puriores, in ore predicando, purissimi in opere exequendo, propter quod comparantur auro & argento & lapidi præcioso. Aurum quidem est in meditatione, argentum sonorus in predicatione, lapides præciosi in operatione. Tamen his omnibus melior & purior est fructus sapientie. prouer. 8. Melior est fructus meus auro & lapide præcioso, & gemma mea argento electo. De quarto fructu. s. patientie. de quo dicitur Cantic. 7. Ascendam in palmam & apprehendam fructus eius: palma quidem aspera est in cortice, & in statura sublimis, & ideo diuicilis ad ascendum, sed in eius summitate fructus magne dulcedinis inuenitur. Ideo bene dicit Apostolus hebræ. 12. Omnis disciplina in presenti quidem esse non videtur gaudii, sed meroris, fructum autem pacatissimum exercitatis per eam reddit iustitia. Nota, qui verbum Dei retinent corde perfecto & optimo fructum afferunt in patientia. Lucę. 8. Granum etiam frumenti cadens in terram nisi mortuum fuerit ipsum solum manet. Si autem mortuum fuerit multum fructum afferit Ioh. 12. Palmitem quoque qui fert fructum purgat paterfamilias, vt fructum plus afferat Ioh. 15. Quartus est fructus quem debemus acquirere, ad quem debemus ex totis præcordiis aspirare. Iste est fructus vitæ qui colligitur de ligno vitæ. prouer. 11. Fructus iusti lignum vitæ. de quo dicitur Apoc. 22. Ex vtraq; parte fluminis lignum vitæ, afferens fructus duodecim per menses singulos reddens fructum suum, & folia ligni ad sanitatem gentium. huius auctoritatis expositionem require infra inter contemplationes. contemplatione prima quæ est de vita æterna, ad idem videtur esse quod dicitur Ezech. 47. Super torrentem orietur in ripis eius ex vtraque parte omne lignum pomiferu, non desuet totium ex eo & non desuet fructus eius, per menses singulos afferet primitiua, quia aqua eius de sanctuario egredietur, & erunt fructus eius in cibum, & folia eius ad medicinam, nos in ecclesia militante non habemus nisi folia ligni vitæ, quæ tamen sūt in morborum omnium spiritualium medicinam. Beati vero in patria habent fructus eius in cibum summè delectabilem, cuius delectationis iuuauitas omnino est incomprehensibilis gustui beatoru. Ad huius fructus gustum & suauitatem plenissimam perueniunt puritas illibata, charitas inflamata, humilitas conculcata, penalitas affectuata. De primo sapientie. 3. Felix est sterilis, & i. coinquinata, q̄ nesciuit thorum in delicto, habebit fructum in respectione animarum sanctarum. & hoc iuste, quia enim non quæsiuit fructum de suo mortali corpore temporalem, habebit fructum spiritualem & penitus immortalem. De secundo Gal. 5. Spiritus est charitas, & pl. Cum dederit dilectis suis somnū ecce hereditas dominici filii merces fructus ventris. De tertio. i. de humilitate dicitur Isa. 7. Erit germen domini in magnificentia & gloria. i. Dei filius in incarnatione sua humiliatus, & factus paruulus corporaliter, sicut germen paruuli est in vtero matris. Iste inquam germen erit in magnitudine

Speculum Morale Vincentij.

tia & gloria. Phil. 2. Semetipsum exinanivit formam serui ac. &c. vsq; in gloria est Dei patris. Sequitur. Et fructus terræ. i. virginis gloriose eius sublimis, & exultatio his qui saluati fuerint de Israel. i. humilibus. q. d. Christus humilis erit merces & gloria humilium. De quarto. i. asperitate penali. Sapientia quarto: Bonorum laborum gloriosus est fructus.

De beatitudinibus. Diff. VIII.

DEinde considerandum est de beatitudinibus. Et primo in generali. Secundo in spirituali. In generali quidem consideranda sunt quatuor. Primo vtrum beatitudines a virtutibus & donis distinguantur. Secundo de numero beatitudinum. Tertio de praeiis beatitudinum, vtrum. s. pertineant ad hanc vitam. Quarto de conuenientia premiorum quae eis attribuuntur. Ad primum. s. vtrum beatitudines a donis & virtutibus distinguantur. Dicendum quod sicut dictum est, beatitudo est vltimus finis humane vite. Dicitur autem aliquis iam finem habere propter spem finis obtinendi, vnde philosophus dicit in 1. Eth. quod pueri dicuntur beati propter spem, & apostolus dicit Ro. 8. Spe salui facti sumus. Spes autem de fine consequendo insurgit ex hoc quod aliquid conuenienter mouetur ad finem & appropinquat ad ipsum, quod quidem fit per aliquam actionem. Ad finem autem beatitudinis mouetur aliquis & appropinquat per operationes virtutum, & praecipue per operationes donorum, si loquamur de beatitudine aeterna, ad quam ratio non sufficit sed in eam reducitur spiritus sanctus, ad cuius obedientiam & sequelam per dona perficitur, & ideo beatitudines distinguuntur quidem a virtutibus & a donis non sicut habitus distincti ab eis, sed sicut actus distinguuntur ab habitibus, vnde Aug. & Ambr. attribuunt beatitudines donis & virtutibus, sicut actus attribuuntur habitibus, dona autem sunt eminentiora virtutibus cardinalibus, sicut supra dictum est. Et ideo Ambrosius exponens beatitudines turibus propositas attribuit eas virtutibus cardinalibus. Aug. autem exponens beatitudines discipulis propositas in monte tanquam per feciores attribuit eas donis spiritus sancti. Ad secundum. s. de numero beatitudinum. Dicendum quod beatitudines conuenientissime enumerantur. Ad cuius euidenciam considerandum est quod tripliciter beatitudinem aliqui posuerunt, quidam enim posuerunt beatitudinem in vita voluptuosa, quidam in vita actiua, quidam vero in vita contemplatiua. Haec autem tres beatitudines diuersimode se habent ad beatitudinem futuram, cuius spe dicuntur hic beati. Nam beatitudo voluptuosa, quia falsa est, & rationi contraria, impedimentum est beatitudinis futurae. Beatitudo vero vite actiuae dispositiua est ad beatitudinem futuram. Beatitudo vero contemplatiua si sit perfecta, est essentialiter ipsa futura beatitudo, si autem sit imperfecta, est quaedam inchoatio eius. Et ideo dominus primo quidem posuit quasdam beatitudines quasi remouentes impedimentum voluptuosae beatitudinis. Consistit enim voluptuosa vita in duobus. Primo quidem in affluentia exteriorum bonorum, siue diuitiarum siue honorum. A quibus quidem retrahitur homo per virtutem, sic vt moderate eis vtatur. Per donum autem excellentiori modo, vt. s. homo totaliter ea contemnat, vnde prima beatitudo ponitur Beati pauperes spiritu. Quod potest referri vel ad contemptum diuitiarum, vel ad contemptum bonorum, quod fit per humilitatem. Secundo vero voluptuosa vita consistit in sequendo proprias passiones siue irascibilis siue concupiscibilis. A sequela autem passionum irascibilis retrahit virtus ne homo in eis superfluat secundam regulam rationis. Donum autem excellentiori modo, vt. s. homo secundum voluntatem diuinam totaliter ab eis tranquillus redat. Vnde secunda beatitudo ponitur Beati mites. A sequela vero passionum concupiscibilis retrahit virtus, moderate huiusmodi passionibus vtendo. Donum vero eas si necesse fuerit totaliter abiciendo, quoniam si necessarium fuerit voluntarium iustum assumentes. Vnde tertia beatitudo ponitur Beati qui lugent. Actiua vero vita in his praecipue consistit quae proximis exhibemus vel sub ratione debiti, vel sub ratione spontanei beneficii, & ad primum quidem nos virtus disponit, vt ea quae debemus proximis non recusemus exhibere, quod pertinet ad iustitiam. Donum autem ad hoc ipsum abundantiam quodam affectu nos inducit, vt. s. feruenti desiderio iustitiae opera impleamus, sicut feruenti desiderio esuriens & sitiens cupit cibum vel potum. Vnde quarta beatitudo ponitur Beati qui esurunt & sitiunt iustitiam. Circa spontanea vero dona nos perficit virtus, vt his donemus quibus ratio dicit esse donandum. Puta amicis aut aliis nobis conuenientis, quod pertinet ad virtutem liberalitatis. Sed donum propter Dei reuerentiam solum necessitate conseruat in his quibus gratuita beneficia praestat. Vnde dicitur Luc. 14. Cum facis prandium aut cenam, noli vocare amicos aut fratres tuos &c. sed voca pauperes & debiles &c. quod proprie est misereari. Et ideo quinta beatitudo ponitur. Beati misericordes. Ea vero quae ad contemplatiuam vitam pertinent, vel sunt ipsa beatitudo finalis, vel aliqua inchoatio eius. Et ideo non ponuntur in beatitudinibus tanquam merita, sed tanquam premia. Ponuntur autem tan-

quam merita effectus actiuae vite, quibus homo disponitur ad vitam contemplatiuam. Effectus autem actiuae vite quantum ad virtutes & dona quibus homo perficitur in seipso, est mundicia cordis, vt. s. mens hominis passionibus non inquinetur. Vnde sexta beatitudo ponitur Beati mundo corde. Quantum vero ad virtutes & dona quibus homo perficitur in comparatione ad proximum, effectus actiuae est pax, secundum illud Isa. 30. Opus iustitiae pax. Et ideo septima beatitudo ponitur, Beati Pacifici. Sciendum autem quod in attributione beatitudinum ad dona possunt duo considerari. Quorum vnum est conformitas materiae, & secundum hoc omnes quinque primae beatitudines possunt attribui scientiae & consilio tanquam dirigentibus. Sed inter dona exequentia distribuuntur, ita. s. quod esuries & sitis iustitiae, & etiam materia pertinet ad pietatem quae perficit hominem, & his quae sunt ad alterum, mittit autem ad fortitudinem. Dicit enim Ambr. super Lucam, quod fortitudinis est ira vincere, indignationem cohibere. Est enim fortitudo circa passiones irascibilis, paupertas vero & iustus ad donum timoris quo homo se retrahit a cupiditatibus & delectabilibus mundi. Alio modo possumus in his beatitudinibus considerare motiua ipsarum, & sic quantum ad aliqua eorum oportet aliter attribuere, praecipue enim ad mansuetudinem mouet reuerentia ad Deum, quae pertinet ad pietatem. Ad lugendum autem mouet praecipue scientia, per quam homo cognoscit defectus suos & rerum mundanarum, secundum illud Eccl. 1. Qui addit scientiam addit & dolorem. Ad esuriendum autem iustitiae opera praecipue mouet animi fortitudo. Ad seruendum vero praecipue mouet consilium Dei, secundum illud Dan. 4. Consilium meum regi placeat, peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordiam pauperum. Et hunc modum attributionis sequitur Aug. in lib. de ser. domini in monte. Item sciendum, quod omnes aliae beatitudines quae in sacra scriptura continentur, ad has beatitudines reducuntur vel quantum ad merita, vel quantum ad premia, quia necesse est quod omnes pertineant aliquo modo vel ad vitam contemplatiuam. Vnde quod dicitur Beatus vir qui non corripitur a domino, pertinet ad beatitudinem iustus. Quia vero dicitur Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum, pertinet ad cordis mundiciam. Quod vero dicitur Beatus vir qui inuenit sapientiam, pertinet ad premium septimae beatitudinis. Et idem patet de omnibus aliis quae possent induci. Item sciendum, quod octaua beatitudo est quaedam confirmatio & manifestatio omnium praecedentium. Ex hoc enim quod aliquis est firmatus in paupertate spiritu & mititate & aliis sequentibus prouenit quod ab his bonis propter nullam perfectionem recedit. Vnde octaua beatitudo quodammodo ad septem praecedentes pertinet. Denique nota quod Mattheus enumerat octo beatitudines Matth. 5. Lucas vero ponit tantum quatuor, sicut patet Luc. 6. Cuius ratio est, quia Mattheus recitat sermonem domini in monte factum discipulis tanquam perfectioribus. Lucas vero narrat sermonem domini factum esse ad turbas: vnde beatitudines numeratur ab eo secundum capacitatem turbarum, qui solam voluptuosam & temporalem & terrenam beatitudinem nouerunt, vnde dominus per quatuor beatitudines quatuor excludit quae ad praedictam beatitudinem pertinere videntur, quorum primum est abundantiam exteriorum bonorum, quam excludit per hoc quod dicit, beati pauperes. Secundum est quod sit bene homini quantum ad corpus in cibis & potibus & aliis huiusmodi, & hoc excludit per secundum quod ponit. Beati qui esuritis. Tertium est quod sit homini bene quantum ad cordis inuanditatem, & hoc excludit tertio dicens. Beati qui nunc fletis. Quartum est exterior hominum fauor, & hoc excludit quarto dicens. Beati eritis cum vos oderint homines, & sicut Ambr. dicit. Paupertas pertinet ad temperantiam quae illecebrosa non querit, esuries ad iustitiam, quia qui esurit compatitur, & patiendo largitur, fletus ad prudentiam, quia cuius est flere eius est & pati odium hominum ad fortitudinem. Ad tertium. s. vtrum premia quae attribuuntur beatitudinibus pertineant ad hanc vitam. Dicendum quod circa ista premia expositores sacrae scripturae diuersimode locuti, quidam enim omnia ista premia ad futuram beatitudinem pertinere dicunt, sicut Ambrosius super Lucam. Aug. vero dicit ea ad praesentem vitam pertinere. Crisostomus autem in suis homiliis, quaedam eorum dicit pertinere ad futuram vitam, quaedam autem ad praesentem. Ad cuius euidenciam considerandum est quod spes futurae beatitudinis potest esse in nobis propter duo. Primo quidem propter aliquam preparationem vel dispositionem ad futuram beatitudinem, quod est per modum meriti. Alio modo per quandam inchoationem imperfectam futurae beatitudinis in viris sanctis & in hac vita. Aliter enim habetur species fructificationis arboris cum virescit frondibus, & aliter cum iam primordia fructuum incipiunt apparere. Sic ergo ea quae in beatitudinibus tanguntur tanquam merita sunt quaedam preparationes vel dispositiones ad beatitudinem vel perfectam vel inchoatam, ea vero quae ponuntur tanquam premia possunt esse vel ipsa be-

titudo perfecta, & sic pertinent ad futuram vitam, vel aliqua inchoatio beatitudinis, sicut est in viris perfectis, & sic premia pertinent ad presentem vitam, cum enim aliquis incipit proficere in actibus virtutum, & donorum, potest sperari de eo quod perueniat & ad perfectionem viae, & ad perfectionem patrie. Omnia ergo illa premia perfecte quidem consumabuntur in vita futura, sed interim in hac vita quodammodo inchoantur: nam regnum celorum, vt Aug. dicit potest intelligi perfecte sapientie initium. Et quod incipit in eis spiritus regnare: possessio etiam terre signat affectum bonum anime requiescentis per desiderium in stabilitate hereditatis perpetue per terram signat: consolantur autem in hac vita per spiritum sanctum qui paracletus consolator dicitur participando saturationem etiam in hac vita illo cibo de quo dominus dicit. Meus cibus est vt faciam voluntatem patris mei. in hac etiam vita consequentur homines misericordiam Dei, in hac etiam vita purgato oculo per donum intellectus, Deus quodammodo videri potest. Similiter etiam in hac vita qui motus suos pacificant ad similitudinem Dei accedentes filii Dei nominantur, tamen hoc perfectius erit in patria. Ad quartum. s. de conuenientia premium que attribuuntur beatitudinibus. Dicendum quod premia ista conuenientissime assignantur considerata conditione beatitudinum secundum tres beatitudines supra assignatas. Tres enim primae beatitudines accipiuntur per retractionem ab his in quibus voluptuosa beatitudo consistit quam homo desiderat, quarens id quod naturaliter desideratur, non ubi querere debet. s. in Deo, sed in temporalibus & caducis, & ideo premia trium primarum beatitudinum accipiuntur secundum ea que in beatitudine terrena aliquid querunt. Querunt enim homines in rebus exterioribus. s. diuitiis & honoribus excellentiam quandam & abundantiam, quorum vtrumque importat regnum celorum per quod homo consequitur excellentiam & abundantiam bonorum in Deo, & ideo regnum celorum dominus pauperibus spiritu promisit: Querunt autem homines feroces, & inimicos per litigia & bella securitatem sibi acquirere, inimicos suos destruendo. Vnde dominus repromisit mitibus securam & quietam possessionem terre videntium, per quam signatur soliditas eternorum bonorum: Querunt autem homines in concupiscentiis & delationibus mundi habere consolationem contra presentem vitam laboris, & ideo dominus consolationem lugentibus repromittit. Alia vero duae beatitudines pertinent ad opera actiue beatitudinis que sunt opera virtutum ordinantium hominem ad proximum, a quibus operibus aliqui retrahuntur per inordinatum amorem proprii boni, & ideo dominus illa premia attribuit his beatitudinibus: propter que homines ab eis discedunt. Discedunt enim aliqui ab operibus iustitiae non reddentes debitum. Sed potius aliena rapietes, vt bonis temporalibus impleantur, & ideo dominus esurientibus iustitiam & saturitatem repromisit. Discedunt etiam aliqui ab operibus misericordiae, ne se immisceant miseriis alienis, & ideo dominus misericordibus repromittit misericordiam, per quam ab omni miseria liberentur. Alia vero duae vltimae beatitudines pertinent ad coherentiam felicitatem seu beatitudinem, & ideo secundum conuenientiam dispositionum que ponuntur in merito premia redduntur, nam munditia oculi disponit ad clare videndum: vnde mundis corde diuina visio repromittitur, constituere vero pacem vel in seipso vel inter alios manifestat hominem esse Dei imitatore, qui est Deus mititatis & pacis, & ideo pro premio redditur ei gloria diuinae filiationis que est imperfecta coniunctione ad Deum per sapientiam consummatam. Sciendum autem quod sicut dicit Christus. Omnia ista premia vnum sunt in re. s. ipsa beatitudo aeterna, quam intellectus humanus non capit. Et ideo oportuit quod per diuersa bona nobis nota describeretur obseruata conuenientia ad merita quibus premia attribuuntur. Sicut autem octaua beatitudo est firmitas quaedam omnium beatitudinum, ita debentur sibi omnium beatitudinum premia, & ideo redit ad caput vt intel ligantur sibi consequenter omnia premia attribui. Vel secundum Ambro. pauperibus spiritu repromittitur regnum celorum quantum ad gloriam anime. Sed passis persecutionem in corpore quantum ad gloriam corporum. Hoc etiam nota quod premia secundum additionem se habent ad inuicem. Nam plus est possidere terram regni celorum quam simpliciter habere. Multa enim habemus que non firmiter & pacifice possidemus. Plus est etiam consolari in regno que habere & possidere. Multa enim cum dolore possidemus. Plus est etiam saturari quam simpliciter consolari, nam saturitas abundantiam consolationis importat, misericordia vero excedat saturitatem, vt plus. s. accipiat homo quam meruit vel desiderare potuerit. Adhuc autem maius est Deum videre, sicut maior est qui in curia regis non solum praedat, sed etiam faciem regis videt. Summam autem dignitatem in domo regis faciem regis habet.

De Paupertate. Dist. IX.

Deinde considerandum est de beatitudinibus in spirituali. Et primo de paupertate spiritus. Secundo de secunda. Beati mi-

tes &c. & sic de aliis per ordinem. Circa primam que est paupertas consideranda sunt quinque. Primo quid sit paupertas maxime illa que dicitur paupertas spiritus, & que beatus facit, sicut dicitur Mat. 5. Beati pauperes spiritu &c. Secundo quomodo aliquis paupertate vel in bonum bene utitur, vel in malum abutitur secundum quod sunt diuersa genera pauperum. Tertio per que ad amorem paupertatis aliquis adducitur. Quarto de bonis que paupertas in animam facit. Quinto de diuersis lignis amoris que Deus ostendit pauperibus, per que probatur esse vere beati. De his omnibus require supra ubi agitur de paupertate.

Circa secundam beatitudinem. s. Beati mites. Sciendum, quod Caperetenda est mititas & amanda ratione diuinae imitationis. Ad hanc enim nos inuitat dominus Matth. 11. Seipsum proponens in exemplum imitationis dicens. Discite a me, quia mitis sum & humilis corde. Hanc lectionem summus doctor singulariter commendauit, & ad eam retinendam in corde & imitandam in opere singulariter inuitauit. Secundo ratione diuinae instructionis. Mites enim specialiter docet dominus de agendis & necessariis ad salutem. Psal. Docebit mites vias suas. Beati qui talem habent doctorem. Tertio ratione diuinae consolationis Psal. Misere mei domine, quonia ad te clamaui tota die, letifica. a. f. t. &c. Sequitur. Quonia tu domine suavis & mitis &c. Et ideo dicitur Isa. 29. Addent mites in domino letitiam. Quarto ratione conuersationis. Talium enim conuiuius & conuersatio gratiosa est & amabilis. Prouer. 15. Melius est humiliari cum mitibus quam diuidere spolia cum superbis. Quinto ratione diuinae promotionis. Mites enim promouet dominus & sublimat interdum etiam temporaliter. Sicut patet de beatis Nicolao & Martino & aliis. Specialiter et de Moyse, quem super totum populum suum principem & rectorem instituit. De quo dicitur Numeri. 12. Erat Moyses vir mitissimus super omnes homines &c. Similiter etiam de Dauid, qui de seipso dicit. Memoro domine Dauid & omnis mansuetudinis eius. Et Eccl. 10. Sedere fecit mites pro eis. Sexto ratione beate possessionis. Matth. 5. Beati mites quoniam ipsi possidebunt terram.

Circa tertiam beatitudinem. s. Beati qui lugent. Sciendum, quod Luctus inuenitur multiplex in scriptura. Est enim luctus naturalis affectionis sicut mater doleret & lugeret pro morte vnigeniti filii sui, vel amicus amici, vt Iacob multo tempore lugebat pro filio suo Ioseph, quem mortuum aestimabat Gen. 37. Et Dauid lugebat pro morte filii sui Amnon multis diebus. 2. Reg. 13. Et filium suum Absalon. 2. Regum. 19. Nuuciatum est Iacob rex Ingeret filium suum &c. Iste luctus moderatus est, sicut docet Sapiens Eccl. 22. Luctus mortui septem dies. Et Eccl. 38. Modicum plora super mortuum. Item luctus temporalis afflictionis. Et iste est sustinendus. Iob. 30. Versa est in luctum cythara mea, & organum meum in vocem flentium. Et Baruch. 4. Adduxit mihi dominus luctum magnum. Item est luctus amarum compunctionis. Iacobi. 4. Agite nunc diuites, plorate vultantes in miseriis que adueniunt vobis &c. Sequitur. Miseri estote. i. miseros vos esse scitote, & miseriam vestram dolere & lugere antequam in miseriam descendatis aeternam. Et ibidem. Risus vester in luctum conuertatur, & gaudium in merorem. Et Eccl. 7. Melius est ire ad domum luctus quam ad domum conuiuii. Item Iob. 14. dicitur de penitente, Caro eius dum viuat dolebit, id est penitens debet in carne sumere & facere penitentiam dolorosam, & anima eius in seipso lugebit. i. poenitens semper debet in corde habere luctus compunctionis, Quartum est luctus compassionis, sicut ex causa passione lugebat Samuel Saul primo Regum. 15. Et. 2. Esdre. 1. In tota Iudaea lugebat Iosiam. Et primo Esdre. 10. Lugebat pro transgressione eorum qui de captiuitate venerant. Et Neemias. 1. Luxi multis diebus & ieiunavi. s. pro destructione Hierusalem Et Thobias. 2. Manducauit panem suum in luctu. Item Iob. 1. Luxerunt sacerdotes ministri domini. Et Eccl. 7. Ne desis plorantibus in consolatione & cum lugentibus ambula. Quintus est luctus recolendus. s. luctus deuotionis quem assumit homo deuotionis ex memoria dominice passionis. De quo Tre. 3. Recordare paupertatis mee & absin huius & sellis &c. & Iere. 7. Luctum vnigeniti fac plantam amarum. Et. 2. Esdre. 7. In tota Iudaea lugebant Iosiam. i. Christum quid Iosias interpretatur incensus Domini vel sacrificium vel salus domini, Christus autem semetipsum obtulit deo patri in incensum inflammationis, vel inflammatione deuotionis, ex incendio dilectionis, & sacrificium reconciliationis, & in salutem aeternae glorificationis. Sextus est luctus dilationis. Psal. Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est, & de isto spiritaliter dicitur Mat. 5. Beati qui lugent. Et Ier. 31. Conuertam luctum eorum in gaudium. Et II. 6. Spiritus domini super me euangelizare pauperibus misit me &c. vt consolaretur omnes lugentes in syon. & 66. Gaudete cum ea. s. Hierusalem vniversi qui lugebatis super eam. Septimus est luctus aeternae damnationis. Luc. 6. Ve vobis qui nunc ridetis, quia lugebitis. Prouer. 14. Extrema gaudii luctus occupat. Et Apoc. 18. Quantam glorificauit se & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum & luctum.

Circa

Speculum Morale Vincentij.

Circa quartam beatitudinem. s. Beati qui esuriunt & sitiunt &c. Scie-
dum quod multipliciter inuenimus esuriam in scriptura. Est. n. esuries
detestanda metuenda, sustinenda, miseranda, & appetenda. Esuries dete-
standa, quia culpabilis & vitiosa multiplex est. Est. n. esuries ambi-
tiosorum qui desiderant honores & apparentiam fastuosam, qui pro fa-
ctu plus expendunt quam habeant, multipliciter sibi equos & familia-
multam nimis, dant vestes & iocalia, celebrant conuiuia sumptuosa, &
ut hac & alia multa continuare possint, opprimunt pauperes & ty-
ranice dominantur, sicut dicitur Prou. 14. Leo rugiens & versus esu-
riens princeps impius super populum pauperem. Item est esuries
cupidorum, qui quantopulus aggregant diuitias, tantopulus esuriunt.
psal. Diuites eguerunt & esurierunt. & bene dicit eguerunt, quia
sicut dicit Hier. Avaro deest tam quod habet quam quod non ha-
bet: nam crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit. Est. n.
auaritia hydropisis quaedam spiritualis, sicut ait Greg. Et si ex di-
uitiis aggregatis quandoque; videatur eius esuries aliquantulum sedari,
non tamen vere sed fantastice satiatur, sicut homo famelicus qua-
do somniat se comedere & delitiis abundare. vnde dicitur Isa. 23.
Sicut somniat esuriens & comedit, cum autem fuerit exporrectus
vacua est anima eius, & sicut somniat sitiens & bibit, & postquam
fuerit expergefactus lassus adhuc bibit, & anima eius vacua est.
De cupido dicitur Isa. 44. Declinabit ad terram, & esuriet. Ista esu-
ries ad multa mala pertrahit animam infelicem, videlicet ad fur-
ta, fraudes, rapinas & huiusmodi. Vnde de cupido dicitur Prouer.
6. Furatur ut esuriens impleat animam. Item est esuriens accidio-
forum. De qua dicitur Prouer. 18. Anima esurientium esuriens.
Et 19. Anima dissoluta esuriet. Accidiosi namque patiuntur casum
appetitus quae est infirmitas periculosa, sicut in psal. dicitur, esurie-
tes & sitiens anima eorum in ipsis defecit. Item est esuries metuenda.
s. famas calamitatis aeternae. De qua dicitur Isa. 62. Serui mei co-
medent, & vos esurietis. Serui mei bibent & vos sitiatis &c. Nota
de siti diuitis Epulonis Lucae. 16. Contra de iulius dicitur. Isa. 69.
Non esuriens neque sitiens amplius, neque percutiet eos sol & aestus. Ap.
7. Non esuriens neque sitiens amplius, & Ier. 29. Erit anima eorum
quasi hortus irriguus, & ultra non esuriet. Et Ioh. 6. Qui venit ad
me non esuriet. Item est esuries sustinenda. s. esuries temporalis e-
gestatis. Gen. 44. In cuncta Aegypto erat famas, qua urgente clama-
uit populus. Et Matth. 13. Esurientes discipuli ceperunt euellere spi-
cas &c. Et Mar. 4. Dauid esuriet & qui cum illo erant. Ista est indif-
ferens, quia potest homo ea uti bene vel male, quoniam si sustineat
tur cum murmure, demerit quia est. Isa. 8. Cum esurierit irascetur,
& maledicet Deo suo. Psal. Famem patientur ut canes, ipse disper-
gentur ad manducandum, si vero fuerint saturati & murmurabunt.
Exemplum de Iudeis. Exo. 16. Et in multis aliis locis. Si autem sus-
tineatur patienter, meritoria est. Sicut dicit apostolus de seipso Phi.
4. Vbiq; & in omnibus institutus sum, & satiari & esurire & abun-
dare & penuriam pati. Item est esuries adiuuanda exemplo Chri-
sti, qui voluntarie ieiunauit, & cum ieiunasset. 40. diebus, & 40. no-
ctibus postea esuriit. Baruch. 2. Anima esuriens dabit gloriam Deo.
De ista specialiter dicitur Matth. 5. Beati qui esuriunt &c. Et Lu-
cae. 6. Beati qui nunc esuritis. Et Lucae. 2. Esurientes impleuit bonis
psal. Animam esurientem satiavit bonis. Idem. Dat escam esurie-
tibus. Item est esuries, miseranda & misericorditer releuanda. s. esu-
ries pauperum de qua Thob. 1. Esurientes alebat. Et. 4. panem tuum
cum esurientibus & egenis comede. Il. 68. Frange esurienti panem
tuum &c. Sequitur, cum effuderis esurienti animam tuam & animam
afflictam repleueris, oriatur in tenebris lux tua &c. & requiem da-
bit tibi Deus semper & implebit splendoribus animam tuam &c.
Item Eccles. 4. Animam esurientem ne despexeris, de hoc speciali-
ter discipulabit Christus in iudicio, dicens impij, esuriui & non de-
distis mihi manducare &c. Iustus vero dicit. esuriui & dedistis mi-
hi manducare &c. Item est esuries appetenda, scilicet ardens desi-
derium deliciarum spiritualium & etiam aeternarum, vel etiam ser-
uens desiderium benefaciendi, & semper in melius proficiendi, &
de ista specialiter dicitur Matth. 5. Beati qui esuriunt & sitiunt in
iustitiam &c. Et Eccles. 24. Qui edunt me adhuc esurient &c. Ait. n.
Greg. Hoc distare inter delicias corporis & cordis solet, quod cor-
porales deliciae cum non habentur graue in se desiderium accen-
dunt, cum vero habent odiantur, comedentem protinus in fastidium
per satietatem vertunt. At contra spirituales deliciae cum non habe-
tur in fastidio sunt, cum vero habentur in desiderio, tantoque; a come-
dente amplius esuriuntur, quanto ab esuriente amplius comedunt.

De effectibus misericordiae.

Dist. X.

Circa quintam beatitudinem. s. Beati misericordes &c. Aduer-
tendum est quod Deus, qui summus misericors est & super omnia
vult de misericordiae praedicatione ad misericordiam nos inuitans seme-
tipsis proponit in exemplar euidentissimum, veracissimum & perfectis-
simum, per quod habeamus doctrinaliter informati, per quod de-
beamus veraciter reformati, & cui studeamus exemplariter confor-
mari, & in quod habeamus deiformiter transformari. Ait enim Lu-

ca. 6. Estote misericordes sicut & pater vester misericors est. Scien-
dum igitur quod licet misericordiae Dei vna sit essentialiter, sicut & Deus
vnus est. Psal. Deus meus misericordiae meae, tam multiplex est in esse
suo. Psal. Misericordiae tuae multae domine. Et 2. Re. 24. Multae mise-
ricordiae eius. Et vere tam multae sunt vt enarrare non possint. Ps. Quis
sapienter & intelligit misericordias Domini. Quamuis autem esse-
tus diuinae misericordiae sint innumerabiles absolute loquendo, libet
tamen ad praesens de duodecim facere mentionem. Primus est in
peccatore ad penitentiam longanimiter expectando. Secundus
est in ipsum multipliciter reuocando. Tertius est in reuerti volen-
tem liberando & obicem remouendo. Quartus est reuertentem be-
nigne recipiendo. Quintus est clementer indulgendo. Sextus est in
desolatum pro ipse venie consolando. Septimus est in damnata & de-
perdita restituendo. Octauus est in necessarijs prouidendo. Nonus
inipugnantem succurrendo. Decimus in bonum promouendo. Vn-
decimus in donis suis magnum efficiendo. Duodecimus introdu-
cendo in caelum, & supra condignum remunerando. Primus igitur
effectus diuinae misericordiae est quod peccantem diu expectat ad peni-
tiam. Sap. 11. Dissimulans peccata hominum propter poenitentiam.
Il. 30. Propterea expectat dominus vt misereatur nostri. Rom. 2. an
ignoras quod benignitas Dei ad penitentiam te adducit. Bern. Magna
plane omnino misericordia domini in expectatione est. Non enim
peccantem angelum expectauit, sed praecipitavit e caelo, hominem
peccantem non distulit, sed protinus expulit eum e paradiso, nunc
autem iam expectat, dissimulat. sustinet decem annis aut viginti, & vs-
que ad senectutem & senium, & haec est gratia Christi & virtus cru-
cis eius, quia ait. Viuo ego dicit dominus. Nolo mortem peccato-
ris, sed vt conuertatur & viuat, sic dominus Pharaonem diu expe-
ctauit, ad vltimum submersit in mari. Ex. 14. Sic Iudaeos vt ab ido-
latria redirent tandem per Babilonios captiuauit: vt penitenter de
hoc quod Christum occiderat, vt legitur in ecclesiastica & scholastica
hystoria per quadraginta annos, ad vltimum impenitentes gladio
Romanorum tradidit, & per mundum dispersos semperiterno obbro-
brio. Similiter Isa. 5. Cum dominus diu expectasset vineam vt face-
ret vuuas nec faciebat nisi labruscas, eam dissipatori & destructio-
ni exposuit. Secundus effectus diuinae misericordiae est, quia pecca-
torem multipliciter reuocare conatur, videlicet corrigendo fla-
gello, blandiendo promissio, demonstrando creaturarum ea, vocan-
do praedicationis, vel locutionis verbo, incitando, reclamando, &
inspirando, interno consilio, increpando aliquo terribili signo. Haec
omnia notantur Prouer. 1. Conuertimini ad correctionem meam,
ecce primum, en proferam &c. Ecce secundum &c. Post. Ecce qua
sollicitus est dominus ad reuocandum peccatores, nisi enim legem
& prophetas, vt patet Isa. 6. Ecce ego, mitte me. Ier. 1. Ad omnia quae
mittam te ibis &c. Item Ezech. 2. Non ad populum ignotae linguae
ego mittam te. Item Apostolos Matth. in fine. Ite praedicate euangeli-
um omni creature &c. Item in ecclesiastica hystoria legitur,
quod cum dominus expectasset Iudeos ad penitentiam per. 40. annos
post passionem suam, auditi fuerunt angeli Iudaeos exponentes qui
fuerant eorum custodes & clamabant, transeamus ab his sedibus,
& sic recesserunt, portae templi per se aperte sunt, superliminare te-
plis scissum est, vacca quae debebat immolari inter manus sacerdotis
agnum peperit, quidam homo iuit per ciuitatem Hierusalem
clamare non cessans, & frequenter replicans inter clamores. Vae vae
tibi Hierusalem, hic nec minis nec verberibus, poterat compesci,
& cum laceratus esset a Iudeis vsque; ad mortem, hoc moriendo cla-
mauit signis comminatoriis in Iudeos. 2. Macha. 6. De cohortibus
armatis decurrentibus per aera. Tertium beneficium diuinae mate-
riae circa peccatores est, quia volentes redire ab impedimentis ex-
plicat & liberat, vt Israel de ergastulo Aegypti & de manu Phara-
onis & exitu eius. Exo. 14. vt Ionam de ore piscis Ion. 3. & in mul-
tis aliis locis in Biblia. Item in vitispa, de monacho flagitioso, qui
cum nollet redire ad domum, & intrusisset se in quodam sepulchro,
vt ibi penitentiam ageret, venerunt demones ad eum volentes eum
retrahere, primo blandimentis, deinde promissis diuitiarum delicia-
rum, scortorum nobilium, & cum nec sic proficerent, attriuerunt eum
per triduum flagellis vsque; ad mortem, & cum ille in corde semper
eis contradiceret in extremo spiritu constitutus dominus eum mis-
so lumine desuper confortauit, & liberauit, & demones effugauit,
clamantes, vicisti monache vicisti, & eum ita commutauit, vt quasi
angelus Dei ex tunc inter homines appareret. Quartum beneficium
est quod reuertentes benigne recipit, & pro reditu eorum gaudet, vt di-
citur Lucae. 15. De filio prodigo gaudenter recepto a patre, & probat
hoc ibi dominus per triplicis parabole exempla. Louis perditae,
quae reperta ad ouile cum gaudio reducitur: dragma, quae amissa
& diligenter quaesita & reperta cum gaudio erigitur & custoditur:
filii qui reuersus cum gaudio recipitur a patre, & pro receptione
sua magnum gaudium amicis & vicinis exhibetur. per hoc probat
dominus quod magnum gaudium est angelis Dei in caelo, & Deo si-
militer super vno peccatore penitentiam agere, vnde Iere. 3. Dicit
domi-

domibus, vulgo dicitur, si dimiserit vir uxorem suam, & recedat ab eo duxerit virum alterum, nunquid reuertetur ad eam ultra? nunquid non polluta & contaminata erit mulier illa. Ibi ostendit quae benigne suscipiat peccatorem dum adulteram quae fornicata est cum amatoribus multis, se recepturam promittit dicens, tu autem fornicata es cum amatoribus multis, tamen reuere ad me, & ego suscipiam te. Huius exemplum voluit. b. Berni. imitari, de quo legitur in vita sua quae quendam in monachum receperat, qui lusor fuerat, qui cum omnino vellet exire ordinem, quesiuit sanctus quid facere sciret vultum suum acquireret. At ille ait se nihil scire facere nisi cum talis ludere. Ad hoc sanctus Berni. & si tibi capitale commiseri, volo ut singulis annis venias computare mihi, & lucrum diuidere, esto inquit, accipiens triginta solidos, letus abiit, post modicum tempus perdidit, & confusus ad portam rediit, quod audiens beatus Berni. latus illuc perrexit & gremium suum illi porrexit, ut lucrum suum simul diuiderent. At ille ait, nihil lucratus sum, sed solidos vestros amisi, sed si vultis me recipere potestis me habere pro vestro capitali. Ad hoc sanctus. Melius est vt te recipiam, qui totum simul perdidisti, & recepit eum gaudens de eius recuperatione: haec receptio signatur. j. Reg. 22. Conuenerunt ad. Dauid in odollam quae interpretatur testimonium eorum vel testimonium approbationis omnes qui constituti erant in angustia, & oppressi ere alieno, & amaro animo, & factus est eorum princeps, per quos signantur penitentes ad Christum reuertentes ad testimonia misericordiae, haec receptio penitentis signatur. 2. Re. 19. in receptione Semei ad pacem venientis, & veniam postulantis. Item. 2. Re. 14. No vult Deus perire animam &c. In receptione & reconciliatione Abalonis. Itaque quanto castum aliquid fortius & magis munita videt rex contra se fortius rebellare, tantomagis gaudet de eius redicione ad beneplacitum regie voluntatis. Sic de peccatore quanto rebellauit acrius contra Deum, tanto de eius conuersione voluntaria magis gaudet. Itaque quanto venatoris regis fera magis siluestre capiunt & maiorem, & in aliquo magno festo regi & curie suae offerunt, rex magis letatur cum tota curia sua. Sic Deus qui predicatorum maiorem peccatore diuine curie representant magis letatur cum caelestis curia tota. Itaque quanto morbus est grauior & desperatior, tanto efficitur medicus letior, si per manum eius infirmus desperatissimus curatur, sic Christus pro peccatore desperatissimo penitente. Itaque quanto filius a patre pio recessit longius tanto eum videt libentius, & letatius recipit redeuntem, vt filium prodigum euangelicus pater Lucae 15. Itaque mater habens duos filios quorum vnum audit eecidisse in furum leniter, & alium in profundissimum puteum, currit ad magis periculosum citius subuenit pro viribus, plangit pro eo fortius, recipit eum gratatius. Sic Christus eos qui de maiori periculo euadunt. Quintum beneficium est, quod penitenti veniam petenti clementer indulget. Eccl. 18. Magna misericordia dei & propitiatio illius conuertentibus ad se. Isa. 44. Deleo iniquitates tuas, propter me, & peccatorum tuorum non recordabor. Ezech. 18. quod si impius egerit penitentiam &c. Huius exempla multa habemus in nouo & veteri testamento, vt de Dauid dicente, peccavi, cui Nathi, & dominus transiit a te peccatum tuum. 2. Re. 12. Item Math. 1. Dixit paralitico, Remittuntur tibi peccata. Itaque Lucae 7. Fides tua te saluum fecit, vade in pace &c. Item dimissa sunt ei peccata multa ibidem. Item Math. 15. Chananeae clamantis, miserere mei, respondit, fiat tibi sicut petisti. In cuius signum filia eius a demone liberabatur. Item Ioan. 8. Respondit adulterae, nec ego te condemnabo, vade iam amplius noli peccare. Item Lucae 18. Publicanum iudicauit iustificatum. Lucae 23. ait latroni, Hodie mecum eris in Paradiso. Act. 10. Paulus conuersus dicitur vas electionis. Item nullum sanauit dominus, quem integre non sanauerit, nulli remittit quin integre remittat quantum ad culpam, & si integrum agat penitentiam quantum ad culpam & penam integre remittit. Berni. Vere benignus & misericors est integre remittendo, quia nec punit integre & perfecte penitentem vindicando nec confundit exprobrando, nec minus diligit rancorem retinendo, nec imputat beneficium retrahendo. De his multa exempla sunt. In vitispa. dicitur quod quidam frater mansuetus in eremo suauis seniorum iuit in Aegyptum, vbi habebat fororem carnalem, quae multis erat causa perditionis, quae cum audiret eum aduenire, occurrit ei relictis amatoribus nudato capite, & discalciata volens eum amplecti, quae cum eam argueret, quesiuit ipsa si adhuc spes superesset ei. qui ait quod sic, illa petiit quod permittat eam secum in desertum. Ille ait quod prius vadat calciare se & cooperire caput, illa dicit quod non rediret decetero ad officium peccati sui, illa eum sequitur ad desertum, cum autem videret homines ne male edificarentur, dixit ei quod per aliam viam vadat, cum autem rediret ad eam inuenit eam mortuam, habentem pedes plenos spinis, & sanguine, & reuelatum est patribus quod Deus acceptasset eius penitentiam, maxime pro seruore suo, quia non fuit reuersa etiam quasi non sentiens dolorem iter arreptum non dimiserat. Sextum beneficium est, quod de-

Speculum Morale.

solato pro timore venie consolationem immittit. Job. 5. Merces spiritu erigit sospitare. Isa. 61. vt darem consolationem lugentibus syon &c. In signum huius. Marth. 27. dicit angelus, dicite discipulis eius & Petro. Ipsum spiritualiter nominat ad eum consolandum, qui vt dicitur in scholastica historia a passione domini in spelunca quae dicitur gallicantus flens pro eo quod Deum negauerat & pro passionis compassione permanfit, vsque quo dominus ei apparuit confortans eum. Item apparuit Mariae Magdalene primam ad consolandum eam & erigendum ad spem. Mar. 16. Et Matth. 20. Item in vitispa. dicitur, quod quidam solitarius magnae vitae faciebat spertellas, quas quidam prouidentes quieti eius vendebant ei in proxima ciuitate, quibus volens parcere in labore, suadente diabolo ipsemet iuit, & videns ibi mulierem in eam incurrit & cum rediret videt iuxta flumen demones gaudentes & tripudiantes pro eius ruina, quod aduertens cogitauit pro dolore in flumen se submergere. Sed cogitans quod de hoc perfectum faceret eis gaudium, includit se in ardua penitentia habens ante se lucernam extinctam in cacabo flens frequenter, anno finito in vigilia pasche volens experiri si forte remisisset ei Dominus, eleuato capite inuenit videntem lucernam post annum. Septimum beneficium est, quod amissa restituit. Ezech. 36. Restituam vos sicut a principio, bonisque dorabo maioribus quam habuistis ante. Ioel. 2. Reddam vobis annos quos comedit locusta, bruchus, & eruca, & rubigo &c. Leu. 25. in anno iubilaeo redibat omnes ad amissas possessiones. Hoc signatur per diuersa exemplabilia. Gen. 40. Visio vitis in qua erant tres propagines signum fuit pincerne Pharaonis quod reuenteretur in gradum pristinum, & quod recuperaret amissa Vitis penitentiam significat, quae vino compunctionis inebrians Deum letificat, tres propagines, tres partes eius. Item. 4. Re. 20. Penitente & flente Ezechia, vita ei prolongatur, sanitas datur, & sol reuertitur. Item. 2. Paral. 34. Manasse penitente de cuius sceleribus & flagitiis enormibus in carcere & vinculis regis Babylonis Deus eum liberauit, & in Hierusalem rediit, & ablata restituit. Similiter Dan. 4. Cu Nabuchodonosor propter peccata sua mutatus in bestiam eiectus esset a regno & per septennium exul. cum eleuaret oculos suos ad caelum ad dominum sensus suus redditus est ei, & reuocatus est ad regnum, & recuperata iuit amissa bona sua. Item in vitispa. dicitur, quod cum quidam eremita impugnatus a fornicatione venisset in quadam ciuitatem Aegypti & videret ibi filiam sacerdotis idolorum adamauit eam, & petiuit a patre quod daret eam sibi in uxorem, qui de consilio diaboli in idolo loquentis dixit quod non daret eam ei nisi baptismum & Deum negaret, & propositum monachi, quod vt fecit vidit columbam de ore suo egredientem, & in caelum ascendentem, nec sic adhuc voluit dare ei nisi consulto Deo suo, qui ait, non dabis ei, quia Deus christianorum, et si ipsi negent eum, non negat eos, sed adiuaui Quod cum referret ei sacerdos compunctus, & reuerfus ad cor rediit ad eremum ad magnum quendam senem cui hoc ostendit, qui cum data sibi penitentia peristeret per ebdomadam in ieiunio & oratione, in fine rediit ad senem, qui cum oraret vident in caelum columbam super caput eius, sed nondum descendentem. In fine secundae ebdomadae vident eam appropinquantem, in fine tertiae in os eius intrantem. Octauum beneficium est, quia conuersis prouidet necessaria ad utilitatem, vt alimentum, vestimentum, documentum, medicamentum, sicut fecit filius Israel in deserto, post exitum Aegypti & transitum maris rubri, manna & aquam de petra dedit eis pro alimento, dedit durabilitatem eorum vestimento & calciamento per quadraginta annos, pro documento dedit legem, pro medicamento aereum serpentes, de his omnibus legitur Deuto. 8. Mar. 8. misereor super turbam, quia iam triduo. Penitentiae me sustinent &c. Math. 6. Ne solliciti sitis aie vestra &c. quia qui pascit volatilia dabit alimentum, qui vult lilia dabit vestimentum, qui dat crescere herbas & arbores dabit augmentum. Quod autem suos pascit habemus exemplum. 4. Re. 17. Helyam pascit per coruum & mulierem saraptenam, & eisdem. 19. Eundem pascit per angelum Dan. 14. Danielem pascit per Abacuch. In vitispa. dicitur, quod cum fieret grauissima persecutio christianorum timens Paulus primus eremita periculum fugit in desertum, vbi parauit ei Deus speluncam ad habitandum, per quadraginta annos, folia palmarum ad vestendum, fontem ante os speluncae ad bibendum, dimidium panem albisimum ad vescendum, & hoc singulis diebus per illud tempus. Cu autem. b. Antoni⁹ venisset pro reuelatione ad eum, coruus apportauit panem integrum, eo autem mortuo cu. b. Antoni⁹ non haberet quomodo ei sepulturae faceret leones duo pedibus eum fecerunt in ea, facta, petita, & habita benedictione Antoni⁹ recedunt. In vitispa. cu beatus Frontonius esset in quadam ciuitate vbi habebat in conuentu triginta monachos, suauis eis, vt irent ad eremum pro penitentia faciendam, relictis delictis ciuitatis, quod factum fecerent sarculos & semina, cuque socij murmuraret pro defectu cibi verbis eos consolabat. Angel⁹ autem dei apparuit cuidam diuiti arguens eum quod delicate viueret, & Dei seruus fame mori permitteret. Itaque secundo apparuit comminando, tertio eum grauius flagellauit, mor-

Tomus Tertius.

P. tem

tem minans nisi dictis monachis prouideret. Qui cum nefciret vbi essent, confulerunt amici eius quibus vulnera sua ostendebat, & septuaginta camelos suos victualibus oneraret, & extra ciuitatem conduceret, & in custodiam angeli eos committeret, quod fecit, cū autem monachi afflictī fame Deum laudarent, audiunt campanulas camelorū, camelos recipiunt lauant pedes & reficiūt, medietatem onerum eorum retinent, & aliam remittunt in camelis. Cū autem die quarta diues ille lugeret, credens amississe camelos recipit eos, quæ reportauerunt dedit pauperibus, hoc faciebat singulis annis quousq; monachi sunt reperti. Item cum quidam frater esset in cremo & comederet herbas, licet essent dulces, ita dissoluebant eum, & fere moriebatur, & cum ieiunasset per. 7 dies timēs omnes herbas, quadam bestia dicta dorcas apportauit ei fasciculum de nō nociuis, vt per eas cognosceret quibus vesci deberet. Item cum beata Agnes esset nudata vestiuit eam Deus condensitate crinū suorum solutorum. Item veste candidissima sibi missa per angelum. Item beate Agathæ prouidit missō medicamento per. b. Petrū apostolum. Item in vitispa. quidam frater intrans interiora deserti inuenit speluncam, & vidit quendam venientem cum grege bubalorum, qui post adiurationem dixit ei q̄ fuerat monachus in congregatione, post iude recesserat & hospitale edificauerat, & hospites recipiebat, viuens de textura, sit familiaris virgini sacræ, cum qua per septem menses post missa munera & visitationes peccauit, post penitens fugit ad eremum habitans cum feris, vbi cum præ dolore hepatis, nec stare, nec orare posset clamauit ad dominū, adest vir. tangit digitis locum doloris, scindit & vlcus abradit & ei ostendit, & hepar in loco suo reponit & sanauit, nec post per aliquam intemperiem doluit. Nonum beneficium est, q̄ pugnati vel impugnato subuenit, custodiens & eripiens eum si in tentatione vel tribulatione confidenter ad ipsum confugiat, sicut Ezechiam ab obsidione Sēnacherib & suos eripuit & protexit. 4. Reg. 19. Et 2. Paral. 32. Afa clamante ad dominum, perterritus dominus Ægyptios & Ethyopes, qui domino cedente contriti sunt & prostrati &c. eiusdem. 20. Orante Iosaphat & dicente. Cum ignoremus hoc solum residui habemus &c. hostes in semetipos versi mutuis se concidere vulneribus Iob. 5. In sex tribulationibus liberabit te, & in septima non tanger te malum. Nota quæ ibi sunt. De hoc habetur exemplum in uita beati Antonii, de quo legitur in vitispa, q̄ cum reliquisset omnia propter Deum, vadens in quodam agello tentauit eum ibi dyabolo diuersimode per spiritum luxuriæ, blasphemie, & alius occulte, & post per somnia diuersimode, post aperte sub forma parui Ethyopis dicens ei, q̄ ei assentiret & quomodo multos seduxerat, in omnibus tentationibus viriliter resistebat dicens, q̄ de eo non curabat, quia sua obscuritas & paruitas signa erant sue deformitatis & impotentis. Cum autem iuisset ad loca vbi erant sepulchra, vt ibi vitam solitariam duceret, demones videntes q̄ non præualuerunt ei occulte tentando, verberauerunt eum ad mortem, frater autem qui ministrabat ei & visitabat eum, inueniens eum quasi mortuum reportauit eum ad locum vnde venerat, vbi cū venissent fratres quasi ad exequias funeris, resumpto spiritu caput eleuans videns se vbi erat rogabat vt reduceretur ad priorem locum, quo facto veniunt demones tentantes eum pertere volentes eum sub omni specie ferarum & reptilium, & irruentes in eum, & domum eius diruentes, eum iterum ad mortem flagellantes. Sed cum immobilis perseveraret, iamant se victos, & fugientes recedunt, adueniente Christo cum lumine & domum eius reparante, a quo quæreret, vbi eras o bone Iesu. Respondit, q̄ iuxta eum erat eius triumphum de demomnis a spiciens & congratulans. Cum solus fugeret ad desertum, dicum argenteum inuenit, qui vt fumus euanuit. Item massam auri inuentam fugit vt incendium. In loco deserti vbi fuerat, castrum desertum fuit per viginti annos, ad quem frequenter veniebant demones in forma militum armatorum, nunc vsuorum, nunc leonum, quos confutabat, & adiuuante domiao vincebat & cruce fugabat. Decimum beneficium est, q̄ in bonum promouet & nutrit, psal. Oculi domini super iustos Greg. Cito bonum perditur, quod a largitore non custoditur. Exemplū huius habetur Gen. 28. Dixit dominus ad Iacob. Ero custos tuus in omnibus viis tuis &c. Item Iob. 1. Dixit Sathan ad dominum, vallasti Iob & domum eius & vniuersam substantiam eius &c. Ita q̄ non potuit diabolus potestatem habere in vniuersa ouicula eius nisi permissus. Dixit diabolus beato Bartolomeo vt legitur in passione eius, q̄ dominus adeo custodiebat eum & angelus eius, q̄ non poterat contingere aur ledere minimam formicā in lecto eius. Custodit dominus per seipsum vt Iob. per angelos vt Iacob, qui vidit castra Deu. Gen. 32. Aliquando etiam per suos ne cadatur in peccatum, vt beatum Hylarium per beatum Martinum, de quo habetur hoc exemplum, q̄ cum b. Hylarius festinaret contra hæreticos pro fidei defensione pedes, adiunxit se dyabolus ei in specie cuiusdam seruientis portans ei cappam & alia, multum se ingerens in eius obsequium quasi compatiendo, rogat eum

primo vt vinum minus limpharet vt laborem vie melius sustineret, quod cum ad eius instantiam fecisset. Postea rogauit, vt sine aqua biberet. Post vt carnes comederet. Et sic eius penitentiam paulatim imminuta, cum venissent in quendam siluam dicit ei diabolus, q̄ ibi erat quadam religiosa mulier quæ multum afflicta erat ei loqui, procurante ergo ita diabolo pluries locuta est ei, quæ sic sanctum virum verbis & factis allexit q̄ commotus fuisse ad casum nisi Deus hoc opus diaboli beato Martino reuelasset, qui occurrens subito demonom effugauit & propalauit, & Hylarium liberauit. Undecimum beneficium est q̄ conuersum ad se frequenter ad magna prouehit, adeo q̄ vbi abundauit delictum superabundet & gratia Ro. 5. vt patet de Maria Magdalena Petro & Paulo. Item in vitispa. legitur q̄ cum Mustius esset princeps latronum & gentilis, & venisset ad domum cuiusdam sacræ virginis ad spoliandum eam, dormiens vidit quendam in habitu regio dicentem sibi q̄ cessare ab his maleficiis, homicidiis & furtis, & faceret eum ducem & principem militiæ spiritualis monachorum. Hic promittit libenter se facturum, quærit a virgine monasterium, baptizatur & quærit mandata salutis docens eum tres primos versus psalterii, dicens eos posse ei sufficere ad salutem, vadit ad eremum persequens in fletibus & orationibus, vixit ibi diu de radicibus, post rediit versus dictos reddens opere & sermone. Post ad eremum reuersus dominicis diebus panem diuinitus sumebat, pater multorum exiit postea monachorum, & operator multorum miraculorum &c. Item inter miracula beati Iohannis euangelistæ legitur in historia ecclesiastica lib. 3. ca. 23. Quod cum ecclesiæ circuiret vidit quendam iuuenem fortem & pulcherrimum ferocis animi, quem sub testimonio Christi & ecclesiæ cuidam episcopo commendauit nutriendum & baptizandum & informandum in seruitio Christi, quod cum fecisset, postea cum aliis laxauit habenas & recedens ab episcopo omnibus flagitiis se admiscens fit princeps latronum, omnino desperans. Post aliquantum tempus beatus Ioan. rediens requirit ab episcopo commissum, a stupente requirit iuuenem, quem cum diceret mortuum in anima, & vbi esset percussio capite diu. ascendit equū insequitur, & inuentus est a latronibus quærit ab eis suum principē, quo adducto eum agnoscentis fugit armatus. Ioannes oblitus ætatis suæ eum insequitur clamans, quid fugis fili dilectissime patrem senem non armatum, noli timere, ego pro te Christo rationem reddam. Paratus pro te mori, crede mihi quia Christus me misit, tunc ille stetit vulum demisit, arma deposuit & amarissime fleuit. Veniam postulanti & dexteram nimis cædis consciam occultanti, pollicetur Ioannes quasi sub sacramento se ei veniam impetraturum, & pedibus iuuenis prouolutum manuum eius quasi per penitentiam purgatam osculatur, ad ecclesiam eū reducit, veniam quam promiserat ei ieiuniis & orationibus impetrauit, nec destituit vsq; eum emendatum per penitentiam perfecit. Duodecimum beneficium est, q̄ introducit in gloriam & supra cōdignum remunerat. psal. Benedic anima mea domino. Qui coronatus in misericordia & miserationibus. Deuter. 8. Dominus Deus tuus introducit te in terram bonam &c. Et. 15. Introduces eos & plantabis in monte hereditatis tuæ &c. Sicut fecit latronem. Luc. 24. In vitispa. legitur, quod cum rediret. b. Anton. de visitatione Pauli primi eremite audiuit choros angelorum cantantes, & animam dicti Pauli introducentes. Item in vitispa. cum beatus Pafnucius oraret, respondit ei angelus q̄ similis foret cuidam symphoniaci qui in vico quodam cantaret, a quo quæsit & inuento quæsiuit de merito, suo qui dixit se fuisse latronem, adiurauit, vt diceret ei si tunc aliquid boni fecerat. Ille dixit quod virginē sacram & flentem vi rapuerat de manibus sociorum suorum, & intactā restituit in loco suo. Item requisitus vltra. Respondit se mulierem lassam inuenisse in silua, quæ nec per triduum comederat, quæ ait quod fugerat pp tortores, qui virum suum pp fiscale debitum in carcere detinebāt & pueros suos, & ipsam ad hoc requirebāt, & q̄ eā duxit ad foueam suam, & refecit, & 300. dedit ei solidos, ad virū & filios liberandos, & reduxit eā ad locū suū. Qui suusus ad vitam eremiticā, abiectis fistulis pro musica spūali secutus est Pafnuciu. & p tres annos artissime se affligens inter choros sanctorū & angelorum tradidit spiritū, qd Pafnucio est reuelatū audiētū eū ab eis in cœlo deportari. Itē cū Pafnucius dictus post artius se affligeret. Responsum est ei q̄ similis foret primario vici illius, vadit ad eum suscipitur honorifice, adiuratur refert q̄ per triginta annos cū vxore sua manēs continuerat, nec eā ante cognouerat nisi causa prolis, & q̄ nunq̄ ab hospitalitate cessauit, adueniēte peregrino prior occurrit, & q̄ viaticū in recessu suo semper dedit, & q̄ pauperē nullum despexerat, sed necessaria pro posse suo eis dederat, personam in iudicio nō acceperat, alieni fruges in domum suam non introierant, litē videns nō præterierat, sed ad pacē pro viribus reduceret, famulos suos nemo in foresta suo inuenerat, greges sui alienas fruges non leserant, quantum poterant inferiorem opprimere nō sustulerat, semper studuerat neminem contristare, & a nemine

contritari, in iudicio neminem condonauit sed pacificauit. Ad hoc pasnucius ait. Hic vnum tibi deest vt abneges te ipsum, tol- las crucem tuam, & sequaris Christum, qui statim obediuit factus monachus. Quadam autem die dum in cœlia sua resideret Pasnucius vidit animam dicti primarii recipi a multitudine angelorum pfallentium. Beatus quem elegisti & assumpsisti domine, in habitabit in ætatis tuis. Item post hoc artius se affligens quis sibi adhuc foret similis, audiuit, q̄ talis negociator Alexandrinus vigintimiliū solidorum naues duas plenas mercibus deducens, hic decem saccos plenos leguminum deferbat, quæ dabat viris religiosis quos vilita- bat quorum orationibus se committebat. Huic occurrit Pasnucius amplexans eum, & dicens, quid tibi cum his negociis o deo digna & preciosissima margarita. Ille autem statim eum sequitur, iubēs omnia quæ dicebat dari pro Deo, qui post breue tempus ad domi- num allapsus est. Postea autem ait angelus Pasnucio orantī, cras venies in æterna tabernacula. Tunc vocato sacerdote reuelauit ei ante dicta, & suscipit sacramenta, tunc emissio spiritu qui aderant viderunt animam eius suscipi ab angelis & sanctis, hymnum canē- tibus. Item legitur q̄ quidam rex in terra sua habens quandam di- uitem sapientem non inueniens occasionem quomodo eius pecu- niam extorqueret, quaesuit ab eo tres quaestiones q̄ nisi eas solue- ret multam pecuniam ei daret, quæ videbantur insolubiles. Prima fuit, vbi erat medium terræ quasi centrum. Alia quorū modi aquæ erant in mari. Tertia quam magna erat misericordia Dei. Cum autem die assignata corā regis curia a carcere deduceretur in quo detinebatur vt se redimeret & dictas quaestiones solueret, de consi- lio cuiusdam philosophi dicti auxilium miserorum assumpto ba- culo in terra infixit dicens, hic est centrum terræ & medium, im- proba si potes. Si vis vt mensurem modios maris, rotine flumina & aquas alios ne subiant illud quouſque mensurauerim, & tibi di- cam numerum modiorum. Tertiam soluere potero si tradideris mihi vestes tuas & solum ad hoc iudicium faciendū, quo factō cū esset in sublimi folio in apparatu regio, ait. Audite & videte subli- mitatem misericordiae dei, quia parum ante eram seruus, modo sub- bito factus sum quasi rex, ante pauper modo quasi diues, ante in- imo modo in alto, ante in cathenis & carcere, modo in libertate &c. Sic centrum misericordiae dei est vbiq̄ in praesenti vita, mise- ricordiae eius non est numerus, sublimitas & immensitas eius est q̄ de carcere & vinculis peccatorum per penitentiam modicam venit peccator ad regnum celorum. Eccl. 4.

De incarnatione filij Dei.

Dist. XI.

DE misericordia dei nobis exhibitā pro nobis mise- ricorditer incarnatam libet aliqua considerare breuiter ad ipsius summi Dei laudem & gloriam & nostram vtilitatem per maximam, nihil enim dulcius ad cogitandum, nihil vtilius ad sciē- dum, nihil efficacius ad amorem eius in nobis vehementius infla- mandum, nihil magis a malo retrahit, nihil æque ad bonum attra- hit, nihil ita disponit ad gratiam, nec ad concipiendam spei fidu- ciam, nec ad gloriam acquirendā. Sciēdum itaq̄ q̄ Deus pater mi- sericordiarum, filium suum misit, & ipse filius seipsum dedit no- bis in solatium nostræ peregrinationis. In consilium nostræ dire- ctionis. In remedium nostræ curationis. In subsidium nostræ recon- ciliationis. In praesidium nostræ defensionis. In conuiuium nostræ refectionis. In precium nostræ redemptionis. In præmium nostræ glorificationis. Est igitur nobis Christus in solatium tanquam no- stræ deiectionis reparator. Cum n. esset homo per peccatum de- stat- tus sublimitate deiectus, de paradisi amenitate eiectus, in exilium projectus & diabolo vili seruitute subiectus, Christus homo factus est, & sic eum de tam vili deiectione misericorditer releuauit, dum naturam diuinam humanæ naturæ tam mirabiliter copulauit, q̄ factus est nobis amicus, socius, frater & sponsus. Sicut ante promise- rat antiquis patribus, specialiter Abraham dicens. In semine tuo be- nedicentur omnes gentes, quod est Christus. Et Dauid. De fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Ideo dicitur Michæ. 7. Dabis veritatem Jacob. misericordias Abraham, quæ iurasti patribus an- tiquis nostris. Hanc misericordiam petebat Dauid dicens. Ostende nobis domine misericordiam tuam, ostende inquam vt videamus, & salutem tuam da nobis vt teneamus, sed de dilatione incarna- tionis velut impatiens dicebat. Vbi sunt misericordiae tuæ antiquæ domine, sicut iurasti Dauid in veritate tua? Memor esto opprobrii seruorum tuorum. De ista promissione dicitur Isa. 55. Feria vobis- cum pactum sempiternum misericordias Dauid fideles. i. fideliter repromissas. Et Luc. 2. Sicut locutus est per os sanctorum qui a se- culo sunt prophetarum eius &c. ad faciendam misericordiam cum patribus nostris, & memo. test. sui san. Iurandum quod iurauit ad Abra. pa. nostrū datu. se nobis. Hunc petebat in fratrem anima sancta. Cant. 8. Quis mihi det te fratrem meum sugentem vbera matris meæ, & iam me nemo despiciat, vnde possumus ei dicere il- lud Eccl. 29. Hospitio. s. ventris virginis factus es mihi frater. Quod autem fieri vellet sponsus dulcissimus animarū dicit Osee. 2. Spō- Speculum Morale.

sabo te mihi in sempiternum, & sponsabo te mihi in iustitia & in dicio, & in misericordia, & miseratibus, & sponsabo te mihi in fide. Nota quando rex aliquis magnus & potens aliquam puel- lam de humili plebe ducit in matrimonium, tota progenies hono- ratur, omnis infamia tollitur, seruitus aboletur, libertas redditur, & in dignitate nimiam sublimatur Bern. super can. Puto iam me contemnere non poterit os de ossibus meis, & caro de carne mea. In vit. pa. legitur q̄ quaedam mulier venit ad b. Hylarionem, quæ cum esset sterilis rogabat sanctum vt ei fecunditatis gratiam suis precibus impetraret, sed cum ipse fugeret eam, clamauit illa, non esse contemnendum hunc semum qui genuit & peperit salua- torem. Quo audito expectauit eam patienter audiuit, eiq̄; secundi- tatis gratiam impetrauit. Bern. Quomodo non te moueat si recor- datus fueris, quia ille qui erat in forma Dei in die æternitatis suæ in splendore sanctorum ante luciferum genitus, splendor & figura Dei substantia venit ad carcerem tuum ad limum tuum. Infixus vt dicitur vsq̄; ad cubitos in limo profundi. Idē, Quid retribuam do. pro. o. quæ re. mihi. Nonne si conferretur in me omnes vitæ filio- rum Adam omnes dies seculi, labores omnium hominum, qui fue- runt & qui erunt, nihil esset ad comparisonem illius corporis, quod spectabile & stupendum est virtutibus supernis, in conceptu de spiritu sancto, in ortu de virgine, in vitæ innocentia, in doctrinæ fluentia, in choruscatione miraculorum, in reuelatio- nibus sacramentorum? Cum ergo ei deuouero quicquid sum, quic- quid possum, nonne sic est sicut stella ad solem, stilla ad flumen, scintilla ad fornacem, lapis ad montem, granum ad acerum, atho- nus ad totum mundum Idem super missus est. Hom. 1. Sed verto me ad conceptum & partum virginis, hanc reperio nouitatem. Ibi enim agnosceretur lōgitudō breuis, & latitudo angusta, altitudo sub- dita, profunditas plana. Ibi agnosceretur lux non lucens, verbum in fans, aqua sitiens, panis esuriens, ibi videbis regi potentiam, instrui sapientiam, sustentari uirtutem, Deum lactantem sed angelos reficien- tem, vagientem, sed miseros consolantem. Item Calliodorus. O quanta misericordia nostri conditoris q̄ fecit vt Deus immor- talis homo fieret mortalis, q̄ panis esuriret, fons sitiret, via fatiga- retur, virtus infirmaretur, uita moreretur, quæ fecit creati creatorem, seruire dominatore, vendi redemptorem, mori viuificatore. Monialis quædam religionem egressa facta publica meretrix, post multos annos ad suum monasterium est reuersa, quæ penitens q̄ de Dei iudicio cogitabat & de penis inferni fere desperabat se pos- se veniam obtinere, quando de domini passione quæta mala Chri- stus sustinuerat, & contra quanta mala ipsa commiserat quasi de speras, anxia nimis erat, & sic de aliis quæ Christus fecerat, vel quæ facta fuerant circa Christum. In natali autem domini caput cogi- tare, quia puer natus est nobis, & q̄ pueri pro modico placantur coram imagine beate virginis caput cogitare de infantia saluatoris, & tot perusa est lachrymis q̄ fere morebatur, adiurans puerū per benignitatem infantie suæ q̄ miseretur eius, ipsa audiuit vo- cem dicentem sibi, q̄ per benignitatem illius infantie quam allega- bat sciret ipsa sibi dimissa omnino peccata sua. Deniq̄; fratres sci- tote, quia puer cito donat, cito cōdonat, pro vno pomo potest pla- cari, quare pomum est penitentia nostra. Item quædam glo. Puer q̄ cito placatur, laesus non meminit. Secundo Christus factus est consilium nostræ directionis. Ipse enim est magni consilij angelus. Luc. 2. per viscera misericordiae Dei nostri, in quibus visitauit nos oriens ex alto. Illuminare his qui in te. & in vmbra mortis sedent ad dirigendos pedes nostros. Quia enim primus homo a summa luce peccando recesserat, cecus factus in tenebris ambulat, sed De⁹ misericors lucem sapientiae misit, vnde factus est legislator. Is. 3. Dominus legislator noster qui nobis attulit legem gratiæ, legem a- moris, legem libertatis. Hanc legem Christus docuit & verbis suæ predicationis & factis suæ sanctissimæ conuersationis, & signis mi- raculorum clarissimis, & exemplis. Eccl. 18. Qui misericordiam ha- bet docet & erudit. Tertio factus est nobis in remedium nostræ cu- rationis, nam per peccatum a tanta sublimitate collapsi, facti sum- mus infirmi Ideo psal. Miserere mei domine quoniam infirmus sum. Exemplum Luc. 10. de illo qui incidit in latrones, samaritanus iter faciens & videns illum misericordia motus est. Nota bene totam parabolam, vbi ad quaestionem quis horum trium videtur proximus fuisse illi qui incidit in latrones. Respondetur, qui fecit misericordiam in illū. Quis est iste samaritanus. i. custos, nisi Chri- stus qui nobis factus est proximus, & fraternitate carnis assumptæ & affectu dilectionis immensæ, & effectu miserationis impensæ? Vo- luit enim p̄ oia fratrib. assimilari vt misericors fieret, non solū aū; infirmitates corporū & aiarū sanauit dū viueret, verumēt sacramē- ta. i. spūales medicinas instituit, vt medico personaliter in celum ascendente, sacramentorū remedia perpetuo remanerent. Vnde ad Thi. 3. Non ex operib. iustitiæ q̄ fecimus nos, sed ēm suā misericor- diā saluos nos fecit p̄ lauacrū regenerationis, & renouationis spūs sancti. O q̄ pius medicus qui venit personaliter ad egrotū nō voca-

Tonus Tertius.

P 2 tus

nus se ingerit, cum expensis propriis curam assumit, quicquid infir-
 mus sustinere deberet ipse in corpore suo sumit. Puta si oportet
 egrotum ieiunare, vigilare, sudare, amarum potionem bibere, fle-
 bothomiam sustinere. Hæc omnia Christus assumpsit. Quarto fa-
 ctus est nobis in subsidium nostre reconciliationis, quia est pacis
 nostræ convenientissimus mediator, quia videlicet Deus & homo,
 ideo inter Deum & hominem pacem potuit reformare. Cū enim
 in curia diuina cōtrouersia tractaretur pro parte Dei allegabat ve-
 ritas concludens contra hominem, iustitia vero pro eius punitione
 & condemnatione sententiam proferebat, pro homine vero mi-
 sericordia veniam implorabat, et pax non penam subterfugiens
 petebat fieri compromissum, et quod esset aliquis fidelis et pius
 mediator. Adiuuenta est hæc via pro bono communi, quod filius Dei
 media, scilicet in trinitate persona, naturam humanam assumeret, ut in-
 quantum Deus Dei cōseruaret honorem, in quantum homo pacē
 et bonum hominis procuraret, unde misericordia et veritas obuia-
 uerunt inuicem concordantes, iustitia et pax osculatæ sunt in si-
 gnum reconciliationis et fœderis sempiterni. Unde pace reforma-
 ta consolatur Deus hominem dicens Isa. 54. In momento indigna-
 tionis abscondi faciem meam parumper a te, et in misericordia
 sempiterna misertus sum tui. Sequitur. Misericordia mea non rece-
 det a te, & fœdus pacis meæ non mouebitur, dicit miserator tuus
 dominus. Quinto factus est in presidium nostræ defensionis, quia
 est pro nobis fortissimus propugnator, profecto reformata pace in-
 ter Deum & hominem expedies erat quod homo defenderetur ab ho-
 ste ne amplius læuaret in eum, nec tyrannice dominaretur ei, sicut
 fecerat subiciens eum sibi & opprimēs grauissima seruitute. Ideo
 Isa. 43. Quis est iste qui venit de Edon tinctis vestibus de bosra?
 Et respondet. Ego qui loquor iustitiam, et propugnator sum etc.
 Verè multum expediebat quod fortem haberemus propugnatorem,
 quoniam hostes fortissimos et ferocissimos habebamus. Ideo Tre-
 3. Misericordix domini quia non sumus consumpti etc. psal. De-
 dit eos in misericordiam in conspectu omnium qui ceperant eos.
 Et hier. 41. Nolite timere a facie regis Babilonis. i. dyaboli. Sequi-
 tur, Dabo vobis misericordias, et miserebor vestri. Iste igitur est
 rex noster qualem nobis expediebat habere, qui. s. nobis esset piissi-
 mus, et contra aduersarios nostros fortissimus, unde psal. exclamat
 dicens. O domine libera animam meam misericors dominus et iu-
 stus etc. Nobis etiam est modo misericors, sed iustus et feruissi-
 mus in futuro illis videlicet qui modo eius misericordia abutun-
 tur, unde Isa. 16. Preparabitur in misericordia solium eius, et sede-
 bit super illud in veritate in tabernaculo Dauid, iudicans et quæ-
 rens iudicium et velociter reddens quod iustum est. nunc itaq; te-
 net thronum misericordix, in futuro tenebit thronum iustitiæ. I-
 deo iuxta consilium apostoli. Heb. 4. Adeamus cū fiducia ad thro-
 num gratiæ, ut gratiam inueniamus et misericordiam consequamur
 in auxilio opportuno. Sexto Christus factus est nobis viaticū
 in æternæ refectionis, qui seipsum dat nobis quotidie in cibum et po-
 culum animarum, videlicet in eucharistiæ sacramento de quo. ps.
 Memoriam fecit mirabilium suorum miserator & misericors do-
 minus, escam dedit timentibus se. Expone. Septimo seipsum dedit
 in precium nostræ redemptionis. ps. Apud dominum misericordia
 & copiosa apud eum redemptio, vere copiosa cuius copiæ non est
 numerus nec mensura. Unde. B. Bern. ait. Considera filium virginis
 deturpatum sputis, luctuosis plagis, confixum clauis. Attende cœli
 rectorem stantem in cruce pallidum morte, deformem carne, ne p-
 transeas dominum angelorum virum percussum a deo & humilia-
 tum uirum, quasi leprosum & omnibus detrimentis expositum.
 Considera apud eum copiosam redemptionem, vere copiosam,
 quia per quaque partes corporis eius vnda sanguinis emanauit,
 cum tamen ad redemptionem totius orbis vna gutta sanguinis
 sufficeret, sed ideo data est gratis copiosa, ut virtus gratitudinis in
 beneficio redundante claresceret. Et hoc egit ut tibi ostenderet quā-
 tum te diligeret, qui non aliter quam sic moriendo a morte te vo-
 luit liberare.

De passione domini.

Dist. XII.

Circa passionem itaque domini saluatoris, per quam talis & tā
 redemptio facta est, consideranda sunt octo, cordibus no-
 stris medullitis imprimenda cum gratiarum actione iugiter reco-
 lenda. Primum est in factis multiplex ostensio pietatis. Secundum
 est in verbis multiplex instructio veritatis. Tertium est circa pas-
 sionem multiplex afflictio attendenda. Quartum est penas inferen-
 tium conditio detestanda. Quintum est Christi patientis sublimi-
 tas veneranda. Sextum est passionis atrocitas dolorosa, & doloris
 immensitas excessiua. Septimum est compatientium Christo deu-
 otio imitanda. Octauum est passionis Christi utilitas appetenda. Cū
 multa deuotione considerare debemus quomodo Christus tanquā
 totius bonitatis fontale principium pietatis suæ viscera multoties
 multipliciter & in multis ostendit. Primo quidem in cœnæ & pa-
 schæ typicæ celebratione, quam dupliciter humiliter & benignè cœ-

nauit cum discipulis, cum quanto desiderio illud vltimum pascha
 celebrauit eum eis, quomodo pedes eorum etiam & proditoris
 sui lauit, quomodo permagnificum conuiuium in suo recessu pa-
 rauit. i. corpus suum sacratissimum in cibum, & sanguinem precio-
 sum in poculum propinauit, quomodo tam venerabile sacramen-
 tum in suæ passionis benedictæ memoriam & in summæ dilectio-
 nis euentiam pro salute nostra instituit, quomodo potestatem
 conficiendi ipsis & ipsorum successoribus ordinauit, quomodo cō-
 tra imminentem tribulationem eis diu multipliciter & efficaciter
 futura reuelando ad patientiam & in fide constantiam roborauit,
 exhortando consolando promittendo. Secundo pietatem suā mul-
 tipliciter ostendit in oratione. Primo quidem in cœnæ patrem oran-
 do pro discipulis vt eos ammōdo seruaret, sanctificaret, & consum-
 maret in bono, sibiq; inseparabiliter vniret, & eis vitam largiretur
 æternam. Item in orto caput tristari & mestus esse, non pro sua
 passione quam ardentè optabat, sed pro peccatis nostris & miseria
 sicut ait Ambrosius. Doles domine non tua sed nostra vulne-
 ra, non tuam mortem sed nostram infirmitatem, unde plus compa-
 tiebatur nostræ miseriæ quam passioni suæ. Itē quando se ter in
 oratione prostrauit non vt pro se impetraret, sed vt Deo patri re-
 uerentiam exhiberet, & nobis praberet exemplum su per imminē-
 te necessitate quacunq; ad orationis esse suffragium recurrēdum.
 Item pietatem suam ostendit, quod licet in illa oratione totus esset
 attentus, tamen pius dominus seruos suos pius magister discipulo-
 s obliuisci non potuit, sed ex compassione piē eos visitans, dor-
 mientes excitans, negligentes arguens ne in tentationem incide-
 rent animauit. Item in illa oratione licet sensualitas mortem natu-
 raliter exhorret, tamen & carnem spiritui, & spiritum paternę
 voluntati subiecit. Item in agonia positus & orans prolixius sudo-
 rem sanguineum ex toto corpore sic abundanter emisit, quod gustæ
 sanguinis decurrebant in terram, vt ardorem spiritus & vehemen-
 tiam sui doloris ostenderet & compassionis ardorem, quæ sacrum
 sanguinem sic ebullire faciēbant ipso facto monstrare. Item pius
 dominus pietatem suam ostendit in sui voluntaria oblatione, quā
 s. proditori & furentibus inimicis sponte se obtulit, eisq; non agni-
 tus obuiauit, proditoris osculum non recusans, amicum vocans eū
 tanquam diligens non dilectus, vt ex hoc inquitatem suam cōsi-
 deret & ad amicitiam redeat, sic allectus. Item ipsum piē corripit vt
 rubore persusus recordaretur quod in psal. dicitur, Corripiet me
 iustus in misericordia, & increpabit me. i. intus cor meum crepare
 faciet ex dolore. Item illud, superne. i. māsuetudo & corripiemur.
 Item pietatem suam ostendit quando quos sola voce prostrauerat
 & prostratos velut in cœcitatem conuerterat, vt eum non agnosce-
 rent, nec tangere vel appropinquare valerent, & pristinam virtutē
 restituit & cognosci se fecit & obtulit capiendum. Item pietatem
 suam ostendit quando discipulorum infirmitati compatiens se so-
 lum capri permisit, ipsoq; nec tangi nec lædi p̄cepit, si me inquis
 quæritis, sinite hos abire. Item pietatem suam ostendit quā non ar-
 mis vel gladiis se defendi sustinuit, sed gladium extrahentem, & v-
 num de altantibus vulnerantem corripuit, sicq; passionem suam
 impediri vel seditionem moneri prohibuit. Insuper & vulneratū
 saluificō tactu suo sanauit. Item pietatem suam ostendit quando
 proditores & homicidas piē & mansuete & humiliter increpauit
 dicens: Tanquam ad latronem existis &c. Item pietatem ostendit
 quando cum ab impiis cederetur, conspiceretur, derideretur, vincu-
 lis alligaretur, & Petrus qui iam ter ipsum negauerat non despe-
 xit, sed oculo pio respiciens cognitionem peccati & compunctio-
 nis lachrymas ei dedit. Item pietatem ostendit quando mulieres
 plangentes, vt seipsas & filios suos plangerent propter peccata quæ
 fecerant, & miseriæ quæ eis imminēbant admonuit. Item pietatem
 ostendit quando pendens in cruce pro crucifixoribus suis impiis
 exorauit piis allegationibus, excusationibus, vulnerum suorum o-
 stensione, brachiorum extensione, manuum & pedum confixione,
 veniam implorando. Bern. Flagellis cæsus, spinis coronatus, clauis
 constructus, affixus patibulo, opprobriis saturatus, omniū tñ dolorū
 immemor ait. Pater ignosce illis, quia nesciūt quid faciūt. Itē pieta-
 tē ostendit quā non solū ciuitatē respiciens fleuit super eā, verum et i-
 cruce vidēs ingratitude peccatorū fleuisse super eorū cæcitate &
 miseria phibetur. Itē pietatē ostendit quā latroni cōsenti nō solum
 tñ quā petebat cōcessit, verū et iā & peccata remisit, & penas ei iuste
 pro scelerebus suis inflictas in martyrii palmā computans, paradisi
 coronam & societatis suæ gloriā repromisit, eodemq; die quā pro-
 miserat adimpleuit. Hodie inquit mecum eris i paradiso. Amb. Vita
 est esse cum Christo, quia vbi Christus ibi regnū. Idē. Pius dñs plus
 tribuit quā petat. Ansel. Latro qui p suis scelerib. tecū crucifixus est
 o dñe Iesu, vsq; ad ipsius aīæ suæ singultū semper in peccatis fuit,
 sed tñ in ipsa hora expirationis suæ, quia suam malitiam confes-
 sus est & misericordiā inuenit, & tecū ipso die in paradiso fuit. Au-
 De symbolo: latro cōfiteatur, & Petrus turbat. Hic cognouit, Petrus
 negauit, quorum alterum est contra desperantes, alterum contra
 pra-

prestantes. Vere mirabile fuit valde huius latronis negociū, hic enim Christum credidit quando sui a fide ceciderunt, hic adhesit quando sui relicto eo fugerunt, hic quomodo potuit ipsum lingua defendit, quando alii quantum poterant impugnaverūt, hic quicquid habuit liberum. scilicet cor & linguam Christo dedit quando aduersarii spoliaverunt, hic solus iustificabat eum quādo alii reum mortis proclamauerunt, hic regnum celorum petiit sibi dari ab eo quē videbat morte damnari, postulatū habere sui memoriam quē videbat pati mortis angustiam. Iustam dicebat penam sibi inflictam Christi vero iniustam, plus plangens supplicium Christi quam proprium. Item pius dominus pietatem ostendit quando matrem suā desolatissimam astanti discipulo in custodiam, consolationem, & providentiam commendavit dicens. Mulier, ecce filius tuus. Itē pietatem ostendit quando se derelictum planxit, in hoc intelligens ruinam suorum, qui fugientes ipsum solum reliquerant, vel detentionem eorum qui in limbo tandiu fuerant derelicti, vnde Augustinus super illud. Deus meus ut quid dereliquisti me. ait. Caput loquitur pro membris derelictis, vnde derelictionem earū suā reputans se dicebat derelictum. Item pietatem ostendit quando dixit sicut, quod non de materiali vel corporali fieri debemus intelligere principaliter esse dictum, sed de spirituali, ut sit sensus. Sitio, id est ardens desidero fidem vestram.

De verbis domini in passione. Dist. XIII.

Secundo circa passionem domini consideranda est in verbis multiplex instructio veritatis. Aug. Lignum ubi fixa sunt membra Christi morientis fuit cathedra magistri docentis. Notandum autē quod circa passionem eius a cena vsq; ad mortem fuerunt verba 13. digna memoria & recordatione deuota, quorum 6. verborum genera fuerunt antequam crucem ascenderet. Alia vero 7. fuerunt in ipsa cruce prolata. Primum itaque verbum summi doctoris fuit verbum pie exhortationis non solum in cena, verum etiam in hortu quando discipulis suis dixit, vigilate & orate ne intretis in temptationem. Multum enim in illo suo discrimine compatiebatur eis & eorum pugna. Ideo frequenter eos ad vigilantiam, orationem & constantiam hortabatur. Secundum fuit verbum pie confessionis cum dicit. Dormite iam & requiescite. Sciebat eos mellestia prae-grauatos, & quod cito malam haberent requiem, ideo compatiens eis dixit. Dor. &c. Tertium fuit verbum pie orationis, cum dixit. Pater, si fieri potest transeat a me &c. In hoc ostendit se verum corpus habere & naturaliter mortem horrere. Sed vicit naturam pietas cui dicit. Non sicut ego volo, sed sicut tu. Sit fiat voluntas tua. Dat nobis exemplum obedientiae ut in arduis & periculis discamus nihil proprie voluntatis habere, sed carnem spiritui & spiritum Deo subiacere. Rabanus. Tribus vicibus orauit dominus, ut nos a peccatis malis veniam, a praesentibus tunciam, a futuris. caueamus autem remus, hanc domini orationem praecessit paor, comitatur agonia & sudor, sequitur angelica consolatio. Quartum fuit verbum pie oblationis, quia se obtulit ut liberarentur sui. Iohann. 18. Cum dicit ego sum; si me queritis scite eos abire. Azies capitur & traditur pro Isaac liberando Gen. 22. Agnus immolatur pro populo iudeorum Exodi. 12. Quintum genus verborum fuerunt verba pie reprehensionis, cum dixit. Non potuistis vna hora vigilare mecum, & cum dicit, amice ad quid venistis? ex summa pietate, amice vocat suum proditorem. Ioh. 18. Si male locutus sum, testimonium perhibe de malo. Item, tanquam ad latronem &c. Sextum fuit verbum benigne responsionis, ut Annae; ego palam locutus sum &c. Item Marci. 16. Cayphe; tu dixisti. Lucae. 23. Si vobis dixero non credecis mihi &c. Ad Pylatum. Ioh. 19. Regnum meum non est de hoc mundo. Ista fuerunt verba domini saluatoris antequam crucē ascenderet. Sequuntur verba quae protulit in cruce. Primum fuit Verbum pie interpellationis, quando pro crucifixoribus orauit dicens. Pater ignosce illis quia nesciunt quid faciunt, de hoc Re. supra. Secundum fuit verbum pie remissionis, cum dicit latroni iuxta se pendenti. Amen dico tibi hodie &c. Re. supra. Tertium fuit verbum pie consolationis desolatissimae matri suae, cum dixit. Mulier, ecce filius tuus. De inde dicit discipulo, ecce mater tua. Anselmus. O domina mea misericordissima quos fluctus lachrymarū, quos gemitus, quos singultus dicant de tuis pudicissimis viceribus erupisse, vultumque tuum piissimum perfudisse, cum attenderes vni genitum filium tuum innocentem coram te ligari, flagellari, martiri, in cruce sine culpa extendi, & carnem de carne tua crudeliter ab impiis dilacerari, cum audires ab eo. Mulier, ecce filius tuus, cui acciperes in filium seruum pro domino, discipulum pro magistro, creaturam pro creatore, hominem pro Deo, tamen quod in hoc mundo charius relinquebat suo charissimo commendavit. Quartum fuit verbum pie compassionis, maxime pro eis qui erant in limbo, quorum miseriam & detentionem diuinam suam esse dicebat, cum ait. Deus meus Deus meus &c. Quintum fuit verbum feruentis dilectionis, cum dicit. Sitio. Sextum fuit verbum consummate perfectionis, cum dicit, consummatum est. Septimum fuit

Speculum Morale.

verbum discretæ provisionis, cum dixit. Pater in manus tuas commendo spiritum meum. Haec verba Christi quae praemisimus magnis & deuoris sententiis sunt secunda, sed breuiter perstringendo potius quam exponendo. stetimus dantes ea legentibus materiam cogitandi.

De afflictione passionis domini multiplici. Dist. XIII.

Tertio circa domini passionem est afflictio multiplex attendenda. Haec autem meditatio continet septem articulos domine passionis, qui sunt eius venditio, venditi capti illusus, illusi flagellatio, flagellati condemnatio, condemnati crucifixio, crucifixi occisio. Haec sunt septem signacula. i. septem mysteria libri signati, quae aperuit agnus qui occisus est Apo. 5. Prima igitur meditatio domine passionis esse debet circa eius venditionem, qualiter scilicet eterna Dei sapientia quae peritior est cunctis opibus, cui omnia quae desiderantur non valent comparari, quasi pro nullo precio sit venalis exposita, cum Iudas dixit. Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam? Glo. quasi vile mancipium precium posuit in eminentium operatione. Cogita igitur quis, quibus & qualiter sit venditus, quia. Sagnus lupis, innocens homicidis, amicus inimicis, pius impiis, iustus iniustis. O quantum mouere potest ad pietatem si cogitemus quam viliter mundi precium & preciosus vir & speciosus forma praefiliis hominum sit venalis expositus, pro tam modico precio sit venditus, a quam ingrato discipulo sit traditus; cum quanta ingratitudine & fallacia sit a proditore proditus, a quam crudeliter mercatoribus sit emptus, ex quanta charitatis radice, ex quantis pietatis visceribus vendi, voluit ut per eius venditionem mundus esset redemptus, Aug. in lib. de symbolo. Exulta christiane; quod iudaeus emit, Iudas vendidit, tu obrinisti in hoc commercio inimicorum tuorum, quia venditus redemit te, occisus dilexit te, quia mori voluit pro te. Secunda meditatio domine passionis est circa venditi captionem, debet enim mens deuota meditari quam voluntarie saluator noster se obtulit, quem, violenter & crudeliter cum gladijs & fustibus captus & detentus fuerit, quae efficaciter volentibus discipulis gladio percutere, & captionem suam impedire, ne percuterent prohibuit, quam duriter ligatus & constrictus fuit, quam viliter deductus de loco ad locum & vincit, quasi vilis latro, per vicos & plateas fugigatus fuit. Iuxta quod in Treu. 4. dicitur, spiritu oris nostri. Christus dominus captus est in peccatis nostris, cui diximus, sub umbra tua viuemus. Maxime autem mouere debet consideratio causa pro qua ligari voluit. scilicet nos compeditos a vinculis culpe & pena absolueret. Aug. ligatur qui soluit compeditos. Ansel. quomodo laboro de libertate mea, quae non est nisi de vinculis tuis; qualiter gratulabor de salute mea, quam non sit nisi de doloribus tuis, quomodo gaudebo de vita mea, quam non est nisi de morte tua. Hic etiam considerandum est quod domini in septem locis fuit ligatus. In praesepe. In hortu. In domo Annae, in domo Cayphe & in domo Pylati, in praetorio ad columnam, in crucis patibulo, in sepulchro, ut a nexibus septem vitiorum capitalium nos dissolueret, & vincula nostra dirumperet, ut Sampson septem tunces philistinorum Iudic. 16. Tertia meditatio domine passionis est circa capti & detenti illusionem. Notandum autem quod illusus fuit in quatuor locis, in domo Cayphae, Pylati, Herodis, & cruce. O quantum nos mouere ad compassionem debet qualiter in domo Cayphae flos speciosior fuit spūs vilissimus iudeorum iniquata, a lapis casta, blasphemias inhonestata. In ludibrium velata, de prophetatione eum cedentium palmis interrogata. O quantum sit summo regi compatiendum qui in Pylati atrio pro nobis vestimentis propriis exiit, & in ludibrium amicitibus tanquam rex fatuorum purpura circumdatur, spinis coronatur, falso adoratur, & rex iudeorum vocatur, & tanquam non valens saluare, & longe a salute sua falso saluatur, & tanquam ne caput eius angelis tremendum & venerandum spiritibus beatis percutitur, & tanquam fragilis vel nulla sit eius potentia baculus arundineus in manu eius dextera pro sceptro ponitur, & tanquam sit vermis vilissimus & immundissimus conspuitur, & tanquam ab omnibus sit contemnendus, conuocata tota cohorte iudeorum ab ipsis, & gentibus illuditur multipliciter & irridetur, altissimus, Dei altissimi filius, rex regum dominus Sabaoth, & gloria angelorum, & scalis iustorum, & decus beatorum. O quantum nos ad compatiendum perurgere debet angelorum & caelorum regis illusio facta coram Herode terreno & iniquo rege, cum ab ipso & toto eius exercito contemnitur, & tanquam fatuus iudutus veste alba & illuditur & irridetur, & a curia eius ciuitur, & Pylato iudicandus remittitur. O quantum viscera christiane debet concutere illusio quarta, quae fuit cum rex Israel & pater misericordiarum misericordia hoc faciente affixus est in cruce pendens & effundens viscera misericordiae suae ob salutem & redemptionem nostram, ubi a principibus & sumis sacerdotibus & senioribus scribis, & populis militibus, & et ab ipsis condemnatis, & cum eo crucifixis latronibus. a preteritis & caput commouebit. scilicet & accerit siti sua potat, sub

Tomus Tertius.

P 3. fan-

Speculum Morale Vincentij.

fannatur, blasphematur, irridetur, & uituperatur. O vitam bone Iesu obprobria exprobatum tibi super me cadant, vt cor meum durum ad compunctionem commoueat. Quanta conditio dominice passionis esse debet circa illam flagellatione, debet enim anima christiana profundius cogitare qualiter fuit Christus flagellatus multipliciter & attritus, videlicet flagellis, linguarum blasphemantium, alarum cadentium, spinarum pungentium, spatiorum deturpantium, flagellorum disrumpentium, arundinis & lancee. Isa. 53. Vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra, disciplina pacis nostre super eum. O vitam bone Iesu disciplina tua me doceat, me moueat, me sanet, & ideo pacificet. Hic anima christiana Christi sanguine precepio redempta diutius immoretur, profusus meditetur, quam viliter sit conspuitus, quam nequiter alapis & colaphis laniatus, quam crudeliter ligatus ad stipitem & virgis & funiculis toto corpore laceratus. Quomodo illa caro virginea innocens & tenella vindi; in membris oibus sit dirupta, & suo sanguine cruentata, hec est regis nostri vestis pura a cruore Christi roseo rubricata. Habuit etiam rex noster arundinem pro sceptro, sicut legitur, percutiebant caput eius arundine. Habuit & coronam non auream vel argenteam, non lapidibus preciosis ornatam, sed spinis pungentibus fabricatam, non in honore personę vel capitis ornamentum sed potius in ignominiam, opprobrium ac etiam cruciatum. Quinta meditatio dominice passionis est circa flagellati condemnationem, fuit enim dominus mendaciter & nequiter accusatus, iudicatus & condemnatus iniuste in qua druplici curia. In curia Anne iudicatus est peccator. In curia Cayphę morte dignus. In curia Herodis irridendus tanquam fatuus & tanquam impotens contemnendus. In curia Pylati crucifigendus. Qui autem ab hominibus iniuste iudicatus est iuste homines iudicabit. Iob. 7. 6. Causa tua tanquam impii iudicata est iudicium causamque recipies. Qui comparitur iniuste iudicatus, iuste iudicanti conregnabit. Et qui non comparitur tanquam ingratus tanto beneficio ab ipso iuste iudicante condemnabitur. Sexta meditatio dominice passionis est circa condemnationem crucifixionem, circa quam quatuor amara nimis & compassione dignissima considerare debemus. Primum est crucis baiulatio, quia videlicet propriis humeris crucis patibulum baiulauit, ille sub quo curuantur qui portant orbem. Ioh. 19. Exiit ergo Iesus portans spineam coronam & purpureum vestimentum, & baiulans sibi crucem &c. Nota quid responderit illis sanctis mulieribus, quę plangebant & lamentabantur sequentes eum. Filie Hierusalem nolite flere &c. Secundum est eius omni moda denudatio. Psal. Diuiserunt sibi vestimenta mea &c. O que verendum fuit ei coram tanta populi multitudine denudari, cum esset honestissimus maturus & virgo pudicissimus: longe granius ei fuit toto corpore denudari quam ad columnam ligatum membris oibus flagellari, & carnem suam teneram disspari. Tertium est aceti & felis amara potio. Psal. Dederunt in escam meam fel &c. Quartum est dolorosa crucis affixio, ps. foderunt manus meas: Cuius est cor tam faxeum, vel pectus tam ferreum, quod tam acuta non penetrat & tam pungitua non compungant. Septima meditatio dominice passionis est circa crucifixi occisionem. Isa. 53. Tradidit in mortem animam suam &c. Phil. 2. Humiliavit semetipsum factus obediens &c. O quam crudelis fuit mors illa quę vitę peremit actorem, quę tam iucundum consortium tam amabile connubium, id est anime sanctissime & corporis nexum tanto federe copulatum dissoluit, quę amarissima fuit mors illa per quę inebriata & repleta fuit amaritudine dulcissima mundi vitę. Bern. Hęc fratres captiuorum libertas traditur, gloria angelorum illuditur, Deus omnium flagellatur, candor lucis æternę & speculum sine macula conspuitur &c. vita omnium viuentium occiditur. Quid ergo restat nobis miseris agendum, nisi vt eamus & moriamur cum eo? Ioh. 11.

De conditione detestanda penarum inferentium. Diss. XV.

Quarto consideranda est penarum inferentium conditio detestanda. Ad hanc autem passionem inferendam pariter concurrerunt in proditore cupiditas, In iudeis inuidia, In Pylato timiditas, In Romanis truculentia. In Iuda quidem fuit cupiditas execranda quę adeo cor eius irretiuit & oculos excecauit, vt omnium beneficiorum sibi factorum immemor & ingratus, & suę salutis oblitus Deum venderet, magistrum proderet, salutis actorem morti traderet, ac per hoc viam salutis sibi præcluderet, & finaliter desperado, seipsum laqueo suspenderet, vnde Matth. 26. Videns iudas quod damnatus esset &c. Sequitur. Abiens laqueo se suspendit. Infelix mercator qui impreciablem pro precio vili vendidit, & non solum precium quod receperat perdidit, sed etiam semetipsum, & incoparabiliter plus offendit dominum desperando, quã Dei filium vendendo & tradendo. In iudeis fuit inuidia. Matth. 27. Sciebat Pilatus quod per inuidiam tradissent eum summi sacerdotes. Isti bene ostenderunt se filios esse dyaboli, sicut prædixit eis dominus Io. 8. Vos ex patre dyabolo estis. Scriptum est autem Sap. 2. Inuidia dyaboli mors intravit in orbem terrarum. imitantur autem eum qui

sunt ex parte illius. Isti fuerunt stultissimi summam sapientiam contemnendo vel potius odiendo. Deutero. 32. Heccine reddis domino populo stulte & insipiens. Sap. 15. Insipientes & maligni oderunt sapientiam. Fuerunt amarissimi, vinum mirratum propinãdo Ier. 2. Quomodo conuersa es in amaritudinem vitis aliena. Osee. 12. Ad iracundiam me prouocauit Esraim, in amaritudinibus suis. Itē fuerunt vilissimi, preciosum amantendo, sanctum datum est canibus, preciosa margarita proiecta est ante porcos. Is. 53. Absconditus est vultus eius, & despectus nec reputauimus eum, hoc dicit in persona crucifigentiũ. Item fuerunt crudelissimi mortuo non parcendo. Ier. 22. Facta est mihi hereditas quasi leo in silua &c. Alia translatio quasi spelunca hyemem. Item fuerunt sceleratissimi in sanctum Israel manus violentas & sacrilegas iniuciendo. Isa. 1. Ve genti peccatrici, populo graui iniquitate, semini nequam, filiis sceleratis, doreliquerunt dominum blasphemauerunt sanctum Israel &c. Item fuerunt ingratis & peruersissimi malum pro bono reddendo, & bona in malum peruertendo. Deutero. 32. Generatio praua atque peruersa. Ier. 18. Nunquid redditur pro bono malum? Item fuerunt infansissimi in manus medici mordendo, medicinas conculcando, & ipsum medicum occidendo. Aug. O cæcitas iudeorum, o furor freneticorum, dicentium. Noli dimittere hęc, sed Barrabam. Gen. 49. Maledictus furor eorum, quia pertinax, & indignatio, quia dura. In Pylato fuit timiditas, timuit. C. Cæsarem offendere, & perdere principatum, & non timuit summum imperatorem offendere, & summum principem per quem principes imperant condemnare. Criso. Facile deuit a iustitia qui in causis plus hominem quam Deum formidat. De Timore mundano, Require supra. In romanis fuit truculentia manibus suis flagellando, conspuendo, colaphis cedendo, corona spinea coronando, vestibus spoliando, crucifigendo, aceto & felle porando. Iatus aperiendo, & huiusmodi. Hęc enim omnia fecerunt romani, sed ad instantiam iudeorum, sicut dicit ipse dominus Matth. 20. Filius hominis tradetur principibus sacerdotum & scribis, & condemnabunt eum morte. Et tradent eum gentibus ad illudendum & flagellandum & crucifigendum.

De comparatione passionis ad ipsum patientem. Diss. XVI.

Quinto consideranda est Christi passio per comparationem ad ipsum patientem. Sunt autem circa hęc septem attendenda. Quorum primum est patientis excellentia summa, & e contra passionis summa defectio. De summa eius excellentia. Phil. 2. Cum in forma Dei esset non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo. De summa eius abiectione statim subdit, exinanivit semetipsum, formam serui accipiens &c. vsque illum, mortem autem crucis. Gloriam autem semetipsum vsque ad incarnationem, vsque ad mortalitatis humanę participationem, vsque ad dyaboli tentationem, vsque ad populi derisionem, vsque ad sputa & vincula alapas & flagella, & si hoc parum est, aliquid de genere mortis addendum est non cuiuscunque, sed crucis quę ceteris ignominiosior. Item Bern. quanto minorem se fecit humilitate, tanto maiorem se ostendit in bonitate, & quanto fuit vilior, tanto mihi est charior. Idē super can. O humilem & subilem, o altissimum & nouissimum, o opprobrium hominum & gloriam angelorum, nemo sublimior, & nemo despectior. De vilitate eius idem Bern. Esto vilis quantum poteris, nunquam Christo vilior eris. Ipse siquidem rex regum & dominus dominatum fuit vilissimo precio vendis expositus, a vilissimo populo vilissima passus, in vilissimo loco crucifixus, & vilissimo crucis supplicio traditus, & inter latrones positus, cum iniquis & vilissimis hominibus deputatus, et modo vilissimo est tractatus. Etenim tanquam malefactor bonus dominus capitur, tanquam furiosus mansuetus vinculis constringitur, tanquam pestifer saluator accusatur et arguitur, et tanquam fatuus Dei sapientia irridetur, tanquam homicida v. ta hominum morti damnatur, tanquam leprosus et immundus mūdator criminum extra membra eijcitur, tanquam latro crucifigitur, tanquam flagitiosissimus confutandus ab omnibus et intuentus ab omnibus nudatur, et confusio ne indutus, ab omnibus fugitur et tanquam vermis vilissimus summus dominus conspuitur, abiicitur, occiditur et conculcatur. Secundo consideranda est circa personam patientis, innocentia et omnimoda puritas seu immunitas a peccato. Ipse est enim qui peccatum non fecit etc. prima pe. 2. Et tamen morti traditur pro peccato, innocens occiditur et peccator liberetur. Deus enim qui diues est in misericordia propter nimiam charitatem suam quę dilexit nos, filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, de peccato damnauit peccatum. Ro. 8. Hic est serpens æneus habens quidem similitudinem serpentis, sed non venenum. Sic Christus similitudinem carnis peccati, sed non habet peccatum, et sicut qui mordebantur a serpentibus, aspicientes illum sannabatur a morsibus serpentum, sic qui deuota fide respiciunt Christum pendentem in cruce sanantur a morsibus peccatorum. Mirum valde est et stupendum quod Deus summe iustus vnigenitum suum dilectissimum innocen-

tem occidi voluerit pro liberatione omnium peccatorum . Ansel. O amantissime iuuenis quæ fuit causa vt sic pateris ? Certè ego causa sum doloris tui. If. 53. Vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra, & infra Ipse peccatū multorum tulit. i. pe. 2. Peccata nostra ipse tulit in corpore suo super lignum. vnde bene p̄figuratus est per hyrcum emissarium qui peccata populi portabat in desertum, de quo dicitur Leui. 16. Quod sacerdos omnes iniquitates filiorum Israel, & vniuersa delicta atque peccata eorum imprecans capiti eius emittebat eum, & hoc est quod dicitur Isa. 53. Dominus posuit in eo iniquitates omnium nostrum. Dauid quando vidit populum innocētem pro culpa sua occidi, pro eius liberatione mori postulauit, contra Christus innocens mori voluit pro populo peccatore, vt qui mortem meruerat non moreretur, & qui mortem non meruerat moreretur. Tertio circa personam patientis consideranda est eius mira parentia, ad quam declarandam dicitur in persona eius Ier. 12. Ego quasi agn⁹ mansuetus qui portatur ad victimam, & Isa. 53. Sicut ovis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum. Itē Isa. 42. Non erit tristis neq; turbulentus &c. Ceterum vt ostenderet q̄ voluntarie pateretur ostendit multipliciter, quia querentibus se occurrit, nō agnitus est obtulit, agnoscī se fecit, volentes impedire prohibuit, non fugit non diuertit nō murmurauit, non se defendit, nec defendi permisit, accusantibus ipsum mendaciter non respondit, quin potius ipse seipsum tradidit & exposuit passioni. Tren. 3. Dabit percutienti se maxillam. If. 50. Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus, faciem meam non auerti ab increpantibus & cōspuentibus in me. Et Isa. 53. Tradidit in mortem animam suam. Item Eph. 5. Christus dilexit nos & tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo &c. Hęc etiam praxidit sybilla. Conuenient ait sacerdotes hebræorum contra illum qui multa signa faciet & comprehendent eum, dabunt autē alapas Deo manib. incestis, & in vultu sacro conspuent venenata sputa, dabit vero ad verbera simplici ter dorsum suum, & colaphos accipiens tacebit. Ad cibum autem sel. & ad sitim acetum dabit, & suspendent eum in ligno, & nihil valebit eis, quia tertia die resurget. Vnde Isa. 41. Tacui. semper sicut patientis fui. Et sap. 15. Tu autem Deus noster suavis & verax es, patiens, & in misericordia disponens omnia. Bene opus nostrę salutis in misericordia disposuit, quādo pro crucifixoribus suis orabat dicens. Pater dimitte illis, quia nesciunt quid faciunt, vnde Ber. Caput tremendum cęlestibus spiritibus spinarum densitate configitur, oculi nitidiores sole in morte cęgant. Aures audientes cantus angelicos audiunt peccatorum insultus dicentium crucifige crucifige eum, & quod docet angelos felle & aceto potatur, facies speciosa p̄re filiis hominum sputis iudæorum deturpatur, manus quæ celos fundauerunt cruci clauis affixę extenduntur, pedes quantum scabellum adorandum, quia sanctum est, cruci clauis atrinuntur. Quid plura, linguam habuit liberam ad orandum, & matrem suam dilecto suo discipulo commendandum. Quarto circa personam patientis consideranda est inuidia obedientia, de qua dicitur Philip. 2. Humiliauit semetipsum factus obediens &c. O vere mira pietas Dei patris, quæ ex amore nimio filio suo obedientiam talem dedit & nimis miranda charitas filii, qui tam duram & tam asperam obedientiam piē iucunde & desiderabiliter impleuit, quam ardentior appeteret passionem exprimebat dicens Luca. 12. Baptismo habeo baptizari, & quomodo coartor vsque dum p̄ficiatur. Et Ioh. 4. Meus cibus est vt faciam voluntatem eius qui misit me vt perficiam opus eius. Quinto circa personam patientis consideranda est summa bonorum omnium affluentia quantum ad dominium, & extrema penuria quantum ad possessionem & vsum. Nam ipse qui est rex regum & dominus dominantium, immo qui creator & dominus est omnium, sicut nudus egressus est de vtero matris sue, sic nudus egreditur, nihil terrenum vel temporale pro se retinens, nihil habens, ideo Tren. 3. Recordare paupertatis mee qui maxime patet & patuit in his septem, in villis thesauri vel pecunie possessione, quia non habuit vnde vitam suam redimeret. In amorem amissione, quia non fuit qui pro ipso coram iudice staret. In vestium nudatione, quia non habuit quo carnem operiret. In terre subtractione, quia non habuit de ea vbi pedem figeret. In cibi & potus sublatione, quia non habuit quid biberet aut comederet, pauper fuit a domo & lecto sibi deficientibus, quia in cruce non habuit vbi caput reclinaret, pauper fuit a membrorum incoluinitate & libertate, quia nō habuit membrum a passione liberum de quo se iuuare posset, nisi linguam aceto & felle ad vltimum impeditam. Sexto circa personam patientis consideranda est immensa affectio charitatis, nam domina charitas, quæ mater est & regina virtutum omnium, ipsum plene & potestatiue possedit, ex cuius inestimabili fornace progrediens zelus ardentissimus animarum ipsum de cęlis eduxit, in hoc exilium mandatum adduxit, tunc iugula nostre carnis & mortalitatis paupertatem extremā induit,

Speculum Morale.

cum peccatoribus conuersari fecit tanq̄ medicum cū infirmis pro nobis ieiunare, vigilare & in orationibus pernoctare, predicando discurre, & discurrendo fatigari, esurire, sitire, frigora & caumata sustinere, contumelias, blasphemias, opprobria, ludibria, contradictiones in verbis, insidias mortis, & tentationes in factis. Tandē & ipsius mortis supplicium sustinere, & pro nobis animam suam ponere, & a sacratissimo suo corpore separari. Ioh. 3. In hoc cognouimus charitatem Dei in nobis, quoniam ille pro nobis animam suam posuit. Maiorem aut dilectionem nemo habet q̄ vt animam suam ponat quis pro amicis suis Ioh. 15. Reuera dulcissime Iesu, tu maiorem habuisti, qui tuā beatissimam animam pro inimicis actualiter nequisima voluntate persecuentibus posuisti, pro te de ridentibus, blasphemantibus, & crucifigentibus exorasti, & plus iniquitatum eorum quam tibi ipsi compatiens, longe plus de ipso in gratitudine & damnatione q̄ de passionis tuę supplicio doluisti. Vnde ait quidam. Homo vide quæ pro te patior, ad te clamo qui pro te morior, vide clauos quibus confodior & dolores quibus afficior, cum sit tantus dolor exterior, intus tñ planctus est grauior, tā ingratum te dum experior. Propter passionē suam nunq̄ Christus fleuisse legitur, sed pluries ex compassione pro nobis, qui ēt multo maior, ipsum ad passionē sequentibus & scētibus dixit, quod nō de sua passione dolerent, sed super seipsas & super filios suos fletent. Ber. in persona anime sanctę dixit. Nesciui q̄ me tñ diligeret De⁹, amplius mihi vili esse non debeo, qui Deum pro me crucifigi & mori conspicio, qui tñ ei placui, vt pro me mori eligeret ne me p̄deret. Aug. de symbolis. Hic pro amore tuo, non timuit iudæos armatos venientes, nec iudices iniuste iudicantes, nec coronā spineā imponentes, nec vestimenta diuidentes, nec fel & acetū propinātes, nec milites irridentes, nec inimicos subsannantes, nec crucem, nec lanceam, nec mortē, & hęc cum fierent Deus virtutum negocium tuum agebat, quæ non rapuerat tunc exolvebat. Septimo circa personam patientis consideranda est summa diffusio largitati, ex summa charitatis affectione processit q̄ oīa sua, suos, & se totū nobis exhibuit & expendit. Ber. Totus expēsus est agnus in vsum nostrum, ex extensione. n. brachiorum & membrorum ostendit q̄ tantū nos dilexit, quantum diligere potuit, cuius dilectionis formam puer paruulus, cū fari incipit interrogatus ab aliquo quantum eū diligit, post q̄ respondit plura, ad vltimum extēsis brachiis & manibus quantum potest, & inclinato capite in modum crucifixi dixit, tñ vos diligo, quasi diceret, totū me expono amorī vestro, & exhibeo vobis quicquid sum, quicquid possum, tñ vos diligo q̄ exprimere nequeo verbo, ideo quod indicibile est exprimo signo. Quomodo se totum diuersimode dedit nobis videlicet in fratrem, socium & amicū &c. Re. supra de beneficio incarnationis. Hic est excessus amoris & amorosissimi largitatis de qua loquebantur Moyses & Helyas visi in maiestate, sicut dicitur Luca. 9. Vide quanta fuit eius charitas q̄ in passione sua & cruce de se & de suis tot fecit xennia largitatis. Eteim corpus dedit crucifixoribus, dorsum flagellatoribus, faciem dentibus & conspuentibus, genas percutientibus, barbam vellentibus, cor redire volentibus, vestes dedit lutoribus, sanguinem reus, sudorem infirmis, fontem lateris immundis, lachrymas perditis, discipulo matrē, Symoni Cyreneo crucem, paradisum latroni, animam patri, vitam morti. Item quidam de verbis Beru, quædam accipiens & addens ait. Vere largus est ille dispensator qui carnem suam dedit in cibum, & sanguinem in potum, animam in præciū vulnera in rē mediū, brachia in refugium, crucem in clipeum, cor in amoris iudicium, aquam in balneum, sudorem in medicamentū, clauos in salsamentum, spineam coronam in ornamentum, verba in documentum, vitam & mortem vtrunque in exemplum. Hi sunt duodecim fructus ligni vitæ. Apoc. 22. Et 22. paucis in mensura propositionis.

Dist. XVII.

Sexto circa ipsam domini passionem considerandum est acerbitas dolorosa, & doloris immensitas excessiua. Hier. 8. Dolor meus super dolorem in me cor meum merens. Tren. 1. O vos omnes qui transitis per viam attendite & videte si est dolor similis sicut dolor meus. Apparet autem maximus & grauisissimus fuisse dolor iste multiplici ratione. Primo quidē fuit dolor passionis Christi grauisissimus ratione personalis conditionis. Secundo ratione complexionis. Tertio ratione diffusionis. Quarto ratione præcognitionis. Quinto ratione separationis. Sexto ratione parui-pensionis. Primo quidem fuit dolor acerbissimus ratione conditionis persone, & contra passionis inflicta, videlicet quod tā magnus nobilis & excellens tractaretur tam viliter, tam pius tam crudeliter, tam innocens tam duriter, tantus amator tam hostiliter, tam voluntarie se offerens tam violenter. De quo vide supra vbi agitur de passione per comparisonem ad personam patientis. Secundo fuit dolor grauisissimus ratione complexionis nobilissimæ. Quam enim complexio melior & caro magis a corruptio-

Tomus Tertius.

ne remota, tanto pugna est durior, dissolutio granior, & angustia maior. Cum igitur in domino Iesu Christo caro fuerit mundior & vituacior & a corruptione peccati prorsus immunis, & complexio conuenientior quam in ceteris hominibus. Ideo maior fuit se-
sus doloris in eius passione, maior doloris violentia, & vehementior angustia passionis, propter quod ad considerationem huius doloris inuitat dicens *Thren. 1.* O vos omnes qui transiitis &c. Et infra. Attēdite vniuersi populi & videte dolorem meum. Tertio dolor dominice passionis fuit grauissimus ratione diffusionis, quia passio fuit generaliter in omnibus membris eius, non enim habuit dolorem particularem in vnico solum membro, sed dolor vehementissimus se transfundit per omnes eius artus, & per totū corpus. Vulneratus est. in locis vbi venę & nerui totius corporis conueniunt sicut in manibus & pedibus & corde, quibus disruptis sanguis de toto corpore effusus est, & dolor per totum corpus diffusus. Cui compete-
tit quod dicitur *Ier. 10.* tabernaculum meum vastatum est. i. corpus, omnes enim funiculi eius disrupti sunt, funiculi venę & nerui sunt in signum huius generalis doloris cum omnia membra eius fuissent passione afflictā, sola lingua videbatur immunis derelicta. Ideo quam cito sel & acetum lingua degustauit, statim consummatum est proclamauit, & spiritum inclinato capite emisit. Quarto fuit dolor grauissimus ratione præcognitionis apertissima, præcognouit enim Christus quantus esset dolor futurę passionis & mortis, cuius appropinquans imaginatio vsque ad sudorem sanguineum eum artauit, non enim bibit passionis calicē oculis clausis vt non præuideret internam amaritudinem, vt faciunt qui mortem non timent, qui angustias eius non vident, sed visum exhorruit cum pro salute nostra bibit. Quinto fuit dolor acerbissimus ratione separationis amarissimę, quanto enim aliqua duo magis sibi inuicem copulantur, tanto cum maiori dolore & non nisi maiori violentia separantur. Cū igitur maiori & fortiori vinculo naturalis amoris corpus & anima in Christo plusquā in ceteris hominibus fuerint copulata, maior & vehementior fuit dolor in separatione. Videmus sensibiliber quod quanto quis habet uxorem magis dilectā promptius obediētem sibi & melius seruiētē & ad nutū suum omnia facientem, tantomagis dolet de morte eius vel separatione sui: dñs Iesus Christus habens carnē oīno subiectā spiritui, & super oēs homines obediētē ei, super oēs pro separatione eius. dolore debuit; nisi quia dolor illius minuit & detinuit ineffabilis eius pietas & amor nostrę salutis. Sexto fuit dolor passionis acerbissimus ratione parvipensionis ingratiissime, cui tūc ingrati fuerunt. Iudæi, & sūto adhuc hodie christiani. Videbam quidē manifeste ingratiūdinem iudeorum quos ab ergastulo Aegypti liberauerat, mare transduxerat, manna panerat, legem docuerat, in columna præcederat, hostes eorū prostrauerat, terram optatā eis dederat. prophetas eis miserat, & post multa alia beneficia, ad complementum omnium ipse ad salutē eorum saluator hominum venerat. Post prædicationis eius instructionem, post perfectionis viarum demonstrationē, post regni celestis expositionem, post miraculorum tantam choruscationē, post infirmitatum suarum tantam curationē, post sacramentorum salutis tam salutariē institutionem, manus sacrilegas in eum proicientes caperunt, ligauerunt, flagellauerunt, damnauerunt, crucifixerunt, & occiderunt. *Ier. 18.* Nunquid reddetur pro bono malum? *Psa.* Retribuunt mihi mala pro bonis sterili animę meę. *Glo. ibi.* Ego artuli fecunditatem, illi reddebant sterilitatem, ego honores, ipsi contumelias, & ego medicinas, & ipsi vlnera, ego vitam, & ipsi mortem intulerunt. Maxime autē doluit pro ingratiūdine populi christiani, pro quo maiora factus erat quod præuidebat, quibus daturus legia nouę documenta, gratię sacramenta, virtutum ornamenta, salutis munimēta, tot probitatis & sanctitatis exempla pro quibus effudit tot viscera misericordię, tot fluēta gratia, quibus dedit tot refugia pugne, tantam spem veniē, tot aperuit semitas iustitię, tot ostendit signa amicitia, tot remouit impedimēta gloria, tot dedit solatia præsentis miserię, tot contulit ad victoriam laboris penitentię, tot cooperatiā futurę coronę. Contra ingratiūdinem christianorum maxime circa beneficium dominicę passionis potē dici illud *Bern.* O bone Iesu quā dulciter cum hominibus conuersatus es, quā magna & abundanter eis largitus es, quā dura & aspera pro eis passus es, dura verba, duriora verbera, durissima & horrendissima crucis tormenta. Idē. Non valuit opus suum reparare nisi cum ista difficultate, valuit quidē, sed maluit cum iniuria sui, ne odiosum vitium ingratiūdinis vltra in homine reperiret, sed vt multę dilectionis debitorem hominem faceret, commoueret; ad gratiarum actionem, quę minus fecerat gratum felicitas creationis, vbi dixit & facta sunt, mandauit & creata sunt. Idē. Sub ipsato capite non debet corpus luxuriare, ego coronam spineam, & tu in capite habes fertū de floribus, ego clauos defixos, & tu cyrorhecas habes in manibus, tu in albis vestibus tripudias, & ego in albis vestibus ab Herode fui derisus, tu tripudias cum pedibus, & ego laboraui pro te clauis defixis in pedibus, ego

habui pro te brachia extensa ad crucis patibulum, tu in chorea ad modum crucis brachia extendis in meum opprobrium, ego in cruce dolui & tu in chorea exultas, tu habes latus apertum, & peccator in lignum inanis glorię & luxurię, & ego pro te latus solum habui mucrone dire lanceę, veruntamen reuertere ad me dicit dominus, & ego recipiam te. Idē *Bern.* Respice oculo metali o homo quanto remunerationis debito astrangaris domino patietī pro te. Respice sanguineum sudorē, alaparum contumelia, flagellorum inflatiam, coronam spineam, spūta, ludibria, crucis angariam, & patibuli suspensum, oculos languidos, oris pallorē, fellita cibaria, acida pocula, caput inclinatum, geniculationes, irrisiones, titulum famosum, sortem vestimentorum, geminatum crucifige. Et quid plura, vilissimum mortis supplicium, & probra nephandissima. Idē. Hic profudit saluator noster totius suę charitatis profusum, & totius pietatis suę plenitudinem, hic profudit totius incomprehensibilis irę suę indignationem, nihil est vnde magis appareat quod ingrati sunt, quā qui tantę gratię ingrati existunt. Ideo dicitur *Eccl. 10. 2.* Gratiam fideiussoris ne obliuiscaris, dedit enim animā suā pro te. Inde ergo tanti negociatoris dolor est maximus, quod impropiabilis eius sanguis ab ingratis ita turpiter vilipenditur, immo viliter conculcatur, & non solum non recognoscitur, verumetiam iniquis operibus impugnatur, hoc etiam dolorem eius nimis exacerbat, de tam præciosis suis meritis fructum tam modicum reportauit.

De deuotione compatientium Christo. Dist. XVIII.

SEPTIMO circa domini passionem consideranda est compatientium Christo deuotio viscerosa. Multum mouere solet ad fletū in aliquo funere vox lamentantium & merentium. Sic a nobis debent lachrymas extorquere, & eordium nostrorum duritiam penetrare. Primo compassio pia fidelium qui præses in passione fuerunt. Secundo etiam aliquorum infidelium seu gentilium qui viderunt. Tertio compassio angelorum. Quarto compassio sanctorum, qui a mortuis resurrexerunt. Quinto prophetarum, qui prædixerunt. Sexto sanctorum nouitestamenti qui Christum patientiam non viderunt. Septimo irrationabilium creaturarum quę signa compassionis aliquantulum ostenderunt. De passione fidelium dicit *Bern.* Expansis in cruce tantibus dedit risum malignantibus & fletum fidelibus, factusque est omnibus derisus, qui solus potuerat esse fletorū. Mouere autem debet nos maxime istorum piorum pietas & compassionis, scilicet. b. Marię matris domini, Beati Petri Apd stolis, Ioseph dextri, Ioseph & Nichodemi, mulierum sequentium, mulierum ad monumentum venientium, & præcipue beate Marię Magdalene. Cuius autem pectus ferreum non vigeat, cor faxeum non emolliat, mentem non concutiat, viscera non commoueat, commotio viscerum tuorum & effusio lachrymarum. O dulcissima dñia. O mater misericordiarum piissima. O Maria benignissima cum ante oculos tuos cerneret prolem tuam tam nobilem pati tūc ignobilitatem, tam piā tam impiam, tam mansuetam & innocentem, tūc dura atque dura, quis possit digne cogitare, vel lingua exprimere quam maximus fuit dolor tuus, quam profunda credantur esse tua suspiria, amarissimus gemitus, immensi cordis tui rugitus, inundatissimi lachrymarum tuarum fluitus, vehementissime angustie, singultus violentissimi, viscerum tuorum diuulsus, quando iuxta ut sibi Symeonis vaticinium passionis Christi gladius acerrimus tuis viscera penetravit, mors eius amarissima tuam ipsam animam trāserberavit. O quam accumulauit super te qua te opprimeret contra passionis vehementiam, & quasi parturientis angustiam. Deus, & qui te letam & ab omni angustia immunē in partu tuo virginico edecit, & de te Deus & homo natus, te super parturientis angustia dolor eius affecit, quando coram oculis tuis benedictus fructus ventris tui passus crucifixus & occisus est, vt merito posses dicere quod dicebat illa vetus Noemi quondā *Ruth. 1.* Nolite me vocare. Noemi. i. pulchram, sed uocate me mara, quia amaritudine valde repleuit me omnipotens. Credo veraciter quod ex passionis vehementia facta est mortua, nisi spes certa propinque resurrectionis eius dolorem refrenasset. Contritio etiam beati Petri, & passionis Christi compassio, & luctus eius amarissimus ad compassiōem & fletum nos debet prouocare, quem oculi domini lucidiores sole respicienter illuminauerunt, vt peccatam trine negationis suę aduerteret turbesceret & doleret, & vt regem glorię tam ignominiosę & duram pati attenderet, & ei condoleret. *Glo.* Dominus inter flagella. Per trum lachrymantē oculo misericordię respexit, quando dixit. Plus doleo de peccato tuo quam de meo flagello, vnde quasi si eius passionē aspicere non valeret foras exiit, vt habenas lachrymarum liberius laxaret, nec solū foras exiit, immo etiam in spelunca se inclusit, vbi ab amaritudine fletus non cessauit vsquequo cum dñs resurgens & apparens confortauit. Vnde dicit magister Petrus domesbor, & legi in Clemētis itinerario, quod audito gallicū Petrus semp ad orationem solebat surgere, & recolere suam negationem, & domini passionem lachrymas vberime effundere. Tertio quis non stu-

peat

peat dextri latronis tantam fidei illuminationem & firmitatem, ubi viso domino in tanto passionis discrimine omnia cœli luminaria excepta beata virgine à firmamento fidei ceckerunt. Quem non moueat eiusdem regis cœlestis recognitio, & ad eum conuersio, & eius adhesio, quando sui relicto eo iugerunt? Quem nō pietatis visceribus emolliat eiusdem defensio domini, & iustificatio, & sui accusatio, cum diceret ei qui à sinistris domini blasphemabat: Neque tu Deum times cum in eadem damnatione sis: & nos quidem iuste nam digna factis recipimus, hic vero nihil mali gessit? Quē non moueat pia ad Deum conuersio, & humilis, & deuota supplicatio eius, & petitio, dicentis: Memento mei domine cū ueneris in regnum tuum? Quarta compassio fuit filiarum Hierusalem. Quis Christianus non lamentetur cum lamentantibus, & fleat cum flentibus filiabus Hierusalem, si cordis gressibus sequatur cum sequentibus Dei filium pro suis peccatis ductum ad ignominiosum crucis suspensum? Quinto compassio domino Ioseph & Nicodemus. Quis enim non mouetur qui recogitet cum quanta audacia, & infantia ille Ioseph Decurio nobilis corpus Iesu à Pilato petierit, & cum quanta cordis læticia munus illius nobilis funeris sibi datum accepit, cum quanta deuotione credendum est, quod illud corpus dominicum de patibulo deposuerit, cum quod charis amplexibus illud deportauerit, quod reuerenter tractauerit illum Dei templum, quam dulciter osculatus fuisse credendus est illud Dei sanctuarium, quantis lachrymis aspersisse creditur, & lauasse loca vulnerum, cum quanta diligentia creditur abstersisse & retinuisse stillas & aspersiones sanguinum eius: cum quanta pietate creditur aspersisse liores flagellorum, cum quanta deuotione ligasse, in mundo syndone inuoluisse, & in nouo sepulchro posuisse. De quo Ansel. Vinam cum felice Ioseph dñm meū de cruce deposuissē, aromatibus condidissē, in sepulchro collocassē, aut saltem per secutus essem, ut tanto funeri non desceret aliquid officij mei. Quis cogitet cū quāta deuotione Nicodemus tot libras mirrhe & aloes attulit, quibus corpus quod tot passiones pertulerat non sine multa lachrymarū admixtione liniuit ut estimo. Sexto inter fideles compassio fuit domino amici eius & noti qui à longe stabant, & passionem eius cernebant, quia forsitan pre dolore passionem eius cerere deprope nō valebant, quanto pie credi possunt pietatis signa ostendisse, & lachrymarum fluentia uisa eius passione effudisse, & eius uulneribus infudisse, & eius sanguini admiscuisse; quod lachrymæ plantis & gemitus in eius exequijs & sepultura ingoniuina se & inculcasse credantur. Ansel. O benignissime & suauissime domine & serenissime, quando restaurabis mihi quia carnis non uidi tuam passionem, quia non sum desolatus loca uulnerum, fixuras clauorum, quia non uidi illam beatam tuam carnis incorruptionem, quia non respexi lachrymas cicatrices ueri corporis testes. Septimo fuit paruum compassio Mariarum, quæ paruauerunt aromatica unguenta ut delinissent domito Iesu noua uulnera, quarū compassio perpendi potest ex uoluntate amoris, quæ omnia reliquerunt, patriam familiam & domum propriam propter Iesum, ut audire possent sermonis eius dulcedinem, uidere possent conuersationis eius pulchritudinem, & operum eius mansuetudinem, uiraculorum eius multitudinem. Et sequebantur eum ministrantes de facultatibus suis, ut consequerentur per eius ministerium misericordiam suæ mansuetudinem, & gratæ plenitudinem. Et quanta maior erat ad eum dilectio, tanto maior in passione eius erat doloris accumulatio. Paret etiam eorum pia compassio ex sepulchri eius crebra uisitatione, ex passionis inspectione, in unguentorū deporatione, ex temporis consideratione & loci, ubi quando inuenerunt, ex diligenti domini inquisitione, ex pedum eius adoratione & de reuotione. Illa autem beata peccatrix quæ præ ceteris factam in se magnam misericordiam Dei sciebat, præ ceteris ardebat, & præ ceteris inconsolabiliter flebat, em quæ tangit Ansel. Quis enim explicet o beata sponsa Dei quam benigna familiaritate & familiari benignitate, cuius amore flagrabas, quam ad monumentum flebas quærendo & flendo quærebas, ipse te quam consolari uenerat magis attendebat, ipse te uidenti celabat, & se non uidenti, se ostēdit, eam quem quæres & cur fleret quærebat. O dulcissime domine cur quæris? Quid ploras? nonne uideras te cor suum dulcem uitam animæ suæ crudeliter macerari, quodam ligno expādi, clauis ferreis affigi uelut latronem ad ludibrium impiorum suspendi & occidi, & quia nequiores iuuare ne te occiderent, uolebat corpus tuum diu seruare unguentis ne putresceret, ut saltem mortuum diu flere possit, & cum corpus ipsum quod gaudebat sibi dimissum credit amissum, & tu quæris mulier cur ploras? O singulare gaudium eius cur concitas dolorem eius? nō enim ignorabas amorem quē inspirabas, sed o bone domine magister benigne, ecce fidelis ancilla, ecce discipula tua nuperrime redempta tuo sanguine, ecce desiderio tui amictus & estuatur circumspicit & interrogat, & nūquā apparet quem desiderat, displicet ei quicquid uidet, quia te solum quem aspicit non uidet, & tu quæris quid ploret. Secundum genus

compacientium fuit ipsa crudelitas infidelium crucifigentium, clamant eo moriente Centurio cum esse Dei filium, & uere fuisse iustum, turba circumspicientium eo moriente pectora sua percipientium, & recedunt, qui aliorum crura frangunt uidentes eum mortuum os eius non comminuunt. Tertium genus compacientium fuit multitudo cœlestium Angelorum. O quantam & quam piam compassionem de Rege cœlorum & domino habuit cœlestis Angelus qui eo in agonia factus de cœlo descendit & ei alitit, & pietatis fontē & Deum totius consolationis confortauit. O quanta fuit beatorum Angelorum circa dominum suum deuotio & pia compassio: quanta circa eius aduersarios eorundem indignatio cum eorum uoces, ut in euangelio Nazareorum legitur. Et idem scribit Iosephus, ut legitur in 1. lib. de bello Iudaico, in tertia parte eiusdem libri de signis euerisionis Hierusalem. Audite fuerunt uoces, dicentium: Transeamus ab his sedibus, & eos quos prius cum tanta diligentia custodierunt, sacrilegos & uere excommunicatos reliquerunt: & qui prius erant eorum defensores & propugnatores, facti sunt eorum persecutores, extunc ut dicitur beatus Michael qui Princeps & dux erat Iudæorum, factus est Princeps militiæ Christianorū, & præpositus ecclesiæ, qui prius præerat Synagoga. Quartum genus compacientium fuit multitudo sanctorum mortuorum, quorum multa corpora surrexerunt, & de eius passione & resurrectione testimonium uicis perhibuerunt. Quintum genus est prophetarum beatorum qui aduentum domini præcesserunt, qui & si corporali præsentia passionem domini non uiderunt, tamen prophetali spiritu præiudicauerunt & prædixerunt: Quæ enim lingua exprimere bene sufficit compassionem, eorum circa Christum passum, & acta pia cantica & lugubria carmina uerba stertus, & placentis, & lamentationes ad passionem Christi pertinentia, quæ ipsi prædixerunt, & scripta reliquerunt, ut Dauid, Isaias, Hieremias, & ceteri, Daniel, Iob, & alij. Sextum genus est compassio sanctorum martyrum, confessorum, & uirginum, qui & si passionis Christi non fuerunt, nec eam oculis corporeis uiderunt, tamen de ea audierunt, & eam in prophetis & euangelis legentes, & mente eam recolentes pro effuso Christi sanguine lachrymas innumerabiles effuderunt, mundi solatia & prospera spreuerunt, possessiones huius temporis ad passionis eius memoriam contempserunt, aduersa quæque ad passionis memoriam confecta pati elegerunt, & ea amore eius tanquam colligentes de spinis uuas, & de tribulis ficus dulcia reperuerunt. Septimum genus compacientium Christo fuit in passione eius multitudo irrationabilium creaturarum. Sol enim patiente domino obscuratur, aer obtenebratur, uelum templi scinditur, superliminare templi fuditur, lapides cæsi sunt, monumenta aperta sunt, mortui surrexerunt, commotis igitur creaturis irrationabilibus pro domino passio, quomodo non commouebitur rationalis creatura, pro qua terra tremuit, creator patitur.

De uoluntate passionis domini.

Diff.

XIX.

Orao circa domini passionem consideranda finaliter occurrit eius utilitas copiosa, quæ licet propter immensitatem suam, nec uerbis explicari, nec humana possit intelligentia comprehendendi pauca tamen ad deuotionem fidelium excitanda breuiter percurrere dicemus, quod passio saluatoris reuocat oberrantes, reuertentes uiuificat, prouocat torpescentes, poenitentes pacificat, intellectum illuminat & allicit ad amorem omnium culpam eliminat & afficit ad dulcorem. In aduersis examinat, & thesauros amplificat, omnes hostes exterminat, & in cœlis glorificat. Isti sunt diuodocium fructus dominicæ passionis, ad quos omnes alij reduci possunt. Primo Christus sua passione reuocat oberrantes. Nam de carne sua suo sancto sanguine rubricata fecit reclinatorium ad reuocandum aues uenaticas quæ de manu nobilis euolarunt. Osee 12. Esfraym quasi uis auolauit, quæ nimis impinguata si non redeat, nec pro uoce reclamantis, nec pro reclamatorio ostendit, dimittit eam diabolo. Prouer. 1. Vocauit & renouistis, extendi manū meā, & non fuit qui aspiceret &c. Sequitur. Ego quoque in interitu uestro ridebo. Isa. 44. Reuertere ad me, quoniam redemi te. Hier. 3. Reuertere ad me, & ego suscipiam te. Hebr. 12. Accessistis ad sanguinem melius loquentem quam Abel, uidete ne recusetis loquentem. Cum quidam clericus scholasticus Parisius multum esset uitio carnis subditus, & procrastinaret poenitentiam facere, quadam nocte apparuit ei dominus in ea forma in qua crucifixus est, ostendens uulnera sua cruentata dicens, quod hæc pro peccato suo pertulerat, & eorum cicatrices retinuerat, ad coruos maxime. i. procrastinatores faciende poenitentia ad faciendam poenitentiam aduocandos, & à peccato reuocandos. Qui ad hanc uisionem motus religionē intrauit, qui uitam bono sine consummauit. Item Mach. 3. Ostendebant elephantis sanguinem uas & mori. i. Christi, ut acuerent eos in prælium: hoc fuit acumen martyrum ad bene agendum, pugnam, patendum. Aug. de symbolo: Antidorum Christi crucifixi sanguine confectum martyres Christi biberunt, & qui prius erant ecclesiæ persecutores, eius facti sunt defensores, sanguinem eius biberant,

Speculum Morale Vincentij.

berunt, & pro eo sanguinem suum fuderunt. Hiero. ad Heliod. Licet paruulus nepos ex collo tuo pendeat, licet sparso crine scissis vestibus vbera quibus te nutriuit mater exhibeat, licet in limine pater iaceat, per calcatum perge patrem, per calcatum perge matrem, & exemplo Christi ad vexillum crucis euola: hoc genus pietatis pium est in hac re esse crudelem. Quod autem & a malo reuocet & ad bonum prouocet, ostendit exemplum beati Eustachij, qui cum esset paganus & princeps militie Romanorum, & venisset in silua sequeretur ceruum quandam in grege ceruorum maiore, cum esset a socijs elogatus stetit ceruus, & apparuit inter eius cornua dominus crucifixus loquens ei per os cerui: O Placide quid me persequeris? ego enim sum Iesus &c. Et quod ipse esset creator celi & terre dixit ei, & fidei articulos docuit alios & quod faceret se baptizari cum vxore sua & filijs, & quod postea ad eum rediret. Qui rediens dixit hoc vxori suae, quae dixit similiter ei se vidisse consimilem visionem: ideo baptizati sunt cum filijs suis. Sequenti die redijt ad venandum, & vbi viderat ceruum crucifixum videt iterum. Qui dixit eum non ex facto suo beatum esse, sed oporteret eum multa sustinere propter Deum, & quod eligeret vel tunc vel post, elegit tunc pati dummodo daret patientiam ei. Moriuntur in breui omnes serui eius, & tota familia, possessiones diripiuntur, nocte fugit cum vxore & filijs, pauper intrat nauem, pro nauulo retinetur eius vxor, ipse dolens transijt fluiuium, altero transportato cum ad alterum puerorum suorum rediret, & esset in medio fluminis, alterum rapit leo, alterum lupus, quos pastores eripientes tradiderunt diuersis dominis tunc in eodem vico nutriti. Eustachius autem post 15 annos in paupertate maxima custodiuit agrum cuiusdam hominis. Nauclero autem mortuo vxor eius munda est a domino custodia. Cum autem ingruerent bella contra Romanum Imperatorem, omnes clamant quod si Placidus qui nominatus est Eustachius in baptisinate adesset, omnes vincerentur barbari. Cum autem per mundum mitteret Imperator milites, veniunt ad locum vbi morabatur. Quos vt cognouit inuitauit eos ad quietendum ad domum domini sui, & recolens dignitatem flebat egrediens, & lota facie redibat & seruiabat eis. Qui cum considerantes & cognoscetes a cicatricibus eius, arripuiunt eum, ducunt eum ad Imperatorem, & filios suos pro tyronibus quos venustos forma indicabat, vincit hostes: filios suos habuit socios & charissimos propter probitatem & naturalem strenuitatem. Cum autem nutu Dei venisset pater cum filijs ad domum domini sui vbi vxor eius hospitabatur, iunior frater incepit querere in orto vbi erant a fratre suo vnde esset, qui retulit ei, quod nesciebat aliud, nisi quod pater suus princeps militum sic cum matre sua de Roma exiens fugit, & omnia de processu viae alteri narrauit quomodo tenuerit recolebat, alter puerum ofculatus est eum dicens: Per Deum ait audi frater meus es. Mater haec audiens, & admirans rogat eos vt faciant eam loqui cum principe suo, ad quem cum adducta esset notans eum cognouit eum, rogans flexis genibus, vt diceret si esset Placidus. Agnoscut se mutuo, quereunt de pueris. Cum autem diceret quid actum esset, dixit illa quod audiuerat a iuuenibus dictis, qui mutuo se noscentes & narrantes omnia letificauerunt totum exercitum, reducuntur de victoriae loco mortuo translato. Adrianus Imperator audiens eos Christianos cum nollet sacrificare idolis, & cum dati leonibus in culum remaneret fecit eos in boue ereo per quatuor dies cremari: ipsi autem emissi inuenti sunt integri, nec eorum capillus adustus est, & haec omnia sustinuerunt patienter ad dominice passionis commemorationem. Item nota quod ad bonorum prouocationem, ad beneficiendum & renovationem malorum a malo ponitur crucifixus in medio ecclesiae. In historia tripartita legitur, quod Constantinus crucis signum faciebat praeferre suo exercitui pro laudis Imperiali signo, vt militibus pugnantibus passionis memoria robur daret. In historia an. Lanceam domini quam inuenerunt diuina reuelatione sub altari sancti Petri, vbi eam dicitur occultasse in memoriam passionis, vt ammirarentur ab bene pugnam deporbant ante oculos pugnantium. Item quod passio domini a malo reuocet, & prouocet ad bonum, ponitur exemplum in historia Aneiochena, vbi dicitur, quod cum ciuitas Antiochie diuino miraculo fuisset capta a Christianis, multis eorum cum mulieribus Saracenis peccantibus sic sunt obsessi a Turcis, & tanta fame praegrati, quod ipsi credebant quod nullatenus euadere possent, tunc cuidam sacerdoti nomine Stephano in quadam ecclesia vigilanti, & oranti, & flenti pro morte sibi & alijs imminenti, apparuit dominus Iesus Christus super omanem pulchritudinem speciosus, quare ab eo causam sui fletus, & cum ille eam ei diceret, subito crux Sole splendidior apparuit circa eum, & dixit ei quod erat dominus virtutum, potens in praelio quem ostenderat populus Christianus peccando, & dixit quod diceret episcopo quod predicaret populo. Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos, & cum ad pugnam irent, & dicerent congregati suae inimici nostri & gloriantur in virtutibus suis &c. & quod vique ad quinque dies miseretur eorum si pe-

niterent, quo facto victoriam inestimabilem contra Saracenos obtinuerunt. Item ibidem dicitur quod cuidam Britoloneo. Illi cui facta est reuelatio de lancea domini inuenienda apparuit dominus in cruce duorum lignorum nigrorum rotundorum, impolitiorum, in ea forma qua crucifixus est, & Petrus, & Andreas, & quidam tertius crucem eius sustentantes, & ostendebat vulnera sua quinque propter quinque genera hominum, quae erant in exercitu, vt alios ad beneficiendum animaret, & alios a malo reuocaret, primum genus vt dicebat erant illi qui ad exemplum illius nullum genus gladiatorum, vel aduersitatum propter eum timebant, et illi cum obeunt ad eius dexteram collocantur. Alij sunt qui prioribus subsidium impendunt, & eos a tergo in pugna custodiunt, & refugiens recipiunt. Hi similes sunt eis qui Christum sequebantur. Tertij sunt qui pugnantibus prioribus lapides tela & arma pugnae necessaria ministrant. Hi vt dicebat dominus similes erant eis qui eum pati uidebant & dolebant, & pectora percutebant, iniuriam ei fieri proclamantes. Quartj sunt hi, qui cum clamorem belli audiunt intrudunt se in domibus suis, & ad negocia sua se conuertunt non credentes in virtute Dei bella consistere, similes sunt illis qui in passione clamauerunt. Reus est mortis, & crucifigatur. Quintj sunt qui clamorem belli autem, & causas inquirunt, & ignauia non virtutis alijs exempla relinquunt, & alios a praedio, & confidentia animi, & confidentia in Deo retrahunt, hi Iudae proditori, & Pilato, & alijs crucifixoribus similes sunt. Quidam magnus clericus praedicator crucis hoc praedicabat, quod legitur in historia Arturi, quod consuetudo eius erat, quod differere comedere quousque aliquid nouum & mirabile veniret ad curiam suam. Cum autem expectarent hoc, ecce naus quaedam applicuit sine gubernatore, & ductore, mirantes & occurrentes milites inuenerunt in naui illa militem ibi iacentem vulneratum, & lanceatum, & cruentatum, cum autem respicerent in eius elemosynariam inuenerunt ibi literas vbi continebatur, quod defunctus ille petebat iustitiam a curia ab eis ibi contentis, qui iniuste eum occiderant, quae literae totam curiam animauerunt, ad fumendum arma in vitionem sanguinis innocetis. Hoc autem si non fuit ad literam verum, tamen similitudinariae quia Christus pugil noster in nauicula crucis apparuit, pro nobis innocens occisus a Iudaeis, & gentibus, quod ostenderunt nobis euangelia sacra, quae decordis elemosynariae tanquam huius prodicionis literae exierunt: hoc ad accipiendum arma pro hac prodicione vindicanda corda nobilia debet multum mouere. Secundo reuertentes viuificat, peccatores enim quasi filij prodigi abeuntes in regionem longinquam, & omnia bona sua consumentes spiritualiter moriuntur: dicitur enim Lucae 16. Mortuus fuerat & reuixit. Ad hoc enim Christus mortuus est vt nos viuificaret, vnde Tren. 4. Spiritus oris nostri Christus dominus captus est in peccatis nostris, cui diximus sub umbra tua viuemus. Psal. Similis factus sum pelli. &c. & hoc in cruce, de qua dicitur quod est auis nimiae maciei quae pullos suos cum offendunt eam occidit, & pro dolore eos mortuos per triduum plangit, & rostro se perforans eos mortuos sanguine suo rigat, & virtute sanguinis viuificat, sic Christus nos virtute crucis & sanguinis effusi, vnde ad effusionem sanguinis eius multa corpora sanctorum de morte surrexerunt: hoc signatur 4. Reg. 17. De puero suscitato super lectum Helyae in trina dimensione eius super puerum: lectulus Helyae crux Christi est, trina dimensio Christi quam fecit de eo charitas, scilicet longum eius in cruce extendens a vertice, vsque ad pedes, secundum latum est secunda dimensio, qua charitas brachia eius extendit. Secundum basium fuit tertia dimensio, quando vnus militum lancea latius eius aperuit, quia vt dicitur in Prouer. 4. Ex corde vita procedit. Item hoc figuratur 2. Reg. 4. De suscitacione pueri in lectulo Helyae super quem puerum incuruatus est, ponens os suum super os pueri, & oculos super oculos eius, & sic de alijs membris, quia omnia membra sua pro nostris viuificandis morti exposuit. Crux enim domini est arbor vitae in medio Paradisi. Prouer. 3. Lignum vitae est his, qui apprehenderint eam &c. de quo triplex vita colligitur, videlicet naturae: vnde corporaliter mortui suscitati sunt tempore passionis. Item vita gratiae, quod notatur in hoc quod multi conuerti sunt ad fidem. Item vita gloriae quod notatur in hoc quod latroni datum est regnum caelorum. Bern. Arbor crucis si est qui colligat, vitam germinat, iucunditate fructificat, oleum stillat, balsamum fundit, spiritualium carismatum non est arbor siluestris, lignum vitae est apprehendentibus eam, arbor salutifera, lignum crucis. Tertio Christus ex virtute passionis prouocat torpescentes ad bonum, scilicet facientium, propter hoc imago crucifixi ponitur in medio ecclesiae ad pigros. scilicet excitandum. Nota quod hyrandi in tyrocinis portantes cor alicuius animalis in lanceae summitate clamant, qui non habet cor hic. Ideo Heb 12. Recogitare eum, qui talem sustinuit a peccatoribus aduersus semetipsum contradictionem, vt non fatigemini animis vestris deficientes: nondum enim vsque ad sanguinem restitistis aduersus peccatum repugnantes. Torporem nostrum excitare debent aculei.

spinarum, & sumuli passionum: nam passio Christi labores leu-
gat, & dolores mitigat. Tren. 4. Dabis eis scutum cordis laborem
tuum. Psal. Pauper sum ego, & in laboribus à iuuentute mea. Bern.
Quid non suauis tibi erit, si colligeris omnes amaritudines domi-
ni Dei, & rememoraberis. Primum quidè illarum infantilium ne-
cessitatum. Deinde laborum quos perulit in prædicando, fatiga-
tionum in discurrendo, tentationum in ieiunando, vigiliarum in
orando, lachrymarum in compatiendo, insidiarum in colloquen-
do, postremo periculorum in falsis fratribus, conuictorum, spuro-
rum, colaphorum, subannationum, exprobrationum, clauorum,
& horum similibus. quæ in salutem nostri generis tringintatribus
annis operatus est in medio terræ. Hic est fasciculus myrtæ. Cæ-
ponendus inter vbera nostra. Quarto Christus virtutæ suæ passio-
nis penitentes pacificat. Ipse. n. est pax nostra. Eph. 2. Pacificans
per sanguinem crucis eius suæ quæ in terris fuit. i. pacem faciens
inter homines & Deum, inter homines & Angelos. Item pacem fa-
ciens in terris. vt homines cum hominibus, & homines in seipsis
pacem habeant: & merito pax plenè fuit reformata inter Deum
& homines Christo passo, & primæ præuaricationes emenda: tunc
enim misericordia & veritas ob. sibi, tunc iustitia & pax osculata
sunt. Pacem igitur habeamus ad Deum per dominum & Iesum. Chri-
stum, & de tam immenso beneficio gaudeamus, ac Deo gratias in-
finitas agamus. Quinto Christus per passionem suam intellectum
illuminat: hoc est colitur in quo inungendi sunt oculi vt videat.
Apoc. 3. Item hæc est virga de cuius summitate gustato melle illu-
minatur Ionathas 1. Reg. 14. Gustans gustauit &c. Item fel piscis,
quo liniti oculi cæci curantur. Tob. 6. Fel eius &c. In passione Lon-
gini martyris dicitur, qd cum esset cæcus affans passioni domini in
stigmatibus alijs latus domini lancea aperuit, & casu fortuito oculo
manu humida tangens illuminatus conuersus est ad dominum,
& post in Capadocia prædicans & miracula faciens martyr effi-
tur gloriosus. Item in exaltatione sanctæ crucis, legitur qd cruce re-
ducta in Hierusalem per Heraclium, quindecim cæci ibi sunt illu-
minati. In passione sancti Sixti, & sancti Laurentij, legitur qd beatus
Laurentius cum signo crucis cecos illuminabat, & ad fidem
per hoc eos, & alios conuertebat. Illuminat autem ad cognitionem
Dei, sui, & peccati. Dei quidem, quia per hoc manifestè cognoscimus
quomodo sit misericordia Dei circa nos, & quantum diligat nos.
De hoc infra. Sui vero, quia clare videmus: quam pretiosè nos
animæ nostræ Dei iudicio, quia corpus, & sanguinem, & vitæ pro-
priam in hac statera posuit vt animas nostras hoc pretio præcio so
redimeret, & quantum nos diligeret, & quantum valeamus nobis
ostenderet, qui nos istis præpositus & præponderat ne nos vilissimo
peccati pretio de cetero nos vendamus. Prou. 16. Ponderator spiri-
tuum est dominus. Aug. Ne tibi vilescas o homo, appède te ex pre-
tioso. Bern. Vt mihi si talentum mihi traditum negligenter tractaue-
ro pretioso sanguine agni incontaminati Christi appreciatu. Pec-
cati vero, quia luculenter ostendit Deus quantum odit peccatum,
pro quo destruendo nec patet filio suo peperit quin illum mori
preceperet, nec ipse filius sibi ipsi. Patet etiam ex hoc quantum debeat
mus odire & desersi peccatum, & studere cauere, quia si Deus
pater filio suo non peperit, & nobis non parceret. Lucæ 23. Si in vi-
ridi hoc facit, in arido quid fiet? Item qui peccatum facit renouat
causam mortis suæ, & quantum in se est Dei filium crucifigit.
Heb. 16. Rursum filium Dei iterum crucifigentes. Sexto Christus
per passionem suam nos allicit ad amorem. Iure sibi non vendicat
attrahit & inflamat, sicut ipse dicit Io. 12. Ego si exaltatus fuero
ad terram. in cruce, omnia atrahá ad meipsum. Hoc aut dicit &c.
Ansel. Domine quia totum me fecisti totum me debeo amoris tuo,
quia totum te mihi dedisti, totum me debeo amoris tuo: immo ta-
tum plus debeo me tibi totum, quato tu me maior es, qui pro me
dedisti te ipsum totum. Item Bern. Super Cant. Super omnia te mi-
hi reddunt amabilem, o bone. Iesu calix quem bibisti pro nobis,
opus redemptionis nostræ frequenter numeratum: hoc sæpe exco-
gitatum facile sibi nostrum vendicat amorem, nihil deuotionem
nostram blandius allicit, iustus exigit, artius stringit, vehemētius
afficit. Multum quidem laborauit, nec in omni machina mundia-
li tatum sibi fatigationis assumpsit. Sic actor vitæ, ibi enim habuit
in dictis contradictores, in factis observatores, in tormentis irriso-
res, in morte exprobratores. Item Bern. in serm. O quam indebita
miseratio, quam gratuita & probata dilectio, quam inopinata di-
gnatio, quam stupenda dulcedo, quam inuicta mansuetudo, regem
gloriæ pro despiciatissimo seruo crucifigi. Idem: Cum ego deuoue-
ro quicquid sum, quicquid possum, nonne sic est sicut stella ad so-
lem, scintilla ad fornacem, stilla ad flumen, lapillus ad montem, gra-
num ad aceruum, athomus ad totum mundum. Ideo non habeo
domine nisi duo minuta, immo minutissima corpus & animam.
Vel potius minutum vnicum. s. voluntatem, & non dabo pro volu-
tate illius, qui tantus tantillum tantis beneficijs me præuenit, qui
toto se totum me comparuit: alioquin si illa retinero qua tron-

te, quibus oculis, qua mente, qua cōscientia vado ad viscera mise-
ricordiæ Dei nostri, & video perfodi illud fortissimum propugna-
culum quo custoditur Israel, & stillas illius, non guttas, sed vndas
à quinque corporis partibus in meum pretium detorque. Nota,
qd crux est mensura, quæ ostendit & mensurat quantum est amor
Dei ad nos, qui tantum extendit vnigenitum suum in ea, quod ex
omni parte poterat extendi ad dexteram & sinistrâ, sur-
sum & deorsum, ac si diceret, tatum vos amo quantum amare va-
leo, qui in amorem vestrum totum ex omni parte me extendo. Ec-
cles. 6. Amico fideli nulla est comparatio, & non est digna ponde-
ratio auri, & argenti contra bonitatem fidei illius. Bern. Quis audi-
uit vnquam tale, aut quis vidit huic simile? Ipse pro inimicis, &
iniustis mortuus est, eligens exulare à cælis, vt nos ad cælos repor-
taret, amicus dulcis, consiliarius prudens, adiutor fortis. Respice o
homo oculo mentali quantæ remunerationis debito astringaris
domino parienti pro te, respice sudorem sanguineum, alaparum,
contumeliam, flagellorum instantiam, coronam spineam, spura,
ludibria, crucis angariam, patibuli supplicium, oculos languidos,
oris pallorem, fellica cibaria, acida pocula, caput inclinatum, genu-
culationes, irrisiones, titulum famosum, sortem vestimentorum,
geminationum crucifige, & quid plura, vilissimum mortis supplicium,
& probra nephandissima, & hoc egit vt ostenderet tibi quantum
te diligeret, qui non aliter quam sic moriendo à morte te voluit li-
berare. De fidelitate illius amici, & maximo eius amore legitur in
Barlaâ, qui dixit ad Iosaphat, quod quidam habuerat quatuor ami-
cos, quorum tres plus quam se dilexerat, & negocia sua pro eis di-
miserat, pro quarto valde pauca facere voluerat. Cû autem à terri-
bilis regis seruis caperetur per decem milibus talentorum solu-
tione, vt sic à suspensio liberaretur. Primus rogatus ab eo. respon-
dit, qd ex quo in illo discrimine cecidisset non daret ei nisi lintheo-
lum, quo ductus ad suspensum inuolueretur. Secundus dixit, qd
hanc solam gratiam ei faceret, qd cum duceretur eum conducere-
t, vt honorabilis ad suspensum duceretur. Tertius dixit qd pro ser-
uitio, quod ei fecerat eum ad suspensum duceret & eum suspen-
deret. Quartus autem hoc audiens pro quo parum fecerat dixit ei:
Licet pro me parum fecisti, quia tamen ad me recurris in necessita-
te, & me diligere de cetero proponis pro te ne suspensaris venale
me exhibeo, & suspensio volo. Primus amicus fallus est mundus, à
quo homo in morte non recipit nisi sudarium. Secundus sunt ami-
ci mundi, qui conducunt vlque ad sepulchrum. Et tertius est dia-
bolus, qui hominem suspendit si ad eum recurrat. Quartus Chr-
stus, qui pro homine suspendi eligit. Septimo Chr- stus per passio-
nem suam omne peccatum eliminat, & sic mundando sanctificat.
Vnde dominus passionem suam vocat baptismum. Lucæ 12. Ba-
ptismo habeo baptizari, & quomodo coartor donec perficiam il-
lud. Baptismo vt dicit Greg. est ablutio. quo sedî decori sunt. Za-
cha. 3. Ecce lapis, & celabo sculpturam eius, & auferam iniquitatē
terre, per sculpturas lapidis huius riuus sanguinis exierunt ad emū-
dationem peccatorum, sculpturæ eius sunt vulnera eius. Heb. 9. Si-
gnis Christi qui per Spiritum sanctum semetipsum obtulit imma-
culatum Deo emundabit conscientias nostras. 1. Io. 1. Sanguis Ie-
su Christi emundat nos ab omni peccato &c. Ideo in signum hu-
ius dicitur 4. Reg. 5. Lauare septies in Iordane. Per septem ablu-
tiones Iordanis Naaman leprosus mundatur à lepra, quia per se-
ptem effusiones sanguinis Christi peccator à septem maculis mor-
talium peccatorum mundatur. Vt singula singulis respōdeant per
quandā appropriationem, sic effusio facta in circuncisione de mem-
bro à quo luxuria maxime exercetur ab hominibus, fuit ad purgā-
dum in nobis peccatum luxuriæ. In sudore maxime contra pecca-
tum gula: nos toxicata comedimus, & Adam pater noster pomū
veticum: vnde pro nobis habuit Christus sudare vsque ad sangui-
nem. Contra peccatum inuidiæ fuit effusio de liuore flagellorum,
inuidos enim bona visa flagellant, & liuidos faciunt. Contra pec-
catum pigritiæ fuit effusio pedum, quod peccatū maxime regnat
in pedibus. Contra peccatum iræ & odij fuit apertio lateris, & vul-
neratio cordis Christi. Contra peccatum auaritiæ & rapinæ fuit ef-
fusio manuum. Contra peccatum superbix, quæ maxime apparet
in capite fuit vulneratio spinarum, & effusio sanguinis vt creditur
de puncturis earum. Nota quomodo Constantinus Imperator
fuit curatus à lepra corporali, & spiritali virtute sanguinis Chri-
sti veraciter innocentis qui prius habuerat consilium lauari in san-
guine innocentium puerorum. Apoc. j. Dilixit nos, & lauit nos à
peccatis nostris in sanguine suo. Octauo Christus per passionem
suam afficit ad dulcorem: licet enim anima meditando dolores,
& opprobria dilectissimi sponsi sui dolorosis amaritudinibus re-
pleatur, tamen dum cogitat amoris immensi dulcedinem, & fru-
ctum sacratissime passionis. i. redemptionem humani generis, &
omnia bona quæ ex ipsa passione proueniunt ineffabili gaudio, &
consolatione perfunditur. Vnde post illud Cant. 1. fasciculus myr-
thæ

hie dilectus meus mihi. Sequitur: Bötus Cypri dilectus meus mihi. Et Cant. 2. dicitur: Sub umbra illius quem desideraueram sedi; & fructus eius dulcis gutturi meo. Vnde Christus pro salute nostra patiens animas deuotas afficit ad dulcorem, si sciant colligere de spinis coronæ dominicæ uas inebriantis deuotionis, & de tribulis. i. puncturis, & aculeis flagellorum, conuictorum, spurorum, colaphorum, & huiusmodi fructus miræ consolationis. Huius passionis fructus multiplices degustare desiderans anima sancta, dicit Cant. 1. Ascendam in palmam, & apprehendam fructus eius. Hæc est arbor illa mirabilis de qua dicitur Dan. 4. uidebam, & ecce arbor in medio terre &c. Cuius dignitas gloriosa in duodecim commendanda describitur. Primo in situ, quia in medio terre sita. Pro eo quod per eam operatus est dominus salutem in medio terre, ut sit commune refugium, & remedium omnibus vbicumq; confugientibus ad eam. Secundo commendatur in altitudine nobilitatis summæ, quia altissimus altissimi filius, gloriosus ventris uirginis fructus in ea pependit. Vnde sequitur: Altitudo eius erat nimia, ferendo. scilicet altum fructum. Tertio in magnitudine dignitatis, quia filios Dei conseruat, & in frontes eorum transiens regno cælorum eos dignos ostendit. Supra Aug. Magna crucis dignitas, quæ de patibulis latronum transit ad frontes Imperatorum. Vnde sequitur: Magna arbor. Quarto in fortitudine per quam infernum fregit, mortem destruxit, & virtutem diaboli, & dominium peccati opprimit, & ad nihilum redigit. Vnde sequitur: Et fortis. Quinto in rectitudine, quia cælos aperuit, & tanquam pons tornatis, & scala Paradisi, quia humiles ab imo in sublime cælorum habitaculum transfudit. Hoc est quod dicitur: Summitas eius contingens cælum. Sexto in latitudine uirtutis, & potestatis, quæ per totum mundum se extendit. Vnde sequitur: Aspectus illius erat usque ad terminos terre uniuersæ. Septimo in pulchritudine frondium & florum. i. uerborum & exemplorum uirtutis, quæ in ea Christus exhibuit. Vnde dicitur: Folia eius pulcherrima, quia uita uirida, & floribus bonorum exemplorum ornata. Octauo in fructuum multitudine. i. multiplicis utilitatis quam mundo multipliciter impendit. Vnde sequitur: Fructus eius nimius. Nono commendatur in necessitate quod de ea habemus, quia in ea carnem suam in usum, & alimentum omnium Christus præparauit. Vnde sequitur: Et esca uniuersorum in ea. Decimo in securitate, & capacitate umbræ est, quia uirtute sua religiosos & seculares munus & custodit. Vnde sequitur: Subter eam habitabant animalia & bestie. Undecimo in iucunditate contemplationis & compassionis. Vnde per passionis iugem meditationem post lachrymarum ex compassionis passionis dominicæ multam contemplantibus passionem effundit cordis letitiam & exultationem. Vnde: Et in ramis eius. i. in diuersis passionum eius generibus. Conuersabantur. Iugiter meditando circa ea. Volucres cæli, uiri contemplatiui, diuersis cantus inde promendo, diuersas affectiones pietatis & consolationis inde recipiendo. Duodecimo in consolatione & mitigatione tribulationum, quia in ea caro Christi est afflictæ & attrita diuersis tribulationum flagellis, & consideratio attritionis carnis Christi multam recipit flagelli sui mitigationem, & diuinæ gratiæ consolationem. Vnde sequitur: Ex ea uesceratur omnis caro. De hac dicit B. Bern. Quis misericordiæ tuæ, o crux benedicta dignè queat inuestigare longitudo, latitudine, & sublimitatem, & profundum. Nam longitudo tua usque ad diem nouissimum subuenit uniuersis inuocantibus eam: latitudo tua repleuit omnem orbem terrarum, sublimitas tua supernæ ciuitatis inuenit restaurationem, profundum tuum sedentibus in tenebris, & umbra mortis obtinuit redemptionem. Nono Christus per passionem suam dat in afflictionem solatium, ut sit homo imperturbabilis. Virtus enim passionis eius omnem amaritudinem conuertit in dulcedinem. Sicut ait Aug. Temporalis afflictionis quod nobis propinat aduersitas nihil dolemus si consideremus quid pro nobis bibit ad paribulum, qui nos inuitat ad premium. Hoc est lignum amarum, quod dominus ostendit Moyse, quod positum in aquis Marath omnem earum amaritudinem dulcorauit. Eccl. 48. Nonne à ligno indulcata est aqua amara. i. à passione & cruce præsens tribulatio. Hoc est quod dicitur 4. Reg. 2. Vas nouum, idest corpus Christi, in quo positum erat sal sapientiæ diuinæ positum in aquis Iericho reddit eas dulces, & potabiles, idest præsentis tribulationes. Hæc est farina facta de grano frumenti in cruce comminuto, quam misit Heiysus in ollam, de qua nemo gustare poterat, sed clamauerunt filij prophetarum mors in olla uir Dei. 4. Reg. 4. Quid non suauiter tibi erit, si collegeris omnes amaritudines &c. Require supra. Religiosus quidam cum propter duritiam et asperitatem ordinis maxime in cibis, & potibus proponeret religionem exire, cogitauit quod de prodicione posset merito argui si redderet castrum pro aliqua indigentia, nisi prius ea exposita, & petito adiutorio à domino principali a quo castrum tenetur. Vnde uenit ad crucifixum coram quo orare confueuerat exponens necessitates suas, & petens eius adiutorium, quia non poterat ciborum duritiam sustinere, quia fuerat in seculo delicatus, tunc uisum fuit ei, quod diceret ei crucifixus: Intinge buccellam tuam in aceto passionis meæ, & fac tuum de meis uulneribus salamentum. Qui extunc recepit tam consolationem, quod omnia dura cibaria uisa sunt ei dulcia. Decimo Christus per passionem suam præstat in tentatione præsidium ut sit insuperabilis. Ipse enim est uirtus, & fortitudo pugnantium. Psal. Dominus dabit uirtutem & fortitudinem plebi suæ. Ideo monet idem: Ponite corda uestra in uirtute eius. Ab ipso similiter est uictoria, sicut dicitur 1. Cor. 15. Deo gratias, qui dedit nobis uictoriæ per Iesum Christum dominum nostrum. Ipse nempe uirtutem pugnantis adiuuat sanando & virtualiter roborando. Item arma fortissima ministrando. Item hostes debellando, & turpiter effugando. De primo quidem. Pugnantem adiuuat eius uirtutem sanando, & virtualiter roborando, dicitur Eccl. 18. Altissimus de terra i. de terreno corpore Saluatoris creauit medicinam. Hoc bene signatum est in serpente Æneo Num. 22. Qui solo aspectu sanabat a moribus serpentum. Quod autem per hunc fuit figuratus, ipse testatur Io. 3. Sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, sic exaltauit oportet filium hominis, ut omnis qui credit in ipsum non pereat. Si figura tantam uirtutem habuit ut omnes à serpentibus uulneratos solo visu sanaret, non est mirum si ueritas figurata sanat à moribus serpentum spiritualium. Nota, quod Christus in passione sua fuit similis scaldario, qui applicat infirmo ægrotanti ad mortem, si alis extensis in eum oculos proicit, infirmitatem eius bibit, & ægrotat pro infirmo, & æger liberatur. Tamen ut dicitur per istum modum quis curatur, quia ad ardorem Solis eleuatur, alas extendit, & cum sudore emisso infirmitatem emittit, sic Christus quos respicit de cruce oculis misericordiam curat sudore suo sanguineo. Eccl. 18. Amicus fidelis medicamentum uitæ. Amicus iste fidelissimus est Christus, qui omnia medicamentorum genera pro nostra curatione spirituali in corpore suo sacro dignanter exercuit, sicut patet deuotè meditanti. Contra naquam acutam auaritiæ sanguinem sudauit, contra humores subcutaneos hipocritis fuit quasi scarificatio sine scarpulo, idest carnis minuta incisio, in flagellatione, & spinarum punctione. Contra apostemata superbiæ, & iræ, & odij fuerunt uulnerum incisiones, felicia potio. Contra vitium ebrietatis, minutio. Contra vitium luxuriæ, diæta. Contra gulam uel estriplastrum fecit de carne attrita & resina sanguinis diffusa super pellem agni. Contra casus & contritiones impatientiæ, & iracundiæ balneum fecit de aqua lateris. Contra fixitates infamiæ, inunctio nes misericordiam fecit. Contra crudelitatem inuidiæ, fundendo la chrymas compassionis, & pietatis Electuaria fecit etiam contra uitium accidiæ ex dulcedine uerborum quæ protulit in passione. Mortem etiam gustauit, ne moreretur ægrotus. Quod autem passio Christi, & crux sanet multa habemus exempla. Lucæ 4. In occasu Solis curat omnes adductos ad se. Item Matt. 9. Sanguis uis tangens sabbatum uelimenti domini curatur, per quod passio signatur, sabbatum finis est uelimenti, in quo signatur finis corporis Christi. Legitur in Cesarea Philippi, ubi erat imago mulieris tangentis sabbatum uelimenti imaginis Christi, ubi crescebat quædam herba à medicis incognita, quæ quando creuerat adeo quod protuberabat uelimenti imaginis sabbatum habebat vim curandi de ista infirmitate, aliter non. Hanc imaginem cum Iulianus apostata fecisset remoueri, & suam ut honoraretur loco eius apponi, fulgur cadens caput illius imaginis Iuliani amputauit. Item idem in Nicopoli, quæ quondam Emaus dicta est, fons ut dicitur eodem libro est ubi Christus transiens cum discipulis lauit pedes, & ad tactum pedis eius vim accedit curadi de diuersis infirmitatibus. multo fortius crux debet hoc habere. Item ibidem dicitur quod in Thebaida Hierapoli erat arbor, perlybolicis nomine, sub quo propter eius speciositatem posita erant diuersa idola, quæ corrucunt cum Christus fugeret in Ægyptum, & arbor Christo inclinans, & cum obumbrat ad tactum eius uim accepit, ut quicumque portet ad collum de eius folijs, fructibus, ligno, cortice, uel radice fiat ei salutare medicamentum, multo fortius hoc debet habere crux. Item lib. 2. tripartitæ historiæ legitur. Cum quidam Probanus nomine de Pagano factus esset Christianus, hoc solum uidebatur abominabile ei, quod crux adoraretur in qua taliter dominus esset tractatus, cum ante podagra laboraret, nec curari posset, uisit Angelos & sanctos in uisione crucis adorantes super altare, & dicentes ei, quod aliter nunquam curaretur, nisi crucem adoraret. Cum autem rediens à uisione crucem adorasset statim curatus est. Item quod crux sanat dicitur in festo Philippi, quod cum captus esset ductus fuit ad templum Martis ubi ibi idolum adoraret, ubi cum Philippus adorasset draeo exiuit de sub base idoli multos occidens, & cum multi flatu eius infirmarentur, dixit eis Philippus, quod loco statuae altare facerent, & crucem superpositam adorarent, & curarentur. Quod ita fuit factum & infirmi fuerunt omnes curati, & mortui eorum resuscitati. Itē in exaltatione Sanctæ Crucis, cura reduxisset Heraclius crucem in Hierusalem.

rusalem fuit vnus mortuus suscitatus, paralytici tres curati, leprosi decem mundati, cęci illuminati, infirmi multi curati. Item ibidem legitur, qđ cum quidam Christianus māsisset ibi iuxta Iudęorum synagogam, transferens mansionem suam alibi, imaginem crucifixi quam iuxta lectum suum infixerat, vt coram eo oraret quę erat mirabiliter bene composita ibi reliquit. Cum autem quidam Iudeus domum illam conduxisset, & quendam suum contribulem inuitasset aduertit imaginem esse ibi, & significauit hoc alijs Iudeis, qui cum dictum Iudęum, qui ibi habitabat verberassent, & de synagoga sua eiecissent: licet se assereret imaginem dictā ignorare. Crucifixum illum clauis confixerunt, & alia passionis domini facta innouauerunt: cum autem latus eius lancea aperirent exiuit inde sanguis & aqua, quę recipientes in vase stupefacti, infirmos suos de illo liquore tetigerunt, & omnes curati sunt. Quo viso miraculo factum episcopo loci retulerunt, & baptizati sunt omnes, & eorum synagoga in ecclesiam dedicata est. Inquisitio & requisitus Christianus cuius fuerat imago, & vbi eam acceperat, & quis eam sic pulchre composuerat. Respondit hanc ei fuisse traditā ab antecessoribus suis, & qđ eam composuit Nicodemus, qui moriens reliquit eam Gamalieli. Gamaliel, Zacheo, iste Iacobo, & ita per diuersas successiones ad eum venerat. Ideo bene de ipso dicitur Isa. 53. Verē lāguores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit. Vnde quantum fuerit quis in bello spiritali plagatus, nihilominus decurrat ad medicum & curabitur, vt cū beata Agatha posset dicere Qui me dignatus est ab omni plaga curare, ipsum in uoco Deum uiuum. De secundo. s. quod Christus discipulis suis arma ministrat. Dictum est Boetio sicut legitur in lib. 3. de consolatione. Talia tibi contuleramus arma, quę nisi prior abieciſſe; inuita te infirmitate tuerentur. Ideo dicitur Eph. 6. Confortamini in domino, & in potentia virtutis eius. Induite vos armaturam Dei vt possitis stare aduersus insidias diaboli: habemus ergo pro galea coronam spineam, pro gladijs clauos manuum, pro scuto triangulo crucem opertam pelle agni, & rubricatam sanguine eius, vbi de pingitur rosarium Paradisi, in quo dependunt quinque rosę, aperitur scilicet vulnere. Pro calcearijs clauos pedum, pro lorica liuores flagellorum, pro equo crucem secundum quod portauit dominum, pro clipeo s. m. quod baiulatur ab eo. Io. 19. Baiulans sibi crucem exiuit. Sc. Accipiamus etiam ipsam lanceam quę latus domini eius aperuit, vt per eam transfodiamus aduersarium. His armis munita fuit beata Catherina contra Maxentium, & contra quinquaginta rethores congressura, quibus cōtra omnes nobiliter triūphauit. Item beatus Martinus quando dixit: Ego signo crucis non clipeo protectus, aut galea, hostium cuneos penetrabo securus. Itē dicitur in tripartita historia, qđ Cōstantinus in pręlijs signum crucis habebat pro Labaro. i. pro Imperiali signo. Item milites suos in armis suis faciebat muniri signo crucis. Item habebat lustratores qui portabant signum crucis tectum auro, & lapidibus, & per illud acies suas perlustrando muniebat ne hostes eas possent irruere: & hoc ante etiam quam in fide essent omnes instructi. Dicitur ibi, qđ cum quidam portaret vexillum crucis timens impetus hostium, tradidit illud cuidam socio suo portandum vt euadere posset. Ipse autē dimisso crucis signo solus in exercitu occisus est. Et dicitur qđ ille qui vexillum hoc portabat irruentibus in eum telis, & sagittis à nullo est lesus, quia signum crucis omnia in se tela immittā recipiebat & sagittas, ita qđ nullum lederent in exercitu. De tertio. s. qđ Christus per passionem suā hostes spirituales effugit spoliat & confundat, dicitur Eph. 2. Per crucem interficijs inimicitias &c. Col. 1. Per sanguinem crucis eius spoliatus principatus & potestates. Vnde solo signo crucis agnito dęmones effugantur. Exemplum de Iustina virgine, quę per signum crucis ab omni tēratione, & infestatione dęmonum se penitus liberabat. Cum autē Cyprianus quæreret à principe dęmonum quare non possent Iustinam virginem superare, respondit: Vidi signum crucis & extimui, & dixit quod ex quo Christus in cruce perpenderat, per signum crucis tabefacti ilico fugiebant, quia ibi attrita fuit eorum fortitudo per passionem crucifixi. Item in vitis patrum legitur, qđ cum beatus Antonius solus in eremo habitaret, & dęmones sub diuersarum specierum similitudine in eum irruerent, signo crucis eos abigebat. Item cum ad eum veniret homines perterriti per similitudinem à diuersis horroribus, & illusionibus dęmonum dicebat eis: Signate vos & abite securi. Item signate domos vestras & eritis securi. Assumunt diuersas species, sed statim factio signo crucis soluantur, & in nihilum rediguntur: metuunt enim ait illud tropheum salutis. Item cum quidam philosophi misissent dęmones perurgente inuidia ad B. Antonium vt eum de cella sua eiecissent, & ipsi eū accerrimē tentarent, per crucē & orationem eos repellerebat, & eorū tentationes, & cū redirent confusi, videntes philosophi qđ ei non pręualerent dęmones, ad eū venientes veritatē sunt confessi, & ad Deum conuersi. Item dicitur in Barlaam, qđ cū Iosaphat rex dimississet regnum, & penetrasset eremum, in quo plus quam per duos

annos oberrauit quęrens magistrum suum sanctum Barlaam, postquam multas immiserat ei diabolus tentationes de gloria quā dimiserat, & de delicijs & regno & amicis, nec pręualeret nec per asperitatem nec per paupertatem & difficultatem vię quam sustinebat, ad vltimum apparuit ei euaginatum tenens gladium mortē ei intentans & comminans nisi rediret, & assumens diuersarū ferarum formas horribilium perterere nitebatur eum. Sed hęc omnia Dei seruis crucis opponens signaculum vincebat, & dęmones & assumptas formas fugabat, & etiam Dracones & serpentes & feras & monstra materialia quę occurrerant signo crucis fugabat. Item cum quidam iuuenis pauper & nobilis cupiens esse diues, ductus ad principem dęmonum per quemdam magum requireretur homagium faciendo dicere, Abnego patrem & filium & spiritum sanctum, obitupuit, horruit, & dexteram quam extenderat vt homagium faceret retraxit, signans se & dicens Ego me reddo. Deo patri filio & spiritui sancto. Quo facto tota dęmonum multitudo cum maximo strepitu recessit, & castrum quod ibi videbatur esse cum omnibus edificijs & ornamentis funditus corruit, ita vt nullum ibi vestigium remaneret. Vndecimo Christus per passionem suam thesauros amplificat. Infinitus enim thesaurus est hominibus, quo qui vsi sunt participes facti sunt amicitia Dei. In hoc thesauro accipit ecclesia remissiones & indulgentias quę communicant fidelibus Isa. 3. Non est finis thesaurorum eius. Christus in passione sua salutis apothecam aperuit in curationem infirmorum; horreum & cellarium celeste in refectorem famelicorum, & thesaurum paradisi in redemptionem captiuorum, diuinum pręsidium in refugium fugitiuorum, tot misericordię incitamenta in reconciliationem reorum, per tot hostia suam misericordiam nobis aperuit, quando viscera misericordię Dei nobis tam multipliciter & tam abundanter & per tot foramina tam misericorditer effudit. Sunt vulnera domini apothecę salutis dissipatę ob curationem nostrā. Ioel. 1. Dissipatę apothecę. Isa. 53. Cuius liuore sa. su sunt horrea quę aperuit Ioseph. Gen. 41. ad famelicos pacendum. Vnde dicitur Aegyptij famelici: Salus nostra in manu tua est. Gen. 47. Item cellę vin. r. qđ apertę & attabernatę vt inebrietur animę charitate. Can. 1. Introduxit me rex in cellaria sua exul. &c. Can. 3. Bibite & inebria. charissimi. Ibi sugunt mel de petra, & sanguinem vuz bibunt meracissimum. Deu. 32. Item sunt thesauri redemptionis nostrę. Bern. Fodiendas domine prębuit manus tuas, vt procederet nobis de eis thesaurus salutis qui in eis latebat. Idem Ego fidens qđ ex me mihi deest vsurpo de vulneribus domini mei Iesu, quoniā misericordia affluunt nec defunt foramina per quę effluant, meū plane meritum est misericordia domini. Non sum meriti inops qđ diu ille miserationum lacus non defuerit. Patet arcanum cordis per foramen corporis. Patet magnum pietatis sacramentum. Patet vīscera misericordię dei nostri in quibus visitauit nos oriens ex alto. Itē sunt fortissimū pręsidium fugitiuorum, sicut quinq; ciuitates refugij in terra promissionis. sunt foramina petre, & cauerna macerie, columbarium san animarum contra accipitres infernales. Debent igitur ad illud confugere in tentationibus suis. Cantic. 2. Columba mea veni in foraminibus petre: in cauerna macerie. Bern. Vbi tuta firmaq; requies, nisi in vulneribus saluatoris? Idem Bona & desiderabilis vmbra sub alis domini Iesu, ibi tutum fugietibus refugium gratum fessis refrigeriū. Idē. Passio tua domine est vltimum refugium, singulare remedium. Deficiente sapientia, succūbente iustitia, sanctitatis succumbentibus meritis succurrit illa. Itē Christi vulnera sunt apud Deum, reconciliationis incitamenta. Ber. Securum habes accessum o homo ad Deum &c. vbi habes ante filium matrem & filium ante patrem. Mater ostendit filio peccatū & vbera, filius ostendit patri latus & vulnera, nec vlla poterit esse repulsa, vbi tot incurrunt charitatis insignia. Hęc ille. Duodecimo Christus per passionem suam nos in cęlis glorificat, nā passio vel crux eius est via per quam dirigimur. Pons per quem trāserimur, scala per quam progredimur, nauis per quam transfuehimur, signū per quod distinguimur. Primo quidem hęc est via regia recta & cōpendiosa perueniendi ad cęlum. Ioh. 14. Ego sum via, veritas, & vita. Vnde vere potest d cere: hęc via, ambulat e in ea, neq; ad dexteram, neq; ad sinistram. Item hic est pons per quem transferimur. Pons inquam, quem fecit nobis Christus assistens pontifex futurorum bonorum. Hębr. 9. In quo fecit tres arcus. s. summx penalitatis, paupertatis, vilitatis contra concupiscentiam carnis, contra concupiscentiam oculorum, contra superbiam vitę, quę sunt tria pericula generalia presentis vitę, qđ mergūt animas in pditiciōne inferni. Est et crux nauis institoris de longe portās panem suum. s. corpus Christi qui est panis vitę, prou. 3. 1. De longe quia de mortalitate ad immortalitatē. In hac summus institor merces preciosa exhibuit pro vilibus quas assumpsit in ea. Aug. Venit ad nos celestis negociator accipere paupertatem, dare diuitias, accipere cōtumeliam, dare honores, subire labores, dare requiem, accipere dolores, dare salutem, subire mortem, dare vitam. Est etiam scala

per

Speculum Morale Vincentij.

per quam cœlum ascenditur: de qua Gen. 28. Vidit Iacob in somnis scalam stantem super terram, cuius cacumen attingebat cœlum, & Angelos ascendentes, & descendentes per eam, & dominum ianixum scalæ. Per hanc cœlos ascendunt Angeli animas deducendo, & introducendo in cœlum, descendunt ad ministerium & adiutorium servorum crucis. Est etiam porta cœli per quam ingredimur, ut dicitur Gen. 28. Vnde in morte summi Pontificis redibant homines exules ad hæreditates suas. Similiter nos ascendimus per mortem Christi ad cœlum. Item in vita beati Bernardi, dicitur quod aliquando ei agrotanti est visum, quod præsentaretur ante tribunal Christi iudicandus, quem cum diabolus multis questionibus, & accusationibus propulsaret. Respondit. Fateor quod ex proprijs meritis non sum dignus obtinere regnũ cœlorum: sed duplici iure illud obtinet dominus meus. Scilicet hæreditate patris, & merito suæ passionis, altero ipse sibi contentus est, alterum illud mihi donat, cuius merito passionis & dono non confundor illud mihi vindicare. Ad hoc diabolus confusus obmutuit & sanctus de exta si redijt. Est etiam signum per quod distinguimur. Vnde notandum quod est signum multiplex. Est enim signum distinctivum, distinguunt enim monetas Christianas ab infidelibus, oues Christi à diaboli. Matth. 22. cuius est hæc imago, & hæc superscriptio? Et post: Redde quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo. Moneta quæ in iudicio Dei inuenitur sine hac superscriptione reddetur diabolo qui est Cæsar. i. princeps, possidens mundanos ut tanquam faber infernalis in fornace inferni eam comburendam ponat. Christiana anima moneta hoc signum Dei viui habens redditur ei in celestes thesauros reponenda. Item est signum omnium Christi quo cœlestis pastor eas cognoscit. Io. 10. Ego cognosco oues meas. Item est signum domorum Dei & hospitaliarum & templariorum, qui hoc signo signantur super habitaculum, & templum Dei. Vnde cum hoc distinguuntur domus consecratæ à non consecratis, in hoc distinguuntur milites Dei. In tripartita historia, & ecclesiastica 9. lib. 9. cap. dicitur quod Constantinus statuit ut crux imprimeretur in monetis Christianis, & quod hoc signo signarentur arma militum suorum. Item in historia Antiochena legitur, quod Vrbanus Papa apud Claromontem statuit, quod omnes qui vellent facere peregrinationem transmarinam pro Deo hoc signo distinguerentur. Item in primitiua ecclesia cum hoc signo catholici se cognoscebant. Vnde legitur in miraculis Mariæ Magdalene, quod cum ipsa venisset apud Marsiliam cum sancta Martha sorore sua, & alijs pluribus, & predicaret ibi articulos fidei, & audiretur liberter, tum propter suam nouitatem, & eorum quæ prædicabat, vel propter suam pulchritudinem, vel eloquij gratiam, & deditur. Et ipsa & sui multam penuriam paterentur, vxor principis ciuitatis, quæ ad eam audiendam aliquando conuenerat. perterrita est de visione horribili, & vir eius ultimo similiter, & dictum est eis, quod nisi membris Christi fame afflictis, & penuria cito necessaria prouiderent, cito punirentur, qui cum eis inuentus loqueretur beatæ Mariæ Magdalene, promiserunt quod crederent in Christum quem Maria prædicabat, & obedirent ei si eis obtineret proliis fecunditatem, & quod visitarent beatum Petrum qui apud Antiochiam præsidebat, & tertiam sanctam. Cum autem vxor dicta quæ diu fuerat sterilis esset prægnans, & propinqua partui, præ gaudio voluit statim princeps soluere promissum, & ire apud Antiochiam: vxor autem eius noluit remanere, vnde beata Magdalena in signum recognitionis dedit eis cruce in vestibus. Cum autem temna uigarent, vxor dicta peperit, & post partum mortua est: gaudet vir pro nato filio, sed magis dolet pro vxoris morte, & pro filio cito morituro. Cum autem nauis vellent eam in mari projicere, obtinet dominus ille ut applicant ad propinquam insulam, ubi vxorem suam dimitteret in lecto parato, & puerum viuum inter eius vbera, commendauit eos custodia: beatæ Magdalene, quæ eum ei obtinuerat, ut ea etiam esset pueri nutrix & custos. Cum venisset apud Antiochiam, signum crucis cognitum est à Christianis in structis a beato Petro, & baptizatus. Postquam visitauerat terram sanctam cum beato Petro, redijt post annum, applicans ad locum ubi vxorem suam mortuam reliquerat, videt puerum ludentem cum lapillis litoris, qui videns eos fugit sub coopertura ad vbera matris quasi catulus cum quatuor pedibus, inueniunt puerum viuum & sanum, & mulierem ita iacentem vt dimiserant eam: adiurant eam, ut virtute fidei quam Petrus docebat surgat, & merito beatæ Mariæ Magdalene. Quæ statim quasi de somno surrexit, & ei narrauit quomodo ipsa fuerat per omnia loca suæ peregrinationis, & quod doctrinam Petri Apostoli cum ipso audierat. Deinde gaudentes ad propria redierunt. Propter hoc bene dicit Psalmus: Benedic anima mea domino &c. qui coronat te in misericordia. Idem: Misericordias domini in æternum cantabo, quoniam in æternum misericordia edificabitur in cœlis. Idem: Domine in cœlo misericordia tua.

De misericordia hominis ad hominem. Dist. XX.
Dico de misericordia Dei, considerandum est de misericordia hominis ad hominem. Circa quam sciendum est, quod ad misericordiam faciendam multa nos monere debent. Sicut in multis locis legitur in scriptura. Primo quidē nos inuitat ad misericordiam faciendam diuina voluntatis complacencia, quia Deo qui summē misericors est summē placet, sicut dicitur Prou. 21. Facere misericordiam magis placet Deo quam victimæ. Et Osee 6. Misericordiam volo & non sacrificium. Nullum enim materiale sacrificium tantum placet Deo quantum misericordia propter Deum facta pauperibus ex visceribus pij cordis. Vnde Matth. 9. dicit Saluator: Discite quid est, misericordiam volo & non sacrificium. Secundo diuina legis obseruantia. Hanc enim legem Deus influit, vt qui fecerit misericordiam, misericordiam consequatur, & qui non, non. Iac. 3. Iudicium sine misericordia fiet illi qui non fecerit misericordiam. Et Eccl. 28. Homo homini seruat iram, & a Deo querit medelam. In hominem similem sibi non habet misericordiam, & pro delictis suis deprecabitur? q. d. frustra deprecabitur. Exemplum Matth. 18. Seruus nequam omne debitum dimisit tibi quoniam rogasti me, nonne oportuit & te misereri conferui tui, sicut & ego tui miserus sum? Nota bene quod sequitur ibi. Ideo dicit hic: Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Tertium est curialis exhortatio. Multipliciter enim hortatur nos Deus & inuitat ad misericordiam faciendam tam per se quam per sanctos suos. Lucæ 6. Estote misericordes &c. Et 1. Pet. 3. Estote inuicem misericordes, modesti, humiles. Item Eph. 4. Estote inuicem misericordes, benigni, conantes vobis inuicem &c. Col. 3. Induite vos sicut electi Dei sancti, & dilecti viscera misericordie &c. Quartum est exemplaris imitatio. Imitari namque debemus exemplar verissimum, clarissimum, & perfectissimum nobis exhibitum & ostensum. Primo exemplar Dei Patris. Lucæ 6. Estote misericordes sicut & pater vester misericors est. Vnde de filio prodigi quod dicitur Lucæ 15. Videns eum pater misericordia motus est. Nota quod sequitur: Vnde authoromale pater misericordiarum hunc cupatur. 1. Cor. 1. Benedictus Deus &c. Pater misericordiarum, & Deus consolationis. Item exemplar filij, qui de seipso dicit: Exemplum dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis. Qui nos ad misericordiam inuitando dicebat Matth. 9. Dicitur quid est, misericordiam volo & non sacrificium. Attende quod signanter dicit, discite. q. d. hanc lectionem vobis specialiter super omnes comendo, & in cordibus vestris indebiliter imprimi volo, & opere fideliter adimpleri. Exemplum de misericordia filij prodigi euidētissimum Lucæ 10. de illo qui incidit in latrones, de quo dicitur ibi quod Samaritanus iter faciens & videns eum misericordia motus est. Nota bene totam parabolam, ubi specialiter ad questionem ibi factam. Quis horum trium videtur tibi proximus fuisse illi qui incidit in latrones? Respondetur: Qui fecit misericordiam in illum. Quis est iste Samaritanus. i. custos, nisi Christus qui nobis factus est proximus, & paternitate carnis assumptus, & affectu dilectionis immensa, & effectu miserationis impensa? Voluit enim per omnia fratribus assimilari vt misericors fieret. Heb. 2. id est vt ipse qui ex diuinitate essentialiter est misericors, ab æterno ex infirmitatibus & passionibus nostris assumptis in carne deberet esse misericors experimentaliter sustinendo. Iac. 5. Patientiam Job audistis, & finem domini vidistis, quoniam misericors est dominus. Exemplar etiā Spiritus sancti imitari debemus. Cui Pfal. ait: Deus misericordia mea. Idem: Tu dñe suauis ac mitis, et multæ misericordie inuocantibus te. Quintum quod mouere debet ad misericordiam exhibendam est diuini honoris exhibitio, qui n. honorat seruum propter dominum, non est illum principaliter dominum honorare. Omnis n. honor, obsequium, & beneficium impensum seruo indubitanter ipsi domino principaliter exhibetur. Sicut ipse testatur Matth. 25. Quandiu vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Et Prou. 14. Honorat dñm qui miseretur pauperis. Sextum est peccatorum remissio. Prou. 15. Per misericordiam & fidem purgatur peccata. Et eiusdem 16. Misericordia & veritate redimitur iniquitas. Eccl. 3. Sicut aqua extinguit ignem, ita elemosina reficit peccatis. Dan. 4. Peccata tua elemosynis redime & iniquitates tuas misericordij pauperum. Septimum est acquisitio meritum. Multa n. & magna acquirit homo misericors, quia pro omni misericordia proxi morum quibus pie subuenit, vel pio corde compatitur, præterea quicquid dat pauperi, Deo accommodat ad vsuram: vnde Psal. de viro iusto & pio dicit: Tota die miseretur & commodat. Et Sapiens dicit Prou. 19. Feneratur dño qui miseretur pauperi. Attende quanta sit sapientia dño fenerari: ipse n. fideliter soluit vsuras, in manu secura reponitur, quod ei cum senore commodat. Solutur ab abundanter, quia pro quolibet obolo plusquã ceteris millesies mille marchas. O terreni & cupidi filij Adam quare non advertitis, quare non negociamini, quare non præstatis ad tantas vsuras sine peccato & pro ineffabili lucro? Quare ad fideles mercato

nes & mundinas quatuorissimas auaricias mundanorum intepuit & obdormiuit in terra. Cui Iudæo, cui sacrilego dare paruum p maximo, temporale pro æterno, corruptibile pro incorruptibili, vile pro impreciabili cunctaretis? Ideo Thobias exhortans filium suum ad has vsuras, dicebat: Quomodo poteris ita esto misericors. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue. Si autè exiguum, il lud exiguum libenter impartiri stude: primum. n. bonum thesaurizas tibi in die necessitatis, quoniam elemosyna ab omni peccato, & a morte liberat, & non patietur animas ire in tenebras. Ad hunc thesaurum hortatur dñs. Matth. 6. dicens: Theaurizzate vobis thesauros in cælo, vbi nec ærugo corrodit, nec tynea demolitur, & vbi fures non effodiunt nec furantur, & bene dicit Thobias in die necessitatis. s. in morte & post mortè: tunc. n. indiget homo maxime misericordia. Sola autem misericordia est comes defunctorum, ait Amb. Vnde diues Epulo qui Lazari pauperis nõ est miserus dum viuere, nec in morte, nec post mortem misericordiam inuenit, vt vnicam aquæ guttulam impetraret. Magna igitur est sapietia pauperibus propter Deum misericorditer erogare, hæc est sapietia nõ terrena animalis, & diabolica, sed sapientia quæ defursum est De qua Iac. 2. Quæ defursum est sapientia, primum quidè pudica est & c. plena misericordia & fructibus bonis. Ista sapientia non tm est misericors, sed plena misericordia, quia misericordia facit eam plenam replendo meritis, & spiritualibus bonis & fructibus. operibus sanctis, vnusquisq; n. nostru est in horto dñi. i. ecclesia sicut arbor fructifera. Vnde dicit dñs Matth. 6. Arbor bona fructus bonos facit, mala autè arbor fructus malos facit. Homo vero misericors est sicut oliua fructifera habens in se fructus suauissimos ex qua procedit oleum dulcissimum vnctionis, quod quidem valet ad mitigandum dolores, ad sanandum languores, ad condimentum saporis & nutrimentum ardoris. Vnde Psal. in persona misericordis hominis dicit: Ego autè sicut oliua fructifera in domo domini. Sanè tot fructus producit hæc oliua, tot exhibet opera pietatis. Octauu est acquisitio amicorum, homo naq; misericors acquirit sibi amicos, & multiplicat, intercessores pro se ad Deu obligat, & in causa sua congregat aduocatos. Ideo dicit dñs: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, nec solú hoies acquirit amicos, sed qd longe maius est ipsum Deu, sicut dñs Ecc. 3. Elemosynam pauperis ne defraudes &c. Et post multa pietatis opera. Subdit: In iudicando esto pupillis misericors vt pater &c. Et eris tu velut filius altissimi, & miserebitur tibi magis quam mater. Nonum est in afflictione consolatio. Psal. Si dicebã motus est pes meus misericordia tua, dñe ad me, & m multitudinem do. m. in. cor. m. conso. r. leti. se. a. m. Idem: Fiat misericordia tua vt consolatur me. Deus. n. misericors illos consolatur & liberat, & a tribulatione, & a miseria qui miseros consolatur & eorum compatiens miseris miseratur, vnde Aug. Beatos dicit esse dñs, qui subueniunt miseris: quoniam eis ita rependitur vt a miseria liberentur. Psal. Beatus qui intelligit super egenum, & pauperem in die mala liberabit eum dñs. Decimu est poena debita relaxatio, quia poena q̄ soluere debet aliquis in purgatorio: propter opera misericordie relaxatur. Sicut homo dando de suis, aliqua pcurat se a poena carceris liberari. Vnde regi Nabuc. cui Deus in somno per visionem ostenderat, & per Daniele m predicterat, eijcient te ab hominibus, & cum bestiis, ferisq; erit habitatio tua, fornum vt bos comedes &c. Dixit Daniel quamobrem rex consilium meũ placeat tibi, & peccata tua elemosynis redime, & iniquitates tuas misericordijs pauperum. E contra. Seruo nequam qui noluit conferuo suo misereri, & debitum sibi remittere dixit dominus eius. Serue nequam omne debitum dimisi tibi, quoniam rogasti me: nonne ergo oportuit & te misereri cõserui tui, sicut & ego tui miserus sum, & iratus tradidit eum tortoribus quousq; redderet vniuersum debitum. Vndecimum est districta rationis exactio. Christus. n. in iudicio de operibus misericordie disceptabit, & rationem exquiret, sicut dñs Matth. 25. Tunc dicit rex impijs qui a ministris eius erunt: Esuriui & non dedistis mihi manducare, sitiui & non dedistis mihi bibere &c. Et sequitur sententia nimis terribilis, & horrenda: Discedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Dicit. n. B. Iacobus: Iudicium sine misericordia fiat illi qui non fecerit misericordiam. Misericordibus autè dicit: Esuriui & dedistis mihi manducare, sitiui & dedistis mihi bibere &c. Et sequitur sententia desiderabilis, & amanda: Veni te benedicti Patris mei, possidete regnum quod vobis paratum est a constitutione mundi. Istud horrendum iudicium preueniens Micheas propheta ait 6. Indicabo tibi homo quid sit bonum, & quid dñs requirat a te, vtiq; facere iudicium, diligere misericordiam, & sollicitum ambulare cum Deo tuo. Duodecimum est ad misericordiam benedictio. Propter quod dñs Prou. 22. Qui pronus est ad misericordiam benedicetur. A quibus? Profecto a recipientibus a videntibus & audientibus, sed quod est principaliter appetendam a Deo benedictionem gratiæ in presenti, & benedictionem gloriæ in futuro iudicio quoniam dicit iustus: Venite benedicti &c. Necnon & statim

post mortè quoniam recipietur in cælo. Ideo dicitur Prou. 22. Qui sequitur misericordiam, & iustitiam inueniet vitam & gloriam. Et eiusdem 13. Qui miseretur pauperi beatus erit. Vltimus sciendũ quod duplex est misericordia. Est. n. misericordia quæda corporalis, & quæda spiritualis. Misericordia corporalis est multiplex, videlicet esurientem reficere, sitientem potare, nudum vestire, infirmum vel in carcere existentem visitare, captiuum redimere, vagum in domũ recipere, mortuum sepelire. De oib. istis excepto vitimo habetur simul Matth. 25. De tribus eorum & sepultura mortuorũ dñs specialiter Tobia 1. Esurientes alebat, nudis vestimenta prebebat, & mortuis atque occisis sepulturam sollicitus exhibebat. Similiter misericordia spiritualis multiplex est, videlicet ignorantes instruere, negligentes exhortari, in dubijs consulere, peccantes corripere, afflictos seu mestos consolari, & eis ex animo condolere, penitentibus indulgere, defectus aliorũ non culpabiles supportare, pro oibus et inimicis orare. Versus: Consule castiga solare remitte ser ora. Debemus igitur esse misericordes, ignorantes instruendo, delinquentes exhortando, in dubijs consulendo. Et dñs Eccles. 18. Qui misericordiam docet & erudit sicut pastor gregem suum. Item peccantes arguendo. Psal. Corripiet me iustus in misericordia. Item afflictos consolando. Eccles. 7. Ne desis plorantibus in consolatione, & cõ lugentibus ambula. Iob 31. Flebam quondam super eo, qui afflictus erat &c. Hierem. 9. Quis dabit capiti meo aquam &c. Et si afflictis corporaliter condolere debemus, multo magis compati debemus peccatoribus, & lugere miseras eorum ex zelo, sicut Psal. qui dicit: Vidi preuaricantes & tabescebam &c. Idem: Tabescere me fecit zelus meus &c. Item misericordes debemus esse, penitentibus indulgendo, & illatas nobis iniurias remittendo. Lucæ 6. Dimittite & dimittimini. Et Matth. 18. Pater vester cœlestis non dimittet vobis peccata vestra, nisi dimiseritis vnusquisq; fratri suo de cordibus vestris. Propter quod Apostolus Eph. 4. dicit: Estote inuicem benigni, misericordes &c. donantes vobismetipsis &c. Item misericordes esse debemus pro inuicem orando. Iac. 5. Orate pro inuicẽ vt saluemini. Sic Moyses orabat pro populo, sic Aaron, Samuel, & ceteri, sicut habetur in locis innumeris in scriptura. Matth. 5. Orate pro persequetibus & calumniantibus vos. Exemplo dñi, qui pro suis crucifixoribus orauit. Lucæ 23. Pater ignosce illis &c. Exemplo et beati Iacobi minoris, qui precipitatus de pinnaculo templi, dum adhuc superuieret flexis genibus orauit pro illis qui precipitauerant eum. De B. Frãscisco legitur, quod pro peccatoribus in oratione flendo clamabat, & animarum perditionem cum tanta ternitudine deplorabat, vt præ dolore totus deficere videretur, ac si eas in Christo quotidie parturiret. De his quæ ad misericordiam pertinent, require infra libro 3. de elemosyna. Item misericordes esse debemus defectus aliorum culpabiles supportando. Col. 3. Iuduite vos sicut electi Dei sancti & dilecti viscera misericordie &c. supportantes inuicem in charitate. De hac materia require in libro 3. de elemosyna.

De munditia cordis.

Disc. XXI.

Circa sextam beatitudinem: Beati mundo corde &c. consideranda sunt tria. Primo quomodo possit munditia cordis acquiri. Secundo quomodo possit custodiri. Tertio quæ debent nos mouere ad munditiam acquirendam vel seruandam. Circa primum sciendum, quod munditiam cordis nemo potest per se acquirere nec habere, sed solus Deus qui potest animas creare potest mundare. Iob 13. Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine: Nõne tu qui solus es? Nam anima licet a Deo creata sit munda de se, tñ in ipsa creationis hora & infusionis maculatur, & quasi leprosa efficitur ex contactu leprosi seminis & infecti. Ideo desiderans anima mundicie sanitatem dicat illud verbum quod dixit leprosus domino Iesu Christo Matth. 8. Domine si vis potes me mundare. Qui continuo respondebit. Volo, mundare. Sciendũ quod Deus mundat animam abluendo, sicut res aliqua corporalis abluitione mundatur. Primo quidem lauacro baptismi ali. Intantum. n. ostendit se velle nostram munditiam quod seipsam pro nobis tradidit & morti exposuit, vt ex suo corpore benedictio lauacrum nostræ mundationis produceret, sicut Apostolus Eph. 5. Christus dilexit ecclesiam, & semetipsum tradidit pro ea mundans lauacro. Et ad Titum 2. Christus dedit semetipsum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem. Attende prouide rationalis anima quanto preciosis redempta quod precioso lauacro sis mundata. Attende etiam quantum desiderare debes hanc habere munditiam, quam Christus tanto desiderauit ardore, quanto quoq; studio debeas eam custodire, ineffabili procuratam amore. Sed heu, quia sicut dixit Maximus in sermone. Nos post nitorem baptismi post collatum nobis piæ regenerationis candorem, post acquisitam indumenti nuptialis angelicam dignitatem in peccatorum ceno relapsi, & in antiqua criminum volubra reuoluti niveum vestimentum tertris iniquitatum ac libidinum contrarijs sordidamus &c. Sed quid agemus, quia non est iterabilis

Speculum Morale Vincentij.

rabilis emundatio baptismalis. Ideo Deus cuius misericordiae non est finis aliud nouae lauacrum emundationis nobis instituit, ut qui perdidimus munditiam baptismalem, per poenitentiam emundari possimus, & haec emundatio quae fit per poenitentiam plures habet vias, sicut sunt plures poenitentiae partes, videlicet contritio, confessio, & satisfactio. Primo igitur mundatur anima ablutione contritionis. Sed aquam huius ablutionis habere non possumus, nisi nobis diuinitus infundatur. Ideo Ezech. 36. Effundam super vos aquam mundam & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, Naaman lauando mundatus est à lepra 4. Reg. 5. Vade & laua te septies in Iordane, & sanitatem recipiet caro tua, atque mundaberis. Septies laua te praecipitur, quia à septem capitalibus vitijs emundatur. In Iordane quod interpretatur riuus iudicij lauatur, qui ex consideratione diuini iudicij quod formidat, vel proprii iudicij, quo se reum, & damnatione dignum considerat, riuus lachrymarum effundit, quibus & caro sanatur à feruore libidinis, & anima mundatur funditus à peccatis. Secundo mundatur anima virtute confessionis, sicut mundatur corpus euacuatione & expulsionem malorum humorum, & sicut mundatur granum expulsionem palearum. Math. 3. Cuius ventilabrum in manu eius, & permundabit aream suam, & sicut mundatur domus quasi scobando feces & pulueres emittuntur. Math. 12. Inuenit domum scopis mundatam & ornatam. Ideo dicitur Paral. 19. Mundate domum domini. conscientiam ut fiat habitaculum Deo dignum. & sicut scinditur, & aperitur apostema ut eiecta sanie sanitas restitueretur. Tertio mundatur anima virtute satisfactionis, cuius tres sunt partes. Ieiunium, oratio, & elemosyna. Per ieiunium autem intelligitur quicquid est corporis afflictuum: Col. 3. Mortificate membra vestra quae sunt super terram, fornicationem, immunditiam &c. De Iudith dicitur, quod habens super lumbos suos cilicium ieiunabat omnibus diebus vitae suae praeter sabbata, & Neomenias, & festa domus Israel. Iudith 8. & infra. Munda manebat in tabernaculo. De oratione vero dicitur ibidem. Et Leuit. 12. dicitur de muliere purificanda post puerperium, orabit pro ea sacerdos & sic mundabitur. Si per alterius orationem mundatur aliquis, multo magis per orationem propriam, nam orando cor homo dirigit in Deum & eleuat, eleuando mundificat. Iob 8. Si omnipotentem fueris deprecatus, si mundus & rectus inceseris, statim euigilabit ad te exaudiendum. & consolandum ac et protegendum. De elemosyna vero dicitur Lucae 11. Date elemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Et Iac. 1. Religio munda et immaculata apud Deum & patrem, haec est, visitare pupillos & viduas in tribulatione eorum. Circa similia qualiter possit munditia custodiri. Sciendum quod requiritur disciplinata clausura sensuum, tam interiorum, quam exteriorum, ne ex aliqua parte immunditia admittatur. Vnde Leuit. 15. Docebitis filios Israel, ut caueant immunditias. Debet igitur homo habere munditiam in opere. Prouer. 21. Qui mundus est rectum est opus eius. Iob 21. Saluabitur innocens. Saluabitur autem in munditia manuum suarum. id est operum: non enim sufficit quantacumque munditia interior si non habeat opera. Quia enim diabolus domum conscientiae inuenit vacantem, licet scobatam, & ornatam inueniat, tamen assumit alios septem spiritus nequiores se, & ingressi habitant ibi. Sicut dicitur Math. 12. Debet enim homo à puero inchoare, & tunc erit ei facile munditiam custodire. Prouer. 22. Adolescens iuxta viam suam et cum senuerit non recedet ab ea. Prouer. 20. Ex studijs suis intelligitur puer si recta & munda sunt opera eius. Item debet esse lingua munda, quia ipsa si munda non fuerit, maculat totum corpus. Iaco. 3. Ideo dicitur Eph. 4. Fornicatio & omnis immunditia nec nominetur in vobis sicut deceat sanctos. Item oculi debent esse mundi. Abacuch 1. Mundi sunt oculi tui ne videant malum. Multas immunditias contrahit anima per oculos. Require infra de custodia oculorum lib. 3. Similiter tactus, & omnes alij sensus debent esse mundi. Prouer. 6. Qui ingreditur ad uxorem proximi sui, non erit mundus cum tetigerit eam. scilicet fornicando, amplexando, vel alias tangendo. Super omnia autem debet cor munde seruari, ex corde enim exeunt cogitationes male &c. Matt. 23. Arguit dominus Phariseos, quia munditiam praetendebat exteriorum tantum, dicens Math. 23. Vae vobis Scribae & Pharisei hypocritae, qui mundatis quod de foris est calicis & catyni, intus autem pleni estis rapina & omni immunditia. Iac. 4. Emundate manus peccatores, & purificate corda duplices animo. In hac autem munditia perseverare oportet, sicut dicitur Ista. 1. Lauamini mundi estote aut certe malum cogitationum vestrarum ab oculis meis. Greg. Lauatur & mundus esse negligit, qui post lachrymas vitae innocentiam non custodit. Iob 22. Tenebit iustus viam suam, & mundus manibus addet fortitudinem. Secundo ad custodiam perfectae munditiae requiritur omnium occasionum euitatio, videlicet quod homo caueat à confortijs malis, a ludis & spectaculis. Vnde Tobiae 3. Dicebat Sara quae fuit vxor Tobiae junioris: Mundam seruauit animam meam ab omni concupiscentia, nunquam cum ludentibus miscui me, neque cum his qui in leuitate ambulant participem me pra-

bui. Iac. 1. Religio munda & immaculata haec est, immaculatum se custodire ab hoc seculo. Tertio ad seruandam munditiam multum valet sacrae lectionis frequentatio. Io. 15. Vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis. Nota de illo cui praecipit senex quod calatum immundum reportaret plenum aqua, & quae pluries immergendum mundum, licet aqua vacuum reportauit. Quarto ad seruandam munditiam multum valet dominica passionis deuota meditatio. 1. Io. 1. Sanguis Christi emundat nos ab omni peccato. Nota populo Iudeorum data est aqua expiationis, qua mundaretur aspersus ab immunditijs corporum. Nume. 19. Qui aqua expiationis non est aspersus immundus erit, & manebit spurcitia eius super eum. Nobis autem dedit dominus Iesus Christus suum sanguinem preciosum ad purgandum immunditias animarum. Heb. 9. Si enim sanguis hyrcorum aut vitulorum, & cinis vitulae aspersus inquinatos sanctificat ad emundationem carnis, quanto magis sanguis Christi, qui per Spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo emundabit conscientiam nostram &c. Circa tertium, quae sunt mouere non debent ad munditiam seruandam. Sciendum quod ad hoc moueri debemus multiplici ratione. Primo si consideremus precium nostrae mundationis, quod est sanguis Christi. Secundo si consideretur difficultas immo impossibilitas recuperationis quantum est nobis, quia nec per nos nec ex nobis recuperare possumus, sed solus Deus potest nobis eam reddere. Tertio debet nos mouere animae nostrae sanitas, quia recuperando munditiam recuperamus pariter sanitatem, sicut quando corpus mundatur à malis humoribus quae causant aegritudinem, recipit sanitatem. De his tribus require supra eodem cap. Quarto mouere nos debet optata tranquillitas, quia non habet pacem conscientia quousque fuerit emundata. Peccata enim pacem turbant. Ista. 48. Non est pax impijs dicit dominus, sicut paterfamilias non est in pace, nec potest quiescere quandiu scit latrones vel inimicos suos mortales esse in domo. Puer iacens in cunis quadiu dormit in fecibus suis non clamat nec aduertit, sed quam cito fuerit excitatus clamat & ciulat donec extractus fuerit à fecibus, sic peccator dormiens in fecibus peccatorum non clamat per confessionem, sed excitatus per gratiam non habet pacem quousque fuerit munditia restituta. Quinto mouere nos debet ad idem, quia recuperando munditiam diuinum recuperamus amorem. Neminem potest Deus diligere nisi mundum, quia ipse est totius puritatis amator. Prou. 22. Qui diligit cordis munditiam propter gratiam laborum habebit amicum regem. In mundis corde facit suam mansionem, sicut in templo suo sancto. Ideo dicitur 2. Paral. 19. Aufer te omnem immunditiam à sanctuario meo. Ibidem. Mundate domum domini Dei, vos autem estis templum Dei viui, dicit dominus 1. Cor. 6. Quoniam inhabitabo in illis & inambulabo, & ero illorum Deus, & ipsi erunt mihi populus. Sequitur: Immundum ne tetigeritis, & ego recipiam vos & ero vobis in patrem, & vos eritis mihi in filios, & filias dicit dominus omnipotens. Has igitur habetes promissiones charissimi mundemus nos ab omni inquinamento carnis & spiritus perficientes sanctificationem in timore domini. Sexto mouere nos debet ad munditiam seruandam, quia acquirendo & recuperando munditiam acquirimus, vel recuperamus splendorem cognitionis. Aer, aqua, oculus, vel speculum, quodlibet istorum quanto mundius tanto clarius, sic & intellectus quanto affectus mundior tanto clarius ad videndum, & spiritualia contemplandum. Sap. 7. Spiritus intelligentiae mundus subtilis, & quanto mundior tauto subtilior. Ideo dicitur hic. Beati mundo corde, quia ipsi Deum videbunt, in praesenti quidem per gratiam cõtemplando, & in futuro per gloriam clare & nude facie ad faciem intendo. Septimo mouere nos debet ad idem, quia acquirendo munditiam acquirimus dulcorem deuotionis, & cuiusdam prae gustationis. Quod figuratim praesignatur Leuit. 22. Qui tetigerit immundum cuius tactus est sordidus, immundus erit, & non vescetur his quae sanctificata sunt, sed cum lauerit carnem suam aqua, scilicet coramponctionis, & occubuerit soli, scilicet iustitiae, qui est Christus occubuerit inquam in cruce, tunc mundatus sanguine Christi vescetur sanctificatis, id est ecclesiae sacramentis: non tantum sacramentaliter, sicut communiter recipiunt omnes, sed etiam spiritualiter, quod non est nisi iustorum. Per munditiam etiam acquirimus dulcorem fruitionis aeternae, quae etiam comprehenditur sub nomine visionis, quia secundum Aug. visio est tota merces, quia videlicet fruitionis dulcedinem comprehendit. Bene ergo dicitur: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.

De pace. Dist. XXXII.

Circa septimam beatitudinem. scilicet Beati pacifici &c. Sciendum quod est pax multiplex. Quaedam mala, & culpabilis, quaedam bona & laudabilis. Nisi enim esset aliqua pax mala, non diceret dominus. Math. 10. Nolite putare, quoniam veni pacem mittere in terram, non veni pacem mittere, sed gladium. Hieron. Bellum misum est bonum ut triumpharetur pax mala. Pax autem mala multiplex est: quae-

quædam enim est pax phantastica, quædam sophistica, quædam diabolica. Pax phantastica non vera est quam credunt, & dicunt hoies mundani se habere in terrenis diuitijs, in mundanis fastigijs, & in carnis delitijs, sed vere non est pax in istis, sicut dicit dñs Ioan. 18. In mundo presuram habebitis: in me autem pacem. Bene erat pax phantastica quam habebat ciuitas Hierusalem. Luc. 19. Videns ciuitatem sicut super illam, dicens, quia si cognouisses & tu, & nunc in hac die tua quæ ad pacem tibi &c. Videbatur ciuitas pacis prosperitate gaudere, & non videbat sibi excidium imminere. Si igitur pacem sibi videantur habere non est vera, sed phantastica. Quod enim non sit pax in terrenis diuitijs satis patet, licet enim diuites videantur domitari populis, & in mundo non esse quod timeant, ac per hoc pacem putantur habere, profecto pax ista semper cum conscientia litigat, & rixatur interius & si non habeat hostem exterius secum ipsa decertat. Diuitiæ namque materiam licium administrant inquietudinibus & erunis: licet sentire non videantur laborantes hoc morbo, quia non considerant circa diuitias quantus ardor est in acquirendo, labor in discurrendo, timor in possidendo, dolor in amittendo, anxietas in relinquendo. Timet auarus potestatem ne rapiat, pauperem ne furetur, vermes nec corrodat, incendium, ne consumat & hmoi, & cum pax sit ille semper insidias suspicatur. Job 15. Nulla ibi vera tranquillitas ubi nunquam mens sine sollicitudine vigilat, neque corpus recreat vera somni suauitas. Quæque rapiuntur extorquentur, vel incendio deuorantur diuitiæ, ut subito desolatus appareat qui se tanta pollere felicitate putabat. Ceterum de siderium si compleatur, delectat animam. Prou. 14. Ergo si non compleatur, non delectat, sed pacem tollit, cruciat, & fatigat. Sed auarus (sicut sententiam Sapientis Eccl. 5. Nunquam implebitur pecunia. Ergo continue desiderans, continue cruciatur, nam ipsi diuites si totum mundum singuli possiderent, tamen adhuc desiderijs arderent. Vi get. n. in eis ignis qui nunquam dicit, sufficit. Prou. 30. Qui iam fore totam huius mundi siluam sic inuasit, quod nec amicitiarum, nec propinquitatis, nec interdum filiorum, nec coniugij amorem habet dum retinet cupiditatis ardorem, nisi quod ut eis dulce in tantis arboribus habitare, in curis & sollicitudinibus laborare, & se in talibus reuolueret, sicut delectatur scarabeus in fimo & stercore. Dicit Apostolus 1. Thim. 6. Qui volunt diuites fieri incidunt in laqueum & retationem &c. Producantur in medium illi quinque frenetici quos beatus Bern. inducit: Vidi inquit quinque freneticos, quorum vnus harenam masticabat maris. Alius astant lacu sulphureo exhalante vaporem fetidissimum gustabat haurire. Tertius incubans fornaci vehementer accensæ, micantes scintillas ore aperto letabatur accipere. Quartus supra pinnaculum templi resedens vetum ore attrahebatur, ventum flabello comouens, ac si speraret se totum aerem deglutire. Quintus seortum positus cæteros irridebat, qui carnes proprias deuorare laboras, nunc brachiis, nunc partes alias applicabat. Quid ista signant, nisi miserorum miserabilium famem quæ hi cibi, qui naturalis non sunt magis prouocant quæ extinguant, capacem Dei animam quicquid Deo minus est implere non potest. Immo sicut dicit Aug in lib. de confes. Egestas est omnis copia quæ Deus non est Peregrinis etiam quæ vere pacis patriam quærunt onerosæ sunt diuitiæ quas ne grauentur in via relinquunt, sufficientes. ut sustententur, & defectus necessarios suppleant, & motus noxios reprimant, & lasciuos, sicut scriptum est 1. Mach. 14. Vnusquisque colebat terram suam in pace. De hac materia req. infra lib. 3. Auidia. Aduertendum est, quod non oēs diuitias, nec diuites execramus, quia non sunt in culpa diuitiæ, sed abusus. Vnde sunt licite si sine prauitate acquirantur, si cum humilitate & timore Dei feriantur, si cum sobrietate & frugalitate in usus necessarios & licitos expendantur, si cum pietate pauperibus erogentur. Item non est pax vera in delitijs, nisi iudicio illorum qui esse sub sentibus delicias computant. Nam sicut ait quidam, habet hoc ois voluptas, quod stimulis agit fruenter, aculeus sub melle latitat. In appetitu viget anxietas, & penitentiam habet facta sibi, nulla requies, nulla iucunditas. More brutorum voluptas si lasciuunt distentis ventribus, sed eorum voluptates turpes hænt exitus, propter crapulam multi perierunt Eccl. 37. Et cum dixerint pax & securitas repentinus eis superuenit interitus. 1. Thess. 4. Quid Salmoni deliciae profuerunt, quæ sibi præ cæteris abundantius affluerunt? Vadam inquit Eccl. 2. & effluam delitijs & fruar bonis nec prohibui cor meum quin omni voluptate fruere, & oblectaret se in eis. Habeat pacem ex omni parte 3. Reg. 4. Sed suscitauit contra eum dñs seruum suum 3. Reg. 11. Inducit vita voluptuosa dolorem, laborem, paupertatem, & mortem. Indurandus est igitur animus & à voluptatibus abstrahendus, debellandæ sunt corporeæ voluptates, quia multi vicerunt aduersarios suos fortissimos, quos tamen voluptates, & vitia vicerunt. De hac materia req. supra. Abstinencia. Et infra, Gula. Rom. 14. Non est regnum Dei esca & potus, sed pax & gaudium in Spiritu sancto. Sic tractandum est corpus ut seruiat non ut rebellet, aut lasciuat. Habenda est cura carnis in necessarijs, non fouenda in desiderijs, sed exercenda salutaribus discipli-

Speculum Morale.

nis. Cibus quanto honestius & ordinatius ingeritur, tanto facilius digeritur, & corpus dulcius consopitur & somniorum honestas exoritur, ac cum minoris afflictionis tædio surgitur, & robustius laboratur. Omnia cum discretione presentia sic agantur, ne retardentur spiritualia, deficiere spiritu & corpore languescere. Ideo dicit Eccl. 4. 1. Disciplinam & pacem conseruate. Item non est pax vera in fastigijs. Semper enim ut cancer serpit ambitio, qua crescente tanto se longius a pace se homo reperit, quanto magis in mundanis honoribus desiderium suum ponit. Ad honorem verum facilius ille pertingit, & pacem qui spernit oia, qui anfractuosa via circueiens medicat suffragia ut ad optatam perueniat dignitatem. Adepta est dignitate quietudo, vel pax non sequitur, sed magis ac magis crescit ambitio. Quam trib. nostris intantum videmus excrecere, quod quidam tanquam impudensissimi canes appetunt esse pastores, qui nec verbo, nec exemplo, nec subsidio sibi commissas oues dñicas pascere sciunt, & ideo non est eis pax. Sicut nec Absalon, qui libidine dominandi succensus, patris sui regnum conatus est nequiter vsurpare. 3. Reg. 17. Tales in se pacem non habent, nec fouent in alijs, quia viam pacis non cognouerunt, sed contritio & infelicitas in vijs eorum, nec est timor Dei ante oculos eorum, quia non sic impudenter ad honores, & ecclesiasticas dignitates currunt plurimi, si timerent, si terret eos mentis impuritas, corporalis virtutis imbecillitas, oneris difficultas. De hac materia req. infra. Ambitio. Sic igitur declaratum est, quod quædam pax phantastica. Secundo quædam est pax sophistica, puta in vulgaribus amicitijs & mundanis, quæ inter amicissimos videmus quæque graues inimicitias suboriri, quæ pristinam dulcedinem abolentes inexpressibile amaritudinem pariebant. Psal. Homo pacis mex in quo sperabam, magnificabit super me supplantatione. Et Hiere. 9. De fictis, et sophisticis amicis sic dicit. Sagitta vulnerans lingua eorum, dolum locuta est. In ore suo pacem cum amico suo loquitur, & occulte ponit ei insidias Psal. Loquuntur pacem cum proximo suo, mala autem in cordibus eorum. Et sequitur: Da illis sicut opera eorum &c. Idem, mihi quidem pacifice loquebantur, & in iracundia terræ loquentes dolos cogitabant. In istis igitur non est pax vera, sed timor & suspitio deceptionis, & fraudis. Item est pax diabolica, quæ dicitur dicunt peccatores habere, quæ possunt voluptates suas impias adimplere, qui lætatur cum malefecerint & exultant in rebus pessimis, sed non est pax impijs dicit dñs Isa. 47. Mentem enim corruptam vitijs quæ remordet conscientia vermibus, quæ ut in pluribus distrahitur cogitationibus vanis, & noxijs quandoque latet in spinis pacem habere, & in pace quiescere impossibile est: habentes tamen cadentes oculos obsecratos, quia excecauit eos malicia, multi magna & graua, & horrenda flagitia in suis conscientijs non recognoscunt, nec recognoscere cupiunt ne doleant, & cõpungantur. Alij vellet quidem cognoscere, sed ad hoc laborare non curant, sicut de iniusto dicit Psal. Noluit intelligere ut bene ageret, tales in magno conscientie bello tot & tam magna mala pacem appellant. Sed quomodo pacem potest habere, qui gladium portat in corde, qui iacet in spinis cuius lectas plenus est serpentibus venenosis, qui inter leones & dracones versatur qui latrones habet in domo, qui suos hostes sequissimos sentit contra se crudelissime sequentes, & ipsum qualibet hora deuorare volentes, qui videt gladium vltionis diuinæ vibrari super se & horreadam foueam abyssalem igne et sulfure succensam infra se paratam ipsum miserum peccatorem protinus absorbentem. Denique quomodo pacem habebit, qui pacis actori resistit. Job 3. Quis enim resistit & pacem habuit? Greg. Peruerfa mens vade contra se erigit actorem, inde se in semetipsa confundit, habere ergo pacem resistens non potest, quia dum superbiam confusio sequitur, quod stultè per culpam geritur in agentis penam mirabiliter ordinatur. Item diabolica est pax peccatorum, qui quantumcumque inter se dissentiant odio vel rancore, quandoque consentiunt in pauperum oppressionem, aut in Dei, vel ecclesiæ impugnationem, sicut Pilatus & Herodes facti sunt amici in dominica passione. De tali pace talium ex magno zelo dolebat Psal. dicens: Zelauit super iniquos pacem peccatorum videns. Nunc videndum est de pace bona & laudabili, de qua dicit Aug. 19. de ciui. Dei: Tamen est bonum pacis, ut in rebus terrenis, atque mortalibus nihil gratius soleat audiri, nihil desiderabilius concupisci, nihil possit melius inueniri: tantum est pacis bonum, ut nihil sine pace sit bonum. Denique tantum est pacis bonum, ut Deus ipse sit & se vocari faciat Deum pacis. Isa. 9. vocatur Princeps pacis. Et Thess. 5. Deus pacis sanctificet vos &c. Ipse est pacis dator, pacis dator, emulador, propugnator, premiador. Sciendum autem quod est pax interna, & pax superna. Pax interna quam debet habere quilibet in seipso est affectuose querenda, & studiosè seruanda. Quod autem sit affectuose querenda, patet ex hoc, quod quilibet creatura naturaliter pacem appetit, & quietem. Si enim lapis iaciatur superius semper nititur inferius descendere, & ignis sursum ascendere, licet quandoque violenter inferius teneatur, si oleo superfunderis liquores alios ipsam quasi sanctorum deiectionis impatiens exilit, & donec se superposuerit non

Tomus Tertius.

Quo-

Speculum Morale Vincentij.

uicet, sic uide potest in omnibus creaturis quod omnes naturaliter quietem suam appetunt, & donec locum sue pacis inuenerint non quiescunt, sic anima rationalis naturaliter pacem appetit & donec pacem inuenerit appetitus eius terminari non potest. Ideo psal. Quis est homo qui uult uitam, diligit dies videre bonos? Sequitur, inquire pacem & persequere eam. Ex his uerbis aduerte, quod qui non habet pacem, non habet uitam, nec potest bonum diu habere, ubi autem inquirenda sunt & qualiter insinuat cum ait. Inquire &c. Inquire. i. inquit in animo tuo quare, non extra te. i. in creaturis extrinsecis non inuenies pacem, sed potius miseriam & dolorem. Dicitur enim supra, quod nec in diuitiis, nec in delitiis, nec in excellentiis, nec etiam in amicitiiis huius mundi potest pax uel requies inueniri. Ideo conuertere anima mea in requiem tuam, ab omnibus extrinsecis creaturis auertere. Ad cor tuum reuertere, & clausis sensuum exteriorum hostiis & fenestris, discute, visita, perscrutare cor tuum, ne forte aliquid in eo lateat quod oculis diuina maiestatis ostendat, quia locum mundum & quietum querit spiritus & diligit, non sordidum spurcicia uiciorum nec inquietum tumultuosum discursibus circumstrepentium uanitatatum. Tunc enim sponsus adueniet in secretarium cordis tui cum clauso hostio nihil in eo dimiseris quod conscientiam tuam remoueat, nihil inquietum, nihil inordinatum remanserit, sed omnia pacata ad instar domus & familiarum quietissimam & in omnibus ordinatam. Tunc inquam Christus adueniet dicens. Pax huic domui Matth. 10. Ad discipulos suos orantes clausis ianuis adueniens. dixit eis, pax uobis Ioh. 20. Quod quietum locum diligit. ait. ps. Factus est in pace locus eius. Quod pulchre figuratum est 2. Reg. 7. Et. 1. Par. 22. Licet enim David sanctus esset & gratus Deo, noluit tamen dominus quod ei edificaret domum. Sed Salomon filius eius pacificus hoc fuit privilegio specialiter honoratus. Bene ergo dicit psal. Inquire pacem, quia difficilis est ad inueniendum, sed quia longe difficilior est ad tenendum. Ideo subdit. Et persequere eam, quasi. s. fugientem. Multa sunt enim quae pacem nostram impediunt & perturbant. Primo quidem hostiis malignis. Demones nempe de statu pacis & felicitatis eieci pacem nostram multipliciter perturbare nituntur, prima Petri 5. Ad uersarius uester diabolus tanquam leo rugiens circuit &c. ps. insidiatur in abscondito quasi leo in spel. Ideo necessaria est strenuitas ad defendendum, quia sicut dicitur Luc. 11. Cum fortis armatus custodiat atrium suum in pace sunt omnia quae possidet. i. cum uir iustus fortis per gratiam armatus uirtutibus custodiat atrium cordis sui, ne ex aliqua sui parte diabolus ingressum inueniat, tunc in pace sunt omnia quae possidet. i. omnia bona spiritualia, quae sunt animae uera possessio. Et Iob. 5. dicitur. Bestiae terrae non formidabiles. i. diabolum, secundum Greg. & bestiae terrae pacificae erunt tibi, non dicitur pacata, sed pacifica, uidelicet non quia pacem habeat tecum, aut tu debeas pacem habere cum eis, sed quia pacem tuam cum Deo faciunt. Hostes quippe callidi dum insidiantur affligunt, sed mens afflicta tanto magis ad aeternam patriam reditum diligit, quanto in hoc eruminofo exilio laboriosus uiuit, sed ueris gratiae adiutoris humiliat cum contra insidias hostium acriores pensat. Inde ergo nobis pax cum Deo robustior oritur unde nobis ab aduersariis pugna durior generatur. Secundo pacem nostram perturbat penalis aduersitas. i. multiplex afflictio, tribulatio, & desolatio cordis, & infirmitas corporalis, & huiusmodi. Hier. 8. Expectamus pacem & non erat, bonum tempus medelae, & ecce formido. Unde de falsis prophetis qui populum seducebant, dicitur ibidem. ante sanabant contritionem filiae populi mei dicentes, pax, cum non esset pax. Ad hoc igitur quod homo possit in aduersitatibus huius mundi pacem habere, necessaria est patientia ad sustinendum, ut inter fluctus pelagi nauis cordis inconcussa permaneat & quieta. Unde beato Iob in multis tribulationibus existenti dictum est. Acquiesce ei & habeto pacem, & per hoc habebis fructus optimos Multi sunt enim & optimi patientiae sanctae fructus. Heb. 12. Omnis disciplina in praesenti quidem non uidetur esse gaudium, sed meroris, postea autem fructum pacatissimum exercitatis per eam reddet iustitiae. Tertio pacem nostram perturbat peruersa societas hoc omnium. s. impiorum. Sed de hoc patebit infra, cum dicemus de pace fraterna. Quarto pacem nostram perturbat status nostri dubietas. Graue debet esse cuiuslibet quod ignorat quando vel quomodo morietur, ut sit in statu salutis uel damnationis, quia nescit homovrum amore uel odio dignus sit, quod semper in periculo sit uiuens & moriens. Ideo dicitur Zach. 8. Neque introeunti supple in mundum, neque exeunti de mundo erit pax, uidelicet propter incertitudinem sui status, prima Thess. 5. Cum dixerint pax & securitas, repente eis superueniet iuteritus. Quinto pacem nostram perturbat affectionum uarietas. Quam uariis & innumeris modis affectiones animae inquietant quis errare sufficiat. Motus enim bestiales insurgentes in carne frequenter animam inquietant sicut ostendit apostolus Rom. 7. Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meae, & captiuitatem me in lege peccati & mortis &c. Gal.

5. Caro concupiscit aduersus spiritum &c. Ideo psal. clamat. Non est sanitas in carne mea a facie irae tuae, non est pax ossibus meis &c. Propter hoc opus est carnem subiicere spiritui, & eius concupiscentias edomare, ut subactio interiori aduersario pax reddatur. Unde super illud Iob. 5. Bestiae terrae pacificae erunt tibi dicit Greg. Per terrae bestias possunt motus carnis intelligi, qui dum mentem nostram irrationabilia suadentio lacefcunt, contra nos bestialiter insurgunt, sed cum cor sub diuina lege deprimitur, carnis incontinentia detumescunt, ut & si tentando submurmurant, non tamen usque ad effectum operis, quasi ad aperti morus rabiem exurgunt. Quis enim in hac corruptibili carne subsistens has terrae bestias plene edomet, cum ille ad tertium caelum raptus egregie praedicator dicat, video aliam legem in membris meis &c. Sed aliud est has bestias in campo operis seuentes aspiceret, aliud intra cordis caueam frementes tenere. Redactae namque intra claustra continentiae, & si adhuc tentando rugiunt, usque ad morsum tamen ut diximus actionis illicitae non excedunt, per hoc etiam quod pacificae dicuntur. Et id quod de malignis spiritibus dixerimus non inconuenienter accipitur. Motus enim carnis pacem nobis cum Deo faciunt dum tentando contradicunt. Nam mens iustus dum ad superna dirigitur, ex corruptibili carne bello fatigatur, quae & si quando a desideriiis celestibus huius mundi qualibet minima delectatione tardatur, ipso bello suae tentationis impellitur, ut illud toto corde diligit, quod contradictio nulla perturbat, considerare enim uanitasque copellicur, unde & quo cecidit, qui postquam pacem Dei deseruit, rixa sibi contra se exurgere intra semetipsum facit, & tunc uerius uidet de securae Dei delectatione quid perdidit, quando ad se lapsus suam in se contumeliam inuenit. Sequitur. Et scies quod pacem habeat tabernaculum tuum, quia cum mente Deo & carnis mentis subiugamus tabernaculum nostrum pacem habere dicitur. Rursum, quia non sufficit motus bestiales carnis restringere, sed & alias animae passiones sub rationis regula refrenare. Ideo sequitur. Et uisitans speciem tuam non peccabis. Necessarium enim est oes animae latebras perscrutando visitare, ut passiones suas sequendo irrationabiliter moueat in aliquo, ne. s. regnet in ea superbia, ne uana gloria, ne ambitio, praesumptio uel aliquid huiusmodi dominetur, ne tabescat inuidia, ne turbetur iracundia, ne torpescat accidia, ne cupiditate rerum mundialium distrahatur, & sic de aliis. Sicut enim patet familias domum suam uisitat ne latrones lateant, ne igitur nocent & ut aliqua fenestra uel hostium apertum remaneat, ne aliquid inhonestum uel illicitum ibi fiat. Sic uir iustus conscientiae suae sedulus explorator debet oes cordis sui uias & motus perquirere, & recedens rationis regulam ordinare, & quicunq; hanc regulam fecerint pariter sup illos & misericordia. Sed haec quia tanta est mobilitas & uanitas cordis nostri quod uix etiam a uiris spiritualibus teneri possit in uinculo pacis, sed semper extra se nititur euolare sicut asis in cauea per oia foramina circumspectans circuit querens si possit euadere clausuram, & libere peruagari. Unde beatus Bernardus in medita. suis ait. Nihil fugatius corde meo, quod quotiens me deserit & per prauas cogitationes effluit, totiens Deum omnipotentem offendit, cor meum uanum & cor uagum & inscrutabile, dum totiens ducitur suo arbitrio & diuino caret consilio, in se non potest consistere, sed omni mobili mobilius per infinita distrahitur, & hac illaque discurre per innumerabilia. Dum & per diuersa requiem querit non inuenit, sed in labore miserum, & a requie vacuum non manet, sibi non concordat, a se dilionat, a se resilit, uoluntatem alternat, con filia mutat, edificat noua, destruit uetera, destructa iterum reedificat, eademque iterum & iterum alio & alio modo mutat & ordinat, quia uult & non uult, & nunquam in eodem statu permanet. Sicut enim molendinum cito uoluitur & nihil respuit, sed quicquid ei imponitur molit, si autem nihil apponitur seipsum consumit, sic cor meum semper est in motu, & nunquam requiescit, sed siue dormiam siue uigilem somniat, cogitat quicquid illi occurrit, & sicut molendinum si arena ei imponatur exterminat, pax inquinat, palea occupat, sic cor meum cogitatio amara turbat, immunda maculat, uana inquietat & fatigatur, ita cor meum celeste non curat gaudiu, neque diuinum querit auxilium, ab amore celestium elongatur, & in amore terrestrium occupatur. Cunque elongatur ab illis & inuoluitur in istis uanitas illud recipit, curiositas deducit, cupiditas allicit, uoluptas seducit, luxuria polluit, torquet inuidia, turbat iracundia, circuit tristitia, sicque miseris casibus submergitur omnibus uitiis, quoniam unum Deum qui ei sufficere poterat dimisit, uide ergo quam necessarium sit pacem persequi sic mirabiliter fugientem. Ideo bene dicit psal. Inquire pacem & persequere eam. Uterius sciendum est quod pax cordis custoditur, in puritate conscientiae, seruire dilectionis, claritate sapientiae, dulcore deuotionis. Primo quidem pax custoditur in puritate conscientiae, sicut dicitur Iob. 8. Si mundus in cogitatione & recte in intentione uel opere inceserit, statim euigilabit ad te, & pacem reddet habitaculum iustitiae tuae. Pacem & sanctimoniam

coniua-

coniungit Apostolus Heb. 12. Pacem sequimini & sanctimoniam sine qua nemo videbit Deum. Item beatus Apostolus pacis sapiens estimator in oibus epistolis suis paci gratiā prænuntiebat dicens, gratia vobis & pax, per hoc datus intelligere, quod nunquam pax vera sine gratia potest haberi. Vnde illis quos Christus tam iuere quam corpore sanauerat dicebat, vade in pace. Mar. 5. Lucæ 7. & 8. Item nato dño nuntiant Angeli pacem, sed tñm hominibus bonæ voluntatis. Luc. 2. Gloria in excelsis Deo. Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Dñe dabis pacem nobis. Isa. 26. Gloriam tuā vrsupare non debeo, quoniam dixisti: Gloriam meam alteri non dabo. Isa. 46. Mecum bene agitur si mihi pacem dederis conscientia seruata. Secundo pacis tranquillitas custoditur in seruore dilectionis. Psalm. Pax multa diligentibus legem tuam. Lex Dei est lex amoris sicut illud Rom. 13. Plenitudo legis est dilectio Dei, & proximi. Tertio custoditur pacis tranquillitas per claritatem sapientiæ. Iac. 3. Quæ de sursum est sapientia, primum quidem pudica est, deinde pacifica. 1. Et Eccl. 1. Corona sapientiæ timor dñi replens pacem, & salutis fructu. Quarto custoditur, & nutritur in dulcore deuotionis. Isa. 57. Creauit fructu laborum pacem. Fructus laborum est proprium consessio peccatorum, instructio proximorum, virtutum exhortatio, obiurgatio vitiatorum, frequens, & seruens oratio, gratiarum actio, & vox laudis. In hac pace specialiter requiescit dicens cum Psalm. In pace in idipsum dormiam & requiescā. Hac pace nihil vtilius, nihil iucundius, nihil securius. Nihil inquam vtilius, quia per hanc acquiritur opulentia meritorum, sicut quoniam pax est in aliqua terra, mercantur hoies, & excolunt terras suas, & recipiunt fructus, colligunt, & recondunt. Psalm. Fiat pax in virtute tua, & abundantia in turribus tuis. Sap. 1. Donum & pax est electis Dei, Deus. dando bonum pacis quod est bonum precipuum, dat et alia multa dona. Item pace nihil iucundius. Rom. 14. Non est regnum Dei escæ, & potus, sed pax & gaudium in Spiritu sancto, vide quod paci gaudium sociatur. Item Bal. 5. Fructus autem Spiritus est charitas gaudium pax. Et Colo. 2. Pax Christi exultet in cordibus vestris. Item pace nihil securius, loquendo. scilicet de securitate quæ potest haberi in vita presenti, vnde Lucæ 24. Stetit Iesus in medio discipulorum, & dixit eis. Pax vobis, ego sum, nolite timere. Item Ioseph fratris suis, dixit. Gen. 44. Pax vobiscum, nolite timere. Et Angelus Gedeoni. Iud. 6. Pax tecum ne timeas non morieris. Pro his omnibus 1. Cor. 13. Pacem habete & Deus pacis, & dilectionis erit vobiscum. Item est pax fraterna, quæ est pax hois ad hominem, de qua Mar. 9. Pacem habete inter vos. Debemus autem seruare vnitatem in conueniendo, sanctitatem in exemplando, patientiam in tolerando, & prudentiam in declinando. Primo quidem reseruare debemus vnitatem indiuisibilem. Tota ecclesia fidelium vnum est corpus, cuius caput est Christus: nos autem singuli huius corporis membra sumus. Rom. 12. Sicut in vno corpore multa membra habemus. Omnia autem in membra non eundem actum habent, ita multi vnum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra. Sicut autem in corpore naturali si membrum vnum locum suum reliquerit, vel disunctum fuerit violenter, magnum dolorem ingerit, quia totius corporis vnitatem impeditur, & donec illud membrum ad locum suum redierit, vel reductum fuerit non quiescit, sic quoniam discordat, vel contentiose dissentit ab alijs, vnus homo, quantum in se est diuidit vnitatem corporis, & dolorem ingerit omnibus alijs, non debet quiescere donec redierit ad corporis vnitatem. Ideo dicit Apostolus Eph. 4. Solliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis. Secundo debemus habere sanctitatem in exemplando. Rom. 12. Proinuiç sollicita sint membra, vnde si patitur vnum membrum compatiatur omnia membra, & si gaudeat vnum membrum congaudeat omnia membra, vnum est aliud adiuuatur miro modo in actibus suis. Sic in corpore Christi mystico debemus inuicem congaudere & compati, & mutuo nos iuuare, non solum in temporalibus: immo multo magis in spiritualibus sanctitatis, & ædificationis exempla inuicem ostendendo ad alios prouocandum. Sicut docet Apostolus Ro. 14. Quæ pacis sunt sectemur, & quæ ædificationis sunt inuicem custodiamus. Heb. 10. Consideremus inuicem in prouocationem charitatis, & bonorum operum. Tertio debemus habere patientiam in sustinendo. Si n. molestet nos aliquis, iniurietur vel contumeliam inferat, non statim debemus vltionē repetere, nec nos verbis contentiosus, vel contumeliosus aut gladijs vindicare. Sed oportet multa patienter tolerare, quicunq; pacem suam & aliorum desiderat custodire, vnde dicebat Psalm. Cum his qui oderant pacem eram pacificus &c. De fratrib. Ioseph dicit Gen. 37. Quod oderant eum, nec poterant ei quicquam pacifice loqui, nisi ipse patienter sustinuit. Ideo quia difficile est cum talibus pacem habere. Dicit Apostolus Heb. 12. Si fieri potest, quod ex vobis est cum omnibus hominibus pacem habentes. Signanter dicit si fieri potest. scilicet salua conscientia, salua iustitia, debemus semper facere quod in nobis est, vt non ex nobis proueniat defectus pacis. Quarto debemus habere prudentiam in declinando, quia si sunt aliqui sic proterui rationis expertes, & omnis

Speculum Morale.

iustitia inimici, quod non possint ad pacem adduci, nec rationem reddendo, nec exhortando, nec corripiendo, nec et patiendo: tunc si vis pacem habere, necesse habes talium conuictum, confortium, commertia, & colloquia declinare. Quidam enim pacem perturbant aperte. De quibus dicit Eccl. 28. Homo iracundus iucendit litem, & vir peccator turbabit amicos, & in medio pacis habitentium immittit inimicitiam. Alij occulte. scilicet detractores: de quibus Eccl. 28. surfurro & bilinguis maledictus, multos. n. turbauit pacem habentes. Psalm. Loquuntur pacem cum proximo suo, mala autem in cordibus eorum. Idem: Mihi quidem pacifice loquebantur &c. Et Hier. 12. Sagitta vulnens lingua eorum dolum locuta est. In ore suo pacem cum proximo suo loquitur, & occulte ponit ei insidias. Primi cauendi sunt, tanquam aperti pacis, & concordia turbatores. Alij vero fugiendi tanquam pessimi proditores. Preterea sciendum quod pax fraterna duplex est. Est. n. pax domestica, & pax politica. Pax domestica quod debet per familias procurare, & fouere in domo sibi commissa, siue domus intelligatur eius hospitium, siue collegium ecclesiasticum, vel etiam cenobium regulare, nam quilibet in domo & familia sua, episcopus in collegio sibi subdito, abbas vel prior in monasterio suo debet vnitatem pacis & concordia procurare, pro viribus & nutrire. Vnde in commendationem antiquorum patrum dicit Eccl. 48. Laudemus viros gloriosos & parentes nostros &c. Sequitur: Homines diuites in virtute pulchritudinis studium habentes, pacificantes in domibus suis, omnes isti in generationibus gentis sue gloriam adepti sunt. Pax vero politica est pax reipublica, quæ summè desiderari debet, in regnis & prouincijs, & tanto vehementius debet optari, & diligenti obseruari, quanto plura bona ex ipso proueniunt & pluribus, & quanto ex eius contrario plura mala procedunt. Ad hoc autem quod in reipublica sit pax, tria precipue requiruntur, videlicet ad summum principem. i. Deum reuerentia cum timore. In rege vel principe prouidentia cum amore. In subditis obedientia cum honore. Primo quidem requiritur reuerentia cum timore, videlicet quod tam princeps quam populus dñi reueretur & timeat ipsum offendere, & cum eo pacem habere studeat & reseruare, vnde dñs Hier. 17. dicit: Quis miserebitur tui Hierusalem, aut quis contristabitur pro te, aut quis ibit ad rogidum pro pace tua? tu. n. dereliquisti me dicit dñs. Item Leuit. 26. Si in præceptis meis ambulaueritis, & mandata mea custodieritis, & feceritis, ea dabo vobis &c. promittens eis abundantiam bonorum omnium. Pacem specialiter promittit eis tanquam precipuum bonum, dicens: Dabo pacem in finibus vestris &c. Quia si non audieritis me, nec feceritis omnia mandata mea, &c. comminatur eis bonorum omnium egestatem, famem, pestilentiam, intemperiem aeris, siccitatem, corruptiones, ardorem, guerras, gladium, & terrores, & alia multa mala. Quomodo regibus populo pacem habentibus cum Deo ipse semper pacem dederit, patet exemplis innumeris. Salomon quandiu Deum dilexit, et coluit, habuit pacem ex omni parte, sicut dicit 3. Reg. 4. Sed quoniam deprauata est cor eius per mulieres, vt Deos coleret alienos, suscitauit ei dominus aduersarium. 3. Reg. 11. Asa Rex Iuda, quia fecit quod placitum erat in conspectu Dei, & subuertit aras peregrini cultus &c. regnauit in pace. 2. Paral. 14. Sequitur: Quietus erat & nulla temporibus eius bella surrexerunt, pacem domino largiente. Item de Iosaphat dicit 2. Paral. 20. Qui postquam terram purgauit, & populo prædicauit, vt quæreret dominum, quieuit regnum Iosaphat, & præbuit ei dominus pacem per circuitum. Item temporibus iudicum quotiens relinquebant dñm, dabat eos in manus hostium, quando vero couertebantur ad eum misericordiam postulantes liberabat eos largiens eis pacem, quia scriptum est Prouer. 16. Cum placuerint domino viæ hominis, inimicos quoque eius conuertit ad pacem. Ceterum quanta nunc sustinet ille populus Israel videamus. Quid est Israel, quod in terra inimicorum es, inueterasti in terra aliena? confide veraciter, & cognosce: nam si in via Dei ambulasses, habitasses utique in pace super terram. Baruch 3. Perdidisti propriam terram expulsus cum ignominia, terram incolis alienam, & vilem sustulens seruitutem, qui prius oppressiones Ægyptiacas euasisti legem Dei recipiens, magistros, & iudices habuisti, fundebas ad dominum multas preces, nocte & die præcedebat populum ignis & nubes, celum ministrabat cibum esurientibus, petra potum sitientibus, in arē sub tuis pedibus solidatam cedebat fugientibus fluenta, Iordanis obsequium præbuerunt transuentibus, & multa mira fecit tibi Deus, terram opulentam & inclitam tibi dedit, exterminauit ante te barbaras nationes, subiecit tibi populos, regnum, diuitias, et gloriam dedit tibi. Ac vero subintrante discordia, diuisus est populus Hieroboam inter se dissidentibus regentibus populum tumultuare ceperunt, puer contra senem, & ignobilis contra nobilem, dereliquit populus dñm, & traditi sunt Babylonicæ captiuitati, tandem liberatus non cessauit eius malitia, successit Antiochus in populum exercēs tyranidum, postmodum a Babylonijs destruitur ciuitas illa sancta cum templo sanduaria polluta manibus coculcauitur, traditur sine miseratione senes & iuuenes, matres & virgines. Muliere: etiam

Tomus Tertius.

Q 2 filios

Speculum Morale Vincentij.

filios suos vt comederent occiderunt, multa quoq; alia quæ narra-
re non possumus sustinere cõpulsũ sunt Tyro & Vespasiano regnã-
tibus, sicut Iosephus & Ægyptus referunt de cladibus Iudæorũ.
Quicunq; igitur rex, vel princeps in terra sua pacem habere desi-
derat cum Deo pacem habere studeat, & populus eius similiter,
quia qñq; pp peccata populi, qñq; pp peccata principis Reipubli-
cæ pax turbatur. Secundo requiritur regis vel principis prouiden-
tia cum amore. 2. Mach. 4. Sine regali prouidentia impossibile est
pacem rebus dari. Et Hester 15. Qm̄ malis quorundam suggestio-
nibus regum studia deprauantur, prouidendum est paci oium pro-
uinciãrũ. Debet ergo princeps prudens & prouidus habere dulcorẽ
clementiæ in subiectos beniuolos gubernãdo, feruorem astutiæ
in corrigenda diligentius inquirendo, rigorem iustitiæ in malefi-
cos acrius puniendo, vigorem consiliæ in aduersarios expugnã-
do. Primo quidẽ princeps debet habere dulcorẽ clementiæ beni-
uolos benignius gubernãdo, exemplo regis Assueri qui dicit He-
ster 12. Cum plurimis gentibus imperarem, & vniuersum orbem
meæ ditioni subiugassem, nolui nequãq; potentia abuti magnitu-
dine, sed clementia, & lenitate gubernare subiectos, vt abq; vilo
terrore vitam silentio transigentes optata cunctis mortalibus pace
fruerentur. Secundo debet princeps habere feruorẽ astutiæ corrigẽ-
da vitia disquirendo, vnde debet terram sollicitẽ visitare, &
per viros fideles facere visitari, & inuestas fieri super baillinos p-
positos, & hmõĩ. Isa. 60. Ponã visitationem tuam pacem, quasi diceret
ex tali visitatione tota terra reduceretur ad pacẽ. Tertio debet
princeps habere rigorem iustitiæ maleficos puniendo, frustra. n. fie-
rent visitationes nisi punitio sequeretur, ex punitione vero malo-
rum pacẽ turbantium redditur pax in terra. Isa. 32. Erit opus iusti-
tiæ pax. Psal. Iustitia & pax osculatę sunt. Idem: Orietur in diebus
eius iustitia, & abundantia pacis. Quarto debet princeps habere vi-
gorẽ constantiæ aduersarios expugnãdo, sicut fecit Dauid hostes
expugnãdo vndiq; quousq; pacem reddidit in tota terra. Quantum
autẽ laborauerunt ipse Dauid, Ezechias, Io 25, Iosaphat, &
alij reges Imperatores, iudices, potestates pro pace procurãda, ser-
uãda, & defendenda innumerabilia sunt: exempla tam in scri-
ptura sacra q̄ in alijs historijs, & scripturis. Debet igitur oĩ prin-
ceps pacem habere cum suo superiori. i. Deo. Cum suo hoie in-
teriori, cum quolibet inferiori, ac et cũ quolibet exteriori, debet pa-
cem habere cum subditis, oēsq; subditos ad pacem deducere vt pa-
cem habeant inuicẽ, & ad oēs. Item debet pacem habere cũ oibus
extraneis, propinquis, & remotis si potest fieri, iustitia semper sal-
ua, nec vnq; debet cum extraneis maximẽ Christianis bellũ incipe-
re, sed nec illis prouocãtib; debet guerras mouere nisi pro ardua
valde causa & necessitate. Sollicite deliberare debet, & diligenter
aduertere quanta mala fiant in guerris, quãta pericula tam rerum
q̄ corporum imminẽt reipub. quanta turbatio animorũ, quantę
oppressiones pauperum, destructiones bonorũ, vastationes vinea-
rum & segetum, cõbustiones villarũ, euersiones castrorũ, extermi-
nia ciuitatum, strages hoium, labores corporum, terrores inuentũ,
fancores, & inimicitia in futurum, & damnationes innumerabili-
um aiarum. In his alijsq; pluribus debita consideratione pensatis
diligenter attendat prudens princeps q̄ inuitẽ guerras mouere de-
beat, vel motas ab alijs acceptare. Dicit. n. Sapiens Prouer. 12. Qui
pacis inuent consilia sequitur eos gaudiũ. Deut. 20. Præcepit dñs li
accesseris ad expugnãdum aliq̄ ciuitatem, primum offeres eis pa-
cẽ, cui si consenserint, pacis, & amicitie fœdera sociabis, si fieri po-
test salua iustitiæ permanente. Nisi forte sint aduersarij fuei cum
quib; nec pacis pacta, nec fœdus amicitie debet habere fideles, dño
prohibente. Deut. 7. Non inibis cum eis fœdus nec miseraberis eor-
um, neq; sociabis cum eis coniugia. Et primo Esdra. 9. Nõ quæ-
ris pacẽ eorum, & prosperitatem eorum vsq; in sempiternũ. Et 2.
Esdr. 8. Non queratis pacẽ habere cũ eis omni tpe. Tertio ad pacẽ
reipub. requiritur subditorum ad principem obedientia cum ho-
nore: non. n. possit princeps reipub. regem nisi subditi fideliter & ex
corde sibi pareret, pp hoc Hebr. 14. Obedite prepositis vestris, &
subiacete eis. Et prima Thesi. 5. Rogamus vos fratres vt noueritis
eos qui laborant in vobis & præsunt vt habeatis eos abundantius
in charitate pp opus illorũ pacem habẽtes cum eis. Sed iusto Dei
iudicio fit frequenter vt populus male obediãt principi, si ipse ma-
le obediãt summo regi, nec ipse cum populo, nec populus inter se
pacem habet, nisi ipse cũ summo principe pacẽ seruet. Pax super-
na dñi q̄ habemus, & habere debemus respectu supernorũ. Et hæc
est duplex, vna q̄ habemus ad Deum in ecclesia militante, alia qua
speramus nos habituros in Deo, & cũ Deo in ecclesia triumphã-
te. Vna est pax inchoata, alia consummata. Vtramq; dñs nobis in-
sinuat dicens Io. 15. Pacem relinquo vobis, pacẽ meã do vobis. Pri-
mam nobis reliquit, quasi sub fœdere testamenti dicens: Pacẽ relin-
quo vobis, videlicet in hoc seculo in quo per fidem ambulemus,
& per q̄ iustificamur. Iustificati igitur ex fide pacem habeamus ad
Deum. Ro. 5. Ex fide inq; non ficta vel mortua, sed viuã, firma, pro-

bata per dilectionem operante. Hanc pacem diligere, & inuiolabi-
liter obseruare nos mouet. Primo iocundatio naturalis. Secundo in-
uicatio curialis. Tertio redemptio copiosa. Quarto adeptio fructuo-
sa. Primo quidẽ mouet nos inclinatio naturalis. Naturaliter. n.
omni creatura obtemperat creatori, & omnia pacem appetunt,
& in vnũ pacis principium reducuntur, vnde pacem habemus ad
Deum si m̄ãta eius in reuerentia teneamus. Prou 13. Qui timet
præceptum in pace versabitur. Naturaliter pater, filium, & seruus
dñm reueretur. Si quis igitur libenter seruat pacẽ dñi sui, alioquin
nec de rebus suis, nec et de corpore suo securus est, quanto magis
debet homo custodire pacẽ cum Deo, cuius nec manum effugere,
nec sapientiã latere, nec potentiam superare, nec sniam potest ali-
quatenus reuocare. Secundo mouere debet ad hoc inuitatio curia-
lis. Attende homo peccator quanta sit Dei benignitas, qui uos ser-
uos contumaces, ipsos, & ingratos rogat de pace reformãda cum
eo postq̄ offendimus eũ, dicens Isa. 27. Pacem faciet mihi, faciet pa-
cẽ mihi. O quanta confusione dignus est, qui hanc pacem violat,
& ad hæc pacẽ inuitatus venire dissimulat, vel recusat. Tertio mo-
uere debet ad idẽ redemptio copiosa, summa Dei sapiẽtia, quæ
nouit pacis hoc pretium æstimare, pati voluit & mori, ut nobis ac-
quireret bonũ pacis. Isa. 53. Disciplina pacis nostræ super cũ &c.
Sequitur. Tradidit in mortẽ aĩam suam, pro hac sanguinem suum
effudit, col. j. Pacificans per sanguinẽ crucis eius, siue quæ in cœlis,
siue quæ in terris sunt. Attende q̄ care debemus eam diligere, quã-
tã care emit æterna sapiẽtia Dei patris. Cogita q̄ impreciabilis
sit, q̄ impreciabili sanguine cõparauit. Quarto mouere debet ad
idẽ adeptio fructuosa. Vere magni, & innumerabiles sunt fructus
pacis nostræ cum Deo, sicut patet aequaliter ex prædictis. Job 22.
Acquiesce & habeto pacẽ, & per hoc habebis fructus optionis. Pa-
cem plenã & perfectẽ consummatam, & æternam promittit nobis
dñs in futuro, dicens: Pacem meam do vobis. Hæc profusus est
ineffabilis, & incomprehensibilis, Phil. 4. Pax Dei quæ exuperat
oẽm sensum. Quã elegãter describit Isa. 22. Sedebit populus meus
in tabernaculis fiduciæ, & in requie opulenta. Nota septẽ conditio-
nes laudabiles huius pacis, promittit. n. dñs quantum ad statum di-
gnitatẽ fastigij. Nam sedere regnantium est. Matth. 9. Cum sederit
ignis hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super fedes
&c. Secundo promittit iucunditatem cõfortij, cum dicit: Populus
meus. O q̄ beatus populus, o q̄ sanctum, q̄ amabile, & gloriosum
consortium, sicut ait Psal. Beata gens cuius est dñs Deus eorũ, po-
pulus quẽ elegit in hæreditatem sibi. Et Leuit. 26. Ambulabo inter
vos, & ero vester Deus, vsq; eritis populus meus. Et Apoc. 21. Lo-
quens de beatis dicit: Ipsi populus eius erunt, & ipse Deus cum eis
erit eorũ Deus, esse igitur in consortio sanctorũ est esse in consortio
Dei, quia Deus est in quolibet eorũ. Sequitur: Et absterget Deus
oẽm lachry. ab ocu. eorum. O felices lachrymæ quas absterget di-
gnabitur suauißima pietas pijsissimi redemptoris. Et mors vltra nõ
erit, neq; luctus, neq; clamor, neq; dolor erit vltra. Tertio promit-
tit refulgentiã claritatis, tam loci q̄ habitatorũ eius Magna & mi-
rabilis est pulchritudo palatii. Eccl. 43. Altitudinis firmamentum,
pulchritudo eius in visione gloriæ. Maior est pulchritudo sanctorũ.
i. ecclesiæ triumphantis, de qua Cant. 6. Pulchra es amica meã,
suavis & decora sicut Hierusalem. Et Cant. 7. Quã pulchra es, & q̄
decora charissima in delitijs. Sed maxima & merito super maxi-
ma est pulchritudo spõs. Cant. 1. Ecce tu pulcher es dilecti mi &c.
Eccl. 43. Pulchritudinem candoris eius admirabitur oculus. Quar-
to promittit omnimodã concordia vnitatis, cum dicit pacis. Aug.
Pax cœlestis ciuitatis est ordinatissima & concordissima societas
fruenti Deo, & seinuicem in Deo. Psal. Mansueti hæreditabit ter-
ram, & delectabuntur in multitudine pacis. Idẽ: Lauda Hierusale
dñm, qm̄ posuit fines tuos pacem, & adipe frumen. sa. te. Filij nepe
Hierusalem, quæ sursum est mater vestra, paleas nõ comedũ, qd
est pabulum iumentorũ, sed frumenti fruantur adipe, quod purissĩ
mã dicimus similia, quod est edulium Angelorũ. O fœlices catelli
tũ dñe de mensa dominorũ suorum reliquias colligentes ne fame
lici remaneant, & deficient in via egestate, & fame steriles. Sic. n. de
tantis delitijs panis micam, vini stillam, ignis scintillam immittit
quasi de reliquijs ciuium tuorũ vt attendas desiderium, & in reli-
quijs tuis prepares vultũ eorum. Oēs. n. qui hanc internã dulcedinẽ
vel tenuiter gustauerunt, quicquid extrinsecus transitorie delecta-
tionis occurrit despiciunt, & ad illas delicias superplenas tota mẽ-
tis auditate percurrunt, vt sicut adipe & pinguedine eorũ animæ
repleantur. Quinto promittit distinctiones, & ordines mansionũ.
Im differentias meritorum, cũ dicit, in tabernaculis. Io. 14. In do-
mo patris mei mansiones multæ sunt. Ibi erit tabernaculorum di-
stinctio, sicut ait Psal. Quã dilecta tabernacula tua dñe virtorũ.
Et Num. 24. Quã pulchra tabernacula tua Iacob. Sexto promit-
tit securitatem in terrore hostium, cum dicit: Fiduciæ. Osee 1.
Dormire eos faciam fiducialiter. Leuitic. 26. Absque pauore habi-
tabit in terra vestra, dabo pacem in sinibus vestris, dormietis &

non erit qui extertent. Septimo promittit quietudinis firmitatē cū dicit in requie. ibi erit suavis, & perfecta requies post laborē. Apoc. 14. animo iam dicit spiritus vt requiescant à laboribus suis: & Isa. 58. Requiem dabit tibi dñs Deus tuus semper. Octauo promittit plenitudinis vberitatē, cum dicit opulentā. Isa. 3. Oculi tui videbunt ciuitatē opulentam, vbi. f. est plenitudo bonorū omnium quæcūque desiderari possunt aut excogitari, quia nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus his qui diligunt eum, primæ Cor. 2.

Facta digressionē, sed non inutili sicut puto tractando de pace sicut in consideratione diuersas, ad propositū redeamus. In septima beatitudine dicit dñs: Beati pacifici &c. Aug. in pace perfectio est vbi nihil repugnat, & ideo filij Dei pacifici, qm̄ nihil resistit Deo, & filij similitudinem patris habere debent. Pacifici autē in semetipsis sunt, qui oēs animi sui motus cōponentes, omnesq; cōcupiscentias habeutes edomitas sicut regnum Dei, in quo ita ordinata sunt omnia, vt id quod est in homine præcipuum, & excellens, hoc imperet ceteris non reluctantib. & id quod excellit subdat: ut potiori, quod est prima veritas filius Dei, nec imperare inferiorib. potest, nisi superioribus subi. ciatur: & hæc est pax quæ datur in terra hominibus bonæ voluntatis. Maxima autē dignitatem habent pacifici, sicut qui filius Regum dñi, in domo regia summus est. Circa octauā beatitudinem qua dñs: Beati qui persecutionē patiuntur &c. Chriſto. Postea pacificorū beatitudine, ne aliquis estumaret, q̄ semper sibi pacem querere sit bonū. Subdit: Beati qui persecutionem &c. Hic autē accipitur iustitia generaliter pro omni vir. ute. Nā beati sunt qui persecutionē patiuntur pp̄ veritatem, vel propter defensionē aliorum, vel propter pietatem. Signanter addidit propter iustitiam, quia multi propter peccata sua persecutionē patiuntur, & non sunt iusti. De hoc req. supra. Patientia. Hæc autē octaua beatitudo ad caput redit, quia tanq̄ consummatū perfectumq; ostendit & probat. Itaque in prima, tertia, & octaua, nominatum est regnum cœlorum. Septem. n. sunt qui perficiunt, nam octaua clarificat, & perfectū demonstrat. Nec mireris, ait Chriſto. Si sicut in vnam quāq; beatitudinem regnum non audis: nā cum dicit consolabuntur, & misericordiā consequentur &c. Per hoc oia nihil aliud q̄ regnū cœlorū occultē insinuat, vt nihil sensibile expectes, neq; enim beatus est, qui in his coronatur, quæ cum præsentī vita discedunt.

De beatitudinibus correspondentiis donis. Dist. XXIII.

Deinde considerandum est quō prædictæ beatitudines ridentur donis. i. quæ beatitudo cuiq; dono rīdeat. Et primo sciendū, q̄ prima beatitudo quæ est paupertas spiritus respondet dono timoris, sicut dicit Aug. in li. de sermone dñi in monte: Timor Dei congruit humilibus, de quibus dñs: Beati pauperes spiritu. Cum. n. ad timorem pertineat Deo reuerentiā exhibere, & ei subsidiū esse, illud quod ex hm̄i subiectione consequitur pertinet ad donum timoris. Ex hoc autē q̄ aliquis Deo se subijcit, dēfinit querere in seipso, vel in aliquo alio magnificari nisi in Deo: hoc. n. repugnet per sectē subiectioni ad Deum. Vnde dicit in Psal. Hi in curribus, & hi in equis: nos autem in nomine Dei nostri inuocabimus. Et ideo ex hoc, q̄ aliquis perfecte timet Deum, consequens est, q̄ non querat magnificari in seipso per superbiam: neque etiam querat magnificari in exterioribus bonis. f. honoribus & diuitijs, quorum vt cūq; pertinet ad paupertatē spiritus: sicut q̄ paupertas spiritus intelligi potest, vel exinanitio inflati, & superbi spiritus, vt Aug. exponit: vel et abiectio sp̄ alium rerum quæ sit spiritu. i. propria voluntate per instinctum Spiritus sancti, vt Amb. & Hiero. exponunt. Et nota q̄ timor importat motum sicut in habitu dñi recessus a termino a quo: spes autē importat motū sicut in habitu dñi accessus ad terminū ad quem tenditur, & ideo vltima beatitudo quæ est spiritualis, est perfectionis terminus, congruē respondet spei, sed prima beatitudo quæ est per recessum a rebus exterioribus impediētibus diuinam subiectionē, congruē rīdet timori. Item nota q̄ in fructib. illa quæ pertinent ad moderatam vsūm, vel abstinentiā a rebus temporalibus videntur dono timoris conuenire, sicut modestia, continentia, & castitas. Dono pietatis respondet secunda beatitudo. f. Beati mites, sicut dicit Aug. in lib. de sermone dñi in monte: pietas congruit nutibus. Sed sciendum, q̄ in aptatione beatitudinis ad dona duplex conuenientia potest attendi, vnam quidem sicut rationē ordinis q̄ videtur Aug. fuisse secutus, vnde primam beatitudinem attribuit infimo dono. f. timori. Secundā autem. f. Beati mites, attribuit pietati, & sic de alijs. Alia conuenientia potest attendi sicut pp̄riam rationem beatitudinis, & sicut hoc oportet adaptare beati tudines donis sicut in obiecta & actus, & ita actui pietatis magis respōdet quarta, & quinta beatitudo q̄ secunda, tñ secunda beatitudo habet aliquam conuenientiam cum pietate, inquantū. f. per mansuetudinem tolluntur impediētia actui pietatis. In fructibus autē bonitas, & benignitas directē possunt attribui pietati, mansuetudo autē indirectē inquantū tollit impediētia actui pietati, vt dictum est. Dono scientiæ respondet tertia beatitudo: Beati qui lu-

Speculum Morale.

gunt, sicut Aug. dicit in sermone dñi in monte. Scientiæ congruit iugentibus. Ad scientiam. n. pertinet rectum iudicium creaturarū, creaturæ autē sunt ex quibus homo occasionaliter a Deo auertitur, sicut illud Sap. 13. Creaturæ factæ sunt in odium & multicipalibus pedibus insipientium, qui. f. rectū iudicium ex his non habent dum est mant in eis perfectum bonū esse, vnde in eis sine constituto peccant, & verum bonum perdunt, & hoc dānum hoīs innotescit per rectum iudicium de creaturis, quod habetur per donū scientiæ, & ideo beatitudo iustus ponitur respondere dono scientiæ, & fortitudinis respondet quarta beatitudo, quæ est: Beati qui esuriunt, & sitiunt iustitiam, sicut dicit Aug. in lib. de sermone dñi in monte. Fortitudo congruit esuriētibus, & scientibus iustitiam, qui laborant desiderantes gaudium de veris bonitatem a terrenis auertere cupientes. Quia Aug. beatitudines attribuit donis sicut ordinē enumerationis considerata tñ aliqua conuenientia. Et ideo quartā beatitudinem. f. esurire & sitire iustitiam attribuit quarto dono. f. dono fortitudinis: est tñ ibi aliqua conuenientia, quia sicut dictum est fortitudo in arduis consistit. Est autē valde arduū, q̄ aliquis non solum opera virtuosa faciat, quæ cōiter dñi opera iustitiæ, sed q̄ faciat ea cum insatiabili quodam desiderio, quod potest signari p̄ famem & sitim iustitiæ. Sicut autē dicit Chriſto. sup̄ Matth. Iustitia hic potest accipi non solum particularis, sed et vniuersalis, quæ se habet ad omnium virtutum opera, vt dicitur in 1. eth. in quibus arduum intendit fortitudo quæ est donum. Inter fructus ponuntur duo, quæ respondent dono fortitudinis. f. patientia quæ respicit sustentationem malorum, & longanimitas quæ respicit diurnā expectationem, & operationem bonorum. Dono filij respondet quinta beatitudo, quæ est: Beati misericordes &c. Sicut dicit Aug. in libro de sermone domini in monte. Cōsiliū cōuenit misericordibus, quia vnicum remedium est de tantis malis erui dimittere & dare. Cōsiliū. n. propriē est de his, quæ sunt vtilia ad finem, vnde ea quæ maxime debent correspondere dono cōsiliij, hoc autē est misericordia, sicut illud ad Thimo. 4. Pietas ad oia vtilis est. Et ideo specialiter, dono cōsiliij respondet beatitudo misericordiæ, non sicut elicienti, sed sicut dirigente. Dono intellectus respondet sexta beatitudo. f. Beati mundo corde. Sicut dicit Aug. in lib. de sermone dñi in monte. Sexta operatio Spiritus sancti, qui est intellectus cōuenit mundis corde, qui purgato oculo possunt videre quod oculus non vidit. In sexta autē beatitudine sicut & in alijs duobus continetur, vni per modum meriti. f. munditia cordis, & aliud per modū premij. f. visio Dei, vt supra dictum est, & vtrūq; pertinet aliquo modo ad donum intellectus. Est. n. duplex munditia. Vna quidē præambula, & dispositiua ad Dei visionē, quæ est deputatio affectus ad inordinatis affectionibus, & hæc quidem munditia cordis fit per virtutes & dona quæ pertinent ad vim appetitiuam. Alia vero munditia cordis est. f. quæ est quasi completiua ref. ectu visionis diuinæ. Et hæc quidē est munditia mentis deputatē a phantasmatis & erroribus, vt. f. ea quæ de Deo proponuntur non accipiatur per modum corporalium phantasmatis, neq; sicut hæreticas perueritates, & hæc munditia facit donum intellectus. Similiter & duplex est visio Dei. Vna quidē perfecta, per q̄ vñ Dei essentia. Alia vero imperfecta, per q̄ etiam non videmus de Deo quid est: videmus tñ quid nō est, & tanto in hac vita Deū perfectius cognoscimus, quāto magis intelligimus eum excedere quicquid intellectu cōprehenditur, & vtraq; Dei visio pertinet ad donū intellectus. Prima quidē ad donū intellectus consummatū, sicut q̄ erit in patria. Secunda vero ad donū intellectus inchoatum, sicut q̄ habetur in via. In fructibus autē fides quæ est fructus rīdet dono intellectus, quia sicut dictū est fructus spiritus dicuntur vltima, & delectabilia, quæ in nobis proueniunt ex virtute Spiritus sancti. Vltimum autē delectabile habet rationē finis qui est proprium obiectum voluntatis, & ideo oportet q̄ id quod est vltimum & delectabile in voluntate, sit quodammodo fructus omnium aliorum quæ pertinent ad alias potentias. Secundum hoc igitur doni, vel virtutis perficientis aliquā potentiam potest accipi duplex fructus. Vnus quidem pertinet ad suā potentiam, alius autem quasi vltimum pertinet ad voluntatem. Et sicut hoc dicendū est q̄ dono intellectus respondet pro proprio fructu fides. i. fidei certitudo, & pro vltimo fructu respōdet ei gaudij quo. i. pertinet ad voluntatem. Et nota quod cognitio practica fructus non potest esse in ipsa, quia talis cognitio non scitur pp̄ se, sed pp̄ aliud, sed cognitio speculatiua habet fructū in seipsa. f. certitudinē eorum quorum est, & ideo dono cōsiliij quod pertinet solum ad practica cognitionem non rīdet aliquis proprie fructus: donis autē sapientiæ intellectus, & scientiæ quæ possunt et ad speculatiuā cognitionē pertinere rīdet solus vnus fructus qui est certitudo signata noiē fidei: plures autē fructus ponuntur pertinentes ad partē appetitiuā, quia sicut iam dictum est, ratio finis quæ importat in noiē fructus magis pertinet ad vim appetitiuā q̄ intellectiuam. Dono sapientiæ respondet septima beatitudo, quæ est: Beati pacifici &c. Sicut dicit Aug. in lib. de sermone dñi in monte. Sapientia con-

Tomus Tertius.

Q 3 venit

Speculum Morale Vincentij.

venit pacificis, in quibus nullus motus est rebellis, sed oēs obtēperant rationi. Cōgruē aut potest beatitudo septima adaptari dono sapiētiæ, & quantum ad meritū, & quātum ad præmiū. Ad meritum quidē pertinet quod dicitur: Beati pacifici. Pacifici autē dñr quasi pacem facientes, vel in seipſis vel alijs, quorum utrūq; contingit in hoc, q̄ ea in quib. pax cōstituitur ad debitum ordinē rediguntur. Nā pax est trāquillitas ordinis, vt Aug. dicit 19. de ciuit. Dei. Ordinatō autē pertinet ad sapiām, vt patet per philosophū in principio meth. Et ideo esse pacificū cōueniēter attribuitur sapiā. Ad primū autē pertinet q̄ dicitur, filij Dei uocabuntur. Dñr autē aliqui filij Dei in quantum participāt similitudinem filij vnigeniti & naturalis, s̄m illud Rom. 8. Quos præsciuit conformes fieri imaginis sui filij, qui quidem est sapiētia genita, & ideo præcipiendo donū sapiētiæ, ad Dei filiatiōē homo pertingit. Et nota, q̄ ad sapiētiām s̄m q̄ est donum pertinet non solum contemplari diuina, sed et regulare humanos actus, in qua quidē directiōe. Primo occurrit amorio à malis, quæ contrariantur sapiētiæ, vnde & timor dñi esse initium sapiētiæ in quantum facit recedere à malis, vltimum autē est sicut finis, q̄ omnia ad debitum ordinem redigantur, quod pertinet ad rationē pacis, & ideo cōueniēter Iacobus dicit, q̄ sapiētia quæ desursum est, quæ est donum Spiritus sancti, primū est pudica quasi vitans corruptelas peccati. Deinde autē pacifica, quod est finalis effectus sapiētiæ, p̄ quod ponitur beatitudo. Iam vero oīa quæ se quuntur manifestant ea per quæ ad pacem sapiētia perducit, & ordine cōgruo. Nam homini per pudicitiam à corruptelis recedenti, Primo occurrit quod quantum ex se potest omnibus modū teheat, & quantum ad hoc dicitur modestia. Secundo vt in his, in quibus ipsa sibi non sufficit, aliorū monitis acquiescat, & quantum ad hoc subdit, sua dibilis. Et hæc duo pertinent ad hoc q̄ homo cōsequat pacem in seipso. Sed vterius ad hoc q̄ homo sit pacificus et alijs, Primo requiritur vt bonis eorum non repugnet, & hoc est q̄ dicit bonis consentiens. Secundo q̄ defectibus proximi compatiatur in affectu, & subueniat in effectū, & hoc est q̄ dicitur, plena misericordia & fructibus bonis. Tertio requiritur vt charitatiue emendare peccata fatagat, & hoc est q̄ dicitur, iudicans sine simulatione, ne. s. correctionem præcedens odium intendat explere.

LIBER II. PARS I.

Dist.

1.

TERMINATO P Dei gratiā primo voluminis huius libro: in quo ostendit sapiens excludendam esse negligētiā, ac per hoc assumendam esse diligentiā agendorum, vbi ostendimus, quid, quare, & qualiter sit aliquid operandum, & de principijs intrinsicis actuum humanorum. i. de passionibus. seu affectionibus animæ: rursus de principijs extrinsecis. i. de lege & præceptis, de gratia & habitibus virtutum: nunc summa Dei sapiētia dirigente, considerandum est de prouidentia futurorum. Ad quam nos Sapiens hortatur, cum dicit: Memorare nouissima tua. Debemus autē aduertere, q̄ in scriptura sacra docemur locum nouissimum tenere. Tempus nouissimum præcauere. Et finem nouissimū præuidere. Primo quidem docemur nouissimum locum tenere, quia protectiō hæc est directā via perueniendi, ad culmen summæ sublimitatis, sicut summa Dei sapiētia docet. Lucæ 14. Cum vocatus fueris ad nuptias, non recumbas in primo loco & c. Sed cum vocatus fueris vade & recube in nouissimo loco, vt dicat tibi qui te inuitauit: Amice ascende superius, & erit tibi gloria coram simul discumbentibus. Nos igitur ad cœlestes nuptias inuitati non quaeramus primū locum, nec gerere principatū, ne forte depellat nos in locum nouissimum dñs nuptiarum. Sed per humilitatem locum nouissimum eligamus, vt ad sublimitatem gloriæ conscendamus. Et merito locū nouissimum docet eum eligere, qui se debet inter alios nouissimum reputare. Exemplo capitis nostri, de quo dicitur Isa. 53. Vidimus eum, & non erat aspectus, & desiderauimus eum despectum, & nouissimum virorum. In terra voluit esse nouissimus virorum, qui in cœlis est gloria beatorum, & dñs angelorum, vt exemplo suo monstraret verum esse quod dicitur Matth. 20. Erunt nouissimi primi, & primi nouissimi. Hoc autē multipliciter potest intelligi. Vno modo sic. Qui se nouissimos. i. humiles & abiectos fecerint propter Deum: isti erunt primi. i. sanctitate præcipui, & inter primos amicos Dei in regno cœlorum merito computandi. Et primi nouissimi. i. qui volunt esse primi reputatione, vel principatum habere super alios in aliqua dignitate: isti erunt nouissimi. i. viles & abiecti diuino iudicio, & vilissimi in inferno. Et hoc est quod dicitur Luc

14. Omnis qui se exaltat humiliabitur, & qui se humiliat exaltabitur. Alio modo. Erunt nouissimi primi & c. i. qui viliores sunt isti sunt qui ardentius & impudentius ambiunt dignitates. Qui vero primi sunt. i. ceteris meliores, magis se humiliant & aspersionem honores. Alio modo. Erunt nouissimi primi & c. i. qui tardius penitere, & benefacere ceperunt, feruentius agendo primi fiunt, & meritis præcellunt illos, qui citius inchoantes negligenter egerunt. Vnde in vinea dñi tardius venientes, prius diurnum denarium receperunt. Quod apertissimè declaratur. Matth. 21. vbi dicitur. Cum sero factum esset, dixit dñs vinee procuratori suo: Voca operarios, & redde illis mercedem, incipiens à nouissimis vsque ad primos. Exemplum habemus in latrone, qui iuxta domini pendens, credens, penitens, & diuinam censens misericordiam, primus meruit obtinere Paradisi præbendam. Cui dictum est. Hodie mecum eris in Paradiso. Lucæ 23. Secundo docemur tempus nouissimum præcauere, quia tempus nouissimum ætatis mundi in quo & abundat iniquitas, & charitas magis, ac magis cōtinue refrigerat, sicut prædixit dominus Matth. 24. Summè periculosum est, sicut prædixit. Apostolus 2. Tim. 3. Hoc autē scito q̄ in nouissimis diebus instabant tempora periculosa. Quæ autem & quanta sint pericula describit dicens: Erunt homines seipſos amantes. Sed quid sibi vult Apostolus, aut quod malum est seipſum amare, cū plus teneatur homo seipſum diligere q̄ totum mundum? Quare ergo dicit Apostolus, q̄ erunt periculosa tempora, pro eo q̄ erunt homines seipſos amantes. Sciendum est igitur q̄ s̄m Aug. duo sunt amores. Alter mundus, alter immūds. Alter socialis, alter priuatus. Alter cōi vtilitati consulens propter supernam societatem, alter rem et cōem in propriam potestatem redigens propter arrogantem dominatiōnem. Alter tranquillus, alter turbulentus. Alter pacificus, alter seditiosus. Alter amicus, alter inuidus & c. Et distinguuntur conditas in genere humano duas ciuitates. Idem: Ciuitates duas fecerunt amores duo. Ciuitatem Dei amor Dei, vsq; ad contemptum sui. Ciuitatem diaboli amor sui, vsq; ad contemptum Dei. Sicut autē ex amore Dei omnes virtutes alix, & affectiones laudabiles generantur: prout ait Greg. vt. n. multi arboris rami ex vna radice procedunt, sic multæ virtutes ex vna charitate generantur: ita omnia virtutis, & omnes deordinatæ affectiones amore sui proprio vel priuato radicaliter oriuntur. Et hoc bene insinuat Apostolus, qui postq̄ dixerat, erunt homines seipſos amantes, amore suo inordinato, amore proprio, vel priuato, subiūgit, cupiditas, elatus, superbi, blasphemus, parentibus non obediens, ingratus, scelestus, sine affectione, sine pace, criminosus, incontinentes, immites, siue benignitate, proditores, proterui, timidi, voluptatum amatores magis q̄ Dei, habentes quidem speciem pietatis, virtutem autē eius abnegantes. Et quia cū talibus habitare periculosum est, ideo subdit: Et hos deuota. Sed difficile, immo impossibile est istos penitus euitare, quin cum eis interdum oporteat conuersari: ideo summopere cauendum est homini ne seducatur à talibus, aut cōformetur eis in moribus, vel ne saltem ab eis mendaciter infametur. Tertio docemur finem nouissimum præuidere. Exemplum accipiamus in singulis artificibus, qui anteq̄ opus suæ artis incipiant, præstituunt sibi finem, & s̄m exigentiam finis prosequuntur opus donec ad finem inuentum perueniant. Sed ab ista ordinatione operum nostrorum in finem vltimum abducuntur aliqui vehementi passione, seu delectatione illecti. Sicut innuit Sapiens Prou. 5. Ne intenderis fallaciæ mulieris: fauus. n. distillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius. Mulier ista est carnalis concupiscentia, quæ emolliendo mentem efficit muliebrem. Dicit autē meretrix, quia animam prostituit. Sequitur: Nouissima autē illius amara quasi absinthium. Item Prou. 23. Ne intuearis vinū q̄ flauescit, cū splenduerit in vitro color eius ingreditur blāde, sed in nouissimo mordebit vt coluber, & sicut regulus venena diffundet. Per vinum intellige delectationem carnalem, quæ mentem inebriat, & à se quodammodo alienat, vt non videat nec consideret vt sit finis huius delectationis. Alij a consideratione finis vltimi abducuntur, ignorantia seducti. Sicut innuit Sapiens Prou. 14. Est via quæ vltimi homini recta, nouissima eius deducunt ad mortē. Alij per malitiam obfirmati, sicut Balaam ex sola malitia perseuerabat in malis, & tñ dicebat: Moriatur anima mea morte iustorū, & fiant nouissima mea horum similia. Mortem oprabat similē iustis, & tñ habebat vitam dissimilem. Sicut multi vitam eius pessimā imitantes Deum orant, q̄ det eis mortem prouidam, & vitā æternam. Quod tñ nunq̄ aut valde raro cōtingit, vt qui sanus, & sanis sensibus sibi non prouidit, in mortis angustia ligatis iam sensibus, & defectibus sibi salubriter prouidere possit. Cū dicat Psal. Nō est in morte qui memor sit tui. Et B. Aug. ait: Percutitur hac animaduersione peccator, vt moriens obliuiscatur sui, qui dū viueret oblitus est Dei. Nec vitā æternā meretur miser homo peccando, vel in peccato manendo, sed mortē æternā. Sicut ait Apostolus Ro. 6. Stipendia peccati mors. Magna igitur est fatuitas immo dementia detestanda post malā vitam sperare bonā mortem. Ideo prudēter & ordi-

line debito monet Sapiens. Prou. 19. Audi consiliū, & suscipe disciplinam, & esto sapiens in nouissimis tuis. Attende q̄ breuiter & ordinate procedit. Primum est. n. vt consiliū sanum requiras, & au dias reuerentem. Secundū vt illud adimpleas diligenter. i. vt vitā ordinatam habeas, & vndiq; regulatam. Et tūc sequitur ordinata ter vium, vt. s. is sapiens in nouissimis tuis. In hoc quippe consistit sapientie complementum. Non. n. qui sapienter incipit opus grāde, sed qui sapienter consumat laudandus est. Sicut ait Ambrosius: Lauda nauigantis sceleritatem, sed cum peruenerit ad portū. Lauda ducis virtutem, sed cum perductus est ad triūphum. Quid. n. p. deest bene, & diu nauigasse, & in portu perire? Et quid valet cū hostibus fortiter dimicasse, & in ipsa hora victorie defecisse. Non piget hic exemplum sub breuitate tangere, de quadraginta martyribus, quorum vnus post multa supplicia recurrens ad balneū pullianis effectus, deficiens emisit spiritum, & coronam perdidit iam paratam. Quid igitur prodest in tpalium rerum dispositione sapientem esse, & circa finem desipere, cum finis consideratio debeat esse principalis, & intentione cuiuslibet operantis, & ex bonitate finis dependeat bonitas operis. Ideo dñs insipientiam nostram redarguens, & ad veram sapientiam nos exhortans, ait Deute. 32. Gens absq; consilio, & sine prudentia, vtiā sapienter & intelligeret, ac nouissima prouiderent. Notare verba. Aliqui cōsilio nō egent, propria prudentia diriguntur. Alij prudentiam nō habentes, consilio sapienter reguntur, & vtrique sapientia sua, vel alie na saluantur. Qui vero nec prudentiam habent, nec cōsiliū querunt, vel negligunt, q̄to saluabuntur. Multominus profectio potest via salutis illis hominibus qui prudentiam habent, nec eam ad opus applicant, sed contraria potius operantur. Et rursus habentes consiliū, nullatenus acquiescunt. Vtinam inquit sapienter, id est saporarent cœlestia, & intelligerent, id est in eis legerent interna cōscientie secreta, merita videlicet vel demerita, cogitationes, affectiones, & intentiones, & etiam pronitates. Sequitur: Ac nouissima prouiderent. Sane in prouisione nouissimorum præcipue consistit, & totius vitæ præteritæ errorum correctio, & periculorum futurorum euasio, ac procuratio sufficiens necessariorum seu expeditentium ad salutem. Nouissima autē, quorum prouisionem seiprouidam meditationem dominus tam viscerose, quam misericorditer nobis optat dicens: Vtinam nouissima prouiderent. Et sapiens ad eorum iugem memoriam nos inuitat, dicens: In omnibus operibus tuis, memorare nouissima, q̄ sunt quatuor, videlicet. Penale mortis diuortium, Finale Dei iudicium, Damnatio reprobos, Remuneratio beatorum. Mortem vocauit diuortium, quia vbi iam imminente mortis articulo consilientibus dementis armonia dissipatur, & illud corporis & anime separatur matrimonium quod tanto fuerat nexu concordie foederatum. Antequam istud diuortium celebretur: debemus nos sollicite præparare per timorē dñi: quo cuncta noxia declinemus. Et per sapiētiam qua operemur salubria & cœlestia degustemus. De primo dicit Sapiens Prou. 3. Ne emuletur cor tuum peccatores, sed in timore dñi esto tota die, quia habebis in nouissimo spem, & prestolatio tua non auferetur. De secundo dicit idem 44. Comede fili mi mel, quia bonum est, & fauū dulcissimum gutturi tuo, sic & doctrina sapientie anime tue, q̄ cū inueneris habebis in nouissimo spem, & spes tua nō peribit. & de muliere sancta dicitur Prou. 31. Ridebit in die nouissima.

De morte natura.

Dist. 11

IN scriptura sacra morte quadruplici inuenimus. Est. n. mors natura, ad q̄ nos preparare debemus, quia periculosa, de qua ait Psal. Quis est homo qui viuere & non videbit mortem, eruet animam suam de manu inferi. Primum est impossibile. Secundum valde difficile. Attende, multum esset periculosus, vbi nō posset homo euadere quin aliquid membrum amitteret, quantūcunq; sibi sollicite præcaueret: si vero negligēter ageret, vitam perderet corporale, sic est de transitu mortis, q̄ impossibile est hominem euadere quātūcunq; diligentia ipsam effugere vel differre conetur. Sed si prudenter sibi prouiderit, animam suā de penis inferi liberabit. Si vero male sibi præcauerit, corporis sinul & anime vitā perdit. Secunda mors est culpe quā declinare debemus, quia dānosa, de qua dñs Osee 13. Anima q̄ peccauerit ipsa morietur. Tertia est mors gratie, q̄ debemus optare, quia fructuosa. De qua dicit Apostolus Ro. 6. Estimare vos quidē mortuos esse peccato, viuente autē Deo. Quarta est mors gehennæ, q̄ debemus formidare, quia dolorosa. De qua dñs Baruch 2. Mortui sunt in doloribus pessimis. Circa mortē nature considerare debemus moriēdi finem, Morientis angustiam, Mortis presentiam. Et mortuorū dñiam. Moriēdi sententiā à summo legislatore profert. Gen. 2. vbi dñs ad Adam ait: De ligno scientie boni & mali ne comedas. In quocunq; .n. die comederis ex eo, morte morieris. Signanter autē dicit, morte morieris, videlicet quia mortuus in anima mortis etiam corporalis sententiæ subiacebis. O sententiæ generalis, Rationabilis, Medicinalis, irreuocabilis. Verē generalis sententiā a qua nullus excipitur, vt nullus superbiat. Vnde 2. Regū

Speculum Morale.

14. Omnes morimur. Ecclesiastes. 2. moritur doctus pariter & indoctus. Bern. mors nullius inopiē miseretur, nec diuitias reueretur, nec generi cuiuslibet aut moribus, nō ipsi deniq; parcat etati. Mors est sicut cyphus illius qui proclamatur vinum in taberna, qui adeo communis est q̄ omnibus communicatur. Nam ipse omnib. porrigit cyphum suum vt omnes alliciat. Similiter est sicut latro dñs potum transeuntibus vt sopiantur, & sic eos spoliat dormiendo, sic mors omnibus transeuntibus vias presentis vitæ porrigit potū amaritudinum suarum, vt dormiant somnum sempiternum. Dicebat quidam q̄ si haberet iudicem fidelem eligere, mortem præceteris eligeret, eo q̄ non est personarum acceptio apud eam, nec miseretur pupillo, nec defert seniori, nec timet potentem, nec veretur nobilem, nec horret pauperem aut ignobilem, nec dimittit diuites, nec contemnit infirmum aut debilem, nec euitat fortem, & nec parcat sapienti, nec condonat insipienti. Sed vt dicitur, mors sceptrā ligonibus æquat, est commune mori, mors nulli parcat honori Nobilis & fortis veniunt ad funera mortis. Eccl. 41. O mors bonum est iudicium tuum. Dicitur q̄ cum dominus de mugorri haberet filium nouum militem eūtem ad tyrocinium & transeuntem per claramuallem, videns ibi Dei milites beate virgini militantes, cogitans quis finis est vtriusque militie, & q̄ in vtraq; posset mori, quia mors communis erat his & illis iunioribus & senioribus, intravit ibi ordinem. Cum autē pater suus venire minans q̄ abbas destrueret nisi rediret, ait q̄ filius rediret cum hac conditione si vnam consuetudinem quæ erat in terra sua remoueret, quod si non faceret eum in pace dimitteret. Hoc pater annuit. Filius consuetudinem patris declarauit, quæ erat q̄ equè morerentur ibi iuuenes sicut senes. Ex his patet q̄ mors est inenitabilis, propter quod ait Aug. Non importune nec incongrue arbitror accidisse, & si non humana industria, diuino fortasse iudicio vt hoc verbum quod est moritur in latina lingua, nec grammatici declinare potuerunt, ea regula quæ cetera declinatur. Ab eo namq; quod est oritur, sit verbum præteriti temporis quod est, ortus est, & si qua sunt similia, quæ per temporis præteriti participia declinantur, ab eo autem quod est moritur, si q̄ æramus præteriti temporis verbum. Responderi solet, mortuus est. u. litera geminata. Sic. n. dicitur mortuus quomodo fatuus, arduus, carduus, conspicuus, & si qua sunt similia, q̄ non sunt præteriti temporis, sed qm uominia sunt, sine tempore declinantur, illud autē quasi vt declinetur quod declinari non potest participio præteriti temporis, ponitur nomen. Conuenienter itaq; factum est, vt quemadmodum id quod significat non potest vitari agendo, ita verbum non potest loquēdo declinari. Hæc Aug. Hæc autē inenitabilis moriendi necessitas, est homini ratio humilidī; vnde Bern. ad Eugenium ait. Cōsideranti duo hæc, rationale. s. & mortale is tibi exinde occurrit fructus, vt mortale quod est in te, rationale humiliet. Et rursus rationale, mortale confortat. Quorum neutrum negligēti est huiusmodi circūspecto, nam et si superberit ex rōnali, qd̄ ei commune est cū angelis, ex mortali sit humilidī; quod participat cum iumentis, qm homo cum in honore esset non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Item mortis sententiā est rationalis. Nam per vnum hominē peccatorum intrauit in mundum, & per peccatum mors, ita mors in omnes homines pertransiuit, in quo omnes peccauerunt. Ait apostolus Rom. 5. Natura enim humana quæ in primis parentibus tota fuit, ipsorum inobediencia creatori suo contumeliam fecit quæ toti humano generi iuste debuit imputari. Cum enim in semine sit virtualiter tota arbor, vitium seminis, vitium dicitur & arboris. Sicut autem fluuius vitatur in fonte, fructus in semine, sic tota posteritas vitatur in origine. Nonne pro quibusdam criminibus, vt pote homicidiis, sacrilegiis, & huiusmodi, quæ committuntur a patribus, tota progenies mortis supplicio condemnatur, vel in exiliū deportatur, posteritatem suam pater occidit, cum committendo flagitiū morte dignū, filiis non præcauit. Sic in Adæ peccato intelligendum est, q̄ persona corrupta naturam, & natura corrupta corripit personam. Vnde cum tota humana natura fuerit in Adā qm peccauit totam naturam corrupta, quæ tota corrupta, non potest nisi filios corruptos generare, & quia peccando originale iustitiā & immortalitatem perdidit, nō nisi iniustos & mortales filios generauit. Itē mortis sententiā medicinalis est. Mors quidē Christi est medicinalis, deletiua culpæ causaliter, mors autē nostra nobis est medicinalis occasionaliter. Nam p mortē Christi deletur originale peccatū in paruulis, qd̄ suo pondere ipsos trahebat ad tartarū, vt q̄ alterius voluntatē & factū. Adeo amittit originale iustitiā & reerat obligatas ad penā dāni. carentiæ diuine visionis, per alterius voluntatem & remedium rediret ad innocentiam & reduceretur ad gloriā, vt sicut primo vnus delicto regnauit mors per vnum sicut dicit apostolus Rom. 5. multo magis vita rediret per vnum Iesum. s. Christū, qui mortuus est & resurrexit, imo qui & interpellat p nobis. Nec solū delet originale peccatū in paruulis, verū etiam originale diluit in adultis cooperante fide & libera voluntate in dele-

Tomus Tertius.

Q 4 tio-

tionem enim actualis peccati requiritur motus liberi arbitrij, sicut ipsum actuale peccatum committitur per sensum proprium ipsius peccantis, unde ait Apostolus Rom. 5. Si unius delicto multi mortui sunt, multo magis gratia Dei, & donum in gratia unius hominis Iesu Christi in plures abundavit. Si enim in unius delicto mors regnavit per unum, multo magis abundantiam gratiae & donationis, & iustitiae, accipientes in vita regnabunt per unum Iesum. I. Christum, qui in cruce manus expandit, membra distendit, dilatat viscera, peccatis porrigit, latus aperuit, ut sanguine suo vivificet soboles, ut recurrat, non tam filius parvulus ad vbera pie matris, quam adultus velut filius prodigus ad viscera patris. Ut lucide videamus, & vivaciter sentiamus, quod clavi eius quibus mortem nostram moriendo destruxit, non tam illius confixerunt membra, quam nostra viscera transfixerunt, nec tam illi infixere doloris, quam in nobis infixerunt amoris: extensio siquidem corporis, in argumentum fuit & indicium dilatationis amoris. Rursus mors nostra occasionaliter nobis est medicinalis. Iustus quidem medicinalis est, quia placens Deo factus dilectus, & vivens inter peccatores translatus est, sic dicitur Sap. 3. & quare. Raptus est ne malitia immutaret intellectum eius, aut ne scitio deciperet animam illius. Quia enim placita erat Deo anima illius, propter hoc prope raptus educere illum de medio iniquitatum. Iustus autem si morte prope cupatus fuerit, in refrigerio erit. Unde ait quidam, iustus mors subita, quam praecipit bona vita, non auferit merita si moriatur ita. In iustus autem medicinalis est mors. Nam mors est eis finis peccati, reatus diminutio. Nam si esset vita prolixior, esset forsitan & culpa numerosior: expedire igitur impio mori, magis quam vivere, ne si diutius viveret, peccaret amplius, & acerbius puniretur. Item mortis sententia est irrevocabilis, unde Sap. 2. dicitur: Non est agnitus, qui sit reuersus ab inferis, & Iob 14. Lignum habet spem si praecipit fuerit. Rarum virescit, & rami eius pullulant. Si senuerit in terra radix eius, & in puluere emortuus fuerit triticus illius, ad odorem aquae germi nabit &c. homo vero cum mortuus fuerit, nudatus, atque consumptus, ubi quae est? quomodo si recedat aquae de mari, & fluvius vacuefactus arescat: sic homo cum dormierit, non resurget, ideo dicitur 1. Reg. 14. Omnes morimur, & quasi aquae dilabimur in terram, quae non reuertitur. Sed cum resurrectionem omnium generalem credamus, & dicitur Apostolus 1. Cor. 15. Omnes resurgemus, quod verum est, quod hic dicitur: Homo cum dormierit non resurget? Responsum. Quia quidam haeretici posuerunt, quod homo pluries moreretur, & pluries resurgeret ad vitam corruptibilem, & mortalem qualem utique nunc habemus. Alij vero posuerunt, quod homo semel mortuus nunquam resurgeret in aeternum. Ideo contra primos dicit Iob 24. Homo cum dormierit, non resurget. Contra secundos vero dicit Apostolus: Omnes resurgemus. Et hoc probat multipliciter, sicut patet ibidem. Est etiam ratio, vanum gaudium contemnendi. Mirum est enim cum homo sit sicut latro, qui lata contra se sua mortis velatis oculis et ligatis manibus ducitur ad suspendium, quomodo ridet aut gaudet? Tales erant ciues Hierusalem, quorum salutem cecitatem videns & arguens dominus fleuit. Luc. 19. videns civitatem fleuit super illam, dicens, quia si cognovisses & tu, supple feres. Ad hoc valet exemplum de fratre regis, qui timore mortis inconsolabiliter flebat, nec a flentu poterat aliqua musicorum dulcedine cohiberi. Hoc exemplum requirit infra de iudicio. c. 3. Si sic flebat ille pro sententia regis terreni fratris sui, pro morte corporis, cum tamen non esset sibi conscius criminis alicuius, quantum homo flere debet pro sententia iudicis aeterni iusta & irrevocabili, pro morte non corporis tantum, sed animae simul & corporis, non temporali, & momentanea, sed aeterna?

De mortis angustia. Dist. III.

Post mortis sententiam videamus mortis angustiam. Mors quippe a mortui vel amaritudinis nomen habet, quia primus homo per inobedientiam lignum vetitum tetigit, & per mortuum mortem amarum incurrit. Mortis autem angustiam ostendunt. Amor unionis, Dolor passionis, Terror damnationis. Amor unionis ostendit mortis angustiam, quoniam amor vitae praesentis ita cunctos deuinxit, quod omnis homo destructionem corporis sui plangit, & vnitate proportionem mirabili corporis & animae armoniam dissolui ingemiscit. Per mortem autem dissoluitur matrimonium, quod ita fuerat nexu concordiae copulatum. Sic sine separata amara mors? 1. Reg. 15. Quantumcumque autem quis desideret voluntate per gratiam ordinata ad aeternam vitam peruenire: tamen appetitui naturali resistit & horret separationem animae a corpore: unde idem Apostolus, qui dicit Phil. 1. Cupio dissolui, & esse cum Christo dicit 1. Cor. 15. Nos qui spemus in tabernaculo isto, ingemiscimus grauati, eo quod nolumus expoliari, sed superuestiri ut absorbeatur quod mortale est a vita. Petro quoque dixit dominus Io. 21. Cum esses iunior, cingebas te, & ambulabas quo volebas. Cum autem senueris alius te cinget, & ducet quo tu non vis. Ecce Petrus etiam se uex non proferus abiecerat hanc affectionem quin mortem horreteret: ducendus videlicet quo non vellet. Hic est affectus quem ostendit Christus prius passioni, dicens: Tristis est anima mea usque ad mortem. Marth.

26. Et iterum, pater mihi si possibile est transeat a me calix iste, veramen non sicut ego volo, sed sicut tu vis. Cum igitur hic affectum tam inseparabiliter nobis inhaereat, manifestum est quod non sine angustia possunt corpus & anima tanto federe copulata se iungi. Depo nitur autem in morte corpus & ab anima separatur ac delinquitur a sua pulchritudine, quia ut dicit Aug. Cuius erat ante gratissimus amplexus, fit eius in morte horribilis aspectus. Unde legitur in vitis patrum, quod cum quidam eremita tentaretur de pulchritudine cuiusdam mulieris, audiens eam mortuam post paucos dies occurrit ad sepulchrum eius, ut videret qualis esset amor eius, & aperto sepulchro absterit saniem de corpore cum pallio suo, & deformitatem & saniem opponebat tentationi suae, dicens. Vide qualis est amor tuus. Post separationem corporis sequitur etiam eius corruptio in carnis putrefactione & tabefactione. Sicut enim homo de putrefactione, seu putredine concipitur & nutritur ita in putredine ipsum corpus reuertitur. Iob. 25. Homo putredo & filius hominis vermis. Idem 17. ca. Putredini dixi, pater meus es, & mater mea. Quia de nobilitate parentum nihil habet homo nisi putredinem, ad quam redit nobile corpus. Unde est similis glaci, quae aquae filia generat eam, quia in eam resoluitur, unde Mater me genuit, eadem mox genuit ex me. Sic mater corporis humani est putredo, quam postea ipsum generat, dum in eam resoluitur tabefactum. 2. Mach. 2. Gloria peccatoris sterus & vermis, hodie extollitur & cras non inuenietur. Eccl. 28. tabitudo & mors immoientur, unde cuidam dictum est in somnis. Diuide quicquid habes, fies cito liuida tabes. Quod cum fecisset volens eum diabolus facere desperare & penitere de bono facto, respondit ei pro somnium. Somnia ne cures, quia fallat plurima facta. Item corruptio patet in vermium corruptione, & corrosione. Unde filium hominis vermis, homo vermes de se generat quantumcumque nobilis extiterit. Eccl. 5. c. Homo cum morietur hereditabit serpentes bestias & uermes, quia ut dicitur de cerebro corporis post mortem nascitur, de reibus serpens, de ventre lubrici, de carne vermes, de lingua alalabus, de pelle tinea. Et hoc de nobili corpore hominis nascuntur, & illud consumunt. Fuit quidam nobilissimus homo, cuius cum sepulchrum praecipuum euolutum ostenderetur subito insiliit de sepulchro illius buffo rufus & maxima super marmorum pauimentum ecclesiae, quem aliunde habuisse originem non estimo nisi a carne illius nobilissimi ibi sepulti. Ex ista vermium generatione debent humiliari homines nobiles & potentes, quibus dicit beatus Bern. Quid fetidius humano cadauere, quid horribilius mortuo? cuius erat in vita gratissimus amplexus, fit in morte horribilis aspectus. Quid ergo profunt diuitiae, quid deliciae, quid honores? Diuitiae non liberant hominem a morte, deliciae non liberant hominem a verme, honores non liberant eum a fetore, quia qui modo sedebat diues & gloriosus in throno, modo iacet pauper in ramulo. Qui modo delitius vescebat, nunc a vermibus in sepulchro consumitur. Qui paulo ante in aula gloriosus astat, modo in tumba ignominiosus sepultus iacet. Me morare ergo nouissima tua & in aeternum non peccabis. Idem Bern. Non solum nouissima sed & prima & media. Vide prima & erube sce. Vide media & ingemisce. Vide nouissima & contremisce vel pertimesce. Prima inducunt homini pudorem. Secunda dolorem. Nouissima timorem. Habent autem huius corruptionis & tabefactionis exemplum. 2. Mach. 9. b. c. de subita percussione regis Antiochi, de quo ibi dicitur, quod apprehendit eum dolor durus viscerum & amara intestinum tormenta. Et postea ita ut de corpore insipii vermes scaturirent, & uiuentes in doloribus carnes eius effluerent, odore etiam illius & fetore exercitus grauaretur &c. Item actum. 2. Herodes autem vestitus veste regia concionabatur ad populum &c. Et postea Angelus autem domini percussit eum confestim, & consumptus a vermibus expirauit. De cuius corruptione, carnis tabefactione & consumptione satis tangitur in historia ecclesiastica & scholastica. Item ex corruptione surgit corporis in cineratio. Iob. 34. ca. Deficiet omnis caro simul, & homo in cinerem reuertetur. In signum huius superponuntur ei cineres in capite ieiunii. Et dicitur ei. Memento quia cinis es, & in cinerem reuertetur. Bern. 17. f. Dixit Abraham ad dominum, loquar ad dominum Deum meum cum sinu puluis & cinis. Huius elegans exemplum legitur de exercitu Sennacherib, quem angelus domini percussit, & in spacio unius noctis in cinere redegitur legitur in historia scholastica. Quod & tangitur Isa. 37. g. Et 4. Reg. 19. 2. Paral. 32. Item dolor passionis ostendit mortis angustiam, quoniam in morte solent concutere varia morborum genera, & membra sic occupare, singula ut plures quoniam sint morbi quae membra. Dolores etiam irruunt tam vehemens intus, ut vires corporis emeruent, somnum auferant, quietem impediunt, animam inquietent, sensus omnes perturbent, appetitum destituant, obundant memoriam, obnubilent intellectum, ac si animam totam occupent & distrahant, & nihil aliud ei cogitare liceat, quam dolores. Unde Greg. Tanta est ibi vis doloris, quod alibi non posset referri in petus cogitationis. Quod multum deberet advertere qui cogitat in si-

ne penitere, & tunc primo de salute aīe suae cogitare, quia qñ aliquis habet aliquem amicissimum quem semper habuit prae oculis, & cum videt anxium ad mortem, & habet vicinum infirmum de oculis incommodo nunq̄ aut parum cogitavit, quē non habet prae oculis, non est mirū si minus dilectum quem non videt tradat obliuioni, pro eo quem maxime dilectum mori videt. Amicum quem carnales maxime dilexerūt corpus eorum est, minime dilectus & qui non videtur spūs est, qui tunc obliuioni traditur & Deus ipse. p̄sa. Quī non est in morte, qui me. s. t. Aug. in quadam Homil. Per cutitur hac aiaduersione peccator, vt moriens obliuiscatur sui, quidum viucret oblitus est Dei. Itē debent cogitare q̄ ita inexorabilis est mors q̄ pro toto mundo non daret vnam diē aut horā de induciis, vel aliquam moram. Et q̄ pp̄ aliq̄ reuocaret praecibus ali quibus aut precio grauedinem infirmitatis. Vnde cum quidā, vt dicebat mar. Iacobus longo tpe seruifit cuidam magno principi & grauiiter egrotaret, cum astaret ei dñs suus dicens q̄ multū ei cōdo leret, & q̄ si quo indigeret, hoc ab eo peteret. Dixit eger q̄ petebat pro omni seruitio qd̄ ei fecerat q̄ liberaret eū ab infirmitate vel saltem ad horā, & cum diceret quod hoc non posset facere, nisi fōlus Deus, ait eger. & ego illi solus facere potest hoc promitto quod si me liberet, ei soli in perpetuum seruiam, quod & fecit. Itē rex Franciā laborans ad mortem, & desperatus a medicis & positus in cinerem, vocauit oēs astantes, dicens. Ecce ego qui ditissimus eram, & nobilissimus de mundo & potentissimus pro omnibus diuitiis meis & potentia & amicis non possum extorquere a morte iudicias ab hac infirmitate per vnicā horam. Quid ergo valēt ista omnia? Et hoc dicens, oēs audientes concitauit ad ferū. Ipse cōtra spem a dño curatus cum crederetur mortuus resurgens, & Deo grauis existens crucem accepit. Iob. 16. Ego quondam opulentus, repēte contritus sum. Non sic fecit quidam vsurarius, qui dum in extremis laboraret, fecit apportari ante se vasa aurea & argentea promittens anime suae illa, & multo ampliora, vt agros domos & alia si adhuc cum eo remaneret. Et cum magis vigeret eum dolor infirmitatis ait, ex quo nō vis mecum morari, reddo te diabolo, & hoc dicens expirauit. Cum autem mors corporis ad penam purgatoriam pertinere credatur, nam per dolores huiusmodi nonnunq̄ in toto purgantur aīa, vel saltē in parte. Ideo plerunque electi durius moriuntur, quoniam in eorum morte tenduntur quandoq̄ dolores, per quos venialia reserantur. Sic purgatus est in vita Lazarus vlcibus plenus, vt mortuus ab angelis in sinū Abrahae cum iubilo portaretur, & diues moriens apud inferos sit sepultus Luc. 16. Diues variis crapularum ferulis, auribus obturatis, praecordis obturatis clamorem pauperis contempnit. Sed ecce post modicum vnitur, ardet & estuat in inferno, qui mendicanti misericordiam denegauit. Vbi sunt diues cellaria tua, vinorum tam annoſitate, q̄ varietate repleta? Vbi sunt horrea, tantis granorum copiis cumulata. Non tē purpura defendit a frigore, non byſsus tibi subuenit ab ardore. Nūquam quae pateris incurrisse, si de tantis horreis micā, si de tantis cellariis guttam pauperi misericorditer impendisses. Sic ergo patet quod Lazarus pauperē vitam ducendo & morte durā & miserabilem sustinendo purgatus est. Similiter virū Dei multum ad Hierobeam in Bethel. Ieo propter culpam inobedientiae purgandū occidit quem purgatum in morte vltra tangere non praesumpſit, quin potius tam ipsius mortui, q̄ eius vſui tuſtos fuit. Non igitur mirari debemus, si iustos durē mori & impios transire leuius audiamus, qm̄ iusto Dei iudicio aucti qnq̄ durē moriendo purgantur in hoc mundo, ne puniantur acrius in futuro. Impii vero si quid boni fecerunt, quā pro retributione leniter moriuntur, pro malis autē quae fecerunt, puniendi perpetuū referuantur. Nota in vitis ipsa, de viro iusto, pio & simplici, qui duram mortem sustinuit, & propter pluuies tempestates & grandines vix potuit corpus eius ad locū sepulturae deferri, vxor vero eius mulier impudica, cum serenitate aeris & populi multa frequentia inuit ad ecclesiā honorifice deportata. Item terror desperationis multis ostendit angustias. Imminente sempe mortis articulo videntes daemones quia modicū tēpus habent, & si hominem illa hora perdidissent, non eum vltra recuperare valebunt, experiuntur plus solito vires suas tentantes acrius, & proteruius infestantes, miserum hominem in desperationis foueā precipitare conantes, vt eū ad penalia loca pertrahant, & illi sint zortores in penis, cuius fuerunt safores in vitis, propter qd̄ benedicitur Eccl. 8. Non est in hominis ditione prohibere spiritum scilicet exeuntem a corpore. Non enim pot̄ homo mortem suam impedire vel differre. Sed tunc quasi reus de carcere rapitur ad tribunal iudicis propria corporis recepturus, secundum illud. 1. Corin. 7. Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt recipiam vniuscuiq̄ propria corporis, prout gessit siue bonum siue malum. Sequitur. Nec habet potestatem sui. i. vel disponēdi sua in die mortis, anxietate morbi & debilitate corporis impeditus. Nec finitur quiescere ingruentē bello. i. Incurſa daemona. Ait enim b. Bern. Hostium nostrum maligni spiritus obsident & aduentum nostrū

illē horrendē effigies praestolantur. Idem. Quomodo non mors peccatorum pessima vbi non subuenit vita? formido exire, & in ipso contremisco portus ingressu, dum non confido prope assistere qui excipiat exeuntem. Quid enim secure non exeo, si non dominus ipse custodiatur exitum meum, heu ero dubito daemona intercipientium me, non assistente qui redimat, neq̄ qui saluū faciat. De mortis angustia, tam ex dolore passionis quam ex terrore damnationis. Psal. pulchre loquitur dicens. Circūdederunt me dolores mortis, & torrentes iniquitatis conturbauerunt me, dolores inferni circūdederunt me, praecupauerunt me laquei mortis. Diligenter attende quatuor quae mortis tempus infelicem animā coangustāt. Primum est multiplex corporalis infirmitas, quae notatur cum dicitur. Circūdederunt me dolores mortis. Ecce quod irruunt infirmitates variae vndiq̄; circūdantes, vt qnq̄; plura sint dolorum genera quam membra. Item cū hoc quod multae sunt, & graues sunt dolorosae & grauiiter affligentes, & adeo sunt dolores vehementer intensi, quod armoniā corporis oīno destruant & animam a corpore separari compellunt. Secundum est multiplex occurrens iniquitas, quod notatur cum dicit. Torrentes iniquitatis conturbauerunt me. Ibi iniquitates omnes quas feci, rapide & fortiter irruentes. Iusto enim Dei iudicio sit vt qui in vita penitere noluit, nec de suis cogitare peccatis, de omnibus tunc simul irruentibus desperabiliter conturbetur. Vnde dominus per psal. ait misero peccatori. Arguam te, & statuam cōtra faciem tuam. Tertium est consideratio supplicii infernalis, quod notatur cum dicit. Dolores inferni circūdederunt me. Et hoc rectē sequitur ad praecedens, ex quo nāq̄; cōsiderat omnia peccata sua de quibus non egit poenitentiam nec deinceps se sperat agere posse, non restat aliud nisi q̄ pro oibus aeternaliter crucietur. Pluraliter autem dicit dolores, quia non solum secundum mensuram culpae erit & mensura pena, verum etiam singulis peccatis pena singule respondebunt, vt aliae pro aliis, diuersae pro diuersis, & grauiore pro grauioribus infligatur. Quartum est aspectus daemona nimis terribilis. Quod notatur cū dicit. Praecupauerunt me laquei mortis. Daemones nominantur laquei mortis, quia infelicem animam illaqueant ne penitere possit, & veniā postulare, & sic illaqueant ad mortem pertrahant infernalem. Quando enim illaqueant daemones per consensum proprium & consuetudinem tunc fortissime detinent alligatam, vt ad penitentiam se mouere non possit. dicit autē, praecupauerunt, videlicet, ante prolationem damnationis a iudice, & ante separationē aīe a corpore. Daemones nepe tātae sunt praesumptionis & proteruit, vt nō exspectent miserum peccatorem sibi tradi a iudice per sententiam diffinitiuam. Sed in eo dominū & potestatem, quasi de iure acquisitam vsurpant, vnde saluator loquens Hierusalem in persona peccatorum. Luc. 19. ait. Venient dies in te, & circūdabunt te inimici tui vallo. Inimici sunt maligni spiritus qui animam a torpore ex euntē obsident, q̄ vallo circūdant, quia ante mentis eius oculos reductis iniquitatibus quas perpetrauit, hanc ad societatem suae damnationis trahentes coartant, vt in ipsa extremitate vitae posita, & a quibus hostibus circumclusa sit videat, & tamen euadendi aditū inuenire non possit, quia operari iam bona non licet, quae cū licite agere contēpſit. De quibus aperte sequitur & circūdabunt te & coangustabunt te vndiq̄; qm̄ ei nō solum operis, verumēt locutionis atq̄; insuper cogitationis iniquitates replicant, vt quae prius dilatauit in scelere, ad extremum de omnibus coangustetur in retributione. Sciendum quod sicut docet Graeg. 4. li. Dial. huiusmodi terribiles visiones qnq̄; ad vtilitatem & correptionem ipsorum videntium, qnq̄; vero ad vtilitatem audiētū ostenduntur, sicut declarat b. Graeg. per exēpla. Ait enim Inquietus valde Theodorus noīe puer fuit, qui in meum monasterium fratrem suum necessitate magis q̄ voluntate secutus est, cui graue erat si quis ei de salute sua aliquid loqueretur, bona autē non solū facere sed et audire non poterat, nunquam se ad sanctae conuersationis habitum venire iurādo irascēdo deridendo testabatur. Cum autem perductus ad mortem extremū spm̄ ageret, conuenerūt fratres vt eius exitū orando pregerēt, iā corpus eius ab extrema fuerat parte praemortuū, iā solo tantūmodo pectore vitalis adhuc calor anhelabat, fratres autē tanto ceperunt enixius orare quāto eum videbāt sub celeritate discedere, cū repente cepit clamare, magnisq̄; vocibus orationes eorū interrūpere dicens. Recedite recedite. Ecce draconis ad deuorandum datū sum, qui pp̄ vestrā praesentiam me deuorare non pot̄. Iam in ore suo caput meum absorbit, date locum ne amplius me cruciet, sed faciat quod facturus est. Dicitibus autē ei fratribus Frater qd̄ loqueris signum tibi sanctae crucis imprime. Ille cum magnis clamoribus respondēbat. Signare me volo sed non possum, quia squamis huius draconis premor. Tunc fratres in terram prostrati ceperunt proreptionē illius vehementer orare. Et ecce subito cepit eger magnis vocibus clamare dicens, Gratias ago deo, quia draco qui me deuorandum acceperat, orationibus vestris expulsus stare non potuit. Modo pro peccatis meis intercedite, quia paratus sum conuerti, & fun-

Speculum Morale Vincentij.

& funditus habitum relinquere secularem. Postquam vero toto ad Deum corde conuersus est diuque flagellis attritus, tunc eius anima carne soluta est. Constat proculdubio quod isti pro vtilitate sua hæc visio a pio domino misericorditer est ostensa. At contra Crisaurius nomine tantum plenus vitiis quantum rebus, superbia tumidus, carnis voluptatibus subditus, in acquirendis rebus auaritiæ facibus accensus, cum dominus tot vitiis finem imponere decreuisset, corporali molestia percussus est. Qui ad extremum veniens, eadem hora qua iam de corpore erat exiturus, apertis oculi vidit nigerrimos spiritus coram se assistere, & ut eum ad inferni claustra perducerent vehementer urgere. Cæpit ille tremere, pallescere, sudare, magnisque vocibus inducias petere, filiumque suum nomine Maximum, quem ipse iam monachus monachum vidi nimis turbatis clamoribus vocare dicens. Maxime curre, nunquam tibi aliquid mali feci, in fide tua me suscipe. Turbatus mox Maximum adfuit lugens, & perstrepsens familia conuenit. Ipsi autem malignos spiritus quos ille grauiter insistentes tollerabat, videre non poterant: sed eorum præsentia in confusione pallore ac tremore illius qui trahebatur videbant. Pauore autem tetratis earum imaginum huc illucque vertebatur, in lectulo iacebat in sinistro latere, aspectum eorum ferre non poterat, vertebatur ad parietem ibi aderant. Cunque constrictus nimis relaxari se posse desperaret, cæpit magnis vocibus acclamare Inducias vel vsque mane. Sed cum hæc clamaret, in ipsis vocibus de habitaculo suæ carnis emissus est. De quo nimirum constat, quia ista pro nobis non pro se viderit, ut eius visio nobis proficiat, quos adhuc diuina patientia longanimiter expectat. Idem Monachus quidam magnæ æstimationis bonis moribus videbatur, & in omni sua actione compositus. Sed sicut ex sine patuit longe aliter quam apparebat fuit. Nam cum se ieiunare cum fratribus demonstraret, occulte manducare consueuerat. Quod eius vitium omnino fratres nesciebant. Sed corporis superueniente molestia ad extrema perductus, fratres omnes qui in monasterio erant ad se congregari fecit. At illi a tali ut putabant viro conuocati, magnum quid ac delectabile se ab eo crediderunt audire. Cui ipse afflictus ac tremens compulsus est dicere, cui hosti traditus cogebatur exire. Nam dixit: Quando me vobiscum ieiunare credebatis, occulte comedabam, & nunc ecce ad deuorandum draconi sum traditus, qui cauda sua pedes meos & genua colligauit, caput vero suum intra meum os mittens spiritum meum ebibens abstrahit. Quibus dictis statim defunctus est, & ut penitendo liberari posset a dracone, quem viderat, expectatus non est. Constat quod ad solam vtilitatem audientium non suam hoc viderit, qui hostem cui traditus fuerat & innotuit & non euasit. Item narrat Beda de gestis Anglorum, quod rex Enrendus quandam iuuenem grauiter ægotantem ut confiteretur ammonuit. Qui respondit quod hoc in infirmitate non faceret, quia sodales insultarent ei, quod hoc non ex deuotione sed timore mortis & defectu cordis egisset, sed postquam conualuisset libenter hoc faceret. Cum autem infirmitate amplius aggrauata rex eum iterum visitasset dixit ille quod tunc nec deinceps esset aliqua visitationis eius vtilitas, eo quod duo iuuenes pulchri & albi ad eum intrauerant, quorum vnus portabat librum pulchrum paruulum, in quo scripta erant bona que facerat, sed per pauca. Postea vero innumerabilis exercitus malignorum spirituum, quorum maior protulit librum enormis magnitudinis, ponderis importabilis, & deformitatis horrendæ, in quo scripta erant terribilibus litteris omnia scelera que eum fecerat, & cogitauerat æger ille. Dixerunt autem maligni spiritus illis albis. Quid stratis hic. Recedite, quia noster est iste. Quibus illi dixerunt, verum est. Ducite eum in damnationis abyssum. Duoque malignorum spirituum percusserunt me ait infirmus, vnus in caput, alius in pedes. Cum autem ad cor peruenissent, moriatur & portatus a demonibus pertrahatur ad infernum. Quod & factum est. Non pro se vidit ista, que sibi non profuerunt, sed pro aliis, ne similiter penitere differant, ait Beda. Idem etiam narrat de quodam fabro qui propter accessitatem operum in quodam monasterio sustentatus a fratribus irreligiose vivebat, ebrietati ac aliis vitiis seruiebat, magisque nocte in officina sua consueuerat residere, quam ad orandum ire. Qui infirmatus & ad extrema perductus, vocatis ad se fratribus narrauit se videre inferos apertos, & sathanam demersum in profundum, & Cayphan cum ceteris qui Christum dominum occiderunt, sibi que locum preparatum cum eis. Cunque fratres hortarentur eum ad penitentiam, de sperans respondit, quod iam non erat ei tempus immutandi vitæ: ex quo iudicium suum viderat iam completum. Qui sine viatico obiit extra monasterium est proiectus. Hæc vidit ut desperata salute miserabilis periret, sicut beatus Stephanus vidit Cælos apertos, ut sustineret constantius & illuc lætus perueniret.

De presentia mortis.

Dist. IIII.

Post mortis sententiam & mortis angustiam videamus mortis presentiam, que bene notatur. 2. Regum. 14. Omnes mori-

mur. Ex virtute enim verbi presentis temporis, mortis presentia designatur. Et amplius dicitur. j. Corin. 1. Quotidie morior. Nam media vita in morte sumus. Mors enim quotidie tollit portionem aliquotam vite nostre. Nam si crescit vita decrescit. Quia secundum Augustinum quicquid viuatur, de spacio viuendi demitur, & quotidie fit minus minusque quod restat, ut omnino nihil aliud sit tempus vite huius, quam cursum ad mortem. Consideremus igitur mortis presentiam. Horis omnibus meditando. Locis omnibus expectanda. Cunctis mentibus metuenda. Modis omnibus toleranda. Quoniam autem horis omnibus a morte carpimur, ideo morte horis omnibus meditemur. Sciendum est autem quod meditatio mortis multum est utilis profunde non perfunctorie meditati. Primo quidem horrorem incutit. Non est enim tam prophanus, tam insanus, tam insensibilis, aut tam miserabilis, qui non vehementer horreret, si diligenter inspiceret, & in corde suo profundius ruminaret quod morietur & nescit ubi, quando, vel quomodo, vitæ sensus memorie vel loquæ facultatem habebit, an conscientiam suam discutere, an peccata sua recolere, an gratiam compunctionis obtinere valebit. Tunc enim forsitan nec de Deo nec de seipso cogitare licebit, quia secundum Augustinum percussus hac animaduersione peccator ut moriens obliuiscatur sui, qui dum viuere oblitus est Dei. Tunc o miser hominice circumdabunt te dolores corporis, angustie mortis, terror iudicij, horror inferni. Tunc te miserum maligni spiritus oblidebunt, tunc exitum tuum horrendæ illæ effigies expectabunt, tunc secundum euangelicam veritatem circumdabunt te inimici tui vallo, & circumdabunt te vndique, & ad terram proferent te. Tunc si poterunt in desolationis abyssum, & in baratrum desperationis immittent. Rursus tunc ante faciem tuam reuoluetur horrenda congeries omnium peccatorum &c. Requiesce. O miser hominice, quis te tunc exeuntem excipiet? quis recognoacet, quis consolabitur, quis comitabitur, quis hospitabit? Iuuenes quidam dux lothoringie cum esset in extremis respiciens domos suas & castra, dicebat. O domine Deus quantum contemnedus est mundus iste, qui ego qui tot habeo castra & palatia, & tot potui hospitare, nescio quo adhuc in nocte hac debeo ire, aut quis me debet hospitare. Secundo meditatio mortis torpore excutit. Hic est stimulus pungens asinum, & calcar lascium & discolum vrgens equum. Ideo monet sapiens Eccl. 9. Quodcumque potest manus tua instanter operare, quia nec opus &c. Eccl. 14. Si habes benefac tecum & Deo dignas oblationes offer. Memoro ire quoniam mors non tardabit. Nota bene & expone. Tertio meditatio mortis a peccato reuocat. Facit enim hominem dimittere, & detestari peccatum, secundum illud Eccl. 7. In omnibus operibus tuis memorare nouissimæ, & in æternum non peccabis. Qui recolat de morte, cogitare debet quod causa mortis peccatum est. Gen. 1. Quacunque die comederis morte morieris. Dicitur in historia tramarina. Quod cum Bragmani ab Alexandro peterent immortalitatem sibi dari, & ipse se hoc non posse dare diceret, cum ipse esset mortalis, dixerunt, tu ergo cum sis mortalis, quare tot mala faciendo discurre? quasi dicerent, ab his malis mors te debet reuocare. Quarto memoria mortis ad penitentiam agendum prouocat. Quia enim secundum Gregorium minus est mala non agere, nisi etiam qui se studeat & bonis operibus infundare, non sufficit ad salutem a peccatis perpetratis cessare, vel perpetranda cauere, nisi & studeat homo de perpetratis penitentiam agere, secundum illud Matth. 4. Genimina, viperarum quis demonstrauit vobis fugere a ventura ira? Facite ergo dignos fructus penitentiae. Quod autem memoria mortis prouocat ad penitentiam, patet pro illud Isa. 39. Ezechias enim auditus morieris tu & non viues, fleuit. Item Niniuite audita comminatione subuersionis & mortis, penitentiam egerunt. 1. o. 3. Itæ dicitur in vitis patrum, quod quidam sanctus Abbas dicebat. Memor esto semper exitus tui, & ne obliuiscaris extremi iudicij, & non erit delictum in anima tua. Et beatus Gregorius ait. Cum culpa animum tentat, necesse est ut breuitate sue delectationis aspiciat, ne ad viuacem mortem iniquitas rapiat. Exemplum de quodam diuite peccatore, qui cum diu male vixisset, & semel ad confessionem veniens nullam a confessore penitentiam recipere vellet, dicens quod peniam agere nec consueuerat nec valeret, tandem confessor vix ab eo potuit extorquere quod quolibet die faceret sibi dici mane quando surgeret, & sero quando lectum intraret: Domine vos moriemini, vel aliquid æquipollens. Quod cum multis diebus dictum ei fuisset, nec nomen mortis auditum eius animum penetraret, tandem diuino nutu compunctus expaui, aduertens quod indubitate cederet, sed ignorabat quando vel quomodo ex hac vita migraret. Hoc autem constabat ei, quod nisi vitam suam corrigeret, sine fine periret. Confestim igitur confessus, omnino se madatis confessoris exposuit, vitæque suam in melius commutauit. Itæ cum quidam pyrrate ageret in tepestate posset, vouerunt quod confiterentur si euaderent. Euadentes confitentur cuiusdam eremite. Cum iussu aliquo, cum eodem confiteretur magister eorum, arguitur ab eo de flagitijs suis, & ad Papam mittitur. Ille autem eum occidit,

occidit. Idem fecit de alio. Tertio aut confitens tractatur blande, & iniungitur ei cum non posset euelli a malicia sua ut saltem hoc faceret, quod quotiescumque; aliquis moreretur si posset adiuuaret eum poni in terra, & cogitaret qualis fuisset mortuus, & qualis ipse esset futurus, & quod idem fieret de eo cito. Qui cum saepe hoc faceret, & de morte frequenter cogitaret: horrui statum suum, & fugiens ad eremum artissimam penitentiam egit. Quinto memoria mortis prouocat ad munera largitatis. Alexander ut cognouerit quod moreretur, dimisit regnum pueris suis. Mach. 1. Multi timore mortis condant & ordinant testamenta, & dant elemosynas, & amicos sibi faciunt, & intercessores acquirunt secundum consilium domini Luc. 6. Facite vobis amicos de malo iniqui. &c. Ambro. Non sunt homines bona quae secum portare non potest, sola aut misericordia comes est defunctorum. Dicitur quod quidam Burgenfis Parisiensi. parauit feretrum suum in camera sua in quo deferretur cum moreretur, ut per hoc mortis memoriam haberet, & prouocaretur ad opera misericordiae, & in die defunctorum replebat illud pambus quos pauperibus dabat dicens. Ecce cito moriar, & quis memorabitur mei? Sexto reprobat opera vanitatis. Omne mundi gaudium, & omnem ineptam laetitiam & huiusmodi continent qui de mortis amaritudine recordatur, secundum illud Eccl. 1. Risum reputauit errorem, & gaudium dixi, quid frustra deciperis? Idem. 7. Melius est ire ad domum luctus quam ad domum conuiuij. In illa enim finis docetur omnium. Idem. 11. Si multis annis vixerit homo, & in his omnibus letus fuerit, meminisse debet tenebrosi temporis & dierum malorum, qui cum venerint vanitatis arguentur omnia quae in mundo sunt vana esse. Septimo in meditatione mortis continentur mundi cupiditas. Ad contemptum mundi & omnium terrenorum multum valet meditatio mortis. Job. 2. Nudus egressus sum de utero matris meae, nudus reuertar illuc. Idem. 7. Dies cum dormierit nihil secum auferet, aperiet oculos suos, & nihil inueniet. Psal. Ne timueris cum dies factus fuerit homo &c. Ideo Hiero. Facile continent omnia qui se semper cogitant morituros. Vnde legitur in Barlaam, quod cum videret Iosaphat senem decrepitem, audiens quod omnes si diu viuunt habent ad hanc miseriam deuenerit, nisi prius morte deuenciantur, inceptit cogitare de morte, & inde delectabilia abhorrebat. Dicitur quod cum frater Gregorius audiens legi in biblia de antiquis, ille vixit tot annis, & iste tot, & mortuus est, mundum contemnens intrauit ordinem praedicatorum, ubi factus est maximus magister in theologia, & contemptor mundi & sui. Item cum ecclesia consecraretur in qua erat comes sepultus, & deberet inde extrahi propter consecrationem, patefacto eius sepulchro apparuit immansissimus bufo super faciem eius eum corrodens, & alij vermes & serpentes, ad quorum aspectum & horrorem omnes resiliunt. Filius autem dei comitis iuuenis hoc audiens accessit, & visa carnis paterna sanie & vermium diuersitate & horrore, inceptit mestus cogitare de morte, & quae vana sunt mundi diuitiae & deliciae & honores. Vnde relictis omnibus fugit cogitans se beatum fore si pauper fieret pro Christo. Quidam autem donicelli ciuitatis eum sequentes & inuenientes, nec eum reuocare valentes, venditis rebus & pro Deo erogatis, ad monitionem eius eum pauperem pauperes sequebantur, multa conuiuia propter Deum ab omnibus sustinentes, Romam venit, ubi factus est carbonarius, & secretum suum cuidam cardinali cui confessus est, & statum suum reuelauit. Cum autem post plures annos semel urbem intrasset ad vendendum carbonem, & in domum dicit cardinalis confessoris sui carbones deportasset, arreptus ibi infirmitate, post suscepta sacramenta omnia pauper iacens sub gradu ad dominum migravit. Quo facto omnes capane vrbis per se sonuerunt. Quod cum Papa miraretur, & cardinalis confessor eius reuelauit causam, homines autem terrae suae exeuntes in curia audientes hoc quae viuunt querebant mortuum inuenerunt. Ad idem facit exemplum quod ponit Barlaam ad Iosaphat de homine qui fugiens vnicorne, incidit in baratru in quo arbuscula apprehendens, vidit in eius radice duos mures, vnum album, alium nigrum, radice arboris continue corrodentes, in fundo vidit draconem horribilem aperto ore ipsum deuorare volentem. Eleuatis autem oculis vidit ille modicum mellis in arboris summitate. Qui omnium praedictorum oblitus, totum se contulit ad mellis dulcedinem. Sed dum non aduertit, arbore corrosa a muribus in profundum subito corruens, draco continuo ipsum deuorauit. Vnicornis est mors. Baratarum mundus. Arbuscula, vite patris miseria, quae albo, & nigro mure. die & nocte consumitur incessanter. Draco expectans diabolum insidias & exitum nostrum desiderans ad perendum. Octauo in meditatione mortis instruitur cordis humilitas, vnde antiqui humilia se volentes ponebant cinerem super capita sua in memoria quod cinis essent Eccl. 10. Quid superbis terra & cinis? Gen. 18. Loquar ad dominum meum cum sim puluis & cinis. Cum Alexander nauigaret per quendam fluum Paradisi, ut veniret ad hortum eius, quidam senex de rupe apparens ei, fualit ei regressum & dedit ei lapidem preciosum pulcherrimum, dicens ei quod in eius pondere cognosceret valorem suum. Lapis ergo ille positus in statera nudus omnia ponderabat, quaecumque in alia lance ponebantur, cooperus

puluere nihil ponderabat, sed ei preponderabat festuca vna. In hoc dabatur ei intelligi quod viuus aliis omnibus preponderabat, mortuus autem & operus sepulchro nihil. Item homo ad modum paronis vultis pennis superbit, & rotam caudae vitis pedibus deponit, sic homo vitio sine Iré legitur in vita Ioannis eleemosynarij patriarchae Constantinopolis, quod consuetudo imperatorum erat cum essent electi prima die coronationis suae veniebat lathomus ferens in manu suas tres aut quatuor pecias marmoris diuersorum colorum dicens. Iubeat imperator de quo genere marmoris velit sibi fieri monumentum. Per hoc insinuantes quod tanquam mortalis homo cogitaret de morte, curam animae suae ageret, pie regeret regnum suum, subditos suos non contemneret, nec se super alios arroganter esseret. Idem Ioannes eleemosynarius factus Patriarcha fecit fieri sepulchrum imperfectum, & in praecipuis solemnitatibus statuit quendam qui ei diceret cum esset in loco honoris sui. Domine imperfectum est sepulchrum tuum. Iube illud perfici quia nescis quae hora sur veniet. Item dicitur cum Papa consecratur & in summum honorem extollitur, quod stipula comburitur in eius oculis, & ei dicitur, sic transit gloria mundi, quasi diceret cogita te cinerem & mortalem. Item ad hoc facit exemplum de Achab. 3. Reg. 21. c. f. g. qui cum audiret mortem sibi imminere quam minabatur ei Helyas indutus est sacco & ambulabat demisso capite, & dicit dominus ad Helyam, nonne vides Achab humilitatum coram me &c. Cogitans enim de morte inuenit in se materiam humilitationis & causam, fragilitatem suam considerans, & sciens se cito in puluerem redigendum, omni gloria mundiali, opulenta temporali, pulchritudine & robore corporali, post modicum spoliandum, ac sic non intumescit per superbiam, sed potius per humilitatem veram comprimitur in seipsum. Quis enim tam superbus, praesumptuosus elatus, si profunde cogitet quod quaecumque anima separatur a corpore corpus marcescit & corrumpitur, fitque cadauer, quo nihil vilius, nihil fetidius, nihil horribilius inuenitur. Quid enim verbi gratia sic aerem inficit tam graues exalationes emittit, olfactum hominis sic contristat, aspectumque molestat, vel eius complexionem tam vehementer alteratione corrumpit. Nullus vniquam fuit ita charus homini dum viuerebat, cuius aspectum confortumque cadaueris mortui non horrefca. Non in mortis meditatione carnis feruor deprimitur. Greg. Nihil adeo valet ad edomanda carnis desideria quam cogitare qualis mortua sit futura. Sicut mulier volens filium ab lactare, aliquid amarum apponit vberibus ut puer amaritudinem sentiendo ab vberibus abstrahatur sic homo mortis amaritudinem prauidens a delitiis carnis retrahitur. Eccl. 41. O mors quam amara est memoria tua homini iniusto. Nota exemplum de eremita abstergente sanie a muliere mortua, & apponente naribus suis cum teneretur. Job. 2. Sedens in sterquilino testamento. mortis memoria & fragilitatis, & fractione corporis sanie tentationis. scilicet peccati radebat. Hoc autem praetermittendum non est quod tanto viliora fetidioraque sunt cadauera, quanto delicatius in crapulis & luxuriis fuerint enutrita. Nam caro quae nunc delicatis cibis alitur, paulo post scaturire vermibus agnosceretur, ut in sepulchro sit esca vermium, quae delectabiliter saginatur affluentia ferculorum, & quanto nunc sibi procurat suauiore ciborum molliciem, tanto grauiorem exhalabit putrefacta fetorem, sicut euidenter ostenditur. 2. Mach. 9. Vbi de superbissimo & impiissimo. Antiocho dicitur quod de corpore impii vermes scaturiebant, & viuentes in dolore carnes effluebant, ita ut odore eius & fetore totus eius exercitus grauaretur nec ipse etiam fetorem suum ferre posset. Cuiusdam ducis Venetiarum vxor delicata nimis communibus aquis sese dedignabatur abluere, sed procurabat sibi fieri balneum de collecto laboriosius caeli rore, cibos concisos minutius a famulorum manibus propriis non tangebatur, sed ori suo fusciniulis aureis adhibebatur redolebat vel fetebatur potius eius corpus & cubiculum multo vapore aromatum diuersorum. Sed vibrato super eam mucrone diuini iudicii, corpus eius omne computruit, nec fetorem eius quicquam ferre potuit, nisi quod ex ancillis vna non sine multarum specierum auxilio raptim domine ministrabat, & protinus fugiens abscedebat, & sic miserabiliter cruciata diem clausit extremum cunctis letantibus, relinquens posteris meditationis exemplum ut carnis delicias abhorrentes iugiter habeamus ante cordis oculos finem nostrum. Decimo per meditationem mortis vita praesens dirigitur, quia qui de morte cogitat, est ad modum nauigantis, qui regendo nauem in fine se ponit. Item ad modum iumentum, quod cauda se defendit. Item ad modum auis, quae cauda in volando se regit. Vnde Job. 12. Interroga iumenta, & docebunt te, & volatilia caeli & in dicabunt tibi. Vndecimo meditatio mortis valet ad mortis supplicium euitandum, cuius ista mors non nisi vmbra reputatur & introitus. In passione sancti Andreae dicitur. Egrediuntur homines a corpore rei & nudi nihil secum praeter peccata portantes. Duodecimo valet ad aeternae vitae desiderium attendendum, cuius ipsa mors est introitus. Job. 3. Quasi effodientes thesaurum vehementer gaudent

Speculum Morale Vincentij.

denique cum inuenerint sepulchrum. Eccl. 4. 1. O mors quae bonum est iudicium tuum &c. Et post. Noli metuere iudicium mortis. Sap. 3. 2. Vixi sunt oculis insipientium mori, illi autem sunt in pace. Sic igitur euidenter apparet quanta bona proueniunt ex meditatione mortis. Vnde Hier. dicit. Sententia Platonis est, quod summa philosophia est mortis meditatio. Et in vitis patrum dicitur, quod Episcopus moriens dixit, Beatus es abba Arseni, quia semper hanc horam ante oculos habuisti. Semper igitur habeat homo memoriam mortis ante oculos cordis sui, sicut speculum in quo se videat, vitam suam consideret & attendat. Consideremus etiam mortis praesentiam locis omnibus expectandam, quoniam eius aduentus nobis est inopinabilis & incertus. Nihil enim morte certius, nihil incertius hora mortis, nihil venit velocius, nihil inuadit acrius, nihil potest crudelius impugnare. Ille in locis omnibus nos expectat, & nos si sapientes fuerimus eum ubique expectare debemus. Circa mortem autem quatuor sunt incerta. scilicet status, locus, tempus, & modus, siue genus. Status, quia nescit homo in quo statu morietur, in bono vel in malo, in charitate vel extra. Eccl. 9. B. Nescit homo utrum amore vel odio dignus sit. Item nescit utrum iuuenis, vel senex, diuus vel pauper, compos mentis vel mente alienatus. Item dubium est ei de loco. Nescit homo utrum moriatur in mari aqua vel terra, in aere vel igne. Ideo dominus noluit mortis diem esse certum, ut in omnino loco timeretur mors. Sen. Mors insidiatur tibi in omni loco, & tu eam in omni loco securus expecta. Debemus facere sicut miles, qui cum pugnetur cum aduersario suo in duello, & uterque videret quod non posset alium superare, nocte superueniente communi consensu egressi sunt campum tali conditione quod uterque diffidat alterum, ita quod ubi contingit, eum inueniret, si posset eum occideret. Ideo alter timens fortitudinem aduersarii & violentiam, in nullo loco volebat incidere sine armis. Ita debet quilibet ubique ferre arma penitentiae. 1. Corin. 6. Per arma iustitiae a dextris & a sinistris. Item tempus mortis voluit dominus incertum esse, ut ois hora suspecta haberetur. Matth. 24. Vigilate quia nescitis horam neque diem. Si enim intraret domum, & scires quod aliquis in domo illa accederet & occideret, proculdubio ad te omnes accedentes timeres & suspectos haberes. Sic tu intras in mundum hunc certus debes esse, quod aliqua hora te occidet, & nescis quae sit illa, & ita ois debes suspectus habere. Item incertum est genus mortis, quia homo res est fragilissima, quae praeter nimiam fragilitatem potest in infinitis modis occidi. Homo enim potest occidere vel vnus morsus, ut canis rabidi vel serpentis, vel vna est punctura, ut dyplis vel scorpionis aculeus vel tactus alicuius venenati, uel haustus. scilicet veneni, vel status, vel situle & reguli, vel visus, ut basilisci, vel defectus modici aeris, vel morsellus alicuius venenosi, quia intra delicatum morsellum inueniunt diuites sepe subitam & improuissimam mortem, unde frequenter faciunt diuites sicut cocodrillus, qui est maximum animal potens in aqua & terra, durissimam pellem habens, qui mirabiliter odit hydrum serpente, quem si percipit alicubi, conculcat eum & atterit, conculcatus autem abscondit se & inuoluit in herba in loco in quo nouit illum venire ad pastum, & dum glutit herbam viridem glutit ipsum, qui interiora eius perforat & iutoxicat & occidit. Sic diues duricordis habet super omnia morte odiosam, quam cum pendit in aliqua accessione vel distemperantia febrili multis medicamentis eam atterit & conculcat. Cum autem aliquis credit se comedere cibum gratum & delectabilem in aliquo morsello glutit mortem, quae subito & ex improuissimam eum perforat & occidit. Vnde dicitur. Frigidus latet anguis in herba. Vita hominis est sicut lucerna ad ventum, quae cito & subito extinguitur. Prou. 17. Lucerna hominis spiraculum eius. Prou. 13. b. Lucerna impiorum extinguetur. Item vita hominis est quasi tela araneae, quae ad modicum flatum venti rumpitur. Immo fragilior est quam filum araneae. Citius enim extinguitur ab irruente aduersitate quam filum illud a vento rumpatur. In magno periculo sunt peccatores, qui ad filum tam debile dependent supra puteum inferni. Vnde quidam ait. Oia sunt hominum tenui pendetia filo, & subito casu quae valere ruunt. Nota exemplum supra positum de homine fugiente unicornem. Item cum dixisset quidam Dionysio tyranno quod valde felix videretur esse status eius, puta qui multis populis imperabat, qui diuitiis delictis & honoribus abundabat, fecit ei Dionysius magnum conuiuium preparari, mensam autem poni fecit super foueam profundam, & horridam in qua erat ignis magnus accensus, super caput vero sedentis in mensa gladius acutissimus cum filo tenui dependebat, qui singulis horis super caput eius cadere videbatur. Cum ergo multa fercula delicatissima in vasis aureis & argenteis faceret ei Dionysius propinari, & inuitans eum ad iucunde & hilariter epulandum, non poterat ille nec comedere, nec letari, quia ex vna parte timebat, ne in foueam & ignem subito corrueret, ex alia parte ne gladius ille terribilis in caput eius decidens ipsum scinderet medium formidabat. Tunc dixit ei Dionysius. Ecce felicitas mea quam ita desiderabilis, delectabilis & amabilem reputabas. Cum enim ex vna parte timeam in pro-

fundissimam foueam inferni & ignis aeterni supplicium repente corruere, ex alia parte gladium aeterni iudicis super caput meum ex improuissimam cadere perhorrescam, quomodo in auro argento & epulis & omni gloria mundiali delectari potero vel gaudere? Item homo peccator similis est illi qui somniabat, ut postea dixit, quod aduersarius suus existens in caelo tenebat clauam in manu dimissam inferius, in qua ipse manibus se tenebat inferius, & dicitur aduersarius eum in abyllum qui ei suberat proicere volebat, qui pro timore dormiendo clamabat usque quo excitaretur a somno, & sic liberaretur ab imaginato periculo. Sic est de peccatore, quem Deus cuius est aduersarius tenet, cuius vita in manu eius est, quem cum per iudicalem sententiam Deus cadere dimiserit in abyllum inferni, non clamat adiutorium bonorum quo excitatus a peccato liberetur a periculo. Item fragilior est homo aliquo vase vitreo, luteo, ligneo, lapideo, quia si vas vitreum potest aliquo duro frangi, non tamen potest submersum extingui. Item lignum si potest vni aqua non leditur si submergitur. Item lutum aquam tenet, & igne solidatur, homo autem ab omnibus istis leditur & destruitur. Potest enim homo lapide frangi, igne exuri, aqua extingui, per corruptam aeream infici & corrumpi. Item magna fragilitas est homo, quia punctura vnus acus eum occidit, vel accessio vnus febris. Job. 2. 1. c. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. Punctus iste est aculeus mortis ut dicitur vulgariter. Per vnum punctum perdidit Martinus animam suam. homo ad punctum mortis cor, us iuum. Propter hoc hortatur sapiens Eccl. 5. Ne tardes conuertere ad dominum, & ne differas de die in diem, subito enim venit ira eius &c. Et dominus Apoc. 3. Si non vigilaueris veniam ad te tanquam tur, & nescies qua hora veniam ad te, & Matth. 24. Si sciret pater familias qua hora fur veniret, vigilaret vtrique, & non finiret perire donum suum. Ideo & vos estote parati, quia qua hora non putatis huius hominis venire. Debet ergo qui ibet esse paratus omni hora, quasi nunc esset abique dubio moriturus. Propterea nepe voluit Deus finem nostrum nobis esse incertum, ut dum incertus quis qua die vel hora vel quomodo moriamur, semper ad mortem parati inueniri solliciti studeamus. Debemus autem ad mortem esse parati multipliciter. Primo sicut boni prouisores, ad necessarium. i. merita congregandum. Sicut dispensatores ad rationem domini. uo reddendum. Sicut strenui bellatores ad nos & nostra defendendum. Sicut fideles serui ad aduentum domini expectandum. Sicut sponsae dilectae ad nuptias properantes. Debemus inquam esse parati sicut prouidi mercatores praeparant merces ad mundanas profecturas. Et sicut prudentes iconomi prouident sibi necessaria pro victu suo & familiae suae. Videmus enim quod homines in messe mane surgunt, instanter colligunt, nec ante noctem dimittunt, sic debet quisque fidelis congregare manipulos meritorum. Sicut ait sapiens prou. 10. Qui congregat in messe filius sapiens est, qui autem stertit in aestate filius confusionis. Idem prou. 6. Vade ad formicam operiger, & considera vias eius, & discite sapientiam, quae cum non habeat ducem, nec praecceptorem, nec principem, praeparat in aestate cibum sibi & congregat in messe quod comedat. Vide quod homines sapientes prouident sibi necessaria pro anno, eo tempore quo possunt sibi conuenienter & vtilius prouidere, aliquando pro vno solo mense. Pauperes vero qui non possunt ad longum tempus sibi prouidere, saltem pro septimana prouident sibi. Diuites etiam qui volunt facere magnum festum, per multos dies ante prouident quae necessaria sunt ad festum. Quanto magis debent sibi merita congregare non pro die, mense vel anno, sed pro vita aeterna. Et si mundani solliciti sunt de thesauris pecuniae congregandis, quanto magis quisque fidelis deberet esse sollicitus de thesauris spiritualibus accipiendis. Sicut docet saluator Matth. 6. Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra &c. Thesaurizate autem vobis thesauros in caelo, vbi nec erugo nec tinea demolitur, & vbi fures non effodiunt nec furantur. Ad hoc exhortans Barlaam tale ponit exemplum. In ciuitate quadam moris fuit quolibet anno vnum sibi principem instituere, quem in fine anni nudare, & in exilium mittere consuevit. Sapiens autem quidam & prouidens, electus in principem & legem audiens, bona sua transiit ad exilium, ad quod veniens finito tempore principatus, inuenit sufficientiam sibi, ita quod bonis omnibus abundauit: item debemus esse parati ad mortem, sicut serui reddituri domino suo rationem de receptis pecuniis, & aliis bonis domini sui. De seruitiis omissis & de transgressionibus commissis, & de temporibus aliarumque rerum abusu, & de lucris temporalibus augmentandis. Tales praeter sollicitudinem rogant, uigilant, scribunt singula de quibus reddituri sunt rationem, ne si deficient minus fideles reddentur, confusionem habeant, ac etiam puniantur. Vnde saluator Matth. 25. Homo quidam peregre proficiscens uocauit seruos suos & tradidit illis bona sua &c. Post multum uero temporis venit dominus seruorum illorum, & posuit rationem cum eis. Ibi nota quomodo boni remunerati sunt, seruus uero malus & piger reprobus. Et Luc. 16. Paterfamilias uocauit villicum dicens ei. Red

de rationem villicationis tuæ. Ibi nota quomodo prouidit sibi & laudauit dominus villicum iniquitatis, quia prudenter fecisset, nõ qui iniquitatem approbet dominus, sed illius prouidentiam quã pro se habuerat commendauit. Vnde subdit. Et ego vobis dico, facite vobis amicos de mammona iniquitatis. Item debemus esse parati, sicut boni & strenui bellatores, qui in iugi pugna sumus cū multis hostibus fortibus & malignis. Aduerte quomodo obsessi in castro abstinent, vigilat, circumspectantes cauent pericula, castrũ circueunt, ruinas refarciunt, infirmiora defendunt, & semper timētes, semper solliciti, vix audent comedere, vix dormire. Et si seinp habeamus pugnare cum multis, sicut ait Apostolus Eph. 6. Nõ est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potentes &c. Imminente tamen morte longe prauior & periculosior instat pugna. Tunc namq; hostes maligni rotas exercēt vires suas quantum permittuntur a Deo, scientes quia modicum tempus habent, & si illa hora perdiderint hominem, alias recuperare non poterunt. Si vero lucrati fuerint, in perpetuum non amittent. Item debemus esse parati sicut ministri suum dominum expectantes, sicut ait dominus Luc. 12. Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris, & vos similes hominibus expectantibus dominum suum quando reuertatur a nuptiis. In reuibus accinctis castitas, in lucernis ardentibus ardor charitatis & splendor bonorum operum designatur. In expectatione domini venientis a nuptiis intelligitur expectatio mortis, in qua dominus de celo quasi de palatio festiuali & thalamo nuptiali ueniens uisitat amicos suos in morte. Cui curialiter venienti & per ægritudines pulsati ad hostium nostrum, in morteq; proximam nuntiant debemus esse parati per consensum cordis hostium aperire, vt de carcere. i. de corpore mortis huius nos educens, & cum gaudio nos deducēs, ad gaudia sempiterna perducatur. Item debemus esse parati ad mortē, sicut sponsæ ad nuptias profecture, quæ se parant vt placeant spon sis suis. Vnde Apoc. 19. dicitur, Venerunt nuptiæ agni, & vxor eius præparauit se. Et Matth. 25. Venit sponsus, & quæ paratæ erant intrauerunt cum eo ad nuptias, & clausa est ianua, fatuis. Nouissimè venientibus, & congruo. i. mortis tempore non paratis. Ideo ait dominus Luc. 12. Et vos estote parati, quia quæ hora non putatis fili hominis veniet. Consideremus etiam mortis præsentiam cunctis mentibus formidandam tam bonis quam malis. Quod enim malis timenda sit mors, docet Psal. dicens. Mors peccatorum pessima, vere pessima. Mala, quia in morte eis omnia delectabilia auferuntur. Peior quia omnia tristabilia insiguntur. Pessima, quia nulla solatia vel remedia conceduntur, sicut patet de diuite Epulone Luc. 16. Ad maiorem desolationem aliquorum morientium impiorũ ostendit eis Deus penas infernales, aut exitum ex hac vita, sicut patet per exempla aliqua superscripta. Cum autem quadruplex sit mors secundum Aug. videlicet mors corporis, quæ est separatio animæ a corpore. Et mors animæ, quæ est. s. separatio Dei ab anima per peccatum. Et mors animæ post hanc vitam. s. pena ipsius solius ante iudicium, qualis fuit pena diuitis Epulonis. Et mors quarta, quæ est pena corporis & animæ simul in inferno post iudiciũ. Si mors corporis est adeo niuenda vt distum est, quæ tamen non est nisi vmbra mortis, sicut Greg. super illo verbo Iob. 13. Producit in lucem vmbra mortis. Dicitur etiam somnus, sicut dicit Greg. super illo verbo Iob. 14. Nec conserget de somno suo. Quanto magis alie mortes timendæ sunt, in quibus omnibus Deus ab anima separatur. Quanto ergo Deus melior est animæ, tanto deterior est separatio animæ a Deo quæ animæ a corpore. Præterea mors animæ solius in inferno ante iudicium, vel animæ cum corpore post iudicium, quarum vtraq; dicitur mors secunda, sunt incomparabiliter plus metuendæ, sicut docet Aug. sic dicens. Prima mors. s. corporis animam nolentem teuet in corpore. Et ideo sempiterna mors, quæ nec anima viuere poterit Deum non habendo, nec doloribus care re corporis moriendo, nec anima ibi viuere dicenda est, quæ a vita Dei alienata erit, nec corpus quod æternis doloribus subiacebit, ac per hoc durior quia finire morte non poterit. Ob hoc autem præcipue prima mors est timendæ, quia ex ea fit transitus ad secundam. Non solum autem malis & impiis est timendæ, sed etiam iustis, sicut ostendit Greg. in Mor. super illo verbo Iob. 33. Hæc operatur tribus vicibus, vbi loquens de timore electorum in morte ait, Cũ de omnibus semper diuina iudicia pertimescant, tunc tamen vehementer metuunt cum ad soluendum humanæ conditionis debitu veniente districto iudice propinquare secerunt, & sit tanto timor acrior quanto & retributio æterna vicinior. Considerandum enim quia nec hæc quidem sine aliquo reatu est quod laudabiliter gessimus si remota pietate iudicemur. Ideo David dicit, Nõ intres in iudicium cum seruo tuo domine, Et Iac. 1. In multis offendimus omnes. Et. 1. Ioh. 1. Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus. Et merito debet quisq; timere. Tum propter defectum & peccatorum multitudinem. Tum etiam quia multa latere possunt in conscientia, quorum memoria vel notitiam non

habemus, vnde Paulus. 1. Corin. 4. Nihil mihi conscius sum, sed nõ in hoc iustificatus sum. Tum tertio quia quædam forte grauiora sunt, quam putemus. Tum quarto quia eorum remissionē per gratiam ignoramus. Tum quinto propter bonorum nostrorum impuritate. Nam sicut dicitur Isa. 64. Quasi pannus menstruata, oēs iustitiæ nostræ. Et Iob. 9. Si lotus fuero quasi aquis niuis, & fuserint velut mundissimæ manus meæ, tamen sordibus intinges me. Mala enim nostra pura sunt mala, sed bona non sunt pura bona, sed multis impuritatibus sunt admixta, propter quod ait Greg. Vt laudabili vitæ hominum, si remota pietate iudicetur, quia vnde ante oculos iudicis se placere suspicatur, obruitur. Præterea timere debet homo propter inflexibilem æterni iudicis æquitatem, quia nescit homo quam districte iudicet, & quam seure. Prou. 6. Zelus & furor viri non parcat in die vindictæ, nec acquiescet cuiusquam precibus, nec accipiet pro redemptione dona plurima. Tum etiam propter hostium malignorum tunc insidiantium fraudulentiam & infestationem proteruam, vnde Ber. ait. Hostium nostrum maligni spiritus obsident, & aduentum nostrum illæ horrendæ effigies prætolantur. Ideo formido exire, & in ipso contremisco portus in gressu, dum non confido prope assistere qui excipiat exeuntem. Se cure enim non exeo, si non dominus ipse custodiat exitum meum. Hec ero ludibrio demonum intercipientium me, nõ assistente qui redimat, neq; qui saluum faciat. In vita eiusdem dicitur, quæ cum in firmaretur, & extremum trahere spiritum videretur Sathan astitit ei improbis accusationibus eum pulsans. Sed vir Dei imperterritus respondit, fateor non sum dignus, nec possum regnum celorum pro priis meritis obtinere. Ceterum duplici iure illud obtinet Dominus meus Iesus Christus. s. hereditario iure patris, & merito passio nis: alterum horum mihi donabit, ex cuius dono illud mihi iure vendicans non confundor. Hoc dicto, malignus hostis abcessit. Itẽ beato Martino legitur assistisse, vt eum in extremum positum tentaret. Cui vit Dei dixisse refertur. Quid hic astas cruenta bestia? nihil in me funeste reperies. De beato quoq; Hylarione legimus quæ moriēs & animæ suæ loquens, dicebat. Anima christiana quid dubitas. 70. annis seruisti Christo, & mori times? In vitis etiam patrum iuueni mus sanctos patres hora mortis multum timuisse. Vnde dicebat abbas Helyas. Tres res timeo. Vna est quando anima egressura est a corpore. Alia quando sum occursurus Deo. Tertia quando aduert sum me erit sententia proferenda. Et de abbate Agathone dicitur, quæ eum moriturus esset, per tres dies mansit immobilis, apertos tenēs oculos. Ad quem fratres. Abba vbi es? Qui respondit, in conspectu diuini iudicii assisto. Et illi. Et tu times. Et ille. Laboravi virtute qua potui, in custodiendis mandatis Dei, sed & homo sum, nescio si placuerunt opera mea coram Deo, quia aliter sunt iudicia hominum, aliter Dei, nec præsumo, nisi venero ante Deum. De beato etiã Augustino legimus quæ ante proximum diem obitus sui, i. i. b. s. a. se dictatos & editos recensuit, & quicquid in eis minus bene inuenit, correxit. Iussit autem psalmos penitentiales affigi in pariete, quos attente respiciens & legens, vbertim flebat iugiter, & ne eius intentio impediretur ab aliquo ante decem dies ferme quam exiret de corpore postulanit, ne quis ingrederetur ad eum, nisi tantum horis quibus intrabat medici, vel cum ei resectio inferretur. Si ergo mortis tempore timuerunt sancti, sicut ostensum est, quomodo nos miser peccatores non multo plus timere debemus? Vnde bene ait Greg. in Mor. super illo verbo Iob. 26. Columnæ celi cõtemiscēt aduentum eius. Quid facient tabule, si tremant columnæ? aut quomodo arbuta immobilia stabunt, si huius pauoris turbine celi erant quatiuntur? Deniq; super illud Tho. 6. Exiit ad deuorandum eum, dicit gl. Domino in cruce passio diabolus quo mouente crucifixus erat, aduenit, querens, si quid peccati in eo forsitan inueniret. Quis ergo tunc poterit aut debet esse securus, si ad mortem eius qui essentialiter bonus est, qui sua morte benedicta mortem nostram destraxit aduenire præsumpsit. Prædictis rationibus adde quæ mors est omnibus metuenda, quia post mortem non est facultas meritum acquirendi. Sicut Eccl. 9. Viuentes sciunt se esse morituros corporaliter. s. & etiam æternaliter, nisi sibi caueant & abstineant a peccatis: mortui autem nihil nouerunt amplius, scilicet proficuum ad salutem, nec h. beat vltra mercedem, quam. s. possint post mortem acquirere, quia tunc nihil possunt meritorum operari. Item post non est potestas ad corpus vel seculum reuertendi. Dicitur enim Sap. 2. Non est agnitus qui sit reuersus ab inferis, & Iob. 14. Lignũ habet spem si præcisum fuerit, rursum virebit, & rami eis pullulāt. Homo vero cum mortuus fuerit & nudatus atq; consumptus, vbi quæso est? quomodo si recedat aut aquæ de mari, & fluius vacuatus areseat, sic homo cum dormierit non resurget supple ad vitam istam mortalem, quia scio quæ resurget in resurrectione in nouissimo die. Non resurgent etiam quantum est de lege cõmuni, & hoc dico, quia multos scimus miraculose corporaliter suscitatos. Item post mortem non est potestas de rebus suis aliter disponendi, & ideo si testauentum suum homo non condidit, si debita non reddi

Speculum Morale Vincentij.

dit, si forfeacta non emendauit, si male acquisita non restituit, nec de mamonā iniquitatis amicis sibi fecit, nec bona sua pauperibus erogauit, non reuertitur amplius ad prædicta faciendum. Ideo dictū est Ezechie, Dispone domui tuæ: quia morieris tu & nō uiues. Isa. 38. Et Eccl. 11. Est qui locupletatur parce agendo, & hæc pars mercedis eius in eo q̄ dicit, inueni requiem mihi, & nunc manducabo de bonis meis solus, & nescit q̄ tps̄ prætereat & mors appropinquat, & relinquat oīa aliis & moriatur. Ideo bene dicit Prou. 11. Mortuo homine impio nulla erit ultra spes. s. penitendi, penitentiā agendi, merendi, reuertendi, vel rebus suis aliter disponendi. Declaratum est igitur q̄ mors est cunctis hominibus metuenda. Hoc aut̄ aduertendum est, q̄ sicut dicit b. Greg. 4. Dial. plerunq; de culpis minimis ipse solus pauor egredientes animas iustorū purgat, sicut narrat ibi de quodam viro sancto, qui ueniens ad mortē vehementer expauit, sed post mortem discipulis suis in cādida stola apparuit, & q̄ præclare susceptus fuerit indicauit. Nonnūquam uero omnipotens Deus trepidantiū mentes quibusdam prius reuelationibus reparat, ut in morte minime pertimescant, sicut ibidem declarat Greg. per exēpla. Cōsideremus deniq; mortis præsentia modis omnibus tollerandam. Cum enim nobis in sit necessitas moriendi, faciamus de necessitate uirtutē, & dū tributū naturæ psoluimus, apud Deū meritū acquiram⁹. Velis nolis necessario morieris, sed si uoluntate tuā diuinā conformare uolueris, & penales angustias leuius sustinebis, & pacem consciētię obtinēs purgatoriū tuū facies hic in mūdo, soluēdo uidelicet penas debitas pro peccatis, ac in superaterna uita brauiū assequeris. Nonne latro pendēs iuxta dñm filius mortis erat, & penas iustē pro sceleribus suis luebat, & tñ quia uolūtate sustinēs penas inflictas peccatis suis imposuit, nō sū ueniā impetrauit, sed & triūphalē gloriā martyrii reportauit. Ipsū enim martyrē esse asserit doctor egregius Aug. Certū est q̄ moriatur, cur ergo murmuramus, prius eadem mihi uideatur illustria dolere, quia nō uixeris, antē q̄ ipse uixisti, & quia nō uiues post quā uixisse desieris, paria sunt hæc, nec in tua posita potestate. Tollerat Christus mortē, tollerāt martyres, ex quibus vn⁹ qui Christū nō audierat incarnatū ait. 2. Mach. 6. Tu dñe qui sanctā habes sciētia, manifeste tu fecis quia cū a morte possent liberari, duros corporis sustineo dolores, & m̄ aīam uero pp̄ timorē tuū libētē hæc patior. Christū & martyres reuoluas aīo, quicquid in carne tolleras, leuius esse credas eorū tormēta. Quid si moriaris in terra propria uel et̄ aliena, cum omne solū forti sit patria, nisi q̄ in propria morieris plus consolationis habeas t̄p̄alis, sed in aliena ceteris paribus amplius spiritualis? Quid siue iuuenis siue senex, cū numerus annorū nec miserum faciat nec beatū? Nonne mors est humani generis terminus, nō scopulus in quē impingas, sed portus quē libētē attingas, ad quem si quis infra primos annos applicuerit, non quærimoniā agat quasi min⁹ uixerit, sed gaudeat q̄ a citius nauigauit.

De differentiā morientium. Dist. V.

Quia superius dictum est mortē oībus esse timendā, cuius contrarium uerū esse uideatur, cū aliqui mortē legātur & inueniātur optatē. Sciendum est q̄ impii cū angustia, iusti cū spei fiducia, perfecti uero cū lætitia moriuntur. Ideo primi mortē uoluntē abhorrent. Secundi patiētē tollerāt. Tertii feruenter desiderant. Impii debent mortē non solum metuere sed horrere, sicut patet ex dictis supra de mortis angustia pp̄ timorē damnationis. Et merito debēt horrere, cū eis dicat Sap. Eccl. 41. Vē uobis uiri impii qui dereliquistis legē altissimi, quia si nati fueritis, in maledictione nascemini, & si mortui fueritis, in maledictione erit pars uestra. Maledicti ergo sunt in uita pariter & in morte, sed longe peius est ipsis in morte q̄ in uita. Quia sicut dī Ec. 10. cum morietur homo hereditabit serpentes bestias & vermes. Serpētes sunt filii & nepotes imitatores scelerū paternorum, quia de uenenatis parentibus uenenti filii generantur. Vnde b. Ioannes baptista ait Luc. 14. Genimina uiperarū quis docebit uos fugere a uentura ira? Et Ps. ait de impiis, Introibunt in inferiora terræ. i. in infernū. Partes uulpiū erunt. i. tēporalia bona cedent in partes uulpiū. i. heredū malitiosorū & fētentiū. Et aduerte q̄ uulpeculē cū parēs eis prædā attulerint, pugnant ad inuicem dentibus & unguibus mordent & lacerāt se inuicem, quæ prius antequā prædā haberent diuidere colludebant & stabant in pace. Per bestias intelligite demones, qui animam rapiunt. Vermes ad litteram cadauer deuorant & corroduunt. Et sic bona impiorū in tres partes diuiduntur in morte, aīa demonibus, cadauer uermib⁹, & tēporalia bona uulpiibus. i. heredibus assignantur. Non est ergo mirum si cum angustia moriuntur qui de temporali ad perpetuam pertahuntur. Moriuntur iusti cum fiducia, quoniam & si morientes considerant multitudinem peccatorum & paucitatem meritorum, omnino tamen expedit q̄ in illa hora summa fiducia qua malignum hostis ad desperationis abyssum conatur eos pertrahere, considerando suffragia sanctorum pro eis in ærecedentium, præsidium angelorum in orientis assistentium, thesauram Christi pro suis tempore necessitatis expositum, & immē-

sam diuinę pietatis abyssum. Exemplo beati Bernardi qui in extrēmis agens diabolo assistenti & improb⁹ accusanti respondisse fertur. Fateor non sum dignus &c. Vnde dicit sapiens Prouer. 14. Sperat iustus in morte sua. Licet enim fidelis quilibet ante mortē plus debeat timere quam confidere & in ipsa mortis hora præcipue formidare propter rationes superius assignatas, & sic inter spem ambulet & timorem, necesse tamen est ut illa hora uiltima, spiritus asumpta fiducia ne deficiat roboretur. Multa enim sunt quæ tunc ad interitum & desperationis baratrum pertrahunt desolatum, talem sic depressum mēsticia, per spei consolationē subleuare conatur. Sapiens Eccl. 41. Noli metuere iudicium mortis. Quis enim fiducia spei non assumat, si deuota mēte recogitet quod immensa Dei pietas Petrum post trina negationem, pastorem ecclesię & vicarium Christi fecit. Paulum persecutorem misericordiā consecutum, doctorem gentium, & lumen orbis effecit. Mattheum thelonarium apostolum & euangelistam instituit. Publicanum orantem iustificauit. Zacheum hospitem Christi facere non contēpserit. Euangelicam peccatricē, speciosissimam Christo reddidit. Filium prodigum consumpta substantia & libidine consummata, reuertentem recepit. Dauid post adulterium & homicidium, eximium prophetarum constituit. Manassē post tam cruenta flagitia reduxit in regnum suū. Et Niniūc post trina subuersione saluauit. Ipse enim qui diues est in misericordiā, cuius misericordię non est numerus neq; finis, cui proprium est misereri semper & parcere, nulli vnq; misericordiam suam denegat fideli mēte petenti, sicut ipse p̄ prophetā suam proclamat. Quacunq; hora ingemuerit peccator, omnium iniquitatum eius nō recordabor. Hoc exemplum clarissimū luculentē apparet in latrone euangelico, cui Christum cōsententi ipsa hora promisit & contulit paradysum. Moriuntur perfecti cum lætitia. Ait enim apostolus Philipen. 5. Mihi uiuere Christus est, & mori lucrum. Sane perfectis est mori lucrum, quia de labore transeunt ad quietem, de uilitate ad gloriam, de paupertate ad regnū, de timore ad securitatem, de dolore ad gaudium, de morte ad uitā. Ideo bene dicitur Eccl. 41. O mors bonum est iudicium tuum homini indigenti. De muliere sancta dicitur Prouer. 31. Ridebit in die nouissimo. Deus enim totius consolationis sanctorum suar agonizantibus multas consolationes immittit, & salutis suę reuelationes ostendit aliis iustis assistentibus, & plerunq; etiam in remotis agentibus, glorificationis eorum signa demonstrat, sicut . b. Greg. ostendit per multa exempla. 4. dial. Considerandum est autem q̄ & si mors uiris iustis formidanda sit multiplici ratione, sicut est superius declaratum tamen timorem istum vincunt & penę euacuat quatuor, propter quæ mors eis redditur magis desiderabilis quā tāmenda, uidelicet timor transgressionis, dolor afflictionis, feruor emulationis, dulcor præstationis. Primum ergo propter quod mors desideratur a iustis est timor transgressionis qui timor contineū sollicitat aīam uiri iusti. Sicut pulchre docet apostolus. Ro. 7. Scio quod non habitat in me, hoc est in carne mea bonum, nam uelle adiacet mihi, perficere autem bonum nō inuenio: non enim quod uolo bonum hoc facio, sed quod nolo malum, hoc ago: inuenio enim aliā legē in membris meis repugnantem legi mētis mee, & captiuantē me in lege peccati & mortis, ut non quæcunq; uultis illa faciatis. Et ideo exclamant idem apostolus personam cuiuslibet nostrum in se exprimens, cum dixit. Infelix ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius? Et sapiens Eccl. 7. Melior est inquit dies mortis dies natiuitatis. Melior id est certior. ait Hieron. quia in morte patet qualis fuit qui moritur, sed in natiuitate nescitur qualis erit qui nascitur, bonus scilicet uel malus, damnandus finaliter uel saluandus. Infinita sunt pericula inter quæ iugiter ambulamus. Quid nos inter demonum laqueos, hominum gladios, carnis motus illicitos remanere delectat? Vbi quotidie mūdus laborat, reatus augetur, uirtus minuitur, corpus multis penis & laboribus & mortis doloribus subiugatur. Ruinosum est domicilium corporis in quo uiuimus, procellosum est mundi pelagus intra quod currimus, periculosum est quicquid terrenum diligimus, quæ omnia nobis suadent, ut de tot periculis non inuiti, sed alacres exeamus. Quia semper in periculis uictitamus, & semper est itatus noster dubius & incertus, ideo dicitur Eccl. 11. Ante mortem ne laudes hominem quemquam. Glosa. Scilicet est laudare pugnantem, quasi iam uictorem. Et beatus Ambrosi. Illo potissimum tempore merita sanctitatis extollas, quando nec laudantem adulatione uocet, nec laudatum tentat elatio. Lauda ergo, sed prius periculum prædica securum, lauda nauigantem scilicet salutem, sed cum peruenit ad portum, lauda ducis uirtutem, sed cū perductus est ad triumphū. Quis enim uiuēs tuto possit, & sine trepidatione laudari, qui & de pterito meminit se habere, qd̄ doleat, & de futuro uidet sibi superesse qd̄ timeat? Quis est i hoc corpusculo positus debeat sibi quicquā uēdicare de meritis, quorū iter uitę occulta demonū infestatio uelut latronū obidet multitudo, quib. per omnes uias supplantatores inuisi, animarum laqueos tendit,

innoce.

inaberrabiliam mortibus expauescendos. Nauigantibus enim nobis per hoc mare magnum & spaciosum, in quo reptilia quorum non est numerus, animalia pusilla & magna, diuersa inimicorum genera, nobis valde pertimescendum est, ne nauem nostram aut procella tempestatis arripiat aut fluctus absorbeat, aut in aeterna praedam pyratha crudelis abducatur. Secundu[m] propter quod mors desideratur a iustis, est dolor afflictionis. Innumeris enim modis eueniunt infirmitates, sollicitudines, anxietates, persecutiones, tedia, & huiusmodi, quae adeo cruciant, molestant, & viri iusti animum inquietant, ut magis desideret mori quam viuere, sicut pater in beato Iob: qui postquam facultates, liberos, & corporis sanitate amiserat, ab vxore & amicis multipliciter molestat, obiurgatus, linguarum gladijs transossus mentaliter, plus vellet mori quam viuere. Similiter Tobias qui a domino cecitate percussus, & postmodum vxoris obiurgationibus molestatus dixit. Et nunc dominae secundum voluntatem tuam fac mecum misericordiam, & precipe in pace recipi spiritum meum. Expedi enim mihi mori magis quam viuere. Et perfectissimus virorum Apostolus dixit. 2. Corin. j. Supra modum grauati sumus super virtutem, ita ut tederet nos etiam viuere, sed & ipsi in nobis responsum mortis habuimus, ut non simus fideles in nobis, sed in Deo qui suscitauit mortuos. Si igitur viri perfecti praeteritis & grauaminibus mortem desiderant, & vitam odiunt temporalem, quid facient peccatores, viri muliebres & tepidi, debiles, imperfecti, qui a peccatoribus huius mundi molestantur, opprimuntur, spoliantur bonis suis, grauantur angarijs, & iniustus calumnias infestatur. Ex alia parte damna rerum inferunt latrones, incendia, aurugines & vermes, iniures, & glacies, inundationes aquarum, ardores solis, fulgura, tempestates. Ex alia parte languores & infirmitates innumere, corpus proprium affligentes, mortes etiam liberorum, parentum, aliorumque charorum animos eorum transuerberant, & penit tam haec quam omnia supradicta in foveam desperationis inducunt. Propter quod bene dicit Sap. Eccl. 3. Melior est mors quam vita amara. Non autem sine causa Deus omnipotens praesentem vitam tantis malis impleuit, sed secundum altitudinem sapientiae suae misericordiae ordinauit, ut per temporalia mala quae patimur, & purgemur a peccatis praeteritis, & caueamus diligentius a futuris, retundatur nostra superbia, negligentia seu vecordia propellatur, humilietur corda, & merita angeantur, immo compellamur mundum contemnere, vitam caducam non diligere discamus, animos ad Deum mentes & desideria subleuare, vitamque gloriosam totis praecordijs praoptare. Tertium propter quod iusti mortem desiderant, est seruos emulationis. Considerantes namque viri iusti omnia mala quae sub sole geruntur, quae videlicet multipliciter peccata, regnat iniustitia, veritas conculcatur, dehonoratur Deus, animae damnantur, pauperes opprimuntur, iusti despiciuntur, & impij dominamur, dolent, gemunt, & dolore tabescunt, mori quam viuere praoptantes. Vnde vnus eorum Matathias dixit. Mach. 2. Vae mihi, vt quid natus sum videre contritionem populi mei, & contritionem ciuitatis sanctae, & federe illic cum datur in manus inimicorum &c. Item Hier. 20. Maledicta dies in qua natus &c. Et Psal. Zelus domus tue comedit me. Idem. Defectio tenuit me pro peccatoribus derelinquentibus legem tuam. Idem. Tabescere me fecit zelus meus, quia oblitus sum verba tua inimici mei. Item. 3. Reg. 19. Helyas petuit animam suam, vt moreretur, & ait. Sufficit mihi dominus, tolle animam meam. Sequitur. Zelo zelatus sum pro domino Deo exercituum &c. Denique ait Sap. Eccl. 4. vidi calumnias, id est falsas consolationes, & iniquas ligationes, quae sub sole geruntur, laetant animas incontinentium, pro calumnijs & oppressionibus iniquorum, & neminem consolatorum oppressorum, nec posse resistere cunctorum auxilio destitutos. Sequitur. Et laudauit magis mortuos quam viuentes. Quarto propter quod iusti mortem desiderant, est dulcor praegustationis. Sancti namque qui illius celestis gloriae dulcedinis vel modicum gustauerunt, omnia terrena fastidiunt, mundi deliciae abhorrent, etiam ipsam vitam despiciunt, ac ad abyssum dulcedinis totis praecordijs aspirant. Sicut vnus eorum de seipso testatur dicens Quemadmodum ceruus desiderat ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus, sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, quando veniam & apparebo a facie Dei. &c. Idem. Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est. Idem. Quae delicta tabernacula tua domine virtutum, concupiscit & deficit anima mea in atria domini. &c. Et Apostolus Phil. j. Mihi viuere Christus est, & mori lucrui. Sequitur. Desiderium habes dissolui & esse cum Christo. Et sapiens ait Eccl. 4. O mors bonum est iudicium tuum &c. Scis praefecto bonum est iudicium mortis, quia mors non est aliud quam exitus de carcere, finis exilij, laborum consumatio, ad portum applicatio, peregrinationis terminus, grauissimi oneris, id est corporis depositio, de domo ruinosa liberatio, omnium periculorum equalio, omnium malorum consumptio, debiti naturae solutio, reditus ad patriam, ingressus ad gloriam. Ad quam nos perducit dominus Iesus Christus, qui viuus & regnat &c.

Quoniam mors subita periculo nimis est & horrentia, constat illud peccatum esse grauissimum, & sumopere detestandum, propter quod Deus homini mortem subitam legitur influxisse. Inuenimus autem hanc inflatam esse propter peccatum inobedientiae, sicut exemplum habemus Leui. 10. Arreptusque Nadab & Abihu filijs Aaron thuribus suis imposuerunt ignem & incensum defu per offerentes coram domino ignem alienum: quod eis praecipit non fuerat, immo prohibitum. Egressusque ignis a domino deuorauit eos. Et mortui sunt coram domino. Hiero. Ignem alienum accendit, qui teporalis cupiditatis vel torpore voluntatis ignem in sacrario cordis nutrit, audet altaris domini propinquare, qui non recipitur accessione, nisi ignis quem dominus venit mittere in terram, & voluit, vehementer accendi. Luca. 12. Secundo propter peccatum murmuris & impatientiae. Sicut scriptum est Numeri. 11. Ortum est murmur populi contra dominum, quasi dolentium pro labore. Sequitur. Accensus in eos ignis domini, deuorauit extremam castrorum partem. Item Numeri. 16. Murmurauit vniuersa multitudo filiorum Israel contra Moysen & Aaron, dicens. Vos interfecistis populum domini. Sequitur. Stans Aaron inter mortuos & viuentes, quos scilicet vastabae incendium, pro populo deprecatus est. Fuerunt autem qui percussus sunt, quattuordecim milia hominum & septingenti. Tertio propter peccatum irreuerentiae circa diuina. Puniebatur enim dominus illos tali morte, qui vasa sanctuarij contrectabant indigne, vel etiam quod maius est, qui ex curiositate spectabant. De indigno contactu habemus inhibitionem expressam Numeri. 4. Vbi ait dominus. Non tangant vasa sanctuarij, ne moriantur, scilicet filij Caath. Vnde quia Oza licet esset sacerdos temere plastrum tetigit, in quo erat arca domini, percussit eum dominus. Reg. 6. Rex autem Oza manum ad arcam domini, & tenuit eam, quoniam calcitrabant boues & declinauerunt eam. Iratusque dominus contra Ozam, percussit eum super temeritate qui mortuus est ibi. Greg. Sacerdos qui temere arcam tetigit, reatu sui ausus immatura morte purgatus. Vbi intuemum est quantum delinquit qui ad corpus domini corpus accedit, si ille morte molatur, quia arcam domini corpus figuram, minori quem debuit ueneratione corripit. De curioso aspectu dedit dominus inhibitionem expressam Numeri. 4. dicens, Aaron & filij eius intrabunt sanctuarium, ipsique deponent opera singulorum, alij nulla curiositate videant quae sunt in sanctuario, alioquin morientur, propter quod percussit dominus Bethsamitis, sicut dicitur. Reg. 6. Percussit dominus de viris bethsamitis, eo quod vidissent arcam domini. Et percussit de populo septuaginta viros, & quinquaginta milia plebis. Si ergo tantam reuerentiam requirebat dominus in ministris veteris testamenti, & tam seuerè puniebat indignos propter illa quae non erant nisi umbra & figura sacrosancti corporis domini Iesu Christi, quantum modicam nunc requirit in ministris nouae legis, qui ipsam sanctum sanctorum verbis consecrant, manibusque correctant. Quanta etiam poena digni sunt, qui indigne & irreuerenter accedunt. Tales enim similes sunt Iudaei pessimo proditori, qui exterius ostendunt signa dilectionis & pacis, interius autem pleni dolo, & fallacia, contumeliam faciunt creatori. Vnde scriptum est. Hebraei irritam quia faciens legem Moysi sine vlla miseratione duobus vel tribus testibus moritur. quanto magis putatis deteriora meriti poluuum duxerit in quo sanctificatus est & spiritum gratiae contumeliam fecerit. In multis multipliciter regnat luxuria, qui paritatis auctori impuro corde & corpore ministrantes non veretur ante agam immaculati sacras contingere carnes, & intingere in sanguine saluatoris manus nepharias, quibus paulo ante carnes pro dolor metreticias attractarunt, sic altaria circuire, sic frequentare psalmos, cum huiusmodi laus sit execrabilis, & oratio in peccatum. Quarto propter peccatum seditionis. Exemplum manifestum habemus Numeri. 16. De Chore, Dathan, & Abiron, & complicitibus eorum, quorum aliquos terra deglutiuit, alios in eandem deuorauit. Dicitur enim ibi. Ecco autem Chore, Dathan, & Abiron surrexerunt contra Moysen: alijque filiorum Israel ducenti quinquaginta. Sequitur. Si consueta hominum morte interierit, non me misit dominus. Confestim ergo ut cessauit loqui, dirupta est terra sub pedibus eorum, & aperiens os suum deuorauit eos. Sequitur. Sed & ignis egressus a domino interfecit ducenta quinquaginta viros qui offerebant incensum. Quinto propter peccatum impie oppressionis. Exemplum de Aegypti, quorum primogenita prius vna nocte & vna hora pariter sunt occisa, sicut dicitur Exo. 12. Percussit dominus omne primogenitum in terra Aegypti, a primogenito Pharaonis vsque ad primogenitum captiue &c. Oratur est clamor magnus in Aegypto neque enim erat domus in qua non iaceret mortuus. Postea patres mortui sunt in mari rubro. Exo. 14. Viderunt filij Israel Aegyptios mortuos super litus maris.

sexto propter peccatum effrenatae luxuriae. Exemplum de Holoferne Iudic 14. & 15. Quem vidit dormientem occidit. Item exemplum de effrenata luxuria etiam in coniugio. Thob. 3. Sara tradita fuerat septē viris, & demonium nomine asmodeum occiderat illos. Ideo timebat Thobias iunior illam ducere in vxorem, sicut dicitur Thob. 6. Vnde dixit Angelo Raphaeli. Audiui quōd tradita est septem viris, & mortui sunt, sed & hoc audiui quōd demonium occiderit illos. Exemplum etiam de duobus filiis Iudae, scilicet Her & Onam, quos percussit dñs & occidit. Gen. 38. Septimo propter voti transgressionem. Exemplū A&. 5. De Anania & Saphyra qui partem de precio agri sui venditi retinētes, quem tamen Deo deuouerāt subito mortui sunt. Dicitur enim ibi. Audiens Ananias hæc verba Petri, scilicet increpantis cecidit & expirauit. Et infra de Saphira. Confestim cecidit & expirauit. Intrauent autem iuuenes qui veniebāt de sepeliendo virum eius, inuenerunt iam mortuam. Octauo propter peccatum blasphemiae. Exemplū. 4. Re. 19. de exercitu Sennacherib: cui inquit dñs. Exprobasti & blasphemasti, & contra quem leuasti manum tuam, & eleuasti oculos tuos contra semen Israel, per manum seruorum tuorum exprobasti dño. Sequitur. In illa nocte venit Angelus dñi & percussit in castris Assyriorum centum octogintaquinq; milia. Cuius diuiculo furtilis, vidit oia cadauera mortuorum. De illius blasphemia habetur plenius. 2. Paral. 32. Nono propter desperationē. Exemplum Ezech. 11. Dum prophetarem ait Ezechiel, Phathyas filius Banay mortuus est. Hier. Sunt multi qui peccatorum conscientia salutem desperāt & dicunt. Ciuitas hæc in qua versamur lebes est, nos autem carnes, & Babylonia cōsumemur ardore eius scilicet cuius iacula ignita sunt volentes agere penitentiam & de sperantes salutem. De talibus erat isto Phathyas, immo princeps eorum, sicut dicitur ibidem. Decimo propter peccatum pusillanimitatis & somnolentia. Exemplum Iudic. 4. de Syfara, qui hostes fugiens in tanto periculo obdormiuit, soporem morti socias expirauit. Exemplum de Hyfbofeth, de qdō. 2. Re. 4. Dormiebat super stratum suum meridie, hostiaria domus obdormiuit &c. Sequitur. Et percutientes eum Baana & Ra chab interfecerunt eum. De multis aliis percussis & occisis satis legitur in biblia in legendis sanctorum & vitis patrum, & videmus frequenter in quotidianis exemplis. In miraculis sancti Andreæ legitur, quōd cum quadam mulier interpellaret filium de stupro & nollet consentire, sed adhereret beato Andree. Ipsa accusauit eum apud præpositam. Et cum nollet crimē matris reuelare, submergi iubetur in sacco, pro quo orante beato Andree mater subito fulgure percussa est. Item cum pater sancte Barbaræ eam decapitasset, subito a fulgure percussus est. Item in passione Simonis & Iudæ legitur, quod cum essent occisi a Pontificibus idolorum, duo magi Zaroen & Arphaxat, qui eia persecutionem intulerunt, cœlo existente sereno fulguribus cadentibus percussis in carbonibus versi, & templum idolorum tripharium est ipsis fulguribus diuisum. Item in passione sancti Alexandri Papæ dicitur, quod cum veller insurgere cōtra martyres mortuos, Aurelius virga ignea de cœlo missa cecidit ante eum, & vox ad eum dixit. Accipe præmiura meritorum, & in infernum scias remittendum. Qui furendo, & præ doloribus linguam Ioannem ducendo mortuus est. Item in passione Thimotei & Appolinaris dicitur, quod cum Lampadius decapitasset eos, iaculum igneum de cœlo descendens dextrum eius humerū perforauit, & statim a diabolo est turpiter occisus. Item ignis a dño missus sodomitas subito concremauit. Gen. 19. De Phit Deus super sodomam &c. Item Levi. 10. a. Egressus ignis a dño deuorauit Nadab & Abiu. Item Nu. 16. e. Sed & ignis egressus a dño interfecit ducentos quinquaginta viros. Item eodem. g. Percussis sunt incendio quatordecim milia virorum & octingenti &c. Item. 3. Re. j. Et ignis deuorauit duos quinquagenarios missos ad gubernandum Helyam. Item in passione beate Catherine dicitur, quod illi qui parauerāt ei quattuor rotas quæ puellam dissiparent, ab Angelo rotas dissipante emisso cœlesti igne sunt occisi. Item non solum mali in bonorum, peccatores igne aut fulgure concremantur, sed etiā frequenter in aqua ex desperato extinguuntur, vt patet de illis qui in diluuiū perierūt, & de Pharaone & de exercitu eius. Et de Maxetio in passione beate Catherine. Qui cum post eius martyrium iret per pontem cū equo corruit & submersus est. Item in Septembri in passione beate Lucie & Gemianis dicitur, quod cū torbisset eos Diocletianus diuersis penis, exiens de vrbe per nauigium cū mille tricesis quadraginta sex, oēs in flumine sunt submersi & perēpti eo solo euadētes, vt duntiori iudicio forsitan putiretur. Itē in passione beati Iacobi Apostoli vt dicit Ioannes beles, quod milites regine cuius palatij petiuerant discipuli b. Iacobi ad sepeliendum corpus eius sequentes eosdem discipulos ad perimendū, de pōte cadētes subito sunt submersi. Item multi alij non in igne & aqua perierunt, sed in aere, vt qui præ tristitia & desperatione se suspendunt, vt Achitophel. 2. Re. 27. Et Iudas proditor Act. j. ca. qui laqueo se suspendit.

Item alij præ desperatione & dolore proprijs manibus seperant. 1. vt Saul & seruus eius. 2. Reg. in fine. Et de Pōtio Pilato dicitur in decollatione sanctis Ioan. Bap. quod accusatus est a Iudeis in opprobriū sui generis mittitur apud Lugdunū in exiliū damnandus, vbi vt dicitur damnatus est sic vt nihil comederet. Qui ibidem vbi orūdus fuerat vt dicitur præ dolore se occidit. Alij quod dicunt Lugdunū est suspendio ad iudicatus, & apud Viennam est suspensus. Et ostēditur adhuc ibi in ecclesia beate Mariæ vncus ferreus in quo dicitur fuisse suspensus, & ibi prope in monte supra sanctichamon in puteo proiectus, vbi quando lapis proiicitur, fumus inde egredi dicitur, de quo tempestas concitatur. Item aliqui a terra sunt absorpti, vt Dathā & Chore &c. Nu. 16. Itē in passione beati Georgij dicitur, quod dum Pontifices idolorum eum duxissent ad templum eorum vt ibi idolis immolaret, oratione eius ignis descendit de cœlo vorans eos, & terra dehiscens absorbit eos cum templo. Item ibidem dicitur, quod cum Datianus rediret a decollatione eius, igne emisso de cœlo cum omnibus eius complicitibus est deuoratus. Item alij sunt a demone suffocati subito, vt in passione sancte Agnetis dicitur, quod iuuenis volens corrumpere eam a diabolo suffocatur. Item in passione sancti Urbani Papæ dicitur quod cū Carpatius rediret a cede martyrum, & idolis gratias ageret, arreptus a diabolo idola blasphemabat, & inuitus christianos inuictos prædicans a diabolo suffocatur. Item in Augusto in passione Thimotei & Appolinaris, & in passione b. Bartholomei, & in Septembri in passione Euphemie virginis, & in Februario in passione Iuliane virginis, & in multis aliis locis legitur, quomodo ipsi demones tormentauerunt & occiderunt tortores bonorum. Item alij a Sanctis & Angelis ipsis ipsi sunt perempti, vt sodomites. Gen. 19. Et Babilonij succedentes tornacē tribus pueris. Dan. j. Et illi de exercitu Sennacherib. Isa. 37. g. Item in miraculis assumptionis beate Mariæ in tripertita historia legitur, quod sicut vidit sanctus Basilius, qui populū conuocauerat ad ecclesiam b. virginis, vt oraret cōtra minas Iuliani apostata. Beata virgo in multitudine sanctorum conuocata est de Iuliano apostata: quærens, quis eam de blasphemio illo vindicaret. Tunc iuravit Mercurius martyr nouus & miles de sepulchro, & assumptis armis suis & equo, quæ adhuc in ecclesia dicti Basilij seruabatur, cum esset dictus Iulianus cum exercitu suo comminans christianis, dictus Mercurius per mediū exercitum transcurrens, lancea sua transferebat illum, qui blasphemando, & sanguinem suum contra Deum ad cœlum proiicēdo, & dicendo, vicisti Galilee vicisti, mortuus est. Dicitur in Ecclesiastica historia quod de sepulchro eius fetor intolerabilis apud Constantinopolim egrediebatur. Sciendum est, quod etiā propter aliqua alia peccata Deus quandoque subitā mortem infligit aliquibus, & frequenter infligit: necnō et iustus hoibus, licet iusto semper iudicio, sed non semper cognito, ignorata videlicet rōne. Hoc autē in dubitanter tenendum est, quod si iustus morte subita rapiatur: talis non solum ei non obstat, verum etiam nonnunquam prodest. Sicut scriptum est, Sap. 4. Iustus si morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit. Et sequitur. Raptus est ne malicia immutaret intellectū eius, aut ne sicio deciperet animam illius. Alia ratio est, quia si quid in eo purgandum est tali morte purgatur. Sicut patet de viro Dei qui missus fuerat ad Ieroboam regem. 3. 12. & contra inhibitionē diuinam comedit ibi facti Prophete mendacium circumuentus, cuius inobedientiam purgasse credendum est Deus, cum iustu diuino occidit eum leo, ipsum enim viuum ab inobedientie reatu purgandum occidere potuit, quem mortuum, & morte purgatum tangere non præsumpserat. Et de Ona ait Greg. Sacerdos qui arcam domini temere tetigit reatum sui ausus immatura morte purgavit, vt dictum est supra. Alia quoque ratio est, vt omnes hoies improbiū tamen inueniri, scientes etiam iustos a morte sic subito præueniri. Si autem peccatoribus infligitur, non est de eorum salute penitus desperandum: nec de ipsorum damnatione temere iudicandum: cū in ipsa mortis hora possit homo quasi in instanti. i. tempore imprecepibili penitere. Deus autē semper est paratus gratiā suā infundere penitenti. Hoc tñ est rarissimū, & valde difficile est, quod peccator nullā habet dispositionē præambulā: immo nō solū dispositionē, sed & habitū cōtrariū & habitudinē repugnantem & demerita impedientia: subite se disponat. Ideo talis mors peccatoribus est horreda. Impiis autē quos nō penituros præuidet Deus mortem istā infligit, vel quia tot & tanta sunt eorū flagitia, quod nō merentur habere nec tempus, nec gratiam penitendi, vel quia præuidet eos si diu tuis viuerent semper deteriora facturos, & sic damnationis suæ cumulum ingiter adaucturos, vel quia compatitur Deus pauperibus & personis miserabilibus quos opprimunt, & si viuerent, opprimerent non cessarent. Nec quenquam permouet quod in exemplis supra positis, aliqui non subito & in instanti mortui sunt, sed aliqua mora licet breuis tēporis interuenit. Quia sicut ait Greg. super illud Iob. 34. Subito morientur, quamlibet sero de hac vita tollantur iniqui, subito & repente tolluntur, quia finē suum cogitādo præiudicere

derē nesciunt. Subitum autē est homini, quod ante cogitare non potuit. Subito diues ille sublatuſ est, qui horrea quæ præparauerat deſeruit, & inferni locum quem non præuidebat inuenit.

De morte gratia. Dist. VII.

Postquam dicta sunt aliqua de morte naturę ad quā debemus nos præparare, quia periculosa. Dicendum est de morte gratiæ, quam debemus optare, quia fructuosa. De qua Bern. ait. Bona mors quæ vitam non aufert: sed mutat in melius, per quam corpus non cadit sed anima subleuatur. Necesse est enim vt in via moriamur vitiiſ, vt melior sit dies mortis die natiuitatis. Moriamur ergo interim peccato si viuere desideramus Christo, quasi morientes ait Apostolus. j. Corin. 6. & ecce uiuimus. Ad similitudinem autem morte naturali morientium, consideremus in morte spiritali progressum. Moriturus igitur in principio infirmatur & dolet, dolor augmentatur & languet, languor figuratur & pallet. Cum autem amplius inualeſcit infirmitas, motus destruitur, sensus obtunditur. In morte vero nexus dissoluitur. Spiritus egreditur. Corpus mortuum sepelitur. Sepulchrum resoluitur. His 11. gradibus spiritaliter intellectus peccato morimur. Quorum tres primi ad virtutis ingressum. Duo medij ad progressum. Alij vero vltimi ad statum perfectum animæ referuntur. Moriturus ergo spiritaliter infirmatur per attritionem, & dolet per contritionem. Attritionem intelligo quę anima per gratiam datā infirmatur. ab illicitis refrenatur. Contritione quę per gratiam datā dolet peccatis, & corde peccato cõpigitur & penitet, quę contritio similitudine mortis tenet. Peccatum enim quod peccati dulce fuerat ad momentum, amarum postea penitenti conuertitur in lamentum. Et dum eum factor culpe sollicitat, dum conscientię dolor instigat, dū pudor offensus diuini cor penetrat, dum horrorem extremi iudicij inquietat, suspirat & gemit, in spiritu vehemēti clamans & dicens Tristis est anima mea vsq; ad mortem. Math. 26. Et illud Psal. Circumdedērunt me dolores mortis, & pro quia pericula inferni inuenerunt me. Vel illud. Circumdedērunt me dolores mortis, & torrentes iniquitatis cõ turbauerunt me &c. In secundo gradu dolor corporis per singula membra diffusus ægrum in lectum deicit & languorem inducit. Sic contritionis dolor in desiderium surgit, & in dilectionem ignescit. Et sicut languor iaducitur ex dolore: sic amor gignitur ex contritione. Vnde Can. 4. Si inuenieritis dilectum, annuncietis ei quia amore languet. Videas languidum nunc in lecto iacentē, nunc aliquantulum ad surgendum pro vitibus enitentem. Nonne sic se habet conuersio penitentis dum in eo vices alternat affectio doloris & amoris. Dolor enim deorsum deprimit quę erigere nititur amor sursum. Nam quanto per amoris impetum collectis viribus conatur erigit, tanto repressus memoria peccatorum cogitur reclinari. Sed bene cum eo agitur, si nec penitus prostratus, nec erectus in lecto sedeat, & cum lachrymis gemitibus & suspiriis gratiã visitantem expectet. Nemo enim ex graui infirmitate resurgens subito in vigorem pristinum conualeſcit. In tertio gradu pallor nascitur ex languore, sic maceratio carnis ex inualeſcente dilectione. Paleat omnis amans color hic est aptus amanti. Vnde sponsa decoloratam se clamat ex amore dilecti. Can. j. Nolite me considerare quia fusca sum, quia decolorauit me sol. Hoc pallore in ianuis mortis afficimur, dum ex amore Christi caro nostra iugiter maceratur. Vnde Psal. Propter te mortificamur tota die, æstimati sumus sicut oues occisionis, vt nos ipsos domino in sacrificium offerentes sicut in holocausto arietum, & sicut in milibus agnorum pinguium, sic fiat sacrificium nostrum vt placeat ante Deum. Vnde clamat Apostolus Col. 3. Mortificate membra vestra quę sunt super terram. Nā secundum eundem Ro. 8. Si secundum carnem vixeritis moriemini. Si autem spiritu facta carnis mortificaueritis viuetis. Mortificetur igitur caro vt spiritus viuat. Quia sicut ait Apostolus Petrus. j. Pe. 4. Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, vt nos offerret Deo, mortificatos quidem carne, viuificatos autem spiritu. Semel mori Domino satis fuit, qui peccatum non fecit, qui vna oblatione sua sufficientissima & suprabundantissima pro omnibus satisfecit. Nos autem peccantes quotidie peccato mori quotidie debemus. Et quia fomes vel libido carnis radicaliter semper manet, nec semel ita mortificari potest vt totaliter destruat semel, ideo carnem non semel sed continue mortificare debemus. In quarto gradu motus desinitur. Notus inquam, tam exterioris operationis quā interioris affectionis. Adeo namque fit homo immobilis ad peccatum, vt nec ipsum operetur, nec in eius imaginatione vel memoria delectetur, vel illius recipiat etiam primum motum. Nā quę admodum statutum est hominibus semel mori. Hebræ. 11. Sic nos debemus esse semel mortui peccato, non vltra reuiuificamus in eo, scientes quod Christus resurgens ex mortuis iam non moritur, & mors illi vltra non dominabitur. Sequitur. Ita & vos existimate vos quidem mortuos esse peccato, viuentes autem Deo. Glo. Sicut Christus mortuus est semel, ita peccatum in vobis moriatur semel, vt non oporteat iterari. Et sicut Christus semper vi-

Speculum Morale.

uit, ita semper etiam vos viuatis virtutibus. Si enim mortui sumus peccato. s. per gratiã Dei, quomodo. i. qua ratione adhuc post tantum beneficium viuemus in illo & reddemus vires hosti. Cum enim hoc præstiterit gratia vt moreremur peccato, quid aliud facimus si viuimus in eo nisi vt gratiæ sumus ingrati. Vis videre spiritum inuouatum, & hominem in virum alerum inmutatum, hic est qui non suam sed domini quærīt facere voluntatem, carnis mundiciam cordis amplectitur puritatem, seruat silentiũ nisi verbum proferat ordinatum, nihil torum videbit in oculis, nihil inordinatum in gressu, nihil offensiuum in gestu, nihil lasciuum in risu, nihil in auribus quod ad pruriginem pertineat leuitatis, nihil in toto corpore quod prætendat motum aliquem vanitatis. In quinto gradu sensus obtunditur, & per patientiam velut insensibilis reputatur. Vnde in filio Sannatis qui mortuus iacebat in lectulo non erat vox neq; sensus. 4. Re. 4. Sic martyres velut insensibiles effecti oĩa tormentorum genera continebant quasi penitus non sentirent, quia Christum mentaliter excedebat. Sic Apostolus clamat se configuratum morti Christi, si quo modo pertingat ad resurrectionem, quæ est ex mortuis. Quin partes debet congruere factori, & membra suo capiti conformari, necesse est formam patientiæ ad nos a Christo capite deriuari. Vñ Christus in crucis patibulo morientē, dorsum suũ scilicet verberibus, vellicatas genas, faciẽ speciosi p̄ filiis hominũ sputis illitã hominũ immundorũ, caput corrona spinea fauciãtũ, latus sanguine rubricatũ, manus & pedes clauis confosſos, & tanquã agnus mansuetissimus iugulatori suo non respondens. In crucis cathedra patientiam efficaciter docet verbo pariter & exemplo. Pater inquit dimitte illis, quia nesciunt quid faciunt. Nouum docendi genus nouus magister adsumpsit. Res eos incusant, factum attenuat, & ad patientiã miro modo fideles suos inſormat. Moyſes iniurias suas prosequitur, & lege talionis vlciscitur & absq; vlla miseratione legis suæ contempor occiditur. Christus autem gladium in vaginam reponi præcipit, nec fratri permittit irasci, nec racha nec fatue dici, in quibus tribus iram conuictum & contemptum penitus interdixit. Dicitum est antiq; ius, oculo pro oculo, dentem pro dente. Iudeos vocat antiquos quos furor yndi & sic freneticos fecerat, sic reddiderat estrenatos, vt pro oculo caput, pro dente vitam expeterent, vnde lex eos ad vindiãtã vicissitudinem refrenabat, vt tantum exigerent vltionis quantum vis furis intulerat læsionis. Ego autem dico vobis ait Christus Math. 6. Si quis te percusserit in dexteram maxillam, præbe illi & alterã. Vult dominus nõ vitia vitiiſ vindicari sed virtutibus superari, & irę scintillam in ipso principio ne in furoris incendium prorumpere permittatur extingui. Si ergo vitia superare volueris, arma patientiæ fume non furoris. Nonne dominãte colera, febre acris æstuante, plerunque videmus freneticum fieri ægrotantem. Frenet dentibus, percussit pugno, morsibus impetit obsequentes, sed medicus armatus patientia non respicit iniurias, morsus sustinet, vt a pœna liberet laborantem. Cum igitur inferentes nobis iniurias laborare frenesi cognoscamus, fruentium morbos & morsus virtutis patientiæ superemus, & velut insensibiles facti quasi mortui taceamus. Exemplo David qui Saul persequenti dicebat. Quem persequeris Rex Israel, quem persequeris? canem mortuum persequeris & culicem viuum. Attende quã signanter loquitur, canis viuus larrat, clamat & mordet si potest, sed canis mortuus nihil horum facit. Videas aliqua animalia pedibus, vnguibus, dentibus & cornibus sese defendere, quidam aliquibus prædictorum, sed verus patiens est velut canis mortuus, aut culex viuus. Idem quoque dicit in psal. Propter te mortificamur tota die, æstimati sumus sicut oues occisionis. In sexto gradu corporis & animæ nexus dissoluitur, quia subtractis sensibus velut insensibilis mens effecta nullis temporalium rerum nexibus, nullius corruptibilis creaturæ vinculis per affectionem amoris illiciti detinetur. Vnde Can. 8. dicitur. Fortis est vt mors dilectio, dura sicut inferus æmulatio, lampades eius lampades ignis atque flammarum, aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem. Mors naturalis separat animam a corpore, mors spiritalis a rei corruptibilis affectione, in hoc gradu separatur anima ab omnibus quibus ante faciat per affectionem vnita, vt soli sponſo inhereat per amorem, propter quod amor morti merito comparatur. Dura sicut infernus æmulatio. Infernus quos recipit, non dimittit. Sicut ergo amor dicitur esse similis morti propter perfectam separationem, in inferno propter perpetuam cum Christo vnionem. Lampades eius &c. In lampade lux & ardor. Ardet mens interioris deuotione, lucet exterius coram hominibus opinione. Sic ardet Deo per desiderium, vt luceat foris hominibus ad virtutis exemplum. Dicitam separationem mortis proponit Apostolus in seipſo dicens. Phil. j. Desiderium habens dissolui & esse cum Christo. In septimo gradu spiritus liber egreditur quia nullis rei creaturæ retinaculis impeditur. In hoc gradu mens ad cœlestia meditanda libere subleuatur. Faciliter enim

Tomus Tertius.

R per

Speculum Morale Vincentij.

per meditationem in Deum erigitur, qui temporalium affectione nō inuiscatur, nec sollicitudine distrahitur, nec pōdere pregrauat. Aues suarum leuitate pēnarum subleuantur in altum, aut ad cibū querendum, aut ad laqueos euadendum, aut ad delectabiliter spaciandum. Sic aīa ad celestia sustollitur, quandoq; pro spūali refectione querenda. Sic hortatur apostolus col. 3. Quæ sursum sunt q̄ rite, quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram, mortui. n. estus & vita vestra abscondita est cum Christo in deo, quandoq; pro delectatione gustanda, & q̄nq; pro quietis tranquillitate inuenienda, & plerunq; pro tentatione fugienda. Et de vtroq; istorum ait. pl. Quid dabit mihi pennas sicut columbæ & volabo & requiescā, ecce elongaui fugiens &c. Solent animalia terrena quibusdam lusib⁹ saltus dare, & corpora sua quantulumcunq; in aera saliendo transcendere, sic & pisces super aquas saliunt, & terminos suæ habitationis excedunt. Sic anima femeripsum debet excedere, & per meditationem ad celestia se leuare, vt mundo mortua, viuat in Deo. Vnde Aaron moriturus iubetur in montem ascendere, quia p meditationem debemus ad excessa transire. Paucorum est in hūc mōtem ascendere, paucorum vero stare in vertice, sed paucissimorū imi morari, & quiescere, propter quod ait, Psal. Quis ascendet in montem domini, aut quis stabit in loco sancto eius? Quinimmo. Domine quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requiescet in loco sancto tuo? Ascēsis habet difficultatem, status sublimitatem, requies voluptatem. De diuinis siquidem meditari mentibus incōsuetis ad talia, oculis caligantibus ad celi luminaria, magnæ est difficultatis. Exerceri tamē in eis, & meditationibus sacris scopare & purgare spiritum, magnæ est dignitatis. Quiescere autem & non reuocari ad inferius, magnæ est voluptatis. Notabile autē est quod dicitur, q̄ Aaron. i. montanus in supercilio montis Or, moritur. Or interpretatur lumen, quia in vertice mōtis luminis & visionis, mūdo, carni, & etiam sibi ipsi moritur vir contemplatiuus. Et aduerte verbum domini, Aaron inquit colligetur, & morietur ibi. Mēs enī quæ per vana desideria spargitur, quæ variis cogitationibus huc illuc; distrahitur, in hoc monte non moritur. Discat igitur mens humanā prius ad seipsam intrare, & in se consistere quatenus in hunc montem possit ascendere. Colligat anima cogitationes suas, vt exurgat in meditationem, meditatio proficiat in contemplationem, contemplatio inducat exultationem, exultatio dilatetur in admirationem, admiratio transeat in alienationem, alienatio terminetur in mortem spiritualem. Est autē differentia inter cogitationem & meditationem. Quia cogitatio est improuidus mentis obtutus ad euagationē pronus. Meditatio autē est prouidus mētis obtutus, circa veritatis inquisitionem vehemētius occupatus. In octa uo gradu mortuus sepelitur, quia cum per meditationem mens sursum erigitur, pacis serenitas obtinetur, vnaqueq; res non quiescit, nisi cum ad locum proprium peruenerit. Quare cum locus aīę sit Deus, quamdiu amor noster ad multa spargitur, vel ad ima deriuatur, nanquā ad verā pacem producitur. Ideo dicit Aug. Inquietum est dñe cor nostrū donec requiescat in te. Ibi ergo sit mens, & hic erit requies. Ibi mortu⁹ sepelitur. Hoc est sepulchrū qd̄ Ioseph dño p̄parauit, in quo Christus mortuus requieuit. Moriturus Moyses in montem ascendit, terram promissionis aspicit, in vertice montis phasgas moritur, sepelitur a dño, cuius sepulchrum omnib. hominibus est ignotum. Ascendit in montem per mentis eminentiā, contemplatur promissam fidelibus patriam, moritur cum efficitur quodammodo difforsim per gratiam, sepelitur a dño per infusam sibi lēritiam, sed sepulchrum illius nullus agnoscit hominum, quā illa pax exuperat omnem sensum. In nono gradu, corpus sepultū resoluitur. Quia cum mens in lumine diuino semetipsam clarius intuetur, recognoscens se quantum ad animam creatam ex nihilo & sic quantum est de simpliciter nihil esse, quantum autem ad corpus se puluerem esse & cinerem, immo vilissimum sterquiliniū saccus stercoreum, & cibum vermium, necessario humiliari cōpelli tur. Sicut ait psal. Inflammatum est cor meum ad dilectionem, & renes mei commutati sunt quantum ad delectationem, quia in renibus consistit delectatio, & ego ad nihilum redactus sum. f. in mei reputatione. i. in verissima mei cognitione me nihil esse cognoui. Attende q̄ quanto plus proficit quis in Dei cognitione, tāto in diuino lumine cognoscit se verius, & tanto amplius se conspicit nihil esse. Vnde Apostolus 1. Corin. 4. dicit. Puto quōd Deus nos nouissimos. i. vilissimos, quasi de quibus non curet, ostendit tanquam morti destinatos quasi ad nullam vtilitatem, sed inori referuatos. Sequitur. Tanquam purgamenta huius mundi facti sumus omnibus peripsēma vsq; adhuc. Et Dauid ex humilitate se cani mortuo comparauit. Attende quōd sicut ignis in suo cinere qui est vltimus suæ resolutionis terminus conseruatur, sic anima in humilitate quæ resoluitur vsq; ad minima & vsq; ad vltima custoditur. Et sicut senex congregatis aromantibus incendit ignē quo concremata & in cinerem redacta renouatur, & per talem renouationem perpetuus conseruatur, sic anima ch. ritatis igne succensa,

ac in humilitatis cinere resoluta, conseruatur in gratia ac de die in diem per gratiam renouatur.

De morte culpa.

Dist. VIII.

Post mortem naturæ & gratiæ, videndum est de morte culpæ, quam vitare debemus, quia est detestabilis & damnosa. Cum enim omnis creatura Dei bona sit, sicut dicitur. 1. Thim. 4. Deus enim mortem non fecit Sap. 3. Nec obstat huic illud quod dicitur Eccl. 1. Bonum & malum vita & mors a Deo sunt, quia illud est intelligendum de morte corporali, quam Deus infligit homini propter peccatum. Vnde Ro. 5. Per hominē peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors. Mors igitur corporalis. i. necessitas moriendi pro tanto dicitur esse a Deo, quia impedimento mortalitatis ablato, & homine relicto propriis naturalibus remansit homo de necessitate mortalis. Mors naturæ. i. necessitatis moriendi est inuitabilis vt dictum est, sed mors culpæ est euitabilis, & est in hominis libertate. Sicut dicitur Eccl. 15. Ante hominem vita & mors, vita inquam gratiæ, & mors culpæ, & propter hoc est culpabilis. Si enim mutari non posset, culpabilis non esset. Quia sicut dicit Aug. Nemo peccat in eo quod vitare non potest. Sciendū autē quōd hęc mors q̄nq; consistit in corde tm̄s. i. in cogitatione, delectatione, vel consensu. Vnde in persona hominū impiorū dicitur If. 28. Percussus sedus cū morte, hoc sedus committitur in consensu. Q̄nq; consistit in ore, q̄n. s. prorumpit in deordinatam locutionem. Dicitur enim Prou. 18. Mors & vita in manibus linguæ, sed quia lingua nostra in lubrico posita est, & per illam frequenter labimur in peccatum. Ideo dicitur Iacobi. : Lingua nostra ignis est, vniuersitas iniquitatis. Lingua constituitur in membris nostris quæ maculat totum corpus, & inflamat rotam natiuitatis nostræ inflammata a gehenna. Omnis. n. natura bestiarum & volucrum & serpentum, & ceterorum animalium domatur, linguam autem nullus hominū domare potest. Est. n. inquietum malum plena veneno mortifero. Et Eccl. 28. Post multa mala quæ ex lingua provenire testatur, ait. Mors illius, mors nequissima & vtilis inferus potius quam illa. Iō salubriter exhortādo dicit. Aurum tuum & argentum tuū confusa, & verbis tuis facito statera, & frenos ori tuo rectos. Attende ne for te labaris in lingua tua, & cadas in conspectu inimicorum infidiatium tibi, & sit casus tuus insanabilis in mortem. Q̄nq; progreditur ad operationem. Sicut dicitur Sap. 1. Iniusticia est mortis acquisitio, impii autē manibus & verbis accerserit illam. Et ibidem ante, Nolite zelare mortem in errore vitæ vestrę, neq; acquiratis perditionē in operibus manuum vestrarum. In signum huius triplicis mortis Christus tres mortuos suscitauit, licet enim innumerabiles suscitasse credatur, de tribus tm̄ eugelis facit mentionem. Prælam suscitauit in domo, Matth. 19. Ad designandum spiritualem suscitationem, quam facit quotidie a morte peccati existentis interiorius in affectione. Iuuenem suscitauit in porta Lucę. 7. Ad indicandum suscitationem a morte peccati prorumpentis in locutione. Lazarum suscitauit in sepulchro ad figurandum suscitationem a morte peccati existentis in operatione. Ioh. 11. Progressus autē peccati quomodo serpit & serpendo procedit, optime declaratur in primo peccato primorum parentum. Gen. 3. Dixit serpens ad mulierem. Cur præcepit vobis Deus vt non comederetis de omni ligno paradisi. Cui respondit mulier. De fructu lignorum quæ sunt in paradiso vescimur, de fructu vero quod est in medio paradisi, præcepit nobis Deus ne comederemus, & ne tangeremus illud, ne forte moriamur. Dixit autem serpens ad mulierem. Nequaquam morte moriemini, scit enim Deus, quōd quocunq; die de eo comederitis aperientur oculi vestri, & eritis sicut dii scientes bonum & malum. Attende quōd Deus dixerat assertiuē & cōminatorie, quocunq; die comederitis &c mulier addidit verbum hēsitationis scilicet forte, serpens constanter negauit, dicens. Nequaquam moriemini. Ecce diabolus posuit in quæstione. Mulier respondit cum hēsitatione, & ex hoc dedit diabolo viam & audaciam negandi, quod Deus dixerat cum assertione. Nisi enim mulier hēsitasset, diabolus verbum domini negare minime presumpisset. Nisi etiam mulier diabolo plusquam deo credidisset, nequaquam cibum vetitum tetigisset. Sequitur. Vidit igitur mulier quōd lignum esset bonum ad vescendum. Hoc cognouit ex odoratu, & pulchrum oculis, ecce aspectus. Tuli que de fructu, ecce tactus. Et comedit, ecce gustus. Et sic completum est in Eua peccatum inobediencię, ad quod tamen multe de ordinatę circumstantię concurrerunt. Postmodum dedit mulier viro suo, ecce iniqua suggestio. Qui comedit, ecce Adę præuaricatio. Et sic consummatum est peccatum in vtroque. Iste processus qui fuit in peccato primorum parentum materialiter, solet esse in peccato vnius hominis spiritualiter. Nam aspectus est in cogitatione, odoratus in delectatione, tactus in consensu, gustus in perpetratione. Aduerte quam mortiferus est iste fructus qui non solum ex gustu infert mortem sicut animalia venenosa, verumetis ex visu, odoratu, tactu & gustu.

De

De modis moriendi.

Dist. IX.

Sicut ait sapiens Sap. 1. Inuidia Diaboli mors intravit in orbem terrarum. Ideo namque diabolus invidit homini, quia vidit eum illuc per humilitatem posse pertingere, unde per superbiam se noceat corrumpi. Invidens autem homini, tentavit, tentado deiecit, & deiectione subiecit, ac subiecto inique tyrannice dominari presumpsit. Sicut autem tyrannus impiissimus subiectos suos sine misericordia affligit, opprimit, ac eis exquisita genera mortis infligit, sic diabolus omni tyranno crudelior, variis mortis generibus miseris quos in servitutem suam redigit, morti facit. Alios namque morti facit suspendio. s. per superbiam. Superbos enim suspendit in altum vanitatis, ut postmodum precipitet in profundum miserie gehennalis, sicut solent facere luctatores, quorum vnus alium eleuat a terra, ut sub pedibus suis deiciat eleuatam. Hunc modum precipitii prius expertus fuerat in seipso. Nam cum ipse leuari vellet per superbiam, Deus ipsum deiecit in profundum abyssi. Sicut dicitur II. 14. Dicebas in corde tuo. In celum conscendam super altra celi exalabo solium meum, ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo, veritatem autem ad infernum detraheris in profundum lacu. Et ante. Detrcta est ad inferos superbia tua. Et Luca: 10 dicitur de eodem. Videbam Sathanam sicut fulgur de celo cadentem. Sicut igitur diabolum, quia se per superbiam extollere voluerat Deus precipitauerat in infernum, sic ipse tractatur consimili conatur homines primo quidem in altum extollere, ut postmodum precipitet in profundum. Exemplum de Achitophel, qui de sapientia sua presumens, videns quod non esset factum consilium suum, quod d. dederat contra Dauid, suspendio interit. 2. Reg. 17. Et de Absalon qui nimia ambitione dominandi succensus, patrem suum Dauid de regno fugavit, sicut dicitur. 2. Re. 18. quod ipso suspeso inter celum & terram mulus cui infederat pertranliit. De Aman vero Hester. 7. de precipitio vero dicitur. 4. Re. 9. Quomodo Iezabel fuit precipitata de fenestra palati. Et de Ochozia. 4. Re. 1. Cæca dicit Ochozia per cancellos carnaculi. Cui mandauit Helyas de lectulo super quem ascendisti non descendes, sed morte morieris. De Antyocho etiam dicitur. 2. Mach. 9. Superbia repletus ignem spirans animo in iudeos, contigit illum impetu euntem de curru cadere & grani corporis collisione membra vexari. Isque qui sibi videbatur etiam fluctibus maris imperare & montium altitudines in statera appendere, nunc humilitatus in gestatorio portabatur. Nota ibi de vilissima morte eius, unde bene de superbo dicit Iob. 18 deuret pulchritudinem cutis eius, & consummat brachia illius primogenita mors. Pulchritudo cutis est gloria temporalis. Per brachia opera designantur. Mortis autem est peccatum quod animam occidit, primogenita ergo mors est superbia quæ est initiu omnis peccati. Pulchritudinem ergo cutis eius & brachia primogenita mors deuorat, quia iniqui gloriam & operationem superbia deuastrabat. Potuit enim etiam in hac vita gloriosus existere, si superbus non fuisset, & operibus poterat Deo commendari, nisi elatio precessisset. Sequitur. Auellatur de tabernaculo eius fiducia. De tabernaculo eius fiducia euellitur quando perversus quisque qui multa in hac vita parauerat repentina morte dissipatur. Sequitur. Et calcat super eum quasi rex interitus. Quia vel hic vitii premitur, quod ad interitum trahunt eum, vel mortis tempore potestati demoniacæ subiugatur. Huius mortis remedium est timor humilians, vel humilitas Deum timens. Sicut ait sapiens Prou. 14. Timor domini fons vite. i. vite spiritualis initiu, vel declinet, id est declinare faciat a ruina mortis. Alios perimit diabolus veneno. s. per inuidiam. Sicut scriptum est Sap. 2. Inuidia diaboli mors intravit in orbem terrarum. imitantur autem illum, qui sunt ex parte illius, quia videlicet sicut diabolus virus inuidiæ suæ diffundens in homines in toto orbe terrarum, ut non sit qui se abscondat a calore eius, sic impij intoxicati per eam & eius imitatores effecti, alios inficiunt inuidedo. Primo ergo moriuntur hac peste, sicut dicitur Iob. 5. Paruulus occidit inuidia. Glof. Paruulus inuidia occiditur, quia nisi inferior esset, de bono alterius non doleret: vel paruus est, qui terrena diligit, magnus qui æterna. Paruus ergo inuidia occiditur, quia nullus hęc peste moritur, nisi qui terrena appetit, quæ tota non peruenit pluribus. Unde si qua desideramus illi inuidemus qui pœnitentia ac accepit, vel partem habendo quantitatem nobis restringit. Ipsi autem sic infecti inuidia, & spiritualiter infecti, inficiunt alios venenum inuidiæ diffundendo, sicut detractores, & verborum infamiae relatores. Contra quos ait Sap. Eccles. 19. Audisti verbum aduersus proximum tuum, commoriatur in te si fides quoniam non ea te dirumpet. Et quia non minus quandoque peccat auditor detractiois quæ ipse de tractor. Sicut ait Ber. Detrahente autem detrahentem audire, quod istorum sit grauius non facile dixerim, id eo dicitur Pro. 16. Indignatio regis nunciu mortis. Nunciu mortis suat detractores, qui semper mortem nunciant proximorum, & mortem nunciando, etiam audientes occidunt. Contra istos nuncios mortis debet rex iudicet iustus se & omnes sensus

Speculum Morale.

suos bene regens indignari, & eos cum indignatione repellere, vel indignationis & displicentiæ signa ministrare. Sciendum autem quod inuidus dolet de bono alterius, & gaudet de malo, sicut alibi declaratum est. Quantum ad primum, speciem inuidorum præterdit Ionas, qui de Ninive ciuitatis conuersione dolebat, de quo dicitur Ionc. 4. Petiuit Ionas animæ suæ ut moreretur, dicens. Melius est mihi mori quam uiuere. De secundo scriptum est Prou. 26. Sicut noxius est qui mittit lanceas & sagittas in mortem, ita vir qui fraudulenter nocet proximo suo. Ille quia gaudet de malo alterius, ideo fraudulenter in malum alterius machinatur, & per vias occultas nocere conatur. De mala morte talium exempla multa legimus in scriptura. Chaym ex inuidia sua perimens fratrem suum Abel, occisus est a Lamech Gen. 4. Egyptij dolentes quia hebrei in terra sua crescebant & multiplicabantur nimis, timentes ne percullu temporis ipsos opprimerent, afflixerunt eos multipliciter, & sibi seruitute durissima subiecerunt. Sed cum illos fugientes persequerentur, aquæ maris rubri operuerunt currus & equites cuncti exercitus Pharaonis, ita quod nec vnus quidem superfuit ex eis Exod. 14. Abymelech, qui septuaginta fratres suos occiderat, vna mulier iaciens fragmen molæ confregit cerebrum, qui ab armigero suo fecit se interfici Iud. 9. Saul qui tam iniqua inuidia persecutus est Dauid, tandem irruens super gladium suum mortuus est. 1. Reg. 31. Siba filius Bochri concitauit populum contra Dauid & fugiens in Abela ciuitatem, vbi putabat se habere refugium, decapitatus fuit ibidem. 1. Reg. 20. Accusatores Danielis iubente Dario rege, missi in lacum leonum continuo sunt a leonibus deuorati. Dan. 6. & 34. Alios occidit diabolus gladio suo per iracundiam. Unde dicitur Exod. 15. Dixit inimicus persequar, & comprehendam diuidam spolia, implebitur inima mea, euaginata bo gladium meum interficiet eos manus mea. Et Iob. 5. dicitur Virum stultum interficit iracundia. Glo. Mansuetudo imaginem Dei in nobis conseruat, qui super tranquillus est, sed ira dissipat quæ multis virtutibus priuat, quæ dum quietem mentis tollit, spiritus sanctus ibi non quiescit. Irati & impatientis figuram tenet Ionas. Cui irato propter ederam desiccata dixit dominus. Putasne bene irasceris tu super edera. Et dixit, bene irascon ego, vsque ad mortem. Ceterum factum Sampsonis seipsum ut hostes occideret occidit, speciem iracundi præterdit. De quo dicitur Iud. 16. Morietur anima mea cum philistiim ut viciscar me de hostibus meis, & pro amissione duorum luminum, vnâ recipiam vltionem. Iratus enim sibi nocere desiderat, ut vindicando se nocetibus sibi posset inferre maius vel simile nocumentum. Item factum Razie præterdit modum hominis ex impatientia desperatis, de quo dicitur. 2. Mach. 14. quod Nichanor misit milites quingentos qui eum comprehenderent. Cum autem comprehenderetur, gladio se petiit, eligens nobiliter mori potius quam subditus fieri peccatoribus & contra natales suos indignis iniuriis agi, sed cum non certo ictu propter festinationem plagam dedisset, recurrit ad murum semetipsum precipitauit in turbas, & cadendo venit per mediâ ceruicem, cursumque tubam pertransiens, & stans supra petram præruptam, complexus intestina sua vtrisque manibus proiecit super turbas, & ita defunctus est. Quamuis autem scriptura sacra: Ionas, Sampsonem & Raziam computet inter sanctos, eorumque facta prædicta excusantur a sanctis, quantum tamen ad exteriorem apparentiam, modum impatientis iræ præterdunt. Sed qualiter impij in sanctos tyrannides exerceres, crudelitatis suæ penas modis variis exoluerunt in locis innumeris scriptura sacra testat. Verbi gratia, de Syfara dicit Iud. 4. Tulit Iahel vxor Abercynei clauum tabernaculi, & defixit in cerebrum Syfara, qui soporem morti faciens defecit & mortuus est. De Zebece & Salmanna dicit Iudic. 8. quos Gedeon interfecit. De Azonibezath Iudic. 1. Comprehenderunt filij Israel Azonibezath cæcis summatibus manuum eius, ac pedibus sicut fecerat septuaginta regibus, adduxeruntque eum in Hierusalem, & ibi mortuus est. De Chaym qui fratrem suum occidit, & a Lamech occisus est. Gen. 4. De Pharaone. Exod. 14. De Abymelech qui septuaginta fratres suos occidit Iud. 9. De Ioab qui licet strenuus miles fudrit, quia tamen duos viros prodiciose peremit, iussit Dauid moriens occidit. 2. Re. 2. De Zambri qui contra regem Israel pessimū. s. Hela rebellas occidit, dicitur. 3. Re. 15. quod post septem dies seipsum cum domo regia succendit. De Achab pessimū dicitur. 4. Re. 22. Quod vulneratus in bello mortuus est vesperi, & linxerunt canes sanguinem eius in eodem loco in quo linxerunt sanguinem Naboth, qui ipse Achab dissimulante fuerat lapidatus. De Benadab rege Syriæ, qui multa mala filiis Israel intulerat quod a seruo suo Asiel ingulatus fuit, dicitur. 4. Re. 8. De Ioas rege Iuda, qui Zachariam filium Ioiadæ sacerdotis lapidari fecit dicitur. 4. Reg. 12. Quod a seruis suis fuerit interfecit. De Antiocho qui multorum viscera torserat, quod duru doloru visceru passus, miserabili morte defunctus est. 2. Mach. 9. De Herode impiissimo, quod percussus ab angelo consumptus a vermibus expirauit. Act. 12. His oibus exemplis ostenditur, quod impij impiam vitam agentes diabolo procurare & Deo iuste faciente, vel permittente, diuersa

Tomus Tertius.

R 2 dire

Speculum Morale Vincentij.

dire mortis generā patiuntur. Huius mortis remedium, est patientie lenitas, sicut ait psal. Non moriar sed viuam, castigans castigauit me dominus, & morti non tradidit me. Et. 2. Mach. 6. Cum a morte possem liberari, duos corporis sustineo dolores, propter timorē autem tuum libenter hæc patior. De patientia. Re. supra de morte gratiæ quinto gradu. Alii supermergunt per auaritiam. Temporalia namq; fluunt & refluunt sicut aque vnde sicut in flumine quādoq; habet homo aquam vsq; ad talum, quandoq; vsq; ad genua, qñq; vsq; ad renes, quādoq; vsq; ad collū, plerunq; totus immergitur, sic aliqñ amor temporalium non plus tangit hominem quam aqua tāgens talum eius. Vnde de re de qua nihil aut parū curatur solet dici, hoc non tangit etiam talum meum, vel non ascendit vltra talum meum, quasi quis diceret. Parum afficior vel non curo. Aliquando amor temporalium pertingit vsq; ad genua, quasi plus aliquantulum appropinquans ad cor hominis, sed adeo longe distans q̄ non est periculū submersionis, vel deordinate affectionis. aliquando peruenit vsq; ad renes. i. vsq; ad delectationē, quia in temporalibus affectio delectatur, tamen citra Deū, aliquando peruenit aqua vsq; ad guttur, & tunc est homo in magno periculo quando in temporalibus delectatur & nimis occupatur, & inordinate afficitur, sed sicut natans euadere pōt, nec totaliter desperatur quousque caput eius immergatur. Sic in proposito, quando totus homo immergitur in terrenis, iam non est spes euasionis. Propter qđ ps. exclamāt. Saluum me fac Deus, qm̄ intrauerunt aque vsque ad animam meam. Infixus sum in limo profundi, & non est substantia. Sic etiam. B. Petrus cum adiutorio gratiæ diuinæ ambulans super aquas, videns ventum validum venientem timuit. Et cum capisset mergi, clamauit dicens. Domine saluum me fac. Matth. 14. In hoc factō. b. Petrus figuram tenet eorum qui diuinæ gratiæ manutentione sicis pedibus ambulans super aquas. i. intactis cordis affectionibus, quasi pedibus non tangentes, immo potius conculcantes illesi pertranseunt quamdiu non sibi sed Deo gloriam tribuentes, ad Christum venire contendunt, sed videns Petrus ventum i. tentationis impulsus timuit, quia non est de propriis viribus inter fluctus pelagi presumendum, sed diuinum auxilium est obnixius implorandum. Et cum capisset mergi, clamauit. Quia non vltimum submersionis periculum expectandum est, sed in ipso principio quam cito aduertit homo periculum, diuinum presidium est petendum. Ait enim Apost. 1. Thim. 6. Qui volunt diuites fieri incidunt in tentationem & in laqueum diaboli, & in desideria multa inutilia & nocua, quæ mergunt hominem in interitum & perditionē. In signū huius dicitur Exo. 7. quod Moy ses ex præcepto dñi percussit aquā fluminis q̄ versa est in sanguinē, & pisces qui erant in flumine mortui sunt, per quod voluit dñs designare quod aqua fluminis Egypti. i. bona transitoria huius mundi conuertuntur in sanguinē. I. in mortem eorum qui inordinate ea diligunt, & pisces qui in ea erant mortui sunt. i. qui in eis conuersantur & nutriuntur ex eis. Itē aqua conuertitur in sanguinem, quando cupiditas temporalium conuertitur in crudelitatem, quod sepissimē contingit. Cupidi namq; sunt impii, immisericordes, fraudulentis, fures, raptores crudeles, & pauperum oppressores. Electorum & reproborum differentiam quātum ad visum temporalium mirabiliter ostendit Deus in diuisione maris rubri Exo. 13. Vbi dicitur q̄ aque operuerunt currus & equites cuncti exercitus Pharaonis, nec vnus quidem superfluit ex eis, s̄l. i. aut Israel perreuerunt per medium sicci maris, & aque eis erant pro muro a dextris & a sinistris, & viderunt Aegyptios mortuos super littus maris. Ecce aque sunt electis pro muro defensionis que reprobis sunt causa perditionis. Quod autem sint electis pro muro defensionis docetur Thob. 4. dicens. Quomodo poteris, ita esto misericors. Sequitur. Eleemosyna a peccato & a morte liberat, nec patietur animas ire in tenebras, ecce mur⁹ a sinistris. Sequitur. Fiducia magna coram Deo summo est eleemosyna. Et parum ante dicitur. Præmium bonum thesaurizas tibi in die necessitatis, ecce murus a dextris. Quod vero reprobis sint causa perditionis, patet per multa exempla. Achor quia tulit de anathemate Iericho, lapidauit eū oīs populus, & omnia que eius erant igne consumpta sunt Iosue. 7. Adolescens qui putabat se Dauid prospera nunciare, ac per hoc munera reportare, dicēdo se Saul occidisse, iubente Dauid occisus est. 2. Reg. 1. Simile accidit duobus latronib. qui caput Isoseth filij Saul quem occiderant, tulerunt ad Dauid. 2. Reg. 4. Ananias & Saphira vxor eius, quia de precio agri venditi fraudauerunt, ad increpationem Petri subito mortui ceciderunt Act. 5. Diues ille cuius agri fructus vberes attulerunt cum cogitare destrucere horrea sua & maiora facere, raptus est citius q̄ credebatur, dicente sibi domino. Stulte hac nocte repetent animam tuam a te, q̄ aut parasti cuius erunt? Luca. 12. Alii cruci affiguntur per accidia. Est aut accidia tristitia quaedam cor aggrauans, ne aliquid agere libeat, vnde reddit hominis membra quasi stupida & paralytica, ad omne opus bonum immobilia, sicut in homine cruci affixi manus & pedes affixi sunt, & impossibiles ad motum operis cuiuscun-

que. Vnde Eccl. 19. Multos occidit tristitia. Et 38. A tristitia festinat mors, & cooperit virtutem. Distingue tamen de tristitia, sicut distinguit Apost. 2. Cor. 7. Quæ secundum Deum est tristitia, penitentiam in salutem stabilem operatur, seculi autem tristitia mortem operatur. Accidiosus ergo etiam si videatur viuere, tamē mortuus est, sicut dicitur Apoc. 3. Nōmē habes quod viuas & mortuus es. Ideo sequitur. Esto vigilans, & confirma cetera quæ moritura erant, non enim inuenio opera tuā plena coram Deo meo. Alii viui sepeliuntur per ingluuiem. Vnde ait Hier Vile sepulchrum rationis est ebrietas ps. Sepulchrum patens est guttur eorum. Bene sepulchrum ex quo fumi & fetores exalant, sicut de cadauerib. inortuorum. Nec mirum, quia sicut ait Apost. 1. Thim. 5. Quæ in delictis est viuens, mortua est. Et Rom. 8. Si secundum carnem vixeritis moriemini. Mortem esse in talibus vere possumus exclamare cum filiis prophetarum. 4. Re. 4. Mors in olla vir Dei, mors in olla. Nam pocula delicata conuertuntur in absinthium, & cibaria in venenum. Mirabile est q̄ homo nullo modo scienter gustaret aliquod vnde sciret se mortem incurere corporalem, vti nam ita solliciti sibi cauerent ab his gustandis que mortem inferūt spiritualem, vnde Iob. 6. Nunquid gustari potest quod gustatū affert mortem. Attende q̄ philisteos pariter epulantes Samson concussis columnis domus oppressit, & mortui sunt vtriusque sexus tria milia Iud. 16. Filiis Iob bibentibus vinum in domo fratris sui primogeniti, ventus vehemens irruens a regione deserti, concussit quatuor angulos domus, & oppressit eos & mortui sunt Iob. 2. Balthasar in conuiuio vidit digitos manus scribetis in pariete, Mane. Techel. Phares, & in ipsa nocte interfectus est, & regnum eius translatum est ad Medos & Persas. Dan. 5. Terribile est exemplum de diuite Epulone qui induebatur purpura & bysso, & epulabatur quotidie splendide, qui mortuus, sepultus est in inferno Luca. 16. Alii incendio comburuntur. s. per luxuriam. Luxuria. n. ignis est ad consumptionem deuorans. Hoc igne luxuriosi comburuntur. Sicut patet Gen. 19. De hoc incendio ait b. Iacobus. Vnusquisque tentatur a concupiscentia sua abstractus & illectus. Concupiscentia vero cū conceperit, parit peccatum, peccatum vero cum consummatum fuerit, opere videlicet vel consensu generat mortem. Nota de filio prodigo, qui consumpsit omnia sua viuendo luxuriose. De quo dixit pater, q̄ mortuus fuerat per luxuriam, sed reuixit per penitentiam. De mala etiam muliere dicitur Prou. 5. Inclinata est ad mortem domus eius, & ad inferos gressus illius penetrant. Item Eccl. 7. Iuueni mulierem morte amariorem, quæ laqueus venatorum est, sagena cor eius, vincula sunt manus illius, qui placet Deo effugiet illam. Nota Sicheus filius Emor qui Dinā filiam Iacob oppressit, interfectus est cum toto populo ciuitatis Gen. 34. Amon. qui Thamar sororem Absalon oppressit, in conuiuio occisus est. 2. Reg. 13. Quia populus Israel fornicatus est cum Madianitis præcepit oēs principes suspendi in patibulis Numeri. 25. Quia Phinees hebreus qui ad scortū intrauerat occidit simul cum illa muliere, placauit dominum, sicut dicitur ibidem.

De signis mortis Diff. IX.

Postquam distinxerimus diuersos modos spiritualiter moriēdi, videnda sunt signa quædam pronostica moritur. Solent medici in acutis ægritudinibus vti signis pronosticis, quæ secundum Hippocratis documenta vite sunt indicatiua vel mortis. A corporalibus igitur ad spiritualia transcentes, modis similibus iudicemus in homine mortem culpæ. Primum signum mortis pronosticum, est gustus deordinatio, quando. s. geger appetit quæ nocent, & reicit quæ iuuarent. Infirmi filii Israel sprete dieta quam cælestis medicus eis indixerat, petunt carnes, fientes coram Moysse, & dicentes Numeri. 11. Quis dabit nobis ad vescendum carnes? Recordamur piscitū &c. In mentem nobis veniunt cucumeres, & pepones, porri, caepe, & allia, anima nostra arida est, nihil aliud suspiciunt oculi nostri nisi manna. Implcuit autem dominus petitionem eorum mittens eis cornucines in multitidine copiosa, sed in malum eorum. Nā sequitur. Adhuc erant carnes in dentiis eorum, nec defecerat huiusmodi cibus, & ecce furor domini concitatus in populum percussit cum plaga magna nimis, mortui sunt ergo in sepulchris concupiscentiæ. Est igitur mortis signum abiecta sobrietate & ieiunio, carnalibus vacare delictis. Vnde Iob. 6. dicitur. Nunquid potest comedere insulsum quod non est sale conditum? aut gustare quicquid gustatum affert mortem. Quotiens enim ciborum cruditas vitia deicit, inarmat stomachum, corrumpit sanguinem, vitiat humores, accendit coleram, febris inducit incendium: totiens æger perdit animum, illicitis fertur desiderijs, salutaria respuit, appetit contraria, & noxia sibi querit. Aduertendum est autem quanta sit fatuitas immo infania talium, & quanta deordinatio appetitur, qui vilissimos cibos appetunt, cucumeres. s. & pepones, porros, cæpas, & allia: cibum cælestem fastidium, habentem in se omne delectamentum & omnem saporem suauitatis, vnde bene verificatur in eis illud psal. Omnem escam abominata est aīa corū, & appro

appropinquauerunt vsq; ad portas mortis, tales fastidio moriuntur. Secundum signum mortis est digestiue defectio, quado. s. eger non potest cibum sumere, vel sumptum retinere, vel retentum digere. Hoc autem prouenit ex defectu caloris naturalis, & humiditatis radicalis. Nam conseruatio vite consistit in calido & humido, vnde quanto calor magis minuitur, & humidum magis depascitur, tantocius necesse est vitam deficere patientis. Et sicut prima digestio fit in stomacho, secunda in hepate, tertia in membris singulis, digestiua tamen virtute per calidum & humidum operante, sic quado in mente fuerit calidum dilectionis & humidum deuotionis sufficienter celebratur digestio per quam vita anime conseruatur. Na ad ea que Dei sunt apponit memoria recordationem, ecce digestio prima in stomacho memoria, voluntas apponit affectionem, ecce digestio in hepate. Membra vero singula, put eis congruit affectionem, ecce digestio in membris. Et sic per calidum dilectionis, & humidum deuotionis triplicis digestionis bonitas declaratur. Cum autem diminuitur calor dilectionis vel deficit, signum est mortis spiritualis. Quia sicut corpus sine anima mortuum est, sic anima sine charitate mortua deputatur. Ideo primo Ioh. 3. dicitur. Qui non diligit manet in morte. Similiter deficiente humore deuotionis desiccatur homo, & necesse est eum languere dum viuunt & de siccarum iugiter & mori. Omne enim opus censetur vt mortuum, si spiritu deuotionis non fuerit animatum Bonum enim opus ex visibili constat actione, & inuisibili deuotione. Sed inuisibilis deuotio est sicut spiritus, visibilis autem actio sicut corpus. Sicut ergo corpus viuunt per animam viuificantem, sic & opus per deuotionem interius operantem. Recedente liquidum anima, corpus expirat, moritur & marcescit, & cessante deuotione, opus moritur & arefcit, & miser homo velut humore deficiente tabescit. Vnde bene in persona talium lamentabiliter conquerendo loquitur Bern. dicens. Quomodo exaruit cor meum, coagularum est sicut lac, factum est sicut terra sine aqua: nec compungi ad lachrymas quao tanta est duritia cordis mei: non legere libet, non orare delectat, meditatio mea solitas non inuenio? ubi illa inebriatio spiritus? ubi mentis sermitas & pax & gaudium in spiritu sancto. Ideo ad opus manuum piger, ad vigilias somnolentus, ad iram preceps, ad odiu percinax, lingue & gula indulgentior. Hanc omnes montes in circuitu meo visitat dominus, ad me autem non appropinquat. Quid me aliud putem qd vnum ex motibus Gelboe maledictis, quem preterit in ira & indignatione sua ille ceterorum omnium benignissimus visitator. Tertium signum mortis est vultus immutatio. Vultum habet sibi sano similem, qui custodit pristinam honestate, & vultus immutatio est desertio honestatis. Nam eo quod deuotio interius non habetur, statim exterius honestatis conuersatio non seruat. Attende quod ex decore conscientie emanet decor conuersationis honeste. Sicut docet Bern. qui ait. Cum decoris claritas intima cordis repleuerit, prodeat foris est, quasi lucerna latens sub modio immo lux in tenebris lucens latere nescia. Porro effulgentem, & veluti quibusdam suis radiis erumpentem mentis simulacrum corpus excipit, & diffundit per membra quatenus omnis inde reluceat aetio, sermo, aspectus, incensura, & risus si tamen risus mixtus grauitate, & plenus honestate. Sic e contrario de interiore deordinatione conscientie, inordinatio exterioris conuersationis erumpit. Vnde de talibus potest intelligi illud Ier. 9. Ascendit mors per fenestras nostras. In immutatione facie penditur signum mortis, puta si habeat eger nares acutas, oculos concauos & obscuratos, aures contractas & frigiditas. Nares habemus acutas, cum relictis his que circa nos sunt aliorum vias, facta dictaq; perquirimus per subtiles & curiosas, non tamen necessarias, nec multum probabiles coniecturas. Nam qui conscientie sue negligens est persecutor, alienus solet esse curiosus explorator. Oculos habemus concauos, cum ea que dissimulare videmus, profundius intuemur. Hi sunt oculi qui vident quasi non videant & dissimulantes que displicent in cordibus suis maliciosè referunt, donec tempus opportunum inueniant, quod expectant. Obscuros & caligantes oculos habent qui nec vite sue considerant breuitatem nec mundi pericula, nec peccati utilitatem, nec offensę grauitatem, nec diuini iudicii seueritatem, nec gehennę acerbiteriam. Vnde scriptum est. Eccl. 9. Mortui nihil nouerunt amplius, aures habent frigiditas, surdas & contractas, qui nec molliuntur dulcedine verbi Dei, quia frigiditas habent aures obliuiscuntur iniurię sibi factę, quia contractas, corruptiones autem & exhortationes vilipendunt audire, quia surdas. Tali bus ait dominus Ioh. 8. Morieminus in peccatis. Et sequitur ratio. Qui ex Deo est verba Dei audit propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis. Hoc autem signum est reprobationis sicut scriptum est. i. Reg. 2. De filiis Heli. non audierunt vocem patris sui, quia noluit dominus occidere illos. Vnde Bern. Nonnullos interdum audientes inuenies, ac si nihil ad eos pertineat que dicuntur, non intrare cor suum, non discutere mores suos, non cogitare ne forte quod audiunt dictum sit propter eos. Magis autem si sermo

Speculum Morale.

Dei viuus & efficax, qui suo & non eius qui loquitur arbitratio fertur, quocumq; voluerit, si vnquam aduersus vitia sua processerit, quibus illi se sentiunt obligatos dissimulant & auertunt oculos cordis sui, aut qualibet adinventione palliant facta sua, & seducunt miseri semetipsos. In his salutis signa non vide, magis autem ve reor ne forte propterea non audiat verbum Dei, quia non sunt ipsi a Deo, propterea igitur non habent vitam, quia non recipiunt verbum vite. Sicut e contra dicit Saluator. Ioh. 6. Qui verbum meum audit & credit ei qui misit me, habet vitam eternam, & in iudicium non venit, sed transit de morte ad vitam. Et ibidem venit hora quando mortui. In peccatis, audient vocem filii Dei, & qui au dierint viuunt. Item. Ioh. 8. Si quis sermone meum serauerit, mortem non videbit, in eternum. Et sic patet ex predictis qd immu tatio vultus, dignoscitur, quando color nigrescit, visus tenebrescit, auditus surdescit. Quartum signum mortis est inequalitas pulsus, pulsus est inequalis, cuius percussio variatur siue in quantitate, qd. si modo paruus, modo magnus, siue in motu, vt modo velox, modo tardus, modo spissus, modo rarus. Per cuius inequalitates predictas, mortis indicium declaratur. Pulsus diffiniunt medici motu esse cordis in arteriis resultantem, que a corde incipiunt aerem continentes spiritumq; vitale, pp hoc indicat dispositione cordis, sicut in speculo mentis refulget in verbis & corporis motus exterior. Vox quada esse dignoscitur hois nostri interioris per signa quada exterius apparentis, motus cordis debet esse regulariter vniformis, & hanc vniformitatem indicat pulsus equalitas vniformis. Inequalitas vero pulsus, in motu cordis inequalitatem demonstrat. Inequalitas ista pulsus inconstantiam significat peccatoris, inquietudinem carnalis desiderii, & humani affectus. Hęc est mulier vaga quietis impatiens, sed vbique insidians apprehensum iuuenem ducit in mortem. Prou. 7. Ergo secundum consilium sapientis. Prou. 5. Ne intenderis fallacie mulieris, pedes enim eius descendunt in mortem, vagi sunt gressus eius & inuestigabiles. Sane vagi sunt gressus eius, quia sicut corpus pedibus circumfertur, sic animus a carnali desiderio circumducitur. Sicut dicit Aug. non mouetur anima pedibus, sed affectibus, vnde humanus animus sequens appetitum, quietus esse non finitur, sed vno semper in aliud tendit, & vnum post aliud successiue fastidians, auuiditate maiori ad illud qd prius fastidierat redit. Propter hoc enim cordis affectus de vno ad aliud euagatur, quia in nulla re creata sufficiens delectatio reperitur. Dicuntur etiam gressus eius inuestigabiles, quia nullus explicare posset que varie quam mutabiles, & que multiplices sint humanorum affectuum passiones, assimilatur enim affectus pulsui, qui modo magnus, modo paruus, modo velox, modo tardus. Nam partim ex propria vanitate, partim ex propria iniquitate, modo diligit, modo odit, nunc intendit, nunc remittit, nunc celeriter diligendo quod malum est, prouenit iudicium ronis, nunc tardus ad diligendum quod bonum est, non potest trahi tribulationibus aut exemplis, preceptis, consiliis, conuincationibus aut promissis. Quintum signum est inquietus somnus, & non congruo tpe sumptus. Dicitur enim somnus esse laudabilis, quando nec nocte est fugit, nec diem impedit. Improbatur autem e contrario modo sumptus. Dormit ergo non congruo tpe, qui dormit de die, vigilatq; de nocte. Cum ergo pro diem prosperitas, per somnum negligentia designetur, morti vicinus est qui tpe salutis sue congruo negligit semetipsum. Ideo clamat, psal. Illumina oculos meos ne vnquam obdormiam in morte, ne quando dicat inimicus meus, proualui aduersus eum. Fac ergo sm con filium apostoli Eph. 5. Surge qui dormis, & exurge a mortuis, & illuminabit tibi Christus. Sextum signum mortis est sudor inordinatus, si fuerit non die cretico, si particularis, non ex toto corpore, sed ex aliquo tantum membro, si fuerit frigidus, si non ex eo fortior effectus sit, aut liberatus egrorus. Sudoris purgatio, peccatorum confessio. Crysis, iudicium sacerdotis. Subiicitur ille morti que non vult aut dissimulat peccata propria confiteri. Nam teste sapientie Eccl. 17. A mortuo quali non sit perit confessio. Aperiantur ergo pori, profluat sudor ex membris singulis, fiat confessio generalis, tam de peccatis principalibus, que de circumstantiis aggrauantibus. Tunc autem est sudor laudabilis que post confessionem criminis sequitur bona operationis effectus alioquin qui baptizatus a mortuo & iterum tigit mortuū, quid prodest lauatio eius Eccl. 34. Fit autem sudoris euacuatio, sed non laudabilis, & quasi non in die cretico, cum peccatum tuum iactas, vel accusas coram sociis, quod confiteri non vis vel non audes in facie sacerdotis. Lactantia dixerim non solum de bono si quod fecisti te iactare praesumis, sed quod longe deterius est, cum te minoris pudet esse dede coris, quo maiora cognoscis vel audis flagitia fociorum & ne tua te reddat innocentia vilio rem, quod non fecisti fecisse te fingis. Vel e contra vt humilis appareas. subillime & immanissimè confiteris confessione tanto periculosius noxia, quanto subtilius vana, cum non queris humilis esse in conspectu Dei, sed coram hominibus reputari. Sudor etiam frigidus immo quasi gelidus est mortalis, cum non ex amore, sed timore seruuili potius confiteris, vel sudor gelidus est

Tomus Tertius.

R 3 con-

Speculum Morale Vincentij.

confessio sine contritione. Cum. n. detestaris peccatum & te peccat se doleres, sed non sufficienter doles de p̄terito, nec caues d̄ futuro, talis sudor est frigidus, nec peccatum delet, sed ex p̄sumptione diuinæ misericordiæ, & veniæ consequendæ miser remanet in peccato, sicut ex sudore frigidus creticare se credens, allumit confidentiam euadendi, hoc est peccatum p̄sumptionis. Cuius exemplum habemus Iere. 20. De filiuth sacerdote qui populo promittebat securitatem Cui Iere ait. In Babilonem venies & ibi morieris. Septimum signum mortis est fetoris exhalatio. Quando. n. fetet ægrotus, signum est q̄ corpus iam resoluitur, & anima iam non potest retinere, nec regere corpus suum, sic diffusio infamiæ, & impudentia delinquendi, signum est mortis. Vnde de talibus dicitur Iere. 6. Confusi sunt, quia abominationem fecerunt. Quinimo confusione non sunt confusi, & erubere nescierunt. Vulgo dicitur, q̄ quando vir honestus & verecundus tempore sanitatis nō curat, vel non verecundatur in infirmitate coram hominibus denudari signum est mortis. Sic quando negligit homo famam suam & nō curat vel dissimulat suam infamiam publicari, signum est pessimū. De talibus ait sapiens Prou. 2. Qui latantur cū malefecerint, & exultant in rebus pessimis, quorum via peruersa & infames gressus eorum. De hoc pot̄ intelligi illud Ioh. 11. Dixit Martha soror eius qui mortuus fuerat. Domine iam fetet. Octauum signum est loque le amissio, quando. s. homo perdidit verbum confessionis & diuinę laudis. De primo dicitur Eccl. 17. A mortuo. s. in peccatis quasi nihil perit confessio. Itē psal. Non est in morte, peccati. s. qui memor sit tui, in inferno autem s. in profundo vitiorum quis confitebitur tibi? quasi diceret, nullus. Ideo sapiens dat sanum & salubre consilium Eccl. 17. Ante mortem confit̄ere, sanus & viuus confiteberis. Multi namq; sicut pluribus exemplis & pluries est compertū, quia in sanitate sua opportunitate habita confiteri contempserunt, hora mortis aut non voluerunt, aut non potuerunt confiteri, iusto iudice Deo non eis concedente facultatem aut gratiam confitendi. De secundo. i. de verbo diuinę laudis ait psal. Non mortui. s. in peccatis laudabunt te Domine, & si laudauerint, Deus tamen non approbat. Quia sicut dicitur Eccl. 15. Nō est speciosa laus in ore peccatoris. Sequitur. Neq; oēs qui descendunt in infernum. i. in profundum vitiorum, quia peccator cum in profundum venerit peccatorum contemnit. Prouer. 18. Sed contra clamat Psal. Non moriar sed viuam, & narrabo opera domini. Nonum signum est memorie obtusio, quando. s. homo prorsus amisit memoriam, signum est euidentissimum mortis eius. Sic quando miser oblitus est diuina beneficia. Sicut ait. Psal. Non est in morte qui memor sit tui. Ecce q̄ mors peccati aufert memoriam. De hoc etiam Psal. in persona Domini de peccatorum obliuione misera conquerentis ait. Obliuioni datus sum tanquam mortuus a corde. Attende diligenter miser homuncio, q̄ nō solum tu mortuus es peccato, sed & Christus mortuus est in corde tuo, quia non tantum temetipsum interimis, quinimmo Christum quantum est de tua peruersa voluntate de nouo crucifigis. Signanter autem loquitur propheta dicens. Mortu⁹ a corde non in corde. Iusti namq; iugem dominicę passionis memoriam retinentes, Christum passum, & mortuum in cordib. suis habent. Impii vero Christi memoriam non habentes, ipsum a suis cordib. expulerunt. Vnde Christus mortuus est a corde taliū, quasi prorsus expulsi. Sed. Psal. ad diuinorum beneficiorum memoriā semetipsum excitans ait. Surge anima mea in requiem tuam, quia dñs benefecit tibi, quia eripuit animam meam de morte. Nec solū perdit homo memoriam Dei, & omnium aliorum extra se, verum et̄ suis, sicut patet de filio prodigo, qui propterea in regionem longinquam perhibetur abiisse, quia procua a semetipso dignoscitur recessisse, qui et̄ pro tempore quo memoriam sui perdiderat, mortuus affirmatur, sed recuperata miserię suę memoria viuere nuncupatur, mortuus inquit fuerat & reuixit Luca, 15. Decimum signum est qñ cessauit motus, quia. s. qñ. ando homo non potest mouere manum, pedem vel aliud membrū corporis signum est mortis, sic anima qñ nō mouet semetipsam nec corporis sui membra, mortua est, quia deficit in ea motus bonę operationis. Cum enim fides sit vita animę. Sicut dicitur Abachuc. i. Iustus ex fide viuif. Fides autem si non habeat opera, mortua est in semetipso. Iaco. 2. sic & anima quę se non mouet ad opera, mortua est. Vndecimum signum est quādo deficit anhelitus. Vnde volentes scire de aliquo vtrum sit mortuus, ponunt plumam ante os eius & nars, vt videat si pluma mouetur, quia si non mouetur, certum est ipsum mortuū esse, quia non inspirat aerem, nec expirat. Ita spiritualiter mortuus est qui non inspirat spiritum per desiderium attrahendo, nec expirat petendo in oratione, quarendo in meditatione seu confessione pulsando in operatione. Vnde psal. Os meum aperui & attraxi spiritum. Mortuus est ergo, qui interdum os non aperit ad spiritū attrahendum. Vnde de filio mulieris matrisfamilias quę Heliam in hospicio suo receperat dicitur. 3. Re. 17. Er. t languor fortissimus, ita vt non remaneret in eo alitus. Hoc est peccatum desperationis.

De quo Prou. 11. Mortuo homine impio non erat vltra spes. Exemplum de Iuda, qui desperans laqueo se suspendit. Matth. 27. Exemplum etiam de Saul, qui desperans semetipsum occidit. 1. Paral. 10. Mortuus est Saul propter iniquitates suas. Signanter autem dicitur propter iniquitates suas, quia ex peccatis p̄cedentibus oritur desperationis flagitium. Istud peccatum est grauissimum, quia directe contrarium est pietati diuinę. Vnde plus peccauit Iudas desperando, quam Christum tradendo, quia Christi traditio non fuisse irremissibilis, nisi desperatio subsecuta fuisset. Duodecimum signum mortis est quando deficit tactus. Tactus enim inter omnes sensus primus est in via generationis, & vltimus in via resolutionis, vnde tactus pot̄ esse sine aliis, nec conuerso. Quando igitur homo proorsus perdidit sensum tactus, certum est illū esse mortuum. Spirituali ter aut loquendo tactum amisit homo per peccatum obdurationis, quando videlicet non sentit, nec dulcedinem diuinę consolationis quantum ad gustum, nec verbum exhortationis seu correctionis quantum ad auditum, nec considerat vel cogitat beneficia diuinę remunerationis quantum ad visum, nec exempla sanctę conuersationis Christi & sanctorum quantum ad odoratum, nec flagella diuinę correctionis quantum ad tactum. Vnde scriptum est. Reg. 25. Indicauit Abygail Nabal oia verba quę audierat a Dauid, & emortuum est cor eius intrinsecus, & factus est quasi lapis. Est enim videre quosdam homines obdurationis, qui nec verbis nec verberibus corriguntur, sed potius obdurantur. Tales sunt similes Pharaon, quem dñs peccatis suis exigentibus obdurauit, & ideo misericordiam non inuenit, sed ipse cum exercitu suo male periit in profundo. De hoc ait Bern. ad Eugenium. Nemo duri cordis salutem vnquam adeptus est nisi forte miseris Deus abstulerit ab eo cor lapideum, & dederit ei cor carneum. Qui ergo cor durū, ipsum est quod nec compunctione scinditur, nec pietate mollitur, nec mouetur precibus, minis non cedit, flagellis duratur, ingratum est ad beneficia, ad consilia infidum, ad iudicia seūū, inuerecundum ad turpia, impaudum ad pericula, inhumanum ad humana, temerarium ad diuina, p̄teritorum obliuiscens, p̄sentium negligēs, futura non p̄uidens. Ipsum est cui p̄teritorū p̄ter fors iniurias nihil omnino non p̄terit p̄sentium, nihil vero perit, futurorum nulla nisi forte ad vlcidendum prospectio siue preparatio est. Et vt in breui cuncta horribilis mali mala complectar, ipsum est quod nec Deum timet, nec hominem reueretur.

De purgatorio. Dist. X.

Postquā dictum est de morte triplici. nature, gratiæ, & culpę, & de mortuis tam spiritualiter quam corporaliter in hoc mundo, dicendum est de mortuis in purgatorio. Circa quod consideranda sunt quatuor. Primo de purgatorio in se. Secundo de grauitate penarū, quare sunt summopere metuendę. Tertio de compassione habenda ad animas in purgatorio existentes. Quarto, de quibus modis possunt iuuari. Circa primum consideranda sunt quatuor. Primo an sit aliquis locus ad purgandum animas post hanc vitam deputatus. Secundo vbi sit. Tertio qui & quibus de causis in purgatorio puniatur. Quanto an postquam purgate sunt animę ad gloriā transferantur. Circa primum sciendum est q̄ penam purgatoriam esse per quam purgantur animę post hanc vitam probatur per verbum ipsius veritatis, maxime Matth. 12. e. Qui dixerit contra spiritum sanctum verbum, non remittetur ei neq; in hoc seculo, neq; in futuro, ergo in futuro aliquod peccatum remittitur, aliquod non. Sed neq; in inferno neq; in paradiso habet locum peccatorum remissio, ergo est ibi alius locus purgationis, per quem pena remittitur. Sic probat hoc Greg. Dyal. 4. i. dicens quod de vno negatur cōsequens, intellectus patet: quia de quibusdam conceditur. Negatur de vno cum dicitur, non remittetur ei & c. Et probatur per verbū apostoli. 1. Corin. 3. dicens. Si quis autem edificet & c. Et post, vni uscuusq; opus quale sit ignis probabit, si cuius opus manserit qđ superedificat mercedem accipit, si cuius opus arserit, detrimentū patietur. Ipse aut saluus erit sic tamen quasi per ignē, ad hoc pertinere pot̄ illud, transuimus pes ignē & aquam, & induxisti nos i refrigerium. Idem patet Sap. 3. b. tanquam aurum in fornace probauit eos & quasi & c. Prouer. 17. Sicut in igne probatur argentum & aurum in camino, ita corda probat Deus. Eccl. 2. c. in igne probatur aurum & argentum, & homines receptibiles in camino tribulationis. Idem. 27. b. Vasa figuli probat fornax, & homines iustus tentatio tribulationis, vel hic, vel in futuro. Iere. 9. b. Ego conflabo & probabo eos. Quis sapiens cogitet vasa contumelię fieri vasa glorię, nisi prius in fornace fuerit materia bene depurata prius. Quis credit vasa debere apponi regi glorię in mensa, vt beneplacita sint ei, nisi prius bene fuerint purificata & mundata. Ideo dicitur Mal. 3. B. Quis poterit cogitare diem aduentus eius? fedebis conflans & emundans argentum, & pur. si. le. & colabit eos & c. Numeri 31. dicens, quod potest transire per flammam igne purgabitur & c. transit quod remanet, nō trahit qđ remanet ibi in perpetuum, vt dannatus qui in inferno semper cruciabitur. Isa. 30.

g. Tran-

g. Trāitus virge eius fundatus, vt quiescat ibi virga semper in eis. Vnde sequitur. Quam reuolucere faciet dominus super eum. i. Af-
 fur. Item octo genera peccatorum in legibus describit Tullius. Dam-
 num, vincula, verbera, rationem, ignominiam, exilium, mortē. Er-
 go hæc ad summam iustitiam pertinent, vt pro culpa quæ non est
 ad mortem infligatur pena non ad mortem, vt pena respondeat
 culpa. Apoc. 2. I. ego dñs scrutans cordas & renes, & do-
 vnicuique s'm opera sua. Mar. 4. d. In qua mensura mensi fueritis, reme-
 tietur vobis, ergo necesse est vt qui plus peccat plus puniatur vel hic vel
 in futuro. Si aut duo migrant æqualiter contriti, & vnus peccauit
 parum & alius minus, necesse est ex quo non puniuntur hic inæqua-
 liter, quod puniantur in futuro plus aut minus. Item secūdu Aug.
 Tria sunt genera hominū, quidam sunt valde mali, quibus eccle-
 sia suffragia prodesse non possunt, quidam valde boni, quibus non
 sunt necessaria, quidā nec valde mali nec valde boni, qui habentes
 venialia indigēt purgari. Item quia sicut summa bonitas non pati-
 tur quod bonum remaneat irremuneratū, ita summa iustitia nō
 patitur quod malum remaneat impunitum. Itē quia tanta est di-
 gnitas summæ lucis, quod eam soli mundi corde videre possunt.
 Vnde necesse est vt anima ad mundiciam baptismalē perueniat an-
 tequam diuino conspectui presentetur. Item quia culpa ostendit
 maiestatem diuinā, damnificat ecclesiam, & maculat seu deformat
 in aīa diuinam imaginem. Offensa autem requirit punitionē, dā-
 num satisfactoriē, deformatio purgationem. Ideo necesse est quod
 pena punitiua, satisfactoria, & purgatoria respondeat culpæ hic
 vel alibi. Et ideo qui hic ad plenum purgati non fuerint, necesse ē
 quod alibi puniantur satisfactorie & purgantur. Itē quia contraria
 contrariis curantur, ideo peccatum quod cum delectatione commit-
 titur omnes per penam delerit. Itē quia nulli debet negligentia suf-
 fragia, sed si quis neglexerit agere penitentiam, videretur de negli-
 gentia commodum reportare, nisi etiam in futuro perageret, quod es-
 set inconueniens. Circa secundum s. de loco purgatorii. Sciendum
 quod dupliciter assignatur, aut secundum legem communem, & sic est
 in vno loco. In parte inferni circa lymbum patrum, aut secundum
 dispensationem specialem, & sic animæ purgantur in diuersis locis
 in quibus. peccauerunt vel alibi, sicut diuinæ sapientie ex causa
 rationabili licet nobis ignota placuerit ordinare. Hoc autem con-
 cedit misericors Deus pp animarum ipsarum reuelationem per
 suffragia procuranda, vel propter aliquam edificationē viuorum,
 quibus videlicet permittuntur aliquotiens apparere. Circa tertium
 s. qui & quibus de causis ibi puniantur. Sciendum quod ibi puni-
 untur qui hic tarde ad conuersionem veniunt, & pro venialibus
 peccatis, vel pro mortalibus de quibus penituerunt quidem, sed sa-
 tisfactionē condignā minime compleuerunt, quia quod minus hic
 faciunt, ibi supplet. Aug. in libro de penitentia. Purgandus est igne
 purgationis, qui distulit fructum conuersionis. Greg. dial. 1.
 De quibusdam leuibus culpis esse ante iudicium purgatorius ignis
 credendus est, pro eo quod veritas dicit. Siquis in sancto spiritu bla-
 sphemiam dixit vt supra. Et post idem Greg. Hoc de paruis minimis-
 que peccatis fieri posse credendum est, sicut est assiduum ociosus,
 sermo immoderatus risus vel peccatum cure rei familiaris que vix
 sine culpa, vel ab ipsis agitur qui culpas qualiter declinare debent
 sciunt, & error ignorantie, quæ cuncta post mortem grauatur, si ad
 huc in hac vita positus minime fuerint relaxata. Item qui & pro-
 pter que puniantur igne purgatorii insinuat Paulus. 1. cor. 1. quan-
 do dicit, quod quidam supra Christum fundamentum ædificat au-
 rum qui vacant interne sapientie in Dei contemplationem. Argē-
 tum qui vacant doctrinæ & sacris verbis, lapides præciosos qui va-
 cant operibus bonis, secundum Greg. Lignum & fenum & stipu-
 lam illi ædificant qui leuia & facilia ad soluendam committunt, nō
 ferum, es, & plumbum quæ sunt maiora & duriora. Item in Ench.
 Aug. Post hanc vitam incredibile non est nonnullos fideles per ignem
 quandam purgatorium quantum magis minusse dilexerunt
 bona pereuntia, tanto tardius citiusque saluari. Vnde non frustra
 ista tria distinxit Apostolus. lig. se. sti. quæ illi ædificant qui aliena
 non rapiunt, rebus tantum inhærentati concessis aliqua dilectione
 adherent, qui secundum suos amandi modos diuitius vt lignū, vel
 minus vt fenum, vel minimū vt stipulam, igne sustinebunt. Itē Aug.
 de fide ad Petrum, lignum, fenum, stipulam, accipi possunt seculariū
 rerum, quis licite concessarum tales cupiditates vt amitti sine do-
 lore non possit, hoc ergo ædificat qui cogitat que mundi sunt, quod
 placeat mundo, qui circa diuitias suas carnali quodam tenetur af-
 fectu, & tamen ex eis multas elemosynas facit, nec pro eis aliquid
 fraudis vel rapinæ molitur. Item Aug. Affectiones carnales quibus
 dediti sunt domibus, cōiugibus, possessionibus, ita vt nil præponit
 Christo istis tribus significatur. I. per lignum, fenum, & stipulam.
 Circa quartum sciendū quod postq aīa perfectē purgata sunt ibi, sta-
 tim sine retardatione euolant ad gloriam, sicut patet multiplici rō-
 ne. Primo quia post purgationē præctam nulla remanet in aīa defor-
 mitas, dissimilitudo, vel impuritas, pp quā debeat a gloria reterda-

Speculum Morale.

ri Secundo, quia ianua celi semper est aperta illis qui obstaculum
 nullum habent, anima aut non habet obstaculum, postq nulli sub-
 biacet culpa, nec debitor est pena. Tertio quia necesse est aīa in qua
 est charitas eleuā, & nihil est retardans ad gloriā eleuari. Quarto
 quia cum Deus pronior sit ad miserandū q̄ ad puniendū, merito
 debet aīa iam purgata coniungere gloria, q̄ purgandā subiecit
 pena. Quinto quia non punit Deus bis in idipsum. Vnde cum aīa
 sufficienter satisfecerit & penis ignium, non debet amplius puniri
 in dilatione præmiorum. Sexto quia post purgationē nō debet aīa
 esse in purgatorio, postq nihil habet cremabile vel purgandū, nec
 in lymbo, quia non est de numero puerorum, nec in inferno, quia
 non habet mortale, ergo debet esse in celo, quia post mortem non
 sunt alia receptacula animarum. Septimo quia efficacior est chari-
 tas q̄ iniquitas. Sed iniquitas statim in hora separationis aīa a cor-
 pore ducit eā ad supplicium, vnde de impiis dicit Iob. 21. In puncto ad
 inferna descendunt, ergo charitas statim ducit ad præmium. Vnde
 sicut graua corpora omni impedimento cessante statim mouen-
 tur deorsum, & leuia sursum, sic spiritus impiorum remoto car-
 nis onere, in ipso momento separationis feruntur ad locum suppli-
 ciorum propter peccati iniuriam grauatam, spiritus vero bonorū
 si non ad sit impedimentum culpe grauatis, vel pene retardatis,
 statim referuntur ad locum præmiorum.

De penis purgatorii quare timendi. Dist. XI.

Circa secundum principale. s. quare pena purgatorii sit timenda.
 Sciendum quod propter acerbitatem, diueritatem, diuturnitatem,
 sterilitatem, damnositatem, & subuenientium paucitatem. Prinio
 quidem timenda est propter acerbitatem. Ad cuius intelligentiā
 sciendum est, quod in purgatorio duplex est pena, vna damni quæ est
 ex afflictione ignis, vtraque autem grauis est valde. Aium enim ali-
 qui, quod minime penarum purgatorii grauior est q̄ grauissima pe-
 na mundi. Hoc autem apparet de pena damni. Afflictus enim quo
 anima separata a pondere corporis absoluta desiderat summum
 bonum maior est & intensior, quam affectus cuiuscunq; rei tempo-
 ralis in hac vita, maxime cum iam tempus habendi aduenerit a
 quo se videt anima per suam negligentiam retardari. Quam retar-
 dationem potuisset existens in corpore per modicam penitentiam
 amouisse. Si enim spes quæ differtur affligit animam, sicut dicitur
 Prou. 13. quanto maius est bonum speratum & magis cognitum, tã-
 to in expectando maior est afflictio, & quanto prolixior est dilatio
 tanto maior noscitur esse dolor, eiusque carentia molestius tolera-
 tur. istud etiam de pena sensus apparet triplici rōne. Primo quidē
 de claratur hoc ex parte ignis afflictionis. De igne enim purgatorii
 loquens beatus Aug. ait. Hic ignis & si æternus non sit, miro tñ mo-
 do grauis est. Excedit enim omnem penam, quam aliqui passus est
 in hac vita, nunquam in carne tanta inuenta est pena, licet mirabi-
 lia passi sint martyres tormenta. Idem dicit aliquis, ad me non per-
 tinet quamdiu moram habeam in purgatorio, tãtum vt ad vitam
 æternam pergam. Nemo enim dicat fratres carissimi, quia ille pur-
 gatorius ignis durior erit, quam quicquam penarum in hoc seculo
 aut videri potuit, aut sentiri. Et tum de die iudicii scriptum est quod
 erit dies vnus tanquam mille anni, & mille anni tanq̄ vnus dies, vn-
 de scit vnusquisque vtrū diebus aut mensibus, aut forte etiam annis
 per illum ignem sit transiturus. Et qui digitum suum modo timet
 in ignem mittere, quare non timeat non paruo tempore, in anima
 simul & corpore cruciari. Et ideo totis viribus vnusquisque labore-
 ret, vt & capitalia crimina possit euadere, & minima peccata ita bonis
 operibus redimere, vt aut parum ex ipis aut nihil inueniatur rema-
 nere, quod ignis ille possit absumere. Quamuis autem alia forsita
 elementa vel elementata corpora ad cruciatum animarū concu-
 rant, tamen ignis quoniam inter omnia elementa minus habet de
 materia subtilior & purior est, magis est actius & penetratius, &
 magis afflictiuus. Ideo magis dicuntur igne q̄ alio materiali cor-
 pore cruciari. Item quod pena purgatorii sit grauior q̄ poena aliqua
 huius mundi, est ratio ex parte animæ patientis, quia cum dolor
 essentialiter loquendo, non sit læsio, sed læsionis sensus, anima ve-
 ro separata a vinacis sentit læsionem quam coniuncta, ideo vehemē-
 tior est dolor animæ separate q̄ coniuncte. Ad idem sumitur ratio
 ex parte iudicis penas huiusmodi infligētis, quia plus querit Deus
 emendam quam penam. Non enim delectatur in poenis nostris in-
 quantum sunt afflictiuæ & læsiuæ in natura, sed in quantum sunt sa-
 tisfactoriæ pro offensa. Ideo plus ponderat in poena virtutem bo-
 næ voluntatis acceptantis, & deuote assumentis ex mera libertate,
 quam grauitatem doloris affligētis, & tolerantiam voluntatis
 non recusantis ex necessitate. Vnde & actiones nostræ & passionis
 quanto plus habent de voluntario, tanto ceteris paribus plus ha-
 bent de merito, & sunt amplius gratæ Deo. Quamobrem multo
 plus acceptat, & approbat modicam penitentiam voluntariam in
 presenti quam poenam longe grauiorem minus voluntariam in
 futuro. Quapropter exigit æquitas diuinæ iustitiæ, vt quod

Tomus Tertius.

R 4 deest

Speculum Morale Vincentij.

deest ibi de voluntario, suppletur acerbius in tormento. Cū esse quidam malus prepositus, dedit ei Deus quādam grauem infirmitatem in qua expendit omnia quæ habebat in medicinis, & aliis & nihil valuit ei. Vnde cum per quinquenniū sustinisset ita grauem infirmitatem, quæ non possit furgere, nec habere aliquid vnde necessaria posse habere, & ab omnibus destitutus esset, & propter pauperatē & vilitatem languoris & dolore caput murmurare contra Deum, desperans de hoc quod in istis miseriis tamdiu viueret. Mittitur ei angelus increpans eum de murmure, monens ad patientiam, & ut per duos annos alios sustineret, per quos plene purgatus ad gloriam euolaret. Qui cum diceret se hoc facere non posse, sed potius occidi velle, dixit angelus quod aut per duos annos oporteret eum sustinere, aut per duos dies in purgatorio penam sustinere, & sic post ad Deum euolaret. Cum ille duos dies in purgatorio accepisset, raptus ab angelo dimittitur in purgatorio. Iste autem penam acerbiter sentiens credidit ibi fuisse per infinitos dies antequam dimidiam diem compleuisset, clamans & euulans & conquirens angelum mendacem nec angelum esse, sed diabolum. Assuit angelus ad patientiam monens eum, & arguens de murmure, & dicens quod parum fuisse adhuc ibi. Tunc rogauit angelum quod reduceret eum ad priorem statum. Et si vellet ipse paratus esset non solum sustinere patienter vsque ad duos annos, immo vsque ad diē iudicii, quod fecit angelus, & vsque ad complementum duorum annorum omnia patienter sustinuit. Item Petrus cluniacus dicit quod cuidam sancto viro prostrato in oratione in die veneris sancti, raptus in fletu vsque ad diem pasche fuit facta hæc reuelatio. vidit quidem in purgatorio quendam grauissime puniri, qui fuerat penitentiam magnam, sed frequenter confueuerat nimis bibere. Qui cum aliquando excessisset in potu, diabolus ingurgitatem suffocauit eum, ascendens super eum in similitudinem maximi bufonis, comprimens & opprimens eum, & dum eum traheret ad infernum b. Nicolaus quem multum dilexerat & honorauerat in vita, occurrit ei & traxit eum ad iudicium Dei, qui grauissimam penam purgatorie adiudicauit eum. Item vidit alium ibi qui fuerat miles largus curialis, hospitalis & continens in suo coniugio & multas bonas gratias habuerat, tamē multum semper amauerat ludum auium, & aucupium semper fuerat secutus, hic ab aliis penis fuerat liberatus, excepto eo quod auculā in manu tenebat, quæ cum rostro & vnguibus manum eius dilacerabat, & maximum dolorem ei inferebat. Item vidit ibi quendam militem iuuenem qui fuerat vanus & viciosus & cruceim acceperat & abierat, qui per totam diem a demonibus terquebatur mirabiliter in medio rogo, de nocte faciebat peregrinationem transmarinam, sed parum proficiebat propter tenebras & noctis intemperiam & viæ & aeris incommoditatem, quem factis die demonibus re ducebant eum ad tormentum affligendum, facta nocte vbi primo acceperat eum reponebant. Et sic postea vidit idem qui supra alium militem, qui cum haberet ius patronatus in quadam ecclesia accipiens a quodam clerico 25. marchas presentabat eum ad curiam. Qui de hoc penitens a peregrinatione transmarina in qua mortuus est mandauit uxori reddi pecuniam & quod missas pro eo faceret celebrari. Hic dictæ pecunie denarios accensos singulis diebus ministrantibus sibi demonibus accipiebat & reddebat, & dicebat se liberari posse de omnino vt credebatur si adhuc pro eo reddita pecunia quinq; tricennialia celebrarentur. Multa n. acceperat pene alleuationem per missas pro se celebratas. Item cum quidam abbas moriens interrogaretur a monachis suis quem ei substitueret in abbate. Motus carnaliter monuit & consuluit quendam nepotem suum sibi substitui, quod & ipsi fecerunt. Cū autem dictus nepos factus abbas iret solus ad fontem, qui erat in horto suo audiuit de fonte exire quasi uocem auunculi sui mirabiliter plangentis. Quæ cum adiuraret abbas vt ei diceret quis esset, dixit se esse auunculum suum, qui inestimabiliter ibi vreretur, quia motus carnaliter eum eligi suaserat. Et cum diceret nepos quod ibi non multum posset affligi in fonte temperato, rogat vt deferat candelabrum cupreum quod erat retro altare, & proiiceret in fontem. Quod ille fecit, & statim in aqua quasi cera in igne, & butyrum in olla bulienti liquefactum est. Tunc abbas se signauit, nec eum ultra audiuit. Item cum quidam in quodam monte iuxta vulcanum, vbi dicitur locus purgatorii prope ciuitatem cathanensem, quæreret equum domini sui, inuenit vt sibi visum est ciuitatem magnam cuius erat hostiolium ferreum, & quæsiuit a portitore de equo quærebatur, qui respondit quod iret vsque ad aulam domini sui qui vel redderet eum deloceret, & adiuratus ab eo portitor per Deum, quod diceret ei quid ageret, dixit ei portitor quod cauere ne comederet de aliquo terculo quod ei daretur, quod videbat per vicos illius ciuitatis tot homines quot sunt in mundo de omni gente & artificio. Transiens per multas aulas venit in quadam vbi vidit principem suis circualarum, offerunt ei multa fercula, non vult de eis gustare, ostenduntur ei quatuor lecti, & dicitur ei quod vnus eorum erat domino suo paratus, & alii tres trium feneratorum, & dicit ei princeps ille, quod

assignaret diem domino suo talem peremptoriam, & tribus dictis feneratoribus alioquin venirent inuiti, & dedit ei cyphum aureum, coopertum operculo aureo. Dicitur ei vt non illum discoperiret, sed illum in huius rei intersignium presentaret domino suo, vt biberet de potu suo, equus suus ei reddatur, redit, implet iussa, cyphus aperitur, flamma ebullit. In mari cum cypho proicitur, mare inflammat. Hi quatuor licet confessi fuissent die sibi assignata rapiuntur super quatuor equos nigros. Itē dicitur quod ibi in quodam monte iuxta vulcanum vbi dicitur locus purgatorii videntur castrum ædificantes, & per septimanas singulas ad complementum ducentis, nocte sabbati omnino diruitur. Die lunæ reincipiunt, & sic postea. Item dicitur quod cū quidam capellanus apud nouū castrum in Dyoc. lausan. nomine Guillerinus, qui est sanctus modo vt dicit, propter miracula multa quæ dominus dicitur per eum fecisse, esset in domo sua super lacum maximum, & quidam miles quærat cum eo quæreret ab eo cur se affligeret, immo quasi occideret ieiuniis, ciliciis, & lachrymis, eum adfectione dixit quod vellet esse vsque ad diem iudicii in tanto igne: quantum erat lacus & esset securus quod posset euadere cum omni penitentia sua, vel ignem inferni, vel purgatorii. Et confitebatur quoddam exemplum, quod cū quidam latro fugaretur ab hostibus suis, videns se non posse euadere, prostravit se in cruce dicens, quod bene mortem promeruerat, quia Deum offenderat: stebat pro hoc confitebatur se peccatorem, & rogabat eos, vt Deum de eo vindicaret exponendo membra martyrio. Quidam autem eremita erat prope, qui multis annis penitentiam egerat, cui reuelatum est quod angeli cum laudibus in celum illius latronis animam deportarent. Qui non egit Deo gratias, sed indignatur hoc dicens apud se quod postquam se expo- suisset omnibus flagitiis similiter in fine pingeret, & sic ei fieret vt latroni, & cum ad seculum rediret traheretur aquam de pote cadēs submergitur, & a demonibus in infernum proicitur. Secundo in purgatorio est poenarum diuersitas. Sciendum autem quod sub eo dem igne non omnes animæ æqualiter cruciantur, sed vnaquæque plus punitur, & ardorem sentit secundum quod plus de cremabili vel aliquid magis cremabile secum tulit. Cum enim ignis ille agat in animas vt instrumentum diuinæ iustitiæ, ideo secundum regulam æquitatis distinguuntur gradus in poenis, sicut sunt gradus in culpis. Et secundum quantitatem criminum infliguntur cruciamenta poenarum. Hæc autē diuersitas non provenit ex diuersitate ignis vrētis, sed ex parte spiritus patientis. Sicut enim in domo patris æterni mansiones multe sunt. Sicut scriptum est Ioh. 14. & in æqualitate graduū facit differentia meritorum, sic in purgatorio diuersitatem poenarum facit differentia peccatorum. Vnde Greg. ait sic. Ge hen na quamuis cunctis vna sit, non tamen cunctos vna & eadem qualitate succendit. Nam sicut sub eodem sole omnes tangimur, non tamen oēs sub eo vno ordine æstuiamus, quia iuxta qualitatem corporis sentitur etiam pondus caloris, sic damnatis vna est gehenna & purgandis vnus est ignis qui afficit. Sed tamen non oēs equaliter comburit, quia quod hic agit dispar valetudo corporum, hoc illic exhibet dispar causa meritorum. Ex dictis patet grauissimas esse poenas purgatorii, licet in eis magna sit disparitas grauitatis. Quis igitur tam insolens qui non timeret Deum offenderet? quis tam infans qui non horreret in penas illas incidere? quis tam procerax qui non deberet peccata fugere? quis tam durus & ferreus qui non cōpateretur sic vehementer afflictis? quis denique tam impius & crudelis qui non conaretur animas illas eripere de tormentis, si cogitaret profunde non perfuntorie de præmissis? Si namque hoc homines diligenter aduerterent, ac in memoriæ secreto recondideret, nec non & frequenter meditando reuoluerent, ac reuoluendo læpius ruminarent penitere & penitentiam salutarem vsque in purgatorium agere nõ differrent. In hac vita quippe tam per se quæ per alios modo possent faciliter suam vitare salutem, modo possent amicos & intercessores acquirere, modo possent se per breuē & leuissimam penitentiam ab æterna morte redimere, modo possent non tantum debitas pro peccatis suis penas exoluere, sed quod longe maius esse merita cumulare. Pœna enim purgatoria satisfactoria est pro reatu sed non est meritoria. Penitentia vero presentis vitæ non tñ est satisfactoria pœnæ, verumetiam meritoria felicitatis æternæ. Rursus in purgatorio multa puniuntur quæ non reputantur esse peccata, vel non ita graui iudicantur. Magna itaq; fatuitas est hominis expectantis vsque tunc agere fructum penitentia salutaris. Beda in gestis Anglorum dicit quod temporibus Sigisberti regis venit de Scotia in Britannia maiorem. b. Forfeus nobilis genere, qui multos Anglorum conuertit ad fidem. Qui postquam fundauerat ibi multas domos religiosas, occupatus graui infirmitate eductus est a corpore a vespere vsque ad primum gallicantum, audiuit angelorum melodias frequenter cantantium. Ibunt sancti de virtute in virtutem, videntes dominum Deum in syon. Et post reductus ad corpus, & die tertia iterum eductus a corpore longiori spacio vidit maiora. Vidit enim bonorum & malorum spirituum agmina quæ de eo ad inuicem

inuicem certabant. Mali ei viam intercludere contendebant, & eum crebris accusationibus impetebant, & libros conscriptionis contra eum et de cogitationibus offerebant. Sed boni angeli eorum accusationes & libros pro nihilo ducebant, & eum ab eis defendebant. Cum autem dicti sancti animam secum in aere leuassent, respicientes subitus se vidit quasi vallem tenebrosam, de qua ascendebant quatuor genera ignium a se spacio distantium. Cum autem interrogasset angelum, qui essent hi, respondit dummodo succedebant, & ipsum erant consumpturi. Primus ut dixit angelus erat ignis mendacii, quia homines nec deo nec hominibus seruat pacta, & illud maxime quod in baptismo promiserunt se abrenunciare diabolo & pompis eius. Secundus ignis est cupiditatis maxime cum terrena spiritualibus, aut celestibus anteponunt. Tertius dissensionis cum animas proximorum in rebus etiam superuacuis scandalizare vel offendere homines pro nihilo ducunt. Quartus est impietatis, cum homines non timent infirmiores spoliare vel decipere vel defraudare eos. Dicti autem quatuor ignes cum deo creuissent quod in vnam flammam conglobati essent clamauit sanctus Forseus territus, cui angelus Noli timere quod non succedisti, non ardebat in te. Iste ignis facta examinatur singulorum. Tres autem angeli animam sancti Forsei comitabantur, vnus ab ea flammam abigebat ex parte anteriori alii ad dexteram, & tertius ad sinistram, assistentes custodiebant a flammis eum & demonibus qui multum eum impetebant. Cum autem transiret per dictam flammam vidit multos demones & homines, & multos quos nouerat in seculo pro diuersis causis diuersimode torqueri, qui et multa fuerunt ei locuti, quae legentibus & audientibus possent esse valde utilia, quorum plurima, ut dicit Beda qui hoc scripsit, scripta sunt in libro vite suae. Cum autem transissent dictam flammam multi angelici spiritus de caelo descendentes multa ei locuti fuerunt. Similiter & multi quos nouerat in seculo, quae possent esse valde utilia audientibus qui ad caelum sunt regressi. Tres autem angeli qui comitabantur dictam animam cum ea remanentes per dictam flammam eam reducebant, in qua vidit torqueri mirabiliter vnam animam succensam, ut ferrum candens, clamauerunt demones vim conantes inferre quod ibi deberet remanere, & cum dicta anima torqueri, quia cum esset mortuus in peccato, ille cuius erat anima vestimentum eius acceperat. Cum autem defenderent eam angeli & excusarent quod potius fecerant pro salute mortui quam pro cupiditate, cum demones non possent animam Forsei detinere, proiecerunt dictam animam super humerum eius, angeli autem eam excusserunt a Forseo flammam extinguentes, demones clamauerunt, nolite repellere, ut sicut de bonis eius accepit, de penis sentiat. Angeli autem dixerunt, ecce quod succedisti arsit in te. Plura autem docentes eum angeli, quae sunt varia eis qui in penitentia moriuntur ad corpus eius animam reducere, & quod mirabile fuit incendii vulnus quod ab illa anima passus fuerat in anima ea reducta ad corpus apparuit postea visibili liter in humero eius & maxilla corporali, vbi eum tetigerat dicta anima in anima solum. Ad hoc pertinet quod legitur in vita beati Patricij secundi, qui missus ad predicandum in Hyberniam, cum durum populum non posset conuertere, nec crederent comminationibus aut promissionibus eius, oranti ostendit dominus ei fossam rotundam, vbi qui intraret in spacio vnus diei & noctis purgaretur si perseueraret, qui fecit eam claudi, & iuxta abbatiam edificauit. Multi penitentes ea intrauerunt visa retulerunt, per quae alii sunt conuersi. In vita sancti Patricij dicitur, quod cum quidam miles multum flagitiosus missus fuisset ad suum episcopum, & confessus fuisset ei multa peccata enormia, penitentiam quam dabat episcopus respuebat dicens, quod eam non posset facere. Et cum dixisset ei episcopus quod ex quo volebat facere penitentiam ieiunii, aut orationis, aut peregrinationis, & sic de aliis, iret ad dominum suum diabolum. Confusus miles, ad cor rediit, petens ut daret ei penitentiam ut intraret in purgatorium beati Patricij. Qui misit illum ad abbatem loci illius qui custodiebat clauem illius speluncae. Qui cum suauisset ei aliam penitentiam potius facere, & miles nollet desistere, fecit eum per quindecim dies exercitari in ieiunio & oratione & confessione. Quibus completis instructus ab abbate & fratribus, quod ageret, introiicitur cum processione. Cum autem intrasset & aliquantulum processisset, inuenit domum ad modum claustrum, in qua erat pratum, & ibi sedit. Et ecce ibi veniunt ad eum quindecim de abbatibus, qui cum suauisset reditum, nec ille acquiesceret intrant eum quid ageret, & quomodo venisset demonibus, nec promittit prospera, nec minantibus aduersa crederet, quia si hoc faceret periret, sed in suo proposito firmus maneret, & in omni tormeto nomine Iesu Christi inuocaret, & crucem si posset sibi imprimeret. Postea illi recesserunt, & tunc audiuit tantum euulatum demonum & strepitum ac si oia elementa artererent in simul. Post vidit eorum maximam multitudinem horribile aspectu consulunt reditum, promittunt multa si redeat. Quae cum non possent mouere a proposito suo igne succeso in dicto prato eum nudatum vestibus, cum furcis ferreis & vnici per ignem distrahunt, vbi dum torqueretur inuocato nomine Iesu, & facto li-

quo crucis, ignis ille extinguitur. Tunc ducunt eum per maximas tenebras & horribiles, & sensit ibi ventum calidissimum & vehementissimum, qui totum videbatur eum perforare & exurere. Post ductus versus orientem cepit audire totius vulgi fletus miserabiles. Post ductur ad caput latissimum, cuius sine videre non poterat, qui totus ardens videbatur, ut ferrum candens. Ibi vidit infinitam multitudinem manibus affixorum & pedibus, ventres habentium deorsum, dorsa sursum. Hi pro doloribus videbantur cum dentibus terram mordere, aliquando clamabant, parce, parce. Et tunc demones currendo super eos grauius flagellabant. Cum his dictum militem ponunt & affligunt, sed inuocato Iesu liberatur, & inuenit se ad finem campi. Sed demones concurrentes ducunt eum ad alium campum equalis magnitudinis, vbi vidit similiter hoies affixos, sed supinos qui habebant ignitos serpentes volutes eos super ventres, & brachia & capita & pectora, & bufones horribiles qui ignitis aculeis videbantur extrahere interiora, similiter & detibus. Illi continuè euulabatur, & hos demones transientes flagellauerunt ut alios. Post ducunt dictum militem ad tertium caput, qui erat plenus hibus vtriusque sexus, qui affixerant clauis candentibus per totum corpus, ibi pro dolore, nec loqui poterat, nec clamare, nisi modicum suspirare & plangere, ut qui laborant in extremis. De eis fecerunt demones & de milite, sicut & de aliis. Post ducitur ad quartum caput plenum multis ignibus, vbi erant oia genera tormentorum quae excogitari possunt. Alii suspendebant ibi cathenis igneis & sulphureis, alii per pedes, alii per manus, alii per caput, alii in vnici ferreis & igneis pendebant per vnices, alii per oculos, & per alia membra torquebantur, & suspendebantur & vrebantur, igne & flamma fetere, suppositis aliis metallis bullientibus, alii in fagine frangebantur, alii in veru assabantur. Ibi vidit demones torquere aliquos socios suos. Euulabatur & planctus eorum nemo sufficit dicere. Post hoc ducunt militem ad locum vbi vidit rotam igneam infinitae magnitudinis quam demones vertebant ita velociter quod cum volueretur apparebat globus igneus. Cum tenerent ea ut miles in ea poneretur, vidit in ea vndique per radios vnicos igneos infinitos, & hoies in eis per diuersa membra diuersimode suspensos. Post ducunt eum ad domum cuius terminum non poterat videre, quae erat plena foueis rotundis, plenis metallis bullientibus, & hoibus vlulantibus, alii habebant in metallis bullentibus vnici pedes, alii duos, alii vsque ad genua, alii vsque ad ventrem, alii vsque ad pectus, alii vsque ad oculos &c. Post ducunt ad locum motis, vbi vidit infinitam multitudinem nudorum super pedum digitos incuruantem mortem expectantem, ut videbatur & tremet. Et cum miles hoc vidisset stuperet, venit vnici aquilo militem & oes rapiens & ad aliam partem montis ferens, & eos immergens in fluumum frigidissimum & frigidissimum: per oia tormenta praedicta demones cum aliis militem torquebant. Qui inuocato nomine Iesu inueniebat se semper ad finem tormenti. Postea ducitur ad puteum, de quo vidit flammam purentem ascendere, & homines candentes, quasi ferrum quomodo, & ascendere cum flamma ad modum fauillarum, sed demones eos reimpingebant. Ibi militem proiciunt, dicentes, quod eum proiciant in infernum. Ibi tam vehementer absorptus a dolore fuit, quod nomen domini fere non recoluit. Tunc vix ad cor rediens in corde cum orare non posset, inuocato nomine Iesu euomitur est ad oram putei. Tunc alii duo demones a prioribus duxerunt eum ad fluumum sulphureum & igneam, sub quo dicebant ei esse infernum, in quo erat pons artus & arduus, & ita congelatus & lubricus, ut si esset latissimus fuisset vix aut nunquam aliquis stare, vel ascendere potuisset. Ita arctus ut vix in eo pedem poneret posset. Inuocato autem nomine domini, melius ac melius per eum ire cepit, & demones ad pedem remanserunt. Cum autem esset in summo pontis, clamor tantus exiit de fluuio, ut vix stare posset, sed plus horruit quam prius, sed inuocato nomine Iesu, libere transiit fluuium, qui plenus videbatur diuersis & inuisis generibus draconum & serpentum. Quo transacto vidit pratum praeciosissimum & fragrantissimum & amenissimum, diuersis floribus plenum & odoribus. Post vidit ciuitatem pulcherrimam habentem murum mirabilem diuersis & praeciosis lapidibus fulgentem, de cuius porta exibat odor mirabilis. Ad cuius afflatum ita fuit recreatus & consolatus quod ei videbatur, quod nullum vnquam dolorem vel fatorem vel laborem sensisset. Cui obuia uenerunt diuersa conuenticula speciosissimorum hominum qui eum introduxerunt intra illam & conueniebant in media ciuitate. Et circa diem medium splendor maximus caelo desuper aperto eos profundebant, quo ineffabili gaudio suauitate dulcedine perfundebantur, & replebantur, & reficiebantur, ita quod inde uiuerent nec vidu alio indigerent, & dicebant supra in caelo esse caelestem paradysum. Aliqui inde cum ipso lumine sursum ascendebant, & ibi remanebant. Missi autem fuerunt ei angeli cum lumine dicentes, quod rediret. Et cum rogaret ut dimitteretur ibi in ciuitate illa cum aliis in loco infimo, dictum est ei quod tunc non posset hoc fieri, sed redire eum oportebat per loca per quae venerat, & cum ille diceret quod potius mori uellet dictum est ei quod secure rediret, quia eius aduersarii eum minime laedere possent, sed si viderent eum statim velut uictum & perterritum eum fugerent, nec ipsi nec tormenta aliqua laedere possent eum, & si bene uiueret de ca-

Speculum Morale Vincentij.

et ero, & a peccato pro viribus caueret, non solum non sentiret tormentum inferni, sed nec aliqua eorum quae viderat pateretur, & ad loca superba claritatis ascenderet. Qui rediens per loca per quae eductus est non inuenit aliqua tormenta, sed si daemones a longe eum videntes fugiebant ab eo ut tempestas. Mane autem secundae diei facta hora qua intrauit venit ad locum per quem venerat. intrauerat, et inuenit omnes qui eum processionaliter intramiserant, & eum processionaliter receperunt. Qui retulit eis quae inuenerat, & rediens ad suum episcopum sumpta cruce transmarina transfretauit, & quando vixit artissime se affixit. Item in purgatorio est penarum prolixitas, seu diurnitas, quia pena de qua se posset homo expedire dum viuit in spacio vnius diei protenditur in purgatorio per spatium vnius anni. Sicut designari videtur Ezech. 4. Fili hominis diem pro anno, diem inquam pro anno dedi tibi. Ut filius Israel factum est, qui ideo quod male se habuerunt in deserto, & Dei beneficio sunt abusi, vitam quam potuissent fecisse per quadraginta dies vix perfecerunt in deserto per quadraginta annos. Num. 14. e. Annus pro die cohabitatur, & quadraginta annis recipietis iniquitates vestras, & scietis ultionem meam. Ad hoc facit ratio superius posita, quia diuina iustitia plus acceptat modicam penam voluntarie assumptam in praesenti, quam longe grauiorem penam minus voluntariam in futuro. Ideo etiam iniquitatem diuinae iustitiae, quod deest tibi de voluntario oportet supplere & acerbius & longius in tormento. Item in purgatorio est penarum sterilitas, est. n. quilibet pena purgatorii infructuosa quantum ad meritum. Cum. n. tria sunt genera penarum, videlicet praesens puta poenae, vel tribulationis quae valet quantum ad poenae debitae acurtationem, & quantum ad meriti acquisitionem. Item purgatoriae quae valet solum quantum ad acquisitionem, non ad meritum ampliationem. Item poena inferni, quae ad nihilum valet. Tempus. n. praesens est tempus metendi & ferendi. Psal. Qui seminat in lacrymis in exultatione metet, & Eccl. 3. Est tempus accurrendi. Et 2. Cor. 9. Qui parce seminat, parce & metet. Gal. 6. b. Quae seminauerit homo, haec & metet. Qui seminat in carne, de carne metet corruptionem. Qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet vitam aeternam: bonum autem facientes &c. Hi sunt septem anni fertilitatis, in quibus per seipsum mem gratiam penitens potest accumulare gratiam, & requirere gloriam. Hoc bene significatur Gen. 4. 1. in septem bouis pulchris, & in septem speciebus plenae. In septem annis fertilitatis, qui sunt in praesenti, quia hic per poenam acquirit homo septiformem gratiam, & eius augmentum in futuram gloriam plenam in septem diebus. In futuro autem purgatorio, vel inferno non erit tempus gratiam, vel gloriam promerendi Gen. 4. 5. b. Anni restant in quibus nec arari nec meti potest. Ideo dicit Matth. 3. Facite hic dignos fructus poenae, securis autem ad radicem arboris posita est. Item poena purgatorii est non solum infructuosa quantum ad meritum, immo et est danosa. O quam inestimabile datum est a Dei visione, vel modicum retardari. Sicut colligere possumus ex verbis Aug. in li. de libero arbitrio, sic dicitur: Tanta est pulchritudo iustitiae, tanta iucunditas lucis aeternae, hoc est incommutabilis veritatis, atque sapientiae, ut si non liceret amplius in ea manere, quam vnius diei mora, propter hoc solum innumerabiles anni huius vitae pleni delictis, & circumstantia temporalium bonorum, recto meritoque contemnerentur, vnde non sine causa, nec sine deuotione dictum est. Melior est dies vna in atrijs tuis super milia. Quantum autem bonum est eius beata perfrui visione, tamen est datum in eius carentia, & retardatione. Vtina diligenter attendere hoies, ac profundius cogitare qui inestimabile sit hoc datum, profecto non sic facilius ad peccata currerent, nec peccata quodcumque leue, vel modicum reputarent, quin immo quodlibet veniale vehementius abhorrent, quam nunc mortalia peccata formidet. Quis. n. non totis viribus euitare quodcumque peccatum, si firmiter teneret se propter illud vnius diei mora, vel amplius, gloriosa Dei visione priuandum. Quantum ergo dolendum esset, & amarissime deplorandum, quod omnes hoies sic passim, quasi timore Dei postposito, eiusque iudicio sic contemptu currunt, & precipitanter corruunt non tamen in venialia, sed et mortalia, nec est qui consideret quanta damna incurrere non verentur, & ad quae horrenda supplicia dilabuntur. Ideo dicit Eccl. 22. Super mortuum plora, defecit. n. lux eius. Super mortuum inquam in purgatorio plora, quia defecit lux beatificans. vel super mortuum in mortali peccato, quia defecit lux cognitionis eius, excecauit. n. eum malitia eius. Item aggravatur poena purgatorii propter subuenientium paucitatem, nam vni mortuos cito obliuioni tradit, vnde qui libet existens in purgatorio clamat illud Iob 19. e. Miseremini mei, miseremini mei saltem vos. a. m. quia manus. d. te. me. & Gen. 40. dicit Ioseph detentus in carcere pharaonis. Memento mei dum bene tibi fuerit, sed tamen succedentibus prosperis oblitus est interpres sui, sic hoies huius mundi obliuiscuntur amicos, & benefactores suos qui in carcere purgatorii detinentur. Sunt. n. amici fortunae non personae. Eccl. 6. Est amicus socius mense, & non permanet in tempore necessitatis. Tales amici similes sunt cani, qui quando peregrinus homo sedens in mensa tenet os in manu in signum amoris vertit ei faciem, & applaudit cum cauda, sed cum cito manus habet va-

cuas non cognoscit eum, immo latrat contra eum vel mordet, sic amici huius mundi sic obliuiscuntur mortuos, ac si nunquam eos nouissent, & quod est deterius latrat & mordent eos, de ipsis nequiter detrahendo. Tarde & male soluuntur defunctorum debita vel legata. Rarae, paucae, vel nullae sunt pro eis elemosynae, nec pro eis orationes, vel alia suffragia procurantur. Et quod deterius est eorum bona diripiuntur, & animae negliguntur, & obliuioni traduntur, vnde quilibet eorum potest dicere illud Psal. Obliuioni datus sum tanquam mortuus a corde. Hic notari potest exemplum quod in gestis Caroli scriptum est: Miles quidam &c. Reg. infra. §. Cum esset hospitatus Ca. Prudenter igitur huius mundi sapientes agerent si dum viuunt, & sani sunt sibi salubriter prouiderent, nec fidei cuiusquam sua seque committerent, sed ipsimet potius elemosynas suas darent, debita soluerent, ac amicos sibi prouidere procurare curarent, qui migrantibus ex hoc exilio aeterna tabernacula prepararent. Si. n. hoc facerent hoies, certa viam eligerent, & non se committerent in incertum. Item maius sibi meritum acquirerent per se quam per alios faciendo, quia ex maiori deuotione fieri videretur. Vnde B. Lucia dixisse legitur matri suae: Non satis Deo charum est, quam illi dat homo quod ipse perfrui non potest, sed si tibi vis gratum esse Deum hoc illi dato tu peris vti. Nam quod das moriens, ideo das quia tecum ferre non praueles, viuens ergo & salutem tui corporis obtinens da Christo, quod possides. Dicebat quidam deuotus homo: Quod das viuus & sanus aurum est quod das moriens argentum est, quod videro das erogandum post mortem plumbum est.

De poenis purgatorii. Dist. XII.

Circa tertium principale. quae nos mouere debent ad copatendum a diabolo in purgatorio exentibus. Sciendum quod ad copatendum eis vicerahiter ex flectu, & efficaciter cum electu tria debent specialiter nos mouere. Primum est status eorum pia consideratio. Secundum est beneficiorum, quae ab eis recepimus grata recognitio. Tertium est indigentiae nostrae futurae prudentis praemeditatio. Quantum ad primum debemus aduertere, quod eorum miserabilis status miseratione dignus, & miserandum motius demonstratur ex quatuor. Quorum primum pertinet ad poenam sensus. Alia vero tria pertinent ad poenam damni. Istud primum est dolor afflictionis, quae sicut dictum est, durissimè cruciantur. Non est tamen in mundo, nec alius quisquam corde tam ferreus, qui si coram oculis suis videret hominem quantumlibet ignotum, vel et impium sic atrociter cruciari, qui non ad pietatem, & copassionem, & misericordiam moueretur. Qui danabiliter ergo durus, & detestabiliter obduratus, ac totius humanitatis est expertus, qui patrem & matrem, filios & nepotes, consanguineos & amicos probabiliter credit, si tamen recogitat in illius ardentissime fornacis incendijs cruciari, illos tamen non solum liberare non nititur, sed nec vlla pietatis copassione mouetur. Quodque maius est, nec faciem suam illuc conuertere, nec oculis mentis inspicere meditando dignatur. Considerare debet homo rationalis existens, quod animalia bruta naturaliter sibi naturalia diligunt, ac mutuo sibi copatiuntur, seque coadiuant, & defendunt, vnde brutalis stoliditas & feralis crudelitas, humanae condemnat duritiam naturalis pietatis oblitam. Secundo mouere nos debet ad copatiendum eis damnum detentionis quae a Dei visione diutissime retardatur. Detinetur. n. in carne donec poenis addicti, & debitis obligati plenè satisfecerint usque ad nouissimum quadrantem. Si autem pius est homo in carcere materiali detentus personaliter, vel realiter per transmissum eis beneficium visitare, quanto maioris est pietatis, & meriti plenioris, animas diuino carceri macipatas, non solum mentaliter meditando, verumet realiter beneficijs adiuuando visitare. Haec autem poena detentionis propter retardationem a visione diuina longe grauior est omni poena sensibili, & preter hoc quod est quilibet poena praesentis grauior, est et prolixior quam coiter credant hoies. Cuius diutinae detentionis, aut prolixae retardationis vna ratio est, quia nescit homo pondus diuinae iustitiae vindicantis. i. quod districtè iudicat, & quod severe punit. Alia ratio est claritas diuinae sapientiae: oia speculantibus videtur. n. multa quae non videmus in nobis, & multa inuenit punienda quae nos latent vel negligentia, vel obliuione deleta. In auro quod videtur esse purissimum, inuenit adhuc ignis aliquid expurgandum. Alia ratio est, quia tarde & male soluuntur defunctorum debita et legata, sicut dictum est, & quanto amplius solui differunt debita & hereditaria, tanto tardius percipiuntur ab eis suffragia, tantoque diutius in purgatorio detinentur. Si autem viuus sanus homo hoc faceret, in celum sua praemitteret mansionemque sibi in caelesti palatio prepararet, aut praecureret sibi ut omnino purgatorio non intraret, vel saltem ibi longè breuiori tempore remaneret. Religiosus quidam literatus & prudens salubriter sibi prouidere cupiens ante mortem quatenus securus, & cum maiori spe salutis ex hac vita migraret, ac de poenis purgatorii celerius expediri valeret, conuocatis fratribus de coeuentu humiliter eis dixit: Charissimi fratres, ego sperans me ex hac vita infra tempus modicum exiturum, tota meo affectu, & ferenti deuotione deposito ut missas, orationes, aliaque suffragia, quae tenemini sol-

uere coram Deo, tam ex cōi charitate q̄ tenemini generat̄r oibus Christianis q̄ ex professionis vnitate, q̄ ex statutis capituli generalis, milu dū adhuc uiuo impedere uestra pijsima charitate, & charissima pietate uelut. Si. n. vsq; post mortem meā distuleritis, uelut se habebō penas purgatorij sustinere quousq; p orationes uestras fuero liberatus. Et sic forsitan per vnum annum duos vel amplius cruciabor, & à uisione diuina, & fruitione gloriæ retardabor. Si uero me uiuente missas uestras, & orationes exolueritis, forsitan omnino ab ingressu purgatorij præseruabor, uel saltē celerius liberabor, citiusq; ingressus in gloriā uices uestræ charitati rependēs, pro uobis dñm deprecabor. Tertio cōpatiendum est eis, quia quali nūctibus irretiti non p̄t operari meritoria. Jam. n. exierunt statū merēdi, & tps est s̄m merita recipiendi. Vnde scriptum est Eccl. 9. Mortui non habēt ultra mercedem. i. facultatem promerendi mercedē. Quarto quia quasi pedibus uinculati non p̄t ad uiuos venire ad petendum suffragia. Quod intelligendū est quantū est de lege cōi, sicut dī Sap. 2. Nō est agnitus qui sit reuersus ab inferis. Et Job 14. Homo cum mortuus fuerit ubi quæso est? Quo si recedat aquæ de mari, & fluius uacue factus arescat, sic homo cū dormierit nō resurget. Et 1. Reg. 14. Oēs morimur, & quasi aquæ dilabimur in terrā, quæ non reuertuntur, quæ oīa intelligēda sunt quantū est de lege cōi. Nonnunq̄ tñ mortui charis suis uiuentib. apparuisse legūtur, aut de gratia speciali sibi facta ad suffragia postulanda, aut ad instructionē, correptionē, seu consolationē uiuorum, quib. uidelicet apparebant, quæ oīa probari possent euidentissimē per exempla. Sic declaratum est primo p̄posita, uidelicet q̄ ad miserēdum mortuis in purgatorio mouere debet de p̄nti eorum penalis miseria. Scdō ad eis miserandū mouere nos debent de præterito suscepta beneficia. Ad hoc aut̄ inuitat Dauid Rex pijsimus, & propheta. 2. Reg. 1. Considera Israel pro his qui mortui sunt, Saul. i. & Ionatha, qui regebāt eos, ac pro eorum defensione cōtra aduersarios dimicabāt. Sequitur: Filie Israel super Saul flete qui uelut uos coccino in delictijs, qui p̄bebat ornamenta aurea cultui uestro, quō ceciderunt fortes in prælio &c. quæ sequūtur. Sed pro dolor omnes penē hoies tam seculares, q̄ etiā regulares super receptis beneficijs mortuorum ingrati, cor & oculū habent ad reliqua quæ supersunt, promptiores ad mortuorum spolia rapiēdum q̄ ad ipsos mortuos adiuuandū. Vnde scriptum est 2. Paral. 20. Venit Iosaphat, & omnis populus cum eo ad detrahenda spolia mortuorum. Tertio ad cōpatiēdum mortuis in purgatorio mouere nos debet de futuro nostra indigētia. Qñ. n. liberati fuerint, & in conspectu Dei gloriā consecuti, ip̄i nos iuuare poterunt suis orationib. & nos indigebimus adiuuari. Illos aut̄ præcipuē credendi sunt propensius recommendatos habere qui eos cum essent in locis penalibus adiuuerūt. Et illi merentur maximē post mortē adiuuari suffragijs qui dū uiuēt fuerunt solliciti pro mortuis adiuuandis. Vnde Ruth 1. Faciat uobiscum Deus misericordiam, sicut fecit uis cū mortuis. Et 2. cap. Benedictus sit à dño Booz, qm̄ eandem gratiam q̄ fecerat uiuis, seruauit & mortuis. Nota qñ aliquis generosus uel ualens homo teneatur in carcere de cuius liberatione sperat, & q̄ futurus sit magnus & potens magnificē retribuere illis, qui ei in sua necessitate cōpāsi fuerint, & eum beneficijs suis adiuuerint, ac ad eius liberationē operam dederint efficacē, tali libetē seruitur in carcere, ad eius liberationē & solatium cura diligens adhibetur. Quanto magis ergo iuuandi sunt mortui in purgatorio quos constat amicos esse magui principis, qui de beneficio eis impēto letatur. Ipsi autē ingrati esse non poterunt, sed beneficijs suis retribuere ex summa charitate uolunt, & ex summa p̄tate ualebunt. Religiosus quædā orationes, & missas quas s̄m suæ religionis statuta soluere tenebat negligenter agebat, qui mortuus dure est de negligentia reprehensus, & insuper sic punitus, q̄ suffragia quæ pro ip̄o fiebant iudex iustus distabuebat alijs, ut in quo peccauerat puniret, ut sicut ipse mortuos fraudauerat sic mortuus fraudaretur, nec ipse mortuus iuuaretur a uiuis, qui uiuens neglexerat quæ debebat soluere pro defunctis. Ex præmissis apparet quam impiū sit agere contra defunctos, ut pote res eorum retinendo, uel testamēta negligenter & male soluendo, uel ea quæ debentur mortuis. s. orationes, & suffragia male uel tarde reddēdo. Dicitur Eccl. 7. Mortuo non p̄hibeas gratiam. s. retardando uel non soluendo. Religiosus quidā Mathæus Hispanus nocte apparuit cuidam fratri post mortem in clara facie dicens, quōd post mortem detentus fuerat per quatuordecim dies in purgatorio. Et cum quæreret causam huius frater, dixit, quōd hoc fecerat negligentia illorum fratrum, qui missas, & ea quæ ei debebant non ita cito soluerant ut debuissent, & monebat fratres super hoc ammonendos, ut cito soluerent. Item dicitur, quōd quidam monachus mortuos completo eius officio apparuit cuidam alteri grauiter afflictus, & petens subsidia dicens, quōd multum indigebat, quia ea quæ facta fuerant pro eo alij acceperant, quibus ipse non soluerat. Itē legitur in historia Caroli magni quæ dicitur de runcinallis. Cum esset hospitatus Carolus apud Bāionem, & qui-

dam miles nomine Romericus ibi moriens, præcepit cuidam con sanguineo suo equum suum uendi, & precium eius clericis & pauperibus erogari. Qui uendit equum & precium receptum in vlt̄o proprios expendit. Post triginta aut̄ dies, dictus Romericus con sanguineo apparuit dicens. Scito mihi peccata mea esse dimissa, sed quia legatum meum per triginta dies retinisti, per eodē in pena fui, tu aut̄ æternum supplicium non euades. Ego aut̄ ex nunc in paradisi requiem collocabor. Dicitur aut̄ con sanguineus perterritus sociis suis in mane uiderat & audierat reulit. Qui ipsa die in acre supra se audiuit rugitus ut leonum, uersorum, mugitus taurorum, & ululatus luporum, & rapitur de medio sociorum suorum. Et quæsitus per quatuor dies non est inuentus. Exercitus autē post duodecim dies cum pertransisset per terram Nauariæ inuenit eum præcipitatum a dæmonibus, & attritum a rupis fastigio. Item quidam scholaris moriens Paris. dimisit socio suo culcitram uendendam & pauperibus dandam. Qui cum eam retineret & super eam iaceret, uidit eum ante se iacere multum afflictum in lecto suo nudas chordas. Cum autem perterritus penitentiam ageret, uēdidit culcitram, & precium pauperibus erogauit, & pro eo orare fecit. Qui post apparuit ei in lecto super culcitram & ualde suauiter quiesceus.

De penis purgatorij.

Dist. XIII.

Circa quartum principale s. qualiter iuuari possunt aīa defunctorum. Sciendum q̄ iuuari possunt per miliarum celebratio nes, fidelium oblationes, deuotas orationes, elemosynarum largitiones, penitentiales afflictiones, legatorum executiones, debitorū restitutiones. Vnde Aug. in Ench. Non est ambigendum defuncto rum aīas pietate suorum uiuentium releuari, cum pro illis sacrificium mediatori offertur, uel elemosynæ sunt in ecclesia Sed hæc eis profunt qui cum uiuerent, hæc sibi ut postea possent prodesse meruerunt. Idem, Cum sacrificium siue altaris siue quaruncq; elemosynarum pro baptizatis oibus offerūt, pro ualde bonis gratiarum actiones sunt, pro non ualde malis sacrificia, sed pro ualde malis etiam si nulla sunt adiuuamina mortuorum, tamen qualescunq; uiuorum sunt consolationes. Item in sermone de uerbis Apostoli. Orationibus sanctæ ecclesiæ, & sacrificio saluari, & elemosynis quæ pro eorum spiritibus offeruntur, non est dubium mortuos adiuuari, ut cum eo misericordius agatur a dño quam eorum peccata meruerunt. Hoc enim a patribus traditum tota obseruat ecclesia, ut pro eis qui in communionē corporis & sanguinis domini defuncti sunt, cum ad ipsam sacrificium commemorantur loco suo & oretur, ac pro illis quoque id offerri commemoratur. Idem. Non ambigendum est ista prodesse defunctis, sed talibus qui ita uixerunt ante mortem ut possent eis hæc esse uilia post mortem. s. ut dicit postea, qui cum fide operante per dilectionem hinc exierunt. Quod autem missa & sacræ Eucharistiæ oblatio proficiat exentibus in purgatorio, patet multis exemplis. Greg. 23. Dial. dicit, q̄ cum duæ sanctimoniales seruum dñi qui eis ministrabat timide exteriora pro nobilitate carnis multis contumelijs afficerent, beatus Benedictus hoc audiens mandauit eis. Corrigitē linguam uestram, alioquin excommunico uos. Quam sententiam ut dicit Greg. non intulit proferendo sed interpretando. Quibus non correctis sed defunctis cum diaconus clamaret. Qui non cōiceat det locum, nutrix earum de sepulchris suis uidebat eas superegredi. Quod audiens beatus Benedictus eas absoluit oblationem dedit pro eis præcipiens immolari, quæ immolata non sunt uiteri⁹ uisē egredi, quas ex hoc patet communionem recepisse per seruum Dei ut dicit Greg. Item quidam dicebat q̄ credebat, q̄ nulla missa celebraretur digne quin uirtute sacrificii plures aīe de purgatorio exirent. Item dicit. p. cluniacensis abbas, q̄ quidam sacerdos con furebat singulis diebus anni celebrare Requiem æternā pro mortuis. Qui cum accusatus esset apud suum episcopum suspendit eū ab officio. Cum aut̄ episcopus in quadā festiuitate magna iret ad matutinas, transiens per cimiterium uisum est ei q̄ oēs mortui q̄ erant in cimiterio surgerent contra illum sub illo schemate eius officii quo fuerant in mundo dicentes, Iste episcopus nullas missas nobis dat, insuper sacerdotem nostrum nobis abstulit, sed ceteri nisi emendauerit morietur, qui non solum sacerdotem absoluit, immo pro mortuis libenter celebrauit. Item dial. 24. dicitur, quōd cum quidam paruulus monachus sine licentia uisitatet parentes & sine benedictione, mox defunctus est ibi & sepultus, sed sequenti die eum extra inuenerunt, & hoc quotienscunq; eum se peliebant inueniebant eum sequenti die extra. Parentes eius recurrentes ad beatum Benedictum accipiūt ab eo sacram cōionem, ut eam cum omni reuerentia ponunt super pectus defuncti, & sic sepeliant, quod faciunt, nec ultra reuicunt. Ad hoc autem quōd altaris sacrificium & missæ officium ualeat mortuis in purgatorio ad eorum liberationem facit quod refert Beda in gestis Anglorum lib. 3. ubi legitur, quōd duos reges Angliæ cum pugnarent, inter mortuos corruit quidam iuuenis de familia alterius regis grauissimē

Speculum Morale Vincentij.

mè vulneratus, & quasi mortuus cecidit. Cūq; quasi de graui somno excitatus surgeret, captus ab hostibus, traditus est cuidā comiti. Qui cum curatus diceret se rusticum ad onera ducēda deductū, vt citius euaderet, cum eum aduertissent esse curialem cum carceri mancipantes, quantumcūq; cathenis ligaretur et comēdibus, semper circa horā tertiā liberabatur a vinculis, vel circa primam. Requitus quæ esset ei, & quis esset cum comes promississet ei fide data, q̄ nō pp hoc deterius esset ei, dixit se esse de curia regis, cām liberationis suæ nesciebat aliam nisi q̄ fratrem carnalem habebat abbatē, qui mortuum eum credens sicut credebatur pro eo celebrabat vel faciebat celebrari. Ideo vt credebatur illa hora liberabatur. Hic autem comes alteri eum vendidit, in cuius custodia cum simili liter solueretur, dimisit eum abire fide data, q̄ suā redemptionem ei mitteret, quod & fecit. Et inuentum est, q̄ faciens cū frater suus inquiri inter mortuos, vno inuento similis illi credens eum esse ipsum sepeliuit, & pro eo vel celebravit vel faciebat celebrari singulis diebus, & hora sacrificij soluebatur. Quo multi sunt moti ad deuotionē circa salutare sacrificium & suffragia mortuorum. Ad idē facit hoc quod legitur in vita Iohannis elemosynarij. Qui cum esset patriarcha Alexandrinus volebat semper esse diligēter in exitu morientium, & claudere eis oculos, vt per hoc mortis memoriā sibi imprimeret, & interesse eorum exequijs, & considerare sepulchra & sepulcras, & monebat multum pro eis fieri collectas, & q̄ multum eis proficerent. Adiuuens, q̄ ante paucos dies quidam caprus ductus est a Persis, & detrusus in carcerem, qui dicebatur lethetia obliuio. Quidam autē fugientes inde, & venientes in Cyprū, dixerunt parentibus suis, q̄ eum mortuum sepelierāt. Qui tñ non erat ille, sed ei simillimus. Parentes autē pro eo tanq̄ pro mortuo memoriā eius faciebant per quatuor annos, & collectas fieri in ecclesia, circa Epiphaniā, & Pascha, & Penthecosten. Dicitur autē captiuus tuit lapsus, & redijt ad suos in Cyprum. Cum autē sui parentes dicerent, q̄ pro eo quem mortuū crederant fecissent heri memoriā ter per annos singulos t̄pib. predictis, dixit ille q̄ illis tribus annis tēporib. veniebat per illos quatuor annos quidam candidissimus vt Sol. & inuisibiliter soluebat eius vincula ferrea, & amouebat eū a custodia, & tota die ambulabat, & nemo eum cognoscebat, & in castro inueniebat ferrea vincula portans, & ex hoc vt dicebat dictus Sanctus perpenditur vt dormientes quietē consequuntur qñ pro eis collectæ fiunt. Itē legitur in quoddā lib. de miraculis B. Virginis. Quod Romæ erant duo fratres, vnus dictus Petrus Archidiaconus, bonus in oib. nisi q̄ erat auarus. Alter aduocatus. & iudex malus, nomine Stephanus. Hic tres domos abstulerat ecclesiæ S. Laurentij, & vnum hortum ecclesiæ S. Agnetis. Hi mortui sunt, dictus Stephanus trahitur ad iudiciū, vbi B. Laurentius occurrit, & impropere it factum suum, stringēs per brachium, & terrore inuoluens eū. Postea B. Agnes impropere, & dicit, quia sæpe veritatē vendiderat, & ideo habere dicebat cū Iuda portionē, quia tñ fuerat largus elemosynarius, iuerunt pauperes ad beatum Preiectum cuius festum singulis annis honorificē fecerat, & pauperes in eo pauerat. Hic rogauit B. Laurentium & beatā Agnetē, vt iniuriam ei dimitterent, qm̄ adhuc totum eis emendaretur. Deinde iuit ad B. Virginem quæ obtinuit eius mota precibus a filio vt ad vitam rediret, & triginta dierum spacium ad penitendum, & restituendū haberet. Cui et dixit beata Virgo inter alia, vt singulis diebus diceret: Beati immaculati in via &c. Qui dū reduceretur vidit Petrum fratrem suum in pœna purgatorij grauiter afflictu pro remanitate sua. Et dixit ei, q̄ sperabat se omnino liberari si dñs Papa & Cardinales oēs celebrarent pro eo. Qui reductus narrauit hæc Papæ, & Cardinalibus, & post triginta dies sibi cōcessos migravit ad dñm. Item dialo. 57. dicit Greg. Quod dum quidā presbyter ad lauandum ad balnea veniret, inuenit ibi ignotum hominē ad eius obsequium preparatū, qui eum discalciabat, & vestes ab eo accipiebat, & administrabat. Cum autē hoc pluries fecisset veniens ad balnea duas coronas panū ei detulit, quas cū balneatus ei offerret, dixit se illo pane non indigere, quia fuerat dñs illius loci, ubi pro culpis suis grauiter torqueretur, sed rogauit eū vt pro eo in altari omnipotentis Deo offerret, & sciret se exauditum si cū rediens nō inueniret. Et hoc dicto disparuit. Dicitur autē presbyter per septimanā integram pro eo se affligens, & singulis diebus sacrificium offerens eundem ad balnea rediens non inuenit. Item dialo. 58. In monasterio B. Greg. fuit quidam monachus, lultus nomine, qui graui ter infirmus tres aureos quos absconderat fratri suo carnali tradidit. Quod sciens B. Greg. præcepit ne aliquis fratrum morienti assisteret, sed frater suus causam huius rei ei diceret, vt in morte dolor eius animam trāuerberaret. Quod cum frater eius ei dixisset, grauiter pro commisso dolens, & gemens in ipso dolore quem habuit pro commisso mortuus est. Quem secū B. Grego. in interitum sepeliri, & tres aureos cum eo proijci a fratribus, dicentibus, pecunia tua tecum sit in perditionem. Triginta diebus elapsis præcepit B. Greg. defuncto compatiens, vt singulis diebus vsque ad tri-

cesimum pro eo celebraretur. Quod factum est, & die tricesima apparuit defunctus fratri suo carnali. Qui cum quæreret, quō esset ei, ait vsq; modo male fuit mihi, sed modo bene, quia hodie receptus sum ad cōionem. Quod referens fratribus iste ignorans quid egissent, cōputantes dies inueniunt, q̄ dies erat in qua tricesima oblatio pro eo fuerat immolata. Secundo iuuantur animæ defunctorū per fidelium oblationes, sicut expressē habetur 1. Mach. 12. Iudas duodecim milia drachmas misit Hierosolimam offerri ea ibi pro peccatis mortuorum. & Eccl. 3. 5. a. Qui facit misericordiam offert sacrificium. Item non apparebis in conspectu meo vacuus. Itē ibidem: Oblatio iusti impinguat altare &c. eiusdem 46. Impugnauit hostes circumstantes vndiq; in oblatione vituli immolati. Itē cum quidam effoderet mineram moles montis cecidit super eum, & in tercius remansit, vxor autē eius singulis diebus offerebat pro eo panem & vinum, & cadelam vsq; ad finem anni, excepto vno die. In fine anni homines excavantes in prædicta minera vsq; ad eum, inueniunt eum sanum & incolumem. Et dicebat q̄ singulis diebus tali die excepta apportabatur ei semper panis & vinum, & candelæ tanta quantitas, q̄ de ea comedere videbat. Et cognouit vxor q̄ illa die non fuit ei delatum qua ipsa distulerat offerre. Per quod coniecturatur, q̄ sibi valeat eis, qui sunt in purgatorio quod pro eis offertur. Tertio iuuantur per orationes deuotas siue singulariū personarū, siue cōes orationes ecclesiæ, siue intercessio nes sanctorum. Quam inueniuntur per pias orationes singularium personarū, patet ex libris sanctorum, & chronicis & exemplis. Miles quidam qui pro mortuis orare consueuerat, q̄cunq; transibat per cimiterium, & descēderet de equo suo, cum transisset per cimiteriū quoddam fugaretur ab hostibus, descēdit vt quod consueuerat adimpleret. Cum autē vellent hostes intrare cimiterium, & militem occidere, vñ sunt confurgere de monumentis mortui, & occurtere eis armati sub illo schermate, sub quo in seculo vixerant. Tertriū hostes hoc viso fugerunt, & militem in pace dimiserunt. Itē em dialo. 42. de Paschato, qui fuit miræ sanctitatis, cultor pauperum & cōtempitor sui, diaconus Apostolicæ sedis, qui in dissensionē electionis, quæ fuit facta inter Laurentium & Symachum, Laurentiū contra omnes fouit, & præcipere voluit. Quo etiam morti 10. ad tatum eius Dalmaticæ demoniacus liberatus est. Cum autē germenano Capuano ep̄o medici consuluissent, vt pro salute cōuersis in Virgilianis termis se balnearēt, ingressus inuenit dictum Paschatiū obsequentem sibi in eis. Quo viso inquisit dictus germanus tremefactus quid ibi faceret. Cui ille: Pro nulla alia causa de p̄ntatus sum in hoc pœnali loco, nisi quia partē Laurentij foui, nec de hoc in vita penitui, sed ora pro me, & si me hic rediens non inuenieris, scito te exauditum. Quod germanus fecit, & post rediens non inuenit. Item in vita Mariæ de Oignies, q̄ scripsit magister Iacobus de Vitriaco Tuscanensis ep̄iscopus, dicitur, q̄ cum dicta Maria deuotissimè oraret, vidit infinitam multitudinem manuum ad eā directarum, & coniunctarum ad inuicem. Sequenti die cum transtiret per cimiterium, vidit easdē manus ab imo conscendere quæ si velient eam detinere: ad quarum visionem perterrita fugit ad ecclesiā, rogans dñm vt intimaretur quid hoc sibi vellet. Tunc dictum est ei, q̄ erant animæ existentes in purgatorio quæ orationes eius petebant, in quibus multum beneficium recipiebant. Item in prologo eiusdē vitæ dicitur, q̄ quædam mulier defuncta ad preces aliquorum de pœna purgatoria reuocata ad vitam vt pœnitentiā hic cōpleret, ita affligebat se, quod in sepulchris habitabat in niue et glacie, & igne se innoluebat. Quæ cum hic pœnitentiā perfecisset, hoc donum habuit vt frequenter extra se raperetur, & et animas in purgatorio conduceret, & per purgatoriū sine aliqua læsione transtiret. Item q̄ oēs cōes preces ecclesiæ siue suffragia valent pro defunctis, patet 2. Mach. 12. Iudas duodecim milia drachmas argenti misit Hierosolimam offerri ea ibi pro peccatis mortuorum &c. Mulier vidua & lachrymis proprijs, & multitudinis circa instantis obtinuit filium suscitari. Lucē 7. Item cum Spiritus sancto regatur, & vificetur ecclesia, & sit vnum corpus congregatio omnium fidelium, Spiritus sanctus per membra omnia se fundit, vt cibus spiritualis corporis mystici, quemadmodum cibus corporalis per omnia membra corporis se diffundit, & ideo valent mortuis ecclesiæ suffragia in purgatorio, vt hic viuus. Item quod ad iuuentur mortui per intercessiones sanctorum, quos ipsi in præsentia vita honorauerunt, vel eorum festa colendo, vel loca visitando, vel orationes votiuas dirigendo, quorum familiariter amorem. aliquibus obsequijs dum hic viuerent meruerunt. Patet ex hoc quod satis est probabile, q̄ sibi dilectis, & deuotis non debeant in necessitate deesse, patet per exemplū supra positū de Stephano aduocato, quē B. Prædictus, cui ipse seruierat liberavit. Item si dñs ad preces Mariæ, & Marthæ liberavit Lazarum de inferno, & ad preces multorum sanctorum, sicut patet in vitis sanctorum, & in biblia, & in dialogo, & in alijs libris liberavit multos, & non solum a morte corporali, sed etiam spūali, & etiam æterna quæ eis debe-

debeatur, quia eos ad petitionem sanctorum viatorum vel beatorum ad vitam presentem reuocabat, & ad gratiam suam, multo fortius videtur quod ad preces sanctorum debeat eis vitam aeternam quam debet eis citius soluere, quam culpa sua exigerunt, quod est a poena purgatoria eos liberare, vel quod ipsi debeant ibi suis amicis aliquam consolationem dare. Item si beata virgo Iudicum iudei filium, qui quia cum aliis pueris Christianis ad ecclesiam beatae virginis ierat, & coram imagine eius adorauerat proiectus a patre in turrim ardentem eum sub pallio suo occultans ab incendio liberauit, sicut legitur in libro de miraculis eius, quare non liberet ipsa a purgatorio, vel in toto vel in parte eos qui Christiani fuerunt sibi deuote, & alij sancti similiter. De ea dicit Bern. Ille solus in laude eius taceat qui in suis necessitatibus eam fideliter aduocatum inuenit defuisse. Vnde quidam probus homo dicebat, quod cum aliquando pater suus intrasset lectum suum incolumis, in mane inuenit eum prostratum in pavimento camerae suae rigidum & frigidum ut lapis, quem operientes & calidis balneis fouentes ferè per mesem integrum vix ad pristinum calorem rediit pro aliquo sibi facto. Cui autem diu postea superuixisset & aegrotaret grauiter, ad vltimum vocauit filium suum & sacerdotem, rogans filium ut esset imitator paternae pietatis. Ait enim quod nocte antecedenti quoniam cum nudum inuenierat in camera sua & quasi mortuum, vox venerat ad eum dicens ei quod surgeret, & vocans eum nomine suo eduxit eum quidam quem non nouerat, & adduxit eum ad pratium infinitae magnitudinis, ut ei videbatur, ubi eum solū dimisit & recessit. Tunc ille audiuit post se infinitam multitudinem nigerrimorum spirituum, & horribilium, magnos & horribiles clamores emittentium improperantium ei peccata sua & dicentium quod suus erat, nec eos poterat euadere. Tunc ille territus super modum & fugiens vidit ante se vnam domum, in qua erant duo hostia, intrans eam clausit eam. Demones autem cum infinita multitudine venientes hostium primū frangebant. Dicitur autem paterfamilias habebat in consuetudine singulis diebus recipere in hospitio vnum pauperem. Acciderat autem ante hoc, ut in vigilia omnium sanctorum vnus pauper obtinerat ei petens hospitium, cui dixit quod veniret. Alius petiuit ab vxore eius quae similiter idē dixit ei. Tertius petebat in domo a familia domus, cui familia dixit similiter, quod veniret in nocte. Cum autem in nocte oēs tres veniret audiens paterfamilias quod tres venerat multum gauisus est de eo quod acciderat, & eos bene procurauit. Cum autem in dicta domo essent in magna afflictione, nesciens quomodo se verteret aut qualiter effugeret, cum clamaret ob presentiam & violentiam demonum, vnus iuuenis affuit ei subito, dicens ei, ne timeas illud hostium bene custodiam, & ex parte ista bene seruabo te ab istis. Nunquid nosti me? Ego sum vnus de illis quem tu ita letanter accepisti in hospitio tuum in vigilia omnium sanctorum. Hic assumpto repagulo, hosti i opposuit demonibus seipsum fugans eos. Cum autem illi dicerent eamus ad aliud hostium & frangamus, si hic non recesserit ab isto, intrabimus per illud, vel si recesserit per istud. Cum autem iam fregissent aliud hostium, & vellent demones dictum hominem rapere apparuit alius iuuenis, dicens se esse in quem recepserat, & expulit eos de illo hostio, ut prior. Cuius domum ascenderent, & eam discooperirent, volentes descendere, & dictum hominem rapere, affuit tertius qui tres demones tā longe fugauerat quod nusquam comparuerunt. Cum autem inde recederet, & per dictum pratium iussisset audit dictos demones post se cum infinita multitudine, & horribile clamare quo fugiens venit ad litus cuiusdam fetidissimi fluminis & latissimi qui plenus erat igne & sulphure, & bestiis horribilibus, draconibus & serpentibus flammuomis. Cuius clamaret ei, vel quod intraret, vel ipsi eum in medium proiicerent, respiciens vidit portum artificum & altissimum, qui vix videbatur dimidij pedis latitudinis, & peringere videbatur versus caelum, cum autem necessitate compulsus pontem ascenderet, & leuius magis ac magis ascenderet, & demones post eum, sed vix euaderet cadēdo postquam venisset ad summum, defecit ei pons. Cum autem fletet, non habes quid faceret, vidit ad aliam partem aquae speciosissimam dñam magnam vsque ad caelum, quae dixit quod erat b. Maria, & quod quia a tali tempore quod ei noiauit eam singulis diebus quinquagesies flexis genibus salutauerat, volebat illū ab illo periculo liberare, & ad domū suā eum reducere, & accipiens eum per manum vsque in suam camerā reduxit, monens ut vitam in melius emendaret. Hic autem nudus & solus relictus in camera sua praetimore, quasi mortuus cecidit. Hic in mortis articulo filio suo haec praedicta coram sacerdote suo in periculo animae suae vera esse dixit: hoc monens eum ad hospitalitatem, & ad b. virginis salutationem & ad oronem. Dicitur autem filius bene sciebat quomodo nudus inuentus fuerat, sed causam ignorabat. Quarto iuuari possunt mortui per elemosynarum subsidia, & hospitalitates pro eis exhibitas. Vnde dicitur Ecclesiastici 7. Pauperi porrigite manum tuam, ut perficiatur propiciatio & benedictio tua, & mortuo non prohibeas gratiam. Minus dicitur & plus significat, quia mortuo non solū non est gratia prohibenda, sed etiam conferenda. Multi sunt autem qui non exhibent, sed magis prohibent. Ideo signanter dicit Sap. Non prohibeas, ut si non velis gratiam exhibere, saltem non preluas alij prohibere. Item Thob. 12. Eleemosyna a morte liberat. Ipsa est quae purgat peccata, & facit inuenire vitam aeternam. Hoc dixit Raphael Thobiae. Et Eccl. 3. e. Eleemosyna pauperis non erit in obliuione, sed in die tribulationis commemorabitur tui, & sicut glacies in sereno sic soluentur peccata tua. Item eodē. g. Ignem ardētem extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis, & Deus inspector meminit in posterum, & reddet gratiam, & in tpe casus inuenit firmamentum. Eccl. 39. d. Super scutum potentis, & lanceam aduersus inimicum tuum pugnabit. Ex his habemus, quod eleemosyna peccata purgat & vitam aeternam impetrat, ignem refrigerat, & in die tribulationis peccata dissoluit, & hominem defendit, & hostes repellit. Ad hoc vñ valere quod legitur in miraculis B. Iacobi, ubi dicitur quod cum tres milites Dioc. Lugd. irent ad S. Iacobum, quaedam vetula lassata in itinere rogabat ut amore S. Iacobi Doblarium suum ei ferrent, alij non curantibus vnus compassus per duodecim dietas, ei portauit, qui sicut in itinere inuenit vnum peregrinū infirmum. Qui cum nec se etiam mouere posset, rogauit alios, ut sui miserī eū deportarent, vsque ad Galiciam. Ille miles delicta sua cogitans de equo descendens vnus vsque Galiciam portans, praestitit & lassitudine infirmatus occubuit, & per triduum mutus fuit, & cum moneretur verbis & signis, ut consisteretur & disponderet de rebus suis, audiebat eos, sed non poterat rīdere, & cum socij eius mortem expectarent, quarta die suspirans gratias Deo, & B. Iacobo referēbat, qui dicebat quod ad eum venerant demones, ita eum opprimentes, quod nec loqui, nec respirari posset. Sed nunc B. Iacobus veniens habes burdonem peregrini pro lancea, & sacculum pro scuto, demones a me expulit, & loquelam mihi reddidit, qui praedixit se moriturum cito, & dñm cuiusdam socij sui damnandum, nisi se corrigeret, & quod mala morte moreretur, quod ita euenit. Ipse facta confessione & ordinatis factis suis ad dominū migravit. Et ille dñs, de quo praedixerat non se corrigens in quodam exercitu lancea percussus subito mortuus est. Quarto iuuari possunt per afflictua ieiunia, scilicet. s. pro poenitentia cui mortui sunt afflicti satisfaciunt eorum amici. Gal. 6. Alter alterius onera portate &c. Hic autem intellige ieiunium large pro omni quod est corporis afflictuum, sicut est abstinentia, peregrinatio, & quaecumque poenitentialis austeritas. Exemplum 1. Reg. vlt. quō David pro morte Saulis, & Ionathae fleuit, planxit, & multipliciter se afflixit. Item 2. Reg. 3. de Abner mortuo, de quo dicitur quod percussit eum Ioab in inguine & mortuus est. Quo audito David dixit ad Ioab, & ad oēm populum qui erat cum eo: Scindite vestimenta vestra, & accingimini faccis, & plangite, & cetera quae sequuntur. Sequitur: Iurauit David dicens: Hoc faciat mihi Deus, & hoc addat, si ante Solis occasum gustauero panem vel aliud quicquid. Item de Amasa 2. Reg. 20. Cum quidam iniunctam sibi poenitentiam inchoasset, & infirmitate graui perductus ad mortem amarissime flens doleret, quia poenitentiam suam perficere non valeret, promisit ei quidam socius eius, & amicus quod illi pro eo faceret, rogans eum ut post mortem suam ipsum de statu suo certificare curaret. Qui mortuus peracta ab illo socio suo poenitentia, apparuit ei totus purgatus, & lucidus, & gratias agens de sua liberatione. In ordine minorum dicitur fuisse vir quidam religiosus, & pius guardianus existens, qui quocumque in conuentu suo irater aliqui expirabat, conuocatis fratribus in capitulum, pia compassione comotus singulis fratribus imponebat missas, vigiliis, abstinentias, & poenitentias. Iste afflictiones infra certum & breue tps ab eis complendas, quantas pro mortui liberatione estimabat, ut sic frater mortuus citissime purgaretur, & post paucos dies ad gloriam transferretur. Sexto iuuari possunt eorum debita celeriter persoluendo, & restituendo res quas male habuerunt, vel ignoranter retinuerunt, vel ad memoriam non reducerunt, vel quia hoc solui praeterperunt ab amicis, & illi negligenter egerunt, vel quia ipsi se impotentem in soluendo redderant. Accidit quod quidam puer de magno genere mortuus est circa etate nouem annorum, qui a familia patris, ac matris acceperat mutuum ut ludos suos faceret, qui in morte non recoluit, licet cōfessus esset, & sic nihil soluit. Qui post apparuit taliter matri, dicens se grauiter affligi, eo quod non soluerat quod debebat. Illa autem persona cui apparuit inquirens omnia soluit, & post dictus puer illi apparuit personae, cui apparuerat intimans se ab omni poena liberatum, & esse in magna felicitate apparebat. Iste autem puer fuit filius Ducis Burgundiae, Hugo dictus, persona cui apparuit fuit mater ducis, quae haec revelauit. Item cuidam militi valde deuoto & bona vitae, qui super hoc & sacerdotem consuluit, cum esset solus in ecclesia in oratione, quidam cognatus eius defunctus qui fuerat miles valde strenuus apparuit ei pluries, & cum quereret ab eo quomodo ei esset, dicebat se esse grauissime afflictum pp aliqua quae retinuerat de alieno, quod non recoluerat emendare, & dixit quae erant illa quae habuerat, & a quibus habuerat, pro quibus per septennium iam multam

tam

Speculum Morale Vincentij.

tam poenā passus fuerat, & rogabat eū, q̄ ea faceret solui, & dimitti sibi faceret iniuriam, quia credebatur se liberari si esset de hoc satisfactum. Miles cui alius apparuit, dictus fuit dñs Guillelmus Decontres socius Niueniensis, qui miles magnæ abstinentia, & deuotionis fuit, qui et in terra Albigenisium, & transmarina multa iustiniuit pp Deum. Item accidit q̄ duo scholares de eadem natione socij, & iuvenes religionem intrauerunt, & in eadem religione bene, & deuote apud Deum, & hoies se habuerunt. Cum aut alter eorum laboraret in extremitatibus, & alter pro eo fletet, se dicens desolatū remanere in aliena terra, r̄ndit eger, q̄ si hoc Deo placeret, & posset, q̄ cōsolaret eum et post mortem certificans eum de statu suo. Cum aut eo mortuo alius esset in oratione, apparuit socius suus valde tristis & afflictus. Et cū ille quæreret causam, respondit q̄ p nulla alia causa pateretur penam purgatorij, nisi pro hoc q̄ cū darentur noui focci, retinebat & occultabat veteres contra regulę statutum, & adhuc erant absconditi ad pedes lecti sui, & rogauit eū vt eos ibi acciperet, & abbati redderet, & rogaret abbatē vt eū de hoc in capitulo solueret, & orari pro se faceret, quod ille fecit. Post apparuit ei lætissimus, & splendidus, rogans vt cum eo foras egredieretur. Quo factō vidit ante se transeuntem maximam multitudinem candidatorum hoium & fulgentium, et habentium retro post humeros cruces pulcherrimas in celum ascendētium. Et statim secutus alius ordo longe pulchrior apparuit, & habebat cruces pulchrioris, & maiores, & recepti sunt in celum. Post secutus est tertius ordo longe pulchrior, & quilibet eorum habebat vnum Angelum sibi præambulū, qui crucem gemmis fulgētem, & speciosissimā ante eū ferebat, & transibat ascendentes in celum. Cumq; ille quæreret a socio quid sibi vellet hoc, r̄ndit: Priores erāt qui intrauerunt ordinem in senectute. Secundi qui in virili ætate. Tertij qui in adulescentia sua, & cum istis deputaberis si perseueraueris in incepto, & beatus eris, & ego cum eis per Dei gratiam ascendo. Et hoc dicto alios secutus est angelo præcedente, & crucē eius baiulante. Probabile est q̄ eis valeant dona gratiæ, quæ hñt & virtutes. Licet. n. ibi sint ista ociosa quantū ad meritum, non tñ quantum ad aliquod solatiū, vel quia roborant subiectum suum ne a doloris vehementia vel penitus absorbeatur, vel opprimatur, vel quia faciunt bona ecclēsiæ cōicare eos, vt per eorum participium a penis citius liberentur, et maximē dat eis maximum solatiū specio euadendi illa tormenta, immo certitudo q̄ euaserunt eterna supplicia, & per Dei misericordiam aliqñ habebunt æterna bona. Propter hoc vt æterna tormenta euaderet, & æterna bona obtineret, magnus Cantor Parisien. in exitu suo rogabat dñm quatenus in exitu suo poneret eum in purgatorio vsq; ad dlem iudicij eum ibi torquendo, & dicebat circumstantib. Et vos fratres rogo, vt super hoc dñm rogetis. Sciendum aut q̄ poenarum purgatorij medietatio multum vilis est, & ad multa valet, quia a culpa reuocat. In tentatione a ruina peccati hominē conseruat. Munit ad paciētiam. Prouocat ad compassionem & misericordiam. Inducit ad pñiam. Valet et ad perseuerantiam. Cum quidā flagitiosus homo confiteretur ep̄o suo, nec valeret eum inducere ad condignam poenitentiā, misit eum ad quendam sanctum Abbatem, qui sicut post multas ammonitiones non valens eum ad condignā poenitentiam monere, nisi q̄ ad vltimum diceret ei, q̄ faceret pñiam, de qua in breui spacio diei, vel septimanæ posset se expedire, tradidit eum conuerso suo dicens, duc istum ad vallem solitariam, & illi quē ibi inuenies dic vt cogitet de isto homine, q̄ faciat ei facere breuem poenitentiam, q̄ cōpleat in spacio diei ac noctis, ita q̄ ipse seruet eū viuentem, & integrum, & cras michi ipsum remittat. Quod fecit conuersus, et inuenit in valle vnum demonem sub humana specie, cui tradidit dictum hoīem hospitandum, & vt de eo faceret vt mādabat Abbas. Ia crastinum cum de mandato Abbatis rediret conuersus ad dictam vallem adduxit dæmon dictum hominē afflictum, quasi ad mortem. Et cum reduxisset eum ad Abbatem, & retulisset ei quanta mala, & quæ tormenta passus fuisset, ait Abbas, q̄ liber recederet ab omni poenitentia. Ille aut dixit, q̄ nunq̄ recederet, sed quantumcumq; asperiores poenitentiam ageret, & in ea tota vita sua perseueraret, dummodo de cetero in dæmonū manus non caderet, quod & fecit. Itē quidam miles fuit raptor & flagitiosus, qui ad instantiam vxoris suæ, quæ valde deuota erat, venit ad cōfitem dum ep̄o suo. Qui cum reus esset multorum homicidiorū, & aliorum scelerum, nec vellet ire Romam, vel aliā poenitentiam facere condignam. Ait ei ep̄s, confusus de dño, q̄ in facto suo aliquod cōsiliū deberet apponere. Tu inquit, qui tot noctes in seruitio diaboli vigilasti, vel es tu saltem hoc modicum facere, q̄ per noctem integram in Dei seruitio in ecclēsia vigilares nulli alijs loquēs, vel intendens nisi Deo, & sanctis eius, rogando eos pro tua salute, & hoc solum tibi iniungimus pro remissione omnium peccatorum tuorum. Ille cogitans de bono foro, quod sibi fiebat, & de leuitate & breuitate dictæ pñiæ hanc gratanter accepit. Quem ep̄s in ecclēsiā introduxit, & præcepit ne oīno vsq; in mane alicui loqueretur,

nisi vt dictum est vsquequo ipse ad eum rediret facto mane. Cum aut vsq; circa mediam noctem miles coram crucifixo in pace orādo vigilasset, ecce quēdā claritas incepit per ecclēsiā fulgere, quasi si dielceret diabolo procurate, & visa est ei porta aperta, & hoies, & mulieres, quasi ingredienti ad orandum, incepit audire, quasi strepitus quadrigarum multarum, & visum fuit q̄ intrarent ecclēsiā mercatores, qui dixerunt ei, q̄ missi erant ab vxore sua, quia mercatores erant ducentes multas quadrigas, & volebant eū habere pro guidagio & conductore per terram vicinam, & dare sibi de pecunia sua ad beneplacitum suum. Cum aut videretur ei, q̄ dies nō ita cito deberet esse, & q̄ nec ep̄s ad eū venerat, cogitauit apud se, q̄ nullo modo pñiam frangeret. Cum aut illi sollicitasent eam qualiter eis responderet, & ipse immobilis oraret, indignantes recesserunt, & quasi ad domum eius curtes adducit ei vnum diabolū in specie vxoris figuratum, & alium in specie pueri sui paruum quem maximē diligebat, quē portabat inter brachia mater, et dixit ei vxor: Dñe quid respondebitis istis mercatoribus, modo iuste potestis lucrari qui solebatis aliena rapere. Similiter puer pomum ei porrigebat & ei applaudebat, & loquebatur balbutiendo. Cum aut nec per hoc stupēs se moueret, ant loqueretur eis, incepit vxor flere, & se miseram dicere pro viro suo qui loquelam amiserat & sensum, & cū nec sic ille loqueretur, mutant se dæmones in similitudinem ep̄i & clericorum, & venit ad militem ille factus ep̄s cum clerico suo dicens: Benedicite, fili benedicat tibi dñs quō fuit tibi in hmōi. Obstupuit miles, & hēlitans an r̄nderet, quia non videbatur ei nox transisse, rogabat intra se dñm ne deciperetur, & deliberauit se primo signare, q̄ loqui. Quod cum faceret confusi dæmones, verterunt se in horribiles species, militem verberantes vsque ad mortem, & eum acerrimē torquentes. Cum aut ad crucifixum oculos eleuaret, & Iesum crucifixum, & matrem eius in suum adiutorium aduocaret confusi cum maximo sonitu fugierunt. Mane autem facto aperiens ep̄iscopus portas, venit & inuenit eū quali mortuum. Qui reuersus ad vires, retulit qualiter sibi fuerat. Et cum ep̄iscopus diceret ei, q̄ ei aliam poenitentiam non iniungeret, ille in artissima poenitentia permansit dicens, q̄ magis vellet mori, q̄ demouibus tam crudelibus seruire de cetero, vel in manus eorum cadere. Idem dixit monachus flagitiosus, de quo supra dictum est, de quo Hiero. in princ. vit. patrum.

LIBER II. PARS II.

De finali & extremo iudicio. Prefatio.

Post considerationem præhabitam de morte triplici. animæ, naturæ, & culpæ, & de mortuis tam spiritualiter quā corporaliter in hoc mundo, necnon & de mortuis in purgatorio, nunc ordine conuenienti præeunte, concomitante, ac et dirigente gratia Iesu Christi, conuertamus oculos ad considerationem finalis & extremi iudicij. Hoc autē finale iudicium erunt duo præcedētia, duo cōcomitantia, & duo subsequētia. Præcedētia iudicij erunt Antichristi persecutio, & mundi consummatio. Concomitantia iudicij erunt mundi conflagratio, & omnium mortuorum resurrectio. Sequētia iudicij erunt supplicium reprobatorum, & gloria beatorum. De his omnibus est per ordinem prosequendum.

De persecutione Antichristi. Dist. 1.

Legitur aut Antichristus in Babylonæ de tribu Dan nasciturus, sicut sanctus patriarcha Iacob non orando, sed prophetādo p̄dixit Gen. 30. Fiat Dan coluber in via, cerastes in semita & c. Super quo B. Greg. 3. lib. moral. ait: Cerasta græcè cornua dicuntur. Cerastes qui hic cornutum esse d̄r, digne Antichristus asseritur, quia contra h̄dliū vitā cum morsu pestiferę prædicationis armabitur et cornibus p̄tatis. Bene aut d̄r in Babylonē. i. confusione nasciturus, vt ex loco natiuitatis insinuetur qualis postmodū fit futurus. Sicut. n. Christus in Nazareth. i. flore cōcipitur, in Bethleem, q̄ domus panis d̄r, r̄paliter de virgine nascitur, ad insinuandum q̄ in flore. i. puritate virginitatis maternæ Spiritus sancti virtute conceptus: postmodum nascēdo panis vitæ nobis factus est. Sic Antichristus homo peccati, filius perditionis, sicut actor confusionis ordinē vitæ totius iustitiæ confundens, sectatores suos ad confusionē pertrahens, merito in Babylonē d̄r esse nasciturus. Vnde Apoc. 7. Vbi ex alijs tribus filiorū Israel signati numerantur, sola tribus Dan subtrahitur. Huius aduentus sicut ait Apostolus 2. Thess. 2. erit in operationē Sathanæ, quia oīa faciet diabolo, qui eum possidebit, instigatē & cooperante. Nō tñ ita possidebit eū vt vniatur ei, sicut in Christo humanitati diuinitas est vnita, nec ita vexabit eum vt

carcat

crearet iudicio rationis, alioquin nõ imputaret ei quicquid ageret, sicut nec homini furioso. Quidam autẽ dicunt, q̃ a conceptionis principio diabolus in vterum matris eius descendit, cuius virtute deinceps aletur puer, nãtetur, & adoleſcet. Alij dicunt & forte verius, q̃ a principio conceptionis suã habebit angelum sui custodẽ, sicut habent singulos ceterorum hominum vsq; ad annos discretionis. Sed tunc cũ extolli ceperit super oẽ quod d̃s Deus, ab angelo sancto derelictus, prorsus a diabolo possidebitur, ad libitum voluntatis eius in oibus, & per oia d. ducendus, sicut possessor ad libitum suum pertrahit circũducitq; iumentum, vnde ait Greg. Illud perditũ hoĩem quasi vas proprium diabolus ingreditur, qui specialiter Antichristus nuncupatur. Veniens autẽ in Hierusalem circumcidet se, vt ex hoc acquirat gratiam Iudæorum, & dicit se esse Messĩã promissum in lege, & faciet sabbatũ custodiri pp Iudæos, diem vero dñicam pp Christianos, vtriusq; conformare se volens, vt vtriusq; decipiat. Tunc Iudæi credentes ipsum esse Messĩã quem multis t̃pibus expectarunt conuertentur ad eum, ac ei vnanimiter adharẽbunt. Erit autẽ in concupiscentijs sceminarum, sicut dicitur Dan. 1. In aperto tñ castitate, & sanctitate omnimodã simulabit, vt oēs ad se alliciat, & ostentatione seducat. Cor eius in tãtam edẽtetur superbĩã, vt legẽ & ceremonias, & et cursum tẽporum se mutare putet, sicut dicitur Dan. 7. Et in Deũ proferet blasphemias dicens se Deum esse, Christum autẽ dicit fuisse seductorem, vnde sicut ait Apostolus 2. Thess. 1. Tũc reuelabitur homo peccati filius perditionis, caput s. omnium iniquorum, qui aduersatur, & extollitur supra oẽ qd dicitur Deus, aut quod colitur, ita vt in templo Dei sedeat, ostendens se tanq̃ sit Deus. Veniens. n. in Hierusalem in tẽplo, quod reedificabit Iudæi adharẽntes ei sedebit, adorari se faciens sicut Deum. Veniet autem sicut ait Apostolus in oĩ virtute patris humanæ & opulentie t̃palijs. Creditur. n. q̃ reuelate magistro & possessore suo diabolo inueniet thesauros occultos, quib. vtatur ad vanitatem & gloriam mundialem, & ad multorum perniciem, quos videlicet excebat magna largitione donorum. Veniet nihilominus s̃m operationem Sathanæ in oibus figuris, & prodigijs mendacibus, & in omni seductione iniquitatis, sicut ait Apostolus 1. faciet signa & prodigia, que homines videntes in admirationem, & seductionem inducent. Dñr autẽ signa mendacia, vel quia non erunt vera, sed phantastica, quia diabolus cuius virtute operabitur prestigiabit oculos videtium vt videatur esse, quod non est, vel non esse quod est, aut aliter & aliter esse, & sic oculi videtium illudentur, vel dicuntur mendacia, quia ad confirmandũ mendacia, & seducendum animas ostendentur. Et reuera hmõĩ signa nõ debent dici miracula, sed mirabilia dici pnt. Mirabile. n. est facere præter solum cursum nature. Diabolus autẽ habens subtilem intelligentiam & longam experiẽtiã, quod natura facit successiue, ipse scit quasi in instanti. subito & imperceptibiliter operari. Sicut Magi Pharaonis virgas in serpentes subito conuertisse leguntur. Miraculum autẽ facere, solum est diuinæ patris, quia sicut solus ipse est actor nature, sic ipse solus potest naturam transmutare. De Antichristo d̃s Apoc. 13. Et vidi de mari bestiam ascendentem habentem capita septem, & cornua decẽ, & super capita eius nomina blasphemie. Et bestia q̃ vidi similis erat pardo, pp varietatem duplicatum in cõuersatione. Et pedes eius sicut pedes vrsi, pp ardore libidinis. Et os eius sicut os leonum, pp immensitatem crudelitatis. Et dedit illi draco. i. diabolus, virtutẽ suã & p̃tatem magnã. Nam sicut ait Greg. 3. 2. lib. moral. In omni fastu fallacie, & virtutis robore, & culminis elatione, prosperabitur Antichristus, quia tota virtus diaboli in illo dãnato homine congesta densabit. Sequitur in Apoc. Et vidi vnũ de capitib. s. quasi occisum in mortem, & plaga mortis eius curata est. Nam sicut Christus promissus mortuus est & resurrexit, sic Antichristus vt appareat Christus in lege promissus simulabit se mortuum, & post arte magica, & operatione dæmonum se mirabiliter suscitatum. Et adiurata est vnũuersa terra post bestia. i. bestiam sequẽtes, & ei damnabiliter adharẽntes, & adorauerunt draconem. i. diabolũ qui dedit p̃tatem bestie, & adorauerunt bestiam dicentes: Quis similis bestie. s. in miraculis faciendis? Et quis poterit pugnare cum illa? & datum est ei os loquẽs magna. s. magnificando se, et blasphemia, se Christum esse mendaciter asserẽdo. De ipso quoq; d̃s Dan. 11. Faciet iuxta voluntatẽ suã, & eleuabitur, & magnificabitur aduersus oẽm Deum, & aduersus Deum Deorum loquetur magnifica. Et 8. eiusdem: Cum creuerint iniquitates, confurget rex impudens facie, & intelligens propositiones, & roborabitur fortitudo eius, sed nõ in virib. suis, et supra q̃ credi potest vnũuersa vastabit, & prosperabit, & faciet &c. Est autem aduertendum, q̃ Antichristus vtẽtã quadruplici ad homines subuertendum, videlicet: Callida persuasione, donorum amplissima largitione, miraculorum operatione, & tormentorũ afflictione. Primus ergo modus homines subuertendi est callida prædicatio uel persuasio. Prædicabit. n. legẽ nouã prauã esse, destruet pro posse calũ Dei, ritum ecclesie, & iuge sacrificium, vt dictũ est

Dan. 8. vsq; ad principem fortitudinis magnificabitur, & ab eo tunc iuge sacrificium, & deiecit locum sanctificationis eius, robur quoq; datum est ei contra iuge sacrificium, & p̃sternetur veritas in terra, & prosperabitur & faciet. Vere prosternetur veritas, quã falsitas publicẽ predicabitur, nec permittetur veritas prædicari, nec a fidelib. audiri. Peruersẽ exponetur scriptura sacra, nec veraciter exposita catholicis Doctoribus permittetur. Secundus modus subuertendi erit per donorum amplissimã largitionem. Inueniet. n. thesauros occultos vt dictum est, per quos ad se sequendum, & sibi adharẽndum plurimos instigabit. Cum. n. in multis regnat cupiditas, facilliter inclinabuntur ad eum cupidi, vidẽtes, q̃ sequaces suos ditabit, falsamq; felicitatẽ eorum ad decipiendum alios ostendat. Tertius modus subuertendi erit per tormentorum afflictionẽ. Nam sicut ait dñs Matth. 24. Erit tunc tribulatio magna qualis nõ fuit ab initio mundi vsq; modo, neq; fiet. Et hoc innuitur Apoc. 1. vbi d̃s: Pedes eius similes auricalco, sicut in camino ardenti. Per pedes. n. vltima Christi membra, per caminum ardentem tribulationis vehemẽtia designatur. Exhibebit enim Antichristus in torquẽdo fideles oia genera tormentorum, que antiquitas in sanctis martyribus sunt impleta, & oẽm ingenij sui subtilitatem acuet, vt ferocitatem sui pectoris impleat nouis, & inauditis supplicijs affligendo, nec per partes, sed simul tota crudelitatis eius immanitas exercebitur, ne requiem aliquantulã, aut interpolationẽ habentes vires refumerent quo minus in cruciatibus vincerentur. Vnde de Antichristo d̃s Dan. 8. Interficiet robustos, & populum sanctorũ s̃m voluntatẽ suã. Quod exponens Greg. 3. 2. moral. ait: Tunc non solum in reproborum mentib. sed et in electorum corporib. crudelitate insumabili, siue qualibet obiectione grassabitur. Robustos ergo interficiet, cum eos qui mente inuicti sunt corporaliter perimet. Vel certe robustos. i. populum sanctorũ s̃m voluntatẽ suã interficiet, cum eos qui robusti, ac sancti credebantur ad nutũ suã voluntatis trahet. Durabit autẽ hæc tribulationis immanitas trib. annis, & dimidio t̃m, ne si diutius duraret, patientia sanctorũ prorsus deficeret. Sicut. n. ait Saluator: Nisi breuiati fuissent dies illi, nõ fieret salua oĩ caro, sed pp electos breuiati sunt dies illi. Ecce pius dñs sicut tribulationem venturã prænuñciauit, sic & eius abbreviationẽ prædixit, vt ad ipsam sustinendã per prouidentia muniretur. Quia sicut ait Greg. Dñs ac Redẽptor noster perituri mundi præcurrentia mala denunciat, vt eo minus perturbent venientia quo fuerint præscita. Minus. n. feriant iacula q̃ præuidentur, & nos tolerabilius mundi mala suscipimus, si contra hæc per prouidentia clypeum muniamur. Prædixit et vtrumq; vt et si ex prænuñciata tribulationẽ tã horribili tremur, audita tñ eius abbreviatione per patientiam sumptis viribus armemur. Quattuor modis seducendi erit per miraculorum operationẽ. De Antichristo. n. loquens Apostolus 2. Thess. 2. sic ait: Cuius aduentus est in omni virtute & signis, & prodigijs, & mendacib. vt dictum est supra. Finget. n. se mortem & resurgere vt dictum est. Et multa mirabilia facturus est per artem magicã s̃m operationem Sathanæ, qui in omnib. eius operib. erit actor & rector. Nec cõtentus erit Antichristus, q̃ ipse solus prædicet, & seducat homines, sed etiã discipulos congregabit, quos & Apostolos appellabit, qui eum vbiq; prædicet, sicut Christus Apostolos suos ad prædicandum Euangelium destinauit. Ipsi autẽ satellites Antichristi, seu pseudoapostoli prædicabunt vbiq; & mirabilia quasi miracula facient, quib. innumerabiles de oĩ natione seducant. Sicut. n. Christus Apostolos suos misit ad prædicandum, & ad miracula faciendum, sic Antichristus pseudoapostolos per totum orbẽ mittet ad nationes oēs ad quas personaliter accedere non valebit. Hi ciuitatẽ sanctã Hierusalem calcabũt mensibus quadraginta duobus, sicut dicitur Apoc. 11. ecclesiam persequentur annis tribus, & dimidio, quib. Antichristus regnabit. Hi pessimi erũt in vita, tñ sanctitatem per hipocrisim simulabunt, vnde penẽ omnes decipient, partim apparentia sanctitatis, partim violentia potestatis, partim miraculis reputatis. Hos describẽs B. Ioannes Apoc. 13. ait: Et vidi aliã bestiam ascendentem de terra post primã bestiam q̃ viderat ascendentem de mari, per q̃ significatur Antichristus, & sui principes. Alia bestia est ipse idem & pseudoapostoli famã eius vbiq; diuulgãtes, qui iure dicuntur bestia, quia in bestia est fena crudelitas, violenta rapacitas, & insatiabilis edacitas. Omnia hæc erunt in Antichristo, & suis. Dicuntur etiã bestia in singulari pp vnanimem consensum, & concordiam ad nocendum. Dicit ergo B. Ioannes: Et vidi aliã bestiam ascendentem de terra, & habebat cornua duo similia agni, quæ sunt similitudo vitæ, & peruersio doctrinæ, vel vita mala & offensa miracula. Et loquebatur sicut draco. i. sicut diabolus, quia sicut Spiritus sanctus loquebatur in Apostolis Christi, sicut dicit eis dñs Matth. 10. Nõ vos estis qui loquimini, sed Spiritus patris vestri qui loquitur in vobis, ita malignus spiritus in apostolis Antichristi. Et p̃tatem prioris bestie omnem faciebat in conspectu eius. i. oēs modos decipiendi, quib. decipiet Antichristo facient in cõspectu diaboli & Antichristi. Sicut. n. Apostoli

Speculum Morale Vincentij.

Apostoli faciebant oia vt placerent Christo, sic isti vt placeant Antichristo, a quo sperabunt se honores & diuitias adepturos. Dñ. n. Dan. 11. Multiplicabit gloriã, & dabit eis honorem. Sequitur: Et fecit i. faciet terriam, & habitantes in ea adorare bestia primam. i. Antichristu. Et fecit. i. faciet signa magna. s. ad hoies seducendum, vt et igne faceret de celo descendere in terrã in conspectu hominũ, hoc ad literam facient virtute dæmonum, sicut fecisse leguntur Iob 1. vel sicut Apostolis Christi datus fuit Spiritus sanctus in specie ignis. Et quia hæc signa non fiunt in occulto, sed in publico in conspectu hoium, ideo q̄ plurimi decipientur. Vnde dñ. ibidem: Et seducit. i. seducet habitantes in terra p̄ signa que data sunt illi facere permiffione diuina. Vnde dñs Matth. 24. prædixit: Surgent pseudoprophetae, & seducunt multos, & dabunt signa magna, & prodigia, vt in errore mittantur, si fieri p̄t et electi. Propter quod sicut ait Greg. 32. lib. in or. pensum quæ erit humanæ mentis illa tentatio, qñ & pius martyr corpus tormentis subiicit, & tñ ante eius oculos miracula tortor facit. Cuius tunc virtus non ab ipso cogitationũ fundo quatiatur, qñ his qui flagris cruciat, miraculis coruscet, & vehementia tentationis huius et sapientissimi seducitur. Sicut bene designatur Apoc. 12. Cauda draconis trahebat secum tertiam partem stellarum. Et de Antichristo dñ. Dan. 8. Deiecit de fortitudine, & de stellis, & conculcauit eas. Quod exponens Greg. 32. mor. ait: De fortitudine & de stellis deiecit, quia nonnullos & luce iustitiæ resplendentes, & sapientiæ claritate fulgentes, & virtute operis robultos frangit. Ceterum pseudoapostoli præcipient, & eum in genti potestate compellent habitantes in terra vt faciant imaginem bestie. i. Antichristi, vt eã faciãt adorari, sicut fecit Nabuchodonosor Dan. 3. Et dabitur illis a diabolo, Deo. s. permittente, vt dent spiritũ malignum imagini bestie, & facient eã loqui & moueri, ad maiorem hominum subuersionem, & loquetur imago bestie per malignũ spiritũ, sicut olim in idolis dabant dæmones rãsa. Et facient oes diuites, & pauperes pusillos & magnos, liberos & seruos habere chara æterna. aliquod signũ Antichristi representatiuum, vel ad literã, in sermone sui nois in dextera manu, aut in frontibus suis euidenter & materialiter, sicut hodie portant Iudæi signa designantia ipsos esse Iudæos. Adhuc isti maiora facient per principes qui eis in oib. acquiescent, q̄ quicunq; non adorauerit imaginem bestie occidatur. Et ne quis possit emere aut vendere, nisi habeat caracterẽ bestie. i. signum per quod dignoscatur pertinere ad Antichristum, aut nomen. i. vt sicut a Christo dicimur Christiani, sic illi ab Antichristo antichristiani vocentur. Hoc aut facient vt homines extrema necessitate cogantur Antichristo, & suis dãnabiliter adherere. In hac tanta necessitate non omnino deseret dñs sanctos suos, sed ad eorum cõsolationem mittet Enoch et Heliã, sicut dñ. Apoc. 11. Ad hoc. n. in Paradiso terrestri viuentes diu referuati sunt, vt illo tẽpore venientes Antichristum redarguant, veritatẽ defendant, seductos reuocent, ac vacillantes in fide confirmant, prophetabant autẽ diebus milleducentis sexaginta annis. i. tribus annis & dimidio prædicabũt pñiam verbo pariter & exemplo, sicut & Antichristus tanto tempore prædicabit. Ipsum aut Antichristum coram oĩ populo arguent, ac mendacem & fallacem ostendent. Tunc bestia faciet aduersus eos bellum. s. disputando, blandiendo, promittendo, comminando, corporaliter affligendo, & vincet eos corporaliter occidendo, & iacebunt corpora eorum insepulta in platea Hierusalem, & non sinetur poni in monumentis, vt. s. homines videntes non audeant eis conformari, & magis timeant Antichristum. Tunc erit tanta tribulatio, quanta non fuit antea, nec post erit. Antichristus. n. & sui gaudebunt & iucundabuntur, & epulabuntur, & munera mittent sibi mutuo pro morte. Istorũ qui eis resistebant & contrarij erant tam operibus q̄ verbis, & prædicationibus eorum. Et sicut isti mali gaudebunt, sic iusti et fideles iugebunt, terrebuntur, & ab impijs confundentur. Sed faciet Deus cum tentatione et prouentum. Nam post tres dies, & dimidium diuina virtute resurgent iam non vterius morituri. Erit aut eorum resurrectio manifesta, vt sicut impij prius gaudebãt, boni vero iugebãt, sic viceuersa oes mali stupeant, vt tercantur, & in seipsis turpiter confundantur, boni vero gaudeant vireq; resumant, ac in fide cõfirmantur, & Deo gratias agant. Audietur et vox magna de celo vocantis eos in gloriam & cunctis videntibus ascendent in celum, gloriosi videlicet & fulgentes. Tunc aliqui mouebuntur ad penitentiam, alij vero ad duritiam. Tunc Iudæi videntes se fuisse decipios, conuertentur ad Christum. Antichristus aut veniens Hierusalem in iram, vnde dñs Iesus ascendit ad patrem, simulabit se velle in celũ ascendere. Sed sicut dñ. Dan. 11. Cum steterit cõteretur. Quia s̄m Greg. 32. mor. Non Angelorum bello, non sanctorũ certamine, sed ipsius aduentũ iudicis solo oris sui spiritu eterna morte ferietur. Et hoc est quod dicit Apostolus 2. Thess. 2. Quẽ dominus Iesus interficiet spiritu oris sui. Ibiq; seductor ille peribit, vnde Saluator ad cœlos ascendit. Post eius interitũ non statim veniet dñs ad iudicium, sed electis, qui in Antichristi persecutione

turbauerunt, quadragintaquinque dies ad penitentiam concedentur. Quanto vero tẽpore post vterus sit dñs, penitus ignoratur. In diebus illius fiet quasi silentium in celo. i. pax in ecclesia tribulatione cessante. Tunc ministri antichristi gaudebunt nuptias & conuiuia celebrantes, ac ludos diuersi generis exercentes atq; dicentes. Licet præceptor noster mortuus sit, modo tamen habemus pacem & securitatem. Sed sicut ait apostolus. 2. Thim. 3. Cum dixerint pax & securitas repentinus illis superueniet interitus. Et sicut ait saluator Matth. 24. Sicut fuit in diebus Noe ita erit aduentus filii hominis. Sicut enim erant in diebus ante diluuium comedentes & bibentes, & nubentes, & nuptui tradentes, vsq; ad eundem diem in quo introiuit in arcam Noe, & non cognouerunt donec venit diluuium, & tulit omnes, ita erit aduentus filii hominis.

De mundi consummatione. Dist. 11.

Consummationem seculi multa signa præcedent, vt videntes homines timeãt ac ad penitentiam exercentur, propinquum esse iudicium prænoscentes. Huiusmodi autem signa sunt, Sathanę solutio. Charitatis infrigidatio. Iniquitatis inũdatio. Omnibus mũdi partibus facta conuulsio commotio. Primum ergo signum erit Sathanę solutio. i. potestatis eius laxatio Nam virtute passionis dominicę diminuta & ligata fuit potestas, quia prius in homines utebatur, vt non tãtum posset nocere hominibus quantum vellet, nec quantum ante solebat. Ligatus autem detentus est vsq; ad tempus statutum quo soluendus est, vt longe plus solito seuiat, tentandus, persequendus, & multipliciter infestandus, ad maiorem subuersionem & damnationem hominum impiorum, ad maiorem vero probationem & purgationem perfectissimam electorum Nam in fine mundi boni erunt optimi, & mali erunt pessimi, vt sicut dicit Apoc. vlt. Qui sanctus est sanctificetur adhuc, & iustus iustificetur adhuc, & qui in ordibus est sordidat adhuc Solutus autẽ diabolus vt dictũ est multis & miris modis totã rabiẽ suam, crudelitatem, iniquitatem, ac altitudinem exercebit. Sciens quia modicum tẽpus habet. Sicut dicitur Apoc. 12. vnde ad violentiam & cautelanos ad monet beatus Petrus dicens. Aduersarius vester diabolus tãquam leo rugies circuit quærens quem deuoret. Et psal. Insidiatur in abscondito, qu. si leo in spelunca tua. Quod exponens Greg. 32. Moral. ait. Ad apertam potentiam suffecit: vt leo elict et si insidians non fuisset, rursũq; ad occultas virtutis suffecisset, vt insidians subriperet, & si leo non esset. Sed quia hic antiquus hostis in cunctis suis viribus enrenatur, seuire per vtraq; permittitur, vt contra electos in certamine & fraude & virtute laxetur, virtute per potentiam, fraude per signa. Recte ergo vt leo insidians dicitur. Infrigidatio per miraculorum speciem, leo per fortitudinem secularum. Vt enim eos qui aperte iniqui sunt pertrahat, secularem potentiam ostentat, vt viros etiam iustos fallat signa sanctitatis simulat. Idem etiam Greg. exponens illud Dan. 8. Dirigitur dolus in manu eius, ait. In manu eius dolus dirigitur, quia fraus per opus adiuuatur, qđ enim fallendo dicit, hoc mira faciendo asserit. Nam quicquid lingua mendax simulat, hoc quasi verum esse manu operis ostentat. Secundum signum erit charitatis infrigidatio, sicut prædixit dominus Matth. 24. Refrigescet charitas multorum. Sicut enim senescit microcosmo. i. homine, qui a philosopho dicitur minor mũdus, solet calor naturalis diminui, & appropinquante morte magis ac magis minuitur donec in morte profus deficiat, sic etiam maiori modo senescit & ad sui terminum propinquante, charitas q̄ est calor vitę spiritualis refrigeret & penẽ deficiat. Ait enim Aristot. quod senium est frigidum, sicum & mori morbidum, sic mũdus morti. i. exterminio iam propinquus frigidus est per defectum charitatis, & sicum p̄ defectum deuotionis. In his enim duobus cõseruatio vitę spũalis exsistit. Cũ igitur iam videmus charitatis feruorẽ penẽ penitus extingui, ac deuotionis humidũ exiccari, quid aliud cogitare debemus, nisi qđ p̄pe est interitus huius mundi. Qđ enim antiquat & senescit, p̄pe interitũ est Heb. 10. Si quis attente consideret in quolibet statu tam seculariũ q̄ regulariũ, tã clericorũ q̄ laicorũ, tã subditorũ q̄ et prælatorũ, q̄ indeuote Deo seruitur, quã tepide adoratur, q̄ irreuerẽter oratur, q̄ arido corde laudatur, immo potius contemnitur, dehonoretur turpiter, ac detestabiliter blasphemãt, manifeste videbit charitatẽ ad Deũ nõ solum frigescere, sed iã ita notabiliter friguisse vt penẽ videatur extincta. De charitate vero ad proximũ, quõ iã plene defecerit, clamãt nudi, clamãt famelici, clamant inedia morientes. Relegata est misericordia a filiis hominũ, clausa est ianua pietatis, contracta est largitas, nisi que vanitati aut cupiditati deseruit. Aruit fons compassionis, & viscera sua clausit, & sic non restat aliud nisi quod cito fiat iudiciũ sine misericordia illis qui ob charitatis defectum misericordiam nõ fecerunt. Tertium signũ erit iniquitatis inũdatio. Nam timore Dei postposito, & amore reiecto, & honore contempto, quid restat nisi maiorũ inundatio, iniquitatum multiplicatio, innumerabiliumque ac indicibilium superabundãtia peccatorũ. Ideo videmus impletũ illud Osæ. 4. Nõ est misericordia, nõ est veritas, nõ est scientia

Dei

Dei in terra. Maledictū & mendaciū inundauerunt, & sanguis sanguinē tetigit. Et clare videmus impletū qđ pdixit Apłs 2. ad Thi. 3. In nouissimis dieb. instabunt tpa piculosa, & erūt hoīes seipfos amantes amore. s. priuato, de quo dicit Aug. Ciuitatem Diaboli fecit amor sui vsq; ad contemptū Dei. Ex isto. n. amore oīa mala pueniūt, sicut ex charitate cōstat pullulare virtutes, vn de post illud. Erunt hoīes seipfos amantes, sequit. Cupidi, elati, supbi, blaſphemi, parentib. non obediētes, ingrati, scelesti, sine affectione, sine pace, criminatores, incontinentes, immites, sine benignitate, proditores, pterui, tumidi, voluptatū amatores magis q̄ Dei. Tales etiā describit idē Apłs Ro. 1. dicens eos esse repletos oī iniquitate, malitia, fornicatione, auaritia, negtia, plenos inuidia, homicidijs, contentione, dolo, malignitate, iusurrones, detractores, Deo odibiles, contumeliosos, supbos, elatos, inuētores malorum, insipientes, incompotibiles, sine affectione, sine fide re, abiq; mīa. O si quis lineecis oculi conscientiarū parietes penetrare, & cordiū occulta luculēter posset inspicere, cōcerneret ermina quāto secretiora, tāto forsitan grauiora. Sed ne publicem ocella dedecoris, aut parietē sodiamus, vt appareat idolum abominacionis, quia nec testes sumus, nec Iudices occultorum, sed alium habebunt Iudicem, non Regem vel Principē, sed conscientiarum secretissimorum inspectorem, qđ aīa nuda sunt oculi eius, qui sicut nihil deseret inscrutatū, ita nihil pteriet impunitū, videamus qđ palā sole gerunt, qđ nec ignorari pnt, nec aliqua tergieratione cōsulari, nec exculatione pallio opiri, quia rā impudenter agunt hodie pctōres, vt fronte meretricis excedere videant. De quib. dictū est Ysa. 3. Pctm suum quasi Sodoma pdicaerunt, imō, & laudat pctōr in desiderijs aīe suae, & iniquus bñdicitur, & publicatis pestiferis adinuētionib. vitiōrū, qui est in eis astutior, & effrenatior, ille pbior, sapientior, & valentior iudicatur. Verecundia quoq; importabilē timatur innocentem vel minus impiū esse inter hoīes sceleratos, simplicē inter vulpes, columbam inter vultures, agniculū inter lupos. In honorat Deus iniq; opb. & linguis non solū peierantiū, sed blaſphemātiū, nomen eius sceleratissimē laceratur, eius mandata contēnantur, pmissioes vilipenduntur, cōminationes non timētur, supplicia non horrentur, leges abolentur, & p libito voluntatis negter exponuntur. & sicut ait Cyprianus consensere iura pñis, & cepit licitum esse qđ publicū. Iura iniurijs militat, & iniurię p viribus inducunt, abusiue consuetudines sanciantur. Legē habentes sine lege viuunt, & legibus abutuntur. Diues pauperem suppeditat, & potēs opprimi impotentē, vulpes cuniculū, lupus agnū, vultur columbā, accipiter alaudā deuorat, & impius iustū, & simplicē versipellis. Facti sunt hoīes sicut pisces maris, & sicut reptilia non habentia pceptorē. In mari Pyrrhatē pdant, in vijs insidiantur pñones, latrones in nemorib. fures in domib. in vrbibus abundāt seditiosi, in cuius pditoribus, sequit inuicē discordantium malitia, litigijs replentur oīa, veritas odio habetur, & pcul abijcitur, iustitia pueritur, æquitas eueruatur, regnat impietas, sequit rapacitas, cupiditas dñatur. Quid plura? Quæ lingua, aut quis intellectus cogitare sufficeret qđ his qualia quātaq; flagitia committuntur. Quia. n. non pfertur cito contra malos snia, filij hoīum absq; vilo timore ppetrant mala. Cū igitur multitudine sit in scelere, nec sperari possit correctio, qđ potius quotidiē crescit malitia, in soleſcit temeritas, obfirmatur audacia, effrenat impudentia, speratur impunitas, & in inmensum iniquitas cumulantur, quid restat, nisi dolor & gemitus. Non. n. senio crimina moriantur, nec vetustate tēporum obnuantur, quinimo velut idra vno capite reseccato alia validius, & numerosius pululantia renascuntur. Sic adduntur pctā pctis, adinuēniuntur noua, & multiplicantur absq; numero & peccandi libidinosā rabies ardentius inflammāt. Quid igitur amplius expectare debemus, nisi qđ in breui sit finis a iusto Iudice tot & tantis flagitijs tā horrendis abominationib. imponend? Debemus. n. diligenter aduertere, & memoriter retinere, qđ Gen. 6. legitur. Videns Deus qđ multa malitia hoīum esset in terra, & euēta cogitatio cordis humani inuenta esset ad malū oī tpe, penituit eū qđ hoīem fecisset in terra. Et infra. Finis vniuersæ carnis venit corā me, repleta est terra iniquitate a facie eorum, & ego disperdā eos cum terra. Ecce qđ ppter multiplicationē, & redundantiā pctōrum, & ad purgationem mundi, & exterminationē hoīum impiorum immisit Dñs cathaclismū aquarū. Item Gen. 18. Dixit Dñs ad Abrahā. Clamor Sodomorū & Gomorreorū multiplicatus est, & pctm eorum grauatum est nimis. Et sequitur. Quia pluit Dñs ignē & sulphur de cælo, quinq; ciuitates oīno subuertens cum oib. hoīb. necnō & infantulis & iumentis. Itē qđ multiplicata sūt pctā ppi Chaanaan pcepit Dñs filijs Israel, vt in ingressu suo in terrā pmissio nis. pñsus exterminarent eos, nec quemq; viuere pmitterent, vn de quia aliquib. peccerunt, increpari a Dño meruerunt, sicut dī Iosa. 2. Item diu sustinuit Dñs pctā filiorū Israel. Sed postq̄ com-

Speculum Morale.

pletę sunt iniquitates eorū, eiecit eos a facie sua, de terra sua trāſferens eos in exterar nationes. Primo decē trib. sicut habemus 4. Re. 17. Postea duas trib. 4. Re. vlt. Sed illa abiectio seu translatio fuit tpalis, vnde post annos septuaginta redierunt. Sed postmodum, quia Chřm Dñm crucifigēdo immanissime peccauerunt, terā suā vsq; ad Antichřtū tēpus irreuocabiliter amiserūt. Sic etiam ex. erminata sunt regna Chaldeoꝝ, Medoꝝ, Persarū; necnō & Græcorū, q̄ suis tēpib. potentissima fuerunt, & maxima, tñ ppter iniquitates eorum ad nihilū sunt redacta. Deniq; nuper dieb. istis Chřani nrī ppter eorum pctā nepharia, qđ magis tacenda censui qđ pandenda, iusto Dei iudicio p maius infidelium nephandorū trucidati captiuati vel in fugam conuersi sunt. De terra scā pmissiois, qđ Dñs Iesus sua bñdīcta natiuitate, conuersione & morte sacratissima consecrauit, turpissimē sunt eiecti, quia flagitiosam eorum vitā non poterant amplius sustinere. Hæc oīa supradicta qđ sunt qđam particularia Dei iudicia, sunt etiā futurę rum signa pñostica, & futuri iudicij generalis exempla, qđ sicut Deus illorū iniquitates vsq; ad pñitum tēpus per patientiā expectauit, & postmodō iudiciū suū exercēs, inflexibiliter iræ suæ furorē super eos effudit. Sic de gnālī iudicio firmiter est tenendū, licet qđ sit pñse futurū oī viuenti sit incertum, nisi cui fuerit a Dño reuelatū. Quartum signum futuri iudicij erit, in diuersis mundi partib. facta cōmotio. An cōsummatio. n. mundi necesse est magna, & mirabiles cōmotiones fieri in oib. creaturis. Sicut namq; Deus suum primū aduentum in mundum qui debebat esse gratiosus & amabilis per Prophetas suos pñunciari voluit, multisq; figuris, & enigmatib. pñgnari, ne si subito veniret, hoīes non agnoscerent, qđ potius vbi ipsum agnoscentes cum oī deuotione suscipere ac anteq̄ veniret ad eius susceptionem deuotē cū oī se diligentia ppararent, sic s̄m eius aduentū terribilē, & horrendū oēs Prophetas suos voluit proclamari multisq; signis pcedentib. p̄pinqū esse iudicium faciet demonstrari, vt saluandi qui boni sunt ad meliora, & ampliora puocentur, & qđ in pctis suis sunt citius ad pñam conuertantur, re. pbi vero inexcusabiles merito iudicent. Vnde Bñs Greg. ait. Saluator nrī nos paratos inuenire desiderans, scensecentem mundū qđ mala sequantur denunciat, vt nos ab eius amore compeſcat. App̄pinqante eius termino quantē psecutiones pueniant innotescit, vt si Deū in tranquillitate metuere nolimus, vicinum eius iudicium, terrorib. vel psecutionib. attritē timeamus. Item qđ p̄familias contra aliquē ppter iniurias, vel contumelias sibi factas est vehementer iratus, oēs eius domestici & amici ad Dñi sui vindicandas iniurias vnanimiter animantur. Sic oīs creatura factori suo deseruiens excedit in tormentum contra impios ad vindicandū iniurias creatoris. Item cū ex gente iusticia in qbus quis peccat iam his puniri debeat, sicut dī Sap. 11. Per qđ qđ peccat p hæc & torquetur nos, qđ cūctis creaturis abutentes delinquimus, iustum est vt in cunctis, & a cunctis a iusto Iudice torqueamur. vt impleat qđ dī Sap. 5. Pugnabit p eo orbis terrarū, contra insensatos. Sicut ait Greg. Oīa qđ ad vsum vitæ accipimus, ad vsum conuertimus culpæ. Sed oīa qđ ad vsum nrē prauitatis infleximus, ad vsum nobis veritatem vltionis: trauis qualitatem pacis humane conuertimus in vanam securitatem, & ideo iuste, sicut ait Saluator Matt. 24. Surget gens contra gētem, & regnum aduersus regnum. Peregrinationem vię, p habitatio ne dileximus patriæ, iō erunt terremotos. Salutem corporum in vsum redigimus vitiōrū, iō erunt pestilentie. Vbertatis abundantiam non ad necessitatē carnis assumpsimus, sed ad puerſitatem intentissimē voluptatis, iō erit fames. Serenitatē aeris seruire nobis cogimus ad vsum terrene delectationis, & iō erunt fulgura, tempestates, & tonitrua. Iure ip̄ restat vt s̄i oīa nos feriant, qđ s̄i oīa vitijs nrīs male subiecta seruiebant, vt quot in mundo inco lumes habuimus gaudia, tot de ipso postmodum cogamus sentire tormenta. Attēdendū est autē qđ in oib. creaturis, & linguis mūdi partib. erunt cōmotiones mirabiles ad cogitandū, terribiles ad videndū, sed pene intollerabiles ad sustinendū. Erunt. n. hmōi cōmotiones in dæmonibus in hominibus in elementis omnibus in corporibus cælestibus necnō & in beatis spiritibus. Primo quidem in dæmonibus, quia sicut dictum est, soluetur sathanas. i. potestas eius relaxabitur. Permittentur. n. dæmones fortius solito tentare hoīs, vehementius impugnare, acrius persequi, & ex tota sua malitia amplius in eos desequire. Vnde ip̄i crudelitate commoti multas horribiles commotiones in homines excitabunt, ac totum mundum contra eos mirabiliter commouebunt. Item erit commotio in hominibus. Nam sicut p̄dixit Dominus. Erunt p̄zlia & seditioes. Bella ad hostes pertinent, sicut ait Greg. Seditioes ad ciues, vt ergo nos indicet interior, exteriusque turbari, aliud nos scietur ab hostibus aliud a fratribus perpeti. Surget enim gens contra gentem, & regnum aduersus regnum. Tolletr vbiq; pars de terra, vbiq; p̄zlia

Tomus Tertius.

S

moue.

Speculum Morale Vincentij.

movebuntur. Insurgent maiores contra se inuicē, & cōtra minores alios. Minores sicut in maiores, ac etiā in seipso, regnū cōtra regnum aliud diuidet, & in seipso diuisionum scismaticib. discindet. Ciuitas ciuitatē impugnabit, castrū vnū in surget in aliud, dom⁹ cōtra domū, familiā cōtra familiā, psonā cōtra psona armabit. Tumultuabit puer cōtra senē, & ignobilis cōtra nobilē, Principes cōtra subditos, & ecōuerso laici cōtra clericos, & ecōtrario religiosi cōtra seculares, & ecōuerso religiosi cōtra religiosos alios, ac ipsi diuident multiformiter in seipso. Clerici cōtra p̄latos, & ecōuerso con surgent. Nō erit collegiū aut monasterium vbi nō tumultuosa cōmōtio, & seditiosa turbatio concitet. Tunc implebitur illud Hier. 9. Vnusquisq; se à pximo suo custodiat, & in oī fr̄e suo non habeat fiduciam, q̄a oīs frater supplantas supplantabit, & oīs amicus fraudulenter incedet. & vir fratrem deridebit, & veritatē non loquitur. Sequitur: Sagitta vulnerans lingua eorum dolū locuta est. In ore pacē cum amico suo loquitur, & occulte ponit ei insidias. Et Mich. 7. Nolite credere amico, & confidere in Duce, ab ea q̄ dormit in sinu tuo, custodi claustra oris tui, quia fili us contumelliam faciet p̄ri, & filia conserget aduersus m̄m suā, nurus cōtra socrum suā, & inimici hōis domestici ei⁹. Et qd̄ longe grauius est, tradet frater fratrem in mortem, & p̄ filiū, & insurgent filij in parentes, & morte afficient eos, ait Saluator. Mat. 24. Sicut autē in corpore nālī cū membra singula dissoluant, & carchena aurea. i. armonia totius corporis, qui v3. infest, & aīa s̄p̄ cū corpore, renebant mirabili nexu concordiaē federata, dissidentibus elementis in corpore, quasi quadā intrinseca pugna, vno eorū p̄dominante sup̄ alia dissipat, necesse est hōie cito mori, sic in corpore vn̄uersę reipublicę certissimū signū destructionis eius finalis est tā horreda diuisio, qualis superius est descripta. Ait. n. Saluator Mat. 12. Omne regnum contra se diuisum desolabit, & oīs ciuitas & domus contra se diuisa non stabit. Item sicut in ædificio materiali q̄nt̄ parietes ab inuicem sepe rānt, ac singuli quoq; parietes interrupti fissuras multas habentes, intrinsecus, & ex rinsecus, dissoluantur, exterminii illi⁹ ædificij sine spe reparationis indicant, & minant. Sic in p̄posito intelligendum est q̄ tanta commotio in corpore reipublicę finalis eius exterminij, est euidētissimū argm̄. Item erunt commotiones in elementis oib. Nam in terra erit famēs valida, non in vna regione tm̄ vel p̄uincia, sed vbiq; terrarum sterilitas, & defectus necessariorum ad victum. In viscerib. quoq; terrę tanta fiet commotio, q̄ erunt terremoti horribiles, crebriores, & incomparabiliter vehementiores solito. i. crebrius, & in pluribus mundi partib. accidentes tā violenti vel fortes vt ciuitates, turres, & castra destruant, ac montes à fundamentis p̄cinitus euertant. Tunc implebitur illud Ysa. 24. Contractione confringetur terra, contritione conteret terra, commotione cōmouebit terra, agitatione agitabitur terra. Et qd̄ Dñs ipse p̄dixit. Erunt famēs, & erunt terremoti magni per loca. In aq̄s s̄p̄ in mari, & fluminibus erunt commotiones, v3. inundationes insolite, sonitus inauditi, p̄cellōse fluctuum commotiones, elationes ac depressiones vndarū, ac tēpestates tā auditu terribiles q̄ aspectu. In aere quoq; multę commotiones, & multiplices erunt, v3. epidimie. i. infectiones maxime, ex quib. orientur pestilentie. i. corruptiones, morbos, & mortes innumerabiles tā in hōib. q̄ iumentis, & bestiis generantes. Erunt etiam tonitrua, conuulsiones, & fulgura, tempestates, & gradis, æstus intollerabiles, ventorum concursus, & turbines. Hęc autē oīa tanta, & tā crebra erunt qualia nunq̄ ante fuerunt, ita vt hōies super irā arefiant, & velut amētes p̄ timore, & confusione fiant, vnde Sap. 5. dī Ibunt directę emissiones fulgurum tamq̄ habent curuato arco nubium p̄terminabuntur, & ad certum locū insilient, & à petrosa ira plena mittent grandines, & excandescet in illos aqua maris, & flumina concurrent duriter &c. In igne verō erunt commotiones ex conflagratione igniū mundanorum. De qua dicit infra. iō su per sedeamus ad p̄sens, In corporib. quoq; cœlestib. erunt commotiones, sicut ait Saluator. Luc. 21. Erunt signa in sole, & luna, & stellis. Exp̄ssus Mat. 24. Sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum, & stellę cadent de cœlo. Scdm̄ Ambrosium, sol & luna ad temp⁹ possunt intelligi priuari lumine suo, & pacto die iudicij maius lumen recipient. Et Chrys. ait. P̄familias moriente, domus tota turbat, familia plangit, & nigris se vestimentis induunt. Scio humano genere p̄pter quem facta sunt oīa circa finem constituto, cęli mysteria lugere dicunt, & candore depositio tenebris induunt. Vnde Ad. 2. Sol conuertetur in tenebras, & luna in sanguinē, anteq̄ veniat dies Dñi magnus & manifest⁹. Et sumpta est hęc auctoritas de Joel 2. quasi à facie Dñi contremuit terra, mo i sunt cœli, sol, & luna obtenebrati sunt, & stellę retraxerunt splendore suū. Pro tanto de stellis dicit plens. Mat. 24. Stellę cadent de cœlo, quia v3. non lucebunt, nec videbunt, ac si cecidissent de cœlo. Aliter hęc verba possunt intel-

ligi s̄m̄ Ambrosium. Hieronymum, & Bedam. Sol & Luna obscurari dicuntur non diminutione sui luminis, sed superueniente claritate maxima veri solis obscurari, & nullius esse luminis videbuntur. Isa. 24. Erubescet Luna & confundetur Sol, cum regnauerit dñs exercituum, stellę cadent de cœlo. Non quia stellę quę sunt lumina quędam cœli credenda sint cadere, vel corrūpi, sed in superiori parte aeris sicut inflammationes vehemētes, & multę, quę sic discurrent per aera, vt quasi stella de cœlo cadere videantur. Vel s̄m̄ Ambro. Stella cadent &c. i. qui fulgere videbantur in ecclesia, & esse firmissimi, turbabuntur a sanctitate vitę & veritate s̄dvi p̄ turbatione cadentes. Tandem erunt commotiones et in beatis spiritibus, sicut ait dñs, virtutes cęlorum movebuntur. i. Angeli. Et dñr virtutes cęlorum, q̄a in cęlis est eorum habitatio. Aut s̄m̄ philosophos, quia sunt motores orbium cœlestium. Moueri autem dñr motu s̄reuerentię. Ex consideratione. n. maiestatis iudicis venientis resiliunt in propriam paruitatem, & videntes eū iratū contra impios, quasi tremere videbunt. Sicut patrefamilias vehementer irato, oēs eius amici motum quendam & signa cuiusdam commotionis ostendūt. Aut dñr moueri ad litteram quia explebunt mysterium consummationis mundi & resurrectionis ḡnalis. Sicut dī Mat. 13. Mittet filius hominis Angelos suos, & colligent de regno eius oīa scan dala. Et infra. Exibunt Angeli & separabunt malos de medio iustorum. Et Rursus. 24. Mittet Angelos suos, cum t̄ba & voce magna, & congregabunt electos eius, &c. Vnde Chriſt. Exurgenti Regi cęlesti indicare viuos, & mortuos, virtutes Angelicę mouebunt, terribiles ministri, terribilem dñm p̄cedentes. Hieronymus autē dicit se inuenisse scripta in annalibus Hebręorū, 15. signa iudicij p̄cedentia. Prima die eriget se mare super altitudines montium quadraginta cubitis stans in loco suo quasi murus. Secundo tm̄ descendet vt vix videri possit. Tertio maris beluz apparentes super mare, dabunt rugitus vsque ad cœlum. Quarto ardebit mare & oēs aquę. Quinto herba & arbores dabunt rorem sanguineum. Sexto ruent quōdā edificia. Septimo Petrę adiuicem collidetur. Octauo fiet generalis terrę motus. Nono equabitur terra. Decimo exhibunt homines, de cavernis, & ibunt velut amentes, nec poterunt mutuo sibi loqui. Undecim surgent ossa mortuorum, & stabunt super sepulchra sua. Duodecim cadent Stellę. Tertiodecim morientur viuentes, vt cum mortuis resurgāt. Quartodecim ardebit cœlum & terra. Quintodecim fiet cœlum nouum & terra noua, & resurgent omnes. Vtrum autem continue an interpolate futura sint ista, hic non expressit. Hęc dicta de duobus antecedentibus iudiciis. s. de Antichristi persecutione, & de mundi consumatione sufficiant.

De mundi purgatione. Dist. III.

Consequenter dicendum est, de duobus concomitantibus aduentum iudicij, & Primō de mundi purgatione. Secundo de generali corporum resurrectione. Quantum ad primum sciendum, quod venturum iudicem p̄cedet ignis, qui faciem huius mundi comburet, peribuntque cœlum & terra. Sicut ait dominus Mat. 23. Cœlum & terra transibunt, non secundum substantiam, sed secundum speciem quę mutabitur in meliorem, cœlum dicit æreum, non ethereum. Tantum autē ascendet ignis p̄ambulans iudicij, quantum ascenderunt aquę diluuii. i. viginti quique cubitis super cacumina montium, vt hanc mundi partem purgent a sordibus peccatorum. Nam hōies peccatores, non solum suis sceleribus maculant, verum et suam habitationē inquinant, oēsque creaturas quartū obsequijs abutuntur inficiunt & peruertunt. Id tm̄ ascendere credendus est ignis mudi purgatiuus q̄m̄ ascendere poterunt fumi idolatrię, aut fetor cri minū aliorum. Terram igit mare & oēs aquas, ac aeris cōfusus nem purgabit, electos et s̄m̄ Apostolum emūdabit, reprobos vero torquet. Vt. n. ait Aug. hoc erit incēdium sanctis, qd̄ fuit tribus pueris caminus Babilonis. De reprobis vero dicitur in psalm. Ignis ante ipsum p̄cedet, & inflammabit inimicos eius.

De corporum resurrectione.

Dicto de mundi purgatione dicendum est, de generali corporum resurrectione. Circa quam consideranda sunt quinque. Primo q̄ futura sit resurrectio. Secundo, q̄ vnusquisque resurget idem in numero. Tertio, q̄ oēs resurget in perfecta ætate. Quarto, q̄ oēs resurget immortales. Quinto, q̄ omnes erunt impassibiles. Circa primum sciendum. Resurrectionē corporum futuram esse probatur multipliciter, videlicet. Auctoritatibus, rōnibus, & exemplis. Et primo auctoritate & testimonio Prophetarū Isa. 25. Viuent mortui tui & interfec̄ti tui resurgēt. Et post. Vos, qui in puluere estis, &c. Ezech. 38. c. Hęc dicit dñs Deus. Ecce ego aperit̄ tumulos vestros, & educam vos, de sepulchris vestris popule meus. Et post. Dabo s̄m̄ meum in vobis, & viuetis. Dan 12. b. In tpe illo saluabit̄ p̄p̄tus tuus, oīs qui inuentus fuerit scriptus in libro vitę, & multi de his, q̄ dormiūt in puluere

uere terræ euigilabunt. Alij in vitā æternā, alij in obprobriū, ut uideat̄ semper. Hoc testatus est Danieli Angelus indutus lineis cum iuramento in conspectu duorum Angelorum. Itē Ion. 2. e. Sableuabit de corruptione vitā meā. Item illi septē fratres cum matre de quib. 2. Mach. 6. d. oēs martyriū gratanter suscipiebant p̄pter obseruantia legis, & sp̄m resurrectionis, qui testimonium perhibēt̄ de hoc in extremo spū cōstitutū, quorum uisum ait. Rex mundi p̄ suis legib. defunctos in æternæ uitæ resurrectione suscitabit. Et alius membra obtulit ad martyrium, dicens E cælo ista possideo, sed p̄pter Dei leges hæc ipsa despicio, qm̄ ab ipso me ea receptorum spero, sicut alij, & mater eorū. Legit in hystorijs Rom. Quia cum tpe Theodosij Imperatoris, quidam Philosophi, & multi uiri Ecclesiastici, imō uero hæretici dogmatizarent corporum resurrectionē non esse futurā, nisi sp̄aliter, & alij catholici sentirent, & assentirent q̄ futura esset corporaliter. Cū in his esset Imperator Theodosius anxius & dubius qd̄ esset tenendum, cum terra estoderet̄ apud Constantinopolim p̄ fundamentum quodā iaciendo, apertum est sepulchrum cuiusdā antiq̄ssimi Philosophi, & famosissimi, qui fecerat scribi, & sculpi secum in sepulchro suo articulos fidei nr̄æ, q̄. f. Dei filiū crederet cōceptum de uirgine, & nasciturum &c. Per quē ēt sp̄abat se resurrecturum corporaliter in iudicio futuro. In cuius iudicium oīsa sua tpe Theodosij Imperatoris soli patereut. Ad hmoi ergo sepulchri apertionem, & scripturæ inuentiōē, & fides catholica est confirmata, & hæresis cōfutura. Job. 19. Scio q̄ redemptor meus uiuit, & in nouis die de terra sur. sum. & rur. circum. pel. me & in car. mea uide. do. salua. me. &c. Item testimonio illorum qui p̄cipui fuerunt inter Ch̄ianos. s. Ap̄torum q̄ articulū fidei dixerūt carnis resurrectionē, quē q̄ nō crediderit salus esse nō poterit. Ap̄s Paulus 1. Cor. 15. Oēs q̄dem resurgemus Et 1. Thes. 4. Mortui q̄ in Ch̄o sunt resurgent primi. Item beati martyres p̄ huius spe, & testimonio corpa sua ad supplicia tradiderunt. Si p̄ oīa aut̄ debet ualere testimonium Ch̄i, cuius uirtute ipsa resurrectio fiet, qui hanc futurā p̄dicauit. Ioh. 5. Procedent q̄ bona fecerunt in resurrectionem uitæ, qui uero mala egerunt in resurrectionem iudicij. Itē hæc futurā p̄bauit Saduceis. Math. 22. 2. Luc. 20. Per hoc Deus dixit Moyſi. Ego sum Deus Abraham, Deus Iacob, Deus Isaac. Deus. n. nō est Deus mortuorum, sed uiuentium. Oēs. n. uiuunt ei, quia eos p̄t resuscitare q̄n̄ uult. Item exemplo suo, & suorum eā futurā p̄monstrauit. Math. 28. Multa corpa sanctorū q̄ dormierant surrexerunt, & exeuntes de monumentis &c. De eius resurrectione Math. 27. & Ro. 16. 2. Luc. 24. P̄t aut̄ hoc idē & rōnib. p̄bari. Resurrectionem nr̄æ futurā exigit Dei ueritas infallibilis, qui p̄ Prophetas suos eā p̄lixit, & p̄nuisit esse futuram, sicut patet auctōritatib. p̄missis, Prophetæ aut̄ diuinitus inspirati, non possunt esse mentiti. Item æqtas summæ iusticię requirit, ut s̄m q̄ oēs boni uel mali in suis corporib. meruerunt, hoc eis in ueritq̄ reddatur. Math. 6. Eadem mensura qua mensi fueritis remeriet̄ uobis. Et Iſa. 61. In terra sua q̄ est terra hæreditatis æternæ duplicia possidebunt. i. duplicem gl̄am in aīa s. & corpore. Cū aut̄ boni p̄ corpora sua, quasi p̄ instr̄a, uel organo aīarum Deo seruiuerint, mali uero de corporib. suis, & per corporea instr̄a, quasi in citatiua ad malum Deum impugnauerint, & p̄ corporum suorum organa peccauerint cōtra eum. Ad iustum iudicium p̄tinet, ut per q̄ Deo seruiuit aliquis per hæc ēt remuneretur. Et per q̄ peccauit, per hæc etiam torqueatur. Item iudex oīum summē iustus, tam malorū, q̄ bonorū corpora suscitabit, ut ea q̄ meriti, uel demeriti cooperatiua fuerunt, participationem etiam p̄mij uel supplicij recipiat in æternum. Item hoc exigit corporis Ecclesiæ cōformitas, & cōgruitas. Nō. n. congruum est, ut surgente integro capite membra remaneant in parte in terra q̄rum ad corpora. Nō est formosum corpus nisi membra integraliter surgant, nec est integrum aliter corpus sicut, nec corpus Ecclesiæ aliter integrum erit, aut decens nisi resurgant integre mēbra, sicut integre surrexit caput. Iō dicit Ap̄s 1. Cor. 15. Ch̄s surrexit ad mortuū primitiē dormitiū. Et post uulsi quicq̄, in suo ordine resurget, primo Ch̄s, deinde q̄ sunt Ch̄i. Itē hoc exigit hūani corporis nobilitas. Si. n. alia corpa aliqua uel sunt semina primo moriunt̄ & putrescunt, & p̄ uiuificant, multo fortius uidet̄ nobilissimū gen̄ seminis, p̄ qd̄ alia semina facta sunt, cū seminat̄ non debere depre. s. corp̄ humanū cū n. sp̄elie, unde hoc p̄bat Ap̄s p̄ exemplū seminis 1. Cor. 15. Insipiens tu qd̄ seminas nō uiuificat, nisi prius moriat̄ Ysa. 66. Oīsa uīa sicut herba germinabūt. Nec mirum si hoc semē tū moriat̄ in terra ante q̄ resurgat, quia aliqua semina post q̄ p̄cētū annos latuerūt in terra post cētū annos germinat̄ opante nā. Hoc d̄r uerum eē de grano milij. De quo d̄r q̄ aliqui bñ later in terra p̄ centū annos ante q̄ germinet, uel ēt p̄ mille. Si hoc p̄t facere nā de tā paruo semine, qd̄ miraris si hoc facit creator qui supra nā est de tā nobili semine in fine mūdi. Itē hoc exigit summi Regis

Speculum Morale .

curialitas. Quid. n. rex esset curialis, cui seruiret in exercitu suo fideliter miles, & scutifer, si ipse in fine pralij stipendia daret militibus, & nihil scutiferis, qui ei seruiissent utque ad mortē? Sic possent dicere scutiferi qd̄ dicunt insipientes Iudei. Mal. 3. Vanus est oīs, qui seruit Deo. Item quid mirum si ille qui creauit cuncta de nihilo. de costa hoīs mulierem, de puluere corporis reparat illud. Item si artifices de cineribus vitrum faciant, & vitra fracta in fornacem projicientes, & liquefacientes ēt pulchriora ex eis vitra reficiant. Quid mirum si summus artifex hoc faciat de corporibus nr̄is fractis, ut ipse reformet. Phil. 3. Saluatorem expectamus dñm nostrum Iesum Xpm̄ q̄ reformabit corpus humilitatis nr̄æ configuratū corpori claritatis suæ. Itē hoc exigit p̄petua scōrum felicitas quorum aīz, desiderant corpora quasi suū bonū focū q̄ fuit particeps laboris & tribulationis, ut sit particeps cōsolationis. Tertiō p̄t suaderi resurrectio naturalibus exemplis, & miraculis. Si ut dictum est t̄p̄alis artifex qui de puluere feni facit vitrum, quare non summus artifex de pulueribus corporis corpus reficiat. In partibus Tyri & Achon de Sabulo Maris fit optimum vitrum. Item de cinere s̄n̄icis noua fenix & nobili, renouatur, quæ est auis nobilissima, & sola nidificat, & sp̄s aromaticas in nido suo congregat & se cum eis comurit, & de puluere suo renouatur. Ad hoc at̄ probandū q̄ mortuorum resurrectio futura sit multa fides & fecit & p̄t facere miraculū de septē dormiētibus, de quibus legit̄ q̄ cū Detius Imperator uenisset Ephesum, p̄cepit oēs idolis immolare, aut diuersis supplicij occidi, q̄ hoc non facerent. Oblati sunt, & accusati septē uiri primi in palatio suo X̄piani qui hoc facere contēplerunt, quorū primus uocabat̄ Maximus, & alius Malcus, &c. cum dedissent eis t̄ps deliberandi vsq̄ ad reditū suū, ipsi deliberato cōsilio uenditis, & erogatis suis pauperibus latebant in spelunca in Celyon mōte. Cum at̄ misissent Malcū trāfiguratum sub habitu medici ad emēdum necessaria uidui, cū audiret Deciū ingrederi de eis reuertens, ad speluncā socijs hoc retulit, q̄ cū panem comedissent Dei uolūate dormierūt vsq̄ ad t̄p̄a Theodosij. Decius at̄ audiēs qualiter sua erogasset, & p̄ parētes eorum q̄bus mortē cōminabat̄ cognoscēs, q̄ laterēt in dicta spelunca, maximis lapidibus os speluncæ fecit impleri ut sic ibi deiecerent. Duo at̄ uiri X̄piani Ruphinus, & Theodor⁹ Martyriū & gesta corū describēs ea inter lapides incluserunt signata duobus sigillis argēteis. Cum at̄ tpe Theodosij mota esset hæresis, de resurrectione mortuorum, asserentibus multis, q̄ nō esset futura corporalis, & Imperator Theodosius sup̄ hoc multū fletet, indutus cilitio. Accidit ut dum q̄ lā uolens edificare in dicto monte stabulum iumentis suis, & extraheret lapides, de dicta spelunca, excitati sunt & credentes, se dormiisse per spacium solius noctis, quærunt a Maleo quid de eis tractaret Decius, affirmātes, q̄ nulla rōne immolarent. Cum misissent ad urbem Malcum ut prius ad uictualia emenda, cum quinque solidis mirabatur lapides ad os speluncæ, & q̄ uidebat signum crucis sup̄ portas urbis, & hoies loquentes de X̄po, & mutationes hoīum & ædificiorum. Et cum quærrens audiret, q̄ urbs esset Ephesus, credens se dementatum uoluit redire, prius emptis panibus, uenditores uidentes monetam argenteam cum imagine Detij dixerunt, q̄ doceret eos Theosaurus antiquorum Imperatorum, & non celarent eum, q̄ cum negaret uindictam suam duxerūt eū ad Marinum ep̄m & Antipatū proconsulē. Ipse at̄ credebat, q̄ traheret ad Decium cruciandus. Cum at̄ quærent ab eo. q̄ doceret eos ubi Theosaurus acceperat, & unde esset & qui essent parentes sui a q̄bus dicebat se habuisse dictos argenteos, dixit eis noīa & locum parētum suorum, q̄rēs ab eis miratibus, ubi esset Decius Imperator quē antecedenti die in urbe dimiserat. Illis at̄ asserentibus, q̄ de eo nō extabat iam eis memoria, manifestauit eis anted. cta omnia, & de socijs suis, ad quos duxit eos cum maxima multitudine urbis, quos inuenerunt in spelunca cum colore roseo, qui eadem t̄stati sunt. Lir. erz at̄ inuentę sunt passionis suæ, cum sigillis argēteis eadē testantes. Cum autem Theodosius uocatus, de Constantinopoli aduenisset gaudeus, ad aduētum eius facies sanctorum, sicut sol fulserūt, qui prociens ampliat̄ xatus est eos flens super singulos. Qui dixerunt, q̄ ideo Deus est reseruauerat tantis temporibus, sicut pueri in ueris maternis reseruauerunt sine sensu & dolore, ut nullus de resurrectione mortuorū futura corporaliter de cetero dubitaret. Quo dicto & cetero genua, & orando in dño dormierunt ei spūs exhibētes. Cum aut̄ Imperator hoc uidisset, fecit extrahi corpora sc̄trū extra speluncā. p̄cipiens fieri loculos aureos in quib. corpora sc̄trū collocarent̄ stib. irr. gans corpora singulorū. Sed nocte ipsa apparuerunt ei sc̄trū, p̄cipiens ei. ut dimitteret eos in pace quiescere, ubi quieuerant in dicta spelunca, vsquequo eos dñs in resurrectione generali resuscitaret. Quod ipse fecit, ornant hostium speluncæ lapidibus deauratis. De dormitionis autem tempore quo primo dormierunt, dñt quidam q̄

Tomus Tertius.

§ 2

dor.

Speculum Morale Vincentij.

dormierunt 372. annos, s̄m alios solum 144. q̄a ab incarnatione Dñi vsq; ad Decij Imperij fluxerūt 252. & ita nō dormierūt nisi 144. annis Decius t̄m vno anno regnauit. Item si ad rugitum leouis suscitator lenunculi, quare non possunt homines suscitari ad vocem filij Dei. De quo Osee 11. Dñs quasi leo rugiet, quia suscitationem bonorum, & malorum ipsē faciet. Item si ad vocem, vel ad petitionem seruorum filij Dei, vel ad tactum eorumdem suscitatur infirmi mortui, quare non ad iussione omnipotentis filij Dei q̄ omnipotens est? Legitur in beati Andrea miraculis q̄ cum p̄ licaret in litore maris, mare p̄iecit ad litus vnum mortuum. Qui s̄a s̄a orōne ad verbum eius suscitatur. Qui reulit attonitib. quō erāt quadraginta iuuenes q̄ audita fama beati Andrea cōdixerant sibi, vt ad p̄dicationē eius p̄ mare venirēt. Quod cūm facerent diabolus eos, & barca in qua erāt submersit. Quod cūm dixisset, mare expulit alios tringintanouem ad litus, quos oēs verbo suscitauit. Item in vita beati Ioan. Euan. legitur, q̄ ad tactum ei⁹ tunice Pōrifex idolorum duos mortuos suscitauit. Itē in vita sancti Martia⁹ qui fuit vnus de septuaginta duobus discipul⁹ dñi, q̄ cum beatus Petrus mitteret eum apud Lemonicas cum duobus psbyteris cū diū p̄cessissent, vnus ex psbyteris illis mortuus est, q̄ cū ad sanctū Petrum redissent, & accepissent ab eo baculū suū, ad tactū eius psbyter surrexit. Si cū beatus Petrus tres discipulos suos, Euchardū, Valerium, & Maternum ad conuertendos Theutonicos misisset, in transitu alpium mortuus est Maternus. Duo autē ad beatū Petrum reuersi, recepto ab eo baculo suo maternū iā diū mortuū, & sepultū p̄cepto eius exhumate, & tangentes baculo Petri, suscitatur secū duxerūt Treuerim, & magnam partē Theutoniæ conuerterūt. Et isti tres successiue epi fuerunt. Postea autē Maternus in alpius, vt dictū est suscitatus p̄iuit in Colonia Eps, q̄ Agrippina tūc tēporū vocabatur. Itē 2. dyal. 11. dñi, q̄ cū quidā monachi beati bñdicti ædificaret parietē, apparuit ei in cella ædificanti Diabolus dicens, q̄ ibat fra tres visitare qui pietē quē ædificabant euerit, vnū paruū monachū sub pariete attriuit. Beatus autē bñdictus corpus laceratū, & ossa attrita fecit in sacculo colligi, & i cella sua reponi, ad cuius orationē & vocē dictus monach⁹ reparatur, reintegratur, suscitatur, & oīno pristinz valitudini restituitur. Quid mirū ergo si verum est qd̄ dñi in Ioan. 5. Venit hora qñ hi qui in monumentis sunt audient vocē filij Dei, & qui audierint viuent, cū sic viuificet mortui ad nutū seruorū? Pōt etiā valere ad suadendā laicis resurrectionē exemplū qd̄ legitur Ezech 38. Vbi dñi facta super eum manus Dñi, duxit eū in cāpū magnū valde qui erat plenus ossibus mortuorū aridorū, quæ ad vocē Dei accesserunt ad iuncturas suas, & fuerunt in eis nerui, caro, & pellis, & spūs, & steterunt super pedes suos exercitus magnus valde. Quid mirū si de ossibus aridis, & puluere reformat p̄ semetipsum corpa qui p̄ seruos suos videtur fecisse consimilia, & magis cōtra nām. Legitur in vita beati Ioan. Euang. q̄ quodā Philosopho demonstrate mundi diuitias conteneudas, quidā iuuenes venditis p̄mōnijs suis, gēmas p̄ciosas emerunt, quos ad suasionē dicti Philosophi in toto in oculū oīum ad mōstrandū mundi contēptū. attriuerunt, & in puluere redegerunt. Et cū beatus Ioan. adueniens argueret hmōi contēptū ob mūdi gloriā factū, & diceret mūdum p̄pter Chr̄m contēndū ad eos conuertendos qui adueniant, & ad petitionē eorū gēmas reintegravit de puluerib⁹, & fragmentis suis. Itē post fabulū in gēmas cōmutauit. Itē 1. dyal. 7. dñi quod cū quidam monachus lapades reparat, vna fracta est cadens sup̄ pauimentū, & cōminuta. Qui timens abbatis offensorū fragmenta collegit, & orando lampadē reparauit, & reintegravit. Itē dyal. 4. dñi Quod beatus bñdictus capisteriū fractum qd̄ nutrix sua à vicinis suis mutuo acceperat p̄ afflictionē eius orōne factā reintegravit. Quid ergo miraris, si p̄ semetipsum reintegrabit corpora, vt hēant ipsi quorū fuerunt qd̄ meruerūt in ipsis qñ ad eius noīs inuocationem hoc eui eius fecerunt? Cuius vocatio, & imperiū Lazarū, & adolescentē, & filiā Zayri suscitauit. Ad idē p̄inet qd̄ dicit Gre. dyal. 14. De herculano parisiē. Epo quē Totilas Rex Gothorū fecit decapitari, & corrigiā de toto corpore abscindi, quē cū vellent postea ciues in Ecc̄ia sepelire honorificē, & remouere à loco vbi extra muros cū quodam puero sepultū corpus eius erat, inuenerunt corpus pueri tabefactū, & vermib⁹. & putredine plenū. Corpus autē martyris recens, & integrum, ita vt cōiungeretur caput corpori, ita vt nullū vestigium, vel cicatrix appareret ibi vel capitis, vel corrigiæ sublatæ. Item in vita sc̄i Germani antiē. dñi q̄ cum qdam porcarius recepisset cum socijs, quem Rex Britaniæ noluerunt recipere, cū nō h̄ret qd̄ posset ei dare, & socijs suis, vnicum vitulum quem habebat eis parauit. Cumq; comestus fuisset, dixit beatus Germanus vxori, q̄ ossa colligeret, & in pelle vituli poneret, & in p̄pio corā matre apponeret. Quo factō vitulus surrexit, & fenū cum matre comederet. Item cūm apud Rauennā in domo Regi-

næ comederet, asinus qui eum portare cōsuenerat moritur. Cūm autē Regina palefridum offerret, vt sup̄ illū ascēderet, q̄sui si esset asinus suus q̄ dicunt ei cum mortuū, fecit se duci ad locum, vbi asinus iacebat mortuus, cui dixit. Surge muscio, & ad hospicium redeamus, q̄ statim se excedens surrexit. Item in passione beati Ch̄oferi legit, q̄ vt excedens q̄bus ipse p̄dicabat futurā resurrectionē, & alios articulos baculum suum andum in terra fixit, & p̄cepit ei vt frōderet, & fructificaret, qd̄ statim fecit hoc. Job. 14. Lignū h̄t sp̄s, si p̄cisum fuerit rursus virefcit, & rami ei⁹ pullulāt &c. Itē in historia Karoli magni legit, q̄ cū milites sui h̄xissent in sero hastas aridas in terra prati, in mane cū orasset q̄ suscipe deberēt martyriū in bello, q̄ hoc ei dñs indicat et inuenerūt illi q̄ mortui sunt in p̄lio hastas suas frōduisse. Cū eas amputasset, de eo qd̄ infixū in terra radicanerat, creuerūt maxime arbores in signū q̄ hi q̄ videbātur priuandi morte ad hoc virefcēt, vt essent magni in eternitate. Circa s̄m sciēdū q̄ vnusq; resurget idē in nūero q̄ fuit prius. Sicut ait Job. 19. In nouissimo die de terra surrecturus sum, & rursus circūdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deū, quē visurus sum ego ipse, & oculi mei consp̄cturi sunt, & nō alius. Cū. n. ad hoc refurctio mortuorū, vt vnusq; s̄m opa sua recipiat penā, v̄ p̄miū, oportet q̄ idē ipse q̄ demeruit puniat, & q̄ bñ egit p̄miū cōsequatur. Propter qd̄ ait Saluator. Io. 6. Venit hora in qua oēs q̄ in monumento sunt, audiēt vocē filij Dei, & p̄cedet q̄ bōa fecerunt in resurrectionē vitæ, q̄ verō mala egerūt in resurrectionē iudicij. Ex hoc etiā seq̄, q̄ resurgētū corpora erūt ei⁹ idē naturæ, alioquin nō essent eadē nūero q̄ fuerūt prius. Vnde Dñs ait Luc. 24. Videte man⁹ meas, & pedes meos, q̄ ego ipse sum. Et postea, pal pate, & videte, q̄ spūs carnē, & ossa nō h̄t, sicut me videtis h̄re. Sic. n. ait Aug. In quocūq; puluerē cinerēs; resoluat, in quocūq; alitus auraq; diffugiat, in quocūq; corporū substantiā vel in ipsa elementa vertatur, in quocūq; aialū, vel etiā hoīum cibū carnēq; mutet, illi aīz in p̄cto t̄pis eā reddet qui il lā primitus, vt hō viueret aīauit. Resurget autē nō fantastice, sed verē, quicquid est de veritate humanæ naturæ, & in eo resurget vnusq; qd̄ in quo primitus habuit optimum suū esse. Vnde de costa Adæ detracta de qua mulier formata fuit, nō in Adā resurget, sed in Eua, quia formata muliere p̄fectior fuit hō q̄tum ad conseruationē speciei, q̄ ante. Eadē rōe manus hoīs comesta ab alio hoīe, resurget in primo. Quia verō corpus humanū p̄fectissimum est oīum corporum inferiorum, iō caro bonis vel alterius aīalis comesta ab hoīe, & in carnē eius conuersa, resurget in comedente, nō in sua specie q̄ prius habuerat, sed in specie carnis humanæ. Circa tertiu sciendū q̄ tunc s̄m Apostolum oēs electi de cunctis orbis p̄tib. occurrent Chr̄o in virum p̄fectum. i. in virilē p̄fectionem quasi. S̄m statu tringinta vel circiter annorū, quasi in etate Chr̄i, in qua. s̄ch̄s habuit plenitudinē corporis, sensus, & roboris. Resurget etiā vnusquisq; in mensura ætatis plenitudinis chr̄i, quia vnusquisq; sui corporis mēsurā recipiet q̄ in ætate tringinta annorum habuit, etiā si senex obiit, vel q̄ in illa ætate habiturus esset, si vsq; ad eā puenisset. Sic autē modifcabitur illa mē corpis, vt nihil ex ea pereat, nihilq; sup̄fluat. Sed si quid aliquid defuit, Deus ipse sup̄plebit, vt oēs resurgant in integritate membrorum. Et si quid enormiter abundauerit in aliqua sui p̄te, diuidet p̄ totum corpus, vt nihil indecens sit in eis. Dānatorum autē corpora reparabunt integra absq; omni diminutione mēbrorū, & absq; defectu, & corruptione, q̄ error naturæ, vel infirmitas introduxit. Vnde ait Apostolus 1. Cor. 15. Mortui resurgēt incorrupti. Quod quidem tā de malis debet intelligi q̄ de bonis. Vnde q̄rum ad integritatem naturæ nō erit differētia in corporib⁹. bonorum vel malorum, licet in alijs bñ sit magna differentia, sicut iā ostendimus. Circa quartum sciendū q̄ omnes resurgent immortales. Chr̄s enim mortem nostram sua morte destruxit, & omnes defectus qui in naturam humanam ex peccato peruenerant. Necessitas autem moriendi est defectus in nobis perueniens ex peccato. Vnde sic resurgent omnes à morte, vt non vltorius moriantur. Sicut ergo Christus resurgens ex mortuis iam non moritur. Rom. 6. sic resurgent omnes nō iterū morituri, vnde Apoc. 20. Mors vltra non erit. Et Ysa. 26. Præcipitabit Dñs mortem in sempiternum. Ex præmissis patet, quod post resurrectionem non erit vnus ciborum, nec venereorum, quia vnus ciborū corruptibili vitæ deseruit. Cibos enim assumimus, vel propter nutrimentum, vt vitemus corruptionem quæ posset accidere ex cōsumptione humiditatis naturalis, vel propter augmentum. Omnes autem in debita quātitate resurgent. Item nec vnus venereorum erit, quia commixtio maris & sc̄miaz ordinatur ad generationem p̄ q̄ species hominis conseruetur, & p̄petuetur in esse, q̄ in indiuiduo cōseruari nō pōt. Resurgētū autē vita immortalis erit, vt dictum est, ita q̄ in quolibet indiuiduo cōseruabitur in æternum. Ideo dicit Dñs Marth. 22. In resurre-

resurrectione neque nubent neque nubentur, sed sunt sicut Angeli Dei. In corporibus tñ resurgentium erunt membra singulari q̄ nunc in statu vitæ corruptibilis nutritiæ vel generatiuæ virtuti deseruiunt, non pp̄ actum nutriendi, vel generandi, sed ad perfectionem & decorem naturæ, sicut & distinctio sexuum erit ibi, non ad mixtionem, sed ad ostendendum p̄fectionem, & integritatem naturæ. Vterq; autem ad integritatem naturæ noscitur pertinere. Circa quintum sciendum, q̄ nō omnes resurgent impassibiles, quia licet omnes defectus, in resurrectione ab oibus cōter tam bonis, quam malis auferantur, remanebit tñ dñia inter bonos, & malos, quantum ad ea quæ personaliter cōueniunt vtriusque. Est autē de rōne humanæ naturæ, q̄ aīa sit forma corporis ipsum viuificans, & in esse conseruans. Sed ex personalibus actibus meretur aīa vel ad diuinæ visionis gloriam eleuari, vel ab ea per culpam excludi. Disponentur igitur oīum corpora em̄ condecantiam aīæ, vt. ipsa incorruptibilis existens corpori suo tribuat esse incorruptibile, compositione eius ex contrarijs non obstat, eo q̄ materia corporis humani q̄tum ad hoc oīno subijcitur aīæ diuinæ virtute hoc faciente, vt cum corpore suo æternam æ gloriā vel p̄nam sicut meruit sortiat. Sed ex actibus suis personalibus meretur vnusquisq; vt corpus suū proponitur anīe in conditionibus gloriæ vel miseria. Vnde corpora beatorum erunt clara, agilia, impassibilia, & subtilia. Corpora vero reprobatorum erunt tenebrosa, ponderosa, passibilia, turpissima, & fetida. Sed de his infra diffusius differemus.

De futuro iudicio. Dist. III.

Dico de p̄cedentibus iudiciū videlicet de tribulatione q̄ erit tpe Antichri, & de consummatione mundi, & de duobus concomitantibus iudiciū videlicet de ignium conflagratione, & ḡnali resurrectione. Nunc dicendum est de finali iudicio, & merito retributione. Circa qd̄ consideranda sunt duo. Primo de quibusdā circumstantijs ipsius mundi. Secundo de ipso iudicio. Circa primum cōsideranda sunt tria. Primo ostendendum est futurum esse iudiciū. Secundo de loco iudicij. Tertio de tpe vel hora. Circa primum sciendum, q̄ iudiciū esse futurum p̄bat auctoritatibus rōnibus, & exemplis. Auctoritatibus q̄dem. i. multiplici testimonio veritatis infallibilis scripturarū, q̄ hoc clamant, & asserunt ferē in oib. sacris libris, sp̄aliter Isa. 13. Vlulate, q̄a prop̄ est dies dñi, &c. multa ibi: Res cuius aduentus multum in memoria h̄r, & timetur, licet sit remota v̄ propinqua. Idem ibidem. Ecce dies dñi venit, &c. Et Ezech. 8. Prop̄ est dies occisionis. Eccc venit, & euigilauit aduersum te. Iob. 19. Fugite a facie gladij, quia vltor iniquitatis est gladius. Sediūne suæ i iudicio futuro. Et post. Et scitote esse iudiciū. Item testimonium omnium Apostolorum, qui dicunt iudiciū futurum credendum esse necessarium ad salutem, qui hunc vnū articulum in simbolo posuerunt, dicentes Xpm venturum iudicare viuos, & mortuos. Docuerunt et hoc verbo & exemplo se potius debere permittere occidi, q̄ hoc non fieri & credere. Itē testimonio beatorum martyrum quorū tot millia transferunt, q̄ permiserunt se diuersis tormentis occidi, anteq̄ hoc faterent non futurum, & fidem hanc signis innumerabilibus probauerunt. Hoc idem asserunt & asseruerūt b̄i confēssores, & ecclesiæ Doctores. Hoc et indubitanter p̄bat per verbū ipsius iudicis, qui nec fallere vult, nec falli pot̄, q̄ se asserit venturū & mundū iudicaturū. Vñ incredulis Iudæis ait. Matth. 26. Videbitis filij hoīs venientē in nubibus cœli. Matth. 25. Cū venerit filius hoīs, & oēs Angeli eius cum eo, tūc sedebit sup sedem maiestatis suæ &c. Hoc et asserunt sancti quibus formam iudicij imaginabiliter p̄monstrauit David in Psal. Deus, de do. lo. est, & vo te illud, & ignis ante eū p̄cedet. Et illud. Aduocauit eglum desursum, & terram discernere populū suum. Et illud. Congregate illi sanctos eius. Et Dan. 7. Aspicebā donec throni positi sunt, & antiquus dierum sedn̄ & ceter. Et post. Aspicebam & ecce in nubibus cœli quasi filius hoīs veniebat, & dedit ei antiquus dierum potestatem & regnum & honorem &c. Io. Apoc. 20. Vidi thronum magnū &c. Præterea si super hoc dēscendat auctoritas; aut testes, rōnibus possit ostendi. Oīs. n. rō bene disposita dicit Deum esse primū bonum, & summū oīum summē sapientem & iustum. De quo dicit Anselmus. Deus, est quo melius excogitari non pot̄. Si at credis Deū creatorem aut gubernatorem mundi, nō debes eū credere, aut cœci vt ea q̄ sūt nō videat, aut autipientē, vt si videat non cognoscat, aut malignum, vt malum quod videt ei placeat, punire non curet, aut negligat, aut impotentem, vt si velit, non valeat, aut iniustum, vt nec bonis bona, nec malis mala tribuat, aut impium & non misericordem, vt oppressiones, & afflictiones bonorū q̄tū ad oppressores impune trāfire faciat, aut infidelē, vt eis q̄ fideliter ei seruiūt bonū nō retribuat, sed poti⁹ malū, cū i hac vita eos, q̄ Deo seruūt aduersa multa h̄r; & eos q̄ male agūt multum p̄p̄era h̄r videamus. Si ergo sūt a Deo relegata cœciitas, insipientia, malignitas, negligētia impo-

Speculum Morale.

tētia, iniustitia, inimicitia, & infidelitas, cū ipse optimus, iust, & sors oīum bonorū, & principū, cū in p̄senti nō fiat ab eo semp bonorū, & malorū retributio, necesse est, vt fiat in futuro, & a iusto iudice & ḡnali oīum i iudicio ḡnali. Vnusquisq; iudiciū suū particulare, vel personale recipiat in morte q̄tum ad aīæ penam, vel gloriā, tñ nec aīæ reproborū totā penā sibi debi tñ recipiūt, nec electi totā suā. i. p̄fectam gloriā sortiunt. Quia aīæ separatæ em̄ Aug. non h̄nt p̄fectam naturā suā modū pp̄ naturalē inclinationē quā h̄nt ad corpora sua. Nā & corpora naturalē inclinationē h̄nt ad aīas, & eis appetunt reuniri, & aīæ appetitu naturali inclinant ad corpora sua, in tñ q̄ sicut ait Aug. aīæ bonorum aliquo mō terant, ne ex toto retardant in contēpationē diuinæ maiestatis. Iō tā bonorum, q̄ malorū aīæ sua corpora resumēt, vt dictū est, vt cū corporib. suis in quib. meruerūt, vel demeruerūt, condignā penā, vel premiū sortiant. Hæc autē condigna retributio fiet in extremo iudicio. Iō d̄r Iob. 19. Scitote esse iudiciū. Licet autē tota Trinitas iudicet, quia indiuisa sunt opera Trinitatis, tñ p̄ oē iudiciū dedit filio. Sicut d̄r Io. 5. i. p̄f. n. constitutus est a Deo iudex viuorum, & mortuorū. Actu. 4. Circa em̄ videlicet de loco iudicij sciendum, q̄ vbi iudicatus p̄ssus, & mortuus est Chri, resurrexit, & ad cœlos ascendit, ibi suum iudiciū exercebit, sicut ipse dicit Iob. 3. Congregabo oēs gentes, & educā eas, in valle Iosaphat, & disceptabo cum eis. Et infra. Confurgant, & ascendant oēs gentes in vallem Iosaphat, quia ibi sedebō, vt iudicem oēs gentes. Dicit autē se iudicaturum in valle Iosaphat, non quia pensē ibi iudicet, cum vallis illa modica sit, nec possit tam innumerabilem multitudinem hoīum continere, sed quia Iosaphat interpretatur iudiciū, & iudicandi, qui in infimis viuerunt, in infimis remanebunt. Ideo totus ille locus, in quo fiet cōgregatio vallis Iosaphat d̄r magis q̄ Ierusalem vbi iudicatus est, vel mons Caluarie, vbi Crucifixus est, mortuus, & sepultus, vel mons Oliueti, vnde legit ascendisse. Circa tertium. s. de tpe iudicij sciendum, q̄ tps qñ iudicabit Christus erit in consummatione sæculi. Sicut. n. pater familias in fine diei fecit vocari operarios, & reddi fecit eis mercedem laboris. Matth. 20. Dixit pater familias. Voca operarios, & redde illis mercedem suam, ita & in p̄sentis vitæ fine soluet dominus vnicuique em̄ opera sua. Apoc. 3. Ego dominus probans renes. Et post. Et d̄r vnicuiq; secundum opera sua. Aliter tempus incertum est nobis s̄n q̄ dicit dñs Matth. 23. De die autem illa & hora scerta & determinata nemo scit, neque Angeli cœlorum nisi solus pater. Sicut. n. in diebus Noe, &c. Item Matth. 13. De die autē illa nemo scit, neque Angeli, neque filius, &c. Scit siquidem filius quequid scit pater, sed nescit nobis. Item solus p̄ d̄r scire, quia dies illa manifestabitur per potentiam nobis in consummatione rerum, & destructione, & in signis, & in eis q̄ sicut in die illa maximē manifestabitur potentia quæ attribuitur patri. Quidam autē credunt horam iudicij esse in media nocte, pro eo, qd̄ d̄r. Matth. 25. Media autem nocte clamor factus est, &c. Ir. in Exo. 12. Factum est autē noctis medio peruersit dñs omne primogenitum Aegypti. Alijs autem videtur q̄ in mane. Psal. In matutino interficiebam omnes peccatores terræ. Exo. 14. In vigilia matutina respexit dominus super castra Aegyptiorum, quia illa hora submergit Aegyptios, & liberavit Hebræos. Aug. dicit hoc non dictum, pro qualitate, vel hora tps, sed quia tunc venit cum non sperabitur. Ideo media nocte venire dicitur. 1. Thes. 5. Dies domini sicut fur ita in nocte veniet. Luc. 12. Si sciret pater familias, quā herā fur ve. vi. & non si. perfo. do. su. & vos esto. pa. quia quā ho. nōn pu. si. ho. ve. Item de mane, quia tunc patebunt cogitationes singulorum. Isa. 22. Venit mane & nox, si queritis quer te mon. s̄dam tempus est, conuertimini, & venite. Nox dicitur, qd̄ erit. malorum excecatio. Soph. primo. Ambulabunt homines, vt cœci, quia dño peccauerunt. Item mane propter bonorum illuminationem, vel pp̄ oculorum manifestationē Soph. 3. Mane dabit iudiciam suum in luce, & non abscondetur, &c. Post. Diluculo confurgentes, &c. Erit. n. iudiciū generale omnium, & pro omnibus. Iob. 3. Congr. gabo omnes gentes, & ceter. Post. Sedebo v. iudicem omnes gentes, &c. Matth. 25. Congregabuntur ante eum omnes gentes. Item de omnibus erit iudiciū. Ecclesiasticis, 11. in fine. Scito, q̄ pro omnibus adducet te Deus, ad iudiciū. Et 12. in fine. Cuncta quæ sunt adducet Deus, in iudiciū pro omni errore, siue bonum sit siue malum.

De terrore iudicij. Dist. V.

His quasi quibusdam circumstantijs ipsius iudicij prælibatis, nunc iam ad ipsius formam processuri ordinem, mentis oculis conuertamus, & quam tremendum, & horrendum sit subtiliter intuenti & cogitanti profundius videamus. Consideranda sunt autem quatuor, quæ ipsum terribile nimis efficiunt, quorum etiā singula rationem terroris includunt. Primum est peremptoria citatio. Sēdm est causā disculsiō. Tertium est

Tomus Tertius.

S 3

sententiæ

Speculum Morale Vincentij.

sententiæ platio. Quartum est platiæ executio. Primū igitur est peremptoria citatio. Circa quod consideranda sunt quattuor. Primo modus vocationis. Secundo causa citationis. Tertio compellentis sublimitas. Quarto comparendi necessitas. Primo igitur circa modum vocationis sciendum est, quod illa voce terribili, & turbabili perstreperente, qua cœlium & terra concutietur, & ois creatura commouebitur, omnes homines ad iudicium vocabuntur, & ad tribunal æterni iudicis citabuntur. Hæc autem citatio vocatur iussus Dei, vox Archangeli, tuba Dei, tēpestas, turbo, tonitruū, fulgur, choruscatio, quæ omnia terrorem incutiant, & ipsam citationem terribilem fore dicunt. De tribus primis dicit Apłs. 1. thess. 4. Ipse Dominus in iussu, & in voce Archangeli, & in tuba Dei descendet de cœlo. Hęc vox erit aliquod euidentis, & clarum signum quod dabit ad mortuos suscitandum, vt omnes resurgant, & ad iudicium conuocentur. Hęc vox dicitur iussus Dei, quia eius virtute suscitabuntur mortui, quasi iussu Diuino. Psal. Vox Dñi in virtute. Dicitur etiā vox Archangeli, quia annuente Dei filio per Angeli ministerium hoc non dubitat impendiū. Sic. n. dicit Marth. 24. Mittet Angelos suos cū tuba, & voce magna, & congregabit electos à quattuor plagis terræ. Tuba verò dicitur, quia tanquā signum triumphi, victores ad premiū, & ad conuiuium epularum inuitabit, iustos autem exterrendo turbabit. Hęc autem vox ab omnibus tã electis quã reprobis audietur, & ad conspectum iudicis cuius vox erit ab omnibus occurretur. Item hęc citatio vocatur tēpestas. ps. In circuitu eius tempestas valida, aduocauit cœlum de sursum, & terrā &c. Itē quod vocet tēpestas, & turbo dicit Naum. 1. Dñs in tempestate, & turbine viæ eius. Itē vocat tonitruū ps. Vox tonitruū tui in rota. Iob. 26. Quis poterit tonitruū magnitudinis eius intueri. Item vocatur fulgur ps. Illuxerunt fulgurationes tuæ orbi terræ, cōmota est, & cōtremuit terra. Marth. 24. Sicut fulgur exit ab oriente, & paret vsq; in occidentē, sic erit aduentus filij hoīs. Hęc bñ figurata fuerunt. Exo. 19. Sicut. n. in datione legis cœperunt audire tonitrua, micare fulgura &c. sic in cōsumatione seculi Dñs ad iudiciū descendens vbi de obseruantia, & transgressione legis exigit rōnem fulgura, & tonitrua pmitrentur. Aduerte quod tēpestas facit cōmotionem in mari, turbo in terra, fulgura & tonitrua in cœlo, ad designandū quod ois creatura cœlestiū, terrestriū, & infernorū, in illa citatione cōmouebitur. De magnitudine vocis hmoi ait ps. Ecce dabit voci suæ vocē virtutis. Criso. Verē magna est vox illa cui oia obediūt elementa, quæ petras scindit, inferos aperit, monumenta fraugit, vincula mortis dissoluit, tumulos aperit, & vniuersos mortuos resurgere facit, & ad iudiciū venire cōpellet. Idē, Ecce de cœlo tuba canet, Ecce de cœlo cū nubibus. bellat. 11. orbē impator sūmus armatus egreditur. Ecce gladius bis acut⁹ ex regis ore pcedēs obuiā quā; demerit. Rursū quæ terribilis sit huius peremptoriæ citationis dies describit Dñs per pphetā Sopho. 1. Iuxta est dies Dñi &c. Qui ponit 15. cōditiones, quare timeri debeat, & horreri. Primū est diei ppinguas, cū dicit. Iuxta est ad minus partiaris dies iudicij. s. mortis. Eze. 7. Afflictio vna afflictio ecce venit. Itē venit finis iste, & immitā furorem meum in te, & iudicabo te iuxta vias tuas, & ponā contra te omnes abominationes tuas, & nō parcer oculus meus. Item general⁹ ppe est, quia breue est omne tēpus quod transiit æternitati cooperatum. Vnde Ezech. 7. Venit finis, finis venit, euigilabit aduersum te. Ecce venit. Venit cōtritio super te, quæ habitas in terra, venit tēpus, ppe est dies occisionis, & nō gloriæ mentium. Nunc de ppinguo effundā irā meā, & cōplebo furorem meum, & iudicabo te, iuxta vias &c. Cōplebitur autem furor in duplici damnatione. s. corporis & atz. Secundum quod aggrauat timorē iudicij est diei magnitudo, quod notatur cū dicitur, dies magnus. Magnus quidem est magnitudine iudicantium, & multitudine eorum. Item multitudine iudicandorum. Item multitudine eorum de quibus fiet iudicium, quia de omnibus. Item magnitudine eorum quæ adiudicabuntur, quia alijs regnum æternum adiudicabitur, alijs autem mors æterna. Item quia omnes dies p̄sentium causarum cōstabitur in vnā. Erit. n. illa dies citationis omnium peremptoria, in qua nullus se mittere poterit nisi salem. Item erit dies rñsionis ois pductionis testium examinationis, testimoniorum exceptionis, vel replicationis, & p̄nunciationis, testimoniorum sniæ diffinitionis eiusdem executionis, quæ oia fient in die illa. Tertio aggrauat diei velocitas, quia ita subito, & ex impuilo fiet, quod nullus impuilsus sibi poterit p̄uidere. Ideo dicitur Iuxta, & velox nimis. Ysa. 29. Eratque repente, cōfestim visitabitur à Dño exercitū &c. Quarto aggrauat diei illius amaritudo. vnde sequitur, vox diei amara. Ad huius cōparationē videbitur p̄corib. mors esse dulcis, & sepultura inferni desiderabilis. Amara erit vox citationis, cūm dicitur. Surgite mortui, venite ad iudicium. Amarior vox disceprationis cūm dicit Dñs. E surui &c. Math. 25. Amarissima vox diffinitionis. Ibidem. Discedite maledicti. Cū quidā magister diu disputasset, & omnes

cauerent sibi, & timerent cōcludi. ait. Quid timetis ab hōse cōcludi qui non cauetis à Deo cōcludi, nulli autē cōclusio à Deo timeretur à me, sicut cōcludi à summo magistro. Multum timeo ad hanc q̄stionem rñdere. Amice quōd huc intrati. Math. 22. Item multum istā. In lege quā scriptum est, quōd legis. Duplicitatem quæ istius p̄positionis. Esurui &c. Sed sup oia timeo illationē istius cōclusionis. Itē ergo maledicti &c. Bern. Proponet Dñs mandatorū p̄positiones, assuet transgressiones, cōcludetque; damnationes dicens. Itē maledicti, clausa est ianua, nescio vos. Si beatus Iob talis, & tantus si hanc rñsionem timebat cui nullus in merito sibi erat in terra, qui sic clamabat, quid faciā cūm venerit ad iudicandū Deus, & cōq̄sierit quod rñdebo illi, vt dicitur 21. Quid nos merito vacui respōdebimus. Quinto aggrauat sanctorum, & Angelorum apparens turbatio. Vnde dicitur tribulabitur ibi fortis i. sanctus, vel angelus in apparentia. Luc. 22. Virtutes cœli mouebuntur. Ysa. 33. Videntes foris clamabant, angeli pacis amare stebunt. Iob, 26. Columnæ cœli cōtremiscunt, & pauent ad nutū eius. Ideo quid facit virgula deserti, vbi timore cōcutitur cedrus paradisi. Sexto aggrauat iudicis supuentio. Vnde dicitur. Dies iræ, quia declarabit irā Dei ps. Tu terribilis es, & quis resistit tibi, exitū ira tua. Septimo aggrauat quod dicitur dies tribulationis. In visione signorum, & miseriæ corporum. Aug. In afflictioe cordium poterunt dicere cum Sufana, Augusti quæ sunt mihi vndiq;. Quō erunt angustia dicit Bern. Vndiq; vix angustia sunt, erunt reprobis, supius erit Index iratus &c. Octauo bonorum fatuitas, & meritorum, & ablatio tēpus merendi. Vnde dicitur dies calamitatis à calamo vacuo intra. Ideo vniuersitatis malorum cōparatur quinq; fatuis virginibus, quæ vasis, & lampadibus vacuis ad nuptias venerunt. Criso. Ibi nō erit resistendi virtus, nec pœnitentiæ locus, nec defensionis tēpus, nec fugiendi facultas, nec latendi possibilitas, nec apparendi securitas, nec satisfactiois vtilitas, & ex angustia oium nihil remanet ibi nisi ludus, quia nec p̄derunt diuitiæ diuitibus, nec parentes parentibus, nec Angeli p̄ hominibus intercedent. Apoc. 10. Tempus non erit amplius. s. merendi. Math. 25. Clausa est ianua, quia misericordia est subblata. Erūt. n. vacui à merito, vt calamus vacuus est. Nono corporis miseria, siue infelicitas, de qua infra de inferno. Vnde dicitur dies miseriæ. Decimo tenebrositas. Vnde dicitur dies tenebrarū quæ tum ad p̄cora. n. tenebrosorū manifestationē 1. Cor. 3. Vniuscuiusque; opus manifestum erit, dies Dñi declarabit, quia in igne reuelabitur vniuscuiusque; opus. Et quarto eiusdē. Venit Dñs, & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit cōsilia cordium. Vnde decimo diei obscuritas. Vnde dicitur dies caliginis ex auxilijs, & cōsilijs destitutiōne, quia vt dicit Orig. nec Angeli p̄ hoīb. intercedunt Iſa. 8. De dāto in iudicio dicitur. Suscipiet sursum ad sanctorum auxilium. s. & consilium, & ad terrā intuebitur ad cōsiliū & auxiliū terrenum, & ecce tenebræ, & dissolutio &c. Itē Iſa. 10. Quid faciētis in die visitationis, & calamitatis de longe veniētis, ad cuius cōsugietis auxiliū, quasi diceret quæ sanctus iuuabit vos. Duodecimo dicitur dies nebulæ p̄pter gloriā Dei, & sanctorum occultationē. Dies nebulosus occultat solē, lunā, & sydera. Sic occultabitur malis gloria Dei, Ecclesiæ, & sanctorum. Aug. sup illud Sap. 14. Siñter autē sunt Deo odio impius, & impius, & impietas eius, dicit. Tollat impius ne videat gloriā Dei. Et Eze. 32. Nigrescere faciam stellas cœli, gloriā sanctorum occultabo, quia videbuntur tenebrosi, & obscuro p̄coribus, quasi irati eis, solem i. ch̄m nube. s. obscuritate tegam, & luna. s. beata Virgo vel Ecclesia nō dabit splendorem suum. Tredecimo dicitur dies turbis in malorum à bonis sepatione. Math. 12. Cuius ventilabrum in manu sua, discretio. s. discernendi malos à bonis est in p̄tate sua pmundabit aream, triticum cōgregabit in horrea sua, paleas autē cōburet igni inextinguibili. Hierc. 25. Turbo magnus egredietur à summitate terræ, ergo &c. Quartodecimo dicitur dies turbæ quæ tum ad mortuorum resuscitationem congregationē, s. iustitiam, platiōem, congregationem, impugnationem, & ad suspendium seductionem Zach. 9. Dñs in tuba canet, exibat vt fulgur gladius eius. s. de ira eius snia dira. Pro filios exheredando, & à se sepando, & à suis. Math. 25. Discedite male. &c. Itē in infernum mittendo. Vnde sequitur. In ignem æternum. Item eos non retrahendo. Vnde clausa est ianua, nescio vos. Quindecimo in malorum deductione in infernū. Ysa. 30. In cytharis tympanis, & p̄cipua bellis impugnant eos. Bern. in libro meditationū. Quis putas tunc memor erit, quæ lucus quæ tristitia cū sepantur impij à cōsortio iustorū, & à visione Dei, & traditi in p̄tate dæmonū ibūt cū ipsis in igne æternū. Ibiq; erūt sine fine in luctu, & gemitu p̄cul exulati à beata p̄ria p̄adyfi, & cruciabitur in gehēna, nūquā lucē habituri, iuxta q̄litate culpæ penā sustinetes. Circa 8m. de cā citationis. Sciēdū quod p̄ cā maxima qua maior eēt nō pōt. Vc3. ad rñdēdum de cūctis quæ gestim⁹, quæ cōmissim⁹, quæ recepim⁹ & hmoi. Ad recipiendū p̄ meritis vitā beatitudinē gloriā, & honorem

imò possessionē regni cœlestis, & hēditate æternæ, imò qđ nec oculus vidit, nec auris auris audiuit, nec in cor hoīs ascendit, qđ pparauit Deus his, qui diligunt eū. Vel p demeritis ab oīb. excludi, a consortio sctōrum oīum, & Angelorum, sed qđ est infini- ties grauius a Deo perpetuo separari. Insuper æternis cruciatib. zū horrendis Dæmonib. mancipari. Statim autē, vt audierint miserū tubā illā tam horribiliter perstreperet occurret eius repente, & ante mentis oculos reuoluet oīum suorū congeries pctorūm oī tormento amarior. Inde namq; remorsus consciæ oī serpente mordatur. Inde gebennæ timor inconsolabilis. Inde dolor irremediabilis. Inde desperationis horror inestimabilis. Inde confu- sionis pudor intolerabilis. Tūc. n. virtute diuina fiet, vt vnicuiq; oīa opera sua mala vel bona ad memoriam reuocent, ac mentis intuitu mira celeritate cernant, vt hoīem, vel accuset cōscia, vel excuset, eaq; teste, vel damnet æternaliter, vel saluet. De hac tu- ba, & catione ait Hier. ad Helyodorū, Profecto veniet illa dies qđ corruptibile hoc inducet in corruptionē, & mortale immortalitātē, tunc ad vocē tubæ pauebit terra cū populis, tunc lugubre mundus immugiet: trib. ad tribū ferient pectora. Ibi potentissimi quondā reges nudo latere palpabūt. Siue comedam, siue bibā, siue aliquid aliud faciā, semper vī mihi vox illa sonare in auribus meis. Surgite mortui, & venite ad iudiciū. Bene hēbat ad aures vocē istam rex ille, de quo dicit Io. Damas. in Barlaam. Dicit. n. Barlaam ad Iosaphat, qđ rex quidā erat qui sedens in curru aureo obuiā habuit duos pauperes hæremitas in sordido habitu, & macie, & solis ardore deforme deficiens de curru aureo ample- xans eos osculat, &c. Cum autē venirēt magni Principes nullam reuerentiā videbat eis exhibere, vñ multum sunt indignati con- tra eū. Qđ sciens quidā frater eius ad eū veniens dixit ei, qđ de hoc qđ fecerat oēs barones offenderat. Erat autē talis consuetudo regis, qđ qñ aliquem morti adiudicabat tibicines ad portam eius mittebat, & sic eū capi faciebat, & condēnari, quos misit ad por- tā fratris sui, capis, ligat corā rege, & baronib. adducit, de pcepto regis nudat, ligat, & applicat gladijs ex oī parte mortē suam expectabat lugens. Cū autē rex pcepit, vt cantarent ioculatores corā eo, in oī gñe musicorum hñs: & hoc factō nihilominus fle- ret, & rex cām stetus q̄reret, rñdit, quō possum ego gaudere imò non flere cum tubæ tuæ mortē minant, gladios mortiferos vi- deo vndiq; me circumstantes, & te offendi, cām offensæ ignoro pp quam huic morti me adiudicas. Tunc rex fecit eum liberari di- cens, si tu tm times iudicem terrenū, quantū ego debeo timere cœlestem, si tu tubas meas times, q̄tum. debeo timere tubam, qđ mihi mortē cōminat, non tpalem sed æternā, cuius gladij suā. i. dānationum vndiq; me circumdant & m exigētiā pctorū meo- rum. Vbi autē barones, & Principes terreni nihil mihi proderunt aut prodesse poterunt, isti beati pauperes, quos vidisti defen- ses, & aduocati mei in curia summi iudicis erunt. Circa tertiu. f. de sublimitate citantis in iudicis maiestate. Sciendū, qđ iste est iudex summus cuius potentia insuperabilis, cuius scia indece- pebilis, cuius æquitas implacabilis, cuius snia inflexibilis. Hu- ius inq; iudicis potentia insuperabilis. Deut. 10. Dñs Deus nr̄, ip- se est Deus Deorum, & dñs dñantium, Deus magnus, & potens, & terribilis, & qui personā non accipit, nec munera facit, iudi- cium, & iustitiam, &c. 10. in Apo. Postq̄ descripsit condōnes eius aduenientis. 19. ca. dicens. Videns Cœlum apertū, & ecce equus albus, & qui sedebat, super eum vocabatur fidelis, & verax, & in iustitia iudicat, &c. Subiungit, hñs in vestimento, & in femore eius scrip. n. Rex regū, dñs dñantium. Ioh. 9. Si fortitudo q̄rre ro- bustissimus est, &c. Dan. 7. Dedit antiquus dierum filio hoīs ve- nienti in nubib. celi p̄tatem, & honorē. & regnū, & oīs populus, trib. & linguæ seruient ei, p̄tās eius p̄tās æterna, qđ non auferetur, & regnum eius qđ non corruptetur. Horrui spūs meus, & ego Daniel ad hanc visionē territus sum. Hic filius hoīs est lapis par- uus excisus de monte uirginæ sublimitatis sine manibus huma- næ cooperationis, qui creuit in montē maximū, cuius p̄tātis ma- gnitudo replet vniuersam terrā, qđ cōminuit statuā, cuius capus aureum pectus, & brachia argentea, venter, & scœmora ærea, tibi- zæ ferreæ, pars autē qđdam pedū est fictilis, quædam ferrea, quia eius p̄tās consumer, & cōminuet oīa regna mundi. Corā illo dño reges quondā potentissimi nudo latere palpabunt, vt dicit Hie- ro. ad Helyodorum. Scito timendus est iudex iste: quia eius scia inflexibilis: quia nec fallit, nec falli pōt: quia scit oīa iudex iste: quia corā eo arguitur nihil pderunt Aristotelis, vt dicit Hero. Iob. 42. Scio quia oīa potes, & qđ nulla te later cogitatio. Ideo Ioā. in Apoc. describens eū aduenientē in iudicium. Apoc. 1. Et 19. Ocu- li eius tanq̄ flāma ignis. Iō ecclesiasticus arguit adulteriū. Eccl. 23. dicens. Quis videt me tenebræ circumdant me, parietes coope- riunt me, & nemo circumspicit me, quē verear, & nō intelligit, qm̄ oīa videt oculus dñi. Et post. Oculi dñi multo plus lucidiores super solē circumspicientes oēs vias hoīum, & pfundū abyssi

Speculum Morale.

& hoīum corda. Heb. 4. Non est vlla creatura inuisibilis in cons- pectu Dei oīa autē nuda sunt, & aperta coram oculis Dei. Quidā scholaris cū amasset quandā anteq̄ iuisset ad scholas, rediens de eis, cum illa sollicitaret eū, veni mecum, ait, & duxit illā in mediō foro, & dixit ei, hic para te, vt agam qđ vis. Illa dixit, nō hic vbi viderent nos hoīes; sed in domo: tñdit si tu non vis hic pp hoīes nec ego in domo pp Deū, & cœlestē curiā, qđ me videret. Item ad illud p̄inet exēplū, de Thayfi meretrice, & Pasnatio, inf. de spe- ciebus timoris Tertio timendus est iudex, quia tūc ira eius erit im- placabilis. Prouer. 6. Qui adulter est pp cordis inopiā perdet ani- mam suā, &c. Et pius. Qm̄ zelus, & furor vero nō parcat, nec ac- quefcat cuiusq; peib. nec suscipiet p̄ redēptione dona plurima. Itē. 27. Ira non hēt misericordiā, nec erūpeas furor, & impetum concitati spūs Dei sui, ferre quis poterit, qđ eius ira erit importa- bilis. Iob. 9. Deus cuius iræ resistere nemo pōt. Itē Isa. Videbitur armatus ira, & furore, ita qđ opificiū suum velit destruere, & in ignē p̄ijcere. Sap. 7. Accipiet armaturas zelus eius, & cœt. Et post. Acuet dirā irā in lanceā, &c. Itē Isa. 30. Ecce nomen dñi venit de longinquo, ardens furor eius, grauis ad portandū, &c. Cōparant eū scripturæ Leoni furētī, & rugētī Prou. 19. Sicut fremitus Leo nis, ita ira regis, qđ facit oēs feras timere, & tremere. Osee. 9. Di- cit quasi rugiet, & formidabūt filij maris huius sæculi, & aduo- labunt ad iudiciū. Volabunt quasi aues ex Aegypto in Infernū. Iaiā dānatorū, & quasi columbæ seductæ de terra Assyriorum. Itē Osee. 13. Ero eis, quasi lēna, & sicut Pardus in via Assyrio- rū occurrā eis, quasi vīsa rapis catulis, & distrūpā interiora ieco- ris eorū, consummāui eos ibi, quasi Leo, &c. Pl. Quis nouit p̄tā- tem iræ tuæ, &c. Ita grauis erit ad videndū reprobis ira eius, qđ potius vellent ferre montes, qđ eū videre, & esse sepulgi in Infer- no potius. Iob. 13. Quis mihi det, vt in Inferno protegas me, & abscondas me donec pertranseat furor tuus, &c. Apoc. 6. Reges terræ, & Principes, & Tribani, & iudices, & diuites, & fortes, & oīs seruus, & liber abscondent se in speluncis, & in petris mon- tiū, & dicēt montib. & petris, cadite super nos, & collib. abscon- dite nos a facie sedentis super thronū ab ira agni, qm̄ dies ma- gnus iræ ipsorū, & quis poterit stare. Mal. 3. Quis stabit ad vidē- dū eū, &c. Matth. 24. Sicut fulgur exit ab Oriente, &c. Quartum est iudicis inflexibilitas. Prouer. 6. Zelus, & furor, &c. Non. n. fe- cēt p̄ce, & vel precio, timore, amore, vel odio. Pl. Deus iust? iudex fortis, &c. Qđ iustitia eius sit inflexibilis. Numeri. 23. Non est Deus, vt hō, vt vitiat, aut vt filius hoīs, vt mutet. Criso. Nō pro- derunt ibi diuitiæ diuitib. nec parentes parentib. nec Angeli, p̄ hoīb. intercedent. Imò lætabit iustus cū viderit vindictā. Luc. 16. Est inter nos, & vōs chaos magnum. Glo. ibi. In florū aīz iā tunc aforis sui iustitiæ coniunctæ tanta rectitudine confringunt, vt nulla cōpassione ad reprobos moueant. Veniens autē iste iudex tā- tus, & talis, apparebit oīb. tā bonis qđ malis. Vñ Apoc. 1. Videbit eū oīs oculus, & qđ eū pupugerunt. Sed formā diuinitatis soli bō ni videbunt, & videre poterunt. Mali vero nō poterunt nec di- gni erunt. Vñ Isa. 26. Tolle impius ne videat gl̄iā dñi. Formam vero humanitatis gloriose oēs videbunt boni ad gloriā, gaudiū, & honorē. Mali vero ad suppliciu, & dolorē. Nā blandus, iocun- dus, & delictabilis iustis, durus & seuerus, & terribilis reprobis apparebit, singulis s̄m exigentiā meritorū. In ipsa igit forma qua iniuste iudicatus est iuste iudicabit, s̄m illud Iob. 36. Causa tua quasi impij iudicata est iudiciū cām qđ; recipiens. Sed iudica- tus est in humilitate, & infirmitate. Iudicabit autē in p̄tate ma- gna, & maiestate. Sicut dī Luc 15. Et Matth. 21. Attendendū est autē qđ in ipsa hora descensus Ch̄i ad iudiciū fiet illa vox Archā geli. i. Principis Angelorū. s̄p̄s Ch̄i, & illa tuba terribilis re- sonabit, cuius virtute fiet resurrectio mortuorum, & cuius clan- gore oēs ad iudicium vocabunt. Tunc igit electis occurrentibus iudici in aera subleuatis eum gaudio ineffabili, & reprobis in terra remanentibus in valle Iosaphat. i. iudicij congregatis, se- debit Ch̄s in aere nube sibi ministerium exhibente, sicut in eius ascensione legimus factū esse. Actū. 1. Sic veniet quemadmo- dum vidistis eum euntem in Cœlum. Descendens autem addu- cet secum totum Cœlestis regni collegium, stipatus agminibus beatorum tam sanctorum quam etiam Angelorum. Vnde Iudē, 2. Ecce veniet dñs in sanctis millibus suis facere iudicium con- tra oēs impios, &c. Sciendum quoq; qđ non solus Ch̄s iudicabit, sed et oēs perfecti Apostoli. i. Apostolici viri. Sicut ipse promisit Matth. 19. In regeneratione eum sederit filius hominis in sede Maiestatis suæ. sedebitis, & vos super sedes iudicantes. xij. Tri- bus Israel. Et licet istud solis Apostolis videatur esse promissum, tamen intelligendum est de omnibus perfectis, alioquin Paulus ibi non sederet. Dicit autem ipse. 1. Corin. 6. Nescitis, quia san- cti de hoc mundo iudicabunt. Et Sap. 7. Iudicabunt sancti nationes. Vnde quia duodenarius est numerus abūdans, intelligit per duodecim sedes perfectio tribunalis. i. vniuersitas perfectorū iu- dicantium

Tomus Tertius.

S 4

dicantium

Speculum Morale Vincentij.

dicantium p̄ duodecim tribus vniuersitas iudicandorū . O quā terribilis erit impiis assistentia beatorum . Primo quod dicitur p̄ multitudinem . Dan . 7 . millia millium ministrabāt ei , & decies millies centena millia assistebāt ei , & in Can . Iud . Ecce venit dñs cum sanctis suis facere iudicium contra oēs , & arguere impios de oībus operibus impietatis eorū &c . Secundo p̄ celsitudinem dignitatis . Prou . 31 . Nobilis in portis vir eius . i . Electus , qñ federit cum senatoribus terrā . Sap . 3 . Iudicabunt sancti nationes . Isa . 3 . Deus ad iudicium veniet cum senioribus populi sui . Et nota si tam sancti , tam chari amici Dei tam innocentes , & virgines , s̄ Ioan . Euangelista , & Daniel , visō vnico Angelo tanquam mortui considerunt , sicut de Ioann . d̄ Apoc . 1 . Et Dan . eiusdem 10 . Cum tñ illi Angeli mitterentur ad eorum consolationem . quid facturi sunt in iudicio peccatores videntes tot sanctos , & Angelos missos ad eorum confusionem , & condemnationem ? Tertio p̄ magnitudinem p̄ctis . Apoc . 19 . Exere itus qui sunt in celo sequebantur eum , &c . Psal . Gladij ancipites in ma . e . ad . fa . vindictam in na . &c . Ioc . 2 . Multa sunt castra eius , & fortia & facientia verbum eius . Quarto p̄ grauedinem feritatis nam sancti tunc impiis implacabiliter erunt duri , & impatienter irati . Tum quia eorum dñm offendunt . Vnde crisostomus . Si rex terrenus proc . s̄urus contra aliquē expeditionē m̄dat in populo , dignitates oēs , exercitus oēs excitant , toto ciuitas feruet , quanto magis rege celesti exurgente iudicare viuos , & mortuos , Angelica virtutes commouentur , terribiles ministri , terribilitatem dñm pcedentes , ante ipsam pro candelabris fulgura viua procedunt , & pro tubis horrenda tonitrua . Tum etiam , quia ipsos multipliciter contempserunt , eorum mores , & vitam deridendo , festa , & vicia violando vel tpaliter opprimendo , vel corpora liter affligendo . Tunc stabunt iusti in magna constantia aduersus eos qui se angustiauerunt , & qui abstulerunt labores eorū , videntes tur . ti . hor . &c . Sap . 5 . Vbi nota in reprobis , s̄ pudorem timorē dolorem , & stuporē . Pudorē confusionis qñ stabunt iusti in magna constantia &c . Erubescunt , & confundentur impij : quia eos angustiauerunt , &c . Secdo timorem damnationis d̄ . Videntes tur . ti . hor . vel timore inuidentia turbabuntur , quia de gloria sanctorum dolebunt ex inuidia , & tabescunt , s̄m illud ps . Peccator videbit , & irascetur , dentibus suis fremet , & tabescet . Tertio dolorem p̄ctis habebunt impij sed tarde , & inutiliter . Vñ d̄ ibi . P̄ctam agentes , & p̄ctam angustia spūs generant . Hęc est p̄ctam latronis violenter extorta , & iccirco minime fructuosa . Quarto stuporem admirationis , dicentes , Hi sunt quos aliquñ habuimus in derisum &c . nota bene quod sequit̄ . Et nota s̄m gr̄eg . Quatuor erunt ordines in iudicio , s̄ duo electorū , & duo reprobatorū . Electorum namque quidā iudicabunt , & regnabunt , non aut iudicabunt , vt p̄fecti , quidā aut iudicabunt , & regnabunt vt mediocriter boni Reprobiorū aut quidā iudicabunt , & peribunt , vt mali Catholici . Quidam vero iudicabuntur , & peribunt , vt increduli , quorū d̄natio adeo nota erit , q̄ non fiet discussio seu disceptatio de p̄ctis eorum . Erat ibi iudiciū quadruplex , videlicet primę auctoritatis , & hoc erit trinitatis totius . Principalis ministri , quod erit Ch̄i . Solius afectionis qd̄ erit p̄ctorum . Et cōparationis qd̄ erit minus malorum , quo videlicet minus mali cōparatione sui faciliores iudicabunt . i . iudicandos oñdent . s̄m illud Matt . 11 . Viri Ninitiuē surgent in iudicio cū generatione ista , & condemnabunt eam &c . Circa quartum sciendū , q̄ huius citationes terrorem multum exaggerat cōprehendi necessitas . De qua dicit Apo . 1 . Cor . 5 . Oēs gñaliter sine exceptione nos p̄sonaliter sine excusatione oportet sine evitacione manifestari sine absconsione , vel tergiversatione , ante Tribunal Ch̄i , sine retardatione , vt recipiat vnusquisque propria corporis prout gessit sine p̄longe delatione , siue bonum siue malū , pro iusta retributione . Oportet igit̄ vt accedas p̄sonaliter , non poteris pro te procuratorem mittere , nemo pro te poterit r̄dere , nulli licebit tibi consulere , nullus pro te audebit intercedere , nec aliquis poterit te iuare . Vñ Anse . in medita . & fere p̄ eadem verba dicit Greg . Erunt vndiq , angustę vię reprobis . Superius erit iudex iratus . Inferius horrendum patens chaos inf . mi . a dextris p̄ctā accusātia , a sinistris infinita d̄monia ad infernū trahentia , intus vr̄es conscientia , exterius mundus ardens , vix iustus saluabitur . Miser p̄d̄r sic vndiq , depræhensus in quā partē se p̄met latere erit impossibile , apparere intolerabile . Ex p̄missis intellige q̄ infabiliter erit terribilis illa citatio , qñ miseri audient se cum tanta auctoritate citari . Oēs vniuersaliter tā bonos q̄ malos ad citationem hm̄di conuocari , pro cā tā ardua corā tanto iudice cōgruari , totū mundum commoueri , & oēs contra se creaturas armari . O q̄ tremenda erit dies illa , qñ nec p̄nitentię tps erit , nec defensionis locus , nec resistendi virtus , nec fugiendi facultas , nec latendi possibilitas , nec securitas comparandi . Vbiq ; fragor , vbi que clamor , vbiq ; terror , & horror , vbiq ; terror , & tremor . Cri-

so . Satiū esset mille fulmina sustinere , q̄ vultū eius ināsuētudinē plenū nos tā aduersantē videre , illiusq ; torius tranquillitatis oculos nequa q̄ sustinentes nos aspicerē . Tunc desiderabit impij montib . obrui , & a facie iudicis operiri . Sicut d̄ Apoc . 6 . Aut ceterē illa hora iudicij in Inferno recondi , sicut dicit Iob , in persona cuiuslibet impij . Quis mihi hoc tribuat , vt in Inferno p̄tegas me , & adscendas me donec p̄traseat furor tuus . Quia vero furorē dixit in Deo , de quo scriptū est . Sap . 11 . Tu aut̄ dñe cum tranquillitate iudicas , sciendū est , s̄m Greg . q̄ districtū iudicium inconcussum exercebit , q̄ semper māfuetus existēs , & semp̄ incōmutabilis p̄manēs malos punit . Vñ in extremo iudicio , in semetipso incōmutabilis ma nens nulla vicissitudine ac cōmutabilitate variat . Sed tñ electis , & reprobis nō sub eiusdē incōmutabilitatis sp̄e demonstrat̄ , quia & tranquillus iustis , & iratus apparebit iniustis . Testē . n . conscientia intra semetipsos deserunt , vñ & eorū mentes , equē vnū respiciant : sed nō æqualiter modificent̄ : quia & iustus eū benignū ostendit iustitia , & illis terribilē culpa sua . Quorū pauorē quis explicet , cū contigerit miseris , & intra se culpas cernere , & ante se iudicē iustum videre . Hoc nimirum quotidie in vsu vię p̄sentis agit , vt de qualitate venturi iudicij corda mortalium doceant . Nam cum duo ad iudicium pergunt alius innocētis sibi conscius , alius culpæ suę ante prolātā sn̄iam adhuc tacentem iudicē conspiciunt , & tñ culpæ debitor grauem contra se irā hoc ipsum iudicis silentium suspicat quā irā sibi nō denunciati probatio iudicis , sed recordatio prauitatis . Quia & si adhuc eū reū esse sn̄ia non foris clamat , intus tñ conscia grauit̄ accusat . At contra iustitię amicus decernentis vultum conspiciat , sed intus de testimonio bonę recordationis , hylarescit , & quia qd̄ meruit non h̄t , ideo oēs , qd̄ circa ipsum est blandum videt .

De meritorum discussione . Dist . VI .

Post citationem peremptoriam , erit in iudicio meritorum discussio . Circa quā consideranda sunt sex . Primo , q̄ erit ibi occultorum discussio . Secdo , q̄ fiet ibi discussorum publicatio . Tertio publicatorum attestatio . Quarto attestatorum disceptatio . Quinto quare in disceptatione sola opera misericordie memorant̄ . Sexto , q̄ multum est vtilis iudicij memoria . Primo igit̄ fiet ibi occultorum discussio , sicut describere dignatus est ipse iudex . Matth . 25 . Cum venerit filius hoīs in maiestate sua . i . in diuinitate . Cuius virtutē tanq̄ ex summa auctoritate reprobos iudicabit , in ea tñ forma , in qua iudicatus fuit . i . humiliatus apparebit oib . tam bonis q̄ malis , & in ea iudicium exercebit , vt dictū est . Et oēs Angeli eius cum eo . Nec solū Angeli , sed et̄ oēs sancti . Sicut d̄ Isa . 3 . Dñs ad iudicium veniet cū senioribus populi , & principibus . Per seniores intelligens , & designans Patriarchas , Prophetas , & Apostolos , qui maiores , & excellentiores sunt in populo , per principes significans Angelos . Tunc sedebit in sede maiestatis suę . In sede notat̄ excellentia iudicarię p̄ctis , quam tunc manifestum erit eum h̄re super eccl̄am . Ps . Deus sedet super sedem laudam suam . Et Isa . 6 . Vidi dñm sedentem super folium excelsum , & elevatum , & plena erat oīs terra maiestate eius , &c . Et congregabunt tanq̄ citati , & obedientes citationi , ante eum tanq̄ ante iudicem suum pro meritis recepturi . Oēs gentes . s̄ cū iustis iudicis , status , condōnis , sexus , & tps . Et separabit eos ab iniuribus . s̄ bonos a malis bonis astantibus . cum ipso sursum in aere impijs vero remanentibus . deorsum in terra . Sicut pastor separat oues ab h̄dis . Per oues signantur electi tanq̄ mundi , fructuosi , simplices , innocentes humiles , patientes . Per h̄dos reprobi designantur tanq̄ inf̄cundi f̄di , & f̄ctidi . Deus . n . qui est inspector intus occultus , sciet videbit , & agnoscet oīa secreta cordium , & nihil eum latebit , & oīa q̄ latuerunt in cordib . singulorum ante ipsum oculos reuocabit , vt & ipse iudex videat , & qui fecit . Vñ Ps Arguā te , & statuā contra faciē tuā . Hac igit̄ diuisione sic facta iustus circa iudicem in aere ad dexterā collocatus , impijs vero in infimis remanentibus , & a sinistris summus in dex . qui solus nouit , & videt occulta cordium oīa q̄ latuerunt in cordib . singulorū , ante ipsum oculos reuocabit , vt reddant de omnib . rōnem . Et circa hoc cōsiderare debes cui ratio fit reddenda . Require supra de iudicis qualitate . Itē q̄ subito , require supra . Item cū quanto periculo : quia qui deficiet , amittet , & se , & sua , & omnia bona . Insuper æterno carceri adiudicabitur , & sup̄plicijs in finit̄is . Qui aut̄ bñ reddiderit rōnē regnū consequet̄ æternū . Itē de quib . rō sit reddenda , quia de oib . cogitationib . Iob . 22 . Ipse considerat vias meas . Glo . Sic Deus vias vnus cuiusq ; considerat , sic gressus dinumerat , vt nec minutissimę cogitationes eius iudicio ac verba tenuissima qua apud nos vsu viderunt in discussula remaneant . Sap . 6 . Interrogabit opera v̄ra , & cogitationes v̄ras scrutatur . Item de oībus verbis Matth . 12 . De omni verbo ocioso , quod locuti fuerint homines reddent rationem in die iudicij . Item de omnibus operibus bonis , qua intentione discretionē , vtilitate , & deuotione facta sunt , Ecclesiastici . 12 . Cum-

Qua quae sunt adducet Deus ad iudiciū & pro offerrato, siue bonum siue malum sit. Dicit quod quidam Comes Pictauicēsis fuit qui voluit experiri omnia officia. Et ad vltimum dixit, quod officium quod ipse alijs oibus, proponeretur esset officium mercatorū in mundanis, quibus tradit quod ipsi voluit & valde splendide viuunt. Sed hoc solum in illo officio erat odibile, quod in siue oia eis cōputabant, & minima, quae qui non solueret captus detinebatur, pro solutione, sic fiet in iudicio. Specialiter aut de decem habebimus, ibi reddere rōnem. Primo, de spiritu. Secundo, de spūalibus. Tertio, de corpore. Quarto, de corporalibus. Quinto, de tpe. Sexto, de tpalibus. Septimo, de oibus operib⁹ bonis, & malis. Octauo, de omifisionibus. Nono, de beneficijs gñalibus, & spūalibus. Decimo, de officijs, & artificijs singulorū. Hoc est, quod dicit Mattheus. 18. De hōie Rege qui voluit rōnem ponere cū seruis. Cum aut cepisset rōnem, oblat⁹, est ei vnus, qui debebat decem millia. Iste vnus, totius ecclesie signat vnitatem, cuius est vna fides, vñ Baptisma Eph. 4. Vnum ouile, & vnus pastor. Io. 10. Primo igitur rōdere debemus, de spiritu rōnali, scia quomodo seruauimus. Est, n. preciosus Thesaurus, & ideo sollicite seruandus. 2. Corin. 4. Habemus Thesaurum istum preciosum in vasis fictilibus. i. corporalibus. De hoc Deuter. 4. Custodi temetipsum, & aiam tuam sollicite. Ipsa enim anima est preciosa Margarita, cuius preciositatem ostendit cōlestis, negociator, vendens omnia, quae habuit, & dans pro ea habenda. Mattheus. 13. Dedit. n. rarāem pro ea ad lacerandū, vt de eius vulneribus curaretur. Sanguinem ad fundē dum, vt p illum mūdificaretur. Vitam ad occidendū, vt per hoc viuificaretur. Animam ad deducendū in infernū vt per hoc anima hois, de inferno liberaret. Bern. Vt mihi si talentum traditū mihi negligenter seruauero precioso sanguine agni incontaminatū, magis appreciatim. Si. n. stillas sanguinis dñi in vase aliquo repositas hrem, diligens custos proculdubio existerē. Th. 6. Depositu tuū custodi. Quidam frater p̄dicatorū optimē rōdit cuidā militi, cū in principio ordinis ignoraret p̄dicatorū ordo & habitus, cū q̄ret cuiusmodi hō esset, ait. Ego sum qdā pauper medicus collector herbarū & radicū. Cum q̄reret de qua terra esset ait. De terra corruptionis, cuius oēs fontes sunt seridi & corrupti. Et cū diceret ei quod se exponeret. ait. Vere de terra de qua dixi. Iam dñs. Et quidam Rex dedit mihi filiam suam cōiungē tali cōditione, vt sub p̄na mortis eā seruare in corruptā. Cū aut intrasset terram mēā paulatim a corruptione eius infecta. leprosa efficit. Ego aut timens sulam pr̄is eius per mundum discurro, & radices, & herbas, & fructus colligo quibus possit curari. Terra infecta. caro humana est cuius fontes seridi, Rex pater puellae Deus est, aia puella, sponsus eius hō, radices, & aromata, q̄ debet q̄rere hō ad curandū sanē vitutes, lepra p̄na est. Herbae sunt verba sc̄la, fructus opera bona, p̄ hęc curat aia. De hac materia hēs supra, de timore humano. Sc̄dm de quo rōdere debemus, sunt bona spūalia zāte bonitatis, & p̄ciositatis, q̄ faciunt bonā aiam & p̄ciolam vt sunt bona naturalia aig, sicut memoria, & ceterę vires, & potentie. Bona acquisita vt scia, ars, & politicę virtutes. Et bona gr̄a, vt bona seu dona gr̄a, & Theologicę virtutes. Sic. n. p̄ciola est gr̄a, vt de alijs bonis tacemus, q̄ sine hac homo, nihil valet, nihil ei ad salutem prod. est. Vnde a p̄ciositate dñi charitas. Dñ. n. Cor. 3. Si linguis hoium loquar &c. Sine hac nihil est hōi bonū quia ipsa aia bonitas similiter est hōi bonū. sine h. bono. Vñ 2. Cor. 13. Gr̄a Dei sum id quod sum. Prou. 22. Super argentum, & aurum gr̄a bona. Et vt dicit Sap. 7. Diuitias nihil esse dixi ad comparisonem illius &c. Pater thesauri huius p̄ciositas, & bonitas, quia plus valet ad infernalis ignis extinctionem, ad peccatorum annullationem, & ad aiarum decorationem, & sc̄canda zionem vna gutta lacrimarū huic cōlesti balsamo, gr̄a adiuuata, & mixta q̄ oia de mundo. Ideo p̄ciosus est seruandus iste liquor in quo inungunt reges cōlestes, q̄ ille liquor quo inunguntur reges Francie, q̄ non apporatur p̄ aliam columbā, nisi p̄ ipsum spiritum sanctum. Contra. Hunc liquorem effundunt satui, vt dicit Ecc. 20. Gr̄a fatuorum effundentur. Et Cor. 6. Hortamur vos ne inuanum gr̄am Dei recipiatis. 1. Petri. 4. Vniuersique sicut accepit gr̄am in alterutrum administrantes, sicut tōni disp̄satores &c. Tertium est corpus de quo rōdere debemus quō illud custodiimus. est. n. Castrum quod tenemus a Deo in sc̄udum, quodque tm̄ amamus q̄ pro toto mundo illud non dāremus. Vnde in curia illa tanquam proditor pessimum commendabitur, qui dñm ab eo expulit, & aduersario Dyabolo illud reddidit. Prou. 5. Ne des alienis honorem tuum, qui est vt sis castrum Ianus summi regis, & annos tuos crudeli &c. Post. Et gemas in nouissimis. Illud castrum debemus custodire, munde, & caste, & sancte, quia templum est Dei viui, spiritus sancti. 1. Cor. 6. An nescitis, quia corpora v̄a templum sunt spiritus sancti. Item triplici iure debemus seruare. Deo, de corpore, & de oibus membris. Primo v̄a totū corpus cum membris suis, & de suo fecit. Se-

eundo quia corpus suum, & oia mēbra sua tam p̄ciosa pro nobis exposuit, & de oibus nobis in tam duro seruitio seruauit. Tertio, quia tantam remunerationem corpori, & oibus mēbris eius promittit, q̄ p̄ illa remuneratione gloriosa deberet de oibus mēbris suis hō toto tpe vitę suę ludzo vel Saraceno seruire. Iō dicit Ap̄tus. 1. Cori. 6. Corpus, non fornicationem debet, sed dño. Anselmus. Dñe quia totū me fecisti, totum me debeo amari tuo, & quia totū me redemisti totū me debeo amari tuo, & quia tāta mihi promissisti, totū me debeo amari tuo. Quartum, de quo debemus, ei rōdere sunt bona corporalia. Et sunt quasi quinque talenta q̄ nobis tradidit Deus, de quibus exigit rōnem. sc̄. corporis fortitudo, pulchritudo, iuuenilitas, sanitas, leuitas, de quib⁹ si bñ seruimus, aliā quinque luerabimur. 1. corporis glorificationē, vt det nobis fortitudinem sine debilitate, pulchritudinem sine deformitate, iuuentutem sine tenebre, agilitatem sine difficultate, sanitatem & vitā sine infirmitate, & moriendi possibilitate. Illis dicit dñs, qui tunc dicent illud Mattheus. 25. Dñe quinque talenta tradidisti mihi &c. tuge serue bone & fidelis intra in gaudium dñi tui. Quintum de quo debemus reddere rōnem est ip̄us, qd̄ dedit nobis Deus ad agendam p̄niam. Apoc. 2. Dedit ei dñs ip̄s p̄niz & non vult p̄nitere. Iob. 24. Dedit ei Deus locum v̄ p̄s p̄nitentię, ac ipse aburit ab eo. Anselmus, de meditatione ad cōcitandū timorē. O lignū aidū & inutile æternis ignibus dignū quid r̄nabis in illa die cum exigeret a te vsque ad istum oculi omne tps viuendi tibi impensum qualiter a te fuerit expensum. Tunc quippe condemnabit quicquid fuerit inuentum operis, & oculi, sermonis, & silentij vsq; ad minimā cogitōnem, & q̄ dixisti si nō fuerit ad Dei voluntatē directū. Bern. Nō est tibi tps vitę impensum qd̄ non exigat a te qualiter sit expensum. Idē nihil p̄ciosum tpe, sed heu hodie nihil vilius reputat. Idē. Si aut non peribit capillus, de capite, sic nec peribit momentū de tpe. qn. l. a te requirat rō illius. Nam inter oia creata vt nihil fere acceptabilis tpe, quia in vno momēto possent peccatores lucrari plusq̄ valeant infiniti mūdi. sc̄. animas suas. In modico tpe sibi dato ad p̄nitendū p̄nt homines facere tāā penitentiā q̄ futura supplētia euitarent, & æterna bona obtinerent. Si fiter dānati q̄ sunt in inferno, si dare eis hora tps ad p̄nitendū, sicut datur nobis in p̄nti, possent tantā penitentiā in ea agere, q̄ in æternū nō periret. Ideo dicit 2. Cori. 6. Ecce nunc tps acceptabile, &c. ad misericordiam obtinendā. ad gram inueniendā, ad gloriā p̄merendā. Iō dicit Ap̄tus Gal. 6. Dum tps habemus operemur bonum, quia tps qd̄ modo habemus pro nobis erat contra nos. Tren. 1. Vocauit aduersum me tps vsurarij qui ita largē modo v̄dunt tps. Qui iā sunt in inferno vellent emisse vnū momentū tps, de mille muudis si h̄rent p̄ penitentiā agēda, vt hic h̄re possent. De hac materia infra de inferno de aggrauatione boni amissi. Sexto, de bonis tpalibus. Ecclesiasticus, 12. In bonis sit cor tuū & sc̄ito, q̄ pro oibus his adducet te Deus ad iudiciū, pro delicijs, diuitijs, honoribus. De diuitijs dicit Iob. 20. Diuitias quas deuorauit euomet, & de ventre eius extrahet eas Deus. Apoc. 17. Quantum fuit in delicijs, & quantum glorificauit se, tm̄ date ei tormentum, & iudicium. Iō dicit villicus Lucę. 15. Redde rōnem villicationis tuę, iam enim non poteris villicare. Et nota, q̄ diuitiz bonorum, erunt p̄ eis in iudicio tanq̄ aduocati eorum. Psalmus. Beatus hō q̄ mi, & cō. dis. ser. sin. iu. &c. Diuitiz aut malorum erūt tanq̄ aduocati contra eos. Iac. 5. Argentum & aurū v̄strum eruginauit, & rubigo eorum erit vobis in testimoniū. Et post. Thesaurizastis vobis iram in nouissimis diebus. Itē Abac. 2. Vt qui congregat malam avaritiam domui suę, vt sit in excelsis nidus eius. Et post. Lapis de pariete clamabit & lignum qd̄ est inter iuncturas edificiorū. Contra bene erogata p̄ homine bene allegabunt. Thob. 4. Quomodo potueris esto misericors. Et prius. Pra miū bonum tibi Thesaurizas in die necessitatis, qm̄ elemosyna ab cmi peccato & a morte liberat, & non patitur animam ire in tenebras. Fiducia est eorū dño elemosyna. Vñ refert Io. elemosynarius, q̄ cum pauperes essent in quadam ciuitate ad solē, inceperunt dicere qui essent boni elemosynarij, & q̄ nō. Et cū dicerent, q̄ quidā diues erat ibi Petrus nomine, cuius elemosynam nullus eorū vnq̄ receperat, vnus eorum firmavit, q̄ ab eo extorqueret elemosynā, q̄ vadens ad hostiū eius tam sæpe, & improbe petiuit q̄ ille t̄dio affectus proiecit ei panē siligineum, sumptum de massa, q̄ de furno apportabatur, quem pauper gaudēs defert alijs, & lucratus est quod firmauerat. Demum dicitur diues ægrotans rapitur ad iudiciū, in quo videt oia facta sua appendi in vna lance statere, & terribros spiritus oia facta sua ei improperantes, & eū accusantes. Ex opposito vidit quosdam albos, & lucidos dolentes, quia nihil inueniebant boni in factis suis, qd̄ in alia parte librę ponerent. Tunc qdā apportauit siligineum panē quē pauperi dederat, & posuit in alia parte librę, & cōponderauit mala. Tunc dicitur ei, reuertere, & auge ad si-

Speculum Morale Vincentij.

liquam ista, alioquin non euades manus horu. Qui ex tunc factus est abstinentis, pius, & misericors. Et cum iret ad Theloneu occurrit ei quidam natura naufragus nudus, rogans, ut ei vestem daret, qui exuta veste sua dedit ei, qui ille vendidit non audens eam portare pro peccatorum peccatorum. Quod audiens Petrus flebat se indignum, ut veste sua vestiret pauper. Cui in nocte apparuit dominus, gratias agens induit veste sua, de hoc quod sic afflictum misericordia in frigore vestierat. Post hoc coepit anhelare ad paupertatem dicens beatos esse pauperes, vendidit autem cuncta sua, deditque pauperibus ex parte vno seruo suo quem emorat quadraginta aureis, que vocas iustum eius accepit quod eius preceptis obediret. Tunc precepit ei quod cum ad nundinas duceret, & venderet, & precium pauperibus daret. Iurans, quod si hoc non faceret eum ipse Barbaris venderet, & si eum venderet, eum liberum faceret. Ob hoc compulsum seruum duxit, eum in Hierosolimam vendidit eum cuidam argentario, cui seruauit in coquina multis annis. A seruo eius sepe verberatus, & vituperatus, & afflictus, ipse in omnibus Deo gratias agebat, orationi insistens, & labori. Dominus autem eius, videns eius patientiam & deuotionem, dicebat ei quod abiret liber quando vellet, quod hoc nolebat. Cum affligeret autem a seruo domini sui, quidam argentarii. Constantinopolitani agnouerunt eum, qui videns se non posse latere, venit ad portitorem domus surdum & mutum, precipiens, ut aperiret & curaret, quod ita factum est. Ille autem fugiens non inuenit, sed viso miraculo penitent serui de iniuria illata. Septimo debemus rationem de omnibus operibus bonis, & malis. Ecclesiastici. 1. Cuncta: quae sunt sub sole adducet Deus, ad iudicium, & propter errorem. Roman. 14. Omnes stabimus, ante tribunal Christi. Itaque unusquisque; nempe pro se rationem reddet. 2. Cor. 4. Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi. Et prius. Ut recipiat unusquisque; prout gessit in corpore, siue bonum siue malum. Isa. 46. Ego autem opera eorum & cogitationes eorum venio ut iudicem. Psalmus. Cum accipero spiritus, ego iustitias iudicabo. Dominus noster iudicabit & manifestabit quae intentione, & affectione, attentione, & in quo statu opera facta sunt. Bern. Si iudicabit dominus iustitias, quod ergo iniustitias? Cognosces. n. dominus iudicia facies, quod nunc ignoras, quod iniurias patiens. Octauo reddere debemus rationem de commisionibus, & omissionibus, quod maxime a praelatis requiretur. Sicut & de remissionibus peccatorum, quas nobis dominus fecit Matt. 8. hoc ibi notat. Si se est regnum caelorum huius regi &c. Et post. Serue nequa omne debitum dimissi tibi, quoniam rogasti me &c. Hanc rationem deberent timere maxime prelati quibus maxime Deus istas tres rationes faciet. In quo intrauerunt ad ecclesiastica beneficia & curas avarum Matth. 23. Amice quod huc intrasti non habes vestem nuptialem. Secundo quomodo custodierunt. Hier. 13. Vbi est grex qui datus est tibi pastor inuoluit tuum. Eiusdem. I. Grex perditus factus est, propter meus pastores seduxerunt eum. Hoc dicit dominus in iudicio. Idem 33. Ad hunc transibunt greges, ad manum iniuriantis. Tunc dicit verus Ioseph. 1. Christus illud Gen. 43. Non videbitis faciem meam, nisi adduxeritis fratrem vestrum minimum. Ezech. 33. Sanguinem impij de manu speculatoris r. gratia. Hoc debet eis esse terribile. Sicut, quod dicit Ezech. 34. Iere pro totum. Vae pastoribus Israel. Et post. Quod perierat requiratur &c. Tertio, quod reuerunt se & alios regret dominus. Contra hos Greg. in Homil. Designauit &c. dicit plaris, Ecce de caelo iam iudex venit &c. Ecce de nostro negotio fructum requirit. quale. fructum avarum de nostra negotiatione ei monstrabimus; Ponamus ergo ante oculos illius tantae discretionis die in quo iudex veniet, & rationem cum seruis quibus talia tradidit ponet. Ecce in maiestate terribili inter Angelorum & Archangelorum Choros in illo tanto examine electorum patiter & reproborum omnium multitudo videbitur. Unicusque; quisque; quod sit operatus ostendetur. Ibi Petrus cum Iudaea conuersa, qui post se traxit apparuit. Ibi Paulus conuersum, ut ita dicam, mundum ducens. Ibi Andreas Achaia. Ibi Ioannes Asiam. Thomas Indiam in conspectu sui iudicis conuersam adducet. Ibi omnes dicitur gregis arietes, cum avarum lucris apparebitur quod sanctis suis predicationibus Deo post se subditum gregem trahit. Cum igitur tot pastores, cum gregibus suis ante aeterni pastoris oculos venerint, quod nos dicitur sumus, qui ad dominum nempe post negotium vacui redimus, qui pastores nomine habuimus, & oves quas ex nutrimento nostro debebamus ostendere non habemus. Item requiret dominus quod pater & mater filium vel filiam seruauit, quod familia, quomodo magister discipulum, socius socium, vicinus vicinum. Eccles. 17. Unicusque; mandauit de proximo suo. Item requiret ratio de commissis peccatis, & traditis, & eorum transgressionibus. Cum beatus Bern. veniens Parisius scholas logicae intrasset, cogitans quomodo aliquos scholares lucrari ibi posset quos monachos faceret, finita disputatione rogans eum magister quod determinaret ait. Nobis Deus facit hoc argumentum. responde. Deus proponet nobis legem, & eius mandata dicens. Haec mandata & hanc legem dedi vobis, assumit transgressionem, concludit damnationem. Sic ergo argumentatur homini. Legem tibi tradidi, tu paruiculus fuisti ergo damnationem, promeruisti a iusto iudice, ergo damnaberis. Item cum audiret saepe ibi dici, rationale, mortale, ait. Consideranti hoc duplex occurrit mihi fructus, quia rationale mortale

humiliat, & mortale rationale confortat. Nono requirit ratio de beneficiis generalibus, & particularibus, & specialibus. Job. 9. Si uolueris iudicio contendere non est qui respondeat unum pro mille. s. beneficiis susceptis. Idem 31. Quid faciam cum uenerit ad iudicium. Et cum quaesierit quid respondebo illi. Nunquid non in uero feci me &c. Isa. 43. Ego sum qui delo iniquitates tuas pro me, & peccatorum tuorum non recordabor, reduce me in memoriam iudicemur sicut. Narra si quid habes, ut iustificeris. Quis n. digne possit respondere ei de beneficiis generalibus creationis, & passionis, &c. Decimo requiret ratio de diuersis artificijs, & officijs hominum. Vnde in psalmo. Deum Deorum de loco, est uoluer. &c. Primo, de officio predicationis, quasi de dignissimo requiret dicens psalm. Peccatori dixit Deus quare tu enarras iustitias meas. O peccator. i. predicator enarras teipsum iudicando, quoniam es in notorio peccato contra quod praedicas. Secundo de officio sacerdotali, unde & assumis o tu facerdos testimonium, canonis, vel dñici corporis, & sanguinis pro os tuum pollutum, dicit glo. Tertio, de officio principatum secularium cum dicit. Tu uero odisti disciplinam. Hier. 5. Job ad optima ipsi magis contregerunt iugum. i. disciplinam sacrae doctrinae non obedendo, uel penitentiam eam non faciendo, uel abijciendo. Proiecasti sermones meos retrorsum. Contra clericos, qui sacra scriptura uel predicationem rejiciunt propter alias scientias. Si uidebas furem &c. Hoc contra propositos, & plures malis consentientes, uel non concordes bonis. Os tuum abundauit malitia, hoc contra adulatores mala laudantes, uel contra Deum blasphemantes, ut sunt tabernarij & lufores Et lingua tua cocinnabat dolos. i. componebat. Hoc contra negociatores, & aduocatos, & testes falsos. Sedens, &c. Hoc contra falsos iudices, & detractores, & accusatores. Et aduersus filium matris tuae &c. Hoc contra hereticos, uel suo exemplo corrumptentes alios. Existimasti iniquum. &c. Hoc contra iustitiam pro aliquo corrumptentes, uel contra hypochritas. Argua te & statuam contra faciem tuam. &c. Hoc contra peccata occultata. Intelligite haec quod obliuiscimini Deum. Hoc contra ignorantes, & in prosperis uiuentes. Sacrificium laudis, &c. Hoc contra ingratos, & praesumentes. Vnde illiciter quo ostendam illi. salutare Dei.

De discufforum publicatione. Diff. VII.

Secundo fiet ibi discufforum publicatio, quia iudex non solum unicuique secreta sua facinora reuelabit, uerum etiam omnibus alijs Angelis, & hominibus bonis, & malis, amicis, & inimicis, sicut, ait, per Prophetam. Ezech. 17. Ecce ego congregabo omnes uos quos dilexeras, & uniuersos quos oderas, & nudabo ignominiam tuam coram eis. Soph. 3. Mane iudicium suum dabit in luce, & non abscondetur. Item reuelabo pudenda coram facie tua, & ostendam gentibus nuditatem tuam; & regnis ignominiam tuam. Singula uerba diligenter attende, & discretionis libra pondera quid importent. Tunc replebitur impij pudore confusione, timore damnationis, dolore turbationis, stupore admirationis. Pudore quidem confusione, quia quilibet honestus homo erubescit, et sua uidere pudenda, magis autem uerecundatur uidere aliena, sed incomparabiliter plus horret ab alijs uideri sua, quantum ad primum dicit. Reuelabo pudenda coram facie tua, ut in teipso primitus erubescas. Postea subdit. Et ostendam gentibus nuditatem tuam. Attende quanta uerecundia suffunderetur honesta mulier, & pudica, si coram hominibus totius regni in suam ignominiam nudaretur. Re uera pro nimia confusione deficeret, & si multa speciositate niteret. Magis autem si deformis esset, & horrida, & propter hoc in ludibrium haberetur. Adhuc autem longe magis horreret, si multa foeda, & enormia in secreto cordis eius iacentia, coram omnibus uulgarentur. Quanto igitur incomparabilis, immo ineffabilis quaelibet anima confundetur, quando corpus ad deformitatem turpius, & offeore fetentibus, omnibus ostenditur. Adhuc longe uehementius, quia cuncta eius horrenda flagitia omnibus reprobis hominibus, & demonibus nudabuntur. Adhuc et horribiliter, quia ab omnibus bonis Angelis, & hominibus uidebuntur, sed inestimabiliter intolerabiliter se uideri ab ipso summo iudice confundent. Cogit unusquisque si poterit, quanta tunc erit confusio in cordibus impiorum, & quam inexcogitabile ex hac extrema confusione tormentum. Confundentur, autem impij, sicut fur, qui in furto deprehensus cum se furrua coram omnibus suspenditur. Hier. 2. Quomodo confunditur fur, quoniam deprehendit, sic confundentur. Item ut homicida, quoniam pro homicidium coram omnibus ad patibulum trahitur. Item ut adulter, & adultera deprehensus, qui coram omnibus nudus sustigantur. Ezech. 17. Congregabo omnes quos dilexisti, & uniuersos quos oderis, & nudabo ignominiam tuam coram eis, & uidebunt omnem turpitudinem tuam, & iudicabo te iudicij adulterorum, & effundentur sanguinem. De hac confusione adulteri, & adulterae habetur Ecclesiastici. 26. Item confundentur, ut conuictus de prodicione, cuius prodicio exhereditatio in nundinis accusatur. Ezech. 5. Dabo te in desertum & in obprobrium cunctis gentibus, &c. Item confundentur, ut illo quod propter lepra-

in consortio sanctorum, & conciuu expellit. Matth. 13. Exibunt Angeli, & separabunt malos de medio iustorum, &c. Itē confundentur, vt ille q̄ excoicatus est, & ab ecclia eiicit, & a nuptijs excludit. Mat. 25. Nescio vos aī ratius v̄ iugib. & Mat. 22. Quo huc intrasti non hīs vestē nuptiale, &c. Itē confundent, vt qui corā hoīb. perpetua infamia, & indelebili dānatur. Hēre 20. Contundent vehementer, q̄ nō intellexerunt opprobriū sempiternū, qđ nunq̄ delebit. Et 23. eiusdem. Dabo vos in opprobriū sempiternū & ignominia sempiternā, qđ nunq̄ obliuione delebit. Confusio nē, & dolorē eorum ondit illud qđ legit in vitis pa. Narrauit q̄dam senex, q̄ cū veiret conuerti ad religionē, & impediret eū nū sua, dicebat q̄ vellet saluare aiām suā, nec acquieuit ei. Factus autē monachus negligenter agebat. Mortua autē mīe, & eo agrotante in extasi positus rapit ad iudiciū inter iudicandos. Vbi vidit mīem suā dicentē sibi. Quid eni fili, qđ venisti nobiscū hīc iudicandus, vbi sunt verba qđ dicebas, volo saluare aiām meam, q̄ confusus obmutuit, & erubuit, audiuitq; vocē, dicentē, vt adhuc reduceretur. & alius de eius cā nobio morerē. qđ ita factū est. Et conualuit, & cogitauit de visione, & incluit se, & assidue flebat annos quos negligenter egerat, & cū multi dissuaderēt ei tm̄ stetur, ne iā sione oculorum pateret, nō acquiescebat eis, sed dicebat. Si improprium mīs meae ferre nō potui, quō ferre poterō impropriū Christi, & Angelorum, & scōrum oīum. Item ibidem. Quidā interrogauit Senem. Vnde Abba mihi hoc. Cor meum durum non timet Deū, & quō timebo. Dixit ei senex, pu to q̄ si hō in corde suo teneat increpationem, possideat timorē. Dicit ei frater. Quid est increpatione, rōdit, vt in oī re increpet hō aiām suam, & q̄ cogitet, q̄ Deo hoc dēt occurrere, & increpationem eius sanctorum sustinere. Itē q̄dam senex videns quendam ridentem, dixit ei. Coram cōlo, & terra redditori suam gōnem totius vitæ nīe, & tu rides. Item dicebat Abbas Euagius. Illud diuinum ac timendum, & terribile iudiciū imaginare redijt ad memoriā repositam peccatoribus confusionem, quā passuri sunt in conspectu Dei, & Christi eius, & coram Angelis, & Archangelis, Potestibus, & vniuersis hominibus. Secundo turbabuntur timore damnationis. Sap. 4. Turbabuntur timore horribili. Quomodo enim non timerent, quando viderint peremptorie se citatos, omnia peccata sua clare conspicient, & se pro eis non egisse pēnitentiā recognoscent, & suā damnationis manifestā signa videbunt. Isa. 2. Ingredientur fissuras petrarum, & in cauernis saxorum a facie timoris Dei, & gloria maiestatis eius, cum surrexerit percutere terram. Item in ciuitate Bī sanctina talis dicitur esse cōluetudo, q̄ cum venit ibi Imperator: omnes vsurarij sui sunt ad redimendū, & capiendū. Vñ eo veniente ibi abscondunt se in latrinis. Quid ergo facient cū venierit ad iudicandū Deus. Hiero. in eplis. Si tanta cura pertimescit iudiciū pulueris, quā intentione cogitandū est, quā formidine puidendū sit tantæ iudiciū maiestatis? Si Balthasar Rex adeo simul articulos manus quos vidit scribentes in pariete. Mane: Tethel, Phares, oumerauit, appendit, diuisum est, sicut dī Dā. 5. qđ vidit facies eius mutata est, & cogitationes eius perturbabāt eum: & cōpages renū eius soluebant, & genua eius collidebant, quāto plus timebunt videntes illū, qui numerabit bona, & mala: appendet singularum merita, diuidet bona, & mala. Hunc ē timorem quē habebunt mali in iudicio ostendit timor quē habebunt amici Dei, & habuerūt de sola huius meditatione, Mat. 14. Nam virtutes Cœlorum mouebunt. Iob. 16. Columnæ Cœli contremiscunt. Intellige non timore pēnali, sed admiratione. Iō Dauid dicebat: Dñe ue in furore tuo arguas me, &c. Iob. 21. Quid faciam cum surrexerit ad iudicandū Deus, &c. Si q̄serit, quid tñdebo ei? Idem. 14. Quis mihi hoc tribuat, vt in inferno, p̄regas me, &c. In vitis pa. Abbas Amon rogatus, vt diceret verbum ædificationis, ait. Talem dēt hō facere cogitationem suam, qualem latrones, & iniqui, qui sunt in carcere iudicandi, qui q̄runt frequenter, vbi est iudex, qñ veniet, & malorum suorū con seij fient. Ita monachus aiām suam dēt oburgare, & dicere. Væ mihi, quō habeo astare ante tribunal Christi, & malorum meorum reddere rōnem. Si hoc meditatatus fueris: poteris saluus esse. Itē Hiero. Quotiens Dei iudicij recolo, totis viscerib. contremisco. Narrat Petrus Alfonsus, q̄ quidam sanctus Heremita hęc habebat scripta p̄ oculis, & ea frequenter in orōne, & meditatione ruminabat dicens: O aiā mea scias, & recognoscas, quid operaris dū p̄as est in manu tua, anteq̄ mouearis de loco tuo, anteq̄ venias ad locū in quo est iustitia, & ad portā iudicij, in quo leges oīa, q̄ fecisti in rotulo conscie, vbi Angeli a dextris, & a sinistris consilium tuum denudabunt, qñ ante Deum veniet iudiciū tuum in vna lance iudicij librabit omne bonum tuum, in altera oē malum tuum. Vbi oēs frēs, & amici tui te deserent, redemptionem nullam tibi inuenient, te obliuioni tradent. Memento ergo mō dum potes creatoris tui. Hoc sēpe recolens fre-

mebat tremens, & flebat. Eccl. 11. Meminisse debet homo tenebroiū t̄pis, &c. Item. 12. Memento homo creatoris tui antequam veniat t̄ps afflictionis, &c. Itē erunt it̄pen. es ex horrore mirabilium visorum & insolitorum, & p̄ stupore deficientes. & obmutescentes. Plal. Oīs iniquitas opilabit os suum. Isa. 13. Vnusquisque ad proximum suum stupebit. Non solum stupebit in visione malorum, sed et in visione bonorum. Sap. 5. Vidētur turbantur timore horribili, & mirantur ut in subitatione impetrat salutis. Gementes &c. Et post: Ecce quō cōputati sunt inter scōs, &c. Si Hester ita timuit in visione vnius hoīs, quem videre consueuerat, q̄ penē exanimata est, vt habet Hester. 1. 5. qñ &c. Illa autē cum redisset a calu requisita ab Assuero quid haberet, ait, Vidi te dñe, quasi Angelum Dei, & cōturbarum est cor meū p̄ timore gloriæ mē. Valde. n. admirabilis es dñe, & facies tua plena grarum. Quid erit p̄cōribus in visione feritatis tantæ maiestatis. Item si Io. Apoc. 1. & Dan. eiusdem, 10. remanserunt quasi mortui ad visionē vnius Angeli, sūt et custodes sepulchri. Mat. vlt. Quid erit timoris p̄cōribus, cū viderint contra, se summum iudicem, in summa feritate, cum tot milibus Angelorum, & sanctorum? Itē erunt inconsolabiliter merentes, vt dicit Christo. Ex angustia oīum nihil eis ibi, relinquatur, nisi luctus, qđ patet p̄ supraposita exempla de cōfutato a mīe, & de exemplo latronis, & heremite, & de Rege & tibiciniibus. Tertio torquebuntur dolore inuidentiæ, pēnitentiæ quidē, sed infructuosæ, quia de p̄ctis suis dolebūt, nō amore diuinę reuerentiæ, sed timore damnationis, quam sibi sciunt, & sentient imminere. Ier. 48. Erit cor fortium Moab quasi mulieris parturientis. Et eiusdem. 49. Dissoluta est Damascus, i. aia peccatrix, q̄ est saccus sanguinis, i. p̄cti, timor apprehendit eā, & dolores, & angustia, quā parturientem. Isa. 13. Vlulate, quia prope est dies dñi, p̄ hoc oēs manus dissoluentur, & omne cor hoīs contabescet & cōteret, torsiones, & dolores eos tenebunt, quasi parturientes dolebunt, &c. Sap. 5. Intra se pēnitentiā agentes, & p̄ angustia spūs gementes. Ista pēnitentia non erit fructuosa, sicut nec Antiochia. de quo 2. Mach. 19. Hęc est pēnitentia latronis vi tormentorū violentem extorta, & ideo minime fructuosa. Torquebunt dolore inuidentiæ. Vident. n. gloriam beatorum inuidebunt, q̄ tñ obtinere non poterūt. Plā. Peccator videbit, & irascet, dētibus suis fremet, & tabescet, desiderij p̄cōrū peribit. Quarto mouebunt stupore admirōnis, nam in illa tanta congregatione mirabilia, & stupēda videbūt, quia qui boni, & iusti mundano iudicio videbunt, inuenientur reprobi, & qui viles, & despicabiles indicant, contemunt deijciuntur, vel tanq̄ fatui derident, tunc fulgebunt sicut sol. Sap. 5. Mirabuntur in subitatione insperatæ salutis, &c. Sequit. Hi sunt quos aliquñ habuimus in derisum, & in similitudinem improprij, nos insensati vitā illorum æstimabamus insaniā, & finē illorum sine honore. Ecce quō cōputati sunt inter filios Dei, & inter scōs fors illorum est. Isa. 13. Vnusquisque ad p̄ximū suum stupebit.

De promulgatione assessorum. Dist. VIII.

Tertio adhuc ad augmentum miseriz reproborum fiet ibi promulgationum attestatio. Erūt autē ibi multa accusantia, & testimonia perhibentia contra malos. Primo quidē omnis mundi creatura. Secundo sacra scriptura. Tertio interna conscientia. Quarto opera propria Quinto hoies iusti. Sex o etiam infideles. Septimo ipsi dzmōnes. Octauo omnes sancti. Nouo sancti Angeli. Decimo etiam ipse Deus. Primo siquidem accusabunt impios, & contra ipsos testificabuntur oēs creaturæ sensibiles, quarum vsu vel obsequio sunt abusi. Greg. Si quis qs te accuset. Dico q̄ totus mundus. Iob. 20. Reuelabunt cœli iniquitatem eius. Impij, & terra consurget aduersus eum & apertū erit germen domus eius in die furoris dñi. Psal. Aduocauit cœlum desolatum, & terram discernere populum suū. Itē Deuter. 32. Inuocabo contra vos cœlum & terram. i. omnes creaturas, q̄ sunt in cœlo & in terra. Secundo contra impios testificabitur scriptura sacra, q̄ deo reuelauit dñi, & doceri voluit & cōscribi, vt eam audientes, legentes, & meditates em eam viuere, in ipsa & p̄ ipsam disceret quid agendum, quid cauendum, quid timendum, quid sperandum, quæ oīa in scriptura sacra docentur. Vnde Io. 5. Scripturæ testimonium perhibent de me. Hoc dicebat Christus, de seipso. Et sicut testimonium perhibent Christo & sanctis, ita testimonium perhibent cōtra malos, sicut ibidem dīr est qui accusat vos Moyse. i. lex accusabit quidem impios, qui eam audire vel discere noluerunt, vel audita retinere vel exequi cōtēpserunt. Tertio contra ipsos testificabitur interior conscia. Sicut ait Ap̄s Ro. 2. Testimonium illis perhibente conscia ipsorum cogitationum accusantium, aut et descendentium in die cū iudicabit dñs occulta hoīum. Vnusquisque. n. librum cōdemnationis suæ portabit, & apertum coram oībus demonstrabit, qui oībus alijs euidentior, & irrefragabilior testis erit, cunctisq; & ipso iudice tacentibus. i. si tacerent, quoniam si p̄ ipso testimonium perhibere possent

Speculum Morale Vincentij.

possent & vellent, ipsum impium nihilominus condemnabit. De libris hmoi dñi. Dan. 7. Iudicium sedit, & libri aperti sunt. Et Apoc. 20. Vidi mortuos magnos, & paucos stantes ante thronum, & libri aperti sunt, & alius liber apertus est, qui est liber vite, & iudicati sunt mortui ex his, quæ scriptæ erant in libris secundum opera ipsorum. Ideo super illud Hier. 17. Peccatum Iudæ scriptum est super fer. &c. dicit Bern. Videbitur in iudicio suo, & nudabitur peccatoris mei conscientia, & de aperto corde videbuntur litteræ peccatorum meorum, quæ scriptæ sunt in filo ferreo, vngue adamantino, atque vniuersa multitudo stantium leget in peccatore meo signatas imagines peccatorum meorum. Quartum testimonium perhibebunt opera propria. Ecclesiastici. 11. In fine operis denudatio operum eius. Apoc. 14. Scribe, beati mortui qui in dño &c. Et post. Opera. n. illorum sequuntur illos. Bern. Opera bonorum sequuntur eos, sed opera malorum eos persequuntur. Psal. Cognosce dñs iudicia faciens, in operibus manuum suarum comprehensus est peccator, vt Heritius. De quo dicunt naturales, quoniam venit ad poma ouerat se poma infixis in eius aculeis, & cum venit hortulanus, & credit fugere, non potest onus excutere, sed capitur cum furto, ita mali capientur in peccatis suis. Item vt sym a quæ dñs hñc duos factus, vnum quem tenerrimè diligit, & alium quem minus. Primum vult hñc semper præ oculis, alium retro, sed adueniente venatore, dilectum, vt dñs, accipit intra brachia, minus dilectam projicit retro super humeros. Cum autem appropinquante venatore vult minus dilectum projicere. Ille ita adhæret ei quod non potest eum eijcere. Et ideo necesse habet dilectum projicere, quod capitur sub onere minus dilecti, cum non possit fugere. Sic homo in opere peccati duo habet, voluptatem scilicet semper vult præ oculis hñc, & deformitatem, & vilitatem & pœnalitatem, quod retro habet non cogitans de his, & ideo cum his omnino reiecta voluptate in iudicio capietur, & in inferni carcerem projicietur. Quintum testimonium perhibebunt homines iusti, quos contemnent deriserunt, pauperes quos oppresserunt temporaliter, hæteront corporaliter, vel spiritualiter grauauerunt. vel ad peccatum traxerunt, impediunt a bono verbis, moribus, & exemplis, occasionem ruinæ vel scandali præbuerunt, pacem eorum, & cordis fabricam turbauerunt. Denique creatorum eorum & dñam offenderunt. Ibi spiritualiter subditi contra superiores suos testimonium perhibebunt. Sap. 6. Audite Reges, & intelligite. Discite iudices finem terræ. Et post. Data est vobis a dño p̄as, & virtus ab altissimo, qui interrogabit opera vestra, & cogitationes vestras scrutabitur, quoniam cum elicis ministri regni eius, non rectè iudicatis. Et post. Horredè, & cito apparet vobis, quoniam iudicium durissimum in his, qui presentem fiet &c. Quare hoc? Bern. respondet dicens. Venient veniet ante tribunal Christi allegatio dura, clamor pupillarum & viduarum, quarum vixere stipendijs, nec diluere peccata. Contra hos dicit Gre. super illud Euangelij Lucæ. Designauit dñs, & alios septuaginta duos discipulos. Veniet veniet profectio, nec longe est illa dies in qua pastor pastorum appareat, & vnusquisque facta in publicum deducat, vt quod modo subditorum culpas per ppositos viciciter. tunc præpitorum mala per semetipsum sciens damnus. Vnde dñs ponit exemplum de vidua & iudice iniquitatis. Luc. 18. Et postea subiungit. Deus autem non faciet vindictam electorum suorum clamantium ad se die ac nocte, & patientiam habebit in illis. Dico vobis, quia cito faciet vindictam illorum. Sexto & Patiani & Ethnici qui fidem susceperunt, Christianos malos accusabunt. Sicut dicit dñs Mach. 12. Viri Niniuæ surgent in iudicio cum generatione ista, & condemnabunt eam &c. Qui penitentiam egerunt in prædicatione Ionæ, & ecce priusquam Ionas hic, quia Xps autem ministri eius prædicant euangelij regni, quos moderni Christiani nolunt audire, vel si audiunt penitentiam non agunt. Illi autem audierunt Ionam, & statim penitentiam egerunt. Item, Regina Austri surgit in iudicio cum generatione ista, quæ venit a finibus terræ audire sapientiam, Salomonis &c. Quæ mulier de remotis paribus cum multis sumptibus, & comitatu & labore venit. Se primo accusabunt eos et ipsi demones, qui eorum scelera viderunt, quorum persuasionibus acquiescunt, & consilij adheferunt. Apoc. 12. Dicitur accusator fratrum, qui accusat eos ante conspectum Dei die ac nocte. Zach. 3. Sathan stabat a dextris magni Iesu sacerdotis, vt aduertat eum. Itè Aug. Abstabant omnes ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque quod gessit in corpore suo, siue bonum sit siue malum. Præsto erit Diabolus, & recitabunt verba professionis nostræ, & obijciat nobis in facie quequid fecimus, & in qua die peccauimus, & in quo loco, & quod operis tunc tps facere debebam. Et si tales, quales phareisus, inuenerimus, exultabit ille aduersarius in aspectu iudicis, se superiorem nobis esse clamans, agens talè cãm apud talè iudicè. Hec. n. tunc dicere ipse Diabolus. A quod si iudex iudicatum esse meum ob culpam, quod tuus noluit esse per gratiam, tu per naturam, meus est per malitiam, tuus est per compassionem, meus est per obsequium.

tionem: mihi obediens, tibi inobediens. Cui dñs ep̄o grauitèr repro tanti apparuit Diabolus dicens, quod citabat eum summus Papa per eum, & assignabat ei diem quæ ei notauit, in qua vt dicebat oportebat eum rationem reddere de administratione sua. Cui die assignata visum est, quod ipse traheret in camera Papa, & quod Diabolus, qui ei apparuerat contra eum de eo petebat ius: at a Papa de administrationibus suis qualiter administrauerat in officio prioratus, quod ante habuerat, & qualiter in officio Abbatis, & quoniam in officio ep̄i. Fuerat. n. niger prior, Abbas albus, & tunc erat ep̄s: Cui autem requireret de officio prioratus, & nesciret de eo rationem reddere, quoniam ratio de Abbatis officio, in qua ratione magis deficiebat, & maximè post in ratione ep̄atus. Cui autem in ea omnia deficeret, & peteret aliam diem sibi assignari, allegans, quod non fuerat in ratione dicta premeditatus: assignat ei alia dies peremptoria illi valde proxima, in qua debebat iudex. perdet ad finem diffinitiuam. Cum autem anxius per hoc euilaret fortiter, ad clamorem eius conuenit familia eius. Cum autem dicta hæc indicasset pluribus die sequenti apparuit ei Diabolus quod prius ei apparuerat, vrgens eum ad reddendam rationem veniendum coram summo iudice. Qui cum se nondum paratum clamaret, & eius aspectum horreret, & Diabolus eum magis perurgeret, inuitis omnibus astantibus. surrexit de lecto, in quo iacebat volens fugere, & Dæmonem effugere. Cum autem fugeret eum impetu impedit in columnam petens inducias, & elisus in ea capite cecidit, & expirauit. Itè cum quidam religiosus, in quadam ciuitate predicasset, & quidam qui assuerant predicationem eius commendarent, audiens hoc quidam Dæmoniacus, qui ligatus tenebatur ibi ait, imò potius Diabolus per eum loquebatur. O homines iste frater nihil dixit propter ad comparationem huius, quod edificarem, si propter mihi loqui permitteretur. Si autem propter conuocaueritis, permitto vobis, quod veritatem predicabo, & in nullo mentiar, & quod in pace me habebō, nullum omnino lædens. Cum autem fiasu aliquorum propter aduocatus venisset, incipit retexere historiam multas, & de casu suo, & hominis, & quod multum miserat Deus in mundum predicatores, Prophetas, filium suum, Apostolos, martyres, Confessores, Prædicatores, & minores. Et ne aliquid omittat Deus de contingentijs, moueritis ait me esse Diabolum, qui vobis compello veritatem predicare, vt Deus magis habeat in die iudicij, qui vobis impio, & ego vnde vos magis accusem, & obijciatur vobis per ipsos Diabolos veritatem vobis predicatam fuisse, & vt verè Diabolum me sciatis. ecce egredior, & exiit cum magno sonitu ab obfesso, partem domus secum ferens. Octauo accusabunt eos spiritualiter omnes sancti quorum periurauerunt nomina, frugerunt vota, violauerunt festa, phanauerunt impiè loca sancta blasphemijs, & nephandis operibus impugnaverunt. Vnde Apoc. 6. clamant sancti: Viquequo dñe sanctus, & verus non vindicās, & iudicās sanguinem nrm de his qui habitant in terra, & datur sunt illi singulæ stolæ albæ. Et dictum est illis. Adhuc sustinete modicum tps, donec impleatur numerus fratrum vrorum. In Theutonia quidam Archidiaconus ambiens Ep̄atum insidiabatur Ep̄o suo bono viro, & seni quoniam eum occideret. Et cum conuocasset dñs Ep̄s venire ad matutinas, & puenire alios ad salutandam B. Virginem, & intrare per quandam portam vterem, collocat de nocte Archidiaconus lapidem super portam dictam, & veniens ep̄s vt consueuerat, & aperiens portam: lapide cadente, & exerebatur, & morit. Archidiaconus cum multo labore obtinet Ep̄atum. Cumque confirmatus gaudens obtinere, & faceret conuiuium receptionis suæ, quidam Princeps feruens in mensa coram eo flexis genibus, subito rapit ante tribunal summi iudicis, & videt ibi B. Virginem Mariæ: cum magna multitudine sanctorum, & Angelorum adductem dictum Ep̄m portantem cerebrum suum in manibus, & dixit B. Virgo. Fili adhuc recente sanguine, & vulneribus. & cerebro huius mei militis, cuius hæc sunt vulnera, hic sanguis, hoc cerebrum, crudelis, & p̄ditor homicida gaudet se obtinere Pontificalem eius dignitatem. Rndie dñs. Quæ mitti, & quod ibi per nobis? Tunc B. Virgo ait. Ecce hic seruator tuus. Cui dñs precepit sub pœna mortis, vt citet dñm suum peremptoriè, vt cito veniat coram eo de tam nephando crimine nrsus, & ei cãm coram omnibus exprimat, quod statim rediens turbatus infremuit tremuitque, & cultellum quæ tenebat ad seruicium p̄iecit, amarissimè flens. Rogatus ab omnibus: & èt ab ipso Ep̄o cãm pandit, qua audita, Ep̄s subditi a morte percussus ibi coram omnibus mortuus est. Ad idem facit exemplum valde terribile, quod legitur in gestis Francorum, quod refert Greg. Turon. 2. lib. c. 22. & 23. De iudicio duorum nequam pschyterorum, quod conspirauerunt contra sanctum Syoniam vndecimum Aluernorum Ep̄m, quorum alter egestionem emisit subito ad modum Arrij, & visus est a summo iudice, a sc̄to Sydonio accusatus damnari, vinciri, & in imo carceris detudi angustijs. Alius autem mortuo B. Sydonio cum ambrosiosè, & violenter occupasset ep̄atum: cum inuississet ciues per Puenam, citatus a summo iudice cadente de manu eius calice statim

eius calice statim expiravit. Item in ciuitate Turon. homo quidam consueuerat venire ad matutinas maioris Ecclesie, & cum visum fuisset ei quod fuisset pulsatum, venit ante horam, inueniens portas apertas, intrat & orat retro columnam, videt lumen maximum intrare per Ecclesiam, & Angelos apportantes thronum lucidum & iudicem summum sedentem in illo throno, & Angelos assistentes ei. Tunc venit beatus Martinus cum multitudine sociorum accusantium quendam Archiepiscopum illius Ecclesie de multis flagitijs, & quod tam indignus auderet occupare cathedram beati Martini, citatur, adest, indutus pontificalibus sedens in cathedra, accusatur de oibus malitijs suis, nescit quid respondeat. Tunc dominus quasi indignatus pede suo ad accusationem sancti Martini & aliorum illum percussit, & cum eum sede euertit, & post visio recessit. Ille autem qui hoc viderat ad domum Episcopi cucurrit familiam excitat, rogans ut viderent quid circa dominum suum ageretur, qui inquirentes eum subito mortuum inueniunt. Ecclesiastici. 10. Sedes ducum superbiorum destruxit dominus, & sedere fecit mites pro eis. Nonne contra impios Angeli sancti testimonium perhibebunt sub quorum custodia peccauerunt, quorum doctrinam, monitiones, & consilia, necnon intercessionem, & auxilia, reprehensiones, & omnium charitatum ministerium contempserunt. Vnde ait Origenes. Vnusquisque Angelorum in extremo iudicio adit, producens illos quibus presuit, quos adiuit, quos instruxit, pro quibus semper faciem patris vidit. Vnde tot testibus & tantis multiplicatis contra miseris omnium dignissimis, & omnium exceptione maioribus, non habet eorum aliquis quid valeat respondere. Sed dicere poterit illud Iob. 10. Instauras testes tuos contra me. Item quod Angeli accusant peccatores ostendit in visione Eulogij eremite, de quo dicitur in vitispartum aliquibus. Quod cum aliqui venisset de eremo ad proximam ciuitatem ad vendendum cophinos quos fecerat, nec inueniret hospitium in ciuitate predicta, collegit se in angulo quodam iuxta viam, ubi orabat, facta nocte profunda, venit homo ad eum cum laterna, querens quid ibi faceret. Quod ab eo audiens, ducit eum ad hospitium, cui maxima hilaritate & charitate eum suscipiens, & tractans, ei largitur ministras. Qui admirans charitatem dei hominis adiurauit eum ut ei diceret vitam suam, qui refert se esse Latomum, & quod lucrum suum diuideret in tres partes. De vna ipse & familia sua vivebat. Secunda in oblationes, & alias elemosinas erogabat. Tertiam in hospitalitatem virorum religiosorum reseruabat. Cum autem redisset ad cellam suam cogitans, quod bonus esset dispensator hospes suus, aiebat apud se quod magnam danum esset, quia non haberet magnam pecuniam ad dispendendum. Rogauit dominum ut eius pecuniam multiplicaret. Cum in hoc pfeueraret, mittit ei Angelus dicens, quod forsitan melior esset ei mediocris substantia, quam nimis diuitiarum. Cum eremita non acquiesceret, quirit Angelus si vellet fideiubere pro eo quod bene vteretur, datis diuitijs, fideiubet eremita. Cum autem in mane Latomus iuisset ad quendam murum antiquum ditandum, inuenit caueam plenam aureis denarijs, portat ad domum suam, fugit cum auro Constantinopolim, acquirit cum muneribus gratiam Imperatoris, fit Baluius eius. Et post quasi dominus ter factus opprimebat pauperes terrarum, rapit eremita ad iudicium, videt & audit Angelos, quoniam afferentes domino de dicto Latomo a diuersis Angelis, & pro diuersis malitijs accusat, dicit iudex, ut pro eo fideiussor respondeat. Cum autem ille stupens ac tremens non audiret a quoquam, & nesciret quod se verteret, audit Angelos clamantes, Occurrite Augusta venit. Intelligens hanc esse beatam Virginem, persistit se ad pedes eius, qui precibus eius obtinet ut mittatur Constantinopolim ad eum reuocandum. Qui cum vadens ibi multoties attentans ei loqui, & se ingerens verberatus fuisset a fratribus suis quasi ad mortem, cum non posset ei loqui, redit ad cellam suam affligens se, & rogans beatam Virginem. Qui rapit, ut prius, & audit quod prius, & plures, & grauiores accusationes, venit beata Virgo ut prius allegando pro eo apud iudicem. Impetrat ei quod liberetur a fideiussione. Moritur Imperator, alius substituit. Qui cum vellet capere dictum Balium fugit in Borgia, pauper redit ad locum suum & officium, & ad penitentiam & assueta opera pietatis. Cum dictus eremita venisset ad ciuitatem cum quodam discipulo suo, in angulo in quo prius latitans orabat, tunc dictus Latomus cum laterna veniens recepit eum ut prius. Ipse autem incompabiliter gaudens, refert omnia facta discipulo suo, quod prius dicta sunt. Decimo ad cumulum damnationis eorum contra ipsos testificabitur ex abundantia et ipse iudex, sicut ipse dicit per prophetam Hier. 29. Ego sum iudex & testis dicit dominus. Vnde egregie ait Prosper in li. de vita contemplatiua. Cum ad illud vltimum iudicium venimus ab eo iudice iudicandi, quare nec occultatione criminum salui poterit, nec ad impunitatem prouidendam muneris alicuius oblatione corrupti, cum ceperint omnium secreta reuelari, & non solum actus, vel verba, sed et ipsae cogitationes ostendi, quid faciemus sub tanti iudicis maiestate? quid excusationis ostendere poterimus? quare nos defensionis arte purgabimus? Quare nobis subuentura penitentia.

quam gestare carne contempsimus? quare nos defensionis arte opera bona, quae in hac vita non fecimus? ad quos Apostolos ibimus? ad quos alios sanctos confugituri sumus? quorum exempla habet & verba contempsimus. An forte aliquos fragilitas corporis excusabit. Sed excusationem eorum reclamabunt omnia exempla sanctorum, qui fragilitatem carnis in carne vincentes, quod fecerit vitium posse fieri docuerunt. Maxime quia nec ipsi peccato, sua virtute, sed Dei miserantis auxilio, restituerunt, qui se non querentibus, ut quaeratur, atque ut in eum credatur ostendit, & in se credentes ne a peccato vincantur, inuicta protectione defendit. Quid ergo respondenturi sunt impij, si eis dominus dicat. Si potuistis cur non restitistis desiderijs peccatorum? Si non potuistis, quare meum contra peccata non quaesistis auxilium? Aut vulnerati, quare non adhibuistis vulnere vestro remedium? Numquid adhuc obmutescenibus, & quid excusationis referant non habentibus, dicet? Ligare eos manibus, & pedibus, & mittite in tenebras exteriores. Ibi erit fletus, & stridor dentium.

De Assessorum disceptatione. Dist. IX.

Quartum fiet ibi ab ipso iudice disceptatio. Non solum enim erit ibi occultorum perscrutatio, perferutorum publicatio, publicatorum attestatio. Quorum primum erit graue, secundum grauius, tertium grauissimum, quoniam immo ad desolationis miseriam eorum cumulum, fiet eis obiurgatio ab ore ipsius iudicis, quod erit ineffabiliter supergrauissimum. Iob. 3. Congregabo oes gentes, & ducam eas in vallem Iosaphat, & disceptabo cum eis. Ipse namque quanto benignior fuit in peccata nostra dissimulando, longanimior ad penitentiam expectando, promptior ad indulgendum, prouisor ad gratiam conferendum, tanto tunc erit seuerior ad increpandum, grauior ad audiendum, & implicabilior ad puniendum. Vnde ait Isa. 24. Tacui semper, sicut, patiens fui, quasi parturientis loquar. O quis faciem eius poterit sustinere, quos interpretationes audire? quis tonitruum magnitudinis eius inueniri? Ait Iob: O quam amara, quam horrenda, quam medullarum cordis penetratiua erit vox illa. Ait enim Apostolus Heb. 4. Viuus est sermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio accipiti, pertingens usque ad diuisionem animae ac spiritus, compagum quoque ac medullarum, & discretor cogitationum cordis. Omnia nuda & aperta sunt oculis eius. Sed sicut ipsemet ait Matth. 25. Ante increpationes reproborum praemittet laudes, & praeconia beatorum. Tunc dicit rex his, qui a dextris eius erunt. Venite beati patris mei, possidete praeparatum vobis regnum a constitutione mundi. Esuriui. n. & dedistis mihi manducare, sitiui & dedistis mihi bibere, &c. Postmodum in crepationes proferet impiorum dicens: Esuriui & non dedistis mihi manducare &c. Hoc autem sciendum, quod iudex improberit eis non solum mala quae fecerint & locuti fuerint, aut et cogitauerint, verum etiam bona quae omiserint, aut neglexerint. Sed & benesiciorum suorum omnium immensam multitudinem, quam ingratis susceperunt, quibus abusi fuerint, quam neglexerint, contempserint, aut abiecerint castigationes, medelas, atque innumera remedia quibus curari debuerint, & non sunt curati. Creauit vos inquit ad imaginem & similitudinem meam, & vos eam nequiter perphastis, Angelorum meorum custodiam dedi vobis, & vos ea contemnentes, monitis eorum contraria operari minime timuistis. Patriarchas, & prophetas, & Apostolos misit vobis ad commonere faciendum vos, quos audire renuistis. Insuper cum in forma Dei essem, hanc serui formam propter vos in mundum veniens accipi, in qua triginta tribus annis vobis seruiens, salutem vestram quod rioser procurari, non renui comperando, discurrendo, praedicando, ieiunando, in orationibus praestando, sustinens in factis meis obseruatores, in dictis contradicentes, & murmuratores. In hac quoque forma pro vobis traditus fui venditus, & ligatus corpus, velatus facie, colaphis caesus, flagellatus, spinis coronatus, mendaciter accusatus, morte turpissima condemnatus, crucifixus, cum impijs deputatus, derisus ab omnibus, felle & aceto potatus, mortuus, lanceatus. Paradisum vobis aperui, gratiam meam obtuli, quod iuuare vos paratus fui, regni mei gloriam repromissi, non cogi vos, sed libertatem spiritus vobis dedi, amorem solummodo & voluntatem bonam a vobis requisui. Quid ultra debui vobis facere & non feci? Dicite mihi peccatores passibiles, & mortales, quod passi estis pro me creatorem & saluatorem vestrum, qui cum impassibilis, & immortalis essem, passibilis & mortalis propter vos factus sum. Immo passionem & mortem sustinui. Denique ad eorum confusionem amplius cumulandam, & ut prorsus inexcusabiles videantur, ostendet eis Christus suae benedictae passionis insignia, videlicet crucem, clauos, lanceam, spongiam, & arundinem. Insuper & referuatas in suo glorioso corpore cicatrices, vnde Matth. 24. Tunc apparebit signum filij hominis in caelo. Criso. Non erit tunc defensionis locus, ubi videbunt Christum exhibentem testimonia, seu insignia suae passionis. Iam retinuit dominus cicatrices, ut eas peccatoribus in iudicio ostendat, & exprobet eis, qui sustinuit. Aug. in lib. de sym-bolo

Speculum Morale Vincentij.

hilo super illud. In die venturus iudicare vivos, & mortuos. Fortasse in corpore suo dñs cicatrices seruauit, & vt vulnera cordis discipulorum sanaret, & vt in iudicio hostib. exprobraret, vt conuincens eos dicat. Ecce hoiem quem Crucifixistis. Ecce Deum, & hoiem in quem credere nolulistis. Videte vulnera q̄ infixistis, agnoscite latus, qđ pupugisti, qm̄ pp vos apertum est, nec tñ intrare voluistis, non estis redempti p̄cio sanguinis mei. Descendite ergo maledicti a me, &c. Festinet ergo vnusquisq; , vt peniteat, & viuat, curet, vt p̄cio sanguinis redimat, nē si inuentus nō fuerit, in numero redēptorum, sit de numero perditorum Hiero. Quid facies, aut quid dices, o p̄tor hō, cū contra te loquet̄ conscientia p̄pria, accusabunt elementa, cū armabit̄ contra te ois creatura, Crux Christi cōtra te perorabit, Christus p vulnera sua contra te allegabit, cicatrices contra te loquentur, clauis de te cōquet̄. Sed quare in disceptatione diuini iudicij sola opera misericordiar. & non aliorū virtutū opera memorant̄, tā in cōmendatione bonorū q̄ in oburgatione malorū? sciendū qđ hoc non est, qđ de solis illis iudiciorū teneat̄, sed vt se p̄num ad remunerandū ostēdat, magis opera m̄iā q̄ iustitiā, vel alterius virtutis commemorat. Si. n. opera tā facilia, & qđ iō naturalis inclinat, tāo p̄mio remunerabit, quāto magis, ea q̄ sunt difficiliora. Itē vt ostendat, qđ quicunq; saluabit̄, magis p ea q̄ sunt difficiliora. Itē vt ostendat, qđ quicunq; saluabit̄, magis ex Dei m̄iā, q̄ ex suis meritis saluabit̄, & ei soli q̄ miam fecerit, m̄ia concedet̄. In redargutione malorū s̄r sola misericors auaritia memorat̄. Primō vt ostendat, qđ impij nō sunt digni m̄iā q̄ miam nō fecerunt. Quia sicut ait. lac. 2. iudicij, sine m̄iā fiet illis, q̄ nō fecerint miam. Item vt cū cumulum diuinā m̄iā susceperint, iustē de tanta ingratitude arguent̄, q̄ vel minima m̄iā opera non fecerunt. Itē opera m̄iā om̄ia aggrauant̄ rigorē iustitiā. Pensandū est autē qđ si dānat, qđ sua non dedit, qđ iō iustius qđ rapuit aliena. Vtrum autē illa disceptatio vocalis erit vel mentalis tm̄? Rñdent, aliqui qđ erit mentalis tm̄, quia si singuli iudicarent̄ vocaliter, longissimū tps requireret̄. Alij dñt qđ erit mentalis, & vocalis, quia Christus iudicabit̄ interiori, vt Deus, iō iudicij erit mentale. Et iudicabit, vt hō, & in forma hois, iō erit vocale. Quia tam fiet mō diuino, eo qđ vnusquisque conscientia accusabit̄ se in particulari de singulis, & fiet mō humano, qđ oēs in gñali iudicabunt̄ iudicio vocali, iō non oportebit, qđ longo tpe p̄tendant̄. Sciendū, qđ timor iudicij, & eius memoria utilis est ad multa, sicut docet Criso. dicens. Hic Dei timor est, qui nocentes corrigit, fugat crimina, innocentiam seruat, p̄petem tribuit facultatē. Iō sicut ait Greg. in moral. Iusti p̄ditam confusionem, & ignominia euadere cupientes, & examen illud distritissimū puenire volē es, iudicium suum quotidie introrsus agunt, qđ Deo quid p̄ximo debeant solerter aspiciunt, atq; ad agenda bona se vehementer accēdunt, & de perpetratis malis distritē redarguunt. Vñ bñ dī Prou. 12. Cogitationes iustorū iudicia, qđ ipse quippe dēt vnusquisque; mens, & causas suas apud dñm, & causas dñi contra se sollicita inq̄sitione discutere. Dēt. n. cautē pensare, vel qđ bona a Deo p̄cepit, vel quæ mala bonis illius peruersē viuendo rependit. Qđ electi quotidie facere non cessant. Accēdit. n. ad secretarium iudicis intra sinum cordis. Considerant qđ distritē qñq; feriat, qđ diu patienter expectat. Metuunt, in his quæ se egisse meminerunt, & puniunt flendo, qđ se malē perpetrasse intelligant, timēt subtilia Dei iudicia Et de his qđ in semetipsis fortasse intelligere non p̄nt. Vident. n. in Dei diuinitate, qđ ipsi p humanitatem non vident. Considerant distritē iudicē, qđ quod tardius venit, cō seuerius p̄cutit. Scōrum etenim patrum conueniunt cum eo pariter cōtēplatorumq; vel exempla vel dicta se cōtēplasse reprehēdunt. Atq; in hoc secreto interioris iudicis ipsa mentis suæ disquisitione constructi p̄tendi ferunt, qđ superbiendo cōmiserunt. Ibi namq; aduersum se, qđ quid in se impugnat enumerant. Ibi ante oculos suos oēs, qđ desceant, coaceruant. Ibi quicquid p̄iā distriti iudicis ferit, vel instigi possit inuenit. Ibi tot patunt̄ supplicia quot pati timent. Nec deest in hoc iudicio mente concepto oēs ministerium, qđ punire reos suos plenius dēat. Nam conscientia accusat, rō iudicat, timor ligat, dolor exerciciat. Qđ ē iudicij cō certius punit, quod interiori seuerit̄, quia videlicet ab exteriorib. non accēdit. Vnusquisq; . n. cum cām huius examinis contra se aggredi cepit, ipse est actor qui exhibet, ipse reus qui exhibet: odit se qualem fuisse se meminit, & ipse est, qui semetipsum insequitur illum qui fuit. Quia ergo nunc in p̄tate n̄a est internum mētis n̄a contra nos subite iudicium, recognoscendo accusemus nosmetipsos quales fuimus, penitendo torqueamus, nō celsus dū licet, iudicare qđ fecimus. Quia sicut dicit Apost. 1. Cor. 11. Si nosmetipsos iudicemus, non vtiq; iudicemur. Reproborum namq; p̄prium esse solet semper praua agere, & nunq; qđ egērit retractare. Oē. n. qđ faciunt ceca mente pertrauēunt, statimq; suam nisi cum puniti fuerint non agnoscunt. At contra, Electro-

rum est actus suos ab ipso cogitationis fonte discutere, & oēs qđ turbidum proferunt excitare. Hæc Gre. Item in vitis patrum legitur: qđ cum Appollonius Abbas mitteretur a dño ad p̄dicandū in Aegyptum, cū esset dissensio in quadam Ciuitate inter duos viros, & altera pars nollet flecti ad pacem p̄ confidentiam cuiusdam latronis sui signiferi, qui erat multum fortis, rogauit ipsum sanctum, qđ ipse humiliaret se ad pacem, promittens ei, qđ ipse rogaret dñm pro eo, vt dimitteret ei peccata sua, tunc ipse se p̄strauit, & alij pacem faciunt. Duxit eum fecum ad heremum, & rogat pro eo dñm. Tunc vterque rapitur ad iudicium, & videt dñm iudicantem sanctos, & Angelos assistentes, & adorantes, discussis actib. latronis, & vita, & manifestatus, & damnatione quam merebatur ostensa, orauit sanctus Apollonius, & dictū ei. Licet nulla conuentio Christi ad Belial, lucis ad tenebras, concedo tū dicit dñs ei istum tibi, qui arctissimam p̄niam egit, factus monachus sanctus. Item in quadam maxima Abbacia Cisterciensis ordinis, quidam fuit conuersus multum contemplatiuus, qui eum esset in oratione, visum fuit ei astarti ante oculos suos diuinum iudicium, & Angelos assistentes multum accusare peccata, & facta enormia duorum magnorum hominum, quorum alter magnus comes fuit, alter magnus p̄latus. Cū autē dñs quasi grauiter ferre videretur mala eorum, & grauissimas damnationes eis adiudicaret, affuerunt aliqui in illa curia rogantes dñm pro eis. Ad quorum p̄ces dñs distulit finiam mortis, & damnationis quam eis parueraat, p̄cipiens conuerso, qđ eos moneri faceret per Abbatem suum. Conuersus autē Abbati retulit visa & audita, facta, & noia illorum quos ipse prius non nouerat. Cum autē per viros magnos moniti essent procurante Abbate, & visio eis esset relata, laicus vitam emendauit, timuit, & penitentia egit, confessor suus ei Cilicij tradidit, quo ipse cū fuisset delicatissimus, ad carnem utebatur, & magnas elemosynas, & penitentias faciebat, & in bona confessione, & in magna deuotione cum omni factorum susceptione ad dñm migravit post plures annos penitentis peccata. Clericus autem adinonitus, vel paruipendit, vel aliquibus ei tribulationibus insurgentibus a proposito, si bonum ex hoc conceperat, pedem retraxit, ad vindictam iniuriarum anhelans. Cum autem omnia successissent ei prosperē & ad votum cōpleuit desiderium finis sui, subito cū non speraret, sublatu est de medio in nocte festinus, & letus & sanus intrās lectū, i mane mortuus a suis in lecto suo inuētus ē.

De sententia prolacione. Dist. X.

Post citationem peremptoriam mortuorum, & disceptationem discussoriam meritorum, restat audire sententiam singulorum. Ad hoc. n. sunt citationes, & meritorum discussiones in iudicij, vt a iudice sententia proferatur, & vnusquisque s̄m merita rependatur. Ait. n. Sapiens Prouer. 26. Iudicium determinat causas. Nimirum iudicialis sententia reformat pacem in litigijs, imponit finem in flagitijs, certitudinem p̄bet in dubijs. Audiatur ergo sententia summi, & æterni iudicis cum reuerentia, & tremore, audiatur cum indigentia, & amore. Hoc autem debemus aduertere, qđ extrema iudicis n̄i sententia bipartita est, vt s̄m dñm meritorum in iudicatis inuenta, fiat differens retributioni p̄riorum, vel inflicto tormentorum. Primō namq; descendet sententia delectabilis, desiderabilis, & amabilis in honorem, & gloriam beatorum, cum dī. Venite benedicti, &c. Matth. 25. Scđo profertur sententia terribilis, horribilis, ac intolerabilis in dolorem, & exterminium reproborū. Et recte primō profertur sententia de glorificatione beatorum. Nam summi iudicis bonitatem magnificam, & largitatem munificam magis decet conferre stipendia, qđ inferre supplicia. Dicit ergo. Venite benedicti, &c. Et sunt hic quatuor attendenda totis p̄cordijs, & totis nisibus appetenda, videlicet electorum commendatio gratiosa, cum dicit Benedicti patris mei. Secundō inuitatio amorosa. Venite. Tertiō inuestitio fructuosa. Possidete. Quartō possessio gloriosa. Preparatum vobis regnum. Primō siquidem electi ab ipso iudice commendantur, cum dicit Benedicti. O commendatio gaudiosa, & amabilis, dulcorosa, & honorabilis, a iudice qui non mentitur, non blanditur, nec fallitur commendari. Vnde dicit eis Psal. Benedicti vos a dño, qui fecit cælum, & terram. Scđo commendati curialiter inuitantur, cum addit. Venite. O inuitatorij gratiosum, amorosum, & gaudiosum, inuitatorum nulla dedignatione speruendum, nulla pigritia negligendum, nulla obliuione delēdum, sed omni affectione appetendum, & tota intentione quærendum. Vos inq̄ qui fuistis humiles serui mei, mihi humiliter obsequendo, milites strenui, pro me viriliter sustinendo, fideles amici, sinceriter diligendo, fratres charissimi, mihi conformiter viuendo. Venite inquam vt reficiamini, vt honoremini, vt mihi vniamini, sicut membra capiti, sicut rami stipiti, sicut amici amico dilectissimo, sicut sponsa sponso dulcissimo. Vnde Matth. 22. Curialiter nos inuitat ad nuptias, dicens. Omnia parata sunt, venite ad nuptias. Et

Et Apoc. vii. Et sponsus, & sponsa dicit veni, & qui audit dicat veni, quasi diceret. Et Christus sponsus, & tota cœlestis curia amabiliter inuitat ad nuptias cuiuslibet nrm, dicens, veni. Et qui istam inuitationem audit, non dicit esse cōtentus, q̄ solus veniat, sed alijs dicat, veni. Tertiō inuitati actualiter inuestiunt cum dicit, possidete. i. in hæreditatis v̄x vobis frequenter promissæ, diu dilata, ardentè cōcupiscit, humiliter requisitæ, possessionem actualē inuitate, ingredimini, & possidete eam. Vnde cuiuslibet amico suo dicit dñs in morte illud Deut. Incipe possidere terram. Quartō inuestiti introducuntur, cum dicit. Regnum, qd̄ vobis paratum est a constitutione mundi. Hæc est passio gloriosa, iō conuenienter regni noīe designatur. De quo dicit Sap. 4. Accipiet regnum decoris, & diadema speciei de manu dñi. Vnde in iudicio dicit eis. Vos estis qui permansistis mecum in tentationibus meis, & ego dispono vobis, sicut disposuit mihi p̄r meus regnum, vt edatis, & bibatis super mēsam meam in regno meo. Luc. 22. De huius regni adeptione recognitionem faciunt oēs sancti, & gratias agunt Christo, dicentes illud Apoc. 5. Redemisti nos dñe in sanguine tuo, ex oī tribu, & lingua, & populo, & natione, & fecisti nos Deo nro regnum, & sacerdotes, & regnabimus super terram. O q̄ gloriosum est regnum in quo cū Christo regnant oēs sancti. Sed hæc in gñali dicta sufficiant, quia in sp̄ali dicere plura proponimus, cum agemus de gloria beatorum. Sequitur sc̄ia de condemnatione reproborum, cum dicit. Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est Diabolo, & Angelis eius. Vbi primò describitur impiorum exprobratio. Maledicti. Scd̄o ipsorum condemnatio. Item in ignem æternum, &c. Primò igitur ponitur exprobratio ignominiosa. Quanti quippe honoris est, & præconij a summo iudice commendari, tantæ confusionis est, & obrobrij ab ipso exprobrari. De hac maledictione dicit Eccl. 41. Vx vobis impij, qui dereliquistis legem altissimi, qm̄ si nati fueritis, in maledictione nascemini, & si mortui fueritis in maledictione erit pars vestra. O q̄ inestimabilis, & intolerabilis erit confusio in cordibus summè superbis, & tumidis impiorum ab ore tanti iudicis: in conspectu multitudinis infinitæ maledictionis iacula sustinere: in status venire, spiritus hominis adhuc in carne viuens plus eligeret, & tolerabilius sustineret, valde graui sensibilibus torqueri, q̄ maledictionibus, & obrobrij oburgari. Post maledictionem profertur condemnatio ad pœnam. Et primò ad pœnam damni. Ite. Scd̄o ad pœnam sensus, cum addit. In ignem æternum, &c. Hæc est duplex pœna reprobis præparata. s. separatio a Dei & sanctorum consortio, & cruciatus æternus in Inferno. Hæc sunt securis, & ignis de quibus dicit Matth. 7. Omnis arbor que non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur. Quorum pœnarum priorem asserit ibi Crisostomus esse tormentis oībus grauiorem. Horrendum est inquit illud gehennæ supplicium, & res intolerabilis. Tamè si decem millia gehennas ponat aliquis, nihil tale dicturus est, quale est ab illius beatæ gloriæ propelli honore, & Christo exorsum esse. His ergo, qui regno cœlorum iudicabuntur indigni, sicut dicit Grego. Nazanzenus, erit hæc grauior omni pœna, quod pronicietur a Deo, & pudor atque confusio conscientie eorum. cuius finis, vel remedium nusquam inueniunt. Item beatus Grego. in moral. de virginibus ait. O si sapere posset quis palato cordis quid admirationis habeat. Ecce sponsus venit, quid dulcedinis, Quæ paratæ erant, intrauerunt cum eo ad nuptias. quid amaritudinis. Et clausa est ianua. Ianuam enim gloriosi regni aditum intellexit, qui post iudicium nulli patebit. Tunc siquidem apparebit illius seueritas magna, cuius nunc est misericordia. Nemo scit quàm distictè iudicat, & quàm seuerè punit. Illud iudicium times. Psal. dicebat. Non intres in iudicium cum seruo tuo dñe, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Multi nunc iusti creduntur, & se bonos arbitrantur, qui tunc reprobi inueniuntur. Multa nunc bona & meritoria reputantur, quæ tñ ad examen diuini iudicij deduc̄ta manifestè patebunt esse peccata. Multaque nunc leuia iudicantur, quæ appensa libra iustitiæ importabiliter graua videbuntur. Vnde 1. Pe. 4. Si iustus vix saluatur, impius & peccator vbi parebunt. O examen horrendum. O tremendum iudicium. O sententia diffinitiuâ modis omnibus metuenda, locis omnibus meditanda, momentis omnibus expectanda, ac totis viribus declinanda. Tunc enim quis eam audebit audire? quis eam poterit expectare? postremò quis eam poterit sustinere? Illa cum prolata fuerit, nulla potentia poterit infirmari, nulla sapientia reuocari, nulla præce, nulloye pretio mitigari, nec ab ea ad alium iudicem poterit appellari. Bern. Veniet qui malè iudicata reiudicabit, malè iurata consutabit, qui faciet iudicium iniuriam patientibus, & qui iudicabit in iustitia pauperes, & arguet in æquitate pro mansuetis terræ. Veniet pro certo qui per prophetam minauit. Cum accepero tempus, ego iustitias iudi-

cabo. Quid faciet de iniustis iudicijs, qui etiam iustitias iudicabit? Veniet inquam dies iudicij vbi plus valebunt pura corda q̄ astuta verba, & cōscientia bona quam marcupia plena, qm̄ quidem iudex ille nec fallatur verbis, nec fleatur donis. Hoc aut pensandum est, q̄ iudex ille iustissimus nulli parceret, nulli deferebat, nullumque palpabit. Non, n. subtrahit personam cuiusquã, qui est omnium dñator, nec vllius verebitur magnitudinē, qm̄ pusillum & magnū ipse fecit, & æqualiter cura est illi de oībus. Hoc tñ saluo, q̄ exiguo concedetur misericordia, potentes at̄ potenter tormēta patientur. Fortioribus, n. fortior instat cruciatus: Zelus & furor viri non parceret in die vindictæ, nec acquiesceret cuiusquam præcibus, nec recipiet pro redemptione dona plurima. Prouer. 6. Eya fr̄s charissimi, timeamus illam sniam, caueamusque totis nisibus ne incidamus in eam, quia horredum est incidere in manus Dei viuētis. Hebr. 10. Curramus ad misericordiam condonantis, antequam conueniamur ad curiam iustè punientis. Scd̄m consilium Ap̄li. Hebr. 4. Adeamus cū fiducia ad thronum gloriæ, vt misericordiam consequamur, & gr̄am inueniamus in auxilio oportuno. Vnde beatus Aug. ait. Misericordiam ipsi modo est, iustitiæ ipsi post erit. Vnde misericordie ipsi vocat modo auerios, donat p̄c̄ta conuersis, patiens est sup̄ p̄ccōres donec conuertantur, qm̄ cunquē conuersi fuerint, p̄terita obliuiscitur, futura promittit, hortatur pigros, consolatur affictos, docet studiosos, adiuuat dimicantes, neminem deserit laborantem, & clamantem ad se, donat vnde sibi sacrificetur, ipse tribuit vnde placetur. Magnū misericordie ipsi non vos transeat fr̄s, non vos transeat, venturum est iudicium. Erit tñc penitentia sed infuotiosa. Sap. 7. Intra se penitentiam agentes, & præ angustia sp̄s gemētis. Tunc iudex a seueritate sua flecti non poterit, nec eius snia immutari valebit. Nunc at̄ pronus ad misericordiam incomparabiliter plus desiderat gr̄am suam dare, q̄ nos recipere, plus peccata nostra remittere, q̄ nos dimittere, vel de illis penitere velimus. Si aut̄ aliqui iustè p̄c̄tis nris irascitur, & tanq̄ pius parer filios delinquentes punire voluerit, nihilominus tñ multa facilitate placatur. Leg. mus. n. q̄ Moyses filios Israel penitentem detinuit, Aaron iam punientem compescuit, Dauid Angelum percutientem populum humilitate placauit, Ezechias sententiam de morte sua reuocari, lachrymis impetrauit. Niniuitarum penitentia snia de exterminio ciuitatis iam promulgatā reuocari promeruit. Quid plura? Ante ipsi deficit, q̄ oīa exempla hm̄oi enumerare possumus, qm̄ quotidie infinitis modis Dei misericordiam experimur. Nouit Deus mutare sniam, si tu noueris emendare delictum? ait Ambrosius. Caueamus tñ fr̄s charissimi nē diuina clementia abutentes, & impunitatem nobis facta seueritate & præsumptuosa fiducia promittentes in peccatorum sordibus maneamus, & Dei misericordiam in seueritate iustitiæ conuertamus. Nam quantum misericordia Dei nobis est largius præparata, tantò distictius, & implacabilis seuiet iustitia eius, pueris nostris operibus, & ingratitude prouocat, sicut ait Apostolus Ro. 2. An diuitias bonitatis eius patientiæ & longanimitatis contemnis. An ignoras, q̄ benignitas Dei ad penitentiam te adducit. Secundum duritiam autem tuam & cor impenitens thesaurizas tibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij Dei.

De sententia executione. Dist. XI.

Post citationem cunctorum, & congregationem citatorum, post disceptationem & discussionem plenariam meritōrū, post prolata sententiam fm̄ exigentiam discussorum, iam nō restat aliud nisi actualis executio iudicialis sententiæ, vt recipiat vnusquisque pœnam, vel præmium pro suorum qualitate factorum. Non enim æstimandum est q̄ in illa curia summi regis ita fiat sicut fit in aliquibus curijs. Principum mundanorum. In quibus, aut veritas nō inquiritur, aut inquisita tacet, & sub acerbo pecuniæ sepelitur, aut sententia non profertur, aut saltem in rpa multa differtur. Sed non sic impij, nō sic faciet iustus iudex, de quo scriptum est Isa. 16. Sedebit iudicans, & quærens iudicium, & velociter reddens, quod iustum est. Bene velociter reddet vnique quod iustum est, quia profectō immediate post prolata sententiam, & bonos cum iubilo ducet in gloriam, & reprobos a facie sua proiectos simul deuoluet & præcipitabit pariter in gehennam, sicut dicitur Matth. 25. Ibunt hi in supplicium æternum. s. reprobi. Iusti autem in vitam æternam. In disceptatione fuit ordo contrarius, quia iudicis summi: è boni propriū est prius recordari bona facta bonorum, quam mala facta malorū. Postmodum vero in exitu vtrorumque prius nominat pœnam malorū, vt nos prius, quæ timoris sunt mala deuotare dicamus. Postmodum vero quæ sunt honoris bona appetere studeamus, vel quia reprobi ex cōdigno damnationis suæ supplicia meruerūt, electi vero gloriam ex Dei misericordia potius, quam ex meritis obtinebunt. Item quia prius volet purgare mundum reprobos expellendo, omnesque mundi totius sc̄ces, & fetoresque cle-

Spēculum Morale Vincentij.

mentorum omnium purgamenta cum eis in barattum deuoluendo; ut illis electis mundus pulcher & mundus remaneat ad consolationem electorum in nouam pulchritudinem innouandus, sicut infra declarabitur. Hoc autē sciendum est, quod ignis ille conflagrationis quo mundi facies purgabitur, ut dictum est, faciem iudicis antecedit, sicut ait Psal. Ignis ante ipsum procedet, & concomitabitur, sicut ait idem. Ignis in conspectu eius exarde fecit. Et sequitur, quia prolata sunt contra malos. Ite maledicti in ignem æternum. Ille tpalis ignis iussu iudicis, quasi statu potens si repentino & rapido simul inuoluens reprobos, demerget pariter in infernum. O quantus luctus omnium, quantus ululatus & gemitus, quanta doloris acerbitas, quanta & quam ineffabilis calamitas reproborum in actuali & æterna separatione a gloria, a glorioso consortio bonorum, quam tunc quidem videbunt, ut sciant quæ & quanta perdidērunt, eam nunquam in perpetuum aspiciant, sed inestimabiliter plus dolebunt de tam vili eiectione & separatione perpetua a consortio & aspectu diuino, tanquam videlicet de irreuerabili amissione summi boni. Et aduerte quod cum Deus magis sit intimus animæ quam ipsam sibi ipsi, actorum bonum animæ magis sit ipse quam ipsa sibi, dolorem incomparabiliter acriorem sentiet anima cuiuslibet in separatione sui a Deo, quam si ipsa discederet, & a se ipsa violenter si esset possibile sceleretur, ac plus vellet totum bonum suum perdere, quam bonum diuinum. Hoc est plus appetet non esse simpliciter, quam sic esse. Rursus cum de amissione alicuius boni tantus deat esse dolor, quantum est de eius adeptione gaudium. Profecto ita ineffabilis, & inestimabilis erit dolor in reprobis de æterna a Deo separatione, quantum ineffabile & inestimabile gaudium erit in beatis de æterna Dei visione. De quo gaudio dicit Apostolus. 1. Corin. 3. Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit; quæ præparauit Deus his, qui diligunt eum. Deique cum Deus sit summum, immensum, & infinitum bonum, de eius amissione deat esse summus dolor in reprobis, & esset immensus, & infinitus si aliquid infinitum posset esse in creatura, sed hoc esse non potest; sed est in eis quantum potest ipsorum capacitas continere. Diabolus ergo cum toto corpore suo. i. multitudine innumerabili omnium reproborum subito demerget & precipitabitur in infernum, sicut ait Grego. in Moral. exponens illud Iob. Cunctis videntibus precipitabitur, quod æterno iudice tunc terribiliter apparente astantibus legionibus Angelorum, assistente cuncto ministerio celestium potestatum, atque electis omnibus ad hoc spectaculum deductis, ista belua crudelis, & fortis. i. diabolus in medium captiuæ deducetur & cum suo corpore. i. reprobis omnibus æternæ gehennæ in incendijs mancipat, cum dicitur. Ite maledicti in ignem æternum. O quale spectaculum illud erit quando hæc immanissima bestia electorum oculis ostendet, quod hic tpe belli nimis illos terrere potuerat, si videret. Sed occulto ac iusto Dei consilio hoc agit, ut & nunc per eius gratiam non vana vincatur a pugnantis, & tunc a lætis victoribus iam captiuæ videatur. Tunc autem iusti diuino adiutorio quantum debitores sunt plenius recognoscunt, quam tam fortem bestiam viderint, quantum infirmi vicerunt, & in hostis sui immanitate conspiciunt quantum debeant gratiæ defensoris sui. Redeunt enim de hoc prælio tunc milites nostri virtutum trophæa deferentes, & receptis corporibus eum iam in illo iudicio celestis regni introitum sortiuntur, prius immanissimas vires huius antiqui serpentis aspiciunt, ne vile æstiment quod euaserunt.

De Iudicium subsequens.

Peracto iudicio, natura humana in suo termino constituetur, & ideo esse incorruptibile fortietur. Quia vero omnia corporalia quodammodo sunt pro hominem, conueniens erit ut status quantum rerum corporalium immutetur, ut congruant hominum statui qui tunc erunt. Quia igitur multiplicatio hominum est pro complendorum numerum electorum qui precipue sunt de intentione diuina, reprobi vero, quia auertunt se a voluntate diuina, nec ponuntur in numerum in ordine vniuersi, ideo completo numero electorum cessabit hominum multiplicatio, & sic cessabit generatio & corruptio hominis, & per consequens cessabit in omnibus creaturis. Et quia motus cæli est causa generationis, & corruptionis in istis inferioribus, ideo et motus cæli cessabit. Quo cessante generatione et corruptione cessante, creaturæ incorruptibiles, & quæ aptitudinem habent ad perpetuitatem post iudicium remanebunt. Sciendum est autem quod quædam creaturæ habent aptitudinem ad perpetuitatem secundum totum & secundum partem, ut corpora celestia, quædam secundum totum, sed non secundum partem, ut elementa secundum partem sunt corruptibilia quia pro contrarias qualitates, est in eis motus actio & passio, & per consequens generatio & corruptio in confinijs eorum, & ideo in confinijs suis corruptibilia sunt, cessante autem motu cæli non erit in eis motus actio & passio, id nec corruptio. Et ideo elementa post iudicium remanebunt. Quædam autem creaturæ corruptibiles sunt secundum totum & non secundum partem, ut homo.

Nam anima rationalis est incorruptibilis, compositum autem corruptibile. Omnes igitur creaturæ quæ quoquo modo habent aptitudinem ad perpetuitatem, remanebunt in illo ultimo statu mundi, Deo sua virtute supplente, quod eis ex infirmitate sua deest. Bruta igitur animalia, & plantæ, & corpora mixta. secundum totum, & secundum partem sunt corruptibilia, nullo modo in illo corruptionis statu remanere debent. Sic intelligendum est verbum Apostoli. 1. Corin. 7. Præterijt figura huius mundi: quia videlicet spiritus huius mundi quod nunc est cessabit, sed substantia remanebit. Sic et intelligitur illud Iob. 14. Homo cum dormierit non resurget, donec atteratur cælum. i. donec ista dispositio cæli cesset, quæ cum mouetur, in alijs motibus causat. Sicut ait Aug. Iudicatis his qui non sunt inuenti in libro vitæ, & in æternum ignem missi, figura huius mundi ignium mundanorum conflagratione purgabitur, sicut factio mundanorum aquarum diluio. Quia siquidem conflagratione, corruptibilia, elementorum qualitates ardendo, penitus interibunt, quæque corporibus nostris corruptibilibus congruebant, atque ipsa eorum substantia qualitates illas habebit, quod corporibus immortalibus mirabili mutatione conueniant, ut videlicet mundus in melius innouatus apte accommodetur hominibus etiam carne in melius innouata. Unde vidit Iohannes sedentem in throno, a cuius conspectu fugit cælum, & terra, & mare iam non est, quia peribit hæc secundum exteriorem faciem, non secundum substantiam. Ante iudicium quidem fiet eorum purgatio ab infectione, & corruptione quam ex peccatis hominum contraxerunt. Et quia ignis inter alia elementa maxime est actiuus, & corruptibilium consumptiuus, & sordium purgatiuus, ideo consumptio eorum, quæ post iudicium remanere non debent & purgatio totius mundi conuenientissimè fiet per ignem. Ceterum quia genus humanum non solum a corruptione liberabitur, sed in electis gloria vestietur; creatura autem corporalis secundum congruentiam status finaliter disponet; ideo quælibet creatura corporalis non solum purgabitur ut dictum est, & verum etiam innouato homine innouabitur, & homine glorificato et suo modo quamdam claritatis gloriam consequetur. Unde Apoc. 21. Vidi cælum nouum, & terram nouam. Et Isa. 65. Ecce creo cælos novos, & terram nouam, & non erunt in memoria priora, & non ascendent super cor, &c. Consideremus si placet faciem, & pulchritudinem huius mundi in melius innouati. Et sciendum est, quod terra non erit gibbosa, vel montuosa, sed ad figuram sphericam reducetur. Et quia non erit amplius hominum habitatio super terram, tota circumdabitur aquis, ut elementum aquæ formam sphericam habeat. Sic & aer & ignis sphericam formam habebunt, & se mutuo continebunt, nec erant in confinijs confusa vel permixta; quia cessabit in eo actio, & passio ut dictum est. Supposito igitur quod in elementorum purgatione quicquid grossius ponderosius, & amplius tenebrosius erat in terra descenderit infra regionem Inferni. In aqua frigidum glaciale, & omnis salsedo, & amaritudo, & fluxibilitas. In aere grossities, omnis mobilitas, & omnis peregrinæ impressionis receptio. In igne verò ardor, & siccitas fuerint separata: terra in superiori sui parte erit, ut crystallus, aquæ multopius perspicuæ, subtiles, & puræ sunt modò. Et forte sic erunt similes cælo a quo. Aer verò purior, elarior, rarior, & ignis. Similiter in aere non fiant impressiones aliquæ, utpote nubes, & venti, ros & pruina, niues, & grandines, fulgura, & choruscationes, tonitrua, & tempestates, nec aliqua hominibus, sed perpetua serenitas, claritas, & temperies sempiterna. In igne verò qui nunc vsque ad diem iudicij calidus est, & lucidus post illam innouationem mundi, ut ait Basilus in Exameron. Lux separabitur a calore. Ait enim: In retributionibus delictorum ratio nos secretior docet partiendam esse ignis naturam, cuius lux ad illuminandos istos deputabitur, ardor autem proficiet ad impios cremandos. Unde ait Psalmista: Vox domini intercedentis flammam ignis. Hæc ergo creditur esse facies huius mundi. Corpora verò celestia mirabili claritate fulgebunt. Porro iuxta verbum Isa. 30. Erat lux lunæ sicut lux solis, & lux solis septemplex sicut lux septem dierum. Certus autem firmamenti facies luminosa creditur esse, sicut nunc sunt stellæ. Stellarum verò claritas in septuplum maior erit. Dicit autem Isid. quod nec sol, nec luna, postea ad occasum sunt ventura, sed in loco in quo creati sunt sine fine manebunt. Unde dicitur Abac. 3. Sol, & luna steterunt in habitaculo suo, sol in puncto Orientis, & luna in puncto Occidentis. Unde dicitur Isa. 60. Non occidit ultra sol tuus. Non ergo erunt amplius diei noctisque vicissitudo, sed erit una dies non habens vesperam, continua, semper clara, quæ nota est domino. Hæc autem claritas, & pulchritudo mirabilis non erit ad necessitatem, quia etiam omnes sancti fulgebunt, sicut sol. Sicut ait dominus Matth. 13. Fulgebunt iusti sicut sol, in regno patris eorum. Propter quod dicitur. Isa. 60. Non erit ibi sol ad lucendum scilicet ad necessitatem: erit tamen ad vniuersi decorem, consolationem, & delectationem sanctorum, & creatoris laudem, gloriam,

gloriam, & honorem. Vñ Isa. 65. Post illud. Ecce creo cœlos nouos, & terram nouam. Subditur: Exultabitis, & gaudebitis vsq; in sempiternum in his, qd ego creo. Hæc de finali iudicio, & de statu mundi post iudicium ad præsens in generali, & grosso rudiq; modo dicta sufficiant. Nunc non restat nisi in speciali dicere de supplicijs reprobatorum, & gloria beatorum. Et prius dicemus fauente domino de supplicijs reprobatorum.

LIBRI II. PARS III.

De supplicijs reprobatorum.

DE numero noui simorum quatuor proposito rum, superius duobus expeditis exiliter, & breuiter termini natis, ordine cõsequenti cõ adiutorio gratiæ Iesu Christi iam nostræ considerationis oculos conuertamus ad tertium nouissimi morum. i. infernum prout inspirante Deo poterimus intuedû, & aliqua liter ostendendum supplicia damnatorum.

Circa quæ aut tria consideranda occurrunt. Primò ostendendû est, qd infernus sit. Secundo vbi sit. Tertio quid sit, idest quæ qualis, & quantæ sint pœnæ inferni.

Quod infernus sit, & de situ eius. Dist. I.

Circa primam. i. qd infernus sit probatur autoritatis scripturæ sacræ, tam noui, q̃ veteris testamenti, sanctorum testimonij, rationibus, & exemplis. Primò quidè auctoritatibus vet. testa. Ait enim Patriarcha Iacob Gen. 42. Deducetis canos meos cum dolore ad inferos, & Num. 16. dicit Moyses de Chore, Dathan, & Abyron. Descendent viuentes ad infernum. Item 1. Reg. 2. Dñs mortificat, & viuificat, deducit ad inferos, & reducit. Item Iob 7. Qui descenderit ad inferos non abscendet. Ps. Dolores inferni circūdederunt me. Idè in eodem. Pericula inferni inuenerunt me. Similiter & alij prophete in locis innumeris. Similiter & Apostoli inter articulos fidei hunc articulum posuerunt. Descendit ad inferna. Item Paulus Eph. 4. Qd ascendit, qd est, nisi quia & descendit primum in inferiores partes terræ. Et B. Petrus 2. Pe. 2. Rudentibus inferni detractos in tartarum, &c. Et Apoc. 20. Infernus, & mors dederunt mortuos suos, sed qd est oibus efficacius testimonium primæ veritatis, quæ dicit ore proprio. Lucæ 16. Mortuus est diues, & sepultus est in inferno. Qui aut non receperint testimonium sanctorum, & Christi, nouerit se esse Iudæis aut Paganis deteriores, & infideliores, q infernum esse crediderunt, & in libris suis de hoc scripta multa reliquerunt. Itè hoc ostendit rō si scriptura aut humana testificatio cessaret. Cuiuslibet .n. bñ dispositio ostendit hæc humana rō, quemlibet regem debere hñc aulam regiã ad amicos, & sodales retinendû, delectandû, & secreta sua eis cõicãdum. E t ille debet esse in domo regis pulcherrimus, & honestissimus locus. Alius locus est magis infimus, & minus decens, vbi sunt a seruis necessaria domus, vt est coquina, stabulû. Itè alius est locus infimus abiectissimus, vt carcer. Primus locus est comensalium regis, & amicissimorû. Secundus seruorum, & iumentorum. Tertius est reorum. Ergo cõ Rex regû Deus sit & oïum maximus, & iustissimus habet ista tria edificia. Primû est cœlû, qd est habitaculû amicissimorû, vbi recreant pascuntur, & cõsolant cum eo. Secundus est mundus iste stabulû iumentorû. f. corporum, & officina seruorum laborantiû. Tertius est infernus vbi rei, & iudicant arctant. De hoc Isa. 24. Congregabunt sicut in cõgregatione vnius falcis, & claudentur in carcere pperuo. Et 46. c. Et Sap. 16. Digni erant carere luce, & pati carcerè tenebrarû. Et dñs Math. 5. Iudex tradet te ministro, vt in carcerè mittaris. Itè non solû hoc probatur per viuos, sed & per mortuos, q̃ resuscitati hoc dixerunt. Vt patet Heb. 11. Reperunt mulieres de resurrectione mortuos suos. Hoc èt patet in miraculis sanctorû, & in vitis pa. & dial. Greg. Circa 8m. s. vbi sit infernus. Sciendû q̃ sub terra, sicut scriptura sacra testatur. Ps. Introibunt in inferna terræ. Idem. Substantia mea in inferis terræ. Idè. Eruiisti aiã meam ex inferno inferiori. Item Iob 17. in fine. In profundissimum inferni descendent oïa mea. Itè Eph. 4. Quod aut ascendit qd est, &c. Item Apoc. 10. Nemo poterat aperire librû, neq; in cœlo, neque in terra, neq; sub terra. Itè Num. 16. De absorptione Chore. Disrupta est terra sub pedibus eorû, & aperiens os suû deuorauit eos, descenderuntq; viui in infernû, operi humo. Ps. Liberaisti aiã meam ex inferno inferiori. Qd vñ vel le pbare Greg. dial. 44. De hac re nihil temerè diffinire audeo. Nonnulli nanq; in terrarû quadã parte infernû esse putauerunt. Alij verò hunc sup terrã esse estimant. Et post exponens vebû Apostoli supra dictû, dicit. Sub terra aïæ exutæ sunt, in inferno

Speculum Morale.

existentes & c. Post concludit. Cû ergo ad soluendû librû nullû sub terra dignus inuentus dñ, qd obest non video, vt sub terra infernus esse credat. Aug. tñ dicit, ignis inferni cuiusmodi sit, vel in qua parte mundi neminè pœnitens arbitror scire, nisi cui spûs Dei reuelauerit. Circa tertium. f. de pœnis, & supplicijs dñato rum, tã hoïum, q̃ Dæmonû in inferno cõsiderãda sunt quatuor. Primò quidè de conditionibus hmõï pœnarû. Secundo de vilitate meditationis earû. i. ad qd & quãtû sit vile de pœnis hmõï meditari. Tertio mouent aliquæ qõnes circa conditiones hmõï pœnarum, & soluunt. Quarto ponunt aliquæ visiones siue reuelationes ad meditandû viles, & sciendû. Circa primû sciendû, q̃ sicut ex diuersis scripturæ sacræ locis, & ex libris sanctorû instruimur, in inferno credenda sunt firmissime, cogitanda p̃funde frequētissimè meditanda ac vehementissimè formidãda suppliciorum, ac miseriarû diuersitas innumèrabilis, acerbitas intolerabilis, & æternitas interminabilis. Nã ibi est dolorû, & miseriarû diuersitas tã innumèrabilis, q̃ nec lingua posset exprimere, nec intellectus cõprehendere, nec mens hoïs cogitare. Sicut èt quidam gentilis ait: Non mihi si centû linguæ sint, oraq; centû. Ferrea vox, oēs scelerum cõprehendere formas, Oïa pœnarû percurrere noia possem. Sicut. n. oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hoïs ascendit, q̃ præparauit Deus his, qui diligunt eû, sic p̃fecto debemus agnoscere, q̃ humanus oculus nunq̃ vidit, nec auris hoïs viatoris audiuit, nec in cor hoïs ascendit, quãta sint mala, q̃ præparauit Deus his, q̃ offenderunt eû. Licet aut innumèrabilia sint, & ineffabilia, non tñ oïno tacere volumus, nec silentio cooperire debemus, sed de innumèrabilibus aliqua numerare, & de ineffabilibus pauca, & breuiter effari studebimus, vt nobis, & alijs cogitandi materiã p̃beamus. Est igit sciendû, q̃ ibi erit pœna duplex, videlicet pœna damni, & pœna sensus. Pœna dñi nihil aliud est, q̃ æterna carentia diuinæ visionis p̃ demerita p̃pria. Aeterna dico ad driam pœnæ purgatorij, q̃ non est æterna. Propter demerita p̃pria dico ad driam pœnæ puerorû, q̃ sine purgatione ab originali peccato decesserunt, q̃ si perpetuo diuina carcat visione, non tñ p̃ aliquò actuale, vel personale peccatum. Pœna sensus multiplex est. Nã qdã p̃tinèt ad sensum interiorû, qdã ad exteriorè. i. quẽdã ad corpus, qdã ad animam, sicut enumerando patebit. Primò quidè est ibi pœnarum diuersitas, sicut ex pluribus scripturæ sacræ locis, & sanctorum verbis, & scriptis salubriter edocemur. Deut. 32. Cõgredabo super eos mala. i. oïa genera tormentorû, & sagittas meas. i. p̃enas pungitiuas penetratiuas, & afflictiuas cõplebo in eis, q̃ septè sagittæ, q̃ hic infixæ sunt p̃ peccatum. f. fames, sitis, calor, & frigus, lassitudo infirmitas, & mors ibi p̃fectè cõplebunt. Vñ ibidè subdit: Cõsument fame, & deuorabunt eos aues moris amarissimo. Dentes bestiarû immittã in eos, &c. Itè Eccl. 29. Ignis grando fames, & mors oïa hæc ad vindictã creata sũt, &c. Itè eiusdè 60. Furor zelus, & tumultus, fluctuatio, & timor mortis, iracundia p̃seuerans, & contentio. Sequit̃: Et sup peccatores septuplû. P̃luet sup peccatores laqueos, dicit Ps. Quia sicut gutta pluuiæ sunt innumèrabilis, sic & pœnæ malorû. Sequit̃. Ignis sulphur spiritus pcellarum pars calicis eorû. Nota totû. Grego. Erit in inferno frigus insuperabile, ignis inextinguibilis, vermis immortalis, sætor intolerabilis, tenebræ palpabiles, flagella cedentiû, horrida visio Dæmonum, confusio peccatorû, desperatio oïum bonorû. Itè Aug. Vẽ illis quibus p̃paratur dolor vermis, ardor flamarum, sitis sine extinctione, stridor dentium, lachrymaz oculorum, tenebræ exteriores sine luce, pœna interminabilis. Vbi non est vllus honor siue agnitio p̃ximi, sed cõtinuus dolor, & gemitus. Vbi mors appetitur, & non dabit. Vbi non est honor seruorum, & regis, nec dñs sup seruû, nec m̃ diligit filium aut filiã, nec filius honorat patrè. Vbi est oẽ malum, & oïs indignatio, & sætor, & amaritudo abundat. Ad idè declarandum factiunt, q̃ infra dñr de visionibus ostensis. Ad aiã nẽpè pertinet timoris perturbatio, pudoris confusio, vehementia doloris, corrosio odij, & rancoris, iræ, tristitiæ, & furoris, remorsus conscientiz, excecatio rõnis, tædium vitæ, & desiderium mortis, cõfortium dæmonum, seruitus, desperatio, & blasphemia. Ex parte verò corporis erunt ibi acerbitas ardoris, atrocitas algoris, sætoris immèsititas, sumi obscuritas, tenebræ palpabiles, pcellæ terribiles, penuria fanis, ariditas sitis, attritio verberum, contritio cathenarum, morsus serpentum, turpitudò horribilis, ponderositas importabilis, imbecillitas debilis, vllatus, & gemitus, dolores, & torsiones amaritudines, & egitudines. De his omnibus, & horum singulis, licet nõ eodem ordine quo enumerata sunt saltem breuiter ad declarationem istorum tã scripturæ sacræ sententias, q̃ sanctorum testimonia proferamus. Licet sint alia multa, quæ nec prosequi, nec enumerare possemus, hic solum pauca de multis, immo de finitis ifinita eligimus succinctorie declarãda. Primò qdè de acerbitate ardoris, q̃ istud est de quo cõiûs

Tomus Tertius.

T &

Speculum Morale Vincentij.

& scripturæ sacræ, & sancti loquunt, inchoare pponimus. Dñs. n. de impio. Deuter. 32. Ignis succensus est in furore meo, & ardebit, &c. Item Ps. Sicut ignis, q. cõburit siluã, & sicut flãma cõburens montes, ita persequeris, &c. Job 20. Dequorabit eũ ignis, q. non succeditur. Super qd̄ ait Gre. Gehennã ignis cũ sit corporeus, & in se missos reprobos corporaliter exurat, nec humano studio succendit, nec lignis nutrit, semel creatus durat inextinguibilis, nec succensione indiget, nec ardore. Sciendũ vero est, q. reprobi, quia ex aĩa simul, & carne peccauerunt, illic in carne patitur, & in aĩa cruciatur, vñ bñ per Ps. dñs. Pones eos, vt clibanũ ignis in tpe vultus tui. Dñs in ira sua conturbabit eos, & deuorabit eos ignis. Clibanus nanq; intrinsecus ardet. Is vero, q. deuoratur ab igne, ab exteriori parte incipit concremari. Vt ergo sacra eloquia reprobos ardere interius, & exterius demonstrant, eos ab igne deuorari, & vt clibanum poni testant, vt & per ignẽ deuorent in corpore, & par dolorẽ ardeant in mente. De ardore simul, & frigore dñs Job 14. Ad calorẽ nimium transeunt ab aquis niuium. Impij nanq; vt arctius torqueantur, ad ardorẽ immensum de glaciali frigore subito regirant. De fetore vero dñs Isã. 34. De cadaueribus eorum ascenderet fetor. Nullum. n. sterquilium vilis, nullũ cadauer fetidius corporibus impiorũ. Cogita ergo, q. ineffabilis erit fetor in innumerabili multitudine corporum fetidorũ. De ardore simul, & fetore dñs Apoc. 20. Bestia, & pseudo prophetæ missi sunt in stagnũ ignis, & sulphuris. Vñ in figura huius cum Deus Sodomam, & Gomorrah punire decreuisset, puniuit eos igne, & sulphure. Sic et peccatores, q. & peruersis desiderijs, & fetore carnis arserunt, iuste in igne, & sulphure pœnas luunt. In mentibus et nostris quoties sc̄da carnis delectatio dñatur sulphureo quodã fetore conspergit. Sicut scriptum est Job 20. Aspergatur in tabernaculo eius sulphur, & ex carnis delectatione disponitur aĩa, vt igne sulphureo succedatur. Vñ nota, q. infernus est locus fetidus, & immundus, vbi oēs sordes huius mundi tã sp̄ales constituunt, q. et corporales post iudiciũ congregandæ credunt. Vñ est quasi sc̄tina vilissima, & latrina fetidissima huius mundi. Ps. de impijs ait. Vt lutũ platearum delebo eos. Qd̄. s. lutum per plateas colligit, & in foueã projicit. Propter hoc vocatur infernus puteus abyssi. Et pot̄ dici puteus a puteo putes. i. fetore fetes. Apoc. 9. De fumo putei obcuratus est aer. Et huic cõpetit, qd̄ refert Greg. dial. 38. Dicit. n. q. quidã miles Romanus eductus a corpore, & postea cito rediens narrauit se vidisse pontẽ arctũ, & altũ sub quo currebat fluuius nigerrimus, & caliginosus, nebula fetoris intolerabilis exalans. Vltra quẽ pontẽ vidit prata virentia florentia suauissimi odoris, quo satiabant, & resiciebant deambulantes illic, & habitantes illic. Diuersæ et lucis plenæ erant mansiones ibi. Quædam et miræ potentia edificabat domus aureis laterculis, q. vt vidit alias postea edificabant hoies diuersæ ætatis, & sexus. Iuxta ripã fluuijnis iã dicti erant inhabitacula aliqua, q. tãgebant a nebula fetoris, aliqua non. De hoc ponte iniusti labebantur in fluuiũ, iusti transibant. Ibi vidit Petrus maiorẽ Ecclesiasticæ familiaris multo ferro depressum, & ligatũ, & immersum in flumine. Et dictũ est q. hoc ideo, q. a plus crudelitatis desiderio, q. obedientia, vel corrigendi desiderio plagas inferebat. Vidit et ibi quendã peregrinum sacerdotẽ cũ tanta auctoritate, cũ quãta sinceritate vixerat transeuntẽ. Vidit et ibi Stephanũ, de quo facta mentio in dial. supra. eo. c. cuius pes, dũ vellet transire lapsum est, & a terribis viris ex flumine surgentibus ex media parte corporis a ponte eiectus, per coxas inferius trahebatur, ab alijs candidissimis, & speciosissimis superius per brachia trahebatur. Sed qd̄ eo post actum fuerat transiens ignorauit. De ardore fetore, & fumo simul dñs Apoc. 9. Qd̄ de puteo abyssi fumus exiuit, & quasi fumus fornacis mane, & occisa est tertia pars hoĩum de igne, fumo, & sulphure. Prima pars hoĩum cõprehendit bonos, secunda viuos, tertia mortuos infernali incendio cruciãdos. Itẽ Isã. 34. Cõuertentur torrentes eius in picẽ, & humus eius in sulphur, & erit terra eius in picem ardentem, & non extinguet in sempiternum, & ascendet fumus in generatione, & generatione, & desolabitur in sæcula sæculorum. Et Apoc. 14. Fumus tormentorum eorum ascendet per sæcula sæculorum, nec habebit requiẽ die, ac nocte. Ps. Ascendit fumus in ira eius, quia nõ cessant crescere ligna, & multiplicari materia incendij. i. aĩa, & peccata. Mirũ quõ ibi singulis diebus ædificat diuites huius mundi, qui hic ita fumũ timent, & domos fumosas refugiunt. De igne, sulphure, & procella tempestuose ingiter irruente, & constrictione cathenarum ardentiu perpetuo derinente ait Ps. Pluet sup peccatores laqueos, ignis, sulphur, & sp̄s procellarũ, pars calicis eorũ. In libro quoq; Sap. 17. dñs, q. vna cathena tenebrarũ oēs erãt colligati. Et Ioh. 36. Si in cathenis fuerint, & vinciant funibus paupertatis, indicabit eis opera sua. Quasi diceret de peccatoribus adhuc in mundo viuẽtibus, si p̄seuerauerint in peccatis, do-

nec ligati fuerint in cathenis infernalibus, vbi oĩum ægestatũ inopiã sustinebunt. Ibi p̄fecto indicabit eis malignitatẽ cordiũ, iniquitatẽ operũ, grauitatẽ quoque nimiam peccatorũ, & inexcogitata supplicia tormentorũ. Indicabit inq; eis, q. prius p̄uide neglexerunt, nec credere voluerunt. De procella sp̄aliter dñs cui-dã viro sancto fuisse reuelatũ, q. ex mobilitate, vel cursu aeris tanta erat ibi tẽpestas iugis, & impetus, q. subito qua si in icũ oculi reprobos, quasi ab oriente in occidentem vehementer impelleret, & ex illo motu qdã terribilis sonus quasi tonitruum magnum exurgeret, & hoc eis ineffabilis pœna fieret. De tenebris horrendis dñs Job 10. Dimitte me, vt plangã paululũ dolorẽ meũ anteq; vadã, & non reuertar ad terrã tenebrosam, & opertã mortis caligine, terrã miserã, & tenebrarũ, &c. Hæc au toritas infra diffusius exponet. Itẽ cuidã i. exẽplũ oĩum impiorũ dñs Math. 22. Ligatis manibus, & pedibus eius projicite eũ in tenebras exteriores. Quid est autem manibus, & pedibus alligari, nisi oĩ bona actione, & suasionẽ priuari? Sicut in tenebras exteriores mitti nihil aliud erit, q. a Deo, qui est mentiũ lumen expelli. Sciendũ est aut, q. sunt ibi tenebræ multiplices sicut infra declarabitur. Itã tenebræ ita spissæ sunt, q. nulla luce p̄t fugari, vel penetrari. Sap. 17. Nulla. n. vis ignis poterat illuminare illã noctẽ horribilẽ, aut lympidã fiderum flammæ. Itẽ tantæ sunt cõdensitatis, vt nullus de eis se mouere videat, vel valeat. Sap. 16. Vna cathena tenebrarũ oēs erant ligati, vñ erunt quasi lapis in muro, quia nõ poterũt se mouere p̄ voluntate, sicut nec Aegyptij. Exo. 10. Vir non est motus de loco suo, nec cognouit fratrẽ suum p̄ tenebras horribiles, & palpabiles. Itẽ tantæ amaritudinis, vt morte sint amariore. Job 10. Ad ter. re. & oper. mor. ca. Itẽ qdã qui ductus fuit ad in fernũ inter alia, q. vidit, & audiuit, audiuit in medijs tenebris voces muliebres, & lugubres, & dices: Ve ve ve quantæ sunt tenebræ. Itẽ sunt tales, vt aliquid ibi luceat ad dãnatorum maiorẽ contristationẽ, & non cõsolationẽ. Greg. in mor. Illa vitrix flãma vitiorũ concremationẽ quidẽ habet, sed lumen non habet, illic ignis ad cõsolationẽ non lucet, sed tñ vt magis torqueat ad aliquid lucet. Nõ sequaces suos fecerunt in tormento reprobi visuri sunt, quoniam amore deliquerunt. De ægestate famis ait Greg. exponens illud Job 6. In vastitate, & fame ridebis, simul vastitas fameq; cruciat, q. a non solũ foris tormẽta sentiunt, sed et intus inedia peste moriunt. Vastat gehenna, q. a concremat, fames interficit, quia faciẽ suã illis redẽtor ab seõdit. Sicut. n. beatiln regno cœlorũ æternaliter, & beate de pane vitæ satiantur, sicut scriptũ est Luc. 14. Beatus, qui manducabit panẽ in regno Dei, sic meritõ famis inedia moriuntur, q. p̄petuo pane vitæ priuant. Vñ de ipio, & maledicto viro dñs Hic. 17. Habitauit i. deserto ab oĩ bono. s. delictõ in siccitate, & terra saluginis. s. amarissimæ siccitatis. Bñ esuriunt illi, de quibus I. sa. 9. Erit populus quasi esca ignis, vir fratri suo non parcat, vnu squi f que carnem brachij sui vorabit. Bene sicut illi de qbus dñs. Fel draconũ vinum eorum, & venenũ aspidũ insanabile. Deu. 32. Ps. Ignis sulphur, & sp̄s procellarum pars calicis eorũ. Ideo dñs terra miserã, quia nihil gignet nisi miserã, & penuriã. Qd̄ patet in hoc maxime, q. amarissimus morsellus in mundo, quod refugium p̄ viribus oĩa animantia, erit ibi desideratissimus. s. mors. Apoc. 9. Desiderabũt mori, & mors fugiet ab eis. De vlulatu, & gemitu clamore, & eiulatu, & fletu dñs Luc. 6. Ve vobis diuitibus qui habetis hic cõsolationẽ vestrã, q. plorabitis, & flebitis vos. Item Isã. 65. Ecce serui mei comedent, & vos esurietis, ecce serui mei bibent, & vos sitietis, ecce serui mei lætabuntur, & vos confundemini, ecce serui mei laudabuntur p̄ exultatione cordis, & vos clamabitis p̄ dolore cordis, & p̄ contritione spiritus vlulabitis. Quia locus ille plenus est fumo, plenus est, & luctu, & diuites huius sæculi ita sunt corde duri, q. quia nullam habent hic lachrymam deuotionis, vel contritionis, ibi incessanter flebunt ex vtraque parte corporis, & animæ. Item mala, quæ promeruerunt, & bona quibus se priuauerunt. Vnde sicut ligna dura uiridia, & quærcina, quæ sine humore vñr esse, posita per medium in camino cum comburuntur in vtroque capite sumãt & sustant, & aquam stillant, sic ipsi lugebunt, & in aĩa, & in corpore, & in perpetuum. Isã. 65. Isti fumus in furore meo, & ignis ardens tota die. Magnus est fletus in sensu illius ignis, quando tantus est in solo remoto visu. Apoc. 18. Plangent super illam videntes fluuium eius, & longe stantes propter timorem tormentorum, & flentes, & lugentes. Item Math. 13. Ibi erit fletus, & stridor dentium. Hierony. Fumus ab igne veniens lachrymas in fletum prouocat, frigus nimium dentes, & stridores coartat, plus habet flere, qui minus ibi flebit, quã sit de aqua in quocunq; fluuiõ, vel mari, quod nisi alix aquæ succederent possent sicari, & deficere, sed in infernali luctus nunquã. Hõs siccant lachrymæ p̄sentes ipsis penitentibus. Vnde in vitis patrum dicitur, q. cõgregati patres rogauerunt beatũ Arse-

nium, vt diceret verbum ædificationis. Qui fleuit dicens. Producant oculi nri lachrymas, & cõburant corda nra hic, nè comburantur in futuro. Itẽ ibidẽ. Quidã senex migrans post redijt, qui & fleuit inconsolabiliter, dicens se audiuisse voces innumeras dicentes frequenter. Ve mihi, ve mihi, q̃a non fleui. Fletus autẽ est inutilis, q̃ hic ita est præciosus. Aug. Frustra flebunt ibi peccatores, quia malorum suorum veniã ibi non consequentur. De attritione verberũ nota, q̃ sicut puer in scholis, qñ læsius est, & nõ repetit lectiõẽ, & oportuno tpe nescit eã reddere magistro suo, verberat̃ ægregiẽ, & tandiu verberat̃ donec cordetenus sciat cã. Quia igit̃ reprob̃ lectiões suas quas de lege Dei, de fide, de moribus, de timore Dei, & amore, & hmõĩ audierit, nescient reddere corã magno magistro, ideo durissimẽ verberabuntur. Itẽ scriuus sciens voluntatẽ dñi sui, & non faciens eam plagis vapulabit multis Luc. 12. Itẽ ribaldi postq̃ expenderunt hylariter in taberna, si non pñt soluere verberant̃. Itẽ qui facit alij iniuriã, & non pñt soluere emendã flagellatur, & in carcere detruditur. Erunt igitur corpora dãnatorum flagellata, attrita, conculcata, & gladio cõminuta. P. f. Multa flagella peccatoris. Itẽ P. f. Gladij ancipites in mani, eorum, vt f. & c. Prouer. 19. Præparata sunt derisoribus iudicia, & mallei percutientes stultorũ corporibus. Eccl. 25. Qui transgreditur Dei iustitiam ad peccatũ, Deus parauit illum ad rumpheã detractionis æternæ. Itẽ cõculcabunt eos sancti. Mal. in fine. Calcabitis impios. Iob 18. Calcet eum desuper quasi Rex interitus. Isa. 18. Pedibus cõculcabit corona superbiæ. De vehementia doloris torsionũ. Isa. 13. Omne cor hominis tãbescet, & contretẽ, torsiones, & dolores te nebunt, quasi parturiens dolebit. Greg. Tanta est vis doloris, vt alibi ferri non possit impetũ cogitationis. P. f. Ibi dolores, vt parturientis. De hoc infra vbi agitur de acerbitate pœnarum. De amaritudine vero, q̃ erit in inferno, dñr Isa. 24. Amara erit potio bibentibus illã. De Deutero. 32. De vinea Sodomorum viæca eorum, & de suburbanis Gomorre, vna eorum vna fellis, & botrus amarissimus, fel draconum vinũ eorum, & venenũ aspidũ insanabile. Itẽ Iere. 9. Ecce cibabo populũ meũ abinthio, & dabo ei bibere aquã fellis. De pluribus istorũ simul dicitur. Deut. 32. Ignis succensit est in furore meo, & ardebit vsq̃e ad inferni nouissima, deuorauitq̃; terram cum germine suo, & mõtium fundamenta, congregabo super eos mala, & sagittas meas cõplebo in eis, cõsumentur fame, & deuorabunt eos aues morsũ amarissimo. Dentes bestiarũ immittã in eos cũ furore trahẽtium atq; serpentiũ. De turpitudine corporũ dãnatorum ait Anselmus, q̃ quilibet eorũ erit cõno, & omni cadauere fetidior, & omni fuligine turpior. Et sicut de sanctis canimus, sãcti tui dñe florebut sicut lilij, & sicut odor balsami erunt ante te, & aliud. Fulgebunt iusti sicut sol, & c. sic de reprobis dici pñt, q̃ fẽtẽbũt sicut sterquilinũ, & sicut cadauer putridũ erunt. Reuera nullus fãtor est illorum fãtori cõparabilis, nulla turpitudõ pñt inueniri eorum turpitudini similis in hoc mundo. Si. n. ignis iste sicut dicit Ang. in lib. de ci. Dei. Cum sit formosus oĩa, q̃ lambit ferẽ & lucida, & decora deturpat, & denigrat, q̃to magis ignis inferni, ita turpis, & obscurus cuius erunt pabulũ sãpiternũ, & c. Isa. 9. Erit populus sicut esca ignis. Idem 13. Facies cõbultẽ vultus eorum. Iren. 3. Denigrata est super carbonẽs facies eorum. Iob 2. Oēs vultus redigentur in ollam. Naum 2. Facies eorũ quasi nigredo ollæ, q̃ q̃ tuncunque sit palchra, & lucida, cito tñ hit nigra buliens ad hunc ignem. Item si Achyopes sunt ita nigri a solis calore, q̃ tomagis illi ab illo igne. Item si ignis iste, qui dñr facer, vel S. Antonij, vel in erni, hic sic deturpat mẽbra, q̃ tomagis ille, cũ iste non sit nisi signum, vel vmbra illius. Iob 30. Cutis mea denigrata est, & ossa mea auerũt a caumate. Hoc ibi poterit dici de damnato. De ponderositate vero corporum dãnatorũ, dicit Anselmus. Qd̃ impius in inferno tanto pœnarũ præmẽ ponere, vt nec pedẽ, vel manũ, vel aliquid corporis possit mouere. Item corpus eius proprium erit pondus ei grauissimũ, & sarcina importabilis, q̃ tñ deponere non licebit. Exo. 15. Descenderunt in profundum quasi lapis. Et infra, quasi plũbũ in aquis vehementibus. Apoc. 18. Sustulit Angelus lapidem molarem magnum, & c. Item oppressi erunt suorum pondere peccatorũ, & cætharum, & compedum. P. f. Iniquitates mearũ supergressũ sunt caput meum, & sicut onus graue grauataẽ sunt super me. Idẽ ad alligandõs reges eorum in compedibus, & c. Itẽ pondere Dæmonij opprimuntur. Iob 17. Calcet super eum quasi Rex interitus. P. f. Conculcauerunt me inimici mei tota die. Eccl. 13. Super plumbum, quid grauabitur, arenam, & salem, & massam ferri, facilius est ferre, q̃ impiũ. Huius impij pondus ferre non potuit firmamentum. De imbecillitate siue debilitate dicit Ansel. q̃ sic imbecillis erit quilibet reprobatorum, vt nec vermen possit a suis oculis amouere. Si. n. sic efficitur debilis homo, vt nõ possit surgere nec vestere se ab vna infirmitate, & dolore, q̃ tomagis

ibi vbi plus patietur, q̃ si habeat oēs. Iob 20. Oīs dolor irruet sup̃ eum. Isa. 1. Erit fortitudo nostra, vt sauilla stuppæ. Iob 18. Deuoret pulchritudinem cutis eius, & consumat brachia eius, primogenita mors. Si ista mors sic deformat, & reddit impotẽs corpus humanũ, q̃to magis illa, quæ est in infinitum, quasi acerbiõr. De infirmitate vero dicit idem Ansel. Tanta scias ægritudine iniustum quemlibet infirmari, vt ei nullo medicamine valeat subueniri. Sicut autẽ in beatos erit perfecta sanitas tam in singulis membris, q̃ in toto corpore, sic in corporibus reproborum, & in singulis eorum membris erit infirmitas incurabilis, & dolor incomparabilis, sicut scriptum est de impio. Iob 20. Oīs dolor irruet in eum. Erunt. n. infirmi omni genere, infirmitatis interius, & exterius. Iob 20. Arctabitur. f. extra, & æstuaabit, intra. f. & oīs dolor irruet super eũ interius. Iob 30. Interiora mea effruerunt absque vlla requie. Hoc pñt dicere damnatus. Si sic percussit acriter Diabolus in pñti Sanctum Iob permissus, q̃ aliter nõ poterat, nisi q̃tum Deus sustinebat interius, vt ipse dicit exterius percuciens eum vlcere pessimo a planta pedis vsq; ad verticem, & in momento torq̃nebit, sibi datos ad hoc æterno incendio, & tormento. De infirmitatibus quibus percucient patet Deutero. 28. Percuciet te Deus egestate, febre, & frigore, ardore, & æstu, & aere corrupto, ac rubigine. Et post. Percuciet te Deus vlcere Aegypti, scabie, & prurigine, amentia, & cæcitate, ac furore mentis. Et post. Augebit Deus plagas tuas magnas, & perseuerantes infirmitates pessimas, & perpetuas, & conuertet in te oēs afflictiones Aegypti quas timuisti, & adhærebunt tibi. Ideo bene dñr de damnato. Omnis dolor irruet super eum. Iob 20. Quia non solum dolor parturiens, febriçtantis, furentis, & sic de alijs, vt videbitur, damnato oīs non successit vna infirmitas post aliam, sed insimul ruente non lentẽ, aut temperatẽ, sed cum impetu ruent, & super eum, & pondus opprimẽs nõ in vno membro tm̃, sed super eum rotum. De corrosione vermium tm̃. Deutero. 32. Dentes bestiarum immittã in eos, cum furore trahentium atq; serpentium. Isa. 14. Subter te sternetur tinea, & operimentum tuum vermes. Et in fine Isa. Vermis eorum non morietur. Item Eccl. 7. Vindicta impij vermis, & ignis. Eiusdem 10. Homo cum morietur hereditabit bestias, serpẽtes, & vermes. Et 39. Creati sunt in vndicãm impiorum, dẽtes bestiarum, & scorpj, & serpentes. In vitis pa. q. dam quẽsui a quo dam fene quid faceret, q̃a p̃ accidia non poterat morari in cella sua. Iste rñdit, q̃ si cogitaret de vermibus, & pennis inferni, si haberet ibi vsq̃e ad collũ vermes pacificẽ sustineret. Itẽ in quodam libro, q̃ intitulatur visio Pauli dñr, q̃ vidit in inferno mulie res nigras indutas pice, & sulphure, & dracones, & serpẽtes torquẽtes eas, & increpãtes, & dicẽtes. Agnoscite nunc saltẽ peccatũ vestrũ, & habebant cornua ignita, & serpẽtes, & viperæ circa colla earũ eas fugentes, & torquentes. Hæ fuerant luxuriosæ, & necatrices pueroũ suorũ. Itẽ in passione Symonis, & Iudæ dñr, q̃ quidã magi miserunt contra eos multitudinẽ serpentũ, q̃ recipientes eos, & pallia sua inde implentes proiecerunt in eos, q̃ magos laniantes cõpellebant eos euolare, & occidissent eos nisi Apostoli eos liberassent, in quo postulum ppendere morsus serpentum inferni. Deut. 8. Vbi est serpens statu adurens, & scorpio dypos. De confortio Dæmonũ. Math. 15. Ite maledicti in ignẽ æternũ, qui paratus est Diabolo, & c. Qd̃ horreda sit corũ focietas, require de conditionibus eorũ supra, de Purgatorio. De timore Greg. sup̃ Iob 23. In tgalibus cũ pœna infligit timor q̃escit apud Ieros. Pœnæ inflictio est timoris augmẽtatio. Eccl. 40. Fluctuatio est ibi timor mortis, & iracundia p̃cuerans. Iob 15. Sonitus terroris semp in auribus eius, non credit, q̃ possit reuertẽ de tenebris ad lucem circumspectans vndiq; gladium. Hoc de damnato dñr. Et post. Terrebit eum tribulatio, & angustia valde. Et 18. eiusdem. Vndique terrobunt eum formidines, sicut supra dictũ est de Crisaurio, qui non poterat sustinere horrorem terribiorum dæmonum, nec effingere quocunq; sẽ verteret clamans inducias, vel vsq; in mane. Ad hanc materiã pertinet, q̃ supra dicta sunt de horrore inferni, vel de horrore Dæmonũ. De confusione pudoris. Sciendũ q̃ cũ sint superbissimi, erit eis summa miseria, qñ sentiẽt se vilipendi, conculcari, & deiçi, & insup eorũ horrida flagitia ab omnibus videri, & corã oĩbus denudari. Ezech. 17. Nudabo ignominiam tuam, & videbũt oēs turpitudinẽ tuam. Iob 20. Reuelabunt cœli iniquitatẽ tuam, & terra confurget. Iere. 2. Sicut fur confundit in furto. f. qñ res furtiua ad collum eius in propatulo, vel pilorio ligat, & oĩbus oñdit, ita & tu confundis in inferno. De corrosione odij, & rancoris, irẽ, tristitiæ, & furoris, hic est vermis, qui non morietur. Isa. 66. Prouer. 25. Sicut tinea in vestimento, & vermis in ligno, sic tristitia in corde. Sunt enim damnati similes quibusdã nucibus Indiæ, q̃ sunt ad modum humani capitis, de quarum cortice sũt cyphi ad bibendũ optimi, quẽ intus sunt plenæ duris serpentibus. Item

Speculum Morale Vincentij.

sunt vt viperæ, quæ interiora corrodunt, & la gemina viperarum, ira, rixa, odium, furor, & tristitia. Eccl. 3. 9. Furor, zelus, tumultus, & iracundia perseverans. De seruitute vero scias, q̄ seruitute vilissima, & grauissima comprimentur, & tanq̄ serui neq̄ seruiliter puniuntur, & in vilissimo carcere seruiliter tenebunt, ac in chatenis igneis arctabuntur. Denique sicut ait Anselm. Ad oīa, quæ noluerit impius cogere, & ab oībus, q̄ voluerit phibebit. Sic nihilominus exhorabit, vt in vilissimū factorē deiectus, & vermium dñio subiiciatur. De ira et scias, q̄ impij erunt vltra oīum bestiarum insanā iracundi, & præ nimia impatientia, & furore continuè perturbati. Sicut ait Ps. Dñs in ira sua cōturbabit eos, & deuorabit eos ignis. Vñ & ex immensa perturbatio ne prospēt in blasphemias creatoris. Sicut scriptū est Apo. 1. 6. Commandauerit linguas suas præ dolore .i. libenter linguas suas præscinderent, & oīa corporū suorū mēbra si possent præ furore nimio lacerarent. Ecce furor impatientiæ. Et sequit̄ ibidem. Et blasphemauerunt Deū cœli præ doloribus, & vulneribus suis. De odio quoq̄ scias, q̄ inter impios summū est odium. Odiunt Deum, & eius iustitiā punientē, nec eos de tātis cruciatibus liberātē, nec alicqualiter eorū dolores, & supplicia, vel modicum mitigantē. Odiunt nihilominus oēs alios, odinut et semetipfos. Vñ ex odio, & tædio vitæ suæ mortē desiderant. Sicut ait Apoc. 9. Quærent hōes mortem, & non inuenient eā, & desiderabunt mori, & fugiet mors ab eis. De odio vero ad Deū dicit Ps. Superbia eorū, qui te oderunt, ascendit semp. Erūt et in odium Dei, & sanctorum oīum. Sicut ait Anselm. Malū quemque Deus, oēsq̄; sancti sic habebunt odio, vt nec eū adiuet in opere, vel compatiatur in corde. Ibi et nec amicus amico, nec pater filio, nec mater filix, nec filij parentibus cōpatiuntur. De discordia vero scias, q̄ in summa discordia semp erunt. Sicut ait Anselm. Mali in discordia tanta persistēt, vt eorū corpus, & aīa semp dissideant. Nā & corpus aīam odio habebit, eo q̄ vnq̄ malè cogitauerit, & aīa corpus, eo q̄ malè cogitata opere compleuerit, pro quibus oībus torquentur in pœnis. Inter ipsos similiter est semper iurgium. Quia sicut ait sapiens. Eccl. 4. 1. De patre impio conqueruntur filij, quia videlicet non eos ad salutem necessaria docuerunt, nec eos delinquentes corripuerunt, nec cōpescuerūt a malis, nec eis vitia monuerunt. Parentes vero de filijs, q̄a pp eos laborauerūt, & solliciti fuerunt, ac forsità multa malè acquisierunt, & malè acquisita non restituerunt, nec de multis possessis eleemo synas erogauerunt. Quidā vidisse refertur quendam vsurarium sepultum in inferno. Cum aut̄ aīa filij defuncti descenderet illuc, pater hoc videns eiulando clamabat, maledicta sit hora fili in qua te genui, & tu sis maledictus, quia pp te feci mala, pp quæ hic crucior. Econtra filius rñdebat eum maledictum esse, & horā maledictam in qua fuerat factus p̄ suus, quia ipse docuerat eum scenerari, & alienū ei reliquerat, pp q̄ imperpetuum torqueret. Itē Isa. 1. 5. In plateis eius oīs vlulatus. Et post expediti Moab vlulabunt, aīa eius vlulabit sibi. Et 6. 5. Vos clamabitis præ dolore cordis, & præ contritione spiritus vlulabitis. Legitur in quodā libro de initijs ordinis Cisterciensū, q̄ cū de nouo incepisset ordo Cisterciens. q̄ dam intravit ibi, & cū diu tentatus fuisset de exitu proponebat exire, cui apparuerunt semel, & secundo p̄ suus, & mater sua dissuadentes exitū. Itē cū tertio vellet oīno exire, apparuit ei mater multum tristis, & gr̄ens quare vellet hoc, cum diceret, q̄ non posset sustinere asperitatem ordinis, quæsiuit mater quō posset sustinere infernū, aut̄ eius minimū tormentum, & cū ille diceret, q̄a ordo tantæ duriciæ cuius vigilæ quasi perpetuæ silentium amarum, luctus ferreus, cibus insipidus, & c. Intulit mater. Vis experiri vnū modicū inferni tormentum. Et cum ille diceret, volo. Audiuit tā horribilem porcorum grunnitum, q̄ nullum tonitrū posset ei cōparari. Et videbat ei, q̄ cœlum scinderetur, & caderet sup caput eius, & cū præ timore clamaret, & deficeret, confortauit eū mater, & cessauit sonitus ille. Itē mater ad eū. Vis audire vnū minimū Paradisi gaudij, dixit q̄ sic. Et tunc audiuit voces tantæ dulcedinis, & suauitatis, q̄ superabant oēm dulcedinē Musicorū. Et tūc m̄ ad eum. Si vis euadere tormenta inferni, & adipisci gaudia Paradisi perseuera in incæpto. Tunc ille firmiter hoc ei promisit, & compleuit. De desolatione manifestū est, q̄a nec vnus eorum cōpauet alij, nec vnus poterit alium cōsolari, nec beati cōpatiuntur eorum miserijs, quinimo lætabitur iustus cū viderit vindictam. Et Iere. 1. 5. Quis miserebitur tui, aut quis cōtristabitur p̄ te, aut quis ibit ad rogandū p̄ pacem tuā? quasi diceret nullus Itē nulla pro eis facta suffragia, elemosynæ erogata, missæ celebrata, orationes quæcunque, vel p̄næ si fierent possent eis prodesse, nec ipsi p̄ seipis exaudirent in aliquo. Vñ diues ille epulo, nec guttā aquæ potuit impetrare Lucæ 16. Sed qd̄ est Dñe Deus misericordix, cū nobis p̄ceperis p̄ inimicis nr̄is orare. Math. 5. Orate pro p̄sequentibus vos, & calumniantibus vos, quō non orabi-

mus saltem pro charis nostris dñatis. Nimirū pro inimicis oīdum eo tpe quo p̄nt ad fructuosam p̄niam peruenire. Damnati aut̄ cum non possint ad opera iustitiæ reuocari, nihil eis p̄ orationum suffragia poterit impetrari. Eadem. n. causa est, vt non oretur pro Diabolo, & Angelis eius æterno supplicio deputatis, q̄ nunc et causa est, vt non orent sancti p̄ infidelibus impijsq̄; damnatis. Nam si nullū meritum cooperatum fuerit in hac vita, frustra requirunt suffragia post hanc vitam. De terroribus, & horribilibus, de tristitia, & desperatione, iam satis cito dicemus. Ex prædictis patet, q̄ in inferno erit pœnarum diuersitas.

De acerbitate pœnarum. Dist. 11.

Postquam de multitudine pœnarum infernali um visum est alicqualiter, & ex parte, consequenter videndum est de acerbitate, quæ licet simpliciter sit inexplicabilis, tñ sicut ex verbis scripturæ sacræ, & sanctorum, & reuelationibus ostensis diuinitus edocemur, possumus ad huius acerbitatis declarationem ex quatuor manuduci. Primo quidem, q̄a quælibet pœnā est in summo gradu. Secūdo, q̄a incessanter in actu sine interruptione. Tertio summè generalis in oībus membris sine exceptione. Quarto, quia, prorsus inutilis sine acquisitione meriti, & sine debiti diminutione. Primo inquam, q̄a quælibet pœna in inferno est in summo gradu sine mitigatione. Nā sicut dicit Anselmus, & alijs sancti Doctores. Oīa huius mundi bona, vel mala pmixta sunt cum suis contrarijs, nec habent vltimatum gradum suæ perfectionis quin possint augeri, vel minui, vel quin possint plus, vel minus h̄ri, sicut in singulis virtutibus patet, & vitijs, singulisq̄; tam corporis, q̄ animæ bonis, vel malis. Nec. n. h̄ hic gaudium sine tristitia, vel timore, nec dolor, vel tristitia sine consolatione, nec perfecta sanitas sine ægitudine, vel aliqua læsione, nec fortitudo, nec oīa hmōi sine contrarijs hic h̄ri, nec huius mundi bona sine labore acquiruntur, sine sollicitudine possidentur, sine dolore perduntur, sine tristitia relinquuntur, nec mala similiter huius mundi eueniunt sine præsentia, vel possibilitate contrarij. In cœlo aut̄ sunt omnia bona simpliciter impermixta, & vltimata consummatione perfecta. In inferno similiter mala sunt omnia, qd̄libet eorum impermixtū suo contrario, & in suo summo. Verbi gratia. Summus dolor, summus ardor, summa frigiditas, summa in cunctis malis acerbitas, summa turpitudine, summa debilitas, summa desolatio, summa calamitas. Vnde reprobi tormentorum acerbitate immensa prorsus absorpti, tantam in pœnis tolerabant angustiam, vt nihil cogitare valeant p̄ter pœnam, sed illuc totus seret impetus cogitationis vbi senserint vim doloris. Vñ Baruch 3. dr̄. Proiecta sunt ossa regum in calore solis, & in gelu noctis mortui sunt in doloribus pestilimis. Doloribus dicit pluraliter pp pœnarum diuersitatem, pessimis pp acerbitatē. Item de his, quæ superius dicta sunt de ardore, satis apparet quanta sit eius acerbitas. Et qd̄ similiter sit de pœnis alijs sentiendū. Acerbitatem. n. eius maximam satis ostendunt verba superius posita. Job 20. Deuorabit eum ignis, & c. Itē Ps. Pones eos, vt ciba, ignis & c. Sequit̄. Et deuorabit eos ignis. Idē. Sicut ignis, qui comburit siluā, & sicut flāma comburens mōtes, ita p̄sequeris eos, & c. Itē Deut. 32. Ignis succensus est in furore meo, & c. Itē Isa. 33. Quis ex vobis habitare poterit cum igne deuorante. Greg. Tanta erit ibi vehementia doloris, q̄ alibi ferri nō possit impetus cogitationis. Idem. Qd̄ hic suspicari non potuit, illic cruciatu sentit traditus. Ber. O mors tam dulcis effes, q̄ bus tam amara fuisti, si te desideratam obtinerent, qui te solā desideratam optabunt, tñ te solam vehementer oderunt. Ex his patet eius acerbitas, ex eo, q̄ morte acerbior est, absorbens cognitionem, & q̄ hic est insuspiciabilis, & q̄ eius cōparatione mors p̄ns esse ibi dulcis. Item patet eius acerbitas, quia ab aqua ignis inextinguibilis est. Sap. 16. Qd̄. n. mirabile erat, aqua quæ oīs extinguit, plus ignis valebit. Et post nix aut̄ & glacies sustinobunt impetum ignis, & non tabescebant. Ignis ardebat in grandine, & grandio non tabescebat. Exo. 9. Item dicit Aug. in lib. de ciui. Dei, qd̄ legitur in Historijs Romanorum, q̄ ante bellum ciuile Pompeij & Cæsaris in Aetna mons igne euomuto efferebuit, vt quasi fluuius igneus efflueret vsq̄; ad mare, q̄ ita efferebuit, vt laxa comburentur, naues soluerentur in pice ab eis liquefacta. Item si Saraceni, vt dr̄ in Historia trāsmarina de quodam fonte conficiunt ignem Græcum, vt impugnet per hūc inimicos suos, q̄ tantæ acerbitatis est, q̄ non pōt extingui nisi diffusulter per qdā, quantæ acerbitatis debet esse ignis ille quē summa iustitia creauit ad puniendum hostes suos. Aug. de ciui. Dei. Omnipotens iustitia futurorum præscia a prima mundi origine gehennæ ignem creauit, q̄ contrarius est isti igni, qui a Deo semel succensus nunq̄ extinguitur, nec studio humano succedit, nec lignis nutritur, succensione non indiget, ardore non caret, cōsumptionē nō h̄t, & licet sit corpore, corporalia qdā, & corporalia torquet. Itē ignis iste ad cōparationē illi nō est, nisi quasi vmbra,

umbra, vel pictura. In legenda B. Sebastiani Policarpus ait. Si transientes dolores aia hois non suffert, quid de illis doloribus actura est, quibus nullus vnq̄ euenit finis, nullus datur oīno successor. Nam isti dolores dolorū illorum imaginē portant. Et q̄tū distat inter ignē verum, & picturā eius, tñ distat inter illos dolores, & istos. Item vis, q̄ diffunditur p̄ diuersa minor est, quē in vnū tendit maior est, cum ignis iste habeat diuersos effectus per quos diuiditur. Ille ignis totā suā vim ponit in torquendo. Item quanto fortius est cōbustionis subiectū, & durabilius, tāto vehementior est ardor, vñ acrius ardet in ferro, quā in palea. Sic in aia est acerrimus, quā est immortalis. Itē si tam acer est illius doloris sudor, q̄ acerbus est iste dolor. De acerbitate sudoris supra de scholari stillante guttā sudoris. Supra de timore seruili legitur, q̄ quidā vir sanctus, & religiosus cū esset nouitius traditus fuit Diabolo multipliciter affligendus, qui p̄ Dei gratiā liberatus multā eonsecutus est discretionē spirituum, multamq̄ virtutē contra Diabolū, qui referebat quasi de alio, q̄ crediti completa in ipso. s. q̄ nouerat fratrem, q̄ afflicus fuerat a Diabolo multis modis, & aliqui fuit raptus ad videndū pœnas futuras, q̄ ex solo visu tormentorū sine aliquo sensu ipsorum tñ, & tam acerbum habuerat sudorē, q̄ nulla p̄s pœna videbat ei esse cōparabilis illi sudori. Itē si oleū inferni est tante violentiæ, quantæ sunt itæ flammæ. Legitur in vita B. Nicolai, q̄ cū quidā peregrini visitarent per mare Ecclesiā B. Nicolai, apparuit Diabolus in littore maris in specie magnæ dnæ, dicens, q̄ volebat facere illā peregrinationē, & linire sepulchrū, & Ecclesiā B. Nicolai quodā preciosissimo, & fragrantissimo vnguento, qd̄ emerat, & secum in pixide ferebat, q̄ rogauit eos, vt ipsi vnguentū ferret, & hoc p̄ ipsa facerent, quia habebat impedimentū, nec poterat ultra ire. Qui cum acquiescissent apparuit eis B. Nicolaus, dicens illud esse oleū inferni, & q̄ aperta pixide projicerent in mari, q̄ proiectum oēs aquas maris quas tangebant succendebat. Item aliud exemplum legitur in libro Petri Cluniacen. ait. n. q̄ in pago Pictauiz apud Lisiniacum fuit quidā sacerdos multorū seruatorum, seruus, qui familiaris erat prioris Bonæ vallis Cisterciensis ordinis frequenter eū monebat, vt vitā corrigeret, & sæculo abrenunciaret, qui promittebat se aliqui facturū. Qui subito grauius ægrotans mittit pro dicto priorē, q̄ admonitus ab eo volebat complere promissum, sed differebat. Qui subito clamauit p̄ter ora pro me, quia ecce duo vrsi, veniunt ad deuorandū mō, qui ad orōnem dicti prioris, & sociorū dicit se esse liberatū, nec sic liberatus, & admonitus statum mutauit. Et tunc subito fortius incepit clamare. Ecce ignis occupat me ad deuorandū, & petebat orari pro se, & opponere coopertorium suum igni. Similiter & tunc liberatus est per orationem, nec tunc se correxit nec promissum complere voluit. Tunc factus ac si expirasset rapitur ad Dei iudicium. Audit ibi sniam contra se de malis. Reddit refert visā, & audita, & spem salutis iam ab eo p̄scisam. Et ecce ait, duo Dæmones affuerunt portantes vnā maximā sartaginē, vt frigar in ea in æternum. Et sciatis inquit, q̄ non infansio, quia hæc est cuculla, & hæc lintheamina. Quod cū diceret, gutta vna frixuræ cæcidit super manum egrī, & deuorauit eā vsq̄; ad ossa oibus videntibus, & ait. Ecce nunc credite. Ecce nūc Dæmones projiciunt me in sartaginē. Et hoc dicens expirauit. Vultus et patebat semp̄ et post sepulturā. Secundo ad acerbitatis augmentū nulla erit ibi interpolatio, vel interruptio, sed continuas in tormentis. Aliquantulū solatium est egrotō, qñ aliqua interpolationis requies est in morbo. Augmentū aut̄ doloris, est continuas passionis. Iudic. aut̄ 20. scriptū est. Non erat moriens requies. Quod aut̄ dictum est, oīa mala ibi esse suis contrarijs impermixta, non est intelligendū, q̄ non sint ibi elementorū contrarij qualitates, sed non habebunt ibi mutuas actiones. Cū .n. qualitates elementares nunc inuicem se temperent tunc tñ non se temperabunt in aliquo. Nā ardor ignis non mitigabit frigiditatem aquæ nec econuersio, nec humiditas aeris, ignis, vel terræ minuet siccitatem. Similiter amaritudo aquæ non alterabit humiditatem aquæ, vel aeris, nec humiditas p̄dicta salsedinem aquæ, vel amaritudinem tēperabit, nec leuitas aeris terræ minuet grauitatē. Hęc aliquo modo figurata sunt antiquitus in punitione seu flagellatione Aegypti. Sicut d̄ Sap. 16. In aqua, quæ oīa extinguit, plus ignis valebat. Et infra eod. cap. Nix & glacies sustinebant vim ignis, & non tabescebant. Hęc aut̄ parientur in pij a creaturis extra se, quia pugnabit orbis terrarum contra insensatos. Et hoc per modos infinitos, quia quacunque re homo male vitur extra Deum illius rei esse quodāmodo saluabit in aliquo elementorum p̄dictorum, vt per quæ peccat quis, per hęc etiam puniatur. Sapientiz 11. Præter hoc etiam habebunt reprobi intra se, quasi alium infernum ex contrarietate qualitate eum p̄dictarum, sicut dicunt aliqui. Quia cum ipsorū corpora composita sint ex quatuor elementis, perpetuō pugnabunt ele-

Speculum Morale.

mentares qualitates in ipso corpore sicut extra. Erunt aut̄ hæc p̄igna grauissima, & ineffabili modo tanto atrocius quanto intemius afflictiva. Horribilia sunt hæc p̄dicta ad cogitandū, terribilia ad nunciandū, sed grauissima ad sustinendū. Reuera sup̄ mortem oīa grauiora, i. plus q̄ in mortem corporalem legimus, & credimus oīa supplicia gehennæ grauiora. Ad hoc facit exemplum supraposicum de Falcone. Tertio ad cumulum acerbitatis facit generalitas afflictionis, quæ est intus, & extra in aia, & corpore post iudicium, & in oibus membris, magis. n. dolebunt in omnibus membris, q̄ si illorum singula euellerentur, vel scinderentur a locis suis, quia oīa intus, & extra comburentur. Attende quātus est dolor vbi ignis ille se diffundet p̄ oēs partes, vt sic in ferro, & alijs metallis in fornace positis, qñ homo pro toto mundo non sustineret combustionem vnus membri sui in isto igne materiali Ez. eeh. 23. Omnes isti stammum, ferrum, & plumbum in medio fornacis, &c. Exemplum sensibile quo facilliter possit quis imaginari acerbitatem hmoi, ponit Anselmus in libro de similitudinibus ita dicens. Si ante oculos cordis nostri positus sit homo exēpli causa, q̄ tam in ipsis oculorum suorum pupillis, q̄ etiam in singulis membris ferrum ignitum, & candens infixum habeat, vt nec medullæ, nec intestina, nec oīno quicq̄ in toto ipso cruciatu immanitate careat, vel eā leuius, q̄ in oculis aliquatenus sentiat, quid dicam? angustiat, q̄s hunc sanæ mentis extimet inter ista, si tanta erit acerbitas in vno solo tormento, qd̄ ergo in tanta diuersitate, & pluralitate tormentorum, quæ simul concurrent in vno d̄anato. In vita patrū legitur, q̄ quidā iuuenes miserunt meretricem q̄dam ad quendam solitariū, q̄ alle rebat eis, q̄ faceret eum peccare secum, q̄ venit ad cellam eius, dicens se esse errandū, supplicans, vt intrmitteret eam infra domum suam, ne extra moretetur, vel frigore, vel occideret a bestijs, qd̄ fecit ad vltimum motus pietate, & cum illa multum sollicitaret eum se nudans ad ignem, & verbis similiter, & signis, & ille fugeret ad interiora cellæ ad orationē, sentiens motus surgere, cōburebat digitos suos ad lucernam dicens intra se. Miser si cum ista peccauero ignem inferni quō sustinere poterō, qui hunc sustinere non possum, & hoc fecit totiens in nocte quotiens insurgebat tentatio, vsquequo manum quasi sibi totā cōbussit. Iuuenes autem irruentes inuenerunt illam miseram mortuam, & heremitam habentem manus combustas. Ad cuius preces eā dñs suscitauit, quæ dicebat q̄ viderat flāmā a summo cælo vsque ad terram durantem in quam debebat projici. Item quidam dicebāt, q̄ nihil esset, q̄ tñ timerent damnati quātum ne exirent de inferno. Et econuerso Beati nihil tñ desiderabāt q̄tūm egressum de Paradiso, quia hoc non esset nisi in die iudicij qñ recipient mali in corpore, & aia pœnam gehennalem, & econuerso beati duplicem remunerationem: De malis d̄ in Ps. Induetur sicut diploide confusione sua. Quarto indicibiliter aggrauatur acerbitas, quia prorsus est inutilis. In presenti vita pœna potest vtilis esse ad tria. Videlicet ad remissionem peccati, ad diminutionem pœnæ futuræ, vel totalem solutionem, & ad meritum acquirendum, vel augmentandum. Pœna verō purgatoria futura ad prima duo valet, sed nou habet meritum. Sed pœna inferni ad nihil est vtilis. Bern. In inferno potest correffio esse, sed non prodesse. Psalmus. In inferno quis confitebitur tibi. Eccl. 18. A mortuo quasi nihil perijt confessio. Item lacrimæ nihil valent ibi. Aug. Ibi peccatores frustra flebunt, quia peccatorum suorum veniam nunq̄ obtinebunt. Item penitentia nulla valet ibi. Vnde dicit magister Iohannes de Abbatis villæ Sabinen. Episcopus Card. q̄ fuit quidam fenerator quem cum moneret suis sacerdos ad penitentiam, semper dicebat, bene adhuc faciam, quia satis est adhuc de tempore. Similiter in infirmitate bene adhuc faciam dicebat. Et cum improbē instaret sacerdos videns periculum, ille subito rapitur quasi mortuus, & cum rediret statim, & adhuc instaret sacerdos clamauit eger. O penitentia vbi es, decætero pœnitere non ualeo, hoc iudicante iusto iudice, quia dum facere penitentiam potui non volui, & hoc dicens mortuus est.

De aternitate pœnarum inferni. Dist. III.

Gravia sunt hæc, & horribilia ad cogitandum, terribilia ad nunciandum, sed grauissima ad sustinendū, supergrauissima vero, & non solum ineffabiliter, verumetiam ingētimabiliter humanū intellectum transcendunt, si p̄missis addat æternitas, & hoc est tertium, qd̄ supra fuit p̄positū in supplicijs reproborū, quia non solū est ibi pœnarū diuersitas innumerabilū, & acerbitas intolerabilis, verumetiam æternitas interminabilis. Non enim est ibi dolor momentaneus, non imaginarius, non transitorius, sed sensibilis, solidus, continuus, sempiternus: quoniam corpora damnatorum æternis ignibus ardebunt, & consumi omnino non poterūt. Sicut anima corpus viuificans dōlorē tolerare pot̄, & mori non pot̄. Quod ergo nūc p̄peditimus in

Tomus Tertius.

T 3 ani-

Speculum Morale Vincentij.

animabus hořum, hoc tunc erit in corporibus dānatorum: vt eorum corpora sempiternis supplicijs punienda, & in igne aias nō amittant, & sine interitu ardeant, vt quorum vita fuit hic in culpa mortua, illic eorū mors ſemper viuat in pēna. Vñ Iudith. 16. Dabis ignem, & vermes in carnes eorum, vt vrant, & viuant, & ſentiant vřque in ſempiternum. Iſa. 66. Vermis eorū nō moriet, & ignis non extinguetur. Math. 25. Diſcedite maledicti in ignē æternum. Et poſt. Ibunt hi in ſupplicij æternū. Huius ignis pter nitate Aug. pbat in lib. de ci. Dei, per montes Sicilię Ethnę, & Vulcani, q̄ flammis vřque hodie cřtuant, & integri perſecrant. Itē per exēplū Salamandrę, q̄ viuat in igne. Itē per exēplū lapidis Archadię dicti Abecton, q̄ ſemel ſuccēſus nunq̄ extinguitur. Vñ de dī q̄ fuit Phanum Veneris in quo erant lucernę ſub diuo de dicto lapide, q̄ nunq̄ aliqua intemperie extinguebant. Per hoc pbat, q̄ malorū corpora Dei voluntate potuerunt ſemper durare, & ardere. Itē ignis iſte non deficit q̄ diu naturā paratam inuenit. Similiter ignis æternus in materia immortalī. in aia ſemper viuat. Itē huius exēplū habes in vita S. Nicolai, de illo igne cui ſi manū apponas ſentis ardoris afflictionē, ſed manus non patet combuſtionis deſtructionē. Bern. in q̄ buſidā ſn̄js. In inferno peccati, & carnis ſimilis vř eſſe conditio, quia culpa ſemper poterit ibi puniri, & nunq̄ poterit expiari, ſic nec in corpore poterunt tormenta finire, nec corpus ipſum tormentis exāari. Hęc fratres mei, q̄ pauet cauet, q̄ negligit incidit. Oſtendit Greg. in dial. 46. Quod ignis inferni ſit æternaliter cruciās aias pro culpa, cum ſine perpetrata, & q̄ hō offendit Deū æternū, & q̄ in ſuo æterno in mala voluntate permanſit. Greg. in dial. 46. Voluiffent reprobi ſi potuiſſent ſine ſine viuere, vt poſſent ſine ſine peccare. Ad magnā iudicantis iuſtitia pertinet, vt nunq̄ careant ſupplicio, qui in hac vita nunq̄ voluerunt carere peccato. Cogitando de æternitate pōnæ dī in ſumma de virtutibus cōuerſus fuiffit Fulco Eps Tolofanus, q̄ cum eſſet primo iuculator, incēpit cogitare, q̄ ſi daretur ei in pnia, q̄ ſemp iaceret in pulcherrimo, & molliſſimo lecto, ita q̄ nunq̄ pro aliquo recederet, non poſſet hoc ſuſtinere, q̄ tōminus ergo in pna inextimabili, & factus eſt monachus Ciſtertien. & poſt Eps Tolofanus. Itē idem Greg. in dial. 47. dicit. Habent reprobi in inferno mortem ſine morte, defectū ſine defectu, ſinem ſine ſine: quia mors eſt ibi imortalis, defectus indeficiens, ſinus infinitus. Bern. in li. meditatio num. Excluſi reprobi a beata patria Paradifi, cruciabunt in gehenna, nunq̄ lucem viſuri, nunq̄ refrigeriū habituri, ſed iuxta qualitatē culpę q̄ ſquis pōnā ſuſtinebit gehennę, & ſimiles culpę rei adiungentur ſui conſimilibus cruciandi: nihil ibi audiēt, niſi gemitus, & luſtus, & ſtridor dentiū, nihil videbitur niſi vermes, & laruales facies tortorū, & teterrima monſtra dæmonū, i carne cruciabunt ibi per ignē, in ſpiritu per conſcię vermē, vbi erit ſtridor intolerabilis, ſetor incomparabilis, timor horribilis, ignis inextinguibilis. Etenim erit ibi ignis, & ſulphur ipſus procellarum mors corporis, & aſæ ſine ſpe veniæ, & miſericordię. Sic tñ morientur, vt ſemper viuant, viuent vt ſemper moriant. Hanc mortem ſempiternam ante iux mentis oculos attentē poſuerat, qui dicebat. Dimitte me, vt plangā pauliū dolorē meū anteq̄ vadā, & non reuertar ad terram tenebroſam, & operam mortis caligine, terrā miſerię, & tenebrarum, vbi vmbra mortis & nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat. Dimitte me iquit. Sepe nanq̄ peccator iniquitatis ſuę vinculis conſtituitur, vt pondus peccatorum tolleret. & tñ q̄ tolerat ignoret. Sape autem cogitans quanto reatu aſtringitur, ei ſperare conatur, vt hunc in ſe mente libera, cōuerſione integra pſequatur, & non poteſt. Flere ergo dolorē ſuum non valet, q̄ iniquitatis ſuę reatū conſiderat, & tñ pſe terrenę occupationis pondere hanc ei genere non vacat. Flere dolorē ſuum non valet, q̄ graue quidem conſuetudini contraire nitit, ſed tñ adhuc ſuccedentibus carnis deſiderijs pſe grauat. Tunc igitur ad plangendū dolorē nſum dñs nos dimittit, cum & mala, q̄ fecimus nobis demōſtrat, & ad hęc et ſcēda, q̄ cognouimus nos adiuuat. Tūc autem veraciter reatus noſtri dolor plangit, cum illa inferni retributio cum formidine p̄uideat. Anteq̄ vadā & non reuertar. Caueat diligenter, & vigilanter p̄uideat vniūſuiq̄; dū viuat, q̄ quiſquis illic ſemel iuerit, vltierius non redibit, q̄ ſquis intrauerit, ppetuo non exiit. Sap. 2. Non eſt agnitus, qui ſit reuſus ab inferis. Et Iſa. 38. Dixi nō video dñm Deū in terra viuentiū. Non aſpiciā hořem vltra, & habitatorē quietis, quaſi diceret ille Rex egregius Ezechias. Dic Deus gemēs doleo, & dolorē meū amare plāgo, anteq̄ in inferni clauſtra deſcendam, qm̄ ſi illic ſemel exigentibus peccatis meis deſcendero, nec Deū meū vltierius video in gloria, nec hořem in hac peregrinatione terrena, nec qetē inueniā in æternę calamitatis erumna, quia nequaq̄ vltra miſericordia patris liberat, quos iuſtitia vindicātis dānat. Dicit autem anteq̄ vadā, non quia q̄ culpā deſert illic iurus ſit, ſed q̄ p̄culdubio,

qui flere negligit, illic vadit. Sicut debitori ſuo creditor dicit. Solue debitum anteq̄ conſtringaris, q̄ tñ non conſtringit, ſi q̄ dēt ſoluere non morat. Ad terrā tenebroſam. Rectē inferni clauſtra, tenebroſa terra noſant, quia quos puniendos accipiunt, non pēna tranſitoria, vel fantaſtica imaginatione cruciant, ſed vltio ne ſolida ppetuę dānationis obferunt. Sicut. n. terra in æternū ſtat immobiliter, ita quos infernus recipit ſeuafibiliter retinet, nec diuittit. Nota q̄ terra eſt viliffimū, & ſex oīum elemētōrū, ſed infernus eſt viliffimus oīum locorū, q̄ in eo cōgregabunt oēs feces, & immūdicie, & vilitates. Iō de dānatis dī Ezech. 31. Traditi ſunt in mortē ad terrā vltimā, cum his, q̄ deſcendūt in lacū. Infernus eſt terra dī, q̄ ſuſceptos immobiliter retinet, & lacus dī, q̄ quos ſemel receperit, ſemp fluctuātes, & trepidos tormentis circunſluentibus abſorbet. Tenebroſa inquit, q̄ ibi erūt tenebrę denſiffimę, palpabiles, & horredę. Erunt. n. ibi quadruplices tenebrę, duę videlicet corporales, & duę ſpūales. Primō. n. erūt ibi tenebrę ex ipſa obſcuritate loci p̄ denſitate aeris, & carētiā luminis ſolaris, vel cuiuſlibet alterius luminaris. Ignis eſt infernalis non p̄bet ſplēdorē, ſed fumū ſætidū, & obſcurū. Licet. n. ignis ardorē naturaliter exhibeat, & fulgorē, ignis tñ infernalis concremationē exhibet, & lumē non hēt, q̄ ſquis autem ad conſolationē, non luceat, tñ vt magis torqueat ad aliq̄ d lucet. Nam ſequaces quoſq̄ ſuos ſecū viſuri ſunt reprobi, quorū amore deliquerunt, vt ipſorū intuitus eos ad augmentū ſuę dānationis aſſigat. Ignis itaq̄; q̄ in obſcuritate cruciat, lumē ad tormētū ſeruat. Secundō erunt ibi tenebrę ex turpitudine, & opacitate corporū dānatorū, q̄ omni fuligine nigriora, horrendas tenebras ex ſe reddent. Quantę ergo erunt ibi ex tanta multitudine turpiffimorum corporum reſultantes. Tertio erunt ibi tenebrę interiores, quia reprobi interius excęcati, omni intellectus lumine priuabunt, & oī cognitione carebunt, niſi eorū duntaxat, q̄ deſolationē eis, & ſupplicium miniſtrabunt. Quarto erunt ibi tenebrę deteriores oībus antedictis ab æterna ſeparatione a cōuiſu ſumme, & incōprehēſibilis claritatis. Iſta quatuor genera tenebrarū deſignant hic ſicut patet ſubtiliſſimo intuitu. Nā primę deſcribunt cum dī. Terrā tenebroſam. Tertię cum ſubdiſ. Operam mortis caligine. Quartę cū additur. Terrā miſerię, & tenebrarū. Secundę verō cum ſubiungitur. Vbi vmbra mortis, terrā miſerię, & tenebrarum, miſeria pertinet ad dolorem, tenebrę ad cęcitatem. Nam dolor ibi cruciat, quos a vero lumine diuiſos cęcitas intus obſcurat, bene terra miſerię p̄ ſeparationē, ab æterna beatitudine. Et ſicut beatitudo eſt ſtatus oīum bonorū aggregatione perfectus, ſic miſeria eſt oīum malorū aggregatio. Sicut ſcriptū eſt Deute. 31. Congregabo ſup eos mala. Verē magna miſeria eſt vbi p̄ omnibus mūdi diuitijs non poſſet hñ vnica gutta aquę. Summa pfectō miſeria eſt cum illo non eſſe, ſine quo non pōt bñ eſſe. Illa ſimul miſerię, & tenebrarū terra eſt, q̄ q̄ ſquis ad eus mala toleranda deſcēderit, ad diuine claritatis aſpectū vltierius nullo modo redibit. Ibi pfectō vmbra mortis eſt obſcuritas diuifionis. Sicut. n. mors exterior ab aia ſeparat carnem, ſic interior Deo ſeparat aiam, quia dānatus quoſq̄; cum æterno igne ſuccendit, ab interno lumine tenebrat. Vel de vmbra mortis pōt intelligi obſcuritas illa denſiffima reſultans ex viuēſitate corporum dānatorum, vt dictum eſt, quę p̄ ſuū turpitudinem ſemper mortis imaginem in ſe gerunt. Et nullus ordo. Sane erit ibi ordo iuſtitie, quia non decet Deum, qui ſumme bonus eſt permitti ei, q̄ ſit deordinatio culpę, ſine ordi ne iuſtitie. Hic autem ordo requirit, vt & culpa quęlibet puniatur, & qui plus peccauit amplius torqueatur. Secundum qd̄ ſcriptū eſt Apoc. 18. Quantum gloriſicauit ſe, & in delitijs fuit, tantum date illi tormentum, & luſtum Et illud Deutero. 25. Iuxta quantitatem delicti, erit & plagarum modus. Pręcipit et̄ paterfamilias zizania colligi, & ad comburendū in faſciculos alligari. Math. 13. vt pares paribus ſocientur, & pōnis paribus puniant. Nā quos par culpa pariter inquinant, par pōna ſimiliter cruciabit. Par enim cruciat flamma ſupplicij, quos ſuccendit par flamma peccati. Sicut igitur in domo patris æterni manſiones multę ſunt. Ioh. 14. Idēſt differentia p̄miorum ſm̄ differentiam meritōrum, ſic in inferno pro diſparitate criminum eſt, & aduerſitas tormentorum. Vñ de Greg. Gehenna quibus cunctis vna ſit, nō tamen omnes, vna & eadem qualitate ſuccēdit. Sicut. n. ſub vno ſole omnes tangimur, tamen non omnes vno ordine aſtuamus, quia iuxta qualitatem corporis, ſentitur, & pōdus calor. Sic dānatis vna eſt gehenna, quę afficit, tñ non æqualiter comburit, q̄ qd̄ hic agit diſpar valitudo corporum, hoc illic exhibet diſpar cauſa meritōrum. Idem etiam Gregorius exponens illud Iob 20. Iuxta multitudinem adinventionum ſuarum, ſic ſuſtinebit, ait. Qui multa inuenit ad culpam nouis cruciatur inuentionibus in pōna. Nam quod hic ſuſpicari non potuit, illic ultioni traditus ſentit, quia & ipſi actiones ex quibus ſerui

ferri debeant, inuenerunt. Et quis osum damnatorum dolor sit infinitus, grauiora tamen tormenta recipiunt, quam multa iniquitatibus suis, desiderijs inuenerunt. Erit ergo ibi ordo diuinæ iustitiæ vindicanus, sed non erit ibi ordo pœnæ punientis. Similiter. n. a. f. figunt supplicia et contraria non succedunt. Dum. n. pœna pœnæ pariter coexistit, pœnarum confusio plus affligit. Inde est, quod anima reprobi simul & semel intensissimum frigus patitur, & ardo rē, quā in eius culpa inuenta sunt simul, & carentia charitatis, & ardens concupiscentia voluptatis. Rufus. Non est ibi ordo naturæ sicut Greg. 9. mor. Quibuslibet rebus in pœnam surgentibus propria qualitas non seruat, quia ibi simul est timor cum dolore, & dolor pariter cum timore. Ignis ardet non lucet, nisi. s. ad tormētū. Natura patitur non moritur, nec aqua. poterit ignē extinguerē, nec ignis aquam consumere. Quinimo glacialis aquæ frigiditas in nullo ignis mitigabit ardorē, nec ardoris ignis immēnitas in aliquo glacialē tēpabit aliorē. Vñ B. Greg. ait. Ibi mors perimit, & non funditus extinguit, dolor cruciat, sed nullatenus pauorē fugat. Flāma cōburit, sed nullatenus tenebras excutit. Supplicia ergo non habent ordinē, quia non suas qualitates pro oīa tenent. Ibi fit miseris mors sine morte, finis sine fine, defectus sine defectu: quia mors semper uiuit, & finis semper incipit, & defectus de facere nescit. Idē dicit Aug. O mors, quæ dulcis es, quibus tamen amara fuit, te solā desiderabunt, quod te solam uehementer oderunt. Sequitur? Sed sempiternus hortor inhabitans. Diligenter attende, quod erit ibi horror de loci tenebrositate, quia sicut dictū est, ibi erunt tenebrę densissimę palpabiles, & horredę, & carentia oīs luminis. Item erit ibi horror ex consocij uilitate. Si osum damnatorum, quod erit turpissimum, & inestimabiliter horridi. Vñ Iob 20. Vadent & uenient super eum horribiles. Itē erit horror uulnibus de propria turpitudine, & uilitatis consideratione. Adeo namque semetipsos horrebunt inspicere, cum sint superuulnissimi, quod tamen se non poterunt non videre, quod pœnæ confusiois horrore uel lent oīno de facere, & si esset possibile nihil esse. Itē de pœnarum imaginatione & sui perpetua detestatione, dicit Greg. Ibi sempiternus horror inhabitat, quia eius ignibus traditus, & in supplicijs dolorem sentiunt, & in doloris angustia pulsante semper pauore feriunt. Quis non horreat semper igne cremari, nec funditus mori, semper summi ætērrimū sustinere, & nunquam lucē uidere: semper impleri tætoribus, torqueri cum dæmonibus, nullū inuenire solatiū, nullū consiliū, nullā hęc spem euasione? ubi semper circundant dolores mortis, ubi potius oīnoda desolatio, & ex desolatione desperatio, & ex desperatione odiū Dei, & blasphemię nephandissimę contra Deū. Patet ergo, quod uerē dictum sit. Heb. 10. Horrendum est incidere in manus uiuentis. De desolatione lamētabili, & lamentatione inconsolabili reproborū dicit Sap. 5. Usque ad supremum desolabitur. Et de Babilonica ciuitate. i. reproborū oīum congregatione dicit Isā. 24. Conuertentur torrentes eius in picē, & humus eius in sulphur, & erit terra eius in picē ardentem, & non extinguetur in sempiternū, & desolabitur in sæcula sæculorum. Reprobi namque se peccasse dolebunt, & non peccasse non poterunt, nec eorum peccata deleri, uel purgari ualebunt, quibus semper manentibus, & supplicia permanent. Tunc uidebunt, quod pro uili, & momentanea desolatione peccat, acerbissima sustinebunt supplicia, & pro amore temporalium bonorū, bona perdidit æterna, & in super cruciabitur æternaliter in gehenna, quod tamen pro modicam breuē penitentiam, & ista merendo acquirere, & illa euadere potuerunt. Vñ Sap. 5. dicit. Turbabitur timore horribili, & mirabuntur insubitatione insperatę salutis, dicentes intra se penitentiam agentes, & pœnæ angustia spiritus gementes. Hi sunt quos aliquando habuimus in dentium, & in similitudinē improperij. Nos insensati uitam illorum æstimabamus infaniam, & finem illorum sine honore. Ecce quō computari sunt inter filios Dei, & inter sanctos fors illorum est. Ergo errauimus a uia ueritatis, & lumen iustitiæ non luxit nobis, & sol intelligentiæ non est ortus nobis. Lassati sumus in uia iniquitatis, & perditionis, ambulauimus uias difficiles, uiam autē disciplinę ignorauimus. Quid nobis profuit superbia? & diuitiarū iactantia quod contulit nobis? Transferunt oīa uelut umbra &c. Talia dixerunt in inferno hi, qui peccauerunt, quorum continuus gemitus, eiulatus affiduus, cruciatus æternus, dolor summus, pœnalis sensus, torquet animas non extorquent, puniunt corpora dānata nec finiunt, quos ideo sibi deputatos ignis inextinguibilis non extinguit, ut pmanente sentiendi uita pœna permaneat, & ad dolēdū magis, quod ad uidentium æternis corporibus compeditos habeat, quos in flammis uiuacibus, & mortalitas secundę mortis occidat. Proinde oēs, quod dñr in gehenna occidit, non ideo cum eis agit, ut maximis consumpti doloribus aliqui deficiant, sed ut in illis pœnaliter uiuant. Vnde Greg. Exponens illud Iob 20. Lucet, quæ fecit oīa, nec tamen consumetur ait. Persoluit in tormentis ea, quæ hic illicita seruauit desideria, & flammis uiricibus traditus, semper

Speculum Morale.

moritur, quia semper in morte seruatur. Non enim morte consumitur, quia si consumeretur uita morientis, cum uita etiā pœna finiretur, sed ut sine fine cruciatur, et sine fine uiuere compellitur, ut cuius uita hic mortua fuit in culpa, illic eius mors semper uiuat in pœna. Cruciat, ergo, & non extinguitur, moritur & uiuit, deficit & subsistit, finitur semper & sine fine est. Hęc solummodo auditu valde terribilia sunt, quanto magis passione. Item B. Sebastianus dicebat sicut scribitur in legenda eius. Timenda sunt tormenta inferni ubi edax flamma incredulorum animas deuorat, ubi dracones blasphemantium labra comedunt, ubi serpentes moribus suis incredulorum pectora depascunt, ubi uulatus, & gemitus sonat, & clamor confusus quemuis tormentorū exagitat, & incendij ardor extorquet, & hęc tribulatio nullo termino diffinitur, nullo sine clauditur, sed flammarum atrocium exustione consumuntur, & ad rediuita incendia iterum, qui adustus fuerit reparatur. Item ipse Sebastianus. Ipse penarum dolor, & cruciatus, qui huius uitę amatoribus datur, cum sit uehementior uniuersis tormentis nunquam finiendus aggreditur, & acius subinde, quā inchoauerit læuit, & nullus leuienti terminus, nullus omnino finis occurrit, sed habet secum uniuersa supplicia, & suppliciorum genera. Subinde renouatur, ut læuiat, augmentatur ut exeret, inflammatur ut urat.

De penarum recordantium utilitate. Dist. IIII.

Deinde considerandum est quanta sit utilitas de pœnis huiusmodi profundē sepe non transitorie meditari. Cuius tamen hęc meditatio studiosa ad multis sit utilis, specialiter tamen ad quatuor salubris, & utilis inuenitur. Primo quidē prouocat ad agendam pœnitentiam. Propter quod. Ps. orabat. Conuertentur peccatores in infernum. s. per considerationē, ut sic ad pœnitentiam conuertantur. Quidam homo cum muliere coniugata incertum faciens subito mortuus est in peccato, pro quo cum illa dolens desideraret scire quō esset ei, illi iacenti in lecto suo miser apparuit, totus ardens quemadmodum ferrū cādens, & ait. Vide qualis sum exterius, & ex hoc cogitabis aliquantulum quō pro peccata mea mihi sit interius. Tunc ipse in oculis eius ardentē urinam uelut metallum buliens emisit, cuius ardor terram comburere uidebatur, penetrare ac etiam subintrare. Post hoc illo disparente mulier ualde perterrita peccatū suum dicit dereliquit, egitque pœnitentiā ualde duram. Nota quod sicut ignis, & fumus propinquitas fletum & lachrymas prouocat, sic & meditatio ignis, & fumus infernalis lachrymas cōpunctionis extorquet. Vnde quidam dixit, si non potes hęc lachrymas pone oculos tuos ad fumum inferni, & ardorem eius, & ad uehementiam Aquilonis, a quo panditur omne malum, & sic habebis. Itē in uitis pa. Cum quidam quæreret ab Abbate Amone uerbum salutis, inter alia dixit ei. Memora eorum, quod in inferno sunt, & cogita apud temetipsum quō sunt ibi animę in quā amaro silentio, aut in quo pessimo gemitu, uel in quali metu, & certamine, uel in quali expectatione, & dolore sine mitigatione, & infinitas lachrymas funde. Legitur in uitis pa. quod puella quidam pœnem habuit religiosum ualde, & timentē, & amantem Deum, & matrem luxuriosam, & inhonestam. Ista autē bonę indolis pœnem imitabatur. Pater autē eius graui languore, & cum multa miseria uitam sine uit. In cuius morte ita commotus est aer, & tanta facta est intemperies, quod uix potuit sepeliri. Matre autem mortua in magna pœnitentia, magna facta est serenitas, ita quod uiderentur seruire ei elementa, & cum maximo honore est sepulta. Et cum filia cogitaret, cuius uita esset magis eligenda, & uideretur, quod matris cui ita prosperē semper successerat in peccato suo, & uidebatur habuisse tam pulchrum finem, uisum fuit ei, quod ipsa duceretur ad loca tormentorum, & quod uideret ibi matrem suam mirabiliter torqueri a dæmonibus, & cum alijs peccatoribus. Postea ducta est ad locum inestimabilis claritatis, in quo uidit patrem suum cum alijs multis speciosissimum, & ineffabiliter exultantem, quem cum ipsa rogaret, ut posset ibi morari, & remanere cum eo. At ille affirmat, quod si uellet ibi cum eo morari uitam duceret illam, & pœnitentiam per quæ ipse ad illa bona deuenerat. Aliter si matrem imitaretur, cum matre puniretur, illa autem rediens a uisione in bona uita perseverans patrem est imitata. Vnde Prosper de uita contemplatiua. Hęc & his similia libenter audire, & legere, iugiter ante mentis oculos adducere, sutura credere, sine uia perturbatione metuere, cogitare quale malum sit ab illo gaudio diuinę contemplationis excludi, beatissima sanctotum omnium societate priuari, fieri patrię celestis extorrem, morti beatę uitę, morti uiuere sempiternę, in ignem æternum cum Diabolo, & Angelis eius impelli, ubi sit mors secunda damnatis exilium, uicē supplicium, non uidere in illo igne, quod illuminet, sentire quod cruciet, exundantis incendijs terribiles crepitus pati, barata fumiāntis amara caliginis oculos excacati, in profundo gehennę fluctuantis

Tomus Tertius.

T 4 immen-

Speculum Morale Vincentij.

Immergi, edacissimis in æternum dilaniari vermibus nec finiri. Hæc & multa alia his similia cogitare nihil est aliud, q̄ viris oibus libellum repudij dare, & oia blandimenta carnalia refrenare. Secundò dat in tentatione constantiã. In vitis pa. legiit q̄ quidã iuuenis tentatus quærebat consiliũ a sene, q̄ quo euaderet tentionem. Cui ille dixit, q̄ faceret sicut nutrix, q̄ cũ vult separare puerum ab vberẽ, ponit desuper aliq̄d amarum, qd̄ sentiens puer refugit, sic tu tentationi amaritudinem inferni. Itẽ legiit in Barlaam, vt dicit Ioh. Damas. q̄ cũ Theodas incantator misisset contra Iosaphat regis filiu ad eũ subuertendu multitudinẽ, & Demõnũ, & puellarum pulcherrimarũ, & qdã speciosissima regis filia suassisset ei, vt cõiungeret ei matrimonialiter, nec sit posset ipsa, vel alix aut Dæmones, eũ amollire, q̄a semp ad fletũ, & ad ordẽm recurrere debet, ad vltimũ promisit ei dicta regis filia, q̄ fieret christiana si semel vna nocte eius optato concubitu frueret, ostẽdens quantũ esset ei meritum vnã aiam lucrari Deo. Cũ aut motus pietate, & illectus aliquantulu eius p̄christudine cepisset cogitare, q̄ hoc non esset magnũ peccatum facere, p̄ hac aia Deo lucranda. Hoc et facere metuens p̄straret se in pavimento ad ofocem flens multum. Et post ibi quasi dormiẽs vidit quosdã valde terribiles, q̄ eũ rapiunt, & educunt ad pratum inzũstimabilis odoris, & ad amẽnissima loca, vbi erant oia delectabilia, & iucunda, & audiuit vocẽ dicentẽ sibi. Hic est requisitus iustorum. Postea ducit ad locũ totum huic contrariũ of miseriam & infelicitate plenum, & dictum est ei. Hic est locus peccatorũ, post redũctus, & ad se reuersus tremebũdus factus sensit pulchritudinem puellæ p̄dictæ, & aliarum sãtidiorem stercore, Dæmones aut consiliũ ad Theodã sunt reuersi, suã deiectionẽ, & cõsũsionẽ inuiti fatentes. Itẽ supra, de p̄nẽ generalitate, de eo, qui cõburebat sibi digitos. Item d̄r in vitis pa de eo, q̄ tentatus ad solẽ Aegypti nudũ se ponebat q̄rens quõ posset sustinere inferni ignem, qui non poterat solem sustinere. Itẽ in vita B. Antonij legiit, q̄ cũ Diabolus tentaret eũ, offerens ei imaginariẽ speciem ornatiissimæ mulieris, ipse semp opponebat meditationẽ infernalis incendij. Vñ diabolus apparuit ei in similitudinẽ paruuli, & teterrimi Ethiopis, dicens se esse spiritum fornicationis victũ ab eo. Itẽ ad idem dicit Egisypus de cladibus Iudæorũ. lib. 5. Cum Titus Vespesiani filius obsedisset Ierusalẽ, & aiares suos nẽ timore mortis desisterent, vel deficerent, vel recederent a p̄lio, p̄posuit eis exẽplũ Leonidis, qui fuit de socijs Alexãdri Magni, q̄ cum instaret p̄lium, & videret innumerabile exercitum Persarum cõtra trecentos Lacedæmones, quibus ipse Leonides p̄zerrat, ait suis: prandemus hodie in terris, q̄a sumus cõnaturi ad inferos. Qd̄ apud Lacedæmonios adeo valuit, q̄ nullus vao excepto a p̄lio se subtraxit, sed pugnaverunt, & victores fuerunt. Qui aut cogitat, q̄ mala sit cõna inferni viriliter dimicat, nẽ vincatur, & victus, & captus ad illã reducat. Tertio confortat ad patientiã, quia p̄sentes p̄nas & aduersitates leuigat, vt respectu futurorum leuissimæ reputent. Gre. Sancti t̄palẽ p̄nã lucũ putant, quia per hanc c̄ternam euadere non formidant, vt supra d̄citur supra. August. de p̄nẽ acerbitate. Et Sebastianus, q̄ iste est quasi ignis pictus ad verũ ignem, &c. Itẽ supra de illo, qui dicebat, q̄ tota vita p̄nitentiæ suæ, & labor quo arctissime pro octuaginta annos se amixerat, non erat æquiparabilis vni diei laboris illius. Quarto ad contemptum mundi, & sui prouocat. In legenda B. Ioh. Euangelistæ d̄r, q̄ cum quidã mundũ contemnentes ad p̄dicationẽ B. Iohannis aurum, & gẽmas vendidissent, & pauperibus dedissent. Videntes postmodũ se pauperes, & abiectos, & seruos suos magnos effectos in hoc mundo, de hoc q̄ fecerant p̄niterent. B. Iohannes, factõ auro de virgis, & de fabulo gẽmis, ab eis erogata restituit eis. Cum ad instantiã multorum B. Iohannes quendam iuuenem, qui mortuus efferebat. suscitasset, & ille eis referret, q̄ p̄mã amiserat & gaudia; & q̄ supplicia eis parata erãt ex eo, q̄ ad vomitum redissent, & quõ bonos Angelos de sua ruina flere faciebant, & malos gaudere, illi redidit gemmis, & auro se, & mundum postmodum p̄p. Deũ contempserunt. Item cum magister Iordanus bonæ memoriæ dixisset multa ad conuertendu quendam nobilẽ Comitis filium, & videret, q̄ non posset eũ mouere ad cõtẽptum mundi, & introitum ordinis per verba sua. Cum ille cui loquebat esset iuuenis speciosissimus rogauit illum, q̄ cum respiceret mẽbra sua semp cogitaret, q̄ magnum dãnũ esset, si tam pulchra mẽbra essent pabulum incendij æterni. Qd̄ cum ille sæpe faceret ad illa verba creditur fuisse ad ordinis introitum inductus. Item ibidẽ parum ante. Cum B. Bernardus oēs fratres suos ad suæ religionis habitum adduxisset, solo patre in sæculo remanente, veniens in villã suã, & p̄dicans ibi iuxta truncum antiquissimũ in p̄sẽntia p̄ris sui, cum videret eius duriciã p̄cepit hoibus, q̄ in circuitu trunci sicca lingua apportauerant, vt ipse eis mandauerat ignem succederent. Quo factõ ligna sicca cito succensa sunt, &

truncus tardẽ circa medium ab extremis emittens humore fũdum, & fumum teterrimum diu ignẽ seruauit. Tunc incẽpit sãctus loq̄ de p̄nis inferni. Dixit patri, q̄ ille esset similis illi trũco, qui hic non poterat igne diurno succendi, nec flere peccata sua, nec suspirare ad Deum, sed ipse in inferno nisi p̄nitentiam ageret in æternum arderet, fletet, & fetẽtẽ fumũ emitteret. Ad quæ verba p̄ dictus compunctus eum securus est, & Monachus factus est. Itẽ cum scholaris qdam Parisius quendam sociũ suum de nouo religionem ingressum visitans rogaret eum, vt aliquod verbũ ei diceret, qd̄ cor eius ad compũctionis ḡfam emolliret, dixit ei. Nolo vobis aliud p̄dicare nisi, q̄ amore mei, qn̄ camerã vestram intraueritis, & videritis lectũ vestrũ cuius culcitra valde mollis est, q̄ coopertoria delicata, cogitetis qualẽ cameram, qualem culcitram, & qualia coopertoria habebitis in inferno. Df. n. Isã. 13. Concidit cadauer tuum, detracta est ad inferos superbia tua, subter te sternet tinea, & operimentum tuũ erunt vermes. Quibus auditis, illa verba adeo sunt in corde eius infixã, q̄ nec in camera nec in lecto potuit dormire, nec quiescere, donec religionem intrauit. Vñ summẽ nobis est vtile inueniẽ cõsiderare nouissima, iugiter ante mentis oculos ponere, frequenti meditatione reuoluere, necnon & viuaciter memoria retinere miseras infernales, vt eas timere, & timenda vitare discamus peccata, cuncta cauere nẽ fiant, & iã facta diluere, ac p̄nitentiã lutarem agere studeamus. Sicut docet & hortatur Prosper in libro de vita contemplatiua dicens. Ad p̄nã, q̄ peccato debet, mens anteq̄ peccet aspiciat cruciatũ ac dolores, qui sequi solent peccatorẽ, carnalibus incentiũ opponat, & nihil eam peccatẽ delectet, nec ad peccandum delectatio nulla carnalis inclinẽt. Si enim eo tpe quo quis peccare deliberat attenta mẽte cõsideret, quæ p̄na expetet, in suis facinoribus deprehensos, qd̄ supplicium conuictos excruciet, quis tremor mẽbra quatiat, pallor ora persundat, quantum denique execrabilem oibus redat etiam ipsum sordidã opinionis opprobrium, nescio an possit quibuslibet vitijs accommodare consensum.

De acerbitate, & aternitate p̄narum. Dist. V.

Deinde ponendæ sunt aliquæ q̄õnes, quæ moueri solent tã de acerbitate, q̄ de aternitate p̄narum hmõdi. De acerbitate quidem valde mirum vñ aliquibus, & incredibile reputatur id, qd̄ dictum est de acerbitate p̄narum infernalium. Cum enim Deus sit summẽ misericors, semperq̄; citra condignũ puniat peccatores. Sicut tota scriptura sacra clamat, & omnes sancti testantur, quomodo credendum est tam ineffabiliter acerbas p̄nas infligere illis p̄cipuẽ quos nouit magis ex ignorantia, vel infirmitate, quã ex malitia deliquisse. Cæterum si s̄m rectitudinem æquitatis, quam ipsemet in lege sua constituit, in tã mensuram delicti debet esse & plagarum modus. Deutero. 25. & Apoc. 18. Quantum glorificauit se, & in delictijs suis quis, tantum date illi tormentum, & luctum, vñ q̄ s̄m quãtatem delectationis in crimine mensurari debet quantitas acerbitatis in punitione. Ad ista breuiter est dicendum, q̄ cum in quolibet mortali peccato sint duo. Videlicet auersio a summo bono commutabili, & conuersio ad bonum commutabile, tã ratione conuersionis, q̄ ratione auersionis, debet esse tanta acerbitas in supplicijs reprobatorum sicut superius est expressum. Ratione conuersionis dico, idest amoris, & adhesionis seu etiam delectationis in peccato, mensurari debet acerbitas in tormento, non solum quam peccator habuit, sed potius quam habere voluit, quia Deus non tantum extrinsecas considerat actiones, verum etiam intrinsecas volũtates, nec considerat quantum, sed ex quanto in eius sacrificio quis expendit, vel in flagitio, quod committit. Cum igitur impius ex improba volũtate non apponat modum in delectatione peccati, nec tantam delectationem vnquam inuenire potest, quin semper vellet si posset amplius delectari: ideo Deus, qui corda pensat non facta, p̄nas infligit non secundum delectationem habitam, sed quãtãtam. Ratione auersionis luce clarius id apparet. Tanta nanque est offensa, quantus ille, qui offenditur, vnde non æqualis est culpa; nec æqualis est p̄na eius, qui percussit rusticum, & qui militem, vel eius, qui militem, & qui regem, propter quod constat, quod omnis culpa mortalis, per quam Deus bonitate, & maiestate infinitus offenditur, merito debet infinita iudicari, & infinita mœretur p̄na puniri. De immensitate autem p̄nẽ reprobatorum partim Deus. emittit, qui etiam in puniendo, & iusticiam exercendo non obliuiscitur misereri, nec continet in ira sua misericordias suas, sed citra condignum p̄nas infligit. Iuste tamen in summẽ malum mereretur incidere, qui summẽ bonum non veretur offendere. Et sicut, qui vitam deserit, mortem incurrit, sic qui sponte summẽ bonum deserit in supplicium summẽ malum incidit. De aternitate similiter p̄narum infernalium mouent aliqui quæstionem. Nam sicut ait Greg. 34. libro

libro Mor. Sunt nonnulli, qui iccirco peccatis suis imponere finem negligunt, quia quæque finem hinc futura super se iudicia suspicantur. Sed si quæque; finienda sunt supplicia reprobatorum, quæque; finienda sunt etiam gaudia bonorum. Per semetipsam namque veritas dicit. Ibunt hi in supplicium æternum, iusti autem in vitam æternam. Si ergo hoc verum non est, quod comminatus est, neque illud verum est, quod promissit. At inquirunt, ideo æternam penam peccantibus minatus est, ut eos peccatorum propeccatione coepesceret, quia creaturæ suæ æterna supplicia minari debuit non inferre. Quibus citius respondemus, quod si falsa comminatus est, ut ab iniustitia coherberet, etiã falsa est pollicitio ut ad iustitiam pervocaret. Et quod eorum vesania toleret, quod dum promissionibus suis reproborum supplicia finire allerunt, etiã assertionem suam electorum premia remunerationes confundunt? Quis eorum vesaniam toleret, qui conantur astruere verum non esse, quod veritas de æterno igne comminata est, & dum fatagunt Deum prohibere misericordiam non verentur predicare fallaciam? At inquirunt, sine fine puniri non debet culpa cum sine, iustus est Deus, & quod non æterno peccato commissum est, æterno non debet puniri tormento. Quibus etiã respondemus, quod recte dixerunt, si iustus iudex districtusque; veniens, non hominum corda, sed facta perscrutabitur. Iniquum. ideo cum sine deliquerit, quia cum sine vixerit, voluissent quippe sine fine vivere, ut sine fine potuissent in iniquitate permanere. Et ideo hic semper vivere cupiunt, ut nunquam desinant peccare dum viuunt. Ad districti igitur iudicis iustitiam pervenit, ut nunquam careat supplicio, iniquorum mens in hac vita nunquam voluit carere peccato. Et nullus iniquo detur terminus ultionis, quia quamdiu valuit, terminum noluit hinc criminis. At inquirunt. Nullus iustus crudelitate pascitur. Et delinquens servus a iusto domino iccirco cædi precipitur, ut a nequicia corrigatur. Ad aliqd ergo cædit cum dominus eius non eius cruciatibus delectat. Iniquus autem gehennæ ignibus traditur, quod sine semper ardebunt, & quia certus est, quod eius atque; omnipotens Deus non pascit cruciatibus iniquorum, cum cruciant miseri si non expiant. Quibus citius respondemus, quod omnipotens Deus, quia pius est miserorum cruciatu non pascit, quia autem iustus est, ab iniquorum ultione in perpetuum non sedatur. Sed iniquos æternum supplicio, & quod sui iniquitate puniunt, & tunc ad aliqd concremant. sicut iusti omnes, & in Deo videant gaudia, quæ percipiunt, & in istis respiciant supplicia, quæ evaserunt, ut tanto in æternum diuina gratia se magis debitores esse cognoscant, quanto in æternum mala conspiciunt puniri, quod eius adiutorio vitare potuerunt. Notandum igitur, quod peccata, quæ temporaliter hic gerunt, illic æternaliter puniuntur multiplici ratione. Primo quod dicitur, quia peccatum committit contra Deum quod infinitus est, & ideo pena debet esse æterna, non quod acerbitate, quia talis infinitas non possit esse in creatura, & quia Deus citra condignum punit, sed esse infinita duratione. Secundo, quia hoc peccatum in suo æterno ut dictum est, voluntas namque pueris peccandi, & in peccato manendi quantum est de se, æterna est, quia vellet in peccato si posset æternaliter delectari, ideo debet æternaliter puniri. Tertio, quia materia ignis infernalis est æterna, & macula peccati est inextinguibilis, seu indelebilis, & æterna, ideo & pena debet esse æterna. Nunquam. n. debet esse dedecus eulæ sine decore iustitiæ. Quarto, quia voluntas reproborum iam existenti in inferno incorrigibilis est, & in affectu malignitatis æterna. Sicut scriptum est. Supbia coris, quod te oderunt, ascendit semper. Voluntatis ergo damnati licet amiserit peccatis effectum, semper tamen habebit malignitatis affectum, & ipsa erit in inferno supplicium, quod fuerat in mundo peccatum. Impius ergo, quia semper habebit reatum ex malitia, semper in se sentiet cruciatum ex pena. Et quia de peccato perpetrato nunquam habebit veram penitentiam, ideo nunquam reuocabit Deus punitionis eius sententiam. Quinto, quia impius peremit in se bonum, quod posset esse æternum, id est gratiam de qua dicit Apostolus. Ro. 3. Gratia Dei vita æterna. Ideo dignus est morte æterna. Ad hoc idem inducuntur exempla. Videmus. n. quod emptio temporalis dat ius perpetuum possidendi. Item verberatio tpalis, & transitoria, infert mortem, quod est perpetua. Item crimen læsæ maiestatis tpale, seruitus vero perpetua. Item calus in foueâ tpalis, & detentio ppetua. Non debet ergo esse mirum si pro peccato, quod in breui tpe perpetratur, impius æternaliter cruciatur. Quoniam autem promissa non ad sciendum tamen scripta sunt, sed potius ad vitandum, non pro speculatione, sed pro proximi operationem, non pro instruendum scientialiter intellectum sed magis ad mouendum affectum, ut videlicet excitetur somnolentia, excutiat negligentia, terreatur audacia, confringatur duricia, confundatur impudentia peccatorum, ut. s. qui boni sunt ad meliora efficaciter excitentur, qui vero mali sunt citius corrigantur, & qui obstinati sunt inexcusabiliter condemnentur. Plus autem mouent exempla, quam verba, ideo subscribuntur aliqua diuinitus reuelata, & ad nostram eruditionem ostensa, quoniam non modo propter eos, qui ea viderunt ostendit ea de minus, sed propter nos, & omnes generaliter, qui ex auditibus viderunt occasionem sumere vitam suam in melius corrigendi.

De reuelationibus. Dist. VII.

DEnique non superuacuum esse puto hic recitare reuelationes aliquas ostensas diuinitus ad declarationem, & confirmationem aliquam predictorum. In Anglia vir quidam viribus corporis valde potens post multa peccata copunctus in conscientia proposuit ire Hierusalem ibique in Dei seruitio expendere residuum vite suæ. Cui sup hoc voto seu proposito quendam Abbatem Cisterciensis ordinis consulenti per suavitatem dictus Abbas ut crucem religionis assumeret, ac ad caelestem Hierusalem, quæ totius preperaret. Ingressus autem, & seruitio er incipiens, tentatus a sathana mutauit propositum, volens terram sanctam sicut prius voverat personaliter visitare. Eadem verò nocte daemone quidam super vnam trabem dormitorij in se symia sedente vidit. Sed quia tales bestie non nutriuntur in ordine cogitavit, quod non symia, sed Diabolus esset. Qui se sentiens cognitum, subito descendens de trabe super eum, verberauit eum tam fortiter, quod de naribus eius, & ore sanguis vberim exiuit. Quo clamante, daemone cuanuit. Et excitati fratres accurrunt videntesque; grauius verberatum, mirantes qualiter hoc ei accidisset, in infirmariam detulerunt. Iacens autem tribus diebus velut exanimis, apertis carnis oculis nihil vidit. Sed Deus ei multa per Angelum reuelauit. Inter cetera duxit cum Angelus ad terram tenebrosam, & horridam nimis, regionem videlicet umbræ mortis. Videns autem ibi fratres quosdam horribiles, putauit quod ibi esset infernus. Sed Angelus dixit ei. Non est hic, sed illæ turres infernales camini sunt, per quos flamma, & fumus infernales exeunt. Post hæc videns hominem in ardenti cathedra sedentem, ante quem quidam pulchre mulieres erant, quarum singule ardentem. cereos ardentem in os eius, & faciem inpingebant, & pro eius intranea ardentem similiter extrahebant. Hic homo ait Angelus, fuit in sæculo suæ carnis amicus, & inimicus animæ suæ, luxuriosus videlicet, & gulosus. Cathedra namque; significat, quod potens fuit in malitia. Amavit mulieres, & ideo maligni spiritus in tali tempore torquent eum. Post hæc videns hominem, quem terribili spiritus viuus excoriabant, & fricabant cum sale, & super craticulam afflabat. Hic inquit Angelus, potens fuit, & crudelis in subditos. Post hæc vident hominem super æquum ardente, clypeum igneum gerente, quod super colli equi capram serbat, & ad caudam equi sui habitum monachi traherat. Hic inquit Angelus, pauper homo fuit, semper de raptu vixit. Inter cetera rapuit capram vnam a quadam paupere muliere. Circa finem vite suæ voluit fieri monachus, non tamen verè penitendo, sed ut ignominiam suam parumper tegeret. Cogitabat autem, quod ad vitam prioris rediret si viueret, & ideo trahit religionis habitum sicut reus qui parumpendebat. Capra autem, & clipeus tormenta sunt sine damnationis. Post hæc vident diuersas personas religiosas monachorum, monialium, episcoporum, sacerdotum, ac etiam clericorum. Quorum quidam ridebant, cachinnabant, alij conuiciabantur, alij gula satiantes studebant, alij libidini suæ complendæ vacabant, non quia post mortem sint ibi huiusmodi voluptates, sed ad maiorem confusionem suam, & tormentum, propter suorum criminum similitudinem representabant, daemones autem ad hoc eos cogentibus. Qui esse postmodum percutiebant eos de fustibus super capita sua vique ad excussione cerebrorum, & eiectione oculorum, & hoc incessanter agebat. Vidit etiam alia genera tormentorum, miro modo diuersimodè disposita, secundum diuersitatem variam peccatorum.

De visione quadam Tusdali.

Anno domini millesimo centesimo, quadragesimo nono. Ostensa fuit hæc visio, quæ sequitur. In Hybernia fuit homo, Tusdalis nomine, nobilis genere, crudelis in opere, forma corporis egregius, fortitudine robustus, de salute animæ suæ nihil sollicitus, grauius ferens siquis eum de salute animæ suæ vel breuiter admoneret, ecclesiam negligebat, pauperes Christi nec videre volebat, scurris, & ioculatoribus quicquid habebat pro vanâ gloria tribuebat. Hic in domo sodalis sui volens cibum sumere, repente percussus inuisibiliter, manum quam extenderat ad os suum, non potuit replicare. Clamansque terribiliter se mori testatus est. Statimque corruit corpus eius velut mortuum omnium membrorum officijs destitutum. Ad sunt omnia signa mortis, accurrit familia, tollitur cibus, exclamant armigeri, plorat hospes, corpus extenditur, pulsantur signa, conuenit clericus, miratur populus, totaque ciuitas sibi a boni militis morte turbatur. Ab hora decima in quarta feria vsque ad eandem horam in sabbato, sicut mortuus iacuit, quia tamen calor modicus in sinistra parte pectoris a diligenter palpantibus sentiebatur, eum subterre noluerunt. Post hæc resumpsit spiritum, & debili flatu quasi per vnius horæ spacium respirare cepit, & mirantibus cum etis debiliter circumspicere. Interrogatus si communicare vellet, petiuit humiliter afferri sibi corpus domini. Quo deuote sumpto, cepit cum gratiarum actione laudare Deum, & dicere. O Deus æterne, maior est misericordia tua, quam iniquitas mea, licet magna sit nimis. Quantas ostendisti mihi tribulationes multas

Speculum Morale Vincentij.

multas, & malas, & conuersus uiuificasti me, & de abyssis terrarum reduxisti me. Statimque sub testimonio oia, quae habebat distribuit, & dedit pauperibus, vitam pristinam surditus se relicturnm deuout, ac cuncta, quae uiderat, & passus fuerat ad Dei laudem, & audientiam utilitatem retulit, ita dicens. Cū aīa mea corpus exuieret, & illud mortuum iam crederet, reatus sui conscia formidare cepit, & tremere, sed quid ageret, nesciebat. Timebat. n. sed quid timeret ignorabat, uolens ad corpus redire, intra e non poterat, foras exire non audebat, quia ubique timebat. Flens igitur, & tremebunda, & quid ageret nescia, & in nullo confidens nisi in Dei misericordia. Tandem uidit ad se tantam dæmonum multitudinem uenientem, ut non solum totam domū, & eius atrium, sed etiam uicos, & plateas ciuitatis impleret, & miseram aīam circumdantes dixerunt. Cantemus huic miserę animę debitū mortis canticū, quia filia mortis est, & cubus ignis inextinguibilis, inimica lucis, & tenebrarū amica. Et conuersū ad eā, stridebant dentibus in ipsam, dicentes. Ecce misera populus quę elegisti, cum quibus in æternū arsura, intrabis in infernum. Nuntia scandali, amatrix discordiæ, quā & nos amamus, quare mō non superbis, quare non adulteraris, ubi est uanitas tua, inepta leuitia, immoderatus nostri risus, ubi est fortitudo tua qua plurimis insultabas. Quare mō non annuis oculis, teris pede, digito loqueris, prauo corde machinaris malum, sicut ante solebas in uanitibus, & leuacitibus tuis? Cum hæc, & similia diceret, uidit a longe quasi stellā lucidissimā ad se uenientem, in quā statim insatigabiles fixit intuitus, sperans se per eam aliquod solatiū pcepturam. Erat autem Angelus eius. Qui cum appropinquasset salutauit eum noīe proprio dicens. Aue Tundale. Videns ille iuuenem speciosum nimis, & audiens se proprio noīe salutatum præ timore simul, & gaudiū sic rēdit. Heu dñe pater, dolores inferni circumdederunt me, præoccupauerunt me laquei mortis. Cui Angelus mō me uocas dñm, & patrem, quem semper tecū hīs, nūquam aliās dignum me tali noīe iudicasti. Cui Tundalus. Dñe ubi ueniam te uidi aut dulcissimam uocem tuā audiui, ad quē Angelus. Ego a natiuitate tua tecum semper eram, & quocumq; ibas, te sequebar, & nūquam consilijs meis acquiescere uoluisti. Et extendens manum in unum immundorum spirituum, qui eis uerbis maledicis insultabant. Ecce inquit ille cuius uoluntati, & consilio obtēperabas. Sed adierit tibi Dei misericordia, quā tū non meruisti. Esto igitur secura, & lecta, quia pauca de multis, quæ merueras patieris, sequere me, & quæcumq; tibi monstrauero memoriter tene, quia ad corpus tuum iterū reuerteris. Tunc illa uementer perterrita, pprius accessit ad Angelū. Dæmones hoc audientes, & mala, quæ imabant ei inferre non posse uidentes, blasphemauerunt, Deum iniustum esse dicētes, quia nō sicut pmiserat uicuiq; s̄m opera sua reddēbat. Post in semetipsos insurrexerunt, & plagis multis se percutientes illū cum furore nimio, & indignatione relicto, cū tristitia recesserunt. Angelus autem dixit ad aīam. Sequere me. At illa rēdit. Heu dñe mi. Si tu præcesseris, isti retro me rapiant, & æternis ignibus trudent. Ad quē Angelus. Ne timeas, quia plures nobiscū sunt, quā cū illis. Si Deus pro nobis, quæ contra nos? Cadent a latere tuo mille, & decē milia a dextris tuis, ad te autem non appropinquabit. Veruntamen oculis tuis considerabis, & retributionem peccatorum uidebis. Simul autem pergentes nullumq; lumen præter ipsius Angeli splendorem habentes, uenerunt ad uallem ualde terribilem, tenebrosam, & operatā mortis caligine. Erat autem profunda, & carbonibus ardentibus plena, super os angustum operculum ferreū hīs spissitudinis sex cubitorum, quod ardore nimio ipso carbones superabat ardentibus cuius sc̄tor oēs, quas aīa unquam fuerat experta tribulationes superabat. Super illā laminā descendebat magna multitudo infelicium animarum, & illic cremabantur, donec ad modū cremij in sartagine liqueferent. Et quod erat grauius, per illā laminā colabantur, sicut colatur cera per pannū. Et iterum in carbonibus igneis ardentibus renouabantur ad tormentum. Et post hoc ait Angelus. Ducemur ad maiores. Hæc erat p̄na patricidarū, fratricidarū, & homicidarū. Tu autē licet homicida sis, nō tñ non istā patieris. Post hoc uenerunt ad montem miræ magnitudinis, horroris magni, & vastæ solitudinis, qui trā seuntibus angustum ualde præbebat iter. Ex una parte montis huius, erat ignis putridus, sulphureus, & tenebrosus. Ex altera parte nix glacialis, & uentus horribilis. Erat mons ille tortoribus plenus, qui furcas ferreas ignitas habebant, & tridentes acutissimos quibus iugulabant animas transire nolentes, & trahebant ad p̄nas, & per uices de niue, & grandine mittebant in ignem, & eorū uersō. Hic est inquit Angelus p̄na insidiatorum, & perfidorū. Post hoc anima cum timore sequens Angelum præcedentē uenit ad uallem tenebrosam, & horridam, cuius profunditatem ipsa uidere non poterat, sonitum tñ sulphurei fluminis, & uulcatū in eo patientium audiebat. Fumus uero de sulphure, & cadaue-

ribus adeo fetidus exalabat, qui oēs p̄nas quas ante uiderat aīa superabat. Angelus autē consolans aīam tremebundā ait. Hæc est p̄na superborū, ab hac quædem liberaberis, sed aliā patieris. Præcedente Angelo p̄fecti sunt in uia tenebrosam tortuosam, & difficile nimis, & cū multum laboraret aīa ambulando per tenebras, uidit bestia incredibili magnitudine, & horrore intolerabilem, quæ maior erat oibus montibus quos ante uiderat, oculi eius quasi colles igniti, os eius ualde patens, & apertum, uidebatur posse simul capere nouem milia hoīum armatorum, flāma inextinguibilis ex ore eius exibat, & fetor incōparabilis, & planctus multitudinis euulantis de uentre eius p̄ idē os audiebat. Intus. n. erāt multa millia uirorum ac mulierum dura tormenta sustinentiū. Ante os eius immundorum spirituum stabat maxima multitudo, animas in os eius intrae cogētis, & eas antequam intrarēt, multis plagis, & uerberibus affligebant. Cum aīa Tundali monstrum tā horribile cōspexisset, nimis perterrita dixit ad Angelū. Dñe quare illuc appropinquas, dixit ei Angelus. Iter n̄m aliter explere non possumus. Hæc bestia uocatur Acherons, & deuorat oēs auaros. De hac scriptū est. Absorbebit fluuiū, & nō mirabit. Et habet fiducia, quæ influat Iordanis in os eius. Et cū hæc dixisset Angelus præcedens stetit ante bestia, & aīa licet nolens sequebatur eū. Et cū simul starent ante bestia Angelo disparente aīa sola remansit. Dæmones autē continuo circumdederunt eam, sicut canes rapidi, & flagellatā traxerunt eā in uentre bestie, ubi multa passa est, & morsus, & lacerationes canum, uirorum, leonum, serpentum, & aliarum innumerabilium bestiarum, & ignitorū mō struorum ferocitatē, & demū iustus, ardore ignis, fetore sulphuris, caliginē oculorum, fluxum lachrymarum ardentium, stridorē dentium, copiā tribulationum. Ibi se misera aīa de peccatis præteritis accusabat, & præ tristitia nimia, & desperatione, genas proprias lacerabat. Et cum se putaret ibi æternaliter esse dānādam, nescia quo ordine subito se extra bestiam esse sensit. Et lūgus a bestia iacens, debilis aperiens oculos, propē se uidit Angelum lucis ductorem suum. Gaudens illa, licet afflictā nimis, cepit Deum de sua misericordia collaudare. Quam Angelus tangens, eā confortauit. Cumq; irent ulterius per loca tenebrosa, & horrida, apparuit domus quædam maxima quasi quidā mōs arduus, rotunda, quasi furnus. Inde flāma per mille passus exibat, quæ oēs aīas quas inuenire poterat cōburebat. Quā uidens aīa, dixit ad Angelum. Ecce appropinquamus ad portas mortis. Heu quæ me misera liberabit? Rēdit Angelus. Ab hac quidem exteriori flāma liberaberis, sed ipsam domum de qua p̄cedit intrabis. Et cum pprius accessissent, uiderūt carnifices cum securibus cultris acutis. Dolabris, & crebris scabibus, & forcipibus acutissimis uangis fossorijs, & cæteris instrumentis quibus aīas excoriare, decollare, scindere, uel truncare poterant. In medio flammarum stantes, & sub manibus eorum multitudinem animarum, hæc oīa sustinentium. Quod uidens Tundalus dixit ad Angelum. Obsecro dñe ab hoc lolo supplicio me libera, & cæteris omnibus, quæ post hæc occurrent me tradi concedo. Cui Angelus. Hoc est maius supplicium, quā hæcenus uideris, sed adhuc uidebis unum maius. Intra istum supplicium, quia canes rabidi te expectant. Tundalus autem tremens, & præ angustia totus deficiēs rogabat ne intraret, sed non profecit. Dæmones autem uidentes eū sibi esse concessum, circumdederunt eum, & multis conuictijs exprobrātes cum supra dictis instrumentis eum in frustra disperseerūt. In hac domo erat gemitus in tristitia, fletus, & stridor dentium, lentus ignis extrinsecus, sed intrinsecus uastum incēdium. auditas inexplēbilis ibi erat, nec poterat guttæ uoracitas satiari, uerenda loca dolotibus permaximis torquebātur. Pudenda ipsa corrupta putredine, scaturire uermibus uidebantur. In ipsa quoq; uerēda uirorum ac mulierum non solum secularium, uetum etiam religiosorum, dixæ quædam intrabant bestie, ibiq; anima Tundali se iuste pati talia fatebatur. Sed quā Deo placuit nescia quo ordine se extra tormēta esse cognouit. Sedens autē in tenebris, & uimbra mortis uidens Angelum suum dixit. Heu dñe mi, ubi est, quæ audiuius, misericordia dñi plena est terra. Rēdit Angelus. Hæc sententia multos decipit. Deus. n. licet sit misericors, tñ & iustus est. Multa iudicat, plura condonat, tu iuste passus es quæcumque sustinisti. Sed tunc gratias agens Deo, quā uidebis quanta per Dei misericordiam euasisti. Ideo. n. iusti qui p̄nas non patiūtur post mortem ad uidendum tñ illas adducuntur, ut uisus tormentis a quibus per Dei misericordiam liberantur, magis inardescant in amore Dei, & in laudem eius asurgant. Cæterum uidit Tundal bestia cæteris quas ante uiderat lōge dissimilē, duos pedes, & duas alas habentē, collū longissimū, rostrū ferreū, & ungulas ferreas, de cuius ore flāma inextinguibilis eructuabatur. Sedebat autem hæc bestia super stagnum glacie condensum, & deuorabat animas, quæ in uentre eius per supplicium redigebantur in nihilum. Et iterum pariebat eas in stagnum glacie congelatum,

larum, ibiq; renouabantur iterum ad tormentum. Imprægnabatur verò oēs aīæ tā virorū, q̄ mulierū, q̄ descendebāt in stagnū ibiq; grauidæ p̄stolabant tēpus ad partū. Intus autē mordebatur a ple genita more vipere, sicq; vegetabant miserē in vnda frigida mortui maris glacie cōcreta. Cūq; tps esset vt parerent, clamantes replebāt in feros vlularibus. Et sic serpētes pariebāt, nec solū sēmīnæ, sed & viri pariebāt, & hoc nō p̄ mēbra ad hoc naturaliter instituta, immo et̄ p̄ brachia simul, & pectora. Exhibitq; p̄ cuncta mēbra bestix eripientes hūtes capia ferrea, & ardentia, & rostrū acutissimū. q̄bus ipsa vñ exibant, corpora lacerabāt. In caudis autē suis habebāt multos aculeos, q̄ quasi hami retro re torti, ipsas a q̄bus exigant aīas pungebant. Ille nāq; bestix volētes exire cū caudas suas nō possent scēū trahere, in ipsa corpora vñ exhibant rostra sua ferrea, & ardētia retorquere nō cessabāt, donec ea vsq; ad nervos, & ossa arida consumerent. Et sic simul conclamantes, stridor glaciariū inundantiū, & vlulatus animarum talē pēnā sustinentium, & mugitus bestiariū ab eis exeuntium pueniebant ad cēlum. Erāt. n. in oībus diuersis membris, & digitis, diuersarum capita bestiariū, q̄ ipsa mēbra mordebāt vsq; ad nervos, & ossa. Habebāt autē linguas viuas in modū aspidū, q̄ totū palatū, & etiā arterias consumebant vsq; ad pulmones. Verēda quoq; ipsa virorū ac mulierū erāt in similitudine serpentum q̄ inferiores partes ventris lacerabāt, & ipsa viscera inde extrahere satagebāt. Tūc ait Angelus. Hæc est pēnā monachorū, sanctimonialiū, canonicorū ac aliorū ecclesiasticorū virorū, q̄ mētiri Deo p̄ tōsūrā, & habitū noscunt, q̄ linguas exauerunt sicut serpentes, & mēbra sua nō cohobuerunt ab immundis operibus. Hæc pēnā sustinebūt, q̄ immoderata luxuria se polluant, & ideo istā te sustinere oportet. His dictis dæmones eā cum impetu raperūt, & deuorādā bestix tradiderūt. Cū at post p̄dicta tormenta esset in partu viperarū, affuit ei Angelus lucis, & tangens eam sanauit, & se sequi p̄cepit. Præter splēndorē autē Angeli nullū lumen habētes, p̄gebāt p̄ loca terribilia, & multo prioribus diriora, via valde cōbusta, & quasi a cacumine montis altissimi tēdēte in p̄cipitiū. Quāto autē plus illa aīa descēdebat, tāto min⁹ ad vitā reditū sperabat. Dixit autē aīa ad Angelū. Dñe, quo imus, Rñdit Angelus. Hæc via ducit ad mortē. Et aīa. Quid est ergo qd̄ dictū est. Lata, & spaciōsa est via, q̄ ducit ad mortem, & multi sunt qui intrāt p̄ eā, cū hic p̄ter nos neminē videamus, Rñdit Angelus. Nō de ista dictū est hoc, sed de impudica, & illicita sculari, q̄ ducit ad itā. Euntes autē longius, & vltra modū laborātes, venerūt in vallē fabricorum. Ibiq; viderūt fabricas, in qb⁹ maximus audiebāt luctus. Tunc ait Angelus. Tortor iste vocat vulcanus per cuius ingeniū multi corruerunt, & ab ipso cruciantur. Ait at anima. Dñe si debeo pati ei⁹ supplicia? Debes inqt. Quo dicto plorans sequebatur eum. Et ecce tortores cum ignitis forcipibus Angelo sancto nihil dicente ceperunt eā, & proiecerunt in caminum ignis ardentis, & sufflantes follibus, sicut solet ferrū in fornace cōstari, ita exanunauerunt eā. Sic. n. constabant aīas, quæ patiebant ibi, donec ad nihilum redigerent. Cūq; ita liquefieret vñ nihil nisi aquæ appererent iugulabant tridentibus ferreis, & posite sup̄ incudem p̄cutiebantur malleis, donec vicenæ, vel tricenæ, vel etiā centenæ redigerent in massam vnam. Sicut scriptum est. Pro. 19. Data sunt aculeo: i: b: supplicia, & mallei percipientes stultorum corporibus. Et tñ qd̄ grauius est, nec sic pereunt. Desiderāt. n. mortē, & inuenire nō possunt. Loquebantur autē tortores adinuicem, dicentes. Nunquid sufficit. Et alij in alia fabrica rñdebant. Projicite nobis, & videamus si sufficit. Et alij accipiebant eos cum forcipibus ferreis antequam terrā tangerent. Et sicut primū, ita & isti eas ignibus trudebāt. Et ita miseræ proieciabantur modo huc modo illic, & cōburebantur vbiq; donec simul pelles, carnes, & ossa, & nerui redigerentur in fauillā, & flāmā ignis. Post multas passionēs affuit animæ Tūdali ductor suus, & apprehendens eam de medio fauillæ dixit. Quō valēs. Nunquid tā dulcia fuerunt tibi carnis oblectamenta, vt pro eis tot, & tanta sustinere deberes. Ille penitus rñdere non poterat, quia post tñ supplicii vires ad loquendū nō habebat. Et tūc Angelus ait ei. Confortare, q̄ dñs deducit ad inferos, & reducit. Quamuis. n. magna sint quæ nunc vsq; passā es, minorā tamē sunt a quibus p̄ Dei misericordiā liberaberis. Nōdum. n. vidisti, nec peruenisti ad inferos, & inferiores. Et more solito, tāgens eā & confortans præcessit. Cumque simul pergerent, & incedentes fermocinarentur, ecce subitus horror, frigus intolerabile, & fetor, & tenebræ prioribus incomparabiles, tribulatio, & angustia, animam inuaserunt, ita vt oīa fundamenta terræ viderentur sibi contremiscere, & Angelo præcedenti compulsā est dicere. Heu dñe mi, quid est, q̄ more solito stare non possum. Quo dicto, p̄ nimia formidine non potuit se mouere. Et ecce Angelus cito di sparuit, & eum amplius videre non potuit, statimq; desperare cepit. Audiuit autem clamores, & vlulatus mixtæ multitudinis, &

tonitruum tā horribile, vt nec paruitas nra potuerit capere, nec eius lingua narrare. Circūspiciens ergo si quō videre possset, vñ venerat, vidit foueā quadratā vel quadrangulā quasi cystemam, q̄ puteus flāmæ, & fumi putridā emittebat colūnā, q̄ colūna extendebāt vsque ad cēlos, & in ipsa columna erat multitudo animarum, & dæmonū more fauillarū cū flāmā ascendentiū, & ad nihilū redactæ, cadebāt iterū cū dæmonibus in fornacē vsq; in pfundū. Quo viso aīa Tūdali volebat se retro retrahere, sed pes a terra nō poterat eleuare. Et cum sæpius tentasset, & tñ nō posset, in semetipsam exarsit, & nimio furore repleta, genas proprias lacerabat clamās, & dicēs. Vē mihi quare nō morior, q̄ me decepit dementia. Audiētes hæc dæmones, q̄ cū flāmā ascendebant circumdātes eā cū instrumentis q̄bus rapiebant animas ad tormenta, dixerunt. O misera aīa pēnis, & cruciatibus digna. Vñ huc venisti, nil adhuc experta es. Adhuc videbis dignum operibus tuis tormentum, de quo nec exire poteris, nec perire, sed semper in cruciatu viuens ardebis sine refrigerio, sine lumine, sine consilio, & auxilio, & sine omni consolatione, nullā deinceps misericordiam sperare poteris. Appropinquali. n. vsq; ad portas mortis, & infernis inferioribus sine mora præsentaberis. Qui te huc adduxit, ipse te decepit, liberet te si pōt de manibus nris nō videbis eum amplius. Et dicebant adinuicem. Quid adhuc moramur. Trahamus eam ad luciferum deuorandā. Et sic arma vibrantes, minabant ei mortē æternā. Ipsi autē dæmones erant nigri sicut carbones. Oculi eorum vt lampades ignis ardentis. Dētes eorū, niue candidiores. Caudas habebant vt scorpiones. Vngues ferreos acutissimos. Alas vt vultures. Interea affuit Angelus lucis, qui fugatis spiritibus tenebrarum consolatus est ream suam, dicens, Gaude, & lætare filia lucis, q̄a misericordiā conserueris, pēnas quidem magnas videbis, sed eas minimē patieris. Veni, & ostendā tibi pessimum humani generis inimicū. Appropinquans autē aīa vidit principē tenebrarum in pfundū inferni. Quæ autē, & quanta vidit ibi, explicari nō possent. Ibi visus est princeps Diabolus, qui magnitudine sua oēs bestias quas Tūdalis ante viderat, excedebat, cuius quantitati nihil eorum, quæ viderat, cōparare sciebat. Erat illa bestia nigerrima sicut coru⁹, formā hñs humani corporis a pedibus vsq; ad caput. Excepto, q̄ plurimas habebat manus, non minus. sc̄q; mille centum cubitos hñs in altitudine, in grossitudine verò decem. Vnaquæq; manus vices digitos habebat, & digiti habebant in longitudine centenas palmas, in grossitudine verò denas. Habebat vngues ferreos tam in manibus, quā in pedibus, lanceis militum grossiores, & etiam longiores. Rostrum eius nimis longum, & grossum, Cauda eius asperrima, & longa, ad nocēdum animas aculeis acutissimis præparata. Iacet autem illud monstrum horribile super cratem ferream suppositis ardentibus prunis ab innumerabili multitudine dæmonum follibus sufflantium succensa. Circūdat autem illum tanta multitudo animarum, & dæmonum, q̄ nulli esset credibile, q̄ mundus tot animas a principio potuisset hñe. Ligatus est autem ille hostis antiquus per singulas mēbrorum iuncturas cathenis ferreis, & æreis ignitis, & valde grossis. Cumque sic versatur in carbonibus, & vndiq; coarctatur, nimia exardescens ira vertit se de vno latere in aliud, & oēs man⁹ suas in illā multitudinem animarum extendit, easq; repletas animas constringit. Sicut rusticus sitiens racemos opprimit vt inde vinum eliciat, intantum vt nulla sit ibi anima, quæ non in illa cōstrictione priuatur capite, vel pedibus vel manibus, & tunc suspirans suspirat, & spargit animas in diuersas partes gehennæ, & statim eructuat putens ille de quo prædiximus, sc̄tidam atq; horribilem flammam, Et cum anhelitum suum retrahit dira illa bestia, retrahit ad se oēs animas quæ ante disperferat, & cum fumo, & sulphure in os eius cadentes deuorat. Sed & quæcumque manus eius effugiunt ne stringantur, percutit illas cum cauda sua. Et sic misera bestia percutiens semper percutitur, & tormēta omnibus inferens, super oēs in tormentis omnibus cruciatur. Tunc ait Angelus ad animam. Hic est lucifer principium creaturarum Dei, qui versabatur in delicijs Paradisi. Qui si solut⁹ fuerit, cēlum simul, & terram vsque ad inferos perturbaret. Hi autem, qui cum eo sunt, partim sunt filij tenebrarum, partim filij Adæ, & iam iudicati sunt ac multos alios expectant, qui vel Christum negauerunt, vel negantium opera fecerunt. Hic sunt prælati, & principes mali, de quibus scriptum est. Potentes poterunt tormenta patientur, qui sc̄licet non bene vsi sunt potestate sibi a Deo concessā. Hic autem princeps tenebrarum dicitur, nō propter potentiam quam habeat, sed propter præmatum quem tenet in tenebris. Omnes autem alix pēnæ quamuis sint maximæ, aspectu huius pro nihilo computantur. Ad hæc anima, verum est. Nam videre tantummodo locum istum magis me conturbat, & fetorem eius sustinere plus me grauat, quā pati omnia, quæ ante patiebar. Vnde rogo vt si potest fieri hinc me cito subtrahas,

Speculum Morale Vincentij.

Subtrahas, & hic me cruciari amplius non permittas. Hic enim video multos notos, & sodales meos, quos mecum in seculo gau-
debam hinc socios, quorum hic consortium multum perhorre-
sco. Scio autem pro certo, quod nisi mihi gratia Diuina succurrat,
peccatis meis eximentibus non minus ista patiar, quam ipsi. Ad
quam Angelus. Veni o felix anima conuertere in requiem tuam,
quia dominus benefecit tibi. Non enim ista patieris, neque ampli-
us hic videbis, nisi istorum, quos vidisti oblita, & iustitiam Dei
non verita peccatis iterum impliceris.

Visio Caroli calui de tormensis inferni.

Ego Carolus Imperator Dei dono rex Germanorum, pa-
tricius Romanorum, atque Imperator Francorum, sacra no-
cte diei dominice post celebratum nocturnarum horarum diuinum
officium, dum vellem somnum capere, venit ad me vox terribi-
liter mihi dicens. Carole exiet a te modo spiritus tuus in hora
non modica. Statimque fui rapus in spiritu, & qui me sustulit erat
candidissimus, tenens in manu sua glomerem lineum, clarissimum
ad instar luminis emicantem sicut solent cometæ facere quæ ap-
parent. Incipiensque illud dissoluere dixit ad me. Accipe filium glo-
meris emicantis, & liga, & ne da fortiter in pollice dextræ man-
tuæ, quia per illum duceris in labyrinthas infernorum pennis. Hoc
dicto præcessit me velociter dissoluens filium lucis glomeris,
duxitque me in profundissimas valles igneas, quæ erant plene puteis
ardentibus, pice, sulphure, plumbo, cera, & adipe. Ibique inueni po-
tiffices patris mei, & auunculorum meorum. Quos cum pauis in-
terrogarem, cur tam graui patiebantur supplicia, responderunt. Fuimus
epi patris tui, & auunculorum tuorum. Et dum deberemus illos, & ip-
sorum populum de pace, & concordia admonere, seminauimus dis-
cordias, & fuimus monitores malorum. Ideo nunc incendimur
in istis tartareis supplicijs, & nos & alij homicidarum, & rapina-
rum amatores. Huc etiam, & tui epi, & satellites venient, qui simi-
liter amant nunc facere. Et dum hæc tremebundus auscultarem, ecce
nigerrimi demones aduolantes, cum vncis igneis volebant apprehen-
dere filium glomeris quem in manu tenebam, & ad se atrahere.
Sed reuerberantibus radijs illius non valebant illum attingere. Deinde
post tergum currentes, voluerunt me in ipsos puteos sulphureos præ-
cipitare, sed ductor meus traxit me ad se fortiter. Et sic ascendimus
super montes igneos altissimos, de quibus oriebantur palu-
des, & fluminis feruentis, & omnia genera metallorum bullientia.
Vbi reperi innumeras animas hominum, & principum patris mei, & fra-
trum meorum. Quarum alix quæ precipitate erant usque ad capillos,
alix usque ad mentum, alix usque ad umbilicum. Et clamauerunt
ad me euilando. Dum viximus amauimus tecum cum patre, fratri-
bus, & auunculis tuis facere plia, homicidia, & rapinas pro cupiditate
terrena. Ideo in istis bullientibus fluminibus, & diuersis met-
tallorum generibus nunc torquemur. Et cum adhuc timidus acce-
derem, audiui post me animas acclamare. Potentes poterat tormenta
patient. Et respiciens vidi super ripas fluminis bullientes fornaces
igneas, piceas, & sulphureas, plenas magnis draconibus, scorpionibus,
& serpentibus generum diuersorum, vbi etiam vidi aliquos pa-
tris, fratrum, & auunculorum meorum principes dicentes mihi. Heu
nobis Carole, vides quantum sustinemus tormeta pro malitia, & su-
perbia nostra, & mala consilia, quæ regibus nostris, & tibi dedimus pro
cupiditate. Cumque dolendo congemiscerem, accurrerunt ad me
dracones apertis faucibus plenis igne, sulphure, & pice, volentes
me transglutire, sed ductor meus liberauit me, validius inde tra-
hens. Et descendimus in vallæ quandam, quæ ex vna parte erat tene-
brosa, & ardens sicut dibanus ignis. Ex altera vero tanta amenissi-
ma, & splendidissima, ut nulla ratione valeat explicare. Verti me contra
tenebrosam partem, & flammivolam, ibique vidi aliquos reges de
genere meo in magnis supplicijs deputatos. Tunc angustiatum nimis
putaui me statim in illis supplicijs demergendum a gigantibus
nigerrimis, qui ipsam vallem conflabant diuersis generibus
ignium, sed per Dei misericordiam liberatus sum. Sicque post hæc
& alia multa, quæ vidi, reuersus est in me spiritus meus valde festus
& contritus, laudauitque dominum qui saluat sperantes in se, qui pote-
statem habet vitæ, & mortis, qui ducit ad inferos, & reducit. Sed
sunt multi, qui tales visiones contemnunt, nec referentibus eas
credunt, eas velut viles fabulas deridentes, aut figmenta menda-
citer adinuenta, aut melancholicorum vana somnia, aut arreptio-
riorum infanias reputantes. Nec mirum si talibus fidem non ad-
hibent, quod infernum esse non credunt, vel si ore vocaliter confite-
tur, tamen se credere nec timere factis ostendunt, & fortassis etiam
tunc dicerent si auderent. Beatus tamen Gregorius 4. Dial. & alij sancti ta-
lia credere non dedignati sunt, & in scriptis legenda posteris reli-
querunt. Aduertendum est tamen quod multa describuntur ibi corporaliter
quod tamen spiritualiter intelligenda sunt, sicut patet de monstruosa be-
stia superius descripta in visione Tūdali, & de luci feri figura hor-
ribili, & statura, & multa talia, quæ dicuntur ibi, & in similibus si-
militer referuntur. Sicut in prophetis sub figuris rerum corpora-

lium plurimum designantur. Et in Apoc. ferre tota, etiam spiritualia
corporis imaginibus figurant, quæ non nisi spiritualiter possunt
intelligi, sicut patet diligenter in singulis intuenti. Vtrum autem sint
ibi vermes materiales, & animalia venenosa, utpote dracones, ser-
pentes, bufones, & huiusmodi. Dicunt alij quod non, quia omnia bruta animalia
in conflagratione mundanorum ignium destruentur ut dictum est,
quod talium generatio, & corruptio penitus auferentur. Aliorum est
opinio, quod erunt ibi huiusmodi animalia venenosa, ut & horrore ingerant
aspectibus impiorum, & dolore inferant moribus dentium pesti-
morum, & lacerationibus vnguium acutorum. Seruabuntur namque
talium diuina virtute ad impios cruciandum. Quis si ante consum-
mationem mundi, salamandra adhuc corruptibilis existens aliqua
tempore potest viuere in igne, quanto magis post iudicium quam omnia
corpora reortu erunt incorruptibilia viuere poterunt in igne ge-
hennæ. Hoc autem vix prætereundum est scripturæ sacræ verba quæ plura
ma, quæ sanctorum. Hic etiam sciendum est, quod licet ante iudicium da-
mones torquere dicantur animas impiorum ut iusto Dei iudicio si
sint tortores in supplicijs, qui fuerunt incentores in vitijs, eisque
miseri subiiciantur inuiti, quorum pueris suasionibus volu-
arie consentierunt, tamen post iudicium cum cessabit omnis platio, & euacua-
uerit Deus omnem principatum, & potestatem, non amplius torque-
bunt homines, quia recepta plena, & omnimoda pena sibi debita pro-
cunctis iniquitatibus eorum fiet socij reproborum. Adeoque erunt primum
dissimile absorpti in supplicijs, quod illos vltra torquere non poterunt.

LIBRI II. PARS III.

De beatitudinibus corporis, & anima.

Ost considerationem habitam de tribus nouissimis. Primo videlicet de morte triplici, & de
mortuis tam corporaliter, quam spiritualiter in hoc
mundo, & de mortuis in purgatorio detentis
penaliter, & afflictis. Secundo de finali iudicio
& his, quæ ad illud extremum iudicium per-
tinent. Tertio de inferno, & de supplicijs re-
proborum. Tandem ad considerandum quartum nouissimum, quod
est in intentione nostra præcipuum, & in intentione cuiuslibet esse
debet primum, & super omnia principale, mentis oculos cum arden-
ti desiderio conuertamus. Hoc enim esse debet & operum nostrorum
principium, & finis desideriorum nostrorum, & appetituum nos-
trorum perfecta quies & consummatio gloriosa. Circa hoc conside-
randa sunt sex. Primo de beatitudine in generali. Secundo de do-
tibus in generali. Tertio de dotibus animæ in speciali. Quarto
de dotibus corporum. Quinto de septem partibus beatitudinis
animæ. Sexto de septem partibus beatitudinis corporis.

De beatitudine in generali. Dist. I.

Circa primum consideranda sunt quatuor. Primum est de
introductione sanctorum in gloriam, & de ipsa in generali.
Secundo ponitur excitatio quædam ad beatitudinem contem-
plandam. Tertio ostenditur quantum sit debilis, & defectiua huma-
na cognitio respectu beatitudinis. Quarto quo possit homo in cog-
nitione beatitudinis peruenire. Circa primum sciendum, quod eis
est impijs a facie domini, & in abyssum inferni sine fine detruis, nisi
do remanente purgato, ac in Dei laudem, & gloriam, & solatium
beatorum glorificato, & in quandam admirandam pulchritudinem præ-
raptum creaturæ cuiuslibet innouato. Christus dominus sanctos omnes
cum Angelis beatis in gloriam deducet cum iubilo, ac in æternæ
claritatis abyssum secum regnatos perhenerit introducet. Vbi
beatis Angelis similes erunt, & creatoris essentiam mundis cordi-
bus contemplantes æterna exultatione gaudebunt. Diuina dilectio-
nis ac mutue charitatis possessione Deo suo in æternam, & inui-
cè sibi feliciter adherentibus. Ibi exuberabit eis tanta læticia, tanta
caelestium gratia gaudiorum, ut remuneratori suo pro tantis muneribus
gras semper agant, & nulli fastidium ex ipsa affluentium bono-
rum perceptione sustineant. Quicumque ibi erunt, & si differētibus
meritis abinuicè distabunt, omnes tamen vna perfectione beati erunt, quia
singulis sua præmia sufficientia profus erunt. Nos autem fratres
charissimi, in huius mundanæ peregrinationis cruma nostre penas
exilij sustinentes, bonorum omnium egestate squalentes, & malorum
omnium dispēdia pferentes, vndeque peccatorum laqueos, hostiumque
malignorum insidias metuentes, sed non satis vigilanter aut solici-
tè præcauentes vndeque pssuras, & angustias patientes, cecutien-
tes in miserijs, torpescentes in vitijs, vanitate pro veritate, exiliū
pro patria, egestatē pro copia, vilitatē pro gloria, cecitate miserabi-
li, seu potius insana dementia diligentes, ad illam sanctorum glo-
riam de qua aliquantisper præfati sumus, intellectus aciem, & me-
tis faciem eleuantes, æternæ vitæ gaudia contemplantur. Ut eius dul-
cedine palato cordis aliquantulum prægustemus, & suauitate degu-
stationis

stationis illecti, Deū ipsum feruentius diligamus, ac ipsam gloriā ardentius appetamus, peccatum vigilantius caueamus, mūdū contēnamus, spēra, letitūq; ac leurus sustineamus aduersā, oib⁹ quoq; q̄ in mundo sunt funditus moriamur. Si. n. de illius immē sē suauitatis abyssō nobis fuerit a summo largitore concessum stillā vel modicū p̄sentire, statim vitæ, p̄sentis tēdiū etiam finiri optabimus, ac miseræ peregrinationis exiliū nequaquā p̄ patria diligemus, sed ad vitā beatā ardenti desiderio suspirando tēdemus. Notādū est autē, q̄ ait Greg. dicens. Hoc distare inter delicias corporis, & cordis solet, q̄ corporales deliciae dum non habent, graue in se desiderū accedunt. Cū verō habitæ edunt, comedentē p̄tinus in fastidiū p̄ fatietatē vertunt. At contra, spūales deliciae dū nō habent in fastidiū sunt, cū verō habent. in desiderio. Tantoq; a comedente amplius esuriunt, quāto ab esuriente amplius comeduntur. Et iccirco non habitæ amari nō possunt quia earum sapor ignoratur. Quis. n. amare valet, qd̄ ignorat? Proinde P̄salmus admonet dicens. Gustate, & videte, qm̄ suauis est dñs, ac si aperte dicat. Suauitatem eius non cognoscitis, quia hunc minime gustatis. Sed cibum vitæ ex palato cordis tangite, vt p̄bantes eius dulcedinē valeatis amare. Aduertendum est autē, q̄ sicut ait Greg. 4. Dial. Primus humani generis parēs, postquam de paradisi gaudijs, exigente culpa sua, pulsus est, in hui⁹ exiliij, & cæcitatē, q̄ patimur erumnā venit, & illa cælestis patrię gaudia, quę prius contemplantē videre non potuit. In paradiso quippe consueuerat verbis Dei p̄frui, beatorum Angelorū spiritibus cordis munditia, & celsitudine visionis interesse. Sed postquam huc cecidit, ab illo quō implebatur mentis lumine recessit. Ex cuius videlicet carne nati in huius exiliij cæcitate, audimus quidem cælestem esse patriā, audimus ciues eius esse Angelos Dei, audimus socios eorum esse spiritus iustorum perfectorum. Sed carnales quique quia inuisibilia per experimentū scire non valent, dubitant vtrum ne sit quōd corporalibus oculis non vident. Quæ nimirum dubietas primo parenti esse non potuit, quia exclusus a paradisi gaudijs, hoc qd̄ amiserat se vidisse recoiuit. Nos autē recolere vel sentire audita non possumus, quia eorum experimentū de p̄terito nō tenemus. Ac si. n. mulier p̄gnā mittatur in carcerem ibiq; pariens puerum natum nutriet, adoleſcētij; mater solē, lunā, & stellas, montes, colles, & cāpos, anes, volātes, currētes equos, varietates colorum, diuersaque genera nominet p̄curatur. Ille verō natus, & nutritus in carcere nihil aliud sciens, q̄ tenebras. Hæc audiens non credit, q̄ a experientia nō cognouit. Ita in hac cæcitate nati hoīes, dum summa, & inuisibilia audiunt, an vera sint distindunt, q̄ sola hæc infima in quibus nati sunt visibilia cognouerunt. Vnde factū est vt visibilibus inuisibiliumque creator ad humani generis redemptionem veniret, vt dum visibiliter Deū cognosceremus p̄ ipsum factū visibilē in amorē inuisibilij reparemur. Rursus. In corda nostra spiritū sanctū misit, quatenus p̄ eū viuificati crederemus, q̄ p̄ experimētū adhuc scire non possumus, quotquot ergo hūc spiritū hæreditatis nr̄e pignus accepimus de vita inuisibilium nō dubitamus. Quisquis autē in hac credulitate nō est solidus, debet p̄culdubij maiorū dictis credere, ac illis experimētū iā inuisibilij p̄ spūm sanctū habētibus fidē p̄bere. Nā itulit est puer, si matrem suā ideo putat de luce mentiri, q̄ nihil tale potuit experiri. Nos itaq; in cognitione inuisibilij, & experimētali degustatione cælestij in experti scripturæ sacræ sentētij; virorūq; p̄batissimorū tā continua exercitatione virtutū, q̄ iugi meditatione, q̄ subtili contemplatione, q̄ etiā diuina reuelatione cælestis instructorū testimonijs, & exēplis fidē plenā indubitanter adhibere debemus. Quorum vnus vsq; ad tertium cælum raptus vt inter Angelos beatos disceret, quod inter hoīes prædicaret ait. 1. Corin. 3. Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, q̄ præparauit Deus his, qui diligūt eum. Sed qm̄ hæc sic in generali prolata, & summaria breuitate p̄missa parum alliciunt, & inexpertorum mentes non nutriunt, qui non nouerūt ex paucis multa colligere, nec ex principijs conclusiones elicere, nec ex minutij; eximia cogitare, nisi enucliatius explicentur, & velut in particulis diuidantur, puta si puero pomum grossum porrexeris, aut integrum panem ad edēdum præbueris, p̄ compulsionis teneritudinē, & oris angustiam nequit assumere, nec nutritur nisi pro eius capacitate in particulis discindantur. Ideo diuidamus in partes magna, quæ diximus, vt paruulorum gustus afficiatur sapidius, & mentes efficacius attrahātur, ac animæ ad vitam æternam vegetatius nutriantur.

De dotes in generali. Dist. 11.

Cum beatitudo sit finis vltimus hoīs, & oīs eius desiderij cōpletius, & duplex sit finis eius. Intrinsicus, & extrinsicus, est duplex beatitudo. Est. n. quædā beatitudo intrinsicæ, q̄ nos beatificat formaliter. i. beatitudo creata. Est etiā beatitudo extrinsecæ, q̄ nos beatificat effectiue, videlicet ipse Deus.

prima est tanquam finis quo quiescimus. [Secunda est tanquam finis in quo quiescimus. Beatitudinis creatæ septem partes principales a sanctis, & doctoribus assignantur, q̄ dotes cōiter solent dici, quarum tres sunt in animabus, & quatuor in corporib⁹ beatorum. Dicuntur autē dotes in patria metaphoricē ad similitudinē dotis in matrimonio carnali, qm̄ sicut ibi dos dat sp̄so a patre sponsæ. i. ad vsum sponsi p̄ onera matrimonij sustinēda, tñ p̄prias remanet penes sponsam. Vñ soluto matrimonio carnali dos remanet penes eā. Sic dos in patria dñi non quodcumque donū datum at̄z in translatione sui in gloriā, sed donū p̄cipuum animā ad actū vitæ glorioſe disponēs, qd̄ dat Deus pater animę beatæ ad possidendū, sed sponso Ch̄so ad gl̄iam, & honorem, & nō ad vsum, q̄a honorū nostrorū nō eget. Vel dñi hic dos id, qd̄ dat sponsæ ab ipso sponso, sicut dñi Gen. 33. sicut dixit Sichen Ia cob, & filijs eius. Augete dotē, & munera postulate. Et Exo. 22. Si seduxerit q̄s virginē, dormieritq; cū ea, dotabit eā. Dotes ergo at̄z sunt dona qdam p̄cipua diuinitus ei data in translatione sui in gl̄iam, q̄bus aīa Deo immediate coniungit tanq̄ principio vitæ suæ, & ad sponsi amplexus indissolubiles introducit. Dotes ut corporis sunt q̄bus corpus p̄fectē subijcūt at̄z tanq̄ principio vitæ suæ, & ei p̄fectē obedit, ne p̄ ipsum aīa ab actū gl̄iæ retardetur. Est autē aduertēdū, q̄ dotes istæ p̄prie sunt i animabus beatis, minus p̄prie in Angelis, minime p̄prie in Ch̄so, q̄a in matrimonio debet esse consensus animorum, cōformitas naturarū, distinctio p̄sonarū, & de nō sp̄sa sit sp̄sa. Hæc oīa verē sunt inter Christū, & animā beatā. Licet autē primū istorū cōsensus sit Angelis, & animabus in Christo. Vñ p̄ em̄ excludunt Angelis, q̄a nō hnt cōformitatē in natura cū Ch̄so, p̄ alia duo excludit Christus, q̄a in ipso nō est distinctio p̄sonarum. Nō. n. habet humanitas in Ch̄so p̄sonalitatē, sed substantiat in p̄sona verbi, nec humanitas assumpta de non sponsa facta est sponsa. Ideo Christus non dñi dotes h̄c. Dotes at̄z sunt tres, videlicet aperta visio, delectatio siue fructio, & secura tentio vel cōprehensio em̄ alios, seu ēt em̄ quosdā fructio. Sciēdum autē, q̄ fructio importat delectationē in fruente, & adhesionē cū re fruibili. Quātum ad primū ponitur secunda dos em̄ quosdā. Quātū ad em̄. inseparabilē adhesionē, ponit tertia. Dñi autē secura tentio vel potius securitas p̄petuationis beatitudinis. Quia em̄ Aug. 13. de Tri. impossibile est aliq̄ esse beatū, si nō sit de suæ beatitudinis p̄petuatione securus. Tres istæ dotes succedūt trib⁹ virtutib⁹ Theologicis, q̄a fidei succedit cognitio siue visio, charitas delectatio vel fructio, sp̄i verō securitas p̄petuationis. Rñdent etiā tribus potentij; at̄z, q̄a visio p̄ficit intelligentiā, delectatio volūtatē, secura tentio memoriā. Prima dos at̄z est aperta, & immediata Dei visio, qua Diuina essentia tota videbit ab oībus beatis, sed non totaliter, q̄a p̄ sui infinitatem, & immensitatē est incōprehensibilis cuiilibet creaturæ. Nec æqualiter etiā videbit, sed limpidius ab vno, q̄ ab alio. Hæc autē diuersitas erit nō ex parte Dei visibilis, q̄a p̄ suā summā simplicitatē nō potest videri quin totus videatur, sed ex parte videntium inquantū vna potentia magis erit p̄fecta lumine gloriæ, q̄ alia, p̄fectius operabit circa vnū & idē obiectum, sicut sol æqualiter se repræsentat oculis oīum videntium, tñ non oēs æqualiter in illum aspiciunt, sed aliter, & aliter, em̄ q̄ oculus est magis vel minus dispositus ad videntium. Et eadē littera a diuersis legentibus non æqualiter intelligitur, sed vnus subtilius apprehendit, & p̄fundius eā intelligit, q̄ alius, quæ diuersitas nō ex parte litteræ, sed ex parte legētium dignoscit puenire. Hæc autem beata visio dñi immediata, q̄a vñ Diuina essentia a beatis sine medio deferente, & sine medio obnubilatē, nō tñ sine medio disponente. Videbitur inquit sine medio deferente. In cognitione. n. sensibili requiritur mediū deferens, sicut patet in visu, & auditu, vbi requiritur aer mediū inter potentiā & obiectum, deferens sp̄m ab obiecto vsque ad oculum vel aurem, vnde impeditur actus videndi, vel p̄ nimiam distantia, qm̄ tanta est, q̄ non pōt sp̄s visibilis deserri vique ad oculum, vel p̄ indistantiā, q̄a obiectum visibile super oculā possum non vñ. Et sic patet, q̄ ad actum visionis requirit mediū deferens. Sed in visione beata non est medium deferens, q̄a non est visio p̄ distantia sed p̄ p̄sentia, q̄a Deus vbiq; p̄sēns est, & etiam est intimior animæ, quā ipsa sibi. Videbitur etiam sine medio diuidente vel sperante, quod est culpa, sicut dñi Isa. 59. Peccata nostra diuiserunt inter nos, & Deum nostrum. Item sine medio obnubilante, sicut est medium creaturæ, quia mediū vestigio creaturæ, manuducitur homo in cognitionem Dei. Sicut habetur. Roma. 1. Inuisibilia Dei a creatura mundi, id est ab homine per ea, quæ facta sunt intellecta conspiciuntur. Item sine medio figuræ, quo medio Patriarchæ, & Prophætæ manuducebantur, & manuducebant antiquitus in cognitionem diuinorum. Sicut ait Apostolus. 1. Corin. 10. Omnia in figura conuinciebant illis. Item sine medio scripturæ. Ibi enim non indiget beata

Speculum Morale Vincentij.

beati ad cognoscendum Deum rationibus Philosophorum, nec auctoritatibus scripturarum, nec testimonijs sanctorum. 1. Corint. 13. sine prophetia euacuabuntur, sine lingua cessabunt, sine scientia destruetur. Item sine medio fidei. Videmus. n. per speculū in enigmate, tunc autē facie ad faciē. Cū autē venerit, quod perfectū est euacuabitur, quod ex parte est. Auferet. n. oē enigma, & oīs obscuritas. Euacuabit etiam fides, quia fides est non apparentiū. Fidei autem, quae nunc est succedit visio manifesta. Nunc. n. sumus in tenebris, ibi autem in lumine claritatis. Et hoc est medium disponens ad visionem Dei, de quo dictum est, quod Deus non vī sine medio disponente. Vnde Psalmus ait. In lumine tuo videbimus lumen, id est in lumine glorie, videbimus lumen diuinitatis tuę. Hoc est lumen viuificans, clarificans, simplicificans, ac per hoc deiformem efficiens, & Deo assimilans. Vnde. 1. Ioh. 4. Charissimi nunc filij Dei sumus, sed nondum apparuit quid erimus, cū autem apparuerit, similes ei erimus. Quō videbimus eū sicuti est. Hoc autem sciendum, quod Deum videbimus in se, & Deum in nobis, & nos in Deo. Deum in singulis creaturis, & creaturas in Deo. Cognoscere Deum in se. i. in essentia sua, vocatur cognitio meridiana. Cognoscere creaturas in se. i. in verbo, dicitur cognitio matutina. Cognoscere vero creaturas in se id est in proprio genere appellatur cognitio vespertina. Attendendum est etiam, quod anima beata vidēdo Deū simul, & semel, & vnica visione, vident oīa, quae sunt eis necessaria ad integritatem beatitudinis. Alia vero non vidēt nisi quantū, & quā & quō placet ei reuelare, quia claritas eius in speculū ideo relucet in eo spēs id est idea oīum fiendodōrū, sed speculū est voluntarium. Ideo aliqua reuelat, aliqua nō, & quā vni, quā non alij, quā vno tpe, quā non alio, & hoc sua sine beneplacitū voluntatis, nulla tū mutatione vicissitudinis in se facta. Anima quoque beata sunt quaedam specula spiritualia ad modū speculi diuinā in se recipientia claritatē, vñ quemadmodū materiali sole in sua maxima virtute lucentē radioiq; suos p speculū solidum de calibe politū, & tersum, ppendiculariter emittēte. Hmōi speculū in se recipit similitudinē solaris luminis, intātū vt alter sol contuentibus videat, & q tale videt speculū, solēq; videt, tāteq; claritatis efficit, vt nullus susserre possit aspectus, sed reuerberatus nimietate luminis obtundat. Sic & multo fortius in animabus beatis, quae sunt specularis naturae vt dictum est cōiecturare debemus. Ex influentia. n. illius incommutabilis, & incōprehensibilis claritatis recipiūt radios luminosos, non solū in superficie, sicut materiale speculū recipit radios solares, sed in intimitate suis, vt eis totaliter penetrēt, & sic oīno deiformes effectū, i. eadē imaginē trāsformēt. Quā etiam virtute contēplationis quodāmodo inchoat in via, sicut ait Aps. 2. Cor. 3. Nos autē gloriā dñi speculantes in eandē imaginē trāsformamur a claritate in claritate, tanq̄ a dñi spiritu. Sed q hic fit imperfecte ineffabiliter in gloria consumat. Exēplū grossiū, & materiale potes hic aliquatiter adaptare. De ferro ignito, quod ab ignis virtute totū vndique vsq; ad intima penetratur, & adeo indiuia sunt ignis, & ferrum, vt qui videt ferrum ignē videre se videat, plusquam ferrū, & sic a natura sua immutari vī, & in proprietates ignis mirabiliter trāsformari, vt actiones ignis, & spēm plus videatur assumpsisse q̄ ferri. Secunda dos aīe est fructio seu delectatio. Est autē delectatio sicut ait Aug. 14. de Ci. Dei. coniunctio conuenientis cum conuenienti cum sensu eiusdē. In patria autē erit pfectissima coniunctio animae cuiuslibet cum Deo. Cum igit summa sit conuenientia inter animam, & Deum, summa erit ibi delectatio in Deo, & de Deo. Ceterū cum tāta sit delectatio in re adepta quanta est res ipsa, & Deus sit infinitū, immensū, ineffabile, & incōprehensibile bonū, delectatio, q̄ habet qlibet anima in Deo est immensa ineffabilis, & incōprehensibilis im capacitātē cuiuslibet aīe perfuerit, & esset infinita si capacitas aīe posset capere infinitū. Est autē differēter in diuersis non ex parte subiecti fruibilis, sed ex parte fructiū animarū. Nā beati quāto lumine glorie sunt pfectius illustrati, & ipsa illustratione pfectius deiformes effectū, tāto diuinā essentia acutius cōtēplant, & in ipsa cōtēplatione amplius delectant. Hęc ineffabilis, & incōprehensibilis delectatio, q̄ fructio nūcupat inchoat in Dei clarissima visione. Ideo tota beatitudo q̄nq; dī consistere in visione, sicut ait Aug. Visio est tota merces. Et Ioh. 17. dicit Saluator. Hęc est vita aeterna vt cognoscāt te solū verū Deū, & quē misisti Iesum Christū. Nā diuinā claritatis immensitas ipsa sua pulchritudine virtualiter trahit, & immensa dulcedine rapit ad se oēm spūm cōtēntē, ut a se deficiens se toto seruat in ipsum totūq; trāseat, & trāseat in ipsum, ac abyssū incōprehensibilis lucis absorptus, & qcqd creatū est in semetipsum oblitus, quodā ineffabili mō deificat, ipsius Dei pcedijs intuemur. Vñ Aug. ait Tāta est pulchritudo iustitiae, tanta iucunditas lucis aeternae. Hęc est incommutabilis veritatis atq; sapientiae, vt etiā si nō liceret amplius in ea manere, q̄ vnus diei mora, pp hoc solum innumerabiles anni huius

vite pleni delicijs in circumfluentia temporalium bonorū recte meritoq; contemnerent. Et addit Bern. Cui cōparata omnis aliunde suauitas dolor est, omnis iocunditas meror, omne dulce amarum, omne decorum est, quodcūque aliud delectare posset molestum, cum Dei bonitas in infinitum excedat omnem aliam bonitatem. Idē quoque Aug. ait in persona Dei, Ego ero illis quae cūq; ab eis honeste desiderantur, vita, salus, victus & copia gloria, & honor, & pax, & omnia bona. Sic enim erit ipse oīa in omnibus, ipse erit finis desideriorum nrorum, qui sine fine vī debitor, sine fastidio amabitur, sine fatigatione laudabitur. Vñ seipsum promittens Moysi dixit Exo. 33. Ego ostendam tibi oē bonum. Et sapiens Prou. 11. Desiderium iustorum oē bonum. Et idem 11. Desiderium suum iustus dabitur. Vnde tunc complebitur oē nostrum desiderium, & humanus omnino terminabitur appetitus. Psal. Satiabor cum apparuerit gloria tua. Nec obstat quod dicitur Eccl. 42. Quis satiabitur videns gloriam Dei, quia non erit ibi satietas qua fastidium generetur, sed erit ibi satietas qua desideriu impleatur. Similiter ergo est ibi satietas, & esurries. Satietas quē ex abundā tissima plenitudine summi boni, esurries verō ex continuato semper desiderio fruitionis. Satietas ergo tollit indigentia, esurries autē excludit fastidium. In hoc est differētia corporales deliciae a spiritualibus, q̄ corporales dū nō habent graue in se desideriu accedunt, cū vero habitae cōdūt, comedentē p̄tinus in fastidium per fatietatē uertunt. Sed spūales dū non habent, in fastidio sunt; cum verō habent in desiderio, tātoq; a comedente amplius esuriunt, quanto ab esuriente amplius comeduntur. Nā de visione quae beati Angeli Deum vidēt, dī Mat. 18. Angeli eorum semp vidēt faciē patris. Et tñ sēper videre desiderat, sicut dī. 1. Pe. 1. In quē desiderant Angeli p̄spicere, Vñ ex maximē deuotionis spū dictū est. Mirantur nec deficiunt, in illum quē p̄spiciunt, fruunt nec fastidiunt, quo frui magis fruiunt. Tertia dos aīe est secūra tentio. Tentio quē dem. i. pfecta possessio sine amissione, & secūra sine dubitatione. Neq; em̄ beati essent si Deum amittere formidarent. Ait aut Ansel. in li. de similitudinibus. Dico. n. q̄ si illa bona caelestia beat' alij quis perditurus est, aut ipse nolet ea perdere sua spōte, aut Deus volet ei nolenti ea auferre, aut aliqui aius Deo fortior superueniens illa tollet ab eo, Deo, & illo nolente. Sed certē nec ipse abiecto tanto bono in miserias quas euasisse gaudiosus exultabit decidere volet. Nec Deus qui illa tam largā, & tam clementi bonitate donauit, ei aliq̄ auferre volet. Nec vllus Deo fortior superueniet, qui Deo iustum protegente illi inuito aliqua tenus ea tollet. Et sic patet, quod beati de sua aeterna, & immarcescibili gloria sunt securi. Hęc autem securitas omnes alias beatitudinis partes, quae non perfecte possunt hri sine illa, confirmat, animosq; beatorum in maxima pacis tranquillitate quietat.

De dotibus corporis.

Dotes corporum beatorum sunt quatuor, videlicet claritas, impassibilitas, subtilitas, & agilitas. Cum. n. forma debeat pportionari materię, in illo statu futurę resurrectionis disponēt corpora im exigentia, & decentia animarum. Vnde sicut corpora damnatorum ex ordinatione diuina habebunt dispositiones eorum miseriae respondentes, sic corpora beatorum habebunt dotes, & pprietates illi statui condentes. Diuina quidem corpora demeritis eorum exigentibus, & diuina iustitia hoc agente, erunt turpissima, sedissima, fetidissima, debilissima, & ponderosissima, vt ex eorum vilissimis conditionibus animae damnatorum desolabiliter pragrauentur, & ex eorū cruciatibus earum miseria, & supplicium augetur. Corpora verō beatorum habebunt conditiones omnino contrarij, sic miro mō pportionatas beatitudini animarum, vt omnino sint eis subiecta, & perfecte obedientia, nullo mō retardantia eas vel impediētia vel ab actu glorie, quinimmo ineffabiliter sublimabuntur super statum cuiuslibet corporeae creaturę, vt ex eorum dotibus gloriosis animarū beatitudo amplius auget. Præter hęc aut, q̄ anima beata corpori suo inseparabiliter vnietur, vt forma incorruptibilis in statu incorruptionis corpori suo esse incorruptibile tribuat, cōpositione ex contrarijs non obstante, hoc. n. cōiter conuenit tam reprobis, q̄ beatis. Et vterius ex hoc, q̄ aīa ad statum glorie sublimabitur decens erit, vt corpus ei vnium ad talē gloriā, quę tali corpori deceat, & q̄ pportionale fiat aīe sublimetur. Ad hoc aut q̄ corpus pfecte sit subiectum animae, nec eā impediāt ab actu glorie, quatuor requirunt. Quorū duo pertinent ad sensum, alia duo pertinent ad motum. Quod ad sensum. n. necessarium est, q̄ corpus sit facile receptibile sensibiliū specierum, & ad hoc disponit claritas. Aliud, q̄ non sit receptibile passionum ignobilium, & ad hoc disponit impassibilitas. Quod ad motum requiruntur duo. Vnum est, q̄ per inclinationem contrarij suo motori non resistent, ad quod disponit agilitas. Aliud est, q̄ a corporibus extincticis per quae mouet, ei resisteria nullā fiat,

fiat, ad quod disponit subtilitas. De origine dotum istarum dicunt aliqui quod erunt a Deo per creationem. Alii, quod a Deo non per creationem, sed mediante beatitudine anime per redundantiam, sed anime in corpus suum, sicut expressè videtur dicere. Aug. ad Dyoscorum, dicens. Tanta potest fecit Deus animam, ut eius plenissima beatitudine, quæ in fine temporis sanctis per mittit redundet in inferiorè naturam, quæ est corpus, non beatitudo, quæ fruentis, & intelligētis est propria, sed plenitudo sanctitatis, & incorruptionis vigor. Circa hoc igitur attende diligenter, & subtiliter intueri, quod sicut anima beata clarissima visione illius inaccessibleis lucis fruens, quadam spūali claritate replebitur, ita per quādam redūdātia ex anima in corpus, ipsum suum modo claritatis sibi cōpetentis gloria velletur. Vnde dicit Apostolus. I. Corin. 15. Seminatur corpus in ignobilitate, surget in gloria. Quia corpus nōm nunc est opacum, tunc autem erit clarum. Sicut ait Apostolus Ro. 8. Reformabit corpus humilitatis nōre cōfiguratum corpori claritatis suæ. Et aduerte, quod cum aliquid dicitur clarum dupliciter, aut quia peruium, sicut vitrum dicitur clarum, vel aqua dicitur clara. Aut quia lucidum sicut stella dicitur clara, corpora glorificata utroque modo sunt clara id est peruiua, & lucida. Peruiua quod dicitur, sicut ait Greg. super illud Iob 28. Non ad quæruerit ei aurum. Beatorum ciuiliū corpora sibi inuicem, & claritate fulgēt, & puritate translucent ita quod vnusquisque; mēte ab alterius oculis mēbrorum corpulentia non abscondet, sed patebit oīum oculis ipsa est corporis armonia. Sicque vnusquisque; erit cōspicibilis alteri, sicut nūc non potest esse cōspicibilis sibi ipsi. Et Aug. 22. de Ci. Dei. Oīa membra, & viscera incorruptibilis corporis, quæ nunc videmus per vsus necessitatis varios distributa, quoniam tūc non erit illa necessitas, sed plena, certa, secura, & sempiterna felicitas, perficiēt laudibus Dei. Oēs quippe quæ nunc latet armoniæ corporalis munerem, non latebunt intrinsecus, & extrinsecus per corporis cōstita mēbra disposita. Lucida vero erūt corpora beatorum. Sicut ait dñs Mat. 13. Fulgebunt iusti sicut sol in regno patris eorū. Nūc anima fidelis oculos cordis aperiat, & dilatato mētis fovea consideret ineffabilem pulchritudinē corporum beatorum. Fulgebunt inquit sicut sol. Immo certè plusquam sol modo fulgeat, quia fulgebūt sicut sol fulgebūt post iudicium recepta gloria sua, id est immēsa pulchritudine claritatis. De qua loquens Isa. 30. ait. Erat lux lunæ sicut lux solis, & lux solis septēplex sicut lux septē dierū. Claritas ergo corporū beatorū, excedet in septēplus modernā solaris luminis claritatē. Hoc est sciēdū, quod corpora beatorū nō æqualiter erūt clara, quia tūc eorū claritas causat ex redūdātia claritatis anime, & corpus suū quāto anima perfectius Deum videt, & ex diuina visione spiritualiter fit clarior, tanto corpus eius maior claritate refulget. Et hoc patenter insinuat Apłs. 1. Corin. 15. Alia claritas solis, alia claritas lunæ, alia claritas stellarū. Stella. n. a stella differt in claritate, sic & resurrectio mortuorum. Vides igitur aqualiter quāta sit claritas singulorū corporū ex redūdātia animarū. Nunc vterius cōsidera quāta erit ex redūdātia claritatis singulorū in singulos, & vnuerforum in oēs. Non est, dubium quod quāto plura sunt lumina, tāto maior est eorum refulgētia. Cū ergo in gloria innumerabilia sint futura corpora gloriosa, ineffabili claritate radiātia quāto erit fulgor oīum beatorum in patria. Bene ergo dicit beatus Iohannes Apoc. 21. Ciuitas illa non eget sole neque luna vt luceant in ea. Adhuc adde, quod ibidē ait. Nā claritas Dei illuminabit eā, Spiritualis quoque claritas diuinitatis illuminabit animas, sicut differētias meritorū, & Chri claritas corporalis illuminabit corpora beatorum. Vnde sequitur. Et lucerna eius est agnus. Signū pñosticū aliqualē, & quasi vestigiū huius claritatis futuræ, ostendit. Chrius in sua transfiguratione Mat. 17. vbi dicitur quod respēdit facies eius sicut sol. Si tantā claritatē ostendit in corpore adhuc mortali, vt nullus eā sustinere posset aspectus propter quod ibi beati Apłi ceciderūt in facies suas stupefacti inebriati alienati, virtute pariter deficientes, & sensu, vnde Petrus incipiens loqui nesciebat, quod diceret, quanta immo, quæ ineffabilis, quæ inestimabilis, & inexcogitabilis est claritatis eius immensitas, quæ nunc habet in corpore glorioso, & cōicatione sua liberali diffundit, & influit in electos. Et sitāta sit futura gloria claritatis in corporibus, pculdubio prorsus incomparabilis erit claritas in beatissimis animabus. Anima etiā quæ diuina visione fruēt, vltimo fini cōiuncta experiet desiderium suū in oībus adimpletum. Et quia ex desiderio anime mouet corpus, consequens erit quod corpus spūali ad nutū obediat in mouēdo, vnde dicit August. 22. de Ci. Dei, quod vbi quæ voluerit spūs, illic p̄tinus erit, & corpus. Et hoc est, quod dicit Apłs. Seminatur corpus in infirmitate, surget in virtute. Infirmitatē experimur in corpore, quia inualidum, ponderosum, & graue inuenit ad cōplēdū desiderium anime in motibus, & actionibus, quæ voluerit imperare, quæ infirmitas totaliter auferet a corpore ex virtute anime Deo cōiunctæ in corpus propriū redūdāte. Erunt autem in eis motus non propter necessitatē, cū nulla sit in eis indigētia, quia nullo indigere possunt, quod Deū hñt, sed ad virtutis demonstratiōem. Sicut autem anima Deo fruēs, deside-

rium suum sentiet adimpletū, quāto ad adeptiōem plenariam omnis boni, ita impletū erit eius desiderium quāto ad remotionē oīs mali, quia cū summo bono nullū malū potest hñe locum. Corpus igitur perfectum per animā gloriosam proportionaliter atque totaliter liberū, & immune erit ab oī malo quāto ad actū, & quāto ad potētiam. Quāto ad actū quod dicitur, quia nulla corruptio, nulla deformitas infirmitas, debilitas, vel defectus remanebit in eis. Quāto ad potētiam verō, quæ non poterunt aliquid pati, quod sit eis molestū, vel quod nullā inferat lesionē, & ideo dñr impassibilia, quæ tñ impassibilitas non excludit ab eis passiōem, quæ est de rōne sensus. Vt n. n. sensib. sicut enim ea, quæ incorruptionis statui non repugnat. Ad hanc impassibilitatē ostēdēdā dicit Apłs. 1. Cor. 15. Seminatur corpus in corruptione, surget in incorruptione. Et iterū. Oportet corruptibile hoc induere incorruptionē, & mortale hoc induere immortalitatē. Rursus anima Deo fruēs perfectissime adhærebit ei, & eius bonitatē participabit in summo, sicut enim erit possibile capacitati suæ. Sic etiā corpus eius perfecte subdet anime, & eius proprietates participabit quāto erit possibile in p̄spicitate sensus, & ordinatiōne corporei appetitus, & omnimō conueniēti perfectioni naturæ. Nā vnūquodque; tāto perfectius est in natura, quanto eius materia formæ suæ perfectius est subiecta, vnde corpora beatorū dñr esse spūalia. Sicut ait Apłs. Seminatur corpus animale, surget corpus spirituale. Spirituale quod dicitur, non quia fiat spūs, sicut quod dicitur male intelligētis dixerunt, siue per spiritū intelligat creatura spiritualis, siue ventus, siue aer, sed quia omnino subiectū erit spiritui. Sicut nunc dicitur animale non quia sit anima, sed quia animalibus passionibus subiaceret, & alimonia indiget. Patet igitur ex p̄dictis, quod sicut anima hoīs ad cælestium spirituum. i. Angelorum gliam sublimabitur vt Deum per essentiam videat, ita corpus eius ad proprietates cælestium corporum sublimabitur, vt sit clarum impassibile sine labore, & difficultate mobile, & perfectissime sua forma perfectū. Et propter hoc dicit Apłs resurgētium corpora esse cælestia, non quāto ad naturā, sed quāto ad gliam. Vnde cum dixisset, quod sunt corpora cælestia, & sunt corpora terrestria subiunctū quod alia est cælestium gloria alia terrestrium. Sicut autem gloria ad quæ anima sublimatur, excedit naturalē virtutē cælestium spirituum, ita gloria corporum beatorum excedit naturalē perfectionē cælestium corporum. Est. n. eorū claritas fulgētior, impassibilitas firmior, agilitas facilior, & velocior, & sp̄itualitas naturæ perfectior, sicut manifestum est subtiliter intuenti. Hæc sunt ergo dotes gloriæ, tres anime, & quatuor corporis, sicut sunt a sanctis doctoribus assignatæ.

De septem partibus beatitudinis ad animam pertinentibus. Dist. III.

Anselmus autem in li. de similitudinibus quatuordecim beatitudinis partes enumerat, septē ad animam, & septē ad corporis gloriā p̄tinentes. Ait. n. sic. Quatuordecim sunt beatitudinis partes, quas finito generali examine, quæ perfectius oēs electi habebunt, & totidē miseræ genera, quæ tunc oēs reprobi sustinebunt. Septē beatitudinis partes ad gloriā anime p̄tinentes sunt sapientia, amicitia, concordia, honor, potestas, securitas, & gaudium. Septē verō p̄tinentes ad corpus sunt pulchritudo, agilitas, fortitudo, libertas, sanitas, voluptas, & longevitas. Ista vt estima sunt quæ pro se, & pro alia quæque; appetuntur. Si autem in his aliqua sunt quæ aliqui serui Dei modo non appetunt, sed summopere in hac vita refugiant, vt sunt verbi grā pulchritudo corporis, & voluptas. Hoc vtiq; non est, quia naturaliter ea non appetat, sed ne quoquomodo Deum in ipsis offendat. Nā si nil offensionis in Deum per ea contrahi posse certè sentiret, vel se ab æternorum bonorum amore impediri non pertimesceret, perfectio iocundus in ipsis quæ in eorum contrariis se deducerent. Quicumque; illas oēs beatitudinis partes hñe poterit, perfectā anime corporisq; beatitudinē possidebit. Partes verō miseræ p̄tinentes beatitudinibus contrariæ hæc sunt, insipientia, inimicitia, discordia, dedecus, importetia, timor, tristitia, turpitudine, poderositas, imbecillitas, seruitus, infirmitas, anxietas, vitæ breuitas. Quicumque; has oēs miseræ partes tollere contigerit, summæ corporis, & anime miseræ subiacebit. Verum nec vnā illius beatitudinis, vel vnā huius miseræ partes quisquam in hac vita perfecte potest hñe, nec rursus ex toto ea carere. In alia vero vita, aut perfecta hñs beatitudinem nullatenus miseræ subiacebit, aut summæ subiaccens miseræ, omnino beatitudine carebit. Quod autem totum cōprobare possimus, per singulas beatitudinis partes per ordinem discurramus. Prima pars beatitudinis ad animam pertinentis est sapientia. Hæc autem in futura vita tanta bonis erit, vt eorum quæ scire voluerint, nihil sit quod ignorent. Bonus enim perfecta, quæ Deus est, sapientia replebitur, eaq; facie ad faciem videbit, quam dum clarè perspiciat, naturam cuiuslibet creaturæ videbit potius, quā in seipsa videret, quæ in Deo melius, quā in seipsa consistit. Tunc enim iusti cuncta scient quæcumque Deus fecit, tam ea, quæ præterita, quā ea, quæ post modum sunt futura. Ita & a singulis omnibus ibi, & ab omnibus singulis cognoscantur, nec quæquam omnino

Speculum Morale Vincentij.

nino latebit, qua patria, qua gente, qua stirpe quis fuerit oriundus. Cū autē superius dictū sit q̄ vnusquisq; mentē ab alterius oculis mēbrorum corpulentia nō abscōdet, & hic dicat Anselmus, q̄ a singulis oēs, & ab oībus singuli cognoscēnt. Pōt aliquis moueri, & quere vtrum peccatā, q̄ fecit videbūt oēs. Absit hoc. Ea. n. cōfessus sum, vt delerēt, & obliuioni darent, vt nulli amplius panderēt. Rādet Anselmus. Cum tu in illa grā ab oī criminum sorde purgatus, vultu Dei p̄sens astiteris, ingratus ne ei poteris esse p̄ tanta misericordia, q̄ tibi fecit remissis illis delictis: Nō inquit. Et vñ in quā grās ages, si nihil eorum vñ grās agere debeas, in memoria tua habeas. Vt igitur in illius laude p̄timaliter iocunderis, sc̄mp de quanta miseria sis erutus vtp̄ta corā habeas. Cum ergo singulorum conscientia singulis pateant, audeo fateri ea quoq; peccata cunctis electorum patere, pro quorum curatione tu Deo gratosus existes assidue, non ad tuā confusionē, sed ad magnā Dei misericordiā, eius quoq; glorificationē tuāq; cōgratulationē. Nō. n. tunc p̄ peccatis te maior angustia cordis p̄met, scelerumve tuorum magis pudebit, q̄ aliq̄ue magnus olim vulneribus sauiatum, iāq; ex oī parte sanātū aboliti languoris molestia p̄mit. Vel nunquid eorum, q̄ in cunis positus infans egit, nunc grandeum pudet. Tunc quippe cū integra sanitas, perfecta munditia, plena remissio, secura omnium offensionum impunitas tibi certo arriserit, ornatis vel recognitio peccatorum tuorum in nullo tibi horrore vel confusione magis esse valebit, q̄ est mō beato Petro Apostolorū principi, qua Christum negauit abiuratio suā, vel beatæ Mariæ Magdalenz peccata sua, & multis alijs multa, quæ sciuntur donata crimina sua. Verum super hoc agnitis delictis suis velut enormi ac fœda infirmitate sua pietas, virtus, & sapientia medici, qui te sanauit, sublimius a cunctis admirabitur, laudabitur, & magnificabitur. Laus autē, & magnificentia gloriæ Dei, tua si bene aduertis gloria est. Sic igitur patet, q̄ oīum peccatorum tuorum sine dolore recordaberis, & oēs ea sine tui cōfusione videbunt, sed poti⁹ hoc ad Dei misericordiā ostendendū, & ad gratiarū actionē iugiter exoluēdā. Perpende si potes, q̄ grata sit ista sapientia, qua tu sicut ab oībus cognosceris, sic a te oēs, & singuli cognoscuntur. Secunda pars beatitudinis est amicitia. Perfecta autē amicitia est, quæ ad inimicitiam conuerti non potest. Bonum enim quicumq; sic Deus omnesq; alij boni diligunt, vt eum odio vltra h̄re non possint. Quantum nāq; seipsum quisq; tm̄, & tādū diligit, & alterum. Cum oēs vnū corpus Christi sint, & Christus oīum caput, non minori se se affectu amplectuntur, q̄ vnus corporis mēbra sibi vnice copulant. Putasne abundans eris in dilectione, qua hic tibi fuerit in possessione, & tm̄ istā transi, & illū contemplantare per quē tibi bona oīa puenere, & percipies, q̄ ille plus q̄ tu teipsum, & q̄ oēs alij se incōparabiliter amet te, & tu super teipsum, & super oēs alios ineffabili quadā suauitate illū amabis. Vñ Anselmus in plogion. Si deletat amicitia, diligunt Deum plusquam seipfos, & inuicē tanquam seipfos, & Deus illos plusquam illi seipfos. Si igitur in hac vita misera iocundum est amicū verum, & fidelē h̄re, & delectabile est amicis conuiuere, pp̄ qd̄ dicit sapiens. Eccle. 25. Beatus, qui inuenit amicū verum, quanta tunc erit iocunditas, tantos, tales, & tot amicos, tam perfectē, fideliter, & veraciter diligētes h̄re, & ipsum fontē amicitiz possidere. Aug. Nulli superiori null⁹ inferior inuidebit, sicut nunc non inuidet Archangelis Angeli ceteri. Habebit. n. donum alius alio minus, vt hic quoque donum habeat, nec velit amplius. Tanta erit ibi amicitia, q̄ Christiani Deum plus diligunt, quam seipfos, & Deus illos diligit plusquam ipsi seipfos. Et tanta vis charitatis oēs sibi sociat, vt vnusquisq; quod in se non acceperit, in alio acceperit se gaudet. Tertia pars beatitudinis est concordia. Concordiam tam raram habet hic homo, ut nec ipse cum alijs, nec alij secū, immo nec ipse semper sibi metipso concordet. Sic. n. corpus, & animæ dissident, vt quod vnū appetit, alterum nolit. Sicut ait Apostolus Gal. 5. Caro concupiscit aduersus sp̄m, spiritus autem aduersus carnē, h̄c. n. sibi vnice aduersantur. Et Ro. 7. Inuenio aliā legē in mēbris meis repugnantem legi mentis meæ. In alia verō vita in summa consistunt concordia. Corpus. n. & anima cuiuslibet sancti, immo oēs iusti sibi vnice tantæ erunt concordiz, quantæ in præsenti sunt oculi nostri. Sicut. n. oculus vnus verti nō pōt quo non vertatur, & alius, sed semper in eandem partem voluntur sic corpus, & anima vel societas illa iustorum nil poterit velle diuersum, sed eandē sc̄mp voluntatē habebunt. Corpus vnū erimus quicumq; ibi erimus, ecclesia vna, sp̄s vna Christi erimus, quicumque ibi erimus. Ipsa Dei voluntas diuersa nō erit a tua, sed sicut tu quod ille, sic & ille in cunctis quod tu. Caput nāq; a corpore suo quomodo discreparet. aderet oībus oīs sufficiētia, q̄ perficeret singulis vnanimis, & plena concordia. Quarta pars beatitudinis est honor. Hō ab hoībus in hac vita appetit honorari corum verbis

aut factis. Verbis quidem vt eū collaudent. Factis autem vt sibi obediant. Sed cū honorem hmōi appetit, tale est ac si vnus mus ab alijs laudari quærat, eisq; in regimine præponi. Hunc tm̄ honorem licet nullus sit, tm̄ p̄nē nemo pōt ipsum hic ad plenum h̄re. Nullus. n. est Imperator qui ab oībus laudetur, vel oīb⁹ aijs p̄ponatur. In futuro autē iustus quisq; verum, & perfectum honorem in patria consequetur. Cuiusmodi verō sit hic honor breuē cōsideremus exēplo. Ecce hic ante oculos n̄ros positus aliq; pauper oī solatio destitutus, vlc̄si, & aliarum infirmitatum seditate corruptus, & omni quo vel a frigore defendatur tegumento nudus. Hunc igit talē tali mō iacentem, & in nullo semetipsum iuuare valentē, si rex aliq; potentissimus transiēs videret, eiusq; miserum vulneribus mederi iuberet, curatūq; suis regalib⁹ ornatis induitū sibi p̄ciperet præsentari, in filium adoptaret, ac deinde p̄ciperet vt in regno suo tanq̄ filius suus a cunctis haberet, atq; in nullo, qd̄ imperaret a quoquā cōtradiceret, hæredēque suum, filijq; sui pp̄rij coheredē institueret, & eum vocari noīe suo vellet. Nōne diceres hūc magnificē, & sublimiter honoratū? Et certē Deus nobis hæc oīa faciet. Natos. n. de putredine carnis, repletos multis miserijs, omniq; solatio destitutos, omniumque infirmitatum passionibus obnoxios, peccatorū ac corruptibilitatis vlc̄eribus plenos, sola misericordia ductus accipiet, & curabit nos sanitati restitutos, ornatis p̄fectæ iustitiæ, & incorruptibilitatis ornabit, adductos ad se ī filios adoptabit, regni sui cōsortes efficiet, & hæredes, filioque suo vnigenito sibi per oīa cōquali, & cōomnipotenti concorporales constituet, & coheredes. Omnīq; creaturæ iubebit, vt ī omni, qd̄ volumus nobis obediat vocatq; noīe suo nos Deos efficiet. Ipse. n. dicit. Ego dixi Dī estis, & filij ex celsi oēs. Sed ipse Deus est p̄ essentia, tu verō participationē, sicut testat Pe. dicens. 2. Pe. 1. Vt efficiamini Diuinæ cōsortes naturæ, ipse Deus est deificas, tu verō Deus deificatus. Aug. Ibi erit verus honor, q̄ nullo negabit digno, nulli cōferetur indigno, q̄ nec ambiet ad eū vllus indignus, vbi nullus p̄mittet esse nisi dignus. Attende fidelis anima, q̄ inestimabilis erit honor, a summo rege regū manu pp̄ria coronari, & dyademate perhennis gloriæ decorari, nō in mūdi sterquilinio, sed in cęli palatio in conspectu innumerabilium Angelorū, & sanctorū omnium immortalitatis sicut Deus suū. Nā sicut Deus p̄t q̄ qd̄ vult per seipsum, ita poterit illi q̄ qd̄ volēt p̄ seipfos. Sicut illi non aliud volent, q̄ qd̄ ille, ita ille volēt q̄ qd̄ ipsi volent. Et qd̄ ille volēt nō poterit nō esse. Sexta pars beatitudinis est securitas. In hac vita nihil pōt aliq; h̄re de quo securus valeat esse. Sub eodē. n. momento pauper ex diuitem, tristis ex læto, infirm⁹ ex sano, mortuus ex viuō p̄t existere. Ergo nec alias beatitudinis partes, nec securitatē p̄fectā hic habet. In futuro autē bonus quisque securitatē p̄fectā habebit, q̄ quicquid voluerit obtinebit, & nihil ex eo se amissurum timebit. Bern. O ciuitas cęlestis, secura māsio, patria totū cōplectens, qd̄ delectat, populus sine murmure, incolæ quieti, hoīes nullā indigentia habentes. O q̄ gloriosa dicta sunt de te ciuitas Dei. Aug. quoque sic loquit, Ibi erit summa securitas, secura tranquillitas, tranquilla iocunditas, iocunda felicitas, felix æternitas, æterna beatitudo. De hoc require supra, in tertia dote animæ. Septima pars beatitudinis ad animā pertinentis est gaudiū. Gaudiū p̄fectum solus ille pōt h̄re, q̄ oēs prædictas partes beatitudinis p̄ualet obtinere, quarū qa nullā hō hic h̄re pōt, patet q̄ nec gaudiū summū. In futuro autē bonus quisque tunc omnino gaudere poterit, q̄ perfectē prædictas oēs partes beatitudinis obtinebit. Quid ergo beatius isto, quo tunc replebitur iusto gaudio. Adhuc tm̄ ad cumulū beatitudinis suæ aliud habebit, vñ amplius possit gaudere. Quia. n. quisque sic alterum vt seipsum amat, patet q̄ sic de illius felicitate sicut de sua gaudebit. Quot & quāta gaudia quisque beatus habebit, q̄ de tot, & tantis beatitudinibus sanctorū gaudebit. Quod si de alijs quos vt se diligit tā ineffabiliter iubilabit, quantū de Deo quē plusquam se diligit exultabit. Gaudium. n. erit ei int⁹, & extra, sursum, & deorsum, gaudiū circūque. Cuiuslibet eorū erit gaudiū super se de Diuina visione. Intra se de sui glorificatione. Infra se de suppliciorum infernalium euasione. Circa se de sanctorum Angelorum, & hominum societate iocundissima. Extra se de mūdi formositate gratissima, vbi que gaudium plenum erit. August. Ibi nihil obest, nihil deest, nihil extra, quod appetatur

appetat, nihil intra qđ fastidiatur. Ibi vita sine morte, iuuentus sine senectute. Ibi lux sine tenebra, ibi gaudium sine tristitia, ibi pax sine discordia, ibi voluptas sine iniuria. Ibi merces sanctorum tam magna est, qđ non pōt mensurari, tñ multa qđ non potest numerari, tam copio a qđ non potest finire, tam p̄ciosa qđ non potest aestimari. Idem ibidem. Illud qđ permittit Deus, fide non capitur, spe non attingitur, charitate non comprehenditur, desideria & vota transcendit, acquiri potest, aestimari nō potest. Ibi nihil quod amabitur deerit, ibi nihil desiderabitur qđ non affit. Propter qđ sicut scriptum est Isa. 52. Gaudium & lætitia inuenietur in ea, id est in sup̄na Hierusalem, gratiarū actio & vox laudis. Et iterum 65. Ecce ego creo Hierusalē exultationem, & populum eius gaudium. Notate verba Hierusalem & populum eius tanta plenitudine gaudij perfuerunt, vt nō solum dicantur exultatione & gaudio repleri, vel etiam cumulari, sed magis esse ipsum gaudium, quia gaudium omnino superexcedit in eis. Item 66. Lætamini cum Hierusalem & exultate cum ea qui diligitis eam. Gaudete cum ea gaudio vniuersi qui lugebatis super eā, vt fugatis & repleamini ab vbera consolationis eius, vt mulgeatis & delicijs affluatis ab oīmoda gloria eius. Vnde bñ & deuotē loquens Anselmus de hoc gaudio ait. Cor humanū, cor indigens, cor expertum erumnas, immō obrutum erumnis, quantum gauderes si his oīb. abundares, interrogata intima tua, si capere p̄t gaudium suum de tanta beatitudine sua. Sed certē si quis alius quē oīno seipsum diligit res, idem gaudium, eandemq; beatitudinē haberet, duplicaret gaudium tuum, quia non minus de illius bono, qđ de tuo gauderes. Si vero duo vel tres, vel multo plures idipsum haberent, tñ inde pro singulis, quantum p̄ seipso gauderes, si singulos si cut seipsum amares. Ergo in illa perfecta charitate innumerabilium Angelorum & hominum, vbi nullus minus diligit aliū qđ seipsum, non aliter gaudebit quisq; pro singulis quam p̄ seipso. Si ergo cor hominis vix capiet gaudium. S. de tanto bono suo, quō capax erit tot & tantorum gaudiorum. Et vtique quātum quisq; diligit aliquem tantum de bono illius gaudet. Sicut in illa perfecta felicitàte vnusquisq; sine comparatione Deum diligit plus quam se, & oēs alios secum, ita plus gaudebit abiq; dubitatione de felicitàte Dei qđ de sua, & omnium aliorum secum. Sed si Deum sic diligit tota mente, toto corde, vt tamen tota mens, totum cor, non sufficiat dignitati dilectionis Dei, totum cor, tota mens non sufficiat dignitati gaudiorum. Non ergo totum gaudium intrabit in gaudentes, sed toti gaudentes intrabunt in gaudium. Peto Dñe meditetur intus in te mens mea, loquatur lingua mea, amet illud cor meum, sermoneinetur os meum, esuriat illud aīa mea, sitiat caro mea, desideret te tota subliātia mea, donec intrē gaudiū Dñi Dei mei. P̄dicte septē beatitudinis partes, ad tres dotes aīe superi⁹ memoratas p̄t reduci. Nā sapiētia ad primā dote reducitur. Amicitia, cōcordia, & gaudiū ad secundā. Honor p̄as, & securitas ad tertiā.

De septem partibus beatitudinis corporis. Dist. IIII.

Similiter enumerat Anselmus septem partes beatitudinis ad corpus pertinentes. Prima pars est pulchritudo, miseriq; per contrarium turpido. Est autem pulchritudo bonum quoddam quod naturaliter à cunctis desideratur haberi. In illa siquidē vita pulchritudo iustorum, solus pulchritudini comparatur qui tunc simpliciter, quam modo sit clarior, & splēdidior erit. Vnde scriptum est Matth. 8. Fulgebunt iusti sicut sol in regno patris eorum. Amplius corpus Domini claritati solis p̄lucere, nemo potest ambigere. Huic autem teste Apostolo similes erimus, qui ait Rom. 8. Reformabit corpus humilitatis nostræ configuratio corpori claritatis suæ, hæc auctoritate comprobata. Si quis etiam velit cibi ratione probari, credo nulli debere incredibile videri iustos pulchritudinem solis in illa vita vbi mortale hic absordebitur tantummodo sortiri, cū verē dicantur, & sint templum & sedes Dei, quod nusquam in diuina pagina inuenimus de isto visibili sole legi. Secunda pars beatitudinis est agilitas. In futuro tanto nos velocitas comitabitur, vt ipsi æquē celeres Angelis Dei simus, qui de cœla ad terras & econuerso diso citius dilabuntur. Quæ celeritas, vtrum sit in Angelis probari necesse esset. Exempli gratia dici posset hominem mortali adhuc carne grauatum, mox a Iudæa per Angelum in Chaldeam delatum, videlicet, tradito prandio quod deferebat sine mora relatum. Ergo cū istis omnino par velocitas nobis erit, quibus sicut promissa est illorum æqualitas nobis inierit. Apostolus etiam qui corpora nostra quantaunque locorum intercapedine sepeperata membra rim fuerint vel dispersa, in ictu oculi asserit resurrectura, satis innuit quam velocitatem eadem corpora iam incorruptibilia sint habitura. Corruptibile enim hoc, sicut ipse testat, incorruptionē inducet, immortale hoc immortalitātē. Hu⁹ quoq; ve-

Speculum Morale.

locitatis exemplum in radio solis possumus intueri, qui statim orto sole in plaga orientali, pringit vsq; ad vltia plagæ occidentalis, vt in eo ppendamus nō esse impossibile qđ de nra dicim⁹ futura velocitate. Huic etiam radio solis simile exemplum velocitatis habemus in nobis. Radius quippe oculorum nrorum in subleuatione palpebrarum adusque cœlum pringit, & ictu earum totus in semetipsum ac integer redit. Amplius constat scōrum aīmas, qđ iam cœlestia tenēt, necdū plena felicitate perfui, donec incorruptibilitate suorum corporum potiant, qđ cū adeptę fuerit, non est qđ amplius velint. Hæc inq; corpora si cas ad suam felicitatem tardiores aut grauiiores efficere deberent, nimirum eorum consortium potius abhorrent qđ appeterent. Tertia pars beatitudinis ad corpus pertinētis est fortitudo. Prestabunt viribus quicunq; meruerunt Angelicis ciuibus sociari, intantum vt nullatenus illis quicq; obistere valeat, vel si mouēdo quid, aut euertendo voluerint à statu suo, quin illico cædat. Nec in eo qđ diximus maiori laborabunt conatu qđ nos modo in oculorum motu. Neq; similitudo illa Angelorum nro cadat ab aīo qđ ademptur. Sumus in futuro, quatenus si in hac fortitudine, aut in his qđ dicturi sumus exemplum aliud nō occurrat, vel ipsa p̄ qđ Angelis adæquabimur ad ea cōprobanda p̄sit. Sicut igitur in quibus Angelos valere constat nra nihilominus fortitudo valeat. Nemo autē est qui dubitet vt puto existere Angelos ea qua volunt fungi fortitudine. Cū igitur similes eis fuerimus, nunquid imbecilliores illis erimus. In futuro igitur iustus sic fortis erit, vt etiam si velit terram commouere possit. Sed fortasse q̄ret aliquis quid nobis tunc illa fortitudo p̄stabit, cū singulis tanta conuenientia, vt conuenientius nequeant vbiq; dispositis, nil euertendum, nil statuendū sit in quo vires suas qđ exercere possit. Qui hoc dicit attendat, qđ non semper oīb. qđ habemus, & qđ nos non parum habere gaudem⁹, actu vtimur. Verbi gr̄a. Ipso visu, potestate aliqua, nō nullarum scientia rerum. Sic & de multis alijs in hunc modum Sic & tunc de qua agim⁹ fortitudine erit. Sola namq; possessio eius grata nobis erit, & exultatio grandis, licet in actu non sit nobis necessaria. Cunctis vt dictum est in suo statu conuenienter apratis. Hęc eadem q̄stio si aut de velocitate aut de alia beatitudinis parte moueat, hac solutione si non aptiorē lector inuenierit, dissoluatur. Quarta pars beatitudinis ad corpus pertinentis est libertas. Liber est qđ cogi non pōt ad ea qđ nolit, nec p̄hiberi pōt ab eo qđ velit. Sed quis in hac vita hanc libertatem possit habere. Quis non quotidie patit qđ nollit, quis assequi valet oē qđ vellet. In futuro autē quicunq; Angelis assimilabuntur, eorū quoq; libertatem necessario assequentur. Itaq; sicut Angelus nihil obstat, nihil eos impedire pōt vel constringere, quin p̄ velle suo cuncta liberrimē penetrant, ita non erit obstaculum qđ nos retardet, nulla clausura qđ nobis aliquatenus obstat. Non elementum qđ nobis ad velle nrum p̄num non extet. Amplius dñicum corpus cui corpora nra Paulus configurada testatur, clauso sepulchro à mortuis resurrexit, hoc etiā ad Discipulos clausis ianuis palpandum introiuit. Nobis quoq; in hoc futuræ libertatis documentum grande reliquit. In illa vita si bonus fuerit, nil patiet qđ nolit, sed agere permittetur quodcumq; voluerit. Quinta pars beatitudinis ad corpus pertinentis est sanitas, miseriq; vero infirmitas. Illa hō ab ortu suo carere, hanc autē incipit tollere. Ex quo. n. nascitur, prima vox eius indicat qđ patiat. Mox namque incipit esurire, sitire, lacessere, suis in pannis lacessere, hic cæcus, vel surdus, mutus vel claudus, cardiacus vel scabiolus, leprosus vel paralyticus, alioq; morbo efficitur infirmus, quia tñ eius infirmitas quibusdā medicamentis liniri pōt, non summx infirmitati subiacer, verum in futuro sic sanus erit, qđ nullatenus infirmabit, sed summa sanitate fruet. De hac sanitate qđ melius dicit possit qđ qđ Psal. canit. Salus iustorum à Dño. Verū de ista sanitate qđ in sæculo futuro habebimus exemplum afferre queam, vt qđ sit intelligat, non video, quia nil sanitatis qđ ei comparare possem, aut ego in me, aut aliquis in mortali carne degens sensu in se. In futuro autē absterget Deus oēm lachrymam ab oculis scōrum & iā non erit amplius neq; luctus, neq; clamor, neq; vllus dolor, qđ prima transierunt. Et non esurient neq; sitient amplius, neq; cadet super illos sol, neq; vllus estus, qm̄ dextera sua Deus teget eos, & brachio suo scō defendet illos. Quid igitur eis nocere poterit, quibus dextera Dei tegumentum erit. Quæ autē sit illa sanitas, scio me nec meo nec alicuius sensu vel experimento accepisse. Credere tñ licet, & incautēter asserere, sanitatem vitæ futuræ ita iugem incommutabilem ac inuolabilem fore, vt ineffabili quadā dulcedine totū hominem repleat, & oē qđ alicuius in se vicissitudinis mutabilitatis, aut læsionis suspicionē p̄cedere q̄at, p̄cul arceat ac repellat. Sexta pars beatitudinis ad corpus pertinentis est voluptas. Hęc cū in hac vita hoīes q̄runt, non nisi p̄ anxietatē inuenire q̄unt.

Tomus Tertius

V

Cunq̄e

Speculum Morale Vincentij.

Cumque ad id perueniant quod voluptatem putant non nisi laborando eo frui valent, quo si etiam immoderatus usus fuerint, rursum eis in anxietatem conuertitur. Post hanc vero vitam, aut in oimoda voluptate sunt, aut oimoda replebuntur anxietate. Sicut enim ferrum ignitum quaque sui parte continet ignem, sic in se boni voluptatem, mali vero sentiet anxietatem. Hanc voluptatem neminem inuentum esse puto, quod eam ut est senserit vel gustauerit, ut illius saporem vel habitudinem alijs declarare possit. Sit tamen ante mentis oculos positus exempli causa homo aliquis, qui tam in ipsis oculorum suorum pupillis quam in singulis membris ferrum ignitum & candens infixum habeat, ut nec medullae nec intestina, nec omnino quicquam in corpore eius cruciatus immaniter careat, vel eam lenius quam in oculis sentiat. Quid dicam angustiatum. Quis istum sanae mentis estimet inter ista eodem modo, sed penitus contraria consideratione in illa futura vita declaratio quaedam, ineffabilis bonos inebriabit, & inestimabili dulcedine sui totos eos inenarrabili quadam exundantia satiabit. Quid dixi totos, oculi, aures, manus, os, nares, guttur cor, iecur, pulmo, ossa, medullae, etiam ipsa, & cuncta sigillatim & singula membra eorum in communi tantam mirabilis delectationis, & dulcedinis sensu replebuntur, ut homo vere totus torrente voluptatis Dei poterit, & ab ubertate domus eius inebrietur. Hoc autem aduertendum quod ibi non erunt voluptates caruales, sive delectationes, quae consistunt in usu corporalium ciborum, & venereorum, quoniam istae ad vitam animale pertinent, & sunt nobis brutisque communes. Sed sunt ibi delectationes altissimae, purissimae, & nobilissimae, in quibus cum Angelis sanctis coicamus, quod consistunt in iocundissima Dei visione, & suavissima fruitione, quae nobis & Angelis est communis. Unde Mat. 22. In resurrectione neque nubent, neque nubent, sed sunt sicut Angeli Dei. Quod autem in futuro saeculo non vtantur cibis & venenis patet. Remota enim vita corruptibili, necesse est remoueri illa quae corruptibili vitae deseruiunt. Manifestum est autem quod usus istorum corruptibili vitae deseruit. Sumuntur enim cibi, vel propter nutrimentum ut vitetur corruptio quae posset accidere ex consumptione humiditatis naturalis, vel propter augmentum, ut perueniat corpus ad debitam quantitatem. Sed neutrum praedictorum erit in patria, quoniam omnes erunt incorruptibiles, & omnes in debita corporum quantitatem resurgent, sicut dictum est supra: ergo usus ciborum non erit ibi. Similiter commixtio maris, & feminae corruptibili vitae deseruit: ordinatur enim ad generationem, ut per eam conseruetur in specie, quod non potest in indiuiduo conseruari. Cum igitur omnes homines in futuro sint incorruptibiles, nulla tunc erit hominum generatio. Si autem dicas quod tunc erit usus ciborum & venereorum non propter conseruationem, vel augmentum corporis, nec propter conseruationem speciei, vel multiplicationem hominum, sed solum propter delectationem quae in illis actibus existit, ne desit aliqua delectatio hominibus in vltima remuneratione. Patet hoc inconuenienter & irrationabiliter esse dictum. Quia constat quod illa vita beata ordinatur erit quae vita plenus. In hac autem vita inordinatum & vitiosum est si quis vtatur homini cibis & venereis propter solam delectationem, & non propter necessitatem sustentandi corporis vel procreandae proles. Nam delectationes quae sunt in praedictis actionibus non sunt fines actionum, sed magis conuersio. Est ergo ordo propter hoc & indecens, si operationes propter solas delectationes exercent. Nullo ergo modo hoc ponendum est in beatis, quorum vita ordinatissima debet esse. Per hoc autem excluditur error Iudaeorum & Saracenorum, qui ponunt & estimant quod homines post resurrectionem cibis & venereis vtentur sicut & nunc. Quos etiam quidam Christiani haeretici sunt secuti ponentes regnum Christi futurum in terris terrenum per mille annos, in quo spacio temporis dicunt eos qui tunc resurrexerint moderatissime cibis & venereis vacaturos. In quibus cibis sit tantus aut potus, ut non solum nullam modestiam teneant, sed modum quoque ipsius credulitatis excedant. Sed ista nullo modo nisi a carnalibus credi possunt, qui sola carnalia sapiunt, & spiritualia & aeterna minime gustauerunt. Sunt autem aliqua quae huic opinioni suffragari videntur. Primo quidem, quia Adam in statu innocentiae vitam habuit immortalem, & tamen si stetit, cibis & venereis usus esset, cum illi dictum sit. De omni ligno paradisi comede. Et crescite & multiplicamini &c. Item Christus post resurrectionem suam legit comedisse. Luc. vii. Cum manducaisset coram Discipulis sumpsit reliquias & dedit eis. Et Act. 10. dicit Petrus. Hunc. scilicet. Iesum Deus suscitauit tertia die & dedit eum manifestum fieri non omni populo, sed testibus praedictis a Deo nobis qui manducauimus & bibimus cum eo postquam surrexit a mortuis. Item Act. 1. Conulescens praecipit eis &c. Sunt etiam auctoritates multae in scriptura sacra, quae ciborum usum videtur nobis permittit in illo statu futuro. Dr. n. Ita. 2. Faciet Dominus omnibus, praeparatis in monte hoc conuiuui pinguium medullatorum vinde

miz defecate. Et quod hic intelligi debeat de statu post resurrectionem patet ex hoc quod sequitur. Et praecipitabit Dominus mortem in sempiternum, & auferet Dominus omnem lachrymam ab omni facie. Item Isa. 65. Ecce ego sum comedent & vos esurietis. Ecce serui mei bibent, & vos sitietis &c. Et quod hoc referendum sit ad statum futurum, patet ex hoc quod postea subditur. Ecce ego creo caelum nouum & terram nouam. Item Dominus dicit Mat. 26. Non bibam ammodo de hoc genere vine vitis, usque in diem illum cum illud bibam vobiscum nouum in regno patris mei. Et Luc. 22. Ego dispono vobis sicut disposuit michi pater meus regnum, ut edatis & bibatis super mensam meam in regno meo. Item Apo. 2. dicit quod ex utraque parte fluminis quod erit in ciuitate sanctorum erit lignum vitae afferens fructus duodecim singulos menses. Et 20. ca. eiusdem dicit. Vidi aias decollatorum pro testimonio Iesu, & vixerunt & regnauerunt cum Christo mille annorum. ceteri mortuorum non vixerunt donec consumeretur mille anni. Ex praedictis omnibus praedictorum haeticorum opinio confirmari videtur. Sed haec omnia sane intelligentibus non est difficile soluere. Quod primo obicit de Adae nullam habet efficaciam. Adae namque perfectionem quandam habuit personalem, nondum tamen erat perfecta humana natura multiplicatione humani generis, nondum adhuc inchoata. Institutus ergo fuit Adam in tali perfectione quae generis humani principio coepetebat, & ideo oportuit quod generaret ad multiplicationem humani generis, & per consequens quod cibis vteteret. Post resurrectionem autem natura humana totaliter erit perfecta, electorum numero iam completo. Et ideo generatio tunc non erit, nec usus etiam alimenti, propter quod & alia erit immortalitas resurgentium, & alia quae fuit in Adae. Resurgentes enim sic erunt immortales, ut mori non possint, nec eorum aliquid possit resolui. Adam autem sic fuit immortalis, ut posset non mori si non peccasset, & posset mori si peccasset. Eius autem immortalitas sic poterat conseruari, non quod nihil resolveretur, sed ut contra resolutionem humani naturalis subueniri posset per ciborum necessariam sumptionem, ne corpus eius ad corruptionem veniret. Quod autem obicitur de Christo, qui post resurrectionem comedit. Dicendum quod reuera comedit non propter necessitatem, sed ad demonstrandum suae resurrectionis veritatem. Cibum autem ille quem sumpsit non fuit conuersus in carnem eius, sed in praecipiente materia resolutus. Haec autem comendendi non erit in resurrectione ceteri. Auctoritates vero quae videntur permittit ciborum usum post resurrectionem, specialiter intelligende sunt. Nam scriptura diuina parua inter intelligentium condiscendens praeponebat nobis spiritualia sub similitudine sensibilium, ut animus non sentibilis affluet, ex his quae nouit surgat ad incognita quae non nouit, ut per hoc quod scit nota diligere, discatis, & incognita amare. Et per hunc modum delectatio quae consistit in contemplatione sapientiae, & assumptione veritatis intelligibilis in intellectu nostrum conseruit per usum ciborum in sacra pagina designari, sicut illud Prou. 20. quod de sapientia dicit. Miscui vinum & posui mensam, & insipientibus locuta est. Venite & comedite panem meum & bibite vinum quod miscui vobis. Et Ecc. 1. dicit. Cibauit illum pane vitae & intellectus, & aqua sapientiae salutaris potauit illum. De ipsa etiam sapientia dicit Prou. 12. Lignum vitae est his qui apprehenderint eam. Auctoritates igitur superius allegatae non cogunt nos dicere, quod se post resurrectionem cibis vtantur. Hoc tamen quod positum est de verbis Domini. Matth. 26. potest intelligi, ut referatur ad hoc quod ipse cum Discipulis suis post resurrectionem suam comedit, & bibit. Nouum quidem vinum. in nouo modo. scilicet non propter necessitatem, sed ad suae resurrectionis demonstrationem. Et dicit. In regno patris mei, quia in resurrectione Christi regnum immortalitatis demonstrari ceperit. Quod autem dicit in Apoc. de mille annis, dicit quod per mille annos intelligitur totum tempus Ecclesiae in quo Martyres regnant cum Christo, & alij Sancti tam in praesenti Ecclesia quam regnum Dei dicitur, quae etiam in caelestia praeparata quantum ad animas. Millenarius enim perfectionem significat. Sic ergo manifestum est quod sancti post resurrectionem non vacabunt cibis & potibus, neque venereis actibus. Ex quo sequitur quod omnes occupationes actuum cessabunt, quae videntur ordinari ad usum ciborum & venereorum, & ad alia quae corruptibili vitae sunt necessaria. Sola ergo occupatio contemplatiuae vitae remanebit. Inde est quod dicit Luc. 10. Optimam partem elegit sibi Maria, quae non auferet ab ea in aeternum. Septima pars beatitudinis pertinentis ad corpus est longeuitas. Haec corporis beatitudinem perficit & consummat. Tunc enim primum omnes praedictas beatitudinis partes corpus habere potest, cum sine amissione retinere valet. Nam si eas haberet, & tamen moriendo amitteret, quid sibi eas habuisse prodesset? At longeuitatem perfectam habere non potest, qui alioquin moriturus est. Quantumlibet enim diutius viuat, somnium esse sibi videtur, oed quod vixit non moritur. Non ergo longeuitate homo hic habet, quae aliqui mouendi necessitate inuitabiliter habet. Sed quae nunc bene vixerit, in futuro longeuitatem habebit, quae viuet quantum & Deo.

Si ergo

Si ergo longa, & salubris vita diligitur, ubi est æternitas sana, & æterna sanitas, quia nulli in perpetuum viventi, & salus iustorum a dño. Aug. Vacabimus, & videbimus: videbimus, & amabimus: amabimus, & laudabimus. Ecce quid erit in fine sine fine. Nam quis aius nosset est finis, nisi pervenire ad regnum, cuius nullus est finis? Nam scriptum est Luc. 1. Regni eius non erit finis. Ad illud regnum æternæ beatitudinis nos perducatur, qui fidelibus suis dicturus est in iudicio. Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi. Istæ septem beatitudinis partes ab Anselmo prædictæ reducuntur ad quattuor dotes corporis superni assignatæ. Nā pulchritudo reducit ad claritatem, fortitudo, sanitas, & longævitas ad impassibilitatem, libertas, & voluptas ad subtilitatem: agilitas autem proprio nomine nuncupatur. Hæ sunt quattuordecim partes beatitudinis, quas beatus Anselmus enumerat, licet non eodem ordine prosequatur.

liquidem mundus iste ad unius aîz precium estimari non potest pro qua Christi sanguis effusus est, & q̄ non nisi Christi sanguine redimi potuit. Contra si quis diligenter attenderet vilitatem peccati, quam vilem, & miseram, quam sedam, & scdam, quam deformem, & abominabilem Deo, & Angelis eius sanctis reddat aîam peccati. cem, quot & quanta mala pueniant aîz per peccatum, nullo modo, nulla ratione peccaret. De vilitate peccati, & de malis, & dānis quamplurimis q̄ facit in anima, require infra, ubi agit de effectibus peccati. Qd̄ autem aîz considerata nobilitas eiusq̄; generosa cōditio p̄seruet ipsam, & retrahat a peccato dē infra 10.3. Qui natus est ex Deo, nō peccat. Ex Deo inquam non ex sua substantia, vel essentia producente, sed ex Deo ad tuā imaginem conformante, & ex Deo redimente, & deformatam per factā regenerante, & per grām reformante. Reuera ois hō, si natiuitatis huius dignitatem considerat, nō peccat. i. a Deo vilitatem peccati abominabilem intuet, q̄ peccatū cōmittere penitus dedignat: vnde Sen. Si scire Deos ignoscituros, & hoies ignoscituros, adhuc non peccat. Sequit: Qm̄ semen Dei manet in eo. Hoc semen est fides, q̄ est bonorum oium primarium fundamentum, hoc semen manet in hoie et post peccatū, cuius virtute debet retrahi a peccato. Sequit: Et non potest peccare. i. habet in se, vnde possit non peccare si velit. Secundum q̄ multum valet ad p̄feruandum hoïem a peccato, est seriosa sui circumspectio. Si enim homo semetipsum diligenter sine dissimulatione discuteret, & oēs aîz suæ latebras, oēs sensus suos tam interiores, quam exteriores sollicitè visitaret, nunquā peccaret. Hoc autem est summè necessarium, qm̄ cum tota vita hois sit tētatio, sicut dē Job 7. Tentatio est vita hois super terrā, & p̄dit oīno, vt se custodiat, & defendat, sicut inferius ostēdet. Rursus, quia non solum ab extrinseco. i. a tentatione hostili gnāt in nobis peccatum, immo et a nobisipsis. i. a corruptione nostra intrinseca, & nos ipsi frequenter damus hostibus occasionē tētandi, ideo summè necessaria est nobis circumspectio nostri custodia. Sicut enim, qm̄ Abbares, & Piores in monasteriis omni die circueunt, perferunt, & visitat oēs officinas, & oīa latibula, ne fiat in eis aliquid inordinatum, vel ne lateat aliquid inhonestum, tādū regularis discipulina seruat. Qm̄ veto plati negligunt, vel contemnuunt discere, & corrigere, tunc perit regularis observantia disciplinæ, & religionis honestas. Sic et est in aîz, q̄ qm̄ temetipsam discit, p̄scrutatur, & visitat oīa latibula cordis sui, & oēs sensus tuos, & si quid inordinatum inuenit statim corrigit, tunc ordinata sunt oīa, nec potest ibi latere, vel manere aliquid inhonestum. Ideo dē Eccl. 7. Visitans speciem tuā non peccabis nisi domū conscientiarum sollicitè visitare volueris, non peccabis: quia nec peccatum enmmittes, & si commissum inuenis, illud ibi manere, seu moram contrahere nō permittes. Debes ergo diligenter inspicere, ne sit in corde tuo aliqua mala cogitatio, nec in lingua inordinata locutio, nec in sensibus vitiosa delectatio.

LIBRI III. PARS I.

De consecutione perfecta innocentia, & p̄seruatione à peccatis differitur. Dist. 1.

Xpeditis per Dei gratiam duobus libris huius voluminis. In quorum primò sapiēs immo Dñs per sapientem ostendit assumendam esse diligentiam agendorū, cū dicit: In oibus operibus tuis. In secundo hortatur ad hñdam prouidentiam futurorū, cum subdit: Memorare nouissima tua. Nunc accedamus ad tertium, in quo p̄mittit perfectā innocentiam animorū,

cum addit: Et in æternum non peccabis. Primis videlicet duobus suppositis. q. d. Si diligentiam operosam in agendis tenueris, si prouidentiam studiosam de futuris habueris, ex his p̄culdubio perfectā innocentiam consequeris. Magna valde promissio, & ex totis p̄cordiis appetenda, quia quantum est de lege cōi, non est homo qui non peccet, vt d̄r 3. Reg. 8. Itē Eccl. 7. Non est iustus in terra qui faciat bonū, & nō peccet: subaudi venialiter. Et paucissimi morū est nō peccate mortaliter, ex munere gratiæ specialis. Ex dictis in 2. lib. luculenter apparet, qd̄ nouissimorū consideratio funditus excludit voluntatē peccandi, sicut est facillè videre diligentiam intuenti ea, q̄ dicta sunt de morte. Item eodem lib. de extremo Dei iudicio. Rursus eodē lib. de p̄enis peccatorum in Purgatorio, necnon & de reproborū suppliciis in inferno, tandem de p̄miis, & remuneratione iustorū. Vterius autem cōsiderare debemus, qd̄ sunt alia quattuor, q̄ non modicū suffragantur ad p̄seruandū hoïem a peccato, q̄ si iugiter h̄ret homo p̄z oculis, nunq̄ veller assentire peccatis. Primū est rationalis aîz cōditio generosa. Scdm̄ est euidentē discussio seriosa. Tertium est in pugna sui defensio virtuosa. Quartū est diuini verbi retentio studiosa. Primū itaq; multum valens ad p̄seruandū hoïem a peccato, est rationalis aîz dignitas, & cōditio generosa. Nā si quis diligenter inspiceret aîz dignitatem quicunq; de peccato committēdo tētat, peccato nullatenus assentiret. Hanc enim Deus sup creaturas nobilē fecit & dignam, qui eam cū maiori deliberatione creauit, imagine sua illustrauit, similitudine decorauit, ornauit virtute, suauitate naturali. Huic et dedit libertatis arbitrium, rationis fastigiū, inferiorū dñium, intellectus acumen, discernēdi facultatē, naturalis legis, & scriptæ sciam, spiritus sui gratiam, Angelorū societate. Hanc elegit sibi beatissima Trinitas in habitaculū, p̄ in filiū, silius in sponfam, Spiritus sanctus sibi cōsecrauit in templū. Pro hac Dei filius in mundum venit, carnem passibilem, & mortale assumpsit, euangelica documenta proposuit, sanctitatis ex epla p̄buit, factā instituit, mirabilia opera ostēdit, pro eius redēptione iniuria mundi mala sustinuit, sanguinē suum fudit, mortē pertulit, pro hac liberanda ad inferos descendit, pro hac spe confortanda hoïem assumptum resuscitauit a morte, p̄ hac docenda, & ad amorē suū inflāmanda Spiritum sanctū misit, p̄ hac reuocanda ab erroribus, & ad veritatē fidei reducenda, discipulos suos per vniversum orbē dispersit, eosq; innumeris tormentorū, & mortis gñibus exposuit, pro hac exaltaanda cę os ascendit, & regnū æternæ beatitudinis p̄parauit. Hęc oīa si quis attenderet, nō ipsam vilipenderet, nec pro vilissimo peccati cōmerto venale diabolo traderet, nec lenoni vilissimo, turpissimo, & crudelissimo p̄stitueret, nullo modo. Horū multa describunt, Eccl. 17. Deus de terra creauit hoïem fm̄ imaginem suā fecit illū, & c. Ber. in medi. suis. O aîa insignita Dei imagine, decorata similitudine, desponsata fide, dotata spiritu, redempta sanguine, deputata cū Angelis, consors beatitudinis, hæres beatitatis, rationis particeps, quid tibi cum carne. Et infra. Totus speculum Morale.

De custodia cordis.

PRimo itaque debes custodire cor tuum, sicut monet Sapiens Prouerb. 4. Omni custodia serua cor tuum, quoniam ex ipso vita procedit. Sicut enim cor est principium vitæ naturalis, ita est principium vitæ, vel mortis moralis: Ex corde enim exeūt cogitationes malæ, furta, homicidia, &c. Matth. 12.

De cogitatione. Dist. 11.

NOrandum autem q̄ tria sunt genera cogitationum. Quædam enim sunt vitales & fructuosæ, quædam volubiles & ociosæ, & quædam vitiosæ. Vitales & fructuosæ sunt quando ex voluntate & proposito versatur homo in eis honorem Dei & vilitatem animæ suæ vel proximi sui intendens. De quibus. 1. Reg. 2. Deus scientiarum dominus est, & ipsi &c. Et Prouer. 8. Eruditus inter seum cogitationibus. Sap. 5. Cogitatio illorum apud altissimum. Bern. Omne tempus in quo de Deo non cogitas, hoc te perdidisse puta. Item fructuosæ sunt semper cogitationes malæ, quando viriliter & cito eis resistitur, quantumcumque malæ sint. Vnde versus: Semper lucratur bona semper qui meditatur. Pugnans lucratur contra mala quæ meditatur. Greg. Tentatio cui non consentitur non est peccatum, sed materia exercendæ virtutis. De hac materia infra ubi agit de tentatione, & supra ubi de perseverantia. Item in vituperatum quidam senex respondit euidam interroganti de cogitationibus, Mortuos non timas, sed viuentes fuge, hoc est consensu vel opere peccatum non operare. Item Abbas Syrus respondit? Si cogitationes non habes, quia opera non habes, hoc est quia, qui cogitatione aduersus peccatum non pugnat neque contradicit, sed corporaliter peccat, cogitationum nullas molestias habet. Sicut ubi est palus fixus in aqua, vel saxum, ibi est strepitus undarum, quoniam eis resistitur. Vbi autem palus undas sequitur, sine strepitu vadit. Sic quæ ducitur a cogitatione in actū non repugnans, non habet strepitum malarum cogitationum, Tomus Tertius. V 2 sed

sed qui eis repugnat. In vitis Patrum quidam frater interrogavit senem quid faceret contra diuersas tentationes. Respondit: Non pugnes contra oēs, sed contra illā, quæ caput est aliarum. Contra immundas cogitationes nihil adeo valet, sicut eas spiritualibus patribus reuelare, in quarū reuelatione cōfusus hostis fugit, vt scabiosus, qñ scabies eius nudat. Secundo sunt cogitationes inutiles, & infructuosæ, & otiosæ, & hoc dupliciter, qñ s. diabolus ingerit cordi assidue malas cogitationes, tunc sunt sine fructu suo quem intendunt dæmones, qñ sunt sine consensu ne placeant, tunc necesse hñt euanescere, & deficere, vt ventus, & fumus. In vitis Patrum dicit Abbas Pastor: Cogitationes sunt vt securis, q̄ nihil operat, nisi aliquis ei manum porrigat, sed remanet otiosa. Item dixit qdā: Sicut vestes inclusæ in capsā exterminant, & putrefiunt, si fuerint ibi lōgo tpe, sic cogitationes in cordibus nostris deficiūt, & exterminant nisi fecerimus eas. Itē ad Abbatem Ioseph. Sicut si quis claudat in vase serpentem pcedente tpe morit; sic malignæ cogitationes paulatim deficiūt patientia illius, cui eas dæmones immittunt. Itē otiosæ sunt, qñ sunt vanæ, & volatiles vt ventus. Interrogauit frater quid faceret, quia multæ cogitationes in aīa sua veniebant, & periclitari sibi videbat in eis. Duxit eum senex sub aere dicens: E xpande sinū tuum ad ventū, & apprehendit. Qui cum diceret se nō posse retinere, ait senex. Sicut non potes ventos apprehendere, nec retinere, sic nō potes cogitationes phibere ne veniant, sed tuū est eis resistere. Item otiosæ sunt, qñ de eo, quod ad Deum pertinet nō sunt. Ber. Oē tps, &c. vt supra. Prou. 21. Cogitationes robusti semper in abundantia, &c. Item in collationibus patrum dixit quidam pater. Mens hoīs est vt mola, quā incurfus aquarū voluit, & quiescere nō sinit, sed necesse est voluere, & reuoluere quicquid ei ministrat, siue frumentum, siue loliiū. Ita mens circumacta tentationibus habet voluere, & reuoluere, siue bonas, siue malas cogitationes, q̄ ministrant ei. Iob 20. Cogitationes variæ succedunt sibi, & mens mea in diuersa rapitur. Rñdit Sophar. Itē nota, q̄ stabilitas loci multum valet contra istas cogitationes. Item dixit quidā frater seni. Cogitationes mex nutant, & tribulor. Rñdit senex. In cella tua sede: quemadmodū enim si aīna alligata sit, & pullus eius gestiat, & currat huc, atq; illuc, & quocunq; ierit semper ad matrē suā reuertit; ita erunt cogitationes eius, qui pp Deum in cella residet, si ad modicum nutant, reuertunt tñ ad eū. Item quidā senex ait. Non deferas cor tuum tpe tentationis, quia si deserueris, ante te semper inuenies quod fugiebas. Tertio notandum est, q̄ sunt cogitationes qdā vitiosæ, & culpabiles, quarū sunt quattuor gñæ. Aliæ enim sunt curiosæ, aliæ libidinosæ, & morosæ, aliæ in consensu perniciosæ, aliæ in defensione culpæ magis malitiosæ. Primum ergo genus cogitationum vitiosarū est curiositas. Est autē curiosa cogitatio, qñ studet hō quō sciat, & cognoscat ea, quæ nō pertinent ad salutem, vel qñ minus implicat se circa vana, vt Philosophi, de quibus Rom. 1. Euanuerunt in cogitationibus suis, & obscurum est insipientis cor eorū. Econtra Prou. 12. Cogitationes in forū iudicia. Ibidē. 20. Cogitationes cōsiliis roborant. Quod fit, qñ implicat se homo in cogitationib⁹, q̄ sunt recto iudicio, & consilio rerū magis vtiliū. Secundus modus est, qñ sunt libidinosæ, & morosæ. i. qñ homo delectat in malis cogitationibus, & morat in eis. In collatione patrum dixit quidā senex. Aīa est ad modū Aquilæ, q̄ cum descendit de alto contemplationis, insidet cadaueri delectationis carnalis. Itē in vitis patrū, quidā senex, q̄ genti causam passionū suarum dixit. Infestat te passiones, quia vasa earum intra te sunt. Cogitationes, & imaginationes carnales, morā ibi faciēdo, qñ eas nō eiicis viriliter, & velociter. Bern. Præteritæ cogitationes dū in animo ludunt, illudunt. Hier. 4. Lava a malitia cor tuū, vsquequo morabunt in te cogitationes noxiæ. Item in vitis patrū frater quidam venit ad quendā senem dicens. Ora pro me, quia a spiritu fornicationis sollicitor, & orauit senex pp eo. Iterū venit idem petēs, & senex idem fecit. Cum autē iterum veniens idē diceret, rogauit senex dñm, vt ostenderet ei causam quare nō exaudiret, qui vidit spiritū fornicationis iuxta fratrem illū sedentem, & quasi ludentē eū eo. Angelus autē bonus missus in adiutorium eius sīst, & indignabat̄ aduersus illum, q̄ nō prosternebat se Deo, sed potius delectabat̄ in cogitationibus suis. Annunciauit senex fratri, quæ viderat monens, q̄ obsteret cogitationibus suis malis. Exaudivit frater senē, & inuenit requiem. Item ait quidam senex. Sicut apponit amaritudinem vberi, vt puer separat̄ ab eo, ita delectationis cogitationi apponēda est amaritudo cruciatus æterni. Ad hoc valent, quæ dicta sunt supra de inferno, de illis quorum habitacula tangebant a nebula fetoris. Item cauere debet homo, ne dum de peccato cogitat ad dolendum, & dolere dolendum, immitat ei diabolus delectationem carnalem, vt delectet in eo, de quo dolere, & flere volebat. Vnde Soph. 3. Corruptunt oēs

cogitationes suas. Tertio sunt cogitationes perniciosæ, quæ pueniunt vsque ad consensum mortalis peccati: tunc enim sunt sicut fetus viperini, qui torrendo matrem suam occidunt, & ventrem de quo nascunt, dilacerant, & dirumpunt. Sicut enim vipera a fetibus suis intra se positis lacerat, & occiditur, ita nos cogitationes nostræ in cordibus nostris ortæ, & in vtre memoriæ nutritæ per cōsensum occidunt. Ideo dī Hier. 4. vsquequo morabunt in te cogitationes noxiæ. Et Dan. 13. Senes pleni iniqua cogitatione, &c. Quarto sunt cogitationes magis perniciosæ, qñ s. peccatum in corde tegit, occultat, excusat, & defendit, q̄ est grauissimum genus peccati, de quo infra vbi agit de gradibus superbiæ. De talibus cogitationibus dī Sap. 1. Peruerse cogitationes separant a Deo. Magna peruersitas est, Deo velle occultare, quod ipsum latere non potest. Iob 41. Nulla te latet cogitatio. Et 1. Paral. 28. Oīum nouit corda, & cogitationes intelligit. Magna ē peruersitas esse velle excusare, & defendere, quod accusari, & condemnari debet. Ideo dī Isa. 55. Derelinquat impius viam suam, & vir iniquus cogitationes suas.

De custodia linguæ. Dist. III.

Post custodiā cordis videndum est de custodia linguæ. Circa quam consideranda sunt quattuor. Primo, ostendendum est quantum sit necessarium, & difficile linguam compescendo seruare. Secundo, quā sollicitē caudā sunt peccata linguæ. Tertio, quæ, & quot sunt huius peccata. Quarto per oppositum dicendum erit de silentio. Circa primum. s. quā necessarium sit homini linguam suam sollicitē custodire, patet ex hoc, quod dī Prou. 18. Mors, & vita in manibus linguæ. Quātū autē difficile sit eā compescere, & custodire, ostendit Iac. 3. Lingua nra ignis est vniuersitas iniquitatis, lingua constituit in membris nostris, q̄ maculat totum corpus, & inflammat rotā natiuitatis nostræ inflammatā a gehenna. Oīs enim natura bestiarū, & volucrum, & serpentum, & ceterorum aīalium domat: lingua autē nullum hoīm domare pōt. Est enim inquietum malum plena veneno mortifero. Ideo hortat sapiens Eccl. 28. post multa mala, quæ ex lingua prouenire testat. Attēde ne labaris in lingua, & cadas in conspectu inimicorū insidiantium tibi, & sit calus tuus in sanabilis in mortem. Nota quattuor in verbis istis consideranda, & memoriter cōmendanda. Primo, quia lingua lubrica est, & in lubrico constituta. Ideo in vitia multa per linguā incidimus facilliter, & frequenter: ppea maior, & diligentior sollicitudo requirit circa custodiam eius. Ideo dicit. Attēde. s. pp linguæ lubricitatem. Secundo nota, q̄ aduersarij nostri multum infestāt nos de peccatis linguæ, quia vbi castrum debilius inuenit, ibi fortius impugnat. Vnde frequenter tētamus de peccato lingue, quā de aliis, pp qd vitium linguæ vigilantius est cauendum, quia vbi magis insilit robur obsidentis, ibi vigilantius est, & fortius obsistendum. Tertio pp facilitatem lapsus, & difficultatem resurgendi; ideo dicit, & sit calus tuus insanabilis. Quarto pp peccatorum linguæ grauitatem, quia s. sunt ad mortē. Attēde ergo, q̄ in peccata linguæ facilliter labimur, & frequenter, & ad hoc fortius impugnamus, & cum maioribus difficultate resurgimur, æ per hoc in mortem primā, & secundā incidimus. i. in mortem culpæ, q̄ est mors prima, & in mortem gehennæ, q̄ est mors scunda. Item per linguā corrunt hoīes, & in mortē propriam, & in mortes multorū, sicut infra patebit. Sunt autē peccata linguæ diligenter, & studiosē cauenda, tum quia Deo sunt iniuriosa; tū quia sunt ipsi loquenti perniciofa, tum quia px imo mihi sunt dānosa. Primo quidē, quia Deo sunt iniuriosa. Deus enim pp seipsum hoī linguam dedit. i. ad se laudandam, benedicendū, & sibi gratias agendum, pro oībus bonis, & beneficiis q̄ fecit, & continuē facit nobis, & se facturū promisit, vt hoīes sacrificent ei sacrificiū laudis, & annunciet opera eius in exultatione, hoc est officiū Angelorum, & ita iā in hoc exilio pro modulo nostro participamus cum Angelis sanctis. Vnde 1. Corin. 13. Si linguæ hominum loquimur peccata propria, confitendo humiliter, & orando, laudando vero Deū linguis loquimur Angelorū. Iac. 3. In lingua benedicimus Deum. Quam grauitate ergo peccant, & quam nequiter ingrati sunt, qui verba plāphemia pferunt, vel alia hmōi cōtra Deū. Isa. 3. Lingua eorū, & abominationes eorum contra Deū. Secundo dedit nobis dñs linguā ad conceptus nostros inuicē exprimendū, & ad corpus alendū, & sustentandū, s. duo opera naturæ, ad q̄ nobis est data, gustū videlicet, & loquelā, & q̄ est adhuc manus, & melius dedit eā nobis, ad veniam impetrandā in confessione, ad gratiā, & meritā promerendā in oratione. Isa. 65. Mihi curuabit oē genu, & cōfitebit oīs lingua. De his duobus infra Confessio, & infra Oratio. Tertio dedit Deus nobis linguā ad proximorum salutē procurandā, docēdo, monēdo, cōsulēdo, corripiēdo, arguēdo, consulēdo, & hū iusmodi. Isa. 50. Dñs dedit mihi linguā eruditā, &c. Eccl. 6. Lingua eucharis in bono homine abūdauit, quia s. per Dei gratiam sciat,

sciat, & possit proximos a malo retrahere, & ad bonū attrahere. Talis fuit lingua Petri, Pauli, & aliorum Apostolorū: qui, cum essent pauci, humiles, & abieci, totum mūdum modico tpe ad fidem Iesu Christi per Dei gratiā conuerterunt. Talis ē fuit lingua B. Aug. & B. Ambr. aliorumq; Doctorū Sanctorū, & Prædicatorum, qui ad fidem Christi multas aſas adduxerunt. Fideles vero ad salutem æternā instruendo, monendo, exhortādo, & humilimodi: in fide & moribus attraxerunt, quia videlicet eorum lingua erat sancti Spiritus instrumētum, quod loquebat in eis, & eas mouebat. Sicut dicit Psalm. Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis. s. Spiritus sancti, qui velociter. i. in instanti scribit legem & mandata, & oīa ad salutem necessaria in cordibus auditorū. Vnde in linguis igneis descendit Spiritus sanctus in Apostulos, aliosq; discipulos, vt ignea verba, loquendo infidelium mentes per errorē exæcatas illuminarent, obduratas ad poenitentiam emollirent, frigidas ad amorem diuinū vehementius inflammarent, & pigras ad bene operandum fortius excitarent. Quarto, dedit Dñs nobis linguā ad consecrandū sua mysteria, & ecclesiastica sacra, quibus sanctificant creaturæ visibiles per verbū Dei, & orationē: viuificant, & consecrant aīe spirituales, morbi curant, diuina offensa remittit, grā infunditur, remedia conferunt, dæmones effugant, & quod maius est mirabilis, & efficacius ē in Christi corpus creaturæ visibiles conuertuntur. Eccl. 36. Si est lingua curationis, est & mitigationis, & misericordiz. In istis non solū pares sumus Angelis, immo at excellimus, quia nō eis contulit sacrorum suorum mysteria disſeſanda. Attendat ergo vnusquisque quanta sit ingratitude, quanta iniquitas, quantum flagitium, membrum tā nobile, tantis donatū progatius, & privilegijs adornatū inquinare sordibus peccatorum, & q̄ est instrumētum Dei in tā dignis, & diuinis officijs facere diaboli instrumētum. Sic ergo patet quantum sit cauendum vitium linguæ, & oīuo detestandum, quia est Deo multiplex iniuriosum. Secundo cauenda sunt sollicitē peccata linguæ, quia ipsi loquēti sunt pernitiōsa, & ei faciunt multa mala. Primo, quia oīe bonū mortificant. Secundo, quia peccata multiplicant. Tertio, quia personā reddunt odibilem. Quarto, quia reddunt eā damnabilem. Primo inquam peccatū linguæ oīe bonum mortificat, corrumpit, & inficit, sicut modicū venenum infusum in vas vini, vel balsami. Iac. 3. Lingua constituit in membris nostris, q̄ maculat totum corpus. Et post. Est enim inquietum malum plena veneno mortifero. Lingua similis est Salamandræ, de qua dñt Philosophi, q̄ qñ arborem pomum ascēdit, oēs fructus eius iaculo suo pungit, & inficit. Qualiter oīe bonum, qd̄ est in hoīe, maculat, & corrūpit, ostendit Iac. 1. Si quis putat se religiosum esse non retinens linguā suam, sed seducens cor suū, huius vana est religio. Exemplum de moniali, de qua loquit B. Greg. in dial. q̄ post mortem suā, cum esset sepulta in ecclesia, visa est at dere a capite vsque ad renes, sed a lumbis, & deorsum remanebat intacta, cuius causam assignat Gregor. q̄ cum esset casta, & religiosa in alijs, in lingua tñ fuerat vitiosa. Secundo, lingua peccata multiplicat, vnde tacit hoīem multipliciter vitiosum, & de peccato corrūtere in peccatum. Prou. 26. Os lubricum operat guinas. Eiusdem 12. pp peccata labiorū ruina proximat malo. Isa. 3. Ruit Ierusalē, & Iudas coincidit, quia linguæ eorum, & adinventiones eorū conera Dñm. Prou. 25. Sicut vrbs patens, & absq; murorum ambitu, sicut homo qui nō pōt in loquēdo cohibere spiritum suū. In vitis Pat. cum quidā senex iret ad B. Antoniu, inuenit quosdā alios fratres, qui ibant ad eū, qui in nauī, & in via multa loquebant, & de diuersis scripturis, de opere manū, & alius senex tacebat, cū peruenissent ad sanctum ait seni. Bonos fratres habuisti socios inuertitū ai: Boni sunt, sed habitatio eorū nō habet ianuā, qui vult, intrat in eorū stabulum, & soluit. Facit enim hoīem sicut domū sine hostio, arcam sine sera, ciuitatē sine rectore, nauem sine gubernaculo, equum sine freno, vas sine operculo. Tertio lingua reddit hoīem odibilem, nec mirū, quia oīem gratiā effundit, abiicit. Eccl. 29. Sapiens in verbis seipsum amabilem facit, ḡz fatuorum effundent. Et infra. Homo eucharis. i. sine gratia quasi fabula vana, quia sine ipse reputat, nec fides eius sermonibus adhibet, immo verba eius fabulosa vnt, & velut fabula derident. Sed ecōtra d̄ Eccl. 6. Lingua eucharis. i. gratiosa in bono hoīe abundauit Bern. Lingua in lubrico posita, lata, & tenuis optimum instrumētum ad euacuandū cor. Vnde sensibiliter videmus, q̄ hoīes linguosi sunt aridi, in deuoti, & oīe bono spirituali vacui. Sicut enim linguis igneis, signo cœlesti, mentes Apostolorum repleta solidantur, exiccantur, & Spiritu sancto replent; sic linguis igne maligno, succensis extecant corda, & Spiritus sancti gratia vacuant: ex quo sequit, q̄ lingua reddit hoīem odibilem, vel odiosum. Prou. 21. Verbosus odiosus erit. Eccl. 9. Terribilis in ciuitate sua vir linguosus, & temerarius in verbo suo odibilis erit. Eccl. 20. Procax

Speculum Morale.

ad loquendū odibilis erit. Eccl. 25. Ascensus arenosus pedibus veterani: sic mulier linguata homini grauissima. sed sustinendum. Narrat de quodā, q̄ cum ipse in mari haberet vxorē suā. secum, lingua tā grauem ad tolerandum: cū imminente tempestate clamatum esset a nautis, q̄ grauiora de nauī pronoceretur, ille exhibuit vxorem dicens, quod in tota nauī nō erat aliquid grauius lingua eius. Hæc est causa, quare multi hnt vxores suas exofas, & malè tractant eas, quia malas hnt linguas. Item cum quzdam iuuecula requireret a quadam vetula, q̄ dicebat diuinitrix, quid facere posset, vnde pacem viri sui hnt valeret, & amorem, & vnde erat, q̄ eam ita malè tractabat; dixit vetula, quod summo mane surgeret ante diem, & intraret vicinū vetulæ hortum, & q̄ non loqueret eundo, nec redeūdo, & cum illuc veniret genua flexeret versus Orientem ter, & Pater noster diceret, & ab herba, q̄ vocat Aurone, q̄teret ter quid faceret, quia vir suus eam malè tractaret, & ab herba audiret quid eā facere oporteret: q̄ illa fecit, sed vetula eam p̄uenit, & sub herba latuit: cū autē q̄teret hoc, qd̄ instructa fuerat, ad tertiam q̄onem iuueculæ r̄ndit vetula ter: primo in bassa voce, postea inalzando vocē. Tace & pacem habe, redeundo non loquaris. Cum autē redisset, & vetula q̄teret quid audisset, & illa referret, dixit vetula. Verè filia bene dictum est tibi. Si tacueris, & viro redeūte domum, & litigantem linguā tenueris, pacem cum eo habebis. Itē alia cōsimilis misit aliā pro casu cōsimili post venatores principis dicens, q̄ docerent eā lepores, quos insequunt canes, quō pacem, & amorem viri tui haberet, si interrogaret eos. Ipsa autē, cum videret lepores fugientes, nec de verbis eius curātes, reuerſa ad vetulā, conquerbatur se illudam. Cui vetula. In veritate lepus optime te docuit, & si non verbo, tñ exemplo. Sicut enim lepus non rebellando, nec de verbis curando, sed fugiendo, & canes declinando euadebat, ita & tu potes. Item alius docuit aliā digritum supponere ori suo. Quā odiolium reddat hoīem non solum hoībus, sed et Deo, & Angelis, patet ex hoc, q̄ d̄ in vitis Pat. Legit enim ibi, q̄ cuidam de senibus sanctis per Spiritum sanctum reuelatū est, q̄ cum fratres conuenissent, & loquerentur de his, q̄ pertinebant ad edificationem, videbat sanctos Angelos inter eos itantes, & letantes delectabant in eloquio Dei, & leuabant manus quasi Deo gratias referētes. Cum autem de secularibus loquerent, vel de impertinentibus ad salutē, statim Angeli indignantes longius recedebant, & dæmones in specte porcorum accedebant, & delectabant volutantes se, & pleni fetoribus polluebant eos. Cum autē postmodum loquerentur de edificatione, iterum veniebant Angeli vt prius, agentes, & mouentes manus lauabant eos a sordibus. Sanctus autē senex ibat per monasteria post multum Actum, & vltatum, monens fratres, & dicens. Cauete fratres a multiloquio, & ociosis sermonibus, & seruire linguam, per quā malus interior animæ ḡnatur, & p̄ quam Deo, & Angelis sanctis odibiles sumus: verba enim inutilia infirmam faciunt mentem, & enauant animam nostram. Quarto lingua reddit hoīem damnabilem, sicut patet Luc. 16. de diuite epulone, qui pp loquacitatem suā damnatus est, vt dicit G. eg. & æternæ poenæ supplicio cruciat, nec vnā aqua guttā potuit impetrare. Et de damnatis d̄ Apoc. 16. Manducauerūt linguas suas p̄æ doloribus, &c. Quia enim per quæ peccat q̄s per hoc, & torquet: ideo qui per linguas suas peccauerunt, in linguis p̄cipue cruciant. Vterius de multis malis, quæ faciunt lingua loquenti specialiter inuenies infra, vbi in speciali agitur de singulis eius peccatis. Tertio, cauenda sunt peccata linguæ, quia proximo multipliciter sunt damnosa. Primo nāq; lingua proximo succendit, & prouocat ad iracundiam, & furorē. Hic est serpens hato adurens, & inflāmans filios Israel. Deu. 18. Hic serpens d̄ Situla faciens sitire peccatum vindictę, vel aliud. Iob 41. Halitus eius prunas ardere facit, & de ore eius ignis egreditur ad modum Vehemoth, siue diaboli. Eccl. 28. Lingua nequam sūma sua non vret iustos, qui derelinquentur Deum, inciderunt in illā, & ardebit in illis, & non extinguetur. Iac. 3. Lingua nostra ignis est, qui inflammat, inflammata a gehenna non igne, qui luceat, sed qui foetet obſcurat, & denigrat. Item Becl. 28. Lingua testificans adducet mortem, si suffaueris quasi ignis ardebit. De his magister Iacobus dixit multa exemplā, maxime contra litigatores, & aliorum inflāmatores ad irā. Cum quzdam mulier litigiosa frequenter litigaret contra quendam bonum virum, & ipse ei quasi cani latranti tergum verte-ret, & nihil r̄nderet, requisitus ab alio, quare non r̄nderet, dixit, q̄ nesciebat litigare. Ait ille. Si vis, vt quietes, quare aliā litigiosam, & conducas eam, quæ litiget pro te, & indicauit ei quādam, quæ optime sciebat litigare. Cum eam rogaret, vt accipere bono precio litigaret contra talem, quia audierat, quod hoc facere nouerat, ipsā fortiter indignata incepit eū loquere, & vituperare fortiter dicens, q̄ aliā q̄teret, quia nō erat talis.

Tomus Tertius,

V 3 Cum

Speculum Morale Vincentij.

Cum aut ille diceret: Benedictus Deus, quia inueni q̄ q̄rebam: tūc illa acius, & turpius eū vituperabat, & se magis excusabat, tunc ille. Nō q̄tā ego aliā, quia meliorē te ad hoc nō inuenirē, q̄ hoc melius sciat facere, & velit, & possit. Itē cum q̄dā alia litigaret cum quadā bona muliere, nec posset sedare, ac diu corā tota viciniā illa auscultasset, ad vltimū dixit, nisi tacueris ego de vobis dicam corā oibus tale verbum, q̄ nunq̄ de vobis fuit dictum. Cum aut illa instaret, q̄ diceret illud, quia de ea mentiret, ait: O dñā p̄ba mulier loquamini, at illa cōfusa adhuc vituperabat eā. Itē cum alia mulier eū quadam alia coram viciniā litigaret, & illa esset implacabilis, altera expandit ei palliū suū, dicens, sicut audierat in sermonibus. Dñā ista vituperia vestra sunt mihi valde necessaria, quasi p̄ciosum aurū, & lapides p̄ciosi ad mea debita, quib. multū affligor persoluenda, & ad coronā eternam mihi fabricandā, prouiciatis ergo satis de his in hoc pallio. Propter hoc bene dī Prou. 15. Rñsio mollis frangit irā, sermo durus suscitāt furorē. Sicut patet in vitis Patrū. Dum Abbas Macharius montē ascenderet, & quidā discipulus eū p̄cederet, obuiā cuidam sacerdoti idolorū currenti, & grande lignū portanti clamauit. Quo curris dēmon. At ille indignatus tū cum verberauit, q̄ eū quasi exanimem reliquit. Item currēs obuiāuit B. Machario. Cui ait sanctus: Salueris laborator salueris, qui admirans ait. Quid inuenisti in me boni, vt ita me salutaris. Cui Macharius, quia vidi te laborantē, ignorans quo curreres. Et ille: Et ego tua salutatione cōpunctus, seruū magni Dei te cognoui, & dixit ei quō p̄ verbis cōtumeliosis alteri verbera intulerat. Et tenens pedes eius rogauit, vt eū monachū faceret, qui asserebat, q̄ alter eū non dimitteret. Tunc aliū fratrem, quia vulneratus ambulare nō poterat ad ecclesiā manibus detulerunt, fratres aut illum videntes conuersum admirati sunt, & multi ex Paganis p̄ illum sacerdotem suum ad fidem conuersi sunt. Dicebat Macharius: Sermo durus, & malus ē bonos peruerit: humilis, & bonus malos cōuertit in bonū. Secdo lingua inquinat, emittēdo immunditiā, & fetorē, q̄ sit dupl. s. vel per verba contumeliaz, vel per verba immunditiaz. Per verba quidē contumeliaz, quia litigiosi, vel contumeliosi similes sunt pedicibus, de quibus dī, q̄ postq̄ diu pugnauerunt rostro, & vnguib. ad vltimum posterioribus p̄p̄is pugnando, & mutus ster coribus p̄iectis in faciebus se maculat. Sic hoīes linguosi post litigia se sedant vituperis, & contumeliosis verbis. Item similes sunt Iudæis crucifixoribus Christi, qui postquā Ch̄o mala fecerant, & dixerant, et in eius faciem conspuebant. Per verba verō immunditiaz lingua multos inquinat, quia sicut dī Iac. 3. Lingua maculat totum corpus. Eccelesiā, ideo p̄cipitur Leu. 14. q̄ leprosus habeat os opertum, ne halitu suo corrumpat alios, & trahat ad immunditiā, vt 1. Cor. 15. Corruptunt bonos mores colloquia praua. Frequenter. n. luxuriosi verbis suis impudicis trahunt alios ad luxuriā. Tertio lingua seducit, & inducit in errorem. Ecclē. 5. Lingua imprudentis subuersio illius est. Imprudēs quippe primo subuertit, postmodum subuertit alios per linguā suam, sicut fuit lingua Arrii, qui ferē totum mundū subuertit, & infecit, et ipsum Papā Leonem, & multos Imperatores, pro cuius peste tot, & tāx̄ persecutiones ortæ sunt in ecclesia Dei, q̄ quicunque pro fide stabant ad mortē quærebant, vel in exilium relegabant, vt Athanasius Alexandrinus Patriarcha, & B. Hylarius, & B. Martinus. De cuius secta orta legitur Eccelesiasticæ Histor. lib. 11. & de processu eius, & infectione, & persecutione facta catholicis. 13. & 14. eiusdē Hist. Itē 11. li. 8. c. de persecutione Basilij. Item 15. cap. 17. de persecutione Ambrosij. Item pestifera fuit lingua Manichei, a quo secta Manicheorum, & aliorū Heresiarcharum, & maximē Mahometi, q̄ ferē totam ecclesiā Orientalem, & Meridianā subuertit, & destruxit, sicut patet hodie. De lingua pestifera dixit Apoc. 9. Angelus abyssi, qui p̄sidebat locustis, per quas signant hæretici, dicebat exterminās. Et 4. eiusdē. De ore eorū p̄cessit ignis. i. verba inflammantia ad irā, & fumus, q̄ ex cæcitate per errorem, & sulphur, quia ferentia per blasphemā, vel luxuriam. De hac materia require infra Heresim. Quarto lingua mala disseminat. Infamias, discordias, & rācores. De peccato seminantū infamias, require infra Detractionē. De peccato seminantū discordias, require infra inter filias Iræ. Quinto, lingua pugit, & vulnerat. Psal. Dentes eorū arma, & sagittæ, & lingua eorū gladius acutus. Hier. 9. Sagitta vulnerans lingua eorum. Sexto, lingua mortem ḡnat primo suā, postmodū multorum aliorū, nō vnus tm̄, sed q̄nq; decem, vel centum, vel mille. Iob 20. Occidet eū lingua viperæ. Ecl. 28. Multi ceciderunt in ore gladij, sed non sicut quasi qui interierunt per linguā. Sequit: Mors illius mors nequissima. Circa tertium. s. qui & quot sint peccata linguaz: dicendum, q̄ tā multa, vt vix valeat numerari. Iac. 3. Lingua ignis vniuersitas iniquitatis. Glo. per hāc oīa facinora aut cōcinant,

vt adulteria, latrocinia, & h̄mōi, aut perpetrant vt periuria, falsa testimonia: aut defendunt, sicut facit quilibet impius facinus qd̄ cōmisit. Dñr aut esse linguaz peccata, iactantia, ironia, simula cōfessio, peccatorū defensio, cōtentio, impugnatio veritatis agnitæ, & de his oibus require infra inter gradus superbiæ, & inter filias inanis gloriæ. Itē detractionē, susurratio, derisio, murmuratio, prauū consiliū, secreti reuelatio, de quibus require sub inuidia. Item blasphemā, conuiuiū, seu concumelia, litigium, clamor, maledictio, improprietū, discordiarū seminatio, de quib. oibus require infra sub ira. Itē adulatio, multiloquiū, vaniloquiū, scurrilitas, indiscreta p̄missio, indiscreta comminatio, taciturnitas, de singulis horum require sub accidia. Item mendacium, perurium, falsum testimonium, require sub auaritia. Item turpiloquiū, require sub luxuria. Cum aut lingua em̄ Philosophū congruat in duo opera naturæ, gustū videlicet, & loquelā, hęc oīa supradicta pertinent ad linguam, quātum ad primū eius officiū. i. loquelā. Præter hoc sunt duo peccata pertinentia ad linguā, quantū ad scdm̄ eius officiū. i. gustū, videlicet castrimargia, & ebrietas, de quibus require infra sub gula.

De silentio. Dist. 1111.

Circa quartum. s. de silentio sciēdum, q̄ sicut peccata linguaz sollicitē sunt cauenda, sicut est silētium diligendum, & itē obseruandū, multiplici rōne. Primū est exemplaris informatio. Scdm̄ est regularis instō. Tertium est candor puritatis. Quartū est decor honestatis. Quintū, quia valet ad instructionē. Sextū, quia p̄dest ad deuotionē. Septimū, quia p̄tendit sapientiam. Octauum, quia ostendit patientiā. Nonum, quia dat verum gaudium. Decimum, quia meret p̄mium. Primū ergo, pp̄ quod debet amari silentium, est exemplaris informatio. Deus enim silet nostra dissimulando peccata, & ad penitentiam expectando, sed postea loquitur in iudicio disceptando, & vnicuique em̄ opera sua reddendo. Isa. 42. Tacui, semp̄ siliui, patiens fui, quasi parturiens loquar, per hoc ostendens nobis, q̄ est tps̄ tacendi, & tps̄ loquendi, sicut dī Ecclē. 3. Item Christus ante Pilatum stetit sicut mutus, & non aperiens os suum. Psal. Ego autē tanquam sur. non aud. & sicut mutus, & c. I. a. 53. Sicut ouis ad occisionem ducet, & obmutescet, & non aperuit os suum. Sicut B. Virgo rarissimē, & paucissima verba legit protulisse. Item Abbas Agathon, vt taciturnitatem disceret, dī lapidem in ore suo per triennium tenuisse. Item de quodam milite iuuenitur, q̄ volens intrare religionē, attendens mala, quæ faciebat lingua, misit quendam vasallum suum ad Abbatem iniungens ei, quod diceret Abbati voluntatem suam, & q̄ esset mutus, paratus tū per oīa obedire. Receptus credebat mutus, & cum multum p̄fecisset, eduxit cum Abbas secum ad quendam militem in extremis laborantem, quem videns in exitu miserabiliter a dæmonibus pertrahi, sicut multum, redeuntibus illis occurrit quidam miles promittens Abbati, q̄ expeditis factis suis quamcūctius religionem intraret. Qui cum p̄cederet eos viam tentās, per quendam pontem cecidit, & submersus est, cuius animam vidit dictus miles in monachi specie in cœlum: ab Angelis deferri, & cum risisset, adiurauit illum dictus Abbas in virtute sanctæ obedientiæ, q̄ si posset loqui diceret ei quare fecisset sic. Qui ait: Malē fecisti contra propositum meū faciēs me loqui. Cui oīa visa narravit. Cū aut Abbas corā eo se prostrasset, & ille eum repulisset, rogauit illum, vt ipsum in aliquo loco includeret, vbi suum propositum seruaret. Scdm̄ est regularis institutio, videlicet Benedicti, Augustini, Francisci, & h̄mōi, qui quasi custodem religionis silentium posuerūt in claustro, oratorio, dormitorio, & aliis officinis. Ita, 32. Culus iustitia silentium. Hierem. 8. Cōuenite ingrediamur ciuitatem munitam, & sileamus ibi: vnus enim debet alium ad silentium prouocare. Sicut enim homo in ingressu religionis posuit pedes suos in imo obedientiæ, vt non sit ei licitum pedem extra ponere, vt domus religionis exeat fines sine licentia prælati: ita nec lingua debet exire terminos suos sine licentia prælati, quam in manu eius posuit, sicut alia membra. Clavis oris, est licentia prælati: sicut regula: clausura, silentium: fures vñr esse, qui faciunt contra clauem, nec accipiunt eam a prælato, qui clauem sustina debet tradere, & seruare. Prouerb. 22. Ne transgrediaris terminos antiquos, s. loci, vel tps̄is, quos posuerunt patres tui. Item nō aduertunt, quā p̄ciosum thesaurum continent in se, qui vbiq̄ silentium prouiciunt. Sicut dī Amos 8. Vbi prouicietur silentium. Tertium est amor puritatis, ad quam seruandam multum valet silentium, pp̄ quod ait Psal. Dixi custodiā vias meas, vt non delinquā in lingua mea. Idē. Pone Dñe custodiā ori meo, & c. Ecclē. 22. Quis dabit ori meo custodiā, & super labia mea signaculum certum, vt non cadam in ipsis, & lingua mea perdat me. Greg. Mens sine clausura silentij, vndique patet iaculis inimici. In vitis Patr. Cum Arsenius adhuc esset in palatio,

rogauit

rogauit Dñm, dicēs: Dñe dirige me ad salutē. Et vox ad eum. Fuge hoīes, & saluaberis. Itē cum adhuc in solitudine oraret, vox facta est iterum ad eū. Fuge, tace, quiesce: hęc. n. sūnt radices non peccandi. Nota s̄m legē, vas non hīs operculo. s̄. silērij immundum est, pp̄ quod Ambr. Alliga sermonem tuum ne lasceuiat, & multiloquio sibi peccata colligat: lurtū. n. colligit animus verbis exundans. Idē. Plures vidi peccasse loquēdo, & paucos tacendo. Idem dicit Greg. Redire non valet ad cognitionem sui, mens q̄ multiloquio est corrupta, sed a secreto intīmę considerationis se excludit, quia in fonte impuro intuentis facies non v̄. Bernar. Quis nouit quantas modicum membrum linguę attrahat sordes, q̄ multiplex in labijs incircuncisis immunditia, quanta sit perniciēs oris in circumspecti: vnde in laudē B. Ioānis Baptistę canit. Antra deserti teneris sub annis, &c. verē in magno periculo sūnt hoīes sine silentio, vt equitantes equum rabidū sine freno, in domo succensa sūnt sine obstaculo: i via, in qua est fouea abyssalis sine operculo, sūnt vt castrū sine clausula, sūnt vt vrbis sine porta, sūnt vt domus expolita, sicut vt arca sine sera, vt nauis sine anchora, vinea sine saxe, mēsus sine custode. In vitis Pa. dixit Abbas Syloi. Crede, quod 30. anni sūnt, qđ non deprecor Dñm pro peccato, sed orans dico. Dñe Iesu Christe protege me a lingua mea, & vsque nunc per singulos dies corruo per ipsam, & delinquo. Quartū est decor honestatis. Sen. Primum argū cōpositę mentis est in se posse consistere, secumq; motari. Leuitas quippe mentium perpendit ex leuitate verborū, & nequitia ex nequitia, & hmōi. Matt. 27. Loquela tua manifestū te facit. Greg. Pravi sicut in mente sūnt leues, ita in locutione p̄cipites, quia quod leuis conscientia cōcipit, leuior potius lingua prodit. Idem. Qualis sermo ostendit, talis animus, comprobatur. Quintum est, quia silentium valet ad instructionem. E. e. cl. 12. Audi tacens, & pro reuerentia accedet tibi bona gratia. Idem. Audi tacens simul, & q̄rens. Vnde Christus in medio doctorum tacet, audit, & interrogat. Luc. 3. Sen. Esto tacitus auditor, q̄reni facili r̄nde, contententi facili cede, nec iurgia contentionesq; contende. In vitis Pa. frater quidam interrogauit Abbatē Moy. sermonem, qui r̄ndit ei: Vade, & sede in cella tua, & ipsa te docebit vniuersa. Sextum est, quia prodest ad deuotionem. Tren. 3. Sedebit solitarius, & tacebit, quia leuabit se supra se. Greg. Mens more aquę circumlusa ad superiora colit, quia illud repetit vnde descendit, & relaxata redit, & se per inferiora inutiliter spargit. Quot enim superua cuius verbis a silentij sui censura distat, quasi per tot ruinas extra se ducitur. Vnde redire ad sui cognitionē non sufficit, quia per multiloquium exterius sparsa, vim intīmę considerationis amittit. Dñt naturales, & artifices, q̄ aqua tm̄ potest ascēdere quantum descendit per aquę ductum, & per cubitum vltra. Septimum est, quia signum est sapientię. Sen. Silentium hoīs sulti pro sapientiā est. Prou. 17. Stultus si tacerit, sapiens reputabit. Iob 13. Vtinam taceretis, vt reputemini sapientes. Xenocrates Philosophus, cū inter multos taceret, interrogatus cur hoc faceret. R̄ndit: Quia me locutum esse p̄nituit, tacuisse nūquam. Item Socrates inter alios Philosophos tacens interrogatus cōparando vtrum hoc faceret ex inopia, an ex stultitia, ait: Nemo stultus tacere potest. Theotistus Philosophus rustico tacētī in conuiuio dixit. Ex doctis hoc solum habes, q̄ taces. Itē Ceron. Philosophus cuidam loquenti ait. Si te auribus nostris audiveris, taceres Hieron. Bene loqui nescis, qui tacere non nouit. Quidam Philosophus: Serua vocis, & silentij temperamētum, & si loqui libueris, sic loqueris, vt aliis libētius audiaris. Octauum est, quia signum est patientię. Vnde Ch̄s & corā Pilato, & coram Herode tacuit in signum patientię. Item colaphis cecus, cōsputus, illusus, flagellatus, coronatus, crucifixus, &c. semp̄ tacuit. Isa. 53. Quasi agnus corā tondente se obmutuit. Ecc. 13. Paup̄ Iesus tacebit. In vitis Pa. fratres conueniētes in sciti voluerunt p̄bare Abbatē Moy sen, & ipso adueniente dixerūt. Vt qđ venit excors iste inter nos. Qui tacuit. Discendente conuentu q̄sierūt fratres ab eo si fuerat turbat⁹. Qui r̄ndit. Turbat⁹ sum, & nō sum locutus. Itē Abbas Pastor q̄siuit ab Abbate Vestorio vnde tantā acquiescerat virtutē, vt qñ Abbas ei aliqd̄ iniūgeret in monasterio, ipse non loqueret, nec se mediū faciebat. Ait adiuratus. Qñ intraui in monasterio dixi. Tu & asinus vnū estote, vt sicut asinus verberat⁹, & non loquit, iniuriā parit, & non r̄ndit, sic & tu. Sicut in Psal. legit. Vt iumentum factus sum apud te, &c. Nonū est, quia dat pacē, & gaudiū. Prou. 26. Qui imponit silentio silentiū, iras mitigat. In vitis Pa. frater qđā interrogauit senē, viquequo est seruandū silentiū, qđ r̄ndit: viquequo interrogaris. In oī loco, si tacit⁹ fueris, requiē habebis. Ibidē. Qui sedet in cella, a trib. bellis eripit. Auditus, locutionis, & visus. Vnum tm̄ hēbit. s̄. cordis. Itē frater interrogauit senē. Si habito cū alijs, & video aliquā rē inconuenientē, tunc vis vt loquar? Dixit se-

Speculum Morale.

nex, si sūnt aliqui maiores, aut coactanei, tacens magis requiem habebis: in hoc ē, q̄ minorē te facis, securum te reddis. Si autē coactat te spiritus tu⁹, cōmonefacito humiliter. Si nō obediūt, relinque laborē tuū in conspectu Dei, & contolabit te. Decimū est, quia dat eternū brauiū. Ps. Lxxxi sūnt, quia siluerunt, & deduxit eos, &c. Iō d̄. Tren. 3. Bonū est p̄ssolari cū silentio salutare dñi.

De custodia sensuum. Dist. V.

Postquā dictū est de custodia cordis & oris, dicēdū est de custodia sensuū exteriorū; Per hos. n. aīz ciuitas impugnatur. Sicut autē ciuitas qñ obsidet totū robur exercit⁹ ponit circa portas, q̄b. fractis, ciuitas cito capit. Et oīra ciues obsessi totū robur constituūt circa portas. Vñ Hierē. cū p̄dicaret ciuitatē Ierusalē capiendā a Chaldeis dixit, quod conuenirent oēs principes, & cognationes regnorū Aquilonis, & collocarent solium suum in portis eius, vniūquisque in introitu suo. Hierem. j. Sic anima nō custodiēs sensus suos expugnat, capit, spoliatur. Vñ de singulis eorū specialiter est videndū. De visu.

ET primo de custodia oculorum, quia sicut visus inter alios sensus prior est in situ, & in ordine in capite, ita in aīz nouementum obtinet principatum. Ideo diligenter inuigilandum est circa custodiā oculorum. Ad hoc autē debent quattuor principaliter nos mouere. Primo quidē multiplex operatio naturę. Secundō, cōsideratio naturę. Tertiō, interna speculatio. Quartō, eterna retributio. Primo quidem ad custodiā oculorū debet nos mouere sollicitudo naturę, q̄ tot operimenta posuit. Dicūt enim Philosophi, q̄ natura virtutem visuā operuit septem tunicis, quarum altera deficiente necesse est vim visibilē deperire. Item Deus fecit naturā oculi maximē necessariam, & maximē passibilem ab intrinseco tangente. Item naturale est homini, vt manus, vel quodlibet membrum, qđ pōt ante oculos, ponat pro custodia eorū a latione contrarij. Itē natura visum inter sensus alios posuit capitaneū principem, & superiorem ducem: & ideo magis timēda est eius impugatio, & cautius custodiendus est. Itē vsum oculorū maximē fecit necessariū, & abusus maximē periculosus est, & ideo maximē est cauendus. Itē natura collocavit oculos in summo capitis nostri, per qđ nobis signat, q̄ eos figere debemus in Ch̄o capite nostro. Psal. Oculi mei semper ad dñm. Et q̄ naturā diuinā in celo cōtemplari debemus, vt ad eā semper dirigamus oculos interiores intentionū nostrarum, & affectionum. Vt B. Martinus faciebat, q̄ oculis, ac manibus erat in celū semper intentus. Et B. Stephanus, qui intendens in celum, vidit gloriā Dei. Act. 8. Et B. Ioannes, qui per Aquilā figurat, q̄ intuitus est Solē in rota. i. Deum in sua deitate, de quo legit, q̄ cum reuersus esset de exilio de Pathmos insula in Asiā, & inueniret multas hęcreses pullulasse, cōuocauit populum, & indixit orationē. Et missa celebrata snb diuo iacens, & oculos in solari rota insigens irreflexos, euangelij illud. In principio erat verbū. in quo hęcreses, q̄ pullulauerāt, cōfutauit, libera voce dep̄psit. D̄ a naturalib. qđ Aqla volens experiri pullos suos, q̄ sūnt generosi, vel degeneres, inuertit eos versus rotam Solis, & illos q̄ Solem intueatur irruerberatis oculis tanq̄ generosos fouet & nutrit, illos autē qui oculos ad terrā deflectunt, tanquā degeneres, & indignos abiicit. Sic dñs eos degeneres reputat, q̄ mentis oculos in eū nō figūt, sed affectiones, & cogitationes in terrenis ponunt. Prou. 17. Oculi lapideis in capite eius, oculi stultorū in sinib. terrę. Itē natura n̄ra, & eius figura hoc signat. Sen. Cetera aīalia natura deiecit ad passū, hoīem autē ei exit ad sidera. D̄, q̄ lupus rapiens puerū, & nutrens, cū puer vult naturaliter oculos eleuare sursum, lupus cū percudit cauda super oculos, vt ad modū catulorū suorū respiciat deorsum. Sic diabolus hoēs lucris tp̄alib. Itē qđ in cęlestib. oculis mentis figamus, hoc est figuratū in hoc, qđ p̄cepit filius Israel. Nu. 15. q̄ in oris, & angulis palliorū ponerēt vittas iactinētas & fimbrias, vt nō sequerent cogitationes suas, & oculos fornicantes p̄ varias res, sed vidētes eas recordarent vniuersorum mandatorum Dei. Hęc fimbrię signāt mādata Dei. Vittę iactinētas pp̄ colorem cęlestē signāt cęlestē beatitudinē, pp̄ qua dēmus oīa tacere q̄ facimus, in qua debemus intēriones, & affectiones figere. Secdo debet nos mouere magnitudo iacturę. Sūnt et̄ oculi n̄ri raptiores, fures, & p̄ditores, & turpitudinis cōsiliatores, portę mortis, & senestřę. Raptiores sūnt. Tre. 3. Ocul⁹ me⁹ dep̄datus est aīam meā in cunctis filiab. vrbis mex. Capiunt & furant, & p̄dantur aīam aliquā non aduertentē, & captiuā detinent in teb. exteriorib⁹, quos illicite aīa concupiscit. Iud. 25. Sandalia eius rapuerūt oculos eius, & pulchritudo eius captiuā fecit aīam eius. Hi sūnt latrunculi egressi de Syria, q̄ captiuā ducūt puellā de Israel in obsequiū vxoris Naamā leprosi, q̄ signat cōcupiscentiā mundi, cui⁹ decor leprosus est, dū te amātes inficit. Naamā intēp̄at decorās. Syria sublimis interpretat⁹, & signat caput, de cuius sublimiori parte duo oculi egressi sūnt, dū circa exteriora vagant.

Tomus Tertius.

V 4 Cito

Speculum Morale Vincentij.

Cito autem captiuas faciunt animas, dum circa mulierum pulchritudine euagant. Philosophus. Cum mulieres aspiciamus utinam lineos oculos haberemus. Lix enim est aial ita acutè videns, vt vis visua eius septem, vt dicitur, penetret parietes. q. d. Philosophus. Vtinam sicut aspiciamus exteriorem pulchritudinem, videremus fornicatam interiorem scditatem, & cordis prauitatem. Fœmina pulchra foris manet intus plena scetoris. Legit in Barlaam, vbi refert Iohannes Damasc. quò Theodas magus dedit consilium Regi Aucunir, qd oēs viros excluderet a cōsortio filij sui Iosaphat, & virgines speciosissimas cum eo includeret, ad quarū visionem, & colloquiū animus Iosaphat emolliret, vt a Christo reuocet, & retulit ei hoc exemplum ostendēs quā potens sit aspectus mulierum ad captiuandum corda virorum, ait: Quidā Rex quemdam habuit filiū, postquam diu desiderata susceptioe prolis caruisset, quem cum ostēderet medicis, ipsi considerata eius dispōne dixerunt patri, qd nisi eū includeret taliter, qd per decenniū non videret lumen, lumine priuaret oculos, quem illo tpe inclusum expleto decennio emisit p̄r, & fecit adduci corā eo diuersarum rerum pulchritudines, & noīa singulorum rerum ei indicant, vt equorū, & aliorū iumen torū, iuuenum, & hoīum, & mulierum, & auīū. Cum autē q̄reret de mulieribus dixit ei Spatarius Regis ludēdo. Hi sunt dæmones, qui seducunt hoīes, quarū amore in earum aspectu magis exarscet. Item nota, qd in mulieribus non solū cum aspiciunt, immo et cum aspiciunt potētes sunt oculis aīas capere. Iob 40. In oculis suis quasi hamo capiet eā. Cum Rex Angliæ Richardus intrasset in quandā Abbatīā monialium vidit ibi quādam sanctimoniale virginem, cuius pulchritudine illectus, mādam Abbatiā, qd eā sibi mitteret, qd si non faceret, ipse Abbatiam destrueret, & eā violenter auferret. Qd audiens dicta monialis q̄siuit quid ei in ipsa placuisset. Audiensq; qd oculi eius cum illaqueauerāt, volens de cetero periculis oculorū carere eruit sibi oculos suos, & ponens eos in vase misit dicto Regi, mandans ei, qd sariaret se oprato, qui ex hoc confusus eā in pace dimisit. Vnde Greg. super illud. Gen. 3. Vidit mulier lignū, dicit. Depri mendī sunt oculi a lasciuia suæ voluptatis, qui quasi quidā raptores ad culpā velocissimi sunt. Ois. n. corruptio tā aīæ, q̄ corporis, ab eis lumpfit exordīū. Primū nāq; peccatū, & prima corruptio carnis, ortum habuit ab oculis. Gen. 3. Videns mulier lignum, qd esset pulcherrū, & c. dicit, qd q̄ cito gustauerunt, aperti sunt oculi eorū. i. riuū concupiscentiarū, & corruptelæ carnis. Itē eū oculi maximè sint passibiles, maximè internæ passionis illatiui, oculi maximè ledunt naturaliter ex intuitu lepræ, & maximè intuitu lepræ spiritualis. i. peccati carnalis, cōsueuerūt aīam inficere: & sicut lepra materialis, & sentit, & apparet in oculis, sic & spiritualis. Gl. super illud. Matt. 7. Quid vides festucā, & c. Oculus qui in paradiso post culpā est reueratus, apertus videt, nō vnde p̄ficiat, sed vnde deterius cadat. Hoc signat Gen. 34. vbi dicit: Dina egressa, vt videret mulieres regionis illius corruptis a Sychen. Aug. Ne dicatis vos hīc animos pudicos, si habeatis oculos impudicos, quia per hos intactis ab immunda violatione corporibus, fugit castitas ipsa de moribus ibi supra. Hugo de S. Victore. Et si corpus ab immunda violatione nō tanguit, ipsa tñ immūda violatio, visu, affectu, cogitatione, delectatione, perpetrat: visus inordinatus p̄t malā cogitationem, cogitatio delectationem, delectatio consensum, consensus operationem, operatio consuetudinem, consuetudo necessitatem: & ita paulatim sic corruptis aīa, vt tā dicat se nō posse a peccato abstinere. Oculi et sunt p̄ditores, secreta aīæ exterioris nūciantes. Aug. Impudicus oculus impudici cordis est nuncius. Oculi interiora secreta cordis, & eius turpitudinē reuelant, tā dæmonibus, q̄ hoībus, quia ex fructu arbor cognoscitur, & ex riuuli qualitate fontis qualitas indicat, & illa, q̄ iunt in domo, vnr per hostium, vel fenestras, & ignis in domo percipit per fumū exterioris exeunt. Item oculi sunt portæ, vel fenestras, per quas mors intrat ad aīam. Hier. 9. Ascendit mors per fenestras vestras. Per oculos frequenter capiunt incauti, a laqueis venantium dæmonum, sicut aues. Sed attende, qd aues descendentes ad terram circunquaque respiciunt, ne in laqueos pedes suos imittant, vel ne alio modo capiant, ita qd oculis cauent laqueos. Sed aīa oculis, quibus laqueos declinare deberet, irretit, & capit, quia solo visu infinitis laqueis. i. rebus concupiscentibus et ab ea distans capi potest incautis oculis, & pp euagationē, & incuriā oculorum. Ideo dicit Eccl. 9. Ne respicias mulierem multiuolā, ne fortè incidas in laqueos illius. Philosophus quidā videns ancupere iocantem cū quadā muliere clamauit. Tu qui aubus & teris tendis laqueos, vide ne capiaris incidens in eos. Ab hmōi laqueis capit incautus iuuenis, de quo Prou. 7. Video vecordem iuuenem, & c. Et postea sequitur: Velat si auis festinet ad laqueum, Tertio debet nos mouere ad custodiam oculorum

oculorum interna speculatio, quia quāto oculus exterior circa exteriora vagat, tanto magis ab interiori speculatione oculus interior obliuatur. Vnde de Balaam dicitur Num. 24. Dixit vir, cuius obructus est oculus, qui visionē oīpotentis Dei intuitus est, qui cadit, & aperiunt oculi eius. Item de Paulo dicitur Act. 9. Cum excaecat exterior, illuminatur interior. Ad hoc facit exemplum Didymi, de cuius intellectus profunditate multa dicitur in Hyst. ecclesiastica, qui cum esset cæcus, tā magni, & alti intellectus factus est, vt perfectus videret esse in oī facultate. Hic primus expōsitōr sacre scripturæ legit, qui vidit in spiritu per reuelationem mortē Iuliani Apostolice. Cum autē B. Antonius visitasset Alexandriam pp hæreticos Arrianos contra eos p̄dicando, & sederet iuxta Didymū, q̄siuit ab eo, si doleret de hoc, qd oculorum materialium lumine priuaret, & ait, qd de hoc nō debebat dolere, sed potius gaudere, quia & muscæ, & pulices corporales oculos habebant, & vilissima quæque aīalia ista videbant, nec hoc esset magnum, sed pro eo maximè debebat gaudere, quia Deus ei dederat oculos Angelorum, non corporales, qui impediūt profectum animæ, & puritatem, & acumen intellectus per fantasmata rerū exteriorum, q̄ immittunt in aīa. Seneca. Intellegēdū est partem esse innocētis cæcitatē. Hinc. n. oculi, adulteria monstrant. Hinc incestum, hinc alia, q̄ hoīes cōcupiscant. Propter hmōi impedimentum qdā Phil. legunt sibi oculos eruisse, in hoc nō imitādi. Quarto mouere nos dēt cetera retributio, q̄ est Dei visio. Aug. Visio est tuta merces. Isa. 33. Regē in decore suo videbunt. Eiusdē 60. Tūc videbis, & afflues, & c. Iob 21. Qui inclinauerit oculos suos ipse saluabit. In vitis Pat. Cū m̄ Abbas Pastoris, & aliorū fratrum suorū vellet eos videre, nec posset, cum irent ad ecclesiā obrulit se eis. Ip̄si autē ad cellā suam retrocedentes, hostiū ei in faciē clauserunt. Tūc pastor q̄siuit, vrūt eos vellet videre in p̄nti, vel ī futuro, cū illa q̄reret, si abstererit hic ab eorū visione, si videret eos in futuro? R̄ndit Abbas: Si potes equanimiter sustinere, vt hic nos non videas, videbis nos illic. Tūc illa gaudens recessit dicens, qd magis vellet eos hic non videre, vt videret eos ibi. Econtra, qui malè custodiūt oculos suos, æternum supplicium sustinebunt, & æterna Dei visio carebunt, q̄a per q̄ peccat quis per hæc, & torquet. Sap. 11. Affligent autē ardore. Lecu. 24. Ardor cōficiet oculos nostros, & affliget aīas nostras. Item mœrore. Deuter. 24. Dabit tibi Dñs oculos deficientes, & aīam mœrore consumptā. Item terrore. Ibidē. Terreberis pp ea, q̄ videbis oculis tuis. In vita Mariz de Ogines legit, qd cum quædā mulier moreret, reuelatum fuit ei, & vidit maximā multitudinem dæmonum occurrentem, & violentem eam capere, & pugnantē contra bonos Angelos, p̄ qua impetravit, vt a dæmonibus liberaret, & in purgatorio torqueretur, & ostendit ei orātī B. Petrus, quō in purgatorio dicta mulier torquebat transiens ab aquis niuium ad calorem niuium, pp hoc, qd nimis ardēs fuerat in mundi vanitatibus cōspiciēdis.

De auditu.

Secundus inter quinq; sensus est auditus. Dicitur. Arist. in li. de natura aīaliū, qd visus in oīb. aīalib. est supra auditū, & vltra naturaliter se extēdit, post eū auditus, sub quib⁹ est factus. Et notandū est, qd primo debemus auditū nostrū diligenter custodire. Secundo a quibus. Sunt autē quinq;, q̄ nos debet mouere ad custodiam aurium, siue auditus. Primo, quia mens frequenter affligit. Eccl. 7. Cunctis sermonibus qui dñr, ne accōmodes eorum, ne fortè audias seruū maledicentē tibi. In hoc cautior est vulpis hoīe: quē, vt dicitur, intrudit se in foueam, cum timet audire tonitruū, & ne illud audiat, & tutbet, obturat pedib. suis aures suas quantū potest. Iob 39. Non audierunt vocē exactoris eorum. i. qui hñt verba conturbantia aliorū. Secundo, quia diaboli seruus efficit, vt ducat eum quo vult ne possit euadere, sicut facit carnifex de porcis emptis, cū vult eos ducere ad terrā suā. Carnifices. n. hñt canes ad hoc apratos, qd cū volunt a carnificib. recedere, & ad terrā illā redire, canes eos subsequunt, & cū eos per aures ceperint p̄ voluntate sua ad carnificē, qui ad hoc eos ducit vt interficiat, deducunt vsq; ad gregem aliorum, qui ad mortem ducunt. Sic canes. i. detractores, vel oblocutores eos, quos per aures tenent, qui verba mala audiunt libenter ad confortia malorū, & carnifices infernales adducunt, vt p̄ voluntate sua eos ad mortem trahant, & ne euadant. Exo. 21. Qui volebant possidere hoīem seruū perforabat ei aurē, & ex quo habebat aurē p̄foratā, erat ei seruus sempiternus. Sic q̄diu hēt hō aurē perforatā ad recipiendū oīa mala verba, sit seruus diaboli sempiternus. Tertio, quia mordax, & detractor, & rixosus efficit vt fiat imitator eorū, quorū est discipulus. Prou. 15. Sicut q̄ apprehēdit aurib. canē, & trāsit ipatēs: sic q̄ imitcet se rixis, & q̄ audit rixas ad modū canis, q̄ mordet & latrat, cū apprehēdit aurib. mordet alios. Quarto, quia mēs pellit. Oīc. 8. Estiam quasi vas immundum in nationibus, qd est, qū lingua hominis nō habet ligaturam

ligaturam temperantiæ vel discretionis, & auris non hēt operculum prudentiæ. Numeri. 19. Vas est immundū q̄ non habet ligaturam aut operimentum. Dixit quidam pater q̄ hō habēs inimicum qui confuēnt per fenestras sordes in domum projicere, dēt tacere, & fenestras claudere. Sic hō aures cōtra sordes demonum. Quinto auferit deuotionem. Leui. 23. Non acceptabit dñs, qui offert ei aīal habens aurem amputatam. Sexto qui auferit aurem auferit ēē vitam, quia latro inuentus aure amputata suspenditur. Dicitur q̄ Draco per hunc modum occidit Elephantem, rostrum suum in aere figendo, & sanguinem absoribēdo, & cauda pedes eorum ligando. Sic dyabolus homines cum audiunt verba malæ persuasiōnis confidunt & assecurant p̄ provisionem finalis pēnitentiæ. Ab istis autē est auditus maxime custodiendus, a verbis vel musicis cantibus vel instrumentis ad lasciuiam, & libidinem prouocantibus & reuocantibus a bono, quæ vitales aīos emollunt, quorū finis luctus. Eccl. 9. Ne audias saltatricem, ne pereas in efficitia illius. Job. 21. Teneunt tympanum & cytharam, & gaudent ad sonitum organi, ducūt in bo. di. i. & in punc. &c. Isa. 5. Cythara &c. i. Mach. 9. Conuerse sunt nuptiæ in luctum, & vox musicorum in lamentum. Job. 30. Verba est in luctum cythara &c. Dicitur de Vlisse, q̄ cū iret per mare per loca vbi contulerant audiri cantus Syrenarū, quæ finguntur & describuntur a Poetis pisces ex parte inferiori, & mulieres ex parte superiori canentes cum cytharis & tybiis, ille sapiens dicitur obturasse aures suas pice, ne attractatus cantu earū dulcedine precipitaret se in mare. Quod multi faciūt allecti suauitate musicorum, & muliebrium cantuum se præcipitantes in periculum luxuriæ & amaritudinem inferni. Aures pice sibi obturat, qui cogitans q̄ turpe, tenax, fetidum, & cōbustile in inferno sit peccatum. Aures evertit ab hmōi. Hiero. in prologo super Iosue Nos ad patriam festinantes, Syrenarū mortiferos cantus debemus surda aure transire, non sicut ille de quo dī q̄ suauitate cantus attractus ductus est ad suspendiū. Item dicitur q̄ cum Alexander iuuenis delectaretur in hmōi videns aliquando Antigonus eius nutritius cum cytharizantē, timens ne per hoc emolliretur eius animi vigor, cucurrit & fregit cytharam eius, dicens. Etatem tuā decetero regnare decet non cytharizare. Secundo cauendū est a verbis adulatoris, vñ in psalmo. Molliti sunt sermones eius &c. Sen. Si continens es adulationes deuota, sitq; tibi tam triste laudari a turpibus q̄ vt lauderis ob turpia. Item difficillimum opus continentia est blandicias adulatorum repellere, quorum sermones animū resoluunt voluptate quadam. Similis est adulator cuidam serpen- ti de quo dicit Isid. q̄ si quem momorderit ore suo tabescere facit, hic est Dipsas Tab. heus. Tertio custodiendus est auditus a verbis detractoris. Eccl. 29. Septi aures tuas spinis & ne audias linguam nequam, quæ bona vel peruertit, vel dimittit, & mala imponit vel auget, q̄ est contra equitatem, hoc facit qui ad modum spinarum linguam habens pungentem alios arguēdo rīdet. Sequitur. Et aures tuas facito hostia & seras, q̄ facit qui detractori auditum nō pandit, nec sordes alienas in domū suā projici permittit, q̄ vt dicit Greg. Non minus peccat auditor q̄ detractor, q̄ si deest auditor deest detractor. Quarto a verbis subuersoris, vt sunt verba mala suggerētū. 2. Thi. 2. Quorū sermo vt cācer serpit. Ezech. 2. Increduli & subuersores sunt tecū. Ideo ad modū a pīdis debem⁹ aures obturare terra & cauda. i. considerando fragilitatem nostram & finem pēti & nostrum, ne audiamus mīos diaboli. i. malos suafores psalmis. Fac illis fīm simili. ser. sicut asp. ser. & obr. aures suas. Quinto a verbis litigiosis, ne portis apertis, ignis intret domum conscientia & inflammet eam draco flammio. Eccl. 29. Iracundus incendit litem. Et post. Certamen festinatē succendit ignis & his &c. Sexto a verbis ociosis, & hoc audiendo edificatoria verba vel stupendo in eis. Prouer. 2. Audiatur sap. au. t. Hoc signatur. 2. Reg. 22. Bananias qui edificatio dñi, vel responsio, vel secretarius interpretatur, erat auricularius David, & signat verbum Dei quod dēt esse custos aurium nostrarum. Septimo a verbis blasphemosis. Eccl. 27. Loquela multum iurans horripilationem capiti fruatur, & in irreuerētia ipsius obturatio aurium. Vnde dicit magister Jac. de quodam Iudæo cū luderet cū quodam Christiano ad aleas, Iudæus audiens blasphemias de Deo quas Christianus euomebat duabus manibus aures suas obturans, relicta pecunia sua fugit.

De olfactu.

Olfactum autē debemus custodire ab odoribus variis, & præcipue ab illis qui alliciunt ad pēn, vt illorum qui portant res odorabiles, vel contempunt se vel domos vel lectos, vel vestes, vt per hoc alliciāt ad libidinem maxime propter quatuor. Primo ne animabus nostris vel proximorū noceamus, vt illa meretrix, de qua Prouer. 7. Alpeisi cubile meum Mirra, & Aloe

& Cynamomo. Et post. Statim sequitur eam quasi bos ad viciniam &c. Et illa de qua Isa. 57. Vixisti te regio vnguento & multiplici pigmentario &c. Et beata Magdalena, quæ cum illo vnguento præcioso quod parauerat ad vngendum se, vixit pedes dñi. Similiter & Pelagia meretrix quæ venerat ad Ep̄orum consilium ad animas venandum, de qua infra vbi agitur de pēnitentia. Secundo vt fetorem Inferni caueamus, de quo Isa. 2. Erunt p̄ suauitatem odore &c. supra de inferno de adulteriis. In vitispa. de Arsenio dī, q̄ mittebat aquā in peluim vt infunderentur palinæ, nec permittebat inde aquam fetidam remoueri, sed super illam aliam infundi faciebat, ita vt fetore eius cella repletur & hoc vt dicebat sustinebat libenter pro thymiamathe & vnguentis, quibus vsus fuerat in seculo & muscata ad vitandum fetorē inferni. Tertio vt odorem spūalem Dei & bonorum melius sentiamus. Bern. Dñe qui non sentit odorem tuum, aut mortuus aut fetidus est. Cant. 1. Curremus in odorem vnguentorū tuorum. Iohannes euangelista domino apparente sibi clamauit. Olor tuus domine concupiscentias in me generauit æternas. Legitur in Calendario Bedæ, viii. idus Febr. q̄ cum beata Dorothea virgo ad martyrium duceretur, & illa gaudentes se diceret ire Paradisum, quidam scholasticus rogauit eam vt ei mitteret de fructibus eius. Cum autē decollata esset, tantum sensit ille in mappa virginis odorem, quod clamauit se Christianum esse, & decollatus pro fide odorem & fructum æternum promeruit. Quarto vt odorē Paradisi percipiamus. Odoris. n. suauissimi corpora sanctorum erunt, vbi sunt cytharæ & phylax plene odoramentorum, quæ sunt orationes sanctorum. Apoc. 4. & 7. Ascendit fumus aromatum &c.

De gustu.

Quartus inter sensus est gustus, de quo nihil ad præsens dicere proponimus, sed infra qñ agemus de vitio Gulæ, quod est vnum de vitis capitalibus. Item infra de ieiunio & Abstinencia.

De tactu.

Vltimus inter omnes sensus est tactus, quem multum expedit diligenter & sollicitè custodiri, quia cum sit materia lior vehementioris est impressionis, & ideo si sit illicitus, sit hostis aīæ potentior, fortior & violentior ad nocendum. Est autē tactus illicitus quadruplici rōne. Primo propter inobedientiā, primum. n. peccatum commissum fuit per tactum ligni vetiti, sicut patet Gen. 4. Dixit mulier ad serpentem, de ligno sciētiæ præcepit nobis dñs ne comederemus neq; tangeremus illud, ne forte moriamur, forte addidit de suo, q̄ quia tetigit omnes damnati sumus ad mortem. Omnes fructus arborum Paradisi concesserat eis dñs, hoc solum inhibuerat, & ipsi hoc solū tetigerunt. Secundo tactus aliquis est illicitus propter irreuerentiā, maxime ministri dñi q̄ habent tractare, & dispensare diuina, debent ea tractare deuotè, reuerenter, & mundè. Isa. 52. Pollutū nolite tangere, mundamini qui fertis vasa dñi. Debent aduertere sacerdotes & ministri, immo & omnes qui recipiunt Corpus Christi, cū munditia & reuerentia dēt accedere & tangere sancta sanctorum. 1. Paral. 13. dī, q̄ iratus dñs Ozam percussit eum, quia tetigerat, arcam. Si ergo tam horrenda morte percussus est qui arcam tetigerat, quæ non erat nisi vmbra & figura corporis Christi, & tñ sacerdos existens voluit eam tenere ne caderet, quia declinauerat eam boues, quia morte plēctendus est miser peccator, qui indignè tangit vel cōsecrat corpus Christi. Item dñs post resurrectionem suam nō permisit q̄ beata Magda. tangeret eum, sed repellens eam dixit ei. Noli me tāgere: quæ tamen erat sanctissima, deuotissima, & amoris eius igne luccenta. Quis ergo dignus est ad eum accedere, & tangere sacratissimum corpus eius. Tertio tactus est illicitus propter facti sequitiam, sicut diuites tangunt & opprimunt pauperes in corporibus eorum, vel in rebus, contra quos dī in psalmo. Nolite tangere Christos meos. i. Christianos meos, vñ eos & coalte eratos mihi in baptismo. Quicquid. n. mali, damni, vel oppressionis sit eis Christus reputat sibi factū. Matth. 15. Quod vni ex minimis meis fecistis. Zach. 2. Qui tetigerit vos tanget pupillā oculi mei. Quarto tactus est illicitus propter impudiciam, q̄ tum ad hoc maxime seruandus est & cauendus sensus tactus, quia per eum fortius sentitur ardor libidinis. Cauendus est sollicitè propter multa mala quæ facit in anima. Primo quidem quia inquinat. In multis locis in lege dī specialiter Leui. 5. Anima quæ tetigerit immundum, rea est & deliquit. Et 13. Quicumque tetigerit aliquid immundum, immundus erit. Ideo Prou. 6. Qui ingreditur ad eam. s. mulierem, non erit mundus cum tetigerit eam. Eccl. 13. Qui tangit picem inquinabitur ab ea. Secundo quia inuiscat, vel agglutinat, & illaqueat. Hiero. Feminæ est viscus tenacissimus ad animas illaqueandas. Idem si fuerit conuersus virorum cum mulieribus, non deest viscus diaboli.

Speculum Morale Vincentij.

li. Auis cum visco vel glutino vel laqueis non capitur, nisi tangat ea. Petrus Alfonso Leonem & Draconē & Scorpionē sequaris, mulierem non. Item quidam philosophus videns aucupem iocantem cum muliere in loco vbi tetenderat laqueos & retia ad aues & feras capiendas, ait. Tu qui feras & aues decipis, vide ne vt auicula capiaris. Eccl. 7. vincula sunt manus illius. Tertio suauiter intorquetur Hiero. Luxuria est scorpionis percussio, qui tenet illum sicut qui apprehendit scorpionem. Eccl. 27. Qui primo lambendo tangit, post in fine pungit, & venenum effundit. Et nota quod nullum venenum nocet nisi per tactum. Quarto siue per cām siue per occasionem, in perditionem ducit. Eccl. 9. Non accumbas cū ea super cubitum, ne forte declinet cor tuum in illā, & labaris in perditionē. Iudith. 11. Quia volunt consummare quę nec manibus debent contingere, qui hoc faciunt certum est quod in perditionem dabūtur. Quinto corrumpit & inficit, vt tactus vuz putridę vuz sanam, pomi putridi sanum, gregis moribidi sanum &c. Gal. 5. Modicum fermēti totam massam corrumpit. Sexto succendit vt tactus ticionis ardentis extinctum succendit & consumit, Prouer. 6. Nunquid potest aliquis abscondere ignem in sinu suo, & vesti. e. non cōbuet. Eccl. 9. Ex hoc concupiscentia quasi ignis exardescit. Ad hoc facit quod dicitur 4. dyal. 12. de quodam sacerdote qui ex quo ordines susceperat, remouet a se concubinam suam amans eam vt sororem, nec per xl. annos sustinuit quod ad eam accederet, vel ei in aliquo ministraret. Cum autem laboraret in extremis dixit mulier accessit & autem suā eius naribus applicauit, vt sentiret si plus esset in eo halitus, quā sentiens, & spm colligens ait. Recede mulier, tolle paleam, adhuc igniculus viuit. Post in cepit lætus dicere. Vñ veniunt domini mei, venio, venio. Et quęrentibus ait, aduenisse scōs Apostolos, & iterans dicta verba cū eis emisit spm. Item ad hunc ignem extinguendum ille beatus martyr amputauit sibi linguam, de quo dicit Hiero. in principio vitispa, & cū vicisset multa tormenta positus est in lecto strato floribus, vbi me retrix speciosa carnes eius atrectabat, quę scindens sibi linguam expuit eam. cum sanguine in facie eius Item ad hoc facit exemplum de illo, qui vt illum extingueret digitos suos in alio igne comburebat sibi. Item in vita Marię de Oginis, legitur quod cum vehementissimē egrotaret, quidam vir spiritualis eam visitans cum causa compassionis tangeret pulum brachium eius stringendo, sensit subito morus carnis, & ipsa audiens vocēs hanc, Noli me tangere, Quasiuit ab eo quod erat scātus, quid hoc veller dicere, ipse autē hoc ei factō ostēdēs, eam dimisit, periculum aduertens & Dei misericordiam eum a periculo reuocantem. Item in vitispa. dicitur, quod cum quendam solitarium mater sua annus visitaret, & ille eam redeuntē haberet transferre torrentem, inuoluit manus suas, ne carnes suas aliquatenus tangeret, & ei quęrenri cur hoc fecisset. Respondit quod carnes mulieris erant ignis, homo autē stappa vel stipula.

De tentatione. Dist. VI.

Tertium quod multum valet ad pręseruandum hoīem a peccō est suspisus defensio virtuosa, quia dyabolus multipliciter nos impugnat, ideo necessarium est quod hō resistat fortiter & viriliter se defendat, quod nō potest facere nisi habeat arma virtutum, pp quod dicit Apōt. Eph. 6. Induite vos armaturam Dei vt possitis stare aduersus insidias dyaboli. Ista sunt arma fortissima de quibus Boetio dictū est, sicut ipse ait li. de consō. Talia tibi contuleramus arma, quę nisi prior abiecisses inuisa te firmitate tuerentur. Qui hmoī arma portat diuina virtute protegitur, cui principaliter innotuit, quia ipse in Deo est, & Deus in eo. Nō est ergo mirum si fortiter pugnat, & viriliter operatur, qui diuina virtute pugnat & operatur. Talem quamdiu stat cum Deo & in Deo, non potest dyabolus vincere nec audet inuadere, sicut nec lupus ouē quamdiu stat iuxta pastorem. Nec est qui audeat homini nocere, vel eum ledere, vel tangere, quādiu stat iuxta regem. Puer quā videt quod aliquis velit eum verberare cito currit ad matrem, & se sub alis eius abscondit. Ita quamdiu vult hō stare cū Deo, non potest eū dyabolus impugnare. Ideo. 1. Ioh. 3. Qui manet in Deo peccatum non facit. De prędictis armis virtutum infra dicemus. De tentatione vero qua dyabolus nititur hominem impedire vel impugnare aliqua prosequemur. In primis autē dicendum est de diuersis tētationum generibus. Secundo specialiter de tētationibus quę fiunt a dęmonibus. Tertio de his quę dant dęmonibus occasionem tētandi. Quarto de remedijs cōtra tētationes. Quinto de vtilitate tētationū.

De diuersis generibus tētationum.

Circa primum sciendum est quod tentat, Deus, mundus, caro, & dyabolus. Deus quidem tentat, vt probet & approbet, & vt qualis sit homo sibi ipsi pateat, & detur aliis in exemplū, sicut tentauit Abraham in exemplum obedientię. Gen. 22. Tētauit Deus Abraham &c. Item Iob & Thobiam in exemplum

patientię. Tob. 2. Hanc tētationem. scēcitatis permisit Deus cuenire illi vt posteris daretur exemplum paciētę, sicut & sancti Iob. Item sanctos martyres in exemplum fidelitatis & constantię. Sap. 4. Deus tentauit eos, & inuenit illos dignos se. Itē filios Israel in exemplum timoris. Exo. 20. vt probaret vos, venit Deus, & vt terror eius esset in vobis, & non peccaretis. Deuter. 7. Tentauit tē dñs, vt nota fierent quod in animo tuo verabātur. Item in exemplum amoris. Deuter. 13. Tentat vos dñs, vt palam fiat vtrum diligatis eum an nō. Secundo tentat mundus. Sap. 14. Creaturę Dei factę sunt in odium & misericordiam & tētationem pedibus insipientium. Super omnes res concupiscibiles quas ostendit mundus protenduntur laquei vt hoīes in eis capiantur. Laquei isti sunt ea per quę res ipales in amorem suū allicuit. siue earum pulchritudo siue dulcedo & hmoī. Hoīes capiuntur cum his fruuntur, quibus potius deberent vti. Beatus Antonius raptus in extasi vidit mūdū plenum laqueis & clamauit. Quis euadet o dñe hos laqueos? Respōsum est ei, quod humilitas euaderet eos. i. paupertas spiritus, quę mūdāna cōtemnit, ab his non capitur, nisi qui hoc capere nititur, sicut nec piscis hamo, nec auis laqueo, nec fera pedica, nisi eam tangat. Iob. 18. Immisit in rete pedes suos, & in maculis eius &c. Et post. Abscondita est in terra pedica eius grossior tētatio, & de cipula eius super semitam, quia grossiores. scēculares capit grossioribus cupiditatibus. Religiosos & clericos quę sunt in semita consiliorum tētationibus subtilioribus capit. Item Isa. 33. Formido timoris in obseruando, si res nimis timent amittere fouea desperationis & nimis doloris in rerum amissione, laqueus nimis amoris in possidendo. Tertio tentat caro. i. carnalis concupiscentia. Iac. 1. Vnusquisque tentatur a concupiscentia sua abstractus. Hęc est illa meretrix, quę habet poculum aureum in manu illiciti actus, plenum abominatione immundicię. Calix est carnalis cōcupiscentia vel delectatio Apoc. 17. Notandū autē quod caro est Eua misera quę vitum in mortem inducit. scēspiritum, & a Paradiso excludit, dū peccatū mortiferę suasionis consentiendo vel non corrigendo accipit, quę nō est acceptanda sed corrigenda. Gen. 3. Hęc est Aegyptiaca quę Ioseph. i. spiritum ad cōsensum illicitum cogere cupit, quę nō est audienda, sed relicto pallio carnalis & scēcularis conuersationis fugienda Gen. 39. Hęc est Thamar, quę deposita veste lugubri spēnitētiz. iduta teritro mollicie sedet in biuio quie fecens in voluptate & vanitate. vt Iudam. i. pęnitentem spiritū prouocet ad incestuosum concubitum, quę non est aspicienda sed contemnenda. Gen. 38. Hęc est Corbia filia principis Median, quę ornata habitu meretricio, mittitur ad seducendos filios Israel, quę non est appetenda, sed p disciplinā transfordiēda. Numeri. 25. Hęc est meretrix ornata, habitu meretricio pręparata, ad capiendas animas, garula, vaga, quietis impatiens, quę vidit Salomon de fenestra domus suę. Prouer. 7. Vxor dęiuuēnem illaqueantem & ad perditionem trahentem, quę non est sequenda, sed spernenda. Hęc est Iahel, quę Syfaram. i. spiritum a prelio fugientem, & ocū & quietem appetentem inuitat ad quiescendum in tabernaculo suo. i. in agendo curā carnis in desideriis quę propinando lac blandę delectationis, per consensum illicitum occidit dum clauum amoris penetrantis & illiciti in eum insigir. hęc non est audienda sed declinanda & cauenda Iud. 4. Item hęc est Dalida Situla quę Sāsonem nimis ei compatiendo & secretum suum ei reuelando & gremio eius dormiendo, nimis ei consentientem, & curam eius agentem, crine virtutum spoliavit, & Philistis. i. dęmonibus excecandum & illudendum tradidit Iud. 16. quę non est audienda quia Situla est, & sanguiluga duas habēs filias insatiabiles. scēgulam & luxuriā, sed vt dñs. Prouer. 30. in sicco aridę dierę dimittenda, & sic vincitur vt piscis a Thobia. Thob. 6. Item hęc est Iezabel fluxus sterquilini, quę procurat quod sanguis Naboth iniuste effundatur pro horto voluptatis acquirēdo. 3. Re. 21. quę non est in altitudine superbię & vanitatis dimittenda, sed ad humilitatem deiicienda & cōculcanda. 3. Reg. 9. Itē hęc est Vasti regina in conuiuio deliciarū inobediens summo regi, quę non est in dñio admittenda sed deponenda Hest. 1. Item hęc Athalia quę interfecit oē semen regum bonarum affectionū, quę mortificanda est non in templo contemplationis dimittēda regnare. 4. Reg. 11. Item hęc est Herodias procuras filię suę. i. imaginatiōi, vel delectationi corporali, caput Iohannis. i. gratiā domini amputare a spiritu. Matth. 11. Item hęc est ancilla hostiaria quę habet custodiam sensuum, quę fecit Petrus. i. spiritum negare Christum Matth. 26. Notandum autē quod quatuor modis tentat caro. Primo timore humano aduersa nimis timendo & horrendo, quia suadet vt illo timore quę sunt contra salutem animę faciat, vel quę sunt ad salutem omittat, ne aduersa incurrat. Contra hoc debet homo inferni supplicia sibi op-

bi opponere, vel grauiora sibi intentare, vt libenter sustineat minus dura. Fuit quidam frater minor, qui cum tentaretur in hyme propter frigus ab ordine recedere, surrexit de nocte & habitu relicto nudus proiecit se in magnum cumulum niuis voluntas se ibi. Cum autem caro diu afflicta fuisset ibi, quæsiuit ipse O dñā caro acciperis vos modo & ammodo vnam tunicam patienter. Cum aut carnalis voluptas diu post rēdisset q̄ sic, re sumpto habitu redijt, & de illa tentatione postea in pace remā sit. Ad hoc facit q̄ habetur supra de timore humano. Secundo tentat ex eo q̄ nimis amat blanda & suauia & delectabilia sibi, vt per ea suadeat spiritui vt proiciat se in fontem peccati, vt ea quæ pomum vetitum viro suo porrexit, hmoi suasionem sequendo. Ille qui voluptates carnales sequitur similis est vrsō quem volens rusticus capere, ponit vt dicitur vas mellis super ramum gracilem, & superiore arboris, quo dimittit distillare per arborem aliquid de melle faciens, ad pedem foueam in quam cum vrsus mel de ramo in ramum insequitur, dum appetit pleniū inuenire, in foueam cadens capitur. Sic qui vult sequi carnis voluptates cadit in foueam peccati, capitur a dyabolo, & occiditur. Item cum quidam puer traderetur cuidam seni in lecto iacenti vt abigeret ab eo muscas, & datum fuisset dicto puero lac ad comedendum, accepit quatuor scutellas, easq; linctens lacte posuit super quatuor connos lecti vt muscas infestantes eū ibi concurrentes caperet & occideret, quod stabello non poterat, & sic eas cepit. Sic dyabolo homines immundos capit per voluptatem carnis, quos nō pōt capere vel occidere cum stabello alicuius tentationis. quatuor scutellæ p̄nt vocari, gula, luxuria, mollities vestitiū, & oculi requies. Tertio tentat ex eo q̄ oppressa vel afflictā p̄na vel tribulatione ad murmur & impatientiā spiritum prouocare laborat, & contra reclamationem. Sic Iud. 16. Videns Sanson afflictionem Dalilę assensit ei, & reuelauit ei secretum suum cū audiret eā contra eum murmurantem, quæ fecit eum dormire in gremio suo & rotondit eum, & tradidit eum Phylisteis illudendum & excecandū. Sic Thamar magis murmurauit de eo, q̄ ab Amō abiecta fuit, q̄ de eo q̄ fuit corrupta. 2. Reg. 13. Item cū quidā Lothoringus iret ad forum, emit quandam anguillam, cū aut rediēs quiesceret iuxta fluium, videt dictam anguillam in sacco afflictam in quo posuerat eā, & ob hoc voluit eā recreare, & tenens eam manibus misit in aquam, & stringens eā ne eua deret dicebat, bibe pulchra bibe, & illa subito reimpulsus i aqua vinibus ab eius manibus est elapsa. Sic caro afflictā p̄ p̄niam, dū hoc ei nimis comparitur, dum in deliciis immergitur, cito in peccatum elabatur. Item fabulosē dī, q̄ cum hō per desertum riet inuenit serpentem frigore afflictum, iacentem quasi mortuum, quem ei compassus in sinu suo fouit, & calefactus circū uoluit eum, reimpulsus viribus eum intoxicans. Qui cum serpētem argueret d: ingratitude. Rōdit. Tuscis q̄ natura mea est q̄ non noceo nisi calefactis, sed tūc cum caleo, venenum effundere necesse hēo, non inculpes me si fē meam naturam feci, sed tibi imputa qui me calefacti & fouisti. Quarto tentat per contumaciam q̄ nimis impingatur, & delicatē nutritur. Prover. 29. Qui delicatē a pueritia sua nutrit seruum suum postea sentiet eū contumacē. Sic fuit de Miphybōseth & seruo suo Syba, qui contempsit eū & impediuit eū ne Dauid regem sequeretur, & eo procurare amisit hareditatem suam, sicut legitur. 2. Reg. 16. & 19. Sic & leprosus nimis comparitur asino suo subtrahit ori suo panem de quo pascit eum, & ipse impugnatus contemnit dominum suum, & præcipitans eum in lutum fugit ab eo, sic caro sp̄m. Item vt dicitur accipiter quando nimis est impinguatus, non vult ad dominum suum venire, nec gallina ad dñam suam, nec caro obedire spiritui. Item Agar videns se se plenam, contempsit dominam Gen. 16. Item dicitur q̄ quidā diues impinguauerat arietem quandam ita q̄ præ pinguedine in omnes inuitantes eū cornibus impingebat. Cum aut semel dormitaret dominus ad ignem, vidēs aries eum frequenter inclinātem & deprimētē caput, credidit q̄ eum inuitaret, vt in ipsum impingeret, ipse aut aries ita fortiter in dominum suū irruit, q̄ eum occidit. Sic facit caro spiritui negligenti & eam nimis impinguant. Quinto tentat dyabolus cuius totum studium exercitium & conatus est homines tentare, propter quod anthonomatice dī tētator. Matt. 4. Et accedens tētator. Circa cuius tentationes. Primo dīcendū est de eius malicia & crudelitate & diuersis modis tentationum. Secundo de his quæ dant occasionem tentandi. Tertio de remedijs & adiuuantijs contra tentationes. Quarto de tentationum utilitate.

De diuersis modis tentandi.

Circa primum sciendum q̄ dyabolus cū sit intellectu subtilissimus, malicia astutissimus, experientia longissimi t̄pis vltatissimus, audacia proacissimus, discursus velocissimus, in-

fatigabilis ad nocēdum, insatiabilis ad perdendum, implacabilis ad percendum, horribilis ad meditandū, intolerabilis ad sustinendum, inuisibilis ad intueđum, propter has omnes conditiones pessimas summe timendus est. De multis conditionibus dæmonum require supra de inferno, de purgatorio, & de morte. Sciendum est autem q̄ cum sit astutissimus diuersos habet modos & artes tentandi. Vnde tentat multipliciter cum sit venator & piscator diuersa habet artificia per quæ homines capit, trahit, decipit, & intuluit. Vñ Leo Papa, in quodā sermone. Nō definit hostis antiquus deceptionum laqueos vbiq; præterdere, & vt quoquo modo fidem credentium corrumpat instare. No uic cui adhibeat estus cupiditatis, cui gulæ illecebras ingerat, cui apponat incitamentum luxuriæ, cui infundat virus inuidiæ. Nouit quem merore concutiat, quem fallat gaudio, quē metu opprimat, quem admiratione seducat. Omnium discuit consuetudines, ventilat curas, scrutatur affectus, & ibi quærit causas nocendi, vbi quæquam viderit studiosius occupari. Cum religiosus quidam arreptus esset a dæmone, alius quidam adiurando dæmonem interrogauit quomodo vocaretur. Qui rñ dicit q̄ Mille artifex vocaretur, quia mille artes habebat hoies seducendi, & vt scias ait q̄ verū dico, ego sum qui decipio magnos theologos, decretistas, legistas, phisicos, barones, milites, præpositos, mercatores, & cepit singulorum modos gestus, verba, & officia repræsentare, vsque ad domicellas quæ seruiunt in cameris dñarum, blandiendo, adulando, & molliter alloquēdo. In vitispa. legitur q̄ Abbas Theodorus cuidam fratri dicit tibi, frater quidam reuersus est ad scēulum. Respondit. Non mireris super hoc, sed de hoc mireris si quis euadere potuerit de ore & laqueis inimici. Item tentat generaliter omnes & omni genere tentamenti, omni tpe, & omni loco, si a domino permittatur. Vnde sicut dicit Bern. Nullus est locus securus. Abac. 1. Totum in hamo subleuauit, traxit in sagena sua, congregauit in reche suum. Nulli parciē grati, dignitati, statui vel sexui, sanctitati, nec ēt ipsi domino, sicut patet Matth. 4. & Lucę. 3. vbi nota de triplici eius tentatione. Ideo dī ad Heb. 9. Tentatum aut per omnia. Licet aut generaliter omnes tēter, tñ libētius & studiosius tentat maiores, & sanctiores, & de deiectione eorum amplius gloriatur. In vitispa. dixit quidam senex, q̄ cū esset puer filius sacerdotis idolorum, in eorum templo intrauit cum patre suo, vbi vidit de nocte excitatum principem dæmonum in solio sedentem, & exercitum eius assistentē ei, quem vnus aduocans adorauit. Requisitus vñ venisset, & quid egisset dixit, q̄ in illa prouincia vbi fuerat multas guerras concitauerat, & multam sanguinis humani effusionem procurauerat. Requisitus in quanto spacio t̄pis. Respondit, in 30. diebus, & multum flagellari iussus est. Post hunc venit alius & idem faciens, dixit quod multas naues in mari submerserat. cc. homines occiderat in spacio. 20. dierum, & similiter iussus est flagellari. Tertius autem veniens & similiter faciens, dixit q̄ fuerat in in nuptijs vbi in spacio. 10. dierum multa prælia concitauerat, & multos cum ipso sponso occiderat, & similiter iussus est flagellari. Venit Quartus postea, qui cum adorasset eum requisitus de factis suis. Respondit se venire de heremo, vbi per 11. annos monachos tentauerat, & vix tandem tñ fecerat q̄ in vnā fornicationem occiderat, hic præ cæteris honoratur, corona regia ei imponitur, & in cathedratur, & ab alijs adoratur dicentibus omnibus q̄ maximū quid fecisset. Item simile habetur. 3. Dial. 7. de Iudæo qui vidit in templo idolorū dæmonē assistere in modū regis, vt supra, & illum dæmonē commendantē & honorantem, & vt inceptū perficeret suadentē, qui procurauerat multis t̄pibus q̄ Andrazas Fundanx Ecclesię episcopus sanctimonialē quandā manu ad posteriora perenteret, quod audientes dæmones gaudebant, & vt perficeret inceptū rogabāt. Itē in vitispa. legitur quod quidā eremita ductus ab Angelo ad locū quendā, vbi erat congregatio monachorū, vidit oēs officinas plenas maxima multitudine dæmonum volitantū admodū muscarū, veniens aut ad ciuitatem vbi erat forū vidit ibi vnū solum dæmonē satis ociosum super portā ciuitatis stantē. Eremitę miranti & causam istorū quærenti, respondit Angelus: quia in ciuitate oēs voluntatē diaboli faciebant, ideo vnus ibi sufficiebat. In Abbatia vero quia omnes eos turpiter expellabant, & rebelles erant eis, ideo ibi multi erant & monachos acriter impugnabant. Qñ. n. aliquis castrum suum tenet pacifice & possidet ad voluntatem suam, sufficit ibi vnus castellanus qui castrum custodiat, sed qñ rebellat ei, tunc illud obsidet cum exercitus multitudine copiosa, donec subingauerit eos sibi Vñ. 1. Mach. 1. Ascendit Antiochus cum multitudine graui intrans sanctificationem. s. religionis. In vitispa. Abbas Moyses ita improbē tentatus fuit, q̄ in cella sua stare non poterat præ tentatione carnis, & fugit ad Abbatem Isidorum, qui facta oratione dixit

Speculum Morale Vincentij.

dixit ei, quod ascendens in superiora cellę quę respiceret ad occidentem. Quo facto vidit infinitam multitudinem dęmonũ furentium & tręmentum ad pręlium, & ignea tela proicięntiũ contra ipsũ, dixit ei Abbas Isid. Noli timere quia plures nobiscum sunt q̄ cũ illis. Respice ad orientem. Qui respiciens vidit infinitã multitudinẽ Angelorũ & gloriosũ cęli exercitũ super lumen solis splendentẽ. Qua visione confortatus, ad cellam suam redijt confortatus. Item diabolus tediosus est & improbus, ideo tentat improbẽ & procaciter sicut musca, quia sæpe repulsus sæpe redit, sicut canis impudens per vnam partẽ expulsus redit per aliã. Tentat ergo frequẽter & assiduẽ. Greg. Assidua tentatione tentat, vt saltem tedio vincat. psalmus. Circũdederunt me sicut apes, quę sunt improbissimę, & qñq; in hac improbitate diutissimẽ perseuerat, sicut patet de heremita quem annis 40. tentauit. Item quia diabolus crudelissimus est, cuius crudelitas est insatiabilis ad nocendum, ideo tentat crudeliter, quia s̄m Bern. est insatiabilis homicida, cuius crudelitas apparet, quia bonis inuidet & eos persequitur quantum p̄t, tã per se sicut primos parętes, & Iob, q̄ per suos, sicut filios Israel per Pharaonem, Phylistos, Nabuch, & alios multos, Innocentes per Herodem, primitiuam ecclesiam per Neronẽ, & alios Tyranos Christum & per se ipsum & per Iudeos. Hic est draco ille magnus qui volebat teorare masculum mulieris quã cito peperisset. Item in hoc apparet eius crudelitas quia de malo gaudet & maximẽ de ruina & damnatione bonorum, sicut infra patet de peccato. Item in hoc apparet eius crudelitas, quia de conuersione eorum dolet, sicut patet infra de puia. Item quia bonos & omnia bona tentando impedit sicut orationem & alia bona, sicut patet infra de oratione, sicut et infra de beato Frãcisco & de beata Clara patebit. Item de Frãcisco legitur, q̄ sæpe dęmonum pugnas horridiles sustinebat, qui manu ad manum cum illo durissimẽ conuigentes nitebatur ipsũ ab orationis studio perturbare. Item de beato Martino legitur, q̄ cum ordinatus iret ad patriam ad uisitandum & conuertendum parentes suos, apparuit ei diabolus dicẽs, q̄ ad uersaretur ei in omnibus factis suis. Cui respondit. Dominus mihi adiutor non ti. &c. Item in vitispa. legitur in vita beati Antonii, q̄ vocatus vt videret, raptus vidit dęmonem horribilem & terribilem habentem caput vsq; ad nubes, & quosdam volantes ad cęlum nitentes quantum poterat impediẽbat, quosdam manibus retrahẽbat, quosdam ad terram manibus collidebat, quosdam autem non poterat, sed superuolabat. Idem faciebant dęmones nouitio ascendenti per scalam & sequenti beatum Benedictum, qui vidit in quolibet gradu scalz quos dęmones, alij eum retrahẽbant, alij eum suffocabant, tamẽ beati Benedicti adiutorio euasit. Item non solum ex malignitate bonos inuadit, sed et in quantum p̄t. omnia bona persequitur, & exinguit. Vnde comparatur eius tentatio Aquiloni, de quo Eccl. 43. Tępestas Aquilonis congregatio spiritus &c. & post, Exuret desertum & exinguet viridescit ignem. Hic est ventus vehemẽs a regione deserti opprimens omnes liberos Iob. 2. Hi sunt Madianitę & Amalechitę, qui intrantes terram Israel nihil ad vitam pertinens ibi reliquunt. Iud. 6. Itẽ ex malitia sua oẽ semen regium interimunt. Vnde eorum tentatio similis est Athliz quę oẽ semẽ regiũ interfecit. 3. Reg. 11. Item sunt volucres cęli deuorantes semen Dei Math. 13. Isti sunt sicut merguli fluminũ sicut dicit beatus Martinus, qui semper insidiatur incautis, incautos capiunt, cautos deuorant, satiariq; nesciunt deuoratis. Tentat autẽ acrius eius dominũ fugientes, quia sicut ait Greg. Illos dyabolus tẽtare negligit, quos quieto iure possidere se sentit. Sicut, qñ aliquis tener altum in suo carcere compe ditum, sufficit ei vnus qui eum custodiat, & sæpe videat, sed cũ fugiens euadit, tunc post eum mittit magnam multitudinem dicens. Persequimini & comprehendite eum. Aug. Quotidianis discimus experientia illos qui conuerti deliberant, acrius tẽtari a concupiscentia carnis, & eos grauius in operibus luti lazeris & palearum premi qui Aegyptum egredi & Pharaonem fugere nolunt. Ideo Eccl. 2. Fili accedens ad seruitutem sua in iustitia & timore, & prepa animam tuam ad tentationem. Iob 40. Constringit caudam &c. ibi Greg. Dum Vehemoth a corde expellitur acriores tentationũ aculeos infligere molitur, vt eius tentationis cõsilius mēs ab eo impugnata sentiat, quos prius possessa nesciebat. Exemplum infra de beato Benedicto. Item exemplum de beato Francisco, quem in conuersionis suę principio pater retrahere nitebatur. Item exemplum de beata Clara cuius parentes in multitudine congregati violenter ad se retrahere, & ad domum patris reducere conabantur.

De quadruplici genere tentationis.

Cum autem mille sit artifex diabolus vt dictum est, & omnes artes suas exercet in tentando, tũ omnes modi tenta

tionum eius reducuntur ad quatuor, qui notantur in psalmo. Non timebis a timore nocturno &c. ibi dicit glo. q̄ est quardã tentatio leuis, & occulta, quę notatur cum dicitur. A timore nocturno, alia leuis & aperta, quę notat cum dicitur. A sagitta volante in die. Quędam grauis & occulta, quę notatur cum dicitur. A negotio pambulante in tenebris. Alia grauis & manifesta, quę notatur cum dicitur. Ab incurso & dęmonio meridiano. Leuis & aperta d̄r qñ diabolus in aliquas visibiles similitudines se transfigurans hominum. (vel animalium viros sanctos prouocat ad aliquas leuitates. Sicut in vita beati Dominici legitur, q̄ oranti diabolus in specie fratris apparens prouocabat eum ad silentij fractionem, quem vir sanctus diabolum esse cognoscens, adiurauit eũ, ut diceret de quo fratres tentabat in choro. Qui r̄ndit. Facio eos tardẽ venire, indeuotẽ psallere, & cito exire. Interrogatus de quo tentaret eos in dormitorio dixit. Facio eos nimis dormire, tardẽ surgere, & de diuino officio remanere, & interdum immũdas cogitationes habere. Ductus ad refectorium saliens super mensas plus & minus sepius repetendo dicebat, quia scilicet quosdam faciebat nimis comedere vt deliquerent, alios nimis abstinere, vt in Dei seruitio debiles essent. Ductus ad loquutorium linguam crebro reuoluens, & confusiois mirabilis sonũ promens. ait. Hic locustorus meus est; cum enim fratres ad loquendum conueniunt, ipsos tentare sudeo vt confusẽ loquantur, & multis se verbis inutilibus immisceant, & vnus alium non expectet. Deniq; ductus ad capitulum, stã ante hostium dixit. Hũc locum nunquam ingrediar, quia locus maledictionis & infernus mihi est: quia quicquid possum in locis aliis acquirere, hic amitto. Sepe diabolus tẽtat homines de leuibus, vt ad grauiora pueniat, vt de verbis ociofis ex quibus frequenter ad noxia prolabantur Greg. 7. mor. c. 1. Dũ ociofa verba cauere negligimus, ad noxia puenimus, vt prius aliena loqui liceat, & postmodum detractionibus corũ vitam de quibus loquimur lingua mordeat, qñq; aut vsq; ad asperas contumelias erumpat. Hinc seminatur stimuli, oriuntur rixę, acceduntur faces odiorum, pax tota exinguitur cordium. Sape et ex iocosis actibus modica occasione suborta perueniunt, homines ad verba cõrumeliosa, & a verbis ad verbera, non nunquam etiam ad gladios & ad mortem, quia a modica scintilla augetur ignis Eccl. 10. Itẽ est tentatio leuis & occulta. Exo. 10. Ventus vrens leuauit Locustam, & proiecit in mare Dęmones comparantur vento propter velocitatem. sed ventus vrens, quia gratiam deuotionis exiccant. Tunc autem ventus vrens leuat locustas, quando dęmones de loco ad locum leuiter discurrentes ad aliqua leuia verba vel facta excitant leues mentes, sed ad hoc eleuant vt proiciant in mare. i. in amaritudinem infernalẽ. Aliquando enim dęmones ex velocitate sua subito pręnunciant, quę in remotis partibus facta fuisse videntur, vt in aliis credatur eis, & vt credatur esse reuelatio, q̄ est tentatio. Diabolus similis est cuidam animali monstruoso, qđ d̄r Manticora, q̄ faciem habet hominis, sibilum serpentis, corpus leonis, caudam scorpionis, velocitatem auis volantis. Tres ordines dentium habet, carnes humanas appetit ad edendum, Caput habet hominis, & sibilum serpentis, quia primo tentat rationabiliter, & subtiliter de tribus, l. de cõcupiscentia carnis, cõcupiscentia oculorũ, & superbia vitę. Isti sunt tres ordines dętionum. Corpus habet leonis, quia detinet fortiter. Caudam scorpionis, quia in fine pungit nequit. Volatum auis, quia discurret velociter. Hominum carnes appetit, vt carnales voret atrociter. Tentat ergo diabolus leuiter & occultẽ, qñ inuisibiliter tentat de leuioribus, vt ad grauiora perducatur. In vitispa, legitur quod cum quidam fratres venissent ad beatum Antonium, vt ab eo quærerent de quibusdam reuelationibus sibi factis, prędixit eis quardã q̄ fecerant & acciderant eis in via. Mirantibus autem illis & quęrentibus quomodo hoc sciuerat. Respondit q̄ hoc reuelauerant ei dęmones, qui hoc viderant volociter de currentes, & q̄ hæc quę ipsi credebant esse diuinas reuelationes, erant dęmonum deceptiones, qui ex hoc humiliati & edificati, a beato Antonio recesserunt. Itẽ est tentatio grauis, & ista est duplex, occulta videlicet & patens. Nam diabolus crudelitate suam exercere volens in nobis grauior tentat, q̄ dictum est. Sed quia s̄m Aug. ipse leo & draco est, leo aperte irascitur, draco occultẽ insidiatur, ideo tentat patenter vt leo. 1. Pet. 5. Aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit quęrentes quem deuoret. Et psalmus. in persona Christi loquẽtis de Iudæis, qui instigati a diabolo Christũ persequebantur ad mortem, ait. Aperuerunt super me os suum sicut leo rapi. & rugi. Tentatio ergo grauis & patens est quando diabolus aperte tentat, quod fit multipliciter. Vno modo res corporales & visibiles & appetibiles oculis offerendo. Secundo modo seipsum in corporarum rerum similitudines transformando. Tertio pe-

lonas

sonas Christi Angelorum vel sanctorum mendaciter representando. Quarto modo persecutiones & pugnas sensibiles per se vel per suos atrociter inferendo. Prima ergo tentatio sensualis est quoniam diabolus ostendit oculis corporalibus res visibiles, quae possunt animum videntis allicere ad sui concupiscentiam. Sicut fecit beato Francisco ostendens ei in via bursam magnam, quasi pecunia multa plenam: quam cum socius eius suaderet accipi, & inde elemosinas multas fieri, sanctus prohibuit sentiens machinamentum diaboli: sed cum socius non quiesceret falsa pietate delusus permisit sanctus, ut videret socius manifeste diaboli falsitatem, quam leuante fratre exiuit inde serpens, & postmodum cito dispsuit. Simile fecit beato Antonio sicut legitur in vita eius cum fugeret seculum & iret ad heremum, in via heremi inuenit discum argenteum, quem cum recusaret accipere dicens esse insidias diaboli, ut fumus euauit. Postea apparuit ei in ipsa via massa veri auri, quae velut incendium fugit. Similiter cum obijcit aliis sensibus sibi delectabilia, sensualis potest dici illa tentatio ut quoniam sonora auditui, odores olfactui, sapores gustui, suauia tactui. Per portas vrbis attentant capere ciuitatem ut Abimelech de quo Iud. 9. dicitur Appropinquans portae vrbis ignem apponere credebatur. Item concupiscentiam. Item similes est diabolus obsidenti ciuitatem, qui cernit quomodo inueniat in muro debilius. Item Lupo vel Leoni qui circuit ouile si inueniat aliquam aperturam aut foramen per quod intret & deuoret. 1. Pet. 5. Vigilate quia aduersarius vester &c. ubi distinguit 8 genera tentationum dicens. Circuit tanquam hostis obsidens muros clausos, explorat an sit aliqua pars murorum minus stabilis, cuius auditu ad interiora penetret. Offert oculis formas illicitas & faciles ad voluptates, ut visu destruat castitatem. Aures per canora tentat ut molliat Christianum, vigorem linguam conuicio prouocat, manum iniurijs lacerantibus ad cedem instigat, honores terrenos promittit ut caelestes adimat, & cum latenter non potest fallere, adit apertos terrores, in pace subdolos, in persecutione violentos, contra quem animus debet esse paratus ad impugnandum. Secundo modo impugnat sensus se transfigurando in diuersas rerum similitudines extra, ut eos quos ludificat sub specie mulierum, ut cum transfiguratur se in specie mulierum, quae dicitur vulgariter fazete vel striges, vel quae de nocte conueniunt & choreas ducunt, vel quae apparet per aduersiones nigromanticorum in diuersas rerum similitudines, vel quae simplicibus ut equites hastiludia agentes, vel ut fauni & satiri, vel ut familia quae dicitur gallice Herlequin, per quas transfigurationes maxime simplices decipere in multis locis solebant, antequam denudarentur per predicationis frequentiam. Tertio modo ludificat sensus & tentat transfigurando se in similitudinem Christi & Apostolorum & Angelorum & aliorum sanctorum, ut sic mentiendo illos incautos seducat. 2. Cor. 11. Angelus sathanas transfiguratur se in Angelum lucis. In vita beati Martini legitur, quod diabolus apparuit ei indutus purpura & corona aurea coronatus, dicens ei quod esset Christus, qui ad terras descendens primo voluit ei apparere & odorari ab eo. Qui respondit quod dominus Iesus Christus non promiserat se esse turum in habitu regio & purpura, & quod non reciperet Christum nisi in ea forma in qua passus fuerat & praerentem suae stigmatae passionis. Quo audito, diabolus confusus abscessit. Item in vitispatum appareret in magna claritate in habitu regio cuiusdam patrum dicens quod ad hoc venerat ipse cum esset Christus ut eum adoraret, & de hoc lucrum maximum reportaret. Respondit sanctus. Christum meum quotidie adoro sicut ipse scit, tu autem quis es, quod audiens ipse euauit feda relinquens vestigia. Item cum alteri patrum similiter & informa simili appareret, & similia diceret, ille clausit oculos dicens. Fuge Christum nolo hic videre, sufficit mihi si eum videre possum in caelo & similiter fugit. Ad hoc facit quod habetur infra de oratione, de Pachomio. Item in quadam ciuitate fuit quaedam mulier sic seducta. Incepit ipsa aliquando apud se cogitare quod esset munda mulier, & talis quae esset digna quod dominus aliquas sibi daret visibiles consolationes, & cum aliquando esset sola in camera sua de hoc cogitans, visus est ei fulgor maximus in cameram suam intrare, & cum eo quidam rex pulcherrimus constipatus multitudine. 12. vel religiosorum plurimorum hominum, dicens ipsi horrenti quod non timeret, quia ipse erat Iesus Christus, cum discipulis suis veniens ad consolandum ipsam, cui multa blanda dixisset, & multa ei promississet si in eius amore perseueraret, & ipsa hoc ei se facturam promitteret, recessit promittens quod eam sepe visitaret. Similiter in sequenti nocte venit ad eam, solus sollicitas eam ad amplexus & federis commixtionem. Qua consecutante, fecit eam iurare quod non reuelaret alicui familiaritatem, quam ostendebat ei plurima promittens. Tertia nocte venit in minus speciosa forma & habitu, post in forma militis, post clerici, post rustici, post

monachi, post goliardi. Cum autem videns se deceptam fuisse ad confessionem, veniens ad eam sequenti nocte seipsum in insano videbatur comminans ei. sed non poterat eam opprimere vel extinguere ut volebat. Quotiescunq; autem peccabat venialiter grauius magis ad eam accedebat, & magis eam terrebatur, quando autem confessus erat & communionem recipiebat, quod erat ei singulari remedium & consolatio, tunc diabolus a longe stabat, nec accedere poterat, nec turbare usque; quo in aliquo excessisset. Item in vitispatum legitur, quod beato Orapperuerunt daemones sub specie caelestis malitiae quasi de caelo descendentes in curribus igneis quendam adducentes cum magna pompa cum dicentes esse Christum regem. Qui ait. Postquam omnia perfecisti unum restat tibi faciendum, ut adores me, & tollam te sicut Helyam in curru igneo te eleuans ad caelum. Qui respondit. Habeo regem meum, quem quotidie adoro, tu non es ille. Quo dicto tota illa multitudo dispsuit. Item quidam nouitius in religione multum erat sollicitus de salute sua, de nocte autem quidam alii dormirent vigilans, deuote rogauit Deum & beatam Virginem quod reuelaret ei de matre sua defuncta in quo statu esset, credens quod dignus esset quod fieret ei reuelatio, pro eo quod alijs in lecto suo dormientibus hora dormitionis vigilaret. Cum autem sic vigilasset ferre usque; ad matutinas, apparuit ei diabolus sub specie beatae Virginis, quasi ostendens matrem suam sub pallio suo, dicens eam eius precibus liberatam. Item cum secunda nocte similiter usque; ad dictam horam vigilasset, apparuit ei in minus decenti similitudine, & ad vltimum feda relinquens vestigia, eum ad turpia prouocabat, & ad tantam ex hoc deuenit vigilantiam, & capitis debilitatem quod nisi fuisset ei discretorum consilio subuentum, grauius periclitari potuisset in anima & corpore. Item transfiguratur se in speciem sanctorum Apostolorum aliquando sicut habetur in miraculis beatae Virginis, & de iuvene, quem diabolus decepit sub specie beati Iacobi. Item sub specie Angelorum, sicut in passione sanctae Iulianae legitur, quod cum ipsa post multa flagella esset in carcere cathena maxima ligata, apparuit ei diabolus in specie Angeli monens eam ad consensum praefecti ne periret, multas suasiones ei faciens & dicens, quod erat Angelus sibi ad hoc a domino destinatus. Cum autem illa turbata gement, facta est secreta vox ad eam dicens eum esse diabolum, & quod eum caperet & flagellaret donec ei diceret quis esset. Qui ab ea adeo est cum cathena flagellatus & pedibus depressus usque; diceret ei veritatem, quod esset princeps demonum, qui eos mittebat ad subuersionem Christianorum, a quibus cum victi essent flagellabat eos. Dixit etiam ei quos & quantos triumphos, & a quibus & quantis perfonis habuerat, ipsa autem ligans eum cathena manibus retro dorsum, eduxit eum in mane secum cum euocaretur ad certamen usque; ad forum, ubi cum eam argueret de maxima crudelitate dicens Christianos debere esse misericordes, ipsa in maximam lacunam eum proiecit. Item in vitispatum legitur, quod daemones multis annis seduxerunt quendam fratrem in similitudine Angelorum multa ei secreta reuelantes. Ad vltimum cum pater suus veniret ad visitandum eum, secum ferens bipennem ad scindendum ligna, quae rediens deferret se cum, praenit eum daemon dicens, quod diabolus debet venire ad eum transfiguratus in similitudinem patris sui ferens bipennem, ut eum impugnaret & occideret. Consuluit ergo ei ut eum praeniret cum alia bipenne, & hoc de eo faceret quod de ipso diabolus facere cogitabat, quod cum ipse fecisset patre occiso, diabolus qui factum ei consulerat tam enorme, suffocauit eum. Item sub specie episcopi & sacerdotis supra de purgatorio de milite tetato. Item infra de oratione quomodo tentauit in specie sacerdotis deferentis eucharistiam. Item in specie iuuenis, supra de eo qui securus est Aquilam. Item in forma Moysi, sicut legitur in fine tripartitae historiae, quod quidam dicens se Moysen missum ad liberationem Iudeorum, infinitos seduxit Iudeos, congregans eos de diuersis locis, faciens aliqua signa eis apparentia, & duxit eos supra cacumen praeruptae rupis, promittens eis quod sicut traduxerat eos per mare rubrum, ita duceret eos per magnum mare ad terram promissionis. Qui cum credidissent ei & vendidissent omnes possessiones suas, & venissent ad terram, ubi dictum est cum vxoribus & filiis suis, iussit eis, ut permitterent se & sua labi in mare per decliuum rupis, quod cum fecissent, alii a rupibus, alii a fluctibus necati sunt. Quidam autem negociatores superuenientes & eos necatos inuenientes, ascenderunt ad eos qui nunquam collapsi fuerant, nunciantes eis necem aliorum. Illi autem requirentes actorem sceleris non potuerunt eum occidere, quia subito euauit. Vnde multi eorum videntes se a diabolo deceptos baptizati sunt. Quarto diabolus quando non potest alliciendo, blandiendo, promittendo, mentiendo seducere, tunc per flagella, verbera, persecutiones, seditiones appetas, tam per se quam per suos perturbare conatur. Per se quidem sicue

Speculum Morale Vincentij.

apparet de Iob. Per suos vero sicut in principio nascentis ecclesie fecit per eos qui martyres occiderunt. Adhuc est saepe mouet contumeliones & lites inter homines, seditiones in urbibus, guerras inter regna, tempestates in mari, & submersiones hominum, ut quos non potest occulte tentando vincere, possit frangere flagellando. In vita beati Francisci legitur, quod cum venisset Aremum ciuitate, & seditione inter ciues exorta propinquum immineret excidium ciuitatis, vidit sanctus demones exultantes, ciues illos contra se inuicem succedentes. Cum autem vir sanctus mandasset per socium quod ex parte omnipotentis Dei & demones omnes recederent, subito miro modo ciues omnes unanimiter in pacem consenserunt. Quomodo autem ipsum sanctum demones afflixerunt, ut ipsum ab orationis studio perturbarent, dicitur est supra. Idem patet de beato Antonio qui cum in conuersionis suae principio in quodam sepulchro intruisset se, ibi solitariam vitam agens, demones eum multipliciter tentauerunt apparentes ei sub diuersorum animalium speciebus. Ad vltimum non valentes eum deuincere, durissime flagellauerunt eum ad eo ut a fratre qui ministrabat ei ad congregationem fratrum quasi mortuus portaretur. Cum autem fratres ad celebrandas eius exequias conuenissent aperiens oculos & videns ubi erat, rogauit ut ad locum priorem denuo deferretur, ubi cum nec alius tentationibus posset a demonibus superari, verterunt se in deformes similitudines flagellantes eum visus; ad mortem & cum sic esset immobilis, visus fugerunt. Cui Christus apparetis cum maximo lumine, & vires eius reparans confortauit eum. Cui dixit Antonius. Vbi eras o bone Iesu cum me sic demones flagellarent. Respondit Iesus ei. Tecum eram. de tuo certamine & de victoria tua & demonum confusione gaudens. Item est tentatio grauis & latens vel occulta quando. scilicet demon ex crudelitate sua tentat grauius, sed ex astutia sua virus iniquitatis suae & deceptionum laqueos mira subtilitate occultat, ut seducat. psalmus. In via hac qua ambulabam abs. la. mihi. Item in insidiatur in occulto quasi leo in spelunca sua, hoc autem fit multipliciter. Primo in vi imaginatiua diuersas species rerum vel imagines praesentando. Secundo in memoria. Tertio in intellectu siue operatione rationis. Quarto quoniam fit cum negotiatione rationis. Primo itaque modo dyabolus operatur, in imaginatiua imprimens in ea diuersas rerum imagines in quas ipse diabolus se transformatur, sicut in speculo imprimuntur imagines rerum extra. Vnde Aug. in libro de diuinationibus demonum. Demones inquit terrenorum amatoribus malefacta suadent miris & inuisibilibus modis, per subtilitatem suam hominum corpora non sententia penetrando, & se cogitationibus eorum per quadam imaginaria immiscendo, siue vigilantium siue dormientium. Ludificat autem homines tripliciter, scilicet vim imaginatiuam vel fantastiam, ut videantur homines res exteriores in aliarum rerum species transmutate, vel ipsi homines videantur sibi ipsis in alia rerum speciem transmutati. Sicut quidam incantatores artificio demonum faciunt & nigromatici per adiuurationes demonum. Vnde dicitur quod quidam incantator sic adiuuabat demones quod ipsi imprimebant in fantasia hominum, quod videbatur eis quod vnus gallos, qui filo traheret festucam, traheret maximam trabem cum magnis funibus, & cum incantator modicam ligaturam feni diuideret per plures particulas, videbatur aspicientibus quod diuideret equum suum per frusta, & cum eis mitteret dicta frusta, per hospitalia, eis receptis postea recedente illusione nihil inueniebant nisi modicas ligaturas feni. Ludificat autem sic homines in fantasia eorum imprimens imaginem aui vel alterius animalis, ut homo sibi esse videat illud animal quod impressit. Sicut patet infra de Cypriano de confessione, quoniam mutabat se & alios in diuersas species. Et sicut patet in passione eius & Iustiniae virginis, nec tamen oculi virginis ludificari poterant vel eius imaginatio, vel ei alius quod esset apparere. Item in vitispatrum legitur de Machario Aegyptio quod cum quidam homo ad amaret uxorem alterius, nec posset eam ad illicitum coitum fletere, fecit per maleficos ut mutata videretur in equam, quod vir suus capistro ligata adduxit ad Macharium, qui adductores & discipulos suos arguit de hoc quod diabolus eorum oculos ludificauerat, quia in muliere nullam videbat immutationem. Vngens autem eorum oculos oleo benedicto, viderunt mulierem in priori & naturali effigie quam habebat. Idem ferè refert beatus Aug. in lib. de ci. Dei & de. doc. Christiana. Secundo modo tentat ludificando, se in diuersas rerum species transmutando, & imaginationi se interiori praesentando. Vnde in ipsa tanquam in speculo resultant quasi diuersae species in quibus se transformatur, & diuersi gestus siue in oratione aut alibi, habentibus est oculos clausos. Sicut dicitur infra de oratione quoniam beato Machario demonstrati sunt homines diuersimode ludificantem orantes, & quod extra praesentabatur intra in corde resultabat. Tertio modo ludificat & tentat in fantasia per imagines somniorum per diuersas visiones aut

mulierum, aut aliorum per quod illud in somno videant dormientes. Sicut fecit forsitan ille spiritus qui missus est ad decipiendum Acham, quod dixit. Ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum ut ubi forte rat alia. In vitispatrum legitur quod cum quidam fratres indideret abstinenter videret visiones, venerunt ad Abbatem Antonium ut querebant de visionibus suis, quorum asinus mortuus est in uia, quod praeniciens eos dixit eis de morte animi sui, & cum querebant quo hoc sciret dixit, quod diabolus hoc ei reuelauerat per somnium dicens quod eorum visiones erant non Dei reuelationes sed demonum illusiones. Item in vitispatrum legitur quod demones quendam fratrem sic illudebant, quod quicumque fratres debebant comitionem corporis & sanguinis domini recipere, apparebant ei demones somniando in specie mulierum illudentes & polluentes eum. Cum autem consulerent praesens quod sibi super hoc esset faciendum, inquirentes de statu eius, & inuenientes, quod hoc non accideret ex cibi & potus superfluitate, sed ex diaboli illusionem iudicauerunt hoc fieri. Et cum consulissent ei, quod nec propter hanc causam comitionem dimitteret, diabolus ei postea non illudit, ex hoc manifestans quod hoc faciebat ut eum ab homini bono impediret. Item legitur in vita beatae Mariz de Oigen. quod demon meridiana quidam amico suo de nocte apparebat in lucis Angelum se transformans, de quibusdam vitispatrum eum reprehendens, & quendam bona suadens primo, & multa vera praedicans, postea vero stringens quidam Vehemoth ad miserabilem conclusionem fratrem illum adduxisset nisi ancillae Christi fuisset hoc reuelatum. Cum ipsa diceret hoc esse diaboli illusionem, ille contra dicebat esse spiritus sancti reuelationem, quare tot bona ei suaserat. Cum autem illa se transfuisset ad solitam orationem, cum oraret de nocte in cella sua, assitit ei diabolus falso lumine obumbratus. Cui cum diceret imperterrita. Quis es tu, aut quo nomine vocaris, ille inueniens eam toruo vultu ait. Ego sum ille quem tuis precibus ad te venire fecisti, cui amicum meum abstulisti, qui somnium vocor. Ego enim sum qui maxime religiosus in somnis appareo, multa eis reuelo; ut lucifer appareo, multas falsas consolationes adhibeo, ut mihi credant & obediunt, & in elationem incidant, quasi si digni praesens alijs diuinis consolationibus & reuelationibus & Angelicis colloquutionibus, illum autem amicum meum ab omni bono proposito deuissimem, & de eo voluntatem meam fecissimem nisi tu eum mihi abstulisses. Secundum gradum tentationis est in memoria, quoniam diabolus procurat quod in memoria veniant praesentia delectationes, vel per imaginatiuam vel aliter: vel ea quae homo audiuit vel vidit praeterito tempore, quae possunt hominem mouere ad aliquid peccati operis vel delectationis, sicut facit somnium esurientem quod comedat, ut expergectus magis esurat, & vigilans quod appetit ad mentem reducat. sicut dicitur Iia. 29. Sic tentabat filios Israel. Exo. 16. dicentes: vintam mortui esurimus in Aegypto, quoniam sedebamus super ollas carniū & comedebamus panem in saturitate. Similiter Nu. 11. Quis dabit nobis ad vesicandum carnes, recordamur piscium quos comedebamus in Aegypto, in mentem nobis veniunt cucumeres, & pepones, porrique & cepe, & allia &c. Reducit autem diabolus ad memoriam res factas aut mulierum species aliquam visam. Sicut faciebat beatus Benedictus. 2. dial. 2. ca. Cum beatus Benedictus fugisset seculum, & esset solus in heremo, diabolus tetrauit eum sub specie merulae aui, quae vultui eius importunè insisteret. Quam cum fugasset factis signo ciuis eius recedente subsecuta est maxima carnis tentatio, & improbius de quadam muliere quam aliquando in seculo viderat, ita quod ferè visus ad seculum volebat redire. Sed respectu diuinæ gratiae ad se rediit, & nudatum se inter viticās & vepres piciens per vulnera carnis curatus est a vulneribus mentis. Item in vitispatrum Abbas Moyses ita improbe tentatus fuit, quod in cella sua non poterat stare praesens tentatione carnis, sed fugit ad Abbatem Isid. qui facta oratione sua dixit ei quod ascenderet &c. ut supra. Item in vita beati Hieronimo legitur, quod cum ipse esset in vastissimo heremo adherens terrae, & membra eius terrae adherentia, & praesens ieiuniis pallida & quasi mortua & frigida, & calore solis quasi adusta, sola libidinis tentatio improba eum quiescere non sinebat Sed cum ipse esset ibi socius ferarum & scorpionum solus, videbatur, ei saepe quod ipse esset inter choros psallentium puellarum. Item in vitispatrum de beato Arsenio legitur, quod cum quaedam mulier Romana diues & nobilis venisset ad ipsum videndum in deserto Aegypti, & vix potuisset obtinere ab eo Alexandrinus Patriarcha ut eam vellet videre, cum ipsa arguta ab eo quod pro videndo ipsum consumpsisset tantum laborem, rogaret in recessu suo ut eius memoriam haberet, rogauit sanctus ea audiente quod Deus deleret de corde suo in perpetuum eius memoriam, quare pro hoc verbo quasi desperans, confortata est ad Theophilo Alexandrino episcopo ei afferente quod hoc dixerat sanctus Arsenius, ne eius memoria esset occasio semine cognitionis & carnalis tentationis. Tertius gradus tentationis est quoniam intellectus humanus accipit a fantasia similitudines rerum, quas ei diabolus fantasia mediante ministrat, vel forte

forte quia diabolus per subtilitatem naturæ suæ, intellectum suum plenum formis rerum applicat humano intellectui, qui est sicut speculum susceptibile omnium formarum quæ applicantur, ei. Sicut est de duobus speculis sibi inuicem oppositis, forma quæ est in uno resultat in alio. Sic potest esse in anima, quæ formas & species quas vult ei diabolus præsentare, exhibet in intellectu suo. Sic et potest esse in anima quæ diabolus volens ei representare species aliquas ad tentandum, in intellectum suum applicat quantum potest humano intellectui tanquam speculum speculo, ut in ipso resouletur ita subtiliter ut videatur homini quod sunt cogitationes suæ. Cassianus in libro collationum. Non est mirum spiritualiter sensibilibus coniugari animæ ad suadendum quæ sunt placita ei. Est enim inter eos sicut inter homines quædam similitudo substantiæ & cognatio. Nunquam autem sibi simul vniri ita ut alter alteri sit capax, possibile est: hoc enim soli Deo conuenit. Hanc autem applicationem sui cum anima forte facit diabolus quæ tentat de rebus purè spiritualibus quæ non apprehenduntur imaginatione corporali, utpote de fide & spe. Hæc autem tentatio contingere potest duobus modis. Vno modo quæ tentat ipse diabolus sine operatione rationis hominis. Alio modo cum quadam ratiocinatione & argumentatione. Primo modo tentat similes quoniam diabolus applicans se humano intellectui cum quadam obscuritate umbrosa, obscurat eum & obnubilat, ut in maximam tristitiam veniat, vel accidiam, vel nimium timorem, vel obliuionem eorum quæ sciuit, vel quæ scire debet, sicut fit in energuminis qui mæte patiuntur. Vnde Cassianus ubi supra. Energumini quidam sic a demonibus vexantur, ut ea quæ gerunt & loquuntur nequaquam intelligant, quidam vero norunt & postea recordantur. Item quorundam intellectum sic obnubilat, ut faciat eos hæsitare in fide, & in his quæ ad fidem pertinent. Alios inducit in tantam amaritudinem tristitiæ vel meroris, ut nullam consolationem recipiant, sicut fit quædam contra melancholicos, & infirmos quibus aliquando videtur quod omnes conspirauerunt in mortem ipsorum, & illi qui salutem & pacem eorum in toto posse procurant. Item alii sic inuoluuntur in omnibus factis & dictis, ut se timeant se peccare mortaliter, & vix vident vel potest credere vel fidem adhibere consiliis meliorum. Alii sic se Deo reputant in omnibus displicere quod in nullo meritum habent, se credunt, vel nunquam posse salutem acquirere. Alios in desperationem inducit & ex desperatione semetipsos interimunt, submergunt, suffocant, vel suspendunt. Sicut, patet de Chaym & Iuda, & Achitophel. Quod autem diabolus est viros sanctos nititur in desperationem inducere, patet per hoc quod in vita beati Antonij legitur. Vbi dicitur quod cum oraret vidit se raptum & per aera deduci ab Angelis, & vidit infinitos demones ei occurrere & peccata adolescentiæ replicare & arguere, & eum de his accusare, & cum e contra Angeli dicerent, ea per Dei misericordiam sunt sopita, sed siquid habent ex quo factus fuerat monachus illud obiicerent, ipsi multa falsa imponebant, sed cum Angeli librum conscientiarum vel consensus eius euoluerent, & de his quæ obiciebant nihil inuenirent, confusi & obmutescens demones recesserunt. ipse autem Antonius inuenit se ut prius erat. Item in vita beati Bernardi legitur cum ipse graui infirmitate laboraret vidit se raptum ante summum iudicem, cui cum præsentaret, affuit Sathan multis accusationibus eum improbiis pulsanus. Cum autem omnia quecumque habebat sathanas contra sanctum dixisset, nihil perterritus respondit Bernardus. fateor non sum dignus nec pro prijs meritis possim obtinere regnum celorum, sed duplii iure obtinet illud dñs meus Iesus Christus, hereditate patris & merito passionis, altero sibi contentus est, & alterum mihi donat. Item quicquid agant merita mihi, misericordia dñi super vitas. Hoc autem audiens sathanas confusus recessit. Item in vita beati Martini, cum Angeli ducerent animam sancti in paradysum, occurrerunt infiniti demones eum accusantes & eum detinere volentes, sed cum nihil suum inuenirent in eo, confusi recesserunt. Item alios contra charitatem inducunt, alios in amaritudinem odii, inuidiæ vel rancoris. Sicut Iudeos dicentes de dño. Grauisimus est nobis hoc quod aliqui de fide contra fidem tentantur. Vir quidam literatus & bonus religionem ingressus, in nouiciatu suo sic fuit tentationis laqueis inuolutus, ut cogitaret, utrum mundus esset aliquid nisi somnium, vtrum ipse animam haberet, utrum et Deus esset, de his dolebat ad mortem, & per hoc fere in desperationem cadebat, vel ad sui occisionem videbantur induci, nisi saniori consilio credidisset dicenti sibi quod ex quo illa cogitatio quæ est diaboli tentatio displicebat sibi potius erat martyrium quam culpa, quam sicut ait Gregorius. Tentatio cui non consentitur non est peccatum, sed materia exercendi virtutis. Item mulier quædam nobilis ad hæreticam prauitatem inquisitorem accedens, petiuit ut combureretur tanquam hæretica pessima, deterior omnibus illis qui pro infidelitate vel heresi cremabantur, cum lachrymis multis affrensus quod & de articulis fidei, & de sacramentis pessima cogitabat

Inquista si hæc ei placebant, vel si acquiescebat talibus. Respondit quod potius vellent esse mortua & bene volebat conuari. ut ab istis posset penitus liberari. Cum autem diceretur ei quod ista contemneret & cor suum transferret ad alia cogitanda, consolationem recipiens plene fuit ab omnibus liberata. Item quandoque fit hæc tentatio in memoria cum argumentatione, vel ratiocinatione, puta quia diabolus probat per aliqua verba scripturæ, quæ prima fronte videtur fidei repugnare, vel per aliquas naturales & philosophicas rationes impossibile esse sic ut fides tenet circa articulos fidei & ecclesiæ sacramenta, vel quoniam in anima est strepitus malarum cogitationum ratione per diaboli procreationem alicui occupata, vel non corrigente, vel negligente reprimere seu repellere differente. Hieronimus. 4. Vsq; quo morabuntur in te cogitationes noxiæ. Item quoniam probat aliquibus verisimilibus rationibus vel auctoritatibus aliquid in quod debeat intellectus faciliter assentire, sicut dñs quem rationabilè iudicabat, quicquid ei suggererat auctoribus confirmabat Matth. 4. & Luc. 4. Sicut et legitur in passione Cypriani & Iustinæ quomodo diabolus in specie virginis apparens beatæ Iustinæ probabat auctoritatibus noui & veteris testamenti matrimonium melius esse virginitatem. Item in historia Iosaphat & Barlaam dicitur, quod cum rex Aueny non posset Iosaphat filium suum a Christianitatis proposito reuocare, consilio Theodæ magi, seruientibus, qui ei ministrabant expulsi, posuit cum eo puellas speciosissimas, quæ cor eius emollirent, & ad amoris sui ipsam alliceret, Theodas et adiuuans demones misit, qui cum interius inflammarent, & mulieres exterius. Inter quas vna nobilior ceteris, & speciosior filia regis suadendo ei promittebat quod fieret Christiana si consentiret ei matrimonialiter copulari, & diabolo linguam eius mouente probabat auctoritatibus noui & veteris testamenti optimum esse matrimonium, dicens verba Apostoli. Honorabile concubium &c. Cui tamen Iosaphat non assensit.

De occasione tentandi. Dist. VII.

Quia non solum sæpe demonibus occasionem damus nosmet ipsos tentandi, ideo expedit ostendere quibus modis, ut nobis diligentius caueamus. Primum est ociositas. Quæ enim non inuenit diabolus occupatum in opere diuino, libenter occupat in suo. Ideo Hieronimus. Spem aliquid boni facito, ut te diabolus inueniat occupatum. Gregorius. Cum ociosam animam calidus tentator inuenit, ad eam quasi occasionem allocutus aduenit. Poeta. Res age tutus eris. Idem. Ocia si tollas periere cupidinis artes. Mat. 12. Intrat spiritus immundus domum vacantem. In vitispa, cuidam seni data fuit gratia ut videret quæ fiebant, qui vidit demonem ad hostium cellam cuiusdam fratris venientem, & quod diu frater erat occupatus in meditationibus, non poterat intrare, sed stabat ad hostium expectans. Cum autem frater ille cessabat a meditationibus, demon intrabat. Secundo datur occasio tentandi amor vanæ gloriæ, vel laudis humanæ, sicut habetur exemplum 2. Paral. 32. de Ezechia, qui gloriabatur de portento solis, præcipiens autem nunciis regis babilonis ad ostentationem ostendit eis omnia bona sua. Vnde ibi dicitur. Dereliquis eum dñs ut tentaretur, & non fierent omnia quæ erant in corde suo. Eccl. 28. Ne collaudes virum, hoc non est tectio hominum. Tertio præsumptio eorum qui sunt in coniugio, qui præsumunt posse continere per se, cum non possint nisi Deus dederit. 2. Corin. 7. Reuertimini in idipsum ne vos tentet sathanas &c. Vel præsumptio est cæ tentandi & cadendi infra de oratione patet de monacho arrepto. Quarto occasio tentandi datur somnolentia & pigritia. Vnde multoties excitabat dñs Apostolos & incitabat ad orationem vigilantiam & instantiam imminente tentatione. Matth. 26. & Marci. 13. Vigilate & orate ne intretis in tentationem. Quinto nimia securitas. Ezech. 38. dicit diabolus. Venient ad securos & quiescentes. Iudith. 8. Intrabimus ad securos. Hieronimus. Tunc maxime oppugnaris cum te impugnari nescis. Sexto nimia implicatio, & dilectio terrenorum. Genes. 3. Serpens supra peccatum suum graditur, qui solebat ire erectus querens deuorare eos qui adherent terræ. Isa. 65. Serpenti puluis panis eius. Septimo curiositas sensuum, & in cautela exponendi eos. Sicut patet in prima tentatione Genes. 3. Vidit mulier lignum Diabolus est vt Abimelech, qui appropinquans hostio ignem supponere nitabatur. Ezech. 38. Alcendam ad terram quæ est sine muro. Item in cautela alios male & indiscretè iudicandi & aspernandi datur occasio tentandi. Sicut fecit senex ille qui inexpertus tentationibus mouit inuenentem vsq; ad desperationem dicens, quod esset indignus habitus monachi, eo quod tentaretur supriter a spiritu fornicationis. De quo dicitur infra de indiscretionem. Octauo boni propositi fractio, & asperitatis aliter emollitio. Matth. 4. Dic vt laxa relaxa. Hostes quando vident aliquam fracturam in muro castri,

Speculum Morale Vincentij.

castris, per illam ingredi moluntur. Vnde super illud. i. Pe. vlti. Tanquam rugiens circuit &c. dicit glo. Nō audet diabolus agredi homines duros & asperos asperitate penitentiae inuolutor, sed molles & dissolutos vt aqua. Nono dat occasionem tē tandi hominis instabilitas, & morum exteriorum leuitas, per quē iudicat diabolus de interiori leuitate, & q̄ leuiter poterit hominē ad malū inclinare. Si hō est leuis, ipse est ventus qui cito secum rapit leuia. Exo. 10. Ventus vrens leuauit locustas. Psal. Sicut puluis quē proicit ventus a facie terrā. Leuis est, & leues rapit, & per naturā suā leuitatem leuiter dicta vel facta cognoscit. Orige. super illud Iob. 3. Circuuii terram tanquam spiritus volans, & ea quae dicuntur voce extra audiens, vel quae in operibus fiunt cuncta sciens & videns, ea vero quae in corde tractantur nesciens. In coll. p. Cassi. ipsas cogitationes quas daemones ingerūt, vtrū susceperit vel quō susceperit scit nō p̄ ipsius aīz naturā, nō p̄ ipsius aīz motū in medullis latētē, sed ex motibus indicijq; corporis deprehendunt, vtputa si castrimargiā suggerunt, suadet monachum ad fenestrā vel ad coquinam curiosius aspectare: si audierint eam de cibo loquentem, fornicationem suggerunt: si viderint eum carne commotum petulantet aspiciere aut loqui, aut tangere, & similiter in ceteris vitiis, quod ēt aliqñ a vitis prudentibus deprehenditur. Cogitationes autē quae in intimis animae sensibus nondum prodierunt, adire vel cognoscere omnino non possunt.

De remedijs contra tentationes. Dist. VIII.

Vlto de tentationibus, & de his quae dant occasionem tentandi, videndū est de remedijs cōtra tentationes. Necessē est. n. animam esse munitam ad se sollicitē defendēdum, sicut hostes nostri multas habent artes ad nocendum. Sicut ait Paulinus Episcopus ad Aug. Hostis noster quia mille habet artes nocendi, tā varijs repugnādus est telis, quā variis nos impugnat insidijs. De turre David. i. ecclesia turrata. d̄r Cant. 4. Mille clypei pendent ex ea oīs armatura fortium. Isti clypei sunt multimoda munimenta contra diuersa dēmonum tentamenta. Primum ergo munimentum per quod vincitur tentatio est fides, sicut docet primus pastor ecclesiae. 1. Pet. 5. Aduersarius vester diabolus tanquā leo. ru. cir. q̄. quē deuo. cui resistite fortes in fide. Item Apost. Ephē. 6. In oīsbus sumentes scūtū fidei, in quo possitis oīa tela nequissimi ignea extinguere. Hebre. 11. Sancti per fidem vicerunt regna. Fides habens crucifixū pro vexillo ostendit militi vel pugili coronam pro mercede & patibulum inferni. Gen. 30. Isachar a sinu fortis habitans inter terminos ex vna parte respiciēs prēmium, ex alia supplicium. 2. Paral. 20. Confortamini & non dissoluāt manus vestrae, est enim merces op̄i vestro. Secundum est spes diuināe misericordiae, & confidentia de adiutorio Dei. psalmus. Ad te domine leuauī aīam. m. d. m. in te conf. &c. vniuersi qui te expectant nō confundentur. Exo. 14. Dominus pugnat pro nobis. 2. Paral. 20. Non est pugna vestra sed domini. Sequitur. State confidenter videbitis auxiliū dñi super vos. Vbi ponitur exemplum elegans de victoria hostium propter confidentiā Iosaphat Isa. 30. In silentio, & in spe erit fortitudo nostra. Tertium est timor sollicitans. Quando. n. tentatus timet ne si victus fuerit offendat Deum, damnetur, & ab hostibus confundatur pugnat vitiliter: & Deus illum adiuvat. Eccl. 3. Timentibus Deum non occurrent mala, sed in tentatione Deus illum conseruabit & liberabit. De hac materia supra. Timor. Item supra, de timendo iudicio. Quartum est virilitas velociter resistendi. Poeta. Principiis obsta sero medicina paratur, Cum mala per longas conualuerē moras. Quā cito trunculus incipit intrare domum resistēdum est ei, & non debet homo permittere q̄ domum effodiāt. Pugil quamcito videt aduersarium suum velle ipsum percute obstitit ei. Beatus. n. est q̄ allidit paruillos suos ad Petrā. Qui vult serpentem occidere caput eius velociter atterit. i. nunciū tentationis. Greg. mor. Lubricus est antiquus hostis qui nisi capite teneatur, totis visceribus illabitur. Ephē. 3. Nolite locum dare diabolo. Iacobi. 3. Resistite diabolo & fugiet a vobis. Notandum tamen quod quandoq; vincitur tētatio fugiendo, specialiter tentatio carnis. 1. Corin. 6. Fugite fornicationem. Eccl. 7. Qui timet Deum effugiet illam. s. mulierē per q̄ signatur concupiscentia carnis, oportet enim effugere omnes occasiones. tentatio de diuitiis habendis vincitur diuitias cōtēnendo, quae fit per molestias, patiēdo: quae per delicias, fugiendo. Quintū est oratio, tam propria, quam bonorum. Oratio quidem propria sicut docet saluator. Matth. 26. Vigilate & orate ne intretis in tentationē. 1. Pet. 4. Vigillate in orationibus. Euidētissimum exemplum habemus. Exo. 17. de oratione Moyſi. De hac materia infra. Oratio. Item oratio bonorum fugat tentationes dēmonum Sap. 18. Tētitigit autem iustus tentatio mortis. sed non permansit, propterea enim homo sine querela. &c. In vi-

ta Mariae de Oig. legitur quod diabolus quandam sanctimonialē simplicem tentauit. Primo immundis cogitationibus, & ad vltimum blasphemosis, ita quod se omnem amisisse fidē crederet, & omne fastidiebat desperata, nec confessionem peccatorum poterat facere, nec eucharistiam recipere, nec verbum predicationis audire. Quam cum alix sanctimoniales adduxissent ad dictam Mariam, & pro illa orasset, nec liberationē sic obtineret, cogitauit fortiori potentiae fortius remedium adhibendum, & q̄ hoc genus dēmonum, vt dominus dicit, nō eiicit nisi in ieiunio & oratione, fortius se affixit virgini compatiens per 40. dies nihil manducans nisi bis vel ter in septimana in oratione & lacrymis se mastrauit, & relicta virgine ille teterimus spiritus cum multa confusione compulsus est ab Angelo venire coram ea miserabiliter vt videbatur afflictus. Videbatur enim ei quod euomisset omnia interiora sua, & quod portare compelleretur omnia intestina sua super humeros suos. Omnipotens enim Deus aliquādo vult ostendi per signa exteriora visibiliter q̄ sūt interi⁹ inuisibiliter. Rogabat autē eā vt ei⁹ misereretur, & ei q̄cunq; vellet p̄niam iniungeret, q̄a ad eā p̄ficiēdam cogebatur. Super hoc autē requisito consilio a quodam magistro eius consiliario, qui ei dicebat q̄ in desertum eū emittet, alius feruentior superueniens dixit, non sic euasurum illum proditorem, sed mittendum esse in infernum. Cum autem ipsa illuc eum mitteret, & sic eū vlulatu maximo descenderet, infinium clamorem malignorū ipsa in spiritu audiuit ad ruinam illius magni principis. virgo autē praedicta liberata, facta confessione animo libenti, & recepta communionē ad suum monasterium est reuersa. Sextum est scripturę sacrae lectio, & sacrorum verborum recitatio. Dominus enim tentatorem noluit fortitudine superare, sed auctoritatibus vicit. Matth. 4. & Luc. 4. Sap. 2. Melior est sapientia quam vires. Et 7. Sapientiam non vincit malitia. Et 9. eiusdem. Certamen forte dedit ei vt vinceret & sciret qm̄ potentior omnium est sapientia, hęc tentatum iustum non dereliquit. Septimum est confessio. Ad hoc multas auctoritates, rationes, & exempla adducuntur infra Confessio. Octauum est cordis humilitas & operis. Luctator ad hoc se inclinat vt aduersarium suum vincat & deiciat, sicut humilis. In vitispatrum vidit Antonium mundum plenum laqueis diaboli, & cum clamaret ad domium quis eos euaderet, responsum est ei, quod sola humilitas. Item in vitispatrum cuidam fratris apparuit diabolus transformatus in Angelum lucis, & dixit ad eum? Ego sum Gabriel missus ad te. Ille respondit. Vide ne ad alium mittaris, quia non sum dignus vt Angelus mittatur ad me. Item ibidem, cum vellent dēmones seducere senem quēdam, dixerunt ei. Vis videre Christum? At: Anathematizo vos & ipsum de quo dicitis, quia Christo meo credo dicenti. Si dixerint vobis, ecce hic est Christus, nolite credere. Qui confusi disparuerunt. Item in vitispatrum quidam senex litigabat cum dēmonibus videns eos manifestē, & vincens tentantes, & cum transfiguratus diabolus diceret. Ego sum Christus. Et ille respōderet claudens oculos. Christus nolo hic videre, sed in futura vita, confusus diabolus disparuit ad hęc verba. Item de illo fratre qui cum per triduum prostratus fens orasset, & dicerent ei cogitationes suae, quod magnus effectus esset, clamabat dicēs. Vbi suat nunc peccata mea quae ego feci. Si autem replicarent ei suae negligentias, dicebat quod propter paruorum seruitium Dei pietas misericordiam ei faceret. Cui apparuerunt dēmones dicentes se turbatos in eo quod cum eum extollerent, ipse se deprimebat, & cum eum deprimerent, ad altum misericordiae Dei ascendebat. Nonum est consideratio exemplorum. In preliis solent militibus pugnantibus recitari probitates praecedessorum suorum, vt ad prelium animentur. Iac. 5. Exemplum accipite fratres exitus mali, longanimitatis, laboris & patientiē prophetas. Decimum est laboris occupatio. Poeta. Labor improbus omnia vincit. Vnde homini post lapsum indictum est laboris exercitiū. Gen. 3. Item in vitispatrum cū tētationes fornicationis impugnant quendam fratrem arte figuli finxit in luto formam mulieris, dicens. Ecce vxor tua. Oportet ergo te in duplo plus laborare quam ante, vt habeas vnde pascas eam. Quod cum fecisset, supposuit quod vxor illa peperisset ei filiam, & sic triplicauit laborem, & sic deinceps vsque quo deficeret, non valens ferre tantum laborem, & tunc dixit cogitationi suae. Si non potes hunc laborem sustinere, neque mulierem requiras. Videns autem Deus eius feruens propositum, eum a tentatione liberauit. Bern. ad fratres de monte Dei, Rusticus habens duos neruos fortes lacerans exteriora non sentit, hoc facit vsus, vsus facit exercitium, exercitium vires in omni labore subministrat. Vnde decimum est disciplina rigor. Bern. Quid mirum si hoste debilitato per disciplinam tu fortior efficias? Ideo sancti mirabiliter fuerunt rigidi in custodia disciplinae, sicut

sicut patet de sancto Antonio, Hylarione, & alijs. De beato Benedicto legitur, quod cum sensisset tentationem in carne, nudus se proiecit inter vepres & vrticas, vt per vulnera carnis extingueret ardorem mentis. De beato Francisco legitur, quod cum tentationis motum modicum praesensisset, cum chorda sua durissimè se verberans dicebat corpori suo: Eya frater asine, sic te deceat atteri, sic durum subire flagellum, postmodum in horum extens nudum se volutabat in niue, & compingens septem maffas de niue dicebat: Ecce ista est vxor tua. Ista quatuor sunt duo filij, & duæ filia. Iste duæ alia seruus, & ancilla, omnes istos festina induere, quia frigore moriatur: si autem tanta te sollicitudo molestat, potius vni soli domino serui. Quo facto tentator victus abscessit, & vir sanctus sic plene victor exiit, quod nunquam deinceps aliquis est. In vitis patrum cum quidam iuuenis grauitè tentaretur, nec aliquo modo posset flammam extinguere, Abbas monasterij præcepit cuidam viro graui, & aspero, vt eum insectaretur verbis, virgis, iniurijs, & quærimoniam deponeret contra eum, & testes aduersus eum loquerentur. Ideo iuuenis fiebat quotidie maxime pro eo, quod nullus ei credere, vel compati videbatur. Cum autem post annum interrogaretur qualiter esset ei: Respondit: Papæ mihi viuere non licet, & luxuriari licet. Et sic per artem Abbatis superpressa libidine saluatus est. Duodecimum est feruor charitatis. Cant. 8. Fortis est, vt mors dilectio, & cætera. Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem. Poeta: Omnia vincit amor. Grego. moral. Qui charitate adhæret veritati nullo modo potest subici vanitati. Nota. Musca non audet insidere super ollam feruentem, aut super scutellam nimis calidam. Infra de feruore orationis. Tredecimum est spiritualis iucunditas, maxime quando tentat Diabolus de molestiis. primo Macha. 3. Iudas Machabæus præliabatur prælium Israel cum lætitia, & vincebat. In vita beati Antonij legitur, quod cum dominus ostendisset beato Antonio diuersas artes, & fallacias Diaboli, subiunxit. Vna est ratio vincendi inimicum, spiritualis lætitia. Quartumdecimum est virtus Passions Christi, & sanctæ Crucis. Quintumdecimum est Eucharistiæ sacramentum. Ecclesiastici. 43. Medicina omnium supra tentationem in festinatione nebulae obuians ros ab ardore venienti. Nota. Diabolus fallax ausus est decipere quandam mulierem sub specie Christi, quæ post perceptionem Corporis Christi multum robur obtinuit.

De utilitate tentationum. Dist. IX.

Postremo. Videndum est de tentationum utilitate. Nam ad multa sunt viles, & multa bona faciunt illis, qui sustinent patienter, sicut patet multis auctoritatibus, & exemplis. Primum bonum, quod facit tentatio est peccatorum purgatio, propterea non solum sustinebat patienter, sed etiam tentationem petebat. Psal. dicens. Proba me domine, & tenta me. Et aperit quare petebat tentari, cum subiungit. Vre renes meos, & cor meum, id est purga delectationes cordis, & corporis: quoniam misericordia tua ante oculos meos est, id est scio, quod misericorditer assistis tentatis, & purgas misericorditer a peccatis. Secundum est cordis humiliatio, & humilitatis conseruatio. Grego. Dum vitia nos tentant, proficientes in nobis virtutes humiliant. Hinc est, quod Israel Iebuseum tolerat, vt humana mens de se humilia sentiat. Idem. Tentari permittit Deus, vt dum per tentationem homo concutitur, imbecillitate cognita in Deo fortius solidetur. In vitis patrum narrabat quidam pater Pascho nomine cuidam spiritu fornicationis grauitè tentato, quod post quinquaginta annos ætatis suæ, & postquam in eremo in cella sua manserat sollicitus de salute animæ suæ per duodecim annos die ac nocte non cessauit eum impugnare spiritu fornicationis, cum autem crederet se a Deo derelictum eligens magis vorari a bestia, quàm tam bestialem sustinere passionem, exiuit circueiens ferè totam solitudinem, & veniens ad speluncam leonum, nudum se exposuit in ea iacere, vt eum venientes bestie vorarent, cum autem per totam diem ibi iacuisset in nocte venientes Leo, & Leena odorantes a capite vsque ad pedes; & postea recedentes cesserunt ei. Cum autem cogitaret, quod Deus ei pepercisset ad cellam rediit. Post paucos dies tentatio validior surrexit, venit Diabolus in specie puellæ Æthyopiæ, quam aliquando in mensè viderat: quæ super genua stans multum eum ad peccandum commouit: quam cum a se repelleret, dans ei de pugno, & alapas in maxillis, fugauit eam, & per biennium scortorem manus, de qua eam tetigerat ferre non poterat. Cum autem præ tristitia ferè desperaret, & deficeret tabefactus; audiuit vocem dicentem sibi: Vade Pascho, certare, propterea permittit tibi Deus eas tentationes vt non

Speculum Morale.

alium de te sapias, & ne quasi de virtutibus extollaris, & infirmitatem tuam recognoscas, redijt ad cellam, reliquos pacificos habens dies. 2. Corin. 12. Ne mag. re. ex. m. da. est mihi sti. & cæt. Tertium est doctrinalis instructio. Facit enim in homine experientiam, & experientia sapientiam, ex hoc nunquam cognoscit homo fragilitatem suam, vel virtutem. Et multi antequam tententur, assimant se multum patientes, & fortes, vel industrios, vel cantos, qui superueniente tentatione deficiunt, & defectum suum cognoscunt. Sicut patet de beato Petro, qui dicebat Math. 26. Domine tecum paratus sum, & in carcerem, & in mortem ire. Et iterum. Si oportuerit me mori tecum non te negabo, Qui amen ad vocem vnius mulierculæ Christum denegauit. Quis Petro fidelior? quis eo seruientior? quis eo inter Christi socios, & amicos maior? & tamen modico impulsu tentationis cecidit. Quis audeat de se confidere? quis imminenti graui tentatione debeat non timere? nisi iam in tentationibus sit expertus. Item in tentationibus cognoscit homo mundi malitias, & Damonum insidias, astutias, & artes eorum in numeras, quas non expedit ignorare. Item experitur homo Dei misericordiam assistentem. Ideo Ecclesiastici. 34. Qui non est expertus qualia scit. Vir expertus in multis cogitabit multa, & cætera. Iudith tertio. Hæ sunt gentes quas dimisit Deus in terra, vt in eis erudiret Israel. Quartum est meritum acquisitionis, quod bene figuratè est ostensum in Iohanne cum post tentationes omnia reddita sunt duplicia. Idem, Genesi vigesimosecundo postquam tentauerat Deus Abraham, dixit ei. Benedicam tibi, & multiplicabo te. Ista benedictio est meritum cumulat, quia sicut dicitur Prouerbio. decimo. Benedictio domini diuites facit, scilicet diuitijs meritum. In vitis patrum dicitur de Abbatissa Sara, quod per viginittres annos fuerit grauissimè tentata spiritu fornicationis, nec vnquam petijt se semel liberari ab eo, sed semper dicebat da mihi fortitudinem domine Deus meus. Item in vitis patrum dicebat Abbas Pastor de Abbate Ioanne breui, quod rogauerat dominum, vt auferret ab eo omnem impugnationem, quod ipse fecit. Et cum ipse retulisset hæc cuidam seni, quod quiesceret securus ab omni impugnatione, & hoc se præcibus obtinuisse, arguens eum, ille senex, consuluit ei, quod peteret a domino in se moueri pugnam: quia in pugna perficitur anima. Quod cum fecisset, pugna redijt, nec postea orauit ab eo auferri pugnam, sed quod Deus daret ei eam tolerandi virtutem. Item discipulus cuiusdam senis tentabatur grauitè, & resistebat, & se grauitè affligebat. Senex videns hoc ait. Vis fili quod rogem dominum, vt auferat a te hanc tentationem. Qui respondit. Non pater: quia sentio ex ea in animo meo profectum, quia occasione huius amplius ieiuno, vigilo, & oro, verumtamen ora pro me vt Deus det mihi fortitudinem. Quod audiens senex commendans eum gauisus est. Quintum est in amore Dei confirmatio. Probat enim Deus amicos suos, vt approbet, & in amore suo confirmet. Ecclesiastici vigesimoseptimo. Vasa figuli probat fornax, & homines iustos tenatio tribulationis. Tobij decimosecundo. Quia acceptus eras Deo, necesse fuit vt tentatio probaret te. Iudith octauo. Abraham pater noster per multas tentationes probatus est. Sextum est proximorum compassio, vt scilicet homo sciat compati alijs in tentationibus eorum. Multi enim qui non sunt experti, tentationes nesciunt compati. Sicut habetur exemplum in vitis patrum, quod cum quidam iuuenis tentatus valde grauitè a spiritu fornicationis, a quodam senè consiliis, & solatium requisisset, senex iuuenem ferè in desperationem immisit dicens ei, quod Deus oderat eum, & quod non erat dignus habitu monachi nec societate sanctorum fratrum. Quibus verbis commotus redibat ad sæculum, nisi prouidentie Deo alius compassus ei consolatus esset eum, & ad monasterium reduxisset. Vnde propterea permittit Deus beatum Petrum tentari, vt ipse futurus pastor ecclesiæ discederet peccatoribus misereri. Amplius ipse dominus tentari voluit, vt sciret compati tentatis. Sicut expressè dicit Apostolus Hebræo. quarto. Non habemus Pontificem qui non possit compati infirmitatibus nostris, tentatum autem per omnia pro similitudine absque peccato. Et Hebræo. secundo. In eo enim in quo passus est, & tentatus, potens est, & his qui tentantur auxiliari. Didicit ergo per experientiam compati tentatis, sicut medicus per simplicem notitiam artis suæ scit compati infirmo, sed infirmatus scit, vel didicit compati per experientiam infirmitatis suæ, & hoc dat nobis magnam fiduciam obtinendi misericordiam apud eum. Ideo sequitur: Adeamus cum fiducia ad thronum gratiæ, vt misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus in auxilio oportuno. Septimum est opranda perfectio. Per tentationes enim consequitur homo perfectionem, ideo non solum pa-

Tomus Tertius.

X

uaciter

Speculum Morale Vincentij.

tienter sed etiam gaudenter debemus eas sustinere. Iac. 1. Omne gaudium existimate fratres cum in tentationes varias incidieritis, scientes quod tribulatio patientiam operatur, patientia autem opus perfectum habet, ut sitis perfecti, & integri in nullo deficientes. Propter hoc beatus Paulus, & alij sancti viri gloriantur in tribulationibus. Nota de beato Francisco quam iucunde & cum gratiarum actione sustinebat dolores illos vehementissimos in omnibus membris suis, & non dolores vocabat eos sed forores. Octauum est diuina protectio. Tentatos enim Deus seruat, & protegit. Sicut dicitur Ecclesiast. 33. Timentem Deum non occurrent mala, futura scilicet, & æterna, quia sine dubio iusti multa mala presentia, vel transitoria patiuntur, sed in tentatione Deus conseruabit ne cadat, ne per impatientiam frangatur, & liberabit a malis, idest a malo culpæ, & a malo pœnæ. Nonum est diuina consolatio. Nam qui tentationes in mundo sustinent merentur a domino & Angeli visitari, & dulciter consolari. Item exemplum huius Matthæi. iij. legitur, quod completa omni tentatione reliquit eum diabolus, & ecce Angeli accesserunt, & ministrabant ei. Ad hoc sunt infinita exempla. De beata Catharina, Agneta, Cæcilia, & alijs martyribus sanctis vtriusque sexus. Decimum est exemplaris ostensio. Perfectos enim dat Deus, & proponit alijs in exemplum. Tobiz. 2. Hanc tentationem permisit Deus euenire illi, ut posteris daretur exemplum patientiæ, sicut & sancti Iob. Et de Eleazaro dicitur Michabgo. 6. Memoriam mortis suæ exemplum virtutis, & fortitudinis derelinquens. Undecimum est Dei glorificatio. Nam qui sustinent patienter, sicut proximos ædificant per exemplum, ita Deum glorificant. j. Per. 1. In Deo exultabitis modicum nunc si oportet contristari in varijs tentationibus, ut probatio fidei nostræ multo præciosior auro, quod per ignem probatur inueniatur in laudem, & gloriam, & honorem in reuelationem Iesu Christi. Duodecimum est diuina retributio. Deus enim illis retribuit, & in presenti nomine eorum, & famam diuulgando, celebre, & honorabile faciendo. Sicut de Abraham dicitur Eccl. 44. In tentatione iuuetus est fidelis, ideo dedit ei gloriam Deus in gente sua. Item in vita beati Antonij legitur, quod cum Dæmones diuersimodè tentantes eum fingentes diuersas voces, & similitudines serpentum, & ferarum, nec præualere possent, domus eius parietibus patefactis atrociter irruentes in eum verberauerunt eum vsque ad mortem. Cum autem se eleuans oculos aperiret vidit lucem radium desuper uenientem, cuius splendore omnis dolor ab eo penitus, & Dæmones effugantur, domus eius, & omnis valetudo corporis omnino reparantur. Sentiens autem Dei præsentiam ait ei. Vbi eras o bone Iesu tum me sic Dæmones flagellarent? quare non a principio affuisti? Respondit: Hic etiam, sed expectabam certamentum: nunc autem quia fideliter dimicasti auxiliabor tibi, & in orbe toto te faciam nominari. Item in futuro glorificat eos Deus æternaliter. Iac. 1. Beatus vir qui suffert tentationem, quoniam cum probatus fuerit accipiet coronam vitæ. Item Luc. 22. Vos estis qui permansistis mecum in tentationibus meis, & ego dispono vobis sicut disposuit mihi pater meus regnum, ut edatis, & bibatis super mensam meam in regno meo.

De verbo Dei. Dist. X.

Quartum, quod multum valet ad præseruandum hominem a peccato, est diuini verbi retentio studiosa. Multum enim est efficax Dei verbum, quod siue cogitatum interius, siue prolatum exterius, sine celsitus inspiratum, dummodo sit reuerenter susceptum, memoriter obseruatum, & fideliter operi mancipatum, præseruat hominem efficaciter a peccato. Ideo expertus Psal. dicebat. In corde meo absce. t. ut non peccem tibi. Et Eccles. 14. Qui operantur in me non peccabunt. Est ergo verbum Dei diligenter audiendum, deuotè suscipiendum, memoriter retinendum, sollicitè custodiendum, & fideliter exequendum, & hoc multiplici ratione. Primo propter eius eximiã dignitatem, quia originaliter deriuatur a verbo increato. Eccl. 1. Fons sapientiarum verbum Dei in excelsis. Attende cum quanta reuerentia audire verbum alicuius Regis, vel Principis. Sicut dicitur Eccles. 13. Diues locutus est, & omnes tacuerunt, & verbum illius vsque ad nubes perducent, quanto magis ergo quando nobis loquitur Deus, verbum eius debemus reuerenter audire, retinere medullitus, & inuiolabiliter obseruare? ideo commendat Apostolus aliquos. 1. Thes. 2. Suscepistis inquiens illud non ut verbum hominum, sed ut est verè verbum Dei. Secundo propter eius præciositatem. Attende quam sollicitè custoditur thesaurus, & quanto præciosior, tanto vigilantius custoditur, verbum autem Dei thesaurus est infinitus, quo qui vsi sunt, participes facti sunt amicitiarum Dei. Nota qui thesaurum temporalem domini sui custodiunt, si illo vtuntur, si ex illo amicos acquirunt, fures sunt, & infideles domino suo, & dominum suum damnificant, nec illo possunt vti, vel amicos acquirere, sine domini sui damno. Nota

sic de isto, quia quanto plus thesauri isto vsus fueris, quanto impures disperferis, & inde amicos acquisieris, tanto maiorem Dei amicitiam obtinebis. Nec mirum, quia infinitus est thesaurus hominibus non Deo, idest ad vtilitatem non Dei sed hominum, tam ipsius cui seruandus committitur, quam illorum omnium quibus communicatur. Nota. Religiosi libenter thesauros magnorum hominum in depositum recipiunt, scientes quia vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum Matth. 6. Ita nos thesaurum sapientiæ Dei libenter custodire debemus, ut eius & multorum aliorum amicitiam acquiramus. Tertio propter eius sanctitatem. Nota si sudorem qui fluxit de corpore Christi, vel lachrymam de oculo, vel stillam sanguinis de quocunque membro possemus habere, cum magna reuerentia seruaremus, quanto magis verbum quod de cordis eius intimis emanauit. Psal. Eructauit cor meum ver. 60. Hoc inquam verbum de Dei corde productum per legem, Prophetas, & Apostolos nobis missum, immo & per ipsum Dei filium, verbum. sc. carnem factum vobis audibile, visibile, & legibile verbaliter propinatum, ut saltè verbum eius contemnere non possemus. Vnde Isa. 11. Verbum misit Deus in Iacob Psal. Misit verbum suum, & sanauit eos, &c. Igitur a quocunque proferatur verbum Dei non est attendendi a quo, sed cuius, quia Matth. 10. dicitur. Non vos estis, qui loquimini, sed spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis. Quarto propter eius multiplicem vtilitatem. Sanè innumera sunt bona, quæ verbum Dei faciunt in anima. Sap. 8. Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa, scilicet sapientia, & innumerabilis honestas per manus illius, &c. De multis autem pauca recitabimus, ut demus alijs materiam cogitandi. Primo verbum Dei pascit, & sustentat. Sicut enim verbum Dei æternum est pabulum Angelorum in cælo, ita verbum Dei est pabulum sanctarum animarum in terra. Vnde dixit Diabolo, qui ieiunus erat hoc cibo. Matth. 4. Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei. Sicut enim aues pascunt, & nutriunt filios suos cibo, quem eis emittunt de ore suo, sic Deus vult verbo suo Iob. 38. Qui præparat coruis escam, quando pulli eius clamant ad dominum. Ibi dicit glossa, quod pullos coruorum Deus rore cælesti pascit quousque nigrescant, & de eis patres eorum curam habeant, qui non prouident eis in aliquo quamdiu vident eos habere plumas albas, qui dicuntur fatuæ, sed quam cito nigrescant eos quasi non degeneres sed similes pascunt. Sic Deus pascit verbo suo, quos mundus abiicit. Sapient. 16. Non fructus natiuitatis pascunt illos, sed sermo tuus homines. Vnde in vitis patrum legitur quod quidam frater, vidit in eadem mensa alios mel comedentes, alios panem, tertios sterces, & oranu pro reuelatione, vox ait. Primi sunt qui semper orant, alij qui gratias agunt, tertij qui murmurant: & cibo detrahunt. Sic in eodè sermone alij resciumt ibi affectum, alij intellectum, tertij detrahunt vel murmurant prædicatori, vel verbo Dei. Item hoc cibo beata Maria Magdalena resciebat ad pedes dñi audiens sic verba oris eius, ut oblivioni traderet cibum ventris. Sic duo fratres, de quibus in vitis pa. dicitur, quod cum parassent refectioem post ieiunium incepterunt loqui de Deo, & vsque id crastinum ita loquendo de Deo assidue perseverauerunt quod cibum corporis acclere obliti fuerunt. Sed mirabantur si comedissent. Secundo potat & inebriat, quia est fons vitæ ad quæ serpens venenū effundendo, Ceruus cornua deponendo, Aquila plumas rostrum & vngues immutando renouantur. psalm. Quem ad. des. cer. ad fo. a. Idem renouabitur ut Aquilæ iuuentus. & Apoc. 21. Ego sitienti dabo de fonte aquæ vitæ gratis. Hoc verum est spiritualiter, quia verbum Dei fons est, cuius virtute subito animæ spiritualiter immutantur & innouantur, ut ad modum serpentis malitiosus euomat venenum malitiæ, inobediens & rebellis cornua inobedientiæ ad modum cerui, auarus vngues tenacitatis & rapinæ, & plumas conuersationis antiquæ ad modum Aquilæ, & rostrum verbi malitiosum. Non solum autem potat, sed etiam potando inebriat. Hiere. 13. Factus sum sicut vir ebrius, & quasi homo madidus a vino a facie verborum Dei. Sicut erant Apostoli ebrii, qui quasi pice inebriati non poterant se continere ab huiusmodi locutione, sed in diuersas voces inassuetas linguas suas transformabant. Vnde eos ebrios Iudæi reputabant. Hoc inebriati martyres se rebus temporalibus denudabant, vulnera & cruciatu corporis pro nihilo ducebant, immo ad mortem alacriter properabant, ut Vincentius, Agatha, & alij corpus in taberna martyrij pignorat. Apoc. Scio cui credidi &c. Bern. Quem talis gustus inebriauit, ad oem opus & oem laborem hilarescit, laborat nec lacescit, festinat nec desinit, dolet & non sentit, lacerat & nescit, irridetur & nõ aduertit, Ideo de sacra scriptura dicitur Can. 1. Melliora sunt vbera tua vino. Et post. Vbera tua assimilata sunt botris idest duo testamenta. Prouerb. 5. Vbera eius inebriant te omni tempore. Tertio edificat. Iohan. 14. Si quis diligit me sermonem meum

ser. Et

ser. Et post: Et ad eum venimus, ego Filius Pater, & Spiritus sanctus, & mansioem id est domum ad manendum p̄d eum faciemus. Hic competit exēplum quod ponitur Matt. 7. de sapiente ædificante supra petram. Vnde ibi dicitur: Qui audit verba mea, & facit ea, similis erit viro ædificanti domum supra petram, &c. Ephē. 2. Superædificati supra fundamentum Apostolorum, & Prophetarum, &c. Quarto rigat, & fecundat Isa. 52. Quemadmodum imber, & nix descendit de cælo, & inebriat terram, & infundit eam, & germinat eam facit, &c. sic erit verbum quod egredietur ex ore meo, vbi multiplex eius effectus notatur. Deut. 32. Fluat vt ros eloquium meum. Ideo Exo. 16. & Num. 11. d̄. q̄ cum manna descenderet, ros pariter descenderat. Semini comparatur, quia fecundat. Matth. 13. Semen est verbum Dei, & totius boni, q̄ si aliqui diu latet in corde, aliqui post t̄pa multa germinat, & coalescit in fructum. Vnde cum quidam argueret quendam ribaldum de hoc q̄ frequentabat sermones. Respondit: Et si modo statim non immuter, tamen semen recipio, quod aliqui coalescet, in fructum, & erit mihi Deo dante verbum, q̄d modò audio salutis cā & emendationis. Quinto sanat. Psal. Multit verbum suum, & sanauit eos. Sap. 16. Non. n. herba neq; malagma sanauit eos, sed oīpotens sermo tuus dñe qui curat oīa. Non alio medicamine herbe vel radicis vsus est dñs ad eurationem infirmorum nisi verbi sui. Matth. 8. dixit leproso? Mundare: & mundatus est, & sic de alijs pluribus Vnde dixit ei Centurio Mar. 8. Dic tñ verbo, & sanabitur puer meus. Et bene oīpotens d̄, quia magnæ virtutis diceretur aliqua confectio de multis, si cum multis lūmptionibus haberet vnum hominē ab vno morbo curare. In vno aut̄ sermone oēs quo: quot audiunt illud & obediunt, curantur ab omni infirmitate sp̄aliter, & aliqñ ē corporaliter, vt siebat in sermone. Ap̄orum, & dñi frequent̄. Sexto verbum Dei viuificat, vnde fons vitæ d̄. Prouer. 16. Fons vitæ eruditio possidentis. i. Christi, de quo fluunt quatuor flumina Paradisi. Prouer. 10. Os iusti vena vitæ. Io. 5. Omnes, qui in monumentis sunt audient vocem filij Dei, & qui au dierint viuunt. Eodem post: Verba quæ ego loquor spiritus, & vita sunt, quia conferunt vitam naturæ, gratiæ, & gloriæ. Nā cum dñs suscitauit Puellam, Adolescentem, Lazarum: eos verbo vocando viuificat dicendo: Surge, & veni foras Lazare. Ad cuius vocem continuo surrexerunt ad vitam naturæ, & gratiæ. Item ad vnicam vocem eius surgunt oēs, mali solum ad vitam naturæ, non gratiæ nec gloriæ. Io. 5. Oēs qui in monumentis sunt, &c. Huius exemplum habemus Ezech. 38. de campo pleno ossibus mortuorum, vbi d̄: Fili hominis vaticinere. Et dices. Audite verbum dñi, &c. Ecce ego intromittā in vos spiritum, & viuetis, &c. Et accesserunt ossa ad ossa vnumquodque ad iuncturā suam, & ingressus est spiritus in ea, & vixerunt, &c. Per verbum incarnatum viuunt omnia. Sicut in epistola Didascalii Bragmannorum ad Alexandrum Imperatorem Græcorum continetur, & in historia Transmarina. Scripsit enim inter alia multa Alexandro, & suis hæc verba. Vos oēs sensum vestrum in lingua vestra habetis, & tota sapientia vestra in ore vestro consistit: nostra autem sapientia in ore Dei consistit, & per hoc homo similis est Deo: quia Deus verbum est, &c. & per illud Deus mundum creauit, & per hoc verbum viuunt omnia, hoc colimus, adoramus, amamus, nam Deus spiritus, & mens est, qui nō amat nisi mundam mentem. Hoc autem verbum imò & Dei verbum prolatum nō solum viuificat, sed continuè sumptum vitam continuat, vt lignum vitæ. Prouer. 3. Sapientia est lignum vitæ. Septimo seruat a casu materiali, & spiritali. Sic fundamenta firmant domum. Tobie. 4. Verba mea quasi fundamenta in corde tuo construe. Hoc exemplum dñs ponit Matth. 7. de ædificante supra petram & arenam. Item seruat a casu sp̄ali. In miraculis beati Andreæ legitur de Nicolao sene comportante euāgelium in sinu ad securum. Eccl. 12. Verba sapientum quasi stimuli, ad erigendum a casu, & quasi clauī in altum defixi, ad retinendum a casu peccati. Item seruat seruantem se ab hostibus materialibus, & spiritalibus. Prouer. 19. Qui custodit mandatum, custodit animam suam. In miraculis beati Andreæ legitur cum beatus Andreas conuertisset concubinam cuiusdam præpositi in prædicatione sua, dedit ei Euāgelium, vt illud portaret, & vt eius memoria, & virtute ipsius a peccato sibi caueter. Vxor autē dicti præpositi adhuc habens eam suspectam, fecit eam capi, & ad lupanar trahi, & leonibus tradi, vt ab eis ludificaretur, & cum accedebat ad eam perdebant vires suas. Cum autem vestes eius scinderet vnus ex eis, & eo de sinu eius cadente vellet vim inferre illa clamāte ad dñm leno suffocat, & Angelus apparuit ei confortans eam, & liberans. Vxor autē dicti p̄positi balneans se cū adultero suo a Diabolo suffocantur, tñ ad præces dicti mulieris vterque suscitatur, & conuersi sunt ad dñm. Item in passione beati Thomæ d̄ de

translatione corporis eius, q̄d fuit translatum ab India in Edes- senam urbem quæ olim dicta fuit Rages ab Alexandro Imperatore petentibus Syris, in qua regnauit quondam Abagarus, q̄ scripsit dño, & dñs ei epistolam suam; quæ ibi seruatur ex quo nullus hæreticus, Iudæus, vel Paganus potest ibi viuere. Si obsidiatur ciuitas, infans nuper natus legit epistolam super portam ciuitatis, & eadē die aut pacem faciunt aduersarij, aut bello vincuntur. Item conseruat in vita. Vnde similes sunt hoies Castoribus, qui non p̄nt diu viuere nisi propē aquas. Similiter, & piscibus. Isa. 55. Computrescent pisces sine aqua, & morientur in siti. Sic hoies sine doctrina, & maximē claustrales. Item conseruat a mortis casu. Prouer. 13. Lex Dei fons vitæ, vt declinet quis a ruina mortis. Nota q̄ in ciuitate cuiusdam regni magnæ erant nundinæ, filius autē regis cum socijs suis iuuit per nundinas videre diuersitatem mercium, si fortē ibi videret, quod ei placeret, & cum pertransiret, videt domum mirabiliter ornata, & paratam panis fericis, & deauratis, tñ intus vacua, admiratus intrauit nihil vidit intra nisi senem in cathedra sedentem, & in manu librum tenentem, & legentem, a quo quæsiuit quid sibi vellet hie, qui r̄ndit ei, q̄ domus illa erat in qua vendebantur præciosiora, & vtiliora quæ essent in nundinis maximē hominibus, qui alios habent regere, & si ipse vellet emere venderet ei. c. libratas, & dixit q̄ merces eius erant sapientia, & prudentia. Ipse emit. c. libratas, & senex scripsit in cedula hæc: In omnibus factis tuis considera antequam facias, ad quem finem inde venire valeas, asserens, q̄ si hoc semper haberet præ oculis, plus posset ei valere, q̄ vnum regnum. Iuuenis autē mortuo patre rex factus viderat illa scripsit in mensis, & mappis, & in alijs rebus quibus vti poterat. Cum autem barones eius conspirassent contra eum fecerunt pactum cum barbitonfore eius, q̄ eum occideret. Cum autē hoc vellet facere, & radendo barbam guttur eius amputare, legē quod erat scriptum in mappula, & incepit stupere, fremere, & tremere. Quod rex aduertens fecit eum teneri, & vrgeri vsq; dum diceret veritatem, qui proditores suos capi fecit, & ipse a morte liberatus est. Prouer. 3. Melior est negotiatio eius acquisitione aurī, & argenti. Octauo verbum Dei penetrat. Hebr. 4. Viuus est sermo Dei, & effcax, & penetrabilis omni gladio arripiti: quia non solum penetrat corpus, & eius sensus, sed & spiritum vsq; ad cogitationes, affectiones, & intentiones, vt ibi d̄. Item penetrat, & superat beatos Martyres quos materialis gladius superare nō potuit. Nono dicit. Prouer. 10. Qui indocti sunt, in cordis egestate erunt, benedictio autē Dei. i. benedictio d̄ diuites facit. Sap. 7. Venerunt mihi oīa bona pariter cum illa, quia Spiritus sanctus replet corda audientium, & bona sp̄alia dat. Ideo dicit Act. 10. Adhuc loquente Petro cecidit spiritus super oēs, qui audiebant verbum, & plenitudo eorum paruit, quia loquebantur linguis, &c. D̄ vulgariter. Qui habet rusticum habet prædam, & qui habet spiritum sanctum, habet communionem bonorum suorum. Sap. 7. Scio, q̄ communicabit mihi de bonis suis. Apoc. 3. b. Iohannes episcopum, qui se factabam diuitem, dicit esse pauperem, quia erat sine auro cælestis doctrinæ. Et subdit. Suadeo tibi emere aurū ignitum probatum vt locuples fias: quia facit hominem sibi sufficere aut sit diues. Decimo incendit. Psal. Ignitum elo. t. vehe. Idem. Eloquium Dei inflammauit eū. Hierē. 23. Nunquid verba mea sunt quasi ignis ardens? Prouer. 30. Oīs sermo Dei clypeus ignitus. Ideo de Helya d̄. Ecclēf. 48. Surrexit quasi ignis, & verbum illius quasi facula ardebat. Ideo dabatur spiritus sanctus in linguis igneis. Act. 2. Propter ignitum eloquium designandum. De beato Dominico dicitur in legenda eius, q̄ videbatur matri eius prægnanti, q̄ habebat in vtero catulum facem in ore portantem & inflammantē matrum, quod fuit ei signum, q̄ filium haberet qui lupos. i. hæreticos impugnaret, gregem seruaret, dormientes in vitijs latraret, & linguam medicinalem haberet, & faciem igniti eloquij portaret, quo mundum illuminaret & inflammaret. Vndecimo cor mollicat. Cant. 5. Anima mea liquefacta est vt dilectus locutus est. Ind. 2. Cum loqueretur Angelus domini filijs Israel verba domini fleuerunt. Simile exemplum habetur. Nax. 8. Fleuit omnis populus cum audiret verba legis. Idem Matth. 26. Fleuit Petrus Gallo cantate. Et dicitur q̄ quando dicitur ad hæbet Gallū cantare, mouebatur ad lachrymas recolens peccatum suum. Item in vitis patrum dicitur, q̄ cum quidam quæreret ab Abbate Iohanne de duritia cordis. Respondit: Quid durus lapide, quid mollius aqua? & tamen gutta sape cadendo lapidem penetrat. Si verbum cor durum aperit ad timorem Dei. Ibi etiam ponit exēplum de homine immutato & in lachrymis resolutu cū audiuit verbum Isa. 7. Eauamini &c. Duodecimo illuminat. Psal. Lucerna pedibus meis, &c. Idem. Declaratio sermonum tuorum in illu- minat. &c. Idem. Præceptum domini lucifer. &c. Prouer. 6. Lucer-

Speculum Morale Vincentij.

na mandatum, & lex lux. Huius exemplum ponitur Luc. 24. qua p̄do discipuli cognouerunt dñm in fractione panis. Sed multi sunt, vt noctuæ odientes lumen hoc. Io. 3. Qui malè agit odit lucem. Item vt Hely, qui non poterat videre lucem Dei. 1. Reg. 3. Tredecimo indulcat, & delectat. Psal. Quā dul. sa. me eloquium tuū super mel o. m. Cant. 4. Eloquium tuum dulce. Prover. 16. Fauus mellis verba composita. scum gratia posita. Hanc dulcedinem nō sentiunt qui hnt palatum infectum a febre iniquitatis. Sunt enim multi vt rusticus purgator latinarum, qui transijt ante apothecas apud montem Pessulanum, non valens ferre bonum odorem, corruit vt mortuus. Cum autem medici apportaret ei electuaria confortantia non gustauit nec surrexit. Vnde cum ad consilium cuiusdam dicentis, q̄ confortaretur assuetissimis, deportassent naribus eius sterces, q̄ affluerat surrexit confortatus. Sic est de peccatoribus, & verbis, Econtra Ezech. 2. & 3. Volumen Ezechieli traditum factum est in ore eius tanq̄ mel dulce. Dñs q̄ Buso non p̄t sustinere bonum odorē vineæ florentis. Sic nec peccator verbum Dei. De hoc supra de comedentibus mel in mensa in signum dulcedinis verbi Dei, In os Ambrosij paruuli dormientis apes edificauerūt examen, & fauim; quia os eius fuit mellisuum dulcedine verbi Dei. Hoc factum est patri stupenti, miraculum hoc legitur in principio vitæ eius. Verbum Dei simile est mannæ habenti dulcedinem, & gratum saporem, secundum quod homo afficiebatur in gustu illius. Sap. 16. Habebat omne delectamētum, & omnis saporis suauitatem. Et post. Dulcedinem tuam quam in filios habebas ostendebas deseruiens vniscuiusque voluntati, & ad quod quisque volebat conuertebatur. Decimo quarto erudit, & informat. Rom. 15. Quæcunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt. 2. Timothæi. 3. Omnis scriptura diuinitus inspirata utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corrigendum, & erudiendum in iustitia. Prover. 16. Eruditus in verbo reperiet bona, quia bene aptus: quia extra ruditatem positus, beatus a Spiritu sancto dicitur. Psal. Beatus homo quem tu erudieris domine, vt nouitios, & discipulos facias perfectos, & beatos, de iudicibus tibi fecisti Apostolos verbo tuo instructos, Matth. 5. Aperiens os suum docebat eos dicens. Beati, & c. Deu. 8. Sicut homo erudit filium suum, & c. Contra dicitur Prou. 29. Seruus verbis non potest erudiri. Haç lima massam rudem, & indigestam, & confusam dominus extruditatem posuit, diuidens elementa, & separans, ordinans, & ornans. Dixit enim & facta sunt, mandauit, & creata sunt. Psal. Verbo domini celi fir sunt. & c. Decimo quinto armat vt gladium Hebr. 4. Penetrabilior omni gladio anc. E ph. 6. Gladium Spiritus, quod est verbum Dei. Psal. Accingere gl. t. super fe. t. po. Nō vt iocultrices qui portant gladium in labijs, Psal. Gladius in labijs eorum, quoniam quis audiuit. Sed vt milites Salomonis, qui tenentes gladios in manibus sunt ad bella doctissimi. Can. 3. De hoc gladio habemus exemplum elegans. 2. Mach. 16. de visione Iudæ, cui apparuit Hieremias promittens ei victoriam, & porrigens ei gladium aureum, & dicens; Accipe gladium sanctum: munus a Deo in quo deijcies aduersarios. Quod & fecit, Item eiusdem 3. dicitur: Armauit Iudas suos non clypei, vel hæstæ munitione sed sermonibus optimis. Item armauit, vt triangularis clypeus Psal. Scuto cir. te. veri. e. Prover. 30. Omnis sermo domini ignitus clipeus est sperantibus in se. Decimo sexto pugnat contra malam voluntatem, quia est aduersarius cui debemus consentire. Matth. 5. Esto consentiens aduersario tuo quando es in via, & c. Sap. 16. Omnipotens sermo Dei dicitur durus bellator, quia pugnat contra homines, & repugnat malis. Decimo septimo mundificat. Hæc est ablutio cœlestis qua facta sunt vasa cœlestis gratiæ munda receptacula. Io. 15. Mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis. Heb. 1. Verbo virtutis suæ purgationem peccatorum faciens. In vitispa legitur, q̄ quidam pater cuidam dicenti sibi, quid valebat ei audire verbum Dei; quia licet libenter audiret illud, cito tradebat obliuioni, quæ audiebat? tradidit ei calatum immundum, & fumo nigrum, & fuligine plenum, dicens vt in fonte illum immergeret, & plenu ei deferret. Quod cum attentaret facere, semper cum aqua plenum extraheret de fonte, aqua exibat. Qui cum videret se non posse aquam deferre in eo, redijt tristis, eo q̄ inutiliter laborasset. Cui dixit pater: Et si aquam non detulisti, tamen calatū hūc mundasti. Sic est de corde per quod transit verbum Dei, quia per illud mundatur. Decimo octauo confortat, & confirmat. Sicut patet. 2. Mach. 10. & 11. Post prædicationem Iudæ sui conualuerunt animi, non solum autem homines, sed & bestias ferocissimas, & muros ferreos penetrarunt, leonum more cum impetu ruentes in hostes, & c. Confortat, vt cibus, & confirmat, vt sit frequenter fortior Helya, vt in fortitudine cibi illius vadat, aliquando audito vno bono sermone, non per quadraginta dies, sed per quadraginta annos, aut plures vsque ad montem Para-

dis, per viam pœnitentiæ. Item confortat ad modum dulcissimi carminis musici, Ezech. 24. Sermo meus est quasi carmen musicum, quod dulci suauique sono canitur. Psal. Cantabiles mihi erant iusti. t. in lo. per. m. Mirabiliter sunt plusquam asini, qui in tam dulci carmine non recipiunt consolationem, quidam duriores, & indeuotiores sunt illi, quàm asinus ad lyram. Asinus quando audit sonum citharæ aures erigit. Cignus, vt dicit Isid. cum cithara sono concinit, & gestus letitiæ ostendit. Bestialior est bestijs quæ vt legitur in Passionibus Beatorum Mamertis, & Blasij ad eos conueniebant, & quasi mansuetæ verba Dei ab eis audiebant attentè. Decimo nono, liberat hominem a periculo mortis. Io. 8. Veritas liberabit vos Psal. Misit verbum suum, & eripuit eos de interitionibus eorum. Hic est Angelus liberans Petrum a carcere, & vinculis, & mortis periculo. Act. 12. Angelus domini astitit, & lumen refulsit, & c. nota supra de rege per verbum, quod emerat liberato a morte. Vicefimo, obstat & vincit, maxime tentationes Diaboli, Vnde Matth. 4. Scuto triangulo sacre scripturæ. f. repulit dominus tres tentationes generales, sicut ibidem patet, & Diabolum tentantem repellendo deuicit. Ps. Scuto cir. te. ve. e. & c. A sagitta volante, & c. Nota historiam Efdre. 2. cap. 4. de tribus fortibus, quos vicit veritas, vbi dicitur. Magna est veritas, & fortior prœ omnibus. Et post. Veritas namque & inualescit in æternum, & viuunt, & obtinet in sacula seculorū. Vicefimo primo mutat, vt patet in illis qui missi fuerunt ad capiendum dominum Io. 8. Audientes verba eius capti sunt, & redeuntes dixerunt Iudæis, quærentibus quare non adduxerant eum, nunquam sic locutus est homo. Sic Saul audiens Propheetas mutatur in virum alterum. 1. Reg. 31. Vicefimo secundo saluat. Ia. 3. In mansuetudine sus. in. i. ver. quod sal. po. a. v. Vicefimo tertio fructificat, & facit mori in pace. Quæ autem fructificet habetur. Col. 1. Verbum veritatis Euangelium, quod peruenit ad nos fructificat in nobis, & crescit, & c. Prover. 3. Primi, & purissimi fructus eius. Primi quantum ad gratiam, purissimi quantum ad gloriam. Ibidem. 8. Melior est fructus meus auro, & omni lapide præcioso, & c. Matth. 13. Qui verbum Dei audit, & intelligit, fructum affert, & facit aliud centesimum, & c. In vitis patrum legitur, q̄ cum Effrem esset puer sanctus, vidit formium q̄ de lingua sua exibat vitis totam terram implens, cuius fructus cum amplius comedebant volucres cœli, amplius abundabant. Item ibidem, quidam sanctus vidit ordinem Angelicum descendentem de cœlo ferentem librum scriptum totum iotus, & foris, & dicebant ad iudicem cui tradendus erat, & cum multi multos nominassent sanctos, dixerunt vniformiter, licet omnes nominati Spiritus sancti sint, & boni, non potest tamen tradi nisi Effrem, & hunc ei detulerunt. Senex autem cui facta fuit hæc reuelatio, vidit in mane Effrem verba Dei docentem quasi fontem ebullire, & cognouit, quia quod viderat sancti Spiritus opere factum erat. Huiusmodi autem verba lecta, multum in ecclesia ferunt fructum. Item facit mori in pace. Lucæ. 2. Nunc dimittis seruum tuum do. secundum ver. t. in pace. Legitur in vitispa. q̄ cum Abbas Mustius visitaret quendam fratrem laborantem in extremis, & videret eum horrere, & pauere remordente conscientia, ait ei. Surge datur tibi spacium pœnitentiæ trium annorum, qui statim sanus factus vixit per tres annos cum dicto patre quasi Augelus domini, & cū expleto hoc tempore prædicaret dictus pater de fructibus pœnitentiæ, frater ille quasi suauiter dormiens migravit ad dominum. Vicefimo quarto gratiam impetrat in presenti, & gloriam in futuro. Prover. 15. Doctrina bona dabit gratiam. Quod patet in act. in multis locis in prædicatione Apostolorum. Luc. 11. Beati, qui audiunt verbum Dei, & c. 3. Reg. 10. Beati serui tui, qui stant coram te semper, & audiunt sapientiam tuam. Hæc dixit regina Saba de seruis Salomonis. Legitur in vitispa. q̄ cum quidam audiendo, & legendo sacra verba non sentiret: in eis profectum, accedens ad quendam senem dixit ei, q̄ omnia audita vel lecta obliuioni tradebat, tunc senex habens duos batos nouos præcepit alterum impleri oleo pluries, & refundi, ad vltimum dixit, oleo effuso, q̄ sentiret in vitroque, & dixit ille q̄ iste suauior erat, n quo fuerat oleum, & pinguior quam alter. Sic est cor, quod sæpe suscipit verbum Dei sit deuotius, & paratius ad omne bonum. Item quidam pater impetravit in oratione, quod nunquam dormiret in prædicatione, vel cum dicerentur verba edificationis, cum autem diceretur verbum ociosum, vel aliud non pertinens ad edificationem, statim dormiebat; cum autem aliquando fratribus loqueretur de diuinis, omnes dormierunt, quod aduertens inseruit ex industria verbum ociosum, & omnes excitati sunt. Quos arguit ostendens deceptionem diabolicam. Item ibi dicitur, quod cum fratres conuenirent ad audiendum verbum Dei, vel orandum, vel psallendum, quidam pater vidit paruulos Æthyopes eorum oculos claudentes, & ad dormiendum eos incitantes.

L I B R I

LIBRI III. PARS II.

De peccatis. Dist. I.

POST QVAM ostendimus quatuor esse remedia quæ præseruare possunt hominem a peccato, tractauimus et de suggestionibus peccatorum. i. intentionibus, & de radicibus peccatorum. i. cogitationibus. & de progressionibus eorum. i. de peccatis lingue, & de occasiomb. eorum. i. de quinque sensibus, qui plerumque præbent occasionem, viam, & materiam ad peccandū, consequenter considerandum est de istis peccatis. Erit autem hæc consideratio bipartita, quia primo considerabimus de peccatis in generali. Secundo de singulis eorum in speciali. Circa peccata in generali sex consideranda occurrunt. Primo quidē de peccatis, & vitijis secundum se. Secundo de distinctione eorum. Tertio de comparatione eorum ad inuicem. Quarto de subiecto peccati. Quinto de causa eius. Sexto de effectu eius. Circa primum consideranda sunt sex. Primo vtrum vitium contrarietur virtuti. Secundo vtrum vitium sit contra naturam. Tertio, quid sit peius, vitium peccatum vel actus vitiosus. Quarto vtrum actus vitiosus possit simul esse cum virtute. Quinto vtrum in omni peccato sit aliquis actus. Sexto de definitione peccati, quam ponit Aug. 22. contra Faustum. Ad primum, scilicet vtrum vitium contrarietur virtuti. Dicendum, quod circa virtutem duo possumus considerare. scilicet ipsam essentiam virtutis, & id ad quod est virtus. In essentia quidem virtutis aliquid potest considerari directē, & aliquid ex consequenti. Directē quidem virtus importat dispositionem quandam alicuius conuenienter se habentis secundum modum naturæ suæ. Vnde Philosophus dicit in 7. phi. quod virtus est dispositio perfecti ad optimum, datio autem perfecti, quod est dispositum secundum naturam. Ex consequenti autem sequitur quod virtus sit bonitas quædam. In hoc enim consistit vniuersaliusque rei bonitas, quod conuenienter se habeat secundum modum suæ naturæ. Id autem quod virtus ordinatur est actus bonus. Secundū hoc ergo tria inueniuntur opponi virtuti. Quorum vnum est peccatum, quod opponitur sibi ex parte eius ad quod virtus ordinatur. Nam peccatum propriè nominat actum inordinatum, sicut actus virtutis est ordinatus, & debitus. Secundum autem quod ad rationem virtutis consequitur quod sit bonitas quædam, opponitur virtuti malitia: sed secundum id quod directē est de ratione virtutis, opponitur virtuti vitium. Vitium. n. vniuersaliusque rei esse videtur, quod non sit disposita secundum quod conuenit suæ naturæ. Vnde Aug. dicit in tertio de lib. arb. Quod perfectioni naturæ perspexeris, id voca vitium. Et nota quod sicut dicit Tullius in 4. de Tuscul. quæst. Morbi & ægriitudines sunt partes vitiositatis. In corporibus enim morbum appellant totius corporis corruptionem, puta febrē vel aliquid huiusmodi, ægrotationem vero morbum cum imbecillitate, vitium autem cum partibus corporis inter se discordant. Et quamuis in corpore quandoque sit morbus, sine ægrotatione, puta cum aliquis est malè dispositus interius non tamen exterius præpeditur a solitis operationibus, in animo tamen ut ipse dicit hæc duo nõ possunt sine cogitatione discerni. Necessè est enim quod quandoque aliqis est interius malè dispositus habens inordinatum affectum, quod ex hoc imbecillis reddatur ad debitas operationes exercendas, quia vnaquæque arbor ex fructu cognoscitur. i. homo ex opere, ut dicitur Matth. 12. Sed vitium animi, ut ibidem dicit Tullius, est habitus aut affectio animi in tota vita inconstans, & a seipsa dissonans. Quod quidem inuenitur etiam absque morbo, ut puta cum aliquis ex infirmitate, vel ex passione peccat. Vnde in plus se habet vitium quam ægrotatio, vel morbus. Sicut etiã virtus in plus se habet quam sanitas. Nam sanitas etiam quædam virtus ponitur in 7. Phy. i. Et ideo virtuti conuenientius opponitur vitium, quam ægrotatio, vel morbus. Ad secundum scilicet vtrum vitium sit contra naturam. Dicendum, quod sicut dicit Aug. in 3. de lib. arb. Omne vitium, eo quod vitium est contra naturam est, quia sicut dictum est vitium contrariatur. Virtus autem vniuersaliusque rei consistit, in hoc quod sit bene disposita secundum conuenientiam suæ naturæ. Vnde oportet quod in qualibet re vitium dicatur, ex eo quod est dispositum contra id quod conuenit naturæ. Vnde & de hoc vnaquæque res vituperatur a vitio, aut nomen vituperationis detractum creditur, ut dicit Aug. in 3. de lib. arb. Sed considerandum est, quod natura vniuersaliusque rei potissimum est forma secundum quam res speciem sortitur. Homo autem in specie constituitur per animam rationalem, & ideo illud quod est contra ordinem rationis propriè est contra naturam hominis in

Speculum Morale.

quantum homo. Quod autem est secundum rationem est secundum naturam hominis in quantum est homo. Bonum autem hominis est secundum rationem, & malum hominis est esse præter rationem, ut dicit Dion. 4. cap. de di. no. Vnde virtus humana quæ hominem facit bonum, & ipsius opus bonum reddit, est secundum naturam hominis in quantum conuenit rationi. Vitium autem est contra naturam hominis in quantum est contra ordinem rationis. Virtutes autem, & si non causentur a natura secundum suum esse perfectum, tamen inclinant ad illud quod est secundum naturam. i. secundum ordinem rationis. Dicitur enim Tullius in sua Rethorica, quod virtus est habitus in modum naturæ rationi consentaneus, & hoc modo virtus dicitur esse secundum naturam, & per contrarium intelligitur quod vitium sit contra naturam. Item nota quod vitium dicitur esse contra naturam & contra legem diuinam, sicut patet ex definitione. Aug. Peccatum est factum vel dictum, & ut infra patebit, quia quicquid est contra naturam artificiatum est et contra naturam artis qua artificiatum producitur, lex autem æterna comparatur ad ordinem rationis humanæ sicut ad artificiatum. Vnde eiusdem rationis est, quod vitium & peccatum sit contra ordinem rationis humanæ, & quod sit contra legem æternam. Vnde Aug. dicit in 3. de lib. arb. quod a Deo hinc omnes naturæ, & naturæ sunt, & in tunc vitiosæ sunt in quantum ab eius quæ factæ sunt arte discedunt. Ad tertium. scilicet quid sit peius, vtrum vitium vel actus vitiosus: dicendum quod habitus medio modo se habet inter potentiam, & actum. Manifestum est autem quod actus in bono, & in malo præeminet potentie, ut dicitur in 9. Me. ha. Melius est. n. bene agere quod posse bene agere, & similiter vituperabilius est malè agere, quod posse malè agere. Vnde sequitur quod habitus in bonitate, & in malitia medium gradum obtineat inter potentiam, & actum, ut scilicet habitus bonus, vel malus præeminet in bonitate, vel malitia potentie, ita et subdatur actui. Quod est ex hoc apparet, quia habitus non dicitur bonus, vel malus nisi ex hoc quod inclinatur ad actum bonum, vel malum. Vnde per bonitatem, vel malitiam actus dicitur habitus bonus, vel malus, & sic potior est actus in bonitate vel malitia, quod habitus, quia per quod vnumquodque tale, & illud magis est. Ad quartum. scilicet vtrum actus vitiosus possit esse cum virtute, dicendum quod peccati comparatur ad virtutem, sicut actus malus ad habitum bonum, aliter autem se habet habitus in anima, & forma, in re naturali, forma enim naturalis ex necessitate producit operationem sibi conuenientem. Vnde non potest esse simul cum forma naturali actus formæ contrariæ, sicut non potest esse cum calore actus infrigidationis, neque simul cum leuitate motus descensionis, nisi forte ex violentia exterioris mouentis. Sed habitus in anima non ex necessitate producit suam operationem, sed homo vitatur eo cum voluerit, vnde de simul habitu in homine existente potest non uti habitu, aut agere contrarium actum, & sic potest habens virtutem procedere ad actum peccati. Actus autem peccati si comparatur ad ipsam virtutem prout est habitus quidam non potest ipsam corrumpere si sit minus tantum. Sicut enim non generatur vnus habitus per actum, ita nec per vnum actum corrumpitur, ut supra dictum est. Sed si comparatur actus peccati ad causam virtutum, sic possibile est, quod per vnum actum peccati aliquæ virtutes corrumpantur, quodlibet enim peccatum mortale contrariatur charitati quæ est radix omnium infusarum virtutum in quantum sunt virtutes, & ideo per vnum actum peccati mortalis exclusa charitate excluditur per consequens omnes virtutes in infusæ, quantum ad hoc quod sunt virtutes. Et hoc dico propter fidem, & spem, quarum habitus remanent informes post peccatum mortale, & sic non sunt virtutes. Sed peccatum veniale, quod non contrariatur charitati non excludit ipsam, per consequens etiam nec alias virtutes: virtutes vero acquisite non tolluntur per vnum actum cuiuscumque peccati. Sic ergo peccatum mortale non potest simul esse cum virtutibus infusis, potest tamen simul esse cum virtutibus acquisitis. Peccatum vero veniale potest simul esse, & cum virtutibus infusis, & cum virtutibus acquisitis. Ad quintum. scilicet vtrum in quolibet peccato sit aliquis actus, dicendum quod ista quæstio principaliter mouetur propter peccatum omissionis, de quo aliqui diuersimodo opinantur. Quidam enim dicunt quod in omni peccato omissionis est aliquis actus, vel interior, vel exterior. Interior quidem sicut cum aliquis vult non ire ad ecclesiam quando ire tenetur. Exterior autem sicut cum aliquis illa hora qua ad ecclesiam ire tenetur, vel etiam ante occupat se talibus quibus ab eundo ad ecclesiam impeditur, & hoc quodammodo videtur in primum redire. Qui enim vult aliquid cum quo aliud simul esse non potest, ex consequenti vult illo carere, nisi forte non perueniat quod per hoc quod vult facere impeditur ab eo, quod facere tenetur, in quo casu posset per negligentiam culpabilis iudicari. Alij vero, dicunt quod in peccato omissionis non requiritur aliquis actus, ipsum enim non facere, quod quis facere tenetur peccatum.

Tomus Tertius. X 3 tum

tum est. Vtraque autem opinio secundam aliquid veritatem habet. Si tollatur in peccato omissionis id solum quod per se pertinet ad rationem peccati, sic quoniam; peccatum omissionis est cum actu interiori, ut cum aliquis vult non ire ad ecclesiam. Quoniam; vero sine omni actu, vel interiori vel exteriori, sicut cum aliquis hora qua tenetur ad ecclesiam ire nihil cogitat de eundo, vel non eundo ad ecclesiam. Si vero in peccato omissionis intelligantur et causa vel occasio non omittendi, sic necesse est in peccato omissionis aliquem actum esse, non enim est peccatum omissionis nisi cum aliquis pratermittit, quod potest facere. Quod autem aliquis declinet ad non faciendum illud quod potest facere, & non facere, non est nisi ex aliqua causa vel occasione coniuncta vel precedente, & si quidem causa illa non sit in parte hominis omissionis non habet rationem peccati. Sicut cum aliquis propter infirmitatem pratermittit ire ad ecclesiam. Si vero causa vel occasio omittendi subiaceat voluntati, omissio habet rationem peccati, & tunc semper oportet quod ista causa in quantum est voluntaria habeat aliquem actum ad minus interiorum voluntatis, qui quidem actus quoniam; directus fertur in ipsam omissionem, puta cum aliquis vult non ire ad ecclesiam vitans laborem, & tunc talis actus per se pertinet ad omissionem. Voluntas enim cuiuscumque peccati per se pertinet ad peccatum illud, eo quod voluntarium est de ratione peccati. Quoniam; autem actus voluntatis directus fertur in aliud per quod homo impeditur ab actu debito, siue illud in quo fertur voluntas sit coniunctum omissioni, puta cum vult ludere quoniam; debet ad ecclesiam ire, siue etiam sit precedens, puta cum aliquis vult diu vigilare de sero, ex quo sequitur quod non vadat hora matutinali ad ecclesiam, & tunc actus iste interior vel exterior per accidens se habet ad omissionem, quia omissio sequitur prater intentionem. Hoc autem dicimus per accidens, quod est prater intentionem, ut patet in 2. Physi. Unde manifestum est, quod tunc peccatum omissionis habet quidem aliquem actum coniunctum, vel precedentem, qui tamen se habet per accidens ad peccatum omissionis. Iudicium autem de rebus dandum est secundum id quod est per se, & non secundum id quod est per accidens. Unde verius dici potest quod aliquod peccatum potest esse absque omni actu. Alioquin autem ad essentiam aliquorum peccatorum actualium pertinerent actus, & occasiones circumstantes. Ad sextum. scilicet de definitione peccati quam ponit Aug. 22. contra Faustum. Peccatum est dictum, vel factum, vel concupitum contra legem divinam, dicitur quod sicut ex dictis patet, peccatum nihil aliud est quam actus humanus malus. Quod autem aliquis actus sit humanus habet ex hoc quod est voluntarius, siue sit voluntarius quasi a voluntate elicitus, ut ipsum velle, & eligere, siue quasi a voluntate imperatus, ut exteriores actus, vel operationis, vel locutionis. Habet autem humanus actus quod sit malus, ex eo quod caret debita commensuratione, omnis autem commensuratio cuiuscumque rei attenditur per comparisonem ad aliquam regulam, a qua si diuertat, in commensurata erit. Regula autem humanarum voluntatis est duplex. Una propinqua, & homogenea scilicet ipsa humana ratio. Alia vero est prima regula scilicet lex eterna, quae est ratio Dei. Et ideo in definitione peccati Augustinus posuit duo. Vnum quod pertinet ad substantiam actus humani, quod est, quasi materiale in peccato, cum dixit dictum, vel factum, vel concupitum. Aliud quod pertinet ad rationem mali, quod est quasi formale in peccato, cum dixit, contra legem eternam.

De distinctione peccatorum.

DEinde considerandum est de distinctione peccatorum ad invicem. Et circa hoc quaeruntur 9. Primo utrum peccata distinguantur secundum obiecta. Secundo de distinctione peccatorum spiritualium a carnalibus. Tertio utrum distinguantur secundum causas. Quarto utrum secundum eos in quos peccatur. Quinto utrum secundum diversitatem reatus. Sexto utrum secundum omissionem, & commissionem. Septimo utrum secundum diversum processum peccati. Octavo utrum secundum abundantiam, & defectum. Nono utrum secundum diversas circumstantias. Ad primum. scilicet utrum peccata differant specie secundum obiecta dicendum, quod sicut dictum est, ad rationem peccati duo concurrunt. scilicet actus voluntarius, & inordinatio eius, quae est per recessum a lege Dei. Horum autem duorum vnum per se comparatur ad peccantem qui intendit talem actum voluntarium exercere in tali materia. Aliud autem. scilicet inordinatio actus per accidens se habet ad intentionem peccantis, nullus enim intendens ad malum operatur, ut dicit Dionysius. 4. c. de div. no. Manifestum est autem quod vnumquodque consequitur speciem secundam id quod est per se, non autem secundam id quod est per accidens: quia ea quae sunt per accidens sunt extra rationem speciei, & ideo peccata specie distinguuntur ex parte actuum voluntariorum magis quam ex parte inordinationis in peccato existentis. Actus autem voluntarii distinguuntur specie secundum obiecta. Unde sequitur quod peccata proprie distinguuntur specie secundum obiecta. Ad secundum. scilicet utrum convenienter distinguantur peccata spiritualia a carnalibus, dicendum quod sicut dictum est

peccata recipiunt speciem ex obiectis, omne autem peccatum consistit in appetitu alicuius commutabilis boni quod inordinate appetitur, & per consequens in eo iam habito inordinate aliquid delectatur. Et est autem duplex delectatio. Una quidem animalis quae consummatur in sola apprehensione alicuius rei ad votum habitae, & haec etiam potest dici delectatio spiritualis. Sicut cum aliquis delectatur in laude humana, vel in aliquibus huiusmodi. Alia vero delectatio est corporalis siue naturalis, quae in ipso tactu corporali perficitur, quae potest etiam dici delectatio carnalis. Sic igitur illa peccata quae perficiuntur in delectatione spirituali, vocantur peccata spiritualia. Illa vero quae perficiuntur in delectatione carnali, vocantur peccata corporalia seu carnalia. Sicut gula perficitur in delectatione ciborum, & luxuria quae perficitur in delectatione venerorum. Unde & Apostolus dicit. 2. Corin. 7. Mundemus nos ab omni inquinamento carnis, & spiritus. Sed nota quod cum omnia genera peccatorum dicantur opera carnis, & caro sumitur ibi pro homine, qui dum secundum se vivit secundum carnem vivere dicitur. Ut etiam Augustinus dicit. 14. de Civi. Dei, & huius ratio est ex hoc quod omnis rationis humanae defectus ex sensu carnali aliquo modo initium habet. Ad tertium scilicet utrum peccata distinguantur secundum causas, dicendum quod cum sint quatuor causarum genera, diversimode a diversis attribuitur. Causa formalis, & materialis respiciunt proprie substantiam rei, & ideo substantiae secundum formam, & materiam specie & genere distinguuntur. Agens autem & finis respiciunt directum motum, & operationem, & ideo motus, & operationes secundum huiusmodi causas distinguuntur, diversimode tamen: nam principia activa naturaliter determinata semper ad eundem actus, & ideo diversae species in actibus naturalibus attenduntur, non solum secundum obiecta quae sunt fines, vel termini, sed etiam secundum principia activa sicut calefacere, & infrigidare distinguuntur specie secundum calidum, & frigidum: Sed principia activa in actibus voluntariis cuiusmodi sunt actus peccatorum non se habent ex necessitate ad unum, & ideo ex uno principio, vel activo, vel motivo possunt diversae species peccatorum procedere. Sicut ex timore male humiliante potest procedere quod homo furetur, & quod occidat, & quod deserat gregem sibi commissum, & haec eadem possunt procedere ex amore. Unde manifestum est, quod peccata non differunt specie secundum diversas causas activas, vel motivas, sed solum secundum diversitatem causae finalis, finis autem est obiectum voluntatis. Actus enim humani habent speciem ex fine. Ad quartum scilicet utrum peccata distinguantur secundum eos in quos peccatur, dicendum quod sicut supra dictum est, peccatum est actus inordinatus. Triplex autem ordo in homine debet esse. Vnus quidem secundum comparisonem ad regulam rationis, prout scilicet omnes actiones, & passionis nostrae debent ad regulam rationis mensurari. Alius autem ordo est per comparisonem ad regulam legis divinae, per quam homo in omnibus dirigi debet, & si quidem naturaliter homo esset animal solitarium, hic duplex ordo sufficeret. Sed quia homo est naturaliter animal politicum, & sociale, ut probatur in primo Politicorum, ideo necesse est, quod sit tertius quo ordinetur ad alios homines quibus convivere debet. Horum autem ordinum primus continet secundum, & excedit ipsum: quae cumque, non continentur sub ordine rationis continentur sub ordine ipsius Dei, sed quaedam continentur sub ordine ipsius Dei, quae excedunt rationem humanam, sicut ea quae sunt fidei, & quae debentur soli Deo. Unde qui in talibus peccat, dicitur in Deum peccare, sicut haereticus, & sacrilegus, & blasphemus. Similiter & secundus ordo includit tertium, & excedit ipsum, quia in omnibus in quibus ordinatur ad proximum, oportet nos dirigi secundum regulam rationis. Sed in quibusdam dirigimur secundum rationem quantum ad nos tantum, non autem quantum ad proximum, & quando in his peccatur, dicitur homo peccare in seipsum, sicut patet de luxurioso, gulosos, & prodigos, quando vero peccat homo in his, quibus ad proximum ordinatur, dicitur peccare in proximum sicut patet de fure & homicida. Sunt autem diversa quibus ordinatur homo ad Deum & proximum & ad seipsum. Unde haec distinctio peccatorum est secundum obiecta, secundum quae diversificatur species peccatorum. Unde ista peccatorum distinctio proprie est secundum diversas peccatorum species. Nam & virtutes quibus peccata opponuntur secundum hanc distinctioem specie distinguuntur. Manifestum est enim quod virtutibus Theologicis homo ordinatur ad Deum, temperantia vero & fortitudo ad seipsum, iustitia autem ad proximum. Ad quintum. scilicet utrum peccata distinguantur secundum reatum dicendum quod eorum quae specie differunt duplex distinctio invenitur. Una quidem quae consistit in diversitate specierum, & talis distinctio nunquam invenitur nisi in speciebus diversis, sicut rationale & irrationale, animatum & inanimatum. Alia distinctio est consequens diversitatem speciei, & talis

& talis dicitur, & si in aliquibus consequatur diuersitatem speciei, in alijs tñ pōt inueniri in alia specie. Sicut album, & nigrū consequunt diuersitate specie corui, & cigni, & tñ inuenitur hōi dicitur in eadem hoīs specie. Dicendum est ergo qd dicitur venialis, & mortalis peccati, vel quæcunq; alia dicitur quæ sumitur penes reatum, non potest esse dicitur constituens diuersitatem speciei, nunquam enim id quod est per accidens constituit speciem, id autem quod est præter intentionem agentis, est per accidens, vt patet in 2. Phi. Manifestum autem est, qd pœna est præter intentionem peccantis. Vnde per accidens se habet ad peccatum ex parte ipsius peccantis, ordinatur tñ ad peccatum ab exteriori. Ex iustitia iudicantis, qui scdm diuersas condōnes peccatorum diuersas pœnas infligit. Vnde dicitur, quæ est ex reatu pœnæ pōt consequi diuersam speciem peccatorum, non aut constituit diuersitatem speciei: dicitur aut peccati mortalis, & venialis consequitur diuersitatem inordinationis quæ complet rōnem peccati. Duplex. n. est ordinatio. Vna per subtractionem principij ordinis. Alia quæ saluato principio ordinis fit inordinatio circa ea quæ sunt præter principium. Sicut in corpore aialis qñq; quidem inordinatio complexionis procedit vsq; ad destructionem vitalis principij, & hæc est mors. Qñq; vero saluo principio vitæ fit deordinatio quædam in humoribus, & tunc est ægritudo. Principium autem totius ordinis in moralibus est finis vltimus, qui ita se hēt in operatiuis, sicut principium indemonstrabile in speculatiuis, vt dicitur in 7. Eth. Vnde qñ aia deordinatur per peccatum vsq; ad auersionem ab vltimo fine. scilicet a Deo cui vnimur per charitatem, tunc est peccatum mortale. Sicut in corporalibus deordinatio mortis, quæ est per remotionem principij vitæ est irreparabilis scdm naturam, inordinatio aut ægritudinis reparari pōt, pp id qd est principij vitæ. Sicut est in his quæ pertinent ad aiam. Nam in speculatiuis qui errat circa principia, imperuasiibilis est, qui aut errat saluatis principijs per ipsa principia reuocari potest, & sicut in operatiuis qui peccato aueritur ab vltimo fine qm est ex natura peccati lapsus hēt irreparabilem, & ideo dicitur peccare mortaliter æternaliter puniendus. Qui vero peccat citra auersionem a Deo, ex ipsa rōne pōt reparabiliter deordinatur, quia saluatur principij, & ideo dicitur peccare venialiter quia. Non ita peccat, vt mereatur interminabilem pœnam. Ad sextum. Vtrum peccata distinguantur fm omissionem, & commissionem, dicendum qd in peccatis inuenitur duplex dicitur. Vna materialis, & alia formalis. Materialis quidem attenditur fm naturalem speciem actuum peccati. Formalis aut fm ordinem ad vnum finem proprium, qd est proprium obiectum. Vnde inueniuntur aliqui actus materialiter spē differentes, qui tñ formaliter sunt in eadem specie peccati, quia ad idem ordinantur, sicut ad eandem speciem homicidij pertinet iugulatio, lapidatio, & perforatio, Quis actus sint spē differentes fm speciem naturæ. Sic ergo si loquamur de spē pœni omissionis, & commissionis materialiter, differunt spē, largē tñ loquendo de spē, scdm qd negatio vel priuatio spēm hēre pōt. Si aut loquamur de specie pœni omissionis, & commissionis formaliter, sic non differunt specie: quia ad idem ordinantur, & ex eodem motiuo procedunt. Auarus. n. ad congregandum pecuniam, & rapit, & non dat ea qd dare dēt. Et sicut gulosus ad satisfaciendum gulæ, & superflua comedit, & ieiunia debita prætermittit, & idem est est videre in cæteris. Semper. n. in rebus negatio fundatur super aliqua affirmatione quæ est quodammodo cā eius. Vnde est in rebus naturalib, eiusdem rōnis est, qd ignis calefaciat, & qd non in frigidet. Et nota qd in lege diuina necesse fuit proponi diuersa pœpta affirmatiua, & negatiua, vt gradatim hoīes introducerentur ad virtutem, prius quidem abstinendo a malo, ad qd inducimur per pœpta negatiua, & postmodum faciendo bonum, ad qd inducimur per pœpta affirmatiua, & sic pœpta negatiua, & affirmatiua nō pertinent ad diuersas virtutes, sed ad diuersos gradus virtutis, & per consequens non oportet, qd contrariant diuersis peccatis scdm specie, Pœnā ēt non hēt speciem ex parte auersionis, quia scdm hoc est negatio, vel priuatio, sed ex parte conuersionis scdm qd est actus quidam. Vnde scdm diuersa pœpta legis non diuersificant peccata scdm specie. Ad septimum. Vtrum conuenienter diuidat pœnā in pœnā cordis, oris, & operis, dicendū qd aliqua inueniunt differre spē dupliciter. Vno mō ex eo qd vtrq; hnt specie completam sicut equus, & bos differunt specie. Alio mō sicut scdm diuersos gradus in aliqua gñatione, vel motu accipiuntur diuersæ species, sicut ædificatio est completa gñatio domus, collocatio aut fundamenti, & erectio parietis sunt species incompletæ, vt patet per Phil. in 10. Eth. & illud ēt pōt dici in gñationib. aialium. Sic ergo pœnā diuidit per hæc tria. scilicet pœnā oris, cordis, & operis, non sicut per diuersas species completas, nam consuetudo pœni est in opere. Vnde pœnā operis hēt spēm completam, sed eius prima inchoatio est quasi fundatio in corde. Secundus autem gra-

Speculum Morale.

duus est in ore, scdm qd homo promptus est ad manifestandum conceptum cordis. Tertius autem gradus iam est in consumptione operis, & sic hæc tria differunt secundum diuersos gradus peccati, patet tñ qd hæc tria pertinent ad vnam perfectam peccati speciem cum ab eodem motiuo procedant. Iracundus. n. ex hoc qd appetit vindictam, primo quidem perturbatur in corde, secundo in verba contumeliosa prorumpit, tertio vero procedit vsq; ad facta iniuriosa. Et idem patet in luxuria, & in quolibet alio peccato. Peccata ergo oris, & operis non distinguuntur a peccato cordis, quin simul coniungantur cum eo, quia non potest esse peccatum in ore, vel opere, nisi prius fuerit in corde, sed prout quodlibet horum per se inuenitur. Sicut pars motus non distinguitur a toto motu quando motus est cōmunis, sed solum quando motus sistit in medio. Distinguuntur ergo ista tria quia possunt ab inuicem separari. Vnde Hiero. super ezechielē. Tria sunt generalia delicta quibus humanum genus subiacet, aut cogitatione, aut sermone, aut opere peccatum. Omne peccatum cordis conuenit in ratione occulti, & secundum hoc ponitur vnus gradus, qui tamen per tres gradus distinguitur, sicut patet per Aug. 12. de Trin. Quorum primus est cum carnalis sensus illicebatam quandam ingerit, quod est peccatum cogitationis. Secundus gradus est, quando sola cogitationis delectatione est contentus. Tertius gradus est quando faciendum decernitur per consensum. Peccata vero oris, & operis conueniunt in manifestatione, & propter hoc sub vno computantur a Greg. iij. mor. Vbi ponit iij. gradus peccati. Quorum primus est, culpa latens in corde. Secundus cum exterius publicatur. Tertius est cum consuetudine roboratur. Quartus est cum vsque ad presumptionem diuinæ misericordie, vel ad desperationem homo procedit. Hic non distinguitur peccatum operis a peccato oris, quia conueniunt in manifestatione, vt dictum est. Hiero. autem distinguit ea, quia in peccato oris est manifestatio tantum, & principaliter intēra. In peccato vero operis est principaliter expletio interioris conceptus cordis, sed manifestatio est ex consequenti. Consuetudo vero, & desperatio sunt gradus consequentes post perfectam speciem peccati, sicut adolescentia, & iuuentus post perfectam hoīs generationem. Progressus autem peccati quomodo serpit, & serpens procedit, optime declaratur in primo peccato primorum parentum. Gen. 3. Dixit serpens ad mulierem. Cur præcepit vobis Deus, vt non comederetis de omni ligno Paradisi? Cui respondit mulier. De fructu lignorum qui sunt in Paradiso vescimur, de fructu vero ligni, quod est in medio Paradisi præcepit nobis ne comederemus, & ne tangeremus illud ne forte moriamur. Dixit autem serpens ad mulierem. Nequaquam morte moriemini. Scit enim Deus, qd quocunq; die comederitis aperientur oculi vestri, & eritis sicut dii scientes bonum, & malum. Attende, qd Deus dixerat assertiuē. & comminatoriē, quocunq; die comederitis, &c. mulier addidit verbum hæsitatiōis. scilicet forte, serpens constanter negauit, dicens. Nequaquam moriemini. Ecce Diabolus posuit in quæstione. Et mulier respondit cum hæsitatiōe, & ex hoc dedit Diabolo viam, & audaciam negandi, quod Deus dixerat cum assertiōe, nisi enim mulier hæsitasset Diabolo verbum Domini negare minime præsumpisset; nisi ēt mulier Diabolo plusquam Deo credidisset, nequaquam cibum vetitum tetigisset. Sequitur. Vidit ergo mulier qd lignum esset bonum ad vescendum, hoc cognouit ex odoratu. Et pulchrum oculis, ecce aspectus. Tulit de fructu, ecce tactus. Et comedit, ecce gustus, & sic completum est in Eua peccatum inobediētiæ, ad qd tamen multæ deord. natæ circumstantiæ concurrunt. Deitq; viro suo, ecce iniqua suggestio. Qui comedit, ecce Adæ præuaticatio, & sic peccatum consummatum est in vtroque. Iste processus qui fuit in peccato primorum parentum materialiter, solet esse in peccato vnus hominis spiritualiter. Nam aspectus est in cognitione. Odoratus in delectatione, Tactus in consensu. Gustus in perpetratione. Aduerte quàm mortiferus est iste fructus, qui non solum ex gustu infert mortem sicut animalia venenosa, verumetiam ex visu, odoratu, tactu, & gustu. Ad octauum scilicet vtrum peccata distinguantur secundum superabundantiam, & defectum, dicendum quod cum in peccato sint duo, scilicet ipse actus, & inordinatio eius, prout recedit ab ordine rationis, & legis diuinæ, species peccati non attenditur ex parte inordinationis, quæ est præter intentionem peccantis, sed magis ex parte ipsius actus scdm qd terminatur ad obiectum, in qd fertur intentio peccantis, & ideo vbiq; que occurrit diuersum motiuum inclinans intentionem ad peccatum, ibi est diuersa species peccati. Manifestum est autem quod non est idem motiuum ad peccandum in peccatis, quæ sunt secundum defectum, quinimo sunt contraria motiua, sicut motiuum in peccato temperantiæ est amor delectationis corporaliū, motiuū aut in peccato insensibilitatis est odium

Tomus Tertius.

X 4

carum.

Speculum Morale Vincentij.

earum. Vnde huiusmodi peccata non solum differunt specie, sed etiam sunt inuicem contraria. Ad nonum. scilicet. vtrum peccata distinguantur secundum diuersas circumstantias, dicendum quod sicut dictum est, ubi occurrit aliud motiuum ad peccandum, ibi est alia peccati species, quia motiuum ad peccandum est finis & obiectum. Contigit autem quod in corruptionibus, diuersarum circumstantiarum est idem motiuum, sicut illiberalis ab eodem mouetur quod accipiat quod non debet, & ubi non debet, & plus debet, & similiter de alijs circumstantijs, hoc enim facit propter inordinatum appetitum pecunie congregandae, & in talibus diuersarum circumstantiarum corruptiones non diuersificant peccatorum species, sed pertinent ad unam & eandem peccati speciem. Quandoque vero contingit quod corruptiones diuersarum circumstantiarum proueniunt a diuersis motiuis, puta quod aliquis propter comedit, potest prouenire ex hoc quod homo non potest ferre dilationem cibi propter facilem consumptionem humiditatis. Quod vero appetat immoderatum cibum potest contingere propter virtutem naturae potentem ad conuertendum multum cibum quod autem appetat aliquis cibos delictuosos contingit propter aliquem appetitum delectationis qui est in cibo. Vnde in talibus diuersarum circumstantiarum corruptiones inducunt diuersas peccati species.

De comparatione peccatorum ad inuicem. Dist. II.

DEinde considerandum est de comparatione peccatorum ad inuicem. Et circa hoc quaeruntur decem. Primo vtrum omnia peccata & vitia sint connexa. Secundo vtrum omnia peccata sint paria. Tertio vtrum grauitas peccatorum attendatur secundum obiecta. Quarto vtrum secundum dignitatem virtutum quibus peccata opponuntur. Quinto vtrum peccata corporalia sint grauiora quam spiritualia. Sexto vtrum secundum causas peccatorum attendatur grauitas peccatorum. Septimo vtrum secundum diuersas circumstantias. Octauo vtrum secundum qualitatem nocuenti. Nono vtrum secundum conditionem personae in qua peccatur. Decimo vtrum propter magnitudinem personae peccatus aggrauetur peccatum. Ad primum. scilicet. vtrum omnia peccata sint connexa, dicendum quod aliter se habet intentio agentis secundum virtutem ad sequendum rationem, & aliter intentio peccantis ad diuertendum a ratione. Cuiuslibet enim agentis secundum virtutem intentio est ut rationis regulam sequatur, & ideo omnium virtutum intentio in idem tendit, & propter hoc omnes virtutes habent connexionem ad inuicem ratione recta agibilium quae est prudentia. Sed intentio peccantis non est ad hoc quod recedat ab eo quod est secundum rationem, sed potius intendat in aliquod bonum appetibile quo speciem sortitur, huiusmodi autem bona in quae tendit intentio peccantis a ratione recedens sunt diuersa nullam connexionem habentia ad inuicem, immo etiam interdum sunt contraria. Cum igitur vitia & peccata speciem habeant secundum id ad quod conuertuntur, manifestum est quod secundum id quod perficit species peccatorum nullam connexionem habet peccata ad inuicem, non enim committitur in accedendo a multitudine ad unitatem, sicut accidit in virtutibus quae sunt connexae, sed potius in recedendo, ab unitate ad multitudinem. Vnde Beatus Iacobus quod dicit Iaco. 2. Qui in vno offendit, factus est omnium reus, loquitur de peccato non ex parte conuersionis secundum quod peccata distinguuntur, sicut dictum est, sed loquitur de eis ex parte auersionis in quantum scilicet homo peccando recedit a legis mandato. Omnia autem legis mandata sunt ab vno & eodem, ut ipse dicit ibidem, & ideo idem Deus contemnitur in omni peccato, quod ex hac parte dixit, quod qui offendit in vno, factus est omnium reus, quia scilicet in vno peccato peccando incurrit homo poenae reatum ex hoc quod contemnitur Deus, ex cuius contemptu prouenit omnium peccatorum reatus. Et nota quod non per quemlibet actum peccati tollitur virtus opposita, nam peccatum veniale virtutem non tollit, peccatum autem mortale tollit virtutem in partem in quantum auertit a Deo, sed vnus actus peccati etiam mortalis non tollit habitum virtutis acquisitae. Sed si multiplicetur actus in tantum quod generetur habitus contrarius, excluditur habitus virtutis acquisitae, quia exclusio excluditur, quia dum homo agit contra quamcumque virtutem, agit contra prudentiam. Sine prudentia autem nulla virtus moralis esse potest, & ideo per consequens excluduntur omnes virtutes morales quantum ad perfectum & formale esse virtutis quod habent secundum quod participant prudentiam, remanent in inclinationem ad actus virtutum non habentes rationem virtutis, sed non sequitur quod propter hoc homo incurrat omnia vitia vel peccata. Primo quidem quia vni virtuti plura vitia opponuntur, ita quod virtus non potest priuari per vnum eorum, & si alterum non addit. Secundo quia peccatum directe non opponitur virtuti quantum ad inclinationem virtutis ad actum. Vnde remanentibus alijs quibus inclinationem virtutis, non potest dici quod non habeat vitia vel peccata opposita. Item quia amor Dei est congregatiuus

in quantum affectum hominis a multis ducit in vnum, ideo virtutes, quae ex amore Dei causantur connexionem habent: sed amor sui disgregat affectum hominis in diuersa, prout scilicet homo se amat appetendo sibi bona temporalia, quae sunt varia, & diuersa, & ideo vitia, & peccata quae causantur ex amore sui non sunt connexa. Ad secundum scilicet vtrum omnia peccata sint paria, dicendum quod opinio Stoycorum fuit quam Tullius profertur in Paradoxis, quod omnia peccata sunt paria: & ex hoc est deriuatus est quorundam haereticorum error, qui ponentes omnia peccata esse paria, dicitur etiam omnes poenas inferni esse pares: & quantum ex verbis Tullij perspici potest Stoicy mouebantur ex hoc quod considerabant peccatum ex parte priuationis tantum, prout scilicet est recessus a ratione. Vnde simpliciter aestimantes quod nulla priuatio si scilicet ret magis & minus, posuerunt omnia peccata esse paria. Sed si quis diligenter consideret inueniet duplex priuationis genus. Est enim quaedam simplex, & pura priuatio, quae consistit quasi incorruptum esse, sicut mors est priuatio vitae, & tenebrae priuatio luminis, & tales priuationes non recipiunt magis & minus: quia nihil residuum est de habitu opposito. Vnde non minus est mortuus aliquis primo die mortis, & tertio vel quarto, quam post annum quod cadauer iam fuerit resolutum, & similiter non magis est tenebrosa domus si lucerna sit operta pluribus vel laminibus: quam si sit operta vno solo velamine, totum lumen intercludit. Est autem alia priuatio non simplex, sed aliquid retinens de habitu opposito, quae quidem priuatio magis consistit in corruptum, quam in corruptum esse, sicut aegritudo quae priuat debitam commensurationem humorum, ita ut quod aliud eius remanet. Alioquin non remaneret animal viuum. Simile est de turpitudine, & alijs huiusmodi. Huiusmodi autem priuationes recipiunt magis, & minus ex parte eius quod remanet de habitu contrario. Multum enim refert ad aegritudinem vel turpitudinem vtrum plus, vel minus a debita commensuratione humorum vel membrorum recedatur. Similiter etiam dicendum est de vitijs & peccatis. Sic enim priuatur in eis debita commensuratio rationis, ut non totaliter rationis ordo tollatur. Alioquin malum si sit integrum seipsum destruit, ut dicitur in 4. Ethic. Non enim posset remanere substantia actus vel affectio agentis, nisi aliquid remaneret de ordine rationis. Et ideo multum interest ad grauitatem peccati vtrum plus, vel minus recedatur a rectitudine rationis. Et secundum hoc dicendum est quod non omnia peccata sunt paria. Ad tertium. scilicet. vtrum grauitas peccatorum attendatur secundum obiecta, dicendum quod sicut ex supra dictis patet, grauitas peccatorum non differt eo modo quo vna aegritudo est alia grauior. Sicut enim bonum sanitatis consistit in quadam commensuratione humorum per conuenientiam ad naturam aialis, ita bonum virtutis consistit in quadam commensuratione humani actus secundum conuenientiam ad regulam rationis. Manifestum est autem quod tanto est grauior aegritudo, quantum magis tollitur humorum debita commensuratio per commensurationem prioris principij. Sicut aegritudo quae prouenit in corpore humano ex corde quod est principium vitae vel ex aliquo quod appropinquat cordi periculosior est. Vnde oportet quod etiam peccatum sit tanto grauius quanto maior deordinatio contingit circa aliquod principium, quod est prius in ordine rationis, ratio autem ordinat omnia in agibilibus ex fine, & ideo quanto peccatum contingit in actibus humanis ex altiori fine, tanto peccatum est grauius: Obiecta autem actuum sunt fines eorum, & ideo secundum diuersitatem obiectorum, attenditur diuersitas grauitatis in peccatis, sicut patet quod res exteriores ordinantur ad hominem tanquam ad finem, homo autem vltimius ordinatur in Deum sicut in finem. Vnde peccatum quod est contra ipsam substantiam hominis, sicut homicidium, est grauius peccato quod est contra res exteriores sicut furtum, & adhuc est grauius peccatum quod est contra Deum committitur, sicut infidelitas, blasphemia, & homini, & in ordine quorumlibet horum peccatorum, vnum peccatum est grauius altero secundum quod est circa aliquid principalius, vel minus principale, & quia peccata habent speciem ex obiectis, dicitur grauitatis, quae attenditur penes obiecta, est prima & principalis quasi consequens speciem. Ad quartum scilicet vtrum attendatur grauitas peccatorum secundum diuersitatem virtutum quibus peccata opponuntur, dicendum quod virtuti opponitur peccatum dupliciter. Vno quidem modo principaliter & directe quod est contra idem obiectum, nam contraria circa idem sunt, & hoc modo oportet quod maiori virtuti opponatur grauius peccatum. Sicut enim ex parte obiecti attenditur maior grauitas peccati, ita etiam & maior dignitas virtutis. Virtusque enim ex obiecto speciem sortitur, ut ex supra dictis patet. Vnde oportet quod maximae virtuti directe opponatur maximum peccatum, quasi maximè ab eo distans in eodem genere. Alio modo considerari potest oppositio virtutis cohibentis peccatum, quanto enim fuerit virtus maior, tantomagis elongat hominem a peccato sibi contrario, non solum ipsum peccatum, sed et inducentia ad peccatum

peccatum cohibet. & sic manifestum est quod quanto aliqua virtus fuerit maior, tãto etiam minora peccata cohibet, sicut etiam sanitas quanto fuerit maior, tanto minores distemperantias excludit, & per hunc modum maiori virtuti minus peccatum opponitur ex parte effectus. Ad quintum. scilicet vtrum peccata carnalia sint minoris culpæ quam spiritualia. Dicendum quod peccata spiritualia sunt maioris culpæ quam peccata carnalia, quod non est sic intelligendum, quod quodlibet spirituale peccatum sit maioris culpæ quolibet peccato carnali, sed quia considerata hac sola differentia spiritualitatis, & carnalitatis, grauiora sunt spiritualia peccata, ceteris paribus. Cuius ratio triplex assignari potest. Prima quidem ex parte subiecti, nam peccata spiritualia pertinent ad spiritum cuius est conuerti ad Deum, & ab eo auerti. Peccata vero carnalia consummantur in delectatione carnalis appetitus, ad quem principaliter pertinet ad bonum corporale conuerti. Et ideo peccatum carnale in quantum huiusmodi habet plus de conuersione, propter quod etiam est maioris adhesionis. Sed peccatum spirituale habet plus de auersione ex qua procedit ratio culpæ, & ideo peccatum culpæ in quantum huiusmodi est maioris culpæ. Secunda ratio sumi potest ex parte eius in quem peccatur. Nam peccatum carnale in quantum huiusmodi est in corpus proprium quod est minus diligendum secundum ordinem charitatis, quam Deus, & proximus, in quos peccatur per peccata spiritualia, & ideo peccata spiritualia, in quantum huiusmodi sunt maioris culpæ. Tertia item potest sumi ex parte motiui quia quanto est grauius impulsuum ad peccandum tanto homo minus peccat, ut infra dicitur. Peccata autem carnalia habent vehementius impulsuum, id est ipsam concupiscentiam carnalem nobis innatam, & ideo peccata spiritualia in quantum huiusmodi sunt maioris culpæ. Ad sextum. scilicet vtrum grauitas peccatorum attendatur secundum causas peccatorum, dicendum quod in genere peccati, sicut & in quolibet alio genere potest accipi duplex causa. Vna quæ est propria & per se causa peccati, & quæ est ipsa voluntas peccandi, cõparatur enim ad actum peccati, sicut arbor ad fructum, sicut dicitur in glossa super illud Matth. 7. Non potest arbor bona fructus malos facere, & huiusmodi causa quãto fuerit maior, tanto peccatum erit grauius, quanto enim fuerit voluntas maior ad peccandum, tanto homo grauius peccat. Aliæ vero causæ peccati accipiuntur quasi extrinsecæ & remotæ, ex quibus. scilicet homo inclinatur ad peccandum, & in his causis est distinguendum. Quædam enim inducunt voluntatem ad peccandum secundum ipsam naturam voluntatis, & tali causa augetur peccatum. Aliæ vero causæ sunt quæ inclinant voluntatem ad peccandum præter naturam & ordinem ipsius voluntatis, quæ nata est moueri libere ex seipsa, secundum iudicium rationis, sicut ignorantia, vel quæ diminuunt liberum motum voluntatis, sicut infirmitas, vel violentia, aut metus, aut aliquid huiusmodi, diminuunt peccatum sicut & diminuunt voluntarium, in quantum quod si actus sit omnino inuoluntarius non habet rationem peccati. Ad septimum. scilicet vtrum attendatur grauitas peccatorum secundum circumstantias, dicendum quod vnumquodque ex eo natum est augeri, ex quo causatur, sicut dicit Philosophus, de habitu virtutis in 2. Ethic. Manifestum est autem quod peccatum causatur ex defectu alicuius circumstantiæ, ex hoc enim receditur ab ordine rationis, quod aliquis in operando non obseruat debitas circumstantias. Vnde manifestum est quod peccatum natum est augerari per circumstantiam, sed hoc quidem contingit tripliciter. Vno quidem modo in quantum circumstantia transfert in aliud genus peccati, sicut peccatum fornicationis consistit in hoc quod homo accedit ad non suam. Si autem addatur hæc circumstantia, ut illa ad quam accedit sit alterius vxor, transfertur iam in aliud genus peccati. scilicet in iniustitiam in quantum homo usurpat rem alterius, & secundum hoc adulterium est grauius peccatum quam fornicatio. Aliquando vero circumstantia nõ aggrauat peccatum quasi trahens in aliud genus peccati, sed solum quia multiplicat rationem peccati, sicut si prodigus det quã non debet, & cui non debet, multiplicius peccat eodem genere quam si solum det cui nõ debet, & ex hoc ipso peccatum sit grauius, sicut etiam egritudo est grauior quæ plures partes corporis inficit. Vnde & Tullius dicit in Paradoxis, quod in patris vita violanda multa peccantur, violatur is qui procreauit, qui aluit, qui erudiuit, qui in sede ac domo atque in rem publicam collocauit. Tertio modo circumstantia aggrauat peccatum, ex eo quod auget deformitatem proueniens ex alia circumstantia, sicut accipere alienum constituit peccatum furti, si autem addatur hæc circumstantia ut multum accipiat de alieno, erit peccatum grauius, quous accipere multum vel parum de se non dicat rationem boni aut mali. Ad octauum. scilicet vtrum grauitas peccati augetur secundum maius nocumentum, dicendum quod nocumentum tripliciter se potest habere ad peccatum. Quandoque enim nocumentum quod prouenit ex peccato, est præuisum & intentum, sicut cum aliquis

operatur aõ nocendi alteri, ut homicida vel fur, & tunc directa quantitas nocumenti adauget quantitatem peccati, quia tunc nocumentum est per se obiectum peccati. Quæque vero nocumentum est præuisum sed non intentum, sicut cum aliquis trãsiens per agrum ut compendiosius vadat ad fornicandum, infert nocumentum his, quæ sunt seminata in agro scienter, licet non aõ nocendi, & sic etiam quantitas nocumenti aggrauat peccatum sed indirectè, in quantum. scilicet ex voluntate multum inclinata ad peccandum procedit quod aliquis non prætermittat damnum facere sibi vel alij quod simpliciter nõ vellet. Quæque autem nocumentum, nec est intentum nec præuisum, & tunc si per accidens se habeat ad peccatum, non aggrauat peccatum directè, sed propter negligentiam considerandi nocumenta quæ consequi possent imputantur homini ad penam mala quæ eueniunt præter eius intentionem, si dabit operam rei illicitæ. Si vero nocumentum per se sequatur ex actu peccati, licet non sit intentum, vel præuisum, directè peccatum aggrauat, quia quæcumque per se consequuntur ad peccatum, pertinent quodammodo ad ipsam peccati speciem, puta si quis publicè fornicetur, sequitur scandalum plurimorum, quod quamuis ipse non intendat nec forte præuideat, directè per hoc aggrauatur peccatum. Aliter tñ videtur se habere circa nocumentum penale quod iturrit ipse qui peccat, hmoi enim nocumentum si per accidens se habeat ad actum peccati & non sit præuisum nec intentum, non aggrauat peccatum nec sequitur grauitatem peccati. Sicut si aliquis currens ad occidendum impingat & lædat sibi pedem. Si vero tale nocumentum per se consequatur ad actum peccati, licet forte nec sit præuisum nec intentum, tunc maius nocumentum non facit grauius peccatum, sed econuerso grauius peccatum inducit grauius nocumentum. Sicut aliquis infidelis, qui nihil audiuit de penis inferni, grauiorem penam in inferno patitur pro peccato homicidij, quã pro peccato furti. quia n. hic intendit nec præuidet, nec aggrauatur ex hoc peccatum, sicut contingit circa fidelem qui ex hoc ipso videtur grauius peccare quod maiores penas contemnit, ut implet voluntatem peccati, sed grauitas huius nocumenti, solum causatur ex grauitate peccati. Ad nonum. scilicet vtrum aggrauatur peccatum propter conditionem personæ in quam peccatur, dicendum quod persona in quam peccatur, est quodammodo obiectum peccati. Dicitur autem supra quod prima grauitas peccati attenditur ex parte obiecti, ex quo quidem tanto maior attenditur grauitas in peccato, quanto obiectum eius est principalius, fines autem humanorum actuum sunt, Deus, ipse homo, & proximus, quicquid enim facimus, propter aliquod horum facimus, quamuis et horum trium vnum sub altero ordinetur. Potest igitur ex parte horum trium considerari maior vel minor grauitas in peccato secundum conditionem personæ in quã peccatur. Primo quidem ex parte Dei, cui aliquis tanto cõiungitur, quanto Deo est virtuosior, vel Deo sacrator, & ideo iniuria tali personæ illata magis redundat in Deum secundum illud Zach. 2. Qui tetigerit vos, tanget pupilam oculi eius. Vnde peccatum sit grauius ex eo quod peccatur in personam Deo magis coniunctam, vel ratione virtutis, vel ratione officij. Ex parte vero superioris manifestum est, quod tanto alijs grauius peccat, quanto in magis coniunctam personam seu naturali necessitudine, seu beneficijs, seu quacũque coniunctione peccauerit, quia videtur in seipsum magis peccare, & pro tanto grauius peccat, secundum illud Ecclesiastici. 14. Qui sibi nequam est, cui alij bonus erit? Ex parte vero proximi tanto grauius peccatur, quanto peccatum plures tangit, & ideo peccatum quod fit in personam publicam puta regem vel principem, qui gerit personam totius multitudinis est grauius, quam quod committitur contra vnam personam priuam. Vnde specialiter dicitur Exo. 23. Principem populi tui ne maledices. Et similiter iniuria quæ fit alicui famosæ personæ videtur esse grauior ex hoc quod in scandalum & turbationem plurimorum redundat. Ad decimum. scilicet vtrum propter magnitudinem personæ peccantis aggrauetur peccatum, dicendum quod duplex est peccatum, quoddam ex surreptione proueniens propter infirmitatem humanæ naturæ, & tale peccatum minus reputatur ei qui est maior in virtute, eo quod minus negligit huiusmodi peccata reprimere, quæ tamen omnino interfugere in infirmitas humana non sinit. Alia vero peccata sunt ex delibere ratione procedentia, & ista peccata tanto magis alicui imputantur, quanto maior est, & hoc potest esse propter quatuor. Primo quidem quia facilius possunt resistere peccato maiores, puta qui excedunt in scientia & virtute. Vnde dñs dicit Lucæ. 12. Quod seruus sciens voluntatem domini sui & non faciens, plagis vapulabit multis. Secundo propter ingratitudinem, quia omne bonum quo quis magnificatur est beneficium Dei, cui homo sit ingratus peccando. Et quantum ad hoc quælibet maioritas etiã in temporalibus bonis peccatum aggrauat. secundum illud Sap. 6. Potentes potenter tormenta patientur. Tertio propter specia-

Speculum Morale Vincentij.

em repugnantiam actus peccati ad magnitudinem personæ, sicut si princeps iustitiam violet, qui ponitur iustitiæ custos, & si sacerdos fornicetur, qui castitatem vovet. Quarto propter exemplum siue scandalum, quia dicit Gregor. in psal. In exemplum vehementer culpa extenditur, quando pro reuerentia gradus peccator honoratur. Ad plurium etiam notitiam perueniunt peccata maguorum, & homines ea magis indignè ferunt.

De subiecto peccatorum. Dist. III.

DEinde considerandum est de subiecto peccatorum. Et circa hoc quaeruntur decem. Primo utrum voluntas possit esse subiectum peccati. Secundo utrum sola voluntas sit peccati subiectum. Tertio utrum sensualitas possit esse subiectum peccati. Quarto utrum possit esse subiectum peccati mortalis. Quinto utrum ratio possit esse subiectum peccati. Sexto utrum delectatio morosa sit in ratione inferiori sicut in subiecto. Septimo utrum peccatum consensus in actum sit in superiori ratione sicut in subiecto. Octavo utrum ratio inferior possit esse subiectum peccati venialis. Decimo utrum in ratione superiori possit esse peccatum veniale circa proprium obiectum. Ad primum. scilicet utrum voluntas possit esse subiectum peccati, dicendum quod peccatum quodam actus est. Actuum autem quidam transeunt in exteriorem materiam, ut vivere & sicare, & huiusmodi actus habent pro materia & subiecto id in quod transit actio. Sicut dicit Philosophus, in 3. Phisic. Quod motus est actus mobilis a mouente. Quidam actus sunt non transeuntes in exteriorem materiam, sed manentes in agente, sicut appetere & cognoscere, & tales actus sunt omnes Morales, siue sint actus virtutum siue peccatorum. Unde oportet quod proprium subiectum actus peccati sit potentia quæ est principium actus. Cum autem proprium sit actuum Moralium quod sint voluntarij, ut supra habitum est, sequitur quod voluntas quæ est principium voluntariorum actuum siue bonorum, siue malorum, quod sunt peccata, sit principium peccatorum, & ideo sequitur quod peccatum sit in voluntate sicut in subiecto. Ad secundum. scilicet utrum sola voluntas sit subiectum peccati, dicendum quod sicut ex supradictis patet, omne quod est principium voluntarij actus, est principium peccati, actus autem voluntarij dicuntur illi non solum qui eliciuntur a voluntate, sed etiam illi qui a voluntate imperantur, ut supra dictum est cum de voluntario ageretur. Unde non sola voluntas potest esse subiectum peccati, sed omnes illæ potentia quæ possunt moueri ad suos actus, vel ab eis reprimi per voluntatem, & eadem etiam potentia sunt subiecta habituum Moralium siue bonorum siue malorum, quia eiusdem est actus, & habitus. Ad tertium. scilicet utrum in sensualitate possit esse peccatum, dicendum quod sicut supra dictum est, peccatum potest inueniri in qualibet potentia, cuius actus potest esse voluntarius, & inordinatus in quo consistit ratio peccati. Manifestum est autem quod actus sensualitatis potest esse voluntarius in quantum sensualitas. id est appetitus sensitivus nata est a voluntate moueri. Unde relinquatur quod in sensualitate possit esse peccatum. Ad quartum. scilicet utrum in sensualitate possit esse peccatum mortale, dicendum quod sicut inordinatio corrumpens principium vite corporalis causat corporalem mortem, ita et inordinatio corrumpens principium spiritualis vite quod est ultimus finis, causat mortem spiritalem peccati mortalis, ut supra dictum est. Ordinare autem aliquid in finem non est sensualitatis, sed solum rationis. Inordinatio autem a fine non est nisi eius cuius est ordinare in finem. Unde peccatum mortale non potest esse in sensualitate, sed solum in ratione. Et nota quod cum peccatum veniale sit dispositio ad mortale, dispositio autem & habitus habeant esse in eodem, non tamen potest esse peccatum mortale in sensualitate sicut peccatum veniale, quod dispositio tripliciter se habet ad id ad quod disponit. Quodque non est idem & in eodem, sicut scia inchoata dicitur esse dispositio ad sciam perfectam. Quodque autem est in eodem sed non idem, sicut calor est dispositio ad formam ignis. Quodque vero idem, nec in eodem, sicut in his quæ habent ordinem adinuicem ut ex vno perueniatur in aliud, sicut bonitas imaginationis est dispositio ad scientiam quæ est in intellectu. Et hoc modo peccatum veniale quod est in sensualitate potest esse dispositio ad peccatum mortale quod est in ratione. Ad quintum. scilicet utrum in ratione possit esse peccatum, dicendum quod peccatum cuiuslibet potentia consistit in actu ipsius, sicut ex dictis patet. habet autem ratio duplicem actum. Vnum quidem secundum se in comparatione ad proprium obiectum quod est cognoscere aliquid verum. Alius autem actus rationis est in quantum est directiua aliarum virium, utroque autem modo contingit peccatum esse in ratione. Primo quidem in quantum errat in cognitione vera, quod quidem tunc imputatur ei ad peccatum, quando habet ignorantiam vel errorem circa id quod potest & debet scire. Secundo quod inordinatus actus inferiorum virium, vel imperat, vel est post deliberationem non cohercet. Ad sextum. scilicet utrum peccatum

morosa delectationis sit in ratione inferiori sicut in subiecto, dicendum quod sicut dictum est, peccatum contingit esse in ratione quoadquod quidem in quantum est directiua humanorum actuum. Manifestum est autem quod ratio non solum est directiua exteriorum actuum sed etiam interiorum passionum, & ideo quod si deficit in directione interiorum passionum, dicitur esse peccatum in ratione, sicut etiam quod deficit in directione exteriorum actuum. Deficit autem in directione passionum interiorum dupliciter. Vno modo quando imperat illicitas passiones, sicut quod homo ex deliberatione prouocat sibi motum iræ vel concupiscentia. Alio modo quod non reprimit illicitum passionis motum. Sicut cum aliquis postquam deliberauit quod motus passionis insurgens est inordinatus, nihilominus circa ipsum immoratur, & ipsum non expellit, & secundum hoc dicitur peccatum delectationis morosa esse in ratione. Ad septimum. scilicet utrum peccatum consensus in actum sit in ratione superiori, dicendum quod consensus importat iudicium quoddam ex eo in quod consentitur. Sicut enim ratio speculatiua iudicat & sententiat de rebus intelligibilibus, ita ratio practica iudicat & sententiat de agendis. Est autem considerandum quod in omni iudicio vltima sententia pertinet ad supremum iudicatum. Sicut videmus etiam in speculatiuis, quod vltima sententia de aliqua propositione datur per resolutionem ad prima principia, quamdiu enim remanet aliquod principium alterius, adhuc potest per ipsum examinari id de quo quaeritur. Unde adhuc est suspensum iudicium quasi nondum data finali sententia. Manifestum est autem quod actus humani regulari possunt ex regula rationis humanæ, quæ sumitur ex rebus creatis quas naturaliter homo cognoscit, & vltimus ex regula legis diuinæ, vel supra dictum est. Unde cum regula legis diuinæ sit superior, consequens est ut vltima sententia per quam iudicium finaliter terminatur pertineat ad rationem superiorem quæ intendit rationibus æternis. Cum autem de pluribus occurrit iudicandum, finale iudicium est de eo quod vltimo occurrit. In actibus autem humanis vltimo occurrit actus, præambulum autem est delectatio quæ inducit ad actum, & ideo ad rationem superiorem proprie pertinet consensus in actum, ad rationem vero inferiorem quæ habet inferius iudicium pertinet præambulum quod est de delectatione, quamuis etiam & de delectatione ratio superior iudicare possit, quia quicquid subditur iudicio inferiori subditur & iudicio superioris, sed non conuertitur. Ad octauum. scilicet utrum consensus in delectationem morosam sit peccatum mortale, dicendum quod circa hoc aliqui diuersimodè opinati sunt. Quidam enim dixerunt quod consensus in delectationem non est peccatum mortale, sed veniale tantum. Alij dixerunt quod est peccatum mortale, & hæc opinio communior est & verisimilior. Est enim considerandum quod cum omnis delectatio consequatur aliquam operationem, ut dicitur 10. Ethic. & iterum cum omnis delectatio habeat aliquod obiectum, delectatio quælibet potest comparari ad duo. scilicet ad operationem quam consequitur, & ad obiectum in quo quis delectatur. Contingit autem quod aliqua operatio sit obiectum delectationis sicut & aliqua alia res, quia ipsa operatio potest esse obiectum delectationis, in quantum scilicet vis appetitiua cuius est delectari refertur in ipsam operationem sicut in quoddam bonum, puta cum aliquis cogitat & delectatur de hoc ipso quod cogitat in quantum sua cogitatio placet. Quodque vero delectatio consequens vnam operationem, puta cogitationem aliquam, habet pro obiecto aliam operationem quasi rem cognitam vel cogitam, & tunc talis delectatio procedit ex inclinatione appetitus, non quidem in cogitationem, sed in operationem cogitam. Sic igitur si aliquis de fornicatione cogitat, de duobus potest delectari. Vno modo de cogitatione ipsa. Alio modo de cogitatione ipsa. Alio modo de fornicatione cogitata. Delectatio autem de cogitatione ipsa sequitur inclinationem, affectus cogitationem ipsam, cogitatio autem ipsa semetipsum non est peccatum mortale, immo quoadquod est veniale tantum, puta cum aliquis inutiliter cogitat, quoadquod autem sine peccato omnino, puta cum aliquis utiliter de ea cogitat, sicut cum vult de ea prædicare vel disputare. Et ideo per consequens affectio vel delectatio quæ sic est de cogitatione fornicationis, non est de genere peccati mortalis, sed quodque est peccatum veniale, & quodque nullum. Unde nec consensus in talem delectationem est peccatum mortale, & semetipsum hoc prima opinio habet veritatem. Quod autem aliquis cogitans de fornicatione delectatur de ipso actu cogitato, hoc contingit ex hoc quod affectio eius est inclinata in hunc actum. Unde quod aliquis consentiat in talem delectationem, hoc nihil aliud est, quam quod ipse consentiat in hoc quod affectus suus sit inclinatus in fornicationem. Nullus enim delectatur nisi in eo quod est conforme appetitui eius. Quod autem aliquis ex deliberatione eligat quod affectus suus conformetur huius, quod scilicet se sunt peccata mortalia,

mortalia, est peccatum mortale. Vnde talis consensus in delectationem peccati mortalis, est peccatum mortale, vt scda opinio ponit. Ad nonum. s. vtrum in rone superiori possit esse veniale, dicendum qd sicut Aug. dicit in 12. de Trinit. Rō superior inheret rōnibus æternis conspiciendis, aut consulendis. Conspiciendis quidem s̄m qd earum veritatem speculatur. Consulēdis autē s̄m qd per rōnes æternas, de alijs iudicat & ordinat, ad quod p̄inet qd deliberando per rōnes æternas consentit in aliquem actū, vel dissentit ab eo. Cōtingit autē qd inordinatio actus in quē consentit non contrariatur rōnibus æternis, quia non est cum auersione a fine vltimo, sicut actus peccati mortalis, sed est præter eas, sicut actus peccati venialis. Vnde qñ rō superior in actū venialis peccati consentit, non auertitur a rōnibus æternis. Vnde nō peccat mortaliter, sed venialiter. Et nota qd sicut in vita corporali cōtingit duplicem esse infirmitatem, puta in corde qd est principium vitæ corporalis, sic & in superiori rōne qd est principium vitæ spūalis pōt esse inordinatio duplex. Duplex in quā est infirmitas cordis. Vna qd est in ipsa substantia cordis, & immutat naturalem complexionem ipsius, & talis infirmitas semper est mortalis. Alia autē est infirmitas cordis pp̄ aliq̄ inordinationem, vel motus eorum quæ circumstant cor, & talis infirmitas nō semper est mortalis, & similiter in rōne superiori semper est peccatum mortale qñ tollitur ipsa ordinatio rōnis superioris ad proprium obiectum, qd est rōnis eternæ. Sed qñ est inordinatio circa hoc, non est peccatum mortale sed veniale. Ad decimum. s. vtrum in rōne superiori possit esse peccatum mortale, dicendum qd rō superior aliter fertur in suum obiectum, & aliter in obiecta inferiorum vitium quæ per ipsam diriguntur. In obiecta. n. inferiorum vitium non fertur nisi inquantū de eis consulit rōnes æternas. Vnde non fertur in ea nisi per modum deliberationis. Deliberatus autē consensus in his, quæ ex genere suo sunt mortalia, est peccatū mortale, & ideo rō semper peccat mortaliter, si actus inferiorum vitium in quos consentit sint peccata mortalia. Sed circa proprium obiectum habet duos actus. s. simplicem intuitū & deliberationē, s̄m qd ē de proprio obiecto consulit rōnes æternas. Secundum autē simplicem intuitum pōt aliquem inordinatum motum h̄re circa diuina, puta cum qs patitur subnū infidelitatis motum, & quamuis infidelitas s̄m suum genus sit peccatum mortale, tñ subitus infidelitatis motus est peccatum veniale, qd peccatum non est mortale nisi sit contra legem Dei. Pōt autē aliqd. eorum quæ ad fidem pertinent subito rōni occurrere sub quadā alia rōne, anteq̄ super hoc consulatur, vel consuli possit rō æterna. i. lex Dei, puta cum quis resurrectionem mortuorum subito apprehendit, & impossibile s̄m naturam, & s̄l apprehendendū remittitur antequam tempus habeat deliberandi, qd hoc est nobis traditum vt credendum s̄m legem diuinam. Si vero post deliberationem motus infidelitatis maneat, est peccatum mortale, & ideo circa proprium obiectum etiam si sit peccatum mortale, ex genere potest ratio superiorum peccare venialiter in subitibus motibus, vel etiam mortaliter per deliberatum consentum. In his autem quæ pertinent ad inferiores vires semper peccat mortaliter in his, quæ sunt peccata mortalia ex genere suo, non autem in his, quæ secundum suum genus sunt venialia peccata.

De causis peccatorum in generali. Dist. III.

D Einde considerandum est de causis peccatorum, & primo in generali. Secundo in speciali. Circa primum quaeruntur quatuor. Primo vtrum peccatum habeat causam. Scdo vtrum habeat causam anteriorem. Tertio vtrum habeat causam anteriorem. Quarto vtrum peccatum sit causa peccati. Ad primum. s. vtrum peccatum habeat causam, dicendum qd p̄t̄m est: quidam actus inordinatus. Ex parte igitur actus potest habere per se causam, sicut & quilibet alius actus. Ex parte autem inordinationis habet causam eo modo quo negatio vel priuatio causam habere pōt. Negationis autē post causa duplex assignari. Primo quidem de defectus causæ. i. ipsius causæ negatio est, & causa negationis s̄m seipsam. Ad remotionem enim causæ sequitur remotio effectus, sicut obscuritatis causa est absentia solis. Alio modo causa affirmationis ad quam sequitur negatio, est per accidens causa negationis consequentis. Sicut ignis causando calorem ex principali intentione, consequenter causat priuationem frigiditatis, quorū primum p̄t̄ sufficere ad simplicem negationem. Sed cum inordinatio peccati & quodlibet malum non sit simplex negatio, sed priuatio eius qd quid natum est & debet h̄re, necesse est qd talis inordinatio habeat causam agentem per accidens. Qd enim natum est inesse & debet, nunquam abessent nisi pp̄ aliquam causam impediuentem. Et scdm hoc consuevit dici qd malū qd in quadam priuatione consistit habet causam deficientē vel agentem per accidens, omnis autem causa per accidens, reducit ad causam per se. Cum igitur peccatum ex parte inordinationis habeat causam agentem per accidens, ex parte autē actus h̄eat causam

agentem per se, sequitur qd inordinatio peccati consequatur ex ipsa actus causa. Sic igitur voluntas carens directione regulæ rationis & legis diuinæ intendens aliquod bonum commutabile, causat actum quidem peccati per se, sed inordinationem actus p̄ accidens, & præter intentionem. Prouenit enim defectus ordinis in actu, ex defectu directionis in voluntate. Ad secundum. s. vtrum p̄t̄m habeat causam anteriorem, dicendum qd sicut iam dictum est p se, causam peccati oportet accipere ex parte ipsius actus, actus autē humani pōt accipi causa interior, & mediata & immediata. Immediata quidem causa humani actus est rō & voluntas, s̄m qd homo est liber arbitrio. Cā autē remota est apprehensio sensitiuæ partis, & ē appetitus sensitiuus. Sicut. n. ex iudicio rōnis voluntas mouetur in aliquid scdm rationem, ita etiā ex apprehensione sensus appetitus sensitiuus in aliquid inclinatur, quæ quidem inclinatio interdum trahit voluntatem & rōnem. Sicut infra patebit. Sic igitur duplex causa interior peccati pōt assignari. Vna proxima ex parte rōnis, & voluntatis. Alia vero remota ex parte imaginationis vel appetitus sensitiui. Sed quia supra dictum est qd cā peccati est aliquod bonum apparens motiuū cum defectu debiti motiui. s. regulæ rōnis, vel legis diuinæ ipsum motiuum qd est apparens bonum pertinet ad apprehensionem sensus appetitiui, ipsa autē absentia debite regulæ pertinet ad rōnē quæ nata est hmōi regulam considerare, sed ipsa perfectio volūtarij actus peccati pertinet ad voluntatem, ita qd ipse voluntarius actus præmissis suppositis iam est quoddam peccatum. Ad tertium. s. vtrum peccatū habeat causam anteriorem, dicendum qd sicut supra dictum est, causa interior peccati est voluntas, vt perficiens actum peccati, & ratio quantum ad carentiam debite regulæ, & appetitus sensitiuus inclinans. Sic igitur aliquod extrinsecum potest esse causa peccati tripliciter. Vel quia mouet immediate ipsam voluntatem, vel quia mouet rationem. Vel quia mouet appetitum sensitiuum. Voluntatem autem vt supra dictū est, interius mouere non pōt, nisi Deus, qui nō p̄t esse causa peccati, vt infra ostendet. Vñ relinq̄ qd nihil exterius p̄t esse causa p̄t̄, nisi vel inquantum mouet rōnem sicut homo vel d̄mon p̄suadens peccatum, vel sicut mouens appetitum sensitiuum, sicut aliqua sensibilia exteriora mouent sensitiuum appetitum, sed neq; persuasio exterior in rebus agendis ex necessitate mouet rōnem neque ē res exterius proposita ex necessitate mouent appetitū sensitiuum, nisi forte aliquo modo disposiuum, & tñ ē appetitus sensitiuus non ex necessitate mouet rōnem & voluntatē. Vnde aliquid exterius potest esse aliqua causa mouens ad peccatum non tñ sufficiens ad peccatum inducens, sed causa sufficienter complens peccatum est, sola voluntas. Ad quartum. s. vtrum p̄t̄m sit causa peccati, dicendum qd cum peccatum habeat causam ex parte actus, hoc modo vnum peccatum posset esse cā alterius, sicut vnus actus humanus pōt esse alterius causa. Contingit igitur vnum p̄t̄m esse causam alterius s̄m quatuor genera causarum. Primo quidem secundum modum causæ efficientis, vel mouentis & per se & per accidens. Per accidens quidem sicut remouens prohibens dicitur mouens per accidens. Cum enim per vnum actum peccati homo amittat gratiam, charitatem vel verecūdiā, vel quodecumque aliud retrahens a p̄t̄o, incidit ex hoc in aliud p̄t̄m, & sic primum p̄t̄m est causa s̄c̄d̄i peccati per accidens. Per se autē sicut cum ex vno actu peccati homo disponitur ad hoc qd alium actum consimilem facilius committat, ex actibus. n. causarum dispositiones, & habitus incliuates ad similes actus. Scdm vero genus causæ materialis vnum peccatum est causa alterius, inquantum præparat ei materiam, sicut auaritia præparat materiam litigio, quod plerumque est diuitijs congregatis. Secūdo vero genus causæ finalis vnum peccatum est cā alterius inquantum pp̄ finem vnus peccati aliquis committit aliud peccatum, sicut cum quis committit symoniam pp̄ finem ambitionis, vel fornicationem pp̄ furtum. Et quia finis dat formam in moralibus, vt supra habitum est, ex hoc ē sequitur qd vnū p̄t̄m sit cā formalis alterius, in actu. n. fornicationis, quæ pp̄ finē cōmittit, est quidem fornicatio sicut materiale, furtū vero sicut formale.

De causis peccati in speciali. Dist. V.

D Einde considerandum est de causis peccati in speciali. Et primo de causis interioribus. Secūdo de exterioribus. Tertio de peccatis, quæ sunt causa aliorum peccatorum. Prima autē consideratio secundum præmissa erit tripartita. Nam primo agitur de ignorantia quæ est causa peccati ex parte rationis. Secundo de infirmitate seu passione quæ est causa peccati ex parte appetitus sensitiui. Tertio de malitia quæ est causa peccati ex parte voluntatis. Circa primum quaeruntur quatuor. Primo, vtrum ignorantia sit causa peccati. Secūdo vtrum ignorantia sit peccatum. Tertio vtrum totaliter a peccato excuset. Quarto vtrum diminuat peccatum. Ad primum. s. vtrum ignorantia sit causa peccati, dicendum qd secundum philosophum in 8. Phys. Causa mouens

uens est duplex. Vna per se, alia per accidens. Per se quidem quæ propria virtute mouet, sicut generas est causa mouens grauius & leuius. Per accidens autem sicut remouens prohibens, vel sicut ipsa remotio prohibentis, & hoc modo ignorantia potest esse causa actus peccati, est enim priuatio scientiæ perficientis rationem quæ prohibet actum peccati in quantum dirigit actus humanos. Considerandum est autem quæ ratio secundum duplicem sciam est humanorum actum directiuam. scilicet secundum sciam vniuersalem & particularem. Conferens enim de agendis virtut quodam sillogismo, cuius conclusio est iudicium seu electio vel operatio. Actiones autem in singularibus sunt, unde conclusio sillogismi operatiui est singularis: singularis propositio non concluditur vniuersali nisi mediante aliqua propositione singulari, sicut homo prohibetur ab actu patricidij per hoc quod scit patrem non esse occidendum, & per hoc quod scit hunc esse patrem. Vtriusque ergo ignorantia potest causare patricidij actum. scilicet & vniuersalis principij quod est quædam regula rationis, & singularis circumstantiæ. Unde patet quod non quælibet ignorantia peccantis est causa peccati, sed illa tantum quæ tollit sciam prohibentem actum peccati. Unde si voluntas alicuius esset sic disposita quod non prohiberetur ab actu patricidij, et si patrem agnosceret, ignorantia patris non est huic causa peccati, sed concomitantem se habet ad peccatum, & ideo talis non peccat per ignorantiam, sed peccat ignorans secundum Philosophum in 3. Eth. Ad secundum. scilicet vtrum ignorantia sit peccatum dicendum, quod ignorantia in hoc a scia differt, quia in scientia dicit simpliciter scientiæ negationem. Unde cuiuscumque deest aliquarum rerum scia potest dici nescire illas, secundum quem modum Dionysius in Angelis nesciam ponit. 6. c. ecclesiasticæ Hierarchiæ. Ignorantia vero importat scilicet priuationem. scilicet alicui deest scientia eorum quæ apertus natus est scire. Horum autem quædam aliquis scire tenetur. Illa sine quorum sciam scia non potest debitum actum exercere. Unde omnes tenentur scire cetera quæ sunt fidei, & vniuersalia iuris præcepta, singuli autem ea quæ ad eorum statum vel officium pertinent siue spectant. Vnusquisque vero tenetur scire ea quæ ad suum officium spectant. Quædam vero sunt quæ etsi aliquis natus est scire, non tamen tenetur scire, sicut theoreumata geometriæ, & contingentia particularia nisi in casu. Manifestum est autem quod quicquid que negligit habere, vel facere, id quod tenetur habere vel facere, peccat peccato omissionis. Unde propter negligentiam ignorantia eorum quæ quis scire tenetur, est peccati. Non autem imputatur homini ad negligentiam si nesciat ea quæ scire non potest. Unde horum ignorantia inuincibilis dicitur, quia. scilicet studio superari non potest, & propter hoc talis ignorantia cum non sit voluntaria eo quod non est in potestate nostra eam repellere, non est peccatum. Ex quo patet quod nulla ignorantia inuincibilis est peccati, ignorantia autem vincibilis est peccatum, si sit eorum quæ quis scire tenetur, non autem si sit eorum quæ quis scire non tenetur. Ad tertium. scilicet vtrum ignorantia ex toto excuset peccatum, dicendum quod ignorantia de se habet quod faciat actum quem causat inuoluntarium esse. Iam enim dictum est quod ignorantia dicitur causare actum quem scientia apposita prohibebat, & ita talis actus, si scientia adesset, esset contrarius voluntati quod importat nomen voluntarij. Si vero scia quæ per ignorantiam priuatur non prohiberet actum propter inclinationem voluntatis in ipsum, ignorantia huius scilicet non facit hominem inuoluntarium sed non volentem, ut dicitur in 3. Ethic. & talis ignorantia quæ non est causa actus peccati ut dictum est quia non causat inuoluntarium, non excusat a peccato, & eadem ratio est de quacumque ignorantia non causante, sed consequente vel concomitante actum peccati, sed ignorantia quæ est causa actus quia causat inuoluntarium, de se habet quod excuset a peccato, eo quod voluntarium est de ratione peccati. Sed quod aliquando non totaliter a peccato excuset, potest contingere ex duobus. Vno modo ex parte ipsius rei ignoratæ, in quantum enim ignorantia excusat a peccato, in quantum ignoratur aliquid esse peccatum. Potest autem contingere quod aliquis ignoret quidem aliquam circumstantiam peccati, quam si sciret, retraheretur a peccando, siue illa circumstantia faciat ad rationem peccati, siue non. Et tamen remanet in eius scientia aliquid per quod cognoscit illud esse actum peccati. Puta si aliquis percussit alium quem sciat quidem ipsum esse hominem, quod sufficit ad rationem peccati, non tamen scit ipsum esse patrem quod est circumstantia constituens nouam speciem peccati, vel forte nescit quod ille se defendens repercutiat eum. Quod si sciret, non percuteret, quod non pertinet ad rationem peccati. Unde licet talis per ignorantiam peccet, non tamen totaliter excusatur a peccato, quia adhuc remanet cognitio peccati. Alio modo potest hoc contingere ex parte ipsius ignorantis, quia. scilicet ipsa ignorantia est voluntaria, vel directe, sicut cum aliquis studiosè vult nescire aliqua ut libere peccet, vel indirectè sicut cum aliquis propter laborem vel propter alias occupationes negligit addiscere id per quod

a peccato retraheretur, talis enim negligentia facit ipsam ignorantiam esse voluntariam & peccatum, dummodo sit eorum quæ quis scire tenetur & potest, & ideo talis ignorantia non totaliter excusat a peccato. Si vero sit talis ignorantia quæ omnino sit inuoluntaria, siue quia est inuincibilis, siue quia est eius quod quis scire non tenebatur, talis ignorantia omnino excusat a peccato. Ad quartum. scilicet vtrum ignorantia diminuat peccatum, dicitur quod quia omne peccatum est voluntarium, in quantum ignorantia potest diminueri peccatum, in quantum diminuit voluntarium. Si autem non diminuit voluntarium, nullo modo potest diminueri peccatum. Manifestum est autem quod ignorantia quæ totaliter a peccato excusat, quia totaliter voluntarium tollit, peccatum non minuit, sed omnino aufert. Ignorantia vero quæ non est causa peccati, sed comitantem se habet ad peccatum nec minuit peccatum nec auget. Illa igitur sola ignorantia potest peccatum minuire, quæ est causa peccati, & tamen totaliter a peccato non excusat. Contingit autem quandoque quod talis ignorantia directe & per se est voluntaria, sicut cum aliquis sua sponte nescit aliquid ut libere peccet, & talis ignorantia videtur augere voluntarium & peccatum. De intentione enim voluntatis ad peccandum prouenit quod aliquis vult subire ignorantiam dānum propter libertatem peccandi. Quandoque vero ignorantia, quæ est causa peccati non est directe voluntaria sed indirectè vel per accidens, puta cum aliquis non vult laborare in studio, ex quo sequitur eum esse ignorantem, vel cum aliquis vult bibere vitium immoderate ex quo sequitur eum inebriari, & discretionem carere, & talis ignorantia diminuit voluntarium, & per consequens peccatum, cum enim aliquid non cognoscitur esse peccatum, non potest dici quod voluntas directe & per se feratur in peccatum, sed per accidens. Unde est ibi minor contemptus, & per consequens minus peccatum, et nota quod peccatum peccato additū non semper facit maius peccatum, sed facit plura peccata, quia forte non coincidunt in idem peccatum, sed sunt plura: Et potest contingere quod si primum diminuat secundum, & ambo simul non habeant tantam grauitatem quantum vnum solum haberet. Sicut homicidium grauius peccatum est a sobrio homine factum, quam si fiat ab ebrio, quamuis hic sint duo peccata, quia ebrietas plus diminuit de ratione sequentis peccati, quā sit sua grauitas. Sicut pater de ebrio qui ex ignorantia vel defectu rationis committit aliquid aliud peccatum, meretur quidem duplices maledictiones secundum philosophum in 2. Ethic. propter duo peccata quæ committit. ebrietatem, & aliud peccatum quod ex ebrietate sequitur, tamen ebrietas ratione ignorantis adiunctæ diminuit sequens peccatum, & forte plusquam sit grauitas ipsius ebrietas, ut dictum est, vel potest dici quod illud verbum philosophi inducitur secundum ordinationem cuiusdam Pitaci legislatoris, qui statuit ebrios si percussissent amplius puniri, non ad veniam respiciens quam ebrij debent habere, sed ad utilitatem quia plures iniuriantur ebrij quā sobrij, ut patet per philosophum in 2. polit.

De causa peccati ex parte appetitus sensitui. Dist. VI.

Deinde considerandum est de causa peccati ex parte appetitus sensitui, vtrum passio animæ sit peccatum. Et circa hoc quaeruntur octo. Primo vtrum passio appetitus sensitui possit mouere vel inclinare voluntatem. Secundo vtrum possit superare rationem contra eius sciam. Tertio vtrum peccatum quod ex passione prouenit sit peccatum ex infirmitate. Quarto vtrum hæc passio quæ est amor sui sit causa omnis peccati. Quinto de illis tribus causis, quæ ponuntur. 1. Io. 2. ex conscientia carnis, & superbia vitæ Sexto vtrum passio quæ est causa peccati diminuat ipsum. Septimo vtrum totaliter excuset. Octauo vtrum peccatum quod est ex passione possit esse mortale. Ad primum, scilicet vtrum passio appetitus sensitui possit mouere voluntatem, dicendum quod passio appetitus sensitui non potest directe trahere aut mouere voluntatem, sed indirectè potest & hoc quidem tripliciter. Vno modo secundum abstractionem quandam, cum enim omnes potentie animæ in vna essentia animæ radicentur, necesse est quod quando vna potentia intenditur in suo actu, quod alia remittatur vel etiam totaliter impediatur, tum quia omnis virtus ad plura dispersa sit minor. Unde e contrario dicitur quando intenditur circa vnum minus potest ad alia dispersi, tum quia in operibus animæ animalibus requiritur quædam intentio quæ dum vehementer applicatur ad vnum, non potest alteri vehementer attendere, & secundum hæc modum per quandam distractionem quando motus appetitus sensitui fortificatur secundum quamcūque passionem, necesse est quod remittatur, vel totaliter impediatur motus proprius appetitus rationalis, qui est voluntas. Alio modo ex parte obiecti voluntatis, quod est bonum ratione apprehensum. Impeditur enim iudicium & apprehensio rationis propter vehementem & inordinatam apprehensionem imaginationis, & iudicium virtutis estimatiuæ, ut patet in amen-

in amentibus. Manifestum est autem quod passionem appetitus sensitui sequitur imaginationem apprehensio & iudicium estimatiua, sicut etiam dispositionem lingue sequitur iudicium gustus. Vnde videmus, quod homines in aliqua passione existentes, non facile imaginationem auertunt ab his circa quae afficiunt. Vnde per consequens iudicium rationis plerumque sequitur passionem appetitus sensitui, & per consequens motus voluntatis semper natus est sequi iudicium rationis. Ad secundum sci licet utrum passio possit superare rationem contra eius scientiam, dicendum quod opinio Socratis fuit ut dicit in Philosophus in 7. Eth. quod scientia nunquam posset superari a passione. Vnde ponebat omnes virtutes esse scientias, & omnia peccata esse ignorantias, in quo quidem recte aliquialiter sapiebat, quia cum voluntas sit boni vel apparentis boni, nunquam voluntas in malum moueretur, nisi id quod non est bonum aliquialiter rationi bonum appareret, & propter hoc voluntas nunquam in malum tenderet, nisi eum aliqua ignorantia vel errore rationis. Vnde dicitur Prouer. 14. Errant qui operantur malum. Sed quia experimento patet quod multi agunt contra ea quorum scientiam habent, & hoc etiam auctoritate diuina confirmatur, secundum illud Lucae 12. Seruus, qui cognoscit voluntatem domini sui & non facit, plagis vapulabit multis. Et Iaco. ultimo dicitur. Scientiam bonum & non facienti, peccatum est illi, non simpliciter verum dixit, sed oportet distinguere, ut dicit Philosophus in 7. Eth. Cum enim ad recte agendum homo dirigatur duplici scientia. Vniuersali & particulari, vtriusque defectus sufficit ad hoc quod impediatur recte iudicium & voluntas, ut supra dictum est. Contingit autem quod aliquis habeat scientiam in vniuersali, puta nullam fornicationem esse faciendam, sed tamen non cognoscit in particulari hunc actum qui est fornicatio non esse faciendum, & hoc sufficit ad hoc quod voluntas non sequatur vniuersalem scientiam rationis. Item considerandum est quod nihil prohibet aliquid scire in habitu, quod tamen actu non consideratur. Potest igitur contingere quod aliquis etiam rectam scientiam habeat in singulari, & non solum in vniuersali, sed tamen actu non consideret, & tunc non videtur difficile quod praeter id quod actu non considerat homo agat. Quod autem homo non consideret in particulari id quod habitualiter scit, quandoque quidem contingit ex solo defectu intentionis, puta cum homo sciens geometriam non intendit ad considerandum geometriae conclusiones quas statim in promptu habet considerare. Quandoque autem homo non considerat id quod habet in habitu propter aliquod impedimentum superueniens, puta propter aliquam occupationem exterioriorem, vel propter aliquam infirmitatem corporalem, & hoc modo ille qui est in passione constitutus non potest considerare in particulari illud quod scit in vniuersali in quantum tamen passio impedit talem considerationem. Impedit autem tripliciter. Primo per quandam distractionem, sicut supra exposuit est. Secundo per contrarietatem, quia plerumque passio inclinat ad contrarium huius quod scientia vniuersalis habet. Tertio per quandam immutationem corporalem, ex quo ratio quodammodo ligatur ne liberè in actum exeat, sicut etiam somnus vel ebrietas quadam corporali transmutatione facta ligant usum rationis. Et quod hoc contingat in passionibus patet ex hoc quod aliquando cum passiones multum intenduntur, homo amittit usum rationis totaliter. Multi enim propter abundantiam amoris & irae sunt in insaniam versi, & per hunc modum passio trahit rationem ad iudicium in particulari contra scientiam quam habet in vniuersali. Ad tertium scilicet utrum peccatum quod est ex passione debeat dici peccatum ex infirmitate, dicendum quod causa peccati propria est ex parte animae, in qua principaliter est peccatum. Potest autem dici infirmitas in anima ad similitudinem infirmitatis corporis. Dicitur autem corpus hominis esse infirmum quando debilitatur, vel impeditur in executione propriae operationis propter aliquam inordinationem partium corporis. Ita. scilicet quod humores & membra hominis non subduntur virtuti regituae & motiuae corporis. Vnde & membrum dicitur esse infirmum, quando non potest perficere operationem membri sui. Sicut oculus quando non potest clarè videre, ut dicit Philosophus in 10. de Historijs animalium, Vnde & infirmitas animae dicitur quando anima impeditur in propria operatione propter inordinationem partium ipsius. Sicut autem partes corporis dicuntur inordinate quando non sequuntur ordinem naturae, ita & partes animae dicuntur inordinate quando non subduntur ordini rationis. Ratio enim est vis regitua partium animae. Sic ergo quando extra ordinem rationis vis concupiscibilis aut irascibilis aliqua passione afficitur, & per hoc impedimentum praefatur modo praedicto debet actioni hominis, dicitur peccatum esse ex infirmitate, Vnde & Philosophus in 1. Eth. comparat incontinentem paralitico, cuius partes mouentur in contrarium

eius quod ipse disponit. Et sicut quanto fuerit motus fortior in corpore praeter ordinem naturae, tanto est maior infirmitas, ita quanto fuerit motus fortior passionis praeter ordinem rationis tanto est maior infirmitas animae. Et nota quod quia peccatum principaliter consistit in actu voluntatis qui non impeditur per corporis infirmitatem, potest enim qui est infirmus corpore promptam habere voluntatem ad aliquid faciendum, impeditur autem per passionem ut supra dictum est. Vnde cum dicitur peccatum esse ex infirmitate, magis est ad infirmitatem animae referendum, quam ad infirmitatem corporis. Dicitur tamen & ipsa infirmitas animae in infirmitas carnis, in quantum ex conditione carnis passiones animae insurgunt in nobis, eo quod appetitus sensituius est virtus vtens organo corporali. Licet autem assentire vel non assentire his ad quae inclinat passio sit in potestate voluntatis, & pro tanto dicitur appetitus noster sub nobis esse. Gen. 4. Sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius, tamen ipse assensus & dissensus impeditur modo praedicto. Ad quantum sci licet utrum amor sui sit principium & causa omnis peccati. dicendum quod sicut supra dictum est, propria & per se causa peccati accipienda est ex parte conuersionis ad commutabile bonum, ex qua quidem parte omnes actus peccati procedunt ex aliquo inordinato appetitu alicuius temporalis boni. Quod autem aliquis appetat inordinate aliquod temporale bonum, procedit ex hoc quod inordinate amat seipsum, hoc enim est amare aliquem, velle sibi bonum. Vnde manifestum est quod inordinatus amor sui est causa omnis peccati. Ad quantum scilicet utrum conuenienter ponantur causa peccatorum esse concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, & superbia vitae, de quibus habetur 1. Io. 2. dicendum, quod sicut iam dictum est inordinatus amor sui est causa omnis peccati, in amore autem sui includitur inordinatus appetitus boni. Vnusquisque enim appetit bonum ei quomodo amat. Vnde manifestum est quod inordinatus appetitus boni est causa omnis peccati. Bonum autem dupliciter est obiectum sensibilis appetitus, in quo sunt animae passiones, quae sunt causa peccati. Vno modo absolute secundum quod est obiectum concupiscibilis. Alio modo sub ratione ardui prout est subiectum irascibilis, ut supra dictum est. Est autem duplex concupiscentia, vna quidem naturalis, quae est eorum quibus natura corporis sustentatur, siue quantum ad conservationem individui, sicut cibus & potus, & alia huiusmodi, siue quantum ad conservationem speciei, sicut in venereis, & horum inordinatus appetitus dicitur concupiscentia carnis. Alia est concupiscentia animalis, eorum, scilicet quae per sensum carnis sustentationem aut delectationem non afferunt, sed sunt delectabilia secundum apprehensionem imaginationis aut alicuius hmoi accipionis, sicut sunt pecunia, ornatus vestium, & alia hmoi, & haec quidem animalis concupiscentia vocatur concupiscentia oculorum, siue intelligatur concupiscentia oculorum, id est ipsius visionis quae fit per oculos ut referatur ad curiositatem, sicut quod Aug. exponit 10. confess. siue referatur ad concupiscentiam rerum, quae exterius oculis proponuntur, ut referatur ad cupiditatem, sicut quod ab alijs exponitur. Appetitus autem inordinatus boni ardui pertinet ad superbiam vitae, nam superbia est appetitus inordinatus excellentiae ut inferius dicitur, & sic patet quod ad ista tria reduci possunt omnes passiones quae sunt causa peccati. Nam ad duo prima reducuntur omnes passiones concupiscibilis, ad tertium autem omnes passiones irascibilis, quod ideo non diuiditur in duo, quia omnes passiones irascibilis conformantur concupiscentiae animalis. Et nota quod concupiscentia oculorum non dicitur hic concupiscentia omnium rerum quae oculis videri possunt, sed solum earum in quibus non quaeritur delectatio carnis, quae est secundum tactum, sed solum delectatio oculi, id est cuiuscunque apprehensio virtutis, dicitur autem concupiscentia magis sicut visum quam secundum alios sensus, quia sensus visus est excellentior. Ad sextum. scilicet utrum passio quae est causa peccati diminuat peccatum, dicendum quod peccatum essentialiter consistit in actu liberi arbitrii quod est facultas voluntatis, & rationis, passio autem est motus appetitus sensitui, appetitus autem sensituius potest se habere ad liberum arbitrium, & antecedenter & consequenter. Antecedenter quidem scdm quod passio appetitus sensitui trahit vel inclinat voluntatem ut supra dictum est, consequenter autem secundum quod motus superiorum virium si sint vehementes redundant in inferiores, non enim potest voluntas intense moueri in aliquid quin exciteretur aliqua passio in appetitu sensitui. Si igitur accipiatur passio scdm quod praecedit actum peccati, sic necesse est quod diminuat peccatum. Actus uero tantum est peccatum in quantum est voluntarium, & in nobis existens. In nobis autem esse aliquid dicitur per rationem & voluntatem. Vnde quoniam ratio & voluntas ex se aliquid agunt non ex impulsu passionis, magis est voluntarium & in nobis existens, & scdm hoc passio minuit peccatum in quantum minuit voluntarium, passio autem consequens

quæ non diminuit peccatum, sed magis auget, vel potius est signum magnitudinis eius, in quantum. s. demonstrat intentionem voluntatis ad actum peccati, & sic verum est quod quanto aliquis maiori libidine vel concupiscentia peccat, tanto magis peccat. Ad septimum. s. vtrum passio totaliter excuset peccatum, dicendum quod s. in hoc solum aliquis actus qui est de genere suo malus totaliter a peccato excusatur, quod totaliter inuoluntarius redditur. Vbi si sit talis passio quæ totaliter inuoluntarius reddat actum sequentem, totaliter a peccato excusatur, alioquin non totaliter. Circa quod duo consideranda videntur. Primo quidem quod aliquid potest esse voluntarium vel s. in se, sicut quod voluntas directè in ipsum fertur, vel s. in suam causam quod voluntas fertur in causam & non in effectum, ut patet in eo qui voluntarie inebriatur, ex hoc enim quod voluntarium ei imputatur quod per ebrietatem committit. Secundo considerandum est quod aliquid dicitur voluntarium directè & indirectè. Directè quidem id in quod fertur voluntas. In indirectè autem illud quod potuit voluntas prohibere, sed non prohibet. Scdm hoc igitur distinguendum est quia passio quidem quod est tanta quod totaliter auferat vsum rationis, sicut patet in his, qui propter amorem vel iram insaniunt, & tunc si talis passio a principio fuerit voluntaria, imputatur actus ad peccatum, quia est voluntarius in sua causa, sicut et de ebrietate dictum est. Si vero non fuerit voluntaria sed naturalis, puta cum aliquis ex ægritudine vel aliqua hominis causa incidit in talè passionem quæ totaliter auferat vsum rationis, actus redditur omnino inuoluntarius, & per consequens totaliter a peccato excusatur. Quod vero passio non est tanta quod totaliter interceptat vsum rationis, & tunc ratio potest passionem excludere diuertendo ad alias cogitationes vel impedire ne sui consensu effectum, quia membra non applicantur operi nisi per consensum rationis, ut supra dictum est. Vnde talis passio non totaliter excusatur a peccato. Ad octauum. s. vtrum peccatum quod est ex passione possit esse mortale. dicendum quod peccatum mortale vel supra dictum est, consistit in auersione ab ultimo fine qui est Deus, quæ quidem auersio pertinet ad rationem deliberantem cuius est ordinare in finem, hoc igitur solummodo potest contingere quod inclinatio autem in aliquid quod contrariatur ultimo fini non sit peccatum mortale, quia ratio deliberans non potest occurrere, quod contingit in subitis motibus. Cum autem ex passione aliquis procedat ad actum peccati vel ad consensum deliberatum, hoc non fit subito. Vnde ratio deliberans potest hic occurrere, potest enim excludere vel saltem impedire passionem, ut dictum est, vnde si non occurrat, est peccatum mortale, sicut videmus quod multa homicidia & adulteria per passionem committuntur. Et nota quod aliquod peccatum potest dici veniale tripliciter. Vno modo ex causa, quia scilicet habet aliquam causam veniæ quæ dimittit peccatum, & sic peccatum est infirmitate vel ignorantia dicitur veniale. Alio modo ex euentu sicut omne peccatum sit veniale per penitentiam, i. veniam consecutum. Terio modo dicitur veniale ex genere, sicut verbum ociosum, & hoc solum veniale opponitur mortali. Peccatum autem quod est ex passione dicitur veniale primo modo, quia si se habet cum veniæ potest esse mortale, sicut dictum est.

De causis peccati ex parte voluntatis. Dist. VIII.

Deinde considerandum est de causa peccati, quæ est ex parte voluntatis, quæ dicitur malitia. Et circa hoc queruntur quatuor. Primo vtrum aliquis possit ex certa malitia vel industria peccare. Secundo vtrum quicumque peccat ex habitu, peccet ex certa malitia. Terio vtrum quicumque peccat ex certa malitia, peccet ex habitu. Quarto vtrum ille qui peccat ex certa malitia grauius peccet quam ille qui peccat ex passione. Ad primum. s. vtrum aliquis possit ex industria vel ex certa malitia peccare, dicendum quod homo sicut & quælibet alia res naturaliter habet appetitum boni. Vnde quod ad malum eius appetitus declinet, contingit ex aliqua corruptione seu inordinatione in aliquo principiorum hominis. Sic enim & in actionibus rerum naturalium peccatum inuenitur, principia autem humanorum actuum sunt intellectus, & appetitus, tam rationalis, quæ dicitur voluntas, quæ sensitivus. Peccatum igitur in humanis actibus contingit quod sicut ex defectu intellectus, puta cum aliquis per ignorantiam peccat, & ex defectu appetitus sensitivi, sicut cum aliquis ex passione peccat, ita et ex defectu voluntatis, qui est inordinatio ipsius. Est autem voluntas inordinata quia minus bonum magis amat: consequens autem est ut aliquis eligat pati detrimentum in bono minus amato, ad hoc quod potatur bono magis amato, sicut cum heros vult pati abscissionem membri et sciet, ut conferat vitam quæ magis amat, & per hunc modum quod aliqua inordinata voluntas aliquid bonum tempore plus amat, puta diuitias vel voluptates, quæ ordinem rationis vel legis diuinæ, vel charitatem Dei, vel aliquid homini, sequitur quod velit dispendium in aliquo spiritualium bonorum, ut potatur aliquo temporalis bono. Nihil autem est aliud malum quam priuatio alicuius boni, & scdm hoc scienter vult aliquod malum spirituale, quod est malum sim-

placiter, per quod bonum spirituale priuatur, ut homo corporali potatur. Vnde dicitur ex certa malitia vel ex industria peccare, quasi scienter malum eligens. Cum autem dicat Philosophus, quod omnis malus est ignorans. Et Prover. 14. Errant qui operantur malum, sciendum quod ignorantia quod quidem excludit sciam quia aliquis simpliciter scit hoc esse malum quod agitur, & tunc dicitur ex ignorantia peccare. Quod quidem autem excludit sciam quia homo scit hoc nunc malum esse, sicut cum ex passione peccatur. Quod quidem autem tunc excludit sciam quia aliquis scit hoc malum non esse sustinendum pro consecutionem illius boni, sicut tunc simpliciter hoc esse malum, & sic dicitur ignorare qui ex certa malitia peccat. Item cum dicat Dionysius. 4. de di. no. quod nullus intendens ad malum, operatur, intelligendum est quod malum non potest esse scdm se intentum ab aliquo, potest tamen esse intentum ad vitandum aliud malum vel ad consequendum aliquod bonum, & in tali casu aliquis eligeret consequi bonum per se intentum absque hoc quod patetur detrimentum alterius boni. Sicut si aliquis laicius vellet frui delectatione absque offensa Dei, sed duobus propositis magis vult peccando incurrere offensam Dei, quam delectatione priuetur. Sciendum etiam quod malitia ex qua aliquis dicitur peccare, potest intelligi malitia habitualis scdm quod habitus malus a Philosopho nominatur malitia sicut habitus dicitur virtus, & scdm hoc aliquis dicitur ex malitia peccare, quia peccat ex inclinatione habitus. Potest et intelligi malitia actualis, sive ipsa mali electio nominetur malitia, & sic dicitur aliquis ex malitia peccare in quantum ex mali electione peccat, sive etiam malitia dicitur procedens culpa, ex qua oritur subsequens culpa. Sicut cum aliquis impugnat fraternam gratiam ex inuidia, & tunc idem non est causa superior, sed actus interior est causa actus exterioris. & vni peccatum est causa alterius, non tamen in infinitum, quia est deuenire in aliquod primum peccatum quod non causatur ex aliquo prior peccato. Ad secundum. s. vtrum ois qui peccat ex habitu peccet ex certa malitia, dicendum quod non est idem peccare habere habitum, & peccare ex habitu, ut enim ex habitu non est necessarium sed subiacer voluntati habentis, vnde & habitus diffiniuntur esse quo quis vitatur cum voluerit, & ideo sicut potest contingere quod aliquis habens habitum vitiosum prorumpat in actum virtutis, eo quod ratio non tota corrumpitur per malum habitum, sed aliquid eius integrum manet, ex quo puenit quod peccator operatur aliqua de genere bonorum, ita et potest contingere quod habens habitum interdum non ex habitu operetur, sed ex passione insurgente vel et ex ignorantia, sed quod vitatur habitu vitioso, necesse est quod ex certa malitia peccet, quia vnicuique habenti habitum est per se dilligibile illud quod est ei conueniens, s. in proprium habitum, quia sic ei quodammodo connaturale est, s. in quod consuetudo & habitus vertitur in naturam: Hoc autem quod est alicui conueniens s. in habitum vitiosum, est illud quod excludit bonum spirituale, ex quo sequitur quod homo eligat malum spirituale ut adipiscatur bonum quod est s. in habitum conueniens & hoc est ex certa malitia peccare. Vnde manifestum est quod quicumque taliter peccat, peccat ex certa malitia. Ad tertium. s. vtrum ois qui peccat ex certa malitia peccet ex habitu. Dicendum, quod voluntas aliter se habet ad bonum & aliter ad malum. Ex natura enim suæ potentie inclinatur ad bonum rationis sicut ad proprium obiectum. Vbi & omne peccatum dicitur esse contra naturam. Quod ergo in aliquo malum voluntas eligendo inclinatur, oportet quod aliunde contingat. Et quod quidem contingit ex defectu rationis, sicut cum aliquis ex ignorantia peccat. Quod quidem autem ex impulsu appetitus sensitivi, sicut cum aliquis peccat ex passione. Sed neutrum horum est ex certa malitia peccare. Sed solum tunc aliquis ex certa malitia peccat, quando ipsa voluntas se se mouetur ad malum. Quod potest contingere dupliciter. Vno quidem modo per hoc quod habitus habet aliquam dispositionem corruptam inclinantem in malum, ita quod secundum illam dispositionem sit homini quasi conueniens, & simile aliquod malum, & in hoc ratione conuenientie tendit voluntas quasi in bonum, quia vnumquodque secundum se tendit in id quod est sibi conueniens. Talis autem dispositio corrupta vel est aliquis habitus acquisitus ex consuetudine quæ vertitur in naturam, vel est aliqua ægritudinalis habitudo ex parte corporis, sicut aliquis habens quoddam naturales inclinationes ad aliqua peccata propter corruptionem naturæ in ipsis. Alio modo contingit quod voluntas per se tendit in aliquod malum per remotionem alicuius prohibentis, puta si aliquis prohibeatur peccare, non quia peccatum ei secundum se displiceat, sed propter spem vite eternæ, vel propter timorem gehennæ, remota spe per desperationem, vel timore per presumptionem, sequitur quod ex certa malitia quasi absque freno peccet. Sic igitur patet quod peccatum quod est ex certa malitia semper præsupponit in homine aliquam inordinationem, quæ tamen non semper est habitus. Vnde non est necessarium quod quicumque peccat

peccat ex certa malitia peccet ex habitu. Ad quartum. scilicet vtrum ille qui peccat ex certa malitia grauius peccet quam ille qui peccat ex passione. Dicendum, quod peccatum quod est ex certa malitia est grauius peccatum quod est ex passione triplici ratione. Primo quia cum peccatum principaliter in voluntate consistat, quanto motus peccati est magis proprius voluntati, tanto peccatum est grauius ceteris paribus. Cum autem ex certa malitia peccatur, motus peccati est magis proprius voluntati, qui ex seipso in malum mouetur, quam quod ex passione peccatur, quasi ex quodam intrinseco impulsu ad peccandum. Vnde peccatum ex hoc ipso quod est malitia aggrauatur, & tanto magis quanto fuerit maior malitia. Ex eo vero quod est ex passione diminuitur, & tanto magis quanto passio fuerit magis vehemens. Secundo quia passio quae inclinat voluntatem ad peccandum, cito transit, & sic homo cito redit ad bonum propositum, penitens de peccato. Sed habitus quo homo ex malitia peccat est qualitas permanens, & ideo qui ex malitia peccat, diuturnius peccat. Vnde Philosophus in 7. Ethic. comparat intemperatum qui peccat ex malitia infirmo qui continue laborat, incontinentem autem qui peccat ex passione, ei qui laborat interpolate. Tertio quia ille qui peccat ex certa malitia, est male dispositus quantum ad ipsum finem, qui est principium in operabilibus, & sic defectus eius est periculosior quam eius qui ex passione peccat, cuius propositum tendit in bonum finem, licet hoc propositum ad horam interrumpatur pro passione, semper autem defectus principij est pessimus. Vnde manifestum est quod grauius est peccatum quod est ex malitia quam quod est ex passione.

De causis exterioribus peccati. Dist. IX.

Dicendum est de causis exterioribus peccati. Et primo ex parte Dei. Secundo ex parte diaboli. Tertio ex parte hominis. Circa primum queruntur quatuor. Primo vtrum Deus sit causa peccati. Secundo vtrum actus peccati sit a Deo. Tertio vtrum Deus sit causa excitationis, vel obdurationis. Quarto vtrum haec ordinentur ad salutem eorum qui excitantur vel obdurantur. Ad primum. scilicet vtrum Deus sit causa peccati. Dicendum, quod homo dupliciter est causa peccati, vel sui ipsius, vel alterius. Vno modo directe inclinando, scilicet voluntatem suam vel alterius ad peccandum. Alio modo indirecte, dum scilicet non retrahit alios a peccato. Vnde Ezechiel 3. speculatori dicitur. Si non dixeris impio, morte morieris, sanguinem eius de manu tua requiratur. Deus autem non potest esse directe causa peccati vel sui vel alterius, quia omne peccatum est per recessum ab ordine, qui est in ipsum sicut in finem. Deus autem omnia inclinat & conuertit in seipsum sicut in vltimum finem. Sicut dicit Dio. 2. ca. de di. no. Vnde impossibile est quod sit sibi vel alijs causa discendi ab ordine, qui est in ipsum, vnde non potest esse directe causa peccati. Similiter et neque indirecte. Contingit enim quod Deus aliquibus non praebet auxilium ad vitandum peccata, quod si praebere non peccarent, sed hoc totum facit secundum ordinem suae sapientiae, & iustitiae cum in ipso sit sapientia & iustitia. Vnde non imputatur ei quod alius peccat sicut causa peccati. Sicut gubernator non dicitur causa submersiois nauis ex hoc quod non gubernat nauem, nisi quando subrahit gubernationem, potens & debens gubernare, & sic patet quod Deus nullo modo est causa peccati. Ad secundum. scilicet vtrum actus peccati sit a Deo, dicendum quod actus peccati & est ens, & est actus, & ex vitroque habet quod sit a Deo, omne enim ens quocumque modo sit, oportet quod deriuetur a primo ente. Vt patet per Dionysium. 5. ca. de di. no. Omnis enim actio causatur ab aliquo ente in actu, quia nihil agit nisi secundum quod est in actu, omne autem quod est actus, reducitur in primum actum. scilicet Deum sicut in causam quod est per suam essentiam actus. Vnde requiritur quod Deus sit causa omnis actionis in quantum actio. Sed peccatum nominat ens & actionem cum quodam defectu, defectus autem ille est ex causa creata. scilicet libero arbitrio, in quantum deficit ab ordine primi agentis. scilicet Dei. Vnde defectus iste non reducitur in Deum sicut in causam, sed in liberum arbitrium, sicut defectus claudicationis reducitur in tybiam curuam sicut in causam, non autem in virtutem motiuam, a qua tamen causatur quicquid est motionis in claudicatione, & secundum hoc Deus est causa actus peccati, non tamen est causa peccati, quia non est causa huius quod actus sit cum defectu. Ad tertium. scilicet vtrum Deus sit causa excitationis vel obdurationis, dicendum quod excitatione & induratio duo important, quorum vnum est motus animi humani inherens malo, & auersus a diuino lumine, & quantum ad hoc Deus non est causa excitationis, & obdurationis, sicut non est causa peccati. Aliud autem est subtractio gratiae ex quo sequitur quod mens diuinitus non illuminetur recte videndum; & cor hominis non emolliatur ad recte viuendum, & quantum ad hoc Deus est causa excitationis, & obdurationis. Est autem considerandum quod Deus est causa vniuersalis illuminationis animarum, secundum illud Io. 1. Erat lux vera quae illuminat omnem hominem venientem in

hunc mundum. Sicut sol est vniuersalis causa illuminationis corporum. Aliter tamen & aliter. Nam sol agit illuminando per necessitatem naturae. Deus autem agit voluntarie per ordinem suae sapientiae. Sol autem licet quantum de se omnia corpora illuminet, si quod tamen impedimentum inueniat in aliquo corpore, relinquit illud tenebrosum. Sicut patet de domo cuius fenestrae sunt clausae, sed tamen illius obscuracionis nullo modo causa est sol, non enim suo iudicio agit ut lumen interius non immitat, sed causa eius est solum ille qui claudit fenestram. Deus autem proprio iudicio lumen gratiae non immitit illis in quibus obstatulum inuenit. Vnde causa subtractionis gratiae est non solum ille qui ponit obstaculum gratiae, sed etiam Deus qui suo iudicio gratiam non apponit, & per hunc modum Deus est causa excitationis, & aggrauationis aurium & obdurationis cordis, quae quidem distinguitur secundum effectus gratiae, qui & perfectit intellectum dono sapientiae & gratiae, & affectum emollit igne charitatis. Et quia ad cognitionem intellectus maxime deseruiunt duo sensus, visus. scilicet & auditus, quorum vnus deteruit intentionis scilicet visus, alius disciplinae. scilicet auditus, ideo quantum ad visum ponitur excitatione, quantum ad auditum aurium aggrauatio, quantum ad affectum obduratio. Ad quartum. scilicet vtrum excitatione & obduratio semper ordinentur ad salutem eius qui excitantur, & obduratur, dicendum quod excitatione est quoddam praebulum ad peccatum, peccatum autem ad duo ordinatur, ad vnum quidem per se. scilicet ad damnationem. Ad aliud autem ex misericordia Dei & prouidentia. scilicet ad sanationem, quando Deus permittit alios quos cadere in peccatum ut peccatum suum agnoscentes humilientur & conuertantur. Sicut A. g. d. cit in libro de natura & gratia. Vnde & excitatione de sui natura ordinatur ad damnationem eius qui excitantur, propter quod etiam ponitur reprobationis effectus. Sed ex diuina misericordia excitatione ad tempus ordinatur medicinaliter ad salutem eorum qui excitantur, sed haec misericordia non omnibus impenditur excitationis, sed praedestinatis solum, quibus omnia cooperantur in bonum, sicut dicitur Roma 8. Vnde quantum ad quosdam excitatione ordinatur ad sanationem, & per consequens ad saluationem quantum ad alios aut ad damnationem. ut Aug. dicit in 3. de quaestioneibus euangelij.

De causa peccati ex parte diaboli. Dist. X.

Dicendum est de causa peccati ex parte diaboli. Et circa hoc queruntur quatuor. Primo vtrum dyabolus sit directe causa peccati. Secundo vtrum dyabolus inducat ad peccandum interius persuadendo. Tertio vtrum possit necessitatem peccandi inducere. Quarto vtrum omnia peccata ex dyaboli suggestione proueniant. Ad primum. scilicet vtrum dyabolus sit directe causa peccati, dicendum quod peccatum actus quidam est. Vnde hoc modo potest aliquid esse directe causa peccati, per quem modum aliquis est directe causa alicuius actus, quod quidem non contingit nisi per hoc, quod proprium principium illius actus mouet ad agendum, proprium ante principium peccati, est voluntas, quia omne peccatum est voluntarium. Vnde nihil potest esse directe causa peccati, nisi quod potest mouere voluntatem ad agendum. Voluntas autem a duobus potest moueri. Vno modo ab obiecto. Sicut dicitur quod appetibile apprehensum mouet appetitum. Alio modo ab eo quod interius inclinat voluntatem ad volendum, hoc autem non est nisi vel ipsa voluntas vel Deus, Deus autem non potest esse causa peccati ut dictum est. Relinquit ergo quod ex hac parte sola voluntas hominis sit directe causa peccati eius. Ex parte autem obiecti potest intelligi quod aliquid moueat voluntatem tripliciter. Vno modo ipsum obiectum propositum, sicut dicimus, quod cibis excitat desiderium hominis ad comedendum. Alio modo ille qui proponit huiusmodi obiectum. Tertio modo ille qui persuadet obiectum propositum rationem boni habere, quia & hic aliquo modo proponit proprium obiectum voluntati, quod est rationis bonum verum vel apparens. Primo igitur modo res sensibiles exterius apparentes mouent voluntatem hominis ad peccandum. Secundo autem & tertio vel dyabolus vel etiam homo potest incitare ad peccandum, vel offerendo aliquid appetibile sensui, vel persuadendo rationi. Sed nullo istorum trium modorum potest aliquid esse directe causa peccati, quia voluntas non ex necessitate mouetur ab aliquo obiecto nisi ab vltimo fine. Vnde non est sufficiens causa peccati, neque res exterius oblata, neque ille qui eam proponit, neque ille qui persuadet. Vnde sequitur quod dyabolus non sit directe & sufficienter causa peccati, sed per modum persuadentis, vel proponentis appetibile. Ad secundum. scilicet vtrum dyabolus sit causa peccati persuadendo vel interius instigando. Licendum, quod interior pars animae est & intellectiua & sensitiua. Intellectiua autem tenet intellectum & voluntatem, & de voluntate quidem iam dictum est quod ad eam intellectus se habet. Intellectus quidem per se mouetur ab aliquo illuminante ipsum ad cognitionem veritatis, quod dyabolus circa hominem non intendit, sed magis obtenebrat.

Speculum Morale Vincentij.

brate rationem ipsius ad consentiendum peccato, quæ quidem ob-
tenebratio prouenit ex fantasia & sensitiuo appetitu. Vnde tota
operatio dyaboli esse videtur circa fantasiam & appetitum sensitiuum,
quorum virumque commouendo potest inducere ad peccatum.
Potest. n. operari ad hoc quod imaginationi aliquæ formæ imagi-
natiæ præsententur. Potest etiam facere quod appetitus sensitiuus
concietur ad aliquam passionem, natura autem corporalis spiritali na-
turaliter obedit ad motum localem. Vnde & dyabolus omnia illa
causare potest quæ ex motu locali corporum interiorum proue-
nire possunt nisi virtute diuina reprimatur. Quod autem aliquæ
formæ imaginationi represententur, consequitur quodque ad mo-
tum localem. Dicit enim Philosophus in li. de som. & vigi. quod cum
animas dormierit descendente plurimo sanguine ad principium sen-
sitiuum, simul descendit motus siue impressiones reliquæ ex sen-
sibilibus motionibus, quæ in spiritibus sensibilibus concitantur,
& mouent principium apprehensiuum, ita quod appetitum ac si tunc prin-
cipium sensitiuum a rebus ipsis exterioribus immutaret. Vnde talis
motus localis spirituum vel humorum potest procurari a dæmonibus,
siue vigilent siue dormiant homines, & sic sequitur quod homo aliqua
imaginetur. Similiter etiam appetitus sensitiuus concitatur ad ali-
quas passiones secundum quandam determinatum motum cordis, &
spirituum, vnde ad hoc etiam dyabolus potest cooperari, & ex hoc
quod passiones aliquæ concitantur in appetitu sensitiuo, sequitur quod
etiam non vnde intentionem sensibilem primo modo reductam
ad principium apprehensiuum magis homo participat, quia videtur
in eodem li. dicit Philosophus. Amantes modica similitudine in
apprehensionem rei amatiæ mouentur. Cõtingit etiam ex hoc quod
passio est concitata, ut id quod proponitur imaginationi iudice-
tur profequendum, quia ei qui a passione detinetur videtur esse bo-
num ad quod per passionem inclinatur, & per hunc modum
dyabolus interius inducit ad peccandum. Ad tertium. scilicet vtrum
dyabolus possit inducere necessitatem ad peccandum. Dicendum,
quod dyabolus propria virtute, nisi refrenetur a Deo, potest aliquem
inducere ex necessitate ad faciendum aliquem actum qui de suo
genere peccatum est in aliquem actum peccati, non autem po-
test inducere necessitatem peccandi, quod patet ex hoc quod homo
motiuo ad peccandum non resistit nisi per rationem, cuius usum
totaliter impedire potest mouendo imaginationem & appetitum
sensitiuum. Sic in arreptiis patet, sed tunc ratio sic ligata quæ
quid homo agat non imputatur ei ad peccatum. Sed si ratio non
sit totaliter ligata, ex ea parte quæ est libera potest resistere pec-
cato. Vnde manifestum est quod dyabolus nullo modo potest neces-
sitate inducere homini ad peccandum. Ad quartum. scilicet vtrum
omnia peccata sint ex suggestione dyaboli. Dicendum, quod occasionaliter
& indirecte dyabolus est causa omnium peccatorum nostrorum,
in quantum induxit primum hominem ad peccandum, ex
cuius peccato intantum viciata est humana natura, ut omnes si-
mus ad peccandum procliuēs. Sicut diceretur esse causa combus-
tionis lignorum qui ligna siccarent, ex quo sequeretur quod facile
incenderentur. Directe autem non est causa omnium peccato-
rum humanorum, ita quod singula peccata persuaadat. Quod Ori-
gen. probat ex hoc, quia etiam si dyabolus non esset, homines
haberent appetitum cibi & venereorum & similitum, quod possent esse
inordinatus nisi ratione ordinaretur, quod subiaceret libero arbitrio.

De causa peccati ex parte hominis. Dist. XI.

Deinde considerandum est de causa peccati ex parte hoīs.
Cum autem homo sit causa peccati alterius hoīs exterius sug-
gerendo, sic & dyabolus, sic patet in primis parentibus, quo-
rum alter suggestionem dyaboli, alter mulieris suggestionem pec-
cauit, habet nihilominus quandam specialem modum causandi
peccatum in alterum per originem traducendo. Vnde primo dicendum
est de peccato primorum parentum. Secundo de peccato Origina-
li. Circa primum consideranda sunt tria. Primo de tentatione
qua inducitur ad peccandum. Secundo de peccato eorum. Tertio
de pena eis infligta pro peccato. Circa primum considerandum
est primo vtrum fuerit conueniens, quod homo a dyabolo tentaretur.
Secundo de modo & ordine illius tentationis. Ad primum dicendum
quod diuina sapientia disponit omnia suauiter, ut dicit Sap. 8. in quan-
tum. scilicet sua prouidentia singulis attribuit quæ eis competunt secundum
suam naturam, quæ ut dicit Dionysius. 3. ca. de di. no. prouidentia
non est naturam corrumpere, sed saluare, hoc autem pertinet ad
conditionem humanæ naturæ, ut ab alijs creatoris iuari vel im-
pediri possit, vnde conueniens fuit ut Deus hoīem in statu inno-
centiæ, & tentari permitteret per malos Angelos, & iuari eum
faceret per bonos. Ex spali autem beneficio gratiæ hoc erat ei collatum, ut
nulla creatura exterior possit ei nocere contra propriam voluntatem,
per quam etiam tentationi dæmonis resistere poterat. Vnde
sicut secundum ordinem naturæ per Angelum bonum promouetur & iua-
tur homo ad perfectionem. Angelus autem a suo superiori. scilicet a Deo
perficit potuit in bono, non autem ad peccatum induci, quæ sicut dicitur Ia.

4. Deus intentator malorum est. Tentare enim inducendo ad ma-
lum, non est nisi iam damnati per culpam. Sic conueniens fuit quod
homo per Angelum malum tentaretur ad peccandum. Et sicut
Deus sciebat quod homo per tentationem in peccatum esset deiciendus,
ita etiam sciebat quod per liberum arbitrium resistere poterat tenta-
tori, hoc autem requirebat conditio naturæ ipsius, ut præparata volun-
tati relinqueretur, secundum illud Ecclesiasticus. 15. Deus reliquit homi-
nem in manu consilij sui. Vnde Aug. dicit in 1. super Gen. ad lite-
ram. Non mihi videtur magis laudis futurum fuisse hoīem, sed peccatorem
posset bene viuere, quia nemo male viuere suaderet, cum & in
natura posse & in potestate haberet velle non consentire suaden-
ti. Ad secundum. scilicet de modo & origine tentationis, dicendum quod
homo compositus est ex duplici natura, intellectiua. scilicet sensitiua,
& ideo dyabolus in tentatione hominis vsus est incitamento ad
peccandum dupliciter. Vno quidem modo ex parte intellectus,
in quantum. scilicet promittit diuinitatis similitudinem, per scientiæ
ad prouisionem quam homo naturaliter desiderat. alio modo ex par-
te sensus, & sic vsus est istis sensibilibus rebus, quæ maximam
habent affinitatem ad hominem, partim quod in eadem specie
tentans viri per mulierem, partim vero in eodem genere tentans mu-
lierem per serpentem, partim vero in genere propinquo prouens
pomum ligni veriti ad edendum. Et nota quod cum multa animalia maio-
rem apparentiam habeant boni quam serpens, propter quod conuenien-
tiora fuissent ad tentandum, tamen non nisi per serpentem tentare per-
missus est, quia sicut Aug. dicit in 10. super Gen. ad literam. Non de-
bemus opinari quod serpentem sibi per quem tentaret dyabolus eli-
geret, sed cum esset in illo decipiendi cupiditas, non nisi per id
aliquid potuit propter quod posse permissus est. Dicitur est autem ille serpens
astutus, vel callidus sicut dicit Aug. in 11. super Gen. ad literam propter
astutiam dyaboli quæ in illo agebat dolum, sicut dicit prudens, vel
astuta lingua, quam prudens, vel astutus mouet ad aliquid pra-
denter vel astute suadendum, neque etiam serpens verborum so-
nes intelligebat qui ex illo fiebant ad mulierem, neque conuer-
sa credenda est anima eius in naturam rationalem, quod quidem nec ip-
si homines quorum rationalis natura est cum dæmon in eis. lo-
quitur sciunt quod loquantur. Sic ergo locutus est serpens homini si-
cut asina in qua se debat Balaam locuta fuit homini, nisi quod il-
lud fuit opus dyaboli, hoc Angelicum, vnde serpens non est
interrogatus cur hoc fecerit, quia non in sua natura id fecerat,
sed dyabolus in illo, qui iam ex peccato suo igni destinatus fue-
rat sempiterno. Quod autem serpenti dicitur, ad eum qui per serpen-
tem est operatus refertur. Et sicut Aug. dicit in lib. super Gene-
contra manicheos. Nunc quidem eius pena. i. dyaboli, dicitur quæ
nobis cauendus est, non ea quæ ultimo iudicio reseruat. Per
hoc enim quod ei dicitur. Maledictus es inter omnia animalia &
bestias terræ, pecora illi præponunt, non in potestate, sed in con-
seruatione suæ naturæ, quia pecora non amiserunt aliquam na-
turalitatem celestem, quam nunquam habuerunt, sed in sua na-
tura quam accepit peragunt vitam. Dicitur enim ei. Pectore & ven-
tre repes, secundum aliam literam, ubi nomine pectoris signatur superbia,
quia ibi dicitur impetus animæ, nomine ventris signatur carnale
desiderium, quia hæc pars mollior sentitur in corpore. His autem
bus serpit ad eos quos vult decipere. Quod autem dicitur. Terram
comedes cunctis diebus vitæ tuæ, duobus modis potest intelligi, vel ad
te pertinebunt quos terrena cupiditate deceperis. i. peccatores, quæ
terre nomine significant. Vel tertium genus tentationis his ver-
bis figurat, quod est curiositas Terram enim qui manducat, pro-
funda & tenebrosa penetrat. Per hoc autem quod inimicitia ponuntur
inter ipsum & mulierem ostenditur non posse nos a dyabolo
tentari nisi per illam anima in partem quæ quasi mulieris ima-
ginem in hoīe ostendit. Semen autem dyaboli est peruersa sugges-
tio, semen mulieris fructus boni operis quod peruersa sugges-
tioni resistit. Et ideo seruat serpens plantam mulieris, ut si quan-
do in illicita illabitur delectatio illam capiat, & illa obseruat ca-
put eius, ut ipsum & in ipso initio malæ suasionis excludat.

Deinde considerandum est de peccato primi hoīs, circa quod con-
sideranda sunt quatuor. Primo vtrum peccatum primi hominis
fuerit superbia. Secundo quid primus homo appetijt in peccando.
Tertio vtrum peccatum eius fuerit grauius omnibus alijs peccatis.
Quarto quis grauius peccauit viri vir vel mulier. Ad primum
scilicet vtrum superbia fuit primi hominis peccatum, dicendum
quod ad vnum peccatum multi motus concurrere possunt, inter
quos ille habet rationem primi peccati in quo primo ordinatio
inuenitur. Manifestum est autem quod primo inuenitur inor-
dinatio in motu interiori animæ quam in actu exteriori corpo-
ris, quia ut Aug. dicit in primo de ciui. Dei. non amittitur corpo-
ris sanctitas manente animæ sanctitate. Inter motus autem inte-
riores prius mouetur appetitus in finem, quam in id quod qua-
ritur propter finem, & ideo ibi fuit primum peccatum hoīs, ubi potuit
esse primus appetitus inordinati finis. Sic autem erat in statu
iuno.

innocentiæ institutus ut nulla esset rebellio carnis ad sp̄m, vnde non potuit esse prima inordinatio appetitus humani ex hoc, q̄ appetierit aliquod sensibile bonum in quod carnis concupiscentia tendit præter ordinem rōnis. Relinquitur ergo, q̄ prima inordinatio appetitus humani fuit ex hoc, q̄ aliquod bonū spirituale inordinate appetijt. Nō autem inordinate appetiisset appetendo s̄m suā mensurā ex diuina regula præstitutā. Vnde relinquitur q̄ primum peccatum eius fuit in hoc, q̄ appetijt aliqd̄ spirituale bonū supra suā mensurā, qd̄ pertinet ad superbiam. Vñ manifestum est, q̄ primum peccatum hoīs fuit superbia. Ad idē autem concurrat motus inobedienciæ. Sed q̄ homo diuino p̄cepto non obediit, non fuit pp̄ se ab eo volitum, q̄ non posset hoc contingere nisi præsupposita inordinatione volūtatis. Relinquitur ergo, q̄ voluerit pp̄ aliquid aliud. Primum autem, quod inordinate voluit, fuit, pp̄ ia excellentiæ, & ideo inobediencia in eo causata fuit ex superbia. Et hoc est, qd̄ Aug. dicit ad Orosiū, q̄ hō clatus superbia suasioni serpentis obediens præcepta Dei contemp̄it. Item in eodē etiā peccato gula locum habuit. Dī. n. Gen. 3. Vidit mulier, q̄ lignum esset bonum ad vescendū, & pulchrū oculis aspectū; delectabile, & tulit de fructu illius, & comedit. Nō. n. ipsa bonitas, & pulchritudo cibi fuit primū mortuū ad peccandum, sed potius suasio serpentis, qui dixit. Aperientur oculi vestri, & eritis sicut Dij. Quod appetendo superbiam incurrit. Et ideo peccatum gulæ deriuatum est ex peccato superbiæ. Item ibi fuit inordinatus appetitus scientiæ, quod pertinet ad curiositatem. Sed appetitus scientiæ causatus fuit in primis parentibus ex inordinato appetitu excellentiæ. Vnde & in verbis serpentis præmittitur. Eritis sicut Dij. Et postea subiūgitur. Scientes bonum, & malum. Denique fuit in illo peccato quidam infidelitatis motus, sicut patet per hoc, quod dicit Apostolus. 1. Timo. 2. Mulier seducta in præuicatione fuit. Glo. Hanc seductionem propriè appellauit Apostolus, per quam id, quod suadebatur cum falsum esset, verum putatum est, q̄. s. Deus lignū illud ideo tangere phibuerit, q̄ sciebat eos si tetigissent velut Deos esse futuros, quasi eis diuinitatem inuideret, qui eos hoīes fecerat. Hoc autem credere ad infidelitatem pertinet. Sed sicut dicit Aug. 12. super Gen. ad litteram. Verbis serpentis mulier nō crederet a bona atque vtili re diuinitus se fuisse prohibitos, nisi id inesset menti amor ille propriæ potestatis, & quædam de se superbia præsumptio. Quod non est sic intelligendum quasi superbia præcesserit suasionem serpentis, sed quia statim post suasionem serpentis inuasit mentem eius elatio, ex qua consecuta est, q̄ crederet verum esse, quod dzemon dicebat. Ad s̄m. s. quid primum homo appetijt in peccato, vtrum. s. diuinā similitudinē. Dicendum, q̄ duplex est similitudo. Vna omnimode apparentis, & hanc similitudinem ad Deum primi parentes non appetierunt, quia talis similitudo ad Deum non cadit in apprehensionē præcipuè sapiētis. Alia autem est similitudo imitationis, qualis possibilibus est creaturæ ad Deum in quantum videlicet participat aliquis de similitudine ipsius s̄m suum modum. Dio. omnimode dicit in 1. ca. de Di. No. Eadē similia sunt Deo, & dissimilia, hoc q̄dem s̄m contingentem imitationem, hic autē s̄m q̄ causata minus hnt a causā. Quodlibet autem bonum a creatura exitus est quædam participata similitudo primi boni. Et ideo ex hoc ipso hō appetijt aliquod spirituale bonū supra suā mensurā ut dictum est, consequens est, q̄ appetierit diuinā similitudinē inordinate. Considerandum tñ est, q̄ appetitus pp̄riè est rei nō habitæ. Bonum autem spirituale s̄m q̄ creatura rōnalis participat diuinā similitudinē, p̄t̄ s̄m tria attendi. Primo quidē s̄m esse naturæ, & talis similitudo ab ipso creationis principio fuit impressa, & hoī, de quo dī Gen. 1. q̄ fecit Deus hoīem ad imaginē & similitudinem suam. Et Angelo, de quo dī Ezech. 28. Tu signaculum similitudinis. Secundo vero quantum ad cognitionē, & hanc etiā similitudinem in sui creatione Angelus accepit. Vñ in præmissis verbis cum dictum esset. Tu signaculum similitudinis, ita tñ subditur. Plenus sapientia. Sed primus hō in sua creatione istam similitudinem nondum actu adeptus erat, sed solum in potentia. Tertio quantum ad potestatem operandi, & hanc similitudinem nondum erant in actu assecuti neq; Angelus neq; homo in ipso creationis principio, quia vtriq; restabat aliqd̄ agendum, quo ad beatitudinem perueniret. Et ideo cum vterque. s. diabolus, & primus homo inordinate diuinam similitudinē appetierunt, neuter eorum peccauit appetendo similitudinem naturæ. Sed primus homo peccauit principaliter appetendo similitudinem Dei quantum ad scientiam boni, & mali, sicut serpens suggestit ei, vt. l. per virtutem propriæ naturæ determinaret sibi quid esset bonum, & quid malum ad agendum, vel etiam vt per seipsum præcognosceret, quid sibi boni vel mali esset futurum. Et secundario peccauit appetendo similitudinem Dei quantum ad propriam potestatem operandi, vt. s. virtute propriæ naturæ

Speculum Morale.

operaretur ad beatitudinem consequendam. Vnde Aug. dicit, q̄ super Gen. ad litteram. Quod mens in mulieris inhebet amor propriæ potestatis. Sed dyabolus peccauit appetendo similitudinem Dei quantum ad potestatem, vñ Aug. dicit in lib. de vera religione. q̄ magis voluit sua potentia s̄m, quā Dei. Veritatem quā tum ad aliquid vterque Deo equiparari appetijt, in quantum. s. vterque sibi inniri voluit, contēpto diuinæ gulæ ordine. Ad tertiu. s. vtrū peccatū primi hoīs fuerit grauius oībus peccatis. dicendum q̄ duplex p̄t̄ attendi grauitas in peccato. Vna quidem ex ipsa specie peccati, sicut dicimus, q̄ adulterium est grauius peccatum fornicatione simplici. Alia est grauitas peccati, quæ attenditur s̄m aliquam circumstantiam loci, vel personæ, aut temporis. Prima autē grauitas essentialior est peccato, & principalior. Vnde s̄m eam magis peccatum dī graue, quā s̄m aliam. Dicendum est igitur, q̄ peccatum primi hoīs non fuit grauius omnib⁹ alijs peccatis humanis s̄m specie peccati. Et si. n. superbia s̄m suum genus habeat quandam excellentiam inter alia peccata, maior tñ est superbia qua quis Deum negat vel blasphemat, q̄ superbia qua inordinate diuinam similitudinem appetit, qualis fuit superbia primorum parentum, vt dictum est. Sed s̄m conditionem personarum peccantium, peccatum illud habuit maximā grauitatem pp̄ perfectionem status eorum. Et ideo dicendum est, q̄ illud peccatum fuit quidem non s̄m quid grauius, sed simpliciter. Ad quartum. s. quis eorum grauius peccauit, vtrū. s. vir q̄ mulier, dicendum q̄ sicut dictum est, grauitas peccati principaliter attenditur s̄m peccati sp̄m, quā s̄m personæ circumstantiam. Dicendum est ergo, q̄ si consideremus conditionem personæ vtriusque. s. mulieris, & viri, peccatum viri est grauius, q̄ vir erat perfectior muliere. Sed quantum ad genus peccati vtriusque peccatum æquale dī, quia vtriusque peccatum fuit superbia. Vñ Aug. dicit. 11. super Gen. ad litterā, q̄ mulier excusauit peccatū suum in impari sexu, sed pari fastu. Sed quantum ad sp̄m superbiæ grauius peccauit mulier triplici rōne. Primo quidem, quia maior elatio fuit mulieris, quā viri. Mulier. n. credidit verum, quod serpens suasi. s. q̄ Deus prohibuit ligni esum, ne ad eius similitudinem peruenirent, & ita dū p̄ esum ligni vetiti Dei similitudinem consequi voluit, superbia eius ad hoc se erexit, q̄ contra Dei voluntatem aliquid voluit obtinere. Sed vir non credidit hoc esse verum. Vnde non voluit consequi diuinam similitudinem contra Dei voluntatem, sed in hoc superbiuit, q̄ voluit eam consequi per seipsum. Secundo quia mulier non solum ipsa peccauit, sed etiam viro peccatum suggestit, vnde peccauit, & in Deum, & in proximum. Tertio in hoc, q̄ peccatum viri diminutum est ex hoc, q̄ in peccatum cōsensit amicabilem quadam beniuolentia, qua plerumque fit vt offendatur Deus ne hō ex amico fiat inimicus, quod eū facere nō debuisset diuinæ sententiæ exitus indicauit, vt Aug. dicit 11. super Gen. ad litte. ā, & sic patet. q̄ peccatum mulieris fuit grauius, quā peccatum viri.

De pœna peccati. Dist. XI.

DEinde considerandū est de pœna peccati, & primo de morte, quæ est pœna cōis. Secūdo de alijs pœnis, quæ i Genesi describuntur. Ad primum. s. vtrum mors sit pœna peccati primorum parentum, dicendum q̄ si aliquis pp̄ culpam suā priuetur aliquo beneficio sibi dato, creatura illius beneficij est pœna culpæ illius. Homini autem in prima sui institutione hoc beneficium fuit collatum diuinitus, vt quamdiu mens eius esset Deo subiecta, inferiores vires animæ subijcerentur rationali mēti, & corpus subijceretur animæ. Sed quia mens hominis per peccatum a diuina suggestionē recessit, consecutum est vt nec vires inferiores totaliter rationi subijcerentur. Vnde tanta est rebellio carnalis appetitus ad rationem, nec etiam totaliter corpus subijceretur animæ, vnde consequitur mors, & alij corporales defectus. Vita enim & incolumitas corporis consistit in hoc, q̄ subijciatur aīæ, sicut perfectibile suæ perfectioni. Vnde per oppositum mors, & ægrotudo, & quilibet corporalis defectus p̄tinet ad defectum subiectionis corporis ad aīam. Vñ patet q̄ sicut rebellio carnalis appetitus ad sp̄m est pœna peccati primorū parētū, ita etiam mors, & oēs corporales defectus. Primi. n. parentes instituti fuerunt a Deo nō solum sicut quædā personæ singulares, sed sicut quædā principia totius humanæ naturæ ab eis in posteros deriuandæ simul cum beneficio diuino præseruante a morte. Et ideo per eorū peccatū tota humana natura in posteris tali beneficio destituta mortē incurrit. Cū autē mors sit quoddam naturalis hoīs, q̄ videlicet corp⁹ ei⁹ cōpositū est ex cōtrarijs vñ, & mortale ponit̄ i distinctione hoīs nihilomin⁹ mors dī esse pœna peccati. Naturale. n. dī qd̄ ex principijs naturæ causat̄, naturæ āt p̄ se principia, sūt materia, & forma. Forma āt hoīs ē aīa rōnalis, q̄ de se est immortalis, & ideo mors nō est naturalis hoīs ex parte suæ formæ. Materia autē hoīs est corp⁹ tale, qd̄ est ex cōtrarijs cōpositū, ad qd̄ sequitur ex necessitate corruptibilitas, & quantum

Tomus Tertius.

Y ad

Speculum Morale Vincentij.

ad hoc mors est homini naturalis. Hæc tamē cōditio in materia humani corporis est cōsequens ex necessitate materiæ, quæ oportebat corpus humanum esse organum, & per consequens mediū inter tangibilia, & hoc non poterat esse, nisi esset cōtrarij compositū, vt patet per Philosophū in 2. de aia. Nō est autē cōditio s̄m q̄ materia adaptetur formæ, q̄a si esset possibile, cū forma sit incorruptibilis, oporteret materiā incorruptibilem esse, sicut q̄ terra sit ferrea cōpetit formæ, & actioni ipsius, vt per duritiē sit apta ad secādū: sed q̄ sit potens rubiginē contrahere, cōsequit̄ ex necessitate talis materiæ, & non s̄m electionem agentis. Nā si artifex posset, faceret ex ferro ferram, quæ rubiginē non posset cōtrahere. Deus autem qui est conditor hoīs, omnipotēs est: vñ ademit suo beneficio ab hoīe primitus instituto necessitatē moriendi ex tali materia consequentem, quod tñ beneficiū subtrahit n̄ est per peccatum primorum parentū, & sic mors, & est naturalis pp̄ conditionem materiæ, & est p̄nalis pp̄ amissionē diuini beneficij p̄seruantis a morte. Item nota, q̄ aliquis defectus potest consequi dupliciter ex peccato. Vno modo per modum p̄næ taxatæ a iudice, & tali defectus æqualis debet esse in his ad quos æqualiter pertinet peccatū. Alius autem defectus est, qui ex hmōi p̄næ per actū consequitur, sicut q̄ aliquis pro sua culpa excecatus cadat in via, & talis defectus culpæ nō proportionatur, nec ab hoīe iudice pensatur, qui non pōt euentus fortuitos p̄cognoscere. Sic igitur p̄næ taxatæ pro primo peccato proportionaliter ei respondent sicut subtractio diuini beneficij, quo rectitudo, & integritas humanæ naturæ cōseruabatur. Defectus autem consequentes subtractionem huius beneficij sunt mors, & aliæ p̄nalitates p̄sentis vitæ, & ideo non oportet hmōi p̄næ æquales esse in his ad quos æqualiter pertinet primum peccatum. Verum quia Deus p̄sciū est omnium futurorum euentuum, ex dispensatione diuinæ prouidentię hmōi p̄nalitates diuersimode in diuersis inueniuntur, non quidem pp̄ aliqua merita p̄cedentia hanc vitam, vt Origen. posuit. Hoc enim est contra id, quod d̄r Rom. 9. Cum nondum aliquid boni vel mali egissent. Est etiam contra hoc, quia anima non est creata ante corpus, sed vel in p̄nam patrum peccatorum in quā tum filius est quædam res patris, vnde frequenter parentes puniuntur in prole: vel etiam pp̄ remedium salutis eius qui hmōi p̄nalitatibus subditur vt. s̄per hoc a peccatis arceatur, vel etiā de virtutibus non superbiat, & per patientiam coronetur. Itē nota, q̄ mors dupliciter pōt considerari. Vno modo s̄m quod est quoddam malum humanæ naturæ, & sic non est ex Deo, sed est defectus quidam incidens ex culpa humana. Alio modo potest considerari s̄m q̄ habet quandam rationem boni, prout. s̄ est q̄dam iusta p̄næ, & sic est a Deo. Vnde Aug. dicit in lib. retr. ac. q̄ Deus non est actor mortis, nisi in quantum mors est p̄næ. Ad s̄m. s̄ de singulis p̄næ particularibus primis parentibus impositis. Dicendum, q̄ primi parentes propter suum peccatum priuati sunt beneficio diuino, quo humanæ naturæ integritas in eis cōseruabatur, per cuius subtractionem humana natura in defectus penales incidit, & ideo dupliciter puniti fuerunt. Primo quod quantum ad hoc, q̄ subtractum fuit eis id, quod integritatis statui competebar. s̄ locus terrestris Paradisi, quod signatur, Gen. 3. cū d̄r. Et emisit eum d̄ns de Paradiso voluptatis. Et quia ad illum statum primæ innocentie per seipsum redire non poterat, conuenienter apposita sunt impedimenta ne rediret ad ea quæ primo statui competebar. s̄a cibo ne sumeret de ligno, & a loco, collocavit Deus ante Paradisum Cherubin, & flammeū gladium. Secundo autem puniti fuerunt quantum ad hoc, q̄ attributa sunt eis ea, quæ naturæ conueniunt tali beneficio destitutæ, & hoc quidem, & quantum ad corpus, & quantum ad animam. Quantum quidem ad corpus ad quod pertinet differentia sexus alia p̄næ attributa est mulieri, alia viro.

De p̄næ mulieris quantum ad corpus.

Mulier attributa est p̄næ s̄m duo, pp̄ quæ viro coniungitur, quæ sunt generatio prolis, & communicatio operum pertinentium ad domesticam conuersationem. Quantum autē ad generationem punita fuit dupliciter. Primo quidem quantum ad tediū, quæ sustinet portando prolem conceptam, & hoc signatur cum dicitur. Multiplicabo erumnas tuas, & conceptus tuos. Et quantum ad dolorem quem patitur in pariendo, & quantum ad hoc dicitur. In dolore paries. Quantum vero ad domesticam conuersationem punitur s̄m hoc quod subijcitur dominationi viri, per hoc, quod dicitur. Sub viri potestate eris.

P̄næ viri ex parte corporis.

Sicut autem ad mulierem pertinet vt subdatur viro in his, q̄ ad domesticam conuersationem pertinent, ita ad virum pertinet, quod necessaria vitæ procuret. Et circa hoc punitur tripliciter. Primo quidem per terræ sterilitatem, cum dicitur. Maledicta terra in opere tuo. Secundo per laboris anxie-

tatem. Vnde d̄r. In labore comedes de ea cunctis diebus vitæ tuæ. Tertio quantum ad impedimenta, quæ proueniunt terram colentibus. Vnde dicitur, Spinæ, & tribulos germinabit tibi.

P̄næ amborum ex parte animæ.

Similiter etiam ex parte animæ triplex eorum p̄næ describitur. Primo quidem quantum ad confusionem, quā passi sunt de rebellionē carnis ad spiritum, vnde d̄r. Aperti sunt oculi amborum, & cognouerunt se esse nudos. Secundo quantum ad increpationem propriæ culpæ, per hoc, q̄ dicitur. Ecce Adam factus est quasi vnus ex nobis. Tertio quantum ad commemorationem futuræ mortis, secundum q̄ ei dictum est. Puluis es, & in puluerem reuerteris. Ad quod etiam pertinet q̄ Deus fecit eis tunicas pelliceas, in signum mortalitatis eorum. Ex dictis patet, q̄ quædam p̄næ impositæ sunt specialiter mulieri, quædam viro, quædam vero communiter pertinent ad vtrumque.

P̄næ mulieris specialiter.

Qantum ad p̄næ specialiter impositas mulieri, ponuntur tres. Gen. 3. Prima videlicet. Multiplicabo erumnas tuas, & conceptus tuos. Secunda. In dolore paries filios. Tertia. Et sub viri potestate eris. Quantum ad primum nota, quod licet multiplicatio conceptuum videatur ad dignitatem mulieris pertinere, tamen in p̄nam inducitur, non propter ipsam productionem prolis, quæ etiam ante peccatum fuisset, sed propter multitudinem afflictionum quas mulier patitur ex hoc, q̄ portat fetum conceptum. Vnde signanter dicitur. Multiplicabo erumnas tuas, & conceptus tuos. Quæcumq̄ enim mulier concipit, necesse est vt erumnas patiat, & cum dolore pariat, præter beatam virginem, quæ sine corruptione concepit, & sine dolore peperit: quia eius conceptus non fuit secundum legem nutritæ a primis parentibus deriuatus. Quia licet multum vehementer desiderent prolem concipere, & cum delectatione concipiant, tñ vix potest actus coniugales exercere sine pruritu carnis, seruore libidinis, & fœtore. Postquam autem mulier conceperit, facies palescit, venter intumescit, gressus lentescit, grauat̄ corpus, debilitatur virtus, minuitur somnus, sollicitatur animus, & tam suum, quàm fœtus periculum metuens anxietur, cibum fastidit, quæ sibi proficua sunt refugit, nocua appetit. Quantum ad secundum dicitur. In dolore paries filios. Nam in statu innocentie fuisset partus absque dolore. Dicit enim Aug. in 14. de Ciui. Dei. Sic ad pariendum non doloris gemitus, sed maritalis impulsus s̄m in viscera relaxaret, sicut ad concipiendum non libidinis appetitus, sed voluntarius vsus naturam vtramque coniungeret. Post peccatum vero quantas anxietates, & angustias in partu sustinent mulieres, quot periculis subiacent, quot doloribus cruciantur, quot terroribus anxiantur, plus docet experientia, quam possit explicare scriptura. Rachel præ nimio dolore partus interijt, & moriēs vocauit filium suum Benoni id est filium doloris. Vxor Phynces subitus doloribus irruentibus peperit simul, & periijt, in ipso autem momento vocauit filium suū Hycaboch, id est, filium mortis. O misera tam nascentis, quam parentis cōditio, quia plerumque fœtus antequam nascatur, vel in ipsa hora natiuitatis moritur, nec sine suo, & parturientis periculo nasci potest. Alia vero pariens aut pariendo perit, & fœtum perimit, aut vt viuum pariat aperitur, vt fœtus ad vitā non veniat nisi pariens moriatur. Concipit mulier cum immunditia, & fœtore, portat cum angustia & timore, parit cum tristitia & dolore, nutrit cum solitudine & labore, custodit cum instantia, & mœrore. Quātum ad tertium dicitur. Sub viri potestate eris. Huiusmodi autem subiectio mulieris ad virum intelligenda est in p̄nam mulieris esse inducta, non quantum ad regimen, quia etiam ante peccatum vir caput mulieris fuisset, & eius gubernator existeret, sed in quantum mulier necesse habet obedire volūtati viri sui, etiam quandoque contra propriam volūtatē. Ante peccatum enim mulier obediret, & seruiret viro ex libera voluntate, & mera charitate, post peccatum verò mulieri impositū est in p̄nam vt viro sit subdita, ex conditione quodā mō. s̄ velit nolit. Si autem aliqua non concipit neque parit, patitur defectū sterilitatis, quæ præponderat p̄næ omnibus ante dictis.

P̄næ viri specialiter.

Similiter viro imponuntur tres p̄næ. Prima est. Maledicta terra in opere tuo. Secunda. Spinæ, & tribulos germinabit tibi. Tertia. In laboribus comedes ea. Et infra. In sudore vultus, &c. Quantum ad primum nota, quod maledictio intelligenda est, vel propter sterilitatem, quia post peccatum terra in multis locis est sterilis, quod forte non fuisset ante peccatum: vel propter diminutionem fecunditatis, quia scilicet non rātos, nec tot fructus profert post lapsum sicut ante fecisset. Vel pp̄ bonitatis fructū diminutionē, quia post peccatū fructus terræ nec ita sunt pulchri ac delectādū aspectū, nec ita odoriferi ad delectandū olfactū, nec ita dulces ad delectandū gustum, nec ad nutriendum

nutriendum æqualiter efficaces. Quantum ad *fm* sciendum, q̄ ante peccatum terra spinas, & tribulos germinasset in cibū animalium, non autem in hoīs p̄nam, quia. s̄. per earum exortum nullus labor vel p̄nctio seu impedimentum hoīs terram operati accideret, sicut dicit Aug. 11. super Gen. ad litteram. Quantum ad tertium d̄r. In sudore vultus tui veheris pane t. Hoc in p̄nā imponitur hoīs, quia ante peccatum non fuisset labor, qui fatigationem, tedium vel laborem mentis vel corporis generaret, sed bene fuisset operatio delectabilis ad consolationē, & recreationē hoīs operantis. Vñ ante peccatū dictum est hoīs. Posuit Deus hoīem in Paradiso voluptatis vt operaretur, & custodiret illū. Post peccatum autem oportet vt quicumque terram operetur, in sudore vultus panem comedat, & qui per seip̄os agriculturā non exercēt, in alijs operibus occupentur: homo. n. ad laborē nascitur Iob. 5. & sic non sine sudore vultus panem manducat.

Pœna vtriusque specialiter.

Similiter etiā imponuntur tres p̄næ pertinentes ad vtrūq̄. Prima quantum ad habitationis locum, cum d̄r. Emisit d̄s Deus hoīem de Paradiso voluptatis, &c. Secunda quantum ad cibum, cū d̄r. Videte ne forte sumat is de ligno vitæ, &c. Tertia quantum ad vestitum, cum d̄r. Fecit eis tunicas pelliceas, & induit eos. Quantum ad primū sciendū, q̄ hō iusto de loco voluptatis exclusus est, q̄a locū tā sublimē, mundissimū, luminosum, delectabilē, summē q̄etū, summē tēperatū, & bonis oibus abūdātē sedauerat, ideo dignū fuit vt in locū infimū, immundū, tenebrosū, laboris & angustie, doloris & miserie, fetoris, & penuriz plenum deijceretur. Tñ locus ille post emissionē hoīs in rerū ordine debuit remanere, quia quamuis non seruiat hoīs ad vsum habitationis, seruit tñ ei ad documentum, dum cognoscit p̄ peccatum se a tali loco fuisse priuatum, & dum per ea. q̄ corporaliter in illo Paradiso sunt instruuntur de his, q̄ pertinent ad Paradisum celsū, quo aditus hoīs p̄paratur per Christum. Quantum ad *fm* quod d̄r. Videte ne forte sumatis de ligno vitæ, &c. Sciendum, q̄ si post peccatum comedit hō de ligno vitæ, nō tñ p̄ hoc immortalitatem recuperasset, sed beneficio illius cibi potuisset vitā magis prolongare. Vñ quod d̄r. Et viuat in æternum, sumitur ibi, In æternum, p̄ diuturno, hoc autem nō expediebat hoīs vt in miseria huius vitæ diutius p̄maneret. Cum autē d̄r. Fecit Adam, quasi vnus ex nobis factus est sciens bonum, & malum. Verba Dei, sicut dicit August. 11. super Gen. ad litteram. Non tā sunt primis parentibus imbutis, quā ceteros, ne ita superbiant deterritis p̄ ista conscripta sunt, quia. s̄. non solum Adam non factus fuit qualis fieri voluit, sed nec id, qd̄ factus fuerat, conseruauit. Quantum ad tertium sciendū, q̄ primis parentibus ante peccatum assignatus, & datus fuit cibus, non autem vestitus, q̄a cibus necessarius est hoīs, & fuisset necessarius etiā ante lapsum ad fomē caloris naturalis, & ad corporis augmentum. Vestitus autem necessarius est hoīs *fm* statum p̄sentis miserie p̄ duo. Primo quidem p̄ defectum ab exterioribus nocentibus, puta in tpe caloris, & frigoris. Secundo ad tegumentum ignominiz, ne turpitudō membrorū appareat, in quibus p̄cipue mani festatur rebellio carnis ad spiritū. Hęc autem duo in primo statu non erant, quia in statu illo corpus hominis non poterat per aliquod extrinsecum lædi, nec etiam erat in statu illo aliqua turpitudō in corpore hominis quæ confusionem induceret. Vnde dicitur Gen. 2. Erant autem vterque nudus Adam scilicet & vxor eius, & non erubescabant.

De peccato originali. Dist. XII.

Deinde considerandum est de peccato quod a primis parentibus transfunditur per originem in posteros. s̄. de peccato originali. Circa quod tria consideranda occurrunt. Primo de eius translatione. Secundo de eius essentia. Tertio de eius subiecto. Circa primum videnda sunt quinque. Primo vtrū peccatum primi hominis per originem in posteros deriuetur. Secundo vtrū omnia alia peccata primi parētis vel etiā aliorum parentum per originem in posteros deriuentur. Tertio vtrū peccatum originale deriuetur ad omnes, qui ex Adam per viā feminis generantur. Quarto vtrū deriuaretur ad illos qui miraculose ex aliqua parte humani corporis formarentur. Quinto vtrū si femina peccasset viro non peccante, traduceretur originale peccatum. Ad primum. s̄. vtrū peccatum primi hoīs in posteros per originem traducatur. Dicendum, q̄ *fm* fidē Catholicā est tenendum, q̄ peccatum primi hoīs originaliter transit in posteros. Propter quod etiā pueri mox nati deferuntur ad baptismum, tanquā ab aliqua infectione culpæ abluendi. Contrariū autem est hæresis Pelagianæ, vt patet per Aug. in plurimis suis libris. Ad inuestigandum autem qualiter peccatum primi parentis originaliter possit transire in posteros, diuersi diuersis vijs p̄cesserunt. Quidam. n. considerantes, q̄ peccati subiectum est anima rationalis, posuērunt q̄ cum semine rationalis animæ tradu-

catur, vt sic ex infecta anima in infecta animæ deriuari videatur. Alij verò hoc repudiantes tanquam erroneum conati sunt ostēdere quō culpa aīæ parentis traducitur in prolem, & etiam si aīa non traducat, per hoc q̄ corporis defectus traducunt a parēte i prolem, sicut si leprosus generat leprosum, vel podagricus podagricum, p̄ aliquā corruptionem feminis, licet illa corruptio nō dicatur lepra vel podagra. Cum autem corpus sit proportionatum animæ, & defectus animæ redundent in corpus, & eōuerso, simili modo dicunt q̄ culpabiles defectus animæ per translationem feminis in prolem deriuantur, quamuis semen actualiter non sit culpæ subiectum. Sed oēs hmoi viæ sufficientes sūt, quia dato, q̄ aliqui defectus corporales a parente transeat in prolem per originem, & etiam aliqui defectus animæ ex consequenti p̄ corporis indispositionem, sicut interdum ex fatuis fatui generantur, tñ hoc ipsum, qd̄ est ex origine aliquem defectū h̄re, vt excludere rōnem culpæ, de cuius rōne est, q̄ sit voluntaria. Vnde etiam posito, q̄ anima rōnalis traducatur ex hoc ipso, q̄ infectio animæ prolis non esset in eius voluntate, amitteret rationem culpæ obligantis ad p̄nam, vt Philosophus dicit in 3. Ethic. Nullus improbabit cæco nato, sed magis miserebitur. Et ideo alia via procedendum est, dicendo q̄ oēs homines, qui nascuntur ex Adam possunt considerari vt vnus homo, in quantum conueniunt in natura quam a primo parente accipiunt, *fm* in quod in ciuilibus omnes, qui sunt vnus communitatis reputant quasi vnum corpus, & tota communitas quasi vnus homo. Porp̄ yri etiam dicit, q̄ per participationem actus speciei plures homines sunt vnus homo. Sic igitur multi homines ex Adam deriuati sunt tanquam multa membra vnus corporis, actus autem vnus membri corporalis puta manus non est voluntaria voluntate ipsius manus, sed voluntate animæ, quæ primo mouet mēbra. Vnde homicidium, quod manus committit, non imputatur manui ad peccatum, si consideratur manus *fm* se vt diuisa a corpore, sed imputatur ei in quantum est aliquid hominis, quod mouet a primo principio motiuo hominis. Sic igitur inordinatio, q̄ est in isto homine ex eodem generato non est voluntaria voluntate ipsius, sed voluntate primi parentis, qui mouet motione generationis oēs, qui ex eius origine deriuantur, sicut voluntas animæ mouet oīa membra ad actum. Vñ peccatum, qd̄ fit a primo parente in posteros d̄ originale, sicut peccatum, qd̄ ab aīa deriuat ad mēbra corporis d̄ actuale, & sicut peccatum actuale, qd̄ per membrum aliquod committitur non est peccatum illius mēbri, nisi in quantum illud membrum est aliquid ipsius hoīs, p̄ quod vocatur peccatum humanum: ita peccatum originale nō est peccatum huius personæ, nisi in quantum hoc persona recipit naturā a primo parente. Vnde & vocatur peccatum naturæ, *fm* illud. Ephē. 2. Eramus natura filij iræ. Sicut autem filius nō portat iniquitatem patris. i. non punitur pro peccato actuali patris, sicut d̄r. Ezech. 18. nisi sit particeps culpæ patris per imitationem iniquitatis paternæ. Sic nec pro peccato primi parentis punirentur filij, nisi particeps essent peccati primi parentis. Fiunt autem homines particeps culpæ eius, quia deriuatur per originem culpa a primo parente in oēs posteros, sicut & actuale peccatum p̄ imitationem. Item quamuis aīa, quæ est subiectum culpæ non traducatur a parente in prolem, quia virtus feminis non potest causare animam rationalem, mouet tñ ad ipsam dispositionē. Vñ per virtutem feminis traducitur humana natura a parente in prole, & simul cū natura naturæ infectio, ex hoc fit iste, q̄ nascit cōsors culpæ primi parentis, q̄ natura ab eo sortitur per quandam generatiuam motionem. Item quāuis in illo semine non sit actua liter culpa, quia non potest esse subiectum culpæ, tñ virtualiter est in illo humana natura, quam concomitatur talis culpa. Item magis inficit aīa p̄ semē, q̄ p̄ carnē: quia semē est principium generōnis, q̄ est proprius actus naturæ eius p̄pagationi deservies, caro autē dicit qd̄ p̄fectū iā determinatū ad p̄sonā. Si. n. p̄ carnē iā p̄fectā inficeret aīa sibi vnita, iā aīa nō posset emūdari a peccato originali, quādiu esset carnī vnita. Ad *fm*. s̄. vtrū oīa a alia peccata, vel primi parētis vel proximorū parētū traducant in posteros, dicit d̄r. Aug. hęc q̄stionē mouet in Ench. & insoluta relinquit. Sed si quis diligēter attēdat, impossibile est, q̄ aliqua peccata proximorū parētū, vel etiā primi parētis p̄ter primū p̄ originē traducant, cuius rō est, q̄a hō generat sibi idē in sp̄e, nō autē *fm* indiuiduū, & ideo ea, q̄ directe p̄tinēt ad indiuiduū, sicut personales actus, & q̄ ad eos p̄tinēt, nō traducunt a parētibus in filios. Nō. n. grammaticus traducit in filium scientiā grāmaticæ, q̄ p̄prio studio acquisiuit. Sed ea, quæ pertinent ad naturam speciei traducuntur a parentibus in filios, nisi sit defectus naturæ, sicut oculatus generat oculatum, nisi natura deficiat. Et si natura sit fortis etiam aliqua indiuidua accidentia propagantur in filios per inentia ad dispositionem naturæ, sicut velocitas corporis, bonitas ingenij, & alia huiusmodi, nullq̄

Speculum Morale Vincentij.

autem modo ea, quæ sunt purè personalia vt dictum est. Sicut enim ad personam pertinet aliquid sibi ipsam, & aliquid ex dono gratiæ, ita etiam ad naturam potest aliquid pertinere sibi ipsam. Sed quod causatur ex principiis eius, & aliquid ex dono gratiæ. Et hoc modo iustitia originalis erat quoddam donum gratiæ, totum humanæ naturæ diuinitus collatum in primo parente, quod quidem primus homo amisit per primum peccatum. Vnde sicut illa originalis iustitia traducta fuisset in posteros simul cum natura, ita & inordinatio opposita, sed alia peccata actualia vel aliorum non corrumpunt naturam quantum ad id quod natura est, sed solum quantum ad id, quod personæ est, sibi ipsam, & unitatem ad actum, vnde alia peccata non traducunt. Ad tertium. Sicut peccatum primi parentis transeat per originem in oes posteros, qui ex eo per viam seminis generantur, dicendum, quod sibi ipsam fidei catholice firmiter est tenendum, quod oes homines præter solum Christum ex Adâ deriuati peccatum originale ex eo contrahunt. Alioquin non oes indigerent redemptione, quæ est per Christum, quod erroneum est. Ratio autem potest sumi ex eo, quod supra dictum est, quod sic ex peccato primi parentis traducatur originalis culpa in posteros, sicut a voluntate animæ per motionem membrorum traducitur peccatum actuale ad membra corporis. Manifestum est autem, quod peccatum actuale traduci potest ad omnia membra quæ possunt moueri a voluntate. Vnde, & culpa originalis traducitur ad oes illos qui mouentur ab Adam motione generationis. Ad quartum scilicet, vtrum si aliquis miraculose formaretur ex carne humana contraheret originale peccatum, dicendum, quod sicut iam dictum est, peccatum originale a primo parente traducitur in posteros, in quantum mouentur ab ipso per generationem, sicut membra mouentur ab anima ad peccatum actuale, non autem est motio ad generationem nisi per virtutem actiuam in generatione. Vnde illi soli peccatum originale contrahunt, qui ab Adam descendunt per virtutem actiuam in generatione originaliter ab Adâ deriuata, quod est sibi ipsam seminale ratione ab eo descendere, nam ratio seminalis nihil est aliud quam vis actiuam in generatione. Si autem aliquis formaretur virtute Diuina ex carne humana, manifestum est, quod vis actiuam non deriuaretur ab Adâ, vnde non contraheret peccatum originale: sicut nec actus manus traheret ad peccatum humanum, si manus non moueretur a voluntate hominis, sed ab aliquo extrinseco mouente. Ad quintum. Sicut vtrum si Adâ non peccasset Eua peccante filij contraherent originale peccatum. Dicendum, quod huius dubitationis solutio ex præmissis apparet. Dictum est enim supra, quod peccatum originale a primo parente traducitur in quantum mouet ad generationem natorum, vnde dictum est, quod si materialiter tantum aliquis ex carne humana generaret, originale peccatum non contraheret. Manifestum est autem sibi ipsam doctrinam philosophorum, quod principium actiuum in generatione est a patre, materiam autem ministrat mater. Vnde peccatum originale non contrahitur a matre, sed a patre. Et sibi ipsam hoc si Adam non peccante Eua peccasset, filij originale peccatum non contraherent. Ecce contrarium autem esset si Adâ peccasset, & Eua non peccasset.

De peccato originali, quantum ad eius essentiam. Dist. XIII.

Deinde considerandum est de peccato originali quantum ad eius essentiam. Et circa hoc queruntur quatuor. Primo vtrum peccatum originale sit habitus. Secundo vtrum sit vnum tantum in vno homine. Tertio vtrum sit concupiscentia. Quarto vtrum sit æqualiter in oibus. Ad primum. Sicut vtrum originale peccatum sit habitus. Dicendum, quod sicut supra dictum est duplex est habitus. Vnus quidem quo inclinatur potentia ad agendum, sicut scientia, & virtutes habitus dicuntur. Et hoc modo patet, quod peccatum originale non est habitus. Alio modo dicitur habitus dispositio alicuius naturæ ex multis compositæ, sibi ipsam quæ bene se habet vel male ad aliquid, & præcipue cum talis dispositio versa fuerit quasi in naturam, vt patet de ægritudine, & sanitate. Et hoc modo peccatum originale est habitus. Est enim quædam inordinata dispositio proueniens ex dissolutione illius armoniæ in qua consistebat ratio originalis iustitiæ: sicut etiam ægritudo corporalis est quædam inordinata dispositio corporis, sibi ipsam in quod soluitur æqualitas in qua consistit ratio sanitatis, vnde peccatum originale languor naturæ dicitur. Ad sibi ipsam. Vtrum in vno homine sit tantum vnum originale peccatum. Dicendum, quod in vno homine est vnum peccatum originale, cuius ratio dupliciter accipi potest. Vno modo ex parte causæ peccati originalis. Dictum est enim supra, quod solum primum peccatum primi parentis in posteros traducitur, vnde peccatum originale in vno homine est vnum numero, & in oibus hominibus est vnum proportionem respectu. Ad primum principium. Alio modo potest accipi ratio eius ex ipsa essentia originalis peccati. In omnibus inordinata dispositione vnitas speciei consideratur ex parte causæ, vnitas autem sibi ipsam in numerum ex parte subiecti, sicut patet in ægritudine corporali. Sunt enim diuersæ ægritudines speciei, quæ ex diuersis causis procedunt, puta ex superabundantia calidi, & frigidi, ex læsione pulmonis vel hepatis. Vna au-

tem ægritudo sibi ipsam speciem in vno homine non est nisi vna numero. Causa autem huius corruptæ dispositionis, quæ dicitur originale peccatum, est vna tantum. Sicut priuatio originalis iustitiæ, per quam sublata est subiecto humanæ mentis ad Deum, & ideo peccatum originale est vnum specie, & in vno homine non potest esse nisi vnum numero. In diuersis autem hominibus est vnum specie, & proportionem, diuersum numero. Ad tertium. Sicut vtrum originale peccatum sit concupiscentia, dicendum, quod vnum quodque habet sibi ipsam a sua forma. Dictum est autem supra, quod species originalis peccati sumitur ex sua causa, vnde oportet, quod id, quod est formale in originali peccato accipiat ex parte causæ peccati originalis, oppositorum autem oppositæ sunt causæ. Est igitur attendenda causa originalis peccati ex causa originalis iustitiæ, quæ opponit ei. Tota autem ordinatio originalis iustitiæ est ex hoc, quod voluntas hominis erat Deo subiecta. Quæ quidem subiecta primo, & principaliter erat per voluntatem, cuius est mouere oes alias partes animæ in finem, vnde ex auersione voluntatis a Deo confecta est inordinatio in omnibus alijs animæ virtutibus. Sic igitur priuatio originalis iustitiæ, per quam voluntas subdebatur Deo est formale in peccato originali. Ois autem alia inordinatio virtutis animæ præcipue in hoc attendit, quia inordinate conuertuntur ad bonum commutabile, quod quidem inordinatio eorum nomine potest dici concupiscentia. Et ita peccatum originale materialiter quod est concupiscentia, formaliter verò est de factis originalis iustitiæ. Ad quartum. Sicut vtrum peccatum originale sit æqualiter in omnibus, dicendum, quod in originali peccato sunt duo. Quorum vnum est de factis originalis iustitiæ, aliud autem est relatio huius defectus ad peccatum primi parentis a quo per vitium originem deducitur. Quantum autem ad primum, peccatum originale non recipit magis, & minus, quia totum donum originalis iustitiæ est sublatum. Priuationes autem totaliter aliquæ priuantur, vt mors, & tenebræ non recipiunt magis, & minus. Similiter etiam, nec quantum ad sibi ipsam, æqualiter. Non oes relationem habent ad primum principium vitii originis, ex quo peccatum originale recipit rationem culpæ. Relatio enim non recipit magis, & minus: vnde manifestum est, quod peccatum originale non potest esse magis in vno, quam in alio.

De subiecto originalis peccati. Dist. XIII.

Deinde considerandum est de subiecto originalis peccati. Et circa hoc videnda sunt quatuor. Primo vtrum subiectum originale peccati per prius sit caro vel anima. Secundo vtrum sit in anima per essentiam aut per potentias suas. Tertio vtrum voluntas per prius sit subiectum originale peccati, quam alie potentie. Quarto vtrum aliqua potentia animæ sit specialiter infecta. Sicut generatiua vis, concupiscentia, & sensus tactus. Ad primum. Sicut vtrum peccatum originale magis sit in carne, quam in anima, dicendum, quod aliquid potest esse in aliquo dupliciter. Vno modo sicut in causa vel principali vel instrumentali. Alio modo sicut in subiecto. Peccatum igitur originale omnium hominum fuit quidem in ipso Adam, sicut in prima causa principali, sibi ipsam illud Rom. 5. In quo oes peccauerunt. In semine autem corporali est peccatum originale sicut in causa instrumentali, eo quod per virtutem actiuam seminis traducitur peccatum originale in prolem simul cum natura humana. Sed sicut in subiecto, peccatum originale nullo modo potest esse in carne, sed solum in anima, cuius ratio est, sicut supra dictum est, hoc modo ex voluntate primi parentis peccatum originale traducitur in posteros per quandam generatiuam motionem, sicut a voluntate alicuius hominis deriuatur peccatum actuale ad alias partes eius, in qua quidem deriuatione hoc potest attendi, quod quicquid prouenit ex motione voluntatis peccati ad quacumque partem hominis, quæ quocumque modo potest esse particeps peccati, vel per modum subiecti, vel per modum instrumenti, habet rationem culpæ. Sicut ex voluntate gula prouenit concupiscentia cibi ad concupiscentem, & sumptio cibi ad manus, & os, quæ in quantum mouentur a voluntate ad peccatum sunt instrumenta peccati: quod vterius deriuatur ad vim nutritiuam, & ad interiora membra, quæ non sunt nata moueri a voluntate, non habet rationem culpæ. Sic igitur cum anima possit esse subiectum culpæ, quicquid prouenit de corruptione primi peccati ad animam, habet rationem culpæ, quod autem prouenit ad carnem non habet rationem culpæ, sed poenæ. Sic ergo anima est subiectum peccati originalis, non autem caro. Nec obstat, quod dicit Apostolus ad Rom. septimo. Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ. Ex quo verbo videtur, quod repugnantia carnis ad mentem principaliter consistit in carne. Repugnantia autem carnis ad mentem procedit ex corruptione originalis peccati, & sic originale peccatum principaliter videtur esse in carne. Sed Apostolo ibi loquitur de homine iam redempto, qui liberatus est a culpa, sed subiacet adhuc poenæ, ratione cuius peccatum dicitur habitare in carne. Vnde ex hoc non sequitur, quod caro sit subiectum culpæ, sed poenæ. Item quia peccatum

peccatum originale causatur ex semine sicut ex causa instrumentali, ut dictum est, non autem oportet, quod aliquid sit principaliter in causa instrumentali, quod in effectu, ideo non oportet, quod peccatum originale principaliter sit in carne, quod in anima, sed in Adā peccante principaliter fuit, in quo fuit semine rationis actualis peccati. Itē peccatum originale a primo parente contrahimus, in quantum in eo fuimus semine rationem seminalem. Sic autem non fuit ibi anima, sed sola caro. Sed licet anima huius vel illius hominis non fuerit in Adā peccante semine rationem feminalem sicut in principio effectiuo, fuit tamen in eo sicut in principio dispositiuo, eo quod semen corporale, quod ex Adam traducitur, sua virtute non efficit animam rationalem, sed ad eam disponit. Cum autem anima in sui infusione in corpus, inficiatur macula originalis peccati ex contracta carnis maculata, huiusmodi infectio originalis peccati nullo modo causatur a Deo, sed ex solo peccato primi parentis per carnalem generationem, & ideo cum creatio importet respectum anime ad solum Deum, non potest dici, quod anima in sui creatione inquinetur. Sed infusio importat respectum, & ad Deum infundentem, & ad carnem cui infunditur anima. Et ideo respectu ad Deum infundentem non potest dici, quod anima per infusionem maculetur, sed solum habito respectu ad corpus cui infunditur. Licet autem sic inficiatur anima a carne in ipso sui infusionis instanti, non debet tamen Deus summus bonus, & sapiens prætermittere creationem huius anime, quia bonum commune partiiculari præfertur. Vnde Deus semine suam sapientiam non prætermittit vniuersalem ordinem rerum, qui est ut tali corpori talis anima infundatur, ut vitetur singularis infectio huius anime præsertim cum natura anime hoc habeat, ut esse non incipiat nisi in corpore. Melius est autem ei esse esse naturam, quam nullo modo esse, præsertim cum possit per gratiam damnatione euadere. Ad semine. scilicet originale peccatum sit prius in anima, quam in eius potentijs, dicendum, quod illud principaliter est subiectum alicuius peccati, ad quod pertinet prima causa motiua illius peccati. Sicut si causa motiua ad peccandum sit delectatio sensus, qui pertinet ad vim concupiscibilem sicut proprium obiectum eius; loquitur quod vis concupiscibilis sit proprium subiectum alicuius peccati. Manifestum est autem, quod peccatum originale causatur per originem. Vnde illud anima, quod primo attingitur ab origine hominis est primum subiectum originalis peccati. Attingit autem origo animam per terminum generationis, semine quod est forma corporis, quod quidem conuenit ei semine essentiam propriam. Vnde anima semine essentia est subiectum primum originalis peccati. Sicut originalis iustitia primordially pertinebat ad essentiam anime. Erat enim donum diuinitus datum humanæ naturæ, quam per prius respicit essentia anime, quam eius potentia. Potentia enim magis videtur pertinere ad personam in quantum sunt principia personalium actuum. Vnde sunt propria subiecta peccatorum actualium, quæ sunt peccata personalia. Ad tertium. scilicet utrum peccatum originale, per prius inficiatur voluntatem, quam alias potentias, dicendum, quod in infectione peccati originalis duo est considerare. Primo quidem in hærentia eius ad subiectum, & semine hoc primo respicit essentiam animæ, ut dictum est. Deinde considerare oportet inclinationem eius ad actum, & hoc modo respicit potentias animæ. Oportet igitur, quod illam per prius respiciat, quæ primam inclinationem habet ad peccandum, hoc autem est voluntas, ut ex supradictis patet. Vnde peccatum originale per prius respicit voluntatem. Ad quartum. scilicet utrum vis generatiua, & vis concupiscibilis, & sensus, tactus sint magis infectæ, quam alia potentie anime, dicendum, quod huiusmodi corruptio præcipue infectio nominari solet, quæ nata est in aliud transferri, vnde & morbi contagiosi sicut lepra, & scabies, & huiusmodi infectiones dicuntur. Corruptio autem originalis peccati traducitur per actum generationis, sicut supra dictum est, vnde potentia, quæ ad huiusmodi actum concurrunt, maxime dicuntur esse infectæ. Huiusmodi enim actus deseruit generatiue in quantum ad generationem ordinatur. Habet autem in se delectationem tactus, quæ est maximum obiectum concupiscibilis. Et ideo cum omnes partes animæ dicantur esse corruptæ per peccatum originale, specialiter tres prædictæ dicuntur esse corruptæ, & infectæ.

De causa peccati. Dist. XV.

Deinde considerandum est de causa peccati, semine quod vnum peccatum est causa alterius. Et circa hoc quaerunt quatuor. Primo utrum cupiditas sit radix omnium peccatorum. Secundo utrum superbia sit initium omnis peccati. Tertio utrum præter superbiam, & auaritiam debeant dici capitalia vitia aliqua. Quarto quot, & quæ sunt capitalia vitia. Ad primum, scilicet utrum cupiditas sit radix omnium peccatorum. Dicendum, quod semine quosdam cupiditas dicitur multipliciter. Vno modo prout est inordinatus appetitus diuitiarum, & sic est speciale peccatum. Alio modo semine quod significat inordinatum appetitum cuiuscumque boni temporalis, & sic est genus omnis peccati. Nam in omni peccato

est inordinata conuersio ad commutabile bonum, ut dictum est. Tertio sumitur prout significat quandam inclinationem naturæ corruptæ ad bona corruptibilia inordinate appetenda. Et sic dicunt cupiditatem esse radicem omnium peccatorum, ad similitudinem radicis arboris, quæ ex terra trahit alimentum. Sic enim ex amore rerum temporalium omne peccatum procedit, & hæc quidem quamuis vera sint, non tamen videntur esse semine intentionem Apostoli, quod dixit cupiditatem esse radicem omnium peccatorum. Manifeste enim ibi loquitur contra eos, qui cum velint diuites fieri incidunt in tentationes, & in laqueum diaboli, eo quod radix omnium malorum est cupiditas. Vnde manifestum est, quod loquitur de cupiditate semine quod est inordinatus appetitus diuitiarum. Et semine hoc dicendum est, quod cupiditas semine quod est speciale peccatum dicitur radix omnium peccatorum, ad similitudinem radicis arboris, quæ alimentum præstat toti arbori. Videmus enim quod per diuitias homo acquirit facultatem perpetrandi quodcumque peccatum, & adipiscendi desiderium cuiuscumque peccati, eo quod ad habenda quæcumque temporalia potest homo per pecuniam iuari semine quod dicitur Eccle. 10. Pecunia obediunt omnia. Et semine hoc patet, quod cupiditas diuitiarum radix est omnium peccatorum. Sciendum autem, quod sicut in naturalibus non quaeritur, quid semper fiat, sed quid in pluribus accidat, eo quod natura corruptibilium rerum impediri potest ut non semper eodem modo operetur: ita etiam in moralibus consideratur quod ut in pluribus est, non autem, quod est semper, eo quod voluntas non ex necessitate operatur. Non ergo dicitur auaritia radix omnis mali, quin interdum aliquod aliud malum sit radix eius, sed quæ ex ipsa ut frequentius alia mala oriuntur ratione prædicta. Ad semine. scilicet utrum superbia sit initium omnium peccatorum, dicendum, quod quidam dicunt superbiam tripliciter dici. Vno modo semine quod superbia significat inordinatum appetitum propriæ excellentiæ, & sic est speciale peccatum. Alio modo semine quod importat quandam actualem contemptum Dei, quantum ad hunc effectum, qui est non subdi eius præcepto, & sic dicunt, quod est generale peccatum. Tertio modo semine quod importat quandam inclinationem ad huiusmodi contemptum ex corruptione naturæ, & sic dicunt quod est initium omnis peccati. Et differt a cupiditate, quia cupiditas respicit peccatum ex parte conuersionis ad bonum commutabile, ex quo peccatum quodammodo nutritur, & fouetur, per hoc cupiditas dicitur radix. Sed superbia respicit peccatum ex parte auersionis a Deo, cuius præcepto homo subdi recusat, & ideo vocatur initium, quia ex parte auersionis incipit ratio mali. Et hæc quædam quamuis vera sint, non tamen sunt semine intentione sapientis, qui dicit. Initium omnis peccati superbia. Manifeste enim loquitur de superbia, semine quod est inordinatus appetitus propriæ excellentiæ. Quod patet per hoc, quod subdit. Sedes ducum superbiorum destruxit Deus, &c. & ideo dicendum est, quod superbia semine quod est speciale peccatum, est initium omnis peccati. Considerandum est enim, quod in actibus voluntarijs cuiusmodi sunt peccata duplex ordo inuenitur. scilicet intentionis, & executionis. In primo quod ordinae habet rationem principij finis. Finis autem in omnibus bonis temporalibus acquirendus est, ut homo per illam quandam perfectionem, & excellentiam habeat, & ideo ex hac parte superbia, quæ est appetitus excellentiæ ponitur esse initium omnis peccati. Sed ex parte executionis est primum illud, quod præbet opportunitatem ad implendum omnia desideria peccati, quod habet rationem radicis. scilicet diuitiarum, & ideo ex hac parte auaritia ponitur esse radix omnium malorum. Nec obstat, quod dicitur Eccle. 10. Initium superbiæ hominis apostatare a Deo, & sic superbia non videtur esse initium omnis peccati. Sed sciendum, quod apostatare a Deo videtur esse initium superbiæ ex parte auersionis, ex hoc enim quod homo non vult subdi Deo, sequitur, quod inordinate velit propriam excellentiam in rebus temporalibus, & sic apostasia a Deo non sumitur hic, quasi speciale peccatum. Sed magis conditio quædam generalis omnis peccati, quæ est auersio ab incommutabili bono. Vel potest dici, quod apostatare a Deo dicitur esse initium superbiæ quia est prima superbiæ species. Ad superbiam autem pertinet cuiusque superiori nolle subijci, & præcipue nolle subdi Deo, ex quo contingit quod homo supra seipsum indebitè se extollat, quantum ad alias superbiæ species. Item nota, quod inordinatus amor sui dicitur initium omnis peccati, quia secundum August. 14. de Ciuit. Dei. facit ciuitatem Babiloniæ, sed in hoc dicitur homo se amare, quod vult sui excellentiam. Idem enim est se amare, quod velle sibi bonum. Vnde ad idem pertinet, quod superbia ponatur initium omnis peccati, vel proprius amor sui. Ad tertium. scilicet utrum præter superbiam, & cupiditatem sint quædam aliqua alia peccata, quæ capitalia nominentur, dicendum, quod capitale a capite dicitur. Caput autem proprie quidem est quoddam membrum animalis, quod est principium, & directiuum totius animalis: vnde metaphoricè omne principium caput vocatur: & etiam homines, qui alios dirigunt, & gubernant capita aliorum dicuntur. Dicitur ergo vitium capitale vno modo a capite pro-

Speculum Morale Vincentij.

priè dicto, & fm hoc peccatū capitale dī peccatū, qđ capitis pena punitur. Sed sic nunc non intēdimus de capitalibus vitijs vel peccatis. Sed fm qđ alio mō dī peccatum capitale a capite put metaphoricè significat principium vel directiū aliorum, & sic dī vitium capitale ex quo alia vitia oriuntur, & præcipue fm originem causæ finalis, quæ est formalis origo vt supra dictum est, & ideo vitium capitale non solum est principium aliorum, sed etiam est directiū quoddammodo aliorum. Semper.nars vel habitus ad quam pertinet finis, principatur & imperat circa ea, & sunt ad finem. Vñ Greg. 31. Moral. hmoi vitia capitalia ducibus exercituum comparat. Dicuntur autem capitalia vitia non solum illa, quæ habent rōnem primæ originis, sicut auaritia, quæ dī radix, & superbia quæ dī initium, sed etiam illa, quæ habent rōnem originis propinquæ respectu pluriū peccatorum. Ad quartum. si quot, & quæ sint capitalia vitia, dicendum, qđ sicut dictum est, vitia capitalia dicuntur ex quibus alia oriuntur, præcipue fm rationem causæ finalis: hmoi autem origo potest attendi dupliciter. Vno quidem modo fm conditionem peccantis, qui sic dispositus est vt maxime afficiatur ad vnum finem, ex quo vt plurimum in alia peccata procedat, sed iste modus originis sub arte cadere non potest, eo qđ infinitæ sunt particulares hominum dispositiones. Alio modo fm naturalem habitudinem ipsorum finium adiuuicem, & fm hoc vt in pluribus vnum vitium ex alio oritur, vnde iste modus originis sub arte cadere non potest. Secundum hoc ergo illa vitia capitalia dicuntur, quorum fines habent quasdam primarias rōnes mouendi appetitum, & fm harū rōnem distinguuntur capitalia vitia. Mouet autem aliquid appetitum dupliciter. Vno modo directè, & per se, & hoc modo bonum mouet appetitum ad prosequendum, malū autem fm eandem rationem ad fugiendum. Alio modo indirectè, & quasi per aliud, sicut aliquis aliquod malum prosequitur pp aliquod bonum adiunctum, vel aliquod bonum fugit pp aliquod malū adiunctum. Bonum autem hominis triplex est. Est.n. primo quoddam bonum animæ, qđ. s. ex sola apprehensione rōnem appetibili litatis habet, sicut excellentia laudis vel amoris, & hoc bonum inordinatè prosequitur inanis gloria. Aliud est bonum corporis, & hoc vel pertinet ad conseruationem indiuidui sicut cibus, & potus, & hoc bonum inordinatè prosequitur gula: aut ad conseruationem speciei, sicut coitus, & ad hoc ordinatur luxuria. Tertio bonum est exterius, s. diuitiæ, & ad hoc ordinatur auaritia, & eadem quatuor vitia inordinatè fugiunt mala contraria, vel aliter bonum præcipue mouet appetitum ex hoc, qđ participat aliquid de proprietate felicitatis, quam naturaliter omnes appetunt, de cuius ratione est quidem primò quædam pfectio. Nam felicitas est perpetuum bonum ad quod pertinet excellentia vel claritas, quam appetit superbia vel inanis gloria. Secundo de ratione eius est sufficientia quam appetit auaritia in diuitijs eam promittentibus. Tertio est de conditione eius delectatio, sine qua felicitas esse non potest, vt dī in 1. & 10. Ethic. Et hanc appetunt gula, & luxuria. Quod autem aliquis bonum fugiat ppter aliquod malum adiunctum, hoc contingit dupliciter. Quia aut est respectu boni proprij, & sic est accidia, quæ tristatur de bono spiritali propter laborem corporalem adiunctum. Aut est de bono alieno, & hoc si sit sine insurrectione pertinet ad inuidiam, & quæ tristatur de bono alieno inquantum est impeditiū propriæ excellentiæ. Aut est cum quadam insurrectione adiuncta. s. ad vindictam, & sic est ira, & ad eadem vitia pertinet prosequitū mali oppositi. Dicuntur etiam ista vitia capitalia, quia ex eis frequentius alia oriuntur. Vnde nihil prohibet aliqua peccata interdum ex alijs causis oriri. Potest tamē dici, qđ omnia peccata, quæ ex ignorantia proueniunt possunt reduci ad accidiam, ad quam pertinet negligentia, qua aliquis recusat spiritalia bona acquirere propter laborem. Ignorantia autem, quæ potest esse causa peccati ex negligentia prouenit vt supra dictum est. Quod autem aliquis committat aliquod peccatum ex bona intentione, ad ignorantiam viderit pertinere.

De effectibus peccati. Dist. XVI.

DEinde considerandum est de effectibus peccati. Et primo de corruptione boni naturæ. Secundo de macula animæ. Tertio de reatu penæ. Quarto de diuersis damnis, quæ peccatum facit in anima. Circa primum quærentur sex. Primo vtrum bonum naturæ diminuat per peccatum. Secundo vtrum totaliter tolli possit. Tertio de quatuor vulneribus, quæ Beda ponit, quibus humana natura vulnerata est propter peccatum. Quarto vtrum priuatio modi speciei, & ordinis sit effectus peccati. Quinto vtrum mors, & alij defectus corporales sint effectus peccati. Sexto vtrum sint aliquo modo homini naturales. Ad primum. s. vtrum peccatum diminuat bonum naturæ. Dicendum, qđ bonum humanæ naturæ potest tripliciter dici. Primo ipsa principia naturæ ex quibus natura constituitur, & proprietates

ex his causatæ sicut potentie animæ, & alia huiusmodi. Secundo, quia homo a natura habet inclinationem ad virtutem, vt supra habitum est, ipsa autem inclinatio ad virtutē est quoddam bonum naturæ. Tertio modo potest dici bonum naturæ quoddam originalis iustitiæ, quod fuit in primo homine collocatum toti humanæ naturæ. Primum igitur bonum naturæ neque tollitur neque diminuitur per peccatum. Tertium verò bonum naturæ totaliter est ablatum per peccatum primi parētis. Sed mediam bonum naturæ, s. ipsa naturalis inclinatio ad virtutē diminuitur per peccatum. Per actus enim humanos fit quædam inclinatio ad similes actus, vt supra habitum est. Oportet autem, qđ ex hoc, qđ aliquid inclinatur ad vnum contrarium, diminuitur inclinatio eius ad aliud. Vnde cum peccatum sit contrariū virtuti, ex hoc ipso, qđ homo peccat, diminuitur bonum naturæ, quod est inclinatio ad virtutem. Ad secundum. s. vtrum totum bonum naturæ possit per peccatum auferri, dicendum, qđ sicut dictum est, bonum naturæ, quod per peccatum diminuitur est naturalis inclinatio ad virtutem, quæ quidem conuenit homini ex hoc ipso, qđ rationalis est, ex hoc enim habet, qđ fm rationem operetur, quod est agere fm virtutem. Per peccatum autem nō potest ab homine totaliter tolli, qđ sit rationalis, quia iam non esset capax peccati. Vnde non est possibile, quod prædictum naturæ bonum totaliter tollatur. Cum autem inueniatur huiusmodi bonum continēe dimini per peccatum, quidā ad huius manifestationem vsi sunt quoddam exemplo, in quo inuenitur aliquod finitum in infinitum dimini, nunquam tamen totaliter consumi. Dicit enim Philosophus in 3. Physico. qđ si ab aliqua magnitudine finita continuè auferatur aliquid secundum eadē quantitatem totaliter tandem cōsumetur, puta si a quacumque cōuertibilitate finita semper subtrahit mensuram palmi. Si verò fiat subtractio semper fm eandem proportionem, & non secundum eandem quantitatem, poterit in infinitum subtrahi, puta si quantitas diuidatur in duas partes, & ad minus subtrahatur dimidium, ita in infinitum poterit procedi, ita tamen quod semper, quod posterius subtrahitur erit minus eo, quod prius subtrahatur. Sed hic in proposito non habet locum. Nō enim sequens peccatum minus diminuit bonum naturæ, quam præcedens, sed forte magis si sit grauius. Et ideo aliter est dicendum, quoniam prædicta inclinatio intelligitur vt media inter duos, fundatur enim sicut in radice in non rationali, scilicet in naturæ corporali, & tendit in bonum virtutis sicut in terminum, & finem. Dupliciter enim potest intelligi eius diminutio. Vno modo ex parte radicis, alio modo ex parte termini. Primo quidem modo non diminuitur per peccatum, eo quod peccatum non diminuit ipsam naturam, vt supra dictum est, sed diminuitur secundo modo inquantum, scilicet ponitur impedimentum pertingendi ad terminum. Si autem primo modo diminueretur, oporteret quod quandoq; totaliter consumeretur, natura rationali totaliter consumpta, sed quia diminuitur ex parte impedimenti, quod apponitur ne pertingat ad terminum, manifestū est qđ diminui quidem potest in infinitum, quia in infinitum possunt impedimenta apponi, fm quod potest homo in infinitū addere peccatum peccato, non tñ potest totaliter consumi, quia semper manet radix talis inclinationis, sicut patet in dyaphano corpore, quod quidem habet inclinationem ad susceptionem lucis, ex hoc ipso, qđ est dyaphanum, diminuitur autē hic inclinatio uel habitus ex parte nebularum superuenientium, cum semper maneat in radice naturæ. Ad tertium. s. de quatuor vulneribus, quæ Beda ponit quibus humana natura, vulnerata est pp peccatum, quæ sunt. Infirmetas, ignorantia, malitia, & concupiscentia. Dicendum, qđ per iustitiam originale perfectæ ratio continebat inferiores aīe vires, & ipsa rō adeo perficiebatur ei subiecta. Hæc autem originalis iustitia subtracta est p peccatū primū parentis, sicut iā dictum est, & ideo oēs vires aīe remanēt quoddammodo destitutæ, pprio ordine, quo naturaliter ordinantur ad virtutem, & ipsa destitutio vulneratio naturæ dī. Sunt autem quatuor potentie animæ, quæ possunt esse subiecta virtutum, vt supra dictum est. s. ratio in qua prudentia est, voluntas in qua est iustitia, irascibilis in qua est fortitudo, concupiscibilis in qua est temperantia. Inquantum igitur ratio destituitur suo ordine ad verum est vulnus ignorantie. Inquantum verò voluntas destituitur ordine ad bonum, est vulnus malitiæ. Inquantum verò irascibilis destituitur suo ordine ad arduum, est vulnus infirmitatis. Inquantum verò destituitur ordine ad delectabile moderatum ratione, est vulnus concupiscentiæ. Sic igitur quatuor sunt vulnera inflicta toti humanæ naturæ ex peccato primi parentis. Sed quia inclinatio ad bonum virtutis in vnoquoque diminuitur per peccatum actuale. vt ex dictis patet, etiam ista quatuor vulnera sunt ex alijs peccatis consequentia inquantum, scilicet per peccatum, & ratio hēbetur, & p̄cipue agendis,

agendis, & voluntas ad bonū induratur, & maior difficultas bene agendi accrescit, & concupiscentia magis exardescit. Licet autem hæc quatuor sint cause peccatorū ut dictū est, nihilominus sunt effectus peccati. Nihil enim prohibet id, quod est effectus unius peccati, esse causam peccati alterius. Ex hoc enim quod anima deordinatur per peccatum præcedens, facilius inclinatur ad peccandum. Sciendum autem quod malitia non sumit hic per peccatum, sed per quadam priuationem ad malū quod dicitur Gen. 6, Prone sunt sensus hominis ad malum ab adolescentia sua. Item concupiscentia potest dupliciter considerari. Vno modo quod est quid naturale. scilicet actus vis concupiscentialis, & sic subditur rōni. Alio modo quod excedit limites rōnis, & sic est contra naturam, & est vulnus naturæ. Item infirmitas uno modo dici potest omnis passio quod debilitat robur animæ, & impedit rationem. Vnde idem est peccare ex infirmitate, & ex passione. Alio modo dicitur infirmitas quod opponitur fortitudini, quæ pertinet ad irascibilem, & sic dicitur esse vulnus naturæ. Ad quartum. scilicet vtrum priuatio modi speciei, & ordinis sit effectus peccati, dicendum, quod modus, species, & ordo consequuntur vnumquodque bonum creati in quantum homo, & etiam vnumquodque ens. Omne enim esse, & bonū consideratur per aliquam formam quod sumitur speciem, forma autem vniuscuiusque sit siue substantialis, siue accidentalis, est quod est aliis mensuram. Vnde in 8. Meth. dicitur, quod formæ rerum sunt sicut numeri, & ex hoc habet modum quendam, quod mensuram respicit, ex forma vero sua vnumquodque; ordinatur ad aliud. Sic igitur quod diuersos gradus bonorum sunt diuersi gradus modi, speciei, & ordinis. Est igitur quoddam bonum pertinens ad ipsam substantiam naturæ, quod habet suum modum, speciem, & ordinem, & illud, nec priuatur nec diminuitur per peccatum. Est etiam quoddam bonum naturalis inclinationis, & hoc habet suum modum, speciem, & ordinem, & hoc diminuitur per peccatum ut dictum est, sed non totaliter tollitur. Est etiam quoddam bonum virtutis, & gratiæ, quod etiam habet suum modum, speciem, & ordinem, & hoc totaliter tollitur per peccatum mortale. Est etiam quoddam bonum quod est ipse actus ordinatus, quod etiam habet suum modum, speciem, & ordinem, & huius priuatio est essentialiter ipsum peccatum, & sic patet qualiter peccatum, & est priuatio modi, speciei, & ordinis, & priuatur vel diminuitur modum, speciem, & ordinem. Ad quintum. scilicet vtrum mors & alij defectus corporales sint effectus peccati, dicendum, quod aliquid est causa alterius dupliciter. Vno quidem modo per se. Alio modo per accidens. Per se quidem est causa alterius, quod est virtutem naturæ suæ vel formæ producit effectum. Vnde sequitur, quod effectus sit per se intentus a causa, vnde cum mors, & homo defectus sint præter intentionem peccantis, manifestum est, quod peccatum non est per se causa istorum defectuum. Per accidens autem aliquid est causa alterius, si sit causa remouendo prohibens, sicut dicitur in 8. Physic. quod diuellens columnam per accidens irruet lapidem columnæ suprapositum, & hoc modo peccatum primi parentis est causa mortis, & omnium hominū defectuum in natura humana, in quantum per peccatum primi parentis sublata est originalis iustitia, per quam non solum animæ vires in inferiores continebantur sub ratione absque omni deordinatione, sed etiam totū corpus continebatur sub anima absque omni defectu, & ideo subtracta hac originali iustitia per peccatum primi parentis, sicut vulnerata est humana natura quantum ad animam per deordinationem potentiarum, ut supra dictum est, ita etiam est corruptibilis effectus per deordinationem ipsius corporis. Subtractio autem originalis iustitiæ habet rationem pænæ, sicut etiam, & subtractio gratiæ vnde etiam mors, & oēs corporales defectus consequentes, sunt quædam pænæ originalis peccati, & quamuis homo defectus non sint intenti a peccante, sunt tamen ordinati quod est iustitiam Dei punientis. Ad sextum. scilicet vtrum mors, & alij corporales defectus sunt hominibus naturales, dicendum, quod de vnaquaque re corruptibili dupliciter loqui possumus. Vno modo quod est natura vniuersali, alio modo quod est natura particulari. Natura quod est particularis est propria virtus actiua, & conservatiua vniuscuiusque rei, & est hanc omnis corruptio, & defectus est contra naturam, ut dicitur in 2. de celo, & mundo, quia homo virtus intendit esse, & conseruationem eius cuius est, natura vero vniuersalis est virtus actiua in aliquo vniuersali principio naturæ, puta in aliquo cælestium corporum, vel alicuius superioris substantiæ, quod est etiam Deus a quibusdam dicitur natura naturans, quæ quidem virtus intendit bonum, & conseruationem vniuersi, ad quod exigitur alternatio generationis, & corruptionis in rebus, & est hanc corruptiones, & defectus in rebus sunt naturales, non quidem quod est inclinationem formæ, quæ est principium essendi, & perfectio naturæ, sed quod est inclinationem formæ, quæ proportionaliter attribuitur tali formæ quod est distributionem vniuersali agentis, & quamuis omnia rei intendat perpetuum esse quantum potest, nulla tamen forma rei corruptibilis potest assequi perpetuitatem sui præter animam rationalem, eo quod ipsa non est subiecta omnino materię corporali sicut alia formæ quinimodo

Speculum Morale.

habet propria operatione immateriali. Vnde ex parte suæ formæ naturalior est homini incorruptio, quam alijs rebus corruptibilibus; sed quia ipse habet materiam ex contrarijs compositam ex inclinatione materię sequitur corruptibilitas in toto, & est hoc homo est naturaliter corruptibilis quod est natura materię sibi relicta, sed non quod est naturam formæ. Vnde considerandum est, quod forma hominis, quæ est anima rationalis quod est suam incorruptibilitatem proportionata est suo fini, qui est beatitudo perpetua. Sed corpus humanum, quod est corruptibile quod est suam naturam consideratum, est quodammodo proportionatum suæ formæ, & quodammodo non. Duplex enim conditio attendi potest in aliqua materia. Vna scilicet quæ agens elegit, alia quæ non est ab agente electa, sed est quod est conditionem materię. Sicut faber ad faciendum cultellum eligit materiam duram, & ductilem, quæ subtrahi possit, ut sic sit apta incisioni, & est hanc conditionem ferrum est materia electa a natura hominis, quæ est ad hoc, quod ferrum sit frangibile, & rubiginem trahens, consequitur ex naturali dispositione ferri, nec hoc elegit artifex in ferro sed magis repudiaret si posset. Vnde hæc dispositio materię non est proportionata intentioni artificiatum, nec intentioni artis. Similiter corpus humanum est materia electa a natura quantum ad hoc, quod est temperatæ complexionis, ut possit esse conuenientissimum organum tactus, & aliarum virtutum sensitiuarum, & motuarum. Sed quod sit corruptibile hoc est ex conditione materię, nec est electa a natura, quin potius natura eligeret materiam incorruptibilem si posset. Sed Deus cui subiacet omnis natura in ipsa institutione hominis suppleuit defectum naturæ, & dono iustitiæ originalis dedit corpori incorruptibilitatem quandam, & secundum hoc dicitur, quod Deus mortem non fecit, & quod mors est pænæ peccati.

De macula peccati. Dist. XVII.

Deinde considerandum est de macula peccati. Et circa hoc queruntur duo. Primo vtrum macula animæ sit effectus peccati. Secundo vtrum remaneat in anima post actum peccati. Ad primum. scilicet vtrum peccatum causet aliquam maculam in anima, dicendum, quod macula proprie dicitur in corporalibus, quod est aliquid quod corpus nitidum perdit suum nitorem ex contactu alterius corporis, sicut vestis, & aurum, & argentum, aut aliud homo. Ita rebus autem spiritualibus ad similitudinem huius oportet maculam dici. Habet autem anima hominis duplicem nitorem. Vnum quod est ex resplendentia luminis naturalis, per quam dirigitur in suis actibus. Alium vero ex resplendentia Diuini luminis. scilicet sapientiæ, & gratiæ per quam etiam homo perficit ad bene, & decenter agendum. Est autem quasi quidam actus tactus quod inhaeret aliquibus rebus per amorem, cum autem peccat, adhæret rebus aliquibus contra lumen rationis, & Diuinæ legis. Vnde ipsum decrementum seu detrimentum nitore ex tali contactu proueniens macula animæ metaphoricè vocatur. Sciendum autem, quod anima non inquinatur ex rebus inferioribus virtute earum quasi agentibus eis in animam, sed magis conuerso anima sua actione se inquinat, inordinate eis inhaerendo contra lumen rationis, & Diuinæ legis. Item sciendum, quod actio intellectus perficitur quod est res intelligibiles sunt in intellectu per modum ipsius intellectus, & ideo intellectus ex eis non inficit, sed magis perficitur. Sed actus voluntatis consistit in motu ad ipsas res, ita quod amor cogitatur a se rei amatæ, & ex hoc anima maculatur quod inordinate inhaeret, quod est illud Osee. 9. Facti sunt abominabiles sicut ea, quæ dilexerunt. Item sciendum, quod illa macula non est aliquid positum in anima, nec signat priuationem solam, sed signat priuationem quandam nitore animæ in ordine ad suam causam, quæ est peccatum, & ideo diuersa peccata diuersas maculas inducunt, & est simile de vmbra, quæ est priuatio luminis ex obiecto alicuius corporis, & est diuersitatem corporum obiectorum diuersificatur vmbra. Ad secundum. scilicet vtrum macula remaneat in anima post actum peccati, dicendum, quod macula peccati remanet in anima, etiam transeunte actu peccati, cuius est ratio, quia macula importat quendam defectum nitore propter recessum a lumine rationis, vel Diuinæ legis, & ideo quamdiu manet homo extra huiusmodi lumen, manet in eo macula peccati, sed postquam redit ad lumen Diuinum, & ad lumen rationis, quod sit per gratiam, tunc macula cessat. Licet autem cesset actus peccati quo homo discessit a lumine rationis, vel legis Diuinæ, non tamen homo statim redit ad illud in quo fuerat. Sed requiritur motus voluntatis contrarius primo motui. Sicut si aliquis sit distans alicui per aliquem motum, non tamen statim cessante motu sit propinquus, sed oportet, quod appropinquet rediens per motum contrarium.

De reatu pænæ. Dist. XVIII.

Deinde considerandum est de reatu pænæ, & primo de ipso reatu. Secundo de mortali, & veniali peccato, quæ distinguuntur quod est reatum. Circa primum queruntur octo. Primo vtrum reatu pænæ sit effectus peccati. Secundo vtrum peccatum possit

Tomus Tertius.

Y 4 cæc

esse pena alterius peccati. Tertio vtrū peccatum faciat reū æter-
na pena. Quarto vtrum faciat reum pena infinita & m̄ quantita-
tē. Quinto vtrum peccatum faciat reum æterna, & infinita pena.
Sexto vtrum reatus pene possit remanere post peccatū. Septi-
mo vtrum oīs pena inferatur p̄ aliquo peccato. Octauo vtrum
vnus sit reus pene p̄ peccato alterius. Ad primum. s. vtrum reatus
pene sit effectus peccati, dicendū, q̄ ex rebus naturalibus ad
res humanas deriuatur. vt id qđ contra aliqđ insurgit, ab eo de-
trimentum patiat. Videmus. n. in rebus naturalibus, q̄ vnū cō-
trarium vehementius agit altero contrario superueniente, p̄ qđ
quæ aquæ calefactæ magis congelantur, vt dī in 2. Meteororū.
Vñ & in hoibus hoc ex naturali inclinatione inuenitur, vt vnus-
quisq; deprimat eum, qđ cōtra ipsū insurgit. Manifestum est at̄
q̄ quæcumq; continēt sub aliquo ordine sunt quodā mō vnū,
& in ordine ad principium ordinis. Vñ qđ quid cōtra ordinē ali-
quē insurgit, consequens est vt ab ipso ordine a principe ordinis
deprimat. Cum autē peccatum sit actus inordinatus, manifestum
est, qđ quicūq; peccat, contra aliquē ordinē agit, & ideo ab ipso
ordine cōsequēs est vt deprimat, qđ qđ dem depressio pena est. Vñ
fm̄ tres ordines qbus subditū humana voluntas triplici pena pōt
hō puniri. Primo, n. subditur humana voluntas ordini p̄prietatis rō-
nis. Secundo ordini exterioris hoīs gubernātis vel temporaliter
vel spiritualiter politicē, seu rōnomicē. Tertio subditur vniuersali
ordini diuini regiminis. Quilibet autē horum ordinum per
peccatum puerit, dū ille, qui peccat agit, & contra rōnem, & cō-
tra legē humanā, & contra legē Diuinā. Vñ & triplicem penam
incurrit. Vñ qđ dē a seipso, qđ est conscientie remorsus. Aliā verō
ab hoīe. Tertiā verō a Deo. Ad fm̄. s. vtrum peccatum possit esse
pena alterius peccati, dicendum qđ de peccato dupliciter loq̄
possumus, per se, & per accēs. Per se qđ nullo mō peccatum p̄t
esse pena peccati. Peccatum, n. per se consideratur fm̄ qđ egredit̄
a voluntate, sic, n. habet rōnē culpæ. De rōne autem pene est, qđ
sit contra voluntatem. Vñ manifestum est, qđ nullo mō per se lo-
quendo peccatum p̄t esse pena peccati. Per accēs autem peccatū
p̄t esse pena peccati tripliciter. Primo quidem mō ex parte cau-
sæ, qđ est remotio phibentis. Sunt. n. causæ inclinantes ad pecca-
tum, passiones, tentatio Dyaboli, & alia hm̄oī, quæ quidem cau-
sæ impediuntur per auxilium Diuinæ gratiæ, qđ subtrahitur per
peccatum. Vñ cum ipsa subtractio gratiæ sit qđā pena, & a Deo
vt supra dictum est, sequitur qđ per accidens etiā peccatum, qđ
ex hoc sequitur, pena dicatur. Et hoc modo loquitur Apostolus
Ro. 1. dicens Propter quod tradidit illos Deus in desideria cor-
dis eorum, qđ sunt animi passiones. s. hoīes deserti ab auxilio Di-
uinæ gratiæ vincuntur a passionibus, & hoc mō semp̄ peccatum
dī esse pena præcedentis peccati. Alio mō ex parte substantiæ
actus, qđ afflictionē inducit, siue sit actus exterior vt patet in ira,
& in inuidia, siue sit actus exterior, vt patet cum aliqui graui la-
bore opprimuntur, & dāno vt cōpleant actum peccati, fm̄ illud
Sap. 1. Lassati sumus in via iniquitatis. Tertio mō ex parte effe-
ctus, vt. s. aliquid peccatum dicatur pena respectu effectus cōse-
quentis. Sed his duobus modis vltimis vnū peccatum nō solū
est pena præcedentis peccati, sed etiam sui. Ad tertium. s. vtrum
aliquid peccatum inducat reatum æternæ pene, dicendum, qđ
sicut supra dictum est, peccatū ex hoc inducat reatum pene, qđ
peruertit aliquem ordinem. Manente autem causa manet effe-
ctus, vñ quamdiu remanet peruersitas hoīs, necesse est, qđ remaneat
reatus pene. Peruertit autem aliquis ordinem qñq; qđ dem
reparabiliter, qñq; irreparabiliter. Semper. n. defectus quo sub-
trahitur principium irreparabilis est. Si autem saluetur princi-
pium eius ipsius virtute, alij defectus reparari possunt. Sicut si
corrumpatur visuum principium, non potest fieri reparatio vi-
sionis nisi sola virtute Diuina. Si verō saluo principio visiuo ali-
qua impedimenta visionis adueniant, reparari possunt per natu-
rā vel artem. Cuiuslibet autē ordinis est aliquid principium, p̄
qđ aliquis particeps fit illius ordinis: & ideo si per peccatū cor-
rumpatur principium ordinis quo voluntas hoīs subditur Deo,
erit inordinatio quantum est de se irreparabilis, etsi reparari pos-
sit virtute Diuina. Principium autem huius ordinis est vltimus
finis cui homo inhæret p̄r charitatem, & ideo quæcumq; pec-
cata auertunt a Deo charitatem auferendo quantum est de se
inducunt reatum æternæ pene. Cum autem pena debeat p̄por-
tionari culpæ, sicut dī. Isa. 27. In mensura contra mensuram cum
abiecta fuerit iudicabo eam. Et Deut. 25. Iuxta mensurā delicti
erit, & plagam modus. Et Apoc. 18. Quātū glorificauit se, & in
delictijs fuit, tñ date illi tormentum, & luctum. Proportionatur
quidem fm̄ acerbiter tñ in iudicio diuino, quā in humano
sicut Aug. dicit 21. de Ci. Dei. In nullo iudicio requiritur vt pœ-
na adæquetur culpæ fm̄ durationē. Nō. n. qđ adulteriū vel homi-
cidij in momēto cōmittit p̄ hoc momētanea pena, punitur: sed
qñq; qđ dē p̄petuo carcere dāna vel exilio, qñq; et morte, in qua

non consideratur occisionis mora, sed potius, qđ in perpetuū au-
fertur de societate viuentium, & sic suo mō repræsentat æterni-
tatem pene inflictæ diuinitus. Iustum tñ est fm̄ Greg. qđ i
suo æterno peccauit contra Deum, in æterno Dei puniatur. Dē
autem aliquis in suo æterno peccasse non solum p̄ continua-
tionem actus in tota hoīs vita durantis, sed quia ex hoc ipso, qđ
in peccato finem constituit voluntatem habet in æternum pec-
candi. Vñ dicit Greg. 19. Mor. qđ iniqui voluissent sine fine viuere,
vt sine fine potuissent in iniquitatibus pmanere. Nec punit
Deus æternaliter, qđ delectetur in pennis nostris p̄ ipsas, sed de-
lectatur in pennis p̄ ordinem iustitiæ suæ, quæ hoc requirit. Itē
cum pena debeant esse medicinales, istæ medicinales sunt non
impis, qui puniuntur, sed solum alijs. Nā & pene quæ fm̄ leges
infiguntur non semper sunt medicinales ei, qui punitur, sed so-
lum alijs. sicut latro suspenditur, non vt ipse emendetur, sed
lū p̄ alios, vt saltē metu pene peccare desistat, fm̄ illud Prou.
19. Pestilente flagellato stultus sapientior erit. Sic igitur, & æter-
næ pene reproborum a Deo inflictæ sunt medicinales his, qui
consideratione penarum abstinent a peccatis, fm̄ illud Psalmi,
Dedisti metuentibus te significationē, vt fugiant a facie arcus,
vt liberentur dilecti, tui. Item qđ pene infliguntur ad seruandū
ordinē Diuinæ iustitiæ, & ad puniendū inordinationē peccati,
ideo semper manente inordinatione semper pena manebit. De
hoc require supra de æternitate penarum in infernalium. Ad quæ-
tum, s. vtrum peccato debeat pena infinita, dicendum, qđ pena
p̄portionatur peccato. In peccato autē duo sunt, quorum vnū est
auerſio ab incommutabili bono, qđ est finitum, vñ ex hac parte
peccatum est infinitum. Aliud, qđ est in peccato est inordinata
conuersio ad commutabile bonum, & ex hac parte peccatum est
infinitum, tum qđ ipsū bonū commutabile est finitum, tum et̄
qđ ipsa conuersio est finita: non. n. p̄t esse actus creaturæ infini-
tus. Ex parte igitur auersionis rñdet peccato pena dāni, qđ et̄ est
infinita, est. n. amissio infiniti boni. s. Dei. Ex parte autē cōuersio-
nis rñdet ei pena sensus, qđ etiā est finita. Ad quantum. s. vtrū oē
peccatū inducat reatū æternæ pene, dicendū qđ sicut supra dictū
est, peccatum causat reatum æternæ pene inquantū irreparabi-
liter repugnat ordini Diuinæ iustitiæ, p̄ hoc. s. qđ contrariat̄ ipsi
principio ordinis, qđ est vltimus finis. Manifestum est autē, qđ in
qbusdā peccatis est qđā aliqua inordinatio, nō tñ p̄ contrarieta-
tē ad vltimum finē, sed solū circa ea, qđ sunt ad finē, inquantum
plus vel minus debite eis intendit, seruato tñ ordine ad vltimū
finē, puta cū hō est ad aliquā rē tēporalē nimis afficiat, non tñ
p̄ ea vellet Deū offendere, aliquid contra eius pceptū faciendo:
vñ hm̄oī peccatis non debet pena æterna, sed tēporalis. Ad sex-
tum. s. vtrum reatus pene æ remaneat post peccatum, dicendū, qđ
in peccato duo possunt considerari, s. actus culpæ, & macula se-
quens. Planum est autē qđ cessante actu peccati, remanet reatus in
oibus peccatis. Actus. n. peccati facit hoīem reum pene inquantū
transgreditur regulā Diuinæ iustitiæ, ad qđ non redit nisi p̄ recō-
pensationē pene, qđ ad equalitatē iustitiæ reducit, vt. s. qđ plus volū-
tati suæ indulſit, qđ debuit contra mandatum Dei agens fm̄ ordi-
nem Diuinæ iustitiæ, aliquid contra id, qđ vellet simpliciter
spontaneus vel inuitus patiat: qđ etiā in iniurijs hoibus factis
obseruatur, vt p̄ recompensationem pene reintegretur æquali-
tas iustitiæ. Vñ patet, qđ cessante actu peccati vel iniuriæ illatæ,
adhuc remanet debitū pene. Sed si loquamur de ablatione pec-
cati quantum ad maculā, sic manifestum est, qđ macula peccati
ab anima auferri non pōt nisi per hoc, qđ anima Deo coniungi-
tur, per cuius distantiam detrimentum notoris incurrit, quod
est macula, vt supra dictum est. Coniungitur autem homo Deo
per voluntatem, vñ macula peccati ab homine tolli non potest,
nisi voluntas hominis hominem Diuinæ iustitiæ acceptet, vt. s.
vel ipse penam sibi spontaneus assumat in recompensationē cul-
pæ præteritæ, vel etiam a Deo illatam patienter sustineat. Vtro-
que enim modo pena rationem satisfactionis habet. Pœna autē
satisfactoria dimittit aliquid de ratione pene. Est enim de ra-
tione pene, qđ sit contra voluntatem. Pœna autem satisfactoria
et̄ secundum absolutam considerationem sit contra volunta-
tem, tamen nunc & per hoc est voluntaria, vnde simpliciter est
voluntaria, secundum quid autem inuoluntaria sicut patet ex
his, quæ supra de voluntario, & inuoluntario dicta sunt. Dicendū
est ergo, qđ remota macula culpæ, potest quidem remanere reatus,
non pœna simpliciter, sed satisfactorie. Ad septimum. s. vtrū
omnis pena inferatur propter aliquam culpam, dicendum quod
sicut iam dictum est, pœna potest dupliciter considerari, sim-
pliciter, & inquantum satisfactoria. Pœna quidem satisfac-
toria est quodammodo voluntaria, & quia contingit eos, qui
differunt in reatu pene esse vnum, secundum volūtatē vnio-
ne amoris, inde est, quod interdum aliquis, qui non peccauit,
penam voluntarius pro alio portat, sicut etiam in rebus
humanis

humani videmus, & aliquis in se transfert alterius debitum. Si vero loquamur de poena simpliciter scilicet, quod habet rationem poenae, sic semper habet ordinem ad culpam propriam, sed quoniam quidem ad culpam actualem, puta quoniam aliquis, vel a Deo, vel ab homine pro peccato commissio punitur, quoniam; vero ad culpam originalem, & hoc quidem, vel principaliter, vel consequenter. Principaliter quidem poena originalis peccati est, quod natura humana sibi relinquit destituta auxilio originalis iustitiae, sed ad hoc consequuntur omnes poenae, quae ex defectu naturae in omnibus contingunt. Sciendum tamen, quod quoniamque aliquid esse poenale, quod tamen non habet simpliciter rationem poenae. Poena enim est species mali, malum autem privatio boni. Cum autem sint plura hominibus bona, scilicet animae, corporis, & exteriorum rerum, contingit interdum, quod homo patiatur detrimentum in minori bono, ut augeatur in maiori, sicut cum patitur detrimentum pecuniae, propter sanitatem corporis, vel in utroque; horum propter salutem animae, & propter gloriam Dei, & tunc tale detrimentum non est simpliciter malum hominibus, sed scilicet quidem. Unde non dicitur simpliciter rationem poenae, sed medicinae. Nam & medici auferunt potiones propter infirmis, ut conferant sanitatem. Et quia homo non proprie habet rationem poenae, non reducuntur ad culpam sicut ad causam, nisi pro tanto, quod hoc ipsum, quod oportet humanam naturam medicinas poenales exhibere, est ex corruptione naturae, quae est poena originalis peccati. In statu enim innocentiae non oportuisset aliquid ad profectum virtutis inducere per poenalia exercitia. Unde hoc, quod est poenale in talibus, reducitur ad culpam originalem sicut ad causam. Ad octavum scilicet. utrum unus puniri debeat pro peccato alterius, dicendum, quod si loquamur de poena satisfactoria, quae voluntarie assumitur, contingit, quod unus portet poenam alterius in quantum sunt quodam modo unum, sicut iam dictum est. Si autem loquamur de poena pro peccato inflicta in quantum habet rationem poenae, sic solum unusquisque pro suo peccato punitur, quia actus peccati aliquid pro se poenale est. Si autem loquamur de poena, quae habet rationem medicinae, sic contingit, quod unus punitur pro peccato alterius. Dicitur enim, quod detrimenta corporalis rerum, vel et ipsius corporis sunt quaedam poenales medicinae ordinatae ad salutem animae. Unde nihil prohibet talibus poenis aliquid puniri pro peccato alterius, vel a Deo, vel ab homine: utpote filios pro patribus, & subditos pro dominis, in quantum sunt quaedam res eorum, ita tamen quod si subditus, vel filius est particeps culpe huius poenalis defectus habet rationem poenae quantum ad utrumque. scilicet. & quantum ad eum, qui punitur, & quantum ad eum pro quo punitur. Si vero non sit particeps culpe, habet rationem poenae quantum ad eum pro quo punitur, quantum vero ad eum qui punitur, habet rationem medicinae tamen, nisi per accidens in quantum peccato alterius consentit, ordinatur enim ad bonum animae si patienter sustineat. Poenae vero spirituales non sunt medicinales tamen, quia bonum animae non ordinatur ad aliud melius bonum. Unde in bonis animae nullus patitur detrimentum sine culpa propria, & propter hoc etiam talibus poenis, ut Apostolus dicit in Epistola ad Titum, unus non punitur pro alio, quia quantum ad animam filius non est res patris, unde & huius causam dominus assignans dicit. Ezech. 18. Omnes animae meae sunt. Unde, quod dicitur Exo. 20. Ego sum Deus zelotes visitans iniquitatem patrum in filios in tertiam, & quartam generationem, his qui oderunt me. Et Math. 23. Veniet super vos omnis sanguis iustus, qui effusus est super terram. Utrumque; istorum referendum esse videtur ad poenas temporales, vel corporales in quantum filii sunt res quaedam parentum, vel successores praedecessorum. Vel si referatur ad poenas spirituales, hoc dicitur propter imitationem culpae. Unde in Exo. additur. His qui oderunt me, & in Math. dicitur. Et vos implete mensuram patrum vestrorum. Dicit autem puniri peccata patrum in filios, qui filii peccatis patrum nutriti prioribus sunt ad peccandum, tum propter consuetudinem peccandi, & in peccatis diutius manendi, tum etiam propter malum exemplum, quod accipit a patribus, quasi auctoritatem, & vitam eorum mala sequentes. Sicut et ipse maior, & acerbior poena digni, si graues poenas patrum suorum videntes, quas propter peccata sua tollerant, non sunt correcti. Ideo addidit dominus in auctoritate praedilectae. In tertia, & quarta generationem. Exod. 20. quia tamen consueverunt homines vivere, ut visque in tertiam, & quartam generationem videant. Et sic mutuo videre possunt, & filii peccata, & malam vitam parentum suorum ad imitandum, & similiter patres filiorum poenas ad dolendum. Quantum autem ad poenas temporales, vel corporales puniuntur filii pro peccatis parentum suorum, & scilicet iustitiam humanam sicut patet in crimine laesae maiestatis, & istae poenae remedia quaedam, vel medicinae sunt contra culpas sequentes, ut vel ipsi qui puniuntur, vel alij cohibeantur a similibus culpis. Magis autem dominus propinquus, quam extranei puniri pro peccatis aliorum, tum quia poena propinquorum quodammodo reducat in illis qui peccaverunt in quantum filius est quaedam res patris, ut dictum est: tum etiam, quia & domesticae propinquorum exem-

pla, & domesticae eorum poenae magis mouent, unde quoniam aliquis nutritus est in peccatis parentum vehementius ea sequitur, etiam ex eorum poenis non est deteritus obstinatio videtur. Unde & maiori poena dignus est.

De peccati diuersis effectibus. Dist. XIX.

Deinde considerandum est de diuersis effectibus malis, & damnis, quae facit peccatum in anima, propter quae peccatum summo opere cauendum est, & omnimode detestandum. Circa, quae considerare debemus septem. Primo, quia si peccatum non esset, nihil posset esse, quod homini obesset. Secundo, quia si peccatum non esset, quicquid est homini prodesset. Tertio quia Deo summè displicet. Quarto, quia bonus Angelus illum summè abhorret. Quinto quia sanctis omnibus iniuriam infert. Sexto quia Diabolo summè placet. Septimo quia facienti multipliciter nocet. Primo igitur cum summa sollicitudine cauendum est peccatum, quia si peccatum non esset, non oporteret hominem timere nec mortem, nec infernum, nec purgatorium, nec iudicium, nec aliquid periculum. Si ergo timenda sunt haec omnia, summè timendum, & cauendum est peccatum, propter quod solum haec omnia sunt timenda. Item nihil nocet homini sine hoc malo. Grego. Nulla nocebit aduersitas si nulla dominetur iniquitas. Eccl. 8. Qui custodit mandatum non experiet tur quicquid mali. Item qui habet hoc malum, nihil est ei bonum. Sen. Nihil est homini bonum sine se bono. Hoc solum malum facit hominem malum. Math. 26. Bonum esset illi si natus non fuisset homo ille, immo melius esset ei non esse, quam malum esse, quia malus character non habet. Quam qui non habet, nihil quod faciat aut quod habeat aliquid ei prodest. 1. Corin. 13. Si distribuero, &c. Sequitur charitatem aut non habuero, nihil mihi prodest, immo nihil est nisi in valore. Ibidem supra dicitur. Si charitatem non habuero nihil sum, immo minus, quam nihil, quia faciendo peccatum, destruitur homo illud, quod in ipso est bonum. Item ibidem supra. Si linguis hominum loquar, & Angelorum, charitate aut non habeam factus sum velut aes sonans, aut cymbalum tinniens. Secundo quia bono, quod est peccatum innoxius, omnia cooperantur in bonum. Ro. 9. Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, immo omnium bonorum participes est. Ps. Particeps ego sum omnium timentium te. Et Isa. 3. Dicite iusto quoniam bene &c. Aug. Sectamini charitate, sine qua diues pauper est, & cum qua pauper est diues. Non solum autem bona cadunt bonis in bonum immo et mala culpa, & poenae conuertuntur eis in bonum, nam in omnibus lucrantur, in bonis congaudent, in malis condolendo. In passionibus sanctorum legitur, quod cum quidam gentilis concupisceret martyrio cuiusdam virginis vidit duas coronas ab Angelo deferri, unam martyri propter passionem, aliam sibi propter compassionem, & occasione huius visionis conuersus non dominum martyrium suscepit. Item malum culpa cadit electis in bonum, dum de propriis dolent, & alienis condolent, & fit peccatum sicut le serpenti dicto Tyro, de quo conficitur venenum mortalissimum, & Tyriaca, quae est remedium contra venenum, quia de peccato sumitur toxicum venenosissimum per peccati delectationem, & peccati remedium, propter proprium peccati detestationem, & abominationem, & contritionem corporis, & propter alieni peccati compassionem. Hier. 30. A vulneribus tuis sanabo te. Tertio cauendum, & detestandum est peccatum, quia Deo summè displicet, quod patet in septem. Primo quia nihil est displicet praeter peccatum. Sap. Nihil odisti eorum, quae fecisti. Immo omnia diligit, in quibus peccatum non inuenit. Itaque nullum habet ita bonum amicum quem non habeat odio, si in peccato mortali fuerit, & pessimum reputat inimicum. Ut patet in Lucifero, & Iuda. Eccl. 12. Altissimus odio habet peccatores. Ps. Iniquos odio habui. Secundo eius oculis sponsum eius dilectissimum, vilissimum adultero. i. Diabolo constituit. scilicet animam. Hiere. 2. Quomodo propter nebaris meretrix. Item filiam eius spoliat, & corrumpit. Ps. Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt &c. Aug. Peccatum est spoliatio boni gratuiti, & corruptio boni naturalis. Item filios, & filias Dei in oculis eius occidit. scilicet. bona opera, & virtutes. Itaque Deum a domo sua propria, & castro eicit, & aduersarium eius, scilicet diabolum introducit. Item templum Dei succendit. Itaque stratum paradisi publicam obedientiae mandatorum Dei in contumeliam eius ad modum praedonis frangit. Item ad modum Iudaeorum in faciem Dei conspuat dum eum contemnere facit. Item ipsum in quantum in ipso est iterum crucifigit, & sanguinem eius quasi fundit, dum precium redemptionis eius abijcit. Heb. 6. Rursus crucifigentes sibi metipsos filium Dei, & ostentum habentes. Ibi gloriose Christum crucifigunt, & contumeliam habent, quae gratiam eius vilipendentes in peccatis iacent. Item gloriose Plus peccat, qui contemnit regnantem in caelis, quam qui crucifixerunt ambulantes in terris. Tertio patet qualiter ei displicet, ex persecutione, quae pro peccato infert. Persecutus enim est peccatum in omni loco, ut nullus locus sit ei tutus. Persecutus fuit peccatum in caelo, ut patet in Lucifero

Esfero, quē sic deiecit de tanta altitudine in tantā pfunditatē, de tanta pulchritudine in tantam deformitatē, de tanta bonitate ad tantā boni paucitatē, de tanta felicitate ad tantā infelicitatem. Item patet q̄o persecutus est peccatū in Paradiso terre stri. sin punitione prothoplastorum. Item in terra per aquā diluuij, & per ignem Sodomorum. Itē in aere, qđ patet in grandinata tione Aegyptiorum, & habitatorum terrā promissionis. Itē in terra, qđ patet in absorptione Dathan, & Chore. Itē per Angelos suos, & per alias creaturas suas, & ēt p̄ ipsos Dæmones persequit Deus peccata facientes, hic multipliciter, in inferno gter paliter. Isa. 34. Inebriatus est in cælo gladius me⁹, & vsq; ad Idumeam descendet. Quarto patet q̄tum Deo displicet ex Dei imutatione. Benignissimum n. & clemētissimū patrem mutat in crudelissimum iudicē, ita qđ pro toto mundo non dimittat qn filios quos creauit, quos tm̄ dilexit, si eos in mortali peccato in morte inuenerit, ēt si possent fugere sub pallio B. Virginis gladio æternæ damnationis interficiat, & in ignē æternū sine retractione p̄iciat, & punit. Prouer. 6. Zelus, & furor viri non parcat in die vindictæ, nec acquiescet cuiusq̄ præcibus, nec accipiet p̄ redemptione dona plurima, &c. Quinto patet in bonorū abominacione, si fuerint infecta hic ex tonico. Prouer. 15. Victimę peccatorum abominabiles. Eccl. 34. Dona iniquorū non p̄bat altissimus, nec respicit in oblationibus corū. Faciunt peccatores facientes opera de genere bonorū, vt Iudæi de quibus in Ps. Dederunt in escā meam sel, &c. Itē ipsi sunt similes vetulæ faciētī ca seum cū manibus vlcerosis, q̄ eis limpitudinē oculorū, & nasi sanie tergens, canē, & cattū eidē tractans casū perficiebant muscas in eo cōprimēs. Sicut hic casus abominabilis est hæc cernētī, sic eorum opera Deo sunt abominabilia, licet de genere bonorū sint cū sunt cum peccato. Sexto patet q̄tū Deus odit peccatum ex eius elaborationis destructione: oēs. n. labores suos ferē assumpsit, vt peccatū destrueret. Voluit. n. carnem assumere, vt carnem a peccato m̄daret, p̄dicare, vt illud contēneret, sacra institueret, vt illud destrueret, Apostolos, & discipulos p̄ mundi mittere, vt illud impugneret: vendi voluit, vt nos a peccato redimeret, ligari, vt nos ab ipso dissolueret, vulnerari, vt nos ab ipso sanaret, sanguinē suū fundere, vt per ipsum nos a peccato laueret, dānari, vt peccatum dānaret: crucifigi, vt illud crucifigeret: transuerberari, & mori, vt illud transfigeret, & occideret. Hiero. Gratias tibi referimus Saluator sæculorū, quia fortissimē aduersarium nostrum eiecisti, quē dū occideris occidisti. In hoc fuit similis Sansoni, q̄ mori voluit, vt Phylisteos occideret. Gl. sup illud Collo. 3. Innocens occiditur, peccatū occidit. Septimo patet ex Dei separatione, & exheredatione peccatorū, & deiectione in perpetuū carcerē. Nullus. n. amicus eius ita charus est ei, quin q̄ cito peccat mortaliter, separet eū a sui societate, & suorum, & bonorum suorum priuet a participio, & exheredet eū a regno, & detradat in carcerem p̄petuum, & hoc nisi ante mortem pacem cum eo fecerit. Isa. 70. Iniquitates vestre diuiserunt inter vos, & Deum vestrum. Quarto timendū, & detestandū est peccatum, quia sanctis Angelis displicet, & foetet. In vitis patrū dī, qđ cum quidā senex ambularet per heremum, vidit duos Angelos concomitantes se, vnū qđ dexteram, & alium ad sinistram. Et cum inuenissent cadauer hōis foetidū, senex obturauit nares suas non valens foetorem carnis, nos autē cum simus sp̄iritus sentimus solū sp̄italem foetore peccati. Ansel. Tolerabilis foetet caro putrida hōibus, q̄ anima peccatrix Deo, & Angelis eius. Quinto detestādū est peccatum, quia sanctis iniuriā infert. Primo, quia regem eorum, & dñm offendit. s. Deum. Eccl. 28. Vir peccator turbabit amicos. s. summi regis. Vel quia a cōione, & societate sanctorum se subtrahit, quasi si eos excōicatos iudicaret. Eccl. 13. Si cōicabit lupus cum agno. s. peccator cū iusto. Aut quæ cōicatio homini sancto ad canē. Vel quia contrariū sanctis se efficit, dum contrariæ potestati militat. Eccl. 33. Sicut mors contra vitam, sic contra virtum iustum peccator. Item quia quātum in ipso est gloriā sanctorum imminuit, qui de eius gloria visū gauderent. Eccl. 7. Ne pecces in multitudine ciuitatis. Iaco bi 2. Qui offendit in vno factus est omniū reus. Sexto quia diabolo super oīa placet, & hoc pp̄ maximum lucrum, qđ ibi facit. Vbi animas sanguine Christi acquisitas sibi acquirit. Vnde dī, qđ cum Diabolo per quendam dæmoniacum diceret, qđ peccatum eius foeteret, & ille quæreret, quare ergo illud cum tanta diligentia procuraret, respondit, qđ pp̄ lucrum, sicut cloacarius intrat latrinam pp̄ lucrum, licet ei foetet. Item hoc patet ex eo, qđ assidue tenat. Greg. Assidua tentatione pulsata, vt saltem tadio vincat. Eccl. 27. Leo semper venationi insidiatur. Vnde B. Martinus videns Mergos in flumine, ait, vt legitur in vita

eius. Hæc est forma Dæmonum, insidiantur incantis, captos deuorant, satuariq; nequeunt deuoratis. Eius assiduitas tentandi patet ex hoc, qđ aliqui per 30. vel 40. vel plures annos tentat vnū pauperem hominem, vt eum in peccatum præcipitet, nec cessat die ac nocte, qđ si in tãto tpe obtinet multum gauderet. Ps. Euge euge viderunt oculi nostri. Vnde in vita B. Iohannis Euangelistę dī, qđ iuuenis quidam suscitatus a B. Iohanne dicebat, qđ viderat Dæmones gaudentes de ruina peccatorum quorundam conuersorum a B. Iohanne, & Angelos de hoc lugentes. Septimo detestādum est peccatum, quia homini super oīa nocet. No cet autē facienti multis modis. Primo, quia facit hominem sibi ipsi odiosum, inimicum, pestiferum, & homicidam sui. Psal. Qui diligit iniquitatem, odit aīam suam. Thob. 12. Qui faciunt peccatum, & iniquitatem, hostes sunt animæ suæ. Sen. Nullum conscium peccatorum tuorum magis oderis, q̄ te. Alios fugere poteris, te autē nunq̄. Hæc est pestis, quæ ad mortem talem adducet nos, & adduxit oēs antecessores nostros, & facientes ad mortem spiritualem, & æternam. Vñ multum est odienda, & fugienda. Sap. 15. Homo per malitiam suam occidit aīam suam. Eccl. 21. Quasi a facie colubri fuge peccatum, &c. Dentis illius dentes Leonis, interficiēs aīas hoīum, &c. Bern. Vita peccati ingredientibus mel propinat sophistici: progredientibus sel, & acetum: egredientibus venenum aspidum insanabile. Ingredientes exaiat, progredientes obstinat, egredientes exterminat, vt & in aīa, & in corpore simul damnentur iusto Dei iudicio. Vñ ponitur de hoc exemplum de rege, qui viridariū suum tradidit custodię cæci, & contracti. Contractus suadebat cæco, vt ad arbores eum portaret, & de fructibus ei daret, qđ faciebat. Qđ rex aduertens sic vtunq; morti adiudicauit. Tu cæce licet te excuses, qđ fructus non videris, quia contractum portasti, qui non nisi per te cœpisset fructus morieris. Tu contracte licet te excuses, qđ ad fructus non ieris, quia tm̄ cœpisti, & dedisti fructus morieris. Similiter iudicat Deus de aīa cœca, quæ corpus portat, & erigit ad mala opera facienda, qđ sine regimine eius peccatū exple re non possit. Item ponitur exemplum de duobus fratribus sapiente, & stulto, qui cum redire deberent ad patriam suam de qua elongati erant, venerunt ad biuium vbi audierunt a pastore bus loci, qđ altera via, quæ erat alta, & arcta, & aspera, recte, & securè ducebat ad patriā suā: alia autē quæ erat lata, & plana, & delectabilis, nimis erat longa, & periculosa, & plena latronibus. Cū autē sapiens vellet ire per viam arctam, & securam ad rogatū fatui, cum audisset periculum consensit ire p̄ latā, & spaciosam, & periculosam viam, per q̄ cum irent, a latronibus capti, & spoliati, & vulnerati sunt, & cum fatuus in foueam proieceretur occidēdus, & alius ligatus ad mortem duceret, maledicebat fatuo dicens, qđ pp̄ suam fatuitatem moreret. Tunc r̄dit fatuus. Tu potius maledicaris, quia tibi potius imputandū est, qui me sciebas fatuū, & mihi credidisti, & acquieuisi. Adapta q̄o fatuus est corpus. Sapiens aīa, vel sensualitas, & ratio. Via arcta, quæ ducit ad vitā, p̄nitentia est. Lata, peccatum, & inobedientia, pastores, prædicatores. Patria, cælestis regio. Latrones, dæmones. Secundo facit hōiem inutilem, & infructuosum, & similem mari mortuo, qđ nihil generat pertinēs ad vitam. Isa. 59. Opera eorum inutilia, &c. Hiero. 17. De maledicto viro dī, erit quasi miris in deserto, quia sine fructu, vel sine vtili fructu. Similes sunt quibusdā nucibus Indiæ, quæ deportant nuces pulchras, & magnas ad modum humani capitis, & intus inueniunt plenæ serpentibus, vt dī in Historia transmari. Itē similes sunt sambucæ, item pomis Sodomorum, quæ ferunt fructus plenos fauilla, faciunt. n. lahurscas cum deberent facere vvas. Isa. 5. & Deute. 32. De vinea Sodomorum, vinea eorum, & vva eorum vva fellis. Item similes sunt ficulnæ maledictæ in qua fructus dñs nō inuenit. Math. 21. & Luc. 13. Tres anni sunt, qđ veni fructū quærēs in ficulnæ, &c. Tertia facit hōiem durum. Hiero. 30. Dura dñr peccata, quia indurant, & faciunt hōiem similem ramco, qđ primo quasi herba mollis induratur in arborem, & spinam duram. Hiero. 50. Peccatum Iuda scriptum est in vngue adamantino, maxime qñ senescit in corde, vt fiat quasi indelebile. Peccata iu uenum p̄dicantur in quale, quia sunt debilia de facili, peccata senum p̄dicantur in quid, quia eis quasi substantialiter adhærent, quia vix inde emendantur nisi cum maximo Dei miraculo. Vnde in vita B. Andreæ legitur, qđ dñs 40. iuuenes submersos in mari a Diabolo, qui veniebant ad sermoneum eius cum solo breui verbo suscitasset, quidā senex Nicola nomine audito sermone eius, qui per 70. annos fuerat in immunditia luxuriæ obduratus venit ad eum hoc confitens, cui dedit Euangelium in sinu suo portandum, vt dum ardore suo asueto stimularetur, eius memoria, & virtute a peccato reuocaretur, qui dum inflamaretur libidine consueta iuit ad scortum, cui clamauit meretrix,

trix, & gredere senex, quia super te video mirabilia. Qui aduertens Euangelium in sinu suo confusus redijt ad Apostolum dicens, q̄ non poterat continere, nisi hoc suis orationibus impetraret. Tunc Andreas ei compassus diu contra illud peccatū prædicauit a tertia vsque ad nonam, & fleuit, & orauit, & cum nõ feniret se esse exaudium, dixit dño, q̄ non comederet nisi exaudiretur, sic dicens. Dñe pro mortuis luscitandis obtinemus misericordiam, quare nõ pro isto qui vult saluari? Tunc ad eius afflictionem vox de cœlo ait. Non est parum Andrea, quia exauditus es pro senex, sed oportebat, q̄ ante per sex menses se ieiunio, & oratione fatigaret. Qui cum hoc fecisset, & venditis oibus bonis suis ea pro Deo pauperibus erogasset, migravit ad dñm, & vox ad Apostolum. Andrea lucratus es senem. Itẽ sicut Deus p̄ spiritum sanctum facit de corde lapideo carneum. Ezech. 34. Ita Diabolus per peccatum de corde carneo facit lapideum, immo ferreum, Pharaonicum, Diabolicum, vt nec igne tribulationis, nec maleo prædicationis plusq̄ ferreum existens emolliatur, aut moueatur. Item de aqueo. i. lachrymoso, & compũcto, fit cristallinum q̄ tum ad duritiem, & impossibilem resolutionẽ ad lachrymas. Eccl. 43. Frigidus ventus Aquilo flauit, & indurauit cristallus ab aqua. De duritia cordis peccatoris dicit Bern. Nemo duri cordis salutem vnq̄ adeptus est, nisi fortẽ cum dñs misericors abstulit cor lapideum, & dedit cor carneum, ipsum. n. cor durũ est, qđ nec compũctione scindit, nec pietate molliatur, nec p̄ci-bus mouetur, minus non cedit, duratũ ad flagella, ingratum ad beneficia, infidum ad consilia, promptũ ad iudicia, inuerecundũ ad turpia, impaudum ad periculosa, inhumanum ad humana, speritorum obliuiscens, præsencia negligens, futura non p̄uides, & vt breuiter cuncta comprehendã, ipsum est, qđ nec Deum t̄met nec hoies reueretur. De quo Eccl. 3. Cor durũ male habebit i nouissimo. Iob 40. Indurabit quasi analleatoris incus. Quot facit hominem peccati, & Diaboli seruum 1. Ioh. 3. Qui facit peccatum, seruus est peccati. 2. Pet. 2. A quo superatur quis, eius seruus est. Aug. Bonus homo si seruit liber est, malus si regnet seruus est, non vnus hois, sed qđ peius est tot Dæmoniorum quot vitiatorum. Bragniani scripserunt Alexandro, sicut legitur in Historia transmarina, & in Epistola Dandami Alexandro. Tu hostes exteriores spoliast, vt interiores nutrias, tu hoies tuas subijcis seruituti, & vitijis tuis interioribus seruis. Idẽ. Vos nullam partem corporis vestri potestati vestrae reliquistis, quin inde tributarij sitis. Vobis tot Deos aut dños asseristis, quot mēbra habetis. Mineruam Deam capitis dicitis, Iunonem, quia ira eunda, deam cordis. Martẽ, quia bellicosus, Deum pectoris. Mercurium, quia multiloquus, Deum linguarũ. Herculem, quia magnarũ fortitudinis, Deum brachiorũ. Bachum, quia ebriosus, Deũ gutturis. Cupidinẽ, quia fornicator, Deũ renum, & sic de alijs. Item peccator victus a Diabolo siue a peccato seruus est, vt ceruus victus, de quo dicunt naturales, q̄ ex quo vincitur ab alio ceruo semper postea quasi dñm suum iudicans, cum occurrit ei caput inclinat, & cornua demittit in signum subiectionis, & seruitutis. Quanto facit hoĩem in aĩam deformẽ, & nigrũ. Tren. 3. Denigrata est super carbones facies eorum, &c. Hiere. 13. Si mutare p̄ot Ethyops pellẽ suã aut Pardus varietatẽ suã, sic ne vos poteritis benefacere cum didiceritis malefacere. Ezech. 17. Abominationem fecistis decorem t. Ansel. Aĩa si in peccato fuerit, nigrior erit coruo. Patet aut̄ quanta sit peccati deformitas, ex eo, q̄ ita turpissima, & teterrima creatura, qđ d̄r Diabolus, nihil habet deformitatis nisi ratione peccati, qđ diu. n. sine peccato fuit, pulcherrimus fuit, & clarissimus. Similiter aĩa nihil habet deformitatis nisi ratione peccati. Et nota, qđ apud Ethyopes, qui sunt nigriores, iudicantur pulchriores. Similiter inter peccatores, qui alios non reputant nisi, qui sunt sibi similes. Similiter apud coruos est, quia pullos non reputant suos, sed degeneres vsquequo nigrescant, nec prouident eis, sed eos dñs qđ diu nigrescunt p̄citate roris cœlesti, vt dicit Greg. super illud Iob 39. Qui p̄parat coruis escam quando pulli eius clamant ad dñm. Similiter munda ni non curant de filijs suis nisi videant eos nigrescere per peccati, & malitiarũ speciem. Apud Pigmeos d̄r in Historia transmarina, qui plus viuunt, plus nigrescunt. Similiter apud mundanos magis de die in diem animarũ nigrescunt peccando, viuendo emmorem eorum. In vitis patrum legitur, qđ cum quidam sanctus Ep̄s in die Paschæ deberet cõiccare suos Parochianos, rogauit dñm qđ ostenderet ei quales essent, qui vidit diuina illuminatione quosdam, vt p̄xi nigros, alios habentes facies ignitas, vt cãdens ferrum: alios habentes facies sanguineas, alios lucidas, vt sol: inter quos vidit duas mulieres lucidissimas, vt sol. Apparuit aut̄ ei Angelus dicens, qđ nigri erant luxuriosi. Ignei avari. Sanguinei, iracundi, & malitiosi. Lucidi, qui habebat gratiam Dei, & ait qđ duarũ mulierum de quibus audiverat, qđ erant peccatrices, per poenitentiam, quam acceperant, sic erant illuminatæ. Item

Paulus simplex cum videret intrantes Ecclesiam inter alios vidit hominem nebulosum, & nigrum, & ductum a Dæmombus gaudentibus, & letantibus incathenatũ, & vinctum, & Angelos remotos, & tristes. Cunque conuerteret se ad orationem, & fletum pro eo, qđ viderat, surgens inde videt quem prius viderat clarum, & pulchrum, & solutum, & Angelos lætantes circa eum, & Dæmones remotos, confusos, & tristes. Cunque eum, & alios conuocaret, vt viderent, & audirent mirabilia Dñi, ille admiratus dixit se esse peccatorem, sed audito in Ecclesia verbo. Isa. 1. Lauamini, & mundi estote, &c. compunctus fuerat. Sexto facit hominem maculosum. Hiere. 13. Nunquid potest Pardus depone re varietates suas, &c. Similis est peccator illi maculoso, de quo dicit Petrus Alfons. qđ cum dedisset Rex cuidam portitori vitæ suarũ vnũ denarium pro quolibet macula ingredientis maculosi. Videns ingredientem quendam claudum petiuit vnũ denarium pro claudicatione, & cum ille negaret, audiuit eum balbum, & cum peteret duos, & ille reddere nollet, remouens ei caputium, inuenit eum vlcerosum, tũc petiuit tres denarios, quos cum differet soluere, inuenit eum monoculum, post gibbosum, & cum plus rebellis erat, & solutionem differens, plures maculæ inueniebantur in eo, & plus oportebat eum soluere. Sic peccator quo plus tardat soluere poenitentiarũ debitũ, in pluribus maculis inuenitur dum de vitio in vitium ruit, vt dicit Greg. Peccatum, qđ per poenitentiam non diluitur, suo pondere ad aliud trahit. Septimo facit hominem corruptum, & foetidũ, & immundum. Aug. Peccatum est corruptio boni naturalis, & priuatio gratuiti. Pla. Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in studijs suis. Hoc est fermentum, qđ corrumpit totam congeriem bonorum operum. 1. Corin. 5. Modicum fermentum corruptit totam massam. Hęc est lepra corrumpens animam humanã omni genere lepræ, de quo legitur Leuit. 13. & 14. per totum. Hęc est ois immunditia, quæ est abijcienda. Iac. 1. Abijcite omnem immunditiam, quia diuersimodẽ facit aĩam immundam omni immunditia legali, de qua Leuit. 11. h̄r per totum. Eit. n. immunditia terrarũ, vt immundorum animalium, quales sunt qđ pp̄ amorem terrenorum cœlestia postponunt. Item immundum facit immunditia aquarũ, immundorum piscium dum facit hominem curiosẽ volutari, & fluere per immundas voluptates, & carnalia desideria. Item immunditia aeris, quæ est in immundis aĩbus dum facit hominem eleuari per superbiam cõtra Deũ. Hac immunditia super omnia vult Diabolus animam fieri immundam, qđ significatur 1. Mach. 1. Præcepit Antiochus coinquinari aĩas in omnibus immunditijs, & abominationibus. Hęc est immonditia meretricis spiritualis qua aĩa relicto Deo vtro sponso mæchatur cum Diabolo, de quo satis h̄r Ezech. 16. per totum. Expoluisti fornicationem tuam omni transcurtu, &c. post in pluribus locis. Isa. 16. Iuxta me discooperuisti, & suscepisti adulterium. Et Isa. 28. Coangastatum est iteratum, ita vt alter de cidat, pallium breue vtrunq; operire non potest. Primo patet esse magnam immunditiam peccati ad cuius comparationẽ nullam immunditiam corporalem Deus aut sancti Angeli immunditiam iudicãt, quia hęc sola in oculis eorum totum hoĩem inquinat. Matth. 15. De corde exeunt cogitationes malæ, &c. hęc sunt, quæ coinquinant hoĩem. Non lotus aut̄ manibus manduca re, non coinquinat hominẽ. Secundo nulla terrena ablutio aĩam hac immunditia immundam potest mundare nisi Deus desup mittat ei aquam cœlestis gratiæ cum igne Spiritu sancti, quo ipse, & non alius eam mundet cum virtute sanguinis agni incontaminati. Apoc. 1. Qui lauit nos a peccatis nostris in sanguine suo. Tertio, quia dignissimam creaturam. i. hominem facit porco immundiorẽ, vt sit sicut d̄r, 2. Pet. 2. Canis reuersus ad vomitum, & sus lota in volutabro luti. Quarto, quia hoĩem hac immunditia immundum euomit Deus vique in sentinam inferni, etiam quã cito accedit ad hanc per teipem. Apocal. 3. quia tepidus es incipiam te euomere ex ore meo. Quinto, qui apud dñm omnia bona facta hoĩs immunda reddit, qui quid tangit immunda sunt ei. Sexto, quia Deus ad abluionem peccati de cœlo descendit. Heb. 1. Purgationem peccatorum faciens. Septimo, quia tot lauacra contra hanc statuit. i. aquam diluuij, & ignẽ iudicij, & purgatorij, & tribulationis, & martyrij, & passionis suarũ, & aquarũ benedictarũ, & lachrymarum, & sacramentorum. & verborum suorum, &c. Octauo, quia facit hominem in aĩa p̄uiderosum. Nihil. n. anima, quæ est sine peccato leuius cum exiit a corpore, quæ in momento in icũ oculi illuc peruenit, vbi aliqua Aquila, aut auis aliqua non pollet toto tpe vitæ suarũ transuolare. i. vsque supra cœlum sydereum. Econtra exuta cũ mortali peccato existens non potest consistere vsquequo veniat ad inferni profundum. In hoc patet, qđ est ponderosior omni re corporea ponderosa: quia si massa plumbea esset vbi est luna, cum caduere eam terra retineret, sed peccatorem spiritum nec po-

Speculum Morale Vincentij.

uit firmamentum, qđ sic pp firmamētem dī, nec terra, nec aliqua corporea creatura, vel natura retinere quin caderet vīq; ad inferni nouissima. Ideo iniqui as sedet super talentum plumbi. Zach. 5. Mulieri sedenti in medio amphorę edificat domus in terra Sennaar, vt ibi ponatur super basem suam. Sennaar, qđ interpretatur factor, aut excussio dentium, aut domus vacuefactionis, & significat infernum vbi basis est aīx peccatricis. Item multum ponderat peccator, qui quantuncunq; portat peccatum portat, & Diabolum, quo nihil rōne culpę ponderosus. Ideo dī Eccl. 22. Super plumbum quid grauabitur. Et post. Harenam, & salem, & massam ferri facilius est ferre, qđ hoīem imprudentem, & fatuum, & impium. Vñ dī. 2. dial. 9. qđ cum fratres construerent cellam B. Benedicti leuare volētes lapidem quē tres hoīes leuare debuissent leuiter, nec posset a multis moueri, vocato B. Benedicto, & fugato diabolo, qui lapidi infidebat, eius oratione, & benedictione tanta celeritate lapis leuatus est, ac si nullū pondus habuisset. De pondere peccati dī in Pf. Iniquitates meę supergressę sunt caput meum, & sicut onus graue grauatę sunt super me. Cum hoc pondere non potest homo non solum per altam, & artam viam vitę currere, vel ambulare, sed nec serpere, vel se erigere nisi hoc onere deposito. Heb. 12. Deponentes omne pondus, & omne circumstans nos peccatum curramus ad propositum nobis certamen, &c. Ad comparationem huius oneris qđcunq; onus pœnitentię leue est, & pœnitentię tribulationis. Si quis sentiret onus peccati, & animę læsionem perferret, aut parum, aut nihil omnino sentiret corporis pœnam. Octauo facit hominem vilem, & abiectum. Philosophus. Si scirem homines non ignoscituros, & Deos ignosci, tam vile est peccatum, qđ deignarer peccare. Vilificat enim pœciosam margaritam p qua cœlestis negociator omnia sua vendidit, & emit eam. Math. 13. vt sit ex contactu luti huius luto vilior. Sap. 15. dī de idolatria tam materiali, qđ spiritali. Luto vilior vita eius. Quidam Philosophus volēs peccare, aduertens animę dignitatem, & peccati vitiatem ait. Erubescere cœlum intrare in cœnum. Ideo contra iterationem peccati clamat Hier. 2. Quām vilis facta es nimis iterans vias. Hier. 15. Si separaueris pœciosum a vili, quasi os meum eris. Abijcit enim Deus peccatorem ab ore suo, vt vilissimum euomendo, a sinu suę charitatis excutiendo. 1. Ioh. 3. Qui manet in charitate in Deo manet. Aug. Quid times hominem homo in sinu Dei positus, talem Deus abijcit a suo, & suorum consortio, abijcit a mundo, proijcit in sentinam inferni cū Diabolo. Per hoc Lucifer vilis, & abiectus abijcitur ab angelorum consortio, vt leprosus. Adam eijcitur a Paradiso. Saul a Regno. 1. Reg. 15. Quia abiectissimum verbum Dñi, abiecti te ne sis Rex. Itē Nabuch. ab humano consortio. Dan. 4. Tibi dī Nabuch. Regnū tuum transit a te, &c. Ideo dī in Pf. Homo cum in honore esset non intellex. compar. est iu. irsi. & similis factus est illis. Non solum similis factus est illis, sed de filio fit iumentorum seruum, vt filius prodigus. Bern. O quām misera conditio peccatorum, qđ de filio facit seruum porcorum. Idem. Ecce quō de grege facta est tam egregia creatura, puta dicerēt iumenta si loqui possent. Ecce Adam quasi vnus ex nobis factus est, &c. Non facit hominem fatuum, & insanum, cuius fatuitas apparet in tredecim, qđ sequunt. Primo in via sua, quia pœelegit magis ambulare sciēs & prudens viam latam, & spaciosam, quę ducit ad mortem, qđ artam, quę ducit ad vitam. Math. 7. Abijciedo summę sapientię consiliū. Prouer. 1. Sapientiam atque doctrinam stulti despiciūt. Similis est illi, qui cum sciret rectam viam, quę duceret ad patriam, de voluntate fratris fatui secutus est eam quam noverat ire ad mōrtis periculum, de quo supra. Secunda fatuitas eius est incuria, de qua Bern. Sic stulti estimatores de maximis minimam, & de minimis maximam curam gerunt. Maiorem curam habent de carne morbida seruanda, qđ de anima: immo, vt corticem carnis custodiant, & nutriant, & impinguent, nucleum animę sępe perdunt. Similis illi pœposito, qui canem sic impinguauit, qđ puellam iugulauit. De quo supra. ti. de timore humano. Item similis est illi Episcopo, qui maiorem sollicitudinē habuit de custodiēdo calato pleno pirorum, qđ de multitudine animarum. Cum enim tradidisset nepotulo suo Archidiaconatū, & quidam apportasset ei calatum plenum piris, & quæreret cui commendaret, dixit nepotulus Archidiaconus. Mihi commendate. Ait Episcopus. Non confido de te, malē mihi custodires. Respondit quidam magister. Miser ei commisisti infinitum numerum animarum, cui non audes committere calatum pirorū. Contra hos Bern. Ve mihi si talentum mihi traditum neglexer seruauero, sanguine Christi pœcioso magis appreciatum. Si enim stillas dominici sanguinis in vase aliquo seruarem, diligēs custos proculdubio existerē. Tertia eius fatuitas apparet in mēsa eius, quia pp modicā stillam dulcedinis exterioris, comedit cibum immundissimum, & venenosissimum, & bibit potum si-

milem potui quo necesse habent mori in auro calice Babilonis. Apoc. 17. non attendens internam, & æternam amaritudinem. Iob 20. Conuertetur panis in vtero eius in sel aspidum. Deut. 32. Fel draconum vinum eorum, &c. Pf. Fiat mensa e. co. ip. in la. & in ret. & in scāda. Similes sunt illi fatuo, qui de fructibus proximi comedebat testudines pp aliquam similitudinem, & cum argueretur de hoc dicebat in masticando, quare ego se fecit primum? Item similis est lupo de quo fabulose dī. qđ vulpes dedit ei rasorium inuolutum sanguine, & cum glutiret, & optimum diceret, dixit ei vulpes. In exitu senties cum te scindet. Itē peccator similis est illi rustico, qui inuitatus ad nuptias, in via sitiens bibit aquam de fimo foetidam, quā euomit in porta nuptiarum tuipiter: & non solum non est ad nuptias admittus, immo cum flagello in carcerem detrusus. Sic homo hic bibens delectationes immundas in morte euomet. Hier. 2. Quid tibi in via Aegypti, vt bibas aquas turbidas, non sic Onagri, sed quousque inueniant aquam limpida. Pf. Expectabunt Onagri in siti sua, non bibentes aquam turbidam. Item similis est peccator Cocrotillo, qui de Nilo ad pastum accedens, ad virore herbe Hydrum inuolutum non aduertit. Sed dum herbam viderē pascit, Hydrum cum ea glutit, qui eum interius intoxicat, scindit, & occidit. Sic peccatum hominem dum illicitam delectationem glutit Diabolus est ibi, qui vult intoxicare, vel potionare hominem, amaritudinem eius potionis exterius inuoluit aliqua dulcedine. Beda. Qui veneni pocula porrigit quasi labium calicis melle tingit, vt qđ dulce est sentiatur, ne qđ mortiferum est timeatur. Item Greg. Quid insanius, qđ pro modica delectatione carnis, æternis se obligare supplicijs. Item econtra Aug. Melior est modica amaritudo in faucibus, qđ æternum tormentum in visceribus. Bern. Vitam peccati ingredientibus propinat, mel sophisticum, progredientibus, sel & acetum egrredientibus venenum aspidum insanabile, &c. vt supra. Quarto patet fatuus, & insanus, quia sciens, & prudens domum suam incendit, & se, & sua in ea comburit, & consumit flamma peccati, vt modicū calorem, & momentaneum ex hoc incendio habeat exemplo de fiderium illicitum. De quo Iob 31. Ignis est vsque ad perditionem deuorans, & omnia genimina eradicans. s. bonorum. i. virtutes. In hoc efficitur similis aui Fœnici, quę postqđ multas radices aromaticas in nido suo congregauit se cum eis nido apposito igne succendit. Quinto patet fatuus, & insanus, quia pp splēdorem eius gladij, & decorem. s. rei concupiscibilis se dum illicitē eam appetit transfuerberat, & occidit cum filijs suis. i. bonis operibus. Eccl. 12. Rumphea bis acuta oīs iniquitas. Sap. 15. Homo per malitiam occidit animam suam. Item in hoc similis est Lamia, quę dilaniat, & occidit fœtus suos diu nutritos a se. Sexto, quia de sinu charitatis, & pœnitentię exit, & in os Leonis peccati, & lupi infernalis, qui dispergit oues, vt dī Ioh. 10. se p̄ijcit. Eccl. 22. dentes illius dentes Leonis interficiētes aīas hoīum. Septimo qui in tpe belli, & in loco certaminis arma virtutum proijcit. Boetius. Talia tibi contuleramus arma, quę nisi prius abiectissiles inuicta te firmitate tuerēt. Octauo, quia pro pomo momentaneę delectationis, regnum æternum vendit ad similitudinem pueri, & sibi noxia ad similitudinem infirmi concupiscit. Ofce 13. Ipse est filius insipiens. Prouer. 3. Vtquequo paruuli diligitis infantiam, & stulti ea, qui sibi sunt noxia concupiscunt. Nono, quia serpentem venenosum in sinu suo ponit, quem debere super oīa fugere. Eccl. 21. Quasi a facie co. su. pec. quia vt dī Prouer. 33. In sine mordebit, vt coluber, & quasi regulus, venena diffundit. Decimo, quia spontaneus Diabolo se tradit hosti pessimo, & cum non habeat vnde possit eum ligare, & tenere, & suspendere, proprijs manibus funem facit per quem eum Diabolus ligat, conseruat, ducit, & demum suspendit Prouer. 5. Iniquitates suę capiunt impium, & funibus peccatorum suorum quisque cōstringitur. Aug. Qui peccatum peccato adijcit, quasi funem necit vnde ligetur. Ideo si potes, funiculum peccatorum solue, si non potes soluere, rumpe: si non potes rumpere, pœscinde. Aug. Peccator in collum mittit laqueum quo trahatur, & suspendatur, & fasciculum spinarum portat quo comburatur. Vndecimo, quia sponsum speciosissimum, & suauissimum, ipsum. s. vt dī Can. 1. Est flos campi, & lilium conuallium, abijcit, & in faciem eius conspuat, & medicamina eius respuit, & amplectur sterora vilissimarum delectationum. Duodecimo, quia cū sit in pinis peccatorum quibus debet comburi in infernum importabiliter, onustus semper onus oneri adijcit, & gratiam quam multo labore acquisierat inutiliter effundit, & regno cœlesti obstaculum, vt non intret in illud, apponit. Similis est illis de quibus legitur in vitis pa. qđ Angelus ostendit cuidam patri tres homines triplici fatuitate laborantes. Primus fasciculum de lignis faciebat, & cum pœ grauedine non posset portare, adhuc ligna semp adungebat. Secundus aquam de puteo profundo cum multo la-

bore hauriebat, & haustam in momēto inutiliter fundebat. Tertius trabem portans, & volens intrare domum in hostio eius extransuerso ponebat, & sibi obicem ne intraret de eo faciebat, sic peccator fatuus peccatum adijcit, grām Dei ꝑ qua diu laborauerat effundit, regnum cœlorum per inobedientiam rigorem præcludit. Tredecimo, quia illud, quod habet gloriosius, & præciosius quanto vilius potest, & deterius expendit. I. honorē diuinū, de hoc quod est filius Dei: quem quanto vilius potest dat quod peccator est filius Diaboli, & tps suum quo nihil sciosius, vt dicit Bern. Nihil præciosius tpe, sed heu hodie nihil reputatur, expenditur in seruitium Diaboli contra consilium cœlestis sapientiam. Prouer. 5. Ne des alienis honorem tuum, & annos tuos crudeli. i. Diabolo, cui quanto plus seruias, crudeliorē inuenies eū. Similis autē est peccator quinque fatuis virginibus. Primo, quia in vasis cordium oleum gratiæ non sumpserunt, sed potius abiecerunt. Secundo, quia cum deberent hinc ignem, & oleum tunc primo aduerterunt, quā mendicauerunt. Tertio, quia adueniente sponso non expectauerunt, sed recedentes iuerunt. Quarto, quia tpe debito imparata fuerunt. Quinto, quia aperta ianua non intrauerunt, quia vsquequo clausa fuit venire distulerunt. Decimo facere hominem monstruosum. Similis est peccator ioculatori, qui pedes habet versus cœlestia, conculcando caput, & sensus, & manus ad inferiora, ꝑ qua operatur, & quæ sola intendit. Itē similis est monstris marinis, quæ licet habeant corpora piscium, habent capita diuersorum animalium. Similiter peccatores licet habeant corpora humana cor habent ferinum, vt habeant corda vulpina per dolositatem, lupina per rapacitatem, asinina per pigritiam, leonina per superbiam, porcina per luxuriam, canina per detractionem, & gulam, & sic de alijs. Item similes sunt bestijs, quæ pinguntur in processione, vulpes extra vestitiæ ad modum hominum, intus autē sunt feræ diuersæ. Matth. 7. Intrinsicus autē sunt lupi rapaces. Plā. Facies peccatorum sumitis. Eccl. 4. Ne accipias faciem. Item sunt Onocentauri, & Asini, & Tauri luxuriosi, & lahoriosi, sunt monstra Babilonica de quibus Isa. 13. Habitabunt ibi strutiones, & pilosi, &c. Idem. Erit cubile draconum, &c. Itē Prouer. 30. Est generatio quæ pro dentibus habet gladios. Item similes sunt monstris infernalibus. Hydro, qui dicitur hinc, 7. capita capitalium vitiorum. Apoc. 12. de Dracone. Item sunt similes Cerbero, & Tantalo. Item sunt similes monstruosis piscibus, de quibus in libro de mappa mundi legitur. Sunt Acephali, quia non habent caput Christum. Monoculi, quia non habent affectū dextrum ad Deum. Item Monipedes, qui non habent bonam voluntatem. Bern. Monstruosa res est gradus primus, & animus infimus: sedes prima, & vita ima: lingua magniloqua, & manus ociosa: vultus grauis, & actus leuis, &c. Vndecimo facit hominem impotentem, quia per se potest in peccatum cadere, sed per se non potest surgere. Amos. 3. Cæcidit, & non adijcit, vt resurgat. Tren. 1. Dedit me in manu forti de qua non potero surgere. Homo similis est Elephanti, qui ex quo cadit non potest surgere per se, tū cum pro suo casu barrit, alij conueniunt, & se ei adiutores præbent si potest, si non potest quasi compantes eū eo barriunt, quasi casum eius lugentes. Similiter & peccatores cum adiutorio humilium potest erigi. Item peccatum est quasi natiua Diaboli, vbi homo ad modum piscis potest per se cadere, sed non exire. Similiter lupus in pedicam. Pl. Spiritus vadens, & non rediens. Bern. Difficile immo prorsus soli virtuti diuine possibile est susceptum semel peccati iugum a ceruicibus excutere: quia qui facit peccatū seruus est peccati. Ioh. 8. Duodecimo facit hominem reum, & maledictū. Aug. Agnoscat hō quantum valeat, quantum debeat, & dū precium suū cogitat, seruilius, & venalis esse desinat, reus itaq; erit non parui precij, sed sanguis Iesu Christi, quia violat, & maculat animam Christi passione, & sanguine mundatā. Itē sicut homo bonus semper habet manum dñi super se eum benedicentē, sic malus hō maledicentem. Eccl. 4. Vx vobis viri impij, quod dereliquistis dñm, quia si nati fueritis, in maledictione nascemini, & si mortui fueritis, in maledictione erit pars vestra. Isa. 1. Vx gēti peccatrici. Maledicuntur et ab oibus in sacris ordinibus cōstitutis singulis diebus in hora prima diei dicentibus. Maledicti, quod declina mātus. Tredecimo facit hominem cæcum, & mutum, surdum, & Dæmoniū, vt quid agat non videat, vt eū dñs non audiat, vt ipse Deo non obediatur, vt Diabolus eū quo vult circūducatur, & in ipso maneat, vt dicit Greg. sup illud Luc. 12. Erat Iesus eiciens Dæmonium, & illud erat nutū. Cæcus inquit videt nutus loquit, obfessus a Dæmone liberatur. Immo aliqui peccatum facit eum habitaculum oīum vitiorum, vt sit quasi tēplum Pantheon, de quo legitur in legenda oīum sanctorū, quod ibi oīa Dæmonia colebant. Tale tēplū fuit Magdalena ante conuersionem. Mar. 18. de qua dñs eiecerat septem Dæmonia. Apoc. 18. Facta est habitatio Dæmoniorum, & custodia oīs spiritus immundi, & volucris immundæ, & odibilis. Itē similis fit illi templo, de quo

Ezech. 8. Cū fodisset parietem vidit, & ecce similitudo reptiliū, & animalium abominatio vniuersa idola domus Israel. In his notantur radices, & prima natura oīum vitiorum. Fit habitatio oīum Dæmoniorum quantum ad peccata, quæ pertinent ad superbiam vitæ. Spiritus immundi, & volucres immundæ quantum ad ea, quæ pertinent ad concupiscentiam carnis, odibilis quantum ad auaritiā, abominatio animalium quantum ad luxuriā. Vniuersitas, & pictura idolorum depicta quantum ad ea, quæ pertinent ad vitæ superbiam. I. cæcos facit peccatum, quia peccatum est simile coruo, qui alicuius cadaueri cum insidet, primo currit ad extrahendum oculos, vt excæcatum animal possit occidi. Similiter peccatum primo auertit oculos prudentiæ, vt peccator non videat quid agat, & corā quod agat, & quod primum acquirat, & quid, & pro quo amittat. Itē non solum facit peccatum hominem cæcum, surdum, mutum, & dæmoniū, sed oī miseriam miserum. Prouer. 14. Miseros populos facit peccatum. Aug. Quid miserius misero non miserente se. De cimoquarto facit oī creaturæ obnoxium. Greg. Offenso creatore, offendit oīs creatura. Ideo si patitur ab alia creatura homo peccato suo debet imputare hoc, ꝑ quo offendit creatori. Sap. 5. Armabit creaturā in vltionē inimicorū. Et post. Pugnabit orbis terrarū contra insensatos. In vitis pa. dr. quod cum quidā fecisset iniuriā fratri cuidā venit ille cui facta est iniuria ad senē cōque rēdo de eo, quod fecerat. Rñdit Senex. Nō hoc fecit frater, sed peccata tua. Nam in oī tpe quæ contingit tibi per hominem non arguas eum, sed dic, quod peccata tua hoc tibi ꝑmeruerūt, & hæc fecerunt, & sic dic in oībus aduersis. Sed si quod boni contingit hoc impone diuinæ dispensationi, quia vt dicit Grego. Nulla nocebit aduersitas, si nulla dominetur iniquitas. Decimoquinto spoliat hominem, & depauperat bonis interioribus. Pl. Diuites dimisit inanes. Tren. 1. Manum suam misit ad oīa desiderabilia eius. Iud. 6. Per septem annos veniebat Medianitæ in terrā Israel, postquā malū fecerant in cōspectu dñi, & cuncta vastabant, & nihil oīno ad vitam pertimens relinquebant. Sic faciunt Dæmones peccatoribus malū facientibus, & sibi seruientibus in septem peccatis mortalibus, quia illos vastant, & spoliant, ita quod nihil relinquāt quod pertineat ad vitam gloriæ, aut gratiæ. Sic Antiochus ascendens Ierusalem cum superbia intrat sanctificationē, & templum spoliat vasis, & diuitijs suis, de quo. i. Mach. Antiochus silentiū paupertatis interpretatur, & significat peccatum, quod silet ad quantā paupertatem adducit, semper intrat templum cordis cum superbia contemptus Dei, & inobedienciæ. Et nota quatuordecim, quod auertit. Primo Christum de corde, hoc est altare aureum. Secundo Spiritum sanctum, hoc est candelabrum luminis. Tertio vasa eius. I. septem dona, vel beatitudines aut virtutes. Quarto mensam propositionis. I. fidem formatam, quod ꝑponit duodecim panes. I. duodecim fidei articulos. Quinto libatoria. I. abolitionem for matæ spei, ad quam pertinet futuram beatitudinē libare. Sexto Phyalas, quæ continent liquida. I. viscera pietatis, vt non liquecat la chrymis contritionis. Septimo mortariola in quibus aromata redigebantur in puluerem. Ecce meditationes, & affectiones humilitatis, quæ cæteras virtutes humiliantis, & quasi in puluere redigunt odoriferum, dum humilia de se sentit homo virtuosus. Octauo velum de sagis, quod poenitentiam significat. Nono ornamentum aureum, quod charitas est, coronæ sunt præmia. Decimo auertit argentum. I. fructum locutionis. Vndecimo aurum. I. meritum obedienciæ, & patientiæ. Duodecimo vasa concupiscentiæ. I. bona opera. Tredecimo thesauros absconditos quos inuenit. I. sãctarum meditationum, & affectionum. Decimoquarto cortinas de quatuor coloribus. I. quatuor Cardinales virtutes, quantum ad meritum vsum earū auertit. His autē bonis erat spoliatus ille pauper de quo dicit B. Iohā. in Apoc. 3. Dicis, quia diues es, &c. & nescis quia miser es, & miserabilis, & nudus, & pauper, & cæcus. Decimo sexto, non solum spoliat bonis gratuitis, sed vulnerat plaga infanabili, nisi per miraculū summi medici præferuetur. Hier. 30. In sanabilis est fractura tua, pessima plaga. Eccl. 2. Plagæ peccati non est sanitas, vnde cantat Ecclesia. Peccata mea quasi sagittæ infixæ sunt in me, &c. Hoc signatur. Luc. 10. de eo, quod incidit in la trones. Et nota quō spoliatur virtutibus. Iob. 19. Spoliasti me gloria mea, abstulisti coronam de capite meo. Similis est peccator illi militi, qui cum alij pugnarent in tyrocinio, exiit vt dormiret sub vmbra arboris, quod videntes septem Herandi condixerunt sibi, vt ei arma sua, & vestes furarent. Vnus furat ei calcaria, & enses, alius loriam, tertius scutū, quartus equum, quintus lanceam, alius bracas, cingulum, & camisiam. vnus galeam. Et cum nec sic excitaretur, vulnerant eū diuersimodē, & periculossissime in diuersis locis ad mortem. Miser autē factus insensibilis nec sic excitatur, Prouer. 24. Hoc dicit de ebrio dormiente. I. verberauerunt me, & non dolui: traxerunt me, & non sensi. Hic est homo, qui negligit in hoc mundo pugnare contra vitia, & tentationes. Septem latrones sunt septem capitalia vitia. Superbia furatur

Speculum Morale Vincentij.

furatur calcaria timoris mortis temporalis, & æternæ, & enssem timoris diuinæ iustitiæ: vulnerat eum in oculis ne hoc videat, aut timeat, & ne videat conditionem fragilitatis sue. Inuidia vulnerat in naribus ne bonum odorem proximi sustineat, & spoliat eum lorica charitatis, quæ omnia præcepta, virtutes, & opera connectit, quasi diuersos anulos, & totum corpus munit, hoc est lorica iustitiæ. Ira furatur ei scutum triangulare, quod debet esse in sinistra aduersitate, cuius tres anguli sunt patientia, in cõtumelijs verborum, in ablatione rerum, in læsione corporum, hæc vulnerat aures ne homo possit sustinere verbum correctionis, vel admonitionis, vel præcepti. Pigritia furatur equum corporis dum totum corpus occupat, pedes vulnerat ne de lacu miserie, aut de luto peccati exeat. Avaritia furatur hos lanceam, quæ a longe ferit hostem. scilicet elemosinam, de qua Eccl. 29. Super scutum potentis, & lanceam impugnat bit inimicos pro te, hæc furat ei lanceam operum misericordiarum. Item vulnerat manus, ut eas ad proximum misericorditer extendere nequeat: similiter & cor, ut impleri non valeat. Luxuria furatur ei bracas continentiarum, & vulnerat in lumbis, & genitalibus, quæ rapit cum corde. Gula spoliat eum cingulo abstinentiarum, per quod veterem confringat, & galea salutis per quam sensus suos ab illicitis cõprimat, & caput rationis custodiat. Decimo septimo facere hominem desertum, & solitudinem. Deu. 32. Inuenit eum in terra deserta in loco horroris, & vastæ solitudinis. Isa. 1. Derelinquetur filia Syon, &c. Ioel 2. Quasi hortus voluptatis terra coram eo, & post eum. scilicet peccatum solitudo deserti. Derelinquitur. n. anima a domino, & gratia eius per peccatum. Est. n. similis taxo. i. cuidam aiali, quod vulgariter dicitur Taylons. Hoc aial, ut dicitur, cum magno labore edificat sibi subterraneum habitaculum, vulpis autem volens illud lucrari, & dictum aial expellere, stercoreizat intus, aial autem dedignans morari cum stercorebus recedit inde. Similiter Deus dedignatur habitare in corde in quo Diabolus peccata stercoreizat. Lucæ 9. Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos, filius autem hominis non habet in corde peccatoris, ubi caput suum reclinat. Item Deus est ut auis nobilis nidificans in alta arbore, asperum nidum habens, exterius mollem, & suauem interius. E conuerso Diabolus est, ut pupa, quæ nidificat in stercorebus. Decimo octauo inducit amaritudinem. Hier. 2. Scito, & vide quia malum, & amarum est te dereliquisse dominum. Veruntamen nutriti in peccatis sunt, ut pisces maris, quæ pro nutrimento reputant mare dulce. Item anima peccatrix est, ut prægnans, quæ postquam concepit dolorem, & peperit iniquitatem, amara vult esse dulcia, & dulcia amara. Isa. 5. Ponentes amarum dulce, & dulce amarum. Glo. super illud Ps. Quam magna multitudo dulce. r. d. Hanc dulcedinem non sentiunt, qui palatum habent infectum a febre. Item simile est peccatum cuidam fatuo, qui cum audire multum commendari in bonitate Falconem domini sui, comedit eum, & cum laudaretur, & commendaretur de bonitate, & nesciretur quid actum esset de eo, rãdit fatuus, quod falsum dicebant, quia nunquam comederat ita amaras carnes. Similiter homines credentes inuenire in peccato multam dulcedinem, inueniunt ibi in fine multam amaritudinem, ideo quod non licet, dulcius suspicatur. Item dicitur, quod quædam virgo, quæ diu continuat audire a leuatoribus multum commendari delectationem luxuriæ, voluit experiri, & experta quod iam quod esset, ad tantam deuenit amaritudinem, quod volebat se occidere, quia non inuenerat, quod crediderat inuenire, & quia perdidit, quod non poterat recuperare. Decimo nono facit cordis inquietudinem. Aug. in li. de cõfess. Dñe fecisti nos ad te, & inquietum est cor nostrum donec requiescat in te. Isa. 57. Cor impij quasi mare feruens, quod quiescere non potest. Et post. Non est pax impijs dicit dominus. Tren. 1. Peccatum peccatum Ierusalem prope inabitabilis facta est, & caduca. Inde hi sunt nubes sine aqua, nebulæ turbidibus agitata. Item ut nauicula in mari. Item ut Gallus super pinna culum. Item peluis super aquam. Item ut pluma, vel lanugo in via, quæ omni vento circumferuntur. Vice primo facit animam corrosionem. 2. Thy. Cauteriatam habentes cõscientiam suam. Aug. Dixit Deus, & ita est, ut poena sibi sit inordinatus animus. Isa. 34. Erit cubile draconum, &c. conscientia peccatrix. scilicet peccata in memoria, cum de eis, ut dicit Hiero. hinc cõscientia, torquent hominem, & corrodunt, ut gemina Vipera ram matrem suam. Ideo sicut Vipera filijs in utero positus lacerata perimitur, & corroditur, ita nos cogitationes nostrarum intra nos nutritarum. Item potest dicere peccator eum intrat conscientiam suam eam scrutando, quod dixit Iulius Cæsar Romanis rediens de obsidione cuiusdam ciuitatis rebellis. Inueni, ait, ollam plenam diris serpentibus. Item similis est peccator in conscientia templo reprobabilibus, de quo Ezech. 8. Cum fodisset parietem inuenit reptilia, &c. Item similis est vasi pleno exhibito Petro in quo erant quadrupedia, & serpentina, &c. Actuum 10. Item similis est peccator Momo, qui quando intrat domum suam inquietat, & corrodit a familia murmurante, nec alibi peius est ei, quæ in domo sua. Sic nec peccatori peius est, quæ in conscientia propria. Item Tullius ad

Catilinam. Iniquitates tuæ quasi quædam infernales furie occurrunt. Isa. 34. Ibi occurrunt dæmonia, &c. Vice primo adducit omnem languorem, & ægritudinem corporalem naturalem, ut somnis, & difficultatis bene agendi, & spiritualis culpæ actualis. Ideo dicit David in Ps. Miserere mei domine quoniam infirmus sum, extra. scilicet in corpore. Sana me domine quoniam conturbata sunt omnia ossa mea, interius in virtute ex originali corruptione. Et anima mea turbata est valde, de interiori infirmitate actualis culpæ. Greg. Omnes infirmi sumus, sed ille infirmior, qui suam nescit infirmitatem. Magnitudo infirmitatis peccati patet ex magnitudine medici, & medicinarum ad hoc curandum necessariorum. Bein. Ex magnitudine remedij, periculi mei estimo quantitatem. Propter hoc oportuit Dei filium sic pati, sic vulnerari, sic potionari, sic sudare sanguinem, & gustare mortem. Item ex diuersitate medicinarum, & multitudine quas statuit ad peccati curam. Vice primo secundo ducit ad omnimodam mortem. scilicet temporalem siue corporalem, spirituales, & æternam, & hæc est pessima. Ps. Mors peccatorum pessima. Fatuus est miles, quæ non querit aliquid de stipendio seruitij sui. Ro. 5. Stipendium peccati mors, fatuus est viator qui non querit, quo via ducat eum. Prouer. 14. Est via, quæ vult homini iusta, & nouissima eius ducunt ad mortem. Ps. Iter impiorum peribit. Et nota, quod dicit parabole. Duo perigrini venientes ad locum biuij, quæsierunt a quodam sapiente de via sua, qui rãdit si iueritis ad sinistram, ibitis per quandam ciuitatem ubi consuetudo est, quæ peregrini cum gaudio recipiuntur, & per triduum optata eis largè exhibentur, sed post viliter eijciuntur spoliati omnibus bonis suis suspenduntur, & occiduntur. Si ad dexteram, per triduum inueniatis viam difficilem, sed postea putcherrimam ubi recipiemini cum gaudio, coronabimini, & ditabimini. Peregrinatio vite presentis est. Ciuitas prima est mundus, ubi postquam per tres dies. scilicet diuitiarum, deliciarum, & honorum, quæ sola lucent mundanis, quæ postquam ibi voluptates suas compleuerint, ducuntur homines rei nudum ad suspendium, & mortem æternam. Via difficilis est penitentialis religio. Triduum est contritio, confessio, satisfactio, vel obedientia, continentia, paupertas, voluntaria. In his autem præsertim tes coronant in cœlesti Ierusalem. Vnde illi, quæ elegit priorem viam timido modicum vite asperitatem. Bern. Via peccati ingredienti conterminat, progredientes obstinat, egredientes exterminat.

De peccato veniali. Diff. X X.

Quia peccata venalia distinguuntur a mortalibus secundum reatum, considerandum est de vtriusque. Et primo de peccato veniali per comparationem ad mortale. Secundo de veniali secundum se. Circa primum sex consideranda sunt. Primo vtrum peccatum veniale conuenienter diuiditur contra mortale. Secundo de vtrum distinguantur genere. Tertio vtrum veniale sit dispositio ad mortale. Quarto vtrum veniale peccatum possit fieri mortale. Quinto vtrum circumstantia aggrauans possit de veniali peccato facere mortale. Sexto vtrum peccatum mortale possit fieri veniale. Ad primum. scilicet vtrum peccatum veniale conuenienter distinguatur contra mortale. Dicendum quod aliqua secundum proprie accipiuntur non vnde esse opposita, quæ si methaphorice accipiuntur, opposita inueniuntur: sicut ridere non opponitur ei, quod est arescere, sed secundum quod ridere methaphorice de prato dicitur pro eius floritionem, & virorem, opponitur ei, quod est arescere. Si nulliter sit mortale accipitur propter refertur ad mortem corporalem, non vnde oppositionem habet cum veniali, nec ad idem genus pertinere. Sed si mortale accipitur methaphorice secundum quod dicitur in peccatum mortale opponitur ei, quod est veniale. Cum. n. peccatum sit quædam infirmitas anime, ut supra habitum est: peccatum aliquod mortale dicitur ad similitudinem morbi, qui dicitur mortalis ex eo, quod inducit defectum irreparabilem per destitutionem alicuius principij, ut dictum est, principium autem spiritualis vite, quæ est secundum virtutem est ordo ad vltimum finem, ut dictum est: qui quidem si destitutus fuerit, reparari non potest per aliquod principium intrinsecum: sed solum per virtutem diuinam, ut supra dictum est: quia inordinationes eorum, quæ sunt ad finem reparantur ex fine, sicut error qui accidit circa conclusiones, per veritatem principiorum. Defectus igitur ordinis vltimi finis non potest per aliquod aliud reparari, quod sit principialis, sicut nec error, qui est circa principia, & ideo homini peccata mortalia dominus quasi irreparabilia. Peccata autem quæ habent inordinationem circa ea, quæ sunt ad finem, conseruato ordine ad vltimum finem, reparabilia sunt, & hæc dominus venalia. Tunc enim peccatum habet quod reatus poenæ tollitur, & cessat cessante peccato, ut dictum est. Secundo de hoc ergo mortale, & veniale opponuntur, sicut reparabile, & irreparabile, & hoc dico per principium interius, non autem per comparationem ad virtutem diuinam, quæ omnem morbum, & corporalem, & spiritualem reparare potest, & pro hoc veniale peccatum conuenienter diuiditur contra mortale. Hæc autem diuisio peccati non est diuisio generis in species, quæ æqualiter participant generis ratio-

rationem, sed anaogly, quia secundum prius, & posterius conuenit eis rationem generis. Secundum perfectam rationem generis diffinit Aug. peccatum 22. contra Faustium dicens. Peccatum est dictum, vel factum, vel concupitum contra legem diuinam: quod quidem diffinitio solum conuenit peccato mortali. Peccatum autem veniale dicitur peccatum secundum rationem imperfectam, & ad peccatum mortale, sicut accidens dicitur ens in ordine ad substantiam secundum rationem imperfectam entis: non enim est contra legem, quia venialiter peccans non facit quod prohibet lex, nec praetermittit id ad quod lex per preceptum obligat: sed facit praeter legem, quia non obseruat modum rationis quem lex intendit. Ad secundum. scilicet. utrum peccatum mortale, & veniale differant genere, ita. scilicet. quod sit aliquid peccatum ex genere, & aliquid veniale ex genere: dicendum quod peccatum veniale a venia dicitur. Potest ergo aliquid peccatum dici veniale, vno modo, quia est veniam consecutum, & sic dicit Ambrosius. quod omne peccatum per poenitentiam fit veniale, & hoc dicitur veniale ex euentu. Alio modo dicitur veniale, quia non habet in se vnde veniam non consequatur, vel totaliter, vel in parte. In parte quidem sicut cum habet in se aliquid diminuens culpam, ut cum sit ex infirmitate, vel ignorantia, & hoc dicitur veniale ex causa. In toto autem ex eo, quod non tollit ordinem ad vltimum finem: vnde non meretur poenam aeternam, sed temporalem: & de hoc veniali ad praesens non intendimus, de primis enim duobus constat, quod non habent genus aliquid determinatum. Sed veniale tertio modo dictum potest habere genus determinatum, ita quod aliquid peccatum dicatur veniale ex genere, & aliquid mortale ex genere, secundum quod genus, vel species actus determinatur ex obiecto. Cum enim voluntas fertur in aliquid quod secundum se repugnat charitati per quam homo ordinatur in vltimum finem, peccatum ex suo obiecto habet, quod sit mortale. Vnde est mortale ex genere, siue sit contra dilectionem Dei, sicut blasphemia peritium & homicidium, siue contra dilectionem proximi, sicut homicidium, adulterium, & similia. Vnde homicidium sunt peccata mortalia ex genere suo. Quaeque vero voluntas peccantis fertur in id, quod in se continet quandam inordinationem, non tamen contrariatur dilectioni Dei, & proximi, sicut verbum ociosum, risus superfluus, & alia homicidium, & talia sunt peccata venialia ex suo genere, sed quia actus morales recipiunt rationem boni, & mali, non solum ex obiecto, sed etiam ex aliqua dispositione agentis, ut supra habitum est. Contingit quaque quod est peccatum veniale ex genere ratione sui obiecti, quod sit mortale ex parte agentis, vel quia in eo consistit vltimum finem, vel quia ordinat ipsum ad aliquid, quod est peccatum mortale ex genere: puta cum aliquis ordinat verbum ociosum ad adulterium committendum. Similiter & ex parte agentis contingit, quod aliquid peccatum, quod ex genere suo est mortale sit veniale, per hoc enim quod actus est imperfectus. id est non delibere ratus ratione, quae est principium operum mali actus, sicut supra dictum est de subitis motibus infidelitatis. Ad tertium. scilicet. utrum peccatum veniale disponat ad mortale, dicendum, quod dispositiones sunt quodammodo causa, vnde secundum duplicem modum cause est duplex dispositionis modus. Est enim quaedam causa mouens directe ad effectum, sicut calidum calefacit. Est etiam causa indirecte mouens remouendo prohibens, sicut remouens columnam dicitur remouere lapidem superpositum, & secundum hoc actus peccati dupliciter ad aliquid disponit. Vno quidem modo directe, & sic disponit ad actum similem secundum speciem, & hoc modo primo, & per se veniale peccatum ex genere, non disponit ad mortale ex genere, tamen differunt specie. Sed per hunc modum peccatum veniale potest disponere per quandam consequentiam ad peccatum mortale, quod est mortale ex parte agentis: augmentata enim dispositione, vel habitu per actum peccatorum venialium, in tamen potest libido peccandi crescere, quia ille, qui peccat finem suum constituit in veniali peccato, nam vnicuique habenti habitum iniquitatis homicidium, finis est operatio secundum habitum, & sic multoties peccando venialiter, disponit ad peccatum mortale. Alio modo actus humanus disponit ad aliquid remouendo prohibens, & hoc modo peccatum veniale ex genere potest disponere ad peccatum mortale ex genere, qui enim peccat venialiter ex genere praetermittit aliquem ordinem, & ex hoc, quod consuecit voluntatem suam in minoribus debito ordini non subijcere, disponit ad hoc quod etiam voluntatem suam non subijciat ordini vltimi finis, eligendo id, quod est peccatum mortale ex genere. Ex praedictis apparet, quod valde timenda sunt, & cauenda peccata venialia, nec debent quasi minima paruipeendi multiplici ratione. Primo quidem, quia qui paruipeudit ea tanquam minima facilliter labitur in maiora, secundum illud Eccl. 18. Qui spernit modica paulatim decedit. Grego. Si ista parua negligimus insensibiliter seducti audaciter maiora perpetramus. Item sicut sunt aliqua venialia grauiora, quae non ita grauius reputamus: ita sunt aliqua mortalia diuino iudicio, quae venialia iudicamus. Item etsi quodlibet eorum in se leue censetur, tamen per multitudinem innumerabilem

sunt timenda. Quis enim posset numerare venialia, quae quotidie immo continue committit, quia licet quodlibet per se vitare possumus non tamen omnia. Sed dum vnum vitare nitimur, in alia multa volentes, aut nolentes incidimus. Sicut aliquis existens in medio mari in nauis vndique perforata, dum vnum foramen obstruit, aqua per alia multa subintrat: nos autem in medio mari sumus. id est in hoc mundo, de quo dicitur in Ps. Hoc mare magnum, & vndique fluctibus, & procellis expositi, vndique perforati. id est maximam pronitatem habentes in omnibus sensibus nostris tam interioribus, quam exterioribus ad peccandum, secundum illud Gen. 6. Sensus & cogitatio cordis humani in malum prona sunt propter hoc incessanter venialia perpetramus. Ideo Aug. ista quasi leuia noli contemnere. Si contemnis, quoniam appendis, quoniam numeras expauesce. Item nemo debet leue reputare, quod praeter voluntatem Dei committitur, vel potest displicentiam aliquam generare. Item nemo debet leue dicere, vnde potest anima damnus incurrere valde graue. Ex venialibus autem anima multiplex damnus incurrit in praesenti vita pariter, & futura. In praesenti quidem tempus amittitur, de cuius momento quolibet oportebit nos valde districte reddere rationem. Item mens distrahitur a spiritualibus, & plus vna hora euanesceat, & a semetipsa longius euagatur, quam in multo tempore, et cum multo labore ad se, & ad deuotionem perditam quam prius habebat reuerti possit. Item charitatis seruuor minuitur, ita quod mens tepidius orat, & remissius operatur. Item vigor, & robur mentis debilius, & paulatim efficitur, sic quanto quis frequentius cadit in lutum, vel cespitat in via, vel impingit in lapidem: tantomagis debilitatur, quia in quolibet casu, cespitatione, vel impactione aliquid licet modicum diminiuitur de vigore, & sic minus fortis fit anima ad grauiora deuotandum, vel tentationibus resistendum, aut ad aliqua dura, & aspera sustinendum. Item profectus in spiritualibus impeditur, quia quanto quis minus grauis, & deuotus est Deo, & non vult pro eo facere nisi quod ex salutis, vel voti necessitate tenetur, tanto minus meretur sibi dari gratia, vel augeri, qua possit proficere, vel merita cumulare. Item modicus pilus cadens in cibum, vel musca insidens reddit eum abominabilem, sic & venialia sacrificium nostrum minus gratia efficiunt puritatis auctori. Item modicus puluis multum obnubilat oculum corporis, sic & venialia oculum mentis. In futuro vero multum damnificatur anima, quia pro eis poena sensus, & poena damni puniuntur, cuius vtriusque grauitatem nullus homo in vita praesenti sciret aut posset veraciter aestimare. De hoc require supra de Purgatorio. Ad quartum. scilicet. utrum peccatum veniale possit fieri mortale, dicendum, quod peccatum veniale fieri mortale, tripliciter potest intelligi. Vno modo sic quod idem actus numero primo sit peccatum veniale, & postea mortale. Et hoc non potest esse, quia principaliter peccatum consistit in actu voluntatis, sicut & quilibet actus moralis, vnde non dicitur vnus actus moraliter si voluntas mutetur, quibus etiam actio secundum naturam sit continua. Si autem voluntas non mutetur, non potest esse, quod de veniali fiat mortale. Alio modo potest intelligi, ut illud quod est veniale ex genere, fiat mortale, & hoc quidem possibile est in quantum constituitur in eo finis, vel in quantum fertur ad mortale peccatum sicut ad finem, ut dictum est. Tertio modo potest intelligi ita, quod multa venialia peccata constituent vnum peccatum mortale, quod si sic intelligatur, quod ex multis peccatis venialibus integraliter constituitur vnum peccatum mortale, falsum est: non enim omnia peccata venialia de mundo possunt habere tamen de reatu quantum vnum peccatum mortale. Quod patet, & ex parte durationis, quia peccatum mortale habet reatum poenae aeternae, peccatum autem veniale reatum poenae temporalis, ut dictum est. Patet etiam ex parte poenae damni, quia peccatum mortale meretur carentiam visionis diuiniae, cui nulla alia poena comparari potest, ut Christo dicit. Patet etiam ex parte poenae sensus quantum ad verum conscientiae, licet forte quantum ad poenam ignis non sint improporcionales poenae. Si vero intelligatur, quod multa peccata venialia faciunt vnum peccatum mortale dispositiue, sic verum est, sicut supra ostensum est secundum duos modos dispositionis, quibus peccatum veniale disponit ad mortale. Ad quintum. scilicet. utrum circumstantia aggrauans possit facere de peccato veniali mortale. Dicendum quod circumstantia in quantum homicidium est accidens actus moralis, contingit tamen circumstantiam accipi, ut dicitur specificans actus moralis, & tunc amittit rationem circumstantiae, & constituit speciem moralis actus, hoc autem contingit in peccatis quoniam circumstantia addit deformitatem alterius generis, sicut cum aliquis accedit ad non suam, est actus deformis deformitatem opposita castitati: sed si accedit ad non suam, quae est alterius vxor, additur deformitas opposita iustitiae, contra quam est, ut aliquis vsurpet rem alienam, & secundum hoc homicidium circumstantia constituit nouam speciem peccati, quae dicitur adulterium. Impossibile est autem quod circumstantia de peccato veniali faciat mortale, nisi afferat deformitatem alterius

Speculum Morale Vincentij.

Alterius generis. Dicitur enim, quod peccatum veniale habet deformitatem per hoc quod importat deordinationem circa ea, quae sunt ad finem. Peccatum autem mortale habet deformitatem per hoc quod importat deordinationem quandam respectu ultimi finis: unde manifestum est, quod circumstantia non potest de peccato veniali facere mortale manente circumstantia, sed solum tunc quando transfertur in aliam speciem, & fit quodammodo diversa specifica mortalis actus. Unde cum dicit Aug. in ser. de Purgatorio, quod si diu teneatur iracundia, & ebrietas si sit assidua, transeunt in numerum peccatorum mortalium. Diuurnitas irae non est circumstantia trahens in aliam speciem: similiter neque frequentia, vel assiduitas, nisi forte per accidens ex aliquo superueniente. non enim aliquid acquirit nouam speciem ex hoc quod multiplicatur, vel protelatur, nisi forte in actu protelato, vel multiplicato superueniat aliquid quod variet speciem, puta inobedientia, vel contemptus, vel aliquid huiusmodi. Dicendum est ergo quod cum ira sit motus animi ad nocendum proximo, si sit tale nocendum in quo tendit motus irae, quod ex genere suo sit mortale, sicut homicidium, vel furtum, talis ira ex genere suo est peccatum mortale. Sed quod sit peccatum veniale habet ex imperfectione actus, in quantum est subitus motus sensualitatis. Si vero sit diuturna redit ad naturam sui generis per consensum rationis. Si vero nocendum in quo tendit motus irae esset veniale ex suo genere, puta cum aliquis in hoc irascitur contra aliquem, quod vult ei dicere aliquid verbum leue, & iocofum, quod modicum ipsum contristet, non est peccatum mortale quantumcumque sit diuturna, nisi forte per accidens, puta si ex hoc graue scandalum oriatur, vel propter aliquid huiusmodi. De ebrietate vero dicendum est, quod secundum suam rationem habet quod sit mortale. Quod enim homo aliquo necessitate reddat se impotentem ad utendum ratione; per quam homo in Deum ordinatur, & multa peccata occurrentia vitae, ex sola voluptate vitii, expresse contrariatur virtuti. Sed quod sit peccatum veniale contingit propter ignorantiam quandam, vel infirmitatem, puta cum homo nescit virtutem vini, aut propriam debilitatem, unde non putat se inebriari: tunc enim non imputatur ei ebrietas ad peccatum, sed solum superabundantia potus. Sed quando frequenter inebriatur non potest per hanc ignorantiam excusari quin videatur voluntas eius eligere magis pati ebrietatem, quam abstinere a vino superfluo, unde redit peccatum ad suam naturam. Similiter cum dicit magister suarum 2. dist. 2. libri, quod si delectatio sit morosa est peccatum mortale; si autem non sit morosa, veniale. Delectatio morosa non dicitur esse peccatum mortale, neque in his, quae ex genere suo sunt mortalia peccata, in quibus si delectatio non morosa sit peccatum veniale est ex imperfectione actus, sicut & de ira dictum est. De ira enim ira diuturna delectatio morosa propter approbationem rationis deliberatur. Ad sextum. scilicet vtrum peccatum mortale possit fieri veniale. Dicendum, quod mortale, & veniale differunt secundum perfectionem, & imperfectum in genere peccati, ut dictum est. Imperfectum autem per aliquam additionem potest ad perfectionem pertinere: unde, & veniale per hoc quod addit ei deformitas pertinens ad genus peccati mortalis efficitur mortale. sicut cum quis dicit verbum ociosum, ut fornicetur. Sed id quod est perfectum non potest fieri imperfectum per additionem, & ideo peccatum mortale non potest fieri veniale per hoc quod additur ei aliqua deformitas pertinens ad genus peccati venialis. Non enim diminuitur peccatum eius, qui fornicatur, ut dicat verbum ociosum, sed magis aggrauatur propter deformitatem adiunctam. Potest tamen id quod est ex genere mortale esse veniale propter imperfectionem actus, quia non perfecte pertingit ad rationem actus mortalis, cum non sit deliberatus, sed subitus, ut ex dictis patet, & hoc fit per subtractionem quandam, scilicet deliberatae rationis. Et quia a ratione deliberata habet speciem mortalis actus, inde est, quod per talem subtractionem soluitur species.

De peccato veniali secundum se. Dist. XXI.

Deinde considerandum est de peccato veniali secundum se. Et circa hoc quaeruntur sex. Primo vtrum peccatum veniale causet maculam in anima. Secundo de diffinitione peccati venialis prout figuratur per lignum, fenem, & stipulam. j. Corin. 3. Tertio vtrum homo in statu innocentiae potuerit peccare venialiter. Quarto vtrum Angelus bonus, vel malus possit peccare venialiter. Quinto vtrum primi motus infidelium sint peccata venialia. Sexto vtrum peccatum veniale possit esse in aliquo simul cum solo peccato mortali. Ad primum. scilicet vtrum peccatum veniale causet maculam in anima. Dicendum: quod sicut ex dictis patet, macula importat detrimentum notoris ex aliquo contactu, sicut in corporalibus patet, ex quibus per similitudinem nomen maculae ad animam transfertur. Sicut autem in corpore est duplex notor, vnus quidem ex intrinseca dispositione membrorum, & coloris, alius ex interiori claritate superueniente: ita etiam in anima est duplex notor, vnus quidem habitualis quasi intrinsecus,

alius autem actualis quasi exterior vulgor. Peccatum autem veniale impedit quidem notorem actualem, non tamen habituale, quia non excludit nec diminuit habitum charitatis, & aliarum virtutum, sed solum impedit eorum actum, macula autem importat aliquid manens in re maculata. Unde magis videtur pertinere ad detrimentum habitualis notoris, quam actualis. Vnde proprie loquendo peccatum veniale non causat maculam in anima, & si alicubi dicitur macula inducere, hoc est secundum quid, in quantum impedit notorem qui est ex actibus virtutum. Unde illud verbum Aug. lib. de penitentia, quod peccata venialia decoi em internis exterminant, ita ut a sponsa coelestis amplexibus non separent, intelligendum est in eo casu in quo multa venialia dispositiue inducunt ad mortale, aliter non separent nos a sponsa coelestis amplexibus. Ad secundum. scilicet vtrum peccata venialia conuenienter per lignum, & fenem, & stipulam designentur, dicendum, quod quidam intellexerunt fundamentum esse fidem informem supra quam aliqui edificauerunt bona opera, quae significantur per aurum, argentum, & lapides preciosos, quidam vero peccata et mortalia, quae significantur secundum eos per lignum, fenem, & stipulam. Sed hanc expositionem improbat Aug. lib. de fide, & operibus, quia vt Apostolus dicit ad Gal. 5. Qui operibus facit regnum Dei non consequetur, quod est saluum fieri. Apostolus autem dicit, quod ille, qui edificat lignum, fenem, & stipulam saluus erit, sic tamen quasi per ignem. Vnde non potest intelligi quod per lignum, fenem, & stipulam peccata mortalia designentur. Dicunt vero quidam, quod per lignum, fenem, & stipulam significantur opera bona, quae superedificantur quidem spirituali edificio, sed tamen commiscet se eis peccata venialia, sicut cum aliquis habet curam rei familiaris, quod bonum est, commiscet se superfluis amor, vel vxoris, vel filiorum, vel possessionum sub Deo, cum ita secundum, quod pro his nihil homo vellet facere contra animam suam. Sed hoc iterum non videtur conuenienter dici. Manifestum est enim quod omnia bona referuntur ad charitatem Dei, & proximi, vnde pertinent ad aurum, argentum, & lapides preciosos non ergo ad lignum, fenem, & stipulam: & ideo dicendum est quod ipsa peccata venialia, quae admiscet se procurantibus terrena significantur per lignum, fenem, & stipulam. Sicut enim huiusmodi congregantur in domo, & non pertinent ad substantiam edificij, & potest comburi edificio remanente, ita etiam venialia peccata multipliciter in homine manente spirituali edificio, & pro illis paritur ignem, vel tales tribulationes in hac vita, vel in Purgatorio post hanc vitam, & tamen salutem consequetur aeternam. Nec dicit venialia edificari super spiritum fundamentum, quasi directe supra ipsum posita, sed quae ponuntur iuxta ipsa sicut accipitur ibi. Super flumina Babilonis. id est iuxta, quia peccata venialia non destruant spirituale edificium, ut dictum est. Nec dicit de quocumque edificante lignum, fenem, & stipulam, quod saluus sit quasi per ignem, sed solum de eo, qui edificat supra fundamentum, quod quidem non est fides in formis, vt quidam aestimabant, sed fides informata charitate, secundum illud. Eph. 3. In charitate radicati, & fundati. Ille ergo, qui decedit cum mortali, & venialibus, habet quidem lignum, fenem, & stipulam, sed non superedificata supra fundamentum spirituale, & ideo non erit saluus sic quasi per ignem. Illi vero, qui sunt abstracti a curis temporalium rerum, & si aliqui venialiter peccent, tamen leuia peccata venialia committunt, & frequentissime per feruorem charitatis purgantur: unde tales non superedificant venialia, quia in eis modicum manent, sed peccata venialia ipsorum, qui circa terrena occupantur diutius manent, quia non ita frequenter recurrere possunt ad huiusmodi peccata delenda per feruorem charitatis. Ad tertium. scilicet vtrum homo in statu innocentiae potuit peccare venialiter, dicendum, quod contra ponitur, quod homo in statu innocentiae non potuit venialiter peccare, hoc autem non est intelligendum sic quasi id, quod nobis est veniale si ipse committeret esse tibi mortale propter altitudinem sui status: dignitas enim personae est quaedam circumstantia aggrauans peccatum, non tamen transfertur in aliam speciem nisi forte superueniente deformitate inobedientiae, vel voti, vel alicuius huiusmodi, quod in proposito dici non potest. Vnde id, quod de se est veniale non potuit transferri in mortale, propter dignitatem primitiui status. Sic ergo intelligendum est, quod non potuit peccare venialiter, quia non potuit esse, & committeret aliquid quod de se est veniale, antequam integritatem primi status amitteret peccando mortaliter. Cuius ratio est, quia peccatum veniale in nobis contingit, vel propter imperfectionem actus, sicut subitus motus in genere peccatorum mortalium, vel propter inordinationem existentem circa ea, quae sunt ad finem, seruato ordine debito ad finem. Vtrumque autem horum contingit propter quandam defectum ordinis, ex eo, quod inferius non continetur firmiter sub superiori. Quod enim in nobis insurgat subitus motus sensualitatis, ex hoc contingit, quod sensualitas non est omnino subdita rationi: quod vero insurgat subitus motus in ratione ipsa, prouenit in nobis ex hoc, quod ipsa executio actus rationis, non subditur deliberationi, quae est ex altiori bo-

LIBRI III. PARS III.

De Superbia.

Dist. I.

POST considerationem præhabita de peccatis in generali: Consequenter considerandum est de peccatis in speciali. Et quia a seipsum capitalibus vitiis omnia alia vitia vel peccata trahunt originem, & reducuntur ad ea, ideo congruus erit ordo de septem vitiis considerare per ordinem, & sub quolibet eorum tractare de singulis peccatis specialibus, quæ sub illo capitali vitio continentur. In primis autem agendum est de superbia, de qua dicitur Eccl. 10. Initium omnis peccati superbia. Hæc est regina omnium vitiorum, sicut dicit Greg. 3. in mor. ca. 3. 1. Est autem superbia inordinatus appetitus propriæ excellentiæ. Nam superbus appetit excellentiam ultra debitam rationem. Vnde superbus dicitur quia super vult videri quod est, sicut dicit Is. lib. Eth. & superbire dicitur quasi superire. Ideo dicit Aug. 14. de ci. Dei. quod superbia est peruersæ celsitudinis appetitus. Ab huiusmodi appetitu debent nos detrahere. Vilitas humanæ conditionis. Fragilitas nostræ corruptionis. Innumerata peccata quæ committimus. Et damna per maxima quæ incurrimus. Primo quidem debet nos detrahere vilitas humanæ conditionis. Si consideret homo materiam primæ formationis, quia primus homo formatus est non solum de terra quæ inferior, obscurior, & vilior est aliis elementis, sed de limo terræ. Gen. 2. Formauit Deus hominem de limo terræ. Job. 10. Memento quæso quod sicut lutum feceris me &c. Et 30. Comparatus sum luto, assimilatus sum fauilæ & cineri expietur. Vterius si consideret materiam propriæ conceptionis quæ multo vilior est quia de semine immundo. Job. 4. Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine. Verè immundum, fetidum, & infectum est semen conceptionis humanæ ex cuius contactu anima quæ creatur munda & pulchra, contrahit foeditatem, turpitudinem, & fetorem originis peccati, & ex coniunctione sui cum leprosa carne contrahit lepram iniquitatis. Sicut enim ex vase corrupto liquor infusus corrumpitur, & pollutum tangens ipso contactu polluitur, sicut ex co ntractu polluti feminis anima maculatur, & adeo rea efficitur, vt gloriosa Dei visione priuatur perpetuo, nisi per sanctæ regenerationis lauacrum. Vterius si consideret quo cibo nutritur in vtero, videlicet quod vilissimo. scilicet sanguine menstruali, de quo dicunt Philosophi, quod ex eius contactu fruges non germinant, ardescunt arbuta, moriuntur herba, amittunt arbores fructus, & animalia factas suos. Si canes ex eo comederint, in rabiem conuertuntur. Tandem si consideret quæ & qualia sunt quæ de corpore exeunt, puta quid per os, quid per nares, cæterosque meatus corporis vitius sterquilinum nunquam vidisti. Herbae quippe & arbores ex se producant frondes, flores, & fructus, & tu de te lendes pediculos, & lumbricos emittis. Ille de se effundunt vinum, oleum, & balsamum, & tu de te spæcum, & vrinam, & stercus. Illæ de se spirant suauitatem odoris, & tu de te abominationem fetoris. Hæc omnia præbent homini necessitatē humilitatis, & prolixius eludunt occasionem superbiæ. Vnde bene ait quidam. Cum fecerim cum limus cum res vilissima sumus. Vnde superbum in terrâ terra redimus. Vnde Bernard. ait De sordibus generamur, in tenebris confouemur, matres nostras grauidas oneramus, in partu doloribus angustiamus, & ad modum vipperæ in exitu lacramus. Quid est homo nisi sperma fetidum, vas stercorum, eribus vermium. Secundo superbiæ dissuadet fragilitas nostræ corruptionis. De qua multa inuenies supra de morte, & in passione sanctæ Cecilie. Quid superbis d homo? cuius vitam humores distemperant, dolores attenuant, ardores exiccant, aures morbidant, eorum instant, ieiunia macerant, iocis dissoluunt, tristitiæ consumunt, sollicitudo coartat, securitas hæbetat, diuitiæ iactant, paupertas deiecit, iuuentus extollit, senectus incuruat, infirmitas frangit, languor atterit, & post omnia mors furibunda succedit, quæ vniuersis gaudiis finem imponit, vt eum esse desiderant, non fuisse putantur. Bern. inter omnia animantia pauperime nascitur homo, sed non pauperior nascitur quam uiuit. Detrahe corium animalium, lanas ouium, limum, terræ & redantur singula singulis, quid habes d homo, vnde iste fastus ista superbiæ cuius criminosa natiuitas, cuius natiuitatem demolitur penalitas, cuius penalitatem concludit mortis necessitas, cui esse est momentū, vita naufragiū, mūd exiliū, vita spūdet mortis distantia mors instat, que minatur presentia. Ecc. 9. Ois potentia breuis vita, hodie rex est, & cras morietur. Et ibid. Quid superbius? Tomus Tertius. Z bis terra

no, vt supra dictum est. Quia vero humanus animus inordinetur circa ea quæ sunt ad finem seruato debito ordine ad finem, prouenit ex eo quod ea quæ sunt ad finem non ordinantur infallibiliter sub fine qui tenet summum locum quasi principium in appetibilibus vt dictum est. In statu autem innocentie erat infallibilis ordinis firmitas, vt semper inferius continebatur sub superiori, quamdiu summum hominis contineretur sub Deo, vt etiam August. dicit 14. de ci. Dei. Et ideo oportebat quod inordinatio in homine non esset nisi inciperet ab hoc quod summum hominis non subderetur Deo, quod sit per peccatum mortale. Ex quo patet quod homo in statu innocentie non potuit peccare venialiter antequam peccaret mortaliter. Ad quartum. scilicet. vtrum Angelus bonus vel malus potuit peccare venialiter. Dicendum, quod intellectus Angeli non est discursiuus, vt. procedat a principiis & conclusiones seorsum vtrumque intelligens, sicut in nobis contingit. Vnde oportet quod quodcumque considerat conclusiones consideret eas prout sunt in principiis. In appetentibus autem sicut multoties dictum est, fines sunt sicut principia, ea vero quæ sunt ad finem sunt sicut conclusiones, vnde mens Angeli non fertur in ea quæ sunt ad finem, nisi secundum quod constant sub ordine finis: propter hoc ex natura sua habent quod non possit in eis esse deordinatio circa ea quæ sunt ad finem, nisi simul sit deordinatio circa finem ipsum, quod est per peccatum mortale. Sed Angeli boni non mouentur in ea quæ sunt ad finem, nisi in ordine ad finem debitum, qui est Deus: & propter hoc omnes eorum actus sunt actus charitatis, & sic in eis non potest esse peccatum veniale. Angeli vero mali in nihil mouentur nisi in ordine ad finem peccati ipsorum, & ideo in omnibus peccant mortaliter quocumque propria voluntate agunt. Secus autem est de appetitu naturalis boni qui est in eis, vt supra dictum est. Ad quintum. scilicet. vtrum primi motus in infidelibus sint peccata mortalia. Dicendum, quod irrationabiliter dicitur quod primi motus infidelium sint in eis peccata mortalia, si eis non consentiatur. Et hoc patet dupliciter. Primo quidem, quia ipsa sensualitas non potest esse tubicum peccati mortalis, vt supra habitum est. Est autem eadem natura sensualitatis in infidelibus & fidelibus, vnde non potest esse quod solus motus sensualitatis in infidelibus sit peccatum mortale. Alio modo ex statu ipsius peccantis. Nunquam enim dignitas personæ diminuit peccatum sed magis auget, vt ex supradictis patet. Vnde nec peccatum est minus in fidelibus quàm in infidelibus, sed multo maius. Nam & infidelium peccata magis merentur veniam propter ignorantiam, secundum illud 1. Timot. 1. Misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate mea. Et peccata fidelium aggrauantur propter gratiæ sacramenta, secundum illud Hebr. 10. Quanto magis puratis deteriora mereri supplicia, qui sanguinem testamenti quo sanctificatus est pollutum duxerit. Vnde cum dicit Ansel. in lib. de gratia & libero arbitrio: quod qui non sunt in Christo Iesu sentientes carnem sequuntur damnationem, & si non secundum carnem ambulant debet intelligi de damnatione debita peccato originali, quæ aufertur per gratiā Ihesu Christi in baptismo, quamuis maneat concupiscentiæ fomes, vnde hoc quod fideles concupiscunt non est in eis signum damnationis originalis peccati, sicut est in infidelibus. Ex hoc etiam modo loquitur Apostolus Roma. 8. Nihil damnationis est his qui sunt in Christo Ihesu, qui non secundum carnem ambulant, loquens ibi de concupiscentia sensualitatis, per hoc enim insinuat quod concupiscere non est damnabile his qui non secundum carnem ambulant consentiendo. scilicet. concupiscentiæ, quia sunt in Christo Ihesu, quia videlicet huiusmodi damnatio debita originali peccato ablata est per gratiam Iesu Christi in fidelibus, non autem in infidelibus. Ad sextum. scilicet. vtrum peccatum veniale possit esse in aliquo eum solo originali. Dicendum quod impossibile est quod peccatum veniale sit in aliis cum originali peccato absque mortali. Cuius ratio est, quia antequam ad annos discretionis perueniat, defectus ætatis prohibens vsum rationis excusat eum a peccato mortali. Vnde multo magis excusat eum a peccato veniali, si committat aliquis, quod sit ex genere suo tale. Cum vero vsum rationis habere cœpit, non omnino excusatur a culpa venialis & mortalis peccati. Sed primum quod tunc homini cogitandum occurrit est deliberare de seipso, si quidem seipsum ordinauerit ad debitum finem per gratiam, consequetur remissionem originalis peccati. Si vero non ordinet seipsum ad debitum finem, secundum quod in illa ætate est capax discretionis peccabit mortaliter, non faciens quod in se est, & tunc non erit peccatum veniale sine mortali, nisi postquam totum fuerit sibi per gratiam remissum.

Speculum Morale.

Speculum Morale Vincentij.

his terra & cinis. **I**n capite ieiunij Ecclesia intendens hoies reuocare a superbia, & prouocare ad humilitatem, super capita imponit cinerem, vt ad mortis memoriam humilientur, cogitantem quia cinis sunt, & in cinerem reuertentur. Legitur de Xerxe Rege Persarū & Medorū, cū esset superbissimus & potētissimus, & ditissimus, & irret contra Græcos cum mille millibus armatorum, & mille & 200. nauiculis rostratis, & tribus millibus oneratis, vidēs ante se tā immēsum exercitū cogitauit de morte, & ad quid deueniret vsq; ad 100. annos totus ille exercit⁹, tunc corā oib. fertur dixisse. Regē me vocant hoies tā fortis, & tā grādis exercitus, ego autē me fateor Regē pulueris & cineris. Sic Abrahā. Gen. 18. Loquar ad Dñm cū sim puluis & cinis: Au. Memoro q̄ puluis es & cinis, & nisi te humiliter, q̄o magis es, pdis oino qd es. Nunquid tu primo Angelo sublimior, nunquid tu eo in terra, q̄ ille in cœlo splendidior? qd si ille de tanta felicitate ad tantā miserā cecidit per superbiam, quomō tu de tanta miseria cum superbia ascendere poteris ad tantā gloriæ excellentiā? Itē superbus est vt Pauo, qui cū extollit de cauda faciens rotā circumspiciens plumarū suarū rotunditatē, videns pedes. i. sinē suū considerans, superbā deponit, & caudam demittit. Itē ad idē facit ppriæ infirmitatis consideratio, quę talis est q̄ a pulicib. & muicis, & aliquādo etiā minorib. aialib. Izidimur. Aug. Dixit hō conuiuiū & intumuit, defende te a pulicib. si potes & dormi. Greg. Potuisset Dñs superbū pp̄m Pharaonis domuisse vrsis & leonib. sed ranas immisit eis, muscas & cyniphes, vt minoris & vilib. aialib. humana superbia cōfunderet. Sicut igit in cronicis p̄cib. Ch̄rianorū & maximē Iacobī Ep̄i fugatus est exercitus Sabor supbi Regis Persarū, qui obsecerat Migdonū Ciuitatē, surgente nebula de flumine immittē te in exercitū diuersa genera acutissimarū muscarū intrantiū in aures & p̄muscidas & oculos Elephantorū, & equorū & iumentorū, & hominū, q̄ eos ad fugā, & quasi ad insanā cōpellebant, vt ipsi gentiles facerētur Deū Christianorū potentissimū. Sic Antiochus infirmitatē grauē sentiens cepit ad agnitionem sui de supbia sua venire, vt legitur. 2. Mach. 9. Sicut de alio Antiocho. 2. Mach. 5. qui p̄ superbia existimabat &c. Ad idē etiā facit consideratio infirmitatis alienæ, sicut de Iosaphat & Barlaā d̄r, q̄ cū Iosaphat videret cæcū leprosum & decrepitū senē, & audiens q̄ humana miseria poterat ad hoc deuenire, ingemuit intra se humiliatus. Item d̄r q̄ Odo Ep̄s Parisie. cū comederet, despiciat liores pauperes defaciebat ante se poni, alios hinc, & alios inde. Hoc idē faciebat beatissimus Ludouicus. Ad idē etiā valent exempla. Et maximē cōtra supbiam valet exēplum humilitatis Ch̄i Bern. Intollerabilis imprudentiæ est, vt ybi se exinanuit maiestas inflat vermīculus & intumescat, exinanuit se vsq; ad exēplū extremæ depauperationis, subiectionis, deiectionis extra vr̄bē in Caluariam, reiectionis, cū dicunt non hunc sed Barrabam, actionis lauando pedes maximē pditoris, & vsq; ad exēplum nouissimę passionis & mortis. sc. crucis. Phil. 2. Humiliavit semetipsum. Glo. Ecce habemus humilitatis exēplū, superbia medicamentū. Quid ergo intumescit hō, pelhs morticina, quid inflatis? Tertio superbā dissuadent p̄cā q̄ cōmittimus. Superbia. n. ex sua natinitate eleuat cor & extollit, sicut d̄r Iob. 9. Vir vanus in superbā erigit. Et 15. Cunctis dieb. vitę suę impius supbit. Sed consideratio p̄cōrum humiliat, & quasi quoddam pondus grauissimum deprimunt. Psal. Iniquitates meę supgressę sunt caput meum, & sicut onus graue grauatae sunt sup me &c. Cū qdam puella transiret aquam, & ventus vehemens flaret, timens ne p̄ eum in aquam deiceret & submergeretur, lapidē grossum supposuit humero suo, qui suo pondere contra ventum eam retinet, quid videns senex quidā, & audiens eam ab ea stupuit clamans, mō venerunt tpa q̄ pueri doceant senes. Sic nos contra ventū supbię hēmus magnum rep̄suum pondera p̄cōrum n̄rorum. Itē ad hoc facit consideratio status n̄ri loci & ipis in quo sumus, sicut infra declarabit. de mundo. Ad idē multū valet consideratio mortis, supra de morte. Idem consideratio extremi iudicii, supra de iudicio. Quarto peccatū supbię dissuadent multa damna q̄ incurrimus. Superbia namq; reddit hominem multipliciter criminolus, quia initium ois p̄c̄i superbia. Eccl. 10. Bern. Initium ois p̄c̄i superbia, & causa totius pditionis. Tu autē q̄ salutē operari desideras, aduersus hanc caput tuum super cornu crucis h̄re memento, vt non extollaris p̄speris, nec deprimaris aduersis. Tob. 4. Superbiam in tuo sensu, & in tuo aīo nunq̄ dominari p̄mittas, ad ipsa. n. initium sumpsit ois pditio, qd patet in p̄c̄o Luciferi & Adę. Superbia fm. Gre. est regina oīum vitiorum, iō oīa vitia conco mirantur eam, sicut reginam suam. Diabolus autē Rex est super oēs filios superbię. Iob. 41. Est etiam mater oīum vitiorum, vñ ex ipsa sicut ex m̄re venenata oīs venenata vitiōrū soboles generat. Secundo superbia facit hominē detestabiliter odiosum

ram Deo. l. q̄ hoibus. Eccl. 10. Odibilis est coram Deo, & coram hoib. superbia. Deo quidē, quia Deum sub pedib. suis quasi deprimere, & cōculcare conatur, dū voluntatē suā non vult subicere, sed diuinę p̄ponere voluntati. Itē superbia merito Deū offendit, quia magnitudinē eius contemnit. Immo oē p̄c̄m p̄ superbiam Deum offendit, quia oīs peccans dū peccat superbiendo contemnit. Aug. Superbia laxat habenas contēptui, non quare paruitatē suā diuinę voluntati, non attendit quid p̄sit, sed quid velit. Ber. Quotiens hoib. p̄esse cu pio, Deū meū p̄te contēdo. De ipso nāq; scriptū est. Erat subditus illis. Quis quibus? Dñs hoib. Immo in hoc contra oē ius vult esse leuius maior Dño suo, qui hic vult hoib. p̄esse. 2. Paral. 30. de Ezech. d̄r. Iuxta beneficia q̄ acceperat non retribuit Dño, quia eleuati est cor eius, & facta est contra eū ira Dñi &c. Itē notandū q̄ non solum supbia est prima, & p̄cipua in contēptu & offensa Dei in p̄petratione oīum vitiorū: immo ipsa est prima oīum vitiorum origine cœlesti, in qua maxima Dei offensa & implacabilis apparet, q̄ tam nobilem, & tā sublimē, & tā pulchrā, & p̄stabilē, & honorabilem creaturā pp̄ solā superbā cogitationis qua dicebat in corde suo. Isa. 14. In cœlū cōscendā &c. De tanta nobilitate p̄cipit ad tantam vilitatē, de tāra pulchritudine ad tantam turpitudinem, de tanta altitudine ad tantā infernā p̄funditatē, de tanta quiete ad tantam inquietudinē. Hoib. vero odibilis est, quia ceteros despicit & contēnit, calumniat, & opprimit. Vñ si sis est tēpestati q̄ surgit subito, & ab imo vehementer inferiora atterit, & subito cadit, & grauissimē p̄mit. Ezech. 38. de Gog & Magog oppressione grauissima d̄r, ascendens quasi tēpestas veniens, & quasi nubes &c. Poeta. Asperius nihil est humili cū surgit in altū. Dicit in historia transmarina, q̄ cū nautę vidēt Ardeā admodū Aquilę ab imo ad alta ascendere, signum est eis statim nasciturę tēpestatis grauissimę. Sic superbus cū de imo ascendit in altū admodum tempestatis grauissimę. Sap. Oīs superbus intollerabilis est actū, superbus habitu, pomposus incessu, huius cervix erecta, facies torua, truces oculi, de loco superiore cernit, melioribus se p̄poni affectans, snias suas, verba & facta iactat, reuerentiā nō obseruat. Item Greg. in moī. Superbis propriæ tumor in cogitatione, clamor in locutione, amaritudo in silentio, dissolutio in læritia, furor in tristitia, in honestas in actione, honestas in imaginatione, erectio in incessu, rācor in r̄sione. Itē sicut draco flammuosus, & quasi regulus venena diffundit Prou. 16. Inter superbos semper iurgia sunt. Et 11. Vbi superbia ibi contumelia. Orig. Sunt nonnulli q̄, dum tranquillitas fuerit, humilitatē in corde & ore solent ostendere, sed si aliqua tribulationis vel scandali p̄cella surrexerit, statim effrenato ore, & erecta ceruice superbia q̄ in corde tenebatur multis conuictis ab ore profertur, quę non tunc nascitur, sed manifestatur. Greg. Qualis quisque apud se lateat, illata contumelia probat. Item est impatiēs subiectionis, intollerabilis suppositionis, cum hac multitudine graui ascendit ad portandū Antiochus in sacificationem cum superbia. 1. Mach. 1. Tertio superbia facit hominem monstruosum videlicet in altitudine dum vult omnibus supbire quod est superire, cuius altitudo pertingit vsque ad Deum, immo supra Deum dum vult eum pedibus conculcare. In grossitudine, quia superbia inflat. Cinis enim proiectus in cœlū vertitur in vesicas. Exod. 9. quia hoies qui ex naturę conditione sunt cinis, eleuati in altum per superbiam inflantur, ad modum vesicarum quę a vento vanitatis quo replentur, inflantur & exiccantur, & magnum spacium occupantes cum modica infirmitatis compunctione vacuāt, & in modicum, immo quasi ad nihilum rediguntur cum morte crepantur. Similis est in hoc calamo arundinis siue canna, & ideo sunt sicci iuri & vacui, & ad combustionem infernalem apti. Similes sunt hydropico, & superbia hydropici, quę primo facit hominem inflare per indignationem, cum tangitur correctione, postea crepare per contumeliam irrogationem. Item superbi similes sunt buffoni qui cum pungitur ad o veneno inflatur, quod crepando venenum emittit & effundit. Sap. 4. Distrumpet Dominus illos inflatos sine voce. Iud. 8. Spiritus Effraim intumescēbat contra Gedeon. Bene erat inflatus Roboam qui dicebat 3. Reg. 12. Minimus digitus meus grossior est dorso patris mei. Monstruosos habet oculos ex quibus spirat ignis indignationis qui protendunt vsque ad extrema terrę p̄re timore nimio, sic est eius facies inflata vt ap̄os habeat oculos. Superbia enim est macula quę in oculis nascitur, dū de eis quę videt in se vel sentit de se exccatur superbiendo, a quo bona sint, vel cuius sint, vel ad quid data sint. Item August. Tumore meo sepabar a te Dñe, & inflata facies mea claudēbat oculos m̄ris meę. Itē dū lippis oculis claritas solis intēdit, ex ipsa claritate cæcitas generatur. Itē adeo ferit cæcitas cordis supbi vt oīa velit h̄re bona p̄ter se. Iob. 4. Tu es Magister in Israhel

in Israel & hæc ignoras. Glo. qui inflatus ignoras humiles ad-
discis. Monstruosam habet linguam cuius longitudo pcedit vsq;
in cælum, dum loquitur contra Deum, & vsque ad vltimos fi-
nes terræ Plā. Posuerunt in cælū os suum, & lingua eorū adhe-
re in terra. Itē mutat in diuersa monstra brutorū, sicut Nabucho-
Dan. 4. quasi in tot bestias mutat quot bestiarū mores bestialiter
viuendo imitat. Hoc etiā Angelum mutauit in brutū dum
Lucifer in Behemoth mutauit & Leuiathā qñ naturæ eius spi-
ritualē subtilitatē quasi mutauit in brutalitatē. Sicut impropere-
rauit ei Datus Mediolanensis Ep̄s 3. dial. 4. qui cum p̄ nego-
cio fidei iret Constantinopolim veniens Corinthū cū multa so-
cietate recepit se in quadā domo q̄ dæmones inhabitātes alie-
nam faciebant ab habitatione hominū. Cū autē media nocte
ibi quiesceret antiquus hostis cœpit ibi fingere rugitus leonū,
sibilos sp̄entū, grunitus porcorū, & voces diuersorū aīaliū. Cui
Ep̄s alta voce ait. Bñ contingit tibi miser qui dicebas. In cælū
confendam &c. ecce p̄ supbiā tuam porcis & sp̄entib. similis
factus es, & sic p̄ supbiā vt dignus es imitatis bestias, ad quā vo-
cem sic dyabolus erubuit q̄ a dicta domo sic recessit q̄ eā vlti-
mus non intrauit. Quarto supbia oē bonū contaminat, & de-
struit. Eccl. 10. Domus q̄ nimis locuples annullabit supbia. Au-
gust. Tinea diuitiarū & supbia, quia vs. sicut tinea nascitur
ex veste & ipsam corrodit. sic ex diuitijs plerumq; nascit̄ super-
bia, & ipsa eas consumit in equis, famulis, festis, conuiujs &
hmōi. Itē frequenter iusto Dei iudicio superbi ad maximā ino-
piā deducunt. Vñ Orosius li. 3. dicit q̄ Perseus Rex ditissimus q̄
Romanos multotiens victor occiderat, captiuos duxerat, & in
eos vendiderat. & ad vltimum superbiens victus ab eis capit̄,
filius eius ad triumphum ductus vnū erus frangitur, ipse inops
in carcere consumptus est, filius eius ad tollendā vitæ inopiam
Romæ artem humanam didicit, atq; ibi inopia cōsumptus est.
Item bona naturæ sicut patet de Lucifero Ezec. 29. Tu signa-
culū similitudinis Dei &c. Et post. Qui viderunt te obstupescēt
super te, & dicent nihil factus es, & non eris in p̄petuū. Itē bo-
na gr̄a. Eccl. 10. Radices gentium superbarum arefecit Dñs.
Apoc. 3. Angelo Laodiciz dicit, quia diues sum &c. & nescis quā
miser es, & miserabilis & pauper, & nudus & cæcus. Vñ macu-
las oē bonū vt lepra spiritualis em̄ qd̄ 4. Regū. 5. dñ. Naamam
qui erat Princeps Regis Siriz fuit magnus & honoratus apud
Dn̄m suum, p̄ eumq; dedit Dñs salutē Siriz, sed totū inquinat
qd̄ subditur. Sed leprosus. Sap. Si tibi gr̄a seu sapientia formaq;
detur, inquinat oīa sola supbia si comittet. Itē alius. Inquinat
egregios coniuncta supbia mores. Quinto supbia ipsam sup-
biam exterminat & obruit, exterminat quidē sæpe sp̄aliter, &
semper ip̄ sum exterminat æternaliter. Tpaliter. n. Deus deicit
superbos de statu sublimitatis & eminentiæ in imū deiectionis
& confusiois extremæ. Psal. Deiecit eos dum alleuerent. Itē,
Inimici Dñi mox vt hono. f. 2. ex. &c. Luc. 2. Deposuit potētes.
Et Eccl. 10. Sedes ducū superborū destruxit Deus &c. Per sup-
biam vasti Regina deponitur & Hester humili ei substituitur.
Hester 3. Nabuchodo, a regno eiectus est Dan. 4. Regnū tuum
transit a te, & ab hoīb. eiiciet te. Et 5. Qñ eleuatū est cor Na-
bucho, & sp̄s eius obfirmatus est ad superbiā, depositus est de
solio regni sui, & gr̄a sua ei ablata est pp̄ supbiā. David deie-
cit Goliā. v. Reg. 17. Judith Holofernē. 13. Hester Aman & eius
p̄geniem. Item eos confundit. Psal. Confusi sunt qm̄ Deus spre-
uit eos. Sicut illos qui volentes cōtra Deū ascendere ædificabāt
turrin Babyloniz Gen. 11. Sennacherib qui sic contra Deum
superbierat: vt legit̄ 4. Reg. 18. & 19. quem vt magis eū confun-
deret noluit eū occidere cum suo exercitu, sed in terrā suā cū
confusione reuersus, corā Deo suo in tēplo eius vbi adorabat ad
maiores suā confusione ad filijs suis occisus est. Et Act. 12. He-
rodes Antipas coram hoīb. in superbiā elatus, & ab Angelo p-
cussus ignominiose mortuus est. Siſr & Pilatus, qui in cōfusio-
nem suam & generis sui a Tyberio Cæsare & Romanis morti
adiudicatus, vt dicit Iosephus apud Lugdunum vnde oriundus
erat mitti p̄ueniens, vbi corā suis vt dicit suspensio iudicat̄,
& apud Vueniam suspensus vt fertur, vnde & vnus ferreus
in quo suspensus fuit ibi ostendit in quodā monte p̄p̄inquo a
castro qui dñ Sanctus Chameros, in puteo p̄citus est, a quo vt
fertur quotiens proiciuntur ibi lapides temperates egrediū-
tur. Horosius tñ dicit de eo q̄ tot malis est affectus q̄ se manu
p̄pria desperans interfecit, qd̄ totum potuit esse, vt Damna-
te occiderit, & mortuus suspensū non euaserit, ad quod iudica-
tus erat. Job. 40. Respice cunctos superbos & confunde eos &c.
Propter superbiā Abymelech fecit se ab armigero suo occidi,
ne diceretur q̄ a muliere fuisset interfecit. Iud. 9. Achitophel
semetipsum suspendit, quia consiliū eius fuerat infamatum. 2.
Reg. 17. Propter superbiā Abalon contra p̄p̄rium patrē resur-
gens suspensus est in quercu. 2. Reg. 18. Chorē Darhan, & Aby-
Speculum Morale.

ron per supbiā se contra Moysen erigentes abſorpti sunt a
terra. Nu. 16. Amā superbissimū suspensus est. Judith 7. Nabuch-
in bestia mutatus, donec hūilitatus cognouit creatorē. Dan. 4.
Balthasar interfectus est, & regnum eius translatum est ad Me-
dos & Persas. Dan. 5. Antiochus qui p̄ superbia putabat se terrā
ad nauigandum, & pelagus ad iter agendum deductū, fugat̄
turpiter de Perside superbe locutus est dicens se venturū Hie-
rosolymā, & eā congeriē sepulchri Iudeorū facturū, sed Deus
percussit eū inuisibili & insanabili plaga, de cuius casu contri-
tione, secore, & morte vilissima habetur. 2. Mach. 9. Herodes
p̄pter superbiā p̄cussus ab Angelo, consumptus a vermibus ex-
pirauit. Act. 12. In passione beati Petri etiā habet de volatu, &
casu, & attritione, Simonis magi. Item dñ q̄ Cornicula volens
frangere uocē, & non valens, eā volando in altū eleuat, & deij-
ciens eum ad ima sup durum lapidē, corticē eius frangit & nu-
cleum comedit. Sic diabolus facit q̄ diu hoīes latitant sub cor-
tice & testa humilitatis, non p̄nt a diabolo vorari, sed in altū
eleuati p̄ superbiā subiro casu mortis fractis corporibus tūc
a dæmōnibus deuorantur. Sic faciunt q̄ lā aues de ostreis ma-
rinis cum non p̄nt eas vorare q̄ diu latent in conchis suis, & te-
stis, in imo eas eleuant & allidunt, & frangūt testas earū, & co-
medunt eas. Job. 29. Eleuasti me, & quasi lupus uentū ponēs allī-
sisti me validē. Itē exterminat eos æternaliter in futuro. Isa. 14.
Detrahta est ad inferos supbia tua, cōcidit cadaver tuū, subter
te sternet tinea &c. Sequit̄. Qui dicebas in corde tuo. In cælum
conscendā sup astra cœli exal. so. m. &c. Sequit̄. Veruntū ad in-
fernum detraheris in pfundū lacu. Nota quanto sublimiora lo-
ca tenuerit quis in mundo, tanto pfundiora tormenta sustine-
bit in inferno. Apoc. 28. Quātū glorificauit se, & in delicijs fuit
&c. 2. Mach. 6. dictū fuit Antiocho superbiſſimo. Tu vero ius-
tas superbia. t. exolues p̄nas. Itē Sophonic. 2. Moab vt Sodo-
erat filij Amon vt Gomorra. Sequit̄ rō. Hoc. n. eis eueniet p̄ su-
perbia sua. Itē Isa. 5. Descendēt fortes eius q̄ hoīb; eius & subli-
mes ad infernū. Ber. Mirū est de supbis, qui nec cū hoīb. hitare
desiderant, nec ad cælū ascendere p̄nt, relinquūt ergo eis flāma
ignis deuorātis. Exo. 10. dñ. q̄ ventus vrens leuauit locustas, &
p̄iecit in mare. Hier. 1. Cadet supbus & corruet, & non erit q̄
suscitet eū. Sciendū est etiā q̄ supbia duobus modis pōt confide-
rari. Vno mō em̄ q̄ sp̄ale p̄ctm̄ est hūo obiectū speciale distri-
ctū, qd̄ est appetitus inordinatus p̄p̄ie ex cellē. nuz, vt dictū est.
Et sicut dicit Aug. in li. de natura & gr̄a. Quærat hō, & inue-
niet em̄ legē Dei superbiā esse p̄ctm̄ multum distinetū ab alijs
vitijs. Vñ Iſido, & Cassianus ipsam cōmune inter vitia ca-
pitalia. Alio mō considerat̄ superbiā em̄ q̄ habet quādā influē-
tiā generalē in oīa p̄ctā. Quod pōt esse duob. modis. Vno mō p̄
se, inquantū. so. oīa p̄ctā ordinant̄ ad finē superbiæ, q̄ est p̄p̄ia ex
cellētia ad q̄ pōt ordinari oē illud qd̄ quis inordinatē appetit.
Alio mō indirectē & quasi p̄ accidens. l. remouendo phibens,
inquantū. l. hō p̄ superbiā contemnit diuinā legē p̄ q̄ phibetur
aliquis a peccando, em̄ illud Hier 2. Confregisti iugū, rapisti
vincula, & dixisti non seruiam. Greg. Ergo considerans supbiā
em̄ vniuersalē eius influentiā q̄ habet in oīa vitia, nō depoluit
eā esse vitij capitalē, sed posuit eā reginā oīum vitorū, & ma-
trem. Vñ ait. 3. i. moſ. Ipsa vitorum regina cū deuidit cor ple-
nē ceperit, mox illud septē principalib. vitijs quali qbuldā suis
ducib. deuaſtandū tradit, ex qb. vitorū multitudines oriuntur.

De gradibus superbia.

Dist. 11.

NOrandum autem q̄ beatus Bern. ponit duodecim gra-
dus humilitatis, & sumunt per oppositum ad gradus su-
perbiæ. Primus enim gradus humilitatis est corde, cor-
pore semper humilitatem ostendere defixis in terram asp̄ctib.
cui opponitur curiositas per quam aliquis curiosē, & inordina-
tē circumspicit. Secundus gradus humilitatis est, vt pauca ver-
ba, & rationalia loquatur aliquis non clamola voce. Cui op-
ponitur tenuitas mētis per quam. s. aliquis leuiter & superbē se
habet in verbo. Tertius gradus humilitatis est, vt non sit facilis
aut promptus in risu. Cui opponitur inepta lztitia. Quartus
gradus humilitatis est taciturnitas vsque ad interrogatiōem.
Cui opponitur iactantia. Quintus gradus humilitatis est, tene-
re quod communis habet regula monasterij. Cui opponitur
singularitas, per quam vult aliquis sanctior apparere. Sextus
gradus humilitatis est credere, & pronunciare se omnibus vi-
liorem. Cui opponitur arrogātia, per quam. s. homo se præfert
alijs. Septimus gradus humilitatis est, ad omnia inutilem se
confiteri & credere. Cui opponitur præſumptio, per quam. s.
homo reputat se sufficientem ad maiora. Octauus gradus hu-
militatis est confessio p̄ctorum. Cui opponit̄ defensio p̄ctū.
Nonus gradus humilitatis est in duris & asperis patientiā am-
plecti. Cui opponitur simulata confessio, per quam. l. quis vult
labire p̄uam pro peccati. q̄ simulatē confitetur. Decimus gra-
Tomus Tertius, Z 2 dus

Speculum Morale Vincentij.

das humilitatis est obedientia. Cui opponitur rebellio. Unde decimus gradus humilitatis est, qd hō non delectetur facere propriā voluntatē. Cui opponitur libertas peccandi, per qd hō delectat fieri qd vol. Duodecimus gradus humilitatis est timor Dei. Cui opponitur peccandi consuetudo, qd multiplicat Dei contemptum. In his duodecim gradibus ponitur non solū superbia species, sed etiam aliqua antecedētia, & consequentia ad eam, tñ de singulis earum per ordinem videamus. Primus itaq; gradus superbiæ est curiositas. Est autē curiositas vehemens applicatio mentis ad aliquid vanē & inutiliter inquirendum. Sciendū est autē qd curiositatis vitium multiplex est. Nam licet curiositas propriē loquendo consistat circa appetitum cognitionis, tñ extenso noīe curiositas est etiam verbis & factis, sicut patebit. Dicamus ergo qd curiositas qdam est circa cognitionem intellectiuam, qdam circa cognitionem sensitiuam, quædā in falleratis, sermionibus, & qdam in ornatis operibus. Curiositas autē qd est circa cognitionem siue intellectuam, siue sensitiuam, nō est directē circa cognitionē, sed circa appetitum cognitionis acquirēdæ. Aliter autē iudicandum est de ipsa cognitione veritatis, aliter de ipso appetitu & studio veritatis cognoscendæ. Ipsa n. cognitio veritatis per se loquendo bona est, pōt autē p accidēs esse mala. s. rōne alicuius cōsequētis inquantū. s. aliquis de veritatis cognitione superbit, s. illud. 2. Cor. 8. Scientia inflat, vñ inquantum hō vitur cognitione veritatis ad peccandum. Sed ipse appetitus cognoscendæ veritatis pōt hñe recititudinem vel pe. ueritatē multis modis. Vno mō quando suo studio tendit aliquis in cognitionem veritatis, inquantū ipsi cognitioni per accidēs coniungit malum. Sicut illi qui student ad acquirendam scientiā veritatis vt inde superbiat. Vnde dicit Aug. in li. de morib. Ecclesie. Sunt qui defertis virtutibus & nescientes qd sit Deus, & quid sit maiestas semper eodem modo manētes naturalē magnum aliquid se agere putant, si vniuer sam istā corporum molē qd mundum nuncupamus curiosissimē intentissimēq; perquirant. Vnde etiā tanta superbia gignitur, vt in ipso cōlo de quo sæpe disputant sibi metipsis, habitare videantur. Similiter illi qui student aliquid addicere ad peccandū, vitiosum studium habent, s. illud. Hier. 9. Docuerunt linguam suā loq. mendacium, vt inique agerent laborauerunt. Alio modo pōt esse vitium ex ipsa inordinatione appetitus & studij veritatis cognoscendæ, & hoc quadrupliciter. Vno modo inquantum per studium minus utile retrahuntur a studio qd eis ex necessitate incumbit. Vnde H. c. Sacerdotes, inquit, dimissis Euangelis, & Prophetis, videmus comedias legere, amatoria Bucolicorū ver suum cantare verba. Alio modo qn vult aliquis addicere ad eo a quo non licet. Sicut patet de his qui aliqua futura vel occulta vel incerta inquirunt a dæmonibus, qd est superstitiosa curiositas. Vnde Aug. in li. de vera reli. Nescio qua dementia impediūt aliqui a fide vitio curiositatis in p̄cunclādis dæmonibus. Tertio qn appetit cognoscere veritatem circa creaturas, non referendo ad debitum finem. s. ad cognitionem Dei. Vñ dicit Aug. in li. de ve. reli. qd in consideratione creaturarū non est vana, & peritura curiositas exercenda, sed gradus ad immortalia & semper manentia faciendum. Quarto mō qn studet aliquis ad cognoscendum veritatis, propriū ingenij facultatem, quia p hoc hō de facili labitur in errores. Vnde dñ Eccl. 3. Altiora te ne q̄sieris, & fortiora te ne scrutatus fueris. Sed q̄ pcepit Deus cogita illa semper, & in pluribus eius operibus ne fueris curiosus. Sequitur. In superuacuis rebus noli scrutari multipliciter, & in pluribus eius operibus ne fueris curiosus. Multos. n. supplantauit supplicio eorum, in vanitate detinuit sensus eorum. Nota qd sapiens in verbo proposito multiplex curiositatis vitium cōprehendit. A. i. quia. n. transcendunt humani intellectus capacitatem propter sui sublimitatem: alia propter sui profunditatē, siue difficultatem: in aliis non est occupandus propter sui inutilitatem: in aliis propter sui nociuitatem. Hæc oīa notantur hic per ordinem. Primo contra vitium eorum qd sublimia appetunt scire, qd intellectus eorum capacitatem transcendunt. Dicit altiora te ne quæsieris. Multum dum vires intellectus sui meriti nesciunt incomprehensibilia comprehendere, & sibi non intelligibilia intelligere se p̄sumunt. Contra tales. 1. Cor. 12. Non plus sapere qd oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem. Et quia tales facilliter incidunt in errores, ideo Prou. 27. Persecutor maiestatis opprimetur a gloria. Greg. 20. li. mor. c. 7. Gloria inuisibilis est conditoris, quæ moderatē inquisita nos erigit, vltra vires p̄scrutata p̄mit. Itaq; de sublimi intelligentia quanto plus repleri ambiunt, tanto amplius inanescunt. Vnde de eis dñ. Ege state, & fame steriles. Immoderatis namq; aulibus superne cognitionis scientiam quo plus ambiunt plus amittunt. Narrat de quodam magistro p̄sumptuoso, qd dum qdam sibi incomprehensibilia comprehendere posse consideret, & de æternitate

Dei immensitate, & simplicitate profundē & anxie cogitaret, illi stanti iuxta mare apparetis iuuenis aquam de mari hauriēs cum paruulo cocleari, & portans ad quandā paruā foueam ibi iuxta, inquirenti magistro quid faceret, respondit. Volo totum mare exhaurire cum isto cocleari, & in istam foueam totū effundere. Cui cum magi diceret. Stulto labore contumens, quæ nec tua, sufficeret nec tam modicū in fōm, nec tā paruā foueam posset totum mare capere, respōdit iuuenis. Immo tu stulta meditatione torqueris, quia longe minus pōt intellectus tuus secreta Dei mysteria comprehendere, qd hoc modicum coclear totū mare exhaurire, vel hæc foueā paruā recipere. Quo audito magister inipientiam suā cognouit, & extunc ab oī curiosā meditatione vel inquisitione quieuit. Item aliqua excedunt intelligentiam alicuius p̄pter materiæ difficultatē, sicut in libris Protheticis sunt multæ q̄stiones valde difficiles, quas aliqui non facile nec sine multo studio & dolore penetrare p̄nt, nec ad hoc hñt aptitudinem p̄pter suæ hebetudinē intellectus. Ideo dicit Sap. Fortiora te ne scrutatus fueris. In quo bene reprimit curiositatem aliquorū, quibus scripturæ sacræ verba desipiunt, sententias, & expōnes doctorū fastidiunt, & Græcas glossas optimas atbitrātes, pluris estimāt, vñ verbū Philosophi p̄ferre, qd multa salutaria documenta Pauli vel Chri. Et ipsi miseri decipiunt se ipsos, quia semper discētes nunq̄ ad cognitionē veritatis pueniunt, semp vacui, semp in se, semp tandē inflati inanescunt in cogitationibus suis. Dicentes. n. se esse sapientes culti facti sunt oīa disputantes, de oīb. volunt reddere rationē, qd si forte verā vel apparentem inueniret nesciuerint, reputant se confusos. Vñ de Homero legitur, qd transiens iuxta quendā fluuium, ibique pastores se expeditulātes inueniens, interrogabat eos quid ibi agerent. Quibus respondētib. Nos quos capimus dimittim⁹, & quos non capimus portamus nobiscum. Ille putans qd piscarentur, & de piscibus loquerentur, diu querens inīam huius verbi, & p se non inueniens, sentiens se confusum a talibus, & confusionem suā non ferēs in flumine se submersit. In eisdē Chro no dñ, qd scribitur in libris Græcorum, qd Aristot. iuxta fluuium quoddā incedens, & aquæ reuolutionē inspiciens, voluit scire cām eius, sed cum eā inuenire non posset, atq̄ intrans voluit se sibiliter ex periri, cū autē hinc inde curioso cōspiceret, repente raptus a fluctibus est submersus. Sed alii ipsum aliter mortuū esse dicunt. Sequitur. Et in plurib. eius opib. ne fueris curiosus. Multa namq; sunt opa Dei quorū non pōt hō reddere rōnem. Sicut, quare de duobus vnū eligit, aliū reprobat: quare hunc in innocentia custodit, illū peccare p̄mittit: quare hunc iustificat, illū indurat, hunc pauperat & continuis passionib. affligit, illum corporis sanitate, & rerum p̄speritate mulcendo nutrit, & sic de aliis. Si quis in hōi operib. Dei iusto quidē sed oculto iudicio factis rōnē q̄reret in vacuū laboraret. Sequitur. In superuacuis reb. noli scrutari multipliciter. In hoc reprimit sapiens curiositatē multorū, qd p̄termisissis vtilibus immo necessariis totū tps suum amittunt in studendo, legendo, recitando fabulas poetarū, vt dicitur est. Alii in logicis sophismatibus. Alii in musicis vel mathematicis, vel ceteris Philoſophicis disciplinis dies suos expendit. Contra quos ait Hie. Nonne videt vobis in vanitate sensus & obscuritate mētis ingredi, q diebus. & noctib⁹ in dialctica arte torquet, q phisic⁹ p̄curator oculos trās celū leuat? Intelligendū est tñ qd studiū Philosophiæ s. m. se licitū est, & laudabile pp veritatē qd Phyl. p̄ceperunt Deo eis reuelate. Sicut dñ Ro. 3. & in quā ū viā p̄bent ad verā & summā sapientiā. Sicut oñdit Aug. in li. de doc. Chri, qd si aliqui a vera dixerunt Philosophi ab eis sunt tāq̄ ab iniustis possessorib. in vsum n̄rum vend. canda. Itē Hier. sup Dan. Qui de mensa Regis noluerunt comedere ne polluerent, si scientiā atq; doctrinam Babyloniorū scirent esse p̄ctū nunq̄ acquiescerēt discere qd nō liceret. Sed qdā nimis affecti hōi Phyl. & nimis inueterati abutunt eis ad impugnationē fidei, id dicit Ap̄s Col. 2. Vide te ne quos seducat p̄ Phyl. & inanē scientiā. Vel saltē non referunt in finē debitū, sed ibi cōstitunt finē suū, vel p hoc impediunt a necessarijs ad salutē. Vñ Seneca Epistol. ad Lucillū dicit, qd cū rēpus vitæ n̄ræ sit breuissimū, p̄ciosissimū, irreuocabile, & irrecupabile, & incertū. Si inq̄ multū superesset atatis, parce dispensandū erat vt sufficeret necessarijs, nunc autē qd dementia est superuacua discere in tāta rēporis breuitate. Intātū autē afficiunt aliq̄ in talib. qd eis verba Prophetarū immo et Ap̄torum & Chri vident insipida, & insulsa. Vñ narrauit Hie. de se ipso, qd cū scripturæ sacræ verba quasi simplicia fastidiret, lege retq; in libris Ciceronis, raptus in spiritu & iudici p̄sentatus, interrogat⁹ cui⁹ cōditionis esset, r̄ndit Christian⁹ sū. Cui dicitur est. Tu mētiris, immo Ciceronianus es, iustusq; est durissimē flagellari. Patet ergo qd tū curiositas in talib. sit vitiosa. Sed lōgē deterior est curiositas quorundā, qui artes illicitas & nepharias addicunt

addiscunt & student, puta alchymiam, artem notoriam, necromanciam, aliasq; nepharias, in quib. non solum tempus suum perdunt, sed & aias damnant. Act. 19. Cum quidam exorcistae cõjurassent dæmonem in quodã hoie existentẽ, p̄ Iesum quẽ Paulus p̄dicabat, dæmon in eos insiliit & durissimè flagellauit, & factus est timor magnus super oēs qui erant Ephesi, id multi q; fuerant curiosa seclari conulerunt libros suos, & cõbuserunt. Secundo quzdam est curiositas circa cognitionẽ sensitiuã. Sciendum aut̄ q; cognitio sensitiua ordinatur ad duo. Vno mō ordinatur ad sustentationẽ & conseruationem corporis tam in hominibus q̄ in brutis, inquantũ tā hoies q̄ bruta p̄ hmõi cognitionem vitant nocua, & ea q̄ sibi necessaria sunt ad sustentationem vitæ concurrunt. Alio modo cognitio sensitiua in hoibus ordinatur ad cognitionem intellectuam, speculatiuã, vel practicam. Ponere ergo studium circa cognitionẽ sensitiuã p̄t esse dupliciter vitiosum. Vno mō inquantum cognitio sensitiua nõ ordinatur ad aliquid vtile, sed potius auertit ab aliqua vtili cõsideratione hoiem. Vnde dicit Aug. 10. confess. Canem currentẽ post leporem iã non specta, at vero in agro si casu transeã auertit me ab aliqua magna cogitatione, atque ad se conuertit illa venatio, & iam nisi cito sensum amocam, vanus hereseo, studiosa ergo inspectio ludorum in theatris, chorearum in plateis, venationis in campis, vel in aere est curiositas vitiosa. Alio mō cognitio sensitiua ordinat ad aliquid noxium. Sicut inspectio mulieris ad concupiscendũ, & diligens inquisitio eorum q; sũt ab alijs ad irridendum vel detrahendum. Vnde dicit Aug. li. de vera religio. q; concupiscentia oculorum reddit hoies curiosos. Beda vero dicit, q; concupiscentia oculorum non solum est in discendis magnis artibus, sed etiam in contemplandis spectaculis, & in dignoscendis, & carpendis vitijs proximorũ. Ex curiositate sensuum ortum habuisse videtur primæ transgressionis occasio. Gen. 3. Nam mulier curiosè serpentem audiuit, curiosè vitium lignum inspexit, curiosè sciẽtiã concupiuit, curiosè voluit ex periri vtrũ ex tactu ligni veriti, serpentis promissio impleta sequeret. Dina curiosè mora fuit vt videret mulieres regionis illius, q; visa & oppressa virginitatẽ amisit. Gen. 34. Ad reprimendum curiosum aspectum p̄cepit Dñs Moyse q; diceret populo. Cauete ne ascendatis in montẽ nec tangatis fines eius. Sequitur ex testate pp̄m ne forte transcedere velint terminos ad videndum Dñm, & pereat ex eis plurima multitudo. Exo. 19. Item num. 4. Cauetũ filij Israel ne aliqua curiositate promoti videãt q; sũt in sanctuario, priusquã inuoluant, alioquin morientur. Vnde Bethsaminã, quia curiosè viderunt arẽ Dñi postq; redacta fuerat de terra Philistinorum mortui sunt. Sicut dñ. 1. Reg. 6 Percussit Dñs de viris Bethsaminibus eo q; vidissent arcam Dñi, & percussit de populo 70 viros & 50 milia plebis. Contra illud p̄ceptum Dñi, faciunt, q; irreuerenter accedunt, prope altare, maximè dum celebrantur diuina, curiosè videre volentes q; sũt a sacerdote, qd est eis illicitum. Herodes viso Iesu gauisus est valde, sperans se signum aliquid videre ab eo fieri. Sed quia curiositate nõ pietate vel deuotione mouebatur, nullum videre meruit, & sic illa visio nõ profuit ei sed obfuit. Luc. 22. Iudæi videntes quotidie miracula Christi continebant, & signum aliquod de celo petebant. Luc. 9 contra curiositatem illorum qui curiosè inquirunt sancta seu vitia proximorum, vt noceant dñ. 2. Reg. 23. Curiosus agite, & confidente locum vbi sit pes eius. Nota historĩã & applica. Dan. 6. Curiosus inquirentes inuenerunt Daniele m orantẽ & obsecrantem Deum suum. Hac de causa miserunt eum in lacum leonũ. Dan. 6. Tertia curiositas est in phaleratis smonibus. Hæc est curiositas p̄dicatorum nr̄i t̄pis, qui non ædificationem audiunt, non salutem aarum querunt, sed ostentationẽ scientiæ suæ, & gloriam famæ suæ. Hi p̄dicant semetipsos, hi adulterãt verbum Dei indoctis humanæ sapientiæ verbis, & sic euacuat crucem Christi. Tales in sacro eloquio prius secreta Dei studet perferutari q; sapiunt, nec ea querũt ex quib. semetipsos ad humilitatem erudiant, mores in tranquillitate cõponant, patientiam seruẽt, longanimitatem exhibeant, sed ea solummō q; eos doctos, aut loquaces demonstrent, illa scire appetunt ex quib; singulariter eruditi videantur. Isti non granum q̄runt sed paleam, non fructum sed folia, non nucleum sed testa, non oleum sed amurcam, non aurum vel argentum sed scoriam. In p̄dicando vero querũt aures mulcere, non corda compungere, plus clamores fauoris attollere q; deuotionis lachrymas excitare. Isti signati sunt per sicum illam cui maledixit Dñs, quia famescente Dño fructum quem Dñs esuriebat non habuit, sed solũ alijs abundauit. De beato Francisco legitur, q; cum coram summo Pontifice, & Cardinalibus p̄dicare deberet, & p̄pter morẽ solitum sermonem artificiosè compositũ p̄poneret, in ipsa hora qua iam pulpitu ascenderat, sic funditus est oblitus omniũ q;

cogitauerat, q; de nullo verbo recoluit, sicut ipse coram oib. recognouit, sed oratione facta ad Deum cum lachrymis tantam gratiam impetrauit, & cũ tanta sp̄s efficacĩã p̄dicauit, vt oibus clare patefceret, q; non hõ sed Deus in hoie p̄dicaret. Item vit quidam religiosus de ordine minorum orans, vidit in seũ multitudinem dæmonum, & principem eorum quasi sedentem in throno, rōnem de factis suis a quolibet requirentem. Cumq; multa mala q; fecerant recitassent, nec tñ fecissent sm Principis voluntatẽ, nec de recitatis malis contentus esset, ac p̄pter hoc eos flagellari fecisset, surgens vnus in medium dixit. Dñe non mitemini si parum p̄ficimus, quia maledictus ille Frãcisus cum misera gente sua nobis inferunt multa dāna, nã ipsos mundũ fugientes mundus sequitur, & ex sua vititate, deiectione, morumq; simplicitate p̄sm ad se trahunt, & plus exemplis q; verbis p̄dicantes ipsum alliciunt, & quicquid multo tpe acquisisse gaud. bamus tā secretis eorũ colloquiis q; publicis p̄dicationibus p̄dimus oĩ die. Quod dictum testificati sunt oēs de brõ Frãcisco & sribus suis grauisime conquerentes Princeps aut̄ furore succensus, tale remedium adinuenit. Auferã ob eis istã hõ habent in moribus honestatem, austeritatem in vctu, & humilitatem in habitu, daboq; curiositatem verborum & sic euacuabo fructum p̄dicationis eorum. Item refert B. da de gestis Anglorum li. 3. c. 2. & 3. q; cum Rex quidã Edoardus noie, qui regnabat in quzdam parte Anglię conuersus & baptizatus esset, p̄ p̄mo adhuc gentili & idolatra existente, rogauit Ep̄s Scotiæ q; mitterent ei vnũ Ep̄m qui fidem Christi pp̄lo p̄dicaret. Missus aut̄ vnũ quẽ p̄ ceteris subtilem, & s̄ratum elegerãt, p̄dicauit eis alta & subtilia & auctera, Scotica lingua loquens. Rex vero interpretabatur populo lingua Anglicana. Sed p̄ps rebellis nõ intelligens non est conuersus ad fidem nec morus in aliquo, & sic iste rediit sine fructu. Cũ aut̄ Ep̄i Scotię consiliũ celebrãtes causam huius inquirerent, n̄dit le gẽtem indomabilẽ durã mentis & barbarã reperisse. Surgens aut̄ vnus Adã noie vir vtrũq; discretus & maturus moribus dixit, q; hæc non erat rō, sed quia nimis auctera & subtilia p̄dicauerat, & cuiuslibet lacte opus erat, non solido cibo, nimis grandia ministrauerat. Missus ergo iste ex cõi Episcoporum consensu, tā sancte conuertat ionis, hũ militatis & benignitatis exemplo q; simplicis & facilis p̄dicationis eloquio totã terrã ad fidem Christi conuertit, per verba grossa parabolas & exẽpla. Sicq; totã terrã Britaniã, q; in quatuor linguas diuiditur. f. Britonum, Pictorum, Scotorũ, Anglorum Christo, & Regi Edoardo subiecit. Quarta curiositas est in operibus, & ordinationibus. Sunt. n. aliqui qui in omnib. plus exteriorum apparentiã & decorem requirunt q; existentĩã realẽ, puta in domibus volunt habere curiositatem, in celaturis picturis, fenestris artificiose compositis, in lectisterniis, cooperatoriis & alijs hmõi. In libris plus desiderat pulchritudinem q; bonitatem, plus volentes habere libros pulchros & curiosè illuminatos, q; veraces & benè correctos. In habitu sũt curiositatem suam ostendũt in quattuor. In genere, qualitate, colore, & coaptatione. In genere volẽtes habere vestimẽta p̄ciosa. In qualitate, subtilia & mollia. In colore, q; sint nitida & variata, picturata, colorũ varietate distincta, nouo & insolito mō facta. In formatione aut̄ nimis magna & dependentia, aut nimis ampla, aut nimis stricta, siue quolibet alio mō sm seclũ vanitatẽ. Coaptatio ad modum portandi p̄tinet, & sunt modi varij sm q; hois vanissimi de se spectaculum intuentib. modis faciunt infinitis. De talibus. Thessal. 3. Audiuimus inter vos quosdam ambulare inquietẽ nihil operantes, sed curiosè agentes. De hoc specialiter reprehendit br̄s Ber. clericos ita dicens. Honoratĩ incedunt de bonis Dñi, cui honorẽ non deferunt. Inde est aurũ in fellis & phaleris. Inde est metreticus mitor, hystriõnum habitus, regius apparatus, plus fulgent calcaria q; altaria. Est ergo curiositas in speciositate, p̄ciositate, diuersitate, nouitate, & singularitate vestimẽtorum, ornamentorum capitis vel corporis, aut æquorum, domorum, lectorum, librorum, valorum, iocaliũ & vrensiliũ aliorum. In mulieribus autem p̄cipuẽ quanta sit curiositas, immo quantus curiositatis excessus q; enarrare sufficiat, quanta sit vestium p̄ciositas, colorum varietas, mutatoriorum numerositas, candarum defluentium longitudo, latitudo in amplitudo, quanta varietas in iocalibus, in sertis, & coronis ex auro, & argento & lapidibus p̄ciosis, in peplis croceatis, crispatis, in aurifrigiis, in pectoralibus, & palliolis, & alijs hmõi mira curiositate, varietate, subtilitate, contextis. De viduis loqns Apost. 1. Thim. 5. dicit. Ociosæ discunt circuire domos & c. non solũ aut ociosæ, nihil meritorĩũ operantes, sed & verbosæ, non solum verbis ociosis, sed & pernitiõis, detractoriis, conuiciatoriis, cõtumeliis, mendaciis, & perituriis, & hmõi effluentes. Et ociosæ, innumeris curiositatib. vanitatẽ suam in excusabilẽ ostendentes. Cũ sit ergo in rebus extrinsecis tam vana

Speculum Morale Vincentij.

curiositas vel vanitas curiosa, non est dubium quod ex corde procedit ista iniquitas. Ber. de duodecim gradibus humilitatis. Ex motibus exterioris hoīs interiorē agnoscat. Curiosus ac ubique stat, ambulat, sedet, oculis vagatur, caput erectum, aures portat suspensas, vir quoque peruersus annuit oculo, terit pede, digito loquitur, & ex insolenti corporis motu morbus animæ deprehenditur. Quādiu enim a sui circumspectione torpescit, incuria sui curiosam in aliis facit.

De leuitate mentis. Diss. III.

Secundus gradus superbiz est leuitas mentis. De hac Bern. ubi supra loquitur sic. Qui sui negligens est alios circumspectus, dum quosdam suspicit superiores quosdam despiciat inferiores. In alijs quidē videt quod inuidet, in alijs quod irridet. Inde fit ut mobilitate oculorum leuitatus animus, nulla utiq; sui cura aggrauatus, modo per superbiam ad alta se erigit, modo per inuidiam in ima demergit, nunc per inuidiam nequiter tabescit, nunc per extollentiam pueriliter hylarescit. In altero neq; in altero vanus, in utroq; superbus existit, quia & quod superari se dolet & quod superare se gaudet, amor propriæ excellentiæ facit. Hæc autē vicissitudines nunc pauca & mordacia, nunc multa & inania, nunc risu, nunc planctu plena, semper vero irrationabilia iudicant verba. Est ergo leuitas mentis per quam aliquis leuiter & superbe se habet verbo. Sciendum est autē quod leuitas duplex inuenitur in scriptura sacra. Est n. leuitas quodam laudabilis, & quodam vituperabilis. Laudabilis quidem leuitas est qua dicitur homo leuis. scilicet agilis ad ambulandum, ignis leuis ad ascendendum, vel avis ad volandum, penna vel pluma leuis ad portandum, penna leuis ad tolerandum. Quia homo inquit sit leuis. i. agilis ad ambulandum spiritua liter loquendo. non tardus nec piger ad operandum bonū & de bono in melius proficiendo currendum, hoc est valde laudabile. Id dicit Hier. 2. Cursor leuis explicans vias suas. Secundo dicitur homo leuis ad ascendendum & volandum in altum per contemplationē, & desiderium æternorum. Nota quod ignis naturaliter ascendit sub ratione leuitatis suæ naturalis. Avis volat sursum virtute pennarum. Nubes ascendit sursum virtute solis interioris attrahentis, sic homo ex desiderio naturali & adiutorio pennarum virtutum & virtute solis iustitiz attrahentis, allucientis, & interioris inspirantis, debet ad summum volare non in infimis latera. Ideo dicitur Isa. 19. Ascendet Dominus super nubem leuem, & in ascensione sua dicitur ascendisse in nube. Tertio quod leue est facile potest portari, sicut pluma. Isto modo mandata diuina dicuntur leuia. 1. Ioha. 5. Mandata meum super vos. Sequitur. Mag. 1. dicit Saluator. Tollite iugum meum super vos. Sequitur. Iugum. n. meum suauis est, & onus meum leue. Quarto aliquid dicitur leue, quia potest faciliter tolerari. Isto modo tribulationes, infirmitates & alia aduersitates mundi dicuntur leues. Vnde 2. Cor. 4. Cum promississet Apōstolus. In omnibus tribulationibus patimur, sed non angustiamur, apodiamur, sed non desistimus, &c. subiungit. Id n. quod in presenti est momentaneū & leue, tribulationis nostre supra modum in sublimitate æterni gloriæ pondus operatur in nobis. Est etiā leuitas vituperabilis, de qua principaliter est hic intentio nostra principalis ad plures de gradibus superbiz persequendo. Notandum ergo quod leuis cito credit, cito credit, cito resilit, cito exilit. Cito inquit credit cunctis sermonibus, cito credit ventis presentibus. Cito resilit ab incepto. Et cito exilit furore concepto. Primo igitur leuis corde cito credit cunctis sermonibus. Sicut dicit Eccl. 19. Qui cito credit leuis est corde. Hoc autē valde periculosum sicut docet experientia, maxime in Principibus & Prælatibus, & quanto quis dignitate celsior, tanto facilitate credulitatis periculosior. Ber. in fine secundi libri, ad Euge. dicit. Est vitium cuius si te immunem sentis inter omnes quos noui ex his qui cathedras ascenderunt, sedebis me iudice solitari, quia veraciter singulariterque leuasti te supra te. Facilitas credulitatis hæc est, cuius callidissimæ vulpeculæ magnorum neminem comperi satis cauisse versutias. Inde eis pro nihilo iræ multæ, inde innocentium frequens adiectio, inde iudicia in absentes. Secundo leuis corde cito credit ventis presentibus omni tentationis rapitur. Talem cordis leuitatem negabat se habere Sara. Tobiq. 3. Nunquid cum his qui in leuitate ambulant participem me prebui. De tali leuitate dicit Iob. 24. Leuis est super faciem aqua. Greg. 16. li. mora. c. 24. Superficies aqua huc illucq; aura impellitur, & nulla stabilitate solidata mouet. Iniqui ergo mens plus quam aqua superficies leuis est, quia quilibet hanc aura tentationis attingit siue tarditate aliqua retractionis trahit. Si. n. cor fluxum pueris cuiusq; cogitamus, quid aliud quam superficiali aquæ vento expostis cernimus? Illi nunc aura ire impellit, nunc aura luxuriz, nunc inuidiæ, nunc fallaciæ pertrahit. Est ergo cor talis hoīs quasi lanugo qui a vento tollitur, & sicut spuma gracilis qui a procella dispergitur, & tanquam fumus qui a vento effusus est. Sap. 2. Tertio leuis corde cito resilit ab incepto, quia cito mutatur voluntas eius, & cito mutat propositum. Hanc leuitatē cordis se ne-

gabat habere Pau. 2. Cor. 1. Nunquid leuitate vsus sum? cogito enim carnem cogito, ut sit apud me est & non. q. d. non est ita. Potest autē quicquid contingere, quod pro necessitate euidenti vel causa rationabili vir iustus & stabilis mutat sententiam suam, sicut dicit ille Rex Assuerus Hester. 15. Ne pusare debetis si diuersa iubeamus ex animi nostri venire leuitate, sed pro qualitate & necessitate temporum prout Reipublicæ poscit vtilitas solam ferre. Quarto leuis corde cito exilit furore concepto. Cito. n. mouetur ad iram, & cito motus cito prorumpit ad contumelias & opprobria, vel etiam ad nocendum. Hic est gladius Iob quo occisus est Amasa. 2. Reg. 20. Qui fabricatus leui motu egredi poterat & percurrere. Nam leui occasione mouetur, & leui motu turbatur, & turbatus foras erumpit, & erumpens percutit lingua vel gladio.

De inepta lætitia. Diss. IIII.

Tertius gradus superbiz est inepta lætitia. Ait. n. Bern. li. de duodecim gradibus humilitatis. Proprium est superbiorū læta semper appetere, tristitia deuitare. Dum enim superbus per curiositatem ad animi leuitatem deuenit, cum gaudium quod semper appetit frequenter videt interpolari tristitia, quā de bonis alterius cōtrahit impatiens suæ humilitationis fugit ad consilium falsę consolationis. Et ita bene dicitur inepta lætitia, conditiones quattuor habens, propter quas nominatur inepta. Hæc enim lætitia annexam habet fatuitatem, sociam impuritatem, admixtam anxietatem, & adiunctam peruersitatem. Obscurat fatuitas, decurpat impuritas, perturbat anxietas, fermentat impietas. Apparere autē fatuitas huius ineptæ lætitiæ, tam ratione loci quam ratione temporis in quo sumus, quia non est locus lætiantium sed flentium. Iud. 2. Et vallis lachrymarum, in Psal. Vnde puer cum nascitur mundum istum ingrediens incipit à ploratu prophetica calamitatis suæ nodum loquitur, & iam propheta. Item dormiendo ridet, qui cito excitatur plorat, quia mors quod per somnum designatur esset ei risus & gaudium, sed vita presentis vertitur ei in luctum. Vel per hoc designatur, quod qui clausos habent oculos, & non vident miseriam suam, ridet, sed excitati, & apertos habentes oculos vident se non ridendi sed flendi rationem habere. Si despiciat homo & considerat diligenter, videbit vndique materiam luctus, non gaudij vel lætitiæ, videlicet interius & exterius, inferius & superius. Interius quæ peccata nostra præterita non mouent nos ad lætitiā sed ad fletum. Item infirmitas nostra, quæ nobis est occasio & materia & sentina omnium peccatorum. Rom. 7. Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, & mortis. Exterius vero nos vrgent ad luctum innumerabiles miseriz, tam nostræ, quam proximorum, vndique nos impugnantes & pugnantis, & pericula tam in finita tam animarum quam corporum, quia tempus nos rapit incessanter ad mortem temporalem pariter & æternam. Causam ridendi vel lætandi non habet ille, quem æquus velocissimus cum fune ligatum in collo præcipitater & incessanter & velocissimè trahit ad patibulum per spinas & tribulos. Mirum est ergo quomodo ridere possunt illi quos tempus per funem presentis vitæ, per spinas & tribulos. i. per multas miserias temporales incessanter & velocissimè trahit ad patibulum mortis temporalis & æternæ. Aug. Nihil aliud est tempus vitæ presentis, quam cuius ad mortem, in quo paululum stare vel tardius ire permittunt nemo, sed omnes pari motu vrgemur. Fatuus est qui ridet & videt se & socios suos in fluuium rapidissimum cecidisse, qui in eos omnes incessanter & cursu rapidissimo trahit in mare. Fluuius iste in quem cecidimus omnes, est fluxus temporis vitæ presentis, qui nos omnes pertrahit ad amaritudinem mortis temporalis, sed peccatores ad amaritudinem mortis æternæ. Superius autem est consideratio rationis reddendæ coram summo Iudice de omnibus operibus, cogitationibus, & verbis nostris, de omnibus beneficijs Dei nobis impensis, de quolibet momento temporis nobis concessi. De hoc require supra de iudicio. Inferius autem mouet nos consideratio purgatorij vel inferni. Prou. 14. Extrema gaudij luctus occupat. Luc. 6. Væ vobis qui nunc ridetis, quia lugebitis. Nota exemplum de homine fugiente vnicornem. Item refert qui deiecit purgatorium sancti Patricij, quod in monasterio in quo ipse abbas præfuit, fuit quidam monachus cuius sanctitati demones inuidentes dormientem a dormitorio detulerunt, ipsumque per triduum detinentes, ad lectum suum grauissimè flagellatum & vulneratum retulerunt, qui confessus est ei qui loquitur se stupenda & horrenda vidisse tormēta, superuiuens autem annis quindecim nullo medicamine curari potuit a vulneribus suis, sed semper, recētia & aperta manebant, quorum quidam profunda erant ad mentis surā vnus digiti. Asserit autē quod loquitur se illa vulnera sepe atrectasse, & illi mor tuū suis manibus tepel lisse.

lisse. Dicitur autem monachus qui hoc viderat, quando videbat aliquem ridentē leuiter vel iocanter, vel incompositē se habentem dicebat. O si scires quanta huic dissolutioni debeas poena, dissolutiones tuas & mores incompositos forsitan emendares. Itē in Anglia vir quidā religiosus qui faciē hēbat velut emortuā, dicebat in illo purgatorio fuisse, quia in nullo quā videret in hoc mūdo lēteri poterat, nec ad risum vel saltē ad hylaritatis spēm puocari. Propter hęc oīa Chrs & alii sancti quā fuisse & nō risisse legunt, suo nobis oīderunt exemplo, quā inceptā lētia caue re debem. Bñ ergo dictū est. Cor stultorū vbi lētia. Vñ. Bern. Mundus est vbi malitię plurimū, sapientię modicum, vbi sunt oīa viscosa, oīa lubrica, omnia operta tenebris, obfusa laqueis, vbi periclitantur animę, affliguntur corpora, & vbi est vanitas & afflictio spiritus. Secundo incepta lētia habet sociam impunitatem. Sicut in libro sapientię dicitur in persona impiorum. Venite & fruamur bonis quę sunt, & vtamur creatura tamq̄ in iuuentute celeriter, vino p̄cioso, & vnguentis nos impleamus, & non p̄tereat nos flos tps, coronemus nos rosis an teq̄ marcescat, nullum pratum sit quo nō p̄tereat luxuria nra, vbiq̄que relinquamus signa lētię. Aduerte quomōdō se mutuo cohortant. Primo ad voluptatem. Secundo ad vanitatem. Tertio ad seditatem, vñ. n. consequitur ad aliud, & vñ est cā alterius. Sed in his oīb. est breuitas durationis sicut ipsimet consistuntur in verbis p̄missis. Et hoc bñ figuratū est. Ionę 4. Pręparauit Dñs Ederam, vt esset vmbra super caput Ionę, & p̄ceperet eum laboraret n. & lētatus est Ionas sup Ederam: lētia magna. Sed ista lētia parum durauit, quia statim sequit. Pręparauit Dñs vermen in ascensu diluculi in crastinū qui p̄cussit Ederam & aruit. Exemplū Et habemus Dan. 1. de Balthasar quā crapulabat in conuiuio, & cū esset in lētia magna p̄cepit sibi afferri vasa Dñi, & bibit in eis ipse & concubinz eius, & visa est manus quasi hoīs scribētis in pariete, Mane, Teehel, Phares. i. numeratum est regnum tuum, appensum est in statera, & inuentus est minus habens, diuisum est regnum tuum & datum est Medis & Persis, eadem nocte interfectus est & p̄didit asiam & vitam. Tertio incepta lētia habet admixtā anxietatē. In oī mūdo gaudio plus est de tristabili, quā de delectabili, plus de solitudine, & labore quā de consolatione & pace, quia risus dolore miscbitur, & extrema gaudij lucus occupat. Prou. 14. Vñ quia B. Iob sciebat in diuitijs huius mundi non esse veram lētiā sine anxietate, solitudine, & labore & timore, iō dicebat. Si lētatus sum in diuitijs meis multus, q. d. non. Iob 3. 1. Replet dicit etiā talē lētiām & oīdit in sania plena esse, dicens. Iob. 3. 1. Rodebant in solitudine squalentes egestate, & miseria, & mandebant herbas & arborū cortices, & radix iuniperorum erat cibus eorum. In hmōi lētabant. q. d. in talibus non erat lētandum. Et quā plus est. Et esse sub sentib. delicias cōparabat. Greg. 20. mor. c. 14 hoc expruens dicit. In hmōi lētant, quā attēdunt transitoria quā p̄cipiunt, & intueri negligunt p̄manētia bona quā p̄dunt, cumq; amore t̄paliū flagrant, verā lētiā nolentes ignorant, quasi si studiosē cognoscere q̄terēt, quā stenda sint gaudia quā appetunt viderent, sed visibilia sequentes cor fugiunt, & tanto extrinsecus gaudent quanto recordationem sui intrinsecus nō hñt. Miscent tñ corū gaudijs plerumq; tribulationes, & ex rebus ipsis ex quib. sup̄biant flagellant, neque. n. sine grauius curarum molestijs p̄nt t̄palia quā appetunt vel non habēt quærere, vel quę sita seruari, inter æquales p̄stantiorem gloriā expetere, a minoribus reuerentiā plus quā oportet exigere, minus quā debet cā maioribus exhibere, plerūq; potentiā p̄ inuictiā oīdere, semper praua agere, & tñ ne opinionē prauitatis habeant formidolosē custodire. Hęc p̄fecto oīa miseros pungūt, sed eadē punctiones ipso rerum t̄paliū victi amore non sentiunt. Vñ rectē subdit. Et esse sub sentib. delicias cōparabat, quia peccatorum delectationib. p̄ssī, & affectu vitę p̄sentis quā sint aspera quā patiuntur ignorant, lētantur itaq; sed sub sentib. quia rebus quidē t̄paliū gaudent, sed quia dispensare sine tribulatione nequeunt, eadē cura punguntur miseri quā p̄mūt. Manent sub sentibus & tñ hoc ipsum delicias æstimant, quia diligēti ex p̄sentis vitę amore tolerant, & tñ affectu nimis cupiditatis obligati, laborem eiusdē tolerantis voluptatem putant. Vñ rectē Hierem. totius in se humanę conuersationis speciem sumens p̄ planctum conq̄ritur dicens. Inebriauit me absinthio. Ebrius quis quā patitur nescit, qui absinthio ebrius est amarū est quā sumpsit, & tñ non intelligit eandē amaritudinem qua repletur. Quarto incepta lētia habet adiunctā p̄uersitatē. Valde namq; p̄uersi cordis est lēteri de malo, quia malū in eo quā malū contristat, non lētificat. P̄uersi sunt ergo in affectione qui de malo suo. i. de p̄cō gaudent. De quib. d̄r Prou. 2. Lētant cū malē fecerint, & exultant in reb. pessimis. Tales sunt similes frēticijs, quā de vinculis suis gaudent, & de infamia sua ridēt. Sap.

Speculum Morale.

1. Lētantur insaniunt. Itē lētantur de malo t̄pali vel sp̄uali p̄ximorum sicut inuidi. Contra quos d̄r Prou. 14. Qui in ruita lētatur alterius non erit impunitus. Tales sunt similes dæmonib. qui de malis aliorū ridēt, & casum eorū irridēt, & inde derisiones suas faciūt & cachinnos. Refert maḡ Iacobus de Vitriaco, quā cū quidā scūs vir in claustro solus post alios remansisset in orone, vidit magnā multitudinē dæmonum conuenientem in loco vbi iuuenes monachi consueuerant inter se cachinnare, & vidit illos dæmones cachinnantes, ridentes, & irridentes, dicendo ha, he, hy, quasi representantes signa monachorū & cachinnorum eorum.

De iactantia.

Dist. V.

Quattuor gradus superbiz est iactantia. Videtur autē iactantia proprie importare quā hō se verbis extollat. Videmus enim quā hō volens aliquid longe iactare, eleuat illud in altum. Tūc hō proprie se extollit quā dicit aliquid supra se. Quod contingere potest dupliciter. Vno modo, quā se quitur de se non quidem super id quā in se est, sed supra illud quā de se hoīs opinantur. Quod Ap̄s refugiens dicit 2. Corin. 12. Parco autē ne quōs me existimet supra id quā videt in me, aut audit aliquid ex me. Alio modo aliquis se extollit loquens de se supra id quā in se est s̄m veritatem. Et quia magis est aliquid iudicandum s̄m id quā in se est, quam s̄m id quā est in opinione aliorum, iō magis proprie d̄r iactantia quā aliquis effert se supra id quā in se est, quam quā effert se supra id quā est in opinione aliorū, quamuis vtroq; modo iactantia dici possit. Notandum autē quā latius loquendo possumus dicere quā iactatur aliquid ex confidentia bonitatis, ex affluentia pietatis, ex vehementia tempestatis, ex redundantia vanitatis. Ex confidentia diuinę bonitatis hō quāq; se totum iactat in Deum, & diuinę pietati committit, s̄m illud Psal. Iacta cogitatum tuū in Dño, & ipse te enutriet. Iho mō veri pauperes qui pp̄ Deum oīa contemnunt mundana, se totos diuinę pietati cōmittunt. Ex affluentia pietatis diuites diuites mundi bona sua iactant in Gazophilatiū. i. in thesaurum Dei. Nā facultates suas in celestes thesauros manus pauperum deponūt. Mar. 13. Aspiciebat Iesus quō turbę iactaret æs in Gazophilatiū, & multi diuites multa iactabant. Cū autē vidua quādam duo minuta misisset, conuocans Discipulos dixit eis. Amen dico vobis quā vidua hęc plus oībus misit, & reddit causam huius dicens. Oēs n. ex eo quā abundabat illis miserunt, vtinam saltē de superabundantijs suis mitterent diuites. Sicut figuratē d̄r Act. 27. Satiati cibo alleuabant nauē, conscientiz, iactantes triticum in mare, i. pauperes qui in amantudine multa viuunt. Ex vehementia tempestatis. i. tribulationis iactant aliqui, sicut Discipuli qui tota nocte laborabant, in remigando, quia & ventus erat eis contrarius, & Christus dormiebat. i. quia tribulatio grauis est quāq; & Christus quasi dormiens eos reliquisse videtur, sed exiratus Iesus oratione seruenti, imperat ventis & mari, & statim sic trā quillitas magna. Matth. 14. Nauicula in medio maris iactabatur fluctibus. Talibus ergo sic iactatis necessaria est patientia & orationis instantia. Ex redundantia vanitatis iactat se superbus, & hęc est iactantia quā dicitur quartus gradus superbiz de qua loquimur principaliter quō ad p̄sens. Sciendū autem quod ista iactantia fieri potest, vel ostentatione factorum, sicut dicitur Hester. 1. quod Assuerus fecit grande conuiuium & c. vt ostenderet diuitias regni sui, & magnitudinem atque iactantiam potentiz suę. Vel ostentatione verborum. Sicut dicitur Iob. 18. Vique ad quem finem verba iactabis. Et de hac ait Bern. Sicut vesica collecta turgida vento, purioraque perforata exiguo si stringitur crepitat cum detumescit, ac ventus egrediens non passim effusus, sed stricim emissus quosdam crebros sonitus reddit, postquam vero vanitas crescere & vesica tumescere cōperit, necesse est vt ampliori foramine laxato sinu ventositas eructetur, alioquin ventositate rumpetur. Sic superbus incepta redundantē lētia dum risu vel signis eam aperire non sufficit, in Helyu verba prorumpit. En venter meus quasi mustum absque respiraculo quod lagunculas nouas dirumpit, aut loquetur ergo, aut rumpet, plenus est sermonibus, & coartat eum spiritus vteri sui, elurrit & sitit auditoris quibus suas iactet vanitates, quibus omne quod sentit effundat, quibus qualis & quantus sit innotescat. Inuenta autem occasione loquēdi, si de litteris sermo oritur vetera proferuntur & noua, volant sententię, verba resonant ampullosa, p̄uenit interrogantem, non quærenti respondit, ipse quærit, ipse soluit, & verba prolocutoris imperfecta p̄seindit, nō loquitur vt ædificet, sed vt scientiam suam iactet, ædificare potest, sed ædificare non intendit, non curat docere vel a te doceri quod nescit, sed vt scire sciat quod scit. Quod fide religione agitur, statim visiones, & somnia proferuntur. Deinde laudat ieiunia, commendat vigilias, super omnia orationes exaltat.

Tomus Tertius,

Z ← de pa-

Speculum Morale Vincentij.

de patientia aut de humiditate, aut de singulis virtutibus plenissime sed vanissime disputat, ut tu dicas. si audieris, & ex abundantia cordis os loquitur, & q̄ bonus hō de bono thesaurō cordis perfert bona. Notandū aut̄ q̄ se iactat, euacuat internam conscientiam. Bern. Lingua in humido posita lata & tenuis optimum instrumentū ad euacuandum cor. Iactatur. n. quicquid habet in corde vnde possit habere laudem & excellentiam suam ostēdere, reuelat, & interdum etiam qd̄ non habet. Vnde Aēt. 22. Vociferantibus Iudæis contra Paulum, & p̄iiciēribus vestimenta sua, & puluerem iactantib. in aera, iussit Tribunus induci Paulum in castra, quia superbi cum clamore, & impudentia se iactando vestimenta virtutum proiciunt, & sic turpiter se denudant, & puluerem iactant in aera, quia verba iactantiæ quasi puluis in aere, quib. aer obscurat, & assistentiū obnubilat aspectus. Secundo perturbat fraternā concordia. Prou. 28. Qui se iactat, & dilatat, iurgia concitat. Et hoc bñ signatū est. 2. Mach. 10. Supra modū maledicebant & sermones nephēdos iactabant, dī de Tymothæo & suis qui pugnabant contra Machabæum. Tertio incurrit displicentiam. Vñ Hier. 28. Audi uinuis superbiā Moab sup̄bus est valde. Sublimitatē eius, & superbiā, & altitudinem cordis eius, & iactantiā ego scio dicit Dñs, nō scientia approbationis sed reprobationis & æternæ dā nationis. Sicut patet de Lucifero qui iactabdo dicebat. In cœlū conscendā, super astra cœli exaltabo solium meum, similis ero altissimo. Statim rīdetur. Ysa. 14. Veruntū ad infernum demergeris in pfundum lacu. Quarto mæret æternā miseriam. Sicut impij conquereudo recognoscunt. Sap. 5. Quid nobis pfuit superbia, & diuitiarū iactantia quid contulit nobis, tranterūt oīa velut umbra. Bern. Quid illis pfuit superbia diuitiarū, iactantia breuis, leuis lætitia, mundi pompa, vana voluptas, magna familia, post voluptatem vbi locus vbi risus vbi iactantia vbi arrogātia. Nota q̄ diuitiarū iactantia dī duplici ratione, quia opulentiā dupliciter causat iactantiā. s. occasionaliter in quantū aliquis superbit de diuitijs. Et iō Prou. 8. dicunt opes sup̄bas. Alio mō p̄ modum finis, quia sicut dī 4. Eth. Aliqui non solū p̄ter gloriā seiplos iactant, sed etiā p̄pter lucrū quod de seipis fingunt, & dicunt ea de quibus lucrati possunt, puta q̄ sunt medici vel sapientes, vel aliquid huiusmodi.

De singularitate. Dist. VI.

Quintus gradus superbiæ est singularitas per q̄ non sufficit homini facere sicut alij faciunt, vel tenere q̄ iubet cōis regula monasterij, sed vult sanctior oib. apparere. De hac ait Bern. vbi supra. Turpe est ei si se sup̄ ceteros iactat si non plus ceteris agat per qd̄ vltra ceteros appareat, p̄inde nō sufficit q̄ cōis regula monasterij vel maiorum cohortant exemplā, nō tñ melior esse studet, sed videre meli⁹ viuere gessit, quatenus dicere possit, non sū sicut ceteri homines, plus sibi blanditur de vno icunio qd̄ ceteris prouidentib. facit, q̄ si cū ceteris septem dies icunauerit. Melior sibi videtur vna oratiuncula particularis, q̄ tota psalmodia vnus noctis, ad oīa sua strenu⁹, ad cōia piger, vigilat in lecto, dormit in choro. Cūq; alijs psallentibus tota nocte ad vigilias dormitet, post vigilias alijs in claustro quiescentibus solus in oratorio remanet. Inter prandē te crebro solet oculos iactare per mensas, ut si quē minus comedere viderit, victum se doleat, & idipsum incipiat sibi subtrahere crudeliter, qd̄ necessario victui p̄uideat indulgendum, plus gloriæ detrimentum, quā famis metuens cruciatum. Hic omnes iudicat, hic omnium facta corrodit. Vnde Psal. Singularis ferus depastus est eam. s. vineam Domini.

Sextus gradus superbiæ est arrogantia. Est aut̄ arrogantia elevatio spūs per q̄ hō se pfert alijs iudicans se ceteris meliorem. Et opponitur sexto gradui humilitatis per q̄ hō se eredit & p̄nunciat alijs viliozem. De hoc ait Bern. vbi supra. Cū ex his q̄ singulariter & inaniter agit apud simpliciores, opinio eius increuerit qui profecto laudant opera q̄ cernunt, & vñ p̄deant non discernunt, dum miserum beatificant in errore iudicunt. Credit qd̄ audit laudat quod agit, & qd̄ intendat non attendit, obliuiscit intentionem dū amplectitur opinionē, de oī alia re plus sibi credit q̄ alijs, de se solo plus alijs credit q̄ sibi, vñ non verbo tenus nec sola operum ostentatione suā p̄ferat religionem, sed intimo cordis affectu credat oib. sanctiorē, & q̄ quid de se laudandum nouerit non ignorantia aut beniuolentiæ laudatoris, sed suis meritis arroganter ascribit. Sicut ante dicit Greg. 23. mor. ca. 6. Quattuor sunt spēs qb. oīs tumor arrogantium demonstratur, cum bonū aut a seipis se h̄re æstimat, aut dum sibi datum desuper credunt p̄ suis meritis hoc se accepisse putant, aut cum iactant se h̄re qd̄ non h̄nt, aut cum desuper ceteris singulariter videri appetunt h̄re quod non habēt. Sed quia credere vel æstimare se bonum aliquod habere non a Deo, vel quod bonum gratiæ habeat ex proprijs meritis, ad in-

fidelitatem pertinere videtur. Ideo nota q̄ vera estimatio p̄t corrumpi dupliciter. Vno modo in vniuersali, & sicut in his q̄ ad fidem pertinet corrumpitur, vera estimatio per infidelitatē. Alio modo in aliquo particulari eligibili, & hoc non facit infidelitatem. Sicut ille qui fornicat, æstimat p̄ tpe illo sibi bonū fornicari, nec tñ est infidelis, sicut si in vniuersali diceret fornicationem esse bonam, sic etiam est in p̄posito. Nā dicere in vniuersali aliquod bonum esse qd̄ habet hō non a Deo, vel gratiā hoib. dari p̄ meritis pertinent ad infidelitatem. Sed q̄ aliq̄ ex inordinato appetitu p̄prie excellentiæ ita de bonis suis gloriatur ac si ea a se haberet vel ex meritis p̄prij, ad superbiā pertinet, & non ad infidelitatem proprie loquendo. Est aut̄ arrogantia vitii multis rationibus detestandū. Primo quia per insipientiā ex cæcat. Prou. 21. Superb. & arrogans vocatur indoctus. Nec mirum, quia sicut ait Greg. 23. mor. c. 8. Arrogans verba multiplicat & suam sapientiā ostentare festinat, hauc. n. partē suam. oīs arrogans æstimat, si scientiam non tñ habeat q̄ ostendat, quā nimitum oēs elau scientiā non habere appetit sed ostēdere. Et infra. c. 10. Sicut grauis labor iustorū est mala irridere nec corrigere, ita grauis est labor arrogantium si qd̄ sapiunt non ostēdunt. Secundo quia p̄ impatientiam turbat, & rumpitur, sicut vesica collecto turgida vento, quanto vel modicum pungit crepitat & rumpitur, sic arrogantes cū aliquantulū per correptionem tangunt, vel aliquid contra voluntatē eorum dicit, statim vesicæ more voces murmurationis emittunt, & ex impatientia in eorum viscerib. dirumpunt. Ideo dicitur Eccl. 7. Melior est patiens arrogante, arrogantes. n. volunt arguere, sed argui nolunt. Greg. 20. mor. 2. Arrogantes argui despiciunt etiā cum se veraciter errasse cognoscunt, sed al peritas superborum vsq; ad duritiā maledictionis extenditur. Et infra. 3. Arrogantes quā charitatis viscera non habent, non solum argui patiuntur, sed nec compatiuntur etiā iustis dolentibus, sed eos insuper sub specie iustæ increpationis affligunt, & in illis aliqua parua mala vidēt ex aggregat, vel ea q̄ verē bona sunt malè apud se interpretando committant. Tertio quia Deus illud abominatur. Prou. 16. Abominabilis est Dño omnis arrogans, quicquid aut̄ Deus abominat, & nos abominari debemus. In signum aut̄ q̄ Deus abominatur arrogantes, Helyu reprehendit, nec tñ pro eo sacrificium offert, sicut ceteris amicis. Iob. Sicut ait Greg. 12. mor. 12. p̄ Helyu, qui rectis quidem sensibus loquit, sed ad stulta elationis verba deriuatur, persona vniuersusq; arrogans exprimitur, qui reprehensione diuinæ increpationis arguit, nec tñ pro illo sacrificiū offert, quia fidelis quidē sed tñ arrogans p̄ veritatem credulitatis iustus est, & tñ per tumorem elationis accepta bilis non est, hunc ergo increpato diuina redarguit, sed sacrificium non reducit. Quarto quia Deus cum persequitur, humiliando plerumq; tpaliter. Sicut dī Ysa. 13. vitūbo super orbem mala & contra impios iniquitatem eorum. Sequit. Arrogantiā fortium humiliabo. Et Iob. 40. Oem arrogāntem humiliabo, & indubitanter damnabo æternaliter. Ysa. 2. Dies Dñi exercitiū super oem suberbum, & excelsum, & super omnem arrogantē, & humiliabitur. i. deicietur, & confundetur. Septimus gradus superbiæ est presumptio. Sed de hac dicitur infra, inter filias inanis gloriæ.

Octauus gradus superbiæ est defensio peccatorum. Notandum aut̄ q̄ est quædam defensio licita, quædam illicita. Defensio licita multiplex est. Quædam q̄ conscientia cōtestatur. Sicut qñ loquuntur hoies suspiciosē, vel falso imponentes ei aliquid qd̄ non fecit, & cuius non est conscius, conscientia sua defendit eum apud Deum. Sicut dicit Apostolus Rom. 2. Testimonium reddente illis conscientia ipsorum, & cogitationum inter se inuicem accusantium, aut etiam defendentium, & hoc est magnū solatium iustis hominibus qui mendaciter diffamantur. Nam gloria nostra hæc est, testimonium conscientia nostræ. 2. Corin. 2. Apud homines etiam se defendit pro se rationem reddendo, & veritatem rationabiliter ostendendo, sicut pro se fecit Apostolus cū a Iudæis accusaretur mendaciter super multis, cepit rationem reddere dicens. Aēt. 26. De omnibus de quibus accusor a Iudæis æstimo me beatum esse, cū sim defensusus me hodie. Secunda est defensio non solum licita sed necessaria oīno, quāto videlicet de peccato tentatur. 1. Paral. 9. dicitur quod cum Philistei congregati essent in prælium contra filios Israel, hi steterunt in medio agri & defenderunt eum. s. Iesabam, qui interpretatur laudans populum, & Eleazar qui interpretatur Deus meus adiutor. Nam illi qui stant in vnitare populi Christiani, & qui Deū habent adiutorem debent stare pugnando strenue in medio agri Ecclesie vel agri propriæ conscientia, & hunc agrum constanter defendere contra Philisteos. i. demones impugnantes. Tertia est defensio licita, quando in causam trahitur a quo. s. perso-

personali vel reali, siue ciuilitate siue criminaliter impetratur. Vnde dicitur Act. 25. Non est Romanis consuetudo damoandi aliquem hominem priusquam is qui accusatur presentes habeat accusatores, locumque se defendendi accipiat ad abluenda crimina. Quarta est defensio licita immo debita quando pauper opprimitur, seu persona quocumque miserabilis iniuste affligitur, tunc principes & iudices tenentur eos defendere contra violentiam & feritatem potentum. Ita. 1. Subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduum. Sed contra iudices impios & auros dicitur ibidem. Principes tui infideles, socii furum, omnes diligunt munera, sequuntur retributiones, pupillo non iudicat & causa vidue non ingreditur ad eos. Ideo Hier. 50. Redemptor eorum fortis est, dominus exercituum nomen eius, iudicio defendet causam eorum. Quinta est defensio necessaria, quando fides vel veritas impugnatur. Ad hoc tenentur prelati & doctores ecclesiarum; sicut de seipso dicebat Apostolus Phi. 1. In defensione euangelij positus sum. Et conuersus ad fidem dicebat. Cōfido in vobis eo quod habeā vos in corde, & in vinculis meis in defensione & cōfirmatione euangelij, socios gaudij mei omnes vos esse. Defensio autem illicita multiplex est. Prima est quando homo peccatum suū procaciter & superbe se iustificādo defendit. De hoc ait Bern. vbi supra. Multas faciunt aliqui excusationes in peccatis. Aut. n. dicit q. excusat se. Nō feci, aut feci. Fei quidē, sed bene feci. Aut si male, non multū male. Aut si multū male, non mala intentione. Si autem de illo sicut Adam & Eua cōuincit, aliena suasionē excusare se nititur. Et Greg. 22. mor. c. 12. Vitiatum humani generis vitium est, & libendo peccatum committere, & commissum negando abscondere & conuictum defendendo multiplicare. Ex ipso quippe lapsu primi hominis, hęc augmenta nequicię ducimus ex quo ipsam radicem trahimus culpę. Interrogatus. n. homo vbi esset vt perpetratam culpam respiceret, & confitendo, cognosceret, adhibere sibi met vtique defensionum solatia magis quam confessio nē elegerunt. Cumq; excusate peccatum voluit vir per mulierem, mulier per serpentem, auerunt culpam quam tueri conati sunt. Oblitusq; Adam domini tangens quod ipse peccati coram actor extiterit, qui mulierem fecit, Eua ad dominum culpam referens qui serpentem in paradiso posuisset. Sic ergo reatum suum dum defendere moliantur, addiderunt vt culpa eorum acrior discussa fieret, quam fuerat perpetrata. Vnde nunc quoq; humani generis rami ex hac adhuc radice amaritudinē trahunt, & cum de vitio quisq; arguitur, sub defensionum verbis, quasi sub quibusdam arborum folijs se abscondit. In qua videlicet occultatione non se domino, sed dominum abscondit sibi, agit namq; ne omnia videntem videat, non vt ipse non videatur. Idem. 33. mor. c. 26. Omnes iniqui in omni peccato qđ faciunt, scutum superbę defensionis opponunt. Nam cum quis talium de reatu suę iniquitatis arguitur, non mox cogitat quō culpam corrigat, sed quid in adiutorium suę iniquitatis opponat, nulla itaq; veritatis sagitta penetratur, quia verba sanctę correctionis, scuto excipit superbę defensionis. Secunda defensio illicita est quando quis alium in peccato suo defendit, qđ faciunt adulatores. Sicut in psalmo dicitur. Laudatur peccator in desideriis animę suę, & iniquus benedicitur. Greg. 33. mor. c. 5. exponens illud Iob. 40. Protegunt vmbre vmbra eius. Ait. Dum doctrine iustorum mali contradicunt, dum ab eis iniquū quodlibet corrigi nō permittunt, vmbre vhemoth vmbra eius protegunt. dum nequissimorum facta nequiores peruersis patrocinijs tuentur, quod nimirum hoc studio faciunt, ne dum culpa in qua & ipsi obligati sunt in alijs corrigatur, ad ipsos quandoq; veniat, se igitur tegunt dum alios protegunt, quia culpam suam preuident impeti: Vnde alios considerant libera correptione confundi. Sicq; fit vt suā criminum dum defenditur augeatur, & vniuersiusq; nequicia, eo fit ad perpetrandū facilis, quo difficilis ad puniendum. Scelera quippe peccantiū tanto maiora incrementa percipiunt, quanto per defensionem potentium diu insulta tolerantur. Sed tales quicumque seu intra seu extra sanctam ecclesiam esse videantur, tanto se apertiores Dei hostes exhibent, quanto maiores sunt patroni vitiōrum. Contra illum quippe suis defensionibus pugnant, cui ea quę displicent defendendo multiplicāt. Bene de talibus potest dici illud Iudith. 7. Montes. i. superbi & potentes defendunt illos. Tertia defensio illicita est, si quis temporaliter affligatur se defendat, quia non debet vindictam expectere, sed patienter sustinere. Sicut Apostolus monet Ro. 12. Si fieri potest quod ex vobis est cum oibus hoībus pacē habentes, nō vosmetipsos defendentes charissimi, sed date locum irę, scriptum est. n. Mihi vindictam, & ego retribuam dicit dominus. Quarta defensio est quando quis ex presumptione sua volens alius dominari & eos sibi subiacere contemnat se iudicat & confundi si non obe-

diant ei vel reuerentiam exhibeant. Sicut Nabuch. volens cunctis nationibus dominari, iuravit per thronum & regnum suū quod defenderet se de omnibus illis qui suum imperium recusatant. Iud. 2. Aman quoq; confusum se reputans quia Mardocheus non flectebat genua coram eo, nec ei reuerentiam exhibebat, non solum in mortē eius machinatus est, sed & totius populi Iudeorum. Hester per totū. Sic multi ex summa superbia iniuriatos se dicunt ab illis qui eis non exhibent honorem & reuerentiam, & quærunt occasiones nocendi multipliciter, & grauandi.

Nonus gradus superbę est fallax & superba confessio. De qua Bern. vbi supra. Sed hęc excusationis genera catenus mala iudicantur, quatenus ore prophético verba malitię appellentur, multo tamen periculosior est fallax & superba confessio, quam pertinax & obstinata defensio. Nonnulli enim cum de apertioribus arguuntur, scientes qđ si se defenderent non sibi crederetur, subtilius inueniunt argumentum defensionis, verba respondentis dolosę confessionis. Est enim qui nequiter se humiliat, & interiora eius plena sunt dolo. Eccl. 19. Vultus demittitur, prosternitur corpus, aliquas sibi lachrymas extorquet si possunt, vocem suspirijs, verba gemittibus interrumpunt, nec solum quę huiusmodi est, obedientia non excusat, sed sic culpā exaggerat, vt dum impossibile aut incredibile aliquid suę culpę audis additum, & aliud quod ratum putabas discredere possis, & ex eo quod falsum esse non dubitas in dubium veniat qđ quasi certum tenebatur. Dumq; affirmant quod cre di volunt, confitendo culpam defendunt & aperiendo tegunt, quando & confessio laudabiliter sonat in ore, & adhuc iniquitas occultatur in corde, quatenus magis ex humilitate quam ex veritate fateri putet qui audit, aprans ei illud Prouer. 18. Iustus in principio accusator est sui ipsius. Sed qui veraciter pœnitentia laborat penitentię non abhorret, quia quicquid pro culpa sibi iniungitur quam odit, tacita conscientia amplectitur patienter. Cuius vero simulata confessio est, vna vel leuis cōsumelia, aut exigua pœna interrogatus iam humilitatem simulare, iam simulationē dissimulare non potest, murmurat, stendit, irascitur. Quāta putas tunc confusio sit in corde superbi, cum fraus deprehenditur, pax amittitur, laus minuitur, nec culpa diluitur, tandem notatur ab omnibus, iudicatur ab omnibus, eo quod omnes vehementius indignantur, quod falsum aspiciunt quicquid de eo prius opinabantur.

Decimus gradus superbę est rebellio. De qua dicitur infra inter filias inanis glorię.

Vndecimus gradus superbę est libertas peccandi per quā aliquis cum iā nec superiorē videt quem timeat, nec fratres quos reueretur, tanto securius, quanto liberius sua desideria delectatur adimplere, a quibus prius tam timore quā pudore prohibebatur. De hac nepharia libertate dicitur Iob. 21. vir vanus in superbiam erigitur, & quasi pullum onagri se liberum natum reputat & c. Greg. x. mor. xi. Vanitatis est ut cū peccato mentem lautiatur, hanc ex culpa audacem reddat, quatenus sui reatus oblita quę se innocentiam amississe non dolet, iusto excecata iudicio, simul & humilitatem perdat. Et fit plerumque ut prauis desiderijs seruens a iugo se diuini timoris excutiat, & quasi in malorum perpetracionem iam libera omne quod voluptas suggerit implere contendat. Vnde cū vis vanus se erigere per superbiam dicitur, illico subinfertur. Et quasi pullum onagri se liberum natū putat. Per pullum onagri omne genus agrestium exprimitur, quod naturę dimissum moribus, loris dominatiōis non tenetur. Onagri, nāque animalia habent in libertate ire quo appetunt, & quiete cum lassantur. Et quamuis insensatis animalibus homo longe sit melior, hoc tamen plerumq; homini non licet quod brutis animalibus licet. Qui enim ad aliud non seruantur eorum motus sub disciplina minime restringuntur, homo vero quia ad sequentem vitam ducitur, necesse est, vt in cunctis suis moribus sub disciplinę dispositione religetur, & quasi domesticum animal loris vincium seruiat, & æternis dispositionibus restrictum viuat. Qui ergo implere cuncta quę desiderat per libertatem quærunt, quid aliud quam pullo onagri esse similes conficiantur, vt hunc disciplinę lora non teneant, sed audacter vagus per siluas desideriorum & abrupta vitiorum sine retardatione discurrat.

De consuetudine peccandi. Dist. VII.

Dodecimus gradus superbę est peccandi consuetudo. Postquam terribili Dei iudicio prima flagitia impunita sequitur, experta voluptas libenter repetitur, repetitā blanditur, concupiscentia reuiuiscente sopitur ratio, ligat consuetudo, trahitur miser in profundum malorum, traditur tyrannidi pessimorum, ita vt carnalium voragine desideriorum absortus

Speculum Morale Vincentij.

suas rationis diuiniq; timoris oblitus dicat insipiens in corde suo, non est Deus. Iam indifferenter libitis p licitis vitis. Iam ab illicitis excogitandis, perpetrandis, inuestigandis, aius, manus, & pedes, minime prohibentur. In vndecimo quidem gradu superbix & si nec fratres, nec superiores suum timet, nondum tamen penitus formidine caret, hanc ratio tenuiter adhuc submurmurans voluntati proponit, nec sine qualicunq; dubitatio ne quæq; primam illicita perficit. Sed sicut is qui vadum tenet pedetentim non cursum gurgitem vitiorum intrat. In hoc autem duodecimo gradu iam effrenata voluptate deductus, iam experta impunitate securus, iam Dei iudiciorum oblitus, per deuia quæq; miser currit. Quemadmodum deniq; ascensus, duo decim humilitatis gradibus corde iam alacri absq; labore pro bona consuetudine iustus currit ad vitam, sic descendens duodecim superbix gradibus, impius pro malo vsu, non se ratione gubernans, non timoris frena retentus, intrepidus currit ad mortem. In mediis gradibus humilitatis & superbix iustus & impius fatigantur, & angustiantur, qui nunc metu cruciati gehennæ, nunc pristina retardati consuetudine, descendendo vel ascendendo laborant. Supremus tantum & infimus currit absq; impedimento & absq; labore. Hic ad mortem, alter ad vitam, uterque festinat, ille alacer, hic procliuior, illum alacrem charitas, hunc procliuem cupiditas facit. In altero amor, in altero stupor laborem non sentit. In illo namque perfecta charitas, in isto consummata iniquitas foras mittit timorem. Illi veritas huic cecitas dat securitatem. Potest ergo gradus hic duodecimus appellari consuetudo peccandi, cuius occasione de consuetudine bona & mala est dicendum. Primo ostendendum quantum mala faciat homini consuetudo mala. Secundo de remediis contra consuetudinem malam. Tertio, quia opposita iuxta se posita clarius elucescunt, dicendum erit de consuetudine bona. Sciendum autem quod consuetudo mala multa facit, propter quæ summopere cauenda est. Primum est quia facit hominem pronum ad omne malum. Hier. 2. Cursor leuis explicans vias suas. Onager assuetus, qui sine freno circūducitur, ubi suus impetus ducit eum. Homines malis assueti sunt, ut peluis in aqua gallus super pinnaculum, molendinum ad ventum, nauicula in mari sine regimine, pluma in via vel lanugo. Hi sunt nubes sine aqua, nebulae turbidibus agitatae, fluctus sequi maris, qui ducuntur quocunq; a vento tentationis, vel propria commotione impelluntur. Iud. 2. c. 2. Secundo facit hominem grauem & ponderosum ad benefaciendum & malum fugiendum. Hier. 13. Nunquid potest Ethyops mutare pellem suam, aut Pardus varietatem suam? Sic nec vos poteritis benefacere cum didiceritis malefacere. Hoc iugum graue super filios Adam. Tre. 1. Vi gilauit iugum iniquitatum mearum. Et post. Dedit me in mator. de qua non potero surgere. Ioh. 11. Lapis erat superpositus Lazaro. Glo. Difficillime surgit, quæ moles male consuetudinis premit. Exo. 1. Premebantur filii Israel duris operibus luti, & lateris, & palearum, & hoc sub Pharaonica seruitute & Aegyptio sum, qui consuetum numerum laterum exigebant, sicut dicitur Exo. 5. Ad hoc pertinet quod habetur supra. ti. de pondere peccati & seruitute. Item est infirmitas grauis ad tolerandum & ad curandum. Eccl. 10. c. Languor prolixus grauat medicum, est etiam quasi gutta inoflata, & lepra incurabilis & perseuerantia pili solo diuino miraculo. Poeta. Principijs obsta sero medicina paratur, Cum mala p longas conualuere moras. Similiter. frustra communia cutis ægra tumebit, posteriores videas venienti occurrere morbo. Arist. in Ethicis. Difficile est illam passionem repellere, quæ est cum temperantia. Ecclesiastici. 1. Peruersi difficile corriguntur. Tertio mala consuetudo cor hominis indurat. Induratur homo in mala consuetudine, ut æs in aqua, later in igne, iuncus sub maleo, cornu in capite, aqua in gelu, quæ per longam congelationem induratur in lapidem crystallinum. Eccl. 40. frigidus ventus Aquilo, flauit Aquilo, & gelauit crystallus ab aqua. Quarto ligat hominem cathena quasi ferrea. Vnde Aug. lib. confes. Tenebar non ferro alieno, sed mea ferrea voluntate &c. ad modum Sansonis qui primo ligatus est neruis mobilibus postea nouis funibus, tertio cum litio & cum septem crinibus, quarto captus, excecatus, & incatenatus a Philisteis incarcerationatus. Iud. cum. 16. Sic primo ligatur peccator neruis recentibus, quando peccatum recens est latens intra in cogitatione, postea nouis funibus, quando peccatum nouum est in operatione, tertio cum litio plethedo in frequenter iteratione, sed ultimo incatenatur quasi cathena ferrea in longa peccandi assuefactione. Isa. 58. Si abstuleris de medio tui cathenam &c. Ioh. 11. Lazarus quadriduanus ligatus erat institis. Bern. Voluptas habita libenter repetit, repetita blandit, consuetudo ligat, ratio consopitur. Quinto facit hominem diabolo & inferno & peccato quasi iuramento confederatum, qui quasi

Naas Ammonites eruit dextros oculos sibi confederatis. i. cogitationes & affectiones quæ pertinent ad dexteram vitæ æter. 2. 1. Reg. 11. In hoc feriam pactum vobiscum ut etiam omnium vestrum dextros oculos & ponam vos opprobrium &c. Isa. 28. Percussimus sedes cum morte, & cum inferno fecimus pactum. Hoc faciunt qui manus suas ponunt inter manus diaboli, qui faciunt ei homagium ut non recedat ab operibus eius. Sicut fecit Theophilus de quo legitur in miraculis beatæ Virginis, requere infra. primo ti. de conf. de sigillo delecto, & de federe diaboli dissipato, & de manu dealbara. Sexto bona naturæ dirimit, & prostermit bonos mores & paulatim consumit, & bona gloriæ destruit oïno. Eccl. 7. Non est illi boni qui assiduus est in peccatis. Hier. 48. Fertilis fuit Moab ab adolescentia &c. Et post. Regeuit in scibus suis &c. Et post. Sternent eum. Idemones & vitia & vasa eius hauriet. i. virtutes & bonos mores & opa gratuita. Hoc signat. 1. Mach. 1. ca. Antiochus intrans sanctificationem cum multitudinem graui comminuit quædam & alia abstulit. Sic diabolus intrans mentem cum multitudinem graui male consuetudinis quæ multa est, quia ex multis iterationibus relinquitur: & grauis, quia graue damnum & grauiter premit, & difficulter potest expelli. Consuetudo mala est quarta bestia, de qua Dan. 7. Terribilis & fortis nimis, habens dentes ferreos, & ungues quædam commedens, & alia consumens, & reliqua pedibus conculeas. Sic mala consuetudo bona gratuita tollit & consumit bona spiritualia & acquisita, & scientiam & virtutes politicas quibus maxime contraria est comminuit, & bona naturalia conculeat. & atterit. Septimo de vitio in vitium ruere facit hoïem. Eccl. 18. Assidua est commissio illorum. Petrus primo negauit, secundo iurat, tertio detestatur. Eccl. 23. c. Iurationi ne assuescat os tuum, multi. n. in illa verbum peccati. Ad hoc pertinent exempla quæ infra ponemus de iuramento, de muliere cum argueretur quod iurauerat se magis & magis iurabat quod non iurauerat. Similiter de bubulco assueto negare Deum qui se magis negabat. Octauo in contemptum adducit Dei & sui. Prouer. 28. Impius cum venerit in profundum peccatorum contemnit surgere. Isa. peccator. psalmus. Nunquid qui dormit non adiciet ut resurgat? Plus se dormit quam glis genus muris, quod aial dormit per sex menses continue quasi mortuum. Sed peccator aliquando in mala consuetudine per 40. annos, nec inde surgit. Sicut vulnerati dormientes in sepulchris. Contemnit & peccare, & se casu leuare. Contemnit et Deum a quo desperat, ut dicit glosa. supra predictum verbum Prouer. ibi. Impius eum &c. Qui longius peccatorum tenebris inuolutus, cum semel de luce desperat ex desperatione peccandi sibi frena relaxat. Sed opprobrium futuræ damnationis non euadet. Similis est stulto puro qui cadens in lutum flet, nec a luto surgere laborat cum de facili possit, immo aliquando videns le decurpatum ridet. Item similes sunt fatuus, & freneticus, & insanis, qui insanias suas contemunt, & de miseris suis, & vinculis non curant nec dissolui laborant. Similes illis de quibus in Barlaam refert Ioannes Damascus, dicens, quod quidam catholicus seruiebat cuidam regi idolatræ, quem cum rex aliquando nocte duceret solum per ciuitatem, videns lucem exeuntem de domo subterranea & respiciens vidit per fenestram hoïem miserimum oïbus bonis nudatum & pauperrimum, & quandam mulierem quæ miseram propinquantem ei calicem quem bibebat, quæ erat melos dulce decantans & ei congaudens, tunc ait. O mira res, o extrema dementia dico tibi, ait socio tuo miranti, visa secum nunquam mihi tantum placuit vita mea quæ tor delictis affluit, quantum istis miseris sua, quæ mihi vix vilissima & abiectissima. Tunc sumpta occasione dicitus catholicus ait regi, quod similis erat his vita idolatræ quæ depauperat bonis æternis, & obligati malis æternis dæmonibus seruiebant letantes in insaniam sua. Sicut & quos peccati mala consuetudo & peccati seruitus oblectat, sunt lusoribus similes, qui amiserunt oïa in tabernis, & sunt in multis obligati, & cito propter debita sua incatecandi, oblitum miseræ suæ cantant, nec de debitis suis aut eorum solutione curant nec cogitant. Non facit hoïem despicibilem, defendas oïem dignitatem & nobilitatem & honorem. Eccl. 41. Filii abominationum sunt filii peccatorum, & qui versantur secus domos impiorum filiorum peccatorum pariet hæreditas, & cum semine eorum assiduitas opprobrii. s. propter eorum malam nutrituram, quia nutriuntur filii a parentibus in malis consuetudinibus. Vnde de hoc sequitur. De patre impio conqueruntur filij. Sicut patet per exemplam illius filij qui propter hoc quod pater suus malè eum nutruerat ad tabernam ducendo secum, de ludis & furtis & maleficiis non corripiendo eum, propter furtum suum adiudicatus ad suspendium duceretur pro consuetudine furandi, cum rogaret patrem suum ut oscularetur eum amputauit eum cum dentibus pro osculo, dicens quod pater suus qui eum malè nutruerat nec corripuerat, ad suspendium eum ducbat.

ducebat. Decimo facit præscriptionem. Sicut qñ aliquis postq̄ per longum tps tenuit rē aliquā in pacifica possessione, longiturnitas tps facit q̄ sua sit in perpetuum, licet primo malè possideret. Sic debet timere malis assuetus ne p̄ præscriptionē lucretur eum diabolus seruum perpetuum, sicut volebat Pharaos filios Israel iure præscriptionis possidere. dicens Exo. 5. Nescio dominū, & Israel non dimittam; Item Exo. 21. quod si aliquis haberet seruum & vellet morari cum eo vltra septennium perforabat ei dñs aurem (subula), & fiebat ei seruus sempiternus. Item Sap. 14. d̄ q̄ longa consuetudo facit idolatriam, intere nientie tpe, conualescente iniqua consuetudine, hic error tãq̄ lex custoditus est &c. Ecc. 17. Ne demoreris in errore impiorū. Vndecimo inducit & facit necessitatem vt dicat homo se qua si non posse dimittere quod consuevit, vt sit sicut lana iacens in tinctura quæ non p̄t aliū colorē accipere. Hier. 14. Nungd̄ p̄t niger Eth yops mutare pellem suam &c. Item vt sit homo sicut virga tortuosa, quæ ingrossata & indurata in truncum antiquum non p̄t tortuositatem veterem deponere. Hugo de sc̄to vic. Istis fomentis quasi quibusdam gradibus crescit p̄na; cogitatio praua parit delectationem, delectatio confesum, cōsensus operatio, operatio consuetudinem, consuetudo necessitatem. Vnde Apostolus legem dicit esse in membris suis, q̄ lex est cōsuetudo, a qua cum volumus discedere nō possumus, quia necessitatis vinculo per consuetudinē detinemur. Duodecimo ducit ad perditionem & æternam damnationem. psalmus. Prolongauerunt iniquitatem suam. do. in cō. cer. pec. Idē Qui elongant se a te peribunt. Leui. 18. Iuxta consuetudinē terræ Aegypti ne faciatis. Qui fecerit de abominationibus eorū quippiam peribit. Eccl. 9. Cum saltatrice ne sis assiduus, ne peareas in efficacia illius Hæc saltatrix est mala consuetudo quæ excludit a consortio bonorū, sicut d̄ 4. Dial. 18. de Musa puella, cui ondit b̄ta virgo chorum virginū candidarum, quærens si vellet esse cum eis, quæ cum r̄nderet q̄ sic, dixit b̄ta Virgo, q̄ si abstineret a consuetis terrenitatibus, risu, & iocis &c. die tricesima coniungeretur eis. Cum aut̄ quærent parentes eius ab ea cur ita subito esset immutata, & oēm assuetam terrenitatem abieciisset, dixit eis, quæ dixerat b̄ta virgo. Tricesima aut̄ die apparuit ei b̄ta Virgo cum choro virginum, quæ correpta s̄bre & clamans ecce venio dña mea, ecce venio, cum ipso clamore reddidit spiritū. Itē eiusdē. 19. de puero quem pater male nutruerat, qui vidit eū esse quinquennium dæmones, & cū fugeret ad gremium patris sui clamans, obsta pater, quia me manu tollere volunt: cū, territus & tremens vellet se abscondere in dicto sinu patris blasphemauit Dei maiestatem sicut consueuerat qñ aliqd̄ cōtra voluntatē eius fiebat, & blasphemādo mortuus est.

De remedijs contra malam consuetudinem.

SVNT aut̄ septem quæ valent ad tollendam malā consuetudinem. Primum est vt hō oēs importunitates & seditates eius præ oculis habeat, & eas abhorreat, & mala quæ inducit. Sicut faciebat qui volebat repudiare mulierē describebat omnes eius seditates. Sicut d̄ Deut. 24. Secundo debet laborare vt malam consuetudinem in sua nouitate repellat & abiciat, & maxime cum iuuenis est vel ipse vel consuetudo. Virgula. n. antequam ingrossetur & induretur in veterem cito a sua tortuositate rectificatur, & transplantata radicatur, inserta, domesticatur. Infirmitas recens cito curatur. Auicula cito domesticatur & aptatur. Pullus equinus cito ambulare addiscit. Vnde vulgariter in Gallico d̄. Qua præ poula in endanteare, tant com me il vt si li dure. Plica noua cito ad partem contrariam replicatur. Testa recens cito malum sapore amittit, & bono imbuitur. Consuetudo noua cito immutatur, antiqua difficulter, vel nunquam nisi eū diuino miraculo deponitur. De Alexandro d̄ q̄ aliquos mores degeneres & indecētes quos didicerat a quodam histione dicto Leonide in iuuentute sua, licet displicerēt ei qñ duceret exercitum, factus iam rex nunquam potuit deponere. Tertio vt in contrariam consuetudinem tendat. Sicut virga tortuosa ad contrariam inflectitur, & inflexa tenetur, diu p̄ violentiam vsq; quo rectificatur, & sicut ramum arboris tendētem sursum volens hō extendi in latum & sub eo delectari, alligat ei lapidem inclinantem eū deorsum, & postea ligat eū in latum vt sit de vimo, & vite, & aliis arboribus aliquibus vsq; quo indurentur & dirigantur in latum. Sic hō debet sibi violentiam inferre ad contrariam consuetudinem, vt assuetus Deum maledicere, loco eius addicat eum benedicere Ro. 20. Benedicite & nolite maledicere. Quarto vt fortioiorem potentiam adnoctet cui se subiciat, vt qui opprimitur a potente, qui vult eū in seruitutem perpetuam redigere, aduocat fortioiorem in adiutorium suū. Ita cum diabolus vult te redigere in seruitutem per malam consuetudinem aduoca Dei adiutorium, & contra malam consuetudinem quam ducit in terra tua, offer ei vel eius

sanctis aliqd̄ votum vel aliquam bonam consuetudinem assuescere contra malam in honore eorum vt te liberent a iugo seruitutis malæ consuetudinis sicut David faciebat, dicens. Deus in adiutorium meū intende &c. Deus in no. t. fa. me fac. Et post. Quoniam alicui insur. ad. me &c. Er post. Volūtariē fat. Quintum remedium est vt hō in muta se ponat. Sicut ponuntur accipitres in muta vt innouentur veteri pluma deposita & mutentur ibi, Sic hoīes oppressi in seculo malis & secularibus consuetudinibus debent se ponere in muta religionis, vbi deponāt veterem hoīem cum actibus suis, & induant nouum, qui ēm Deū creatus est. vt d̄. Ephe. 4. Deponentes ēm pristinā consuetudinem nostrā veterem hoīem &c. Er post. Renouamini in spiritu mentis vestræ &c. hæc est mutatio de x̄terā ex celsi. Sextum remedium est vt homo occasiones consuetudinum fugiat. Vt mala consortia & colloquia & pacta, & oīa illa per quæ p̄t cito relabi in consuetam mala, vt aues laqueos, feræ, pedicas, & loca in quibus capta fuerunt, ne sit hō quasi torrix, vel titio raptus de incendio, & repositus in illud, qui tunc fortius incenditur. Amos. 4. Septimum est vt bonis consortijs adhereat, vt dicit Philo sophus. Ex conuictu mores formātur. psalmus. Cum sancto sanctus eris, vt vitis erigit ad modū arboris cui applicatur. Et Saul veniens in cunco Prophetarū factus est propheta. 1. Re. 10. Itē d̄ q̄ quidā rusticus græcus cum venisset apud Athenas ad forum, transiens ante scholas philosophorū, incepit curiosē inspicere quō disputabat, postea auscultare quid dicebant, postea incepit dicta pensare, & post in ipsis adeo delectari, & iterato venire & audire, q̄ ad vltimum vendidit oīa quæ habebat vt scholas sequeretur. Quod cum fecisset per longum studium & consortiū philosophorum factus est philosophus summus. De bona aut̄ consuetudine, quæ maxime est contraria vitio malæ consuetudinis p̄t cōpetere multa, q̄ supradicta sunt. de perseverantia per totū, & q̄ dicta sunt supra de bona consuetudine & exemplo Hoc solum notandum est, q̄ ea facit nō solum res graues & difficiles portabiles, iuxta illud poeticum. Quod malè fers assuesce feres. sed facit eas ad faciendū & portandū faciles, & ad vltimū iocundas & delectabiles. Tullius. Optima forma viuendi eligenda est, quam iocunda redder consuetudo. Prouer. 4. Ducam te per semitas equitatis, quas cū ihgressus fueris non artabuntur gressus tui, & currens non habebis offendiculum, quia via penitentiæ & semitæ virtutum primo sunt difficiles inchoantibus, post tolerabiles progredientibus, post faciles persistentibus, post iocundæ & delectabiles asfueris. Quod patet ad exemplum David. 1. Re. 17. Cum David armatus esset armis regis non potuit incedere, quia non habebat eorum consuetudinem, sed post assuetus fuit in armis factus armiger ipsius Saul, facta sunt eius arma ei ad portandū facilia & delectabilia. Item Orobius. 4. de cladi bus Romanorū dicit, q̄ cum Romani pugnarent contra Hannibal regem Penorum, ita delera est oīno Romana militia, q̄ dictus Hannibal misit apud Carthaginem urbem suam regiam tres modios anularum, quos abstulerat de digitis senatorum & militum occisorum. Romani aut̄ desperati se posse postea consurgere sine aliquo obsidente volebant urbem dimittere & fugere, sed cum cōsilio cuiusdam sapientis seruos suos qui erant magni roboris liberos fecerunt & milites, & quos apud se nō habebant eū aliis emebant, & per hōi rurales hoīes qui erant assueti duris & asperis, postq̄ assueti fuerūt & exercitati in militaribus vicibus, & regem carthaginis & ciuitatē ceperunt & succenderunt, & ciues eius nobiles & milites seruos ante se egerunt. Itē. Idē historiographus, Cū Romani misissent Scipionem ad Africā sub iugandā, cū venisset ad eā, videns suorū multitudinē non ita esse exercitatā in præliis vt aduersarii erant, noluit statim contra eos configere, sed trahens exercitum suū ad præ, fecit eū p̄ annū exercitari in armis & in his q̄ pertinebat ad pugnā, & p̄ assuetationē totā Africā p̄domuit, & Rom. imperio subiugauit, & idē dictus ē Africanus. Hęc de gradib⁹ sup̄biē dicta sufficiat.

De peccato inanis gloria. Dist. VII.

DEINDE considerādū est de peccato inanis gloriæ. Circa quod consideranda sunt octo. Primo quid sit gloria. Secundo quid vana vel vere gloria. Tertio utrū appetitus inanis gloriæ sit peccatum mortale. Quarto utrū inanis gloria sit vitium capitale. Quinto circa quæ habeat esse inanis gloria. Sexto quæ mouere debent ad inanem gloriam contemnendam. Septimo quæ mala facit in aia. Octauo de filabus eius. Circa primum sciendū q̄ ēm Tullium in sua Rethorica. Gloria est frequens de aliquo fama cum laude. Et Ambrosius dicit, q̄ gloria est cum laude clara noticia. Appetere aut̄ famam laudabilem vel nominis claritatem non v̄ esse peccatū, cum dicatur Eccl. 41. Curam habere de bono noīe. Et Apostolus. 2. Corin. 20. Christi bonus odor sumus Deo in oī loco. Item. Ro. 12. Prouidentes bona non t̄ram

Speculum Morale Vincentij.

tam Deo sed et eorum omnibus hominibus. Item. 1. Mach. 2. Memen-
tote operum patrum vestrorum & accipietis gloriam magnam
& nomen æternum. Appetere ergo gloriam non est malum. Cir-
ca hanc quæ vera vel vana gloria sit dicenda. Sciendum quod gloria
multipliciter accipitur in scriptura. Quædam enim est vera.
Quædam vana. Vera quidem est quæ est de bonæ conscientie
testimonio. Et illud. 2. Corin. 3. Gloria vestra hæc est testimo-
nium conscientie vestre, quod scilicet homo refert in Deum huiusmodi gloria
a quo est, & conscientie puritas, & operum bonorum executio.
Sicut hortatur Apostolus 1. Corin. 10. Qui gloriatur in domino glori-
etur, non enim qui seipsum commendat illi probatur esse, sed
quem Deus commendat. Item vera est gloria quam habet vir ius-
tus de testimonio spiritus sancti, & eius dulcedine, quam sentit
vir sanctus, quoniam mens eius in domino gloriatur. Ro. 8. Ipse spiritus
testimonium reddit spiritui nostro quod sumus filii Dei. Et iterum
ibidem. Gloriamur in spe gloriæ filiorum Dei. Item vera est
gloria quam vir iustus & patiens est in tribulationibus quas pro Deo
sustinet, et illud Ro. 5. Gloriamur in tribulationibus, & 2. Co-
rin. 12. Libenter gloriabor in infirmitatibus meis. Et Act. 5. Ibat
Apostolus gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habi-
ti sunt pro nomine Iesu contumeliâ pati. Itæ verissima est glo-
ria beatorum in patria. psalmus. Exultabunt sancti in gloria. Cui
gloria dicitur multipliciter se gloria claritatem quædam impor-
tat. Vnde etiam Augustinus super Ioh. Glorificari id est quod clarificari. Cla-
ritas autem & decor quædam habet manifestationem. Ideo nomen glo-
rie proprie importat manifestationem nominis alicuius de hoc
quod apud homines decorum videtur, siue illud sit bonum corporale
siue spirituale. Quare verò illud quod simpliciter clarum est a
multis conspici potest & a remotis, ideo per nomen gloriæ pro-
prie designatur quod bonum alicuius deveniat in notitiam & apro-
bationem multorum. Largias tamen accepto nosse gloriæ non solum
consistit in cognitione multitudinis, sed et paucorum vel unius,
aut et sui solius, puta si aliquis bonum suum considerat ut dignum lau-
de. Quod autem aliquis bonum suum cognoscat, & approbet non
est peccatum, dicitur enim 1. Corin. 2. Nos autem non spiritum huius mundi
accepimus, sed spiritum qui ex Deo est, ut sciamus quod a Deo
donata sunt nobis. Similiter non est peccatum quod aliquis bonum suum
velut ab aliis approbari dicitur enim Matthei. 5. Sic luceat lux vestra
coram hominibus ut videant opera vestra bona, & glorificent patrem
vestrum qui in caelis est. Et ideo appetitus gloriæ de se non no-
minat aliquid vitiosum, sed appetitus inanis vel vanæ gloriæ vi-
tium importat. Nam quodcumque vanum appetere vitiosum est,
etiam illud psalmi. Ut quid diligitis vanitatem & cetera. Potest autem glo-
ria dici vana tripliciter. Vno modo ex parte rei de qua quis glo-
riam querit, puta cum aliquis querit gloriam de eo quod non
est, vel de eo quod non est gloria dignum. Sicut de aliqua re fra-
gili & caduca. Vanissima autem immo infanissima & diabolica
est, quæ nascitur de malitia, etiam illud psalmi. Quis gloriatur
in malitia &c. Alio modo dicitur esse vana ex parte eius a quo quis
gloriam querit, puta ab hoc cuius iudicium non est certum.
Tertio modo gloria dicitur esse vana ex parte ipsius qui gloriam
appetit. quia scilicet appetitum gloriæ suæ non refert in finem debi-
tum, puta ad honorem Dei & salutem, vel ædificationem proxi-
mi, etiam illud Matthei. 5. Videant opera vestra bona, & glorificent
patrem vestrum &c. Sicut enim Deus gloriam suam querit ab ho-
minibus, non propter se, sed propter nos qui inde gloriam consequi-
mur, sic laudabiliter potest homo ad Dei gloriam & utilitatem proxi-
morum appetere, quam si in se retorqueret, peccaret. Vnde Au-
gustinus super illud Ioh. 13. Vos vocatis me magister & domine &
bene dicitis. ait. Periculosum est placere. id est placetiam querere, cui
cauendum est superbiere. Potest ergo appetitum laus humana non pro-
pter se, quia non est per se appetibilis: potest tamen appeti in quantum
vultis ad aliquid scilicet vel ad hoc quod Deus glorificet ab hominibus,
vel ad hoc ut homines proficiant ex bono quod in alio cogno-
scent, vel ad hoc quod ipse homo ex bonis quæ in seipso cognoscit
ex testimonio laudis humanæ studeat in eis perseverare, & ad
meliora proficere. Circa tertium scilicet utrum appetitus inanis gloriæ
sit peccatum mortale. Sciendum quod ex hoc iudicatur aliquod
peccatum esse mortale, quod contrariatur charitati. Peccatum
autem inanis gloriæ etiam se consideratum non videtur contrariari chari-
tati quantum ad dilectionem proximi, quantum autem ad dile-
ctionem Dei potest contrariari charitati dupliciter. Vno modo rati-
one materiz de qua quis gloriatur, puta cum gloriatur de aliquo
falso, quod contrariatur diuine reuerentiz, etiam illud Ezechiel. 18.
Elevatus est cor tuum, & dixisti Deus ego sum. Et 1. Corin. 4. Quid
habes quod non accepisti, si autem accepisti quid gloriaris quasi
non accepisti. vel etiam cum quis bonum aliquod temporale de quo
gloriatur, præfert Deo. Quod prohibetur Iere. 17. Non glori-
etur sapiens in sapientia sua, nec fortis in fortitudine sua, nec di-
pes in divitiis suis, sed in hoc gloriatur, qui gloriatur scire, &

nosse me. Vel et cum quis testimonium hominum præfert testimo-
nio Dei: Sicut contra quosdam dicit Ioh. 12. Qui dilexerunt ma-
gis gloriam hominum quam gloriam Dei. Alio modo peccatum vanæ
gloriæ contrariatur charitati ex parte ipsius gloriantis qui in-
tentionem suam refert ad gloriam consequendam tanquam ad
finem ultimum, ad quem ordinat et opera virtutum, & pro quo
consequendo non pretermittit facere et illa quæ sunt contra
Deum, & sic est peccatum mortale. Vnde Augustinus 5. de ci. Dei, di-
cit quod hoc vitium. scilicet amor humanæ laudis tam inimicum est pie-
tati fidei maior sit in corde cupiditas gloriæ quam timor vel amor.
Vnde dicit Ioh. 5. Quomodo potest credere gloriam ab in-
micem expectantes, & gloriam quam a solo Deo est non querentes.
Si autem appetitus vel amor humanæ gloriæ, quamvis inanis non
repugnat charitati, neque quantum ad id de quo est gloria, neque
quantum ad intentionem ipsius querentis gloriam, non est pec-
catum mortale, sed veniale. Vnde dicit Chrysostomus super Mattheum. quod
cum cetera vitia locum habeant in seruis diaboli, inanis glo-
ria locum habet et in seruis Christi. In sanctis enim operibus
habent frequenter aliquos motus vanæ gloriæ, cum tamen nullo modo
vellent aliquid cogitare vel facere contra Deum. Circa quartum
scilicet utrum sit vitium capitale. Sciendum quod Iohannes & Cassianus & alii
quidam considerantes superbiam etiam quod est speciale pec-
catum distinctum ab aliis, ponunt eam esse vitium capitale, &
inanem gloriam non esse vitium capitale, sed primam super-
biæ filiam. Capitalia vitia sunt quædam peccata specialia, ex
quibus oriuntur multa genera peccatorum. Alii vero conside-
rantes superbiam in quantum habet quandam universalem in-
fluentiam & causalitatem in omnia peccata non connumerant eam
cum aliis capitalibus vitis. Sed inanem gloriam ponunt esse
primum peccatum capitale. Vnde Gregorius 3. in moralibus dicit ipsam esse
se reginam omnium vitiorum & matrem, & inanem gloriam quæ
immediate ab ipsa oritur ponit vitium capitale, & hoc rationa-
biliter dictum esse videtur. Superbia enim est inordinatus appetitus excel-
lentiz, ex omni autem bono quod quis appetit quam excellentiam &
perfectionem consequitur, & ideo fines omnium vitiorum ordina-
tur ad finem superbiæ, & etiam hoc videtur quod habeat quandam genera-
lem causalitatem super omnia alia vitia, & debeat computari inter
alia principia aliorum vitiorum quæ sunt capitalia vitia. Inter bo-
na et per quod consequitur quis excellentiam, præcipue videtur ad hoc ope-
rari gloria, quæ importat manifestationem alicuius bonitatis.
Nam bonum naturaliter amatur & honoratur ab omnibus. Et ideo
sicut per gloriam, quæ est apud Deum, consequitur homo excel-
lentiam in rebus diuinis, ita per gloriam quæ est apud homi-
nes consequitur homo excellentiam in rebus humanis, & ideo
propter propinquitatem quæ habet ad excellentiam quam homines ma-
ximè desiderant, consequens est quod sit multum appetibilis, &
quod ex eius inordinato appetitu multa vitia oriatur, & sic inanis
gloria ponitur esse vitium capitale. Nec obstat quod inanis gloria
oritur ex superbia, quia sicut dictum est superbia est regina &
mater omnium vitiorum. Circa quintum scilicet circa quæ habeat esse
inanis gloria. Sciendum quod inanis est gloria si te extollas & quæ-
ras gloriam, vel de bonis naturalibus, vel de fortunâ, vel gratiâ.
De bonis quidem naturæ corporalibus, ut est pulchritudo, forti-
tudo, iuuentus, sanitas, nobilitas, & huiusmodi. Vel de bonis naturæ
spiritualibus, ut est intellectus acutus, memoria tenax, subtile
ingenium, industria naturalis & discretio. Item de bonis spiri-
tualibus acquisitis, sicut est scientia, & peritia quæcumque. Item
de bonis spiritualibus infusis, sicut sunt gratia & virtutes, ut patien-
tia, misericordia, obedientia, humilitas, fides, spes, charitas &c.
Item de bonis temporalibus, sicut sunt diuitiæ, potentia, honores, &
delicia, fauores, & laudes humanæ. Itæ de bonis quæ ex ore pro-
cedunt sicut sunt, oratio, lectio, prædicatio, cantus, vel bona
ars cantandi, peritia consulendi, allegandi, pulchre & urbane
loquendi & huiusmodi. Itæ de bonis quæ operantur ut est elemosinam
facere, ieiunare, peregrinari, & huiusmodi. De his & huiusmodi in corde
gloriarum, vel ex eis fauores & laudes hominum appetere ad vanam
gloriam pertinet. Itæ dare histrionibus ad laudes eorum acquiren-
dum, vel eorum vituperia reprimendum, aut velle laudari de alieno
bono vel de contemptu proprio, aut velle laudari de malis, &
a malis, aut gloriari de hoc quod magis appareat inter malos, &
quod alios excedat, & de ipsa malitia gloriari quod peius est omnibus
antedictis. Ex prædictis apparet quod vana gloria inter filias super-
biæ primum locum obtinet, ut pote quod in sublimibus radicatur, &
ex bonis oritur, & eos impugnat fortissimè, qui iam cetera vi-
tia deicerunt. etiam illud Gregorius valde timendum est vitium quod ex vi-
tiorum oritur vitiorum. Ipsa est enim quæ natione celestis sublimiù me-
tes inhabitat, in cinere & cilitio latitat, & memorias vni excide-
rit ad ortus sui primordia nititur adolere. Circa sextum scilicet quare
sit contentenda gloria mundialis. Sciendum quod merito contem-
nenda est. Primo propter vanitatem existentiam. Secundo propter breuitatem
perma-

permanentiæ. Tertio pp pugnâ difficilē. Quarto pp culpâ odibilem. Primo quidē contemni dēt gloria mundialis, propter ipsam vanitatem, quia vanum in eo quod vanum, nō est appetendum, sed potius contemnendū. psalmus. Filii hominum vsq; quo graui corde vt quid diligitis vanitatem, & quæ. men. Hæc autē in se vana est, & hōes vanos facit. Hiere. 11. Ambulantes post vanitatem vani facti sunt. Quod autē hmoi gloria vana sit, immo nihil dē Ioh. 8. Si ego quæro gloriā meā gloria mea nihil est. Ideo cōparatur pulueri, vento, somnio, & vmbz. Pulueri cōparatur Matth. 10. Puluerem pedum vestrorum excutite. Pulvis minima pars est terræ, & tñ ledit oculos. i. viros spirituales, vel oculos intentionis. Item cōparatur vento, quia subito magnas naues in hoc mari mundi in periculū damnationis mergit. Hic ventus aliqñ mouentes ad eundem in Hierusalem cēlestē ducit in Saracenorū infernaliū captiuitatem, non portans ad portum salutis, sed præcipitans, non implens sed euacuans, nō satians, sed excicans, tñ hoc multi pascuntur insatiabiliter laudari appetentes. De quibus Hiere. 2. Oēs pastores. t. pascet ventus. Osee. 12. Effraim pascit ventū. Similes sunt onagris & draconibus qui ventum attrahunt, & eo reficiuntur. Hiere. 2. Onager in desiderio aīz suæ attrahit ventum amoris sui, dicit magister Iacobus q̄ euidam heremite monstrata est mundi malitia per hunc modum, Videbat tres hōes. Primus in monte eminenti sedens aperto ore ventum attrahebat, & flabellū in manu tenens ad plus attrahendū laborabat. Hi sunt vani glorioſi qui opera sua faciunt vt laudentur. Secundus sedens super fornacē fabri aperto ore scintillas absorbebat. Hi sunt insatiabiles auari. Tertius super fluuium cum totū absorbere nitebat. Hi sunt voluptuosi & luxuriosi, qui oīa voluptuosa volunt expiri. Itē cōparat̄ somnio. ps. Dormierūt sōnū suū &c. Iob. 20. Velut somniū aduolās nō inueniet. ps. Ne timueris cum diues factus fuerit hō &c. Isa. 30. Sicut somniat esuriens & comedit, & cum expergefactus fuerit vana est aīa eius &c. Sicut pauper ribaldus aliquando somniat se esse regem vel imperatorem, & expergefactus inuenit se nudū in furno. Sic vanagloriosi recedentes somnio presentis vanitatis, gloriæ & honoris, se nudos inuenient in inferno. psalmus. Dormierunt somnum &c. Quidā clericus cuiusdam ecclesiæ p̄bendatus somniavit, q̄ exiret in eminentia cuiusdam monticuli, & q̄ plebs totius dyoc. esset congregata ante eū, & q̄ ipse indutus cappa serica eū deberet recedere signauit. Quod cum narraret nutricia suæ interpretata est eum futurum episcopū ecclesiæ suæ. Cui cum ille fidem adhiberet, cæpit esse parcus & auarus, pecunias congregare, vt haberet vñ posset vel promotionem suam iuuare, vel defendere electionem, vel ius sui episcopatus, quod ex ipso somnio iā putabat sibi deberi. Cū autē canonici illius ecclesiæ mitterent questores ad fabricam ecclesiæ reparandam, cogitantes q̄ ille propter parcitatem suā melius acquisita seruaret, miserunt eū cū questoribus cū reliquiis quibusdam, & cū brachio argenteo cuiusdam sancti. Cū autē populus multus illius dyoc. euenisset ad locū de quo somniauerat, & facta quæstio exhibisset eis reliquias cū cappa serica indutus, ad dictum questorū & populū surrexit, signās populū eū dicto brachio. Quod eū faceret & aduerteret somniū suū esse cōpletum, in hoc aduertens circūstantias somni proiecit dictum brachiū se vidēs esse frustratū a spe sua. Itē cōparatur vmbz. Ecc. 34. Somnia extollunt imprudentes, qui apprehendit vmbz, & sequitur ventum, sic qui attendit ad vīa mendacia. Nota q̄ vmbra sequitur fugientem se & fugit sequentē, & in hoc apparet fatuitas vanā gloriā appetentis, quia magis fugiendo & contēnendo posset gloriā obtinere & consequi q̄ sequēdo. Secundū phūm hoc solum hēt vana gloria gloriosum q̄ se appetentes fugit, & se fugientes appetit. Quidam fatuus respiciens vmbzā suā similē sibi ferentē baculū super humerū, vt ipse credidit, q̄ esset alius qui contra se vellet pugnare, quē cū sequeretur & vmbra fugeret, proiecta claua sua vmbzā suā manibus apprehēdere voluit & amplecti, nec valuit capere. Secundo contēnenda est gloria mūdialis pp breuitatē durationis, trāsit. n. ad modū venti, somnii, & vmbz, vt dictū est. Hoc bene percipiunt miseri in inferno, sed tardē. Sap. 5. Quid nobis profuit superbia & cetera tria fuerunt oīa velut vmbra. &c. Sequitur. Spes impii quasi lanugo quæ a vento tollitur, & quasi spuma gracilis quæ a procella dispergitur. Consuetudo Romanorum est q̄ cū nouus Papa intronizatur stuppam succendunt oculis eius dicentes. Sic transiit gloria mundi, & ad nihilum reduciū Quod patet Dan. 3. Statua cuius caput aureum &c. in momentum ad nihilum redacta est, per quam signantur quatuor generalia dominia mundi. Chaldeorum. Medorum. Grecorum, & Romanorum, per Christum ad nihilum redigenda subito. Quod satis patet consideranti in cronicis quomodo tria prima subito defecerunt.

Tertio contemnda est gloria mundialis propter pugnā difficilem, nam subtiliter impugnat, plerūq; enim surgit pugna de victoria aliorū vitorum. Sæpe. n. cū hō vicere vitia, de sua victoria vana gloria nascit, & de eo q̄ vicie viriliter a vana gloria superatur, & aliqñ de hoc q̄ hō vincit vanā gloriā ab ea superatur. Sicut Math. 6. Eleazar vincens & occidens maximum elephantorum vincitur & opprimitur ab eo. Iud. 17. Sanson viriliter & fortiter domum subuertens opprimitur ab ea. Greg. Sub hoste quē sternit moritur, qui de suo opere gloriatur. Aug. Sunt qui de contemptu vanę gloriæ vanius gloriatur, hi quia si de sua victoria vincuntur. Greg. Valde timendum est vitium quod de victoria nascitur vitorum. Aug. Quas vires nocēdi vana gloria habeat non sentit, qui ei bellum indixerit, quia si ei est facile laudem non appetere cum negatur, d. scillimum tñ est non delectari in ea dū offertur. Hæc pugna non melius vincitur q̄ fugiendo. Ideo Christus & sancti ipsam fugientes nos exemplis suis fugere docuerūt De Christo nanq; legimus Math. 8. q̄ leproso munda to dixit. Vide nemini dixeris Math. 9. Cecis illuminatis ait. Videte ne quis sciat. Et discipulis tribus de transfiguratione Matth. 17. Nemini dixeritis visionem &c. Itē post miraculū de quinq; panibus, fugit ne fieret rex. Ioh. 6. Et vt fugeret vanam gloriā præcepit discipulos statim ascendere nauiculam, & transfretare, Math. 14. Ioh. 8. Gloriā meam non quæro. Item Luc. 10. contra vanam gloriā rep. essit discipulos suos dicens. Vid. bam Sathanam scire fulgur de cęlo cadentem. Item hanc fugiens beata Virgo laudationem Angeli expauit, & erubuit, se ancillam dixit, ad montana fugit vbi Elī sabeth se ancillam exhibuit Luc. 2. Item ad hanc fugendam Beatus Antonius socios adiurauit moriens vt corpus suū ita sub terra occultaretur, ne ab aliquo sciretur vel inueniretur, ne mortuo eius cadaueri honor aliquis exhiberet. Itē beatus Hylarion per mare & terras eam fugiebat, vtiq; timens & fugiēs laudes humanas. Aliqui autē sancti adeo eam timebant, vt le fa tuos simularent, & eam sic effugerent. In vitispa. legitur, q̄ iudex provincię venit in Sciti. videre abbatem Moysen de quo multa & magna audierat. Quod audiens dictus Moyses abiit vt fugeret in Aegyptum. Cum autē obuiaret ei iudex quęsiuit ab eo vbi esset cella abbatis Moysi, qui ait. Quid vultis eum infestare, hō fatuus est, & transit ab eis, venit autē dictus iudex cū sociis suis ad fratres, & audiuit q̄ ille esset qui fatuum abbatē Moysen dicebat. Vnde illi bene ædificati discesserunt. Item venit ad abbatē Sysoi quidam iudex, quod cū dictum esset ei, eo opies se de sacco, accipiēs panē & caseū ad hostiū cellæ suæ debet mādūcās. Iudex autē audiēs eū esse de quo tā magna audierat cū sociis suis recessit contēnens eū. Itē quā senex vacans q̄ cōtēplationi rogatus est a quodā q̄ ministrabat ei vt veniret rogaturus pro filio suo defuncto. Quod cū faceret præcurrit hō annuncians vicinis suis aduentū senis. Senex autē lōge videns eos sibi occurrere cū lampadibus, exiit se vestimentis suis lauans ea in flumine nudus. Quod videns minister eius erubuit dicens adueniētibus, recedite, senex noster sensum suū perdidit. Quod cum quæret a fene quare hæc faceret, cū oēs dicerent eum arreptū a dzmone ait senex. Et ego volebam hoc audire. Item de sctō Petro Tarentasienē episcopo, legitur in vita eius, q̄ cum esset famosissimus sanctitate, prædicationis gratia & miraculorum, nec posset latere latenter fugit simulato sub habitu clericali vt effugeret periculū laudis hominum in Theroniā intrās quasi nouitius ordinē Cyster quod fuerat & prior & abbas, & de quo fuerat assumptus in Archiepiscopum. Cum autē ibi diu latuisset humillimē subiectus & obediens & aliqñ vt solebat cum aliis iret ad laborem cognitus a suis & manifestatus, redire compulsus est. Quod audientes monachi cū quibus fuerat conuersatus. mirabantur tanti viri humilitatē & patientiam & obedientiæ subiectionem, & alias virtutes quibus p̄ pollebat & cognitus est ab eis. Quarto contēnenda est, imo potius detestanda propter culpam odibilem, iniuriarum enim creatori eius gloriā vsurpando, quia Isa. 42 dicit dñs. Gloriā meā alteri non dabo. Sed arrogans dicit. Et si non dederis vsurpabo. Verē magnā iniuriam facit Deo, qui de bono quod ab eo est a quo bona cuncta p̄cedūt, quasi a seipso p̄cederet, gloriatur, immo aliqñ vnum vitiosissimum ribaldum Deo præponit, cuius laudem non dñi æternum præzium finem operis sui ponit. Itē contra fidem quam promissit in baptismo videtur agere, quia non renunciat pompis diaboli vt promissit Bern. Fidelis reuera famulus es si de multa gloria dñi. t. & si non exeunte ex te, tñ per te transeunte nihil manibus. t. adherere contingat. Fidelis famulus fuit Iobab, vt legitur. 2. Reg. 12 Qui videns quod capienda esset Rabath ciuitas quam obsederat, domino suo Dauid gloriā referuauit, mandans ei vt veniret & ciuitatem caperet, vt ipsi dauid victoria, non Iobab ascriberetur. Ex ore laudandum

Speculum Morale Vincentij.

da nium probatur homo. utrum sit fidelis domino. an non vt dicit in Prover. 27. Quomodo probatur aurum in fornace &c. Hac culpam odibilem facilliter euitamus si consideramus peccata que commisimus. Si pericula sine quibus non vivimus. Si futura tormenta que meruimus peccata nostra nos vilissimos faciunt, propter quod non gloriarum sed dolere debemus & erubesci. De peccatore. n. dicit Sap. 15. Luto vilior vita eius. Hier. 2. Quam vilis facta anima peccatrix nimis iteras vias tuas. De cuius vilitate satis habetur supra de effectibus peccati. In vitispa. cum quidam pater diu orasset, & effuisset & ieiunasset, & diabolus tentaret eum de vana gloria, clamabat. Vbi sunt nuc peccata mea. Quod de desperatione, clamabat. Vbi est Dei misericordia, demones fugerunt ab eo se clamantes victos propter humiliationem. Pericula vero presentia non sequitur vel appetere gloriam nos compellunt. Non enim dicitur gloriari contra que lata est iam mortis sententia irrevocabilis. Qui in carcere afflictus est vinculum, qui iam convictus ducitur ad patibulum inferni &c. Futura vero tormenta non gloriari nos permittunt, sed potius exhorrent, siue illa que insiguntur in purgatorio pro veniali, vel in inferno pro mortali culpa. Apoc. 28. Quantum glorificavit se quis & in deliciis fuit, tunc date ei tormentum & lucrum. Hier. 48. Erat Moab in derisum & exemplum & opprobrium &c. Et post. Et erit cor eius sicut mulieris parturientis quoniam contra Deum gloriosus est pavor, & laqueus, & fouea contra eum &c. Legitur quoque magister Hugo de sancto Vict. post mortem suam apparuit cuidam sancto viro graviter afflictus petens suffragia eius & bonorum. Cum autem ille causam afflictionis quaereret, respondit, quod propter zedoxiam, & post disparuit. Cum autem ille quaereret sensum ubi quod responderat inuenit illud Grece significare, vana gloriam. Circa septimum. scilicet mala vana gloria facit in anima. Sciendum quoque multa. Sed ad presens dicamus quod inanis gloria mentem infatuat, prorsus euacuat, reddit contemptibilem, & facit damnabilem. Primo quidem mentem infatuat, & facit de numero quing; virginum fatuarum, per quas vana gloriosi significatur, quorum fatuitas maxime in quing; apparet. Primo quia id quod nihil est pro aliquo immo pro magno accipit vanam gloriam. Ioh. 8. Si ego gloriam meam quero, gloria mea nihil est. Illud in his diabolus sicut illuditur puero vel fatuo cui porrigitur puerum ad ponendum in os & mordendum, & cum aperuerit os retrahitur, & nihil in illud ponitur. Similis est vana gloriosus fatuo saltanti ad calcem, cum autem aperit os subtrahitur & nihil capit. Item similis est cani de quo dicitur cum portaret calcem transiens super pontem, videns umbram eius in aqua, credit ibi esse alium calcem, & volens hinc transire, dimisso calcem quem portabat, & descendens ad umbram eius amisit transire. Sic qui vanam gloriam, vel in oratione vel predicatione vel in aliis amittit veram simul & vanam que transit statim. Secundo quia id quod aliqd exponit in loco ubi necessarium habet illud amittere, vt in ore hominum intentionem & spiritum suum, vt columba seducta que ibi nidificat ubi amittere pullos non dubitat. Item merces quas congregavit ponit in saccum petulsum, ore laudantium. f. Agg. 1. Item in arca sine clauis & sera cum potius deberet ponere in securissima arca bonae conscientie. Bern. Fidelis custos non tutum arbitrat labijs hominum committere gloriam suam, arce sine clauis, & sera nullique omnino clausura nocere volenti non est tutum, sed stultum plane ibi thesauros tuos condere, ubi cum volueris non valeas retrahere, cum ponis in os meum faciens pro laude mea, iam non est in tua, sed mea parte laudare vel vituperare. Sanum autem vas & concussum bona conscientia, & seruandis secretis idoneum, nullis patens insidijs, nulli violentie cedens, nullo oculo vel manu accessibilis excepto diuino dum taxat, spiritu qui scrutatur profunda Dei quidquid ubi deponero securus sum quia non perdam, seruabit vivo, & restituet mortuo. Tertio fatuus est in emendo, quia de pretio vite eterne emit, aeternam miseriam. Item de eodem pretio emit vanitatem quam scit nihil valere. Bern. Ve qui alieno vel meo testimonio contentus sum, cuius nec vituperatio reprobet, nec laude dignus inueniar, cum ante tribunal Christi sit iudicandus apparebo. Quarto quia plus appetit videri & dici bonus, quam esse dum non curat qualis sit, sed qualis videatur vel dicatur. Chrysost. Hypochrita vt quid non vis esse laudabilis qui vis vt lauderis? quia formosus est apparere, formosus est esse. Item plus appetit se rectificari cum distorta regula in via, quam videt omnino tortuosam, quam recta que sit quoniam regit se ad murum vel laudem histrionum, quorum vitam videt & iudicat tortuosam, & quorum laus vituperium. Seneca. Idem sit tibi laudari a turpibus quam laudari ob turpia. Petrus Alfonsi. Ne gloriaris in laude histrionis, quia eius laus vituperium est. Quidam philosophus videns alium histrionem laudantem. ait. Sibi simile est at trahere adamantis. Laus enim & ludus attrahit ad sibi, quia sequitur rem illam quam melius posset habere abiiciendo & fugiendo quam sequendo, vt dicitur est supra de umbram. Secundo prorsus eua-

cuat, reddit. n. hominem vanum & vacuum omnino bono, facit. n. expere bona temporalia, in festis ludis, hastiludijs, tyrocinijs, vestibus ornamentis, equis, famulis, & hominibus. De hoc require infra. Vanitas, inter filias inanis glorie. Cum miles quidam magnus & nobilis moreretur, qui se se omnia bona sua consumperat in vanitate, & maxime dando histrionibus & tyrocinijs, aduertens & dolens pro vanitate sua, rogauit amicos suos vt sibi vnus daret obolum. Cum autem obolum teneret, ait. Ecce multum dolere possum, qui pro ta vili pretio vendidi omnia que habebam. f. pro laudibus vanis. Omnia enim que pro eis lucratus sum darem pro vno tali obolo, qui plus valebit mihi, quia pro Deo illud dari precipio. Homo enim de hoc quod facit pro vana gloria non habebit plusquam Dextrarius mortuus, cuius bonitas cum mortuus est amissa planigirur, & laudatur, cito tamen obliuioni traditur. Item euacuat spiritualibus bonis, quia veritas cum vanitate stare non potest. Vn Greg. Qui ceteras virtutes sine humilitate congregat quasi puluerem in ventum portat. Magi thesauros suos aperuerunt Christo, sed ceteris clauerunt. Matth. 2. Ezechias quoque thesauros suos ostendit Babiloniis omnes perdidit. 4. Reg. 12. Tertio reddit hominem instabilem arduinem vento agitatam Math. 11. Nubes sine aqua, que a vento circumferuntur Iude. c. Palee ante faciem venti & puluis. Iob. 21. psalmus. Tanquam puluis quem proicit ventus. & Gallus supra pinnaculum, puluis in aqua, spuma in mare, que a vento circumferuntur &c. Greg. Adhibe eisdem iudicium & scies quid palee & quid granum. Item in vitispa. Quidam frater requisit abbatem Poemum si melius esset remotus quam cum alijs fratribus remanere. Respondit, homo si seipsum reprehendit, ubique potest consistere. Si autem se magnificat, nusquam quiescit. Quarto facit hominem damnabilem. Damnatio enim dupliciter pena importat, videlicet pena damni, & pena sensus. Quantum ad penam damni priuat vera gloria quicunque fuerit vana gloria delectatus. Vn vanam gloriam quare tibus dicit dominus Math. 5. Amen dico vobis receperunt mercedem suam. In vitispa. legitur, quod dixit quidam pater. Sicut impossibile est vt simul herba nascatur & semen, ita impossibile est vt laudem & gloriam secularium habentes simul & fructum faciamus aeternum. Quantum ad penam sensus duplex erit pena, quia videlicet vana gloriosus conculcabit & cruciabitur. De primo Isa. 28. Vt coronet superbia, stori decidenti, glorie exultationis eius. Calcabunt demones eos qui non calcant vanam gloriam. Iob. 18. Calcabit super eum quasi rex interitus. psalmus. Copenhendat inimicus animam meam, & conculcet in terra vitam meam, & gloriam meam in puluerem deducat. Conculcat diabolus vana gloriosus super eos regnans. Contra conculcat eum, vanam gloriam conculcantes. Ad hoc faciunt duo exempla que sequuntur. In vitispa, cum dominus preciperet Apollonio quod descenderet in Aegyptum ad predicandum, periit a domino vt auferret ab eo spiritum vane glorie vel elationis ne dominaretur ei. Cui ait dominus quod manum suam super caput suum poneret, & quod inueniret apprehendens sub pedibus conculcarent. Quod cum fecisset inuenit super caput suum paruum Ethyopem, qui dixit se spiritum elationis, qui de vana gloria tentabat, ipse vero ipsum apprehensum sub pedibus suis deiecit & in sabulo conculcauit. De secundo Apoc. 28. Quantum glorificauit se & in delictis fuit, tunc date ei tormentum & lucrum. De utroque simul Hier. 48. Erat Moab in derisum, & exemplum, & opprobrium. Sequitur Et erit cor eius sicut mulieris parturientis quoniam contra Deum gloriosus est pavor, laqueus, & fouea contra eum. pavor. sedemone, fouea inferni, laqueus penam inueniabilium. *De speciebus inanis glorie & de filiabus eiusdem. Dist. 1X.* Deinde considerandum est de speciebus inanis glorie, & de filiabus eiusdem. Sunt autem species eius septem. f. Inobedientia, Peritina, Discordia, Presumptio nonitatum. Quarum numerus sic ostenditur. Illa enim vitia que de se nata sunt ordinati ad finem alicuius vitii capitalis dicuntur filie eius, finis autem inanis glorie est manifestatio proprie excellentie, vt ex predictis patet. Ad quod potest homo tendere dupliciter. Vno modo indirecte siue per verba, & sic est iactantia, siue per facta, & sic si sint vera habentia aliquam admirationem, sic est presumptio nouitatum, quas homines solent magis admirari. Si autem per facta ficta sic est hypocrisis. Alio autem modo nititur aliquis manifestare suam excellentiam indirecte, ostendendo se non esse alio minore, & hoc quadrupliciter. Primo quidem quantum ad intellectum & sic est pertinacia, per quam homo nimis ininitur sue sententie, nolens cedere sententie meliori. Secundo quantum ad voluntatem, & sic est discordia, dum non vult a propria voluntate discedere, vt alijs concordet. Tertio quantum ad locutionem, & sic est contentio dum aliquis clamose contra alium litigat. Quarto quantum ad factum, & sic est inobedientia, dum aliquis non vult exequi superioris preceptum. Filie vero inanis glorie dicuntur esse. Ambitio. Singularitas. Arrogantia. Adulatio. Invidia, Indignatio, Discordiarum seminatio. Tentatio Dei passiuè.

passiue, Contemptus Dei. Irreuerentia. Rebellio. Contumacia. Ex certa malitia, vel industria peccare. Inuercundia peccandi, Erubescencia de bono, Superstitio. Scisma. Infidelitas. Heresis. Apostasia. Obduratio. Agnitæ veritatis impugnatio. De singulis specibus & siliabus inanis gloriæ dicendum est, licet non eo dem ordine quo sunt nominatæ. Primo de Ambitione dicemus circa quam cõsideranda sunt duo, Primo vtrum Ambitio sit peccatum, & quõ. Secundo quæ nos mouere p̄t & dēt ad Ambitionis vitium detestandum. Circa primum sciendum est q̄ Ambitio est appetitus honoris & dñi. Si cul.n. nomen superbit im portat inordinatum appetitum excellentiæ cuiuscũq; generaliter loquendo, inanis aut gloria importat inordinatum appetitum laudis, & fauoris humani, ita ambitio importat inordinatũ appetitum honoris. Honor autē est reuerentia alicui exhibita in testimonium excellentiæ eius. Circa excellentiã hoĩs duo sunt attendenda. primo quidem, q̄ illud em quod hõ excellit non hēt a se sed a Deo. Vnde est in eo quasi quoddam dñum, & ideo ex hoc non debetur honor principaliter hoĩ sed Deo. Secundo considerandum est q̄ id in quo hõ excellit datur ei a Deo vt ex hoc proficit aliis, & ideo in tm dēt hoĩ placere testimoniũ excellentiæ suæ q̄ sibi ab aliis exhibetur, inquantũ ex hoc paratur sibi via ad hoc q̄ aliis prodesse possit. Appetitum ergo honoris tripliciter esse inordinatum contingit. Vno mō ex hoc q̄ hõ appetit testimonium de excellentia quam non hēt, quod est appetere honorem supra suam proportionē. Alio mō ex hoc q̄ sibi appetit honorem non referendo in Deum Tertio mō ex hoc q̄ eius appetitus in ipso honore quiescit, nō referendo ad utilitatem aliorũ. Ambitio autē importat appetitũ honoris vt dictum est, vnde manifestũ est q̄ ambitio sp̄ est peccatum, quia sp̄ est contra Dei vel proximi charitatem, pp̄ quod bene dicit Apostolus. 1. Corin. 13. Charitas non est ambitiosa. Licet autē honor sit premium virtutis em̄ Philosophum 8. E th. tñ non est premium virtutis quo ad ipsum virtuosum, vt. l. hoc pro premio dēat expetere, ita q̄ pro tali premio dēat operari, sed pro premio dēat expetere beatitudinem, quæ est virtutum omnium finis. Sed honor dēt esse virtutis premium, quod ad alios qui nō hñt aliquid maius quod virtuosos retribuant quã honorem, qui ex hoc ipso magnitudinem hēt q̄ perhibet testimonium virtuti, vñ patet q̄ non est sufficiens premium, vt dī. 4. Eth. Et si aliqui propter acquirendũ honorē prouocantur ad bonũ, vel reuocant a malo, sicut dī. 4. Eth. tñ illi q̄ ppter solũ honorẽ vel bona faciunt, vel mala vitant, non sunt vere virtuosũ vt dicit Philosophus ibidem, vbi dicit q̄ non sunt verè fortes, qui propter honorē fortia faciunt. Circa em̄ sciendum q̄ ad ambitio nis vitium detestandum mouere nos dēt, naturalis conditio, & mentalis afflictio, seruilis subiectio, periculorum aggrauatio, breuis eius duratio, exemplorum consideratio, & finalis damnatio. Primo quidem ad ambitionis vitium detestandum monere nos dēt conditio naturalis. Natura. n. oēs hoĩes equalis cõditionis fecit, q̄ non prap̄osuit hoĩem hoĩ, nisi per rōnis abusum peccãdo fiat brutũ, brutis. n. solis præfecit natura & Deus hoĩem. Psalmus. Comparatur iumentis inasi, & similis. f. est illis. Bern. Nihil bestialius hoĩe, qui est rōne vigēs, & non rōne vtēs. Aliter natura fecit pares & similis conditionis. Greg. in mor. Non est data hoĩ prælatio vt dominetur hoĩbus, sed vt præsit bestiis terræ, & piscibus maris, & volatilibus celi nisi indurent facies eorum, vbi non delinquimus pares sumus. Item natura corrupta nobis dissuadet appetere præesse aliis, quia ex quo pri mus hõ corruptus fuit per peccatũ, vix aliquis vixit qui sibi præesse potuerit, immo aliquam modicam sui partē, vt oculos aut linguã aut ipsum cor vix p̄t hõ bene regere. 1. Thim. 3. Si quis præesse domui suæ nescit, quõ ecclesiæ Dei diligentiam habebit? Multi autē appetendo dñum hoĩum serui fiunt dæmonum. Vt scripserūt Bragmanni Alexandro, dicentes. Tu autē oĩum hoĩum acquirendo dñum, seruũ te facis oĩum dominiorũ, in eorum seruitutem redigēs vniuersitatem membrorum tuorũ. vbi probauerunt ei de membris singulis in quibus vitia regnabant, & in quibus Deos suos. i. dæmones præfecerat. Secundo ad ambitionis vitium detestandum mouere nos debet. afflictio multiplex quam infert ambitio. Multũ. n. torquet hoĩem in appetēdo & acquiredo dignitates & honores, magis autē in cõseruando, maxime vero in amittendo, sed super maxime æternũ damnationis supplicium insignendo. Quod autē ambitio multipliciter torquet hoĩem primo in eis in cõscia oĩdit. Bern. de cõsidera. lib. 3. Dum singuli quæ nostra sunt querunt, sic vt in vicem inuidentes exerceamur ad odia, a semur ad iniurias, armemur ad lites, cauilemus ad dolos, feramur ad detractiones prorũpamus ad maledicta, opprimamur a superioribus, opprimentes inferiores. Et post. O ambiētũ tuorũ, quõ oēs torques. & omnibus places, nihil actius cruciat, nil molestius inque

tat, nil apud miseros mortales celebrius negociis eius, an non limina Apostolorum frequentius terit ambitio, q̄ deotio, an nō quæstionibus eius tota legũ & canonũ disciplina infudat. Tertio mouere nos dēt periculorũ multorũ aggrauatio. Deus enim multũ indignatur sicut princeps aliquis indignatur, qñ vult aliquis eius sedē dignitatē vel dñum vsurpare, ipso nō præcipiente, ignorante, vel nolente. Sic qui appetit dignitatem ecclesiasticam vel sc̄cularem non mandante dño. Heb. 5. Nemo assumit sibi honorē, sed qui vocatur a Deo tanquã Aaron, Non vt Chore. Numeri 16. Vbi patet ira dñi in terræ apertione, & eorum deuoratione. Non vt lucifer. 1. Sa. 14. Ascendam super al. nu. sup astra celi col. soli. m. Vbi patet ira Dei in tot Angelorum præcipitatione. Sifr. 4. Reg. 15. de persecutione Azariæ reg. Iuda pp̄ ambitionē sacerdotii Iummi. Aug. In nullo Deum sentio ita iratũ mihi, quam in hoc cum indignus essem positus sim ad gubernaculũ in apice regiminis ecclesiæ. Maxime autē, indignatur Deus, qñ videt diabolũ. i. diaboli membrum vel ministrum velle sedere in sede sua, eo maxime inhibente. Sicut supra ponitur exemplum de eo qui peruersus subdebat in sede beati Martini, quem pede percussit, & sedem subvertendo eũ præcipitavit & occidit. Secundũ periculum est quia imperus hostiũ super eũ amplius aggrauatur. Sicut ad loca altiora magis irruunt procellæ, fulgura, & venti. Iuxta illud. Perfiant altissima venti. Et sicut in bello materiali magis irruunt hostes in maiores, sic in bello sp̄iali contra maiores vitia & dæmones, & tentationes magis irruunt. 1. Reg. 31. Irruerunt Philistiim in Saul. Et post. Torum p̄odus prelii versum est in Saul. 3. Reg. 12. Præcepit rex Syriæ dicens. Non pugnabitis contra quempiã nisi contra Regem Israel. Quia, diabolus quasi nō curat adeo impugnare alios, vt maiores maxime prælatos, quos si vicerit, alios defacili habebit. Iuxta illud Matth. 16. Percutiam pastore & dispergentur oves. Hac cautela vitur diabolus qua dī vsus fuisse in histo. Caroli Rothlãdus cõtra Marsirũ Saraceni exercitum, cum perditionē Ganalouis dictus Marsirius occidisset pugnatores Frãciæ i Rõciualle, & de viginti millibus Christianorũ non remansisset nisi Rothlandus cum centũ Christianis quos ille collegerat latitantes in montibus, cupiens vindicare sanguinem Christianum effusum, videns q̄ non essent nisi centum Christiani cõtra quinquaginta millia Saracenorũ aiauit suos ad vlciscēdũ Christi iniuriam & suorũ, & q̄ oēs iruerēt vnanimiter contra principem & capitaneum exercitus Saraceni, qui demonstratus eis fuerat. Quod cũ fecissent oēm illam multitudinem vicerunt occiso Marsirio, oēs autē alii occisi aut victi & fugati sunt ab illis centum Christianis. Hac et in dustria legitur in histo. Britonum, Atturus procuratorem Romanorum cum regibus orientibus & occidentalibus & Romanis qui secum habebat quadraginta quatuor millia pugnatorum vicisse, præcipiens suis vt relictis aliis tēderent cum impetu vbi erāt reges exercitus & imperatores. Quod & fecerunt & eis occisis oēs alii occisi sunt & victi. Sifr vt dī Iudith 15. q̄ oēs exercitus Assyriorum cũ audissent decapitatum Oloferuẽ fugit mens, & cõsilium ab eis, qui oēs de facili fugati prostrati sunt ab Hebreis. Tertium periculum est, quia pondus curæ maioris amplius augmentatur, vnus. n. miser qui satis est ornatus de cura aĩe suæ, & vix p̄t sufficere sibi soli ardentem appetit, & gaudenter suscipit curam, & onus centum millium aĩarum, cũ tñ singulis aĩabus singuli Angeli præponantur. Maximũ est ergo pondus curæ, & maximum opus & laborem requirit, nō ocũ. Bern. ad Eugenium Papam. Hõ natus in prælacione ad laborem non honorē. 1. Th. 3. Qui ep̄atũ desiderat bonũ opus desiderat. Hoc dicebat pro illo tpe qñ mors assidua officio ep̄i imminabat, & labor assiduus & grandis: qm̄ qui aliis præerant prius quærebantur ad martirium, vt fiebat in tpe Pauli. Vel bonũ. i. grande opus quod officium requirit, vel secundũ q̄ dicit glo. ep̄s græcũ est nomen dictũ ab epi. quod est supra, & copos qd̄ est intentio, vel intendere, quia qui postq̄ coactus suscepit officium ep̄atus desiderat intendere super curã gregis, bonũ opus desiderat. Sed pauci sunt, vt dicit Bern. Quis mihi det vnũ de numero prælatorũ, qui non magis inuigilet in marsupijs euangalium. q̄ in aĩabus curandis. Satis. n. patet q̄ pp̄ pinguedinẽ tp̄alium dignitates appetunt, & propter honores tp̄ales non ppter onera subleuanda. Legitur. n. in cronica q̄ oēs Papæ & epi ad martiriũ primi requirebantur. Vñ a tpe beati Petri vsq; ad tps beati Siluestri fuerunt trigintaduo Papæ continue qui p martiriũ transierunt serē oēs. Vñ post beati Sixti Papam sedes diu vacauit Papatus, nullus volebat Papatum suscipere, ppter mortis timorem vel propter adiunctam paupertatem. Sed postquam tpe magni Constantini adiectæ sunt possessiones & tp̄ales honores nec vnus iuuentus est qui Papatum respuerit. Multi autē inuenci sunt postea Papatũ ambientes, tunc cum de

te sunt

... sunt possessiones nobiles ecclesie a dicto constantino, quid
 ea est vox dicens. Hodie venenum effusum est in ecclesia Dei.
 quod veru fuit de veneno ambitionis possessiones. n. & tpaes
 honores adduxerunt in ecclesia Dei ambitione. Itē annexu est
 quus tpaļu de quo oportet rōne reddere, & q plura hēt tpaļa
 plus est oneratus. Quarto mouere nos dēt seruilis subiectio,
 ambitiosi namq; procurāt se poni in seruitis illorū per quos
 posse promoueri se sperāt puta p̄latorū, vel principū, in prin
 cipio se recipi supplicantes ad aliqua humilitatis officia, & eis
 sufficit q̄ pedem h̄ abeant in curia, cū au tem ingressum prin
 cipū habuerint nō cessant cogitare & precibus procurare q̄ per
 ueniant ad maiora. Nunquā vero contenti adeptis honoribus
 appetunt, cogitant, somniant, anxiantur, mediatores querunt,
 intercessores multiplicant, falsas amicitias simulant, adulātur,
 seruiunt, donec ad gradū cōscenderint altiorē. Est. n. videre plu
 rimos aucupes dignitatū, honorum avidos, adherere potenti
 bus, tentantes viā qua se possint e latere vel aduerso in altum
 extollere. Et hoc vel rōne nobilitatis, vel rōne expensarū, vel
 munerū, vel obsequiorum, vel dissimulationū sicutū, allegan
 do se indignos esse ad officia dignitatū, vt ex hoc humiles &
 digni per consequens reputentur. Sicut patet per exēplū de mo
 nacho qui cupiens abbas esse, data cuidā principi magna sum
 ma pecunia, vt per ipsum iuaretur, vel potius intruderetur,
 ille vocatus ad abbatis officū humilitatē simulans, vt audius
 putaretur onus recusare & recusare honorē, & se tanta dignita
 te proclamabat indignum. Plane inquit princeps indignus es,
 quia data mihi pecunia clam emisti, sed per me non stat quo
 minus pactio cōpleatur. Iustus est me liberatū esse, & tu domū
 redeas, & qui dignus est p̄ficiatur ecclesie destitue. Tales er
 go seruiūt & se hominum seruos efficiunt, vt quoquo pacto perue
 niant ad intē, nec solū hominum sed & dēmonū & oīum vitiorū.
 Sicut dē in gestis Alexandri. Cū Alexander p̄ mūdū pugnaret vt
 sibi dñum augmentaret, nuncii p̄cursores intrauerunt siluā
 venientes ad fontē iuxta quē morabatur quidā Philosophus
 audus se reficiens de fontis gramine, & aqua, qui ita mundū
 abiecerat, q̄ nihil de mundanis sibi retinuerat nisi cyphum in
 quo hauriebat aquam, & tonelli medietatē habentē vnicū fun
 dū clauium, ex alia parte erat apertū. Cū autē ventus flaret &
 plueret, confugiebat ad illud vas vertēs fundum contra pluuiā
 & ventū contra illud dormiebat, philosophus abiecit, meditatē,
 & quiescebat. Cū autē videret nuncios p̄dictos coniunctis ma
 nibus trahentes aquam de fonte, & bibentes, abiecit versus eos
 cyphū suū. Quo viso, illi cucurrerunt versus vas in quo erat, q̄
 his ait Nolite mihi auferre quod non potestis conferre, hoc di
 cebat de solis splendore quē ei retinebant umbra sua. Querent
 ibus autē illis cur cyphum proiecerat, ait q̄ doctus fuerat de
 beneficio quod natura ei praeberat, nec sciens q̄ dedisset ei na
 tura de manibus cyphum, cū autē illi se dicerent seruos esse &
 nuncios magni dñi Alexandri, inquisitus quis ipse esset, r̄dit
 qd maior esset dño eorū, cū ipse esset dñs dñorū suorū. Ductus
 ad Alexandrū p̄bavit hoc ei sic, quia ipse sibi subiecerat & abie
 cerat mundū, & in seruitutē redegerat corpus propriū, & sibi
 subiecerat ita cor suū, vt non seruiret ei faciendo eius volunta
 tē, sed potius eū artauerat ad faciendū & sequendū qd ipse vo
 lebat. Quibus oībus ipse Alexandr quasi seruus dñis seruiebat
 & subditus erat, merito dicebat q̄ erat dñs dñorū suorū. Quia
 to nos monere dēt exēplaris instructio. Primo docet nos exem
 plū Christi qui potius fugit regnū sibi oblatū q̄ crucē, imo vt
 dī Ioh. 6. Cū vellent eū rapere vt eū regē facerent fugit solus.
 Cū autē ad mortē eū quererent, eis se obtulit dicens Ioh. 18.
 Ego sum &c. Itē beatus Hiero. fugit Romanū cardinalatū, &
 abiit profugus in Aegyptū. Itē Aug. dī q̄ fugiebat ab oī ciuita
 te, q̄ non habebat ep̄m, ne in ep̄m rapetur, qui ē inuitus a brō
 Valerio Hiponensi ep̄o est presbyter ordinatus. Itē de b. Ambro
 sio legitur, q̄ cū esset missus apud Mediolanū index nondū
 baptizatus, cū mortuo ep̄o vbiq; seditio esset populi in eccle
 sia, intravit eā Ambrosius ad pp̄m sedādū, vox infantis sonuit
 in ecclesia vt Ambrosiū eligerent, ad quā vocē in eū oēs cōsen
 tiunt, qui fugiens ab ecclesia ascendens tribunal promittēs tor
 menta electoribus suis cū nec sic cessarent, ait. Philosophiā se
 quaer nisi quieueritis. Cū nec pp̄ hoc permitterent, quāsdā me
 retrices fecit ad se ingredi vt sic cessarent. Cū autē de nocte egre
 deretur furtiue de Mediolano & fugeret, Deo volente per erro
 rem noctis in mane in porta vrbis Mediolanen. inuentus & cap
 tus, & baptizatus, die octaua in ep̄m est ordinatus. Itē de brō
 Greg. legit, q̄ cū esset nobilis de genere senatorū, defunctis pa
 rentibus suis, mundi honores fugiens, & de p̄monio septē ab
 batias fundans factus est monachus, mortuo Papa Pelagio oīs
 pp̄tus Romanorū eū Papam elegit, & Mauricius impator eū
 iuuuū & remittentem condēmauit. Cū postea vrbis ita seruariē

... tur ne posset effugere, obtinuit a quibusdā negociatoribus, vt
 qū intra solū super quadrigam educerent ab vrbe, & cū per
 friduū latuisset, cū Romanus populus ieiunius & orationibus
 pro eo se affligerent, columna lucis tertia nocte vbi latebat su
 per eo descendit per quā quidē inclusus Angelos ascendentes
 & descendentes vidit, & sibi inuētus ad Papatū redūctus est.
 Et ita Greg. pollens virtutibus inuitus & coactus incedit ad re
 gimē aiarū. Itē in vitisparē de beato Arsenio legitur, q̄ cū es
 set maximus in curia impatoris & honoratus, & oraret quō sal
 uus fieret, vox facta est ad eū dicens. Arseni fuge hoīes & salua
 beris, qui ex tunc fugit curiā & honores. Itē. b. Marcus euange
 lista discipulus. b. Petri Apostoli abscedit sibi pollicē, ne ad la
 cerdotalem honorē posset promoueri, sed Deo volente factus
 est primus Alexandria patriarcha. Itē in vitispa. legitur, q̄ con
 uenerunt oēs sancti seniores, qui habitabāt in Syth. & consen
 serūt vt pater Isaac ordinaret eis in presbyterū. Quod audiēs
 dictus Isaac fugit in Aegyptū latēs in quodā agro indignū se
 reputans. Cū autē multi sequerentur vt eū comprehenderent, sa
 tigati ex itinere dimiserunt asinū, qui viā necessaria eis porta
 bat ad pascendum, qui pascendo venit vbi senex latitabat, die
 autē illulcente requerentes asinum suū venerūt, & inuenerūt eū
 in loco vbi senex latitabat, & admittentes Dei dispensationem
 volebant eū ligare & constringere & secū reducere. Senex autē
 non permisit dicens. Jam non possum vobis cōtradecere, quia
 forsitan Dei voluntas est, licet sim indignus, vt sic voluntas v̄ra
 fiat. Ad idē est exēplum de priore Clau. Gansedo noīe, q̄ cū
 ipse esset electus ep̄s Tornacen. & ab Eugenio Papa & beato
 Bernardo abbate suo coegeretur, onus ep̄atus illius accipere, p̄
 strauit se ad pedes beati Bernardi & clericorū in modū crucis
 & ait. Monachus fugitiuus si me eligitis esse potero, ep̄s nunq̄
 ero. Cui laboranti in extremis quidā monachus aderat, q̄ mul
 tū eū dilexerat viceuersa, & ait ei. Adiuuro te per Deū charissi
 me q̄ si Deus tibi concesserit, certifica me de statu tuo post mor
 tē. Qui cū post mortē eius oraret prostratus ante altare appa
 ruit ei dictus Gansfredus dicens, q̄ ipse erat quē adiurauerat.
 Cum autē ille quareret, quō esset ei, r̄dit. Bene per Dei grām.
 Verū est mihi a beata Trinitate reuelatū, q̄ si fuisset de nu
 mero ep̄orū, essem de numero reprobōrū & damnatorū. Sexto
 mouere nos dēt malē mortis incurio, quia ambitiosi frequen
 ter turpiter, & subito moriuntur, qd patet ex multis Biblię lo
 cis. Ex numeri. 16. patet per exēplū Chore & suorum, qui am
 bientes sacerdotiū subito a terra absorpti sunt, & in infernum
 descenderunt. Item Iud. 9. per exēplū Abimelech qui a mulie
 re est excerebratus, p̄culus subito lapide, & a gladio armigeri
 p̄cussus & occisus. Itē de Absalō, qui ambiebat regnū, qui sup̄
 sus per capillos a Ioab tribus lanceis esse perforatus. 2. Reg. 18.
 de morte Adoniz, quid dixerat. Ego regnabo. 2. Regū. 1. Itē. 2.
 Mach. 7. De ambitione Alchimi, de morte eius detestabili quō
 paralisi percussus obmutuit. De inopinata & turpi morte am
 bitiosiorū refert Gotfridus Parisiensis, q̄ cū Darius esset victus
 ab Alexandro & fugeret a facie eius, quidā serui eius in fauo
 rem dicti Alexandri consorsum Dariū seminecē reliquerunt.
 Cū autē hoc fuisset Alexandro intimatū, fecit p̄conizari, q̄
 quicunq; hanc vindictā de aduersario suo ei fecisset, si hoc ei
 notū esset, super oēs hoīes eos exaltaret. Cū, autē illi credētes se
 sup̄ oēs honorē hīc se manifestaerūt, & eos Alexander super
 oēs altius suspendit, vt sui terrentur, ne de eo similia attempta
 rēt. Itē 1. lib. Fa. 4. ca. 6. q̄ beato Thedericus deberet succedere in
 ep̄atu Ligone. Cū autē Thedericus per regis francorū violentiā
 elset expulsi, quidam Siluester ei substituitur, qui dū res ep̄a
 les occupasset & apud Lindo. iter pro ep̄ali benedictione susci
 pienda a beato Niceno Archiep̄o, epilētico morbo correptus,
 cū per duos dies cōtinuos mugitus dedisset, tertia die sp̄m exa
 lauit. Post hunc autē elegerunt lingenenses Papulū, qui fuerat
 Archidiaconus Educē, quē multa iniqua egisse dicunt, qui cū
 octauo ep̄atus sui anno dyocesium suam visitaret, dormienti ap
 paruit beatus Thedericus dicens vultu minaci. Quid, hic ira
 agis quid sedem, meā polluis Papule? quid ecclesia peruidis?
 quid ones dispēgistē de loco, relinquē sedē, abscede longius a
 regione. Hęc dicens cū icū valido virgam q̄ habebat in manu
 eius p̄ctori impulit, ex quo euigilās dū cogitat quid hoc elset
 dolore maximo in loco illo in quo depulsi sunt virga pastora
 li affligit, cibū & potū abhorret, & mortē p̄ximā p̄tolatur, &
 in his afflictionibus cū die tertia sanguinem ore proieceret, cū
 eo sp̄m exalauit. Septimo mouere nos dēt zternā mortis iusti
 tio. Baruth. 3. Vbi sunt principes gentiū &c. Et post. Non est
 finis acquisitionis eorū oēs, exterminati sunt, & ad inferos de
 scenderunt. Numeri. 16. Chore & sui oēs descendūt in infernū
 Isa. 13. de lucifero q̄ dicebat, Ero similis altissimo, supra astra
 celi col. so. me. & ascendā sup̄ alti. nu. &c. Et post. Vsq; ad infer
 num

num detraheris, &c. Et post. Detracta est ad inferos superbia t. Bern. Ambi primatum, posside Archidiaconatum, ascende ad Episcopatum gradatim ascendens, veruntamen vsque ad inferni nouissima descendens.

De Hipocrisis. Dist. X.

Deinde considerandum est de hipocrisis. Sicut autem ambitio est appetitus honoris, ita hipocrisis est appetitus apparentiæ. De hac autem consideranda sunt tria, Primo quid sit hipocrisis, & quale peccatum sit. Secundo, quæ debent nos mouere ad vitandum hoc vitium. Tertio de differentijs, vel modis eius. Circa primum sciendum, quod dicit Isido. li. Eth. Hipocrita Græco sermone in Latino simulator interpretatur, quod dum intus vitijs plenus sit, bonum se palam ostendit, hipocritæ enim falsum, crisis iudicium interpretatur. Vñ nomen hipocritæ tractum est a speculo illorum, qui in spectaculis facies suas operiunt, distinguentes vario colore facies suas, vt ad personæ, quæ simulant colorē perueniant, modo in specie viri, modo in specie mulieris, vt in ludis populum fallant. Vñ Aug. in li. de sermone dñi in monte, dicit, quod sicut hipocritæ simulatores aliarum personarum agunt partes illius, quod non sunt. Non enim qui agit partes Agamēnonis vere est ipse, sed simulat eum, sic in Ecclesia, & in omni vita humana, quod se vult videri, quod non est, hipocrita est, simulat. n. se iustum, quod non exhibet. Item Greg. 18. mor. 4. Hipocrita, quod Latine dicitur simulator iustus non esse appetit, sed videri. Et ideo auarus raptor est, quod dum iniqua agens de sanctitate desiderat venerari, laudē vitæ rapit alienæ. Hipocritarum vero studium esse solet, vt quod sunt supprimant, & hoc quod non sunt, esse se hominibus innotescant, refugiunt videri, quod sunt, & ante oculos hominum superducta innocentia quadam honestate se vestiunt. Vñ recte per Euangelium voce nostræ redemptoris increpantur, cum eis dicitur. Vx vobis hipocritæ, qui similes estis sepulchris dealbatis, &c. Math. 23. Sic ergo patet, quod hipocrisis est simulatio, non quæcumque, sed solū illa, quæ simulat personam alterius, sicut cum peccator simulat personam iusti. Nota tñ, quod si quis habitum sanctitatis assumpsit, puta religionis, vel clericatus, intendens se ad statum perfectionis trāferre, quia habitus ille significat statum quo quis ad perfectionis opera obligatur, sed si per infirmitatem deficiat, non est simulator, vel hipocrita, quia non tenetur suum manifestare peccatum sanctitatis habitum deponendo. Si autem sanctitatis habitum assumeret, ad hoc vt se iustum ostentaret, esset hipocrita, & simulator. Vterius notare debemus, quod cum in hipocrisis sint duo. scilicet simulatio sanctitatis, & defectus eius, si hipocrita dicatur ille cuius intentio fertur ad vtrumque, vt scilicet quis non intendens sanctitatem hęc solū appetat sanctus apparere sicut in scriptura sacra accipi solet, sic hipocrisis est peccatum mortale. Vñ Hiero. super Isa. 12. dicit in gl. quod in comparatione duorum malorum leuius est aperte peccare quod sanctitatem simulare. Et super illud Iob 2. Sicut dño placuit, &c. dicit glo. quod simulata æquitas non est æquitas, sed duplicatum peccatum. Item super illud Tren. 4. Maior facta est iniquitas populi mei peccato Sodomorum, dicit gl. Scelera aīæ planguntur, quod in hipocrisis labitur, cuius iniquitas maior est peccato Sodomorum. Item Iob 13. Non veniet in conspectu eius oīs hipocrita. Si autem dicatur hipocrita ille, qui intendit simulare sanctitatem a qua deficit per peccatum mortale, tunc quis sit in peccato mortali, ex quo sanctitate priuatur, non tñ ipsa simulatio semper est peccatum mortale, sed quæque veniale. Hoc autem discernendum est ex fine, qui si repugnet charitati Dei, vel proximi erit peccatum mortale, puta cum simulat sanctitatem, vt falsam doctrinam diffeminet, vel assequatur ecclesiasticā dignitatem indignus, vel quæcumque; alia temporalia bona, in quibus finem constituit. Si vero finis intentus non repugnet charitati Dei, vel proximi, sic est peccatum veniale, puta cum in ipsa fictione delectatur, de quo dicit Philo sophus. 4. Eth. quod magis vñ vanus, quod malus. Eadē est ratio de mendacio, & simulatione. Contingit tñ quæque, quod aliquis simulat sanctitatis perfectionem, quæ non est de necessitate salutis, & talis simulatio non semper est peccatum mortale, nec semper est cum peccato mortali. Circa finem sciendum, quod ad hipocrisis vitium detestandum mouere non debet primo exhortatio scripturarū, sed opus rerum naturæ, Tertio consideratio figurarū, Quarto penæ futuræ. Primo inquam mouere debet exhortatio scripturarum. Contra nullos. n. alios peccatores magis inuehit scriptura sacra, & etiam Christus in prædicationibus suis, quod contra hipocritas. Eccl. 1. Ne accesseris ad Deū duplici corde, neque fueris hipocrita in conspectu eius. Leuit. 19. Non indueris vestem lana linoque contextam. Math. 5. Attendite ne iustitiā vestrā faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis. Sequitur. Nolite fieri sicut hipocritæ tristes, &c. In quo capitulo, & in multis alijs ostendit scriptura quod Deus hipocrisim detestat. Sequitur. Math. 23. Vbi octo maledictiones per ordinem describuntur a Dño. Vx vobis, &c. Prima est, quia regnum cælorum non intrant, sed illud alijs ob-

Speculum Morale.

turant. Secunda quia bona spiritualia simulabant, temporalia deuorabant. Tertia, quia erant hoīes cum multo labore venantes, & ad inferos ducentes. Quarta quia erant minora venerantes, & maioribus non deferentes. Quinta quia erant minora soluentes, & maiora relinquentes. Sexta quia exteriora colentes, & interiora negligentes. Septima quia erant oculos hominum ludificantes, & Dei oculos contemnentis. Octaua, quia erant patres suos accusantes, & se excusantes, & grauiora scelera consummantes. Secundo mouere debet opus naturæ. Natura enim vt dicunt Philosophi in operibus præponit interiora exterioribus. Primo enim in formatione corporum sensibilibus, & maximē hoīs operatur circa interiora, vt circa cor, & epas, & pulmonem, quod vitam administrant, antequam circa formam exteriorē. Item in arboribus, & plantis circa germina, & radices, & in occulto operatur primo, quod in aperto. Contra hipocrita totam, & primam curam suam ponit circa exteriorē apparentiam relicta cultura, & cura interiorum. Eccl. 19. Est qui nequit se humiliari, & eius interiora plena sunt dolo. Isa. 9. Oīs hipocrita nequā quasi non equus, sed iniquus, quia de minimis maximam, & de maximis minimam curam gerit, vt dicit B. Bern. Non enim est equum magis curare de serpellaria, quod de troscello, de exterioribus, quod de interioribus. Tertio mouere debet comparatio figurarum. i. diuersæ rerum similitudines, & figuræ quibus hipocritæ comparantur. Hipocritæ nempe in scripturis comparantur quibusdam aibus, aialibus, arboribus, & herbis, & quibusdam artificialibus. Aibus qui dem, vt Cigno, qui sub pluma alba habet carnem nigram. Item similis est Strutioni, cuius penna similis est aibus generosis. scilicet Herodij, & Accipitris, quæ sub pennis quas exterius ostendit habet pedes ferinos, quia hi sub similitudine virtutum habent effectus, & voluntates bestiales, oua sua derelinquit in terra, quia opera sua proijcit in terrenis dum ea facit pro eis. De hoc Iob 39. Pennas strutionis, &c. Item similis est Vpuxæ, quæ licet sit auis picturata, & cristata, tamen in stercore nidificat, & quiescit. Similiter hipocrita in stercore immundæ conscientie nidificat, & quiescit. Hæ aues enim legem immundæ sunt, & prohibita comedunt. Leuit. 11. Et nos cauere debemus imitationem hipocritarū. Item similis est Pannoni, qui præterdit pennas angelicas, & habet pedes latronis, & caput serpentis, quia cum imaginem virtutum extra ostendunt, pedes latronis habet. i. affectus capiendi, & seducendi, caput serpentinum habet dum in principio seducere intendit, præterdens faciem virginē. i. simplicem apparentiā, vt ille se pens, qui seduxit Euam, caudam tñ habet serpentinā, quæ in fine venenum mortiferum immittit. Item similis est Vespertioni, & aibus nocturnis, qui lucem odiunt. Narratur, quod cum aues conuenirent venit inter eas Vespertilio occultans quatuor pedes, & extendens alas fingebat se esse de illis non de quadrupedibus. Cum autem aialia conuenirent veniebat ad congregationem eorum clausas tenens alas, & quatuor pedes præterdens, vt ostenderet se esse de illis. Quod aduersus res est aues, quæ aialia odiosū eū habentes, & persequentes, de focie. ate sua proiecerunt. Sic est de hipocritis, qui aliqui sunt cum bonis, & habitum sanctitatis ostendunt, & quasi alas extendunt, dum similitudinē sanctitatis, & honestatis præterdunt. Cū autem in congregatione malorum cum dissolutis, & bestialiter viuentibus pedes suos. i. bestiales affectus suos dissolutos præ alijs ostendunt, quoniam præ alijs dissolunt alios honestatis suspensis, & ideo deprehensi merito sunt, & a bonis, & a malis euitandi, & ideo tanquam aues noctis lumen æternum sustinere non poterunt, nec dei faciem videbunt. Iob 13. Non veniet in conspectu eius oīs hipocrita. Item similis est hipocrita quibusdam aialibus, vt Lupo. Sicut dicit Math. 7. Intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Dicit Aristot. in libro de naturis aialium, quod lupi Africani sibilos pastorem fingunt, & oues eos esse pastores credunt, & ad eos conueniunt, & ipsi eas postquam tenuerint diripiunt. Iob. 10. Lupus rapit, & dispergit oues. Item vñ esse nutriti a lupis infernalibus, lupi enim quando rapiunt pueros, & nutriunt, quoniam vident eos velle se erigere sursum enim quod naturale est eis eos in capite cauda percutiunt, vt ad terram se prosternant. Sic Diabolus facit, vt isti ad terram semper intendant. Legitur de Nabuch. Dan. 4. quod tandiu mutatus in bestiam permanfit, vsque quo ad cælum oculos leuauit. Item similes sunt vulpibus, qui fingunt se mortuas, & ad capiendum corniculas extrahunt linguas. Vnde dicitur, quod aliqua aliquando se mortuam simulauit videns quadrigas alecibus oneratas, quæ cum a mercatoribus crederetur mortua, & esset super quadrigam posita aleca deuorabat. Sic ipsi animas, & ecclesiarum bona quibus præponuntur deuorant. In hoc etiam similes sunt vulpi, quæ solam pellem exteriorē habet bonam, & sola eorum conuersatio exterior est bona non est, bona tamen videtur. Ezech. 13. Quasi vulpes in deserto Prophetæ erant. Bernardus super Can. Hi sunt oues boni habitus, vulpes actus, crudelitate lupi, qui

Tomus Tertius.

A a boni

Speculum Morale Vincentij.

boni videri, & non esse, mali esse, & non videri volunt, etenim minus semp malitia palā nocuit. Nullus. n. bonus nisi boni simulatione deceptus est. Ita ergo boni in bonorum medio apparere student, vt proximi edificentur, mali volunt, vt plus malignent, nec est apud eos virtutes colere, sed vitia colorare quasi quodā virtutum minio. Itē similes sunt ericijs, qui spinis suis ita pomis conteguntur, q̄ non apparet in eis caput nec pedes, sed si in vase aqua pleno superponunt nantes ostendunt quale caput, & pedes habent. Sic hypocritæ vñr circūsepti asperitate pñæ q̄ diu sūt pau peres, sed postq̄ p̄ficiuntur honoribus nando diuerfas delicias, & diuitias congregando, reiectis aculeis asperitatis, & pñæ ostēdit caput intensionū suarum, & pedes affectionū malarum, & iō stu debant, & pñæ signa ostēdebant, vt dignitatibus p̄ficerent, & in delicijs voluptarent. Itē sunt similes Simiæ de qua dicunt naturales, q̄ licet nullū aīal sit hōī similis extra, itus tñ est maximē dissimile. Sic vita hypocritæ extra vñ rōnalis, intra tñ est rationi maximē dissimilis. Itē similes sunt lanijs, q̄ facies dñr hñe virginæ, pedes æquinos, catulos quos lactare debēt laniāt. Isā. 34. dñ de Ecclesia. Erit cubile draconū, & pascua strutionū. Et post. Pilosus saltabit, ibi cubabit lamia, ibi foueā habuit ericius &c. Item similes sunt araneæ, q̄ se totā cuiſcerat, vt capiat muscas. Sic hypocrita se, & totā subtilitatē suā apponit, vt capiat muscas laudis humanæ, vel alicuius bñficij tpalis, & hoc est tota fiducia eius. Ioh. 8. Quæ est. n. spes hypocritæ si auarē rapiat sicut tela araneæ fiducia eius. Itē similis est hypocrita Angelo Sathana, q̄ se transfiguratur in Angelum lucis, quia hypocritæ extra sūt hoies, sed intus sunt Dæmones, Angeli sunt in exteriori apparētia, sed intus sunt Angeli Sathanæ in lucis Angelos transformati, vt decipiant hoies simulata sanctitate. Refert magister Iacobus, q̄ cum quidā Abbas Cystercien. rediret a capitulo cum quodam Monacho multum literato, & essent in medio cuiusdā siluæ errantes, occurrerunt eis qdā, q̄ videbatur valde religiosus, rogantes eos, vt declinarent ad abbatia suā. Qd̄ cum facerent, videbatur eis ornatissima, & ordinatissima abbatia illa in oībus officinis. Et cum viderent iacere in lectis pulcherrimis, Garſiones, & Monachi horrore concussi non poterant quiescere, sed & equi nitebantur capistra sua rūpere, & fugere, nec de auena sibi apposita gustabant. Cum autē factō mane vellent recedere, venit Abbas illius abbatie rogans enixe, vt loqueretur aliquis eorū in capitulo. Qd̄ cū intrassent videntes maximum capitulum, & monachorum maximam societate, mirati sunt de apparentia maxima religionis, & de spiritualitate maxima monachorum. Cum autē ad præceptum Abbatis dictus monachus prædicaret, æstimans eos spiritualissimos, vt ipsi apparebant; incēpit loqui de Hierarchijs, & ordinibus Angelorum. Cum autē primo loqueret de inferiori ordine Angelorum, & deiectione malorum, qui nō steterūt, exiuit maxima multitudo de capitulo. Similiter cū de tertio ordine, & alijs loqueretur multi exibant. Cum autē ad vltimum paucissimi remansissent, indignatus monachus quæsiuit quid hoc esset. Tunc Abbas ait. Nos fuimus de illis Angelis de quibus loqueris. Illi autē de quorū ordine, & ruina loquebaris, cū de hoc loquebaris recedebant, non valentes ferre verba suæ deiectionis. Nos qui remansimus fuimus de superioribus ordinibus de quibus nōdum locutus es, nec volumus vltra audire verba tua, & hoc dicto ipsi cum abbatia sua cū maximo sonitu euanuerunt. Dicti autē monachi se inuenientes inter dumos, & paludes, vix ad viam redire potuerunt. Item similes sunt quibusdam arboribus, vt viti siluestri, q̄ primo floret i vere, & redolet in Autumnno, fert pro fructu labruscas. Isā. 5. Expectaui, vt faceret vvas & fecit labruscas. Similiter, & arundini, q̄ pro fructu fert lanuginem. Sap. 5. Quasi lanugo, q̄ a vento tollitur. Math. 11. Arundine vento agitata. Arundo luto radicitur, vacua eleuatur, lanuginem secundat, Sic hypocritæ cum sint vani opera habēt, sicut Apoc. 3. dicit dñs de Epō Sard. Nō inuenio opera tua plena corā Deo. Item sunt similes arbori sambucæ, quæ gratū, pulchrū, & odoriferum præterdit florem, fructū fert tetrū, & contagio sum. Sic hypocrita licet primo habeat apparentiā honestatis, in fine exhibet opera seditatis. Aliquando, sed rare fit, qd̄ asserit B. Greg. Turon. in Hist. Francorum 4. li. 11. c. qñ ante mortem Theotēaldi Regis Francorum arbor sambucæ sine vitis consuetudine vvas maturas protulit, & quæ grana nigra dare solita est, dedit grana racemorum. Sic fit miraculosē qñ hypocrita aliquis ad Deum conuertitur, qui faciebat opera seditatis, in charitate manens fert opera Deo grata. h. d. dictus Gregorius se vidisse. Item sunt similes arboribus Sodomorum, de quibus in Hist. Scholastica dñs, q̄ ferunt iuxta mare mortuum poma liuida apparentia exteriori, sed cum matura creduntur, & aperiantur, scintillis plena inueniuntur. Sic opera hypocritarū, quæ vñr modo viuā, inueniuntur in morte coram Deo, & sanctis morte plena. Itē comparantur mirice, quæ fert florem pulchrū, & multum in fine

fructum inutilem, & vacuum. Hier. 17. Erit quasi mirice in deserto. Item similis est ligno putrido, qd̄ de nocte lucere vñ, sed de die esse putridum apparet. Sic hypocrita in nocte vitæ pñtis vñ esse aliquid lucidum, & pulchrū, sed in die æternitatis apparebit esse lignum putridum æternis incendijs præparatū. Itē comparatur quibusdā graminibus, vt dicit B. Greg. in moralibus super illud Iob 8. Nunquid vireſcere potest scirpus absque humore, & carectū sine aqua ante oēs herbas arēſcit cum adhuc sit in flore, nec manu carpatur. Sic spes hypocritæ peribit. Gloss. ibi. Scirpus intus est vacuus, carectum manum tangentis lædit, quia hypocrita correptionem non recipit, sed ad dilacerandum vitam aliorum prorumpit, alios enim iudicat, & reputat peccatores, & habens trabem in oculo suo, videt festucā in oculo fratris sui. Contra quem dñs Math. 7. Hypocrita eijce primum trabem de oculo tuo, &c. Correptionem aut non recipit, vel quia nō curat esse bonus, sed solum apparere, vel quia culpam suam non recognoscit, plus eis credens, qui eum sanctum prædicant, & credunt, q̄ conscientia suæ, quia sunt illi plures, & conscientia cæca est. Contra quos poeta. Plus alijs de te, q̄ tu tibi credere noli. Greg. super illud Iob 26. Non clamabunt cum victi fuerint. Victi non clamant, quia humana auiditate superati sanctos se putant, etiam cum in peccatis moriuntur, sicut patet in vitis patrum. Quidam frater interrogauit senē, quid saluati hominem? Rñdit senex. Opus. Hoc probauit per exemplum illius solitarij, de quo tanta opinio habebatur in ciuitate, q̄ oēs conuenerunt in eius transitu cum cereis, quem vidit quidam sanctus a Dæmonibus violēter extrahi, & deportari, de quo hñ supra de morte. Item comparatur hypocrita quibusdā artificialibus, sicut Idololo, cuius tota cultura, & apparentia est exterius. Zach. 11. O pastor, & Idolum, qm̄ nec habet vitam gratiæ, nec motum virtutū, vel affectionum ad bene operandum, nec sensum compassionis, vel deuotionis, magis enim vult apparere bonus, q̄ esse, magis hñ simulacra bonorum, q̄ vera bona. Sen. Apud iniquos nō sūt vera bona, sed simulachra bonorum. Item similis est statuz, quæ erexit Nabucho. quæ exterius erat aurea, intrinsecus lutea, tales constituit in Ecclesia, vt ab hominibus adorarentur. Itē similis est statuz, quæ inuēta est loco Dauid in lecto eius. j. Reg. 19. Item hypocrita est figmentum, qd̄ dñ chimera, vt sit in sola hominum opinione, sed in re nihil. Item hypocritis dñ esse fermentum. Luc. 12. Attendite a fermento Phariseorum, qd̄ est hypocritis. Et dñ esse fermentum, quia hypocritæ suo malo exemplo, vel mala doctrina corrumpunt alios. 1. Corin. 15. Modicum fermentum totam massam corrumpit. Ioh. 24. Qui regnare facit hypocritam pp̄ peccata populi, quia scilicet eorum superbia metur illud, vt superioribus corruptis corrumpantur & ipsi. Vnde hypocritis comparatur lepra, quæ est morbus contagiosus, q̄ cū nascitur in capite, & maximē in oculis, inferiora membra corrūpit. Isā. 1. Omne caput languidū, &c. Et post subiungitur facilis corruptio inferiorum. A planta pedis vsque ad verticem nō est in eo sanitas. Item hypocrita comparatur sterquilinio niuibus cooperato, & sepulchris ornatis, & parietibus dealbatis, calicibus, & parapsidibus exterius mūdatis, intus autē fecibus plenis Mat. 15. & aureo calice Babilonis. Apoc. 16. Quarto autē hypocritis vitij detestandum mouere debet horror pœnæ futuræ, quia videlicet finaliter damnabunt. Ioh. 13. Non veniet in conspectu eius oīs hypocrita. Veniet quidem ad iudicium condemnandus, & de sua occultata malitia confundendus, sed non veniet saluādis ab eo, & faciem eius gloriosam visurus. Item Ioh. 27. Quæ. n. spes mea si auarē rapiat, &c. Sequitur. Nō liberabit Deus aīam eius, nec audiet clamorem eius cum venerit angustia super eum, sed separabit eum a se, & exponet Diabolo. Sicut malum seruū de quo dñ Matth. 24. diuidet enim. i. a se separabit, partemq̄; q̄ hypocritis ponet, ibi erit flectus, & stridor dentium. Circa tertium sciendum, q̄ hypocritis quatuor sunt dñæ, vel species. Prima species est qñ aliquis simulat se hñe, qd̄ non habet, & facere, qd̄ nō facit. Sicut illi, qui facies suas exterminant pallore. s. & macie, vt appareant hominibus ieiunantes, cū tñ non ieiunent. 1. Thi. 4. In hypocritis loquentium mendacium. Secunda species est eorū, qui bona quidem faciunt, sed ea sordant intentione corrupta. Math. 6. Cum facis eleemosynam noli canere ante te, sicut hypocritæ faciunt. Tertia species est quando bonis obumbrationibus mala sua depingunt, contra quos Math. 15. Vx vobis hypocritæ, qui similes estis sepulchris dealbatis, &c. Vel qui sumunt habitum sanctitatis, & non habent actum. Iti sunt similes Symoni Cyreneo, qui Crucem domini in angaria portauit, non q̄ eum introduceret in Paradisum, sed alios: de quibus B. Bern. Vx portatibus Crucē non sicut Saluator suam, sed sicut ille Symon Cyrenæus alienā. Vx cytharedis cythariātibus nō vt illi de Apoc. 1 cytharis suis, sed i alienis. Vx semel, & vñ iterū super bis pauperibus crucē Xpi portatib⁹, & Xpm̄ nō sequētib⁹. Qui

nimirum

nimirum ei passionibus participatur, humilitatem sequi negligit duplici contritione conterentur, qui homini sunt, qui pro tpali gloria tpaliter se affligunt, & in futuro pro interna superbia ad æterna supplicia pertrahuntur, laborant cum Christo, sed non regnant cum eo, Christum in paupertate sua sequuntur. De torrente in via bibunt, sed non exaltabit caput in patria. Quarta species est, quod aliquis simulat se velle occultare bona sua, cum tamen desideret ea esse manifesta hominibus ne appareat esse hypocrita, & ut melior appareat hominibus. Contra tales Math. 6. Cum oratis non eritis sicut hypocritæ tristes, qui amant in synagogis, & in angulis platearum stantes orare, ut videantur ab hominibus, ut videlicet homines eos velle latere videant, amen dico vobis receperunt mercedem suam. De Iactantia, singularitate, & Arrogantia, require supra, inter gradus superbiæ. Item de Iactantia, supra primo libro.

De Ironia. Dist. XI.

Deinde considerandum est de Ironia. Circa quam consideranda sunt duo. Primo utrum ironia sit peccatum. Secundo de comparatione eius ad iactantiam. Circa primum sciendum, quod ironia dicitur duobus modis. Vno modo secundum vulgarem modum loquendi quodammodo. Aliquis in proferendo aliquid pertinens ad laudem alterius intendit contrarium, v.g. Volens vituperare aliquem de feritate dicit. Tu multum es benignus. Vel de in patientia seu ira dicit. Tu multum es patiens. Vel, o quantum tu es benignus, & patiens, & homini. Ironice loquebatur Apostolus I. Cor. 6. Secularia iudicia si habueritis contemptibiles, qui sunt in Ecclesia illos constituite ad iudicandum. Quod autem ironice loqueretur ostendit cum illico subiungit dicens. Ad verecundiam vestram dico. Alio modo dicitur ironia secundum Philosophum 4. Ethic. per quod aliquis minora de se fingit. Hoc autem potest contingere dupliciter. Vno modo salua veritate, dum scilicet maiora, quæ sunt in seipsis reticent. Quidam vero minora detegunt, & de se proferunt, quod tamen in se esse recognoscunt, & sic minora de se dicere non pertinet ad ironiam, nec est dictum secundum genus suum, nisi per alieuius circumstantiarum corruptionem. Alio modo aliquis dicit minora a veritate declinans, puta cum asserit de se aliquid vile, quod in se non recognoscit, aut cum negat de se aliquid magnum, quod tamen percipit in se esse, & sic pertinet ad ironiam, & est semper peccatum. Vnde dicit Augustinus super Ioh. Non ita caueatur arrogantia, ut veritas relinquatur. Et Gregorius dicit, quod incaute sunt humiles, qui se mentiendi illaqueant. Salomon autem non est meritis, dicendo Prouer. 30. Stultissimus sum virorum, & sapientiam hominum non est mecum. Similiter nec Amos Propheta quod dixit. Non sum Propheta nec filius Prophetæ. Duplex enim est sapientia, & duplex stultitia. Est enim quædam sapientia secundum Deum, quæ humanam, vel mundanam stultitiam habet adiunctam, secundum illud I. Cor. 3. Si quis inter vos sapiens vult esse in hoc seculo stultus fiat, ut sit sapiens. Alia vero est sapientia mundana, quod ut ibidem subdit stultitia est apud Deum. Ille ergo, qui a Deo confortatur confitetur se esse stultissimum secundum reputationem humanam, quia scilicet humana contemnit, qui hominem sapientia quærit. Vnde & ibidem subditur. Et sapientia hominum non est mecum. Et postea subdit. Et noui sanctorum scientiam. Vel potest dici sapientia hominum esse, quæ humana ratione acquiritur. Sapientia vero sanctorum, quod est diuina inspiratione habet. Amos autem negauit se esse Prophetam origine, quia scilicet non erat de genere prophetarum. Vnde & ibidem subdit, nec filius prophetæ. Circa secundum. de comparatione ironiæ ad iactantiam. Sciendum, quod vnum mendacium dicitur esse grauius altero. Quod quidem ex materia de qua est, sicut mendacium quod fit in doctrina religionis est grauissimum. Quodque autem ex motiuo ad peccandum, sicut mendacium perniciosum est grauius, quod officiosum, vel iocosum. Ironia autem, & iactantia circa idem mentuntur, vel verbis, vel quibuscumque exterioribus signis. Circa conditionem personarum, vnde quantum ad hoc æqualia sunt. Sed ut plurimum iactantia ex turpiori motiuo procedit. scilicet ex appetitu lucris, vel honoris. Ironia vero ex hoc quod fugit, licet inordinate per electionem alij grauius est. Et secundum hoc Philosophus dicit, quod iactantia est grauius peccatum, quod ironia. Contingit tamen quodque aliquis minora de se fingit ex aliquo alio motiuo, puta ad dolose decipiendum. Et tunc ironia est grauior. Et nota, quod cum duplex sit excellentia. Vna quidem in temporalibus rebus, alia vero in spiritualibus. Contingit autem, quod aliqui per exteriora signa, vel per verba prætentunt quidem defectum in exterioribus rebus, puta per aliquam vestem abiectam, aut per aliquod homini, & per hoc ipsi intendit ostentare aliquid excellentiam spirituale, sicut dominus de quibusdam dicit Math. 6. Quod exterminat facies suas, ut appareat hominibus ieiunantes. Vnde isti simul incurrunt vitium ironiæ, & iactantiæ, tamen secundum diuersa, & propter hoc grauius peccant. Vnde, & Philosophus dicit in 4. Ethic. quod & superabundantia, & valde defectus iactantium est. Propter quod de Augustino legitur, quod neque vestes nimis præciosas, neque nimis abiectas habere volebat, quia in utroque homines suam gloriam quæruunt.

Speculum Morale.

Deinde considerandum est de adulatione. Circa quam consideranda sunt tria. Primo quid sit adulatio. Secundo utrum sit veniale, vel mortale peccatum. Tertio, quod pertinet & debent mouere ad hoc vitium detestandum. Circa primum sciendum est quod amicitia vera, & affabilitas, & si principaliter intendat delectare illos cum quibus viuunt seu amicabiliter conuersantur, tamen quod expedit, vel propter bonum non veretur, vel refugit contristare, vel propter bonum proximi consequendum, vel propter malum aliquid excludendum, sicut dicit Philosophus 4. Ethic. Et Apostolus 2. Cor. 7. Si contristati ui vos in Epistola non me poenitet. Et Sequitur. Gaudeo non quod contristati estis, sed quia contristati estis ad poenitentiam. Si ergo vel it aliquis illos quibus conuiuunt in omnibus delectare in loquendo, profecto excedit modum in delectando, & ideo peccat per excessum. Et si quidem hoc faciat sola intentione placendi, vel delectandi, placidus secundum Philosophum appellatur. Si autem hoc faciat intentione alicuius lucris consequendi, vocatur blanditor, vel adulator. Cõter tamen solet nomen adulationis attribui omnibus, qui supra modum debitum volunt alios verbis, vel factis delectare in conuersatione cum. Sciendum autem quod aliquis potest alium delectare laudando, & bene, & male, puta scilicet circumstantiæ debet, vel seruanti, vel prætermittitur. Si enim velit quis alium delectare laudando, ut cum suis sermonibus consoletur, ne in tribulationibus deficiat, vel ut lenius ea ferat, aut ut amplius in bono proficiat debitis circumstantiis obseruatis, sic non est adulatio, sed pertinet ad virtutem amicitie. Ad adulationis vero vitium pertinebit si velit quis alium laudando delectare in illis in quibus non est laudandus, puta quia mala sunt, secundum illud Ps. Laudatur peccator in desiderijs animæ suæ, &c. Vel quia non sunt certa, secundum illud Eccl. 27. Ante sermonem ne laudes virum. Vel etiam si probabiliter timeatur, quod huiusmodi laude ad inanem gloriam prouocetur, secundum illud Eccl. 17. Ne laudes virum in specie sua. Et iterum. Ne laudes hominem ante mortem. Similiter si velit aliquis homini placere, ut in eo nutriat, vel augeat charitatem, & sic amplius proficiat, laudabile est. Sed si velit placere Deo propter inanem gloriam, vel propter lucrum aliquod assequendum, vel et si malis placere quæreret, & in malis, hoc esset peccatum, secundum illud Ps. Dominus dissipauit ossa eorum, quæ hominibus placent. Et Apostolus Gal. 1. Si hominibus placerem, Christi seruus non essem. Circa secundum. quod adulatio sit mortale, vel veniale peccatum. Sciendum, quod peccatum sit mortale, quod contrariatur charitati. Adulatio quodque contrariatur charitati, quodque non. Contrariatur autem charitati tripliciter. Vno modo ratione ipsius materie, puta cum aliquis laudat peccatum alterius, hoc enim contrariatur dilectioni Dei, contra cuius iustitiam loquitur, contrariatur etiam dilectioni proximi, secundum illud Ps. Quoniam laudatur peccator in desiderijs animæ suæ, & iniquus benedicitur, exacerbauit dominum peccator. Et Hieronymus dicit. Nihil est, quod tam facile corrumpat mentes, quod adulatio. Et super illud Ps. Conuertantur statim erubescetes, dicit glossa. Plus nocet lingua adulatoris, quod gladius persecutoris. Item super illud Ps. Oleum peccatoris non impinguet caput meum, dicit glossa. Falsa laus adulatoris mentes hominum a rigore veritatis emollit ad noxia. Vnde manifestum est, quod sic est peccatum mortale. Alio modo contrariatur charitati ratione intentionis, puta cum aliquis adulator alij, ut ei fraudulenter noceat siue corporaliter siue spiritualiter, & sic etiam est peccatum mortale. Et de hoc dicit Prouer. 27. Meliora sunt vulnera diligentis, quod fraudulentia odientis oscula. Tertio modo contrariatur charitati per occasionem. Sicut cum laus adulatoris sit alieui occasione peccandi, et præter intentionem adulantis, & in hoc cõsiderari oportet utrum sit occasio data, vel accepta, & qualis ruina subsequatur, quia si sit occasio data, & inde sequatur peccatum mortale, ipse adulator dans occasionem illam peccat mortaliter. Si vero sequatur peccatum veniale, peccat adulator venialiter. Si vero sit occasio accepta præter intentionem adulatoris, si sequatur ruina peccati mortalis, adulator peccaret mortaliter, si autem sit occasio peccati venialis, venialiter peccat, sicut, & de scandalo dici solet. Si autem ex sola auuiditate placendi, vel alios delectandi ad malum aliquid excludendum, vel ad bonum aliquod in necessitatis articulo consequendum aliquis adulat, sic non est contra charitatem. Vnde nec est mortale, sed solum veniale peccatum. Circa tertium, sciendum quod adulationis vitium cauendum, & detestandum est multiplici ratione. Primo quidem, quia adulatio simplices dementat, secundo quia bonos fomentat, tertio quia malos fomentat, quarto quia peruersos augmentat. Simples quidem dementat verbis fallacibus, ut sibi videantur alij, quam sint, vel alios credant alios, quam sint, ut malos credant bonos, & feras, & Lupos, & Leones faciant sibi videri homines, scilicet cum eos, qui operantur crudeliter, ut exactores pauperum faciant sibi videri, quod operentur rationaliter, paruos faciant sibi videri magnos, & stultos sapientes, & malos bonos. Sicut erat demontatus Romanus Tertius.

Tomus Tertius.

A a 3 boam

Speculum Morale Vincentij.

boam adulationibus iuvenū cū dicebat. **Minimus digitus meus grossior est dorso p̄is mei.** 3. Reg. 12. Secundo adulator bonos fermentat verbis mendacibus: adultores .n. sunt falsi testes, & mendaces quos quærunt hoies, vt ferant testimonium pro se. Eccl. 20. Qui edunt panes illius falsæ linguæ sunt, cū ipsi super oia indigeant veridicis testibus, qui eis dicerent veritatem. In hoc .n. magni hoies sunt egentes, quia non habent qui dicat eis veritatē, licet alia abundanter habeant. Seneca. Monstrabo tibi quid oia possidentibus desit. s. q. verum dicat. Sicut recognouit bene Theodosius Imperator de Ambrosio, q. arguit eū publicē de peccato suo publico. Vñ ait. Inueni vnum hoicem veritatis in toto mundo. Ambrosium. s. Pontificē, q. et p̄niam publicam fecit pro peccato suo publico. Isti blandiendo decipiunt, q. faciūt hoies obliuisci diuorum iudiciorum, & recedere a mandatorum via. Isa. 3. Popule meus, qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt, quia faciunt credere miseris, q. sint beati, & stultis, q. sint sapientes. Sicut illis, q. stultis naturaliter imponit mitrā de pergamo, quos faciunt credere Epos, faciunt errantes credere, q. bñ vadūt, & ducūt eos per inuia, vt latrones ducunt peregrinos extra viam publicam, vt spoliēt. Ideo sequitur. Viā gressiū tuorum dissipant, Stat ad iudicandū dñs Hier. 38. Seduxerunt te, & p̄ualuerunt aduersum te viri pacifici tui. Sicut dicit Hier. ad Sedechiam. Similiter Hier. 41. legitur scisse Hysmael filius Carex peregrinos euntibus in Hierusalem, quos seducens occidit. Isti sunt similes aucupibus, q. dulciter sibilando laqueos abscondunt in quibus cū dulci sibili inducunt aues. Sicut dicit. Prouer. 29. Homo qui blandis sct̄isq; sermonibus loquitur cum proximo suo, quasi rete expandit pedibus suis. Fallunt hoies, quia eos quasi vendere sibi volunt dum sibi laudant. Vñ adulatori ait quidā. Quid mihi me laudas, nunquid mihi vēdere me vis? Tales sub specie amicitie decipiūt. Sed meliora sunt vulnere diligentiā, q. fraudulenta odientis oscula. Prouer. 27. Quis de beat aut velit irasci amico vera dicenti: nam etsi odiū parit veritas, non hoc agit. Nā in odium vitiorum sanctus amor ignescit, & lequitur, & in illos magis inuehit, quos magis diligere cōprobatur. Amicorum parcere vitijs est adulatio non dilectio. nec tā amicitia, q. amentiam sapit, non arguere quos amamus. Adultores autē eo amplius caueantur quo sub amantis specie nocere non desinunt, donec lumen interioris oculi obtundatur, & aures ne verum audiant obturentur. Sed vt ait Cicero. Cuius aures clausæ veritati, vt verum audire non possint, eius salus desperanda est. Adultores oia p̄ferunt ad libitū alienæ voluntatis, parum ad solidum veritatis. De hoc ait qdam sapiens. Adulator est inimicus ois virtutis, & quasi clauum figit in oculo illius cū quo conserit, eoq; magis cauendus est quo sub amantis specie nocere cupit. Comites .n. habet odiū, proditorem, & no. ā mē daci, excitationem proximī, exterminium totius honestatis. Seneca. Adulatio similis est amicitie, q. apertis auribus excipit, & leuiter in p̄cordia nostra descendit, eo ipso gratiosa quo lædit. Venit ad me pro amico blandus inimicus, & vitia mihi sub virtutum specie suggerit. Idem. Adulationes euita, si q; tibi tā triste laudari a turpibus, q. vt lauderis ob turpia. Difficilimum est adulatorum assertiones repellere, quorum sermones aium quadam voluptate resoluunt, nullus per adulationem amicitia mercaris, nec ad tuam promerendam, per hanc aditum pandas, non acerba, sed blanda verba timebis. Tertio adulator malos fomentat blandis sermonibus, est .n. adulator sicut nutrix Diaboli, lactans, & nutriens in malum, nō solum paruulos, sed et senes, & libetius magnos, q. paruos, puta Reges, Principes, & P̄latos. Adultores sunt similes lamijs, quæ facies habent virginæ, & corpus ferinum, qui quos lactant, laniant, & occidunt. Vñ dñr laniat quasi lanæ a laniando. Ideo Prouer. 1. Fili si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis. Et 16. Vir impius lactat amicum suum, & ducit eum per viam non bonam. Nota. Nutrices paruulorum non solum lactant, sed & suauiter cantant ad sopiendum eos. Sic adultores quos lactant cantibus suis, i. blandis sermonibus sopiūt in peccatis, similes sunt illis tibiaicibus, qui canebāt circa mortuam filiam Archismagoga Math. 8. Item illis, qui sepeliebāt mortuum Mat. 8. Sinite mor. se. & c. Greg. abi. Mortuus mortuum sepeluit, cum peccator peccatorem fauorum aggere p̄mit. Sunt sacerdotes Diaboli cantantes adulationes super mortuos quos flere debuerunt. Isti incipiunt quasi vigilias de Placebo, cantant .n. carmina Diaboli, quæ .s. sciunt hominibus placere. Rñdēt. n. singulis sicut Echo. Sap. 28. Resonans de altissimis montibus Echo. Conformant enim se adultores vocibus, & voluntatibus eorum quibus cupiunt adulari. Osee 7. In malitijs suis lætati cauerunt regem, malitias eius dicentes esse iustitias. Dicunt enim principi rapienti, vos potestis, & debetis hoc facere, quia omnia vestra sunt, & ipsi sunt mali rustici, Ecclesias spoliandi dicunt, dñe potestis accipere, quia totum est perditum, quicquid

isti clerici, vel Monachi possident, & sic de alijs. Ps. Landā peccator in desiderijs aīæ suæ, & c. Aug. Linguæ adulantium alligant hoies in peccatis, & sic aīas eorum trahunt secum in perditionem. Rex quidam collateralis suos interrogauit dicēs. Quid de me dicunt hoies in regno meo? Qui dixerunt ei. Dñe quid possunt ipsi dicere de vobis nisi omne bonum? oēs laudant vos, & amant, dicentes q. nunq̄ fuit princeps melior vobis. Rursum interrogauit eos. Vos autem quid dicitis, quid de me sentitis? Rñderunt. Nos dicimus dñe, q. vos estis sapiētissimus, benignissimus, largissimus, pijsimus, animosus, bellicosus, Deo, & hoibus gratosus. Indignatus Rex videns illorum infidelitatem, & falsitatem verborum, dixit eis. Si forenses, qui me non nouerunt, q. a facta mea non vident, falso me laudant, non est mirum: sed vos qui quotidie mecum estis, & vitam meam videtis, scitis eorum contraria, quæ in me laudastis, ideo mendaces, & seductores vos reputo, quia hucusque me vestris blādis sermonibus decepistis, & in multis vitijs enutristis. Lam non sum puer, nec deinceps vobis tales nutrices hēe. Vos dicitis me prudentem esse, ego video, q. inutilia concupiscam, & appetam nocitura. Saluti meæ necessaria omitto, committo contraria, in ocio sitatibus vanitatibus, & qd̄ peius est in perniciosis operibus totum tps expendo. Quare ergo me in nullo laudabilem laudare mendaciter p̄sumpsistis, recedite a me, quia consilium, & consortium vestrum vilipēdo. Quo enim in vobis confidere possum, q. in temporalibus tāquam minus necessarijs mihi fideliter consulatis, qui de necessarijs aīæ meæ saluti metam impiē seduxistis? Vtinam sic facerēt omnes reges, & principes, q. a se abijcerent tales pestes. Isti sunt quasi pincerne Diaboli, mortis poculum propinantes. Alexāder Nechao. Adulatio est venenum melle linunt, aut mel venenatum. Hiero. Adulatorum assentationes, & noxia blandimenta velut quādam pestes fuge. Itē tales sunt, q. sub cubito dñorū suorum, vel sub capitibus puluinis ponunt. Ez. e. 13. Vx illis, q. cōsumunt puluinis sub omni cubito manus, & faciunt ceruicalia sub oī cubito ad capiendās aīas. Sicut enim ait Greg. Quisquis male agentibus adulator puluinum sub cubito, vel sub iacentis capite pouit, vt qui corripit ex culpa debuerat, in ea fultus laudibus molliter requiescat. Quarto adulatio peruersos augmentat in suis sceleribus. Hoc enim est oleum, vel vnguentum Diaboli, de quo Ps. Oleum peccatoris non impinguet caput meum. Hoc qui vngitur, hic apparatus, vt in peccato succendatur, & in futuro fortius comburatur. Hoc est simile illi oleo, de quo legitur in vita B. Nicolai, q. quibusdam nauigantibus peregrinis ad S. Nicolaum Diabolus apparet in litore in similitudine cuiusdam matronæ nobilis tradidit pixidem, in qua dicebat esse p̄ciosū vnguentum, rogans eos, vt linirent inde parietes Ecclesie S. Nicolai, vt meliorē odorē semp haberent. Quibus cū B. Nicolaus nauigantibus appareret, & p̄ciperet, vt illud oleū Diaboli in mari proijcerent. Hoc facto mare inde exarsit inflammātū. Sic adulatio in malum inflāmat eos, qui s. amaritudine p̄nitentiæ sunt. Item adulatio similis est Diabolico vnguento, quod dedit Diabolus Cypriano, vt eo domum Iustine vngeret, & ipse cor eius interior ad peccatum inflammaret, sicut legitur in passione Iustine, & Cypriani. Item agit hoc oleū. i. falsa laus adulatoris, q. mentes a rigore veritatis emollit. & ad noxia inflācit. Exemplum qñ Nabucho. dixit principibus, & ducibus bellatorum cogitationem suam in hoc esse, vt omnem terram suam suo subiugaret Imperio, placuit oibus tanq̄ adulantibus. Judith 2. Itē cū Rex Assuerus iratus contra Valtī reginā interrogauit consiliarios suos, cui sententiæ Regina subiaceret? Rñderunt: Regis iusta est indignatio, non temperauerunt suam orem regis, nec excusauerunt furorē regis, nec excusauerunt absentē, sed magis cōtra eam suam protulerunt. Heiter 1. Itē amici Aman, & vxor vidētes pessimam eius voluntatē contra Mardocheū non mitigauerunt eū, sed dixerunt. Iube parari excelsum trabē, & c. Heiter 5. Item Principes Darij Regis Persarū volētes, q. Rex iniquū decretū statueret contra Danielē, p̄miserūt aliquid qd̄ ad eius honore videbāt p̄tinere. Dan. 6. Pharisei volentes Iesum capere in sermone, cēperūt magnas laudes ei dicere. Magister scimus, q. verax es, & c. Itē Herodi nephandulimo, qui occidit Iacobū, & incarcerauit Petrū, populus acclamabat Dei laudes, & non hominum. Actū 12. & iō p̄cutus ab Angelo expirauit. Patet igitur ex p̄missis, q. adultores non solum fomentant hoies magnos in vitijs, verum etiam ipsorum p̄sumptiones, elationes, & temeritates augmentant suis peruersis consilijs. Propter hoc antiqui sapientes cauebant solliciti ne adultores regibus loquerentur. Vnde orator quidam Imperatori loquēs dicebat. Imperator Anguste cū in multis tū in hoc elucet maxime prudentia tua, q. istū adultores nōdū te oīno reddiderunt insanū, q. cum applaudunt, nō nō Dijs, sed tibi, & populo iniuriā faciūt. Deorū siq̄ de minuit, reuerentiā quos tibi parificat, te arguit insipientiā, dū cōditionis

tuz repugnante natura te parem Dijs persuadere præsument, nota superstitionis seducunt populum cui mortales Deos, p im mortalibus persuadent esse colendos. Sed in eo aliqd diuinu tibi inesse monstrabis, si oēs istos, q diuinitati euz fraudulēter ap plaudunt rapi feceris ad tormēta. Quis.n. Deorū ei parcat a quo se deceptū iri intelligat? q s non irruat in eū, q aureos louis oclos eruit? vt argento gēmisq; sublatis cum nitā ex cæcare? nēpe Deos inuisibiles, & immortales circunuenire, & eis fallaciæ para re insidias, grauioris culpæ est, eo q ab his visibiliū Deorū fabri ca sustentat, & honorē, qui istis exhibet ipsi remunerat. Si lapis ergo Auguste in Deorū hostes insurges, & te Deorū docebis esse cultorē, si deceptores istos exterminaueris, ex cæcatores tuos Deorū contēptores, & iniuriā punias vtrorūq;. Guiardus cancellarius Parisiensis, & postmodū Tornacensis Ep̄s, dicebat fabulā talē. Duo hoīes errantes a casu venerūt in terrā Symiarū, quos cum vidissent hmōi Symie, conuenerunt adinuicē dicentes. Isti hoīes sunt exploratores, vocemus eos, & sciamus ad qd veniūt. Ego inquit earum maior ero in loco eminenti, & vos circūdabit me quasi regē vestrū, & honorabitis vndiq;, & ego faciā altos gestus. Qd cū fecissent vocauerunt dictos hoīes, quorū vnus vocabatur Falsidicus, & alter Veridicus. Vocatus est Veridicus, & requiritur a rege earum ad quid venerat, & qd sibi videret de eo, qui ait. Dhō dicet vos faciatis nobiles, & magnos gestus, mihi v̄ q non cōpetunt conditioni vestræ, cū sitis aīal deforme & impotēs. Tunc Rex ille ait Simijs suis, audistis quid iste au sus est dicere contra me, acute vngues vestros, & eū totū discerpit. Qd & fecerunt. Postea quæsiuit a Falsidico consimile. Qui ait. Dhō vos estis aīal maximæ nobilitatis, & dignitatis, & potestatis, q tot & tantos habetis principes sub vobis, multū est vestra sublimitas honoranda. Qd audiens Rex præcepit, vt sublimaretur, & ab oībus honoraret. Item idem aliud exemplū dicebat fabulosum. Cum Leo, & Lupus, & Vulpes iuissent venatum, & accepissent p̄dā quæsiuit Leo a Lupo quō deberet distribui. Qui ait q media pars esset sua, & Leonis altera, pro quo deditgnatus Leo proiecit pedem suum super caput eius, & extraxit inde pellem vnguibus, & quæsiuit a Vulpe, quō deberet partiri p̄da. Qui ait, dhō vos estis Rex n̄s, & capitaneus, vos debetis habere medietatē prædæ, & dhā n̄ra regina vxor vestra quartam partē, & filius v̄ nobilis Leuculus aliā quartā partē. Quem respiciens Leo quæsiuit quis ita egregie docuerat eum partiri. R̄s dicit. Dhō ille dñs cui dedistis capucium rubeū. Sic est in congregatione magnorum, veridicos opprimunt, & falsidicos exaltant, & balliuos, qui eis aliena adiudicant, diligunt, alios opprimunt, qui contra faciunt. Hoc licet sit fabulosum, propijssimē, & verissimē competet maliciæ multorum.

De discordia. Dist. XII.

DEinde considerandum est de discordia. Circa quam consideranda sunt duo. Primo vtrum discordia sit peccatū. Secundo vtrum sit filia inanis gloriæ. Ad primū dicendum, q discordia opponitur concordia. Concordia aut ex charitate causatur, in quantum charitas multorum corda coniungit in ali quid vni qd est principaliter quidem bonū diuinum, secundario aut bonum proximi. Discordia igitur ea rōne est peccatū in quā tum hmōi concordia contrariā. Sed sciendū est, q hoc concordia per discordiā tollitur dupliciter. Vno modo per se, alio modo per accidens. Per se quidē humanis actibus, & motibus d̄ esse id qd est fm intentionē. Vn per se discordat aliquis a pximo, q̄ scilicet, & ex intentione dissentit a bono proximi in quo debet consentire, & hoc est peccatum mortale ex suo genere pp cōtrarietate ad charitatē, licet primi motus hmōi discordiæ pp imperfectionē actus sint peccata venialia. Per accidēs aut in humanis actibus consideratur ex hoc q aliquid est præter intētionem. Vn cum intentio aliquorum est ad aliqd bonum, qd pertinet ad honorem Dei, vel ad vtilitatem pximi, si vnus æstimat hoc bonum esse, alius aut habet contrariā opinionē, tunc discordia est per accidens contra bonū diuinū, vel proximi, & talis discordia non est peccatum, nec repugnat charitati, nisi hmōi discordia sit, vel cum errore circa ea, quæ sunt de necessitate salutis, vel pertinacia indebite adhibeatur, cum et supra dictum est q concordia, quæ est charitatis effectus, est vnio voluntatū non vnio opinionum. Ex quo patet, q discordia q̄que est ex peccato vnus tm̄, puta cum vnus vult bonum cui alius scilicet resistit. Q̄que autem est cum peccato vtriusq;, puta cum vterque dissentit a bono alterius, & vterque diligit bonum propriū. Discordia aut quæ fuit inter Paulū, & Barnabā fuit per accidens, & non per se. Vterque.n. intēdebat bonū, sed vni videbatur hoc esse bonum, alij aliud, qd ad humanum defectum pertinebat. Non.n. erat talis controuersia in his, quæ sunt de necessitate salutis, quis hoc ipsum fuerit ex diuina prouidentia ordinatum pp vtilitatem inde consequentem. Ad fm. Vtrum sit filia in-

Speculum Morale.

nis gloriæ. Dicendum, q discordia importat quandā disgregationem voluntatis, in quantum, scilicet voluntas vnus stat in alio, & voluntas alterius in altero stat. Quod autem voluntas alicuius in proprio sistat, prouenit ex hoc quod aliquis ea quæ sunt sua præfert his quæ sunt aliorum. Quod cū inordinate sit pertinet ad superbiam & inanē gloriā: & ideo discordia per q vnus quisque sequitur quod suum est, & recedit ab eo quod alterius est, est filia inanis gloriæ. Sciendum autem quod discordia & rixa differunt, quia rixa consistit in exteriori opere, sicut infra patebit. Vnde causatur ab ira quæ mouet animum ad nocendum proximo, & ideo ponitur filia iræ, sed discordia in disuisione motū voluntatis, quam facit superbia, vel inanis gloria ratione iam dicta, & ideo discordia ponitur filia inanis gloriæ.

DEinde considerandum est de seminatione discordiarum. Prouer. 6. dicitur. Sex sunt quæ odit dominus, & septimū detestatur anima eius. Oculos sublimes &c. Sequitur. Et eū qui seminat inter fratres discordias, istū septimo loco ponit tanq̄ magis exosum Deo inter ceteros peccatores. Nec mirum, quia tales tunicam Christi inconsutilem nituntur diuidere, quā dñs inuisiam uoluit remanere. Per hanc tunicam signatur charitas, in qua & per quam unitas ecclesiæ conseruat. Ad hanc hortatur Apostolus Ephe. 4. Solliciti seruire unitatē spiritus in uinculo pacis. Tales sunt recte contrarij Christo, quia Christus uenit ut dispersos cōgregaret in unū. Ioh. 12. Psal. Dispersos Israelis congregabit. De diabolo autem, uel de mēbro eius impio dicitur Ioh. 10. Lupus rapit & dispergit. Et nota, q sicut nihil magis nocet humano corpori quā cōtinuitatis eius diuisio, sic nihil magis nocet corpori Christi mystico, id est ecclesiæ, quā diuisio unitatis ex uno uerbo, quod dicit ille discordiæ seminator oritur tāta dissensio, q destruitur interdum ciuitates, & castra, dissipantur bona, hoīes occiduntur, capitales inimicitia subsequuntur. Pessimū est hoc semen, ex cuius vnico grano tam pestifera messis exurgit. De peccato prauū consilij nota, q prauus consiliarius est proditor, quia decipit illum, qui de ipso confidit. Vn Prouer. 11. Simulator ore decipit amicum suum. Et 26. Sicut noxius est, qui mittit lanceas, & sagittas in mortem, ita vir, qui fraudulēter nocet amico suo. Tales vallant faciem Christi, sicut faciebant Iudæi. Math. 26. Quasi dñs possit eorum altitias ignorare. Cum tñ scriptum sit Ioh. 12. Ipse nouit decipientē, & eū, qui decipitur. Isa. 29. Vx, qui profundi estis corde, vt a domino abscondatis consiliū. Itē prauū consiliū, qd ipsi uolūt alijs dare q̄que iusto Dei iudicio retorquet in ipsos. Sicut fuit Golyath proprio mucrone perēptus. 1. Reg. 17. Et Aman suspensus in patibulo, qd ipse parauerat Mardocheo. Hester 4. P̄. Conuertetur dolor eius in caput eius, &c. Istud.n. habet iustitiæ oīs iniustitiæ, q primo nocet sibi ipsi quicunq; nocere alij machinat. Oīs laqueus deceptionis primo capit eū, qui tetendit, & oīs gladius p̄secutionis prius sp̄aliter transuerberat eū, q co vtit. Vn Eccl. 28. Qui fodit foueam incidit in eam, & qui statuit lapidē proximo offendet in eo, & qui laqueum ponit alij peribit in illo, facienti nequissimū consiliū sup illum deuoluet. Et Prou. 16. Qui fodit foueam incidet eā, & q uoluit lapidē reuertetur in eū. Præui consiliarij de malis oībus, q consulunt fieri, puta de rapinis, & exactiōibus, & hmōi, habent peccatū, & ad restitutionē tenentur, cū alij habeant commodum tpale. In malis faciendis acquiescitur eis cōiter, non in bonis. Vnde si malum consiliū sustinet velint corrigere contrarium consulendo, non creditur eis, vel nō acquiescitur, sicut Iudæi Iudææ proditori dicenti. Peccati tradēs sanguinē iustum, r̄derūt. Quid ad nos? videris Math. 26. De peccato reuelantium secreta sciendum, q agunt, & cōtra ius naturæ, quia ius naturale dicitur celandū esse, qd alicui cōmittitur sub secreto. Et cōtra ius amicitia, sicut d̄ Eccl. 27. Qui denudat arcana amici, fidem p̄dit. Item reuelando secretum damnificat alium, vel diffamat, vix potest restituere famā quam abstulit, vel dampnū, qd intulit. Vnde Eccl. 25. Quæ viderunt oculi tui ne proferas in iurgio cito, ne postea emendare non possis cū deonestaueris amicū tuum. De reuelatione secreti multa mala enenire possunt, sicut cuiuslibet patere p̄t, ideo summopere cauedū est hoc peccatum. De peccato multiloquij d̄ Prouer. 20. In multiloquio non deerit peccatū. Qui multis vtitur verbis lædit animam suam. Et Leuit. 15. Vir qui patitur fluxum seminis immūdius erit. Itē signū est stultitiæ. Eccl. 5. In multis sermonibus inuenitur stulticia. Idem 10. Stultus verba multiplicat. Et 29. Totum sp̄n suum p̄fert stultus. Prouer. 25. Sicut vrbs patens absq; murorum ambitu, sic homo qui non potest in loquendo colibere spiritū suum. De hoc require multa infra de silentio. De peccato turpiloquij d̄ Ephe. 5. Fornicatio autem & immunditia nec nominetur in vobis, neq; turpitudine, aut stultiloquium, &c. Sen. Turpia ne dixeris, patulatum enim per verba pudor eijcitur. Vnde turpiloquium inquinat non solum os hominis, immo po-

Tomus Tertius.

A 2 3 tius

Speculum Morale Vincentij.

tius aiam eius, & totū hoīem indecentem reddit, & mundi cordibus abominabilem aufert verecūdiā, & hoīem efficit impudentem, q̄a cum turpia verba non erubescit p̄ferre, ēt turpia facta, vel opera facere nō veret. Itē multū corrumpit, & inficit audientes, iuxta illud 1. Cor. 15. Corruptunt bonos mores colloquia praua. De peccato scurrilitatis, d̄ Eph. 5. Fornicatio autē & immunditia, &c. Sequitur. Nec scurrilitas, q̄ ad rem non p̄tinet. Scurrilitas, q̄ a stultis d̄r curialitas est iocularitas in verbis p̄uo cantibus auditors ad risum. Vñ scurræ sunt quasi Symiz cum quibus ludie Diabolus, & hoīes excitat ad risum. Ipsi ēt sunt cōsolatores falsi, qui suis recreationibus releuant, & confortant homines in Diaboli seruitio laborantes, ne deficiant in viā qua p̄p̄erant ad infernū. De peccato vaniloquij siue ociofi verbi, nota ēm Greg. q̄ ociofum verbū est, qd̄ pondere iustæ necessitatis, vel intētionē p̄z utilitatis caret, ēm Hiero. Verbu ociofum est, qd̄ absque loquentis, vel audientis utilitate p̄fert. A verbis ociofis abstinere debet homo multiplici rōne. Primo q̄a cum vir iustus sit cœlum, ēm illud. Aīa iusti sedes est sapientiæ, os eius est porta cœli, cœlū autē nunq̄ apertū fuisse legit sine magna, & vtili cā. Sicut patet vbiq; . Item hō est velut castrū obsessum vndiq; , ēm illud Ps. Inimici aīam meam circūdederunt. Os autē hoīs est porta huius castrū, p̄ quā castrum illud frequenter capiū. Iō non sine magna vtilitate aperiri debet, sed cū multa diligentia custo diri. Itē qui thesaurum aīæ non vult amittere, debet portā oris sollicite custodire. Itē vno verbo pōt mereri grām. Vñ reprehēdit eos Bern. q̄ non timent tps amittere in confabulationibus ociofis, dicens. Confabulari aiunt licet donec hora p̄transeat, q̄ sibi ad agendā p̄niam, ad obtinendā veniā, ac acquirendā grām, ad promerendam gloriam, miseratio conditoris indulserat, nec solū sibi, sed & multis alijs p̄t homo esse salutis occasio vno verbo. Vnde ex magna corruptione puenit, q̄ hō ita passim verba inutilia loqui velit. Item lingua hoīs est calamus sp̄ssancti. Ps. Lingua mea ca. scri. velo. scri. Irreuerentiā ergo facere Spiritui sancto, q̄ linguā suā ad inutilia verba laxat. Itē loquela in solis rōnem habentibus inuenit, & lingua est rōnis interpres, & ideo nunq̄ debet homo sine rōne p̄ferre sermonē. Itē p̄ verbis ociofis ad examen diuini iudicij pertrahemur. Sicut d̄r super illud Job 31. Nonne ipse vias meas considerat. Glo. sic Deus vniuscuiusque vias cōsiderat, sic gressus dinumerat, vt nec minutissimæ cogitationes, nec tenuissima verba, q̄ apud nos vsū viluerunt, in discussa remaneant. Et Math. 12. De oī verbo ociofo, qd̄ locuti fuerint hoīes, reddent rōnem in die iudicij. Sed heu, q̄ rō poterit reddi de verbis ociofis, cū sine rōne dicant. Vñ Ber. si p̄ea verbum ociofum est, quia nullā rōnabilem cām habet, q̄ rōnem reddere poterimus de eo, qd̄ est p̄ter rōnem. De peccato indiscretæ p̄missionis d̄r Prouer. 22. Et qui p̄mittit, & quasi gladio pungitur conscientia. Qd̄ contingit multipliciter. Primo q̄n nō soluit aliquis, qd̄ promissit. Vñ de non soluendo reprehendit est conscientia sua. Secundo q̄n promittit, qd̄ soluere nō proponit, sicut aliqui suscipiēdo sacros ordines implicite contentiā p̄mittunt, q̄ tenere non intendunt. De tali voto, vel promissione d̄r Eccl. 5. Melius est non vouere, q̄ post votum promissā nō soluere. Tertio q̄n promittit indistincte, cum tñ promissio non debeat fieri, vel intelligi nisi sub debitis circumstantijs tacitis, vel expressis. Sicut Iep̄the p̄misit absolute, q̄ immolaret Deo q̄cqd̄ de domo sua prius occurreret sibi de plū cū victoria reuertenti. Iud. 9. Stultus fuit absolute p̄mittendo, sed impius in soluendo. i. filiam immolando. Similiter Herodes stultus fuit in p̄mittēdo filiæ suæ, q̄ quicquid peteret sibi daret, nisi debitis circumstantijs intellectis, & impius in soluendo. i. Iohannem decollando. Matth. 6. Quarto q̄n promittit aliquid illicitum contra fidem, vel mores. Sicut illi de quibus d̄r Actuum 23. Deuotione deuouimus nos non comessuros panem, donec occiderimus Paulum. De tali p̄missione d̄r Eccl. 5. Displicet Deo infidelis & stulta promissio. De peccato indiscretæ comminationis d̄r Eccl. 22. Ante sanguinem a. sanguinis effusionem, maledicte, contumeliæ, & minæ frequenter comminatur homo ex surreptione, quæ non vellet, vel ex arrogātia, quæ non posset, vel ex ira, q̄ sibi nō licet implere, a talibus est cauēdum, exemplo Christi de quo infra. 1. Petri 2. Cum pateretur non cōminabatur. Aut p̄cedere debet correctæ charitatiua, sicut d̄r Eccl. 19. Corripie amicum anteq̄ comminaris, & da locum timori altissimi. Locum autē dat aliq̄s timori altissimi, qui magis vult, q̄ hoīes timore Dei peccare dimittant, q̄ humano timore. De peccato indiscretæ taciturnitatis sciendum, q̄ sicut vitiosa est nimia loquacitas, ita vitiosa est q̄hque nimia taciturnitas. Est enim tps tacendi, & tps loquendi. Eccl. 3. Isidorus. Seruanda est lingua non indistincte alliganda. Est. n. vitiosum in electionibus, & promotionibus ad officia dignitatis officij, vel honoris, si tacendo permittas indignū, vel minus idoneum promoueri, vel dignum permittas amittere di-

gnitatem, beneficium, vel honorē. Item in consilijs. Si alijs ex ignorantia, vel malitia malē consulentibus reticeas veritatem. Item in iudicijs si vides aliquem nequiter accusari, vel iniuste condemnari, tacendo peccas. Item in colloquijs, si alijs detrahētibz alicui, vel non arguis detrahentes, vel non excusas aut cōmendas p̄sonam cui detrahitur, peccas tacendo. Item si q̄s speras prodesse verbum ædificationis, instructionis, exhortationis, vel correctionis retines verbum salutis, tacendo delinquis. Vnde Isa. 6. Væ mihi, quia tacui. Et ideo d̄r Eccl. 3. Ne retineas verbū in tpe salutis. Ad hoc sp̄aliter tenetur plati, & oēs habentes curam, & regimen aīarum. Hoc benē figuratum est. Exo. 28. vbi p̄cipitur, vt in extremis partibus vestium sacerdotalium fierent tintinnabula aurea cum malis granatis, vt audiretur sonitus, qd̄ sacerdos ingrederetur, & egrederetur sanctuariū, & non moreretur. Qd̄ exponens Greg. ait: Sacerdos ingrediens moritur, si de eo sonitus non auditur, quia contra se iram æterni iudicij p̄uocat, si de eo sonitus p̄dicationis nō procedat. Itē Ezech. 23. Si sp̄iculator viderit gladium venientem, & non infonuerit bucina, & populum non custodierit se, veneritque gladius, & tulerit de eis animam, ille quidem in iniquitate sua captus est, sanguinem autem eius de manu sp̄iculatoris requiram. De taciturnitate laudabili require infra Silentium.

De contentione. Dist. XIII.

Deinde considerandum est de contentione. Circa q̄ consideranda sunt duo. Primo distinguuntur diuersi modi contentionis. Secundo specialiter de contentione, quæ est filia inanis gloriæ, quō sit peccatum mortale, vel veniale. Circa primum sciendum est, q̄ largē sumendo nomen contentionis multipliciter accipitur in scriptura. Est. n. contentio quædam laudabilis, & appetenda. Quædam culpabilis, & fugienda. Et quædam horribilis, & metuenda. In contentione iustorum, q̄ laudabilis est, debet esse benignitas patētiæ, exemplo Christi, de quo dicitur Mat. 12. Non contendit neque clamabit, neq; in plateis aliquis audiret vocem eius. Et ideo exemplo suo hortatur nos ad patētiā dicens. Mat. 5. Si quis te percusserit in dexteram maxillā, præbe ei, & alteram: & ei, qui vult tecum contendere in iudicio, & tunicam tuam tollere, dimitte ei, & pallium. Vtrū autē liceat alicui rem suam repetere in iudicio, ex verbo p̄posito v̄r, q̄ nō. Sed dicunt q̄dam, q̄ hoc non est p̄ceptum cōiuratum oibus, sed est consiliū p̄fectionis, vel non licet cum dolo, vel scandalo, licet tñ cum moderamine rōnis, & ēm leges, & scia canonū, Vñ 2. Corin. 6. Item cum fratre contendente reprehendit eos Apollolus, quia coram infidelibus iudicia exercebant. Qd̄ enim iudicare possent, & corā fidelibus iudicari, manifeste declarat cum dicit ibidem. Audet aliquis vestrum habens negociū aduersus alterum iudicari apud iniquos, & non apud sanctos, an nescitis, quia sancti de hoc mūdo iudicabunt, & in vobis iudicabitur mundus, indigni estis, qui de minimis iudicatis, &c. Secundo austeritas p̄nitentiæ. 1. Cor. 10. Oīs qui in agone contendit ab oīs bus se abstinere, & illi quidem, vt corruptibile coronam accipiāt, nos autē incorruptā. Ego igitur sic curro nō quasi in incertū, &c. Sequitur. Castigo corpus meum, &c. Tertio affectionis humilitas. Luc. 13. ait illi quidā. Dñe si pauci sunt, qui saluant, ipse autē dixit ad illos. Contendite intrare p̄ angustā portā, quia dico vobis, multi quærent intrare, & non poterunt. Hæc angusta porta est humiliatio. Christ⁹ enim humillimus de seipso dicit Ioh. 8. Ego sum hostium. Hoc hostium bassum est per humilitatē, vñ Math. 11. Discite a me, quia mitis sum & humilis corde. Et angustum per paupertatem. Quia vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos, filius autē hoīs nō habet vbi caput suum reclinet. Diuites ergo huius mundi p̄ angustā portā non possent intrare, quia nimis sunt grossi. Nec superbi, quia nimis sunt alti. Sed graties paupertate, & bassi humilitate. Inter humiles ergo est interdum pia contentio de humilitate disputantes, & humiliter contēdentes. Sicut pia fuit contentio inter Iohānē Baptistā, & Christum. Dicebat. n. Iohānes. Ego a te debeo baptisari, & tu venis ad me? Dixit ei Iesus. Sine modo. Sic decet nos implere oēm iustitiā. i. p̄fectam humilitatē. Item Luc. 22. Facta est contentio inter discipulos quis eorū videret esse maior. Non. n. verisimile, qd̄ imminente passione Christi de maiortate contēdentes, sic intelligendo, q̄ vnusquisque maiortatem appeteret, & se maiore ceteris esse iactaret, vel etiam in corde sentiret. Sed æt̄imo pia fide, q̄ pro tanto de maiortate fuit contentio inter eos, quia vnusquisque se minimū reputabat, & oēs alios sibi p̄ferēdos censebat. Isto modo fuit pia contentio inter S. Benedictum, & Maurum, sicut legitur. 2. dial. Cum enim Placidus puer, & monachus aquam hauriens mergeretur, B. Benedictus hoc videns in spiritu Maurum vocans celerrimē misit vt puerū liberaret. Qui cursu cōcito ad lacū pueniēs, & super aquā quasi p̄ terrā ambulās puerū p̄ capillos extrahit, & reducit. Qui mox, vt terigit, & post tergum

tergum respiciens, & super aqua cucurisset agnouit, & q̄ nullo modo facere præsumpserit, miratus extimauit esse factū. Reuerfus ad patrem rem gestam retulit, sed viro Dei, hoc non suis meritis, sed illius obedientie deputante, e contra Mauro dicente hoc pro eius imperio factum esse, seq̄, illa quasi nesciens fecisset. Cōscium non fuisse. In illa aut̄ humilitatis pia contentione arbiter accessit puer, qui fuerat liberatus. Ego inquit cū ex aquis traheret abbatis manibus mellotam super caput meū aspiciens, ipsum ex aquis me educere credebam. Item in vitā B. Pauli primi Heremita legitur, q̄ cum B. Antonius venisset ad eū, Coruus per eum refectioe demisit vni panē. Quo visō, Eya inquit Paulus, alius prandium misit nobis, quadraginta aut̄ iā sunt anni ex quo dimidij semper panis fragmen accipio, verū in aduentu tuo, Christi militibus suis duplicavit annonam. Refectioe hora secus fontē sedentibus, q̄s eorū panē frangeret oborta contentio, diē penē duxit in vesperū, Paulus more cogebat hospitis Antonius aure repellebat ætatis. Tandē consiliū fuit inter eos, vt cōprehensō e regione panē, dū ad se quisq̄ niteret, pars sua remaneret in manibus. Ecce q̄ pia contentio humilitatis exiit inter sanctos. Quarto correctioe asperitas. 1. Reg. 12. Ait Samuel ad populum. State vt iudicio cōtendam aduersum vos coram dño super vniuersis misericordijs dñi &c. Nota ibi q̄ de peccatis suis reprehendit populū. Quinto deuotionis sinceritas. 2. Cor. 5. Sciens qm̄ dum sumus in hoc corpore peregrinamur a dño, p̄ fidem. n. ambulamus, & non per speciem audemus, & bonā voluntatē habemus niāq̄ peregrinari a corpore, & præsentē esse ad Deum, & ideo contendimus siue absentes siue p̄sentes placere, oēs. n. vos manifestari oportet ante tribunal Christi, &c. Contentio culpabilis fugienda est multiplici rōne. Primo q̄a obnubilat intellectum, & peruertit iudicij rōnis. Ideo dicebat Iob. Rñdete obsecro absq̄ contentione, & loquentes id, qd̄ iustum est iudicate. q. d. Quamdiu contenditis, iuste iudicare non potestis. Secundo, q̄a corrumpit affectū. Iac. 3. Si zelum habetis aīarū, & contentiones sunt in cordibus vestris, nolite gloriari. Tertio impedit profectū, & subuertit corda audientū. 2. Thi. 2. Noli verbis contendere, ad nihilū. n. vtile est nisi ad subuersionē audientū. Vel dicas, q̄ contentio impedit veritatem. Iob 6. Rñdētē obsecro, vt supra. Et Iac. 3. Si zelum habetis aīarū, &c. Sequitur, & mendaces esse aduersus veritatē. Ex prima auctoritate habes, q̄ cōtentio obnubilat intellectū, & sic impedit iudicij veritatis, ex secunda habes, q̄ facit hoīem mentiri in iudiciū veritatis. Secundo conueniat charitatē. 2. Cor. 12. Ne sint inter vos contentiones, &c. Nota ibi pessimā sequelam, q̄ tota est contra charitatem. Tertio diuidit vnitatē. 1. Cor. 1. Idipsum dicatis oēs, & nō sint in vobis scismata. Significatio est mihi de vobis, q̄ contentiones sint inter vos. Sequit. Diuisus est Christus. Itē 1. Cor. 1. Si quis cōtentiosus v̄ esse, nos talē consuetudinē non habemus nec Ecclesia Dei. Quarto destruit totius operis bonitatē. Iac. 3. Vbi zelus, & cōtentio, ibi inconstantia, & oē prauū opus. Omne. n. opus quantuncūque sit bonum de se, si per contentionē fiat, fit prauum. Sicut ipsa rādicatio, qua qdam Christum annuntiābāt. Sicut d̄r Phil. 1. Ipsum prædicationis opus sanctum erat de se, & forte audientibus vtile, sed tñ ip̄s prædicantibus erat dānabile, quia ex contentione erat deprauatum. Ideo hortatur Apostolus Phil. 2. Nihil per contentionē neque p̄ inanē gloriā, supple. faciatis. Et Prouer. 20. Honor est hoī si se separat contentioe. Et nota, q̄ licet cum nullo hoīe sit sine causā rōnabili contendendum. Sicut d̄r Prouer. 3. Non contendas aduersus hominem frustra, cum ille nihil mali tibi fecerit, tū consuluit sapiens non esse specialiter contendendum cū ditioe. Eccl. 8. Non contendas cum hoīe locuplete. Item nec cum hoīe potentioe. Eccl. 6. Non pōt homo contra fortioe se iudicio contendere. Item nec cum hoīe stulto, vel insipiente. Prouer. 29. Vir sapiens si cum stulto cōtenderit, siue irascatur, siue rideat, non inueniet requiem. Item cum pessimo conscientia non habente. Prou. 24. Circa qm̄ sciendum, q̄ contentio ponit filia inanis gloriæ, sicut & discordia, quia sicut aliqui sunt adinuicem discordantes, ex hoc q̄ corde stant in proprijs, ita sunt aliqui cōtendentes, ex hoc q̄ vniūsq̄que id, qd̄ sibi v̄ verbo defendit: proprium aut̄ est superbiæ, vel inanis gloriæ propriam excellentiā querere, tñ discordantes, q̄ contententes propriam excellentiā querunt, q̄ isti corde, & illi verbo stant in proprijs, & alijs non acquiescunt, hæc aut̄ contentio qm̄ q̄ est filia inanis gloriæ qñque potest esse mortale, qñque veniale peccatum, quia contendere est cōtra alium tendere. Sicut aut̄ discordia quandā contrarietatem importat in voluntate, ita contentio importat contrarietatem in locutione. Contrarietas aut̄ locutionis pōt attendi dupliciter. Vno modo quantum ad intentionem contententis. Alio modo quantum ad modum. In intentione quidem considerandum est vtrum aliquis contrariatur, veritati, qd̄ est vituperabile, vel

Speculum Morale.

falsitati, qd̄ est laudabile. In modo aut̄ considerandum est, vtrū talis modus conueniat personis, & negotio, quia hoc est laudabile. Vñ Tullius dicit in 2. Rhetoricæ. Quod contentio est oratio acris ad confirmandum veritatē, & cōsuetudum errores accommodata. Vel vtrum excedat conuenientiā personarū, & negotiorum, & sic contentio est vituperabilis. Si ergo accipiatur contentio qm̄ q̄ importat impugnationē veritatis, & inordinatū modum, sic est peccatū mortale, & hoc modo diffinit eam Ambrosius dicens. Contentio est impugnatō veritatis cum confidentia clamoris. Si aut̄ contentio dicatur impugnatō falsitatis cū debito modo, & acumine, sic contentio laudabilis est. Si vero cōtentio accipitur qm̄ q̄ importat falsitatis impugnationem cum inordinato modo, sic non pōt esse peccatum mortale, nisi forte tanta fiat inordinatio in contendendo, q̄ ex hoc generetur scandalum aliorum. Vñ cum dixisset Apostolus 2. Thi. 2. Noli verbis contendere, subiunxit. Ad nihilū. n. vtile est nisi ad subuersionē audientium. Notādum ergo, q̄ si accipiatur contentio qm̄ completā rōnem contentioe prout est peccatum mortale, ille in iudicio contendit, qui impugnat veritatem iustitiæ. Et in disputatione contendit, qui intendit impugnare veritatem doctrinæ, & per hoc catholici non cōtendunt contra hæreticos, sed potius econuerso. Si tñ accipiatur contentio in iudicio, vel in disputatione qm̄ imperfectam rōnem, qm̄ quod importat quandā acrimoniam locutionis, sic non semper est peccatum mortale.

De Pertinacia.

Post hoc dicendum est pertinacia, q̄ est septima filia inanis gloriæ. Est aut̄ pertinacia p̄ q̄ homo nimis innititur p̄prie sinitæ nolens cedere sinitæ meliori. Vide pertinax nimis est p̄prie sensus, qd̄ maximē periculosum est in viris religiosis, inter quos pertinax maximē turbat pacem, & contentioe mandata seniorū. Vñ Hugo de S. Viēt. in expositione regulæ B. Augusti. Sunt quidam in congregatione obstinati in suo sensu, sapientes in oculis suis, hi qd̄ non conceperunt ex rōne defendunt, nec se alijs, sed sibi alios applicari contendunt, & si viderint non obtemperari, statim cōmouentur atque alios perturbant. Id̄ dicit Sen. Mobilis esto non leuis, constans non pertinax. Reuera naturale est, q̄ homo sinitam suam, vel opinionem libenter sustinet, & defendit. Sicut d̄r Prouer. 15. Lætatur homo in sinita oris sui, tñ non sic est debet immutabiliter adherere, q̄ nullo modo velit acquiescere sententijs, & consilijs meliorum. Non dico, q̄ sententijs quorūcūque debet acquiescere, quia nec iniquorū. Quia, beatus vir qui non abiit in consilio impiorum. Et Prouer. 1. Fili si te lætauerint peccatores ne acquiescas eis, &c. Non stultorum, & popularium. Exo. 23. Nec plurimorum insipientium, & popularium acquiesces sententijs, vt a vero deues. Videlicet si sit veritas certa, vel probabilis: de qua certitudinaliter, vel probabiliter tibi constat. Non puerorum, vel iuuenum inexpertorum, relinquēdo sinitam expertorum. Sicut fecit Roboam 3. Regum 12. sed sapiētum, & bonorum. Dent. 26. Sequere formam eorū sapientū. n. non declinabis ad dexteram, vel sinistram. Nota q̄o Moyſes, q̄ spiritū dei habens quotidie cū dño loquebat, consiliū Iethrosoceri sui non contempsit. Exo. 18. Tales aut̄ in quibus sensus eorum nimis abundat, de se nimis magna sentiunt, quia superbia dñatur in eis, & ideo semetipsos superbos, & p̄sumptos ostendunt. Que est maior superbia, q̄ vna homo toti cōgregationi iudicij sui p̄ferat, tanq̄ si ipse solus spiritū Dei habeat? Propter qd̄ d̄r Tobie 4. Superbiā in tuo sensu, aut in tuo verbo nunq̄ dñari permittas. Item meliores se contemunt, qm̄ illud Prouer. 26. Sapientior sibi v̄ piger septem viris loquentibus sententijs. Tales manifeste ostendunt se stultos esse, quia consummata stulticia est, q̄ homo se reputet sapientem, & in factis suis nihil videat sapientiam. Ideo d̄r Rom. 12. Nolite prudentes esse apud vosmetipsos. Et Isa. 5. Vx, qui sapientes estis in oculis vestris, & coram vobismetipsis prudentes. Isti sunt similes Helyu, qui cum esset iunior omnium, sensum suum sensui aliorum præferat, immo verba despiciens aliorum, verba sua sinitas reputabat dicens Iob 33. Sententiam labia mea puram loquentur. Item pertinaces sunt impertinabiles intractabiles, & ideo de peccatis suis incorrigibiles sunt. Si in errorem incidunt, in errore suo sūt pertinaces, & ex pertinacia irremediabiles. Vnde quia nimis innituntur sensui proprio, ideo dat illos Deus in reprobum sensum. Rom. 1. Et ibidem: Euanerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipientes cor eorum, dicentes. n. esse sapientes stulti facti sunt. Item propter sui pertinaciam, Dei maledictionem incurrunt. Gencl. 49. Symeon, & leui fratres vasa iniquitatis bellantia, in consilium eorum non veniat anima mea. Sequitur. Maledictus furor eorum, qui pertinax. Nota Symeō, id est audiens, qui omnia audit, & omnibus credit, & Leui, qui interpretatur firmator societatis. Isti sunt fratres. i. cōplices, & in omni malignitate concordēs. Sequit. Vasa iniquitatis.

Tomus Tertius.

A a 4 tis.

Speculum Morale Vincentij.

tis. Bene sunt vasa iniquitatis. i. receptacula cū iniquitatis, quia ex quo credunt oibus, quæ dñr. & ad oīa se applicant ad suæ pertinaciæ firmamentum colligationis faciunt, quibus in suis sceleribus murus se defendunt. Vñ bene signant per squamas Vehemoth. de quibus dñr Iob 40. Vna vni coniungit, & nec spiraculū quidem incedit per eas. Greg. 3. mor. 28. Quos similis reatus sociat concordia pertinet, et defensio peruersa constipat, vt in facinorosis suis alterna se defensione tueantur. Qui enim diuini corrigi poterant, in iniquitatum suarum pertinaciā vñit perdurant. Et tanto magis quotidie a cognitione iustitiæ inseparabiles sunt, quanto a se inuicem nulla increpatione separantur. Vnde tales Dei maledictionem merentur. Ideo bene subditur. Maledictus furor eorum, quia pertinax.

De indignatione. Dist. XIIII.

DEinde considerandum est de indignatione, quæ est octaua filia inanis gloriæ. Ad euentiam aut veritatis sciendum est, quod indignatio multipliciter accipitur in scriptura. Vno modo importat culpam, quæ committitur. Alio modo offensam, quæ consequitur. Alio modo penam, quæ infligitur. Alio modo virtutē qua quis contra peccatum inuehitur. Indignatio namque proprie, & stricte loquendo importat displicentiā cum quadā inflatione cordis elati. Vñ dñr hoīes indignatiui, vel indignantis naturæ, quibus displicent oīa, quæ sunt ab alijs, & nihil quod fiat ab alijs reputant bene factum. Alio modo minus proprie dñr indignatio displicentiā alicuius, quod creditur esse malum, & ex indiscreto zelo mouet aius cōtra facientē, vel factū. Tertio modo dñr indignatio large loquendo pro pena debita pro peccato. Quarto modo impropiissime dñr displicentiā Dei, qua sibi displicet oē malū, & contrafacientē dñr indignari. Primo itaq; dñr indignatio displicentiā cum inflatione cordis, & hoc fit multipliciter. Aut. n. mouet quis contra personam quæ ex arrogantia vilipendit. Vel pro ignorantia. Vel pro inopiam. Vel pro simplicitatem, vel humilitatem. Isto modo indignatus est Helyu cōtra Iob, & amicos eius, sicut dñr eiusdem 32. Iratus est Helyu aduersus Iob, eo quod se iustus esse diceret corā Deo. Porro aduersus tres amicos eius indignatus est eo, quod non inuenissent rñsionē nōnabilem. Greg. 23. mor. 15. Istis iudicijs aperte colligitur, quod per eū amatorum vanæ gloriæ species designatur. Iob quippe de sumppta iustitia, amicos vero eius de stulta rñsione redarguit. Oēs. n. vanæ gloriæ sectatores, dū se in oibus præferunt, alios de faruis sensibus, alios de indignis meritis reprehendunt. i. alios iudicant nihil scire, alios non bene viuere. Itē indignat quis quā videt, & dolet parem sibi sperari, & sic Iudæi indignabantur quā videbāt Christū plus se a populis honorari. Math. 21. Videntes principes sacerdotū, & scribæ mirabilia, quæ fecit, & pueros clamantes in tēplo, & dicentes, O sanne filio Dauid indignati sunt, & dixerūt ei. Audis quæ isti dicūt. Itē indignat quis quā videt inferiorē sibi parificari. Sicut filius senior filio prodigo indignatus est, quia vidit eū cū gaudio in gratiā recipi. Luc. 15. Indignatus est aut, & nolebat introire. Itē indignatur quis quā videt aliquid contra voluntatē, vel honorem suum fieri, & pro hoc inflatur contra personam psequitur eā, vel dimittit ei facere, quod deberet. Sicut Naaman indignatus est, quia Helyseus nō exiuit ad eum nec honorificē recepit. 4. Reg. 5. Iratus Naaman recedebat indignans. Oritur aut indignatio in corde, vel pro sapientiam, quia sciētia inflat. Ideo dñr Eccl. 1. In multa sapientia multa est indignatio. Vel pro opulentiā, vnde diuites huius sæculi contra pauperes facilliter indignant. Sicut Naaman, de quo dñr. 4. Reg. 5. 9. erat vir magnus honoratus, & diues, indignatus est contra Helyseum, vt dictum est. Vel pro potētia, sicut Nabuchodonosor pro potētiam suam, volens sibi oēs subijcere nationes, nuncios suos misit ad oēs terras, & quia noluerūt ei obedire, sed sine honore eius nuncios abiecerunt indignatus est Nabuch. ad oēm terram, & c. Iudith. 1. Vel pro præsumptā iustitiā. Sicut Pharisei, & Iudæi indignabant, quia Christus sabba to curaret. Ioh. 7. Si circumcisionem recipit hō in sabba to, vt nō soluatur lex Moysi, mihi indignamini, quia totum hoīem sanū feci in sabba to. Item Luc. 13. Archisnagogus indignans, quod sabba to curasset Iesus, dicebat turbæ. Sex dies sunt in quibus licet operari, in his venite, & curamini. Cauēdum est aut hoc vitium, quia aperit ad multa vitia. Sicut dñr Prouer. 29. Qui ad indignandū facilis est, erit ad peccata procliuor. Ideo hortatur Apostolus Eph. 4. Indignatio autem & clamor, & blasphemia tollatur a vobis. Item Col. 3. Deponite vos oīa, iram, indignationem, maliciam, & c. Ex prædictis patet, quod indignatio proprie dicta. i. sū suam perfectam rationem sumppta, est peccatum mortale. Si aut accipitur indignatio sū incompletam rōnem. i. sū importat displicentiā respectu boni ex zelo minus discreto, sic est peccatum veniale. Et sic fuit in Apostolis, qui sub specie pietatis indignati sunt de effusione vnguenti super caput Iesu, dicentes. Vt quid perditio hæc Math. 26. Item sub specie humilitatis in-

dignati sunt de duobus fratribus. s. Iacobo, & Ioanne; pro eo, quod sublimitatem gloriæ petierunt. Math. 20. & Mar. 10. Sic ergo indignatio importat culpam, quæ committitur. Item indignatio importat offensam, quæ ex peccato consequitur. Isto modo indignatio ponitur in Deo. Sicut ira, zelus, & furor transferruntur in Deum. Isto modo dñr Deus peccato, vel peccatoribus indignari. 1. Reg. 6. Indignatus est dñs contra Ozam. 4. Reg. 23. Succendetur indignatio mea. Isa. 13. Ecce dies dñi veniet crudelis, & indignationis plenus. Item 30. Labia eius plena sunt indignatione. Item indignatio importat penam, quæ incurritur. Sicut dñr Iob 3. Veniet super me indignatio, id est pena quæ est diuinæ indignationis effectus. Item Iob 7. Sagittæ dñi in me sunt quarum indignatio ebibit spiritum meum. Greg. 7. mor. Sagittis animaduersionis percussio designatur. Quid autem est spiritus hominis nisi spiritus elationis? Sagittæ autem dñi spiritum hominis ebibūt, cum supernæ animaduersionis suæ afflictam mentem ab elatione compescunt. Sagittæ dñi spiritum hominis ebibūt, cum intentum exteriori introversum trahunt. Epotatus spiritus David fuerat quando dicebat. In desiccando ex me spiritum meum, & tu cognouisti semitas meas. Et quia pius dominus afflictos non deserit, sed post afflictionis duritiam dulcedinem consolationis immittit, ideo dñr Isa. 54. In momento indignationis meæ, abscondi faciem meam parumper a te, & in misericordia sempiterna miserum sum tui. Quia vero sunt nonnulli quos etiam tormenta non cruciant non emendant, ideo contra tales dñr. Rom. 2. His qui sunt ex contentione, id est qui contendunt inter se, vel contra correptores, vel prædicatores, & qui non acquiescunt veritati doctrinæ, vel correptionis, credunt aut iniquitati, impunitatem sibi promittentes, vel de futuro iudicio non cogitantes, seu futurum iudicium non timentes, ira. i. aspectus irati iudicis. Pl. Dñe ne in furore tuo arguas me, & c. Indignatio. i. disceptans redargutio. Isa. 30. Labia eius repleta sunt indignatione. Tribulatio. i. pena exterior ignis materialis, & angustia. i. pena interior vermis spūalis. Isa. vlt. Vermis eorum nō morietur, & ignis non extinguetur in oēm aiām, supple ventura sunt hoc primo, & postea et in oē corpus hominis operantis malum. Quarto, & ultimo indignatio importat virtutem qua quis contra peccatum inuehitur, vel contra peccatum proprium per dolorem contritionis, vel contra peccatum alienū per feruorem emulationis. Contra peccatum in quod proprium per penitentiam. Vnde. 2. Corin. 7. Quæ sū Deum est tristitia. i. dñr peccator tristis est, quia fecit quod Deus odit, penitentiam. i. penitentiale satisfactionē, in salutē stabilem. i. æternam, operat. Ecce. n. in hoc ipsum. s. experti estis in vobis quantam sollicitudinem, & c. Enumerat hoc Apostolus septēplacem grām tristitiæ penitentialis, contra septē incōmoda, quæ facit peccatum in aīa. Primo. n. causat offensam ad Deū, contra quæ est sollicitudo de emēda. Secūdo obligatiōem ad supplicium, contra quæ ponit defensio a gehēna. Tertio maculā quātū ad subiectū propriū, contra quæ ponitur indignatio de macula. Quarto pronitatē ad malū, contra quæ ponitur timor. Quinto distulcatē ad bonū, contra quæ ponitur desiderium de profectu. Sexto exēplum malū ad proximum, contra quæ ponit bonorū æmulatio. Septimo delectationem voluptatū, contra quæ ponit corporis punitio. Dicit ergo. Ecce hoc ipsum. s. contristatā pro Deū quantā sollicitudinē emendandi, quæ deliquistis, operat in vobis, nec hoc solū, sed et operatur defensionē vestri a gehēna, quia sū glo. penititer est defendere se a gehēna: nec solum hic, sed etiam indignationem contra vos ipsos pro statu præterito. Pl. Ad me ipsum aīa mea conturbata est, nec solū hoc, sed et timorem respectu recidui. Prouer. 28. Beatus hō, qui semper est pauidus: nec solum hoc, sed et desiderium proficiendi: nec solum hoc, sed et æmulatiōem. i. bonorū imitationē. Apoca. 3. Emulare ergo, & penitentiam age: nec solū hoc, sed et vindictam, i. punitiōem pro peccatis vestris. Aug. Penitentia est quæ dolentis vindicta, punientis in se, quæ dolet commississe. Contra vero alienū peccatum indignatur quis per zelum. Ezechie. 3. Abij amarus in indignatione spiritus mei, manus enim dñi erat mecum confortans me. Item Zach. 8. Zelatus sum Syon zelo magno, & indignatione magna zelatus sum eam.

De excessu.

DEinde considerandum est de excessu. Circa quod sciendum est, quod excessus multipliciter dñr in scriptura. Vno modo dñr excessus contemplationis erraticæ, de qua dñr 2. Corin. 5. Mente. i. cōtemplatione rōnis, excedimus tēpalia. s. tēpaliū ad cōlestia nosmetipsos eleuando: Deo teste, & confcio. Alio modo dñr excessus miseratiōnis dominicæ. Luc. 9. Erant Moyses, & Helyas visi in maiestate, & loquebantur cum eo excessum quem contemplaturus erat in Ierusalem. Excessus iste fuit beneficium dñicæ passiōis. Bene aut sua passio dñr excessus si consideret quæ quātus, & qualis, pro quibus, & quolibet, qualiter, & quare, quæ gra-

nia, quàm horrenda passus fuerit, manifestè patet, q̄ tãtã dignationis mysterium, tã immensã miserationis beneficium, prorsus excedit modum ordinẽ, & mẽsurã, excedit humana merita, excedit intelligentiã Angelicã, & humanã. Vñ sicut Ioseph, q̄ saluator mundi dictus est tantã frumentorũ multitudinẽ cõgregauit, q̄ copia mensurã excedebat. Ita Christus tantã multitudinẽ gratiarum, & beneficiorum congregauit in ecclesia, q̄ copia mensurã excedit. Tertio mō dẽ excessus abusionis erraticę qñ. sicut tur aliquis habita potestate, vel vsurpar sibi potestatem nõ cõmissam, vel officiu non iniunctum, vel nimia crudelitatem exercet p̄latus in subditis, dñs in seruũ, vir in vxorẽ, vel qñ se ingerit p̄ se per amicum potentia, violentia, fallaciã, vel pecuniã, vt p̄xist cum sit inutilis, & indignus. Vere si quis diligenter inspiceret, & p̄fundẽ consideraret quãtas hnt sollicitudines, anxietates, & curas illi, qui p̄xistunt, in quantis periculis sint, & quãm districtam habebunt corã summo iudice reddere rõnem, nec ita ardentẽ ambirent, nec de adeptis superbirent. Sicut d̄r Sap. 6. Audite reges, & intelligite, descite iudices finium terrę, &c. Sequitur. Horrendẽ, & cito apparebit vobis, qm durissimum iudicium in his, qui p̄xistunt fiet. Exiguo. n. concedetur misericordia. Potentes autem potenter tormenta patientur. Et infra. Fortioribus autem fortior instat cruciat. Ad vos ergo o reges sunt hi sermões mei, vt discatis sapientiam, & non excedatis p̄lationes, scilicet non habitas ambiendo, vel habitis abutendo.

De studio & amore vanitatis. Dist. XV.

Deinde considerandum est de studio, & amore vanitatis, qñ. homo nimis diligit, sequitur, & frequentat vanitates huius mundi. Sicut sunt ludii, cantationes, & choreę, venationes, & aucupia, aues, & canes, & tyrocinia, commestrationes, & conuiuia, & hmõ, quæ vana sunt & hoĩem vanum reddunt. Oia profecto mundana vana sunt. Eccle. 1. Vanitas vanitatum, & oia vanitas. Et hoc lucidẽ declaratur, quia vanum est, quod nec sanitatem p̄bet appetenti, nec vtilitatem possidenti, nec stabilitatem innitenti, nec securitatem confidenti. Oia terrena quacũq; sunt in mundo vana sunt p̄ istas quatuor rõnes. Primo quidẽ, quia non dant satietatem, immo potius vacuitatem hoĩ diligenti. Tũ quia non sunt in corde hoĩs. Sed nihil p̄t implere cor hoĩminis, nisi quod est in eo. Tum secundo quia cor hoĩs p̄ Deum amãdũ, & capiẽdũ. factũ est, & tantę capacitatis, & amplitudinis est, vt nihil nisi Deus p̄t illud implere, nec sibi sufficere. Tum etiã, q̄a tpalia non plerudinẽ, sed vacuitatem abducunt. Vnde qui plus habet, experitur se pluribus indigere, p̄ quod bene dicit sapiens Eccle. 5. Auarus non implebitur pecunia. Noĩe pecuniarũ intelligas oia quacũq; possunt pecunia comparari. Secũdo tpalia non p̄bent vtilitatem possidenti, sed magis onus, sollicitudines, angustias, & timores, damnum & periculum multiplex sicut docet experientia. Et Eccle. 5. d̄r. Qui amat diuitias fructũ non capiet ex eis. In vanũ d̄r aliquis laborare qñ de labore suo nullum vel modicum fructum vel vtilitatem consequit. Sicut pueri sequendo papilionẽ, & hõ qui libet ventum, vmbra, vel fumũ insequendo. Ideo dicit. Eccle. 2. Vidi cũcta, q̄ sub sole fiunt, & ecce vniuersa vanitas, & afflictio spũs. Sequitur. Magnificauit operã meã, & edificauit mihi domos, & plantauit vineas, &c. Et post multa quæ enumerat concludit. Cumq; me conuertissem ad vniuersã opera, quæ fecerat manus meę, vidi in oĩbus vanitatẽ, & afflictionẽ animi. Tertio tpalia vel mundana non p̄bent stabilitatem innitenti, quia sicut ipsa transeunt, sic & ipsi talia possidentes. Greg. Qui labenti inuitur, necesse est vt cum labente labatur. Hoc cõfiterur impij in inferno. Sicut d̄r. Sap. 5. Quid nobis p̄superbia, & diuitiarum iactantia, quid contulit nobis? Transierunt omnia tanquam vmbra, &c. Quarto non p̄bet securitatem confidenti. Non. n. possunt dare securitatem vitę vel pacis vel sanitatis, & hmõ. Prouer. 11. Qui confidit in diuitijs suis corruet. Et Nec. 1. Vanitate seducti sumus. Propter quod P̄sal. Stuitatem mundanorum arguens. Filij hoĩum vsquequo graui corde, vt quid diligitis vanitatẽ, & queritis mendaciũ? Sicut autẽ ista sunt vana, ita diligentes se vanos efficiunt. Hierẽ. 2. Ambulauerunt post vanitatem, & vani facti sunt. Qui. n. mundi vanitates diligunt, & in eis delectantur, ex ipsa vi dilectionis, & adherentia vani sunt. Quorum vanitas radicitur in inflatis visceribus, declaratur in prolatis sermonibus, demonstratur in operib; perpetratis, & probatur in passionibus toleratis. De primo. P̄sal. Dñs scit cogitationes hoĩum, qñ vana sũt. Cõueniat ergo vnusquisque cõscientiam suã, & videat quales cogitationes habet, quia si vana sunt conuincitur esse vanus. Vana sunt autem si p̄ eo, q̄ ceteris p̄feratur temporalitẽ reputat se etiam spiritualitẽ p̄ferendum. Vnde Grego. Magna est potentia temporalis quæ apud Deum meritum suum habet, de bona administratione regiminis. Nonnunquam tñ eo ipso, q̄ p̄zeminet ceteris elatione cogitationis intumescit, & dum fortis immenso fauore cir-

cundatur, intus veritate vacuat, atq; oblitus sui in voces se spargit alienas, talemq; se credit, qualem foris audit, nõ qualẽ intus discernere debuit, ceteros despicit: eosq; sibi quales ordine naturæ non cognoscit, cunctis se æstimat amplius valere quibus se videt amplius posse. Scriptum est etiam Iob. 11. Vir vanus in superbiam erigitur. Mundana. n. q̄a vana sunt faciunt cor hoĩs frequẽter euanescere, nisi sit per gratiam stabilitum. Vñ de sapientibus huius mundi dicit Apostolus Ro. 1. Euanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum, dicentes. n. se esse sapientes stulti facti sunt. Nora, q̄ alius euanescit p̄ scientiã, alius p̄ potentiam, alius p̄ nobilitatem generis, alius p̄ diuitias, & sic de alijs, & hæc oia vana sunt. Item declaratur eorũ vanitas in sermonibus. Quod. n. latet in cordibus, in uerbis frequẽter ostenditur. Sicut dictum est beato Petro. Loquela tua manifestum te facit. Et dñs ait. Ex abundantia cordis os loquit. Scriptum est autem. Vana locuti sunt vnusquisque ad proximum suũ. Heu quã vana sunt aliquorum eloquia. s. verba arrogantia, iactantia, fatuitatis, & immunditię, verba friuola, ociosa, & hmõ. Item mōstratur vanitas ex operibus. Nam vt plurimum in alea, iaculis, taxillis, ludis, vel in alijs iocis, æquẽ parũ vtilibus, aut in venationibus, & aucupijs occupãtur. Et est quicquã tam vanum. Item pro vanissima laude faciunt festa & conuiuia, non pro pauperibus Christi, sed pro diuitibus, hystrionibus, traicctoribus, & personis alijs inhonestis, & hoc vanissimũ iudico. Item æquos sibi multiplicant phaleratos, scutiferos, & alios seruientes supra numerum, & vltra, suppetentiã facultatum. Item seruis suis, & alijs multis multa dant paria vestium pro noĩe largitatis, & hoc nõne vanitas? Item probatur vanitas ex doloribus toleratis, nam in venationibus, & aucupijs antedictis, multos labores sustinẽt, vigilias, æstus, pluuias, paludes, niues, glacies, spinarum & veprium punctiones, famẽ, sitim, & plures alias corporum passionis. Similiter in tyrocinis verberantur, sustigãtur, & aliqñ mutilantur, vt nomẽ sibi vendicent probitatis, sed hæc vanitas est. Si pro peccatis suis inponeretur eis p̄nitentia incõparabiliter minus grauis, dicerent se sustinere non posse. Si autẽ p̄ Deum, & animarum suarum salutẽ tanta, & tã graui sustinerent, magni essent apud Deum, & sancti ab hoĩbus dicerent. Item vt hmõ torneamenta frequentent, expendunt, quæ possident, & pro expensis hmõ faciẽdis terras suas obligãt, pecunias mutuo sub vsuris accipiunt, expensas intolerabiles faciunt, extra ad ostentationem, & in domibus suis tã ipsi q̄ vxores, & liberi famis inedia cruciantur. Tandem vsuras soluere non valentes, pauperes effecti, de proprijs hæreditatibus expelluntur. Ecco, quẽ de vano corde prodeunt vanẽ sunt, & vanẽ propter vanitatem facta, vanum & vacuum hominem ostendunt, & ad paupertatis uacuitatem p̄ducunt.

De peccato ex certa malitia. Dist. XVI.

Deinde considerandum est de peccato ex certa malitia. Dicit. n. Grego. 25. in Mor. super illud Iob. 30. Qui de industria recesserunt a Deo. Peccatum tribus modis committit, nã aut ignorantia, aut infirmitate, aut studio perpetratur. Quod p̄t sic declarari. Hõ. n. sicut & quilibet res alia naturalitẽr habet appetitum bonum. Vñ q̄ eius appetitus declinet ad malum, non p̄t contingere sine aliqua deordinatione in aliquo principiorũ hoĩs existente. Sic em̄ in & actionibus rerũ naturalium inuenitur peccatum. Principia autem actuum humanorũ sunt intellectus, & appetitus, tã ronalis, qui d̄r voluntas, quã sensitiuus. In humanis igitur actibus contingit qñq; peccatum sic ex defectu intellectus, puta qñ peccat hõ ex ignorantia; & ex defectu appetitus sensitiui, qñ. s. peccat hõ ex passione: sic etiã ex defectu voluntatis, q̄ est inordinatio ipsius. Est autem voluntas inordinata, qñ minus bonũ magis amat, & potius eligit pati detrimentũ in bono minus amato vt potiat bono magis amato. Sicut potius eligit hõ abscissionem alicuius mēbri, etiã scienter, vt conseruet rem q̄ plus amat. Per hũc modũ qñ volũtas inordinata plus diligit ali quod bonũ tpale, puta diuitias, honores, & uoluptates, q̄ ordinẽ ronis, vel charitatẽ Dei, vel aliquid hmõ, sequitur q̄ velit, & eligit in aliquo spũali bono dispendiũ sustinere, vt bonum tpale, qd plus amat possit obtinere. Nihil autem aliud est malũ, quã priuatio boni. Et em̄ hoc aliquis sciẽter vult aliquod malum spũrituale, per quod bono spũrituali priuatur, vt bono tpali quod plus diligit potiat, & sic peccare dicitur ex certa malitia, quã sciẽter eligens malum. Licet autem nullus operetur ad malum secundum se, & absolute non potest esse intentum ab aliquo, potest tñ esse intentum ad vitandum aliquod malum, vel ad consequendum bonum aliquod plus dilectum vt dictum est. In tali autem casu aliquis eligeret consequi bonum per se intentũ si posset absque hoc, q̄ alterius boni dispendium non pateretur. Sicut voluptuosus vellet vt delectatione si posset absque offensa Dei.

Sed

Speculum Morale Vincentij.

Sed duobus propositis magis vult offensam Dei incurrere, quã delectatione privata. Sciendum etiam, quod dicitur aliquis peccare ex malitia hoc potest intelligi tripliciter. Vno modo potest intelligi de malitia habituali, secundum quod habitus malus vocatur malitia, quia peccat ex inclinatione habitus vitiosi. Alio modo dicitur malitia actualis, secundum quod electio mali dicitur malitia, & sic dicitur aliquis ex malitia peccare, quia ex deliberata electione mali peccat. Alio modo potest intelligi malitia aliqua culpa præcedens ex qua oritur culpa sequens, sicut cum aliquis impugnat diuinam gratiam ex inuidia præcedente. Item nota, quod voluntas ex natura suã potentie inclinatur ad ad bonum tanquam ad proprium obiectum. Vnde oẽ peccatum dicitur esse contra naturam, propter quod dicit Damascenus, quod peccatum est ab eo, quod est secundum naturam, in id, quod est contra naturam versio. Quod ergo voluntas ex electione inclinatur ad malum, hoc aliunde contingit. Et quicquid quidem ex defectu rationis, & sic dicitur peccare ex ignorantia, vel quicquid ex impulsu appetitus sensitivi. Sicut quicquid aliquis peccat ex infirmitate, siue ex passione. Sed neutrum horum est ex certa malitia peccare. Sed solum tunc aliquis ex certa malitia peccat quicquid voluntas eius ex se inclinatur vel mouetur ad malum. Quod potest intelligi dupliciter. Vno modo per hoc, quod habitus habet aliquam dispositionem corruptam inclinantem ad malum, ita quod secundum illam dispositionem corruptam aliquod malum sit homini quasi conueniens, & simile, & in hoc ratione conuenientie voluntas tendit quasi in bonum, quia vnicuique quod tedit in id, quod est sibi conueniens. Talis autem dispositio corrupta, vel est aliquis habitus acquisitus ex consuetudine, quæ vertitur in naturam, vel est aliqua ægrotudinalis habitudo ex parte corporis. Sicut aliqui habent aliquas inclinationes naturales ad aliqua peccata propter corruptionem naturæ in ipsis. Alio modo contingit, quod voluntas per se tendit in aliquod malum ex remotione prohibentis, verbi gratia. Siquis prohibetur vel impeditur peccare, non quia peccatum ei displiceat absolute, sed propter spem vite æternæ, vel timorem gehennæ, remota spe per desperationem, vel timore per præsumptionem, sequitur quod ex certa malitia quasi absque freno peccat. Sic ergo patet, quod peccatum, quod est ex certa malitia semper in homine præsupponit aliquam inordinatorem, quæ tamen non semper est habitus. Vnde non est necessarium quod quicumque peccat ex certa malitia, peccet ex habitu. Denique sciendum, quod peccatum, quod fit ex certa malitia multo grauius est, quam peccatum ex passione vel ignorantia. Sicut dicit Grego. 25. Moral. 12. Grauius est ex infirmitate, quam ex ignorantia, sed multo grauius studio, quam infirmitate peccare. De peccato ex certa malitia dicit Iob. 34. Quasi de industria recesserunt a Deo. Et Ioh. 15. Si non venissem, & locutus eis non fuisset, peccatum non haberent, nunc autem excusationem non habent de peccato suo. Et paulo post. Et viderunt, & oderunt, & me, & patrem meum. Grego. vbi supra. Aliud est ex præcipatione, aliud ex deliberatione peccare. Sæpe enim peccatum præcipatione committitur, quod tamen consilio, & deliberatione damnatur. Ex infirmitate enim plerumque solet accidere amare bonum, & implere non posse. Ex studio vero peccare est bonum, nec facere, nec amare. Sicut ergo nonnunquam grauius est peccatum diligere, quam perpetrare, ita nequius est odisse iustitiam, quam non fecisse.

De inuerecundia peccandi.

Deinde considerandum est de inuerecundia peccandi, quãdo scilicet homo non verecundatur peccare, vel aliquid inhonestum facere coram Deo, & Angelis, & sanctis, & hominibus. Grego. 4. Moral. 9. Sunt nonnulli quos ad perpetrandam nequitiam oborta malitia subita inuitat, sed tamen humana verecundia reuocat, & plerumque per hoc, quod exterius erubescunt, ad interiora sua redeunt, & contra se internum iudicium sumunt, quia si propter hominem malefacere metuunt, quãto magis propter Deum, qui cuncta inspicit, nec mala appetere debuerunt, in quibus fit vt maiora corrigant per bona minima, scilicet per exteriorē verecundiam, interiorē culpam. Et sunt quidam qui postquam Deum in mente contempserint, multo magis humana iudicia spernunt, atque oẽ malum, quod appetunt audacter peragere nõ erubescunt, quos ad perpetrandum malum occulta iniquitas inuitat, & nulla aperta verecundia retardat. Sicut de quodam iudice iniquo dicit Luc. 15. Deum non timebat, & hominem non verebatur. Hinc est etiam, quod de quibusdam impudenti fronte peccantibus dicitur Ista. 3. Peccatum suum quasi Sodoma prædicauerunt. Tales ergo, nec timore, Dei, nec hominum pudore a perpetrandis flagitijs refrenantur. De talibus etiam dicitur Hierem. 3. Fons mulieris meretricis facta est tibi, noluisi erubescere. Item. 6. Confusi sunt quia abominationem fecerunt, quinimo confusione non sunt confusi, & erubescere noluerunt. Gregorius vbi supra. Prauim fuit malum facere voluisse, & peius est perpetrata non erubescere.

De scandalo. Diff. XVII.

Deinde considerandum est de scandalo, quia enim ex inuerecundia peccandi non curat homo facere vel dicere aliquid vnde scandalum oritur. Ideo post inuerecundiam peccandi, consequens est considerare de scandalo. Circa, quod consideranda sunt nouem. Primo quid sit scandalum. Secundo vtrum sit peccatum. Tertio vtrum sit speciale peccatum. Quarto vtrum sit mortale peccatum. Quinto vtrum perfectiorum sit scandalizari. Sexto vtrum eorum sit scandalizare. Septimo vtrum spiritualia bona sint dimittenda propter scandalum. Octauo vtrum propter scandalum sint temporalia dimittenda. Nono, quæ mouere possunt ad scandalum fugiendum vel detestandum. Ad primum sciendum, quod scandalum est dictum vel factum minus rectum præbens occasionem ruine. Et sumitur hæc definitio ex verbo Hieronymi, quod exponens illud Matth. 17. Scis quia Pharisei audito hoc verbo scandalizati sunt, dicit. Quicquidque scandalizauerit, hoc intelligimus, qui dictum vel factum occasione ruinæ dedit. Sicut autem dicit ibidem, quod Græcè scandalon dicitur, hoc offensionem vel ruinam, & impactionem peccatis possumus dicere. Contingit. n. quicquid quod aliquid exponitur alicui in via corporali, cui impingens disponitur ad ruinam, & talis obex dicitur scandalum. Et similiter in processu viæ spiritualis contingit alicuique disponi ad ruinam spiritualem per dictum vel factum alterius, in quantum saliquis sua admonitione, vel inductione aut exemplo alterum trahit ad peccandum, & hoc proprie dicitur scandalum. Nihil autem secundum propriam rationem disponit ad ruinam spiritualem nisi quod habet aliquem defectum rectitudinis, quia id, quod est perfectè rectum magis munit hominem contra calum, quam ad ruinam inducat, & ideo conuenienter dicitur, quod dictum vel factum minus rectum præbens occasionem ruinæ sit scandalum. Et nota, quod in definitione peccati generaliter dicit Aug. 22. contra Faustum. Peccatum est dictum, vel factum, vel concupitum contra legem Dei. In definitione autem scandali non ponitur concupitum, quia cogitatio vel concupiscentia quamdiu latet in corde non proponitur alteri vt obex disponens ad ruinam. Dicitur autem hoc minus rectum non per comparisonem ad aliquid aliud a quo in rectitudine superetur, sicut vnus actus virtuosus dicitur rector altero, sed dicitur minus rectum, quod habet aliquem rectitudinis defectum, vel quia est secundum se malum, sicut peccatum, vel quia habet speciem mali, sicut cum aliquis recumbit in idolo. Quamuis. n. hoc secundum se non sit peccatum si aliquis hoc non corrupta intentione faciat, tamen quia habet quandam speciem vel similitudinem venerationis, ideo potest alteri præbere occasionem ruinæ. Et ideo Apostolus monet. 1. Thes. 5. Ab omni mala specie abstinete vos, & ideo conuenienter dicitur minus rectum, vt comprehendantur tam illa, quæ sunt secundum se peccata, quam illa quæ habent speciem mali. Item dicitur præbens occasionem non causam, quia sicut dictum est, nihil potest esse homini sufficiens causa peccati, quod est spiritualis ruina, nisi propria voluntas, & ideo dicta vel facta alterius ruinæ possunt esse solum imperfecta causa aequaliter inducens ad ruinam, & propter hoc non dicitur dans causam ruinæ, sed dans occasionem, quod significat causam imperfectam, & non semper causam per se, sed per accidens, & tamen nihil prohibet in quibusdam poni illud, quod est agens, quia id, quod est secundum accidens vnus potest per se alteri conuenire. Sicut in definitione fortunæ ponitur causa per accidens in 2. Physicorum. Item nota, quod aliquid dictum vel factum alterius potest esse alteri causa peccandi dupliciter. Vno modo per se, alio modo per accidens. Per se quidem quicquid aliquis suo malo verbo vel facto intendit alium ad peccandum inducere. Vel etiam si ipse non hoc intendit ipsum factum esse tale, quod de sui ratione habet, quod sit inductiuum ad peccandum, puta quod aliquis publice facit peccatum, vel quod habet similitudinem peccati, & tunc ille qui homini actum facit proprie dat occasionem ruinæ, vñ vocatur scandalum actiuum. Per accidens autem verbum vel factum vnicuique est alteri causa peccandi, quicquid & præter intentionem operantis, & præter conditionem operis aliquis male dispositus ex homini opere inducitur ad peccandum vel operandum, puta cum aliquis iniuri det bono aliorum, & tunc ille, qui facit homini actum rectum nõ dat occasionem ruinæ quantum in se est, sed alius sumit, secundum illud. Ro. 7. Occasione autem accepta. &c. & ideo hoc est scandalum passiuum sine actiuo, quia ille qui rectè agit quantum est de se non dat occasionem ruinæ, quam alter patitur. Quicquid ergo contingit, quod etiam sit simul scandalum actiuum in vno, & passiuum in alio, puta cum ad inductionem vnus alius peccat. Quicquid autem est scandalum actiuum sine passiuo, puta cum aliquis inducit verbo vel facto alium ad peccandum, & ille non consentit. Quandoque vero est scandalum passiuum sine actiuo. Sicut iam dictum est. Itē nota, quod Apostolus Rom. 14. diuidit scandalum contra offensionem, & infirmitatem, dicens. Bonum est non manducare carnem & non bibere vinum, neque in quo frater tuus offendit aut scandalizatur.

dalizatur aut infirmatur. Infirmas enim nominat promptitudinem ad scandalum. Offensio autem nominat indignationem aliquis contra eum, qui peccat, quæ potest esse quoad; sine ruina. Scandalum autem importat ipsam impactionem ad ruinam. Ad 1. s. vtrū scandalum sit peccatum, dicendum, qd sicut dictū est, duplex est scandalum Passiuum in eo, qui scādalizatur, & actiuū in eo, qui scandalizat, dans occasionem ruinæ. Scandalum igit passiuum semper est peccatū in eo, qui scandalizatur, non. n. qui scandalizatur, scandalizatur nisi inquantum aliquid ruit spirituali ruina, quæ est peccatū. Pōt tñ esse scādalū passiuū sine peccato eius ex cuius facto aliquis scādalizat, sicut cum aliquis scādalizat de his, q̄ alius facit bene. Similiter etiā scādalū actiuū semper est peccatū in eo, q̄ scandalizat, q̄a vel in opus, qd̄ factū est peccatū, vel etiā si habeat spēm peccati dimitte dū est se per pp̄ pximi charitatē, de qua vnusquisq; conatur saluti pximi puidere, & sic q̄ nō dimittit, cōtra charitatē agit. Pōt tñ esse scādalū actiuū sine peccato alterius, q̄ scādalizat, sicut supra dictum est. Qd̄ aut̄ dī Mar. 18. Necessē est vt veniant scandala, nō est intelligendū de necessitate absoluta, sed de necessitate cōditionali, qua necesse est præscita vel p̄nunciata a Deo euenire. Si tñ cōiunctim accipiat vt dictū est. Vel necesse est euenire scādala necessitate finis, q̄a vtilia sunt ad hoc, q̄ qui p̄bati sunt manifesti sūt. Vel necesse est euenire scandala 1. m. cōditionē hoīum nisi a peccatis nō cauent, sicut si aliq; medicus vidēs aliquos in debita dōta vtentes, dicat necesse est tales infirmari, qd̄ intelligendū est sub hac conditione si dictā nō mutēt, & similiter necesse est euenire scandala, si hoīes conuersationē malā non mutēt. Item nota, qd̄ qn̄ dixit Petrus dño. Abstī a te dñe &c. Mat. 16. Hoc dixit ex pietatis affectu quō habebat ad Christum. Vñ nō peccauit hoc dicendo: q̄a sicut dicit Hiero. Error Apōtoli de pietatis affectu veniēs nunq̄ incentiuū v̄ esse dyaboli. Vnde qn̄ dixit ei Iesus. Scandalum mihi es, scandalū hic ponit, p̄ quolibet impedimento large loquendo. Ad tertium. s. vtrū scandalū sit speciale peccatum, dicēdū, qd̄ scandalū passiuū nō pōt esse speciale peccatū, q̄a ex dicto vel facto alterius aliq̄ ruere contingit 1. m. quodcumque genus peccati, non autem hoc ipsum, quod est occasione peccandi sumere ex dicto vel facto alterius speciale rōnē peccati cōstituit, q̄a nō importat speciale deformitatē speciali virtuti oppositā. Scandalū autē actiuū pōt accipi dupliciter, per se. & per accūs. Per accūs qd̄ qn̄ est præter intētionē agentis, puta cū aliq; suo facto vel verbo inordinato non intēdit alteri dare occasionē ruinæ, sed solū suæ satisfacere volūtati. Sic etiā scandalum actiuū non semper est peccatū speciale, quia qd̄ est per accūs non constituit spēm. Per se autē est scandalū actiuū, qn̄ aliquis suo inordinato dicto vel facto intendit alium trahere ad peccatum, & sic ex intentione specialis finis sortitur speciale rationem specialis peccati, finis. n. dat speciem in moralib⁹, vt supra dictū est. Vñ sicut furtū est speciale peccatū, aut homicidiū pp̄ speciale nocumētū pximi, qd̄ intendit, ita etiā scādalū est speciale peccatū pp̄ hoc, qd̄ intendit speciale nocumentum pximi, & opponit directē correctioni fraternæ in qua intendit specialis nocumētū remotio. Ad quartū. s. vtrū scandalū sit peccatū mortale, dicēdū, qd̄ sicut dictū est, scandalum importat impactionē quādā p̄ q̄ aliquis disponit ad ruinā, & ideo scādalum passiuū qn̄q; quidē pōt esse peccatū veniale, quasi hñs impactionē quādā tm̄, puta cū aliquis ex inordinato dicto vel facto alterius cōmouēt motu venialis peccati. Qn̄q; vero est peccatum mortale, quasi hñs cum impactione ruinā, puta aliquis ex inordinato dicto vel facto vel verbo p̄cedit vsq; ad peccatū mortale. Scandalū autē actiuum si sit qd̄ p̄ accidens pōt esse qn̄q; quidē peccatū veniale, puta cū aliq; vel actū peccati venialis cōmittit, vel actum qui non est 1. m. se peccatū, sed habet aliquā spēm mali cum aliqua leui indiscretionē. Qn̄q; vero est peccatum mortale, siue quia cōmittit actum peccati mortalis, siue quia contrēnit salutem proximi, vt pro ea cōseruāda non p̄termittat aliqd̄ facere, quod sibi liberit. Si vero scandalum actiuum sit per se, puta cum intendit inducere aliū ad peccatū. Si qd̄ intendit inducere ad peccandū mortaliter, est peccatum mortale, & similiter intendat inducere ad peccatū venialiter p̄ actum peccati mortalis. Si vero intendat inducere pximum ad peccandum venialiter per actum peccati venialis, est peccatū veniale. Ad quintū. s. vtrū p̄fectorum sit scandalizari, dicendum qd̄ scādalum passiuum importat quādā cōmōtionē animi a bono in eo, qui scādalū patit, nullus autē cōmouēt qui rei immobili firmiter inhæret. Meliores autē siue p̄fecti soli Deo inhærent, cuius est immutabilis bonitas, quia etiā si inhæreant suis platis nō inhæret eis nisi inquantum illi inhærent Christo, 1. m. illud. 2. Corin. 4. Imitatores mei estote sicut & ego Christi. Vnde quantumcumq; videat alios inordinatē se h̄re dictis vel factis, ipsi a sua rectitudine non recedunt, 1. m. illud P̄salmi. Qui confidunt in dño sicut

mons syon, nō cōmouebit in æternū, q̄ habitat in Hierusalē. Et ideo in his, q̄ p̄fectē inhæret Ch̄so p̄ amorē scādalū nō inuenitur, 1. m. illud P̄sal. Pax multa diligētibus legē tuā dñe, & non est i illis scādalū. Ad sextū. s. vtrū p̄fectorum sit scādalizare, dicēdū, qd̄ scādalū actiuū p̄prie est cum aliq; aliqd̄ tale dicit vel facit, qd̄ de se est tale, vt alterū natū sit inducere ad ruinā, qd̄ qd̄ est solū id, qd̄ inordinatē fit vel dī: ad p̄fectos autē p̄tinent ea, q̄ agunt 1. m. regulā rōnis ordinare, 1. m. illud 2. Corin. 14. Oīa hoī nēstē, & 1. m. ordinē hāt in vobis, & p̄cipue hāc cautelā adhibent in his q̄ bus nō solū ipsi offenderēt, sed et alijs offensionē parerēt, & si qd̄ in eorū manifestis dictis vel factis in hac mōderatione desit, hoc p̄uenit ex infirmitate humana, 1. m. q̄ a p̄fectione deficiūt, nō tñ intātū deficiūt vt multū ab ordine rōnis recedāt, sed modicū, & leuiter, qd̄ nō est tā magnū vt ex hoc rōnabiliter possit ab alio sumi peccandi occasio. Ad septimū. s. vtrū spiritualia bona sint pp̄ scādalū dimitte dā, dicēdū, qd̄ cū duplex sit scādalū actiuū. s. & passiuum, q̄stio ista nō habet locū de scādalū actiuo, q̄a cū scādalum actiuum sit dictū vel factum minus rectum, nihil est cū scādalū actiuo faciendū. Habet autē locum quēstio si intelligat de scādalū passiuo. Cōsiderādū est igit, qd̄ sit dimitte dū ne alius scandalizet. Est autē in spiritualibus bonis distinguēdū. Nā qdā horū sunt de necessitate salutis, q̄ p̄mitti non possunt sine peccato mortali. Manifestum est autē qd̄ nullus debet mortaliter peccare vt alterius peccatū impediatur, q̄ 1. m. ordinē charitatis plus debet hō suā salutē spiritualē diligere, q̄ alteri, & ideo ea, q̄ sunt de necessitate salutis p̄mitti nō debent pp̄ scādalū vitādū. In his autē spiritualibus bonis, q̄ non sunt de necessitate salutis v̄ distinguendū, q̄a scandalum, qd̄ ex eis oritur qn̄q; ex malitia p̄cedit, cum. s. aliq; voluit impedire hmōi sp̄ritualia bona scādala concitādo, & hoc est scandalū Phariseorū, qd̄ de doctrina dñi scandalizabant. Qd̄ esse cōtēnēdū dñs docet Mat. 15. Qn̄q; vero scandalum p̄cedit ex infirmitate vel ignorātia, & hmōi scandalum est pusillorū, pp̄ quod spiritualia opera vel occultanda vel etiā interdum differenda sunt, vbi periculum non imminet quousq; reddita rōne hmōi scādalum cesset. Si autem post redditā rōnē hmōi scandalum duret, iā v̄ ex malitia esse, & sic pp̄ ipsum non sunt hmōi spiritualia opera dimitte dā. Vnde notandum 1. m. Aug. in lib. contra Epistolā Permeniani. Vbi scismatis periculū timet a p̄nitione peccatorum cessandum est, & tñ p̄nitiō peccatorum est, quid spirituale ad iustitiā pertinens, quia p̄narum inflictiō non est pp̄ se expetenda, sed p̄næ infliguntur vt medicinæ qdā ad cohēndum peccata, & ideo intantū hñt rōnem iustitiæ inquantū p̄ eas peccata cohēbentur. Si autē p̄ inflictiōnē p̄narum manifestum sit plura, & maiora peccata sequi, tunc p̄narum inflictiō nō continebit sub iustitiā, & in hoc casu loquitur Aug. s. qn̄ excōmunicatiōe alio non imminet periculum scismatis, tunc. n. excōmunicatiōe inferre non p̄tinet ad veritatē iustitiæ. Itē sacra scriptura res est maximē spiritualis, sed ab ea docenda cessandū est pp̄ scādalū, 1. m. illud Mat. 7. Nolite sanctū dare canibus, neq; p̄iciatis margaritas ante porcos, ne conuersi disrumpat vos. Sed circa doctrinā duo sunt consideranda. s. veritas, q̄ docetur, & ipse actus docētis, quorum primum est de necessitate salutis vt. s. contrariū veritati non doceat, sed veritatem 1. m. congruentiā temporis, & p̄sonarum proponat ille cui incumbit docendi officium, & ideo p̄pter nullum scandalum, quod sequi videatur debet hō p̄termittit veritatem docere. Sed ipse actus docendi inter spirituales elemosynas computatur, vt supra dictum est, & ideo eadem ratio est de doctrina, & de alijs misericordiæ operibus de quibus postea dicitur. Item correctio fraterna interdum dimitte dā est pp̄ scādalum aliorum, vt dicit Aug. 1. de Ciui. Dei. Sed aduertēdū, qd̄ q̄a correctio fraterna ordinat ad emēdationē fratris, intātū cōputāda est inter spiritualia bona, inquantū hoc consequi pōt, qd̄ non conuenit si ex correctione fraterna scandalizetur, & ideo si pp̄ scandalum correctio dimitte dā non dimittitur spirituale bonum. Rursus 1. m. Hieronymū pp̄ scandalum dimitte dā est oē illud, qd̄ p̄termitti pōt salua triplici veritate. s. vitæ, iustitiæ, & doctrinæ. Impletio autem cōsiliōrum, & largitiō elemosynarum multotiens pōt p̄termitti salua triplici veritate prædicta, alioquin semper peccaret illi oēs, qui p̄termittunt. Sed sciendum, qd̄ in veritate vitæ, iustitiæ, & doctrinæ non solum comprehenditur id, quod est de necessitate salutis, sed etiā id per qd̄ p̄fectius peruenitur ad salutem, 1. m. illud. 1. Corin. 12. Emulamini charismata meliora. Vnde cōsilia etiā non sunt simpliciter p̄termittenda, nec etiā misericordiæ opera pp̄ scandalum, sed sunt interdum occultanda vel differenda, pp̄ scandalum pusillorum vt dictum est. Qn̄q; tā cōsiliōrū obseruatiō, & impletio operum misericordiæ est de necessitate salutis, qd̄ patet in his, qui iā vouerunt cōsilia, & in his, quib⁹ ex debito imminet defectibus aliorum subuenire, vel in tēporalibus, pu-

Speculum Morale Vincentij.

bus, puta esurientem pascendo, vel in spiritualibus, puta docendo ignorantem siue hmoi fiat debita pp iniunctu officiu, vt patet in platis siue pp necessitate indigentis, & tunc cadet est ro de hmoi sicut de alijs, q sura de necessitate salutis. Vtru at p vitado scadalū pximi debeat qs peccare venialiter, dixerunt qdā, q peccatum veniale est cōmittendum pp vitadum scadalū, sed et implicat contraria, si. n. faciēdū est iā nō est malū neq; peccatū, nā peccatū nō pōt esse eligibile, conuenit tñ aliqd pp aliquā circū stātiā non esse peccatum veniale, qd tñ illa circūstantia sublara peccatū veniale esset. Sicut verbū ociosum est peccatum veniale qñ absq; cā dī, si aut ex cā rōnabili pferat non est ociosum, nec peccatū, quāuis at p peccatum veniale gfa non tollatur p q est hois salus, inquantum tñ veniale disponēs ad mortale vergit in detrimentum salutis. Ad octauū. svtrum pp scadalū sint bona tpalia dimittenda, dicendum, q circa tpalia distinguendum est. Aut. n. sunt nra, aut sunt nobis ad conseruādum p alijs cōmissa, sicut bona ecclesie cōmittunt platis, & bona cōia cuiuscumque reipublice rectoribus, & talium cōseruatio sicut & depositorum imminet his, qbus sunt comissa ex necessitate, & ideo non sunt pp scadalum dimittēda, sicut nec alia, q sunt de necessitate salutis: tpalia verō quorum nos sumus dñi dimittere ea, tribuēdo si penes nos ea habeamus, vel non repetēdo si apud alios sunt, qñq; qdē debemus pp scadalum, qñq; aut nō. Si. n. scadalū ex hoc oriat pp ignorātiā vel infirmitatē aliorum, qd supra diximus esse scadalum pusillorū, tunc vel totaliter dimittēda sunt tpalia, vel aliter sedandū scadalū. s. p aliquā admonitiōē. Vnde Aug. dicit in lib. de sermone dñi in monte. Dādū est, qd nec tibi, nec alteri noceat, quantum ab hoie tradi p̄t, & cum negaueris, quod petit iudicāda est iustitia ei, & melius aliqd dabis cum petidē iniultē correxeris. Aliqñ verō nascit ex malitia, quod est scadalum Pharisaeorum, & pp eos, q sic scandala concitant, non sunt tpalia dimittēda, & hoc et noceret bono cōi, dare. n. malis rapiēdi occasio, & noceret ipsis rapiētibus q retinēdo aliena in peccato remanēt. Vñ Greg. dicit in Moralibus. Quidā dū tpalia nobis rapiūt solummō sunt tolerādi, qdā vero seruata ex tate phibēdi, non solum curātes ne nra subtrahant, sed ne rapiētes non sua semetipsos pdāt. Præterea si passim pmitterēt malis hoibus vt aliena raperēt, vergeret hoc in detrimentū veritatis vitæ, & iustitiæ, & ideo non oportet pp quodcumq; scadalū tpalia dimitti. Itē qñ dicit Apostolus Ro. 14. Noli cibo tuo illū pdere, p quo Christus mortuus est, nō est intētio Ap̄i monere q cibis sit pp scadalum totaliter dimittendus, qā sumere cibū est de necessitate salutis. Sed talis cib⁹ est pp scadalum dimittēdus, s̄m illud 1. Corin. 8. Nō māducabo carnē in æternum ne fra trē meum scandalizē. Itē annexa spiritualibus qñq; sunt ppter scadalum dimittēda, vt patet, qā Ap̄us seminās spūalia tpalia stipendia non accepit, ne offendiculū daret Euāgelio Ch̄i. Sicut dī 1. Corin. 9. & ex simili cā nō exigit ecclesia decimas I aliq⁹ terris pp scadalum euitandum. Sed intelligēdū est, q scadalū quod vitabat Ap̄us ex ignorātiā pcedebat Gētiliū, qā hoc non consueuerāt, & ideo ad tēpus abstīnēdū erat, ne prius instituerēt hoc eēt debitum. Ex fiti cā ecclesia abstinet de decimis exigēdis in terris, in qbus non est consuetum decimas dare. Circa nonū. s̄ q mouere debēt ad scadalum fugiendum, considerandum est. Primo quare non sit scadalum faciēdum. Secundo quare nō sit scadalum patiendum. Circa primum sciendum q cum summa diligentia scadalum est vitandum actiuum. i. ne hō aliqd agat vñ scadalum oriat. Primo ppter blasphemā diuini nois. Secundo pp nocumentum multiplex pximorum. Tertio pp infamiā, & augmētū nephandi criminis. Quarto pp incremētū, & cumulum tormentorū. Primo qdē vitādū est scadalū ppter Dei blasphemā, vñ cōquerit dñs. Isa. 52. Dominatores tui iniquē agūt, & iugiter nomē meum blasphemāt, peccata. n. maiorum. i. principum secularium. & platorum ecclesie, p̄cipue faciunt nomē dñi blasphemari. Vñ minores excusant se de peccatis suis ppter peccata maiorum. Sed & Iudæi, & hæretici in pfidia perseuerāt, ppter exēpla mala, & scādala platorum, dicentes. Videte quō isti viuunt, quō incedunt, non sic Petrus, Paulus, & alij. Cum qdam Legati, & Abbates tredecim missi ad terrā Albigēsum cū multis æquis, & famulis ambularent contra hæreticos pdicātes, insurgebant contra eos Heretici pdicantes econtra exēpla mala, & insolentiā vitæ platorum clericorum, ac etiā religiosorum, dicētes. Ecce quō isti pdicāt nobis Christum dñm suum, æquites peditē, diuites pauperem, pomposi humilē, & hmoi, & sic sine fructu de terra confusi recedere habuerunt. 2. Reg. 12. Dixit Nathan ad David. Blasphemare fecisti nomen dñi Aaron ponens scadalum coram filijs Israel. i. vitulum fecit eos apostatāre a Deo, & dixerunt, Isti sunt dij tui Israel, &c. Exod. 32. Similiter Ieroboam. 3. Reg. 12. Cogitato Ieroboam consilio fecit duos vitulos aureos, & posuit vnum in Bethel, & alterum in Dan, & di-

xit. Isti sunt dij tui Israel, &c. & factum est hoc Israel in peccati sapostasæ vel idolatriæ. Duo vituli duo exēplorum malorū genera significant in platis, & personis ecclesiasticis, hic est vitulus quē posuit in Bethel. i. in domo Dei ecclesie ad ruinam populi. Vitulus in Dan qui iudicium interpretat, significat exemplū malum principum terrenorum, qui alios, & iudicāt iuste, & a dño iudicabuntur. Itē Balā dōcebat Balach mittere scadalum corā filijs Israel, vt dī Apoc. 2. Edere. s. de sacrificijs idolorum, & fornicari cum mulieribus Madianitis, q induxerunt eos ad idola triā. Sicut dī Exo. 35, Similiter de Salomone 3. Reg. 11. Cum iā esset senex deprauatum est cor eius per mulieres vt sequeretur Deos alienos. Similiter. 2. Mach. 3. Iason facinorosus verbis suis, & exēplis oēs oontribules suos traxit ad ritum Gētilium. Et sic patet, q scadalum inducit Dei blasphemā. Secundo vitandum est scadalum ppter nocumentum multiplex pximorū multi. n. visis vel auditis scādalis vulnerant in mētib⁹, peruertunt in morib⁹, Psal. Cum peruerso peruerteris, imitādo. s. vitia peruersorū. Itē p̄cipitant in foueā peccati, scandalizantes. n. primo corruentes in foueā multos secum trahunt, maior at & grauior est ruina primo cadentis, qā oēs alij corruunt super eum. Hō quidam volens arborē inclinare multos socios aggregauit, quū ascendens in arborē, summitatē arboris apprehēdens pendit in ea deorsū trahendo. Secundus vero manibus apprehendit pedes primi, & tertius secundi, & quartus tertij, & sic de alijs, cum autē primus pondere grauat⁹ scireare vellet in manibus auulzē tunc ab arbo re, & sic ipse cecidit, & oēs alij pariter ceciderunt. Sic vno corruente per peccatum, multi adherentes ei, corruunt eius exēplo vel scadalū. Sicut primo Angelo corruente oēs alij adherentes ei per cōsensum pariter corruerunt. Sic & multi post se trahunt alios. Contra quos Isa. 5. Ve, qui trahitis iniquitatē in funiculis vanitatis, & quasi vitulum plaustri peccatum. Tales sunt dyaboli venatores, qui multos uenantur, illaqueant, capiunt, & acq̄runt dyabolo. Michez. 7. Vir fratrem suum venat ad mortē. Hier. 5. Inuenti sunt i populo meo impij insidiātes quāsi aucupes laqueos ponentes, & pedicas ad capiendum viros. Laquei sunt exēpla vanitatis, pedicæ sunt exēpla cupiditatis, decipula sunt dolositatis exēpla. Vnde legitur sicut decipula, &c. Itē sunt vt Bubo circumdatus laqueis quē aucupes ponunt de die inter laqueos, ad quem accedentes corniculæ vel aliz aues admirantes capiuntur in laqueis circumpositis malorum exemplorum, qui accedunt imitādo. Itē similes sunt cuidā Gruī, q captā ab aucupe, & diu nutrita detractis alis, facta est ei quasi domestica, cum at redissent plumæ videns gregē aliarum aduolauit cum eis, & cum circa tempus hyemale mutarēt patriā, facta est ductrix aliarum, & trāsies per locum vbi nutrita fuerat, quasi recordata boni pabuli, quod in domo rustici habuerat, de nocte per tenebras introduxit alias in dicta domo, quarum clamorē audiētes, q in domo erāt surrexerunt, & accensis luminib⁹ illā, & alias cęperunt, q̄ inter alias poruit dñs domus agnoscere signo, quod consueuerat h̄re in comā eius inuento. Similiter, q apostatāt a Deo vel a fide vel ab ordine cum maxima venatione aiarum ad dyabolum, vel mundum vel peccatum redeunt. Itē sunt milites in exercitu dyaboli spotentis, q aliqñ vno icū. i. vno aū mali exēpli multos, immo, quasi innumerabiles occidunt. Sanlon in mādibula a fini mille viros occidit Iud. 15. Et ipse se occidēdo plurimos interimit, ibidem. 16. Principes, & plati, q subditis suis mala pbent exēpla similes sunt Herodi, de quo fertur dixisse Cæsar. Mallē esse Herodis porcus, q̄ fili⁹, quia cum Pselitus filius ipse occidit filios suos & nutrit porcos. Osez. 9. Esfrait ad interfectorem ducit filios suos. Itē sunt similes Neroni, de quo dī in cronicis, q hostis iustitiæ primā psecutionē in Christianos excitans Petrum, & Paulum occidit & matrē suā, & sororē, & fratrem suum Lucretium, & Senatum, & oēs fere domesticos, & tādē se occidit execrabilis factus oibus, & odiosus, licet primo pmotus ad imperium modeste imperare cepisset. Multi in platione sunt ei similes. Zach. 11. Qui pauertatē verbo occidebat exēplo malo. Tertio vitādum est scadalum ppter infamiā ipbus scientis, redditi. n. eum vilē, & in vilitate notabilē Deo, sanctis, & hoibus odibilē. Exo. 10. Exosos habui eos ppter malitiā adinventionum suarum. Psalm. Iniquos odio habui. Aues nocturnales odiosæ sunt aibus lucis. Sicut Noctua, & Bubo. Sic peccatores amantes tenebras peccatorum sanctis oibus sunt exosi. Item tales ecciesiā vel collegiū sua vilitate confundunt. Hier. 15. Confusa est, & erubuit. Psal. Tota die verecundia mea contra me est, dicit ecclesia, & confusio facie meæ cooperuit me, & ideo meritō sunt confusibiles, & confusione digni, & tamē quandoque ipsi de sua confusione non erubescunt. Hier. 6. Cōfusi sunt, quia abominationem fecerunt. Quinimmo confusione non sunt confusi, & erubescere nesciunt. Debent autem confundi, quia sunt monstruosi, venenosi, cōtagiosi, ridiculosi, Monstruosi quidem similes monstris babilonis, &c.

de quibus dicit Isai. 13. & 34. Erit cubile draconum, & pascua strutionum, ibi occurrent dæmonia, Onocentaurus, & Pilosus, &c. Dracones sunt, quia ventum vanitatis attrahunt, flamas peruersitatis, & malignitatis euomunt, aquas diuitiarum, & deliciarum mundi insatiabiliter bibunt, & aera flatu infamiae inficiunt. Strutiones, hñtes quasi alas auium, nō volatū, vellerā quasi ouū ventrem ferrugineū, pedes quasi asinorū, quia etſi verbis volatū ad alta ſimulant, de terra tñ nō ſe eleuāt, mentē hñt quasi ferrugineā per auaritiā, etſi exterius aliqui p̄tendunt ouinā ſimplicitatē, in fine oſtendunt aſininā ſoliditatē. Dæmonia, dæmones Græcē, ſcientias latine, quia ſcientiā q̄ p̄dicandam oſtendunt, operando contradicunt, quasi dæmonia ibi occurrunt, p̄tendūt Diuinā ſcientiā, & exemplis oſtendunt dæmonū vitā. Onocentauri. i. aſini, & tauri, quia multi thauri ſunt dū p̄dicatione laborādō excolunt terrā eccleſiæ, ſed aſini inſenſatē, & luxurioſe viuendo. Pilofii ſunt. i. Simiæ habentes humanā eſſigiē in corporibus, humanā diſſimilitudinē in moribus. Lamix ſunt, qui ſctus ſuos quos verbo lactant, exēplo lacerāt, Lamix dñr quasi lamix, quia ſctus ſuos lamiant quos lactant, vel vt dicit Gloſa. Lamix hñt faciem femineā, pedes quosinos, quia multi in aperto ſunt molles, & diſſoluti, compti, & ornati, ſed inferius brutales, & luxurioſi apparent. Venenofii verō, quia circumquaq; virus ſuæ iniquitatis effundunt, & effundendo corrumpunt. 1. Corin. 15. Corruptunt bonos mores colloquia praua, multo fortius confortia praua, ſimiliter, & exēpla praua. De prauis colloquijs, require ſupra de peccatiſlinguē. De prauis confortijs, require ſupra quō mala ſocietas corrūpit. De malis exēplis quō vulnerant, & occidunt, ſupra p̄ximo. Sunt em̄ ſicut Baſiliſcus, q̄ totū aerē corrūpit. Et ſicut dracones vt dicitur eſt. Hie. 5. 1. Ecce ego ad te mons peſtifer, q̄ corrupſis vniuerſam terrā. Montes peſti feri ſunt maiores quorum corruptio deriuat in inferiores. Cuidā viro religioſo apparuit qdā dña pulchra valde, ornatu regio p̄parata, q̄ vidēs obſtupuit credēs, q̄ eſſet virgo beata. Sed illa dixit. Nō ſum illa q̄ tu zeltimeas. i. mater Chriſti, ſed ei⁹ ſponſa. i. eccleſia p̄ qua frequēter gemis, & oras, cuius eſt dolor mirabilis, & corruptio deſcendēs a capite p̄ oēs artus vīq; ad pedes, & hoc tibi ſit ſignum. Quo dicto coronā ſpecioſiſſimā amouens de capite oſtendit ei ſuperiorem partē capitis ad modum crucis in quatuor partes inciſam, & vermes ebullientes, & ſaniē defluentem, & ait. Ecce ex his, q̄ vidēs perpedere potes quantus ſit dolor meus, & quanta corruptio in mēbris alijs, & his dicitis euauit. Iſti ſunt contagioſi, multo peius, quā lepra vel morbus alius. Iſti hyrci ſctidi, & ſicut Thuribula ex quibus exalat fumus nō aromaticus, ſed ſetor immanis. Iſa. 3. Erit pro ſuaui odore ſetor, quia odorem virorum ſanctorum ſetere faciunt, fumo, & ſetore infamix totū vnū collegiū vel religionē vel eccleſiā diſſamātes. Tales ſunt ridiculoſi facti, videlicet i deriſum ludibriū, & opprobriū, non ſolū etiā corā hoībus, verū etiā corā dæmonibus. Hoīes quidem de talibus in conuiuijs, & tabernis obloquuntur, & detrahunt, & eos oſtendunt digitis in deriſum. Dæmones etiam ludunt de talibus, ſicut cattus de ſorice. Hie. 48. Erit Moab in deriſum, & in exemplum oībus in circuitu ſuo. Sicut Iudit. 16. legitur de Sanſone, q̄ cum Phylīſteice piſſent dormitētem i gremio Dalilæ crinē nudatū, & excecātū de eo ludebant, & ſctum magnum faciebant, & ei illudebāt. Similiter poſtquam homo captus a dæmonibus eſt in maniſeſto peccato expoliatus virtutibus, & excecatus per peccatū impudētiā, qui primo erat dæmonibus terribilis, ſit eis contemptibilis. Item ad idem eſt, qd̄ dicit in ſcholastica hiſtoria, q̄ cū Sedechias fugeret recedens a Hieruſalem comprehenſus a Caldeis in campis Hiericho ad regē Babilonis adductus in Reblata, occiſis filijs eius corā eo, & familia exoculatus in Babilonem victus ducitur. Vbi cum maximum ſctum facerent Babilonij, fecit cum Nabuchodonosor adduci in medium inter conuiuias cum cætoribus ſuis, qui cum de præcepto regis Nabuchodonosor caneret in vaſis muſicis de canticis. Syon, cum inuitarent cantatores ad bibendum, datus eſt Sedechias de præcepto Nabuchodonosor potus laxatiuus, qui turpiter ſolutus, & ignominioſe ſadatus coram omnibus deriſus in carcere detruſus, in confuſione ſua cito mortuus eſt. Similiter mali prælati, malē ſe habentes in regimine populi a pacis diuine viſione recedentes, & mundana ſequētes, & publice peccantes, filijs eorum. i. ſubditis, qui eos ſequuntur imitando, conſuetudine adducti in Babiloniam infamix turpiter deſectati, per mala exēpla ſunt peccatorum cantus, & dæmonum riſus, & ludibrium. Hoc etiam dicit Glo. ſuper Abac. 2. Ve qui potum dat amico ſuo mittens ſel mebrans, vt aſpiciat nuditatem eius. Abdias. Illuſerunt tibi viri fœderis tui. Item notandum eſt, q̄ dyabolus vt incantator, qui oēs circumſtantes in ludo ſuo volens puocare ad riſum, inſuſſat in pixidem, in qua eſt inquinamentum, nec apparet in aliquo inquinatus, quem cū porrexerit pluribus, qui nec poſtquam ſuſſauerunt in pixidem

ex hoc apparēt inquinati, tādē tradidit eā alicui fatuo ad inſuſſandū, vertens ei illā partē in qua eſt inquinamentum, qui cum exuſſet exit de pixide puluis terribis ſubito denigrans, & inquinans faciē eius totā, ex cuius confuſione, & ſedatione oēs aſtant ex ludo puocant ad riſum, & plauſum. Sic cū alijs fatuus vult occulte peccare dyabolus vertit ei quasi pixidē inquinatio nis, ei qñ. ſ. deprehendit aliqua occasione in aliquo factō aperit patenter, qd̄ credebāt facere latenter, p̄ qd̄ eius fama denigrat, de quo dæmones gaudent, & rident. Tales igit confundunt, & cōfundunt, ſcādalizat, & ſcādalizant. i. ſcādalis, q̄ faciūt diſſamant. Ideo hortatur ſapiens vitare ſcādalum dicens. Eccle. 33. Doctri nā oris audite filij, q̄ cuſtodierit illam non periet labijs ſuis, nec ſcādalizabit in operibus peſſimis. i. nec verbis, nec factis ſcādalizabit, nec diſſamabitur ex ſcādalis. Sequitur. Superbus, & male dicitur ſcādalizabitur. Contra religioſos præcipue, q̄ ſanctitatis habitum portant exterius, ſed interius iniquitate pleni ex abundantia cordis, & verbis, & factis alios ſcādalizant, dicit v̄. il lud Eccle. 1. Ne fueris hipocrita in conſpectu hoīum, & nō ſcādalizetis in labijs tuis attende in illis ne forte cadas, & adducas aie tuæ in honorationē, & reuelet Deus abſconſa, &c. Sic ergo vitandū eſt ſcādalu p̄ infamiā. Quarto vitandū eſt p̄ incrementum, & cumulū tormentorum. Sicut. n. dicit Greg. Scianteſ tales, quia tot mortibus digni ſunt, quot perditionis exēpla ad alios tranſmittunt. Matth. 13. Mittere filius hoīs Angelos ſuos, & colligent de regno eius oīa ſcādala, & alligabunt eos ſicut zizaniā in faſciculos ad cōburendū, & mittēt eos in caminū ignis, ibi erit ſtetus, & ſtridor dentiū Ponet autē Deus illos in exēplum damnationis, & p̄nē, ſicut fuerit in exēplū culpæ. Ezech. 14. Homo de domo Iſrael, qui poſuerit Idola in corde ſuo, ſcādalu iniquitatis ſuæ, &c. Et poſt. Ponam faciē meam ſuper hominem illum, & faciam illum in prouerbiū, & exēplum, & diſperdam eum Nau. 3. Reuelabo pudenda tua, & oſtendam gētib; nuditatem tuam, & ponam ſuper te abominationes tuas, & contumelijs te afficiam, & ponam te in exēplum, &c.

DEinde cōſiderandū eſt quare ſit ſcādalu cuitādū. paſſiue. Sciendū, q̄ fatuitas illorū, q̄ malū exēplū accipiūt, & mutant ab his quos male vidēt agere, apparet in multis. Videlicet, & in male eligendo, & in male agendo. In eligendo qd̄, quia bonos, & bona vita contemnunt, malos autē eligunt imitari, qui præponunt conuerſationē malorum conuerſationi bonorū, qui potius ſequuntur eorū opera, vitia, vel exēpla, q̄ virtutes: magis volunt eſſe degeneres, q̄ generoſi, deformes quā formoſi, ſctidi q̄ odori feri, p̄nioſi q̄ fructiferi, tenebroſi, q̄ lucidi. Ioh. 3. Dilexerunt hoīes tenebras magis, quā lucem. Eligunt lignū mortiferum, & lignū vitæ dimittunt. Sicut Adam lux vxoris exēplo comedit lignum vetitum, & mortiferū, Dimittūt cibū & potum ſalutiferum, & ſumunt mortiferum. Dimittunt mel, & guſtant ſel. Dimittunt panem, & ſumunt lapidem. Dimittūt piſcē, & accipiūt ſcorpionē, Dimittūt ſanū, & eligunt putridū, qd̄ non facerent ipſi porci. Eligunt malos in vaſa ſua, bonos autē ſors dimittunt. Pſalm. Fiat menſa eorum in retributionem, & in laqueum, & in ſcādalum. Itē iſti dimittunt aurum, & eligūt cenum. Dimittunt roſam, & eligunt ſpinā. Sequuntur lupum, & dimittunt piūm paſtorē. Sequuntur Iudā p̄ditore, & dimittūt ſaluatore. Cum dicat Petrus. Sequimini veſtigia eius, qui peccatū non fecit. Iſti ſunt ſimiles illi, qui dimiſit ſocum ſuum ſapientē, & ſecutus fatuum incidit in latrones. Ioh. 12. Cæue ne imiteris abominationes gentium. Eccle. 22. In via ruinae non eas, & non offendes in lapides, nō credas te viz laborioſa, ne ponas animæ tuæ ſcādalum. Fatuus eſt, qui ſequitur ductorem cecum, curſorem claudum, comitem inimicum. Iſti quærunť ſibi exēpla corruptionis, cum inuenire poſſent exēpla veritatis, i. deſt vitam, & exēpla bonorum. Iac. 5. Exēplum accipite fratres longanimitatis, laboris, & patientiæ Prophetas. Ioh. 13. Exēplum dedi vobis. Exo. 15. Inſpice, & fac ſim exēplum, quod tibi in monte mōſtratum eſt. Non debet accipi exēplum a ſacerdotibus Baal, ſed a ſacerdotibus Leuitici generis. Item fatui ſunt in agendo, quia faciunt ea, quæ damnāt, & damnanda iudicant in alijs. Ro. 2. Eadem agis, quæ iudicas. Et poſt. Exiſtimas o homo, qui talia agis, quia tu effugies iudiciū Dei? Tales ſunt ſimiles armigero Saul, qui videns dñm ſuum irruiſſe in gladium ſuum. fecit ipſe ſimiliter, & ſic ſeipſum occidit. 2. Reg. 3. 11. Iſt cum poſſent inuenire aurum, & argentū, & lapides p̄cioſos de quibus ædificaret ſibi domos in quibus in perpetuum habitādō regnarent. Iſti nō ſolum ædificant lignū, ſcñū, & ſtipulā, ſed magis lutū, ferrū, plūbū, & ſtagnū cū quibus ardeāt in æternum. Qui vult inuenire multa exēpla mala, legat in libro mundanæ vanitatis, & inueniet illum plenum malis exēplis. Matth. 19. Ve mundo a ſcādalis. Iſti colligunt de mundo omnia ſcādala ad imitandum, ſed filius hominis mittet Angelos ſuos, & colligent de regno eius omnia ſcādala

Speculum Morale Vincentij.

Scandala ad comburendum. Matth. 13. Hoc autem sciendum, qd alij scandalizantur ex ignorantia, alij ex fragilitate, alij ex tolerantia, alij ex malignitate. Scandalizant aliqui ex ignorantia veritatis, fumentes occasione scandali vbi fumenda non esset. Sicut Iudæi audientes Doctrinā Christi, & vidētes miracula mirabātur, ipsum purum hominem estimātes. Marc. 6. Multi sapiētes admirabant in doctrina eius, dicentes, vñ huic oīa, & q̄ est sapiētia q̄ data est illi, & virtutes tales, q̄ p manus eius efficiunt? Nonne hic est faber Mariæ filius, frater Iacobi, & Ioseph, & Iudæ, & Symonis: nonne & sorores eius hic nobiscum sunt? & scandalizabatur in eo. Item Ioh. 6. cum multa diceret de sacramento altaris discipulis suis. Panis quē ego dabo caro mea est, &c. Caro mea vere est cibus, &c. multi audientes dixerunt. Durus est hic sermo, &c. Sciens autem Iesus q̄a murmurarent, dixit eis. Hoc vos scandalizat. Alij scandalizantur ex infirmitate, sicut dixit dñs discipulis, Matth. 26. Oēs vos scādali patiēmini in ista nocte. Et Matth. 11. Cœci vident, claudi ambulant, &c. Beatus est, qui non fuerit scandalizatus in me. Grego. Vñ Christi passione, quisq; non scandalizari debuit, sed admirari. Matth. 13. Facta tribulatione, & persecutione pp verbum continuo scandalizantur. Et Matth. 24. Tunc scandalizabunt multi. Alij scandalizantur ex cohzrentia conuersationis, & societatis malorum, facti videlicet imitatores eorum. Psālm. Commixti sunt inter gentes, & didicerunt opera eorum, & factum est illis in scandalum. Ideo Mat. 23. Si manus tua vel pes tuus scandalizat te, abscide eum. Et si oculus tuus scandalizat te erue eum, &c. Item aliqui scandalizantur ex malignitate, sicut dño publice prædicante contra vitam malam, & doctrinam Scribarum, & Phariseorum. discipuli dixerunt ei. Scis quia Pharisei audito hoc verbo scandalizati sunt. Et 1. Corinth. 1. Nos prædicamus Christum crucifixum, Iudæis quidem scandalum gentibus autem stultitiam.

De erubescantia bonitatis. Dist. XV III.

Deinde considerandum est de erubescantia de bono, q̄ est tredecima filia inanis gloriæ, q̄ est qñ verecundat aliquis se pauperē esse, vel male vestitum, minus esse inter alios honoratum. Verecundantur aliqui se de infimo genere natos esse, parentes consanguineos, & amicos pauperes videre, cum ad pinguiores fortunā ascenderint, vel eos coram hostibus recognoscere dedignantur. Sicut ille, qui requisitus quis esset pater eius, rñdit se nepotem esse cuiusdam ep̄i, non audens patrem suū nominare. Sicut de muio dī fabulose, q̄ requisitus quis esset, rñdit se creaturam esse Dei. Requisitus quis esset pater eius, rñdit dextrarium auunculum suum esse. Ad eandem speciem p̄tinet erubescantia iniquitatis, non q̄ non erubescat de iniquitate, q̄ fecit ad confitendum, q̄a hoc esset laudabile: sed intātum timet verecundari coram hoīe, q̄ aut omnino non confiteatur, aut confitens minima, & minus erubescibilia dicit subicēns grauiora. De fatuitate talium require infra. Confessio. Ad eandē spēm p̄tinet erubescantia veritatis, qñ. s. verecundatur aliquis veritatē dicere vbi, & qñ opus est, quia timet offendere lucrum, gratiam, vel fauorem amittere. Vel requisitus a iudice vel prælato peccatum suum negat nolens erubescere coram eis vel verecundiam sustinere. Vel si verbum mendosum protulit, non vult in mendacio deprehendi, & ideo mendacium suum negat vel verbum suum sustinet esse uerum, aut si mēdaciter detraxit de aliquo nō vult famam eius restituere, ne de mendacio erubescat, aut si non audet quis confiteri fidei veritatē. Cōtra qd̄ specialiter dicit Apostolus Ro. 1. Non erubescō Euangelium. Ecclē. 4. Pro aīa tua nō erubescas dicere verum. Est. n. confusio adducens peccatū, & est confusio adducens gratiā, & gloriā. Ad eandem spēm p̄tinet erubescantia sanctitatis, nam multi sunt qui corā hominib⁹ erubescunt ieiunare, orare, elemosinas, dare, & hmōi, ne irideātur ab eis. Sed stultus esset miles, qui seruitium regi debitum nō auderet ei reddere, ne de hoc homines loquerentur. Item si rectē incedens derideretur a claudo pp hoc, q̄ rectē incedit, nullus est, qui non contemneret, & fatuus esset ille si pp hoc vellet incedere sicut claudus. Item si per lutum ambulans derideret illos, qui per viam mundam, & rectam incederent, nullus sequeretur eum per lutum. Item non debet sanus erubescere de hoc, q̄ sanus est alijs ægrotantibus. Vel quia mundus est alijs leprosis. Vel quia non est sordidus alijs inquinatis. Vel quia stat alijs cadentibus. Seneca. Sit tibi tam a turpibus laudari, quā vñ laudaris ob turpia. Item non quā multis, sed quibus placeas cogites, letior esto quotiens displices, mala & malorum de te estimatioes prauas, veram tibi laudationem ascribe.

Deinde considerandū est de tentatione Dei, q̄ est decima quarta filia inanis gloriæ. Circa q̄ consideranda sunt duo. Primo in quo cōsistat tētatō Dei. Secūdo vtrū sit peccatum, & quō. Circa primū sciendū, q̄ tentare est p̄ experimētum sumere de eo, qui tentat. Sumimus aut̄ experimētū de aliquo, &

verbis, & factis. Verbis q̄dem vt experiamur an sciat, qd̄ scim⁹, vel possit aut velit illud implere. Factis autē cum p̄ ea, q̄ facim⁹ exploramus alterius prudentiā, vel volūtatē, vel potestātē. Vtrūque autem horum cōtingit dupliciter. Vno quidem mō aperte. Sicut cum quis tentatore se p̄titeret, sicut Sanōn Iud. 13. Proposuit problema Phylisæis ad eos tentandum. Alio verō mō insidiosē, & occultē sicut Pharisei tentauerunt Christum. Matth. 22. Rursus qñq; expresse, puta cum quis dicto vel facto intendit experimentum sumere de aliquo. Qñq; vero interpretatiuē, qñ s. si hoc non intendat vt experimentum sumat, id tñ agit vel dicit, qd̄ ad nihil aliud vñ ordinabile nisi ad experimentum sumendum. Sic ergo hō Deum tentat qñq; verbis qñq; factis. Verbis quidem Deo colloquimur orando. Vñ in sua petitione aliq; expresse Deum tentat, qñ ea intentione aliquid Deo postulat vt exploret Dei scientiā, potestatem, vel voluntatem. Factis autē aliquis expresse Deum tentat, qñ per ea, q̄ facit intendit experimentum sumere Diuinæ potestatis, vel pietatis, aut sapientiz. Sed quasi interpretatiuē dum tentat, qui & si non intendat experimentum sumere de Deo, aliquid tñ vel petit vel facit ad nihil aliud vtile, nisi ad probandum Dei potestatem, vel bonitatē, seu cognitionē. Sicut cum aliquis æquum currere facit vt euadat hostes, hoc non est experimentum de æquo sumere. Sed si æquum currere faciat absq; vlla vtilitate, hoc nihil aliud esse vñ, quā experimentum sumere de æqui velocitate, & idem est in oībus alijs rebus. Qñ ergo pp aliquam necessitatem seu vtilitatē cōmittit se aliquis diuino auxilio in suis petitionibus vel factis, hoc non est Deum tentare. Dī. n. 2. Paral. 20. Cum ignoramus, quid agere debeamus, hoc solum residui habemus vt oculos nostros dirigamus ad te. Qñ verō hic agitur absq; necessitate, & vtilitate, hoc est interpretatiuē tentare Deum. Vñ Deute. 6. Non tentabis dñm Deum, dicit Glosa. Deum tentat q̄ habens, quid faciat sine rōne se cōmittit periculo experiens vtrum possit liberari a Deo. Et Aug. 25. contra Faustum dicit, q̄ Christus, qui palam vocando, & arguendo, & tñ inimicorum rabiē valere in se aliquid non finendo, Dei demonstrabat potestātē. Idē tñ fugiendo, & latendo hoīs instruebat infirmitatem, ne Deū tētare audeat, qñ habet quod faciat, vt quod cauere oportet, euadat, ex quo vñ in hoc tentationem Dei consistere, qñ p̄tinerit homo facere, quod potest ad pericula euadenda, respiciens ad auxilium diuinum. Hoc autem aduerte, q̄ sancti per inuocationē diuini nominis miracula faciūt, licet expectent solius diuinę potestatis effectum. Similiter prædicatores regni Dei, qui prætermisiss humanis subsidijs in solo Deo spem suam ponunt. Iuxta illud 1. Petr. 5. Oēm sollicitudinem vestram projicientes in eū. Et Psālmus. Iacta cogitatum tuum in dño, &c. non tentant Deū quia ex magna vtilitate vel necessitate subsidia tp̄alia prætermittunt, vt vacent expeditius verbo Dei, & ideo si soli summo imitantur non pp hoc tentant Deum, sed si absque vtilitate vel necessitate humana subsidia desererent, Deum tentarent. Vnde Ambro. super illud Luc. 9. Nihil in via tuleritis, &c. dicit. Qualis debet esse, qui euangelizat regnum Dei, præceptis euangelicis designatur, hoc est vt subsidij sæcularis adminicula non requirant, fideiq; totus inhærens, putet quo minus ista requirere, magis posse suppetere. Circa 3m. s. quō tentare Deum sit peccatū. Sciendum, q̄ sicut dictum est, tentare est experimētum sumere, nullus aut̄ experimētū sumit de eo de quo est certus, & ideo oīs tentatio ex aliqua ignorantia vel ex dubitatione p̄cedit, vel ei⁹, q̄ tentat, sicut cū qs experimētū sumit de re aliqua vt ei⁹ qualitatē cognoscat, siue aliorū. Sicut cū qs experimētum sumit de aliquo vt alijs ostēdat p̄ quē modū Deus dī nos tētare. Ignorare aut̄ vel dubitare de his, q̄ p̄tinent ad Dei p̄fectionē est peccatū. Vñ manifestum est, q̄ tētare Deum ad hoc q̄ ipse cognoscat Dei virtutem, est peccatū. Vñ Deut. 6. dī. Nō tētabis dñm Deū tuū. Et 1. Corinth. 10. Nō tentemus Christū, sicut qd̄ eorū tētauerunt. Si qñs aut̄ ad hoc experimētū sumat eorū, q̄ ad Diuinā p̄fectionē p̄tinent, non vt ipse cognoscat, sed vt alijs demōstrēt, hoc non est tentare Deum, cū subsit iusta necessitas vel pia vtilitas, & alia, q̄ ad hoc concurrere debent. Sic. n. Apostoli petiuerunt a dño vt in noīe Iesu Christi signa fierent. Vt dī. Actū. 4. ad hoc. f. q̄ virtus Christi inſidelib⁹ manifestaret. Et nota, q̄ duplex est cognitio diuinæ bonitatis vel voluntatis. Vna q̄dem speculatiua, & quantum ad hanc non licet dubitare, nec probare, vtrum voluntas Dei sit bona, vel vtrum Deos sit suauis. Alia est cognitio diuinæ bonitatis seu voluntatis affectiua seu experientialis, dum quis experit in seipso gustū diuinæ dulcedinis, & complacentiā diuinæ voluntatis. Sicut de Ierotheo dicit Dionysius 2. c. de Diui. Nom. Quod didicit diuina cōpassione ad ipsā, & hoc modo mouemur vt p̄bemus Dei voluntatem, & gustemus eius suauitatē. Itē nota, q̄ reprehenditur rex Acham, q̄a dicenti sibi, q̄ signum peteret, noluit petere, dicens. Isa. 7. Nō petam,

petam, & non tentabo dñm, pp qđ videri posset, qđ tentare Deū non sit peccatū. Abrahā verò petiuit signum, sicut legit Gen. 15. Vnde scire possum, qđ possessur sum eā. s. terrā pmissam. Et Ge vnde signum petiuit a dño de victoriā repromissa, sicut dicitur. Iud. 6. qui tñ ex hoc non reprehenditur. Est autem rō pmissorum, quia Deus volebat signū dare regi Achā, non p ipso solū, sed p totius populi instructione, & ideo reprehendit quasi impeditor cōis salutis, qđ signū petere nolebat, nec petendo tētas- set Deū, tñ qđ ex mādato Dei petijisset, tum qđ hoc ptinebat ad vtilitatem cōem. Abrahā verò signum petijt ex instinctu Diuino, & ideo non peccauit. Gedeō verò signum ex debilitate fidei petijisse vī, & ideo a peccato non excusatur. Sicut Glosa ibidem dicit. Sicut & Zacharias peccauit, dicens. Luc. 1. ad Angelum. Vnde hoc sciam? vnde & pp incredulitatem punitus fuit. Sciendum tñ qđ dupliciter aliquis signum petit a Deo. Vno modo ad explorandum Diuinam pietatem aut veritatē dicti eius, & hæc de se pertinent ad Dei tentationem. Alio modo ad hoc quod instruat, quid sit circa aliquod factum placitum Deo, & hoc nullo modo pertinet ad Dei tentationem.

De contemptu Dei.

DEinde considerandū est de cotēptu Dei. Circa, qđ cōsīde- rādū quō sit peccatū speciale, & filia inanis gloriæ. Et dī- cēdū, qđ in aliquo peccato pōt esse cotēptus Dei duplici- ter. Vno mō p se, & ex intēctione peccātis. Alio mō p accūs, & ppter intentionē. Primo mō cotēptus Dei dī esse speciale pec- tum, qđ a habet ppriā rōnē obiecti. Alio mō dī Dei contemptus esse in aliquo peccato p accūs, qđ non intendit in peccato Deū contēnere. Sed ppter intēctionē suā, sequit qđ peccando cotēnit Deum, faciendō. s. aliqd qđ est contra pceptum Dei, puta for- nicator non intendit principaliter Deū contēnere, sed libidinem suā explere. Sed ex hoc sequitur, qđ contēnit Deū contra inhi- bitionē eius agendo. Est ergo cotēptus Dei peccatū, qñ. s. aliqs ex intēctione facit aliquid in contēptu Dei, qñ minas eius, & iudicia non metuit, qñ peccare p nihilo ducit, qñ negligit exire a peccato, qñ bona spiritualia, & æterna paruipendit. Vnde Pro- uer. 18. Impius cum in p̄sundum venerit peccatorū contēnit. Et nota, qđ est cotēptus laudabilis, & culpabilis. Contemptus lau- dabilis est qñ quis cotēnit mundanum honorē pp Deū, sicut de viro iusto dī Iob. 29. Contēnit multitudinē ciuitatis, & vo- cem exactoris non audit, &c. Itē qñ contēnit pauorē, i. qñ non timet sustinere dolores, & angustias pp Deum. Vnde de æquo forti, & audaci dī. Iob. 29. Cotēnit pauorem, nec cedit gladio. Item qñ contēnit pudorem. i. qñ non timet sustinere confusio- nē, & verecundiā pp Deum, exēplo Christi, de quo dī. Heb. 12. Sustinuit crucem confusione contempta. Contemptus verò cul- pabilis est multiplex. Qñq. n. contēnitur Deus, quia contēnū- tur eius imperia. Vnde reprehenditur Dauid. 1. Reg. 12. Quare contēpisti verbum domini. Et Nume. 15. Aīa quæ per super- biā aliquid commiserit, qñ aduersus dñm rebellis fuit, peribit de populo suo, verbum. n. dñi contēpfit. Item qñq; contēmnun- tur eius iudicia. Sicut conquerit dñs Ezech. 5. Contēpfit iudi- cia mea vt plus essent impia, q̄ gentes. Et Leuit. 26. Si spreueris leges meas, & iudicia mea contēpseris, vt non faciatis ea, q̄ a me cōstituta sunt &c. Visitabo vos velociter, &c. Item qñque contēmnūit eius consilia, siue contēmnūit eius sapētia. Sicut dī Eccle. 9. Sapientia pauperis. s. Christi, contēpta est. Itē contē- mnit eius clementia. Sicut ipse conqueritur Hiere. 3. Quō si cō- temnat mulier amatorē suum, sic cotēmnit domus Israēl. Ro. 2. An diuitias bonitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis ei? cō- temnis? Sed oēs tales maledicti sunt sicut habetur. Thob. 13. Ma- ledicti erunt, qui cotēmnunt te. Et. 1. Reg. 2. Qui contēmnit me erunt ignobiles. Item quando contēmnit eius familia, bene re- putat se contēni. Sicut ipse dicit Lucz. 10. Qui vos spernit, me spernit. Et ideo Matth. 18. Videte ne contēmnatis vnum ex his pusillis. Item qñ cotēmnit eius ecclesia, sicut reprehēdit alios Apōstolus. 1. Corin. 11. Ecclesiam Dei contēmnitis. Et 2. Mach. 4. Contempto templo, & sacrificijs neglētis, &c.

De irreuerentia, & maxime de sacrilegio. Dist. XXI.

DEinde considerandum est de irreuerentia, quæ est decima- sexta filia inanis gloriæ. Quia. s. homo non exulbat hono- rem quibus debet. Et hoc fit multipliciter sicut multæ sunt res quibus est reuerentia exhibenda. Est. n. irreuerentia facta Deo, & irreuerentia facta sacris rebus. Irreuerentia facta Deo, sicut qñ Deus tentatur vel contēmnitur. Sicut dictū est de tentatione, vel passiūe, & de contemptu Dei. Vel quando nomen eius irreuerenter assumitur, sicut in periurio, de quo dicitur infra. Irreuerentia verò facta rebus sacris est sicut irreuerentia sacrorum verborum quando irreuerenter vel audiuntur, proferuntur, vel officiorum, quando negligenter exercentur. Vel sacramē- torum quando inhoneste, & irreuerenter recipiuntur vel tractā-

tur. Vel sacrōrum locorum, vt ecclesiarum, cymiteriorum, altarū, vel locorum religiosorum, qñ in eis, & circa ea fit aliquid, quod non debet, vel qñ nō exhibetur eis honor debitus, vel sanctis eo- rum reliquijs, vel personis vt parentibus senioribus vel maiori- bus, vel p̄latis. Cum igitur multiplex sit irreuerentia sicut di- ctum est, de illa sola irreuerentia diffusus est agendum, quæ fit respectu rerum sacrarū, quæ dī sacrilegium. Circa, quæ consi- deranda sunt septem. Primo quid sit sacrilegium. Secundo vtrū sit speciale peccatum. Tertio de speciebus eius. Quarto de pena sacrilegij. Quinto specialiter de sacrilegio personali. Sexto de sa- crilegio locali. Septimo de sacrilegio reali. Circa primum. s. qđ sit sacrilegium, dicendum qđ sacrilegium dī sacræ rei violatio, quasi sacrilegium. Vel s̄m Iud. in lib. Ethymo, dī sacrilegium ex eo, qđ aliquis sacra legit, i. furatur, nā sicut ex supra dictis patet, sacrum dī aliquid ex eo, qđ ad cultum Diuinum ordinatur. Si- cut autem ex eo, qđ aliquid ordinatur in finem bonum sortitur rōnem boni, ita etiā ex hoc, qđ aliquid deputatur ad cultū Dei efficitur quoddam diuinum, & sic ad ea, quædam reuerentia de- betur, q̄ refertur in Deum, & ideo oē id, qđ ad irreuerentiā rerum sacrarū ptinet, ad iniuriā Dei ptinet, & habet sacrilegij rōnem. Notandum tñ qđ violatio hic largē accipit p quacumq; irreuerentia vel exhonoratione. Sicut autē honor est in honorā te, non autē in eo, qđ honoratur, vt dī in 1. Ethic. ita etiā irreuerē- tia est in eo, qui irreuerētē se habet, quamuis etiā nihil nocet ei cui irreuerentiā exhibet, ergo quantū est in se rē sacrā violat, licet ipsa non violetur. Circa s̄m. s. vtrum sacrilegiū sit speciale peccatū, dicendū, qđ vbiq; inuenitur rō specialis deformitatis, ibi necesse est, qđ sit speciale peccatū, qđ spēs cuiuslibet rei p̄- cipuē attendit s̄m formalē rōnē ipsius, non s̄m materiā vel sub- iectū. In sacrilegio autē inuenit specialis rō deformitatis, qđ sic violetur res sacra p aliquā irreuerentiā, & ideo est speciale pec- catum, & opponitur religioni. Sicut n. Da m. dicit 3. li. Purpura regale indumentum facta honoratur, & glorificatur, & si quis hæc p̄orauerit morte dānātur, quasi contra legē agens. Ita etiā siqs rē sacrā violet, ex hoc ipso contra reuerentiā Dei agit, & sic per irreligiositatem peccat, puta si quis sacerdotē occidat, est ibi homi- cidium. Si virginē sacrā violet, vel quæcumq; mulierē in loco sacro, est ibi luxuria. Si verò rem sacrā furatus fuerit in lo- co sacro, vel non sacro, vel non sacrā in sacro, furtum committit, tñ pp vnā formalē rōnem deformitatis, est vnum speciale pec- catum formaliter loquendo. Circa tertium. s. de speciebus sacrile- gij, dicendum qđ peccatum sacrilegij in hoc consistit, vt dictū est, qđ aliquis irreuerenter se habet ad rē sacrā, debetur autē rei sacræ rōne sanctitatis reuerētia, & ideo s̄m diuersam ra- ionem sanctitatum rerum sacrarū, quibus irreuerentia exhibetur, necesse est, qđ sacrilegij species distinguantur, & in tanto sacrilegiū est grauius, quanto res sacra in quam peccat maiorem obtinet sanctitatem. Attribuitur autem sanctitas, & personis sacris, id est diuino cultui deputatis, & locis sacris, & rebus quibusdam alijs sacris. Sanctitas autem loci ordinatur ad sanctitatem hoīs, q in loco sacro cultum exhibet Deo. Dī. n. in 2. Mach. 5. Non pp lo- cum gentem, sed pp gentem dñs locum elegit. Et ideo grauius est sacrilegium quo peccatur contra psonā sacrā, quā quo pec- catur cōtra locū sacrū. Sunt tñ in vtraq; sacrilegij specie diuersi gradus s̄m differētiā psonarū, & locorum sacrōrum. Similiter, & tertia spēs sacrilegij, q̄ circa alias res sacras committitur diuer- sos habet gradus s̄m differētiā rerū sacrarū inter quas summū locū obtinent ipsā sacramēta quibus hō sanctificat, quorū princi- piū vel p̄cipuū est Eucharistiæ sacramētū, qđ cōtinet ipsū Chrī- stum, & ideo sacrilegiū, qđ contra hoc cō. mittit, grauiū est inter oīa. Post sacramēta aut, s̄m locum tenent vasa consecrata ad sacramentorum susceptionē, & ipsę imagines sacræ, & sancto- rum reliquiæ, in quibus quodāmodo ipsæ p̄onæ sanctōrum vene- rantur vel dehonorantur. Deinde ea, quæ pertinent ad ornāmē- tum ecclesiarū, & ministrorum siue sint mobilia siue immobilia: quicūq; aut contra hoc quodcūq; peccatorū peccat, crimē sa- crilegij incurrit. Et nota, qđ possibile est aliqua duo peccata s̄m aliquid vnum esse vnus speciei, & s̄m aliud diuersarū. Sicut Sor- tes, & Plato conueniunt in specie animalis, differunt in specie co- lorati, si vnus sit albus, & alius niger. Et similiter, & possibile est aliqua duo peccata differre specie, s̄m materiales actus, conue- nire autem in specie s̄m vnā formalem rationem sacrilegij, puta si quis sanctimoniam violauerit, verberando, & concum- bendo. Item nota, qđ omne peccatum, qđ sacra persona commit- tit, materialiter quidem & quasi per accidentia est sacrilegium. Vnde Hiero. dicit, qđ nugz in ore sacerdotis sacrilegium est, vel- bla s̄phemia. Formaliter autem, & proprie illud solum peccatum sacræ personæ sacrilegium est, quod agitur directē contra eius sanctitatem, puta si virgo Deo dicatur fornicetur. Eadem ratio est in alijs. Circa quartū. s. de pena sacrilegij. Sciendum, quod in- p̄nis

Speculum Morale Vincentij.

penis infligendis duo sunt consideranda. Primo quidem æqualitas ad hoc, q̄ pena sit iusta, vt. s̄. in quo quis peccat peccat p̄ hoc torquetur. Vt d̄. Sap. 11. & hoc mō conueniens pena sacrilegij, qui sacris iniuriā infert, est excoicatio p̄ quā a sacris arceat, maior autē excoicatio si in p̄sonā sacram violentia inferatur, vel si aliquis incendat vel frangat ecclesiā, minor verō in alijs sacrilegij. Secundo autem consideratur vtilitas, nam p̄æne quasi medicinx quædam infliguntur, vt his terribi hoies a peccando desistant. Sacrilegus autem, qui sacra non reueretur, non sufficēter v̄ a peccato arceri per hoc, q̄ ei sacra interdiciuntur de q̄bus nō curat, & ideo s̄m leges humanas adhibet capitis pena, vt saltem p̄ænis t̄palibus hoies a sacrilegij reuocentur. Q̄nq; etiam s̄m canones infligitur pena pecuniaria, quia p̄nā mortis non infligit ecclesiā. Et interdum sunt aliqui qui excoicationis sententiā non timent, sed contēnunt, ideo pp̄ tales necesse est, & expedit p̄enas pecuniarias adhiberi, q̄ videlicet p̄ excoicationis p̄enam non sufficēter cohercentur a peccando. Vnde 17. q. 4. Si quis contumax vel superbus seruum fugitiuum de atrio ecclesiæ per vim abstraxit, nongentos solidos componat. Et infra. Si quis inuentus fuerit reus sacrilegij, viginti libras argenti examinati purissimi componat. Talis. n. p̄na rōnabiliter exigitur ad hominū correctionē vel aliā mansuetā vtilitatem. Sed si exigeretur sine iusta, & rōnabili causā, hoc videretur ad occasionem auari p̄tine re. Contra quod dicit Apostolus. 1. Thessa. 2. Non fuimus auiq̄ in occasione auaritiæ. Circa quintum. s̄. specialiter de sacrilegio p̄sonali. Sciendum est, q̄ istud sacrilegium sollicitē cauendū est multiplici rōne. Primo quidem pp̄ reuerentiam dñi cui tales p̄sonæ seruiunt, & cuius sunt officio dedicati. Ipse. n. est rex regū & dñs dominantium. Apoc. 19. hñs in vestimento, & c. Nota violentia, quæ fit baliuo regis, punitur ac si facta esset ipsi regi. Luc. 10. Qui vos spernit me spernit. Et etiam patet Matth. 22. de eis qui seruos regis vocantes ad nuptias contumelijs affecerunt, cōtra quos rex iratus collectis exercitib⁹ venit & eos occidit, & ciuitatem eorum succendit. Item hoc patet 2. Reg. 9. de nūcijs regis Dauid, quos populus filiorum Amōn dehonoraui, quod ita grauiter sustinuit Dauid, q̄ non quieuit donec oēs ciuitates eorum destruxisset, & spolia cepisset, & de hominibus talem vindictam accepisset, qualis legitur 2. Reg. 12. Idem d̄ Eccle. 7. In tota aīa tua time Deum, & sacerdotes eius sanctifica. Et infra. Hora Deum ex tota aīa tua, & honorifica sacerdotes. Quod honorandi sint maxime sacerdotes ostendit beatus Martinus, cū inuitatus fuisset ad conuiuium Maximi Imperatoris, & porrexisset ei Imperator ciphum suum vt prior biberet, prius porrexit calicem sacerdoti suo indignum iudicans aliquem Imperatorē regem vel alium quemcumq; esse præponendum illi quem Deus alijs præposuit, & quem præ alijs honorauit. Itē in primo li. tripart. Hyl. legitur, q̄ Constantinus baptizatus ep̄os, & sacerdotes, & p̄motos in sacris ordinibus maxime honorabat, & eos secū habebat in prælijs tanquam p̄uā, & p̄cipuā aciē pugnatorū, nō q̄ materialibus gladijs pugnaret, sed vt cū hymnis, & orationibus cū crucis vexillo exercitū eius circuiret, & cū diuinis officijs, & mysterijs comitarēt. Itē fecit reuocari ab exilijs, quos dā nauerāt antecessores sui ep̄os, & sacerdotes, & cū Maximian⁹ ep̄is fecisset erui dextros oculos, & sinistros, suras ipse reuocatis ab exilijs concilio Niceno contra Arrianam hæresim, & alias celebrato, osculabatur eis cicatrices vulnerum præ reuerentia, & q̄a sustinuerant p̄ fidei defensione. Item cum multi cōuenissent de diuersis mundi partibus conquerentes de ep̄is, & alijs clericis, libellos querimoniarum fecit sibi dari, & facto igne fecit eos cōcremari, dicens. Absit a nobis vt nos hic eorum simus iudices, a quibus hic, & in futuro habemus iudicari. Item in Hist. Britonū legitur, q̄ cū impugnasset Arturus Hibernos, Scotos, Pictos, & quosdam alios proditores suos, & ei rebellantes, fugerunt ad quādam loca, quæ credebant inexpugnabilia pp̄ rupes inaccessiblees & stagna, quos cum maxima industria, & strenuitate obfessisset, & affligeret ad mortem fame, & miseria, nec aliquo modo vellet eis parcere, sed omnino vellet eos delere, nec aliquos sup hoc vellet audire, ad vltimum conuenerunt, & oēs ep̄i, & sacerdotes, & clerici induti sacris vestibus apportantes sanctorum reliquias processionaliter, & flectentes genua coram Deo. Quos cum ipse venientes vidit, descendit, & eis occurrit, prosteruens se similiter coram eis, flens, & eos cum maximo honore suscipiens, & q̄ q̄d postulabant concessit, dicens. Non est dignum vt eorum reculemus petitiones, qui nostras petitiones hnt deferre ad Deum. Secundo cauēdum est hoc peccatum pp̄ officium, q̄d exercēt, sunt enim capita populorum, a quibus sensus, & motus cæteris membris ecclesiæ ministratur. Palmus. Constitues me in caput gentium. Et. 1. Reg. 15. Nonne cum paruulus esles in oculis tuis caput in tribubus Israel factus es. Itē Amos. 6. Optimates capita populorū. Itē sunt patres, patroni, pastores, & medici, & mediato

res, duces, lumina, doctores, & iudices, q̄bus oībus reuerētia datur. Qui ergo contumeliā vel iniuriā inferunt sacerdotib⁹, & alijs p̄sonis sacris, similes sunt freneticis mordentibus, vel aliter lequentibus eos, qui sibi beneficia conferūt. Cū beatus Francisc⁹ quādā intrasset ecclesiā ad orandum, cuius parochialis sacerdos infamis erat, q̄a concubinā tenet. at quidā hæreticus, q̄ famā cōtatis beati Francisci audierat accessit ad eū, & volēs p̄ eum sibi populū allicere, fidē subuertere. & officiu sacerdotale contēptib⁹ le reddere, dixit ei. Ecce nunq̄ credēdū est verbis huius, vel factis eius aliqua reuerētia exhibēda: q̄ cōcubinā tenet, & manus habet pollutas carnē meretricis tractādo: attēdēs igi vir sanct⁹ hæretici malitiā, corā parochiano venit ad sacerdotē illū, & flectens genua ante eū, ait. Si tales sunt manus illius, quales iste dicit nescio, et si etiā tales essent, scio q̄ nō possunt inquinari e virtutē, & efficaciam diuinorū sacramentorū. Sed q̄a p̄ manus istas multa beneficia Dei, & charismata populo Dei fluunt, istas osculor ob reuerētia corū, q̄ ministrāt, & cuius auctoritate ministrāt ea, & hoc dicēs, & genua flectēs corā sacerdotē illo, manus eius osculabāt, cōfundēs hæreticos, & eis credētes, q̄ aderāt. Tertio cauēdū est hoc peccatū pp̄ exēpla Angelorū sanctorū, creaturarū irrationabilium, ac et dæmonū, q̄ oēs p̄sonas sacras. i. sacerdotes, & clericos venerant. Angeli q̄d sancti sacerdotes honorāt, q̄a faciunt eorū officiu, q̄d est Deū laudare cantare, legere, p̄dicare, & ministrū solennia celebrare. Vñ & ipsi sacerdotes Angeli dicunt. Mal. 2. Angelus dñi exercituum est. Vnde Angeli Dei assistunt eis dum officium suum exercent. Psalm. Præuenient principes coniuncti psallentibus. Greg. in Homil. Palchæ. Quis fidelium dubium hñe possit in ipsa immolationis hora ad sacerdotis vocē cęlos aperiri, & in ipso ministerio Angelorū choros adesse, sūma & ima sociari? Quidam bonus hō abominabatur multū sacerdotē sōū, quē audierat esse in quodā peccato mortali, & cogitabat quō talis sic indignus poterat conficere sic dignum sacramentum? Cum autē sacerdos accederet ad altare, & vellet se induere vestibus sacris, aperuit Deus oculos dicti hoīs, & vidit super humerū dicti sacerdotis sedentem dyabolum abscedere, & bonum Angelū accedere, q̄ assistebat ei vsq; ad finē missę. Cum autē in fine missę dictus sacerdos deposuisset vestimenta sacra recedebat bonus Angelus ab eo se elongans, malus autē Angelus semotus vt prius accedebat, & super eū ascendebat. Itē in quāta veneratione habeant Dei ministros boni Angeli, satis patet in passione beati Vincentij, quē cū Datanus multū irreuerēter tractasset, & multis tormentis affecisset, & in carcerē obscurissimū detrusisset, & fecisset illū astringi ligno duro, & alijs tormentis illum affligi ibi præcepisset, lux immēsa p̄ carcerē spargit, testæ in carcerē fractæ in q̄bus nudus erat Vincētius positus in flores conuertunt, & affuerūt beati Angeli suauiter cū eo concinnēs, & cū de p̄mo dulciter cōfortātes, & cū eo Deū collaudātes. Itē nō solū reuerētiā exhibēt viuīs, sed etiā mortuis, vt dicit Aug. in passione dicti sancti, q̄a mortuū corpus beati Vincētij cū Datanus fecisset projici feris, & auibus vorā dū, affuerunt beati Angeli corpus dicti sancti seruātes. Coruus etiā quidā vt maius appareret diuinū miraculū ab auibus, & feris, & a lupo adueniente illud defendebat, q̄ etiam flexo capite in aspectu sacri corporis affligebat, & Angelorū custodiā admirabāt. Itē in passione beati Dionysij legit, q̄ cū caput eius, & sociorū eius esset amputatū surrexit corpus eius, & caput suū deportauit a monte martyrum vsq; ad sancti Dionysij locū, vbi nunc requiescit Angelorū vallatū cæterua lumine præcedente, tantaq; melodia eorum longe lateq; diffusa est Angelorum, ita q̄ multi gentiles eā audientes ad dñm sunt conuersi. Itē irrationabiles beitz p̄sonis sacris reuerentiā exhibuisse legunt, vt leones. Dan. 6. & 14. Item in vita beati Pauli primi eremitæ legitur de reuerentia, q̄ fecerūt leones beato Antonio, cui facta fouea, & sepulto corpore beati Pauli duo læones inclinauerunt capita sua p̄ eius benedictione habenda. Similiter fecerunt Zozim⁹ Monacho sepulto corpore Aegyptiæ. Item in vita beati Mammertis legitur, q̄ seræ ad eū conueniebāt, & lac ei p̄pinabāt, & benedictionē eius expectantes. Similiter legit in vita beati Egidij, q̄ cū esset solus in eremo, q̄dā cerua venit ad eū lac suū ei p̄pinans, singulis diebus, & p̄ lacte suo benedictionē eius impetrans, q̄ cum canes venatorum regis insequerentur, ipsa ad sanctum virum quasi ad refugium refugiebat ad pedes eius procumbens, q̄d videntes semper retrocedebāt. Item in vita beati Blasij legitur, q̄ cum ipse esset ep̄s Sebastæ ciuitatis tempore persecutionis, cum vitam solitariam duceret in spelunca, conueniebant ad eum seræ, nec discedebant ab eo, donec ille, quæ erant infirmæ acciperent sanitatem, & sanæ, & infirmæ benedictionem suam. Cum autem seras quærerent venatores inuenerunt eum in dicto loco orantem, & magnam serarum multitudinem hinc inde ei assistentem. In vita Felici Presbyteri legitur, quod cum persecutores eum ad mortem

mortem quærent, cum secessisset ad angulū inter duos parietes, nutu Dei iranz subito telis suis eum occultauerūt. Itē ele-
 menta personarū sacras honorāt. De igne legitur 1. dial. 6. de Mar-
 cellino Epō, cum ciuitas eius esset igne succēsa, nec aliquo cona-
 mine valeret extingni, cōpatiens ciuibus suis fecit se portari, cū
 ipse podagre morbo laboraret, nec possit ire, & opponi se fecit
 igni ex illa parte, ex qua ignis ascendebat. Quo factō flāma cē-
 pit retroagi, & in semetipsum ignis collectus defecit. Itē terra,
 sicut patet in vita beati Hilarij, qui cum venisset Romā ad con-
 cilium Leonis Papæ heretici, vt contra heresim Arrianā se op-
 poneret, & cū nullus ei assurgeret, nec locū ei daret, sed in ter-
 ra diceas: Dñi est terra, &c. statim terra quasi cum honorās sub
 eo se eleuauit, & cum inaltauit, Itē cum Beda presbyter de Ro-
 ma veniret, & mortuus esset in quadā villa in Dioc. Lugd. quæ
 vocat Puane sepultus in cēmiterio aliquātulum ab ecclesia remo-
 to, & cū Dñs villæ fecisset gradus palatij iuxta tumbā dicti
 viri, frequenter accidebat qñ volebat accēdere equum suum, vt
 prius ascenderet tumbam dicti viri, & de ea ascenderet super
 equum suū, tunc terra quasi indignata de hoc q̄ talis vir cōcul-
 caretur ibi, trālitulit eum in dictā ecclesia iuxta maius altare cū
 sepulchro suo, vbi inuentus in mane quodā achi primo ibi fuis-
 set humatus. Itē aqua v̄ eis deferre. Inter miracula B. Martini
 dī q̄ cum ipse transiret per pratam quoddā, exactor Dñi prati
 violenter petebat ab eo cornetam, cum autem ipse in dicto pra-
 to humiliter laboraret, torrens subito de montibus abundātis-
 simus descendit, & oīa prata replens & oīa subuertens, beatus
 Martinus immobilis stetit. Cum autē quidam cōfugerent ad sa-
 lices, quidam accederent ad beatum Martinum, cum ipse exa-
 ctor & alij qui ad salices confugerāt in illo diluuiο perirēt, bea-
 tus Martinus solum cum his q̄ ad eum cōfugerant intactus ab
 aqua remansit. Itē etiā ipsi dæmones viros sanctos reuereri vi-
 dentur, dum nō audent in eos violētās manus iniicere, nec eos
 q̄dere, nisi de licentiā summi iudicis & auctoritate, imō nec ea
 q̄ ad eos pertinent ledere. Vnde Job 1. & 2. Extendas paululum
 manum tuā. q. d. Da mihi licentiā in rebus & in personam eius.
 Vbi dicit Grego. q̄ diabolus nec in vanam aunculā Job habebat
 potēstatē, nec audebat contingere nisi Deo ei cōcedente, nec in
 personā eius. Itē in passione Jacobi iunioris legitur, q̄ cum Her-
 mogenes magus adiurasset, & misisset dæmones ad capiēdū ip-
 sum, & deducēdū ad se vincitū, ut se de eo & Phyleto discipulo
 suo vindicaret. Cum venissent ad B. Iacobum, in aere vltulare
 cōperunt, a quibus cum quæreret ad quid venissent, rñderunt
 ei q̄ missi erāt ab Hermogēne ut eum vincitū cū Phyleto ad
 se ducerēt. Sed ipsi cōtrario ab Angelis cathenis igneis ligati
 sunt, & cruciabantur ab eis. Quibus cum p̄cepisset vt ipsi econ-
 uerso ducerent ad se vincitū Hermogēne, & ipsi hoc fecissent,
 q̄ fuit ab eis quare nō caperent ipsi similit̄ Phyletum. Qui dī-
 xerunt, q̄ nec minimam fornicā auderent, vel possent ipsi con-
 tingere q̄ esset in lecto eius, tunc cum p̄cepisset dissolui Her-
 mogēne & dimitti libertati suæ, ipse submersis libris suis ad do-
 minum conuersus est, & multa per eum miracula facta sunt. Itē
 videntur eos reuereri nō audētēs loqui in eorum præsentiā. Si-
 cut in passione Symonis & Iudæ legit, q̄ cum venissent Aposto-
 li in quadā ciuitatē, dæmones in illa responsa dare non aude-
 bant vsquequo ab Apostolis illis p̄ceptum est. Itē similiter cum
 venisset beatus Bartolomæus in Indiā in ciuitate vbi erat Asta-
 zoth idolum nullum potuit dare responsum. Itē in ecclesiastica
 historia li. 7. c. 27. legit q̄ Greg. Ep̄s Pōti Prouinciz, cum tran-
 sisset alpes vrgētibus niuibus, nec hēret quo alibi declinaret, in-
 trauit Phanium Apollinis, p̄noctās ibi, tunc ipsum idolum nul-
 lum respōsum dedit vt solebat, nec in sequēti die. Sed apparuit
 sacerdoti dæmō in somnio, dicēs se recessisse de loco illo in ad-
 niētū Greg. nec de cetero posse ad eundē locum regredi nisi de
 licentiā Gregorij p̄dicti, quē secutus est sacerdos Apollinis
 cōquestus, q̄ questū suū amiserat, p̄ hospitalitate sua, tūc Greg.
 scripsit Apollini, p̄mitto tibi redire ad locum tuum, & agere vt
 prius, & posita charta iuxta simulachrum, affuit dæmō agens q̄
 prius, & quod vidēs sacerdos iudicās Greg. dæmone superiorē,
 clauso & serrato Phano cōuersus est ad Deum, & a dicto Greg.
 baptizatus, & ita claruit in vita & doctrina, q̄ ei in Ep̄atum suc-
 cessit. Quarto cauendum est hoc peccatum propter penā qua
 facientes iniuriā puniuntur, 14. q. 4. decretorum. Si quis suadēte
 diabolo, &c. Dicit Innocentius, q̄ sacrilegij crimē incurrit, q̄ in
 clericiū, vel monachū manus iniecerit violētās, anathematis vin-
 culo innodā. Debet homo cōsiderare quis hanc sniam profes-
 rat, quia summus Pōtifex Christi vicarius, qui inter alias snias
 quas profert, singulis annis in die Cēne hanc innouat, & q̄ ista
 nō p̄t ab alio absolui, nisi a summo Pōtifice vel eius mādato,
 nisi in casibus exēptis, & q̄ sit efficacia illius sententiæ. Sicut, n.
 p̄ ministeriū B. Petri, Saphyra & Ananias diabolo traditi sunt,

Speculum Morale.

& Corinthius incestuosus ministerio Pauli suffocatus, ita hmō
 sacrilegij, per eū qui est loco illorū apud quē residet plenitudo
 prātis tradunt lupis infernalibus deuorandum. Sed si quærat q̄
 quare non statim excōicatum deuorat, qui quasi leo rugiēs cir-
 cuit quærens quē deuoret. Ad hoc soluit quidā q̄ diabolus sim b̄
 lis est lupo qui qñ inuenit ouem extra ouile in os suū eam col-
 ligit, sed nō statim ei dētēs sentire facit, sed molliter & leuiter
 eā tractat, & desert vsque ad siluā, ne si forte eā statim ledere-
 t, accurrerēt & succurrerēt ei canes & pastores ea clamante, ut eā
 ab eius faucibus eriperēt, & alia extra ouile exire timerēt. Sed
 cum eā diabolus vsq; ad tutum mortis perduxerit, tūc fatis p̄t.
 clamare & recalcitrare, quia nec p̄dicatores canes Christi, nec
 pastores. s. sacerdotes possunt ei subuenire. In primitiua eccle-
 sia qñ aliquis excōicabat, & a diuino deuorabatur & occidebat
 in corpore, alij tñ timebant, q̄ nullus excōicationem sustinere
 audebat, & ideo videns incōmodum suum diabolus, blandē &
 leniter tractat excōicatos vsq; ad mortem, vel vsquequo aliq; s̄
 subitus casus eos opprimat. Itē punitur hoc sacrilegiū aliqñ p̄t
 in ignis. Num. 16. habetur exemplū de his qui volebāt irruero,
 in Aaron & Moyse vbi igne succēsa sunt quatuordecim millia,
 hoium. Et 4. Reg. 1. de igne cęlesti deuorante duos quinquage-
 narios qui venerant ad capiēdam Heliā. Item cōtra irrueren-
 tiā sacerdotū in vita B. Martini legitur, cū ipse quodā necessita-
 te vrgente Imperatorē Valentinianum adiret, & ille nollet dare
 quod B. Martinus petebat, nō p̄misit eū ingredi palatium suum,
 tunc B. Martinus per totā ebdomadā in cinere, & cilicio, & orō-
 ne, & ieiunio perdurans, Angelo p̄monente, palatium intrauit,
 & vsq; ad Imperatorem penetravit nemine phibēte. Quo v̄iso,
 Imperator indignatus nec ei assurrexit, nec ei cum eo loquenti
 voluit rñdere, donec ignis ex parte posteriori sedē, & eū inua-
 sit inferius qui virtutē diuinā sentiens, & confitens concessit ei
 quicquid petebat, & assurgens honorauit sanctū. Item in Hori-
 sic chronicis legi lib. 7. Sic. O mira, Valens Imperator Arrianus
 p̄cepit oēs monachos sultibus occidi nisi vellent militare. Cum
 autē gens Hunorum fugasset gentē Gothorū de sedibus suis, ve-
 nerunt ad Romanos t. adentes eis arma sua uolentes eis seruire,
 vt defenderent ab eis. Cum autē duceret eos secū Valens, roga-
 uerunt eū q̄ mitteret eis sacerdotes Christianos q̄ eos instrue-
 rent, q̄ misit eis Arrianos, q̄ eos in errore illo imbuerunt in quo
 & manserunt. Cum autē urge famē sumpsisset arma cōtra Ro-
 manos, qui nec eis subuenire volebant, eos uicerunt, & Valentē
 Imperatorem fugauerunt, & eum sagitta vulnerantes in quodā
 paruo tugurio incluserunt, & ibi inclusus cremationem cū tuga-
 rio, qui caruit sepultura. Item in historia Fr̄corum lib. 10. cum
 Maratharius comes relicto comitatu factus esset Ep̄s, & res ip-
 sus ecclesiæ strenuē gereret, veneno in capite piscis iniecto cru-
 deliter enecat, cui successit Frontonius, cuius cōsilio antecessor
 fuerat intoxicatus, qui diuino irruente super eum iudicio, infra
 annū mortuus est. Quidā autē nepos dicti Maratharij natiuus,
 res ecclesiæ quas auunculus suus ei scripto testē reliquit abtu-
 lit ecclesię multas iniurias inferens Ep̄o, q̄ alijs successerat noie-
 Heraclio, qui & quendā sacerdotem cum pertica occidit, qua-
 propter a dicto Ep̄o excōicatus est, postea autē cum corā mul-
 tis iurasset Ep̄is se satisfacturum ecclesiæ, & subiectum esse de
 cetero Ep̄o Heraclio, ad instantiam aliorum Ep̄orum abiō. ut
 eum, cum autē post absolutionē suā deteriora faceret, arripit
 eū grauissima dysenteria, qua interiora emittebat, & febris gra-
 uissima q̄ eum totum exarebat, & clamabat: Heu, heu ab Hera-
 clio crucior, ab eo cōsumor, ab eo totus exuror, ab eo ad iudiciū
 vocor, meminit me quantas iniurias ei intuli inuitē, & cū hoc
 dixisset, infelicē aiām exhalauit. Item submergit in aqua sicut
 supra dictum est de illo qui angariauit S. Martinum ad Corne-
 tā, ab inundante aqua submerso cum socijs suis. Item arripit a
 diabolo. In passione B. Hippoliti legitur, q̄ Decius Cæsar post
 passionem B. Hippoliti locororūq; eius, & B. Laurentij quē tor-
 queri fecerat, cum descenderet cum Valeriano de curru aureo,
 cepit clamare arreptus a dæmone. O Hippolite vincitū cathe-
 nis asperis trahis me. Valerianus similiter clamat: O Laurenti
 igneis cathenis me trahis, qui statim a diabolo suffocatus, corā
 Decio exspirauit. Decius autem per triduum uexatus mortuus
 est. Item in vita Sancti Siluestri, cum p̄fectus Romanus cepisset
 B. Siluestrum imponens ei nomen Christianitatis ait ei: Stulte
 hac nocte repetent aiām tuam a te, tormēta quæ nobis minaris
 sustinebis imperpetuum, cum comederet in cęna cum amicis pi-
 scem, os piscis in os eius transuersatū est, & tota nocte crucia-
 tus est, & non ualens illud glutire in mane mortuus est, & eodē
 tpe eductus de domo sua ductus est ad sepulchrum, & Siluester
 eductus de ea reductus est cum gaudio in domum Melchradis
 Papæ a Christianis. Item Hieronymus in Chronicis suis dicit,
 q̄ cum Iulianus apostata contra Persas pugnaret, vobis idōis

Tomus Tertius,

B b ut

Speculum Morale Vincentij.

ut cum ipse victor rediret, & sanguinem clericorum, sacerdotum, & monachorum idolis immolaret, qui a quodam simulato profuga, per profunda deserta perductus, fame & siti Apostatam perdidit, gentem sui exercitus a suis agminibus oberrās, a quodam forte hostium equite conto perfoſſus illa interijt.

De sacrilegio locali. Diss. XX I.

Circa sextum. s. de sacrilegio locali sciendum, & cauendū est. Primum peccatū multiplici rōne. Ad hoc. n. mouere nos dēt. Primo quidem sanctorum veneranda præsentiā, qua a Deo & sanctis spiritualiter habitantur. Secundo diuina officia, quæ ibi mirabiliter celebrantur. Tertio Dei dona & beneficia quæ ibi liberaliter conferunt. Quarto damna & supplicia quæ violatoribus inferunt. Primo quidē debent haberi in reuerētia loca sacra pp sanctorum præsentiā, & primo sancti sanctorum. i. Dei Pſal. Dñs in templo sancto suo. Et 2. Matth. 3. Qui habet in cælis habitationem, visitator & habitator est loci illius. Ideo Pſal. Adorate Dñm in atrio sancto eius. Idē domū tuā decet sanctitudo. Idē Introibimus in tabernaculum eius, &c. Mat. 21. Domus mea domus orōnis vocabitur, &c. Item præsentiā corporis Christi quā reuerentia debeat exhiberi declaratur exēplo. Rusticus quidā multum desiderās ditari multos habēs alueolos aptū, quā sit ab alio quō posset ditari, & apes multiplicare. Qui respondit quod si in die sancto Paschæ cōiōne retineret, & in aliquo alueolo suo eam poneret, oēs apes vicinorum suorum lucraretur, qui dimissis alueolis suis ad locum vbi esset corpus Dñi conueniret, & ibi mellificarent, quod ille fecit, tunc oēs apes ad alueolum vbi erat corpus Christi conuenerunt, & pro reuerētia sibi facta cōpaciētes, quasi opere suo inceperūt cōstruere ecclesiā paruulā, fundamenta & bases & columnas erigere, altare cōsimili opere, & corpus Dñi cum maxima reuerētia super illud altare collocauerunt, & ecclesiam illam miro opere & pulcherrimo infra alueolū illū perfecerunt. Vicinē verō apes relictis alueis suis ad illum conueniebāt, & quasi melodias mirabiles suo modo circa illud opificium cōcinnebant, ad modum hymnorum. Rusticus autē hoc audiens mirabatur, expectans autem vsque ad debitū tempus ad colligendū examē & fauum nihil in alueolis suis in quibus apes mellificare consueuerāt, inueniens se depauperatū, vnde credebāt se dēre fieri diuitē, iuit ad illud vbi cōiōne imposuerat, vbi apes viderat cōuenisse. Cum autē appropinquaret, apes quasi volentes vindicare contumeliā Saluatoris, irruentes in rusticum aculeos in eum desigebant, ita quod vix euasit, multū afflictus veniens ad sacerdotem retulit torum factum & suū & apum, qui de consilio Ep̄i collegit parochiam, & venit processionaliter ad locum, tūc apes de alueo exeuntes in sublime se eleuauerunt dulcem melodiam facientes. Eleuantes autē alueolis inuenerunt intus nobile opificium illius paruæ ecclesiæ, & corpus Dominicum super altare collocatum, ipsi autē illam paruulā ecclesiā luculentissimē & artificiosissimē cōpositā, in ecclesiā suā intromiserunt cū laudibus super altare collocātes. Hic p̄t multum confundi qui non deserunt sed potius contumeliā inferunt vel sacro Christi corpori, vel sacro loco eius. Itē merita sanctorum in quorum honore ecclesiæ sunt dedicatæ. ipsi. n. honorant illos qui loca sua honorant & visitāt, defendunt & liberant. In historia fara. lib. 2. legitur quod gens Hunorū a sedibus suis egressa, de Pannonia videlicet, in vigilia Paschæ obsedit Metesem urbem, sed anteq̄ venissent apparuit in ecclesia B. Stephani quibusdam religiosus S. Stephanus loquens cum B. Petro & Paulo vt rogaret eum eo Dñm ne ciuitas illa destrueretur, in qua oratorium suum multū frequentabat, & honorabat, tunc illi responderunt quod illa pp malitiam suā erat concremenda, excepto oratorio suo cū contentis in eo, quod ab eis erat obtentū suis orōnibus, quod ita factū fuit. Secundo venerari debemus loca sacra pp officia diuina quæ ibi celebrantur. s. officia Angelorū, vt legere, cantare, & Deum laudare. Aug. in oratorio nemo aliquid agat nisi ad quod factū est. Vnde & nomen accepit, ibi etiā ad sunt principes coniuncti p̄sentibus, s. Angeli sancti. Pſal. In conspectu Angelorū p̄sallā tibi, &c. i. conspicientibus Angelis, quia audiunt, & gaudēt de officijs ecclesiasticis, vel in cōspectu Angelorū aspiciendo Angelos similia facientes in Ecclesia quæ ipsi faciunt in cælo. Sicut legit̄ scisse B. Ignatius martyr in hist. tripar. lib. 1. c. 9. qui fuit tertius post B. Petrum ecclesiæ Antiochenæ antistes, cōuersus cum beatis Apostolis, quod uidit Angelorū visionē, quō per antiphonā B. Trinitati hymnos dicebant, quod ipse ecclesiæ faciendū instituit, & de illa deuenit ad alias. Vnde ob reuerentiā domorū & officia sacra dederūt antiqui et gentilis priuilegia tēplis suis. Sicut in hist. Britonū, quod ante incarnationē Dñi quidā rex Deonallo noie, Dñs illius gentis statuit, vt quicumq; pro quocunq; forfacto per totam Britannia maiorē, fugeret ad templa Deorum, in eis vel in via eorū secus esset, & quicumq; hęc legem suā violaret, summa pena puniretur.

Similiter & qui ad atria cōfugerent, eodē priuilegio gauderēt. Reges autē catholici postea nolentes minus esse deuoti ecclesiæ, quæ Gentiles idolatræ, hanc legē voluerunt seruari de ecclesijs, & earū uijs, per istos et hęc lex trāsijt ad alia regna. Itē in vita B. Siluestri legit, quod Cōstantinus in ipsa die qua baptisimū acceperat septē leges in honorē dñi pmulgauit, quarū quinta fuit, vt quicumq; reus in ecclesia ingressus fuisset sub periculo iudicis illius loci defenderet. Multa et iura sūt cōtra sacrilegos violatores ecclesiarū, & cōmiorum ipsarum. In decretis 17. causa. q. 4. Qui excōicandi sunt & pena puniendi, & qui rei sunt legē malefatis crimine, & qui sunt ab oibus cuitā di. Sicut antiq; &c. Si quis in atrio, &c. Si quis suadente, &c. C. Qui autē de ecclesia, &c. Virtutem autē dedicationis, & consecrationes ecclesiarū ostendit B. Greg. dial. 30. vbi dicit, quod cum quædā ecclesia quæ fuerat Arrianorū consecraretur ab eo, & essent ibi delatæ reliquie S. Sebastiani, & Agathæ cum missa celebraretur, illi qui erāt in sacrario primo inceperunt audire, & sentire porcum fetidissimū discurrētē per pedes suos huc & illuc. Similiter populus qui erat in ecclesia cōpressus, quilibet dicit porcum vt uidebat iuxta se sentiebat, sed videre non poterat eum, & hoc unus alij ostendebat, & sic ianuās petens exiuit, & licet sentiret, rē videri non potuit. Noctē et eadē tātus strepitus in dicta ecclesia factus est supra tectū, ac si ibi aliquis errādo discurreret. Sequenti nocte grauior sonitus excreuit, ita ut subito videret ecclesia a sum damētis euerſa, & prius recessit, nec ultra ibi inquitudo diaboli apparuit, quā inuitus a loco quē tenuerat diabolus exibat. Post magna serenitate aeris nubes cælitus emissa sup altare dictæ ecclesiæ descendit, & operuit illud, & tanto terrore & odore repleuit ecclesiā, ut nullus auderet egredi patentibus ianuīs, sacerdos, eustodes, & populus quod conueniant ad audiendā missam ingredi non poterāt, licet odore mirifico traherent. De alio lapides ibi extincti sunt succēse, quas finita missa custos extio xit accensas inuenit, & iterū diligentius extinguens, rediēs firmatissimā hostijs accēsis inuenit, & ex ipso lumine apertē claruit, quod locus ille de tenebris ad lucē venisset. Tertio reuerentiā exhibere debemus sacris locis pp Dei dona & beneficia, quæ ibi abundantius conferunt. Ibi namq; sepe recipitur peccatorū venia, sancti Spiritus gr̄a, diuersa Christi beneficia, & sacrorum ordinū officia, & diuina sacra. Ibi in baptisimato facti sumus filij Dei, ibi suscipimus corpus Christi, confirmatur in regnum Dei, ibi per penitentiā recōciamur ei. Ideo locum illum debemus reuereri cū Iacob Gen. 28. Verē Dñs est in loco isto, &c. pauensq; ait: Quis terribilis est locus iste, non est hic aliud, nisi domus Dei & porta cæli. Ad hoc facit quod legitur in historia Francorū 27. cap. quod cum Clodoueus primus Rex Francorum Christianorū voto facto de baptisimo suscipiēdo p victoria obrinēda cōtra Alemanos noluit statim baptizari, nisi cū honore maximo & lucro aiarum tam nobile, nobiliter receperat factum. Vnde fecit fieri vela depicta acu pulcherrima diuersorum colorū, in quibus ipse, & qui cū ipso erant tm susciperet factum, & tantū diuinæ largitatis reciperet beneficium. Adduxit autē secum ad baptisimū suscipiendum plus quā tria millia Gentilium Francorū, & forum suam, cui occurrit B. Remigius Remensis Archiepiscopus, dicens rethoricē applaudendo: Nutis deponē colla Sychābre, Sychambrium eum uocat, quia Franci de Sychambriæ terra uenerant, & incende quod adorasti. i. idola, adora quod succendisti. i. signum crucis, & alia sacra. tantam autē cōtulit ibi Deus gratiam super baptizatos, & tanta erupit suauitatis fragrantia, quod omnes qui aderant putauerunt se esse in delitijs, & odoribus Paradisi, vt in vita B. Remigij dī, columba Clodoueo in phyla de pretioso lapide cœlestem detulit vnctionem, de qua Reges Franciæ consueuerunt inungi. Nota quod Symeon & Anna frequentantes & honorātes templum, Christū uidere & suscipere meruerunt Lucæ 2. Item in Bethel quæ domus Dei dī, ubi etiā templum ædificatum esse creditur, vidit Iacob scalam, & Dñm innixum scalz, ibi promisit ei Deus se daturum terram promissionis. Itē Salomoni oranti in templo promisit Deus, quod ipse & alij orantes ibidem quicquid peterent obtinerent. 3. Reg. 3. & sere per totam. Et Paral. 6. Cōfirmavit autē Dñs oēs petitiones suas in dedicatione templi nube & gloria Dñi templū replente. 3. Reg. 8. & igne de cælo ibi descendente. 2. Paral. 7. & Domino ei apparenē, & dicente sibi: Exaudiui orationem tuam, &c. 3. Reg. 9. Quarto ad reuerentiā sacrorū locorū mouere debent damna & supplicia quæ violatoribus inferuntur. Huius exemplū ostendit Christus, qui uendentes, & ementes oues, & boues eiecit, & nummulariorum effudit es, & cathedras uenditium columbas euerſit Mat. 21. & Io. 2. Aliquādo etiam qui loca sacra maculant uel violant igno diuino succeduntur, vel qui eis iniuriā faciūt, Pſal. Qui dixerunt hereditate possideamus sanctuarium Dei, &c. Deus meus, &c. Sicut ignis, qui cōburit siluam, &c.

Mala 29. Erit sicut familia pertransiens multitudo omnium qui dimicauerunt contra Ariel id est altare, vel templum, vel sanctam ciuitatem Hierusalem, quae dicebatur Ariel propter altare holocaustorum quod uocabatur arietes. Haec uindicta patet in exercitu Sennacherib, igne diuino consumpto mirabiliter Isa. 37. Egressus Angelus domini percussit in castris Assyriorum centum octoginta quinque milia &c. Item aliquando ab hostibus vincuntur. Sicut patet 1. Mach. 2. de Nicanore qui contempsit in templo ostensa sacrificia, & polluit templum, & iurauit quod illud destrueret, & succederet cum victor rediret, nisi Iudam ei traderent, ipse autem non uicis, sed est uictus & occisus, & totus eius exercitus, caput eius amputatum est, & manus quae iurans contra templum extenderat. De hoc etiam habetur Mach. 1. 5. Item in chronicis Horosij legitur cum Pompeius uigintiduos Reges orientis pugnano uicisset, et semper victor in omnibus factis suis extitisset ad ultimum Hierusalem ueniens templum obsedit, & in eo confugientes cepit & occidit. Alibi etiam dicitur, quod in templo equos suos collocauit. Dicitur etiam quod violato templo, qui ante in omnibus factis suis victor semper erat, semper postea uictus est. Item eodem libro legitur, quod Crassus collega Pompeij contra sedus quod habebant Romani cum Iudeis templum auro, & opibus spoliavit, & inde Parthos inuasit, dicens, quod adhuc uolebat ipse aurum Parthicum & Sericum, in quem Rex Parthorum Surenas subito irruit, & Romanos omnes uicit & occidit & ipsum Crassum. Legitur et alibi quod eo capto tractarent primo Parthi cum eo, quasi uolentes pacem eius, quod daretur ei de auro quantum deberet eius appetitui sufficere, cum captum Parthi ceperunt, & per os eius aurum liquefactum igne procecerunt, dicens: Aurum sitisti aurum bibe. Satis conueniens est, quod uincantur & diuino iudicio occidantur, qui loca sacra inuadunt. Legitur in chronicis regionis Abbatis, quod tempore Caroli Magni quidam Saxones obsederunt Christianos, qui confugerunt ad castrum quod dicitur Bursaburg, & cum uicinia vastassent, & quadam capellam quam dedicauerat Bonifacius martyri dicens propheticè, quod non combureretur, cum laborarent intus, & extra igne in lignis appposito apparere interioribus Christianis, & Paganis duo inuicem ipsam Basilicam defendentes, nec potuerunt eam succedere, sed diuino pauore territi fugerunt nemine persequente. Venus autem eorum inuentus est mortuus habens ignem & ligna, quasi flexis genibus ea ecclesiae applicans, quasi ignem suffians. Item in uisdem chronicis legitur, quod cum Saxones uicti Carolo iurassent se fieri Christianos, & subiectionem, audientes quod decessisset pacem superant iuramenta, & obsederunt castrum, & ecclesiam in qua erant Franci, quod dicitur Heresburg, cum autem eos intraret impugnarent, apparuit gloria domini supra dictam ecclesiam, & tria tenta sanguineo colore flammantia, & uelut qui uisdam motibus in praelio agitantiis se. Quod aspicientes dicti Paganis timore & formidine repleti fugientes intantiam mentium deuenerunt, quod strictis gladijs armis mutuis se confoderunt. Nostri autem hoc uidentes Deum laudabant, qui saluos facit sperantes in se. Item quandoque diuino iudicio ceteri sunt. Sicut patet de Heliodoro flagellato, & martha caligine circumfuso. Item Gregorio dicitur, quod cum in Spoletana urbe episcopus Longobardorum Arrianus uenisset, & contra inhibitionem episcopi illius urbis catholici accessisset illum mane ad ecclesiam beati Pauli Apostoli cum multitudine suorum, uolens eam frangere ut festum stram in ea faceret, repente eo assidue, ualua subito aperte sunt, quas antecesserat nocte forrator serrauerat, & lampades extinxerat & latebat, tunc lampades omnes accensae sunt, & episcopus Arrianus cepitate percussus est subita, manibus alienis ad suum habitaculum reductus, nec ausi fuerunt ultra Longobardi sancti uirtutem agnoscere loca sancta temerare. Et mirum fuit, quia eadem hora lumen est ecclesiae redditum, & haeretico ablata. Item in fine historiae Caroli legitur, quod cum post mortem eius terra Gallitiae multis temporibus in pace quiescisset, attamen maior Coduba collectis multis milibus saracenorum terras usque ad urbem sancti Iacobi inuasit, & ipsam ecclesiam dicti sancti spoliavit, & sine omni reuerentia, egestionibus humanis inquinauit, illico eius exercitus ita a domino est percussus, quod alij sunt excacati, alij omnia uiscera cum intestinis egerant. Cum autem ipse in utroque affligeretur, uidelicet eccitate & dissenteria percussus mirabili, quidam sacerdos quem locum captiuum tenebat ait ei, quod ista ei acciderant & suis, quia locum sanctum profanauerunt, & consuluit ei quod promitteret beato Iacobo quod Mahometum negaret, & ablata restitueret duplam. Quod & fecit, restituit ablata in duplam, & praedicans magnam Dei uirtutem, cessauit ab eo & suis plagis, & recessit. Cum autem postea ipse diu, & sui uastarent, & quasdam alias partes Christianorum ecclesiam quandam beati Romani quidam princeps saracenus intravit, & spoliavit. Videns autem ibi esse columnas in armoreas, quae habebant capitula deaurata & deargentata, uoluit eas praecipitare, & conuersus est in statuam lapideam, talis color

Speculum Morale.

ris, cuius erat uelamentum, quae usque hodie ibidem est. Dicitur autem peregrini, quod si tangatur imago lapidea, in quam conuersus est dictus saracenus, fetorem maximum emittit. Hoc audiens Maior ait: Fugiamus a sinibus Christianorum, quia reuera magnus est Deus eorum, qui tales habet alumnos, quia mortui sic possunt in uiuos sibi rebellantes, quia Iacobus me excacauit, & Romanus hominem lapideum fecit. Item in uita sancti Clementis legitur, quod si finius uir Theodori maximus in urbe Romana, cum intrasset ecclesiam Clemente celebrante, uolens scire quid ibi uxor sua faceret, caecus, mutus, & surdus factus est. Similiter et pueri sui, ita quod non possent hostium inuenire, oratione sancti Clementis liberatus est, & cum crederet se magicis artibus delusum, & misit seruos ad deducendum sibi uinctum sanctum Clementem, loco eius ligabant columnam ecclesiae, ita caeci facti sunt, quod columnam eum esse putabant, hic tamen postea precibus uxoris suae conuersus est. Item irreuerentia sacrorum locorum mutos, & surdos efficit. Greg. Turon. in gestis Francorum 4. lib. 17. cap. dicit, quod Traianus filius Clodij Regis Francorum pessimum pessimum habebat consiliarium, Leonem nomine & re, ad cuius instigationem multa mala faciebat dictus Traianus, qui ut spoliarentur ecclesiae Turonen. sed & Limonien. aliqui dixit Marialis & Martinus confessores domini nihil sisco regio addiderunt, illico amens effectus usum amisit loqui diuinitate & audiendi, & ad Basilicam B. Martini uigilias faciens non est exauditus, sed in eadem plaga permaruit merito sic punitus, quia mala consilia corde tractauerat, ore deduxerat, ante audierat, ad sanctorum Basilicas spoliandas. Item propter illam irreuerentiam saepe relinquuntur homines diabolo cruciandi arrepti ab eo. Greg. Turon. in gestis Francorum lib. 3. cap. 14. Cum Theodoricus Rex Francorum misisset contra Alueros exercitum, cum praedarentur terram, fractis seris intrauerunt Basilicam beati Iuliani martyris extrahere nitentes res ibidem depositas a pauperibus, qui mox a diabolo arrepti proprijs se moribus lacerabant, clamantes: Cur nos martyr sancte sic crucias. Item dialo. 4. dicitur, quod cum Longobardi saeuientes intrassent monasterium sancti Equicij, & uellent inde monachos extrahere, ut eos torquerent, & monasterium spoliarent, fugerunt ad sepulchrum sancti uiri monachi, quorum abbas ingenuus dicens: O sancte Equicij, placeat ne tibi quod hinc extrahatur, & non nos defendas. Ratam ad hac uocem a spirito immundo Longobardi arrepti ad terram praecipitati sunt, & tandem uexati, quosque qui foris erant Longobardi cognoscerent, quod ad loca sancta temerariis audere non audent. Item quidam doque diuinitatis plagis morbis, & flagellis, & cladiibus affliguntur, qui loca sacra uident temerare. 1. Mach. 3. de Heliodoro flagellato In chronicis Horosij in fine legitur, quod quidam magnus princeps Astrax dicitur Gildo interfecit duos filios fratris sui Michezel uolens cum eis occidere, qui non habebat per quos posset impugnetur dictum Gildum, cogitans quod Theodosius Imperator impetram obtinuerat, & uictoriam non uisibus, aut multitudine, sed orationibus, & uisitatione sanctorum, locorum & personarum, ad iustitiam Capasam, ubi erant multa loca sanctorum uisitans eam commendans se & suam negotium sanctis uigilans, & orans, & ieiunans in sacris locis. Cui apparuit B. Amb. qui nuper obierat, cum pastorali baculo ter humum percutiens, & dicens ter: Haec, hic, hic. Qui ex his intellexit & uictoriam sibi debere, & id eum, & tempus, tunc ex merito annuncians, quoniam ex tribus dictis & percussionibus, qui cum quinque milibus eius tertia in loco sibi assignato a sancto consistit in exemplo Theodosij, & uisione S. Amb. aut sus est confingere contra octoginta milia hostium. Cum autem Signifer aduenturior percussus in brachio inclinasset uexillum, credentes alij quod uexillum reddidisset, uerterunt & se & signa sua Michezell reddiderunt. Gildo autem hoc uidens per Africam fugiens iugulatus interijt, Michezel autem praedictus ex uictoria elatus, & ingratus loca sacra spolians, & homines inde ueteratens, unde primus factus Dei adiutorium cum loca sacra uenerentur, inde sensu diuinitatis iudicium, & factus sacrilegus grauius est punitus et interfecit. Et in eodem lib. dicit, quod cum Augustus Cesar misisset Gildum nepotem suum ad partes transmarinas pro ordinandis negocijs, uenit Hierusalem in templum ibi adorare contentus, & locum despectus, quod cum disisset Augustus hoc approbavit, praeter usus consilio. Nam uenit sciret famas in populo Romano, ut banificas familias, & seruos, & peregrinos in urbe tradi, praecipere, Augustus. Exremitates imperij undique inceperunt rebellare contra Romanum imperium. Templum iam quod circa natiuitate Christi mundo uictis, pacificato per duodecim annos clausum fuerat in signum pacis porreptum, in signum uictoriae, & discordiae aperitur. Item templum profanatum morte turpi, & indigna affligitur, & occiditur. Sicut in eodem lib. legitur de Gaio Caligula tertio Imperatore Romano post Iulij, qui postquam fecisset post eius innumera flagitia templum profanari, appositus in eo idolis gentium a suis praecatoribus est turpi

Tonus Primus.

B b 2

Speculum Morale Vincentij.

ter occisus. Item Greg. Turonen. in gestis Francorum 4. lib. 1. s. cap. Cum quidam exercitus Trami venissent ad spoliandum ecclesiam beati Martini Turonen. monachi clamauerunt ex una parte fluminis, recedite Barbari, quia ecclesia est beati Martini, quam vultis spoliare, quod nisi feceritis, scitote quod grauiter luetis. Viginti autem ceteris audaciores fluium cum nauis transierunt, alijs timore Dei discedentibus, illi verberatis monachis, & factis sarcinis de vestibus ecclesie spoliatae redire voluerunt. Cum autem fluium vellent transire subita commotione facta cum non possent se de remis iuuare, conabatur lanceis ferro eorum a superiori parte posito, tunc diuino iudicio lancea vniuscuiusque pectus eius infixit, & ex alia parte in terra affixa super aquam appensum & occisum tenuit vsquequo naue sub pedibus eorum collapsa, monachi ad eos venientes & res suas recipientes eos mortuos inueniunt. Vno excepto qui alios semper arguebat. Ad hoc facit quod habetur 1. Mach. 6. Quomodo Antiochus fecit prophanari templum. Eiusdem 9. per totum, de percussione Antiochi, & graui eius afflictione & ignominiosa eius morte. Item sacra loca irreuerentes sunt merito confundendi & confusi. Psal. Confusi sunt, quoniam dominus spreuit illos. Sicut patet 2. Mach. 3. & 6. & 9. de Antiocho, quomodo victus est & repulsus, & a domino ignominiose percussus. Ad hoc etiam faciunt exempla antecedentia. Item confundi merito debent eo quod creature irracionales reuerentia sunt aliquando sacra loca. Dicitur dialo. 3. Cum quidam rusticus deportasset quandam arcam in ecclesia beati Laurentij super sepulchrum sancti Equicij, turbo cecidit factus dictam arcam extulit, & longe proiecit vt omnibus innotesceret, quod sacra loca debent reuereri, & vt pateret meritum sancti viri. Item Greg. dialo. 8. Cum tempore Regis Totila, Gothi venissent ad cellam cuiusdam monachi sancti iuueas, nomine Benedicti, voluerunt ipsum incendere cum cella sua ignem superponentes, omnia autem que supererat in circuitu eius combusta sunt, dictus locus cellae eius comburi omnino non potuit, nec ille qui in eius erat. Vnde indignati Gothi eum extraxerunt, & in elibanum quem non longe coquendis panibus paratum succensum viderat intruderunt, elibanumque clauerunt, qui in crastino ita illisus inuensus est, vt nec in capillis que in vestibus etiam extremis aliqd ignis vestigium remaneret aut & apparet. Ite non solum aer aut ignis confundere potest irreuerentes, sed etiam ipsa aqua, & m. q. legitur dialo. 9. De. n. ibi q. in Veronen. vrbe fluius Atheser subito ita excreuit, quod vsque ad ianuam ecclesie beati Zenonis martyris veniens, eas claudens multos intus intravit & vsque ad superiorem fenestras ascendit, & quasi in soliditatem versa dictam ecclesiam non intravit, illi autem qui erant in ecclesia inclusi ad ianuam venientes, & ianuam aperientes cum pro necessitatibus suis vt liquidam hauriebant, & bibebant, sed vt solida ante ianuam stabat, & erat aqua fluida ad adiuuandum, sed solida erat ad nocendum sacri loci cauendum. Item maledicti sunt qui sententiam anathematis incurunt, que inter penas ecclesiasticas maior est, quia mors spiritualis est superincommoda, timenda & cauenda. 1. Cor. 3. Si quis violauerit templum Dei disperdet illum Deus. Multi autem magis timeant in bursa ledi in modum pecunie, quam hic gladio fariri mortifero anime & corpori, qui in vtroque disperdit & eterniter perdit. Quidam episcopus Geronopolitanus precepit suis sacerdotibus vt venientes ad synodum hueste cum stolis & albis, & superpellicijs veniant, quod ipsi facere contempserunt, tuac precepit eis sub pena suspensionis, nec tunc etiam hoc fecerunt, tunc aggrauauit manum dicens in alia synodo, quod sub pena excommunicationis veniant. Quod cum non fecissent nisi pauci, ait: Cras venietis vt dixi sub pena quinque solidi, tunc omnes ne incurreret penam dixit pecunie abbas, & superpellicia quaesierunt, vel per mutuum qui non habebant, vel per precium datum, ita quod omnes venerunt sicut eis fuerat imperatum. Quos de hoc episcopus in synodo arguit & confuteat, quod magis timerent amissionem dicta pecunie quam animam suam. Item notandum quod dominus loca sacra sepe punit, ex eo quod prophanantur, quia aliqua inhonesta in eis sunt. Sicut propter mala que fiebant in templo domini, vt creditur, suscipuit quod a Nabuzardan cocremaretur. 4. Reg. 3. s. & ab Antiocho spoliaretur. 2. Mach. 1. Titus ciuitatem & templum subuertit & combussit, & omnino destruxit. Sicut patet Hierosij lib. 5. Item Archiepiscopus Lugd. aliquando quaesuit a quodam fratre predicatore, vnde erat quod loca sacra plerumque fulminibus ferirentur, & frequentius quam loca prophana. Et cum frater responderet ei, quod sibi occurrebat, respondit episcopus quod expertus erat, quod ideo loca sacra Deus puniebat, vel concremando, vel alio modo propter inhonestates que ibi male sunt. Et adiunxit, quod de nouo visitauerat ecclesiam beate Marie Podienensis, qui locus est valde venerabilis, & multis diuinis miraculis, & beoficijs illustris, & a multis frequentatus, in quo dicitur elle, & ostenditur calcamentum beate Virginis, & digitus quo Iohannes Baptista dominum demonstrauit. Ibi etiam, vt dicitur

faraceni occidentales mittit munera, vt beata Virgo eos liberet a fulgoribus, & tempestantibus, & agros suos. Ibi parum antequam venisset dictus Archiepiscopus fulgur ceciderat, & etiam ipsos lapides pauimentati combusserat, quod multis fiebat in stuporem. Cu autem non rediret ad ipsam ecclesiam dictus Archiepiscopus, sed iuisset cum Podien. episcopo ad quendam locum que silua vocatur monialium, ad visitandam quandam sanctimoniam quam beata Virgo curauerat, que fuerat gutta, fistula & alijs morbis ita corrola & perforata vt interiora apparent. Vilitata a beata Virgine & curata subito hoc datum fuit ei, vt singulis sabbatis in ext. alim. raptis multis ibi reuelationes accipiebat. Cum autem dicti prelati quaesissent ab ea que esset causa dictae fulminationis, ait quod duae persone adulter & adultera, cum non haberent aliu locum vbi sine suspitione conuenire possent, locum illum peccato suo contaminauerant. Ideo dominus igne illo locum predictu voluit purgare. Et dixit dictus Archiepiscopus quod episcopus Podien. ei postea dixerat, quod inuenerat per vtriusque persone confessionem, qui peccatum commiserant, ita verum esse vt eis dicta sanctimonialis dixerat. Item in quadam abbacia, vt dicebat illius loci abbas, accidit quod cum monachi essent similiter congregati in choro, tonitruum maximum insonuit, & indicta ecclesia fulgur cecidit comburens pauimentum & quaedam loca. Quosdam autem maiores monachos, paruis innocentes intactos remanentibus, vuluerat ad mortem, per sinum eorum subtiliter intrans & pilos inferiores radens & vrens. Et loca illa inferiora grauiter ledens. Vltimo notandum est, quod sicut Deus punit & confundit loca sacra ledens, & inhonorantes, ita promouet, dilatat, & exaltat loca sacra colentes & honorantes. Quod patet in Salomone, qui templum edificauit, qui factus est a domino sapientissimus, potentissimus, & ditissimus, & pacem semper in terra sua habuit quamdiu cum domino pacem seruauit. Item hoc patet in Alexandro honorante templum & summum sacerdotem, cui Deus dedit in bellis victoriam & mundi monarchiam. Legitur in chronicis Francorum, & maxime in chronicis regionis Abbatis, quod Clotarius filius Clodouei primi regis Francorum Christiani obtinuit regna quatuor fratrum suorum, & ea dimisit quatuor filiis suis moriens. Herberus regni sui sedem habuit Parisius. Contrandus Aurelianis. Hyperius regnum patris sui tenens habuit sedem Sueffionis. Sigibertus sedem regni habuit Remis. Hoc fuit magni Gregorij Papae & Maurij imperatoris temporibus. Gontrandus autem in parte sua tenebat Burgundiam & inferiores partes. Hic erat pacificus, & omni bonitate ornat, cultor, edificator, benefactor, & honorator locorum sacrorum. Cum autem quadam die venaretur in quadam silua suis huc illucque dispersis, solus remansit cum uno fidei suo, & grauiter somno depressus obdormiuit capite suo in eius gremio inclinato, de cuius dormientis ore vidit ille super eius gremium recumbere egredi paruam animal album ad modum mustela molientis transire quendam riuum sibi coniunctum, & non valebat, tunc ille compassus eius conatibus, spatum suam eduxit & riuo superposuit, & illud animal statim riuum illum transiit, & post paululum rediens de caeuerna quam intrauerat super eandem sparam riuum transiens in os dicti regis regressus, statim rex exortatus miram se visionem vidisse testatur, alterens se transiisse quendam fluium per pontem ferreum, & in quadam suspensa multa pondus auri vidisse in terra, & per eundem fluium ad lotum suum rediisse. Ille autem in cuius gremio dormierat, que viderat & fecerat refert. Tuac rex fecit effodi locum, & inuenit thesaurum inestimabilem, de cuius auro fecit fieri cyprum ex auro solidum myrae magnitudinis & ponderis, & super corpus beati Marcelli Tablonis poni fecit, nec vsquam, vt dicit chronica, vltimum opus ex auro factum est quod ei valeret comparari, nec post multum tempus cum thesauros omnes ecclesijs & pauperibus erogasset moritur, & in beati Marcelli ecclesia sepelitur. Cuius regni Chyldebertus & eius filij obtinuerunt. Item in histo. Caroli legitur, quod cum ipse redisset de Hispanijs, & bello de Roncaulle & Turpinus archiepiscopus Remensis pro sui vulneribus curandis remansisset apud Viennam, & cum incepisset Horas dicendo Deus in adiutorium &c. Coram altari raptus in spiritu vidit infinitam multitudinem spirituum immundorum versus Metis cum maximo exercitu decurrentium, & post eos vnum similem Aethyopi letis incedentem, quem adiurauit vt ei diceret quo festinarent, qui ait quod versus Aquisgranum ad mortem Caroli festinabat eorum exercitus, vt eius animam rapere in infernum, quem adiurauit vt per eum rediret & ei denunciaret qui egissent. Cum autem vix fuisset hora dicendi psalmum, ecce iidem demones qui prius ante eum transierunt vt prius confusi nihil ferentes, & tunc archiepiscopus quaesuit a quo prius audierat de morte quod egisset, qui respondit, quod nihil potuerat praeualluisse, quia Galatianus sine capite se eis opposuerat, & tot lapides in statera posuerat ecclesiarum aium quas edificauerat Charolus, & tot alia bona que eis facerat, & dona

& dona quæ eis dederat, & honores quos eisdem impederat, quod ad comparationem eorum ea quæ habebant contra eum erant nullius ponderis, & dictus Gallacianus cum suis animam eius eisdem abstulit, & hoc dicto, demones disparuerunt. Quidam autem miles adiuratus a Carolo, quod quam cito mortem eius sciret, eam Turpino denunciaret, decima quinta autem die post obitum dicti Caroli venit ad Turpinum festinanter ei eam annuncians, qui inuenit cum migrasse eadē die & hora qua prædixerat ei demon. Contra qui facta loca violat non videbit gloriam Dei. Isa. 26. In terra sanctorum iniqua gessit, non videbit gloriam Dei.

De sacrilegio reali. Dist. XXI.

Circa septimum, scilicet de sacrilegio reali. Sciendum quod sacrilegium reale committitur in rem sacram. i. consecratam, vel sacris locis, personis, aut officiis deputatam. Videlicet ex inuisione, captione, & detentione sacrarum rerum, vel ad sancta loca, siue sanctos pertinentium. Hoc autem peccatum cauendum est multiplici ratione. Primo quia, qui res sacras capiunt, capiuntur, vel detinentur personaliter. Secundo quia puniuntur & flagellantur, vel torquentur corporaliter. Tertio quia damnantur æternaliter. Primo quidem capiuntur vel detinentur personaliter. August. Prædico quomodo rapere cupis in mucipula est. In historia ecclesiastica 10. li. cap. 5. & in tripartita historia similiter hoc legitur, quod eo tempore quo sanctus Pyridion episcopus Cypri, cum adhuc curam materialium ouium gerebat, cum latrones venissent ad ouile suum, & oues suas ligasset, vt eas secum deferrent, ligati sunt a domino, & in mane veniens inuenit eos ad caulas suas ligatos pendentes, quos suis orationibus soluit, & arietem eis dedit. Item dialog. 2. dicit Greg. quod cum quidam fur intrasset ouile quorundam religiosorum, & ouile esset prope ecclesiam, in qua erant dicti religiosi diuinum officium agentes, arietem tulit, & cum venisset ad locum ubi quidam sanctus vir sepultus erat, de loco illo nec egredi valuit, nec arietem deferre, & cum vellet eum relinquere, non valebat eum dimittere nec manus laxare. vsquequo dicti religiosi quorum erat venerunt, qui vix suis orationibus ei liberationem obtinuerunt. Item dial. 4. Cum Libertinus Fundensis ecclesie præfectus pro negocijs ecclesie sue equitaret, quidam Gothi ducentes exercitum eum de caballo deposuerunt, qui dedit eis flagellum cum quo eum ducerent, dum vellet aquam cuiusdam fluminis transire, eorum equi licet verberati & calcaribus afflicti non poterant moueri, licet vsq; ad sanguinis effusionem eos attriuissent. Cum autem vnus eorum diceret hoc esse peccatum equi ablati, tunc ipsi redierunt, & Libertinum orantem & nolentem equum suum recipere, ipsi equo superposuerunt, veniam de iniuria postulantes, & statim eorum equi velocissime per viam & fluminum cucurrerunt. Secundo qui res factas rapiunt vel furantur, plerumque temporaliter puniuntur, & hoc multipliciter. Nam quandoque diris plagis, & cruciatibus feriuntur, sicut patet 2. Mach. 3. de Helyodoro qui volebat vasa templi deferre flagellatus. Eiusdem 9. De Antioeo qui tempus vasis et thesauris spoliauerat. Et de Balthasar, qui in sacris vasis bibebat. Dan. 5. Et sicut supra ostensum est de spoliatoribus sacrorum locorum. Item quandoque a Deo comburantur. In passione Iuliani martyris inter alia eius miracula legitur, quod cum quidam tyrannus res ecclesie sancti Iuliani perualisset, nec admonitus a sacerdote reddere vellet, sed clericos cum contumelijs repulisset, cum venisset ad festum sancti, & conuiuium magnum faceret, in mensaque sederet, fulgor cum tonitruo de cælo descendit, & eum intrantes alij concretauit. Item in eadem passione dicitur, et hoc idem refert Greg. Turonen. in historia Francorum, quod quidam clericus relicta ecclesia fisco adhæsit Regio, & cum discurreret per montes quasi pro iure suo requirendo, inuenit oues ecclesie sancti Iuliani. Cum autem eas quasi proprias tollerit inhihentibus ei pastoribus ex parte sancti Iuliani ne detineret, respondit Iulianus arietes non comedit. Cum autem postea peruipendens iniuriam ad vilam sancti Iuliani venisset, & ante sepulchrum eius staret grauissima febre corripitur, & tanto ardore quod cadens se leuare non potuit, nec aliquem vocare, qui eum ad se tollendum iuaret. Cui autem inde fuisset delatus cepit clamare quod combureretur, & aqua super se proiici fecit, & tantus fumus & fetor de eius corpore exiit, vt astantes sustinere non valentes fecederent, & sic expirauit. Item quandoque arripiuntur a demonibus, vel ab hominibus occiduntur. In passione sanctorum Simplicij Faustini, & Beatrix legitur, quod duobus martyrizatis Lucretius præfectus ambiens prædia eorum, cum nollet idolis immolare, fecit eos nocte prefocari. Et cum intrasset eorum possessiones epulans cum amicis, quidam infantulus lactens de gremio matris clamauit: Audi Lucreti, occidisti in super & possidisti, ecce datus es in possessionem inimici. Scitum Lucretius timens & tremens a diabolo arripitur, & per tres horas ita vexatus est, vt in ipso conuiuium moreretur. Et qui aderant timentes facti sunt Christiani. Item in historia Franc. cum Clodoueus Rex Francorum factus esset Christianus, vadens ad pugnam

Speculum Morale.

dum contra Regem Aldericum Arrianum, fecit præconizari in exercitu suo, ne quis tangeret res sanctorum herbis pasqualibus exceptis. Cum autem quidam accepisset fenem cuiusdam pauperis de hominibus sancti Martini, dicens quod fenem erat herba, cum sciret hoc Clodoueus fecit eum necari dicens: Vbi erit nobis spes victoria: si beatus Martinus offendatur? Qui ad placandum sanctum Martinum misit ad eius Basilicam nuncios cum muneribus. Item quandoque morte subita rapiuntur. In fine passionis Cyriaci, Largi, & Smaragdi legitur, quod post martyrium beati Cyriaci impetrata Carpatius a Maximiano domum Cyriaci. Et cum ad derisionem Christianorum ubi baptizabat beatus Cyriacus se balnearet, cum 19. socijs epulas celebrans, omnes subito mortui sunt, extunc clauso balneo gentiles Christianos timere cepunt. Item inter miracula sancti Andreæ legitur, quod præpositus cuiusdam ciuitatis abstitit agros ecclesie sancti Andreæ. Cum autem admonitus ab episcopo nollet reddere, statim arripuit eum febris fortissima: qui mandauit episcopo quod pro eo oraret, & agros redderet, quod cum fecisset, & episcopus orasset, statim curatus est. Qui videns se curatum, occupari fecit per seruos suos agrum prædictam. Tunc episcopus extinxit omnes lampades quæ erant in domo sua dicens. Non accendatur hic lumen donec Deus vindicet ecclesiam de hoste suo. Quod cum fieret & oraret, febris grauissima arripuit præpositum, & statim mandauit episcopo vt oraret pro eo ne moreretur, & redderet ecclesie agrum, similem illi adiungendo pro emenda. Tunc remandauit episcopus ei. Iam orati & exaudiuit me Deus, & tu me derisisti, & Deum decipere credidisti. Tunc præpositus præcepit se ferri ad episcopum. Cum autem rogaret eum per seipsum vt ecclesiam intraret, & nollet, eum compelli fecit. Cum autem hæc fecisset, quam cito episcopus ecclesiam intrauit, præpositus obiit, & ecclesia rem suam recuperauit, & præpositus amittit, & se & agrum prædictum. Tertio damnantur æternaliter, sicut patet supra de Theoderico & Carolo Martello proiectis in Vulcanum, & de Stephano aduocato, qui abtulerat ecclesie sancti Laurentij per aduocationem falsam quatuor domos &c. Isa. 5. Vt qui iustitiam in sti aufertis ab eo, propter hoc sicut deuorat stipulam ligna ignis, & calor flammæ exurit, sic radix eorum quasi fauilla erit &c. quia in inferno comburentur. Quia sicut ignis qui comburit siluam, & sicut flamma comburens montes, ita persequitur eos Deus in potestate sua. In inferno cum demonibus in supplicio æterno.

De inobediencia. Dist. XXII.

Deinde considerandum est de inobediencia, quæ est decima septima filia inanis gloriæ, qua scilicet homo non vult inguam obediencie subire, sed omnibus superire. Et sicut ex ambitione vult præesse, ita per inobedienciam vult non subesse, nec alterius, puta Dei vel superioris, sed suam facere voluntatem. Cum autem ex inani gloria appetat homo manifestationem excellentie sue, ex hoc maxime manifestari videtur, quod alterius voluntati vel obediencia: non subdatur, & sic ex inani gloria oritur inobediencia. Circa inobedienciam autem notanda sunt quatuor. Primo vtrum omnis inobediencia sit mortale peccatum. Secundo vtrum sit peccatum speciale. Tertio quæ mouere uos debent ad peccatum inobediencie detestandum. Quarto considerandum est de voluntate propria, quæ maxime causat in nobis inobedienciam. Circa primum sciendum est, quod peccatum ideo dicitur mortale, quia contrariatur charitati, per quam est spiritualis vita, charitate autem diligitur Deus & proximus. Exigit autem charitas Dei vt eius mandatis obediatur, sicut supra dictum est, & ideo inobedienciam esse diuinis præceptis peccatum mortale est, quasi diuinæ dilectioni contrarium. In præceptis autem diuinis continetur, quod etiam superioribus obediatur, & ideo etiam inobediencia, qua quis inobediens est præceptis superiorum est peccatum mortale, quasi diuinæ dilectioni contrarium, secundum illud Rom. 13. Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit. Contrariatur in super dilectioni proximi, in quantum superiori proximo subtrahit obedienciam, quam ei debet. Ad secundum scilicet vtrum inobediencia sit peccatum speciale. Dicendum, quod peccatum aliquod dicitur esse speciale peccatum propter specialem rationem obiecti. Inobediencia autem habet specialem rationem obiecti, quia licet inobediencia possit esse circa obiectum cuiuslibet peccati, tamen specialiter respicit præceptum sub ratione præcepti. Vnde non omne peccatum, proprie loquendo, est inobediencia, sed solum quando aliquis præceptum ex intentione contemnit. Quando autem aliquis facit contra præceptum, non propter præcepti contemptum principaliter, sed propter aliquid aliud, tunc est inobediencia materialiter tñ, sed formaliter pertinet ad aliam speciem peccati, puta fornicationis, furti, vel homicidij & hmōi. Licet aut videatur Amb. diffinire peccatum, dicendo: Peccatum est preuaricatio legis diuinæ, & celestium inobediencia mandatorum. Et sic omne peccatum vt esse inobediencia, tñ illa diffinitio nõ datur nisi de peccato mortali, quod habet perfectam rationem peccati. u. veniale nõ est contra præceptum, sed præter,

Tomus Primus. B b 3 nec

Speculum Morale Vincentij.

nec tamen omne peccatum mortale est inobedientia, formaliter loquendo vt dictum est. Item licet non omnis motus inanis glorie sit mortale peccatum, tamen ex ipsa potest oriri inobedientia, quia nihil prohibet ex veniali peccato oriri mortale, cum peccatum veniale sit dispositio ad mortale. Item non omnis inobedientia est peccatum mortale, sed sunt gradus grauitatis in eo: potest enim vna inobedientia esse grauior alia dupliciter. Vno modo ex parte precipientis. Quamuis enim omnem curam homo apponere debeat ad hoc quod cuiuslibet superiori obediat, tamen magis est debitum quod homo obediat superiori, quam inferiori potestati. Cuius signum est, quia preceptum inferioris pretermittitur, si sit precepto superioris contrarium. Vnde consequens est, quod quanto superior est ille qui precepit, tanto ei inobedientem esse sit grauius, & sic inobedientem esse Deo est grauius, quam inobedientem esse homini. Secundo ex parte preceptorum. Non enim precipiens equaliter vult adimpleri oia que mandat: magis enim vnusquisque vult finem, & id quod est fini propinquius, & ideo tanto est inobedientia grauior, quanto preceptum quod quis preterit magis est de intentione illius qui precepit. Et in preceptis quidem Dei manifestum est quod quanto preceptum datur de meliori, tanto est eius inobedientia grauior: quia cum voluntas Dei per se feratur ad bonum, quanto aliquid est melius, tanto Deus vult illud magis impleri. Vnde qui inobediens est precepto de dilectione Dei, grauius peccat, quam qui inobediens est precepto de proximi dilectione. Voluntas autem hominis non semper magis fertur in melius, & ideo vbi obligatur ex solo hominis precepto non est maius peccatum ex eo, quia maius bonum preteritur, sed ex eo quod preteritur quod est magis de intentione precipientis. Sic ergo oportet diuersos inobedientia gradus diuersis peccatorum gradibus comparare. Nam inobedientia qua continentur Dei preceptum, ex ipsa ratione inobedientia grauius est peccatum, quam peccatum quo peccatur in hominem, si secerneretur inobedientia Dei. Et hoc dico, quia qui contra proximum peccat, etiam contra preceptum agit, si tamen in aliquo peccator preceptum Dei conteneret, adhuc grauius peccatum esset. Inobedientia autem qua contemnitur preceptum hominis, leuior est peccato quo contemnitur ipse precipiens, quia ex reuerentia precipientis procedere debet reuerentia precepti. Et similiter peccatum quod directe perinet ad conceptum Dei, sicut blasphemia, vel aliquid homini grauius est, semota est per intellectum inobedientia, quam peccatum in quo contemnitur solum Dei preceptum. Circa tertium quod inouere nos debent ad peccatum inobedientia detestandum. Sciendum quod ad hoc nos debent mouere spualiter quatuor. Primo lex natura. Secundo lex scripturae. Tertio bona que perdimus. Quarto mala que incurrimus. Primo quidem peccatum inobedientia detestandum esse ostendit lex natura, que dicit homini, quod Deo super oia obediendum est. Bern. In fidelem vrget naturalis rex, totum se debere ei a quo totum se habet. Iudicat. n. se totum debere Deo quasi suo creatori, totum genitori, redemptori & domino. Bern. Si seruus est timet a facie domini, si mercenarius est mercedem sperat de manu domini, si discipulus autem parat magistro, si filius honorat patrem. Ex his oibus reum iudicat ius natura illum, qui Deo obediendo non obteperat, vt creatura creatori a quo totum se habet, genitura genitori a quo descendisse se videt, liber redemptori cui se totum debet mercenarius remuneratori, magistro discipulus, domino seruus. Et mentem in qua inobedientiam videt, semper reprehendendo mordet ius natura. Vnde Dominus ad Cayn dixit Gen. 4. Si male egeris in foribus peccatum tuum aderit, reclamante conscientia tua propria te malum egisse. Vnde inobediens Deum contemnit, & ius natura peruertit, dum membra nolunt obediendo subesse capiti, vt creatura creatori, vxor viro, filius patri, subditus prelati, seruus domino: imo cedunt eis quandoque ex aduerso. Per hanc contemnit creatura creatorem, & creator creaturam abiicit, Psal. Aduersum te testamētum disposuerunt. Idu, & Isma. j. Re. 15. Dixit Samuel ad Saul. Scelus Ido latrice est uolle acquiescere, quia abiicisti sermonem domini, abiicit te ne regnes super Israel. Quia filij Israel abiecerunt dominum per inobedientiam, abiicit eos dominus in multam seruitutis miseriam. Osee 9. Abiiciet eos dominus Deus meus, quia non audierunt eum, & erunt vni in nationibus. Item propter inobedientiam contemnit subditus prelatum suum, & sacerdotem suum, & per hoc contemnit Deum. j. Reg. 8. Dixit dominus ad Samuel. Non te abiecerunt sed me, ne regne super eos. Et eiusdem 9. Filij Belial dixerunt &c. Deus est propter hoc abiicit eos, sicut ostendit dominus per figuram Ezech. 7. Loqueris ad eos, & non audiunt te. Et post. Precepit eis tondere capillos & prouicere, dixitque eis sic prouicendos inobedientes. Item per hanc contemnit vxor virum, & Vashti a seruus Hest. j. Item inobedientia facit seruus rebellē domino suo. Job. 6. Vir vanus in superbiis crigitur, & quasi pululum Onagri se liberū natū putat, qui nullo modo sustinet iugum. 2. Reg. 19. Dixit Miphiboseph. Seruus meus contempsit me. Quod inobedientia sit contraria legi natura manifeste patet ex hoc, quod oēs creaturae obediunt creatori sicut illud Iudith. 16. Tibi seruiat ois crea-

tura tua. Psal. Oia seruiunt tibi. Job. 9. Qui precipit soli & non oritur &c. In solis autem homine & demone inuenit rebellionem. Secundo hoc idem docet lex scripturae. Et hoc multipliciter. Videlicet, suadendo, arguendo, promittendo, cominando, exempla obedientium & penas inobedientium describendo. Primo quidem suadendo, Deut. 10. Et nunc Israel deservit dominus Deus tuus perire a te nisi vt timeas &c. Sequitur. Et custodias mandata domini, &c. Et 19. Obedias voci domini, illique adhaereas. Hebr. 13. Obedite prepositis vestris &c. Item hoc idem docet scriptura arguendo Deut. 32. Deum qui te genuit dereliquisti. Hiere. 26. Nunquid non recipietis disciplinam vt obediat verbis meis, dicit dominus. Item ad Gal. 5. Quis vos impediuit non obedire veritati. Item hoc idem docet scriptura cominando Deut. 8. Peribitis si inobedientes fueritis. Et 18. Qui superberit nolens obedire sacerdotis imperio qui ministrat domino Deo tuo, morietur homo ille. Item 21. Si genuerit homo filium contumacem & proteruum, qui non audit patris, vel matris imperium, & coercitus obedire contempserit &c. Lapidibus obruet eum omnis populus. Item 2. Thimo. 1. Qui non obediunt euangelio domini nostri Iesu Christi, penas dabunt in interitum sempiternas. Item hoc idem docet scriptura promittendo Gen. 22. Benedicentur in semine tuo oēs gentes, quia obedisti voci meae. Et 26. Benedicentur in ipso omnes gentes, eo quod obedierit Abraham voci meae. Ideo dicitur Hiere. 42. Obediamus vt bene sit nobis. Denique hoc idem docet scriptura exempla obedientium, & penas inobedientium describendo. Obedientium quidem vt Abraham sicut dictum est. Item Christi Phil. 2. Christus factus est obediens &c. Inobedientium facta & exempla recitat scriptura sacra in multis locis, puta de Luciferi qui noluit esse Deo subditus, sed similis ei, & ideo a summo caelo eijcitur, & in profundum inferni detruditur. Adam per inobedientiam a paradiso voluptatis in huius mundi miseriam exul emittitur. Gen. 1. Vxor Loth per inobedientiam in statuam salis conuertitur. Gen. 19. Pharaon nolens obedire domino, dicens: Nescio dominum, quasi lapis vel plumbum in profundum maris demergitur. Exod. 24. Chore per inobedientiam terra deglutit, & in inferno absorbetur. Nu. 16. Populus Deo & Moyse inobediens ab hostibus suis occiditur, trahitur, & vincitur ab eis Num. 24. & in multis alijs locis. Acham inobediens mandatis domini tollens de rebus prohibitis a domino deprehensus transgressor, lapidibus obruitur Iosue 7. Saul domino inobediens cum filiis occiditur a Philisteis, corpus eius decapitatum muro suspenditur, & regno cum sua progenie in perpetuum spoliatur. 1. Reg. vii. Salomon mandatum domini transgrediens cum mulieribus alienigenis matrimonia contrahens, sapientia priuatur, idolatra efficitur, & amore ardentissimo alienigenis mulieribus copulatur, regnum eius ab eo scinditur, & ei aduersarij suscitantur. 3. Reg. 11. Item vir Dei, quia inobediens fuit verbis domini, a Leone occiditur. 3. Reg. 13. Item Vashti propter inobedientiam suam de imperio eijcitur Hester 1. Tertio ad idem mouere nos debent multa & magna bona que perdimus, & quibus per inobedientiam priuamur. Quae sunt duodecim, sicut sunt fructus duodecim ligni vite, quibus licitam fuisse homini vesci, si se his per inobedientiam non priuasset. Obedientia quippe est lignum vite, cuius fructus ducit ad vitam perpetuam. Inobedientia vero lignum mortis, cuius fructus ducit ad mortem. Fructus autem duodecim sunt immortalitas corporis, vita aeterna, ornamenta virtutum, meritum bonorum operum, benefaciendi facultas, pronitas virium, animae puritas & perspicacitas, sanctorum associatio, bonorum ecclesiae communicatio, pax & concordia superiorum, obedientia inferiorum, abundantia terrenorum & temporalium bonorum. His fructibus priuatur hominem virum inobedientia. Primo quidem immortalitate corporis. Inflicta namque est nobis necessitas moriendi propter inobedientiam sicut dictum est Adae Gen. 2. In quacunque die come ex eo mor-mo. Item priuatur vita spirituali, quae Deus est, qui propter inobedientiam relinquit animam quam inhabitabat per gratiam. 2. Paral. 15. Si dereliqueritis dominum per inobedientiam, derelinquet vos per sublatam gratiam. Et 1. Paral. 28. dixit Dauid Salomoni: Si dereliqueris dominum, derelinquet te & projiciet in aeternum. Item inobedientia tollit & auferit ornamenta virtutum. Vnde Adam & Eva post inobedientiam senserunt se esse nudos, quia per inobedientiam nudantur homines vestibus virtutum, quibus fuerant induti ex alto. Item inobedientia priuatur vita aeterna. Gen. 3. Vide te ne forte sumat de ligno vite, & uiuat in aeternum. Io. 12. Mandata Dei vita aeterna sunt, supple cum implentur, & eius priuatio cum non implentur. Matth. 19. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Item per inobedientiam priuatur & spoliatur homines bonorum operum preciositate, quae erant meritoria vitae aeternae, & ita adeo despiciuntur, quod nec respiciuntur. Gen. 4. Ad Chayn muna non respexit, quia Deo non placent inobediens, vel eorum obsequia. Num. 15. de Chore & suis coplicibus. Non respicias ad facticia eorum. Itē priuatur benefaciendi facultate. Cum enim homo ante

peccatum inobedientie haberet arbitrium liberum a peccati seruitute, pronus erat ad bonum volendum & faciendum, per peccatum inobedientie facilis est homo ad male faciendum. Item priuatur anime perspicuitate, & subtilitate, vt non fiat in ea quanta erant ante inobedientiam. Item priuatur sanctorum societate, quia q̄ prius erat de grege & societate sanctorum, sit socius demonum per inobedientiam, quia infectus lepra spirituali, eicitur a societate sanctorum ad modum leprosi. Item separatur ab ecclesie communiōe, vt ecclesie suffragia, quae prius ei valebant, iam non valent directe ad salutem, & maxime sacramentum corporis Christi, aut ecclesiastica sepultura. Sicut patet de excoicatis. Item per inobedientiam amittit homo pacem superiorum, vt rationis quae impugnat & reprehendit eum, & Dei cum quo non habet pacem, sed guerram, & cum sanctis eius. Isa. 57. Non est pax impijs dicit dñs. Item per inobedientiam amittit inferiorum obedientiam. Ade. n. ante peccatum inobedientie erant ad nūrum subiecta omnia inferiora, quia omnia membra corporis erant subiecta rationi eius, & omnia animalia obediabant ei. Psal. Omnia subiecisti sub pedibus eius &c. Vnde dixit ei dñs Gen. 1. Dominamini piscibus maris &c. Vltimo inobedientia auferit homini gratitiam abundantiam terrenorum, quia ante peccatum inobedientie terra sine labore dabat bona sua, & postea dedit spinas & tribulos, & excolitur cum magno labore. Gen. 3. Maledicta terra in opere tuo, in laboribus come, &c. Spinis & tribulis germinabit tibi. Quarto peccatum inobedientie detestandum ostendunt mala quae per illud incurrimus, quae si non essent, nihil noceret homini, nec in hoc seculo nec in futuro. Greg. Nulla nocet aduersitas, si nulla dominetur iniquitas. Multum esset odiosa, & fugienda illa pestis, a qua omnia mala eueniunt, euenient, & eueniunt, omnia mala quae est facit peccatum facit inobedientia. De hoc require supra de peccato in genere. Tū causa breuitas possunt reduci ad quatuor quae sunt. Naturae vulneratio. Iniqua dominatio. Multiplex maledictio, Diuina indignatio. Primo quidem naturae nostrae lesio, quae per inobedientiam facta est ita corrupta in anima & corpore, passibilis, infecta, & afflicta. Oēs infirmitates & poenae quas caro patitur sunt inflictae ex inobedientia primi hoīs, quibus configitur quasi septem sagittis, quae sunt afflictiones caloris & frigoris, famis & sitis, lassitudinis & infirmitatis, & mortis corporalis, quibus natura nostra quasi spinis configitur. Psal. Conuerſus sum in erumna mea dum configitur spina. Et sicut sagittis confoditur Iob 7. Sagittae domini in me sunt, quarum indignatio ebibit spiritum meum. Psal. Sagittae tuae infixae sunt mihi. Si tanta poena pleciatur homo pro inobedientia aliena, cui voluntate propria non consentit, pro qua necesse habet tantas poenalitatis corporis, & mortē etiam sustinere, cogitare debet quam grauius pro sua inobedientia cuius est ipse culpabilis sit plectendus. Omnes et poenae spirituales animae ex illa prima inobedientia proueniunt, puta ignorantia, impotentia, concupiscentia, malitia, rebellio carnis ad spiritum, timor, dolor, tristitia, sollicitudo, angustia, & huiusmodi. Et breuiter omnia mala, quae patimur, nobis propter inobedientiam infliguntur. Secundo mouere non debet iniqua dominatio. Per hanc. n. solum habet diabolus potestatem & iurisdictionem in peccatore. Aug. Eandem iurisdictionem habet diabolus in peccatore, quam homo habet in proprio pecore. Per hanc solum efficitur homo seruus diaboli, vt de membris eius immo de corpore suo reddat ei censum, dum in eius corde contemptus & inobedientia dominatur. Et sicut obedientia facit hominē filium Dei. Eccl. 3. Filij sapientiae ecclesia iustorum, & natio eorum obedientia & dilectio, sic inobedientia facit hominem filium diaboli. Io. 8. Vos ex patre diabolo estis. Aug. Quisem seipsum, & non fecit Deum vult viuere, similis est diabolo. Vnde in talibus diabolus spiritualiter, & q̄q̄ etiam corporaliter permittitur dominari. In vita B. Francisci legitur q̄ cum frater quidam in capitulo coram Guardiano suo nollet culpam suam recognoscere, nec recipere disciplinam, B. Franciscus in oratione existens vidit in spiritu diabolum super fratris inobedientis dorsum qui talis sceleris sequebatur habenas. Item 2. dialo. 25. dicit q̄ cum quidam iuuenis monachus leuis moribus, dissuadente B. Benedicto exiret ordinē, in via inuenit draconem ipsum deorare volentem. Timens autē ac tremens clamare cepit: Succurrite fratres succurrite, aduenientes autem fratres trementem & palpitantem ad monasterium reducere runt. Reductus autem promissit se nunquam deinceps de monasterio recessurum. Item 4. dialo. 19. de Theodoro puero qui in extremo draconis traditus fuit ad deorandum, sed ille fuit fratrum precibus effugatus. Tertio hoc idem ostendit multiplex maledictio, qua maledicuntur inobedientes. Maledicuntur. n. a Deo & a sanctis eius Deut. 11. En propono vobis maledictionem, si non custodieritis mandata Dei &c. Item 28. Quam si non audieris vocē dñi Dei tui &c. Vbi ponunt maledictiones multae & grauissimae, quibus feriuntur mandatorum domini transgressores. Item Deut. 28. praecipit dominus filiis Israel vt se diuiderent in duas partes, & sta-

Speculum Morale.

rent super duos montes Garizim & Hebal, & sex tribus stare in vno monte, & sex tribus proponerent benedictiones, super obseruatores mandatorum, secundi maledictiones in sine subiungerēt. Maledictus qui non permanet in sermonibus legis, nec eos opere perficit, & respondit omnis populus amen: Sic fiet in iudicio, omnes sancti Deo assistentes proponent benedictionem aeternam obedientibus, & econtra maledictionem perpetuam inobedientibus. Psal. Maledicti qui declinant a mandatis tuis. Eccl. 41. Vae vobis vi ri impij qui derelinquitis legem altissimi, quia si nati fueritis &c. Quarto hoc idem ostendit furor & indignatio Dei contra inobedientes, quia causa uehemēter & implacabiliter indignatur, quod eos a suo regno excludit. Sicut enim obedientia Christi regnū caelorum aperuit, ita inobedientia parentum illud claudit, in multo fortius ergo claudit illud inobedientia propria. Psal. de inobedientibus dicit: Iuravi in ira me. si in ira re. me. Omnes enim filij Israel postquam mare rubrum transierunt qui fuerunt inobedientes, terram promissionis non introierunt. Item magister Iacobus. Cum quidam monachus factus fuisset Archiepiscopus, & abieciſset feruorem ordinem quantum ad obedientiam, & ordinis paupertatem, cum veniret aliquando visitare abbatiam, de qua assumptus fuerat cum maximo apparatu equorum, summariorum, & sociorum magnorum, cum in mensa, in qua preparata erant multa preciosa fercula, quem vidit ibi virum simplicē, & obedientem per omnia, meditationi & contemplationi attentum, incepit irridere coram alijs, de hoc quod ipse videretur quasi alibi raptus dicens: Domine conuerſe, dicite nobis quid somnias? Et cum instaret, ait conuersus: Domine ex quo placet vobis, ego referam. Mihi videbatur q̄ raptus eram ad iudicium Dei, & q̄ ibi erat infinita multitudo assistentium ante Deum; cum autē supplicasset beatus Benedictus pro monachis suis, concessum est ei, q̄ omnes per virtutem obedientiae, qui erant de suis monachis intrarent in regnum caelorum. Veruntamen multi adierant qui de suis monachis se dicebant; Cum autem regula reuolueretur, & de obedientia inquireretur, inuentum est quod regulam non obseruabāt multi in exterioribus, vt in vestimentis, equis, & huiusmodi. Et cū iudex diceret quod ventres eorum scinderentur, & inquireret vtrū intra cibaria regularia inuenirentur, ut fabae, & huiusmodi, cum aperiretur estuendebatur maxima multitudo commixta volatiliū, carniū pinguiū, & specierum, & cum nec intus, nec extra inueniretur aliquid de beati Benedicti regula, dictum est eis a domino: Nescio vos, non intrabitis in requiem meam, cum illis inter quos vos videbamini esse. Quibus auditis, dicit Archiepiscopus confusus, conuersum dimisit in pace. Aug. O quam detestabile est vitium obedientiae contrarium, per quod angelus cecidit de caelo, homo exclusus est a paradiso, Saul amisit regnum, populus Israel gentem & locum. Item ex ira & indignatione quam habet contra eos in infernum intrudit aeternaliter cruciandos. Sola enim inobedientia huiusmodi aperuit infernum, & ibi torquet eum, quae si non fuisset, infernus non esset. Sicut enim artifex inueniens ferrū durum fornacem succendit, & martellos parat ad domandum illud, ita Deus ignem, & tormenta, & torrentes parauit ad contēdam duritiam superbiae, & inobedientiae, & rebellionis. Deute. 32. Ignis succensus est in furore meo &c. Item 28. Si non audieris vocem domini Dei tui, vt facias mandata eius, imponet dominus iugum ferreum super ceruicem tuam donec te conterat. Eccl. 39. Sūt spiritus ad vindictam creati, & in furore suo tormenta confirmauerunt. De his dicuntur exempla multa supra, de inferno. Item cū beatus Bern. conuertisset omnes suos, & secuti fuissent eum, pater eius inobediens erat ei in sua duritia perseverans. Cum autē semel in villa sua praedicaret, nec vellet ei pater suus obedire, praecipit q̄ apportaretur ignis. Quo factō applicauit eum ad quemdam truncum veterem qui erat ante portam ecclesie, & cum laboraret ad eum succendendum, non poterat accendi, sed fumabat, tunc iniunxit omnibus, q̄ post confessionem illum conuenerent ad sermonē, & q̄ quilibet apportaret secum vnum fasciculum de malleolis sarmentorum, & proijcerent super illum truncum. Quo factō praecipit ignem apponi, & succensus fasciculus etiam truncus succensus est, maximum ignem emittens & flammantem. Tunc B. Bern. incepit sermonem de tormentis, & igne inferni, quomodo inobediētis fasciculus peccatorum suorum super eos proiectis torquerētur in inferno, & de hoc ita excellenter predicauit, q̄ ipsum pater suus durus, & inobediens sibi, ad claustralem obedientiam est secutus.

De causis inobedientiae.

Dist. XXIII.

Dein de considerandum est de his, qui principaliter inobedientiam causant in nobis. Quae sunt duo principaliter, scilicet voluntas propria, & sensus proprius. Nam homo in quo voluntas propria dominatur non vult alijs subesse, nec vult alienam sequi, sed propriam voluntatem. Ille vero qui est proprii sensus sic adheret suae sententiae, quod non vult cedere sententiae meliori. Sunt autem multa quae vobis ostendunt voluntatem Dei, vel prelati-

Tomus Primus.

Bb 4 vica-

Speculum Morale Vincentij.

vicarii eius, quem qui audit Deum audit, & qui spernit Deum spernit, preferendam esse proprie voluntati. Primo quia voluntas Dei est bona, & irreprehensibilis. Secundo quia est certa & immutabilis. Tertio quia beneplacens & delectabilis. Quarto quia perfecta & honorabilis. Probetis ait Apostolus Rom. 12. que sit voluntas Dei bona beneplacens & perfecta. Nostra vero voluntas proprias condiciones habet contrarias, vt infra patebit. Primo quidem voluntas Dei est bona, sancta, principium, & causa totius bonitatis. Na eo ipso qd vult aliquid fieri, bonum, & iustum, & sanctum est illud fieri, & tandiu est aliquis bonus, quandiu voluntate suam conformat Deo. Vnde Aug. super illud Psal. Mihi adherere Deo bonum est, dicit: Quid vultis amplius fratres, hoc omne bonum est, quia qui adheret Deo, vnus spiritus est, quia suam participat bonitate, qui ei adheret per voluntatis vniformitatem. E contra propria voluntas est principium omnis mali, & omnia bona inlicita mala facit, & sine ipsa nihil malum est. Aug. Peccatum adeo est voluntarium, quod si non est voluntarium non est peccatum. Secundo voluntas Dei est certa & immutabilis. Vnde voluntatem Dei necesse est adimpleri non nostram. Gen. 50. Non Dei possumus resistere voluntati. Hebr. 13. Non est qui possit tue resistere voluntati. Psal. Omnia quecumque voluit fecit &c. Si autem voluntatem Dei sequimur, errare non possumus, & fructu meriti non caremus. Voluntas autem nostra vaga est, faciens hominem vagam & instabilem, & inducit eum ad quecumq; mala, & precipitia, & pericula, vt sit similis vacce percussae oestro. Osee 4. Em alia translatio nem. Sicut vacca percussa oestro declinauit Israel quasi musca canum, qua percussa currit vaga, nec regitur ad nutum pastoris. Item sit sicut navis in tempestate sine remige, & anchora rationis & diuini timoris, qua iertur preceps ad omnia pericula. Prou. 11. Vbi non est gubernator corruet populus. Hi sunt nubes sine aqua nebulae turbiniibus agitatae. Iud. 2. Item sunt similes lunatico quem spiritus nequam nunc in ignem proieciat, nunc in aquam. Mat. 17. Ideo Eccl. 18. Post concupiscentias tuas non eas, & a voluntate tua aduertere, ne sic te precipitet per mala multa, vt equus vmbra trahit & indomitus. Item sicut sequi propriam voluntatem est periculose & male viuere, ita per contrarium non sequi, sed abijcere est bene viuere. Aug. Illam die te bene vixisse puta, in qua voluntati tue abrenunciauisti, in qua desiderijs tuis resististi, qd sine vlla transgressione regulam duxisti. Tertio voluntas Dei est beneplacens & delectabilis. Io. 5. Meus cibus est vt faciam voluntatem patris mei. Idem 6. Non veni vt faciam voluntatem meam, sed voluntate eius qui mihi sit me. Vnde imminente passione dicebat: Non mea voluntas, sed tua fiat. Luc. 22. Bern. Cogita dñi passionem, & erubescere sequi propriam voluntatem, hanc sequi facit minister Christi, & eum sequi & consequi. Aug. in lib. confess. Ille tuus optimus minister erit dñe, qui non magis intuetur hoc a te audire, quod voluerit, sed potius hoc velle, quod audierit a te. Vnde Christus nos docuit orando dicere: Fiat voluntas tua, sicut in celo &c. Matth. 6. Et 16. dicit: Qui vult venire post me abneget semetipsum, quia nec propria voluntate facientes, nec eorum opera, nec oblationes, nec munera placent ei. Mal. 2. Non est voluntas mea in vobis dicit dominus, & munus non suscipiam de manu vestra. Sanè diuina voluntas multum est delectabilis in corde deuoto, sicut dicit August. vbi supra: Mihi adherere Deo bonum est. Quid vultis fratres amplius &c. Idem cum tibi adherere, ex omni me nunquam mihi labor, nunquam dolor, sed vita mea tota viuere in te tota plena te. Talis itaque adhesio facit hominem pacificum, imperturbabilem, & quietum, & in presenti quasi Deum facit. Luc. 2. In terra pax hominibus bonae voluntatis. Psal. Pax multa diligentibus legem tuam, & non est illis scandalum. Nec de presentibus aduersitatibus si insurgant contra eum conturbatur, quia conformat voluntatem suam voluntati diuinae, a qua omnia ad vtilitatem sunt. Sicut quidam bonus homo faciebat cum quadam tempestas attriuisset quandam parochiam, & in dominica die conuenissent in ecclesia parochiani messu & afflicti, de hoc quod amississent bona sua, & contra Deum murrarent, quidam eorum letus persisterat domino gratias agens. Cum autem alij quærerent ab eo quare hoc faceret, ait quod hoc ideo faciebat, quia in potestatem suam ita Deum redegerat, quod nihil faceret Deus nisi quod ipse veller. Cum autem de hoc accusarent eum apud sacerdotem, quod videbatur haeresim sapere, reddens de hoc rationem sacerdoti ait, quod hoc ideo dixerat, quia quicquid Deus volebat, & ipse similiter, ita quod ipse nihil volebat nisi quod Deus volebat. Et propter hoc de omnibus factis eius sic gaudebat, quod de nullo turbabatur, sed cum ipso tamquam amicissimo habebat idem velle & velle. Et cum segetes suas videret attritas, de hoc gaudebat, sciens quod hoc Deus ad eius vtilitatem faciebat. Item de parabolis philosophorum, cum quidam Socratis discipuli recederent ab eo, rogauerunt eum vt aliquod preceptum ab eo reciperent bene ordinandi vitam suam, qui dicens eos secum in diuersorium suum, & ascendens superiora do-

mus, iussit uxori suae vt vasa melle, & oleo plena eijceret desuper, qui statim parens hoc fecit. Admirantibus autem discipulis, ait: Si talem in rebus & domibus vestris potestatem habueritis beatam vitam ducetis, quia si voluntatem superiorum fecerint inferiores non suam, tunc pacifica vita est & beata in domo. Quarto voluntas Dei est perfecta & honorabilis, ideo diuinae voluntatis impletio, & abdicatio proprie voluntatis, ducit hominem ad perfectum. Et causam ostendit Ambr. Tantum inquit adicies virtuti, quantum subtraxeris proprie voluntati. Bern. Quicquid sit sine spiritualis patris voluntate vel consensu, vanae gloriae deputabitur non virtuti. Item in Col. pa. dicitur 4. lib. quod qui veniebat in cenobio ad suscipiendum ordinis habitum, per annum morabatur in domo hospitem cum seniore, & examinabatur ibi & instruebatur in seruitio hospitem, & si bene se habebat ibi, tradebatur alteri seniori, qui praeerat decem iuuenibus, quibus praecebat ea que perpendebat voluntatibus eorum contraria, & hoc faciebat, vt eorum frangeret voluntates, quia nec humilitas, nec concordia, nec perfectio, nec perseverantia, potest haberi in ordine ab his, qui proprias non didicerint frangere voluntates. Item in vitis patrum narravit abbas Cassianus de abbate Iohanne, quod cum migraturus esset, cum hilaritate maxima & constantia fratres circumstantes rogauerunt eum, vt aliquod verbum compendiosum ac salutare, quasi loco hereditatis eis dimitteret, per quod possent ad perfectionem ascendere, que est in Christo. Ille ait ingemiscens ait. Nunquam feci propriam voluntatem, nec aliquando docui quod prius ipse non fecerim. Reddit etiam hominem honorabile, quia magnus est honor seruo dominum, filio patrem, discipulo magistrum venerabile honorare, & eius facere voluntatem. Item tales vocat fratres & sorores, quod est honorificum nimis. Vnde Matth. 12. Quicumque fecerit voluntatem patris mei, qui in celis est, ipse frater, & soror, & mater eius. E contra propria voluntas reddit hominem confusibile, sicut dicitur Osee. 10. In voluntate sua confundetur Israel. Et qui nutritur in religione secundum voluntatem suam, sepe confundit eam. Prouer. 30. Puer qui dimittitur voluntati suae confundit matrem suam. In vitis patrum dicitur quod quidam iuuenis circuiens multos patres, venit ad quandam senem causa edificationis. Cum autem senex ab eo peteret quid ipse quæreret, ait iuuenis, quod aliquem senem quem videret viuere secundum voluntatem suam, & vt cum eo moraretur. Cui ait senex. Quomodo tu tot transiisti bene viuentes & huc venisti? tu ergo vis inuenire senem qui viuat secundum voluntatem tuam, quem tu potius deberes quærere, vt secundum eum viueres voluntatem. Hic est ordo preposterus salutis tuae, & saluatori contrarius, qui non quaesuit facere voluntatem suam sed potius patris sui. Hec audiens iuuenis confusus se prostravit ad pedes eius. Merito confusione digni sunt qui sequuntur propriam voluntatem, quia per hanc potest homo conuinci de furto, vel rapina, maxime claustralibus, de rapina si est violenta & aperte, de furto si est occulta. In professione autem dimisit immo commisit eam manu prelati, vt de ea & eo faceret quicquid secundum Deum vellet, quam inuito eo sibi vsurpat homo proprie voluntatis. Bern. quid adhuc vos de vobis intromittitis? similes sunt crucifixoribus domini qui arundinem quam primo tenebant quasi eum honorantes in manu eius pro sceptro tenebant regio, & iterum eam inde rapienare dominum ad modum illorum, qui ludunt cum pila, & ad modum puerorum qui modo dant, & statim rehabere volunt, quod etiam si statim non habeant improbe reperunt, & flent nisi statim rehabeant. Eccl. 34. Non placent Deo subsannationes impiorum, & vota eorum non probat altissimus. Deniq; qui Dei faciunt voluntatem abnegando propriam voluntatem, Deus eos ad honorem perpetuum perducit. Isa. 58. Si auerteris a sabbaro pedem tuum facere voluntatem tuam. Et post, non inuenitur voluntas tua, tunc delectaberis super domino, sustollam te super altit. terrae, & cibo te habedira te patris tui. Item Matth. 7. Qui facit voluntatem patris mei ipse intrabit in regnum celorum. Aug. Si in uita nostra laborauerimus facere non nostram sed Dei voluntatem, Deus per totam vitam suam studebit nostram implere voluntatem. s. per totam aeternitatem. Psal. Voluntatem timentium se faciet, & deprecationem eorum exaudiet, & saluos faciet eos. Aug. Si hic feceris voluntatem Dei, in beatitudine quicquid voles erit. Miser igitur est qui voluntatem Dei non vult facere ad tempus modicum, quia si faceret, Deus suam faceret in aeternum. Secundum quod maxime causat inobedientiam in nobis, est sensus proprius, sicut est quod aliquis nimis tenet de sensu suo, dum prelatos suos minus esse discretos iudicat, etiam mandata eorum contemnit, & sic inobediens efficitur. Sicut Chore cum suis complicitibus iudicans mandata Moyse tanquam irrationabilia & peruersa, vocati venire contempserunt, dicentes, non venimus, nunquid oculos nostros vis erueri? De hoc requirere supra, de pertinacia.

De contumacia. Dist. XXIII.

Deinde considerandum est de contumacia. Sciendum autem quod contumacia duobus modis accipitur. Vno modo communi ter pro inobedientia. Deu. 21. Si quis genuerit filium contumacem &c. cuius pena secundum legem moysam erat mors corporis, sicut dicitur ibidem. Alio modo proprie pro inobedientia qua committit a liquis coram suo iudice comparere, parui pendens canonicas & ecclesiasticas sanctiones, id est sententias excommunicationis, suspensionis, & huiusmodi. Vel postquam incurrit de eis par uipendit exire & querere remedia opportuna. Istud autem peccatum est Dei contemptiuum, contumaci valde nociuum, & ecclesiasticum corruptiuum. Job. 21. Cucurrit aduersus Deum erecto collo, & pingui ceruice armatus est. Cu aut multiplex sit ecclesiastica sententia, quae pro contumacia ferri solet, de sola sententia maioris excommunicationis, quae magis est pestifera dicendum est ad praesens, ostendendo solum quam sollicite sit canenda. Sciendum aut quod sicut dicitur in decretis, inobediens sacerdotibus in veteri lege aut extra castra positus lapidabatur a populo, aut gladio ceruice subiecta contemptam expiabat cruore. Nunc autem inobediens eis qui apostolico gradui succedunt, qui Christi corpus ore sacro conficiunt, qui clauis regni caelorum habentes ante iudicii diem iudicant, spiritali animaduersione truncantur, id est excommunicatione. Quae licet ex intentione ecclesiae & iudicis excommunicationis sententiam proferentis sit medicinalis, sicut ait Inno. extra. Cum medicinalis, tamen ex necessitate contumacis hominis clauis ecclesiae continentis, sit sibi nociua multipliciter & damnosa. Per sententiam enim excommunicationis ab ecclesia separatus eiicitur, bonorum omnium expers efficitur, hostibus suis longat exponitur, contagioso morbo insicitur, a Deo & eius ecclesia maledicitur, ab eterno regno excluditur, & exclusus in infernum demergitur. Primo quidem ab ecclesia separatur. id est a communione fidelium & a consortio ouium Christi, & est ut ouis extra ouile posita. Item est ut membrum putridum a corpore praescisum, ramus recisus a radice, palme a vite. Numeri. 13. cum Chore Dathan, & Abyron, sui que essent separati ab aliis, terra eos absorbuisset. Aug. super Ioh. Nihil tantum debet timere Christianus, quam separari a corpore Christi, a quo si se separatur iam non est membrum eius, nec vegetatur spiritu eius. Ad hoc facit exemplum quod habetur. 2. dial. 13 de duabus monialibus excocicatis a. b. Benedicto quae semper videbantur egredi ab ecclesia quae celebratur missa. Similiter ibidem habetur, de puero monacho quem terra humatum ex se proiiciebat. De his require supra de purgatorio. Aug. Grauius periclitatur talis, quae si gladio materiali percuteretur quam si a feris deuoraretur, quam si flammis cremaretur. Percutitur enim gladio spirituali qui in praesenti occidit animam & in futuro occidit corpus & animam simul, quae percutiendus est gladio ex utraque parte acuto, qui egreditur de ore domini Apoc. 1. Quantum ista sententia sit timenda ostendunt etiam bruta. Nam omne animal maxime timet separationem capitis a corpore suo, per quam priuatur vita. Sic debet homo timere excommunicationem, per quam maxime separatur a Christi capite, & priuatur vita spirituali. Membra enim naturaliter se opponunt ne amputetur caput aut ledatur, & homo natura num aut brachium opponit contra scutum vel aliud si potest. Sepens totum corpus suum exponit sciendum ne abscindatur ei caput, & timens capiti suo toto corpore suo caput inuoluit, quia sine capite non est vita in membris. Maxime ergo timenda est excommunicatio, quae est capitis absctio, & vitae spiritualis priuatio. Item in vegetabilibus cum truncus & ramus a radice separatur aquam quasi lachrymas emittit & siccat. Similiter qui separatur a radice matris ecclesiae per excommunicationem, non sine lachrymis debet hoc sustinere, quia per hoc separatur ab ecclesiae sacramentis, a quibus ministratur non excisis ramis humor gratiae & vitae spiritualis, & quasi ramus excisus siccatur arefactus a gratia, & praeparatur ad incendium infernale. Item sententiam excommunicationis docent timere & cauere animalia exemplo & diuino miraculo hoc agente. Narratur quod cum Papa Greg. nonus, esset ante papatum legatus sedis apostolicae in Lombardia, inuenit in quadam ciuitate quosdam maiores compugnantes, qui processum eius impediabant cum altera pars staret ad arbitrium eius de pace reformanda, & altera contumax nollet consentire, cum excōmunicasset capitaneum illius dissensionis qui solus pacem impediabant, & ille excommunicationem contemneret, Cyconie mul tē, quae nidificauerunt super turres & caminos domus eius recesserunt, & nidos suos transtulerunt ad domum alterius capitanei dicitur guerrae, qui paratus erat stare mandato dicti legati. Quod videns ille contumax humiliavit cor suum ad absolutionem procurandam, & ad voluntatem dicti legati faciendam. Quo absoluto, dicitur cyconiae nidos suos super domum suam reportauerunt. Item multi pallores solebant intrare ecclesiam & sedare & diuinum officium impedire. Cum autem non possent excludi, episco-

pus illius loci excommunicauit eos, mortem eis comminans si ecclesiam ipsam ulterius intrarent. Qui ab ecclesia recedentes nunquam postea eandem ecclesiam intrauerunt, & multitudo magna earum dem auicularum circa eandem ecclesiam nidificauerunt super ea, aliquando volitantes, sed nulla earum dictam ecclesiam intrabat. Et dicitur adhuc quod si aliquis capiat aliquam earum & eam in dictam ecclesiam violenter intromittat, statim illa moritur. Itē cum quidam episcopus haberet piscatores in lacu, & quadam nocte misisset eos piscari ad anguillas, proicientes retia sua in lacu, ceperunt serpentes cum anguillis. Quidam autem eorum capita dentibus at terebat credens anguillas esse, ne possent exire nauiculam. In mane autem cum vidisset quod essent serpentes ita abhorruit, quod praedominacione mortuus est. Quod audiens dictus episcopus excommunicauit dictam anguillas, si de cetero in dicto lacu morarentur, omnibus autem inde recedentibus, nulla earum postea in dicto lacu reperta fuit. Secundo bonorum omnium expers efficitur, quia priuatur bonis spiritualibus & aeternis, sacramentis, officiis, beneficiis, & a participatione omnium bonorum fidelium Deum timentium. Psal. Particeps ego sum omnium timentium te &c. Si dānum incomparabile alicui incommo temporali est amittere participationem vnius solius missae, quia bonū eius est impreciabile, debet attendere excommunicati quantum damnificabitur, qui amittant non solum lucrum vnius missae; sed singulis diebus totum millium missarum lucrum, quot per vniuersum orbem celebrantur, & etiam fructum omnium ieiuniorum, orationum, peregrinationum, & aliorum bonorum operum, quae sunt singulis diebus per totum mundum. Vnde excommunicatus est in grauissima captiuitate, quia quamdiu est in tali statu, nullum beneficium absolutionis vel liberationis suae potest ad eum venire adiutorii Christiani. Vnde melius esset ei si esset in captiuitate Saracenoarum, quia ab illa posset per aliquod Christianorum beneficium liberari, ab ista vero ex quo est in illam iuste intrusus, non potest aliquo Christianorum adiutorio liberari, s. a captiuitate diaboli, nisi per manus eorum, qui eum intruserunt. s. per prelatos ecclesiae quamdiu per eos egredi contemnit. Item similis est illi qui a communia alicuius ciuitatis de qua fuerat, est bannitus, quia si capitur ab hostibus ciuitatis, nullum consilium apponit dicta communia ad eius liberationem. Similiter nec communia ecclesiae aliquod adiutorium apponit, quomodo vel instantia orationum, vel precio spiritualium bonorum de manu diaboli liberetur. Job. 13. Non credo errore deceptus, quod aliquo sit precio redimendus. Item similis est illi qui cecidit in foueam, & sub onere pressus non habet adiutorem. Ecl. 14. Vae soli, quia si ceciderit, non habebit subleuantem se. Tertio ligatus hostibus suis exponitur. Ligatur enim per sententiam ecclesiae tali vinculo, quod dissolui non potest nisi per manus illius qui ligat, vel superioris eius, quia summus iudex in caelo ratas habet sententias, quas in terris ferunt officiales sui, secundum curiae suae iura, omnes dies contumaciae suae computans, & condemnatus sententialiter contumaces Matth. 16. Quodcumque ligaueris super terram &c. Mal. 4. Veniam & percutiam terram anathemate. Miser vero sic ligatus hostibus suis exponitur quandoque quidem materialibus. Sicut patet Iosue. 7. de Acham; qui transgressus mandatum dñi tulit de anathemate, pro quo ibi dicitur. Peccauit Israel & praesens catus est, nec poterit stare ante hostes suos eosque fugiet, quia pollutus est anathemate. Item spiritualibus hostibus traditur: quandoque, n. excommunicatus sathanae traditur. Sicut dicitur. 1. Cor. 5. Tradidi huiusmodi sathanae ut spiritus saluus sit. Aug. Omnis Christianus, qui a sacerdote suo excommunicatur, sathanae traditur, quia extra ecclesiam est diabolus, sicut in ecclesia Christus. Item eiectus de ecclesia rapido ore demonum discerpitur. In vita beati Eligii legitur, quod cum in eius dyocesi esset quidam presbyter nimis in famis & frequenter admonitus ab eo, nollet a peccato cessare, semper se excusans, ipse excommunicauit eum, & prohibuit ei, ut nullo modo celebraret. Cum autem sententiam parui pendens celebrare veller, astans altari subito cecidit a diabolo suffocatus. Quarto excommunicatus insicitur, quia excommunicatio insicitur est in quem fertur, animam eius corrumpens & denigrans, & opera que fecerat & quae facit. Insicit etiam ipsos communicantes. Insicit animam sustentis, quia est lepra spiritualis, quae super alias infirmitates horrida est. Figurata est aut per lepra Mariae sororis Moysi, Numeri. 12. quia excocicatio est morbus contagiosus, ideo excommunicatus est extra castra fidelium abiectus, ut leprosus, qui solum habitat extra castra. Leni. 13. ne alios inficeret habens operum os. Item quis morbida ab oculi eiicienda est, alioquin insicit oes alias. Item insicit aias & denigrat maledictione ut dyabolica tinctura. Cu quidam comes Tholosanus fautor esset hereticorum & receptor, quidam sanctus fuit missus ad eum admonendu ut ab hoc desisteret, qui cum nollet sancto viro acquiescere, nec excommunicationem timeret, sciens sanctus quod cor subuersum non eruditur verbis, dixit illi. Tu & tui videatis facti, quam infecta sit anima sententia

ventia excommunicationis innodata. Volo mihi deportari panem album, quo sibi delato accepit cum & dixit. Panis, licet non merueris, tamen ut in te ostendatur veritas fidei nostrae & maledictio anime excommunicationem non timentis, excommunico te. Quod dicto, panis qui inter manus eius erat candidus subito factus est niger, qui precepit illum in duo diuidi, & similiter interius apparuit niger, niuisidus & corruptus. Tunc subiunxit, ut etiam vos sciatis virtutem absolutionis, accepto pane dixit. Absoluo te panis. Qui statim in priorem speciem & candorem est reuersus. Item in historia Charoli dicit Turpinus archiepiscopus, quod cum Charolus obli-deret quandam ciuitatem Hispaniae, in qua erant faraceni in valle viridi, quae vocabatur Lucerna, & non posset eam capere per spacium quatuor mensium profrauit se in oratione ad Deum, & sanctum Iacobum, & surgens maledixit ciuitati, & statim eius muri corruerunt, & ubi erat ciuitas ab eius medio ater annis erupit, & uersa est ciuitas in desertum, & facta inhabitabilis, in cuius loco factus est gurgis teterrimus cuius pisces magni & nigri sunt. Si homo non sacerdos sed Dei nuntius hoc fecit in dicta ciuitate suo maledicto, intendi debet quanta maledictione inficitur anima, quae excommunicatione percutitur a Dei vicario. Item excommunicatione inficit bona opera & intoxicat, immo illa quae sunt de se bona, facit excommunicatio mala, salutifera pestifera, benedictione maledictionem, sacramentum nocumentum. Et ut dicit Rabanus Salus reperitur ad mortem, quia excommunicatio sacramenta salutifera, sunt mortifera, communicatio execratio, officium ecclesiae nihil proficit, sed officit, & bona ecclesiastica excommunicatis, qui se in eis ingerunt non sunt ad absolutionem sed ad perditionem. Item excommunicatio inficit omnes participantes cum excommunicato. Vnde excommunicatus est sicut columba diaboli seducta & excecata, quam diabolus ponit ad modum aucupis in rete suam, ad quam aliae accedentes capiuntur in reti diaboli, cum communicant ei contemnendo ecclesiasticam sententiam, & maxime quando communicant in crimine. Item excommunicatio est muscipula & sagena diaboli. Abac. 1. Totum traxit in sagena sua. Haec sagena cum vnum capit saepe totam parochiam inuoluit. Cum Conradus Apostolicae sedis legatus cardinalis & albus monachus predicaret in Theutonia, vidit quendam arreptum in quo demum loquebatur, qui inter alia multa hoc dixit, quod vnum erat per quod in ecclesia plures lucrabatur, sed nullo modo diceret illud. Ad vltimum tamen multis compulsus coniurationibus, dixit, quod illud erat excommunicatio, per quam vno capto aliquando maiores parochiae, vel omnes ei communicant, ecclesiae sententiam contemnent, vel timore vel pudore, vel amore, vel contemptu clauium. Calixtus papa in decretis. Nullus communicet excommunicatis in oratione aut cibo, vel potu, aut osculo, nec aue dicat eis aliquis, nec vale: quis quicumque in his aut aliis prohibitis scienter eis communicauerit, iuxta Apostolorum institutionem, & ipse simili excommunicationi subiacebit. Isidorus. Si quis cum excommunicato aut palam aut absconse fuerit locutus, statim cum eo communem excommunicationis contrahet penam. Non est ergo securum coniungere se eis, quorum ora, cibis, & potus, & verba plena sunt laqueis ad animas capiendum, & captas tradendum diabolo ad deuorandum. Quinto excommunicatus maledicitur, quia excommunicatio est quaedam maledictio. Psal. Dilixit maledictionem & venit ei, &c. Vnde excommunicatus arescit ab humore gratiae, siccatur & sterilis efficitur. Sicut palmes non potest ferre fructum a semetipso nisi manserit in vite &c. Ioannes. 1. Et membrum excisum a corpore nec sensum nec motum, nec vitam recipit ab anima, sed est prorsus inutile. Excommunicati sunt sicut montes Gelboe, de quibus dicitur 1. Reg. 1. Montes Gelboe nec ros nec pluuia &c. Item similes sunt illi ficulneae cui dominus maledixit, & statim aruit. Matth. 21. In historia Caroli legitur, Carolum maledixisse aliquibus ciuitatibus quae in desertum vsque hodie sunt redactae & cunctis habitatoribus desolate. Item ducissa Burgundiae dicitur emisit a quodam sacerdote quoddam viridarium valde pulchrum, in quo erant arbores multae pulchrae & terra bona & pinguis, nullus tamen fructus ibi crescebat. Cum autem ab incolis quaereret rationem, dixit, quod causam huius esse credebant: quia cum tempore fructuum pueri fructus discerperent, clausuram & arbores dissiparet, saepe nonnuis eos sacerdotes quod ab istis furtis & damnis desisteret, sed videns eos monitiones suas contemnere, excommunicauit viridarium si decetero ferret fructum. Ducissa vero in plena parochia fecit ab solui viridarium. Sacerdos autem absoluendo praecipit quod deinceps ferret bonos fructus, & vtilis, quod & fecit. Item in dioc. Beluacensi, cum miles quidam a quibusdam religiosis violenter & iniuste siluam vnam, & stagnum adiacens, quae praedecessores eius dederant, abstulisset; videns Prior loci quod nec vi nec placito recuperare poterat possessionem ablatam, venit ad locum dicens siluam & stagnum. Sicut verum ius habemus in vobis, ita sub interminatione anathematis vobis inhibeo, ne de cetero fructum vel vtilita-

tem aliquam feratis illis, qui vos nobis abstulerunt iniuste, & extrinsecus per plures annos aruit illa silua, & stagnum pisces non habuit. Sexto excommunicatus a regno celorum excluditur: vnde non solum ab ecclesia militante & a fidelium confortio separatur, verum etiam ab ecclesia triumphante, & a consortio beatorum. Ideo super illud Ioh. 12. Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata &c. dicit gl. Quibus ecclesiam interdixeritis nisi satisfactionem condignam reconciliati fuerint, illis ianuam regni caelestis clausa erit. Apoc. 2. Beati qui per portas intrant ciuitatem, foris autem canes &c. Canes vocat excommunicatos Eccl. 13. Quae communicatio sancti ad canem? Septimo in infernum demergitur, igne concrematur, & cum hoc a daemonibus in aeternum cruciandus. Psal. Exatit ignis in synagoga eorum &c. Matth. 25. dicit dominus excocatis. Item in maledicti in ignem aeternum &c. Amos. 6. Vae qui separatis in diem malum. Apoc. 21. Execratis erit pars illorum in stagno ardenti igne & sulphure. Dominus faciet excommunicationis sicut fecit Iudas. 1. Mach. 5. Qui filios Beai anathematizauit, quorum malitias recordatus est, quia populo erant in laqueum & in scandala & cepit & succendit eos in turribus eorum. Item quidam miles in excommunicatione mortuus, & extra cimiterium positus, cum ab amicis procurata fuisset eius absolutio, & vellent eum sepelire, inueniunt maximum serpentem, qui collum eius cingebat & ventrem. Cum autem vellent serpentem amouere, intrauit per os in ventrem eius. Ex his ergo potest aduerti qualiter eorum animae in inferno a serpentibus infernalibus ligentur, qui excommunicati moriuntur.

De rebellionem.

Deinde considerandum est de rebellionem. Est autem rebellio, quoniam a diuisis non solum seniorum vel superiorum praecipia non obediendo contemnit, verum etiam contra superiores ipsos insurgit repugnando, blasphemando, conuiciando, sanctum eorum propositum impediendo, commotiones, colligationes, & conspirationes contra eos faciundo, contra ipsos & eorum facta murmurando, in terrorem etiam corporaliter persequendo. Tales pacem non habentes in cordibus, pacem & concordiam aliorum perturbant, complures aggregando, discordias in collegiis, dissensiones in cenobiis, seditiones in urbibus, rixas in domibus, & guerras commouentes in regnis. Tales non solum aduersus homines, verum etiam aduersus dominum rebellare conantur. Hoc detestabile crimine diffuadet Moyses, dicens filiis Israel, Numeri. 14. Nolite rebelles esse contra dominum. Item Deu 9. increpando dicit. Semper fuistis rebelles, contra dominum. Item Numeri. 15. Anima quae per superbiam aliquid peccati fecerit, quoniam rebellis fuit contra dominum peribit de populo. Exemplum euidentissimum habemus Numeri. 16. de Chore, Dathae, & Abyron, proceribus synagoga, quos terra deglutit, & viui descenderunt in infernum. Item cum in castro murmurarent filii Israel contra Moysen & Aaron dicentes, vos interfecistis populum domini, ignis descendens de caelo ex eis quatuordecim millia deuorauit.

De praesumptione.

Dist. XXV.

Deinde considerandum est de praesumptione. Circa quam consideranda sunt duo. Primo quid sit, & quot modis dicatur. Secundo ex quibus oriatur, & causetur in nobis. Circa primum notandum quod praesumptio multipliciter accipitur in scriptura. Vno modo proprie, per quam aliquis desiderat & attentat aliquid ultra propriam facultatem, de qua dicitur Eccl. 28. Vidit praesumptionem eorum quia mala. Alio modo minus proprie ponitur praesumptio pro fiducia. Sicut dicitur Iudith. 6. Non derelinquis praesumentes de te, id est confidentes. Et 9. eiusdem. Exaudi me miseram deprecantem, & de tua misericordia praesumentem. Alio modo improprie pro attentare. Sap. 7. Mihi dedit Deus dicere ex sententia, & praesumere digna horum quae mihi dantur. Alio modo ponitur abusu pro timere. Sicut spes abusu dicitur de malo. Sap. 15. Saepius praesumit seua perturbata conscientia. De praesumptione primo modo dicta, est hic intentio. Sciendum est autem quod praesumptio importat immoderantiam spei. Obiectum autem spei est bonum arduum possibile. Sed aliquid dicitur possibile dupliciter. Vno modo per virtutem propriam. Alio modo per virtutem diuinam. Circa vtraque vero per immoderantiam potest esse praesumptio. Nam circa spem, per quam aliquis de propria virtute confidit, attenditur praesumptio, ex hoc quod quis tendit in aliquid vt sibi possibile, quod tamen suam facultatem excedit, secundum quod dicitur Iudith. 6. Praesumentes de se, & de sua virtute gloriantes humilias. Circa spem autem qua quis inheret diuinae potentiae, potest per immoderantiam esse praesumptio, ex hoc quod tendit in aliquid vt possibile per virtutem & misericordiam diuinam, quod tamen possibile non est. Sicut cum sperat quis veniam de peccatis sine poenitentia & gloriam sine meritis obtinere, & haec praesumptio proprie est species peccati in spiritu sancto, quia per hanc tollitur vt contemnitur adiutorium spiritus sancti, per quod reuo-

catur

catur homo a peccato. Dicitur autem præsumptio importare superexcelsum vel immoderantiam spei, non quia possit homo nimis sperare de Deo, sed quia Deo imputat id quod Deo non conuenit. Vnde inicitur intellectui falso, vel estimationi falsæ sicut & desperatio. Sicut enim falsum est quod Deus penitentibus non indulgeat, vel quod peccatores ad penitentiam non conuertat, ita falsum est quod in peccato perseverantibus concedat veniam, vel quod sine meritis, vel omnino a bono opere cessantibus æternam gloriam largiatur. Circa secundum sciendum, quod præsumptio solet in nobis oriri ex quatuor. Est enim præsumptio quæ oritur ex apparentia vanitatis. Quandoque ex sapientia vel noticia veritatis. Quæque ex eminentia sanctitatis. Quandoque vero ex nimia confidentia diuinæ pietatis. Est inquam præsumptio quæ confurgit ex apparentia vanitatis, quando. s. homo nimis confidit de rebus caducis & vanis, puta de diuitiis, fortitudine, potentia, nobilitate generis, & amicis carnalibus, quæ omnia vana sunt. Sicut dicitur Eccl. 1. Vanitas vanitatum & omnia vanitas. Quod enim de diuitiis non sit confidendum, ait Psal. Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere. Idem ne timueris cum diues factus fuerit homo, & cum mul. f. g. do e. q. cum iu, non su, omnia & c. Idem de impio dicit. Videbunt iusti & timebunt, & super e. ri. & di. ecce homo qui non po. de. ad. f. sed spe. in mul. di. f. & prie. in va. f. Prou. 11. Qui confidit in diuitiis corruiet. Exemplum de illo qui dicebat Anima mea habes multa reposita in annos plurimos, quiesce, comedere, epulare. Cui dictum est. Scilicet hac nocte repetent animam tuam a te & c. Lucæ. 12. Non est ergo præsumendum de opulentia temporalis, nec de potentia seculari. Sicut de Antiocho dicitur. 2. Matth. 9. qui tam ignominiosè & durè interit. Item. Dan. 4. dicitur de Nabuch. qui per potentiam suam totum mundum sibi voluit subiugare, & ex sua præsumptione dicebat. Nonne hæc est Babylon ciuitas magna & c. qui tamen in bestiam mutatus est, & ab hominibus abiectus, sicut ut bos comedit & c. donec cognouit potestatem celestem, sicut dicitur ibidem. Item Sennacherib potētissimus erat, cuius exercitus vna nocte fuit exterminatus & redactus in cinerem. Item totum robur exercitus Assyriorum per Iudith fuit confusum interfecto Holoferne. Iudith. 13. Itē panis subcinoritus: v. ius est in castra Madvan descendere. i. Gedeon cum trecentis viris, & ea penitus destruxit Iud. 7. Item in chronicis legitur de Xerxe rege persarū, qui per magnitudinem exercitus præsumebat se posse montes vallibus coequare, maria pontibus transire, immensas aquarum voragines meabiles facere, semper tamē fuit vltimus in conflictu, & in fuga primus. Hic cum iret ad expugnandum Greciam & haberet in exercitu suo septuaginta milia equitum armatorum, & peditum trecentia milia, naues maris rostratas mille ducentas, onerarias tria milia, e tanto exercitu dux deficiens victus est turpiter & confusus. Item non est præsumendum de nobilitate carnali. Secundo solet oriri præsumptio ex sapientia & scientia veritatis, contra quod Eccl. 23. Audi tacēs simul & querens, & in medio seniorum loqui non præsumas. Sunt tamen aliqui ita præsumptuosi, quod docent quod nesciunt, vel præsumunt docere doctiores se, & corripere meliores. Sicut Helu Iob. eiusdem. 3. 2. Item præsumunt aliqui scrutari curioso quæ transcendunt eorum intelligentiæ facultatem, contra quod dicitur Eccl. 3. Altiora te ne queris & fortiora te ne scrutatus fueris & c. De hoc require supra, de curiositate. In vitispa, legitur quod interrogatus abbas Zenon, quid est quod dicitur Iob 25. Stellæ non sunt mudæ in conspectu eius. Respondit. Reliquerunt homines peccata sua & scrutantur celestia, solus autem Deus mundus est, hoc est quod dicitur. Cæli non sunt mundi & c. Item præsumunt aliqui adinuenire nouitates quæ magis solent homines admirari, non contenti sententiis vel opinionibus aliorum, vt per hoc subtiliores & admirabiliores hominibus videantur. Contra quos Prou. 22. Ne transgrediaris terminos antiquos quos posuerunt patres tui. Tales sunt similes Atheniensibus, de quibus dicitur Act. 17. quod ad nihil aliud vacabant, nisi dicere aut audire aliquid noui. Tertio solet oriri præsumptio ex eminentia sanctitatis. Nam plerumque nihil præsumit homo de meritis suis, & de sanctitate sua occasionaliter extollitur in præsumptionem, vt nimis alta homo de se sentiat & audeat attentare. Hæc est filia quæ quamcito nascitur occidit matrem. s. præsumptio sanctitatem. Mirum quomodo de bono oritur præsumptio, cum nullum bonum sed solum malum sit a nobis. Bonum autem ad vsuram nobis accommodatum est cum periculo corporis & animæ si illud negligenter vel indignè tractauerimus, & ad iudicium Dei propter hoc adducendi sumus Eccl. 36. Reddet homini secundum præsumptionem illius. De bono enim potest fieri malus, & de optimo melius. Eccl. 36. O præsumptio nequissima vnde creata es? quæ nec de bono nec de malo, quod solum habemus a nobis debuit oriri. Item aliquando malè otitur, vt de signis sanctitatis & miraculis. Ideo dominus Lucæ 19. hanc reprimebat in discipulis signa facientibus, dicens. Videbam sathanam & c. Item in vitispa. legitur quod cum quidam frater senes fatigati ex itinere ve-

nissent ad visitandum quendam iuuenem solitariū, qui videns eos fatigatos, vocauit ad se Onagros quos vidit transeuntes, præcipiens eis in nomine domini, vt duos senes deterrent ad locum quo tendebant, qui statim obedierunt, & eos tulerunt quo volebant. quod cum relatum fuisset beato Antonio dixit. Quandoque nauis onerata omnibus bonis, tendit ad interitum. Et post modicum cepit acerrimè flere beatus Antonius dicens, Maxima columna ecclesiæ cecidit hodie, & misit duos discipulos suos ad dictum solitariū qui inuenerunt eum flentem peccatum in quo ceciderat propter præsumptionem, & infra quinque dies mortuus est. Ad hoc facit quod habetur Infra, de oratione de monacho præsumptuoso, qui cum superuenisset, & ad ignem inueniret beatum Pachomium sedentem cum fratribus dixit. Vbi est fides vestra? Et postquam stetit super ignem ille sus, ipsum diabolus decepit sub specie pulcherrimæ mulieris, arripuit, fugauit, in fornacem præcipitauit, & occidit. Item in vitispa. legitur, de quodam quod cum multa miracula faceret; & demones expelleret, & homines ad eum fluenter timens spiritum præsumptionis & eleuationis, qua tentabatur rogauit dominum, vt diabolus quem expellebat ab aliis eum arriperet & vexaretur, & humiliaretur, quod factum est, & satis cito post liberauit eum a vexatione, & tentatione diaboli. Item in vitispa. abbas Nesteron videns draconem fugit. Quod videns discipulus eius, ait. Tu times pater? Respondit. Non timeo fili, sed fugio vanam gloriam & præsumptionem. Ex hac præsumptione oritur nimia securitas, quando. s. homo de meritis suis præsumens, credit esse de sua salute ecurus, & minus timet, & cauet casum. Prou. 14. Sapiens timet & declinat a malo, stultus transiit & confidit. Aug. Multum effrenis est qui illuc ire contendit, vbi multos valentiores se conspicit corripuisse, quis enim lucifero altior. Adam innocentiior, Sāsone fortior. Dauid sanctior, Salomone sapientiior, Nabuchodonosor potētior, Petro feruentior? qui omnes ob vitæ præsumptionem ex nimia sui confidentia corruerunt. Bern. Nullus locus est securus fratres, quia angelus per superbiam cecidit de celo. Adam per gulam de paradiso, Iudas per cupiditatem de Saluatoris consortio. Aug. Nemo securus esse debet, quia nescit vtrum fiet ex meliore deterior, qui fieri potuit ex deteriore melior. Hier. Prosperitas parit securitatem, securitas negligentiam, negligentiam contemptum, contemptum inobedientiam, inobedientiam malam ruinam. Item ex hac oritur audax temeritas, quæ. s. homo audet indignus accedere ad sacra mysteria tractanda & agenda. Sicut Oza, de quo dicitur. 2. Reg. 6. Qui tangens arcam domini percussus est a domino super temeritatem suam, & hoc ideo, quia nocte precedente cum vxore sua dormierat. Si tantum Deo displicuit quod iste tetigisset arcam domini, quæ non erat nisi vmbra & figura dominici corporis, pro eo quod cum vxore propria dormiuisset, quid erit de illis qui cum alienis dormiunt, & sacrosanctum domini corpus tangere, & nephandis manibus tractare, & ore sacrilego consecrare præsumunt. Apparet et hæc temeritas in hoc quoque homo dignum se reputans vltra merita sua & supra propriam facultatem præsumit allumere & ambitione se ingerere præsumit ad statum nimis arduum, ac statum personæ suæ incomparabiliter transcendente, puta Dei & angelorum officium. s. regimen animarum, & sedere in loco Dei. Sicut Lucifer. Isa. 14. Similis ero altissimo Et princeps Thyri, de quo dicitur Ezech. 28. Deus ego sum, & in cathedra Dei sedi. De hoc supra. Ambitio. Item apparet ista temeritas in hoc, quod homo audet & præsumit se comparare vel præferre melioribus, & tantum se reputat quod maiores meliores & sapientiores in sui comparatione parvipedit. Sicut Maria soror Moysi præsumpsit se fratri suo. s. Moyse incomparabiliter meliori se comparare, Numer. 12. Et Roboam patri suo Salomoni se præferre præsumpsit. 3. Reg. 13. Dicens. Mini me digirus meus grossior est dorso patris mei. Præsumptio enim ita excecatur hominem vt nesciat se metiri. Sicut aliquando edificatur oculi hominum vt res aliqua multo maior videatur quam sit. Rom. 1. Euanuerunt in cogitationibus suis, & obcuratum est in sapientiam eorum, dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt. Hoc dictum est de philosophis & pharisæis Christum arguere & ei contradicere præsumptibus. Vnde dicitur Matth. 23. Cæci & stulti duces cæcorum. Et episcopo Laodicie dicit dominus Apoc. 2. Dicitis, quia diues sum & locupletatus, & nullus ego, & nescis quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus. Multum erat excecatus ille de quo legitur in vitispa. quod cum in durissima penitentia senuisset in eremo, præsumens de meritis suis cepit cogitare quod quamcito moreretur, dignus esset angelicis manibus in cæli fastigiis deportari, qui diabolo sibi apparente in specie angeli & suadente, in profundum puteum se proiecit. Cum autem fratres illum cadentem audientes accurrissent, & cum magno conamine seminecem extraxissent, vix per triduum quo superauit ei persuadere potuerunt quod per præsumptionem fuisset a diabolo seductus. Quarto solet oriri præsumptio ex nimia confidentia diuinæ pietatis, quando. s. tanta misericordie & benignitatis creditur domi-

dominus vt non damnet delinquentes, cuius sententia fuit Origenes, vt dicit Hier. Tamen eum excusat Casariensis episcopus in ecclesiastica historia, dicens libros eius ab hæreticis corruptos, multa magnifica dicens, & scribens de eo. Licet autem in ps. dicatur q̄ misericors & miserator sit dominus, tamen subditur, quòd etiam est iustus, cuius vniuersæ viæ misericordia & veritas æquitatis. Itē hac præsumptione laborat, qui viuens Deum impugnare non cessat, & tamen credit quòd Deus eum ad bonum finem perducatur. Sed vt vulgariter dicitur ista cauda non est de isto vitulo, nec bonus finis esse potest quem non præcellerit bona vita. Eccl. 2.9. Re. p. multo nequissima multos perdidit. Inter istas quatuor præsumptionum species, prima est mala, secunda peior, tertia pessima, quarta superpeissima, quæ est peccatum in Spiritum sanctum. Dicitur enim peccatum in Spiritum sanctum per quod remouetur vel contemnitur ab homine, id per quod potest impediri ab electione peccati. Auertitur autem homo ab electione peccati ex consideratione diuini iudicii, quod habet iustitiam cum misericordia. Vnde sicut p̄ desperationem tollitur spes, quæ confurgit ex consideratione diuine misericordie remittentis peccata & præmiantis bona, sic per præsumptionem excluditur timor, qui confurgit ex consideratione iustitiæ punientis peccata, & sic per præsumptionem homo præcludit sibi viam salutis.

De superstitione.

Dist. XXVII.

DEinde considerandum est de superstitione. Circa quam consideranda sunt duo. Primo quid sit superstitio. Secundo de speciebus eius. Circa primum sciendum, quòd superstitio est vitium religioni contrarium. Religio autem secundum Isidorum libro Ethim. dicitur a relegendo, quia. scilicet quæ sunt diuini cultus frequenter in corde legenda & reuoluenda sunt. Iuxta illud Prou. 3. In omnibus viis tuis cogita illum. Vel dicitur religio a reeligendo, eo quòd nos peccatores Deum debemus reeligere, quem negligentes amissimus. Sicut dicit Aug. 10. de ciu. Dei. Vel dicitur religio a religando. Vnde dicit Aug. in lib. de vera rel. Religet vos religio vni omnipotenti Deo. Siue autem religio dicatur a frequenti lectione, siue ab iterata electione, siue a relegatione, religio proprie impotat ordinem hominis ad Deum, quantum ad cultum ei principaliter exhibendum. Ipse enim est cui principaliter alligari debemus, tanquam indeficienti principio, ad quem etiam nostra electio dirigi debet, sicut in vltimum finem, quem etiam negligendo amittimus, & credendo & fide protestando recuperare debemus. Huic religioni contrariatur vitium superstitiois secundum excessum. Dicitur enim superstitio esse religio supra modum seruata, sicut dicit glosa, super illud Col. 2. Quæ sunt rationem habentia &c. Dicitur autem superstitio excedere medium religionis, non quia transcendat faciendum plus in cultu diuino quam religio faciat, vel quia ad maius aliquid tendat, sed quia facit vel exhibet cultum diuinum, vel cui non debet, vel eo modo quo non debet. Dicitur autem superstitio esse religio sicut dicitur in glosa præallegata, non proprie sed transumptiue, sicut transumptiue dicimus bonum latro nem, & nomina virtutum transumptiue accipiuntur in malum. Sicut prudentia aliquando dicitur pro astutia. Lucæ. 16. Filii huius sæculi prudentiores filii lucis in generatione sua sunt. Superstitiois quatuor sunt species. Prima est in hoc q̄ Deo exhibetur cultus indebito modo. Secunda est idolatriæ. Tertia diuinationis. Quarta est obseruariarum. Potest enim diuinus cultus exhiberi cui exhibendus est, sed non debito modo. Vel ei cui non debet exhiberi. scilicet cuiusque creature, & sic est aliud superstitiois genus, quod in multis speciebus diuiduntur secundum diuersos fines diuini cultus. Ordinatur enim diuinus cultus ad reuerentiam Deo exhibendam, & secundum hoc prima species huius est idolatria, quæ reuerentiam debitam Deo exhibet creature. Secundo cultus diuinus ordinatur ad hoc quòd homo instruat a Deo quem colit, & secundum hoc accipitur diuinationis superstitio, quæ demones consulit per aliqua pacta cum eis inita, tacita, vel expressa. Tertio ordinatur diuinus cultus ad quandam directionem actuum humanorum, secundum Dei, qui colitur, instituta, & ad hoc pertinet superstitio quarundam obseruationum, & hæc tria tangit Aug. 1. de doctr. christiana, dicens superstitiosum esse quicquid est ab hominibus institutum ad colenda idola, & hoc pertinet ad primum. Et postea subdit. Vel ad consultationem & pacta quædam cum demonibus inita, atque federata, & hoc pertinet ad secundum. Et post pauca subiungit. Ad hoc genus pertinent omnes ligaturæ &c. & in hoc insinuat tertium. De prima specie superstitiois, quæ consistit in cultu veri Dei modo indebito sciendum est quòd sicut dicit Aug. in libro contra mendacium. Mendacium maxime perniciosum est in his quæ ad Christianam religionem pertinent. Est autem mendacium cum aliquis exterius signat contrarium veritati. Sicut autem signatur aliquid verbo, ita etiam signatur facto, & in tali significatione facti, consistit exterior religionis cultus. Exteriores enim actus religionis, sunt adoratio exterior, qua corpus Deo subii-

ctur & offertur, & oblationes & sacrificia per quæ interior deuotio designatur, & ideo si per cultum exteriori aliquid falsum significetur, erit cultus perniciosus. Hoc autem contingit dupliciter. Vno modo a parte rei signatur a qua discordat significatio cultus, & hoc modo tempore legis nouæ peractis iam Christi mysteria pernicio sum est vti ceremoniis veteris legis, quibus Christi mysteria signabantur futura. Sicut perniciosum esset si quis uerbo confiteretur Christum esse passurum. Alio modo potest contingere falsitas in exteriori cultu ex parte colentis, & hoc præcipue in cultu communi, qui per ministros ecclesiæ exhibetur in persona totius ecclesiæ. Sicut enim falsarius esset qui in persona alicuius proponeret, quæ non essent ei commissa, ita vitium falsitatis incurrit, quia ex parte ecclesiæ exhibet cultum contra modum auctoritate Dei ab ecclesia constitutum, & in ecclesia consuetum. Vnde dicit Ambr. Indignum est qui aliter celebrat ministerium quam Christus tradidit. Et Col. 2. dicit glo. q̄ superstitiosum est quando traditioni humanæ nomen religionis applicatur. Possunt tamē in cultu diuino diuersæ consuetudines obseruari quantum ad aliqua non principalia, obseruato principali in institutione diuina. Sicut dicit Greg. ad Aug. Anglorum episcopum proponentem q̄ sunt diuersæ consuetudines ecclesiæ in celebratione missæ. Mihi inquit placet vt siue in Romanis siue in Galliarum ecclesijs seu in qualibet ecclesia aliquid inuenisti, quod plus omnipotentis Deo placere possit, sollicitè eligas. Sic igitur patet q̄ circa cultum Deo vero & suo exhibitum potest esse aliquid superstitiosum.

DE idolatria videndum est, quid sit, & unde originem habuit, quam graue sit peccatum, & vtrum sit species superstitiois. Sciendum ergo quòd Idolatriæ duplex fuit causa. Vna. scilicet dispositiua. Alia consummatiuæ. Dispositiua fuit ex parte hominum. Consummatiuæ ex parte demonum. Dispositiua causa fuit triplex. Prima processit ex inordinatione affectus, quia. scilicet homines aliquem alium nimis amantes & vltra modum honorare volentes, non erant contenti ipsum sicut alium hominem honorare, & ideo honorem diuinum ei impenderunt, & hæc ratio tangitur Sap. 14. Acerbo luctu dolens pater cito rapti sibi filii fecit imaginem, & illi qui tunc quasi homo mortuus fuerat, tanquam Deum colere cepit. Et ibidem subditur, quòd homines aut affectui aut regibus seruientes, incommunicabile nomen scilicet diuinitatis lignis & lapidibus imposuerunt. Secunda causa quia homines in representatione expressa rei multum dilectæ naturaliter delectantur, & ideo rudes homines a principio videntes imagines hominis expressissimè factas, eis cultum Deo debitum impenderunt. Vnde dicitur Sap. 13. ca. Si quis artifex de silua lignum rectum secuerit, & scientia suæ artis figuret illud & assumulet imagini hominis, de substantia sua & filijs & nuptiis votum faciens inquit. Et ibidem. 14. dicit quòd superuacuitas hominum hoc id est idolatriam adinuenit in orbe terrarum. Tertia propter ignorantiam veri Dei cuius excellentiam homines considerare nescientes quibusdam creaturis propter pulchritudinem vel virtutem cultum diuinationis impenderunt. Vnde Sap. 13. 2. Operibus attendentes non agnouerunt quis esset artifex, sed ar ignem, aut spiritum, aut citatum aerem, aut gyrum stellarum, aut nimiam aquam, aut solem, aut lunam, rectores orbis terrarum Deos putauerunt. Sic ergo patet, quòd causa idolatriæ dispositiua fuit ex parte hominis, vel per ignorantiam intellectus, vel per deordinationem affectus. Causa vero consummatiuæ fuit ex parte demonum, qui hominibus errantibus se colendos exhibuerunt in idolis dando responsa, & aliqua quæ videbantur hominibus mirabilia faciēdo. Vnde in Psal. dicitur. Omnes diu gentium demonia. Et notandum quòd in prima mundi ætate non fuit idolatria, propter recentem memoriam creationis mundi, in mentibus hominum existentem, ex qua adhuc vnus Dei cognitio vigeat. In sexta vero ætate idolatria exclusa est per doctrinam & virtutem Christi, qui de diabolo triumphauit. Vnde Sap. 14. dicitur quòd non semper fuit idolatria, neque erit in perpetuum. In secunda vero ætate legitur inuenta fuisse, vel a Nemroth, qui cogebat homines ignem adorare, vel a Nino qui patris sui defuncti fecit imaginem adorari. Apud Græcos autem sicut refert Isidorus Prometheus primus simulacra hominum de luto finxit. Iudei vero dicunt quòd Ismael primus simulacra de luto fecit. Et sic patet primum. scilicet unde ortum habuit Idolatria.

DE grauitate & enormitate huius flagitii, sciendum quòd aliquis peccati grauitas potest attendi vel ex parte ipsius peccati, vel ex parte peccantis. Si consideretur grauitas peccati idolatriæ ex parte ipsius peccati, sic est super omnia grauissimum. Sicut enim in terrena republica grauissimum esse videtur, quod aliquis honorem regium exhibeat alteri, quam vero regi, quia quantum in se est totum ordinem reipublice peruertit, ita inter peccata quæ committuntur in Deum, quæ tamen sunt maxima, grauissimum esse videtur, quòd aliquis honorem soli Deo debitum creature impendat, quia quantum in se est alium Deum facit in mundo, diu-

num

num destruens principatum. Alio modo potest attēdi grauitas peccati idolatriæ ex parte ipsius peccantis, & sicut grauius est peccatū eius, qui sciēter quam qui ignoranter peccat, sic nihil prohibet hęc reuētos qui sciēter corrumpunt fidem quam acceperunt grauius peccare, quam idolatras qui ignoranter peccant. Similiter etiā aliqua alia peccata possunt esse maiora propter maiorem contempum peccantis. Deniq; sciendum quōd soli summo Deo creatori propter sui singularem excellentiam singulariter debetur diuinitatis cultus. Ideo si cuiuscunq; creaturæ impendatur, exceditur modus diuini cultus, quia. s. exhibetur cui non debet exhiberi, & ideo superstitionis vitium incurritur, ideo idolatria species est superstitionis. Sicut autē per aliqua signa sensibilia cultus exhibetur Deo, puta p̄ sacrificia, oblationes, & alia huiusmodi, ita etiā exhibebatur creaturæ representatę per aliquam formam sensibilem, vel figuram, quæ simulacrum vel idolum nuncupatur. Diuersimodē tamē exhibebatur idolis cultus huiusmodi. Quidam. n. imagines aliquas constituēbant, quæ virtute dæmonum aliquos certos effectus habebant. Vnde putabant ipsi imaginibus aliquid diuinitatis inesse, & per consequens cultum diuinum eis exhiberi debere, & hæc fuit opinio Trimegisti, sicut dicit Aug. 8. de ci. Dei. Alii vero non exhibebant cultum diuinitatis ipsis imaginibus, sed creaturis quarum erant imagines. Et vtrunq; tangit Apostolus Rom. 1. Nam quantum ad primum dicit. Mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinē imaginis corruptibilis hominis & volucrum, & quadrupedum, & serpentium. Quod tum vero ad secundum subdit. Coluerunt & seruiuerunt creaturæ potius q̄ creatori. Horum tamē fuit triplex opinio. Quidam enim estimabant quosdam homines Deos fuisse, quos per eorum imagines colebant. Sicut Iouem, Mercurium, & alios huiusmodi. Quidam vero aestimabant totum mundum esse vnum Deum non propter corporalem substantiam, sed propter animam quam Deum esse credebant. Dicebant enim Deū nihil aliud esse quam animam motu & ratione mundum gubernantem. Sicut & homo dicitur sapiens, non propter corpus, sed p̄pter animam. Vnde putabant totum mundo & omnibus eius partibus cultum diuinitatis esse exhibendum, puta, celo, aeri, aquæ, & omnibus huiusmodi & ad hoc referebant nomina, & imagines Deorum suorum. Sicut dicit Aug. 7. de ci. Dei. Alii vero. s. Platonici, posuerunt vnum summum Deum, causam omnium, post quem ponebant quasdam spirituales substantias a summo Deo creatas, quas Deos nominabant participationes. s. diuinitatis. Nos autem Angelos esse dicimus. Sub his ponebant dæmones, quos dicebant aerea quedam animalia, & sub his ponebant animas hominum, quas p̄ virtutis meritum dicebant ad Deorum vel dæmonum societatem assumi, & his omnibus cultum diuinitatis exhibebant. Sicut narrat Aug. 8. de ci. Dei. Hæc autem duas vltimas opiniones dicebant pertinere ad philosophicam theologiam, quam philosophi considerabant in mundo & docebant in scholis. Aliam vero de cultu hominum dicebant pertinere ad theologiam fabularem, quam secundum figmenta poetarum representabant in theatris. Aliam autem opinionem de imaginibus pertinere dicebant ad ciuilem theologiam, quæ per pontifices celebrabatur in templis. Omnia autē hæc ad superstitionem idolatriæ pertinebāt. Vnde Aug. in de doc. christiana. Superstitiosum est quicquid ab hominibus institutum est ad faciendā & colendā idola terrena, vel ad colendā sicut Deū creaturam, partem ve vllam creaturæ. Hoc autem sciendum quōd licet in veteri vetamento fuisse legantur imagines Cherubin. Exo. 25. & nunc in ecclesia sint imagines sanctorum, beatę virginis, & Christi, tamen non constituuntur vt eis cultus latrice exhibetur, sed ad quadam significationem, vt per huiusmodi imagines imprimatur in cordibus hominum memoria, & confirmetur fides de excellentia Angelorum & sanctorum. Secus autem est de imaginibus Christi cui ratione diuinitatis vnice cultus latrice debetur.

De diuinatione Disc. XVII.

DE superstitione diuinationis videndum est, primo vtrum sit peccatum. Secundo de speciebus eius. Circa primum sciendum est quōd nomine diuinationis designatur quedam prænnunciatio futurorum. Futura autem dupliciter prænnosci possunt. Vno modo in causis suis. Alio modo in seipsis. Causæ autem futurorū sunt in triplici differentia. Quædam. n. ex necessitate, & semper producant suos effectus, & tales effectus & certitudinem præsciri & prænnunciari possunt ex suarum consideratione causarum. Sicut astrologi prænnunciant eclipses futuras. Quædam vero producant suos effectus non ex necessitate, & semper, sed vt in pluribus, aliquando tamen deficiunt, licet raro, & ex talibus causis possunt prænnosci & prænnunciari euentus futuri, non per certitudinem, sed per quandā coniecturam, & sic Astrologi per considerationem stellarum aliqua de pluuiis, & siccitatibus præscire & prænnunciare possunt, & medici de sanitate vel morte. Quædam vero causæ sunt, quæ si secundum se considerentur, se habent ad vtrumlibet, quōd præcipue videtur de potentiis rationalibus, quæ secundum philosophum sē

habent ad opposita. Et tales effectus, vel etiā si qui effectus vt in paucioribus, & casu accidunt ex naturalibus causis, ex consideratione causarum præsciri non possunt, quia huiusmodi causæ non habent inclinationem determinatam ad illos effectus, ideo huiusmodi effectus præsciri non possunt, nisi in seipsis considerentur. Homines autem considerare possunt huiusmodi effectus in seipsis solummodo dum presentes sunt, sicut cum videt homo sortem curere vel sedere. Considerare autem tales effectus in seipsis antequam fiant, proprium est solius Dei, qui solus in eternitate sua videt ea quæ futura sunt quasi presentia. Vnde dicitur Is. 41. Annunciate quæ ventura sunt in futurum, & sciemus quoniam Dii estis vos. Si quis ergo huiusmodi futura prænnoscere & prænnunciare præsumperit, nisi Deo reuelante, manifeste v̄ripat sibi quod Dei est, & ex hoc aliqui dicuntur diuini. Vnde Is. lib. Ethic. dicit quod diuini dicuntur quia Deo pleni, quia. s. diuinitate se plenos esse simulant, & astutia quadam fraudulentia hominibus futura prænnunciantia. Diuinatio ergo non dicitur, si quis prænnunciet ea quæ de necessitate eueniunt, vel vt in pluribus que humana ratione prænnosci possunt, vel etiā si aliquis futura contingentia Deo reuelante prænnoscatur, tunc enim non ipse diuinat id est non quod diuinum est facit, sed suscipit. Tunc autem solum dicitur diuinare quando indebito modo vsurpat sibi prænnunciationem euentuum futurorum. Hoc autem constat esse peccatum, & ad superstitionis vitium pertinere, quoniam sicut idolatriæ species superstitionis est pro eo quōd cultum Deo debitum dæmonibus impedit, oblationes, sacrificia, vel alia huiusmodi exhibendo, ita diuinatio species est superstitionis, diuinū aliquid sibi assumendo. Omnis enim diuinatio p̄uenit ex operatione dæmonum, vel quia dæmones inuocantur expressē, ad futura prædicenda, vel quia dæmones vltro se ingerunt vanis inquisitionibus futurorum, vt mentes hominum inducāt in errorem, & implicent vanitate. Vana autem inquisitio futurorū est quādo futura prænnoscere tentat aliquis vnde prænnosci non possunt.

Diuinationis tria sunt genera. Primum est per manifestam dæmonum inuocationem. Secundum est per solam considerationem dispositionis vel motus alterius rei. Tertium est dum nos ipsi facimus aliquid vt nobis manifestetur aliquid occultum. Sub quolibet autem istorum multi modi continentur, quoniam omnis diuinatio ad præcognitionem futurorum euentuum vtritur aliquo dæmonum consilio & auxilio, quod quidem vel expressē imploretur, vel præter petitionem hominis dæmon se ingerit occulte ad prænnunciandum aliqua futura quæ hominibus sunt ignota. Dæmonibus autem possunt futura esse cognita multis modis, quæ tan guntur. 2. q. 4. Sciendum dæmonum hanc esse naturam &c. Ipsi autem expresse inuocati solent prænnunciare futura multipliciter. Quæ quidem quodam præstigio siue quibusdam apparitionibus aspectui vel auditui hominum se ingerentes ad prædicendum futura, & hæc species vocatur præstigium, pro eo quōd oculi hominum præstringuntur. Quandoq; autem per somnia, & hæc vocatur diuinationis somniorum. Quandoq; vero p̄ mortuorum aliquorum apparitionem & locutionem, & hæc species vocatur necromantia, quia necron græcè, mortuus latinè, mania diuinationis nuncupatur, vt ait Isid. in lib. Ethic. quia quibusdam præcætionibus resuscitati mortui videntur diuinare, & ad interrogata respondere. Quandoq; vero futura prænnunciant per homines vitios. Sicut patet in arepitiis, & hæc est diuinationis per Phytones. Phytones autē a Phytone Apolline dicti sunt. Sicut dicit Isid. qui Apollo dicebatur esse actor diuinandi. Quandoq; vero futura prænnunciant per aliquas figuras vel signa quæ in rebus inanimatis apparent, quæ si appareat in aliquo corpore terrestri, puta ferro, vel lapide poltro, dicitur Geomantia. Si in aqua. Hydromantia. Si in aere, aeromantia. Si in igne. Piromantia. Si autem in visceribus animalium immolatorum in aris dæmonum, aruspiciū nuncupatur. Diuinationis autem quæ fit sine expressa dæmonum inuocatione, in duo genera diuiditur. Quorum primum est cum ad præcognitionem futura consideramus aliquid in dispositionibus aliarum rerum, & si quis conetur futura prænnoscere ex consideratione situs & motus siderum, hoc pertinet ad Astrologos. Si vero per motus vel voces auium, seu quoruncūque animalium, siue per steruationes, vel membrorum factus, hoc pertinet generaliter ad augurium, quod dicitur a Gastru auium. Sicut aruspiciū dicitur ab inspectione ararum, quorum primum pertinet ad aures, secundū ad oculos. In quibus autē hoc præcipue considerari solet. Si vero huiusmodi consideratio fiat circa verba hominū alia intencione dicta, quæ retorquet quis ad futurū quod vult prænnoscere, hoc vocatur omen. Si autē considerentur aliqua dispositiones figurarū in corporibus visui occurrentes, erit alia species diuinationis. Na diuinationis sumpta ex lineamentis manus consideratis, chryromantia vocatur, quasi diuinationis, manus chyros enim græcè, dicitur manus latinè. Ad s̄m genus diuinationis, quæ est sine manifesta dæmonum inuocatione, pertinet consideratio eorum quæ eueniunt ex quibusdam quæ serio fiunt ab hominibus ad inquirendū ali-

aliquid occultum, siue per protractionem punctorum, quod pertinet ab arte geomantia, siue per considerationem figurarum, que procedunt ex pluribus liquidis in aqua proiecto, siue ex quibusdam cæcis scriptis, vel non scriptis in occulto repositis, dum consideratur quis quam accipiat, vel etiam ex festucis in equalibus dispositis, quis maiorem vel minorem accipiat, vel etiam ex taxillorum projectione quis plura puncta proiciat, vel et dū consideratur quid aperientur libri occurrat, que omnia sortium nomen habent.

Viso de speciebus diuinationis in generali, videndum est de eis in speciali. Et primo de diuinatione que fit per inuocationem demonum vtrum sit licita. Ad quod breuiter est dicendum quod non, sicut patet Deu. 18. vbi prohibetur expresse. Non inueniatur in te qui ariolos sciscitetur, nec Phitones consulat. Hoc autem est illicitum duplici ratione. Primo ex parte principii diuinationis, quod est pactum expresse initum cum dæmone per eius inuocationem, quod est omnino illicitum. Vnde de quibusdam dicitur Is. 28. Percussimus fedus cum morte, & cum inferno fecimus pactum. Adhuc autem esset grauius si sacrificium offerretur vel reuerentia exhiberetur dæmoni inuocato. Secundo est illicitum ex parte ipsius euentus, de quo inquiritur, quia dæmon qui semper intendit perditionem hominum, ex responsis suis & si aliquando vera dicat, intendit homines assuefacere ad hoc quod ei credatur, & sic conatur perducere in aliquod quod sit humane salutis contrarium & nociuum. Vnde Athanasius exponens illud Lucæ. 4. Incepit illum dicens, Obmutescite, dicit. Quamuis vera fateretur dæmon, confescebat tamen Christus eius sermone, non simul cum veritate etiam suam iniquitatem permisisset, ut nos et assuefaceret ne curemus de talibus etiam si vera loqui videatur. Ne phas enim est ut cum adsit nobis diuina scriptura, a diabolo instrui mur, ergo nec pro rebus perditis recuperandis, nec pro inquirendo statu defunctorum, seu pro quacunq; scientia vel noticia inquirenda, sunt dæmones inuocandi, quia nulla temporalis utilitas potest comparari detrimento salutis quod incurritur per inuocationem dæmonum. Et si Christus legatur interrogasse dæmonem. Quod tibi nomen est? qui respondit. Legio, multi enim sumus: tamen hoc non est trahendum in consequentiam, quia sicut dicit Beda Lucæ. 8. Non velut inscius dominus requirit, sed ut confessa peste, quam colorabat virtus curantis grauior emicaret.

De diuinatione que fit per astra, sciendum quod diuinationi que ex opinione falsa procedit ingerit se operatio dæmonis ut hominum mentes implicet vanitati aut falsitati. Vana autem & falsa opinione vtitur, si quis ex consideratione stellarum futura velit præcognoscere que per ea cognosci non possunt. Est igitur considerandum quid per cælestium corporum inspectionem de futuris possit prænosci, sicut astrologi prænuocant eclipses futuras. Circa præcognitionem vero futurorum euentuum ex consideratione stellarum diuersi diuersa dixerunt. Fuerunt enim quidam qui dixerunt quod stelle signant potius quam faciunt ea que ex earum consideratione prænuocantur. Sed hoc irrationabiliter dicitur. Omne enim corporale signum vel est effectus eius cuius est signum, vel ipsum signat ignem a quo causatur, vel procedit ab ea causa, & sic dum signat causam per consequens signat effectum, sicut iris quandoque signat serenitatem in quantum causa eius est causa serenitatis. Non potest autem dici quod serenitas, dispositiones corporum cælestium, & motus sint effectus futurorum euentuum. Nec iterum possunt reduci in aliquam superiorem causam communem que sit corporum. Possunt autem reduci in vnam causam communem, que est in prouidentia diuina. Sed alia ratione disponuntur a diuina prouidentia motus, & situs cælestium corporum, & alia ratione euentus contingentium futurorum, quia illa disponuntur secundum rationem necessitatis, ut semper eodem modo eueniant, hæc autem secundum rationem contingentiam, ut variabiliter contingant. Vnde non potest esse quod ex inspectione siderum accipiat præcognitio futurorum, nisi secundum quod ex causis prænosciatur effectus. Duplices autem effectus subtrahunt causalitati cælestium corporum. Primo quidem omnes effectus contingentes per accidens, siue in rebus naturalibus, quia ut probatur in 6. Metaph. Ens per accidens non habet causam, & præcipue naturale, cuius est virtus cælestium corporum, quia quod per accidens fit, nec est ens proprie, neque vnum, sicut quod lapide cadente fiat terremotus, vel quod homine fodiente sepulchrum inueniatur thesaurus. Hæc enim & huiusmodi non sunt vnum, sed simpliciter plura. Operatio autem nature semper terminatur ad aliquid vnum, sicut & procedit ab vno principio, quod est forma rei naturalis. Secundo subtrahunt causalitati cælestium corporum actus liberi arbitrii, quod est facultas voluntatis & rationis. Intellectus enim siue ratio non est corpus nec actus organi corporei, & per consequens nec voluntas que est in ratione, ut patet per philosophum in 3. de Anima. Nullum autem corpus potest imprimere in rem incorpoream. Vnde impossibile est quod corpora cælestia directe imprimant in intellectum & voluntatem, hoc enim esset ponere intellectum non differere a sensu, quod

Aristoteles in libro De anima, imponit his qui dicebant quod illa voluntas est in hominibus, quale in die inducit pater virorum de oramque sol vel celum. Vnde corpora cælestia non possunt esse per se causa operum liberi arbitrii, possunt tamen ad hoc dispositi ut inclinare in quantum imprimunt in corpus humanum, & per consequens in vires sensitiuas, que sunt actus corporaliū organorum, que inclinant ad humanos actus, cum vires sensitiue obediunt rationi, ut patet per philosophum in 3. de anima, & in 1. Ethic. Illa necessitas ex hoc libero imponitur, sed contra inclinationem cælestium corporum hoc potest per rationem operari. Si quis ergo consideratione astrorum vtratur ad præcognoscendos casus futuros, vel fortuitos euentus, aut etiam ad cognoscendum per certitudinem futura opera hominum, procedet hoc ex vana & falsa opinione, & sic operatio dæmonis se immiscet. Vnde erit diuinationis superstitiosa & illicita. Si vero aliquis vtratur consideratione astrorum ad præcognoscenda futura, que ex cælestibus causantur corporibus, puta siccitates, & alia huiusmodi, non erit illicita diuinationis, nec superstitiosa.

De diuinatione que fit per somnia. Sciendum quod somniorum causa duplex esse potest, interior & exterior. Interior duplex. Vna scilicet animalis, in quantum scilicet homini fantasia occurrit in dormiendo illa, circa que cogitatio eius, & affectio fuit intenta, & immorata in vigilando, & talis causa somniorum non est causa futurorum euentuum. Vnde homini somnia per accidens se habent ad futuros euentus, & si quandoque simul concurrunt erit casuale. Quod vero causa extrinseca somniorum est corporalis, nam ex interiori dispositione corporis formatur aliquis motus in fantasia conueniens illi dispositioni. Sicut homini in quo sunt humores frigidi occurrit in somnis, quod sit in aqua vel niue. Et propter hoc medici dicunt esse somnia intendendum, ad cognoscendum interiores dispositiones. Causa autem somniorum exterior similiter est duplex. Scilicet corporalis, & spiritalis. Corporalis quidem in quantum imaginatio dormientis immutatur, vel ab aere continentis, vel ex impressione corporis cælestis, ut sic appareant dormienti aliquæ fantasie conformes dispositioni cælestium. Spiritalis autem causa quandoque est a Deo, qui ministerio angelorum aliqua reuelat in somniis. Sicut dicitur Numeri. 12. Si quis fuerit inter vos propheta Dei, in visione apparebo ei, aut per somnia loquar ad eum. Et Iob. 33. Per somnia in visione nocturna, quoniam sopor irritat super homines, & dormiunt in lectulo, tunc aperit aures virorum, & erudiens eos instituit disciplinam. Quandoque vero per operationem dæmonis appareat dormientibus aliquæ fantasie, ex quibus quandoque aliqua futura reuelantur illis, qui cum eis habent pacta illicita. Sic ergo dicendum, quod si quis vtratur somniis ad præcognoscendum futura, secundum quod somnia procedunt ex reuelatione diuina, vel ex causa naturali intrinseca, quantum potest talis virtus se extendere, non erit illicita diuinationis. Vnde & Ioseph interpretatus est somnia pharaonis, & magistri pistorum diuina reuelatione Gen. 41. Et Daniel somnium regis Babilonis Dan. 1. & 4. Et medici ex causa naturali euecturant de infirmitate vel morte, ut dictum est. Si autem homini diuinationis causetur ex reuelatione dæmonum, cum quibus habentur pacta expressa, quia ad hoc inuocatur, vel tacita, quia homini diuinationis ad id extenditur ad quod non potest se extendere, erit diuinationis illicita & superstitiosa. Ideo dicitur Deu. 18. Non inueniatur in te qui obseruet somnia &c. Ad ludificationem que fit in somniis, pertinet error illarum mulierum que dicunt se nocturnis horis cum Dyana & Herodiade, & aliis personis, quas Bonas res, vocant ambulare, & super quasdam bestias equitare, & multa terrarum spacia transire, & certis noctibus ad Deorum seruicium euocari, que vti iam solæ in sua perfidia perissent, & non multos secum ad infidelitatem suam pertraxissent &c. sicut in decretis continetur. 26. q. 6. Episcopi & eorum &c. Et post. Non omittendum quod quedam scelerate mulieres retro post Sathanam abeuntes, qui matrem quam captiuam tenet in somniis deludit, & per deum queque deducit, & quod solus patitur spiritus, infideles hoc non animo sed in corpore euenire opinantur. Cuiusmodi vetula volens blandire suæ sacerdoti, diceret ei in ecclesia. Domine multum debetis me diligere, quia liberaui uos a morte, quia cum ego vadam cura bonis rebus, media nocte intrauimus domum vestram cum luminaribus, ego vides vos dormientem, & nudum cooperui vos, ne dominæ nostræ viderent nuditatem vestram, quam si vidissent ad mortem vos flagellari fecissent. Quæsiuit sacerdos quomodo intrauissent domum eius, & cameram cum essent fortiter serata. Tunc ait illi quod bene intrabant domum ianuis clausis. Sacerdos autem inuocauit eam intra cellam clauso hostio verberauit eam cum baculo crucis dicens. Exite hinc domina fortilega, & cum non posset exire, emisit eam sacerdos dicens. Modo videtis quam fatuq; estis, que somniorum creditis veritatem. Item cum in quadam parochia homines talibus crederent, quidam ribaldi transfigurauerunt se in similitudinem mulierum earum assumpto habito, & domum cuiusdam diuitis iusticiæ cum tortiis intrantes & choreas ducentes, suppressa voce

esnebant. Gallice. Vnem pmes, cent en rendres. Latine. Vnū accipite, centum reddite & sic in oculis rustici domū eius euacua uerunt oibus bonis, dicentes vxori suæ. Tace & clauda oculos. Diuites erimas quia bonæ res sunt, & cētuplicabunt bona nra.

DE diuinatione quæ fit per auguria, & omina, & alias hmōi obseruationes exteriorum rerum, sciēdū, q̄ motus & garritus auium, vel quæcumq; dispositiones hmōi in rebus consideratæ, manifestum est q̄ non sunt causa futurorū euentū. Vnde ex eis futura cognosci non possunt sicut ex causis. Relinquitur ergo q̄ si ex eis aliqua futura cognoscant, hoc erit in quantum sunt effectus aliquarum causarū, quæ et sunt causantes vel præcognoscentes futuros euentus. Causa autē operationum brutorum aialium est instinctus quidam quo mouentur in motu naturæ, non. n. habent dominium sui actus. Hic autē instinctus ex duplici causa pōt procedere. Vno modo ex causa corporali. Cū enim bruta aialia non habeant nisi aiam sensitiuam, cuius potentia oēs sunt actus corporaliū organorum, subiacet eorum anima dispositioni continentium corporū, & primordialiter cōlectium, & ideo nihil prohibet eorum operationes esse futurorum signa, in quantum conformantur dispositionibus cælestium corporum, & aeris continentis ex qua proueniunt aliqui futuri euentus. In hoc th duo cōsiderari, oportet. Primum quidem ut hmōi operationes non extendantur nisi ad præcognoscenda futura quæ causantur per motus cælestium corporum, ut supra dictum est. Secundo ut non extendant nisi ad ea, q̄ equaliter possunt ad hmōi animalia pertinere. consequuntur. n. per cælestia corpora cognitionem quandam naturalem & instinctum ad ea, quæ eorum nature sunt necessaria, sicut sunt immutationes quæ sunt per ventos, & pluias, & alia hmōi. Alio modo instinctus hmōi causantur ex causa spūali, s. vel ex Deo vt patet in columba super Christiū descendente, & coruo qui parit Helā, & in cetero qui exoluit & eiecit Ionā. Vel et ex dæmonibus qui vtunt hmōi operationibus brutorum aialium, ad implicandas aīas vanis opinionibus. Et eadem ratio vī esse de oibus alijs hmōi, p̄terquam de hoibus, quia verba humana non accipiuntur pro homine, nisi subdant dispositioni stellarū, disponunt tamē fm diuinam prouidentiam, & quandoque secundum dæmonū operationem. Sic igitur dicendum, q̄ omnis diuinationo huiusmodi si extendatur ultra id ad quod pōt pertinere secundum ordinē naturæ, vel diuinæ prouidentie est superstitiosa & illicita.

DE diuinatione quæ fit per sortes vī, q̄ non sit illicita quia super illud. Ps. In manibus tuis sortes meæ. dicit Gl. Au. Fors nō est aliquid mali, sed res in humana dubitatione diuinā indicans volūtatē. Præterea ea q̄ in scripturis a sanctis obseruata leguntur, nō videntur esse illicita, sed sancti viri tā in v. quā in no. testō inueniuntur sortibus vsi esse. Legitur. n. Iosue 7. q̄ Iosue ex præcepto Dñi indicio sortium p̄nuicit Acham qui de anathemate surripserat. Saul etiā sorte filium suum Ionatham deprehendit mel comedisse. 1. Reg. 10. Ionas etiā a facie Dñi fugiens sorte deprehensus est, & in mare proiectus Ionas 1. Zacharias et sorte exijt vt incensum poneret Lucæ 1. Matthias et est ab Apostolis in Apostolū electus. Act. 1. Ergo vī q̄ diuinationo sortium nō sit illicita. Præterea pugna pugilum quæ Monomachia dī, est singularis adcertatio, & iudicia ignis & aquæ quæ dicuntur vulgaria videntur ad sortes pertinere, cum per hmōi aliqua exquiratur occulta, sed hmōi nō videtur esse illicita, q̄ & David legit cū Philisteo singulare inesse certamē. 1. Reg. 17. Ergo vī q̄ diuinationo sortium non sit illicita. Sed contra est qd̄ dī in decretis. 26. q. 5. Sortes, quibus cuncta vos vestris discriminatīs prouincijs, quas patres damnauerunt, nihil aliud, quam diuinationes vel maleficia decreuimus, quamobrem oīno illas dāmari, & ultra inter Christianos nolumus noiari, & ne exerceatur anathematis interdicto prohibemur. Responso, dicendū q̄ sortes proprie dicuntur, cū aliquid fit vt eius consideratio euenus aliquid occultam innotescat, & siquidē quæratu indicio sortium, qd̄ cui sit exhibendū siue illud sit res possessa, siue honor, siue dignitas, seu pena, aut actio aliqua, vocat fors diuisoria. Si autē inquiratur quid agere oporteat, vocatur fors consultoria. Si vero quæratu quid sit futurum, vocat fors diuinatoria. Actus autē hoium, qui requiruntur ad sortes, non subduntur dispositioni stellarū, nec et euentus ipsorum. Vnde si quis ea intentione sortibus vtatur, quasi hmōi actus humani, qui requirunt ad sortes, fm dispositionem stellarum sortiantur effectum, vana & falsa est opinio, & per consequens nō carnes dæmonum ingestione, ex quo talis diuinationo erit superstitiosa & illicita. Hæc autē causa remota necesse est, q̄ sortialium actuum expectetur euentus, vel ex fortuna vel ex aliqua spūali causa dirigēte. Et si qd̄ est fortuna, q̄ locum habere pōt solum in diuisoria sorte, non vī habere nisi sorte vitium vauitatis. Sicut si aliqui nō valētes aliqd̄ concorditer diuidere, veliat sortibus ad diuisionē vti quali

fortunæ exponentes, quis quam partem accipiat. Si vero ex spiritali causa expectetur sortium indicium. Qnq; quidē expectat ex dæmonibus, sicut legitur Ezech. 21. q̄ rex Babylonis stetit in biuio, in capite duarum viarum, cōmiscens sagittas interrogauit idola, & ea consuluit. Et tales sortes sunt illicitæ, & fm canone sunt prohibent. Qnq; vero expectatur a Deo fm illud. Prou. 16. Sortes mittuntur in sinum, sed a Dño temperantur, & talis fors fm se non est malum, vt dicit Ang. Pōt th quadrupliciter peccatum incidere. Primo quidē, si abiq; vlla necessitate ad sortes recurratur, hoc. n. vī ad Dei tentationem pertinere. Vnde Ambr. dicit super Lucam. Qui sorte eligitur, humano iudicio nō comprehenditur. Secundo si quis et ex necessitate abiq; reuerentia sortibus vtatur. Vnde super actus Apostolorū dicit Beda. Si qui necessitate aliqua cōpulsus Deū putant sortibus exēplo Apostolorum esse consulendum, videant hoc ipsos Apostolos non nisi collecto fratru cetero, & scib. ad Deū fuis, egisse. Tertio si diuina oracula ad terrena negocia cōuertant. Vnde Au. dicit ad inquisitiones ianuarij. His qui de paginis euāgelicis sorte legunt, & si optandū sit ut id potius faciāt, q̄ ad dæmonia consulenda concurrant, th ista mihi displicet consuetudo negocia sæcularia, & ad vitæ huius vanitatem diuina oracula velle cōuertere. Quarto si in electionibus ecclesiasticis, q̄ sancti spiritus inspiratione fieri debēt, aliqui sortibus vtantur. Vnde sicut Beda dicit super actus Apostolorum. Matthias ante Pentecosten ordinatus sorte quæritur, s. quia nōdū erat plenitudo Spiritus sancti in ecclesia effusa. Septem autē dyaconi postea non sorte sed electione discipulorū sunt ordinati. Sicut autē est in tēporalibus dignitatibus, quæ ad terrena disponenda ordinantur, in quarum electione plerunq; hoies sortibus vtunt, sic & in diuisione t̄paliū rerū. Si vero necessitas imminet, licitum est cum debita reuerentia sortibus diuinum iudicium implorare. Vnde sicut Aug. dicit in epistola ad Honoratum. Si inter Dei ministros sit dilectio, quasi eorū persecutoris t̄pē, qui eorū maneat, ne fuga oīum, & qui fugiant, ne morte oīum ecclesia deseratur, si hæc dilectio aliter nō poterit terminari, quantū mihi vī, qui maneat & qui fugiat, sorte eligēdi sunt. Aug. 1. de doct. Christiana. dicit. Si tibi abundaret aliquid quod oporteret dari ei, qui nō haberet, nec duobus dari potuisset, si tibi occurrerent duo, quorū neuter alium vel indigentia vel erga te aliqua necessitate superaret, ni hil iustus faceres, q̄ ut sorte legeres cui dādum esset, quod dari vtriq; non posset, & per hoc patet responso ad primū & ad secundū. Ad tertium dicendū q̄ indicium ferri candentis, vel aquæ feruentis ordinant quidē ad alicuius peccati occulti inquisitionē, per aliquid qd̄ ab hoīe fit, & in hoc conuenit cum sortibus, inquantū th expectat aliquis miraculosus effectus a Deo, excedit cōm sortium rōnem. Vnde hmōi indicium illicitū reddit, tum, quia ordinatur ad indicandū occulta, q̄ diuino iudicio reseruantur, tum etiā, quia hmōi indicium nō est auctoritate diuina sanctitū. Vnde 2. q. 5. i. decreto Stephani Papæ dī. Ferri candentis vel aquæ feruentis examinatione confessionē torqueri a quolibet, sacri nō censent canones, & q̄ sanctorū Patrum documento sancitum nō est, superstitiosa adinuetione non est p̄sumendū. Spontanea. n. confessione vel testiu approbatione publicata, delicta habita præ oculis timore Dei concessa sunt nō regimini iudicāda. Occulta vero & incognita illi sunt relinquēda, q̄ solus nouit corda filiorū hoīum. Et eadem rō vī esse de lege duellorum, nisi q̄ plus accedit ad cōm rationem sortium, in quantum non expectatur ibi miraculosus effectus, nisi sorte quando pugiles sunt valde impares vel virtute vel arte.

De superstitionibus obseruantiarum. Dist. XVIII.

DEinde considerandū est de superstitionibus obseruantiarū. Et primo de obseruatijs q̄ traduntur in arte notoria. Secundo de obseruatijs q̄ ordinantur ad aliqua corpora immutanda. Tertio de obseruatijs q̄ ordinantur ad cōiecturis de furtis, et fortunijs, vel infortunijs assumendas. Quarto de suspensionibus sacrorum uerborum ad collū. De obseruatijs quæ ordinantur ad scientiā acquirendam in arte notoria, sciendum, q̄ ars notoria illicita est & inefficax. Illicita quidē est, q̄ utitur quibusdā ad scientiam acquirendam, quæ non habent fm se virtutē: cū sancti scientiā, sicut inspectione quarundam figurarū, & prolatione quorūdā ignotorum uerborū, & alijs hmōi, & ideo hmōi ars non utitur his ut causis, sed ut signis, non autē ut signis diuinitus institutis, sicut sunt sacramentalia signa, unde relinquēt q̄ superuacua signa sunt, & per cōsequens pertinentia ad quædam significationum pacta cum dæmonibus placita atque federata, ergo notoria est penitus repudianda & fugienda Christiano, sicut & aliz artes nngatoriz uel noxiz superstitionis, ut Aug. dicit. 2. de doct. Christiana. Est etiā hmōi ars inefficax ad scientiam acquirendam. Cum. n. per hmōi artem non intēdatu acquiritio scientiæ per modum homini conaturalē, s. adinueniendo

ueniendo vel addiscendo, consequens est, quod iste effectus vel expectatur a Deo vel a dæmonibus. Certum est aut aliquos a Deo sapientie & scientie infusionem habuisse, Sicut de Salomone dicitur, 3. Reg. 3. & 1. Paral. 1. Sed dominus etiam discipulis suis dicit Luca 11. Ego dabo vobis os, & sapientiam, & scientiam cui non poterunt resistere aduersarij vestri. Sed hoc donum non datur quibuscunque non cum certa obseruatione, sed sicut in arbitrium spiritus sancti, secundum Apol. 1. Cor. 12. Alij quidem datur per spiritum sermo sapientie. Alij sermo scientie sicut eundem spiritum. Et post subditur. Hæc omnia operatur vnus, atque idem spiritus videns singulis prout vult. Ad dæmones aut non pertinet illuminare intellectum, acquisitio autem sapientie & scientie fit per illuminationem intellectus, & ideo nullus vnquam per dæmones scientiam acquisiuit. Vnde Aug. dicit in 10. de ci. Dei ad Porphyriū. Fateris quod Ethurgicis chelitis in operationibus, intellectualem animam nihil purgationis accedit, quod eam facit idoneam ad videndum deum suum, & perspicienda que vera sunt, qualia autem omnia sunt scientiarum theorematata. Possunt tamen dæmones verbis hominibus colloquentes exprimere aliqua scientiarum documenta, sed hæc non queruntur per artem notoria.

DE obseruantijs que ordinantur ad immutationem corporum, videtur quod sunt licite. Quia licitum est vti naturalibus virtutibus corporum ad proprios effectus inducendos. Res autem naturales habet quasdam virtutes occultas, quarum ratio ab homine assignari non potest. Sicut quod adamus trahit ferrum, & multa alia que Aug. enumerat 21. de ciuita. Dei. ergo videtur quod vti hominibus rebus ad corpora immutanda non sit illicitum. Præterea. Sicut corpora naturalia subduntur corporibus celestibus, ita et corpora artificialia, sed corpora naturalia sortiuntur quasdam virtutes occultas specie consequentes ex impressione corporum celestium, ergo etiam corpora artificialia, puta imagines sortiuntur aliquam virtutem occultam a corporibus celestibus ad aliquos effectus cauendos, ergo vti eis & alijs hominibus non est illicitum. Præterea, dæmones et multipliciter possunt corpora immutare, vt dicit Aug. 3. de Tri. sed eorum virtus a Deo est, ergo licet vti eorum virtute ad aliquas hominibus immutationes faciendas. Sed contra est quod Aug. dicit 3. de doctr. Christiana. Ad superstitionem pertinent volumina vel molimina magicarum artium, & ligaturæ, & remedia, que medicorum vera medicina condemat, siue in præcantationibus, siue in quibusdam votis quas characteres vocant, siue in quibusdam rebus suspendendis atque insignandis. Responso, dicendum quod in his que sunt ad corporales effectus inducendos, considerandum est vtrum naturaliter videantur posse tales effectus cauere, Sic. non erit illicitum. Licet. n. causas naturales ad proprios effectus, dum autem non videantur tales effectus posse cauere, consequens est, quod non adhibeantur ad hos effectus cauendos, tanquam cause sed solum quasi signa, & sic pertinet ad pacta significationum cum dæmonibus imita. Et Aug. dicit 21. de ciu. Dei. Allicuntur dæmones per creaturas quas non ipsi sed Deus condidit, delectabilibus pro sua diuersitate diuersis, non autem ut animalia cibis, sed vt spiritus signis, que cuiusque delectationi congruunt per varia genera lapidum, herbarum, lignorum, animalium, carminum, rituum. Ad primum ergo dicendum quod si simpliciter adhibeantur res naturales ad aliquos effectus producendos ad quos putantur habere naturale virtutem non est superstitiosum neque illicitum. Si vero adiungant vel characteres aliqui, vel aliqua nomina, vel alia quecumque obseruationes, quas manifestum est naturaliter efficaciam non habere, erit superstitiosum & illicitum. Ad secundum dicendum, quod virtutes naturales corporum naturalium consequuntur eorum formas substantiales, quas sortiuntur ex impressione celestium corporum. Et ideo ex eorum impressione sortiuntur quasdam virtutes actuales. Sed corporum artificialium forma procedit ex conceptione artificis, & cum nihil aliud sit quam constructio, ordo, & figura, vt dicitur in 1. Phi. non potest habere naturalem virtutem ad agendum. Et inde est quod ex impressione celestium corporum nulla virtutem sortiuntur, in quantum sunt artificialia, sed solum sicut materiam naturalem, saluum est ergo quod Porphyrio videbat, vt Aug. dicit 10. de ci. Dei. Herbis, & lapidibus, & animantibus, & sonis certis quibusdam, ac vocibus, & figurationibus, atque signis eis quibusdam et obseruatis in celi conuersione motibus, syderum fabricari in terra ad hominibus potestate idoneas syderum varijs effectibus exequendis, quasi effectus magicarum artium ex virtute celestium corporum prouenirent. Sed sicut Aug. ibidem subdit. Totum hoc ad dæmones pertinet ludificatores animarum sibi subditarum. Vnde & imagines quas Astronomicas vocant, ex operatione dæmonum habent effectum, cuius signum est, quod necesse est eis inferri quosdam characteres, qui naturaliter ad nihil operantur. non enim est figura actionis naturalis principium. Sed in hoc distat Astronomicæ imagines a Nigromanticis, quia in Nigromanticis sunt expressæ inuocationes & fumigia quedam. Vnde pertinet ad expressa pacta cum dæmonibus imita, sed in alijs imaginibus sunt quedam tacita per quedam

pacta figurarum seu characterum signa. Ad tertium dicendum, quod ad dominium diuinæ potestatis pertinet cui dæmones subduntur vt eis utatur Deus ad quodcumque voluerit, sed homini non est prius super dæmones commissum, vt eis vti possit licite ad quodcumque voluerit, sed ei est contra dæmones bellum indidit. Vnde nullo modo licet homini dæmonum auxilio vti per pacta tacita vel expressa.

DE obseruantijs que ordinantur ad coniecturas de futuris eorum fortunis vel infortunis assumendas, vt quod non sint illicitæ. Inter alia. n. eufortunia hominum sunt infirmitates, sed infirmitates in hominibus quedam signa procedunt, quod et a medicis obseruantur: ergo obseruare hominum significationes non videtur esse illicitum. Præterea. Irrationabile est negare illud quod quasi ceteris omnibus experiuntur, quod aliqua re vel loca vel uerba audita, uel occurrentia hominum uel animalium, aut distorti aut inordinati actus, aliquid præfagium habent boni uel mali futuri, ergo obseruare ista non videtur esse illicitum. Præterea actus hominum, & euentus, ex diuina prouidentia disponuntur, sicut ordinem quandam ad quem pertinere uidentur, ergo ut quod præcedentia sunt subsequenti signa. Vnde ea que antiquis patribus conigerunt, signa sunt eorum que in nobis continentur, ut patet per Apol. 1. Cor. 10. Obseruare autem ordinem ex diuina prouidentia procedentem non est illicitum, ergo obseruare hominum præfagia non videtur esse illicitum. Sed contra est quod dicit Aug. in 2. de Doctr. Christiana. Quod ad pacta cum dæmonibus imita pertinet millia inanimata obseruationum puta si membrum aliquod saluerit, si inuenit ambulantes amicos lapidis, aut canis, aut puer medius, intruenerit. Limen calcare cum ante domum suam aliquis transierit, redire ad lectum, si quis cum se calciat sternauerit. Redire domum si procedens offenderit, cum uestis a foricibus rotatur, plus timere superstitionem mali futuri, quam presens damnum delere. Responso, dicendum quod homines omnes hominum obseruationes attendunt non ut quasdam causas, sed ut quedam signa futurorum euentuum bonorum uel malorum. Non obseruantur autem sicut signa a Deo tradita, cum non sint introducta ex auctoritate diuina, sed magis uanitate humana cooperante dæmonum malicia, qui nituntur animas hominum hominum uanitatibus implicare, & ideo manifestum est omnes hominum obseruationes esse superstitiosas & illicitas, & uidentur esse quedam reliquie idolatrie, sicut quod obseruabantur auguria, & quidam dies sancti uel infausi, quod quoddammodo pertinet ad diuinationem, que fit per astra, sicut que diuersificant dies, nisi quod hominum obseruationes sunt sine ratione & arte, unde sunt magis uanæ & superstitiosæ. Ad primum ergo dicendum quod infirmitatum cause procedunt in nobis ex quibus aliqua signa procedunt futurorum membrorum, quod licite a medicis obseruantur. Vnde & si quis præfagium futurorum euentuum consideret ex sua causa, non erit illicitum. Sicut si seruus timeat flagella uideat deum iratum, & simile et esse posset, si quis timeret nocuentum alicui puero ex oculo fascinate, sic autem non est in hominum obseruationibus. Ad secundum dicendum quod hoc quod a principio in istis obseruationibus aliquid ueri homines experti sunt casu accidit, sed postmodum cum homines inciperent hominum obseruationes suam animam implicare, multa sicut hominum obseruationes eueniunt per deceptionem dæmonum, ut his obseruationibus homines implicati confusiores fiat, & se magis ingerat multiplicibus laqueis pernitiosum erroris, ut Aug. dicit in 2. de doctr. Christiana. Ad tertium dicendum quod in his populo Iudæorum, ex quo Christus erat nasciturus non solum dicta, sed et facta fuerunt, prohibita, ut Aug. dicit contra Faustum. Et ideo licitum est illa facta assumere ad nostram instructionem sicut signis diuinis datis, non autem ista que agunt per diuinam prouidentiam sic ordinantur, ut sint futurorum signa, unde ratio non sequitur.

DE superstitionibus sacrorum uerborum ad collum ut quod non sint illicitæ. Non enim diuina uerba minoris sunt efficacie cum scribuntur, quam cum profertur, sed licet aliqua sacra uerba dicere ad aliquos effectus puta ad sanandum infirmos, sicut Pater noster. Ave Maria, uel qualitercumque nomen Domini inuocetur, sicut illud Matth. ult. In nomine meo dæmonia eiiciet, uel lo. ser. tol. ergo ut quod licitum sit aliqua sacra scriptura collo superpendere in remedium infirmitatis, uel qualitercumque nomen. Præterea uerba sacra non minus operantur in corporibus hominum quam in corporibus serpentium & aliorum animalium, sed incantationes quedam efficaciam habent ad reprimendum serpentes, uel ad sanandum quedam alia animalia. Vnde dicit in Ps. Sicut aspidem sur. & ob. au. su. quod non ex. uo. in. sic ergo licet suspēdere sacra uerba ad remedium hominum. Præterea uerbum Dei non est minoris sanctitatis quam sanctorum reliquiarum, sed licet homini uerbo uel scripto uerba sacra scripturæ ad suam tutelam assumere. Vnde dicit Aug. quod non minus est uerbum Dei quam corpus Christi, sed licet homini reliquias sanctorum collo superpendere, uel qualitercumque portare, ergo similiter licet homini uerba sacra scripturæ ad suam tutelam assumere. Sed contra est quod Chryostomus dicit super Matt. Quia aliquo parte euangelij scripta circa collum portat, sed nonne quotidie euangelium in ecclesia legitur, & audit ab hominibus? Cui ergo in auribus posita euangelia nihil proficiunt, que possunt

possunt eum circa collum suspenſa ſaluare? deinde. Vbi eſt virtus euangelij, in figuris litterarum, an in intellectu ſenſuum, ſiue in figuris bene circa collū ſuſpenſis? ſi in intellectu, ergo melius in corde hominum profunt, quam circa collum ſuſpenſa. Reſponſio, dicendum quod in omnibus incantationibus vel ſcripturis ſuſpenſis duo cauenda videntur. Primo quidem quid ſit quod proferatur vel ſcribitur, quia ſi eſt aliquid ad incantationes dæmonum pertinēs manifeſtē eſt ſuperſtitioſum & illicitum. Similiter et videtur eſſe cauendum ſi contineat ignota nomina, ne ſub illis aliquid illicitū lateat. Vnde Chriſt. dicit ſuper Matth. q̄ phariſeorum magnificantiū ſimbrias ſuas exemplo nunc multi aliqua nomina hebraica angelorum conſingunt & ſcribunt & alligant quæ non intelligentibus metuenda videntur. Eſt etiam cauendum ne quid falſitatis contineat, quia ſic eius effectus non poteſt expectari a Deo qui nō eſt teſtis falſitatis. Deinde ſecundo cauendum eſt, ne cum verbis facris contineantur ibi aliqua vana, puta aliqui caractères inſcripti, præter ſignum crucis, aut ſi ſpes habeatur in modo ſcribendi, aut ligandi, aut in quacunq̄ huiusmodi vanitate, quæ ad diuinam reuerentiam nō pertineat, quia hoc iudicaretur ſuperſtitioſum, alias autem eſt illicitum. Vnde in decretis dicitur. 26. q. 6. c. Non liceat Chriſtianiſ &c. Nec in collectionibus herbarum, quæ medicinalēſ ſunt, aliquas obſeruaciones aut incantationes liceat attendere, niſi tantum cum ſymbolo diuino, aut oratione dominica, vt tantum creator omnium Deus honoretur. Ad primum ergo dicendum q̄ proferre diuina verba, aut inuocare diuinum nomen, ſi reſpectu habeatur ad ſolam Dei reuerentiam, a qua expectatur effectus, licitū erit. Si vero habeatur reſpectus ad aliquid aliud vanē obſeruatum erit illicitum. Ad ſecundum dicendum, quod etiam in incantationibus ſerpentum vel quorumcunq̄ animalium, ſi reſpectus habeatur ſolummodo ad verba ſacra, & ad virtutem diuinam licitū erit, ſed plerunq̄ tales præcantationes habent illicitas obſeruatiās, & per demones fortiuntur effectum, & præcipuē in ſerpentibus, quæ ſerpens fuit primum dæmonis inſtrumentū ad hominem decipiendum. Vnde dicit gloſa ibidem. Notandum eſt, quia non laudatur a ſcriptura vndeunque datur in ſcriptura ſimilitudo, vt patet de iniquo iudice qui rogantem viduam vix audiuit. Ad tertium dicendum, quod eadem ratio eſt de portatione reliquiarum, quia ſi portentur ex fiducia Dei & ſanctorum quorum ſunt reliquie, non erit illicitum. Si autē circa hoc attenderet aliquid aliud vanum, puta q̄ vas eſſet triangulare, aut aliquid huiusmodi, quod non pertineret ad reuerentiam Dei & ſanctorum, eſſet ſuperſtitioſum & illicitum. Ad quartum dicendum, quod Chriſoſt. loquitur, ibi, quādo reſpectus habetur magis ad figuras ſcriptas, quam ad intellectum verborum.

De infidelitate. Dist. XXIX.

Deinde conſiderandum eſt de errore præcipue contra fidem. Circa quod conſideranda ſunt quatuor. Primo de infidelitate in communi. Secundo de hæreſi. Tertio de apoſtaſia a fide. Quarto de ſciſmate. Circa primum conſideranda ſunt duodecim. Primo vtrum infidelitas ſit peccatum. Secūdo in quo ſit ſicut in ſubiecto. Tertio vtrum ſit maximum peccatum. Quarto vtrum omnis actio infidelium ſit peccatum. Quinto de ſpeciebus infidelitatis. Sexto de comparatione earum ad inuicem. Septimo vtrum cum in ſidelibus ſit diſputandum de fide. Octauo vtrum ſint cogendi ad fidē. Nono vtrum ſit eis communicandum. Decimo vtrum poſſint Chriſtianiſ fidelibus præſſe. Vndecimo vtrum ritus infidelium ſint tollerandi. Duodecimo vtrum pueri infidelium ſint inuitis parētibus baptizandi. Ad primum. ſ. vtrum infidelitas ſit peccatum, dicendum quod infidelitas accipitur dupliciter. Vno modo ſecundum purā negationem fidei, vt dicatur infidelis ex hoc ſolo quod non habet fidem. Alio modo poteſt intelligi infidelitas ſecundum contrarietatem ad fidem, quia ſaliquis repugnat auditui fidei, vel etiam cōtemnit ipſam, ſecundum illud Iſ. 50. Quis credidit auditui noſtro & in hoc propriē perficitur ratio infidelitatis, & ſecundum hoc infidelitas eſt peccatum. Si autem accipiatur infidelitas ſecundū puram negationem, ſicut in illis, qui nihil audierunt de fide, non habet rationem peccati, ſed magis penæ, quia talis ignorantia diuino rum, ex peccato primi parentis eſt ſubſecuta. Qui autem ſic ſunt infideles, damnantur quidem propter alia peccata, quæ ſine fide remitti non poſſunt, non autem damnantur propter infidelitatis peccatum. Vnde dominus dicit Ioh. 4. Si non veniſſem & eis locutus non fuiſſem, peccatum non haberent. Quod exponens Aug. dicit, q̄ loquitur de illo peccato, quo non crediderunt in Chriſtum. Oriatur autem infidelitas ex ſuperbia, ex qua contingit quod homo in intellectum ſuum non vult ſubiicere regulā fidei, & ſano intellectui patrum. Vnde Greg. dicit, 3. 1. Mor. q̄ ex inani gloria oriuntur nouiſſimum præſumptiones: quibus poſſet dici, q̄ ſicut virtutes theologice non reducuntur ad virtutes cardinales, ſed ſunt priores eis, ita etiā vitia oppoſita virtutibus cardinalibus non reducuntur ad vitia cardinalia. Ad ſecundum. ſ. in quo ſit infidelitas ſicut in ſubiecto, dicendum q̄ peccatum dicitur eſſe in aliqua potentia, quæ eſt principiuſ actus peccati. Actus autem peccati poteſt eſſe duplex principium. Vnum quidem prius & vniuerſale, quod importat omnes actus peccatorum, & hoc principium eſt voluntas, quia omne peccatum eſt voluntarium. Aliud autem principium peccati eſt proprium & proximum, quod elicit peccati actum. Sicut concupiſcibilis eſt principium gula & luxuria, & ſecundum hoc gula & luxuria dicitur eſſe in concupiſcibili. Diſſentire autem, qui eſt proprius actus infidelitatis, eſt actus interius ſed moti a voluntate, ſicut & aſſentire, & ideo infidelitas ſicut & fides eſt quidem in intellectu ſicut in proximo ſubiecto, in voluntate autem ſicut in primo motiuo, & ſecundum hoc dicitur eſſe omne peccatum in voluntate. Ad tertium. ſ. vtrum infidelitas ſit maximum peccatum, dicendum q̄ omne peccatum formaliter conſiſtit in auerſione a Deo. Vnde tanto aliquod peccatum eſt grauius, quanto per ipſum homo magis a Deo ſeparatur, per infidelitatem autem maxime homo a Deo elongatur, quia nec veram Dei cognitionem habet, per falſam autem cognitionem ipſius non appropinquat ei, ſed magis ab eo elongatur nec poteſt eſſe quod quantum ad quid Deum cognoscat, qui falſam opinionem de ipſo habet, quia id quod ipſe opinatur nō eſt Deus. Vnde manifeſtum eſt quod peccatum infidelitatis eſt maius omnibus peccatis, quæ contingunt in peruerſitate morum, ſecus autem eſt de peccatis oppoſitis aliis virtutibus theologice. Licet autē peccatum infidelitatis ſecundum genus ſuum ſit maximum peccatum, poteſt tamen eſſe minus grane alio peccato ſecundum aliquas circumſtantiās. Vnde 6. q. 1. Vtrum catholicum peſſimum in moribus, alicui hæretico, in cuius vita, præter id quod hæreticus eſt, non inueniunt homines quod reprehendant, præponere debeamus, nō au deo inquit Aug. præcipitare ſententiam, propter hoc aut non fuit auſus præcipitare ſententiam, quia peccatum hæretici, & ſi ſit grauius ſm genus ſuum, poteſt tamen ex aliqua circumſtantiā alleuiari, & econtra peccatum catholici, ex aliqua circumſtantiā aggrauari. Item nota quod infidelitas habet reſpectum ad ea quæ ſunt fidei, & ex hac parte habet rationem peccati grauiſſimi. Item habet ignorantiam adiunctam, & ex hac parte habet aliquam rationem excuſationis, maxime quando aliquis peccat ex ignorantia, nō ex malitia. Sicut fuit in Apoſtolo Paulo, qui de ſeipſo dicit primo Thim. 1. Prius fui blaſphemus, & perſecutor & contumelioſus, ſed miſericordiam conſecutus ſum, quia ignorans feci in incredulitate. Hic etiam ſciendum, quod infidelis pro peccato infidelitatis grauius punitur, quam alius peccator, pro quocunq̄ alio peccato, conſiderato genere peccati, ſed pro alio peccato, puta pro adultério ſi committatur ab infideli & a catholico, cæteris paribus, plus peccat catholicus, quam infidelis, tum propter noticiam, veritatis, ex fide, tum etiam propter fidei ſacramenta, quibus imbutus eſt, quibus peccando contumeliam facit. Vnde Heb. 10. Irritam quis faciens legem Moyſi, duobus aut tribus teſtibus abſque vlla miſeratione, moritur, quantum magis putatis deteriora mereri ſupplicia, qui filium Dei conculcauerit, & ſanguinem teſtamenti pollutum duxerit, in quo ſanctificatus eſt, & ſpiritu gratiæ contumeliam fecerit? Ad quartum. ſ. vtrum qualibet actio infidelis ſit peccatū, dicendum, quod peccatum mortale tollit gratiam gratum facientē, non autem totaliter corrumpit bonum naturæ, vnde cum infidelitas ſit quoddam peccatum mortale, infideles quidem gratia carēt, remanet tamen in eis aliquod bonum naturæ. Vnde manifeſtum eſt, quod infideles non poſſunt operari opera bona, quæ ſunt ex grā ſ. opera meritoria, tñ opa bona ad quæ ſufficit bonum naturæ aliquid operari poſſunt. Vnde non oportet quod in omni ope ſuo peccent, ſed quicunq̄; aliquod opus operantur ex infidelitate, tunc peccant. Sicut n. infidelis pōt aliquod peccatū in actu cōmittere, quē nō refert ad fidei finem, vel venialiter, vel ſc̄ mortaliter peccando, ita infidelis pōt aliquid bonū actū facere in eo qd non refert ad finem infidelitatis. Nec obſtat verbum Apoſtoli Ro. 14. Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt. Glo. Omnis infidelium vita eſt peccatū. Sed tā textus q̄ glo. intelligenda ſunt, vel quia vita infidelium nō pōt eſſe ſine fide, cū peccata ſine fide nō tollant, vel quia quicquid agūt ex infidelitate peccatū eſt. Vnde ibidē ſubditur, quia ois infideliter viuens vel agens vehemētē peccat. Ad quintum. ſ. vtrum ſint plures ſpecies infidelitatis, dicendum quod qualibet virtus conſiſtit in hoc quod attingat aliquā regulā cognitionis vel operationis humanæ. Attingere autē regulā eſt vno modo circa vnā materiā. Sed a regula deiari cōtingit multipliciter, & vni virtuti multa vitia opponuntur. Diuerſitas aut vitiorū, quæ vnicuiq̄; virtuti opponitur pōt cōſiderari dupliciter. Vno modo ſm diuerſam habitudinē ad virtutē & ſm hoc determinatæ ſunt quædā ſpēs vitiorū quæ opponuntur virtuti. Sicut virtuti morali opponitur vitium ſm exceſſum ad virtutē, & aliud vitium ſm defectum a virtute. Alio modo pōt cōſiderari diuerſitas vitiorum oppoſitorū vni virtuti ſm corruptionē diuerſorum, quæ pertinent ad virtutē, & ſecundum hoc vni virtuti, puta temperantiæ vel fortitudini opponuntur infinita vitia, ſecundū

quòd in finitum modis contingit diuersas circumstantias virtutis corrumpi, vt a rectitudine virtutis recedatur. Vnde Pitagorici malum posuerunt infinitum. Sic ergo dicendum quod si infidelitas attendatur secundum comparationem ad fidem, diuersae sunt infidelitatis species, & numero determinatae. Cum enim peccatum infidelitatis consistat in renitendo fidei, hoc potest contingere dupliciter, quia aut renititur fidei nondum susceptae, & sic est infidelitas Paganorum vel Gentilium, aut renititur fidei Christianae susceptae, vel in figura, & sic est infidelitas Iudeorum, vel in ipsa manifestatione veritatis, & sic est infidelitas Haereticorum. Vnde in generali possunt assignari tres praedictae species infidelitatis. Si vero distinguatur infidelitatis species secundum errorem, in diuersis quae ad fidem pertinent, sic non sunt species determinatae infidelitatis, possunt enim errores in infinitum multiplicari, vt patet per Aug. in libro de heresibus. Et nota quod sicut formalis ratio alicuius peccati potest attendi dupliciter, vno modo secundum intentionem peccantis, & sic id ad quod conuertitur peccans est formale obiectum in peccato, & ex hoc diuersificatur eius species; alio modo secundum rationem mali, & sic illud bonum a quo receditur, est formale obiectum peccati, sed ex hac parte peccatum non habet speciem, immo est priuatio speciei. Sic dicendum quod infidelitatis obiectum est veritas prima, sicut a qua recedit, sed formale obiectum, sicut ad quod conuertitur est sententia falsa quam sequitur, & ex hac parte eius species diuersificantur. Vnde sic charitas est vna quae inheret summo bono, sunt autem diuersa vitia charitati opposita, quae per conuersionem ad diuersa bona temporalia recedunt ab vno summo bono, & iterum secundum diuersas habitudines inordinatas ad Deum: ita etiam fides est vna virtus, ex hoc quod adheret vni primae veritati, sed infidelitatis species sunt multae, ex hoc quod infideles diuersas falsas sententias sequuntur. Sicut autem fides est vna, quia multa creditur ordine ad vnum, ita infidelitas potest esse vna et si in multis erret, in quantum omnia habent ordinem ad vnum, nihil tamen prohibet hominem diuersis infidelitatis errare speciebus, sicut etiam potest vnus homo diuersis vitiis subiacere, & diuersis corporalibus morbis. Ad sextum. scilicet de comparatione specierum infidelitatis adinuicem. scilicet quae sit grauior, vtrum infidelitas Iudeorum & haereticorum sit grauior infidelitate gentilium. Dicendum quod infidelitate duo possunt considerari. Quorum vnum est comparatio eius ad fidem, & ex hac parte aliquis grauius contra fidem peccat qui fidei susceptae renititur, quam qui renititur fidei nondum susceptae. Sicut grauius peccat, qui non implet quod promissit, quam si non implet quod nunquam promissit, & secundum hoc infidelitas haereticorum quae profitentur fidem euangelij & ei renituntur corruptentes ipsam grauius peccant, quam iudei qui fidem euangelij & Christi nunquam susceperunt. Sed quia susceperunt eius figuram in veteri lege, male interpretantes corrumpunt, ideo etiam eorum infidelitas est grauius peccatum, quam infidelitas gentilium qui nullo modo fidem euangelij susceperunt. Aliud quod in infidelitate consideratur est corruptio eorum quae ad fidem pertinent, & secundum hoc cum in pluribus errent gentiles quam iudei, & iudei quae haeretici, grauior est infidelitas gentilium quam iudeorum, & iudeorum quam haeticorum, nisi forte quorundam, puta Manicheorum, qui et circa credibilia plus errant quam gentiles. Harum tamen duarum grauitatum prima praeponderat secundae, quantum ad rationem culpe, quia infidelitas habet rationem culpae magis ex hoc quod renititur fidei, quam ex hoc quod non habet ea quae fidei sunt, hoc enim videtur magis ad rationem pene pertinere. Vnde simpliciter loquendo infidelitas haereticorum est pessima. Ad septimum. scilicet vtrum cum infidelibus sit publice de fide disputandum, dicendum quod in disputatione fidei duo sunt consideranda. Vnum quidem ex parte disputantis, aliud autem ex parte audientium. Ex parte quidem disputantis est consideranda intentio. Si enim disputet tanquam de fide dubitans & veritatem fidei pro certo non supponens sed argumentis experiri intendens, proculdubio peccat tanquam dubius de fide & infidelis. Si autem disputet quis de fide ad confutandam errorem vel etiam ad exercitium, laudabile est. Ex parte vero audientium considerandum est vtrum illi qui disputationem audiunt sint instructi & firmi in fide, aut simplices & in fide turbantes. Et coram quibus sapientibus in fide firmis nullum periculum est disputare de fide, sed circa simplices est distinguendum, quia aut sunt solliciti aut pulsati ab infidelibus, puta iudeis, vel haeticis, siue paganis intendentibus corrumpere in eis fidem, aut omnino non sunt solliciti super hoc, sicut in terris in quibus non sunt aliqui infideles. In primo casu necesse est publice disputare de fide, dummodo inueniantur aliqui sufficientes, & idonei qui errores confutare possint, per hoc enim simplices in fide firmabuntur & tolleretur infidelibus decipiendi facultas, & ipsa taciturnitas eorum qui resistere deberent peruerentibus fidei veritatem, esset erroris confirmatio. Vnde in secundo Pasto. Sicut enim incauta locutio in errorem pertrahit, ita indiscretum silentium eos, qui erudiri poterant in errore derelinquit.

In secundo vero casu periculosum est publice disputare de fide coram simplicibus, quorum fides est firmior, quod nihil diuersum audierunt ab eis qui credunt, & ideo non expedit eis vt verbum infidelium audiant disputantium contra fidem. De his igitur quae sunt fidei disputare quasi de eis dubitando non licet, sed propter veritatem manifestandam & errores confutandos. Oportet enim ad fidei confirmationem aliquando cum infidelibus disputare, quandoque quidem defendendo fidem, secundum illud. i. Pet. 4. Parati sumus ad satisfactionem omni poscenti nos rationem reddere de ea, quae in nobis est spe & fide, quandoque autem ad conuincendos errantes secundum illud Tyt. 1. Vt sis potens exhortari in doctrina sana, & eos qui contradicunt arguere. Ad octauum. scilicet vtrum infideles sint ad fidem compellendi, dicendum quod infidelium quidam sunt, qui nunquam susceperunt fidem, sicut gentiles & iudei, & tales nullo modo sunt ad fidem compellendi vt ipsi credant, quia credere voluntatis est, sunt tamen compellendi a fidelibus si facultas affuerit vt fidem non impediant, vel blasphemis vel malis persuasionibus vel et apertis persecutionibus, & propter hoc fideles Christi frequenter contra infideles bellum mouent, non quidem vt eos ad credendum cogant, quia si et eos vicissent & captiuos haberent, in eorum libertate relinquerent an credere vellent, sed propter hoc vt eos compellant ne fidem Christi impediant. Alii vero sunt infideles qui quaeque fidem susceperunt, & eam profitentur, sicut haeretici vel quicumque apostatae, & tales sunt et corporaliter compellendi, vt impleat quod promiserunt, & teneant quod semel susceperunt. Illud autem Matth. 13. de zizaniis quod dicitur paterfamilias respondisse seruis suis quaerentibus. Visimus & colligimus ea? non, ne forte colligentes zizania, eradicetis simul triticum, intellexerunt quidam, prohibitam esse non quidem excommunicationem haereticorum, sed occisionem eorum. Dicit enim Crisostomus. Hoc dixit dominus prohibens occisionem fieri, nec enim oportet interficere haeticum, quia si eos occideritis, necesse est multos sanctorum submitti. Et Aug. ad Vincentium de se dicit. Haec praemissa sententia mea erat, neminem ad vnitatem Christi esse cogendum, verbo esse agendum, disputatione pugnandum. Sed haec opinio mea non contradicentium verbis ad enunciandum, sed demonstrantium sumitur exemplis. Legum enim terror ita profuit, vt multi dicant gratias domino, qui vincula nostra diripit. Quod ergo dominus dicit, finite vtraque crescere vsque ad messem, qualiter intelligendum sit apparet ex hoc quod subditur. Ne forte colligentes zizania eradicetis cum eis simul & triticum. Vbi satis ostendit, sicut Aug. dicit contra epistolam Parmeniani. Cum metus iste non subest, id est quando ita cuiuscumque crimen notum & omnibus execrabile apparet, vt vel nullos profusus, vel non tales habeat defensores per quos possit scisma contingere, non dormiat seueritas disciplinae. Ad nonum. scilicet vtrum cum infidelibus sit communicandum, dicendum quod communicatio aliquius personae interdicitur fidelibus dupliciter. Vno modo in pena illius, cui communicatio fidelium subtrahitur, alio modo ad cautelam eorum quibus interdicitur, ne alij communicent. Et vtraque causa potest accipi ex verbis Apostoli. i. Corin. 5. Nam postquam sententiam excommunicationis protulit, subdit pro ratione. Nescitis quia modicum fermentum totam massam corrumpit, & postea rationem subdit, ex parte penae per iudicium ecclesiae illatae, cum dicit. Nonne de his quae sunt intus vos iudicatis, primo igitur modo non interdicitur ecclesiae fidelibus communionem infidelium, qui nullo modo fidem Christianam receperunt, scilicet Paganorum vel Iudeorum, quia non habet de eis iudicare spiritali iudicio, sed temporaliter in casu, cum inter Christianos commorantes aliquam culpam committunt, & per fideles temporaliter puniuntur. Sed isto modo. In pena, interdicitur ecclesiae fidelibus communionem illorum infidelium, quia fide suscepta deuiant, vel corrumpendo fidem fidelium sicut haeretici, vel et totaliter a fide recedendo, sicut apostatae. In vtroque enim horum excommunicationis sententiam profert ecclesia. Sed quantum ad finem modum videtur esse distinguendum secundum diuersas conditiones personarum, negociorum, & temporum. Si enim aliqui sint firmi in fide, ita quod ex coeione eorum cum infidelibus coeio infidelium magis sperari possit quam fidelium a fide auersio, non sunt prohibendi infidelibus coicere, quod fide non susceperunt. scilicet Paganis vel Iudeis, & maxime si necessitas vigeat. Si autem sint simplices & infirmi in fide, de quorum subuersione probabiliter timeri possit, prohibendi sunt ab infidelium coeione, & precipue ne magna familiaritate cum eis habeant, vel absque necessitate eis coicere. Ad decimum. scilicet vtrum infideles possint habere praelationem, vel dominium aliquod super fideles, dicendum, quod circa hoc dupliciter loqui possumus. Vno modo de domino vel praetate infidelium super fideles de nouo instituta, & hoc nullo modo puniti debet, cedit enim hoc in scandalum, & in periculum fidei. De facili enim illi qui submittuntur aliorum iurisdictioni, immutari possunt ab eis quibus subsunt, vt sequatur eorum imperium, nisi qui subsunt fuerint magnae virtutis, & similiter infideles contemnunt fidem, & fidelium cognoscant de factis. Et ideo Apostolus prohibuit quod infideles non coetent iudi-

cio coram iudice infideli, & ideo nullo modo permittit ecclesia q̄ infideles acquirant dominium super fideles, vel qualitercunq; præficiantur in aliquo officio. Alio modo possumus loqui de dominio vel prælatione iam præexistente, ubi considerandum, quod dominium & prælatio introducta sunt ex iure humano. Distinctio autem fidelium & infidelium est ex iure diuino. Ius autem diuinum quod est ex gratia, non tollit ius humanum, quod est ex naturali rōne. Distinctio fidelium & infidelium secundum se considerata non tollit dominium vel prælationem infidelium super fideles. Potest tamen iuste per sententiam vel ordinationem ecclesie auctoritatem Dei habentis, tale ius dominij vel prælationis tolli, quia infideles merito sue infidelitatis merentur potestatem amittere super fideles, & transferuntur in filios Dei. Sed hoc quidem ecclesia q̄q; facit, q̄que non facit. In illis enim infidelibus, qui et temporali subiectione subiciuntur ecclesie, & membris eius hoc ius ecclesia statuit, ut seruus Iudeorum statim factus Christianus a seruitute liberetur, nullo precio dato, si fuerit vernaculus, id est in seruitute natus. Et similiter si infidelis existens fuerit emptus ad seruitium: si autem fuerit emptus ad mercationem, tenetur eum infra tres menses exponere ad vendendum, nec in hoc iniuriam facit, quia cum ipsi Iudei sint serui ecclesie, potest disponere de rebus eorum. Sicut & principes sæculares multas leges ediderunt erga suos subditos in fauorem libertatis. In illis vero infidelibus, qui temporaliter ecclesie vel eius membris non subiacent, prædictum ius ecclesia nõ statuit, sed posset institui de iure, & hoc facit ad scandalum vitandum. Sicut etiam Matth. 17. dominus ostendit, q̄ poterat se a tributo excusare, quia liberi sunt filii, sed tamen mandauit tributum solui ad scandalum vitandum. Ita etiam Paulus cum dixisset, q̄ serui dominos suos honorarent, subiungit, ne nomen domini, & doctrina blasphemetur. Ad vndecimum. s. vtrum sint ritus infidelium tolerandi, dicendum, quod humanum regimen deriuatur a diuino regimine, & ipsum debet imitari. Deus autem quamuis sit omnipotens, & summè bonus, permittit tamen aliqua mala fieri in vniuerso, quæ prohibere posset, ne eis sublatis maior bona exollerentur, vel etiam peiora mala sequerentur. Sic igitur & in regimine humano, illi qui præsumunt recte aliqua mala tolerare, ne aliqua bona impediatur, vel ne aliqua mala peiora incurrantur. Sicut Aug. dicit in lib. de ordine. Aufer meretrices de rebus humanis turbaueris omnia libidinibus. Sic igitur quamuis infideles in suis ritibus peccet, tolerari possunt vel propter aliquod bonum qd̄ ex eis prouenit, vel propter aliquod malum quod vitatur. Ex hoc autem quod Iudei ritus suos obseruant, in quibus olim præfigurabatur veritas fidei quam tenemus, hoc bonum prouenit q̄ testimonium fidei nostræ habemus ad hostibus, & quasi in figura nobis repræsentatur quod credimus, & ideo in suis ritibus tolerantur. Aliorum vero infidelium ritus, qui nihil veritatis aut vtilitatis afferunt, non sunt aequaliter tolerandi, nisi forte ad aliquod malum vitandum, sed vitandum scandalum, vel discidium, quod ex hoc posset prouenire, vel impedimentum salutis eorum, qui paulatim sic tolerati conuertuntur ad fidem. Propter hoc etiam hæreticorum & paganorum ritus aliquando ecclesia tolerauit, quando erat magna infidelium multitudo. Ad duodecimum scilicet vtrum pueri Iudeorum, vel aliorum infidelium sint inuitis parentibus baptizandi, dicendum, q̄ maximam habet auctoritatem ecclesie consuetudo, q̄ est semper in omnibus emulanda, quia & ipsa doctrina catholicorum doctorum ab ecclesia auctoritatem habet. Vnde inagis est sc̄dum auctoritati ecclesie, quam auctoritati Aug. Hier. vel cuiuscunq; doctorum. Hoc autem ecclesie vsus nunquam habuit, quod Iudeorum filii inuitis parentibus baptizarentur, quamuis fuerint retroactis temporibus multi catholici principes potentissimi, vt Constantinus, & Theodosius, quibus familiares fuerunt sanctissimi episcopi, vt Siluester Constantino, & Ambrosius Theodosio, qui nullo modo prætermisissent hoc ab eis impetrare, si hoc esset cõsonum rationi. Et ideo periculosum v̄ hanc attentionem de nouo inducere, vt præter consuetudinem in ecclesia hactenus obseruatã filii Iudeorum inuitis parentibus baptizentur, & huius est duplex causa. Vna quidem propter periculum fidei. Si n. pueri nondum vsus rationis habentes baptismum susciperent, postmodum cum ad perfectam ætatem peruenirent, de facili posset a parentibus induci vt relinquerent, quod ignorantes susceperunt, quod vergeret in fidei detrimentum. Alia vero ratio est, quia repugnat iustitiæ naturali: filius n. naturaliter est aliquid patris, & primo quidem a parentibus non distinguitur secundum corpus, quamdiu in matris vtero continetur, postmodum vero postquam ab vtero egreditur, antequam vsus liberi arbitrii habeat continetur sub parentum cura, sicut sub quodam spiritali vtero, quamdiu n. puer vsus liberi arbitrii non habet, non differt ab animali irrationali. Vnde sicut bos vel equus est alicuius, ut utatur eo cum uoluerit secundum ius ciuile sicut proprio instrumento, ita de iure naturali est quod filius antequam habeat usum rationis, se sub cura patris. Vnde contra iusti-

Speculum Morale.

tiam naturalem est, si puer antequam habeat vsus rationis, a cura parentum subtrahatur, vel de eo aliquid ordinetur inuitis parentibus. Postquam autem incipit habere vsus liberi arbitrii, iam incipit esse suus, & potest quantum ad ea quæ sunt iuris diuini vel naturalis sibi ipsi prouidere, & tunc est inducendus ad fidem, non occasione sed persuasione, & potest etiam inuitis parentibus consentire fidei & baptizari, non autem antequam habeat vsus rationis. Vnde de pueris antiquorum patrum dicitur, q̄ saluati sunt in fide parentum, per quod datur intelligi, quod ad parentes pertinet prouidere filius de sua salute, præcipue antequam habeant vsus rationis.

De hæresi. Dist. XXX.

Deinde considerandum est de hæresi, circa quam quærentur quatuor. Primo vtrum hæresis sit species infidelitatis. Secundo de materia circa quam habeat esse hæresis. Tertio vtrum hæretici sint tolerandi. Quarto vtrum reuertentes sint recipiendi. Ad primum. s. vtrum hæresis sit species infidelitatis dicendum, quod nomen hæresis electionem importat, sicut dicit Hier. & habetur. 24. q. 1. hæresis græce ab electione dicitur, eo scilicet quod vnusquisq; eam sibi eligit disciplinam, quam putat esse meliorem. Electio autem est eorum, quæ sunt ad finem, supposito fine. In credendis autem voluntas assentit alicui vero, tanquam proprio bono. Vnde quod est principale verum habet rationem finis vltimi, quæ autem secundaria sunt, habent rationem eorum, quæ sunt ad finem. Quia vero quicumque credit alicuius dicto assentit, principale videtur esse, quod finis sit in vnaquaque credulitate ille cuius dicto assentitur, quasi autem secundaria sunt ea, quæ quis tenendo vult alicui assentire. Sic igitur qui recte fidem christianam habet sua voluntate assentit Christo in his, quæ verè ad eius doctrinam pertinent. A rectitudine igitur fidei Christianæ dupliciter aliquis potest de iare. Vno modo quia ipsi fini non vult assentire, & hic habet quasi malam voluntatem circa ipsum finem, & hoc pertinet ad speciem infidelitatis Paganorum vel Iudeorum. Alio modo per hoc quod intredit quidam Christo assentire, sed deficit in eligendo ea, quæ verè sunt a Christo tradita, sed ea quæ sibi propria mens suggerit, & ideo hæresis est infidelitatis species, pertinens ad eos qui fidem Christi confitentur, sed eius dogmata corrumpunt. Et nota quod vitia habent speciem ex fine proximo, sed ex fine remoto habent genus & causam. Sicut cum aliquis mechatur vt furetur, est ibi quidem species mechæ ex proprio fine siue ex obiecto. Sed ex fine vltimo ostenditur, q̄ mechæ ex furto oritur, & sub eo continetur sicut effectus sub causa, vel sicut species sub genere. Vnde & similiter in proposito, finis proximus hæresis est adherere falsæ sententiæ propriæ, & ex hoc speciem habet, sed ex fine remoto ostenditur causa eius, s. q̄ oritur ex superbia vel cupiditate. Dicit enim Aug. in libro de vtilitate credendi, quod hæreticus est, qui alicuius temporalis commodi & maxime gloriæ principatusq; sui gratia falsas aut nouas opiniones aut gignit aut sequitur. Ad secundum. s. circa quæ sit hæresis, dicendum, quod de hæresi nunc loquimur, secundum quod importat corruptionem fidei Christianæ. Non autem ad corruptionem fidei Christianæ pertinet si aliquis habeat falsam opinionem, in his quoniam non sunt fidei, puta in geometralibus, vel et in aliis huiusmodi quoniam omnino ad fidem pertinere non possunt, sed solum aliquis habet falsam opinionem circa ea quæ ad fidem pertinent, ad quam aliquid pertinet dupliciter. Vno modo directè & principaliter, sicut articuli fidei. Alio modo indirectè & secundario, sicut ea ex quibus sequitur corruptio alicuius articuli, & circa vtraq; potest esse hæresis. Vnde dicit Hier. Quod quicumq; scripturam intelligit aliter quam spiritu sancti sensus efflagitat, a quo scripta est, licet ab ecclesia non recesserit, tamen hæreticus appellari potest. Ille autem dicitur aliter exponere scripturam quam spiritus sanctus efflagitat, qui ad hoc expositione sacræ scripturæ retorquet, quod contrariatur ei, quod est per spiritum sanctum reuelatum. Vnde dicitur Ezech. 13. de falsis prophetis qui perseverauerunt confirmare sermonem. s. per falsas expositiones scripturæ sacræ. Inueniuntur autem quæq; sacri doctores circa ea, quæ ad fidem pertinent dissentire, sicut Aug. & Hier. circa cessationem legalium, & tamen hoc est absq; vitio hæreticæ prauitatis. Quia sicut dicit Aug. 27. q. 3. Si qui sententiam suam, quam falsam atq; peruersam nulla pertinaci animositate defendunt, quærunt autem tanta sollicitudine veritatè, parati corrigi cū inuenierint, nequaquam sunt inter hæreticos deputandi, quia. s. nõ habent electionem contradicentem ecclesie doctrinæ. Sic igitur aliqui doctores dissentisse videntur, vel et circa ea quorum nihil ad fidem pertinet, vtrum sic vel aliter teneat, vel et in quibusdã ad fidem pertinentibus, quæ nondum erant per ecclesiam determinata. postquam autem essent auctoritate vniuersalis ecclesie determinata, si quis tali ordinationi pertinaciter repugnaret, hæreticus censeretur. Quæ quidem auctoritas principaliter residet in summo Pontifice. Dicitur. n. 4. q. 1. Quotiens fidei ratio ventulatur, arbitror ocs fratres nostros, & coepiscopos nõ nisi

Tomus Primus.

Cc 2 adi

Speculum Morale Vincentij.

ad Petrum. i. sui nominis & honoris auctoritatem referri debere. Contra cuius auctoritatē nec Hier. nec Aug. nec aliquis sacrōrum doctorum suam sententiam defendit. Vnde dicit Hier. Hęc est fides papa beatissime, quā in catholica didicimus ecclesia, in qua si minus peritē, aut parum cautē fortē aliquid positum est, cupimus a te emendari, qui Petri fidem, & sedem tenes. Si autē hęc nostra cōfessio Apostolorum tui vnus iudicio comprobatur, quicumque me culpāre voluerit se imperitum vel inaliuolum, vel etiam non catholicum, sed hereticum comprobabit. Ad tertium. s. vtrum heretici sint tolerandi, dicendum, quōd circa hereticos duo considerant. Vnum quidem ex parte ipsorum, aliud vero ex parte ecclesię. Ex parte quidem ipsorum est peccatum per quod meruerunt nō solū ab ecclesiā, per excommunicationem separari, sed etiam per mortem a mundo excludi. Multo enim grauius est corrumpere fidem, per quam est animę vita, quam falsare pecuniam, per quam tēporali vitę subuenitur. Vnde si falsarii pecunia, vel alii malefactores statim per sęculares principes iustę morti traduntur, multo magis heretici statim ex quo de hęcresi conuincuntur possunt non solum excommunicari sed etiam iuste occidi. Ex parte autē ecclesię est misericordia ad errantium conuersionem, Et ideo non statim cōdēnat, sed post primam & secundam correptionem, ut Apostolus dicit. Postmodum uero si adhuc pertinax inueniatur, ecclesia de ipsius conuersione non sperant aliorum salutē prouidet, eum ab ecclesia separando per excommunicationis sententiam, & ulterius relinquit eum iudicio sęculari, a mundo exterminandum per mortem. Dicit enim Hier. 24. q. 3. Secunda sunt putridę carnes, & scabiōsa ouis a caulis repellenda, ne tota domus, massa, & corpus, & pecora corruptatur, ardeat, putrescat, & intereat. Arrius in Alexandria una scintilla fuit, sed quoniam non statim oppressus est, totum orbem eius flamma populata est. Ad quartum. s. vtrum reuertentes ab hęcresi sint recipiendi, dicendum quōd ecclesia secundum diuinam institutionem charitatem suam extendit ad omnes non solum amicos, uerum etiam inimicos, & persequentes, secundum illud Math. 5. Diligite inimicos uestros, benefacite his qui oderunt uos. Pertinet autem ad charitatem, ut aliquis bonum proximi uelit & operetur. Est autem duplex bonum. Vnum quidē spirituale. s. salus animę, quōd principaliter respicit charitas, hoc enī quilibet ex charitate debet alii uelle. Vnde quantum ad hoc heretici reuertentes ad fidem quotienscunque relapsi fuerint ab ecclesiā recipiuntur ad penitentiam, per quam impenditur eis uia salutis. Aliud est bonum quōd secundariō respicit charitas. s. bonum temporale, sicuti est uita corporalis, possessio mundana, & bona fama, & dignitas ecclesiastica siue sęcularis. Hoc. n. non tenemur ex charitate aliis uelle nisi in ordine ad salutem æternam, & eorum, & aliorum. Vnde si aliquid de huiusmodi bonis existens in uno, impedire posset æternam salutem in multis, non oportet. quōd ex charitate huiusmodi bonum uelimus ei, sed potius quōd uelimus illo carere, tum quia salus æterna pręferenda est bono temporali, tum etiam quia bonum multorum pręferatur bono unius. Si autem reuertentes semper reciperentur ut conseruarentur in uita & aliis temporalibus bonis, posset in pręiudicium salutis aliorum hoc esse, tum quia si relaberentur alios inficerent, tum etiam quia si sine pena euaderent, aliqui securius in hęcresim laberentur. Dicitur. n. Eccl. 9. Ex eo quōd non cito protertur contra malos sententia, absque illo timore filii hominum perpetrant mala. Et ideo ecclesia primo quidem reuertētes ad fidem ab hęcresi non solum recipit ad penitentiam, sed conseruat eos in uita interdum, & restituit eos dispensatiuē ad ecclesiasticas dignitates, quas prius habebant si uideantur uere conuersi. Et hoc pro bono pacis frequenter legitur esse factum. Sed quando recepti interdum relabuntur, uidetur esse signum inconstantię eorum circa fidem, & ideo ulterius redeuntē recipiuntur quidem ad penitentiam, non tamen ut liberentur a sententia mortis, unde non est similis ratio de hęcreticis relapsis, & aliis infidelibus, qui nunquam fidem susceperunt, quia in istis apparet signum inconstantię circa fidem, in aliis autem non apparet. item & si dominus semper recipiat penitentes, secundum illud Ezech. 18. Quacunque hora ingemuerit peccator &c. Et Hier. 3. in persona domini. Fornicata es cum amatoribus multis, tamen reuertere ad me, & ego recipiam te dicit dominus, tamen hoc ecclesia non potest imitari, Deus enim scrutator est cordium, & uere reuertentes cognoscit. Ecclesia uero, quia non nouit occulta cordiū sed necesse habet de his quę patent exterius iudicare, pręsumit eos non uere reuerti Qui cum recepti fuissent iterum sunt relapsi, & ideo uiam salutis eis non denegat, sed a mortis periculo nō tuetur. Hoc etiam intelligendum, quōd licet unusquisque peccatum in se commissum in remittere teneatur, propter quod Petro dictū est Math. 18. Non dico tibi septies. sed usque septuagesies septies. Per quod datur intelligi secundum expositionem Hieronymi, quōd quotiescunque quis peccauerit, est ei dimittendum, tamen non est ita de peccato in proximum commissum, quod non est nostri arbitrii di-

mittere, sicut dicit Hier. sed in hoc est modus a lege statutus secundum quōd congruit honori Dei, & utilitati proximi.

De Apostasia.

Deinde considerandum est de apostasia. Circa quam consideranda sunt duo. Primo vtrum apostasia ad infidelitatem pertineat. Secundo vtrum subditi propter apostasiam a fide absoluantur, a dominio pręsentium apostatarum. Ad primum dicendum, quōd apostasia importat retrocessionem quandam a Deo. Quę quidem diuersimodē fit secundum diuersos modos, quibus homo Deo coniungitur. Primo namq; coniungitur homo Deo per fidem. Secundo per debitam & subiectam voluntatem ad obediendum pręceptis. Tertio per aliqua specialia ad supererogationem pertinentia sicut per religionem, & clericaturam, vel sacrum ordinem. Remoto autē posteriori remanet prius, sed non conuertitur. Contingit ergo aliquem apostatare a Deo recedendo a religione quam professus est, vel ab ordine quem suscepit, & hoc dicitur apostasia religionis vel ordinis. Contingit etiam aliquem apostatare a Deo per mentem repugnantem diuinis mandatis, quibus duabus apostasij existentibus, adhuc potest remanere homo Deo coniunctus per fidem. Sed si a fide discedat, tunc omnino a Deo retrocedere uidet, & ideo simpliciter & absolute est apostasia, per quam aliquis discedit a fide quę uocatur apostasia perfidie. Et per hunc modum apostasia simpliciter dicta ad infidelitatem pertinet. Nec importat determinatam speciem infidelitatis, sed quandam circumstantiam aggrauantem, secundum illud 1. Peter. 2. Melius erat ueritatem non agnoscere, quam post agnitam retroire. Sciendum autem quōd ad fidem pertinet non solum credulitas cordis, sed etiam protestatio exterior fidei per exteriora uerba vel facta, nam consensus est actus fidei, & per hunc modum quędam exteriora uerba vel opera ad infidelitatem pertinent, in quantum sunt infidelitatis signa per modū quōd signum sanitatis sanū dicitur. Vnde illud Prou. 6. Homo apostata, uir inutilis graditur ore peruerso, annuit oculis, terit pede, digito loquitur, prauo corde machinatur malum, & omni tempore iurgia feminat. Et si possit intelligi de qualibet apostasia, tamē uerissimē conuenit in apostasia a fide. Quia. n. fides est primum fundamentum sperandarum rerum. Et sine fide impossibile est placere Deo, sublata fide nihil remanet in homine, quod possit esse utile ad salutem æternam. Et propter hoc primo dicitur apostasia uir inutilis. Fides autem est uita animę, secundum illud Rom. 1. Iustus ex fide uiuit. Sicut ergo sublata uita corporali membra & partes hominis a debita dispositione recedunt, ita sublata uita iustitię, quę est per fidem apparet inordinatio in omnibus membris, & primo quidem in ore. per quod maximē manifestatur cor, secundo in oculis, tertio in instrumentis motus, quarto in uoluntate, quę ad malum tendit, & ex his sequitur, quōd iurgia seminat alios intendens separare a fide, sicut & ipse recessit. Ad secundum. s. vtrum princeps propter apostasiam a fide amittat in subditis quin teneantur ei obedire, dicendum quōd infidelitas sicut supradictum est secundum seipsam non repugnat dominio, eo quod dominium introductū est de iure gentium, quod est ius humanum. Distinctio autem fidelium & infidelium est secundum ius diuinum, per quod non tollitur ius humanum. Sed aliquis per infidelitatem peccans potest sententialiter ius domini amittere, sicut & quandoq; propter alias culpas. Ad ecclesiam autem non pertinet punire infidelitatem in illis qui nunquam fidem susceperunt, secundum illud Apostoli. 1. Cor. 5. Quid mihi de his qua foris sunt iudicare, sed infidelitatem illorum qui fidem susceperunt potest sententialiter punire, & conuenienter in hoc puniuntur, quōd subditis fidelibus dominari nō possunt. Hoc enim contingere posset in magnam fidei corruptionē quia ut dictum est homo apostata suo corde machinatur malū, & iurgia seminat intendens homines separare a fide, & ideo quam cito aliquis per sententiam denunciatur excommunicatus, propter apostasiam a fide, ipso facto ipsi subditi sunt absoluti a dominio eius, & iuramento fidelitatis quo ei tenebantur. Vnde extra dicit Greg. septimus. Nos vitę sanctorum prędecessorum statuta tenentes eos, quę excommunicatis fidelitate aut sacramento sunt astricti, auctoritate apostolica absoluiimus, & ne sibi fidelitatem obseruandi modis omnibus prohibemus, quousque ad satisfactionem ueniant. Apostatę autem sunt excommunicati sicut & heretici, ut dicitur extra Ad abolendā. Legimus tamen fideles obediuisse apostatis. sicut dicit Ambrosius quod Iulianus Imperator licet esset apostata, habuit tamen sub se Christianos multos quibus cum dicebat Producite acię pro defensione reipublice, obediabant ei. Sed illotēpore ecclesia in sui nouitate nondum habebat potestatem terrenos principes compescendi, & ideo tolerauit fideles Iuliano apostatę obedire in his, quę non erant contra fidem, ut maius fidei periculum uitaretur. Legimus et multos sanctos infidelibus edificasse, & seruasse. Sicut Ioseph Pharaoni. Daniel Nabuch. Et Mardocheus Afluero. Sed alia ratio est de infidelibus, qui nunquam fidē susceperunt, & de apostatis, vel hereticis relapsis ut dictum est.

De

De scismate.

Deinde considerandum est de scismate. Circa quod consideranda sunt quatuor. Primo utrum scisma sit spirituale peccatum. Secundo utrum sit grauius infidelitate. Tertio de potestate scismaticorum. Quarto de pena eorum. Ad primum. sc. utrum scisma sit spirituale peccatum, dicendum, quod sicut Isid. dicit in li. Eth. Nomen scismatis a scissura uocatum est. Scissio autem unitati opponitur. Vnde peccatum scismatis dicitur, quod directe & p se opponitur unitati. Sicut enim in rebus naturalibus id quod est per accidens non constituit speciem, ita etiam nec in rebus moralibus, in quibus id quod est intentum est per se. Quod autem sequitur præter intentionem est quali per accidens. Et ideo peccatum scismatis proprie est spirituale peccatum, ex eo quod intendit se ab unitate separare quam charitas facit, quæ non solum alteram personam alteri uniti spirituali dilectionis uiuculo, sed etiam totam ecclesiam in unitate spiritus. Et ideo proprie scismatici dicuntur, qui propria sponte & intentione se ab unitate ecclesiæ separant, quæ est unitas principalis. Nam unitas particularis aliquorum adinucem, ordinatur ad unitatem ecclesiæ, sicut compositio singulorum membrorum in corpore naturali ordinatur ad totius corporis unitatem. ecclesiæ autem unitas in duobus attenditur. sc. in connexionione membrorum ecclesiæ ad inuicem, seu in communicatione, & iterum in ordine omnium membrorum ecclesiæ ad unum caput, secundum illud. Col. 2. Inflatu senu carnis sue & non tenens caput ex quo totum corpus per nexus & connexiones subministratum & constructum crescit in augmentum Dei. Hoc autem caput est ipse Christus, cuius uicem in ecclesia gerit summus pontifex, & ideo scismatici dicuntur qui subesse renuunt summo Pontifici, & qui membris ecclesiæ eidem subiectis communicare recusant. Per alia quidem peccata diuiditur homo a Deo, sicut dicitur 1. Cor. 49. Peccata uestra diuiserunt inter uos & Deum uestrum. Sed hoc est per accidens & præter intentionem peccantis, accidit ex inordinata conuersione eius ad commutabile bonum, & ideo non est scisma per se loquendo. Item licet omne peccatum mortale sit celestium inobedientia mandatorum, sicut ait. Ambr. tamen non obedire præceptis ecclesiæ cum rebellionem quadam constituit scismatis rationem, dico autem cum rebellionem, cum pertinaciter præcepta contemnit, & iudicia eius subire refusat. Hoc autem non facit quilibet peccator. Vnde non omne peccatum est scisma. Est autem differentia inter scisma & hæresim, quia secundum Aug. contra Faustum. Scisma est eadem opinanté, atq; eodem ritu colentem quo ceteri, solo congregationis delectari discidio. Hæresis uero diuersa opinatur ab his quæ catholica credit ecclesia. Distinguntur hæresis & scisma secundum ea quibus utrunque per se & directe opponitur. Nam hæresis per se opponitur fidei. Scisma autem per se opponitur unitati ecclesiasticæ charitatis. Et ideo sicut fides & charitas sunt diuersæ virtutes, quamuis quicunque careat fide careat charitate, ita etiam scisma & hæresis sunt diuersa vitia, quamuis quicunque est hæreticus sit etiam scismaticus, sed non conuertuntur. Et hoc est quod dicit Hier. in epistola ad Galathas. Inter scisma & hæresim hoc interesse arbitror, quod hæresis peruersum dogma habet, scisma ab ecclesiâ separat, & tamé sicut amissio charitatis est uia amittendi fidem, secundum illud. 1. Th. 6. A quibusdam aberrantes. sc. a charitate, & aliis huiusmodi conuersi sunt in uaniloquium, ita etiam scisma est uia ad hæresim. Vnde Hier. ibidem subdit, quod scisma in principio aliqua in parte potest intelligi diuersum ab hæresi. Cæterum nullum scisma est nisi sibi aliquam hæresim constringat, ut recte ab ecclesiâ unitate recessisse uideatur. Ad secundum. sc. utrum scisma sit grauius peccatum infidelitatis, dicendum quod grauitas peccati dupliciter potest considerari. Vno modo secundum suam speciem. Alio modo secundum circumstantias. Et quia circumstantiæ particulares sunt, & in finitum modis variari possunt, quando queritur in communi, de duobus peccatis quod sit grauius, intelligenda est questio de grauitate, quæ attenditur secundum genus aut speciem peccati, genus autem aut speciem peccati attenditur ex obiecto, & ideo illud peccatum quod maiori bono contrariatur, est ex suo genere grauius peccatum, sicut peccatum in Deum, quam peccatum in proximum. Manifestum est autem quod infidelitas est peccatum contra ipsum Deum, secundum quod ipse est ueritas prima cui fides innitur. Scisma autem est contra ecclesiasticam unionem, quæ est quoddam bonum participatum, & minus quam sit ipse Deus. Vnde manifestum est quod peccatum infidelitatis ex suo genere est grauius quam peccatum scismatis, licet possit contingere, quod aliquis scismaticus grauius peccet, quam quidam infidelis, propter maiorem contemptum, uel propter maius periculum quod inducit, uel propter aliquid huiusmodi. Legitur tamen grauius esse punitum peccatum scismatis, quam peccatum hæresis, uel idolatriæ, quod attestari uideatur grauitati peccati, secundum illud Deu. 26. Secundum mensuram delicti, erit & plagarum modus. Quod autem in grauius punitum

Speculum Morale.

fuerit peccatum scismatis, patet Numeri. 26. Si nouam rem fecerit dominus, ut aperiens terra, os suum deglutiat eos, & omnia quæ ad eos pertinent, descendent in infernum, scietis quod bla phemauerunt dominum. Item decem tribus quæ uitio scismatis a regno Dauid recesserunt, grauius sunt punitæ, sicut habetur 4. Reg. 17. Peccatum uero infidelitatis uel idolatriæ humana manu gladio punitum est Exo. 32. cuius ratio est, quia iam manifestum erat per legem susceptam quod erat unus Deus, & quod non erant alij Dii colendi, & hoc erat apud eos per multiplicia signa confirmatum, & ideo non oportebat quod peccantes contra hanc fidem punirentur miraculosa, aliqua sola pena, sed solum communi. Sed nõ erat sic notum apud eos quod Moyses deberet esse semper eorum princeps, & ideo rebellantes eius principatui oportebat miraculosa & inconfueta pena puniri. Vel potest dici, quod peccatum scismatis quandoq; grauius est punitum in populo illo, quia erat ad seditiones & scismata promptus, dicitur enim Esdræ. 4. Ciuitas illa a diebus antiquis aduersus regem rebellat, & prelia concitantur in ea. Pœna autem maior quandoq; infligitur pro peccato magis consueto. Nam pœne sunt medicinæ quædam ad arcendum homines a peccato, tamen ubi est maior pronitas ad peccandum debet seuerior pena adhiberi. Decem autem tribus non fuerunt solum punitæ pro peccato scismatis, sed etiam pro peccato idolatriæ. Item sicut bonum multitudinis est maius, quam bonum uicini, qui est de multitudine, ita est minus quam bonum extrinsecum ad quod multitudine ordinatur. Sicut bonum ordinis exercituum est minus, quam bonum ducis. Et similiter bonum ecclesiasticum, unitatis cui opponitur scisma, est minus quam bonum ueritatis diuinæ cui opponitur infidelitas. Item licet scisma opponatur charitati, & infidelitas fidei, quæ minor est, hoc tamen non prohibet quin infidelitas sit grauior, quia charitas habet duo obiecta. Vnum principale. sc. bonitatem diuinam, & aliud secundarium, sc. bonum proximi. Scisma autem & alia peccata quæ sunt in proximum opponuntur charitati quantum ad secundarium bonum, quod est minus quam bonum fidei, quod est ipse Deus. Et ideo ista peccata sunt minora quam infidelitas. Sed odium Dei quod opponitur charitati, quantum ad principale obiectum, non est minus, tamen inter peccata quæ sunt in proximum, peccatum scismatis uideretur esse maximum, quia est contra spirituale bonum multitudinis. Ad tertium. sc. utrum scismatici habeant aliquam potestatem, dicendum quod duplex est spiritualis potestas. Vna quidam sacramentalis, alia iurisdictionalis. Sacramentalis quidem potestas est, quæ per aliquam consecrationem confertur. Omnes autem consecrationes ecclesiæ sunt immobiles manente re quæ consecratur, sicut patet et in rebus sinanimatis. Nam altare semel consecratum, non consecratur iterum nisi fuerit dissipatum, & ideo talis potestas sem suam essentiam remanet, qui per consecrationem est eam adeptus, quod diu uiuit siue in scisma siue in hæresim labatur, quod patet ex hoc quod rediens ad ecclesiâ nõ iterum consecratur. Sed quia potestas inferior non debet exire in actum nisi sem quod mouetur a potestate superiori, ut et in rebus naturalibus patet. Inde est quod tales usum potestatis amittunt, ita etiam quod non licet eis sua potestate uti. Si tamen fuerint, eorum potestas effectum habet in sacramentalibus, quia in his homo non operatur nisi sicut instrumentum Dei. Vnde effectus sacramentales nõ excluduntur propter culpam quancunq; conferentis sacramentum. Potestas autem iurisdictionalis est quæ ex simplici iniunctione hominis confertur, & talis potestas non immobiliter adheret. Vnde in scismaticis & hæreticis non manet, unde non possunt absolueri nec excommunicare, nec indulgentias facere, aut aliquid huiusmodi, quia si fecerint, nihil est actum. Cui ergo dicitur tales non habere potestatem spirituales, intelligendum est uel de potestate secunda, uel si referatur ad primam potestatem, non est referendum ad ipsam essentiam potestatis, sed ad legitimum usum eius. Ad quartum. sc. de pena scismaticorum, dicendum quod pro peccato quis, per ea debet puniri, ut dicitur Sap. 11. Scisma. cuius autem ut ex dictis patet, in duobus peccat. In uno quidem, quia separat se a communione membrorum ecclesiæ, & quantum ad hoc conueniens pena scismaticorum est ut excommunicentur. In alio uero quia subdi recusant capiri ecclesiæ & quia coherceri nolunt per spirituales potestatem ecclesiæ, iustum est ut potestate temporali coherceantur. Et quia pœne uitæ presentis medicinales sunt, ideo quoniam una nõ sufficit ad coherendum hominem sup additur altera. Sicut & medici diuersas medicinas corporales apponunt, quoniam una nõ est efficax. ita et ecclesia, quoniam aliquis per excommunicationem sufficiens nõ reprimatur, adhibet coherentionem brachii secularis. Sed si uana pœnas sufficiens, non debet alia adhiberi. Quantum autem excommunicentur scismatici, tamen in articulo necessitatis possent aliqui recipere orationem a scismatico, sicut dicit Aug. in libro contra Donatistas, quia melius est de hac uita cum signo Christi exire a quocunq; detur et si sit Iudeus uel paganus, quoniam tunc hoc signo quod per baptismum confertur. Item per excommunicationem uero interdicitur illicio actio, per quam aliquis salubrib. monitis diuinos reducit ad ecclesiæ unitatem.

Tomus Primus.

Cc 3 tatem,

Speculum Morale Vincentij.

tatem, cum & ipsa separatio quodammodo eos reducit, dū de sua separatione confusi, quandoq; ad penitentiam adducuntur.

De impugnatione ne veritatis agnisc. Diff. XXXI.

DEinde considerandum est de impugnatione veritatis agnisc, qua, saliquis ex cetera malicia veritati procaciter aduersatur. Est autem triplex veritas, videlicet veritas vite doctrinæ, & iustitiæ. Veritas vite consistit in humili sui reputatione, quia qui se putat aliquid esse cum nihil sit, ipse se seducit. 2. Corinth. 6. Superbus se reputat aliquid esse, humilis se iudicat nihil esse. Nam quanto se magis discit, & defectus suos agnoscit, tanto se minus esse, & minus valere cognoscit. Bern Humilitas est virtus, qua homo verissima sui cognitione, ipse sibi vilescit, hæc est via veritatis, sicut ait Psal. Deduc me in via tua. s. humilitatis, & ingrediar in veritate tua. Si hanc viam dimisisti a veritate cadendo, sicut de diabolo dominus dicit Ioh. 4. Ille in veritate non stetit, ora cum propheta dicens. Viam iniquitatis amoue a me. Quomodo. Et in lege tua miserere mei. Illa lege quam de disti delinquentibus in vias id est delinquentibus veritatem, quorum vnus ego sum, qui a veritate cecidi. Sed nunquid quæ cecidit non resurget? vtique, propter hoc viam veritatis elegi, id est humilitatem cordis, me miserum sentiendo, & humilitatem oris peccata propria confitendo, secundum illud Eccl. 4. Pro anima tua non confundaris dicere verum. Est enim confusio adducens peccatum, & est confusio adducens gratiam & gloriam. De confessione infra. Secundo veritas vite consistit infideli dilectione Dei, videlicet & proximi. Dilectio Dei facit Deo deuote seruire, & ipsum seruenter & fideliter adorare, secundum illud Ioh. 4. Spiritus est Deus, & eos qui adorant, in spiritu & veritate oportet adorare. Dilectio proximi facit verè sine fictione ipsum diligere, bonum eius optare, & eius miserijs condolere. Ideo dicitur. 1. Iohan. 3. Non diligamus verbo neque lingua, sed opere & veritate, vt & veritas dilectionis sit in corde, & probatio dilectionis in opere. Ideo Prou. 14. Misericordia & veritas non te deserant. Et 16. Misericordia & veritate redimitur iniquitas. Tertio veritas vite consistit in sancta operatione, siue in sanctorum operum actione. Isai. 37. Memento domine quomodo ambulauerim coram te in veritate, & in corde perfecto, & quod bonum est in oculis tuis fecerim. Quarto consistit in aduersorum forti perpeffione, vt. homo in aduersis a veritate non deficiat. Sicut legimus de Thobia, qui in captiuitate positus veritatis viam non deseruit. Tho. 1. Veritas vite a mundanis multipliciter impugnatur, superbiendo, de se inaniter præsumendo, peccata sua non confitendo humiliter, sed potius occultando, vel improbè defendendo, proximos non verè sed simu latorie diligendo, eisque in necessitate nec subueniendo, nec etiam compatiendo. Ideo bene dicitur Olee. 4. Non est veritas, non est misericordia, non est scientia Dei in terra. Nec mirum quia spiritus veritatis mundus non potest accipere Ioan. 14. Vnde multi peruersi homines leguntur viros sanctos impugnasse, pro veritate vite, pro eo qd eorum vitam pessimam arguebant, Vt Ioseph venditus fuit a fratribus, quia accusauit eos apud patrem crimine pessimo. Gen. 38. Iratus est rex Saul contra Ionathan filium suum, quia Dauid qui vere innocens erat excusabat. 2. Regu. 20. Item Achabod erat Micheam &c. require infra. Item quia Iohannes arguebat Herodem dicens. Non licet tibi habere uxorem fratris tui, ad præces Herodiadis misit eum in carcerem & decollauit Matthæum. 14.

Veritas doctrinæ consistit in loquendo veraciter. Zacha. 8. Loquimini veritatem, vnusquisque cum proximo suo. Idem Eph. 4. Item in docendo seu exhortando vtiliter. Matth. 22. Magister scimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces. 2. Thi. 2. Sollicite cura teipsum probabilem exhibere Deo, operarium inconfusibilem, rectè tractantem verbum veritatis. Item in corripiendo fideliter. 2. Thi. 2. Seruum domini non oportet litigare sed mansuetum esse ad omnes, cum modestia corripientem eos, qui resistunt veritati, nequando det eis Dominus penitentiam ad cognoscendum veritatem. Item in defendendo vtiliter, vt. homo veritatem doctrinæ defendat contra hereticos, & alios infideles, sicut fecerunt sancti martyres vsque ad mortem. Sicut dixit dominus stans coram Pilato imminente passione. Ioh. 18. In hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, vt testimonium perhibeam veritati. Prouer. 12. Labium veritatis firmum erit in perpetuum. Econtra multipliciter impugnatur hæc veritas, quia multi veritatem odiunt. Vnde Gal. 4. Inimicus factus sum vobis verum vobis dicens. Inde est illud vulgare prouerbum. Veritas odium parit. Item veritatem non audiunt. 2. Th. 4. Erit tempus cum sanam doctrinam non sustinebunt &c. Sequitur. Et a veritate quidem auditum auertent &c. Item veritatem non loquuntur, quoniam non est in ore eorum veritas. Sciendum autem quòd multi veritatem non loquuntur, alii quidem præ pudore confusionis male retrahènt, alii præ timore male humiliante, alii ex amore male inflam-

mante, alii ex dolore mentem desolante. Primo quidem aliqui non loquuntur veritatem præ pudore malè retrahente. Sicut mulier suspecta de adulterio, non audet recognoscere ne confundatur. Et multi nõ audent confiteri peccata sua, vnde minorā dicunt, & subtracent turpiora, vel non plenè, vel non planè & nudè dicunt. Contra quos dicitur Eccl. 4. Pro anima tua &c. vt supra. Item prælatus vel prædicator malam habens vitam, & multorum conficius peccatorum non audet corripere de peccatis, in quibus se culpabilem esse sentit. Sicut super illud psal. Ne aufers de ore meo verbum veritatis vsque quaque, dicit Obmutescet eloquentia, si rea sit conscientia, quasi diceret. Non me permittas malam habere vitam, propter quam non audeam dicere veritatem. alii veritatem non loquuntur præ timore malè humiliante. Sicut latro coram iudice ne puniatur, & puer coram magistro ne verberetur, & multi ne perdant pecuniam, gratiam, vel amicitiam magnorum subtracent veritatem. Vnde multi timent magnis hominibus dicere veritatem, ne perdant eorum gratiam vel fauorem. Contra quod Gal. 2. dicit Apostolus, quòd beatus Petrus absentibus Iudeis cum gentibus edebat, cum autem venirent subtrahebat se timens eos qui ex circuncisione erant. Sequitur. Sed cum vidissem quod non rectè ambularent ad veritatem euangelij, dixi Cephæ coram omnibus &c. Ausus est inferior suum superiorem arguere. Vnde mirabilis fuit constantia libertatis in Paulo, sed non minus mirabilis sanctitas humilitatis in Petro, quia veritas parit odium, & veritas oditur, & veritatem dicentes odiuntur, repelluntur, persecutiones, damna, & iniurias patiuntur, si deo non inuenitur Paulus nec Petrus id est superior humilis & patienter inuenitur. Sed in persona constantis viri dicit psal. Veritatem tuam & salutarem tuam dixi. Non abscondi misericordiam tuam, & veritatem tuam a concilio multo, in quo tamen solent multi & magni homines congregari. q. d. nec propter multitudinè nec propter magnitudinem personarum tacui veritatem. Tertio veritatem tacent aliqui, ex amore malè inflammante. Sicut mul ti vendendo & emendo mendacia multa dicunt, sicut patet ex dictis supra de fraudulentia. Item adularores, qui semper volunt dicere placencia, in omnibus quærunt habere gratiam, & fauorem non audent dicere veritatem. Vnde Seneca de beneficiis. Demonstrabo cuius rei laborant penuria, etiam magna fastigia, quid oia possidentibus desit, secundum qui verum dicat. Istud hodie satis apparet in curijs magnatorum. Item. 3. Reg. 21. De Acham rege pessimo cui interroganti. Ire debemus in Ramoth Galaad. Responderunt quadrigenti prophete, qui credebant ei placere. Sic, ei vicioriam promittentes. Solus Micheas dixit ei veritatem, & ideo missus fuit in carcerem durissimè dietatus pane tribulationis, & aqua angustie. Similiter cum Xerxes bellum indiceret Græcis cū exercitu maximo & apparatu infinito, & omnes consilij sui dicerent adulando, quòd Græcia nullo modo possit ei resistere, solus Demaratus prædixit ei periculum, & quia non est ei creditum. Xerxes cum toto exercitu suo confusus est turpiter & deuictus. Quarto veritatem non dicunt aliqui præ dolore mentem desolante, quia videlicet de correctione non sperant, sed magis vt aduortores exasperati deteriores fiant psal. Obmutui & humiliata sum & filii a bonis &c. Hic. 10. Factus est sermo domini in opprobriū & in derisum tota die, & dixi non recordabor eius, neque loquar ultra in nomine eius, & factus est in corde meo quasi ignis exestuus claususque in ossibus meis, & defeci ferre non sustinens. Quod alii qui deteriores fiant post veritatem auditam patet in multis exemplis inferius annotatis. Sic igitur declaratum est, quòd aliqui veritatem non loquuntur. Item veritatem persequuntur, vel occultè detrahendo, secundum illud Iob. 6. Quare detraxistis sermonibus veritatis? Sicut verbis Amos detraxit Amasias sacerdos. Amos. 7. Misit Amasias sacerdos ad Ieroboam dicens. Rebellauit contra te Amos &c. non poterit terra sustinere omnes sermones eius &c. Vel aperte contradicendo. Sicut Iudæi verbis Christi. Et sicut Helimas magus Paulo. Act. 13. Vel personam docentis vel corripientis persequendo. Sicut rex Achab oderat Micheam, quia prædicebat ei veritatem. 3. Reg. 22. Ego inquit odi eum, quia non prophetauit mihi bonum sed semper malum, & misit eum in carcerem. Item Asa rex Iuda misit Ananiam prophetam in neruum quia ausus fuit eum arguere super hoc quòd confusus fuerat de Benadab rege Syriæ. 2. Paral. 16. Item ad imperium regis Ioas lapidatus est Zacharias filius Ioiaðæ. qui regem & principem arguebat pro eo, qd dominum dereliquissent. 2. Paral. 23. Item cum Achior dixisset magna, quæ fecerat Deus pro filiis Israèl, irati sunt omnes magnates Holofernis, & volebant eum occidere, Holofernes etiam indignatus est Iudith. 5. & 6. Item Sedechias clausit Hieremiam in carcerem dicens quare vaticinatis &c. Hierem. 32. Item librum prophetie de captione ciuitatis Hierusalem misit rex in ignem, & iussit Hieremiam & Baruth comprehendenti Hiere. 36. Postmodum vero cū prophetizaret captione ciuitatis eiusdè missus est in lacum,

lacum, in quo non erat aqua, sed lutum & descendit Hieremias in cęnum Hier. 38. Item Daniel per veritate nullus est in lacum leonum Dan. 13. Item cum dñs de multis argueret hypocritas phariseos, ceperunt illi grauius insistere, & os eius opprimere de multis insidiantes ei Luc. 11. Item pharisei cęco nato & illuminato male dixerunt, & extra Synagogam eiecerunt, pro eo quod veritatem audebat asserere. Io P. 9. Item principes sacerdotum audientes Apostolorum verba de doctrina Christi, cęcis denunciauerunt ne in nomine Christi amplius loquerentur. Illi autem ibant gaudentes a cōspectu concilii, quoniam &c. Act. 5. Item audientes Iudęi verba Stephani dissecabantur cordibus suis &c. Act. 7.

Veritas iustitię consistit in quatuor, quę simul notantur. *Is. 16.* Preparabitur in misericordia solum eius, & iudex sedebit super illum in veritate iudicans, & quęrens iudiciũ, & velociter redens quod iustum est. Primo namque notatur clementia rigorem contemperans, quia vniuersę vię domini misericordia & veritas. Quilibet iudex, sic debet esse iustus, vt clementiam nõ omittat, sic clemens vt iustitiam non relinquat. Et hoc optimè dicitur in psal. Propter veritatem & mansuetudinem & iustitiam &c. Greg. Regat disciplinę vigor mansuetudinem, & mansuetudo ornet vigorem, & sic alterum commendetur ex altero, vt nec vigor sit rigidus, nec mansuetudo dissoluta. Sit amor sed nõ emolliens, sit rigor sed non exasperans, sit zelus sed non immoderatè sequies, sit pietas sed non plusquam expedit patiens. Secundo notatur tranquillitasurbationis & iracundię motum sedans, & hoc notatur in seessione. *Is. 9.* Super solum David & super regnum eius sedebit. De summo iudice dicitur Sap. 1. Tu autem domine cum tranquillitate iudicas. Tertio notatur sedulitas discussionis. *Unde Iob. 31.* Causam quę nesciebam, diligentissimè inuestigabam. Quod exponens Greg. ait Hic docemur, quod ad proferendam sententiam in iudicio nunquę precipites esse debemus, ne timere indiscussa iudicemus, ne qualibet mala audita nos moueant, ne passim sine probatione credamus. *Deuter. 13.* Si audieris in vna vrbitum. & diuises aliquos &c. Sequitur. Quęre sollicitè & diligenter rei veritate perspecta, si inuenis certum esse, quod dicitur, & abominationem opere perpetratam, statim percuties habitatores verbis &c. Quarto celeritas decisionis. *Ioelis. 3.* Cito velociter reddam vicissitudinem &c. prouer. 22. Vidisti hominem velocem in opere suo, coram regibus stabit. Et *Eccl. 31.* In omnibus operibus tuis esto velox &c. In iudiciis tamen non est ita festinandum quod precipitanter & sine debita deliberatione sententia proferatur, nec tandiu differendum quod negotium interminabile videatur. Quales debeant esse iudices pulchre describitur *Exo. 18.* Prouide de omni plebe viros potentes, & timētes Deum, in quibus sit veritas, & qui oderint auaritiam, & constituē ex eis tribunos &c. vt iudicent populum omni tempore. Prouide inquit, in quo insinuat, quod non sine magna deliberatione debent iudices institui. De omni plebe, nõ solum de patria tua, domo, vel familiaritate, vel affinitate. Viros non muliebres, timidos, pusillanimes, negligentes, sed viriles, & strenuos. Potentes, non potentia temporalis qua pauperes opprimant, sed potentia virtuali, qua minus potentes protegant, & opprimentum potestati resistant. *Eccl. 7.* Noli velle fieri iudex nisi virtute valeas irrumperē iniquitates. Sequitur. Et timentes Deum. Iudex qui timet Deum, non timet hominem, ita quod propter hominem iudicet contra iustitiã, quia qui timet Deum nihil trepidabit. Item iudex timens Deũ & sciens quod si iniuste iudicauerit, ipse iniuste iudicabitur, horret incidere in iudiciũ Dei. Propter hoc Iosaphat rex dicebat iudicibus. *2. Paral. 20.* Videte quid faciatis, non enim hominis exercetis iudiciũ sed Dei, & quodcumque iudicaueritis, in vos redundabit, sit timor dñi vobiscum & cum diligenter cuncta facite. Sequitur. In quibus sit veritas. Iudex autem debet veritatem diligere, veritatē inquirere, & secundum veritatē in omnibus iudicare. Et qui oderint auaritiam, quia auaritia sepe peruertit iudicium, vt infra patebit. Veritas iustitię multipliciter impugnatur. Nam a quibusdam distrahitur, & venialis efficitur, contra id quod dicitur prou. 23: Veritatem eme & noli vendere. Et. *28.* Qui cognoscit personam in iudicio nõ bene facit, hic enim pro bucella panis deserit veritatem. Sed heu in curiis omnia venialia proponuntur, locus, tempus, accessus audientia, iustitia, consilium, patrocinium, verbum, silentium, ac etiã bonus vultus &c. Require infra de acceptione munerum. Propter veritatem Ioseph venditur in Ægyptum. Et Christus, qui veritas est *Ioh. 4.* Ego sum via, veritas, & vita, a discipulo veditur & traditur occidendus. Item veritas protrahitur, nam quandoque veritati contradicitur, quod est contra Deum rationem & iustitiam, & contra illud *Eccl. 4.* Non contradicas verbo veritatis ullo modo. Si vero veritas ita sit euidentis quod ei contradici non possit, quæruntur difugia, inuenitur consilia, dilationum tempora præscribuntur, vt saltem quod negari non potest, in longa tempora differatur, vt vel mors interini superueniat, vel occurrat infirmitas, vel laboribus & expensis fatigatus pauper, vel affectus tediō, vel de sententia de

Speculum Morale.

esperatus, totum dimittere, vel cum aduersario componere compellatur. Item quidam veritatem incarceration, & hoc contingit multis modis, quia vel persona pauperis veritatem habens pro se, vel testis eius volentes perhibere testimonium veritati, capiuntur, affliguntur, & carceri mancipantur, vel literę veritatis, vel inuestigatæ de mandato principis pro veritate confectę, rapiuntur, detinentur, & nunquam postea videbuntur, vel munera in præiudicium veritatis accepta, puta vasa aurea & argentea, iocalia præciosa, & alia huiusmodi detinentur, & in arcibus, scriniis, & cameris includuntur. *Rō. 1.* veritatem Dei in iustitia detinent. Item veritatem quidã dilacerat, & hoc solet fieri multis modis. Nam ipsa prosternitur & pedibus conculcatur, conculcata spoliatur, spoliata mutilatur, mutilata iugulatur. Primo quidem prosternitur, nam qui prius erant diuites fiunt pauperes, qui prius in equis curiam sequebantur, equos suos vendere, venditos expendere & peditare coguntur, & plerumque quorum pedibus conculcantur, quandoque etiã dilamantur in iustitiam, vt sic eis tanquam infamibus nõ credatur, & sic veritas prosternitur. Ideo bene dicitur *Is. 49.* Conuersum est retrorsum iudicium, & iustitia longe stetit, corruit in plateis veritas, & æquitas non potuit ingredi. Nota & exponit. *Item Dan. 8.* Prosternetur veritas in terram. Item veritas prostrata spoliatur, quia qui veritatē habet, bonis suis temporalibus spoliatur. Vel veritas spoliatur quod per mendaces informationes iudex decipitur, vt veritas mendacium videatur, & quasi veste sua denudata aliena veste & colore vestitur. Vnde *Rō. 1.* Veritatem Dei commutauerunt in mendacium. Item veritas laceratur, & membratim detruncatur. Multi enim vel veritatem non dicunt, vel non totam, sed sic diminuunt, quod vix remanet pars integra. In iudicio veritatem pauperis recitando partem referunt, quę videlicet minus facit ad re, quod autem magis est necessarium reticent & occultant, vel veritatem diminuunt, quia corripiendo, prædicando, exhortando, nituntur dicere quod credunt placere auditoribus, & sic non totam veritatem proferunt ne offendant, vel vni dicunt vnum alii aliud, & sic sunt personarum acceptores. Vel membratim lacerant veritatem, quia oculos eius eruunt ne videat, dentes frangunt ne mordeat, manus amputant ne possit contra eos aliquid operari, pedes ne possit quoquam procedere, nisi ad voluntatem eorum, linguam præcidunt ne loquatur, os obstruunt quandoque; tantis muneribus, quod loqui vel clamare non potest. Exemplum de aduocato qui a duobus contra se inuicem litigantibus accepit munera, ab vno bouem, ab alio vero vaccam. Cum essent ambo coram iudice, & aduocatus raceret, vnus dixit. Bos loquere. Respondit alius non faciet, quia vacca non permittit. Sic ergo patet, quomodo veritas laceratur. Ideo *psal. Saluum me fac domine quoniam defecit factus, quoniam diminutę sunt veritates a filiis hominum.* Item veritas ingulatur, & occiditur. Sicut patet quod *Isaias.* Hieremias, omnes Apostoli, & discipuli Christi, omnes etiam martyres ludibria & verbera experti, insuper & vincula, & carceres, lapidati sunt, sceti sunt, tentati sunt, in occisione gladii mortui sunt. Vnde caput martyrum Iesus dicit *Ioh. 8.* Quid me quæritis interficere hominem qui vera locutus sum vobis?

De obstinatione.

Deinde considerandum est de obstinatione seu obduratione. Circa quam consideranda sunt duo. Primo de causa obstinationis. Secundo de effectibus eius. Circa primum sciendum, quod aliquis dicitur obstinatus, vel obduratus, quando pertinaciter & irreuocabiler est obfirmatus in malo. Sicut de Simeone & Leui, dicitur *Gen. 49.* Maledictus furor eorum, quia pertinax, & indignatio quia dura. Sciendum autem quod sicut aliquis materialiter obduratur multipliciter, videlicet ex forti adhesionē, longa congelatione, multa defecatione, magna malleatione, sic cor impij obduratur in malo. Primo quidem forti adhesionē. Sicut res aliqua fragilis fortiter adhærendo alicui duro & immobili, fit durum & immobile, vt ostrea fortiter adhærendo alicui saxo duro, sunt immobiles coram mare, & duę tabulę forti glutino copulatę, duriores fiunt & minus separabiles, quam si esset quælibet earum per se, quanto diutius fuerint glutiuatę, tanto sunt duriores. Sic etiam est de lapidibus & cemento. Simili modo mens hominis vehementer adhærens culpę obduratur in culpa. Sicut de impijs conquerendo dicit dominus. *Hier. 17.* Indurauerunt ceruicem suam ne audirent me, & ne acciperent disciplinam. Ideo dicitur *Deut. 10.* Ceruicem vestram ne induretis amplius. *Psal.* Nolite obdurare corda vestra. Secundo obduratur aliquid longa congelatione. *Eccl. 43.* Frigidus ventus aquilo flauit, & gelauit cristallum ab aqua. Et *Iob 38.* In similitudinem lapidis aquę durantur. Ita cor hominis iniquitatum frigore congelatum fortiter obduratur in malitia. Sicut de Vehemoth dicitur *Iob. 41.* Cor eius congelabitur quasi lapis. Sed quia potens est Deus de lapidibus suscitare filios Abrahę. *Matth. 4.* ideo promittit *Ezech. 11.* Auferam cor lapideum de carne vestra, & dabo vobis cor carneum &c. Itē obdurat aliquid forti defecca

Tomus Primus.

Cc

4

tionē,

tionem, sicut lutum & terra arefactione, & later forti decoctione. Pf. Induret & arefeat. Is. 43. Indurasti cor nostrum ne timerem? te. Sicut terra super quam diu non cecidit nec ros nec pluuia arefit & induratur, quia non recipit humorem roris nec pluuia, sic mens hois quæ nec humorem gratiæ nec pluuiam lachrymarum compunctio nis vel pœnitentiæ desiccatur. Sicut Pf. conqueritur dicens. Anima mea sicut terra sine aqua tibi, velociter exaudi me domine &c. Itē induratur aliquid forti malleatione, sicut mcus quanto magis malleatur, tanto amplius induratur. Job 49. Cor eius indurabit quasi lapis, & stringetur, quasi malleatoris incus. Et Exod. 7. Induratum est cor Pharaonis. Quanto enim plus flagellabatur, a Deo, tanto plus indurabatur. Sciendum autem quod obduratio vel obstinatio duo importat. Primum est motus voluntatis humanæ inherens malo, & sic peccatum pœcedens est cā obstinationis. Nam ex peccatis quibus homo vehementer inheret, meretur obstinari. Aliud est subtractio gratiæ, ex qua sequitur, quod mens hominis non illuminatur ad rectē videndum, nec emollitur ad rectē viuendum, & secundum hoc Deus est causa excecationis & obstinationis. Ideo. j. Cor 9. Cui vult miseretur, & quem vult indurat. Et Exo. 4. Ego indurabo cor Pharaonis. Deus. n. iusto iudicio gratiam non infundit illi, in quo inuenit obstaculum impiæ voluntatis. Circa secundum s. de effectibus obdurationis. Sciendum quod quanto aliquid est durius, tanto fortius retinet impressionem. Sicut patet in lapidibus & metallis. Sic quanto mens hominis in peccato magis fuerit obdurata, tanto inseparabilius adheret ei peccatum. Vnde Hier. 17. Peccatum Iuda scriptum est sulo ferreo in vngue adamantino. Adamas, vt dicitur, frangi, non potest, nisi Hyrci sanguine calido superfusio. Et cor hominis obdurati non scinditur ad compunctionem, nisi Christus illud mirabiliter suo perfuderis sanguine pœcio so, immo frequenter Deum vocantem ad pœnitentiam contemnit. Ro. 2. An ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? secundum duritiam autem tuam & cor impenitens thesaurizans tibi iram in die ire, & reuelationis iusti iudicii Dei. Et prou. 28. Qui corripientē dura ceruice contemnit repentinus ei superueniet interitus. Item quanto aliquid est durius tanto difficilius penetratur ad nouæ impressionis receptionem. Ita cor hominis indurati difficilius immutatur per gratiam, immo resistit spiritui sancto tangenti. Sicut dicitur Act. 7. Dura ceruice & incircuncisi cordibus & auribus, vos semper spiritui sancto resististis. O quam frequēter & piē tangit spiritui sancto corda nostra, & nos eius visitationes & inspirationes contemnimus. Item quanto aliquid est durius, tātō difficilius emollitur. Sic cor hominis obdurati vix emollitur ad pietatem, cū habeat impietatem in corde. Sicut de Nabal dicitur. 2. Reg. 25. quod erat vir durus & pessimus, vnde nec pœcibus nec beneficiis receptis, nec miserabili statu Dauid motus est ad pietatem. Et de structione dicitur Iob 39. Duratur ad filios suos quasi non sint sui. Item habens impietatem in ore. 3. Reg. 12. Respondit rex populo dura. Et quia sermo durus suscitatur furorem. Prou. 15. Ideo diuiserunt se ab eo decem tribus, & diuisum est regnum. Itē habens impietatem in opere sicut patet de Pharaone & Agyptiis. Exo. 1. Oppresserunt eos operibus duris luti & lateris. Et Hest. 14. Dura vos opprimunt seruitute. Item quanto aliquid est durius, tātō est procliuus ad cadendū, quia videlicet ponderosus est, & materia magis compacta, ideo sua grauitate deorsum tendit. Greg. Peccatum quod per penitentiam non diluitur, mox suo pondere ad aliud trahit. Ideo prou. 28. dicitur. Qui mentis est duræ corruet in malum. Item quanto aliquid est durius, tanto vehementius malleatur. Sic impius induratus, a Deo nō ad emendationem, sed ad consumptionem tunditur, & durissimè malleatur. Prou. 19. Parata sunt derisoribus iudicia, & mallei percutientes stultorum corporibus. Hier. 30. Plaga inimici percussit te castigatione crudeli, propter multitudinem iniquitatis tuæ dura facta sunt peccata tua. verba sunt domini ad impium in inferno damnatum. Vnde sequitur. Quid clamans ad me super contritione tua. q. d. Si clamares, frustra clamares, quia insanabilis est dolor tuus, propter multitudinem iniquitatis tuæ, & propter dura peccata tua, feci hoc tibi. Isai. 27. Visitabit dominus in gladio suo duro & grandi & forti &c. Et Eccl. 3. Cor durum male habebit in nouissimo. Vnde Bern. ad Eugen. Nemo duri cordis salutem vnquam adeptus est, nisi fortē misericors Deus abstulit ab eo, iuxta prophetam, cor lapideum, & dedit ei cor carneum. Quid igitur cor durum? ipsum est, qd nec compunctione scinditur, nec pietate mollietur, nec mouetur pœcibus, minis non cedit. flagellis duratur, ingratum ad beneficia, ad consilia infidum, ad iudicia seuerum, inuerecundum ad turpia, impauidum ad pericula, inhumanum ad humana, temerarium ad diuina, pœteritorum obliuiscens. pœsentia non ordinans. futura nō pœuidens & vt in breui horribilis mali mala complectari, ipsum est, quod nec Deum timet, nec hominem reueretur.

ONSEQUENTER considerandum est de secundo vitio capitali, quod est inuidia, quia sicut ait Greg. 31. Mor. Prima soboles superbiæ est inuidia, quæ dum oppressam mentem corrumpit, mox inuidiam gignit, quia dum vani nominis potentiam appetit, ne illud alius valeat adipisci tabescit. Circa inuidiam consideranda sunt duo. Primo de inuidia secundum se. Secundo de filiabus eius. Circa primum consideranda sunt duo. Primo quid sit inuidia. Secundo quare sit summopere detestanda. Circa primum sciendum quod inuidia est tristitia de alienis bonis, vt dicit Dam. lib. 2. Obiectum autem tristitiæ est malum proprium. Sed quandoque contingit bonum alterius apprehendi, vt proprium malum, & sic de alieno bono potest esse tristitia. Et hoc contingit dupliciter. Vno modo quod tristatur aliquis de bono alterius, in quantum sibi imminet periculum alicuius nocementi. Sicut quando tristatur aliquis de exaltatione inimici sui, timens ne per eum damnum, læsionem, vel iniuriam patiat, & talis tristitia non est inuidia, sed magis timoris effectus. Alio modo quando bonum alterius apprehenditur vt malum proprium, in quantum est diminutium propriæ gloriæ, excellentiæ, vel honoris, & ideo de bonis aliorum tristatur inuidus, pœcipuè de bonis illis in quibus est gloria & in quibus appetunt homines honorari. Circa secundum sciendum quod peccatum inuidiæ detestandum est multiplici ratione. Primo quia inuidus pro profectu deficit. Dicit enim Aug. quod inuidia est tristitia felicitatis alienæ. Inuidus enim de bono dolet, & de malo gaudet, sicut diabolus. Inuidi enim sunt focii diaboli in lucro, & damno, quando lucratur diabolus gaudent, quando perdit dolent, lucrum eius & damnum suum reputant. Sap. 1. Inuidia diaboli mors intraeuit in orbem terrarum. Imitantur autem illum, qui sunt ex parte illius. Inuidia dicitur, ab, in, pro, non, & videre, quia non potest videre bona aliorum. Vnde inuidus comparatur nocturæ vel vesperationi. Greg. Mens inuidi dum de alieno bono affligitur, quasi de radio solis obscuratur. Vnde sunt multa exempla. Hostis enim callidus primo homini inuidit, quia ad beatitudinem, vnde ipse corruerit, ipsum posse peruenire cognouit. Cayn fratri suo Abel inuidit, quia sacrificium eius acceptum a Deo, suo spreto sacrificio intellexit. Hinc Esau ad persecutionem Iacob exarsit, quia ius primogenituræ quod tamen ipse vendiderat Iacob percepit benedictione patris obtinuit. Hinc Ioseph. fratres sui vendiderunt, quia cognito reuelationis mysterio, ne se ipsis maior & melior fieret, eius exaltationem impedire conati sunt, vnde Gene. 37. dicitur. Quod videntes fratres eius, quod a patre plus cunctis filiis amabatur oderant eum, nec poterant ei quicquam pacifice loqui. Item narrato somnio pœsagio futurorum, quod fratres eius deberent eum adorare super terram. Sequitur. Hæc ergo causa somniorum atque sermonum, inuidiæ & odii fomitem ministrant. Saul etiam Dauid persequitur, quia quem quotidie magnis virtutum successibus sensit augeri, vltra se crescere formidauit. Iudei quoque Christum persequuntur, & perimunt, quia ipsum plusquam se honorari doluerunt. Dicitur enim Ioh. 11. Collegerunt pontifices & pharisei consilium aduersus Iesum & dicebant. Quid facimus, quia hic homo multa signa facit. Et infra. 12. Pharisei dixerunt ad semetipsos. Videtis quia nihil proficimus, ecce totus mundus post ipsum abiit. Ideo inuidia stimulante tradiderunt eum Pilato. Sicut dicitur Matth. 27. Sciebat Pilatus quod per inuidiā tradidissent eum. Ex his omnibus patet quod inuidus de alterius profectu deficit, ideo profectum vel bonum alterius nititur impedire. Item bona aliorum corrumpendo inficit. Est enim inuidiā vitium venenosum, quod primo ipsum inuidentem inficit, deinde venenum suum circumquaque diffundit. Sicut aranea quicquid fugit in venenum conuertit, sic inuidus omnia bona proximorum in deterioriorem partem interpretando corrumpit. Gregor. Quamuis per omne vitium quod perpetratur, virus hostis antiqui humano cordi infundatur, in hac tamen nequitia serpens tota vis fera sua concutit & imprimendæ malitiæ pestem vomit. Vnde bene dicitur Prou. 14. Putredo ossium inuidia. Super quod Greg. a. t. Ossa per inuidiam putrescere est, quedam etiam robusta deperire. Qualiter inuidia sit putredo ossium patet, quia inuidus ita corruptus est vt ei fatentia redoleant & redolentia fœteant, amara sunt ei dulcia & econuerso. Vnde similis est huiusmodi infirmanti, cui etiam boni cibi sunt contrarij, quia sicut mundis omnia munda sunt, ita inuidus

dis omnia sunt immunda. Item inuidia stultum efficit. Stultus.n. est, qui vestes suas dilaniat, carnē propriam lacerat, alio sibi panē dante inuadit cum dentibus, alio sibi dante alapam manum propriam amputat, oculum sibi eruit, vt alij similiter vnus ruatur. Talis est inuidus, qui alijs inuidiosē sibi ipsi soli nocet, & si aliquis damnū temporale fecerit, ipse sibi ipsi infert damnū spirituale. Vnde Prosper in lib. de vita cōtempl. dicit: Inuidus qui alienum bonum suum facit inuidendo peccatū, nulla vñ ad inuidendum cōcupiscentia prouocari, sed tm̄ superbiæ morbo vexari. Sequitur, inuidi sanctē viuētium merita sua faciunt esse peccata. Item inuidia bonis oibus spoliat, sicut docet Greg. Inuidia cum mentem tabefecit, cuncta quæ inuenerit bene gesta consumit. Sicut.n. homo ex charitate meretur in omnibus suis & aliorū operibus, in suis operando, in aliorum complacendo, vel congaudendo, ita inuidus in omnibus demeretur. Item sicut diligentiō Deum omnia cooperantur in bonum. Rom. 8. Ita inuidus omnia cooperantur in malū. Item inuidia animum cruciat. Inuidus.n. de letitia tabescit, de sanitate languescit, de pinguedine marcescit. O infania & stulticia, inuidia de alieno vulnere suum vult sanare vulnus, sanitate quaerit in aliena infirmitate, bonum in alieno malo, quod idem est, ac si quaereret ignem in aqua, & aquam in igne, in spinis vvas, & in tribulis ficus. Aug. De aliena pēna quaerit sibi medicamentum, & de salute acquirit grande tormentum. Inuidia.n. est agridudo animi, vel tristitia de felicitate alterius. Iustum est vt inuidus torqueat, qui nō quaerit nisi malum, & malum iudicat & suspicatur vbi malum non est. Poeta: Iustus inuidia nihil est, quæ primitus ipsum. Corrodit a thorē, excruciatque suum. Exemplum de rubigine quæ consumit ferrum, & de verme, & tinea, quæ de ligno & veste nascentes corrodit illa, de quibus nascuntur. Seneca: Vt inuidi in oibus ciuitatibus aures & oculos haberent, vt de omnibus profectibus torquerentur. Quam inuidi torqueantur, ponit B. Grego. signa dicens: Cum deuidum cor liuoris putredo corruperit, ipsa quoque exteriora indicat quæ grauer animum instigat vesania, color quippe pallore afficitur, oculi deprimuntur, mēbra frigescent, fit in cogitatione rabies, in dētibus stridor, cumque in latebris absconditur odium, dolore ceco terebrat conscientiam vulnus inclusum, nil letum de proprijs libet, quia tabescentem mentē sua pēna faucit, quæ torquet felicitas aliena. Nec solū magistrum torquet inuidia, sed et alios quibus inuident, detrahendo, diffamando, conuiciando, & quod deterius est et crimina mendaciter imponendo. Exemplū de Ioseph & fratribus eius. Gen. 45. Exasperauerunt eum & iurgati sunt, inuideruntque illi habentes iacula. Linguae suæ. Item inuidia peruertit iudicium. Nā malum dicit bonum, & bonum malum, ponentes lucē tenebras, & tenebras lucem. Tales conuertunt aurum in cuprum, & vinum in aqua, aquam in lutum, diem in noctem, argentum in scoria, oleum in amurcam, granum in paleam, mel in ablynthium, gaudium in mœrorem, rosam in spinas, balsamum in sterquilinum, electarium in venenum. Item inuidia occidit ne pharium. Tob. 5. Paruulum occidit inuidia. Super quod Greg. Paruulus est qui inuidia occidit, quia nisi ipse inferior existeret, de bono alterius non doleret, inuidere.n. non possumus, nisi eis quos in aliquo meliores esse putamus. Paruulū ergo occidit inuidia spiritaliter & aternaliter. vnde Sap. 2. Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum, quia paruulus est qui terrēna diligit, magnus qui aeterna concupiscit. Non inconuenienter paruulum occidit inuidia, quia huius pestis languore nō moritur, nisi qui adhuc in desiderijs infirmatur. De malis quæ facit inuidia loquens Prosper li. 3. de vita contemplatiua, ait: Inuidus qui alienum bonum suū facit esse supplicium, nulla vñ concupiscentia prouocari, sed tm̄ superbiæ morbo vexari, sed si animi eius pestem qua precipitatur intēsus, subtiliter, alteque remouentis iniuenietis cuius opprobriū vel interitum cupit, & superbiæ malo teneri, quo iugiter ingemiscit sibi meliorem, cui inuidet anteferri. Quis facile potest hoc malum verbis exprimere, quo inuidus odio hominis persequitur diuinum munus in hoīe, cum potius homo amari debeat etiam p̄ sui meriti sanctitate. Inuidus tantos habet iusta pēnæ tortores, quātos inuidiosus habuerit laudatores. Si quidem inuidiosum cā tacit meriti, inuidum pēna peccati, nec ei pot̄ ab homine adhiberi remedium, cuius est vulnus occultum. Sequitur: Inuidi quicquid boni fieri a sanctis audiunt, aut omnino nō credunt, aut res bene gestas in malum malē interpretando conuertunt, omne malum quod de eis mendax fama iactauerit, statim tanquā si ipsi viderint credunt, feraliter eis qui illud verū non esse probare voluerint, contradicunt, oīa suis emulis fingunt, eorum profectibus deficiunt, odia intra se abscondunt, & in suos cruciatibus enutrient, proficientibus insuper inuident, peccantibus fauent, de malis bonorum gaudeat, de profectibus lugent, inimicitijs gratus ardeat, deprehendi peccatoris sui malitiam timent, semper amari, semper cēci, amici diaboli, inimici et sui, omnibus odiosi, ad gaudentia auxilij, ad plangenda leti, vtrobi-

que peruersi. Demum inter amicos discordias seminant, discordantes si possunt in dilectione confirmant, opinionēs bonorum mendacij decolorant, in spiritualibus carnalia laudant, vt spiritualia bona eis deesse persuadeant, amicitias simulat vt eos, qui se eis incaute commiserint qua possunt arte decipiunt, odiorū opinionem prauis sibi suspitionibus coaceruant, demones quorum sectantur facta latificānt, sanctos viros quibus sunt noti contristant, velut amici in obsequio, hostes in animo, corrupti in verbo, turpes in facto, prodigi secretorum, tenaces malarum suspitionum. Considerate qualiter inuidos punitura sunt sua mala, quos etiam bona puniunt aliena. Vbi illi fieri poterūt boni, qui sunt in bono mali, aut quando malis bene vsuri sunt, qui male bonis vtī non desinunt. Hucusque Prosper. Propter hæc omnia bene dicitur Eccl. 14. Nequam est oculus inuidi.

De prima filia inuidia.

Dist. II.

Deinde considerandum est de filiabus inuidiæ. Et primo de ipsiis in generali. Secundo de singulis earum in speciali. De primo sciendum quod inuidiæ filia sunt octo. Prima est exultatio in aduersis proximi. Secunda est tristitia de prosperis eius. Tertia est detractio. Quarta est susurratio. Quinta est derisio. Sexta temerariū iudicium, vel falsa suspicio. Septima falsum testimonium. Octaua est odium. Harum autē numerus sic potest sumi. Quia in conatu inuidiæ est aliquid tanquam principium, aliquid tanquam medium, & aliquid tanquam terminus. Principium quidem est vt aliquis diminuat in occulto gloriam alterius, & sic est susurratio. Vel mani feste, & sic est detractio. Medium autē est, quia aliquis intendens diminuerē gloriam alterius, aut potest, & sic est exultatio in aduersis, aut non potest, & sic est afflictio in prosperis. Terminus autē est in ipso odio, quia sicut bonum delectans causat amorem, ita tristitia causat odium. Afflictio autem in prosperis proximi, vno modo est ipsa inuidia, in quantum aliquis tristatur de prosperis alicuius. Et in quod habent aliquam gloriam. Alio vero modo est filia inuidiæ. Et in quod prospera proximi eueniunt contra conatum inuidiæ, qui ea nititur impedire. Exultatio autem in aduersis nō est directē idem quod inuidia, sed ex ea sequitur, quia ex tristitia de bonis proximi, quæ est inuidia, sequitur exultatio de malis eiusdem.

De filiabus inuidia in speciali.

Deinde considerandum est de filiabus inuidiæ in speciali, & primo de letitia vel exultatione in alieno malo. Hoc peccatū est contra naturam, quia obiectum gaudij est bonum, & obiectum tristitiæ malum, omne enim malum naturaliter habet rationem tristitabilis, & ideo contra naturam est gaudere de malo.

Deinde considerandum est de dolore vel tristitia de bonis proximi. Sciendum autē quod tristitia de bonis proximi potest oriri quadrupliciter. Vno modo quā aliquis dolet de bono alicuius in quantum timetur ex eo nocentum, vel sibi ipsi, vel etiā alijs bonis, & talis tristitia non est inuidia, & potest esse sine peccato. Vnde Greg. 22. moral. Euenire plerumque solet vt non amilla charitate, & inimici nos ruina letificet, rursus eius gloria sine inuidia culpa contristet, cum & irruente ea quosdam bene erigi credimus, & perficiente illa plerisque iniuste opprimi videamus. Alio modo potest aliquis contristari de bono alterius, non ex eo quod ipse habet bonum, sed ex eo quod nobis deest bonū illud quod ipse habet, & hoc est propriē zelus, vt philosophus dicit in secundo Rethoric. & si iste zelus fit contra bona honesta, laudabilis est, & in illud 1. Cor. 14. Emulamini spiritualia. Si autem sit de bonis temporalibus, potest esse cum peccato, & sine peccato. Tertio modo tristatur aliquis de bono alterius, in quantum ille cui accidit bonum est eo indignus, quæ quidem tristitia non potest oriri ex bonis honestis, ex quibus aliquis iustus efficitur. Sed sicut philosophus dicit in secundo Rethoricor. est de vitijs, & de talibus, quæ possunt prouenire dignis & indignis, & hæc tristitia in ipsum vocatur Venesit, & pertinet ad bonos mores. Sed hoc ideo dixit quia considerabat ipsa bona temporalia. Et in se, prout possunt magna videri, non respicientibus ad aeterna, sed in doctrinam dei temporalia bona quæ indignis proueniunt, ex iusta Dei ordinatione disponuntur, vel ad eorum correctionem, vel ad eorum damnationem, & hmoi bona quasi nihil sunt in comparatione ad bona futura, quæ seruantur bonis, & ideo hmoi tristitia prohibet in scriptura, & in illud Psal. Noli emulari in &c. & alibi: Penē effusi sunt gressus &c. Quarto aliquis tristatur de bonis alicuius in quantum alter excedit ipsum in bonis, & hoc propriē est inuidia, istud semper est prauū, vt dicit philosophus secundo Rethoricor. quia dolet de eo de quo est gaudentū scilicet de bonis proximi. Inuidia contrariatur charitati, quæ maxima est & optima virtutum, quæ in omnibus lucratur cogaudendo de bonis, & compatiendo de malis. Econtra inuidia perdit in omnibus dolendo de bonis, gaudento de malis, immo & spiritus sancto, & diuina bonitati renidit, & aduersatur. Vnde hoc peccatum vix est remissibile, quia impugnat agnitam veritatem, fraternam charitatem, & diuinam bonitatem. Item quod inuidi sint pesti-

Speculum Morale Vincentij.

mi patet, ex hoc quod bonum naturaliter est communicatum sui, ideo Deus summè nobilissimus, & optimus prædicatur, quia summè comunicatiuus est suæ bonitatis, ut sol inter corpora cælestia, ignis inter elementa, leo inter animalia, lux inter accidentia. Econtra inuidiosissimus potest dici, quia non solum non communicat sua, sed etiam de communicatione facta proximo dolet vendicunquæ proueniat, vnde tales miseri iam videntur esse damnati, quibus bona cedunt in malum, & aliorum gaudia in tormentum.

De detractiōe. Dist. 111

DEinde de detractiōe. Circa quam consideranda sunt quinque. Primo quid sit detractiō. Secundo quō sit peccatum mortale vel veniale. Tertio de comparatione eius ad alia peccata, quæ committuntur in proximum. Quarto vtrum detractiōem audire sit peccatum. Quinto quæ mouere nos debet ad detractiōnis malum detestandum. Circa primum sciendum, quod detractiō est alienæ famæ per occulta verba denigratio. Ad cuius euidentiā sciendum, quod sicut factio nocere potest aliquis proximo dupliciter. scilicet manifestè, ut in rapina vel alia quacunque violentia patenter illata, & occultè, ut in furto vel dolosa percussione, ita etiam verbo lædit quod proximum dupliciter, manifestè valet, ut in contumelia, & occultè, ut in detractiōe. Ex hoc autem quod aliquis manifestè profert verba contra proximum, videtur eum paruipendere, & ex hoc ipso exhoratur, ideo contumelia detrimentum infert honori illius in quod profertur. Sed qui verba profert contra aliquem in occulto, magis videtur reuereri, quod paruipendere, vnde non directè detrimentum infert honori, sed famæ, quia quantum in ipso est facit illos qui audiunt malam opinionem habere de illo, contra quem loquitur. Vnde patet quod contumelia differt a detractiōe in duobus. Vno modo quantum ad modum proferendi verba, quia contumeliosus loquitur manifestè, detractor occultè. Alio modo quantum ad finem intetum siue nocumentum illatum, quia contumeliosus derogat honori, detractor famæ. Ideo in descriptione prædicta dicitur quod detractiō est denigratio alienæ famæ. Quod autem additur per occulta verba, sciendum, quod verba detractiōnis dicuntur occulta, non simpliciter, sed per comparationem ad eum de quo dicuntur, quia. scilicet eo absente & ignorante dicuntur. Vnde si aliquis loquatur malè de alio coram multis, eo absente, detractiō est. Si autem eo solo præsentè, contumelia est. Quamuis èt si quis vni soli loquatur malè de aliquo absente corrumpit famam eius, non in toto, sed in parte. Nota etiā quod potest alicuius fama diminui, & tñ nihil diminuitur de veritate, quia. scilicet verū est quod dicitur. Denigratur enim fama alicuius duobus modis. scilicet directè, vel indirectè. Directè quidem quadrupliciter. Vno modo quando falsum imponitur alteri, secundo modo quando detractor peccatum adauget verbis suis, tertio modo quod occultum reuelat, quarto quando dicit mala intentione fuisse factum, id quod bonum est in suo genere. Indirectè vero denigrat aliquis famam alterius, vel negando bonum, vel ex malitia reticendo. Circa secundum scilicet vtrum detractiō sit peccatum mortale vel veniale, sciendum, quod peccata verborum maximè sunt iudicanda ex intentione dicentis. Detractiō autem secundum suam rationem ordinatur ad famam alterius denigrandam. Vnde ille propriè & per se loquedo detrahit, qui hac intentione de aliquo obloquitur eo absente, ut eius famam diminueat vel corrumpat. Amittere autem alicui famam suam est valde graue, quia inter res temporales fama videtur esse preciosior, per cuius defectum homo a multis bonis agendis, obtinendis, vel acquirendis impeditur: propter quod dicitur Ecclesiæ. 4. 1. Curam habe de bono nomine, hoc enim magis tibi permanebit quam mille thesauri magni & preciosi. Et ideo detractiō per se loquedo est mortale peccatum. Contingit tamen quod aliquis quandoque aliqua verba profert, vnde diminuitur fama alicuius, licet hmoi verba proferens non intendat diffamare, nec famam lædere, sed aliquid aliud. Vnde præter intentionem dicentis sequitur diminutio famæ eius, de quo verba dicuntur. Hoc autem non est detrahere per se & formaliter loquedo, sed tantum materialiter, & quasi per accidens. Et si quidem verba per quæ læditur alicuius fama proferat aliquis propter aliquod bonum & necessarium debitis circumstantijs obseruatis, non est peccatum, nec detractiō debet dici. Si autem verba proferat ex animi leuitate, vel propter aliquid non necessarium, non est peccatum mortale, nisi forte verbum quod dicitur sit adeo graue, quod notabiliter lædat famam alterius, in his præcipue quæ ad virtutem pertinent honestatem, quia hoc ex ipso genere verborum habet rationem peccati mortalis, & tenetur homo ad restitutionem famæ sicut ad restitutionem cuiuscunq; rei temporalis ablata. Si quis ergo peccatum, vel malam conditionem alicuius occultam reuelet non intendens diffamare, sed propter eius emendationem denunciat ei, qui prodelle potest, & debet, vel propter bonum publicè iustitiæ accusat, denunciat, vel reuelat hoc non est detrahere: tñ quia stultorum infinitus est numerus, pauci vero sunt qui per viam salutis ambulat: tum etiam quia pauci vel nulli sunt qui non aliquam verba proferant ex animi leuitate, per quæ fama alicuius quoquo

modo, vel saltè leuiter minoratur. Ideo super illo verbo Prou. 14. Cum detractoribus non commiscearis, dicit gl. Hoc specialiter vitio periclitatur penè totum genus humanum. Circa tertium. scilicet de comparatione detractiōnis ad alia peccata quæ committuntur in proximum, sciendum, quod huiusmodi peccata potissimè sunt pensanda secundum nocumenta quæ proximo inferuntur, quia ex hoc habet rationem culpæ. Tanto autem maius est nocumentum, quanto maius bonum auferitur. Cum autem triplex sit bonum hominis. scilicet bonum animæ, bonum corporis, & bonum exteriorum rerum. Bonum autem animæ quod est maximum non potest ab aliquo nisi occasionaliter, puta per persuasionem quæ necessitatem nõ infert. Sed & bonum corporis, & bonum exteriorum rerum possunt violenter auferri. Quia vero bonum corporis præminet bono exteriorum rerum, ideo grauiora sunt peccata quibus inferuntur corporis nocumentum, quæ ea quibus nocumentum exteriorum inferuntur. Vnde inter cetera peccata, quæ committuntur in proximum, grauius est homicidium, per quod tollitur vita proximi. Consequenter autem adulterium quod est contra debitum ordinem generationis humanæ, per quam peruenitur ad vitam. Consequenter autem sunt exteriora bona, inter quæ præminet fama pro eo quod spiritualibus bonis est propinquior. Vnde Prou. 26. dicitur, Melius est nomen bonum quam diuitiæ multæ. Et Eccl. 4. 1. Curam habe de bono nomine, hoc enim magis &c. Et ideo detractiō secundum suum genus grauius est peccatum quam furtum, tamen minus graue quam homicidium, vel adulterium. Potest tamen inter ista esse alius ordo propter circumstantias aggrauantes vel diminuentes. Per accidens autem attenditur grauitas peccati ex parte peccantis, qui grauius peccat si peccet ex deliberatione, quàm si peccet ex surreptione, vel ex infirmitate, & secundum hoc peccata locutionis quæ ex lapsu linguæ proueniunt, euiratem quandam habet respectu illorum, quæ sunt ex premeditatione. Circa quartum. scilicet vtrum peccet detractiōes, aut diens nec resistens sciendum, quod dicit Apostolus Rom. 1. Digni sunt morte non solum qui faciunt peccata, sed èt qui consentiunt facientibus. Consentire autem contingit dupliciter. Vno modo directè, quando. scilicet aliquis inducit alium ad peccandum, vel quando placet ei peccatum. Alio modo indirectè, quando. scilicet non resistit cum resistere possit, & hoc quandoque contingit, non quia peccatum placeat, sed propter aliquem humanum timorem. Dicedum est ergo, quod si aliquis detractiōes audiat, nec resistat, videtur detractori consentire, & ideo sit particeps peccati eius. Et si quidem inducat alium ad detrahendum, vel saltem placeat ei detractiō propter odium eius cui detrahitur, non peccat minus quam detrahens, & quandoque magis. Vnde Bern. dicit: Detrahens aut detrahentem audire, quid horum damnabilius sit nõ facile dixerim. Si vero peccatum non placeat audienti, sed ex timore, vel negligentia, vel èt verecundia quadam omittit repellere detrahentem, peccat quidè, sed multo minus quam detrahens. Quandoque peccat veni aliter. Quandoque vero potest esse peccatum mortale, vel quia illi incumbit ex officio corrumpere detrahentem, vel propter periculum inde sequens, vel propter radicem qua timor humanus potest esse peccatum mortale, puta si ex timore refugit aliquid quod est præceptum in lege diuina, vel facit quod est prohibitum, talis timor est peccatum mortale. Et nota quod si ille cui detrahitur alijs referentibus audiat detractiōes de seipso dictas, si patienter sustineat, eius patientia laudabilis est, & meretur, nam sui arbitrij est detrimentum suæ famæ pati, nisi hoc verget in periculum aliorum, sed non est sui arbitrij detrimentum famæ alterius sustinere, immo in culpa ei vertitur, si non resistat si possit. In hoc enim eius patientia non esset laudabilis, quia quilibet tenetur famam alterius seruare, & èt lædentibus obuiare si potest, vel saltem de læsione dolere. Si autem ille cui detrahitur vtilitatem suam inde faciat, quia per patientiam acquirit meritum apud Deum: hic tamen nõ est de intentione detrahentis, sed ex Dei ordinatione, qui voluit ex malis bonum elicere, et ideo nihilominus est detractoribus obuiandum, sicut raptoribus, & oppressoribus aliorum, quamuis ex hoc spoliatis vel oppressis quandoque meritum augeatur.

Circa quintum, scilicet quæ nos mouere debent ad detractiōnis vitium detestandum. Sciendum est, quod detractiō Deo sanctis & hominibus est exosa. Ro. 1. Detractiōes Deo odibiles. Prou. 23. Abominatio hominum detractor. Eccl. 5. Deuoratio pessima super bilinguem. Nec mirum si odibilis est detractor, quia videlicet est, seculétus plenus spurcitiâ, fraudulétus plenus versutiâ, virulentus plenus nequitia, truculentus plenus seuitia. Detractor inquam est seculétus. scilicet seculus plenus, & immundus, quia. scilicet in immunditijs cõuersatur, de immunditijs loquitur, immunditijs pascat aliorum. Detractor similis est aui Honocrotolo, qui nescit cantare nisi cum rostrum tenet in luto, & tunc dat stridorè pro cantu. Sic detractor cū tenet os in luto vitij alieni. Similis est muscæ caning, qui libenter tenet in membro vlceroso aculeum, & idem pascitur sanie libétius, quàm in sano membro. Similis est muscæ quæ dicitur Oestrum,

Oestrum, quæ sub cauda iumentis pascitur, & in posterioribus brutorum rostrum infigit. Sunt muscæ Egyptiis corroderes in cruribus Pharaonem, & seruos eius, id est prelatos, principes, & ministros eorum. Exo. 8. f. Venit musca grauissima in domo Pharaonis & seruo eius & corrupta est terra ab huiusmodi muscis. Item sunt fædi quia immunda habent ora ad modum canum & porcorum, quibus comperat eos dñs Math. 7. Nolite sanctum dare canibus. Item in gestis Romanorum pontificū legitur q̄ secundus Sergius Papa ante papatum vocabatur Os porci, post Sergius. hic constituit vt nomen Papæ mutaretur in bonum nomen, in quo ostenditur q̄ prelati non debent habere ora sordida, nec nomen malæ famæ. Sunt similes canibus de macello, qui insidiantur sanguigni mortuorum animalium, & lambunt eum, & habent dentes, & os eorum sordidos. Sic detractores habent os sordidum peccatis mortuorum hominum. Item sicut canes de macello olfaciunt posteriora canum aduenientium, & si eos inueniunt sibi dissimiles & extraneos mordent eos dentibus, & contra extraneos sibi conueniunt & lacerant eos, & a consortio suo expellunt. Si autem sibi sunt conuenientes eos sibi coniungunt. Sic detractores eorum diffidentes moribus ab eorum societate expellunt cum moribus detractiois. Si vitiiis eorum conueniunt, eos sibi coniungunt. Sicut leguntur fecisse beato Hieronymo quidam clerici & religiosi ecclesiæ Romanæ, qui cum esset Romæ præbiter cardinalis, nec malorum vitiiis conueniret, sed eos reprehederet, licet ab omnibus dignus iudicaretur summo sacerdotio, peruersi inuidia moti ei detraheres, & eum persequentes ab vrbe expulerunt. Sunt vt canes lunatici & rabidi qui quos mordent intoxicant, & in rabiem conuertunt. Sunt canes proditores similes scorpionibus qui ante blandiuntur, retro mordent, & pungunt ad modum canum calcaneo insidiantes. Sunt similes quibusdam monstis, de quibus legitur in historia transmarina, & Anselmus refert in libro de imagine mundi, q̄ in quibusdam partibus orientis sunt homines habentes corpora humana & canina ora. Similiter quædam mulieres habitantes in quodam fluuio India habentes caninos dentes. Deteriores sunt canibus, quia canes diuitis. Luc. 16. vlcera non mordebant, sed lingeabant. Isti contrariū faciunt. Isti non comedunt solum carnes, sed ossa vt lupi atterunt. Refert Petrus Alfonsus, quod cum duo ioculatores comederent foram rege quodam, alter volens confundere focium suum latenter remotis canibus a scutella sua, imposuit ibi struem ossium & dixit regit. Domine fac quod iustum est. Iste focius meus omnes istos, demonstratis ossibus suis, spoliavit uestibus. Cui alter respondit. Domine & iste contra naturam comisit, postquam enim canibus ossa spoliavit, ipsa ossa vorauit, & vtriusque scutellam suam iudauit. Sic detractores aliqui, non solum vitiiis carnaliū detrahunt, quasi canes comedendo, sed ossa deuorant, dum virtuosos eorum operibus & virtutibus detrahunt. Item detractores sunt canes immo peiores canibus non habentes vt alij linguam medicina lem, sed pestiferam & letalem. Item sunt similes Cerbero infernali ianitori, qui dicitur a poetis Cerberus, quasi carnes uorans, describitur ab eis sub vno corpore habere multa capita canina, quia habent multos modos detrahendi. Item sunt similes illis septem canibus de quibus in miraculis sancti Andrea dicitur, q̄ cum beatus Andreas in Patras ciuitate prædicaret, dixerunt ciues illius, q̄ ad Christum conuerterentur, si ab eis septem demones expelleret, qui iuxta viam in sepulchris habitabant, & trāscentes lapidibus obruebant, quos cum adiurasset vt venirent, venerunt in specie septem canum, quos præcepto suo expulit, & ciues crediderunt. Sic detractores ad modum canum oblatrantes septem modis transeuntibus a mundo peregrinis oblatrant, qui sunt abiendi. Ideo Phil. 3. Videte canes, videte concisionem, qui in congregationibus se lacerant, similes sunt illis canibus, de quibus dicitur a pluribus, q̄ in campania Franciæ iuxta montem Hysmum omnes canes patriæ circa annum domini Milesimum ducentessimum conuenerunt, & pugnantes mutuis moribus se occiderunt. Gal. 5. Si inuicem mordentis videte ne inuicem consuminamini. Item deteriores canibus rabidis. In hoc enim similes eis quod habent morsus venenosos, sed deteriores, quia hi canes fugiunt notos, & maxime dominos suos, ne furia commoti dentes in eos figant. Contra detractores non parcent notis, aut prelati. Licet dicatur Deut. 27. Maledictus qui clā percussit proximum suum. Exo. 32. Dijs nō detrahens. Item sunt similes Potris & Scarabeis qui ex ore suo stercorea rouoluunt & comedunt. Itē Ranis, quæ in mensa Pharaonis & in cibis erant. Exo. 8. Non est communicandum cum istis. Detractoribus non comiscaris &c. Eccl. 13. Quæ cōiatio sancti ad canem. Ideo beatus August. eis communicare volebat, sed super mēsam suam scripserat: Si quis amat dictis absentum rodere vitam. Hæc mensam indignā nouerit esse sibi. Et si aliquis forte in detractiois verbum ibi incidit, dicebat ei vt cessaret, aut a mensa surgeret & versus deleret. Item ora detractorum sunt sepulchra patientia & fetentia. Psalm. Sepulchrum patens est guttur eorum. Sunt orcelli, diabolici pleni

aqua maledicta diaboli. Psal. Quorum os maledictione & amaritudine plenum est. Lingua eorum est diaboli aspersorium. Secundo detractor est fraudulentus. plenus versutia, mordens retro ad modum canis proditoris, & ad modum scorpionis. Ezech. 2. Subuersores sunt tecum, & cum scorpionibus habitas. Hier. 9. Sagitta vulnerans lingua eorum, dolum locuta est. Lingua tua concinnabat dolos, sedens aduersus fratrem tuum &c. Insidiantur famē hominis vt furetur eam Eccl. 11. Multæ insidiæ dolosi &c. Et post. Bona in mala conuertens insidiat, & in electis imponit maculam. f. infamiam. Item detractor tanto est deterior fure, quanto meliorem thesaurum furari conatur. Osq. 7. Facti sunt quasi arcus dolosus, cadent in gladio a furore ire, quia in arcu doloso sagitta emissa, ad oppositum tendit huius quod videtur. Similiter verbum detractiois, quod tanquam sagittam mittunt in alios, quod videtur alios percutere, in detrahentes rodit, & eos primo in anima occidit. Sicut legitur in passione sanctorum Cosimæ & Damiani. Vbi cum lapides proicerent in sanctos Pagani vt eos lapidarent, Dei virtute retroacti eos, qui immittebant percutiebant, & cum applicarentur curribus dicti fratres, & a quatuor militibus sagittaretur, iussi Dei retroacti multos gentium aduersantium perimunt. Detractores vtuntur insidiis vt retro mordant. psal. Ipsi calcaneum meum obseruabunt. Calcaneus est inferior pars corporis, & quæ sepius est in luto. Et detractores non digniora non meritorum & operum sanctorum laudes considerant sed infirmiora & quæ defectuosa videntur in homine, vt mordeant ad modum serpentis, cui dictum est. Tu insidiaberis calcaneo eius. Gen. 3. Detractor similis est serpenti, qui insidiat in semita, corpus in herba, vel in arena occultans, vt dicit Isid. & cornua quasi pabulum extra demonstrat, ad qua cum veniunt animalia quasi ad pabulum, retro insilit mordet, & occidit, de quo Gen. 49. Fiat Dan coluber in via, Cerales in semita, mordens vngulas equi. Talis est detractor qui alios iudicat retro mordens, vt canis rabidus. Deuter. 27. Maledictus qui clā percussit proximum suum &c. Psal. Sedet in insidiis cum diuitibus in occultis vt interficiat innocentem: Quod faciunt qui accusant pauperes apud tyrannos. Tertio detractor est virulentus plenus nequitia venenosa. Os enim detractoris simile est ori hidropici, leprosi, vel latrinae respiraculo, & inferni puteo, & ori draconis, a quibus exit fetor, & flatus contagiosus, & venenosus. Quidam dixit non est curandum vtrum detractores ab inferiori vel superiori foramine intonent, quia non minus immo longe plus fetet, & insidiat a superiori quam ab inferiori. Eccl. 11. Serpenti comparatur, vbi dicitur. Si mordeat serpens in silentio nihil eo minus habet, qui occulte detrahit. Psalm. Acuerunt linguas suas sicut serpentes, &c. Similis est detractor serpenti, de quo Genesim 3. Serpens erat callidior &c. Hic sub facie virginea venenum malæ suasionis insidiat, per quod tota humana natura infecta est. Sic detractor primo faciem virgineam ostendit cum bona intentione, & pura dicere asserit, quod detrahendo dicit. Talis est Pharoas serpens. Sicut dicit Isidor. similis sibi serpenti sic dicto, quia sibilum habet infectum. Similis est his serpentibus de quibus Isidor. Scelido serpenti, qui terram per quam vadit sumo mortifero & pestifero fumare facit. Est quasi seps serpens, qui priusquam mordeat carnem & ossa consumit. Similis Dipsæ vel Dipsadi serpenti, qui ita subtiliter pungit, quod prius occidit, quam dolor sentiat. Item similis est Regalo serpenti, qui fontem quem tangit insicit. Prouerbiorum. 23. Quasi regulus venena diffundet. Ideo dicit August. Ne accommodes aures tuas ad percipiendum verba detrahentis, ne accipias mortem in anima tua, detrahenti enim & audienti anima vtriusque esca mortis est detractio. Bern. ad Eugenium papam. Velle audire & detrahare, quid horum damnabilius sit non facile dixerim. Philip. Descend non libenter detrahare cum te viderint non libenter audire. Ideo dicitur Ecclesiast. 19. Sepi aures tuas spinis, & ne audias linguam detrahentem, quoniam lingua detractoris aures obiectas frequenter rodit, & venenum pro medicamento effundit. Similis Antigono de quo dicit Aegyptus in primo de claudibus Iudeorum, quod aures auunculi sui Hyrcani dentibus corrodit, ne sacerdotio fungeretur, & medicum ei misit sub specie pietatis, qui in eius auribus vulneratis venenum pro medicamento proditiose infundit. Sic detractor proditor dicit se compati eis quibus in auribus venenum detractiois effundit, cuius lingua plena est veneno mortifero, vt dicitur Iacob. 3. De hac materia habetur supra de custodia auditus. Quarto detractor est truculentus plenus seuitia. Quæ maior seuitia potest esse quam homo multos immo innumerabiles occidat ac etiam semetipsum. Detractor autem occidit per maliciam animam suam, & charitatem fraternam extinguit in cordibus plurimorum. Detractor monstrum est, quod pro dentibus gladios habet. Prouerbiorum 30. Psalm. Filij hominum dentes eorum arma & sagittæ & lingua eorum gladius acutus. Bernard. Lingua detractoris quasi

Speculum Morale Vincentij.

quasi gladius, occidit enim vno ictu, & illum qui detrahit, & illi qui detractionem libenter audit, & illum quandoque cui detrahitur, quando. f. ad eius notitiam peruenit. Detractio est illud monstrum quod describitur Dan. 7. Quod simile erat vrso, & in parte stetit, tres habens ordines dentium, & in dētibus eius principes tres qui dicebant, vt comederent carnes plurimas. Vrso similis est detractor, qui est obscurum animal, & obscuro antro insidiatur transeuntibus. Sic detractor insidiatur quasi leo in spelunca sua &c. Hæc bestia in parte stat, quia aliqua bona & commendabilia dicit de persona cui detrahit, vt melius ei credatur. Tres principes in dētibus eius sunt, principes terreni, prælati ecclesiastici, & viri religiosi, quorum carnibus. i. carnalibus operationibus consueuerunt pasci. Item est illud monstrum de quo Apoc. 12. Draco magnus & rufus per malitiam, habens septem capita nitebatur filium ecclesiæ masculum deuorare. Ista septem capita flammiumi draconis sunt septem species detractionis, quæ euomunt flammam pestiferæ suasionis, & tentationis dicti draconis flammiumi. Sunt autē huiusmodi septem species. Prima occulta mala publicare, secunda audita mala cum augmento proferre, tertia est crimina falsa imponere, quarta est bona occulta negare, quinta manifesta bona vituperare, vel ex malitia reticere, sexta bona in malum conuertere, septima bona immiscere malis, vel mala sua alienis addere. Vt cū se accusat & defectus suos dicit detractor, vt de alijs quæ subiungit melius ei credatur, vel cum eum commendat, vt de malis quæ inferre nititur melius ei credatur, vel cum se ex cōpassione loqui testatur. Detractores sunt culices, & mordaces cimices. Item sunt sanguisugæ diaboli humanum sanguinem sitientes, & sugentes, immo crudeliores sunt feris, quia leoni leo parcat, lupus lupum nō comedit, feræ parcunt rebus sui generis. Similes sunt Hyenis, quæ sepulta cadauera exhument, & ipsi in peccatis latentes propalant & deuorant. Item similes sunt diabolo, qui crudelis est bonis, crudelior suis, crudelissimus sibi ipsi. Bonis crudelis est, quia quorum vitam non potest mordere interius aut penetrare, sed are nititur exterius, infamando si potest falsum crimen imponendo. Crudeliores sunt malis, quorum carnes. i. carnalia comedunt. Prou. 23. Noli esse in conuiujs peccatorum, & qui carnes ad vescendum confertur. Glo. Carnes ad vescendum proferre est vitia proximorum in derogationem habere, vel dicere. Iob 19. Carnibus meis faturamini. Quidam nutriuit lupum, quem factum priuatum posuit ad custodiendam ouilem. Quo dormiente venit siluester lupus in ouile, & omnes oues iugulauit, quod aduertens dormiens domesticus cum eo pugilans occidit eū, & omnes oues iugulatas super caput eius congregauit. Similiter detractor totum vnum ouilem deuorat, religionem. f. aliquam cui detrahit. Greg. ibi. Qui alienæ vitæ detractione pascitur, proculdubio alienis carnibus satiatur. Detractor aliquando comedit episcopum vnum, vel Archiepiscopum, vel vnam religionem, vel populum quando eis detrahit. Item in vitisparum, quidam senex dixit: Melius est comedere carnes, & bibere vinum, quā in detractione comedere carnes fratrum. Hier. 19. Vnusquisque proximi sui car. comed. Ezech. 10. Patres comederent filios in medio rui. Similes illis de quibus Anselmus. Et parata sibi in cibū carnes eorum reputant pietatem. Vnde: Sunt loca sunt gentes quibus est maculare parentes. Est mos & pietas cum longa superuenit ætas. Hæc lex tenet apud detractores qui detrahunt tam spiritualibus patribus quam carnalibus, vnde merito puniuntur in eo quod peccat, quia præter hoc quod spiritualiter occidunt, frequenter & mala morte temporali plectuntur. In Angliā religiosus quidam, veste non vita, habitu non actu, detractoribus alluetus in extremis existens, monitus & rogatus quod confiteretur, & de salute animæ suæ sollicitè cogitaret. Respondit quod non faceret: Interrogatus quare? Dixit, quod non poterat. Cum autem multis verbis, & persuasionibus moueretur, quod in hac extrema necessitate tota mentis attentione & cum fiducia spei recurreret ad diuinam clementiam explorandam, extrahens linguam digito percussit eam, & dixit: Ista lingua pessima me damnauit. Quo dicto, lingua sic intumuit quod vltimus eam repone non potuit in os suum, & sic horribiliter expirans omnibus detractoribus exemplum damnationis ostendit. Item inter miracula B. Greg. legitur, quod cum post eius mortem inuasisset Romanā provinciam famens gravissima, pauperes religiosi venerunt ad eius successorum rogantes vt eorum inopiæ misereretur, quos Papa Greg. alere solebat, eos vacuos semper dimittebat, dicens se non posse sufficere his quos Greg. pascebat, ad augmentum suæ vanæ laudis. Cui cum B. Greg. ter apparuisset, arguens eum de sua tenacitate et immiseri cordia & detractione, nec tñ cor ad compassionem inflecteret, nec linguam a detractione cohiberet, nec manum ad misericordiam extenderet, post tertiam apparitionem postquam super hoc eum tertio arguisset, horribiliter apparens & comminans eum in capite percussit, quo dolore vexatus in breui vitam finiuit. Itē in vita beati Benedicti. ti de turpe morte Florentij monachi. Itē in vita beati Ambrosij legitur, quod cum gloriosus miraculis dictus san-

ctus in pace quieuisset, quidam sacerdos Mediolanensium in conuiuio cum alijs sancto detraheret, subito graui vulnere percussus, & a loco conuiuij deportatus, continuo expirauit. Item in Charta ginēsi vrbe cum post mortem beati Ambrosij tres episcopi simul comederent, cum multitudine presbyterorum & clericorum, cum quidam episcopus audiens de factis beati Ambrosij ei detrahere inciperet, quidam retulit ibi de morte dicti presbyteri, dictus autem episcopus hoc audiens simili vulnere percussus, & ad lectum deportatus ipsa nocte diem clausit extremum.

De susurratione. Diff. 1111.

DEinde considerandum est de susurratione. Sicut autem dicit Iud. in libro Ethy. Susurratio de sono locutionis appellatur, quia non in facie alicuius, sed in aure loquitur. Sciendum autem quod susurratio & detractio conueniunt in materia & in forma. i. in modo loquendi, quia & susurro & detractor malum dicit de proximo, & propter hanc conuenientiam vnum pro alio quandoque ponitur. Vnde Eccl. 5. Non appelleris susurro. i. detractor. Differunt enim in fine, quia detractor intendit famam proximi denigrare. Vnde illa verba præcipue profert de proximo, ex quibus diffamari possit, vel saltem diminui fama eius. Susurro autem intendit amicitiam separare, sicut patet in Glo. super illud Rom. 1. Susurrone detractores &c. Susurrone sunt inter amicos discordiam seminantes, detractores qui aliorum bonam famam necant vel diminuiunt. Vnde Prou. 26. Susurrone subtrahit, iurgia conqueiscunt. Et ideo susurro talia verba profert de proximo, quæ possint cōtra ipsum commouere animum audientis, sicut illud Eccl. 28. Vir peccator conturbauit amicos, & in medio pacem habentium ponet inimicitiam, igitur sic patet quod detractor non intendit dicere de proximo suo nisi malum, vnde. f. possit proximus infamari. Susurro vero non simpliciter intendit malum dicere, sed quicquid sit illud quod possit animum vnus contra alium perturbare, etiam si sit bonum simpliciter, sed tamen appars malum in quantum displicet audienti. Tales merito Dei maledictionem incurunt. Sicut dicitur Eccl. 28. Susurro & bilinguis maledictus, multos enim turbauit pacem habentes. Et bene dicitur bilinguis, quia dum amicitiam inter duos nititur rumpere, duabus vitur linguis, vni dicens de alio vnde possit eius animum ad odium concitare. Hoc est inter septem, quod dominus præ cæteris testatur. Prouer. 6. cum scilicet qui seminat inter fratres discordias.

De derisione.

DEinde considerandum est de derisione. Circa quam tria consideranda occurrunt. Primo vtrum derisio sit peccatum. Secundo vtrum sit peccatum mortale, & quando vel quomodo sit veniale vel mortale. Tertio quæ mouere nos debent ad hoc vitium testandum. Circa primum sciendum, quod cum peccata verborum præcipue sint pensanda sicut intentionem proferentis, ideo sicut in diuersa quæ quis contra alium loquens intendit distinguuntur huiusmodi peccata. Sicut autem aliquis conuitiando intendit honorem conuitiati deprimere, & detrahendo famam diminuere, & susurrando amicitiam tollere, ita etiam irridendo intendit aliquis derisio verecundiam, seu erubescenciam generare. Vnde quia siuis iste distinctus est ab alijs, derisionis peccatum distinctum est a præmissis peccatis sicut in fine, communicat tamen cum eis in materia. Quia sicut de opere virtuoso meretur aliquis apud alios reuerentiam et famam, apud seipsum bonæ conscientie iactantiam, sicut illud 1. Cor. 7. Gloria vestra hæc est, testimonium conscientie vestre. Ita e contrario de actu turpi. i. vitioso apud alios tollitur hominis fama & honor, & per hoc contumeliosus & detractor dicuntur turpia de alio. Apud seipsum aut per turpia quæ dicuntur, perdit aliquis conscientie gloriam & quietem, per quandam confusionem & erubescenciam, & ad hoc & propter hoc derisor dicitur turpia. Ex hoc enim aliquis erubescit quia timet vel dolet dehonoriari. Sicut enim dicit Damascenus lib. 2. Erubescencia est dehonorationis timor. Differt autē derisio a prædictis, quia derisio sit iocose, alia vero serio profertur. Circa sicut in fine, quando vel quomodo derisio sit mortale vel veniale peccatum. Considerandum est quod non est derisio nisi de aliquo malo vel defectu. Malum autem si sit magnum, non pro ludo vel ioco accipitur, sed serio, vnde si in lufum vel risum vertatur, ex quo derisionis vel illusionis nomen imponitur, hoc est quia accipitur vt paruum. Potest tamen aliquid malum accipi tanquam paruum dupliciter. Vno modo secundum se, alio modo ratione personæ. Cum autem aliquis malum vel defectum alicuius personæ in lufum vel risum ponit, vel secundum se paruum malum est veniale & leue peccatum est, secundum genus, suum. Cum autem accipitur quasi paruum malum ratione personæ, sicut defectus puerorum & stultorum parum ponderare solemus, sic aliquem deridere, & eum omnino paruipendere, & tam vilem estimare, quod de eius malo non sit curandum, sed pro ludo potius sit habendum, & sic derisio est peccatum mortale, & grauius quam contumelia, quæ similiter est in manifesto, quia contumeliosus videtur accipere peccatum

catum alterius seriosè, illud autem vel derisor in lusum, & ita videtur esse maior contemptus & dehonoriatio, & secundum hoc illud grauius est peccatum, & tanto grauius quanto maior honorètia debetur personæ quæ illuditur. Vnde grauius est irridere Deum, & ea quæ Dei sunt, secundum illud Isa. 37. Cui exprobrasti, & quem blasphemasti, & super quem exaltasti vocem tuam, & postea subditur: Ad sanctum Israel. Deinde secundum locum tenent irrisio parentum. Vnde Prou. 30. dicitur: Oculum qui subsannat patrem & despicit partum matris, effodiant eum corui de torrentibus, & comedant eum filij aquilæ. Deinde derisio iustorum grauis est, quia honor est præmium virtutis. Et contra hoc dicitur Iob 12. Deridetur iusti simplicitas. Huiusmodi autem derisio valde nocua est, quia per hanc homines a bene agendo impediuntur, & retrahuntur, sicut ait Greg. Qui malorum actibus exoriri bona conspiciunt, mox ea manu peritiorum exprobrationis euellunt. Circa tertium sciendum est, quod derisio vitanda est propter multa. Primum est Dei reuerentia, secundum est ream conscientiam, tertium derisi ve recundia, quartum est pænæ vehementia. Primo vitandum est peccatum derisionis propter Dei reuerentiam, qui se derisum reputat quando deridetur homo ad imaginem Dei factus & suo sanguine precioso redemptus. Ait enim Lucæ 12. Qui vos spernit me spernit. Et Matth. 23. Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. In membris suis esse derisum se conqueritur Tren. 3. Factus sum in derisum omni populo meo, canticum eorum tota die. Item 2. Paral. 36. Illi subsannabant nuncios domini &c. Sequitur: Ascendit furor domini in populum ita vt nulla esset curatio. Secundo cauendum est peccatum derisionis propter ream conscientiam. Homo namque sciens & sentiens conscientiam suam ream esse in multis, non habet vnde deberet alios deridere, sed flere potius & dolere. Ridiculum est & fatuum, quod æger sanum, cæcus videntem, claudus recte incedentem, scabiosus sanum caput habentem derideat. Sed longe maioris est fatuitatis & insanix, quod peccator iustum, & simplicem audeat deridere. Derisor simplicium & iustorum similis est homini pigro, & stulto, cuius ager plenus est spinis & vitiis & tribulis, & dimittit eum incultum, & videns ortum proximi plenum arboribus fructuosus, & bene cultis irridet, quia in eo videt arborum exteriorem corticem rugosum. Sic multi inculti & incopositi in moribus & pleni defectibus, & vitijs negligentes maximos defectus suos, & videntes exteriores aliorum ruditates derident eos. Similes sunt cuidam stulto qui stans in via omnes euntes ad ecclesiam irridebat, gestus eorum fingendo ad risum videntes prouocando, quem tamen omnes tanquam fatuum & contemptibilem super alios iudicabant & irridebant. Contra quos Prouerb. 24. Per agrum hominis pigri transiui &c. Item derisores sunt similes latroni, qui cum duceretur a Bedellis multis, ad suspendium, super equum maximum, & videret incedentes in via pedites, simpliciter irridebat eos, non curans de proximo interitu suo vilissimo. Item similes sunt cuidam meretrici quæ cum capta esset in adulterio & nuda sustigaretur a Bedellis per ciuitatem, in oculis omnium cuidam matrone obuians irridebat eam, de sua minus ornata compositione cultus, postposita & neglecta sua nuditate. Sic est derisoribus bonorum, qui non attendunt in quanta confusione peccatorum sunt, & quomodo a demonibus nudi & rei ducuntur ad suspendium inferni, & derident iustos de hoc quod minus compositi incedunt in via a iudicio seculi, quos Deus, & sancti, & ipsi demones irrident de temeritate sua. In vitis patrum cuidam quærenti, quomodo habens propria vulnera detrahit vel irridet aliena, respondit abbas Ioannes parabolanus. Cum quidam non haberet duas vxores nudas, & vellet ire ad nudinas, & iste secum duci peteret, posuit eas in dolio & cum nauicula transfretauit, altera eorum de vase exiliens veteribus pannis, se operuit quos inuenit, quod videns alia eam irridebat dicens viro. Hæc meretrix sic malè vestita non erubescit. Cui vir ait: Tu cum sis vndiq; nuda quomodo non erubescis inculpare utrumq; vestitam? In vita beati Ioannis Euangeliste legitur de iuvene quodam, quem suscitauit, quod retulit quomodo mortuus viderat ridentes demones & cachinnantes de ruina illorum discipulorum Ioannis, qui redierunt ad seculum, et quomodo ad hoc suas faciebant derisiones. Item derisor similis est strutioni, quæ cum sit auis deformis & monstruosa, sicut dicit Iob 34. Deridet equum & assestorem eius, cum sit magis derisione digna. Itæ similis est simiæ iocularis vel ad fenestram diuitijs sedenti, quæ cum sit maxime irrisibilis cuius exteriora nuda patent, transeuntes irridet. Sic derisores sunt simiæ diabolicæ. Item fatuum est quod aliquis existens in periculo derideat alium simili periculo laborantem. Talis n. similis est latroni sinistro, quæ quasi non curans periculum mortis spiritualis corporalis & æternæ imminentiæ, & crucis, Iesum crucifixum irridebat, cui dixit focus suus. Lucæ 23. Neque tu times Deum cum in eadem damnatione sis. Item sunt similes quibusdam, qui nec in periculis constituti dimittunt derisiones suas. De quibus magister Iacobus de vitriatico duo sequentia po-

nit exempla, dicens: Quod quidam principes habebant quendam histrionem secum cum mare transfretarent, qui ita erat consuetus derisionem faciendis, quod cum videret periculum imminere tibi & alijs, & nauem submergendam, cum alij herent & dominum rogarent pro periculo euadendo, ille incepit irridere dominum suam dicens. Domine vsque modo habuistis cyphum vestrum separatim a me, hodie autem communes habemus heri, & in cypho communi bibere, cuius latitudo durat a Marsil a vsque ad Achon. Item alius videns periclitantes socios & flentes ait. Vsque modo pepercistis carnibus vestris salis, modo non parcatis, sed satis de eis comedatis, quia iam oportet vos satis bibere. Tertio cauendum est hoc vitium propter derisi angustiam. Quandoque enim plus affligunt homines irrisiones, & ludibria sepe, quam alix afflictiones. Multi enim precelegerunt potius mori, quam derisiones & ludibria sustinere. Sicut Sanson Iud. 16. Moriatur anima mea cum Phylisijm, occidit se ne sustineret eorum diutius irrisionem. Similiter & Saul, de quo 1. Reg. 31. Dixit Saul armigero suo. Interfice me, ne forte veniant incircuncisi, & illudant mihi. Item qui irridetur clamat ad dominum contra irrisorem & exauditur. Iob 11. Qui deridetur ab amico suo sicut ego, inuocabit dominum & exaudiet eum. Sicut enim cum pati afflictis & defectibus alienis est charitatis, ita irridere videtur esse magnæ malignitatis. Nec. 4. Peccata eorum coram facie sua non deleantur, quia irruerunt adificantes. Afflictio non est addenda afflictioni, nec amaritati amaritudo iungenda, propter quod dicitur Eccl. 7. Non irrideas hominem in amaritudine animæ. Quarto cauendum est hoc vitium propter pænæ vehementia, tales enim maledictiones incurrunt. Sicut Cham qui patrem suum Noe derisit Gen. 9. Tales etiam in ludibrium sunt Dei, hominum, & demonum. Illos enim qui homines Dei derident in presentia, Deus irridebit in futuro, & æternis irrisionibus eos tradet. Psalm. 115. habitabat in cælis irridebit eos. Sap. 4. Illos autem dominus irridebit. Dantur etiam in ludibrium hominem & demonum. Sicut legitur de Iudeis qui irridebant prophetas domini missos ad eos, secundum quod legitur 2. Paral. 36. Et ideo vt habetur ibidem capti sunt & omni ludibrio Chaldeorum expositi. Idem habetur 1. Esdræ 2. Item idem refert factum Egiptus in fine libri de claudibus Iudeorum, de Iudeis qui irriserunt dominum, qui postquam fuerunt ad penitentiam diutius expectati, tandem sunt omni ludibrio expositi, vt in singulis ciuitatibus Romani imperij ante curus agerentur captiui, & omni ludibrio in arenis pugnantibus cum bestijs crudelissimis exponeretur, & ab omnibus irriderentur & confunderentur. Deus etiam quandoque derisores occidit mala morte & subita, quod ostendi potest per multa exempla. Aegyptios illudentes filijs Israel Exod. 14. Inuoluit super eos dominus aquas maris. Item viri Sochoth & Phanuel qui deriserunt Gedeon spinis & tribulis comburantur Iud. 8. Item Philistei illudentes Sansoni, subito ruina opprimuntur Iud. 16. Pueri qui illudebant Helyseo dicentes, ascende calce, ascende, duobus vsis subito occiduntur. 4. Reg. 2. Herodes qui illudit domino apud Lugdunum exilio relegatur, longa tate exili. deficiens. Pilatus sub quo dominus ludibria multa patitur ibidem in opprobrium generis sui missus semetipsum manu propria interfecit, & tñ suspendium non euasit. Quod se manu sua occiderit, dicunt Hieronymus & Eusebius in chronica suis. In vita sancti Prejacti legitur, quod cum ipse die Pasche resideret immentia cum quibusdam qui a carnibus abstinebant, cum alij eos irriderent, quod a carnibus abstinerent, ille arguit irrisores dicens, quod eos potius deberent honorare pro abstinentia, quam irridere. Cum autem illi non acquiescerent eius monitioni, solarium subito corruit, & eos oppressit, qui alios irridebant. Item in vita beati Antonij legitur quod cum quidam Arrianus nomine Balanus dux Aegypti ecclesiam infestaret, & monachos, & virgines nudatos publice verberaret, scripsit ei beatus Antonius. Video iram Dei super te venire, desine persequi Christianos ne ira Dei te occupet, quæ proximum tibi minatur interitum. Miser autem ille literam eius vidit & irruit, & excreans super litera in terram proiecit, multis afficiens iniurijs earum portitores, & beato Antonio comminatio literas scripsit. Cum autem dictus Balanus equum micissimum equitaret eum in terram proiecit, morsibus eum discerpens, & calceibus ita eum attriuit, quod reportatus ad urbem infra triduum expirauit. Item post passionem beati Cyriaci sicut in eius miraculis legitur. Carpalus præfectus domus matris a Maximiano obinuit, in qua cum epulas cum decem & nouem amicis suis celebraret, & in loco vbi baptizabantur Christiani, in derisione Christianorum se balnearent gentiles morte subita omnes ibidem perierunt.

De temerario iudicio.

Dist. V.

Deinde considerandum est de temerario iudicio. Est autem temerarium iudicium quo quis alium sibi non subditum, vel ad sub suam iurisdictionem non pertinentem temere iudicare presumat. Ro. 14. Tu quis es qui iudicas alienum seruum, dño suo stat aut cadit. Et post: Tu quid iudicas fratrem tuum. Vel quoniam iudicat de dubijs & occultis.

Vel

Speculum Morale Vincentij.

Vel quæ aliqua quæ bene vel malè possunt fieri in deteriorem partem interpretantur. Vel quod leui causa vel occasione modica suspicatur malum, & ex leui suspitione iudicare præsumit. Tale iudicium prohibet dñs Math. 7. & Luc. 6. Nolite iudicare & non iudicabimini. Et Iac. 4. Qui iudicat fratrem detrahit legi. Sunt autem multa quæ peccatum istud ostendunt esse vitandum. Primum est mens conscientia peccatorum. Secundum est incertitudo futurorum. Tertium est ignorantia internorum. Quartum est iniuria diuinorum. Primo quidem hoc peccatum ostendit esse cauendū conscientia peccatorum, quia frequenter homo iudicat alium de peccato in quo reque grauius, vel fortè grauius deliquit, vel si non in eodē genere commisit forsitan in alio genere grauiora commisit. Temere iudicat de conscientijs alienis quas ignorat, qui conscientia propriam indiscussam, & peccata sua iniudicata dimittit. Ideo dicitur Math. 7. Nolite iudicare & non iudicabimini &c. Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non vides? Hipocrita, eice primo trabem de oculo tuo, & tunc videbis eicere festucam de oculo fratris tui. Sed quandoq; magni fures, tyranni, & præpositi iudicant minores fures, & ducunt ad suspendiū. Sicut quidam Philosophus dixit Atheniensibus, cum quæreretur, quare rideret videns præpositos villæ ducentes paruam latrunculum pro paruò forefacto, ad suspendium. Rideo, inquit, quia magni latrones paruam ducunt ad mortem. Ro. 2. In quo iudicas alium te ipsum condemnas, eadem enim agis quæ iudicas. Similes sunt illis Iudeis, qui rei mulierem deprehensam in adulterio iudicabāt, quibus ait dominus Ioh. 8. Qui sine peccato est vestrum primus in illam lapidem mittat. Similes sunt illi Phariseo, de quo dicitur, Lucæ 7. quod beatam peccatricem iam sanctam peccatricem iudicabat, & dominum non esse prophetam, & se iniudicatum relinquebat. Similiter & illi de quo Lucæ 11. Qui Publicanum iudicabat, & se iustificabat, cum ipse a domino recederet iustificatus ab illo. Item similis est illi hipocrite, qui festucam in oculo fratris sui videt, & trabem in oculo suo non considerat Math. 7. Sed quod homo debet se potius & prius iudicare quam alios, ostendunt exempla sequentia. In vitispatrum, facta congregatione in Scythi, dū pater de multorum vita loqueretur Abbas prior tacebat, postea egressus impleuit saccum arena, & probat in dorsum suum. Similiter & in quodam paruulo misit arenam, ante se portans illum, quod videntes alij requirebant quid hoc significaret exemplum. Respondit. Saccus qui habet multam arenam peccata mea sunt, quæ post dorsum posui nolens ea videre vt plangam. Sed paruus fratris mei ante me porto, & pro ipsis crucior cōdemnas fratrem, rogate dominum vt indulgeat mihi. Cui responderunt. In veritate hæc est via salutis. Item in vitispatrum legitur, quod cum frater quidam peccasset in congregatione, & alij iudicassent eum expellendum, & etiam ipsum expulerunt, Abbas exiit cū eo, dicens. Si iste, quia peccauit debet eici, & ego quia peccaui exire debeo. Item alius. Si videris aliquem peccare, ne mittas in eum culpam, sed in illum qui impugnat illum, dicens, quia iste nolens iustus est, ve mihi: quia ego volens victus sum, plange & quare Dei solatium, quia omnes decipimur. Et nota quod meus & conscientia temere iudicatis, aut rea est, & ex corruptione sua malè iudicat, aut si sic iudicatis iustus est, in eo quod male iudicat reus efficitur. Primum patet, quia paruū iudicium signum est paruæ & peruersæ mentis. Sap. 16. Semper præsumit seua perturbata conscientia, vulgariter dicitur. Semper credit latro quod omnes sint fratres sui. Bern. Nequaquam de alio talia suspicaretur, nisi eum radix eiusdem vitij infecisset. Item in vitispatrum, cum duo fratres in vna morarentur cellula, quidam venit ad seniore qui curam de eis habebat, suspicando de eis pernerse, quos vocauit senior, eos dormire simul iubens in vna matha, vno opertorio eos cooperiens dicendo. Isti filij Dei sunt, iniquitas tua docuit os tuum iudicare talia. Dixit autem discipulo suo. Hic fratrem reclude in cella deorsum laborat enim eadē passionē quā imponit istis. Item in vitispatrum cum senex probatissimus in cenobio incurrisset grauissimam infirmitatem & longissimā, nec haberent fratres vnde ei subuenirent, quædam ancilla habitans in ciuitate rogauit patrem monasterij, vt eius curam ei comitteret. Quæ cum fecisset, & ad cellam suam deportatum reuerenter tractaret, & necessaria ei loco Christi ministraret, & hoc per triennium fecisset, homines corrupti mente, secundum suam corruptelam ceperunt iudicare malè de sene & virgine. Senex autem hoc audiens Deum rogabat, vt virgini retribuere & suspicionem tolleret. Cum autem ad eius obitum multi fratres cōuenissent, rogauit eos vt baculum suum plantarent super sepulchrum suum, dicens, quod si radices miserit & fructum fecerit scirent conscientiam suam mundam a famula Dei. Quod cum factum fuisset, eo mortuo baculum frōdruit, & floruit, & suo tempore fructus protulit. Et subdit Hier. Ad hoc miraculū multis de vicinis ciuitatibus venientibus, nos ipsi vidimus miraculum, & cum ipsis glorificauimus Deum. Similiter factum patet. scilicet malè iudicatis reus efficitur, quia eo quod malè iudicat,

gratiam Dei perdit, sicut patet Lucæ 13. de Phariseo iudicante Publicanum, qui tamen descendit iustificatus ab illo. Item in vitispatrum, duo fratres insimul habitabant, quorum alter videbat gratiā Dei super alterum descendentem, & manentem in eo. Cum autem eum semel aspiciens eam non videret miratus quesuit ab eo, quid fecerat propter quod Dei gratiam amississet. Cum autem non esset sibi conscius de aliquo, tandem aduertit quod quendam hominem in corde suo iudicasset, de hoc quod in sexta feria mane comederat, qui per hoc culpam suam cognoscens & poenitentiam agens visibiliter vt vidit dictus frater gratiam recuperauit amissam. Item ad idē in vitispatrum cum frater quidam peccasset in congregatione, dum argueretur ab alijs iuit ad abbatem Antonium, fratres autem eum sequentes reducere volentes eum, & exprobrabant ei culpam suam, quam ipse negabat. Abbas Pasnuius talem retulit parabolam in cōspectu fratrum. Vidi in ripa fluminis hominem vsque ad genua in limo demersum. Venientes autem quidam vt eum porrecta manu extraherent vsque ad collum se merferunt. Quo compuncti ad cenobium dictum fratrem reduxerunt. Tūc de eo dixit beatus Antonius: Ecce homo qui potest animas ex veritate saluare. Secundo hoc peccatum diligenter esse vitandum ostendit incertitudo futurorum, quia qui hodie est pessimus, cras forsitan fiet optimus, & e converso, iuxta verbum Apostoli. Qui stat videat ne cadat. Qui hodie est pessimus, cras potest fieri summus. Vt Paulus, qui subito Deo operante factus est de Saulo Paulus, de lupo agnus, de persecutore predicator. Et Matthæus, de Publicano Apostolus. Et contra Iudas de Apostolo quasi diabolus. Ad Rom. 9. Vasa iræ apta in interitum fecit Deus, & vasa misericordiæ quæ præparauit in gloriam. Non debes iudicare de incertis & futuris, quia nullus est adeo malus, quin tu deterior esse possis. Item in vitispatrum quidam pater cum videbat aliquem grauius peccantem flebat dicens: Heu mihi domine quia quod iste est hodie, ego forsitan cras vel deterior sum futurus. Ideo in vitispatrum legitur, quod cum quidam eremita consueuisset recipere Eucharistiā, a quodam sacerdote, & audisset eum peccatorem, cum venisset non admisit eum, nec Eucharistiā recepit, factus autem statim in extasi videt puteum aureum, & situlam auream, & leprosum aquam optimam haurientē, quam maximè desiderabat, & audiuit vocē bi dicentem: Quæ est causa quare non bibis aquam optimam? nunquid minus valet cū leprosus eam non tangat, nec inficiat? arguit super temeritatem suam, sacerdotem reuocauit, & sacramentum ab eo recepit. Ipse. n. qui creditur malus frequenter iam penituit & est Dei filius. Tertio ostendit hoc peccatum esse cauendum ignorantia internorum. scilicet cogitationum, affectionum, intentionum. Item sicut de proximo, qui malus est non est certum iudicare vtrum in futurū erit bonus, ita de seipso quilibet incertus est, vtrum qui bonus est hodie cras erit malus, vel qui malus est hodie, cras forsitan fiet bonus. Tum quia fragiles sumus nimis. Tum etiam quia status huius mundi periculosus est, sicut ostensum est supra. Homo enim in presenti stat in lubrico, & inter laqueos ambulat, cito cadit & capitur, & subito sepæ deterior quā ille quem de casu suo iudicat. Et qui videt cadere, debet sibi timere, cum forsitan ipse sit fragilior, quam ille quē viderat cecidisse. In vitispatrum quidam frater requisit a sene quomodo sibi caueret ne alijs detraheret, vel ne eos iudicaret. Qui ait, Ego & primus meus dux sumus imagines. Cum meā quasi in speculo prospexero, & reprehendero me, inuenitur imago proximi mei apud me venerabilis. Cum autē meam laudauero, fratres mei imaginem paruam respicio & despicio. Non enim alteri detrahā, aut alium iudicabo, si reprehendo meipsum. Item in vitispatrum dicitur, quod duo fratres erant quorum vnus senior erat mundus, nec poterat sustinere quod monachus haberet malam cogitationem, qui rogauit seniore vt sustineret quod secum habitaret, qui respondit hoc se non posse, eo quod peccator esset, & ipse abhorret forsitan & iudicaret eum. Cum autem recessisset senior ab eo in fine septimanæ redijt iterum rogans eum, vt secum maneret, tunc iunior volens experiri si adhuc esset suspiciosus, & malè iudicans proximum, ait: In grandi tentatione incidi Abba in hac septimana, quia exiens in hortum propter necessitatem peccaui. Et dixit senex: Vis poenitere, cum diceret, quod volebat, ait senex: Et ego tecum porto medietatem peccati illius. Tunc frater videns senem non esse malè iudicantem, sed compatiētē ait: Modo possumus insimul manere, & post vsque ad vitam exitum simul manserunt. De abbate dixit beatus Benedictus inn regula sua. Cauere ne sit suspiciosus, aliter nunquam bene erit ei. Item qui iudicant alios, forsitan in illud de quo male iudicant cadere permittuntur, vel in deterius. Sicut Iudas iudicans Magdalenam de effusione vnguenti super caput & pedes domini, tentatus fecit primo prodicionem domini, & postea homicidium sui. Similiter & Phariseus iudicatis Publicanum, deterior factus est. Item in vitispatrum, quidam Anachorita Thymotheus nomine consuluit abbati, vt quendam fratrem negligentem expelleret de cenobio. Quo facto tentatio venit super

super eum, cum autem fieret in conspectu domini, venit vox ad eum dicens: Thymothæ iccirco hoc pateris quia fratrem tuum in suatentatione despectisti. E contra qui se iudicat, & non alium securus euadit. In vitispatrum, quidam frater requisit abbatem Poemum. Quid est pater quod dixit Apostolus: Omnia sunt munda mundis. Respondit: Qui hoc intelligit, videt se inferiorem omni creatura. Ait frater: Et quomodo possum me iudicare minorem eo quem vi deo homicidium perpetrasset. Respondit senex: Iste semel homicidium perpetravit, ego autem omni hora occido animam. Hæc est enim sola hominis iustitia, vt semetipsum reprehendat. Tunc n. iustus est cum sua peccata condemnat. Item valde temerarium est & fatuum ex signis exterioribus, quæ vt plurimum sunt fallibilia iudicare, de interioribus quæ non videntur, & dubia pro certis vel falsa pro veris asserere, propter quod dicitur Io. 8. Nolite iudicare secundum faciem. Similes sunt tales simia, quæ inueniens malugratatum sentiens corticem amarum extra, iudicauit similem intra, nec gustauit de interiori dulcedine. Itæ ad hoc facit quod legitur Dial. 4. Cum Totila Rex Gothorum intraret varius ciuitatem & occurreret ei episcopus eius Cassianus habens ex consperione calor rubeam faciem assidue, iudicauit eum assiduum potatorem, ex quo iudicio regis Spatarius coram rege arripitur, & crudeliter vexatur. Hunc autem sibi adductum, dicitur Cassianus oratione & signo crucis a demone liberatum, & sic Barbarius cepit venerari corde, quem iudicabat despectum facie. Item in vitispatrum, egressi fratres de cenobio ad visitandum solitarios, venerunt ad quendam solitariu senem, qui maximo gaudio eos recepit, & refecit ante horam nonam, & quicquid boni habuit eis apposuit. Ipse autem seorsum stans, audiuit eos loquentes adinuicem, quoniam isti hæremite melius habent quam qui in cenobijs sunt. In mane cum recederent, dixit eis senex: Salutate mihi illum eremitam ad quem itis, & ei dicite ex parte mea: Obserua & noli irrigare olera, quod & fecerunt. Ille autem alius eremita hoc audiens, detinuit fratres, & dedit eis ad operandum, & sedens cum eis non cessabat texere sportas, & vespere facto addidit psalmos ad luminaria. Quibus cõpletis ait: Nos consuetudinẽ non habemus refici quotidie, sed propter vos oportet nos cenare, & apposuit eis panes siccos & sal, dicens: Propter vos oportet nos aliquid aliud accipere, & apposuit eis modicum acetum cum sale & oleo, & cum surrexissent, fecit eos psallere vsque prope lucem, & ait: Propter vos oportet nos parum pauare, quia de itinere fatigati estis. Et cum mane vellet eos detinere, & post vsque ad tres dies de nocte fugerunt. Item nõ sunt iudicandi de facili, maxime religiosi, duplici ex causa, Primo quia ipsi hominum iudices erunt, cum Deus iudicabit populos in equitate & veritate sua. Iuxta hoc quod dixit Petro Matth. 19. Vos qui reliquistis omnia & secuti estis me, sedebitis super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel. Quia sepe id quod videtur his iniquo iudicio malefactum, bene fit eo iudicãte, & sic instinctu Spiritus sancti. Sicut factum Ofæ sumẽdo fornicariam. Et Sanson sumendo de filiabus Philistinorum. Ideo dicebat Bern. Si potes excusa a tione, si non potes a tione, excusa intentionem, si non potes intentionem, excusa tentationem. Item in vita Ioannis elemosynarij dicitur, qd idem Ioannes volebat recipere accusationes contra monachos dicens, qd si videret eos actualiter peccantes, oporteret eos pallio propter monachorum infamiam & scãdalum. Repebat etiam verba & facta Constantini in Nicenã concilio dicentis, cum multi porrexissent accusationes contra monachos & episcopos nolens eas recipere, sed insimul projiciens in ignem, dixit: Absit vt eos hic iudicemus, qui nos habent iudicare, & Dei iudicium irriterimus, qui eos solus habet iudicare. Humanũ sepe fallitur iudicium. Et exemplum adducebat de feruis suis, qui aliquando quendam inuenientes, ducentem quendam mulierculam, quã flagellatam dimiserunt, & monachum grauissimẽ flagellantes incarcerationauerunt, eum ibi diutius detinentes. Qui apparuit ei in visione ostendens quomodo putruerant vulnera dorsi eius, & quomodo iniuste fuerat flagellatus. Mane autem facto vocauit dicitũ monachum compellens eum ostendere vulnera dorsi sui. Quod cum compulsus facere, dato ei lintheo quo carnes verecundus tegetet, cadentibus pannis, apparuit eunuchus, inquirentes altius inuenierunt, qd illa mulier erat Hebræa quam ducebat, quæ ad eum venerat rogans vt fieret Christiana, quam duxit ad abbatem, qua baptizata abbas suus, vt personæ securæ eam ipsi tradidit, vt ipsam duceret ad cenobium monialium vestiendam & instituendam. Quod cum fateret, cum ea iterum captus est & flagellatus & incarcerationatus. Item idem Ioannes ponebat exemplum de Vitellio abbate, qui aduertens mala quæ faciebant meretrices in Alexandria, venit illuc cogitans quomodo eas Deo lucraretur, cũ adducebat opus suũ de die, & nocte veniens ad scorta conducebat meretricem. Et cum ipsa crederet quod deberet cum ea iacere, ibat ad angulum pernoctans in oratione, & in mane ei prædicans verbis & exemplis eam ad penitentiam prouocabat, & eam iurare compellebat, ne hoc in

vita sua alicui reuelaret, & sic faciebat per singula scorta. Cum autẽ quædam contra iuramentum suum hoc hominibus reuelasset, arrepta fuit a diabolo. Quidam etiam videns eum egredientẽ de scorto, dedit ei duram alapam dicens. Quare tu intras scorta nostra, & scandalizas nomen monachii. Cui respondit. Et tu accipies talem alapam, ad quam congregabitur tota Alexandria. Cum autem redisset in cellam suam, conuenerunt meretrices & plures alij quibũ prædicabat, & eos curabat. Diabolus autem in forma teterrimi Ethyopis apparuit illi, qui Vitellio dederat alapam, dicens. Mittit tibi Vitellius alapam quã tibi promisit, & arripuit eum grauissimẽ vexans eum, ad quem clamantem. Vitelli. Vitelli, conuenit populũ Alexandrinus ducens eum ad dictum virum, ad cuius cellã venientes inuenerunt eum solum flexis genibus, & iunctis manibus extreme mum spiritum exalantem. Tunc venerunt meretrices, penitentes & contentes, quomodo se habuerat ad eas, eius meritis dictus arreptus liberatus est. Item in vitispatrum, cum quidam venator prædam sequeretur, venit a casu vbi beatus Antonius cum discipulis suis conuenerat causa recreationis, qui videns eos male iudicabat de eis, quem rogauit beatus Antonium trahere plures cum arcu quem in manu tenebat, quod cum fecisset ad vltimum chordã laxauit. Et cum quæreret causam beatus Antonius, ait quod hoc fecerat ne arcus assiduo rigore frangeretur. Sic ait beatus Antonius est de hominibus, quia assiduo rigore franguntur. Item legitur in vita beati Greg. Quod cum quidam magnus heremita rogasset dominum, quod ostenderet ei, cui esset par in futuro. Responsum est, quod Greg. papæ quod cum iudicaret hoc indignum cum esset Greg. in tanta gloria & diuitijs papatus, pro quibus malẽ iudicabat de eo, & ipse econuerso pauper esset & afflictus propter Deũ. Responsum fuit sic. Est tibi plus cattus quam papæ pontificatus. Tales errant tanquam piscatoribus summæ sapientiæ dissimiles, qui bonos in vasa sua eligunt, & malos foras mittunt. Isti contraria faciunt, quia malas intentione de bonis colligunt, & vt dicitur baculum accipiunt ex parte inquinata, de rosario spinas colligunt, & rosam dimittunt, immo quod mirum est mala colligunt inde, vbi non sunt. In bonis malas intentiones, vbi non sunt dicunt, non de spinis vvas colligunt, sed de vuis spinas, & de sicibus tribulos colligunt. Quarto hoc peccatum ostendit esse vitandum. iniuria diuinarum. Tales enim iniuriam faciunt summo iudici, cui soli reseruandum est iudicium de occultis. Sicut enim ipse solus animas creauit, & redemit, creare & recreare, & iustificare potest, ita solus habet eas ad vitam vel mortem, ad premium vel supplicium iudicare. Iniuriam ergo sibi faciunt, qui animas vel de occultis animarum iudicare præsumunt. Rom. 14. Tu quid iudicas fratrem tuũ? omnes stabimus ante tribunal Christi. 1. Corin. 4. Nolite ante tempus iudicare, quoad usq; &c. In vitispatrum. Cum abbas Isaac visitasset Cenobium, & inuenisset ibi quendam fratrem negligentẽ, expulit eum. Cumq; regrederetur ad habitaculum suum, angelus domini stetit ante hostium cellulæ dicens. Non te permitto ingredi, cumq; causam quæreret, respondit angelus. Deus misit me vt dicerem tibi. Vbi vis mittam fratrem qui peccauit, quod audiens senex penituit, veniamque petiuit. Cui angelus. Caue ne de cetero quenquam iudices, antequam Deus iudicet illum. Tulerunt homines iudicium dicit dominus, & non mihi permittunt illud. Tales appropriata personis beatissimæ trinitatis insipienter vsurpantes iniuriam faciunt primo Deo patri, quando de temporibus quæ pater posuit in sua potestate sicut dicitur Actu. 1. aliter quam ipse malẽ iudicando disponunt, de præterito faciunt præfens, quando illũ qui aliquando fuit malus, cuius malicia iam in oculis Dei præterit, iudicant adhuc malũ. De præfenti præteritum, quando quem vident male agere, iudicant in præterito talem fuisse. Sæper de præfenti faciunt & de præterito esse futurum, quando quem videt vel viderunt malum, iudicant semper futurum malum, & incorrigibilem. Sapientiam filij sibi usurpant, ad quam solam pertinet de occultis cordium iudicare. Contra clementiam summam siue bonitatem peccant, cum iudicant reprobos quos ipsa saluare decreuit. Vnde quia summo iudici iniuriatur, a summo iudice maledicuntur. Isa. 5. Vt qui dicitis bonum malum, & malum bonum. Et finaliter iudicatio damnauerit. Matth. 7. Nolite iudicare &c. In quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabimini. Et Ro. 2. In quo alium iudicas, te ipsum condemnas. i. pronuncias condemnandum.

De falso testimonio. Dist. VI.

Deinde considerandum est de falso testimonio. Quod aliquando profertur ex malicia & inuidia, vt patet in falso testimonio quod Iudæi contra Iesum tulerunt. Et congruẽ postquam egimus de falso & temerario iudicio, quod aliquando committitur solo corde, vt in solis temerarijs suspicionibus, aliquando corde & ore simul, & vtrumque contrarium est veritati & bonitati, quibus præiudicat homo. Veritati per falsitatem, benignitati per maligni-

Speculum Morale Vincentij.

lignitatem, falsa pro veris, & mala pro bonis accipiendo. Nunc cō sequenter agendum est de temerario vel falso testimonio, quod præstat dupliciter. Vel tacendo veritatem agnitam in iniuriam proximi, & in incommmodum eius. Vel asserendo incertam veritatem, vel agnitam fallitatem. Vel quia pro agnita veritate non stat homo cum impugnatur. Vel quia veritatem agnitam impugnat, cum contra eam testatur Hieron. Vterq; reus est, & qui veritatem tempore necessitatis occultat, & qui mendacium dicit; ille quia proximo suo non vult proijcere, alter quia ei mentiendo vult nocere. August. ad Cassulanum. Reus est qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit, quia ille prodesse non vult, iste obesse desiderat. Chriſo. Non solum ille reus est qui viam veritatis transgrediens mendacium palam loquitur, sed etiam ille qui non libere pronunciat veritatem, quam libere pronunciare tenetur, aut qui non liberè veritatem defendit, quam liberè defendere conuenit. Notandum autem quòd multa sunt, quæ peccatum istud ostendunt summo opere detestandum. Primo quidem lex naturæ, quæ dicit non faciendum esse alij, quod non vult homo sibi fieri. Vnde cum nullus homo vellet contra se falsum testimonium perhiberi, ex lege naturæ docetur non debere contra proximum falsum testimonium perhibere. Rom. 2. Cum omnes, qui legem non habent naturaliter quæ legis sunt faciunt, ipsi sibi sunt lex: ostendunt enim opus legum scriptum esse in cordibus suis, testimonium illis perhibente conscientia ipsorum. Secundo hoc idem ostendit lex scripturæ Exod. 20. Non falsum testimonium dices, & 23. Non iunges manum tuam, vt pro impio dicas falsum testimonium. Tertio hoc idem ostendit sanctorum constantia, tam veteris scilicet testamenti quam noui. Nam sancti Prophetæ, Apostoli, & Martyres in testimonium veritatis vocati, magis voluerunt omnia tormenta sustinere, quam a veritate deficere, vel falsum testimonium dare. Heb. 10. Sancti ludibria & verbera sunt experti &c. Et ibi. Hi omnes testimonio fidei probati inuenti sunt. Isa. 43. Vos testes mei estis dicit dominus. Act. 3. Eritis mihi testes in omni Iudæa &c. Tales testes erant Apostoli, dicentes Actuum 4. Non possumus ea quæ audiuimus & vidimus non loqui. Item talis erat Ioannes Euangelista, qui dicebat Domitiano Imperatori promittenti, quòd eum in oleo bullienti frigeret, nisi a testimonio Christi cessaret, potius voluit frigeri, quam hoc facere, dicens: Nec Christum dominum meum negabo, nec a prædicatione & testimonio eius cessabo, donec implicam cursum ministerij quod accepi. Ideo fuit in feruentis olei dolium missus, & in Pathmos insula exilio relegatus. Cū beatus Iacobus minor, episcopus primus Hierosolimitanus, propter miram eius sanctitatem ab omnibus in magna reuerentia haberetur. In die festo Iudæi populum de circumiacentibus locis conuocauerunt, & rogauerunt dictum Iacobum vt a fide Christi populum reuocaret, & testimonium daret, quòd Iesus non esset Deus: ideo quòd populus crederet verbis eius, tanquam illius quem sanctissimum reputabant, statuentes eum super pinnaculum templi, minantes ei præcipitum, nisi hoc faceret. Testificatus est Christum verum Deum, & fidei articulos prædicauit, potius eligens præcipitari & excerebrari, quam testimonio veritatis deficere. Similiter & in Act. 4 legitur, quòd licet Iudæi cæpissent & incarcerationem Apostolos, & mortem comminati fuissent, præcipientes ne ferrent testimonium fidei, ipsi virtute magna reddebant testimonium resurrectionis domini nostri &c. Quarto hoc idem ostendit proximorum iniuria. Quia videlicet proximus contra quem fertur falsum testimonium multipliciter damnificatur & læditur, quia per falsum testimonium amittit causam suam, & condemnatur, vel in rebus, vel in persona: & tenet ei restituere & satisfacere de iniuria, quia aliter non dimittitur peccatum ei. Lædit eius conscientiam iaculo odij & rancoris, vulnerando & occidendo. Prouer. 25. Iaculum & gladius, & sagitta acuta, homo qui loquitur contra proximum suum falsum testimonium. Lædit eum attingendo per poenam, vexando per calumniam, tollendo pecuniam. Lædendo aliquando eius famam, auferendo possessiunculam, vulnerando eius conscientiam, scandalizando eius famam, & occidendo animam. Item nõ solum eum contra quem fert falsum testimonium lædit, immo seipsum, & eum pro quo fert falsum testimonium, & cui adiudicatur ius alienum, & iudicem & omnes illos qui indebitè ei credunt occidit. Et ita pater verum esse quod dicitur Eccl. 28. Lingua testificans adducet mortem, scilicet multiplicem. Hieron. Qui falsum testimonium præfert, tribus personis obnoxius est. Primo Deo cuius præsentiam condemnat. Secundo iudici, quem mentiendo fallit. Tertio innocenti, quem falso testimonio lædit, & breuitat omnes lædit & interficit, qui sibi indebitè credunt. Quinto hoc peccatum de Christiano facit Antichristum. Qui enim aduersatur veritati, aduersatur Christo, qui de seipso dicit Ioan. 14. Ego sum via, veritas, & vita. Et 1. Ioan. 3. Spiritus est qui testificatur, quoniam Christus est veritas: ad hoc etiam venit in mundum, vt testimonium præberet veritati. Ioan. 28. In hoc na-

tus sum, & ad hoc veni in mundum, vt testimonium perhibeam veritati. Vnde magis mori voluit, quam vel dicere falsitatem, vel celare tempore suo veritatem. Nota quòd falsi testes aut sunt similes Iudæi qui veritatem vendidit, aut latroni sinistro, qui eam impugnavit, dicendo contra eam falsum. Aut Iudæis qui cōtra eam in passione testimonium tulerunt in mortem eius. Math. 26. Querentibus falsum testimonium &c. Item. Venierunt duo falsi testes occultantes veritatem. Similes sunt custodibus sepulchri, qui cum Iudæis dicerent ea quæ facta sunt circa eos, & de resurrectione Christi, vt dicitur in libro de gestis Saluatoris, pecunia corrupti, ipsam veritatem celauerunt. Sexto hoc peccatum facit filium diaboli, quòd mendax est & pater mendacij, ipse fuit primus falsus testis, qui primò testimonium perhibuit falsitati. Gen. 3. Nequaquam meminerunt &c. Ideo omnes falsi testes diabolum imitantur, & eius filij sunt. Vnde duo falsi testes producti contra Naboth. 3. Reg. 21. dicuntur filij Belyal. Et post dicitur Adductis duobus viris filij diaboli fecerunt sedere contra Naboth, qui vt viri diabolici dixerunt contra eum falsum testimonium: quàm orbè lapidibus interfecerunt eum. Similes istis fuerunt illi, quæ adducti fuerunt in testimonium contra beatum Stephanum Act. 7. ad quorum falsum testimonium interfectus est. Septimo ad hoc debet nos mouere, quia propter prædicta Deus odit eos, & multiplica pena punit. Prou. 6. Sex sunt quæ odit Deus & septimum detestatur anima eius, scilicet proferentem mendacia testem fallacem. Prou. 19. Testis falsus non erit impunitus, & qui loquitur mendacia, non effugiet. Supra illud Prouer. 12. Qui nouit quod loquitur. Glo. Qui falsum testimonium præfert contra proximum, & qui metu peccatorum veritatem celat, iram Dei supra se prouocat. In duodecimo libro collationum legitur contra falsi criminis impostores. Quod cum beatus Pachomius adhuc esset viuens gratiosus, sedens in cella sua, quidam de fratribus motus inuidia librum suum abscondit in lecto dicti sancti, & accedens ad locum vbi fratres conuenerat: missa celebrata asseruit, librum suum perdidisse, & illum fuisse sibi furto sublatum: missis autem tribus fratribus qui per cellas scrutarentur, inuenerunt eum in lecto beati Pachomij, qui accusatus licet in nullo sibi conscius, apud patres voluit humiliter suscipere, & perficere poenitentiam de furto. Quod cum faceret, ille qui librum in lecto suo dolose posuerat, arreptus & grauiter vexatus a demonio, clamare cepit dolum quod fecerat de libro occultando, & quomodo pro infamatione sancti viri hoc fecerat, & clamabat, quòd adduceretur ad eum, vt orationibus eius liberaretur a demone. Quod vt ita factum est præcibus eius demone liberatur. Item in vita beati Nicolai legitur, quòd cum quidam Christianus pecuniã vellet mutuo accipere a quodam Iudæo, nec haberet vadium vel fideiussores, accommodabat ei iurando per sanctum Nicolaum quòd dictam pecuniam tempore assignato redderet, quam cum dictus Iudæus repeteret, negauit Christianus dictum mutuum. Cum autem coram iudice citari eum fecisset pro dicta pecunia, Christianus sciens quòd oporteret eum iurare pro dicta pecunia, fecit poni in baculo concauo quem vulgariter vocamus Burdonem, aureos quos debet Iudæo, & sic iuit ad diem assignatam. Cum autem Iudæus nec haberet et litteras, nec fideiussores, petiuit iuramentum dicens, quòd non habebat testem, nisi sanctum Nicolaum, per quem iurauerat Christianus ei se redditurum dictam pecuniam. Ille autem volens facere iuramentum, dixit Iudæo, quòd teneret ei Burdonem suum. Quod cū faceret Iudæus, iurauit ei Christianus, quòd nihil ei debuisset quod non reddidisset ei. Cum autem sic ab vrbe recederet cum Burdone & pecunia, occupatus somno, cum dormiret iuxta viam quadrigarius quidam trāsiens super eum cum quadriga onerata eum opprimens occidit, & baculum fregit. Vbi cum conueniret homines, & Iudæus cum aliis perpendit dolum promittens beato Nicolao qui sic eum punierat, pro dolo suo, quòd si eum suscitaret, baptizaretur cum tota familia sua. Quod cū beatus Nicolaus fecisset, baptizatus est Iudæus cum familia sua tota, & ille resuscitatus veritate aperuit. Item cum quædam mulier sanctam Eugeniã mendaciter accusasset, quia illam virum esse putabat, pro eo quòd in habitu virili inter viros religionē intrauerat, & imponeret ei dicta mulier, quòd vellet eam opprimere, & hoc verum esse tam ipsa quam tota eius familia iuramento firmaret, igne de celo visibiliter super eos descendente consumpta est cum tota familia, & omnibus rebus suis.

De odio. Dist. VII.

Deinde considerandum est de odio. Circa quod videnda sunt tria. Primo de odio Dei. Secundo de odio peccati. Tertio de odio proximi. Circa primum scilicet vtrum Deus possit odio haberi. Sciendum quòd Deus potest ab homine dupliciter apprehendi. Vno modo secundum seipsum, vt cum per essentiam videtur. Alio modo per effectus suos, quado scilicet inuisibilis Dei per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur. Deus autem per essentiam suam est ipsa bonitas, quam nullus odio potest habere, quia

de ratione boni est quod ametur, & ideo impossibile est quod aliquis Deum per essentiam suam videns, habeat eum odio. Effectus autem Dei quidam sunt, qui nullo modo possunt esse contrarij voluntati humanae, quia esse, vivere, & intelligere, est appetibile, & amabile omnibus, qui sunt quidem effectus Dei. Vnde etiam secundum quod Deus apprehenditur, ut actor horum effectuum non potest hodie haberi. Quidam sunt effectus Dei, qui repugnant inordinatae voluntati, sicut est inflicio peccati, & cohibicio peccatorum per legem diuinam, quae voluntati per peccatum deprauatae repugnat, & ideo in consideratione talium effectuum, Deus ab aliquibus odio habetur, in quantum scilicet apprehenditur ut peccatorum prohibitor, & penarum inflictor. Vnde Ioan. 1. Dicit Saluator. Odio habuerunt & me ad patrem meum. Et in Psal. Odio habuerunt me gratis. Idem. Superbia eorum qui te oderunt ascendit semper. Hoc autem peccatum summe detestandum est & horrendum, tamquam grauissimum omnium peccatorum. Omne enim peccatum mortale consistit in voluntaria auersione a Deo, haec autem auersio per se quidem importatur in odio Dei in alijs peccatis per aliud, & quasi per quandam participationem. Sicut enim voluntas per se inhaeret ei quod amat, ita per se refugit id quod odit. Vnde quando aliquis odit Deum, voluntas eius secundum se auertitur a Deo, sed in alijs peccatis, puta in fornicatione voluntas non auertitur a Deo secundum se, sed secundum aliud, in quantum scilicet appetit inordinatam delectationem quae habet annexam auersionem a Deo. Semper autem id quod est per se, principalius est eo quod est per aliud. Vnde odium Dei inter alia peccata grauius est. Quia vero dictum est quod Deus non habetur odio, nisi ratione suorum effectuum, in quantum repugnant voluntati, inter quos praecipuum locum tenet pena. Sciant quod quicumque odit penas, non odit peccatorum actorem. Nam multi penas odiunt, quae tamen ex reuerentia diuinae iustitiae, eas sustinent patienter. Vnde dicit Aug. 10. confes. quod mala penalia Deus tolerare iubet non amare. Sed prouidetur in odium Dei punientis, hoc est odio habere ipsam Dei iustitiam, quod est peccatum grauissimum. Vnde dicit Greg. 2. 5. mor. Sicut inquam grauius est peccatum non diligere, quam perpetrare: ita nequius est odire iustitiam, quam non fecisse. Notandum est etiam quod odium Dei grauius est peccatum quam infidelitas, quia infidelitas non habet rationem culpae, nisi in quantum est voluntaria, & tanto grauior est, quanto magis est voluntaria. Quod autem sit voluntarium prouenit ex hoc quod homo odio habet veritatem. Vnde patet quod ratio peccati in infidelitate fit ex odio Dei circa cuius veritatem est fides. Et ideo sicut causa potior est effectu, ita odium Dei maius peccatum est quam infidelitas. Nota etiam quod odium Dei non numeratur inter species peccatorum in spiritu sancto, licet maxime sit peccatum in spiritu sancto, secundum quod peccatum in spiritu sancto nominat aliquod genus speciei peccati ideo cum non numeratur inter species eius quia generaliter inuenitur in qualibet eius specie. Circa secundum scilicet de odio peccati, sciendum, quod nihil odiendum est nisi peccatum, vel propter peccatum. Sicut autem vnumquodque diligitur ratione bonitatis, & illud magis amandum est, in quo magis relucet ratio bonitatis: sic vnumquodque odiendum est propter malum, & ubi est maior ratio mali, illud est amplius odiendum. Primo igitur & principaliter odire debemus peccatum, in quantum est contrarium voluntati diuinae, & in quantum per ipsum Deum contemnitur, dehonouratur, & offenditur. Et sicut Deum & eius honorem debemus amare super omnia, peccatum in quantum est contra Deum, & eius honorem, super omnia debemus odire. Psal. Qui diligitis dominum, odite malum. Debemus etiam odire omnes dehonourantes Deum. Psal. Nonne qui oderunt te oderam, & super inimicos tuos tabescebam? perfectio odio oderam illos. Hoc autem est perfectum odium ut sic odiantur vitia, ut tamen diligantur homines. Sicut Deus diligit omnia quae sunt, & nihil odit eorum quae fecit. Sicut dicitur Sap. 11. Odit tamen peccatores. Eccl. 12. Altissimus odio habet peccatores, non naturam quam condidit, nec animam quam redemit. Ideo statim sequitur. Et misertus est penitentibus, id est ratione naturae quam diligit miseretur peccatori, quam cito peccatum dimittit penitendo. Secundo peccatum debemus odire ratione qua contrarium est saluti nostrae. Psal. Qui diligit iniquitatem odit animam suam. Odiamus ergo peccatum & omnem hominem qui salutem nostram & nos pertrahit ad peccatum, ait enim Saluator. Luc. 14. Si quis venit ad me & non odit patrem suum aut matrem suam, & uxorem, & filios, adhuc autem & animam suam non potest meus esse discipulus. Quod exponens Grego. ait. Percussari libet quomodo parentes & carnaliter propinquos praecipitur odisse, qui iubemur & inimicos diligere. Sed si vim praecipii perpendimus, utrunque agere per discretionem valeamus: ut eos qui nobis carnis cognatione coniuncti sunt & quos proximos nominamus diligamus: & quos aduersarios in via Dei patimur odiendo & fugiendo nesciamus. Quasi enim per odium diligitur qui car-

Speculum Morale.

naliter sapiens, dum praua nobis ingerit, non auditur. Sic autem odire debemus proximos & amicos sicut & animam nostram, quae tunc recte odio habemus, cum eius appetitum frangimus, inclinationes carnales frenamus, motus vitiosos restringimus, & inhonestos mores penitus abdicamus. Qui sic odit animam suam in hoc mundo, in vitam aeternam custodit eam Ioan. 12. Quod exponens Aug. ait sic: Magna & mira sententia quemadmodum fit hominis in animam suam amor ut pereat, odium ne pereat. Si male amaueris tunc odisti, si bene oderis tunc amasti. Felices qui oderunt custodiendo, vel custodiunt odiendo ne perdant amando. Tertio debemus odire quicquid est contrarium & nocium reipublicae & bono communi, exemplo Psalmistae, dicentis: A iudicijs tuis non declinaui, quia tu legem posuisti mihi. Sequitur: A mandatis tuis intellexi propterea odium omnem viam iniquitatis. Idem: Facientes praeparationes odium. Et iterum: Iniquos odio habui. Et quia cupiditas deiecitanda peruertit iudicium, subuertit iustitiam, per quam reipublica conseruatur. Sicut dicitur 1. Reg. 8. de filijs Samuelis. Declinauerunt post auaritiam, acceperuntque munera, & peruertent iudicium. Ideo dicitur Exod. 18. Prouide de omni plebe viros potentes, & timetes Deum, in quibus sit veritas, & qui oderint auaritia. Contra auaros & impios principes dicitur Michea 3. Audite principes, nunquid non vestrum est scire iudicium qui odio habetis bonum & diligitis malum? qui violenter tollitis pelles eorum, desuper eos, & carnes eorum desuper ossibus eorum. De causis odiendi peccatum require diffusius supra, ubi agitur de effectibus peccati. Circa tertium. de odio proximi. Sciendum quod aliqui proximos odiunt propter displicentiam veritatis. Alij propter displicentiam bonitatis. Propter displicentiam veritatis, quia sunt adeo peruersi, quod odio habent diligentes se, & diligunt odientes. Sicut falso dictum est Dauid 2. Reg. 19. Diligis odientes te, & odio habes diligentes te. Diligunt enim adulescentes, & eos qui eis consulunt ad suum placitum voluntatis. Odiunt vero bonos qui eos corripunt, & nituntur auertere ab eis, quae illorum cordibus male placent. Vnde odiunt illos propter falsam displicentiam veritatis. Exemplum habemus 3. Reg. 22. Dixit Rex Achab de Michea propheta. Ego odi eum, quia non propheta mihi bonum, sed semper malum. Falsos prophetas, qui prospera nunciabant amabat, in suis promissionibus decipiebant eum. Sanctum vero prophetam, qui veraciter praedicebat ei mala, quae ventura erant super eum, odiebat. Huius rationem reddit Saluator Io. 3. Omnis qui male agit odit lucem, & non venit ad lucem, ut non arguantur opera eius. De talibus dicitur Osee 5. Odio habuerunt in porta corripientem, & loquentem perfecte abominati sunt. Alij odiunt bonos propter displicentiam bonitatis, quia eo ipso quod mali sunt, bonos videre, vel de bonis audire bona non possunt. Exemplum de Jacob & Esau Gen. 37. Oderant eum fratres eius, nec poterant ei quicquam pacifice loqui. Et Exod. 3. Oderant Aegyptij filios Israel. Diligenter aduerte quod nec Jacob noccebat, nec malum volebat Esau fratri suo. Nec Ioseph fratribus suis. Nec filij Israel Aegyptijs, sed seruiebant eis, & bona plurima faciebant, & tamen non poterant eos diligere, sed nequiter odiebant. Nec mirum si mali bonos odiunt, quia & ipsum Deum qui summe bonus est, odiunt. Sicut ipse testatur Ioan. 15. Si mendus vos odit, scitote quia me priorem vobis odio habuit. Est autem hoc vitium detestandum. Primo, quia proximum odians Deum odit. Secundo quia odium hominis cor corrodit. Tertio quia oculum mentis obscurat. Quarto quia contra proximum cor obdurat. Quinto quia a caelo excludit, & in infernum intrudit. Primo quia qui proximum odit, Deum odit, quia videlicet inuisibilem imaginem eius odit. 1. Ioan. 4. Qui non diligit fratrem suum quem videt, Deum quem non videt, quomodo potest diligere? vnde nec proximus sine Deo, nec Deus sine proximo potest diligi vel odiri. Qui proximum affligit ex odio, similis est illis Iudaeis qui imaginem Christi in eius contumeliam affligebant, colaphis cedendo, conspuendo, flagellando, crucifigendo, & omnia dominice passionis opprobria renouando. Hoc peccatum adeo detestatur dominus, quod eius occasione occidit voluit, dum pro inimicis suis ipsum odientibus, & actu persequentibus pati, & mori dignatus est, & pro ipsis patrem reuerenter orauit. Secundo peccatum odij cor odientis dilacerat, & corrodit &c. De hoc require infra de Ira. Tertio peccatum odij detestandum est, quia oculum mentis obscurat. require infra de Ira. Vbi dicitur: Item per iram amittitur clementia. Quarto detestandum est, quia cor odientis obdurat. require ibidem, ubi dicitur: Item per iram amittitur clementia. Quinto quia regnum caelorum obturat. 1. Ioan. 4. Omnis qui odit fratrem suum homicida est. Scimus enim quod homicida non habet vitam aeternam. Matth. 5. Omnis qui irascitur fratri suo reus erit iudicio, qui autem dixerit fratri suo racha, reus erit concilio, qui autem dixerit sathur, reus erit gehennae ignis,

Tomus Tertius.

D d L L

LIBER III. PARS V.

De Ira. Diff. 1.

ONSEQUENTER considerandum est de tertio vitio capitali, quod est Ira. Circa quod consideranda sunt sex. Primo videndum est quid sit ira. Secundo de speciebus eius. Tertio de gradibus eius. Quarto quantum, & quare sit vitanda & detestanda. Quinto de remedio eius. Sexto de filiabus eius. Primo ergo dicendum est, quid sit ira. Ira ut dicit Cassiodorus super illud Psalmi Domine ne in furore tuo, est motus animi concitatus ad poenam provocans inferendam. Alia descriptio glo. super illud Matth. Qui irascitur fratri suo &c. Ira est omnis malus motus ad nocendum. Dam. Ira aut feruor eius, qui contra cor est sanguinis ex evaporatione fellis. Augu. Ira est tristitia ex impotentia vlciscendi se. Aliter a magistris describitur. Ira est subita animi tempestas, quae dum inordinate se cocutit, cor hominis ad insaniam trahit. Item alia. Ira est feruor animi ab interioribus ad exteriora prorumpens, cum anima ob illatas sibi iniurias vindictam excogitans adimplere desiderat. Alia. Ira est subitus animi furor, vlciscendi se libidine feruens. Secundo sciendum quod sicut ait Greg. 1. moral. Alia est ira quam impatitiam excitat, alia quam zelus format: illa ex vitio, ex virtute generatur. Si enim nulla ira ex virtute surgeret, vltione diuinam Phinees per gladium non placasset. Ira per zelum debet in homine incipere a seipso. Debet enim homo irasci contra sua vitia, & peccata, ut ea detestetur, & puniat, per poenitentiam code centem. De hac Psalm. ait: Irascimini & nolite peccare. i. irascimini contra vos ipsos propter peccata praeterita, & nolite ulterius peccando perpetrare futura, quae dicitis. i. quae cogitatis in cordibus vestris, & in cubilibus vestris, id est in secreto cordium vestrorum concupiscimini, per contritionem amaram. Item iram per zelum debet homo habere contra vitia proximorum. Ait enim Grego. Si proximos sicut nos amare praecipimur, restat ut eorum erroribus sicut nostris vitijs irascamur. Sicut Phinees ex zelo transfodit gladio peccatores Numeri 25. Et Moyses ex zelo illos, qui Vitulum constanter adorauerant fecit occidi Exod. 34. Et Mathathias Idolatram trucidauit. Hanc iram quia Helyu non habuit, motum supernae vltionis contra se implacabiliter excitauit. Nam quia contra vitia subditorum corrigenda tepuit, ideo contra eum districtio aeterni iudicis exarsit. De hac dicitur Eccl. 7. Melior est ira risu, quia per tristitiam vultus, animus corrigitur delinquentis. Tertio sciendum est quod sicut dicit Grego. 1. moral. diuersi sunt gradus in ira, ait enim sic: Fit plerumque ut vsque ad manus ira prosiliat, & quanto ratio longius recedit, tanto audacior exurgat. Seipsum animus retinere non potest, quia factus est potestatis alienae, & eo foris nebra furor adictus exagitat, quo intus ipsam mentem membrorum dominam captiuam tenet. Aliquando autem manus non exerit, sed in maledictionis iaculum linguam vertit, fratris namque interitum precibus exposcit, & hic Deum perpetrare expedit, quod ipse peruersus homo tacere metuit vel erubescit, & sic fit ut & voce & desiderio homicidium peragat, etiam cum a lesione proximi manus cessat. Aliquando ira perturbato animo, quasi ex iudicio silentium indicit, & quo se foris per linguam non exprimit, intus deterius ignescit ut iratus collocationem suam proximo subtrahat, & nihil dicendo quantum sit aduersus indicat. Et aliquando hic silentij seueritas per disciplinae dispensationem geritur, si cum discretionis forma in intimis teneatur. Aliquando vero dum accessus animus a consueta locutione restringitur, per accessum temporis a proximi dilectione penitus separatur, & acriores stimuli, caraque, quae grauius exasperent oriuntur. Sicque in irati animo festuca intrabem vertitur, dum ira in odium permutatur. Plerumque ira per silentium clausa intra mentem vehementer estuat, & clamorosas voces tacita forma, verba sibi quibus exasperetur obicit, & quasi in care examine posita, durius exasperata responderet. Sicque fit ut perturbatus animus maiorem strepitum sui silentij sentiat, eumque grauius ut clausa flamma comburat. Cogitationes enim iracundi sunt quasi viperarum progenies, quae mentem corrodunt, & comedunt matrem suam. Sciendum est etiam quod nonnullos ira citius accedit, sed cito deserit. Nonnullos vero tarde quidem commouet, sed diutius & durius tenet. Alij namque accensis calamis similes dum vocibus perstruunt quasi quosdam sonitus reddunt accensionis suae. Citius quidem flammam faciunt, sed proximus in favillam frigescent. Alij autem lignis durioribus similes accensionem tarde suscipientes, sed si mel accensis, difficilius extin-

guuntur, & quia in asperitatem se tardius concitant, furoris sui diutius ignem seruant. Alij autem quod nequius & citius iracundiae flammam accipiunt, & tardius deponunt. Nonnulli has & tardus suscipiunt & citius amittunt. In quibus quatuor modis ad tranquillitatis bonum vltimus plusquam primus appropinquat, & secundum in malo tertius superat. Circa quartum sciendum quod peccatum irae cauendum est multiplici ratione. Primo quia per iram turbatur mentis tranquillitas, & imago diuinae similitudinis deturpatur. Sicut docet beatus Grego. Quanta sit iracundiae culpae pensetur, per quam dum mansuetudo amittitur, supernae imaginis similitudo vitiatur. Quotiens enim turbulentos motus animi sub mansuetudinis virtute restringimus, ad similitudinem conditoris, qui cum tranquillitate iudicat redire conamur. Nam cum tranquillitatem mentis irae diuerberat, dilaniatam quodammodo scissamque perturbat. Ira vel odium auferit imaginem Dei, & characterem filiorum Dei, quem imprimit charitas, imprimens characterem bestiae, id est diaboli, de quo legimus Apo. 13. Hic character imprimitur in corde, quando mens intrinsecus perturbatur. In fronte vero dum per signum extrinsecus demonstratur. In manu autem, quando ad proximam lesionem manus exteritur. Secundo per iram gratiae lumen amittitur, quia mentis oculos excecatur. Sicut equo operiuntur oculi ut circueat in molendino, sicut Phylisijm Sansonis oculos eruerunt, & clausum in carcere molere fecerunt. Iud. 16. Coruus etiam primo currit ad oculos cadaueris, & piscator turbat aquam, ut pisces non videntes vassam intrent. Grego. Per iram sapientia amittitur, ut quid vel quo ordine agendum sit omnino nescitur. Sicut scriptum est. Ira in sinu stulti requiescit, quia intelligentiae lumen subtrahit, dum mentem permouendo confundit. Psalm. Turbatus est in ira oculus meus. Grego. Ira per zelum oculum mentis turbat ipse namque zelus rectitudinis, quia inquietudine mentem agitatur, eius acie obscuratur nec valet perturbata conspiciere, ad quod vix tranquilla poterat inhyare, quia nec solis radius cernitur, cum commota nubes caeli faciem obducatur, nec turbatus fons imaginem respicientis reddit, quam tranquillitas ostendit, quia quo eius vnda palpat in se speciem similitudinis obscuratur, sed inde subtilius ad alta reducitur: vnde ad tempus ne videat reuerberatur. Et vnde verus turbatur ne videat, inde proficit ut ad videndum clarior & mens clarescat. Sicut infirmanti oculo cum collirium immittitur, lux penitus denegatur, sed inde eam post paululum veraciter recipit, vnde hanc ad tempus salubriter amittit. Sed ira per vitium oculum mentis excecatur. Ira namque suae stimulis accensus cor palpat, corpus tremit, lingua se praepetit, facies ignescit, exasperantur oculi, & nequaquam recognoscuntur notae, ore quadam clamorem format, sed sensus quod loquatur ignorat. In quo itaque ab arreptiis differt, qui suae non est conscius actionis. Patet ergo ex praedictis quod ira reddit hominem fatuum & insensatum, propter quod bene dicitur Eccles. 7. Ira in sinu stulti requiescit. Iracundus enim multis stultitijs elaborat. Primo quidem stultus est, qui illatam iniuriam appetit vindicare, quia sicut dicit Augustus de aliena poena quaerit sibi medicamentum, qui acquirit sibi grande tormentum. Simile est quasi si in aqua quaereret ignem. Secundo stultus est, quia potius vult morti corporis quandoque & animae semper & aeternae, se exponere, ut occidat & puniat asinum inimici sui, id est corpus, quam expectare dominum iustissimum, quae ita iudicabit eum de hoste & asino insimul, quod totus mundus videns ammirabitur, & satiabitur, nec possit etiam vindictae grauedinem excogitare. Sicut dicitur Isa. vlti. Vermis eorum non mor. & ig. non ex. & erunt vsque ad saeculum. omnis carnis, cum dicit Matth. 25. Ite maledicti in ignem aeternum. Tertio quia pontem misericordiae Dei sibi frangit & periclitatur, volens impedire proximum, cum nihilominus possit proximus suus venire ad Deum si poenitet, ipse autem qui vindictam quaerit in periculo remaneat. Jac. 5. Iudicium sine misericordia fiet illi, qui non fecerit misericordiam. Quarto quia cum sit in manu creditorum crudelissimorum, & in carcere pessimo peccatorum. Iracundus odit proicientes sibi aurum & argentum, & lapides preciosos, de quibus potest debita soluere, & se redimere a carcere & cornam sibi caelestem fabricare. Psalm. Supra dorsum meum fabricauerunt peccatores, coronam, scilicet perpetuam, nos malleo maledictionis & persecutionis aperta vel tractionis occultate feriendo. Cum quadam mulier litigiosa & iracunda litigaret cum quadam bona muliere, & illa aduerteret fructum contumeliarum eius, quas ei inferebat, extendens pallium suum dicebat ei. Charissima proijce hic tatis, quia couitua tua argentum sunt, pro debito solutione meorum, & per captiuitatis meae liberatione, aurum, & lapides preciosi sunt pro caelestis coronae fabricatione, quod cum audiret alia, quod hic magis ac magis prosequeretur, confusa cessauit, postea sequitur. Tertio per iram amittitur clementia vel pietas, quia nec codolet patienti, nec subuenit indigenti, nec ignoscit poenitenti: propter primum dicitur Prou. 27. Ira non habet misericordiam nec

erumpens

erumpēs furor, propter secundum Eccl. 4. ab inope ne auertas propter iram, propter tertium Eccl. 2. 8. Relinque proximo nocenti te, & tunc deprecabit tibi peccata soluentur, homo homini seruas iram, & a Deo quārit medelam, in hominem sibi similem nō habet misericordiam, & de peccatis suis deprecabitur. Ipse cū caro sit referuat iram, & propitiationem querit a Deo, quasi diceret, frustra petit. Ira facit inimitem, de humano faciens inhumanū, de homine bestiam, sicut quomōdō legitur 1. Mach. 4. de Iafone, quod nihil dignum habebat suomō sacerdotio, sed animos crudelis Tyranni, & terz beluæ iram gerens Hoc vitium maximē videtur contra naturam, cum homo sit animal mansuetum natura, quod manifeste patet, ex hoc quod natura non armanit hominem cornibus, nec vnguibus, nec dentibus, sed dedit ei minores dentes, & vngues, quam alicui animali suæ quantitatis, nec dedit ei rictum, sed risum. In vita Iōannis elemosynati legitur, quod dicebat: Angelorū est nullatenus litigare, hominum est altericari, sed statim recōciliari, dæmonum est litigare & irasci, & diem transire sine reconciliatione. Cum autē dicitus sanctus descendit ad forum, pro negocijs pauperum, contigit, vt litigaret contra eum Patricius pates Alexandrinus, tendens ad lucra & recederet sancto irrecōciliato. Cū autē Sol diem clauderet, mandauit ei dictus sanctus: Domine Sol iam tendit ad occasum. Quo verbo compunctus veniente, Patricia occurrit ei, & mutuo se amplexum. Sic viuebant vt Angeli illi duo fratres, qui insimul manentes multo tempore, nunquam litem habuerunt, vt dicitur in vitispar. Cum alter quereret ab altero, quid esset lis, & quō siebat, alter dicebat, quod quando vnus dicebat hoc est meum, & alius immo meū, ex hoc furtis. Et alius faciamus litem. Dic quod vas illud tuum est, quando accipiam illud, & ego non dimittam illud tibi in pace. Quod cum faceret, & alius quereret quare vas reciperet, ille respondit, quod suum erat, & alius qui non consueuerat litigare, respondit: Si tuum est vas, illud accipe, & habe. Similiter ad hoc facit exemplum suprapositū de pacifice conuersatione duarum mulierum vxorum duorū fratrum, qui per multos annos simul vixerant, & nullum verbum litigiosum vnquam sibi dixerant, de quibus respōsum est bono Antonio oranti, quod nondum peruenerat ad mensuram earū. Item in vitispar. legitur de quodam, qui cum esset in congregatione litigiosus & iracundus dixit, quod dimissa congregatione iret in solitudinē, vbi nullus molestaret eum, nec ipse irasceret cū alio. Quod cum fecisset iratus fuit, & cepit cum potō suo litigare, ita quod illud tregit pæ ira. Quod cum fecisset, ait, vbi que est pugna, reuertar ad congregationem vbi motus iracundiæ refrenabo repugnās iræ. Quarto per iram relinquitur iustitia. Sicut scriptum est Iac. 1. Ira viri iustitiam Dei non operatur, quia dum perturbata mens iudicium suæ rationis exasperat, omne quod furor suggerit rectū putat. Ideo sicut docet Greg. cum per zelum animus mouetur curandum summopere est ne hæc eadem ira, quæ instrumentum virtutis assumitur menti dominetur, ne quasi domina præeat, sed quasi ancilla ad obsequium parata, a rationis tergo nō recedat. Nam quantumlibet ira ex zelo rectitudinis surgat, si immoderata mentem vicerit, rationi protinus seruire contemnit. Vnde necesse est, vt ante omnia hic attendat, ne ira extra mentis dominium transeat, sed in vltione peccati tempus modumq; considerans, surgentem animi perturbationem subtilius pertractando restringat, animositatem reprimat, & motus feruidos sub æquitate disponat, vt eo fiat maior victor alienus, quo plus extitit victor suus, ne intemperat exciatus ipso zelo rectitudinis longē a rectitudine aberret. Vnde bene dicitur Iob 36. Non te superet ira vt aliquem opprimas, ibi Greg. Omnis per quem necesse est aliena vitia corrigi, prius debet semetipsum intueri, nedum aliorum culpas vlciscitur, ipse vlciscendi furore superetur, plerumq; n. mentem sub obtentu iustitiæ iræ immanitas vastat, & dum quasi seuit zelo rectitudinis, rabiem explet furoris, modumq; sæpe transgreditur, quia mensura iustitiæ non frenatur, non autem iam correctio delinquentis, sed magis oppressio sequitur, si in vltione ira vltra quam culpa mereatur extenditur. In correptione quippe vitiōrum subesse menti debet iracundia non præesse, vt executionem iustitiæ non dominādo præueniat, sed famulando subsequatur. Bene ergo dicitur: Nō te superet ira, vt aliquem opprimas, quia videlicet si his qui corrigere uicitur ira superetur, opprimit antequam corrigat. Quinto per iram gratia vitæ socialis amittitur. Sicut scriptum est Prouer. 27. Graue est saxū & onerosa est arena, sed ira stulti vtroq; grauior: & Prou. 18. Spiritum ad irascendum facilem, quis poterit sustinere. Ideo dicitur Prou. 22. Noli esse amicus homini iracundo, neq; ambules cum homine furioso, ne forte discas semitas eius, & sumas scandalum animæ tuæ, quia qui ex ratione non se temperat, necesse est vt bestialiter solus viuar. De ira mulieris specialiter dicitur Eccl. 25. Non est caput nequius, super caput colubri, & non est ira super irā mulieris Item Prou. 21. Melius est habitare in terra deserta, quam cum muliere rixosa, & iracunda. Nec mirum si

Speculum Morale.

iracundus gratiam vitæ socialis amittit, quia pacem & concordiam socialom destruit. Sicut dicit Prou. 29. Vir iracundus prouocat rixas: Et 26. Sicut carbones ad prunas, & ligna ad ignem, sic homo iracundus prouocat rixas. Item Eccl. 2. 8. Secundum ligna liluæ sic ignis exardescit, & sicut virtutem hominis sic iracundia illius erit, & sicut substantiam suā exaltabit irā suam. Homo iracundus inuendit litem, & vir peccator conturbat amicos, & in medio pacem habentium immittit inimicitiam. Item per iram Spiritus sancti splendor excluditur, quia iuxta veterem translationem scriptū est Ier. 66. Super quē requiescit Spiritus meus, nisi super humilē & quietū, & timentē sermones meos? Cū humilē diceret quietum protinus aduēxit. Si ergo ira quietē menti subtrahit, suam sancto Spiritus habitationē claudit. Item per iram aia occiditur, sicut scriptū est Iob 5. Virū stultum interficit iracundia. Ira n. per zelum sapiēs turbat, ira autē per vitium stultos trucidat, quia illa sub ratione restringitur, hæc vero deuictæ menti dñatur. Sexto sicut ira quies mentis destruitur, quia ira cor hominis dilacerat, & corrodit, vt gemina viperarum corpus & latera matris vbi aluntur, vermes corroderent, & dilacerantes, quos debent excutere sinu suo ibi nutritur miser homo similis illi, de quo fabulosē dicit Petrus Alf. quod cū inuenisset serpentem afflidum & quasi mortuum, præ frigore ei cōpassus, eū in sinu suo posuit, vt illum ibi foueret, quia calefactus ibi incepit robur accipere, & enim cingere, stringere, & morderi. Cum autē quæret homo cur hoc faceret, rēdit se non posse dimittere naturā suā. Sic est de motibus iræ, quia pungat cor in quo fouetur. Sicut vermes lignum, & tynea vestē, qui tū in eis & ex eis nascuntur & aluntur. Iracundus n. vindicat hostem suum de seipso, dum causas odij in seipso abscondit, quibus affligitur, corrosus ab his hoste illo iracundus, quasi sepeliūt se viuos in infernum a vermibus infernalibus, & immortalibus corroderent. Ier. 17. Vermis eorum non morietur. Vermis infernalis est ira, rancor, insania, quo incessanter affliguntur. Ier. 14. Subter te sternet tynea, & operimentum tuū erunt vermes. In vitispar. senex quidā dixit: Si de scripturis vel re aliqua tecū cōtendere quis voluerit, nō contēdas eū se si bene dicat, consentias ei si male dicit, tu vide quō loquaris, hæc seruās, semper requiē habebis. Sequit: De quacumq; cā sū cōtentiones obseruaueris, nullo modo requiē possidebis. Septimo per irā omnibus malis aditus aperitur, vnde super illud Prou. 15. Vir iracundus prouocat rixas, dicit Beda. Omnium vitiōrum ianua est iracundia, qua clausa virtutibus interius dabitur quies, & ea aperta, ad omne facinus amabitur animus. Prou. 29. Qui est ad irascendū facilis, erit ad peccata procliuior Eccl. 17. ira & furor vtraq; execrabilia, & vir peccator contineus erit illorum. i. peccatorum. Octauo per iram omne bonum succenditur, aufert enim homini bona sua temporalia, spiritualia, & æterna. Prou. 19. Qui impatiens est sustinebit damnum. Ira est quasi ignis subitus, qui subito occupans domum hominis aufert ei se, & sua omnia. Iob. 30. Ignis est vsq; ad consummationem deuorans, & oia germina eradicans. Idem 4. c. Vidi eos qui operantur iniquitatem, stante Deo perisse, & spiritum iræ eius consumptos. Iracundiam & odium ferens similis est ramno, qui in radice fouet ignem, qui subito erumpens primo seipsam post vicinas arbores consumit. Idē. Ira est subita animi tempestas, quo ad modū tempestatis agros meatium fertiles evertit, & steriles facit, & cultores pauperes, dum per eam subito irruentem amittunt laborem suū præteritū. Ira ignis est primo nocēs rei in qua nascitur, q̄ rebus alijs. Aug. Nemo in alius, qui non primo sibi noceat. Iracundus primo se succendit faciens de se faculam, qua rem proximi sui lædat, se vero succedendo animā suā occidit, sicut scriptū est Iob. 5. Virū stultum interficiat iracundia ibi Greg. Ira per zelū sapiēs turbat. Ira per vitium stultos trucidat. Nono per irā homo vilis efficit. Magna vilitas est irasci vel contendere cum fatuo, vel insano, vel egro, aut de talibus vindicare se velle, talis autē est qui tibi fecit iniuriam iniuste. Magna vilitas est pugnare cum vilibus personis, & cū leprosis, loripedibus, & consimilibus, quorum pugnam abhorret nobilis animus, vt inquinamentum manus. Seneca. Quibusdā parcas a quibus te vindicare fastidias, a quibus reducenda est manus, tanq̄ ab animalibus paruis quibusdā n. & inquinantibus. Lucanus refert quod cum quædam vilis persona opponeret se Iulio Cæsari, ait illi, contemneas irasci contra eam. Dignū te Cæsaris ira nullus honor faciet. Prou. 20. Honor est homini, qui separat se a cōtentionibus, Econtra vilitas est inquinare os tuū contumelijs & cōuitijs, & quanto maior est persona q̄ irascitur, tanto vilis & sibi indecētius est irasci. Decimo per iram aia æterna morte punitur. Marth. 5. Omnis qui irascitur fratri suo &c. tales descendunt in infernum cum armis suis, sicut dicitur Ezech. 30. qui scilicet armati odio & mala voluntate moriuntur. Sic dicit magister Iac. de quodam comite qui cum inungeretur, & moreretur, diceretur ei ab inuigente Pax tecum, cum habuisset guerrā cum quodam vicino suo, credit quod rogaretur de pace faciendā cū eo, cū autem totis viribus reclamaret, & cōtradiceret paci faciendæ, in illa cōtradictione spi-

Tomus Tertius. Dd 2 ritum

ritum exhalauit, & sic cum odio, & ira armatus malitia ad inferos descendit. Ad hoc etiam facit quod dicitur Matth. 17. de illo qui noluit dimittere conseruo suo, præcepit rex cum detrudi in carcerem &c. Et post subditur. Sic pater meus cœlestis faciet vobis, nisi remiseritis &c. Circa quintum sciendum, quod multa sunt remedia ad iracundiam mitigandam. Primum remedium est consideratio sanctorum, documentorum, quæ iram dissuadent. Gen. 4.5. Ne irascimini in via. Ro. 12. Omnis amaritudo, & ira & indignatio tollatur a vobis. Matth. 18. Non dico tibi septies dimittere, sed vsq; ad septuagesies septies. Ephe. 3. Estote inuicem benigni, donantes iniuicem &c. Secundum remedium est consideratio læti & mercedis, quam acquirit, qui propter Deum temperat se, vel dimittit iram vel iniuriam Matth. 5. Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Et post. Beati eritis cum vos oderint homines, &c. Et post. Gaudere & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis. Luc. 6. Dimittite, & dimittemini, date, scilicet veniam, & dabitur vobis veniam, gratia, & gloria ad mercedem regni æterni. Ad hoc facit exemplum quod legitur in vitispa. Abbas Ioan. referebat, quod patienter ferre iniurias est porta per quam intratur in regnum cœlorum, & supponebat hoc exemplum. Cuiusdam Philosophi discipulus peccauit, & dum sibi indulgeri peteret, dixit Philosophus: Non indulgeo tibi nisi his tribus annis portaueris onus aliorum. Qui cū hoc fecisset, ait philosophus. Nec adhuc indulgeo tibi nisi alijs trib. annis mercedem dederis his, qui iniurijs & contumelijs te affligent. Quod cū ille fecisset, remisit ei peccatum philosophus, & ait: Modo intra ciuitatē Atheniensium, vt addiscas ibi sapientiam. Quidam autē senex sedebat in porta vrbs, qui omnes experiendi causa intrantes impetebat in conuitijs. Quod cum dicto discipulo faceret, ille dictus discipulus quasi gaudens risit. Cum autem senex causam quereret, rōdit discipulus: Ego tribus annis pretium dedi pro hoc, quod modo datur mihi gratis. Tunc senex ait: Ingredere ciuitatem, quoniam dignus es. Sic qui patienter portant onera aliorum & iniurias, inueniunt remissionem peccatorum, & ingressum regni cœlorum. Item ibidem alter senex, quis cum ei detraxisset, aut conuicia intulisset, si erat vicinus festinabat eum remunerare, si longius manebat ei munera mittebat, cogitans quod sic, veniam, gratiam, & gloria emebat. Tertium est memoria finis, quia morti iam proximus nō cito infert iniuriam, quinimo pp afflictionem corporis obliuiscitur iniurias sibi factas, aut pp timorem mortis facilliter remittit. Item illi qui proximus est morti nemo debet inferre iniurias, quin potius in tali articulo est ei miserendum: damnabiliter enim durus est, qui laboranti in extremis non compatitur, nec indulget: nemo. n. debet alij facere, quod moriens facere nō audeat, nec alij debet facere, quod moriens nō faceret. Quartum est facta vel exōpla sanctorum. Primo valet exemplum dñi. 1. Pet. 2. Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius &c. Et post: Qui cum malediceretur non maledicebat, cū pateretur non comminabatur &c. Qui ait Lucæ 23. Pater dimitte illis, quia nesciunt quid faciunt. Item exemplum beati Stephani Act. 7. Ne statuas illis hoc peccatum. Item exemplum beate Virginis, de qua legimus quod aliquod signum iracundiæ vel verbum non dixerit contra filij sui crucifixores, de qua inter alias mirificas virtutes quas de ea scribit beatus Ignatius martyr, ait in epistola quædam. Quidam nobis referit Mariam esse omnium gratiarum, plenam, & omnium virtutum fecundam. Et post alia: Iniuriaribus sibi est grata, & molesta lætatur &c. Item exemplum beatorū Apostolorum Act. 5. Ibant Apostoli gaudentes a cōspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Item in tripartita histo. 1. lib. Cum quidam quereretur a Theodosio iuniorē pijsimo Imperatore, quō hæc erat, quod sic proprias iniurias sustinebat, & lædentes se non occidebat, ait: Vtinam mortuos possemus ad vitam reuocare, non est magnum occidere viuentes, quod potest facere minuta animalia vt serpentes, sed magnum est & soli Deo possibile mortuos per penitentiam resuscitare. Quintum remedium est diuini iudicij consideratio, de qua Matt. 5. Omnis qui irascitur fratri suo reus est iudicio. Eccles. 18. Memento timoris altissimi & nō irasceris. Qui recordatur leueritatis diuinæ contra illos qui seruant iram & nolunt dimittere per districtum iudicium morietur. Item in vitispa. quidam ex fratribus passus iniurias ab alijs venit ad abbatē Syfom. exponens iniurias, nec volens dimittere, quin se vindicaret, tunc senex surgens orauit dicens: Dñe non est vobis necessarium vt pro nobis sis sollicitus, quoniam nos ipsi & volumus & possumus nos vindicare. Ad quod verbum ille frater cōpunctus cecidit ad pedes eius promittēs se de cetero nō vindicare. Legitur li. 1. tripartite histo. quod in concilio Niceno Cōstantinus magnus accusatus factus pro querimonijs non admisit, sed chartas eorum non congregans in ignem proiecit, mouēs epōs & viros ecclesiasticos quod ad inuicē reconciliarentur, dicens, si has iniurias vindicemus, iam locum diuina iudicia non haberent. Sextum est conside-

ratio miseri status & periculi in quo sumus dñati capitali finia, & in mari periculo sissimo et tempestuosissimo, vbi nauigamus in nauis perforata & fracta, & vitro fragiliore, in tpe tempestatis & pyratæ imminente periculo festinant omnes iniurias remittere. Lupus videns se captum per escam, & in pedicam cecidisse deponit feritatem, nec tangit ouem, sic nos capti & detenti a pedica miserie, quæ dñs aggregauit super nos, debemus mansuescere. Psal. Conuersus sum in cœcumina mea &c. Septimum peccata propria scum consideramus, quod plus forsitan offendimus alios vel Deū, quæ alius nos, & quod peccata nostra sunt grauiora quam proximi, & necessarium est quod Deus remittat ea nobis, qui aliter non dimittit nisi dimittamus alijs. Eccl. 28. Remitto proximo tuo nocenti te, & tunc deprecantur tibi peccata soluentur &c. Multa ad hoc Matth. 6. si dimiseritis &c. Si autē non dimiseritis hominibus, nec pater vester cœlestis dimittet vobis. Quod patet per scripturam a quo &c. repetiuit dimissum debitum. Hoc bene cogitabat Ioannes eleemosynarius, in cuius vita legitur, quod cum præcepisset dari cuidam eleemosynā, & ille vituperaret eum, quia non dederat ei quantum volebat, quidā de seruis suis ait: Domine nōne audis quomodo iste te blasphemauit, compescuit se, nec voluit se vindicare, dicens: Non vis vt Deus dimittat mihi peccata mea, qui tota die blasphemio Deum meum, & blasphemanti se aperuit pecuniæ sacculum, vt acciperet amplius. Item debemus considerare, quod mala quæ nobis eueniunt propter peccata nostra nobis infliguntur, & illo qui inferat iudex Dei est nostris maleficijs. Sic maledicebat Dauid de Semay, vt sneret eum sibi maledicere, sciens quod hoc eueniebat ei propter peccata sua, & patientia iniuriarum misericordiam Dei prouocat. August. Vniquisque talentam indulgentiam accepturus est a Deo, qualem ipse dedit proximo. glo. supra præmissum verbum. Eccles. 29. Indignum est illi Deum esse propitium, qui crudelis est ad proximum suum. ibi glo. Frustra pro seipso quis orat, qui fratri suo debitam charitatem negat. 4. Reg. 4. de oleo multiplicato mulier soluit debitum suum, ampliata & multiplicata misericordia est remittere & orare pro inferentibus iniuriam. Grego. Quid est quod Moytes & Helias in postulatione alijs præferantur, nisi quod in scripturis in serie veteris testamenti pro inimicis orasse leguntur. Moytes a populo lapidibus impetitur, & pro lapidantibus precatur, alter ex principatu eiecitur, & ait: Abit a me vt celsum orare pro vobis. Item in vitispa. cum iniuria esset illata cuidam fratri ait: Pone in cogitatione tua, quia frater tuus non potest iniuriam tibi, sed peccata tua, & semper debes dicere, quod peccata tua hæc tibi fecerunt. Octauum est, quia qui tibi fecit iniuriam iam forte poenitet, & magis forte torquetur, quia fecit, quam tu cui facta est iniuria, vel si non poenitet, cito poenitebit, vt Paulus de nece Stephani: Lucæ 16. Si poenitentiam egerit frater tuus dimitte illi &c. Nonum remedium est considerare mala, quæ ira facit, mala. scilicet que inferit, & bona quæ aufert, de quibus satis supra dictum est. Decimum est considerare quod mendicam facit ira hominem, quia ira aufert ei sapientiam, seipsum, Deum, & proximum. Prou. 19. Qui impatiens est sustinebit damnū, scilicet quod est in amissione prædictorum. Vndecimum est considerare quam stultum sit irasci, quod supra ostensum est, non enim est iracundus solum stultus, sed insanus, quia in odium alterius se suo gladio impetit, vindicat eum seipso, & ad similitudinem lunatici sæpe proicit in ignem, sepe in aquam Matth. 27. Graue saxum & onerosa arena, sed ira stulti vtraque grauior. Omnia. n. fere grauamina, quæ inferit vnus alteri, ex ira procedunt: Duodecimum est considerare quod iniquus est iracundus, quod patet in sex, quia contra aduersarium suum in causa sua vult esse actor, & iudex. Secundum est quod vult se vindicare pendente peremptoria iudicij. Tertium est quia ipse seipsum qui plus deliquit animam suam occidendo, quam alius impunitū vult relinquere. Quartum quia non reddidit iniuri anti patientiam, quam debet ei vt alius sibi innocentiam. Quinto quia cum iustitia ex iudicio debeat procedere ex iniquitate vult eam elicere. Sexto quia Deo iniuste iudicium suum aufert vt. Decimum est quia non profectum iniuriam illatam signum est magnæ perfectionis, & profectus. In vitispa. Cum quidam frater pateretur iniuriā ab alijs, & irrideretur, currebat dicens Isti sunt qui occasionem nobis præbent ad profectum nostrum & perfectionem, qui autē beatificat nos ipsi nos decipiunt. Item ibidem quidam frater requisitū senem dicens. Dic mihi vnā rem, quam custodiam & saluet per ipsam Respondit ei senex. Iniuriari & affici conuitijs, & portare & tacere magna res est, hæc est super alia mandata. Decimum quartum est considerare quod vincere iram suam facit nobilissimum victorem. Vnde Nobile vincendi est patientia, vincit qui patitur, si vis vincere discite pati. Per hanc beati martyres vicerunt, vincunt mundi seuciam & malitiam de quibus canitur. Hi pro te furias &c. Ceduntur gladijs more bidentium, non murmur reformat nec quartimonia. Sed corde tacito mens bene conscia conseruat patientiam. In vitispa, dixit abbas Macha-

Macharius. Ille est monachus qui se in omnib. vincit. Nā si alium arguens ad iracundiam moueatur, propriam passionem implet, ne que enim vt alium saluet se perderet debet, ergo vicit se patiens. Item cū quidam Alexandrum magnum offendisset, nec precibus aliquis posset reconciliari sibi, tū Aristot. sic sedauit eum dicens: O Rex nobilis documētū docebo te ceteris vtilius si feceris. Quo respondente: Præsto sum. ait; Quis est qui superauit omnia mundi regna & reges? Certe nobile cor tuum & streuum. Sed maiorem victoriā hodie acquiris ceteris, si vincas animum tuū, qui tibi dicit qd non remittas iniuriā, ipsum dico aliū victorē, qui si te non viceris nō es victor, sed victus, ad quæ verba placatus est. Prou. 16. Qui dominatur animo fortior est propugnator vrbū. Item nō solum vincit patiens mundum seipsum, sed et aduersarios hoies. Sicut patet per exemplum supra positū de sacerdote idolorum. Itē vincit et demones. In vitis pat. Requistus a quodam fratre abbas Isaac quare demones ita timerent eum, rōdit: Ex quo factus sum monachus statim apud me decreui vt iracundia mea foras guttur meū non procederet. In colloquutionibus patrum 12. lib. dī, quod cū quidam senex vitæ probatissimæ quendam sermonē durum ex ira & presumptione contra B. Machariū protulisset, traditus nequissimo de moni humanas egestiones per os emittebat, qui leui verbo sancti expulsi sunt. Item quidam frater videns abbatē Achille n sanguinem expuētem, requisit ab eo vnde hoc esset? qui ait; Sermo erat fratris qui me contristauerat, sed repugnauit vt nihil ei dicerem, & petiui a dño vt tolleretur a me, & factus est sanguis in ore meo, & expui illum & requieui, sed & ipsam tristitiam & sermonē ipsum oblitus sum. Decimum quintum fugat hanc humilis rātio. Prouer. 15. Rñsio mollis frangit iram. Hoc patet per exempla anteposita de sene inuido vel de sacerdote idolorum conuerso. Item in vitis pat. dum abbas Ioannes inter fratres sederet, & singuli eum de suis cogitationibus inquirent, atq; ille omnibus tñsum daret, quidā senex inuidia ductus dixit ei. Sic est hic Ioannes quō mulier meretricis ornat semetipsam vt congreget amatores. Rñdit Ioannes: Verum dicis, & hic tibi Deus reuelauit. Et ille iterū: Quia vas tuū veneno plenum est. Et Ioānes: Verum dicis abba, & si hic dicis quia ea quæ deforis tñ vides, quid dices si ea quæ deintus sunt videres? tunc plus haberes dicere, & alius qualis sum & ego deforis, sic sum deintus. Dī qd cū quidam ep̄s iracundus, quasi furiosus consueuisset loqui, quidā eius clericus contempnit irā suam per hunc modū. Dñe tu scis quia famuli tui sumus, & voluntariē tuam parati facere semper sumus. Effunde ergo iram tuam in gētes quæ te non nouerunt, & in regna quæ nomen tuū nō inuocauerūt &c. Decimum sextum est amor, & beneficia pro iniurijs exhibita. Vnde Matt. 5. Diligite inimicos vestros, & benefacite his qui oderunt vos. Apostolus Rom. 12. Si fr̄. Prou. 26. Si esurierit inimicus tuus cibus illi, si sitit potū da illi, hæc faciens cōgeres carbones ignis super caput eius. s. beneficia amoris, quæ eū inflābunt in amorem tuū vt pugnes per contraria, quia cōtraria contrarijs impugnat, viuunt, & curātur, vnde sequitur: Vince in bono malū. In vitis pat. dicebat abbas Peomē: Malitia nunq̄ exupereris, sed si quis tibi malum intulerit, tu per bonitatē vince malitiā. Item in vitis pat. abbas Mutius edificauit cellā in quodā loco vbi erat quidā frater, qui motus inuidia habebat irā cōtra eum, sæpe litigando, qui declinās irā iuit ad alium locū sibi adificās habitaculum. Quod audientes alij adduxerunt secum illū fratrem ad dictū abbatem, vt illos recōciliaret, sed aliquantulum lōge dimiserūt dictū fratrem & melotas suas, cūq; pulsantibus aperuisset fenestrā cellulæ rogantes vt rediret ad locū priorē, & querenti vbi essent melotas, audiens qd prō eū illo fratre dimississet eas voluit aperire, sed prę gaudio frogit hostiū eū securi, & occurrit cū eis dicto fratri & primo p̄niam egit veniā petens, & amplexans eū introduxit in cellam suam & per tres dies eos secum refecit, licet nō cōsueuisset ieiunium soluere et redijt cū eis. Item ibidē abbas Agathon dicebat: Nunq̄ dormiui litē habēs, q̄ si aliquis mecū habuit non dormiui vsquequo eum mihi recōciliaui. Itē interrogatus senex quid esset maiorem charitatem nemo habet &c. rñdit; Si quis audit verbū malum a proximo suo, & non rñdit, sed vincit animum suū, sic aiām suam ponit pro amicis suis. Itē in vita Ioannis eleemosynarij legitur, qd cum quidā iniuriam intulisset cuidā nepoti suo, & ipse veniret ad auunculum suū flens & conquerēs, sedauit eum sanctus d. cens, quod talē vindictā faceret de eo, quod tota Alexandria miraretur, postq̄ autē dictus nepos fuit sedatus, vocauit dictū nepotē, & eum qui iniuriam intulerat corā populo Alexandrię, querens ab eo quantum debebat ei cēsum, qui dixit quātitatem, & ego talē vindictā de te facio, qd totum cēsum tibi remitto pro eo qd intulisti nepoti meo qui degenerauit a me, & vocato dicto nepote dixit ei, qd non esset nepos tuus, nisi esset nepos mentis sicut carnis, vt sicut ipse illatas iniurias ferret. Decimum septimū remedium quod tēperat irā est virilis mens, qn homo cogitat se virū, & qd est homo aīal māsuētū natura, repellere debet viriliter ferias & crudeles volūtares, & eis viriliter dñari.

Speculum Morale.

Prou. 16. Melior est patiens viro forti, & qui dñatur aīo propugnatore vrbū. Lufand. philosophus interrogatus cur barbaram magnā libenter portaret? rñdit: Vt frequēter eā tangens, me virum meminerim, & viriliter agā. Socrates: Si viriliter agis, personā tibi auctoritatē dabis. Viri boni est nescire vel pati iniuriā, pati dicit. i. patiēdo frangi ab iniuria. Itē Seneca: Si magnanimus fueris nunq̄ iudicabis tibi fieri iniuriā de inimico dicens, non nocuit mihi nec animum nocēdi habuit, si fuerit in tua p̄tate vindictā putabis iudicare potuillē, scito honestū esse, & maius genus vindictæ agnosce-re. Decimum octauū qd debet valere ad remittendum irā, vel odiū est efficacia orationis & maximē dñice. Qui n. vult vt eius exaudiat oratio debet leuare puras manus in cęlum sine ira & disceptatione. 1. Thim. 2. Eccl. 18. Remitte proximo nocēti te, & tūc de precanti tibi soluantur peccata tua &c. Multa aliter non solūtur, sed potius soluta replicantur. Matth. 18. Iussit dñs seruum qui nolebat dimittere conteruo in carcere mitti. Ad hoc autē maximē facit oratio dñica, q̄ vt dicere contra se qui non remittit rancorē, tñ hanc pot dicere quilibet in persona ecclesiæ, vel intendens eā dicere vt Deus oēm irā a corde suo remoueat. In vita Ioannis eleemosynarij dī, qd cum rogasset quendam principem vt rancorem dimitterent, nec posset induci ad hoc, cum in ecclesiā vellet dicere orationē dñicam, fecit eum uocari ad se, rogans vt eam secum diceret. Cum autē dixisset vsq; ibi: Dimitte nobis debita nostra, ait sanctus: Vide ne quid vltra audeas dicere. Tunc aduertens dictus princeps vim verborum prostratus & cōpunctus veniam petijt, & iniuriam remisit. Decimum nonū est cōsideratio immēse pietatis. Matt. 5. Diligite inimicos vestros & benefacite his qui oderūt vos. De hac materia satis habetur supra. Vigēsimū est sacra mensa sacri altaris, & Eucharistia sacra, quæ est cibus charorum, quæ cibū nō possunt participare, nisi qui sunt in mutua charitate. Cant. 5. Comedite amici & bibite & inebriamini charissimi. Matt. 5. Si offers munus tuum ad altare &c. Et post: Vade prius reconciliari fratri tuo. Bern. Nunquam contingat mihi accedere turbato corde ad patris sacrificium, nec tangere sacrificium per quod Christus sibi mundum reconciliauit.

De filiabus ira. Dist. III.

Circa sextum cōsiderandum est de filiabus iræ. Eius autē filie sunt; Indignatio, Mentis tumor, Impatientia, Clamor, Litigium, Cōtumelia, Maledictio, Blasphemia, Rixa, Crudelitas, Seuitia, Bellum, Homicidium. Ira nāq; pōt considerari tripliciter. Vno modo prout solū consistit in corde, & sic ex ira nascuntur duo vitia. Vnū quidem ex parte eius cōtra quē irascitur, quem reputat indignum vt talē quid sibi p̄sumpserit facere, & sic est indignatio. Aliud autē est vitium ex parte ipsius qui irascitur, in quātum. s. excogitat diuersas vias vindictæ, & sic est tumor mētis. Alia modo cōsideratur ira s̄m q̄ est in ore, & sic ex ipsa orit̄ multiplex inordinatio. Vna quidē ex pronitate cōtradicti personæ loquenti, & sic est lis, vel litigium. Alia est s̄m quod homo ex cōfusa locutione irā suam, & cōmōtionem animi sui demōstrat, & sic est clamor. Alia est inordinatio s̄m q̄ homo prorumpit in verba iniuriosa. Et si sint verba cōtra Deum, sic est blasphemia. Si autē contra proximum, aut proferantur in improperando malum, & sic est contumelia. Aut imprecādo malum, & sic est maledictio. Tertio modo considerari potest ira s̄m q̄ peruenit vel procedit vsque in factum, & sic ex ipsa oriuntur vltima vitia supradicta, quorum dñia patebit de singulis prosequendo. Prima ergo filia iræ est indignatio, de qua sciendum est qd Bern. cū connumerat inter gradus superbiæ in lib. de 12. gradibus humilitatis. Greg. vero 3. mor. ponit eā inter filias iræ, nam ex inordinato amore propriæ excellentiæ provenit qd homo impatienter & durē fert si alius cōtra suam excellentiā vel reuerentiā audeat attētare, ideo Bern. ponit eam inter gradus superbiæ. Quia vero talis indignatio ex cordis cōmōtione procedit ex propinquiori & immediatori cā, ideo Greg. rationabiliter eam ponit inter filias iræ. De indignatione sufficiat, quod dictum est supra cū de gradibus superbiæ ageretur. Secunda filia est tumor mētis. Sciendum est autē qd tumor mentis potest cōsiderari dupliciter. Vno modo s̄m quod homo magnum se reputans dicitur habere magnum & inflatum spiritum, sicut dicit Aug. exponens illud: Beati pauperes spiritu. Pauperes inquit spiritu dicuntur humiles nō habentes inflantē spiritum &c. Vnde Deut. 3. Tumentes superbia ascendisti in motem &c. Et Hest. 16. Tñ arrogat̄ suæ tumore sublatus est. Amam. Vt nos regno priuare videretur. Alio modo consideratur tumor s̄m quod homo turbatus iram suam ruminat in corde suo, & vias diuersas excogitat, quibus se vindicare possit, & talibus cogitationibus animum suum replet, secūdem illud Iob 15. Nunquid sapiens replebit ardore stomachum suum? Vnde Iud. 8. Requeuit spiritus eorum, quo tangebant contra eum, scilicet Gedeonem. Tertia filia iræ est impatientia, quando scilicet homo virtutem patientiæ iactā perdens, nihil tolerare potest, & impatientiam in corde concipiens, non potest eam in certis occ-

Tomus Tertius.

Dd 3 cul-

cultare. Hoc impatientie vitium multa nobis ostendunt esse vitia. Primo quia per impatientiam fatuitas hominis foras erumpit, ut qui prius esse sapiens putabatur, ex ostentis signis impatientie fatuus demonstratur. Unde Greg. Qualis quisque apud se lateat, illata contumelia probat. Ideo dicitur Prou. 14. Qui impatiens est, exultat stultitiam suam. Secundo per impatientiam non solum in signa vel verba, verum et in opera fatuitatis prorumpit. Sicut sapiens Prou. 14. Impatiens operabitur stultitiam. Turbatus enim per impatientiam multa facit, quae nullo modo faceret serenatus. Tertio per impatientiam damnificatur spiritualiter, quia tanta bona perdit per impatientiam, quanta mereri potuit per patientiam. De quibus require multa supra de patientia. Ideo dicitur Prou. 19. Qui impatiens est sustinebit damnum. Quarto per impatientiam homo damnatur eternaliter, & et interdum affligitur temporaliter & punitur. Sicut dicitur Iudith. 8. Illi qui tentationes non susceperunt cum timore domini, & impatientiam suam & improprium murmurationis suae, contra dominum protulerunt, exterminati sunt ab exterminatore, & a serpentibus perierunt. Quinta filia irae est clamor, quoniam saepe animo perturbato prorumpit homo in vocem confusam & clamorantem. Sicut ait Greg. 5. Mor. Irae suae stimulis accensus cor palpat, corpus tremit, lingua se praepedit, facies ignescit, exasperantur oculi, & nequaquam recognoscuntur notae, ore quidem clamorem format, sed sensus quid loquatur ignorat. Ideo dicit Apostolus Eph. 4. Omnis clamor tollatur a vobis. Quinta filia irae est litigium sciendum est autem, quod litigium consistit in verbis, secundum quod aliquis verbis alterius contradicit. Unde Philosophus. 4. Eth. dicit, quod illi qui contrariantur ad omnia, causa eius quod est contristare, neque quemcumque curantes discolori & litigiosi vocantur. Et Prou. 16. dicitur. Vir iracundus incendit litere. Sexta filia irae est seminatio discordiae, de qua dicitur Pro. 6. Sex sunt quae odit dominus, & septimum detestatur anima eius. Oculi sublimis &c. Sequitur & eum qui seminat inter fratres discordias, istum septimo loco ponit, tanquam magis exosum Deo inter ceteros peccatores. Neque mirum, quia tales tunicam Christi inconfutibilem nituntur diuidere, quam dominus indiuisam voluit remanere. Per hanc tunicam significatur charitas in qua & per quam veritas ecclesiae conseruatur. Ad quam hortatur Apostolus Eph. 4. Solliciti seruire veritatem spiritus in vinculo pacis. Tales sunt recte contrarii Christo, quia Christus venit ut dispersos congregaret in vnum. Ioan. 11. Psa. Dispersos Israelis congregabit, De diabolo autem vel de impio membro eius dicitur Ioan. 10. Lupus rapit & dispergit. Et nota quod sicut nihil magis nocet humano corpori, quam continuitatis eius diuisio, sic nihil magis nocet corpori Christi, nisi diuisio ecclesiae, quae diuisio veritatis. Et vno verbo quod dicit ille discordiae seminator oritur tanta diuisio, quod destruantur interdum ciuitates & castra, dissipantur bona, homines occiduntur, capitales inimicitiae subsequuntur. pessimum est hoc semen ex cuius vnico grano, tam pestifera mellis exurgit.

De contumelia. Dist. 1111.

Septima filia irae est contumelia. Primo ergo videndum est quid sit contumelia, & quae sit differentia inter contumeliam conuicium, & improprium. Secundo utrum omnis contumelia sit peccatum mortale. Tertio utrum homo debeat illatas sibi contumelias sustinere. Circa primum sciendum quod contumelia importat dehonorationem alicuius. Contingit autem aliquem dehonorare dupliciter. Vno modo quando priuat eum aliqua dignitate vel excellentia per quam habebat honorem, & hoc fit per peccata factorum sicut infra patebit. Alio modo quando deducit quis in noticiam sui vel aliorum id quod est contra eius honorem, & hoc proprie pertinet ad contumeliam, quod quidem fit per aliqua signa. Sicut autem ait Aug. 2. de doctr. christiana. Verba inter signa obtinent significandi principatum, & ideo contumelia proprie loquendo consistit in verbis. Unde dicit Isid. lib. Eth. quod contumeliosus dicitur aliquis quando pronus & velox est & tumet verbis iniuriarum, quia tamen per aliqua facta quandoque significatur aliquid quae in hoc quod significant obtinent vim verborum significantium, inde est quod contumelia extenso nomine aliquotiens est in factis. Unde super illud Rom. 1. Contumeliosos superbos &c. dicit glossa. Contumeliosi sunt, qui dictis vel factis contumelias & turpia inferunt. Similiter conuicium & improprium important de honorationem in verbis sed differenter, quia cum per hoc omnia intendat quis representare defectum alterius in detrimentum honoris eius. Huiusmodi autem defectus potest esse triplex scilicet culpa vel poena, vel minorationis, per conuicium ergo representatur defectus culpa vel poena, quia vitium solet dici non solum defectus animae, sed etiam corporis. Unde si quis iniuriose dicat alicui ipsum esse claudum, caecum, vel aliquid huiusmodi ad deformitatem vel defectum corporis pertinet conuicium dicit, sed non contumeliam. Si autem dicat ipsum esse furem, mendacem, vel aliquid aliud culpabile non solum conuicium dicit, sed etiam contumeliam, & sic patet quod contumelia consistit in verbis respen-

ditibus defectu culpa, in detrimentum honoris alterius. platis, conuicium vero consistit tam in verbis representantibus defectum culpabile, quam poenalem. Quandoque et representat aliquis defectum minorationis siue indigentiae, qui et derogat honori quacumque excellentiam consequenti, & hoc fit per verbum improprium, quod proprie sit quod aliquis iniuriose reducit ad memoriam alterius beneficium vel auxilium, quod ei contulit necessitate vel indigentia patienti. Vel dicitur. Eccl. 20. Datus insipientis non erit tibi utilis, exigua dabit & multa improperebit, & Iac. 1. Deus dat oibus affluenter, & non impropereat. Istud vitium dissuadet sapiens. Eccl. 31. Verba improprium oibus diebus vitae suae non erudiet. Et sic patet definitio istorum, tum quandoque vnum pro alio poni solet. Circa istum vitium omnis contumelia sic peccatum mortale, sciendum, quod verba in quantum sunt quidam soni, non sunt in nocentum alicui nisi forte per accidens, grauando. scilicet auditum, puta cum aliquis nimis clamose loquitur. Sed in quantum sunt signa significantia aliquid in noticiam aliorum pertinent multa damna inferre, inter quae vnum est detrimentum honoris vel reuerentiae, quae illi cui inferuntur contumelia esset ab alijs exhibenda, & ideo tanto maior est contumelia, quanto coram pluribus vel maiori bus personis profertur. Huiusmodi autem verborum significatio. ex interiore profertur effectu procedit: & ideo in peccatis verborum maxime considerandum est ex quo affectu quis profertur illa verba. Cum ergo conuicium vel contumelia de sui ratione importet quandam dehonorationem, si profertur intentio feratur, ad hoc quod per verba sua auferat alicui honorem, hoc proprie, & per se est dicere conuicium, vel contumeliam, & hoc est peccatum mortale non minus graue quam furtum vel rapina, quia non minus amat homo honorem suum quam rem possessionem. Si vero verbum conuicij vel contumeliae dicat aliquis non animo dehonorandi, sed forte vel propter correctionem, vel propter aliquid huiusmodi, non est conuicium vel contumelia formaliter, & per se, sed per accidens, & quasi materialiter, in quantum dicit id quod potest esse conuicium, vel contumelia. Vnde hoc potest esse quoddam veniale peccatum, & quibus absque omni peccato, in quo necessaria est discretio & cautela, ut homo moderate talibus verbis vtatur: quia potest esse ita graue conuicium, quod per incautelam prolationem auferret honorem illius contra quem profertur, & tunc posset peccare mortaliter et si non intendit dehonorationem illius, sicut si aliquis incaute alium ex ludio percussione grauius ledat, culpa non caret. Quod autem sine peccato possit aliquis proferre conuicium patet, quia & dominus Lucas 45. dixit discipulis. O stulti & tardi corde ad credendum. Et Apostolus ad Gal. 3. O insensati Galatae &c. Vnde indubitanter sicut licitum est aliquem cum disciplina vel correptionis verberare vel damnificare in rebus, sic etiam cum disciplina potest aliquis alium corrigendo aliquid verbum contumeliosum ei dicere. Sicut dominus dicit discipulis vocauit stultos & Apostolus Galathas insensatos, tum sicut Augustinus dicit in li. de sermone domini in monte. Raro & ex magna necessitate obiurgationes sunt profertur in quibus non nobis, sed per deum seruiatur in stemus. Praeterea Philosophus. 4. Eth. dicit entrapaliam quaedam esse virtutem ad quam pertinet bene conuiciari. Dico. scilicet. aliquid quod leue conuicium non ad dehonorationem vel ad contristationem illius in quem profertur, sed magis causa delectationis & ioci: hoc non potest esse sine peccato, si debite circumstantiae obseruentur. Si vero aliquis non formidet contristare eum in quem profertur huiusmodi conuicium, dummodo risum excitet audientibus, hoc est vitiosum, sicut ibidem dicitur. Est ergo conuicium vel contumelia veniale peccatum si sit leue conuicium non multum hominem dehonostans, & profertur ex animi leuitate, vel ex leui ira sine firmo proposito aliquem dehonostandi, puta quoniam intendit quis alium per huiusmodi verbum leuiter contristare. Circa tertium. scilicet. utrum debeat homo illatas sibi contumelias sustinere. Sciendum, quod sicut patientia necessaria est in his quae contra nos fiunt, ita etiam in his quae contra nos dicuntur. Praecepta autem patientiae in his, quae contra nos fiunt, sunt in preparatione animae habenda, sicut Augustinus in libro de sermone domini in monte exponit illud praecceptum domini. Si quis percusserit te in vna maxilla, praebere ei & aliam. Vnde homo paratus sit hoc facere si opus fuerit, non tamen hoc semper tenetur facere actum, quia nec ipse dominus hoc fecit. Sed cum suscepisset alapa respondit: Quid me cedis? ut haberet Io. 18. & ideo etiam circa verba contumeliosa, quae contra nos dicuntur, est idem intelligendum. Tenemur. non habere animum paratum ad contumelias tolerandas, si expediens fuerit: quoniam tamen oportet ut contumeliam repellamus, maxime pro duo. Primo quidem pro bonum eius qui contumeliam inferunt, ut videlicet eius audacia reprimatur, & de cetero talia non attereret, sicut illud Prou. 26. Rande stulto iuxta stultitiam suam, ne sibi sapiens videatur. Alio modo pro bonum multorum quorum peccatus impeditur per contumelias nobis illatas. Unde Greg. dicit super Eze. Homi. 19. Hi quorum vita in exemplo imitationis est posita deberet si possent detraheri sibi verba contumeliosae, ne eorum praedicatione non audiat qui audire poterat, & in prauis moribus remanentes bene viuere contententur. Sciendum tamen quod conuicij audacia debet homo moderate reprimere.

reprimere; non pp amorem vel cupiditatem privati honoris, sed pp officium charitatis. Vnde Prover. 26. dicitur: Ne respondeas stulto quia stultitia sua, ne efficiaris ei similis. Hoc etiam sciendum quod si aliquis contra quem conuicia proferuntur taceret ut taceret conuiciantem ad iracundiam prouocaret, peccatum esset, quia hic ad vindictam pertineret. Sed si aliquis taceat uolens dare locum irae vel contumeliae, & ut praestet exemplum patientiae, hic est laudabile. Vnde Psal. Qui iniquitatem mala mihi locuti sunt uanitates &c. Sequitur: Ego autem tanquam surdus non audiebam, & sicut mutus non aperiens os suum; & Eccles. 8. Ne litiges cum homine linguato, & non frues in ignem ilibus ligna.

De maledictione. Dist. V.

Octana filia irae est maledictio, circa quam consideranda sunt tria. Primo utrum sit licitum maledicere homini. Secundo utrum liceat maledicere irrationali creaturae. Tertio utrum maledictio sit peccatum mortale. Circa primum sciendum, quod maledicere idem est quod malum dicere. Differentia autem tripliciter se habet ad id quod dicitur. Uno modo per modum enunciationis, sicut aliquid exprimitur modo indicatio, & sic maledicere nihil est aliud, quam malum alterius referre, quod pertinet ad detractorem. Vnde quicquid maledici detractores dicuntur. Alio modo dicere se habet per modum causae ad id quod dicitur: & hoc quidem primo & principaliter competit Deo, qui omnia uerbo suo fecit. Et illud Psal. Dixit & facta sunt. Consequenter autem competit hominibus qui uerbo suo alios mouent per imperium ad aliquid faciendum, & ad hoc instituta sunt uerba imperatiui modi. Tertio modo ipsum dicere habet se ad id quod dicitur quasi expressio quaedam affectus desiderantis id quod uerbo exprimitur, & ad hoc instituta sunt uerba optatiui modi. Praeterea ergo primo modo maledictio nis, qui est per simplicem enunciationem mali, considerandum est de alijs duobus, ubi scire oportet, quod facere aliquid uel uelle illud, se consequitur in bonitate & malitia. Vnde in istis duobus modis quibus malum dicitur per modum imperantis uel per modum optantis, eadem ratio est, aliquid licitum & illicitum. Si enim aliquis imperet uel optet malum alterius, in quantum est malum, quasi ipsum malum intendens, sic maledicere utroque modo est illicitum, & hoc est maledicere per se loquendo. Si autem aliquis imperet uel optet malum alterius sub ratione boni, sic est licitum, nec erit maledictio per se loquendo, sed per accidens, quia principalis intentio dicitur non fertur ad malum, sed ad bonum. Contingit autem malum aliquid dici imperando uel optando sub ratione duplicis boni, quicquid quidem sub ratione iusti, & sic iudex licite maledicit illi, cui praecipit iustam poenam inferri, & sic et ecclesia maledicit anathematizando. Sicut et prophetae quasi in praecantur mala peccatoribus, quasi conformantes uoluntatem suam uel diuinae iustitiae, licet hominum imprecationes possint etiam per modum praenunciationis intelligi. Quicquid uero dicitur aliquod malum sub ratione uilis uel peccati cum aliquis optat aliquem peccatorem pati aliquam uel egritudinem, uel aliquid quod impeditur, uel ut ipse melior efficiatur, uel saltem ab aliorum nocimento ceteris, uel malum optat per se loquendo sub ratione mali prohibet Apostolus Rom. 7. Benedicite & nolite maledicere. Et Iac. 3. dicitur quod sicut ex eodem fonte non procedit aqua dulcis & amara, sic nec ex eodem ore debet procedere benedictio Dei, & maledictio hominis, qui ad imaginem Dei factus est. Malum tamen sub ratione boni iusti uel uilis imprecatur scriptura in multis locis. Nam Deut. 27. dicitur: Maledictus qui non permanet in sermonibus legis huius. Et Helias maledixit quinquagenarijs duobus. 4. Reg. 1. Et Helizus pueris sibi illudeti bus. 4. Reg. 1. Psal. etiam dicit: Muta fiant labia dolosa. Idem: Erubescant & reuerentur ueremeter omnes inimici mei. Et multa talia profert, quae omnia intelligenda sunt uel per modum praenunciationis, uel per modum imprecationis mali sub ratione boni, iusti, uel uilis. Circa enim si utrum liceat maledicere irrationali creaturae. Sciendum quod maledictio & benedictio ad illam rem pertinent cui potest aliquid bene uel male contingere in ordine ad creaturam rationalem, per quam sunt irrationales creaturae. Ordinantur autem ad eam multipliciter. Uno modo per modum subuentionis, in creaturis irrationalibus subuenitur humanitati necessitati, & hoc modo Deus homini dixit Gen. 3. Maledicta terra in opere tuo, uel per eius sterilitatem homo puniretur. Et ita et intelligitur, quod habetur Deut. 28. Benedicta horrea tua. Et infra: Maledictum horreum tuum. Sic et Dauid maledixit montes Gelboe secundum Greg. expositionem. Alio modo creatura irrationalis ordinatur ad rationalem per modum significationis, & sic dominus maledixit ficulneam in significatione Iudae. Tertio modo creatura irrationalis ordinatur ad rationalem per modum contententis spiritus uel loci. Et sic maledixit Iob die natiuitatis suae culpam originale quam nascendo contraxit, & per sequentes per natiuitates. Et per hoc et potest intelligi Dauid maledixit montibus Gelboe ut legitur 2. Reg. 1. per eum populi, quae in eis contigerat. Maledicere autem rebus irrationalibus in quantum sunt creaturae Dei est

Speculum Morale.

peccatum blasphemiae. Maledicere autem eis secundum se consideratis, est oeciosum & uanum, & per consequens illicitum. Circa tertium, scilicet utrum maledictio sit peccatum mortale, sciendum quod maledictio de qua nunc loquimur, est per quam praenunciatur malum contra aliquem, uel imperando, uel optando, uelle autem uel imperio mouere ad malum alterius secundum se repugnat charitati, qua diligimus proximum, uolentes bonum suum, & ita secundum suum genus est peccatum mortale, & tanto grauius quanto personam cui maledicimus magis amare & reuereri tenemur. Exod. 21. Qui maledixerit patri suo, & matri morte moriatur. Contingit tamen uerbum maledictionis prolatum esse peccatum ueniale, sed per paruitatem mali quod quis alteri maledicto imprecatur, uel et per affectum eius cui profert maledictionis uerba, dum ex leui motu, uel ex ludo, aut surreptione aliqua talia uerba profert, quia peccata uerborum maxime ex affectu pendants ut supra dictum est.

De blasphemia. Dist. VI.

Nona filia irae est blasphemia. Circa quam considerandum est primum de blasphemia in generali. Secundo de blasphemia, quae dicitur peccatum in Spiritum sanctum. Circa primum videndum est primo quid sit blasphemia, & de diuisionibus eius. Secundo utrum blasphemia semper sit peccatum mortale. Tertio utrum sit in danatus. Quarto specialiter dicendum est de blasphemia, quae quidam peruersi ex consuetudine Deum negant in sermone communi. Quinto de blasphemia illorum, qui se diabolo reddere consueuerunt. Sexto de blasphemia proprie dicta, quae est quae uerba contumeliosa profert aliquis contra Deum uel Sanctos. Circa primum sciendum est quod blasphemia est quae contumeliosa uerba contra Dei bonitatem, uel Sanctorum reuerentiam profertur. Est autem blasphemia quadruplex. scilicet cordis, oris, scripturae, & operis. Prima ergo blasphemia est, quae in sola cordis cogitatione consistit: de qua dicit Mattheus. 15. De corde exeunt cogitationes male blasphemiae, &c. Quicunque enim negat de Deo quod ei conuenit, uel asserit de eo quod ei non conuenit, derogat diuinae bonitati. Quae quidem potest contingere dupliciter. Uno modo secundum solam opinionem intellectus, alio modo adiuncta quadam detestatione affectus. Si contra trario fides de Deo per dilectionem eius perficitur. Huiusmodi ergo derogatio diuinae bonitatis, uel secundum intellectum tamen uel et secundum affectum si constat tamen in corde est cordis blasphemia. Secunda est blasphemia oris, quae ex corde peruerso progreditur in uerba contumeliosa contra Deum. Vnde Hieronimus. 3. uerbis superbiae blasphemasti. Et Mattheus. 23. Blasphemabant mouentes capita sua. Item Luc. 23. Unus de his qui pedebat latronibus blasphemabat eum &c. Tertia est blasphemia scripturae ut in libris haereticorum. Ut in Alcorano Mahumetti, & in Dogmate Arij, & Manichaeorum, & aliorum haereticorum, de quibus Isa. 10. Vae qui condunt leges iniquas. Vnde Apoc. 8. Bestia ascendens de mari per quem haeresis significatur, septem capita habebat, in quibus erant scripta nomina blasphemiae. Per septem capita signat haeresim uarietas & diuersitas, quae scribant & tradunt blasphemiosa de Deo & libris & scriptis famosis & blasphemosis. Legitur in ecclesiastica historia. 9. c. 5. quod Maximinus Imperator confirmata blasphemosa contra Christum, quae fecit in tabulis ereis conscribi, & per singulas urbes ferri in perpetuam memoriam, & in eis, & in agris promulgari, & praecceptoribus scholarum tradit, ut in eis faceret pueros exercitari legendo, discendo, meditando. Sed hanc blasphemiam tanta uoluntate Dei secuta est, ut deus in eiusdem libri, quod ubique illis Christianis, & omni prosperitate fruentibus ubique fame, peste, & aere corrupto, & igne sacro, & morbis varijs afficiebatur, & moriebantur gentes blasphemii. Ipse autem ut dicitur 10. c. impius Maximinus uictus & confusus, fugiens & compulsus flagellis Christi fateri Deum uerum, & iustum tabe & miseria consumptus, & de siccatu, orbatu luminibus uidens clarius, quae in Christum commiserat per doloris sensum praegustata interiorum uiscerum de stratu suo prostratus, & praegustata doloris uoluntate in terram se alidens saepe, & Christi omnipotentiam recognoscens spiritum blasphemum praegustata doloribus exhalauit. Quarta est blasphemia operis, quae aliquis usurpat sibi quod Dei solius est, ut cum facit se tanquam Deum adorari, uel usurpat sibi honores diuinos ut Nabuch. qui praecipit Holoferni, ut oes Deos terrae exterminaret uel ipse solus Deus diceretur, Judith 3. & ut Herodes Agrippa, cui acclamabant homines Dei uoces & non hominis, qui percussus ab Angelo uerbis scaturiens exspirauit. Act. 12. Blasphemia est cum aliquis alium ad idola colenda incitat aut compellit, ut Nabuch. Dan. 3. blasphemia tamen est quae aliquis aliquid factum facit turpe, per quod alijs dat occasionem ruinae, & obloquendi contra Deum, uel contra bonos, uel cum aliquis apostat a fide, uel a bonis moribus, per cuius exemplum alij scandalizantur, & contra Deum aut bonos obloquuntur, ut Dauid in casu suo, de quo dicitur 2. Reg. 12. Quoniam blasphemare fecisti inimicos nomine domini propter uerbum hoc. factum dignum uerbo quod fuit factum prodicionis & adulterij cum Bersabee & homicidij & prodicionis Uriae. Similiter filius qui natus est tibi morte morietur. Item ponuntur a quibusdam tres species blasphemiae. Quarum prima est quando aliqui attribuitur Deo,

Tomus Tertius.

Dd 4 quod

quod ei non conuenit. Secunda est quando remouetur a Deo quod ei conuenit. Tertia est quando quod id Dei quod est proprium attribuitur creaturæ. Sed secundum ista tria non possunt proprie loquendo distingui diuersæ species peccati blasphemie, quia Deo attribui quod ei non conuenit, vel ab eo remouere quod ei conuenit non differt, nisi secundum affirmationem & negationem, quæ quidem diuersitas speciem habitus non distinguit, quia per eandem scientiam falsitas affirmationum & negationum, & per eandem ignorantiam utroque modo erratur, cum negatio probetur per affirmationem sicut habetur 1. posteriorum. Quod autem ea, quæ Dei sunt propria creaturæ attribuantur, hoc pertinere videtur ad id quod aliquid ei attribuitur, quod ei non conuenit. Quicquid enim est Deo proprium, est ipse Deus, attribui ergo alicui creaturæ quod est Dei proprium, est ipsum Deum dicere idem esse creaturæ. Item sunt quatuor modi vulgares blasphemie nimis apud homines assueti. Primus est passim sine causa Deum negare, quasi ad singula iurando. Secundus est diabolo se reddere similiter in iurando. Tertius est turpiter & irreuerenter assumere sacra membra, qui Christus pro nostra redemptione suscepit, ipsumque quasi membratim enormiter lacere. Quartus est actum illum sedissimum Deo attribui, quod nephandissimum iuramentum multum est assuetum apud multos. Istis quatuor modis blasphemie maxima pars Christianitatis horribiliter est corrupta. Vnde B. Io. Apoc. 17. dicit se vidisse mulierem. i. mundi malitiam, sedentem super bestiam cocineam. i. diabolum infernale. Et hæc mulier erat plena nominibus blasphemie, quia fere totus mundus istis quatuor blasphemis est repletus. Circa secundum. scilicet verum blasphemia semper sit peccatum mortale. Sciendum quod peccatum mortale est per quod homo separatur a primo principio spiritualis vitæ, quod est charitas. Vnde quæcumque repugnant charitati sunt peccata mortalia. Blasphemia autem secundum genus suum repugnat charitati Dei, quia derogat diuinæ bonitati, ut dictum est, quæ est obiectum charitatis, & ideo blasphemia ex suo genere est mortale peccatum. Vterius quia blasphemia opponitur confessioni fidei, habet in se grauiter infidelitatis, & aggravatur peccatum si perueniat detestatio voluntatis, & adhuc magis si prorumpat in verba, sicut & si dei laus augetur per dilectionem, & confessionem. Vnde cum infidelitas sit peccatum grauissimum, consequens est quod blasphemia sit peccatum maximum, ad idem genus pertinens & ipsam aggravans. Potest tamen contingere quod aliquis absque deliberatione, & ex surreptione profert verba blasphemie, & hoc dupliciter. Vno modo quando non aduertit illud quod dicit esse blasphemiam, puta quando subito ex aliqua passione in verba imaginata prorumpit, non considerans, nec attendens significationem verborum, & tunc est veniale peccatum, & non habet proprie nomen blasphemie. Alio modo quando scit & aduertit hoc esse blasphemiam significata verborum considerans, & tunc non excusatur a peccato mortali, maxime si ex consuetudine pessima immo execrabili corruptela, subito sine deliberatione in talia verba prorumpit. Circa tertium. scilicet verum blasphemia sit in damnatis, sciendum quod damnati in inferno retinent peruersam voluntatem auersam a Dei iustitia, quia diligunt ea pro quibus puniuntur, & vellent eis vti si possent & nihilominus odiunt poenas quas pro peccatis huiusmodi patiuntur, dolent ergo de peccatis quæ commiserunt, non quia ipsa odiant, sed quia pro eis cruciantur. Sic ergo talis detestatio diuinæ iustitiæ est in eis quedam interior cordis blasphemia. Et credibile est quod post resurrectionem erit in eis etiam vocalis blasphemia. Sicut & laus vocalis Dei erit tunc in beatis. Vnde Apoc. 16. dicitur: Estuauerunt homines estu magno & blasphemauerunt nomen domini habentis potestatem super has plagas, ubi glossa dicit quod in inferno positi, quamuis sciant se pro merito puniri, dolebunt tamen quod Deus tantam habeat potestatem, quod eis inferat tales plagas, videntes ergo & sentientes se pro sceleribus suis cruciari, & scientes huiusmodi poenas esse perpetuas, nec se posse in perpetuum eas euadere, tanquam desperati feruntur ad omne quod eis suggerit peruersa voluntas, diuinam iustitiam detestando.

De blasphemia. Dist. VII.

Circa quartum considerandum est de blasphemia illorum qui passim in singulis ferè verbis Deum negant. Quæ pestis quantum sit detestabilis, & nephanda specialiter ostendunt. Baptismalis promissio. Exemplaris instructio, districtum Dei iudicium, & horrendum supplicium. Primo quidem ostendit baptismalis promissio, quantum sit hoc vitium detestandum, dum diabolo et pompis eius abrenunciavimus, & Christo nos deuouimus esse seruos, quæ sponsonem seruatus Christi populi sunt & saluandi per eum Mat. 1. Saluum faciet populum suum a peccatis eorum. Isa. 64. dicit dominus populus meus est & filij non negantes, & factus sum eis Saluator. Ideo sponsonem hanc infringere est iniquitas maxima, & negatio contra Deum altissimum. Tob. 3. Si maximum fuit peccatum Petri, qui negauit Christum non corde, sed ore, non ex leui causa,

sed ut mortem euaderet, non nisi ter, non turpiter, non aliter nisi dicendo transeuntibus dicentibus: Tu ex illis es, Nescio quid dicis, Non sum. Non noui hominem istum. Quantum potest vocari peccatum illorum qui tam sape, & tam sine causa, & tam aperte consueuerunt dicere non de homine, sed de Deo tota die nego Dei, nisi hæc vel illa faciam, vel nisi hoc ita sit. Ipsa poenitentia Petri ostendit magnitudinem culpæ huius qui statim ut cognouit quid fecerat negando se non nosse hominem illum, egressus foras fleuit amarè. Et de in scholastica historia, quod intravit speluncam quandam in qua coprinuè fleuit per triduum ante resurrectionem, quousque Christus post resurrectionem suam apparuit ei confortatus eum. Et dicitur quod fuit consuetudo B. Petri postea, quod quando de nocte ante galli cantum recolebat factum suum prorumpens in fletum, & in itinerario Clementis legitur, quod tunc surgebat ad orationem. Ad hoc facit exemplum de episcopo, qui timore mortis Christum negauit, propter quod factum ut dominus ei dimitteret, fugit ad solitudinem, in qua per 40. annos vixit nudus, de radicibus herbarum, in oratione & lacrymis insistens, & Deum rogans, ut hæc peccatum ei dimitteret, quem sicut legitur in vitis pacum quidam sanctus pater in spelunca inuenisset, dixit ei, quod nec dum inuenerat apud Deum, quod peccatum illud esset ei dimissum, nisi penultimo anno ante mortem suam, qui cum ei hic dixisset est foras ad orationem flexis genibus, & eleuatis ad cælum oculis, & manibus iunctis pariter, facta est facies eius splendor ut sol, & in oratione spiritum emisit, quem sanctus qui inuenerat eum sepe liuit. Item homines quandoque multum volunt ostendere se amare amicos, qui consueuerunt eis dicere, omnia facerem pro vobis præterquam negare Deum, per quod ostendunt nihil debere fieri difficilius, quam negare Deum: propter culpam huiusmodi grauedinè, tales dicuntur Antichristi 1. Ioan. 2. Nunc Antichristi multi sunt. Quis est mendax nisi qui negat Iesum Christum? Hic Antichristus est propter magnitudinem huius peccati videtur inutiliter sacerdos orare pro mortuo in hoc peccato. dicit Origen commendatio non mortuorum. Et si in te peccauerunt tamen nunquam te negauerunt. q. d. si te negassent non exaudires nos, pro eis, nisi condignam poenitentiam super hoc fecissent. Secundum hoc idem ostendit exemplaris instructio, ad hoc enim sunt exempla plurima sanctorum. Hebræ. 11. Sancti ludibria & verbera sunt experti. insuper & vincula et carceres, lapidati sunt secti sunt, in occasione gladij mortui sunt, potius pati eligentes omnia tormentorum genera, quam semel Christum negare. Ut patet currendo per martyria & tormenta sanctorum quæ aspecta multum possunt confundere sic de facili Deum negantes, qui pro morsu vnius pulicis vel muscæ sepius Deum negant. Contra quos est quod legitur in tripartita historia lib. 6. Cui quidam martyr diuersis afflictus supplicij nollet aliquatenus Christum negare, tandem semiuivus relictus, & molle perunctus in alto patibulo eleuatus est nudus ad Solem vsque ad vesperras, ut hoc extorqueret quod alia tormenta non poterant: qui non solùm Christum non negabat, sed ipsum laudabat, & tortores tanquam inferiores contemnebat, & irridebat in alto positus, ipsi in imo ad confusionem eorum qui ab vberibus dicti sunt Christiani Christianorum filij, & inter Christianos nutriti, & edocti, & veterati, qui sic de facili Deum negant. Ponitur hic exemplum cuiusdam saraceni in fide Neophyti, de quo dicitur quando Rex Franciæ & Franci cepunt Damiatam in primo impetu sine sanguinis effusione, & in fultu, quidam saracenus venit ad licias Christianorum clamans quod reciperetur, quia volebat fieri Christianus, quo recepto & proposito examinato, cum fuisset baptizatus, & iret cum Rege & alijs Christianis fideliter, contra saracenos, captis Christianis & Rege Ludouico, captus est & ipse a saracenis, qui cum fuisset inter eos primo blanditijs & promissis, cum non possent eum ad Christum negandum inuictere, minis addiderunt facta, ducentes eum nudum, flagellando per eorum castra, cum nec sic vellet Christum negare, lardum ardens in carnem eius fundebatur, & post plurima alia tormenta eum ad stipitem ligatum totum texerunt, & confixerunt sagittis, nec tamen Christum negationem, sed laudationem extorsuerunt. Ad idem facit exemplum quod legitur in tripartita hist. li. 3. Cum Simeon eps Persarum, quia nolebat Christum negare, & Solem adorare in carcere duceretur Zuzades eunuchus Regis Sabor Persarum sequebatur beatificans eum in facto suo, quæ cum ille argueret de hoc, quod ipse cum esset maximus in curia dicti Regis Persarum, simulatione visus fuerat Christum negare, & Solem adorare, ille dolens pro simulatione facti abiecit vestimenta preciosa quibus erat indutus, & venit ad fores regias flens & eiulans, & cum ab eo vocato quereretur Rex Sabor, ait Zuzades: Duplici causa deo Rex reus sum & mori debeo: Vna est quia simulatione te decepi, alia est quia Christum negare visus fui, & Solem adorare, & populum scandalizavi figmento meo. Cum autem nollet Christum negare, nec Solem adorare, capitalis sententia data est contra eum. Rogauit autem Regem, ut pro oī seruitio quod ei fecerat daret ei ut prece clamaret,

maeret, quod pro nullo alio forefacto decapitabatur, nisi pro hoc quod Christum nolebat negare, & quod hoc pro penitentia susceperat, quia populum signento suo scandalizauerat, quod ita factum est. Item ibidem legitur lib. 6. quod cum esset consuetudo Romanorum imperatorum, quod in precipuis solennitatibus ante imperatores poneretur ara & thus, & pro honore imperiali milites supponeret thus, & munera acciperent. Quidam milites Christiani non aduerentes dolum Iuliani apostate imperatoris qui ante se aram fecerat ut demonibus sacrificarent, per honore imperiali thus supposuerunt, & auri raunera ab imperatore acceperunt. Cum autem a consiliis suis Christum benedicerent, quidam dixerunt eis. Quomodo inuocatis eum quem pauloante negatis. Cum autem ipsi quererent ubi hoc fecerant & quando, & diceretur eis, quod quando thus obtulerunt in signum idolatrie & negationis Christi aduertentes dolum ad imperatorem venerunt, & aurum quod acceperant proiecerunt, & dextras quibus ignorantibus fraudem thus obtulerant sibi amputari rogauerunt, quos capitali sententia condemnauit, post autem edictum reuocans, eos exilio perpetuo condemnauit ne breui miseriam vitam finirent. Tertio ad hoc flagitium detestandum mouere nos debet districtum Dei iudicium, quia Christus se negates negabit in iudicio particulari. in morte, & in iudicio generali Math. 10. Qui negauerit me coram hominibus negabo & ego es coram patre meo. 1. Thim. 2. Si negauerimus eum ipse negabit nos Tunc implebit illud Sap. 12. videntes illum quem olim negabant verum Deum agnouerunt, propter quod & finis condemnationis illorum veniet super illor. Quarto mouere debet ad hoc flagitium detestandum horrendum supplicium quo negates eternaliter punientur Sap. 16. Negantes nolite impii per fortitudinem brachij tui flagellati sunt nouis aquis & grandinibus &c. Iudae. 1. subintroierunt quidam &c. solum dominum nostrum Iesum Christum negantes. Et de pena eorum sequitur sicut Sodoma & Gomorra & vicinae ciuitates factae sunt exemplum ignis aeternis poenam sustinentes. Similiter & hi qui carnem maculant, dominatione spernunt, negando, sed maiestatem blasphemant, qui Deum negant, diabolo se reddunt, traduntur demonibus aeternaliter cruciandi, sicut dicitur Hier. 5. Sicut dereliquisti me dicit dominus, sic seruitis Dijs alienis in terra non vestra. in inferno. Sicut Iudaei qui dereliquerunt Deum & coram Pilato negauerunt pro Cesare imperatore Romano traditi sunt imperatori Romanorum, & ipsis Romanis cruciandi. Sicut refert Ioseph. & Egipti, & Dan. 9. Occidetur Christus, & non erit eius populus qui eum negaturus est &c.

De blasphemia. Dist. VIII.

Circa quintum. s. de blasphemia illorum qui se diabolo reddere consueverunt. Sciendum quod ad hoc flagitium detestandum mouere nos debent, admiranda Dei benignitas, conseruanda Deo fidelitas, & horrenda hostis crudelitas. Primo quidem mouere debet Dei benignitas, qui nos ex mera bonitate creauit, ex ineffabili nos pietate redemit, angelicam nobis custodiam deputauit, conseruat, protegit, dirigit, & defendit, & huiusmodi innumera beneficia praestat, & praestitit, insuper & regnum aeternum nobis dare disposuit. Bern. Illi te totum debes a quo te totum habes. Magna ergo est infamia talem dominum contemnere, & alij se reddere. Homines fideles & grati, qui a dominis suis temporalibus multa beneficia receperunt, nullo modo volunt eos dimittere, & alij adherere. Vnde Iosue. 12. Absit a nobis hoc scelus ut recedamus a domino, & eius vestigia relinquamus. Secundo mouere nos debet ad hoc idem promissa fidelitas, & pactum quod cum ipso fecimus in baptismo, ubi nos Deo promissimus seruituras, abrenunciames diabolo & pompis eius. Vnde grauissimum est peccatum & proditio pessima alij domino se reddere, promissam fidelitatem infringere, & summum dominum denegare, & pacta fidei violare de hoc dicitur Isaia. 24. Dissipauerunt pactum sempiternum s. baptismi. Et. 28. Percussimus fedus cum morte & cum inferno fecimus pactum. Grauius infidelitas est quando legitimum negant Deum & dominum, grauior cum eum conuictis afficiunt, & de possessione vel castro suo eum eiciunt, grauissima quando castrum aduersario diabolo tradunt. Nec tales infideles Deo iudicandi sunt ab hominibus fore fideles ipsis hominibus. In tripartita historia lib. 1. legitur, quod cum Constantinus imperator vellet experiri, qui essent fideles Christiani, ut eos sibi in palacia retineret, nouus factus Christianus occultus edidit edictum tale, quod omnes Christiani, qui nollet idola adorare, de curia eius exirent & dignitates perderent, & vitam sibi dimitti, pro magno munere reputarent. Tunc quidam relictis honoribus a curia recesserunt, dicentes quod magis volebant Deo seruire, quam demonibus, & aeterno imperatori quam temporali. Alij autem econtra dixerunt amore temporalium illecti, quod magis volebant seruire imperatori praesidentes voluntati & imperiali edicto obedire, & facere quicquid imperator vellet, quod audiens imperator illos qui parauerant Christum negare, & idolis immolare abiecti a se dicens. Impossibile est illos esse fideles hominibus

qui Deo sunt infideles, & eius proditores sunt. Alios autem qui Deo fideles extiterant, circa se vocauit, & se & officia sua eis commisit, & dignitates suas. Tertio debet te ad idem mouere hostis maligni horrenda crudelitas cui te reddis, quem quanto plus te ei reddis, tanto crudeliorem eum inuenis, & quanto plus ei seruis. Similis est Pharaon Hier. 6. Crudelis est & non miserebitur. Crudelis est bonis, crudelior suis, crudelissimus sibi ipsi, ut dicit quaedam glo. Crudelis est suis in vita, crudelior in morte, crudelissimus post mortem Isaia. 5. Rugitus eius ut rugitus leonis frendet, & tenebit praedam &c. hoc faciet suis in morte vel post mortem. Prou. 5. Ne des alienis honorem, & annos tuos crudeli, quod facit qui se diabolo reddit. De huius crudelitate require supra. De inferno. Item cum quidam luderet ad decios in quadam terra ubi homines assueti sunt negare Deum, & se per guttur diabolo reddere, & cum omnia amisisset, vno denario excepto, diabolis in corpore & anima se per guttur reddidit, & in signum huius post multas blasphemias eis denarium proiecit. Et cum mane factus iret solus per viam, obuiauit duobus demonibus, in specie humana, qui dixerunt ei quod essent domini sui demones, quibus reddiderat se, & signum huius denarii quem eis proiecerat ei ostenderunt, & dixerunt ei, quod iret ante eos, quia venerat ad eum deducendum ad habitationem suam. Qui rogauit eos quod permitterent eum ire ad domum suam, & quod post duos dies sequeretur eos quocumque irent vel vellent. Quod cum factum esset prima die mansit in domo sua tristis & desperans, nec causam aliqui pandens, nec comedens nec bibens. Cum autem sequenti die quaedam mulier ante domum eius transiret pauper & infantulum inter brachia portans & peteret ab eo pro Deo de pane suo, dixit illi, quod non daret ei, nisi reciperet pro dominis suis cum quibus erat iturus. s. demonibus. quibus se reddiderat, quod illa facere abhorruit, & iuit ad amicos illius, suadens eis vt diligenter requirerent ab eo quid esset quod ei dixerat, & eum custodirent. Quod cum fecissent, & ille eis totam veritatem manifestasset, incepit clamare. Veniunt vt me secum deferat. Sinite me ire ne violenter rapiant me. Cum autem illi eum detinerent, & ad penitentiam prouocarent, demones inuisibiles ab eis eum inter manus prostrauerunt & occiderunt. Magna nimis est infamia sic peccatum, quia cum omnis naturaliter horreat lupum, & fugiat mus cattum, columba accipitrem, istius excutiunt se a sinu pastoris pij, & proijciunt se in os infernalis lupi, qui rapit & dispergit oues sicut dicitur Ioan. 10. Non sufficit eis reddere se ei sed reddunt se suos & sua quod frequenter multi, de quibus in Ps. immolauerunt filios suos & filias suas demonibus. Cum quidam calcauerit se, & diffuculter intraret in sotulari, dixit quod reddebat illi diabolo. Qui cum vellem intrare ecclesiam ad missam vt solebat diabolus eum per pedem retinebat. Qui aduertens quid in mane dixisset, vocato sacerdote confessus est, & remoto sotulari a pede & proiecto se, sine difficultate ecclesiam intrauit, sotulari autem visum est deserti per aera. Item isti fatui sunt, quia si esset aliquis tyrannus huius mundi cui qui solum semel se reddidissent, non corde sed ore vellet eos se per habere seruos sempiternos, multos fortius hostis crudelissimus. Item fatui sunt qui hosti suo crudelissimo, & potentissimo manus dissoluunt, & gladium eis tradunt, quo eos perimat cum aliter non possit, gladius hic est peruersa voluntas, sine qua non posset eos aut rapere aut occidere.

De blasphemia. Dist. IX.

Circa sextum. s. de blasphemia proprie dicta quando. i. verba contumeliosa profert aliquis contra Deum vel sanctos consideranda sunt tria. Primo quibus modis dissuaderi potest hoc vitium. Secundo quot & quantis criminibus blasphemus inuoluitur. Tertio de pena blasphemantium. Enormitatem peccati blasphemiae ostendunt, lex natura, lex scriptura, difficultas curationis, peruersitas imitationis. Primo quidem enormitatem huius flagitij demonstrat natura, quae creaturis omnibus dicitur Deum omnium creatorum rem esse laudandum & glorificandum. Vnde Psal. creaturas omnes inuitat ad laudandum Deum. Et tres pueri in camino Dan. 3. Aug. in sermone. Osa quaecumque fecit Deus laudant dominum. Audistis in benedictionibus, audistis in solennitate, quando leguntur, quoniam omnia laudant Deum, caelestia, terrestria, Angeli, homines, luminaria caeli, arbores terrae, flumina, maria. Homo igitur, qui praeter ceteras creaturis corporeis plura beneficia recepit a Deo, praeter ceteras creaturis Deum laudare & glorificare tenetur, non igitur blasphemare, immo naturaliter omnis homo debet horrere blasphemiam audiendo. Eccl. 17. Loquela multum iurans horripilationem capit facit. Is. 8. Populum terribilem, ibi glo. Nihil est horribilius blasphemiam, quae ponit os in celum. Dicit magister Iacobus. Cum quidam Iudaeus luderet ad aleas cum quodam Christiano, & multa pecunia lucratus fuisset ab eo qui erat in ludo, cum dicitur Christianus Deum horribiliter blasphemaret, horruit Iudaeus opturas aures & fugit, magis volens pecuniam suam amittere, quam blasphemias audire. Secundo enormitatem huius criminis ostendit scriptura. Colo. 3. Deponite blasphemiam &c. Item Leui. 24. Qui blasphem-

Speculum Morale Vincentij.

si hinc auterit nomen domini morte morietur Job. 1. 5. Imitaris linguam blasphemantium condemnabit te os tuum. Dan. 3. Nabuch. nullo miraculo trium puerorum edidit decretum, quod quicumque docutus fuisset blasphemiam contra Deum eorum disperiret, & domus eius vastaretur. Secundum canones olim blasphemus laycus excommunicabatur, clericus deponabatur. 2. 4. q. 3. Si quis per capillum. In decretalibus ostenditur quam graue sit peccatum vbi dicitur, quod longe grauius est aeternam quam temporalem ledere maiestatem, vt habetur extra de hereticis. Vergētis. Item iura ciuilia merito blasphemus diuinæ maiestatis pena capitali condemnatur. Item secundum decretales puniendi sunt secundum quod statuit. Greg. 9. lib. 6. Statuimus si quis contra Deum vel aliquem sanctorum suorum, & maxime contra b. virginem linguā in blasphemiam publicè laxare presumpserint, per episcopum suum penę subiaceat inferius annotare &c. quæ est q̄ per septē dies dominicos blasphemus ante fores ecclesiæ in missa debeat esse in manifesto, in vltimo loco sine calciamento & pallio ligatus corrigia circa colloquium, quasi dignum se iudicantis suspensio, & septem sexus feriis debeat in pane & aqua ieiunare, infra tempus illud ecclesiam nullatenus ingressurus, & duos vel tres vel plures si competere eius facultates reficiat pauperes. Quod si facere renueret, ecclesiastica debet carere sepultura, vel si diuites essent per temporalem facultatem, & potestatem puniendi iudicantur sine misericordia pena. 4. 0. vel. 3. 0. vel. 2. 0. solis vel si non sufficiat pena. 5. solis. Tertio hoc idē ostendit difficultas curationis huius morbi siue peccati, quod dicitur irremissibile, ideo quia vix dimitti potest, quia est insania contra illud medicum qui solus illi morbo mederi potest, quia non habet blasphemus colorem excusationis cum peccet ex pura & certa malicia. In alijs peccatis mouet hominem lucrum temporale vel aliqua delatio. In hoc nihil lucratur, sed os suū inquinat & Deū contra se prouocat. Ideo dicitur spiritus blasphemix non remittitur nec in hoc seculo nec in futuro Matth. 12. Luc. 12. Marc. 3. & est peccatum ad mortem maximè cum trahitur ad consuetudinem. 1. Ioan. 4. 5. Est peccatum ad mortem non pro illo dico vt quis oret difficile, immo quasi impossibile est impetrare veniam pro tali peccato propter eius grauitatem maximè, quando trahitur ad consuetudinem. Ad hoc etiam concurrunt multe circumstantiæ aggrauantes. Sicut patet Isa. 1. Vx genti peccatrici, populo graui iniquitate, femini nequam, filijs sceleratis, dereliquerunt dominum, blasphemauerunt sanctum Israel, item super illud Is. 2. Item Angeli veloces ad populum, postquam non est alijs. dicit glo. Omne peccatum blasphemix comparatum leuius est. Grauitas huius peccati ostenditur, si considerentur ista. s. quis est cui contumeliā inferitur, quis infert, & qualiter infert, & quare infert, & vbi infert. Inferitur autem hoc iniuria non garcioni, non scutifero, non famulo, nō solum militi aut filio sed regi summo, & pontifici altissimo & nobilissimo patri potētissimo & aeterno. Inferitur à vermiculo vilissimo & seruo nequissimo. Inferitur autem coram oculis eius & in præsentia, qui vbiq̄ præsens est, quod non facerent vni garcioni. Et loco in quo est in omnium potestate & in spectaculo demonum & Angelorum & hominum. Inferunt blasphemix Deo iniuriam, non de rebus suis aut seruis suis aut amicis solum, sed in persona inferunt blasphemus, sine causa ei qui nunquam fecit ei nisi bonum, cum garcioni vel vicario non diceret conuitia, nisi prius ipse malefecisset ei, vel malum dixisset. Quarto hoc idem ostendit peruetitas imitationis, quia. s. hoc peccatum facit hominem similem diabolo a quo est omnis blasphemia cui datū est aperire os in blasphemias contra Deum, & sanctos eius, vt dicitur Apoc. 1. 3. Et eiusdem. 1. 8. Bestia coccinea erat plena nominibus blasphemix &c. Blasphemus est sicutula vel os diaboli, sicut dicitur in colis, patrim. li. 1. 2. Nō solum demones student mendacijs sed blasphemus, sicut quidam testati sunt per os Arii & Eunomij & aliorum hæreticorum impijs dogma protulisse. Huius criminis reatus non solum inuoluit ipsos blasphemos, verumet̄ oēs cōsentientes, & omnes qui cū possent & debèrent corrigere sciunt audire & dissimulant. Sicut dñs qui non corripuit seruos blasphemantes, patres qui non puniunt filios suos & prælatos qui non cohibent subditos. Tales videntur esse deteriores Iudeis qui auditam Dei blasphemiam non poterant sustinere, sed blasphemos lapidibus impetebant, & si non poterant emendare vel punire, anres obturbabant, & vestimenta scindebāt, in signum doloris maximi. Item deteriores videntur saracenis qui auditam Mahumeti contumeliā puniunt sententia capitali, & eos qui blasphemiam audiunt, & dissimulant punire & accusare in eum blasphemantes. Item qui audiunt blasphemiam & nō corrigunt, videntur esse infideles generali domino, a quo omnia que habent tenent. Non enim sustinerēt aliqui fideles milites, quod diceretur impune contumeliā regi suo, vel domino temporali, qui sustinent de Deo. Dissimiles illi sunt militi, qui cum intrasset Parisius, & trāsiret per magnum portam, & filius cuiusdā magni Burgensis blasphemaret Deum, non sustinuit matrem, sed maximam

dedit ei alapā, quod videntes Burgenfes duxerūt eū ad regē Philip-pum captū, accusantes eū de hoc, quod villā suam fragerat, & iuxta palatium suum vñ suum Burgensem verberauerat. Cum aut rex stupens & iratus quereret si verum esset, & causam tantū ausus, respondit miles, quod causa erat regis summi fidelitas, quia cū ipse iudicaretur infidelis, si clausis oculis transfisset contumeliā eius sine vindicta, multo fortius debuit vlcisci contumeliā regis summi. Quo audito rex fidelitatem eius commēdauit, & pcepit qd vbiq̄ in regno suo cum similia audiret puniret. Item videtur esse generatio praua atq; peruersa, & infideles filij hoc sustinentes. Qui talia sustinent de Deo videntur filij adulteri non filij legitimi, quod p hanc similitudinē probatur. Quidā homo vxorem habens suspectā de adulterio, cum frequenter vocaret eam meretricem, illa impatienter ferens ait, quod nisi taceret tale verbum ei diceret, de quo imperpetuum doleret. Cum aut ille magis ac magis improperaret, & diceret, quid tale posset dicere. Dixit illa, quod verum dicebat, quia adultera fueras, & de adulterio duos filios habueras, & solus tertius erat legitimus, pro cuius amore duos nutrit, & heredes in bonis suis relinqueret. Cum aut ille q̄reret, quis de tribus esset suus, nec vi nec precibus q̄ diu vixit voluit ei indicare. Quo defuncto cum moreretur ipse condens testamentū dixit, quod oia bona sua vnicō filio suo relinqueret. Cū aut eo mortuo quilibet illorū tris diceret se esse illum, & pugnarent pro hereditate, cū vocati essent a iudice vrbis tulit talem sententiam, quod quilibet eorum acciperet arcum & sagittam. Quo facto pcepit corpus defuncti patris ad truncum arboris applicari, & quod versus eū sagittas iacerent, & qui melius corpus eius infigeret, ille lucraretur hereditatem. Cū autem duo eum infigissent, tertius incepit flere dicens, q̄ nulla ratione posset eum infigere, sed si quis in eum iaceret, ipse contra eū pugnaret, & pro vtriusq̄ patrem suū vindicaret. Et iudex ait. Hic est hæres, & huic competit hereditas. Similiter blasphemus sunt illegitimi filij, & adulteri, vt videtur, Legitimi videntur quorum vilicera audita blasphemia cōmouentur. Blasphemi aut vt dicitur Tre. 5. Posuerūt me sicut signum ad sagittam dicit dominus, quia magis infestant in festiuitatibus quam in diebus serialibus, quādo intendunt ludis & tabernis, magis eum impugnant blasphemus, P. Filij hominum dentes eorum ar. & sagittas, &c.

De blasphemia. Diff. X.

Circa 8m principale. s. quibus & quantis criminibus blasphemus Inuoluitur. Scēdum quod blasphemia figuratiter designatur per illā heretiam coccineam plenā nominibus blasphemix, de qua dicitur Apoc. 16. q̄ erat armata contra Deum & sanctos. 10. cornibus. omnibus criminibus quæ sunt vel esse possunt contra decalogum. Primo quidem blasphemus armatur contra Deum ingratus & contumeliosus quando de membro illo de quo vel pro quo præ ceteris creaturis debet esse gratus s. lingua rationali, quia præcellit corporeat creaturas data sibi ad laudandum Deum conuertit in oppositum, i. in contumeliā creatoris. Ingratus est quando in membris illis quæ assumpsit pro eo, qui morti exposuit pro eo eum in honorat cum membra humana, quæ Deus assumpsit pro nobis turpiter iurat & blasphemat. De quibus Bern. In nullo magis esse ingrati possunt quam qui tã beneficii ingrati existunt. Secundo blasphemus est rabidus & infanus, magis quam canis rabidus mordens portantem sibi cibum, sic blasphemus ipsum Deum qui dat eis victum & necessaria cibum & potum. Similes illis de quibus dicitur Iud. 9. Inter epulas & pocula maledicebant Abyemelech. Canis vidēs dominum suum vulneratum non mordet, sed flet & lambit potius vulnera sua lingua mulcens. Canis rabidus sentiens se verti in rabiem domum domini sui fugit ne forte rabies eum mordere compellat dominum suum, vel domesticos eius, isti sunt omni cane detiores. Tertio crudelissimus est & inhumanus quando seuit in corpus Christi mortuum & passum. Ideo licet clau qui infixerat corpus Christi viuum dicat dulces, Lancea quæ vulnerauit mortuum, debet esse dura. Item crudelior videtur blasphemus quā crucifixe domini, quā inuenientes eum mortuum cum ossa aliorum viuorum fregissent, ossa eius non comminuerunt, non tu nicæ eius inconsutilem scinderunt. Item sunt sicut canes de macello, corpus crucifixe lacerantes, & dentes eius sanguine crenuatos habentes, de quibus habetur in Psal. Circumdedere me canes multū &c. Hiere. 12. Nunquid quasi leo in silua hereditas mea mihi? Alia translatio habet. Nunquid quasi spelunca Hyenæ hereditas mea mihi? Hyena corpora sepulta exhumat, & in spelunca suo deuorat. Sic isti sanctorū corpora in tabernis, & in inhumanū est illi inferre mala, qui nunquam verbo vel facto lesit inferreim, sed maior rusticitas est eum conuicijs afficere, qui te nutriuit, & oia bona tibi fecit, & maiora, nisi rusticitas tua impediatur promittit & faciet. Ad hoc facit q̄ legitur in hist. ecclesiastica lib. 3. cap. 1. 2. de beato Policarpo, cui cum comminaretur iudex feras & ignea supplicia, nisi fortunam Cæsaris iraret & Christo malediceret, respondit. Quomodo possum ego Christo meo regi & dño maledicere.

ere. 86. anni sunt ex quo ei seruaio, & in nullo vnquam me molestauit, sed salutem mihi dedit, & omnia bona mihi contulit, magis voluit omnia suppliciorum genera pati, q̄ hanc rusticitatem facere, per quam potest & supplicia euadere & dona acquirere. Cum aut in fornacem ignis mitteretur, propter hoc quod nolebat Deū in honore, honorem ei ignis exhibuit non ledens eum, sed circa eum faciens pulchram testudinem, quod videns iudex, fecit eum gladio transuerberari, de cuius corpore tantus sanguis exiuit, quod totam fornacem extinxit, & corpus martyris ab igne intactum permāuit.

Quarto blasphemus est prophanus quando in patrem celestem, & in summum & æternum pontificem infigit dentem. Prou. 30. Est generatio quæ patri suo maledixit, & quæ pro dentibus gladio habet. Isti deteriores videntur hereticis qui blasphemant, quod ignorant, isti autem nō possunt se de ignorantia excusare. Circa tertium. s. de pœna blasphemantium sciendum quod blasphemus cōtra se Deum prouocat, vt eū diuersimode & subita morte percūtiat. Job. 34. Qui addit super peccata sua blasphemiam, sermonibus suis prouocat Deum ad iudiciū Psa. Benedicentes ei hereditabant terram maledicentes autem ei disperibunt. id. diuersimode peribunt. Nā s̄m legem diuinam blasphemus erat a populo lapidandus. Hiere. 24. Educh blasphemum extra castra vt lapidetur. Secundum leges ciuiles capite plectendus est. Secundum legē Mahumeti blasphemator Mahumeti similiter sententia capitali puniuit. Secundū iura canonica spiritali sententia. s. excommunicatione nisi desistat, per quā sententiam a Deo & ab ecclesie confortio separatur. Item quādoque Deus blasphemus occidit hostili gladio, vt per Iudith Holoferne Iud. 12. per Dauid Goliath. 1. Reg. 17. Et per Iudam Nichanorem. Mach. 7. Quisq; per sanctos angelos, vt exercitus Senacherib Isa. 37. Dicitur enim Tho. 1. quod pp blasphemiam immisit in eum plagam illam dominus. Item per sanctos quandoq; vt Iulianum apostatam, per sanctum mercurium. Sicut legitur in miraculis. b. virginis. Item quandoq; diuersis iudicijs punit eos dominus vltionum. De quodam milite dicitur, quod cum in ludo alearum oculos Dei iuraret subito eius oculi in aleam ceciderunt. Itē in Remensi dyocesi. Cum miles quidam in die cenæ luderet ad taxillos, & Deum euormiter blasphemaret percussus est morbo caduco coram omnibus cadens, & per totam diem sequentem se discerpens ad terram se allidens, & spumans aiā miseram sic euomuit. Item cum quidam alius similiter luderet & horribiliter blasphemaret Deum, horribiliter percussus cecidit spumas, & euomies vsque adeo consumptus est, quod cum esset magnum corpus eius, redactum est ad quantitatem paruī pueri, & oculi eius ita liquefacti vt reducerentur ad quantitatem oculorum vnius palleris. Item quāq; arripuntur & suffocantur a demonibus, sicut patet de puero quinquenni blasphemio. Dial. 19. Similiter de illo qui blasphemando diabolo se reddidit, & ab eo suffocatus interijt vt dictum est supra. Item aliquando fulminantur. Contigit semel Parisius, quod cum quidam quadrigarius duceret in quadriga multas personas de Parisius apud sanctum Dyonisiū cum aliquid aduersi accideret ei in via, & turpiter blasphemaret Deum, subito fulgur de celo corruit & eum perforans occidit, equis personis & rebus alijs illesis. Item quidam nauta in dioc. Cabol. cum nauem duceret & blasphemaret in aqua corruit, & licet sciret bene natare, cadens non surrexit, quem frater suus qui hic retulit, quærens inuenit eum mortuum toto corpore intacto, habentem intus in ore linguam radicatus & omnino consumptam. Item blasphemii sepe puniuntur in membro de quo peccant & contra quem peccant. Sepe. n. hæc puniuntur in lingua per quam peccant iuxta illud Sap. 11. Per que peccat quis per hæc & torquetur, vt diues epulo in inferno cruciatur in lingua in qua peccauerat Luc. 16. Ideo Iudas. 2. Mach. 15. linguam impij Nichanoris que Deum blasphemauerat præcepit particulatim auibus dari. In inferno autē blasphemii in lingua ipsi semetipsos puniēt, vt dicitur Apoc. 16. Effundit angelus. i. Christum phyalam iracundiæ Dei super sedem bestiar. i. in infernum, & factum est regnum eius tenebrosū & commāducauerūt linguas præ doloribus suis & blasphemauerunt Deum cœli præ doloribus & vulneribus suis. Item in partibus Aquitanie dicitur accidit, qd duo macellarij venditores carniū erant assueti blasphemijs, & lingua maledica carnes Christi lacerare. Cum autem in villa vbi erant hostes irruerent, & multos occidissent, eos occiderūt, qui morientes linguas horribiliter emisserunt incredibili quantitate. Carnes autē congregati contra morem eorum de aliorum medio quos intractos reliquerunt, eos membratim dilacerauerunt, sicut ipsi viui dilacerauerant membra Christi. Itē de quodam alio occidit, qd cum blasphemaret subito percussus cecidit mortuus linguam extrahens in contumili q̄itate & præ horrore est a suis relictus. Punit et non solū se blasphemantes, sed et sanctos suos. Vnde cum quidā blasphemaret beatam virginem manus eius sinistra distorta est & cum pro hac plus blasphemaret, dextera eius consimilis facta est, & cum præ doloribus disperaus plus & plus blasphemaret, in alijs

membris plus & plus percutitur. Cum autem per ventrem eius iuraret ventre eius inflato subito crepuit medius. In passione Alexandri & Euentij & Theodoli legitur, quod cum Aurelius præfectus vrbis Romæ beatum Alexandrum papam occidisset, & eo occiso insultaret blasphemijs, subito ante pedes eius virga ignea cecidit, & vxor ad eum facta est. Aureli accipe brauium meritorum tuorum. Cum aut hic credens factū per maleficiū adhuc occisis martyrib. insultaret, vox ad eum facta est. Aureli. Ecce istis quibus in sultans regnum celorum apertum est, vt illud obtineat, tibi aut infernus paratur, & apertus est vt ibi penas sustineas sempiternas, q̄ ad domū suā ductus tremefactus, & quasi amens factus, & præ doloribus linguam suam manducās expirauit. In tripartita hist. lib. 6. d̄ quod cū quidā diaconus Cyrillus nomine igne diuino succensus gentiliū idola concremasset, sicut ipsi in Sebaste ciuitate sepulchrū B. Iohan. Bapt. confregerant, & ossa combussissent, ipsi eo occiso, iecur eius in vindictam iniuriæ manducauerunt, & statim lingua eorum putrefacta est, & ipsi dentibus & toto corpore tabefacti, in se diuinę virtutis iudicium cognouerunt & prædicauerunt. Si ergo sic puniti sunt comeiores iecoris martyris, quantū puniri credunt qui dentibus lacerant corpus & membra Christi. Item de alio occidit, quod dum blasphemaret, ve mis in lingua eius exortus eam totam corrolit. Item quia blasphemii in inferno detruduntur & clauduntur, vt patet Apoc. 19. Bestia plena noibus blasphemie & oēs qui habebant characterē eius & similitudinē missi sunt in stagnū ignis ardentis. Si. n. pueri parui qui maledicebant Heliseo ascēdi in Bethel traditi sunt Vrtis ad deuorādū. 4. Reg. 2. quātomagis magni & proeucti tradentur demonibus ad deuorādū, qui maledicunt æterno Dei filio & in eternū cruciabantur. Itē in passione B. Sebastiani legi q̄ Zoe vxor Nichostrati vidit Angelū librū tenentē apertum in quo legebat. B. Sebastianus, qui prædicabat de contemptu mundi, & penis inferni, & gaudijs paradisi, & dicebat inter multa alia de inferno. Timenda sunt illa tormenta inferni, vbi flamma edax incredulorum animas deuorat, vbi cracones linguas blasphemantium cōmedent, vbi serpentes diris morsibus incredulorum peccata depascunt, vbi vlulatus resonat & gemitus & clamor confusus &c. Adhuc sunt multa quæ habentur supra de inferno.

De blasphemia. Dist. XI.

Deinde considerandum est in speciali de blasphemia in Spiritū sanctum, & circa hæc consideranda sunt tria. Primo quid sit blasphemia in spiritum sanctum. Secūdo de speciebus eius. Tertio vtrum peccato blasphemie sit irremissibile. Circa primū sciendū, quod de peccato siue blasphemia in spiritū sanctum tripliciter homines loquuntur. Antiqui enim doctores. s. Athanasius. Hylarius. Ambrosius. Hieron. & Chris. dicunt esse peccatum in spiritū sanctum quando ad literam aliquid blasphemum dicitur contra spiritum sanctum, siue spiritus sanctus accipitur s̄m quod est nomē essentiale conueniens toti trinitati, cuius qualibet per sona est spiritus sanctus, siue prout est nomen personale vnus in trinitate personæ, & secundum hoc distinguitur Matth. 12. blasphemia in spiritum sanctum contra blasphemiam in filium. Christus enim operatus est quædā humanitas, puta comedendo, bibendo, & alia hmōi faciendo, & quædam diuinitus. s. daemones eijciendo, mortuos suscitando, & cetera hmōi, quæ quidē habebat, & per virtutē proprie diuinitatis, & per operationem spiritus sancti, quo s̄m humanitate erat repletus. Iudæi autē primo quandam dixerunt blasphemiam in filium hominis cum dicebāt eum voracem, potatorem vini, & publicanorum amatorem, vt habetur Matth. 11. Postmodū autē blasphemauerunt in spiritum sanctum, dū opera quæ ipse operabatur, virtute proprie diuinitatis & per operationem spiritus sancti, attribuebant principi daemioniorum, & propter hoc dicuntur in spiritū sanctum blasphemasse. Aug. aut in lib. de verbis domini, blasphemiam vel peccatum in spiritum sanctum, dicit esse finalem impenitentiam quando. s. aliquis perseuerat in peccato mortali vsque ad mortem, quod quidem non solum verbo oris fit, sed et verbo cordis, & operis, nō vno sed multis. Hoc autem verbum sic acceptum dicitur esse contra spiritum sanctum, quia est contra remissionem peccatorum, quæ fit per spiritum sanctum, qui est charitas patris & filij, nec hoc dixit Iudæis dominus, quasi ipsi peccarent in spiritum sanctum, nondum enim erant finaliter impenitentes, sed admonuit eos ne taliter loquentes ad hoc peruenirent, quod in spiritum sanctum peccarent. Et sic intelligendū est, qd dicitur Matth. 12. vbi postq̄ dixerat, qui blasphemauerit in spiritum sanctum &c. subiungit euangeliista quando dicebat, spiritum immundum habet. Alij vero aliter accipiunt dicentes, peccatum vel blasphemiam in spiritum sanctum esse quando aliquis peccat contra appropriatum bonum spiritus sancti, cui appropriatur bonitas, sicut patri potētia & filio sapientia. Vnde peccatum in patre dicunt esse q̄ peccatur ex infirmitate, peccatum aut in filium q̄ peccatur ex ignorantia, peccatum in spiritum sanctum q̄ peccatur ex certa malicia. i. ex ipsa electione mali. Quod quidē coniungit dupliciter. Vno modo ex incli-

Speculum Morale Vincentij.

inclinacione habitus vitiosi, qui malicia dicitur, & sic nō est idem peccare ex malicia quod peccare in spiritum sanctum. Alio modo contingit ex eo, quod per conceptum abijcitur & remouetur id quod delectationem peccati poterat impedire, sicut spes per desperationem, & timor per presumptionem, & quædam alia huiusmodi. Hæc autem omnia quæ peccati delectationem impediunt, sunt effectus spiritus sancti in nobis, & ideo sic ex malicia peccare, est peccare in spiritum sanctum. Circa secundum. s. de speciebus peccati seu blasphemie in spiritum sanctum, sciendum quod secundum quod peccatum in spiritum sanctum, tertio modo accipitur, cōuenienter prædictæ, species ei assignantur, quæ distinguuntur & remotionem vel contemptum eorum, per quæ potest homo a delectatione peccati impediri, ipsæ quidem sunt, vel ex parte diuini iudicii, vel ex parte donorum quæ sunt, vel etiam ex parte ipsius peccati. Aduertitur enim homo a delectatione peccati ex consideratione diuini iudicii, quod habet iusticiam cum misericordia. Et per spem quæ confurgit ex consideratione remittentis peccata & præmiantis bona, & hoc tollitur per desperationem. Et iterum per timorem qui confurgit ex consideratione diuinæ iustitiæ punientis peccata, & hoc tollitur per presumptionem, dum. s. aliquis se presumit gloriā adipisci sine meritis vel veniam sine penitentia. Dona autem Dei quibus retrahimur a peccato sunt duo, quorum vnū est cognitio veritatis, contra quod ponitur impugnatio veritatis agnitæ dum. s. aliquis veritatem fidei agnitam impugnat vt licentius peccet. Aliud est auxilium interioris gratiæ, contra quod ponitur inuidencia fratrum gratiæ, dum. s. aliquis non solum inuidet personæ fratris, sed etiam inuidet gratiæ Dei crescenti in mundo. Ex parte vero peccati duo sunt, quæ hominem a peccato retrahere possunt, quorū vnū est inordinatio & turpitudine actus, cuius consideratio inducere solet in homine penitentiam de peccato commisso, & contra hoc ponitur impenitentia, non quidem eo modo quo dicit permanentiā in peccato vsq; ad mortem, sicut supra impenitentia accipiebatur, sic enim non esset speciale peccatum, sed quædam peccati circumstantia, sed accipitur hic impenitentia secundum quod importat propositum non penitendi. Aliud autem est paruitas & breuitas, quod quis in peccato quatit secundum illud Ro. 6. Quem fructū habuistis, in quibus nunc erubescitis, cuius consideratio inducere solet hominem ad hoc, quod eius voluntas in peccato non firmetur. Et hoc tollitur per obstinationem, quæ. s. homo firmat propositum suum in hoc quod peccato inheret. Et de his duobus dicitur Hier. 8. Nullus est qui agat penitentiam super peccato suo dicens quid feci? Quantum ad primum, omnes conuersi sunt ad cursum, quasi æquus impetu vadens ad prælium quantum ad secundū. Circa tertium. s. vtrum peccatum in spiritum sanctum sit irremissibile. Sciendum, quod & in diuersis acceptionibus peccati in spiritum sanctum diuersimode irremissibile dicitur. Si enim dicatur peccatum in spiritum sanctum finalis impenitentia, sic dicitur irremissibile, quia nullo modo remittitur peccatum mortale in quo homo perseuerat vsq; ad mortem, quia in hac vita non remittitur per penitentiam, nec et in futuro dimittetur. Secundum autem alii duas acceptiones dicitur irremissibile, non quia nullo modo remittatur, sed quia quantum est de se habet meritum vt non remittatur, & hoc dupl. ceter, vno modo quantum ad pœnam. Qui enim ex ignorantia vel ex infirmitate peccat minorem pœnam meretur, qui autem ex certa malitia peccat, non habet aliquam excusationem vnde eius pœna minuatur. Similiter et qui blasphemabat in filium hoīs eius diuinitate nōdū reuelata, poterat habere aliquam excusationem pp infirmitatē carnis, quam in eo aspiciēbat, & sic minorem pœnam merebatur. Sed quia ipsam diuinitatem blasphemabat opa spiritus sancti diabolo attribuens, nullam excusationem habebat, vnde eius pœna diminueret, & ideo dicitur & in expositionem Chrysostomi quod hoc peccatū nō remittitur neq; in hoc seculo neq; in futuro, quia pro eo passi sunt pœnam & in præsentī vita per Romanos & in futura vita in pœna inferni. Sic et Athanasius inducit exemplū de eorum parentibus, qui primo quidē contra Moysen cōtenderūt propter defectū aque & panis, & hoc dñs sustinuit patienter, habebant enim excusationem ex infirmitate carnis. Sed postmodum grauius peccauerunt, quia blasphemantes in spiritum sanctum, beneficiæ Dei, qui eos de Ægypto eduxerat idolo attribuentes, cum dixerūt: Hi sunt Dij tui Israel, qui te eduxerunt de terra Ægypti. Et ideo dominus & temporaliter fecit eos puniri quia ceciderunt in die illo quasi tria milia hominum, & iustitiam eis pœnam comminatur dicens. Ego autē in die ultionis visitabo hoc peccatum eorum. Alio modo potest intelligi, quantum ad culpam licet aliquis dicitur morbus incurabilis, vel & in naturam morbi, per quē tollitur id ex quo morbus potest curari, puta cum morbus tollit virtutem naturæ vel inducit fastidium cibi & medicinæ, licet etiam talem morbum Deus possit curare. Ita etiam peccatum in spiritum sanctum dicitur irremissibile secundum suam naturam, in quantum excludit ea per quæ fit remissio peccatorum, per hoc tamen non præcluditur via remitten-

di, & sanandi omnipotentie & misericordie Dei per quam aliquando tales quasi miraculose spiritualiter sanantur.

De Rixa. Dist. XI.

Decima filia ire est rixa. Sciendum est autem, quod sicut contentio importat quandam contradictionē in verbis, ita rixa importat quandam contradictionem in factis. Vnde super illud ad Gal. 5. Ira rixæ, dissensiones &c. Dicit glo. quod rixæ sunt, quando ex ira se inuicem percutiunt, & ideo rixa videtur esse quoddam priuatum bellū, quod inter priuatas personas agitur, non ex aliqua publica auctoritate, sed magis ex inordinata voluntate, & ideo rixa semper importat peccatum, & in eo quidem, qui alterum iniuadit iniuste est peccatum mortale. Inferre enim nocumentum proximo etiam opere manuali, non est absque mortali peccato, in eo autē qui se defendit potest esse sine peccato, & quandoq; cum peccato veniali, & quandoq; et cū mortali secundum diuersum motum animi, & diuersum modum se defendendi. Nam si solo animo repellendi iniuriam illatam, & cum debita moderatione se defendat non est peccatum, nec proprie potest dici rixa ex parte eius. Si vero cum animo vindictæ vel odij vel cum excessu debite moderationis se defendat, semper est peccatum. Sed veniale quidem, quando aliquis leuis motus odij vel vindictæ se immiscet, vel cum ratio multum excedit moderatam defensionem. Mortale autem quando obfirmato animo, impugnantem insurgit ad eum occidendum vel grauiter ledendum.

De bello. Dist. XII.

Vndecima filia iræ est bellum. Circa quod consideranda sunt quatuor. Primo vtrum omne bellum sit illicitum & peccatū. Secundo vtrum prælatis & clericis sit licitū bellare. Tertio vtrum in bellis liceat vti insidijs. Quarto vtrum liceat bellare in festis. Circa primum. s. vtrum omne bellum sit peccatum. Dicendum quod non. Sicut expresse dicit Aug. in sermone de puero Centurionis dicens. Si Christiana disciplina omnia bella culparet, hoc potius consiliū salutis petentibus in euangelio daretur, ne arma abicerent, seq; militiæ omnino subtraherent. Dicitur autē eis. Neminem cōcutia tis & contenti estote stipendijs vestris. Quibus proprium stipendiū suscipere præcepit, militare negotium non prohibuit. Si iendum est autē, quod ad hoc quod aliud bellum sit licitum & iustum, tria requirunt. Primo quidem auctoritas principis, cuius mandato bellum geritur, nō enim pertinet ad personam priuatam bellum mouere, quia potest ius suum in iudicio superioris prosequi. Similiter etiam conuocare multitudinem, quod in bellis oportet fieri non pertinet ad priuatam personam. Cum autē cura reipub. commissa sit principibus ad eos pertinet rempub. ciuitatis, vel regni, seu prouinciæ sibi subditæ tueri & sic licitè defendunt eam materiali gladio, contra inuadentes quidam perturbatores dum malefactores puniunt, secundū illud Ro. 13. Non sine causa gladium portat, minister. n. Dei est vindex in iram ei, qui male agit, ita etiam gladio bellico ad eos pertinet rempublicam tueri ab exterioribus hostibus. Vnde & principibus dicitur in Psal. Eripite pauperem & egenum de manu peccatoris liberate. Vnde Aug. contra Faustum. Ordo naturalis mortaliū paci accommodatus hic poscit vt suscipiendi belli auctoritas atque concilium penes principes sit. Secundo requiritur causa iusta vt. s. illi quī impugnantur propter aliquam culpam impugnationem mereantur. Vnde Aug. dicit in lib. quæstionum. Iusta bella solent diffiniri, quæ vlciscuntur iniurias, si gens vel ciuitas plebenda est, quæ vel vindicare neglexerit quod a suis improbe factū est. Tertio requiritur, vt sit intentio bellantium recta, quo. s. intenditur, vel vt bonum promoueatur, vel vt malū vitetur. Vnde Aug. in lib. de verbis domini. Apud veros Dei cultores et ipsi bella pacata patrati sunt, quæ non cupiditate aut crudelitate, sed pacis studio geruntur, vt mali cohererentur & boni subleuentur. Potest et contingere quod et si sit legitima auctoritas indicentis bellum & causa iusta, nihilominus propter prauam intentionem bellum reddatur illicitum. Dicit Aug. in lib. contra Faustum. Nocendi cupiditas vlciscendi crudelitas implacatus & implacabilis animus, feritas rebellandi, libido dominandi, & si qua sunt similia, hoc sunt quæ in bellis iure culpantur. Nec præmissis obstat quod dominus dicit Marth. 26. Omnis qui acceperit gladium vitur, quia sicut ait Aug. in 2. li. contra Manicheos. Gladium accipit qui nulla superiori aut legitima potestate, aut iubente vel concedente in sanguinem alicuius armatur. Qui vero ex auctoritate principis vel iudicis si sit persona priuata vel ex zelo iusticiæ, quasi ex auctoritate Dei si sit persona publica gladio vitur, non ipse accipit gladium, sed ab alio sibi commisso vitur. Vnde ei pœna non debetur, nec tū ille est, qui cum peccato gladio vitur semper occiduntur, gladio sed ipso suo gladio semper pereunt, quia pro peccato gladij æternaliter puniuntur, nisi peniteant. Itē præmissis nō obstat, quod ait Apostolus Rom. 12. Non vosmetipsos defendentes charissimi, sed date locum iræ. Et dominus Marth. 5. Si quis te percusserit in maxillam præbe ei & alteram, quia sicut docet Aug. in lib. de sermo

pe do-

ne domini in monte. Huiusmodi præcepta sunt seruanda semper in præparatione animi, vt. *scilicet* semper homo sit paratus non resistere non se defendere si opus fuerit. Sed quandoq; est aliter agendum, propter commune bonum, & etiam illorum cum quibus pugnatur. Vnde Aug. dicit in epistola ad Marcellinum. Agenda sunt multa etiam cum inuitis benigna quadam asperitate plestendis. Nam cui licentia iniquitatis eripitur, vtiliter vincitur, quoniam nihil est infelicius felicitate peccantium, qua poenalis nutritur impunitas, & mala voluntas velut hostis interior roboratur. Item sciendum quod illi qui iuste bella gerunt principaliter & finaliter pacem intendunt, & ita non contrariantur paci nisi mala, quam dominus non venit mittere in terram, vt dicitur Matth. 10. Vnde Aug. dicit ad Bonifacium. Non queritur pax vt bellum exerceatur, sed bellum geritur vt pax acquiratur. Esto ergo bellando pacificus, vt eos quos expungas, ad pacis vtilitatem vincendo perducas. Sciendum præterea quod exercitationes hominum ad res bellicas, non sunt vniuersaliter seu totaliter prohibita, nisi propter inordinationes, quæ a modernis ibi geruntur, & propter periculo multa quæ inde proueniunt, puta occisiones & depredationes & alia multa mala. Apud antiquos. n. huiusmodi exercitationes ordinatae & modeste sine huiusmodi periculis rerum & corporum, & sine mutilatione membrorum, & sine sanguinis effusione fiebant. Circa secundum s. vtrum clericis & prelatis licitum sit bellare, dicendum est quod non. Cuius ratio est, quia ad bonum societatis humanæ plura sunt necessaria, diuersa autem a diuersis melius & expeditius aguntur, quam ab vno, vt patet per philosophum in sua Politica, & quadam negotia sunt adeo sibi repugnantia, vt conuenienter simul exerceri non possint, & ideo illis qui maioribus deputantur prohibentur minora. Sicut secundum leges humanas militibus, qui deputantur ad exercitia bellica negotiationes inter dicuntur. Bellica autem exercitia maxime repugnant illis officijs quibus episcopi & clerici deputantur, propter duo. Primo quidem generali ratione, quia bellica exercitia maximas inquietudines habent. Vnde multum impediunt animum a contemplatione diuinorum, & laude Dei, & oratione pro populo, quæ ad officium pertinent clericorum, & ideo sicut negotiationes propter hoc quod nimis implicat animum interdiciuntur clericis, ita & bellica exercitia, s. m. illud. 2. Thim. 2. Nemo militans Deo implicat se secularibus negocijs. Secundo propter specialem rationem. Nam omnes clericorum ordines ordinantur ad altaris ministerium, in quo sacramento representatur passio Christi, secundum illud 1. Corin. 12. Quotiescumq; manducaueritis panem hunc & calicem bibetis, mortem dñi annunciabitis donec veniat. Et ideo non competit eis occidere vel effundere sanguinem, sed magis esse paratos ad propriam sanguinis effusionem pro Christo, vt imitentur opere quod gerunt ministerio. Et propter hoc est institutum vt effundentes sanguinem, etiam sine peccato, sunt irregulares. Nulli autem qui deputatus est ad aliquod officium licet id per quod suo officio incongruus redditur. Vnde clericis omnino non licet bella gerere quæ ordinantur ad sanguinis effusionem. Eis ergo interdicitur bellare, non quia sit peccatum de genere suo cum possit esse meritorium, sed redditur eis illicitum quia sunt ad opera multo sublimiora & magis meritoria deputari sicut actus matrimonialis potest esse meritorius, & tamen his qui virginitatem voluerunt damnabilis redditur, propter obligationem voti ad maius bonum. Debent prelati gregem suum defendere, & resistere lupis, non solum illis qui spiritualiter gregem interimunt, verum etiam raptoribus, & tyrannis, qui corporaliter vexant & temporaliter opprimunt & molestant, non autem armis materialibus eis in proprijs personis vtendo, sed spiritualibus, secundum illud 2. Corin. 9. Armia militiæ nostræ non sunt carnalia sed spiritualia, quæ quidem arma sunt salubres admonitiones, deuotæ orationes, & contra pertinaces et excommunicationis sententia. Possunt etiam prelati & clerici bellis personaliter interesse, non quidem vt ipsi propria manu pugnent, sed vt iuste pugnantibus ipsi spiritualiter subueniant, suis exhortationibus absolutionibus, & alijs huiusmodi spiritualibus. fulcimentis. Sicut & in veteri lege mandabatur. Deut. 20. quod sacerdotes in bellis clam se gereret sacris tubis, ad hoc ergo fuit primo concessum clericis personaliter interesse. Quod autem aliquis propria manu pugnet abusus est, nec eis est a iure concessum. Circa tertium. s. vtrum in bellis liceat vti insidijs, sciendum quod insidia ordinantur ad fallendum hostes, dupliciter autem aliquis potest falli ex dicto vel facto alterius. Vno modo ex eo quod ei dicitur falsum vel non seruat promissum, & istud semper est illicitum, & hoc modo nullus debet hostes fallere. Sunt autem quedam iura bellorum & federa inter ipsos hostes seruanda, vt dicit Ambro. in li. de officijs. Alio modo potest aliquis falli ex dicto vel facto nostro, quia ei propositum aut intellectum non aperimus, hoc autem semper facere non tenemur, quia et in doctrina sacra multa sunt occultanda maxime infidelibus, ne irrideant, secundum illud Matth. 10. Nolite sanctum dare canibus. Vnde multo magis ea quæ ad impugnandum inimicos paramus sunt eis occultanda. Vnde inter cetera documenta

rei militaris hoc præcipue ponitur de occultandis consilijs, ne ad hostes perueniant, vt patet in libris stragomatibus Francorum. Et talis occultatio pertinet ad rationem insidiarum, quibus licitum est vti in bellis iustis. Nec proprie hominibus insidiæ vocantur fraudes, nec iustitiæ repugnant, nec ordinatæ voluntati, esset enim inordinata voluntas, si aliquis vellet nihil sibi ab alijs occultari. Circa quartum. s. vtrum bellare licitum sit in festis. Dicendum quod obseruatio festorum non impedit ea quæ ordinantur ad hominis salutem et corporalem. Vnde dñs arguit iudeos dicens Ioh. 7. Mihi indignamini, quia totum hominem sanum feci in sabbato. Et inde est quod medici licite possunt medicari homines in die festo. Multo autem magis est seruanda salutis reipublicæ per quam impediuntur occisiones factorum, & innumera mala & temporalia & spiritualia quam ialus corporalis vnius hominis. Et ideo pro tuitione reipublicæ fidelium licitum est iusta bella exercere in diebus festis, si tamen hoc necessitas exposcat. Hoc. n. esset tentare Deum si quis imminente tali necessitate a bello vellet abstinere, sed necessitate cessante non est licitum bellare in diebus festis.

De Crudelitate.

Dodecima filia iræ est crudelitas. Est autem crudelitas sicut ait. Sene. li. de clementia, atrocitas quadam animi in exigendis. Nomen autem crudelitatis a cruditate sumptum esse videtur. Sicut autem ea quæ sunt decocta & digesta solent habere saporem dulcem & suauem, ita illa quæ sunt cruda horribilem & asperum saporem habere solent. Vnde sicut clementia importat quandam leuitatem & dulcedinem animi, per quam est aliquis dimittitur penarum, ita directus crudelitas importat quandam asperitatem & atrocitatem animi, per quam est exauctius & exaggeratius penarum. Est autem sciendum quod misericordia & clementia conueniunt in hoc quod vtraque refugit miseriam alienam, sed aliter & aliter. Nam ad misericordiam pertinet miseriam subuenire per beneficij collationem, ad clementiam autem pertinet diminuere miseriam per pene subtractionem. Et quia crudelitas importat superabundantiam in penis exigendis. ideo directus opponitur crudelitas clementiæ quam misericordiam. Interdum tamen crudelitas accipitur pro immiserordia. Vnde Hier. 6. dicitur. Crudelis est & non miserebitur. Et Prouer. 11. Qui crudelis est propinquos abijcit.

De seuitia.

Tredesima filia iræ est seuitia, siue feritas. Videndum est autem quid sit & quo differt a crudelitate. Sciendum vero quod nomen seuitiæ vel feritatis accipitur a similitudine siluestrium bestiarum. i. ferarum, quæ et sæuæ dicuntur. Homini. n. animalia nocet hominibus, vt ex eorum corporibus pascantur, non ex aliqua iustitiæ causa, cuius consideratio pertinet ad solam rationem, & ideo proprie loquendo, feritas vel seuitia dicitur secundum quam aliquis in penis inferendis non considerat aliquam culpam eius qui punitur, sed solum hoc quod delectatur in hominum cruciatu & sic patet quod contra netur sub bestialitate, nam talis delectatio non est humana, sed bestialis, proueniens vel ex mala consuetudine, vel ex corruptione naturæ. Sicut & alia huiusmodi bestiales affectiones. Sed crudelitas attendit culpam in eo qui punitur, sed excedit modum in puniendo, & ideo crudelitas differt a seuitia siue feritate, sicut malicia humana, a bestialitate, vt dicitur in 7. Ehi.

De mutilatione. Dist. XIII.

Deinde considerandum est de peccatis iniuriarum quæ proximis inferuntur. Et circa hoc queruntur quatuor. Primo de mutilatione membrorum. Secundo de verberatione. Tertio de incarceratione. Quarto de occisione. Circa primum videndum est, vtrum in aliquo casu sit licitum aliquem mutilare. Dicendum quod quælibet pars humani corporis est propter totum corpus, sicut imperfectum est propter perfectum, & ideo de quolibet membro corporis disponendum est s. m. quod expedit salutem & bonæ dispositioni totius. Membri autem humani corporis pro se quidem vtile est ad bonum totius corporis, per accidens tamen potest contingere quod sit nocuum puta cum membrum putridum est totius corporis corruptiuum. Si ergo membrum sanum fuerit in sua naturali dispositione consistens non potest præscindi absque totius hominis nocumto. Sed quia ipse totus homo ordinatur, vt ad finem ad totam communitatem cuius est pars, potest contingere quod abscondi membri & si vergat in detrimentum totius corporis, ordinatur tamen ad bonum communitatis, inquam alicui inferitur in penam ad cohibitionem peccatorum, & ideo sicut per publicam potestatem aliquis licite priuatur totaliter vita pro aliquas maiores culpas, ita et priuatur membro pro aliquas culpas minores, hoc autem non est licitum alicui priuata personæ, et volente illo cuius est membrum, quia pro hoc fit iniuria cõitati cuius est ipse homo, & omnes partes eius. Si vero membrum pro putredine sit totius corporis corruptiuum, tunc licitum est de voluntate eius cuius est membrum putridum membrum præscindere, pro salutem totius corporis quia vnicuique commissa est cura propriæ salutis, & eadem ratio est si fiat voluntate eius ad quæ pertinet curare de salute eius

Speculum Morale Vincentij.

qui habet et membrum corruptum. Aliter autem aliquem mutilare vno est illicitum. Sciendum vero est quod propter salutem totius corporis potest licite membrum praescindi, sed non propter salutem animae seu propter peccatum quodcumque vitandum, cuius ratio est, quia membrum non est praescindendum propter corporalem salutem totius nisi quia aliter toti subveniri non potest. Saluti autem spirituali semper potest aliter subueniri, quam per membri praescisionem, quia peccatum subiacet voluntati, & ideo in nullo casu licet membrum praescindere propter quodcumque peccatum vitandum. Vnde Christus exponens illud Matth. 19. Sunt eunuchi qui seipsum castraverunt propter regnum caelorum, dicit non membrorum abscisione sed malarum cogitationum interemptione, maledictioni enim est obnoxius qui membrum abscindit. Et enim qui homicidiae sunt talia praesumunt. Et postea subdit. Neque concupiscentia mansuetior ita fit, sed molestior. Aliunde enim habet fontes sperma quod in nobis est, & praecipue a proposito incontinenti, & mente negligente, nec ita abscisio membri comprimit tentationes ut cogitationis frenum. Circa enim. I. vtrum patribus liceat filios verberare, vel dominis seruos. Dicendum quod per verberationem quoddam nocentium inferitur corpori eius qui verberatur, aliter tamen quam in mutilatione, nam mutilatio tollit corporis integritatem, verberatio vero tantummodo afficit sensum doloris. Vnde multominus nocentium est quod mutilatio. Nocentium autem inferre alicui non licet, nisi pro modum poenae propter iustitiam. Nullus autem iuste punit aliquem nisi sit eius ditioni subiectus. Et ideo verberare aliquem non licet, nisi habenti potestatem super illum qui verberatur, & quia filius subditur potestati, & seruus potestati domini licite potest pater verberare filium, & dominus seruum causa correctionis & disciplina. Ideo dicitur Prou. 18. Qui percutit virga odit filium suum. Et infra 23. Noli subtrahere a puero disciplinam si enim percusseris cum virga non morietur, tu virga percussit eum, & animam eius de inferno liberabis. Item Hebr. 12. Qui enim filium quem non corripit pater. Item Eccl. 33. Seruus malum lo tortura & compedens. Et ibidem Cibaria & virga & honus asinus, panis & disciplina & opus seruo. Nec oblat praedictis id quod dicit Apostolus Eph. 3. Vos patres nolite ad indignationem prouocare filios vestros. Et infra subdit. Et vos domini eadem facite seruis remittentes minas, quia per hoc quod prohibetur patres ne filios ad iracundiam prouocent, non prohibetur quin filios verberent causa discipline & correctionis, sed quod non immoderate eos affligant verberibus. Quod vero indicitur dominus quod remittant minas, potest dupliciter intelligi. Vno modo vt remissio minis vitetur, quod pertinet ad moderationem disciplinae. Alio modo vt aliquis non semper impleat quod comminatus est, quod pertinet ad hoc quod iudicium quo quis comminatus est poenam per remissionis misericordiam temperetur. Circa tertium. I. vtrum sit licitum aliquem incarcerare. Dicendum quod in bonis corporis tria per ordinem considerantur. Primo quidem integritas corporalis substantiae: cui detrimentum affertur per occisionem vel mutilationem. Secundo delectatio vel quies sensus cui opponitur verberatio, vel quodlibet sensum dolore afficiens. Tertio motus & usus membrorum qui impeditur per ligationem & incarcerationem, seu quodcumque detentionem, & ideo incarcerare aliquem vel qualitercumque detinere est illicitum nisi fiat secundum ordinem iustitiae, aut in poenam, aut ad cautelam alicuius mali vitandi. Sciendum tamen quod aliquem detinere ad horam ad impediendum ipsum ab aliquo illicito opere perpetrando licitum est cuiuslibet. Sicut cum quis alium detinet ne se praecipitet, vel ne alium feriat. Sed simpliciter aliquem includere vel ligare non ad illum solum pertinet, qui habet vniuersaliter disponere de actibus & vita alterius, quia per tale inclusionem vel detentionem impeditur non solum a malis sed et a bonis agendis. Conueniens autem est quod talis poena aliquoties imponatur. Homo enim qui potestate sibi data abutitur meretur eam amittere. Nam privilegium meretur amittere, qui concessa sibi abutitur potestate. Et ideo homo qui peccando abusus est libero vsu membrorum suorum, conueniens est quod poena detentionis puniatur. Sicut autem Deus secundum ordinem sapientiae suae quicquid cohibet peccatores ne possint suas malas voluntates implere, secundum illud Iob. 1. Qui dissipat cogitationes malignorum, ne possint manus eorum implere quod ceperant. Quicquid vero permittit eos agere quicquid volunt, secundum illud Ps. Dimittit eos secundum desideria cordis eorum. Et Eccl. 15. Deus reliquit hominem in manu desolatorum sui. Sic secundum humanam iustitiam homines non pro qualibet culpa incarcerantur sed pro aliquibus includuntur.

De homicidio. Dist. XIII.

Circa quartum. I. de occisione seu homicidio quaeruntur quinque. Primo vtrum licitum sit occidere peccatores. Secundo vtrum in aliquo casu liceat occidere innocentem. Tertio vtrum liceat alicui occidere semetipsum. Quarto vtrum liceat alicui occidere hominem seipsum defendendo. Quinto vtrum casualiter occidens hominem sit homicida dicendus. Primo declarandum, est quod licitum sit peccatores occidere, & quomodo. Videamus autem quod ordine naturali imperfectiora sunt propter perfectiora. Vnde & in via generationis naturalis ab imperfectis ad perfectiora procedit. Et inde est quod in generatione hominis prius est viuum, deinde sen-

situum, postremo autem homo. Ita et illa quae tantum viuunt ut plantae, sunt propter animalia. animalia sunt propter hominem. Sicut autem ordine naturali plantae sunt propter vsum animalium, & animalia bruta propter vsum hominis, sic ordine naturali, pars ordinatur ad totum, sicut imperfectum ad perfectum, quia omnis pars naturaliter est propter totum, & ideo sicut propter conseruationem vitae animalium praescinduntur plantae, & propter nutrimentum & conseruationem vitae hominis animalia bruta licite occiduntur, ita si salutis totius humani corporis expediat praescisio alicuius membri, puta cum est putridum, & aliorum membrorum corporis corruptiuum laudabiliter & salubriter amputatur. Quilibet autem persona lingularis comparatur ad totam communitatem sicut pars ad totum, & ideo si aliquis homo sit in periculum ipsius communitatis, & corruptius ipsius, propter aliquod peccatum laudabiliter & salubriter occiditur, ut boni communis integritas conseruetur. Nam modicum fermentum totam massam corrumpit. 1. Corin. 5. Ideo praecipitur Exo. 22. Maleficos non patieris viuere. Et Psal. In matutino interficiebam omnes peccatores terrae. Licet enim hominem ut homo est occidere sit per se & non se malum, prout homo naturaliter liber est & propter seipsum existens, quia tamen peccando ab ordinationis recedit, & decidit a dignitate humana incidens quodammodo in seruitutem bestiarum, ut de ipso ordinetur secundum quod est alijs vitale, secundum illud Psal. Homo cum in honore esset non intel. compa. est iu. intip. & similis factus est illis. Ideo quamuis hominem in sua dignitate manentem occidere sit secundum se malum, tamen hominem peccatorem occidere potest esse bonum. Sicut & occidere bestiam, quia malus homo peior est bestia, & plus nocet ut dicit Philosophus 3. Polit. & 8. Ethic. Sciendum tamen, quod nec omnes sunt semper, nec vniuersaliter abscindendi. Sicut namque secundum ordinem sapientiae suae dominus quandoque statim peccatores occidit ad liberationem bonorum, quibus peccatores erant in scandalum periculum & grauen. Quandoque vero concedit eis tempus penitentiae secundum quod & ipsis peccatoribus, & electis suis nouit dominus expedire, secundum illud Isa. 26. Propterea expectat dominus ut misereatur vestri. Sic humana iustitia diuinam iustitiam pro posse cupiens imitari perniciosos homines, ut alios seruet, occidit, eos vero quae non grauer nocent alijs ad penitentiam reseruat. Perniciosos etiam non potest vniuersaliter extirpare. I. vel quia mali non possunt occidi, quia simul occiderentur & boni, vel quia latenter inter bonos, vel quia multos habent sequaces, ita quod sine bonorum periculo interfici non possunt. Sicut dicit Aug. contra Permenianum. Vnde dominus magis docet sinendum esse malos viuere, & vltionem vsque ad extremum iudicium referuandum, quam quod boni simul cum peccatoribus occidantur, & hoc patet in parabola de zizanij Matth. 13. Quis vero ex occisione malorum non imminet bonis periculum, sed magis turela & salus, tunc licite possunt occidi. Malos autem occidere non omnibus est licitum, nulli. I. singulari personae, sed solum illis quibus cura communitatis conseruanda committitur. Sicut ad medicum pertinet membrum putridum amputare quando sibi cura totius corporis est commissa. Cura autem totius boni commissa est principibus habentibus publicam potestatem, & ideo illis solis licet malefactores occidere, non autem priuatis personis. Item hoc idem claris non licet duplici ratione. Primo quidem, quia sunt electi ad altaris ministerium, in quo Christi passio representatur. Qui cum malediceretur non maledicebat, cum pateretur non comminabatur, ut dicitur. 1. Pet. 2. Et ideo competens est quod clerici non sint percussores, nec occisores, quia ministros decet suo domino conformari, secundum illud Eccl. 10. Secundum iudicium populi, sic & ministri eius. Alia ratio est quia clericis committitur ministerium nouae legis, in qua nulla poena occisionis vel mutilationis determinari videtur. Et ideo ut sint idonei ministri noui testamenti debent a talibus abstinere. Licet de sanctis aliquibus legamus in veteri testamento, quod occiderunt peccatores, ut Moyses a Leuitis fecit occidi viginti duo milia hominum, propter adorationem vituli Exo. 33. Et Phinees sacerdos interfecit Hiram cum Madyanitis de coeunte Numeri. 25. Et Samuel interfecit Agag regem Amalech. 1. Reg. 15. Et Helyas sacerdotes Baal. Re. 19. Et Matharys eum qui ad sacrificium accesserat. 1. Mach. 2. Ipsi enim erant ministri veteris legis, in qua & per quae poenae corporales infligebantur, & ideo illis congruebat et manu propria occidere peccatores. Innoua vero lege, quia clericorum officium ordinatum est ad meliorem quam sint occisiones corporales, ad eas quae pertinent ad spirituale salutem, ideo non congruit eis ut se ingerant in minora. Vnde praelati ecclesiae si officia principum terrae suscipiant, non tamen debent iudicium sanguinis exercere per se ipsos, sed eorum auctoritate debet per alios exerceri. Circa secundum. I. vtrum in aliquo casu sit licitum occidere innocentem. Dicendum quod homo potest considerari dupliciter. Vno modo secundum se, alio modo per comparationem ad aliud. Secundum se quidam considerando hominem nullum licet occidere, quia in quolibet est peccatore debemus amare naturam quae Deus condidit, quae per occisionem corrumpitur. Sed sicut dictum

catum, quia malum in motibus dicimus esse peccatum. Circa secundum. scilicet utrum accidia sit mortale peccatum. Sciendum quod cum accidia sit tristitia de speciali bono, si spirituale bonum accipitur contra non habebit rationem specialis vitij, quia omne vitium refugit spirituale bonum virtutis oppositum. Similiter non potest dici quod sit speciale peccatum in quantum refugit spirituale bonum, prout est laboriosum & molestum corpori, vel delectationis eius impedimentum, quia sic accidia non distingueretur a vitij carnalibus, quibus homo requirit delectationem corporis & quietem, & ideo sciendum est, quod in spiritualibus bonis est quidem ordo, nam omnia spiritualia bona que sunt in actibus singularibus virtutum ordinantur ad unum spirituale bonum diuinum, circa quod est specialis virtus que est charitas. Unde ad quamlibet virtutem pertinet gaudere de spirituali proprio suo bono, quod consistit in actu proprio, sed ad charitatem pertinet specialiter illud gaudium, quo quis gaudet de bono diuino; & tristitia qua tristatur aliquis de bono spirituali, quod est in actibus singularium virtutum non pertinet ad aliquod vitium speciale, sed ad omnia vitia, sed tristari de bono diuino de quo gaudet charitas pertinet ad speciale vitium quod est accidia, & sic patet quod accidia est speciale vitium, quia habet speciale vitij rationem. Rursum quia accidia contrariatur charitati, que est specialis vita animi, manifestum est quod accidia secundum suum genus est peccatum mortale. Sed consideratio est in omnibus peccatis, que de genere sunt mortalia peccata, quod non sunt mortalia, nisi quando suam perfectionem consequuntur: est autem peccati consummatio in consensu rationis. Unde si sit eius inchoatio in sensualitate, & non perueniat usque ad consensum rationis propter imperfectionem actus, est peccatum veniale. Sicut autem in genere adulterij, concupiscentia que consistit in sola sensualitate, est peccatum veniale, si tamen procedat usque ad consensum rationis est peccatum mortale. Ita etiam motus accidie, quandoque est in sola sensualitate qui se prouenit ex repugnantia carnis ad spiritum, & tunc est peccatum veniale. Quandoque vero pertingit usque ad consensum rationis que se consentit in fugam, horrorem & detestationem boni diuini, carne omnino contra spiritum preualente, & tunc est manifestum quod accidia est peccatum mortale. In viris perfectis plerumque inueniuntur aliqui motus accidie, sed non perueniunt usque ad consensum rationis. Item nota quod accidia non est recessus mentalis in quocumque bono spirituali, sed a bono diuino cui oportet mentem inherere de necessitate salutis. Unde si tristetur aliquis de hoc quod alius cogit eum ad opera virtutis, que facere non tenetur, non est peccatum accidie, sed quando contristatur in his que iniunguntur ei faciendum propter Deum. Item nota quod accidia contrariatur precepto de sanctificatione sabbati, in quo, secundum quod est preceptum morale, precipitur quies mentis in Deo, cui contrariatur tristitia mentis de bono diuino. Circa tertium sciendum quod multa nobis ostendit accidia peccatum esse vitandum. Primo communis nature conditio. Secundo diuine legis traditio. Tertio supernae gratiae fulcimentum. Quarto exemplorum multiplex hortamentum. Quinto multum damnum inde proueniens. Sexto aeterni premij fructus alliciens. Septimo diri supplicij dolor excurians. Primo quod ostendit hoc vitium diligenter esse vitandum ceteris nature conditio. Omnes enim nature tam spirituales quam corporales, tam superiores quam inferiores, tam sensibiles quam insensibiles, ad aliquid opus sunt naturaliter in situ. Et omnes, opus illud ad quod creator eis imposuit, exequuntur. Superiora curis corpora puta, sol, luna, & stelle non cessant lumina sua impargere, quod suos per agendo die ac nocte, quibus, peractis per suos circulos iterum reincipiunt & sine cessatione voluntate sui conditoris pergunt, ut dicit Baruch. 3. Stellae dederunt lumen in custodijs suis, vocatae sunt & dixerunt assumus, & luxerunt ei cum iocunditate, quod fecit eas. Nec tibi expectat tale remuneratione sui laboris, quale homo, nec tale pena suae negligentiae. Excitat pigrum radius solis, ad fenestram domus suae radios suos mittens, & super faciem pigri. quod dicitur. Vsq; quo piger dormis, ego iam surrexi qui heri & tota die tantum cucurri. Orig. Indecus est Christiano si cum radius solis in lecto suo inueniat. Item auicule que catus sues incipiunt ita manere, & porci et summo mane de luto surgentes, & per vias gradientes, Plantae & arbores non cessantes folia ramis & c. sursus extendere, nisi impediuntur ab extrinseco, & tamen singulis annis labore suo priuatur, nec remuneratione expectat laboris sui. Item et natura brutorum, quae est ita sollicita de victu suo acquirendo, & tactibus suis propagandis. Item dicit Petrus Alfonsus. quod quidam Philosophus dixit filio suo: Fili mi vide ne formica sit sapietior te que congregat in aestate cum tunc & tam sollicito labore unde viuat in hyeme. Ne sit Gallus te vigilatior, aut fortior qui matutinas horas ita diligenter obseruat, & se alis verberando ad cantus nocturnos excitat, & qui ita fortis est quod decem uxores iustificat, & sibi facit subditas, & tu dicis quod tu non potes vincere aut subdere carnem tibi. Ne sit carnis te nobilior, qui benefactoribus suis gratus est, & eis bene seruit, & beneficia non obliuiscitur. Item Prouer. 6. Vade ad formicam o piger, & considera vias eius. Ut faciebat Malchus mona-

chus. De quo refert beatus Hiero. in vitispa. quod vidit eum senem in eremo habentem uxorem prope eum, & cum quaereret causam, retulit ei quod uxor sua esset taliter facta, cum ipse esset iuuenis relictis parentibus fugit ad eremum factus ibi monachus, qui cum post longum tempus vellet visitare patriam, ut de bonis paternis aliqua bona faceret, in via captus est a saracenis, qui commiserunt ei custodiam pecudum suarum, & coegerunt eum contrahere cum illa muliere Christiana, quam secum habebant captiuam, quae cum videret eum fletum, pro hoc quod renneret cohabitationem ei promissit ei mulier quod ipsa esset custos virginis suae, & propositi potius quam hostis, qui manus saracenorum per diuinum miraculum & adiutorium euaserunt, & postea in perpetua castitate perseuerauerunt, qui referebat beato Hiero. quomodo maximam consolationem & eruditionem acceperat in eremo, considerando opera formicarum, & quomodo meliora grana eligebant, electa portabant ad iocum suum, grana ne geminarent rodebant, & germen remouebant, ne euanescerent germen emittendo, & quomodo per eandem viam irent & redirent, & quomodo onera maiora se portarent, scilicet ut dicitur de plumbo & ferro, vel quocumque ponderoso, & quomodo cadentes sub onere humeris suis subleuabant, & quomodo meatus aquarum, facti a gregibus a suis foueis, ubi grana exposuerant excluderant, & quomodo quasi luctu celebri defunctorum corpora portabant, & exequias defunctis faciebant, & quomodo aliqua ab agmine non recedebat, sed una post aliam se quebatur, & quomodo in aestate sibi horrea ad hyemem faciebant, in quibus omnibus multum potest confundi humana pigritia & instrui humana industria. Prouer. 6. Vade &c. quae cum non habeat ducem hominem, qui eam exemplo suo praecedat, aut praetore qui eam verbo instruat & leges ei insinuat, aut principem quem tamen meat qui ei penas infligat, aut premia tribuat pro tanto labore suo parat in aestate cibum tibi &c. Secundo hoc idem ostendit diuinae legis editio: Deus enim homini primo legem imposuit ut operaretur sicut dicitur Gen. 2. Posuit eum in Paradiso voluptatis ut operaretur & custodiret illum, id est ut opus custodiret illum a causa, vel ut operando custodiret Paradisum, & quam cito per accidia cessaret ab opere, tam cito perderet Paradisum. Item homini post peccatum legem imposuit quasi pro pena primi peccati dicens Gen. 3. In laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitae tuae. Sequitur. In sudore vultus tui vesceris pane tuo. Huius legis & pena transgressores sunt accidiosi, qui quia hic non laborant sine fine laborabunt, sed inutiliter in inferno. Psal. Laborabit in aeternum & viuet adhuc in finem. Idem quia in labore hominum non sunt, ideo cum hominibus non flagellabuntur, sed cum demonibus. Hac lege Deus et per scripturam voluit puniri. Eccl. 7. Subijce humerum & porta illam, & ne accideris in vinculis illius. Ecc. 9. Quodcumque potest manus tua instat operare, quia nec opus nec ratio &c. Item. 12. Verba sapientum quasi stimuli, quia scilicet stimulant accidiosos & pigros ad bene & salubriter operandum. Item Ioan. 9. Operamini dum venio, veni nox quoniam nemo potest operari. Item Gal. 6. Dum tempus habemus operemur bonum, & multa talia legimus in locis in numeris in scriptura. Tertio ad idem monet supernae gratiae fulcimentum, ad hoc. Ne de nobis gratiam suam cofert, ut nos moneat excitet, & adiuuet salubriter operandum. Via breuis porta apta, & adminicula multa sunt. Sicut diuinae gratiae donum, sacra mentales medicinae, sunt ragia ecclesiae, quae non sunt in vacuum suscipienda. Ideo dicit Apus. 1. Cor. 6. Hortamur vos ne in vacuum gratiam Dei recipiatis. Et. 1. Cor. 15. Gratia Dei in me vacua non fuit. Vacua autem est quando non operatur homo per eam, vel accidiosus operatur. Quarto monet ad hoc fugiendum exemplorum multiplex hortamentum, primo exemplum ipsius Dei, qui sex diebus operatur est, & septima die requieuit. Aug. Cum audis Deum sex diebus operatum fuisse, & in septima quietuisse, frustra speras requiem nisi post laborem. Operatur et Deus continue gubernando mundum, ordinando, prouidendo Ioan. 5. Pater meus usque modo operatur, & ego operor. Item exemplum Christi habemus, qui dicit. Pauper sum ego & in laboribus a iuuentute mea. Pius dominus laborare non desistit, usque ad diem mortis suae, diebus quidem discurrendo, praedicando, corripiendo, miracula faciendo, noctibus aut in orationibus insistendo, & sic continue pro salute nostra penaliter laborando. Bern. Multum qui idem laborauit nec in omni machina mundialis tatum sibi fatigationis assumpsit actor vite, quam carnem assumendo, in qua habuit in factis obseruatores, in verbis contradicentes, in flagellis irrisores, & in morte. Idem. Quid non erit suaue cum recordatus fueris, quae nobis Christus exhibuit in carne infantulum necessitarum, laborum quos pertulit in praedicando, fatigationum in discurrendo, vigilarum in oratione, tentationum in ieiunando, & horum similia &c. Quis amplius gemet dicens, nimium ieiunamus, nimium vigilamus, cum nec millesti me parti debitorum reddere valeamus. Exemplum et beatae virginis, quae panem ociosa non comedit, sed operata est consilio manuum suarum, ut cum acu & cum filio sibi & filio suo victum acquireret. De qua refert Hier. quod usque ad horam tertiam perseuerabat in oratione,

à tertia vsq; ad horā nonā, in manu opere, totū verbo tps res-
 duum expēlebat in oratione & in contēplatione. Exēplum ē
 Angelorū, qui nunq̄ cessant laudare Deū assistere & ministrare.
 De sanctis aliquib; dicit Apo. 4. q̄ non habebat requiē die &
 nocte clamantia, sanctus &c. Exēplū Patriarcharū. s. Adā cui
 dixit Dñs. In labore comedes cunctis diebus vitæ tuæ &c. Zac.
 2.3. Hō agricola ego sum, Adā exemplū meum ab adolescētia
 mea Sifter No. & Abrahā, & alij qui oēs fuerunt viri labora-
 tores agricolæ & pastores & in assiduo labore & afflictione.
 Sicut dicit Iacob. Gen. 31. Die ac nocte vrebatur astu & gelu. Et
 post. Afflictionē m̄ā & laborē manuū mearū respexit Dñs. De
 Abrahā sicut dicit Orig. super illud. Gen. 18. Festinavit Abrahā in
 Tabernaculū. Senex currit. Sara accelerat, puer festinat, nullus
 piger inuenit in domo sapientis. Itē ex. m̄plum Ap̄torū quorū
 labor vsq; in mundi fines se extendit, quia in oēm terrā exiit
 so. co. Exēpla multa require infra. Ociū. Hoc bñ significatū est
 Mat. 20. In hoc q̄ summus p̄familias ab hora prima vsq; ad
 horā vndecimā mittit oparios in vineā suam arguens ociosos.
 Quanto oñdit hoc vitium vigilanter esse vitandū multiplex dā-
 num inde pueniens, vt pot. tentationū, & aliorū multorū ma-
 lorū occasio. Qd̄ bñ signat. Mar. 12. Cū immūdus spūs assumit
 septē spūs nequos sc, & ingredit̄ domū q̄ fuerit vacatē Hier.
 Semp est agrndum aliquid, ne agri nri pectoris malatum cogi-
 tationum sentib; occupent Gre. ociosam aīam callidus tētator
 inuenit ad eā quibūdā allocuturus occasioneib; accedit. Qm̄
 vt dicit B. rn. Ociositas est m̄ oīum vitiorum & nouerca vitii
 rum. Qd̄ aut̄ sit origo tentationū & ruiua p̄ diuersa vitia ha-
 bet p̄ verba Cassiani in cōsp̄. patrū. in lib. de septē vitiiis princi-
 palib; Patres p̄ t̄p̄p̄m fr̄es ociosos nullo mō viuere p̄mittūt,
 maximē iuuenes p̄ custodiā cordis, & p̄fectum virtutum, & vt
 de laborib; suis subministrant infirmis & peregrinis. Itē in eodē
 de accidia apud Egyptum ab antiquis patrib; est laudata
 sn̄a opantē monachū vno d̄mone pulsari, ociosum innume-
 ris d̄monib;. Itē in vitispa, quidā monachus iuuenis regulam
 monachi pdidit, & p̄ tristiū opus monachi dimisit. Cum aut̄
 postea q̄sisset a patrib; monachorum statuta & accepisset p̄ acci-
 dia & dissuetudine, nesciebat quō opus monachi inciperet, sed to-
 tum dimittebat, variis agitatur tentationib;. Venit ad senē q̄ eo
 gnoscens passionē suā, dixit illi. Quidā p̄ceptū filio suo hor-
 rum suū excolere, qui videns eius magnitudinē, tedio affectus
 incepit op̄ dimittere & sub arbore dormire. Et sic fecit p̄ mul-
 tos dies ad agrum colendum missus, vsquequo spinæ & malæ
 herbæ totū occupauerunt. P̄ aut̄ eū visitans, inuenit totū agrū
 mal̄ herbis occupatum, & cum nihil fecisset, eam̄ q̄ it̄ quate ni-
 hil fecerat. Rndit pp̄ eius magnitudinē q̄ videbat tedio afficte-
 bat & diffidebat se posse p̄ficere. Tūc p̄ ait. Fili fac quotidie de
 agricultura vsq; ad quantitatē corporis tui, qd̄ ille recepit gra-
 tianter, & in breui totum hortum excoluit. Sic est de illis qui se
 excolere negligunt, & ociosi p̄ grescunt, replent sentib; mala-
 rentationum, & herbis malis malatum cogitationum & deside-
 riorum. Et hoc est qd̄ d̄ Prou. 24. Per agrum hoīs pigri transi-
 vit, & p̄ vineā viri stulti, & ecce totum repleuerant viticæ, & o-
 peruerant sup̄ficiem eius spinæ, & maceria lapidum eius destru-
 cta erat Sexto dissuadet hoc vitium fructus allicies. s. spirituale
 meritum, & æternum p̄m̄ium, qui modico tēpore & non mul-
 to labore possunt acquiri, nā quasi p̄ nihilo lucrari pot̄ hō plus-
 q̄ valeant oēs diuitiæ, & oīa regna mundi. s. gr̄am & gloriam.
 Psal. Gr̄am & gloriam dabit Dñs. Prou. 22. Sup̄ aurum & argen-
 tum gr̄a bona, p̄ q̄ vt dicit Ap̄tus acquirit̄ vita æterna. Gre. A-
 mor Dei nauq̄ est ociosus. opatur. n. magna si est, si aut̄ tenuit
 opari, amor non est. Iō de militib; Alexandri legit̄ in chronicis.
 Hug. de Is̄o Vict. qd̄ oēs put̄tores indefessi erant, q̄a ordi-
 natissime in bellis p̄cedebant, nemo illorum fugā sed victoriā
 cogitabat. Spes illorū non in pedib;. sed in lacertis erat, non pi-
 culum bellorum, sed diuitiarum lucra memorabant: p̄dam auri
 Perfici, & diuitias totius orientis ante se in mēte reducebat. Sic
 laborat̄ indefessē q̄ lucra laboris facti in charitate & ex chari-
 tate attendunt. Ad hoc vehemēt̄ & efficaciter nos excitare de-
 beret, imo cōpellere labor, quē voluntariē sumunt & gaudēt̄
 sustinent hoīes mundani oībus diebus vitæ suæ, pro modico lu-
 cro vel commodo temporalī, sicut mercatores vel alij negotia-
 tores ardentissimē inhautes diuitiis temporalibus congregan-
 dis. Denique si consideremus quanto labores, timores, & peri-
 cula, quantas sollicitudines, & angustias sustinent miseri pec-
 catores per flagitia suis, & peruersis voluntatibus adimplendis,
 quibus non vitam, sed mortem sibi mercantur æternam. Aug.
 in lib. de patientia. Intueamur quanta in dolorib; & laborib; su-
 sineant p̄ reb; quas vitiosē diligunt, quāta p̄ falsis diuitiis & q̄
 ea p̄ vanis honorib; quāta p̄ ludicris afflictionib; piculossima
 & molestissima patientissimē tolerant, pecuniarū, gr̄iarū, lasciuarū

Speculum Morale.

cupidos videmus, vt ad desiderata pueniant, optatissq; non ca-
 reant, soles, hymbres, niues, & glacies, fluuius, & p̄cellissimas
 tempestates, aspera & incerta bellorū immanium, iētus, & vul-
 nera horrenda plagarū non inuitabili nec s̄sitate, sed culpabi-
 li voluntate, p̄ferre. Et p̄ apertis sceleribus, vō vt ea puniant, sed
 vt perpetrent hoīs multi grauissima perferunt. Quod de latro-
 nibus dicam, quorum oēs & singuli cū in insidiarū viatorib;
 nocturnas patiunt̄ insidias, atq; vt transientes excipiant inno-
 centes, sub qualibet asperitate nocentem animum corpusq; que
 defigunt. Vñ bñ d̄ Hier. 9. Vt iniqua agerent laborauerunt,
 pp̄ qd̄ amarissimē sed inutiliter in inferno plāg. re cōpellunt.
 Sap. 5. Lassati sumus in via iniquitatis, & perditionis ambulau-
 mus vias difficiles &c. Bern. Quid ignauit̄ est fratres: ardent̄
 n. app̄tunt hoīes pauuola, q̄ nos vitia, a. acius currit̄ ad mor-
 tem, q̄ nos ad vitam. Aug. Oī possēmus excitare hoīes & cū
 ip̄s pariter excitari, vt tales c̄ss. mus amatores vitæ p̄manētis,
 quales sunt amatores vitæ fugētis. Itē in vitispa. Abbas Pābo
 vadens in Alexandriam, vidēs ibi mulierē salatricē, amarē sic
 uit. Regit̄ cām. Ait. Duæ caulæ mouent me, vna est dānatio
 huius mulieris, alia est quia toto tpe vitæ meæ non habui tale
 studium placendi Deo, quantum ista placendi hoīb;us. Itē nota
 de Pelagia meretrice cuius ornatū & curā venandi sc̄as dya-
 bolo cū videret palā F̄ps Helyopoleos, in concilio Ep̄orum al-
 tē suspirans, de misso capite grauissimē fleuit, cām reddens: q̄a
 vnius diei meretricis huius ornatus, vitæ meæ superauit, indu-
 striam seruando Deo: & post. In veritate dico vobis, dixit Ep̄s
 ipsam nobis p̄feret Deus in iudicio, qui negligentia torpemus.
 Septimo oñdit hoc vitium esse summopere detestandū diri sup-
 plicij dolor excrucians, qui debet accidiosis sicut arboribus in-
 fructuosis Math. 7. Oīs arbor q̄ non facit fructum bonum, exci-
 detur, & in ignem mittetur Ioh. 12. Si quis in me non man-
 serit mittet̄ foras sicut palmes, & arefcet, & colligent eū, & in
 ignē mittent & ardent. Ficulnea sterilis. i. q̄ fructū non habuit
 qñ Dñs exuriens venit ad eā, maledicta fuit & aruit. Ioh. 21. &
 tñ non erat tunc tps pomorū, sicut dicit Aug. Seruum inuile
 p̄cepit paterfamilias proici in tenebras exteriores. Math. 15.

De filiabus accidia.

Dist. 11.

Circa quartum. d. de filiabus accidię. Sciendū q̄ multę sunt,
 quia multis modis p̄ accidia peccat homo. Eius autem
 filię Dilatio. Segnities siue pigrity. Tepiditas, sicut h̄c.
 Pusillanimitas. Incōstancia siue imp̄uerātia, & inq̄. tudo corpo-
 ris. Euagatio mentis. Ignorātia. Ociositas. Verbofusitas, siue Mul-
 tiloquium. Vaniloquium. Murmur. Taciturnitas mala. Indi-
 scretio. Grauedo. Somaolentia. Negligentia. Omisio. Ingrati-
 tudo. Indeuotio. Languor. Tedium. Impeditio bonorum. Impe-
 nitentia. Desperatio. Prima igitur filia accidię est dilatio bo-
 norum agendorum, puta conuersionis ad Deū, siue ingressus re-
 ligionis, peregrinationis, p̄nitē, conf. s̄sionis, solut. om̄s voti, vel
 impletionis al: cuius boni p̄positi p̄concepti. Sunt autē septem
 caulę q̄re benefaciendi sit periculosa dilatio. Prima cā est ira
 Dei, qui exclusus primo blandit̄, vt ei aperiat̄ itans ad hostiū,
 & pulsans. Cant. 5. Vox dilecti mei pulsantis aperi mibi. Et 3.
 En ipse stat post parietem n̄rum respiciens p̄ fenestram. Apo. 23.
 Ego sto ad hostium & pulso, qui si diu extra dimittatur irascit̄
 tur, & m̄iatur, gladium vibrando, hostium frangendo, adulterā
 occidendo. Psal. Deus iudex iustus &c Et post Nisi cōuerti fue-
 ritis, gladium suum vibrauit &c. Eccl. 5. Ne tardes conuerti ad
 Dñm, subito. n. superuenit ira illius, & in tpe vindicę disperdet
 te. Irascitur contra excusationem dicent̄ um. I. a. 28. Manda re-
 manda, expecta reexpecta &c. Talis erat Aug. ante conuersionē,
 nē, vt ipse ait. Non habebā quid tibi dicenti, Surge qui dormis,
 r̄nderē nisi verba somnolentia & lenta, sine mō, sine paululū, &
 illud mō non habebat modum, & illud paululū p̄. edebatur in
 longum. Siles sunt illis qui inuitati ad cōnā patrifamilias oēs
 diuersimode se excusabant, & venire nolebant. Luc. 14. Itē Deū
 offendunt maximē, non solum eū q̄ sponsus est extra dimitten-
 do, sed adulterum, & adulterā inter amplexus tenendo sponso
 contēpto, qñ dyaboli delectationes momentaneas & res cadu-
 cat ei p̄ponunt amando. Ofc̄ 2. Auferat adulteria sua de me-
 dio vberum suorum, ne forte statuā eā nudā &c. Item differens
 conuerti Deum effudit, disponens p̄ voluntate sua de tpe qd̄
 pater posuit in sua piāte Ad. 1. cuius dispositionem non con-
 cessit Apostolis aut alicui parē creaturæ hoc faciunt qui dicūt
 qñ fecero hęc & illa, tunc intrabo religionē, vel primo faciam
 hoc, post illud: vel primo colligam messē, post vindemiam.
 Sicut dicebat ille de quo Luc. 12. Hominis cuiusdam diuitis
 vberes fructus ager protulit, & cū dixisset, destruiam hortea
 mea & maiora horum factam &c. Respondit ei Dominus.
 Sru ite hac nocte repetent aīam tuam a te, & quæ congregasti
 cuius erunt? Eccl. 29. Repromissio nequissima multos perdidit.

Tomus Tertius.

E e Secundum

Speculum Morale Vincentij.

Secundum propter quod acceleranda est conuersio, est mortis eius incertitudo. *Ecc. 9.* Nescit homo finem suum, neque tempus, neque locum, neque modum, neque statum mortis sue. Sed sicut pisces capiuntur hamo, & aues comprehenduntur laqueo subito & improviso, sic capiuntur homines in tempore malo. *Seneca.* Iuuenes mortem habent attergo, senes ante oculos. De hac materia supra de morte timenda malis, per totum. Tertium propter quod acceleranda est conuersio: & difficultas ex eundi malam consuetudinem, quanto diuturnior est, fortior est, & vehementius ligat, & fortius tenet, & impedit ne homo conuertatur, vel facit ut difficilius conuertatur. *Bern.* voluptas habita libenter repetitur, repetita blanditur, consuetudo ligat, ratio consopitur. Difficilior est autem conuersio dilata propter causas. 1. 2. Primo propter malam consuetudinis indurationem, quia res iuuenes & tenera citius accipiunt nouam formam. Secundo propter malitiam occupationem, quae est in cura mala, in qua cum pannus diu mansit, non potest de facili recipere alium contrarium colorem. Tertio facit ad hoc bonorum naturalium consumptio. Quarto uasis cordis longa infectio. Quinto peccatorum longa & assidua oneratio. Sexto eloquio a Deo, qui difficilium audit clamantem, difficilium potest redire ad eum. Septimo cura circa mortem est maxime difficilium propter sollicitudines de rebus, & domus dispositione. Octauo quia iustum est ut in fine a Deo condemnentur, qui eum contempserunt qui diu uixit. Iuxta uerbum *Aug.* Hac aduersione percussit peccator &c. Nono quia tunc dyabolus magis ei insidiat, & tunc magis paratur contra eum. Decimo amaritudo diuturnae infirmitatis, quae tunc maxime sentitur. *l. veteris peccati,* quae facit bona desipere. Undecimo amaritudo memoriae mortis, quae separat a praesentibus bonis. Duodecimo timenda est dilatio conuersionis usque ad finem, maxime propter malorum diuersorum occurrerem, quae concurrunt & occurrunt circa mortem, quae inducit hominem in boni obliuionem propter malorum oppressiorem, vel etiam in desperationem. Quartum propter quod est acceleranda conuersio est periculosus status peccatorum. Est enim in magno periculo, qui gladium irae Dei habet super caput suum, quem vibrat ut secet eum medium. *Psal.* Gladium suum umbra bit. Et qui undique spectat multiplicis mortis gladium euaginatam, quo diuersimode feriatur. *Iob. 15.* Qui est in domo lutea fragiliori quam si esset vitrea. Qui ictu lapidis satis parui potest atteri, obiectus ab infernalibus hostibus sanguinem suum sitientibus. Qui etiam in cubili secum habet plures hostes capitales spirituales qui ibi eum ligant, & ad inferni patibulum secum ligatum trahunt. Qui usque ad portas inferi deductus, non distat ab eo, nisi per transitum corporis transluerum, qui in puteum inferni est statim proiciendus, & in puncto descensus ibi & in igne perpetuo concremandus, & a draconibus deuorandus. Quintum est cura lucranda bona plura quae proueniunt ex acceleratione conuersionis, quae sunt. *X. Vñ Tren. 3.* Bonum est uero cum portauerit iugum Domini ab adolescentia. Primum bonum quod inde prouenit est boni profunditas & tenacitas, quia quanto citius incipit, tanto profundius insiguntur, ut radix arboris, & diutius seruat, quia. Quo sepe est imbuta recens seruat odorem testa diu. *Sist & vestis noua plicata, & lana colorem.* Secundum est bonitatis iocunditas acquisita ex consuetudine longa. *Tullius.* Optima uiuendi forma eligenda est, quam iocundam reddet consuetudo. Sicut patet in pueris qui cum amaritudine & angaria, & uerberibus uix possunt, vel uolunt addiscere litteras, & postea pro consuetudine est ita delectabile ut omnia postponant ut addiscant. Tertium est uiuendi securitas, quia secure uiuit homo. *Pro. 15.* Secura mens quasi iuge conuiuuium. Quartum est uitae bonae diuturnitas, quae quanto citius incipit, tanto potest diuturnius esse bona, de oib. bonis alius uult homo habere maius bonum, quam minus. Quintum est seruitij gratiositas, priora. *n. bona sunt gratiosa quam posteriora,* ut fructus primatur, ut flores ficuum. *Num. 18.* Omnia quae offeris &c. in donaria Domini offeretis meliora & electiora. *Matt. 3.* Maledictus homo qui habet masculum in grege, & uorum faciens uonet debile Domino. *Mat. 19.* Sinite paruulos uenire ad me &c. Sextum est spei consolatio ex longiori penitentia. *Aug.* de illo qui differit usque ad extremum diem uitae penitentis dicit se ignorare utrum soluiatur. De illo autem qui in iuuentute poenitet sponte dicit quod certus est de eius salute, & concludit. Tene certum, dimitte incertum. Septimum est ignis purgatorii liberatio. *1. Cor. 3.* Saluus erit, sic tamen quasi pro ignem. Octauum est Ecclesiae concitatio, quae citius fit poenitentia. *Sap. 8.* Scio quod concabit mihi in bonis suis. Nonum est maioris meriti accumulatio, quod est ex eo quod diutius fuit in Dei seruitio. Decimum est maior remuneratio. Sexto periculosa est dilatio conuersionis: quia qui conuertitur differit iniquus est in Deum, in seipsum, in angelum, & in proximum. *In Deum. Iob. 3.* Iniquitas maxima & negatio contra Deum est osculari manum suam blandiri sibi de opere suo malo, & differre conuersionem. Ini-

quus est in Deum. Primo: quia in eius esca fel ponit, scilicet dilationem in bono. Secundo quia illud quod maxime odit Dominus ante eius oculos gerit. Tertio quia eum misericorditer uocantem contemnit. Quarto quia patrem misericordem dies morae suae computantem sua tarditate affligit. *Tho. 9.* Scis quoniam dies computat pater meus, & si tardauero una die, plus contristabit anima eius. Quinto quia dyabolo meliorem Deo deteriorerem partem uitae suae tribuit, illi florem, Deo feces. Sexto Dei misericordiam in dationem suam conuertit. *l. hos qui sperat quod eum Deus misericorditer debet expectare, ipse econtra ei incessanter repugnet. Ro. 2.* Ignoras quod benignitas Dei ad penitentiam te adducit, tu autem in duritiam. *t. & cor impe &c.* hoc est quando de misericordia Dei congregat sibi malitiam peccatorum. In Angelum est impius, quod de expectatione gaudii quod sperat de eius conuersione, affligit. *Pro. 13.* Spes quae differit affligit animam: quia ad monitionem se non corrigit, sed eam potius contemnit, quia apud eum irreuerenter se gerit. *Ber.* Quomodo angulo, quomodo diuersorio reuerentiam habeat cum Angelo tuo, nec audeas coram eo facere, quod facere me praesente non aures. *Itē inique agit contra seipsum quem potius uult habere malum quam bonum, infirmum quam sanum, seruum quam liberum, mortuum quam uiuum, in statu latronis quam regis, pauperem quam diuitem, & omnium bonorum Ecclesiasticorum ex partem quam participem, & consortem demonum quam Angelorum, & inuilem quam multum ualentem, quod non faceret de aliquo suorum, magis se uilipendens quam aliqui suorum.* Item iniquus est contra proximum suum, quod suo malo exemplo corrumpit, & quia ei in bello spirituali adiutorium non impendit, sed sese ei inuilem reddit: quia Deus eius peccatum aliqui proximum ponit, ut filios Israel propter peccatum Achor. Septimum malum est differre conuersionem propter facultatem maximam, quae apparet in hac dilatione in 10. & quia qui differit quasi in uitulo. *l. uita lasciuia & sine iugo obedientiae, credit caudam iumentum boni finis inuenire, ut Balaam qui dicebat. Numeri. 23.* Moriatur anima mea morte iustorum, & fiant nouissima meae horum similia, contra quae uersus. *Viue pius, morere pius, uitamque bonorum. Quare prius si posterius mortem cupis horum.* Sunt autem decem casus in quibus fatua reputat dilatio. Primus est ex uiae conditione, quia conuersio uiae caelestis est aggressio, quae cito est inchoanda, quia uia difficilis, & longa, tempus breue, ex praesentibus magni: quia ad magna nos expectant. *l. ad coronam regni aeterni, impedimenta uiae multa & ianua cito claudenda, & continua naturae debilitatio, & itinerantis fatigatio, & quae qui nimis tarde incipient, malum hospitium habebunt. In infernum uel purgatorium.* Secundus casus, quare mala sit dilatio est periculum praescriptionis, timere debent quia dyabolus diffidulter dimittit quos diutius possedit, ut dicit *Beda.* Tertius casus quare dilatio sit periculosa est ratione loci in quo homo cecidit, quia in loco profundo uitorum, & immundo. *Psal.* Non me demergat tempestas aquarum, neque absorbeat me profundus &c. Hier. rogabat emissi de lacu, ne ibi moreret. *Hier. 38.* *Ber.* Cadit Asina, & non est qui subleuet, perit anima, & non est qui curet. Quartus casus est quoniam aliquis in loco periculoso cecidit, & aliquis magnus manum ei porrexit, sine quo non potest subleuari, & ipse differit manum accipere. *Sihis est peccator piger cuiusdam quadrigario cuius cum quadriga cecidisset, & ipse sedens in luto a transeuntibus adiutorium peteret, quidam nobilis manu extendit ut eam iuaret, sed cum miser nec uellet surgere, nec ad quadrigam subleuandam manum mittere, sed differret, recessit nobilis indignans & dicens. Ex quo tu miser non uiuas te, nec ego curo de te. Sic faciet Dominus de eo qui differit se iuuare, dimittit eum putrescere in lacu miseriae, & in luto fecis, manu gratiae, & adiutorij sui ei subtrahedo.* Item simile legitur in uitis, quod quidam mundum relinquens, iuit ad eremum, & factus est eremita praebatissimus, quod audiens quidam secularis qui fuerat eius socius, uisitauit eum ferens panes ei in sacco suo rogans ut oraret pro eo, ut Deus daret ei gratia, ut a peccato resiliat, quod cum ipse praesens faceret rogauit eum ut post quindenam rediret, & cum hoc fecisset, quod iuit ab eo si adhuc placeret ei praesens suum, sicut prius. *R. n. dicit quod detentus erat ei tunc peccatum.* Rogat eum eremita pro post 15. dies praesens ad eum reddat, & tunc fortius pro eo se afflixit eremita & orauit pro eo. Cum autem redisset, & sibi esse deterioris diceret, attendens eremita, quod propter eius negligentiam hoc esset, accepit sacco in quo panes detulerat, & impleuit arena, rogans ut humeris suis imponeret, quod cum ipse facere attentaret, eremita retrahebat manus, quod cum ille uideret: dixit. Non possum onus hoc subleuare, quia tu deorsum trahis. Cui ille. Trahe super te, & ego iuuabo te, quod cum uergeret: faceret, facillime super humerum impoferit onus. Tunc eremita. Sic ego non possum iuuare te, quia tu uerteris ad contrarium. *l. trahere deorsum, sed appone manum & iuuabo te, & tunc ualebit tibi adiutorium meum, & Deus iuuabit te, quia ut dicit Aug.* Qui creauit te sine te, non iudicabit te sine te.

Quinto

Quinto fatua est dilatio in rerum necessariarū p̄paratione, q̄n incerta est hora si sunt necessaria p̄parata, vt q̄n aliquis nescit horā qua debet nauis a portu recedere, fatuus est cū debet nauis recedere, si tunc primo incipit de necessariis cogitare, & qui tunc primo cū debet sponso cum veste nuptialis charitatis occurrere, tunc incipit primo linū & lanā q̄rere. s. de materia cogitare & quōd texatur, consuatur &c. Hęc est vestis nuptialis de qua Math. 22. Quōd huc intrasti nō habens vestem nuptialem, sine qua indutus est hō sacco, nec est ei licitum intrare aulaam Assueri. Hęc. 3. Sexto fatua est dilatio in rebus quas tps & oportunitas transit, vt est in arboribus plantandis, vineis putandis & similibus, & virgis rectificandis, & plicandis falicibus. dum s. noua sunt, & anteq̄ duruerint, & malā formam & contrariā ceperint. Sicut in morbis & vulneribus curandis. Poeta. Obsta, sero medicina parat. Cū mala p̄ longas, conualere moras. Septimo fatua est dilatio in rebus in quibus continue deprit succurrendū, vt in igne excutiendo a domo q̄ cōburit, subuenire vasi cuius vinum effudit. Bern. Abscondi ignē in sinu meo, & exusto iam latere nudatis visceribus iā saniz effluente, adhuc consulendū est an excutiam illum. Octauo fatuitas est differentis q̄n cecidit in periculo mortis, & vult differri ne subueniat ei, vt q̄n cecidit in mari, vult differri subuentionem cū nihil ei super sit nisi submersio. Talis est qui cecidit in pfundum vitiorū Psal. Vbi in altitudinem maris, & tempestas demersit me. Aliq̄n offert ei tabula per q̄ quadit naufragium, & rennuat ludens in vndis, & cū offertur & accipit, credit eam nimis magnā, vel etiā aliq̄n oblatā relinquit, & in vndis se p̄icit. Hic. Secunda tabula post naufragium est p̄na. Nonus casus in quo piculosa est dilatio est nimis morari in rebus eligendis, in quibus defacili amittendi piculū interuenit, vt est in illis qui deliberant de religionem intrare, sed nimis morantur in deliberatione q̄ debent p̄ligere, quousq; piculū interuenit. Sicut sunt cuidā latroni, de quo dicit Petrus Alfon. q̄ cū intrasset thesauros regio, videns ibi multitudinem vasorum p̄ciosorū, incepit librare q̄ vas esset p̄ciosius, & ponderosius qd̄ secum deferret, & tantā fecit morā in deliberatione, & ponderatione q̄ dies sup̄uenit, affuerunt custodes, ceperunt eum, & suspenderunt. Sic aliqui qui vouerunt intrare religionē, q̄n morantur considerando & ponderando cōditiones diuersas diuersorū quousq; aspirat dies mortis, & ab hostibus infernalibus capiunt, in patibulo inferni suspenduntur. Item sicut sunt cuidā cani de quo dicit q̄ cū duo paria nuptiarū fierent in villa sua, & videret sponso & sponsas transeuntes, restitit in media via cogitans ad quas illarum iret, & q̄ si ad istas iret, alias amitteret, & dū de bonis & malis conditionibus vtra sumq; cogitaret, clausē sunt portæ, ad quas veniens non introiuit, sed a Ribaldis est repulsum cum verberibus. sic multi stulti an tequam religionem intrent, deliberando m̄sitant, quousque adueniente morte, ianua misericordiz Dei est eis clausa. Decimo piculosa est dilatio eorum qui fugantur ad mortē, insequantur hominem mors a tergo, & hostes infernales Hiero. Hostis meus insequit me euaginato gladio, vt me perimat & ego de matris lacrymis cogitabo. Ex p̄dictis patet q̄ damnosa & piculosa sit dilatio bene agendi, & iō cū summa sollicitudine est vitanda, & per consequens q̄ vilis sit & p̄sua festina conuersio & benefaciendi auida aggressio. Ad q̄ debent nos m̄ta mouere. Primo. n. ad hoc mouere nos debet vitæ p̄ntis breuitas, & tps velocissimē currentis continuas. Eccl. 10. Noli cunctari in tpe angustiz. Sap. Transcūt oīa velut umbra, & quasi nunci⁹ p̄currentes &c. Solus piger contra cursum naturæ nititur in ope s. inchoando tardare. Secundo periculorū varietas. In negotiorum mundialium infirmitatis mortis, & dæmonum, q̄ tardates, multiplex impedire nituntur. Eccl. 3. In oib. operib. tuis esto velocis, & oīs infirmitas non occurret tibi. Tertio p̄dōrū ad mortem currentium magna velocitas. Bern. Alacrius currūt ad mortem, q̄ non ad vitam. Quarto mundanorum in negociis mundanis indefensa strenuitas. Poeta. Impiger extremos currit mercator ad Indos. Per mare pauperiē fugiens, per saxa per ignes. Quinto spūsūcū immēsa mobilitas. Amb. Nescit tarda molimina spūsūcū gratia. Sexto p̄currentis Christi suauitas, qui sicut est Panthera, de qua dicit in hīsto. transmarina, q̄ postq̄ dormiuit p̄ triduum, excitata emittit odorē suauissimum, quē sequuntur ferz illectæ & ipsa parturit eis p̄dam suā. Sicut Christus resurgens fecit. Septimo spectantiū & expectantiū, qui sicut cantantium ad festinandū multitudo, & nobilitas: quia Deū & cœlestis curia nos spectat & expectat. Isa 30. Expectat Dñs vt misereatur nri. Cor. 3. Spectaculum facti sumus mundo, & Angelis & hoīb. Iō b. Ioh. Euang. cū apparuisset ei Dñs cū Discipulis suis, & diceret ei. Veni dilecte mi ad conuiuium meū &c. Incepit festinare post dñm, sed Dñs dixit ei, q̄ vsq; ad dñicam sequentē expectaret, qd̄ cū fecisset, & p̄p̄o qui conuenerat

Speculum Morale.

p̄dicasset, descendit in defossum locum sepulture, quē sibi p̄parauerat, & facta oratione, dixit. Domine suscipe me cum fratribus meis, odor tuus in me æternas concupiscentias generauit. Hoc dicto clamauit. Venio, venio. Et statim factis cœlesti lumine super eum & sursum tendente, non comparuit ultra, b. Ioh. nec corpus eius. Octauo maxima comoditas q̄ sequitur ex festinatione, vt patet. Luc. 2. Pastores festinantes uenerunt & inuenerunt Mariā, & Ioseph & infantē positū in p̄sep̄io. Sicut & Magi qui statim uenientes ab oriente, super Dromedarios ascendunt ut citius uenirent Matth. 3. & Sap. 16. Opret solē p̄uenire ad benedictionē. Ideo. B. Nicolaus quia p̄ueniebat alios ad ecclesiam, voce de cœlo de lapsa, dignus ep̄scopus iudicatus est, quz insinuauit cuidam p̄suli, q̄ illum in ep̄scopatu acciperet, qui alios ad ecclesiam p̄uenit. Prouer. 22. Vidisti hominē velocem in ope suo coram regibus stabit. Nono futuræ hereditatis felicitas, & iocūditas, ad Heb. 4. Festinemus ingredi in illam requiē. Iud. 18. dicūt exploratores fratribus suis. Vidimus terrā & opulentā & vberē, surgite ascendamus ad eā, nolite negligere, nolite cessare. Et post. Tradet nobis dñs locū in quo nullus rei est penuria. Decimo confutionis immensitas, qua confunduntur tardi in iudicio oleum non habentes, & ianua clausam inuenientes. Sed tunc maximē cū dicit eis sponso cū fatuis uirginibus. Nescio uos Matth. 25.

De ignauia vel pigritia. Dist. III.

Deinde considerandum est de segnitie, ignauia, vel pigritia, q̄ reddit hominē impotentē ad operandum, & ne te vertat uel moueat a malo statu, reddit eum uelut immobilem. Olee 7. Estraim factus est quasi subcineritius panis, qui non reuertatur, ex una pte comburitur diuersis desiderijs uitiorum, & ex alia pte remanet in sua cruditate intactus. sub igne charitatis, ex pte bonorum crudus, ex parte malorū totus exustus: alieni. s. demones & uitia comederunt robur eius & ipse ignorauit. Similis est piger Asino, qui quasi insensibilis existēs permittit se vorari a lupo, nec recalcitrat vsquequo dolorem mortis sentiat, cum eum contra cor morsibus urget & tunc ei resistere non ualet. Item ignauia facit hominem ut idolū quod pulchras habet manus & membra, nec tamen eorū habet vsū, nec se defendit eis, sed permittit se p̄cipitari & cōburi. Ignauia similis est Adombezeth, de quo legitur. Iud. 1. q̄ reges quos capiebat, manuū & pedū sūmitatis, amputatis, inuitiles reddebatur & impotentes. Est et p̄lysis sp̄ualis auferens usum membrorū. Matth. 8. Puer meus iacet in domo paliticus, & male torquet. Quidā philolophus ait cuidā pigro. Indignaretis si quis optaret ut inuitiles manus & pedes haberes, nunc cum integra sint tibi, tu uon us eis uti. Item Gu. l. ep̄s parisiensis q̄rebat, quis interior, aut cuius pes igne arripitur, & totum permittit se cōburi cum posset pedem retrahere & liberari: aut cuius super oculos iacentis stiliidū cadit, & permittit se excari cum posset caput diuertere & liberari: aut qui permittit au. es suas a muscis corrodi, & consumi usque ad cerebrum, aut qui panē quem in ore habet dimittit muribus in os suū corrodere, & columē cū posset os claudere & liberari, hæc iners facit. Pedem uoluntatis non retrahit ab igne peccati. nec oculos mentis diuertit a stillidido carnalis uoluptatis, nec muscas tērationum abigit ab auribus materialibus uel sp̄ualibus, nec claudit os sed permittit ut mures infernales ei panem uitæ auferant ab ore, ne eius suauitatem & dulcedinem sentiat, sed totus inertia consumitur. Ca. to. Segnitiam fugito, q̄ uitæ ignauia fertur. Nam cum animus languet, cōsumit inertia corpus. Item non solum ignauia cōsumit corpus, sed ipsas res tpales. In collationibus patrū Cassianus. Vidimus apud Egyptū nonnulla de laborib. fratrum priorū maxima celeritate fundata, & edificata, q̄ moderni ex ignauia de facultatib. datis fulcire iustitiam. Itē inertes in tpe plii non solū ad arma nō currunt, sed aut eis uō utuntur, aut ea sine penitētia p̄ciunt, & se hostib. gratis tradunt. Sicut ille qui uidēs cornua testudinis timore correptus, spatā suā permittit cadere pingit. Cōtra tales Ber. Quz est hæc fatuitas inter frenedūm vndiq; hostiū fulgurates haitas circūuolantia spicula aduersario arma p̄icere: Quid ignauiz est locus in languine & cede uersantib⁹, uos aut cibos diligitis delicatos, aut somnos capitis matutinos. Alii inquā nocte & die cura puigili festinantibus redimere tps, q̄m dies mali sunt. Vos ecōuerfos & lōgas noctes dormiendo cōsumitis, & breues dies fabulando ductis ociosos. Segnitie seu pigritia est receptaculū oīum uitiorū, quia pigritiationes oēs recipiūt, nō reiciūt, sed nutriūt, ex quo mala oīa generant. Luc. 11. Spūs imundus inueniēs domū uacantē, inhabitat in ea cū septem sp̄uitibus nequiorib. se. Quod significat in Apo. 18. Facta est habitatio demoniorum, & custodia omnis spūs imundi, & custodia omnis uolucris immundæ & odibilis. Prouer. 24. Per agrum hominis pigri transiit, & ecce tota

Tomus Tertius. Ec 2 tum

Speculum Morale Vincentij.

tum replerant vitæ & cooperuerant faciem eius spinæ. s. peccatorum diuersorum. Bern. Hæc est maledictio Adæ terræ laboris nri. i. agro cordis & corporis, vt noxia & inutilia gratuito passim pueniant, & eâ replant nisi assidue extirpentur. Vtilia vero necesse est excolere cum labore. Psal. Repleta est malis anima mea &c. Sic patet q̄ pigritia replet animam malis culpæ. Item replet animam malis pœnæ. s. paupertate, spūali vilitate, & afflictione. Prou. 18. Ois piger semper in ægestate est. Et Prou. 17. Animæ effeminatorum esurient. Itē Prou. 20. Propter frigus piger arare noluit, mendicabit ergo æstare, & non dabit ei. Mat. 25. Tollite a seruo pigro talentum, & date ei qui habet decem. Et post. Habenti dabitur, & abundabit, qui aut non habet & qd̄ videt habere, auferetur ab eo: qui non voluntatem habet bñ operandi, amittit facultatē, auferet t̄palia bona. Quidā desidiosus rusticus & piger venit ad quandam vetulā q̄ se diuinam faciebat, quærens ab ea quō posset abundare, quia domus sua, oppressa erat maxima inopia. Illa aut̄ circumspiciens eū, notauit eū multa oppressum pigritia, & dixit q̄ manē surgeret & attenderet, quid primo diceret ei irundines, aut cornices cū primo surgerent. Si iter hoc idem attenderet cū sero iret eubitu & ad eā rediret, & dicta harū auuū referret. Quod cū attendisset rediēs ait, q̄ voces dictarū audierat, sed non intellexerat quid vellent ei dicere, vel quid garritus earum significaret. Tunc illa ait. Dixerunt tibi si intellexisses. Cuba tarde, & surge cito, & discurre p̄ cibo, & habebis bladum in sacco. Si non dixerunt hoc tibi verbo, dixerunt tñ exemplo suo, quia hmōi aues mane surgūt & tota die discurrunt, & per multū laborē sibi necessaria acquirunt. Vade & tu fac sifr. Item pigritia facit hoīem inopem & famelicum bonis fortunæ, gratiæ, & gloriæ, quibus vacuus oibus sensibus esurit. Oculi nō possunt satiari rebus curiosis vagi vbi que aures humoribus ociosis & vanis, eor̄ delectationibus vanis & vana voluptatibus pituris. Psal. Esurientes & sitientes aīa eorum in malis tabescebat. Item pigritia similis est litargiæ, q̄ facit hoīem mori dormiēdo, & non sentire infirmitatē suam. Itē pigritia est gelu spūale, qd̄ hoīes obrigescere facit. Exo. 15. Obriuerunt oēs habitatores Chanaā. Similis est monstro Medusæ de quo fabulose dicit, q̄ mutauit hoīes in lapides. Theodolus. Nam qui viderunt lapides quasi dirigerūt. Itē similes sunt illis militibus de quibus refert Orosius li. 5. de cladibus Rom. dicēs. q̄ cū Pompeius vicisset quandā gentē, & occidisset cum eorum Imperatore quattuor milia virorum in vno agmine conglobata, confugerunt ad iugum montis vbi occupati sunt a gelu, & vt lapides dirigerunt, & licet essent mortui stabant immobiles, ac si essent viui & armati. Sicut etiam sunt multi qui ad altitudinem religionis confugientes occupant à frigoribus aq̄ilonis. vt dicit Bern. & sicut immobiles quasi lapis, licet armati videantur armis religionis, Adonibezeth dyabolus amputatis summitatibus manū & pedū tales referuat, vt viuentes in longa miseria contabescant. Si iter legi fecisset Iulius Cæsar quibusdam hostibus suis qui diu ei rebellauerant, cum eos cepisset manus eis amputauit vt mutilati in longa miseria p̄nirentur, vt dicit Orosius lib. 5. Similiter dyabolus manus accidiosis amputat, dum eos reddit inuitiles ad omne opus bonum. Prou. 19. Piger manum suam abscondit sub aella.

De tepiditate.

Dist. IIII.

DEinde considerandum est de tepiditate quæ est recessus a seruire debito charitatis, hæc facit hoīem Deo exosum, & abominabilem vt cibum corruptū. Psal. Corrupti sunt & abominabiles facti sunt. Tales prouocant Deum quasi vomitum, vt tales secum a dolore circiant canib. infernalibus qui canes e vomitu pascent. Talis erat Angelus Laodicæ de quo dicit Apoc. 3. Quia tepidus es, incipiam te euomere ex ore meo. Talis erat monachus desidiosus, de quo refert Iohan. abbas beato Hic. qui a seruire tepescens magis ac magis panem sibi a Deo missum inueniebat magis ac magis sordidū de quo supra Bern. Cauendum est nobis a frigore Aquilonis, qui si sep̄ in sinū mēris lapsus fuerit, deseruet noutius seruor, liuor mentis extinguitur, & bona intima moriuntur. Deinde considerandū est de pusillanimitate, q̄ est nimia sui delectio. Iuxta illud Prou. 17. Pigrum dicitur timor, quia pusillares nimis timēt, vbi & in quibus non deberent. Psal. Illic trepidauerunt timore vbi non erat timor. Hanc dissuadet sapiens. Eccl. 7. Noli esse pusillanimis in aīo tuo. Et Ysa. 31. Dicite pusillanimes cōfortamini & nolite timere. Psal. Timor & tremor venerunt super me &c. Expectabā eum qui saluum me fecit a pusillanimitate spūs. Ad modū me lancolicorum, qui solas imaginatas fantasias trepidāt, & vana credūt vera, & deiciunt ab his q̄ nō sunt, nec fuerunt, nec erūt. Item similes sunt equis vmbraicis, qui transeuntes p̄ potētem, vmbra suam vel arborum videntes, in aquam se precipiunt, & submergunt. Item accidiosus sifis est puer cui cum nutrix se-

cit Lebarbou. i. sifum pauorem, fugit, & se abscondit, & cadere pmittit. Item similis est Chaiā dicenti. Ois qui inuenit me, occidet me. Gen. 4. Prou. 12. dicit piger. Leo est in via in medio platearum occidendus sum, ligantur filis arancarum, immo solo timore vincuntur nemine piqueunte. Seneca. Illud tibi precipue cauendum est, ne sis miser ante tps, cum illa quæ velut imminetia expauiisti forsitan nunquam ventura sunt. Itē sunt sicut excordes pugiles, qui campum dimittunt antequam aduersarium videant aut sentiant, & arma precipiunt, & se victos dicunt. Item duris & vilibus obiurgationibus arguendi sunt. Ecc. 22. In lapide luteo lapidabatur piger, & oēs loquent super aspernationem eius. De stercore bouū lapidabatur piger. Item maledictus est. Heb. 6. Terra proferēs spinas & tribulos reproba est, & maledictioni pxima, cui⁹ cōsummatio in cōbustionē.

Deinde considerandum est de inconstantia. Ad cuius euidētiā sciendum, q̄ inconstantia & imperseuerantia differunt sicut constantia & perseuerantia. Nam constantia, & perseuerantia conueniunt in fine, quia ad vtranq̄ pertinet firmiter persistere in aliquo bono difficili. Differunt aut̄ secundum ea q̄ faciūt difficultatem ad persistendum in bono. Nam virtus perseuerantiæ propriē facit hominem persistere in bono contra difficultatem quæ prouenit ex ipsa difficultate actus. Constantia autem facit firmiter persistere in bono contra difficultatem, quæ prouenit ex aliquibus aliis impedimentis exteriorib. Ita imperseuerans dī aliquis q̄n ex diurnitate actus fatigatus & fractus deficit ante finem. Inconstans vero dī q̄n ex difficultate exteriorum impedimentorum fractus desistit a bono difficili. De constantia & perseuerantia dictum est supra. Inconstantia autē est mobilitas vel instabilitas animi, qua agitatur accidiosi, qui circumferuntur omni vento tentationum, non valentes persistere in bono difficili, siue oratione, siue alio bono opere. Prou. 24. Impius facit opus instabile. Iob. 24. Leuis est super faciem aquæ, q̄ continē ab omni vento mouetur & agitatur. Sic accidiosi sunt mobiles vt puluis in aqua, gallus super pinnaculum, nebulæ turbinibus agitatur puluēt quem precipit ventus, & lanugo q̄ a vento mouetur, & spuma q̄ a procella dispergitur, nauicula in mari quæ fluctibus iactatur. In 12. lib. colf. legitur. Experiētia & relatione seniorum expertum est dæmones non habere tantam vim vel ferocitatem contra modernos monachos, quam contra antiquos, quia hoc facit negligentia nostra quæ ipsos reddidit leuitiores, propter quam contempnunt nos sic impugnare. Tantus enim est torpor aliorum & mentis & corporis inconstantia, vt necesse sit eis dicere. Comedatis & bibatis, quantum vultis, & dormiatis dummodo non recedatis a nobis, & vagi sitis, & grossibus culpis vos implicetis. Item in vitispa. quidam senex dixit. Quare non proficimus, quia mensuras proprias ignoramus, non habemus constantiam in bono opere quod incipimus, sed sine labore virtutem adipisci volumus: leuitate accidit de loco ad locum transimus sperantes inuenire locum vbi non sit tentator dyabolus. Contra hanc instabilitatem habetur infra in parte de penitētia, & supra de tentationibus. Dissuadet autem imperseuerantiam septem quæ suadent perseuerantiam, de quibus habetur in tractatu de perseuerantia. Ad eandem speciem pertinere videt mollicies. Conuenit enim mollicies cum præmissis in fine, quæ est desistere ab aliquo bono difficili. Sed differt ab eis, quia laus perseuerantiæ, & constantiæ consistit in hoc q̄ homo non recedat a bono propter diurnam tolerantiam difficultatis, & laboriosorum. Cui directē videtur opponi q̄ aliquis de facili deficiat a bono propter aliqua difficilia, quæ sustinere non potest, & hoc pertinet ad rationem molliciei. Nam molle dicitur aliquid, quia facile cedit tangenti. Non autem dicitur aliquid molle, ex hoc quod cedit fortiter impellenti, nam & paries cedit machinæ percutienti, & ideo non reputatur aliquis mollis si cedat aliquibus valde grauiter impellentibus. Manifestum est autem q̄ grauius impellit metus periculorum quam cupiditas delectationum. Ipsa enim voluptas præsens fortius mouet attrahēdo, quam tristitia de carentia voluptatis retrahēdo: quia carentia voluptatis est purus defectus. Et ideo secundum Philosophum propriē dicitur mollis, qui recedit a bono propter tristitias causatas ex defectu delectationum, quasi cedens debili mouenti. De hac mollicie dicitur Prou. 18. Qui mollis & dissolutus est in opere suo frater est sua opera dissipantis. Prou. 19. Anima dissoluta esuriet, destituta a veris delicijs, omnibus vanis solatijs vult palci. Hierem. 50. Effusi estis sicut vituli super herbam mollē, vt latet malē coctus in aqua deliciarum cito in lutum resoluitur, vt cereus ad ignem tribulationis cito liquefit. Isidorus. Sapiens nunquam animo marcet, & si habet aliquando animum remissum, nunquam tamen soluitur.

Deinde considerandum est de inquietudine corporis.

Sed nota quod est inquietudo ex affectus flagrantia .s. ex feruenti desiderio veniendi ad Deum. Sicut dicit August. in lib. cōfess. Dñe inquietum est cor nostrum donec requiescat in te. Id dicebat Psal. Heu mihi quia incolatus meus plongatus est. Idem. Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarū &c. Itē est inquietudo ex afflictionis miseria. Sicut dicit Apłs. 2. Cor. 7. Nullam requiē habuit caro nostra, foris pugnae, intus timores. Columba emissa de arca Noe cum non inuenisset vbi requiesceret pes eius. s. pp. aquas, reuersa est ad Noe in arcā. Gen. 7. Item est inquietudo ex accidia, quia accidiosus nec corde nec corpore requiescit. Vñ de muliere fatua dī. Prou. 19. Mulier garrula & vaga quicquid impatiens, nec valens in domo consistere pedibus suis. De talib. dicit Apłs. 1. Thef. 3. Audiuimus quosdā fratres inquietē ambulare nihil operantes sed curiosē agentes, hos p̄cipit corripi. 1. Thef. 5. Corripite inquietos; &c. Tales quia non habent in conscientia sua quietē, iō querunt eā exteriis & non inueniunt. Ideo oēm locū fastidiūt, intus desiderii x̄stuant, & extra inquietudinem patiuntur. Isa. 57. Impij quasi mare feruens qđ quietescere non pōt, redundant fluctus eius in conculcationē & lutum. Et post. Nō est pax impijs &c. quia nō in bonis possunt quietescere accidiosi, cum sint eis amara, nec in malis, cū mordant eos conscientia. Similis est inquietudo muscæ caninæ, qđ dī oestrum, quia animal cui infidet, & qđ mordet quietescere non p̄mittit. Ose. 4. Vacca lasciuens declinauit Israel. Alia litera. Vacca percussa oestro. i. musca canina, qđ cum vacca habet sub cauda, non pōt quietescere, sic nec accidiosi. 2. Thef. 3. Hi ambulant inquietē nihil agentes.

Deinde considerandum est de euagatione mentis, circa illicita, quia. n. accidiosus non sinit in seipso suam conscientiam excolendo, nec spiritualia meditando: iō euagatur cor eius, s̄m illud Isa. 57. Abiit vagus in via cordis sui. Filius pdigus abiit in regionem longinqua. Quid. n. est longinquus qđ recedere a seipso. Sicut ait Ambr. Chayn a facie Dei proiectus ait. Ecce eiecisti me a facie tua, & ero vagus & p̄fugus. Hanc euagationē sentiūt ēt spirituales viri velut, nolunt. Vñ conque x̄itur in meditationibus suis beatus Bern. dicens. Nihil est fugacius corde meo, qđ quociens me deserit, & p̄ prauas cogitationes effluit, totiens Deum omnipotentem offendit. Cor meū vagum & inscrutabile non pōt in se consistere, sed omni mobili mobilius, & p̄ infinita distrahit &c. Sequit. Vult & non vult, & nunq̄ in eodem statu p̄manet. Cor meum cogitatio amara, turbat & immunda maculat, vana inquietat. Cor meum celeste non q̄rit gaudium, nec diuinum petit auxiliū, ab amore celestium elongat, & in amore terrestrium occupatur. &c. Sicq̄ submergitur vitijs vniuersis, qm̄ vnum Deum qui ei sufficere poterat non q̄siuit. Hanc euagationē mentis maximē patiuntur hoīes, quando lectioni, orationi, vel diuinis laudibus occupari debent, & tanq̄ accidioso cordi, velut apes vel muscæ se ingerunt importunē. Sed olle feruenti muscæ non insident, essent enim tales muscæ, & feruore deuotionis, & manu discretionis celeriter abigendæ.

De ignorantia ad salutem.

Dist. V.

Deinde considerandum est de ignorantia eorum quæ pertinent ad salutē. Quæ ignorantia est peccatum quando est crassa & supina, vel quando est affectata. Psal. Noluit intelligere vt bene ageret, qđ est quando homines & maximē Prælati, & animarum curati nolunt laborare, quomodo sciunt se & alia quæ sibi & alijs quibus tenentur sunt necessaria ad animarum salutem, cum possent & neḡigunt propter laborem, vel cum omnino scientias pietatis contēnunt & ignorant. Debet autē homo & maximē clericus animari contra hoc vitium propter hæc quattuor. Maximē propter diuinum consiliū & magisterium quod contemnit, propter seipsum & suos quos spernit, propter bona quæ suum contrariū. s. scientia confert, propter mala quæ ignorantia infert. Primo propter hoc, quia spiritus sanctus & Christus docent omnem veritatem, & omnem scientiam. Prou. 2. Dñs dat sapientiā, & ex ore eius prudentia & scientia. Isa. 48. Ego Dominus docens te vitia, vñnam attendis ad mandata mea. Iob. 15. Docerit vos omnem veritatem. Iohannes 3. Vñctio docet de omnibus. Similes sunt Iudæis qui contemnant esse discipuli veritatis. Secundo quia contemnit scire ea quæ sunt salutis, contemnit Deum scire & seipsum, & est similis gentibus quæ ignorant Deum. 1. Cor. 15. Ignorantiā Dei quidam habent, similes Tyro, de quo. Isa. 45. Accixi te & non cognouisti me. Similes sunt cæco nato, qui non cognoscebat illuminatorem suum. Iohan. 9. licet ei loqueretur. Item sunt multi qui multa sciunt, & seipsum nesciunt. Similes sunt oculo, qđ alia videt & indicat, & se ipsum nō videt nec cōsiderat Psal. Nescierunt neq; intellexerunt qđ in tenebris ambulāt, iō autē est cognitio sui. Ideo hanc peribat ab eo Aug.

Speculum Morale.

orando sic. Domine nouerim te, nouerim me. Philosophus, de cælo descendit Nosce te ipsum Seneca. initiū salutis est notitia sui. Greg. Hoc primum nobis grā dei contulit, quod penā nostram cognoscibilem nobis fecit. Idem eo ipso homo uenemētius desipit, quo semetipsum nescit. Idem. Verba Dei eo mens vnus intelligit, quo in eis seipsum q̄rit. Idem bene possumus seruare quod sumus, si non negligimus pensare quid fuimus. Idem de uitę eterne dispensatione conquereris, qui sub manu artificis te non ignorare teneris. Tertio notandum, quod sunt bona plurima, quæ scientia confert, quæ contrario modo ignorantia auferit. Mala autem quæ ignorantia infert sunt decem. Primum est insensibilitas, Prouer. 23. Eris quasi dormiens in medio maris, quasi sopitus gubernator amisso clauo, & dices: Verberauerunt me, & ego non dolui; traxerunt me, & ego non sensi. Similis est Asino. Ose. 7. Alieni comederunt robur eius. Econtra scientia facit ut homo sentiat mala in quibus est. Eccl. 3. Qui addit scientiam, addit & dolorem. Secundum malum quod infert ignorantia est, quod auferit homini censum, siue thesaurum cordis, qui est uirtus & scientia. Prouer. 3. Melior est acquisitio eius acquisitione auri & argenti. Eiusdem. 4. Melior est cunctis opibus preciosissimis. Sapient. 16. Vbi non est scientia animæ non est bonum. Sap. 8. Si diuitiz appetuntur ist hac uita, quid sapientia locupletius. Ibidem 12. Vni sunt omnes homines in quibus non est scientia. Isa. 33. Diuitiz salutis sapientia & scientia. Sapiens scientia est nobilis animi possessio: quæ distributa incrementum suscipit, quasi auarū dedignata possessorem, si nō distribuitur elabitur. Hoc thesauro animæ euacuat ignorantia. Tertium malum quod infert ignorantia est, quia a Deo qui est uera lux separat. Ose. 4. Quia scientiam repulisti, repellam te ne sacerdotio fungaris mihi. Eph. 4. Alienati sunt a uero Deo, propter ignorantiam, quæ in eis est & propter cecitatem cordis eorum. Iob. 21. Dicunt Deo, recede a nobis, scientiam viarum tuarum nolumus. Quartum est; quia ignorantia facit hominem quasi irrationabile pecus. Ps. Nolite fieri sicut equus & mulus. Bernar. Nihil bestialius homine qui est ratione uigens, & non ratione utens. 2. Pet. 2. Hi velut irrationabilia pecora, quæ ignorant blasphemant. Quintum est; quia ignorantia execat oculum rationis, vel ecclesię prælatum in quo turpissima, & periculosissima est ignorantia; ut macula cæcitatis in oculo materiali. Isa. 56. Omnes bestię agn, uenite ad deorandum &c. Et post speculatores tui cæci omnes: nescierunt uniuersi. Bernar. Irridendus est speculator cæcus, dux claudus, præco murus, medicus curæ ignarus. Prou. 30. Stultissimus hominum sum, & sapientia non est mecum. Et reddit cām. Non noui scientiam sanctorum. Hier. Literas nescit, qui sacras literas ignorat. illa illuminat animam & dans ueram sciām. 2. Cor. 4. Deus illuxit in cordibus nostris ad illuminationem sciētiz. Sextum est quia ignorantia precipitat hominem in mala plurima culpæ & penæ. Ose. 4. Non est sciētia Dei in terra. Hier. Maledictum &c. mala inundauerunt super terram. Prouer. 27. Qui cuitat discere incidit in mala Isido. Nihil stultitia peius nihil insipientia deterius; nihil ignorantia turpius, & ignominiosius. Ignorantia mater est & nutrit omnium uitiorum, quid sic damnum culpæ non sentit insipiens, assidue peccat; indoctus facile decipitur; stultus in uitium cito labitur. Econtra sapientia mater est omnium bonorum. Sapient. 7. Proposui pro luce habere illam, uenerunt mihi omnia bona pariter cum illa. Et post. Omnium bonorum mater est sapientia. Septimum est quia ignorantia facit ignorari a Deo 1. Corint. 14. Ignorans ignorabitur; quia dicit eis Deus, eos a regno & a suo & sanctorum consortio excludendo. Nescio uos. Matth. 25. Octauum est: quia homo per ignorantiam capitur, & captus tenetur. Econtra per scientiam liberatur, & seruatur a captiuitate. Isa. 5. Captiuus ductus est populus meus: quia nō habuit scientiam. Econtra Prouer. 3. Iusti liberabuntur scientia Prou. 2. si scientia animæ tuæ placuerit cōsiliū custodiet te & prudentia seruabit te. Nonam est quia ignorantia ducit ad perditionem: & perire facit. Iob. 4. Quia nullus intelligit in æternum peribunt. Iob. 18. Expellent eum de luce in tenebras, & de orbe transferēt eum &c. Et post. Hæc sunt tabernacula iniqui, & iste locus eius qui ignorat Deum. Econtra scientia Dei ducit, & dirigit ad salutem. Luc. 1. Ad dandam scientiam salutis plebi eius, in remissionem peccatorum eorum. Sap. 10. Sapientia eos qui se obseruant a doloribus liberabit. Decimum est quia ignorantia occidit. 4. Reg. 17. Leones occiderunt eos, qui ignorabant cultum Dei. Prouer. 8. Omnes qui me oderunt diligent mortem. Econtra autem. Qui me inuenierit, inueniet uitam, & hauriet salutem a Domino. Isa. 11. Non nocebunt, neque occident, quia repleta est terra scientia homini.

Tomus Tertius Et 3 qdo

Speculum Morale Vincentij.

De ociositate. Diff. VI.

DEinde considerandum est de ociositate, quam ostendunt multa diligenter esse vitandam. s. ordinatio naturalis, obligatio sp̄alis, exemplorū inspectio, malorū occasio, bonorum amissio, supernum auxilium, æternum supplicium. Primo quidem ostendit ociositatem esse vitandam ordinatio naturalis. Sic. n. Deus naturam oīum rerum instituit, q̄ nihil in eis permittitur esse ociosum. Sicut patet in beatis spiritibus in corporibus supra cœlestibus, in plantis & vegetabilibus, & hmōi. Multo magis hō rationalis existens nō debet ociosus esse. Alioquin omnem naturā deordinat, quod non faciunt aliæ creature. De hoc require supra Accidia. Secundo hoc idem ostendit obligatio sp̄alis, qua v̄. Deus hominem astrixit, cui laborē impositum in p̄cepto, quasi pro pœnitentia primæ transgressionis. Gen. 3. In laboribus comedes ex ea &c. Sequit̄. In sudore vultus tui vesceris pane tuo. De hoc supra Accidia. Tertio demonstrat ocium esse vitandum exemplorum inspectio, primo Dei, qui sex diebus operatus est, & in septimo requieuit. De hoc supra Accidia. Legitur de beato Bern. q̄ semper occupatus inueniebatur, aut legendo, aut scribendo, aut orando, aut psallendo, aut meditando, vt p̄ labore interno sensus ad exteriora clausi redderent. Ad idem est quod habetur supra de Accidia. De beato Antonio legitur, q̄ cū oraret Dñm, q̄ ostenderet ei quō saluaretur, vidit Angelū sibi similem orationi incumbentem, & post ad opus manuum surgentem, & hoc successiue facientē, & dicentem. Hoc fac, & saluaberis. Item in vitispa. quidam frater extraneus visitauit abbatem Siluanum; qui videns fratres operantes ait. Operamini non cibum qui perit &c. Maria optimam partem elegerit &c. quem Abbas in cella reclusit, librum ei tradens vt legeret. Cū aut vsque ad nonam ieiunasset, expectans si quis cum ad refectorem vocaret, ad vltimū q̄siuit ab abbate si non comedissent fratres. Rñdit. Tu sp̄alis non indiges hoc cibo temporalis. Nos carnales indigem⁹ & comedim⁹, ideo laborare necesse habemus. Quo compuncto abbas intulit: ergo necessaria est Martha Mariæ. Item abbas Iohannes dixit fratri suo maiori volens semper esse securus. Sicut Angeli nihil operantes, sed sine intermissione Deum laudantes: quo dicto, deiecit pallio iuit ad interiorē heremum, & post octo dies rediit pulsans ad calxē hostium, a quo cū q̄siuisset frater quis esset, & diceret q̄ Iohannes. Rñdit frater. Iohannes Angelus factus est, & inter homines iam non est. Qui cūdiu permisisset eum extra affligi, instanti pulsando aperuit, dicens. Si hō es, necesse hēs operari vt viuas. Si Angelus quid q̄ris intrare cellam. Ad quod verbum pœnituit. Quarto ostendit hoc vitium diligenter esse vitandum malorum occasio. i. tentationū & omnium vitiōrum. Est. n. vt ait Bern. m̄ oīum vitiōrum, noxera virtutum, & occasio tentationum, sicut dictum est supra de tentatione. Bern. oīum tentationum, & cogitationum malorum & inutilium sentina est ocium. Hoc Dauid pertraxit in adulterium, p̄ditionem, & homicidium. Hoc Salomonem eius filium irretiuit in amorem mulierum alienigenarum, vt coheret idola earum. Hoc significatur Matth. 12. Spiritus immundus assumens septem sp̄s nequiores se. i. vniuersa vitia, habitat cum eis in domo, quam vacantem inuenit. In huius sentinae pfundum ociosus sæpe cadit, nec surgit a limo pfundi. Seneca. Stultitiā nemo emergit nisi manum porrigat ad laborem. Ideo dicitur Ecc. 24. Seruo maliuolo tortura, & compedes mitte illum in operationē ne vacet, multā. n. maliciā docuit ociositas. Nota q̄ sicut pater familias operarios misit in vineam suā, & quos inuenit ociosos, arguens misit in vineam. Mat. 20. Sic dyabolus operarios suos mittit ad opus & occupat, & si quem in diuino opere non occupatum inuenit, occupat eum in suo. Exemplum de molendino qd̄ incessanter voluit, in quo si frumentum immittitur ad molendum multum fructum affert patrifamilias, sed emulus eius proicit in illud vel lutū ad inquinandum, vel picem ad inuiscandum; vel paleas ad illud inutiliter occupandū, vel lapides ad frangendum. Molendinū est cor humanum, qd̄ incessanter voluit de vna cogitatione in aliam nec potest esse penitus ociosum, quin semper circa aliquod bonū vel malum occupetur. Quod si circa bonum intētum sit, bonum fructum Dño tuo reddit. Sed dyabolus inuidēs bono nō immittit cordi vel cogitationes immundas ad inquinandum, vel picem. i. amorem terrenorum, q̄ sunt viscus aiæ ad inuiscandum, vel paleas. i. cogitationes vanas & friuolas, saltem ad tps̄ pendum & bonum impediendum, vel lapides. i. motus iræ & impatientiæ ad frangendum. Quinto ad vitandū ocium mouere nos debet bonorū amissio. Ociosus. n. perdit tps̄ suū bona sua spiritualia sp̄alia, & æterna, primō quidē tempus amittit, cuius amissio inestimabiliter est dānosa, & iō studiosē valde cauendū est ne p̄ ocium amittat. Eccl. 4. Fili conserua tem-

pus, & declina a malo. Eccl. 3. Oīa tps̄ hñt &c. & tu habe, & nō perdas illud, quia suis spacijs transeunt vniuersa, tps̄ aut seruandū est vt expendatur totū in Dei seruitio, ne amittatur p̄ abusū vel non vsum, ppter hæc octo q̄ sequunt. Hæc aut sunt tēporis breuitas, velocitas vel labilitas eius, irremediabilitas, p̄ciositas, quia est multum debitum vitæ n̄x insepabiliter coniunctum, quia est nostrum siue nobis p̄prium, quia est rōnis reddendæ obligatorū. Quod breue sit, patet Job. 14. Breues dies hoīs sunt. Pl. Mille anni ante oculos tuos, tanq̄ dies hesternæ &c. Au. Oīa tpa æternitati comparata quasi punctus sunt. De velocitate & leuitate. Seneca. Infinita est velocitas tps̄is, punctum est in quo viuimus, & puncto minus. Job. 20. in puncto ad inferna descendunt. De irremediabilitate Bern. Nemo parum æstimet tps̄, cū in verbis consumitur ociosis, vel factis: volat verbum irruocabile, nec aduertit insipientis quid amittat. Cū quidam diues clericus vigilaret Parisius ad fenestram studens, & quidā cantaret in vico quandam cantilenā, q̄ dicebat Gallicæ, tps̄ vadit, & ego nihil fecit: tps̄ venit, & ego nihil operor. Incepit primo cogitare circa dulcedinem cantus, & post circa verbi sn̄am cogitans, q̄ sibi peteret quasi sermonem a Deo sibi missum illud accipiens, in manē oīa relinquens ordinē fratrum p̄dicatorū incrauit. Sexto mouere debet ad ocium vitandum supernum auxilium. i. adiutorium diuinę gratiæ. Require supra de Accidia. Septimo mouere debet æternum supplicium. Require supra Accidia.

De vaniloquio.

Diff. VII.

DEinde considerandum est de verbositate vel multiloquio; dī Prou. 10. In multiloquio nō deerit p̄c̄m. Ecc. 20. Qui multis vitē verbis læder aiām suā. Et Leui. 15. Vir qui p̄tatur fluxum sanguinis, immundus erit. Iterum est signum stultitiæ. Eccl. 5. In multis s̄monib. stulticia inuenitur. Itē 10. Stultus verba multiplicat. Et 29. Sicut vrb̄s patens absq; murorum ambitu, sic homō qui non potest in loquendo cohibere sp̄m suum. De hoc require multa supra de Silentio.

DEinde considerandum est de vaniloquio siue de verbis ociosis. Nota s̄m Gre. q̄ ociosum verbum est, qd̄ aut rōne iustæ necessitatis, vel intentione p̄z utilitatis caret. Secundum Hiero. verbū ociosum est, qd̄ absq; loquentis, vel audientis utilitate profertur. A verbis ociosis abstinere debet hō multiplici rōne. Primo quia vir iustus sit cœlum: s̄m illud. Aiā iusti sedes est sapientiæ, os eius est porta cœli. Cœlum nunq̄ apertum fuisset legit sine magna, & vtili cāsiue patet vbique. Item hō est velut castrum obsesum vndique s̄m illud P̄sal. In mœci mei aiām meā circundederunt, os aut hoīs est porta huius castri, p̄ q̄ castrum illud frequenter aperit. Ideo non sine magna utilitate debet aperiri, sed cum magna diligētia custodiri. Item qui thesaurum aiæ non vult amittere, debet portā oris sollicitē custodire. Item vno verbo pōt hō mereri gratiam. Vnde reprehendit Bern. eos qui non timent tps̄ amittere in confabulationibus suis, dicens. Cōfabulari aiunt, licet donec p̄transeat, q̄ sibi ad agendam pœnitentiam, ad continentiam veniam, ad acquirendam gr̄am, ad p̄merendam gloriam misatio conditoris indulserat, nec solum sibi, sed & multis aliis pōt hō esse salutis occasio vno verbo. Vnde ex magna corruptione puenit, q̄ hō ita passim verba inutilia loqui velit. Item lingua hoīs est calamus spiritus sancti. P̄sal. Lingua mea calamus scribe. ve. scri. Irreuerentia ergo facit spiritui sancto, qui linguam ad inuētia verba laxat. Item loquētia in solis rōne habentibus inuenit, & lingua est rōnis interpres, & ideo nunq̄ debet hō sine rōne p̄ferre s̄monem. Itē p̄ verbis ociosis ad examē diuini iudicij p̄trahemur. Sicut dī sup̄ illud Job. 31. Nonne ipse vias meas cōsiderat, sic gressus dinumerat, vt nec minutissimę cogitationes nec tenuissima verba, q̄ apud nos vsū viluerunt indiscussa remaneant. Et Mat. 12. de oī verbo ocioso, qd̄ locuti fuerit hoīs reddent rōnem in die iudicii. Sed heu q̄ rō poterit reddi de verbis ociosis, cū sine ratione dicantur. Vñ Bern. Si propterea verbum ociosum est, q̄ nullam rationabilē causam habet, quā rationem reddere poterimus de eo quod est p̄ter rationem?

DEinde considerandum est de murmure, quod ad accidiā pertinet quia prouenit ex internæ vnctōnis, & exterioris consolatiōnis defectu. Et potest dici murmur oblatio indebita contra Deum vel alium, hoc autem generat sæpe accidia & vitæ tedium, vt filij Israel. Num. 11. Quasi dolentium pro labore contra Dominum. Ortum est murmur populi &c. Et post vulgus quippe promiscuum &c. Et post anima nostra arida est super cibo isto leuissimo, oculi nostri nihil respiciunt nisi materiā. & 14. Vtinā mortui essemus in Egypto. Sūt aut multa, q̄ nos a p̄c̄o murmuris cohibere debent, & ostendūt hoc vitium sollicitē fugiendū. Primū qd̄ debet p̄hibere p̄c̄m murmuris est sacra scriptura. Sap. 1. Custodite vos a murmuratione.

tionem. 1. Cor. 10. Ne murmuraueritis &c. Phyl. 2. Omnia facite sine murmurationibus, ut sitis sine querela simplices filij Dei. Non murmurat qui se filium Dei cogitat, & quod ex amore flagellatur. Apoc. 3. Ego quos amo arguo & castigo. Gre. Ille solus de flagello murmurat, qui cum peccatoris ignorat. Secundo cohibet murmur pia cura summi medici, cum cogitat hō q̄ tribulatio dat hōi a summo medico quasi medicina, qui vulnerat partem ignobiliorē hoīs. i. corpus, ad sanandum digniorem. i. animam. Job. 5. Ipse vulnerat & medet, percutit & manus eius sanabunt. Ecc. 10. Prudens & disciplinatus non murmurabit correptus. In vitispa, cū quidam peteret ab abbate Iohanne ut rogaret pro eo ut curaretur, ait. Rem tibi necessariam cupis abijcere, quia ut corpora purgatur medicinis amaris, ita atq̄ languoribus, & tñ dedit ei oleum bñdictū, & sanatus est. Dicit maḡ Iacobus, q̄ quidam miles erat in Francia. Cū autē quidā cleric⁹ pauper aquam bñdictā ad domū suā portaret, dictus miles nihil ei dabat, nec dari permittebat, sed conuictijs afficiebat eum. Cū autē dictus miles ægrotaret, & dictus clericus ad domum eius venisset, p̄cepit ei aliquid dari, rogans ut oraret, ut Deus curaret eum, qui q̄siuit ab eo in quo statu magis timebat Deū, & se haberet, qui rñdit q̄ in infirmitate magis eū timebat, tunc clericus ait. Et ego Deū, ut in illo statu vos custodiat, in quo melius ei valetis. Item fatuus est qui de paupertate murmurat, cū pauperes eligat Deus ad regnū. Jac. 1. Nonne pauperes elegit Deus in hoc mundo, diuites in fide, h̄eres regni. Ut patet p̄ exemplū Lazari. Luc. 16. & supra prima parte de aīa pauperis peregrini ad cœlum sine dolore deducta, & in vita Pauli primi eremitæ pauperis quē beatus Antonius vidit cum sanctorum Choris deduci ad cœlū. Sicut de beato Martino, qui paup̄ hic & modicus diues cœlū ingreditur, & a Choris sanctorū recipit & inuitatur. Mane nobilem in æternū. Itē fatuus est qui murmurat de intēperie, cū ipse qui eam dat scit quid expedit. In vitispa, cū quidam eremita feminas olera, & ips̄ siccū esset, visum fuit, q̄ pluuia indigerent, & rogauit p̄ ea, & obrinuit, visum est ei ut serenitate indigerent, petiit, & obrinuit, & illo anno oīno nullum venit olus, & credens q̄ illo anno esset olerū sterilitas patiebat tulus, & cū autē venisset ad domum alterius, vidit ea ibi pulcherrima. Cū autē dixisset illi eremitæ quid ei acciderat. Rñdit merito hoc ei accidisse, eo q̄ se Deo sapientior fecerat, quasi sciret qd̄ melius expediret. Ad hoc facit qd̄ supra positum est exemplū de obedientia, de illo qui dicebat q̄ Deus nihil faciebat nisi qd̄ ipse volebat: quia ipse volebat quicquid Deus faciebat. De malorū p̄speritate, & honorū aduersitate multi murmurant, quia causam ignorant. Hier. 12. in p̄sonā talium. Quare via impiorum p̄sperat, & bñ est eis qui male faciunt. Psal. 119. quia peccatores Dñe vs̄que quo peccatores gloriabuntur. Et soluit. Hier. 12. Congrega eos sicut gregē ad victimam. Gre. Continuus concessus temporalium æternæ dānationis est iudiciū. Aug. Scit cœlestis medicus quid nobis daturus sit ad consolationē, quid subtrahatur sit ad exercitationē, non. n. sine eā subtrahit iumentum pabulū, nō ergo murmurandū est de paupertate. Cū quidā eremita miraretur in corde suo murmurans de diuersis iudicijs Dei, de hoc q̄ hi qui male viuebant in p̄senti bñ habebat s̄pe. Et contra frequenter bñ viuentes multas habebat aduersitates: & aliqñ illi qui bonā vitā duxerant in fine videbant h̄re sine am̄biciū, & mali sine pulchrum, & boni amittebat frequenter t̄palia, malis bñ succedebat in istis. Cū hoc in oratione reuolueret, rogauit Deum, ut ei oñderet quare hoc faceret, affuit Angelus dicens ei, q̄ missus erat ut ei vñderet qd̄ petierat a Dño, & q̄ sequeret se in forma eremitæ, apparentem. Qd̄ cū faceret, venisset ad domū cuiusdā eremitæ cuius domus supra saxum altissimū erat sita supra mare, qui p̄dicante Angelo de tentationib. & contra imperseuerantiam, confessus est cū multis lachrymis, q̄ cū fuisset ibi in magna afflictione penitentis p̄ 40. annos, ad vltimū ita erat victus a cogitationib. suis, q̄ volebat oīa bona dimittere & ad s̄culum redire, quē cum videret vetē penitentē, Angelus p̄cipit eum subito & mortuus est. Cū autē ad hoc factū terret eremita solus eius & fugeret, vocauit eum dicens. Noli timere. Oñdit tibi Deus vñd̄ de iudicijs suis. Consequenter venerat ad domū alterius eremitæ qui, cū recepisset eos cū magno gaudio, p̄pinauit eis potū cum cypho argenteo, quem habebat, quē occultē arripens Angelus in sinu suo occultans secū deportauit: venientes autē in nocte in domo cuiusdā p̄donis militis, vix sunt in ea recepti, & valde male tractati, & cōuictus affectū aliqua pauca sunt eis data, & lecti parati, licet viliter. In mane noluit Angelus recedere nisi prius loquet̄ cum hospite, & extrahens cyphum de sinu suo dedit ei, qd̄ videns eremita miratus est, & murmurauit in corde suo de hoc qd̄ viderat. Alia nocte venerunt ad domum alterius militis, qui satis vix recepit eos, tñ

Speculum Morale.

mediocriter tractauit eos. In mane cum vellent recedere, rogatus ab Angelo dixit euidā filio suo vnigenito, q̄ eos conduceret, & eis viam monstraret. Quod cū puer faceret, subito cum Angelus arripuit, occidit, & in fossatū proiecit. Quod cū vidisset eremita fugiebat eum, dicens eū non esse Angelum sed dyabolum. Ecce dicit Angelus oīa sunt tibi occulta Dei iudicia, quorum causam scire volebas. Salutē illius prioris eremitæ quē p̄cipit auimus, p̄curauimus, qui de sua tentatione cōpunctus, ad Dñm iuit, nō habēs aliā penā nisi mortem abieciā. Qui si superuixisset redente tentatione malū qd̄ conceperat adimpleuisset. Alius eremita hō contemptiuus est & magnarum orationum, dyabolus autē p̄curat suis impedimentū orationibus, quidā n. diues cyphū a genteum quem sustulimus ei dederat, ut p̄ eo oraret: cum autē orare vellet, veniebat ei cogitatio, quid de cypho illo facere posset, vel ne furaret eum aliquis, ita q̄ cor suum & orōnes, cyphus ille ei auferebat, ideo salutē eius p̄curauimus cyphum auferendo, redibit. n. ad solitas orationes sine impedimento illo. Alius autē ad quem post venimus, malus hō est nec est dignus cœlesti remuneratione, p̄ hoc qd̄ fecit nobis, ideo t̄palem ei dedimus mercedem. Alius hō fuit hospitalis & multarum eleemosynarum, & cum non hēret p̄lem rogauit viros religiosos q̄ rogarent Dñm ut daret ei p̄lem, qd̄ & fecerunt & dedit ei filium, quem vidisti submergi a nobis, quo habito cepit, opera misericordiæ quæ facere consueuerat, dimittere, & multa mala facere, ut multa bona filio acquireret, puero mortuo in innocentia salutem procurauimus, qui si superuixisset, multa mala fecisset. Sicut & patris pueri, qui eo mortuo ad consueta bona opera reuertetur. Ad hoc etiam facit qd̄ habet supra de inferno in fine, de illa quæ vidit patrem qui bonā vitam duxerat, & sepulturam vilem, & sinem sine honore p̄senti hūerat in lummo gaudio, & matrem, q̄ contrarium hūerat in summa pœna. Tertio dissuadet murmur ius iustitiæ. Tripliciter. n. iure exiit iustitia q̄ toti simus Dei, & ut de nobis faciat sicut & de re p̄pria voluntatem suam, secundum rationē creationis, redemptionis, iustificationis. Ber. Totum te debes &c. Idem, infidelem naturalis virget r̄ totum te debere a quo se totum habet Isa. 45. Vx qui contradixit factori suo, nunquid dicit lutum figulo, cur ita facis? Et. 29. Peruersa est ista vestra cogitatio, quasi si lutum contra figulum cogiteret, & dicat opus factori suo, non me fecisti. Dñi sumus r̄c̄emptionis. 1. Cor. 6. Empti estis p̄cio magno. Ro. 15. Siue morimur, siue viuim⁹ Dñi sumus, qui pro nobis dedit vitam suam, & mortē sustinuit, iustē sibi vindicat vitam nostrā qui pro nobis dedit suam ratione iustificationis, in qua dedit nobis sp̄m̄ dñm. Quarto dissuadet murmur multa cōmoda, q̄ perueniunt eis, qui patienter ferunt aduersa: acquirunt. n. qui patienter portant peccatorum veniam, & gloriam, & euadunt pœnam æternam. Gre. Sancti t̄palem vitam lucrum putant, quia p̄ hanc æternam euadere non formidant. Ecc. 10. Prudens disciplinatus non murmurabit corrept⁹. Hz. attendens & multa alia bona q̄ facit patientia, de quibus infra in tractatu pœnitentiæ multa ponuntur exempla. Quinto dissuadet murmur & comprimit ḡra siue vñd̄io sp̄s sancti. Ioh. 2. Vñd̄ionem habet a sc̄o. Signum est quod deficit hęc vñd̄io, qn̄ est murmuratio. Ecl. 33. Quasi rota carni p̄cordia fatui, & quasi axis versatilis cogitatus illius. Rota malē vñd̄io semper murmurat, & vulgariter d̄r. Rota carni deterior, est q̄rulosior. Canonica Iudæ. Hi sunt murmuratores & q̄rulosi, ambulantes fm̄ desideria sua, p̄mittit pœnam eorum, quibus caligo tenebrarum in æternum seruata est. Sexto dissuadet hoc vitium multiplex pœna siue radix, vñd̄e procedit. Hoc vitium videtur generari a quolibet. 7. capit. vitiorum. A superbia vt numeri. 12. Murmur Aaron & Mariæ. Symonis Pharisei. Luc. 6. Hic si esset Propheta &c. Sifr. Luc. 5. de hoc q̄ Christus manduca bat cum Mathæo, murmurabant Scribæ Pharisei. Sifr. Luc. 11. & 15. & 19. de hoc Pharisei murmurabant contra Deum quia peccatores reciperet, & cum eis manducaret, & ad eos declinaret. Ex inuidia nascitur Math. 20. Murmurabant aduersus patrem famili. Item ex ira, numeri. 16. Murmurauit oīs multitudo &c. & 20. Item ex accidia, numeri. 11. ortum est murmur p̄p̄i quæsi dolentium p̄ labore &c. Item ex auaritia oritur vt Iudæ dicentis. Ioh. 2. Quare vnguentum hęc non vendunt 300. denariis. Hoc dicebat non quia curaret de pauperibus, sed quia fur erat, & oculos habens ea quæ mittebantur portabat. Item qñd̄q̄ oritur a luxuria. Isa. 26. In tribulatione murmuris doctrina tua eis. i. luxuriosis, qñ eis p̄dicat fornicationē esse mortale peccatum, vel cū p̄dicatur momentaneum esse quod delectat, æternum & sine fine quod cruciat. Hier. Momentanea est fornicationis delectatio, & æterna pœna fornicantis. Item dum dicitur in Euangelio scriptum quod solo cōsentu fornicationis in æternum damnantur luxuriosi. Matthæi 5.

Tomus Tertius.

E e 4 Qui

Speculum Morale Vincentij.

Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam iam mæchatus est in corde suo, cū hoc audiunt murmurando inferunt, ergo oēs in perditionem ibunt. Item oris ex gula, sicut sæpe murmur filiorum contra Deum & Moysen dicentium. Vtinā mortui essemus in Egypto quā sedebamus super ollas carniū, & hoc faciebant ferē quoties cibo v̄ potu egebant, vt h̄r Exo. 16. Num. 11. & 20. Siles sunt claustrales multi, qui licet sint mortui, tñ comedunt, illos detrahendo, qui eis ministrant necessaria quā aliqua eis deficiunt. Septimo dissuadet hoc vitium vis vel obligatio voti & cōditio religionis, vbi qui se intromittit rapinā facit, nam alii curam sui dederat, & eo inuito cui dedit reaccipit. Ber. Vos qui curam nobis sepe vestri cōmissistis, quid adhuc vos de vobis intromittitis. Iō Dñs arguit Petrū. Ioh. vlt. dicēs. Quid ad te, tu me seque. Itē claustralis murmurans eripit secum dispensans contra oēs ius de cruce obedientiæ; ad libitū carnalis prudentiæ q̄ est mors. Ber. Suspecta est mihi fateor tua dispensatio, & vereor tibi illud sub regimē & noie discretionis a prudentia carnis. Item claustralis murmurans contēpta disciplina Christi vult esse discipulus non Moysi aut Iohannis, aut Pauli, non Bñdīcti aut Bern. sed Galilei, contra eos qui nimis medicinalis sequunt, & quunt in religione, ait Ber. Ch̄s docet aīas. i. aīalitates in hoc mundo p̄dere, & in futuro saluare. Galien. & Iprocras hic saluare & in æternum p̄dere, cuius consilio acquiesces, aut cuius vis esse discipulus? Idem. Puta te esse monachum non medicum, nec de complexionē iudicandum sed de p̄fessione. Filij Israel non habuerūt in deserto aliud medicamentū nisi aspectū serpētis ænci p̄ speculo sibi dati Num. 21. Si p̄ter Io. 3. Sicut Moyses exaltauit sp̄tē in deserto, ita exaltari oportet filiū hoīs, vt oīs qui credit in eū non pereat &c. Medicina Pauli Ro. 14. Qui infirmus est olus manducet, hos qui in religione medicinalia sequuntur, frequenter, refugit diuina consolatio, & medicina. Ber. Derelicta est diuina consolatio, & nō dat admittentibus alienā. Dicit q̄ quidā ordinē intrauit, qui nouerat carnalē medicinā, qui cū vellet Philosophice, agere, viuere, & astinere a fabis & alijs grossis cibariis, dicens q̄ suz non cōpeteret cōplexioni. Cū alij viriter laborarent in ope Dñi, ipse sæpe languens in infirmitaria recūbebat multis medicinis corpus suum attenuans, & semper deterius habebat. Cū autē semel venisset in conuentū in refectorio comedens, vidit beatā virginē conuentū circueuntē cū puella speciosissima in manu sua pizi de electuarij p̄ciosissimi tenentē, & beatā virginem cū coleari in ore oīum cibaria cōia comedentiū, electuariū ponentem, ex quo erant eis oīa sapida & sana. Cū autē ad eū veniret, & ipse os ei apiret ipsa retraxit manū dicens, quia tu tuā medicinā sequeris meā non habebis. Qui p̄nitens & cōib. vtens recepit pariter & sanitatem, & cibariorū cōmuniū sapidā degustationē. Itē Dandamus Rex Bragmannorū Alexandro & Iuis hæc scripsit, eū arguens cū suis his verbis. Audito q̄ plurima comedentes digere nō potestis, & more puerulo naturā immutatis, vt ex ea parte ex qua escas capitis egeratis, capite non pedibus ambulantes, ita naturam ciborū nimietates distenditis, vt arte medicorū vos euacuarē debeatis, & per hoc maximā turpitudinē, atque egritudinē vobis acquiritis, & sic vos in sani tali curatione ipsam naturā eueritis, sinē habentes voracitatis immodicę supplicij non salutē. Dandamus Alexandro. Medicinę remedium nobis p̄monita est, q̄ non solū illapros p̄t curare languores, sed etiā p̄curare ne veniant. Si sic de hoc arguit diuites & potestates seculares ac gentiles, quantū arguēdi sunt pauperes regulares. Itē contra murmurantes est exemplum supra positū ti. de verbo Dei, de fratre qui vidit in eadē mensa quosdā comedentes mel, alios panē, tertios sterces, & p̄ reuelationē audiuit primos esse illos qui in mensa semp̄ orant, alios qui grās agunt, tertios qui murmurant de cibis dicentes, hoc malū est vel malē paratum, vel nihil valet, hi Dei iudicio sterces comedūt. Itē d̄r q̄ cū quidā q̄retat a beato Ber. quō esset bonus monachus. R̄ndit, si esset de ordine asinorū, non q̄ asinos equitaret, vt faciunt illi, qui de illo ordine se dicunt, sed ad modū asini se haberet, vt non murmuraret de potu vel cibo vel onere sibi imposto. Iō d̄r in Psal. Vt iumentū factus sum apud te, qd̄ non murmurat cōtra cessorē, sed regit ad iniunctū op̄. Claustrales murmurantes siles sunt asinæ Balaā sub calcariis murmuranti. Num. 22. Sed multi assueti mōstris de murmure taliū vt Balaā nō mirantur. Claustrales quasi mortui in Christo non debent murmurare de cibo vel vestitu sicut nec mortuus de sudario. Octauo dissuadet hoc vitij exemplū Ch̄i & sc̄torū. Isa. 53. Quasi ouis ad occisionē, ducet. s. Christus & quasi agnus corā tondeute se obmutescet, & non aperiet os suum. Aug. Oīa aduersa sustinuit hō Deus, vt sustinenda doceret. Itē exemplū. Iob. 1. In oīs. his non peccauit Iob labijs suis, nec stultū quid contra Deū locut⁹ est. De Aaron. Sap. 18. d̄r. Proferans hō sine q̄rela. Et post. R̄sti

tit itz. De Zacharia & Elizabeth legit. Erant iusti ante Deū incedentes in oīs mandatis Dñi sine q̄rela. De beata Virgine scribit beatus Ignatius. Mariam Ihesū noti referunt esse oīum gratiarum abundantem, & virtutib. secundā in p̄secutionib. & afflictionib. & hylaris, in penurijs indigentij; non q̄rela, iniuriaribus grata, & molestata letat &c. Itē exempla beatorū Martyrum de quibus in Psal. d̄r. Propter te mortificamur tota die, æstimate sumus sicut oues occisionis. De quibus ait Ecclesia, fuerūt sine q̄rela. Et iterū. Cæduntur gladijs more bidentij, non murmur resonat nec q̄rimonia &c. Nono dissuadet hoc vitij pena, q̄ murmuratores puniuntur a Deo. Quandoq; .n. puniunt p̄na tpali, sicut Maria soror Moysi, p̄ p̄tū murmuris percussa est lepra. Num. 12. Itē cū ppl̄s murmurasset p̄ aquę penuria. Exo. 17. dicit Moyses. Quid iurgamini contra me, quare tentatis Dñm. Iō statū affuit Amalech pugnans contra eos. Itē Exo. 16. Non contra nos murmur vestrum sed contra Dñm. Secundo quāq; punit eos de morte corporali. Cum .n. murmurasset ppl̄s contra Deum immisit in eos sp̄entes ignitos, quorum morib. moriebantur Num. 21. Itē Iudith. 7. Qui improprium murmurationis suz portauerint, exterminati sunt ab exterminatore, & a sp̄entibus perierunt. Iō dicit Ap̄s. 2. Cor. 10. Neq; murmuraueritis sicut quidā eorum murmurauerunt, & a sp̄entibus perierunt. Itē Num. 11. Factus est murmur ppl̄i &c. Sequit̄ accensus est ignis Dñi in eos, & deuorauit extremā castrorum partē. Tertio a regno cœlorum excludit. Greg. Nullus murmurans regnū cœlorum intrabit. Num. 13. Qui murmurastis contra me, nō intrabitis in terrā sup̄ q̄ leuauit manū meā vt darem eā vobis. Sicut autē tunc excludit murmur filios Israel a terra promissionis, sic & novos Israelitas a terrā p̄missæ beatitudinē. Ad hoc facit qd̄ habet nūeri 20. Conuenerunt aduersus Moysen. Quarto in profundum inferni detrudit, sicut figuratum est numeri 16. Locutus est Moyses ad Chore, & ad oēm multitudinē, &c. Post quid Aaron vt murmuraret contra eum. Et post ibi dem: Disrupa est terra sub pedibus eorum, & aperiens os suum deuorauit eos cum tabernaculis eorum, & vniuersa substantia, descenderuntq; viui in infernum opti humo, & perierunt de medio multitudinis. Et post. Ignis egressus a Dño interfecit. 250. viros, qui offerre debebant sacrificium.

Deinde considerandum est de taciturnitate. Sciendum est igitur q̄ sicut vitiosa est nimia loquacitas, ita vitiosa est quāq; nimia taciturnitas. Est .n. tps̄ tacendi, & tps̄ loquendi. Ecc. 3. Iūdo. Seruāda est lingua, nō indissolubit̄ alliganda: est .n. vitiosum in electionib. & p̄motionib. ad officia dignitatis officij, vel honoris, si tacendo permittas indignum vel minus idoneum, p̄moueri, vel dignum p̄mittas amittere dignitatem bñficiū, vel honorem. Item in consilijs si alijs ex ignorantia, vel malitia malē consulentes, retineas veritatem. Item in iudicijs si videas aliquem neq̄ter accusare, vel iniuste condemnari, tacendo peccas. Item in colloquijs si alijs detrahentibus alicui non arguis detrahentes, vel non excusas aut comedas p̄sonam cui detrahit, tacendo peccas. Item si quā sp̄s̄ pedisse verbū adificationis, instructionis, exhortationis, vel correptionis retineas verbum salutis, tacendo delinquens. Vñ Ysa. 6. Vē mihi quia tacui. Et iō d̄r. Ecc. 3. Ne retineas verbum tpe salutis. Ad hoc sp̄s̄ tenent̄ Prælati, & oēs hñtes curā & regimen aīarum. Hoc bene figuratum est Exo. 28. Vbi p̄cipit vt in extremis partib. vestium sacerdotalium fierent tintinabula aurea cum malagranatis, vt audiretur sonitus, quā sacerdos ingrederet̄ & egrederet̄ sanctuarium, & non moreret̄. Qd̄ exponens Gre. ait. Sacerdos ingre-diens moris, sic de eo sonitus non audit, quia contra se iram interni iudicij puocat, si de eo sonitus p̄dicationis non procedit. Item Ezec. 23. Si speculator viderit gladium venientem & non insonuerit bucina, & ppl̄s non custodierit se, veneritq; gladius & tulerit de eis aīam, ille quidem in iniquitate sua captus est, sanguinem autem eius de manu sp̄culatoris requiram. De taciturnitate laudabili, require infra Silentium.

De indiscretione.

Dist. VIII.

Deinde considerandum est de indiscretione. Notandum ante quod aliquā indiscretio accidiam generat, aliquā cā parit, aliquā autē nimia festinantia vel nimius feruor hæc parit. Ideo de nimia festinantia vel feruore, quæ facit hoc vitij dicemus. Et post quō ex accidia multip̄t̄ prouenit indiscretio. Si quidem omne quod est nimium vertitur in vitium, Philosophus, Arbitror primo esse vitium in vita, ne quid nimis. Festinantiam nimiam inhihent̄ scripturæ. Similiter rerum naturæ, & creaturæ, & exempla diuersa. Proverb. 19. Qui festinus est pedibus offendit, cito inuenit offendicula per quæ cadit. Prou. 13. Substantia festinata minuetur. Proverb. 20. Hæreditas ad quam festinatur in principio, in nouissimo benedictione carebit. Item natura rerum. Arbores enim, qui nimis se fructibus onerant

unt cū adhuc sint tenellæ virgulæ confluenter fieri steriles, & quæ nimis cito floreat, cito lęduntur, & sunt steriles, Isa. 18. Ante messem effloruit totus, immatura perfectio germinabit. Poeta cuidā nimis properanti ait. Tu nimis properas, & adhuc tua messis in herba est, Philosophus. Natura non patitur repentinās immutationes. Itē exempla sūt naturalia, festinantes sunt nimis cito desistentes, silles sunt Leopardis, de quibus dicitur in historia transmarina quod venantur bestias, sed saltus magnos post eas faciendū, si in tertio saltu prædā non ceperint, eam postea dimittunt, & desistunt, sic multi dū nimis festinant si statim nō accipiunt desistunt. Contra quos Bern. Nemo repente fit summus ascendendo non volando, apprehenditur summitas scælarū. s. status perfectionis. Auiculæ dū sunt nimis tenerę anteq̃ penna rum soliditatem habuerint, cum volare attentant cito obstupescunt, & evanescent, cadunt, & atteruntur. Vt Petrus qui dicebat. Si oportuerit me mori tecū nō te negabo Matth. 17. vbi dicitur glosa. Auis volare nititur sine pennis. Itē in vitispa. dixit quidā. Si videris iuvenē ad cęlū volantē, retrahere eū per pedem. Ad hoc facit quod supra dictū est de tēratione, quō Antonius vidit demōnē impediētē volare ad cęlū. Sicut de nouitio hī ibidē. Itē nimis festinantes fructificari, silles sunt leenis, de quibus in historia transmarina dicitur, quod prima vice tot ferus pariuur quod post hoc steriles sunt impotentes ad vltimum ferre sętus primo pariūt simul. 5. scetus, post. 4. post. 3. post. 2. post. 1. post nullum, quia oīno steriles fiunt. Item similes sunt cuidam rustico, de quo dicit magister Iacobus, quod cū hēret gallinam quæ quotidie faceret ei vnum ouū, multa lucrabatur oua, cōgregando & vendendo, cogitans & volens totum lucrū hēre insimul, cū exiret oua de ea cogitauit quod oua multa possent inueniri intra eā quibus posset ditari, & tunc scidit eā & non inueniens oua perdidit totū, vt dicit vulgariter, & oua & gallinā. Sic quod indiscrete nimis festinant vt totū simul faciant & cumulum perfectionis acquirant, aliqñ & se & fructū quem dēut facere amittūt. Itē ad hoc facit quod idē refert, quod cū beatus Martinus veniret Parisi pedes ēt moderato gressu, quidā quadrigarius obuiauit ei, viam rectiorē quærens, cursu cōcito currens, & properans. Cui sanctus dixit. Via qua pergo longior est, quæ semita quæ prę oculis habes, sed mecū perges ad urbē citius peruenies, qui cū irridēs & per semitam vadens, dū nimis festinaret quadriga eius fracta est & ipse læsus a casu. Itē Arabs philosophus dixit filio suo, Sequere calles quibus appareant semitis longiores, quia cū multi iremus ad urbē, venimus ad biuium, & scēnt interrogauimus qui ait: Strata est longior semita, sed per eam citius & securius ad urbē peruenietis. Quidā autē senem irridentes semitā tenuerūt, & inuenientes fluuium ciuitati intermediū transire nitentes, alii in eo submersi perierunt, & se & sua perdidērunt, alii equis & rebus amissis vix euaserunt. Nos autē senis consilio acquiescētes inuenimus in strata pontis, & post iuxta litus eos quod euaserunt sua & suos piscantes & lugentes, quibus diximus. Si sano consilio acquiesceretis, iam sine periculo urbem nobiscū intraretis. Item cū hostes armati insidiarentur quibusdā crāscibus per viā, vt eos caperent, quendā transeuntē iurare compulerunt, vt si eos quos expectabant inueniret, ne sibi paratos in si dias reuelaret. Cū autē ouios eos hēret, & quæret ab eis quo irret, ait eis, per illud deuium quod est strata qua itis citius quo itis peruenietis, hoc dixit vt eos ab hostibus saluaret, & iuramentū seruaret. Illi autē religionē attendentes dicentis ei crediderunt & euaserunt, & post insidias sibi in via positas nouerunt. Sicut periclitantur qui in via penitentis indiscretē ambulat, nec consilio senū obtemperant, nec nimis festinantiam moderantur, & fit vt cito pereant. Indiscretus feruor generat frequenter accidia. Cant. 1. Adolescentulæ nouæ aīz vt nouitii dilexerunt te nimis, quod fit quā tū indiscrete se onerant, quod postea fiunt sibi & aliis onerosi. Volunt subito ad cęlū volare, & cito ad infernū descendūt. psalmus. Ascendunt vsq; ad cęlos, & descendunt vsq; ad abyssos &c. Adeo se supra se in religione onerāt, quod postea a religione se exonerant & apostatāt, contra quos. 1. Petr. 4. Charissimi nolite peregrinari in seruore, qui ad contentionem nobis fit. Bern. Si quid sine voluntate vel consensu patris spūalis fit imputabitur vanæ laudi, nō mercedi, tales. n. sunt vnitatis diuiores, pacis inimici, & casus vnius multos exterrēt.

De grauedine & de somnolentia. Dist. IX.

DEinde considerandū est de grauedine, quæ est quā hō sibip sibi grauis est, iuxta illud Iob. 7. Factus sum mihi metipsum grauis, quā grauedinem plangit in se Apostolus in persona humani generis dicens. Ro. 7. Non quod volo bonū hoc ago, sed quod malum odi illud facio. Et infra. Scio. n. quod non habitat in me, hoc est in carne mea, bonū. Et infra. Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mēis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ est in mēbris meis. Vñ tandē

cogitur exclamare. Infelix ego hō quis me liberabit de corpore mortis huius. Est et hæc grauedo quā quicquid ad seruitium Dei vel ad salutem propriā pertinet reputat onerosum, & graue, cum tū dicat saluator Matth. 11. Tollite iugum meū super vos &c. sequitur. Iugū. n. meū suauē est, & onus meū leue. Et. 1. Joh. 5. Mandata eius graua non sunt. Ideo psalmus. Nunquid adheret tibi sedes iniquitatis qui fingis laborē in precepto. Itē ostenditur hæc grauedo quā grauem se reddit, & difficilē ad illud inchoandū & consummandū. Iob. 7. factus sum mihi metipsum grauis, quā per hoc hō efficitur turbulētus & grauis ad parandū. Prouer. 17. Graue saxum & onerosa arena, ira stulti vtraque grauior. Exo. 17. Manus Moysi erant graues, sed has sustētabant Aaron montanus. i. spes præmii, & Hur, incendiū amoris. Quia vt dicit Greg. Omnia sua & graua, facilia & prope nulla facit amor.

DEinde considerandum est de somnolentia quæ generat pigredio. Sicut dicit Prouer. 19. Pigredo immittit soporē. Circa somnolentiam consideranda sunt duo. Primo quæ, & quot mala facit. Secundo qualiter excitetur hō a somnolentia. Circa primum sciendū quod somnolentia vitanda est multiplici ratione. Primo quidem, quia generat ægestatem. Secundo cęcitatem. Tertio quia tollit facultatē operandi. Quarto quia aufert potestātē se tuendi. Primo itaq; vitanda est somnolentia quia generat ægestatem, videmus. n. cōiter quod hoīes somnolenti & pigri ad operandum bonū, sunt pauperes tpaliter, vel si multa possidēt sicut nihilominus indigentes. Ideo dicit Prouer. 20. Noli diligere somnū, ne te ægestas opprimat. Et. 24. Vsq; quo piger dormis &c. Sequitur. Paululum dormies vt req̃scas, & veniet tibi quasi viator ægestas &c. psalmus. Dormierunt somnum suū & nihil inue. o. vi. di. in ma. suis. Ideo monet Apostolus. 2. thess. 4. Non dormiamus sicut ceteri, sed vigilemus & sobrii simus. Exemplum de duobus vicinis quorū vnus multas possessiones habet pauper erat & indigens, alius vero pauca possidēs, sed vigil & diligēs circa negocia sua, agros & vineas diligenter excolens, suāq; familiam visitans, ipse in oibus abundabat, magnū hospitium tenens, multosq; curialiter & gaudēter recipiens, multa iugiter expēdebat. Primo igitur inquirēti cām horū. i. quare ipse sp̃ egeret, alius vero pauca possidens abundaret, rñsum est quod hoc erat pp̃ eius somnolentiam & illius vigilantiam. Secundo somnolentia generat cęcitatem. Thobias dormiendo visum perdidit, & hō peccando Dei & sui cognitionem amittit. Ionas sopore depresso qualitatē sp̃is & q̃ritatem periculi nō aduertit. Sic dormiens in peccō tps̃ suū amittit, & in quantis sit periculis non attendit, quod si cognoscens aduenteret nullo mō in peccōis & piculis dormitaret, sed pro sua liberatione Deū potius exoraret. Itē Petrus dormiens inter milites, vincētus cathenis in carcere imminētis sibi periculū mortis de proximo non aduertit. Loth dormiens non sensit quā cū filiabus suis concubuit. Gen. 19. Noe dormiens non sensit se in uerecundē nudatū. Gen. 9. Sic dormiēs in peccō non vidit ignominia status sui. Tertio somnolentia tollit facultatē operandi. Vñ meretrix dormiendo filiū suū oppressit. 3. Reg. 2. Ita dormiens in peccō bonū opus quod fecerat ante peccātū. Hylbosteth dormiens regnū & vitam perdidit. 2. Reg. 4. Ideo dicit Prouer. 24. Vsq; quo piger dormis &c. Dormiens uec manū nec pedē mouere pot̃, nihil operatur, & ideo nihil lucratur. Sic dormiens in peccatis nihil meritorū operatur. Quarto somnolentia tollit prātē se tuēdi. Syfara dormientis caput cū clauo terræ infixit. Iud. 5. Saul dormiens crine simul & fortitudine spoliatur. Iud. 15. Holofernes dormiēdo capite trucidatur Iudith. 13. Saul dormiens amisit cyphū consolationis, & haltam defensionis. 1. Reg. 24. Circa fm. l. per q̃ & quō quis excitatur a somno. Sciēdū quod sicut aliquis corporaliter excitatur a somno timore sollicitate, amore stimulantē, dolore purgantē, tumultuatione clamoris, & illustratione splendoris, sic hō spūaliter excitatur a somnolentia sollicitatione timoris. Multa vero sunt pp̃ quæ merito timere debemus, quia sumus in loco periculoso multis periculis exposito. i. in mundo, qui est quasi mare tempestuosum, carcer & lacus leonum & hmōi. de quibus require supra. Sed multi sunt sicut Ionas dormiens in tempestate, qui aliis vigilātibz & orantibus sopore grauissimo deprimuntur. Et sicut Petrus dormiens in carcere inter milites & cathenas. Ac. 12. Itē sumus vndiq; circūdati hostibus nos hostiliter obfidētibus. psalmus. Inimici mei aīam meam circūderunt &c. Luc. 19. Circūdabunt te inimici tui vallo &c. Hoīes qui sunt vndiq; obfidelii non sunt libenter somnolenti, sed prout pnt somnolentia te excutunt, ne hostes irruant in dormientes, hæc autē perfectē obfidelia est ciuitas cordis nostri a diuersis dæmonibus tentantibus, & malis hominibus & rebus concupiscibilibus, quod significatur Eccl. 9. Ciuitas parua &c. venit contra eam rex magnus,

Speculum Morale Vincentij.

gnus & vallauit contra eam, & extruxit munitiones per gyrum, & perfecta est obsidio. Hanc obsidionem precepit dominus Ezechiel 4. describendam super lateam quomodo. scilicet diuersas tentationes obsident Hierusalem internam. Quod autem hostes obsident portas sensuum, habet Hier. 3. Congregabo omnes congregationes regedorum Aquilonis, & ponent vultus suos; solum in introitu portarum &c. Ad hanc obsidionem pertinet, quod habetur supra de tentatione. De multitudine demonum obsidentium bonos. Similiter ibidem de diuersis tentationibus demonum &c. Debemus etiam timere propter sceleritudinem mortis, quia nescimus quando vel quomodo moriemur. Math. 3. Vigilate nescitis, quando ipse sit. tunc habebimus de commissis reddere rationem De quibus autem sit exigenda & reddenda ratio, requiritur supra de iudicio. Secundo excitatur quis a somno stimulatorem feruentis amoris. Isa. 21. Domine nomen tuum & memoriale tuum in desiderio animarum, anima mea desiderabit te in nocte, sed & spiritu meo in precordiis meis de mane vigilabo ad te. Iacob pro Rachel seruiens ex amore dicebat. Gen. 30. Fugiebat somnus ab oculis meis, ex amore debemus esse vigilantes in ordine. 1. Pe. 4. Vigilate in orationibus. Eccl. 39. Iustus cor suum tradet ad vigilandum diluculo &c. Isa. 26. expergiscimini & laudate vos qui estis in puluere Iob. 38. Vbi eras cum me laudaret astra matutina &c. Astra matutina sunt viri alti meditatione, clari cognitione, mundi corde & corpore, qui surgunt ad matutinas ad laudandum Deum Tertio excitatur aliquis a somnolentia afflictione doloris. Sicur quandoque cum virgibus pueri excitantur, & infirmi sic excitantur acerbitate doloris quod dormire non possunt. Sic malefactores in carcere diuersis cruciatibus affliguntur. 2. Mach. 6. dicit Antiochus recessit somnus ab oculis &c. In quam tristitia deueni &c. De auaro dicitur Eccl. 8. Est homo qui in diebus & noctibus somnum non capit oculis. Similiter a somnolentia excitat dolor compunctio nis. psalmus Laboravi in gemitu meo. la per sin. no. lec. m. &c. Idem. Reuinit consolari anima &c. Anticipa uigilantiam meam &c. Quarto excitatur aliquis a somno tumultu clamoris. Vnde Ieremi Holofernis tumultum arte moliebantur, ut excitarent eum, quem dormire putabant, qui tamen mortuus erat. Math. 25. Dormitauerunt omnes & dormierunt, media autem nocte clamor factus est Ecce sponsus &c. Math. 26. Quid dormitis? vigilate & orate, ne itretis in tentationem. Nota quoque Apostoli grauati somno imminente periculo dormiebant, nec ad clamorem Christi pluries excitantis experserunt poterant. Iudas vero cum suis vigilabat, ut suam implemet pessimam voluntatem. Vnde Apostoli sic oppressi somnolentia defecerunt in tentatione, & Christum relinquentes fugerunt. Item aliqui sunt similes Euthitio, qui ad clamorem predicationis Pauli non fuit excitatus, sed dormiens cecidit de tertio cagnaculo. Vnde & fructum predicationis amiserit & vitam. Quinto excitatur aliquis a somnolentia illustratio nis splendoris. Ro. 13. Hora est iam nos de somno surgere. Sequitur. Nox precessit dies autem appropinquauit. Act. 12. Erat Petrus dormiens &c. Sequitur. Et ecce Angelus domini apparuit & lumen resulsit. Eph. 5. Surge qui dormis, & exurge a mortuis & illuminabit Christus.

De negligentia. Dist. X.

Deinde considerandum est de negligentia. Circa quam quatuor consideranda occurrunt. Primo utrum negligentia sit peccatum spirituale. Secundo utrum sit peccatum mortale. Tertio quare & quanta mala facit in homine. Quarto quibus modis excitatur & expellitur. Circa primum sciendum est, quod negligentia importat defectum debite sollicitudinis, circa actum proprium exhibendum. Omnis autem defectus debiti actus est peccatum. Vnde manifestum est quod negligentia importat & habet rationem peccati, & eo modo quo sollicitudo est specialis virtutis actus, necesse est quod negligentia sit speciale peccatum. Est autem notandum, quod quedam sunt peccata specialia, quia sunt circa aliquam materiam, sicut luxuria est circa venerea, quedam vero sunt specialia propter specialitatem actus, ad omnem se materiam extendentis, & huiusmodi sunt omnia vitia quae sunt circa actus rationis. Nam quilibet actus rationis extendit se ad omnem materiam moralem, & ideo eam sollicitudo sit quidam actus rationis, consequens est quod negligentia quae importat defectum debite sollicitudinis sit speciale peccatum. Et sicut precipitatio est speciale peccatum propter speciale actum rationis qui pretermittitur. scilicet consilium, quamuis inueniri possit in quolibet genere peccatorum, ita negligentia est speciale peccatum propter defectum specialis actus rationis qui est sollicitudo, quamuis inueniatur aliquo modo in omnibus peccatis. Opponit autem negligentia sollicitudini sollicitudo autem ad rationem pertinet, rectitudo vero sollicitudinis ad prudentiam. Vnde per oppositum negligentia ad imprudentiam pertinet. Et hoc est apparet de ipso nomine. Sicut, n. dicitur Isidorus. Ethic. Negligens dicitur quasi nec eligens. Electio autem recta eorum quae sunt ad finem ad prudentiam pertinet. Differunt autem negligentia, torpor, pigritia, & omisio, quia negligentia dicitur de-

fectum interioris actus, ad quem pertinet et electio: pigritia autem & torpor magis pertinent ad executionem, ita tamen quod pigritia importat tarditatem ad exequendum, torpor autem quandam remissionem in ipsa executione, omisio autem ad exteriorum actuum pertinet. Est, n. omisio quae permittitur aliquis actus debitus, & est effectus negligentiae. Circa secundum. scilicet verum negligentia sit peccatum mortale, sciendum, quod negligentia prouenit ex quadam remissione voluntatis, per quam sit quod ratio non precipiat ea quae debent, vel eo modo quo debent. Potest ergo dupliciter contingere, quod negligentia sit peccatum mortale. Vno modo ex parte eius quod per negligentiam pretermittitur, quod quidem si sit de necessitate salutis, siue sit actus siue circumstantia, erit peccatum mortale. Alio modo ex parte cause, quia si voluntas circa ea quae Dei sunt adeo sit remissa ut a charitate Dei totaliter deficiat, talis negligentia est peccatum. Si vero negligentia consistat in premissione alicuius actus vel circumstantiae, quae non sit de necessitate salutis, nec hoc fiat ex contemptu, sed ex aliquo defectu seruatoris, quae interduum impeditur per aliquod veniale peccatum, tunc negligentia est peccatum veniale. Circa tertium. scilicet quanta mala facit peccatum negligentiae. Sciendum, quod homines negligentes lapsum culpae non fugiunt, opus legis non faciunt, cultum Dei fastidiunt, terrenis se irretiunt, curam regis abiciunt. Primo quidem lapsum culpae non fugiunt, quia in via Dei non proficiunt, sed magis incessanter deficiunt, quia secundum Bernardum. In via Dei non proficere, deficere est, & non progredi regredi. Isti dum leuiora peccata paruipendunt, plerumque decidunt in maiora, iuxta illud Eccl. 19. Qui spernit modica paulatim decidit Augustinus. Vitasti gradia caue ne obruaris arena. Idem. Noli contemnere minuta peccata quia parua, sed time quia multa. Interduum minutae bestiolae, quia multae sunt opprimunt, & affligunt hominem magnam, ut si quis proiciatur in lectum plenum pulicibus, aut formicis. Secundo negligentes opus penale non faciunt, quia quicquid est laboriosum corpori vel penale refugunt, & si quid operetur lente faciunt & remissae, sed & tepide prosequuntur. Vnde qui in vineam domini venerunt hora prima, & ex tunc laborare ceperunt non nisi diurnum denarium receperunt, sicut & illi qui undecima hora venerunt. Matth. 20. quia videlicet qui tardius incipiunt sed feruentius operantur modico tempore merentur, quam illi qui citius inchoantes, lentius vel remissius operantur. Vnde maius est gaudium super vno peccatore poenitentia agente & feruentius operante, quam supra nonaginta nouem iustis, qui non indigent poenitentia, quia videlicet remissius operantur. Immo tanta potest esse remissio negligentiae, quod non solum non acquirit sed et diuinam indignationem prouocant & maledictionem incurrun. Hier. 48. Maledictus qui facit opus domini fraudulenter. alia litera habet negligentem. Isti quia tepidi sunt naucae prouocant, & ex ore domini tanquam abominabiles euomuntur. Apoc. 3. Vrinam calidum es aut frigidus, sed quia nec calidus nec frigidus sed tepidus, incipiam te euomere de ore meo. Tertio negligentes cultum Dei fastidiunt, & diuinum officium indeuotissime reddunt vel audiunt. Considerare debent omnes catholici, praecipue ministri ecclesiae quanta sit dignitas huius officii, in quo Deus ipse principaliter honoratur, in quo verba sua sancta, laudes & facta mirabilia nobisque collata beneficia recitantur, eiusque sacramenta praesent, oblationes, & sacrificia celebrantur. psalmus. Imola Deo sacrificium laudis honorum me psalmus Repleatur os meum laude, ut cantem gloriam tuam. &c. Horum defectus non negligit debet colligere in accusationem negligentium. vnde magister Iacobus dicebat, quod quidam sanctus vidit diabolum portante factum plenum, adiuratum quid portaret, respondit se portare plenum factum illum, quem collegerat in quadam ecclesia, quam nominauit de minutis versuum, & syllabarum, & dictionum, & psalmorum, quod omiserant, & dimiserant clerici in psalmodia & laude Dei, versus syllabicando, & detruncando, quae seruaret ad eorum accusationem. Multi irreuerenter, & indeuote. scilicet sine cordis attentione sincopando interrumpendo, detruncando, dicendo diuinum officium male reddunt. Vnde. 2. Paral. 24. Leuitur egere negligentius. scilicet diuinum officium exoluendo, ecclesias, altaria, calices, corporalia, vestimenta, & omnia alia ad diuinum officium pertinentia in immune tenendo, ac sine reuerentia & deuotione tractando. Vnde. 1. Mach. 4. Erat autem incrementum & profectus gentiles & alienigenae conuersationis, ut sacerdotes, non circa altaris officia dediti essent, sed contempto templo & sacrificiis neglectis festiuarent participes fieri palestrae &c. Talibus dicit Amos 6. Aufer a me tumultum carminum tuorum, & cantica lyrae tuae non audiam. 34. Congregati sunt milia, alter ad alterum clamabit inarticuliter & in intelligibiliter. Item ibidem, Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me. Gasfridus de bleuex dicebat, quod in diocesi Senonen quidam sacerdos cum seruarietur quasi recenter mortuus subito fuit a morte reuocatus, & in-

& inter alia malorū supplicia quæ dixit se vidisse, vidit maximam multitudinem feretium sarcinis magnas & grauissimas ad ferendum nimis sub onere laborantium & sudantium, de quibus quæsiuit ab Angelo ductore, qui essent, & cur sic affligerentur. Qui rñdit. Isti sunt ministri ecclesiæ in eius officio quòdam negligentes, qui portant in illis sarcinis versus psalmos, & syllabas quas sincopauerunt, & detrucauerunt, & sub eorū oneribus grauissime puniuntur opprimuntur & affliguntur. Còtra negligentiam officii ecclesiæ & ad diligentiā eius facit quòd dicit infra de oratione. Quarto mūdānis se rebus irretiunt, quia enim spiritualia eis non sapiunt, ideo ad mūdālia lucra recurunt, quāto autē se terrenis amplius implicant, tāto minus sunt habiles ad diuina. Eccl. 26. Difficile exiit negotians a negligentia sui. & salutis propriæ & subditorū. Ideo dicit Apostolus. 1. Thy. 2. Nemo militans Deo implicat se secularibus negotiis vt ei placeat cui se probauit. Quinto pondus curæ refugit & curam gregis abiiciunt, ex quo enim salutē propriam negligunt. f. Dei cultū, honorem, & gloriam puipendunt, non est mirum, si cā & regimen negligant proximorū, quorum negligentia multipliciter reprehenditur in scriptura, & diligentia commendatur. Primo quidem si consideretur pretiositas aiarū, pretioso Christi sanguine redemptarum. Act. 20. Attendite vobis & vniuerso gregi, in quo posuit vos Deus regere ecclesiā, quam acquisiuit sanguine suo. Vx mihi si negligenter seruauero talentum mihi traditū, pretioso sanguine agni immaculati appreciatum. Si. n. illas dñici sanguinis pretiosi in aliquo vase haberem, proculdubio diligens castos existerem. Itē si considereretur diuini iudicii, quo transibunt greges ad manum numerantis. Hiere. 33. quando dicit princeps pastorum, illud Hiere. Vbi est grex, qui datus est tibi. Tunc. n. exiget de singulis rōnem, sicut dicit Ezech. 34. Ecce ego super pastores requiram gregē meū, Et infra, Ecce ego ipse requirā oues meas &c. Item si consideretur diligentia brutorū aialium, vt canum qui cum tanta diligentia custodiunt ouile aut gregem, aut domum dñi sui. Sicut exemplum Graum. Illa enim quæ regit alias ordine lēato ducit eas, si qua exit ab ordine còtra eam clamat, aliis dormientibus ipsa vigilat vno pede eleuato, in quo lapidem tenet, vt si dormire inceperit cadente lapide excitetur, & torporem excutiat a se. Itē exempla materialū pastorū, qui, cū tanta diligentia & pro tam modico lucro custodiūt oues suas. Luc. 2. Pastores in regione Bethleem custodiebant vigiliis noctis, super gregem suum. Gen. 31. Diligens erat iacob dicens ad Laban, Captum a bestia, non ostenditur tibi &c. Et post die ac nocte, æstu & gelu vrebatur, & fugiebat sōnus ab oculis meis &c. Exemplo bonorum Angelorum qui tam sollicitè custodiūt vnū pauperem quæcunq; bonum pusillum modicum aut leprosum die ac nocte. Exemplo bonorū præpositorum qui antecesserunt, de quibus. Heb. 13. Ipsi peruigilabant quasi redditur rōnem pro nobis. Sicut faciebat ille de quo sequitur. Cū Ioannes quondam Archieps Lugd. nauigans per mare applicuisset in quandam insulam, virgente tempestate cum solo cantore ecclesiæ suæ aliis sociis suis amissis venit ad quandam villulam, vbi hōies non intelligebat, & videns quendam hōiem sedētem in quadam domuncula subterranea scribentem in tabula & legentem, gaudius est, quærens lingua latina quis esset. Rñdit quod erat eps illius ciuitatis, & cum quæreret quid legeret & quæ esset ciuitas. Respondit quod ipsa villa in qua erant, & quod respiciebat nomina, numerum, & acta parochianorum suorū pro quibus tenebatur reddere rōnem. Iuxta quod scriptum est in Prouer. 12. Nouit iustus numerum iumentorum suorum, viscoza impiorū crudelia. Cūq; quæsiuisset Archiepiscopus si scrieret numerū, rñdit quod sic, & dixit numerum valde modicū. Et cū predictus Archiepiscopus superet, quæsiuit alter quis & vnde esset & quare miraretur. Quod cum dixisset ei, quæsiuit quot aīas hēbat in cura sua. Cui cum dixisset quod innumerabiles quatuor, nec nomina, nec facta sciebat, rñdit ille. Per Deū & innumerabilia patieris tormenta. Itē exēpla speculatorum, qui cum tanta sollicitudine vigilant in excubiis castrorū obessorū. Item prælati negligentes sunt sicut formidines, siue expaualia auis, & ferarum, quæ ponūt in hortis aut vineis ad terrendum, eas, quæ cum primo vident credunt esse hōiem armatum, & sagittarum timent. Sed cum non percipiunt in eis motum paulatim securæ accedunt, & aduertentes figmentum totū dissipant & circa huius figmentum, & supra insidentes stercorebus suis inquinant illud. Cant. 3. Posuerunt me custodem in vineis, vineam meam non custodiui. De quibus Bar. in fine. Sunt hi. negligentes prælati sicut formido i cucumerario, quæ nihil custodit, & sicut in hortu alba spina super quam ois auis sedet. Si militer & mortuo proiecto in tenebris similes. Sun tlicut ficulnea suscienda, quæ non facit nisi terram occupare, & ster-

lem reddere. Hi non solū loca bonorum occupant, immo inettias suas quasi rōnibus excusant. Contra quos magister Iacobus ponit tale fabulosum exemplum Fabulose dicit, quod laudæ conuenerunt insimul conquerētes adinuicem de damno, quod sæpe faciebat Nifus vel Alietus in grege earum, rapiendo, & vorando, & deplumando eas, & conuenerunt vt facerent sibi regem qui eas defenderet. Cum autē de multis auibus tractassent tandē conuenerunt in Bubonē, quem dicebant magnam auem & fortem & terribilem, quem sibi præfecerunt. Qui factus rex earum non curauit eas sequi vel præcedere, sed in cauernis & vmbrosis quiescere. Cū autē Nifus rapuisset vnam illarum, quæ erat in fronte aciei alias præcedens, conuenerunt ad Bubonem clamorem faciētes de Nifus, qui quæsiuit vbi erat quā capta fuit, dixerunt in frōte agminis, ait. Nimis erat præsumptuosa alias præcedens. Post rapuit vltimam agminis, quod audiens Bubo ait. Merito illa misera perit, quare non se tenebat in medio? Cum autē rapuisset vnam de mediis Nifus & defertur Buboni clamor, nunquam voluit exire de latibulo suo ad eam liberandum, sed ait. Consuetudo Niforum sp̄ fuit vsq; mō de rapina viuere, & oportet quod de aliquo viuant. Sic facit miseris aliqui curam aiarum suscipientes, & cum eas a dæmonibus vident diuersimode diripi negligunt nec occurrunt, loca magna & magnorum damnabiliter occupantes. Ideo prælati debent esse solliciti circa curam & regimen aiarum, maxime qui gratiam habent, qua sciunt & pnt prædicare, consulere & hmōi. 1. Thi. 4. Attende lectioni, exhortationi, & doctrinæ, Noli negligere gratiam quæ est in te, quæ data est tibi, supple non solum propter te, sed propter salutem plurium aliorum. Circa quartum sciendum, quod quatuor sunt quæ præcipue valent ad negligentiam excludendam a nobis, & funditus expellendam. Primum est amoris fidelitas. Qui enim fideliter diligit, nec faciliter obliuiscitur dilectum, nec negligit implere beneplacitum voluntatis eius. Vñ vbi puus est amor, ibi frequenter inuenitur negligentia. Vbi magnus amor, ibi parū est de negligentia. Vbi perfectus amor, ibi nulla negligentia. Quia igitur Deo summum & perfectum amorem exhibere debemus, ideo nullū mō debemus negligere qui quid præcipit, quicquid ei placere nouerimus, propter quod dicit Deut. 8. Cave ne obliuiscaris dñi Dei tui, & negligas mandata eius. Vnde ergo in nobis tanta negligentia, nisi ex defectu amoris. Vnde conquerendo de multis dicit sicut recitat Apostolus Hebr. 8. Quā non permanferunt in testō meo, vide licet federis, & amoris, & ego neglexi eos dicit dñs. Secundo nos excitat ad negligentiam excludendam honoris eminentia. Qui. n. magnos honores & munera receperunt a dñis suis tpalibus non negligenter eis obediunt, nec debent negligere dignitates honoris impensū. Alioquin nimis essent ingrati. Vñ sacerdotibus & prælati qui receperunt a Deo maximam dignitatem, dicit. 2. Paral. 29. Nolite negligere quoniam vos elegit Deus vestetis coram eo, tāquam videlicet eius speciales amici, sed vult ei negligunt hunc honorem, immo & ipsum Deum tantæ dignitatis & excellentiæ largitorem. Vnde similes sunt Ozie Regi Iuda, de quo dicit. 2. Paral. 26. Elatum est cor eius in superbiā, & neglexit dñm, qui tñ multa beneficia sibi præstitit, multos honores contulerat, & propter crebras victorias, quas ei de hostibus suis dederat, gloriosum fecerat & famosum, iste nimis elatus in superbiā voluit sacerdotium vsurpare, quasi non cōtentus principatu tpali nisi et spūalem assumeret, bene signans illos, qui iam adeptus honoribus nunquam pnt esse contenti, sed sp̄ anhelant ad alios altiores. Tertio nos excitare dēt ad negligentiam depellendam, dulcoris immensitas. f. retributionis æternæ. Si. n. sp̄ præ oculis haberemus eam, nullus in nobis locus negligentie remaneret. Sic excitant exploratores Lachis filios Dan. Iud. 18. Vidimus terrā valde opulētā & vberem &c. Sequitur. Nolite cessare, eamus & possideamus eam, nullus erit labor &c. Heb. 2. Quō nos effugiemus si tantam neglexerim salutē? Tñ de inuitatis ad nuptias dicit Matth. 22. Illi autē neglexerūt & abierunt, alius in uillā suā, alius in negotiationē suā. Quarto nos excitare dēt timoris vehementia, qui. n. multū timet dñm suū non negligit eius obedite mandatis Eccl. 7. Qui timet dñm nihil negligit. Qui diligenter attenderet, & profundius cogitaret seueritatem diuinæ iustitiæ, & acerbitatem punitionis negligentium, nec maiora peccata committeret, nec minora negligeret, quia manifeste videret quod nullum peccatū quātūcunq; veniale, dēt modicum reputari, quia dicit Prouer. 9. Qui negligit vias suas mortificabitur, i. ex venialibus occasionaliter ad mortalia disponet. Iuxta illud Eccl. 9. Qui negligit modica paulatim deciderit. f. in maiora, vel mortificabitur, quia opa suā sic erunt lenta & tepida, quod non erunt meritoria, quæ tñ essent meritoria si ferent ex seruore. De pœna negligentium dicit Prouer. 1. Vocauit & renuistis, extendi manus meas, & non fuit, qui aspiceret,

Speculum Morale Vincentij.

aspiceret despectus istis oēs consiliū meum. Et increpationes meas neglexistis, ego quoque in interitu vestro ridebo, & subannabo, cum vobis illud, quod timebatis adueniret, cū irruerit repentina calamitas & interitus, quasi tempestas ingruerit, cū venerit super vos tribulatio & angustia.

De omissione. Dist. XI.

Deinde considerandū est de omissione, q̄ solet esse effectus negligentia. Circa quam consideranda sunt duo. Primo vtrū omīssio sit spāle p̄ctm̄. Scđo vtrum peccatum omissionis sit grauius p̄ctō trāsgressiois, vel eōuerso. Circa primū sciendum q̄ sicut trāsgressio cui opponitur omīssio est spāle p̄ctm̄, ita, & omīssio. Ideo videndum est quōd trāsgressio sit spāle peccatum. Sciendum ergo q̄ nomen trāsgressiois a corporalibus motibus ad morales actus, deriuatum esse v̄. Dī autē aliquis trāsgredi ēm motum corporalem, ex eo q̄ transit terminum sibi p̄fixum, terminus autē p̄figitur hōi vt vltra nō transeat in moralibus per p̄ceptum negatiuum, & ideo trāsgressio proprie dī ex eo q̄ aliquis contra p̄ceptum negatiuum agit. Quod quidem materialiter pōt esse cōe oībus sp̄ibus peccatorū, quia per quālibet sp̄em peccati mortalis trāsgreditur hō aliquod p̄ceptum diuinum, sed si accipiatur formaliter. s. ēm hanc spālem rōnem, quāz est facere contra p̄ceptū negatiuum, sic est speciale p̄ctm̄. s. ēm q̄ distinguitur ab omissione, quē contrariatur p̄cepto affirmatiuo. Omīssio. n. importat p̄ permissionem boni debiti, bonum autē sub rōne debiti pertinet ad iustitiā. Et ideo eo mō quo iustitia est specialis virtus, & omīssio, est spāle p̄ctm̄, & eo mō quo facere bonū cui opponitur omīssio, est quādā spālis pars iustitiāz distincta a declinatione mali cui opponitur trāsgressio, et omīssio a trāsgressione distinguitur. Hoc autē sciendum est, q̄ quia omīssio non est nisi boni debiti, ad quod aliquis tenetur, nullus autē tenetur ad impossibile, ideo nullus per omīssionem peccare dicendus est si facere non pōt. Vñ mulier quāz viginitatem vouit, si corrupta fuerit violenter non omittit viginitatem non h̄ndo. Similiter si aliquis tenetur ad restitutionem, non est dicendus teneri nisi supposita facultate. Vñ si non habet nec h̄re pōt non omittit, dum mō faciat id quod pōt. Et idem in aliis dī dicendū. Itē sciēdum q̄ sicut peccatum trāsgressiois opponit p̄ceptis negatiuis, quāz pertinent ad declinandum a malo, ita peccatum omissionis opponitur p̄ceptis affirmatiuis, quāz pertinent ad faciendum bonum. P̄cepta autē affirmatiua non obligant ad sp̄, sed ad tps̄ determinatum, & pro illo tpe omīssio incipit esse p̄ctm̄: pōt tñ contingere, q̄ aliquis tunc sit impotens ad faciendū id quod dēt, qđ quidē si sit p̄ter eius culpam non omittit, vt dictū est. Si vero sit impotens p̄ eius culpam p̄cedētē, puta cū aliquis inebriauit se in sero, & non pōt surgere ad matutinas vt dēt, tūc dicit qđā q̄ tūc incipit esse peccatū omīssiois, qñ applicat se ad actū illicitū, non cōpossibile cū illo actu qđ quē tenet. Sed hoc nō v̄ esse verū, qā dato, q̄ per violentiā excitatus iret ad matutinas, nō omitteret. Vñ patet q̄ inebriatio non fuit omīssio, sed omīssiois cā. Vñ dicendum est, q̄ tūc incipit esse omīssio & ei imputari ad culpam, qñ fuit tps̄ op̄ā dī, n̄ propter cām p̄cedentem omīssio sequens reddetur voluntaria. Circa ēm. s. vtrum peccatum omissionis sit grauius peccato trāsgressiois, vel eōuerso. Sciendum q̄ oē peccatum in quantum est in quantum distat a virtute. Contrarietas autē est maxima distantia, vt dī. 10. metha. Vñ contrarium plus distat a suo contrario, quam simplex eius negatio. Sicut nigrum plus distat ab albo, q̄ simpliciter non album, oē enim nigrū est non album, sed non cōuertitur. Manifestum autē est qđ trāsgressio contrariatur actui virtutum, omīssio autē importat negationem eius, puta peccatū omīssiois est, si quis parentibus debitā reuerentiā non exhibet, p̄ctm̄ vero trāsgressiois si cōtumentiam vel quācūq; iniuriam infert. Vñ manifestū est q̄ simpliciter & absolute loquendo trāsgressio est grauius peccatū q̄ omīssio, licet aliqua omīssio possit esse grauior alia trāsgressione, puta omīssio vel delictum quod generaliter signat quantum tunc; omīssionem, qñq; tñ strictē accipitur pro eo q̄ omittitur aliquid de his quae pertinent ad Deum, vel quando scienter, & quasi cum quodam contemptu derelinquit homo id qđ facere tenebatur, & sic habet quandam grauitatem, vel ratione materiz, vel ratione contemptus.

De ingratitudine. Dist. XII.

Deinde considerandum est de ingratitudine, de qua consideranda sunt quinque; Primo vtrum ingratitudo sit peccatum. Secundo vtrum sit speciale p̄ctm̄. Tercio vtrum sit mortale. Quarto vtrū ingrato sint beneficia subtrahēda. Quinto quē mouere non debent ad ingratitudinis vitium detestandum. Circa primum sciendum, q̄ sicut gratitudo virtutis est, ita ingratitudo ei opposita est peccatū, quia debium gratitudinis

est debitū hospitatis, qđ requirit virtus. Ex hoc. n. aliquid est peccatum q̄ repugnat virtuti, vñ manifestum est oēm ingratitudinem h̄re rōnem peccati. Et quia ad debitum gratitudinis reddendum sufficit sola voluntas, si desit facultas, ideo propter impotentiam reddendi nullus ab ingratitudine excusatur. Itē per obliuionem beneficii non excusatur aliquis ab ingratitudine, maxime si illa obliuio provenit ex negligentia. Sicut. n. dicit Seneca in 3. de beneficiis. Apparet illum non s̄pe de reddendo cogitasse, cui obrexit obliuio. Item sciendū q̄ si quis auxilium p̄stitit ad peccandū non tenetur adiutus illū iuuare, si militer ad peccandum, quia q̄ iuuat ad peccandum nō p̄stat beneficiū, sed potius nocumentum. Ideo illi nō debetur gratiarum actio, vel alterius beneficii redditio, nisi forte propter voluntatē, quia deceptus creditur iuuare ad bonum cum adiutus ad peccandum p̄ter intentionem, & tunc non debetur ei recompensatio talis, vt iuuetur s̄st ad peccandum, quia non esset reddere bonum sed malum, quod contrariatur gratitudini. Circa ēm. s. vtrum ingratitudo sit speciale peccatum, sciendū, q̄ ingratitudo proprie ex defectu gratitudinis nascitur. Oīs autē defectus seu priuatio sortitur sp̄em ēm habitū oppositū, sicut cecitas & surditas differunt ēm differentiam visus & auditus. Vñ sicut gratitudo est quādā specialis virtus, ita et ingratitudo est speciale peccatum. Sciendū tñ q̄ in oī peccato aequaliter inuenitur rō ingratitudinis ad Deum, loquendo materialiter, in quantum. s. oīs qui peccat facit aliquid quod pōt ad ingratitudinem pertinere. Formalis autē ingratitudo est, qñ actualiter & ex intentione beneficii cōtemnit, & hoc est speciale peccatū. Item nihil prohibet formalem rōnem alicuius specialis peccati materialiter inueniri in pluribus generibus peccatorū. Vnde ingratitudo pōt inueniri in multis peccatorum generibus, puta si quis benefactori detrahat, si fuerit aliquid de suo, vel aliquid aliud committat cōtra eum, hic tñ non tollit quin ingratitudo formaliter sit speciale peccatum. Circa tertium. s. vtrū ingratitudo oīs sit peccatū mortale, dicendum q̄ nō, quod de claratur hoc mō. Sicut. n. patet ex p̄dictis ingratus dī aliquis dupliciter. Vno mō per solam omīssionem, puta quia non recognoscit vel non laudat, vel non tribuit vices pro beneficio accepto, & hoc mō nō sp̄ est peccatum mortale, quia vt supra dictū est, debitum gratitudinis est, vt hō aliquid et liberaliter tribuat ad quod non tenetur, & ideo si illud p̄termittit non peccat mortaliter, est tñ peccatum veniale, quia hoc prouenit ex negligentia quadam, aut ex aliqua indistinctioe hōis ad virtutē. Pōt tñ contingere q̄ et talis ingratitudo sit peccatum mortale, propter interiorē contemptum vel et p̄ conditionem eius quod subtrahitur, quod ex necessitate debetur beneficio, siue simpliciter, siue in alio necessitatis casu. Alio mō dī aliquis ingratus, quia non solum p̄termittit implere gratitudinis debitum, sed et contrariū agit, & hoc et ēm cōditionem eius qđ agitur, qñq; est peccatum mortale, qñq; veniale. Sciendū tñ q̄ ingratitudo quae provenit ex peccato mortali h̄t perfectā ingratitudinis rōnem. Illa vero quae provenit ex peccato veniali imperf. est. Circa quartū. s. vtrū ingrato sint beneficia subtrahenda. Sciendū q̄ circa ingratum duo consideranda occurrūt. Primo quidem, quid ipse dignus sit pati, & sic certum est q̄ meretur beneficii subtractionem. Secundo considerandum est qđ oporteat beneficium facere. Primo nanq; dēt esse non facilius ad ingratitudinem iudicandam, quia frequenter aliquis, vt Seneca dicit, qui nō reddidit gratus est, quia forte nō occurrit ei facultas, aut debita oportunitas reddendi. Scđo dēt tendere ad hoc q̄ de ingrato gratia faciat, quod si non pōt primo beneficio facere, forte faciet secundo. Si vero ex beneficiis multiplicatis ingratitudinem augeat & peior fiat, dēt a beneficiorū exhibitione cessare. Circa quintum, sciendum, q̄ ingratitudinem detestandam esse ostendunt multa exempla scripturaz sacraz, tā in nouo quam in veteri testamento. Ingrati fuerunt filii Israel Deo, qui post multa beneficia quae fecerat eis & in Aegypto & in deserto, quasi omnium obliui petierunt ab Aaron fieri sibi Deos, qui p̄cederent eos. Exo. 32. Item Angelus dñi improbauit filiis Israel beneficia Dei, & increpauit eos q̄ dominum reliquissent Iud. 2. Item sublimauit dominus Hic roboam in regnum super. 10. tribus, qui libidine dominandi succensus auertit populum a cultu Dei. 3. Reg. 12. Item Amasias rex Iuda dī uiuo fretus auxilio vicerat Idumeos, & filios Seyr, & tñ Deos eorum auferens adorauit, ad quē missus dominus propheta dixit. Cur adorasti Deos, qui non liberauerunt populum suū de manu tua. 2. Paral. 25. Conquerēdo dominus de populo Iudeorum dicit Iſa. 1. Filios enutriti & exaltaui, ipsi autē spreuerunt me, & ostendit eos minus esse gratos bestis, dicens. Cognouit bos possessorem suū, & asinus p̄sepe domini sui, Israel autē me non cognouit &c. Item de. 10. leprosis mundatis a domi-

no vnus

no vnus tantum regressus est ad gratias agendum. Luc. 17. Itē dominus ingratitude in ciuitatibus in quibus prædicauerat, & multa fecerat miracula reprehendens dicit Matth. 11. Vx tibi Corozayim, vx tibi Bethsayda, quia si in Tyro & Sydone factę fuissent virtutes, quę factę sunt in vobis, olim pœnitentiã egissent &c. Item Ioh. 3. Multa bona opera ostendi vobis ex patre meo propter quod horum opus me lapidatis. Bern. Vx tibi si vitiiis & peccatis pernitiōsa fuerit ingratitude, quid enim tam euidenter gratiæ aduerfatur? Te pœnitentiã processu tps a seruo re conuersationis nostrę, paulatim frigeſcit charitas, abundat iniquitas, vt consumetur in carne qui spū ceperamus. Idē nihil ita displicet Deo, præsertim in filiis gratiæ, in hominibus conuersionis, quemadmodū ingratitude. Vias. n. obſtruit gratiæ, & vbi illa fuerit gratia accessum non hēt. locum non inuenit &c. Et infra nonne iure perditum reputatur, quicquid ingrato donatum est, aut dedisse non pœnitet quod perisse vī. Oportet proinde gratum esse hoīem & deuotum, qui percepta gratiæ munera non tantummodo sibi manere desiderat, sed & multiplicari. Idē. Felix qui ad singula dona gratiæ reddit ad eum, in quo plenitudo oīum gratiarū, cui dum post acceptū beneficium non ingratos nos exhibemus, locum in nobis facimus gratiæ, vt maiora adhuc recipere mereamur, oīno enim a profectu conuersionis impedit ingratitude nostra, dum quodā modo amissum reputans dator quod ingratus acceperat, cauet sibi decerere, ne tanto plura amitteret, quanto plura conferret ingrato. Idē in fluminis aqua si stare ceperit & ipsa putreſcit, & innūdatione facta supueniēs expellitur. Sic planē gratiarum cessat decursus, vbi recursus non fuerit, nec modo nihil augetur ingrato, sed quod acceperat ei vertitur in perniciem, fidelis autem in modico censetur dignus munere ampliori. De hac materia require multa supra de gratitudine.

De inuentione. Dist. XIII.

DEinde considerandum est de inuentione. Sicut autē deuotio est promptitudo voluntatis totum se tradendi ad ea q̄ pertinent ad Dei famulatum. Vñ dī Exo. 35. Multitudo filiorū Israel obulit mente promptissima atq; deuota primitias dño, sic defectus huius promptę voluntatis est inuentione, & sicut de uotione aīa delectatur in dño, & spiritualiter impinguatur, sic per inuentionē aīa sterilis & arida efficitur. Vnde numeri. 11. Aīa nostra arida est &c. Huius autē ariditatis sunt causę septē. Aliqñ. n. prouenit ex bonorum fastidio, vel accidia, vt in prædicto exemplo numeri. 11. Vnde subditur Oculi nostri nihil vident nisi mala. Aliqñ accidit ex carnalis consolationis abundantia, quia quanto magis caro impinguatur tanto magis est spūs macilentus. Sicut quanto pinguior efficitur caseus, tanto minus retinet de substantia butyri, de quo Iob. 29. Lauabam pedes meos butyro. i. affectus pinguedine deuotionis. Bern. De licata est diuina consolatio, nec conceditur admittentibus alienam. Tertio cauatur ex superbia, quia super montes Gelboeos nec pluuia venit, nec ros gratiæ nec pluuia pietatis. 2. Re. 1. Bern. in persona deuoti ait. Heri & nudius tertius inuasit me languor aīę, & inde hæberudo insolita, post inertia quædam superbia inuēta est in me, & Deus declinauit in ira a seruo suo lachrymas non compungit. Quarto oritur inuentione ex cordis duritia, ex antiqua malitia. Bern. Ipsum est cordurum, qđ nec compunctione scinditur, nec pietate molliur, nec deuotio ne mouetur. Idem. Quō est tanta duritia cordis, qđ ei non sapit psalmodiatio, non legere libet, nec orare delectat, meditationes solitas non inuenit, propter quod ad vigilias solitas est hō somnolentus, ad opus manuum piger, ad iram præceps, ad odium pertinax, linguę, & gulę indulgentior & securior p̄sumptione, obtusior a prædicatione. Oēs montes in circuitu eius viſtat dñs, ad eam autē nō appropinquat Quinto oritur ex ingratitude, quę est, vt dicit Bern. uentis uentis siccans uenas pietatis, rorem gratiæ, & fluentia misericordię. Sexto oritur ex negligentia bene operandi, & inde fit aīa arida. Econtrario per assiduitatem boni operis impinguatur Prouer. 13. Aīa laborantiū impinguatur. Septimo pro impatientia fit aīa arida. Psalmus. Aruit tanquam testa virtus mea quę cito frangitur. Hō impatientis est sicut lignum aridum quod modico verbo frangitur, & igne tribulationis appositio, cito in iram succenditur ad modicum flatum tentationis. Ad hoc faciunt multa quę habentur vbi agitur de oratione, infra de deuotione orationis.

De languore.

DEinde considerandum est de languore. Est autē languor spiritalis grauis infirmitas & periculosa, quia aufert omnem saporem diuinę dulcedinis, & omnium spiritaliū, inficiens palatum cordis, vt oīa sibi videantur amara. Psalmus. Oēm escam abominata est aīa eorum. Dulcia sunt ei amara. Aug. Palato non bene sano pœna est panis, qui sano est suauis

Psalmus. Quā magna multitudo dulcedinis tuę dñe, quam abscondisti timentibus te. Glo. Hanc dulcedinem non sentiunt q̄ palatum habent infectum a febre iniquitatis. Ad hoc factū est plium de illo monacho cui oīa fiebant amara per accidia, p̄ confessionem liberato, infra de confessione. Itē de illo cui oīa vertebantur in stercus, infra de pœnitentia. Item de pane surdato, infra de confessione. Item grauis est hęc infirmitas p̄ usenſibilitatem. Aufert. n. sensum & vitam spūalem & motū. Bern. Scio longe a salute esse membrū, quod obstupuit, & egrum se se non sentientem periculosius laborare. Grauis est, quia aufert benefaciendi p̄tate, est enim palyſis spūalis. Math. 8. Puer meus iacet in domo palyt. & male torquetur. Euuldem. 11. Offerbant ei paraly. iacentem in lecto. Item Lu. 5. portantes in lecto hoīem, qui erat paralyticus. Accidia est similis Adonibezeth, q̄ sic indebat eis quos capiebat summitates manuum & pedum, vt dī Iud. 1. Math. 12. Homo manuum habens aridam. s. dexteram signat accidiosum, quia est inutilis in eis q̄ pertinent ad dexteram boni operis: Similiter Marc. 3. Zach. 11. de pastore cōdolo dī. Brachium eius ariditate siccabitur, & oculus eius dexter obtenebreſcet. Item grauis est propter diuersitatem, quia est febris lenta & languor in spiritalibus. Eccl. 10. Languor prolixior grauat medicum.

De impeditioe bonorum. Dist. XIII.

DEinde considerandum est de impeditioe bonorū. Ex eo nanq; qđ accidioso bona sunt insipida vel amara, displicet ei in aliis videre quod ipse facere negligit vel contēnit, & ideo ne fiant nitentur impedit. Hoc vitium dissuadet multa, & ostendunt esse summopere fugiendum. Primum quare de bemus hoc vitium vitare est, quia facit hoīem diabolo simile, qui aduerſatur oī bono. Vñ sathana dī aduerſator vel aduerſarius. Theſ. 2. Impediuit nos sathā Zach. 3. Sathā stabat a dextris Iesu vt aduerſaret ei. Vñ apparuit beato Martino prop̄tati ad patriā suā dicēs qđ ei sp̄ aduerſaret quocūq; iret. Quo rñdēte Dñs mihi adiutor nō timebo &c. quasi fumus euauit. Hic impedit maxime semen bonum Math. 13. Venit malus & rapit semen. Luc. 8. Venit diabolus & tollit &c. Huic similes sunt qđ prædicationem vel semen boni propositi impediūt. Vñ dñs dixit Petro volenti impedire bonum propositum eundi ad passionem Matth. 16. Vade post me sathana scandalum es mihi. Se cundo quia impediens bonum sunt rethe diaboli, per quod retrahit ad bonum procedentes. Tren. 3. Expandit rethe pedibus meis, & conuertit me retrorsum. Ofcz. 5. Audite hoc sacer dotes. Et post. Laqueus facti estis speculationi, & quasi rethe expansum super montem Thabor victimas declinaſtis in profundum &c. Tale rethe erat Anthiochus oīa bona impediens & fieri inhibēs. 2. Mach. 1. Scripsit rex Anthiochus oī regno suo vt oēs relinquerent legem, & conſenserunt oēs. Et post. Misit p̄ omnes ciuitates Iudæ, qui prohiberent holocausta & sacrificia & placationes fieri in templo dñi, & sabbatum & d. estolemenes celebrari, & filios circuncidi &c. Tertio sunt aucupes diaboli venantes sibi aīas. Hiere. 5. Inuenti sunt in populo meo viri aucupes &c. 3. Regum. 12. Hieroboam cogitans quōd filios Israel reuocaret a cultu Dei duos vitulos posuit, alterum in Bethel, qui domus Dei dī, alterū in Dan, quia per asperitatis umorem quæ in religione est alios reuocat. Alios per ostensionē & amorem mundanę prosperitatis, quia sunt similes scribis & phariseis qđ Apostolos volebat impedire ne fructum facerent, & populū ne dñm sequeretur. de quib. Math. 14. Vx vobis Scribæ & Pharisei, qui clauditis regnū cęlorum ante hoīes, nec intratis nec intrare permittitis. Quarto quia sunt similes illis male dictis gentibus, quæ impediēbant ne filii Israel irent ad terrā promissionis. Vt Amalech populo. Exo. 27. Et Seon, &c. Og. Numeri. 21. Via regia incedemus &c. Si illi hostibus David, qui impediēbant ne veniret ad regnum. Si illi illis qui impediēbant ne filii Israel edificarent templum. 1. Eldr. 3. & 4. Quinto dissuadet hoc vitium damnum quod homo impediens conſequitur ex hoc, quia impeditur a gratia & gloria, vel amittit habitam gratiam & gloriam. Numeri. 13. Quare subuerſitis populum dñi, dñs Deus eius est daturus, sicut fecerant patres vestri &c. Quibus iratus Deus iurauit ne intrarent terram, &c. Sexto hoc dissuadet scriptura Prouer. 3. Noli proliberere benefacere eū qui pot, sed si vales ipse benefac. Eccl. 7. A mortuo. i. peccatore ne prohibeas gratiam. Exo. 18. Non impediatis orare sp̄ Septimo exempla vt Moyſi Numeri. 10. dixit quidā ad Moyſen, Dñe mi prohibe eos ne prophetent. Et Moyſes. Quis mihi det vt oīs populus prophetet, & det illis Deum spiritum suum? Matth. 19. impediētib; dixit Christus. Sinite paruulos venire ad me, & nolite vetare. Beata virgo nullum veidum legitur dixisse per quod impediēret passionem filii, sed vxor Phylati illud a diabolo dixit. Nihil tibi & iusto illi. Ioh. 12. de Magdalena dixit

Speculum Morale Vincentij.

dicat. Sinite illis. Octavo dicit dissuadere hoc ira Dei, & vindicta grauis, quæ sequitur ex hoc quod sepe impediens processum bonorum præmit grauius infirmitatibus & flagellis, & morte subita & inopinata. Sicut fecit Aegyptios detinentes & impediens Israel, quia post multa flagella curus Pharaonis & exitum eius proiecit in mare. Exo. 14. Inter miracula beati Andree legitur, quod cum quidam iuuenis nobilis eum sequeretur, nec parentes eius possent eum reuocare, voluerunt domum in qua erat succedere, igne appposito, quem iuuenis extinxit aqua plurima superiecta cum oratione, & cum vellent domum cum scalis ascendere, excecati sunt, & cum perseverarent in sua duritia, post breue tempus subita morte eum simul occisi. Non dissuadet hoc grauis culpa quæ est in hoc peccato, & multiplex de qua sunt dandandi, & iudicandi. Imponet enim Deus & in pena & in culpa omnia mala quæ facturi sunt, qui impediuntur ne dominum sequantur & bona quæ ipsi vel fecissent vel fecissent si conuersi fuissent, & mortem eorum quos a bono retrahunt. Unde dicit Iosue eis, quos credebat impedire profectum filiorum Israel, & terrere ne auderent progredi. Ira Dei insequitur super eos, & de reliquet eos in solitudine, & vos etiam necis omnium eorum eritis. Decimo dissuadet hoc documentum multiplex, quia hoc peccatum facit. Primo qui alios impediunt benefacere cito ab hostibus vincuntur, & occiduntur & fugantur, ut patet Exo. 17. Amalech vincitur fugatur, & deletur. Similiter. Numeri. 21. In rex Amoreorum, & Og rex Balan impediens Israel ne iret per viam regiam ad terram promissionis maledicti sunt a domino.

Deinde dicendum est de tedio vitæ, quod prouenit ex longa tabefactione tristitiæ. Sciendum tamen, quod est rediū virtuosum & tedium vitiosum. Virtuosum quidem multipliciter. Vno modo scilicet quod prouenit ex amore Dei & desiderio celestium patrum. psalmus. Heu mihi incolatus meus prolongatus est. Greg. Sancti grauius tolerant quicquid non sonat id quod amant. De Augustino dicit quod displicebat ei quicquid agebat in seculo præ dilectione Dei, & decore domus eius quæ dilexit. Item aliqui proueniunt ex consideratione præsentium malorum, & ex defectu bonorum. Eccl. 2. Tedit me vitæ meæ videntem omnia mala quæ sunt sub sole, & cunctam vanitatem & afflictionem spiritus. Idem. 4. Vidi calamitas quæ sub sole gerunt, & lachrymas innocentium, & neminem consolatorem &c. Item quicquid prouenit ex vehementia tribulationis, ut Iob. 10. Tedit animam meam vitæ meæ. 2. Cori. 1. Supra modum grauati sumus, ita ut tederet nos viuere. Item accidit aliqui ex malorum occurrentium & irruentium perturbatione bona, ut Mathatæ. 1. Mach. 2. Ut quid adhuc nobis viuere. Septimo prouenit ex diuinæ consolationis dilatione. Tedium vitiosum fit multipliciter, prouenit enim aliqui ex irroctiū malorum desperatione, ut Herodis Aschalonite qui se gladio suo volebat occidere occurrentibus sibi suis flagitiis & irruentibus infirmitatibus angustiis, scilicet quod dicit Iosephus & Egeyppus li. 1. de cladibus Iudeorum in fine. Sicut Saul irruens super gladium suum 1. Reg. vlt. in fine. 2. Reg. 1. Interfice me, quoniam angustiæ me tenent &c. Similiter Pylatus, qui contra dominum suam mortis protulit, apud Gayum accusatus de sceleribus suis, & apud Lugdunum missus ne longioribus afficeretur malis, propria manu se occidit, ut dicit Orosius li. 6. Item quandoque ex diuini seruitii longa afflictione, quod maxime pertinet ad accidiam, ad quod potest referri quod dicitur. 3. Reg. 19. de Helya, qui petiuit sub umbra iuniperi anime suæ ut moreretur.

Deinde considerandum est de impenitentia, dicitur autem impenitentia duobus modis. Vno modo dicitur aliquis impenitens, quoniam scilicet non penitet de peccatis suis & differt, vel negligit penitere. Alio modo dicitur aliquis impenitens quoniam non proponit penitere, vel proponit non penitere, vel claudit dies suos cum finali impenitentia impenitens moriens. Est autem hæc impenitentia vitiorum receptaculum, virtutum & gratiarum obstaculum, Dei & Angelorum offendiculum, spiritus sancti repugnaculum, malignorum spirituum habitaculum & pabulum, perditionis vinculum, mortiferæ damnationis venenacissimum poculum. Hæc autem miseræ cæcitas claudit, & eam ab omni spe salutis excludit, & demonibus exponit. Hæc a consortio Dei & ecclesiarum, eicit, & in infernum proiecit, & tormentis perpetuis subicit cruciandam. Hæc cor hominis ad modum diaboli obdurat, ad modum cristallini lapidis aut incudis indurat. Iob. 41. Indurabitur cor eius quasi lapis, & stringetur quasi malleatoris incus. Hæc iram diuinam super caput hominis exaggerat. Ro. 2. Tu autem scilicet duritia tua & cor impenitens thesaurizas tibi iram in die ire &c. Ideo dicitur Eccl. 3. Cor durum male habebit in nouissimo suo. De corde duro dicit Bern. Nemo duri cordis salutem vnquam adeptus est, nisi a quo Deus abstulerit cor lapideum & dederit cor carneum. Ipsum cor durum est, quod nec compunctio nec scinditur, nec deuotione mollitur, nec mouetur precibus, nec minis cedit, induratur ad flagella, ingratus est ad beneficia

infidum ad consilia, suum ad ludicia, inuerecundum ad turpia, timidum ad periculosa, in humana ad humana, preteritorum obliuiscens, presentium negligens, futura non prouidens. Et ut breuiter omnia concludam in ipsum, nec Deum timet nec hominem veret. Hæc hominem morte subita præoccupat, ut quasi viuens & videns in infernum descendat. psalmus. descendant in infernum viuentes. Apoc. 2. Dedi illi spiritus ut penitentiam ageret, & non vult penitere. Ecce ego ponam eam in lectum mortuis, & omnes qui mechantur cum ea. Sæpe enim fit, ut cum homo non proponit penitere, vel proponit non penitere morte subita præoccupetur, & aliqui ante eius exitum ei reueletur cui damnationi sit obnoxius. Sicut de quodam refert Beda de gestis Anglorum li. 5. c. 15. dicens. Noni quendam, quem vix non nouissem, qui in monasterio nobili ignobiliter viuens, cum aliqui irent ad ecclesiam ad audiendum officium & sermonem, cum ipse esset faber optimus, pro officium suum alius utile ab aliis tolerabatur, in fabrica sua remanens, vacans ebrietati & aliis illecebris carnis, qui subita infirmitate occupatus cum a fratribus moneretur ad penitentiam, merens & clamans & desperans, cepit clamare se non posse, quia sicut beatus Stephanus vidit moriens sibi celum apertum, ita per contrarium viderat sibi infernum, apertum, & ibi locum sibi paratum prope Sathanam & Cæcypham, & alios qui Deum occiderunt, & videbat & dicebat iudicium suum instare, nec sibi spem salutis superesse, & hoc dicens mortuus est longe ab aliorum sepultura positus, nec aliquis fratrum aliquod suffragium ecclesie pro eo facere ausus est. Item Beda eodem li. c. 14. refert accidisse in Anglia Meritorum tribus Oderedi regis de milite insolenti, qui quidem vidit in infirmitate sua duos Angelos librum pulcherrimum deferentes, & post duos demones subintrantes alium librum maximam deferentes & post tres demones subintrantes alium librum maximam deferentes &c. ut supra. Item cum quidam diues moreretur & ad penitentiam & confessionem moneretur, dicebat se non posse penitere, quia ipse ierat ad infernum cum magno cursu, dicens gallice. Je me vois en enfer les grâces galos, cum non posset deficiente virtute totum dicere dicebat læpe repetendo & desperado. Galos. Galos & post los. los. Ad hæc materiam pertinet quod habetur supra de imperseuerantia, & multa quæ habentur supra, de timore inferni & iudicii & mortis. Et infra de bonis quæ facit penitentia. Quæ impenitentia aufert & mala contra ria infert. Et infra de desperatione.

De desperatione. Dist. XV.

Deinde considerandum est de desperatione. Circa quam consideranda sunt quatuor. Primo verum desperatio sit peccatum. Secundo verum possit esse sine infidelitate. Tertio verum sit maximum peccatorum. Quarto quæ dissuadent hoc horrendum flagitium esse summopere detestandum. Circa primum sciendum scilicet philosophum. 6. Eth. quod si intellectu est affirmatio & negatio, hoc est in appetitu persecutio vel fuga, & quod si intellectu est verum vel falsum, hoc si appetitum est bonum vel malum, & si motus appetituum conformiter se habens intellectui vero scilicet se est bonus. Omnis autem motus conformiter se habens intellectui falso, scilicet se est malus & peccatum. Circa Deum autem vera estimatio intellectus est per quam prouenit homini salus, & venia peccatoribus datur, scilicet illud Ezech. 18. Vno ego dicit dominus, nolo mortem peccatoris, sed ut conuertatur & uiuat. Falsa autem opinio est quod Deus peccatori penitentiam denegat, vel quod peccatores non conuertat ad se per gratiam iustificantiem. Et ideo sicut motus spei, quod conformiter se habet ad estimationem veram, est laudabilis & virtuosus, ita motus oppositus desperationi conformiter se habens estimationi falsæ de Deo est vitiosus & peccatum. Est autem intelligendum quod in omni peccato mortali est conuersio ad bonum commutabile, & auersio a bono incommutabili, sed differenter. Nam peccata quæ virtutibus theologis opponuntur principaliter consistunt in auersione a bono incommutabili, sicut odium Dei, desperatio, & infidelitas, quia virtutes theologice habent Deum pro obiecto, ex consequenti autem importat conuersionem ad bonum commutabile. In quantum autem auersio deest consequenter necesse est quod ad alia conuertatur. Alia vero peccata principaliter consistunt in conuersione ad bonum commutabile, ex consequenti autem in auersione ab incommutabili bono. Qui enim fornicatur non intendit recedere a Deo, sed carnali delectatione frui, ex quo sequitur quod a Deo recedat. In peccato autem desperationis principaliter recedit homo a Deo, ex consequenti autem ad aliquid bonum commutabile se conuertit, sed motu proprio voluntatis sequendum, & in peccato suo manere. Item nota quod licet desperatio ex radice bona videatur procedere. scilicet ex timore Dei & ex horrore magnitudinis peccatorum suorum, quod autem ex radice bona videtur esse bonum. Iuxta illud Math. 7. Arbor bona fructus bonos facit. Ex Ro. 11. Si radix sancta & rami sancti, in desperatione mala est. Nam ex radice virtutis potest aliquid procedere dupliciter. Vno modo directe & ex parte ipsius virtutis. Sicut alius procedit ex habitu, & hoc modo ex virtuosa radice non potest

pōt aliquod p̄t̄m procedere. Hoc. n. dicit Aug. in li. de libero arbi. q̄ virtute nemo male vtitur. Alio mō procedit aliquid ex virtute indirecte & occasionaliter. & sic nihil prohibet aliqd̄ peccatū ex aliqua virtutis radice procedere, sicut interdum su perbiunt aliqui de virtute. s̄m illud Aug. Superbia bonis operi bus infidiatur vt pereant. Et hoc mō ex timore Dei & horrore propriorum peccatorū contingit desperatio. In quantum his bonis aliquis male vtitur, ab eis occasionem accipiens desperā di. Itē sciendū q̄ in dānatis est desperatio. Nouet̄r. n. impossibi litatē reditus sui ad beatitudinem, vel ad veniā, vñ iā nō sunt in statu sperandi, q̄ aut non sperant, vel desperāt, non imputat̄ eis ad culpam, sed ad suā damnationis cumulum & p̄nā. Sicut & in statu viā si quis desperet de hoc q̄ non est natus ad ip̄sci, vel q̄ non esset debitiū adipisci non esset p̄t̄m, puta si me dicus desperaret de curatione alicuius infirmi, vel si desperaret se fore Papam, vel magnas diuitias adepturū. Circa s̄m. s̄vtrū peccatū desperationis possit esse sine infidelitate. Sciendū, q̄ fides & infidelitas pertinet ad intellectū. Spes & desperatio ad appetitū. Cōtingit aut̄ habentē rectā x̄timationē intellectus in vniuersali circa motū appetitiū nō recte se h̄re corrupta eius x̄timatione particulari, sicut h̄etur. 3. de aīa, & inde est, q̄ ali quis h̄ns rectam fidē in vniuersali deficit in mō appetitus circa particularia, corrupta eius x̄timatione particulari per habitū vel passionē. Sicut ille qui fornicatur eligendo fornicationem vt sibi bonum vt nunc corruptam h̄t x̄timationem in particu lari, cū tñ in eo remaneat vera x̄timatione s̄m fidē. s̄ q̄ fornicatio sit mortale p̄t̄m. Si s̄r aliquis retinendo in vniuersali verā x̄timationē fidei, s̄q̄ verē est in ecclesia remissio peccatorum, pōt pati motū desperationis, s̄q̄ sibi in tali statu existenti, non sit de venia consequenda sperādum, corrupta eius x̄timatione circa particularē, & per hunc modū pōt esse desperatio sine infidelitate sicut & alia peccata mortalia. Circa tertiū s̄vtrum desperatio sit maximū peccatorū oīum. Sciendū q̄ p̄t̄a quæ ponuntur virtutibus theologis, s̄m genus suū sunt oībus pec catis aliis grauiora, quia cū virtutes theologice habeant Deū p̄ obiecto, peccata eis opposita directe & principaliter impor tant auersionem a Deo. In quolibet aut̄ peccato mortali prin cipaliter rō mali & grauitas est ex hoc q̄ auertit a Deo. Si. n. possit esse cōuersio ad bonū cōmutabile sine auersione a Deo quāuis esset inordinata nō esset peccatū mortale, & ideo illud quod primo & per se h̄t auersionem a Deo est grauiusmū inter p̄t̄a mortalia. Virtutibus aut̄ theologis opponunt infide litas, desperatio, & odiū Dei, inter q̄ si odiū Dei & infidelitas desperationi cōparentur, inuenitur s̄m se quidē. i. s̄m rōnē propriæ speciei grauiora. Infidelitas. n. prouenit ex hoc q̄ ipsā Dei veritatē hō non credit. Odiū vero Dei prouenit ex hoc q̄ voluntas hoīs ipsi diuinæ bonitati cōtrariatur. Desperatio aut̄ ex hoc q̄ hō non se sperat bonitatē Dei participare, de quo patet q̄ infidelitas & odiū Dei sunt contrā Deū s̄m q̄ in se est, desperatio aut̄ s̄m quod eius bonū participatur a nobis. Vnde maius peccatū est, s̄m se loquendo, non credere Dei veritatem vel odire Deū q̄ desperare consequi gloriā ab ip̄so. Sed si com petur desperatio ad alia duo peccata ex parte n̄ra. sic desperatio est periculosior, quia per sp̄e reuocamur a malo, & introdu cimur in bona prosequenda. Et ideo sublata spe irrefrenatē hoī mines labuntur in vitia, & a bonis laboribus retrahuntur. Vnde super illud Prouer. 24. Si desperaueris lapsus in die angustiarū minuetur fortitudo tua. dicit glo. Nihil est execrabilius despera tione, quā qui h̄t in generalibus huius vitæ laboribus, & qd̄ peius est in fidei certamine, constantiā perdit. Et Isid. in lib. de summo bono dicit. Perpetrare flagitiū aliqd̄ est mors aīæ, sed desperare est descendere ad infernū. Vltcrius notandū q̄ despe ratio principaliter & specialiter orit̄ ex accidia, pōt tñ aliquo mō oriri ex luxuria, quod declaratur hoc mō. Obiectū. n. spei est bonū arduū possibile, vel per se, vel p̄ alium acquiri. Spes ergo de beatitudine obtinenda pōt in aliquo deficere dupliciter. Vno modo, quia non reputat̄ vt bonū arduū. Alio mō quia nō reputat eam vt possibilem adipisci, vel per se vel per alium, ad hoc autem q̄ bona spiritalia non capiunt nobis quasi bona vel non videantur nobis magna bona precipue deducimur per hoc quod affectus noster est infectus amore delectationū corporaliū, inter quas precipue sūt delectationes vncereæ. Nā ex affectu harū delectationū cōtingit, q̄ hō fastidit bona sp̄alia, & non sperat ea quasi bona quædā ardua, & s̄m hoc desperatio causatur ex luxuria. Ad hoc aut̄ q̄ hō bonū arduū non x̄tinet vt possibile sibi adipisci per se vel per aliū perdur citur ex nimia deiectione, quæ qñ in affectu hoīs dominatur, vt ei q̄ nunq̄ possit ad bonū releuari. Et quia accidia est tristitia quædā abiectiua spiritus. Ideo per hunc modū desperatio ex accidia generatur. Nā bonū & arduū ēt ad alias passiones

pertinent, vñ specialius oritur ex accidia, pōt tñ oriri ex luxuria rōne iam dicta. Circa quartū sciendū, q̄ multa sunt quæ nos dēnt mouere ad desperationis flagitiū detestādū. Primo quidē exempla pietatis, & misericordiæ diuinæ circa p̄t̄ores volentes p̄citere, vt David 2. Reg. 12. Manasses. 2. Paral. in fine. Matth. sicut patet de vocatione eius. Matth. 9. Mariz Magd. Luc. 7. Laronis Luc. 24. Pauli act. 9. De hac materia nota supra de gradibus & effectibus misericordiæ Dei. Si s̄r infra de penitētia. Itē infra de contritione. Similiter de confessione. Secū dū est misericordiæ Dei immēstas, psalmus. Misericordiæ eius non est numerus. Gen. 33. Minor sum cunctis miserationibus tuis. Bern. Maior est Dei pietas q̄ quæuis iniquitas. Eccl. 2. dicebat Chaym Ge. 4. Aug. Deus noster misericors est paratus sal uare clemētia, quos non pōt saluare iustitia. Idē. Quasi scintilla in mari sic oīa p̄t̄a cōparata misericordiæ Dei. De hac materia supra de gradibus misericordiæ Dei. Tertiū est beatæ Mariz immensa misericordia, quæ est aduocata n̄ra & spes n̄ra. Mater gr̄æ & misericordiæ. Eccl. 24. Mater pulchræ dilectionis & timoris & agnitionis & sanctæ spei. In me oīs gr̄a viæ & veritatis, in me oīs spes vitæ & virtutis. Quartum qd̄ suadet sp̄e & diffusum desperationem sunt verba sacra. Psalmus. Speret in te oēs qui nouerunt nomen tuū. Spate in eo oīs congregatio populi. Prouer. 22. ad amicū. Si produxeris gladium nō de speres, qm̄ est regressio ad amicū. s̄. Christum. Verba ligni vitæ vel folia sunt in medicinam desperantiū. Quintū remediū contra desperationē sunt vnguenta mansuetudinis & misericordiæ Christi Cant. 1. Curremus in odorē vnguentorū tuorū. Ibi Bern. Oīno pp̄ mansuetudinē & misericordiā q̄ p̄dicat̄ & ē in te o bone Iesu curremus post te, scientes, q̄ nō spernas pauperē, nec horreas peccatorē & c. Nō horruisti consentē in cruce latronē, non lachrimantē peccatricē, nō Chananeā suppliantē. Idē. Crede mihi inueni Christum carentē cauterio non vnguento. Sextū qd̄ suadet sp̄e, & est remediū contra desperationem, est incarnatio Christi. Tit. 2. Apparuit gr̄a Dei saluatoris nostri prouocans ad sp̄em. Vñ sequitur, vt abnegantes impietate & seclularia desideria & c. Septimū remediū contra desperationē est Christi passio & mors. Tren. 3. Recordare paupertatis meæ & transgres. meæ, absinthii & fellis. Memoria memor & c. Et post. Hæc recolens in corde meo in Deo sperabo. Ad hoc pertinent quæ habentur supra de passione dñi. Itē Bern. Peccatum peccaui grande, turbatur conscientia & non perturbatur, quia vulnerū dñi recordabor, quid tā ad mortē qd̄ non per Christi mortem saluetur. Si in me venerit tā potens tā efficac medicamētū, nulla iā possū malignitate terreri. Idē. Quid mirū si caput nostrū pro mēbris acceperit curationē quantum in ip̄so fuit non habuit huius indigentiam, sed voluit caput vulnerari p̄ membris, vt ea curarentur, sed nos econtrario cauterio facimus in mēbro ignobiliori pro curatione membri nobilioris, vt cum dolet caput, vulneratur brachiū, dolet renes, in tybia fit cauteriū. Econtra aut̄ nobile caput n̄m vulneratur p̄ curatione mēbrorū. Octauū remediū contra desperationē sunt Christi sacramenta, vt sunt baptismus precipue, & paīa, quæ mundant & curant ab oībus infirmitatibus, & inquinamentis sp̄ialibus, vt patet Act. 2. Cum p̄dicasset Petrus crucifixoribus dñi Iudeis, & quærent ab Apostolis quid facerent. Petrus ait. Pn̄am agite & baptizetur vnusquisq̄; vestri in remissionē peccatorū vestrorum, & accipietis donū sp̄s sancti, quid vltq̄; ad tria milia fecerunt. Alios d̄ Sap 2. Excecauit eo malicia eorū & nescierunt sacramenta Dei, neq̄; mercedē sperauerunt iustitiae, nec iudicauerunt honorē aīarum sanctarū. Nonū remediū est liberalitas dñi, quæ dat p̄nitentibus & penitentibus veniā, in signū huius se vel donū sp̄s sancti. Vñ accipietis donū sp̄s sancti. Act. 2. Aug. Summa liberalitas dñi dat donū equale sibi. Quod probat dñs Luc. 11. Petite & accipietis. Et post. Pater noster celestis dabit sp̄m bonū penitentibus se. Itē nō solū restituit ablata per p̄t̄m, sed auget gr̄am & cōfert maiora, sicut d̄r Ezech. 36. Habitare uos faciam sicut a principio, bonifq̄; donabo maioribus q̄ habuistis ab initio. Ecc. 20. Est qui multa redimat modico pretio & restituat ea in septuplū. Decimū remediū sūt diuersa diuinæ bonitatis experimenta, quæ experti sunt sperantes de misericordia Dei, quibus multa beneficētia virtute spei p̄stat, quæ sunt multa. Primum est quia eos inhabitat, & letificat quasi sensibilibus, & confortat. Psalmus. Letentur oēs qui sperant in te in æternū, exultabunt & habitabis in eis. Itē sperent in te oēs q̄ nouerunt nomen tuū. Spes est quæ confortat. Apostolus. Spe gaudentes. Ideo dicit dñs Math. 5. Gaudete & exultate, quia merces v̄ra copiosa est in cælis. Luc. 10. Gaudete & exultate quia nomina v̄ra scripta sunt in cælis. Hier. 31. Quiescat vox tua a ploratu, & oculi tui a lachrymis, quia merces est operi tuo. Secundo spes adiuuat. Psalmus. Adiutor in opportuni

Speculum Morale Vincentij.

latibus in tribulatione, sperent in te qui nouerunt nomen tuum &c. Itē sperate in eo oīs cōgratio populū &c. Sicut In ipso spera nit cor meū. & adiutus sum. Psalmus. Reuela dño viā tuā, & spera in eo, & ipse faciet. Ecc. 2. Respicite filii nationes hoīum & scitote qm̄ nullus sperauit in dño, & confusus est, perman sit in mandatis eius & derelictus est, aut inuocauit Deū & des pexit illum. Tertio misericordiam praestat. Psalmus. Sperantē in dño misericordia circūdabit. Ecc. 2. Sperate in dño, & veniet vobis misericordia in oblectatione. Quarto firmat contra aduer sa vt anchora nauē, arma militem. 1. Thes. 4. Galea est spes salutis. Heb. 6. Confugiamus ad propositā spē, quā sicut anchora habemus aīz turā & firmā. Similis est cuidā pisci de quo ha betur in historia transmar. qui vocatur Ethmus, & cū sit vix quantitatis vnus pedis, qm̄ nauī coniunctus adheret, contra procellas reddit eā stabilē. Quinto liberat & saluat. Psalmus. In te dñe spera. &c. Sicut In te sperauerūt p̄res nostri &c. Ad te clamauerunt & salui facti sunt. Prouer. 18. Qui sperat in dño saluabitur. Sexto beatificat. Psalmus. Beatus vir qui sperat in eo. Itē. Beati oēs qui confidunt in dño. Prouer. 16. Qui sperat in dño beatus est. Septimo fouet & conseruat. Psalmus. Oculi oīum in te sperant dñe, & tu das escā illorū in tpe opportuno. Itē. Oculi dñi super metuetes eū, & in eis qui sperāt super mi sericordia eius, vt eruat a morte aīas eorū & alat eos infame. Vndecimū qd̄ suadet spē & dissuadet desperationē, est gaudiū & meritū celestium, gaudet. n. Deus & Angeli, & Sancti de peccatorū conuersione & reuersione ad pacē Dei, sicut dicit, & probat dñs Luc. 15. Magnū gaudium est Deo & Angelis eius, super vno peccōre p̄nitiam agere. Et hoc probat per exēplū ouis reductae: ragmā reperit, filii prodigi redeuntis, cū gaudio re cepti. De materia saus habetur supra de gradibus misericordie Dei. In persona sctōrum dī Ro. 5. Gloriamur in spe glorie filio rum Dei. Cōsideratio meritōrū filii Dei, & sctōrum maximū est remediū contra desperationē, qui si compaterentur hoībūs & orarent pro peccōribus, cū essent hic cū eis, vt dicit Bern. mul to fortius cū ante faciē Dei sui consistunt, i. fonte pietatis & misericordiae Illa. n. beata patria charitatē eorū non immuta uit sed augmentauit. Ecc. 44. Isti sunt viri misericordiae, quo rū pietatis non defuerunt. Job. 4. Voca si est qui tibi rīdeat, & ad aliquē sctōrum cōuertere. Maxime autē ad spē prouocat me ritū Christi & passio. Vtinā appenderentur peccā mea, quibus irā merui, & calamitas q̄ patior in statera &c. In vita bñ Bern. Cla reuallis legitur, q̄ cū visum esset ei q̄ raptus in spū esset ante summum iudicē, & diabolus eum de multis accusare, quāren tū diabolo vñ crederet hīc regnum aeternum. r̄ndit. Scio q̄ meri ta mea ad hoc non sufficiunt, sed dñs meus Iesus Christus est cō substantialis Dei filius, cui cōpetit iure h̄reditario. Itē cōpetit ei iure emptionis, quia emit illud sanguine suo altero iure sibi contentus, altero iure de misericordia sua illud mihi donat. Quod audiens diabolus confusus recessit. Duodecimū qd̄ dī suadet des̄perationē est multiplex nocumētū qd̄ facit des̄pera tio. Primum est, quia des̄peratio est periculosa infirmitas, sper nens omnem consolationem, refectionem, & remedium. Con temnit etiam des̄perans seipsum excutere a faucibus draconis infernalis. Cotemnit etiam erigere se a profundo vitiorum, & inuocare Dei adiutoriū. Psalmus. Oēm escā abominata est aīa eorū, & appro. vsq; ad porr. mor. 2. Reg. 2. An ignoras q̄ peri culosa sit des̄peratio. Hier. 25. factus est dolor meus perpetuus, & plaga des̄perabilis reuicui curari. Et 30. In sanabilis est factu ra tua & pessima plaga tua, Prouer. 18. Impius cū in profundū venerit peccōrū, cōtremuit & sequitur eū opprobriū & ignomi nia. Econtra spes clamat ad summū medicū sperans eius adiu toriū. Mich. 7. Ego aīz ad dñm aspiciā & expectabo Deū salua torē meū. Et. Psalmus. De profundis clamaui ad te dñe. Secun dū nocumētū est, quia des̄peratio facit hoīem exordē & in firmū qualiē mortuū in tenebris pro peccōis. Psalmus Sicut vulne rati dormientes in sepulchris &c. Epistola Hier. Sicut sicut mor tui proiecti in tenebris. Job. 15. Non credit q̄ reuerti possit de tenebris ad lucē, circūspectans vndiq; gladiū diuinā. vltionis. Et post. Non credat frustra errore deceptus, q̄ aliquo pretio re dimendus sit. Econtra spes facit hoīem fortē, & magnanimum. Ita. 40. Qui sperant in dño mutabunt fortitudinē. Psalmus. In dño sperās non infirmabor. Tertiuū nocumētū est, quia des̄pe ratio facit hoīem exosum & displicere Deo, quia tractat ei⁹ bo nitate & misericordiam. Sicut Chaym qui dicebat. Maior est ini quitas mea q̄ vt veniā merear. Gen. 4. Hier. super. Psalmo. 104. dicit q̄ Iudas vni peccauit, quia se suspēdit des̄pās & magis Deū offendit, q̄ quā eū tradidit. Econtra spes facit Deo placētē. Vnde. Psalmus Beneplacitū est dño super metuetes eū, & in eis q̄ spe rāt super misericordia. Quattuū quia des̄perans est fordidus oī vitio expositus. Eph. 4. Propriet̄ cecitātē cordis ipsorū des̄perātes

semetipsos tradiderunt imp̄ dicit̄ in opationē oīs Imunditiā in auaritiā. Econtra spes imp̄trat absolutionē remissionis. Heb. 10. Abluti aqua mūda tenemus spei nr̄e cōfessionē. Psalmus. Saluauit eos, quia sperauerunt in eo. Quintum est quia des̄pa tio aliqñ ducit hoīem ad occasionē sui. Vt dī Job. 7. Desperauī nequa q̄ vltra vitā. Et 10. Tendet aīam meā vitz meae. Vt Achitophel qui dīposita domo sua suspēdio suis ipsi⁹ interit. 2. Re. 17. Et Math. 27. Iudas qui abiens laqueo se suspendit. Et vt He rodes Alchalonita, qui voluit se occidere. Et Pylatus & Nero des̄perantes, qui manu propria se se occiderunt. Spes adducit ad vitā glorie, plangat vitā naturā. Psalm⁹, Sperēt in te oēs q̄ nouerūt nomē tuū &c. Sap. 3. Spes illorū imortalitate plena ē. Sextū est, quia des̄peratio euellit hoīem ab oī bono spūali & aeter no. Psalmus. Deus destruet te & euellit te de tabernaculo tuo & radicē tuā de terra viuientium. Job. 19. Quasi auulsae arbori abstulit a me spem meā. Econtra spes plantat & solidat & viuificat in bono Hier. 17. Benedictus q̄ confidit in dño, & erit dñs fiducia ipsius, & erit tanq̄ lignū qd̄ transplantatum est iuxta p̄ terfluentes aquae ad humorem nutrit radices suas &c. Et post. Nec aliqñ desinet facere fructū. Job. 3. Etiā si occiderit me (pa bo in eum. Et 14. Lignū h̄et spē qd̄ si p̄cisum fuerit rursum vi rescit, & rami eius pullulant. Septimum nocumētū est, q̄ de speratio in infernum impellit, Psalmus. Ascendunt vsq; ad cō los p̄sumendo, & descēdunt vsq; ad abyssos des̄pando. Job. 17. In profundissimū abyssi descendent oīa mea. Econtra spes ele uat vsq; in aeternū. Psalmus Letentur oēs q̄ sperant in te in aeter num exultabunt. &c. Sap. 3. Spes illorum imortalitate plena est. Ita. 27. Sperastis in domino in saeculis aeternis.

LIBRI III. PARS VII.

De auaritia. Dist. 1.

ONSEQUENTER considerādū est de quinto vitio capitali qd̄ est auaritia. Et primo dicē dum de auaritia. Secūdo de prodigalitate. De auaritia vero primo dicēdum est in ge nerali. Secūdo speciali. De auaritia in gñali consideranda sunt. 5. Primo videndū est quid sit, & vñ dicat, & vñ sit peccātū. Secun do vtrum sp̄ sit peccātū mortale. Tertio vtrū sit peccātū carnale vel spirituale. Quarto de filibus eius. Quinto q̄ mouere dēt ad hoc vitium detestandū. Circa primū scien dū q̄ auaritia s̄m Tullij est immoderatus amor habendi, vel immoderatus amor pecuniae. Itē s̄m Alchuinum. Auaritia est nimia acquirendi, habendi, retinendi, cupiditas. Dī autē auaritia quasi auiditas auri, & auar⁹ quasi auri auidus. Vel dī auaritia ab auco aues, qd̄ est cupio cupis, vñ dī auaritia quasi auiditas gr̄is. Ex his patet vtrum auaritia sit peccātū. In quibuscunq; .n. bonum consistit in debita mensura, necesse est q̄ per excessū vel diminutionē illius mensurā malū pueniat. In oībus autē q̄ sunt pp̄ finē bonū cōsistit in quadā mensura. Nā ea q̄ sunt ad finē necesse est cōmenturari fini, sicut medicina sanitati. Sicut patet p̄ philo. in 1. Polit. Bona autē iustiora h̄nt rōnē vtiliū ad finē. Vñ necesse est q̄ bonū hoīs circa ea consistat in quadā mē sure, dū. s̄. hō s̄m aliqua mēsurā q̄rit h̄c diuitias exteriores, p̄ ut sūt necessariz ad vitā eius, s̄m suā cōditionē. Ideo i excessu h̄mōi mensurā cōsistit peccātū, dī. s̄. aliquis supra. debitū modū vult eas vel acquirere vel retinere, qd̄ p̄tinet ad rōnē auaritiē, q̄ diffinit esse immoderatus amor habendi, vñ patet, q̄ auaritia est peccātū. Sciendū autē q̄ auaritia pōt importare immoderantiam circa res exteriores dupliciter. Vno mō immediate q̄rum ad ac ceptionē vel conseruationē ipsarū, vt. s̄. hō plus debito eas acq rat vel conseruet, & s̄m hoc est directē peccātū in p̄ximū, quia in exterioribus diuitiis nō pōt vnus hō sup̄būdare nisi alter deficiat, quia bona tpalia nō p̄nt simul possideri a multis. Alio mō pōt importare immoderantiā circa interiores affectiones, quas qs ad diuitias h̄t, pura q̄ immoderatē aliquis diuitias amet aut desideret, aut delectet in eis, & sic auaritia est peccātū hoīs in seip sum, quia p̄ hoc deordinat eius affectus, licet non deordinet cor pus, sicut p̄ vitia carnalia. Ex consequenti autē est peccātū in Deū sicut & oīa peccā mortalia, inq̄tum hō pp̄ bonū tpale contēnit eterna. Itē sciendū q̄ auaritia s̄m pp̄riā rōnē h̄t obiectū spe ciale, alia. n. est rō boni vtilis, & alia boni delectabilis. Diuitiz autē s̄m se h̄nt rōnē vtilis, appetitū. n. inq̄tū in hoīs vsū cadūt, & idē s̄m hanc considerationē eius propria, auaritia est specia le peccātū inq̄tum. Auaritia dī immoderatus appetitus habendi possessiones, q̄ nō e aris vel pecuniaz designatur. Verum quia verbum habendi s̄m primā impositionē ad possessiones pertinet

tere vř, quarum totaliter sumus dñi, & inde ad multa alia derivať. Sicut dř hō hēre sanitatē, vxorem, vestimentū, & alia hmōi, sicut dř in pđicamentis, per consequens ēt nomen auaritię ampliatum est ad oēm inordinatū appetitū habendi quamcūq; rem. Sicut dicit Greg. in quadā Homil. qđ auaritia est non solū pecunię, sed ēt scīę, & altitudinis, cū supra modum sublimitas ambitur. Aug. in lib. de libe. arbi. Auaritia quę Gręcē Phylargi ria dř, non in solo argento sed in oibus rebus qđ inordinate appetunt intelligenda est. Item sciendū, qđ auaritia importat immoderantiā quandā circa diuitias dupliciter. Vno mō immedia tē circa ipsam acceptiōnem, & conseruationē diuitiarū, in quan tum. s. aliquis inquitit pecuniam vltra debitum aliena surripien do vel retinendo, & sic opponit iustitię, & hoc mō accipit auaritia Ezech. 22. vbi dř. Principes eius in medio eius, quali lupi rapientes pđam ad effundendum sanguinem, & auarē lucra se- ctando. Alio mō importat immoderantiā circa interiores affe- ctiones diuitiarū: puta cū quis nimis amat, vel desiderat diuitias aut nimis delectat in eis, ēt si non velit rapere aliena, & hoc mō auaritia opponit liberalitati, qđ moderat hmōi affectiōnes, vt di- ctū est, & sic accipit auaritia 2. Corin. 9. Pręparant reprobisā bñdictionē hanc esse sic quasi bñdictionē non quasi auaritiām. Glo. vt. s. doleant pro dato, & parū sit qđ dat. Circa em. s. vtrum auaritia semper sit pđm mortale, dicenđū, qđ auaritia dř dupli- citer. Vno mō em qđ opponit iustitię, & sic ex gñe suo est pđm mortale, & sic ad auaritiā pertinet, qđ aliquis iniuste capiat, vel retineat res alienas, qđ pertinet ad rapinā, & furtū, qđ sunt pđā mortalia, vt inf. dicit. In hoc tñ auaritię gñe contingit esse veniale pđm pp imperfectionē actus, vt dicit ibidē. Alio mō pōt accipi auaritia em qđ opponit liberalitati, & scđm hoc importat inordinatū amorē diuitiarum. Si ergo in tñ amor diuitiarū cre- scat, qđ pferatur charitati, vt si pp diuitiarū amorem aliqđ nō ve reat facere contra amorem Dei, & pximi, sic auaritia erit pđm mortale. Si aut inordinatio amoris inf. hoc sistat, vt. s. hō quis superflue diuitias amet, non tñ pferat earū amorem amorī diuino, vt. s. pp diuitias non velit aliqđ facere cōtra Deū, vel pximū, sic auaritia est pđm veniale. Vñ super illud. 1. Corin. 3. Si qs super- edificat super hoc fundm, lignū, fēnū, stipulam, &c. dicit Gl. qđ lignū, fēnū, & stipulā edificat ille qđ cogitat qđ mundi sunt, quō placeat mundo, qđ pñet ad pđm auaritię: sed iste non peccat mortaliter, sed venialiter. De eo namq; dř, hic. cū saluus erit, sic tñ quasi pignē. Circa tertiu vtrum auaritia sit pđm carnale, vel spūale dicenđū, qđ spūale pđm est. Qđ declarat sic. Pđā nempe in affectiōne consistunt, oēs aut affectiōnes aīę siue passiōnes ter- minant ad delectationes, & tristitias, vt patet per Phil. in 2. Eth. Delectationum aut qđam sunt carnales qđam spūales. Carnales qđem delectationes dñr, qđ in sensu carnis complent, sicut delectationes ciborū, & venerorū. Delectationes vero spūales, qđ complentur in sola animę apprehensionē. Illa vero pđā dñr carna- lia, qđ perficiuntur in carnalibus delectationib. Illa vero dñr spūa lia, quę perficiuntur in spūalibus delectationib. absque carnali delectatione, & hmōi est auaritia. Delectatur. n. auarus in hoc qđ considerat se possessorem diuitiarum, & ideo auaritia est pđm spūale. Sciendū. n. qđ quia auaritia est circa obiectum corpora- le, tñ in eo qđ non qrit delectationem corporalem, sed solum ani- malem, prout. s. hō delectatur in hoc qđ diuitias possideat, & ideo non est pđm carnale: rōne tñ obiecti medium est inter pđā pu- rē spūalia, qđ qrunt delectationem spūalem circa obiecta spūalia, sicut superbia est circa excellentiam, & vitia purē carnalia, quę querunt delectationem purē corporalem circa obiectum corpo- rale. Circa quartum. s. de filiab. auaritię. Sciendū qđ Greg. 3. 1. Mor. assignat proditiōnem, fraudem, fallaciām, periurium, in- quietudinem, violentiam, & contra misericordiam, & obduratio- nem cordis. Quarum numerus sic apparet. Nam filię auaritię dñr vitia quę ex ipsa oriuntur, & pręcipue scđm appetitum fi- nis. Quia vero auaritia est superfluus amor habendi diuitias, iō in duobus excedit. Primo. n. superabūdat in retinendo, & ex hac parte oritur ex auaritia, Obduratio contra misericordiam, quia .s. cor eius per misericordiam non emollitur, vt de diuitijs sub- ueniat miseris. Secundo ad auaritiām pertinet superabundare in accipiendo, & scđm hoc auaritia pōt considerari dupliciter. Vno mō scđm qđ est in affectu, & sic ex auaritia oritur inquietudo, in quātum ingerit hōi sollicitudinem, & curas superfluas. Auarus. n. non impletur pecunia, vt dř Eccles. 5. Alio mō potest considerari in effectu, & sic in acquirēdo aliena vitur aliqñ vi, qđ pertinet ad violentiā, qñque aut dolo, qui quidem si fiat in verbo erit fallacia quantum ad simplex verbum: periurium aut, si addatur cōfirmatio iurī. Si aut dolo committatur in opere, sic quantum ad res erit fraus, quantum ad personas proditiō, vt pa- tet de Iuda qui ex auaritia prodidit Christum. Nec mireris si itę ponuntur esse filię auaritię, cum tñ proditiō, fraus, & fallacia

Speculum Morale.

opponuntur prudentię, periurium religiōni, inquietudo spei, vel charitati, quę quiescit in amato. Violentia opponitur iustitię. Obduratio cordis mīę: & sic hęc oīa non vñr ad auaritiām per- tinere. Sed sciendū est, qđ non oportet filias alicuius vitij capi- talis ad idem genus pertinere, quia ad finem vnus vitij pñt or- dinari pđā alterius gñis. Aliud est. n. aliqđ vitium habere filias, & habere species. Item nota qđ Iūd. ponit. 9. filias auaritię, quę sunt mendacium, fraus, furtum, periurium, turpis lucri appeti- tus, falsa testimonia, violētię, inhumanitas, & rapacitas. Sed istę nouem reducuntur ad prędictas. Nam mendacium, & falsum testimonium cōtinentur sub fallacia; falsum enim testimonium est quędam specificatio mendacij. Sicut furtum est quędam spe- cificatio fraudis. Vnde sub fraude continetur. Appetitus autem turpis lucri pertinet ad inquietudinem. Rapacitas autem perti- net ad violentiam, cum sit species eius. Inhumanitas autem est idem quod obduratio contra misericordiam.

De detestatione auaritię. Dist. II.

Circa quintum sciendū, qđ multa nobis suadent, & euident onduť pđm auaritię summpere fugiendū. Primo quidem hoc ondit naturę conditio. Secundo exem- plorum instructio. Tertio mortis meditatio. Quarto damnorum incurso. Primo inquam hoc ondit naturę conditio duob. modis. Vno modo terrenis cęlestia, & spūalibus spūalia pręponenda. Si- cut patet, qđ natura supponit terram omnibus elementis, & eam dedit conculcandam: sed auaritia terrena cęlestibus, & spūalia spi- ritualibus anteponit. Diuitias supponendas, & calcandas notat hoc qđ primitiui fideles ad pedes Apřorum diuitias proijciēbāt. Act. 4. de Ioseph Cyprio, in fine. c. lbi gl. Calcandum esse docet natura qđ pedibus subditur Apřorum Aīa rōnalis sedes Dei est, terra scabellum pedum eius. Mirum qđ hoc cęelum, qđ est mate- rialiter dignius terrę supponit auaritia, de quo cęlo vt dicit Ber. Non solum dixit, vt faceret, sed pugnavit, vt acquireret, occu- buit, vt redimeret. Natura gressibilium, quę terram calcant, volatiliū, quę a terra se eleuat, vegetabilium, feminum, planta- rum, & arborum, quę intrusa in terra ab ea egrediuntur, & rur- sum eriguntur, & extenduntur, germinant, frondent, florent, fru- ctificat, & ramos dilatant. Natura humana, quam natura cre- xit ad sydera. Alio modo hoc ondit naturalis conditio ex nobi- litate suę cōicatiōnis: naturaliter. n. superiores creaturę bonita- tem cōicant inferioribus. Sicut sol lucem suam cōicat lunę, & stellis, & sol, luna, & stellę lucem suam, & virtutem cōicant istis inferioribus. Ignis claritatem suam, & calorem, & aer lumen a sole receperunt, & lucerna splendorem circumqua que diffundit. Vnde dñs Matth. 5. Nemo accendit lucernam, & ponit sub mo- dio, sed super candelabrum, vt luceat oibus qui in domo sunt. Fons nobilis quo plus hauritur, tanto melior, & sapidiōr ēt ficiť eius aqua. Pythagoras. Ex vna face si plura lumina succenderis, nullum damnū principali materię generabis, quę salutatis accipit plus lucendi, quotiens causas inuenit plus prestandi. Si scia quanto plus fuerit distributa, tanto maius recipit incremen- tum. Est. n. scientia nobilis aīę possessio, quę distributa per partes sciępit in incrementum, & auarum dedignata possessorem si non distribuitur elabitur: hęc igitur antedicta sua cōicabilitate, & liberabilitate detestantur auaritiām, quia bona quę possidet non cōicat sed retinendo congregat, & coartat. Aug. Oīs res quę cum datur non minuitur, sed augetur, si non datur cū hē nondum hř, quō habenda est. Sedo pđm auaritię detestandum ondit exemplorum instructio, hoc Christus verbis, & exemplis docuit, & monuit esse vitandum. Luc. 12. Videte, & cauere vobis ab omni auaritia Matth. 21. 10. Nolite possidere aurum, neq; argen- tum, neq; pecuniam, &c. Qui cum esset dñs omnium, & a Deo constitutus hęres vniuersorum, voluit paupertatem extre- mam, & mendicitatem assumere, adeo vt aquā cuius cōis est vsus, mendicaret. Ioh. 4. & non hřet vbi caput reclinaret. Matth. 10. Qđ & sui fecerunt, & docuerunt facere discipuli verbis pa- riter, & exemplis, sicut ab ipso fuerunt edocsi. Vnde oīa arbitra- ti sunt vt stercora. Phil. 3. Et Matth. 19. Ecce nos reliquimus oīa, &c. Dñs ēt pręcepit Moy si, vt eligeret viros potentes, & ti- mentes Deum, & qui odiret auaritiām. Exo. 18. Item hoc idem docet sapientia Philosophorum, ait. n. Plato. Nō est dignus Deo, qui opes non contempserit. Ideo Philosophi, vt sapientiam ac- quirerēt, cuius melior est acquisitio negociatione auri, & argēti, diuitias, & occupationes terrenas contēperunt, vt sapientię libe- rius vacarēt. Vt patet in Bragmannis, qui fuerūt nudi sapientes vtentes gramine pro lecto, siluis pro tecto herbis, & radicib. pro alimento, aqua fluminis pro stis medicamēto. Irē Hier. de quo- dam Philosopho refert, qđ cum ad Philosophandum proficiscer- etur Athenas, magnum pōdus auri secum ferens, consideris, qđ non posset sif possidere aurum, & virtutes, illud a se proiecit di- cens. O diuitię abite, pcul a nobis. Aliud exemplū, de Dyoge-

Tomus Tertius.

Ff

nc,

Speculum Morale Vincentij.

ne, q̄ in dolio degens locupletem ducebat paupertatē, ad quem quidam aulicus cū mundaret olera sua accedens ait. Tu cū sapiens Phio. sis, si mihi credidisses, & regib. seruire voluisses nō olera tua lauares, sed in aula sumus princeps mecū maneres. Cui r̄ndens ait. Et si mihi credidisses, & paupertate medicoriter vti voluisses, non oporteret te regib. adulando mentiri. Hic ēt cum vidisset quendā cū manib. haurientē aquā, & bibere ad fontem ait. Nesciebā naturā dedisse mihi cyphū, & paruulū vas cū quo aquā bibere solebat ad lapidē fregit. Tertiū qđ dissuadet auaritiā est mortis meditatio, q̄ subito oīa aufert. Luc. 12. Ponit exemplū de diuite, qui dicebat. Aīa mea multa bona hēs, &c. Cui r̄ndit dñs. Stulte hac nocte aīam tuā reuertente te, nullas tibi dantes inducias, & q̄ congregasti cuius erūt. Prou. 11. Nil proderūt diuitiæ in die vltionis, &c. Poeta. Defunctūq; leues nō comitantur opes. Eccles. 41. O mors, q̄ amara est memoria tua hōi iniusto pacē habēti in substitiis suis. Bern. Mundus inexorabilem constituit ianitorē. s. mortē, q̄ de oib. rebus nihil asportari permittit, sed p̄tīm, nihil est qđ nulla mortis angustia poterit retineri. Aug. Auariūz morb. nunq̄ melius cōpescit, q̄ cū dies mortis meditat. Hiero. Facile contēnt oīa qui se semper cogitant moriturū. Itē Hiero. Si hēas sapientiā Salomonis, & pulchritudinē Absalonis, si fortitudinē Sansonis, longuitatē Enoch, diuitias Cresi, p̄tātem Octauiani, fecunditatē in sobole Gedronis, agilitatē Azaelis, strenuitatē Lelij, successum Alexandri, delicias Afueri, grām Titi, quid tibi p̄dest si caro des vermib. aīa Demoniibus cū diuite Epulone in æternū crucianda, & cōcremanda? Diuitiæ ēt relinquunt crudelib. successorib. Ad hoc multa hñr exēpla supra de morte. Nota, q̄ in morte, oīa vt somniū euanescent. Pl. Dormierūt somnū su. &c. Quarto detestandā oīdunt auaritiā damnorū occasio, vel incurso. Innumerabilia namq; mala oriunt ex auaritia, quæ cū breuitatis p̄nt sub istis quatuor comprehendit, q̄ sunt. Infirmas abscindenda. Fatuitas irridenda. Iniquitas detestanda. Calamitas formidanda. Primo qđem ex auaritia nascitur, vel potius ipsa est infirmitas valde grauis, & periculosa, multas condōnes, & circūstantias malas hñs. Eccles. 5. Est infirmitas pessima, quā vidi sub sole diuitiæ congregatæ in manu dñi sui. Periculosa quidem est, quia ducit in multa pericula, sicut periclitans in mari uehementer adhærēt his quæ p̄nt apprehendere, sic auari amore fortissimo t̄p̄alib. adherentes percut eum eis. Eccles. Qui amat periculū peribit in illo. Auari ēt sunt in p̄senti in periculis fluminū, latronū, ex gñe ex gente, &c. vt d̄r. 2. Corin. 11. quia per ignem, & aquam, & fures, & alia multa periclitant. Isti cū ipsis rebus, & pertinent oīa ista. Seneca. Videt pauperem, & suspicat furem, videt diuitem, & suspicatur p̄donem, &c. Poeta. Impiger extremos currit mercator ad Indos. Per mare pauperem fugiens per saxa per ignes. In vitis pa. Sicut nemo pōt nocere ei, qui iuxta Imperatorem est, sic nec Diabolus aīam q̄ appropinquat Deo, cuius aut sensus huc atq; illuc diuersus est, & vertit facillimē, aīam illius inimicus in diuersas passiones inducit. Item periculosa est: quia multi hac laborant, qui nesciunt, iō remediū non q̄runt. Seneca. Initium salutis est notitia peccati: quia qui se peccare ignorat, corrigi non vult. Seneca. Nemo se auarū intelligit, nemo cupidum, iō ad sanitatem difficilē peruenimus, quia nos ægrotare nescimus. Item periculosa, quia multos inuoluit, omnes videlicet h̄des, & successores ad quos hñō. diuitiæ deuoluuntur. Itē periculosa, quia processu t̄p̄is non minuitur sed augetur. Seneca. Auaritia mōstro similis est, q̄ in senibus iuuenescit. Itē hæc infirmitas non solū est periculosa: sed ēt valde grauis multiplici rōne. Primo, quia reddit hōiem grauem nimis ad bñ agendū, vel grauem. i. ponderosum ad se sursum erigendū, & cōc̄ etia iudicandū. Pl. Filij hōium vsquequo graui corde. Abac 2. Iniquitas super talentum plūbi. Cum. n. t̄p̄alia sint terrena, & iō ponderosa, non est mirū si reddunt hōiem ponderosum. Abac 2. Væ qui congregat non sua. Vsquequo. & aggravat contra se densum lutū. Hoc est primum signū infirmitatis, qñ hō se sentit plus debito ponderosum. Adeo aut reddit hōiem grauem, q̄ sui ponderis grauitate ipsum ad inferiora dēscit, & quem Deus creauit erectum ad sydera ipsum ad modū bestię incuruat ad infima, vt nihil velit cogitare, diligere, loqui, vel sapere nisi terrena. Seneca. Cætera aīalia Deo proiecit ad passum, hōiem erexit ad sydera. Ouidius. Pronaque cum spectent aīalia cætera terram. Os homini sublime dedit. Isa. 51. Dixerunt aīæ tuæ, incuruare, vt transcamus, posuisti, vt terram corpus tuum, quasi viam transeuntib. s. adhærēdo terrenis. Glo. Nisi te incuruaueris Diabolus super te p̄tēnt nō habebit. Diabolus facit de hōie sicut lupus de puero, quem nutrit in spelunca, qui cum sc̄m naturam conditionis humanæ vult se erigere super pedes suos, sursum ad sydera, lupus nutritor ei p̄tēnt percudit eū in capite, vt ad terram more bestiali se p̄tēntat. Plalm. Oculos suos statuerunt declinare in terram. Ecclesia-

stici. 10. Proiecit in terram intima sua, cordis. i. amoris, & affectionis suæ, q̄ vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuū. Sic igit patet, q̄ auaritia est infirmitas grauis, q̄ reddit hōiem grauem, idest summo opere incuruat eū ad infima. Item d̄r infirmitas grauis, q̄ difficilis ad curandū, q̄ quanto medicamento maius apponit, tanto magis infirmitas augmentat, quia quo plus addunt diuitiæ t̄p̄ales cordi cupido, eo magis cupiditas adauget. Sicut quanto plura ligna igni apponunt, tanto in maiore flammam erigitur. Poeta. Crescit amor nummi quantum ipsa pecunia crescit. Item grauis est eius curatio, q̄ materia nimis adhærēt subiecto, sicut quanto materia morbi fortius adhærēt membris vitalibus, tanto difficilior est curatio morbi. T̄p̄ales autem diuitiæ nimis uehementer adhærēt cordi auaro, & ideo vix ab eo possunt auelli. Sicut qui periclitantur in mari, vel aquis currentibus, quæ quid apprehenderiunt, ita foriter tenent q̄ non p̄nt eis auferri, vnde auari vix redeunt ad p̄niam, Ecclesiastici. Qui aurū diligit non iustificabitur. Hiero. 8. Apprehenderunt mendacium & noluerunt reuerti. Sunt enim similes accipitri impinguato, qui nō vult redire ad manum reuocātis, licet ostendat ei carnes rubeas. Item similes sunt gallinis, quæ dicuntur esse surdæ in Augusto, quia passum inueniunt abundantem. Hiero. 22. Locutus sum tibi in abundantia tua, & dixisti non audiam. Item grauis est eius curatio, quia materia morbi nimis est venenosa. Cum enim temporalia male acquiruntur oibus scienter ventibus sunt venenosa, vel qñ nimis amantur, vel qñ eis hōies abutuntur. Vñ cum Constantinus Imperator distulset ecclesias, quæ prius in tribulatione fuerant, & maxima paupertate, audita est vox dicens. Hodie effusum est venenum in ecclesia Dei. Vnde sicut Cyconia nutrit pullos suos venenosos, sic auarus filios, & vxorem. Deuter. 32. Fel draconum vinum eorum &c. Similis est auarus Mitridati regi Ponti, qui obsessus a filio suo Farnate, se cum tota familia datis epulis copiosis intoxicauit. Item grauis est huius morbi curatio, quia continua. Ecclesiastici. 4. Vnus est, & secundum non habet, & tñ laborare non cessat. In die laborat corporaliter operando. In nocte vero mentaliter meditando, & frequenter etiā somnando. Item hæc infirmitas non solum est continua, sed etiam peracuta, cor. n. auari ardet vt ignis, q̄ auaritia ignis est de quo Prouer. 30. Ignis nunquam dicit sufficit. Mich. 6. Adhuc ignis in domo impij, & thesauri iniquitatis, &c. Ex hoc ardore sequitur sitis inexplebilis & insatiabilis, hic est serpens flatu adurēs, qui quos percutiebat ardo: inextinguibili, & siti insatiabili occidebat. De auaro dicitur Prouer. 13. Venter impiorum insatiabilis. Et 27. Infernus, & perditio nunquam satiantur. Sic oculi impiorum insatiabiles. De Bufone dicitur q̄ respiciens terram & timens q̄ non possit ei sufficere intrat foueam suam, & cum pede ponderat terram quam comedit. Ecclesiastici. 14. Insatiabilis est oculus cupidi. Bern. Non plus satiatur oculus auari auro, quam corpus auro. Vnde s̄m Grego. Auarus per hidropicum designat. Item hæc infirmitas est grauis pp̄ diuersas curas sollicitudinū quibus pungit, affligitur, & quasi corroditur cor auari. Ecclesiastici. 2. Peccatori dedit Deus afflictionē, & curam superfluam, vt addat, & congreget. Eodem. 5. Cunctis diebus vitæ suæ comedit in tenebris, & in cura multa atq; tristitia. Phil. Pecunia auaro supplicium est, profusio decus, patricidium p̄ditori. Math. 13. Luc. 8. d̄r diuitiæ spinæ Greg. Profecto spinæ sunt, quia aculeis sollicitudinum mentem lacerant, & pungunt corda auarorum. Sunt vt nuce vermiculosæ a vermibus corozæ, vt quædam nuce Indicæ, de quibus in hist. transmarina d̄r. q̄ sunt ad modum capitis humani grossæ, & apertæ inueniuntur plenæ serpenticibus mordacibus, i. curis malis. Sunt vt poma Sodomorū plena faulla. Hæc curæ non sinunt eos dormire. Eccles. 2. Cuncti dies eius laboribus, & ærumnis pleni sunt, nec per noctem quiescit. Ad hoc facit exemplum Dyogenis Philosophi, qui cum in via portaret pecuniam, & eam supposuisset capiti suo, vt dormiret, aduertit furem sollicitum quomodo eam furaretur dormienti. Cum autem ipse præ sollicitudine somnum amisisset, sciens appropinquantem furem proiecit ei pecuniā, dicens. Tolle miser pecuniā, & permittit me dormire. Cum quidā diues maneret iuxta cuiusdam pauperis domum, & post cœnæ suæ delicias intraret lectū suū delicatū, & mollē, vt quiesceret, occupatus diuersis curis irruentibus, diuersorū bonorū suorū, q̄ habebat in diuersis locis, eū non posset dormire, audiebat pauperē post cœnā parçā, & labore diurnū in lecto duro suavissimē quiescētē, & solatium, qđ habebat cū puero suo, & vxore. Qui inuidens eius quieti surrexit ante diem, & aperto hostio pauperis suspendit in eo bursam plenam pecunia, qui excitatus in mane cum vellet egredi domū cadentem pecuniam recepit, & eū diu deliberasset quid inde faceret, timens, ne vel vxor, vel alius ipsam furaretur ei, sinxit se pati in renib. occultans eam sub lecto suo, & iacens supra nō valebat dormire de nocte præ sollicitudine quid de ea faceret.

faceret. Cum aut diues q̄reret ab vxore pauperis, quid vir suus h̄eret, qui non audiebat vltra cantans, & illa assereret, q̄ patet in renibus ait. Ego veniā, & curabo eum. Et accedens, & pecuniā suā repetens ipsam secum deportauit, & restituta est pauperi quies pristina, sanitas, & iocunditas cū somno. Bene igit̄ diuitiæ dñr spinæ. Prouer. 24. Per agrum pigri hōis transiui, & ecce totum repleuerant vitiæ, cooperuerant superficiem eius spinæ, &c. tñ vt d̄r Iob. 30. Filij stultorum, & ignobilium esse sub sentibus delicias reputabant. Sunt contrarij auibus lucis, qui in midis suis spinas hēnt exterius, molliciem interius, vt ibi suauiter quiescant. Contra ipsi h̄nt molliciem vestium extra cū diuitiæ Epulone, intra spinas remorsionum, & tñ sunt vt rustici, qui nesciūt quiescere in molli lecto consciæ, sed in asperitate remorsionum, quīs pp consuetudinem, & moram in peccato auaritiæ non sentiunt. Hiero. Superflua cura est in his rebus cor apponere, quæ cū angustia redeunt, & obtenta paruo tpe subsistūt, subsistent sollicitudinem ingerunt, in quib. est sita corruptio, falsa detectatio, vera d. ceptio, possessæ onerant, amata inquitant, amissæ exercebant. Bern. Deūdera bonū t̄pale, semper ex ipso desiderio torqueberis. Omne bonum t̄pale originem h̄t a p̄na. Idem. Sicut spinæ degenerant, quæ non pungunt, sic diuitiæ, q̄ non asstingunt. Item grauis est, quia inordinatum efficit appetitum, quia auarus appetit nociua, sicut febricitans appetit vinū, carnes, & hm̄di, quæ sibi sunt contraria. Prouer. 1. Viquequo parvuli diligetis infantiam, & stulti ea quæ sibi noxia sunt cupient, appetunt laqueos, quibus capiuntur. 1. Thim. 6. Qui volunt diuites fieri incidunt in tentationem, & in laqueum Diaboli, & in desideria multa inutilia, & nociua. Bern. Vili ego quinq; viros, quorum primus buccis tumentibus marinam masticabat arenam. Secundus sulphureo astans lacui exalantem teterrimū fetidissimūq; gestiebat haurire vaporem. Tertius fornaci incubans vehementer accensæ micantes scintillas hyantibus ex opere faucibus lætabatur. Quartus supra pinnaculum templi relidens leuioris aure spiritum aperto attrahebat ore, & in quo minus influere videretur, ipse sibi flabello ventum faciebat, ac si totum speraret aerem deglutire. Quintus scorsum positus iridebat ceteros. Ipse quoque irridendus maxime, proprias n. carnes incredibili quodam studio fugere laborabat, nunc manū, nunc brachium, nunc alias applicans ori suo. Miratus cām sciscitans a singulis, vnam inquit esse reperio, vtique validissimam famem. Tunc macilentissimas eorum facies contemplatū recordabar Prophetiæ gementis miserabiliter, & dicentis. Aruit cor meum, quia oblitus sum comedere panem meum. Quid profunt vobis hæc inquit, quia non sunt naturales cibi, famē magis prouocant, q̄ extinguant. Per istos quinq; viros auari congruē designantur, per arenam vero fumū, ventum, & scintillas spalia figurantur, auarus ergo inordinatū appetitū h̄t, quia desiderat nociua. Item q̄a fastidit, & refugit proficua. i. cibū aīæ, q̄ est iustitia. Ioh. 4. Meus cib. est, vt faciam volūtatē eius, q̄ misit me. Bern. Panis aīæ iustitia est, & soli beati, q̄ esuriūt illam, qm̄ ipsi saturabunt. Item cib. aīæ est verbū Dei. Deut. 8. Non in solo pane vinit hō, sed in oi verbo, &c. Item cib. aīæ est Eucharistiæ sacm. Ioh. 6. Caro mea verē est cib. &c. Item cibus aīæ est contemplatio diuinæ dulcedinis, & æternæ beatitudinis. Isa. 58. Cibabo te h̄ditate patris tui Iacob. Istas delicias non gustat auarus nec appetit, quia palatum h̄t infectū. Greg. Sp̄iales delitiae cum non h̄nt in fastidio sunt, cum vero h̄nt in desiderio, tantoq; a comedente amplius appetunt, quanto ab esuriēte amplius comedunt. Item grauisima est hæc infirmitas, q̄a cor auari dilacerat, & diuidit diuersis curis, & angustijs, & facit triforem diuisionem, q̄a primo diuidit cor a Deo, q̄ est vita aīæ. Isa. 59. Iniquitates v̄ræ diuiserunt inter vos, & Deū. Itē diuidit a seipso, quia cū scriptū sit Math. 6. Vbi est thesaurus tuus ibi est, & cor tuum, qm̄ thesaurū suū h̄t hō in diuersis locis, necesse est, q̄ vna pars eius sit in vno loco, & pars alia in alio loco, quia non p̄t totum esse s̄p in plurib. locis. Osee. 10. Diuisum est cor eorū nūc interibunt. Et 1. Corin. 6. Qui cū vxore est sollicitus est, q̄ sunt mundi, quō placeat vxori, & diuisus est. Itē diuidit cor a subiecto p̄prio. Pl. Cor meum dereliquit me. Quandiu ægrotus bene sentit cor suū, & h̄t secum cor suū, spes est de conualeſcentia, qm̄ vero cor deficit desperat, quia cor est principiū vitæ cū Deo: qui cor perdidit, & vitam perdidit. De corde auari facit Diabolus sicut fecit Eiułmaddab, de corpore Nabuch. patris sui. In scholastica historia d̄r, q̄ quia p̄ suus de bestiali statu redierat ad regnum, post mortem patris timens filius ne rursus resurgeret de consilio maleficorū, diuisit corpus patris in quadringentas particulas & dedit totidem vulturib. quia dixerunt ei malefici, q̄ p̄ nunq̄ rediret, quousq; oēs illi vultures in simul conuenirent. In vitis patrū dixit quidam senex. Sicut nemo p̄t nocere eū, qui est iuxta Imperatorem, sic nec Diabolus, qui est propinquus Deo, cuius aut

Speculum Morale.

sensus huc atq; illuc vertit facillimē aiām illius Diabolus in diuersas passiones inducit. Diuidit auaritia mundū filijs suis quatuor, sicut quidam rusticus diuisit pyrū vnam, quā solā habeat in hortulo suo quatuor filijs, quorū quilibet post mortem p̄ris totam volebat h̄re, cuilibet. n. totam legauit. Primogenito dixit: Lego tibi de pyro mea qd̄ est in ea viuum ac mortuum. Et alteri dixit: Et tibi do viride, & siccum. Tertio recū, & tortum. Quarto gracile, & grossum. Sic auaritia partitur mundū. Symoniaci h̄nt de mundo viuos, & mortuos, a quibus, & pro quibus recipiunt Symoniacas extorsiones. Prædones, & Tyranni accipiunt exactiones ab arentibus pauperibus, & virentib. locupletib. Tertio aduocati, vel iudices iniqui ob iniustas causas, & iustas habentib. quos seducunt, & a quib. dona accipiunt. Vfurarij accipiunt a magnis, & paruis, grossis, & gracilibus, clericis, & laicis, rusticis, & militibus. Secundo auaritia est valde magna stultitia, & auarus manifestē stultus apparet in multis. Primo quidem noxia cupiendo, nam morte febricitantis appetit sibi contraria, & nociua. Prouer. 1. Stulti ea q̄ sibi sunt noxia cupiēt. s. laqueos quib. capti, & ligati trahunt in infernū ab infernalib. Saracenis. Sicut ductus fuit ad Alexandrum Cyrus Rex Persarū, de quo dicit Orosius, q̄ cū Alexander vicisset Persas, nec vellet eos ad pacem recipere nisi adducerent ei Cyrum dñm suum, vt de eo faceret quicquid veller. Amici sui fecerunt catenas de auro suo, quib. vinctus honorabiliter duceret ad mortem. Itē auarus accendit ignem quo comburat. Isa. 50. Ambulate in igne, quem succendistis vobis. Item spinas quib. succendat. Isa. 33. Spinæ congregatæ igni succendent. Item fatuus est auarus in acquirendo, acquirit. n. sibi miseriam, inopiam, cæcitatem, nuditatē. i. diuitias quib. efficitur miser, & pauper, & cæcus, & nudus. Apo. 3. Angelo Laodicię dices, quia diues sum, & locupletatus, & nullius ego, & tu nescis, quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus. Verē miser est, quia vt dicit Phil. Nihil infelicitas inſpiciente fortunato. In præsentis quidem miser est, quia oēs miseræ turbinū tempestatum, & oīum malorū, quæ rebus suis accidunt transeunt per cor eius: vnde dicit se cōbustū grandinarū, tempestate conuulsū, submersū, mortuū, & hm̄di. In oīs istis miserijs ipse solus est miser, quia oībus istis miserijs s̄p affligit, & sibi soli non miseret, nec suā miseriam recognoscit. Aug. Quid miserius misero non miserante se. Pl. In persoua taliū. Miser factus sum, & curuatus sum vsq; in finem, tota die cōtristatus ingrediebar. In futuro vero fiet incomparabiliter inferior. Iac. 5. Agite nūc diuices, plorate, vplantes in miserijs q̄ aduenient vobis. Prou. 14. Miseros facit populos p̄ctm̄. Nota q̄ sicut beatus est, q̄ h̄t quicquid vult, & nihil vult malē, s̄m Aug. ita miser est, qui non h̄t quicquid vult, & multa vult malē, talis est auarus: non h̄t nec h̄re p̄t quicquid vult, quia cupiditas eius est infinita, & multa contra volūtatē eius eueniūt, & iō tanto inferior, & tristior, & iō bene cōtristatus ingrediebar. Eccl̄s 5. Cunctis diebus vitæ suæ comedit in tenebris, & in curis multis, & in ærumna atq; tristitia. Eccl̄s. 14. Non satiabitur oculus cupidi, & post. Non satiabitur pane indigens, & in tristitia erit super mensam suam, vbi. s. sua consumuntur, v̄ ei, q̄ ipse cōsumatur, & q̄ omnes comedentes sua comedant eum totū. Item miser est, quia semper in labore superuacuo. Eccl̄s. 5. Laborare non cessat, non fatiāt̄ oculi eius diuitijs. Et idem. Quid p̄dest ei, q̄ laborauit in ventū. Item miser est, quia semper in timore. Deut. 18. Dabit tibi Deus cor pauidum, timebis noctē, & die latrones, & prædones. Sen. Diues videt regem, & suspicatur prædonem, videt pauperem suspicatur eum latronem. Iob. 15. Sonitus terroris semper in auribus eius, & cum pax sit, in sidias suspicat. Leuit. 27. Dabo pauorem in cordib. eorū, terrebit eos sonitus folij volant. Isa. 24. Formido, fouea, & laqueus super te qui habitator es terræ. Greg. Magna securitas nihil h̄re concupiscit̄ sæcularis nam dum ad terram concupiscendā cor inhyat, securius tranquillūq; esse non p̄t: quia aut non habita concupiscit, vt habeat, aut habita metuit ne amittat, & dum in aduersis sperat prospera, in prosperis formidat aduersa. Ambr. Pauper in pecunia, diues in conscientia, securius dormit in palea, quā diues in auro, & purpura. Alexander de seipso loquens ait. Ego inter tumultus, & formidines viuo, plurimos ex ipsis qui me custodiunt timeo, maior autem ab amicis semper mihi metus est, quā ab hostibus quos vereor, eorum constipatione custodior, diebus totis variis ḡntes persequor, & fatigo, noctibus me somnus turbat, & fatigat, timeo enim ne quis inimicus repentinus imperum in me faciat, &cetera. Item stultus est auarus in acquirendo, quia acquirit inopiam. Iob. 16. Apprehendet eum quasi aqua inopia: rest enim inops multipliciter, primo quidem inops sine ope Dei, & sine Deo est. August. in libro confes. Oīs copia quæ Deus meus non est, mihi inopia est: q̄a vt

Tomus Tertius. Ff 2 dicit

Speculum Morale Vincentij.

dicit Ansel. Animā Dei capacem nihil minus Deo implere pōt, ergo inops, quia sine Deo est, vel quia sine ope De: quia cōfidit non in Deo. Pfallit. Ecce homo qui non posuit Deum adiutorem suum, sed speravit in multitudine divitiarum suarum. Vnde cū dicit in morte. Deus adiuvā me, rōdebunt ei Dæmones irridentes eum, sicut rīderunt illi, de quo legitur in vitiſpa. Cū quidam eremita intraret civi aatem, vt venderet vasa, vidit diuitem laborantem in extremis in domo sua iacentem, & dicentem. Deus adiuvā me. Et maximam multitudinem Dæmonū ante ianuam eius accurrentium, & dicentiū, & irridentium. Nunc vis esse me mor Dei primo cum deficiat tibi dies, non est tibi portio ſpei in hoc, &c. sicut posita sunt exempla supra de inferno. Est et inops sine ope pauperum quib. nec compatit nec opitalat, vt diues epulo. Lucæ. 16. sed potius abominat eos. Eccles. 13. Sicut abominatio est superbo humilitas, sit execratio diuitis, pauper. Itē inops sine ope sui, quia diuitijs suis non iuvat se, nec conuertit eas in utilitatem suam. Eccles. 14. Oculi cupidi insatiabilis. Et post. Non satiabit pane indigens, & in tristitia erit super mensam suam. Pythagoras Philo. Brevis ætatis est nihil avaro de suo vti licere. Idem cuidam locupleti dixit. Stulte diuitiæ tuæ in te peruent paupertatiq; tibi sunt similes, cum his esuris, sitis, & algis, Fulgenius. Midas Rex Apolloniæ petijt, vt quicquid tangeret aurum fieret. Qd cum obtinuiſſet, munus in vltionem conuerſū est, cum cibis, & potus in aurum auram obrigesceret. Philo. Avarus pecuniæ cuncta deputat, & se fami dedit, & tam stultus est, vt sibi prodesse non norit. Item inops est, sine opibus materialibus, quas nō possidet, vt dñs, sed possidet, vt seruus, sicut supra dictum est, vel quia cum his earum inopiam paritur, vt supra proximè monstratū est immediatè per verba Philosophorū. Hiero. Avaro tam deest, qd hēt, qd non hēt, inops est in his: quia pecunia finita, cupiditas infinita. Seneca. Si vis te diuitem facere non est pecuniæ adijciendum, sed cupiditati deprehendū. Item in historia. Bragmannorm legit, qd cum Alexander venisset latenter cum paucis ad siluam Dandami Bragmannorū Dydascali, vt videret, & audiret nudi hoīs morēs & sapientiam, & inuenisset eū super herbam iacentem sub arbore, inter alia multa qd dixit Alexandro digna memoriæ ait. Ferocissima pestis est cupiditas, quæ solet egenos quos capit efficere, dū finem acquirendi non inuenit, sed magis quo fuerit locupletia mendicat. Boetius. Permultis indigent, qui permulta possident. Seneca. Altera cupiditatum ex sine alterius trahitur, cū hēt messem quam cupiuit, cupit hēre vbi horreum reponat, & multa alia, habita vindemia cupit hēre vasa, & celaria, habito auro cupit hēre arcem, & feram. Sic ex vna cupiditate nascuntur multæ. Item inops est opibus spiritualibus, quæ sunt virtutes, & scientiæ. Sicut dicit dñs Epō Laodicie. Apoc. 3. Dicis, qd diues es, &c. & nescis, quia es pauper, & nudus, & est causa quia cupiditas pecuniæ est in aia, quam non pōt replere res corporalis, cum ipsa sit res spiritualis, sicut nec rem corporalem res spiritualis, vt non pōt replere arcem gratia aut scientia. Ad hoc facit, qd rīdit p̄dictus Dādamus Alexandro dicenti. Doce nos aliquid sapientiæ plenum, ait Dandamus. Si ego volo acceptum a dño tibi offerre censum, ipse non hēs vbi tale munus capias. Impleuerunt. n. animam tuam auidæ ac immodicæ cupiditates, quō desiderio tuo satisfacere possum? qd totus mundus tibi seruis explorare non potuit aut frenare? Et si oīa velis possidere tantundem necesse est, vt sola ad vltimum habeas, quantum vides me iacentem occupare. Item inops est, quia sine opibus: quia vt dicit Bern. Cū opera bonorum sequuntur illos, opera malorum sequuntur illos: quia ab operibus mīx vacui sunt. Item fatuus est in acquirendo, quia acquirit vnde efficiatur cæcus. Interponit. n. terram inter cor suū, & verum solem Christum. Aug. in persona avari. Defluxi ad temporalia, & obscurati sum. P̄. Repleti sunt, qui obscurati sunt, terræ do. inquit. Thobias stercore hyrundinum excecatus est, & avarus ex acquisitione temporalium, quæ stercorea sunt iudicio Apostoli Phyl. 3. Omnia arbitratus sum, vt stercorea. 1. Mach. 2. 2. Gloria hominis iterius, & vermis. Avarus similis est Sedechi quem Nabuch. excecavit in Reblata quod interpretatur. Multa hæc, & significat multitudinem bonorum temporalium, in qua excecantur diuites, vt non videant quid agēdum. Quidam magnus magister in literatura habuit discipulum nobilem genere, qui dicebat sæpe coram magistro suo, qd ep̄i Franciæ cæci erant, qui magistrum tantum clericum non vocabant ad beneficia p̄bendarum, qui cum factus esset ep̄s, vocavit nepotes suos ad beneficia ecclesiastica, magistro contempto. Vnde cum in quadam processione clara luce esset, occurrit ei dictus magister suus cū duobus torticijs succensis, & cum causam huiusmodi facti requireret ait. Dñe hæc ideo feci, vt repellam a vobis cæcitatem quam videbatis in alijs, qui me non vocabant, quam contraxistis ex acquisitione honoris, & diuitiarum, vt non videatis in vobis di-

ues, quod in alijs videbatis pauper ante episcopatum. Item avarus nudus efficitur, quia spoliatur omnibus spiritualibus bonis. Veste gratiæ, gemmis virtutum, & thesauro gloriæ. Tob. 23. Nudus est infernus coram eo. i. cor avari, qd comparatur inferno, quia satiari non pōt. Item avarus stultus est in æstimādo, quia temporales diuitias esse veras æstimat, qd veræ diuitiæ non sunt, sed magis sophisticæ: pp qd in scriptura sacra dñr esse ventus, fumus, vmbra, somniū. Ecclā. 34. Somnia extollunt imprudētes, sicut qui apprehendit vmbra, & sequit ventum, sic qui attendit ad vasa mendacia. Aug. Nonne oīa fumus, & ventus? nonne oīa transeunt, & currunt? Væ illis, qui adhærent transeuntib. qm cum illis sūt transeunt. Nonne oīa quasi fumus præcep̄s currens in mare? Væ illis, qui in his ceciderunt, qm cum his in mare trahuntur, quia s̄m Greg. Qui labenti innititur necesse est, vt cum labente labat. Somniū dū somniat, & verum esse putat, & teneri manib. statim deficit, & non inuenit. Dan. 2. Na. uch vidit somnium, & somniū fugit ab eo: sic & diuitiæ euanescent vt somnia, & velut vmbra fugiunt. Hoc bene recognoscunt impij in inferno. Sicut d̄ Sap. 5. Quid nobis profuit superbia, & diuitiarum iactantia quid contulit nobis? trāsierunt hæc oīa tanq̄ vmbra, &c. P̄. Dormierunt somnum suum, & nihil in uen. vi. di. in mani. s̄. Petrus Alfons. dicit qd diuitib. accidit in morte sui, sicut cuidam opilioni, qui habebat mille oves, vt videbatur ei in somnio, quas cum vellet vendere, & quidam emptor vellet eas emere, volebat ei pro eis dare duo millia solidorū. Cum aut venditor nollet eas dare, nisi alium pro qualibet oves denariū superaderet, & emptor assereret nummum vltra duos solidos se non daturū, dū hoc mō litigarent, excitatus venditor vidit somnium euanescere, & se oves dictas amittere, & tunc clamauit accipe quamlibet pro duobus solidis, & nihil ei valuit, oīibus euanescentibus & emptore. Sic diuites in morte, qui in vita nolunt dimittere pauperibus, vel Deo temporalia pro æternis, nisi adsit lucrum temporale, in morte amittunt temporalia & æterna. Item ad hoc est exemplum de quodam, cui per incantationem alterius videbatur factus esse Imperator. Cum aut incantator rogaret eum, qd de dignitatibus suis aliquam ei daret, noluit ille aliquid sibi dare, pp quod incantator offensus exufflauit, & sic totū euauit, ac per hoc ille delusus, imperium & oīa de quibus extollebatur amisit. Itē avarus stultus est in eligendo, quia præfert tp̄alia sp̄ialibus, contemnens sp̄ialia & æterna pro terrenis. Ecclesiasticus. Vnus est, & sedm non hēt, nō filium, non fratrem, & tñ labore non cessat, non satiant oculi eius diēs. Cui laboro & fraudo aīam meam bonis. s̄. sp̄ialibus & æternis, quia vt dicit Bern. Stultū æstimatores de minimis maximā, & de maximis minimā curam gerūt, plāgunt. n. amissionē tp̄aliū non sp̄ialiū bonorū aut æternorū, & ad ea qd ad Deū ptinēt tergū vertunt. Sūt mulieres plangentes Adonidis mortē, qd s̄m gentiles d̄ fuisse amicus Veneris & significabat p̄ntem prosperitatē qd amat luxuria & voluptas, Fzech. 8. Sunt h̄s viginti quinque viris, qd adorabant ad ortum solis. i. p̄ntis prosperitatis, versus dorsis ad tēplū, quia auaritia p̄ntem rerū prosperitatem & ad Oriētē adorant, Deo & ecclesia cōtēptis. Ad hoc facit qd refert magister Geruasius in libro de mirabilibus terrarū, vbi dicit, qd tp̄ibus suis accidit, qd i ecclesia b̄i Ruffi Valentiniensis i voc. suū qd d̄ cellerarius, qd adeo sollicitus erat curis terrenis, qd frequētē dimittebat officiū diuinū, & maximē cū alij dicerēt: post cibū. Miserere mei De. Ipse loco eius solitus erat dicere. Laudate dñm oēs gentes, vt citius se expediret, & curis intenderet. Qui mortuus post multum tps apparuit cuidam fratri mirabiliter afflictus, & dixit cām esse suæ grauissimæ, & diutissimæ afflictionis ea quæ prædicta sunt. s̄. qd pp curas tp̄ales Dei officiū contemnebat. Sed dixit, qd si per anni spaciū fratres sui eū iuarent orationibus & maximē missis, & alijs beneficijs confidebat, qd liberaret, & hoc intimare ei si posset. Cū aut frater ille intimasset alijs, & illi ei in supradictis per anni spaciū subuenissent, apparuit in fine anni dicto fratri, cui prius cū letū vultu, asserens se esse liberatū a p̄na per suffragia dictorum fratrum. Itis, qd longè peius est tp̄alia p̄tere Deo, quem pp illa offendere non veret, sicut infra patebit. Item tp̄alia præponit sibi, quia sua tp̄alia vult hēre bona, & de hoc totam curā gerit. Aug. Adeo cæcitas mentis conualuit, & adeo obscuruit hō interior, vt oīa velit bona hēre præter seipsum. Quid est, qd nihil onerum tuarū malū vis habere? non vxorem, non filiū, non seruū, non tunicam, non caligam, & tñ vis habere vitā malā, rogo te p̄pone vitā tuā caligæ tuæ. De perditione suorū magis dolet avarus, qd de perditione Dei, & oēs passiones rerū suarū pertransiit per cor eius, tanq̄ per clypeum. De vestibus suis mundandis, & curandis frequenter curam gerit, ac de sotularibus sæpe emendandis, de aīa sua emendanda p̄ confessionem non curat. Itē stultus est disponendo, qd non sunt in sua p̄tate. s̄. de tp̄ibus futuris, & actionibus. Vnde illi, qui dicebat Lucæ. 12. Aīa mea multa bona ha-

na habes, &c. Destruam horrea, &c. ait dñs. Stulte repetent, &c. Item stultus est in reponendo acquisita non in loco tuto contra consilium dñi. Matth. 6. Theaurizate vobis thesauros in celo, non in periculofo, vbi fures, & pidones, & pericula sunt infinita, per q̄ amittete congregata ibi neceffe est Bernardus. Non est tutum imò stultum ibi thesauros reponere vbi cum indigeris non possis eos habere. Similis est auarus gallinæ, q̄ ibi oua sua deponit vnde quotidie tollunt. Sic auarus diuitias suas congregat in hoc mundo. Est vt dñs Osee quinto. Vt colūba seducta nō hñs cor sapiens, q̄ ibi nidificat, & pullos suos collocat vbi amittit eos. Sicut auarus diuitias in hoc mundo. Non sic faciebat quidam sapiens, qui q̄cunq; in hoc mundo congregauerat, amissū reputabat, & non suū. Vnde cum dñs suus quæri fecisset ab eo quantum haberet in redditibus, rñdit, q̄ tantam summam quantum in singulis annis dare confueuerat pro Deo. Cum aut̄ ille arqueret eum de maiorib; rñdit q̄ illa nō erant sua, quæ fortuna habebat in sua p̄tate, quæ. s. congregauerat in hoc mundo, quæ potius erant in p̄tate dñi sui, aut p̄cedonum q̄ sua. Sed illa verè sua erant, quæ per manus pauperum posuerat in loco tuto celi, pro quibus nec timet at fures, nec raptores, nisi propriam culpā. Tertio ex auaritia oritur imò ipsa est grauis iniquitas, sicut dñs Eccle. Auaro nihil est scelestius. Et post. Nihil est iniquius q̄ amare pecunias, quia. s. ex ipsa oritur contemptus Dei, & oīum diuinorum: hæc. n. facit q̄ auaro plus sit nummus q̄ Deus, q̄ aīa p̄pria, q̄ gr̄a, vel gloria, q̄ veritas, vel castitas, q̄ iustitia vel misericordia, q̄ pro nummo sæpe venduntur, aut deferuntur. Et qd̄ Iudas semel vendidit triginta argenteis, auaricia pro denario, vel obolo sæpe vendit. Peccatum auaritiæ grauissimum est, quia radix oīum malorum. i. Thim. 6. Radix olum malorum est cupiditas. Vnde cor auari est sicut Pantheon i. templum, & habitaculum oīum Dæmoniorum, & ideo sicut in exercitu contra illum, qui est Capiteonius principaliter est pugnandum, quia illo victo, vel occiso oēs alij faciliter deuincuntur, sic contra auaritiam quæ caput est oīum vitiorum. Sciendum aut̄ q̄ ex ipsa oritur superbia. Eccle. 40. Facultates, & virtutes exaltant cor. Et Prouer. 8. dñr opes superbæ, quæ sunt occasio superbiz Aug. Vermis diuitiarum est superbia, quia sicut vermis oritur ex ligno, vel panno, & illud corrodit, sic superbia oritur ex diuitijs, & illas consumit. Item ex ipsa oritur inobedientia: præcipuum signum reprobationis Saul vñ fuisse cupiditas, quam habuit ad p̄dam Amalech. 1. Reg. 11. Vnde dixit ei Samuel. Quare non audisti vocem dñi, sed conuersus ad p̄dam es. Item Achab, cupiditate seductus furatus est de anathemate Hiericho. Iosue. 7. sed pro illo lucro dānum terribile reportauit. Item ex ipsa oritur contemptus Dei, sicut dictum est. Item contemptus prædicationis: vnde Pharisei audientes Christum, qui erant auari contra auaritiam prædicantem deridebant eum. Lucæ. 16. Item auaritia generat irreuerentiam templi, & eorum quæ ad templum pertinent, vnde sacerdos Iudeorum, quia volebat, q̄ hoīes frequenter offerrent permittebant vendi in templo illa, quæ lege prohibebantur Matth. 21. & Mar. 11. Lucæ. 19. Ioh. 11. Item contemptum gloriæ, vnde inuitati ad cenam excusauerūt se emptores boum, & villarum, Lucæ. 14. Item auarus generat inuidiam. Prouer. 28. Qui festinat ditari, & alij inuidos, ignorat, q̄ egestas superueniet ei. Greg. Qui nihil appetit in terris aliorum profectibus nescit inuidere. Item generat prodiones, exemplum de Iuda, Matth. 26. Quid vultis mihi dare, &c. Item de Dalida, quæ pp̄ pecuniam a Philisteis promissam Sansonem tradidit, Iud. 16. Item de Symone de tribu Beniamin, qui contra Onyam sacerdotem concitauit Apollonium, & regem Antiochum, dicens gratiarum pecunijs innummerabilibus esse plenum. 2. Machab. 10. Item ex auaritia oritur ingratitude. Auarus, n. ingratus est Deo multipliciter. Primo quia Deo de beneficijs ab eo receptis gratias non exoluit, nec ad benefactorem attendit. Vnde similis est porco cui projiciunt glandes, qui nec projicientem respicit, nec vñ sibi proueniāt cogitat, nec attendit, sed proiectas comedit sine bñdictione, & gratiarū actione. Ingratus est, quia Dei beneficia non recognoscit. Ozeæ. 13. Adimpleti sunt, saturati sunt, & eleuauerūt ceruicem suam, & obliui sunt mei. & quanto plura bona facit eidem tanto magis dat eum obliuioni, minus reducit eum ad memoriam, & sic q̄to plus Deus bñdicia sua super eū multiplicat, t̄o plus ingratus efficit. Greg. Qui felicitatē q̄sitam in terris inuenit, actorem q̄ cā tribuit nō requirit Ingratus est, quia de bonis sibi datis abūdanter a Deo nō vult dare datori suo petēti p̄ pauperē, vel si dat inuitē eū t̄dio, & frequenter eū vituperijs, & contumelijs pauperi irrogatis, nec solū dare recusat, verū etiam ad vsurā census mutare. Aug. Da mihi, de eo qd̄ dedi tibi, de meo q̄ro, da & reddā, habuisti me largitorē habēte seneratorem, pauca mihi das, plurima tibi reddam, spalia das, æterna retribuam. Bern. Quid infaniz est, q̄ cum dñs hoīes simpla relinquere pro cen-

tuplis? vbi est cupidus? vbi est auarus? vbi ambitiosus? vbi acquiritor huius sæculi ingratus est, quia quanto plura bona fecerit ei Deus, tanto minus timet eum offendere, & minus ei reputat se teneri, & de beneficijs Dei magis eum impugnat. Deut. 32. Incrassatus est dilectus, & recalcitrauit. Item auaritia gñat iram, contentiones, seditiones, & guerras. Gen. 13. Erat sūba eorum. i. Abraham, & Loth multa, & non quibant cōiter habitare, facta est aut̄ contentio inter pastores eorum. Item Gen. 26. Postquam Isaac locupletatus est, pastores eius, & vicinorum suorum, iurgari ceperunt. Seneca. Quietissimè viverent hoīes si ista duo p̄nomina de medio tolerentur. Meum, Tuum. Item in chronicis. Alexander cum paucis inuasit quasi totum mundum, quia hi habebant p̄ oculis aurum, partiq; sunt diuitias totius Orientis, q̄ prouocabant eos ad prælia. Item cupiditas auri, & argenti acquirendi prouocat guerras. Legit̄ in chronicis, q̄ temporib; quarti Henrici Imperatoris Guillis Dux Normanniæ cum Richardo, & Guichardo occupauit Syciliam, & Calabriā, & Apuliam, quæ cum esset dux probus & pauper per hanc viam prouocauit sibi auxiliares, fecit. n. equos suos, & suorum ferrari clauis argenteis, innuentes terram illam opulentissimam, & abundantem in argento. Qd̄ videntes Normanni, Francigenæ, & Burgundi prouocati sunt ad sequendum eum pp̄ lucrum. Cum aut̄ duxisset eos in Apuliam, fecit fieri denarios de corio, quibus utebatur exercitus eius pro argenteis, cū eis expugnans Danos, Græcos, & Parthos, de quorum spolijs larga dedit stipendia de Argēto, & pro coriatis denarijs fecit argenteos. Item generat tristitiam Matth. 19. Adolefcēs audiens. Vade, & vende oīa, q̄ hēs, & da pauperib; abijt tristis, multas. n. habebat possessiones. Aug. in Ench. Sine dolore res non amittitur quæ cum amore possessa est. Item facit homines nimis tenaces. Sicut enim dicit Ber. Auari similes sunt illis, qui periclitantur in mari, qui rebus quas apprehendunt ita vehementer adhærent, q̄ ab eis separari non possunt, sed periclitantur cum eis. Eccle. 14. Viro cupido, & tenaci sine ratione est substantia. Similes sunt Tygridibus, de quibus in historia transmarina dicitur, q̄ aurum custodiunt, & eo non vtuntur. Sunt etiam similes canis super fascem feni, qui nec ex eo comedit, nec animalia de eo comedere sinit. Similes sunt auari Lilio pertinaci Imperatori, de quo dicitur in chronicis, q̄ cum esset in vita priuata ita tenax erat, & parcus, q̄ dimidium lactucam in mensa sua aponebat. Item contra cupidos, & tenaces dicebat magister Iacobus de Vitriaco, q̄ quidam tm̄i quandam passillum seruauit, q̄ cū aperiretur exierunt inde mures coram hospitijs suis. Quidam potius dimitunt res putrescere, & dant potius meliorem partem canibus, & gallinis, q̄ pauperib; Tob. 20. Nihil remāsit de cibo eius, propterea nihil remanebit de bonis eius. Item quidam tamdiu retinent vestimenta sua, q̄ nulli vñ apta sunt, & ita defraudant pauperes, & faciunt de capa vsitata tunicam, post caligas, post sacco, ita q̄ nihil cedit in vsus pauperum. De quodam tali dicebat idem, quod cum esset in congregatione militū, & diceret seruienti suo, affer mihi capam meam foratā, & ille nō inueniret tā cito, iter multas vestes de quib; p̄ticia erat one rata, ait dñs. Fili meretricis nō cognoscis tuā. Cui rñdit iratus. Ita dñe, trāfacti sunt septē anni. Qd̄ audientes alij riserunt. Item generat iniustitiam, vnde iudices & p̄lati summè deberēt eam odire, propter quod signanter dicit Iethro. Exod. 18. Prouide de omni plebe viros, &c. in quibus sit veritas, & qui oderint auaritiam, & de filijs Samuelis dicitur. 1. Reg. 8. Declinauerunt post auaritiam, acceperuntque munera, & peruerterunt iudicium. Item Menelaus per pecunias quas promisit Antyocho obtinuit summum sacerdotium, deinde per vasa de templo furtiue sublata, quæ dedit Andronico fecit Oniam occidi, tandem apud regem Antiochum accusatus corripit eum pecunia, & contra accusatores fecit prof. rri mortis sententiam. 2. Mach. 4. Item neq̄ ille Menelaus propter eorum qui in potentia erant auaritiā permanebat in potestate, crescens in malitia, & ad insidias ciuium. 2. Mach. 3. Item cum quidam Iudei de mandato Machabæi considerent duas turres, in quibus erant inimici gentiles, accepta pecunia quosdam effugere permiserunt, quos Machabæus tāquam proditores & fratrum venditores interfecit. 2. Mach. 11. Itē non solum non reddit auarus vel restituit alienū, immo diripit alienum. Auaritia enim generat furta, rapinas, fraudes, iniurias, & homicidia. Mich. 6. Nunquid iustificabo stateram impiam, & faccelli diuersa pondera dolosa in quibus diuites eius repleti sunt iniquitate? De rapinis dicitur Ecclesiastici. 13. Venatio Leonis Onager in eremo, sic pascua diuitum sunt pauperes, ideo semper esuriunt & macilentī sunt, quia de rapina viuūt, vt mergi, & milui, & lupi. Dicitur quod omnē animal viuens de rapina macilentum est. Prouer. 11. Alj diuidunt propria & ditiores sunt, alj rapiunt aliena & semper in egestate sunt &c. Item pp̄ adhærentiam cum spalibus, & tenacitatē vix induci p̄nt ho-

Speculum Morale Vincentij.

mines ad reddendū, vel restituendū alienū, licet dicat Matth. 18. Redde, qđ dēs, iō quia non vult tradet̄ tortorib. sac. 5. Ecce merces operatorū vestrorū, qui mēstrerūt regiones vras. qui fraudati sunt a vobis clamant, & clamor eorum in aures dñi Sabaoth introiuit. Sicut vasa Diaboli, & os, vel puteus inferni, qđ defacili recipiunt, sed non de facili emittunt. Item sunt sicut quoddam vas testum, qđ Gallice dī Tyrelire, qđ per parua aperturam recipit de facili monetā, sed non emittit, aut reddit nisi per fracturā. Sic auari cū sentiunt fracturā mortis percipiunt clamores pacificari non ante. Multū per auaritiā sic vehemēter emungunt diuersis iniurijs calumnijs, & fallacijs necessariū victū pauperū, qđ eliciunt sanguinem. i. vitam, quia sicut dī Prou. 30. Qui vehemēter emungit elicit sanguinē. Ecclesiastici. 34. Panis egētium vita pauperū est, qui defraudat illum hō sanguinis est, qui aufert in sudore suo panē, quasi qui occidit proximum suū. Tales sunt similes Scyniphibus, & Muscis Aegypti, qui pungunt vsq; ad haustu sanguinis, qui quanto veniunt nouiores, tanto sunt molestiores, & crudelius affligentes. Sic est de Praepositis, Balliuis, & alijs officialibus cupidis, & auaris. Item auaritia gñat saepe gulam. Luc. 16. Hō quidam erat diues, qui induebatur purpura, & bysso, & epulabatur quotidie splendide. Itē gñat luxuriam Ecclē. 47. dī de Salomone. Congregasti quasi auricalcum aurum, & vt plumbū argentum, & inclinasti femora tua mulierib. Et in legēda B. Magdalene, dī. Rerum affluentiū voluptas comitari solet. De Sodomitis quoq; dī Gen. 13. & Ezech. 16. Hęc fuit iniquitas Sodomę, sauritas panis, & opium. De criminib. qđ solet auaritia gñare dicit Aug. Quę est ista auaritas concupiscentia, cum ipsę bestię modū teneant, tunc n. rapiunt cum esuriūt, parcunt prędę cum saturitatē sentiunt, sola auaritia diuitiarum insatiabilis, nec Deū timet, nec hōes reueret̄, nec patri obedit, nec matrem agnoscit, nec fratri obtemperat, nec amico fidem seruat, viduam opprimit, pupillum inuadit, liberos in seruitutem reuocat, falsum testimonium profert, res miserorum occupat, quasi si nunquam morerentur auari. Quarto ex auaritia sequitur horrida calamitas. Primo quidē in morte, quia morte diuissima moriuntur auari. In dolore maximo consueuerunt mori diuites, qđ violenter, & oīno contra voluntatem eorum auellent̄ a reb. nimis ardent̄ amatis. Ecclē. 11. O mors, qđ amara est memoria tua homini iniusto, & pacē habenti in substantijs suis. Si memoria mortis est amara, multo magis eius p̄sentia. Achor, qui memo p̄ auaritiā tulit de anathemate, a populo lapidatus interiit. Acham vineam Naboth concupiuit ipsum occidit, & ipse turpi morte percussus est. Iudas dñm vendidit, & ipse laqueo se suspendit. Ananiam, & Saphiram mors subita, & improuisa extinxit. Seclo auaris maior erit, calamitas in iudicio, qđ de oib. oportebit eos reddere rōnem, & dñs iram suam ostēdet eis. Psal. Tunc loquetur ad eos in ira sua, &c. Matth. 25. Esuriui, & non deditis mihi manducare, &c. Zach. 1. Ira magna irascar super gentes opulentas. Iaco. 5. Agite nunc diuites. plorate vultantes in miserijs, quę aduentur vobis. Glo. Nescis miser cum thesauro thesaurum iracundię Dei pariter tibi accumulari. Bern. Quid tibi insipientis deliciae sapunt? quid diuitiæ cęcos oblectant oculos, quibus tam graue tibi mercaris iudicium, tam durę te obligas rationi. Vniuersa siquidem vsq; ad quadrantem nouissimū exigeris Tertia sequitur calamitas longē maior, quia finaliter excluduntur a regno, quia gloria futura non admittit auaros. 1. Corin. 6. Auari regnum Dei non possidebunt Eph. 5. Auarus nō hēt hereditatem in regno Christi, & Dei. Matth. 19. Mar. 10. Difficile est confidentes in diuitijs regnum Dei intrare. Facilius est Camelum intrare per foramen acus, quam diuitem in Regnum cęlorum. Similiter idem Luc. 18. Foramen acus erat porta in Hierusalem, quę dicebatur porta acus, per quam non intrabant cameli, nisi inclinati, & exonerati a sarcinis onerosis. Sic nec diuites per angustam portam cęlestis patrię nisi exonerati ab illicitē possessis, & humiliati per pœnitentiā. Bern. Quid cameli gibbum, quid pecuniosi Iudę proditoris loculos tollis, & sarcinas. Non sic impij, non sic, angustum est foramen acus, qđ tales ingredi non permittit. Item gloria cęlestis patrię detestatur auaritiā, quę est, vt dicit Greg. oibus vna, & singulis tota, ibi nullus auarus, cum cōis oibus sit Deus, & singulis totus. Item quia cęlestes diuitiæ ibi sunt appetendę, vt dī Matth. 6. vbi neq; ergo demolitur, neq; fures effode. &c. Greg. Si diuitię appetantur, ibi feruentur, vbi perire non possunt, honores ibi appetantur, vbi nulli indigni honorantur, salus si diligitur, ibi desideretur, vbi de eius amissione non timetur, vita si diligitur ibi acquiratur vbi morte non finitur. Quarta calamitas horrenda nimis est, quia detruduntur in infernum, temporales enim diuitiæ sua grauitate deprimunt eos, & demergunt in profundum. 1. Thim. 6. Qui volunt diuites fieri, &c. quę mergunt hominem in iuterium, & perditionem. Deu. 17. Non habebit rex auri, & ar-

genti immensa pondera. Glo. ad infernum mergentia. Quidam Philosophus periclitari timens in aqua aurum, vel pecuniam quam habebat ob viaticum proiecit in aquam dicens. Ite pessimę diuitiæ malo vos submergere, qđ submergi a vobis. Nectim submergunt diuitiæ, sed etiam propter eas grauissime puniuntur auari in igne inferni, cum diuite Epulone, vbi dicere poterunt eis Dæmones, quod Parthi dixerunt Crasso Principi Romanorum, qui impugnabat eos. Cui cum promississent qđ si dimitteret impugnare eos, darent ei tantum de auro, qđ deberet sibi sufficere. Quod cum eis iurasset, & ipsi cum tenerent in munitione sua ceperunt eum, aurum buliens per os eius proiecentes, vbi sibi modicum aurum sufficere, & dicebant ei. Aurum sisti, aurum bibe. Iacob. 5. Diuitiæ vestrę putrefactę sunt, argentum, & aurum vestrum eruginauerunt, & erugo eorum in testimonium vobis erit, quę comederit carnes vestras, rauquam ignis, thesaurizatis vobis iram in nouissimis diebus. Quædam vetula sub specie sanctitatis acquisiuit multas pecunias, quia qui volebat elemosynas facere dabant ei ad erogandum pauperibus, ipsa autem implebat ollas subterraneas, quas morte subita pręuenta intactas reliquit. Cum autem inuentę essent, & innotuisset, episcopus noluit diuitem pecuniam retinere, dicens pecunia tua tecum sit in perditionem. De nocte autem vox de eius tumulo audita est: Ardeo, ardeo. Quo aperto de licentia sacerdotis inuenerunt de ore vetulę, quasi metallum ebullire, & flammam fetidissimam inde exire. Illa autem recooperta, & oratione facta, tam a Sacerdote quã a populo, non est vltcrius vox audita.

De sollicitudine.

Dist. III.

Dicō de auaritia in genere, nunc considerandum est de sollicitudine eius in speciali. Primo de inquietudine, siue sollicitudine temporalium. Secundo de astutia. Tertio de dolo. Quarto de fraude. Quinto de prodicione. Sexto de mendacio. Septimo de periurio. Octauo de furto. Nono de rapina. Decimo de vsura. Vndecimo de acceptione munerum. Duodecimo de auaritia aduocatorum. Tredecimo de symonia. Decimoquarto de proprietate claustralium. Primo itaque dicendum de inquietudine, quę oritur ex auaritia, in quantum ingerit homini temporalium rerum sollicitudinem, & curas superfluas. Sciendum autem, qđ multiplex est sollicitudo. Est enim sollicitudo commendanda, & est sollicitudo moderanda. Sollicitudo commendanda, quædam est respectu sui, quædam respectu Dei, & quædam respectu proximi. Sollicitudo respectu sui, est vehemens studium circa salutē propriam, quando scilicet homo studium applicat ad agendum pœnitentiā. Sicut dicit Apostolus. 2. Corin. 7. Quę secundum Deum est tristitia pœnitentiā in salutem stabilem operatur. Ecce enim hoc ipsum qđ contristat, vno quãtam sollicitudinem operatur in vobis scilicet de agenda pœnitentiā pro peccatis pœteritis. Item ista sollicitudo facit in homine cautelę vigilantiā, qua videlicet solliciti e sibi cauēt ne incidat in peccatum, propter quod dicitur Deut. 4. Custodi temetipsum, & animam tuam sollicitē. Multum debet homo sollicitus esse circa custodiam animę suę, ad imaginem Dei creatę Christi sanguine p̄cioso redemptę. Item quia anima est patris æterni filia, Christi sponsa, & Spiritus sancti templum facta. Vnde sicut pater habet filiam charissimam sibi diligenter, & sollicitē custodit eam, & multum zelat pro ea, sic animam Dei filiã custodię nostrę commissam, sollicitē custodire debemus. Ecclē. 42 filia patris abscondita est, vigilia, & sollicitudo eius aufert somnum, ne fortē in adolescentia tua adultēra efficiatur, &c. Item ista sollicitudo dat homini bene operandi, & merita conquerendi diligentiam, sicut exemplum nobis p̄bent artifices mundiales. Ecclē. 38. Omnis faber, & archytecus, qui noctem tanquam diem transigit, &c. Et infra, sic faber ferrarius sedens iuxta incudem, &c. Sic singulus sedens ad opus suum, & vertens pedibus suis rotā in sollicitudine positus est semper propter opus. Reuera omnes isti negligentiā nostram confundunt, quia magis sunt solliciti de suis operibus propter vltimū corporis acquirendum, quam nos de meritis acquirendis propter salutem animę, & æternum p̄mium assequendum. Item debemus esse solliciti de his quę pertinent ad Deum. Ad hęc autē sollicitudinē inducit nos timor diuinę æquitatis. Vnde Iob. 23. Considerans timore sollicitor. Itē amor diuinę bonitatis. Mich. 6. Indicabo tibi homo quid sit bonum, & qđ dñs requirat a te, vtique facere iudiciū, & diligere misericordię, & sollicitum ambulare cum Deo tuo, cum Deo enim ambulat homo per amorem. Item Rom. 12. Sollicitudine non pigri, spiritui feruentis, domino feruientes. Item honor diuinę Maiestatis, debet enim homo sollicitus esse de his, quæ ad honorē Dei pertinent. 1. Corin. 7. Qui sine vxore est cogitat, quæ Dei sunt, quomodo placeat Deo. Et Iosue. 23. Estote solliciti, vt custodiatis cuncta quę scripta sunt, &c. Item debemus esse solliciti de his qđ pertinent ad proximum, vt videlicet exhibeamus, & sol-

liciti e

Neque conferuimus conexione conuientib. subuentione indigentib. cōpationem patiētib. directionem oberrantib. De primo. Eph. 4. Solliciti seruire unitatem spiritus in vinculo pacis. Huius connexionē pacis, & concordia, quæ dēt esse in corpore Christi mystico cōdit Apost. 1. Corin. 12. exemplo corporis humani dicens. Non pōt oculus dicere manui, opera tua non indigeo, aut iterum caput pedib. non estis mihi necessarii, &c. Sequitur. Non sit scisma in corpore, sed pro inuicem sollicita sint mēbra, & siquidem patitur vnum membrum cōpatiunt oīa membra, siue si p̄loriatur vnum membrū congaudent oīa membra. De secdo Luc. 10. dī Marthæ, dño, & Apollolis tanq̄ pauperibus ministrant. Martha Martha sollicita es, & turbas erga plurima, &c. Et Tho. 1. Pergebat per oēm cognationem suam & monita salutis dabat eis, dabatq; unicuiq; prout poterat de facultatib. suis, esurientes alebat, nudisq; vestimenta p̄bebat, & mortuis atq; occisis sepulturā sollicitus exhibebat. De tertio. 2. Mach. 15. Erat eis pro vxoribus, & filijs; itemq; pro fratribus. & cognatis minor sollicitudo: maximus vero & primus p̄ sanctitatem timor erat tēpla. Et Luc. 7. Centurionis cuiusdam seruus malē habens erat moriturus, &c. Sequitur. Misit ad Iesum seniores Iudeorū. At illi cum venissent rogabant eum sollicito: dicentes ei, quia dignus est, vt hoc illi præstes, &c. De quarto. Ro. 12. Qui præest in sollicitudine, ad hoc n. præcipue tenentur prælati ex officio, idē dicebat Apost. 1. Corin. 11. Præter illa quæ extrinsecus sunt instantia, mea quotidiana, sollicitudo oīum ecclesiā. Item est sollicitudo moderanda. s. sollicitudo rerum tpalium, moderanda dico, quia licet dñs videatur cam oīno, & funditus inhibere, dicens Matth. 6. Nolite solliciti esse aut vtrā dicentes. Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur, quæ tñ vtr̄ esse maxime necessaria. Et Apost. 1. Corin. 7. Volo vos sine sollicitudine esse. Tñ nec dñs nec Apostolus interdicit oēm prouisiōnem rerum tpalium necessariam sustentationi humanae, q̄ videlicet est per laborium, vel per artificium, vel per iustum lucrum, sed sicut dicit dñs Matth. 6. Ego dico vobis non iurare oīno, nō quia iurā oīno, & in oī casu sit illicitū, sed pp̄ abusum, & peruria quæ passim incurrunt hoīes, & pp̄ irreuerentiam qua sine necessitate, vel cā diuini nomen assumit, prohibet dñs iurānti consuetudinem, vel potius contraprelam. Ita sollicitudinem tpalium rerum, v̄ dñs gñaliter p̄hibere. Sed sicut dicit Hiero. Labor exercitatus est sollicitudo tollenda, s. superflua animum inquietans, v̄ de sciendum, q̄ sollicitudo rerum tpalium tripliciter pōt esse illicita. Vno quidem modo ex parte eius de quo sollicitamur, s. si p̄alia tanq̄ finem queramus, v̄ de & Aug. dicit in lib. de operibus monachorum, cum dñs dicit. Nolite solliciti esse in cōsummatione, hoc dicit, vt non ita moueantur, vt pp̄ ista faciant quicquid in euangelij predicatioe facere iubentur. Alio modo pōt esse tpalium sollicitudo illicita, pp̄ superfluum studium, qd̄ apponitur ad tpalia, procuranda, pp̄ qd̄ homo a sp̄ialibus q̄libas principalibus inferuire dēt, recrahitur. Et idē Marth. 3. dī. q̄ sollicitudo sæculi suffocat verbum. Tertio modo ex parte timoris superflui, qñ aliquis timet ne faciendo, qd̄ dēt, necessaria sibi deficiant. Qd̄ dñs tripliciter excludit. Primo pp̄ maiora beneficia homini p̄stita diuinitus p̄ter suam sollicitudinem. s. corpus, & animam. Secundo pp̄ subuentionem, qua Deus animalibus, & plantis subuenit abiq; opete humano scdm̄ proportionem eorū naturæ. Tertio ex diuina prouidentia, pp̄ cuius ignotantiam gentes circa tpalia bona querenda principalibus sollicitantur, & idē cōcludit, q̄ principalis nra sollicitudo dēt esse de sp̄ialib. bonis sperantes, q̄ sp̄alia nobis prouement ad necessitatem, si secerimus, quod debemus. Est ergo huius sollicitudo moderanda, & oīs cura superflua excludenda: quia sollicitudo huius atq; facit in hoīe cordis assidionem, sicut dī Eccl. 1. Peccatori dedit Deus afflictionem, & curam superflua, vt addat, & congreget, &c. Sequitur. Sed hoc vanitas, & casta sollicitudo mentis. Et ihidem parum ante. Oēs dies eius, sc̄cupidi laboribus, & erumnis pleni sunt, nec per noctem mente requiescit. Et Hier. 49. Pra sollicitudine requiescere non potuit. Secdo facit in corde diuisionem, & circa sp̄ialia, vel diuina distractionem. 1. Corin. 7. Qui cum vxore est sollicitus est q̄ sunt mundi, quō placeat vxori, & diuisus est. Vnde animus hoīs quanto magis est terrenis rebus sollicitus, tanto fit circa sp̄ialia minus aptus. Tertio causat in corde diuini verbi quasi sp̄ialis seminis suffocationem Matth. 13. Sollicitudo sæculi iustis, & fallacia diuiciarum suffocat verbum, & sine fructu efficitur. Quartō causat in corde turbationem, quia non semper obtinent solliciti, quod intendunt, sed sæpe decidunt a spe sua. Sicut dī Prou. 11. Exp̄tatio sollicitorum peribis. Et Hier. 42. Fames pro qua solliciti estis adheret vobis. Vnde. 1. Mach. 6 dī. de Antiocho.

Expauit, & commotus est valde, & decidit in lectum, & incidit in languorem præ tristitia, quia non est factum sicut cognabat. Et sequitur. Recellit somnus ab oculis meis & concidi, & corui in corde sollicitudine. Quinto inducit æternam damnationem. Vnde Baruch 3. Vbi sunt principes gentium qui argētum thesaurizant, & aurum, in quo confidunt homines, & non est finis acquisitionis eorum, qui argentum fabricant, & solliciti sunt exterminati sunt, & ad inferos descenderunt.

De astutia. Dist. III.

Deinde considerandū est de astutia. Videndū est ergo qd̄ sit, & vtrum sit peccatum. Sciendum est autem q̄ sicut prudentia est recta ratio agibilium, ita scientia est recta rō scibilibium. Contingit aut̄ dupliciter peccare contra rectitudinem scientiæ in sp̄. culatiuis. Vno modo quando ratio inducitur ad aliquam conclusionem falsam, quæ apparet esse vera. Alio modo ex eo q̄ ratio procedit ex aliquibus falsis, quæ videntur esse vera, siue sint ad conclusionem veram, siue ad falsam, ita etiam aliquod peccatum dupliciter potest esse contra prudentiam huiusmodi similitudinem cum ea. Vno modo, quia studium rōnis ordinatur ad finem, qui non est verē bonus sed apparens, & hoc pertinet ad prudentiam carnis, de qua inferius dicitur. Alio modo in quantum aliquis ad finem alium quem consequendum, vel bonum, vel malum vritur vijs non veris, sed simulatis, & apparentibus, & hoc pertinet ad astutiam. Vnde patet q̄ astutia est quoddam peccatum oppositum prudentiæ distinctum a prudentia carnis. Sciendum tamen q̄ sicut Aug. dicit in 4. lib. contra Iulianum. Sicut prudentia quandoque in malo accipitur ad usum. Luca. 15. Filij huius sæculi prudentiores filiis lucis in generatione sua sunt. Ita quandoque ponitur astutia in bono improprie Prouer. 1. Parabolæ Salomonis, &c. vt detur paruulis astutia. Et Prouer. 14. Astutus omnia agit cum consilio. Sed vtrobiq; ponitur pro prudentia, & astutus ponitur pro prudente.

Deinde considerandū est de dolo. Videndum est ergo quid sit dolus. Et sciendum, q̄ sicut patet ex prædictis ad astutiam pertinet assumere vias non veras, sed falsas, simulatas, & apparentes ad aliquem finem consequendum, siue bonum siue malum. Assumptio aut̄ huiusmodi viarum pōt considerari dupliciter. Vno modo in ipsa cogitatione huiusmodi viarum, & hoc proprie pertinet ad astutiam, sicut & excogitatio reftarum viarum ad debitum finem, & pertinet ad prudentiam: Alio modo pōt considerari huiusmodi viarum assumptio, scdm̄ executionem, & hoc proprie pertinet ad dolum, & id̄ dolus importat executionem astutia. Et sicut astutia proprie accipitur in malo, abusus aut̄ ponitur in bono, ita & dolus, q̄ est executio astutia scdm̄ illud 2. Corin. 12. Cū essem astutus dolo vos cepi. Sciendum aut̄ q̄ dolus p̄cipue consistit in verbis, scdm̄ illud Psal. Linguis suis dolose agebant: q̄ executio astutia ad decipiendū aliquē primo, & principaliter fit per verba q̄ p̄cipuum locū obtinent inter signa, quib. hō aliquod significat alteri. Sicut dicit Aug. in lib. de doct. Christ. & ideo dolus maxime attribuitur locutioni. Contingit tñ doli esse in factis, scdm̄ illud Ps. Vt dolus facerent in sensu eius. Est et̄ dolo in corde, scdm̄ illud Eccl. 19. Interiora eius plena sunt dolo. Et Prouer. 22. Dolus in corde cogitantium mala, sed hoc est secundū quod aliquis dolos excogitat, scdm̄ illud Ps. Dolos tota die meditantur.

De fraude. Dist. V.

Deinde considerandū est, de fraude. Est aut̄ fraus proprie perceptio alterius per factum. Vnde fraus est executio astutia, sicut & dolus. Sed in hoc differre vtr̄, q̄ dolus importat executionem astutia vniuersaliter siue fiat per verba, siue per facta, licet primo, & principaliter importet deceptionem, quæ fit per verba, fraus aut̄ magis proprie pertinet ad executionem astutia scdm̄ q̄ fit per facta. Hoc v̄. lo dicendū est sp̄aliter de fraudulentia, q̄ committitur in emptionib. & venditionib. & circa hoc quænt quinq; Primo vtrū licitū sit homini rē suam vendere plus q̄ valeat. Secundū vtrum venditio reddat iniusta, & illicita, propter defectum rei venditæ. Tertio vtrum venditor teneatur dicere vritiam rei venditæ. Quarto vtrum negociando liceat alicui rem vendere quam emit. Quinto q̄ mouent ad fraudis vritū defectus. Primo ergo videndū est, vtrū liceat alicui rem suam vendere plus quam valeat. Dicendum q̄ scienter adhibere fraudem ad hoc, q̄ aliquid plus iusto precio vendatur, oīno p̄t̄m̄ est, in quantum aliquis decipit proximum in damnum ipsius, vnde & Tullius dicit in libro de offic. Tollendum est ex rebus contrahendis omne mendaciū, nō licitatem venditor, non q̄ cōtra se licite emptor apponet. Si aut̄ fraus deficit, tñ de venditione & emptione dupliciter loqui possumus. Vno modo sc̄m se, & secundū hoc emptor & venditio videt̄ esse introducta pro cōi utilitate vtriusque, dum sc̄m vni indiget alterius, & econuerso. Sicut patet per philosophum in 1. Polit. Quod autem pro cōi utilitate est inducendū, non debet esse magis in grauamen vnius, quam alterius. &

Speculum Morale Vincentij.

ideo dēt fm æqualitatem rei inter eos contractus institui. Quantitas autem rerum, quæ in vltimū hominis veniunt mensuratur fm. precium datum ad qd est inuentum nummifima, vt dī in 7. Eth. Et ideo si vlt. precium excedat quantitatem valoris rei, vel conuerſo res excedat precium, tollitur iustitiæ æqualitas. Et id carius videri, vel vilius emere rem, q̄ valeat, est fm se iniustum, & illicitum. Alio modo possumus loqui de emptione, & venditione, fm q̄ per accidens transit in vtilitatem vnus, & detrimentum alterius: puta cum aliquis multum indiget habere rem aliquam, & alius læditur si careat illa, & in tali casu iustū præcium erit, vt non solum respiciat ad rem q̄ venditur, sed ad damnum, qd venditor ex venditione incurrit, & sic licite poterit aliquid vendi plus, q̄ valeat habenti. Si vero aliquis multum iuuat ex re alterius quā accepit, ille vero qui vendidit non dānicat carendo re illa, non dēt superuendere eam: quia vtilitas, q̄ alteri accrescit, non est ex vendente, sed ex condōne ementis, nullus aut dēt vendere alteri qd suum non est, licet possit ei vendere damnum, qd patitur, ille tñ qui ex re alterius accepta multum iuuatur, pōt propria sponte aliquid vendenti supererogare, qd pertinet ad eius honestatem. Notandum aut q̄ fm leges humanas, vel ciuiles, licitum esse v̄, q̄ venditor, & emptor inuicem se decipiunt, qd quidem sit in quantum venditor plus intendit vendere rem suam q̄ valeat, emptor vero minus emere. Sed leges humane nō solum hoibus virtuosis datæ sunt, sed populo, in quo sunt multi, qui deficiunt a virtute. Ideo lex humana non potuit prohibere quicquid est contra virtutem, sed sufficit, vt inhibeat q̄ destruat hominum conuictum: alia vero habeat quasi licita, nō quia ea approbet, sed quia ea non punit. Sic igitur hēt quasi licitū pœnam non inducens, si absq; fraude venditor rem suam superuēdat, emptor aut vilius emat, nisi sit nimius excessus, quia tunc et lex humana cogit ad restituendum, puta si aliquis sit deceptus vltra mediam iusti pretij qualitatem. Sed lex diuina nihil impunitum relinquit, qd sit virtuti contrarium. Vñ fm diuinam legem illicitū reputatur si in emptione, & venditione nō sit æqualitas iustitiæ obseruata, & tenetur ille qui plus hēt recompenſare ei qui plus damnificatus est, si sit notabile damnum, qd id dico, quia iustum precium rerum qnq; non est punctualiter determinatum, sed magis in quadam existimatione consistit, ita q̄ modica additio, vel minutio non v̄ tollere æqualitatem iustitiæ. Sicut aut refert Aug. 14. de Trin. dictum cuiusdam mimi fuit ab oibus acceptum. s. vile emere, & care vendere, cui consonat il lud Prouer. 20. Malum est malum est, dicit oīs emptor, & cū recesserit tunc gloriatur. Sed Aug. dicit ibidem. Minus ille vel seipsum inueniendo, vel alios experiendo, vilius velle emere, & care vendere oibus credidit esse cōe. Sed qm̄ reuera vitium est, pōt quisq; hmōi iustitiam adipisci, qua huic resistat, & vincat: Et ponit exemplum de quodam, qui modicum precium de quodā libro pp ignorantiam postulanti, iustum dedit precium. Vnde patet q̄ illud cōe desiderium non est naturæ sed vitij, & id cōe est multis, qui per latam vitiorum viam incedunt. Circa fm vendendum est vtrum venditio reddatur illicita pp vitium rei venditæ. Et dicendum q̄ circa rem quæ venditur, defectus dupliciter pōt considerari. Vnus quidem defectus fm speciem rei, & hunc et defectum, si venditor cognoscat in re, quā vendit, fraudem committit in venditione, vnde venditio illicita redditur. Et hoc est, qd dī contra quosdam Isa. 1. Argentum tuum versum est in scoriam, vinum tuum mixtum est aqua, qd. n. permixtum est patitur defectū q̄rum ad speciem. Alius aut defectus est fm quantitatem q̄ per mensuram cognoscit, & ideo si quis scienter vitatur deficienti mensura in vendendo, fraudem committit, & est illicita venditio. Vnde dī. Deut. 25. Non habebis in saculo diuersa pondera, maius & minus: nec erit in domo tua modius maior, & minor. Et postea subditur. Abominatur. n. dñs eum, qui facit hoc, & aduersatur oēm iniustitiam. Tertius defectus est ex parte qualitatis, puta si aliqd infirmum vendit, quasi sanum, qd si quis scienter fecerit, fraudem committit in venditione: Vnde est illicita venditio. Et in oibus talibus non solum aliquis peccat iniustam venditionem faciendo, sed et ad restōnem tenetur. Si vero eo ignorante aliquis prædictorum defectuum fuerit in vendita, venditor quidem non peccat, sed facit iniustum materialiter, non tñ eius operatio est iniusta, tenetur tñ cū ad eius notitiam peruenierit, damnum recompenſare emptori. Et qd dictū est de venditore, est intelligendum ex parte emptoris. Contingit .n. venditorem credere rem suam esse minus p̄ciosam, q̄rum ad sp̄m. Sicut si aliquis vendit aurum loco auricalci, emptor si illud cognoscat iniuste emit, & ad restōnem tenetur. Et eadem rō est de defectu qualitatis, & quantitatis. Sciendum aut q̄ aurum, & argentum, non solum cara sunt pp vtilitatem vasorum, quæ ex eis fabricant, aut aliorum hmōi, sed et pp dignitatem, & purgationem suā ipsorum. Et id si aurum vel argentum, vel ab al-

chimis factum, veram speciem non habeat auri, & argenti est fraudulenta, & iniusta venditio, p̄sertim cū sint aliquæ vtilitates auri, & argenti veri fm naturalem operationem ipsorum, quæ non conueniunt auro per alchimiam sophisticatum. Sicut qd hēt proprietatem lætificandi, & contra quasdam infirmitates medicinaliter iuuat, frequentius et pōt poni in operatione, & diutius in sua puritate permanet aurum verum, q̄ sophisticatum. Si aut per alchimiam fieret aurum verum, non esset illicitum ipsum pro vero vendere, quia nihil prohibet artem vti aliquib. naturalibus causis ad producendum naturales, & veros effectus. Sicut dicit Aug. in 3. de Trin. de his quæ arte Dæmonum fiunt. Circa tertium videndum est vtrum venditor teneatur dicere vitium rei vendendæ. Dicendum q̄ dare alicui occasionem periculi, vel damni semper est illicitum, quis non sit necessarium, q̄ homo alteri semper det consilium, & auxilium pertinens ad eius qualemcunque prouocationem, sed hoc solū est necessarium in aliquo casu determinato, puta cum alius eius curæ subdatur, vel tñ non pōt ei per alium subueniri. Venditor aut qui rem vendendam proponit, ex hoc ipso dat emptori damnum, vel periculi occasionem, q̄ rem vitiosam sibi offert, si ex eius vitio damnum vel periculum incurrere possit: damnum quidem si pp eius vitium hmōi res q̄ vendenda proponitur minoris sit pretij, ipse vero pp hmōi vitium nihil de pretio subtrahat, periculum autem puta pp hmōi vitium vsus rei reddatur impeditus, vel noxius, puta si aliquis alicui vendat equum claudicantem pro veloci, vel ruinofam domum pro firma, vel cibum corruptū siue venenosum pro bono. Vnde si hmōi vitia scit, & non deteget, erit illicita, & dolosa venditio, & tenetur venditor ad damni restōnem. Si vero vitium sit manifestum, puta cum equus est monoculus, vel cū vsus rei, & si non cōpetat venditori pōt tñ esse conueniens alijs, & si pp hmōi vitium, ipse subtrahat q̄rum oportet de præcio, nō teneat ad manifestandum vitium rei: quia pp hmōi vitium emptor vellet plus subtrahi de pretio, q̄ de iure esset subtrahendum. Vnde pōt licite venditor indemnitate suæ consulere vitium rei reticendo. Notandū aut q̄ non oportet, q̄ emptor, vel venditor per præconem vitium rei vendendæ pronunciet, quia si prædicent vitium, exterrerent emptores rei ab emendo dum ignorarent alias condōnes rei in quas est bona, & vtilis, sed singulariter est dicendum vitij rei ei, qui ad emendū accedit, qui non pōt simul oēs condōnes adinuicem comparare bonas, & malas, nihil .n. prohibet rem in aliquo vitiosam in multis alijs vtilem esse. Circa quartum. s. vtrum liceat alicui rem suam carius vendere, q̄ emit. Dicendum q̄ ad negociatores pertinet commutationibus rerum insistere, vt aut Phil. dicit in 1. Polit. duplex est rerum commutatio. Vna quidem quasi naturalis, & necessaria, per quā .s. sit cōmutatio rei, uel rerū, & denariorū pp necessitate vitæ, & talis cōmutatio nō ppriè pertinet ad negociatores, sed magis ad œconomos, uel Politicos, q̄ hnt puidere, uel domui, uel ciuitati, uel de reb. necessarijs ad vitam. Alia vero cōmutationis sp̄s est, uel denariorum ad denarios, uel quarumcunq; rerum ad denarios, non pp res necessarias vitæ. s. pp lucrum quærendum, & hæc quidem negociatio propriè v̄ ad negociatores pertinere. Secundum Philosophum autem prima commutatio laudabilis est, quæ deseruit naturali necessitati, scdā aut iuste vitu perat, quæ q̄tū est de se deseruit cupiditati lucri, q̄ terminū nescit, sed in infinitum tendit, & ideo negociatio scdm se considerata quandam turpitudinē habet in quantum non importat de sui rōne finem honestum vel necessarium. Lucrum tñ quod est negociationis finis, & si in sui rōne non importet aliquid honestū, vel necessarium, nihil tñ importat in sui rōne vitiosum vel virtuti contrariū, vnde nihil phibet lucrum ordinari ad aliquē finem necessariū vel honestū, & sic negociatio reddet licita. Sicut cum aliquis lucrū immoderatum, q̄ negociatio q̄rit, ordinat ad domus suæ sustentationem, vel ad subueniendum indigentibus, vel et cū aliquis negociationi intendit pp publicā vtilitatē, ne. s. res ad vitam patriæ desint, lucrum et expetit non quasi finē, sed quasi stipēdiū laboris. Cū aut dicat Christi. super Matth. Quicūque rem cōparat integrā, vt immutatam vendendo lucrēt, ille est mercator, q̄ de tēplo Dei eiecit. Et Cassiodorus super illud Psal. Qm̄ non cognouit litteraturā, vel negociationē, scdm aliam litterā. Quid est aliud negociatio nisi vilius cōparare, & carius videri, vel distrahere? Et subdit. Negociatores tales eiecit dñs de tēplo. Sciendū q̄ verbū Criso. intelligendū est de negociatione scdm q̄ vltimū finem in lucro constituit, q̄ p̄cipuē v̄, q̄n aliquis re non immutatā carius vendit. Si. n. rem immutatam carius vēdat, v̄ p̄mum sui laboris accipere, quis & ipsum lucrum possit licite intendi, non sicut vltimus finis, sed p̄pter alium finē necessariū vt dictū est. Hoc et aduertendū q̄ non quicūq; carius vendit q̄ emerit, negociat, sed solum q̄ ad hoc emit vt carius vendat. Si at emit rem non vt vēdat sed vt teneat, & postmodum pp aliq̄ causam eam vendere

Vendere velit, non est negociatio, quamuis carius vendat: potest enim hoc licite facere, vel quia in aliquo rem meliorauit, vel quia precipuū rei est immutatum, & diuersitatē rei vel tēpōis, vel periculum cui se exponit transferendo rem de loco ad locū, vel eam fieri faciendo, & scdm hoc nec emptio, nec venditio est iniusta. Item sciendum quod clericis interdicitur negociatio, quia clerici non solum debent abstinere ab his quæ sunt scdm se mala, sed et ab his, quæ hnt speciem mali, qđ quidem in negociatione contingit, tum pp hoc quod est ordinata ad lucrum terrenum cuius clerici debent esse contemptores, tum et pp frequentiam negociatorum vitia, quæ difficulter exiuntur negociator a peccatis labiorū, vt dicit Ecclesiastici. 26. Et alia causa est, quia negociatio nimis implicat animū secularibus curis, & econuerso a spūalibus retrahitur. Vnde Apłs dicit. 1. Thimo. 2. Nemo militās Deo, implicat se negocijs secularibus. Licet tñ clericis vti prima commutationis specie, quæ ordinat ad necessitatē vitæ emendo vel vōdēdo.

De fraudulētia. Dist. VI.

Sciendum autem quod fraus est multiplex. Est. n. fraus quædam commendanda. Quædam excusabilis. Quædam toleranda. Et quædam damnabilis. Fraus quidem commendanda est, quā quis proximi vtilitatem intēdens, facit aliquid ipso nesciente, quod forsitan credit illi prima facie non placere, tñ placere deberet. Sicut vxor quando clanculo facit elemosynas moderatas, quæ viro forsitan non placerent ante factum, nec ipse daret licentiam faciendi, tamen post factum placet illi, qđ ipsa fecerit, quia illa hæc faciendo procurat spūale cōmodum viri sui. Vnde et si fraus est, pia tamen est. Item si quis frānetico furetur gladium, ne ipse semetipsum lædat vel aliū, pia fraus est. Item si seruus deuotus Deo & dño suo fidelis, vtilitatem dñi sui procuret illo nesciente, vel etiam contradicente in damnum suū vituperium vel grauamē, facit dño suo fraudem, tñ pia & vtilis est dño. Ad Titum. 2. Seruos hortare dñis suis subditos esse in oibus placentes. S.licitis, & honestis, non contradicentes in his. S. qđ sunt scdm Deum, non fraudantes. i. non fraudem malam & noxiam facientes, sed in oibus fidem bonam ostendentes. Item fraus est excusabilis, qđ. s. homo bonum suum procurat sine proximi detrimento. Sicut fecerunt Gabaoñitæ Iosue. 9. qui callidē cogitates venerunt ad Iosue & filios Israel dicentes. De terra longinqua venimus, pacem vobiscum facere cupientes: Quorum fraude percepta dixit eis Iosue. Cur nos decipere fraude voluistis, &c. Similiter Iacob ex consilio matris suæ Rebecæ fraudauit fratrem suum, benedictionem paternam surripiendo Gene. 27. Venit germanus tuus fraudulenter, & accepit benedictionē tuā. Excusatur Iacob, quia hoc fecit ex pcepto sanctæ matris, & ex consilio spūsancti. Item est fraus toleranda, puta si fiat alicui iniuria vel damnum de bonis temporalibus, & non possit illa sine scandalo repetere, magis est talis fraus vel iniuria toleranda, qđ scđalatum oriatum. Vide. 1. Corin. 6. Iam quidem oīno delictum in vobis, quia iudicia habetis inter vos, quare non magis iniuriam accipitis? quare non magis fraudem patimini? Itē est fraus culpabilis, & de hac dicit. 1. Corin. 2. Nolite fraudare iniuicem. Et Mar. 10. Ne fraudem feceritis. Fraus autem culpabilis multiplex est, & committitur multis modis. Est. n. fraus, quam inducit ambitio insatiabilis. In acquirendis enim honoribus magnus est labor, magna cordis anxietas, antequam ambitiosi possint ad eos peruenire seruiunt, tribuunt, amicitias simulant, mentiuunt, adulantur, pces multipliciant, intercessores procurant, maturitatem præterdunt, iactant sciētiam, simulant sanctitatem. Vñ Dan. 11. de ambitioso dicitur. Regnum obtinebit in fraudulētia. Secundo est fraus, quam inducit carnalitas, siue quantum ad gustum, siue quantum ad tactum. Quantum ad gustum quidem, quæ gulosi & ebrioli, postquam sua turpiter expenderunt multas fraudes cōmittunt in tabernis, & ludis illicitis, & conuiujs & symbolis procurandis, vomentes esuriunt, inebriati siriunt. Similes sunt filijs Israel, qui petierunt escas aīas suis, sicut dicit in Plal. Pluit super eos sicut puluerem carnes, &c. Sequitur. Manducauerūt & sa. sunt. ni. & deside. eorum atulit eis, non sunt fraudati a desiderio suo. Sed nota quod sequitur. Adhuc escæ eorū erāt in ore ipsorum, & ira Dei ascen. super eos &c. Item de carnalitate quæ tum ad tactum non est dubium quod luxuriosi multas faciunt fraudes, vt iuenculas & simplices mulieres alliciant & seducāt, & cum eas seduxerint, multa committunt vt eas pascant, induāt, iocalia præbeant, & in sua detineant scđitate. Vnde 2. Esdræ. 8. Accipit homo gladium & vadit in via facere furta & homicidia &c. Sequitur: tñ cum furto fecerit & fraudes & rapinas amabili lucē affert. Tertia est fraus quam inducit malignitas, & hoc committit multis modis, videlicet, in cōfortijs, in consilijs, in iudicijs, & in seruitijs. In cōfortijs quidem inter amicos amorem & amicitiam simulando, & sub amicitia specie seducendo. Hic, 9. Vnusquisque se a proximo custodiat, & in omni fratre suo non

habet fiduciam, quia omnis frater supplantans supplantabit, & omnis amicus fraudulenter incedet: Fraudulenter incedit, qui fallaciter adulando seducit, vel quod deterius, & periculosius est, qui rancorem & odium reuens in corde dissimulat, & adulando amorem simulat. Prouer. 27. Meliora sunt vulnēra diligentis, qđ fraudulenta odientis oscula. Et 26. Sic ut noxius est qui immitit lanceas, & sagittas in mortē, ita vir qui fraudulenter nocet amico. Item in consilijs fraus committitur. Sicut dicitur Prouer. 12. Consilia impiorum fraudulenta. Consulunt enim quæque cōtra Deum & iustitiam ob amorem, odium, vel rancorem, vel lucrum suum, & commodum tpale. Hester. 16. Multi bonitate principū & honore, qui in eos collatus est, abusi sunt in superbia &c. Sequitur: Aures principū simplices callida fraude decipiunt. Item fraus ista committitur in iudicijs, ab aīore fraudulenter agēdo, a reo fraudem fraude propellendo. Sicut dicitur. 1. Corin. 7. Omnino delictum est in vobis, quia iudicia habetis inter vos. Sequitur. Vos iniuriam facitis, & fraudatis, id est fraudem fraude vultis repellere, & iniuriam iniuria vindicare, quod illicitum est. Quia sicut dicit Seneca, non est vitium vitio vindicandum, vnde & actor iniquus est iniuriam faciendo, & reus iniquus per fraudulētiā se defendendo, & iniuriam contra iniuriam inferendo. Ideo sequitur ibidem. An, nescitis quia iniqui regnū Dei non possidebunt. Item fraus ista committitur in seruitijs, vel quæ serui dñis suis seruunt fraudulenter, vel econuerso, serui qđ em dñis suis solent fraudens committere multis modis, quos causa breuitatis omitto. Ad Tytum. 2. dicit Apostolus: Seruos hortare, dñis suis subditos esse in oibus placentes, non contradicentes, nō fraudantes, sed bonam fidem ostendentes. Domini vero seruis suis. i. illis qui faciunt eorum opera, fraudes faciunt: non soluendo. Iacobi. 5. Agite nunc diuites, plorate, ululate in miserijs, quæ aduenient vobis, &c. Sequitur ecce merces operariorum vestrorum qui messuerunt regiones vestras, quæ fraudata est a vobis, clamat, & clamor eorum dñi Sabaoth introiuit. Vel male & tarde & non integrē persoluendo. Ecclesiastici. 34. Panis egeniū, vita pauperum est, qui defraudat illū. homo sanguinis, &c. Qui aufert in sudorem panem, quasi qui occidit proximiū suū, qui effundit sanguinem, & qui fraudes facit mercenarij fratres sunt. Magna igit iniquitas diuitum defraudare pauperes, & cōstū stipendia detinere. Super hoc Iacob conqueritur de Labā. Gen. 31. Mutauit mercedem meam decem vicibus. Sed longe maior est iniquitas, quam aliqui serui nequam cōtra suum dominum operant, defraudando qđ ei promiserant vel vouerant. Sicut patet Act. 5. de Anania & Saphyra. Vnde Anania dixit beatus Petrus. Cur tentauit Sathanas cor tuum mentiri te spūscō? & fraudare de pcepto agri? Sequitur non es mentitus hoībus, sed Deo, Ananias autē audiens hæc verba cecidit & expirauit. Similiter & Saphyra vxor eius. Et Ierem. 48. Maledictus, qui facit opus Dei fraudulenter. Opus dñi facit fraudulenter qui in eo nō Dei, sed suam gloriam querit, vel qui tardē lentē & tepido corde facit, de tali dicit Isa. 32. Loquet ad dñm fraudulēter. Quarta est fraus, vel fraudis spēs, quam inducit cupiditas, quæ consistit in cōmerijs siue contradibus exercendis. Aug. Studium auaritiæ siue fraudis proprium solet esse negociatorū. Hæc autē detestanda est multiplici rōne. Primo pp pōtorum multitudinem. Scđo pp dānorum magnitudinem. Propter necessitatem redditionis. Et pp æternitatem damnationis. Primo quidem pp multitudinem peccatorum concomitantium. Leo Papa. Difficile est inter vendentium & ementium commercium nō interuenire peccatum, immo innumera sunt pccā, quæ solent committere, puta mēdacia, iūra, piuria, verba sophistica, quibus decipiunt hoīes proferēdo. Itē de factō mala pro bonis corrupta pro sanis vendendo, numerando, mēsurando, ponderādo, & huiusmodi. Ideo dicit Leui. 19. Non decipiat vnusquisque proximum &c. Sequitur. Iusta & æqua sint pondera, iustus modius, & æquus sextarij: & ante. Nolite facere iniquū quid in iudicio, in regula in pondere, & mensura. Deutero. 25. Non habebis in sacco diuersa pondera maius, & minus, &c. abominat Deus eum qui facit hæc. Matth. 6. Nunquid iustificabo staterā impiam? & saccelli diuersa pondera. Isa. 52. Fraudulenti vasa sunt pessima, quia hnt vasa iræ Dei Scđo detestanda est fraus in commertijs pp damnorum magnitudinem. Nam pp lucra palia perdunt spūalia. Prouer. 1. Ipsi contra sanguinem suū insidiant, & molitūtur fraudes contra aīas suas. Ecclesiasticus 3. Vnus est, & scdm non habet, nō siliū non fratrem, & tñ laborare non cessat, nec satiantur oculi eius diuitijs, nec recogitat, dicēs: Cui laboro & fraudo aīam meam bonis? spūalibus. i. & æternis. Negligunt. n. missas, prædicationes, locis facris non exhibent reuerentiā, nec tēpibus. i. diebus dñicis & festiuis. Tertio detestanda est fraus in commertijs pp restituēdi necessitatē. Insanū est velle multa ptere, lucrari pauca, quæ tñ reddere sit de necessitate salutis. Leui. 6. Reddet tota quæ p fraudē voluit obtinere, quod tam

eis

eis est valde difficile, vel forsitan impossibile. Pauci sunt hodie, qui possent ad hoc induci, ut in quadruplum redderent oia, sicut dixit Zachaeus de seipso, Luc. 19. Si que defraudavi reddo quadruplum. Absque dubio in multis casibus non sufficit reddere solum simpliciter, puta quando cui debet fieri restitutio damnificatus est in vltis venditioe hereditatis, vel aliorum bonorum, & grauatus laboribus, & expensis. Quarto detestanda est fraus in commercijs propter acerbitate dñationis. Psal. Tota die iniustitiam cogitant lingua tua, sicut ho. acn. se. doli. Sequitur Propterea Deus destruet te &c. Prouer. 21. Qui congregat The sauros lingua mendacij impinguetur ad laqueos mortis. Et Apost. 14. Quicumque acceperit characterē bestie, sicut quō. nemo poterit viderē vī emere, hic bibet de vino irae Dei mixto calice eius, & cruciabit igne & sulphure, & accedet fumus tormētōrū i secula seculorū.

De mendacijs. Dist. VII.

DEinde considerandum est de mendacio. circa quod consideranda sunt quatuor. Primo quid sit, & vtrum opponat veritati, quasi semper continens falsitatem. Secundo de mendacij speciebus. Tertio vtrum omne mendacium sit peccatum. Quarto vtrum sit peccatum mortale. Circa primum sciendum quod mendacium est falsa vocis enunciatio, cum intentione fallendi. Et hanc descriptio sumitur ex verbis Aug. in libro contra mendaciam dicentis. Nemo dubitet eum mentiri, qui falsum enūciat causa fallendi. Quapropter enunciationem falsam cum voluntate fallendi prolatam, manifestum est esse mendacium. Sciendum ergo quod ad perfectam mendacij rationem tria concurrunt, scilicet quod enuncietur sit falsum, & quod sit voluntas falsum enūciandi, & iterum intentio fallendi. Tunc est falsitas materialiter, quia falsum dicitur, & formaliter propter voluntatem falsum dicendi, & effectiue propter voluntatem falsitatem imprimendi. Sed ista ratio mendacij non sumitur a formali falsitate, sed ex hoc, quod aliquis habet voluntatem falsum enūciandi. Vnde de mendacium nominatur ex eo quod obiecta mentem dicitur. Et id eo quod quis falsum enūciat credens illud esse verum, est quidem falsum materialiter, sed non formaliter, quia falsitas est propter intentionem dicentis, vnde non habet perfectam rationem mendacij. Id. v. quod sit propter intentionem per accidens est, vnde non pot. esse specifica differentia. Si vero formaliter aliquis falsum dicit, habet voluntatem falsum dicendum, licet sit verum ad quod dicitur, in quantum ipse huius actus est voluntarius, & moralis, habet per se falsitatem, & per accidens veritatem, vnde ad speciem mendacij pertinet. Quod autem aliquis intendat falsitatem in opinione aliter constituitur fallendo ipsam, non pertinet ad speciem mendacij, sed ad quandam perfectionem ipsius. Sicut & in rebus naturalibus aliquis speciem sortitur, si formam habeat, etiam si desit forma effectus. Sicut patet in graui, quod violententer sursum detinetur per descendat enim exigentiam sua sortitur. Sic ergo patet, quod mendacium dicitur & formaliter opponitur vtriusque veritatis. Circa secundum de speciebus mendacij. Sciendum quod mendacium tripliciter diuidi potest. Vno modo secundum ipsam mendacij rationem, quae est propria, & per se mendacij diuisio. Et secundum hoc mendacium in duo diuiditur. In mendacium quod transcendit veritatem in maius, quod pertinet ad iactantiam, & in mendacium quod deficit a veritate in minus, quod pertinet ad ironiam, ut patet per philosophum. 4. Eth. hanc autem per se est ipsius mendacij diuisio. Et mendacium in quantum habet opponitur virtuti veritatis, vnde dicitur est, veritas autem aequalitas quaedam est, cui per se opponit maius & minus. Alio modo pot. diuidi mendacium in quantum habet rationem culpae, secundum ea quae aggravant vel diminunt culpam, mendacij ex parte finis intenti. Aggravat autem culpam mendacij, si aliquis per mendacium intendat alterius nocumentum, quod vocatur mendacium perniciosum. Diminuitur autem culpa mendacij, si ordinet ad aliquod bonum, vel delectabile & sic est mendacium iocosum: vel vtile, & sic est mendacium officiosum siue quo intendatur iuumentum alterius vel remotio nocuenti, & secundum hoc diuiditur mendacium in tria praedicta. Tertio modo diuiditur mendacium vniuersaliter secundum ordinem, siue ex hoc addatur aut diminuat ad culpam mendacij, siue non. Et secundum hoc diuisio octo membrorum, quae dicta est. In qua tria prima quaedam membra continentur sub mendacio pernicioso, quod quidem fit vel contra Deum, & ad hoc pertinet primum mendacium, quod est in doctrina relig. Vel est contra hominem siue sola intentione nocendi alicui, & sic est secundum mendacium quod nulli prodest, & obest alicui: siue est intendatur in nocumento vnius vilitas alterius, & hoc est tertium mendacium, quod vni prodest, & alteri obest. Inter quae primum est grauissimum, quia semper peccata contra Deum sunt grauiora, ut supra dictum est. Secundum autem est grauius tertio, quod diminuitur ex intentione vilitatis alterius. Post haec autem tria quae superaddunt ad grauitate mendacij culpa ponitur quartum, quod habet propriam quantitatem siue additione vel diminu-

tone, & hoc est mendacium quod fit ex sola mentiendi libidine, quod procedit ex habitu. Vnde & philosophus, dicit in 4. Eth. quod mendax eo quod talis est secundum habitum, ipso mendacio gaudet. Quatuor vero subsequentes modi diminuunt de culpa mendacij. Nam quantum est mendacium iocosum, quod fit placendi cupiditate. Alia autem tria continentur sub mendacio officioso, in quo intenditur quod est alteri vtile, vel quantum ad res exteriores, & sic est sextum mendacium quod prodest alicui ad pecuniam conseruandam, vel est vtile corpori, & sic est septimum mendacium quod impedit mors hominis, vel est vtile ad honestatem virtutis, & hoc est octauum mendacium, in quo impedit illicita pollutio corporalis. Patet autem quod quanto bonum intentum est melius, tanto magis minuit culpa mendacij, & ideo si quis diligenter consideret ordinem praedictae enunciationis attenditur ordo grauitatis culpae in istis mendacijs. Nam bonum vtile praefertur delectabili, & vita corporis praefertur pecuniae honestas est ipsi corporali vita. Circa tertium. scilicet vtrum omne mendacium sit peccatum. Sciendum quod illud quod secundum se malum est, ex genere suo nullo modo pot. esse bonum vel licitum, quia ad hoc quod aliquid sit bonum requiritur quod oia recte concurrant, quia bonam causa tur ex integra causa: malum autem ex singularibus delectabilibus, ut dicit Lyonisius 4. c. de di. no. Mendacium autem est malum secundum se, est n. actus super indebitam materiam cadens. Cum n. voces naturaliter sint signa in se delectabilia, & indebitum est quod aliquis ore vel voce significet quod non habet in mente, vnde philosophus dicit 4. Eth. quod mendacium est per se prauum & fugiendum. Verum autem est bonum & laudabile. Vnde manifestum est quod omne mendacium est peccatum. Sicut enim dicit Aug. in libro contra mendacium. Ideo dicit Ecclesiasticus. 7. Noli velle mentiri omne mendacium. Non est ergo aliquo modo mandatum in scriptura sacra, vel aliqua scriptura canonica asseri quicquam falsum, vel scriptores eorum falsum, aliquid asserendo dixisse: quia tota praeter fidei certitudo, quae auctoritate scripturae sacrae innitur. hoc autem quod in euangelio, & in alijs scripturis sacris verba vel facta aliquorum de horum diuersimode recitant, non est mendacium. Vnde dicit Aug. in lib. de consensu euangelistarum. Nullo modo laborandum esse iudicat, qui prudenter intelligit ipsas litteras esse necessarias agnoscere veritatem, quibuslibet verbis fuerint indicatae. Et in hoc patet sicut sub iugis ibidem non debere nos arbitrari mentiri quod si pluribus rebus audierit vel viderit remissibile, res eadem non eodem modo, atque eisdem verbis fuerint indicatae. Hoc est et sciendum, quod in scriptura sacra, sicut Aug. dicit, inducuntur aliquorum gesta ex praeterita veritate, de quibus non est estimandum eos fuisse mentiosos. Siqua sunt in eorum dictis appareant, quae mendacia videntur, intelligendum est ea figuratim & prophetice dicta esse. Vnde Aug. dicit in libro contra mendacium. Credendum est illos homines, quae prophetice tribus digni auctoritate fuisse commemorant, oia quae scripta sunt de illis prophetice gestis se atque dixisse. Abraham tamen ut Aug. dicit in quoniam Gen. dicitur Sara esse sororem suam, veritatem voluit celari, non mendacium dici. Soror. n. dicitur quia filia fratris erat. Vnde ipse Abraham dicit. Gen. 20. Vere soror mea est filia patris mei, & non matris meae filia. Quae lex patris ei attinebat. Iacob vero mystice dixit se esse Elau primogenitum Isaac, quia videlicet primogenita illius de iure debebantur ei, vltus autem est hoc modo loquendi per spiritum prophetiae ad designandum mysterium, quia videlicet in omni populo, & gentibus subditus erat in locum primogeniti, sicut loco Iudaeorum. Quaedam vero commendabant in sacra scriptura non per perfectam veritatem, sed per quandam virtutis indolem, quae apparebat in eis aliquis laudabilis affectus ex quo mouebant ad quaedam debita facienda. Et hoc modo Iudith laudatur, quod quia merita est Holofemis, sed per affectum quem habuit ad saluandum populum, & per periculum se exposuit, quod et dici potest, quod verba eius veritatem habent, secundum aliquem mysticum intellectum. Rufus aduertit, quod ille qui aliquid promittit si alium habeat faciendum, quod promittit non mentitur, quia non loquitur contra illud quod gerit in mente. Si vero non faciat, quod promissum, tunc vniuersaliter agere per hoc quod alium mutat, pot. tam excusari ex duobus. Vno modo si promittit quod est manifeste illicitum, quia promittendo peccat, mutando autem propositum, benefacit. Alio modo si sint mutatae conditiones personarum vel negotiorum. Vt n. Seneca dicit in libro de beneficiis. Ad hoc quod teneat facere quod promissum, requiritur quod oia immutata permaneat. Alioquin nec sunt mendax promittendo, quia promissum quod habebat in mente, subintellectis debitis conditionibus, nec est infidelis non implendo quod promissum, quia caeterae conditiones, non extant. Vnde & Apst. non est mendax, qui non iuit Corinthum, quo se iterum esse promissum. Et dicit. 2. Cor. 1. hoc propter impedimentum quod superuenit. Item notandum quod mendacium non solum habet rationem peccati ex dano quod infert proximo, si ex sua inordinatione ut dictum est sit, non est autem licitum alicui licita inordinatione vti, ad impediendum nocuentem vel damnum aliorum, sicut non licet alicui furari, ut eleemosynam faciat, nisi hoc

te in necessitatis articulo in quo sunt oīa cōia, ideo non est licitū mendacium dicere, ad hoc q̄ alium a quocunq̄ periculo corporali vel spūali liberet. Vnde non licet hoī mentiri vt vnū liberet vel præseruet ab homicidio, & aliū a morte, vel vt virginem a corruptione, & aliū ab incestu præseruet. Licet tñ veritate occultare prudenter sub aliqua dissimulauone, vt dicit Aug. in lib. contra mendacium. Circa quartum. s. vtrum oī mendacium sit p̄t̄m mortale. Sciendum, q̄ peccatum mortale proprie est quod repugnat charitati per quam aīa viuūt Deo cōiuncta, vt dictum est. Pōt aut̄ mendacium contrariari charitati tripliciter. Vno modo scđm se, alio modo secundum finem intentum, tertio mō per accidens. Scđm se quēdam contrariatur charitati ex ipsa falsa significatione, quā quidē si sit circa res diuinas. contrariatur charitati, & ei cuius veritatem aliquis tali mendacio occultat vel corrumpit. Vnde hmoī mendacium, non solum opponit virtuti veritatis, sed et̄ virtuti fidei & religionis, & ideo hoc mendaciū est grauissimum & mortale. Si vero falsa significatio sit circa aliqd cuius cognitio pertinet ad hominis bonum, puta quā pertinet ad perfectionem scientiæ & informationem morum vitæ, sic tale mendacium in quantum infert damnum falsæ opinionis p̄ximo, contrariatur charitati, quantum ad dilectionem proximi, vñ est p̄t̄m mortale. Si vero sit falsa opinio ex mendacio generata circa aliquod de quo non refert vtrum sic vel aliter cognoscatur, tunc ex tali mendacio non damnificatur proximus, sicut si aliquis fallatur in aliquibus particularibus, contingentibus ad se non pertinentibus, vnde tale mendaciū s̄m se non est peccatum, rōne vero finis intenti aliqd mendaciū contrariatur charitati, puta quod dicitur in iniuriam Dei, quod semper est peccatum mortale, vt pote religioni contrarium, aut in nocentium proximi quantum ad p̄sonam, diuitias vel famam, & hoc et̄ est p̄t̄m mortale, cum nocere proximo sit peccatum mortale. Ex sola autē intentione peccati mortalis aliquis mortaliter peccat. Si vero finis intentus non sit contrarius charitati, nec mendacium, secundum hanc rationem erit peccatum mortale. Sicut apparet in mendacio iocoso, in quo intenditur aliqua leuis delectatio, & in mendacio officioso in quo intenditur etiam utilitas proximi. Per accidens autem quā potest contrariari charitati ratione scandali, vel cuiuscunq̄ damni consequentis, & sic erit etiam peccatum mortale, dum, si aliquis non veretur propter scandalū publice mētiri.

De periurio. Dist. VIII.

Deinde considerandum est de periurio. Circa qđ consideranda sunt duo. Primo vtrum omne periurium sit peccatum mortale. Secundo quā possunt nos mouere ad periurium detestandum. Circa primum sciendum q̄ quia de rōne periurij est falsitas seu mendacium, omne autem mendacium est peccatum vt dictum est, patet manifestē periurium esse peccatū. Quod autē falsitas sit de rōne periurij declarat sic. Actus. n. morales ex sine speciem sortiuntur, finis autē in iuramento est humani dicti confirmatio, cui confirmationi falsitas opponitur, & per hoc confirmatur aliquid dictum qđ ostenditur firmiter esse verum. Vñ falsitas directē euacuat finem iuramenti, qđ p̄nium dī, & propter hoc a falsitate p̄cipuē specificatur p̄uersitas iuramenti, quod periurium dī, & ideo falsitas est de periurij rōne. Est autē sciēdum s̄m Hieronymum super illud. Hier. 4. Iurabis in veritate, iudicio, & iustitia, q̄ quicunq̄ istorum triū defuerit periurium est, non tñ eodem ordine. Sed primo & principaliter est periurium qñ deest veritas in sermone rōne iam dicta. Secundario autē est deest iustitia, quia quicunq̄ iurat aliquid illicitum ex hoc ipso falsitatem incurrit, quia obligatus est ad hoc qđ contrarium facit. Tertio vero modo qñ deest iudicium, quia cum indifferente iurat ex hoc ipso periculo se committit falsitatem incurrendi, & sic patet periurium esse p̄t̄m pro eo q̄ de rōne eius est falsitas. Item hoc idem patet ex eius propria rōne, quia iurare est testem Deum inuocare. Quod autē aliquis Deū inuocet testem falsitatis ad irreuerentiam eius pertinet, quia per hoc dat intelligere, vel q̄ Deus veritatem non cognoscat, vel q̄ falsitatem testificari velit, & ideo periurium est p̄t̄m religioni contrariū, cuius est Deo reuerentiā exhibere. Ex hoc vterius clare patet q̄ omne periurij sit mortale, quia est illa q̄ de se sunt p̄t̄a venialia, vel et̄ bona ex genere, si in contemptū Dei sunt sunt p̄t̄a mortalia, multo magis quicquid est qđ de sui rōne pertinet ad conceptū Dei est p̄t̄m mortale, periurij autē de sui rōne importat contemptū Dei, ex hoc enim habet rōnem culpæ vt dictū est, q̄ ad irreuerentiā Dei pertinet. Vñ manifestū est, q̄ piurij ex suo genere est p̄t̄m mortale. Vnde si quis et̄ iocose piuret, sicut non euitat irreuerentiā, sed q̄tum ad aliquid magis auget, ita non excusat a p̄t̄o mortali, sicut nec a Dei contemptu. Ille et̄ q̄ ex lapsu linguæ falsum iurat, s̄ aduertat se iurare & falsum esse qđ iurat, non excusat a p̄t̄o mortali, sicut nec a contemptu Dei. Si autē non aduertat, non vñ hñc intentionem iurandi, & iō a cri-

mine periurij aliquantulum excusatur. Circa scđm sciendum q̄ erimen periurij ostendunt multa esse tum opere detestandū. Primum est quia qui peierat, fur, raptor, & sacrilegus efficitur. Fur quidem & raptor, quia nomen sanctū Dei ipso inuito & phibente in testimonium falsitatis assumit. Exo. 20. Non assumes nomē Dei tui inuaniū. Sacrilegus vero, quia res sacras inuadit, vt sub eas p̄t̄m suum faciat, sicut nomen dñi & corpus eius, & altaria & reliquias sanctorum, qđ refugiūt alij peccatores, & ipsi demones, quibus sanctum & terribile nomen eius, ad cuius inuocationem ipsi fugiunt ab obsessis. Leu. 19. Non periurabis in nomine meo. Scđm est q̄ periurus homagium dyabolo facit, & se cum manu propria dyabolo tradit. Poue. 6. Defixisti apud extraneum manum tuam. Tertium est quia sigillum summi regis & Papæ, falsificat, & ideo excōicatus, & sacrilegus est in perpetuum carcerem detrudendus, quia nomen dñi qđ datum est in testimonium veritatis, assumit in testimonium falsitatis, & confirmationē eius. Ezech. 13. Violabant me ad populum meum, pp̄ pugillū ordei, & fragmen panis mentientes populo meo credenti mendacijs. Et Isa. 52. Tota die nomen meum blasphematur. Quartū quia periurus quantum in se est Deum inuoluit in malitia sua, quia ipsum in testimonium falsitatis adducit, & ideo cōtra ipsos in iudicio testis erit. Mal. 3. Ero testis vobis maledictis, & periuris. Quintum est quia periurus excluditur a protectione diuini nominis in quod peccat, quia frustra inuocat legis auxiliū, qui committit in legem. Vnde periurus a Deo protegi non meretur. Adiutorium enim nostrum in nomine dñi. Prouer. 18. Turris fortissima nomen domini, ad ipsum currit iustus & exaltabitur. Sextum est, quia periurus repletur malis culpæ & malis p̄nē. Culpæ quidem malis repletur, sicut dī Ecclesiastici 23. Vir multum iurans replebitur iniquitate. Et ibidem. Non assuescat iurationi os tuum, multi. n. casus sunt in illa, videlicet pp̄ periurium qđ se pe sublequitur. De malis vero p̄nē quibus Deus punit sp̄aliter hoc peccatum dicitur Zach. 5. Vidi volumen volans, & cæ. & dixit dñs. Hæc est maledictio quæ egreditur super faciem omnis terræ. Sequitur, quia omnis iurans ex hoc iudicabitur & cetera, & venit ad domum furis, & ad domum iurantis in noīe meo mendaciter, & commorabitur in medio domus eius, & cōsumet ligna eius & lapides eius, vnde periuri aliquando necantur a demone aliquo vexantur. Sicut legitur in vita. b. Pantracij, sicut refert Greg. Turon. q̄ si quis periuraret, volens ad sepulchrum dicti sancti accedere voluerit antequam cancellum chori intrauerit, aut arreptus vexatur a demone, aut continuo cadens in pauimē tum vitam perdit. Item ecclesiasticæ histo. libr. 6. c. 10. legitur de Narcisso Hierosolymitano ep̄o, q̄ cum esset iustus, & rigoris tenax, quidem homines nequam timentes, ne eos suis flagitijs inueniret scientes eis non parceret, conuenientis coram auditoribus crimen infamiae ei imponunt iurando & imprecando ita esse, primus cum iuramento imprecatur q̄ igne pereat nisi ira sit, scđs, q̄ quodam morbo regio, tertius q̄ oculis amittat. Sicut autē sedente ad eremum vt vacaret contemplationi, licet Deum timentes non crederent eis contra sc̄m. Primus falsus testis a sc̄m tilla cum oī progenie sua rebus & domo & familia exutitur. Secundus ab imis pedibus vsque ad caput morbo regio consumit. Tertius hoc videns secretum pandit. & sera p̄nia lugens oculos amittit. Narcissus autē post tres successores rediens, honorifice susceptus est. Item ad idem de retentoribus legatorum, quibus s̄p̄ accidit s̄p̄ imprecantibus. Cū quidam vsurarius moreret penitens vocauit duos amicos suos rogans eos, vt ipsi essent executores sui fideles & veloces, & q̄ restituerent qđ habuerat de alieno, exigens ab eis iuramentum, qui illud fecerunt cū impacione. Alius imprecatus est q̄ igne sacro qui dī gehennalis succederet, nisi hoc faceret, alius q̄ mala lepra feriret. Cū autē eo mortuo pecuniam retinerent, nec vt p̄miserant facerent, vt impcati fuerant, factum est eis, & tormento vrgente hoc sunt confessi q̄ accidit. Septimo dissuadet hoc vitium et̄ irrationales creaturæ, ar. mat. n. Deus creaturam contra insensatos. Sap. 5. Dī in hist. trāsmar. q̄ sunt quædam fontes fures arguentes, sic si suspecti iurauerunt, & periurauerunt bibēs, ex eis excecant. Si et̄ immunes sint elarius vident. Item legitur in gestis Romanorum, vt refert Orosius in libro 5. q̄ cum Romani misissent legatos ad plures gētes, quos ipse noīauit, & ipsi recepissent eos in pace, & fide data pacem firmassent, subito proditiose in eos irruentes in ciuitate Escuo occiderunt eos, & oēs Romanos quotquot inuenerūt, & factū est in detestatione piurij, & violacione fidei, q̄ panis fractus apud aliquos p̄ fracturas sanguinaret, aīalia domestica, & inter hoīes viuere assueti cū balatu, hynnitu, & mugitu miserabili fugientes ad siluas & mōtes ab hoibus discesserūt, Canes cum lachrimosis latratibus idē fecerunt oberrantes ad modū luporū: dicti at̄ pp̄ q̄ dicta p̄ditionē cōmiserāt videntes sunt oēs in campo a Lucio Pompeio, & occisi cū Imperatore corū, exceptis quatuor millibus

Speculum Morale Vincentij.

millibus qui in gremio montis petentes vindictam Dei non enaserunt, & congelati ad modum lapidum obriguerunt, immobiles facti, & stantes videbantur, tam eorum oculis, & dentibus ab eis cadentibus.

De proditiōe. Dist. IX.

DEinde considerandum est de proditiōe. Est autem proditiō occulta & malitiosa machinatio contra personam aliquam. Sicut. n. fraus est deceptio circa res, ita proditiō est contra personam. Sicut patet de Iuda, qui ex avaritia prodidit Christum Math. 24. Iudas abijt ad summos sacerdotes ut prodederet eum illis. Sic Cayn in fratrem suum Abel proditiose surrexit. Gen. 4. Sic Symeon & Leni filij Iacob sequētes ob stuprum sororis suę Dyne, irruentes in Sychem, & populum ciuitatis occiderunt Gen. 34. Saul pluries nisus est proditiose percutere Dauid, & lancea confodere eum pariete. 1. Reg. 18. Dauid proditiose occidi fecit Vriam. 2. Reg. 9. Absalon volens vindicare iniuriam sororis suę quam vi oppresserat Ammon frater suus proditiose fecit eum occidi. Iob proditiose Amasā interfecit. 2. Reg. 20. dixit Iob ad Amasā. Salue mi frater, salue mi frater, & tenuit manu dextramentum Amasę quasi osculans eum, & percussit eum in latero. 2. Reg. 20. Hy (mahel filius Nathanę de octoginta viris proditiose occidit septuaginta in medio ciuitatis Hierem. 41.

De furto.

DEinde considerandum de furto, circa quod consideranda sunt tria. Primo vtrum furtum sit peccatum. Scdm vtrū semp sit peccatum mortale. Tertio vtrum liceat furari in necessitate. Ad euidētiā primi, primo declarandum est, vtrū rerum exteriorum possessio sit hō naturalis. Secundo vtrum licitum sit, quod aliquis aliquam rem possideat quasi suā. Tertio vtrū furtum sit occulta acceptio rei alienę. Quarto declarabitur vtrū furtum sit peccatum. Ad primum dicendum est, quod res exterior potest dupl'r considerari. Vno modo quantum ad eius naturam quod non subiacet humanę prāi, sed solum diuinę cui oīa ad nutum obediunt. Alio modo quantum ad vsum ipsius rei, & sic habet homo naturale dñum exteriorum rerum, quia per rationem & voluntatem potest vti rebus exterioribus, quantum ad suam vtilitatem, quasi propter se factis, semper enim imperfectiora sunt propter perfectiora, & ex hac ratione probat Philosophus. 1. Pol. quod possessio rerum exteriorum est homini naturalis, hoc autem naturale dominium super ceteras creaturas, quod competit homini secundum rationem in qua imago Dei cōsistit, manifestat in ipsa hominis facione. Gen. 1. vbi dicitur. Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, & pręsit piscibus maris, &c. Ad secundū dicendum, quod circa rem exteriorē duo competunt homini, quorum vnum est potestas procurandi & dispensandi, & quantum ad hoc licitum est quod homo propria possideat, & est etiam necessarium ad humanam vitam propter tria. Primo quidem, quia magis sollicitus est vnusquisque ad procurandum aliquid quod sibi soli competit, quam illud quod est commune omnium vel multorum, quia vnusquisque laborem fugiens relinquat alteri id quod pertinet ad eōe, sicut accidit in multitudine ministrorum. Alio modo quia ordinarius res humanę tractantur si singulis imminet propria cura alicuius rei procurandę: esset autem confusio si quilibet indistinctē quęlibet procuraret. Tertio quia per hoc magis pacificatus status hominū conseruatur, dum vnusquisque re sua contentus est. Vnde videmus quod inter eos quod cōter ex indiuiso aliquid possidet, frequentius iurgia oriuntur. Aliud vero quod competit homini circa res exteriores, est vīsus ipsarum, & quantum ad hoc non debet homo hēre res exteriores, vt proprias, sed vt cōes, vt scilicet de facili aliquis ea cōcet in necessitate aliorum. Vnde Apostolus dicit. 1. Thi. vi. Diuitibus huius seculi pēpe facile tribuere, cōdicare. Et nota quod communitas rerum attribuitur iuri naturali. non quia ius naturale dicitur omnia esse possidenda cōiter, & nihil esse quasi proprium possidendum, sed quia ēm ius naturale non est distinctio possessionum, sed magis ēm humanum conditum, quod pertinet ad ius positium. Vnde proprietates possessionum non est ius naturale, sed iuri naturali superadditur per adinventionem rōnis humanę. Ad tertium dicendum quod ad rationem furti tria cōcurrunt, quorum primum conuenit sibi ēm quod contrariatur iustitię, quę vnicique tribuit quod suū est, & ex hoc competit ei quod vsurpat alienum. Secundum vero pertinet ad rationem furti, prout distinguitur a peccatis, quę sunt contra personam, sicut ab homicidio & adulterio, & ēm hoc competit furto, quod sit circa rem possessam. Siquis enim accipiat id quod est alterius, non quasi possessio, sed quasi pars, sicut si amputet membrum, vel sit in persona coniuncta, vt si auferat filiam vel vxorem, non habet rōnem furti. Tertia differentia est quę complet rōnem furti. Vt occultē vsurpetur alienum, & secundum hoc propria rō furti est vt sit occulta acceptio rei alienę. Et nota quod occultatio quandoque quod est causa peccati, puta cū quis vtiur occultatione ad peccatum, sicut accidit in fraude, & dolo, & hoc modo non diminuit peccatum sed constituit speciem peccati, & ita est in furto. Alio modo occultatio est simplex circumstantia peccati, & tunc diminuit peccatum, tum quia est signum recrudendi, tum etiam quia tollit scandalum. Ad quartum dicendum, quod si quis consideret furti rationem duas rōnes peccati in eo inueniet, primo quidem pp contrarietatem ad iustitiam, quę reddit vnicique quod suum est, & sic furtum iustitię opponitur, in quantum furti est acceptio rei alienę. Secundo rōne doli seu fraudis, quam fur committit occultē. & quasi ex insidijs rem alienam vsurpādo. Vnde manifestū est quod omne furtum est peccatum. Notandum autē quod accipere rem alienam, vel occultē vel manifestē, auctoritate iudicis hoc decernentis non est furtum, quia iam sit sibi debitum p hoc quod sentēcialiter sibi est adiudicatum. Vnde multominus furtum fuit quod filij Israel tulerūt spolia Ægyptiorū de pręcepto dñi hoc decernentis pro afflictionibus quibus Ægyptij eos sine causa afflixerant, & idco signanter dicit Sap. 10. Iusti tulerūt spolia impiorum. Item sciendū quod circa res inuentas est distinguendū. Quędam. n. sunt, quę nunquā fuerunt in bonis alicuius, sicut lapilli & gemmę quę inueniuntur in litore maris, & talia occupanti concedunt: & eadem rō est de thesauris antiquo tpe sub terra occultatis, quorū non est aliquis possessor, nisi quod scdm leges ciuiles tenentur inuentor medietatem dare dño agri, si in alieno agro inuenierit, pp quod in parabola Euangelij dicit Matth. 13. de inuentore thesauri absconditi in agro, quod erit agrum quasi vt hēret ius possidendi totum thesaurum. Quędam vero res inuentę fuerūt de propinquo in alicuius bonis, & tunc si quis eas accipiat non aīo retinendi, sed aīo restituendi dño, qui eas pro derelictis non hēt, non committit furtū. Et similiter si pro derelictis habeantur, & hoc credit inuentor, licet sibi retineat non committit furtū, aliter autē committitur peccatum furti. Vnde Aug. dicit in quadam homelia, & habetur 14. q. 5. Si quid inuenisti & non reddidisti, rapuisti. Item sciendū quod si quis rem suam ab alio detentā, vel apud alium depositam accipiat occultē, peccat, quia grauatur depositarium & tenetur ad restituendum, vel ad ostendendum se esse innocuum. Vnde manifestū est quod peccat & tenetur ad reuelandum grauamen depositarij. Qui vero furtim accipit rem suam apud aliū detentam, peccat quidem, non quia grauatur eū qui detinet, & ideo non tenetur ad restituendum, vel ad recompensandum: sed peccat contra cōem iustitię, dū ipse sibi vsurpat suę rei iudicium iuris ordine prętermisso, & ideo tenetur Deo satisfacere, & dare operam vt scandalum proximorum, si inde exortum fuerit, sedetur. Circa secundum principale, scilicet vtrum furtum sit peccatum mortale, dicendum, quod furti habitum est sup'ra, peccatum mortale est quod contrariatur charitati, scdm quam est spūalis animę vīta. Charitas autem principaliter consistit in dilectione Dei, secundario vero in dilectione proximi, ad quod pertinet vt proximo bonum velimus & operemur, per furtum autē homo infert nocumentum proximo in suis rebus, & si passim hoīes sibi iniuriam furarent, penitet humana societas. Vnde Zach. Hac est male dicitio, quę egreditur super faciem oīs terrę, quia oīs fur sicut ibi scriptum est iudicabitur, sicut ad mortē. Nullus autē scdm iudicium diuinum eodem natur ad mortē, nisi pro peccato mortali. Potest tñ furtum committi in rebus paruis, modicę valoris, illud autē quod minimum est apprehendit rō quasi nihil, & ideo in hōi quod minima sunt homo non reputat sibi nocumentum inferri, & ideo ille qui accipit potest pręsumere hoc non esse contra voluntatem eius cuius est res, & pro tanto si quis furtiue accipit hōi res minimas, p' excusari a peccato mortali. Si tñ habeat aīum suadū, & inferendū nocumentum proximo, et in talibus minimis p' esse peccatum mortale, sicut & in solo cogitatu per cōsensum. Item sciendū quod Prover 6. furtum dicitur non esse grādis culpę duplici rōne. Primo quidem pp necessitatem inducentem ad furandū, quę diminuit, vel totaliter tollit culpam, vt infra patebit. Vnde subditur furatur. n. v. esurientem impleat aīam. Alio modo dicitur furtum non esse grandis culpę per comparisonem ad reatū adulteri, quod punit morte. Vnde subditur de fure, quod dephensus reddet septuplum, qui autē adulter est perdit animam suam. Item sciendū quod in lege non infligitur pēna mortis pro furto, sed solum pēna damni. Exod. 22. Si quis furatus fuerit bouem aut ouem quinque boues pro vno boue restituet, & quatuor oues pro vna oue, quare pēnę pntis vitę magis medicinales, quam retributi uar, retributio enim refertur diuino iudicio quod est secundū veritatem in peccatis, & ideo secundum iudicium pręsentis vitę non pro quolibet pēdo mortali infligatur pēna mortis, sed solum pro illis, quę inferunt irreparabile nocumentum, vel etiam pro illis, quę hnt aliquam horribilem deformitatem, & ideo pro furto quod reparabile damnum inferit non infligitur, ēm pręsens iudicium pēna mortis, nisi vel furtum aggrauetur per aliq' grauam circumstantiam. Sicut patet de sacrilegio, quod est furtum rei sacre, &

dum, sicut accidit in fraude, & dolo, & hoc modo non diminuit peccatum sed constituit speciem peccati, & ita est in furto. Alio modo occultatio est simplex circumstantia peccati, & tunc diminuit peccatum, tum quia est signum recrudendi, tum etiam quia tollit scandalum. Ad quartum dicendum, quod si quis consideret furti rationem duas rōnes peccati in eo inueniet, primo quidem pp contrarietatem ad iustitiam, quę reddit vnicique quod suum est, & sic furtum iustitię opponitur, in quantum furti est acceptio rei alienę. Secundo rōne doli seu fraudis, quam fur committit occultē. & quasi ex insidijs rem alienam vsurpādo. Vnde manifestū est quod omne furtum est peccatum. Notandum autē quod accipere rem alienam, vel occultē vel manifestē, auctoritate iudicis hoc decernentis non est furtum, quia iam sit sibi debitum p hoc quod sentēcialiter sibi est adiudicatum. Vnde multominus furtum fuit quod filij Israel tulerūt spolia Ægyptiorū de pręcepto dñi hoc decernentis pro afflictionibus quibus Ægyptij eos sine causa afflixerant, & idco signanter dicit Sap. 10. Iusti tulerūt spolia impiorum. Item sciendū quod circa res inuentas est distinguendū. Quędam. n. sunt, quę nunquā fuerunt in bonis alicuius, sicut lapilli & gemmę quę inueniuntur in litore maris, & talia occupanti concedunt: & eadem rō est de thesauris antiquo tpe sub terra occultatis, quorū non est aliquis possessor, nisi quod scdm leges ciuiles tenentur inuentor medietatem dare dño agri, si in alieno agro inuenierit, pp quod in parabola Euangelij dicit Matth. 13. de inuentore thesauri absconditi in agro, quod erit agrum quasi vt hēret ius possidendi totum thesaurum. Quędam vero res inuentę fuerūt de propinquo in alicuius bonis, & tunc si quis eas accipiat non aīo retinendi, sed aīo restituendi dño, qui eas pro derelictis non hēt, non committit furtū. Et similiter si pro derelictis habeantur, & hoc credit inuentor, licet sibi retineat non committit furtū, aliter autē committitur peccatum furti. Vnde Aug. dicit in quadam homelia, & habetur 14. q. 5. Si quid inuenisti & non reddidisti, rapuisti. Item sciendū quod si quis rem suam ab alio detentā, vel apud alium depositam accipiat occultē, peccat, quia grauatur depositarium & tenetur ad restituendum, vel ad ostendendum se esse innocuum. Vnde manifestū est quod peccat & tenetur ad reuelandum grauamen depositarij. Qui vero furtim accipit rem suam apud aliū detentam, peccat quidem, non quia grauatur eū qui detinet, & ideo non tenetur ad restituendum, vel ad recompensandum: sed peccat contra cōem iustitię, dū ipse sibi vsurpat suę rei iudicium iuris ordine prętermisso, & ideo tenetur Deo satisfacere, & dare operam vt scandalum proximorum, si inde exortum fuerit, sedetur. Circa secundum principale, scilicet vtrum furtum sit peccatum mortale, dicendum, quod furti habitum est sup'ra, peccatum mortale est quod contrariatur charitati, scdm quam est spūalis animę vīta. Charitas autem principaliter consistit in dilectione Dei, secundario vero in dilectione proximi, ad quod pertinet vt proximo bonum velimus & operemur, per furtum autē homo infert nocumentum proximo in suis rebus, & si passim hoīes sibi iniuriam furarent, penitet humana societas. Vnde Zach. Hac est male dicitio, quę egreditur super faciem oīs terrę, quia oīs fur sicut ibi scriptum est iudicabitur, sicut ad mortē. Nullus autē scdm iudicium diuinum eodem natur ad mortē, nisi pro peccato mortali. Potest tñ furtum committi in rebus paruis, modicę valoris, illud autē quod minimum est apprehendit rō quasi nihil, & ideo in hōi quod minima sunt homo non reputat sibi nocumentum inferri, & ideo ille qui accipit potest pręsumere hoc non esse contra voluntatem eius cuius est res, & pro tanto si quis furtiue accipit hōi res minimas, p' excusari a peccato mortali. Si tñ habeat aīum suadū, & inferendū nocumentum proximo, et in talibus minimis p' esse peccatum mortale, sicut & in solo cogitatu per cōsensum. Item sciendū quod Prover 6. furtum dicitur non esse grādis culpę duplici rōne. Primo quidem pp necessitatem inducentem ad furandū, quę diminuit, vel totaliter tollit culpam, vt infra patebit. Vnde subditur furatur. n. v. esurientem impleat aīam. Alio modo dicitur furtum non esse grandis culpę per comparisonem ad reatū adulteri, quod punit morte. Vnde subditur de fure, quod dephensus reddet septuplum, qui autē adulter est perdit animam suam. Item sciendū quod in lege non infligitur pēna mortis pro furto, sed solum pēna damni. Exod. 22. Si quis furatus fuerit bouem aut ouem quinque boues pro vno boue restituet, & quatuor oues pro vna oue, quare pēnę pntis vitę magis medicinales, quam retributi uar, retributio enim refertur diuino iudicio quod est secundū veritatem in peccatis, & ideo secundum iudicium pręsentis vitę non pro quolibet pēdo mortali infligatur pēna mortis, sed solum pro illis, quę inferunt irreparabile nocumentum, vel etiam pro illis, quę hnt aliquam horribilem deformitatem, & ideo pro furto quod reparabile damnum inferit non infligitur, ēm pręsens iudicium pēna mortis, nisi vel furtum aggrauetur per aliq' grauam circumstantiam. Sicut patet de sacrilegio, quod est furtum rei sacre, &

ore, & de peculatu, quod est furtum rei cōis, vt patet per Aug. su per Ioh. & de plagio qđ est furtum pro quo quis morte punit, vt patet Exo. 21. Circa tertium. s. vtrum in necessitate licitum sit furari, dicendum, qđ illa quæ sunt iuris humani non possunt derogare iuri naturali, vel diuino iuri. Scđm autē naturalem ordinem ex diuina prouidentia est statutum qđ res inferiores sunt ordinatę ad hoc, vt ex his subueniatur hominum necessitati, & ideo per terum diuisionem, & appropriationem de iure humano, pcedentem non impeditur quin hois necessitati sit subueniendum, ex hmoi rebus. Et ideo res quas aliqui superabundanter hnt, ex naturali iure debentur pauperum sustentationi. Vnde Amb. dicit. & habetur in decretis dist. 47. Esurientium panis est, quem tu detines, nudorum indumentum est quod tu recludis, miserorum redemptio & absolutio est, pecunia quam tu in terra defodis. Sed quia multi sunt patientes, & non potest ex eadem re omnibus subueniri, committitur arbitrio vniuscuiusque dispensatio propriarum rerum, vt ex eis subueniat necessitatē patientibus. Si tñ adeo sit vrgens, & evidens necessitas, vt necessarium sit instanti necessitati de rebus occurrentibus esse subueniendū, puta cū imminuet psonę periculum, & aliter subueniri non pōt, tñ licet p̄ aliquis ex rebus alienis suę necessitati subuenire, siue manifestē siue occultē. Nec hoc propriē habet rationem furti vel rapinæ.

De rapina. Dist. X.

DEinde considerandum est de rapina. Circa quam consideranda sunt quatuor. Primo vtrum sit peccatum specie distinctum a furto. Scđo vtrum rapina sit peccatum mortale. Tertio vtrum sit peccatum grauius, quam furtum. Quarto do motiuis, quæ dissuadent tam rapinam quam furtum. Circa primum sciendum, qđ furta & rapina sunt peccata spē distincta siue dīa. Quod declaratur hoc modo. Furtum. n. & rapina sunt peccata iustitię opposita, in quātum aliquis facit iniustum. Nullus autē patitur iniustum volens, vt probatur in 5. Eth. Et ideo furtum & rapina, ex hoc habent rationem peccati qđ acceptio est inuoluntaria ex parte eius cui aliquid subtrahitur. Inuoluntarium autē dupliciter dī. s. per ignorantiam, & violentiam, vt habetur in 3. Eth. & ideo aliam rōnem peccati habet rapina, & aliū furtum, & propter hoc differūt specie. In alijs autē generibus peccatorum non attenditur ratio peccati ex aliquo inuoluntario, sicut accidit in peccatis oppositis iustitię, & ideo vbi non occurrit diuersa ratio inuoluntarij, non est diuersa species peccati. Item raptus mulieris non constituit diuersas species peccati, siue fiat occultē siue manifestē, quia raptus mulieris non pōt esse occultus ex parte mulieris qđ rapitur, & ideo etiam si sit occultus quantum ad alios quibus rapitur, adhuc remanet rō rapinæ ex parte mulieris cui violentia infertur. Circa secundum vtrum rapina sit peccatum mortale, dicendum qđ rapina quandam violentiam & coactionem importat per quam ecōtra iustitiam alicui aufertur quod suum est. In societate autem hominum nullus habet coactionem, nisi per publicam potestatem, & ideo quicumque per violentiam aliquid alteri aufert, si sit priuata persona non vtens publica potestate, illicitē agit, & rapinam committit, sicut patet in latronibus. Principibus vero publica potestas committitur, ad hoc qđ sint iustitię custodes, & ideo non licet eis violentia, & coactione vti, nisi fm iustitię tenorem, & hoc vel contra hostes pugnando, vel contra ciues malefactores puniendo, & qđ per talem violentiam aufertur non habet rōnem rapinæ, cum non sit contra iustitiam. Si vero contra iustitiam aliqui per publicā potestatem violenter abstulerint res aliorum, illicitē agunt, & rapinam committunt, ad restitutionem tenentur. De his vero, qui p̄das rapiunt ab hostibus, sciendum est, qđ si illi qui deprehdantur hostes, habent bellum iustum, ea quæ per violentiam in bello acquirunt, eorum efficiuntur, & hoc non habet rationem rapinæ, vnde nec ad restitutionem tenentur, quamuis possint in acceptatione p̄das iustum bellum habentes peccare per cupiditatem ex praua intentione, si scilicet non propter iustitiam, sed propter p̄dam principaliter pugnent. Dicit. n. Aug. in libro de verbis dñi, qđ propter p̄dam militare peccatum est. Si vero illi qui p̄dam accipiunt habeant bellum iniustum rapinam committunt, & ad restitutionem tenentur. De his autē qui res infidelium rapiunt, sciendum, qđ in terra aliqui infideles iniuste res suas possident, in quātum eas scđm leges tertienorum principum amittere iussi sunt. Et ideo ad eis possunt per violentiam subtrahi, non priuata auctoritate, sed publica. De his vero, quæ principes extorquent a subditis sciendum, qđ si principes a subditis exigunt, quod eis secundum iustitiam debetur propter bonum cōe seruandum, & si violentia adhibeatur non est rapina. Si vero aliqui principes indebita extorqueant per violentiam, rapina est, sicut & latrocinium, vnde dicit Aug. in 4. de ciuitate Dei. Remota iustitia, quid sunt regna nisi magna latrocinia? quia latrocinia qđ sunt nisi parua regna? Et Ezech. 22. dī. Principes eius in medio eius,

quasi lupi rapientes p̄dam, vnde & ad restitutionem tenentur, sicut & latrones, & tanto grauius peccant qđ latrones, quanto pecculosius, & cōis contra publicam iustitiam agunt, cuius custodes sunt positi. Circa tertium. s. vtrum grauius sit peccatum qđ furtum, dicendum qđ rapina, & furtum habent rationem peccati sicut supra dictum est, p̄ inuoluntarium quod est ex parte eius cui aliquid aufertur, ita tamen qđ in furto est inuoluntarium per ignorantiam, in rapina autē est inuoluntarium per violentiam. Magis est autē inuoluntarium per violentiam, quia violentia directius opponitur voluntati quam ignorantia, & ideo rapina est grauius peccatum quam furtum. Est etiam alia ratio, quia per rapinam non solum infertur alicui damnum in rebus, sed etiam vergit in quandam personę ignominiam siue iniuriā, & hoc p̄ponderat fraudi, vel dolo qui pertinent ad furtum. Circa quartum. s. quæ dissuadent furtum & rapinam, vere multa sunt. Specialiter ad p̄sens accipiamus. 7. Primum est vehementia timoris. Secundum est ignominia pudoris. Tertium est amoris fidelitas. Quartum est clamoris anxietas. Quintum est criminis enormitas. Sextum est actoris rusticitas. Septimum est penarum diuersitas. Primo quidem furtum & rapinam dissuadet vehementia timoris. Et hic timor est multiplex, videlicet timor temporalis dñi, timor diuini seu finalis iudicij, & timor gehennalis supplicij. De primo dī. Luc. 13. Vis non timere potestatem? benesac, & habebis laudem ex illa. Si autem malefeceris time. Non enim sine causa gladium portat, Dei. n. minister est, vindex in iram ei qui malefacit. Hic timor furto & rapinæ inseparabiliter est annexus, semper. n. timent deprehendi & occidi. Quendam latro confitebatur cuidam fratri in quadam silua dicens, qđ per septennium habitauerat in siluis sine tecto, spolians transeuntes, & oēs eum timebant, ipse autem adeo oēs timebat, qđ vix somnū modicū ad momentum capiebat. Socios etiam suos tantum timebat, qđ non sustinebat qđ appropinquarent ei, vel iacerent prope eum, semper vestitus & cum armis ibat, & tot & tanta sustinebat pro scelere suo, qđ vix vnquam aliquis martyr tanto spacio propter Deum sustinuit tanta. Cum autem frater multum laborasset circa eum conuertendum, & ad terram transmarinā mittendum, solus cum eo, quia nec patiebatur socium fratris accedere, dicebat qđ hoc non faceret, nisi quidam qui ei iniuriam fecerant, prius emendarent ei. Cum autem ipse nobilis maximus, & robustus corpore videretur, cito post insiliēs vt spoliaret quemdam paruulum hominem merces portantem, ita meticolosus, & excors inuentus est, qđ ab illo p̄uentus deiectus est, captus & ligatus, & ductus, a seculari iustitia distractus, & suspensus. Ideo de Cayn qui fuit caput & initium p̄donum & latronum suos docuit, & ad hoc ciuitatem murauit vt esset eorum refugium, scđm qđ dicit Iosephus, dicitur qđ percussus tremore capitis dixit dño. Quicumque inueniet me occidet me. Gen. 4. Ego ero vagus, & profugus super terrā, qui inueniet me occidet me. Iob. 24. Perfordiunt in tenebris domos, &c. Et post. Si subito apparuerit aurora arbitratur vmbra mortis. Semper tales timent & maxime in die deprehendi. Legitur in libro de vita Bragmannorū, qđ Alexander qui inuaserat & diripiebat totum mundum, confessus est Dandamo Dydascale eorum, qđ oēs timebat, & in nullo magis quam domesticos, & propinquos, & eos qui eum constipabant & seruabant, a quibus oibus sibi subiectis veneno est occisus. Scđm est timor diuini iudicij. Durissimum namque iudicium contra fures & raptores erit. Sicut dicitur Zach. 5. qis fur sicut scriptū est indicabitur. Isa. 3. Dñs ad iudiciū veniet cum senatoribus populi sui, vos depasti estis vineam meam, & rapina pauperum in domo vestra, graue & durum erit iudicium talium, qđ patet Matth. 25. Si dominus damnat eos qui sua non dederunt egenis, qualiter damnabit illos, qui eis abstulerūt sua. Matth. 25. Esuriui, & non dedistis mihi manducare &c. Luc. 18. de diuite epulone dicit glosa. Si sic torquet diues, quia nō dedie sua, quō damnabitur qui abstulit aliena? Erit autem iudiciū eis, quia qđ sit vni de minimis suis reputat sibi factum siue bonum siue malum. Matth. 25. Quod vni ex minimis meis fecistis mihi fecistis, &c. quia pauperibus quos iudicant iudicium datur, vnde ipsi iudicabunt & damnabunt suos deprehdatores. Isa. 33. Subiicient exatores suos. Hęc meditatio. s. duri iudicij, vel manifestatio conuertit latronem, de quo in vitispa. legitur. Cum dñs misisset ad conuertendum Ægyptum Abbatem Appollonium, & duo viri adinuicem pugnarent, non poterat alteram partem scdere ad pacem, quia confidebat de quodam latrone robusto pugnatore capitaneo eorum, quem cum rogaret vt paci cōsenseret, p̄mittens ei qđ pro eo rogaret dominum, vt dimitteret ei peccata sua, statim prostrauit se consentiens paci, & alij similiter post eū. Cum autē Abbas Appollonius pro eo rogaret dñm vt promitteret, vtrique visum est, qđ raperetur coram iudice iudice, vbi a domino & Angelis sanctis viderunt discuti, & accusari facta latronis & dam-

Speculum Morale Vincentij.

& damnationem sibi abiudicari, & exigentiam culparum suarum, pro quo cum oraret Appollonius inquit, licet nulla sit participatio lucis ad tenebras, & Christi ad Belyal, tñ ille cōceditur tibi, qui rediens a visione non solum cauita furtis, sed et factus solitarius artissimam vitam duxit, & asperam egit pœnitentiam. Tertium est timor æterni supplicij. Apoc. 9. Occisi sunt ab eque stri exercitu. s. dyaboli, qui non egerunt pñiam a maleficijs, & furtis suis, occidendi sunt a Deo in iudicio. Sicut David occidit fecit duos principes latronum. 2. Reg. 4. quibus & serui David amputauerunt & summitatem manuum & pedum & suspende runt super piscinam in Ebron. Similiter Angeli suspendit fures in infernum, vbi nec poterunt aliquid boni agere, nec effugere. Scdm q̄ dissuadet hoc vitium est pudor, & confusio, quam hēt quis q̄ in furto deprehendit, q̄ fit, & ipsi furi, & suo generi. Ecclesiastici. 5. Super furē est cōfusio. Ecclesiastici. 41. Magnā verecundā hēt fur. cū cōvincit inter vicinos. Dī ē q̄ lupus volēs ca pere & furari ouē, q̄ ponit ur in pedica vel fouea ad capiendū lupum, q̄n cecidit in eam, adeo verecundat se ita captum & depre hensum in furto, q̄ licet esuriat & secū sit ouis in fouea, nō rāgit eam, sed erubescit dephenus in furto humanos aspectus, nō audens ad intuendum hoīes caput erigere, vel oculos leuare, quāto magis hoīes debent erubescere facientes furta, Dei intuitum, & scōrum coram q̄bus faciunt furta, quæ faciunt, & alia mala Itē in vitispa. legit q̄ q̄dam lupa consueuerat visitare cellā Solitarij hora cēnæ, qui dabat ei de reliquijs mensæ suæ, & lābebat ei manus, & inclinans cū mansuetudine ad filuā redibat. Cum aut quādam die iuisset Solitarius dictus ad visitandos frēs quōdā venit lupa hora solita expectans vt Solitarius cū solitum sibi daret, cum aut nō veniēt coacta fame accepit panē, q̄ erat in sporta & recessit, & aduertens dicti viri bñficiū, & iurtū suū præ verecundia non est aulā redire hora solita Rediens itē Solitarius, & non inueniens panem suum mirat, cogitans q̄ si lupa hæc fecerat coacta fame iecerat. Magis aut contristatus de hoc q̄ non rediebat vt solebat, rogauit dñm post moram diutinā vt eā redire faceret, ad cuius pces venit oculis demissis, & capite inclinato, se ante eum verecūda prosternens, quasi veniā petens de accēpto pane sine licentia. Ipse aut eam blande manu tractans in duplo postea dedit ei, q̄ ante consueuerat. Tertiu qd̄ dissuadet hoc vitium est amor Dei, qui proximū p̄cipit sicut scriptum diligere, non spoliare sed bona cōicere, esse misericordē non raptore. Luca. 6. Estote misericordes, sicut & p̄ vester misericors est. Charitas est hostium p̄ qd̄ intratur in ouile ouium Xpi, qui p̄ hoc nō intrat fur est & latro. Ioh. 10. specialiter a tpe aduentus Xpi, qui non venit pro rapinis exercendis, sed soluendis. Psal. Quē nō rapui tunc exolebam. Tps aduentus eius est tps gratiæ, & misericordiz, conferendi bona nō auferendi. Sicut ondit Apl̄s. Eph. 4. Imbuti doctrina & sacramentis Christi, nō debent viuere sicut gentes, q̄ ignorant Deū, sed deponere veterē conuersationem, & induere nouum hoīem Et subinfert. Qui furabat iam non furetur, labore &c. q̄a tps gratiæ est tempus largiendi, & non auferendi. Quare qd̄ dissuadet hoc vitium est clamor & gemitus oppressorum & spoliatorum, & imprecationes quas exaudire dñs consueuit. Ioh. 24. Alij terminos sustulerunt, diripuerunt greges aialium pupillorum, & abegerunt & abstulerunt bouem viduæ. Et post. Agram nō suum demetunt, & vineā eius quē vi oppresserunt vindemiant, nudos dimittunt hoīes, vestimenta tollentes quibus non est operimentum in frigore, quos imbres montium rigant, & non hñtes velamen amplexantur lapides. Et multa alia mala subiungit q̄ faciunt prædones & fures. Et post sequit. De ciuitatibus fecerūt hoīes gemere, & aīq̄ vulneratorū clamabunt, & dñs multum abire non patiet. Ia. 5. Ecce clamor operatorū q̄ fraudati sunt a vobis in aures dñi Sabaoth introiuit &c. Exo. 22. Si clamauerunt ad me. s. spoliati exaudiam eos, quia misericors sum. S. c. exaudiuit filios Israel oppressos ab Ægyptijs, & eos liberauit & Ægyptios submersit. Ecclesiastici. 35. Deprecationem læsi exaudiet dñs, non despiciet præces pupilli, nec viduæ si efundat loquelam gemitus, &c. Ad hoc facit exemplum qd̄ habetur Luca. 18. de vidua quæ venit ad iudicem, q̄ nec Deū timebat, nec hoīem verebat, q̄ cum assidue instaret, ait iudex. Si Deū nō timeo nec hoīem reueor, tñ illam vindicabo vt peti. dicēs. Vindica me de aduersarijs meis, &c. Et subiungit. Dñs Deus nō faciet vindictam electorum suorum clamantium ad se die ac nocte. dico vobis quia et o faciet vindictam illorum. Quintum qd̄ dissuadet hoc vitium est enormitas culpæ, q̄ quidem est tum pp crudelitatem, tum pp culparum committantium diuersitatē, tum etiam pp emēdx difficultatem. Primo quidem pp crudelitatem in aīo & in factō. Vnde fures & raptores in scriptura sacra feris crudelissimis comparantur. Videlicet lupis, & leonibus, & vrsis, & draconibus. Soph. 3. Principes eius in medio eius quasi leones rugientes. Iudices eius lupi vespere &c. Prouer. 8. Leo rugiens, &

vrus esuriens. Princeps impius super populum pauperem. Eze. 13. Leo factus est didicitque prædam capere, & hoīes deuorare. Fures et raptores dicuntur esse similes dyabolo, qui tanquam leo rugiens circūit quærens quē deuoret. 1. Pe. 5. S. c. & isti. Item peiores sunt dyabolo quantum ad hoc q̄ dyabolus in furto solum torquet malos, sed & m̄ merita. hi aut bonos læpe, & q̄ nihil mali intruerunt. Isa. 61. Qui recessit a malo prædæ patuit. Isti non deserunt Angelis bonis, affigunt eos, qui in eorum custodia sunt, quod non faciunt dzmōnes. Videntur de hoibus facere in hoc mundo, quæ dzmōnes legunt de aīabus facere in inferno. Dicit. n. eos scriptura hoīes excoriare, atterere, & molere, & comedere, & vorare. Eos quasi excoriant, q̄n eos vestibus suis spoliant. Mi. h. 3. Violenter tollis pelles eorum desuper eos, & carnē eorum desuper ossibus eorum, qd̄ faciūt eum macie eos afficiūt. Isa. 3. Quæc attēris populum meum flagellando, & facies pauperum demoliris, bona vnde debent viuere rapiendo, & confundendo. Isti benē sunt crudeliores q̄ feræ, quæ licet a tenitate dicant, si quasi tenatis obliat, in factis suis offendunt q̄ furta vel rapinæ non debent fieri cōtra bonos vel in bonis eorum. Coruus auis rapax res Heiyæ nō rapuit, sed eum pauit. Similiter & Paulum primum eremitam. Columba pauit sanctam Catherinam. Coruus beati Vincentij, sibi expositum non diripuit, sed a feris defendit. Leones. Danielm in lacu sibi expositum non solli non tetigerunt, sed defenderunt, & de persecutoribus suis eum vindicauerunt. Similiter Crisantum & Dariam. Duo vrsi res Heiyæi non rapuerūt, sed eius derisores vorauerunt. In vitispa. legit q̄ Iena ad beatum Macharium cecos deportauit catulos suos quos illuminauit, q̄ domum eius non spoliavit, sed ipsa cum catulis, de prædis quas accipiebant ad eum induendum pelles ei deportabant. Nota q̄ crudeliores sunt serpentes, & draconibus, qui res beatorū legunt contra fures custodiuisse, vt in vitispa. probauit sanctus Amon latronibus, vbi legit, q̄ cū latrones cōstenuissent cellam eius intrare, & panem suum ei furari, vadens ad eremum inueniens duos dracones, præcepit eis in noīe dñi vt eum sequerent, & eius cellam custodirent a latronibus, q̄ cū sequētes stabāt ad hostiū cellā. Latrones itē venientes nocte vt cōstenerāt vitis draconibus ceciderunt, præ timore quasi exanimēs. Mane itē factō inuenit eos sanctus, arguens & liberans eos de hoc q̄ crudeliores essent draconibus, qui res seruorū Dei custodiebant, hic dracones remisit, latrones refecit, q̄ cōuersi sunt ad dñm. Sifr. re dr. 1. Dyal. 5. In Fundensi monasterio cū qdā frater horrulanus hortū coleret, fur consueuerat p̄ sapem intrare, & olera surripere & alia q̄ inueniens ibi serpentē p̄cepit ei vt cū sequerēt, & custodiret toramen, & viam p̄ q̄ latro intrahat, q̄ eū securus hoc fecit. Cum aut fur veniret in meridiē, dormientibus fratribus intrans per sapē & videns serpentē, cecidit pendens, pede manente in hxo in palo, quē sic inueniens frater liberauit, serpentem licentiauit, furem arguit, & datis oleribus emisit eū liberū. In vitispa. quædam vidua venit ad sanctū Innocentiū Abbatem pro furata sibi oue flens, q̄ fecit se duci ad locū vbi eā amisera, latrones aut q̄ eā acceperant eam interfecerant in vicina vinea. Vbi cū orasset, Coruus & canis, qui de ea rapuerant sancto demilerūt, & eū vsq; ad ouem & fures præcellerunt. Qui deprehensū ad eo pricū viduæ reddiderunt. Item apparet enormitas culpæ furti vel rapinæ, q̄ multa aliz culpæ graues comitari solent, sequenter. n. ex furto vel rapina generatur homicidium. Occidit aliqui fur vel prædo hoīem vt res habeat, aliqui p̄ hoc periurium incurrit, & mendacium & excōcationem, & multa alia peccata graua. Sap. 14. Oīa commixta sunt, sanguis, homicidiū, furtum, hñtio, corruptio, infidelitas, periurium &c. Oīe. 4. Maledictum, mendaciū, furtū, homicidiū, adulteriū, inūdauerūt sup terrā &c. Generat periuriū. Prouer. 30. Ne forte paupertate cōpulsus fures, & periure nomen Dei mei. Qd̄ faciūt multū cū furati & suspēti hñentur, iurant & piurant se alta nō fecisse. Itē isti sunt pessimi proditores ad Deum cuius filiū iniuste spoliant, & fratē suū Christianum, qd̄ reputat dominus sibi factum. Prouer. 23. Ne facias violentiam pauperi, q̄a pauper est, nec conteras in porta, q̄ dñs indicabit eum, & constringet q̄ confodiant alam eius. Itē tre quenter consueuerūt esse proditores contra dños suos seruētes, qui furant eis sua edendo & bibendo cū eis, & de suo, cū ipsi eis se & sua cōmittāt. Sicut Iudas, quia fur erat proditor fuit. Et multi proditiosē dños suos occidunt, vt res eorum rapiant & furent. Item enormitas huius peccati furti, videlicet & rapinæ ostendit ex difficultate emēdx, multos tñ inuoluit, qui tñ male nō bene nec libenter restitunt, quia aut nimis differunt, & mora est in periculo, aut obliuioni tradunt, aut reddere cōtemnunt, aut non integrē. Hæc culpa nimis inuoluit multos, paruos, & magnos, q̄ vel furtus furantur, aut rapiūt, aut aues, aut alia maiora vel minora, dum aliqui consentunt in quadagesima. & restituerē promittūt, & ita cōglutinatæ sunt manibus eorum res quasi vilco:

sa, q non possunt ab eis separari, sed potius saepe in idipsum relabuntur, & in confessione restituitio eis iniungitur, & ipsi facere promittunt & non faciunt, & sic sūt dupliciter transgressores. Item aliqui, qui cauent a minoribus non cauent a maioribus violentijs, aut rapinis, vnde in Prouer. Philosophorum legit, q qdā Philosophus videns prepositos Athenienses ducentes pauperem elephentem in furto videns & deridens, ait. Ecce res ridiculosa, magni fures paruam ducunt ad suspendium. Sextū ad dissuadet hoc vitium est magna rusticitas. Fur, n. & raptor rusticus est, sicut Miluus & Bubo inter aues, alter rapit violenter pullos galinā, alter rapit de nocte latenter odiendo lucem. Sicut, n. magnē nobilitatis, & liberalitatis est dare, immo summa, & pinēs maximē ad summum largitorem, qui oia fecit, vt hēt quid & quibus daret q maximē gaudet dare maxima si inuenierit idoneos acceptores, & maximē reddens hoīem liberalē sibi similem. Sic econtra magnē ignobilitatis est & rusticitatis furari vel rapere. Magister Alanus probauit militibus, q erāt maximē rustici, ipso enim apud montem Pessulanum incipiente legere in Theologia, intrantes milites scholas, cū q̄suisent multa ab eo, dixit q volebat vnā qōnem primo ab eis solui, q. scilicet maior nobilitas, & curialitas de mundo? illi q̄ntes inducias p noctem in mane rēderunt, q dare liberaliter, quorum snīz consensit, & eos p oppositum conclusit, q maior rusticitas de mūdo est auferre alienū ab inuito, & tñ hoc facitis de his, q̄ rapitis inuitis, sup oēs estis maximē ignobiles rustici. Data sunt et imis, quia p̄ponentes terrena cōlestibus, ima summis, vel dari sunt imis factis, & vilibus officijs. Quod quidā frater improperauit poptime qbusdā militibus, q ducebant p̄das pauperū ante se bouū. s. & vaccarū. Cū aut q̄rent a fratribus p̄dicatoribus, q̄n primo ingrediebant Burgundiam qui essent, & illi rēdissent q̄ p̄dicatores. Quidam ex fratribus aduertens, q̄ essent p̄dones q̄suisit, cuiusmodi hoīes essent, rēderūt. Nonne vides q̄ milites sumus. Rēdit frater. Non. Sed v̄ q̄ Bubulci & Caprarij & Vaccarij estis, quia equites ducunt equos, & captarij capras, & bubulci boues, vaccarij vaccas, quales estis qui talia ducitis, qd est vilissimum, nō erubescitis ducere pecora rusticorū & pauperū aliena, q̄ erubesceretis ducere ppria. Sed tñ vt verius dicam, ducūt vos potius diēta iumenta ad inferni patibulū, q̄ vos ipsa ad vestra domū, sicut fur cū iumento furato, qd duxerat ad propriā domū p̄trahit ad patibulū cū conuincit fecisse furtū, sic fur p̄ rem furatā ad inferni patibulū. Hiere. 2. Sicut fur deprehensus in furto, ita & tu confuderis. Septimum qd dissuadet hoc vitium est penē diuersitas. Prima est Dei ecclesie maledictio Zach. 5. Vidit volumen volēs, & c. Sequit. Hęc est maledictio q̄ egredit̄ super faciem oīs terrę. q̄ oīs fur sicut supra scriptū est iudicabit. Et educam volumē, & veniet ad domum furis & iurantis mendaciter, & cōmorabit̄ in medio domus eius, & confuset eum, & ligna, & lapides. Tales enim consueuerūt in ecclesia excōdicari & a pp̄lo maledici, & domus & familia eorū paupertate consumi. Iob. 24. In tenebris sicut in die ambulant, leuis est sup faciem aquę maledicta sit pars eius in terra. Secda est, quia q̄nq; a dyabolo capiunt, & detinent eum furto vel rapina. Vnde rapinę sunt quasi hamus dyaboli, quas q̄ capit & eum dyabolus trahit ad se, tanq̄ hamo piscem suum. Prouer. 21. Rapinę eorum detrahent eos quia nouerunt facere iudicium. Muscipula et sunt vt d̄ Sap. 4. Creaturę Dei factę sunt in tentationem atq̄ hominum, & in muscipulā pedibus insipientium. Aug. O lucra dānosa, inuenisti pecuniam, p̄dis iustitiā, p̄dis fidē, p̄dis aiām. Pręda q̄ rapere cupis muscipula est, detinet alienum detineris a dyabolo. Ista. 3. Vx q̄ p̄daris, nonne & ipse p̄daberis? De hoc habet exemplū. 4. Reg. 23. & 24. Ioaachim spoliabat pp̄m terrę ad dandū Pharaoni Nechao, & immittebat in eū dñs diuersos latrunculos Chaldeorum, & Syrię, Moab, & Amon, q̄ diripiēbāt eū, sed & regi Babylonis factus est seruus. Sic est de p̄positis malis, & militibus, qui diripiunt res subditorū, & subripiunt. Multi, n. seruiētes, & baiuli eorū bona furant & rapiunt, & ipsi sunt serui maiorum dñorum, in quorum seruitio oia capta expēdunt, & sunt et serui dæmonū. Quōd et res malę capte capiunt capientes, habet supra, de Sacrilegio rerum sacrarum, vbi multa ponunt̄ miracula & exempla de historia tripartita, & Francorum & Dyal. Greg. Item Dyal. 14. de Isaac. seruo Dei legitur, q̄ cum secessit ad desertum locum, inter alia q̄ alij muki offerebant pio monasterijs cōstruendis, cū discipuli sui eum rogarent, vt acciperet necessarias possessiones p̄ v̄sū monasterij, ille sollicitus paupertatis suę custos fortē sententiā tenebat, dicens, Monachus, q̄ in terra possessiones q̄rit, monachus nō est: sic ergo metuebat paupertatis, suę securitatē p̄dere, sicut auari diuites solent perituras diuitias custodire, ibi magis ceteris claruit miraculis. Quodam sero p̄cepit discipulo suo in horto p̄iicere vāgas, & postea p̄cepit hora matutinali pulmētum parari operarijs, fures, n. tot ingressi sunt hortum, quot van

gas ibi p̄iicē fecerat, & p̄ sp̄m mutati tota nocte in cultura illius horti laborauerunt, & cuncta illius horti spacia coluerunt, veniens at̄ mane ad eos saluauit eos dicens. Gaudete frēs multum laborastis, & resciciens eos monuit vt cessarent a furtis, & si qd̄ uellent de horto suo ab eo petere, & accipere tñ tranquillē. Item q̄ furtum caput furem. in vitispa. legit, q̄ cum multi accede rent ad sanctum Theonem pp̄ miracula, & curas in firmorum, uenerunt fures ad hostium cellę suę nocte credentes se inuenire aurum, cuius orōnibus capti, & ad host. um cellę ligati sunt virtute Dei. vsq; mane, quos p̄cibus suis soluit, nec sustinuit q̄ aduenientes, q̄ volebant eos occidere læderent eos dicēs, q̄ si hoc facerent amitteret grām curationū. Tertia est, q̄ q̄nq; se & sua pdunt. i. corpora sua & suorum q̄ occidunt, in huius peccati executione. Res sp̄ales q̄ rapiunt cito transeūt. Ecclesiastici. 11. Substantiā impiorū quasi fluuius siccabunt. i. torrentes q̄ raptum tran sit de pluuijs aquis congr. gatis, semp̄ perdunt bona sp̄ualia & aīas suas. Ecclesiastici. 20. Fur & mendax assidue perditionem vterq; hæreditabit. De hac materia habet supra de sacrilegio rerum sacrarum. Itē q̄nq; insaniunt & accipiunt a dyabolo, vel ip si vel filij eorum, vt supra patet per exemplum eorum q̄ furati sunt bouē viduz, filius eorum in rabiem cōuersus est, & curatus a sancto Amone facta restitutione. Itē supra de sacrilegio rerum sacrarū, de Lucretio arrepto. Item p̄ hoc p̄ctō q̄nq; vincunt ab hostibus, vt legit de Pōpēio, q̄ postq̄ spoliavit hērēm semper victus est, cū ante semper victor esset. Iosue. 7. p̄ furto actor victus est exercitus filiorū Israel. Vnde d̄r ibi. Nō poterit Israel stare coram hostibus suis, donec deleat, q̄ hoc scelere reus est. Item quia aliqui exerceant pp̄ hanc culpam. 4. Reg. 2. De latrunculis Syrię cæcatis p̄cibus Helysei. 2. Mach. 3. de Helyodoro, q̄ venerat ad spoliandū tēplū, peulso cæcitate mentis & caligine. Item Dyal. 2. legit q̄ cum Franci venissent ad spoliandū tēplum vel monasterium serui Dei Libertini p̄cussi sunt cæcitate, & cum ad eum clamarent vbi esset, in eum impingebant, & eum videre non poterant, & sic vacui recesserunt eo orante. Item fur punit saepe diueris ictibus. Sicut patet de sacrilegio rerum. Sicut David infecutus latrunculos, qui spoliauerant Syeclech, peussit & occidit, & p̄das eripuit. Sic Ch̄s in iudicio hmōi persequet, percutiet, & p̄dam eripiet ab eis Iob. 29. Conterebam molas iniqui, & de dentibus eius auferebam p̄dam. Item dicebat magister Iacobus, q̄ cum in Anglia esset q̄dam imago beatę Virginis, q̄ erat argentea valde pulchra, qdā fur veniens ad furandum eā, cum nō posset eam h̄re quia nimis fortiter clauis erat affixa, nec secū ferre pp̄ nimium p̄odus, cum vellet ei surripere puerum suum, imago ita peussit eum mano q̄ cecidit ad terrā exanimis, qui in mane inuentus quasi semimortuus, hoc ita fuisse factum recognouit. Itē punit fur, vel raptor p̄nti paupertate, sicut aiāia q̄ viuunt de rapina, q̄ naturaliter sunt macilentia magis q̄ alia, quæ alio mō sibi p̄curant, vt patet in lupis, & vulpibus, & leonibus, qui sunt macilentiores porcis aut bobus, & aues venaticę similit̄, vt mergi, milui, & accipitres sunt macilentiores anseribus, & gallinis. Sic est de furibus & raptoribus. Prou. 9. Alij diuidunt propria & diuites sunt, alij rapiunt aliena, & semper in egestate sunt. Et merito quia relicto Deo, qui est fons bonorum oīum volunt repleti, de indigentijs pauperum, iusto iudicio vt diripiunt & surripiunt bona aliorum, ita sunt qui rapiunt bona eorum. Abac. 2. Quia tu spoliasti gentes multas, spoliabunt te. Est quasi in Myrmicoleon animal q̄ est leo formicarum, quibus dum insidiat & venat eas, leo materialis insidiat & capit illud aīal, & ita dum vult capere, capit. vnde, captio q̄ abscondit capiat eum, & in laqueum cadat in ipm. Item punit sterilitate h̄rdum quos auferit eis Deus, qui aliena auferunt. Ecclesiastici. 40. Nepotes impiorū non multiplicabunt ramos. Item quia necat eos cito mors mala & vilis. Pro. 3. Impij de terra perdentur, & qui iniquę agunt, auferentur ex ea. Sepe gladio occiduntur, & sepultura egent suspensū. Hiere. 22. Vx qui ædificat domum suā non in iustitia. Et post. Sepultura asini sepelietur putrefactus, & proiectus, & c. Supra de sacrilegio rerū. De occisis a dæmonib⁹, a fulgure, & igne, & alio modo per totum. Item punit mendicitate filiorum suorum. Psalm. Nutantes transferantur filij eius & mendicent, & eijciant de habitationibus suis & c. Morte etiam mala perimuntur. Nau. 2. Leo cepit sufficenter p̄dam catulis suis & impleuit speluncas suas. Et post. Leuculos suos comedit gladius, & exterminabo de terra p̄dam suam. Iob. 22. Si multiplicati fuerint filij violentorum in gladio erunt, & nepotes eorum non saturabunt pane. Legit in primo libro Ægesippi de cladib. Iudgorum, q̄ cū. Herodes factus esset rex Iudę ab Augusto extirpauit oēs latrones de terra, & inueniens speluncam cuiusdam Senis latronis, in qua latebant septem filij eius latrones, & eos euocatus occidit, pater autem eos occisos inueniens, vocās suam vxorem, & ea occisā super filios suos, occidit se super eos nolens superuue

Speculum Morale Vincentij.

se. In furto alit ab oppressis opprimunt. Isa. 33. Subiicient exactores suos. Malac. in fine. Calcabitis impios sicut cinis sub planta pedum vestrorum. Item a rapinis detrahent. Prouer. 21. Rapinæ impiorum detrahent eos. Item dæmones eos suspendent Amos. 4. Qui caluniam facitis egenis, & coustringitis pauperes. Et post. Leuabunt vos in compediis, & reliquias vestras in ollis feruentibus, & proieciemini in Armon. Quid autem pones, & heredes eorum depauperentur, & hereditate priuent, patet per hoc quod accidit in Dyoc. Matifcon. circa annum dñi. 1199. Quidam vicecomes erat in dicta Dyoc. habens castra plura & fortia, quorum fortitudine confusus stratas spoliabat, aliquas quæres aliquas occasiones, pro quas diuites transeuntes spoliaret, viuens de rapinis suorum hominum & aliorum. Hic autem vel compulsus timore regis Francorum vel voluntarius, cum cruce signatis iter arripuit transmarinum, & dimisit terram suam & castra comiti Gerardo Matifcon. ex polians se suis, qui promisit ei quod filiam suam daret filio suo comiti Guilfo, qui pactum non seruauit terram sibi retinuit. Cuidam autem militi suo dictam filiam dedit, cuius heredes satis laborauerunt pro dicta terra habere a pado regis, & non sunt auditi. dictus autem vicecomes, antequam mare transiret ad tantam paupertatem deuenit versus lanuam, quod præ fame & mendicitate moriens intrans quadam nauem inceperat clamare oibus in portu existentibus Dei iudicium iustum esse circa se, quia qui alios fame oppresserat, & spoliauerat in terra sua, in aliena fame moriebatur. Et cum compatientes ei cibos deportarent, ipse dicebat se non posse vivere, sic fame mortuus est, & heredes sui oibus bonis suis spoliati sunt vsque hodie. Item Petrus Cluniacen. in libro suo refert, quendam fuisse comitem apud Matifcon, qui consuetus erat rapere maximè res ecclesiarum, qui multa loca religiosa vastauerat, hic iudiciorum Dei oblitus, de die in diem deterior efficiebat. Cum autem in quadam solennitate in palatio suo resideret, multis constipatus militibus, & alijs diuersi ordinis, intrauit per hostium palatij quamquam quasi homo in equo residens, & venit ad dictum comitem dicens quod habebat ei loqui, quo surgente ille supposuit eum equo, & exiuit pro hostium palatij prædictum, clamans coram suis oibus. Iuuat me. Militibus, & ciuibus iuuare non valentibus, per aera deportatus est, nec ultra comparuit. In cuius facti detestatione mutauerunt hostium per quod eductus est. Cum autem quidam ppositus, Rogerus nomine cõtemporaneus dicti Petri, quod hoc refert aperiret dictum hostium, quasi necessarium domui dñi, cum ipse esset maximus pda rerum ecclesiarum & hominum, & insidiator & spoliator pauperum. Aliquibus lapidibus remotis raptus est a dyabolo, & per aera deportatus dimissus est cadere, & fracto brachio, & alijs membris contusis vix femiuus euasit. Quidam autem in facto ppositi comitis hanc causam cum alijs addunt, ipse. n. quendam militem iniuste occiderat, & bona eius iniuste occupauerat, & heredes eius iniuste exheredabat, quod apparuit ei terribiliter admonens, ut saltem restitueret heredibus suis ablata, quæ cum hoc dixisset aliquibus suis, hoc somnium & frivolum reputauerunt, tunc tertia vice terribiliter continuas afflignavit ei diem, quod oportebat quod vellet nollet traheretur alibi rursus, tunc terribus illa die vocauit maximam multitudinem armorum, aliquibus amicis suis exponens visa, & rogans, ut si aliquid violentiam viderent sibi fieri subuenirent, sequentia referunt de raptu eius. Item aliud accidit ibidem: Fuit ibi quidam ppositus tpe comitis Gerardi, pdis inhyans raptor maliciosus. Cum autem frequenter pda acciperet hominum, & ecclesiarum, antequam rex comitatu illum emeret a comite Ioanne & vxore eius, ad quod iure hereditario pertinebat, erant. n. guerræ affliduz inter epm Matifcon, & clericos, & ciues ex vna parte, & comitem & suos milites, & alios ex alia parte. Cum autem dictus ppositus s. mel pda accepisset, & duceret, quidam vacca remanebat alicuius forsitan viduæ vel pauperis, & diceret cuidam Gersioni. Tãge vaccam. Dei iudicio percussus tali flagello fuit, ita quod postea nihil aliud loqui potuit. Sed cum postea teteret loqui alia semper hoc solum dicebat, & hoc notissimum fuit toti terræ. Item in eadẽ Dyoc. accidit, ut assererebat sacerdos quidam, in quadam synodo, in qua portauit plumas cuiusdam gallinæ quæ surripuerat quidam a quadam vidua paupere, cum autem deplumasset eam & coxisset & comidisset carnis eius, & plumas seorsum retinuisset, & diuino iudicio percussus, plumas quas non comederat euomebat, peccatum suum coram oibus confitens. Itẽ refert Petrus Cluniac. quod quidam Princeps Briuardus Grossus nomine, hñs munitiunculas ppe Cluniacũ d. sicauit æquodam castrũ Oiseles nomine, in dñũ vicinorum, de quo sæpe exibant plantæ vicinos & res ecclesiarum. Hic tũ penitens venit ad Abbatẽ Hugo. Cluniac. dicens se velle visitare limina Apõtorum Petri & Pauli, & post fieri Monachum Cluniac. Cũ ergo apud Romã mansisset per quadragenam cum orõnibus & eleemosynis visitans corpora sanctorum, & cũ rediret in ciuitate satis pproqua mortuus in firmitate sepultus est. Cũ autem non post multos annos quidam ppositus cuiusdam villæ prope Cluniac. equitaret per nemus iuxta Oiseles in meridie, occurrit ei

dictus Briuardus sedens super mulum, vestitus pellibus vulpinis, contemnit quia eum agnouerat, dixit sibi esse concessum, quia penitenter rat venire & apparere, quia licet securus esset, quod euaserat penam inferni, tñ multa mala patiebat, pro adificatione dicti castri, rogans ut rogaret Abbatem Cluniac. quod faceret sibi remitti iniurias, & ei subueniret, in cuius comitatu ipse comparauerat, apud Aulam cum familia sua veniens, pelles autem illenouæ magnum refrigerium præstabant ei, quia eas dederat pauperi, die qua primo eas induerat, & his dictis disparuit.

De usura. Dist. XI.

Deinde considerandum est de usura circa quam consideranda sunt quinque. Primo utrum accipere pecuniam in pecuniam, quod est accipere usuram pro pecunia mutuata, sit peccatum. Secundo utrum liceat pro eodem accipere quantumque commoditatem, quasi in recompensatione mutui. Tertio utrum teneat quis restituere quicquid de pecunia usuraria quocumque iusto titulo lucratus est. Quarto utrum liceat accipere pecuniam mutuo sub usura. Quinto quod mouent ad detestandum vitium usuræ. Circa primum. scilicet utrum accipere usuram pro pecunia mutuata sit peccatum, dicendum, quod usura dupliciter accipitur in scriptura. Vno modo proprie pro superexcessu, quod accipit aliquis ultra sortem, in pecuniam pecuniam mutuata. Alio modo accipit nomen usuræ metaphorice pro superexcessu, quod acquirit Deus a nobis, pro bonis spiritualibus nobis collocatis, volens, quod in bonis acceptis ab eo, spero proficiamus. Vnde Luc. 19. de seipso dicit. Quare non dediti pecuniam meam numularijs? & ego veniens cum usuris exegissem eam. id est spiritualibus bonis tibi collatis exigam rationem non solum de collatis beneficijs, & gratijs, verum etiam de superexcessu, quod acquirere debuisti. Accipiendo usuram proprie scilicet eo quod ultra sortem accipitur, pro pecunia mutuata. Dicendum quod pecuniam accipere semel simpliciter est iniustum, quia vendere id quod non est, per quod manifeste inæqualitas constituitur quod iustitiam contrariatur, peccatum est. Ad cuius euidẽtiam sciendum, quod quidam res sunt quorum usus est ipsarum rerum consumptio, sicut vinum consumitur eo quod utendo ad potum, & triticum consumitur eo quod utendo ad cibum. Vñ in talibus non debet seorsum computari usus rei a re ipsa, sed cuiusque concedit usus ex hoc ipso concedit res, & id in talibus pro mutuum transfertur dñum. Si quis ergo seorsum vellet vendere vinum, & seorsum vellet vendere usum vini, venderet eadem res bis, vel venderet id quod non est. Vñ manifestum est, quod pro iniustitiam peccaret. Et sicut ratione iniustitiam committit qui mutat vinum aut triticum, petens sibi duas recompensationes, vnam quod dem restitutione æqualis rei, aliam ad precium, quod de usura. Quædam vero sunt quorum usus non est ipsa rei consumptio, sicut usus domus est in habitatio non autem dissipatio, & ideo in talibus pro seorsum utrumque concedi, puta cum quis tradit alteri dñum domus, reseruat sibi usum ad aliquod tempus, vel e converso, cum quis concedit alicui usum domus reseruat sibi dñum, & pro hoc licet potest homo accipere pecuniam pro usu rei domus, & potest petere domum accommodatam, sicut patet in conductione & locatione domus. Pecunia autem semel philosophum in 5. Eth. & in 1. Polit. principaliter est inuenta ad commutationes faciendas, & ita proprie & principalis pecunie usus est ipsius consumptio, siue distractio, semel quod in commutationes expenditur, & pro hoc secundo se est illicitum pro usu pecunie mutuata accipere precium, quod de usura, & sicut alia iniuste acquisita tenetur homo restituere pecuniam, quod per usuram accepit. Et nota quod secundum leges humanas conceduntur vel potius permittuntur usuræ, quia leges humanas dimittunt aliqua peccata impunita, pro conditione hominum imperfectorum, in quibus iustæ utilitates impedirentur, si omnia peccata distincte prohiberentur penam adhibitis, & ideo usura lex humana concessit, non quasi æstimans eas esse secundum iustitiam, sed ne impedirentur utilitates multorum. Vnde in ipso iure ciuili dicitur, quod res quæ vitium consumuntur, neque naturali, neque ciuili, recipiunt usum fructum. Et quia senatus non fecit ærarium rerum ipsarum usum fructum, non enim poterat, secundum quid usum fructum constituuit, concedens scilicet usuras. Et Philosophus naturali ratione ductus dicit in 1. Polit. quod usuraria acquisitio pecuniarum est præcipue contra naturam. Secundum legem verò diuinam simpliciter prohibentur. Nam licet dicatur Deut. 23. Non fenerabis fratri tuo ad usuram pecuniam, nec fruges, nec quamcunque aliam rem, sed alieno intelligendum est simpliciter, quod eis sit prohibita usuram accipere a fratribus suis. In dicitur. Per quod datur intelligi quod usuram accipere a quocumque homine est simpliciter malum, debemus enim hominem habere quasi proximum & fratrem, præcipue in statu Evangelij ad quod oēs vocantur. Vnde absolute in Psal. dicitur. Qui pecuniam suam non dedit ad usuram. Et Ezech. 38. qui usuram non accepit. Quod autem ab extraneis usuram acciperent, non fuit eis concessum quasi licitum, sed permissum ad maius malum vitandum. sine a Iudæis Deum colentibus usuras acciperent pro auaritia cui de-

diti erant, vt habetur. Isa. 56. Quod autē pr̄mittitur, quasi in p̄m̄ium pro lege seruata. Deut. 18. Fenerabis multis gentibus, & ipse a nullo s̄nus accipies. F̄nus ibi large accipitur p̄ mutuo, sicut & Eccle. 29. Multi non causa nequitie nō fenerati sunt. i. nō mutauerunt, p̄mittitur ergo eis in p̄m̄iū. s. iudicis abūdiā diuitiarum. Ex quo cōtingit, q̄ possint alijs mutuari. Itē nota, q̄ licet argentum monetatū, & in vasa formatū non differat, tñ q̄ principalis vsus vasorū nō est ipsa eorū consumptio, ideo vsus eorū pōt vendi licite, seruatō dominio rei, vsus autē principa lis pecuniæ argenteæ est distractio pecuniæ in cōmutationes, vñ nō licet eius vsū v̄dere cū hoc, q̄ aliq̄s velit eius restitutionē q̄ mutuo dedit. Sciendū tñ q̄ secundarius vsus vasorū argenteorū pōt esse cōmutatio, & talē vsū eorū v̄dere nō liceret. Et similit̄ pōt esse alius secundarius vsus pecuniæ argenteæ, vtputa si q̄s acciperet pecuniā signatā, vel ad ostētionē, vel ad ponēdū loco pignoris, & talē vsū pecuniæ hō licite vendere pōt. Circa s̄m, s̄vtrum possit aliq̄s p̄ pecunia mutuata aliquā vtilitā tē accipere, dicēdū s̄m Philoso. i. hum. 4. Eth. q̄. oē illud p̄ pecunia habet, cuius p̄cium p̄ pecunia mensurari, & ideo sicut si aliq̄s p̄ pecunia mutuata, vel quacumq; alia re, q̄ ex ipso vsū cōsumit pecuniā accipit ex pacto tacito vel expresso peccat cōtra iustitiā, vt dictū est, ita et q̄cūq; ex pacto tacito vel expresso qd̄cumq; aliud accipit cuius p̄cium pecunia mensurari pōt, simile peccatū incurrit. Si verō accipiat aliq̄d h̄mōi nō quasi exigens, nec quasi ex aliqua obligatione tacita vel expressa, sed sicut gratuitū donū, nec peccat, q̄ etiā antequā pecuniā mutuasset licite poterat aliq̄d donum gratis accipere: nec peioris conditionis efficiatur p̄ hoc, qd̄ mutuauit: recōpensatio uerō eorum, q̄ pecunia non mensurari licet, p̄ mutuo exigere, puta beniuolentiā, & amorē eius cui mutuauit, vel aliq̄d h̄mōi. Sciendum autē, q̄ recōpensatio alicuius beneficij dupliciter pōt considerari. Primo qd̄m ex debito mō iustitiæ ad qd̄ aliquis ex certo pacto obligari pōt, & hoc debitum attenditur s̄m quantitatē beneficij, qd̄ quis accepit mutui pecuniæ, vel cuiuscūq; similis rei cuius vsus est eius consumptio, non tenet ad plus recōpensandū q̄ mutuo accepit. Vñ contra iustitiā est si ad plus reddēdū obliget. Alio mō tenet aliquis ad recōpensandū beneficium ex debito amicitie, in quo magis consideratur affectus, ex quo aliquis beneficium contulit, q̄ etiā quantitas eius, qd̄ fecit, & tali debito non cōpetit ciuili obligatio, p̄ q̄ inducitur qd̄ā necessitas, vt nō sp̄tanea recōpensatio fiat. Itē sciendum, q̄ ille, qui dat mutuum pōt absq; peccato in pactum sciendere cū eo, qui mutuum accipit recōpensationem dāni, p̄ qd̄ subtrahitur sibi aliquid, qd̄ debet h̄re. Hoc tñ non est vendere vsū pecuniæ, sed damnum vitare, & pōt esse, q̄ accipiens mutuum maius dānū euitet, & cū sua vtilitate damnum alterius recōpensat, recōpensationē uerō dāni, qd̄ considerat in hoc, q̄ de pecunia non lucratur nō pōt in pactū deducere, q̄ nō debet vendere id, qd̄ nō habet, & p̄t impediri multipliciter ab habendo. Itē cū sit triplex munus. s. a manu, a lingua, & ab obsequio, si q̄s ex pecunia mutuata expectet vel exigat quasi p̄ obligationē pacti taciti vel expressi recōpensationē muneris ab obsequio vel a lingua, idem est ac si expectaret vel exigeret munus a manu, quia vtrumq; pecunia æstimari pōt, vt patet in illis, qui locant operas suas, quas manu, vel lingua exercent. Si verō munus ab obsequio vel a lingua non quasi ex obligatione rei exigatur, sed de beniuolentiā, quæ sub æstimatione pecuniæ non cadit, licet accipere, & expectare. Item nota, q̄ ille, qui pecuniā committit mercatori vel artifice, pōt inde aliquid exigere, non tñ p̄ pecunia mutuata, cuius est rō, quia ille q̄ mutuat pecuniā trā. fert dominiū pecuniæ in eū cui mutuat. Vnde ille cui pecunia mutuatur sub suo periculo tenet eam, & tenetur integre restituere, vnde non debet amplius exigere ille, qui mutuauit. Sed ille qui committit pecuniam suam vel mercatori vel artifice per modum societatis cuiusdam, non transfert dominium pecuniæ suæ in illum, sed remanet eius, ita q̄ cum periculo ipsius mercator de ea negociatur, vel artifex operatur, & ideo sic licite potest partem lucri inde prouenientis expetere, tāquam de re sua. Circa tertium. s̄vtrum teneatur aliquis restituere q̄ quid de pecunia vsuraria lucratus est. Dicēdū, q̄ sicut supra dictum est, res quædā sunt quarum vsus est ipsa earum consumptio, quæ non habent vsufructum s̄m iura, & ideo si talia fuerint per vsuram extorta, puta denarij, triticum, vinum, aut aliquid huiusmodi, non tenetur homo ad restituendum, nisi id, qd̄ accepit: quia id, quod de tali re est acquisitum, non est fructus huius rei, sed humanæ industriæ, nisi forte per detentionem huius rei sit damnificatus amittendo aliquid de bonis suis, tunc n. tenetur ad recōpensandum nocumētum. Quædam vero sunt quarum vsus non est earum consumptio, & talia habent vsufructum, sicut domus, & ager, & alia huiusmodi, & ideo si quis domum alterius vel agrum per vsuram extorsisset, non solum

Speculum Morale.

teneretur restituere domum, vel agrum, sed etiam fructus inde perceptos, quia sunt fructus rerum quarum alius est dñs, & ideo ei debentur. Circa quartum. s̄vtrum liceat pecuniam accipere mutuo sub vsura, dicendum q̄ inducere hominem ad peccandū nullo modo licet, tñ vt peccato alterius ad bonum licitum est, q̄ Deus vitur oibus peccatis, vt d̄r in Ench. ex quolibet. n. malo elicit aliquod bonum. Et ideo Aug. Publicolæ quærenti vtrū liceat vt iuramento eius, qui per falsos Deos iurat, in quo mani feste peccat, eis reuerentiam diuinam exhibendo. Rñdit, q̄ qui vitur fide illius, qui per falsos Deos iurat, non ad malum, sed ad bonum, nō peccato illius se sociat quo per d̄r monia iurauit, sed bono pacto eius quo fidem seruauit. Si tñ induceret eum ad iurandum per falsos Deos peccaret. Ita in proposito dicēdum est, q̄ nullo modo licet inducere aliquem ad mutuandum sub vsuris, licet tñ ab eo, qui paratus est facere, & vsuras exeret mutuū accipere sub vsuris, p̄ aliquod bonum, quod est subuentio suæ necessitatis vel alterius. Sicut etiam licet ei, qui incidit in latrones manifestare bona, quæ habet, quæ latrones diripiendo peccant, ad hoc quod non occidatur: exemplo. 10. virorum, qui dixerunt ad Hysmael. Noli occidere nos, quia habemus Thesaurum magnum in agro, vt d̄r Hiero. 41. Vnde ille, qui pecuniam accipit sub vsura, non consentit peccato vsurarij, sed vitur ea, nec placet ei vsurarium acceptio, sed mutuatio, quæ est bona, nec dat vsurario occasionem vsuras accipiendi, sed mutuandi. Ipse autem vsurarius sumit occasionem peccandi, ex malitia cordis sui: vnde scandalum passiuum est ex parte sua, non autē actiuū ex parte petentis mutuū, tñ p̄ h̄mōi scandalum passiuū non debet alius a mutuo petendo desiste: e si indiget, q̄ h̄mōi scādalum passiuum non prouenit ex infirmitate vel ignorantia, sed malitia. Item nota, q̄ si quis committeret pecuniā suā vsurario non habenti aliās vñ vsuras exeret, vel hac intentione comitteret, vt inde copiosius p̄ vsurā lucraretur, daret ei materiā peccandi. Vñ & ipse esset particeps culpæ. Si autem aliquis vsurario aliās habenti vñ vsuras exeret pecuniam suā cōmittat, vt tutius seruetur, non peccat, sed vitur h̄re peccatore ad bonū. Circa quintum sciendum, q̄ multa sunt p̄ quæ pestis vsuræ detestabilis esse ostenditur, q̄ tñ reduci possunt ad quatuor. Primum est s̄nerantia fatuitas. Secundum est cordis eius impietas. Tertia est pestis huius immanitas. Quartum est vltionis atrocitas. Circa primum sciendum, q̄ multæ sunt fatuitates vsurarij. Prima fatuitas eius est, quia magis vult pecuniā hōi tradere ad vsurā cum maximo peccato, q̄ Deo in paupere cum maximo lucro & sine peccato. Aug. Miror hō cui feneraris hōi, fenerare Deo & centuplum accipies, & vitam æternā habebis. Secundo stultus est, q̄ cum ad vsuram tradit, & vsurā accipit, illud qd̄ de lucro vsurario habet accipit ad vsurā sup̄ melius pignus, l. sup̄ animā p̄p̄riā, quæ perditur nisi reddantur vsuræ, p̄p̄næ, & culpæ satisfaciendo p̄ vtrāq; a quibus oportuit, vt Dei filius non redimeret. Psal. Ex vsuris, & iniquitate redimet aīas eorum. Tertio stultus est, quia aut parcus est, aut prodigus, quia larg⁹ esse nō pōt, sed parcus est de diuitijs quas congregat incessanter, non audet expendere, nec necessitates suas assumere, sed cor eius continuis curis affligitur, corpus eius in odia cruciatur, & anima damnationem meretur. Si vero prodigus est largē accipit, & expendit super animam suam, sicut animal quod impinguatur ad occisionem. Hiero. 12. Congrega eos tanquam gregem ad victimā, & c. Hiero. cuidam diuiti ait. Impinguabit te Deus, quasi bouem ad victimam, & per amena prata ducet te ad occisionem. Eccle. 26. Deus parauit illum ad rumpheam. Quarto stultus est, quia vt sanguisuga dyaboli sanguinem venenolū fugit, & sitis male acquisitæ pecuniæ, quod est sibi mortis occasio, & crepationis, qñque de pecunia sua non remanent sibi nisi manus maculatæ, opera infecta, & peccata, tales enim moriuntur nihil secum nisi peccata portantes. Quinto vias Dei, & Paradisi obstruit, q̄ sunt vt dicitur in Psalmo. Vniuersæ viæ dñi misericordia, & veritas. Veritatem, cum enim proximum excoriat, & consumit dicit se ei facere bonitatem. Similiter misericordiam cum vult sibi dari ab eo cui potius dandum esset. Sexto in nouissimo suo erit insipiens, quia de pecunia de qua facta sunt sibi vulnera, deberet facere medicamenta, restituendo, & penitendo, ipse autem adauget sibi vulnera, & mortem suam, & filiorum suorum, quando eam eis dimittit. Septimo stultus, quia diuitias quas acquirit pereunt, & transeunt vt fumus, & somnium, & eius anima damnabitur in æternum, aut enim igne succenduntur, aut aquis submerguntur, aut a furibus auferuntur, aut a prædonibus rapiuntur, aut hæredum prodigalitate vel stultitia consumuntur, quia Deus vindicat huiusmodi pestem vsq̄ in tertiam vel quartam generationem, vix enim tantum durans res vsurariæ, quia vt dicitur in Psalmo. Nutantes transferantur filij eius, & eiiciantur de habitationibus suis.

Tomus Tertius.

G g

Scrutetur

Speculum Morale Vincentij.

Scrutetur fenerator alius omnem substantiam eius, & c. Eccle. 8. Si feneratoris quasi perditū habe. Hiere. 18. Perdix fouit, q̄ non peperit, & c. d. f. quia Perdix d̄r a perdendo, quia aliena ova furripit, & ea cum nutriendo aliquandiu seruauit amittit, q̄a dimittunt eā, & vadunt ad matrē priorē. Sic diuitiā dimittunt vsurarios maximē in morte, & redeunt ad mundū, sicut fit puero, qui panē tenet in manu, & p̄e. n. canis vt habeat panē apprehēdit manū pueri, & sic acquirit panē. Sic s̄pe principes apprehēdūt vsurarios vt habeāt eorū denarios, & sic amittunt, & corpora s̄pe, & pecunias. Octauo stultus est, q̄a curis, & sollicitudinibus, & angustijs semetipsum affligit, q̄ cor eius vrunt, affligunt interius, & corrodūt, vt sit similis nuci vermiculosæ, q̄ nihil valet nisi ad frāgendum, & p̄ijciendū in ignē: hęc cura aufert hoī scipsum, bona spiritalia, orationes, & attentiones ad bonum, & ad Deum. Bern. ad Eugenū Papā. Quo te trahent occupationes istz male dicitur? si tñ peragis ita te dare illis vt nihil tui tibi relinquant, perdis tempus in his in quibus nō est nisi labor, & vana sollicitudo, & afflictio spūs, euisceratio mētis, euacuatio gr̄z. Nam quis est fructus earū nisi arancusū telz? dies diei eructat lites, & nox nocti indicat malitiā. Idē. Cū oēs te habeāt, esto de habētibus te, vnus claudet hostium cordis tui. Nota, hmōi sollicitudines multiplicant, & serpūt, & hoīem p̄ extrauagationē de domo sua eijciunt. Similes sunt istz sollicitudines, & curz, vt dicebat magister Iacobus cuiusdā serpenti, de quo fabulosē d̄r, q̄ cum quidam homo inuenisset eum morientem in frigore, ei compassus portauit eum in domū suā fouens, & nutriens eum lacte, qui cū conualuisset intoxicabat totā domum, nec p̄cece, nec p̄recio volebat exire, sed hospitem veneno occidit. Nono stultus est, q̄a cū plene, & integrē teneatur restituere quicquid habuit vltra sortē q̄a s̄m Aug. Non dimittit peccatū nisi restituatur ablatum, & ille a quo accipit ius habeat in iudicio repetendi, fatuus est, q̄ rē alienā accipiat, & apud se detineat, & totū periculū custodiā transferat in scipsum. Vñ cum miles qdā vsurariū quendā curialiter, & prudēter argueret de hoc, q̄ exercebat vsuras, & ille rñdens diceret, q̄ ante mortē oīa plene restituere p̄ponebat, cur ergo ait miles nos alienis opibus, & peccatis oneratis, & in periculo custodiā pecuniz alienz vos ponit, cum aliā vtilitatē h̄re non p̄ponit, nisi q̄ manus inquinatis, ex computatione accipiedis, & reddēdis, cū sciatis, q̄ oporteat reddere aut pendere: quare non cessatis, & redditis dū potestis? at ille ad hoc obmutuit. Itē alij in fine maximē obstinati sunt, quasi si iā essent in inferno. Parisius hō quidam ad ecclesiā. B. Virginis die sabbati fuit deportatus, in lecto, qui in aliquo mēbrorū suorū patiebatur, h̄is in eo ignē illum, qui facer vel inferni solet appellari, & vallat⁹ erat multitudinē. Cumq; testarentur vicini sui, q̄ esset vsurarius, monebāt eum sacerdotes, & clerici, q̄ quitaret, & reddere p̄mitteret vsuras, vt eū Beata Virgo liberaret ab illo morbo, q̄ eos aliquatenus audire nolebat, nec vituperijs, nec blandimentis, & cū finitiz essent vesperz in ea obstinatione p̄seuerabat: cū vero iam ignis totum corpus eius occupasset, & versus esset in nigredinē, & inflationem, & oculi eius de capite illius defluerent, inde tanquā canis ab ecclesiā deiectus, & ibi in illa obstinatione ab illo igne in ipsa vespertina hora est consumptus. Potest dici beno vsurario, qd̄ dixit Theodoricus rex Francorū cuidā bailliuo suo q̄ male tractauerat res suas. Serpens inueniēs ampullā vino plenā intrauit p̄ os eius artum, & hausit, & inflatus exire non potuit, & veniens dñs ampullā ait, Miser euome, qd̄ hausisti, & sic poteris exire, & mortē euadere. Sic vsurarius si vult euadere dā nationē, oportet q̄ euomat p̄ restitutionē pecuniā male acquisitā, & p̄ cōfessionē culpā, alioquin euacuabit p̄ p̄nā in gehennā. Job. 20. Diuitias quas deuorauit euomet, & de vētre ei⁹ extrahat eas Deus. Decimo stultus est, & vilis exercēdo officij, qd̄ ipse nō audet corā hoībus p̄iteri, nec dicere se esse illius officij, qd̄ exercet. Cū. n. oēs clerici, milites, sacerdotes, oēsq; mechanici operarij liberē p̄stent artium suarū, nomina, solus vsurarius nō audet suū officij noīare. Vñ similis est catto, q̄ noīe sui vocatus fugit, & solus inter aīalia suū nomē abhorret. Vndecimo stultus est, q̄a s̄pe congregat diuitias, & seruat alijs, & non sibi, & pleiūq; deuoluunt ad manus inimicorū suorū. Luc. 12. Quz congregati cuius erunt? Et Eccle. 4. Vnus est, & s̄m nō habet, nō filium, non fratē, & tñ congregare nō cessat, nec recogitat dicēs, cui laboro, & c. Rñdet Psālm. dicens. Relinquant alienis diuitias suas, & sepulic. do. & c. Hiere. 6. Transibunt domus eorum ad alteros, & agri, & vxores pariter. Sicut accidit vt dicit magister. Iaco. Quidā fenerator bona oīa cuiusdā militis p̄ vsuras absorberat, nec ei, nec suis vobis restituere aliquid, nec iudicias dare, sed per dñm suum faciebat eum captum detineri: interim mortuo vsurario sua vxor cito post contraxit cum milite, qui liberatus a debito factus est omnium dñs, quz habebat vsurarius. Ioculator in nuptijs cantabat, & vsurarius in inferno eiulabat.

Eccle. 13. In bonis eius luxuriabitur alienus. Vsurarius est quasi bursa usitata, quz inutilis, & denigrata, pecunia remota projicitur in lutum, & conculcatur, sic vsurarius a dæmonibus. Idē magister Iaco. dicebat, q̄ cum quidam dñs iuuenis, & nouus miles obuiaret turbis monachorum funis cuiusdā sui vsurarij portantium, ait. Concedo vobis cadauer arancz mez, quod portatis, dyabol⁹ autē habeat sibiātam, ego autē telā diuitiarū si potero mihi referuabo. Cū qdā vsurarius Bysuntinensis in extremis nolēs facere aliquid testamētū vel elemosynā, sed oīa dimisit in dispositione vxoris suz: cū autē ipse esset sic mortuus, vxor sua videns quēdā inimicū eius, contraxit cum eo cito post mortē viri sui, q̄ cum argueret qdā p̄ba mulier dicēs, q̄ vir suus erat adhuc calidus in sepulchro. Rñdit. Si calidus est sufflate eum, hz sunt elemosinz, quas fecit p̄ aīa eius. Duodecimo in fine specialiter apparet esse stultus. Sicut de Perdice d̄r Hic. 18. In nouissimo suo erit insipiens, quia de pecunia de qua sibi facta sunt vulnera deberet sibi facere medicamenta, p̄nitendo. f. & restituēdo, ipse autē relinquendo eas vxori suz, & liberis, culpā suā, & cumulū suz dā nationis augmentat. Sic igitur declarata est feneratoris fatuitas. Circa s̄m sciendū, q̄ in multis similiter apparet cordis eius iniquitas. Est. n. iniquus vel impius ad Deū, ad se, & ad p̄ximū. Quantum ad Deū qdē iniquus est & impius in multis. Primo, quia tēpus qd̄ cōe fecit Deus oībus sibi appropriās vendidit, ideo iusto Dei iudicio aufertur ei tēpus. Psālm. Viri sanguinū, & dolosi non dimidiabunt dies suos. Vult contra Deū aut naturā de denarijs facere denarios. Impius euacuat Dei sententiā contra primū parētē. In sudore vultus tui vesceris pane tuo. Gen. 3. Psālm. Qui ponit laborē in p̄cepto. Vsurarij plus, & melius alijs volunt comedere, & bibere, & minus laborare. Psālm. In labore hoīum non sunt, & c. assidue, & incessanter Deum offendūt, incessanter peccādo, & dyabolo die ac nocte seruēdo, festa Dei, & sanctorū violādo, sacra loca execrati ingrediēdo, & sacra sacrificia, & officia aggrediēdo. Isa. 65. Populus ad iracundiā me puocās, ante faciē meā semp. Itē impius est sibi, & iniquus aīam suā p̄cioso sanguine agni immaculati appreciatā venalē p̄ vili p̄cio exponendo, & intima cordis sui in terra p̄ijciēdo. Eccle. 10. Avaro nihil est sceleratius, hic. n. aīam suā venalē habet in terra, piccit intima sua. Itē impius in filios qbus nō cōpatit, nec suos reputat, quamdiu videt eos simplices, & innocentes, vt coruus, q̄ pullis suis nō p̄uidet, nec cōpatit eis quādiu videt eos albescere primo pilo, donec nigrescāt, & fiāt sibi similes, vt dicit Greg. sup̄ illud Iob. 37. Qui p̄parat coruo escā, q̄ pulli eius clamāt ad dñm, q̄a quādiu nō p̄uidēt dicitis pullis patres eorū, p̄cicit eos dñs rorē celi. Itē impij sunt filijs quos immolāt dæmonijs. Psālm. Et immolauerunt filios suos, & filias suas dæmonijs, adducit eos ibi occidēdos. Osee. 9. Efraim ducit ad interfectorē filios suos. Itē iniquus est alijs p̄ximis suis, q̄a vendit eis, qd̄ suū non est. f. temp⁹ & mutuū, qd̄ eis iure naturali, & euāgelico debet. Luc. 5. Mutuū date nihil inde sperātes, cū mutuū sit de mco tuū. Vendit ei rē mutuatā p̄ mutuū iā suā factā, p̄ximū suū viuū comedit incessanter sine dētibus aut saucibus cum denarijs suis. Iob. 30. Qui me comedunt non dormiunt, & c. Circa tertius. quātā sit pestis huius immanitas, sciendū q̄ hoc flagitiū contrariāt legi naturz, q̄ in corde humano naturaliter est impressa. Luc. 6. Quz cumq; vultis vt faciāt vobis hoīes, & vos facite illis. Vsurarius autem, si esset indigens sicut ille, qui pecuniā eius accipit vellet gratis sibi pecuniā mutuari. Itē oīs creatura p̄ hoīem facta gratis subuenit indigenti, puta sol, luna, stellz gratis cōicāt suā lucē, æther rorē, nubes pluuiā, aer flatum, aqua potum, & lauaciū, terra fructum, & sic de alijs, nec hoī beneficia sua vendunt. Item cum solum vegetabilia, & viuientia se multiplicent per generationem, vult vsurarius contra naturam, vt denarij sibi generent denarios sine labore suo, & sine sui periculo capitalis, vult quod frumentū iam consumptum a recipiente pariat aliud frumentum, vult q̄ res sua quam commodat pariat sibi aliam, semel in anno, vel mēse, vel septimana, contra naturam commodati quia commodatum est idem, quod ad commodum tuum tibi datum, quod vult vsurarius vendere. Item contrariatur legi diuinz. Exo. 22. Vsuris pauperem non opprimens. Leui. 25. Pecuniā tuam non dabis ad vsuram. Item Deutero. 15. Non ages quippiam calide in fratris necessitatibus. Ibidem. 23. Non feneratoris fratri tuo. Et post. Fratri tuo id, quo indiget commodabis absque vsura. Item Lucz sexto. Mutuū date, nihil inde sperantes. Item contrariatur pietati fraternz, quia quando videt aliquis fratrem vel proximum indigentem, & propter indigentiam petentem mutuū, dicitur enim pietas naturalis, quod ab eo, qui indiget non est aliquid extorquendum, sed potius in dono vel mutuo succurrendum, nec amplius expetendum, quā quod petijt mutuū. r. Ioan. 3. Qui habuerit substantiam huius mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clausit viscerā sua.

ra sua ab eo, quō charitas patris est in eo: Miser autem vsurarius multū cōtēnit Deū cui non dat pecuniā, q̄ petit pauper, p̄ qua mutuata p̄mittit centuplū, & vitā æternā: magis autē credit, & citius tradit ei, qui p̄mittit simplū, vt quinq; p̄ quatuor, cū modo dico lucro, & magno peccato. Fenerat autē dñs, qui miseret pauperis. Propter immanitatem huius peccati vsurarius in scriptura cōparat leoni, qui venationi insidiatur semper Eccle. 27. Itē latroni q̄m sententiā dñi, qui tēplū ingrediēs mēsas nūmulariorū subuertit, & æs eorū effudit. Ioh. 2. Mat. 21. Vocās domū dñi spelūcā latronū p̄ eos, q̄ habebant ibi pecunias quas mutuo tradebāt, nō p̄ pecunia numerata, sed p̄ quibusdā munusculis. Nunquā legit fecisse violētā manūale, quamdiu fuit in hoc mundo, nisi contra istos, & colūbas vēdētes, istos autē factō flagello de funiculis cū violētā manu eiecit, & mēsas eorum subuertit, & æs effudit. Vsurarius est in ecclesia sicut vulpecula in domo cuiusdā, qui eā nutrierat inter gallinas, cum autē p̄ forefactū suum eā expulisset de domo, die ac nocte gallinas rapiebat, & depulmabat occultē. Sic vsurarij in ecclesia nutriti p̄ peccatum suū ab ea exclusi fideles rapiunt, & depauperant, & exhæredāt. Deteriores sunt vsurarij, quam alij fures, quia non solum spoliāt de nocte, sed et de die apertē, & occultē, potētes & debiles, magnos & paruos. Itē p̄ditor est comedendo, & bibendo cū hoīe, & cum fratre p̄prio, mutuando, & pecuniā tradēdo, intēdit eū exhæredare, & spoliare suis. Similis Iudæ p̄ditori, qui comedendo, & bibendo cum dño eum intendebat prodere. Deterior est eo quātum ad hoc, q̄a pēnituit, & ductus pēnitentia restituit ante mortē suā, q̄d non facit vsurarius. Item est homicida quātum ad pauperes, quibus accomodat, quibus auferendo victum, aufert vitā Eccle. 23. Panis egentium vita pauperū est, qui defraudat eū hō sanguinū est. Se & suos spiritualiter occidit. Osee. 9. Effraim ad interfectorem ducit filios suos, dum eos in vsuris instruit, vel de capitale eis ad hoc tradit vt sic lucentur, vel dum vsuras eis dimittit. Item similis est inferno, q̄a insatiabilis, & semp̄ habet os apertū ad suscipiendum, & deterior eo vī, q̄a infernus virtute passionis Christi, q̄ male habebat restituit. Itē similis est morti nulli parcens, nec clericis, nec militibus: nulli t̄pi, nulli loco parit, sed oēs spoliare intendit. Deterior est morte, q̄ solum semel percutit. Itē similis est dyabolo. Sicut. n. dyabolus peccat incessanter, sic vsurarius cuius peccatū nō dormit. Sicut officii dyaboli est peccare, ita officii vsurarij est purum peccatū. Sicut dyabolus blande intrat, & patienter expectat vsq; ad finē p̄ modico capitali, q̄d quanto plus tenuit hō, tanto plura exigit, sic vsurarius vult, q̄ diu teneat capitale suum, q̄d incessanter hoīem cōsumit. Itē hoc peccatū aggrauat difficultatē curationis, q̄a cū in alijs peccatis sufficiat pēnitere, in hoc tñ peccato nō sufficit, q̄a q̄m Aug. Nō dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum. Hoc autē est vsurarijs valde graue, q̄a libentius darent multa, q̄ redderēt pauca, cuius rō multiplex est. Prima quidē, q̄a cum ex cupiditate ceperit quis vsuras exercere, cupiditas autē semp̄ crescit, sicut ignis ex appositione lignorum non extinguitur, nec minuitur, sed augetur. Iuxta illud. Crescit amor nummi, quātū ipsa pecunia crescit. Vñ si in principio difficile fuit ei restituere, augmentata cupiditate difficilius erit ei. Secunda, quia quanto quis fortius radicatus est in aliquo habitu vitioso, tanto difficilius separatur ab illo. Tertia rō est, quia quanto diutius tenet diuitias, tāto diuitiarum amor in eius corde intumescit, & ideo difficilius separari pōt ab eis. Quarta rō, q̄a quanto diutius fuit diues, & consuevit abundare in delictijs, & honorib; huius mundi, tanto vehementius horreret indigere, & pauper inter ceteros apparere. Quinta rō, q̄a quanto perseuerat diutius in peccato, tātos magis elongatur a Deo, & eius grā, sine qua nō pōt restituendi volūtātē h̄re. Sexta rō est immoderatus amor, quē habet ad vxorē, & filios quos vix indigere permittit, quos in abūdātijs enutriuit. Ad ostendendū etiā huius sceleris grauitatem valēt, quæ supra dicta sunt, quō vsurarius impius est Deo sibi, & p̄ximo. Circa quartū. s. quanta sit punitio huius pestis atrocitas, sciendum, q̄ vsurarius punitur multipliciter, tā in p̄senti vita, quā in eterna in futura. In p̄senti quidem punitur. i. puniendus est p̄secutione iuris ecclesiastici, q̄ compellantur tā ipse quā h̄eres eius ad cessationem, & restitutionem vsurarium. Secunda p̄na est timor continuus amittendi sic acquisita. Tertia p̄na est pudor, quem habet de fama sua, & noīe, nā est ab hoīb; honoratur, & ei reuerentia exhibetur exterius, tā testatur ei conscientia sua, q̄ indignus est honore, & q̄ ipsimet, q̄ eum honorant reputant eum vilem, & indignum honore, sicut benē solebat antiquitus tales honorari. Ad eo namq; vitiū detestabant vsurarij, q̄ vix in vna ciuitate poterat vnus vsurarius inueniri. Hic si veniebat ad eum, nō dabat pecuniam ad vsurā, nisi prius data fide, q̄ non publicaretur. De quo si oriebatur suspicio, domus eius dicebatur domus dyaboli, vinea, & sic de alijs.

Speculum Morale.

rebus eius, pacis ei osculū non dabatur, nec ignis in domo eius accipiebatur, ab oībus digito monstrabatur, huius occusum expauescebant pueri, ipsumq; demonstrantes adinuicē fugiebant. Quarta p̄na est, q̄a sæpe vel prole caret. Iuxta illud Osee. 9. Da illis vuluā sine liberis, & vbera arentia. Vel filios habet inuitiles, stultos, & p̄digos, qui cito dissipant oīa, quæ multo t̄pe, & cum multis laboribus acquisiuit. Psal. Nutantes transferantur filij eius, & mendicent. Quinta p̄na est, quia p̄ res quas acquisiuit iniuste ipse iniuste vel iniuste capitur, tenetur, durē tractatur, & rebus suis spoliatur. Isa. 43. Ve qui p̄rædaris, nonne & ipse p̄rædaberis? Sexta p̄na est, q̄a non restituit, nec p̄mittit restitui res malē acquisitas, sed sicut fur cū re furtiua deprehensus in morte cū ea, & p̄ ea suspendit in inferno. Rō autē quare non restituit est, q̄a nō p̄t, si est p̄digos, q̄a non habet vnde vel non vult si est auarus, vel si vult nō nisi in morte, ad similitudinem vasis terrei in quo congregant denarij, sed inde non possunt extrahi nisi si agatur, vel si vult ante mortē aliter vult, q̄ debet, cū cōditionibus & circumstantijs indebitis, & iniustis, vel potius vult dare, q̄ restituere. Septima p̄na est, q̄a res vsurarij post mortē subito eua nescunt, & inueniri nō possunt, q̄a qui pōt capere capit, q̄ debet negat si pōt, vel q̄a sæpe nescitur vbi occultauerit res suas. Octaua p̄na est, quia priuat bonis spiritualibus, quæ sunt vita æt̄. s. gratia, & virtutibus, & merito priuatur grā, q̄ cōtēnit. Si enim suā pecuniā gratis mutuaret p̄ Deum mereretur apud Deum. Super aurum, & argentū grā bona. Prouer. 22. Vsurarius autē pecuniā suā p̄ferat gratiæ, ideo Deus iuste non dat ei grām, tanquam grā contemptori. Item gratia t̄pis nobis gratis exhibitā prohibet venalitatē eius, Lucæ 6. Gratis accepistis, gratis date. Sed vsurarius tempus vendit. Item gratia quam Christus nobis exhibuit, in multis, & diuersis beneficijs exigit, vt p̄ eo gratis beneficia p̄beamus. Lucæ 6. Si mutuum datis eis a quibus speratis, quæ vobis est gratia. Item gratia fraternæ Christianitatis hoc idem exigit. Deute. 23. Non sengeratis fratri tuo. In hoc igitur vsurarius Christianus deterior est Iudæo, quia Iudæus Iudeo non cōmodat ad vsurā, p̄ hæc oīa iuste priuatur gratia. Item priuatur virtutibus Ezech. 18. Si vir fuerit iustus, & fecerit iudicium, & iustitiā, &c. Sequitur. Ad vsurā nō cōmodauerit vita viuet. Quod si genuerit filium, &c. ad vsuram dātem, & amplius accipientem, nunquid viuet. Aug. O lucra damosa, inuenis pecuniā, perdis iustitiā, perdis animā, p̄rdam quam rapere cupis muscipula est in qua sicut mus volens capere lardum caperis, detinens alienum a dyabolo detineris. Nona p̄na est, quia perdit oblationes, & elemosynas quas facit de vsuris, in quibus vt Deum plus ad iracundiam prouocare, quā placare. Eccle. 34. Imolantis ex iniquo oblatio eius maculata, & non sunt beneplicitæ sublationes impiorum. Sunt similes illis, qui in passione Deum crucifigebant, & arundinem de quo eum verberabant, in manu eius ponebant, & eum illudendo adorabant. Et post. Qui offert sacrificium de substātia pauperū, quasi victimat filiū in conspectu patris, tale exēniū facit Deo patri, q̄ offert de substātia ablata pauperi per vsurā vel rapinā. Sicut legitur in Orosio, & scholastica historia fecisse Hastiages rex Persarū Arpello principi militiz suæ, qui offenderat eum p̄ euasione, & nutritione Cyri nepotis dicti, quē Hastiages p̄recepit paruulum occidi, cui cum non obediisset, dictus Hastiages fecit eapi clam filium dicti Arpelli vnigenitum paruulum, & occidi, & parari diuersimode, & propinari patri pro venatione de quo cum satis comidisset, & bonitatem carniū commendasset, fecit ei deportari cruda membra, quæ retinuerat. s. caput, & manus, & pedes pueri, dicens illa esse extrema dictæ venationis, qui cognoscens vidit, doluit, & dissimulauit captans horam qua possit vindicare factum, pro quo laborauit tempore suo, & ipse Hastiages amitteret regnum Persarum, & illud transferretur ad Medos. Sic vsurarius imolat filium pauperem in conspectu Dei patris, & cum affligit eum vsuris de quibus Deo oblationem facit. Decima p̄na est, quia priuatur suffragijs, & oratione ecclesiæ, & communionē, & confortio populorum Dei caret, & communionē sacre eucharistiæ. Vnde Apoca. 22. Beati qui per portas intrant ciuitatem, &c. foris canes venifici, & idolatriæ, &c. Quales sunt ipsi, canes sunt, quia vt canes famem infatigabilem patiuntur embollissimum. Venifici, quia alios venenoso exemplo vel pecunia, vel consilio insiciunt. Idolatriæ, quia pecuniam vt Deum colunt, & super omnia eam diligunt. Hi excludendi sunt ab ecclesia militante, & excludentur ad triumphante. Ideo vt refert magister Iacobus. Quidam probus sacerdos monens patrem suū vsurarium vt restitueret cū nollet acquiescere, eo mortuo cum faceret absolutiones pro mortuis in ecclesia sua dicebat. Nolite orare pro anima patris mei, qui restituere cōtempnit, quia sepultus est in infernum, & faciē Dei de cetero nō videbit. Quidam vsurarius dum sacerdos apportaret in calice communionem, ait.

Tomus Tertius.

Gg. 2 de

Speculum Morale Vincentij.

de eis q̄ sunt intus nō curo, sed super calicē si vultis mutuū bene vobis accōmodabo. Alius accōmodauerat quatuor libras de q̄bus debebat h̄re. 12. vsq; ad quatuor annos, adueniente sacerdote nihil extorqueri potuit ab eo, nisi hic duodecim libras, quas talis debet p̄ quatuor reddat. Vndecima p̄na est, quia priuandus est ecclēsiastica sepultura, quia ei si habeat potius, nocet, q̄ proficit. Greg. Dyal. li. 4. ca. 50. Quos peccata graua deprimunt, nō ad absolucionem, sed potius ad maioris damnationis cumulum est, q̄ eorum corpora in ecclesia ponuntur. Idem post. 55. His quos peccata graua deprimunt, si in sacro loco sepeliri se faciūt restat vt etiam de sua p̄sumptione iudicentur. Quod probat ibidem pluribus exemplis. In ciuitate Byfuntina accidit, q̄ cum quidam vsurarius magnus, qui valde iocundus erat sederet ad mensam suam vt comederet, subitanea morte in ipsa mensa p̄cussus cecidit, quod videntes eius filij quos habebat de duabus coniugibus, ad gladios cucurrerunt patre dimisso, super arcas de eis compugnantes custodiendis, & saluandis, de aīa patris, vel corpore parum curantes. Cum autem fuisset sepultus, iūctus parietī ecclēsię parochialis sancti Iohannis, & facta fuisset ibi p̄minens sepultura iuncta parietī, & inserta, in mane a pariete repulsa, & longe depulsa inuenitur quasi per hoc innueretur, q̄ nō haberet cōmunionem in ecclesia. Qualiter autē sepeliendi sunt vsurarij notatur. Hierc. 12. Oculi tui, & cor ad auaritiā, & ad sanguinem fundendum innocentem, & ad calumniā, & consumptionem mali operis. Et post de tali. Propterea hęc dicit dñs. Nō plangent eum, & nō concrepabunt eum. Ve dñe, ve indyde, oēs plangūt seipfos nullus eum vel eius infortunium in corpore & aīa. Sequitur. Sepultura asini sepelietur putrefactus, & p̄icē⁹ extra portas Hierusalem, ecce sicut asinus sic sepelietur. Asino mortuo dñs eum excoriat sibi pellem retinens, & cadauer ad fossata trahere faciens, vbi vermes, & corni pugnāt de carnibus, canes de ossibus. Similiter vsurarius extra ecclēsiā proijciēdus est in fossatis, & locis immundis, Dñi retinent sibi pellem tēporaliū, dēmones pugnāt de aīa corrodenda, vermes de cadauere. Item magister Iaco. Cum quidā Benedictus sacerdos corp⁹ publici vsurarij, qui noluerat restituere, nollet tradere ecclēsiasticę sepulturę instantiam, & violentiam amicorum non ferens ait. Videamus de hoc, quid vult Deus. Ponomus corpus eius super asinum suum, & vbiq̄que in ecclesia vel alibi eum culerit, ibi sepeliatur. Cum concordassent huic sententię tulit eum asinus ad furcas recto itinere, vbi eum inter latronum cadauera sacerdos dimisit. Cum dicitur de sanctis Ecclē. 44. Corpora eorum in pace sepulta sunt, ipsi cum eis non habent confortium. Itā. 14. Quasi cadauer putridum non habebis cōfortium. Itā. 13. Et si alij aliqñ in inferno quiescant, tu nunquam. Vñ idē magister Iaco. dicebat, q̄ cum quidā fenerator mortuus esset nihil restituere volens, cuidā monachi prece amicorum, & precio inducti sepelirent eum in clauitro suo, & videbatur eis, q̄ singulis noctibus surgeret de sepulchro suo candelabris, & noctis nocturnis verberando monachos fugabat dicens, Isti Dei inimici, salutem, quam mihi promittēbant conferre non possunt, & pecuniā meam habuerunt Cum hoc scē: e fieret inierunt consiliū cum probō viro, & sapiente, qui consuluit, q̄ adiuraretur vt quiesceret, qui rñdit, q̄ quiescere non poterat, nec eos quiescere dimitteret quamdiu eum in terra sancta detinerent, qm̄ ibi quiescere non poterat, qui officium exercuerat, quod nec die nec nocte quiescit, qui ciectō de sacro loco quiescebāt ab eius vexatione. Duodecima p̄na, quia sępe mala morte, & subita, & improuisa moriuntur, alij blasphemādo, & dyabolo se reddendo, alij vsu linguę, & memorię perdendo, alij etiam, qui mortem suam p̄uident tm̄ hnt̄ facere de alijs disponendis, quę magis fuerunt eis cordi, quā de restitutionibus faciēdis, de quibus nō curauerūt. Alij tm̄ hnt̄ facere de carnis afflictione, & infirmitate quā sentiunt, q̄ de periculo aīę nolunt cogitare, qđ non sentiunt. Alij etiā si vellent, non hnt̄ restituendi spaciū, sed relinquunt dispositioni aliorum, quę si ipsi viuētes parum curauerunt, ipsi minus curabunt. De mala morte exemplum, de illo qui laborans in extremis loquebatur aīę suę dicens. Aīa mea multa bona tibi acquisiui, quid tibi deest mane mecum, & cum magis ac magis vrgeretur ad mortem, fecit ante se apportari vasa aurea, & argentea, & iocalia p̄ciosiss, in quorum delectatus aspectu dicebat iterū. Aīa mea vides hęc oīa, si hęc tibi nō sufficiunt adhuc p̄mitto tibi maiora si mecū volueris remanere, qui mori se senties, & desperans ait, aīa mea ex quo mihi non vis acquiescere, oibus dēmonibus te cōmendo, quo dicto miserā aīam exalauit. Itē Parisius vsurarius quidā ad ecclēsiā B. Virginis deportatus in lecto p̄ eo, q̄ in aliquo sui mēbro illo igne, qui sacer dē affligebatur, a sacerdotibus, & clericis monebatur, q̄ vsuras, & male acquisita restitui p̄cipere, vt B. virgo ipsum liberaret ab illo durissimo cruciatu, q̄ cū nec blādis sc̄monibus, nec minis, nec vituperijs

acquiesceret, ac ipsis videntibus ignis ille totū corpus cōcremā deuoraret, inflatūq; in ingredinem versus esset, oculiq; de capite suo defluerent, eiectus est de ecclesia quasi canis vilis, & fetid⁹, & sic in ipsa hora consumptus ab igne in sua oblatione p̄manens expirauit. Quia. n. fenerator aīam suā dyabolo venalē exhibet p̄ vsuras, ideo dyabolus eā in morte tanquā sibi venditā rapit etiā nolentē, & de corpore violenter auellit. Exēplum de illo, quē vidit heremita morientē q̄ cū diceret, Deus adiuua me, rñsū est sibi. Nō est tibi spes neq; pars ī Deo, & sic dēmones cū trī dētib⁹ aīam auulserūt. Ad idē est exēplū de Crisaurio. 4. Dya. 40. c. qui cum esset plenus vitij in acquirēdis rebus, auaritię fabricus insatiabiliter succēsus erat, q̄ infirmitate p̄cussus eadē hora, qua erat de corpore exitur⁹ vidit terribissimos ipsū volētes eū rapere, quos vbiq̄; se verteret videbat, & dū vocaret filiū Maximimum noie, qui factus est monachus, nihil valebat ei, & cū peteret indutias, nec exaudiret, dū clamaret indutias vsq; mane, in ipso clamore de tabernaculo carnis euulsus est. Vsurarius nō debet h̄re indutias quas alij vēdidit. Quidā autē alius in graui infirmitate positus, cū admoneret, q̄ restitueret, & testamētū conderet, ait sacerdoti suo. Vos estis factores meus, vos primū lego dyabolo, q̄ p̄p̄ exēnia mea, q̄ recipiebatis me in peccato fouistis. Itē vxorē meā, & pueros p̄ quos vsuras feci. Pecuniā at̄ mea sit dñi mei, q̄ melius poterit eā defendere. Adhuc autē animam meā reddo dyabolo. cui diu seruiui, at illā itatim dyabolus accepit. Itē de subita morte dī in Psal. Viri sanguinū, & dolosi non dimidiabunt dies suos, hi sunt vsurarij, q̄ de fraudibus, & vsuris sugunt vt sanguifugę victum pauperum. Ecclē. 34. Panis egeniū vita pauper est, q̄ defraudat eū hō sanguinis est. Aliqui in ipsa menta comedendo, & bibendo morte subita p̄cutiunt, vt ille Byfuntinus, de quo supradictum est. Similis est vsurarius Cocodrillo, q̄ super oīa habet exosum Hydri serpētē, quē si venientē sentit eū sub pedibus ita atterit, q̄ quasi mortuū derelinquit. Hydri autē resurgēs occupat herbas quibus pascit Cocodrillus pulchriorēs, & in eis se inuoluit, Cocodrillus autē cum ingluuie herbas gluties, glutit Hydri, q̄ eū intus p̄forat intoxicat subito, & occidit. Cocodrillus, qui de rapina viuut eorum, quę venatur in aqua & terra, impenetrabilē hnt̄ pellē, significat vsurariū, qui acquirit rapiendo iniuste, & per aquas, & per terrā, q̄ est impenetrabilis diuitijs, Hydri est mors oīa penetrans, q̄ si aduertit vsurarius in tactu aliquid infirmitatis tot medicinis opprimat eā, q̄ eā extraxisse v̄t, cum autem credit esse securus de ea, alius latet anguis in herba, dum comedit aliquē cibū delitiosum mors ibi latet. Vidi aliquem, qui surrexit de mensa vbi satis comederat in medio domus suę, qui subito mortuus cecidit. Ali⁹ in nuptijs percussus morte subita p̄uentus est. Alius cū in die Penthecostes magnū festum fecisset, & in mane disposuisset comedere nouos pullos anserum, inter vxoris vbera iuxta eam iacens, subito p̄cussus, amisit & sensum, & motum, & vitā. Itē alius de quo refert Greg. Dyal. 51. dum somnijs vehementer attēderet, & p̄ somniū longa vitę spacia p̄missa sibi fuissent, multas diuitias congregans, quasi ad longioris vitę spacia, subito mortu⁹ eas intactas reliquit. Itē cū quidā vsurarius vxore timeret Dei iudiciū, & quadā nocte satis cenasset, & cum vxore iaceret, subito tremens exiliit, & requisitus ab vxore qđ haberet, ait. Ego mō fui raptus ad Dei iudiciū, vbi tot & tantas, quęrimonias, & accusationes audiui contra me, q̄ nesciui, quid agerem, & cum diu fuerim ad p̄nitentiā expectatus, audiui summum iudicē sententiā dānationis contra me tulisse, & me dēmonibus exposuisse, q̄ hodie debēt ad me venire, & me secū deferre. Et cū hoc dixisset, induit quādā vestē cuiusdā vilis vadij, q̄ pendeat ad pericam suā, & exiit domū inuita vxore suā, sui autē sequentes cū, inuenerunt eū quasi amentē in quadā ecclesia monachorum, q̄ dicebāt matutinas suas, & ibi eū custodierūt vsq; circa sextā, qui nec aliqua admonitione volebat, vel cōfiteri peccata, vel restituere, vel p̄nitentię signū facere. Cū autē post missam sui eū ad domū reducerēt, & iret iuxta fluuiū, apparuit eis nauis cursu rapidissimo ascēdēs cōtra cursum aquę, q̄ a nullo videbāt duci, tm̄ p̄dictus vsurarius dicebat eā esse plenā dēmonibus, a quibus erat rapiēdus, & deportādus. Quo dicto, rapit ab eis, in nauī ponitur, q̄ subito cursu retroacta cū p̄da sua disparuit. Ecōtrario mō videtur Angeli vsurarios deportare post mortē vt dicebat magister Iaco. Cum quidā miles mare transisset infirmus, cognoscens vanitātē tēculi, vt acciperet habitū templariorū, & p̄nteret regulā, portaret a quibusdam similibus mauris, & sui de terra sua dicerent ei, quid amicis suis mandaret, ait. Dicatis eis, q̄ vidistis me deportari a quatuor dēmonibus in Paradyso, hoc dicebat p̄p̄ mauros portantes eum ad religionem. Contrarium potest dici de feneratoribus quos aliquando portant monachi uel clerici induti albis vestibus processionaliter ad ecclēsiasticam sepulturam, quorum animę qñ impēnitentes decedunt, sepeliuntur in infernum.

Infernum. Item dicebat idē Iacobus, q̄ cū q̄dā vsurarius deberet ferri a bonis viris, ad sepeliendū, immobilis erat, q̄d sapiēter aduertit sacerdos ait. Scitis, q̄ consuetudo est, q̄n aliquis morit̄ cōuenit ad eū deportatūm hoīes, q̄ fuerūt sui artificij, vt pelliparij pelliparios, mercatores mercatores, clerici clericos, & sic de alijs. Si vultis, q̄ iste portet̄ quæratis quattuor vsurarios, qui inuenti, & adducti cū facillime deportabūt, sed ad infernū quo incessanter ibūt, illi corpus, ad sepulchrū, dæmones aīam in infernū. Itē puniunt vsurarij multipliciter in futuro. Primo q̄ dem de multis accusabunt̄ in iudicio. Improperabit. n. eis quō t̄pa sibi data ad p̄nitentiā vendiderunt, scilicet violauerūt, pauperes, & alios spoliauerunt, sententias ecclēsię contēpserūt, opera misericordię facere noluerunt, iudiciū Dei nō timuerūt, rursum Christū quā tū in ipsi fuit mortuū, p̄ vsuris soluedis crucifixerūt, & de multis alijs accusabunt̄ ibi. Quia liberat̄, q̄ miseret̄, & cōmodat, &c. Maledict̄ est p̄ cōtrariū, q̄ non miseret̄, nec cōmodat gratis, nec sermones eius excusationis audient in iudicio, q̄a vt dicit beat̄ Iacobus. Iudiciū sine misericordia fiet illi, q̄ non fecerit misericordiā, q̄a vt dicit p̄pheta. Sop. 1. Argentum, & aurū eorū non valebit liberare eos in die furoris dñi. Q̄d est cōtra tentationē, & fraudē cuiusdā, de quo loquit̄ ma. Iacobus de Vit. ait. n. q̄ cū q̄dā generator nō posset̄ induci a sacerdotē suo, q̄ restitueret totū, vocauit vxorē, & filios, & amicos suos, & ait eis. Sacerdos dicit, q̄ nō possum saluari nisi restituā totū f̄m voluntatē eorū a quibus habui. Sed q̄ quid dicat cū Deo faciā pacē, fecit ergo tale testamentum. Diuisit pecuniā in tres partes. Vnā dimisit vxori. Aliā pueris suis, tertiam reponi fecit in sacco faciens suos iurare, q̄ secum eam in sepulchro suo reponerent, vt cum teneret iudiciū, si impeteret eū de aliquo, haberet vñ posset̄ ei placari offerendo ei. Eo autē mortuo, & factō vt p̄ceperat, pedisse qua domus facti conscia dixit cuiadā quē amabat, q̄ si eā in coniugem duceret, doceret eum quō diues fieret, & cum illo pacto secretū ei reuelauit. Cum autē ille venisset de nocte, & aperuisset sepulchrū inuenit intus Buffones dictæ pecuniæ denarios ardentē, p̄ os eius proijcientes, & de ventre iterum extrahētes, & iterū reponētes, q̄ eo visō timuit, & clauso sepulchro fugit factū denunciāns. In hoc p̄pendit qualiter dæmones eius animam in inferno torquerent cū pecuniā sua. Iob. 15. Diuitias quas deuorauit euomet, &c. Itē ab æterno hæreditario turpiter excluduntur. Psal. Dñe qs̄ habitabit, &c. sequit̄, q̄ pecuniā suā non dedit ad vsurā. In vitā spa. legitur, q̄ cum quidā discipulus seruiret cuiadā solitario famæ magnæ & iussit ad ciuitatē p̄ quibusdā necessitatib̄ explendis, vidit ibi quendā generatōrē diuitū cum magno honore sepeliri cum oibus p̄cessionibus villæ rediens autem ad heremum inuenit magistrum suū a bestia deuoratum. Cogitās autem de p̄nitentiā magistri sui, & sine, & de diuitijs, & delitijs vsurarij, & morte, & sepultura honorabili, desperans volebat redire ad seculum, iudicans vanum esse Dei seruitiū. Cui reuelatum est ne ita sentiret, q̄a magister suus licet multas p̄nitētias fecisset, & multa bona de quibus maxima merces debebatur ei in celis, tū aliquid erat in eo purgandum, q̄d dñs ex maxima misericordia volebat potius hic punire, q̄ in futuro, q̄d puniuit per mortis ignominiosæ penā, & nihil post in eo restat purgandum, sed lætitia sēpiterna aderat ei, & merces maxima, & mors ignominiosa conuersa in gloriā. Econtra licet diues in æternū crucietur p̄ peccata sua, aliqd̄ tñ boni fecerat, de quo solutionē suā habuerat in p̄senti, & in honorabili morte, & sepultura, nec sūtura merces ei restabat. Itē cū re vsuraria trahit̄ ad patibulū infernale. Sicut dī. Isā. 14. Ad infernum detraheris, vsq; ad p̄fundum lacu. Itē idē magister Iacobus dicit, q̄ cū quidā p̄dicasset in quadā villa in qua erant multi vsurarij, q̄ dæmones deportabāt oēs vsurarios ad infernū, q̄dā Goliardus cū ipsi vsurarij sup hoc essent multum confusi, ait, q̄ si darent ei vnā tunicā, p̄baret sacerdoti corā oibus, q̄ dæmones ad infernum nullum omnino deportarent vsurariū, q̄ sibi gaudent dederunt. Tunc dixit, q̄ cum vsurarius sit fur, & proditor vt p̄monstratum est, de tam vili aīa non oneraret se tantus princeps, sed post se legatum ut confueuit fieri de p̄ditoribus eum trahent ad furcas inferni. Cū quidam vsurarius grauit̄ infirmaretur, & nihil vellet restituere, p̄cepit p̄nibus horreum de frumento pauperibus erogare, q̄d cum serui sui vellēt facere, & frumentum accipere, inueniunt illud conuersum in serpentes, q̄d audiens dictus vsurarius compunctus oīa restituit, & p̄cepit, q̄ mortuus proijceret̄ nudus in medio serpentum, vt corpus sic voraretur a serpentibus in p̄senti, ne aīa voraretur in futuro. Quod factum fuit. cuius corpus, ita vorauerunt serpentes, q̄ non dimiserunt ibi nisi ossā alba. Quidā addunt, q̄ euauerunt serpentes, & remanserūt ossā alba, & nuda cum lumine. Quid ergo erit miseris, qui non restitunt. Deute. 32. Deuorabunt eos aues morsū amarissimo, dentes bestiarum imittam in eos cum suis. trahentium atque serpen-

Speculum Morale.

tium. Item accusantur a dæmonibus, subannantur, irridentur sicut lupus captus in fouea, dicentibus. Ecce homo, qui non posuit Deum adiutorem sibi, &c. Itē torquetur a dæmonibus sine ceilatione cum filijs suis, quia peccatum eorum semper ascendit, nec quiescit die ac nocte. Ideo, nec cessabit tormentū eorū Apoc. 14. Cruciabuntur igne, & sulphure, & ascendet fumus tormentorū in sæcula sæculorum, nec habebunt requiē die ac nocte, &c. Quīdam in quadam visione vidit vsurariorū filios patribus suis maledicentes, & conquerentes de eis dicentes, pater maledictus sis tu, q̄a pp te crucior, & veni in hunc locum tormentorū, q̄ non docuisti aliqd̄ artificium vñ viuerem nisi fenerari, qui corrupisti me verbo, & exemplo, & pecunia tua. Ecōtra pater replicabat maledicens filio dicens, q̄ pp eum, & alios vsuras exercuerat, nec restituerat. Vñ pp hoc penā æternā acquisierat. Item alius vidit in inferni fundo in incendio profundissimo vsurarios, qui fuerunt primi trunci in vsuris cruciari, & de vêtre eorum quasi arborem maximam ascendentem, vbi torquebantur per ramos filij, qui ab ipso exierant per diuersas generationes, sibi adiuicem maledicentes, & de se adiuicem conquerentes, maledicta creatura eorum, vt dicitur in libro. Sapient.

De collatione munerum. Dist. XII.

DEinde considerandum est de acceptione munerum. Sed prius videndum est de collatione munerum. Secundo de acceptione eorum. Circa primum sciendum, q̄ est quædā collatio munerum laudabilis, & quædā culpabilis. Collatio munerum laudabilis est multiplex. Donantur. n. q̄q; munera pp iracundiam mitigandam. Sicut Iacob audiens Esau fratrem suū venire sibi obuiam, de Mesopotamia reuertenti timuit. Sicut dī Gen. 32. Ideo vt eius iracundiam mitigaret p̄misit ei munera dicens placabo eum muneribus. Sic filij Israel miserunt Eglon regi Moab, quia impugnabat eos ut ab impugnatione cessaret. Iud. 3. Sic rex Achab misit regi Assyriorum munera credens p̄ hoc frorem eius placare. 1. Paral. 28. Dī. n. Prouer. 21. Munus absconditum extinguit iras, & donum in sinu indignationē maximam. Similiter debet peccator offerre Deo munera verę p̄nitentię ad placandā eius iracundiā, & veniā impetrandā. Sicut dī Isā. 19. Percutiet dñs Aegyptum. i. aīam peccatricem plenam tenebris vitiorum, & sanabit eā p̄ p̄nitentiā salutarem. Sequit̄. Et reuertetur Aegyptij ad dñm, & placabitur eis, & sanabit eos ideo colent eum in hostijs. & muneribus, & vota vouebunt dño & soluent. Nam exemplo trium Magorum debet peccator offerre mirram mortificationis, thus deuotæ orationis, & aurum id est elemosynas piæ erogationis. Secūdo dantur munera pp amicitia p̄curandā, quia multi colunt p̄sonā potentis, & amici dona tribuentis. Prouer. 19. Vnde Ionathas abiit Ptholomyadum, & dedit Ptolemeo, & Alexandro regibus argentum, & aurum, & dona, & inuenit gratiam in conspectu eorum. 1. Mach. 11. Itē. 2. Paral. 26. Impendebant Ammonitæ munera Ozie vt. s. pacē, & amicitia cū eo haberet, q̄a adiuit eū contra Phylislijm, & contra Arabes, & contra Ammonitas, & diuulgatum est nomē eius pp crebras victorias. Itē Osee. 8. c. munera dederunt amatoribus, q̄a mendici hoīes diuitibus, & potentibus dāt munera, ut amorē acquirant vel foueant acquisitū. Sic hoīes iusti Deo debent offerre munera, vt amorē & grām obtineāt apud eū. Psal. Tibi offerēt reges munera. Idē. Reges Tharsis, & Insulæ munera offerēt. Idē. Filie Thyri in muneribus. Hoc exēplum habemus Gen. 44. dixit Iacob filijs suis. Sumite de optimis terræ fructibus, & deserte viro munera. Et infra. Obtulerunt ei. i. Ioseph munera tenentes in manibus, & adorauerunt proni in terrā. Tertio solent dari munera pp excellentiā honorādā. 3. Reg. 10. Dedit regina Saba regi Salomoni, &c. deditq; reginæ oīa, q̄ voluit, & petiuit ab eo, exceptis his, q̄ obtulit ei munere regio, & isra, Magnificatus est rex Salomon super oēs reges terræ diuitijs, & sapientia, &c. & singuli deferebant ei munera. Sic filij Israel dederunt munera mira deuotione p̄ tabernaculo faciendū, in tāta copia, q̄ artifices venire cōpuli dixerūt Moysi, plus offeret populus, q̄ necessariū est. Iussit ergo Moyses p̄conis voce cantari, nec vir, nec mulier plus offerat in opere sanctuarij, sicq; cessatum est a muneribus offerendis. In hoc facto duo miranda fuerunt, vnū q̄ plus offerret populus, q̄ peteretur, f̄m q̄ artifices vel sacerdos munera recusarent, & facerent p̄clamari, ne vltius offerretur. Quarto debent dari munera pp indigentiam releuandā, sicut pauperibus erogantur munera pp Deum. 2. Esdræ. 9. Mittite his, qui non habent, & Hest. 9. constituerunt Iudæi vt in memoriam lætitię, quam habuerant de sua liberatione, mitterent sibi iniuicem ciborum partes, & pauperibus munuscula largirentur. Item Hieremiæ. 40. legitur, quod magister militiæ regis Babylonis dedit Hieremiæ cibaria, & munuscula. Sciēdum p̄terea, quod munera reprobantur a Deo, vel ratione largientis, vel ratione muneris collati, vel ratione recipientis, vel ratio-

Tomus Tertius.

G g 3 ne li-

Speculum Morale Vincentij.

ne finis intenti. Primo quidē munera reprobātur a Deo rōne largitoris, q̄a plus pensat Deus datē, q̄ dauū, & affectum, q̄ censum, vñ Gen. 4. dī. Respexit Deus ad Abel, & ad munera ei. Ad Cayn vero, & ad munera eius nō respexit. De Abel etiā dicitur Hel. 11. Abel consecutus est esse iustus, testimoniū phibēte muneribus eius Deo. Et oītra dī Eccle. 34. Dona iniquorū nō p̄bat altissim⁹, & eiusdē 6. Ne dicatis. In multitudine munerū meorū respiciet Deus, & offerente me Deo altissimo munera mea suscipiet, & Mat. 5. Si offers munus tuū ante altare, & ibi recordatus fueris, q̄a frater tuus habet aliqd aduersum te, relinque ibi munus tuū, & c. Secundo reprobāt munus rōne ipsius muneris oblati, puta q̄a p̄ furtum rapinā, vsurā, s̄ymoniā, vel fraudulentia acquiruntur. Eccl. 34. Imolantis ex iniquo oblatio est maculata, & c. 35. Noli offerre munera praua non. n. suscipiet illa Deus. Prava sunt munera, vel quia iniusto titulo possessa, vel q̄a diuinæ maiestati non competentia, vt si de iuste possessis offeras putrida, corrupta vel deteriora, sicut conqueritur dñs Malach. 1. Si offeratis cœcum ad immolandū, nōne malū est? si offeratis claudū vel languidū nōne malū est? offer illud duci tuo si placuerit ei, & c. Sequitur. Nō est mihi voluntas in vobis dicit dñs, & munus nō suscipiā de manu vestra. Ideo contra diuites, q̄ tamdiu custodiūt vestes suas, & alia, q̄ putrefiunt, & dum bonæ sunt non s̄nt cordandi pauperibus, dī Jac. 5. Agite nunc diuites, prolate vlulantes in miserijs, quæ aduenient vobis, diuitiæ vestræ putrefactæ s̄nt, vestimenta vestra a tineis cōmesta sunt, & c. Tertio reprobāt munus rōne receptoris. Idem dī Eccle. 12. Si benefeceris scito cui feceris, benefac iusto, & c. da bono, & ne receperis peccatorē. Qd̄ est contra illos, q̄ dant personis infamibus, vel consanguineis, & amicis carnis indignis dant beneficia ecclēsiastica, vel diuitibus abundantibus, & nihil pauperibus. Cum Iacob misisset munera Esau fratri suo, dixit Esau. Habeo plurima frater mihi, s̄nt tua tibi. Gen. 33. Quarto reprobat munus rōne finis intēti vel optati, puta q̄n datur p̄ vanā gloriā, multa namq; dantur vt iniquitas compleatur, vel vt dator in malitia defendatur. Sicut minores latrunculi seruitores regum, & principum dant magnis latronibus, vt suis iniquitatibus defendantur. Alij dant munera, pacē & amicitia simulantes, vt incautos decipiant, sicut Aoth obtulit munera Eglon regi Moab. & sic sub specie pacis secreto loquens cum eo p̄cūtiēs interfecit. Iud. 3. Item Triphon videns Ionathā venisse ad eum cum exercitu magno timuit, & excepit eū cū honore, & commēdauit eum oībus amicis suis, & dedit ei munera, & p̄cepit exercitibus suis vt obedirent ei in oībus sicut sibi, & sic eū decepit, nā remisit militibus ipsū cū paucis retinuit, & occidit 1. Mach. 12. Phylister p̄miserunt Dalila pecuniā, & munera vt Sansonem deciperet, & traderet eis vincitū. Iud. 16. Alij dant munera vt obtineāt dignitates, sicut Iason ambitiosus p̄ munera, q̄ dedit Antiocho regi obtinuit summū sacerdotiū, sed cū p̄ Menelaū misisset pecuniā, ille sup̄latauit eum, & obtinuit primatū, vsuper, & Iasoni imposuit argenti talēta trecentum. 2. Mach. 4. Itē Menelaus frater Isimachi p̄ pecuniā, q̄ p̄misit Antiocho obtinuit summū sacerdotiū, deinde dedit Adronico quēdā vasa aurea q̄ furtim abstulerat de tēplo, & fecit Oniā occidi. 2. Mach. 4. Postmodū apud Ptolomeū accūat⁹, p̄ pecunias quas ei p̄misit fecit accusatores suos morte dānari, ibidē. Itē Alchidictor impius, & detractor cupies summū sacerdotiū obtinere, obtulit demetrio regi coronā aureā, & c. 2. Mach. 14. Circa s̄m principale. Simmoderata acceptio munerum, quantum sit detestabilis, & quāta mala faciat, licet ex parte iā apparet ex prædīctis. Sciēdū, q̄ p̄ acceptioē munerū impedit cognitio veritatis, peruertit affectio bonitatis, amittit conditio libertatis, subuertit executio æquitatis, amittit æterna retributio, incurritur æterna dānatio. Primo qd̄ ex acceptioē munerū impeditur cognitio veritatis, q̄a munera excæcant oculos mentis, & immutat iudiciū rōnis. Ideo dī. Exo. 23. Non accipies p̄sonā, nec munera, quæ excæcant etiā prudētes, & mutant verba iustorū. Stultus, & mali mercatores sunt, qui scienter, & gaudenter accipiunt, vñ nō corporalis oculus, quē habemus cōm cū brutis, sed spiritalis quo videndū est debeat excæcari. Aduocatus quidam, causam cuiusdam pauperis assumens in iudicio defendendā contra quendam militē illū iniuste vexantē, excogitauit, & scripsit rōnes p̄ causā pauperis, quæ sibi valde validæ videbantur. Videns autem miles inuitā causam hñs, & debilem aduocatum, se esse in periculo confusionis, rogauit prædictum aduocatum vt p̄ ipso stare vellet. Quo tñ facinus abhorrente, & oblatā a militē pecuniā recūsante miles Cyphū argenteū clā dimisit in eius camera, illo penitus ignorante, quem inuentum inspiciens, eiusq; præcio, & pulchritudine allectus, in magna fuit altercatione positus, vtrum retineret vel remitteret illum Cyphum. Interim cum diligenter inquirens, an aliquas rōnes pro causa militis inueniret, plures leges, & rōnes pro militē inuenit, quā prius pro paupere inue-

nisset, quæ efficaces valde, & quasi irrefragabiles videbant. Quo viso rediens ad cor suum, & aduertens se cupiditate cæcari, atq; in se esse subuersum iudicium rōnis, donum & dantem excæcans, donum cum festinatione remisit. Secundo ex acceptioē munerum peruertitur affectio bonitatis. Multi namq; post accepta munera laudant illos, quos prius vituperare solebant, sustinent, & excusant: illos vero quos prius amabant, & iudicabant amandos persequuntur & nequiter aduersantur. Sic Iudas amore pecuniæ dñm suum vendidit, & osculo tradidit. Custodes dñici sepulchri muneribus corrupti occultauerunt, & falsitatem in testimonio dixerunt. Dalila muneribus allecta prodidit, & tradidit Phylisteri Sansonem. Iud. 18. Item in historia Charoli Magni, quæ ascribitur Turpino legitur, q̄ Guenelon vnus de principibus Francorum corruptus muneribus Marsinij, & Belligandi reg. Saracenorum, qui regnabant contra Cæsares portus vendidit pro. 20. summarijs oneratis auro, & argento, & pallijs sericis oēs pares Francorum cum exercitu Christianorum, qui tñ ad vltimū de prodicione conuictus perdidit non solum aīam, sed etiā oēm terrenam substantiā, & vitā, distractus per quatuor climata cū quatuor æquis. Tertio ex acceptioē munerū amittit conditio libertatis, q̄ maxima, & nobilissima res est. Per munera namq; obligatur accipiens, iuxta illud. Munera sumpta ligant adeo. s̄q̄ in seruitutem redigitur conferentis, vt seruire reuerentiā exhibere, æqualia vel minora conferre, laborare, negociari, vel apud magnos intercedere teneatur, & seipsum nō audeat recusare. Amittitur etiā libertas loquendi, veritatem dicendi, restituendi cōtra illum corripienti vel libere arguendi, p̄ qd̄ dī Eccle. 30. Exēnia, & dona excæcant oculos iudicium, & quasi mutus in ore auertit eorum correptiones, Vultus q̄n a latronibus p̄iicitur in os canis aufert ei latratum: p̄ hæc & alia multa ne libertatem amitterent ne se seruos efficerent, munera recusabat: sicut Abraham reuersus a cede quatuor regum recusauit munera, quæ sibi obtulit rex Sodomæ, licet optime meruisset Gē. 14. Sic Samuel. 1. Reg. 12. loquimini inquit de me coram dño, & coram Christo eius, vtrum bouem cuiusquam, aut asinum tulerim. Si quempia calumniatus sum & oppressi aliquem, si de manu cuiusquam munus accepi. Sic Helyseus postquam mundauerat Naamam a lepra eius, munera recusauit. Et Gyezi quia accipit maledicendo lepra damnauit 4 Reg. 5. Refert beatus Bern. 1. ad Eugenium, q̄ Martinus presbyter Cardinalis legatione functus in Dacia, tam pauper inde redijt, q̄ æquis, & expensis penā deficientibus, cū peruenisset Florentiā, epus loci dedit ei æquum quo veheretur vsq; Romā. Secutus aut eum epus, erat. n. ei causā cum aduersario, & agendi erat dies, cepit requirere suffragium amicorū, cūque sollicitaret p̄ singulos ad Martinum ventum est, in quo fiducia maior erat, qui non posset esse immemor recentis beneficij. Cui Martinus, decepisti me inquit, nesciebam. n. tibi imminere negocium. Tolle æquum tuum, ecce in stabulo est, & eadē hora illi reddidit æquum suum. Nonne res alterius sc̄culi vñ esse rediit legatū de terra auri sine auro, transiit p̄ terrā argenti, & argentum nescire, donum. insuper, qd̄ poterat esse suspectum illico. repetiisse. Idem ibidem. Garstedus Charnotensis epus legatione in partibus Acaquitaniæ p̄ phures annos suis sumptib⁹ administrans, pilcē qui velgo Sturgio nominat, a quodā sibi psbytero p̄sentatū recipere recusauit, nisi prius inquisito p̄cio, & soluto. Itē eidē dña qdā ex deuotione duas pulchras Parabsides ligneas cū manutergio præsentauit, quas diu intuens homo conscientie scrupulose laudauit eas, sed non acquieuit accipere, q̄n argenteas accepisset, qui ligneas recusauit. Non fuerunt cū dice re possent de legato. Ditauimus Abraham, ipse vero cū Samuele contionabitur ad omnes. Loquimini de me corā dño, & Christo eius, & c. Ad hoc idem exempla multa ponuntur. In vitāspa. Venerunt quidam Greecorum vt darent elemosynam in ciuitate Oltiacinæ, & cū Oeconomi ecclesiæ ostenderent eis inter magnas egentes quendam leprosum, cum vellent ei dare noluit accipere, dicens. Ecce de modicis palmis facio plectas, de quibus viuo. Et post ostendunt cellam cuiusdam viduæ pauperissime ad quam pulsantes aperuit filia quasi nuda, cui volebant dare vestes, & nummos, & illa nolebat accipere, nisi mater sua veniret, & præciperet ei, quæ erat candidatrix telarum, quæ cum venisset noluit accipere, dicens. Ecce vos vultis auferre a me procuratorem meum Deum, qui inuenit nobis hoc opus, quod faciamus, & habeamus inde victum nostrum de opere manuum nostrarum. Item alius cuiusdam pauperi seni, & leproso obtulit pecunias, dicens. Habe hoc ad expēsas tuas, quia pauper es, & infirmus, & tenuisti. Qui respondit. Ecce. 40. annos habeo, in infirmitate mea nihil indigui, domino tribuente, & pascen-te me, & tu venisti auferre nutritorem meum, & non acquieuit aliquid accipere. Item ibidem de verbis patrum titulo de voluntaria paupertate. Vir quædam magnus venit in Scythia portans

portans secum aurum, & rogabat presbyterum heremi ut fratribus erogaret illud. Qui rñdit eos opus non habere. Ad cuius instantiam posuit solidos in pera, ad portā ecclesie dicēs. Si q̄s habet opus accipiat, & nemo pecuniā illā tetigit, multi autē, nec eam aspexerunt. Tunc ait presbyter. Accepit Deus oblationem tuā, tolle pecuniā tuā, & da eā pauperibus. De hac materia habetur supra de timore mundano per totū. Sed si viros sanctos miramur munera recusasse, longe amplius est mirandū, q̄ gentiles antiqui ea recusasse leguntur. Sicut in gestis Romanorum dī, q̄ Tyncas missus Romā a Pyrrho cum donis ingentibus ad pacē, & amicitia confirmandā, nem inuenit cuius domus muneribus aperiretur, q̄ q̄n munerā deserebant, oēs clausērent hostia, ne cum muneribus introirent. Ita legitur de multis, qui munera respuunt ne maculā ponerent in gloria sua, iudicantes indignū, q̄ acceptance munerum perderent, vel minuerent suā libertatis & virtutis honorem. Quarto ex acceptance munerum subuertitur executio æquitatis. Istud clarē patet in curijs, vbi præcipue regnat hoc vitium, nam sine muneribus vix pōt homo intrare, vix cum aliquo loqui, vel accessum aut audientiam obtinere. Improbitas curialium eosq; innotuit, vt de testimonio consciētē, de odore opinionis, de sinceritate cause de torrente eloquentiæ nisi præcio interueniente quis frustra confidat. Multi curialium sunt sicut canes, qui cibo obiecto mansuescunt, acres. n. sunt in principio duri, & asperi antequam videant munera, quibus visis mansuescunt, nec pōt pmissio aures mulcere, nisi viderint donū præfens. Orpheus dī Leonēs. & Tygrides lenisse cytharę suę sono. Sed apud curiales nihil efficit, nisi plumbea corda eorū maleo aureo vel argenteo emolliris. Hydra dī esse quidam serpens multa hñs capita, cuius cum vnum abscinditur, pro absciso alia crescit, sicut dī Hiero. Sic est de curialibus q̄n vni satisfactum est, & vnus voracitas est aliquantulum mitigata, tūc alij æcius petunt. Tales subuertunt iustitiam, & peruertunt iudicia, & euancuant pietatem. Impossibile est. n. seruare iustitiam, & sequi pecuniā. Vñ in lib. Regum dī de filijs Samuelis, Declinauerūt post auaritiā, acceperūtq; munera, & iudicium puerterunt. Heu q̄ amarum est videre, q̄ curia, quæ debet & solet esse recursus pauperum, refugium afflictorum, locus iudicij, libra iustitiæ, nūc sit pauperum spoliatio, afflictorum desperatio, subuersio iudicij, locus iniuriæ, & oium bonorum desolatio, vnde dñs. p. Prophetā conqueritur, dicens. Quō facta est meretrix ciuitas fidelis plena iudicij, iustitia habitauit in ea; nunc autem homicidæ. Sequitur Principes tui infideles, socij furum oēs diligunt munera, sequitur retributiones, pupillo non iudicant, & causa viduæ non ingreditur ad eos. Nota, quod dī, Ciuitas meretrix, quia venalis exponitur. Venduntur. nam ea iustitia, audiētia, rēpus, idest tarda vel festina expeditio, locus, immo ingressus ad locum, patrociniū, testimonium, consiliū, fauor, & silentium. Sequitur. Principes tui infideles, nec mirum, non. n. pōt fidelis esse dño tpali, q̄ infidelis est, & dño creatori. nec solum sunt infideles subditis, sed etiam dño suo, quia nec fideliter di agunt, nec fideliter consulūt, nec fideliter eius bona vel iura custodiunt, nam vt modicum lucrum acquirant sibi, vel alicui suorum, vel alij danti sibi munera, in multo suum damnificare dñm non verentur. Sequitur. Socij furum. Nam Senescallos, Balliuos, Præpositos, Iudices, Collectores, & alios huiusmodi sciunt, & permittunt esse fures, & raptores, eosq; tales instituunt scienter, fouent eos in furtis, & defendunt, vt furtis eorum participant. Exemplum Cuiusdam regis collateralis quidam, quorum fidelitati se totum, & regnū cō miserat, & de infimo itatu prouexerat vltra modum, & merita personarum, insatiabili cupiditate cæcati, cui terminum ponere nescientes, in oibus officijs intinebant complices suos, etiā infames, fures, vsurarios, & raptores. Omnes isti tam maiores, quā mediocres, quā minores a populo pecunias extorquentes mutuo se fouebant, minores mediocres maioribus, & maiores illis collateralibus regis dabant munera, & hic erat cathena diaboli, qua sibi erant inuicem colligati. Vnde si qñq; contra vnum eorū clamor insonuit, alij ipsum p̄tinus defendebāt, ne si facta eius mala detegi contigisset, ipsorū per conicquens iniquitas appareat, ac p̄ hunc modū innumeralia mala fiebāt, & post nō audebāt conqueri. Vel si vellēt conqueri, non audiebant, repellebant, confundebant, & tā corporum, q̄ rerū periculū incurrebāt. Cum autē rex ad clamorē, & importunā instātiā plurimorū viros bonos, & infidelitate phatos inquisitores misisset in partē aliquam regni sui, vt super factis Balliui, Propositorum, & aliorū officialiu regis inquirerēt, multaq; nephāda facinora reperirent in eis, p̄p quæ suppliciorum, & mortis iudicium erat in eis ceperūt minores acculare mediocres, & illi superiores, adeo vt vsq; ad illos collateralis regis pertineret hæc noxa, q̄ in his essent contentanei vel actores. Quo audito collateralis illi pcurauerunt apud regem inquisitores ab huiusmodi inquisitione desistere, & a iu-

Speculum Morale.

dice executionem cessare. Quamobrem malefactores illi in officijs pristinis dimissi, securio. es effecti, deteriora prioribus commiserunt in desolationē populi, destructionē terræ, & p̄iudicium æquitatis. Sic faciebāt de inuestis oibus, ipsos vel aliquē suorū tangentes, cū illas recepissent vel regi delata essent sopiebant oia, ita vt nec executio iustitiæ, nec vebum inde fieret, ac si nihil inde penitus fuisset, quapp illi quicquid volebant in diuersis regni partibus faciebant. Fiebant autem hæc oia virtute munerum, quæ illi larga manu præstabant. Dixit qñq; vnus eorum, quare non raperem securē aut furarē cum quatuor vel quinque millia librarum sic habuero, sic accusatus dederō magnitudo meis mille, iustus ero, & melior de tota terra, & totum mihi residuū remanebit in pace. Ideo tales merito Dei maledictionem incurrun. Deute. 27. Maledictus, qui accipit munera vt percutiat animam innocentis, & Ita. 5. Ve qui iustificatis impij pro muneribus, & iustitiā iusti auferis ab eo. Quinto de acceptance munerum amittitur diuina retributio, nā p̄p tpalia iuste p̄dūt gratia Christi munera. Et hoc bene sunt h̄gualiter præsignatum. Gen. 25. vbi dī q̄ Abraham cuncta, quæ possederat dedit Isaac filio suo, filijs autē concubinarum largitus est munera: quia Deus summus oium patriarcha filijs p̄missionis æternæ dat hæreditatē beatitudinis, q̄ est status oium bonorum aggregatione p̄fectus, mundanis vero, qui sunt quasi adulterini filij, largit munera tpalium facultatum. Psalm. Quis ascendet in motē dñi, &c. Idē. Dñe quis habitabit in tabernaculo tuo? Sequit. Qui munera super innocentē non accipit. & Ita. 23. Qui excutit manus suas ab omni munere, iste in excelsis habitabit, & Prouer. 15. Qui odit munera viuet, videlicet vita gratiæ in præsentī, & vita glorię in futuro. Sexto ex acceptance munerum incurritur æterna damnatio, Iob. 15. Ignis deuorabit tabernacula eorum, qui libenter munera accipiunt. Ignis inquam cupiditatis animas cupidorum temporaliter inflammatis, & ignis inferni animas, & corpora æternaliter cruciantis. Et sicut qui odit munera viuet, ita qui diligit, & accipit munera morietur.

De auaritia aduocatorum. Dist. XIII.

DEinde specialiter est dicendū de auaritia aduocatorū. Circa, qd̄ sciendū est, q̄ aduocationis officiū em se licitū est, & bonū p̄ declaratione iuris, discussione causarū, p̄ defensione simpliciu, consolatione, & patrocinio miserabiliū p̄sonarū, hñt. n. aduocati in republica officiū linguæ, q̄ a scilicet lingua exprimit necessitates corporis, & p̄ linguā conceptus nros alijs explicamus, sic aduocati causas elinguum. i. simplicium, qui iuris apices non nouerunt, hñt in iudicio depromere, & defendere, & iuris ostendere rōnes. Aduocationis tñ officio multi multipliciter abutuntur. Nā in eis regnat arrogancia fastuosa, p̄tinacia ceruicosa, cupiditas effrenata, iniquitas effrenata, itrepitus p̄cellulosus, & exitus dolorosus. Primo qd̄ regnat in eis arrogātia fastuosa. Vt n. nomen acquirant ac p̄ hoc multi confluunt ad eorū patrocinium requirendum, dilatāt philateria sua, & magnificas limbrarias suas: sicut de Demoithene dī, q̄ antequam virtus elbquetig eius innotuisset, imperiosioris cultus dī appetitū nitore. sciens, q̄ purpura caudicū vendit, ac postquā noticiā, & famā assecutus est eloquentiæ, toga contentus est, dicens, se velle a se potius a nitore veltiū aut cultu exquisito. constare gloriā, quē. n. p̄prius attollit honor, vilitas non deprimat emēdicatū. Mendicatum laudis vñ esse suffragiū, qd̄ ab extrinsecis pendet, hō. n. virtuosus, & sapiens, debet dedignari ostendere, se ab exterioribus ornamentis veltiū, p̄pā gressiū, & arrogancia verborum sic inaniter ostentare. Secundo regnat in eis p̄tinacia ceruicosa. qñ videlicet cepit aliquis aliquā causam defendere, postquam aduertit eā nō esse iustam, non vult desistere, ne succumbere videat, sed semper vult videri vincere, & ad sensum suum peruertit leges, & iura, vt victoriā obtinere dicat. De p̄tinacia req̄re supra. Tertio regnat in eis cupiditas effrenata, qd̄ satis euidenter apparet qñ istud officium exercet p̄sona cui est a iure p̄hibitū, vel qñ sciēter fouet causam iniustam, vel desperatā, vel qñ agit contra p̄sonā, contra q̄ nō debet, cui potius tenet p̄stare parrociniū, vel qñ in tpe vel loco vel mō quo non debet, vel qñ accipit iniustum salariū vel immoderatum, qd̄ non cōpetit p̄sonæ suæ, aut labori, aut scientiæ, aut facundiæ, aut consuetudini regionis, aut personæ cui p̄stat patrocinium. Ex cupiditatis ardore corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in studijs suis, vix enim aliquis inuenitur, qui studeat in iure propter iustitiam exequendam vel tenendam, nisi propter lucra. Vix aliquis studet nisi quomodo contra ius dicere vel allegare sciat pro vtraque parte contradictionis. Item vix est aliqua causa ita iniusta, & iniqua quæ non inueniat p̄ pecunia defensore. Dī q̄ cum quidam pauper rogaret aduocati quendam, vt præstaret ei patrocinium. Rēpōdit. Causa tua sum siue iusta siue iniusta est bona in manu mea, dummodo tantam summam pecuniæ ponas in bursa mea. Non inuenitur me-

Tomus Tertius.

Gg 4 dicus,

Speculum Morale Vincentij.

Iesus, qui se offerat pro quacumque infirmitate curanda, sed dicit & iudicat aliquam infirmitatem incurabilem, de qua se non vellet pro scio intrmittere quocumque. Ex cupiditatis ardore se venales exhibet ad modum meretricum, & pugillu, quod vilissimum est. In hoc autem sunt meretricibus viliores, quia meretrices vilissimam sui partem venalem exhibent. Aduocati vero nobilissimam. i. linguam. Aug. Ex quo me scio sanguine Christi redemptum intellexi, nunquam me venale exhibui. Aduocati vendunt quicquid habent suum verbum consilium, patrocinium, & fauorem, suos gressus, suos gestus, suum comparere, & quod est mirabilius suum tacere, quod tamen est pura priuatio: unde vendit, quod nihil est, & quod non est in rebus natura. De Demostene narratur, quod cum quendam fabularum actorem interrogasset, quantum mercedis ab Imperatore accepisset, & ille responderet talentum. Plus, inquit Demostenes, accepi ut tacerem. Item ex cupiditatis ardore sunt insatiabiles munerum acceptores, qui multum excæcât oculos cordis eorum in iudicium veritatis. Exemplum de aduocato qui pro Cypho argenteum sibi datum, mutauit iudicium, de causa pauperis, & diuitis. Require supra de acceptione munerum. Item ex cupiditatis ardore causas pertrahunt in tempus longissimum, ut plus lucrent, unde multum dânicât litigantes, & proplexitates litium multa monasteria magnis dotata redditis, ad inopiam deducunt, quodque etiam accipiunt ab vtraque parte. i. ab actore, & reo, quod est nequissimum. Exemplum de illo, qui ab actore bouem, & a reo vaccam accepit, cum autem coram iudice taceret, & ille qui dedit bouem diceret, Bos loquere. Respondit alius. Non faciet, quia vacca non permittit. Quarto regnat in eis iniquitas, multi namque sunt aduersarii veritatis, impugnatores iustitiæ, iniquitatis, falsitatis, & iniustitiæ defensores. Agunt. n. iniuste causas iniustas, & desperatissimas assumendo, vel si in principio credunt causam aliquam esse iustam, in processu tamen cognoscentes illam non esse iustam, non desistunt vel dimittendo, vel suadendo, illi cuius defensor esse debet, quod partem quærelæ accipiat, & partem dimittat aduersario, cuius tamen nouit esse debere. In hoc. n. consulant alienum accipere, vel ab utroque litigantium accipiendo, ut qui iustam causam habet desistat, vel alio modo lædat. Item circa modum procedendi in causa, falsas allegationes proponendo, leges & iura impertinentia, vel puerile exponendo, vel falsa instrumenta, vel falsos testes producendo, vel mendacia fallaciter asserendo, vel dilaciones finuolâs malitiosè querendo, unde lingua eorum est arcus, dolosus gladius, & sagitta. Psalm. Gladius in labijs eorum. Idem. Lingua eorum gladius acutus. Hieron. 9. Extēderunt linguam suam quasi arcum mendaciarum, & non veritatis. Ibidem, Sagitta vulnerans, lingua eorum dolum locuta est. Psalm. Quid gloriaris in malitia, &c. tota die iniustitiam cogit. linc. t. sicut no. acu. sc. dolum, dilexisti malig. sup. bc. uniuersitate in ag. q. loq. equi. Dilixisti omnia verba periculi. do. Bern. 1. lib. ad Eugenium. Hi sunt qui doctentur linguas suas loqui mendacium, disertum aduersus iustitiam, eruditi pro falsitate sapientis sunt, ut faciant mala, eloquentes ut impugnent. Verum hi sunt qui instruit a quibus fuerat instruendi, astruit non cooperata, sed sua, struunt de proprio calumnias inuocentiarum, destruant simplicitatem veritatis, obstruunt iudicij vias. Sydonius. Hi sunt qui emunt lites, vendunt pacem, & intercessionem, indicanda distant, distata conuellant, attrahunt litigantes, retrahunt audientes, trahunt adductos, retrahunt transigentes, retractant transactiones, docuerunt linguas suas loqui grandia cum operentur exigua, largissimi permissores, parcissimi adulatores, mordacissimi detractores, simplicissimi simulatores, & malignissimi perditores. Dicebat magister Jac. de vitriaco, quod quidam aduocatus magnus, qui dicebatur obtinere fere in omni causa, cum intrasset ordinem, & ibi suisset processus, ceperunt eum mittere pro causis suis agendis, & cum ipse succumberet fere in omnibus, reprehensus, in capitulo respondit. In seculo obtinebam, quia si veritas mihi non suffragabatur, pro mendacia obtinebam, vel qualitercumque: hic autem in ordinem non est mihi licitum mentiri aut decipere scienter, quia veni huc non ad pendendum animam meam. Quo audito, in pace eum dimiserunt, nec ipsum postea emisissent ad causas ut verum diceret. Item idem contra quosdam qui credunt, quod sit eis licitum mentiri pro facienda utilitate domus suæ, dicebat, quod cum quidam miles strenuus intrasset eundem ordinem miserunt eum ad nundinas pro afinis, & afinibus vendendis, & cum quaererent ementes si essent animalia bona, respondebant creditis, quod ad tantam inopiam venerit domus nostra, quod de melioribus velit se expedire? Et cum quaererent quare haberent ita caudas depilatas, dixit, quod ut animalia debilia, sæpe cadunt sub onere, & cum erigunt pro caudas depilant. Et cum quidam cõuersus, qui secum erat super hoc eum argueret, respondit. Cum ego plures afinos, & afinas pro saluanda anima mea dimiserim, credis quod pro afinos vestros velim eam perdere? Quinto abusu huius officij vitare suadet dānorum immensitas, & dānorum videlicet, qui incurrunt, & dānorum, qui inferunt. Dāna incurrunt maxima, quia si quis pro malitia, negligentia, vel ignorantiam aduocati causam suam amittat, aduocatus tenet ei reddere omnia dāna sua. Item si pro pertinacia sua, ille contra quem agit causam suam amittit,

aduocatus tenet ei restituere, quodque pro ceteris solidis, quos habuit centum vel mille marchas. Item vitandus est abusus huius, pro dāna, quæ inferunt Deo ecclesie, & membris eius, Deo quidem, quia quodque Deum effugant de ecclesia vel impediunt, Ecclesie quodque. procurant ammotionem boni prelati, vel quod impediunt ammotionem eius. Item idolum abominationis constitutum in ecclesia, quod procurant ammotionem mali prelati, unde aduocatus aliquis plus nocet uni Episcopo vel Abbati, qui possidet omnes latrones vel predones unius terræ auferendo ei episcopatum suum, vel abbatiam. Vel magis nocet aliquis mutus aduocatus ecclesie Dei, qui possident centum dæmones, quia cum eo tacete subditur archiepiscopatus vnus, episcopatus, vel abbatia seruo dyaboli, quem procurat vel facit ibi episcopum vel abbatem, per quod subduntur dñio dyaboli. Item nocet ad modum hæretici, qui dicitur lupus in ouili ecclesie, quia ut ille est falsarius fidei, aduocatus est falsarius iustitiæ, ille facit errare in fide, aduocatus in errore, dum suadet iudici agere, quod non est agendum, & quod scit uel credit non esse agendum, quod non facit hæreticus. Unde in hoc deterior est hæretico, quia per eos, qui sunt corruptores, & hostes iustitiæ, veritatis, & æquitatis implet illud, quod dicitur Isa. 59. Conuersum est retrorsum iudicium, & iustitia longe stetit, corrui in plateis veritas, & æquitas non potuit ingredi. Conuertitur retrorsum iudicium quod interponitur, a populo ubi iustitiæ sententia erat ferenda. Tunc iustitia longè stat quæ erat propinqua cum oportet ut pro iustitia eatur Romam, ubi nec habetur, sed solum iudices coram quibus litigatur. Corruit veritas in plateis cum crimen manifestum vel verum pro aduocatum contegitur, vel defenditur vel vera bonitas reprobat, vel falsitas obtruitur. Equitas non potest ingredi, cum inquisitione, vel correptione faciendâ impeditur per aduocatos Psalm. Tota die iniustitiam cogita. sicut nouacula acuta facit dolum, quod iugulat iustitiam, quod deberet defendere sicut profiteretur. Sexto distuldet hoc officium mentalis molestia, sunt. n. in continua inquietudine mentis. i. in continua sollicitudine, in studendo quomodo vincant, & obtineant ne uincantur, quomodo appareant ne confundantur in litigando audiendo lites, & diffinendo. Item in continuo clamore strepitu, & tumultu causarum Aug. in li. de opere monachorum. Deum inuoco testem, quod malè pro singulos dies manibus aliquid operari, quod tumultuosas causarum proplexitates pati. Item Ambrosii. de officio ecclesie. Dispendio litis carere non mediocre lucrifacit. Item Bern. ad Eugenium Papam. Vbi lex dñi deberet audiri i sacro palatio leges perstrepunt seculares, mirum si plerumque dacerere non cogaris. Narrauerunt mihi iniqui fabulationes, sed non ut lex tua. Idem ante. Quo te trahere habent iste maledictæ occupationes. s. extra te in regione longinquâ, si tunc te totum eis dederis, nihil tui tibi relinquens ad duritiam cordis paulatim. n. ex occupationibus varijs sibi succedentibus in duritiam cordis itur. Item in his stulto labore confumeris, qui non sunt nisi afflictio spiritus euacuatio mentis, euacuatio gratiæ, quod te quale est illud de mane vsque; ad vesperam litigare vel litigantes audire: & nunc sufficeret dies malitia sua, non sunt liberæ noctes, vix relinquunt necessitati naturæ, quod corpusculi pauca ratione sufficiat, & rursum ad iurgium surgit. Dies diei eructat lites, & nox nocti indicat malitiam. Sed multi sic sunt in talibus obdurati, ut dolore non sentiant, nec miseriam suam cognoscant, similes effecti molendinarijs, qui suauius quiescunt in assueto strepitu molendini, quod in silentio, & quiete. Sic illi in strepitu causarum qui sonat eis melle dulcius, pro lucrum, Similes sunt cuidam aduocato cuiusdam episcopi, qui cum haberet quandam mansionem iuxta aquam, in qua erant molendina, ad quod aliquis sed raro veniebat predictus episcopus, conquerebat dictus aduocatus dicens quod non poterat ibi, vel quiescere vel dormire, pro strepitu, & tumultum molendini, & aquæ, vituperans episcopo habitationem manerij. Cum autem episcopus dedisset dicto aduocato manerium predictum, tanquam ineptum, ipse amplians molendina dulcius quiescebat ibi quod alibi, & videbat eum strepitum dulcissimum, ex quo facta fuerat sua molendina predicta pro lucrum: sic est causarum strepitus aduocatus, licet sit de se amarus, & inquietus. Septimo distuldet hoc vitium finalis miseria, i. pena qua puniunt in presenti pariter, & futuro. In presenti quidem sæpe puniunt in eo in quo peccauerunt, & quia frequenter peccat contra rationem, ideo iuste pcutiuntur subito, & visum rationis amittunt, & frequenter etiam visum linguæ priuantur pro multis annos vsque; ad vltimum exitum. Cuidam ut dicitur in summa de vitijs, lingua in morte visa est velocius moueri arundine, alteri labij inferius visum est velocius moueri labio Coco drilli. Lingua alterius exiuit extra os. De alio legitur, quod ita creuit post mortem, & intumuit, quod videbat perforando sudarium late patens, alius cum amico sui rogarent eum ut cõfiteretur, & acciperet eucharistiam, dilationem petebat, eum autem amici instaret amplius pro instans mortis periculum, appellans a manifesto grauiamine expirauit. Alius cum offerretur ei eucharistia ait, Iudicemus prius vtrum rectum sit quod accipiam, & cum dicerent

altantes

stantes rectum est, ait. Est rectum, quia vos cum sitis pares non habetis me recte de hoc iudicare. Item magister Iac. dicit, qd cum quidam aduocatus moriens linguam enormiter extraxisset, quidam volens operire ignominiam eius, ait. Ideo istam linguam extraxit iste, vt sciatis no esse verum, qd dicit, qd aduocati in morte linguas amittunt: cum hoc intelligatur cum dicitur. Linguas amittunt de vsu, vel officio linguarum. Quidam de infimo genere laborabat grauissima infirmitate, qui cum fuisset aduocatus acutus factus erat officialis cuiusdam magni Epi, cum aut iaceret in lecto sericis ornato, & moneretur ad pnam, ait. Ego egrediens de infimo genere, per peritiā aduocationis, q in scholis acquisierā, volui exaltare totum genus meū infimum, & ecce hoc sum depressus, & cum vigeret cum infirmitas, quasi desperans abiecit ornamenta sua a se, nudatusq; dixit. Modo Deus, mo Diabole pugnat de me, modo videbitur quis vestrum fortior p̄ualebit, & post hæc verba mortuus est. Item in futuro puniuntur, maxime in eo in quo deliquerunt. s. in lingua. Apoc. 9. Potestas eorū erat in ore ipsorum procedit ignis, fumus, & sulphur. Et 16. Māducabunt linguas suas p̄ doloribus suis, post mortem aut puniuntur in auro, & argento, q̄ super oīa dilexerūt. In his balneabuntur, & dicitur eis, vt dictum est Crasio, & Parthis. Aurū sicuti, aurum bibe bulliēs. Legitur in quadam Tragedia Senecę, qd quidam vidit visionem quādam, vbi videbatur ei, qd videbat Aeronem apud inferos se balneantem, & ministros inferni aurū bulliens infundentes circa eum, & cum videret chorū aduocatorum circa se dicebat. Venite huc venale genus hominum, aduocati, amici mei, venite huc, vt in hoc vase balneamini, adhuc enim superest locus in eo, quem vobis seruaui.

De Symonia. Dist. XIII.

DEinde considerandum est de symonia, circa q̄ consideranda sunt octo. Primo quid sit symonia. Secundo vtrum liceat pro sacris pecuniam accipere. Tertio vtrum liceat pecuniam accipere pro spiritualibus actibus. Quarto vtrum liceat vendere ea, quæ sunt annexa spiritualibus. Quinto vtrum solum manus a manu faciat symoniacum, aut et munus a lingua, & ab obsequio. Sexto de pena symoniaci. Septimo de his, quæ distulant symoniacam prauitatem. Octauo de speciebus eius. Circa primum sciendum, qd symonia est studiosa voluntas vendendi, vel emendi spirituale, vel spirituali annexum. Conueniēter aut ponitur esse in voluntate, quia iustitia, & oēs partes eius, & per consequens oīa vitia opposita sunt in voluntate, sicut in subiecto. Et ideo per voluntatem diffinitur. Additur aut studiosa ad desiderandum electionem, quæ principaliter pertinet ad virtutē, & vitium, no aut oīs, qui peccat ex electione peccat peccato in Spiritu sancto, sed solum ille, qui peccatum eligit p̄ contemptū eorum per quæ solent hoīes retrahi a peccato. Item nota, qd cum dicitur vendendi, vel emendi, noie emptionis, & venditionis intelligitur oīs contractus non gratuitus, vñ nec permutatio p̄bendarū, vel ecclesiasticarum beneficiorum fieri p̄t auctoritate partiū, absque periculo symoniæ, sicut nec transactio, vt iura determinant. Potest tñ P̄latus ex officio suo facere permutationes hmoi pro causa vtili, vel necessaria. Item dicitur spirituale, sed nōne regnum cœlorum emitur? ait. n. Greg. Regnum cœlorum tñ valet quantum habes. Idem nihil vilius cum emitur, nihil charius cum possidetur, & tñ regnum cœlorum est res maximē spūalis. Et dicendum, qd regnum cœlorum dicitur emi large sumpto nomine emptionis, qd accipitur pro merito, qd tñ non pertingit ad perfectam rōnem emptionis, tum q̄a non sunt condignæ passionis huius t̄pis, nec aliqua dona, vel opera ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis, vt dicit Ro. 8. tum et, quia meritum non consistit principaliter in exteriori dono, vel actu, vel pactione, sed in interiori affectu. Dicit aut symonia a Symone Mago, qd ad hoc voluit emere spirituale p̄tatem, vt eam poltea venderet? Dicit. n. 1. q. 3. qd Symon Magus, donum Spiritu sancti emere voluit, vt ex venditione signorum, q̄ p̄ eum fierent multiplicatam pecuniam h. . . . . & sic illi, qui spūalia vendunt, conformant Symoni Mago in intentione, in actu vero illi, qui emere volunt. Illi aut, qui emunt, vel vendunt in actu imitantur Gyezi discipulum Helysei, de quo legitur 4. Reg. 5. qd accepit pecuniam a leproso mundato. Vnde venditores spūalium p̄t dici non solum Symoniaci, sed et Gyezitę. Item nota, qd licet dicant aliqui, qd Papa vendendo spūalia non inde committit symoniam, dicēdū tñ qd vere Papa p̄t committere vitium symoniæ sicut, & quilibet alius homo, peccatum. n. in aliqua persona est grauius quanto maiorem obtinet locum, q̄uis. n. res Ecclesiæ sint eius, vt principalis dispensatoris, non tñ sunt eius, vt dñi, & possessoris: & iō si reciperet pro, aliqua re spūali pecuniam de redditibus alicuius Ecclesiæ, non careret vitio symoniæ, & aliter et posset symoniam committere recipiendo pecuniam ab aliquo laico non de bonis Ecclesiæ, sed laici. Circa em. s. vtrum pro sacris licet pecuniam ac-

cipere, dicendū qd sacra nouæ legis sunt maximē spūalia, inquantum sunt spūalis græ cā, q̄ precio estimari non p̄t, & eius rōnē repugnat, qd non gratuito detur. Dispensant autem sacra per Ecclesiæ ministros, quos oportet a populo sustentari, s̄m illud. 1. Cor. 9. Nescitis, qui in sacris operantur, quæ de sacro sunt edūt, & qui altari deseruiunt, de altario participant. Sic ergo dicendum, qd accipere pecuniam pro spūali sacrorum grā, est crimen symoniæ, qd nulla consuetudine p̄t excusari, quia cōsuetudo nō p̄iudicat iuri naturali, nec diuino p̄ pecuniam aut intelligit oē illud cuius precium p̄t pecunia estimari, vt dicit Philosophus in 4. Eth. Accipere aut aliqua ad sustentationem eorum, qd sacra ministrant s̄m ordinationem Ecclesiæ, & consuetudines approbatas, non est symonia, neq; peccatum. Non. n. accipitur tanquā precium mercedis, sed tanquā stipendium necessitatis. Vñ super illud 1. Thy. 5. Qui bene p̄sunt p̄byteri, & c. dicit gl. Aug. Accipiunt sustentationem a populo, mercedem dispensationis a dño. Quid ergo si sacerdos aliquem venientem ad baptismum noller sine pecunia baptizare, dicendum, qd in casu necessitatis p̄t quilibet baptizare, & quia nullo modo est peccandū, pro eodem est habendū si sacerdos absq; p̄cio baptizare non velit, ac si nō esset qui baptizaret, vñ ille qui gerit curā pueri in tali casu licite posset cum baptizare, vel a quocunque alio facere baptizari: posset tñ licite aquam benedictam a sacerdote emere, quæ est pure elementum corporale. Si aut esset adultus, qui baptismum desideraret, & immineret mortis periculum, nec sacerdos vellet eū sine precio baptizare, deberet si posset per alium baptizari. Qd si non posset ad alium h̄re recursum, nullo modo deberet pecuniam pro baptismo dare, sed potius absq; baptismo decedere. Suppletur. n. ei ex baptismo flaminis, qd ex sacro decet. Item sacerdos accipit pecuniam pro Missa dicenda, accipit eam quasi stipendium suæ sustentationis, non pro actu Eucharistiæ Missæ dicendæ, hoc. n. esset symoniacum. Item ab eo, qui absoluit ab excoicatione accipitur, & exigitur pecunia, no quasi precii absoluteionis, quia hoc esset symoniacū, sed quasi pena culpæ p̄cedentis, pro qua fuit excoicatus. Itē apud quoslibet est cōsuetudo, qd in consecrationibus Ep̄orum, benedictionibus Abbātū, & ordinibus clericorū, p̄ crismate, & oleo sancto, & alijs hmoi aliqd detur. Sed dicendum, qd consuetudo non p̄iudicat naturali iuri, vel diuino, quo symonia p̄hibetur, & iō si aliqua ex consuetudine exigant quasi precium rei spūalis, cū intentione vendēdi, vel emēdi, est manifeste symonia, & p̄cipue si ab inuito exigant. Si vero accipiantur quasi qdā stipendia p̄ consuetudinē approbatā non est symonia: si tñ desit intentio emēdi, vel vendēdi, sed intentio referat ad solam consuetudinis obseruantiam, & p̄cipue q̄si aliquis voluntarie soluit. In his tñ oibus sollicitē cauedū est, qd hēt sp̄m symonię, vel cupiditatis, s̄m illud Apostoli Thesi. vlt. Ab oī sp̄e mala abstinete vos. Item quid si aliq; malitiosē impediatur alium ab Ep̄atu obtinendo, vel ab aliqua alia dignitate, nūquid licet vicique vexationem suam redimere? dicendū, qd anteq̄ alicui acquiratur ius in Ep̄atu, vel quacūq; dignitate, vel p̄benda per electionem, vel p̄uisionē, seu collationē symoniacum esset aduersarium obitacula redimere. Sic. n. p̄ pecuniam pararet sibi viam ad rem spūalem obtinendā. Sed postq̄ alicui ius acquisitum est, licet p̄ pecuniam iniusta impedimenta remouere. Item quæque datur pecunia pro m̄rimonio, & tñ matrimonii est qdā factū Ecclesiæ, dicit quidā, qd p̄ m̄rimonio licet pecuniam dare, q̄a in eo non confertur grā. Sed hoc non est vsquequaq; verum, & iō dicēdum est, qd matrimonium non solum est factū, sed et naturæ offm̄, & iō dare pecuniam pro matrimonio inquantū est naturæ offm̄ licitum est, inquantū vero Ecclesiæ factū illicitū, & ideo s̄m iura p̄hibetur, ne p̄ benedictione nuptiarū aliquid exigatur. Circa tertiū. s. vtrum licitū sit dare, & accipere pecuniam p̄ spūalibus actibus, dicendū qd sicut sacra dñr spūalia, q̄a spūalē conferūt grām, ita et qdā alia dñr spūalia, q̄a ex spūali p̄cedūt grā, & ad eā disponunt, q̄ tñ per ministeriū hoīum exhibent, qd oportet a populo sustentari, cui spūalia administrat, s̄m illud 1. Cor. 9. Quis militat suis stipendijs vnq; Quis pascit gregē, & de lacte gregis non māducat? Et iō vendere, qd spūale est in hmoi actibus, aut emere symoniacū est, sed accipere aut dare aliquid ad sustentationē ministrantiū spūalia s̄m ordinationē Ecclesiæ, & cōsuetudinē approbatam, licitū est, & qd ab inuito non exigūt per subtractionē spūalium, q̄ sunt exhibēda, hæc. n. haberēt qdā venditionis sp̄m, gratis aut spūalibus exhibitis licite p̄t statuta, & cōsuetæ oblationes, aut quicūq; alij p̄uentus exigi a volētib; & valētibus soluere auctoritate superioris interueniēte. Vñ sicut dicit Hier. sup Math. Munera qdā sp̄te exhibēbāt bonis Prophetis ad sustentationē ipsorū, non quasi ad emendū Prophetæ vñm, quæ tñ pseudo Prophetæ retorquebant ad q̄tū. Similiter illi qui dant pauperibus elemosinas, vt ofonū suffragia ab ipsis impetrēt, nō eo tenore dant, quasi intēdentes ofones emere,

Speculum Morale Vincentij.

re, sed p^{er} gratiam bñficentia pauperum aios prouocant, ad hoc q^{uod} p^{er} eis gratis ex charitate orent. Prædicantibus et tpalia debentur ad sustentatione predicantium. non aut ad emendū prædicationis verbum. Vñ sup illud 1. Th. 5. Qui bñ p^{er} sunt presbyteri, & c. dicit gl. Necessitas est accipere vñ viuunt, charitatis est p^{er}bere. non tñ veniale est Euangelium, vt p^{er} his p^{er}dicet. Si. n. sic vendit magnā rē vilipendunt p^{er}cio, sed quasi sustentationis stipendium, & eo et tenore in processionibus faciendis in aliquo funere, p^{er} aliq^{uod} elemosynā recipiunt. Si aut hmōi pacto interueniente fiant, aut et cū intentione emptionis, vel venditionis symoniacum esset. Vñ illicita esset ordinatio, si in aliqua Ecclesia statueret, q^{uod} non fieret p^{er}cessio in funere alicuius, nisi solueret certam pecuniæ quantitatem, q^{uod} p^{er} tale statutu p^{er}cluderet via gratis officii pictatis aliquibus impendendi. Magis aut esset licita ordinatio si statueretur, q^{uod} oibus certā elemosynam dantibus, q^{uod} talis honor exhibetur, q^{uod} per hoc non p^{er}cluderet via alijs exhibēdi, & p^{er}terea prima ordinatio habet speciē exactionis, secunda vero habet speciē gratuitæ rēcompensationis. Itē ille cui cōmittit spūalis potestas ex officio obligatur ad vsum ptatis sibi cōmissæ in spūalium dispensatione, & et sustentatione, statuta stipendia habet ex redditibus ecclesiasticis, & iō si aliquid acciperet pro vtu spūalis ptatis, non intelligeretur locare operas suas, quas ex debito suscepti officij dēt impendere, sed intelligeretur vendere ipsum spūalium gratia vsum, & p^{er} hoc non licet pro quacūque dispensatione aliquid accipere, nec et per hoc q^{uod} ius vices cōmittant, nec et per hoc, q^{uod} suos subditos corrigant, vel a corrigendo desistant, licet tñ eis accipere procuraciones, q^{uod} subditos visitant, non quasi p^{er}cium correctionis, sed quasi stipendium debitum, ille aut qui habet sciam non suscipit cum hoc officio quo obligetur alijs vsum scientiæ impendere, & iō licite potest p^{er}cium suæ doctrinæ, vel consilij accipere, non quasi veritatem, aut scientiā vendens, sed quasi operas suas locans. Si autem ex offō ad hoc teneretur, intelligeretur ipsam vendere voritate, vñ grauius peccaret. Sicut patet in illis, q^{uod} insinuantur in aliquibus Ecclesijs ad docendum clericis Ecclesiæ, & alios pauperes pro quo ab Ecclesia bñficium recipiunt, a quibus non licet eis aliqd accipere, nec ad hoc, q^{uod} doceant, nec ad hoc, q^{uod} aliqua festa faciāt, vel p^{er}mittant. Itē p^{er} ingressum monasterij non licet aliquid exigere, vel accipere quasi p^{er}cium, licet tñ si monasterij sit tenuerit, q^{uod} non sufficiat ad tot p^{er}sonas nutriendas quātū q^{uod}dem ad ingressum monasterij exhibere aliquid pro victu p^{er}sonæ, q^{uod} in monasterio fuerit recipienda, si ad hoc monasterij non sufficiāt opes. Similiter et licitum est, si p^{er} deuotionem, q^{uod} aliquis ad monasterium offdit largas elemosynas faciendo, facilius in monasterio recipiatur, sicut et licitum est ecduerso aliquē prouocare ad deuotionem monasterij p^{er} tpalia bñficia, vt ex hoc inclinēt ad monasterij ingressum. Circa quartum. scilicet licitū sit vendere, vel emere spūalibus annexa, dicendum, q^{uod} aliquid potest esse spūalibus annexum dupliciter. Vno modo sicut ex spūalibus dependens, sicut hñc bñficia ecclesiastica dñ spūalibus annexum, quia non cōpetit nisi habenti officio clericali. Vñ hmōi nullo modo p^{er} esse sine spūalibus, & p^{er} hoc ea nullo modo vendere licet, quia eis venditis, intelligitur et spūalia venditioni subijci. Quædā aut sunt spūalibus annexa in quantum ad spūalia ordinantur, sicut ius patronatus, q^{uod} ordinatur ad p^{er}secutandum clericos ad ecclesiastica bñficia, & vasa sacra, q^{uod} ordinantur ad sacrorum vsum, vnde hmōi non p^{er}supponunt spūalia, sed magis ea ordine ipis præcedunt, & ideo aliquo modo vendi p^{er}nt, non autem in quantum sunt spūalibus annexa. Vñ quia vasa sacra sunt spūalibus annexa sicut sim. ideo eorum consecratio vendi non potest, tñ pro necessitate Ecclesiæ, & pauperum materia eorum vendi potest, dummodo p^{er}missa oratione prius cōfirgantur, quia post contractionē non intelliguntur esse vasa sacra, sed purum metallum. Vñ si ex eadem materia similia vasa reintegrentur indigerent et consecrari. Item ius sepulture, ius patronatus, & ius primogenituræ em antiquos, quia primogeniti ante legem sacerdotis officioungebantur, & ius accipiendi decimas spūalibus annexa vñr, & ideo vendi, vel emi non debent. Quod ad illud, q^{uod} spirituale est. Abraham aut emēdo speluncā duplicem in sepulturam, sicut dñ Gen. 22. Nō peccauit, q^{uod} non hñ, q^{uod} illa spelunca duplex esset terra consecrata ad sepeliēdū, & ideo licebat Abraham terram illam emere ad vsum sepulture, vt ibi institueret sepulchrum sicut et nunc liceret emere aliquem agrum cōm ad institūdum cēmeterium, vel et Ecclesiam, q^{uod} tñ apud Gentiles loca sepulture deputata religiosa putabatur, si Ephron pro iure sepulture precium intendit accipere peccauit vendens, licet Abraham non peccauerit emens, quia non intendebat emere nisi cōm terram, licet et nunc terram vbi quōdam fuit Ecclesia vendere, aut emere in casu necessitatis, sicut de materia vasorū sacrorū dictū est. Vel excusatur Abraham, q^{uod}

in hoc redemit suam vexationem, quia Ephron gratis ei sepulchuram offerret, perpendit tñ Abraham, q^{uod} gratis accipere sine eius offensa non posset. Ius aut primogenituræ debebatur Jacob ex diuina electione, sicut illud Mal. 1. Jacob dilexi, Esau autem odio habui, & ideo Esau peccauit primogeniturā vendens. Jacob aut non peccauit emēdo, quia intelligitur suam vexationē redemisse. Ius autem patronatus p^{er} se vendi non potest, nec in feudū dari, sed transit cum villa, quæ venditur, vel conceditur. Ius autem spirituale accipiendo decimas non conceditur laicis, sed tñ modo res temporales, quæ nosse decimæ dantur, vt supra dictū est. Circa collationem vero beneficiorum, sciendū, q^{uod} si Ep^{iscopu} anteq^{uam} debitum beneficium offerret, ob aliq^{uod} causam ordinauerit, aliqd subrahendum de fructibus bñficii cōferendi, & in pios vsus expendendi, non est illicitū. Si vero ab eo q^{uod} tibi bñficium offert requiratur aliquid sibi exhiberi de fructibus illius bñficii, id est est ac si aliud munus ab eo exigeret, & ideo non caret vicio symoniæ. Circa quintum. scilicet vtrum liceat dare spūalia pro munere ab obsequio, vel a lingua, dicendum q^{uod} noie pecuniæ intelligitur oē illud cuius precium pecunia potest mensurari. Manifestū est, q^{uod} obsequium hois ad aliq^{uod} vtilitatem ordinatur, quæ potest precio pecuniæ æstimari, vñ & pecuniaria mercede ministri cōducuntur. Et ideo idem est dicendum, q^{uod} aliquis det rem spiritualem pro aliquo obsequio tpali exhibitio, vel exhibendo, ac si daret pro pecunia data, vel promissa, qua illud obsequium æstimari possit. Similiter et q^{uod} aliquis faciat p^{er}sonis alicuius ad tpalem grām quærendā ordinatur ad aliq^{uod} vtilitatem, q^{uod} potest pecuniæ precio æstimari. Et ideo sicut cōrahitur symonia accipiēdo pecuniam, vel q^{uod}libet rem exteriorē, q^{uod} pertinet ad munus, a manu. Ita et contrahitur per munus a lingua, vel ab obsequio. Vñ si aliquis clericus alicui plato impedit obsequium honestū, & ad spūalia ordinatum puta ad vtilitatem Ecclesiæ, & ministrorum eius auxilium ex ipsa deuotione obsequij redditur dignū ecclesiastico beneficio. Sicut dicit Greg. in registro. Ecclesiasticis vtilitatibus deseruientes, ecclesiastica dignū est administrare gaudere. Si vero sit obsequium inhonestū, & ad carnalia ordinatum, puta q^{uod} seruiuit Prælati ad vtilitatem consanguineorum suorum, vel patrimonij, vel ad aliquid aliud hmōi, est munus ab obsequio, & symoniacum. Itē si quis aliquid spūrituale alicui confert gratis p^{er} consanguineitatem, vel quacūq^{ue} carnalē affectionē, quidē illicitū est, & carnalis collatio, nō tñ symoniaca, quia nihil ibi accipitur, vñ hoc non pertinet ad contractum emptionis, & venditionis in quo fundatur symonia. Si tñ aliquis det alicui beneficium ecclesiasticum hoc pacto, vel intentione, vt inde suis consanguineis prouideat, est manifesta symonia. Item sciendum q^{uod} munus a lingua dñ, vel ipsa laus pertinet ad fauorem humanum, qui sub precio cadit, vel et preces ex quibus acquiritur fauor humanus, vt contrariū euitetur, & iō si aliquid principaliter ad hoc intendat, symonia committit. Ad hoc aut vt principaliter intendere, qui preces p^{er} indigno porrectas exaudit, vñ ipsum factum est symoniacum. Si aut preces pro digno porrigantur, ipsum factum non est symoniacum, quia subest debita causa ex qua illi pro quo preces porriguntur, spirituale aliqd conferatur, tñ potest esse symonia in intentione si non attendatur ad dignitatem personæ, sed ad fauorem humanum. Si vero aliquis pro se rogat, vt obtineat curam animarum, ex ipsa p^{er}sumptione redditur indignus, & sic preces sunt pro indigno. Licite tamen potest aliquis si sit indignus pro se ecclesiasticum beneficium petere, sine cura animarum.

De pena symoniaci. Dist. XV.

Circa sextum sciendum, q^{uod} pena symoniaci est vt priuetur. C^{irca} eo, q^{uod} per symoniā acquisiuit, vñ. i. q. 1. c. si quis Ep^{iscopu}. Qui ordinatus est, nihil ex ordinatione, vel promotione, q^{uod} est per negationem facta sibi proficiat, sed sit alienus a dignitate, & sollicitudine, q^{uod} per pecuniam acquisiuit. Nullus. n. potest licite retinere id, q^{uod} contra voluntatē dñi acquisiuit, puta si aliquis dispensator de rebus dñi sui daret alicui contra voluntatem, & ordinationem dñi sui, ille qui reciperet licite, retinere non posset, dñs aut cuius Ecclesiarum Prælati sunt dispensatores, & ministri ordinant, vt spūalia gratis darentur, em illud Math. 10. Gratis accepistis, gratis date. Et iō qui muneris interuenit spūalia quæcūq^{ue} assequit, ea licite, retinere nō p^{er}nt. Insuper aut symoniaci tam vendentes, q^{uod} ementes spūalia aut et mediatores, alijs poenis puniunt. scilicet infamia, depositione si sint clerici, & excoicatione si sint laici, vt hñ 1. q. 1. c. Sr q^{uod} Ep^{iscopu}. Vñ sciendum, q^{uod} ille qui symoniace suscipit sacru ordinē, recipit q^{uod} de characterē ordinis p^{er} efficaciam sacri, non tñ recipit grām, neq^{ue} ordinis executionē, & quia quasi furtiue recipit characterem contra principalem dñi voluntatem, ideo est ipso iure suspensus, & quo ad se. scilicet de executione sui ordinis non se intromittat, & quo ad alios, vt. scilicet nullus ei cōiect in ordinis executione, siue sit peccatū eius publi-

publicum siue occultum, nec pōt repetere pecuniam, q̄ turpiter dedit, licet alius iniuste retineat. Si vero sit symoniacus, q̄a contulit ordinem symoniacē, vel quia dedit, vel recipit bñficiū symoniacē, vel fuerit mediator symoniæ, si est publicū est ipso iure suspēsus, & quo ad se, & quo ad alios, si est occultū est ipso iure suspēsus, quo ad se tm̄, non autē quo ad alios. Item nota, q̄ si ille, qui Ep̄atum symoniacē adeptus est, p̄cipiat clerico sibi subdito, q̄ ab eo recipiat ordines, nō tenetur ei obedire, immo nec p̄ p̄ceptum eius, nec p̄ excoicationem Papæ debet ordines recipere ab eo, quem scit symoniacē promotum, & si recipit ordinem, non recipit ordinis executionem et si ignoraret eū esse symoniacum, sed indiget dispensatione: quibus dicant, q̄ si non potest probare eum esse symoniacum, debet obedire recipiendo ordinem, sed non debet exequi absq; dispensatione, sed hoc absq; ratione dī, quia nullus debet obedire alicui ad cōdicandum sibi in facto illicito. Ille autem qui est ipso iure suspēsus, & quo ad se, & quo ad alios illicite confert ordinem. Vñ nullus debet sibi cōdicare recipiendo ab eo quacunq; ex causa. Si autē non constat ei, nō debet peccatum proderere alterius, & ita cum bona cōsciā, debet ab eo ordinē recipere. Si autē Ep̄s sit symoniacus alio modo, q̄ p̄ promotionē sui symoniacē factam, pōt ab eo recipere ordinem si sit occultum, quia non est suspēsus quō ad alios, sed solum quō ad seipsum, vt dictum est. Item si quis aliquid spirituale symoniacē adeptus est, procuratoribus alijs ipso, nec volēte, nec sciente, nihilominus priuatur illo sic symoniacē procurato, cuius ratio est, q̄a q̄ aliquis priuatur eo, qd̄ accipit non solum est pœna peccati, sed et̄ q̄nque effectus acquisitionis iniustæ, puta cum aliquis emit rem aliq̄ ab eo, qui vendere non pōt, & ideo si aliquis scienter, & propria sponte accipiat symoniacē ordinem, vel ecclesiasticum bñficiū, nō solum priuatur eo, qd̄ accipit, vt. l. careat executione ordinis, & beneficium resignat, cum fructibus inde perceptis, sed et̄ vltius punitur, q̄a notatur infamia, & tenetur ad restituendos fructus, non solum inde perceptos, sed et̄ eos, qui percipi potnerunt a possessore diligenti, qd̄ tñ intelligēdum est de fructibus, qui supersunt deductis expensis factis causa fructuū, exceptis fructibus illis, qui alias expensū sunt in utilitatem Ecclesiæ. Si vero eo, nec volente, nec sciente, per alios aliquis promotio symoniacē pcuratur, caret qdem ordinis executione, & tenetur resignare bñficiū, qd̄ est consecutus cum fructibus extātib; non autē tenetur restituere fructus cōsumptos, quia bona fide possedit, nisi forte inimicus eius fraudulēter pecuniam daret pro alicuius promotione, vel nisi ipse expresse contradixerit, tunc n. non tenetur ad renunciandū, nisi forte postmodum pacto consenserit soluendo, qd̄ fuit promissum. Itē si quis bñficiū ecclesiasticum per symoniam est adeptus, si Prælat; & aliqui de collegio in symoniam consenserunt, cui restituendū sunt fructus inde percepti: non Prælat; nec collegio illius Ecclesiæ, vt vñ, quia non debent inde vtilitatē aliq̄ consequi, qui fuerunt symoniæ participes. Et dicendum, q̄ pecunia, vel possessio, vel fructus symoniacē recepti debent restitui Ecclesiæ, in cuius iniuria data sunt, non obstantē, q̄ Prælat; vel aliquis de collegio illius Ecclesiæ fuit in culpa: quia eorum peccata non debent alijs nocere, ita tñ q̄ quantum fieri potest ipsi, qui peccauerunt: inde comodum non consequantur. Si vero Prælat; & totū collegium sunt in culpa, debet eum auctoritate superioris pauperibus, vel alteri Ecclesiæ erogare. Item si aliqui symoniacē in aliquo monasterio sunt recepti debent renunciare, & si eis scientibus commissa est symonia, post Concilium generale, sine p̄stitutione de monasterio repelluntur, & ad agendam perpetuā p̄niam sunt in artiori regula ponendi, vel in aliquo eiusdē ordinis, si artior ordo non inueniretur. Si vero hoc fuit ante Concilium, debent in alijs locis eiusdem ordinis collocari, & si hoc fieri non pōt, dispensatiuē debent, in eisdem monasterijs, recipi, ne in sæculo euagentur, mutatis tñ prioribus locis, & inferioribus assignatis. Si vero ipsis ignorantibus, siue ante Concilium, siue post, sint symoniacē recepti, postq̄ renunciauerunt p̄nt de nouo recipi, locis mutatis, vt dictum est. Item si aliquis ex sola volūta te, vel intentione sit symoniacus, iste quo ad Desi tm̄, symoniacus est, cuius solius est de interioribus cordis motibus iudicare. Sed quo ad exteriorem pœnam ecclesiasticam, non punitur, vt symoniacus, vt renunciare beneficio teneatur, sed solum de mala intentione, vel voluntate pœnitere tenetur. Itē nota, q̄ cū eo, qui scienter est symoniacē bñficiatus, solus Papa dispensare pōt. In alijs autē casibus pōt et̄ Ep̄s dispensare, ita tñ, q̄ prius abrenunciet, qd̄ symoniacē acquisiuit, & tunc dispensationē coniequatur, vel paruā, vt habeat laicam cōionem, vel magnā, vt post penitentiam in alia Ecclesia in suo ordine remaneat, vel maiorem, vt remaneat in eadē, sed in minoribus ordinibus, vel maximam in eadem Ecclesia et̄ maiores ordines exequatur, non tñ p̄lationem accipiat. Item vultæ sunt aliæ pœnæ, quibus sy-

moniaci iusto Dei iudicio puniuntur. Primo quidē, q̄a puniuntur grauib; & subitis infirmitatibus, & iudicijs Dei, sicut patet de Alchimio, qui intrusus in summum sacerdotium per Demetriū 2. Mach. 7. post multa eius flagitia percussus est Paralyti, & obstrusum est os eius, &c. 2. Mach. 9. Item Iafon emens sacerdotiū ab Antiocho, vt legitur 2. Mach. 4. de cuius cladibus, & infortunio h̄r 2. Mach. 4. & 5. Q̄uo vagus, & profugus de ciuitate in ciuitate infepultus, & inlamentatus abijcitur. De cladibus autē Antiochi, qui vendidit ei, & Menelao h̄r 2. Mach. 9. Collisus est toto corpore de curru cadens, & q̄uo carnes eius scaturiebant verrib; & sanie, ita q̄ eius sanie totus exercitus grauareb̄. Item 4. Reg. 5. Gyezi vendens domum suauitatis Naaman lepra percussus est. Secunda pœna est, quia vincuntur turpiter, & ad infortunium magnum reducuntur, vt patet de dicto Antiocho. Mach. 8. & 9. Item 11. Lysias procurator, & p̄positus negotiorum Antiochi venit contra Ierusalem existimans se facturum eam habitaculum gentium, & templum sibi conuertere in pecuniarum quaestum, & per singulos annos constituere venale sacerdotium, quē consilium in multitudine peditum, & equitum, & Elephantorū vicit Iudas Machabeus, equite cœlesti sibi, & suis apparente, prosternens de suis mille sexcentos equites, & peditum 11. millia Lysias autē victus cum residuis turpiter fugit. Tertio sunt maledicti, vt Gyezi ab Helyseo, qui maledictionē incurrit. De depositione eorum ab officio, & bñficio, & excoicatione, & restitutione acquisiti per symoniam, & qui debet trudi in monasterijs, & de infamia symoniacorum h̄r in summa de casibus 1. lib. 1. tit. de pœna symoniacorum, & in decretis causa. 1. q. 1. in pluribus locis. Mori et̄ consueuerunt morte detestabili, & percuti plagis ignominiosis, qd̄ patet in veteri, & nouo testō in eis, qui hoc fuerūt vitio denotati. 4. Reg. 4. & 5. Gyezi cū opprobrio lepræ moritur, plagæ suæ hæredes suos successores reliquit. Itē 2. Mach. 14. Alchimus offerens Demetrio coronam aurēā, & palmam obtinuit sacerdotiū, qui post infra flagitia sua paralysi percussus obmutuit incestatus mortuus. 2. Mach. 7. Demetrius autē cōm exercitu suo, qui eum p̄ munera intruserat in summum sacerdotium ab Alexandro cum exercitu suo victus est, & occisus gladio 2. Mach. 10. Item 2. Mach. 4. Iafon emens sacerdotiū summum ab Antiocho, post multa sua flagitia fugatur in alienā terram, priuatur sacerdotio, profugus inlamentatus moritur turpiter 2. Mach. 5. Item 2. Mach. 4. Menelao supplantans Iafonem, & emens ab Antiocho sacerdotium, qui p̄ flagitia sua accusat p̄cipitatus est de summo turris in cineres, vt legit 2. Mach. 13. Et dī ibi. Qui multa contra aram Dei contemiserat, cuius ignis, & cinis erat sanctus, ipse in cineris morte dānatus est. In nouo et̄ testō, Iudas vendens Dñm manibus proprijs se suspendens crepuit medius. Simō et̄ Magus, vt dī in passione B. Petri a demomb; orōne Apostolorū p̄cipitatus, & attritus est, & vt dicit Aegyssi; in li. de cladibus Iadrorū, in ista mortuus est, q̄ cum adhuc viueret fractis cruribus, & corpore contritus, & vellent eum populi Romani occidere impediuit Petrus dicens. Sinite Magū, vt contabescens videat aliquandiu regnum Dei crescere, eo inuito. Hic, vt ibi dī, extra urbem deportatus in agello aliquandiu, & vixit contabescens inuidia, & doloribus simul languore, & malitia. Itē in vita S. Præicti legitur, q̄ cum mortuo Alumnorum Ep̄o eligeretur S. Præictus ab oibus, quidā Archidiaconus datus muneribus intrusus est p̄ violentiā maioris, & 40. die turpiter est defunctus. Itē dial. lib. 3. dicit Greg. q̄ Ep̄s Brixie Valerianum patritiū sepeliuit p̄cio accepto in Ecclesia B. Faustini martyris, qui apparuit cultodi Ecclesiæ suæ, dicens, q̄ iret ad Ep̄m p̄dictū dicens, q̄ de Ecclesia sua remoueret carnes fetentes, quas ibi posuerat, qd̄ si non fecerit die 30. moriet, qui hoc timuit Ep̄o reuelare. Admonitus secūdo cō dictus Ep̄s fanus, & incolumis intrasset lectum, subita, & inopinata morte die 30. mortuus est. Quam graue sit vitium symoniæ patet ex supra dictis exemplis veteris testamenti, de pœna cōmutantiū, tunc cum non esset tñ peccatum vendere, vel emere figurā, in qua non dabatur Spiritus sanctus, vt est vendere verū facim̄ tpe gratiæ, antiquum. n. sacerdotium figura fuit sacerdotij nouę legis, & sacra veteris legis solū vmbra nouorū. Item in Ecclesiastica Historia c. 30. legitur de quodā Natali noīe, q̄ postq̄ multa sustinisset tormenta pro fidei confessione, deceptus ab hæreticis Christiū peram credidit creaturā, emitq; dato p̄cio, vt fieret eorū Ep̄s, qui admonitus a dño sæpe, vt desisteret ab illa pernitiōsa ambitione, & nollet, flagellatus est ab Angelis vsq; ad mortem grauib; plagis, in mane induit se cilitio cinere cōspersus, ad pedes Zepherini Papæ prouolutus, & clericorū, & laicorum, ostendens et̄ cicatrices quas pro fide prulerat, vix est tandē ad cognitionē receptus. Vltimo autē punitur pœna æterna iuxta, qd̄ dictum est Symoni. Act. 8. Pecunia tua tecū sit in p̄ditionē. De his h̄r exempla supra de pœna, & acerbitate inferni, de sacerdo

Speculum Morale Vincentij.

te quem Demones ponebant in morte ad frigendum in sartagine. Item de pœna Purgatorij, de milite qui accepit pecuniam a clerico pro Ecclesia. Item de Abbate in fonte, & de acerbitate pœnæ Purgatorij.

Quam detestandum sis crimen symonia. Dist. XVI.

Circa septimum sciendum, quod crimen symoniæ detestandum est multiplici rōne. Primo quia culpa grauissima. Secundo propter damna permaxima. Tertio quia cura difficilis. Quarto, quia finis horribilis. Primo quidem detestandum est crimen symoniæ, quasi culpa grauissima, hoc n. flagitium oīa peccata v̄ excedere, ait. n. Paschalis Papa, oīa peccata siue crimina ad cōparationem symoniæ hæresis pro nihilo cōputamus, ecce quod symonia hæresis appellatur, & symoniacus a sanctis hæreticus reputatur: quia et si Deū summè bonum fateretur verbo, tñ vilissimum reputat eum factio, constituens eū venale vili precio. Item Greg. in registro. Presbyter si per pecuniā Ecclesiam obtinuerit, non solum Ecclesia, sed honore sacerdotali priuetur, quia altare, decimas, & Spiritum sanctum vendere, vel emere, symoniacā hæresim esse nullus fidelium ignorat. Recte autē oīa peccata symoniæ comparata pro nihilo computantur, propter multiplicē cōtumeliā, & contemptum quē symoniacus infert Deo. Primo, quia Spiritum sanctum patri, & filio cōequalē venalem exponit quasi seruum, vel iumentum vilissimum, vñ super illud Ioh. 2. Cathedras vendērium columbas. dicit gl. quod pro columbam intelligitur Spiritum sanctum. Item corpus Christi vendunt, cū Iuda, non solū semel, sed quāque millesies, non mortale, & humile, sed in statu immortalitatis, & gloriæ existens, non in terris ambulante vendunt Christū, non in statu serui, sed regis. Iudas pœnitentia ductus restituit, isti non pnt ad hoc induci. Secūdū dedecus est, quia Deum largissimum, & liberalissimum datorē estimant reuendē torem, quod est magnum dedecus summo Regi. Act. 8. Existimasti domū Dei cum pecunia possideri, dixit Petrus Symoni Magō. Tertium est, quia domū Dei contemnunt, quia vilissimū precio exponunt illud quo pōt emi regnū æternū. Porci sunt, qui Margaritas conculcant, & cōtemnunt. Quartū est, quia offiī Ecclesiæ occupant, ne aliquis ingrediatur nisi per eos, & se faciunt quasi hostia Ecclesiæ, vt iam non sit Christus hostiarius, sed Symon Magus, nō Symon Petrus, cui Christus clauēs Ecclesiæ tradidit. Quinto procurat symonia, vt spōsa Christi grauida sit de adulterio, nō habēs in vtero de Spiritu sancto cū Maria. Math. j. Sexto hæc species auaritiæ non solum de idolo facit Deū suū, sed Deum suum immolat idolo auaritiæ, quod sit cū missam celebrat causa auaritiæ. Septimo, quia istud vitium nulli loco, nulli pōne parit. Alia peccata sanctitati deferunt, vt fornicatio, & adulterium, quæ abhorrent altaria, & Ecclesiās, hoc iuxta filiū virginis ponit idolum cupiditatis, hoc non defert Deo nec Angelis, nec diuinis officijs, & sacrificijs, quorum præsentia Demones timent, & tremunt. Item sacra, quæ Christus statuit in sanctificationem conuertit symonia in execrationem. Item symoniacus bona Dei manibus sacrilegis tanq̄ sur contrestat inuito dño, de quibus deberent refici eius filij. Enormitatem huius flagitij satis euidenter ostendit feruentissimus zelus Christi, & sanctorum contra hoc vitium. Legitur. n. Ioh. 2. quod dñs factio flagello de funiculis cum violentia, & verberibus euertendo mensas nummulariorum, & æs effundendo, & cathedras vendentium, & ementium subuertendo eiecit eos de tēplo. Contra nullos alios v̄ dñs conuersus in terris tantam violentiā manuum exercuit se, vocans templum ab eis factum speluncam latronum. Bern. ad Eugenium Papam. Non parat dñs aures, vt audiat, sed flagellū quo feriat. nec. n. sedet iudicās, sed insequitur vindicans: nec causam tacet, sed exhibet, dicens, vos secūtis domum patris mei domum negotiationis, & speluncam latronū, tu ergo fac similiter. Erubescant vultum tuum hmōi negociatores, timeant te nummularij hmōi, & in nummis suis non confidant, sed diffidant, & abscondentes suum a te, scientes te effundere paratiore, q̄ accipere, zelum magnum contra symoniā ostendit se h̄c Helyseus maledicendo Gyezi. 4. Reg. 5, & Petrus maledicendo Symoni Mago Act. 8. Zelus Ecclesiæ, & sanctorū patrum contra hoc vitium patet scienti iura canonica, quæ maxime inuehunt contra hoc vitium. Dec. Greg. Qui quis contra symoniacorum neophotorum crimen pro officij sui loco vehementer non arserit, cū eo se non dubitet habiturum portionē, qui prius cōmisit hoc piculare flagitium? causa. 1. q. 1. Secundo symoniæ crimen detestandum ostendunt dāna permaxima, q̄ infert, tā subiecto proprio, q̄ Deo, & Ecclesiæ Dei, subiecto quidē proprio, quia symoniacum præcipit in multa, & horrenda flagitia. Est. n. symoniacus fur, & latro. Ioh. 10. Qui non intrat per hostium, sed ascendit aliunde, ille fur est, & latro. Super illud Math. 11. Vos fecistis eam speluncam latronum. dicit gl. Latro est, qui lucra secūtat, qui non dātes corporaliter persequitur, & dantes spūaliter necat, & dū læ-

sonem proximi cogitat, quasi latro sedet in spelunca. Sacrilegus etiam est, quia circa sacra latrocinium suum exercet. Si sacrilegus dñs qui furatur, & male capit calicem, multo fortius qui totā Ecclesiam cum alijs, quæ ad eam pertinent, patet per Alchimis, quod sacrilegus sit symoniacus, qui per violentiam Demetrii rapuit summum sacerdotium, qui intrusus per Bachidem in Ierusalem maximam stragem sanctorū fecit, sicut scriptum est. Carnē sanctorū, & sanguinem effuderunt in circuitu Ierusalē, &c. 2. Mach. 7. Item eiusdem 9. cum Alchimis præcepisset destrui murum domus sanctæ, & opera Prophetarum, percussus est Paralisi, & obstrusum est os eius, & mortuus est. Item ad quanta facinora adducat symonia, patet 2. Mach. 4. per exēplum Iasonis, qui cum emisset ab Antiocho summum sacerdotium intrusus per eum in illud, cœpit trahere statim contribules suos ad ritus gentiles, & iura legitima, destituites praua instituta sanxiebatur sub ipsa arte gymnasium constituit, & optimos Ephelorum in lupa naribus posuit, de cuius sceleribus multa leguntur 2. Mach. 4. & 5. Similiter & de ambitione Menelai, & emptione summi sacerdotij, & sceleribus eius 2. Mach. 4. & 5. Itē Iudas vendens precio dñm, ex hoc cecidit in crimen furi, sacrilegij, proditiōnis, desperationis, suspensionis, & occisionis suis ipsius. Symon Magus, vt dñs Act. 8. qui credēs baptizatus adhærebat Apostolis, ex quo obtulit pecuniam pro miraculis faciendis, & ad impositionem manuum suarum daretur Spiritum sanctum. Maledictionem Petri suscipiēs, in infinita cecidit scelera, & de Christiano factus est maximus Christi, & suorum persecutor, & satis v̄, quod non debeat aliqd̄ scelus ad perpetrandum abhorre, qui Spiritum sancti, vel donorum eius negociator sacrilegus fieri non abhorret. Item dñm infert symoniaco, quia nec oblationes nec preces, nec etiā sacra sunt ei salutifera, nec gratiam conferunt, sed potius mortem, & oībus scienter ea recipientibus ab eodem. Eccl. 34. Dona iniquorum non probat altissimus, & Greg. 1. q. 2. Non est putanda eleemosyna, quæ ex illicitis rebus acquiritur, quia qui malè accipit, vt bene dispēset, grauat potius, q̄ iuuat, &c. Et post. Perpendamus quantum dolor patri sit, cum in conspectu eius filius victimatur, & agnoscimus quantum apud Deū dolor exasperatur, qñ ei sacrificium ex rapina tribuitur, nimis declinandum sub obtentu eleemosynæ peccata symoniæ hæreses perpetra re. Item Ecclesiæ Dei infert damna permaxima, primo quia a patrimonio Christi filios suos exhæredat, & in ea filios Diaboli hæredes instituit. Excludit ab ouili, vel non admittit pastores bonos, & canes prædicatores introducit lupos ouium Christi, peremptores, & excoriatos. Item eis vitur symonia ad hoīum in quinationem, & perditionem, quæ Christus instituit ad hoīum mundationem, & salutem. Item ad cubile sponsæ Christi introduxit corruptores, qui filios spurios generant, quos filios sponsæ moiant, & eos faciunt sponso nutrire, & hæredes esse in bonis. Itē Symoniaci domū Dei faciunt speluncam latronū, quos destruit principes sæculares deteriores Herode Alchalonita, de quo dicit Egiyppus lib. 1. de claudibus Iudeorū, quod factus Rex spelunca latronum p̄scrutabatur, & eos ab eis eiciens extirpabat, in quo multum eum commēdat. Itē domum Dei non solū faciunt speluncam latronum, immo domum idolatri. Osee 8. Ipsi regnarunt, & non ex me principes extiterunt, & non cognouit, argentum suum, & aurum sibi idola fecerunt, cū vt dñs Ier. 34. Erit cubile draconum, cum flammis, & venenosis mediante pecunia introducunt, pasqua strutionis, vt hipocritæ ibi foueā habēt, &c. monstra, quæ sequuntur habitant ibi, cū auari luxuriosi negligētes, & immisericordes precio, & violentia introducuntur in Ecclesia Dei, qui benè foderet cum Ezechiele templi parietē, videre posset templū a salibus immundus, reptilibus, & idolis, quales sunt illi, qui habent symoniacum ingressum. Sunt. n. aīalia immunda pro luxuriā, reptalia per auaritiā, ad terram pestore, & ventre reptando, idola sculpti, & ornati per superbiā, & cœci pro ignorantiam. Item symoniaci spm̄ vitæ, vel vitalem Ecclesiæ auferunt, dū emunt eū ad vendendum, similes Symoni Mago de quo dicit glo. supra. Act. 7. Symon Spiritum sanctum volebat emere, vt cum alijs plus posset vendere. Item infideliter agunt contra Christum. Ber. Qui infideliter intrat, & non per Christū, quod nisi infideliter agit, & contra Christum Christus nunc conducit eū, nec ipse cognoscit eū. Similis Petro, qui introductus in atrium Principis sacerdotum pro ancillā hostiariam, dicit se nō cognouit se Christū, hos ancilla introducit quos carnalitas introducit. Itē damnificat Ecclesiam, q̄ partus monstruosos parere facit pro filijs legitimis, generat monstra, talpas, qñ avaros in terris cæcos, qui nihil sciunt, aut loqui, aut amare nisi terrena, asinos corruptos, & sine sensu, qñ Ep̄os rudes, & incios, serpentes, qñ dolosos, & malitiosos. Tertio symoniaca peccata est summopere detestanda, quia cura eius nimis est difficilis, viz. n. curari pōt morbus iste pestifer, primo propter magnitudinē peccati, quia abusi Spiritum sancto, &

eius gratia per q̄ fit curatio peccatorum. Secundo, quia oportet beneficia resignari, & oīa per symoniā acquisita restitui, qđ est quasi impossibile cupido possessori. Simoniaci sunt quasi pisces captus in nassa Diaboli, quasi vnum pedem habētes in inferno, vñ caueant sibi cito cadent in infernum. Eccl. 4. Custodi pedē tuum ingrediens in domum Dñi, attende ad introitum, & exitū tuum, ad hoc pertinet qđ dī Hiere. 17. Peccatum Iuda. i. clericorum symoniacorum, qui debent laudare Deum, scriptum est stillo ferreo in vngue adamantino, quia est quasi indelebile. Itē Act. 8. Dixit Petrus Symoni Mago. Penitentiam age ab hac nequitia tua si forte remittatur tibi, &c. Video .n. te in selle amaritudinis, & obligatione iniquitatis. Quarto symoniā detestandam ostendit finis eius horribilis, quia symoniaci communiter morte pessima moriuntur, sicut satis patet ex supra dictis.

De speciebus symonia. Dist. XVII.

Circa octauum. i. de aliquibus symoniæ speciebus, sciendum qđ septem sunt spiritualiter p̄ que spūalia male acquirunt. Primo male acquiruntur mediante pecunia, vt voluit facere Symon Magus. Act. 8. Videns Symon, qđ per impositionem manū daretur sanctus Spiritus, obtulit pecuniam, dicens. Date mihi hanc pr̄tē, vt cuiuscunque manus imposuero, recipiat Spiritū sanctum. Cui Petrus ait, Pecunia tua tecum sit in perditionē, quia existimasti donum Dei pecunia possideri. Item 3. Reg. 13. Qui- cunque volebat implebat manum suam, & fiebat presbyter excelsō, & pp̄ hoc peccauit Hyeroboam, & domus eius, & euerſa est, & deleta de superficie terræ. Quod maculata, & respuenda sit pecunia oblata pro emendis spiritualibus, patet per quoddā exemplum, qđ legitur in vita B. Iohannis elemosynarij, vbi dī. Cū maxima multitudo pauperum Persas fugiens venisset apud Alexandriam, & dictus Iohannes summam curam h̄ret de eis pascēdis, cum esset ibi maxima caritāta alimentorum, & pp̄ defectum Nyli, qui non irrigauerat terrā more solito, & ipse qđ- quid h̄re poterat eis erogasset, & vntuo accepisset multas pecunias, & annonā, nec alterius mutui inueniret, videns afflictionē sui populi, clericus quidam bigamus offerens ei pro nutritione pauperum frumenti ducenta millia modia, & auri cētum libras & octoginta, tm̄ modo, vt eum diaconum ordinaret, vt ministrās ei m̄xeretur suorum remissionem consequi peccatorum, ait ei oblationem immundam non esse recipiendam in sacrificio. Nō enim vt dixit Petrus Symoni. Act. 8. est tibi portio neque hereditas in parte hac, pauperes autē suos p̄t pascere Deus, qui fecit illos. Qui cum abiisset confusus, venit ei nuncius dicēs, qđ duę naues maxime venerant ei de Sicilia onerate frumēto p̄ quo magnifice dño gratias referebat. Secundo male acquirunt p̄cio linguz adulationis. Pf. Oleum peccatoris non impinguet caput meum, dicit Ecclesia de Pralato, quia est caput eius. Hoc oleū maledictum penetrat ossa eorum, qui dant causa adulationis, vel acquirunt spūalia, cū quo oleo intrat in eis Dei maledictio. Ordinatus symoniacē induit maledictionem sicut vestimētū. i. cum sacrum indumentum induit cum quo ordinatur, vel celebrat. Sic intrauit Absalon in regnum in quo male successit ei, acquires ibi suspendium 3. Reg. 14. Stabat iuxta introitū portæ ciuitatis, & oī viro, qui habebat iudicium ad regem, vocabat ad se quærēs quare venerat, & vñ erat, & dicebat. Vñr mihi sermōnes tui boni, & iusti, sed non est, qui audiat te. Quis me constituat iudicem super terram, & iuste iudicem, & cum aliquis salutarē eum extendebat manum suam, & apprehendens osculabatur eum. Sic faciebat omni Israeli, qui veniebant ad regē ad iudicium, & per hoc sollicitans corda virorum contra patrē suū promotus est in regnum. Itē alij promouentur lingua. i. p̄cibus carnalibus interuenientibus. Ad detestationem huius dixit dñs matri non admittens carnales eius p̄ces de vino faciendo. Quid mihi, & tibi est mulier. Io. 2. Item Math. 20. non admist dñs p̄ces, dum matri pro filijs consanguineis suis, qđ petebat, dic vt se- deant duo filij mei vnus ad dexteram tuam, & alius ad sinistrā in regno tuo, qbus ait, Nescitis quid petatis, &c. Sedere ad dexteram, & sinistrā nō est meum dare vobis his precibus. Tertiu cum male acquirunt est indebitum obsequium, vel ad hoc facit opus indebitum, vel obsequium manuale, vel alio modo, qđ est inhonestum. Bern. Circuit sedulus explorator sequitur, obsequitur, blanditur, mentitur, simulat, dissimulatur manibus, & pedibus repens, si modo quo se ingerat in patrociniū crucifixi. Quarto acquiruntur male spūalia, qñ h̄r oculos ad carnalē amorem, cum dantur parentibus, quia attinent, vel cum conatur, vel laboratur, vt ea obtineant, non habito respectu ad merita personę. Qui hoc faciunt similes sunt de quo Iudicum 17. Impleuit Michas manus vnus filiorum suorum, & factus est tci sacerdos, caro & sanguis reuelat eis, & ideo maledicti sunt. Sicut Symon Bariona e contrario benedictus, cui caro, & sanguis non reuelauit, sed spiritus patris celestis. Math. 17. 10 di. Abacuc 2. Vx, qui

edificat ciuitatem in sanguinibus, & pręparat urbem in iniquitate, qđ faciunt qui in capitulis nepotes suos ponunt. vt suā faciant de eis voluntatem. Dicebat Ep̄s Guilielmus Par. qđ aliqđ qñ veniunt ad capitula veniūt quasi gallina pullinaria, qđ admodum pullorum currūt post eos eorum nepotuli, & clamant pest eos, voces, & voluntates sequendo quocunque se vertant. Similiter & alij consanguinei. Itē dicebat idem, qđ viri spūales intrantes capitula seculariū intrant quasi carneria mortuorū, vbi nō sunt ossa. i. viri ossei, sed caro corrupta. i. carnales, qui ibi habent ingressum per carnem. i. carnis cōsanguineitatem, qñ vnus consentit in promotionem consanguinei alterius. Isai. 33. ibi foueam habuit hericius, homo asper, & porcinus, viues in delicijs, & onerans se, vt hericius pomis bonis. f. ecclesiasticis, ibi nutrit carulos suos, & circumfodit in vmbra eius, qđ fit qñ sub vmbra eorum consanguinei obtinent beneficia ecclesiastica, & terrena bona, ibi congregati sunt milui molles carne, alter ad alterum clamabit in promotionem sibi similis. Quidam Ep̄s, qđ nepotulo suo dederat magnum Archidiaconatum, cum deponatus esset dicto Ep̄o calatus pirorum, & de eis dedisset circumstantibus, quæsiuit, qui bene seruaret ei residuum, obtulit se ad hoc dictus Archidiaconus, r̄ndit Ep̄s. Tu faceres mihi malam custodiam, sicut cattus facere de caseo, ea. n. comederes: & dixit quidam magister, qui comedebat cum eo. O mi ser qñ ausus fuisti ei committere tantam multitudinem aiarum, cui non es ausus committere paucitatem pirorum. Contra quos est, qđ dñs non commisit Iohanni inter ceteros magis dilecto tali, & tanto curam ecclesię generalem, sed Petro, qui nihil ei pertinebat, qui plus ceteris Deum amabat, dicens ei. Iohan. 22. in finem. Pasc oves meas, & agnos, & Math. 17. Tibi dabo clauē regni celorū, sed matrem suam dimisit Iohanni, carnem carni. Item Act. 1. Prælegit Mathiam ad Apostolatū, Ioseph cōsanguineo suo. Itē sæpe accidit, qđ qui promouent amicos carnales intuitu carnis eligunt sibi flagellum Deo procurante, vt accidit viris Sychem, qui elegerunt, & promouerunt Abimelech in regem. Iud. 9. Cōsiderate ait, quia os vestrum sum, & caro vestra, ipsi autē ad hoc inclinati eum regem constituerunt, qui conuersus est eis in rānum iuxta parabolam, quam proposuit eis Ionathas frater eius, qui cum detestarentur scelera eius, & ponerent ei insidias, ipse ciuitatem eorum destruxit, sal in ea seminās, & habitatores occidit, turrem eorum cum eis succendit. Ad vltimum ipse a muliere alterius turris fragmine mole percussus excerebraus turpiter occisus est. Quinto male acquiruntur, qñ per vim, vel p̄ces, aut minas magnatū acquiruntur. Ab hoc peccato debet cohibere grauis culpa, quæ est sic intrando, quia tales intrant cum hostio fracto Ecclesię, & sponsam Christi violenter prostituunt, & Spiritum sanctum, qui benignus custos sponsæ est, expellunt a domo. Itē summum regem grauius offendunt, quia filiā eius eo inuito capiunt. i. Ecclesiā Sichen filius Emor Dinam rapieudo, offendit Iacob patrē, & filios Israel fratres, qđ ei, & suis fuit causa mortis. Gen. 34. Item ex maxima huius peccati p̄na apparet qđ grauis sit, & grandis culpa. Aug. Quis dubitat grauius esse commissum, qđ grauius est. punitum. Punitur autē hoc peccatum exultione, & terræ absorptione, vt patet numeri 16. de Chore, & suis. Item lepræ percussione, & eiectione, vt patet de Ozia 3. Reg. 16. qui violenter intrabat templum volens vsurpare summum sacerdotum officiu, punitur paralisis percussione, vt patet de Alchimo 2. Mach. 8. qui per violentiam Demetrii obtinuit summum sacerdotium. Item Menelaus p̄cipitatione, qui intrusus per violentiam Antiochi, de quo dī 2. Mach 4. Acceptis a rege mandatis, venit nihil dignum habens sacerdotio, 10 dī Heb. 6. Nemo assumat sibi honorem, sed qui vocat a Deo tāquam Aaron, qui eligitur in testimonio virgæ florentis, frondētis, fructificantis. f. iustitię, qđ est qñ vocatur p̄ miraculum voce lapsa de celo, vt Paulus Act. 17. & dñs Math. 3. & Io. 10. Hic est filius meus dilectus. Et Io. 27. vel per columbā, vt fabianus Papa, vel per sancti Spiritus, vel Dei denominationē, vt Apostoli Mathæi 12. vel per inspirationem, vt Dauid a Samuele dicente sibi Deo. Ipse est surge vñge eum 2. Reg. 16. Item alius modus est eligendi per sortem. Act. j. sic electus est Mathias. Itē alia electio, & canonica per cōem inspirationē, vel scrutiniū, vel compromissionem. Plurimę electiones sunt hodie diaboliq̄ magis, qđ canonicę, quia in pluribus locis sunt plures viri diabolici, qđ canonicis. i. regulares, facientes plus voluntate diaboli, qđ Dei. Ideo plus inspirat eis cōiter diabolus, qđ Deus, qñ mali plus cōpromittunt in sibi conuenientes, & sentiunt in eis, qđ in alijs. Eccl. 13. Oē animal diligit sibi simile Isa. 7. Apprehendet vir fratrem suū domesticum p̄ris sui dicens, vestimentum tibi est, esto princeps noster. Sexto modo male acquiruntur spūalia, qñ pp̄ fauorē magnatum dantur indignis, eis procurantibus. Eccl. 7. Noli quærere ab hoīe ducatum, neque a principe, neq; a rege cathedrā hono- ris.

Speculum Morale Vincentij.

ris. Sicut fecerunt Alchimus Iafon, & Menelaus, qui ob fauorē regum, & violentiam sunt introducti in Ierusalē, qui ob fauorē populi, vel timore indignos promouent, similes sunt Aaron, quē vel timore, vel fauore populi fecit eis vitulum constanter quē adorarent, quō faciunt qui fauore vano hominem carnalem incitū, & lasciuum, & superbium promouent ad dignitates Ecclesie, homines aīas spiritum Dei nou habentes. Septimo male acquirunt spūalia, qui acquirunt ea per dolum, & fraudulentiam 2. Mach. 8. Alchimus, de quo dicebant. Venit vir de semine Aarō non decipiet vos, locutus est verba pacifica in dolo, & ci ediderunt, & receperunt eum in summum sacerdotē, qui tñ receptus cito occidit eos. Similiter Abimelech Sychimitæ. Iud. 9. quos occidit, vt dictum est. Sciendum est autē quod decem sunt, quō vendit aut emunt symoniaci. Primum autē, quō vendunt aut emunt est ordo religiosus, & regularis societatis. Qui, n. symoniacē intrant religionem scienter, aut beneficium canonicū se Diabolo obligant, & mortem aīabus suis emunt, nisi resignent faciunt contumeliam Deo, & oībus sanctis, & oībus bonis eorum iniuriam, & Ecclesie Dei, qui emunt hanc societate, vel vendunt, cū ipsa sit cōio sanctorum, quē oībus sanctis cōicat bona spūalia, quæ sunt cōia toti sanctorum cōitati. Qui autē societate bonorū vēdit, vel emit cum sit cōis oīum oēs offendit, quia quō suum est eis iniuris emit. Act. 2. & qui offendit in vno factus est oīum reus. Item cum spūalis societas, sunt oēs sancti, qui emit societate spūalē, vel vendit quōtum in se est, non solum vt Iudas proditor, & Iudzi vendit Christum, vel emit, sed quō longe plus est Christū, & oēs sanctos, & totam Ecclesiam, & bona eorū, quæ sibi vī appropriare, qui ea vendit, vel emit: ideo quia cōio sanctorum est, cōicari debent gratis, nec pnt esse nisi cōia spūalia bona. Sicut dī in Ps. Inquirentes dñm nō minuuntur oī bono. Itē vt legitur. Eccl. 10. Qui offendit in vno multa bona perdet: ideo qui hoc factū vī plus Deum offendere, & sanctos, quō Iudas, vel Iudzi, qui solum Christum emerunt, quem Iudas vendidit. Itē cū cōio Ecclesie sit sicut charitas, cementum, & vinculū, & oīa bona simul iūgit, vī quōtum in se est oīa bona dissoluere, & ecclesiam præcipitare dissoluto cemento. Col. 3. Charitas est vinculum pñctionis. Item qui emit societatem Ecclesie, emit fraternitatem, quæ est charitas, quæ est impreciables, quæ vt dī. Sap. 7. præciosior est cūctis opibus, &c. Can. 8. Si dederit homo substantiam domus suæ p dilectione, quasi nihil despiciet eam, in comparatione dilectionis nihil est, quō dari potest, & qui ponit eā sub precio, despiciet eam quasi nihil, quicquid temporale pōt dari ad eius comparationem. Secundum quō male venditur est sepultura mortuorū, quō qui vēdit, requiem eorum vendit. Contra quō scriptū est. Corpora sanctorum in pace sepulta sunt, &c. Vñ requie æternæ debet priuari, iuxta Ezech. 7. Qui vendiderit, ad id, quō vendidit non reuertetur. Sacerdoti cantanti pro tali missam, & requiem æternam, potest dicere dñs, requiem non habebit, quia eā vendidit. Item iniuriam facit dño, & eis quibus vendidit, qui emit precio passionis suæ sepulturā peregrinorum. Crudelior vī Iudæis, & crucifixoribus dñi, qui de precio venditionis emerunt agrum in sepulturā peregrinorum, vbi gratis sepelirentur. Item vendunt eis, quō suum est, quō pater eorū Christus eis emit. Extorquent aliqui sacerdotes a mortuis pñcium, quō Iudas reddidit de venditione, de quibus est Acheldemach emptus, in hoc crudeliores Iuda, & Iudæis. Item hmoi sunt crudeliores Pilato, qui corpus viuum tradidit crucifigendum, mortuū libere tradidit sepeliendum Iosēph. Item sunt similes Lamijs, quæ seuiunt in sepulchris corporibus, crudeliores sunt filijs Heth, & magis im misericordes, qui dixerunt Abrahe. In electis sepulchris nostris sepeli mortuū, nullus te phibeat potest. It. Gen. 21. Ad sigillationem maliciæ exigentium pro sepulchris, dicebat magister Iacobus, quō cum mater cuiusdam pauperis Lothoringici, Iacobi nomine, mortua esset, nolebat eā sacerdos suus sepelire, nisi daret ei pecuniam, quō non habebat. Ille autē corpus matris in sacco ponens portauit ad domū sacerdotis, ponēs eum sup lectum eius, dicens sacerdoti, quō apportauerat ei pro vadio telam in sacco, & filium in globo, quō ipsa neuerat, ille palpans caput eius credēs esse globum filii grossum, dixit, modo bonū vadum habeo. Et statim iuit ad domū dicti pauperis cū cruce, & parochianis, vī eā deportaret, cui ille, non oportet vos laborare pro ea deportāda, quia iā est in domo vestra in sacco super lectum pro vadio, modo ponatis eam, vel in terra, vel in sale, si vultis. Itē quidā alius pauper rebus, sed habundans in pueris, vno eorū defuncto, cum nollet eū faceris suus sepelire, nisi data pecunia, quō non habebat, ille autē corpus filij sui ad Renaldū Archiepiscopum Lug. apud Kuppem incisam deportauit in sacco, dicens portario, quō exennium venationis erat, quō dño suo deportabat. Qui introductus ante eū posuit puetum ante pedes eius, exponēs ei factū, dictus autē Archiep̄s puerum honorifice sepeliuit, vocansq; sacerdotē

dict et. quō solueret ei precium de hoc, quō fuerat eius vicarius, quō magram pecuniam extorsit ab eo. Tertium, quō male venditur est ius siue iustitia quā debent facere subditis gratis, quō præsumunt, vt iudices, de quo sciendum, quō qui vendunt iustitiā, iniuriam sunt, & virtutem amittunt iustitiæ, quō si haberent, vnicuique quod suum est redderent, illam. n. iustitiā quā debent eis, vendunt sibi, quō est magna iniustitia. Quartum quō male venditur, sunt benedictiones, quō pro eis dandis extorqueat aliqd, vt faciunt in benedictionibus maximē nubentis, qui conuertuntur in maledictionem eorum, qui pro eis aliquid exigunt, nisi quō gratis cōferatur. Quintum quō male venditur, est cura siue gratia curationis corporum siue aīarum, quæ miraculose fit. Medicus autē corporalis pro peritia sua, & labore pōt accipere remunerationem. De medicis autē spiritualibus, qui miraculose corpora curabant, & aīas ministerio, dicit dñs Math. 10. Infirmos curate, &c. Gratis accepistis gratis date. Item qui curas ecclesiarum, vel aīarum dant, mediante precio, vel indebito seruitio, vel qui emunt, confimilē contumeliam faciunt regi summo, sicut facerent regi tpali nutritrix, vel consiliatrix turpitudinis, quō filiam eius, quō debet custodi re vendit corrumpendam lenonibus, vel qui emunt sunt, vt lenones corruptores, quibus non parceret Christus frater, & sponsus, sed occidit, vt Absalon Amon corruptorem Thamar suæ sororis 2. Reg. 13. Item tales sunt tonfores gregis, non pastores, sed mercenarij timidi, nō defensores, sed destructores. Ioh. 10. Mercenarius videt lupum, &c. Aug. Mercenarius si ouis deuiat non reuocat, si infirmetur, non medetur, si deuoratur, non lacrimatur, si fugiunt tpalia, quæ ipse amauit, fugit animas quas ipse se amare distimulauit. Sunt autē sicut auiculæ, quō tpe mellis agros visitant, & tpe vindemiæ vineas, & ibi cantant. Similiter & custodes, sed post collectis fructibus recedūt. Itā. 1. Derelinquetur si. Syon, vt vmbra culū in vinea, &c. Multum autē retrahit hoīes ad emptionem curarum, vel Ecclesiarum si attendunt septem ad quæ se obligant, quō tanguntur in summa de vitijs. Primo se obligant ad amissa reddenda. Gen. 33. Omne damnum reddebā tibi, si quid furto perierat, requirebas a me. Prouer. 22. Noli esse cum his, qui dehgunt manus suas, qui vadas se offerunt pro debitis, non. n. habes vnde restitutas, quō causā est, vt tollat operimētum virtutum de cubili tuo, &c. Item obligant se ad agrum Ecclesie excolendum. Hier. 1. Ecce constitui te, vt euellas, &c. Tertio ad liberandū. Prouer. 24. Erue eos, qui ducuntur ad mortem, &c. Quarto ad curandum infirmitates spūales. Eze. 34. Quō infirmum fuit nō consolidastis, quō ægrotum non sanastis. Quō de his, qui curam filiarum regis accipiunt, & nihil de ea sciunt, & si sciunt negligunt, & salarium accipiunt, vel qui pro medicamento venenum infundunt. Quinto se obligant ad ducatu p̄bē dum, quō de cæcis, qui eos in foueam præcipitat, bonus pastor ante oues vadit. Ioh. 10. Sexto se obligant ad prouidēdum necessaria. Math. 23. Quis putas est fidelis seruus, & prudens. Et post, vt de illis cibum in tpe. Ecōtra mali. Eze. 34. Vñ pasto. Israel, qui pascunt semetip̄os. Septimo se obligant ad intercedēdū, & placendū, vt Aaron, qui vt dī Sap. 18. stans inter sanos, & mortuos, restitit iræ Dei, ergo debet placere, aliter non placet. Greg. Cum is, qui displicet ad intelligendum mittitur irati animus ad deteriora prouocat Prouer. 6. Si sponderis p amicum, & symoniace venditur, est Spiritus sanctus in signo suo, vel do no prophetiæ. Hoc vī fecisse Balaam accipiens ab his quibus prophetizauerat. Iud. 2. Vñ illi qui in errore Balaam mercede est effusus. Similiter peccant, qui alia eius dona vendunt, vel emūt, vel signa, vt Symon Magus, qui voluit emere, vt ad impositionē manuum suarum ūum signo visibili posset eum dare. Act. 8. Septimum quō male venditur sunt sacra per quæ Spiritus sanctus administratur, vt est baptisus, confirmatio, Eucharistia, penitentia, sacer ordo, sacra vñctio, matrimonium. Math. 10. Gratis accepistis, gratis date, cau. 1. q. 1. Leo Papa. Gratia si non gratis datur, vel accipitur, gratia non est. Et infra, quā si spiritus testante ipsa veritate de qua procedit gratis non dat, spiritus mendacij esse conuincitur, quō non gratis accipitur. Itē Greg. Syragio Ep̄o Augustudunen. Quicunq; studet sacrū ordinē precij donatione percipere, sacerdos non esse, sed inaniter dici concupiscit. Item idem in registro. Presbyter si Ecclesiam p pecuniā obtinuerit, non solum Ecclesia priuetur, sed et sacerdotij honore spoliatur, quā altare, vel decimas, & Spiritus sanctū emere, vel vendere, symoniacam hæresim nullus fidelis ignorat. Itē benedictio illi in maledictione conuertitur, quā ad hoc, vt fiat hæreticus promouetur. Item Am. in lib. pastoralis: Nos quoq; huic morbo caneroso ignitū, quō superest ferrū inijcimus, declarantes oīno quōcunq; deinceps pro accipiēda diuini doni dignitate quōlibet precij decretus fuerit obtulisse, ex codē tpe se nouerit anathematis opprobrio condēnatum, atq; a participatione sanguinis, & corporis

ris Christi esse alienū, ex quo illum constat execrabile Christo perpetrasse flagitium, & si aliquis eius accūlator extiterit, ille q̄ hunc ordinem inuentus numerum denotatione lucratur, & suscepto honoris gradu priuetur, & in monasterio sub perhēni peccantia detradatur. Octauum qđ male venditur est sacra doctrina, quæ dat gratiam dignè, & deuote suscipienti. Proue. 13. Doctrina bona dabit gratiam. Proue. 1. Audi fili disciplinā patris tui. Et post. vt addatur gratia capiti tuo. Nonū, & vltimū, qđ male venditur, est spūali annexum. Spirituale, strictè sumpto vocabulo dī, quo habito hī Spiritus sanctus, vt gratia, & virtus gratuita, vel in quo datur, vt sacra, vel quo hī signatur, vt miracula, donum prophetiæ. Spirituali annexum large sumpto vocabulo, quādo antecedit factū, vt Inspatrationis præsentationem, vel quod sequitur, vt potestas percipiendi decimas, & oblationes.

De auaritia claustralium. Dist. XVIII.

DEinde considerandum est de auaritia claustralium. i. de vitio proprietatis eorum, hoc aut peccatum multum impugnat Ecclesiam, quia pulchriorem, & nobiliorem, & altiorē partem eius deiicit vsque ad feces terræ. Angelos in talpas commutando, & volatilia cœli in reptilia humi, quia viros Angelicos, & cœlestes in terram sepelit ad modum talparū, & volatilia cœli, i. viros spirituales in reptilia humi cōmutat, & quasi reptilia facit eos repere super terram, qñ terrenis adherent nēre, contemptis bonis spiritualibus, & æternis. Sunt aut multa, q̄ detestandū vitium proprietatis ostendunt. Primo regularis professio. Secūdo diuina prouiso. Tertio enormitas huius flagitij. Quarto acerbitas diri supplicij. Primo quidem ostendit detestandum esse vitium proprietatis, regularis professio, viuere. n. sine proprietate est essentia cuiuslibet religionis, sicut continenter, & obediēter. Ad ista. n. tria homo ex voto ligatur in ordinis professione ad continentiam, obediētiā, & paupertatē uoluntariam. Et sicut vnum non recipit dispensationem, ita nec alterū. Ps. Vouete, & reddite. Vñ cum in qđam abbatiā fuisset factus nouus Abbas præcepit oībus monachis suis, q̄ redderēt ei propria sua ad solutionem debitorum domus, cū tali conditione, q̄ dabat eis licentiam retinendi, & faciendi proprium decemero vsque ad 40. soli. pro faciendis voluntatibus suis. Quo audiito, quidam monachus senex, & literatus, & bone famæ surrexit eorum oībus, & petens, q̄ daret ei Abbas licentiam contrahēdi, & cum alij riderent, & Abbas diceret, q̄ hoc non posset, intulit senex, q̄ sicut non poterat, qđ erat contra votum, ita nec poterat dispensare, q̄ monachus h̄ret proprium. Secundo dissuadet hoc vitium diuina prouiso, q̄ habet de his, qui nullam prouisionem sibi retinent, sed oēm sollicitudinem suam ponunt in eum. 1. Pet. 4. Oēm sollicitudinem nostram projicientes in eum, qñ ipsi est cura de nobis. Math. 22. Qñ misi vos sine sacculo, & pera, & calciamentis nunquid aliquid defuit vobis, dicit discipuli. Nihil Ps. Tibi derelictus est pauper. Idem. Ego mendicus sum & pauper, & dñs sollicitus est mei. Qui dat iumentis escā ipsorū & pullis coruorum inuocantibus eum, quia vt dicit Greg. Corui pullis suis non prouident q̄ diu habent primas plumas, q̄ fatuæ dñs, nisi qñ vident eos nigrescere, sed interim Deus pascit eos rore cœli. Sic nec mundani curant de his, qui dimissis curis, & diuitijs tpalibus non se committunt, tñ Deus gratia sua prouidet eis partem corporalem, & spiritualement. Ps. Parasti cibū in dulcedine tua pauperi Deus. Ad hoc faciunt plura exēpla posita supra in fine de acceptione munerum, de leproso, & filia, & cā didactrice, qui noluerit accipere ab æconomis, ne Dei prouisionem amitterent, qui eis herbas in dulcedinē conuertit. Ad hoc et faciunt plura exēpla, quæ h̄nt supra de timore mundano potum, & de Epō apostata, penitente, & supra de effectibus misericordię Dei, quō misericordia Dei prouidet necessaria suis, prouidet enim eis non solum alimentū, & vestimentū, sed et medicamentum. In vitis pa. tit. de paupertate legitur, q̄ quidā frater hortulanus, q̄ qđ de labore horti sui acquirerebat totum pro Deo dabat: cogitabat postea, q̄ bursa plena de nummis cōgrēgaret, vt sibi si ægrotaret, subueniret, qđ fecit. Contigit aut vt putrescente pede suo, totum qđ habuit in medicos consumpsit, nec profuit, & cum dixissent oportere pedē incidere ne residū corporis putresceret. Qđ cum deberet in mane fieri, sienti apparuit dñs improperans ei de nummis congregatis, & tacto pede penitentis curauit eum, in edicis aut apportans ferramenta inuenit cū laborantem in horto sanatum. Item li. 5. de collationibus patrū, dixit quidā senex. Triplex est morbus in religione, qđ eorum, qui non habuerunt in saculo, volunt in religione cōgregare. Alij prius abiecerat resumere, Tertij ex diffidentia Dei aliquid in religionis introitu retinere. Primi sunt, & puniuntur vt Gyezi, secundi, vt Iudas, tertij vt Ananias, & Saphyra. Tertio dissuadet hoc idem immanitas huius flagitij. Iosue 7. Caue te, ne de his, q̄ precepta sunt vobis aliquid contingatis, & sitis p-

uaricationis rei, hæc culpa facit hoīem similem diabolo, q̄ fuit primus proprietarius. Primo appropriās sibi locū dicens. Ios. 14. Ponam sedem meam ad Aquilonem, su per astra cœli exaltabo solium meum, hoc aut de Lucifero fecit tebriferum, de Angelo diabolum, de cœlo precipitauit eū in infernum. Lucæ 12. videbam Sathanam quasi fulgur de cœlo cadentem, hic de Apostolo fecit diabolum, vñ Iudam proditorē, qui oculos habebat vocauit Christus diabolum dicens. Ioh. 6. Nonne XII. vos elegi, & vnus ex vobis diabolus est. Item est fur inter filios Israel, vt Achor, q̄ vt dī Iosue 7. furatus est de anathemate Hierico. Itē vt Iudas inter Apostolos, q̄ fur erat, & oculos habebat. Ioh. 12. Religio proprietariorum est potius derisio dæmonū, & spelunca latronum, q̄ religio. Ioh. 2. & Math. 22. Vos fecistis domū ofonis speluncam latronum, furant. n. q̄cqd p̄nt, vt ibidē de cōi, p̄p̄riū faciunt. Hiero. 7. Nunquid spelunca latronum facta est domus, in qua inuocatum est nomen meū. Est et proprietarius sacrilegus, quia sæpe furtum suum in locis sacris, & de rebus sacris, & contra personas sacras cōmittit, res et pauperibus cōsecratas, vel sacris locis furatur. Hiero. Pars sacrilegij est res pauperū non dare pauperibus, qđ facit qui eas retinet. Item Greg. Sabino Epō in decretis 18. q. 4. Sacrilegium. Et contra legem est, si quis qđ venerabilibus locis relinquatur prauæ voluntatis studijs tentauerit suis stipendijs vsurpare. Item ibidem Luthus Papa, oēs facultatum Ecclesiæ alienatores a liminibus Ecclesiæ anathematizamus Apostolica auctoritate pellimus, dānamus, atq; sacrilegos esse iudicamus, & non solū eos, sed et eis consentientes. Itē est retrogradus, vt canis reuersus ad vomitum, ad ea, q̄ dimiserat, vt dī 2. Pet. 2. Item Lucæ 9. Nemo mittens manū ad aratrum, & respiciens retro aptus est regno Dei. Itē similis est vxori Loth, quæ respiciens retro versa est in salis statuam. Gen. 9. Lucæ 17. Meliores estote vxoris Loth. Lambunt aīalia cutem. i. aīales monachi delectātur imitari eā. Item proprietarius neq̄ est in Deū, cuius cōmodū non curat, dū suū p̄p̄riū q̄rit, ad Phil. 2. Oēs quæ sua sunt quærunt, non quæ Iesu Christi. Itē neq̄ est non æqualiter se habens ad proximum cuius portionē sibi vsurpat, cui non æqualiter condiuidit. Licet dictum sit Ezech. 57. Possidēbitis terra singuli æquē, vt frater suus 1. Cor. 11. Conueniētius vobis in vnū, tam non est dñicam cœnam manducare, vnusquisq; n. suam cœnam p̄sumit ad manducaudum. Et alius qđ dē esurit, alius aut ebrius est. Nunquid domos non habetis ad manducandū, & bibendum, aut Ecclesiam Dei contēntis, & confunditis eos, qui non habent. Itē est fictus siue hypocrita, qm̄ sua habitus religiosi aīum gerit secularē, extra est aureus, intra luteus vt statua, q̄ erexit Nabuch. Dan. 3. Tales sunt in claustris eleuati in dignitatibus, pleni intus luto tpalium curarū, & priorū, licet extra prætendant habitum religionis. Itē similes sunt Bel. de quo Dan. 14. qui tñ comedebat, & bibebat, non ipse, sed familia sua intra luteus extra aureus. Item est homicida. Eccl. 34. Qui defraudat pauperē hō sanguinis est, q̄ aufert in sudore panem, quasi qui occidit proximū suum, ibidem, qui effundit sanguinem, & qui fraudē fecit mercenarij fratres sunt. Hæc facti p̄nt exponi de proprietarijs, qui defraudāt eos, qui seruiunt Deo pro mercede æterna, & tpali sustentatione, q̄ sunt claustrales, quorum victum proprietarij sibi accumulāt, & in superfluis expēdunt excessibus. Item p̄ditor est in dñm quem p̄p̄rijs stipendijs impugnat, & cuius bona eo inuito sibi retinet. Itē in fratres de quorum cōi sibi facit proprium. Itē est excōicatus, & euitādus. Iosue 7. Præuaricati sunt mādatum, & vsurpauerunt de anathemate. Et post. Anathema in medio tui Israel. Multi possent dicere qđ dī Act. 10. Nunq̄ cōe intrauit in os meū, sed potius excōicatio, qđ p̄nt dicere monachi viuentes de proprio in cameris. Merito proprietarij excōicatus iudicandus est: q̄ quasi excōicatos reputat alios, quibus non cōicat, quæ sibi appropriauit. Itē est mendax Deo cui promisit viuere sine p̄prio, cui possent dici, qđ dixit Petrus Ananix. Cur tentauit Sathanas cor tuū mentiri Deo, & Spiritui sancto, non es mentitus hoībus solum. s. sed Deo & c. Itē proprietarius multipliciter est stultus. Primo, quia s̄m qđ dī Math. 13. Similis fuit negociatori q̄renti bonas margaritas, inuenta vna p̄ciosa margarita. i. paupertate Christi pro qua h̄t regnum cœlorum dedit oīa, quæ habuit, & comparauit eam, postea in lutum pijciens eā conculcat pedibus cōtēnendo. Secundo quia cum dñs de maris. i. mūdi naufragio eum eriperit, in tuto nauis religionis ponēs, ipse se suffocat ī modica aqua diuitiarū, q̄ furtiue rapit de mari. De quo p̄nt dici, qđ dixerunt Barbari. Act. 27. de Paulo cuius manū cū euasisset de naufragio vipera adhaerarat. Homicida est homo iste, qm̄ cū euasisset de mari vltio diuina non finit eum viuere. Tertio stultus est, q̄ cā ipse sit mortuus mundo, iuxta illud Col. 3. Mortui estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Timens mori fame fur fit, vt suspendatur in furto, & amittat vitam æternam, & in-

curat

Speculum Morale Vincentij.

Et erat mortem æternam. In vitis 1. legitur, q̄ cum quidam diues moriens hæredem constituisset quendam paruum. Rñdit. Ego prius diu mortuus fui, q̄ iste, & quō mortuum me sibi hæredem instituit, & remisit nuncios nihil retinēs. Quarto stultus est, q̄ de loco saluationis cum Iuda proditore facit sibi locum pditio nis. Ioh. 17. Nemo perijt nisi solus filius perditionis. Quinto, q̄ in loco vbi hoies scelerati student scelera non cōmittere, sed de lere, ipse scelera multa facit. Hiere. 11. Quid est, q̄ dilectus me⁹ in domo mea facit multa scelera? Sexto, quia iram Dei sibi accumulatur, quam Deus ab eo remouerat. Apoc. 6. Angelus effudit Phyalam iracundiæ Dei super flu. mag. Eufraten. qui interpreta tur frugifer. Iac. 5. Thefaurizatis vobis, o diuites iram in nouis finis diebus. Glo. Nescit miser thesaurum iræ cum thesauro pe cuniarum sibi pariter cumulari. Septimo, quia propria negligit, dum aliena colligit, ideo iusto Dei iudicio omnia propria bona amit tit. Aliena sunt tpalia bona. Ambro. Non sunt bona hois, q̄ secū ferre non pōt. Amittit. n. proprium Dei, qd̄ est misereri, curam sui, & seipsum, & bona spiritualia pariter, & æterna. Octauo, q̄ cum se Deo dedit, ius naturæ, & oia q̄ habebat, vel hie poterat Deo dedit, & cū curam sui sibi reliquit, hoc aufert in proprietate. Bern. Vos qui vos nobis loco Dei semel dedistis, qd̄ adhuc vos de nobis iterum introuertitis. Nono, q̄ de scala celi, & por ta, facit sibi scalam, & portam inferi. Scala hęc, & porta est reli gio. Gen. 34. Decimo quia laqueum tpalinum, & molā afinariā a quibus se explicuerat collo suo apponit, & cū Iuda pditore, cui similis est, se suspendit. Act. 2. Viscera eius effunduntur cū inter iora sua ponit in amore pecuniæ. Eccl. 10. In terra proiecit in tima sua in vita sua. Quarto dissuadet hoc idē pœna, qua multi pliciter puniuntur proprietarij tā in pñti, q̄ in futuro. In pñti quidem puniuntur, & pœna dāni, & pœna sensus. Pœna damni, quia priuantur multis bonis, q̄ possent hie si proprium nō habe rent. Priuantur primo prouidentia tpali, ex quo. n. prouidēt sibi Deus non prouidet eis tpalia, & cum volunt esse prouiores sui, amittunt prouisionem Dei, vt oñsum est supra. Itē amittunt p prium Dei, qd̄ est misereri, & parcere. Itē amittunt seiplos q̄ tū ad valorem, q̄ s̄m Bern. & s̄m q̄ vulgariter dī. Monachus hūs obolium, non valet obolium. 1. Cor. 13. Si charitatē non habuerō nihil sum. Proprietario monacho plus est nummus, q̄ Deus. Itē amittit spiritualia bona, & meritum. Math. 9. vos qui reliquistis oia, & secuti estis me, sedebitis super sedes iudicantes duodecim tribus Israel & c. hoc merito priuantur proprietarij. Itē puniunt pœna sensus, puta lapidatione. Iosue 7. Lapidauit omnes Israël Achor, qui tulit de anathemate Hierico, sic proprietarij lapidā di sunt duris increpationibus, & in futuro iudicio a sanctorum oium maledictionibus. Item a dæmonibus lacerantur. In vitis pa. cum quidam abrenunciatis sæculo aliquid pprietatis sibi retinisset præcepit ei B. Antonius. v. emptis carnibus in ciuitate, ei eas in Heremo deportaret. Qd̄ cū faceret, tam canes, quā aues, vt eas ab eo raperent, cum lacerabant. Cui venienti dixit sanctus, sic qui abrenunciās sæculo, & pecuniam retinuerit lace rabitur a dæmonibus. Item punitur pprietarius pœna combus tionis, q̄ maxima est, in quo notatur q̄ hæc culpa sit maxima. Iosue 7. Qui hoc scelere deprehensus fuerit, cōburatur ipse igni cum omni substantia sua. Item vincuntur a diabolo cito, iam vī etī sunt a mundo, & prostrati in terra. Iosue 7. Non poterit stare Israel coram hostibus suis donec deleatur, qui hoc scelere cōta minatus est. Vinctos. n. & compeditos ducit, & tradit dæmoni bus occidendos, vincti vero sine retinentia vincuntur, & occidū tur. Multi. n. traduntur diabolo vincti cathenis aureis, & argen teis, quibus ita adhærent per amorem, quia potius sustinent ex cōbicationem, q̄ abijciant proprietatem auri, & argenti, vel alterius rei. Similes sunt Dario, quem, vt dicit chronica, victum ab Alexandro adduxerunt eum sibi occidendum, vinctum cathenis aureis. Ideo vt dicit Greg. Nudi cum nudo luctari debemus. Item q̄nque a diabolo suffocantur, & morte subita moriuntur, sicut patet Act. 5. de Anania, & Saphyra. Item in futuro puniuntur proprietarij, quia regnum æternum amittunt. Sicut patet p exemplum de Saul, qui quia cōtra præcepta dñi retinuit sibi de præda Amalech meliora. 1. Reg. 15. seipsum occidēs gladio vitam perdidit, & regnum temporale pariter, & æternū. j. Reg. vlt.

De prodigalitate. Dist. XIX.

DEinde conuenerandum est de prodigalitate. Circa quā con sideranda sunt duo. Primo vtrum prodigalitas sit peccatum. Secundo vtrum sit grauius peccatum, quam auaritia. Circa primum sciendum, q̄ prodigalitas, & auaritia differūt s̄m superabundantiam, & defectum diuersimode. Nam in affe ctione diuitiarum, auarus superabundat plus debito eas diligēs, prodigus autem deficit minus debito earum sollicitudinē gerēs. Circa exteriora vero ad prodigalitatē pertinet excedere q̄dem in dando, deficere autē in retinendo, & acquirendo. Ad auariā

autē pertinet e contrario deficere quidem in dando, superabunda re autē in acquirendo, & retinendo. Vñ patet, q̄ prodigalitas auaritia opponatur. Mediū autē virtutis, per vtrunq̄ horū. i. per superabundantiam, & defectum corrumpitur, ex hoc autē q̄ vitiosum est, & peccatum, corrumpitur bonum virtutis. Vñ patet, q̄ prodigalitas est peccatum. Vñ filius prodigus vituperatur de sua prodigalitate Lucæ 20. Nec obstat verbum Apostoli. 1. Thi. 6. Radix oium malorum est cupiditas, non autē prodigalitas, sed magis ei opponitur. Nā illud verbum Apostoli, quidā exponunt nō de cupiditate actuali, sed et de quadā habituali cupiditate, quæ est concupiscentia somitis, ex qua oia peccata oriunt. Alij vero dicunt, q̄ loquitur de cupiditate actuali generali respectu cuiuscunq̄ boni, & sic manifestum est, q̄ prodigalitas ex cupi ditate oritur. Prodigus. n. aliquid bonum tpale cupit consequi in ordinate, vel placere alijs, vel saltē satisfacere suæ voluntati in dando. Si quis recte consideret Apostolus ibi loquit ad iram de cupiditate diuitiarum, nam supra præmiserat, q̄ volunt diuites fieri, & sic dī auaritia esse radix oium malorum, non q̄ oia mala semper ex auaritia oriuntur, sed q̄ nullum malū est, quod non interdum ex auaritia nascatur, vñ & prodigalitas q̄nque ex auaritia nascit, sicut cum aliquis prodigē multa consumit, inten tione captandi fauorem aliquorum a quibus diuitias accipit. Itē q̄ Apostolus admonet 2. Tim. 6. diuitibus huius sæculi, vt facī se tribuant, & sua cōcent, hoc ad prodigos non pertinet, q̄ hoc monet Apostolus, q̄ diuites hoc faciāt bona intentione, sed s̄m qd̄ oportet. Quod non faciunt prodigi, qui vt Philosophus dicit in 4. Eth. Donationes non sunt bonæ, nisi quia boni grā, non q̄ s̄m qd̄ oportet dant, sed q̄nque dant multa illis, q̄ oportet pauperes esse. i. hiltionibus, & adulatoribus, bonis autē nihil darent. Itē prodigus superabundat in dando, & deficit in sollicitudine diuitiarum, sed hic multo plus faciunt viri perfecti. Magis. n. abundat in datione, qui dant, vel relinquunt oia pp Deum. Itē magis accipiunt, abijcunt oem sollicitudinem diuitiarum, qui desī derāt implere illud Math. 6. Nolite solliciti esse in crastinum. Es tñ ista sunt commendabilia in Christi veris pauperibus, & in pro digis, eprobatur, quia super excessus non attenditur principaliter s̄m quantitatem dati; sed magis inquantum excedit id, qd̄ fieri oportet, vñ si que liberalis maiora dat, q̄ prodigus si necesse sapium sit. Sic e go dicē dū, q̄ illi, qui intentione sequendi Chri stum oia sua dant, & ab aīo suo omnem tpalium sollicitudinem remouent, non sunt prodigi, sed perfecte liberales. Circa s̄m. i. vtrum prodigalitas sit grauius peccatum, q̄ auaritia, vel econuer so, dicendum q̄ prodigalitas s̄m se cōsiderata minus peccatum est, q̄ auaritia, & hoc triplici ratione. Primo quidem, quia auari tia magis differt a virtute opposita. Magis. n. ad liberalem pertinet dare in quo superabundat prodigus, q̄ accipere, vel tenere in quo superabundat auarus. Secunda q̄ prodigus est multum vit iis quibus dat, auarus autē nulli, sed nec sibi ipsi, vt dī in 4. Eth. Tertio quia prodigalitas est facile sanabilis, & per hoc, q̄ declinat ad ætatem senectutis, quæ est contrarium prodigalitati, & per hoc, q̄ prouenit ad ægilitatem de facili dum mutum inuiter consumit, & sic pauper factus non pōt in dando superabū dare, & et de facili producit ad virtutem pp similitudinem quam habe. ad ipsam, sed auarus non de facili sanatur, ratione supra dicta. Differentia autem auari, & prodigi non attenditur principaliter in hoc, quod est peccare in seipsum, vel in alium, nam prodigus peccat in seipsum dum bona sua consumit vnde viuere debet, peccat etiam in alterum consumendo bona quibus alijs deberet prouidere, & præcipue hoc apparet in clericis, qui sunt dispensatores bonorum Ecclesiæ, quæ sunt pauperum quos defraudant prodige expendendo. Similiter & auarus pec cat in alios inquantum deficit in dationibus, peccat in seipsum inquantum deficit in sumptibus, vnde dī. Eccl. 6. Vir, cui Deus dedit diuitias nec tribuit potestatem, vt comedat ex eis, sed tamen in hoc superabundat prodigus, quia sic sibi, & quibusdam alijs nocet, qd̄ tamen aliquibus prodest. Auarus autem nec sibi nec alijs prodest, quia non audet uti etiam ad suam utilitatem bonis suis. Item cum de vitijs loquimur communiter iudicamus de ipsis secundum proprias rationes eorum, sicut circa pro digalitate attendimus, quod superflue consumit diuitias, circa auaritiam vero, quia superflue eas retinet. Quod autem aliquis propter intemperantiam superflue consumat, hoc iam nomi uat simul multa peccata. Vnde tales prodigi sunt peiores, vt dicitur in 4. Eth. Quod autem illiberalis siue auarus abtineat ab accipiendis alienis, & si in se laudabile videatur, tamen ex causa propter quam vituperabile est, dum id non vult ab alijs accipere, ne cogatur alijs dare.

LIBRI III. PARS VIII.

De Gula.

Dist. 1.

DEINDE considerandum de sexto capitali vitio .i. gula. Circa quod consideranda sunt septem. Primo utrum gula sit peccatum mortale. Secundo de speciebus eius. Tertio de filiabus eius. Quarto de his, quae hoc vitium ostendunt esse vitium. Quinto specialiter de ebrietate. Sexto de frequentatione tabernarum. Septimo de ludis honestis vel inhonestis.

Circa primum sciendum quod gula dicitur esse inordinatus appetitus cibi & potus. Appetitus autem dicitur inordinatus, ex eo quod recedit ab ordine rationis, in quo consistit bonum cuiuslibet virtutis moralis, ex hoc autem dicitur aliquid esse peccatum, quod contrariatur virtuti. Unde manifestum est gulam esse peccatum. Est autem sciendum quod duplex est appetitus cibi vel potus. Vnus quidem naturalis, qui pertinet ad vires vegetabiles in quibus non potest esse virtus, & vitium, quae non possunt subijci rationi, & vis appetitiva diuiditur contra retentam nam digestivam, & expulsivam, & ad talem appetitum pertinet esurire & sitis. Alius est appetitus .i. sensitiuus in cuius concupiscentia vitium gulae consistit, nec consistit hoc vitium in substantia vel natura cibi vel potus, quia sicut dicit Saluator Mar. 15. Non quod intrat in os hoc coquinat hominem spiritualiter, sed inordinata ciborum concupiscentia non regulata ratione coquinat hominem. Et ideo si aliquis excedat in quantitate cibi non propter cibi concupiscentiam, sed aestimans illud sibi necessarium esse: non peccat hoc ad gulam, sed ad aliquam imperitiam. Sed quod aliquis excedat scienter mensuram in edendo propter concupiscentiam cibi delectabilis, hoc pertinet ad vitium gulae. Sic igitur patet quod gula est peccatum, & qualiter est peccatum. Vltimus ad videndum utrum, & quod sit peccatum mortale vel veniale. Sciendum quod cum gula vitium proprie consistat in ratione inordinata, ut dictum est, ordo rationis concupiscentiam ordinatis dupliciter tolli potest. Vno modo quantum ad ea quae sunt ad finem, puta non sunt commensurata, ut sint proportionata fini. Alio modo quantum ad ipsum finem, puta concupiscentia hominem auertit a fine vitio debito. Si ergo inordinatio concupiscentiae accipiat in gula secundum auersionem a fine vitio, sic gula erit peccatum mortale. Quod quidem contingit quando delectationi inheret hominibus tantum quod propter eam Deum contemnit, paratus .i. contra precepta Dei agere, ut delectationes hominibus assequatur. Si vero in vitio gulae intelligatur inordinatio concupiscentiae tantum secundum ea quae sunt ad finem, ut potest quia nimis concupiscit delectationes ciborum, non tamen ita quia propter hoc aliquid faceret contra legem Dei, est peccatum veniale. Circa secundum .i. de speciebus gulae sciendum, quod sicut dicit Greg. 3. in mor. quinq; modis nos gula vitium tenet. Aliquod indigentius tunc praeuenit. Aliquod lautos cibos querit. Aliquod sumenda sunt accuratius preparari appetit. Aliquod in ipsa quantitate sumendi mensuram excedit. Aliquod in ipso actu immensi desiderij aliquis peccat. Gula .i. importat inordinatam concupiscentiam edendi. In esu autem duo considerantur .i. ipse cibus qui comeditur, & eius comestio. Peccat ergo inordinatio concupiscentiae attendi dupliciter. Vno quidem modo quantum ad ipsum cibum qui sumitur, & sic quantum ad substantiam vel speciem cibi querit aliquis cibos lautos .i. preciosos, quantum ad qualitatem querit cibos nimis accuratè preparatos, quod est studiosè. Quantum autem ad quantitatem excedit in nimis edendo. Alio modo dicitur inordinatio concupiscentiae quantum ad ipsam sumptionem cibi, vel quia praevenerit tempus debitum in edendo, quod est praeproperè, vel quia non seruatur modum debitum in edendo, quod est ardentè. Isidorus appropinquat primum & secundum sub vno dicens, quod gulosus excedit in cibo secundum quid, quantum, quomodo, & quando. Circa tertium .i. de filiabus gulae sciendum, quod Greg. 3. in mor. assignat quinque filias gulae, quae sunt, inepta laetitia, scurrilitas, immundicia, stultiloquium, habetudo mentis circa intelligentiam. Quarum numerus & ratio declaratur sic. Gula sicut dictum est proprie consistit circa immoderatam declarationem quae est in cibis & potibus. Et ideo alia vitia inter filias gulae computantur, quae ex immoderata delectatione cibi & potus consequuntur. Quae quidem possunt accipi ex parte animae, vel ex parte corporis. Ex parte autem animae quadrupliciter. Primo quidem quantum ad rationem cuius acies habetur ex immoderantia cibi & potus, & quantum ad hoc ponit filia gulae habetudo se nisi circa intelligentiam, propter fumositates ciborum perturbantes caput, sicut e contra ratio abstinentia confert ad sapientiae perceptionem, secundum illud Eccl. 2. Cogitavi in corde meo abstrahere a vino carnem meam, ut alium meum transferrem ad speculam morale.

Scientia. Secundo quantum ad appetitum qui multipliciter gubernatur Per immoderantiam cibi & potus, quasi sopito gubernaculo rationis, quantum ad hoc ponitur inepta laetitia, quia omnes aliae inordinatae passionibus ad laetitiam & tristitiam ordinantur, ut dicitur in 2. Th. Et hoc est quod dicitur. Et dicitur 3. quod vinum omnem mentem conuertit in securitatem, & iocunditatem. Tertio quantum ad inordinatum verbum, & sic ponitur multiloquium, quia sicut Greg. dicit in pastorali. Nisi gula deditur immoderate loquacitas raperet, diues ille qui epulabatur quotidie splendide in lingua grauius non arderet. Quarto quantum ad inordinatum actum, & sic ponitur scurrilitas. Iocunditas quaedam permeniens ex defectu rationis, qui sicut non potest cohibere verba, ita non potest cohibere exteriores actus, unde Eph. 5. super illud. Auf stultiloquium aut scurrilitas. dicit Glo. quod stulticia curialitas dicitur iocunditas, quae risum mouere solet. Quoadvis possit utrumque referri ad verba in quibus contingit peccare, vel ratione superfluitatis quod pertinet ad multiloquium, vel ratione inhonestatis, quod pertinet ad scurrilitatem. Ex parte autem corporis ponitur immundicia, quae potest attendi sive secundum inordinatam emissionem quarumcumque superfluitatum, vel specialiter quantum ad emissionem seminis, unde super Eph. 5. Fornicationes autem & omnis immundicia &c. dicit Glo. incontinentia pertinet ad libidinem, quocumque modo. Circa quartum sciendum quod multa mouere debent ad gulae vitium detestandum, videlicet Naturae conditio, Instructio scripturarum, Exemplorum inspectio, Incurisio iocunditatum. Primo quod mouere nos debet naturae conditio, quia secundum Phil. & medicos, natura paucis & minimis est contenta. Unde temperantiae amica est natura, & per eam saluatur, & bona naturae continentia conseruanda superfluitas aut inimica per quam grauat. In signum huius naturae paruum os habet, secundum corporis sui quantitatem. Item natura caetera animalia deiecit ad pastum hominem erexit ad sidera, ut erigatur ad supernas delectationes & delicias appetendas, non ad inferiores quae tendas. Secundo mouere debet instructio scripturarum, sapientia namque docet sobrietatem. Sicut dicitur Sap. 8. Et Rom. 13. Dicit Apollus. Non in comestationibus & ebrietatibus &c. Item ad Thim. 2. Sobrius esto. j. Thes. 5. Nos quod Dei sumus sobrii sumus. j. Thi. 4. Mulieres sicut debet pudicas esse, sobrias, fideles in vobis. Ad Thi. 2. Senes sicut sobrii sunt. Et inf. Adolescentiales ut riuos suos ament prudentes, sobrias, castas. Ibdem. Iuuenes similiter hortare ut sobrii sint. Item j. pe. 5. Sobrii estote, & vigil. &c. In figura huius cum peccasset Adam per gulam, creuit eum dicitur de Paradiso voluptatis, docens eum dietam quae teneret in hoc exilio, dicens ei. Gen. 3. Comede herbas terrae, in sudore vultus tui vesceris pane tuo. In quo figuratiter designatur, quod non delicias, sed vitam necessariis utendum est ad vitam sustentationem, non ad gulae delectationem. Rursum ne redire posset homo ad usum voluptatis, opposuit Deus Cherubin, & flammeum gladium, in quo figuratiter ostendit Deus gulae esse cauendam, ne morte ignis infernalis incurramus. Item pauca dicit Helya per Angelum panem subcineritium, & vas aquae propinquans. j. Reg. 17. Item per mulierem viduam. Sareptanae pane solui & aqua. Item filios Israel in deserto: quoniam vero delicias petierunt iterum est dominus furor in populum &c. Adhuc esca coru erant in ore ipsorum, & ira Dei ascendit super eos &c. Item quoniam dominus Iesus quinq; millia hominum satiavit de quinque paucis orbaceis & duobus piscibus. aequae facile fuisset ei parere illis omnes mundi delicias, sicut illos panes orbaceos multiplicare. Item de vino non debet iudicium fieri mentionem. Sed quia in hoc exilio non decet nos uti delicias, sed cibus duris & asperis: ideo dominus tale conuiuium praeparauit. Non solum scriptura sacra docet gulae vitium cauere, verum etiam documenta sanctorum & philosophorum. Requiritur super Temperantiam. Item abstinentia. Tertio vitium gulae cauere docet exemplorum inspectio, primo exemplum Christi, quia sicut dicit Bern. non decet delicatum esse membrum sub spinato capite. Hiero. Delectatus es miles charissime. Si vis delectari in mundo, & regnare cum Christo, Christus n. dimisit caelestes diuitias pro te, & venit ad praesentes miseriae quas pro te suscepit. ut tu hoc ad memoriam reducas, & in eo hoc exemplum accipias. Tren. 5. Recordare paupertatis transfuge. ab. & fell. Item exemplum patriarcharum & prophetarum, & praecipue exemplum Iohannis baptistae. qui sanctissimus & innocentissimus tanta abstinentia corpus suum macerabat, ut cibus eius esset locustae, & mel siluestre, vinum & syceram non bibens. Item exempla Apostolorum & sanctorum, de quibus dicitur Hebr. 11. Egentes, angustiati, afflicti. &c. 2. Corin. 11. In fame, & siti, & frigore. &c. Exemplum beati Nicolai, qui ab vberibus, & lacte matris se temperabat, ab ea sexta, & quarta feria abstinens. Exemplum sanctorum patrum & anchoritarum, de quorum sobrietate, & abstinentia multa leguntur in vitispa. exempla. De quibus infra multa ponentur.

Speculum Morale Vincentij.

non de ieiunio & effectu eius. Item gula vitium docent esse vitandum exempla infirmorum, qui cū pp gulā infirmitates incurrerint, abstinent tam artē p recuperandā corporis sanitate, & vitę duratione, & p morte euitanda. Quanto ergo nos fortius debemus abstinere, vt curemur ab infirmitatibus animarū, & euetemus earum mortē, & eternam dānationem. Exempla naturalia vt serpentis, ceruī, & accipitris, & aquilę, q̄ animalia ieiunant vt renouentur. Item vitium gulę dissuadent exempla scholarū, q̄ vt possint sibi acq̄tere sapiam, abstinēt a deliciis & cibis lautiorib. maximē in prandis, scientes q̄ in pergame no pingui & humido non formatur vel imprimi bñ littera, q̄a diffundit, nec retinet debitā impressuram, sed in sicco & tenui bene imprimi & retinet. Sic hō imbutus deliciis, non bñ retinet sapientiam, quę vt dī Iob, 28. non inuenit in terra suauiter viuendum. Dañ. 1. Tres pueri qui fuerunt p ceteris abstinentiores, inueniunt sūno sapientiores aliis. Item cū Socrates, vt legit in Prou. Philosp. hospitibus suis tenuē parasset cōnā, & quidam amicus suus eum super hoc redargueret, ait. Si sapientes sunt, talis cōnā decet sapientiam. Si boni sunt æquanimiter ferent. Si mali, non est curandum. Si insipientes, hoc fit eis documentum. Si res tua tibi nōn sufficit, tu parcendo rei fac vt sufficias ei. Exempla dissuadent gulam. (vt alios exemplo vestro ad abstinentiam puocemus. Sicut legit fecisse Dauid 2. Reg. 23. Cūm Dauid pugnaret contra Phylisteos, & sitiens desideraret & peteret potum de aqua cysternę, q̄ erat in Bethleē, vbi erat statio Phylistinorū, & fuisset ei de ea potus delatus, noluit eam bibere, sed libauit eam Dño, & hoc vt aliis esset in exemplum vt abstinēt a siti. Sife legitur fecisse Theodosius Imperator in principio historię tryptę, qui cūm esset in quadā expeditione, in qua non inueniebatur eius exercitus ad porandum, siti laborans, quidam videns dictum Theodosium estuantem, & siti mirabiliter laborantem, prouult ei potum limpidiissimū, confectum aromatibus, aqua frigida superfusa, qui intuens dictum potum vincens animum noluit recipere, sed ait offerenti, q̄ offerreret eū alteri cui vellet, & hoc fecit ne corda intuentiū emollirent, vt animarent ad tolerantia sitis. Simile, vt legit ibidem, fecit Alexāder cū esset in loco arido & sitiret mirabiliter, quidam quærens inuenit modicā aquam, & ei obtulit, qui videns exercitum siti laborantem noluit bibere, sed sup corpus suum effudit eam, vt eos ad sitis tolerantia aiaret exemplo suo. Quarta mouere debet ad hoc incurso iacturā, multa namq; dāna proueniunt & oriunt ex gula. Ipsa quippe cōsum annihilat, & obruit sanitatem, senium obnuilat, destruit honestatem, amittit delicias meliores, immittit angustias & dolores, induit vile seruitium, perducit ad graue supplicium. Primo cauēdum est gulę vitium, quia cōsum annihilat, cōsumit: n. bona t. paia, & destruit spūalia. Multi namq; pp ingluuiem suam frequēter deueniunt ad maximam egestatem. Prou. 21. Qui diligit epulas in egestate erit, qui amat vinum & pingua, non ditabit. Prou. 23. Vacantes potibus, & dantes symbola cōsumentur. Eccl. 6. Oīs labor hoīs in ore eius nō implebit bonis, quia multi sunt, qui quicquid laborant ponunt in os suum comedendo, & remanent in corpore nudi & aīa. Est ignis cōsumens spūalia, succōdendo aīam māl desideris. In vitispa. 2. dixit Abbas Poemon. Nisi Nabuzardam princeps coquorum venisset in Hierusalem, templum Dei non aruisset igne, hoc est nisi desiderium castri magis in aīa venerit, cor & sensus hoīs nō succēdit impugnatione diaboli. Ideo castri magis dicitur, quasi castitatem mergens, vel quia omnia in castris ventris merguntur temporalia & spūalia. Est enim diluuium absorbens omnia. Cuidam apparuit quidam cum magno labore ædificans turrim super riuum paruulum, & in Dominica die cum quiesceret a labore mundabat diluuium, & quicquid per totam septimanam ille congererat, totum rapiebat. Sic est de gulosis laborantibus, quia quicquid laborando congregant per totam septimanam, in dominica, die cōsumit diluuium gulę maximē in tabernis. Aliqñ gulosis totum expēdit patrimonium, exheredans filios & vxorem, & cum ad egestatem deuenit, furatur vel rapit, sicut faciunt vsurarii vel raptores. Prou. 30. Generatio quę pro dentibus gladios habet, vt comedat inopes de terra, & pauperes ex hominibus. Aliquando & si non eos spoliant, subtrahunt pauperibus ea, quę eis de iure naturę debent. Aliquando vnus gulosus expendit in superfluitate, vnde decem vel plures pauperes refici possent. Bern. Noli putare gratuitum quod expendis pro Christo in pauperes, velis nolis debitor es. Secundum, alios scandalizant, eos qui videntes diuitiū & ep̄fororū de licias, & supflua nō hnt necessaria & tristat. Scñ. Vicin⁹ diues cupiditatem irritat conuictori. Ad Ro. 14. Si propter cibū tuū frater tuus contristeretur, iam non s̄m charitatem ambulat, noli cibo tuo illū perdere pro quo Christus mortuus est. Similis est

gulosus Esau, qui propter modicam delectationem lenticulę vendidit q̄m primogeniturę sicut legitur Gen. 25. Abiit per uipē dens q̄ primogenita vendidit. Secundo gula obruit sanitatē. Sen. Imponit concupiscentię tuę frenum, omnia quę sunt blādimenta reiice, ede cum eruditione, bibe citra ebrietatem, nec præsentibus deliciis inherabis, nec desiderabis absentes, victus cibi ex facili sit, palatum tuum fames excuret non sapor, paruo fames cōstat, magno fastidium, non in rebus vitium est, sed in aīo, nihil æque sanitatem impedit, q̄ remediōrū crebra mutatio; fastidientis stomachi est multa degustare, quę vbi nimia sunt inquant, & non alunt. Eccl. 37. In multis fcis erit infirmitas, & auuiditas appropinquabit vsque ad coleram: pp crapulam multi perierunt. E ccl. 31. Contra vita in sobrietate &c. Seneca. Quis hostis in quemquam sic contumeliosus fuit quantum in quosdam voluptates suę, quę non solum eos excocant corporaliter, sed faciunt eos mutos paraliticos, & contrarios, & diuersis infirmitatibus corporaliter, & spiritualiter obligatos. Similis est gula squinantia, quę per gulę inflationem cito, & subito hoīem suffocat. Sobrietas econtra vitam prolongat. Eccl. 37. Qui abstinet est, adiciet vitam. Seneca. Potest nostra prudentia huic corpusculo longiorem prolongare moram, si voluptates quarum maior pars parit poterimus regere & coercere. Similis est cuidam infirmitati, quę dicitur Bolimus. i. appetitus caninus, Prou. 13. Venter impiorum insatiabilis, periculosus est hæc infirmitas, cui medicamentum vertitur in nocentium, & augmentū. Greg. in mor. Quot solatia quasi ad viuendū vltimū quærimus, quasi tot nř infirmitatis medicamentis obuiamus, quia hoc ipsum medicamentum in vltimū vertit, quia ex quibus remedio paulo diutius inherentes, ex eo grauius deficiamus, quod prouide ad refectonem paramus. Hęc infirmitas, qñ venit vique ad senectutem in senibus, magis crescit quo vitæ plus decreuit. In historia transmarina scribunt Bragmanā Alexandro. Mensas nřas deliciis non implemus, ideo nobis nec docent, nec infirmitates generant, apud nos enim illicita est ventris extensio: proinde sumus sine aliqua ægritudine, & diu viuimus, & quoadiu viuimus sani sumus. Medicinas nullas facimus, quia naturā nřam nullis superfluitatibus grauamus. Item Dandamus magister Bragmanorum ad Alexandrū dicit. Tantis; & tam inconuenientibus rebus, tanquam contrariis vestrum, corpus repletis, quod cum ipsis compugnantibus corrumpitur, & post arte medicorum corpora vřa euacuatis, & turpitudinem maximam arque ægritudinem per hoc vobis acquirentes, ipsam quoque euertere tali curatione cupitis habentes voracitatis supplicium non salurem. In decretis de cons. di. 5. Io. cri. Nihil sic ponderosum est, sicut cibus bene digestus, aut decoctus, nihil sic saluus aut sōsū acumē opatur, nihil sic ægritudine fugat, sicut moderata refectio. Sufficiencia nutrimentū sopitat; precat simul & voluptatē: exuberantia vero morbum facit, & molestias ingerit, & ægritudines generat, & facit: fames vero paucis diebus liberat hoīem ab hac penali vita, excessus cibi subito occidit, vel diuturna ægritudine afficit & occidit. Hiero. Cibos regios sequuntur morbi regij, vt lupus, & gutta, q̄ nō libenter requiescunt in hoīb. p̄cis & laboriosis. Fabulose ponit exemplū de gutta & pulice, obruit igit sanitatē. & varias infirmitates generat, frequenter et inducit mortē, morbo subito crudeli & improviso Iob. 20. Cum satiatus fuerit cōstabit & artabit. Oīs dolor irruet sup eū. ps. Adhuc escę eorum erant in ore ipsorum, & ira Dei irruit super eos. Iob. 2. Dū filij Iob comedere rent, & biberent in domo fratris sui primogeniti, ventus vehemens irruit a regione deserti, & oppressit oēs. Nota q̄ demones impingunt gulosos, sicut porci impingunt in pascuis gladiū, quas aude sumunt, nec cum quę excutit & dat eis respiciūt, & dum attendunt glandibus comedendis, lanistra percuit eos se curi, & subito occidit incautos. Sicut diabolus hoīem sicut bonę lanistra. Faciunt demones de gulosos, sicut faciebant Arelatenses tpe gentilitatis, vt dicit magister Geruasius li. 2. de mirabilibus terrarū Hi iuuenes tres emebant, quos per totum annum deliciose pascebāt, & in fine anni eos impingatos occidebāt, & sup aram latā erectā sup columnas altas singulis annis eos demones immolabant. Ideo Arelatū dicebat, quasi Ara lata. Sanguine aut illorū iuuenum innocenter occisorū, se conspergebant quasi per eā purgant. Quos arguit sanctus Crosimus pdicans eis fidē, & q̄ purgandi erant p sanguinē Chři innocētis. Similiter dyabolus gulosos postquam diu paut, & impingauit male occidit. Hier. cuidā diuiti pingui aic. Impingatus es ad victimā, & quasi bos p amona pasca ducris ad occisionē. Itē ad hoc facit qd legit dyal. 40. ca. de monacho, q̄ cū crede ret ieiunare comedebat occulte, q̄ infirmitate ad extrema pda- & dicit hoc fr̄ib⁹, q̄ draconi dat⁹ erat ad demorādū, pp̄ idā eam, q̄ iā cauda sua cū ligauerat, & ei⁹ spūm absorbebat os suū

tenens in ore eius, & cum hoc dixisset, defunctus est. Tertio gula sensum obnubilat. Iob. 18. Non inuenit sapia in terra suauiter uiuentium. Dan. 1. Tres pueri, quia p̄ ceteris fuerunt sobrii, inueniunt sapientiores ceteris, cibus nutriti regiis. Sen. Copia ciborum subtilitas impedit. Hier. Pinguis venter non generat tenuē. i. subtilē sensum. Et Tullius. Mente recta uti non p̄t multo cibo & potu repleti. Vñ p̄ ingluuiē non auertit nec p̄uidet p̄ricula. Vñ Amōn primogenitus regis Dauid occisus est in cō uiuio. 2. Reg. 14. Per gulam vicit Cyrus Rex Persarū Scithas & exercitum Thamaris Reginæ, s̄m q̄ legit̄ in Orofio s. 1. q̄ mi sit filium suum cū tertia parte gentis suæ. Qd̄ audiens Cyrus se cit̄ apponi mensas, & vinum iuxta fluum cū maximo apparatu ciborum, & fugā s̄iuit quasi territus. Barbari aut̄ mensas paratas inuenientes sederunt comedentes, & bibentes, & cū repleti essent cibi & inebriati, Cyrus rediens defacili sup̄pauit eos, & occidit oēs. 4. Reg. 20. Sic Benadab temulētus cibus, & vino repletus cū viginti duobus Regib. qui erant cū eo victus est, per pedites Principū puinciarū. Sic etiā extremis tēporib. vacantes cōmellationib. & potationib. non aduertent mortē sibi subito imminētē, nec venturū iudicium, sicut nec hoīes diluuiū subitō super eos irruens aduerterunt. Luc. 17. sicut in dieb. Noe edebant & bibebant & c. venit diluuiū & perdidit oēs. Sicut factū est in dieb. Loth. edebant & bibebant & c. Sequit̄. pluit ignē & sulphur de celo, & p̄didit oēs & c. In tantū gula sensum obnubilat q̄ reddit hoīem brutale, vt nihil sp̄iale, nihil ad salutem pertinentis, nihil qd̄ sit rōnis, intelligat aut cogitet, sicut brutum. Sicut de quibusdā d̄r 2. Pe. 2. Hi velut irrationabilia peccora in captione, & p̄miciē in corruptione sua p̄būt. Et post. Delicias affluentes in conuiuiis suis & magis etiā sunt irrationabilia brutis, q̄ non incidit in lequeos, & pedicas, quas vidēt. Hier. Bruta aīalia & vagz aues in eadē pedicas, & laqueos, & retia non incidunt. Sen. Limitata est natura a brutis aīalib. hō vero cum liberum arbitrium habeat, a natura euagatur. Qd̄ n̄ p̄pria facinus auctoritate, ad naturā referent̄ necessitatē. Itē. Quosdā ventri obediētes loco aīalum numeremus, non hominum. Itē. Qui post carnem ambulat in desideris proni, quasi irrationabilia iumenta reputant. Quarto gula destruit honestatem. cōuersationis & morū. Tren. 1. Egressa est a filia Syō oīs decor eius. Facit. n. hoīem p̄num ad multa mala q̄ generat in gulosis, sicut sup̄ illud. Pra. Qui percussit Egyptum & c. dicit glo. Luxuria, & iūbia, & concup̄tia, sunt ea q̄ venter generat. Hoc non facit nisi p̄ gulā. Hier. Duo sunt vitia ex oib. q̄ maxime decipiunt hoīem in suis voluptatib. gula. & libido, quæ deponere eo est difficilium quos vis vt dulcius. Primo gula generat luxuriā, q̄ venter sicut est supra genitalia, quasi dñum habes in eis superfluitas illius, vt humor corruptus cito transit ad genitalia. Hier. Venter mero & cibus æstiuus, cito despumat in libidinem. Hier. s. Saturari eos & mæchati sunt & c. Item auaritiā generat. Hier. Delicia & epularum varietas, auaritiæ fomenta sunt: tolle epularum & libidinis luxuriā, nemo q̄rit diuitias, nisi quarum vsus in ventre, & sub ventre sunt. Item immisericordiā. Luc. 16. patet hoc de diuite epulone. Amos 6. Bibentes vinum in phylā, & optimo vnguento delibati, nihil cōparebant, sup̄ contributionem Ioseph. Item generat loquacitatem, sicut ait Gre. Abundare in cōmuni loquacitas solet: v3. de Deo & sanctis blasphemando, vel de p̄ximis detrahendo. Pron. 13. Noli esse in cōmuni eorum, q̄ carnes ad vescendum confertū. Qd̄ faciunt aliq̄ qui in cōmuni suis blasphemant, vel bonis detrahunt. Aliq̄ in cōmuni suis abstinent a carnib. aīalium, & deuorant carnes p̄porum & sacerdotum, & aliorum. Contra quos B. Aug. in mēsa sua fecerat scribi hos versus. Si quis amat dicitis absentū rodere vitā. Hanc mensam indignā nouerit esse sibi. Item generat ineptā lāritiā. i. iocos, cantus, lasciuias, dissolutiones, quib. effundunt homines, sicut vituli super herbā Hie. 31. vsquequo delicias dissolueris filia vaga. Gre. Cū corpus in refectionis delectatione, cor ad inane gaudiū relaxatur, p̄cne semper epulas loquacitas comitat̄, cumq; venter reficit, lingua defrenat. Primo male conuiuantib. famulat culpa loquacitatis, postmodum ludendi leuitas sequitur, sicut fecerunt filij Israel, de quib. d̄r Exo. 32. Sedit p̄p̄us manducare & bibere, & surrexerunt ludere. c. cantare, & choros ducere circa vitulum constitit, & cum adorare. Breuiter loquendo gula oīa mala generat, quia gulosus est Deus omnium vitiorum. Gula est. n. hostiaria dyaboli, introducens eū cum tota familia sua. i. vniuersitate vitiorum, qd̄ signat̄ Luc 9. immundus. n. spiritus non inueniens requiem in locis atidis, q̄rit, introducens secum septem alios spiritus nequiores se, & ingressi habitant ibi. Quinto gula immittit corporales angustias, & dolores, immo gula vitium fuit in Adā cā omnium malorum p̄sensum famis, frigoris, caloris, paupertatis, & miseriz, q̄ sustinem⁹, & q̄ Ch̄s sustinuit, & sustinet

Speculum Morale.

in membris suis. Mulrum debemus h̄re cā exofam, q̄ tot mala fecit nobis & antecessoribus nostris & faciet nobis & successoribus n̄ris, quos occidit sicut occidit antecessores. Oīs. n. creatura visibilis videtur multū læsa in p̄ctō p̄imi hoīs qui peccauit p̄ gulā. Et si tantū nobis nocuit gulā a aliena, possumus aduertere, q̄ um nobis nocebit p̄ctm gulæ in iudicio iusti iudicis; qd̄ nos ipsi voluntarie p̄eramus. Propter culpā. n. alicui gulæ cedimus de p̄ctō voluptatis in vallē miseriz, & foucā p̄fundā, in exilium: & desertum Apoc. 3. Memor esto vñ excideris, & age p̄niam. Lupus cadens in foucā, & inueniēs in ea ouē q̄ in ea posita erat ad eum decipiendū, & captus in pedica erubescit le capta erat ad eum decipiendū, & non gustat de oue, licet esuriat: nec aus capta per gulā laq̄o gustat granū pp̄ qd̄ capta est, sed abstinet considerans se captā cibo. Sic nos debemus abstinere a vitis gulæ, p̄pter quas hic cecidimus, & capti detinemur. Itē gula, p̄pria grauat cor & aīam multipliciter. Tob. 20. Cū saturatus fuerit artabit, & estuabit, & oīs dolor irruet super eum, vti nā impleat venter eius. Luc. 21. Videte ne grauent corda vestra crapula, & ebrietate. E. ccl. 5. Saturitas diuitis non sinit eum dormire. Bern. Infelix stomachus dum oculi colorib. & palatum saporib. allicitur, cui, nec colores lucent: nec sapes demulcent, dum oīa suscipere cogit magis inde grauat & obruit q̄ reficit. Sexto gula inducit in graue dñum, & vile seruitium, eius. n. seruit⁹ est grauissima, vilissima, nequissima. Eius inq̄ seruitus est laboriosa, sua grauitate intolerabilis, ignominiosa, sua vilitate abominabilis, p̄uitiosa, sua prauitate detestabilis. Eius inq̄ seruitus est laboriosa sua grauitate intolerabilis, venter. n. est grauissimus exactor. cui difficile nimis est s̄uire, quotidianū n. & continuū tributū exigit, & eum qui plus ei s̄uit grauius opprimit, & cū pluries & de plurib. ei s̄uit frequentiorē & maiorem exigit exactorem Cuius vocē sancti audiunt, sed non exaudiunt: quia eius tentationi non contentiunt. Iob. 3. Non exaudierūt vocem exactoris. Audiunt inq̄ sed non exaudiunt, quia clamant ad Dñm dum tentationē carnis p̄p̄ia cōtra spiritum sentiunt. De hoc exactore dicit Alichanus. Nullus hō tā importunus exactor est q̄ venter qui quotidiana refectione vult impleri fame exigit. Item Sen. ad idem. Venter p̄cepta nō audit, poscit, appellat, non est tam importunus creditor, non paruo sed magno, des ei q̄rum debet nō q̄rum potes. Grauis est hic exactor qui in elemētis vult h̄re dñum, & de oib. exigit tributum. Hier. Thauri multi paucorum iugerum pascuis alunt, silua vna plurib. elephātib. sufficit, mare sufficit piscib. & aqua, terra quadrupedibus, ventri aut̄ non sufficit vnū elementum cum suis animalibus, sed vult habere volucres cœli & pisces maris, & bestias terræ: quia vt dicit Innocentius PP. Gulosis non sufficit, fructus arborum, grana legumium, radices herbatum pisces maris, bestiaz terræ, volucres cœli, sed q̄runt pigmēta, cōparant aromata, nutriuntur altitia, capiunt obesa. Tot. n. exigit venter ministros ad hoc faciendū, quorum alius excoctat, alius lacerat, alius coquit, alius astat, alius frigit, alius contundit, alius colat, alius confundit & conficit, & substantiā conuertit in accideus, & naturam in arte, & saturitas transit in esuriam, & fastidium in appetitū. De his multa legunt̄ exēpla de exactōne ventris. In collationib. patrū s. 1. 2. Quidā eremita dixit cuidā Philosopho. Pater meus dimisit me multis debitorib. obligatū, ceteris ad integrū solui, vni eorū quotidie oportet me soluere, & satisfacere ei nō possum, quia p̄ Dei grām mundū contempsi, & oīa reliq̄. & ab oib. q̄ in mundo obligatum me tenebant liberatus, a celtumargiz stimulus cauere non possum. Idē loquit̄ de sancto Serapione, qui apparet. i. impassibilis, dicebat q̄ nihil vnq̄ possidere curauit, nec cellā, nec aliud, sola tyndone contentus qua tegebatur semper quocunq; iret, scientia pitissimus p̄ mundū discursans mente & corpore diuinarū scripturarū, & rerū cōtēplatione absorptus ferebat. Cū aut̄ apud Athenas venisset, & p̄ tri duum sine cibo māssisset, quarta die stetit sup̄ colliculum vibis, vbi primates eius ad conciliū confueuerant conuenire, ibi manus percuteis clamauit. Viri Athenienses occurrere. Vm patior succurrere. Quib. conuenientibus & querentibus, q̄ esset, vis illa q̄ pateret, ait. De Egypto huc monachus descendit, & in trium feneratorum manus incurrit, duobus debitum soluens ab eis me expediri, eorum improbitate effugiens, tertius me vrgeret nec habeo vnde satisfaciam ei. Tunc viri Athenienses ei adiutorium promittentes, rogauerunt cum vt exhiberet dictos feneratoros, qui ait. Hi tres feneratoros qui me a principio iuuentutis molestabant, sunt mundi cupiditas, carnis voluptas, ventris voracitas. Duos primos caui, nec vltra mihi molesti sunt. Tertio vero. s. ventris voracitate post triduanum ieiunium ferre non possum, sed mortem mihi minatur nisi tributum soluam. Quidam autem ei compassus vnū solidū obtulit ei, quem pro vno pane datus abiit. Bene debet huius exactoris

Tomus Tertius.

H h 2 aōris

Speculum Morale Vincentij.

Stercoris seruitus reputari grauissima, quia quasi pro nihilo labores sollicitudines & expensas, innumeras & immensas imponit bene dico pro nihilo, immo minus quam pro nihilo, quia pro delectatione que cito transit, & in putredinem conuertitur. Gre. 1. voluptate carnis cito perit quod delectat, æternum autem est & sine fine quod cruciat. Vix. n. durat in transitu suo pro spaciū duorum digitorum voluptas, que tanti æstimat & emit: vix duorum latitudinem continet digitorum sua delectatio, que cito conuertitur in putredinem, & abominationem, ita ut ex quo cibus quæ tumcumque; delectabilis, & preciosus fuerit immittitur in ventrem, ita redditur abominabilis quod si pro eadem premissa fuerit emissus, pro que fuerit in ventrem missus, maiorem dolorem & afflictionem in emittendo facit, quam delectationem in intromittendo, & ita fit emissus fedus & abominabilis, quia nullus est tam famelicus, qui non horret resumere emissum, vel a se vel ab alio cibum. Id fatuus est qui multo precioso emit pro precioso ut ponat ea in vase, de quo scit quod est talis conditionis, quod omnia que intromittuntur sunt statim fœda & abominabilia, tale vas est venter: vñ Hier. Non est curandum vñ conficiant stercorea. Innocentius PP. Gula tributum exigit & corruptum reddit, quæ quanto delicatiora, & præciosa fuerint cibaria, foetidiora sunt stercorea, turpiter ingerit, quod turpius egeritur. Pro re tam breui & inuili imponit gula labores, curas, inquietudinem mentis, & sumptus maximos, sicut patet ex dictis. Et Hier. Propter breuem voluptatem terræ lustrat, & maria, & ut preciosus cibus faucibus nostras transeat totius vitæ nostræ tpe defudamus. Itē eorum caue appetitū quod maiorem habent penam in acquirēdo, quam voluptatem in abutēdo. Itē hæc seruitus est vilissima. Vile quidē est seruire pecoribus, puta porcis & canibus, sicut filius prodigus qui pascebat porcos. Luc. 15. Vilius est seruire stercoreibus, vilissimum seruire dæmonibus. vilis est hæc seruitus, quia Dñm. i. spūm subiicit corpori, asinum asinario, equum militi, ancillam Dñæ supponit. Prou. 19. Non decent stultum delicatiz, nec seruum dñari Principibus. Prou. 30. Per tria mouet terra &c. s. p. suum cum regnauerit. Seneca. Multis seruiet qui corpori seruit, hæc patitur qui seruit dñæ gulæ. s. cum multo sumptu & labore, quod cito tetigerit quod ei sic paratur, statim mittit illud in locum corruptionis & perditionis, cui cum plus seruitur grauiori seruitute deprimit. Item vilior est hæc seruitus, quia facit seruire stercoreibus. i. confectione stercoreum replere vas & sacco stercoreum, & latrinam, cum vilissimi reputent, qui eas euacuant. Vilissima seruitus est intendere refectioni vermium, & esse eorum, & seruum, & impinguare corum prædā, & seruire illi dñæ, que totum tempus & laborē hoīs requirit. Eccl. 6. Omnis labor hoīs in ore eius. Itē vilissima est hæc seruitus, quia subiicit dæmonibus. que habitant in locis humentibus. non inuenit dyabolus requiem in locis aridis, sed in porcis. Vñ legio clamauit ad Deū ut eos mitteret in porcos, & hoc obtinuit, de quibus gl. Nisi quis more porci vixerit, in eo dyabolus præter non habet. Porci sunt qui modo porcino viuunt, & ita gulæ & luxuriæ immunditiam dediti per hoc dæmonibus. sunt subiecti. Dyabolus. n. pro gula capit, tenet, & alligat, gaudet, & ridet, sicut lætant aucupes quæ vident aures pro gula capras laqueo, & piscatores quæ vident pisces captos pro gula hamo. Eccl. 9. Sicut aures laqueo & pisces hamo, sic capitur hoīs in malo tempore. Eccl. 18. Si præter aures tuas concupias suas, dabit te in gaudium inimicis tuis. Anima sumitur ibi pro aiali appetitu, & sensuali. In vita sibi Philiberti legit quod cum se plus solito comedisset, & venter eius intumesceret, accessit ad eum dyabolus palpaus ventris manibus suis dicens applaudendo & gaudēdo, modo bene hic, modo bene. Capit dyabolus peccatorem pro gula, sicut latro capit hoīem ut iugulet. Scñ. voluptates in eis res vilissimas reputat: & prope extirpare ne more latronum nos comprehendant ut iugulent. Vitiū gulæ est frenū & capistrū dyaboli, & ponit ad os & collum gulosi ut circumducat eum quocumque; vult. Gulæ vitium est laqueus dyaboli, quæ dyabolus quasi aucupes ponit in via, pro que necesse habemus transire, sicut faceret venator feræ. Pla. In via hac qua ambulabam absconderunt superbi laqueum mihi. Hoc laqueo cepit primos parentes, & attentauit capere, Chrm pro gula cum tentauit de gula. Gre. ibi. De necessitatibus. meis erue me. Necessitates corporales hoc habent periculosum, quia in eis sepe minime dignoscitur, quid contra eas vitio vel vilitatis studio agat. Au. Sumenda sunt alimenta quasi medicamenta. Sed dū ad quietē satietatis ab indigentia transiit, in ipso transitu laqueus concupitiæ insidiat. Et post. Gaudet infelix anima ut obtentu salutis obumbret negocium voluptatis. Greg. in mor. Dyabolus primū hoīem non in carne, sed in pomo sibi subdidit seruum Adam: Chrm non de carne sed de pane tentauit, vtiq; sumenda sunt que naturæ necessitas que rit, non que libido suggerit. Sed magnus discretio labor est necessarius huic exactori ventri aliquid impendere, & aliquid denegare: & in dādo gulā restringere, & dādo naturam nutrire, quia voluptas sub necessitate se palliat, ut eā vix quisque; præcæus discernat. Itē Gre. Oēs vitij suis fauent;

& quæ ob carnis voluptatē faciunt ad necessitatis referunt occasionem, & sub necessitatis velamento vitium voluptatis exercēt. Capit autem dyabolus gulosos, sicut rusticus capit vitulos, lineas ramos arboris melle, & cum gradatim ascendit pro ramos arboris credeus attingere ad examē, & fauam, quæ credit inuenire in arbore subito cadens rapit in fouea, que rusticus subtus ei parauit. Sic gulosus delectationē que rit pro diuersa ferula, quæ repletus incidit in foueam dyaboli. s. in peccatū luxuriæ, vel aliud, & tandem in infernū. Sic igitur patet ex dictis, quod gulæ seruitus est laboriosa, & sua grauitate intolerabilis. Est etiā seruitus ignominiosa sua fœditate abominabilis. Est nihilominus paritiosa seu flagitiola, sua prauitate detestabilis. Gula quippe reddit hoīem Deo abominabilem & exosum, quia creaturam vilissimā deificat, præferens eā Deo. Phyl. 4. De gulosis dicit. Quorum Deus venter est. Glo. quod præ cæteris diligit & colit, hoc vnicuique; Deus est. Odit Deus quæ te plum suum conuertit in phanum dyaboli, & in latrinā seu vas stercoreum & sentinā omnium vitiorum, ac habitaculū dæmonum, imaginem Dei deturpat, & denigrat, Dei quoque; maiestatem blasphemat. Vñ sup illud 1. Cor. 10. Siue comeditis, siue bibitis, siue aliud quid facitis, omnia in gratiā Dei facite. Gl. Si ventris sit nimia voracitas, si te vino ingurgites quantus licet laudes lingua resonet, vita blasphemat. Septimo gula vel gulosus amittit, delicias meliores, internas. s. & æternas. De spūalibus, & internis dicit Berad. Fulconē: quod ignis & aqua si esse non possunt, sic nec spūales deliciae & carnales. Immo sicut aqua extinguit ignē, sic gula extinguit spūsancti gratiā. Hoc signat in hoc quod Ioha. qui gratia interpretatur, & lucerna Chri dicit, in conuiuio Herodis occidit. Et econtra spūsanctus Apōstolis ieiunantibus, & orantibus, dicit. Qui serua re vult hunc ignē fuerit cum in sicco sobrietatis, non in humido voluptatis. Rom. 8. qui in carne sunt Deo placere non possunt. In carne dicunt esse, quæ carnalitati, & prudentiæ carnis, quæ est mors inseparabiliter sic adherent, quæ ab ea sepeari non possunt, contempta prudentia spūs que est vita & pax. Heb. 13. Optimū est gratia stabilire cor non escis &c. Gulosi vero neglecta aia sic curant pasceri ventrem suum, quæ eam bonis spūalibus vacuum esse dimittunt. Contra tales dicit. Iob. 24. Obliviscat eius. i. gulosi, misericordia, pauit. n. sterile, que non parit. i. carnē, & viduæ non bene fecit animam. Bern. stulti æstimatores de minimis maximā. i. de corporibus. & de maximis. i. aīab. minimā curā gerunt. Sicut illi proposito, qui canē suum tantum impinguaui, quæ regis filiā sibi ad nutriendum commissam ei præales iugulauit. Sic caro nimis impingua ta spūm deiicit & occidit, ut asinus nimis impingua tus Dñm qui prædet ei. Contra sancti Dei, ut dicit Gre. carnem domat, spūm roborant. Galienus, ciborum concupiscentiæ aīæ sunt detrimenta, & quanto plus venter implet, aīa minoratur in interioribus virtutibus, & in exterioribus moribus. Bern. Quid dicitis obseruatores ciborum & neglectores morum. Hippocras, & lequaces eius docuerunt aīas saluas facere in hoc mundo. Chrs & eius discipuli eas perdere, quæ e duobus magistrum sequi eligatis? At præse manifestum se facit, quæ sic disputat. Hoc oculis vel capiti, illud stomacho vel ventri nocet. Porro vnusquisque; quod a magistro suo didicit illud præfert in mediū. Legit in miraculis beatæ virginis, quæ beata virgo curā habet eorum, qui non curant de ventris ingluuie. In quadam religione eum quodam medicus intrasset, & respiceret cibos cōes dicens, hoc nocet capiti, hoc oculis, hoc stomacho, eum esset in refectorio semel & cibaria cōia fastidisset, ut solebat, vidit beatā virginē transeuntē pro refectoriū habentē vñ pixidē in manu vna, & in alia coclear, & eum cocleari in ore sinu gulorū de electuario suo ponentē, & ita cibaria dura eis lapidiflima reddebant. Cū autem ad eum veniret, & hac visione lætificatus os aperiret, beata virgo manū retraxit dicens, tu tibi tua electuaria habebas, quia de meo non gustabis. Sicut videtur delicatis auferre saporem a cibis deliciosis Deus ita videtur Deus pro contra riuū excitare & purgare appetitū pauperū, ut sint eis lapida, & delectabilia grossa cibaria. Ad quod ponit exemplū magi lac. de Vitriaco, dicit, quod in dyocesi Remensi fuit quidam platus diues & delicatus, & fastidiosus ita dilicijs, quæ ita amiserat appetitū, quod diuersis delicijs non poterat recreari, aut sustentari, sed quasi moriebatur languēs inter delicias. Qui desperans de salute corporis, or dine intravit, vbi quod multos habebat pileos, cepit ire nudato capite, & vti pce aspexit cibis & raris, & appetitū recuperauit, & auide comedere. Quod audiēs Archieps Remensis visitauit eum, quæ familia ris ei valde fuerat, & fecit ei pitatiā, & comedit in refectorio cū eo, & intuens eum, quæ prius erat læguidus pro delicijs, vidit eum viuūdū, & sanū, & comedentē auidē plenā scutellā de fabis, post aliā de olerib. Quod eum videret accepit scutellā suā dicens sutori corā osb. vade porta ei scutellā meā, & dicas ei quod mado sibi quod si non sufficiat ei ea que intus sunt, comedat scutellā & totū, & bndixit Deū in mirabilibus suis, quæ esuriētes replet bonis, & diuites dimittit inanes. Non solum vacuum facit aīam delicias spūalibus & inter-

& internis, verumetiam celestibus, & cæteris, de quibus in Psalm. dicit Satiabor cum apparuerit gloria tua. Vñ hic faciã vigiliam, ve n festo gaudeam: in vigilia abstinebo, in festiuitate me satiabo. Bern. Totũ tps p̄sentis vitæ vigilia est solẽnitatis futuræ, nec eu raueris vigilie asperitatẽ, si consideres solemnitatis æternitatẽ, & immensitatem. Psalm. Expectabant onagri in siti sua, qui licet vchementer sitiant, nolunt tñ bibere aquas turbidas, sed expectant vsquequo pueniant ad limpidißimum fontẽ. Aquæ turbidæ, & defluentes sunt tpales delitiæ æterni gaudij pmanentes. Psalm. Sitiuit aia mea ad Deum fontem viuum &c. Dicunt naturales, q̄ Salmones de mari in quo nutriunt aquas dulces sitientes p fluiuium ascendentes, non quiescunt nec retrocedunt vsq; quo venerint si possunt ad fontem viuum. Hic inuitati sum⁹ ad cœnam. Magni puidi, delicatissimã. Qui ad cœnã delicatissimã inuitat, abstinet libenter in prandio a grossis & asperis cibis prandij, vt possit postea delicatioribus q̄ parantur in cœna se replere, de quibus non gustabunt pp alias delicias, istius contẽptores, vt legitur Luc. 14. Impossibile est. n. vt dicit Hier. tpalibus simul & cæteris deliciis p̄frui: hic venter & ibi mentẽ replere. Seneca. Si vis in perpetua voluntate esse, non voluptatibus adijciendũ est, sed cupiditatib. subtrahendum. Cũ quidã claustralis in quodam monasterio durã & asperam vitam gerens, cum aliis claustralibus attenderet q̄ officiales multis frequenter deliciis fruẽt in cameris, bona abbatie, consumentes, mormurabat in corde suo. Cum aut quadã die multi conuenissent priores, & abbates euntes ad capitulum, abbas illius abbatie fecit eis multa deliciofa, & diuersa fercula p̄parari, & datus est diũ claustralis eis seruitor. Cũ aut sederent ad mensas cũ diũ officialibus & deportasset dictus claustralis ferculum primum, & grossius ait. Accipite hoc & nihil ultra. Qd̄ audientes comederunt multum de dicto ferculo, non sperantes de alijs. Itẽ dixit cum apponeret ẽm ferculum, & tertium, & sic de alijs, & tñ comederunt de primis q̄ non potuerunt de delicatioribus vli mis aliquid comedere. Vñ finito conuiuii conquesti sunt abbati de dicto monacho, quem vocauit abbas suus, volens scire quare hoc diceret, & cõpulsit eũ dicere, qui ait. Vos Dñi magni bona abbatiarum voluptuose expenditis de quib. claustrales inuuant, & de loco p̄ntẽ claustrũ facitis vobis paradysum voluptatis: & quia partẽ hanc accipitis, & deteriorem eã facitis, cum non sit transitus a deliciis ad delicias, q̄ p̄sentis delicias p̄ parte accipitis nihil deliciarum ultra hanc vitã vos habituros confidatis, & q̄ dicit Dñs diuici epuloni. Recordare fili, quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus sicut mala, nunc vero hic consolaf, tu vero cruciaris. Itẽ in vitispa, cũ quidã q̄reret a quodam p̄re, cur tanta abstinentia se afficeret, ait. Oes labores vitæ meq̄ nihil sũt, ad cõparationẽ vnus diei laboris futuri, aut vnus horæ refectiois æternæ in qua nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hois ascendit, q̄ p̄parauit Deus diligentiẽ se, & expectantib. implere se, & delectari amore illius refectiois, q̄ exupat oẽm sensum & desiderium. Octauo gula pducit ad tremendũ iudiciũ, & horrendũ suppliciuũ. Ad tremendũ inq̄ iudiciũ, q̄a tam de excessibus gulæ, q̄ de sumptibus sup̄fluis oportebit reddere rõnẽ: nã p̄ vno ventre palcendo, vel de hoc qd̄ gulosus vnus expendit in vno prandio, possent multi pauperes refici, qui aliqñ ex eo qd̄ sup̄flue expendit, spoliatur. Eccl. 12: Latere iuuenis in adolescentia tua, & in bonis sit cor tuum, & scio, q̄ p̄ oib. his adducet te Dñs ad iudiciũ. Bern. Latere iuuenis in adolescentia tua, & scio, quia cito veniet, q̄ te p̄ hoc absorbebit subito æterna tristitia. Quidã comes Pictauentis scire voluit q̄s status esset in hoib. delicatior. Et eu transfigurasset habitu suum, & diuersos expeus fuisse mores, status, & societates diuersorum hoĩum, reddidit ad pristinum statũ dicens. q̄ delicatissima erat vita mercatorum in nudinis, qui intrant tabernas, in quibus inueniunt p̄mp̄tas, & paratas quas volunt delicias, nisi vnũ obstitere. s. finalis ratio, q̄ hũt reddere de oib. sumptib. factis plene soluere oĩa, et minuta q̄ tã hilariter expederunt. Sic ingressu mundi oportet reddere rõnẽ de oib. expensis. Ad hoc facit exẽplum de quodã monacho, qui factus Ep̄s satis reiecit, q̄ tum ad vidũ & habitu eã q̄ ad monachum p̄tinebãt, cũ aut venisset ad abbatia, de qua fuerat assumptus, & monachi facerent ei magnum festũ, quidã frater conuersus vir vtique valde religiosus, & contẽplatiuus astans ei in cogitationib. suis torus videbat absorptus, quẽ intuens Ep̄s irrisorie dixit ei. Frater, dicas nobis quid in raptu tuo vidisti? cui vchementer instanti frater ille rñdit. Dñe ex quo me cõpellitis dicã vobis. Videbat mihi q̄ dũ essem ante ianuam paradisi veniebatis, & vos illuc rogatus portatus ve vos intrare pmitteret. Inquirenti illi quare deberetis intrare, & q̄ essent conditio vestra vel p̄fessio, rñdistis vos esse monachum sancti bñdicti. Vocatus aut sanctus bñdictus, & requisitus an vos recognosceret monachũ esse suũ

Speculum Morale.

ait q̄ vix apparebat in habitu, sed requireretur in victu. Inquirenti portatio quõ possit hoc cognoscere, dixit aperiat venter eius, & videamus si plenus est fabis refectorij, quo aperto, nulla faba vel cibus refectorij ibi est inuentus, sed coxe caponum, gallinarum, & anserum, ac volatiliũ aliorum. pp qd̄ iudicatum est vos non debere illuc intrare cũ obseruatorib. regulæ sancti bñdicti. Rom. 14. Caro & sanguis regnum Dei non possidebũt, nec corruptio incorruptionẽ. Hier. Impossibile est vt p̄sentibus & futuris, quis fruaf bonis, vt hic v̄trem, & ibi mentẽ repleat, vt de delicijs trãseat ad delicias, vt iu vtroq; sæculo primus sit, vt in celo sit & in terra appareat gloriosus, vt hic cum hoc sæculo gaudeat, & in celo cũ Christo regnet. Ex quibus sequit q̄ gula pducit ad horrendũ suppliciuũ, sicut manifeste docet. Luc. 16. Mortuus est diues, & sepult⁹ in infernũ. Et post. Crucior ait in hac s̄ama. Isa. 65. Qui comedũt suillam & ius p̄phusum in vasis suis, isti sumus in furore meo, & ignis ardet tota die. Naũ 1. Sicut spinæ seinuicem cõplectunt, sic conuiuium pariter tantuũ quasi stipula ariditate plena consument ab igne. Infernali. Job 20. Vtinam impleat eius venter, vt emittat in eũ Dñs irã furoris sui, & pluat super eum bellũ. Dicebat mag⁹ Iaco q̄ diuites epulones sunt sises accipitri, qui viuunt de rapina, auis rapax & vnguibus tenax, qui delicate in vita sua carnib. patit, honorifice tractat, portat, & palpat, sed q̄ cito mortu⁹ est, & pluma est ei ablata, in lutũ p̄icit canibus, & auib. deuorandus. Econtra gallina cũ magna mendacitate acquirens sibi victum, in vita sua abiicit, mortua aut honorifice tractat, & parat, & super mensam regis apponit. Sic diuites epulones spoliati bonis oib. in morte p̄iciunt canib. infernalibus deuorandi. Econtra pauperes honorifice parati regis æterni mensæ apponunt. Hoc patet de diuite & Lazaro Luc. 16. Item in vitispa, q̄ abbas Zenon iret de eremo in Palestinã, & fatigat⁹ labore sederet iuxta agrum plenum cucumerib. cepit esuriens cogitare q̄ surgeret, acciperet, & comederet de cucumeribus, cogitans q̄ non esset grande p̄ctũ tollere ad refectioẽ suam, qui cogitationi sue sic ait, quia fures in tormenta mittunt, oportet ergo prius sustinere q̄ furer. Et quõ potero sustinere tormenta furum? & surgens stetit in æstu, p̄ quinq; dies affligens, & comburens corpus suũ, & dixit cogitationi suæ, quia non possum sustinere tormenta, ideo oportet m̄ furtum non facere, sed magis abstinere, & de labore manuum victũ acquirere, anteq̄ tormenta futũ incurrã.

De ebrietate.

Dist. II.

Dico de peccato gulæ in generali, dicendũ est sp̄aliter de ebrietate. Sed q̄a ebrietas multiplex accipit in scriptura. Ideo primo videndũ est quoc̄ modis accipit. Secundo dicendum erit de ebrietate, q̄ est species gulæ. In primis igitur est sciendum, q̄ sicut legimus in scriptura sacra, quẽdã est ebrietas laudabilis & optanda, quẽdã culpabilis, & vitanda. Ebrietas laudabilis & optanda quadruplex inuenit. Est. n. ebrietas qdã analogica, qdã theologica, qdã ex catica, & qdã desifica. Primam ebrietatẽ facit vinum diuinẽ dulcedinis sacramentaliter ministratum. Secundã vinũ huius eõcionaliter p̄clamatũ. Tertiam facit vinũ hũmõ inuisibiliter instillatũ. Quartã facit idem vinum ineffabiliter degustatũ. Prima quidẽ ebrietas est analogica. i. furtum ductiua, in qua vinũ diuinẽ dulcedinis p̄parat fide libus circumuelatũ sp̄ibus visibilis sacramenti. s. panis & vini in sacro altaris, in quo p̄ sensibiles sp̄es panis & vini manducimur & sursum agitatur ad aliquatiter degustandũ diuinẽ dulcedinis bonitatẽ. i. Chrũm verum Deũ, & hoĩem quẽ credimus ibi verẽ p̄fectẽ, & integrẽ contineri. De hac d̄ in Psalm. Parasti in conspe. me. mensam aduersus eos qui tribulant me. Impinguasti in oleo caput meum & calix meus inebriãt q̄ pelã est. Nota, & expone, quia paucis explicari nõ p̄t: nõ subtiliori lectori relinquimus exponendũ. De hac et ebrietate dicit Ap̄s 1. Cor. 11. q̄ in cœna Dñi. i. in sacramento qd̄ Dñs in cœna instituit, alius quidẽ esurit, alius aut ebrius est: q̄ licet multi frequenter celebrent, vel istud recipiant sacm, tñ non oes equaliter huius sacramenti p̄cipiunt sp̄ialẽ effectũ. Nã aliqui remanent in deuoti, aridi, & vacui. Alij vero diuino inebriant⁹ amore. Sicut dicitur Hier. 31. Inebriabo aĩas sacerdotum pinguedine. s. deuotionis, & populus meus implebitur bonis meis. Secunda ebrietas est theologica, quã fit per verbum diuinum eõcionaliter proclamatum in p̄dicatione, vel litteraliter exaratum in studio vel meditatione, quia tanta est virtus diuini sermonis in p̄dicatione, quod hominem audientẽ inebriat vino compunctionis, sicut dicitur in Psalm. Potasti nos vino compunctionis, vel insolitæ deuotionis, sicut dicitur Isa. 55. Quemadmodum descendit himber & nix de celo, & illuc ultra non reuertitur sed inebriat terram infundit eam, & germinare eam facit &c. Sic erit verbum meum quod egredit⁹ de ore meo, non reuertetur ad me vacuum &c. A studio vero

Tomus Tertius.

H h 3 vel me-

Speculum Morale Vincentij.

vel meditatione verbum diuinum inebriat feruido zelo salutis
aiarum & honoris diuini, quia qñ studet quis vel meditat
verba scripturæ sacræ, & ex alia parte considerat horrenda flagitia
q̄ sunt, per q̄ Deus dehonora, & continue blasphematur, gr̄a
sp̄s sancti contemnit, sanguis Ch̄i conculcat, & vilipenditur.
Item considerat q̄ aīz Ch̄i sanguine p̄cioso redemptz currūt
ad mortem dānationis æternæ, feruet sp̄s, accedit zelus & a-
micus Dei velut ebrius commouet. Sicut ebrius se facit Hier.
Zelo Dei feruens, cum dicit 23. Factus sum quasi vir ebrius, &
quasi hō madidus vino a facie Dñi. i. ex consideratione & zelo
honoris Dñi, & a facie sc̄d̄rum verbotum eius. i. qñ ex conside-
ratione sanctorum m̄ verbotum pendendo dānationem innume-
rabilium aīarum. Sequit̄. n. quia adulteris repleta est terra & c
factus est cursus eorum malus, & fortitudo dissimilis. Tertia est
ebrietas excatica, qñ .f. hō in contemplatione diuina supra se
diuinitus eleuat, illustratur, inflammatur, ac supra tactus dul-
cedine inebriat, sicut dicit ipse Dñs Hier. Inebriauī aīam lassam
Et in Psal. Visitasti terram & inebriasti eā &c. Quarta ebrietas
beatifica in qua diuinæ dulcedinis vinum meracissimum, & in
sua plenitudinis immensitate potat. Ad q̄ ebrietatem ph̄ssan-
ctus inuit Cant. 5. Comedite, bibite, & inebriamini charissi-
mi. Psalmista loquens de beatis ait. Inebriabuntur ad vbertate
domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos, qm̄ apud te
est fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen. Nota, & ex-
pone. Hæ sunt igitur ebrietates laudabiles, & optandæ. Simili-
ter ebrietate multiplicis sunt vitandę. Prima est intēperata gu-
stus auaritas. Secūda inordinata carnis procacitas. Tertia imo-
derata mundi cupiditas. Quarta quam parit feralis crudelitas.
Quinta q̄ parit pœnalis acerbitas. Prima dico est q̄ causat in-
temperata potus cupiditas, quæ visitatori vocabulo vocatur e-
brietas. Aliæ vero metaphoricè sic vocant. De prima d̄ Gen. 9.
bibit Noe vinum & inebriatus est. Eccl. 31. vinum in iocundita-
te creatum est, & non in ebrietate &c. 1. Reg. 25. Cor Nabal iocun-
dum, erat. n. ebrius nimis. Secūda est ebrietas q̄ causat in-
ordinata carnis procacitas, de qua d̄ Prou. 7. vbi mulier libidin-
osa prouocat iuuenem ad libidinem dicens. Inebriemur vber-
ibus & suamur cupitis amplexibus. Tertia est quam parit in-
ordinata mundi cupiditas, de qua d̄ Ila 28. Sacerdos & Pro-
pheta nescierunt præ ebrietate cupiditatis. f. ambitionis, absor-
pti sunt in vino, errauerunt in ebrietate, nescierunt videntem,
ignorauerunt iudicium. Nota, & expone. Et quam plurimum
ex diuitijs oritur superbia & elatio cordis, vtriusque comminat
Dominus maledictionem suam dicens. Isa. 28. Ve coronæ su-
perbiæ, ebrius Effraym. Effraym interpretat crescens vel ferti-
litas, p̄ qd̄ designat cupiditatem, qui semp̄ voluit crescere & augere
possessions, & in terrenis fertilitatē habere ex quib⁹ ebrietas
mentis & alienatio rationis, & obliuio Dei & sui causat. Quar-
ta est ebrietas q̄ parit feralis crudelitas, qua videlicet hō sūt
pœnalis, angustiam, & sanguinem innocentum. De qua iniqui-
tate d̄ Apoc. 16. Vidi mulierem ebriam de sanguine sanctorum.
Hæc mulier est iniquitas, sicut patet in textu. De hac d̄ in
principio eiusdem. Cum ea fornicati sunt Reges terræ, & inebri-
ati sunt qui inhabitant terram de vino prostitutionis eius.
Multi adeo inebriati sunt hoc vino, quod viuas, & orpha-
nos, & alias personas miserabiles sine misericordia perseque-
tur. Quinta est ebrietas quam parit pœnalis acerbitas, de qua
Tren. 3. Repleuit me amaritudinib. inebriauit me absynthio,
hoc pōt dicere vel pœnitens quem Dñs replet amaritudine cō-
punctionis, vel homo qui p̄ peccatis suis tpaliter affligit. Sed
impijs obduratis d̄ Hier. 25. Bibite, & imbriamini, & vomite,
& capite, & nolite consergere a facie gladij, quem ego mittam
inter vos, & Deut. 32. Reddam vltionem hostibus meis &c. Inebri-
atio sagittas meas sanguine &c. Itē Hier. 46. Dies vltionis
Dñi exercituum, vt sumat vindictam de inimicis suis, deuora-
bit gladius & saturabit, inebriabit sanguine eorum. Itē Hier.
2. Inebriabo eos vt sopiant, & dormiant somnum sempiternū,
& non consurgant. Et infra. Inebriabo Principes eius, sapientes
eius, & duces, & magistratus eius, & fortes, & dormient som-
num sempiternum, & non expergiscunt, somnus iste non quie-
tis, sed detentionis, & damnationis æternæ. Quattuor vltimis
ebrietatib. p̄termisiss, de prima q̄ est species gulæ sp̄aliter est di-
cendum. Et circa hanc consideranda sunt quattuor. Primo vtrū
ebrietas sit p̄ctm̄. Secundo vtrum sit p̄ctm̄ mortale. Tertio vtrū
ebrietas excuset a p̄ctō. De istis tribus require in fine libri. Quar-
to de his, q̄ hoc vitium oñdunt detestandū. Circa qd̄ sciendum
q̄ hæc ebrietas euacuat oēm censum & virtutum debilitat in-
fatuat oēm sensum, multis modis sc̄cipitat. Primo quidē e-
brietas euacuat oēm censum, ebriosis namq; consumunt oē bonum
tpale, & sunt paupes & egeni, pp̄ qd̄ d̄ Eccl. 19. oparius ebri-
osus non locupletabit, quia quicquid opando pōt acquirere vel

lucrati totum expendit, & frequēter amplius in ebrietatibus,
societatibus, & tabernis. Item oē bonum sp̄uale dissipant ebri-
osi, quia ebrietas est mors oīum virtutum & morum. Chri. e-
brietas fit iactura fere oīum bonorum. Si habeat hō humilitatem,
mansuetudinem, prudentiam, & cetera hm̄oi, oīa p̄icit in pe-
lagus iniquitatis. Et sicut ebriosis sæpe vestibus suis materialib.
spoliatis, sic eorum aīz virtutib. denudant. Vñ d̄ Tren. 4. Inebri-
aberis atq; nudaberis. Et Naum. 3. Inebriaberis, & eris despe-
ctus. Item ebriosis p̄dunt bona cęlestia & æterna, quia sicut d̄ 1.
Cor. 6. neq; ebriosis, neq; maledici, neque rapaces regnum Dei
possidebunt: & Gal. 5. Manifesta sunt opa carnis q̄ sunt e-
brietates, commensationes. Sequit̄. Qui talia agunt regnum Dei nō
consequant. Item super illud Iob. 2. Cępit eicere vendentes &
ementes de templo, dicit glo. Quid si tibi ebriosos inuenisset, &
hm̄oi. q. d. multo fortius eiecisset. Ad hoc magis excludent a
regno, ne ingrediant ebrii fædi, vbi sancti inebriant ab vbertate
domus Dei. Secundo ebrietas oēs vires debilitat, tam sp̄ua-
les q̄ corpales. Videmus ad līam q̄ ebrius nutat corpe toto, &
pedibus cęspitat, nec mēbra sua pōt sustinere, sed vires sp̄uales
m̄to magis amittit. Ber. Ebrietas multiplicat verba obloquaci
lumina, gradū facit errantē, capitis opat vertiginē, stomachi effi-
cit tormēta, & viscera ipsa distendit. Aug. Ebrietas inuoluit lin-
guam, corrumpit sanguinem, & omnia membra debilitat, vitā
diminuit, & omnē salutem exterminat, cōplexionē immutat,
& totum corpus desiccatur. Qui enim nimis bibunt in sero, sicut
& aridi sunt in mane. Vnde in persona ebriosis dicitur. Prouer.
23. Quādo euigilabo, & rursus uina reperiam; Naum. 1. Sicut
spinæ se inuicem complectuntur, sic conuiuū pariter potatiū
quasi stipula ariditate plena. Et sicut aridi sunt a uino materia-
li, ita immo longe magis a uino sp̄ualis gratiæ, & sicut debili-
tati & enervat vires corporales, ita & vires sp̄uales. Vnde qui
in sobrietate sunt inuincibiles, in ebrietate uincuntur: sicut pa-
tet de Senadab rege Syriæ. 4. Reg. 21. Qui dum biberet cū tri-
ginta regibus inebriatus uictus est, per pedissequos principum
provinciarum cum mirabili exercitu suo. Similiter Iudith 4.
Holofernes inuincibilis sobrius ebrius a muliere uincitur, &
occiditur, quia uino prius fuerat superatus. In histotia Charo-
li legitur, q̄ cum Franci essent insuperabiles a saracenis, & se-
per eos uincerent, duo reges Saracenorum promittentes q̄ ba-
pizarentur, miserunt eis uinum fortissimū, & mulieres sarace-
nas, quorum multi inebriati, & uicti a uino inciderunt in for-
nicationem, & uicti sunt, & occisi a saracenis, uicti primo sp̄ua-
liter & postea corporaliter. 2. Esdræ. 3. Vinum preualet oībus q̄
bibunt illud. Tertio ebrietas infatuat omnē sensum: aufert enī
uel impedit & sensus exteriores & sensus interiores, exte-
riores quidem ut sint aliquando ebriosis sicut idola, de quibus dicit
in Pl. Os habent & non loquuntur, & oculos habent & non uide-
bunt &c. De oculis specialiter d̄ Prouer. 23. Cui ue. cuius pa-
trix ue. & cui suffossio oculorum. nonne his qui morantur in
uino: & student calicibus epotandis? Aug. Ebrietas ita hominē
excecat, ut ubi sit nesciat, oculus ita cęcus est, ut unum pro alio
accipiat, & de uno duo uel tria uideantur. Item sensus interio-
res ligat, & impedit: sicut dicit Aug. Ebrietas aufert memori-
am, dissipat sensum, confundit intellectum. Blandē enim seducit,
sicut dicitur. Prouer. 23. Ne inuicatis vinū quando flauescit, &
cum splenderit in uitro color eius, ingreditur blande, &
in nouissimo mordebit ut coluber, & quasi regulus uenena
diffundet. 2. Esdræ. 3. Vinum seducit mentem. Item Greg. E-
brietas est blandus demon, suauē peccatum, dulce uenenum, quam
qui habet se non habet, quā qui facit peccatū non facit, sed to-
tus est peccatū. Ebrietas sic infatuat hominē q̄ facit eū fatuum
dyaboli, ut cito faciat & loquatur stulta quecūque dyabolus ei
suggererit. Prou. 20. Quicūq; his. i. uino & ebrietate delectat,
non erit sapiens. Sicut patet de Nabal qui stultus interpretat, qui
stultus uerbis suis prouocauit contra se Dauid & seruos eius, ut
uellent occidere tā eū, q̄ oīa q̄ habebat, nisi obstitisset Abygail,
q̄ erat ebrius nimis, ut legit. 1. Reg. 20. 5. Sepelit. n. ebrietas hoīs
rōnē, ut nō discernat qd̄ dicat uel agat. ut legit ibidem de eodē
Nabal, q̄ cū diceret ei uxor sua in mane cū digessisset uinū, qd̄
dixerat uel egerat cum esset ebrius, & offensionem Dauid, emor-
tuū ē cor eius, & factus ē quasi lapis. Ebrietas sic infatuat hominē
q̄ reddit eum brutale, immo bruto uiliore, & minus rationabi-
le. Iuxta illud Bern. Nihil bestialius hoīs, qui est ratione uigēs,
& nō rōne utens: quia ebrius non habet usū rōnis. De his et d̄
cit Criso. Melior est ebriosis asinus, rōnabilior uē his canis, uē-
ter. n. eorum ultra sufficientiā non bibit, & si multi sint cogē-
tes, multo. n. deterior est qui sine coactione se inebriat, & tran-
sit mensurā quam nouit sibi sufficere. Id ebrius d̄ quasi extra
briā i. extra mensurā quā transgredit. Itē nō solū reddit hominē
fatuum, sed etiam insanum, & quasi demoniacum & mente
alienatum.

alienatum. Osee. 7. Ceperunt Principes furere a vino. Seneca. Nihil aliud diffinitio ebrietatem, quam voluntariam insaniam. Itē Criso. Nihil differt a demoniacis ebriosus. Sifer. n. non veretur datur & insanit: & demoniacus quidē miseretur, hūc aut auertitur & odium: quia voluntarie reddidit se impotētē, quod nō facit demoniacus. Philosophus. Sicut in p̄cipitio stantē leuis motus impellit in ruinā, ita vino iusū paruus dolor incitat in furorē. Bern. Ebrietas est mētis alienatio, uirtutū dep̄datio, imago mortis, sicutudo furoris, & ipsā uerēcūdiā iterimit, mētis & oris custodiā expellit, pudoris characterē eiicit, castitatis signaculū frangit. Dandamus ad Alexandrū rex & doctor Bragmānorū. Vos emittis unū insaniat, & unū uos inebriādo sepeliatis. Et post. Nos magis mortē quā ebrietatē nobis imprecamur, per quā necesse est hominē totis corpib. & sensib. iterire. Quintū ad sapiām p̄tinet, ebrius mortuus est, p̄dit. n. ip̄am quā Deus hoīb. dedit sūmā mētē suam. Ad hoc aut quod dī quia ebrietas facit hominē bestialē, facit exēplū de ceruo quodā domestico cuiusdā diuitis, qui bibens uinū inebriatus est, & pre ebrietate saliens, & discurrens habuit crus fractū, de quo dolens & uerēcūdiatus noluit postea uinū bibere quoquō. Simile dī de p̄ca, q̄ in ebrietas discurrebat & saliebat p̄ mēlas. q̄ fracta tibia pre ebrietate, nūquā postea uinū bibit. Itē quidā honestus hō vadēs in Normāniā curialit̄ est receptus, & iuitatus ad potus equales, em̄ morē illius terræ coactus a patrefamīl. vxore, & filia, & aliis tm̄ bibēs (licet inuitus) & inebriatus, q̄ uix ascendere potuit equū suū, i sero aut ad aquās equū illū postquā sufficienter biberat, inuitabat ad bibendū amplius, sed eū equus nec minis nec p̄cib. nec ēt calcari. stimularus uellet ultra bibere, dixit ille. Heu miser ego plus bibi quā debui, & quā potui sustinere, & tu n̄ uis amorem mei nec timore minarū, nec ēt dolore penali plus bibere, q̄ tibi sufficiat, in hoc facto conuincor esse bestialior q̄ sit equus. Quarto ebrietas in multa mala p̄cipitat. Primo quidē p̄cipitat in multa flagitia, quia sopit hominē & sopore sepelit, & aufert totū usum otium, & inducit obliuionē, vñ Prover. 23. Eris quasi dormiens in medio mari, & quasi sopitus gubernator amisso clauo. i. anchora. Sicut. n. nauis dū gubernator dormit, & anchora amissa est, ducit & cōfert a quolibet statu uenti, sic mēs ebrius rō consopita est, & sine anchora timoris Dei, defacili ducitur ad oē peccatū, leui flatu tēctationis. E. ecle. 31. Vinū multū potatum irrationē, & irā & ruinas multas facit. Isid. Vinū uicium ē & preualet aīz. nino luxuria excitat, pocula fomēta sunt luxuriz, & igni igne adiecto maius creleat incēdium. Poeta. Et uenus in utinis, ignis in igne fuit. Aug. Ebrietas multos subuertit sensum minuit, egritudinē ingerit, alienat mentem, iſſāmat ad libidinem, spellit ad uerbera. Galienus medicus. Multis peccatorum uinculis captiuus. qui multo mero se inebriat. Nul. Ius. n. peccator p̄t resistere, qui se nō p̄t gubernare. Sp̄lēt ebrietas impellit ad luxuriā, sicut patet de Loth. Gen. 19. Vñ dux filiarū eius condixerunt inuicem. Inebriemus eum uino & c. vñ ab sorptus a uino concubuit cum eis, & non leuissit quando intrauerunt uel exierunt ab eo. Item exemplum de monachis quibusdā, qui uenientes ad Soldanū inceperunt eū mouere ad cōuersionem, ille autē quesuit de religione eorū, de uicū & abstinentia, & si abstinerent a carnis, & a mulieribus, dixerūt q̄ sic. Si abstinebant a uino dixerunt, quōd nō. Qui recepit eos honorifice, & fecit parari delicata secundum morem eorum h̄ne uino, & cū dormirent misit eis mulieres ad sollicitandū eos. ipsi autem eas a se uiriliter abegerunt. Post aliquantulum temporis cum abstinentē a uino fecit eis propinari uinum fortissimum. illi autem, qui a uino diu abstinerunt, audius hiberunt, non temperantes uinum ut oportuisset, nec temperauerunt se a uino, & cum essent inebriati, & quasi consopiti misit ad eos dīctas mulieres in quibus sollicitantibus incurserunt absorpti a uino. Vnde dīctus Saracenus confutauit eos. Ideo bene dicit Apostolus Ephes. 5. Nolite inebriari uino, in quo est luxuria. Generat etiam iras rixas, contentiones, uerbera, contumelias, blasphemias, ac etiam homicidia: unde de facili mouetur uir contra vxorem, pater contra filium uel amicum quencunq̄. E. ecle. 31. In conuiuio uini non arguas proximum. 2. Esdr. 4. Regis & orphani facit mentem uanam. Et post. Cum inebriati fuerint non meminerunt amicitiam nec fraternitatem, sed sumunt gladios &c. Sequitur. Et cum surrexerint a uino non meminerūt quid egerint. Isa. 28. Hi quoque p̄t uino nescierunt, & p̄t ebrietate absorpti sunt a uino. Hiero. Qui luxuriatur uiuens mortuus est, & qui inebriatur mortuus & sepultus est: rationis enim uile sepulchrum est ebrietas. Sicut enim domina domus dormiente. p̄strepit tota familia, sic rōne crapula & charitate sopita & sepulta p̄strepit turba omnium uictorum. Bragmānorū rex Alexandro. Vos in cōmestationibus uestris nō autē sine positis, q̄ furere incipiatis, & illud

Speculum Morale.

quā aliquantulū sapere uidebamini, bibendo p̄datis. Vos emittis quomodo insanitis, & vnde uos inebriando sepeliatis. Item non celat secretum cōsiliū, nec profert discretum iudicium. vnde Prou. 3. 1. Noli d̄ Lamuel uinum dare regibus. Et post. Ne forte obliuiscantur iudiciorum & mutent cām filiorum pauperis. 2. Esdr. 3. Ebrius non meminit iusticiā, aut debitum. Isa. 38. Sacerdos & Propheta p̄ ebrietate errauerunt nescierunt uidentem, ignorauerunt iudicium, ut supra. Eph. 5. Nolite inebriari uino. Glo. nihil est ita indecens in eo qui habet iudicare, sicut ebrietas. Item ebrietas p̄cipitat in multa pericula. Nec mirū, quia facit hominē insanū & dēmoniacum, ut dīctum est, vñ sape facit hominē mori mala, & inopinata morte, sicut patet. 2. Reg. 14. Cū temulentus fuerit Amon, p̄cutite eū, & interficite, & fecerūt pueri Ablalon eius p̄cepta. Ad idem Iudith. 13. De Holoferne, quem ebrium occidit Iudith. Et 1. Mat. 16. Occidit Symon ebrius improuise. Dan. 5. Balthasar potando uidit manum scribentem in pariete, Mane, Tethel, Phares, & in nocte occisus est. Ad idem facit q̄d legit̄ in chronicis multis. Cū gens Hunnorum & Vuādali & Alemanni egressi de Meothidis paludibus locis, & accessis expulissent Gothos de sedib. suis, & dīcti Gothi timore eorum confugissent ad exercitum Romanū imperante Valente Arriano, & facti essent p̄ eum Arriani, insurgentes contra Romanum exercitū, qui nolebat eis dare uictualia, licet ei militarent, interfecerunt dīctum Valentem & exercitum Romanum, facti sibi rege Theodorico, cū occupassent Romani & Italiam, & Græciā, & alias diuersas mundi partes, Attila Rex Hunnorum cū Vuandalis insecutus est eos, occiso Theodorico Rege Gothorum cum exercitu suo, & Euticiū, & patritium Romanum cum exercitu suo uicisset & spoliasset oīa, victor rediens ad terram suam, a uino uictus est p̄ hunc modū. Dū in nuptiis esset, adeo inebriatus est, q̄ p̄ uini calefactione absorptus tantum p̄ nares sanguinem effudit, q̄ quasi insensibiliter mortuus expirauit, a uino & sanguine subito suffocatus. De quo scribit. Hic est Attila metus orbis, tremor hominum, flagellum Dei, amator belli &c. Et post. Qui cū uicisset oēs a uino uictus est, & occisus. Multi. n. pp̄ nimiam potationem ab ipsa potus supfluitate suffocantur. Ecc. 37. Propter crapulā multi obierunt. Luc. 21. Attendite ne corda ustra grauentur crapula, & ebrietate. Sicut patet de illo Aurifabro, de quo refert Petrus Cluniacē, quem liberauit B. Nicolaus a dēmonib. & damnatione inferni: quia ei deuotus fuerat, qui bonus in aliis erat, n̄ si q̄ aliqui consueuerat nimis bibere, quem aliqui nimis ingurgitatum dyabolus suffocauit sub specie buffonis, cor eius opprimens, & eum subito extinguens, ad infernum trahebat torquendum: & liberatus per B. Nicolaum ut p̄dīctum est de p̄cna purgatorij grauius torquebatur. Vñ Leu. 10. p̄cipit sacerdotibus ne uinum, uel aliquid q̄d inebriare possit biberent, in quo dabat̄ intelligi, q̄ non est Deo gratum ministerium ebriorum. Itē Nazareis p̄cipit. Leu. 6. q̄ q̄ sacrificati, & cōsecrati erant Dño, non bibarent uinum, nec oē q̄d inebriare possit. Item ad exemplum filiorum Rechab mittit Dñs Iudeos. Hier. 35. Qui cum propinaretur eis uinum ut biberent, dixerunt. Noli bibamus uinum, quia Ionadab pater noster filius Rechab p̄cepit nobis ne bibamus uinum. Exemplum Saracenorum, qui abstinent ad p̄ceptum Mahumeri, nisi in quibusdam festiuitatibus suis in quibus p̄t ebrietate insaniant. Item ebrietas p̄cipitat in inferni supplicia, sicut dicitur Luc. 12. Si dixerit seruus in corde suo, moram facio Dñs meus venire, & ceperit percutere seruos & ancillas, edere & bibere, & inebriari, ueniet Dominus serui illius in die qua non sperat, & hora qua nescit, & diuidet eum, partemque eius cum infidelibus ponet. Exemplum de fabro de quo refert Beda in gestis Anglorum, qui in monasterio nobili ignobiliter uiuens diebus festis magis uolebat in fabrica reside re, & ebrietati ceterisq̄ illecebris vacare, quā ad Ecclesiam venire, qui cū corripeteretur nolebat se corrigere, hic percussus languore, & ad extrema perductus uocauit fratres multum mærens, & desperans, dicens, q̄ uiderat infernum apertum, & Sathanam in profundum mersum cum Caypha, & ceteris crucifixoribus Domini æterno incendio traditum, in quorum intimo uiderat sibi locum deputatum, & cū moueretur ad pœnitentiam, & promitteretur ei uenia si pœniteret quamdiu uiebat, dicebat q̄ uidebat inslare sibi iudicium, nec esse sibi ultra spem salutis, & hæc dicens expirauit, siue uicatus, & aliis signis salutis: & est ab aliorum sepultura longe positus, nec pro eo aliquis aliquod Ecclesie suffragium facere ausus est.

De frequentatione tabernarum.

Dist. III.

Circa sextum. i. de frequentatione tabernarum sciendum, quod in tabernis solent fieri multa, ideo de tabernis specialiter est dicendum. Sunt autem multa quæ dissuadent frequentationes earum. Primo quidem, quia sunt habita-

Tomus Tertius.

H h 4

cula

Speculum Morale Vincentij.

cula cauponum . Secundo quia sunt receptacula latronum . Tertio quia sunt latibula draconum . Quarto quia sunt tabernacula dæmonum . Primo tabernæ sunt habitacula cauponū, illic enim conueniunt lecatores, glutones, & ebriofa vacantes comestationibus, & ebrietatibus & symbolis, & sæpe simplices qui sani intrant inebriantur, & infantiunt ibi. Sicut supra dictum est de ebrietate. Secundo tabernæ sunt receptacula latronum, illuc. n. latrones, & raptores, & huiusmodi refugiant, ibi receperantur, & absconduntur, & ipsi & eorum deprædationes & furra, ibi spoliatur, & spoliant. Vnde de tabernis dici potest: illud Iob. 3. 4. Nudos dimittunt homines vestimenta tollentes. &c. Ita crudeliter eos spoliant, quod nullum dimittunt eis vestimentum, comedendo, & bibendo cum eis, & de suo, quod non facerent alii latrones, qui proditores reputant illos, qui eandem die comederint cum eis eos spoliant. Vnde taberna potest dici decipula, vel muscipula dyaboli, in qua capiuntur, & decipiuntur simplices diuersis deceptionum laqueis. Et tabernarij, & tabernas frequentantes, sunt aucupes laqueos ponentes, & pedicas, id est fraudes diuersas ad simplices capiendos. Vnde Hier. 5. Inueni sunt in populo meo insidiantes, quasi aucupes laqueos ponentes & pedicas ad capiendos viros, sicut discipula plena aubus, sic domus eorum plena sunt dolo. Tertio tabernæ sunt latibula draconum. .i. hominum qui sunt flammiumi & ventuosi. Vnde de taberna potest dici illud Isa. 3. 4. Erit Babilon cubile draconum, ibi namque post ebrietatē sunt pugna, rixæ, dissensiones, ibi se mordent, & lacerant vituperijs & rixis ad modum canum. Phil. 3. Videte canes malos operarios. Videte concisiones. Psal. Circundederunt me canes multi. Similes sunt canibus de quibus narratur a multis illius patriæ, & circa pedem castri Moysmeri comitis Campaniæ conuenerunt canes de diuersis partibus illius terræ, circa annum Dñi. 12 30. Qui se ibi diuersis moribus impetentes, lacerantes, & compugnantes, occiderunt. Quarto tabernæ sunt tabernacula dæmonū, siue phanū vel templū dyaboli, ad quod conueniunt parrochiani dyaboli, idola vana colentes. Phil. 4. Quorū Deus venter est. Vñ sunt sicut B. biloniū colentes Bel. extrinsecus aureū, intus vero luteū. Dañ. 14. Et sicut filii Israel uicium conflatilem adorantes. 1. Cor. 10. Neque idolatrag efficiamini, sicut quidā, de quibus scriptum est, sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludē. Ibi lufiores adorant ossa canina pro Deo. s. taxillos. Huius repli cultores sunt potatores & taxillatores, pro laudibus habent Dei & sanctorū blasphemias, pro thure assaturas, pro alia ri aleas uel tabulas ad ludendū, & mentas ad edendum & bibendum. Huius templi sacerdos est caupo, non ornās sed spoliante suos ministros. Similes sunt hmōi Sychimitis, de quibus legit Iudicum. 9. & factis cantantium choris, ingressi sunt phanum Dei sui Baal. i. & signat tabernam in qua colitur uenter, qui est Baal uorator, & inter epulas & pocula maledicebant Abymelech regi suo, postea ut dñ in eodē tempore ubi sedus cum Deo suo inierant, & conglobati erant, eos succedit & igne & fumo eos occidit. Similiter Christus cum sanctis in iudicio potatores maledicentes Christo in tabernis succedet in inferno, ubi ascēdet fumus tormentorum eorum in sæcula sæculorū, ut dñ Apo. 14. & 4. Regu. 10. Percussit Iehu cum suis militibus ministros Baal. in ore gladii, & occidit, statuā eius, & cōbuserunt & cominuerunt, & phanum eius in latrinā cōmutauerunt. Itē pp uanitatē, & leuitatē cōuenientes dicunt stappa collecta. Eccl. 2. 1. Stappa collecta synagoga peccatiūm, & consumatio illorū sūmā ignis. Inferni. Ibi ducit dyabolus potatores ad omnia mala. Ibi pro nihilo ducunt blasphemare, iurare, peierare, decipere, rapere, & furari: & quæ non facerent extra, faciunt ibi. Nota hoc exemplum de filio qui cum duceretur ad suspendium patris sui n. sum & labia dentibus amputauit.

De ludis inhonestis.

Dist. IIII.

Circa septimum de ludis .i. inhonestis sciendum quod multa ludorum genera legimus in scripturis. Est. n. ludus conuenticæ seipsum salubriter excitantis. Ludus deuotionis, Deum humiliter honorantis Ludus innocentiz, simpliciter exultantis. Ludus probationis, seipsum uiriliter exercitantis. Ludus amicitiæ, hilariter congaudentis. Ludus derisionis, proximum iridentis Ludus insolentiz, & ludus confusionis. Est inq̄ ludus conscientiz seipsum salubriter excitantis, qñ .i. hō conscientiam suam discutit ne forte aliquid in ea lateat, quod oculos diuinæ maiestatis offendat, ac diligenter inspicit utrum proficiat, vel deficiat. De tali ludo dñ Ecc. 32. Præcurre prior in domum tuam, .i. in domum conscientiz, prior inq̄ anteq̄ mors occurrat, & anteq̄ iudex te pueniat. Et illic aduocare. i. ad intima cordis tui reuoca oēs sensus exteriores, ne inaniter euagant, sicut religiosi conuocant ad cap. m, ne fortis p̄missa religione uagant. Vel aduocare. i. sus aduocatus cōtra te alacriter allegādo ne iu-

dex adueniens cōtra te testes, & aduocatos adducat, uel ne ipse met contra te iudex & testis existat, sicut ipse dicit Hierem. 19. Ego iudex iudex & testis dicit Dñs. Et si tu fueris aduocatus contra te iuste & acriter allegando, Deus erit aduocatus pro te Sicut de Beata Magdalena dicit August. Ipse eius factus est aduocatus, qui iudex fuerat interpellatus: aduocatum enim habemus apud patrem Iesum Christum iustum, & ipse ppiciatio p̄ p̄ctis n̄ris. 1. Iob. 2. Sequitur, illic Iude. i. ad ludum tuum attende utrum .i. proficias vel deficias, utrum lucreris uel perdas. Vel Iude. i. aliquā consolationem recipe, sicut paterfamilias in secreto thalami sui ludit cum filijs suis, & si videat eos bñ obediētes & morigeratos, delectatur in eis. Sequitur. Et age conceptiones tuas. i. quicquid boni conceperis te facturū ope exerce, quod est contra multos qui ad interiora sua non redeunt, sed semp̄ exterius euagant, & sic semp̄ eorū conscientiz incōpositæ remanent & inculcæ plenæ spinis pungentibus, & vrticis vrentibus. fetoribus, & serpētibus. uel si quā conscientias suas discunt, & aliqua bona concipiunt se facturos, conceptus hmōi nō p̄ducunt ad effectum, sed patiunt abortum. Iō bñ dicit. Age conceptiones tuas Isa. 26. A facie tua Dñe concepimus, & quasi parrurimus, & pepimus sp̄m salutis. Secundus est ludus deuotionis Deum humiliter honorantis, sicut Dauid corā arca Dñi ludebat. 1. Reg. 6. Dauid & oīs Israel ludebat corā Dño. Et euasē. 7. Ludā ante Deum, & uilior fiam, & ero humilis corā oculis meis, plus q̄ factus sum. Sed Michol uidens Dauid saltāre, atq; ludentē despezit, quia deuotos & hūiles despiciunt indeuoti. Tertius est ludus innocentiz simp̄t̄ exultantis, sicut dñ. Iob. 2. 1. Pueri eorum exultant iustis. Et Zach. 8. Plateæ ciuitatis implebunt pueris & puellis ludentibus. Sic uiri sancti per laborē & fatigationē ludunt innocenter adinuicē, ut postmodū fiant in diuino seruitio p̄p̄tiores, sicut legit fecisse. B. Ioh. Euang. 2. B. Ant. Quartum est ludus p̄bationis, vires suas exercitantis. Iste est ludus exercitij, sicut yrones vires suas exercitant saltando, ludando, lapides iaciendo, equitando, & tyrocinijs, & hastiludijs addiscendo. Sed taceo de multis iniurijs, fraudibus, & maleficijs, expensis inuilibus, immo potius excessibus, ostentationibus, pompis, & alijs innumeris, q̄ ludum licitum quantum est de se multipliciter de honestant. De tali ludo dñ. Eccl. 47. Dauid cū leonibus iustis, quasi cum agnis. 2. Reg. 2. Dixit Iobab ad Abner. Surgant pueri & ludant coram nobis Et sequit̄ ibi q̄ vnusquisq; gladium suū infixit in latus cōparis sui, & ortū est bellum durum satis. Quintum est ludus amicitiæ hilariter cōgaudentis, sicut hō placidus curialis & affabilis ludit corā amicis suis, ad lætificandum eos, & sicut p̄cinnebant mulieres ludentes & dicentes, percussit Saul mille, & Dauid X. mil. 1. Re. 18. Sextus est ludus illusionis p̄ximū iridentis, sicut Philistiæ Sanfonē iridebant, & corā te ludere compellebant. Iud. 16. Præceperunt ut vocaret̄ Sanfon, & añ eos luderet. Sic filij Israel illudebant Prophetas. 2. Paral. 37. Sic pueri parui egressi illudebant Helyseo. 4. Reg. 2. Sic Iudzi illudebant Christo, & milites p̄sidis exuentes eū, claudidē coccircundederunt ei, & plecentes coronā de spinis posuerunt super caput eius, & arundinem in dextera eius, & genu flexo añ eum illudebant illi. Et Luc. 22. Illudebant ei exidentes eum. Vñ increpans eos Dñs ait. Isa. 57. Sup quem illustis, sup quē distastis os, eiecistis linguā, nonne vos filij celesti, semen mendax. Septimus est ludus insolentiz, sicut est ludus chorearum. Regre infra de choreis. Exo. 32. Sedit pp̄s manducare & bibere, & surrexerunt ludere. Sub hoc ludo continentur venationes, & aucupia, de quibus dñ Baruch. 3. Vbi sunt Principes gentium, & qui dñant sup bestias, q̄ sunt sup terrā, qui in aubus cæli ludunt. Sequit̄. Exterminati sunt & ad inferos descenderunt. Aliqui sic ex toto corde huic ludo inseruiunt q̄ nihil aliud cogitare, vel desiderare vident, & ipsi diuino cultui impensum vilipendere, ac sibi esse tediosum ostendunt. Vñ de ipsis potest dici illud. Sap. 15 æstimauerunt ludum esse vitam nr̄am. Octauus est ludus confusionis, quia confundit hoēm, & confusione dignum reddit, pp̄ multa crimina, q̄ cōiter sunt in luforibus. Et in fine p̄cipue ad confusionis opprobrium adducunt. Primo quidem lufor est p̄ditor, quia illum cum quo comedit, & bibit, spoliare intendit, cuius amicum vel consanguineum qñq; se fingit. Hier. 9. Vnusquisq; a proximo suo se custodiat, & in oī fratre suo non hēat fiduciam &c. Hier. 9. Loquit pacem cum proximo suo, & in occulto ponit ei insidias. Item in Psal. Loquent cum proximo suo, mala aut̄ in cordibus eorum. Inuitat eum aliquñ ad tabernæ potum gratuitum, ut sic eum inebriet, & infatuet, & spoliat erapulatū: Sunt sices illis proditoribus, latronibus qui simulant se esse p̄grinos, & eunt in Hierusalē se iungunt, & dum ad hospitia eū eis venerint, cōcedunt eū eis, & bibunt, & in poculo admiscunt aliqd p̄ quod eos ita cōlopiūt, q̄ quasi si eēt mortui dormiūt, & sic spoliatos dicti fures eos nudos dimittūt. Abs. 2. Vt q̄

porum

Potū dat amico suo miscēs fel. Itē lusor est cupidus, & auarus adeo q̄ veller quācūq; personā secū ludentē spoliare, & ad hoc laborat pro viribus, hic intendit, & ad hoc tendit. Est crudelior exteris raptoribus aut spoliatoribus, & magis inhumanus, q̄ alq̄n spoliāt eos camisīs suis & braccis, q̄ non faciunt qui spoliāt hoīes in nemoribus. Peccat in ingrāitudine, quia tpe sibi dato ad salutis opationē abutitur contra salutē suā expēdens illud in ociois & perniciois factis. Iob. 24. Dedit ei locū penitentię in pręsenti. Itē ipse abutitur eo in superbiā. Itē vsurarios facit, illi. n. in modico tpe dant & accipiunt graues vsuras tradentes, & dantes vñdecim pro duodecim in momento tps, vel grauiore vsuras. Itē fallit & fallere intendit verbis, factis, & instrumentis, vt decis falsis, & fallacibus verbis, instrumētis, signis, & testibus. Itē corrūpit vicinos astantes in ludo verbis, exemplis & muneribus & signis, adeo vt ferant pro eo ibi falsum testimoniū pro nullo vel modico lucro, q̄ non facerent extra ludum pro ceaturo marchis argenti, pro quorū testimoniū amittunt qui ēm conditionē ludi fuerant lucrati, q̄bus corrupti testes pretio vel amore vel timore tenentur restituere q̄ amiserunt eorū falso testimonio. Itē lusor non seruat sedus alicui personę cū qua ludat, sed frequenter frangit fœdus naturę, consanguineitatis, vel nuptiarū, vel societatis, decipiēdo eos qui sunt ibi sedere aliquo iuncti, eorū bona perdendo, vel male tractando, vel male acquirendo. Sępe iurat pro nihilo, sępe peierat & mentitur. Hoc facit in ludo pro nihilo, quod non faceret extra ludū pro magno pretio, iurando se lueratū fuisse quod amisit. Itē est contēptor factorū tpum. i. fectorū quz violat, & expēdit in blasphemis Dei, & sc̄torum, & vituperis eorū. contemnit eos cōumelias eis inferendo, plus desert honoris tribus ossibus caninis, id est Decis, q̄ ossibus Dei & sc̄torū quos dinumerat blasphemando. Psalmus. Foderūt manus meas & pedes meos, dinumerauerunt oīa ossa mea. Itē lusor facilis est ad irascendum, & comminandum, & ad inferendum verba & verbera acerba. Facilis est ad proximum occidendum, ante cuius oculos est effusio humani sanguinis & committere peccata quęcūq;. Item est transgressor decalogi mandatorum omnium, primū mādātū trāsgreditur. E. 20. 20. Non habebis Deos alienos coram me. Ipse tribus ossibus caninis obedit. i. Decis, & colit ea pro Deo, faciens eorum voluntatem, quia ducunt lo co trinitatis. Assumit nomē Dei in vanum, iurans pro nihilo, festa frangit, parentes inhonorat, proximū facto vel exemplo occidit, dū Deū negat spiritualiter męchatur. Alienū inuito cuius est subripit, fert falsum testimonium vt dictū est, & rem proximi concupiscit. Deterior idolatra est, q̄ iudei aut saraceni, illi vitulum aureū coluerunt, Saraceni Machumeto hoī tam quam Deo obediunt, isti deteriori creaturę ossibus caninis, in quorum seruitio expēdunt q̄nq; camisiam & braccas, & quicquid hnt. Item sicut Deus cultoribus suis tradidit. 2. i. literā, quibus tota sacra scriptura scripta est, & nobis Dei insinuat voluntatem ad faciendū eā, ita in Decio sunt. 2. i. puncta, per quę lusorum insinuat voluntas Decij Dei sui vt eā faciat. Itē si lusor est filius familias, sequitur ira & afflictio parentum, & maledictiones eorū, quibus maledicit vel maledicunt. Si pater familias, afflictio vxoris & familiar, vt rixę, pugnę, verbera, odia, exheredationes filiorum, prostitutiones filiarum, depauperationes, furta, sacrilegia, quia calefactus a ludo non feretur aliquando accipere super altare, sequentur etiam suspendia, & alia multa mala, vt prędictum est. Ideo fugiendus est talis ludus, & societas ludentium detestanda. Vnde Tho. 3. dicebat Sara. Nunquam ludentibus miscui me, nec cum his qui in leuitate ambulāt participem me prębui. Et Hier. 15. Non sedi in consilio ludentium.

LIBRI III. PARS IX.

De Luxuria. Dist. I.

PRIMO inter capitalia vitia dicendum est de luxuria. Circa quam consideranda sunt septem. Primo verum luxuria sit peccatū. Secūdo de filiabus eius. Tertio de diuisione partium eius. Quarto de his quę suadent & ostendunt luxuriam esse vitandā. Quinto de his quę nutriunt, & augent eā. Sexto de familiaritate mulierū. Septimo de choreis. Circa primum videndum est verum luxuria sic peccatum. Ad quod dicitur quod luxuria dī esse libidinosis voluptatis appetitus. Voluptas autē libidinosa principaliter consistit in actu venereō siue delectationibus venereis, in quibus

etiam libido specialiter esse dicitur, quamuis & in aliis possit esse voluptas, tamen hoc nomen sibi vendicant venereę voluptates. Luxuriosus autem dicitur quasi solutus in voluptatibus. Maxime autem animus soluitur voluptatibus venereis, ideo circa huiusmodi voluptates luxuria maxime consideratur. Vnde sicut temperantia principaliter & proprie est circa delectationes tactus: dicitur autem ex consequenti, & per quandam similitudinem in quibusdam aliis materis, ita & luxuria principaliter quidem consistit circa venereas voluptates; quę maxime animum hominis solvunt. Secundario autem dī esse in quibuscūq; aliis ad excessum pertinentibus. Vnde Gal. 5. Dicit gl. q̄ luxuria est quęlibet superfluitas. Vnde & vinum dī esse res luxuriosa, vel eo modo quo in qualibet materia superabundantia vel excessus refertur ad luxuriam, vel quia superfluis vsus vini prębet incentiuum venereę voluptatis. Ex his patere potest quomodo, & quare luxuria sit peccatū, quia q̄to aliquid est magis necessariū, tantomagis oportet vt circa illud rationis ordo seruetur, vnde per consequens magis est vitiosum, si ordo rationis prętermittatur. Vfus autem venereorū sicut dictum est valde necessarius est ad bonum cōe, quod est conseruatio humani generis, & ideo circa hoc maxime attendi debet rationis ordo, & per consequens si quid circa hoc fiat pręter id quod ordo rationis habet, vitiosum erit. Hoc autē pertinet ad rationem luxurię, vt ordinem & modum rationis excedat circa venereę, & ideo absq; dubio luxuria est peccatum. Licet autem semen generationis humanę sit superfluum alimēti, sicut dicit philosophus in libro de generatione animalium, cum ēm eundem philosophum semē est superfluum quo indiget. Dicitur enim superfluum ex eo quod est residuum operationis virtutis nutritiue; tñ indiget eo ad opus virtutis generatiue. Sed alię superfluitates corporis humani sunt tales quibus non indiget, & ideo non refert qualitercūq; emittantur salua decencia conuicius humani, & ideo licet in emissionē huiusmodi superfluitatum non sit peccatum, tamen in emissionē seminis quod est materia generationis humanę potest esse peccatum, nisi sic fiat q̄ conuenire possit ad finem quo eo indiget. Potest autem huius seminis emissionē fieri sine peccato, obseruatis circumstantiis, quę in hōi requiruntur. Quod declaratur sic. Peccatum enim est in actibus humanis quod est contra ordinem rationis, habet autem ordo rationis, vt quęlibet conuenienter ordinet in suum finē. Et ideo non est peccatum si per rationem homo vtatur aliquibus rebus ad finem ad quę sunt modo & ordine conuenienti, dummodo ille finis sit aliquid vere bonum, sicut autem est vere bonum quod cōseruetur corporalis natura vnus indiuidui, ita ēt est quoddam bonum excellens, quod conseruetur natura speciei humanę. Sicut autem ad cōseruationem vitę vnus hominis ordinatur vsus ciborū, ita ēt ad cōseruationē totius humani generis ordinatur vsus venereorū. Vnde Aug. dicit in libro de bono coniugali, quod est cibus ad salutem hominis, hoc est concubitus ad salutem humani generis, Et ideo sicut vsus ciborum potest esse sine peccato, si fiat debito modo & ordine, ēm q̄ competit salutem corporis, ita etiam & vsus venereorum potest esse sine omni peccato si fiat debito modo, & ordine, ēm q̄ est conueniens ad finem generationis humanę. Nec obstat, q̄ actus venereus impedit actum virtutis, sicut dicit Aug. in primo soliloquiorum. Nihil esse sentio quod ab arte magis deiciat animum virilem, quam blandimenta fœminę, corporumq; ille contactus. Quia virtutem potest aliquis impedire dupliciter. Vno modo quantum ad circumstantiam siue quantum ad communem statum virtutum, & sic non impeditur virtus nisi per peccatum. Alio modo quātū ad perfectum virtutum statum, & sic potest impediti virtus per aliquid quod non est peccatum, sed est minus bonum, & hoc modo vsus fœminę deicit non a virtute, sed ab arte. ita perfectione virtutis. Vnde Aug. dicit in libro de bono coniugali. Sicut bonum erat, quod Martha faciebat occupata circa ministerium sc̄torum, sed melius quod Maria audiens verbum Dei, ita etiam bonum Susannę in castitate coniugali laudamus, sed bonum viduę Annę & magis virginis Marię ante posuimus. Item licet in omni actu venereō sit superfluitas delectationis, quę intantum absorbet rationem, quod in ipsa impossibile est aliquid intelligere, sicut philosophus dicit in 6. Eth. Tamen abundantia delectationis, quę est in illo actu ēm rationem ordinato, non contrariatur medio virtutis, quia medium virtutis non attenditur secundum quantitatem, sed ēm q̄ conuenit rōi rectę. Et pręterea ad virtutē non pertinet quantum sensus exterior delectetur, q̄ consequatur corporis dispositionem, sed quantum appetitus interior ad huiusmodi delectationes afficiatur. Nec hoc etiam, q̄ ratio non potest liberum actum rationis ad spiritualia consideranda simul cum illa

Speculum Morale Vincentij.

illa delectationem habere ostendit quod actus ille sit contrarius virtuti, non enim est contrarium virtuti, si rationis actus aliqui intermittatur aliquo, quod secundum rationem fit. Alioquin quod aliquis se somno tradit, esset contra virtutem. Hoc tamen quod concupiscentia & delectatio venereorum non subiacet imperio & moderati rationis, provenit ex pena primi peccati, in quantum, scilicet ratio rebellis Deo meruit habere suam carnem rebellem, ut pater per Aug. 22. de civi. Dei. Circa secundum. scilicet de filiabus luxuriz. Sciendum quod Greg. 31. mo. ponit eas septem, quę sunt cęcitas mentis, Inconsideratio, precipitatio, Inconstancia. Amor sui. Odium Dei. Affectus presentis seculi, Horror & desperatio futuri. Quarum ratio & numerus sic apparet. Quando enim inferiores potentie vehementer afficiuntur ad sua obiecta, consequens est quod superiores vires impediuntur & deordinantur, in suis actibus. Per vitium autem luxuriz maxime appetitus inferior, scilicet concupiscentia vehementer incenditur suo obiecto, scilicet delectabili propter vehementiam delectationis, & ideo consequens est, quod per luxuriam maxime superiores vires deordinantur, scilicet ratio & voluntas. Sunt autem rationis quatuor actus in agendis. Primo quidem simplex intelligentia, quę apprehendit aliquem finem, ut bonum, & hic actus impeditur per luxuriam, secundum illud Dan. 13. Species decipit te, & concupiscentia tubertit cor tuum, & quantum ad hoc punitur cęcitas mentis. Secundus actus est consilium de his quę sunt agenda propter finem, & hoc etiam impeditur per concupiscentiam luxuriz. Unde Terentius dicit in Eunuchio, loquens de amore libidinoso. Quę res in se neque consilium neque modum habet vllum, eam consilio regere non potes. Et quantum ad hoc ponitur precipitatio quę importat subtractionem consilii. Tertius autem est iudicium de agendis, & hic etiam impeditur per luxuriam: dicitur enim Dan. 13. De senibus luxuriosis. Auertunt sensum suum ut non recordarentur iudiciorum iustorum. Et quantum ad hoc ponitur consideratio. Quartus autem actus est preceptum rationis, de agendis, quod etiam impeditur in quantum scilicet homo impeditur ex impetu concupiscentiz, ne exequatur illud, quod decernit esse faciendum. Unde Terentius dicit in Eunuchio, de quodam, qui dicebat se recessum ab amica, hæc verba. Vna falsa lachrymula restringet. Ex parte autem voluntatis consequitur duplex actus inordinatus, quorum vnus est appetitus finis, & quantum ad hoc ponitur amor sui, quantum, scilicet ad delectationem quam inordinatē appetit, & oppositum ponitur odium Dei, in quantum scilicet prohibet delectationem concupiscentiz. Alius autem est appetitus eorum, quę sunt ad finem, & quantum ad hoc ponitur appetitus presentis seculi, in quo aliquis vult frui voluptate. Et per oppositum ponitur desperatio futuri seculi, quia dum nimis retinetur carnalibus delectationibus, modo curat puenire ad concupiscentias spirituales, sed fastidit eas. Ponuntur autem cęcitas mentis, inconsideratio, & precipitatio esse filiz luxuriz, quia intemperantia maxime corrumpit prudentiam, & ideo vitia opposita prudentiz maxime oriuntur ex luxuria, quę est propria species intemperantiz. Item sciendum quod constantia in arduis & terribilibus ponitur pars fortitudinis, sed constantiam habere in abstinendo a delectabilibus pertinet ad continentiam, quę ponitur pars temperantiz, & ideo inconstantia quę ei opponitur, ponitur filia luxuriz, & tamen etiam prima inconstantia ex luxuria causatur, in quantum emollit cor hominis, & effeminatum reddit, secundum illud Osee. 5. Fornicatio & vinum, & ebrietas auferit cor. Et Vegetius dicit in libro de re militari, quod minus motu metuit, qui minus deliciare nouit in vitaneis oportet quod filiz vitii capitalis cum ea in materia conueniant. Item amor sui, quantum ad quęcumque bona, quę sibi aliquis appetit est commune principium peccatorum, sed quantum ad hoc quod aliquis appetit sibi delectabilia carnis, ponitur specialiter amor sui filia luxuriz. Item Isidorus ponit quatuor species luxuriz, scilicet turpiloquia, scurrilia, ludicra, & stultiloquia: sed ista sunt quidam actus inordinati exteriores, precipue ad locutionem pertinentes, in qua est aliquid inordinatum quadrupliciter. Vno modo propter materiam, & sic ponitur turpiloquia, quia enim ex superabundantia cordis os loquitur, ut dicit Math. 12. Luxuriosi quorum cor turpibus concupiscentiis plenum est, defacili ad turpia verba prorumpunt. Secundo ex parte causę, quia enim luxuria considerationem & precipitacionem causat, continens est, quod facit prorumpere in verba leuiter & inconsiderate dicta, quę dicuntur scurrilia. Tertio quantum ad finem, quia enim luxuriosus delectationem querit, et verba sua ad delectationem ordinat, & sic prorupit in verba ludicra. Quarto quantum ad sententiam verborum quam peruenit luxuria per cęcitatem mentis quam causat, & sic prorupit in stultiloquia, ut pote cum suis verbis præfert delectationes, quas appetit, quibuscumque aliis rebus.

De speciebus luxuriz. Diff. 11.

Deinde considerandum est de diuisione partium vel specierum luxuriz. Circa quam consideranda sunt vnde cum. Primo de diuisione partium in generali. Secundo de fornicatione simplici, vtrum sit peccatum mortale. Tertio vtrum in tactibus & osculis sit peccatum mortale. Quarto vtrum nocturna pollutio sit peccatum. Quinto vtrum stuprum sit species luxuriz. Sexto vtrum raptus sit species luxuriz. Septimo vtrum adulterium sit species luxuriz. Octauo vtrum incestus sit species luxuriz. Nono vtrum sacrilegium sit species luxuriz. Decimo vtrum vitium contra naturam sit species luxuriz. Undecimo vtrum vitium contra naturam sit grauissimum omnium peccatorum inter species luxuriz. Circa primum. scilicet de diuisione partium vel specierum luxuriz, sciendum quod in decretis di. 36. q. 1. assignantur sex species luxuriz, quę sunt, fornicatio simplex, adulterium, incestus, stuprum, raptus, & vitium contra naturam. Quia sicut dictum est, peccatum luxuriz consistit in hoc quod aliquis vitur delectatione venerea, non secundum rectam rationem, quod quidem contingit dupliciter. Vno modo secundum materiam in qua huiusmodi delectationem querit. Alio modo secundum quod materia debita existente non obseruantur aliz debite conditiones. Et quia circumspectantia in quantum huiusmodi non dat speciem actui morali, sed eius species sumitur ab obiecto, quod est materia actus, ideo oportuit species luxuriz assignari ex parte materie vel obiecti. Quę quidem potest non conuenire rationi rectę dupliciter. Vno modo quia habet repugnanciam ad finem venereus actus, & sic in quantum impeditur generatio prolis, est vitium contra naturam, quod est in omni actu venereo ex quo generatio sequi non potest. In quantum autem impeditur debita educatio & promotio prolis natę, est fornicatio simplex, quę est soluti cum soluta. Alio modo materia in qua exercetur actus venereus potest esse non conueniens rationi rectę per cõparationem ad alios homines, & hoc quod dupliciter. Primo quidem ex parte ipsius forme cui aliquis commiscetur, quia ei debetur honor non seruatur, & sic est incestus, qui consistit in abusa mulierum consanguineitate vel affinitate iunctarum. Secundo ex parte eius in cuius potestate est femina, quia si est in potestate viri est adulterium. Si autem est in potestate patris est stuprum, si non inferatur violentia, raptus autem si inferatur. Diuersificatur autem istę species magis ex parte femine quę viri, in actu venereo femina se hęc patiens sicut per modum materie, vir autem per modum agentis, dictum est autem quod per d. & species secundum diuersam materiam assignantur. Et nota quod adulterium sub luxuria cõtinetur, & est sub iniustitia: nihil enim prohibet diuersorum vitiorum deformitates cõcurrere in vno actu, nec deformitas iniustitiz oino se hęc per accidens ad luxuriam, sed ostenditur esse luxuria grauior, quę intantum sequitur concupiscentiam, quę et ducit ad iniustitiam. Item nota quod super illud. 1. Corin. 3. Ne iterum cum venero humiliet me Deus apud vos, & Iugeam multos ex his qui ante peccauerunt, & non egerunt penitentiam super immunditia & fornicatione, & impudicitia quam egerunt. Immunditia secundum glo. ponitur pro vitio contra naturam, impudicitia autem ad stuprum pertinere videtur. Circa secundum. scilicet vtrum fornicatio sit peccatum mortale, dicendum quod absque oio dubio tenendum est quod sic, & hoc primo declaratur per auctoritatem iuris diuini. Secundo per auctoritatem iuris canonici. Tertio per rationem. Primo quidem probatur hoc per auctoritatem iuris diuini. Tho. 4. Attende tibi fili mi ab oio fornicatione, & pater uxorem tuam non patieris crimē scire. Item Gal. 5. Præmissa fornicatione & quibusdam aliis vitis subdit, qui talia agunt regnum Dei non possidebunt. Nihil autem excludit a regno Dei nisi peccatum mortale. Nec obstat quod dicit Deut. 23. super illud. Non erit meretrix & c. dicit glo. Ad eas prohibet accedere, quare est venialis turpitudō, non enim dicitur venialis, sed venalis, quod est proprie meretricum. Itē nec illud quod Act. 15. connumeratur quibusdam quę non sunt peccata mortalia. Abstineatis vos inquit ab immolatis simulacriōi, & sanguine suffocato & fornicatione, illorū autem vnus non est peccatum mortale. secundum illud. 1. Thy. 4. Nihil reiciendū est quod cū gratiā ad actionem percipitur. Fornicatio autem non connumeratur illis, quia eandē hęc rationem culpę cū aliis, sed quod ad hoc, quod ex his quę ibi ponuntur sicut poterat inter Iudeos, & gentiles seruari vna vnus consensus vel et impediri: quia apud gentiles fornicatio simplex non reputabatur illicita, pro corruptione rationis in eis. Iudei autem per legē instructi eā illicitā reputabant, alia vero quę ibi ponuntur Iudei abominantur pro consuetudinem legalis obseruantiz. Unde Apostoli ea interdixerunt gentibus non quasi secundum te illicita, sed quasi Iudeis abominabilia. Item non obstat factū Osee. 4. sumpsit uxorem fornicationū. Osee. 1. Quia illud fecit obediens Deo, cuius voluntas est regula summę recta. Itē hoc idē ostenditur

ostenditur per ius canonicum, dicitur in decretis. 24. c. q. 1. Dicunt talē de periurio pñiam imponi debere, qualē de adultērio, fornicatione, & homicidio sponte commissio, & de ceteris criminalibus vitis. Ad huius autē euidētiā considerandū est qd pñtia mortale est oē pñtia qd committitur directe contra vitam hoīs. Fornicatio autē simplex importat deordinationē, quę vergit in nocumentum vitę eius, qui est ex tali concubitu nasciturus. Videmus. n. in oībus aīalibus in quibus. scilicet educatio nem prolis requiritur cura maris & femina, qd in eis nō est vagus concubitus, sed maris ad certā fēminam vnam vel plures, sicut patet in oībus aīalibus. Secus autē est in aīalibus in quibus sola fēmina sufficit ad educationem fētus, in quibus est vagus concubitus, vt patet in canibus & aliis hmōi aīalibus. Manifestum est autē qd ad educationem hoīs, non solū requiritur cura matris a qua nutritur, sed multo magis cura patris, a quo est instruendus & docendus, & in bonis tam interioribus q̄ exterioribus promouendus, & ideo contra naturā hoīs est qd vtatur vago concubitu, sed oportet qd sit maris ad determinatā fēminam, cum qua permaneat non per modicū tps, sed diu vel per totam vitam. Et inde est qd naturaliter est in maribus in spē hūana sollicitudo de certitudine prolis, quia eis imminet educatio prolis, hęc autē certitudo tolleretur si esset vagus concubitus. Hęc autē determinatio certę fēminę matrimonium vocatur. Et ideo dicitur esse de iure naturali. Sed quia concubitus ordinatur ad bonū cōe totius humani generis, bona autē cōia cadunt sub determinatione legis, vt supra habitum est, consequens est qd ista coniunctio maris ad fēminam, quę matrimonium dicitur, lege aliqua determinetur. Vñ cū fornicatio sit concubitus vagus, vt pote præter matrimonium existens, est contra bonum prolis educandę, & ideo est peccatum mortale. Nec obstat si aliquis fornicando aliquam cognoscens sufficienter provideat proli de educatione, quia illud quod cadit sub legis determinatione indicatur scilicet illud quod cōiter accidit, & non scilicet id quod in aliquo casu potest accidere. Circa tertium scilicet in tactibus & osculis sit peccatum mortale, dicendū qd aliquid dicitur esse peccatum mortale dupliciter. Vno modo scilicet suam spē, & hoc modo osculum & amplexus vel tactus scilicet suā rōnem non nominant peccatum mortale. Pñtia. n. absq; libidine fieri, vel pp consuetudinē patrię vel propter aliquam necessitatem, aut propter rōnabile cām. Alio modo dicitur aliquid esse peccatum mortale ex sua causā, sicut ille, qui dat suam elemosinam, vt aliquem inducat in heresim peccat mortaliter propter intentionem corruptam. Dicitur autē supra qd consensus in delectationem peccati mortalis est peccatum mortale, & non solum consensus in actum, & ideo cum fornicatio sit peccatum mortale, & multo magis alię luxuriz species, consequens est, qd consensus in delectationē talis peccati sit peccatum mortale, & non solū consensus in actum, & ideo cū oscula, & amplexus, & hmōi pp delectationem fiat, cōsequens est, qd sint peccata mortalia, & sic solū dicuntur libidinosā. Vñ hmōi scilicet qd libidinosā, sunt peccata mortalia. Circa quartum. scilicet vturum nocturna pollutio sit peccatum, dicendū qd nocturna pollutio dupliciter considerari potest. Vno modo scilicet se, & hoc modo non hēt rōnem peccati. Oē. n. peccatum dependet ex iudicio rōnis, quia est primus motus sensualitatis, non hēt qd sit peccatum, nisi in quantum iudicio rōnis reprimi potest, & ideo sublatō iudicio rōnis, tollitur rō peccatorum. In dormiendo autē rō non hēt liberum iudicium. Nullus. n. est dormiens, qui non intendat aliquibus similitudinibus fantasmātū velut rebus ipsis. Et ideo id quod agit hō dormiens, qui non hēt liberū iudicium rōnis, non imputatur ei ad culpam, sicut nec illud quod agit furiosus aut amens. Alio modo potest considerari nocturna pollutio per comparationē ad suam causam, quę potest esse duplex. Vna quidem corporalis. Cum. n. humor seminalis superabundat in corpore, vel cū facta est humoris resolutio, vel per nimiam calefactionem corporis, vel per quicquid; aliam commotionem somniat dormiens ea quę pertinent ad expulsionem hmōi humoris abundantis, vel resoluti, sicut est accidit qñ natura grauat ex aliqua alia superfluitate, ita, qd qñq; formantur in imaginatione fantasmata pertinētia ad emissionē taliū superfluitatum. Sit igitur superabundantia talis sit ex causā culpabili. puta cum est ex superfluitate cibi vel potus, tūc nocturna pollutio hēt rōnem culpę ex cā sua. Si autē superabundantia vel resolutio talis humoris non sit ex aliqua cā culpabili, tunc pollutio non est culpabilis, nec in se, nec in cā sua. Alia vero causa nocturnę pollutionis potest esse aīalis interior, puta cum ex cogitatione præcedenti contingit aliquem dormientē pollui. Cogitatio autē quę in vigilia præcessit, qñq; est pure speculatiua, puta cum aliquis causā disputationis cogitat de peccatis carnalibus, qñq; aut est cū aliqua affectione vel concupiscentiā vel horrore. Contingit autē magis nocturna pollutio ex cogitatio

ne carnalium visiorū, quę sunt, q̄ aliarū delectationū, quia ex hoc remanet quoddā vestigium ex inclinatione in aīa, ita qd dormiens facilius inducitur in sua imaginatione ad allentendum actibus, ex quibus sequitur pollutio. scilicet hoc philosophus dicit in 1. Ethic. qd in quantum paulatim perterantur quidam motus a vigilantibus ad dormientes, meliora sunt fantasmata studiosorum q̄ quorumlibet. Aug. et dicit. 3. super Gen. ad litteram, qd pp bonā aīę affectionem, quędā eius merita et in somniis clarēt, & sic patet qd nocturna pollutio hēt rōnem culpę ex pte suę causę. Qñq; tñ cōtingit, qd ex præcedenti cogitatione carnalium actuum est speculatiua, vel si sit cum horrore sequitur in somniis pollutio, tñ non hēt rōnem culpę, nec in se nec in sua cā. Tertia vero cā est spūalis extrinseca, puta cū ex operatione dēmonis commouentur fantasmata dormientis in ordine ad talem effectum, & hoc quidem qñq; est cū peccato præcedenti, scilicet negligentia præpandi se cōtra dēmonis illusiones, Vñ & in sero cantatur, hostemq; nostrum compingite ne polluat corpora. Qñq; vero absq; oī culpa hominis ex sola nequitia dēmonis, sicut in collationibus patrū dicitur de quodā, qd sp in diebus festis pollutionem nocturnam patiebatur, hoc dabo lo procurante, vt impediretur a sacra cōione. Sic igitur patet qd nocturna pollutio nunquā est peccatum, tñ qñq; est sequela peccati præcedentis. Circa quintū. scilicet vturum stuprum sit species luxuriz. dicitur qd vbi circa materiā alicuius vitii, occurrit aliqua spūalis deformitas, ibi dēt poni determinata spēs illius vitii, luxuria autē est peccatum circa venerea existēs, vt supradictū est. In virgine autē sub custodia patris existente, quędā deformitas specialis occurrit si corrumpatur, tñ primo ex parte puellę, q̄ ex hoc qd violata nulla pactione coniugali præcedente impeditur a legitimo matrimonio contrahendo, & ponitur in via meretriciā dī, a quo retrahebatur ne signaculum virginitatis amitteret, tñ est ex parte patris, qui de eius custodia sollicitudinē gerit, scilicet illud Eccl. 42. Super filiam luxuriosam confirma custodiā, ne quando faciat te in opprobrium venire inimicis, & ideo manifestum est qd stuprum, quod importat illicitā virginum deflorationem, sub cura parentum existentium, est determinata species luxuriz. Circa sextū. scilicet vturum raptus sit species luxuriz. dicendū qd raptus prout nunc de eo loquimur est species luxuriz, & qñq; quidē in idem concurrat cum stupro, qñq; aut inuenitur raptus sine stupro, qñq; vero stuprum sine rapto. Cōcurrunt quidem in idem qñ aliquis violentiā infert ad virginē illicite deflorandam, quę quidem violentiā qñq; infertur tam virgini qd patri, qñq; aut infertur patri, sed non virgini, puta cū ipsa consentit vt per violentiam de domo patris abstrahatur. Differt et violentia raptus alio modo, quia qñq; puella a domo parentum violenter abducitur, & violenter corrumpitur: quando; autē & si violenter abducitur, non tñ violenter corrumpitur, sed de voluntate virginis, siue corrumpatur fornicario concubitu, siue matrimoniali, qualitercunq; n. violentia adfit, saluatur rō raptus. Inuenitur autē raptus sine stupro, puta si aliquis rapiat viduā vel puellā corruptā. Vñ Symachus Papa dicit. Raptores viduarū vel virginum ob immanitatem tanti facinoris detestamur. Stuprum vero sine rapto inuenitur, qñ aliquis sine violentia virginem illicite deflorat. Circa septimū. scilicet vturū adulterium sit spēs luxuriz, dicendū qd adulterium sicut ipsum nomē sonat, est accessus ad alienum thori. In quo quidē dupliciter cōtra castitatem humanę generationis hoīs, aliquis delinquit. Primo quidem in quantum accedit ad mulierē noui sibi matrimonio copulatam, quod requiritur ad bonum prolis proprię educandę; Alio modo, quia accedit ad mulierē alteri per matrimonium copulatam, & sic impedit bonum prolis alienę eadē est rō de muliere coniugata, quę per adulterium corrumpitur. Vñ dicitur Eccl. 32. Oīs mulier relinquens virum peccabit. Primo. n. in lege altissimi incredibilis fuit, in qua. scilicet præcipitur. Non mechaberis. Secundo virum suū relinquit in quo facit contra certitudinem prolis eius. Tertio in adulterio fornicata est, & ex alio viro filios statuit sibi, quod est contra bonum proprię prolis. Sed primū est cōe in oībus peccatis mortalibus. Alia vero duo specialiter pertinent ad deformitatem adulterii. Vñ manifestum est qd est determinata spēs luxuriz, vt pote spālem deformitatem hñs circa venereos actus. Circa octauū. scilicet vturū incestus sit spēs luxuriz. Dicendū qd sicut dictū est, ibi est necesse inueniri determinatam spēm luxuriz, vbi inuenitur aliquid repugnās debito vsui venereorum. In vsu autē consanguinearum & affinium inuenitur aliquid incongruū commixtioni venereę triplici rōne, primo quidem quia naturaliter hō dēt quandam honorificentiam parentibus, & per consequens aliis consanguineis qd ex eis dē parentibus de propinquo originē trahunt, intantum qd apud antiquos vt Maximus Valerianus refert, nō erat fas simul filiū cū patre baluēari, & sese simul inuicem nudos concupiscerēt. Manifestum

Speculum Morale Vincentij.

nifestum est autē fm̄ p̄dicta, q̄ in actibus veneris maximē cōsistit quaedam turpido honorificentiae contraria. Vñ de his homines verecundantur, & ideo incogruum est, q̄ coniunctio venerea fiat talium personarū adinuicē, & hæc cā v̄r̄ exprimi Leui. 18. vbi d̄r̄ mater tua est, non reuelabis turpitudinem eius, & idem postea subdit in aliis. Secunda rō est, quia personas sanguine coniunctas necesse est adinuicem simul conuersari. vñ si hoīes non arcerentur a commixtione venerea, nimia opportunitas daretur hoībus veneris cōmixtionis, & sic aī hoīum nimis emollescerent per luxuriam, & ideo in veteri lege illarū personarū sp̄aliter videntur esse prohibita, quas necesse est simul cōmorari. Tertia rō est, quia per hoc impeditur multiplicatio amicorum, dum n. hō extraneā vxorē accipit coniunguntur si bi quadam speciali amicitia oēs consanguinei vxoris, ac si essent consanguinei sui, vt Aug. dicit 15. de ciui. Dei. Habita est ratio rectissima charitatis, vt homines quibus esset vilis atq; honesta concordia diuersarum vicissitudinum vinculis nocte rentur, nec vnus in vno multas haberet, sed singulę spargentur in singulos. Addit autē Arist. rōnem quartā in 2. Pol. quia cū naturaliter hō consanguineā diligit, si adderetur amor q̄ est ex commixtione venerea, fieret nimius ardor amoris, & maximum libidinis incitamentum quod castitati repugnat. Vñ manifestum est q̄ incestus est determinata spēs luxurię. Circa nonū s. vtrum sacrilegium sit species luxurię, dicendum q̄ sicut dictum est, qñ actus vniū virtutis vel vitii ordinatur ad finem alterius assumit speciem illius, sicut factū qđ pp̄ adulterium committitur, transit in spēm adulterii. Manifestū est autē q̄ obseruatio castitatis fm̄ q̄ ordinatur ad cultū Dei sit actus religionis in illis quæ vouent & seruant virginitatem, vt patet per Aug. in lib. de virginitate. Vnde manifestū est q̄ luxuria fm̄ q̄ violat aliquid ad diuinū cultum pertinens, pertinet ad spēm sacrilegii, & fm̄ hoc sacrilegium pōt poni spēs luxurię. Et nota q̄ sacrilegium est spēs irreligiositatis, & est luxurię, quia luxuria fm̄ q̄ ordinatur ad finē alterius vitij, efficitur illius vitij spēs, & sic aliqua spēs luxurię pōt ēt esse spēs irreligiositatis, sicut cuiusdā superioris generis. Vñ 32. q. 1. sacrilegiū non cōsumērat inter spēs luxurię. Cuius rō est, quia ibi non ponuntur nisi illa, q̄ sunt spēs luxurię, fm̄ seipsum, sacrilegi autem est spēs luxurię secundum q̄ ordinatur ad finem alterius vitij & pōt concurrere cum diuersis speciebus luxurię. Si n. aliquis ab utatur persona coniuncta sibi fm̄ spirituale cognationē, committit sacrilegiū ad modū incestus. Si autē abutatur virgine Deo sacrata in quantum est sponsa Christi committit sacrilegiū per modum adulterii, in quantum vero est sub spiritualis patris cura constituta, erit quoddam spūale stuprū, & si violentia inferatur erit spūalis raptus, qui ēt fm̄ leges ciuiles grauius puniatur, q̄ alius raptus. Vñ Iustinianus imperator dicit. Si quis, non dicā rapere, sed attentare, tantum modo matrimonij coniugendi cā sacratissimas virgines ausus fuerit capitali pena feriatur. Circa decimum, s. vtrum vitium contra naturam sit spēs luxurię, dicendum q̄ sicut supra dictū est, ibi est determinata spēs luxurię, vbi sp̄alis dō deformitatis occurrit, q̄ facit indecentē actum venereum. Quod quidem pōt esse dupliciter. Vno quidem mō quia repugnat rōni recte, cōe in oī vitio luxurię. Alio mō quia super hoc repugnat ipsi ordini naturali venerei act⁹ qui conuenit humanę speciei, quod d̄r̄ vitij contra naturam. Quod quidem pōt pluribus modis contingere. Vno quidem mō si absq; oī concubitu cā delectationis veneris pollutio procurrerit, quod pertinet ad peccatum immunditiz, q̄ quidē molliem vocant. Alio mō si fiat per concubitum ad rem non eiusdē speciei, quod vocatur bestialitas. Tertio mō si fiat per cōcubitum ad non debitum sexum, puta masculi ad masculum, vel feminę ad feminam, vt Apostolus dicit Ro. 1. quod d̄r̄ sodomiticū vitium. Quarto si nō seruetur naturalis modus concubendi, aut quantum ad instrumentū, aut ad alios monstruosos & bestiales concubendi modos. Circa vndecimum, s. vtrum vitij contra naturā sit grauissimum peccatorū inter species luxurię, dicendum, q̄ in quolibet genere corruptio principij est pessima, ex qua dependent, principia autē rōnis sunt ea, quæ sunt fm̄ naturā, nā rō, p̄r̄suppositus his, quæ sunt a natura determinata, disponit alia fm̄ q̄ conuenit, & hoc apparet tā in speculatiuis q̄ in operatiuis. Et ideo sicut in speculatiuis error circa ea quorum cognitio est hōi naturaliter indita est grauissimum & turpissimum, ita in agendis, agere contra ea quæ sunt fm̄ naturā determinata est grauissimum, & turpissimum, quia ergo in vitijis quæ sunt contra naturā trāsgreditur hō id quod est fm̄ naturam determinatam circa vium venereum, inde est q̄ in tali materia hoc peccatum est grauissimum plusquam est incestus, qui sicut dictum est, est contra naturalem reuerentiam quam personis coniunctis debemus. Per alias autē luxurię species p̄-

teritor solū id, quod est fm̄ rōnē rectā determinatū, ex p̄r̄suppositione connaturaliū principiorum. Magis autē repugnat rōni q̄ aliquis veneris vtratur, non solū contra id quod cōuenit proli generandæ, sed et cū iniuria alterius, & ideo fornicatio simplex, quæ committitur sine iniuria alterius personæ minima est inter spēs luxurię. Maior autē iniuria est si quis abutatur muliere alterius p̄tati subdita ad vsum generationis, q̄ ad solā custodiā: & ideo adulteriū est grauius p̄ctm̄ q̄ stuprū, & vtrunq; aggrauatur per violentiā, pp̄ qđ raptus virginis est grauius peccatū q̄ stuprū, & raptus vxoris q̄ adulteriū, & hæc oīa aggrauantur fm̄ rōnē sacrilegii, vt supra dictū est. Et nota q̄ sicut ordo rōnis recte est ad hoīes, ita ordo naturæ est ab ipso Deo, & ideo in p̄ctis contra naturam, in quibus ipse ordo naturæ violatur, sit iniuria ipsi Deo ordinatori naturæ. Vñ Aug. dicit. 3. cōfessionū. Flagitia q̄ sunt contra naturā, sunt sp̄ delectanda atq; punienda, qualia sodomitarū fuerunt, q̄ si oēs gentes facerēt, eodē criminis reatu diuina lege tenerēt, q̄ nō sic fecit hoīes vt se illo vterentur mō. Violatur quippe ipsa societas, q̄ cū Deo nobis esse dēt, cū eadē materia cuius ille auctor est, libidinis p̄uersitate polluitur. Et ideo iniuria quæ sit ipsi Deo grauior est q̄ illa, q̄ sit proximo, ita vitij cōtra naturā grauius est q̄ Adulteriū, Stuprū, raptus, vel et sacrilegiū. In quo & si sit iniuria ipsi Deo, tñ ibi seruat ordo naturæ. Itē inter vitia cōtra naturā min⁹ est graue p̄ctm̄, qđ est ex omissione debiti vas, q̄ in p̄ctis magis atēdit grauitas ex abusu alicuius rei, q̄ ex omissione, grauiissimū autē est p̄ctm̄ bestialitatis, vbi nō seruat debita spēs. Vñ sup̄ illud Gen. 37. Accusauit fr̄es suos crimine pessimo, dicit gl. q̄ cū pecoribus miscebant. Post hoc autē est vitij sodomiticum vbi non seruat debitus sexus. Post hoc autē est p̄ctm̄ ex eo q̄ non seruat debitus modus concubendi, magis autē si nō sit debitū vas, q̄ si sit inordinatū fm̄ alia p̄inētia ad modū cōcubiti.

De detestatione luxurię. Dist. 111.

Circa q̄tum principale. s. de his q̄ suadēt & oñdunt p̄ctm̄ luxurię detestandū, sciendū q̄ multa mouere dñt ad hoc, videlicet. Laboris penalitas. Ardoris immensitas. Fetor abominabilis. Pudor intolerabilis. Primo quidē detestabilē esse luxuriā oñdit laboris penalitas, q̄ p̄cedit & cōcomitat hoc vitij. Quis n. enarrare sufficiat quot labores & inedia, quot dietas malas, quot vigilias, quia frequēter noctes oīno ducunt infomes, quot timores & pericula, quot sollicitudines & angustias quot aeris intēperies, id est estus & frigora, hymbres niues, & glacies, & multa hmōi sustinent miseri pro breuissima & vilissima delectatione cōplenda: q̄ si pro Deo & aīarum salute sustinerent, essent vere martyres apud Deū. Vñ manifestū est q̄ ex ceccauit eos malitia corū, vt id qđ verē est turpe, videat eis pulchrum & quod molestū, delectabile videatur, iuxta illud. Oīs amor cecus nō est amor arbiter equus, Nā deforme pecus iudicat esse decus. Vñ Iob. 30. esse sub sentibus delicias reputabat: sentes istę sūt curæ, sollicitudines, vigiliz, & labores, & afflictiones q̄ antecedūt vel cōcomitantur hoc p̄ctm̄. Illud autē eis diabolus sic, vt in spinis quærāt ficus, & pro melle eas lambant, & sic merito lecatore dicantur, spinarū voluptatis sollicitudines vocantur. Math. 13. & Luc. 8. Similes sunt cuidā, qui cū iret p̄ siluam quandā, hora vespertina inuenit quandā domū pulchrā, in qua receptus est. Dñā autē domus, q̄ videbatur pulchra & ornata inuitauit eū ad amorē suū & cōcubitū, cui cū cōsensisset, videbatur ei q̄ in cubili preciosissimo eū ea iaceret, in mane autē excitatus inuenit se amplectētē facē de spinis, & sic cognouit se a diabolo ludificatū, pro delictis inueniens spinas, hæc autē anxietas in illicito amore facit oīa dura ferre tanq̄ leuia. Iuxta qđ de bono amore dicit Aug. Osa seua & immania, facilia & prope nulla facit amor, vt patet Gen. 29. Seruauit pro Rachel septē annis Iacob, & videbatur ei dies pauci p̄r̄ amoris magnitudine. Sic erat illi, qui dicebat p̄ amore suo. Sic nabā per gelidas brumalis gurgitis vudas, Nec mihi solstitium nec graue frigus erat. Sic igit amor illicitus vilis & fedus sic eos allicit, vt oīa molesta & graua videantur eis delectabilia pro amore detestabili & damnabili, q̄ tomagis amor Dei, qui valde dulcis est delectabilis, & suauis & magis naturę cōsonus & efficacior ad viuendum deberet nos allicere ad oīa dura, & aspera sustinendum. Si tñ alicui misero p̄ctōri talis immo longē minor pena, vel labor iniungeretur in p̄niam, diceret se sustinere non posse, nec velle tanta sustinere pro Deo, quanta sustinet pro diabolo, nec pro salute aīæ suæ, quanta pro damnatione sustinet delectabiliter ex improba voluntate. Secūdo detestandā esse luxuriā oñdit ardoris immensitas, i. seruos libidinosæ cōcupiscentiæ, qui est in hoc peccato. Hunc ignem inflammat cōtractus mulieris, aspectus siue corporalis siue imaginarij, & consortium & colloquium. De primo d̄r̄. Prouer. 6. Nunqđ pōt hō abscondere ignem in sinu suo, & vestimenta eius non ardeant

atque aut ambulare super prunas, & non comburantur plan-
 tae eius, sic homo qui ingreditur ad uxorem proximi sui, non erit
 mundus cum tetigerit eam. De secundo. i. aspectu dicitur Eccl. 9. Noli cir-
 cumspicere & c. Sequitur, Propter spiritum mulieris, multi perierunt,
 & ex hoc concupiscentia quasi ignis exardescit. De tertio &
 quarto. i. consortio & colloquio, ibidem speciem mulieris alienae
 multi adiurati reprobi facti sunt & c. Job 31. Ignis est visus; ad con-
 sumptionem deuorans, & Eccl. 23. Aia calida quasi ignis exar-
 descit. De immensitate huius ardoris require infra. Tertio de
 testabilem esse luxuriam ostendit fetor abominabilis, qui quandoque
 sentitur ab his et qui faciunt. Aliquandoque sentitur eis suum peccatum, tamen non
 dimittit illud. Amos. 4. Ascendere feci fetorem tetriorum vestrorum
 ad nates vestras, & non estis conuersi ad me dicit dominus. Tentoria
 corpora sunt sententia. Vnde luxuriosi vocantur hyrci fetentes,
 Zach. 10. Visitabo super hyrcos fetentes mulieres meretrices.
 Aliqui et sentiunt fetorem huius peccati, quandoque fit in domo sua. Qui-
 dam Archidiaconus fetorem cognoscebat, quandoque seruus ei peccauerat.
 Ad hoc facit exemplum quod habetur supra de tetratione, quod
 spiritus fornicationis apparuit Pachamio in spiritu Eryopilis teterrima-
 rum, & de fetore eius sequebatur manus qua eam tetigerat. Item de ver-
 bis patrum. Cum quidam venisset ad heremum, & secum adduxisset fi-
 lium suum nuper ab lactatum, cum creuisset tentabant eum demones
 de peccato carnis, qui ait patri, quod volebat ire ad seculum non va-
 lens impetus tetrationis ferre. Et cum non posset cum pater re-
 tinere, obtinuit tamen quod prius iret & faceret quadragenam vnam in
 remotiori heremo portans secum panes, & faciens plectas de
 palmarum foliis. Quod cum faceret, post 20. dies apparuit ei opus
 diaboli, quasi mulier Eryopilla fetida, & turpis aspectu, ita ut
 eius fetorem non posset sustinere, sed abiiciebat eam a se, cui ait,
 ego sum qui in cordibus hominum dulcis appareo, sed propter obedientiam
 tuam, & laborem non permittit me Deus decipere te, sed in-
 nouit tibi fetorem meum, Qui surgens & gratias agens ad patrem
 rediit, & factum retulit dicens: Ia uolo redire ad seculum. Cui pa-
 ter, Si perseveraueris in mandato meo, visus; ad 40. dies maiora vi-
 dere haberes. Dicunt philosophi quod Ciconia sibi uicem fidei custodiit
 ut neutra uiuente compare alteri miscetur. Vnde contigit dicitur
 quod Ciconia quaedam absente masculo alterum masculum recipie-
 bat in nido, & post coitum statim lauabat se in flumine ne ma-
 sculus suus ueniens factum suum cognosceret per fetorem, semel
 autem praesentia est, & antequam lauari posset ueniens masculus
 eius & adulterium deprehendens, protinus eam dimisit, nec pos-
 tea declinauit ad eam, donec magna ciconiarum multitudine con-
 gregata in planicie, eisque in duas partes diuisis alitris fecus, illa
 tanquam iudicanda stetit in medio. Factoque quasi concilio, quod
 de illa iudicaretur agendum. Primo masculus eius aggressus est
 eam cum rostro. Postmodum omnes aliae disceptantes eam in frustra mi-
 nima diuiserunt in uisionem sceleris perpetrati. Fetor huius fla-
 gitii multum est abominabilis sanctis Angelis, & eis summe
 displicet multiplici ratione. Primo facit contra eis quod non fa-
 ceret coram aliquo ribaldo, nec eis reuerentiam exhibet, qui nos
 custodiunt in omnibus uis nostris. Bern. In quo uis angulo, in quo
 uis diuersorio reuerentia habe cum Angelo tuo, nec contra eo fa-
 cias, quod contra me facere non auderes. Item contumeliam facit
 Angelis, qui cum sit eis similis secundum animam & intelligentiam, ma-
 gis uult assimilari iumentis quam eis. Psalmus. Homo cum in ho-
 nore esset non intellexit & c. quia ut dicitur glo. supra illud. 1. Co-
 rin. 6. Qui fornicatur in proprium corpus peccat. In fornicatio-
 nis opere totus homo absorbetur a carne, ita ut dici non possit ani-
 mus suus esse, sed totus homo dici possit caro. Item contumeliam fa-
 cit Angelo suo, quia eo contempto ludit & delectatur cum spiritu tur-
 pissimo fornicationis, quem amplexatur, a bono Angelo se auer-
 tens, & consilia eius spernens. In uisitatione, quidam tentatus a
 spiritu fornicationis rogauit quendam sanctum patrum, ut oraret pro
 eo. Quod cum fecisset assidue & saepe, & ille diceret se a tetratione
 illa non esse alleuiatum, cum contristaretur tenex, se non ex-
 audiri, uidit illum monachum quem tentabat diabolus seden-
 tem, & spiritu fornicationis a te illum ludentem, & ipsum cum eo
 delectari, & Angelum Dei astantem, & grauer indignante
 contra eum, quia non consurgebat, nec orabat iuxta consilium
 suum, sed magis delectabatur in cogitationibus suis, & imagi-
 nationibus quas ei diabolus immittebat, quem arguit tenex
 de negligentia, dicens. Impossibile est alienis orationibus hunc
 spiritum a te repellere, nisi & tu laborem assumas orationum,
 ieiuniorum uigiliarum, & huiusmodi. Sicut enim in medicinis corpora
 libus, nihil proficit cura medicorum, nisi infirmi a noxiis se ab-
 stineant, nec orationes sanctorum negligentibus, & remissis, &
 resolutis corde. Item odit eam bonus Angelus, quia eius nati-
 bus fetorem abominabilem ingerit. De uerbis patrum legitur, quod mor-
 tuo peregrino in silua, Angelus apparuit heremita, dicens, quod
 iret secum ad sepeliendum dictum peregrinum. Quod cum se

cisset, & uellet eum sepelire, heremita nates suas sibi obturabat,
 non ualens ferre fetorem cadaueris, Angelus non, quo sepulcro
 obturauerunt cuidam iuueni compro & ornato, ad quem appropin-
 quantes, Angelus nates suas obturabat, dicens, quod fetor luxu-
 riae eius erat ei grauissimus ad tolerandum, & cadauer peregrini
 sui uauissimi odoris. Item luxuriosum odit Angelus, & eius lu-
 xuriam, quia filium summi regis eius custodiam deputatum in oculo
 lis, & et in contumeliam custodiam tanti corrupit, de qua dicitur
 in psalmo. Angelis suis mandauit de te, ut custodiant te in omni-
 bus uis tuis. Item quod grauius est, fetor iste ascendit visus; ad
 Deum. Vnde dicitur Ansel. Non tantum fetet canis putridus coram
 hominibus, quantum peccatis spurcicia coram Deo, luxuriosus autem
 est sicut cadauer putridum. Psalmus. Putruerunt & corruptae sunt
 & c. & Micheas. 2. propter immunditiam corrumpetur putredine pes-
 sima, & Ioel. 2. Putruerunt iumenta in stercore suo. Greg. lumina
 ta in stercore suo computrescere, est homines carnales in fetore lu-
 xuriae uitam finire. Postremo in naribus hominum fetet hoc fla-
 gitium, quando fetor infamiae visus; ad eorum notitiam dilata-
 tur. Vnde de Salomone dicitur Eccl. 47. Inclinaisti femora tua mu-
 liberibus, & posuisti maculam in gloria tua. Prouer. 6. de adultero
 dicitur. Turpitudinem & ignominiam congregat sibi, & opprobrium
 illius non delebitur. Eccl. 23. Hic in plateis ciuitatis iudicabitur,
 quia ibi male loquuntur homines de eo. Et post. Et erit dedecus
 omnibus, quia non intellexit timorem domini. Ideo. Ro. 1. peccata lu-
 xuriae dicuntur passiones ignominiae, quia auferunt nomen famae.
 Hiero. Detrahentium mortibus te trahes id est, si Agapetarum
 consortia non uitas. De talibus et in psalmo. Disperierunt in
 Endor, facti sunt ut sterces terrae, Endor interpretatur fons ge-
 nerationis, hoc est luxuria, & Eccl. 9. Mulier fornicatrix quasi
 sterces in uia conculcabitur. Item luxuriosus adeo fetet sanctis, quod
 non permittit eos secum habere ecclesiasticam, sepulchra dicitur dicitur. 4. Dial.
 54. c. de Valeriano patricio, quem posuit episcopus Brixiae pretio sibi
 dato in ecclesia beati Faustini martyris, qui apparuit custodi
 ecclesiae suae monens eum ter, ut diceret episcopo, quod carnes fetentes
 dicitur Valeriani remoueret ab ecclesia sua. Quod si non faceret
 die 30. moreretur. Quod quia non fecit, die 30. morte subita,
 & improuise mortuus est. Dicitur autem Valerianus visus; ad aetate
 decrepita fuerat leuis & lubricus. Item in eodem libro legitur de Va-
 leriano Mediolanen. ecclesiae defensore, qui lubricus, & cun-
 ctis leuitatibus occupatus, defunctus, posuitur in ecclesia Syri
 Martyris, quem custodes ecclesiae uiderunt nocte media trahi a
 duobus teterrimis spiritibus ligatis pedibus uociferantem nimis
 extra ecclesiam, ubi in mane inuentus est. Ibi dicit Greg.
 Hi quos peccata grauius praemunt, si in sacro loco sepeliri se faciunt
 restat et ut de sua praesumptione iudicentur. Item. 57. de tinctore
 sepulto in ecclesia beati Ianuarii; qui sequenti nocte uisus est, &
 auditus a custode clamare, Ardeo, ardeo: mane autem aperto suo
 sepulchro, sui corpus eius non inuenit, sed sola uerimenta
 eius integra & intacta, ex qua re ut dicit Greg. colligitur, quae
 uisionem animae sit damnata, cuius caro est ab ecclesia proiecta, quae
 tot luxuriae ostendit esse detestabilem, pudor intolerabilis. Pudor
 enim uel erubescencia est fuga rei indecentis. Magna enim erubescencia
 signum est magnae indecentiae, propter quod hoc peccatum late
 bras appetit, & uelamen quaerit, & tenebras diligit. Job. 24. O-
 culus adulteri obseruat caliginem. Item in libro de uerbis patrum
 scilicet abbate Effrem, quaedam prostituta immissa est ad eum, ut inci-
 taret ipsum ad turpem coitum, uel ad iracundiam, quia cum nullus
 uiderat irascentem, cui incitanti eum ad hoc ait, sequere me, &
 duxit eam ad locum populosum & ait, Hic para te. Quae ait, quo
 possum coram tot hominibus hoc facere, & ille, & quo non erube-
 scis oculos Dei & sanctorum? quae confusa recessit. Ad idem est
 exemplum supra de Thyde meretrice. Item in chronicis Godo-
 fredus dicit, quod cum Paulina neptis Thyberii Caesaris amaretur a
 quodam milite, nec aliquo modo posset eam habere, cum ipsa fre-
 quenter templum Isidori, ipse fecit pactum cum sacerdote Isi-
 doro, quod permitteret eum in templo in habitu Isidoro facto in-
 trare simulacrum, & Paulinae colubae petenti responsum suum, ut
 consentiret Deo, & de eius concubina gloriosa fieret, quae con-
 sentiente, usus est ea ad uotum, quae cum rediret ille manifesta
 uit se ei improperans ei factum. pro quo deposita quaeritonia
 apud Thyberium idolum concubustum est, templum destructum
 sacerdotes occisi, miles proscriptus ab urbe, ipsa Paulina praesens
 recundia amissa pudicitiae gladio se occidit. Vel dicas quod luxu-
 ria detestabilis ostenditur & cauenda, quia blanditur ut capiat,
 & vinculat captiuatum, vincula uoluntatis, & iugulat spoliatum.
 Primo quidem hominem uercedem & saluum blandiendo se
 ducit ut capiat. Capit enim a seculo, risu, colloquio, & tactu, ideo
 monet sapiens Prouer. 6. Non concupiscat pulchritudinem mu-
 lieris cor tuum, ne capiaris in nutibus eius. Et post mulier pre-
 tiosam animam uiri capit, Iudith. 10. A seculo suo cepit Holo-
 fernem.

Speculum Morale Vincentij.

ferrem. & 25. sandalia eius rapuerunt oculos eius, pulchritudo eius captiuam fecit aſiam eius. Hiero. Libido pretioſas hoſium aſas capir, & adoleſcentiū facit aduolare corda. Itē Greg. Quē luxuria ſemel ceperit, nihil aliud cogitare permittit, ita tenet captiuum in luto. Itē Beda. Meretrix ſermonum ſuauiatē, & corporis formoſitatē: quærit, ad capiendas aſas virorū. Sicut legitur in vita beati Mariz Aegyptiacæ, quæ cum eſſet iuuenis & ſpecioſiſſima, ut ipſa confella eſt Zoſimæ, circumibat ciuitates, & nundinas, & per mare, & terram, quō aſas diabolo venareretur. Secundo luxuria vinculat captiuatū, ſicut bene docet. Sap. Pro uer. 7. de meretrice loquens. Apprehenſum deoſcultur iuuenem, & prociat vultu blanditur, &c. Intexui funibus ſeculum meum, ſtraui tapetibus pictis de Aegypto, aſperſi cubile meū mirra, & oleo, & canamomo. Veni inebriemur vberibus. & fruamur cupitis amplexibus &c. Sequitur. Irreſiuit eū multis ſermonibus, & blanditijs labiorum ſuorū protraxit illum, ſtatim eā ſequitur, quaſi bos ductus ad victimā, & quaſi agnus laſciuiens, & nescit, quæ ad vincula ſtultus trahatur &c. Item eccleſiaſtici. 7. Inueni amariorem morte mulierem, quæ lāguēs venatorum eſt, ſagina cor eius, vincula ſunt manus illius. Iud. 16. Dalila Sanſonem tradidit Philiſteis. qui vinculum cathenis duxerunt in gazam. Bern. Voluptas habita cito repetitur, repetita blanditur, conſuetudo ligat, rō conſopitur. Vinculat. n. mulier, & inuiscat aſas multis modis, quia oīa quæ ſunt in ea, viſcoſa ſunt. Gen. 14. Vallis illuſtris habebat puteos multos bituminis, i. mundus mulieres multas bitumine vincientes. De tali puteo dicit Prouer. 22. Fouea profunda eſt meretrix, & ut puteus anguſtus aliena. Hiero. Si iuuenes cum mulieribus habitet, nō deent viſcarium diaboli. Hoc viſco aliqui inuiscantur aues, i. viri ſpirituales, quā appropinquando tangunt illum ſicut aucupes cū viſco capiunt aues, virgas eo liniendo. Si rē dæmones homines per mulierum ſigna & gēſus attractiones faciendo. Sic autē inuiscando vitilem emolliunt conſtantiam, & calefaciunt, quia non aliter inuiscaret, niſi calefaciendo & emolliendo. Hiero. ferreas mentes libido domat. In virginibus maiorē parit famē, quia quod ignorat dulcius putatur. Idem adamas inter maleum & incudem non frangitur, hircino tñ ſanguine diſſipatur. Sic uir fortis, qui tribulatione non frangitur, fornicæ libidinis reſoluitur. Itē Iſid. Iuxta ſerpentem poſitus non diu eris illeſus. Cum igne poſitus, & ſi ſis ferreus aliqui diſſolueris. Proximis periculo, diu rotas nō eris. Iob. 14. Mons cadens deſluit, quod eſt quā aliquis de magno ſtatu ſubito per tentationem cadens a gratia, deſluit per ſordes luxuriæ ad modū aquæ. ut Ruben. de quo Gen. 49. Ruben primogenitus meus, prior in donis maior imperio, effuſus eſt ſicut aqua &c. Sicut Dauid ad aſpeſum Berſabeæ cito cecidit. 2. Reg. 11. Et ſaxum transfertur de loco ſuo, i. hō durus & qui videbatur inflexibilis, de ſtatu innocentiz, vel Dei cultu ad apoſtaſiam. Ut Salomon amore mulierum de cultu Dei ad idolatriam. Qui primo Deo fabricauerat templū, poſt fabricauit phana dæmonibus. 3. Reg. 11. Lapidexcauant aquæ. i. corda ſortia, aſſidua tentationes, frequentes collocaſiones mulierum, & hō. Poeta Gutta cauat lapidem non vi, ſed ſæpe cadendo, duraque cum molli ſaxa cauantur aqua. Aquæ ſunt mulierum blanditiæ, & delicta luxuriæ, & alluione paulatim conſumitur terra. Aliuio latens crementum aquæ: per aquam. ſignatur latens tentatio luxuriæ, quæ paulatim emolliunt hoſiem. Legitur in chroniſis, quæ Ninias fuit filius Nini, & Semiramis mē ſua, quem ne haberet vigorem regium fecit nutriri inter mulieres, & opera muliebria facere, regnās pro eo, ut reſolutus mollitie, vigorem vitilem, & regimen Regni tenere non valeret. Qualiter autē luxuria emolliat, & reſoluat aſum vitilem & regimen, patet per Sardanapalum, in quo terminatum eſt regnum Aſſyriorum, qui circa tps Iofiz regis Iuda rex fuit Aſſyriorū. 31. poſt Belum patrem Nini. Hic inter mulieres cōuertebatur oī muliere mollior, in operibus muliebribus gēſtu & habitu. Ad quem eū veniſſent multi de diuerſis partibus regni ſui pro rōe & negotiis officiorum ſuorū, miſerunt ei Arbatem principem Medorum, qui inuenit eū inter ſcortorum greges, & muliebri habitu purpuram colorem, penſas inter virgines diuidentem, qui reuerſus ad alios reſert viſa, dicens ſe non poſſe parere vlla rōne illi, qui magis ſe velit gerere mulierē, quā virum. Sit coniuſatio contra eum, qui ſe non poſſe reſiſtere videns, accenſo igne ſe cum ſuis diuitiis cōcremauit. Hæc leguntur in diuerſis Chroniſis, & ſic tranſlatū eſt regnum Aſſyriorum ad Medos, in quibus primus regnauit Arbates. Hic autē dictus Sardanapalus, legitur primus culcitra & puluſaria feciſſe, & pulueribus impleuiſſe ad mollitiē corporis. Tertio luxuria vinculatū deſpoliat, id eſt oībus bonis priuat. ſ. ſpūalibus, ſpūalibus, & æternis. Ecl. 9. Ne des aſiam tuā fornicariis in nullo, ne perdas te & aſiam tuā & hæreditatē tuam.

Eripit ſpūalia bona. Prouer. 29. Qui nutrit ſcortum, perdit ſubſtantiam, ut patet Lucæ. 16. de filio prodigo, qui diſſipauit oēm ſubſtantiam ſuam viuendo luxurioſe. Item auferit bona ſpūalia virtutes, & dona. Iob. 31. Si deceptum eſt cor meū ſuper mulierem &c. Et poſt. Ignis eſt vſq; ad conſumptionem deuorans, & oīa genimina eradicās, genimina oīum bonorum ſunt dona & virtutes. Item magnum theſaurum auferit, qui continentiam eripit, quæ eſt tñ bonum, quæ nō recipit recompensationē. Legitur in vita beati Bern. Clauellus, quæ cū eſſet adhuc iuuenis in ſeculo, pulcher & gratioſus & virgo, quædam hoſpita eū concupiuit, & de nocte ad lectum eius ſurrexit, quam ſentens clamauit, Latrones, latrones, & hoc fecit ter in nocte, in mane autē cum reſceſſiſſet. quæſierunt ab eo ſocii ſui quare ita clamauerat, ait. Vere latronem inueneram, qui volebat mihi furari theſaurum incōparabilem, & irrecuperabilem virginittatis. Priuat et gratia diuini beneficii. Ad quod facit quod legitur Dial. 32. Vbi reſert Greg. quæ cum quidam epi Aſſiriani contra Arianos pro deſenſione fidei fortiter inſiſteret, cum exhibitū eſſent regi eorum Vuadalo, nec poſſet eos inſectere ad errorem ſuū, fecit eis linguas radicibus amputari, quibus diuino miraculo datū eſt, ut ita bene & plenē ut prius loquazrentur. Hi autē pro fugi a Vuandalis euadentes, & Cōſtātinopolim venientes ora vacua monſtrantes, fidem & Dei grām ſibi factam prædicando oſtendebant. Quidam autē illorum in luxuriam ibi lapſus, ſtatim priuatus eſt grā & dono miraculi, & recto Dei iudicio, ut dicit ibi Greg. factum eſt ut qui ſeruare noluit continentia carnis, ſine lingua carnea non haberet verba virtutis. Item eripit bonum æternum. Aug. O quæ breuis eſt concubitus hora, pro qua amittitur vita æterna. Excludit et a regno cęlorum. Apoc. 21. Non intrabit in illam cõiuitatem ſummam aliquid inquinatum, aut abominationem faciens. Et poſt. 22. Foris canes & im pudici &c. 1. Corin. 6. Neque fornicatores neque molles regnum Dei poſſidebunt &c. Gal. 5. Maniſta ſunt opera carnis, quæ ſunt fornicationes, immunditia, impudicitia, luxuria &c. qui talia agunt regnum Dei non conſequentur. Quarto luxuria iugulat ſpoliatum Prouer. 6. Multos vulneratos deiecit, fortiſſimiq; interfecti ſunt ab ea, viç inferi domus eius &c. Deutero. 22. Moriatur, quia fecit nefas ut fornicaretur. Similis eſt meretrix viperæ, quæ comparationem oſculando adeo libidine inſanit, quæ caput eius in ore ſuo glutieus, eū cum dentibus ſuis iugulat. Sic dum meretrix oſcultur hoſiem caput rōnis eius cito abſorbet per illicitum conſenſum, & per coitum eum in aia occidit. Itē ſimilis eſt meretrix Buſyri, de quo legitur Oroſii. lib. 1. quæ fuit tyrianus Aegyptiacus, quæ in ſero honorifice & letanter hoſes recipiebat, & nocte eos dæmoniis immolabat. Dæmonibus immolat, quos ad coitum conſiliatur & inclinat. Similis eſt Semiramis reginæ Babilonis de qua reſert Oroſius lib. 1. quæ iuuenes libidinoſe concupitos, regie accerſitos, meretrice habitos, ſuo concubitu delectatos, occidebat. Similis eſt illi de qua dicit Ezech. 23. Inſanuit libidine ſuper concubitū eorum, quorū carnes ſunt ut carnes aſinorum &c. Itē ſimilis eſt meretrix Syrenibus marinis, quas dicit Hiero. in chroniſis ſuis Policratum ſcripſiſſe in primo incredibiliſſimo lib. fuiſſe meretrices in inſula maris habitantes, quæ ſuauiſſe verborum & cantuū attraherent & deciperent nauigantes. Vel dicas quæ luxuria deteſtabilis eſſe monſtratur, quia ſua ſeditate contaminat, & deturpat imaginem, & inflammatur libidine, totū hoſiem de ordinat, & mergit in voraginem. Primo ſi quidem luxuria cōaminat ſeda. n. eſt immo ſeditas, & totum hoſiem reddit ſedum & ſordidū. Vñ qui fornicatur multiplicē iniuriam facit Deo. Primo quia filiā ſummi regis corrumpit, & proſtituit, & imaginem patris in ea maculat & deturpat, ſeda. n. pulchritudinem eius, tam illam quam hēt ex creatione, quæ ex gratia inſuſione, quæ ex redemptio. Pulchritudinem. n. hēt ex creatione, quia ad imaginem Dei factus eſt hō, ſc. aſiam Gen. 1. Faciamus hoſiem ad imaginē & ſimilitudinem noſtram, ſc. hanc eſt digniſſima creaturatum. Hanc imaginem Dei viuam & veram proicit luxurioſus in lutū & in ſterquiliniū luxuriæ. Si reus conſeretur ab oībus ille qui imaginē Chriſti vel beatę virginis traheret per lutum vel proijceret in latrinam, quātomagis, qui viuam imaginem beatiſſimæ Trinitatis ſeda. n. per luxuriam oī ſterquilino ſediorem. Hæc aīæ dignitatē attendebat quidā philoſophus, qui cum tentaretur de luxuria dixit. Erubeſce cęlum intrare cœcum, & per hoc reſiſt a pētō. Itē. in vitis pat. hoc attendebat puella quædā noīe Alexandria. de qua ſc. Melana reſtulit beato Hiero. quæ cuiusdā iuuenis eā leſerat aīus, quæ ſe incluſit in quodā tepulchro viuā p. decennium, vbi nullus poterat eā videre, quæ contra accidiam ſic pugnabat, quæ a prima vſq; ad nonā orationi vacabat, per ſingulas horas aliquid operis lini faciens, a nonā vſq; ad vſperam cogitationes per ſanctos Angeles patriarchas, & prophetas Apollolos,

Apostolos, & martyres, & sōs cibo sumpto quiescebat eū dño glorificans eū, & finem patienter expectās. Hæc autē magis voluit tanto tpe sic includi, sicut S. Iulianæ per foramen paruū, qđ erat in sepulchro retulit adiurata, qđ pdere vel legdere aīam suā, vel aliā ad imaginē Dei factam, cuius sepulchrū eū inde nullū daret rñsum aperuit, & corpus defunctæ reperit. b. Hiero. Item pulchritudinem qđ hēt aīa ex grā infusione sēdat luxuriosus, si cut dī in canonica Iudz. Grām Dei transferentes in luxuriam & dñm nostrū Iesum Christū negantes. Itē pulchritudinē quā hēt aīa ex redemptione sēdat luxuriosus. Vñ magnā iniuriā facit Christo. Io. 1. Corin. 6. Fugite fornicationē & c. Et post. Non estis vestri. Empti. n. estis pretio magno & c. Hoc pretiū est sanguis Christi, & corpus eius datū pro redemptione nrā. Corpus enim & sanguinē proicit, quasi in lutū platearū, qui aīam suā horū pretio redemptā, in feces luxuriæ immergit, Bern. Vē mihi si talentū mihi traditū negligenter tractauero, pretioso sanguine agni incontaminati magis appetiatū. Si. n. stillas dñici sanguinis in vase aliquo haberem, diligēs custos proculdubio existerē: quantomagis diligenter debeo tractare & seruare animā Christi sanguine magis appetiatā, quē dedit pro eius redēptione. Itē eū luto sit vilior vita luxuriosū, vt dī Sap. 15. Cū corpus & sanguinem Christi in peccato luxuriæ recipit, pretiosum pretium mandī adeo vilipendit, qđ in lutū platearū proicit, Bern. Sacerdos luxuria inquinatus iuxta filium virginis ponit idolum veneris, & dū ore suo polluto carnē sacratissimam Christi recipit, quasi in lutum platearū proicit. Et dū ore suo polluto ei bñdicat, quasi in faciē Saluatoris spuit. Et idē est de alio qui idē facit. Itē luxuriosus aīam Dei sponsam violandam exponit corā oculis sponsi sui, qđ nullus adulter impune faceret vidente sponso. Prouer. 6. Zelus & furor viri non parcat & c. Itē luxuriosus spiritum sc̄m a tēplo suo expellit, & sp̄m immundū introducit. 1. Corin. 6. Nescitis quia membra vestra tēplū sunt sp̄s sancti, qui habitat in vobis, & non estis vestri. Empti. n. estis pretio magno. Itē hoc tēplū violat & polluit luxuriosus faciens de eo latrinam. psalmus. Deus venerunt gentes & c. polluerunt tēplum sc̄m & c. 1. Corin. 3. Nescitis quia tēplū Dei estis vos, & sp̄s Dei habitat in vobis. Si quis violauerit tēplū Dei disperdet illū Deus. Itē illud succendit, psalmus. Incenderūt igni sanctuarīū tuū & c. polluerunt tab. no. In loco filii virginis ponit luxuriosus idolū veneris. Ezech. 8. In introitu templi vidi idolum zeli, ad prouocandum emulationē. Faciunt luxuriosi contumeliā talē filio virginis qualē leguntur in historia tripartita li. 2. Gentiles fecisse templo Salomonis. Legitur ibi quōd cum Helyus Adrianus reedificasset Hierusalem, & locus sepulchri dñi in magna veneratione haberet a fidelibus, & visitaretur. Gentiles illum hoc vitio compleuerunt, & desuper templum veneris edificauerunt, vt qui ibi adoraret videretur idolū veneris adorare, quod ibi positū erat, vt locus sepulchri abominaretur & obliuioni a catholicis traderet, vbi cū venisset Helena Constantiniana mater tēplū destruxit, idolum subuertit & cōbussit, sepulchrū purgavit, maximum, pulchrū, & pretiosum sacrarium ibi construxit. Itē legitur in Calendario Bedæ, de inuentione sanctæ Crucis, qđ Adrianus vndecimus Cæsar locorū sanctorum iniuria se credens fidem catholicā extinguere. in loco passionis dñicæ edificauit tēplū Iouis, & idolū eiusdē adorandum consecrauit ibidem. Itē in Bethleem loco natiuitatis dñicæ, phanum & idolum Adonidis, vbi meretrices conueniebant Adonidem plangentes, & turpia agentes. Similia faciunt luxuriosi in cordibus & corporibus suis, qđ sunt loca Dei, qđ cōtamināt. Item luxuriosi faciunt de templo Dei sicut fecerunt Iehu & serui eius de phano Baal 4. Reg. 10. Destruerūt edē Baal & fecerunt pro ea latrinas. De Babylone dī Apoc. 17. Facta est habitatio oīs sp̄s immūdi, & oīs volueris immundæ, sic faciūt luxuriosi de corde suo quod deberet esse tēplum, & habitaculū summi Dei. Secundo luxuria inflammat libidinem. Nā seruo fomitis, qui in carne nostra est ex corruptione nature sicut ait Apostolus Ro. 7. Video alia legē in membris meis repugnantē legi mentis meæ & c. non extinguit luxuria, sed augmentat, & ipsa luxuria insatiabilis est. Prouer. 30. Sanguis fugax dux sunt filix. Sgula & luxuria, sunt dux filix carnalis voluptatis dicentes. Affer. affer. Olee 4. Comedent & non saturabuntur, fornicati sunt, & non cessauerunt. Hiero. Vbi voluptas insatiabilis est habita, fames non saturitatem parit. Vires deficiunt fornicantium, sed desiderium inardescit. Itē Hiero. Amor mulierū, insatiabilis est. Exinctus reaccenditur, & post copiā rursus inops est, aīmq; virilem effeminat, præter passionem qđ sustinet non sinit aliud cogitare. Itē Aug. luxuria præfens non satiat, pterita non delectat, futura excruciat. Hier. Non tam delectario ne, quā numero meretricū gaudet luxuriosus. In hoc ē lupo similis, qui veniens in ouili, oēs oves ingulat, non putās aliter fa-

men suam extinguere posse, eū tñ vna ouicula sufficeret ei. Legitur in chronicis qđ Semiramis insatiabilis, libidine oēs quos pulchros videbat libidinosē cupiebat, regie acerbiebat, meretriciē habebat, & insatiabilis sanguinis humani effusione, meretriciē habitos occidebat. Itē multi sunt similes Mahumeto falso prophete Saracenorum, qui gloriabatur de hoc, qđ potens erat in opere illo luxuriæ, dicens in Alchorano suo accepisse se munus a dño qđ præ aliis potentior esset in generatiua, iudicans illos religiosiores, qui pnt hēc vxores plures. Intātum crescit ardor libidinis in quibusdam, qđ mater insanit in filiū, pater in filiam vir in duas sorores, vel in matrem & filiā, de talibus Ezech. 3. Insaniuit libidine super concubitu eorū & c. In miraculis beati Andreæ legitur, qđ eo prædicante, quidā iuuenis eū audiens factus est Christianus, queq; mī sua de stupro interpellabat. Quē eū non posset ad consensum inclinare, retorfit in eū crimen, ardore libidinis agitata, accusans eum iudici. Iuuenis hoc dixit B. Andreæ, dicens qđ magis volebat occidi sine culpa qđ accusare matrē. Cū autē beatus Andreas eū secutus esset ad iudicem, & mater eū accusaret, & iuuenis taceret, ait Andreas. O misera quō pp ardorem libidinis tuæ vis pdere vnigenitū tuū. Illa ait iudici, qđ ex quo iuuenis ei adhæserat, eam interpellauerat de stupro factus Christianus, Iudex iuuenem tacentē præcepit poni in sacco pleno pice & bitumine, Apostolūq; incarceraui, quo orante, facta sunt tonitrua, & terremotus, & iudex & accessores prostrati timore, mulier fulgure confumitur, tñ assistēs res rogauerunt Apostolū vt oraret pro eis, quo orante cessauerunt tonitrua, & iudex eū assistentibus fuit ad Christum conuersi. Itē Nero vt legitur Orosij li. 6. tanta exarsit libidine, vt nec abstinerit a consanguineis, aut ab vlla sorore, aut ab ipsa matre, volens experiri oīa flagitia libidinis. Virū duxit in vxorem, & ipse vt mulier in vxorem acceptus est, frigidus & calidus laubatur vnguētis, vt libidini, fortius deseruierit. Tantā malignitatis ē fuit, vt senatorum plurimos mīrem fratrem & sororē & cognatos ceterosq; propinquos, vt ibidem legitur, prostrauerit. Effrenatissima & ardentissima est libido in illis, qui natura lem vsum immutant, masculi in masculos inuicē turpitudinē operantes, vel qui coeunt cū iumentis. Tertio luxuria totū hominē deordinat, nā libido ex carne progrediens primo cor inuadit per sēdas cogitationes, deinde serpit in illicitas & impudicas affectiones, i. delectationes, & consensum ipsius delectationis, postmodum emoruntur ē in desiderium delectationis in opere, deinde totū hominem & oēs sensus occupat & inflāmat, videlicet os ad turpia, sēda, & impudica verba loquendū, aures ad audiendū, oculos ad fēminas intuendū, manus ad impudicē tangendū, & sic de aliis: nō solū autē sensus exteriores occupat & corrumpit, verum etiam interiores. Intellectū abstrahens, vt nihil aliud ei libeat cogitare, sicut ait Greg. Quē luxuria semel cepit nihil aliud cogitare permittit. Occupat ē memoria mī ita qđ non recordatur Dei bñficia, immo Deū impugnat beneficiis suis Deut. 32. Incastratus est dilectus, & recalcitrauit & c. dereliquit Deū factorem suū & c. Hiero. 5. Saturauit eos & mechati sunt & in domibus meretricū luxuriabantur, nec considerat diuina iudicia, sicut dī Dan. 13. de senibus impudicis, Auerterunt oculos suos ne viderent cœlū, nec recordarentur iudiciorū iustorum. Non considerant ē sua damna; nec ignominia, nec infamiam, nec flagitij vilitatem, item non considerant qđ momentaneum est qđ delectat, æternū qđ cruciat s̄m Greg. Item non cōderant qđ hmōi laberinthi facilis est ingressus, sed difficilis est egressus. Vñ de meretrice loquens ait sapiens. Oēs qui ingrediuntur ad eā non reuertentur: non impossibilitatē, sed difficultatē & raritatē designat, qui n. inuiscati sunt vix pnt euolare, sicut nec auis inuiscata. Etiā viri sancti pugnant quoti die contra eā, & vix victoriā pnt obtinere, quin aliqñ capiant, sicut ait Aug. Inter oīa Christianorū certamina, duriora sunt p̄lia castitatis, vbi quotidiana est pugna, sed rata victoria; nec mirum si a consideratione oīm prædictorum luxuriosi deficiunt, quia super illud. 1. Cor. 6. Fugite fornicationē, dicit glossa, ardore libidinis, quo nullus est maior, voluptas corporis animū suū tenet, in hoc. n. opere rō quasi penitus absorbetur. Itē luxuria totū ordinē peruertit. Primo quē ordinē carnis ad sp̄m, qđ sp̄m subiecit carni, immo vilissimæ parti eius. genitalibus membris, quibus obedit contra Deū. Hoc autē est contra ordinē rōnis ancillam dñari, & dñam ancillari. Itē virum subiecit seruituti miserabili mulieris, sicut patet de Sansone, qui per Daliam Philistinorū subditur miserabili seruituti captus & ligatus, cæcatus & ludibrio datus. Item Iacob pp amorē Rachelis seruus Labā factus est. Olee 12. Seruiuit Iacob 1 vxore, & in vxore seruauit pecora. Itē. 2. Eldr. 4. Dicit Zorobabel. multi demones facti sunt pp suas vxores, & serui facti sunt. Et ponit exemplū regis, quē intantā seruitutē posuerat amor Apemen Bezā-

sis filiz, vt de capite regis dyadema auferret, & suo impone-
ret, & palmis regē cederet, & cū ea ridente ipse rideret, ea indi-
gnata blandiebatur ei, vt eā placaret. Tullius. Illum ne liberū
dicam cui mulier impat, leges imponit, vocat & veniendū est,
minatur & timendum est, hunc non solū seruū, sed et vilissimū
seruū eū ego iudico. Ideo quotidie mechortū sanguis funditur,
adulteria dānant, & iter ipsas leges, ac securas ac tribunalia sū-
grās libido dñat. Hier. Nil vilius q̄ a carne vinci, nihilq; glo-
riosius q̄ carnē vincere. Hanc autē seruitutē atēdebat quidā p̄r,
de quo legit in vitifpa. tit. de for. vit. qui cū esset figulus & cetera
res de fornicatione, & habēda vxore, finxit sibi vxorē de luto,
& duplicauit sibi laborē pro se & vxore sua, dicens cogitationi
suz, mō hēs vxorem necesse ergo hēs genitare filiā. & triplica-
re laborē, vt habeas vñ pascas te vxorē, & filiā, & vestias. Cum
ergo videretur ei ista seruiciū importabilis, & labor quē exigit
cogitationi suz dixit, ne ergo tanto labori succūbas, non habes
necesse vt vxorem habeas, cuius propositū seruens videns
Deus abstulit ab eo passionem & tentationē fornicationis. Si se
legitur fecisse brūs Franciscus, qui cum aliquantulū carnis mo-
tus sensisset proiecit se nudum in niuē, vbi pluries se volutans
compinxit septē massas de niuibus, dicens Franciscē hęc est
vxor tua, istz dūz sunt filij tui, & istz dūz filiz. Aliz vero dūz
sunt seruus, & ancilla, nunc ergo festina oēs illos induere, quia
frigore moriuntur, & esto sollicitus de cunctis necessariis prouid-
dere. Si autē vñ tibi labor importabilis, elige vni Deo seruire. Cū
autē mortificatus esset p̄r frigore, non solū tunc, sed toto tpe
postea fuit a carnis tentatione liberatus oīo. Itē luxuria intan-
tū peruertit ordinē rōnis, q̄ corporalia p̄fert spūalibus, eter-
nis transitoria, honestis sēda, vilia pretiosis, carnem miseram
p̄fert Deo, & delectationē vilissimā viliū membrū & tur-
piū p̄ponit delitiis, quz in Deo sunt. 2. Pe. 2. Voluptatē esti-
mantes delicias coinquinationis, & maculę. Vñ merito luxuria
dī hoī m facere bestialem, sicut porcū & diaboli iumentum
Ioel. 2. Putruerunt iumenta in stercore suo. Greg. Iumēta in ster-
core putrescere est carnales hoīes in fetore luxurię vitam fini-
re. palmus. Nolite fieri sicut equus & mulus. Hiero. qui post
carnem in desiderijs ambulant in vētrem & libidinem proni,
quasi irrōnalia aīalia cōputāt. Hier. 5. Equi amatoris in som-
ninas, & emissarij facti sunt, inter quos sunt nō coningia nec
epies rōnis. Itē sunt Onocentauri, asini, & thauri & luxuriosi &
laboriosi. Itē sunt similes Centauro mixto ex hoīe & equo. qua-
le erat illud monstrum cui obuiauit brūs Ant. vt legitur in vi-
ta Pauli primi heremite. Itē sunt similes Capricorno illi mon-
stro, de quo ibidē, qui homūculus cornutam habebat faciē, in
feriorē partē capti, quia sub forma humana est vita luxuriosa
& hyrcina, facies cornuta mentis est pertinacia & inobediētia.
Itē luxuriosus est sicut porcus in luto 2. Pet. 1. Contingit illis il-
lud puerbiū, Canis reuersus ad vomitū, & sus lota in volutabro
luti. Itē similis est v̄puz q̄ nidificat in stercore. Sunt sicut sus
qui libentius hēt nates in stercore, q̄ in florib. Pro. 1. Circulus
aureus in naribus suis mulier pulchra & fatua. Sus pp circu-
li aurei speciositatem, & p̄tiositatem nō dimittit, quin nates
suas immergat in stercore. Sic nec mulier fatua di mittit se im-
mergere in fetore luxurię, aut propter bona naturę, quz hēt,
aut gratiē libentius dormit vt sus in luto, q̄ in florido loco. Le-
gitur in prouerbis philosphorum, q̄ cum quidam diceret au-
diente Pythagora, q̄ libentius moraretur in mulierum, cōfor-
tio, q̄ in philosophorū cōubernio. Respōdit pythagoras. Er sus
libentius i luto, q̄ in aqua clara. Quarto luxuria mergit in uora-
ginem, demergit. n. miserum peccatorem in uoraginem uitio-
rum, periculorum & suppliciorum. In uoraginem quidem ui-
tiorum inuoluit. Dñ nāq; luxuria lubricum, & luxuriosus lubri-
cus, quia de facili de uitio in uitium labitur. palmus Via il-
lorum tenebrę, & lubricum, & Angelus dñi &c. Via luxurię te-
nebrosa, lubricosa, & periculosa, & Angelus dñi malus est cū
eis, ut asinarius cum asino stimulās luxuriosos ad malum. Hier.
e. 23. Via illorum quasi lubricum in tenebris impellentur, cor-
ruēt in ea. Hiero 38. Demerserunt in sceno & in lubrico pedes
tuos. Luxuriosi nēpe propter mulieres, sępe furta, rapinas, &
homicidia committunt, & multa ralia, immo qñq; apostatāt
a fide negantes Deū, & dæmonibus immolantes. Eccl. 9. spēm
mulieris alienę multi admirati reprobj facti sunt. & 19. Vinū
& mulieres apostatate faciunt et sapientes. Hoc patet. 3. Re. 11.
Mulieres certissime auertent corda vsa, ut sequamini Deos ea-
rum. His copulatus rex Salomon ardentissimo amore auerte-
terunt cor eius, ut sequeretur Deos alienos &c. Ad hoc facit
exemplum quod hī de uerbis patrum, titulo de fornicatione,
de solitario qui pp filiam sacerdotis idolorum hñdam negauit
Deum, & fidem, & baptismum, & propositum monachi, de co-
lūba ab eo recedente & redeunte p̄ pñiam. Item luxuria non

solum p̄cipitat hoīem in multa flagitia, veruentiam multos
alios secum trahit, & allicit ad pētū. Vnus n. luxuriosus ex co-
habitatione multos alios inficit, & occidit sicut vna. ouis mor-
bida aliam, & vnum pomū putridū alia, & leprosus sanum. Lu-
xuria. n. est morbus contagiosus, occidit. n. vnus aliū ex confor-
tio. Hiero. Nemo iuxta viperam securos capit somnos, q̄ si nō
peccit, tñ sollicitat ne pūgat. Dicebat Guil. Parisien. eps, q̄ duo
luxuriosi amore fatuo se diligentes, erant sicut duo tiones ar-
dentes coniuncti, quorū vnus succendit & consumit aliū, dissū-
cti ab inuicem extinguuntur. Item dicebat q̄ potius dicendi e-
rant se odientes q̄ diligentes, cum alter alterū amplectendo tra-
hat ad p̄cipitiū putei infernalis, sicut duo rivali ebrii, & pu-
gnantes se amplectuntur, & se amplectendo trahunt ad p̄cipi-
tiū, vbi vnus submergit aliū, non ex amore, sed ex odio hoc
facere dicuntur. Sic isti vnus alium amplectatur, vt ad mortem
æternam cum trahat. Itē alios perim̄t per cōsumum. Item eos
qui dāt eis in facto suo consilium, auxilium, & fauorem. Item
alios per negligentiam, eos. i. qui tenentur eos corrigere, & ne-
gligunt, iuxta quod dixit Symachus Papa. Error cui non resis-
tunt, approbatur, nec caret scrupulo societatis oculaz, qui ma-
nifesto facinori desinit obuiare. Deinde quod dexteraz est, eli-
git seruire & obedire diabolo plus q̄ Deo. In hoc. n. seruit dia-
bolo, quia templum Dei facit phanum diaboli. Apoc. 17. Facta
est Babilon habitatio oīs spūs immūdi, & volucris immundę.
De Vehmōth legit Iob. 41. Sub vmbra dormit, & in locis hu-
mentibus gula, & luxuria requiescit, vt sus in luto. Item hoc
peccatū compatiuē diabolum in iudicio iustificabit, qui se ibi
mundū a peccato luxurię q̄tum ad actum immundum exhibe-
bit. Itē quia in peccato illo de se & de suo sanguine, qui, vt di-
cunt philophi, in opere illo cōsumitur, sacrificium facit hō dia-
bolo, immo cibum & potum ei de se propinat, & cū hū integrū
seipsum offert ei, immundum sacrificium, immolantes aliqui
et filios & filias suas dæmoniis. Leuit. 19. & 20. De semine tuo
non dabis, vt consecretur idolo Moloch. i. diabolo. Luc. 15. Fi-
lius prodigus viuendo luxuriosē pauit porcos. i. dæmones. quz
dam glo. dicit. Ebrietas & luxuria & cetera vitia cibum sunt dæ-
monu. Item pp hoc vitium concitant dormientes, & vigilantes
hoīes iudificant per formas varias, quas assumunt, & cum non
habeat materiā assumit eā alibi per quā illudat. hoībus vt pa-
tet in incubis dæmonibus, qui assumunt formas mulierum, in
quibus appareant hoībus concubentibus illudant, vt legit in
vitifpa. Item de verbis patrum, titulo de cogitatione fornicationis.
Quidam frater tentatus est a spiritu fornicationis ne-
quissimē, & cū viriliter resisteret cogitationibus immūdis, qua-
tuor dæmones in specie quatuor mulierum pulchrarum trans-
formati iugiter p 40. dies p̄sequauerūt pugnatē cōtra eū, vt
eū traherēt ad turpē cōmixtionē. Illo autē viriliter resistentē do-
nauit ei Deus, vt postea non sentiret calorem carnalis cōcupi-
scitatis. Item magister Iac. de Vitriaco, dicit se audiuisse, q̄ cū
diabolus tentaret diu quēdā heremitam inuisibiliter, nec p̄g-
ualere posset, transformauit se in similitudinē cuiusdam seruic-
tis, offerens se obsequio eius, & cum proposisset primo nul-
lum aīal possidere, nec posset bene distinguere horas, tuauit ei
diabolus vt hēt Gallū, ad cuius cantum posset horas discernere,
quo habito procurauit ne posset cantare, cui ait. Dñe Gallus
vester non pōt cantare, quia infirmatur, non. n. pōt viuere sine
gallina, qua habita sicut eū cantare, & cum Gallus ascenderet
sup gallinā, venit in mētē heremite coitus muliebris, & diabo-
lo instigante interius, qui assumunt exteriū cepit grauissime
rētari, & post infirmari, & cū cōualuisset de infirmitate aliquan-
tulū cepit acrius in ista te tentare eū, & procurauit q̄ filia cuius-
dam nobilis cepit visitare eū, & hēt familiaritatē cū eo, & ait
heremite diabolus. Dñe magnū damnū erit si vos moriamini, q̄
multa bona potestis facere. Sicut. n. Gallus non pōt esse sanus
nec viuere sine gallina, sic nec vos curari sine muliere, ecce q̄
cito gallinam accendit Gallus, curatus fuit & cantauit. Eo autē
eū tentante interius & exteriū de diēta puella, heremita tenta-
uit eā, & heremita eā cognouit. Ipse autē diabolus statim denū-
ciauit hoc patri puellę, qui affuit requirens filiā q̄ occultate-
rat, p̄currens autē diabolus ait heremite, ecce p̄ puellę venit,
& extorquet ab illa factū v̄m, & occidet vos & infamabit non
mēt heremitaū vbiq; ited melius est vt eā occidat, & non po-
terit p̄bari factū, & pñiam agētis, quo istigatē eā occidit, & re-
linquens desolatum euauit, & sic deceptioū suā manifesta-
uit. Heremita autē accessit ante beatā virginē compunctus cū
multa effusione lachrymarū, & orōnibus obtinuit, q̄ eā dñs su-
scitauit carue reintegrata, & reddita est patri. Itē placet diabo-
lo, quia per hoc vitium multos attrahit & absorbet, viuos & bi-
nos, vel plures. Vñ diabolus est quasi Cetus in mari, q̄ aperit os
suum emittat flatum suū suauissimum, ad cuius odorem pi-
scēs

tes attrahit, & ei appropinquant suauiter glutuntur. Sic Diabolus per suauē tentationem quā emittit, hoies, & mulieres attrahit, & per libidinē blādē glutit, & absorbet tot insimul, quot sunt p̄c̄c̄o consentientes, quos postea deuorat in inferno, per penam, quos hic absorbet per culpā. Hier. 51. Absorbuit me sicut draco, repleuit ventrē suū teneritudine mea. Ad hoc facit, qđ legitur in vitis pa. Sanctus Abraeus, cuius vita mirabilis, ibi legitur, in religione, & morib. nutrebat vnigenitā sororis suae parentib. mortuis septennem, faciens eā habitare in cella iuxta cellā suā, in qua erat parua fenestra, per quā eā litteras docebat, & in moribus instruebat: qđ cū per triginta ānos mansisset cū auunculo angelicā, & deuotissimā vitā dicens, quidā professione monachus, frequenter auunculū utilitatis animae suae eā, incepit habere colloquiū cū nepte sua, primo de spūalibus, post incepit notare eius pulchritudinem, & exardescē eā cepit alloqui de alijs, & ita per annū cor eius emolliuit, qđ eriens ad eū aperta fenestra corrupta est ab eo. Quae supra modū dolens, & desperās, & non ferens dolorem auunculi, si hoc ei innotesceret, recessit fugiens in vnam ciuitatem, & in stabulo, mutato pristino habitu se collocauit, vbi facta est publica meretrix, auunculo autem suo casus eius sic reuelatus est. Videbat in somnis draconem maximum, & terribilem cum fetidissimo anhelitu sibilantem visisse vsq; ad cellā suā, & ibi inuenisse colūbam niueam, quā absorbuir, & in suam foueam redijt, cuius casum & fugā cōperiens auunculus maerens se cū lachrymis, & oratione p̄ eā, post duos annos pro certo sciens vbi erat, assumpto militari habitu, & solido cū equo illuc venit, dans pecuniam stabulario, vt eam sibi adducat, & eam parer. Cumq; cenasset, & introductus esset eū ea in cubiculum secretum, seratis hostijs accipiens eam per manum, sedens iuxta eam remouit operimentum faciei suae, & cū fletu multo hincinde veniam promittens, summo mane redijt eā, includens eā in loco vbi prius erat in interiori cella, ipsa autē per decennium faciente penam in cilicio, & ieiunijs, & fletu continuo, cum per tm̄ p̄is gauisus fuisset de vera eius penā, beatissimo sine quieuit auunculus eius, ad cuius transitum conuenit tota ciuitas, & oēs infirmi qui tangebant aliquid de vestib. eius curati sunt. Beata Martha neptis eius in amarissima penā p̄ quam quē annos superuixit: Oēs autē quotquot ad eius transitum venerunt viderunt claritatem vultus eius, Deum glorificauerunt. Itē similis est vita luxuriosi arbori cui innitur stultus colligēs dulcia poma, volens implere sinum suum, non timens periculum suum, nec recedere volens suasionib. a periculo donec arbor corrosa a duobus muribus albo, & nigro corrui, & stultus caderet in os draconis, qui arborem infra cinxerat, & deuorauit eum ferens in foueam suam, de quo legitur in Barlaam. Sed luxuria mergit hoīem in voraginem periculorum. Videlicet in lites, contentiones, pugnas, minas, & mortem. Hoc vitium Sansonem excæcauit, Salomonem infatuauit, David superauit, Ruben benedictionem in maledictionem cōuertit, siue commutauit. Huius prodigum pascere porcos coegit, diluuium inūdare fecit, Ithum, qui vxorem duxerat a cena exclusit, Amon pro incestu gladium Absalonis sēdit, Iezabel pro n̄-eretrice mortis ruinam sumpsit, Zambri intrans scōtū gladio Phynces occubuit, populus Israel fornicās cū alienigenis itā dñi pertulit, Herodes pro incestu Herodiadis Iohannem decapitauit. De p̄c̄c̄o vsq; & periculis in quae incidit hō per mulieres dī. 2. Eīdrā 3. Mulieres dominantur vitis nōne doleris? accipit hō gladium, & vadit in via facere furta, & homicidia, & mare navigare, & flumina, & leonē videt, & in tenebris ingredit, & cū furtū fecerit, & fraudes, & rapinas amabili suae affect. Et multi dementes facti sunt pp̄ illas, & multi perierunt & iugulati sūt; & peccauerant pp̄ mulieres. Aug. Quid Sansone fortius? qđ Salomone sapiētius? quid David sanctius? & tm̄ hi oēs per luxuriam superati sunt. Tertio luxuria demergit in voraginem suppliciorum, qñq; a Deo grauius puniuntur, qđ eorum infernus hic v̄ incipere, quia sicut dī Hier. 17. Pisces, qui sunt in flumine, luxuriosi, libidinosē viuentes in aquis, volu-pratis morientur, de quib. in Pl. conuertit aquas eorum in sanguinē, & occidit pisces eorum, & Prou. 5. Nouissima eius ducūt ad mortem turpissimā, amarissimā, & acerbissimā, et in p̄sēnti. Exemplum. Quidam qui multū luxuriosē vixerat, in sine niger factus, vt carbo, torquebatur a Diabolo, maxime in membris genitalibus, ita fortiter qđ nulla p̄na tormento suo, vt asserbat, posset cōparari, & pecebat ratorum, vt illa membra amputaret, ne Diabolus in eis haberet materiam vexandi eum, & cum non daret, volebat surgere, sed nō valebat, & in illo dolore mortuus est. De quodam magno comite dī, qđ cum ipse inter alia flagitia sua fuisset enormitor luxuriosus, arripuit eū grauis infirmitas, & inuenerunt eius genitalia ad modū ollae grandis, in quib. grauissimē afflictas Deū p̄c̄c̄o doloribus blasphemabat, & aliqñ dice

bat, se iō talia in talib. locis pati, quia de membris illis enormia egerat, nec tm̄ de hoc p̄nitens veniam petebat, sed blasphemans fortius immundum spiritum emisit, siue aliquo ecclesiae remedio. De alio autē maximo Principe, qui p̄dicto fuit cōtemporaneus, & familiaris, dī, qđ ipse in vita sua se effudit in omne genus luxuriae, cū cecidisset in languorem grauem, in tabefactionem, & desperationem, & fetorem intolerabilem cecidit, cuius sui fetoris magnitudinē ferre non valentes, p̄c̄c̄o confusione in cameris suis eum claudebant, & occultabā, nullum ingredi ad eum permittentes. Quaedam autem persona multum familiaritate, & affinitate ei coniuncta, cui non ausi fuerunt custodes resistere, transiens hostia, & custodias, ait. Ego volo scire quomodo est domo meo, & intrans cameram inuenit eum solum super cubile suum, quasi super quatuor pedes procumbentem, & omnia interiora cum intestinis, & fecibus, & fetore maximo emittentem, & sine aliquib. signis p̄nitentiae animam exalantem. Qđ sui occultantes alia sinnerunt. Hoc autem terribile genus mortis vidit, & sciuit illa persona, quae sic eum inuenit Deū timens diuino iudicio perterrita aliquibus Deum timentibus reuelauit. Duo autem p̄dicti Principes, sicut fuerunt contemporanei, in vita, & conformes in moribus, ita contemporanei fuerunt in morte, & creditur qđ in p̄na. Tandem luxuriosi puniuntur in inferno Prou. 2. Inclinata est ad mortem domus eius, & ad inferos semitae illius, omnes qui ingrediūt ad eam non reuertentur, nec apprehendent semitas vitae. Ibidem quinto. Pedes eius festinant ad mortem, & ad inferos gressus illius penetrant. Eorum autem p̄nae esse graues ostendunt, extra multa superius posita lib. 2. De inferno, de capite loquente. de reprobato, & Tyburcio. Item de ponte, & nebula fetoris, & lapsu Stephan. Itē ibidem de mulieribus indutis pice, & sulphure, & serpentibus. Item de Principe cito obliuio, & tormentis eius. Item de Aleydiana. Item ibidem de sacerdotē, & fixura fartaginis. Item de heremita comburētē digitos suos. Item de p̄na Principis in cathedra ignea sedētis. Item de balneatione adulteri, & adulterae. Item de matre sacerdotis, quae apparebat succensa. Item de Valerio, & carnibus eius fetidis. Similiter ibidem de Valentino, & Tincturario. Item de ea quae vifa patris gloria, & matris adulterae p̄na conuersa est, sequens vestigia patris. Et dicitur in vitis pa, qđ Angelus ductor eius duxit eam ad domum, quae erat plena tenebris, & obscuritate, & perturbatione, & stridore, & ostendit ei fornacem igne, & pice ferientem, & quosdam terribiles super fornacem, deorsum aspiciens vidit matrem suam demersam, vsq; ad collum stridentem, & multum vermium in pectore ferentem, cum vulatu clamantem. Heu mihi filia, ecce propter paruam libidinem, & exiguas delicias, quanta exoluo tormēta. Item refert Petrus Cluniac. in lib. 2. de visione cuiusdam monachi a corpore educti, & reuocati ad vitam, qui inter alia quae vidit, & retulit de supplicijs peccatorum, cum duceretur ab Angelo audiuit sonitū Dæmonum cachinnantium, & trahentium secum quandam animam de mundo sublatam, quasi proiecentes ad alterutrum, & cum fureis igneis distrahentes, & discerpentes eam ad infernum, rapiebant eam improprio factorum suorum. Hec fuerat meretrix, tandem confessa seram penam acceperat, de qua parum fecerat. Cum haec itaq; ageretur, subito lux de caelo descendit ministris tenebrarum terrenis, cum quae descendit chorus virginum cum mirabili decore ornatus, & corporis, inter quas beata Margarita apparuit, quam ipsa speciali deuotione dilexerat, coram altari suo luminaria exhibens de suo singulis diebus sabbati, ad quam cum clamaret, eius petens adiutorium, ad precem beatae Margaritae oibus virginibus orantibus pro ea, concessum est eis, vt in fouea, quae illico aperuit in loco tormentorum penam consumaret, B. Margarita cū manu Dæmones abigens, ait illi. Hic penam tuam complebis per me receptura plura beneficia, & tandem hic purgata venies ad consortiū beatorū. Quo dicto, ipsa laetantissimē aquam bulientem subiit, virgines autē beatae sūt in caelum receptae. Item in eod. lib. dictus Petrus Cluniac. dicit, qđ vidit in penis supradictis tres ep̄os sibi notos cathenis igneis constrictos, inter globos ignium, & procellas niuium, & grandinum, & turbines ventorum, & fluentis stagni fetores miserabiliter, & non multum dissimiliter torquei, quorum vnus praeceteris in lingua torquebatur, & hyanti ore eā extrahebat, flammis continuē succensam, & cruciabatur nunc igne, nunc in niuium algore, nunc in grandine furenti vicissim continuē concremabatur, cuius afflictionem maxime plangebat, & hoc ideo, quia in placitis inter iudices saeculares delictari consueuerat, & multos contra iustitiam ibi oppresserat. Alius qui cōtinentiae ergo negligens vsus fuerat, crebra putentis stagni demersione, vbi estulus, & frigora interiacebant torquebatur. Profuit tamen ei mulum, qđ ante finem suum cācato p̄lationis ambitu in corde cōtrito sumpsit habitum humilem monachorum.

Speculum Morale Vincentij.

Tertius autem in flammis immergebatur, & a flammis cum fumo cleuabatur, & ferebatur ad partes argentes, rursus ad alia tormenta transferebatur successiuè. Hic fuerat vana gloriæ amator, & ore oïum istorum fuit vitium aiarum in curia, diuitiarum immoderata cura, pauperum despectio, principum adulatione, parentum, & propinquoium immoderata, & illicita curatio. Proprie commoditatis quæsitores, eorum quæ Christi sunt neglectores, amatores honoris, dissimilatores oneris, sui officij neglectores. Cuius abusum incessabili lectu plangebant. Horum penæ per dies augebantur, sicut quæ minuebantur suorum suffragia, & augebant peccata eorum, quos indebitè promouerant. Item in eodem lib. Petri Clunia. refert prædictus monachus se vidisse reuocatus ad vitam, quæ viderat in dictis tormentis sacerdotes mirabiliter, & miserabiliter torqueri, & immensis ardoribus confici, qui de peccatis incontinentiæ suæ fuerant contriti, & confessi, & ea reliquerant, & cum cogitaret eos ibi paucos ad cõparationem totius multitudinis, qui de mundo exierant, ait ei doctor suus, quod iohannes pauci erant, quia pauci verè penitebant in tota multitudine de immunditijs, & fornicationibus, & iohannes in eos absorbebat, ubi inestimabiliter diuersis, & æternis supplicijs torquebant. Itē. 4. Dial. c. 34. Quidam nocte Curialis, filiolâ suâ, quâ sacro sabbato pasche tenuit, inebriatus nocte corrupit, in mane timens intrare portas ecclesie balneo se lauit, post verecundans non intrare cum timore intrauit die septima, iam factus securus subita morte defunctus, & sepultus est post longum tempus de sepulchro eius flamma erupit, & cunctis videntibus offensa eius, & sepulchrum consumpsit, & totâ terrâ super eius tumulû congregatâ, ex qua, ut ait Gregorius consideratione colligimus, quod pro reatu suo patitur, cuius ossa insensibilia sic cremantur.

De generantibus luxuriam. Dist. IIII.

Circa quintum. scilicet de his quæ solent generare, fouere, augere, & seruare luxuriam. Sciendum, quod vinum superfluum sumptum, & ois alia superfluitas generant luxuriâ. Prou. 20. Luxuriosa res est vinum. Eph. 5. Nolite inebriari vino, in quo est luxuria. Hier. venter mero æstuans, cito despumat in libidinem. Poeta. Vina parant animos faciuntque caloribus aptos. Et venus in vinis, ignis in igne fuit. Hiero Per luxum, & abundantiam ciborum animæ fortitudo mollescit, & eius pudicitia cõstupratur. Idem. Frustra simulant se quidam salua fide, & pudicitia a mentis integritatis voluptatibus abuti, cum contra naturam sit, copia voluptatû, sine voluptate perituri. Exo. 33. Sedit populus meus manducare, & bibere, & surrexerunt ludere. In vitis pa. fuit Eron vir maximæ virtutis, & abstinentiæ, ut aliqui abstineret per tres menses sola sanctorum ministeriorum cõione contentus, herbas, & radices si quas inueniebat comedens. Hic autem sic cecidit, primo se a confortio, & colloquio sanctorum separauit, contemnens doctrinam aliorum, dicens iuxta illud verbum Christi. Magister vester vnus est Christus, eo abutens, quod nullum oporteret alium habere magistrum, quia a Diabolo stimulatus, a cella recedens venit ad Alexandriam, & cum leuibus personis se admiscens cepit frequentare theatra, spectacula, & tabernas, voracitati, & ebrietati vacans, incidit in cænum scemineæ concupiscentiæ, & cum locutus fuisset cum quadam, ut ei consentiret, & peccare vellet Puella quidam nomine carbunculo: in eius v. reudis nata, per sex menses ita eum affixit, ut die ac nocte miro dolore affligeret, ita ut eius genitalia putrefacta oino ei caderent, curans ad heremum redijt, pectus suam sanctis patribus confitens, penam de eo accipiens, sed non complens: quia post paucos dies debito sine quæsiuit. Sedo luxuria quærit latebras, lucem odit, tenebras diligit, in quo satis apparet de se mitas huius vitij, quod præ cæteris timet videri. Bern. Luxuria lucem odit, tenebras appetit, velamen quærit. Ioh. 3. Ois qui male agit, odit lucem. Iob. 24. Oculus adulteri seruabit caliginem, dicens, non videbit me oculus, & cooperiet vultum meum. Et post. Si subito apparuerit aurora, arbitrantur umbram mortis, & sic in tenebris quasi in luce ambulat. Eccl. 23. Ois homo qui transgreditur lectum suum, contemnit animam suam, dicens, quis me videt? tenebræ circumdant me, parietes operiunt me, &c. Ad hoc facit exemplum Thaydis, & Pafnucij, supra titulo de timore in initiali. Tertio dat occasionem luxuriæ ociositas. Ouidius. Quantum Platanus riuo gaudet, quæ populus vnda, tam venus ocia amat. Idem. Ociosa si tollas periere cupidinis arcus. Lucanus. Variam dant ocia mentem. Vulgariter dicitur. Manus ociosi sunt scabiosæ. De hoc satis habet in tractatu de accidia. De ocio Ezech. 16. Hæc sunt iniquitas Sodomæ fororis tuæ, saturitas panis, & abundantia, & ocium &c. Quarto dat occasionem huic mollietis verborum, lectorum, vestimentorum, & membrorum zurpium, quæ qui indebitè tractant contra Dei præceptum molles sunt, de quibus. I. Corin. 6. Molles regnum Dei non possidebunt. Matth. 11. Iohannes commendatur, de hoc quod non erat molles, aut leuis ut arundo, & de dura, & aspera veste cibo, & lecto, & victu. Quinto dant occasionem luxuriæ vetulæ consiliatrices

turpitudinis, quæ pnt dici Diabolica, quia officium Diaboli exercent. Ps. Lingua tua concinnabat dolos. Et ficaciores sunt mulieres ad subuertendum, quæ Dæmones: quia. Dæmones, vel leccatores non pnt facere multis annis per se, quæ faciunt per hmoi vetulas aliqui vna hora. Et sicut Diabolus volens decipere Euam assumpsit Serpentem similem mulieri in loquelâ, & facie, quia erat erectus tunc, & hns faciem virginem, ut dicit Beda. Quale genus serpentis dicitur Phareas, mouendo linguam eius decepit Euam. Item tales vnt deteriores Iuda, qui vendidit Deum, tradidit sanguinem innocentem. Matth. 27. Ipsa anima sanguine Christi preciose redemptas vendunt vilissimo precio, non ad mortem corporis, sed animæ. Ioelis 4. puellam vendiderunt pro vino, & iohannes ut dicit. Deut. 32. Fel Draconum, vinum eorum, & venenum aspidum insanabile. Item deteriores sunt inferno, qui non nocet nisi nocentibus. Ipse autem per dulces sermones corda subuertunt innocentium. Ps. Acuerunt, ut gladium linguas suas. Et post: Ut sagittæ in occultis immaculatum, &c. Hæc est lingua tertia. Est ergo iingua prima Diaboli suggerentis. Secunda leccatoris petentis. Tertia vetulæ subducentis. Eccl. 28. Lingua tertia mulieris viritas, vel viratas. i. viriles, & coniugas deiciit, & priuauit laboribus suis. Et post. Est vitilis potius in fernus quæ illa. Item hmoi vetulæ deteriores sunt Herode, qui occidit innocentes a bimatu & infra. Istæ superioribus non parcunt, sed in anima occidunt, & occisoribus animarum vendunt virgines, & coniugatas, & viduas. Item Herodes occidit filios suos, sed eos Dæmonibus non immolauit: multæ autem talium immolant filios suos, & filias suas Dæmonijs, ut dicitur in Psal. & hoc quando filijs suis concubinas tenent, & procurant, & filias prostituunt. Item deteriores sunt tales Iudeis, qui Christum crucifixerunt, & eum post mortem in pace dimiserunt, custodiri fecerunt a violentia, & mundè inuolui, & sepeliri permisissent: istæ autem iam occisæ pretio exponunt lenonibus, & immunditijs. Item huiusmodi sunt os Diaboli, & guttur, de quo halitus corruptus, & corumpens procedit. Ps. Sepulchrum patens est guttur eorum, &c. Iob. 41. De ore eius idest, Vehemoth, Diaboli lampades procedunt, sicut tædæ ignis succensæ. Halitus eius prunas ardere facit, & flamma de ore eius egredietur. Item sunt folles Diaboli, & Antichristi, quia sicut Christus ignem Paradisi venit mittere in terram, quem voluit vehementer accendi, sic istæ per contrarium succendunt ignem Inferni fetentis, & vrentis luxuriz. Et sicut boni predicatores, & Christus maximè dicuntur Dei, quia separant preciosam animam a vili peccato, & Diabolo, ut dicit Hiero. 15. ita per contrarium possunt dici os immundissimum Diaboli, quæ separant animam preciosam a Christo, & coniungunt eam Diabolo. Item sunt lingua de qua dicitur. Iac. 3. Vniuersitas iniquitatis est lingua plena veneno mortifero, inflammata a gehenna, per quam Diabolus, ut faber per sollem sufflat ignem. Isa. 63. Creauit fabrum sufflantem prunas in igne. Item sunt exploratores, quæ explorantes quomodo castra Dei capiât, & deiciant, quæ non est sine magna perditione earum, & offensa Dei. Item sunt retia, & laquei, & canes venatici, & furones Diaboli, ad venandum ipsas animas Diabolo, & surripiendum Deo, qui eas tam carè emit. Item si magnum lucrum reputat Christus lucrum vnus animæ pro quo tot sustinuit in Cruce, in qua moriens non nisi vnus latronis animam acquisiuit, patet quantum offendit eum, qui vnica animam ei surripit, tam carè acquisitam, quæ pualet toti mundo. Item deteriores sunt latronibus, iugulatoribus, & spoliatoribus. stratum publicarum, qui illa die non occidunt cum quibus comedunt, nec eos perdunt, aut vendunt, aut pdunt. At hmoi vetulæ comedendo, & bibendo cum eis eas pdunt, & vedunt pro potu vini. In quo patet quæta est perditio in eis. Itē similes sunt Bulyrij, qui fuit tyrannus Aegypti, qui adueniētes honorificè recipiebat, ut dicit. Hier. in chroniis, & postquæ comederat cum eis eos Dæmonibus pditiosè immolabat. Sic vetula ad hospitium vocat, quam prodicione venditam tradit corruptori. Item nullum sacrificium est, ut dicit Grego. quæ plus placet Deo, quàm zelus animarum, & conuersio earum ad Deum, & nullum officium magis placet ei. Ad hoc venit in mundum, & misit ad hoc apstos, & pdicatores, ut essent venatores, & piscatores aiarum. Ex hoc patet quantum displicet ei officium talium vetularum, qui venant aias ad perdendum. Item occulti incendiarij teploium, vel domorum, vel acruorum peiores alijs peccatoribus, & magis pditores iudicantur, ab hostibus, quæta magis ille, quæ succendunt in cordibus mulierum igne, qui est vsq; ad perditionem deuorans. Itē Deus signo visibili linguarum ignearum in quibus apparuit Spiritus sanctus super discipulos descendens reprobaui officium illarum vetularum, quæ habent linguas inflammatas igne infernali. Sexto dant occasionem luxuriæ tactus illiciti mulierum, de quibus supra dictum est, ubi agitur de tactu, & visu illicito, & de furto actu, & corrupto exēplo. Item de his, quæ luxurioso dant occasionem peccandi,

& lu.

& luxuriam generat in cordibus, hñ supra vbi agitur de his, quæ dant Dæmonib occasiõẽ tenradit nos. Item verba crebra, & colloquia mulierum, sunt occasio cadendi in luxuriam, vt dñ in summa de vitijs. Dñr etiam retia & laquei. Prouer. 7. Irretriuu eũ sermonibus multis, vt de fatua muliere, & iuvene dñ. Item comparantur igni. Eccl. 9. Colloquium eius quasi ignis exardescit. Item gladio bicipiti Pro. 5. Fauus distillans labia meretricis, &c. Et post. Et acuta quasi gladius biceps. Colloquia exteriora sunt interiorum affectionum indicia, iuxta verbum Arist. Voces sunt earum quæ sunt in anima passionum notæ. Hiero. verborum signis animus libidinosus ostẽditur, & per exteriorem hominem, anterioris hominis animus declaratur.

De fugienda societate mulierum. Dist. V.

Circa sextum. i. q̄ periculosa sit familiaritas mulierum, & societas fugienda ostẽditur auctoritatibus rationibus, & exemplis. Numeri. 31. c. Cur fẽminas seruastis? nonne ipsæ sunt quæ decepterũt filios Israel ad suggestionem Balaam, & præuaticari fecerunt, & percussus est populus. Ecce qualiter decipiunt, deijciunt, & interficiunt. Item Prou. 5. Longe fac ab ea viam tuam, & ne appropinques foribus domus eius, ne des alienis honorem tuum. Ecce quõ Dæmonibus tradunt, & confumunt. Item. 7. Ne trahatur in vijs eius mens tua, &c. Vbi ostẽditur quõ vulnerant, deijciunt, & interficiunt, & ad inferos ducunt. Item Eccl. 9. Lustrauit, &c. Et post. Inueni mulierem morte amariorẽ, quæ laqueus venatorum est sagena cor eius, vincula sunt manus illius, qui placet Deo effugiet illam, qui autem peccator est capietur ab ea. Ecce quõ capit, & illaqueat. Eccl. 26. Qui tenet eam quasi qui apprehendit scorpionem. Eodem. 42. In medio mulierum noli commorari. De vestimentis procedit tynea, & a muliere iniquitas viri. 1. Tim. 5. Adolescentiores viduas deuita. Auctoritatibus sanctorum patet. q̄ sunt vitandæ. Aug. Circensis Archid. Grauem inimicum cum sortita est castitas, cui non solum resistendum, sed potius amisso equo, vt dñ ab eo longe fugiendum. Breuis igitur sermo, & rigidus cum hmõi est habendus, nec minus cauendæ, quia bonæ indolis sunt, vel quia piæ conuersationis sunt, vel esse comprobantur. Quanto. n. mulieres melioris famæ sunt, citius alliciunt: quia sub affectu pietatis, se supponit viscus libidinis. Impiæ perniciosum, quod suum est mortis venenum propinant. Experto crede. Fateor. E ps en loquor coram Deo non mentiens, cedros libani, & gregum arietes sub hac peste cecidisse repperi, de quorum certe casu non magis suspectus eram q̄ de Hieronymi, vel Ambrosij impudica libidine. Item Aug. Nolle discedere ab inuicem suisque colloctionibus consiliaria desiderantes, se absentes gaudere ad præsentiam, amor iste Tartareus est, viscum habet quo deijciat in infernum, nõ penas quibus volet in celum. Item Greg. Nazianzenus. Quanti epi clerici, simul & layci, post confessionum fidei gloriosas victorias, post calcata certamina, post magna signa, & mirabilia vsquequaque monstrata, noscuntur cum his omnib. per fẽminas naufragasse. Idem. Nemo se stulta securitate deijciat, nemo de viribus suis periculosæ præsumat: quia sine vlla dubitate, qui non vult vitare mulierum familiaritatem, cito labitur in ruinam. Hier. Nemo iuxta viperam securus capit omnũ, quasi non pereuriat, tamen sollicitat. Item Bern. Latius tuum ad laus iuuenula, in mensa, lectus tuus ad lectum eius in camera, manus tua ad manum eius in opere, oculus tuus ad oculum eius in colloquio, & continens vis putari? esto q̄ sis, tñ suspitione non cares. Scandalum times, tolle scandalum, & eius causam. Idẽ. Tu bone vir, quæ nam est hæc fẽmina, nunquid vxor aut filia? soror tua, aut neptis, aut affinis, nunquid? quõ ergo tuta est continentia tua? si non vis scandalizare ecclesiam, eijce, a te fẽminã. Item tales iuxta sniam Ezech. 8. Idolum zeli statuunt iuxta introitum portæ Hierusalem. i. fẽminas, concubinas, in domib. ecclesiæ coniunctas, ad prouocandum emulationem diuinæ vindiçæ. Bern. Sacerdos luxuriæ inquinatus, dum ore suo polluto corpus dñicum recipit, quasi in lutum platearum projicit, & dũ carnem sacratissimam benedicat, quasi in faciẽ Saluatoris spuit, & dum sacris altaribus immundus assistit, iuxta filium virginis ponit idolum Veneris, se. l. vel concubinam quam tenet iuxta ecclesiam filiam. l. veneris iuxta filium virginis. Philosophus ostẽdit quare sit mulier fugienda, sic eam de scribens, dicens. Quid est mulier, hois confusio, bestia infatrabilis, continua sollicitudo, iadeficiens pugna, quotidianum damnum, domus tempestatibus, solitudinis impedimentum, hois et continentis naufragium. Item alius. Fẽmina fax Sathane, rosa fetens, dulce venenum, semper proa rei, quæ prohibetur ei. Item Isidorus. Cum serpente positus non diu eris illesus, ante ignem positus, etiam si ferreus sis, aliqñ dissolueris, proximus periculo diu tutus non eris. Hier. Hospiciolum tuum aut raro, aut nunquam mulierum pedes teant, quia non potest toto corde cum Deo habitare, qui fẽmi-

Speculum Morale.

narum accessibus copulatur, fẽmina cõscientiam secum pariter habitantium exurit. Nunquam de mulierum formis dispites, si bene videris eam conuerfantem mente dilige non corporali frequentia, quia si bonum est mulierem non tangere, ergo malum est eam tangere. Rationib. et potest ostendi, q̄ sit earum nimia familiaritas fugienda & proximitas. Primo: quia est pedica siue decipula dyaboli plena laqueis in quibus capiuntur aues appropinquantes, qui laquei sunt ornatus, visus, gestus &c. Prouer. 11. Qui cauet laqueos securus erit. Prouer. 7. Mulier occurrit inueni in ornato meretricho, preparata ad capiendas animas. Secundo quia e ignis & fornax Babilonis, qui succedit quos reperit iuxta fornacem. Dan 2. Eccl. 9. Concupiscentia eius quasi ignis exardescit: homo est stuppa, fenum, paleaque cito succeduntur. Eccl. 21. Stuppa collecta synagoga peccantium, l. a. 60. Omnis caro fenũ. Tertio quia mulier est viscus & contagium, & pestis inficiens appropinquantes, vt supra ostẽsum est per verba. Aug. Hiero. Si cum viris habitent mulieres, non decit viscarum dyaboli. Eccl. 13. Qui tangit picem inquinabit ab ea. Est morbo contagioso plena, cui qui magis appropinquant magis inficiunt ab eo. Corruptior est Basilisco, qui aues volãtes occidit statu, aialia visu, mulier aut plurib. aliis modis aias occidit. Itẽ fugienda est quasi fera nociua. Eccl. 25. Cõmorari leoni & draconi placebit magis, q̄ habitare cum muliere nequam. Item est fugienda, quia hostis est, contra si quam pugnare volueris appropinquans domestici tui derelinquẽt te, & expugnabit te, s. fensu tui & cor tuum. Mich. 7. Inimici hois domestici eius. Hũc magis citò vincunt vt lepores fugientes, q̄ vt leones insistentes & insequentes. 1. Corin. 6. Fugite fornicationem. Item fugiendæ sunt mulieres plus q̄ demones seductores, p mulierem n. diabolus seduxit Adã Hiero. Memento semper q̄ colonũ paradisi mulier de possessione sua eiecerit. Idẽ. Prima tentamenta clericorum sunt frequens accessus mulierũ. Isti sunt, vt dñ in Barlaam, demones qui seducunt homines. Vnde dñ ibi q̄ cum filius cuiusdam regis fuisset nutritus in obscurissimo loco, vbi non videbat rerũ species, & cũ eductus esset ad lutẽ iã adultus, & ostẽderet ei res & earũ notã, cũ videret mulieres & quereret cuiusmodi res essent, ait spatriarius regis, iocando, q̄ erãt demones. qui seducebant hoies. Cum aut diceret ei pater, q̄ de oib. rebus visis eligeret quod sibi plus placeret, ait ille. Eligo demones, qui seducunt hoies. Item fugienda est mulier, quia est ianua dyaboli, via pditionis, & in semi, p il lam. n. ocs morimur. Prou. 2. Inclinata est ad mortẽ domus eius & ad inferos semitę eius &c. Hiero. Ianua dyaboli via iniquitatis, scorpionis percussio; nociuum genus est fẽminarum. Multis etiã exemplis patet q̄ fugienda & cauenda sunt mulierum confortia, cohabitationes & familiaritates, & confabulationes frequentes, & visitationes crebræ. Occasiones. n. horum consueuerũt dare aliqñ consanguineitas & solitudo. Sic Thamar a fratre corrupti cui sola ministrabat. Ioseph solus absq; arbitris ab Ægyptia impetit. Aliqñ cõsidentia sanctitatis. Sed quis David sanctior, q̄ pp Berabeę tam enormem passus est ruinam. Aliqñ confidentia sapientiæ & abstinentiæ. Contra quod facit exemplum ruine Salomonis, qui super ocs monuit hmõi fugienda, qui tñ enormiter corruit vsque in apostasiam. Itẽ aliqñ confidentia fortitudinis aut diuturnæ castitatis. Sanson confusus de fortitudine, & frequẽti victoria, quã habuerat de Phylisteis p Dalilam deceptus est. Hiero. Si pudicitia quis mulierẽ quam videris bene conuersantem, mente dilige, non corporali frequentatione, & nunquam in præterita castitate cõfidas. Fuit quidam sacerdos secularis habitus, qui religiosam vitam a pueritia sua duxerat, multum viuẽs castẽ & innocenter & sanctẽ, cuius testimonium habebat, & nomen præceteris commorantib. in terra sua: qui audiens de quadam nobili muliere & pulchra valde, q̄ relicta patria sua euriã cuiusdam magni principis sequeretur, facta meretrix stipendiaria earum quæ dicuntur solitariæ, volens eam si posset reuocare a multis malis quæ faciebat, ibi se exponens oibus pro pecunia, accessit ad eam compassus monens eam q̄ desisteret a tot & tantis malis, promittens q̄ ei non deficeret, sed procuraret ei necessaria vitę & salutis, ad cuius verba illa compuncta erines & habitum immutauit. Sed cum illa ire Romam affectaret, & pœnitentiam accipere de commissis, ille timens ne rediret ad vomitum, eam secutus duxit & reduxit, tantoque zelo eam custodiens q̄ nec alii eam impeterent, cum ea in lecto aliquando iacebat, nec eam aliquatenus impetebat, nec videbatur moueri in carne, eam etiam inclusit visitans eam fręquenter consolando & necessaria quantum poterat procurando. Cum autem diutius iam fuisset inclusa securior iam factus de ea, compatiens ei, securus & familiaris loquebatur cum ea. Et post verba & signa multa eępit inardescere in eo quod non fuerat expertus, & facientes sibi oculum introitum peccauerunt insimul & habuerunt plures pue-
zos, quibus ne factum publicaretur mater fuit causa & perem-

Tomus Tertius.

li 2 ptonis

Speculum Morale Vincentij.

ptionis, & perditionis. Item de beato Aug. legitur in vita eius, q̄ nulla fœmina intra domum suam manſit, aut conuerſata eſt, nec foror germana, nec neptis, quæ tñ erant ancillæ Dei, ne eſſent vt dicebat alijs ſecum manentibus, vel ſcandalum, vel ſuſpicio, vel occaſio trahendi in conſequentiam fœminas admittendi, & ne per exemplū ſuū, & occaſione illarū aliæ mulieres intrarent, q̄ poſſent eſſe occaſio tērationis alijs. ſ. infirmiorib. vel ē infamiationis. Item in vita B. Britij legit, q̄ cum ageret poſt B. Martinū Pontificatus ſui annum. 30. q̄dam mulier hñs religioſum habitū & ſpēm, q̄ pp hoc erat ei familiaris, q̄ lauabat pannos eius, concepit, & peperit. Turon. populus impoſuit ei, q̄ ſuus eſſet puer, petens eum cum lapidibus, ipſe autē ſuper hoc infamatus adiurauit puerum in noſe dñi, vt diceret ſi eſſet pater eius, puer autē triginta dierum, rñdit. Non es tu pater meus. Cum autē populus diceret beato Britio, q̄ quæreret quis eſſet pater ſuus, ait. Non eſt hoc meum. Quem cū adhuc vellent lapidare, accipiens prunas ardētes tulit vſq; ad tumbam B. Martini veſtes illeſas oſtēdens, & dicens ſe eſſe immunem ab omni tactu mulieris, vt veſtes ſuę ab igne. Quæ cum diceret magicē facta, expulerunt eū, qui cū diu fuiſſet Romæ exul, & alius eſſet ei ſubſtitutus, cum ipſe rediret cū mandato, & auctoritate Apoſtolica ad ſedem ſuam, & eſſet propē vrbem Turonen. revelata eſt ei mors illius, qui ſedem ſuam occupauerat, & ait ſocijs, Eamus ad ſepeliendum eſm Turon. Quo intrante per vnam portam, alius mortuus eſſe bebat̄ per aliam, quo ſepulto, Brrnus in ſede ſua receptus eſt. Item Petrus Alſon, dicit Phil. diuiſe. Leonem, draconem, & ſcorpionem potius ſequaris, q̄ mulierem. Cum quidam Phil. videret mulierem iocantem cū quodam aucupe, in loco vbi laqueos, & retia tenderat, ait illi. Tu qui aues decipis, vide ne vt auicula decipiaris, & cum hoc vilius, q̄ ipſa auicula capiaris. Item in collationibus pa. 1. li. ſnia patrum ſuit monachos debere fugere familiaritates mulierum, & eporum; neuter. n. horum ſinit eum quem ſua familiaritate deuinxerit, vel quieti cellę operam dare, vel diuinę Theologię puriſſimis oculis inhærere. Ad hoc q̄ ſu gienda ſit a viris ſpūalibus mulierum familiaritas, faciunt multa exempla ante poſita titulo de inferno, de ſacerdote quem Diabolus voluit decipere ſub ſpecie pulchrę mulieris, quem liberauit beatus Bartholomeus. Item titulo de effectib. mīæ Dei. de eo qui familiaris erat ſacrę virgini, & incidit in ea, qui poſt fugit in deſertum cū bubalis, & de epate eius curato. Item ibidem poſt de Andrea Fundanz ececleſię epo, & moniali, & Iudeo. Item inf. de pnia d. Genebaldi ep̄i caſu cum vxore ſua, & filio genito latrunculo. & filia vulpecula. Item de tentatione Benedicti. Itē de Iolaphat, & regis filia. Item de ſacriſta, & coniugata. Item de coquo fugiente. Item de cogitationibus Euagrii. Item de Dæmonibus, qui ſeducunt hoſes. Item de illis, qui clauſerūt hoſtia ſua, & oculos matris ſuis. Item de illa cui dictum eſt, Noli me tangere, & de inuolvente manus pro matre ſua. Item de heremita, qui voluit corrumpere virginem, quam nutruerat. Item de illo, qui clamauit preſbyterę ſuę, Tolle paleam adhuc ignis eſt. Itē in iſto tractatu de luxuria ſupra de nobili muliere, & aduocato. Item de monacho ludificato. Itē de muliere verſa in ſerpentem ſub cuius ſpecie ludificauit Diabolus militem. Item de monacho decepto per mulierem ſui generis, & grilone ſubuertēte ſe. Item ibi ponuntur exempla multa de gaudio Dæmonum pro ruina monachorum, & de Dæmonibus tentantibus in ſpecie mulierū. Item de heremita ſentato per gallum. Item de catu ſanctę Marthę neptis ſancti Abhemij. Item de monacho ſene, & infirmo, & filio inobediētę, quem habuit de virgine, quæ ſibi miniſtrabat. Item de deceptione Ariſtotelis per reginam. Item de fallacia, & malitia mulieris dicit Criſo. in decollatione B. Iohan. Baptiſtę ſuper illud. Herodes apprehēſum Iohannem poſuit in carcerem. Nulla beſtia in hoc mundo ſimilis eſt mulieri malę. Quid leoni inter quadrupedia ſeuus? quid ſerpentib. aut draconibus atrocis? & hæc aialia in malo inferiora ſunt ei. Qd̄ & indicat ſcriptura, & moſtrat experientia. Iuſtum Danielem, in lacu leones reuerſi ſunt; iuſtum vero Naboth, Iezabel interfecit. Cetus Ionom in ventre ſuo cuſtodiuit. Dalila Sanſonem circumuentum illecebris raſo capite deformatum Phylisſteis alienigenis tradidit. Dracones, & aſpides ſurdæ, & cornices Iohānem Baptiſtam viuentem, & in deſer. o ſubdita ſeritate timuerunt. Herodias vxor Iohannis caput abſcidit, & tanti viri caput in precium ſaltationis accepit. Helyam corui pauerunt, & Iezabel poſt redditam terris pluuiam, & fame depulſa ab humano genere per ipſum, cuius etiam beneficio ipſa, licet indigna, viuēbat ipſum perſequebatur, vt pgnam mortis ei redderet. Idem. O malū omni malo peius mulier mala, intolerabilis vipera, immedicabile venenum. Si iniuriam patitur, inſanit. Si honorem accipit, extollitur. Si potentis ſit vxor, non ceſſat die ac nocte virum ſuum callidis ſtimulare ſermonibus, blanda nequiter, importuna violenter, ad

conſenſum ſui furoris, vt ſimilem ſibi faciat maritum. Si pauperem virum habeat, ipſum quoque ad iracundias, & rixas incitare, non deſinit; nihil eſt ei virum ſuum tradere ad mortem, vt patet in illa quæ beato Iob dicebat. Dic verbum in Deū & morere. Exemplis ē multis alijs oñdit mulierū malitia, & dolus, ſupra de Fredogundi regina, quæ fecit occidi virum ſuum. Item quō viros ſuos decipiant; Petrus Alſon. Cum vir quidam uiſſet in vineam, & vxor eius vocaſſet adulterum, & eſſet ſecum in camera, redijt vir eius ita grauiter percuffus a palmite in vno oculo, q̄ nihil de eo uidebat, quod præſentens mulier occurrit ad hoſtium, & cum diceret q̄ vellet quieteſcere in lecto ſuo, in quo erat adulter, rogat illa, ut dicat ſibi ſeriem quō acciderat hoc ei. Quo audito. ait. Dñe niſi conſilium cito apponatur, læſio occupabit bonum oculum ita q̄ nihil uidebitis: ſed ego cum carminabo vobis, ita q̄ vltra infirmitas non aſcendet: clauſo ergo ei oculo bono, ac ſi manu ei carminaret, innuit lecatore, & exiit non viſus a viro ſuo, quo facta, ait viro. Modo ſecurus ſitis de iſto, & manum remouit ab eo. Item, idē alius vadens peregrē, ſocio commiſit vxorem ſeruandam, cum autē ea procurante peccaret, cum altero, & viro veniente eſſet in camera, occurrit ei nurus, & vxor volenti intrare cameram, & ait nurus ei, ſtate hic vſquequo videatis lintheamina q̄ ſecimus in abſentia veſtra, & quali oſtendentes lintheamina quedam ante oculos eius emiſerunt adulterum. Item idem. Cum ſimiliter alius feciſſet, & adulter comederet cum nuru & uxore, & vir pulſans intraret, adulter extracto gladio retro hoſtium ſe occultauit, cum autem vir intrans clauſiſſet hoſtium, & uideret eum quæſiuit quis eſſet, illo tacente, reſpondit, q̄ homo erat quem tres hoſtes ſui ſequebantur ad mortem, qui ibi occultauit ſe credens de eo q̄ eſſet al. quis de illis tribus, ideoque tacebat. Quod audiens vir innitauit eum vt comederet cum eo, & occultauit eum in domo ſecum. Idem reſert q̄ quidam vir vadens Romam, reliquit vxori ſuę caſtiſſimę & pulcherrimę domum ſuam, quam cum prudenter regeret, videns eam iuuenis quidam egredientē exarſit in amorem eius, & per ſe & per alios eam ſolicitans contemnitur, & dona eius reſpuuntur ab ea. Cum autem videret eū quedam vetula pp hoc læguentem & ſlentē, extorſit ab eo cauſam, & promiſit q̄ tantum faceret, q̄ eam hñet. Quæ caniculā q̄ habebat fecit ieiunare pluribus diebus, dans ei tandem panē conſectū cū ſynapio, & accedēs ad domum diſcæ iuuenulę honorifice eſt ab ea recepta, pp ſpēm religionis, quam p̄tendebat. Cum autē uideret ſlentē caniculā, q̄ vetula adduxerat, & q̄reret cauſam, incepit ſtere vetula dicens, q̄ canicula fuerat filia ſua caſtiſſima & pulcherrima, quam Deus in canem mutauerat, & ad perpetuum ſerum damnauerat, eo q̄ amore ſuo dimiſit mori quēdam iuuenem, q̄ amore eius languebat. Ad hæc verba & alia, iuuenula pandit vetulę de amore iuuenis, q̄ eam impetebat, & procurante vetula conſenſit in amore eius & peccatum. Item idē reſert, q̄ quedam de nocte relicto mariti dormientis thoro, exibat ad adulterū extra domū, qd̄ aduertens vir intra firmavit portam, qua redeūte noluit ei aperire, dicens, qd̄ in mane oñderet eam & factū oibus amicis ſuis. & vi ciuis, illa autē dixit qd̄ niſi aperiret ei, pijceret ſe in puteū q̄ erat ante domū. Cū autē non aperiret ei vir, accepit lapidē maximum projiciens intra puteum. Ille autē audiens ſonitum credidit, eam ſe præcipitaſſe ipſa abſcondita retro hoſtium, cum vir exiret, vt ſuccurreret eius præcipitino, intravit domum firmans poſt ſe hoſtium, retorquens crimen in virum ſuum, dicens, quod propter adulterium perpetrandum dimiſiſſet eam. Item magiſter Iaco. Quidam tanto zelo vxorem ſuam cuſtodiebat, q̄ ſemper cū ea ire volebat, q̄ mādauit lecatore, q̄ in domo quadam, ante quam erat lutum, & plāta expectaret eam die tali, & hora. Cū autē illa die, & hora iret ad eccēſiam, & vir ſuus cū ea, cū tranſiret ante domū illā, dimiſit ſe cadere in lutū, q̄ ſurgens dixit viro ſuo, q̄ domū illā intrare volebat, ad lauandū ſe, & q̄ ſeruaret hoſtium ne alius intraret anteq̄ eſſet lora, & cū illa diu fuiſſet cū locatore ſuo exiit magis inquinata q̄ intrauerat. Idē dicit, q̄ quidā cōſu euerat ſe inebriare adeo, q̄ quaſi inſenſibilis videbat, q̄ odioſus vxori ſuę inebriabat ab ea, ita q̄ abſorptus eſt a vino, q̄ vocans monachos dixit eū laborare in extremis, & q̄ veſtirent eū habitū, & facerent eū monachum, qd̄ ipſe petiuerat compos mentis, qd̄ ipſi libenter fecerunt amore pecunię, quem tonſum, & veſtitiū deportauerunt ad abbatīā, ipſe autē in mane vno digeſto inuenit ſe monachū, & præ verecundia remanſit ibi amittens vxorem, domum, & pecuniam. Item cum quidam vir ebriofus inueniſſet adulterum cū vxore ſua, ille relicto pallio fugit, & in argm̄ facti in arca ſua palliū adulteri ſerrauit, quidam autē arcam referans dictum pallium tulit, & viri palliū intus ſerrauit: Cum autem amicos, & vicinos vocaſſet, & vxorem accuſaſſet, & illa crimen negaret, ille vero in argumentum facti promitteret ſe oſtendere adulteri pallium, inuenit ſuum, vnde ille crimen retorſit

torfit in virum dicens, q̄ ita inebriaret sepe, q̄ nesciret quid faceret. Item idem magister Iac. cū q̄dam mulier sepelisset virum suum, nolebat recedere a sepulchro in fletu perseverans: quidam aut̄ magnorū parentū iustitia exigente, suspensus fuerat prope, quē sub periculo vitæ cuida p̄cepit custodire, ne parentes eū raperent, sed dum iussit ad potandū, & rediret inuenit eū sublātū, & cū flens timore regis transiret per cēmiterū vbi erat p̄dictus, & videns eū elegantē aspectū, q̄rit quid faceret, p̄ eo qui eū a regis p̄tate eriperet, & diuītē faceret: t̄ndet ille, q̄ ille faceret quicquid posset. Et illa. Iura mihi, q̄ me duces i vxorē si hoc fecero, quo faciente tradidit ei corpus viri suspendendū p̄ alio, & ducens eā in vxorē oīa bona viri illius possedit. In quo patet, quantus dolus sit, & mobilitas mulieris. Prou. 5. Vagi sunt gressus eius, & inferturabiles. Itē idem. Cū q̄dam alia vellet ire ad lecatorem suum, dicebat viro suo, video te infirmum intra in cameram, & cooperiam te, & sudabis. Cū redisset dicebat: Surge curatus es, non expedit te plus sudare. Item cū q̄dam diceret lecatōri, q̄ magis amaret eum q̄ virum suum. Ille ait. Non credā tibi de hoc nisi attuleris mihi vnum de melioribus dentib. quos vīr tuus hēt in ore suo, q̄ reuersa flent iuxta virū suū, qui eum cām quēreret, ait, q̄ dentem habebat in ore suo adeo s̄gidum, q̄ non poterat eū tolerare, nec poterat curari nisi ipse se unū de dentibus suis daret sibi pro illo, qui fecit illi extrahere meliorē quē habebat in ore, & detulit lecatōri suo. Item in confusione magna mulierū dicebat idem magister Iac. q̄ quēdam erat meretricis p̄ukhra & iuuenis, q̄ cum nullo volebat pro pecunia accumbere, nisi daret ei cum precio cultellum vnum, quos sibi dātos conseruabat. Cum aut̄ facta esset vetula, & contemneret eam amatores, dabat eis cultellos sibi prius dātos. Vnde de talibus dī, quæ dant̄ precium amatoribus suis: q̄ reddunt cultellos. Item idem magister Iacob. Cum quidam princeps visitasset quādam abbatiam, & vidisset ibi quādam monialem, voluit eam habere: cum autem ad hoc nec precibus nec muneribus abbatissam posset inclinare, venit vt eam vi raperet. Cum autem eam occultasset abbatissa, ita vt non posset eam inuenire, & ipse iam recederet, illa quæ occultata erat hoc videns, clamauit de loco latibuli, vt sciretur ibi esse. cu. cu. cu. cu. cu. Quod aduertens dicitur miles eam vilissimam reputans despexit, & dimisit.

De choreis. Dist. VI.

Circa se primum. s. de choreis, sciendum q̄ choreæ vitandæ sunt multiplici ratione. Videlicet propter statum periculosum, & lamentabilem. Propter cultum perniciosum, & detestabilem. Propter culpās quæ conuertunt. Propter pœnas quas incurrunt. Primo quidem choreas esse vitandas, suadet status periculosus, & lamentabilis, fumus enim in exilio in valle miserie, & lachrymarum, & in carcere, Aug. Nescimus quo sine claudimur in exilio isto, quomodo cantabimus canticum domini in terra aliena? ergo si non canticum domini, quomodo canticum Diaboli. Filij Israel tempore captiuitatis Babyloniæ non cantabant Alleluia; sed super flumina Babyloniæ flebant, reducentes patriam suam ad memoriā, & exilium in quo erāt. Item Aug. In valle lachrymarum fumus, in qua magis flendū est quā minus flendus. In hac valle quēdam nos impugnant, vt turbines, venti, & tempestates, imbres, & s̄gora, & ardores, & huiusmodi. Quēdam nos instant nec quiescere sinunt, vt pulices, culices, cynipēs, & muleæ. Quēdam nobis repugnant, quæ nos occidere attentant, vt lupi, vtrū, leones, serpentes. Beatus, qui ascē siones in corde suo disponit in valle lachrymarum. Ostendunt mundum, ea quæ sunt ibi flenda, quocunq̄ verit̄ se homo, videt causas flendi. Si sursum respicit, videt cœlum a quo exiit. Infra sepulchrum suum terram. Ad sinistram aduersitatis cades mīlle. Ad dextram decem millia. A tergo idēst in occulto multo plures. Quis locus debet esse cantandi inter tot Dei iniurias, proximorum misērias, inter tot inimicorum nostrum insidias, inter tot periculorum nostrorum vulnera, inter tot fratrum nostrorum funera, quæ iacent in feretro corporum. Hier. 9. Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum, & plorabo die ac nocte interfectos filia: populi mei? Hic ipse Deus nos prouocat ad flendum verbo, & exemplo. Vidēs ciuitatem, & flens super illam Luc. 19. in tanto luctu, vt dī Eccles. 22. Musica in luctu importuna narratio est. Hic plorādum non cantandum docent paruuli, qui non sunt vnus diei. Aug. Paer a ploratu incipit propheta calamitatis s̄ræ, lachrymæ lux sunt testes misēriæ, nondum loquitur, & iam propheta. Item in regione vmbra: mortis habitamus. Isa. 9. Dicitur hæc regio mundus, propter mortis propinquitatem. Cato. Quicunq̄ ingrederis sequitur mors corporis vmbra. Huic vmbra: subsunt homines. Vnde quæ affunt laquei, & arma mortis, & inimici appetes. Psal. Inimici mei animam meam circumdederunt. Iob.

Speculum Morale.

21. Tenent tympanum, &c. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. Item vmbra mortis, quia mors, vt vmbra sequitur fugientes, & cū sequitur subito atterens non aduertentes, & vt p̄dictum est gaudentes ad sonitum organi in puncto ad inferna deiciet mors subita, vt patet Dyal. 19. Cū fortunatus nobilis obtinuerat a sancto Bonifacio, vt officiu diuinum ageret in festo Proculi martyris, expleto officio, anteq̄ in mensa sedens comedisset, histrio cum symia ludens ad hostium cum tybula pulsauit, cuius vocem audiēs sanctus clamauit. heu. heu. mortuus est miser iste, ego enim ad mensam veniens nondum in laudem Dei os aperui, & iste cum tybula veniens percussit. Cui cum pro charitate fecisset dari panem, & vinum, assensens eum mortuum, cum inde exiret, lapis de tecto cadens super caput eius, eum prostrauit. Item debemus potius esse in planctu q̄ in cantu, qui in carcere huius mundi sumus, vt latro in carcere capitali sua condemnatus. Sene. Oēs capitali snia damnati sumus. Item suffus, vt latro in via ductus ad furcas, Aug. Nihil est aliud tps huius vitæ, q̄ cursus ad mortem, in quo nemo, vt paululum stare, vel tardius ire permittitur, sed oēs pari motu videntur. Vnde eam verbis q̄ exemplis ostendunt nobis Christus, & Sancti, q̄ in hoc exilio non cantare, nec choreas ducere, sed magis flere debemus. Christus. n. non cantasse legitur, sed pluries fleuisse, & ad festum prouocasse. Matth. 26. Beati qui lugent, &c. Item exemplum B. Virginis. Luc. 1. Ingressus Angelus, &c. non intravit eam, vt dicit glo. in strepitu populi, sed in secreto conclaui. Non in chorea, vel in platea cantantem aut vagantem, sed in camera orantem. Item exemplum Thobiz. 1. Cum esset iunior omnibus, nihil tamen puerile gessit in opere. Eodem. 3. Nunquam cum ludentibus me miscui, neq; cum his qui in leuitate ambulabant participem me præbui. Item Hier. 15. Non sedi in consilio ludentium, solus sedebam, quia amaritudine replesti me. Item Mariæ Magdalene. Ioh. 11. Maria domi sedebat, ideo meruit petitionis lux exauditionē, & fratris sui resuscitationem. Eodem. 20. Maria stabat ad monumentum in die Pasche, foris plorans, ideo meruit Angelorum visionem, & Christi apparitionem. Secundo vitandas esse choreas euidenter ostendit cultus perniciosus, & detestabilis. Hic. n. cultus Diaboli, qui fuit hmoi chorearum inuentor, & chorizantium est stimulator, pronocator, & ductor, vt dī Apoc. 9. De fumo putei Diabolicæ inspirationis exierunt locustæ, & habebant supra se regem Angelum Abyssii, qui latine dī, exterminans: discepit. n. eos, & dissipat in oibus membris suis agitans eos, & tegens. Legitur, cuidam sancto viro Dyabolus apparuisse in specie parui Ehyopis, stantem super quādam mulierem, quæ ducebat choreas, & circumducentem eam, vt volebat, & springantem super caput eius. Dantæ autem & springationes quas faciunt chorizantes, videntur habuisse originem a Diabolo decipientis Aegyptios in similitudine cuiusdam thauri habentis in humero signū quasi lunæ corniculatæ albæ, quæ vocabant abusuē Seraphin, quem asserit Pliu. se vidisse, vt legit̄ in scholastica historia, qui egrediens de flumine, in quo submerferunt Aegyptij pueros filiorū Israel, in quodam die qui assignatus erat eis, conuenientibus Aegyptijs ad eum cum oī gñe musicorum eleuabatur in aere super eos mouens se, & saltans, & faciens gestus, & motus, quibus ipsi in terra se conformabant, cantantes, & psallentes cum cytharis, & tympanis, & oī gñe instrumentorum musicorum. Vbi creditur eos docuisse danti. ram, & springationum, gestus. Qui postq̄ se sic exercitauerat ab oculis euanescebat. Inuentor ergo harum fuit Sathanas. Gens ducens ibi varia, sunt vt lanugo quæ a vento tollitur, & puluis, quem proiect ventus a facie terræ, vt nubes sine aqua, nebula: turbidibus agitatur. Chorizante autem appellatur locustæ propter leuitatem, quia saltando cantant. Dicuntur autem exire de fumo putei, quia conueniunt ex inspiratione Diaboli. Vel fumus putei est s̄gor, & arbor luxuriz mouens ad choreas. Hent quasi facies hominum. Non dicuntur habere verē facies, sed similitudines facierum, propter dep̄siones earum, vnt autem quasi locustarum similitudines, quasi equi parati ad prælium propter discursum, & ornatum corporum super capita earum, quasi coronæ propter ornatum capitum, & facies earum, & capillos dicuntur habere, quasi capillos mulierum, propter alienos capillos non deferent mortuarum camillas nec sudaria, sed valde horrent, & mirum est, quod capillos earum non horrent: dentes ideo, vt leones habebant propter animarum capacitatem, & tenacitatem, loricas ferreas habebant propter incorrigibilitatem & inseparabilitatem, quia adherent adiuicem, vt anuli in lorica: vox alarum propter diuersitatem cantantium, aculei in caudis, mors in fine, & cruciatus, & potestas earum vocem hominibus mensibus quinque scilicet a Pascha vsque ad festum beati Michaelis, quia tempore estiuo maxime conueniunt ad festa, & choreas ibi ducunt. Qd̄ aut̄ ibi colatur. Diabolus maximè

patet. Exo. 34. Sedit populus manducare & bibere: & surrexerunt ludere, choreas ducere & cantare. Vnde infra: dixit Moyses: voces cantantium ego audio, & in tantam insaniam proruperunt ut vitulum adorarent. Moyses autem licet esse misericors inter omnes homines, qui versabantur in terra, sicut legitur Num. 12. Cum vehementi zelo commotus rubas confregit scriptas digito Dei viui, combussit vitulum & in puluerem redegit, & dedit bibere filiis Israel, & de in historia miraculose factum fuisse, quod qui choreas duxerant, & vitulum adorauerunt habuerunt barbas aureas, & ait Moyses leuitis, qui dñi est iungatur mecum & transietes de porta ad portam, ut dixerat Moyses, occidat vnusquisque proximum suum, & fratrem qui huius sceleris sui apparebant, ita quod occiderunt tria millia populi. Alia littera habet viginti tria millia. Et dixit dñs, in die visitationis visitabo hoc peccatum. Et dñs Hæbrei, quod ante hoc peccatum Deus ipse erat custos Hæbreorum. Et post de dicit eis custodem alium, scilicet Michaellem. Si ergo tñ zelauerunt isti, quantum doleret qui haberet zelum Dei, cum videret ecclesias Dei fieri stabula iumentorum luxuriosorum, & relicto Dei officio, imo impedito, & contempto, homines & mulieres ibi chorizantes in festis & in cymiterijs, & ecclesijs quasi adorare non vitulum constabilem, sed vituli mortui pellem, & cantare ibi cantiones luxuriz, vbi deberent cantari Dei cantica, & beatæ virginis, & non deberent Dei cultum & sanctorum dimittere pro vituli lasciuia. Legitur in vitispa: & in tripartita historia, quod beatus Antonius stebat amarissime, & quæstus a fratribus quare staret sic, ait sibi fuisse reuelatum, quod multi & burdones deberent conculcare loca sancta, ut ecclesias & cymiteria. Quod licet intelligatur de conculcatione locorum sanctorum, quæ facta est per Arianos & Saracenos, quantum debet dolere, qui videt non futuram, sed presentem conculcationem ecclesiarum, & cymiteriorum a chorizantibus, qui sunt sicut equus & mulus, quibus non est intellectus. Ceterum in choreis non solum exhibet cultus diabolo, verum et excessus in cuba. Sicut enim legitur Luca 9. Moyses & Helyas passionem vocabant excessum amoris, quia omnia membra sua obtulit victimanda pro nobis, & immolanda in obsequium. Sic tales quodammodo excedunt alios peccatores, in hoc quod omnia membra sua victimant in obsequium diaboli in choreis, & sicut qui est in confortio, & habet diuidere pira eis vndiq; porrigit ea, isti vnum, alij aliud, & sic de alijs. Ita tales videntur diuidere membra sua singulis demonibus agitantibus ea & protendentes vndiq; illic pedem, alibi manum, alij caput, & sic de alijs membris. In vitispa. & in tripartita historia legitur li. 7. quod cum Abbas Pabo venisset apud Alexandriam, & videret ibi mulierem in theatro pfallentem, incepit flere. Requiritus quare staret, ait. Duæ causæ mouerunt me, vna est, quia toto tempore vite meæ non sic studui, nec tñ laboraui placere Deo meo ut ista studet placere mundo. Secunda causa est perditio ipsius. Tertio vitandæ sunt choreæ pro peccata quod currentia, sicut enim ibi voti emissi transgressio, nam votum quod promissimum in baptismo dicentes, Abrenuntio dyabolo, & populo eius, frangunt qui choreas ducunt vel sequuntur. Sicut. n. in armatis vaccarum, est vna alijs elegantior, quæ alias præcedit habens campanam ad collum, ad cuius sonitum alia incitantur ad sequendum præcedentem: sic in chorea vna pro campana hæc cantationem, ad quæ incitatur alia sequuntur vocem eius; & gressus & motus. Aliquæ est congregatio thaurorum in vaccis populorum, quæ sunt ibi & viri & mulieres lasciuia, & luxuriosi ducentes choreas. Mulier est ibi abbaissa dyaboli, quæ alia sequuntur, & cui rñdet inchoanti & obediunt. Bern. ut quid o christiane habes resumere quibus renunciauisti? ut quid claudicas ambobus genibus, quid tibi cum pompis dyaboli, quibus resignasti? amator Christi noli falli. Odit enim Deus tales, nec inter suos cognoscit professores, quos vix suæ conpicit defensores. Põit dicere Deus illi qui sequitur choreas, quod dixit Angelus Balaam. Numeri 22. Perversa est hæc via tua, mihiq; contraria. Hæc est. n. processio dyaboli, qui semper ad sinistram redit, sicut dñi processio ad dexteram paradisi. Prover. 4. Vias quæ a dextris sunt nouit dñs, pueris autem quæ a sinistris. Eis qui a sinistris vadunt dicit Deus. Ite maledicti in ignem eternum. Eis autem quæ a dextris erunt dicit. Venite benedicti percipite regnum &c. Item chorizantes talis contumeliam faciunt Christo, & matri eius qualem fecit quondam Adrianus Imperator, & meretrices olim faciebant, ut dicit Beda in Chalcedario suo de inuentione sanctæ crucis. Dicit. n. quod Adrianus Imperator in loco natiuitatis Christi edificauit idolum, & ibi conueniebant meretrices cantantes cantiones luxuriz de amore Veneris, & Adonis, amantissimi sui & suorum. Sic faciunt chorizantes in locis sanctis. Itē in choreis multiplex sacrilegium perpetratur. Primo sacrilegium factorum tempore festorum. Dixerunt. n. Quiescere faciamus omnes dies festos Dei a terra. Si enim sacrilegium committit, qui festa frangit fodiendo, nendo, vel arando, quæ sunt alijs licita & necessaria, & possunt fieri ad honorē Dei: cum fodere, nec, & ara-

re, sint actiones bonæ: choreas vero ducere, & cationes lenocinij sint Deo contumeliosæ, & proximo iniuriosæ, fortius videtur festis frangere qui huiusmodi choreas agit, quam qui arat, vel net, in festis ut dicit Aug. Melius est arare vel fodere in dominicis diebus, quam in choreas ducere. Isa. 1. Solennitates uestras odiuit anima mea &c. Item est aliquando sacrilegium locorum, quia sacra loca aliquando ut ecclesias & cymiteria conculcant & in suis sedibus cantibus sedant, & aliquando etiam illicitis actibus, nec merentur habere requiem, uel quod optetur eis, qui tempore quieti deputato, quiescere noluerunt. Item sacrilegium personale committunt in sacras personas, quas suis cantibus ledunt, uel a diuino officio impediunt. Item contra sacramentum baptismi videntur agere, in quo pompis dyaboli abrenuntiam erunt, & patrum eorum pro eis, qui sibi possunt timere nisi dissuadeant eis. Item contra sacramentum ordinis, cum sint ibi quasi symia clericali, ducentes processiones dyaboli & choreas. Itē contra matrimonium ut cantatur ibi, quod pro marito non dimittat mulier facere amicam, & alia quæ cantantur ibi, prouocantia ad fidei coniugalis fractionem. Item contra confirmationem, quia relictis signis Christi, quod impressum fuit in eorum fronte, portant signa dyaboli uanitatis, lenocinij & impudicitiz. Itē actus penitentiz quadragesimalis frangunt. Item sacramento Eucharistie contumeliam faciunt, quod susceperunt in signum pacis & reconciliationis, a tempore suo expellunt. Item aliquando sunt ibi raptus, & supra frequenter, quia aliquæ accedunt illuc uirgines, aliquæ coniugata, quæ inde redeunt meretrices. Sicut patet in Dina quæ egressa a domo patris, ut uideret, mulieres regionis illius rapta est, & deflorata ab Emor. Gen. 34. Item in choreis de omnibus membris suis peccant, & lasciuia immolant. Item anima superbia uanorum ornata ibi ostendunt, de quibus superbiunt, & alijs quæ non habent similes offendunt, & quæruolosas uiris suis reddunt, & ut consimilia habeant alijs se exponunt. Item cantu suo peccant, quia de eo superbiunt, & in eo gloriantur. Item quia coniugatas contra uoluntatem maritorum & filiarum familias contra uoluntatem patrum, & inhibitionem cantu suo ad choreas attrahunt, & eas male tractant, & uerberari ab eis faciunt. Item quia luxuriosa canunt & sordida similes uuluis quibus, quæ rostro demerso in luto cantant, item iuuenes & leues cantu suo decipiunt, & in periculum trahunt ut syrenæ maris Syrenæ secundum poetas pisces maris sunt, ex parte inferiori, & mulieres in superiori, quæ homines nauigantes dulcedine cantus sui attrahunt, & ad pericula ducunt. Isa. 13. Respondebunt uulæ in edibus suis, & syrenæ in delubris uoluptatis. Delubra sunt loca uel templa quæ luxuriz & uoluptati deseruiant. Itē cantus earum corda bonorum & innocentium quasi sagitta, uel telum igneum penetrat, uulnet & inflammat: sicut enim cantus ecclesiasticus inflammat ad deuotionem, sic cantus earum ad inuidiam. Item corda audientium inebriat ad inepnam lætiam sequi, quod usum rationis amittunt, sic ut nesciant, quid agant, & facta brutalia & irrationabilia faciant. Item qui non possunt habere mutua colloquia alibi, ad cantus tales conueniunt, & se mutuo incitant uerbis, signis, & contactibus malis. Quarto choreæ sunt vitandæ propter multa mala subsequencia, id est multæ penæ quibus chorizantes a dño puniuntur. Aliquando. n. Sathanas vexat eos, qui choreas ducunt in opere illo, cui quia seruiunt ibi de omnibus membris suis, torquebit eos in inferno, de omnibus membris suis. Sap. 11. Per quæ peccat quis, per hæc & torquetur. Aliquæ mulieres quæ ueniunt ad uigilias festorum & sanctorum, non eadem deuotionis, ibi inter chorizantes arripiuntur a dyabolo, quæ agitare consuevit in tota nocte, usque ad diem uel gallicantur cantantes, & saltantes, de quibus potest dicere mater ecclesia quod dicitur Matth. 15. Filia mea male a dæmonio vexatur, quæ mulieres arreptæ uocant se ancillas. Item vexat homines Deo sic permittente propter peccatum chorearum, aliquando tempestate subita, & iræ suæ furorē exercens. Accidit in dyocesi Suffion, cum in quadam ecclesia in qua factæ fuerant choreæ, in mane celebraret sacerdos. factus est subito magnus turbo, & commotio magna, & fulgur eecidit in ecclesia, & uerimenta altaris combussit, sacerdote cum hostia illesto permanente, & multos in ecclesia occidit, molēdiuam et subuertit quatuor hoibus ibi occisis, vnus in de fugiens uidit multos dæmones super fossa, tum quædam springantes, & spallentes, & choreas representantes, a quibus uerberatus quasi ad mortem, factis signis crucis uix euasit, quo indignatus & terribi fugerunt: quæ autem ex eis indignatus memorat maximum lapidē quæ erat in muro, magnam partem inde ferēs, ipsi dentibus manentibus ibi impressis, quæ uiri loci illius pluribus ostenderunt in testimonium. Dicitur autem hō a dæmonibus uerberatus, quæ hic uiderat, ea postmodum retulit coram multis. Item chorizantes sæpe ferit dñs morte mala & subita morte aîæ & corporis. Similes sunt pueris, de quibus legitur. 2. Reg. 12. Surgant pueri, &c.

ri, & laudant, qui surgentes, & ludentes, & occidit vnusquisq; comparem suum. Sic chorizantes faciunt, dum vnus alteru pro-uocat ad illicitum consensum occidit eum in aia, dum consen-tit, & se primo dum hoc intendit. Item Ezech. 25 Pro eo q; plu-sisti manu, & percussisti pede, & gausa es toto affectu, exēdam manum meam super te, & interficiam te. Ad hoc facit exemplū de histrona percusso, qui percutiebat tybulam. Item. 2. Dyal. 9. de Florentio monacho, qui cum non posset corpus beati Bene-dicti extinguere, veneno, laborauit animas discipulorum peri-mere, ad libidinem prouocando, mittens septem puellas nudas in hortu cellæ, in qua habitabat Beatus Benedictus cum disci-pulis suis, quæ tenentes se ad inuicem cum manibus diutius an-te oculos eorum ludebant, & psallebant. Cum autē beatus Bene-dictus a loco illo recessisset, declinans eius inuidiam, & dictus Florentius propter hoc in suo solario exultaret, solarium subito totum corruit, & dictum Florentium cōterens extinxit. Item de filia Herodiadis, q̄ saltu suo caput Iohānis impetrauit, dicit Hu-go de sctō Victore, q; a terra absorpta sit. De Herode dicit Aegy-ppus lib. 2. de Cladibus Iudæorum, q; in Hispaniam fugatus cū niēiore animi cōsumptus est ibi cum Herodiade. Aliquæ Chron-icæ, hūc q; apud Vicinam, Iosephus dicit, q; veniens Romam, vt familiaritatem acquireret Gaij, & Herodis Agrippæ, relega-tus est, vt dicit Iosephus apud Lugdunum. Greg. Turon. in lib. de gestis Frācorum, idem dicit. Herodias autem noluit eum di-mittere, dicens q; volebat esse socia aduersitatis, vt fuerat prosperi-tatis. Ibiq; in illo exilio mirabiliter mortui, supra ripam fluuij sepulti sunt. Adhuc apud Lugdunum oñdit antiquitas locū su-per montem super capellam Magdalenz, vbi dī fuisse Palarium Herodis, qui dī Antipas, qui decollauit Iohannem, sub quo dñs passus est, qui ei illuſit, & ipse exul datus est ludibrio æterno. In Passione sanctorum Nerei, & Archillei legitur, q; cum ipsi ef-fent baptizati a Beato Petro Apſto, & cubicularij essent Domi-cellæ Virginis, q̄ erat neptis, Domiciani Imperatoris, quæ erat sponsa Aureliani filij Consulis Romanorum prædicauerunt ei, sic de fide, & bono Virginitatis, q; eam conuertunt, postea per beatum Clementem virgo dño consecrata est, cum post passio-nem dictorum sctōrum perseverans non posset a proposito reuo-cari, fecit eā dictis Aurelianus includi in camera pulcherrima, cum tribus iocularibus, & ipse erat cū eis, vt ipsi saltando, & cantando cū musicis instris cor virginis emollirent ad Aureli-ani consensum. Qd si nō posset, eā ibi violenter opprimeret. Cum virgo immobilis esset, & oraret, tres mimi tandiu saltauerunt ibi, & cantauerunt, q; hoc incessanter faciendo defecerunt. Ipse autē Aurelianus per duos dies saltus, & cantus continuans, hoc incessanter agendo expirauit. Virgo autē cū nollet consentire ido-latriæ, & esset clausa in cubiculo suo cū duab. sodalib. virginibus orans, de pcepto Domiciani Imperatoris ignis est ibi appositus, succensusq; cubiculo virginis prostratæ in faciem, spiritum dño orantes reddiderunt, corpora autē earū illæsa ab igne sunt repe-rita. Itē fluxus aduersi qui sequunt hmoi dissuadent choreas, & ineptiæ, & immoderatā lætitiā. Sapientes nauæ videntes Delphi-nes pisces ludentes, & salientes in mari, statim deprehendūt p-ximā tēpstatem, sic sapientes videntes immoderatā lætitiā Chorizantiū, futuram, & p-ximam timent tribulationē, sic dñs. Luc. 19. Videns ciuitatē exultantē fleuit super illā dicens. Si cog-nouisses tribulationē tibi in p-ximo venturā, & tu feres. Acci-dit in Dyoc. Lugdū. cū comes Florentis, & Niuernens. Guido de-berent transfretare, vocauerunt magnā curiā, & festū magnum renuerunt, & cū post officiū Dei multum vacassent in ducendis choreis, & veniss. in quoddam castrū, qd dī Surriacum comi-tale, & finis dicti comitis vocasset iuuenes scutiferos, in quadā aula in solario, & cantando duc. rent choreas, voluendo se cecidit solarium sub pedib. eorū, & oēs pariter cecid. runt. Aliqui sunt ibi statim mortui. Aliqui contracti. Aliqui ferē suffocati vt pos-sent dicere. Versa est in luctum cythara nra, & organū in vocem silentium Iob. 30. Itē hmoi similes sunt Cygno, qui cantant con-tra mortem p-pinquam. Item chorizantes aliqui puniunt confu-sione vel hic, vel in futuro. Isa. 3. Pro eo q; eleuatz sunt filij Syō saltus faciendo, & ambulauerūt cōlo extento caput hūc illucq; vertendo, & nutib. oculorū ibant, & plaudebant eum gestu ma-nuum, & motu ambulabant pedib. suis tripudiando, decalua-bit dñs verticem filiarum Syon, & crinem earū nudabit. Et post. Ec erit p suauī odore fetor, & pro zona funiculus, &c. Sic appa-rus horum ornamentorum, quem volunt oñdere in choreis ver-tetur in opprobrium, & confusionem eorū, qui hoc agunt. Item puniunt aliqui flamma ignis, vel in præsentī, vt patet in fia de peregrinatione, de illo qui armatus armis lenitatis intravit eccle-siam, vt orantes in vigilia cuiusdam scti ad cantus, & choreas incitaret, qui iudicio diuino igne ibi consumptus est. Item ibi-dem de illis qui cōuenerant ad festum cuiusdam sancti, cū cha-

reas duxissent in cimiterio in aurora cū missa cātaretur, fulgure cadente in ecclesia. aliqui sunt igne concremari, aliqui extincti, aliqui vulnerati. Ecclesiastici. 29. Stuppa collecta synagoga pec-cantium. Quia vt stuppæ de lacili succenduntur ad malum, & sunt vani & leues sunt synagoga. i. congregatio irrationalium animalium, quia non ducuntur motu rationis. Synagoga p. ecan-tium dicuntur, quia cum alia peccata habeant singularia mem-bra quæ eis deseruiunt, vt gula & ebrietas, gulam & v. n. trem, luxuria genitalia, auaritia manus, ira cor, superbia caput, & sic de alijs. Chorizantes dicuntur generaliter peccantes, quia pec-cate de omnibus membris, caput ornant & agitant, oculis in-uuunt, auribus cantus dyaboli audiunt, pede terunt, ore canunt, manibus plaudunt, totum corpus concutiunt. Sequitur consum-matio eorum ignis, quia cito vt stuppa sunt in cinerem conuer-tendi. Isa. 1. Erit fortitudo vestra vt fauilla stuppæ. Si se cognosce-rent vt Xerxes pergerent, qui cum videret ante se maximum exercitum suum vertit gaudium in planctum, dicens. Dicunt me homines regem huius maximi exercitus, cum sum rex cineris. Omnes enim isti vsque ad centum annos sunt in cinerem con-uertendi, & ego cum eis. Item punit eos fletus æternus. Matth. 22. Ligatis manibus, & pedibus projicite in te. ex. Ligata habe-bunt membra, quia dissoluta habuerunt, tenebras habebunt, quia lucem exterioris consolationis, & vani gaudij amauerunt, fletum propter risum & cārum. Nota q; quidam sanctus inter alia supplicia inferni vidit & audiuit mulieres stentes, & quasi choreas ducentes, & dicens. v. v. v. quantæ sunt istæ tenebræ. De fletu miserorum in inferno habetur supra li. 2. de inferni lu-ctu. Similiter ostendunt esse uitandæ choreæ per contrarium, quia sicut chorizantes Angelicos cātus & diuinas consolationes amit-tunt, & varias penas incurrunt, sic qui fugiunt eas habent solati-a Paradisi. Quia vt dicit Bern. delicata est diuina consolatio, & non datur admittentibus alienam. Sæpe enim leguntur visitati a dño, & audiuisse Angelicos cantus, & habuisse Angelicas visi-tationes, & allocutiones. Vt beata Maria, q̄ inuenit Angelus, vt dicit glo. non in trepitu populi, sed in secreto conclaui. Pastori-bus custodientibus non chorizantibus, apparuit Angelus, & au-dierunt melodiam cœlestis militiæ. Item Iohannes in solitudi-ne Pathmos audiuit trequenter cantus Angelicos. Item de beata Cecilia legitur, q; cum alij cum organis cantarent in nuptijs, ip-sa soli Deo decantabat, dicens. Fiat dñe cor meū, & corpus meū immaculatum, & non diebus nec noctibus cessabat a colloquijs Dei diuinis, & orationibus. De beata Agnete legitur q; dicebat. Amo Xpm &c. cuius mihi organa modularis vobis cantat, & quia respuisse leguntur fatuos cantus & consortia & solatia visi-tatæ legunt & consolatæ ab Angelis. Ceciliz & sponso eius non cantantibus sed orantibus attulit Angelus coronas de rosis & li-lijs Paradisi. Ad quarum odorem Tyburtius frater Valeriani spon-si Ceciliz est ad dñm conuersus, & ambo martyrium susce-perunt. Itē Angelus beatæ Agnetis factus est custos, & socius in passionis agone. Ipsa autem etiam apparuit parentibus suis octa-ua die post passionem suam in choro virginum cœlestium mira-bili ornatu & decore fulgentium, dicens eis, q; eam non plange-rent vt mortuam, sed ait. Congaudere mecum & congratulami-ni, quia cum his omnibus lucidas sedes accepit, & his dictis rece-pit sunt in cœlum. Item in passione Viti & modesti legitur, q; cum Vitus puer duodecim annorum in Lucana ciuitate nō pos-set inclinari ad idolatriam, nec patris verberibus, nec supplicijs diuersis, sibi illatur per Valerianum præfectum, reduxit eum pa-ter in domo includens in talano, exhibens ei diuersas delicias, & puellas choreas coram eo ducentes cum musicis instrumentis, vt per cantus & gestus, earum cor pueri emolliretur. Sed cum ni-hil proficerent relictus est ibi puer solus cum duodecim lampadibus ardentibus. Cum autē erupisset inde odor inestimabilis, ita vt familia clamaret, Dij intrauerunt domum, etiam pater respi-ceret per hostium cameræ, vidit circa puerum septem Angelos, ad quorū aspectū excecatus est, ybi cum etiam venisset tota Lu-cana ciuitas, dixit eis, Dij intrauerunt camerā filii mei, hñtes fa-cies igneas, ad quorum aspectum cecus factus sum. Orōnibus autē beati Viti liberatus est. Beatus autē Vitus post multos agones, & victorias multotiens, & de multis supplicijs per Angelos libera-tus, tandem cum Modesto socio suo in oratione emisit spiritum. Itē in gestis Ange-orum. Beda li. 4. c. 25. dicit q; in monasterio Hildę sanctæ abbatissæ fuit puer custos pecorū, q; oīno nullā cā-tionē sciebat nec addiscere volebat, nec cantare, vnde cū alij cus-todes aialhū & familia hērent bonū conuiuiū, & leti essent, eūq; dicerent q; libet cātaret cū cythara, & hoc faceret dictus puer, dimisso conuiuiō alijs cantantibus fugit in stabulum intrans le-ctum. Cum autē ille nocte dormiret, astitit ei quidam vocās eum nomine suo, & dicens, canta mihi. Cū autē ille rēderet. Nescio canta-

Speculum Morale.

Tomus Tertius.

Li 4 re, pro-

Speculum Morale Vincentij.

re, pp hoc enim inceptus dormiui. Respondit mihi habes cantare, qui ait: quid cantabo tibi? Rndit. Canta mihi principium creaturarum: qui statim incepit cantare optimo carmine, & suavissimo modulamine, in laude creatoris, qd nunq audierat in Anglico optimè compositos, qui in latino idem sonant, q laudare debemus actorem regni cœlestis, potentia creatoris, & regnum ipsius, & consilium patris gloriæ, qui cū sit æternus Deus, oium aqor exiit, qui filijs hoium cœlum proteci culmine, dehinc terrā custos humani gñis creauit. Hæc aut verba dormiens concinnebat in anglico optimo dictamine cōposita, quorū sensum diximus, nec tñ decor aut metrum in translatione latine seruari potuit. Qui excitatus eadem cantabat, & ductus ad abbatissam coram ea, & multis peritis dicta verba concinnebat, & donum sibi datum indicauit, & verba sacræ historiæ sibi imposita reddebat optimo carmine composita in modulatione. Hic totā historiā veteris, & noui testī factus frater religiosissimus optimo carmine compositū reddidit, nec aliqua ociofa, vel impertinentia ad Deum cantare sciebat, vel poterat, & cū multi periti attentarent sifia cantare, vel cōponere ad exemplum eius, nullus qrumcunq; peritus in hoc ei potuit cōparari. Cū aut dictus frater diutius religiosissimè, & sanctissimè Deo seruisset, tactus mo dica infirmitate, de qua nullus crederet q aliquis deberet mori, rogauit, vt pararetur sibi lectus in loco vbi fratres morientes solebant poni. Quo factō, hylariter ibi diutius loquens cū fratrib, ibi conuocatis, rogauit eos vt si aliquem aliquo mō offenderat, vel aliquid contra eū haberet ei remitterent. Cū aut oēs mirarentur, & nihil contra eū se hñe dicerent, ipse Eucharistia petis, & accipiens, eos dño cōmendauit, dicens se migraturū ad dñm illa hora qua fratres surgerent ad laudandum Deum. Ipse aut illam horam cū deuotione, & oratione expectauit, & cum fratres incepissent laudare Deum, ipse disposuit se quasi ad dormiendum, & quasi dormiens suauiter in pace quieuit.

LIBRI III. PARS X.

De Pœnitentiâ, Dist. I.

Postquam adiuuante Deo cōsiderationem fecimus de peccatis. Consequenter summo dirigente magistro considerandum est de pœnitentiâ, quæ est antidotum medicinale, & salubre remedium diuinitus institutum ad maculas abluendas, & sananda mortifera vulnere peccatorum, vt quicquid per peccatum amisimus, recuperemus per pœnitentiâ, & in nouum hominem reformemur. Circa pœnitentiâ autem dno consideranda sunt, Primo de pœnitentiâ in generali. Secundo de partibus eius. Circa primum consideranda sunt nouem. Primo videndum est quid sit pœnitentiâ. Secundo de eius origine. Tertio de eius continuatione, & iterabilitate. Quarto de pœnitentiâ mortalium. Quinto de pœnitentiâ venialium. Sexto de effectu pœnitentiæ, Septimo de pœnitentiâ solemnî. Octauo de his quæ mouere debent ad pœnitentiâ faciendam, Nono qualis esse debeat. Circa primum consideranda sunt quatuor. Primo quid sit pœnitentiâ secundum diffinitionem. Secundo quid sit secundum rem, scilicet vtum sit sacramentum, vel virtus. Tertio vtum sit virtus theologica, vel cardinalis, seu moralis. Quarto vtum contineatur sub iustitia. Ad primum dicendum, quod secundum Ambrosium. Pœnitentiâ est præterita mala plangere, & plangenda iterum non committere. Secundum magistrum sententiarum, Pœnitentiâ est, gratia vel virtus qua commissa mala cum emendationis proposito plangimus, & odimus, & plangenda iterum committere nolumus. Secundum Greg. Pœnitentiâ est ante acta peccata flere, & desistenda iterum non committere. Aduerte, q omnes diffinitiones non sunt propriè diffinitiones datæ per essentialia, sicut est ista. Homo est animal rationale mortale, sed per causam, sicut dicitur quod dies est sol lucens, vel latio solis super terram. Vel non sunt diffinitiones propriè loquendo, sed quædam descriptiones. Describitur autem pœnitentiâ per duplicem actum, unum qui est respectu peccati præteriti scilicet præterita flere, vel plangere. Alterum respectu futuri scilicet plangenda non committere. Primus actus est in re. Secundus oportet quod sit in re vel in proposito. Fletus autem & plangens hic accipiuntur large, siue pro interiori, siue pro exteriori. Potest enim aliquis uerè esse pœnitens, siue fletu, uel plangente exteriori. Item est luctus, uel fletus pro peccatis proprijs, & hic est pœnitentiæ. Et est luctus pro miserijs alienis, & hoc est misericordiz. Et est luctus pro bonis æternis, & hic luctus beatitudinis. Matt. h. 5. Beati qui lugent, & Luc. 6. Beati qui nunc fletis. Ad se-

condum, scilicet vtum pœnitentiâ secundum rem sit sacramentum vel virtus, dicendum q pœnitentiâ quatuor modis potest considerari. Vno modo pro remedio contra peccatum actuale q ministros ecclesiæ ministrando, & sic est sacramentum. Alio modo pro habitu habitante hominem ad pœnitendum sub debitis circumstantijs, & sic est virtus. Alio modo accipitur pro actu pœnitendi, & sic non est virtus sed actus virtutis. Quarto modo accipitur pro dolore sensibili de peccato cōmissio, & si dolor iste præcedat actum pœnitendi promouet ipsum & intensior reddit. Si vero sequatur actum pœnitendi tanquam causatus ex illo, sic intentionem eius & perfectionem ostendit, & sic pnia est passio. Et nota q pœnitentiâ interior est de iure naturali quantum ad debitum. i. q homo qui Deum offendit per peccatum de iure naturali pœnitere tenetur, tñ quantum ad actum est ex infusione diuina, sicut infra patebit. Pœnitentiâ vero exterior nō est ex iure naturali, sed ex institutione diuina, sub aliqua re sensibili & forma debita verborum. Sed cum sacramenta sint qdam medicinz spūales sicut in corporalibus medicinis quædam consistunt in sola passione seu receptione curandi, sicut est adustio vel sectio vulneris, & hmōdi, quædam vero in actione eiusdem, sicut est exercitatio corporis, ita in sacris, qdam consistunt in sola passione eius qui sanctificatur, nec requirit actus nisi per accidens in quantum remouet prohibens. i. indispositionem ad suscipiendum, sicut baptismus, confirmatio, & huiusmodi: quædam vero consistunt in actū illius, qui suscipit sacramentum, ita q actum illum requirunt essentialiter vt pœnitentiâ & matrimonium. In primis igitur sacramentis qui sine actu nostro operantur, est materia exterior quæ signat & causat, & talia sunt sacramenta in noua lege instituta. In alijs vero ipse actus noster est pro materia sensibili, & talia sunt duo sacramenta in noua lege approbata. In pœnitentiâ igitur materia sensibilis accipit largè pro omni re sensibili cum sit exterior substantia siue actio humana. Ibi etiam sunt verba. i. in confessione & absolutione, sed non requiruntur ibi tāta determinatio quæ a sacerdote profertur bene requiritur forma verborum, licet nō ita præcise sicut in alijs, quia non est ibi aliqua materia sanctificanda. Confertur etiam hoc sacramentum a ministris ecclesiæ, q pœnitentiâ per se suscepta propriè non dñ ecclesiæ sacramentum, cum talis et ante baptismum fieri possit, sed a ministris ecclesiæ suscepta vel iniuncta, dñ esse sacramentum. Sic igitur patet q in quantum homo se habet vt recipiens. i. in quantum, mediante exteriori pœnitentiâ recipiat veniam per ministros ecclesiæ, sic pœnitentiâ est sacramentum. In quantum aut homo se habet aliquo modo sicut agēs, id est in quantum mediante interiori pœnitentiâ intendit emendare peccatum qd fecit, sic tripliciter accipi potest contra tria q sunt in peccato, nam ad eius emendam concurrebat habitus mouens contra maculam vel habitū vitij, & actus eius cōtra actum peccati, & materia de qua sit emenda seu recompensatio. i. dolor annexus cōtra delectationem quæ fuit in peccato. Primo modo virtus est. Secundo modo actus virtutis. Tertio modo passio. Et sic declaratum est q pœnitentiâ & est sacramentum, & est virtus. Ad tertium. vtum pœnitentiâ sit virtus Theologica vel moralis, dicendum q est virtus moralis. Debemus. n. supponere, q pœnitentiâ sit virtus infusa diminuta, quia sicut dicit Aug. in libro de fide ad Petrum. Hoc Deus disposuit, vt si quis bonitatem mentis perderet, nunquam eam sine diuino munere repararet. Virtutes autem infusæ tripliciter se habent ad Deum: quædam enim habent Deum pro obiecto & fine, vt tres Theologicæ pro fine proximo, non tamè pro obiecto, vt aliquæ morales quæ respiciunt Deum, sicut caritas & pœnitentiâ. Quædam pro fine vltimo, sed non pro fine proximo nec pro obiecto, vt illæ morales, quæ respiciunt vel se vel proximum, vt temperantia, cuius obiectum sunt passiones delectationum, finis proximus, puritas cordis, finis vltimus videre Deum. Dico ergo q virtutes Theologicæ dicuntur propriæ, quæ habent Deum pro fine & obiecto pœnitentiâ vero habet Deum pro fine proximo, quia hō Deo intendit se reconciliare, nō aut pro obiecto, sed offensam Dei, ideo non est virtus Theologica, sed ad virtutem Cardinale reducibilis. Ad quartum. i. dato q pœnitentiâ sit virtus moralis vtum contineatur sub iustitia, dicendum quod iustitia simpliciter respicit equalitatem, sicut patet tam de iustitia commutatiua, quæ est in contractibus, quam de iustitia vindicatiua, quæ consistit in emendandis delictis. Vtraque enim intendit facere, vt quantum quis habuit de alieno, tantum restituat de suo, & sic fiat adæquatio: vbi vero potest esse simpliciter æqualitas, vt in debito filij quod est ad parentem, serui ad dominum, ibi non est iustitia simpliciter, sed quædam, quia est ibi quidam modus iustitiæ. Vñ inter dñm & seruū fm philosophum non est iustum, simpliciter, sed qnatiuū iustū, partes ergo illæ iustitiæ in qbus seruatur æqualitas simpli-

simpliciter sunt partes iustitiæ subiectivæ, illæ vero partes iustitiæ in quibus non servatur equalitas simpliciter, sunt quasi partes potentiales. Cum ergo debitor fiat homo Deo simpliciter sicut homini. rōne accepti ut in contractibus, vel rōne commissi ut in delictis, hominis vero ad hominem possit esse æqualis recompensatio, hominis vero ad Deum non, ideo in virtutibus, q̄ faciunt recompensationem ad hominem est iustitia simpliciter, in his vero quæ ad Deum iustitia quædam. Sic ergo religio ad iustitiam reducitur, ut pars potentialis, magis quam subiectiva, quæ facit recompensationem Deo in debito beneficii accepti, ita penitentia quia facit recompensationem Deo in debito commissi. Circa secundum principale. s. de origine penitentiz consideranda sunt duo. Primo de eius origine. Secundo de ordine eius, ad alias virtutes. Circa primum sciendum quod origo penitentiz duplex est, videlicet efficiens in Deo & disponens in subiecto, quæ Deus licet infundat habitum penitentiz, non tamen infundit in adulto sine præparatione, sicut ait Augu. Qui creavit te sine te, non iustificabit te sine te. Quia vero dispositio ex parte nra voluntaria est, ideo non potest accipi vnus modus disponendi determinatus, ut semper, sed ut in pluribus. Nam omnes sermones morales, scdm Philosophũ in libris Eth. ut in pluribus sunt intelligendi non semper. Penitentia vero est reuersio hominis in peccato existentis ad Deum. Vnde oportet præcedere aliquid illum inans ad cognitionem peccati & Dei, & hæc est fides informis. Aliquid vero retrahens ab amore pcti, & hoc est timor penę quæ sequitur peccatum. Aliquid vero inchoans in amore Dei, & hæc est spes informis. Quia ergo per timorem inchoatur motus recedendi a peccato ad Deum, ideo ei attribuitur penitentiz conceptio, non generatio, & primum initium, sed imperfectum occultum. s. non manifestũ, passiuum magis, s̄ actiuum. Præterea magister sententiarum. l. 4. dist. 14. conceptionem penitentiz attribuit timori, Et Isa. 26. A timore tuo domine concepimus, & parturimus spiritum salutis. Et Ecclesiastici. 1. Timor domini expellit pctm̄. Constat aut̄ quod non expellit, nisi penitentia moderata. Concipitur ergo pnia timore sed non mundano nec humano, quia vterq; pnia refugit, non filiali vel casto, quia isti penitentiam non præcedunt, sed seruilis tanquam initio extrinsecũ non intrinsecũ, nec tñ sunt simul, quia causa eius est in fieri, non in esse. Sicut aut̄ concipiens simul est cum concepto, non scdm eius esse completum, sed inchoatum & materiale, sic timor seruilis simul est cum pnia quo ad contritionem. Circa scdm. s. de ordine penitentiz ad alias virtutes, sciendum quod omnes virtutes formatæ simul infunduntur, vnde in eis non est prioritas scdm tempus, sed tñ secundum ordinem nature in comparatione ad actum est in eis prioritas Penitentia enim est reuersio ad Deũ, in motu vero reuersionis præcedit cognitio, sequitur spes de possibilitate perueniendi, consequitur motus in recessu a termino a quo: consequitur appropinquatio ad terminum ad quem. Hinc est quod in iustificatione prior est motus fidei, dehinc motus spei, dehinc motus timoris, dehinc motus penitentiz ad Deum redeuntis, & virtutes alias quasi introductis; sed quia fides, & spes non habent rationem perfectam virtutis, nisi secundum quod sunt informatæ charitate, ideo pnia præcedit natura omnes virtutes secundum esse completum virtutis. Qd̄ est intelligendum in via reformationis imaginis, quia per pniã sit remotio phibentis. In via vero primæ formationis fides prior est. Circa tertium principale. s. de continuatione penitentiz consideranda sunt duo. Primo vtrum penitentiam oporteat esse perpetuã de quolibet peccato. Secundo dato quod discontinuata sit penitentia per peccatum sequens, vtrum possit homo resurgere per penitentiam plusquam semel. Ad primum dicendum, quod sicut dictum est supra duplex est penitentia. s. interior, & exterior. Exteriolem penitentiam non oportet esse perpetuã, vnde secundum canones, pro certis peccatis determinatur certa penitentia, quæ ex parte non tenetur homo amplius iterare, vel continuare agere. Penitentia vero interior duplex est. s. in actu, & sic non oportet ipsam esse perpetuã, vel in habitu, & sic debet esse perpetua. dicit. n. Aug. Penitentia est quædam dolentis vindicta, semper puniens in se, qd̄ dolet commississe. Idem de peccatore loquens: Semper doleat, & de dolore gaudeat, vbi. n. finitur penitentia, nihil relinquitur de venia. Peccator ergo quæcumque & quotiescũque actu cogitat de peccato commissio, tenetur dolere, & de hoc quod Deũ offendit. Non. n. fideliter seruat reparatum sœdus amicitiz, cui actu non displicet, qñ actu recogitat illud quod inter Deum & ipsum causa fuit inimicitiz, nec potest homo dimittere habitum penitentiz, nisi ruendo in peccatum mortale. Ad scdm. s. vtrum possit homo resurgere per penitentiam plusquam semel, dicendum quod sic, sicut ostenditur de penitentia di. 3. multis auctoritatibus, & exemplis. Quod et patet rōne, quia penitentia est in subiecto vertibilis. s. in voluntate, ut continuatio in futurum est

de eius essentia, quia cum esse virtutis sit simplex, & totum sit simul in instanti, de essentia nihil potest esse, qd̄ non possit totũ esse in præsentia. Vnde de esse veræ penitentiz non est continuatio futuri temporis, sed in propositum præfens continuandi in futurum, & sic patet quod vera penitentia potest quis excidere. Item a vera penitentia excidens, potest veram penitentiam recuperare, & quamdiu homo est in via potest facere quod in se est, ut detur sibi a Deo vera penitentia, sed omni facienti qd̄ in se est Deus dat penitentiam veram, & alijs non pulsaret hominem mutando, ut faciat quod in se est. Apoc. 3. Ego sto ad ostium & pulso &c. vera etiam penitentia nunquam caret remissione peccati, sicut patet per hoc qd̄ dicitur de pe. di. 3. Quo veniet, Constat. n. multa peccata displicere, qui semper est prestus ea destruere.

De penitentia mortalium peccatorum. Dist. II.

Circa quartum principale. s. de penitentia mortalium peccatorum, consideranda sunt duo. Primo vtrum necessaria sit pnia de peccatis mortalibus ante baptismum. Secundo vtrum sit necessaria de omnibus mortalibus post baptismum. Ad primum dicendum quod penitentia potest accipi dupliciter, vel in quantum est sacramentum, & sic non est necessaria. Vnde Ro. 11. Siue peccata sunt dona &c. ibi dicit glo. quod gratia Dei in baptismo non requirit gemitum nec planctum, nisi solam fidẽ, & cordis contritionem, extendendo. s. contritionem ad penitentiam informem vel formatã. Vel potest accipi penitentia in quantum est virtus, & hoc dupliciter, vel in quantum est formatã, & sic nõ est necessaria de præcedentibus baptismum, quia cum talis penitentia non possit simul esse cum peccato, nunquam per actuale susceptionem baptismi remitteretur peccatum mortale actuale, quia per penitentiam esset ante remissum, aut suscipiens baptismum esset indispotus ad remissionem peccatorum mortalium susceptionem. Vel in quantum est informis. i. qdam peccati detestatio cum proposito emendandi, quamuis nõ oĩno sufficiens ad expulsionem peccati, & hoc ad minus est necessaria de omnibus peccatis actualibus mortalibus præcedentibus baptismum, tanquam causa remouens prohibens susceptionem diuinæ gratiæ, quæ in baptismo datur illis in quibus remota sunt impedimenta prohibentia susceptionem gratiæ Dei. Ad scdm. s. vtrum penitentia sit necessaria de omnibus peccatis mortalibus post baptismum sequentibus, dicendum, quod peccata mortalia aut sunt habenti nota, aut ignota, de notis necessaria est penitentia, ad hoc ut remittantur de lege communi, non tantum in communi, sed et in speciali, si ad cogitandum de quolibet in speciali adsit opportunitas proportionata infirmitati humanæ. Quod ideo dico, quia posset contingere quod peccator esset in tali periculo quod quamuis posset recogitare de quolibet in speciali, nõ tñ adhuc haberet opportunitatem humanæ fragilitati proportionatam. Ignota aut̄, aut sunt ignota quantum ad ius non quantum ad factum, ut cum peccator sciat se fecisse aliquod qd̄ non credit esse mortale peccatum, & tamen est, aut sunt ignota quantum ad vtrumque. Et quocumque istorum modorum accipiatur ignorantia, subdistinguedum est, quia aut est inuincibilis, & de peccatis sic ignoratis non est penitentia necessaria in spali, sed sufficit quod de illis peniteat in communi in quantum de omnibus mortalibus, si autem ignota sunt sibi ignorantia affectata, quæ est quando homo vult ignorare, vel crassa, quæ est quando ignoras vellet scire, non tamen vult ita efficaciter quod prout humana patitur vel permittit fragilitas, velit facere quod in se est, ad hoc ve sciat. De mortalibus istis duobus modis ignoratis necessaria est penitentia in spali, nec tamen sic ignorans perplexus est, quia potest facere quod in se est ad hoc ut sciat, qd̄ si fecerit, aut Deus ea sibi manifestabit, aut indulgebit. Circa quintum principale. s. de penitentia venialium peccatorum consideranda sunt tria. Primo vtrum veniale peccatum remitti possit sine mortali. Tertio vtrum vnum veniale possit remitti sine alio. Ad primum dicendum quod de peccatis venialibus penitentiam esse necessariam dupliciter potest intelligi. s. aut quod sit necessaria ad eorum remissionem, aut quod sit necessaria ad salutem. Primo modo dico quod de lege communi penitentia necessaria est de peccatis venialibus implicite vel explicitè in speciali vel in communi, quamdiu. n. voluntas inordinationi actualiter iuberet, oportet eam inordinatam esse, vnde ad remissionem venialis peccati necessarium est, quod voluntas designat inordinationi inharere, nec tantum hoc sufficit de lege communi, sed etiam requiritur, quod inordinationem præteritam actualiter detestetur explicitè vel implicite, ut illa detestatio sit totius emendationis solutio, vel radix seu fundamentum solutionis totius. Aliqua enim emenda pro quacumque uoluntaria inordinatione Deo debetur. Secundo modo nõ est necessaria de venialibus peccatis pnia per se in hac uita, quia simul stare possunt cũ gratia, in cuius uirtute cum ea uoluntas detestatur, post mortem in pur-

Speculum Morale Vincentij.

in Purgatorio remittuntur. Per accidens tamen est necessaria penitentia de illis in hac vita, sicut ratione dubij probabilis, quando vehementer dubitat homo utrum sit veniale vel mortale, tunc enim si de illo non penitet, exponit se discrimini tanquam comtempor suæ salutis. Aut ratione periculi, cum scilicet perpendit homo aliquam affectionem deordinatam, venialem tamen ita in ipso incendi, quod probabiliter coniecturat, quod nisi ipsam per penitentiam abiciat, trahet ipsum in peccatum mortale, aut ratione statuti quod si homo non habet nisi veniale peccatum, cum teneatur semel in anno confiteri per statutum ecclesiæ, sed hoc vltimum non concludit, quod sit necessaria penitentia interior. Si enim homo non habens, nisi peccata venialia esto, quod de illis interior non peniteat, tamen si ea confitentur suo sacerdoti non est ecclesiastici statuti transgressor. De quolibet tamen veniali implicite vel explicitè est necessaria penitentia in hac vita, vel in alia ad hoc quod homo consequatur vitam æternam, quia nullum peccatum quantumcumque leue simul potest esse cum gloria. Ad secundum, scilicet utrum veniale remitti possit sine remissione mortalis, dicendum, quod gratia secundum se opponitur mortali peccato, veniali autem non opponitur, nisi mediante aliquo actu suo opposito veniali peccato, & quia habitus potest esse sine actu, & vnus actus sine alio, ideo mortale remitti potest sine veniali, & vnum veniale sine alio. Actus autem gratiæ peccato veniali oppositus, per quam veniale remittitur, non potest esse sine habitu gratiæ, quæ peccato mortali secundum se opponitur, ut dictum est, & ideo sine mortali peccato non potest veniale remitti. Nec potest dici, quod veniale posset remitti per penitentiam sine gratia, quia talis penitentia est informis non accepta de illa acceptione, quæ requiritur ad remissionem peccati. Ad tertium, scilicet utrum vnum veniale possit remitti sine alio, dicendum, quod sic, quia veniale potest se compati cum charitate per quam acceptatur penitentia, & ideo quando homo penitet de vno veniali, non dolendo vel non recordando de alio, penitentia eius virtute charitatis acceptatur a Deo, absque hoc, quod aliud remittatur. Non sic est de mortalibus, quia nullum peccatum mortale potest simul esse cum charitate, per quam homo fit amicus Dei, & nullum peccatum remitti potest, nisi per charitatem. & ideo si vnus posset remitti sine alio, posset homo simul esse amicus Dei, & inimicus, quod est impossibile.

De effectu penitentia. Dist. III.

Circa sextum, scilicet de effectu penitentia consideranda sunt duo. Primo de eius effectu quantum ad amotionem mali. Secundo quantum ad collationem boni. Quantum ad amotionem mali sciendum, quod penitentia potest accipi pro penitentia formata per gratiam, vel pro penitentia informi, & utroque modo potest accipi pro habitu vel actu interiori vel exteriori. Dico per penitentiam formatam gratia, deleri potest omne peccatum existens in anima vel spiritu carni vnico. Est enim differentia spiritus vniti carni, & separati a carne, quia spiritus carni coniunctus susceptibilis est penitentia, non autem separatus, sicut dicit Dam. Hinc est, quod de omni peccato perpetrato a spiritu in carne existente, potest agi penitentia, sed post separationem a carne non potest. Quædam tamen sunt peccata de quibus difficilius potest homo penitere, quæ scilicet non committuntur ex fragilitate carnis, vel ignorantia rationis obnubilata per carnem, sicut peccata spiritus separati, vel etiam spiritus coniuncti per malitiam deprauati, sicut est peccatum in spiritu sanctum. De his difficilius agit penitentia quam de alijs, vnde illud Matth. 12. Qui blasphemauerit in spiritum sanctum non remittetur ei, &c. intelligendum est, i. vix remittetur, similiter illud verbum Augu. dicentis. Tanta est labes huius peccati, ut deprecandi humilitatem subire non possit. i. vix possit. Si autem arguatur de finali impenitentia, dicendum, quod finalis impenitentia dupliciter potest intelligi. Vno modo propositum nunquam penitendi, & sic est peccatum in spiritu sanctum, & sic de illo potest homo penitere, licet hoc sit difficile. Alio modo potest dici finalis impenitentia finalis priuatio penitentia, & sic dicit conditionem cuiuslibet peccati finalis, & sic de eo non potest esse penitentia, quia nihil aliud est quam priuatio penitentia. Per penitentiam vero informem, siue accipiatur pro habitu, siue pro actu interiori, vel exteriori, siue pro omnibus simul, non potest remitti peccatum, nisi dispositiue, in quantum per ipsam disponitur homo ad suscipiendum gratiam Dei, per quam formaliter remittitur peccatum, specialius tamen disponit & directius ad peccati remissionem, quam quæcumque alia virtus informis, quia omnia peccata in hoc conueniunt, quod vnumquodque est quædam iniustitia, contra iustitiam legis diuinæ, & penitentia specialiter & directè disponit hominē ad hoc, ut possit & velis pro illa iniuria debitam emendam facere cum adiutorio Dei. Quomodo autem se habeat ad remissionem culpæ penitentia formata, inferius declarabitur. Sic ergo patet quomodo per peni-

tentiam remitti possit omne peccatum, & quomodo non. Secundo etiam sciendum, quod per penitentiam ratione sui actus interioris & exterioris simul potest remitti tota pena peccato debita, vel ut melius dicam exolui, tanta etiam potest esse intentio actus interioris, quod per eius perfectionem & dolorem sensibilem causatum ex perfectione actus, meretur penitens remissionem totius penę peccato debita, vel per æquivalentiam soluit totam penam peccato debitam, ita quod si post completum illius contritionis motum decederet, nullam penam in purgatorio sustineret, hoc autem non conuenit cuilibet contritioni, quia non semper cum remittitur offensæ, remittitur satisfactoria emenda. Tamen sciendum, quod post quantacunque contritionem necessaria est confessio, & alicuius operis exterioris impletio, si facultas affuerit, hoc est propter obligationem præcepti, quia reconciliari debet peccator, non tantum secundum iudicium Dei, sed etiam secundum iudicium militantis ecclesiæ. Vnde actus penitendi, nec peccatum, nec penam remittit, nisi sit cum proposito confitendi, & iudicium ecclesiæ subeundi, si facultas affuerit, quia aliter actus illæ non esset sufficiens, nec esset contritio, quia contritio est actus penitendi formatus gratia. De effectu vero penitentia quantum ad collationem boni sciendum, quod & omnes virtutes per peccatum perditæ reparantur seu restituuntur, & opera mortificata viuificantur. Primum sic declarari potest, per penitentiam remittuntur omnia peccata, ut dictum est, quæ remissio esse non potest sine charitate, ergo per penitentiam restituitur charitas. Charitas autem non potest esse in anima cum carentia alicuius virtutis necessaria ad rectitudinem vite spiritualis, ex quo sequitur, quod per penitentiam restituuntur omnes virtutes necessariae ad rectitudinem vite spiritualis. Vnde super illud Isa. 52. Solue vincla colli tui captiua filia Syon? Glo. ut graui onere liberata, & recipiens ornamenta pristina cesses esse captiua. Ornamenta autem pristina sunt virtutes, quæ per peccatum amissæ erant. Item super illud Isa. 52. Nō adiciet vltra & c. dicit glo. Anima si per penitentiam pristinum robur receperit, vocabitur habitaculum spiritus sancti, & fiet templum Dei. Sed pristinum robur non reciperet anima, nisi per penitentiam omnes virtutes amissæ restituerentur, quia robur animæ in virtute consistit. Item per penitentiam iustificatur homo penitens, sed generalis iustitia per quam dicitur aliquis iustus in conspectu Dei, comprehendit omnem virtutem. Et sic declaratum est primum, scilicet quod per penitentiam omnes virtutes prius perditæ reparantur. Secundum autem, quod per penitentiam opera prius per peccatum mortificata reuiuiscunt, declaratur sic. Opera viuia dicuntur quæ sunt ex radice spiritualis vite quæ est charitas, propter quæ operans remunerandus est in vita æterna. Hæc tamen persequens mortale peccatum mortificantur, non per se nec absolute, sed per accidens, & in relatione ad peccatorem, quia durante peccati mortalis obstaculo, homo pertinere non potest ad efficaciam illorum operum, quia cum peccato mortali remunerari non possunt in vita æterna. Bona opera dicuntur mortua, quæ non sunt ex radice spiritualis vite, quæ est charitas, & talia sunt bona opera in mortali peccato facta. Dico ergo, quod bona opera mortificata, per sequentem penitentiam viuificantur, in quantum per eam tollitur peccati obstaculum quo erat homo indignus consequi efficaciam illorum operum in vita æterna. Sed opera mortua nunquam viuificantur, quia per se & absolute mortua sunt, quia non processerunt ex radice spiritualis vite. Circa septimum, scilicet de penitentia solenni consideranda sunt duo. Primo utrum penitentia solennis sit iterabilis, & quibus personis debeat imponi. Secundo quæ sunt illa, quæ ad ritum illius penitentia requiruntur. Ad primum dicendum, quod est penitentia secreta, publica, & solennis, & est omnis solennis publica, sed non conuertitur. Solennis autem non iteratur, ne ex sui iteratione vilescat, & quia rememoratio est expulsionis primorum parentum de Paradiso terrestri, quæ semel tantum facta est, sicut dicit magister in sententijs lib. 4. di. 14. vltra medium. Hæc pro grauioribus horrendisque ac manifestis delictis ritum imponitur. De hac dicit decretorum di. 50. Si quis post remissionem. c. Pōt. Est quædam peni etia quæ solennis appellatur, quæ semel tantum in ecclesia conceditur, hoc clericis imponenda non est. Vnde eadem dist. in cap. Hanc autem dicitur quod hæc penitentiam nulli unquam clericorum agere conceditur, atque ideo huiusmodi penitentes ad clerum admitti prohibentur. Quod etiam probatur per illud quod habetur eadem dist. Confirmatum? & duobus capitulis sequentibus. Nisi sint clerici depositi, tunc enim eis potest solennis penitentia imponi. Et quia hoc statutum est propter clericatus dignitatem, videtur posse concludi, quod nec laicis personis insignibus, nec religiosis debeat imponi propter dignitatem statuum. Iuuenibus etiam non est faciliter imponenda propter ætatis fragilitatem, ut habetur eadem di. Penitentes, Personis

Personis autem alijs a prædictis, tam viris, quam mulieribus potest imponi. Ad secundum dicendum, quod sicut habetur in sententijs dist. 14. in cap. In capite quadragesima omnes poenitentes, qui publicam suscipiunt, vel susceperunt poenitentiam, ante fores ecclesie se representent episcopo ciuitatis, sacco induti, nudis pedibus, vultibus in terra demissis, reos se esse ipso habitu & vultu protestantes. Ibi adesse debent Decani. i. Archidiaconi & Archipresbyteri parrochiarum, & Presbyteri poenitentium, qui eorum conuersationem diligenter inspicere debent. Post hoc eos in ecclesiam introducant, & cum omni clero septem poenitentiae Psalmos in terra Pontifex prostratus cum lachrymis pro eorum absolutione decanter. Tunc surgens ab oratione, secundum quod canonice iubent, manus eis imponat, aquam benedictam super eos spergat, cinerem prius mitrat, deinde cilicio capita eorum cooperiat, & cum gemitu, crebris, & suspirijs denunciet eis, quod sicut Adam proitus est de Paradiso, ita etiam ipsi pro peccatis ab ecclesia abijciuntur: postea iubeat ministris, ut eos extra ianuam ecclesie expellat clerici vero prosequantur eos cum responso. In sudore vultus tui vesceris pane tuo &c. ut videntes sanctam ecclesiam pro facinoribus suis tremefactam atque commotam, non paripendant poenitentiam. In sacra autem domini cœna rursus ab eorum Decanis, & eorum Presbyteris ecclesie liminibus represententur. Et sicut dicitur glo. ibidem, ita fit quolibet anno, ut tali modo mitantur in ecclesiam. Et licet stent in ecclesia, non tamen communicant cum alijs in Eucharistia vel in osculo, & sic erunt vsque ad octauam pasche, & tunc iterum exhibent de ecclesia, & erunt extra ecclesiam vsque ad talem diem sequentis anni, & hoc fiet vsque ad finem poenitentiae, & si bene poenitent secundo anno vel tertio, potest eis reddi ingressus ecclesie.

De moribus ad poenitentiam. Dist. IIII.

Circa octauum. s. de his, quæ mouere debent ad poenitentiam faciendam. sciendum, quod ad hoc prouocare nos debent auctoritas imperantis. Hoc enim Deus districtè præcipit per Prophetas suos in locis innumeris, specialiter Ezech. 18. premissis multis persuasionibus sic infert. Conuertimini & agite poenitentiam. Joel. 2. Conuertimini ad me in toto corde vestro &c. Apoc. 2. Memor esto vnde excideris, & age poenitentiam &c. Et iuxta. Poenitentiam age, si quo minus veniam tibi &c. Secundo mouere debet benignitas inuitantis, quantum enim poenitentiam nostram desideret, & quam dulciter & efficaciter nos inuitet, apparet ex hoc quod æternus & summus venit ad nostras miseras, de diuitijs ad penurias, de summis honoribus ad contumelias, ut homo factus similis nobis, homines magis attraheret, & non per nuncios suos quoscumque, sed per seipsum personam: nec per literas, & scripturas, sed viua voce: nec tam quam exemplis rationibus, & parabolis, & miraculis ad poenitentiam prouocaret. Vnde Luc. 15. Non veni vocare iustos, sed peccatores ad poenitentiam. Propter quod duritiam Iudæorum, qui personam eius, & opera miraculosa viderant, prædicationes audierant, nec tamen conuerti volebant, increpat Matth. 11. dicens. Væ tibi Corozaym, væ tibi Bethsaida, quia si in Tyro & Sydone factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere poenitentiam egressi. & Matth. 12. Viri Niuitæ surgent in iudicio cum generatione ista, & condemnabunt eam, quia poenitentiam egerit ad prædicationem Ionæ, & ecce plusquam Ionas hic. Per hoc seipsum designans. Sicut autem tunc conquebatur de perfidia Iudæorum, ita nunc conquiri potest de duritia Christianorum, qui sunt solo nomine Christiani. Ait enim Greg. 1. parte Euangelicarum Homel. 13. Quanta nos eius miracula vidimus, quot flagellis atterimur, quantis asperitatibus deterremur, & cum sequi vocantem contemnimus, in celo iam sedet, de conuersione nos admonet. Ro. 2. An diuitias bonitatis, & patientie, & longanimitatis eius contemnitis? An ignoras quoniam benignitas Dei ad poenitentiam te adducit? secundum duritiam autem tuam, & cor impenitens, thesaurizas tibi iram in die reuelationis iusti iudicij Dei. Item Hier. 8. Non est quod agat poenitentiam super peccato suo, dicens, quid feci. Et 3. Pro verbis poenitentiae, verbis super blasphemasti. Tertio mouere debet longanimitas expectantis, magna Dei misericordia, quoniam non statim se vindicat, non continuo contra peccatores fulminat, nec præcipitat in gehennam, sed ex mira bonitate expectat, quod ad poenitentiam conuertamur. Sic dicit Isa. 30. Propterea expectat Deus ut misereatur vestri. Sap. 11. Nihil odisti eorum quæ fecisti, dissimulans peccata hominum propter poenitentiam, & 2. Petri. 3. Non tardat Deus promissis sicut quidam existimant, sed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad poenitentiam reuerti. Greg. 2. parte Euang. Homel. 14. Pensemus super nos diuitias conditoris nostri, peccare nos videt, & pertulit, qui nos ante culpas peccare prohibuit, & iam post culpam expectare ad veniam non desistit, ecce ipse quem despexi-

mus vocat. Auerſi ab illo sumus, & tamen non auertitur. Vnde bene per Isa. dicitur, Erunt oculi tui videntes præceptorem tuum, & aures tuæ audient vocem post tergum monentis. Quasi in faciem est homo monitus, quando ad iustitiam conditus præcepta rectitudinis accepit, sed cum hic eadem præcepta contempſit, quasi conditori suo tergum mentis in faciem dedit. Sed ecce adhuc post tergum sequitur & monet, quia est iam a nobis contempſus, & tamen nos adhuc vocare non cessat, quasi dorsum ei in faciem dedimus, cuius verba despiciamus, præcepta calcamus, sed stans post tergum nos auerſos reuocat, qui & videt quod despiciatur, & tamen per patientiam expectat. Penſate ergo fratres Carissimi si cuiſlibet vestrum loquenti ſarculus suus ſuperbiret, ſubito terga in faciem mitteret, nunquid contempſum dñs eius ſuperbiam non feriret, vulnera districtæ animæ lucifſionis infligeret? ecce nos peccando auctori nostro terga in faciem dedimus, & tamē ſuſtinemur ſuperbē, auerſos, reuocat, & qui ferire nos auerſos potuit, ut reuertamur munera promittit. Tanta gratia conditoris nostri duritiam nostri reatus emolliat, & homo qui malum, quod fecit experiri percuffus poterat, ſaltem expectatus erubescat. Quarto mouere debet fidelitas adiuuantis, quia non ſolum dulciter vocat, admonet & inuita, verum etiam efficaciter adiuuat poenitere volentes, ſicut dicitur Ecclesiastici. 17. Poenitentibus dedit viam iustitiæ. i. iustæ & condignæ poenitentiae faciendæ, & confirmauit deficientes ſuſtinere, quia ſecundum Auguſt. hortatur pigros, conſolatur afflictos, docet ſtudioſos, adiuuat dicantes, neminem deſinit laborantem exclamantem ad ſe, donat vnde ſibi factificatur, ipſe tribuit vnde placetur. Quinto mouere nos debet liberalitas promittentis. Saluator poſter non ſolum nos auerſos reuocat, & ad poenitentiam nos expectat, verum etiam veniam, miſericordiam, ſed quod incomparabiliter maius eſt regnum cœlorum promittit, dicens Matth. 4. Poenitentiam agite appropinquet. n. regnum cœlorum. Quis ad tantæ promiſſionis auditum non feſtinet ſurgere, quis tam in ſcleribus obduſatus, quis tam in criminibus irrecutus, qui iniquitatis vincula, & prauæ conſuetudinis catenas etiam ferreas non corruptas. Ecce pro re minima, ad quā etiā ex debito iuris naturalis aſtrigimur, remunerationem immenſam & proſus inæſtimabilem pollicetur. Sexto mouere nos debet ſenexitas comminantis. Poſt tantas ſuæ pietatis gratias nobis oblatas, & poſt tantæ remunerationis promiſſionem videntes ſe contempſi, nō immerito comminatur poenās damnationis æternæ. Palmus. Niſi conuerſi fueritis gladium ſuum vibrabit &c. Luc. 13. Niſi poenitentiam egeritis omnes ſimiliter peribitis. Ecclesiastici. 2. Si poenitentiam non egerimus, incidemus in manus Dei, & non in manus hominum. In manus inquam Dei vindicantis, & ineffabiliter punientis. Hebr. 10. Horrendum eſt incidere in manus Dei viuentis. Septimo mouere debet ad poenitentiam faciendam vtilitas poenitentis, i. multiplex vtilitas proueniens ex poenitentia, quia multiplex eſt effectus poenitentiae. Quos ſi diligenter conſideraret homo, multum moueri deberet ad poenitentiam faciendam. Primo quidem poenitentia peccatorum viuificat. Sicut enim peccati mortificat animam. Ezech. 18. Anima quæ peccauerit morietur, ita poenitentia mortuum viuificat. Vnde Act. 23. Gentibus dedit Deus poenitentiam ad vitam. i. Deus ex miſericordia ſua dedit hominibus prius gentiliter viuentibus in peccato gratiam poenitendi, per quam ſpiritualiter viuant, per quam etiam vitam præteritam corrigant, & vitam conſequantur æternam. Ezech. 18. Si egerit impius poenitentiam ab omnibus peccatis ſuis, vita viuet, ſcilicet gratiæ & gloriæ Oſez. 6. viuificabit nos poſt duos dies, & tertia die ſuſcitabit nos. Cum quidam magnus homo in peccatum mortale & graue lapſus fuiſſet, attendens mortem animæ ſuæ Romam iuit, ut ſummo Pontifici illud conſideretur. Cum autem non poſſet Papæ libere loqui, clamauit coram omnibus dicens, Pater miſerere mei. Cum autem quereretur Papa quid haberet, & cur ita ſereret, dicebat ſe eſſe mortuum, cui Papa per ſurreptionem reſpondit. Si tu es mortuus, vade cum mortuis. Tunc ille hoc pro poenitentia accipiens intrauit horum Romæ, in cuius parte erat cripta ſubterranea, in qua poſiti erant mortui conditi aromatibus, cum quibus de die habitabat, & orationi & ſtetui vacabat, & de nocte exibat, & ad modum beſtiæ de collectis oleribus ſe reficiebat. Cum autem dominus horum olera collecta intuenſiſſet, inuigilans, ut ſurem deprehenderet, vidit dictum hominem de dicta cripta egredientem, & olera colligentem. Quæ cum cepiſſet, & veritatem fateri compulſus eſſet, iudicauit eum Papam inter viuos poſitus deputandum. Poenitentia. n. eſt ſons vitæ in quo peccatrix anima renouatur v. Aquila. Vnde poenitens debet accipere nouam vitam, ſicut docet Apoſtolus. Sicut Chriſtus reſurrexit a mortuis, ita & nos per poenitentiam reſurgentes a morte culpæ in nouitate vitæ ambulemus, ut iam non ſit poenitens illæ qui fuit, ſicut dicit Apoſtolus de ſeipſo Gal. 2. Viuo ego iam

non

non ego: Vnde cum quidam clericus amore turpi amaret quamdam, ad scholas iuit, ubi assumpta penitentia cum redisset, dicta meretrix sollicitabat eum dicens. Ego sum illa amata tua. Et ille respondit: Et si tu es illa, ego iam non sum ille, & sic eam repellere. Per hanc Saul ad vocem Psalterij & Prophetarum mutatus est in virum alterum. 1. Reg. 16. Nota si esset aliquis fons materialis in quo possent homines corporaliter renouari, a multis & artemotis partibus cum multis laboribus & expensis requireret, & visitaretur: quanto magis requirendus est fons in quo possunt animæ renouari ad vitam gratiæ, ideo. Psalmus. Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus. Sequitur anima mea ad Deum fontem viuum: sicut dicit ibi glo. Cereus, quando vult renouari & cornua sua ponderosa deponere, quatit in nido fornicarum serpentem, quem deglutit, & veneno estuans currit ad fontem, de quo postquam multum biberit, venenum expellitur, cornua deponuntur, sic peccator pondere peccati pressus, & veneno plenus, festinare debet ad fontem, ubi ab omni veneno peccati penitus expurgetur, & depositis cornibus superbie ceruicofitatis, & inobedientiæ renouetur. Secundo penitentia peccatorum Deo pacificat, quia quantumcumque Deus fuerit, propter peccatum offensus, & odiat peccatorem, secundum illud Psalmi. Iniquos odio habui. per penitentiam tamen omnis offensa remittitur, & penitens recipitur in gratiam & amorem, sicut expresse dicit Ecclesiasticus. 12. Altissimus odiosus habet peccatores, & miseratus est penitentibus. Exemplum ponitur Hiere. 3. Si dimiserit homo viorem suam, & recedens ab eo dixerit virum alterum, nunquid non polluta & contraminata erit mulier illa, tu autem fornicata es cum amatoribus multis, tamen reuertere ad me dicit dominus. Hac de causa Christus requirebat peccatores, manducabat & bibeat cum illis, vocabat, attrahebat, venientes ad se recipiebat, sicut dicitur Luc. 15. Hic peccatores recipit & manducat eum illis. Predicationem suam a penitentia legitur inchoasse. Matth. 4. Ad hoc uenisse te uenisse. Luc. 7. Hoc ipsum per exempla monstrabat. Exemplum de Magdarena Luc. 7. de Matt. eiusdem 9. de Zacheo Luc. 19. de Petro Luc. 22. Item hoc idem ostendebat per similitudines quas ponebat de oue, quæ periit in deserto, de dragma quæ in Hier. perdidit in domo, de filio prodigo quæ pater reputat mortuum, & postea suscitatum Luc. 15. In signum reconciliationis, & pacis, pater filium recepit ad osculum; sicut dicitur ibidem. Item in signum pacis pater restituit ei omnia, etiam anulum posuit in manu eius, quia penitentia recuperat deperdita per peccatum: nam opera bona facta in charitate, & per peccatū sequens mortificata, per penitentiam reuiuiscunt, recuperantur, & reparantur. Vnde Ecclesiasticus. 20. Est qui multa redimat modico precio. Per penitentiam recuperantur amissa: habemus exemplum de Manasse, qui post multa flagitia quæ commiserat, ductus fuit in Babilonem vincus cathenis, sicut dicitur. 2. Paral. 33. Qui postquam coangustatus est orauit dominum Deum suum, & egit penitentiam coram Deo. Sequitur. Exaudiuit orationem eius, & reduxit in Hierusalem in regnum suum. Item exemplum elegans Dan. 4. In regno meo restitutus sum dicit Nabuch. & magnificentia amplior reddita est mihi. De cuius immutatione legitur in scholastica historia in tertia uisione Daniel & dicit magister secundum Epiphanium, quod illa mutatio non fuit corporalis, qua dicitur quod propter peccatum suum subito mutatus est in bestiam, sed fuit mentis alienatio talis, ut sibi videretur quod esset bos in anteriori parte, & leo in posteriori parte, & viueret ad modum bestie, sed dicitur quod precibus Danielis septem anni mutati sunt sibi in septem mentes, in quibus quadraginta dies patiebatur mentis insaniam, & per alios, 40. sensu sibi reddito sebat peccata sua, penitentiam agens secundum consilium Daniel. non comedens carnes, nec bibens vinum, sed legumina & herbas, & peracta penitentia plene est suo sensui & regno & dignitati amissa restitutus. Sic peccator per peccatum mutat dum ad modum thauri cornutus, & setulosus contra Deum per superbiam & inobedientiam, & laboriosus ad peccatum consummandum, & fortis & firmus ad peccatum tolerandum, & indomabilis ad conuertendum, donec Deus reddat sibi sensum & cognitionem sui status, per quod peniteat, & amissa per peccatum suum recuperet bonam, & recipiat per operantem dilectionem, & meritum charitatis maiorem, quam prius habuerat. Ad hoc etiam valet quod legitur in vita beati Iohannis Evangelistæ, de geminis reparatis, sicut dictum est supra li. 2. de iudicio Et dicit in dicta vita, quod cum ad predicationem beati Iohannis duo diuites fuissent conuersi, venditis omnibus suis, & erogatis pro Deo pauperibus. Apostoli sunt secuti. Cum autem postea viderent se pauperes, & seruos suos factos diuites & ornatos, penitebant de bono quod fecerant. Quod agnosceat beatus Iohannes virgas ab eis delatas precibus mutauit in aurum, & maris sabulum in gemmas preciosissimas, tra-

dens eis ut emerent sibi prædia & alia, dicens, quod se priuauerat se Dei & gratia & gloria, & aliis bonis spiritualibus, & potestate miracula faciendi quam habebant, & facti erant serui diaboli per penitentiam, qui prius erant ipsius domini. Cum autem ad instantiam multorum iuuenem qui efferebatur mortuus beatus Iohannes in eorum oculis sustulisset, dicens iuuenis duriter eos arguit, ostendens eis quanta gratia & gloria se priuauerat, & quomodo de eorum ruina sancti Angeli dolebat, ut viderat esse mortuus, & demones exultabant, quibus iniunxit ut per triginde dies orationem continuarent, & penitentiam facerent, vsquequo aurum & gemmae in priorem speciem mutarentur. Quod & fecerunt, & iussu Apostoli eis in priorem speciem mutatis, & deportatis ad locum ubi eas acceperat, omnem gratiam quam prius amiserant recuperauerunt. Item reconciliati Deo per penitentiam, restituntur, ad ecclesie sacramenta, & vniuersa suffragia, & sunt participes omnium honorum quæ sunt in ecclesia. Item scribuntur in libro vite in numero electorum. Matth. 5. Gaudete, & exultate, quia nomina vestra scripta sunt in celis. Isa. 4. Sanctus vocabitur omnis qui scriptus est in vita in Hierusalem, si abluerit dominus sordes filiarum Syon in spiritu iusticie & spiritu ardoris. Per hæc aliena Deo fiunt de confraternis domini. Et per solutionem istorum trium denariorum, contritionis, confessionis, & satisfactionis, quos qui non proponit solvere, ad confraterniam domini non recipitur, quæ facit bona communia. Item in vitispa. legitur quod cum sanctus Diamon celebraret, vidit Angelum domini aliquos in libro suo scribentem, per penitentiam aliquos non uocans aut inscriptos, inuenit eos assumptis penitentiam alios non, sed esse in peccato mortali. Cui autem penitentiam suscepissent dum offerret vidit eos ab eodem scribi. Tertio penitentia lætificat. Magnam esse gaudium hominibus, vel furi, vel reo factæ maiestatis, quando potest eius reconciliatio procurari, & omnia damna & amissa restitui, quantum ergo debet esse gaudium penitenti, ex quo per penitentiam bona prædicta proueniunt. Gaudet eger de sua sanatione, captiuus de sua liberatione, obligatus debitis de sua acquisitione, famelicus, de sua refectioe, exul de sua reuocatione, exheredatus de sua hereditatis recuperatione, & sic de alijs. De pnia nostra gaudet Deus, quia ipsa est sacrificium Deo gratum. Psalmus. Sacrificium Deo, spūs contribulatus. Item. Acceptabis sacrificium iusticie. Ideo dicit ibidem. Sacrificate sacrificium iusticie &c. Item ipsa est sibi grata refectio. Apoc. 3. Si quis aperuerit mihi ianuam intraho ad eum, cenabo cum eo, & ipse mecum. Istud gaudium i. se communicat volens, quod tota militans ecclesia colleretur. Luc. 15. Epulari & gaudere oportebat, quia frater tuus hic mortuus fuerat &c. Vult etiam quod tota triumphans ecclesia gaudeat. Ibidem. Adgratulamini mihi, quia inueni &c. Ibidem. Gaudium est in celo. i. in tota cœlesti curia super vno peccatore penitentiam agente. Quod etiam Angeli gaudent dicitur. Gaudium erit eorum Angelis Dei super vno peccatore penitentiam agente. Sicut militibus est gaudium quando recuperant castrum quod amiserant, quod hostes eorum sibi fraudulenter subriperant, quod sub eorum custodia dominus suus rex commiserat. Quod dicitur dominus Luc. 15. Triplici exemplo. Exemplo ouis, & dragma perditæ & inuentæ, & filij perditæ redeuntis. Vnde subigit. Oportet te gaudere fili, quia frater tuus perierat & inuentus est. Vel gaudet commensales Dei de exennio sibi facti vini mixturæ suauitatis, & fragrantie, quod potantur. Hoc vinum sunt lachrymæ peccatorum penitentium quo Deus inebriatur. Isa. 16. Inebriabo te lachryma mea. Vnde Bern. super cant. sermone. 30. dicit. Gaudet Angeli de conuersione peccatorum, salutem hominum sitientes, lachrymæ enim penitentium vinum est eorum, eo quod in illis sit odor vite, sapor gratie, indulgentie gustus, reconciliacionis iucunditas, sanitas innocentie redeuntis, & serenæ suauitatis conscientie. Ad hoc quod Angeli gaudent de conuersione peccatoris, facit exemplum; quod habetur supra de effectibus peccati, de nebula conuerso, cui congaudebant Angeli, quod vidit, & dixit Paulus simplex. Quanto penitentia animam pulchricat & reformat, quæ per peccatum fuerat maculata. Vnde Act. 2. Penitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrum. Penitentia enim est baptismus quidam, vel lotorium, in quo omnes sordes anime diluantur, & peccatorum macule delentur, unde sequitur, ut deleantur vestra peccata. Psalmus. Laborani in gemitu meo, lauabo per singulas noctes lect. me. &c. In vitispa. legitur, quod quidam sanctus videbat super baptizatos virum Dei descendere, supra omne lumen ornatum eos, tandem gratiam videbat descendere super illos, qui habitum penitentie suscipiebant in religionis ingiollu. Quinto pnia a malo liberat, videlicet a reatu. i. pena debita pro peccato. Quando. n. diuina offensa remittit, & macula culpæ deletur, pnia eterna commutatur in temporalem soluendam in purgatorio. Postmodum a virtute confessionis,

confessionis, & absolutionis sacerdotalis soluitur vel in toto vel in parte, ergo pœnitentia liberat a debito. Item liberat ab inferni supplicio, & a pœna debita in purgatorio, vel in toto vel in parte. Liberat etiã ab horrore diuini iudicij. Vnde beatus Iohannes Baptista dicebat Iudæis. Genimina viperarum, quis docebit vos fugere a ventura ira? Grego. Ventura ira est animaduersio vltionis extremæ, quoniam peccator fugere tunc non valet, qui nunc ad lamenta pœnitentiæ non recurrit. Sequitur. Facite ergo dignos fructus pœnitentiæ. Greg. Aliud est fructus pœnitentiæ facere, aliud dignos pœnitentiæ fructus facere; neque. n. par fructus boni operis esse debet eius, qui minus, & eius qui amplius deliquit, aut eius qui in nullis, & eius qui in quibusdam facinoribus cecidit. Per hoc quod dicitur: Facite dignos fructus pœnitentiæ, vniuersiusque conscientia conuenitur, vt tanto maiora bonorum operum quærat lucra per pœnitentiã, quanto grauiora sibi intulit dâna per culpam. Liberat etiã pœnitentia a tpali morte, vel flagello, sicut patet de Manasse. 2. Paral. 33. Qui pœnitentiã agens, de sceleribus innumeris, liberatus est de carcere regis Babylonis. Et de Ezechia, qui fendo & orando auertit debellacionem ciuitatis & populi. 4. Reg. 20. Et 2. Paral. 29. & Isa. 37. Etiam sententiam Dei reuocat, sicut patet de Niniuitis Ion. 3. Ionas enim sententiam Dei protulerat, & publice promulgauerat dicēs, adhuc 40. dies, & Niniue subuertetur, & cum pœnitentiã egerunt, Deus suam sententiam reuocauit. Ambro. Nouit Deus mutare sententiam, si tu noueris emendare delictum. Hiero. 17. Si pœnitentiã egerit gens illa a malo suo qđ locutus sum aduersus eam, agam & ego pœnitentiã super malo quod cogitavi vt facerem ei, & Ezechiel. 33. Si dixerio impio, morte morietur, & egerit pœnitentiã de peccato suo &c. vita uiuet & non morietur. Sexto pœnitentiæ fructus exuberat & magnum thesaurum generat. Propter qđ pluraliter dicitur Matth. 3. Facite dignos fructus pœnitentiæ. Qui sunt digni fructus pœnitentiæ. s. misericordiæ in reuelatione miseris, iudicij, purgatorij, & peccati, & feruitutis diaboli &c. de qua Iac. 3. Sapientia primum quidem pudica &c. & post plena misericordia & fructibus bonis. Hi fructus sunt digni peccatorum venia & reconciliatione diuina. Hiero. 11. Oliuam vberem & fructiferam &c. Fructificat etiã pœnitentiã in homine fructus meliores, & digniores. s. gratiæ, de quibus Prouer. 8. Melior est fructus meus auro & omni lapide preciofo. Ro. 6. Habebis fructum in sanctificationem &c. Eph. 5. Fructus lucis est in omni bonitate. Gal. 5. de duodecim fructibus gratiæ, vbi dicitur. Fructus autem species sunt gaudium, charitas, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas. Vel duodecim fructus sunt duodecim pœnitentiæ effectus per gratiam. De quibus Criso. in originali super illud Matth. 3. Pœnitentiã agite. ait. Pœnitentia cor mundat, sensus illuminat, animas sanctificat, ad susceptionem Christi humana præcordia præparat. Et quidam addit. Naturalia reparat, gratuita recuperat, Deo reconciliat, Angelos lætificat, merita amplificat, dæmonem fugat, carnem domat, spiritum roborat, bona spiritualia seruat, regnum cœlorum impetrat. Itē fere fructus optimos gloriæ. Sap. 6. Bonorum laborum gloriosus, est fructus. Prouer. 3. Primi & purissimi fructus eius. Hebr. 12. Omnis disciplina &c. Hæc est arbor vitæ ferens duodecim fructus. Apoc. 2. 2. s. gloriæ qui possunt elici ex verbis Iob. 22. Acquiesce Deo, & habebis pacem cum eo, & per hoc habebis fructus optimos. Et post. Si conuersus fueris ad omnipotentem, ædificaberis in cœli susceptione, & Dei perpetua vitæ mansionem, lōge facies inquit iniqui. a tab. in plena peccati & tentationis liberatione, dabit tibi pro terra silicem in fragilitatis tuæ consolidatione, & pro silice torrentes aureos in corporis, & animæ illuminatione & glorificatione &c. Item no. qđ pœnitentia est vitis fructifera quam vidit pincerna Pharaonis. Gen. 40. Videbam coram me vitem, cuius tres propagines sunt tres pœnitentiæ partes. s. contritio, confessio, & satisfactio, quæ ferunt dictum fructum. s. misericordiæ bonum & dignum, gratiæ melius & dignius, gloriæ dignissimum, & optimum, quod & nobis Deus concedat. Septimo per pœnitentiã virtutes aliæ conferuntur, quas oportet custodiri cum armis. Pœnitentia est armatura Dei, ideo cuius & cilicium arma sunt pœnitentiũ. Epho. 6. Induite vos armaturam Dei, vt possitis stare aduersus insidias diaboli. Ro. 13. Abijcimus opera tenebrarum, & induamus arma lucis, 2. Corin. 6. Per arma iustitiæ a dextris & a sinistris, vt non deponamus arma, ne simus inermes a dextris prosperitatis, vel a sinistris aduersitatis. Et nota qđ diabolus multum timet arripere maxime in morte quos inuenit inuolutos asperitate pœnitentiæ: sicut lupi timēt canes, qui habent colaria circa colla vbi sunt ferramenta vel clauis acuti. Item Lutus pisces dictos Percissas timet mordere aut arripere propter asperitatem squamarum, & aculeos pennularum. Similiter canes hericios propter aculeos quibus circumuoluuntur. Si-

militer corui ostreas marinas, qđ eas inueniunt extra testam duram rapiunt, & deuorant, quādo autem eas inueniunt intra concham, vel testā duram, tangere non audent. Similiter castaneam quam inueniunt inuolutam in pelle pungenti aculeata & hirsuta. Similiter dæmones in morte animas, quas sine asperitate pœnitentiæ inueniunt, rapiunt, & deuorant, quas inueniunt asperitate pœnitentiæ inuolutas, glutire aut mordere non audent. Ideo beatus Martinus cum deberet egredi a carne, quasi cōtra diabolum pugnaturus, & rogarent eum discipuli qđ saltem in tanta infirmitate corporis sui cilicium & cinerem in quibus iacebat deponeret, dicebat non decet filij Christianum nisi in cinere & cilicio mori: quia qui cum his armis mortuus fuit, diabolus in exitu suo eum detinere vel impedire non potuit, licet hoc multum veller, vt reuelatum fuit beato Seuerino Colon. Archiepiscopo. Sæpes spinosā custodit agrum vel vineam ne subintrent bestie. Ecclesiastici. 36. Vbi non est sapes diripietur possessio. Propter hoc Iudith ad custodiam castitatis in superioribus domus suæ cubiculum secretum sibi fecerat, in quo cum puellis clausa morabatur, & habens super lumbos suos cilicium, ieiunabat oibus diebus &c. Iudith. 8. Similiter Anna Prophetissa filia Phanuel, Luc. 2. beatus Ioh. Baptista sanctificatus ex vtero, indutus erat pilis Camelorum. E sca autem eius erat locustæ, & mel siluestre, vinum & siceram non bibit &c. & hæc omnia pro sua sanctitate seruanda. Beatus autem Frācisus cui reuelata fuerat suorum remissionis peccatorum, austeritatem nimiam seruabat in cibo, potu, vestitu, & lecto, corpusque suum durissimè macerabat, dicebat enim malignos spūs duris, & asperis in fugam conuerti, delicatis vero mollibus ad tētandum fortius animari. Octauo per pœnitentiã proximi prouocantur, sicut patet Ionæ. 3. de rege Niniue, ad cuius pœnitentiã alij sunt ad simile prouocati. De beato Francisco dicitur, qđ corpori suo pœnas renouabat & onera, licet iam plene mortificatum esset per pœnitentiã, sed quia sciebat se datū alijs in exemplū, custodiebat pp alios vias duras, missus. n. erat ad pœnitentiã prædicandam, vt pœnitentiã prædicando non tam verbo qđ exemplo Xpi lucraretur animas quas diabolus conabatur auferre. Ad idem officiū missus fuit Ioh. Bapt. Vñ Luc. 3. Venit Iohannes prædicans baptismū pœnitentiæ in remissionem peccatorum. Vnde super illud Matth. 3. Ioh. indutus erat pilis Camelorum, dicit gl. Qui pœnitentiã prædicat, necesse est vt pœnitentiã habitū prædat. Ad idē officiū Xps asserit se venisse. Ad hoc idem misit Aplos suos & discipulos, vnde Marc. 6. Prædicabant vt pœnitentiã agerent, & Luc. 24. Oportebat Xpm pari &c. & prædicari in nomine eius pœnitentiã, sed anteqđ eos ad prædicandū mitteret, scripsit formam viuendi, & præteritatem eis miracula faciendi. Nono pœnitentiã semetipsum Deo sacrificat, animā qđ dem p incendium dilectionis cum amaritudine cordis, & tristitia p peccatis, sicut ait Aplos, de quibusdam. 2. Cor. 7. Quæ s̄m Deū est tristitia pœnitentiã in salutē stabilem operat, corpus vero per afflictionē mortificationis, s̄m illud. Ro. 12. Exhibeatis corpora vestra hostiã viuē, sanctam, Deo placentē. Iob. 42. Ipse me reprehendo, & ago pœnitentiã in fauilla & cinere, nihil aliud est qđ fauillam & cinerē se esse cognoscere. In fauilla fragilitas designat, & dicitur a fos, qđ est ignis, quia ex igne nascit, & ignem fouet. Vnde fauilla a foueo: quia. fouet ignē, sic cōsideratio nŕæ fragilitatis fouet in nobis ignem charitatis, qđ fouet humilitas. In cinere vero cōsideratio mortis, & resolutionis extremæ & amaritudo pœnitentiæ & mortis. Psalm. Cinerem tanqđ panem manducabam & poc. me, cum fletu miscebam. Exemplū de pœnitentia beati Martini & beati Germani. Decimo pœnitentia glorificat. Hæc est arca via, & angusta porta quæ ducit ad vitam Matth. 7. Intrate per angustam portam: quia lata est porta, & spaciōsa via quæ ducit ad perditionem, & multi sunt qui intrant per eam. Quam angusta porta, & arca via quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui inueniunt eam. Hæc est scala qđ vidit Iacob. Gen. 24. Quæ stabat in terra & summitas eius tangens cœlū, & vidit Angelos ascendentes, & descendentes p eam, & dñm innixū scalæ. In terra quidem stabat scala, qđ pœnitentiã stat in terra corporaliter, sed summitas eius cœlos iāgit, qđ in cœlū ascendit mentaliter, & qđ ipsa scala introducit in cœlū finaliter, p hanc Angelij ascēdūt offerentes Deo, & pces, & vota pñum: descendunt verò ad consolandū, aiandū, dirigēdū, tandē in morte ad deducēdū in regnū. Bene ergo dicit dñs Matth. 4. Pœnitentiã agite appropinquit. n. regnum cœlorum.

De qualitate pœnitentiæ. Dist. V.

Circa nonum. s. qualis debeat esse pœnitentiã, sciendum qđ ad hoc qđ sit salutifera requiritur. Primo qđ sit fidelis id est facta in fidei cognitione, vt non sit pœnitentiã perfidorū, s. hæreticorum, aut aliorū infidelium, qđ sicut ait Aplos Hebr. 11. Si nē fide impossibile est placere Deo. Matth. 1. Pœnitentini & credite Euangelio, & Act. 20. Vos scitis quō nihil subtraxerim vobis vtilium, quo minus docerem vos, testificans Iudæis atque gentibus

Speculum Morale Vincentij.

gentibus penitentiam & fidem. Legitur q̄ cum quidam hæretici in terra Obligenſium iactarent ſe coram ſuis credentibus, de exteriori afflictione, aſſuit quidam ioculator, qui dixit q̄ p̄baret runcinum ſuum meliorem iſtis, quia ſi iſti non comederent carnes, nec iſte, nec vinum biberet, nec etiam panem comederet, ſi male iacerent & iſpe peius. Sed hæc oīa plus deberent proficere equo, & omnia alia dura & aſpera quam eis, quia iſti non credebant, ſed fidei articulos diſcredebāt. Cum aut̄ ſine fide nihil poſſet Deo placere, nihil quod iſti facerent Deo placere poterat, ſed facta runcini ſui Deo plus placere poterant, quia etſi non credebat, t̄m in nullo diſcredebāt, & ita & in factis, & in fide melioris conditionis erat eis. Item in Dioc. Cathalanen. verſus montem Hiſmerum fuit quedam vetula Alberea nomine, Manichea re, quæ p̄ errore ſuum non comedeat carnes, non ova, non caſeum, & a multis ſm ſectæ ſuę doctrinam abſtinebat non p̄pter Deum, t̄m tantæ famæ erat, q̄ oēs incolæ ex hoc eā ſanctiſſimam iudicabāt, quæ ē ad contegendum errorem ſuum ſingulis diebus dñicis cōicabat, nec t̄m in corpus dñicum fidem aut deuotionem habebat. Item fidelis. i. fideliter facta ſine fictione, vt nō ſit p̄nia hipocriſis, qui exterminant facies ſuas, vt appareāt hominibus ieiunantes. Amen dico vobis receperunt mercedē ſuā. Itē fidelis eſſe debet. i. integra ſine diminutione, vt homo fideliter de omnibus p̄niteat, contra illos qui non de omnibus, ſed ſic de vno p̄nitent, q̄ in alijs perſeuerant, ſicut qui plures inſirmitates habens in corpore, de vna querit remediū nō de alijs, aut contra aliquem plures inimicitæ cauſas habēs, de vna vult reconciliari non de oībus. Sic qui de vno p̄nitet non de oībus, de vno vult reconciliari Deo, ſed pro alijs remanet inimicus. Vñ Greg. prima parte euangelij. Homel. 20. Qui ſic alia p̄cā deplorat, vt cū alia cōmittat, adhuc p̄niam agere aut ignorat aut diſſimulat Quid. n. prodeſt ſi peccata quis luxuriæ deſteat, adhuc t̄m auaritiæ cōſtitus anhelat &c. Aliqui volunt eſſe ſicut illa gens q̄ ſimul dñm & idola colebat. 4. Reg. 17. Samaritani cum dñm cohererent nihilominus tamen Dijs immolabant. Item in paſſione beati Sebaſtiani legitur, q̄ cum Romanus maximus & diſſimulus egrotaret grauiſſime promiſit beato Sebaſtiano q̄ conuerteretur ad fidem, ſi doceret eum medicamentum quo curaretur, & ipſe dixit q̄ ſi confringeret omnia idola & baptizaretur, curaretur, qd̄ & ipſe fecit, vno relicto. ſ. ſolis & lunæ & ſtellarū, qd̄ erat aureum & ſcioſiſſimum, baptizatur & nō curatur. Poſtq̄ autem p̄nitens & conſeſſus eſt, & deſtruxit ſymulachrum qd̄ retinebat, apparuit ei Angelus dñi perfecte curans eum. Similiter non curatur in anima p̄nitens, niſi de oībus peccatis p̄niteat. Vñ d̄ Ezech. 18. Cōuertimini & agite penitentiam ab omnibus iniquitatibus veſtris, & non erit vobis iniquitas in ruinā. Item debet eſſe integra vt intus in corde p̄niteat, & extra opera p̄nitentiæ faciat. Ioel. 2. Conuertimini ad me in toto corde veſtro, in ieiunio, & ſetu &c. ne ſit vt hyſtrio q̄ ſigna ſolum exteriori repræſentat. Item integra, vt ea quæ ſibi inuinguunt integre compleat, vel completum in firmo propoſito habeat. Ne ſit vt maledicti Iudei, q̄ legem dñi grātiter ſuſceperunt, & cito & de via quam promiſerant reſceſſerunt vitulum aureum adorantes. Exo. 32. Item debet eſſe feſtina, ne ſit p̄nitentia pigritum, qui t̄m procrastinant q̄ p̄nitere non p̄nt, tum quia ſemper peccando magis ac magis irretiuntur in criminibus, intantum q̄ conſuetudinis cathenam ferream non p̄nt irrumperē, tum et̄ quia Deus iuſto iudicio eis t̄ps nec grātia p̄nitendi concedit. Apoc. 2. P̄ſam age, ſi quo minus veniam tibi cito &c. Qui ſic dicerēt, tardē & inutiliter p̄nitent in inferno. Sap. 5. Intra ſe p̄nitentiam agentes, & p̄z anguſtia ſpūs gementes, &c. Nota exēplum de Chriſtaurio. In vitipa. d̄ q̄ cum diceret cuidā ſua cogitatione Cras p̄niteat. Reſpondebat ei: Non cras, quia craſtina dies nō eſt noſtra, ſed hodierna p̄ſens ad hoc nobis eſt data, cras Dei volūtas fiet, Proue. 26. Dicit piger, leo eſt in via &c. Vult diabolus impedire & retardare hominem ſicut venator tigridem cum inſeq̄. raptos catulos, habet enim ſpecula, vt d̄r, quæ ante eam proijcit, in quibus eum videt ſimilitudinem ſuam retardatur per illa credens ita eſſe fetus ſuos. Vno ſpeculo fracto videns ſe deceptam, curſendo poſt venatorem inuenit aliud ſpeculum, & in eo ſimiliter retardatur, & ita per diuerſa ſpecula ſucceſſiuē inuenta ſic impeditur, vt non poſſit conſequi qd̄ inſequitur. Sic diabolus venator animarum ſatagit impedire volentes per penitentiam amiſſa recuperare, obijcit. a. tot & tam diuerſa obſtacula, & impedimenta varia quæ hominem impediunt, ne p̄ penitentiam recuperet, qd̄ per p̄cā amiſerit. Ideo dicit Ap̄s. 1. Corin. 9. Sic currite vt comprehendatis, &c. Ideo contra pigros & deſiſtentes d̄ Hier. 46. Quō vidi eos pavidos terga vertentes, q̄ bus facit diabolus vt ſit puero, illud qd̄ Gallice d̄r Barbo: vt retrocedant ad modū pueri. Cū cogitant q̄ intrabunt ordinē, opponit diabolus eis illius ordinis aſperitatē vel difficultatē, cū cogitāt tranſſectā-

re, obijcit ei pericula vię, cū cogitant aliam penitentiam facere, obijcit eis ea quæ ſunt in eis difficilia, monendo vt ab ea retrocedāt. Ideo ſit eis ſicut dictum fuit cuidam furi iudicato ad mortem, qui rogauit iudicem vt ſuſpenderet eum in quercu q̄ p̄zeligeret, & cum cōceſſiſſet ei, ductus in ſiluum de omni quercu quæ oſtendebatur ei dicebat, nec hanc eligo vt ſuſpendar in ea: Ideo reductus ad iudicium iudicis iudicat, q̄ puniretur omni genere tormentorum. Sic erit de homine qui in p̄ſenti non vult facere aliquam penitentiam, in futuro omni genere tormentorū punietur. Ideo beatus Bern. contra pigros dicit. Debes p̄operare o peccator ad Angelorum ſocietatē, debes ſuſpirare ad amiſſam hæreditatem, debes aſpirare ad promiſſam felicitatē, debes excutere remiſſam voluntatem, debes flere commiſſam iniquitatem. Tertio debet eſſe humilis, quia debet ſe reputare maximum peccatorem, quia quanto corā Deo ſe plus humiliauerit, tanto maiorem apud Deum gratiam obtinebit. Exēplum Luc. 18. De phariſeo & publicano, qui ſe iuſtificabat, & de bonis operibus iactabat, dicens, Deus gratias ago tibi, quia non ſunt ſicut cæteri hominum, ieiuno bis in ſabbato &c. Quarto penitentia debet eſſe voluntaria & ſpontanea non coacta vel inuita, vt eſt penitentia in carceratorum, vel violenter ſuſcepta. Pet. 2. Nemo veſtrū patietur, vt fur aut homicida, vt patiebatur latro ſiniſter Luc. 24. Et Symon Cyrenæus, de quo ibidem h̄etur, qui non voluntarie, ſed coactus portauit crucem domini. Econtra cant. 6. Surrexi vt aperirem dilectō meo, manus meæ diſtillauerunt mirrhā primam. Prima mirra eſt quæ non egreditur per aliquam violentiam incisionis alicuius, vel per aliam vim, hæc eſt p̄nitentia ſpontanea. Non eſt talis penitentia Pyrrhatharum qui per violentiam & timorem tēpeſtatis p̄nitent & conſitentur, ſed ſerenitate reddita deteriores ſunt, quam ante. Talis fuit penitentia Antiochi. 2. Mach. 9. Vbi verba p̄nitentiæ vñ p̄ndere, ſed in fine d̄r, hic orabat ſceleſtus ad dñm a quo non eſſet miſericordiā cōſecutus. Quinto penitentia debet eſſe amara in corde & dura ſeu aſpera in corpore. Amara quidem & gemens debet eſſe, vt doleat hō de peccato commiſſo, & de bono amiſſo, & Deo oſtenſo. Iſa. 59. Rugiemus quali vriſ, & quali columbæ meditates gememus. Talis erat penitentia Eze. regis, Iſa 34. Recogitabo tibi oēs annos meos in amaritudine animæ meæ. Et David dicens. Laboravi in gemitu meo, ideo aſictus ſum & humilitus ſum nimis, rugiebam &c. Non debet eſſe p̄nia frenetici, qui ridet qñ d̄t flere de vinculis & inſirmitatibus ſuis. Eccleſiaſticus. 2. Riſum reputaui errorem &c. De exēplis huius amaritudinis nota infra de contritione. Dura vero & aſpera. d̄t eſſe corpori, licet ſit intus ſuauiſ menti amanti. Mart. 11. Iugum meum ſuaue eſt. q̄ vt ait Aug. de verbis dñi. Omnia ſeuæ & immania facilia & p̄pe nulla facit amor. Penitentia eſt vt nidus auis, qui eſt hyſpidus & ſpinosus exteriori in carnis p̄nalitate, intra mollis & ſuauiſ in mentis ſuauiſſitate. Econtra mali ſunt albæ ſpinæ ſimiles, quia habent extra carnis ſuauiſſitatem & mundi florē, intra ſpinas conſcientiæ remordentis. Baruch. 4. Sunt albæ ſpinæ ſimiles &c. Econtra anima ſancta vt d̄r Cant. 2 eſt ſicut lilium inter ſpinas. Hiſ eſt contra penitentia voluptuoſorum. Sunt enim aliqui ſimiles muri, qui elegit nidificare, vt d̄r in lardo, ſed ſcindentes cultellū & dentes cattorum non euasit. Sic ſunt aliqui, qui loca eligūt ad penitentiam agendū, vbi delicias non amittant, ſed potius inueniant, ſed iſti non euadent gladium ſententię diuinę, nec dentes infernalium cattorum. Item ſunt ſimiles morbo regio, qui vt dicit Hiero. ſequitur cibos regio, qui aut̄ ſunt de genere Chri vt Ioh. Bap. aſſueti duris, & aſperis, effugient venturam iram. De his omnibus p̄dictis dicitur Iob. 42. Ipſe me reprehendo, ipſe inquam non alius, ecce q̄ eſt voluntaria & ago penitentiam, ecce q̄ eſt feſtina, qd̄ ſignat ago, qñ eſt p̄ſentis t̄pis in ſauilla, ecce q̄ eſt humilis, & cinere, ecce q̄ eſt amara cordi & dura corpori. Sexto debet fieri rōne diuinę offenſæ, non propter damnum temporale, ſicut E ſau qui propter amiſſionem iuris plangebatur, de quo dicitur. Heb. 12. E ſau propter vnā eſcam vendidit primogenita ſua. Scitote enim qm poſtea cupiens hæreditate benedictionem reprobus eſt, non enim inuenit locum penitentię, quanquam cum lachrymis inquiſiſſet eam, nō propter afflictionem coram vt Antiochus, non p̄p timorem gehennę, vel p̄pter timorē conuſionis & ignominię, ſicut latro qui propter timorem ſuſpendij vel deprehentionis dimittit furari, ta'is enim ſm veritatem eſt homicida vel fur, & damnabilis apud Deum. Eccleſiaſticus 5. Super ſurem eſt conuſio, & penitentia. Peccator enim principaliter p̄nitere d̄t de hoc q̄ offendiſ Deum. Secundario dolere poteſt & debet, q̄ meruit inferni ſupplicium, & de omnibus damnis alijs, quæ incurrit. Septimo debet homo p̄nitere in ſpe veniæ vt non ſit ſicut p̄nitentia iudæ, de quo dicitur Matth. 26. Videns Iudas, q̄ damnatus eſt: p̄nitentia, ductus, reuulit triginta argenteos, & abiens laquo ſe ſuſpedit. Octauo p̄ni-

penitentia debet esse de peccatis secretis secreta ad occultandum, pro manifesta vero manifesta ad scandalum vel infamiam extinguendum. Secreta quidem sicut fuit penitentia beate Cociliz, quæ sub vestibus aureis cilicium habebat. Ut beati Nicolai, qui dando aurum quærebatur tenebras, ut B. Thomæ Cantuariensis sub preciosis vestibus cilicium totus erat, & q in secreto cœclau pedes pauperum lauabat. Itē vt Iudith. 8. Quæ inclusa in cubiculo secreto domus suæ cilicium ad lumbos suos habebat & ieiunabat &c. Itē Hester. 15. Quæ sub colore roseo & habitu regio celabat tristē, animū nimio timore & dolore contractum. De hac penitentia in vitispa. ponuntur duo exempla. Primum est, quia sancti patres inueniuntur in eremo mulierem post mortem eius, quæ in habitu viri & monachi artificiosam vitam & secretam longo tempore egerat. Item cum duo fratres rogarent dñm in eremo, vt ostenderet eis ad quam mensuram peruenerant. Responsum est eis, q nondum peruenerant ad mensuram. Euchar. pastoris ouium & vxoris eius. Requirit supra. Pro manifestis autē & enormibus debet esse manifesta, ad scandalum, vel infamiam extinguendum. Illi namque qui non erubuerunt & vulnus incurserunt, & alios exemplo suo scandalizare, non debent erubescere vulneris medicinam. Vulnus corruptum & corrumpens est peccatum euidentius, medicina vulneris manifesta pnia. Hanc fecit rex Ninive cum suis Ion. 4. Talis fuit penitentia Achab. 4. Regum. 31. Qui post verba Heliz indutus est sacco, ieiunauit & ambulauit demisso capite. Talis fuit penitentia Theodosij Imperatoris in tripartita historia lib. 9. Qui pp quoddam delictum Thesalonicensium fecit occidi nocentes cum multis innocentibus, qui cum venisset apud Mediolanum a beato Ambrosio ab ecclesia eiecitus est, & publicè humiliter egit pniam. Nono pnia debet esse perseverans, & firma, vt pro nulla aduersitate vel prosperitate dimittatur. Hebr. 12. In disciplina perseverate filij. Matth. 10. Qui perseverauerit vsque in finem saluus erit. Talis fuit pnia beati Martini, qui nec in infirmitate grauissima, nec in morte voluit cilicium deponere, nec de conueta pnia aliquid relaxare. Hoc exemplum ostendit nobis dominus, qui nec propter dolores corporis, nec propter derisiones astantium, nec propter permissionem dicentium. Si rex Israel est descendat nunc de cruce & credimus ei, nec propter lachrymas amicorum voluit de cruce descendere, vt exemplo suo edocet inchoatam pniam nullatenus deseramus. Bern. Nos quicumque sequimur caput nostrum, non celsimus agere pniam, non celsimus tollere crucem nrām perseverantes in ea, sicut Christus perseverauerit donec dicat spiritus, vt requiescamus a laboribus nostris. Neminem audiamus fratres, non carnem & sanguinem, non spiritum quemlibet desensum de cruce suadētē, persistamus in cruce, moriamur in cruce, deponamur aliorum manibus nō nrā leuitate. Caput nostrum deposuerunt viri iusti, nos vero dignatione Angeli sc̄i deponat.

De contritione. Dist. VI.

Postquam dictum est de penitentia in generali, consequenter considerandum est de partibus eius, circa quod consideranda sunt duo. Primum vtum contritio cordis, confessio oris, satisfactio operis sint partes penitentiae. Secundo de singulis eorum. Circa primum sciendum, q penitentia quadrupliciter potest accipi, vel pro penitentia quæ est virtus, vel pro actu talis virtutis, vel pro passione quandoque cōcomitante actu vel precedente, vel sequente tanquam effectus causam, vel pro pnia quæ est sacramentum. Primo modo tria prædicta non sunt partes eius, quæ sic est forma simplex. Secundo modo sunt partes pnie, quæ subiectiuæ, quia de qualibet eorum potest dici, q est actus penitentis, non tñ ad plenum partes sunt subiectiuæ, quia esse actus penitentis non conuenit æqualiter cuilibet illarum, quia principaliter conuenit compunctioni cordis, confessioni autē & satisfactioni exteriori conuenit in quantum procedit ex cōpunctione interiori. Tertio modo non sunt partes penitentis, sed quarto modo sunt partes penitentis integrales. Sacramentum. n. penitentis sine tribus prædictis non integratur. Cum. n. in sacramento penitentis fiat emenda voluntaria, per viam iudicij voluntarie suscepti, requiritur ibi quædam citatio ad voluntariè subeundum illud iudicium, & hæc est cordis compunctio, & coram iudice veritatis confessio, & fm arbitrium iudicis satisfactio, vel in re vel saltem in proposito, si in opere exteriori impleri non potest. Nec oportet q omnes partes penitentis sacramenti ministrantur ab alio, quia non est necesse quodlibet sacram fm totum qd est ab alio ministrari, sed fm aliquid eius. A sacerdote autem ministratur absolutio. In sacris aut in quibus actus hominis non est materia sacramenti, sicut est in baptismo, & confirmatione, omnes partes sacri ministrantur a ministris ecclesie. Deinde considerandum est de singulis partibus penitentis in speciali, & Primo de contritione. Secundo de confessione. Tertio de satisfactione. Circa primum. Sc̄ de contritione consideranda sunt octo.

Primo quid sit contritio. Secundo vtum attritio possit fieri contritio. Tertio de quibus debet esse. Quarto quantum debet esse dolor contritionis. Quinto quantum debet durare. Sexto de his, q mouere debent ad contritionem. S̄ ptimo qualis debet esse contritio. Octauo de utilitate & effectu contritionis. Circa primum sciendum q diffinitur contritio sic. Contritio est dolor voluntariè assumptus pro peccatis cũ proposito cōsistendi & satisfaciendi. Ad cuius euidentiam nota q sicut in materialibus durum dē quod non cedit tactui, & sc̄m Philoſophum. 4. Meteororum. Frangi dē qd diuiditur in partes magnas, & comminui qd redigitur in paruas partes: ita per quandam similitudinem in spūalibus, dē cor hominis durum qd dūing inspirationis se tãgēti non cedit, sed obuiat persistendo in affectu peccati. Frangi vero dē qñ a peccato recedere incipit. quamuis nondum plene ad Deū conuersum sit, conteri vero dē qñ in eo totaliter destruitur affectus peccati, quod est resiliere plene a peccato, hæc autē resiliitio qdam dolor est, non passio appetitus sensibilis, sed fm q dolor accipit pro displicentia voluntatis. Et quia hæc displicentia fm q est genus contritionis est meritoria, & nullum bonum est meritorium nisi sit voluntarium, ideo additur hic q est volūtariè assumptus tanquam dña determinans displicentiam ad genus moris: & quia voluntaria displicentia esset mala si esset de bono, ideo dē de peccatis, & per hoc illa displicentia determinatur ad bonum moris. Et quia prædicta diffinitio dat de contritione non vt est actus virtutis tñ, sed vt est pars sacri. Ideo subiungitur, cum proposito consistendi & satisfaciendi. Aliam diffinitionem ponit Iſido. ij. libro de summo bono dicens, q compunctio cordis est humilitas mētis cũ lachrymis proueniens ex recordatione p̄ti & timore iudicij. Hæc autē diffinitio differt a prima, quia prima datur de cōtritione quantum ad esse. Hæc autē est contritionis diffinitio quantum ad bene esse, in qua describitur per comparisonem ad terminum a quo, cum dē compunctio. s. contra delectationem quæ fuit in conuersione: & p̄ comparationē ad terminū ad quē, cum dē, humilitas mētis contra inobediētiam quæ fuit in auersione: & quo ad effectū nr̄, cum lachrymis, & quo ad duplex motiū, quorum vnum est offensæ consideratio, q̄ intelligitur in peccati recordatione, alterum est timor p̄næ, q̄ intelligitur in timore iudicij. Circa sc̄m. vtum attritio possit fieri contritio, dicendū q contritio dupliciter potest accipi. Vno modo pro actu pnie elicitio a virtute penitentis formata charitate. Alio modo pro actu formato penitendi elicitio, non mediāte aliquo habitu penitentis, vel a penitentia informi, q̄ postea charitate formatur illo actu adhuc durante. Primo modo loquendo, de contritione, attritio non potest fieri contritio, quia idem actus in numero elici nō potest a penitentia informi, & post hoc elici a penitentia formata, quia voluntas mouens vt formata vicem tenet duorum motorum, a quibus non potest esse idem motus in numero. Præterea actus elicitus a penitentia informi est ordine t̄pis, vel naturæ posterior. Actus autē elicitus a pnia informi est ordine t̄pis, vt naturæ priusquam illa sit formata. Secundo modo loquendo de contritione attritio fieri potest contritio, quia quamuis motus voluntatis sit simplex & in instanti quantum ad suum esse, potest tñ tamdiu manere vnū idem in numero, quousque penitentia a qua elicitus est charitate formetur, per cuius formationē actus ille efficitur contritio, quamuis elicitus fuerit a penitentia existente in formi. Circa tertium. Sc̄ de quibus debet esse contritio, consideranda sunt tria. Primo vtum de omnibus peccatis debeat esse. Secdo vtum de omnibus simul. Tertio vtum requiratur de singulis contritio specialis. Ad primum dicendum q in omni p̄tō mortali est actualis auersio a Deo, & cōuersio ad p̄tñ. Ideo cum contraria curen tur contrarijs, oportet q in omni remissione peccati mortalis, sit actualis auersio a p̄tō, & cōuersio ad Deum. Hæc autē auersio appellatur contritio: duritia enim voluntatis manentis in p̄tō non tollitur nisi per voluntatis omnimodam fractionem, quæ appellatur contritio. Sed quomodo potest haberi dolor contritionis de obliuio? Dic q qñ homo totaliter est obliuio, sufficit contritio generalis, qñ vero recordatur in parte, debet conari ad recordandū & dolendum in speciali. Quid si non sufficit contritio generalis Similiter dic de his quæ per ignorantiam sūt. Duplex est ignorantia, quædam quæ tollit omnino voluntarium sicut in furioso & dormiente, talis excusat a toto, ideo de talibus non requiritur contritio specialis. Alia est ignorantia quæ non omnino tollit voluntarium, & talis non excusat a toto, quis excuset a tanto. Eodē modo dicas de his, quæ per coercionem sunt cũ displicentia voluntatis. Est. n. coactio qdam violenta omnino, ita q nullo modo est ibi aliquis voluntatis assensus, sicut si quis violenter compellatur idolis immolare. Alia est coactio in ducens, & talia licet sint inuoluntaria simpliciter, sunt tamen voluntaria fm quid voluntate comparatiua nō absoluta. Ad sc̄m. vtum requiratur contritio de omnibus simul, dicendum q duplex est contritio, quædam

Speculum Morale Vincentij.

Quædam sp̄alis, quædam generalis de omnibus. Prima est dispositio remota ad gratiam, quia quamdiu homo de vno peccato conteritur sine alijs nondum meretur iustificationem. Secunda vero est dispositio immediate ad iustificationem, & hæc requirit simul de omnibus in eodem instanti. Alia non. Ad tertium. scilicet utrum de singulis peccatis requiratur contritio sp̄alis, dicendum, quod Deus non requirit ab homine impossibile, sed solum quod homini est possibile. Vnde si potest haberi contritio specialis siue ante siue post, tunc requiritur: si autem non potest haberi tunc sufficit generalis, nam in momento potest homo conteri, sed in momento non potest homo conteri de singulis sigillatim, sed postea si habet ipsam debet conteri de eis. Circa quartum. scilicet quantum debet dolor, contritionis, tria videnda sunt. Primo utrum requiratur dolor sensibilis. Secundo utrum debet esse maximus. Tertio utrum debet esse maior de maiori peccato. Ad primum dicendum, quod sicut dicit Crisostomus. vnumquodque per quas causas nascitur, per easdem dissoluitur. Ergo cum peccatum sufficiens per solum actum voluntatis possit nasci, sufficiens per solum actum voluntatis a parte nostra cum Dei gratia potest dissolui. Cum ergo habere dolorem voluntarium. id est displicentiam, semper sit in hominis potestate, habere vero dolorem sensibilem non semper, ideo Deus non requirit dolorem sensibilem de contritionis necessitate sed de eius perfectione. Ad secundum dicendum, quod in contritione duplex est dolor, vnus in voluntate, qui non est aliud quam peccati displicentia, & in hoc consistit essentia contritionis. Alius in sensibilitate, qui causatur ex primo dolore, vel secundum necessitatem naturæ ex motu superiorum virium, quem sequuntur inferiores, vel secundum electionem prout voluntas excitat dolorem illum. Primus ergo dolor debet esse maximus in genere. Comparatione aliorum dolorum: quia quanto aliquid magis debet placere, tanto eius oppositum magis debet displicere: non tamen oportet quod sit maximus in specie huius doloris, sicut quilibet amor charitatis est maximus in genere, sed non in sua specie. Secundus vero dolor non oportet quod sit maximus. Tum quia vires inferiores magis mouentur ex apprehensione obiectorum propriorum, quam ex redundantia superiorum virium, tum etiam, quia non requiritur ad contritionem de necessitate sed de perfectione. Ad tertium dicendum, quod duplex est dolor contritionis, quidam generalis, qui est immediata dispositio ad iustificationem, quæ est de omnibus peccatis in quantum sunt offensa Dei: hoc dolore dolet quis magis, de maiori peccato habitualiter, non actualiter. Alius est dolor sp̄alis, & hic est duplex, quidam spiritualis, hic debet esse maior de maiori peccato, eo quod habet maiorem rationem dolendi, alter sensibilis, hic est conueniens est ut sit maior, quia maiori offensa maior poena etiam sensibilis debetur, sed tamen non est necesse quod sit maior, quia sine ea potest esse vera contritio. Circa quintum, scilicet quantum debet durare dolor contritionis, consideranda sunt duo. Primo utrum post remissionem peccati debeat in homine esse contritio. Secundo utrum post hanc vitam sit contritio in his qui sunt in purgatorio. Ad primum dicendum, quod sicut dicit Hugo de sancto victore, Deus quando absoluit hominem a vinculo peccati, ligat eum vinculo perpetuæ detestationis eius, sed detestatio perpetua duplex est, quædam in habitu. Ad hanc tenet semper homo, etiam post peccati perfectam remissionem. Quædam in actu, ad hanc non. Ad secundum dicendum, quod in contritione tria sunt. scilicet factus doloris, forma gratiæ actum elicentis, & effectus meriti satisfaciens. In beatis non est dolor, in dānatis non est gratia, in his, qui sunt in purgatorio non est meritum. Ideo in his tribus generibus proprie non est contritio, sed in solis viuentibus.

De motibus ad contritionem. Dist. VII.

Circa sextum. scilicet de his, quæ mouere debent ad contritionem, sciendum quod Deus homini dolorem contritionis inmittit facit eum in sui status consideratione, in peccatorum suorum inquisitione: in totius vite sue discussione diligentissimè circumspexit. Vnde facit eum similem sanctis animalibus, de quibus dicitur Ezechiel. 1. quod corpus eorum plenum erat oculis in circuitu, & per totum. Et Apo. 4. dicitur quod plena erant oculis intus & in circuitu per totum. Item facit eum similem Paulo quæ in sue conuersionis exordio circumfulsit lux de celo. Act. 9. Item debet poenitens esse similis agno habenti septem oculos Apoc. 5. Item iaspidi, de quo Zach. 3. dicitur quod erant septem oculi in la pide vno, quia Deus per gratiam suam poenitentem illuminans dat ei septem considerationes, vt. scilicet supra se, infra se, ante se, post se, ad dexteram suam respiciat & sinistram. Nam ad ista septem se conuertens, vndique videt & inuenit materiam dolendi, & de peccatis suis præteriis poenitendi. Primo quidem si supra respiciat videt se æterna hereditate priuatum: scilicet sanctorum omnium consortio exclusum: a Dei gloriosa visione, & incomprehensibili suauitate fruitionis abiectum: a gemina corporis, & animæ glorificatione frustratum, & multa talia: quæ si diligenter

& profunde respiciat, mediteatur, & ruminet inuenit occasionem & materiam amarissimè poenitendi. Secundo si intra semetipsum inspiciat, videt se donis diuinæ gratiæ spoliatum, virtutibus nudatum, peccatorum spurcitij sedatum, & fetidum, horrendis maculis deturpatum, & abominabilem esse factum. Communi-catione spiritus sancti & omnibus ecclesiæ sanctæ suffragijs priuatum, in bonis naturalibus vulneratum. Videt in se rationalem per ignorantiam obfuscatam, concupiscibilem sicut equum sine freno undique ad illicita relaxatam, irascibilem per malitiam deprauatam. Videt in templo cordis sui abominabilia & horrenda idola. scilicet imagines abominabilium peccatorum. Videt se bonis omnibus destitutum, & in vitiorum profunda voragine iacentem, & exire siue resurgere poenitus impotentem, nisi Deus misericors manum ei porrigat adiutricem, & summus medicus animarum a suis languoribus, & desperatis vulneribus ipsum sanet. Ad hoc multum valent illa quæ superius dicta sunt de peccato in generali, vbi ostensum est quanta mala faciat in anima, quæ diligenter inspecta mouere debent ad omne peccatum detestandum. Tertio si peccator infra se respiciat, videt sibi paratum æternum inferni supplicium nisi digne poeniteat. Require de hoc multa supra de inferno. Et si poenitet videt nihilominus sibi paratam purgatorij poenam, nisi per poenitentiam condignam hoc compleat, de hoc require supra de purgatorio. Videt etiam sub se corpus suum quod nimis diligendo, fouendo, impinguando miseram ei animam subiugauit, & eius occasione ad penas perpetuas obligauit. Quarto si retro se respiciat, videt vitam suam præteritam prauitatem, ipsi amissi preciositatem, & irreuerentiam, morum acquisitorum assuetam peruersitatem, & multa talia. Quinto si ante se respiciat videt mortis exitum propinquum, & multa talia. De hoc require supra de morte. Debet etiam ante oculos suos ponere dñm Iesum Christum pro peccatis suis morte damnatum: immensis iniurijs contumelijs, & supplicijs afflictum, consutum colaphis cæsum, irrisum, crucifixum, & mortuum. Debet inspicere diuinum & horrendum iudicium &c. De hoc require supra de iudicio timendo. Sexto si respiciat ad sinistram, videt hostes inuisibiles insidiantes incessanter tentare, deijcere, mactare, iugulare, & ad infernum trahere cupientes, a sinistris et sunt homines peruersi iustitiæ oppressores, alios suis prauis exemplis, & moribus corrumpentes. Sunt etiam in hoc mundo oppressiones innocencium, gemitus & afflictiones pauperum, prosperitas malignantium, sunt etiam ibi infirmitates corporales, & spirituales &c. De hoc require supra de mundi periculis. Septimo si respiciat ad dexteram videt bona tam corporalia quam spiritualia quibus abusus est, & eorum largitorem de suis beneficij impugnavit, Dei misericordiam contempsit, sanctos omnes contra se provocauit. Valent etiam ad contritionem pro peccatis acquirendam duodecim quæ sequuntur. Primo est cogitare frequenter quæ & quanta sunt quæ per peccatum amittit. scilicet regnum æternum, Deum, seipsum, ecclesiæ participium, sanctorum consortium, quod ante fecit bonum meritorium, ipsi sui, opus & laborem suum &c. multa. Secundo mouet ad hoc cogitare, quæ & qualia quam enormia & turpia & vilia & magna sunt quæ commisit. Tertio cogitare quod omisit, quod facere debuit, vel quæ & quæ fecit non fecit ut debuit. Quarto cogitare in quot & quanta mala per peccatum deuenit, & quot damna & incommoda peccando incurrit. Quod patet supra de effectibus peccati, quod peccatum homini super omnia nocet. Quinto mouet ad hoc cogitare quos offendit, videlicet Deum & Angelos, & omnes sanctos quos peccando magis videtur scisse, quam regem Franciæ si ei regnum suum abstulisset, cum de eius gloria plus gauderent in cælo, quam aliquis rex posset gaudere de aliquo regno terreno. Sexto cogitare, quæ mala pro peccata sua promeruit, scilicet hereditatem, spoliationem suffragiorum, æternam damnationem, Dei iudicium, æternum supplicium. Septimo cogitare quantum & qualiter, & pro quo peccauit, & in quo seruitio, & quibus. scilicet vitijs, & demonijs seruauit. Octavo quod & quanta & qualia pro peccatis suis Christum sustinuit. Nono mouet ad hoc spes recuperandi per poenitentiam quod perdidit per culpam, scilicet gratiam, & vitam, & gloriam. Decimo mouet ad hoc fletus mundanorum parum utilis, vel omnino inutilis, immo aliquando noxius, quem peccator concipit nam videt mundanos tantum fletus pro rerum inutilium amissione, & pro paruis incommodis tunc incurfione. Vndecimo mouere debet ad hoc letio & corruptio in se diuinæ imaginis. Duodecimo consideratio diuinæ beneficentiae & sue ingrati tudinis. Circa septimum. scilicet qualis debeat esse contritio, sciendum quod homo verè contritus dolore, debet lugere ad modum istarum quatuordecim personarum. Primo ad modum exhereditati vt filij Israel, sup flumina Babylonis sue patriæ, quæ exhereditati erant recordantes, vt Esau priuatus pna bñdictione Gen. 27. vt Dauid expulsus a regno, fugatus ab Absalō. 2. Reg. 15. Secundo de dolore ad modum spoliati. Michæa. 1. Plangam & uulabō, vadam spoliatus

liatus, & nudus. A quibus spoliatur bonis, patet supra de effectibus peccati, quō peccatum spoliatur. Tertio debet dolere ad modum viduati a sponso Christo 2. Reg. 23. Lugere te simula, & iduere veste lugubri, & esto quasi mulier lugens virū suū, &c. Ioel 1. Plange quasi virgo amicta sacco super virum pubertatis tuæ. Quarto ad modum orbatī a patre, & prole, & peccator debet dolere, quia amisit patrem, dñm, & matrem Ecclesiā, vt nō sit eorum filius. Merito. Luc. 15. Iam non sum dignus vocari filius tuus. Deut. 21. Puella gentilis in matrimonium assumēda, debebat vno mense patrem, & matrē flere, quos amiserat in captiuitate anteq̄ desponsaret. Item orbatur prole bonorū operū, qui tanq̄ filij ei moriuntur qñ peccat. Sic Noemi lugebat filios suos Ruth. j. dicens. Nolite vocare me Noemi. i. pulchram, sed vocate me Mara. i. amarā, quia amaritudine repleuit me oīpo tētegressa sum plena, & vacuam me reduxit. Matth. 3. Rachel plorans filios suos noluit consolari, quia non sunt. Hier. 6. Luge vnige. fact. &c. Quinto debet flere, & dolere ad modum vulnerati. De hoc supra quō peccatum vulnerat. Hæc aut vulnera sanat amara potio contritionis. Dicit Isid. q̄ Ceruus innoxius sagittis multis, recurrit ad pabulum herbæ, quæ dī ditamus, cuius virtus repellit sagittas, & curat vulnera eius. Sic contritio tentationes diaboli amaritudine sua repellit, & curat vulnera peccati. Sexto debet flere peccator ad modum captiuati, vt Thobias. Thob. 3. Tunc Thobias ingemuit, & cū lacrimis dixit, quia nō obediuius præceptis tuis dñe traditi sumus in deiectionē, & direptionem, & captiuitatem, &c. Septimo ad modum confusi, & vituperati, vt Sara. Thob. 3. Quæ tribus diebus, & noctibus orabat cum lacrimis, vt Deus eam a vituperio liberaret. Octauo ad modum obsidione vallati. Naum. 3. Haurit tibi aquā pp obsidionem. Octauo c. Iudith consuluit populo oblesso dicens. Indulgētiam dñi suscipis lacrimis postulemus, &c. Sic ceruus oblesus a canibus cum non videt quō effugiat, vt dī, lacrimatur. Nonno ad modum incarcerati. Sic dolebat Manasses 2. Paral. 33. Postquam coangustatus est, Manasses orauit dñm, & egit pœnitentiam valde, &c. Decimo ad modum obligati debet dolere, vt mulier clamans ad Helyseum, venit creditor, &c. 4. Reg. 3. Vel 2. Reg. 21. Conuenerunt ad Dauid oppressi ære alieno, & amaro animo, &c. Vndecimo debet dolere ad modū grauissimo iugo, & onere oppressi. Baruch 2. Anima, quæ tristis est super magnitudine mali, & incedit curua. De hoc supra de pondere peccati. Duodecimo ad modum parturientis. Non est mirum si doleat, quæ simul habet parere tot foetus diabolicos, quot peccata commisit. Mich. 4. Dolere satage filia Syon quasi parturiēs, &c. Item Iohannis 16. Mulier cum parit tristitia habet. Tredecimo admodum iudicati mortem expectantis. Dixit quidam q̄ fures iudicati docēt homines pœnitere, & orare, qui cum lacrimis promittunt emendam. Dan. 13. Flens Susanna suspexit ad cœlum. Et post. Exclamauit magna voce, &c. Quartodecimo ad modum periclitantis. Ion. 1. Timuerunt nauæ, & clamauerunt ad dñm: eodem 2. Cum angustiaretur anima mea in me dñi recordatus sum. Hæc dixit Ionas in ventre ceti.

De effectu contritionis. Dist. VIII.

Circa octauum. s. de effectu, & vtilitate contritionis, sciendū diligenda est, & optanda pœnitentialis contritio pp effectum renouationis, expiationis, placationis, sanationis, consolationis, expugnationis, illustrationis, & retributionis. Primo quidem pp effectum renouationis, quia contritio renouat, & viuificat aīam, quæ mortua fuerat per peccatum, sicut expresse dī Luc. 15, de filio prodigo pœnitente. Mortuus fuerat. s. per culpam, & reuixit per pñiam. Quod aut aīa mortua reuiuiscat, nō potest fieri nisi per virtutē oīpotētis Dei, quia sicut dicit Aug. Maius est iustificare impium, q̄ creare cœlum, & terram: Deus aut omnipotens in cor contritum descendit ad animam viuificandam, & renouandam, sicut dī Isai. 57. Dñs habitat in contrito, & humili spiritu, vt viuificet spiritum humilium, & viuificet cor cōtritum. Hoc bene fuit figuratum in Ezechia. Isai. 38. Cui cum dñs mandasset per Isai. q̄ moreretur, fleuit, & dñs lacrimas eius vidit, & curans eum ab infirmitate sua, vitam eius per annos quindē prolongauit. Item ad fletum viduæ Christi eius vnigenitū suscitauit. Luc. 7. Item ad fletum Mariæ, & Marthæ dñs fratrem earum Lazarum suscitauit. Ioh. 11. Si igitur tantæ virtutis sunt lacrimæ apud Deum, vt vitam possint alijs impetrare, quanto magis homo vere contritus vitam sibi ipsi poterit impetrare. Cur enim apud Deum non magis valeat fides propria, si tantum apud eum fuit valens aliena. Huius renouationis, & viuificationis exemplum habemus euident in Fenice, de qua dicit Philosophus, quod est avis sine pari, viuens trecentis, vel quingentis annis, quibus completis cum sentit se deficere, facit sibi nidū de lignis aromaticis, valde succis, quæ in æta-

Speculum Morale.

te ex seruore solis flante Fauonio accenduntur, quibus accensis sponte nidum ingreditur, & ibidem inter ligna ardentia incineratur. Ex quo cinere infra triduum nascitur quidam vermiculus, qui paulatim plumas recipiens in volucrum reformatur. Idē dicit Ambro. in Hexameron. Quæ forma est pœnitētis verē contriti, qui defectus suos considerans, debet sibi nidum componere de lignis aromaticis, idest de beneficijs Dei simul collectis, inter quæ non debet omitti lignum viuificæ Crucis. Exemplo illius viduæ Sareptanę dicentis 3. Reg. 17. En colligo duo ligna, vt ingrediar, & faciam michi, & filio meo panem, vt comedamus, & moriamur: quibus collectis ex seruore solis iustitiæ accenditur ignis compunctionis vrens conscientiā, & aīam totam incinerans, idest humilians vsquequo cognoscat, se nihil esse nisi cinerem, seq̄ dignam esse igne infernali cruciandā, & in nihilū redigendam vsque ad cinerem. Istū debet accendere verus pœnitens, & laborare ad hoc, q̄ vehementius accēdatur. Hunc ignē accentum ingrediens incineratur. i. humiliatur oīno. Ex quo cinere infra triduum pñiale nascitur quidam vermiculus. i. aīa renouata recognosces se paruulam nudam oī bono spirituali, & vilem, & debilem, vt possit dicere illud Ps. Ego aut sum vermis, & non homo, &c. In humilitatis suæ cineribus nutriri debet iste vermiculus donec crescat in meritis, & operibus bonis, donec sumptis viribus actionis, & pennis orationis, & deuotionis, fiat aqua pfecta volans per contēplationem in Deum. Secunda vtilitas cōtritionis est effectus expiationis, purgat. n. aīam & expiat a peccatis. Cū. n. in contritione sit ardor, quidam spiritualis, virtute eius aīa incineratur, & renouatur, vt dictum est. Hic ardor aquam generat lacrimarum, quia sicut ignis ex interioribus lignorum viridum facit aquam erumpere, ita q̄ ligna quasi lacrimari vñr. Ita ardor ignitæ contritionis ex profundo cordis aquam facit erumpere vsque ad oculos. In contritione ergo simul est, & ardor ignitæ compunctionis, & aqua lacrimosæ diffusionis. Vtrunque autem horum tam ignis, quam aqua virtutē obtinet emundandi. De igne quidem dī Mal. 3. Ipse enim. s. dñs quasi ignis confans, & emundans argentum, & purgabit filios Leui. De aqua vero dī Ezech. 36. Effundam super vos aquā mūdā, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris. Ita duo simul sunt in anima pœnitentiæ, & commotionem magnā faciunt in ea. Qd bene figuratum est Exo. 9. Vbi inter cæteras plagas Ægypti dī. Dedit dñs tonitrua, grandinē, & discurrentia fulgura super terrā, & grando, & ignis mixta pariter ferebantur. Hæc tria signant commotiones mortis, iudicij, & inferni ex quibus in aīa pœnitente magna terroris commotio generatur. De hoc et dī Sap. 16. Qd enim mirabile erat in aqua, quæ oīa extinguit plus ignis valebat. Aqua enim lacrimarum non extinguit ignē cōpunctionis, sed magis nutrit, & auget. Nec ille ignis spiritualis consumit aquā lacrimarum, sed prouocat, & exire compellit. Vere aqua contriti cordis est aqua valde mirabilis, quia extinguit ignem inferni, & peccati, & succendit ignem cœli, & ardorem charitatis, & Spiritus sancti. Similis est cuidā fonti mirabili, qui dī esse in Ægypto. Vnus etiam talis dī esse prope Gratiopolim, de quo loquitur Aug. 21. de ci. Dei. In quo faces ardentes extinguuntur, & extinctæ succenduntur. Sic in contritione, corda succensa igne peccati extinguuntur, ignis autē Spiritus sancti extinctus succenditur hac aqua, & cor inflammatur, vt fluat sicut cera, q̄ fluit a facie ignis. Ps. Factus est cor meū sic. ce. li. in me. ven. m. Et Hier. 23. Contritum est cor meum in medio mei. Hæc aqua facit hominem similem calci viuæ, & frigidæ, quæ conspersa aqua accenditur, & resoluitur, & a sua duritia lapidea emollit. Similiter cor humanū psum lacrimis cōtritionis. Vñ qd Iudeis pronunciauit dñs in vltionē pmittit pœnitentibus in salutē. Léui. 26. Conterā superbiā duritiæ vitæ. Itē fumus calcis aqua conspersæ signum est ignis intus inclusi. Similiter fumus oculorū signum est ignis Spiritus sancti intus inclusi. Bern. fumant peccata vndis lacrimarum extincta. Item fumus oculorum est signum magni hospitis, vt fumus in camino signum est ignis. Item lapis cristalli in qua mer sis, vel irrigatus, & solis radio appositus flammam solis attrahit virtute aquæ, sine qua hoc non faceret, ita quod aptæ succensionī flammam a sole receptam immutat, & eam succendit: sic Deus aqua contritionis mediante corda congelata ad modum cristalli igne cœlesti succendit, vt patet in Magdalena, & Paulo, & Augustino. Item mediantibus lacrimis cor contritum Deo offertur, & succenditur in holocaustum pinguisimum, & Deo acceptissimum. Psal. Sacrificium de. f. con. Istis duobus simul agentibus aīa purgatur a sordibus peccatorum. Item sicut maioris mundi duritiæ purgationes, vna. s. per aquam diluuij præterita, alia futura est per ignem: sic minor mundus, idest homo ad instar primij iudicij purgatur per aquam lacrimarum. Ad instar vero futuri

Tomus Tertius.

K k iudicij

Speculum Morale Vincentij.

indicij purgatur per ignem. Ad similitudinem igitur primi iudicij debet pœnitens aliquas diluuij, i. lachrymarum abundantia procurare. Vñ Gen. 7. Rupti sunt oēs fontes abyssi magnæ, & catharactæ cœli apertæ sunt, & facta est pluuia sup terrâ. Et ita factum est diluuiū sup terrâ, & multiplicatæ sunt aquæ. Abyssus magna est infernus, in quo sunt diuersa genera tormentorū. Qñ ergo peccator considerat, q̄ oīa, vel plura eorum meruit, ex cōsideratione, & horrore cuiuslibet, vnus fons oritur, & cū impetu facit erumpere lachrymas. Ideo dum dī rupti sunt oēs fontes abyssi magnæ. Sequitur. Et catharactæ cœli apertæ sunt, Huius catharactę sunt cōsiderationes gaudiorum Paradisi, q̄ peccator cognoscit se oīa perdidisse, vñ sibi doloris, & luctus materia generatur. Ex cōsideratione istorum gnatur diluuiū super terrâ cordis, & multiplicantur aquę lachrymarum, & sic delentur oīa de superficie terræ. i. delentur peccata de corde, & eleuatur arca. i. aīa in sublimi a terra, per desiderium æternorum, & contemptum oīum terrenorum. Item ex cōsideratione futuri iudicij purgatur aīa, qñ considerat ignes purgatorij, & inferni quos meruit, & ignem charitatis quem extinxit in se, & incendiū consummatę dilectionis in cœlo quo se priuauit. Quibus simul cōcurrentibus in meditatione tali exardescet ignis, & fit quasi conflagratio ignium, & purgatio aīę, ac oīum combustio peccatorū. Huius ignis virtute cōbusta, & purgata fuerunt peccata B. Magdalenę. Luc. 7. Dicente dño, Remittuntur ei peccata multa qm̄ dilexit multum. Inter miracula S. Iacobi legitur, q̄ cum quidam confiteretur peccatum enorme suo Ep̄o, cum crederet Ep̄s eū non esse verē compunctum, misit eum ad S. Iacobum cū cedula in qua erant peccata scripta clausa, & sigillata iniungens ei, q̄ illud faceret, qđ Archiep̄s illius loci ei iniungeret: cū aut̄ illuc venisset, nec cum dicto Archiep̄o loqui posset, in festo S. Iacobi posuit literas clausas super altare S. Iacobi flens amare peccatū. Cum aut̄ venisset dictus Archiep̄s ad celebrādū Missam, & inueniret illas literas sup altare, & q̄reret qs eas ibi posuisset, & dictus homo flēs veritatē fateretur, inuenit eas apertas, & quasi lachrymis intus recenter deletas. Item in vita Iohānis eleemosinarij legitur, q̄ quædam mulier quoddā peccatum valde enorme commiserat, qđ prę turpitudine nulli confiteri audebat. Cū autem ad eum venisset, & prę verecundia confiteri illud nō posset, dixit ei, q̄ illud scriberet, & sigillaret, & ei clausum deportaret, promissiq; ei, q̄ illud nunq̄ reuelaretur, qđ illa fecit. Cū aut̄ ille occupatus, bullatum peccatū in bursa posuisset, assignās ei diem in qua ad eum veniens acciperet pœnitentiā iniunctā, interim sanctus mortuus est, & sepultus. Mulier autem prædicta quasi amens facta, timens ne peccatum suum fuisset inuentum, & publicatum, venit ad sepulchrum sancti, ad qđ cum fleret per triduum, tertia die visum fuit ei, q̄ S. Iohannes, & duo Ep̄i, qui iuxta eum iacebāt exirent de sepulchris suis, induti Pontificali bus, qui tradebat ei literas quas ei tradiderat integras, & bullatas, dicens q̄ peccatum suum erat ei dimissum, & deletum, & q̄ non poterant sustinere tantam lachrymarum irrigationem, quin ad eas surgerent, quibus per triduum irrigauerat stolas suas. Quibus dictis intrauerunt sepulchra ea vidente, ipsa aut̄ literas clausas aperiens inuenit eas intus deletas. Huic aut̄ simile est, q̄ legitur de B. Basilio, & quadam vidua. Quædam vidua nobilis, & diues, viro suo mortuo dedit se oī castitatis, & libidini, q̄ cognoscens, & commemorans culpā, incēpit grauiter flere commissam iniquitatem, & consumptā male iuuentutem, & scripsit oīa peccata sua, & in fine vnum ceteris enormius, & sigillauit, & detulit Basilio, vbi prostratus orabat, & ipsa ibi prostrauit se flēs amare, & petens a sancto, vt oraret pro peccato suo delendo, & sibi remittendo. Cum aut̄ sanctus visa charta orasset ipsa nocte, & in mane sibi clausā misisset mulier eam aperiens inuenit oīa deleta, excepto illo enormi. qđ in fine, de alijs gaudens, de illo amarissime dolens redijt ad sanctū, q̄ compassus eius lachrymis ait. Vade mulier ad heremum ad S. Effreni, qui impetret huius criminis tibi veniam, quia ego peccator sum. Quæ cum multa difficultate iuit, & clamans, & pulsans causam pandit S. Effreni, q̄ ait. Reuerte mulier, quia ego peccator homo sum: q̄ obtinuit pro alijs peccatis tuis, pōt obtinere pro isto, & reddidit ei chartam, & clausit dicens. Præoccupata cito redire anteq̄ egrediar de corpore, q̄ cito rediēs inuenit in porta ciuitatis iam mortui corpus, qđ ferebant hoīes ad sepulchrum, quæ amarissime euians, & auxilium sancti inuocans, proiecit sram super feretrum, q̄ quidam clericorum leuans, & legere volens, inueniens totam deletā, reddidit eā mulieri. q̄ videns oīa deleta, gausa supra modum, & gratias agens, veritatē, & sibi factam gratiam, & misericordiam sancti precibus, & meritis, oībus qui aderant intimaui. Item apud S. Victorem Parisius, cum venisset qdam scholaris, nec valeret suum peccatum confiteri prę verecundia, & do-

lore, monuit eum confessor, vt illud sibi deferret scriptum, qđ fecit. Et cum iterum confiteri non valeret, aperiens chartam confessor inuenit eam subito oīno deletam in signum plenarię remissionis peccatorum suorum. Item in vita B. Ægydij legit, q̄ cum Carolus impetrasset ab eo, vt visitaret eum, cū loquetetur ei Rex dixit, q̄ quoddā facinus fecerat ita enorme, q̄ nec ei, nec alteri aliquo modo confiteretur. Sed rogauit eū, vt oraret Deū pro eo, vt ei dimitteretur. Cū aut̄ in sequenti dñica S. Ægydij Missam celebraret præ sente rege, & p̄ eo rogaret, Angelus dñi apparuit ei, illud peccatum in quadā cædula deportans scriptū, & qđ precibus S. Ægydij erat ei dimissum, si tñ ab eo cessaret, & digne pœniteret. Et erat in dicta cædula additum, q̄ quicq; pro quocunq; commisso S. Ægydij inuocaret, sciret illud sibi dimissum, si pœnrens dimitteret illud. Hoc est sciendū est, q̄ si non pōt homo proferre verba, non dimittit Deus peccatū in cōtritione, nisi habeat homo propositum cōfiteri, vel verbo, vel signo, vel scripto, vnde in Ps. Dixi confitebor, & tu. re. impi. peccati mei. Quia q̄ cito conterit proponens confiteri, statim ei peccatum suum dimittitur ad culpam. Et q̄ dicit Ambro. Lachrymæ lauant delictum, qđ pudor est confiteri, intelligitur, q̄ qñ pudor est in cōfitemdo. Item dī, q̄ quædam vetula conscia sibi cuiusdam enormis peccati, qđ in sua iuuentute cōmiserat, con suouerat in Ecclesia quadā multas lachrymas fundere, non proponēs illud aliqñ confiteri, tunc quidam demoniacus, q̄ ibi ligatus de tenebatur, incēpit vehementissime ridere, & cum adiuratus esset, quare sic rideret, rñdit, q̄ ideo, quia viderat sancti dæmonē quandam ridentem, & lachrymas illius vetulæ inuicili irridentem, q̄ credebat, q̄ pp lachrymas suas dimitteret ei peccatum suum sine confessione facta, vel in proposito habita. In feruida aut̄ cōtritione, q̄ est cum proposito cōfitemdi, vt dī Eccl. 3. In die tribulationis Deus cōmemorabitur tui, & quasi glacies in sereno sic soluentur peccata tua. Ad hoc facit, qđ hī supra de pœnitentia de Æmiliano, & de pane sordido. Item qđ hī supra de misericordia Dei. Item de effectu passionis Christi, de illa quæ occidit patrem, & matrem. Itē 3. dial. 49. dicit Greg. q̄ in monasterio suo fuit quidam frater Antonius noīe, qui quotidianis lachrymis ad Paradisi gaudia anhelabat, qui in scripturis nō verba scientiæ, sed compunctionis grām inquirebat, cui per visionē nocturnā dictū est, Paratus esto, quia dñs iussit te migrare. Qui cum diceret se non hīe sumptus ad migrandum, rñsum est ei. Sā de peccatis tuis agitur, dimissa sunt, qui cum adhuc trepidaret, nocte sequenti eidem verbis iterum est admonitus. Qui post quinque dies febre correptus, cunctis fratribus flētibus, & orantibus, est defunctus. Item ad hoc facit qđ hī supra de peccato de deformibus immutatis, vbi dī quō contritio lauat, immutat, & decorat, animas. Tertia contritionis utilitas est effectus placationis. Contritio nanque est sacrificium Deo gratissimum, sicut Ps. Dicit. Sacrificiū Deo spiritus contribulatus, cor cōtritū, &c. Et Dan. 3. Dicunt tres pueri in camino. Peccauimus, inique egimus recedentes a te, & deliquimus in omnibus, sed in aīa contrita, & spiritu humilitatis, suscipiamur sicut in holocausta arietum, & thaurorum, & sicut in milibus agnorum pinguiū sic fiat sacrificium nostrum in conspectu tuo, vt placeat tibi. Sane longe plus placet Deo spirituale sacrificium contritionis, q̄ vile sacrificium brutorum animalium, quia hic mactatur in holocaustū caro, & mēs propria, ibi vero caro aliena. Nec illud vnquā Deo placuit sine isto, immo illud signum erat istius, vt. Sillud materiale sacrificium offerens intelligeret, q̄ sicut animalia bruta occidebantur, cōcidebantur in frustra, & igne cremebantur, sic oī ferens peccando meruerat occidi membratim diuidi, igne comburi, & omni tormentorum genere cruciari. Mens igitur pœnitentis tota debet contritionis ardore concremari in holocaustum. Sicut ait Greg. Holocaustum totum succenditur, cum tota mens igne compunctionis accenditur, & in ara amoris, & cogitationis Deo offertur. Idem. Qui omnia pp Deum reliquerunt, & tamen se lachrymis compunctionis non accendunt, sic cum est, & nō pingue sacrificium eorum. Item in vitis pa. dixit S. Sinclitica. In his, quæ conuertuntur ad dñm labor est primū, & certamen, & postea ineffabile gaudium. Sicut enim qui volunt ignem accendere, primo sumatur, & ex sumi molesta lachrymatur, sic quia obtinent, qđ volebant. Itaque oportet nos cum lachrymis, & laboribus in nobis diuinum ignem succendere, vt a Deo, qui ignis consumens est, quod volumus valeamus obtinere. Quod autem hac aqua iste ignis succendatur, & cor in holocaustum totum accendatur, signatum fuit 2. Mach. 1. Cū aqua autem crassa conspersum esset sacrificium, & ligna, sole fulgente accensus est ignis magnus, ita vt consumeretur sacrificium, & ligna: quia in contritione igne cœlesti consumuntur peccata. Idem signatur 3. Regum 18. Cum iussisset Helyas, quod

quod cum quatuor hidrijs super effunderetur aqua, sacrificium igne diuino cum tota materia succēsum est, & consumptū. Quatuor hidriæ significant quatuor a quibus maximè lachrimæ procedunt, quia aut procedunt ex timore malorum, vel ex pudore commissorum, vel ex dolore bonorum amissorum, vel ex recordatione diuinorum beneficiorum. Hæ sunt quatuor hidriæ ter effundendæ super sacrificium, pp tria genera peccatorum. scilicet malæ cogitationis, & operationis, & omissionis. Quarta contritionis utilitas est effectus sanationis. Est. n. contritio antidotum medicatum. Ps. Commouisti dñe terram, & conturbasti eam, &c. Nota, solent medici curare volentes hoīem repletū corruptis humoribus, primo dare aliqua alteratiua, quæ cōmoueat humores, digerant, & præparent ad expulsionem, post modum dāt medicinam laxatiuam, & totius ægritudinis expulsiuam. Sic sūmus medicus animarum, cor pœnitentis commouit ostendendo vilitatem culpæ, grauitatem offensæ, seueritatem diuinæ iustitiæ, terrores mortis, horrorem iudicij, pœnas inferni, & huiusmodi, & hæc oīa faciunt magnam commotionem, & turbationē in corde, per quæ commotionem fit dispositio ad expulsionem humorum. Ideo sequitur. Sana cōtritiones, quia commota est. Nota, cōteruntur herbe, vt inde fiat succus medicinalis, sed hoc est mirabile, quia in medicina corporali ex herbis medicinalibus conficitur corporum medicina, & ex venenosis conficitur venenum mortiferum. Hic autē ex venenosis peccatis simul tritis in corde, conficitur medicina salutaris. Dum autē cor peccata continens conteritur, & sanatur, peccata, quæ continentur in eo conteruntur, & ex contritione delentur, vnde Prouer. 27. Contere cum delinquente delictum, sicut ex commotione corporis commouētur humores. Sed corpus ex hūmōi motione sanatur, & expelluntur humores. Ps. Sanat contritos corde, & alligat contritiones eorum. Nota quæ sicut ex eodem serpente Tyro dicto conficitur venenum mortalissimum, & Tyriaca cōtra venenum, sic ex eodem corde mors aīæ oritur per peccati consensum, & delectationem, & Tyriaca salutifera p peccati detestationē, & cōtritionem cordis. Debet homo pœnitens esse similis Ceruo, de quo dicit Isid. quæ cum vulneratur multis venatorū sagittis, currit ad montes, & querit ibi pabula amara herbæ Ditiā, cuius virtute tela a vulneribus repelluntur, & vulnera curant. Sic virtute contritionis, & tentationes, & peccata a corde sauciato repelluntur, vñ dī. Vulnera dum sanas, dolor est medicina doloris. Quinta contritionis utilitas est effectus consolationis, est. n. refrigerium mitigatiuum. Dictum est. n. quæ in contritione simul sunt ignis, & aqua, quorum vnum generatur ex altero, nec vnū destruit alterum, sed potius fouet, & auget: tñ aqua lachrymarū, sicut habet vim mūditiuam, sic virtutem habet refrigeratiuā: facit. n. refrigerium in corde, vt ardorem possit lenius sustinere, tñ ardorem non extinguit nec minuit, sed augmentat. Eccl. 18. Nonne ardorem refrigerabit ros. Idem 43. Obuians eis ab ardore vementi humilem efficiet illum. Vñ pnt dicere pœnitentes illud. Ps. Transiimus per ignem, & aquam, & induxisti nos in refrigerium. Istud est refrigeriū consolationis, de quo Isa. 61. Spiritus dñi misit me, vt mederer contritos corde, vt prædicarem captiuis indulgentiam, & clausis apertionem, vt consolarer oēs lugentes, & ponerem consolationem lugentibus Syon. Itē istud est refrigerium repressiōis fomitis, nam in contritione fomes reprimitur, vñ postq dixerunt tres pueri. In aio contrita, & in spiritu humilitatis suscipiamur, fecit dñs mediū fornacis quasi ventum roris flantem. Sexta contritionis utilitas est effectus expugnationis, nam in contritione confert dñs virtutem expugnantis hostes, sicut dī Iudith. 14. Dñs conteret eos. scilicet Assyrios aduersantes, qui interpretantur deprimētes, vel conuincētes sub pedibus vestris. Et Ro. 16. ait Apostolus. Deus pacis conterat Sathan sub pedibus vestris. Item Iudith 8. Indulgentiam eius cum lachrymis postulemus. Sequitur. Per volūtatem suam faciat nobiscum misericordiam suam. Sequitur. Et humiliabit omnes qui insurgunt contra nos. Septima utilitas contritionis, est effectus illustrationis. Est enim collirium illuminatiuum, & clarificatiuū oculorum metaliū, quia licet primo turbet oculos interiores, tñ turbando eos clarificat, & aīam illuminat. Apoc. 3. Dicit dñs Epō Laoditiæ, qui credebatur se esse diuitē, & clare videntem, & tñ iudicio dñi erat pauper, & nudus, & cæcus. Collirio inunge oculos tuos, vt videas. Ioh. 20. Maria flens ad monumentum in fletu non cognouit dñm, sed post fletum. Greg. Qui cōpunctionis luce est perfusus, noctē humanā deserit, & ad verā lucē oculos aperit. Supra de pñia vbi hī exemplū de Emiliano illuminato. Ioh. 9. Laui, & vidi. Laui inquā p contritionē lachrymando, & diuinæ gratiæ lumine radiante, consciām intuendo. Oīa utilitas cōtritionis est effectus retributionis. Facit. n. ingressum in vitam æternam. Ioāe 15. Initium ascensus terræ pmissionis incipit a summitate maris salissimi. scilicet cōtritionis. Luc. 32.

Speculum Morale.

Latroni contrito pmittit dñs Paradisum. Dicens. Hodie mecum eris in Paradiso. Ibidem. Ioseph, qui vnxit corpus Iesu, Mirra, & aloë, p quæ contritionis amaritudo signat, erat expectans regnū Dei. Ioh. 3. dī. Fons saliens. i. salire faciens in vitam æternam. In vitis pa. dicit Abbas Pastor fratri cuidam quærenti quid ageret Abraham, qñ venit in terrā repromissionis hospes, emit sibi sepulchrum, & post terrā in hæreditate pcepit, sic nos debemus facere, & cum frater quæreret, quō hoc ait, dixit senex. Sepulchrum est locus lugendi, & plangendi. Sic qui vult hæreditatē obrinere, debet hic primo lugere, & plangere. Item legitur, quæ quidam miles habuit filiam de vxore sua valde pulchrā, quam intigante diabolo illicito amore amauit, & corrupit, quæ zelum mater per signa nimis euidentia aduertit, & deprehendit, & cū pr confusione sua, & filiæ stupens nollet factum ppalare, filia perpendēs, quæ res esset matri cognita, consilio cuiusdam vetulæ, dedit mri venenum de cuius hauitu mortua est. Quæ cum pater aduertens horreret, & filiam dimitteret, & refugeret, ipso eodem veneno quæ mortē intulit matri, intulit, & patri. Quibus sic occisis, die desperata permansit quousq; a quodam predicatore Crucis audiuit, quæ oīa peccata, quæ possent fieri, quasi nihil erant ad comparationē misericordiæ Dei. Ad quæ accedens, cum nec præ dolore confiteri valeret, tñ eam consolatus est, quæ ei vix loqui valens præ lachrimis, peccatum suum est confessa, iudicans se dignam omni pœna, & confusione. Quæ est statim, vt ab eo recessit, cum quadam ancilla sua ad Ecclesiam iuit, & ibi in oratione se prosternens, & lachrimis laxans habenas, præ earum inundatione, & dolore præfocata, mortua inuenta est. Cum autē ille, qui cōfessionem eius audierat in sermone ad populum faceret pro ea rogari, audiuit vocem sibi dicentem, quæ potius erat necessariū, quæ ipsa oraret p eo, quæ in lachrymarū inundatione quasi iterū baptizata euolauerat ad celestem patriā, sine oīe pœna purgatoria.

De confessione. Dist. IX.

Deinde dicendum est de confessione, circa quam consideranda sunt decem. Primo quid sit confessio. Secundo vtrum oēs teneantur confiteri, & quo iure. Tertio cui sit confitendum. Quarto de quibus. Quinto quā. Sexto qualis debet esse confessio. Septimo de his, quæ mouere debent ad confessionem libenter faciendam. Octauo de utilitate confessionis, & eius effectū multiplici. Nono de confessione inutili. Decimo de impedimentis veræ confessionis. Circa primū sciendum, quæ eam sic definiunt Aug. Confessio est per quæ morbus latens spe veniæ aperit. Ad cuius euidentiam sciendum, quæ confessio fit tripliciter, aut in foro, conscientiæ coram Deo, aut in foro pñiæ coram Dei Vicario, aut in foro contentioso coram iudice. In prima peccatum latens non aperitur, quia apertum erat. In tertia vero non aperit spe veniæ. In media vero peccatum latens spe veniæ aperit. Vñ confessio sacræ, quæ est pars pœnitentiæ ibi conuenienter describitur, & per materiā, quæ est peccatum, & per actū, qui est aperire & per finem; qui est spes veniæ. Bene autē dī peccatum latens, quia si ante confessionem erat peccatum apertum cōfessori, vel alij cuiquam, vt homini, non tñ, vt Dei vicario. Item dī aperiendum, & si aperiatur Dei vicario claudit tñ sub sigillo, & ipsi confessori, vt hoī, & oībus alijs. Item dī spe veniæ, quia timor aliqui fit motiuum ad confitendum, non tñ mouet, vt finis. Circa sūm. vtrum omnes teneantur ad confessionem, dicendum est, quæ duplex est confessio, quædam mentalis, quæ fit soli Deo, quæ dā vocalis. Item vocalis duplex, quædam generalis, & indistincta, & quædam specialis, & distincta. Cōfessio mentalis, quæ fit soli Deo est de iure naturali, & ad illam tenebantur omnes hoīes ante oīm legem scriptam. Confessio vero vocalis generalis, & indistincta, aliquo modo erat de lege Moyse. scilicet per determinationem sacrificiorū, sicut patet in Leuitico, vbi dī. Anima quæ per ignorantiam peccauit, sic offeret, &c. Anima, quæ per superbiam, &c. vel si peccauerit princeps, &c. Vnde sūm genera peccatorū erant determinata genera sacrificiorum, & sic in offerendo quodammodo confitebantur peccatum suum. Item in emissione hirci emissarij sacerdos confitebatur peccata totius populi dominique in vniuersali, non singularium personarum in particulari. Confessio vero mentalis distincta, & determinata sacerdoti faciendā est de iure diuino, in lege Evangelica promulgata: quia in omni iudicio bene ordinato oportet alterum esse reum, alterū iudicem. In pœnitentiā vero, quoddam iudicium est, ideo decet ibi esse alium reum, alium iudicem. Iudicium autem cōtra res procedit, aut per probationes contra inimicum, aut per confessiones proprias sponte factas. Cum ergo iudicium pœnitentiæ sit spontaneum oportet procedere ex confessionibus rei, non ex alijs probationibus, in iudicio vero non debet esse iudex principalis, nisi qui pōt absolueret, & condēnare. Et ideo iudiciū illud soli Deo principaliter cōpetit, qui solus pōt peccata relaxare: ipse vero quæ Deus erat, & non hoī, sufficiebat ei mentalis confessio.

Tomus Tertius.

K 2 vique

Speculum Morale Vincentij.

vsque ad susceptionem humane nature, ex tunc astitit et vocalē confessionē, quæ fit hoī requirit ab hoīe, & quia ipse in forma humana nobiscū præsens esse non pot̄ vicarios constituit hoīes, quibus debemus confessionē facere. In hoc aut̄ q̄ eis pot̄atē iudicariā ligandi, & soluendi dedit, confessionē eis, tanq̄ iudicibus debere fieri insinuaui. Omnes ergo hoīes tenent̄ confiteri peccata sua explicitē sacerdoti, quia Christus hoc præcepit implicite in figura. c. lxi. dixit lexpro mūdato. Vade ostēde te sacerdotibus Math. 8. Et est sine figura, in hoc non tm̄ pot̄atē iudicandi in foro exteriori dedit discipulis accipiendā ab alijs mediāte Petro, cui eam promisit ante passionē, cū sibi dixit illud, qđ scriptum est Math. 16. Tibi dabo clauēs, &c. Et dedit post resurrectionē, cum dixit ei. Pisce, &c. Ioh. 22. Sed est de te sacerdotibus in foro conscientiarū, non tm̄ Apostolis quorum sunt Ep̄i successores, sed est alijs discipulis, quorum sunt successores inferiores sacerdotes, & illam pot̄atē oībus immediatē dedit per seipsum, cum post resurrectionē dixit eis. Accipite Spiritum sanctum, quorum remisistis peccata remittuntur eis, & quoru reuerentis retenta sunt. Ioh. 20. Quibus aut̄ datur pr̄as iudicandi de aliqua causā implicite, datur eis potestas cognoscendi de illa: nullus. n. pot̄ esse bonus iudex de his, q̄ ignorat. Sacerdos aut̄ tunc cognoscere non pot̄ sufficienter forefacta conscientiarū peccatoris, nisi peccator ei conscientiarū suā per confessionē aperiat. Sed forte dices, q̄ ex dictis non sequitur, q̄ peccator teneat de necessitate confiteri, sed q̄ si confitetur, sacerdos pot̄ ipsum iudicare de cōfessis. Sed hæc evasio est friuola: nullus. n. est iudex meus, pro quo non teneor facece nisi quantum volo. Cum ergo Christus sacerdotes constituerit indices aliorum in foro conscientiarū, tenentur peccatores de necessitate salutis cōfiteri peccata sua sacerdoti. Et ideo bene dixit sapiens Prouer. 28. Quod qui abscondit scelera sua non dirigitur. Auctoritas est Apostolica hoc præceptum promulgauit. Vnde Iacobus in canonica sua postq̄ dixit. Infirmatur quis ex vobis inducat presbyteros Ecclesiarū, &c. Cito post subiungit. Cōfitemini alterutrum peccata vestra, & orate pro inuicem, vt saluemini. In quo patet, q̄ intellexit confessionem esse faciendam sacerdotibus, & eam esse necessariam ad salutem. Per hoc q̄ dixit, vt saluemini, qđ non tm̄ referendum est ad hoc, q̄ dixit. Orate, p̄ inuicem, sed est ad hoc q̄ dixit. Cōfitemini. Præceptum est de confitendo sacerdoti, Ecclesia circumstantiauit quantum ad illum cui confitendum est, & quantum ad tps̄ confitendi, & q̄ritum ad modum, extra de pe. & re. Oīs vtriusque sexus fidelis, postq̄ ad annos discretionis p̄uenerit, oīa sua solus peccata saltem semel in anno fideliter cōfiteatur proprio sacerdoti, & iniunctam sibi p̄niam pro viribus studeat adimplere. Ex prædictis patet per contritionem mortale peccatum non remitti sine confessione in re, vel in proposito, explicitē, vel implicite. Et sic debet intelligi illud, qđ dicitur de penitentia dist. 1. c. Si cui. & c. Ex his. Nullus autem per confessionem oris, & satisfactionem operis peccati abolet culpam.

De confitendo proprio sacerdoti. Dist. X.

Circa tertium. scilicet sit confitendum, consideranda sunt quinque. Primo vtrum sit necesse cōfiteri proprio sacerdoti. Secundo vtrum ex privilegio, vel mandato superioris possit aliquis confiteri, alij q̄ proprio sacerdoti. Tertio vtrum illi, qui confitentur alicui potestatem superioris habenti, teneant eodē anno confiteri suo Parochiali sacerdoti. Quarto vtrum in casu necessitatis sufficiat confiteri laico. Quinto vtrum confessori non sacerdoti, quem Parochialis sacerdos posuit loco sui, teneant eadem peccata iterum confiteri, postq̄ eis confiteri illum cui cōfessi sunt sacerdotem non esse. Ad primum. scilicet vtrum necesse sit cuilibet confiteri proprio sacerdoti. Dicendum q̄ proprius sacerdos quadrupliciter pot̄ accipi. Vno modo est proprius sacerdos alicuius habens super ipsum iurisdictionem ordinariam in foro penitentiarū modo tm̄ inferiori, & sic proprius sacerdos est ille, qui cōfiteri vocatur presbyter Parochialis. Alio modo habes iurisdictionē ordinariam, vel modo principali, & sic Ep̄s est proprius sacerdos oīum existentium in suo episcopatu. Vel modo principalissimo, & sic Papa est proprius sacerdos oīum Christianorum. Tertio modo habens iurisdictionē delegatam ab aliquo istorum, vel a legato dñi Papæ. Quarto modo habes iurisdictionem, vel ex cōi concessione, vel permissione iuris, & sic sunt proprii sacerdotes illi, quos Ep̄i, vel Abbates exempti eligunt in cōfessores. Talibus enim permittitur ex iure cōi eligere sibi discretum, & prouidum confessorem, extra de pe. & re. Ne pro dilatore. Sic est et proprius sacerdos presbyter quicumque illius quem audiuit constitutum in articulo necessitatis, si proprium sacerdotem aliquo prædictorū trium modorum non potest habere. Hoc etiam quarto modo est proprius sacerdos vagabundorum quicumque presbyter parochialis, in cuius parochia voluerint confiteri: quia tales nusquam habent domicilium primum. scilicet ad muu-

cipa. l. Labeo. Similiter dico de illis, qui domicilio relicto haurigant, vel iter faciunt quærentes quo se conferant. ff. ad municipal. l. eius. c. Si quis domicilio. Sic est et proprius sacerdos peregrinorum ad sancta loca, quicumque parochialis presbyter cum voluerint confiteri de commissis postq̄ recesserunt a iurisdictione illius, in cuius potestate habent domicilium. Accipiendo aut̄ proprium sacerdotem pro sacerdote habere iurisdictionem aliquo prædictorum modorum, non est facienda confessio, nisi proprio sacerdoti, ad hoc, vt homo non transgrediatur præceptum, cōfiteaturq̄; confessionis effectum. Quia sicut in naturalibus ad aliquem effectum requiritur potentia actiua in agente, & materia debita in suscipiente, sic ad effectum ligandi, & soluendi in foro conscientiarū requiritur potestas clauis, quæ dat sacerdoti in sua ordinatione, & materia debita. i. subditus, qui h̄t ex iurisdictione aliquorum prædictorum modorum. Sed accipiendo proprium sacerdotem primo modo, vel secundo, quis sit eis confessio regulariter facienda, in multis tm̄ casibus non oportet, vt ostensum est. Ad 2m. scilicet vtrum ex privilegio, vel mandato superioris possit aliquis confiteri, q̄ proprio sacerdoti. Dicendum q̄ ad audiendum confessionem alicuius, & absoluumum requiritur potestas ordinis, & potestas iurisdictionis. Talis ergo potestas non pot̄ committi non habenti ordinem, nec pot̄ committi a non habente iurisdictionem. Pot̄ tm̄ committi habenti ordinem, ab eo, qui habet iurisdictionem tm̄, vel ab eo, qui habet iurisdictionē, & ordinē. Talibus ergo quibus est commissa potestas p̄nt subditi cōfiteri. Ad tertium. scilicet vtrum illi, qui confessi sunt alicui potestati superioris habenti, teneantur eodem anno confiteri suo parochiali sacerdoti. Dicendum q̄ Ep̄s habet ordinariam iurisdictionē super subditos sacerdotum parochialium, illud aut̄ qđ conuenit ex ordinaria iurisdictione ipse pot̄ committere alij habenti ordinem conuenientem ad illud officium exequendi, extra de consecra. Ecclesiarū. Aqua. Illi ergo qui confitentur legitime habenti potestati Ep̄i, & absoluntur ab eodem, verè sunt absoluti, nec eadē peccata in numero tenentur suis presbyteris parochialibus confiteri. Sed vtrum eodem anno teneantur confiteri presbyteris parochialibus peccata, quæ post absolutionem incurrunť opinioniones sunt. Et aliqui dicunt, q̄ non: quia per presbyterum parochialem non intelligitur curatus inferior, sed est Ep̄s, vnde Ep̄atus quicquid est parochia, & Ep̄s presbyter parochialis. Qđ p̄bari potest vt p̄ illud qđ dicitur extra de parochijs, & alienis parochianis c. nullus. Et 2. q. 2. Nullus. Et c. Nullus primas. Et c. vlt. Alij dicunt per presbyterum inferiorem non intelligi nisi curatū inferiorē, quia verba debent accipi fm̄ q̄ sonant in vsu cōi. Præterea Papa in privilegio concessio minoribus, & p̄dicatoribus super confessionibus audiēdis declarando vt dicere, q̄ in illo statuto. Oīs vtriusq̄; sexus, intelligitur presbyter parochialis ille, qui in cōi vsu sic vocat̄, in hoc q̄ dicit, q̄ confessi fratribus teneant semel in anno suis presbyteris parochialibus cōfiteri, prout statuit Concilium generale. Cū. n. dicendo presbyteris excludat nō presbyteros, & per hoc, q̄ dicit suis, excludit nō habentes iurisdictionē super eos, vt q̄ p̄ hoc q̄ dicit parochialibus, excludit Epos. Alias illud verbum parochialibus sibi ponere p̄ nihilo, vbicumq̄; aut̄ Papa aliquid dicit p̄ modū declarationis iuris, si bullatū est ad oēs se extendit, et si non sit insertum inter alias decretales: ergo cum Ep̄s non sit super statutum confessi sibi, vel alicui auctoritate eius tenent eodē anno suo curato inferiori semel confiteri. Non sic aut̄ dicendū est de contentibus Papæ, vel habentibus eius auctoritatē absolute, quia Papa est supra Concilium generale, prima tm̄ opinio rōnabilior vt. Ad quartū. scilicet vtrum in casu possit, vel debeat quis laico confiteri, dicendum q̄ confessio debet fieri habenti ordinem, vt dictū est, qui. scilicet virtute clauis possit absolueri, & aliquid de penitentia relaxare, qđ non p̄nt laici, ideo confessio sacralis non debet fieri laico. Et si fiat non potest absolueri, nec aliquid de penitentia pro peccatis debita relaxare. Potest tm̄ talis confessio esse meritoria contententi ratione humilitatis, & nihilominus tempore debito teneri confiteri sacerdoti proprio, vel alij potestatem habenti. Ad quintum. scilicet vtrum confessi confessori non sacerdoti, quem parochialis sacerdos posuit loco sui, credens eum esse sacerdotem, teneantur illa eadem peccata iterum confiteri, postq̄ a confiteri eis illum cui confessi fuerunt non esse sacerdotem. Dicendum, q̄ tales tenentur illa eadem peccata, si illorum sunt memores iterum confiteri sacerdoti: quia secundum rei veritatem, ex illis non sunt rite confessi, nec sacramentum penitentiarū susceperunt, nec tm̄ iudicandi sunt peccasse tanquam transgressores statuti confitendo, quia eos ignorantia inuincibilis seu probabilis excusauit. Et dico, quod illa confessio eis fuit meritoria, non tamen eis tam utilis cæteris paribus, ac si confessi sacerdoti fuissent: quia non sacerdotes non potest conferte penitentiam illud beneficium, quod sacerdos ex vi clauis administat.

De quibus tenetur quis confiteri. Dist. XI.

Circa quartum. s. de quibus homo debeat confiteri, videnda sunt tria. Primo vtrum tenetur confiteri oia mortalia tā publica, q̄ secreta. Secundo vtrum tenetur quis venialia confiteri. Tertio vtrum oēs circumstantias peccatorum. Ad primum dicendum q̄ homo tenetur confiteri oia peccata mortalia tā secreta, q̄ publica: quia & si secreta debeant mori interius per contritionem, deferri tñ debent ad sepeliendum exterius p confessionem. Et quia non sufficit aliquid esse notum iudici, nisi sit ei notum in forma iudicij, q̄a vt dr̄ 3. q. 7. Iudicet. Iudex debet iudicare s̄m allegata: ideo peccata publica, q̄uis sint manifesta sacerdoti sicut homini, quia tñ non sunt ei manifesta sicut vi cario Dei, oportet ea confiteri. Et p̄terea, sicut dicit magister dist. 17. c. vlt. confessio est quædam punitio peccati, vt per eam peccator sit humilior, & cautior, vñ non est tñ ad notificandum confessori peccatum. Ad s̄m. s. vtrum de venialibus teneat quis cōfiteri. Dicendum q̄ per venialia non fit separatio nec a regno Ecclesiæ triumphantis, nec a regno Ecclesiæ militantis, cū ergo per ipsa rēgnum non claudatur, non indiget de necessitate officio clauium per qd̄ regnum aperitur. Non ergo necesse est cōfiteri venialia per se loquendo, p̄ accidens tñ pōt esse necessariū, vel rōne dubij, qñ creduntur esse mortalia, vel rōne statuti, qñ homo, qui tenetur confiteri semel in anno, nō habet nisi venialia. Ad tertium. s. vtrum tenetur homo circumstantias oēs peccatorum confiteri. Dicēdū, q̄ circumstantiæ aliqñ mutant spēm peccati, & tunc circumstantiæ sunt confitendæ, quia species peccati confitenda est, aliqñ ita aggrauant in eadē specie, q̄ actum reddunt mortalem, q̄ sine illis mortalis non esset, sicut pater. Idē n. actus illicitus pōt fieri ex tanta intentione, q̄ peccatū mortale est, qui tñ ex surreptione factus mortale nō esset, & talis circumstantia confitēda est. Aliqñ aut̄ non aggrauant criminaliter, sed venialiter: quia sine illis illa deordinatio peccatū mortale est, nec per eas fieret peccatū mortale, si alias non esset. Et sic venialia non sunt confitenda de necessitate, nisi aliqñ per accidēs, vt superius dictum est: sic tales circumstantiæ non requirunt de necessitate ad sufficientem confessionē, q̄uis requirant ad confessionis perfectionē. Vt aut̄ melius sciri possit qñ sint confitendæ de necessitate, & qñ nō, sciendū, q̄ circumstantia dī illud, qd̄ est extra essentiā actus, aliquo tñ modo ipsum attingēs, aut q̄tū ad effectum, aut q̄tū ad causam. Primo mō dupliciter. s. aut p̄ modū mensuræ, & tales circumstantiæ sunt tps, & locus, vel tanq̄ qualitas actus, & talis circumstantia est agendi modus. Secundo modo est circumstantia qd̄ factū est. s. mutilatio grauis, vel leuis in respectu. Tertio modo tripliciter. s. q̄tū ad cām finalem, & sic accipitur hęc circumstantia pp̄ quid, aut q̄tū ad cām materialem, quæ est obiectum actus, & sic accipitur hęc circumstantia, circa quid, aut q̄tū ad cām efficiētē, & hoc dupliciter, s̄m q̄ est duplex causa efficiens. s. principalis ex parte cuius accipitur hęc circumstantia quis fecerit, & instralis ex parte cuius accipit hęc circumstantia, quo instrūto, vel qbus auxilijs fecerit. Nec est intelligendum, q̄ pp̄ quid, & circa qd̄, & quis, sint circumstantiæ inquantum ex eis dependet essenā actus, sed inquantū sunt quædam coniunctiones adiunctæ. Vñ qñ queritur quis fecerit tanq̄ circumstantia, queritur vtrum clericus, vel laicus, vel religiosus, & qñ queritur circa quid, queritur vtrū ille homo quē percussit esset p̄zlatas, vel subditus, & sic de alijs. Has aut̄ octo circūstantias ponit Philo. 3. Eth. c. 4. & quælibet earum aggrauare potest inordinationem, qñque criminaliter, qñque venialiter. Circa quintum. s. vtrum statim habita opportunitate sacerdotis tenetur homo cōfiteri. Dicēdū, q̄ ille, qui committit peccatū mortale, non statim tenetur de necessitate confiteri habita confessionis opportunitate, sed sufficit, q̄ semel in anno sicut statuit concilium generale. Nisi in quatuor casibus. Vnus est rōne sacri. s. qñ vult cōiccare, vel celebrare, nisi forte de p̄p̄quo expectet aliū cui deuotius, & securius confiteat̄, sic. n. expectans nullo iure cōiccare prohibetur si verē pœnitens est. Secundus rōne periculi, videlicet qñ est in notabili, & imminētī periculo mortis. Tertius est in rōne consēz. s. qñ cōsēta sibi dicitur, q̄ statim teneat confiteri de necessitate. Quartus rōne dubij. s. qñ p̄babiliter videt se amplius anno illo copiā confessionis hęc non posse, q̄ ipsū possit aboluere. Quintus casus addi pōt q̄tū ad religiosos, qui rōne statutorū suorum, & sui status tenent confiteri frequētius, q̄ instituit concilium generale. Nec tñ pp̄ hoc sequitur, q̄ statim tenentur confiteri habita confessionis opportunitate, nisi ad sit dies, q̄ s̄m statum habitio confessionis suæ confiteri teneant. Qd̄ aut̄ peccator regul̄ non teneat statim confiteri, patet q̄a ad hoc nō obligat ex iure naturæ, q̄a cōfiteri sacerdoti nō est ex iure naturæ absolute, nec ad hoc obligat diuina lege, q̄a si Xps confiteri sacerdoti p̄cepit implicite, nō tñ p̄cepit hoc statim fieri, nec ad hoc obligat iure positiuo, sed tñ ad semel ī anno, vt dictū ē.

Speculum Morale.

De commendantibus confessionem. Dist. XII.

Circa sextum. s. qualis debeat esse confessio salutaris. Sciēdū q̄ debet hęc sexdecim conditiones, q̄ reddunt eam cōmēdabilem. Primo debet esse voluntaria, quia nec donū, nec seruicium, nec sacrificium gratum pōt esse Deo, vel hoī, nisi sit voluntarium. Ideo de confessione dicit. Ps. Ex voluntate mea confitebor. Item. Volūtaria sacri. ti. & confi. no. t. & c. Cant. 5. Labia eius distillantia mirrā, primam. s. quæ sponte non per vim incisionis egreditur, vt non sit confessio Achor, vel surum, vel Antiocht. 2. Mach. 9. vel vt confessio Ionę. Ion. 1. sed sit vt confessio dextrī latronis. Secundo debet esse studiosē p̄æmeditata, vt homo dī ligenter p̄uideat, & recogitet totā vitam suam, & opera sua, & tps suum, vt de oibus possit Dei p̄posito confessori reddere rōnem, vt David, qui dicebat. Cogit. pro pec. m. Isā. 38. dicit Ezechias timens p̄occupari morte. Recogitabo tibi oēs annos meos in amari. ani. m. & c. Tertio debet esse festina. Gen. 29. Modo confitebor dño. Sunt aut̄ septem causæ quare festina debet esse cōfessio. Prima est ex peccati, & cōfessionis ipsius qualitate, quia peccatum ignis infernalis est, nec alia aqua pōt extingui nisi lachrymosa confessione, qui q̄ cito intrauerit domum, occurrendum est, vt extinguatur. Bern. Abscondi ignem in sinu meo exuto iam latere, nudatis visceribus, sumie defluente, cōfessio est an ipsum excutiā. Itē peccatum est morbus grauissimus, confessio medicina. Hiero. velox confessio velocē facit medicinam. Aug. de latrone dextro. Quia cito conuertitur cito eis ignoscitur. Psalmista. Cito anticipent nos misericordia t. quia pau. fa. s. nimis. Ipoliati per peccatum. Peccatum est immunditia a qua debet se iaccens cito erigere. Quis non cito festinat asinū suum eruere, vel eleuare, quem videt in lutum cecidisse. Bern. Cadit asina, & est qui subleuet. Perit aīa, & nō est q̄ curet. Qui ī peccato iacet v̄ minus se diligere, & de se curare, q̄ de aliquo suorum. Quis. n. est tam negligens, q̄ videt domū suam succēdī, q̄ eam extinguere non festinet? infirmū ad mortē, & curari cito non affectet? Ipoliari, & sua depradari, & adiutorium non aduocet? aliquid suorū in lutum cadere, & statim non eleuet? Secūdo debet mouere hoīem ad cito confitēdū mortis propinquitas, & horæ mortis incertitudo, quia peccatori mors in oī loco insidiatur, & cū non prouidetur, cito irruit. Seneca. Mors in oī loco te expectat, & tu in oī loco securus expecta, subito rapit hoīem improvisum. Isā. 28. Dum adhuc ordire succidit me. Eccl. 5. c. Ne tardus cōueri ad dñm, & ne dif. de die in diem, superne. vē. ira. il. & in tpe vindictæ disperdet te. Greg. Si quis sciret quo tpe a p̄senti sæculo exiret, se parare per confessionē non differret, sed q̄ promittit veniam pœnenti, diem crastinū non spopōdit. De hac materia hī supra li. 2. de subita, & veloci morte malorum. Tertio periculi in quo est peccator immensitas, de quo factis hī supra. Quarto misera captiuitas, quia est in carcere peccati, in ore diaboli leonis, & lupi, & draconis infernalis, in ventre cæti a quibus liberatur anteq̄ abio: beatur veloci clamore cōfessionis. Clamat canis, ouis, porcus, cum se videt in os lupi, vt per occursum patorum eruantur. Magis est his fatuus peccator, qui cito non clamat per confessionem, cum dicat Glōf. super illud. Ps. Neque abio: m. pro. ne. vt. s. m. pu. os suum. Non vrgebit putens super te os suum, nisi tu claueris os tuum. Quinto debet mouere ad cito confitendū amissi p̄ciositas, quia bona æterna, & spiritalia, & tps suum, & seipsum amittit, & bona infinita tandiu amittit quamdiu deberet confiteri, q̄ oia recuperat virtute confessionis. Sexto memoriæ labilitas, & rōnis reddendæ necessitas. Bern. Ratio dilata facit obliuisci multa. Septimo expectantis Dei immensitas, quæ stat ad hostium, & pullat. Apo. 3. Specialiter aut̄ periculiolum est differre confessionem, vsque ad ad mortem, quia sicut dī in Ps. Non est in morte, qui memor sit tui, o dñe. Eccl. 17. Ante mortem confitere, mortuo quasi nihil parit confessio, viuus, & sanus confiteberis. Hoc bene vidit Ezechias infirmus, qui dicebat Isā. 38. Vinens viuens ipse confitebitur tibi. Aug. Qui deberent pœniteret vsque ad finem vix aut nunquam bene pœnitent, quia qd̄ creditur esse vera contritio, mortis instantis est exasperatio. Item qui differret pœnitere vsque in mortis articulo, sicut incerta est eius damnatio, ita in dubio est peccatorum suorum remissio. Item. Qui vult ergo saluus esse pœniteat dum sanus est. Greg. Cum ægritudine opprimis, nihil aliud cogitare poteris, quia ibi dirigitur tōta intentio mentis, vbi sentitur vis doloris. Augustinus. Hic animaduersione percussitur peccator, vt moriens obliuiscatur sui, qui dum viueret oblitus est Dei. Quarto confessio debet esse vera. Psalmus. Ecce enim veritatem dilexisti. Iohan. 8. Veritas liberabit vos. Necesse est, vt generaliter se peccatorem semper homo cōfiteatur, licet in se aliquid peccatum mortale non recorderetur. Leui. 3. Leprosus contaminatum, & immundum semper se clamabat. Io. 1. Si dixerimus, quia peccatum non habemus, & c. Sit

Tomus Tertius.

K k 3 ergo

Speculum Morale Vincentij,

ergo vera, vt peccatum, qđ commissit non taceat, nec causa humilitatis peccatum suum augeat mentiēdo, & qđ non fecit dicēdo se fecisse. Act. 5. dixit Petrus Saphyrę, & Ananias. Cur tētauit sath. cor tuum mentiri te Spiritu sancto? Aug. cum in cōfessione causa humilitatis mentiris, & si non eras ante peccator, efficiaris. Item vera, vt de vero corde, & nō ficto procedat. Io. 12. Maria accepit librā nardi pistici preciosi, & vnxit pedes Iesu, &c. Quinto debet esse nuda non palliata, non verbis obscuris, vel dubijs obuoluta, sed apertis sermonibus declarata. Ps. Reuela dō. vi. t. Iob 31. Si abscondi quasi homo peccatum. n. & celauit iniquitatem in sinu meo, &c. Prouer. 28. Qui abscondit scelera sua non dirigetur, qui autē ea cōfessus fuerit, & reliquerit, misericordiam consequetur. Boetius. Si medicinas expectas, necesse est, vt vulnus detegas, qđ homo peccata detegat hoc requirit natura medendi. Aug. Quādiu ferrum est in vulnere, non est malagma imponere. Greg. Vulnura occulta magis excruciant, quia cū putredo, qđ interius feruet foris eijcitur, dolor ad salutem aperit, & cōtritio apostema pungit, confessio aperit, satisfactio cataplasma apponit. Item debemus nudare ad prouocandum diuinā pietatem, & largitatem, ad similitudinem trutannorum, qui vt possint citius obtinere a pijs hoibus suam ostendunt infirmitatem sordiditatem, deformitatem, paupertatem. Sic debet facere confitens, vt magis possit commouere viscera pietatis, & obtinere largiora munera diuinę largitatis. Isa. 57. Descende, sede in puluere virgo, &c. Et post. Reuela crus, denuda turpitudinem tuā, discoperi. hu. t. Item debemus denudare ad prouocandum diuinam curialitatem, quę cooperit ostendentem sibi suam nuditatem. Ezec. 16. Vidi te nudam, & confusione plenam, & expandi amictum meū super te, & operui ignominiam. t. Aug. Si homo tegit, Deus detegit, & si homo detegit, Deus tegit: vt patet per exemplum mulieris, quę clamauit peccata sua in mari. Item pp diuinam seueritatem, quę denudabit coram oibus, quę noluerunt peccatores salubriter aperire spirituali patri in cōfessione. Isa. 57. Reuelabitur ignominia tua, & videbitur opprobriū tuū. Octo autē sunt, quę obturant os peccatoris, ne nudam faciat cōfessionem, & quę retrahunt ab ea. Primum est desperatio venię consequendę. Secundum est p̄sumptio misericordię, p̄ quam credit peccatum non puniendum. Tertium est spes longę vitę, per qđ confidit, vt post longam vitam in peccato consumptā p̄nitent. Quartum est timor, vel horror p̄nitentię. Quintum est ignorantia culpę, aut iustitię. Sextum est amor peccati sui, aut nocumentum sui. Septimum est nimia verecundia. Octauū est nimia pigritia, quā differt homo de die in diem. Sexto debet esse accusans, vt homo non excuset se, nec peccatum suum defendat, nec diminuat, sed potius exaggeret p̄sando genus peccati, & omnes circumstantias exaggerantes. Iob 7. Non parca ori meo, loquar in tribulatione spiritus mei, confabulabor cum amaritudine animę. m. dicendo omnes circumstantias. Aug. Ignoscimus dicit dñs, quia agnoscit: parcamus, quia sibi non parcat. Idē Iob 10. Dimittā aduer. m. elo. m. &c. Seneca. Malus homo quicquid ab hoibus sciri non vult, Deo narrat. Si homo se accusat bene os diaboli obstruit. Ps. Vias meas enun. Glo. Si homo sufficiēter se accusauerit, vocē accusatoris parati excludit, & os eius obstruit. Pl. Inuestitium meam non abscon. Prouer. 18. Iustus in principio accusator est sui, venit amicus eius, & inuestigabit eum, nisi bene se accuset. In Dioc. Remensi, cum quidam sacerdos h̄ret quādam parochianam, qđ sciebat valde peccatricem, sed occultam, & ipsa esset coram eo se iustificās, nec aliqđ peccatum posset de ea extorquere, firmatō cancello in quo erat, dixit, qđ Deus dederat ei maximas reliquias, quę non fuerant inuentę de aliqua muliere, excepta matre Dei, quę non peccasset. Cum autē pulsaret campanas, & faceret Parochianos vocari, dicens qđ eas poneret in capsā argentea, illa cōfusa multa peccata, & enormia est confessa. Accusando autē se cauere debet ne accuset alios, vel eis imponat peccatum suum, sicut fecit Adam, & Eua, & multi similes eis confitentur aliorum peccata, sicut vir vxoris, & conuerso, & socij foriorum. Alij generaliter dicunt peccata oīum dicendo, sic facimus, sic loquimur, vel sic faciunt hoies. Alij dicunt, sic feci pp socios quibus me negare non poteram, vel socij traxerunt me, vel socij sic faciebant, & verecundum erat mihi non facere sicut alij faciebant, contra tales dixit. Ps. Reuela domino viam tuam. Idem. Vitam meam annunciaui tibi, non alienam. Idem. Delictū meum cog. t. fe. & iniustitiam meā non abscondi, dixi confitebor aduer. me. &c. Alienum ergo peccatū cōfiteri non debet, nisi forte peccatum suum non possit aliter confiteri. Septimo debet esse integra, vt oīa peccata maiora, & minora, & circūstantias peccatorū a se abradat, & abijciat. Leu. 14. Leprosus qui mundabatur radebat oēs pilos carnis suę, & lauabatur aqua, vt oīa idola martialium a sinibus nostris eijciamus sicut fecerunt filij Israel. Iudic. 10. Peccauimus, tu redde nobis,

Et hæc dicentes eiecerunt oīa idola de sinibus suis, & sic placatus est dñs. Eccl. 28. Ab oibus delictis emunda cor tuum, non vt fecit Cromatius, de quo legitur ī vita S. Sebastiani, qđ multa cōminuit idola, vt reciperet sanitatem, & nobilior .s. solis, & lunę retinuit, nec tñ sanari potuit quousque illud destruxit, & tunc sanatus est a lepra. Item integra, vt omnes circumstantias exaggerantes dicat, & maxime trahentes peccatum in aliud genus, vel speciem, & causas peccatorum non omitat. Item fit integra, vt eam non diuidat per diuersos sacerdotes, partem confitens vni, & partem alteri, sed totum dicat illi cui habet cōfiteri. Item in libro Petri Cluniac. dī qđ quidam miles intrauit ordinem Cluniac. cui grauissime ægrotanti videbatur per totam Quadragesimā, qđ habebat runcinum suum cedentem faciem eius cū calcibus posterioribus, & non cessabat clamare, remouete a me runcinum istum, qui me occidit. Cum autē in fine Quadragesimę venisset Abbas, monuit eum ad confessionem faciendam, quam cum fecisset negligenter, & interrumpendo eam clamoribus, & aliqua dimittendo scienter, & sic cum quieuit, quidam apparuit ei ad caput lecti sui, in manu ferens librum in quo erant scripta oīa eius peccata, & dixit ei. Vides hæc omnia, aut tu hic dices hæc oīa, aut ego alibi dicam. Qui ad hoc motus fecit vocari Abbatem, & facta confessione plenaria, a diabolo, & corporis, & animę periculo liberatur. Item in eodem libro dī, qđ apud Rodolium monasterium eiusdem ordinis quidam monachus confitens, aliqua retinuit scienter peccata, & vidit ante se eodem tpe maximam multitudinem nigrorum, & duas lanceas, in quarum altera vidit animam suam, in altera omnia peccata sua eum accusantia, tunc vidit quendam formosissimum contra dæmones clamantem, quid vultis facere: iste non erit vester, quia confessus est. E contra illi dicebant, qđ non fuerat integrę confessus. Ille motus misericordia eum eripuit ab eis suadens illi, vt integrę confiteretur, qđ ipse fecit, & liberatus est a periculo corporis, & animę, & a dæmonibus. Et merito debet confessio esse integra de omnibus peccatis generaliter, quia de omnibus generale iudicium requiretur. Eccl. 12. Cuncta quę sunt adducet dominus ad iudicium pro omni errato. Item diuisionem remissionis non patitur vnitas charitatis, quia non potest aliquis simul esse amicus Dei, & inimicus: nec vnitas gratię, quę simul contrariatur oī peccato: vñ aut oīa delet, aut nullum: nec est summa Dei bonitas, qđ cōdonat oīa, vel nullum. Versus. Larga Dei pietas veniam non dimidiabit. Aut nihil, aut totū grā largi dabit. Octauo cōfessio debet esse simplex. i. sine duplicitate hipocrisis, vt nō sit sicut confessio illius hæretici, qui confitebatur, vt confessorē puerteret: nec sicut filius, qđ confitebatur, vt de bursa confessoris pecuniā furaret: nec est sicut illius, qđ p̄ lucro, vel fauore, vel alia de causa, nisi pro consequenda venia peccatorum. Eccl. 1. Ne accesseris ad Deū duplici corde, & ne fueris hipocrita in conspectu hoīum, & ne scandalizeris labijs tuis, & reuelet Deus abscondita. t. & in cōspectu synæogę ī iudicio gñali elidat te, qm accessisti maligne ad Deū, & cor tuū plenum est dolo, & fallacia. Et 2. c. Vx duplici corde, &c. Hoc timeat illi, qđ ad hoc cōfitemi solū ne hæretici suspicent, vel vt boni reputent, vel ne a suis sacerdotib⁹ molestant, vel qđ in confessione sua se iustificāt, vt vel ne mali appareāt, vel vt boni iudicent, vel videant. Nono dēt esse verecunda. Eccl. 7. Grā verecundię est sup aurū corā impudentes. Hier. 4. Frons mulieris meretricis facta est tibi, noluit embelescere. Debet autē erubescencia in confessione seruire non dñari, vt non claudat os confidentis Eccl. 3. Est. n. confusio adducens gloriā. Cilla, qđ seruit cōfessionis, adducit autē ignominia illa, qđ dñat, & claudit oēs, vt sit mutus ī ore. Debet autē erubescere peccator pp septē. Primo, quia in p̄sentia Dei & cęlestis curię, & corā eorū oculis fecit imprudēter, qđ corā vilissimo rustico facere nō ausus fuisset. 1. Cor. 4. Spectaculum facti sumus mundo, Angelis, & hoibus. Luc. 17. P̄ peccauī in cęlū, & corā te. Scđo pp nobilitatis diuine idecētiā, contra qđ cōmisi, vt fornicaria nobilis contra p̄rem suū, & gen⁹. Philo. Erubescere cęlū intrare in cęnū. Bern. Oīa illustrata Dei imagine, decorata similitudine, &c. Et post. Quid tibi cū carne? Eccl. 41. Erubescere a p̄e, & matre de fornicatione. Tertio pp peccati vilitatē, & ignominia in quo deprehēsus est, & qđ oīo palā fiet, nisi hoc p̄ confessionē, & p̄niam contegat. Hier. 2. Sicut cōfundit fur in furto suo, &c. Quarto pp vilissimi fori imprudētiā. Hier. 31. Postqđ ostendisti mihi percussū femur meū, confusus sum, & erubui. Femur cōsuevit percuti de vili, & malo foro, qñ res preciosa datur pro nihilo. Quinto pp deiectionis vehemētiā, quia filius, & h̄res Dei sit seruus diaboli per peccatum. Membrum Christi sit membrum diaboli. Hier. 2. Vbi non prostrata es. Sexto pp ingratitudinem diuinę misericordię. Greg. Erubescere Dei misericordiā saltē debem⁹, si eius iustitiā formidare nollem⁹. Septimo pp satisfactōis ad qđ tenemur suppletionē. Aug. Erubescētia maxima pars est satisfactōis. Mich. 4.

Veniens

Veniens in Babylonem liberaberis .i. in confusionem confessio nis. Babylon. n. confusio interpretatur, super illud Iob 29. Non erubui, dicit Greg. Videatur cuiuslibet ille vir magnus in virtutibus suis, mihi certe sublimis apparet in peccatis. Ego nō minus admiror confessionem humillimam, q̄ tot sublimia gesta virtutum. Scio quia per infirmitatis verecundiam plurimis grauioris solet esse criminis, & grauiora commissa prodere, q̄ non admiffa vitare. Decimo dēt esse amara, & lachrymosa. Tren. 2. Effundit sicut aquam cor tuum, vt peccata lugeas, & oīno effundas, de hoc satis h̄ supra de contritione. Ioh. 15. Mulier cum parit tristitiam habet, &c. Vndecimo debet esse discreteta, vt sciat homo discernere inter mortale, & veniale, & confitendo discernat. Itē discreteta, vt discretum sacerdotem quærat sicut medicum in spiritali medicina peritum. Aug. Idem debet facere pro euitanda morte animæ, qd̄ faceret pro euitanda corporis morte, pro qua euadenda quencunque discretiorem posset medicum quærare, vt euaderet. Aug. Qui vult confiteri peccata, vt inueniat gratiā, quærat discretum sacerdotem, qui sciat ligare, & soluere, ne est negligēs extiterit, negligatur ab eo, qui eum misericorditer monet. Item debet esse discreteta, vt sit ordinata, & distincta, vt p̄ sin gula peccata currat, & primo grossiora, & periculosiora dicat, & vbi circumstantias aggrauantes inuenit, & in aliud genus trahētes non obmittat. Item vt bona taceat, & Deo cōmittat. Leui. 2. In omni sacrificio sal erat appordēdum. Quia in omni facto suo, & maxime in cōfessione debet se mature homo, & discrete h̄re. Ita q̄ per incautelam suam peccata sua non augeat, sed se de eis potius expediat. Duodecimo debet esse fida, vt de Dei bonitate confidat, non sicut Iudas, qui iniquitatem suā confessus est dicens. Peccavi tradens sanguinem iustum. Math. 26. & tamen de Dei misericordia desperauit. Ipse si quidē est Iesus Nazareus Rex Iudæorum. Et est in ipso confidendum, quia est Saluator, sanctificator, & gubernator confidentiū. Heb. 10. Accedamus cum vero corde in plenitudinem fidei, aspersi corda a conscientia mala, & teneamus fidei nostræ cōfessionem indeclinabilem. Fidelis. n. est qui repromittit. Vulgariter d̄r. Qui indulgētiā nō credit, remissionem non recipit. Vnde d̄ns dicit mulieri Chananeæ. Math. 15. O mulier magna est fides tua, fiat tibi sicut vis, &c. Luc. 7. d̄it de Maria Magdalena, fides tua te saluā fecit, &c. Eccle. 4. Presbytero humilia animam. Math. 8. Et Luc. 17. Præcepit d̄ns leprosis, vt ostenderent se sacerdotibus, & dum irent mundati sunt. Et illi, q̄ redijt dixit. Fides tua te saluā fecit. Quia eis dictum est Luc. 16. Quidēq; liga super ter, &c. Leo Papa. Multiplex misericordia Dei, quæ lapsibus humanis subuenit, vt per penitentiam spes vitæ reparatur. Diuinz voluntatis præsidij taliter ordinatis, vt indulgentiam Dei, nisi supplicantiū sacerdotibus pœnitētes nequeant obtinere, &c. Tredecimo debet esse frequens, vt dicamus cum Christo Ioh. 11. Eamus in Iudæam iterum cruci. Aug. Quanto plurius confiteris sub spe veniē, tanto citius veniam conlequeris. Sūt aut̄ multæ rationes quare confessio sit iteranda. s. Angeli magni cōsilij suasio. Item Spiritus sancti aduocatio ad multiplicem gemitum. Isa. 59. Quasi columbæ meditante gememus. Pf. Confitebimur tibi Deus, confitebimur. Item peccati remissio, & penæ debitæ pro eo, quia ibi penæ debitæ aliquid dimittitur in confusione. Item vberioris sanctitatis acquisitio, & munditiæ, vt tela cruda frequenti ablutione candidatur. Item pp̄ viscerum Dei cōmōtionem. Hiero. Paterna viscera interpellatione sedula moliuūt. Item pp̄ dæmonum infestationem, & fugationem, vt auis elongat nidum in quo sæpe molestat, & in quo oua eius sæpe rapiuntur. Item pp̄ peccatorum iugē in surreptionem, vt nauis sæpe hauritur, qñ sæpe intrat aqua. Item pp̄ scientiam bñ confitēdi acquirendam, quæ acquiritur ex eius frequentatione, vt aliz artes ex frequenti agere doctos efficiunt. Item pp̄ memoriæ obliuionem frequenter computandum. Item pp̄ gratiæ, & meriti accumulationem. Item pp̄ suffragiorum sacerdotalium, & Ecclesiæ acquisitionem. Item pp̄ conscientiæ dubitationē, quia semper trepidat homo, ne sufficiens fuerit confessus. Multæ pictæ valent obolum, & plures denarij solidum. Item pp̄ maiorem humiliationem. Cum quæreretur a quodā Abbate quare ita frequenter confiteret. R̄ndit, q̄ ideo, quia semper timeo me non bene esse confessum, & sæpe aliquid ad memoriam reduco, qd̄ non dixeram, & quia a confessione humilior semper surgo. Item Abbas Syky dixit ciuidam fratri conquerenti de frequenti lapsu. Si cecidisti surge, si non cessas cadere, non cessa surgere, quia vbi inuētus fueris, ibi iudicaberis. Decimoquarto debet esse obediens, vt dicat paratus sum, & non sum turbatus. A. & p. D̄ne quid me vis facere. Aug. Ponat se pœnitens in iudicio sacerdotis sibi de seipso nihil retinens, vt paratus sit facere pro recipiēda vitæ aīz, qd̄ paratus esset facere pro euitanda corporis morte, vt sicut pro modica febre, vel infirmitate multis diebus abſti

Speculum Morale.

nct a vino, ita faciat pro animæ salute, pro cōsilio medicinæ abstinet a carnibus, amputat sibi crimes. Aliqñ sedet in domo, abstinet a vano gaudio, & vino: vadit extra regionem suam, dimittit sua, & suos. Sic debet facere pro animæ salute. Decimoquinto debet esse satisfactoria, vt sit s̄m qualitatem, & quantitatem peccatorū, quia sicut d̄r Sap. 11. Per quæ peccat per hæc, & torquetur, in quo quis se peccasse cognouerit, in eo se puniat, apponendo remedia contra morbum, quia contraria contrarijs curantur, & quanto se grauius meminit deliquisse, tanto se debet durius satisfaciendo punire, de B. Magdalena dicit Greg. Quot in se habuit oblectamenta, tot de se inuenit holocausta, conuertit ad virtutes numerum criminum, vt totum Deo seruiret in pœnitentia, quicquid ex se Deū cōtempserat in culpa. Itē Hest. 13. Dum deposuisset vestes regias, luctui apta indumentata suscepit, pro vnguentis varijs cinere, & stercore impleuit caput suum, & corpus suum humiliavit ieiunijs, & omnia loca in quibus lætari consueuerat, impleuit crinium laceratione, & deprecabatur d̄m. Ioh. 2. Conuertimini in ieiunio, contra carnis concupis. in fletu, contra concupis. oculi. & planctu, contra vitæ superbiam. Aug. Ad agendam dignam pœnitentiam non sufficit mores in melius commutare, nec a malefactis recedere, nisi de his, quæ facta sunt malis satisfaciatur d̄no per pœnitentiæ dolorem, & p̄ humilitatis gemitum, per contriti cordis sacrificium cōoperantiūbus eleemosynis. Decimo sexto debet esse fortis, & firma, vt p̄ponat pugnare fortiter contra tentationes. Et proponat persevere rare fortiter, vt sit pœnitens similis Iudæ Machabeo, de quo d̄r 1. Mach. 2. Iudas Machabeus fortis viribus sit nobis princeps militiæ. Versus. Sit simplex, humilis, confessio, pura, fidelis. Atq; frequens, nuda, discreteta, libens, verecunda. Integra, secreta, lachrymabilis, accelerata Fortis, & accusans, & sit parere parata. Iudas interpretatur confitens. Machabæus percutiens, vel protegens, quia vbi us confitens diabolum repercutit, & a tentationibus per confessionem se protegit. Item de Iuda d̄r 1. Mach. 3. Si milis factus est Leoni in venatione sua, audax, fortis, & persiflens, & securus.

De motuis ad confessionem. Dist. XIII.

Circa septimum sciendū, qd̄ ad confitendum libenter, & deuote multa nos mouere debent. Primo nature magisterium. Secundo culturæ laboritium. Tertio benignitas condonantis. Quarto seueritas iudicantis. Quinto confessionis necessitas. Sexto cōfidentis utilitas. Primo quidē mouere debet nature magisterium, natura. n. quæ sagacissima est in operatione sua, manifeste docet hominem, qd̄ debeat confitendo purgari. Primo natura proprij cordis, quia si homo comedat aliqd̄ nocuum, itatim cor dolet, & euomit. Itē si habet homo aliqd̄ immundum in ore, nunq̄ cessat excreare, quousque tota immunditia expellatur. Item si habuit manus immundas, nunq̄ comedite anteq̄ munder eas. Sed mirum cum nullum venenum sit peccato mortalius, nec aliqua immunditia peccato immundior, quō potest retineri quin cor doleat, & euomatur. De hac immunditia supra de timore peccādi, quidam ait. Cor dolet, ergo vomit, huius dentes, ora. manūq;. Exeat vt musca tōdatur foriter olla. Iaco. 4. Emundate manus vestras peccatores, & purificate corda vestra. Item natura animalium, vt serpentis, quæ euomit venenum, bibens ad fontem, intrans artū foramen, similiter ceruus ad fontem inuouatur, deponit vetulitatem, similiter Aquila. Sic in fonte cōfessionis aīz inuouant. Item mare purgat se naturaliter, quia non cessat expellere feces, & maxime cadauera, vinū non cessat se purificare, & defecare, nec olla buliens spumare. Itē oculus si habet aliqd̄ impuratatem, nunq̄ cessat flere, & laborare ad purgandum se. Aures similiter non sunt in pace, si habent impuratatem aliqd̄, donec se purificauerint. Item Iud. dicit qd̄ Ibi rostrum se purgat, aliter moritur, ore et̄ parit. Sic tu debes fetus diabolicos parere confitendo. Pf. Conceptit dolorem, & peperit iniquitatem. Item Cygnus, vt dicunt naturales, d̄r naturaliter præsentire mortem, & præcinere lugubre. Sic tu debes præsentire mortem æternam, o peccator, & præcinere carnem lugubre confessionis. Pf. Præcinite d̄no in confessione Ezech. 28. Assument super Tyrum carmen lugubre, &c. Secundo mouere debet ad confitendum culturę laboritium. i. cura, & diligentia hoīum, circa culturas agrorū, hortorum, & vinearum, maxime tpe Quadagesimali. Hoīes enim qui neglexerunt vineas suas, agros, & hortos, tunc incipiunt putare, fodere, arare, claudere, & excolere, quæ ante in hyeme inculta dimiserunt. Cant. 2. Tempus putationis aduenit. Eccl. 3. Tempus seminandi, &c. v̄ q̄ ille, qui non habet curam de se maxime tempore illo, & qui se non excolit pro pœnitentiam, & cōfessionem minus diligit se, quā aliquid suorum, cum omnia velit habere culta, munda, & bona, & pro viribus suis ad hoc laboret. Seneca. Nihil est cuique vilius se, qui laborat, & vult habere omnia sua bona, & non laborat, vt sit bonus. August. Quid

Tomus Tertius.

K x 4 est

Speculum Morale Vincentij.

est o homo, q̄ te velis malum h̄re, non aut̄ aliquid tuorum, non vxorē, non filios, non seruum, non vestem, non caligam, & tñ vis h̄re malam vitam. Rogo te postponere caligam tuam vitæ tuæ. Tertio mouere debet benignitas Dei circa confitentes, q̄ multiplex est. Prima, quia reus in curia misericordiæ Dei reatū cōfitens, non damnatur, sed liberatur, & saluatur. Prouer. 28. Qui abscondit scelera non dirigitur, qui autem ea confessus fuerit, misericordiam consequetur. Ps. In iustitiam meam non abscondi. Glos. Si homo agnoscit, Deus ignoscit. Secunda est, quia reo est iudex pater suus, & frater eiusdem conditionis, & fortē magis reus, sacerdos. s. & ad arbitrium matris suæ Ecclesiæ in foro misericordiæ iudicatur, & punitur. Tertia quia egro pro morbo grauissimo, & multiplici peccati, leuissima medicina verbi in ostensione morbi a medico spirituali præstat. Ps. Dixi confi. & tu. re. & c. i. Io. i. Si confiteamur peccata nostra, remittet nobis ea, & c. Quarta quia ex cōfessione a debito liberatur. Math. 18. Omne debitum dimisi tibi qm̄ rogasti me. Quinta misericordia, quia ex recognitione suæ turpitudinis adultera reconciliatur, & ex accusatione sua iustificatur. Isa. 44. Dic tu iniquitates tuas, vt iustificeris. Sexta quia ex sui vilificatione appreciatur. Hiere. 16. Si separaueris præciosum a vili, quasi os meū eris, & c. Septima misericordia, quia culpam suam cognoscens, in hoc iudicio non spoliatur suis, vel exheredatur, sed potius ab ea, quæ amiserat restituitur recognitione suæ culpæ regno Paradisi cōparatur, & acquiritur. Lucæ 23. Dixit Deus latroni confitenti, Hodie mecum eris in Paradiso. Aug. Misericordia attulit, qd̄ miseria distulit. Quarto mouere debet seueritas iudicantis Dei. s. qui tenens euaginatam gladium æternam mortem minatur nō confitentibus, dicens in Ps. Nisi conuer. su. gla. su. vi. & c. mortis. s. subitæ, & damnationis æternæ. Ezech. 17. Iudicabo te iudicio adulterantium, & effundentium sanguinem, & dabo te in sanguinem furoris, & zeli, & c. Hmōi tñ sn̄iam reuocaret Dei misericordia per confessionem, quia cum confiteretur homo. & se iudicat, & damnat in præsentī, non damnabitur in futuro. Ps. Nō dānabit Deus confessum. s. hic cum iudicabitur illi. Sed dicit dñs, vt ait Aug. Ignoscamus ei, qui agnoscit, parcamus ei, quia sibi non parit. Confessio peccatorum in p̄nti plus posse vt̄ in iudicio futuro, q̄ omnes sancti, quæ ibi peccatorem verē confessum a damnatione liberat, & Deum immutat, qd̄ ibi non possent facere omnes sancti. Bern. O beata spes confitentium, quō vincis inuincibilem, q̄ potens es apud omnipotentem, q̄ cito tremendum iudicem vertis in clementissimum patrem. In iudicio ibi tremant Angeli, & sancti, constantissima fides aduocata erit, hic verē penitentium confessio. Hoc signatur. Gen. 44. Vbi alijs non audientibus loqui pro Benjamin liberatione ante Ioseph: Iudas qui interpretatur confitens propius accedens, confidenter allegauit, & ad pietatem Ioseph viscera concitauit. Ps. Ne tradas beatijs. s. infernalibus, aīas confitentium tibi, & aīas pauperum, & c. Id̄ de iudicio quo soli confessi peccatores saluantur d̄r Eccl. 18. Ante iudicium præparat iustitiam, & c. Quinto mouere debet cōfessionis necessitas, quia sine hac non est salus peccatori. Iac. Confitemini alterutrum peccata vestra, & orate pro inuicem, vt saluemini. Ambro. Non pōt quisq; iustificari a peccato, nisi fuerit illud ante confessus. Idem. Confessio aīam a morte liberat, confessio aperit Paradisum, confessio spem salutis tribuit, quia non meretur iustificari, qui in vita sua non vult peccatum suum confiteri. Legitur q̄ filia cuiusdam magni principis visitans curiam, cum essec virgo degens sanctissime, consuluit Papā vtrum religionem intraret, qui attendens eius sanctitatem, consuluit, q̄ in statu suo permaneret. Et cum intecisset oculos in quandam seruum eius, corrupta ab eo prolem habuit, & perdidit, & religionem intrauit, & tñ hoc peccatum cōfiteri erubuit, multum se pro eo affligens in religione. Cum autē moreretur, & sancta crederetur, ab abbatisa adiurata, q̄ eam certificaret de merito suo, apparuit ei post mortem horribilis, dicens se damnatā, quia illud peccatum, quod commiserat non fuit confessus.

De confessionis effectu. Dist. XIII.

Extō mouere debet confitentis utilitas, quam. s. homo consequitur ex confessione. Utilitas. n. confessionis est multiplex. **S**nam confessionem aīam inquinatam purificat, deturpatam pulchricatam, obscuratam clarificat, perturbatam lætificat, liberat impugnatam, vitam vitæ referat obseruatam. Primo quidem cōfessio aīam per peccatum inquinatam purificat. Confessio. n. est lotorium in quo oēs peccatorum maculæ diluuntur, quas omnes aquæ mundi delere non possent. Bern. Oīa peccata in confessione ne lauantur. Hoc bene figuraliter designatur 4. Reg. 5. de Naaman leproso, cui dixit Helyseus. Vade lauare septies in Iordane, & c. Si rem grandem præcipret Deus pro delectatione oīum peccatorum, pro emendatione a lepra, certe facere deberemus, quanto magis, quia dicit nobis lauare, & mundaberis. Iordanis

interpretatur, humile iudicium. In confessione se debet confitēs humiliter indicare, vt euadat horrendum Dei iudicium, in isto saluatur, qui in illo damnaretur. i. Cor. 11. Si nosmetipsos iudicarem, non vtique iudicarem. Ergo s̄m consilium. Ps. Procepemus faciem eius in confessione. In hoc humili iudicio lauari debemus septies. i. a septem peccatorum generibus, & tunc p̄ septiformem gratiam oīa diluuntur. Iudith. 12. d̄r, q̄ ipsa noctibus exibat in vallem Bethuliz, & baptizabat se in fonte. Iudith interpretatur confitens. Bethulia, domus dolens dño, aut domus parturiens dñm. Iudith, ergo. i. confitens debet descendere in vallem per humilitatem, in vallem inq̄ Bethuliz. i. Ecclesiæ, quæ est domus in qua docetur homo dolere de peccatis, dño. i. ad honorem dñi, & pp̄ offensæ dñi veniam obtinendam. Hæc est et̄ domus parturiens dñm in qua cōfitens cum multo dolore euomēs peccata parturit salubriter dñm ad salutem. Sequitur. Baptizabat se, quia in confessione delentur oīa peccata, sicut in Baptismo, hoc excepto q̄ in baptismo delentur peccata q̄ tum ad culpam, & oēm p̄nam, in confessione remanet homo debitor p̄næ satisfactoriæ. In confessione igitur aīa regenerat̄ ad vitā, & renouatur ad gratiam. Adhuc fontem Bethuliz debet homo, sicut ceruus sitiens, & veneno estuans, & sicut serpens ad aquā, vt ibi venenum euomat, properare. Ps. Quemadmodum desiderat ceruus, & c. Sequitur in auctoritate præmissa. Et sanietem recipiet caro tua, quia fomes libidinis, & si non extinguitur, tñ multum debilitatur in carne, atque mundaberis in aīa. In cōfessione igitur aīa mundatur, & mundando sanatur. Hæc est medicina laxatiua, per q̄ oēs humores noxij expelluntur, apostema rūpitur, & sanies emittitur, mirabiliter est lenis hæc medicina, q̄ solo verbo sanat egrotum. Greg. Vulnere occulta magis excruciant, quia cum putredo, quæ interius furit foras eijcitur, dolor ad salutem aperitur. Idem. Contritio apostema pungit, confessio aperit, & saniem eijcit, satisfactio cathaplasma apponit. Seneca. In his morbis quibus affligimur, qui peius se habet minus sentit, & præmia sua narrare vigilantis est, & vitia sua confiteri sanis tatis iudicium est. Item. Seneca. Difficulter ad salutem peruenimus, quia nos egrotare nescimus. Purgari debet aīa, sicut purgā tur vici Parisius tempore pluuioso, sicut stabulum iumentorū, & sicut phanum diaboli purgatur a spurcitia idolorum, vt fiat templū Dei. Paral. 22. Præcepit Rex Iosias viris Iuda, vt pijcerent vasa Baal de templo dñi, & combussit ea in torrentē Cedron. Ab idolis itaque peccator purgat templum cordis confessione peccatorū. De purgatione huius templi d̄r 2. Machab. Itē decimo eiusdem d̄r, q̄ Iudas, & Iudæi templum purgauerunt. 2. Dial. 8. D̄r, quō diabolus dolet de purgatione templi. Cum. n. vt ibi d̄r B. Benedictus in monte Cassino inuenisset phanum Apollinis, succidit lucos, contriuit idolum, subuertit aram, & cōstruxit ibi oraculum S. Martini, & S. Iohannis, & antiquus hostis audiebatur clamās, & conquerens vim sibi illatam, & se expulsum. Clamor eius a discipulis B. Benedicti audiebatur, licet species eius non videretur. Eadem etiam apparebat flammantibus oculis comminans, & vocans eum nomine suo, cui cum uir Dei non respondebat, dicebat ei, maledicte. Patet igitur ex prædictis, q̄ confessio est lotorium mundatiuum, antidotum sanatiuum, & iudicium salutiuum. Secundo confessio animā deturpatam pulchrificat. Ps. Confessio, & pulcritudo in cōspectu eius. Idem. Confessionem, & decorem induit. Ber. in Episto. ad Sophyam. Ama confessionem ob quam amaris, ama confessionem si affectas decorem. Sequitur. Si peccata sunt, in confessione lauantur, si bona sunt confessione commendantur, sacrificiū Deo offers cum peccata tua confiteris. Etenim sacrificiū Deo spūs contribulatus. Cum Dei beneficia recordaris, immolans deo sacrificiū laudis. Bonum ornamentum animæ confessio, quæ & peccatorem purgat, & iustum reddit purgatorem. Absque confessione iustus iudicatur ingratus, & peccator mortuus reputat. Confessio igitur est peccatoris vita, iusti gloria. Hæc est necessaria peccatori, iustum nihilominus decet. Episcopus quidam cum daret sacm̄ Eucharistiæ populo suo, vidit ibi duos quos audierat esse in adulterio, alterum terribitum, & alterum lucidissimum, & cum quæreret causam, dictum est ei ab Angelo, q̄ alter vere confessus fuerat, alter in peccatis manebat. Tertio confessio animam obscuratam clarificat. Peccata nanque tenebræ sunt, vnde obnubilant aspectum interiorem anime, vt nec se, nec Deum, nec etiam peccata sua cognoscat: multa enim credit non esse peccata, quæ tamen sunt, vel non ita graua, nec attendit numerum, nec multas circumstantias aggrauantes, nec suum aduertit periculum, nec vilitatem status sui, nec diuinæ iustitiæ seueritatem, sed infuso sibi lumine diuinæ gratiæ cognoscit hæc omnia. Palmus. Notus in Iudæa Deus. Osee 5. Vidit Iudas, i. confitens, vinculum suum. Tren. 3. Ego vir vidēs pauperat̄atē meam. 1. Mach. 3. Cognouit Iudas, & exijt, Luc. 16. Cæcus clamans

clamans ad Iesum secus viam illuminatur. Hester. 8. Iudæis noua lux oriri visa est. Quarto confessio animam perturbatam lætificat. Multum gaudet penitens facta confessione, sicut eger infirmatus ad mortem, de sua sanatione, sicut multis plagis letalibus sauciatus de sua curatione, sicut multis obsessus periculis de sua liberatione, sicut captiuus in seruitute durissima, & vilissima detentus, de sua euasione, sicut prauo pondere depressus de ponderis depositione. De graui pondere peccati dictū est supra. De penitentia verè dicit saluator. Matth. 11. Iugum meum suauè est, & onus, &c. Iugum quidem suauè est, quia releuat a durissima dyaboli seruitute. Onus verò leue, quia exonerat a grauissimo pondere peccatorum. Sæpe solent homines post confessionem factam dicere se velut a magna sarcina liberatos, & a duris oneribus expeditos, quasi maxima turris esset de collo eorum deposita. Bern. Liber admirari, quàm leue sit iugum domini. An non leue est, quod non solum non grauat, sed leuat. Quid eo leuius onere, quod non solum non onerat, sed portat hominem, cui portandum imponitur. Hoc gaudium bene fuit figuraliter designatum in liberatione Iudæorum de morte ad quam omnes fuerat condemnati. Hester. 8. Iudæis noua lux oriri visa est, gaudiū honor, &c. Item lætificat de percepta spirituali cōsolatione. Psalm. Os meum aperui confitendo, & atraxi spiritum. i. spiritus sancti ad consolationem. Confessio impetrat consolationem recuperat gratiam amissam, & auget habitam. Require supra de penitentia. Dixit Petrus Cluniac. q̄ cum quidā sacerdos solitarius quādam montalem visitaret, primo bona intentione, post carnaliter peccauit cum ea, & cum inconfessus celebrare præsumeret, & ministrasset, & consecrasset, in perceptione nihil inuenit in calice. Idem accidit ei secunda die, & pluries, qui ex hoc confusus, & compunctus eurrens ad episcopum suum confessus est, & tunc postea inuenit. Idem verè dicitur in Chronis, quod accidit tempore Caroli magni, q̄ cum in Vigilia Natalis quidam sacerdos peccasset cum quadā muliere, & deberet celebrare missam primam, in perceptione eucharistiæ vidit columbam quandam de cœlo descendentem, & haurietem, & deportantem quicquid accipere debebat, similiter accidit in missa secunda, Cū autē peccato compunctus cureret ad vicinum confessorem, & confessus fuisset peccatum suum, in missa tertia eadem columba, quicquid detulerat de calice reprobauit. Quinto confessio animam liberat alligatam, liberat enim eam a vinculis peccatorum, quæ sunt vincula vel cathenæ. Prouer. 5. Vniquisque peccatorum suorum funibus constringitur. Psalm. Funes peccatorū circumplexi sunt me. Ideo dicitur Isā. 51. Solue vincula colli tui captiua filia Syō. Et 58. Dissolue colligationes impietatis, solue fasciculos deprimentes. Bern. super Cant. sermone 6. Humiliter confitenti remittit Deus peccatum, & dyabolus, cum quem in corde hominis habebat, amittit principatum. Vbi enim peccatum remittitur, de corde peccatoris proculdubio dyabolus eijcitur. Itē confessio liberat a potestate dæmonum, & a vilissima seruitute eorum, quasi de faucibus lupi, leonis, & draconis infernalis. Psalm. Libera me de ore leonis, &c. Manasses liberatur de carcere regis Babylonis, confitens peccata sua, sicut habetur. 2. Paral. in fine. Oculi quandoque clamore eruntur de ore lupi. Et Ionas clamans ad dñm de ventre ceti euomitur Ionæ 3. Item Matth. 15. Ad clamorem mulieris Chananeæ, in cuius factio notatur qualis debet esse confessio, expulit dñs dæmonem ab eius filia. Itē Lucæ 4. Imponente Iesu manum exibant dæmonia a multis, q̄ in confessione ad impositionem manus sacerdotalis absolutionis homo a dyabolo, & peccato liberatur. Item in vitispa. narrauit abbas Serapion, q̄ cum iuuenis esset manducans cum abbate suo surgens a refectioe accipiebat vnum panem paximatiū, & comedebat occulte ignorante abbate, & hoc facere sic duxerat in consuetudinem, & verecundabatur patri confiteri, q̄ iam non posset refrenare appetitum suum. Cum autem quidam fratres venissent ad Abbatem interrogantes eum de cogitationibus suis, ait eis. Nihil est ita noxium monachis, nec ita lætificat dæmones, sicut si fratres celent cogitationes suas spiritualibus patribus. Quod cum audiret dictus Serapion, prouoluit eius genibus, & prostratus in terram, & cogitans, q̄ pro eo verbū diceret, incepit cum fletu peccatum suum confiteri. Cui pater dixit, q̄ dyabolus, qui sua taciturnitate tenebrauerat cor eius, sua confessione humili esset excussus ab eo. Nondum uerba senex finierat, & ecce dyabolus exiuit de sinu, in quo solebat abscondere paximatum, quasi flamma ignis, & lampas fetidissima, ita q̄ tota domus esset repleta quasi sulphureo fetore. Et ait Abbas. Ostendit tibi dñs nunc palā visibiliter, qd̄ tibi verbis prius ostēdebam. Confessio. n. denudat, & aperit secretum dyaboli proditoris, ideo confusus recedit. Item in vitispa. dī, q̄ Abbas Macharius habitans solus in hærema, vidit dæmonem transseuntē, qui videbatur indutus tunica linea, quæ tota tenebrata erat, & per

omnia foramina pendebant ampullæ. Inquirenti Machario quod tenderet, respōdit. Vado visitare fratres. Quærētī, quid sibi vellet ampullæ, respondit, q̄ gustum portabat fratribus, vt qui nō gustaret de vna, gustaret de alia, ideo tot portabat. Et hoc dicens per transijt. Adiurauit autem eum Macharius, vt ad se rediens adueniret. Videns eum Macharius redeuntem, interrogauit eū quomodo se haberēt fratres, dixit ei dyabolus, q̄ omnes sanctificati sunt, nec aliquis eorum acquiescebat ei, nisi vnus, qui ad flatum tentationis eius mouebatur vt ventus, addens q̄ Theotistus vocabatur. Quo audito, iuit Macharius ad visitandum cōgregationem fratrum. Cui fratres eum ramis palmarum processerunt obuiam. Cum autem quilibet eorum pararet sibi cellam suam, quæsiuit quis eorum vocaretur Theotistus. Quo inuento declinauit ad cellam eius, & quæsiuit ab eo quomodo erat ei de cogitationibus suis, & cum ille diceret, q̄ bene, & erubesceret dicere suas tentationes, ait senex, q̄ tot annis vixerat solitarius, & in arta penitentia, & tñ impugnant me cogitationes fornicationis in tanta senectute, & tñ omnes honorant me, & sic fecit, q̄ ille reuelauit cogitationes suas ei, & confessus est ei omnia, & ille iniūxit ei ieiunium, & q̄ meditaretur circa scripturas sanctas, & si adhuc tentaretur, q̄ semper respiceret sursum, non deorsum, & dominus iuuaret eum. Cum autem confirmasset, & confortasset eum, & alijs verbis, rediens ad locum suum, & iterū videns eūdem dæmonem quæsiuit ab eo quomodo esset ei, qui dixit, q̄ male: quia illos quos visitauerat sanctiores, & fortiores inuenerat, quàm prius, & præcipuè illum quem prius habebat amicū inuenerat magis sanctum, magis sibi aduersarium. Item confessio os dyaboli obstruit, vt non possit hominem accusare de eo, de quo accusauit se in confessione. Psalmus. Obstruū est os loquentium iniqua. Et nota, q̄ cum quidam bonus vir adiuraret quandam demoniacum, vt diceret ei nomen suum, ait q̄ triplici nomine vocabatur. s. claudens cor ne conteratur, claudēs os ne confiteatur, claudens bursam ne elemosynas largiatur. Delet etiam cyrographum seu scripturam dyaboli, sicut patet exemplis infra scriptis. Clericus quidam cum bene, & sancte uiueret, inuidens ei dyabolus fortiter impugnavit vt caderet, qui in aliquod graue, & enorme peccatum prolapsus est. Cum autē vellet dyabolus eum confundere, & assumpta humana specie, eum coram suo episcopo accusasset, & assignata esset dies in qua, quæ dicebat dyabolus debebat probare afferens chartas suas coram iudice, in quibus continebatur locus, & tempus, & personæ quibus scientibus peccauerat. Dictus autē clericus videns se in arto positum, confessus est omnia dolens, & proponens non redire ad peccata. Cum autem essent coram iudice, & dyabolus diceret se habere multa contra eum, quæ poterat probare per scripta, & testes. Reuoluens scripta sua ibi inuenit omnia deleta dicens, certe hodie erant omnia, quæ habebam contra istum hic scripta, sed nescio quis omnia hæc deleuit. Et hoc dicto, euauit, clericus autem in secreto confessionis episcopo omnia hæc narrauit. Item dicitur de quodam sancto patre, q̄ cum aliquando esset occupatus in aliquo opere cum fratribus, & tradidisset obliuioni dicere Nonam suo tempore propter occupationem, vidit dyabolū transeuntē ante se, & ferentem vnum librum maximum ad modum rotuli super humerum suum, qui videbat magnus ad modum turris, & adiurauit eum in nomine domini ut dimitteret librum illum, & cum reuolueret eum, inuenit in vna pagina eius scriptum, q̄ ipse illa die, & hora, qua debuerat, Nonam non dixerat. Ipse autem statim prostratus pedibus socij sui, suam confessus est negligentiam, & statim in rotulo dyaboli respiciens, quod prius erat ibi scriptum inuenit deletum, & ex hoc nouit virtutem confessionis. Item dicitur, q̄ cum quædam vidua familiarissima esset cuiusdam episcopi, propter religionē, quæ credebatur in ea, cum instigante dyabolo peccasset cū proprio filio, & prolem inde habuisset, idem dyabolus volens eam confundere, & per hanc religiosas personas infamare in humana specie, venit ad episcopum dicens, q̄ ipse probaret eam die assignata pessimam meretricem. Cum autem accusasset eam, assignatur ei dies ad probandum dicta contra eam, dyabolus autem colligans, & in scripto redigens acta eius, & omnes peccati eius circumstantias ad diē venit. Illa autem videns sibi diem instare confessa est peccatum suum, & dyabolus ea veniente ad diem, aperuit chartas suas, & inuenit omnia, quæ contra eam habebat deleta, in super nec eam agnouit. Item dicitur, q̄ quibus facista cuiusdam Abbatiæ surrexit vt pulsaret ad matutinas, & vidit dyabolū portantem saccum plenum, & librum in manu. Cum quæreret dictus facista quis esset, ait q̄ erat scrutator officinarum, qui faciebat monachos in dormitorio vigilare, in ecclesia dormire, in refectorio mala signa facere, & micas dispergere, de quibus saccus quem ferebat erat impletus, vt dicebat, & liber quem ferebat de negligentijs fratrum. Sed dicebat, q̄ super oia oderat

dderat capitulum, quia sæpe in capitulo amittebat quicquid laborauerat per confessiones, & accusationes ibi factas, & penitentias. Item non solum chyrographum diaboli delet confessio, sed & characterem, & imaginem bestiae delet, ita ut non possit diabolus recognoscere iam confessum, sicut multis declaratur exemplis sequentibus. Cum duo prædicatores oberrarent in montibus Hyberniæ, nec viam possent inuenire, aspiciunt non longe homunculum quendam, quem cum vocarent, & eos fugeret insequentes eum attingunt eum inter arcta montana, a quo cum quærerent de via, & vix sciret eis inderere, cum multum instigissent ut diceret eis quis esset, eis dixit, quod per tres annos seruiert dæmonibus, qui apparebant ei in diuersis flagitiis, cum quibus sædus inierat, & eis fecerat homagium ut eorum faceret voluntatem, & eorum ferebat in manu sua impressum sigillum, in quo erant scriptæ literæ illius homagij, quod ostendit eis. Ipsi autem vix potuerunt ei suadere, quod cum eis veniret vsque ad villam. Cum autem in villam venissent, & quidam eorum prædicaret de abominatione peccatorum, & de misericordia Dei quam faciebat confidentibus, ille homo coram omnibus factum suum dixit. Cui autem cum lachrymis fuisset confessus fratri peccatum suum inuenit quod sigillum diaboli a manu sua erat deletum. Cum autem post aliquantos dies confortatus, & instructus rediret ad suam solitam, ut inde aliqua quæ ibi habebat reportaret, obuiauit illi dæmoni, cui homagium fecerat, discurrenti per montes cum multitudine aliorum dæmonum cum æquis nigris, & canibus, quærenti ab eo si videret talē hoīem, quē nuper comiserat seruum fugitiuum. Et cum ad vltimū quæreret ab eis si eum non agnoscerent, ipsi dicebant quod non, & cum ille assereret eis, quod ipse esset ille, quem quærebant, respicientes in manu eius, & non inuenientes suū sigillum, dicebant quod mentiebatur, quia signum homagij non habebat, sed derisorem reputantes eum, ab eo recesserunt, ipse autē Ierus ad fratres redijt, & cum eis remansit. Item legitur, quod fuit quidam flagitiosus, qui sædus cum diabolo inierat, & sæpe cum eo quasi cum socio in humana specie diabolus ibat, cum autem inuitaret eum diabolus ad balneum, ut ibi cum extingueret, citiq; transiret ante quadam ecclesiam, homo ille timens peccatum suū, & socium, dixit quod omnino volebat videre quid in ecclesia illa fiebat, & cum non posset eum diabolus retinere, dixit quod saltē ad expectantem cito rediret, cumq; morā faceret, diabolus oēs, qui ecclesiā illā intrabant rogabat, vt socio suo dicerent, quod cito rediret. Ille autem confessus, & penitens redijt, & cum quæreret diabolus ab eo, si vidisset sociū suum, & ille diceret, quod erat ipse quē quærebat, dicebat diabolus, quod mentiebatur, & cum ipse diceret quod in veritate ipse esset, sed per Dei gratiam virtute confessionis sædus eius abnegauerat, diabolus confusus fugit. Item miles quidā suspectum hñs vnium socium suum de adulterio cum vxore sua, ducebat eum ad dæmoniacum, qui aduenientibus dabat rñsā. Ille verò peccati sui conscius, & metuens deprehendi fecerit aliquantulum, & vocans scutiferum suum confessus est ei, quia non habebat copiam sacerdotis. Cum autem quæreret miles de vxore sua a dæmone, dixit eā esse adulterā, sed nesciebat cum quo, quia parum ante fuerat nomen eius de scripto suo deletum, & cum ostenderet ei dictum socium, dixit quod eum nō cognoscebat. Deniq; confessio torquet, & affligit dæmones, sicut dicit Aug. Acriores dolores dæmonibus non inferimus, quam cum peccata nra confitendo, & penitendo plangimus. Vnde Luc. 18: Cum deberet expelli legio clamabat. Quid mihi, & tibi o Iesu? obsecro ne me torqueas, quia eius expulsio per confessionem est afflicio. Item confessio liberat a pudore obprobrij. Cui sanctus Petrus Tarentasien. Archiepiscopus prædicaret per Burgū diam, quædam mulier adultera viro suo suspecta confessā est ei, promittens, quod ad peccatum suum amplius non rediret, cum autem vir suus, Zelotipiz spiritu agitatus, compelleret eam ferrum ignitum apprehendere nuda manu, vt sic suam innocentiam demonstraret, illa confisa de virtute confessionis, & meritis viri sancti, ferrum candens manibus nudis accepit, & per totam domū sine læsione portauit, & in platea curiæ deposuit. Quo viso, vir eius, omni suspitione deposita ab ea veniam postulauit. Illa vero viso miraculo, facta securior, & ad peccandum audacior, redijt ad peccatum. Cum autem vir eius indigens illo ferro diceret illi, quod illud sibi deferret de loco vbi illud dimiserat, & a diebus multis iacuerat frigidum, quam cito illud manibus apprehendit tota combusta est, & confusa, tantūq; contuita miraculo, necesse habuit palam recognoscere crimen suum. Item quædam mulier mare transiens pulchritudine sua omnes, qui erant in nauī ita attraxisset, & omnes fere, qui erant ibi cum ea peccassent, vel per actum vel per consensum, & non euitaret patrem aut filium, sed indifferenter oibus, licet occulte se exponeret, facta in mari tempestate, & nauī periclitante, cepit clamare corā oibus oīa peccata sua, & ea publicē confiteri, credens, quod alij per

eam deberent periclitari. Tunc alijs confidentibus cessauit mare a feruore suo. Facta tranquillitate nullus potuit scire, quæ esset illa mulier, aut eam cognoscere. Item confessio liberat a dolore supplicij. Iob. 36. Liberabit te de ore angusto latissime. Psalm. Neq; vigeat super me puteus os suum. Glo. Non vigeat super te inferni puteus os suum, nisi tu claueris tuum. Nota supra de paximatio, & dæmone effugato. Item demoniali, quæ quædam peccatum erubuit confiteri, damnata fuit. Sexto confessio portā vitæ referat obferatam. Ro. 10. Ore confessio fit ad salutem. Psalm. Introite portas eius in confessione. Nota, quod per Iordanem, quod interpretatur humile iudicium, intrauerunt filij Israel in terrā promissionis. Item latroni confidenti in cruce dictum est. Hodie mecum eris in Paradiso. Ambro. Confessio Paradisum aperit. Refert Petrus Cluniac. quidā Gilbertus noīe religionem ingressus a principio confessus est oīa peccata, excepto vno crimine turpiori. Cum autem infirmitate grauissima laboraret, vidit quendam asserentem sibi aquā pulcherrimā in vase speciosissimo, & dicentem sibi si vis saluari, & aqua sapientiæ salutaris potari, oportet te oīa peccata tua confiteri, illud præcipue, quod semper hactenus occultasti. Qui postquam reuelauit, quæ viderat, & confessus est oīa peccata sua, die sequenti quieuit in pace. Ad hoc facit exemplum de muliere deuota. B. Francisco, quæ cum vno peccato graui, quod præ pudore tacuerat, exspirauit. Multis autem vigilantibus in nocte circa feretrum, illa surgens reiecit in feretro, dixitq; coram oibus, quod per vnum peccatum, quod confessā non fuerat, iudicium mortis asseperat. Sed intercedente. B. Francisco, cui deuota fuerat confessum erat ei spacium vitæ, donec illud peccatum in confessione detexisset. Vocato igitur quodam sacerdote patris suo, qui cum alijs vigilabat, confessā est ei. Quo factō statim se reclinas in feretro migravit ad dominum, armis penitentiz præmunita.

De confessione inuisili. Dist. XV.

Circa nouum. l. de confessione inuisili, vel etiam damnabili, quæ potius fit ad damnationem, quam ad salutem. Notandum, quod multa sunt genera confidentium, qui per diuersos hoīes dictos Iudas designantur, quæ in scripturis inueniuntur. Iudas enim interpretatur confitens; quorum nulli regnum Hierusalē promittitur, nisi filio Iacob, vel stirpi eius, per quā salubriter confitens designatur. Est autem confessio negligentis, & differentis nimis, illorum, qui confidentur sine præuisione, & studio, quæ multa peccata per negligentiam præmeditandi transeunt, & inconfessa peccata dimittunt. Prouer. 19. Qui negligit vias suas mortificabitur. Vel illorum, qui differunt vsq; ad finem quadragesimæ vel vitæ, qui ad hoc solum confidentur ne hæretici videantur. Hi signantur per Iudā Galileum. Galileus interpretatur transiigrans, peccata sua per negligentiam, vel rotatus vsq; ad finem vitæ, & de quo Act. 5. Post extitit Iudas Galileus, & oēs, qui consensu erunt ei dispersi sunt, & ipse perijt. De hoc supra, quod confessio fit studiosa, & velox. Secunda inuisili confessio est solo timore mortis, aut periculi confidentis, quæ est extorta per vim tormenti, vt latronum, qui sic confidentur, sunt similes Iudæ dicto Quiriaco, qui timore mortis, & cum tormento compellus est requirere crucem dñi, vt dicit in inuentione sanctæ crucis. Tales sunt similes vasi quæ Gallice dicitur Tyrelire, quæ non emittit, quod continet, nisi prius frangatur. Item ferro frigido, de quo nō pot fieri opus nisi prius in fornace ponatur. Item oleribus rubris, aut fructibus duris, aut fluuetribus, quæ non possunt comedi, nisi prius gelu aut igne coquantur. Talis fuit confessio Pharaonis, Antiochi, & Herodis, quæ non sunt misericordiam consecuti. Mac. 1. Act. 12. Tertia est confessio debitas circumstantias omittentis, hoc signatur per Iudam de vicō recto, quia peccata in genere dicunt, sed ad circumstantias non diuertunt, vel per pudorem vel alias causas. In hmoi domo iacet Saulus cecus. 1. rō. Saulus interpretatur tentatio respiciens, vel abutens consilio, quod fit quæ homo tentatione vincitur, vt celet peccati circumstantias, respiciens earum enormitatem, vel quæ abutitur consilio Angeli, dicentis. Exi de Sodomis, & de omni regione circa generationem illius. Gen. 19. De hoc Iuda dicit Act. 9. Quarta confessio est retrocedentis, vel penitentiam dimittentis. Quidam enim bene confidentur, sed cito relabuntur. Hi signantur per Iudam Thadæum, qui licet multa nobilia facta fecisset, mortuus est cum Symone fratre suo in Perside. Ita multi laudabiliter confidentur, multa opera penitentiz nobilia agunt appendentes in patibulo penitentiz peccatum, quod in eis tanquam princeps regnabat, & dominabatur. In tentationis tempore a Deo recedentes, in peccatum iterum relabuntur, & ita moriuntur per transgressionem, & obedientia moritur in eis. Hæc signatur in hoc, quod Thadæus interpretatur appendens principem Persis, in quo moritur. Hic Iudas interpretatur tentatio. Symon interpretatur obediens, quia per tentationem diaboli moritur in eis obedientia, & penitentia. Similes sunt ribaldo, qui confide-

rans incommodum Iudi, & suum infortunium adiurat ludum, & cito ad ludum talorum redit. Quinta est confessio fingentis, & dissimulantis, ut illius, qui confitetur ut bonus appareat, vel ne malus appareat, ut facis hypocrita, de quo dicitur, non est simulatio, s. boni, dissimulatio quoque quod est. Simulatio: vel illius, qui ob hoc confessionem frequentat, ut aliquid commodum tpeale acquirat, qui similis est vulpi, quae ob hoc se mortuam fingit, ut corniculas capiat, linguam extrahendo. Similiter illius, qui confessionem frequentat, & peccatum occultat, vel qui proponit non recedere a peccato, hic similis est Iudae perditore, qui osculo tradidit filium hominis. De his Thimo. 1. Confitentur se nosse Deum, factis autem negant. De hoc Eccle. 1. Accessisti maligne ad Deum, & cor tuum plenum est dolo, & fallacia. Eiusdem 2. Ve duplici corde, & labijs scelestis, &c. Sexta est desperantis, ut Iudae Scariothis perditoris, qui dixit. Peccavi tradens sanguinem iustum. Mat. 27. Et statim laqueo se suspendit. De hoc Act. 1. Hic possedit agrum de mercede iniquitatis, & suspensus crepuit medius, & diffusa sunt omnia viscera eius. Talis fuit confessio Chayn. Gen. 4. Maior est iniquitas mea, quam ut veniam merear. Septima est confessio peccati, ut illorum qui abutuntur misericordia Dei nimis eam extendendo, ut corum, qui confitentur peccata, & promittunt sibi eorum impunitatem, hi signantur per Iudam filium Ioha, qui interpretatur Misericors dominus, de quo Luc. 3. Octava est confessio augmentis peccata, vel mentientis in confessione. Hic signatur per Iudam filium Ioseph. Luc. 3. qui interpretatur augmentum, quia mentiens auget peccatum suum. Talis est confessio eorum, qui causa humilitatis dicunt se fecisse, quod non fecerunt, vel diabolo suadente dicunt se non fecisse, quod se fecisse recolunt, vel se dicunt a peccato non posse abstinere, vel penitentiam se non posse facere. Nona est confessio excusantis, vel defendentis peccatum suum, hic signatur per Iudam Machabeum, qui interpretatur protegens vel ingeniosus, quia peccatum, quod debet accusare in confessione, excusat ingenio se, & defendit. Hic Iudas cum vicisset dextrum cornu, vincitur a sinistro: quia multi peccata notabilia, & in quibus non erubescunt, sed ex quibus apparent aliquid fuisse, & valuisse confitentem, valde bene denudant illa, quae sunt turpia, & enormia celant, palliant, defendunt, & excusant, de hoc 1. Mach. 9. Decima est confessio proiicientis in alium, ut fecerunt primi parentes. Adam peccatum retorfit in mulierem, mulier in serpentem: sic faciunt, qui in confessionibus suis alios accusant, & se excusant, ut mulier virum suum, & e converso, socium socium. Hi signatur per Iudam, qui ascendit cum Zorobabel de Babylone. Zorobabel interpretatur, aliena translatio, Babylone confusio, quia confusi de peccatis suis ea in alios transferunt accusando eos. Undecima est confessio dimidiantis, ut corum, qui partem retinent, & partem peccatorum confitentur, vel qui unam partem dicunt vni, & aliam partem dicunt alteri sacerdoti, ne nimis videantur peccatores. Hi signatur per Iudam, qui confitebatur super portam Ierusalem inter Mosollam, & Beniamin, qui erant duo sacerdotes. Nez. 12. Duodecima est confessio se iustificantis, & gloriantis, haec signatur per Iudam filium Seuna, qui interpretatur auditio famae, vel nomen auditum, ut est eorum confessio, quae bona sua in confessione confitentur, ut nomen, & fama eorum confessor audiat. Sic Phariseus dicebat. Ieiuno bis in sabbatho, deo omni. Luc. 18. Tredecima est confessio salubriter confitentis. Haec signatur per Iudam filium quartum Iacob, & Lyx. Christi, & ecclesiae. Post sui status visionem, qui per Rubem signatur, qui interpretatur visio. Post contritionem, & lachrymarum eius exauditionem a domino, qui per Symeon signatur, qui interpretatur audiens merorem. Post gratiae infusionem, quae per Levi signatur, qui additamentum interpretatur. Sequitur vera, & salutaris confessio, quae per Iudam signatur, quae confitentem interpretatur, quae Christus post hoc militanti ecclesiae parit confitentem. Est. n. rex confitentium ut testatur titulus triumphalis. Iesus Nazarenus Rex Iudaeorum. i. confitentium. Est. n. eorum Iesus. i. Saluator, Nazarenus. i. sanctificator. Nazareth. n. sanctitas interpretatur. Rex. i. rector, & gubernator. Et nota, quod Iudas ex multis verum signat confitentem, primo, quod Phares, & Zarah de Thamar genuit, Benjamin in sui custodia suscepit, pro eo coram Iacob allegavit: hunc Iacob, & Moyses in suis benedictionibus mirabiliter commendavit. Huius. n. tribus, ut dicitur Iudic. 1. Ducatum belli, & victoriam acquisivit contra Chananeum. Hierusalem verbe cepit, Gygantes interfecit, regnum acquisivit, & de eius stirpe Christus deicedit. Similiter confessio de amaritudine penitentiae generat Phares. i. a malo divisione, quae Phares interpretatur, & Zarah, quae dicitur oriens. i. gratiae illuminatione, aiam custodit, & coram Christo in iudicio eam allegando defendit, ipsi confitentis laus, & benedictio Iudae multiplex concipit, ipsa demones, & peccata expugnat, & superat, & exterminat, & verbe Hierusalem, & regnum eius caeleste, & Christum habere aeternum praemium impetrat veraciter penitenti, & confitenti.

De impediens confessionem. Dist. XVI.

Circa decimum. i. de his, quae veram confessionem impediunt, vel retardant, sciendum quod sunt 12. Primum est peccatum infidelitatis, quia non creditur Dei verba esse vera. Psal. Nec fideles habiti sunt in testimonio eius, vel virtutem clauium vel sacramentorum. Isa. 2. 1. Qui incredulus est fideliter agit, haec infidelitas est massa plumbea, proiecta in os iniquitatis. Zach. 5. Hoc operat os eius. Secundum, quod impedit confessionem, & retardat est mala societas Psal. Cum peruerso peruerteris. Petrus cum ministris passionis Deum negavit, & in negando perseveravit, egressus ab eis fleuit. Tertium est malus pudor, quem diabolus projicit in os peccatorum, ut fur mucum sive ramunculum in os canis ut obtumescat, supra de paximatio. Idem de Gilberto. Quartum est longae vitae confidentia, contra quod habetur supra de confessione festinanda. De hoc ponuntur multa exempla in tractatu de negligentia. Quintum est negligentia. Prouer. 19. Qui negligit vias suas mortificabitur. Nota de hoc multa exempla de vitio negligentiae. Seneca. Nihil est vnicuique se vilius, quam. i. plus negligit se, quam aliquid suorum. Sextum est ignorantia, quia ignorat homo quid commisit, quid omisit, quid offendit, quid amisit, quid promeruit per peccatum suum: quia ignorat statum suum, confessionis effectum, ideo tardat confiteri. Prouer. 7. Ignorans stultus, quod ad vincula trahatur, donec transigat sagitta iecur eius, velut si quis festinet ad laqueum, & nescit, quod de periculo animae agatur. 1. Corin. 14. Si quis ignorat ignorabitur. Septimum est terrena occupatio. Sic Sedechias fugere volens exercitum regis Babylonis reductus est ad eum in Reblata, quae interpretatur multa haec: & signat multitudinem curarum, & occupationum terrenarum. Facit diabolus sicut venator Tygridi, dum Tygris vult consequi venatorem, qui rapuit, & desert secum fetus suos, velocissimi currunt post eum. Venator autem volens eam retardare ponit in via specula, ubi dum faciem suam intuetur, credit esse sub eis catulos suos, & moueri eos sub eis, & sic paulatim, & successiue retardat quousque venator ad tutum locum veniat, & fetus ei auferat. Sic cum peccator videns se amisisse per peccatum bona, quae fecerat, volens ea recuperare per penitentiam, curiens ad confessionem, retardatur per diuersas occupationes, & occasiones, quas subministrat ei diabolus, donec bona, quae prius fecerat morte subita irruente, omnino amittat. Octauum est praesumptio, ut eorum, qui dixerunt. Non videbit dominus, nec intelliget Deus Iacob, &c. Eccle. 23. Omnis homo qui transgreditur lectum suum contemnit animam suam dicens, quis videt me, &c. Et post. Nemo circumspexit me quem verear, & delictorum meorum non memorabitur altissimus, &c. hi debent attendere, quod Deus iustus iudex est unicuique reddens iuxta opera sua. Aliter non esset Deus, nisi esset iustissimus. Item debet cogitare quomodo puniuit cogitationem superbam in Angelis, morsum pomi in primis parentibus, peccatum luxuriae in diluuiis, & Sodomorum incendio, violentie in Pharaone excogitationis quasi in Chore, Datham & Abyron in absorptione. Nonum est desperatio. Contra quam ponuntur multa exempla supra de duodecim officiis misericordiae, & supra de confessionis effectu. Hiere. 33. Si confitentini peccata vestra, fidelis est Deus ut remittat vobis, & emundet vos omni iniquitate vestra, &c. Decimum est timor malus quo nimis horret asperitatem penitentiae vel ne possit a peccato assuetis abstinere. Iob 6. Qui timet pruinam, irruet super eum nix. De hoc habetur supra de timore humano. Undecimum est puerilis amor, quo quis nimis diligit peccatum suum, mortem suam, patibulum suum, vulnus suum, incendium suum, hostem suum, vel aliquid aliud supra Deum. Psal. Ut quid dilis vani, & queris in vanum. Prouer. 1. Stulti ea, quae sunt sibi noxia cupiunt. Eccle. 3. Qui amat periculum, peribit in illo, &c. Duodecimum est infirmitas, & mors subita, & daemonum violentia. Quod patet supra per multa exempla de subita morte malorum. Item supra de qualitate confessionis, quod debet esse viua. Item supra de purgatorio, de meretrice, diabolo obediente. Item de milite ferente doblarium

De satisfactione. Dist. XVII.

Postquam dictum est de contritione, & confessione, dicendum est de satisfactione. Circa quam consideranda sunt quattuor. Primo de satisfactione, & partibus eius in generali. Secundo de elemosyna. Tertio de ieiunio. Quarto de oratione. Circa primum consideranda sunt tria. Primo quid sit satisfactio. Secundo utrum possit homo Deo satisfacere de peccatis. Tertio qualiter. De primo videndum est. Primo utrum satisfactio sit actus virtutis, & cuius virtutis. Secundo de definitione quae assignat Augustinus. Satisfactio est peccatorum causas excidere, & eorum suggestionibus aditum non indulgere. Tertio de definitione. Anselm. dicentis. Satisfacere est Deo honorem debitum reddere. Ad primum. s. utrum satisfactio sit actus virtutis. Dicendum quod aliquis actus potest intelligi actus virtutis dupliciter. Vno modo

Speculum Morale Vincentij.

modo materialiter, & sic omnis actus qui malitiam non habet implicitam vel defectum debite circumstantie actus virtutis dici potest, quia quolibet tali actu potest uti virtus in finem suum, ut loquitur ambulare. Alio modo formaliter, & sic ille dicitur esse virtutis actus qui rationem medij habet implicitam, sicut fortiter sustinere adversa: formale autem cuiuslibet virtutis moralis est ratio medij, unde omnis actus, qui suo nomine rationem medij importat, formaliter est actus virtutis: & quia equalitas rationem medij habet, & satisfactio equalitatem quandam importat, vel equiparantem vel proportionis, ideo satisfactio formaliter actus virtutis est. Ex hoc patet cuius virtutis actus sit satisfactio, videlicet iustitie. Medius autem iustitie ut ait Philosophus. 5. Eth. accipitur secundum adequationem. Unde cum satisfactio in adequatione quadam consistat, formaliter est actus iustitie. Sed actus iustitie secundum Philosophum duplex est, vel sui ad alterum, ut quando aliquis reddit alteri, quod ei debet, vel alterius ad alterum, sicut quando iudex facit iustitiam inter duos. In actu primo iustitie equalitas constituitur in ipso faciente iustitiam. In actu vero secundo ipsius iustitie equalitas constituitur in passio iustitiam, satisfactio vero exprimit equalitatem in faciente, unde pertinet ad actum iustitie, qui est sui ad alterum. Sui vero ad alterum potest homo facere iustitiam dupliciter, vel in actionibus, & passionibus, vel in rebus exterioribus. Sicut fit iniuria alteri dupliciter, vel ipsum per aliquam actionem vel passionem ledendo, vel res eius subtrahendo. Actus adequationis in rebus exterioribus est reddere proprie, sed actus adequationis in actionibus passionibus est satisfacere. Hanc autem adequationem facit pars iustitie vindicativa, que ponit equalitatem in passio, siue sit idem agens, & patiens iustitie, siue alius, unde satisfactio ad partem vindicativam pertinet. Ad secundum de diffinitione. Aug. dicendum, quod iustitia non solum tendit ad hoc ut precedentem in equalitate auferat puniendo culpam preteritam, sed etiam ut in futurum in equalitatem custodiat cauendo culpam futuram: unde secundum Philosophum. 2. Eth. Penae medicinae sunt. Unde satisfactio, que est opus iustitie pena interuentis, est medicina curans peccata preterita recopulando, & preseruando a futuris, & cauendo. Et ideo per actum primum diffinitur ab Anselmo. Honoris debitum Deo reddere. Debitum inquam non ratione beneficij accepti, sed peccati commisi. Per actum secundum diffinitur ab Aug. quia per causam morbi abscessione fit preseruatiua a futura iniuriam. Dicendum ergo, quod quia liberum arbitrium est subiectum voluntarium post abscessionem causarum peccati, nihilominus potest iniuriam spirituale si velit incurrere. Et ideo Aug. duplicem actum in diffinitione ponit. scilicet causas abscondere, & suggestiones repellere. Causas vero vocat intrinsecas peccatorum radices proximas. scilicet libidine ex actu malo, vel consuetudine relicta, & peccati reliquias. scilicet difficultate ad bonum, & homini. Occasiones vero vocat opportunitates extrinsecas. scilicet tempus, & locum, & homini. Ad tertium. scilicet de diffinitione. Anselm. dicendum, quod duplex est debitum, quod debet Deo. Vnum ratione beneficij ab eo accepti. Alterum ratione peccati in eum commisi. Satisfactio intendit reddere honorem debitum ratione peccati commisi, sed latius ratione beneficij accepti. Ideo diffinitio Anselm. intelligit de honore debito primo modo non secundo, & reddere accipit non pro soluere solum, sed pro restituere. Circa secundum. scilicet vtrum possit homo Deo satisfacere pro peccatis, consideranda sunt duo. Primo vtrum possit satisfacere. Secundo vtrum de vno peccato mortali possit satisfacere sine alio. Ad primum dicendum, quod sicut homo potest intelligi aliquid facere dupliciter. scilicet aut per se, aut cum adiutorio alterius, ita & satisfacere. Dicendum ergo, quod homo cum adiutorio alterius. id est Christi, cuius meritum infinitum penitentibus concitatur, satisfacere potest, sed per se non potest, nec exigitur hoc ab ipso. Cum dupliciter fiat homo Deo debitor, scilicet ratione beneficij accepti, ex quo tenetur ad gratiarum actionem, & ratione peccati commisi, ex quo tenetur ad satisfactio nem, secundum nullum horum debitorum exigitur ab eo reddere equalitatem equalitatem equalitatem, quia hoc est impossibile, sed equalitate proportionis per comparationem ad possibilitatem suam. Nam secundum Philosophum in libris. Eth. in his honoribus, qui sunt ad Deos, & ad parentes non tenetur homo ad equalitatem, sed ad possibilitatem. Ad secundum dicendum, quod de vno peccato mortali non potest homo satisfacere sine alio, sicut expresse dicitur de pe. dist. 3. c. de his auctoritatibus. Illorum sententia destruit, qua est, quod pluribus fuerit irretitus asserit vnus delicti penitentia eiusdem veniam consequi a domino sine alterius criminis penitentia. Item de peni. dist. 5. c. vlti. Fallam penitentiam esse constat, cum spectis pluribus de vno solo penitentia agitur, aut cum sic agitur de vno, ut non discedatur ab alio. Ratio autem huius est, quia peccatum est iniuria contra Deum, quae in quantum est contra equalitatem amicitiae inter hominem, & Deum, est Dei offensiuus, & in quantum est contra equalitatem iustitiae, quae respicit debitum necessitatis, est punitione digna. Et loquor hic non de equalitate, quae sit equalitas simpliciter, quia talis non potest esse inter hominem & Deum, sed de equalitate per comparationem

ad hominis facultatem. Quia autem lex diuina praecipit amicitiam hominis ad Deum, ideo non potest esse equalitas iustitiae hominis ad Deum sine equalitate amicitiae, & quia equalitas amicitiae hominis ad Deum est per charitatem, quae sine aliqua virtute necessaria ad salutem esse non potest, ideo equalitas amicitiae non potest esse sine equalitate iustitiae. Non est ergo dicendum, ut dicunt quidam, quod homo satisfacere possit pro culpa in quantum est contra equalitatem amicitiae hominis ad Deum, sine satisfactione pro ea, in quantum est contra equalitatem iustitiae hominis ad Deum. Dico ergo, quod satisfacere pro culpa in quantum est contra vtramque; equalitatem dupliciter potest intelligi, aut scilicet de illa parte satisfactionis, quae consistit in actu anime interiori, aut de illa, que consistit in actu exteriori. Primo modo non potest homo satisfacere de vna culpa mortali sine alia, quia quamuis culpa non sint conexae, tamen radix satisfactionis est vna. scilicet charitas, quae cum nullo peccato mortali stare potest. Et quia obligatio ad poenam aeternam non compatitur se in homine cum diuina amicitia, ideo per charitatem illa obligatio commutat in obligationem ad temporalem poenam: per actum ergo penitendae interiore, per quem culpa, & obligatio ad poenam aeternam remittuntur dispositiue, & per charitatem per quam remittuntur formaliter, & completiue, non potest satisfieri de vno peccato mortali sine alio, nec quantum ad offensam, nec quantum ad obligationem ad poenam aeternam. Loquendo autem de alia parte satisfactionis, que directe respicit solutionem temporalis poenae, in quantum per actum penitendae interiore, & charitatem, commutata est obligatio ad poenam aeternam, potest satisfieri de poena debita vni peccato sine alia, sicut satisfieri potest de vna parte poenae sine alia. Cuius ratio est, quia obligatio ad talem poenam simul stat cum charitate, & ideo manente debito poenae pro vno peccato, acceptari potest solutio poenae pro alio, si tamen adsit propositum satisfaciendi postea de alio. Quod propositum si mutetur, ita ut pro alio non velit postea satisfacere, remanet tamen praecedens solutio acceptata. Circa tertium. scilicet qualiter debeat homo satisfacere Deo, considerata sunt quinque. Primo vtrum satisfactio debeat fieri per opera poenalia. Secundo vtrum flagella, quae Deus immittit, vel euenire permittit super penitentes, sint satisfactoria. Tertio vtrum possit homo satisfacere per opera extra charitatem facta. Quarto vtrum opera in peccato mortali facta, per sequentem penitentiam sint satisfactoria. Quinto de partibus satisfactionis vtrum sufficienter enumerentur. scilicet elemosyna, ieiunium, & oratio. Ad primum. scilicet vtrum per opera poenalia debeat fieri satisfactio. Dicendum, quod satisfactio respicit curatum culpae praeteritae, & praeseruatiua a futura, & quo ad vtrumque conueniens est, quod fiat per opera poenalia. Quantum ad primum quidem, quia culpa debetur poena, satisfactio vero est solutio debite emendationis pro offensa. Fit ergo Deo recompensatio pro culpa per opera nostra poenalia, quia licet Deo nihil possit auferri, tamen peccator, quantum in se est, auferat Deo honorem debitum, & ideo oportet quod soluat ei aliquid, aliud non debetur. scilicet poenam. Quamuis autem Deus non delectetur in poenis nostris in quantum poenae sunt, delectatur tamen in eis in quantum voluntarie sunt assumptae, & in quantum medicinales, & iustae. Quo ad secundum supra positum. scilicet satisfactio respicit praeseruatiua a culpa futura, debet fieri satisfactio per opera poenalia, quia secundum Philosophum. 2. Eth. Penae sunt quaedam medicinae non tamen curatiuae culpae praeteritae, verum tamen praeseruatiuae praeseruantes, & retrahentes a culpa futura. Distingue tamen de opere poenali, quia opus potest esse poenale, vel ex parte generis operis, vel ex parte operantis. Ex parte ipsius operis sic poenalis est ieiunare, quam elemosynam dare: ex parte vero operantis, sicut difficilius est homini auaro dare parua elemosynam, quam homini liberali dare magnam, & homini ex minori charitate facienti, aliquid opus difficilius est, quam maiorem charitatem habenti. Sicut autem difficultas, quae est ex parte operis, non ex parte voluntatis ipsius operantis auget meritum, ita poenalitas illa, quae ex genere operis est, non ex voluntate operantis, auget satisfactionem licet sit minus poenalis ipsi facienti, quia quanto ex maiori charitate fit aliquid opus, tanto minus est poenale, & tamen magis est satisfactorium, & magis meritorium. Item licet aliquibus peccatis sint annexae poenae sicut est inuidia, ira, tristitia, & homini: tamen in quantum sunt actus voluntarij aliqua delectationem habent, quia Prover. 13. dicitur. Desiderium si compleatur delectatur animam: homini. n. peccata consistunt in actu voluntario, & in amore inordinato priuati boni radicantur, & ideo de talibus debet fieri satisfactio per opera poenalia. Ad secundum. scilicet vtrum flagella, quae Deus immittit, vel euenire permittit sint satisfactoria. Dicendum, quod sustinentur flagella siue immittuntur per operationem iustam, cuiusmodi sunt omnia illa, quae Deus infligit, siue per actionem iniustam, cuiusmodi sunt aliqua quae Deus frequenter a peccatoribus infligit iuste permittit, non satisfaciunt, ea sustinendo sub ratione qua patiens tamen: quia sic voluntas sustinentis nullo modo comparatur ad ea ut actuum principium voluntatis illius, qui meretur: in quantum tamen voluntas sustinentis ea patienter sustinet

Sustinet intentione remissionis p̄n̄e sibi debite pro suis peccatis sunt sustinenti satisfactionis materia. Sed formaliter ipsa satisfactio in actu voluntatis consistit. Flagella tñ q̄ ipsemet Deus immittit maiorem efficaciam h̄nt inclinandi voluntatem ad bonũ, quàm illa quæ non immitit, sed immitti p̄mittit. Vñ Aug. 1. de Ci. Dei c. 20. Cum Deus rebus aduersis me exagitat, aut merita examinat, aut peccata castigat, &c. Ad tertium. s. vtrum possit h̄o satisfacere p̄ opera extra charitatẽ facta. Dicendum, q̄ non: quia cum Deus bonorum nostrorũ non egeat, opera hoĩs nõ acceptat tanquã remuneratione digna, nec tanquam satisfactoria nisi acc̄ptet operatẽ. Vñ Gen. 4. prius d̄r, Respexit dñs ad Abel, & post subiungitur. Et ad munera eius. sed Deus non acceptat hominẽ existentem in peccato mortali, quia in illo statu est inimic⁹ Dei, ergo opera existentis in peccato mortali non sunt Deo accepta tanquã satisfactoria, sed sine illa acceptione satisfactoria esse nõ possunt. Ad quartum. s. vtrum opera in peccato mortali facta, p̄ sequentem penitentiam sint satisfactoria. Dicendũ, q̄ non, quia charitas non p̄t viuificare nisi actum a se elicium vel imperatum, opera autẽ in mortali peccato facta non sunt elicita a charitate, nec etiã imperata inimo totaliter extra charitatem sunt facta. Ideo non possunt viuificari ab ea, & ideo non possunt esse satisfactoria p̄ culpa præterita: nec æternæ vitæ meritoria. Tñ quia Deus, nec malum aliq̄d relinquit impunitũ, nec bonũ irremuneratũ, ideo quamuis opera extra charitatẽ facta nõ remuneret, nec quantũ ad meritũ æternæ vitæ, nec quantũ ad remissionem seu diminutionẽ p̄n̄e debite p̄ peccato, s̄m iustitiã legis diuinæ, tñ remunerant vel ad tp̄alia bona, vel inquatũ disponũt hominẽ ad facilius accipiendũ gr̄am Dei, & resurgendũ a peccato, vel ad inclinandũ aures diuinæ misericordiæ ad ipsum operatẽ, vt ei gr̄am suã infundat. Hæc tñ remuneratio non est ex debito, sed solũ ex liberalitate diuinæ misericordiæ. Ad quintum. s. de numero, & distinctione partium satisfactionis. Dicendum, q̄ sicut ædificij materialis quædam sunt partes integrales primæ, & principales, vt partes domus sunt, sicut fundamētũ, parietes, & tectũ, quædã verò remotæ, & minus principales, vt ligna, & lapides, sic satisfactionis tres sunt partes principales. s. elemosyna, ieiuniũ, & oratio: quãdã sunt secundariæ, q̄ ad has reducunt. vt vigilia, peregrinationes, disciplina: & oia opera afflicticia reducuntur ad ieiuniũ, oia verò opera misericordiæ ad elemosynam, oia verò opera spiritualia ad orationẽ. Harum verò partium primarium sufficientia multipliciter p̄t haberi. Vno m̄o respectu termini a quo est motus satisfactionis, quia p̄ ieiuniũ reuocatur a concupiscentia carnis, p̄ elemosynã a concupiscentia oculorum p̄ orationẽ a superbia vitæ. Secundo m̄o ex parte termini ad quẽ, quia p̄ ieiuniũ bene ordinatur h̄o in seipso, p̄ elemosynã ad p̄ximum, p̄ orationẽ ad Deum. Tertio m̄o ex parte materiz de qua fit satisfactio, quia per elemosynam fit satisfactio de bonis exterioris substantiæ, per ieiuniũ de bonis corporis, per orationem de bonis animæ. Quarto modo ex parte modorum satisfaciendi, sit enim impetratio relaxationis offensæ, aut per punishmentem ieiunando, aut per redemptionem elemosynas dando, aut per supplicationem orando.

De elemosyna. Dist. XVIII.

Disto de satisfactione, & partibus eius in generali, dicendũ est de partibus eius in speciali. Primo de elemosyna. Circa q̄ consideranda sunt xvij. Primo vtrum elemosynã dare sit actus virtutis. Secundo de distinctione elemosynarum, quæ est, q̄ quædam sunt corporales, quædam spirituales. Tertio, quæ sint potiores, vtrum. s. corporales sint spiritualibus præferendæ. Quarto vtrum elemosynæ corporales habeant aliquem spirituale effectum. Quinto vtrum dare elemosynam cadat sub p̄cepto. Sexto de quo debet dari elemosyna. Septimo vtrum quilibet possit dare elemosynam. Octauo quibus dandæ sunt elemosynæ. Nono vtrum abundantè. Decimo vtrum possit h̄o dare elemosynã sibiipsi. Vndecimo de his, quæ mouere debent ad elemosynas faciendas. Duodecimo de multiplici effectu elemosynæ. Decimotertio qualis debet esse, vt Deo grata sit, & saluifera facienti. Decimoquarto de hospitalitate specialiter. Decimoquinto de visitatione infirmorum. Decimosexto de visitatione incarcerationum. Decimosextimo de sepultura mortuorum. Decimooctauo de pietate parietum. Ad primum. s. vtrum dare elemosynã sit actus virtutis. Dicendum, q̄ exteriores actus ad illã virtutem referuntur ad q̄ p̄tinet id, quod motiuũ est ad agendum h̄m̄o actus, motiuum autem ad dandum elemosynas est vt subueniat patienti necessitate. Vñ quãdã distinguunt elemosynã dicunt, q̄ elemosyna est opus quo datur aliquid indigentibus ex compassione p̄ Deum. Quod quidem motiuum p̄tinet ad misericordiam. Vnde mani festum est, q̄ dare elemosynam p̄prie est actus misericordiæ, & hoc apparet ex ipso noĩe, nã in greco a misericordia deriuatur sicut in latino miseratio, & quia misericor-

dia est effectus charitatis, ex consequenti dare elemosynam est actus charitatis misericordia mediante: quia tñ actus, qui p̄prie alicuius uirtutis est sicut elicentis, p̄t attribui alij uirtuti sicut imperanti vel ordinari: i ad finem suum: ideo dare elemosynam, q̄ est p̄prie actus misericordiæ, vt elicentis p̄t esse, & actus iustitiæ, in quantum miseratio in defectum patientis ordinatur ad satisfaciendum p̄ culpa. Et sic elemosyna inter opera satisfactoria computat, s̄m illud Dan. 4. Peccata tua elemosynis redime. Secumũ aut, q̄ ordinat ad placandũ Deũ, sic habet rōnẽ sacrificij, s̄m illud Hebre. 13. Beneficentia, & communionis nolite obliuisci, talibus. n. hostijs p̄meretur Deus, & sic imperatur a latra. Itẽ dare elemosynã ad liberalitatẽ p̄tinet inquatũ aut fert h̄m̄o actus impedimentũ, quod esse posset superfluum amore diuitiarũ, p̄ quẽ fit h̄o nimis retentiuis earum. Ad s̄m. s. de distinctione elemosynarũ, sciendũ, q̄ septẽ ponunt elemosynæ corporales. s. pascere esurientẽ, potare sitientem, vestire nudũ, recolligere hospitem, visitare infirmũ, redimere captiuũ, & sepelire mortuum. Quæ in hoc versu continent. Visito, pota, cibo, redimo, te go, colligo, condo. Ponunt etiã septem elemosynæ spirituales. s. docere ignorantẽ, consulere dubitanti, consolari tristẽ, corrigere peccantẽ, remittere offendenti, portare onerosos, & graues, & p̄ oĩbus orare, q̄ in hoc versu continent. Consule, castiga, tola, remitte, ser, ora. Ita tñ q̄ sub eodẽ intelligitur consilium, & doctrina. Hæc autem elemosynarum distinctio conuenienter sumitur s̄m diuersos p̄ximorum defectus. Quorum quãdã sunt ex parte aĩæ ad quos ordinantur spirituales elemosynæ, quãdã verò ex parte corporis ad quos ordinantur elemosynæ corporales. Defectus aut corporalis aut est in vita, aut post vitã. Siquidẽ est in vita, aut est cõis defectus respectu eorum quibus oēs indigent, aut est specialis p̄ aliq̄d accũs superueniens. Si primo m̄o, aut est defect⁹ interior aut exterior. Interior q̄ dem est duplex. Vnus quidem cui subuenitur p̄ alimentum siccum. s. fames, & s̄m hoc ponitur, pascere esurientẽ. Alius aut est cui subuenit p̄ alimentum humidũ s. sitis, & s̄m hoc d̄r, potare sitientẽ. Defectus aut cõis respectu exterioris auxiliij est duplex. Vnus respectu tegumenti, & quantum ad hoc ponitur vestire nudum. Alius est respectu habitaculi, & quantum ad hoc est suscipere hospitem. Similiter aut si sit defectus aliquis specialis, aut est ex causã intrinseca sicut infirmitas, & quantum ad hoc ponitur visitare infirmum, aut ex causa extrinseca, & quantum ad hoc ponitur captiuorum redemptio. Post vitã autem exhibetur mortuis sepultura. Similiter aut spiritnalibus defectibus spiritualibus actibus subuenit dupliciter: Vno modo poscendo auxilium a Deo, & quantum ad hoc ponitur oratio, qua quis p̄ alijs orat. Alio m̄o impetrando auxilium humanum, & hoc tripliciter. Vno modo contra defectum intellectus, & siquidẽ sit defectus speculatiui intellectus adhibetur ei remedium p̄ doctrinã, si aut practici intellectus, ex passione appetitiuæ virtutis, inter quas maxima est tristitia, cui subuenit p̄ consolationẽ. Secundo modo ex parte inordinati actus, q̄ q̄ dem tripliciter considerari p̄t. Vno modo ex parte peccantis, in quantum p̄cedit ab eius inordinata voluntate, & sic adhibet remediũ p̄ correctionẽ. Alio modo ex parte eius in quem peccatur, & si quidem sit peccatum in nos remedium adhibemus remittenda offensam. Si autem sit in Deum, vel in p̄ximum, non est nisi arbitrij remittere, vt dicit Hiero. sup̄ Mat. Tertio modo ex parte sequelæ ipsius actus inordinati, ex qua grauantur ei coniuuantes præter peccantis intentionẽ, & sic remedium adhibet supportando maxime in his, q̄ ex infirmitate peccant, s̄m illud Roma. 15. Debemus nos firmiores infirmitates aliorũ portare, & non solũ s̄m q̄ infirmi sunt graues ex inordinatis actibus, sed etiã quicũq; eorum onera sunt supportanda, s̄m illud Gal. 7. Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi. Licet aut multæ sint aliæ necessitates humanæ vitæ, tñ oēs reducuntur ad istas. Cæcitas. n. & claudicatio sunt infirmitates quædã. Vñ dirigere cæcum, & sustentare claudum, reduci ad visitationẽ infirmorũ. Similiter etiã subuenire hoĩ circa quacũq; passionẽ illatã extrinsecus reducitur, ad redemptionem captiuorum. Diuitiæ aut quibus paupertati subuenitur, non queruntur ad subueniendum prædictis defectibus, & ideo non fuit specialis mentio de hoc faciendã. Item nota, q̄ sepultura mortui non confert ei quantũ ad sensum quem corpus post mortem habeat, & s̄m hoc dñs dicit, q̄ interficientes corpus, non h̄nt amplius quid faciant: & p̄ hoc etiã dñs non comemorat sepulturam inter alia misericordiæ opera, sed numerat tñ illa quæ sunt euidentioris necessitatis, p̄tinet tñ ad defectum quid de eius corpore agatur, tum quantum ad hoc viuũ in memorijs hoĩum, cuius honor dehonẽtãt si insepultus remaneat, tñ etiã quantum ad effectũ quẽ adhuc uiuens habebat de suo corpore, cui p̄iorũ affectus cõformari debet post mortem ipsius, & s̄m hoc aliqui commendant de mortuorũ sepultura, vt Thobias, & illi qui dñm sepelierunt, vt patet per

Speculum Morale Vincentij.

per Aug. in li. de cura per mortuis agēda. Ad tertium. scilicet que elemosynę sint potiores. Dicitur, quod cōparatio elemosynarum pōt dupliciter attendi, vno modo simpliciter loquēdo, & sicut hoc elemosynę spirituales pręminent triplici rōne. Primo quidē quia id, quod exhibetur nobilius est. scilicet donum spirituale, quod pręminet corporali, sicut illud Prouer. 4. Bonę donū tribuā vobis, legē meā non derelinquetis. Secundo rōne eius cui subuenitur, quia spiritus nobilior est corpore. Vnde sicut hō sibi ipsi magis debet prouidere quantum ad spūm, quā quantum ad corpus, ita & proximo quē debet tanquam seipsum diligere. Tertio quantum ad ipsos actus quibus subuenit proximo, quia spirituales actus sunt nobiliores corporalibus, quia sunt quodāmodo viles. Alio modo possunt cōparari sicut alique elemosynę corporales tripliciter possunt considerari. Vno modo sicut suā substantiā, & sicut hoc elemosyna non habet nisi corporale effectum, in quantum supplet corporales defectus proximo. Alio modo pōt considerari ex parte causę eius, in quantum. Aliquis elemosynam corporale dat pro dilectione Dei, & proximi, & quantum ad hoc affert fructum spirituale, sicut illud Eccl. 29. Perde pecuniam pro fratre, pone thesaurum in preceptis altissimi, & perdit tibi magis, quā aurum. Tertio modo ex parte effectus, & sic etiam habet spirituale fructum in quantum. Proximo cui per corporalem elemosynam subuenitur, mouet ad orandum pro benefactore. Vnde & ibidem subditur concludere elemosynam in sinu pauperis, & hæc pro te exorabit ab omni malo.

De elemosyna. Dist. XXI.

Ad quintum. scilicet vtrum dare elemosynam sit in precepto. Dicitur, quod est sub precepto legis naturę, & legis diuinę, & etiam legis positivę. Lex naturalis precipit proximo verē diligere, non tantummodo affectu, sed etiam effectu, quia non est verus affectus, nisi sequatur effectus, si possibile est. Qui ergo indigentię fratris non subuenit, non veraciter ipsum diligit. Quod volens innuere. B. Ioh. dicit in prima. ca. sua. c. 3. Filioi non diligamus verbo, nec lingua tantum, sed & opere & veritate. Lex etiā diuina hoc precipit, quia ut habetur. Mat. 25. Christus improperabit reprobis maxime defectus operum misericordię. In iure et canonico precipitur, vnde decretorū dist. 86. fratrem nostrū, dicit de epō, largā manū habeat, necessitatē patiētibus occurrat, alienā inopiā suā credat, qui si hoc non habet Episcopus vacuum nomen tenet. Et infra eadē dist. Non satis pascere, sic dicitur. Qui in pascendo hoīes seruare poteris, si non paucis occidisti. Et 7. q. 1. Oīs dicitur, quod negant misericordiā faciendam necessitatē patientibus, ipsum Christum negant, qui est misericordia, sed cum sit preceptū assequi manuum quamuis obliget semper, non tamen pro semper, sed pro loco & tpe. Consideranda est. n. facultas habentis, & miseria indigentis. Si n. hō habeat aliquid, quod non sit necessarium sustentationi suę naturę, nec illorū quibus tenet prouidere, sicut sunt vxor, filij, serui, & ancillę, & si tā notabilis necessitas seu indigentia ex parte illius, cui dandum est, quod imminet pbabilia signa extremę necessitatis, tunc hñs tenetur ex precepto subuenire indigentī. Si etiā hō habeat aliquid superfluum non tamen sustentationi naturę, sed etiā decentię sui status, tenetur de illo elemosynā facere indigentibus, etiā si non inuenirentur tales, qui essent constituti in necessitate predicta. Et si plures occurrant indigētes quibus oībus subuenire non possit tenetur, cæteris paribus, magis indigētī subuenire. Reducitur autem preceptū de dādis elemosynis, & de oī subuentione proximo faciendā ad preceptū de honoratione parentum. Sic n. & Apostolus interpretatur. 1. Thim. 4. dicens. Pietas ad oīa utilis est, pmissiōne hñs vitę, quę nunc est & futurę. Quod dicit, quia in precepto de honoratione parentum additur pmissio, vt sit longeuus sup terrā. Sub pietate autem comprehendit oīs elemosynarum largitiō. Itē nota, quod licet superfluum sustentationi naturę tuę sit tuum proprium, quantum ad dispensationē seu auctoritatē administrandi quantum ad vsum illorū est in quibus signa pbabilia imminēt necessitatis extremę, nisi subueniatur eis. A simili aliquo modo dico de superfluo decētę tui status respectu indigentium circa predictā necessitatē. Vnde contra illos, qui de superfluo modis predictis indigentibus subuenire nolunt dicitur. dist. 47. Sicut. Esurientium panis est, quem tu detines, nudorum vestimentum est, quod tu recludis, miserorū redemptio, & absolutio est pecunia, quam tu in terra desodis. Et in hoc apparet, quod elemosynam dare eo modo quo cadit sub precepto, multum participat de rōne actus iustitię. Vnde & Glossa super illud Matth. 5. Cum facis elemosynam, dicit quod elemosyna est pars iustitię: & quamuis precepti transgressores non semper puniantur lege humana puniuntur tamen lege diuina. Secundum etiā

sententiam. Aug. 1. li. de lib. arbi. lōge ante medium. Multa impunita iuste relinquuntur a lege humana, quę tamen iuste vindicantur lege diuina. Ad sextum. scilicet de quibus debet elemosyna dari, vtrum de quolibet bono. Dicendum, quod bonorum tria sunt genera. scilicet animę, corporis, & bona exteriora. De bonis animę potest fieri elemosyna, vt cum aliquis orat pro alio, vel peccanti in se parcat ex corde, quod est maxima elemosyna, vnde Aug. in Encheri. 40. c. Ea elemosyna nihil est maius, quia ex corde dimittimus, quod in nos quisque peccauit. De bonis corporis etiā, vt cum aliquis seruit infirmis. De bonis autem exterioribus distinguendum est, quia aut sunt male acquisita, aut bene. Si male, aut licitū est eis, quod acquisitum est retinere, aut non. Si sic, de illis potest fieri elemosyna. Vnde meretricis de pecunia, quę pro meretricium acquisitum potest elemosynā facere. Illud. n. quod sic acquirunt, licitē retinere potest, quamuis in eo, quod meretricat turpiter agat, & contra legē Dei. Quare illud, quod accipit, turpe lucrum vocat, tamen in accipiendo pecuniā pro eo, quod damnificata est, contra legem Dei non facit. Vnde 14. q. 5. Qui habetis. c. sed hic. De peccato aliqua nonnunquam acquiruntur, quę pauperibus iuste erogant. De acquisito tamen pro meretricium, non sit sacrificium, vel oblatio ad altare, pro scandalum, & reuerentiā sacrorum. Vnde Deut. 23. Non offeres mercedē postribuli in domo dñi Dei tui. Si autem non est licitū ea retinere, aut illis a quibus accepta sunt conuenit ius repetendi, qualia sunt bona acquisita pro usuris vel furtum, vel rapinā, & de talibus non debet fieri elemosyna, sed restitutio. Extra de iureiurando. Etate. dicitur quod onus non remittitur, sed augetur, cum cuiquam improvide soluitur, quod alij ex debito est prestandum. Sic etiā intellige, quod dicitur 1. q. 1. Non est putanda elemosyna si pauperibus erogatur, vel dispensetur, quod ex illicitis rebus acquiruntur, & 4. q. 5. Nolite. Quod sumptū est ab Aug. in lib. de verbis dñi sermone. 35. ante medium. Nolite velle elemosynas facere de senore, & usuris. Et infra ca. Forte. prohibet expresse fieri de rapina. Vnde ibi dicitur. Si totū tribuat, quod abstraheret addit potius peccatū quod minuat. Aut non cōpetit ius repetēdi, quale est bonum acquisitum pro symoniā, quod bonum ille, quod acquisitum fuit retinere non potest. Extra de symonia. De hoc autem, quia contra legē accipit, nec ille quod dedit potest repetere, quia contra iustitiā dedit, & talis pecunia eroganda est in elemosynis. Et si datur soli plato, ita quod cōbitas non est in culpa debet dari ecclesię in cuius ignorantia data fuit, vt habetur in c. predicto in textu, & in Glo. Si autem cōbitas est in culpa, pecuniā debet restituere illi monasterio, quod ille qui dedit intrauerit in alieuationem monasterij, & sic intelligi potest illud, quod dicitur extra de symonia. Veniens. Si autem monasterium intrare noluerit alijs pauperibus eroganda est. De bene autem acquisitis distinguēdū est, quia aut sunt necessaria illi, quod acquisitum ad sustentationē naturę, aut non. Si sic de illis non debet elemosynā facere: quia magis tenetur sibi sicut legē charitatis, quod alij, nisi forte in casu in quo subtrahendo sibi ipsi daret alicui solenni personę de cuius morte immineret notabiliter detrimentum reipublicę, & profectui animarum. Si non. Aut sunt necessaria sibi ad decentiā sui status, aut non. Si non, tenet de illis elemosynā facere, etiā pauperibus non constitutis in periculo necessitatis extremę. Si sic, non tenetur de illis facere elemosynā, pro quā redderet se impotentem ad viuendum sicut decētiam sui status, nisi pauperibus in tanta indigentia constitutis, quod apparent notabilia signa extremę necessitatis, quasi presentis vel proximo imminētis. Alijs etiā pauperibus tenetur loco, & tpe facere elemosynas, non derogantes notabiliter modo viuendi sicut decētiam sui status. Talis. n. decētia in indiuisibili non consistit, sed magnam habet latitudinem. Ad septimum. scilicet vtrum licitū sit cuiuslibet facere elemosynam, dicendum quod ordo naturalis hoc exigit, vt inferiora superioribus regulentur. Et ideo illi, qui sunt in alicuius potestate constituti, de eis in quibus alijs subiiciuntur, ordinare non debent, aliter quod eis fuerit a superioribus commissum, & quia nullus hō alij est subditus quantum ad interiores intellectus, & voluntatis actus, nisi soli Deo: ideo de illis bonis orando, & corde remittendo oībus elemosynam facere licet. Sed quia monachus proprium non habet, ideo de bonis exterioribus non potest elemosynā facere, sine abbatis licentia expressa, vel pbabiliter presumpta, nisi dispensatio aliquorum bonorum monasterij sibi sit ab abbate commissa, tunc. n. de illis potest elemosynas facere moderatas, & rōnabiles sicut proportionem bonorum, quę sibi sunt ab abbate commissa ad dispensandum: quia etiam vir est administrator bonorum tanquam mulieris caput, ideo non debet mulier dare elemosynas sine consensu viri expresso vel presumpto, exceptis cōibus elemosynis, & paruis pro comparationē ad possessiones eorum, nisi præter dotem, quę ordinatur ad sustentanda matrimonij onera, habeat res alias, vel ex proprio lucro, vel pro alium licitum modum, tunc. n. de illis irrequisito assensu mariti, potest facere elemosynas moderatas. Filij etiā familias proprias possessiones non hñt, nec etiam serui immo sunt possessio dñorum, & ideo

ideo facere elemosynas non debent, nisi forte aliquas modicas de quibus possunt præsumere, & patri vel dño placeat, nisi aliorum bonorum esset eis a patribus vel dñis dispensatio commissa. Oēs tñ prædicti licite possunt & debent in casu necessitatis extremæ indigentibus subuenire, etiã assensu superiorū non habito expresse vel præsumpte. Ad octauum. scilicet cui sit elemosyna faciendā, dicens q̄ sicut dicit Aug. in primo de doctrina Christiana. Illi qui sunt nobis magis coniuncti, quasi quadam sorte nobis obuenit, ut eis magis puidere debeamus. Est tñ circa hęc discretionis rō adhibenda, s̄m differentiam coniunctionis, & sanctitatis: nam multo sanctiori, magis indigentium patienti, magis vtili ad cōe bonum est magis elemosyna danda, q̄ personæ propinquiori, maxime si non sit multum coniuncta, cuius cura specialis nobis imminet, & si magnā necessitatem non patiat. Nā opus elemosynæ ad mercedem retributionis æternæ dupliciter valet. Vno modo quidem ex radice charitatis, & s̄m hoc elemosyna est meritoria, prout in ea seruatur ordo charitatis, s̄m quā propinquioribus magis puidere debemus ceteris paribus. Vnde & Amb. dicit in primo de officijs. Est illa pbanda liberalitas, ut proximis sanguinis tui non despicias, si egerere cognoscas, melius est. n. ut ipse subuenias tuis, quibus pudor est ab alijs sumptum deponere. Alio modo valet elemosyna ad retributionem vite eterne, ex merito eius cui donatur, qui orat p̄ eo, qui elemosynam dedit, s̄m illud Luc. 16. Facite vobis amicos de mammona, & c. Qd̄ exponens Aug. in li. de verbis dñi in monte, dicit. Qui sunt qui habebunt æterna tabernacula nisi Sancti Dei? & qui sunt q̄ ab eis recipiendi sunt ī æterna tabernacula, nisi q̄ eorū indigentia seruiunt? Hōi igitur malo, in quantum malus est, non est elemosyna faciendā: nā in malo hoie duo consideranda sunt. scilicet natura, & vitium. Et sicut eius natura, ita debet ex charitate diligi, q̄ eius vitium odiat, sic ita debet p̄ elemosynā subuenire indigentia nature suæ, ut p̄ hoc in malitia non foueatur. Vñ. 5. q. 5. Nō oīs. Et sumptum est ab Aug. in Epistola ad Vincentium, non multum longe post principium dī, q̄ vtilis esurienti panis tollitur, si de cibo securus iustitiā negligat, q̄ esurienti panis frangatur, ut iniustitiæ seductus acquiescat. Nec est contrariū huic, qd̄ dī. 36. dist. Non satis pascere, quia ibi loquitur de esuriente ad mortē. Ad nonum. scilicet de modo dandi elemosynā, vtrum abundanter vel non, dicens q̄ abundantia elemosynæ pōt considerari ex parte dantis, & ex parte recipientis. Ex parte qd̄ dantis, cum. s. dat qd̄ est multum s̄m p̄portione suæ facultatis, & sic laudabile est abundanter dare. Vñ & dñs Lucæ 21. Laudauit viduā, q̄ de eo, qd̄ deerat illi oēm victum quem habuit misit, obseruatis tñ his, quæ dicta sunt de elemosyna faciendā de necessarijs. Ex parte vero eius cui datur est abundāns elemosyna dupliciter. Vno modo q̄ suppleat sufficienter eius indigentiam, & sic laudabile est abundanter elemosynam tribuere. Alio modo ut superabundet ad superfluitatem, & hoc non est laudabile, quia melius est pluribus egentibus elargiri. Vñ & Apostolus dicit 1. Corint. 13. Si distribuero in cibos pauperum, & c. Vbi dicit Glo. p̄ hoc cautela elemosynæ docetur, ut non tñ vni, sed multis detur, ut pluribus proficit. Ad decimum. scilicet vtrum possit homo elemosynā facere sibi ipsi. Dicendū, q̄ hoīs ad seipsum non pōt esse iustitia simpliciter, & p̄prie dicta, quia. hō p̄ iustitiā simpliciter dictā, illud qd̄ non est sibi simpliciter debitū, tribuit illi cui simpliciter est debitum. Impossibile est autem, q̄ eidem hoī aliquid simpliciter debitum, & non sit ei simpliciter debitum simul. Vnde dicit Philosophus. 5. Ethic. ca. 11. Qd̄ non est iniustitia, neq; ipsius simpliciter, quia circa hoc non est iustitia simpliciter dicta, iustitia tñ metaphorice dicta, quæ est aliqua pars potentialis, vel imitatio iustitiæ simpliciter dictæ, pōt esse hoīs ad seipsum, q̄ aliquid est non debitum hoī rōne vnius partis, qd̄ debitum est sibi ratione alterius partis: sicut imperare debitum est animæ, & subijci debitum est corpori. Et ideo cum homo per animam corpus castigat, facit actum iustitiæ metaphorice dictæ, misericordia autem non est iustitia simpliciter dicta, sed continetur sub liberalitate, quæ est pars potentialis iustitiæ. Vnde non est incōueniens, q̄ actus eius, qui est dare, iam sit hominis ad seipsum, quia aliquid potest, esse suum, s̄m vnam rationem, quo indiget s̄m aliam. Vnde cum homo dispositiue subuenit penitendo indigentia animæ suæ, illud quod principaliter, præsupposito adiutorio Dei suum erat potestatiue, seu effectiue non formaliter, sibi dispositiue tribuit formaliter. Non est enim inconueniens, quod idem homo sit agens, & recipiens, idem secundum diuersa vel secundum aliam, & aliam rationem.

De motiuis ad elemosynam faciendam. Dist. XX.

Circa vadecimum. scilicet quæ nos mouere debeant ad elemosynas faciendas, & opera pietatis, sciendum, qd̄ ad hoc naturaliter inclinamur, curialiter inuitamur, irrefragabiliter obligamur, & multiformiter excitamur. Debemus inquam ele-

mosynas facere. Primo, quia ad hoc nos inclinatur natura conformitas. Secundo quia nos inuitatur diuina benignitas. Tertio, quia nos obligatur præcepti necessitas. Quarto, quia nos excitatur multiplex utilitas. Primo inquam nos inclinatur ad elemosynas faciendas nature conformitas, quia sicut dī. Eccle. 13. Omne animal diligit sibi simile. Et in lib. de natura animalium dī, q̄ vna suis aliam eiusdem speciei nō comedit. Item dī ibi, q̄ mortua aqua a lia pullum relictum suscipit nutriendum. Item leo ipse (ut ibidem dī) miseris, & afflictis compatitur. Ut dicit Isid. Leones peregrinos per deserta errantes ad viam reducunt, animalibus infirmioribus parcunt. Vnde dī. Gaudent infingere thaurus, prædas contemunt humiles. Item multis experimentis probatum est, q̄ lupæ pueros deiectos a matribus inuētos nutriunt, & ab alijs bestijs defendunt. Secundo ad opera pietatis nos inuitatur diuina benignitas, Deus enim in scriptura sacra curialiter nos inuitatur exhortando, & monendo, & se misericordiam diligere cōtestādo, & nos, si misericordes fuerimus suos esse filios asserēdo. Psal. Misericordiam, & veritatem diligit dñs. Prouer. 21. Facere misericordiam magis placet Deo, quā victimæ. Osee. 6. misericordiam volo. Idem Matth. 9. Item facientem misericordiam diliget, tanquam pater filium sibi similem, Luc. 6. Esote misericordes sicut pater vester cœlestis misericors est. Et ante. Ut sitis filij patris vestri, qui in cœlis est. Iohan. Damas. Sicut iudex potestatem accipiens, datorem potestatis iuxta possibilitatem suam debet imitari. In hoc autem Deum maxime imitabimur, si nihil iudicauerimus, quā misereri præciosus. Patet autem quantum misericordiam diligit, quia ei se totum dedit ad vendendum, & occidendum. Econtra immisericordes diabolo sunt similes, de quo dī. Hier. 6. Crudelis est, & non miserebitur, huic similis erat Iudas, qui sustinere non poterat odorem vnguenti, quæ Maria dñm vngebat Iohan. 12. quia per hoc homo excedit eum non ieiunando, vigilando, & c. Tertio ad hoc nos obligatur præcepti necessitas, vnde in lege veteri, inter præcepta legis in multis locis ponuntur præcepta de misericordia faciendā. Et econtra non facienti misericordiam comminatur scriptura, non esse misericordiam inuenturum. Iac. 2. Iudiciū sine misericordia fiet illi, qui non fecerit misericordiam. Exemplum Matth. 18. Serue nequā nonne oportuit, & te misereri conserui tui, & c. Item Luc. 16. De diuite epulone, qui vnam guttam aquæ non potuit in petrare, quia Lazaro nō fecerat misericordiam. Prouer. 21. Qui obturat aures suas ad clamorem pauperis, clamabit & ipse ad Deum, & non exaudietur. Legitur 4. Dial. 37. de milite, qui mortuus, & reuocatus a morte refert se, vidisse sub ponte in locis infernalibus, & terribis Petrum ecclesiasticæ familiæ maiorem multo ferri pondere ligatum, & deprellum in imo, & cum quaereret causam audiuit, q̄ quia plus inferebat plagas ex crudelitate desiderio, quā ex præcepto vel correctionis zelo, qñ aliquis puniendus ei pro delicto suo videbatur, quia vt dicit Greg. Omnes qui cum nouerant sic fecisse, qñ vivebat, nō dubitabāt, & c. Quarto ad hoc nos excitatur multiplex utilitas. 1. Thim. 4. Pietas ad omnia valet, ad omnia in quā tam bona, quā mala. Ad bona valet, quia omnia bona acquirit, & sua videlicet operando, & aliena congaudendo. Ad mala vero tam sua quā aliena. Sua quidem, quia in bonum suum conuertit per patientiam. Aliena per compassionem, dum. n. alienis malis siue culpæ siue pœnæ cōpatitur, ipsa mala conuertit in bonum suum. Hugo de sancto Viatore. Pietas de alienis fordibus se abluit, de alienis vulneribus sibi cōficat medicinam, de alieno veneno sibi efficit Thiriacam, dum malis compatitur, & subuenit alienis. De utilitate elemosynæ, require capitulo sequenti.

De effectu elemosynæ. Dist. XXI.

Circa duodecimum. scilicet de multiplici effectu elemosynæ sciendum, q̄ elemosyna factorem suum iustificat, creatore pacificat, contegit tanquam potentissimum ornamentum, protegit tanquam potentissimum munimentum, thesauros multiplicat, in futurum ædificat, in cœlis glorificat. Primo quidem elemosyna facientem iustificat, quia impetrat gratiam, delet maculam, soluit emendam. Quod autem impetret gratiam, patet de Cornelio, qui per elemosynas venit ad gratiam Dei, & fidē ecclesiæ. Act. 10. Similiter de B. Eustachio, qui cum esset princeps militiæ Romanorum, & Gentilis, tñ quia abundabat in operibus pietatis, cum in venatione insequeretur ceruum, inter cerui cornua apparuit crucifixus, dicens ei, quis esset, & q̄ volebat, q̄ eius elemosynæ perderentur, sed pp̄ eas conuersionis, & cognitionis fidei gratiam obtineret. Similiter supra de saraceno, & horreis repletis ad fidem conuerso. Item de Petro Thelonario supra de iudicio. Item elemosyna delet maculam. Thob. 4. Elemosyna a peccato, & a morte liberat, & eiusdem. 12. Elemosyna a morte liberat, & ipsa est qua purgat peccata. Eccle. 3. Ignē ardentem extinguit aqua, & elemosyna resistit peccatis. Resistit inquam

Speculum Morale Vincentij.

inquam & præterita diluendo, & futura cauendo. Ideo dicit dominus. Luc. 12. Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Item eleemosyna soluit emendam idest peccata debitam pro peccatis, vnde Prouerb. 13. Redemptio animæ viri propriæ diuitiæ. & Dan. 4. Consuluit Daniel regi Nabucho. Peccata tua eleemosynis redime, quod quia non fecit in bestiam mutatus est, & de regno deiectus. Grego. Quotiens pro culpa eleemosynam facimus, quasi pro prauis actibus præcium damus, sed tunc solum eleemosynæ præcium a culpis nos liberat, cum perpetrata plangimus, & abdicamus: & non solum mundat animam a peccato præterito, sed etiam conseruat gratiam per quam homo præcauet a futuro. Eccl. 19. Eleemosyna viri, quasi facculus cum ipso, & gratiam hominis quasi pupillam conseruabit. Secundo eleemosyna creatorem pacificat. Homines item vel guerras habentes cum alijs, plerumque pacem suam faciunt larga munera tribuendo. Exemplum. Gen. 33. Placabo eum muneribus, quæ præcedunt. Eleemosyna est propiciatorium aureum, per quod propiciatur Deus peccatoribus, de quo dicitur. Exod. 26. Prouer. 21. Munus absconditum extinguit iras. In vita Iohannis eleemosynarij legitur, quod quarta, & sexta feria ponebat scamnum, & sellam ante ecclesiam, vt pauperes possent sine impedimento ad eum accedere, pro causis suis, cum ipse esset Alexandrinus Patriarcha, dicens quod si homines intrantes ecclesiam volunt cito exaudiri in causis suis a Deo, dicentes. Cito anticipent nos misericordiæ tuæ, &c. Ita ipsi debent ante introitum ecclesiæ exaudire cito pauperes, vt cito exaudiantur a Deo. Tertio eleemosyna contigit tanquam decentissimum ornamentum, vestit enim hominem ornamento gratiæ, & virtutum. Nam vnde pietas facit, quod homo se exuat veste corporali, inde vestit eum vestimento spirituali. Isa. 61. Induit me dominus vestimento salutis, & indumento lætitiæ circumdedit me. In signum huius legitur, quod cum in quodam magno festo B. Martinus iret ad ecclesiam obuiauit ei pauper nudus, qui præcepit Archidiacono suo vt in instanti emeret ei vestem, quod facere cum differret, in instanti pauperi exutam in secretario dedit suam. Cum autem instaret Archidiaconus, vt egrederetur de oratione ad missam celebrandam, cum nollet egredi nisi daretur ei vestis ad opus pauperis, tunc necessitate compulsus dictus Archidiaconus defert ei vestem bigericam, biennem hyspidam, quinque argenteis comparatam, quam induit. B. Martinus latenter, & dum eleuaret in missa corpus domini, vt dicit Iohannes Belet, apparuerunt nuda brachia eius, sed ea dominus vestiuit fulgentibus gemmis celsis niuis, & vt videtur sex viri, globus igneus apparuit super caput eius. Item de Leone Papa legitur, vt ait magister Jac. de Vitri. quod cum in porta sua visus fuisset offendisse pauperem, rediens ad eum introduxit eum in cubiculum suum, cum placans, & faciens cum cubare super lectum suum, & quiescere, & cum exisset serato hostio rediens non inuenit eum, mirans, & gaudens cogitans se sibi dominum reconciliasse. Et non solum dator eleemosynæ hoc ornamento induitur verum etiam Deus ipse in cuius nomine datur se eodem indui gloriatur. Sicut de B. Martino legitur, quod cum in porta Ambianen. pauperi nudo dimidium pallij sui dedisset, nocte sequenti vidit dominum in celo habentem super humeros suos dimidium pallium suum, quod pauperi nudo dederat, & dicentem Angelis. Martinus adhuc Cathecuminus hac me veste contexit. De quo dicit B. Bern. Martine si seruissis vbi pallium dimidium ponebas, puto quod non dimidiasses, sed integrum dedisses. Multum augmentauit pallium cuius vna pars erat in terra, & alia attingebat cælum, immo super Dei humerum. Similiter cum B. Franciscus vestem nouam quam pro se paraerat pauperem militem induisset, nocte sequenti vidit dominum vestibus illis indutum, & palatium speciosum, & magnum cum armis militaribus insignitum, cumque inquireret cuius esset palatium, & quid significarent arma, aut cuius essent, responsum fuit, quod Francisci, militumque suorum essent hæc omnia. Grego. Papa cum incederet, inuenit in hostio pauperem, qui in apparentia videbatur naufragium pertulisse, & cum mater sua misisset ei scutellam argenteam plenam leguminibus, non habens præ manibus quid ei daret, misit ei scutellam, & legumina intus, dans ei totum. Cum autem postea factus esset Papa, & ordinasset cum dispensatore suo quod quotidie ante mensam suam duodecim pauperes poneret, qui ibi reficerentur, vidit ibi aliquando tredecim, & vnum inter alios qui aliquando apparebat ei senex aliquando iuuenis, & vocauit dispensatorem, querens quomodo ibi tredecim posuerat, illo asserente, quod non introduxerat nisi duodecim tantum, finita mensa vocauit. B. Grego. illum, qui aliquando senex, aliquando iuuenis apparebat, querens quis esset, & quod nomē haberet, qui respondit. Quid queris nomen meum, quod est mirabile ego sum naufragus cui misisti scutellam argenteam cum le-

guminibus, & quia imitatus es. B. Petrum Apostolum, qui distribuere prout cuique opus erat, ex tunc dominus destinavit te Papam futurum. Ego sum Angelus domini paratus offerre pro te domino quicquid ab eo petieris, & hoc dicto cœruit. Deus enim in se pauperibus suis membris indui, potari, & refici proficitur, quia quicquid pietatis, & misericordiæ sit amore Dei pauperibus, reputat sibi factum. Matt. 25. Esuriui, & dedistis mihi manducare, Sitiui, &c. Sequitur. Quod vni ex minimis meis fecistis mihi fecistis. Magna gloria facientibus eleemosynas, propter Deum, quod ad vestes suas ac etiam ad cibum, & potum habeant ipsum Deum. Non est ergo mirum si Deus, & pater misericordiarum, & largitatis immensæ refectioles spirituales dat pro corporalibus, & vestes spirituales pro temporalibus. Quarto eleemosyna protegit tanquam potentissimum munimentum, vnde. Eccl. 29. Eleemosyna viri quasi facculus cum ipso, & gratiam hominis quasi pupillam conseruabit. Sequitur. Super scutum potentis, & super lanceam aduersus inimicum tuum pugnat. Quinto eleemosyna bona multiplicat. videlicet bona temporalia, & bona spiritualia, & amicos spirituales. Bona quidem temporalia multiplicat, sicut dicit Prouer. 28. Qui dat pauperi non indigebit. Legitur in Chronicis, quod cum Ethyrius Romanorum Senator esset in Burgundia agens rempublicam Romanorum, tempore Theodosij Imperatoris, cum fames maxima Burgundiam oppressisset congregauit apud Linguos quatuor millia pauperum vel amplius qui non poterant habere vnde sibi famis tempore prouiderent, & pauit eos ibi quamdiu malum tempus durauit. Quo cessante fecit eos ad loca sua cum vehiculis deportari, & audiuit vocem de cœlo dicentem sibi. Ethyri, tibi & semini tuo panis non deficiet in æternum, quia me famis tempore in pauperibus membris meis refecisti. Hoc legitur in gestis Francorum lib. 2. ca. 24. quod cum quidam sanctus visitasset quosdam Cistercienses, & loquerentur ei de visionibus suis, querentes ab eo si aliquas visiones vidisset, ait. Vnicam vidi ex quo domum istam uisitauit, quam vobis referam. Mihi videbatur, quod in hoc monasterio erant duæ virgines pulcherrimæ, vna eleuato capite, & læta facie tenebat virgas, & huiusmodi loci habitatores multum commendabat, altera tristis demisso capite multum murmurans ab hoc loco recedebat, multum conquirens contra habitatores huius loci, per quod intellexi hic multum abundare rigorem disciplinæ, & seueritatem iustitiæ: misericordiæ autem, & pietatis opera intellexi a vobis multum esse relegata, propter quod non abundatis, sed date, & dabitur vobis, vt dicitur Luc. 5. Prouer. 3. Honorata dominum de tua substantia, & replebuntur horrea tua saturitate, & vino torcularia tua redundabunt. Item, 11. Alij diuidunt propria, & ditiores sunt, &c. Item. 4. Reg. 3. Habetur exemplum de hoc, vbi dicitur, quod oleum in vasis vacuis positum est multiplicatum. Item 3. Reg. 17. de farina videtur, & oleo in lechito multiplicatis. Item Iohan. 6. de quinque panibus in dando multiplicatis a domino. Item de Beato Nicolao legitur, quod cum videret pauperes prouinciæ suæ mirabili fame afflictos, nec haberet vnde possent eis subuenire, audiens in portu applicuisse multas naues onustas frumento, de qualibet nauis accepit centum bithecos, se obligans ad redditionem nisi inuenirent frumentum cum integra mensura. Quod distribuit, & ad victum, & ad semina, & abundauit ad hoc in tota illa patria, & illi plenarie totum frumentum, quod ei tradiderant inueniant. Item legitur de Beato Prædicto, quod cum videret multitudinem pauperum petentium ab eo, nec inueniret, quid daret eis, quia alia, quæ habebat dederat, nisi duos denarios, facta oratione inuenit in bursa sua tot denarios quot erant pauperes. Item legitur de Beato Benedicto, quod cum tempore famis dedisset quicquid inuenire potuerat in abbacia sua, nec inueniret nisi modicum olei in vase paruo præcepit vt illud daretur. Quod dispensator suus noluit facere. Quod cum sciret vir Dei, noluit vt aliquid inobdientiæ in eius monasterio remaneret, sed illud præcepit extra per fenestram proijci, nec tamen eo facto vas vitreum in quo erat fuit fractum, nec oleum effusum. Cum autem orasset, inueniunt in monasterio vnum dolum plenum oleo. Item legitur de Beato Germano Antiofodo, quod cum rediret de Roma, & in exitu Mediolani omnia sua pauperibus dedisset, & inquireret a dyacono suo, si aliquid plus haberet, non inuenit nisi tres denarios, quos præcepit pauperibus dari, dicens murmuranti dyacono, quod Deus satis haberet, vnde seruos suos illa die pasceret. Cum autem dictus dyaconus volens sibi providere tertium retinisset, & duos dedisset, occurrit seruus cuiusdam militis diuitis offerens ex parte domini sui ducentos solidos, tunc aduocans dyaconum ait ei, quod ipse defraudauerat pauperes in vno denario, quem si eis dedisset Deus trecentos solidos eis misisset. Rogatus aut ad domum militis accessit, & ipsum grauiter ægrotantem, & omnes infirmos,

qui

qui erant in eius domo curauit. Itē legitur in vita Ioh. elemosynarii, q̄ cum latrones spoliassent omnino domum cuiusdam diuitis nobilis, & ille explicaret dicto Iohan. casum suum, com passus p̄cepit dispensatori suo in secreto, vt daret ei quingentas libras auri, q̄ inuidia motus non dedit, nisi quinque: statim q̄dam nobilis vidua misit ei quinque libras auri, & cum vocasset procuratorem suum, & quæssisset ab eo quantum dederat illi cui dari p̄ceperat, dixit, quingentas. Respondit sanctus, quod non dederat nisi quinque, & cum vocasset eum cui dederat, auditō ab eo quod non receperat nisi quinque libras dixit ei, quod si dedisset quindecim vt ipse p̄ceperat, quod dominus per dictam viduam administrasset ei mille quinque libras. Cum autem a dicta vidua vocata q̄reret quantum ei legare proposuerat. Respondit quod primo scripserat mille quingentas libras, & superscripserat, quod t̄m mittebat ei, sed post respiciens ad scripturā illā inuenit mille libras, de scripto deleras, & sic credens, q̄ hoc factum fuisset diuina voluntate, non misit ei nisi quinque. Item in vitispa. d̄r q̄ quidam monachus cuidam fratri suo seculari pauperi dabat quicquid laborare poterat, & ille semper pauperior fiebat. Quod cum diceret cuidā seni inhibuit ei ne hoc faceret, sed ei diceret q̄ laboraret, & de labore suo sibi & monachis deportaret, vt b̄ndiceret ei, q̄d ille fecit, licet ex hoc primo fieret tristis, & primo de labore suo atulit fratri suo olera, deinde pira, postmodum panes, postea multa alia q̄ dabat frater suus pauperib. religiosis, qui p̄ eo orarent, post q̄siuit frater eius vtrum penuriā pateretur sicut solebat, ille dixit q̄ non, sed abundabat, quia q̄n̄ eis res monasterij dabat, q̄n̄ ingrediebatur domum suam, velut ignis oīa bona eius sua consu mebant, postq̄ aut̄ inceperat dare sua pauperib. religiosis. oīa bona sua fuerant multiplicata eorum oratione & benedictione. Item dicit Petrus Alfonso, q̄ quidam iuuenis b̄n̄ disciplinatus filius cuiusdam sapientis consiliarij cuiusdā regis, cui rex mortuo p̄se promiserat, q̄ si b̄n̄ se regeret, eum amore p̄ris sublimaret, thesauros p̄ris cogitans vanitatē mundi & misericordiam Dei, pauperibus erogauit. Deinde annonam & aurum, & lapides p̄ciosos, deinde agrorum & domorum suarū p̄cium. Cum aut̄ fuisset accusatus apud regem, tanq̄ bonorū p̄riorum dissipator, vocatus & requisitus ridit, q̄ non dissipauerat, sed congregauerat, & in tuto posuerat contra p̄dones, fures, & casus diuersos, & fecerat de non suo suum: tunc rex audiens eius industriam, omnia ei multiplicauit, & sublimauit, & loco p̄ris eū consiliarium suum habuit. Sic rex summus facit largos elemosynarios magnos in curia sua. Item in legēda. Ioh. elemosynarii legit. q̄ cum videret aliquem bonum elemosynarium, q̄rebat ab eo quō adeptus esset gr̄am largas elemosynas. faciendi. Cum hoc q̄reret a quodam. R̄ndit ei, q̄ contulerat esse ita im misericordis, q̄ nihil p̄ Deo poterat dare, cum aut̄ aliqui aliquid infortuniū ei accidisset, cogitauit, vt dicebat, q̄ hoc erat p̄pter immisericordiam suam, & cum vellet facere elemosynam, eius auaritia non permittebat. Vñ vocauit eum suum rogans eum, vt singulis septimanis furaret ei sex denarios, & daret pauperibus, ille aut̄ furabat prima septimana duodecim denarios, tunc in fine septimanæ computans inuenit q̄ plus fuerat lucratus illa septimana q̄ alijs, & cogitans q̄ hoc esset p̄pter elemosynā, p̄cepit seruo suo q̄ furaret ei duodecim denarios, qui tunc dedit duos solidos, & cum cōputaret in fine septimanæ, inuenit lucrum maius solito in duplo: & cum p̄ciperet, q̄ daret decem & octo denarios, dabat tres solidos, & sic semper faciebat dans in duplo plusq̄ p̄ciperet ei. Cum aut̄ singulis septimanis multiplicaret lucrum, & miraretur dñs vñ hoc esset, in cōputatione in fine septimanæ subridens suus dixit ei, q̄ iustum fuiti sūi ditauerat eum, & revelauit ei virtutem, veniam petendo, ex hoc puocatus est dñs vt faceret elemosynas largas. Item in vitispa. d̄r q̄ facta fame duo loci s̄l morabant, & cum alter daret Agapē oīb. aduenientib. & non cessare vellet, alter sumpta portione sua recessit ab eo, nec dabat aliquid, alter aut̄ semper dabat & abundabat. ImimERICORS videns q̄ non posset sibi sufficere reddit ad alium, qui misericors erat, paupertate cogente, rogans vt eum reciperet. Quod cum fecisset nec dare cessaret, cum aliqui diceret ei, q̄ videret si aliquid remansisset, q̄d daret pauperib. & ille assereret q̄ nihilomino remanserat, q̄d posset dari ad instantiam socii sui, currens inuenit sportas plenas. Quo viso puocatus est ad amorem m̄x. Item 1. dyal. 9. dicit Gre. q̄ S. Bonifacius adhuc puer, ita m̄x viscerib. affuebat, q̄ sepe visis pauperibus tunicā, s̄pe camisiā dabat, licet s̄pe de hoc a matre argueretur & verberaret. Aliqū videns pauperes exigentes & indigentes cucurrit ad horrea, & quicquid m̄ parauerat ad an̄ni necessariam sustentationem dedit pauperib. Cum aut̄ reuerla m̄ hoc inuenisset factum, & ipsum p̄ hoc clamans verberaret, ea exclusa orauit, & oīa horrea repleta sunt. Itē cū S. Ge-

Speculum Morale.

nouefa dās pro Deo solam sibi vineam remississet, ita fuit percussa grandine, & tempestate, & quasi nihil in ea remansit, tñ nepoti suo in vindemijs p̄cepit oīa dolia ligari, q̄d fecit, licet abusionem hoc crederet & diceret, tunc paucos racemos ex ea colligens tulit ad calcatorium, & cum omnib. exclusis, puero excepto orasset, cepit calcare, & vinum in maxima abundantia exire. Tunc p̄cepit vocari pauperes, & oīa eorum vasa repleri. Quo facto de modico q̄ remanserat in dolio quolibet cellarij sui vnam guttam posuit, & cellarium clausit & sigillauit. Cum aut̄ ab oratione facta redisset, inuenit dolia ita plena, quod vinum deluper exibat, ita quod si plus tardasset, per totum pavementum fluxisset. Item quidam audiēs p̄dicari a sacerdote suo, quod dñs dicebat de dantibus elemosynam, Cētruplum accipietis &c. de consilio vxoris suæ vaccam suam sacerdoti dedit, vt centum acciperet. Sed cum factus pauper diu expectasset, & nō euenisset ei, quod pro vna data darentur cētum, deliberauit de nocte occidere sacerdotem illum. Ad q̄d agendum cum iret in via inuenit massam auri, & veritatem ibi expectans fuit. Item cum quidam ep̄s p̄dicasset inter Saracenos t̄m, vt quendam eorum conuertisset & eum baptizasset, postea cum suaderet ei facere opera m̄x dicens, q̄ hoc dixerat Dñs in euangelio Centuplum accipietis. & cum monuisset eum ad perfectionē euangelicam, ille venditis omnib. q̄ habebat, & datis pauperib. mortuus fuit in Dño. Cum autem filii eius traherent ep̄m ad indicium, impetentes eum corā iudice Saraceno, de hoc q̄ p̄i p̄misserat centuplum acci. & c. q̄d p̄ vt dicebant nunq̄ receperat, & q̄ propter eius p̄missum eos exheredauerat. Et cum ep̄s diceret, quod immo Deus ei reddiderat in vita æterna, nec posset hoc ep̄scopus probare: adductus ad tumulum mortui, adiurauit eum in noīe Iesu q̄ diceret si esset b̄n̄ solutus de p̄missio. R̄ndit omnibus audientib. Centuplum accipi, & vitam æternam possideo. Et quidā etiam hoc addunt, q̄ de hoc s̄x inuenite sunt in manu defuncti, in quibus hæc continebant. De hoc d̄r Gen. 26. Seminauit Isaac in terra illa, & inuenit in messe centuplum. Item Greg. Quod pauperi datur non est datum, sed mutuum, quia qd datur cum multiplici fructu accipitur. Item Amb. Elemosynas dare non est amittere, sed seminare. Item in vitispa. quidam p̄ dixit discipulo suo. In ciuitate quadā erant duo quorum vnus seminauit & collegit pauca & sordida. Alius vero seminare neglexit. Si ergo fames fiat quis eorum potest euadere. Respondit discipulus, qui pauca elegit. Sic & nos seminemus licet pauca & immunda, licet per vanā laudem & corruptam intentionem immundiciam contrahamus aliquā, ne famis futuræ tempore moriamur. Item bona sp̄ualia multiplicat, congregat enim sibi thesaurum spiritualem, & animam spiritualmente meritis locupletat. Thob. 4. Ex substantia tua fac elemosynam &c. Et post. Primum enim bonum tibi thesaurizas in die necessitatis. De Tito legitur in Orosio, & alijs chronicis, quod dicebat in cœna sibi circumstantibus, cum recordaretur se in die nullam fecisse liberalitatem, vel pietatis opera. O amici, hodie diem perdidisti &c. Item Thob. 12. dicit Raphael. Bona est elemosyna, magis quam thesauros auri condere &c. Math. 6. Thesaurizate vobis thesauros in cœlo &c. Luc. 14. Cum facis conuiuium &c. Ibidem 17. Vende omnia quæ habes & da pauperibus, & habebis thesauros in cœlo. Et post. Omnis qui reliquerit domum &c. Ibidem 12. Nolite timere pusillus grex &c. Et post. Vendite quæ possidetis & date elemosynam, & facite vobis sacculos qui non veterascunt, thesaurum indeficientem &c. In vita sanctæ Anastasiæ dicitur, quod cum esset nobilissima Romanorum ministrabat de rebus suis Christianis, propter fidem incarceratis. Cum autem Imperator fecisset omnes incarceratos occidi, stebat, quia subtrahata erat ei materia lucrandi, & sacculi vbi solebat thesauros cœlestes reponere, & se christianam consistentiam gloriosam martyrio consummasset. Item in vita beati Thomæ Cantuarien. dicitur quod singulis diebus pauperes tredecim in secretori cellula includi faciebat, quibus post resurrectionem singulis deuote pedes lauatis tres argenteos dabat. Item cum Decius Cæsar peteret a beato Laurentio thesauros ecclesie, ipse dispersit, & dedit pauperibus, & adduxit eos ad palacium dicens: ecce hi sunt thesauri æterni qui nunquam deficiunt &c. Item Ioh. Dam. in Barlaam ponit exemplum quod Barlaam proposuit Iosaphat de quadam ciuitate, in qua erat conuertendo singulis annis Regem constituit, qui omnino ignoraret consuetudines illius terræ, & in fine anni illum in quadam insulam nudum mittebant, vbi nihil inueniebat. Reges autem de hoc nihil cogitabant, sed deliciis affluentes credebat, q̄ semp sic deberet durare. Quidā aut̄ sapientior factus rex inq̄siuit diligenter de consuetudine, & inuenta veritate, per totum annum misit & congregauit maximos thesauros

Tomus Tertius.

L I

in illam

Speculum Morale Vincentij.

in illam insulam, quos in fine anni eiecit a regno demones inuenit, & ibi in multis deliciis & diuitiis vixit. Sic alliciunt corda hominum ad amorem istorum temporalium, & non credunt quod debeant eis deficere, vsquequo in morte deducunt eos reos & nudos, nihil secum nisi perla portantes. Prouidi autem & callidi audiunt vocem Domini dicentis. Vende omnia quae habes, & da pauperibus. & habebis thesauros in caelo. Vere multos & magnos thesauros congregat elemosyna, pro datore, quia de alterius ruina cui copatur & subuenit, hominem facientem exultat, de alienis fordibus. Lauat, de paupertate ditat, de infirmitate sanat, de libertate corroborat, de exilio alieno hereditatem suam impetrat, de captiuitate liberat, de villitate & contumeliis alienis suum honorem, de miseria materiam & gloriam, de morte vitam sibi copat, & propter subuenit, & miseretur miseris, & necessitatibus alienis. Item elemosyna multiplicat amicos spirituales. s. aduocatos qui coram summo iudice causa eius sustentant, & intercessores, qui apud primum pro ipso efficaciter intercedunt. Vnde hortatur dominus Luc. 16. Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, supra de purgatorio, nota de Stephano aduocato per allegationem pauperum reuocato. Item de muliere quae deuota b. Francisco, & benefica fratribus mortua est in peccato mortali. Cum autem in nocte multi circa funus iacens in feretro vigilarent in domo, circa mediam noctem cunctis videntibus, qui astabant surgens, & sedens in feretro, vocauit vnum de assistentibus. sacerdotem, & dixit, quod cum per quendam peccatum quod celauerat duris cruciatibus adiudicata fuisset ad peccata b. Francisci cui deuota fuerat, iudex ei pie concesserat, quod rediens ad corpus confiteretur, factaque confessione, & recepta penitentia transiret ad regnum, armis penitentiae praemunita. Item Ioh. 12. patet de Lazaro, quem ad peccata Mariae, & Marthe, apud quas, & ipse, & sui sepe reficiebantur, suscitauit. Item Act. 9. cum videtur & pauperes circumfessissent Petrum, ostendentes vestes quas ei Dorcas faciebat, obtinuerunt eius resuscitationem. Idem ferè legitur in vita b. Ioh. Euang. cum rediret ad exilium in Ephesum inuenit Drusianam moruam, quae sepe consueuerat eum recipere, & necessaria praeparare & aliis pauperibus. Quam praecipit surgere, & necessaria sibi ministrare, quae statim a somno excitata surrexit, & ei refectioem parauit. Item in miraculo S. Nicolai legitur, quod quidam praefamilias consueuerat in festo b. Nicolai reficere pauperes clericos & sacerdotes, cum autem hoc fieret, & in domo eius dyabolus in forma peregrini in elemosynam peteret, & praefatum ei mitteret, & elemosynam ei ferret, qui erat clericus vnguentus, dyabolus eum diuitius extrahens, cum puer ei elemosynam daret, eum iugulauit. Et cum puer esset praefatus delatus, dissimulauit dolorem, ne mentem turbaret, & refectio impediret, sed super lectum in camera puerum collocauit. Sed postquam comedisissent cepit flere, & quod factum fuerat referre. Cum autem accubentes puerum mortuum inuenissent, praefatus inuocauit S. Nicolaum, ut filium suum ei redderet, & ad elemosynas respiceret, quas pro puero faciebat, quasi de somno surgens, quae circa eum facta fuerant, & quod b. Nicolaus eum a dyabolo eripuerat, & reduxerat enarrat. Item cum quidam matrona Ecclesiam martyrum Ioh. & Pauli crebro visitaret, ante Ecclesiam duos peregrinos inuenit, quibus elemosynam dari suo dispensatori praecipit, sed antequam dedisset accesserunt vicinij, dicentes. Tu modo nos visitas, sed nos in die iudicij te requiremus, & quicquid boni poterimus tibi praestabimus, & hoc dicto disparuerunt. Sexto elemosyna in futurum edificat. 2. Cor. 3. Quidam super fidei fundamentum aedificant aurum, argentum, lapides preciosos. Qui dant elemosynas aedificant aurum. Qui ea quae pertinent ad aedificationem proximorum cogitant, aedificant argentum, quoniam loquuntur eadem. Lapides preciosos quoniam elemosynas dant vel operantur eadem quae pertinent ad utilitatem & necessitatem eorum. In passione b. Thomae Apostoli legitur, quod cum senascallus regis Indiarum quereret in Caesarea artificem, qui faceret Domino suo palatium preciosum, Dominus apparet ei tradidit b. Thomam, dicens eum suum suum sapientissimum in hoc opere. Qui cum venisset in Indiam, & dixisset regi quod sciret operari, rex traditis thesauris suis recessit a patria illa. Thomas autem per terram illam per biennium praedicans, & miracula faciens pecuniam sibi traditam pauperibus erogabat, & populum ad fidem conuertebat. Rex autem veniens & inueniens quod factum fuerat, cepit Thomam & senascallum eos viuos excoriare cogitans, sed denunciatus ei mors fratris sui, ad quem cum venisset, & per tres dies sepulturam eius distulisset, parando vestes preciosas & sepulturam, quarta die surrexit dicens Thomam esse Apostolum Dei, cui essent Angeli, & quod Angeli per triiduum duxerant eum per palatium pulcherrimum auro & lapidibus preciosis fabricatum, quos rogauerat ut illius mereret fieri portarius, cui responderunt, quod illud erat palatium quod Thomas parauerat fratri suo, quo se fecerat indignum: ipsi autem Angeli impetrauerunt ei a domino quod resurgeret, & quod a fratre suo quereret si vellet ipsum palatium cum edificis, sibi emere. Quod cum vellet face-

re, ait frater quod illud volebat retinere sibi, sed ipse sibi aedificaret aliud, & vocantes Thomam reuersi sunt, & baptizati, & tota patria ad consilium Apostoli viuentes, & sua pauperibus erogantes. Item in vita S. Ioh. elemosynarii legitur, quod cum quidam episcopus nomine Troylus venisset apud Alexandriam, ut de triginta libris auri emerret sibi cementum ad fabricandum sibi palatium, dictus Ioh. cum inuitauit, & post ad domum pauperum eum duxit dicens, hoc debet esse aedificium, & thesaurus episcoporum, ad cuius praedicationem dictas libras ei tradidit erogandas pauperibus. Sed post cum esset auarus poenituit, & pro dolore in lectum decidit. Quod audiens Ioh. remisit ei pecuniam suam, & statim curatus cum eo comedit. Postea in extasi positus, ductus est ab Angelis, qui ostenderunt ei palatium mirabilis structurae, & pulchritudinis, & splendoris, cuius porta erat aurea & titulus superscriptus in ea. Haec est requies aeterna Troyli episcopi, quod cum legeret accessit vir super omnem estimationem pulcher, & dixit Angelis, delete hunc titulum & superscribite. Haec requies erit Iohannis Patriarchae. Haec autem visione territus, non solum illas trigintas libras erogauit, sed post magnum elemosynarius est effectus. Item 4. Dyal. 38. dicitur quod quidam operator fotularium, quicquid ei superat ex victu & vestitu de lucro suo diebus sabbati ad ecclesiam b. Petri deportabat, & illud pauperibus erogabat, de quo quidam reuelatum fuit, quod vidit eum oparios posuisse ad aedificandum domum sibi de aureis laterculis, qui solum die sabbati in ea videbantur operari. Septimo elemosyna glorificat, quia in regnum introducit aeternum, & vitam gloriosam acquirit, quod patet Mat. 25. Virgines habentes oleum in lampadibus intrauerunt cum sponso ad nuptias, quia qui habent lapides honorum operum plenas oleo misericordiae & pietatis, & igne charitatis intrant ibi. Luc. 16. Facite vobis amicos de mammona. ini. ut cum defecerit recipiat vos in aeternum. 2. Cor. 9. Qui seminant in benedictionibus de benedictionibus metent vitam aeternam. Nota quod in signum huius Christi de morte Oliueti ascendit in caelum. Luc. ult. Item in signum huius Salomon in templo fecit duo hostia de lignis oliuarum, i. opibus marium. Duo sunt genera operum misericordiae, materialia, & spiritualia, quae significantur per duo hostia de oliuis: quia oleos idem est quod misereri, & ceterum misericordia. Ioh. Mat. 25. dicit dominus. Venite benedicti percipite regnum &c. Quia esuriui, & dedistis mihi manducare &c. E. e. 1. 6. Ois misericordia viuicuique faciet locum in intellectu peregrinationis eius, & in meritum operum illius. De his habet exemplum in vita Ioh. elemosynarii. Narrat quod cum ipse esset in cypro clericus quindecim annorum, & proponeret ab omnibus peccatis cauere, cum solus iaceret dormiens in camera sua, stetit apud lectum suum puella, cuius spes & splendor super solē, & ornatus eius super humanum sensum, habens in capite coronam de ramis oliuarum, excitat, stupet, quirit quae sit illa, quae respondit: ego sum prima & praecipua filiarum summi regis. Si me possederis amicae ego ducam te in conspectu eius, quia in eum nemo potest ut ego: eum n. feci de caelo ad terram descendere, hominem fieri, & pro hominibus vendi, & mori. His dictis disparuit & intellexit quod esset pietas & misericordia, & cogitavit quod eius opera totis viribus amplecteretur & sequeretur. Vnde cum mane ad ecclesiam iret obuians pauperi dedit ei caprinum suum vestimentum, & cum rediret inuenit in ligatura centum numismata auri, & cum non posset inuenire cuius essent, cogitavit quod essent de gaudeolis amicorum suorum, & ea pro amore ipsius pauperibus distribuit. Postquam autem factus Patriarcha diu vixisset, infinita opera misericordiae faciendo, in hora egressionis animae eius a corpore vidit quidam monachus dictus Sauinianus in finitima multitudinem angelorum ad modum clericorum cereos deportantes, educentes eum de episcopo suo: & vidit dictam puellam sole splendidiorē lapidibus preciosissimis ornata, per manum eum deducentem, & introducentem in cubiculum summi regis, & haec vidit dictus Sauinianus in extasi positus. Item eadem hora similiter alius in extasi positus, vidit eum conduci & introduci in caelum ab infinita multitudine pauperum, cum ramis oliuarum. Item cum quidam rex duos haberet filios, maiori dimisit domos, campos, vineas, & terras, minori infinitos thesauros sibi vsque ad tempus reseruandos, ut esset in eius potestate. Cum autem de hoc conuenteretur prior, ait pater, fac ei bene dum indiget, ut ipse tibi similiter post faciat: recipias eum modo in communionem tuorum, ut ipse & te post recipiat in communionem suorum. Rex iste est Christus, maior filius sunt diuites huius mundi, minor filius sunt pauperes &c. In vitispa. dixit quidam pater. Homo quidam habuit tres amicos, quos rogauit ut ducerent eum vsque ad imperatorem. Respondit vnus quod duceret eum vsque ad mediam viam, ultra non posset. Secundus dixit quod duceret eum vsque ad portam ultra non posset. Tertius dixit quod introduceret eum vsque ad imperatorem, & loqueretur pro eo, & negocium eius ageret ante ipsum. Et exposuit quod isti tres amici sunt. Primus abstinentia. Secundus castitas. Tertius elemosyna, vel misericordia, quae Deum placat, & vitam aeternam dat.

De qualitate elemosynarum. Dist. XXII.

Circa decimum tertium. scilicet qualis esse debeat elemosyna: sciendum quod debet esse pura, quia debet fieri in puritate, affectionis, compassionis, & intentionis. In puritate quidem affectionis, ut fiat in charitate, & ex charitate. In charitate ut fiat amore Dei, quia quod facit elemosinam ad hoc ut sit Deo grata, debet esse sine peccato mortali. Eccl. 34. Dona iniquorum non probat altissimus. Non solum debet fieri in charitate, sed ex charitate: quia si distribuero in cibos pauperes, & c. Cum quidam conuersus Cisterciensis, habens multas vestes, a quibus ut videbat ei poterat abstinere, cum inueniret nudum pauperem dabat ei tunicam unam de suis, licet hoc phiberet abbas suus, & cum saepe pro hoc verberaret. Super quo cum consuleret Alexander Papa qui tunc episcopus venerat in Franciam, videns quod alterum obedientiam phiberet, alterum charitas suaderet. ait. Tu conuerse, quotiens suadebit hoc tibi charitas, semper da. Tu abbas quotiens inuenies inobedientem conuersum, semper verbera. Item quidam sanctus vir, quidam puerum inueniens, qui ab inuncto sedis Apostolice tunica plumbea deferebat, & cum grauaret nimio pondere, & debilitate abstulit eam ei. Cum autem requereret cuius auctoritate hoc fecisset, cum Papa, qui hoc prosperat summus esset, ait. Illi superioris qui ait. Beati misericordes, quam misericordie. Mat. 5. Item debet esse pura. scilicet fieri in puritate possessionis, ut scilicet fiat de proprio, non de alieno. versus. Cum furto rapus cum scenore tyronis actus. De sic possessis elemosyna non sit ab istis. Eccl. 34. Immo satis ex iniquo maculata est eius oblatio. Et post. Qui offert sacrificium de substantia pauperis, quasi qui victimet filium in conspectu patris. Item debet fieri in puritate intentionis, ne fiat intentione corrupta, puta pro humana laude, vel conuotum tpale. ga. Eccl. 34. Non placent Deo subannationes impiorum. Math. 5. Cum facis elemosynam non ante te habere tanere, ut hoibus appareat vel placere appetas, & eorum laudes quas sed te faciente elemosyna nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua. ut ei sinistra intentionem admisceas. Leui. 2. Oportet quod obtuleris Domino, sine sermone erit. In vita Iohannis elemosynam legit, quod tunc famis inuasisset Alexandriam pro defectum Nili fluminis, & ipse omnia quae habebat erogasset pauperibus, nec mutuum inueniret, quidam bigamus accessit ad eum, videns eum in arto, promittens se daturum ducentos modios frumenti, & auri centummoduaginta libras, ut promotus fieret dyaconus eius, quod erogaret pauperibus, quem eum constantissime arguisset & repulisset, statim duae maxime naues fuerunt in portu onustae frumento mille de Cicilia. Secundo elemosyna debet esse pia, ut fiat ex compassione, & pietate mouere, & de pauperibus. & egenis. Luc. 14. Cum facis conuinium uota pauperes. Ber. In uale uacuo liquorem elemosynae fundite, non in pleno. Item 4. Reg. 4. Vasa uacua precepit Helyseus repleri, non plena. Ger. in motu Inuitiam facit hortis sitientibus. stilla pitientis in mari. Leo PP. Habentibus dare, nihil aliud est quam pcedere. Item debet esse pia, ut fiat cum a compassione. Job. 30. Flebam super eo qui afflictus fuerat, & anima mea compatiebatur pauperi. Luc. 16. quia diues videns lazarus pauperem, viscera pietatis non habuit, abique ulla misericordia tormenta inferni iustituit. Ad hoc ponit exemplum. Nobilis quidam duos habuit filios crucifigatos, maiori dedit maximas pecunias, minori paucas, recomendas eum fraternae provisioni. Cum autem rediret ad patriam, & maior naue suam nimis onerasset bonis, maiorem cepit abicere & vilipendere. Cum autem non haberet in nauis victualia, accessit ad fratrem suum rogans ut eius miseretur: quia os suum & caro sua erat, & si hoc non faceret, eo quod frater suus esset, aut pro honore suo, saltem pro gratia patris & amore, vel saltem accommodaret ei, & ipse cum multo lucro ei restitueret vel saltem pro periculo suo, & nauis suae quae nimis erat onerata. Quae cum nulla ratione audire vellet, nauis eius pro nimio pondere submersa est, ipso nudo a mari exeunte. Alius autem licet pauper ad patrem rediens, & fratris crudelitatem ostendens honorifice susceptus est a patre, & haeres omnium bonorum suorum constitutus. Alius autem veniens patris odium incurrit, abicitur, & omnium bonorum paternorum spoliatus successione, incurrit perpetuam paupertatem. Sic palam est de diuitibus in misericordibus, & pauperibus, quia pauperibus gaudentibus de successione hereditatis aeternae diuites in misericordibus incurrit Dei odium, & inferni perpetuam paupertatem. Item in vitispa. quidam sanctus pater acceperat gratiam, ut aliis ministrando daret unicuique quod necesse erat. Cum autem daret Agapem, & videret mulierem male indutam, volebat ei dare multum, & semper leuabat parum, cum autem vidisset bene indutum volebat dare parum, & semper leuabat multum: inquirens causam inuenit, quod bene induta multum indigebat, & quod de multa nobilitate venerat ad maximam paupertatem, alia vestes viles mutuo acceperat, ut plus acciperet. Item Ioh. elemosynarius venientibus ad elemosynam dabat in duplo mu-

Speculum Morale.

lieribus, quam vitis pro sexus infirmitatem. Cum aliqui veniret ornati auro, & lapidibus preciosis & dexteralibus, & ministri eius conquererentur, aiebat, Omni petenti te tribue, quia res haereticae non sunt, quia nec nobiscum nate, nec hinc eas deportabimus, quia si totus populus Alexandriae indigens elemosyna huc conueniret, non posset euacuare infinitos thesauros misericordiae Dei. Item videns pauperes non posse ad eum accedere in causis suis pro multitudinem defensorum unicum secum retinens quarta feria, & sexta sedebat ante fores ecclesiae, ut possent pauperes qui vellent ad eum accedere, & causas suas ei explicare dicere. Sicut qui intrant ecclesiam volunt cito expediri dicentes, cito anticipet nos misericordiae tuae domine, sic nos cito debemus expedire causas aliorum. Cum autem una die sedisset usque ad sextam, & nullum accedentem inuenisset, in cuius causa posset mereri, cepit flere, & cum quidam dixisset ei quod potius deberet gaudere pro tranquilla vita subditorum. Ex his patet quod pauperibus dandum est maxime verecundis & infirmis, quod causa pauperum audienda sunt. Tertio debet esse larga. Thoh. 4. Si multum tibi fuerit abundanter tribue & c. Luc. 30. de Zachaeo. Domine ecce dimidium bonorum meorum do pauperibus & c. Elemosyna debet esse larga ad exemplum domini qui dedit ad similitudinem cuiusdam largi, qui cum dedisset sua petentibus, & adhuc petere non cessarent, protecit se inter manus petentium, dans se eis ut non haberent ultra quid ab eo possent ulterius petere. Dat se primo quod cor suum pro affectu compassionis pauperibus, iuxta illud: oī petenti te tribue. Quidam comes Capanae a deo largus erat, quod nesciebat negare petenti quin sibi daret, vnde cum quadam vice sequerentur eum quidam milites pauperes petentes ab eo: Rūdit quidam diues Burgentis. Dominus meus nihil habet quod posset vobis dare, tunc indignatus comes ait. immo te ipsum quod hoc dicis habeo, & te eis do. Erat autem ministrus. Accipite istum diuitem, qui habet supflua & eum ponite in carcerem usquequo redimat se de omnibus tuis, & inde soluite debita vestra, quod ipsi fecerūt, super hoc gratias agentes. Sic Deus nimis tenaces expōit, largorum debita soluit. Item dicit magister Iaco. de Vit. quod cum semel idem comes vidisset puerum nudum petente elemosynam ab eo, uocauit eum, & dedit ei unum denarium, dicens quod de eo bursam emeret & ad se rediret, & ei bursam impleret, vnde necessaria emeret. Puer autem iuue & volens lucrare in obolum retinuit, & obolo bursam unam emit, quam comitatus deportauit, ut ei dixerat. Cum autem comes querebat pro quanto emisset, puer non fuit aulus negare, sed ait pro obolo, & alium uobis reporto: tunc comes impleuit ei bursam dicens ei, si maior depositalles maiorem plenam plenam reportasses. Sic homo semper pro Deo, plura centuplicata recipiet & c. Item idem dicit, quod quidam pro infirmitate non ualens ieiunare diu, mane comedens faciebat tecum pauperes manducare dicens domino. Domine si me super hoc arguitis, ego vos reconuincens dicam. Si nimis mane comeditis, & uos mecum comedistis. Item in uita Iohannis elemosynarij dicit, quod ad seminationem suam uenit quidam pauper hunc uxorem & filios, quia dixerat ei, fili esto misericors quod tu petueris, & ita fiet, quod nunquam deficiet tibi dominus, aut in uita aut in morte, dabit omnia quae habebat, & Deus e contrario tantum dabat ei abunde, ut aliquid quod diceret domino. Modus uidebitur quis vincet, vel ego accipiendo & dando, vel tu mittendo. Cum aliqui videret inopem in hunc quod daret ei. Dedit illi crucem argenteam quam habebat ad collum: Item quoniam non poterat aliter subuenire conducebat se alicui ad feruendum ei pro tres dies vel septimanas vel mentes, ut daret indigentem precium. 2. Co. 9. Qui parce seminat, parce et metet. Quarto debet esse discreta ut potius det bonis quam malis. Ecc. 12. Si uis feceris scito cui: ibidem. Bene fac iusto, & ne recipias peccatorem. Item non uni tantum sed diuersis, quia totum semen in uno loco proiectum totum infructuosum est. ps. Dispexit dedit pau. Item ut primum se det Deo, quod sua. Ecc. 19. Miserere anime tuae pla. d. Aug. Quid miserius misero non misere te sui. Ideo talis fuit elemosyna illarum trium miserabilium uirginum quae uolebant se lupanari exponere, ut presentem pauperem senem, & infirmum, possent pascere, de quibus legitur in uita S. Nicolai. Quod cum audiret B. Nicolaus aurum de rebus patris congregans, illud de nocte consurgens ne peperetur praeredit in domum tenis. Tertia uice cum senex ille infirmaretur quis esset, capiens eum per pedes agnitus, rogauit eum ne hoc in uita sua alicui reuelaret. Quinto debet esse humilis & deuota. Humilis inquam ut proximum pro paupertatem non vilipendat, nec te pro opulentiam ei praefere praetumas, sed velut indigentem subuenias, & Deum in ipso paupere recognoscas. Cum Iohannes elemosynarius factus esset Alexandrinus Patriarcha. iussit inuenire tuos describi sibi dominos tuos, & cum illi dicerent quod non haberet dominum nisi Deum, dixit quod immo pauperes a quibus tenebat Patriarchatum: Et cum inuenti fuissent septem millia quingenti, singulis diebus providebat

Tomus Tertius.

Ll 2

eis

Speculum Morale Vincentij.

eis necessaria tanquam dominis suis. Deuota etiam debet esse, vt holocaustum pingue fiat. Comes quidam Campanie Theobaldus nocte cum dabat elemosinas, solutales, vel vestes pauperibus manu sua dabat, & ridenti quæret, quare hoc faceret, qd hoc ideo faciebat vt dando, & laborando magis moueretur ad deuotionem & pauperis compassionem, & sic magis mereret, vt ad maiorem humilitationem inclinaretur in consideratione suæ conditionis in paupere, & vt pauper magis prouocaretur ad eum commemorandum, & orandum pro eo, & vt alij ad exemplum illius prouocarentur ad similia facienda, & ad deuotionem erga Deum & pauperes. Hier. Quæ offerunt non suo pondere, sed animi voluntate pensando.

De hospitalitate. Dist. XXIII.

Circa decimum quartum s. de hospitalitate, consideranda sunt duo. Primo quare fieri debeat, & qd mouere nos debent ad eam. Secundo qualiter debeat exerceri ad hoc qd sit Deo grata, & salubris faciant. De primo sciendum, qd per hospitalitatem accipitur Dei cognitio, exemplum de duobus discipulis euntibus in Emaus qui cogentes dnm ad hospiciu, cognouerunt eum in fractione panis. Luc. 14. Gre. Audiendo illuminati non sunt, faciendo illum inuenerunt. Itē de Tob. quē Raphael hospes illuminauit. Item acquiritur grā in suscipio, siue aut iustificatio: exemplum de Zacheo Luc. 19. qui suscepit Iesum gaudens, cui dixit dñs. Salus huic domui facta est, & Iac. 2. Nonne Raab meretrix ex operibus iustificata est suscipiens nuncios. In vitispa. legit qd qdā senex scētus in eremo Egypti habitabat, in eadem eremo erat quidā sacerdos Manichæorum, qui cū veller visitare qdā suæ sectæ, & nox arripisset eum, necessitate cōpulsus pulsauit ad hostiū cellæ senis illius, qui ei aperiens eū cū hilaritate suscepit, refecit, & lectum ei parauit, licet eius cōditionē bñ cognosceret. Manichæus aut tota nocte cogitans de eius charitate, dicebat. Vere fuit Dei est iste. In mane aut eius paululus pedibus dedit se conuersum, nec ultra voluit ab eo recedere. Itē adaugēt Dei dilectio. 16 Apłs ad Heb. 12. Hospitalitatem nolite obliuisci, p hanc. n. placuerūt quidā angelus hospicio receptis, qui v3 receptores suos ad Dei dilectionē inflammant. Non solum aut Angelos recipiunt hospites, verum etiam ipsum Deum. Mat. 10. Qui vos recipit me recipit. Item 18. Qui suscipit vnum talem paruulum in nomine meo, me suscipit. Itē 25. hospes erā & collegistis me. Ioh. 13. Qui accipit si quem misero me accipit. Item Gre. in homel. 3. li. 2. super illud euangeliū. Luc. 24. Duo ex discipulis, dicit qd cū quidam p̄familias multum hospitalis aliqui suscepisset peregrinos, & ex humilitate aquā manibus daret, vertens se ad accipiendum vrcum, illum cui volebat dare, non inuenit. Quod cum miraretur, sequenti nocte apparuit ei dñs dicens, aliis diebus me suscepisti in membris meis, besterna autē die in membris ipso. Itē dī qd quidā consuetus recipere pauperes, cum in natali non venissent ad domū eius nolebat comedere, quousq; venissent aliqui, & mittens eum inuenit vnum, qui multum videbat afflictu, cui cum vellent lauare pedes, inuenerūt eos perforatos, p quo stupentes cum miraretur, in eorū oculis euauit. Itē cū qdā mulier nobilis consuetā esset recipere pauperes, & eis seruire p̄priis manibus, & abluere pedes eorum inuito viro & inhibente, & inuenisset ante domum suam pauperem mirabiliter, vt videbatur afflictu, & vlcerosum, cōpassa duxit eum in domum suam viro suo absente, & cū peteret balneum, parauit ei, post cū diceret qd non posset quietescere, nisi in molli lecto, posuit eum in camera sua. Cū aut subito vir eius veniens dictā cameram intrasset in lecto vxoris inuenit dictum infirmū, quem cum crederet adulterum, & veller eum occidere, super lectum eius apparuit ei Dñs nudus, in ea forma in qua pependit in cruce, dicens. Quid me persequis, qui p te hic passus sum, cū aut ad terram p̄stratus oculos erigeret, nihil inuenit, & conuersus est ad dñm. Itē exēplum de Martyrio monacho, de quo loquit b. Gre. 3. dial. & in homel. sup euangeliū illud. Videns ciuitatē seipit &c. Cum dictus Martyrius iret eā visitandi fratres de suo monasterio ad aliud, & rediret, in via inuenit virum, qui videbatur lepra & elephantino morbo totus infectus, & p lassitudine non posset se mouere, cum aut eius necessitati, lassitudini, & miseriz cōpateret, ne in via remaneret exanso pallio, in eo inuoluitum portabat super humeros suos ad monasterium suum, cui cū appropinquaret, p̄ monasterij clamauit. Occurrit fr̄s portas apertis, quia frater Martyrius dñm n̄m Iesum Chr̄m apportat, statim dum p̄siliens, & coram eo in ea forma apprensus in q cognoscei solet, & cœlos ascendens, ait ei: quia me nō erubuit super terrā, non ego te super cœlos erubescā. Cū aut dictus p̄ occurretet & q̄reret, quid fecerat de eo quē portabat, ait. Si ego cum agnouissem, p pedes cum tenuissem, & dicebat qd cū eum ferebat, nullum pondus sentiebat, sed leuius incedebat. Ibi dicit Gre. Quo pondus eius sentire poterat, qui portan-

tem se portabat. Ad idem v̄ facere qd de scō Iuliano legitur, qui cū esset pauper & nobilis, recedens de terra sua diu fuit cuidam magno & nobili, qui fecit eum milite, & dedit ei qdā castellanam vxorem, cū aut insisteret venationi, quidam cerus quem insecbatur diuino miraculo dixit ei voce humana, qd tē pus veniret in quo p̄tem occideret. Cū aut p̄ suus & m̄ visitarent eum, & vxor eius eo absente in thalamo suo, & in lecto suo eos collocasset, in mane rediens Iuliano & intrans cameram ad vxorem excitandam, videns duos dormientes credidit vxorem & adulterum aliquem cū ea esse, & occidit eos. Recedens aut obuiauit vxori suæ ab ecclesia redeunti: stupens aut & q̄rens qui essent qui in domo sua iacerent. Auditio qd p̄ & mater essent, fleuit dicens, qd verum erat qd dixerat ei ceruus, & qd decetero ad domum suam non rediret nec cessaret vsquequo certus esset de remissione peccati sui. Cui compatiens vxor cum secuta est, qui in silua quadam iuxta fluuium ædificauerūt tugurium paruū, p̄bentes transitum & hospiciū sicut poterant itinerantibus, insisteres orationibus, & aliis operibus bonis, quantum poterāt, & iō fortē, quia faciebant hospites suos orare pro patre & matre defunctis, itinerantes dicunt orōnem dominicā pro eis, vt bonum hospiciū inueniant. Cū aut quidam pauper media nocte ad aliam ripam fluminis auditus esset tremens & plangens. Iulianū vocans, mulier excitans eum misit illum ad eum, cū aut inuenisset eum leprosum, vt videbat, & cōgelatum, posito eo in nauicula & apportato ad domū, cū ignem ei fecisset, vt posset caleferi, dixit qd aliter non calefieret nisi ipsi in lecto suo inter ipsos duos eum collocarēt. Qd cum fecisset, compatiendo ait eis. Iuliane dñs misit me ad vos, v̄tam acceptas p̄nam, & p̄tm tuum tibi dimittens, & scitote, quia cito migrabit ad dñm, & hoc dicto dispartit, & ita sc̄m est vt p̄dixit. Item hospitalitas bona multiplicat, exēplum 3. Reg. 17. de farinula & lechyro olei. Item de oleo viduæ multiplicato 4. Reg. 4. Item Saray fecundat & Abraā recepit potentiam generandi, q̄n recepit Angelos. Gen. 18. Item hospita Helysei concepit. 4. Reg. 4. Item Anna & Ioachim ple nobilissima fecundat, gloriola virgine Maria. Itē in vita sc̄i Remigij dī, qd cum esset Archieps Remensis, & visitans suā dyoc. hospitatus esset in domo cuiusdam consanguineæ suæ, videns eā erubescere, p eo qd vinum non haberet, omnis oibus facta orōne ante dolum vacuum, & signo crucis edito, vinum exiuit desup. Itē in vita sancti Germani legit qd cum p̄dicaret p̄ Britannia cum discipulis suis, hyeme vigente regis palatium intrauit, petens hospiciū a rege, qui ei negauit: cum aut subulcus regis egrediret a domo regis ad suam, portans portionē cibi sui m̄sa motus, videns Germanum, & monachos eius in niue algentes, rogatos adduxit eos ad tugurium suum, occidens & parans eis vitulum, qd b. Germanus congregatis oibus super eius pellem suis p̄cibus reparauit. Tunc in mane palatium ingredit, & conuocato p̄fo arguens regem de immia, & ostēdens eum indignū gubernare regna, depoluit eum a regno, & ille cum virtuti diuine, p q̄ operabatur sc̄us non posset resistere, licet inuitus recessit, & de palatio cū coniuge & liberis suis recessit. Sc̄us aut Germanus dñm subulcum regem Britannie constituit p̄ hospitalitatem & charitatem suam, & ex tunc reges illi de subulco sublimitati sunt. De hoc etiā require supra, qd eyna bona multiplicat. Item hospitalitas a periculis eripit. Sicut patet de loth. Gen. 19. quem Angeli quos in hospicio receperat liberauerunt a submersione Sodomorum. Itē Raab meretrix & tota p̄genies eius. Iosue. 6. quia hospitata est exploratoris filiorū Israel. Heb. 11. Raab meretrix non perit cum incredulis suscipiens exploratores cum pace. Item hospitalitas in cœli palatium recipit. Luc. 16. Recipient vos in æterna tabernacula. Ita. 78. Egenos vagosq; induc in domum tuā. Et post. Et gr̄ia Dñi colliget te. Ibi glo. Præbe tectū & accipe cœlum. Mat. 25. Venite b̄ndicti percipite regnum &c. Et post. Hospes. n. fui & collegistis me &c. Item in vita b. Marthæ legit, qd fuit hospita dñi, qd cum ipsa migrasset ad dñm, beatus Maximus longe ab ea positus, vel beatus Marcialis Lemonic. eps. De altero istorum legitur, qd raptus in spū interfuit eius exequiis, & dñm cum multitudine Angelorum aīam eius suscipere vidit, & officium exequiarum complete & dicere, in memoria æterna iusta hospita mea, & Angelos r̄ndentes, ab auditione mala non timebit, & vidit aīam eius in cœlum cum Dño & Angelis ascendentem. Circa secundum. s. qualiter sit agenda hospitalitas. Primo sciendum qd debet fieri humiliter. Exemplo Abrahæ & Loth, qui Angelis occurrerūt, & adorauerūt. Ge. 18. Hier. Ipse Abrahā cū Sara socia in p̄sona p̄pria seruiuit, ipse humanitati incubuit, ipse pedes lauit, ipse humeris suis vitulū de armēto deportauit, ipse p̄grinus prandētib. stetit vt suus, ipse eis cibū ministravit reiuuaturus. Quidā frater dicebat, qd aduenientibus fratrib. hospitibus, fr̄s deberent occurrere

occurrere cum eis reuerenter, cum constet Christum aduenire. Secundo debet fieri celeriter, vt non vendatur tarditate, vel difficultate recipiendi. Iob. 31. Foris non mansit peregrinus, hostium meum viatori paruit. Gen. 18. Accelera tria facta, vbi dicit Orig. Senex currit, anus accelerat, puer festinat in domo patrisfamilii, nullus ab officio pietatis remanet otiosus. Sicut Gen. 22. Cucurrit puella &c. Et post. Festinavit Laban in occursum Eleazar dicens. Ingredere bñdici Dñe cur foris stas &c. In vitispa dñe, q̄ in Egypto erat ciuitas Orinco noie, in qua fere quot erant domus, tot erant fere monasteria, vbi erant decem millia monachorum, viginti millia virginum, cuius ciuium consuetudo erat portat vrbis obseruare pp hospites suscipendos, & eos violenter ad hospitia sua trahere, & de eis habendis adiuuicē pie cōpugnare. Tertio debet fieri hylariter. Luc. 19. Zachens festinans suscepit eū gaudens in domo sua, quia sup oia vult? accessere boni. 1. Pet. 4. Hospitales inuicem sine murmuratione. Sic suscepit Rodz puella Petrum, ita vt si gaudio nō posset hostium apire. Quarto debet fieri pie & misericorditer, vt fiat cum compassione pura. Viduati ligatur si pauper hospicio recipit, si pedes scōrum lauit, si in tribulatione patientib. subministrat. Et nota contra hospites, vel qui oīno non recipiunt pauperes, vel corrupta intentione, vel receptos male tractant, q̄a nec Deo indigentib. nec sibi eius cōpatis, et patet de diuine epulone. Luc. 16. Item Mat. 10. Quicumq; vos dñm recepit, amen dico vobis tolerabilis erit in die iudicij. Sodomorū & Gomerorū q̄ illi ciuitati vel domui. Sicut in Indis in culpa, & siles in p̄na, qui eadē septimana quia dñm in ciuitate sua professionaliter receperunt. eū de illa tur p̄ter eiecerunt, & crucifixerunt. In eorum domo non dñs sed dyabolus suscipit, q̄ nō suscipiunt eū cōpassione, sed cum corrupta intentione. Id dicit a. d. q̄cū sctus Fortunatus a quodā o. blesso eieceret dēmonē, dēmon in sp̄e pegrini clamabat, q̄ Fortunatus pegrinū nō solū non receperat, sed de suo hospicio eū expulerat, nec inueniebat in eius ciuitate, qui eum susciperet, tunc quidā motus non compassione, sed epi Fortunati derogatione, ad hospiciū suū vocauit eum, vbi dum sederent, filiiū hospitiū sui in ignē piccit & aīam eius excussit. Ipsos etiā malos hospites dyabolus aliqui occidit, q̄d patet supra de purgatorio, de muliere, q̄ de die pauperes recipiebat, & de nocte expellebat. Non solum aut ipsos hospites dyabolus aliqui opprimat, immo Deus morte subita & turpi eos occidit sepe, & semp eos æternaliter dānat, nisi dignē p̄uenierint. Vñ legit in miraculis B. Iacobi, q̄ anno dñi 1100. quidā hō volēs fugere mortalitatē, q̄ erat in Francia, cū vxore & liberis iter sancti Iacobi arripuit, eū autē venisset in vrbē Papiiloniā, vxore eius defunctā, hospes eius totā eius pecuniā, & sumentū quo pueri uehebant, retinuit. Cum autē pp hoc ab incepto non desisteret, pueros nunc portās aūnetrahens, post dicit vrbis exitum occurrit ei vir cū aliuo, qui causas tāti infortuniū sui audiens, accōmodauit ei aliuū suū m. v. ad S. Iacobū, vbi eū peruenisset, & orasset, apparuit ei oranti & vigilanti secum Iacobus, q̄rens si eum agnosceret, cur arripuit, ait. Ego sum sanctus Iacobus, qui in Papiilonia accōmodaui tibi aliuū m. v. & iterum eū tibi accōmodo reuertenti, & p̄uincio tibi hospitiū eū, qui iniuste bona tua retinuit, & oēs alios hospites, qui silia faciunt turpi & improuīsa morte morituros, qui bona defunctorum retinent, quz debēt pro animalibus eorum, ruct enim hospes p̄dictus de solario domus suz: quo dicto disparuit, & iuxta quod p̄dixerat euenit.

De visitatione infirmorum. Dist. XXIII.

Ita decimum quintum. Sade visitatione infirmorum sciendum q̄ cū mīa dñi respectu miseriz, vñ istud opus excedere oīa alia opa mīz, q̄ nulla sit maior miseriz t̄palis, miseriz infirmitatis. Huic op̄i debemus libetere tendere pp multa. Primo pp vinculū naturale. Secundo pp speculū exemplare. Tertio pp miseriz incrementum. Quarto pp p̄mij cōplementū. Primo inq̄ pp naturale vinculū, quia nos omnes fratres sumus in Ch̄o. Mal. 1. Nunquid non vnus p̄ est oīum v̄rum. Et Mat. 12. Oēs. n. vos fratres estis. Item exēplū ponit. Ap̄l. 1. Cor. 12. Oēs vnum corpus sumus in Ch̄o, singuli autē alter alterius mēbra, & sic ibidem dicit. Si patit vnum membrum, cōpatiunt oīa membra, lzio pede flet oculus, in sp̄icito oculus, contrectat manus, os plangit &c. Sic debet esse in corpore mystico, q̄ vnus hō cōpati debet & etiā subuenire alteri patienti. Secūdo debet ad hoc nos mouere exēplare speculū. Ad hoc habemus exēpla Ch̄i, Angelorum, ac etiā sanctorū & beatorū, q̄ etiā viatorum. Exemplum quidem Christi, qui venit in mundū ad infirmos visitandum. Luc. 1. Visitauit nos veniens ex alto &c. Marc. 2. Pharizis & Scribis murmurantibus, quare cum Publicanis & peccatoribus manducaret, & biberet. Respondit, non egent qui sani sunt medico, sed qui male habent. Item Lucz 5.

Speculū Morale.

Item Matth. 4. Circuebat Iesus tota Galyleam, sanans oēm languorem & infirmitatem. Item ad hoc ponitur exemplum. Luc. 10. de illo qui incidit in latrones, qui ēt dispolauerunt eum, & plagis impositis &c. Sequitur. Curam illius habet &c. Ad hoc & specialiter misit Apostolos, & dedit eis virtutem super oīa dæmonia, vt languores curarent. Luc. 10. & Matt. 10. Infirimos curate &c. Item beati Angeli dant nobis exemplum in firmos visitandi, & eis seruendi. vt patet Thoi. 1. & 12. quō cum Angelus curauit & visitauit. Item ipsum dñm visitauit & confortauit Angelus in agoniz suz passionis. Lucz. 20. 2. Itē in vitispa dñi, q̄ cum quidam solitarius pauper per triginta dies egrotaret (solus carens humana visitatione habuit Angelum sibi administrantem per octo dies. Cum autē venissent fratres ad eū recessit & clamauit infirmus. Receditis fratres, quia administrator meus in aduocū v̄ro recessit. Cum autē aliquantulum recessissent, quicuit in pace moriens. Solent ut maxime visitare infirmos Angeli destitutos ab humana solatione, vt patet p̄ exemplum de Agar & filio eius. Gen. 21. Exaudiuit dñs uocem pueri &c. Item per exemplum Helyz. 3. Reg. 19 Angelus dñi tetigit eum &c. Item in tripartita historia li. 2. d̄ q̄ quidā noīe Acquilinus, febre longissima & grauissima laborans cum multa expēdit in medicos, & potiones multas accepisset, & quicquid comederet & biberet eorum euomeret, ad vltimum vidēs q̄ nulla medicina ei proficeret, fecit se deserti in Ecclesia beati Michaelis apud Cōstantinopolim, vbi apparuit ei, montes q̄ sibi faceret salam de vino, & pipere, & melle, in qua iungeret omnia quz comederet. quod fecit. & oīno curatus est: licet illa sint oīno contraria. illi infirmitati, secundum physicam. Itē ad exemplum sanctorum non solum viatorum, sed & beatorum debemus infirmos visitare, compatiendo & consolado eos. Ad exemplum Apostoli. 2. Cor. 1. quis infirmatur & ego non infirmor? Visitauerunt. n. eos sancti, & de infirmitatibus despectatissimis eos curauerunt, & ipsi beati, quod patet in vitis & miraculis sanctorum. Item beati iam glorificati in p̄ria nobis præbeant exemplum, qui pluries leguntur visitasse infirmos, & de grauissimis ac despectatissimis infirmitatibus liberalisse. Exemplū de B. Agatha, quam B. Petrus visitauit in carcere. & de dolore mammillarum suarum curauit eam. Exemplum de B. Francisco qui Iohannem de Hylerd lateraliter faciatum, immo multo plagis mortalibus adeo crudeliter laceratum, vt de sola sepultura eius ageret, & non crederet superuidurus in crastinum, visitauit in nocte, & contactu sacrorum stigmatum illico sanitati restituit. Ibidē de Rogero quodā canonico maioris ecclesie, q̄ videns imaginē B. Francisci sacris stigmatibus insignitā, cū incredulus irideret, subito sic mirabiliter fuit percussus in vtraque manu, quasi profuisset speculū de balista, tonum audiuit, dolorē sensit, & illesus manentibus cyrotheis, manus apparuerunt tanquā speculū perforatas. Cum autē p̄ triduum incessanter dolore atrocissimo torqueret, tandē compulsum est beatus Franciscum lacrymabiliter inuocare, rogans humiliter, sibi per illa sacra stigmata subueniri, quem B. Franciscus integre sanitati restituit, & ab oī doloris aculeo liberauit. Itē legit in miraculis B. Martyrum Cosmæ & Damiani, q̄ quā sacris Romæ in eorum ecclesia diu deuote seruiert, q̄ in cruce grauissimam & incurabilem infirmitatem incurrit. Cum autē quadam nocte grauissimē fleuisset, & orasset diu, intrās lectū dormiens, vidit duos splendēssimos viros, alterum corū portantē cultellū & p̄xidē, alterū coxam mauri cuiusdam, q̄ nup in vrbe mortuus & sepultus fuerat, & hi cruce infirmum dicit sacristæ amputauerunt, & cruce mauri coxæ sacristæ inferuerunt, & vnguento quod ferebant inuixerunt, & oī dolore remoto cruce sacristæ vñ eius dicit mauri remouerant detulerūt. Excitatus sacrista stupet de visione, sed magis subita quā sentiente curatione, & doloris amissione, vel ammoratione. Surgit & magis miratur inueniens se habere cruce mauri, mirans si erat q̄ fuerat, & cum gr̄as agendo cātaret, excitant clerici, socij stupentē visa, currunt ad corpus mauri, cum quo coxā sacristæ reperierunt. De hoc vitis. Mira iunctura defuncto morbida sura. Mortua p̄ cruce datē ego conualitura. Itē ad hoc exempla multa iustorum & sanctorum adhuc in p̄nti miseria viatorum. De B. Francisco legit, q̄ ipse leprosis, & despicabilibus p̄sonis humillime seruebat, sp̄aliter in suz conuersionis principio, totum se contulit ad seruitiū leproforū, nec solū eis necessaria ministrabat, verumē: lauabat eorū pedes, ligabat vlcera, & educebat putredinem, & sanie abstergebat. De B. Elisabeth d̄, q̄ cū ipa cēt de genere regio, immo regis Vngarie filia, viro suo mortuo, relicta p̄pā seculi, hospitale contruxit, vbi paupes recipiebat, & infirmos oī genere infirmitatis, leprosis & contra d̄is quos aucillz, & alij abominabant t̄gere, & respicere, pedes & capita abluabat, & vulnerū cicatrices, & vlcera & scabiē, quasi ip̄s Ch̄o faceret hęc officia pietatis.

Tomus Tertius. L1 3 Item

Speculum Morale Vincentij.

Item cum quidam peccator maximus transfretasset & posuisset se in hospitali ad seruiendum infirmis, & aliqui abhorreret eum sicut vlcera cuius laubare pedes, lotionis aquam contra eorum debere cepit cum pleno ore, quod facta est ei dulcissima, & suavitate fragrantissima super omnia pigmenta. Et hoc fuit signum remissionis peccatorum, ad quorum memoriam dicta aqua hauserat. Item cum Iohannes de Monte mirabili, Dominus valde pius, & deuotus videret pauperem valde afflictum vlceribus sanie, & sordibus, ait ei. Quare non vadis ad domum Dei: ut ibi quiesceres. Respondit. Non possum ite. Et ego, ait, portabo te. Et assumpto eo super humeros, portauit eum illic, cumque haberet sordidos pedes, & tibias plenas sanie, lauit ei, & cum ei doleret cor ait. O cor miserum, & superbum, modo porrens crepare, & hausta aqua lotura bibit cum duabus manibus. Item Eccl. 16. Non te pigeat visitare infirmum. Huius exemplum dabit Dominus, qui non solum visitabat, sed se ab eis tangi permittebat, & leprolos tangebatur, & eos tactu suo curabat. Item ad huius exemplum, non solum beatus Martinus tangebatur eos, sed osculabatur, & osculo curabat. Refert magister Iacobi de Vitri, quod quidam comes Campanie deuotus, pius & humilis conuerserat frequenter visitare quendam leprosum, & se omnibus committere, & verbis & beneficiis eum confortare. Cum autem de longo tempore non visitasset eum, mortuo leproso hoc comite ignorante, venit ad eum intrans eius tugurium, & cum vocaret eum nomine suo, quies quod circa eum agebat, respondit ei. Bene per Dei gratiam, nunquam ita bene fuit mihi. Tunc milites & Burgenses qui cum Domino comite erant, dixerunt. Domine quare intratis tugurium illud, cum nullus ibi moretur, ille leprosus mortuus est iam mensis est elapsus, & sepultus in illo loco. Faciens ergo inquiri dictus comes non inuenit ibi nisi parietes & tugurium, mira fragrantia odoris plenum. Tertio mouet ad hoc virtutis exercitium, & meriti incrementum, quia hoc est contra peccatum remedium, contra tentationes perfidiam, nix fragilitatis speculum, vel indicium, & verax religionis exemplum. Iacobi. Religio mundicia & immaculata apud Deum & premissa hanc est, visitare pupillos &c. Quia etiam sit charitatis hanc augmentum & meriti incrementum ut Eccl. 7. Non te pigeat visitare infirmum, ex his. in dilectio: firmaberis. Ita beata virgo pelegit statim facere, post filij Dei incarnationem & conceptionem, quia ascendit in montanum cum festinatione, ut Elizabeth seni, grauidae, & infirmae suiret. Item in vita S. Mariae de Oignies dicitur, quod ipsa primo virum induxit, ut relictis omnibus in leprosarum suiret leprosis, ex quo ad magnum perfectionis culmen postea puenit, & ei reuelatum fuit, quod vir suus, qui fuerat eius socius in virtutis infirmorum, humilitate socius suus esset in eternitatis sublimitate. Item in vitispa, legitur quod quidam frater interrogauit quendam abbatem, cuius maius esset meritum. An fratris qui ieiunat per sex dies in septimana, & multum laborat in illius qui fuit infirmantibus. Cui respondit senex, quod si ille qui ieiunat sex dies suspenderet se per nares, non ita placeret Deo, ut seruum seruientis &c. Quarto mouet ad hoc quod erit tibi premij complementum de quo Mat. 25. Venite benedicti &c. Et subiungit eadem. Infirmitas sui, & visitasti me. Ad decimum sextum scilicet ad visitationem incarcerationum inuitant nos. Primo scripturae sacrae monita. Psalm. Eripite pauperem, & egenum de manu peccatoris liberate. quia maxime sunt visitandi boni in carceribus inclusi vel captiui consolando eos, & necessaria eis ministrando, redimendo, liberando & a carcere & a morte. Eccl. 4. Libera eum qui iniuria patitur, de manu superbi. Heb. 14. Memento victorum tanquam simul victi. scilicet consolando eos, liberando, puidendo &c. Secundo ad hoc mouent nos exempla, primo Christi, qui ad hoc venit in mundum, & descendit etiam usque ad infernum. Vnde eduxit victos in fortitudine, ad hoc voluit capi, ut captos eriperet, ligari ut copeditos absolueret, vendi ut redimeret: occidi & ad infernum descendere, ut suos a morte & ab inferni carcere liberaret. Isa. 56. Spiritus Domini super me, & misit me ut predicarem captiuis indulgentiam, & clausis apertionem. Item in passionibus sanctorum legitur frequenter de caelis descendisse, & ad eorum carceres venisse, ad eos confortandum, ut de B. Dyonisio, & de pluribus legitur. Item ad hoc mouent nos exempla Angelorum, ut habet Daniel. 6. quod Danieli incluso in lacu leonum, misit Deus Angelum suum, qui conclusit ora leonum &c. Ibidem 13. quod deportauit Angelus Abacuc de Iudaea in Babilonem, in locum ubi erat Daniel. Item Act. 21. quod Angelus Domini assistit Petro incarcerationato, & liberauit eum. Item in passione sanctae Agnetis & Vincentij & Catherinae, & aliorum multorum legitur, quod benigni Angeli visitauerunt eos incarcerationatos, & quod eos consolati sunt. Item ad hoc mouent nos exempla sanctorum etiam hic viuentium, de quibus dicit Apostolus Heb. 10. Vincitis copassim fuisistis. De B. Dnisco legitur, quod cum esset Romanus, postquam officium audierat, fere singulis diebus muros circuebat, & alia loca ubi erant immurati, & eis monita salutis dabat. Similiter Thobiaz, de quo legitur eiusdem. 1. Pergebat per oes qui erant in captiuitate, & monita salutis dabat eis. Item de B. Nicolao le-

git, quod cum tres Barones Constantini Imperatoris fuissent ei inculati, de hoc quod conspirassent in mortem eius, & hoc fuisset ei suggestum ex malicia & inuidia, cum incarcerationasset eos, & in carcerem deberent occidi, inuocauerunt auxilium B. Nicolai ad hunc viuentis, tunc in ipsa nocte apparuit B. Nicolaus Imperatori arguens eum de hoc quod sine inquisitione vellet occidere innocentes, inuocans ei bellum imminere, & mortem nisi libera ret eos, & dixit se esse Nicolaum Episcopum Mirreze ciuitatis. Idem etiam apparuit proposito qui eos captos detinebat, ita quod in mane cum deberent occidi, inquirens imperator de fama & miraculis B. Nicolai ei misit illos liberos cum exeniis suis. Item cum filius cuiusdam militis Normannie captus esset apud Saracenos, reducens ad memoriam magnum festum, quod pater suus faciebat in capella sua, in festo S. Nicolai cepit flere, & cum eam fletus audiret Saraceni grauerunt eum flagellauerunt, qui cum post fletum & orationem obdormiret in carcere, in mane excitatus inuenit se in capella patris sui liberum. Item in tripartita historia li. 12. dicitur de quodam episcopo nomine Aquatio, quod vendidit omnia vasa aurea & argentea Ecclesie in redemptionem & refectioem Persarum gentium, quos captiuos adduxerant Romani, dicens. Deus his talis non vitur. Ad decimum septimum. scilicet sepulchra mortuorum, ut scilicet sepeliendis mortuis libenter curam & diligentiam impendamus, & eorum sepulchra personaliter inuestigamus, mouent nos multa. Primo scriptura sancta. Eccl. 7. Mortuo non prohibeas gram, nec desis plorantibus in consolatione. Item 38. Super mortuum producat lachrymas, & quasi dira passus incipe plorare illum iudicium, contege corpus illius, & ne despicias sepulchra eorum. Secundo ad hoc debet nos mouere naturalis pietas, & charitas, in xta illud Io. 12. diuinum exemplum. Cum dilexisset suos in finem dilexit eos. Hoc est. n. vltimum beneficium quod eorum corporibus exhibet. Tertio ipsa natura sensibilium. Dicitur. Arist. in li. de naturali alium, quod cum delphynes pisces maris moriuntur, alij viui conueniunt & eos in fundo maris sepeliunt. Item in vitispa, dicit Hier. de monacho captiuo, quod inter alia naturalia proprietates fornicarum quas mirabatur dictus monachus in solitudine, erat hoc, quod cum vna moretetur, aliae conueniebant, & quasi cum celebri luctu corpora mortua deportabant, alia aliam volebant intrare non impediabant, sed si cadebat sub onere, alie cadentem suis humeris subleuabant. Item cum Zozimas Maria Egyptiaca mortua, nesciret quod fouea ad eam sepelienda faceret, leo venit, & faciem de fouea ad eam sepeliendam eum inuit. Item in vita Pauli prima eremitae. Hier. quod cum Antonius non haberet vni foueam faceret, vbi corpus dicti Pauli sepeliret, duo leones de silua venerunt, foueam fecerunt ad sepeliendum corpus inuenerunt, & benedictione ab Antonio accepta, ad siluam redierunt. Quarto exempla Angelorum, qui ita diligenter curam habent de natura alie sibi consummari, quod eam deducant ad locum quietis sue. Luc. 16. Lazarus mortuus portabatur ab Angelis in sinum Abrae. Nota supra de vita peregrini, quod Michael & Gabriel sine dolore iussi sunt deportare ad caelum. Si & nos debemus curare quod honorifice natura corporis fragilitati nix sitis sepeliatur. Item Angeli etiam quando alii non sunt qui sepeliunt, curam habent de corporibus sepeliendis, sicut patet in passione B. Catherinae, cuius corpus in Synai mirabiliter sepeliunt. Sicut in passione B. Agathae, cuius sepulchrum titulum apposerunt. Item supra de fectore peccati, in peregrino sententia, & eremita quod Angelus sepeliuit. Quintum exemplum patrum antiquorum, ut Thob. 2. qui propter hoc faciendum prandium dimittebat, & propter mortis periculum hoc facere non omittebat. Sexto multiplex utilitas hoc facientium nos debet ad hoc mouere. Prima est, quia a peccato reuocatur aliqui, & ad bonum prouocatur. Eccl. 7. Memorare nouissima tua. Quod facit saepe cum videt per oculos mortem alienam. De hoc satis habetur supra de morte de Pyrratha. Et ibidem habetur de multis bonis, quae facit homini memoria mortis. Hoc etiam notatur. 4. Reg. 18. De resuscitato ad tactum Helysei. Secundo a malo conseruat. Eccl. 18. Memorare nouissimorum, & desine imitari. Huius exemplum habet 3. Reg. 23. De Pseudo Propheta, qui quia sepeliuit occisum prophetam a leone, seruatur Iosue tempore a combustionem ossium suorum. Tertio benedictionem Domini & sanctorum, & laudem impetrat. 2. Reg. 3. Dixit Dauid viris Labes. Benedicite vos a Domino, qui fecistis hanc misericordiam sepeliendo Saul. Item de Magdalena dicit Dominus, ad sepeliendum me fecit vngendo corpus meum. Et post. Att. dico vobis vbi preclatatum fuerit Euangelium hoc &c. Quarto hoc opus specialiter coram Domino Angelus presentat, quasi maxime sibi gratum, sicut dicit Angelus Thob. 12. Quoniam abscondebas mortuos &c. Adeo enim placet ei hoc opus, ut vendi non recutaret, & precium venditionis suae cederet in emptionem agri singuli, vbi peregrini sepelirentur, quorum sepulchra curam multum Deo grata est. In vitispa legitur, quod cum Abbas Mustius esset genu-

tilis princeps latronum, & vellet spoliare domū virginis sacre, ad visionem iudicis conuertitur, hic conuersus cum multa cura sepeliebat Christianos, & vestibus aptabat, quos primo con-
sueuerat occidere & spoliare, qui ex hoc factus est princeps monachorum, singulis diebus dominicis diuinitus panem sumens. Cum autem mortuum sepeliret, ait ei discipulus suus quidam. Vtrum pater cum tanta diligentia me sepelires. Cui respondit, Et hoc faciam. Cum autem eum mortuum sepeliret diligenter, clamauit querens a mortuo, si sufficeret ei. Respondit mortuus. Sufficit pater, implesti multa. Hic summæ perfectionis ex hoc factus est, & post multa miracula quieuit i pace.

De pietate erga parentes. Dist. XXV.

AD decimum octauum, s. de pietate parentum, & de mīa eis exhibenda, quibus quanto magis tenemur, eos magis diligere debemus, & eis compati. Ad compassionem & pietatem eorum nos mouent ista, s. admonitio sacræ scripturæ, instinctus proprie naturæ, exempla irrationalis creaturæ, sanctorum exēpla & documenta, utilitas propria, & Dei beneficia, ipsa quæ p nobis ipsi parentes pertulerunt incommoda, & ipsa quæ nobis contulerunt vel ab ipsis vel occasione ipsorum nobis obuenerunt comoda multimoda. Vltimo ipsorum impiorum filiorū multiplex pœna. Primo. n. scriptura ad hoc monet vt eos diligant, & eis obediāt, & eis bona faciant, & honorem eis exhibeant filij eorum. Eccl. 3. Filij sapiæ ecclesia iustorum, & natio eorum obedientia & dilectio, ex hoc. n. q. de eis nascuntur, debeant eis obedire, & eos diligere tanquam principium naturale eorum. Ex 10. 20. Honora patrem tuum, & matrem tuam & c. Secundo. monet ad hoc propria natura. Basilii. Parentes nros vt propria viscera diligamus, huius superuacuum est in illud nos impelli per quod imus in amorem, s. & compassionem eorum naturaliter. Dī q. quidam pī familias vxorē habuit adulteram de qua habere videbatur tres filios, cum autem aliqui impropere ei pīam suam & molestaret eā. ait illa ei. Vt vos ha beatīs dolore perpetuum, significo vobis q. vnus istorū triū vester est, alij duo adulteri, & vt amore vnus duobus aliis provideatis, nunquam scietis quis est vester. Quod cum nulla rōne vellet ei ita dicere, & ille in morte faceret testamentum suum dixit, q. oīa bona sua relinquebat illi q. suus erat, alijs ab eis exclusis. Cum autem quæretur ab eo quis esset ille, nec ipse sciret eis dicere, quilibet eorum eis dicebat se legitimum heredē, & volebat res oēs occupare. Trahuntur ad iudicium, iudex dat istam snām, q. pater mortuus ligaretur ad arborē, & q. quilibet eorum haberet atcum & sagittam, & qui melius pauerit eū, & mediam hēditatem haberet. Cum autem duo eorū traxissent, & valde fortiter corpus infixissent, tertius dixit q. nunquā ad patrem suum traheret, sed si quis eum de cætero percuteret, nō impune fieret, & hoc dicens fiebat. Tunc iudex iudicauit eum verum hēdem, & alios spurios: quia naturalis instinctus in cōpensione patris eū ad hoc impellebat. Vnde pp hoc vulgariter dī, q. cor non mētī. Tertio mouere pī ad hoc irrationalis creatura per exemplum suum. Dicit. n. Isidorus in li. de creaturis q. Cyconia: um talis est natura, q. cum ipse se affligant & cibum suum sibi detrahant, vt pullis suis provideant. postq. pulli uolare possunt & pīdam capere, compatiens maciei & afflictioni parentum compellunt eos morari in nido, viquequo bene conualuerint, & ipsi ad pīdas volant quasi eis vicem rependendo de portante: sic faciunt boni filij de parentibus. Non sic aut faciunt pulli vulturum, de quibus dicunt naturales q. postq. diu laborauerunt parentes eorum circuiendo castra & cadauera cū magno periculo & labore ut eos depascant sibi subtrahendo cibū. Postq. pulli conualuerint & fortificati & parentes p. eis afflicti verberant eos alis, nec aliquid de pīda sua dant eis, sed eos verberant rostro, & alis de nido eos expellunt. Sic faciunt impij filij de suis parentibus. Quarto ad hoc valent scōrum monita & exēpla Tho. 4. Audi fili cum Deus acceperit aīam meam, sepeli corpus meū & honorē habebis mīi tuæ. Eccl. 3. Fili suscipe senectam patris tui & c. Et post. Elemofyna pīs non erit in obliuione. Ibidē. Qui honorat pīem iocūdabit in filiis. Frequenter accidit q. taliter se hnt filij patrū ad eos, qualiter vident eos se habere ad parentes suos. Vnde dī q. cū quidam pī familias unictū filium suum ægregie maritasset, ditasset, & bonis se spoliasset. eum inueniēdo, cū factus eēt decrepitu & infirmus infigāte vxore positus est in vilissimo loco domus quā ipse edificauerat. & vix potuit hīe a filio duas vlnas de burello quo opiret i hie me. Puer at qdā filius filij quē tenerime pī diligebat hoc notās fiebat, & dicebat q. nō cessaret nisi pī suus daret ei duas vlnas de burello sicut ipse dederat pī suo. Quæ cū ei daret eēt puer cōplicauit eas. & reposuit dicēs, q. idē faceret ipse pī suo qn se nex esset, vt faciebat ipse pī suo dās ei illas duas vlnas ad cooperiendum se. Itē debemus eis compati ad exēplū materialis

Speculum Morale.

Ioseph qui de terra Chanaan patrem suum in Egyptum vt eū tpe famis ibi reficeret tā sollicitē & deuote vocauit, & eū cū tota familia pauit, & circa eū tot pietatis & honoris officia exercuit, vt habet Gen. 46 & in alijs locis. Itē debet nos ad hoc incitare exemplū veri Ioseph Chri, qui in tanto discrimine suæ passionis mīis curā nō omisit, sed eā discipulo cōmēdauit. Ioh. 19. Quinto debent nos ad hoc mouere bona, q. ipsi nobis fecerunt, vel ab eis vel eorū occasione nobis aduenerunt, & etiā mala q. p nobis sustinuerunt. Vñ Eccl. 3. Quasi dñs seruiunt his qui se genuerunt. Itē Eccl. 7. Honora pīem tuā & mīem, & memento q. nisi p eos non fuissēs, & retribuere illis quō & illi tibi. Itē gemit⁹ mīis tuæ ne obliuiscaris. Itē. 30. Pro asab. filiorū pī pī col ligabit vulnera sua, & super oēm vocē turbabunt viscera eius. Itē Thob 4. Fili memor esse debes q. & q̄ta passa est mī tua p te. Hoc bñ attendebat ille pius filius, de quo leg. ē in miraculis S. Iacobi, qui cū iret cū pīe suo de Theutonica ad S. Iacobum eū alius cōpīoris suis, hospitati sunt apud Tholosam in domo cuiusdā diuitis Burgensis, qui diuites eos cogitans, & quō eorū pecuniā posset retinere, cū inebriasset eos nocte, in mantica patris & filij Cyphū suū ineluse argenteū, & cū in mane insequere eos cū multis dicens eos fures, & faciens eos scrutari, in mantica cōi pīs & filij Cyphū suum reprensus facit eos trahi ad iudicē. Cū aut pī vellet potius suspendi q. filius suspendere, data snā q. alter eorum suspenderet, filius recolens beneficia pīs oīno non potuit sustinere q. pī suspendere, sed p eius liberatione hoc eligens suspendit, & pī tristis & anxius ad iter inceptū pīficiendum p̄gredit. Cūq. post 36. dies de pegrinatione rediret, ad corpus pendens filij p̄gredit. Et cū eum cū lacrymosis gemitib. & suspirijs clamando & ciulando vocaret, tñdit ei. Noli pī dulcissime flere sed gaude, quia nunq. ita bñ fuit mihi, quia ex quo hic fui positus B. Iacobus me celesti dulcedine sustentans vsq. nunc refocillauit. Quo audito, pī cucurrit ad iudicē, qui accedens ad patibulū cū aliquib. deponunt eū viuētē & sanum & illico eius hospite ibi suspendit. Hoc dicit Calixtus PP. factum fuisse anno Dñi. 1090. Sexto mouere nos debet ad hoc utilitas ppria q. ex hoc acquirit, sed Deo in hoc taliter obedit q. in pietate q. exhibet parentib. summus pī sic eis pponit, vt p eis nihil fiat, vñ Deus offendatur, sed ipse eis in oīb. & p oīa psonat. Tunc opus pietatis in parentes siue in reuerendo siue eis bñfaciēdo, hæc lex dēci bona facit q. notant Eccl. 3. Filij sapientiæ Ecclesia iustorū, & natio eorū obedientia & dilectio, qd est dicere, filij sapientes sunt filij Ecclesiæ, ad hoc nati sunt vt Deo & parentibus obediāt, & eos diligant. Et hæc bona p hoc eis eueniunt. Primo iudicium summi pīs obseruant; hæc agēdo vt aīas suas saluant. Qd notat cū dī. Iudicium pīs audite filij & c. Item Deo se conformant qui eos honorat, dans eis filios. Vñ sequit. Deus honorauit pīem in filiis. Item a iudicio Dei se liberāt, qui requirit quō hoc mandatū impleuerūt. Vñ iudicium mīis exquirit & c. Item thetauros sibi bonos accumulāt, eos Deus in filios lxtificat, q. hoc facit qd petit impetrat vitā plogat, mīem Ecclesiæ refrigerat, Dei timorē iudicat, bñdictionem impetrat, domos confirmat, gloriosum iudicat & efficit, amissa recuperat, iustitiā adificat in tribulatione confortat, peccata dissoluit & relaxat, q. oīa notant, in Eccl. 3. in serie līx Septimum est pœna impiorū ad parentes. Puniunt n. impij filij ad parentes multipliciter. Primo quia ignominiosi & infelices p hoc a Dño & pplo iudicant. Pro. 30. qui affligit pīem & mīem ignominiosus, & infelix erit, vt pater Luc. 15. de filio prodigo. Sicut Gen 9. de Cham, cuius semen maledicē, & in futurū reducēt, & ius primogenitū ē amisit. Itē subita morte extinguitur. Pro. 20. Qui maledicit pī suo vel mīi extinguet in medijs tenebris lucerna eius, & pater de Absalon. 2. Reg. 18. Itē homicidæ sibi efficit. Prou. 8. Qui subtrahit aliquēd pī suo vel mīi dicens hoc non est pīctū, particeps est homicidæ. Sicut est Iudas qui ea q. habebāt templo offerebant, ne parentib. bñ facerent. Quos arguit Dñs Mat. 15. Qui maledixerit pī vel mīi morte moriet. Quicunq. dixerit pī vel mīi munus quodcuq. est ex me tibi proderit & c. Item iram Dei super se accumulāt q. eos occidit subito frequenter. Math. 3. Progenies viperarum & c. qui paterna latera corrodunt mali filij. Anno Dñi 1250. Accidit in Dyoc. Eduen. apud Virgiacum castrum ducis Burgundie, q. quidam propter bona materna quæ malē expēdebat in tabernis & alijs vt consueuerat quodam mane offendit matrem suam, ita quod ipsa ira commota imprecata est ei sic. Rogo Deum quod antequam reuertaris, & antequam dies transeat deporteris mātī tuæ frigidum exitium in feretro mortuus, & malo gaudio laceratus. Et quidam alius iuuenis de villa circumiacente impius contra parentes suos, sæpe pp suam insolentiā eos molestabat. Vñ ipsa die cum ipsum corrigerent parentes sui: manu dextera percussit patrē suum, & pī irā

Tomus Tertius.

Ll 4 tus

Speculum Morale Vincentij.

ius imprecatus est: dicens. Manus qua me percussisti rogo Deum ut hodie malo gladio amputetur, & tu infra triduum in tali patibulo suspendaris. Accidit ergo ut illi duo iuvenes post dictas imprecationes parentum obuiaret sibi mutuo: vñ vnus inuitauit alium ad tabernam: q̄ cum ingressi fuissent & biberent & luderent, ceperunt litigare & se ad inuicem percutere, illi contra quem imprecatus est percussit alium gladio, & cum essent soli tamen mens ne clamor excitaret contra eum, si alius viuus remaneret, multis vulneribus eum lacerans occidit. Cùm aut clamore motus contra eum ad siluam fugeret, & illi de castro illo eum insequerentur, cum se gladio suo defenderet, vnus de insequentibus manum qua tenebat gladium, & qua p̄cem percusserat amputauit, captus est, & infra triduum suspendus est in patibulo illo in quo p̄ fuerat imprecatus. Alius aut deportatus fuit ad domum matris in feretro multis vulneribus confossus, ut ipsa fuerat imprecata. Hoc aut cum factum esset recens, & quidam frater ordinis p̄dicatorum in dicto castro p̄dicaret, mater dicta retulit illi cum lachrymis, petens p̄nam pro dicta imprecatione, & hoc idem vicina testabatur q̄ infra decennium factum erat. De hoc etiam legitur in lib. de ci. Dei, qd̄ refert Aug. inter miracula B. Stephani, & hoc dicit euenisse t̄pibus suis, q̄ cuidam nobili mulieri de Cæsarea Capadociz fuerunt decem pueri a p̄ce nuper defuncti sibi relicti, quorum septem erant mares, & tres filii. Cùm aut in illa sua desolationis recentia matrem molestarent tali poena sunt diuinitus coerciti, illa eos maledicente, ipsa eorum membra incredibili tremore concussa concutiebantur ingiter, & quia valde nobiles erant suorum ciuium aspectum non ferentes dispersi sunt per diuersa vagi, & quocunq̄ veniebant totius populi terebant aspectum, quorum duo frater & soror Paulus & Palladia vsq; ad Augustinum venerunt p̄ quindecim dies ante pascha Ecclesiam sancti Stephani frequentantes. Cùm aut in die Pasche Paulus in cæcillo dictæ Ecclesie se in oratione p̄sterneret, & coram oī populo quateretur, subito curatus surrexit, nec postea dictam infirmitatem habuit. Et cum eam infirmitatis recitaret Aug. populo, & dicta soror fratre existente sano, horribili iuxta eum concussione quateretur, & B. Aug. super hoc disputaret, intravit dicta soror in cancellum, vbi cum post orationem obdormiret subito excitata oīno sana surrexit, & oēs de sua sanitate lætificauit. Hoc refert August. ut oēs sciant quantum p̄c̄m sit molestare parentes. Item in presententi vel ad minus in futuro dæmones eos sæpe vexant, & deuorant. Prou. 30. Oculum qui subannat patrem extrahent eum corui de torrente. i. dæmones infernales, & comedent eum filij aquilæ. i. dæmones qui sunt filij primi superbi per imitationem. Apud castrum Caminum fuit quidam p̄familias, qui ad ditandum & egregie maritandum filium vnicum quem habebat, & multum laborauit & bonis suis se funditus spoliavit, quæ filius vxoris sue consilio de domo sua emisit, & indigere permisit. Cùm aut ille filius sibi & vxori sue pinguem caponem parasset, & sederet in mensa, pater pulsauit ad hostium & intravit propter qd̄ tristis effectus tam filius q̄ vxor eius, ipse ad suggestionem vxoris caponem in arca reposuit, & abscondit ne p̄ inde comederet. Cùm aut p̄ recessisset de domo famelicus, filius rediens ad arcem, & caponem volens accipere, non caponem sed buffonem horribilem inuenit, qui statim in faciem eius insiliens & adhærens, caput suum tenebat inter duos eius oculos pedes vero genis eius infixit, quem si quis ab eo vellet vel tentaret excutere, miser ille miserabiliter torquebatur. Cùm igitur diu portasset illum, nec posset ab eo per hominem liberari, diuinum in se iudicium recognoscens, visitabat loca sanctorum ut eorum meritis iuuaretur, nec tamen iuuare potuit, donec in terram sanctam veniens protinus buffone cadente & crepante diuina fuit potentia liberatus.

De ieiunio.

Dist. XXVI.

DEinde considerandum est de secunda parte satisfactionis vñ de ieiunio. Circa qd̄ consideranda sunt tredecim. Primo vtrum ieiunium sit actus virtutis, & cuius virtutis. Secundo vtrum cadat sub p̄cepto. Tertio vtrum oēs obligentur ad obseruantiam huius p̄cepti. Quarto de t̄pore ieiunij. Quinto vtrum sepe comedere requiratur ad ieiunium. Sexto de hora comestionis. Septimo de cibis a quibus ieiunantes debeant abstinere. Octauo vtrum gula frangat ieiunium. Nono vtrum ebrietas frangat ieiunium. Decimo de diuisionibus ieiuniorum. Vndecimo quale debet esse ieiunium ut Deo sit acceptum. Duodecimo de multis bonis q̄ ieiunium operatur in nobis. Tredecimo de multiplici ieiunio malorum. Ad primū. Vtrum ieiunium sit actus virtutis, dicendum q̄ ex hoc est actus aliquis virtuosus q̄ p̄ rationem ordinatur ad aliquid bonum honestum, hoc aut conuenit ieiunio. Assumit. n. ieiunium ad tria principaliter. Primo quidem ad concupiscentias carnis comprimendas. Vñ Ap̄s dicit 2. Cor. 6. In ieiuniis, in ca-

stitate &c. Quia p̄ ieiunium castitas conseruat. Vt. n. dicit Hier. Sine Cybele & Bacho friget Venus. i. p̄ abstinentiam cibi & potus tepescit luxuria. Secundo assumit ad hoc q̄ mens vberius eleuetur ad sublimia contemplanda. Vnde d̄r Dañ. 10. q̄ post ieiunium hebdomadarum eleuationem accepit a Deo. Tertio ad satisfaciendum p̄ peccatis. Vñ d̄r Ioel. 2. Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio & fletu & planctu. Et hoc est qd̄ dicit Aug. in quodam sermone de oratione & ieiunio. Ieiunium purgat mentem, eleuat sensum, carnem spiritui subijcit, cor facit contritum & humiliatum, concupiscentias nebulas dispergit, libidinis ardore extinguit, castitatis vero lumen accendit. Vñ patet q̄ ieiunium est actus virtutis. Sed nota q̄ oīs actus qui ex genere suo virtuosus est, ex aliquibus circumstantiis adiunctis redditur vitiosus. Vñ ibi subdit. Ecce in diebus ieiunij vñ inueniunt voluntas vna. Et paulo post subditur. Ad lites & contentiones ieiunatis, & percussis pugno impie. Qd̄ exponens Greg. in pastorali dicit. Voluntas ad lætitiā pertinet, pugnis ad iram. Incausum ergo per abstinentiam, corpus astringit, si inordinatis motibus dimissa mens vitij dimittitur. Et Aug. dicit in p̄dicto sermone, q̄ ieiunium verborum non amat, diuitiarum sup̄fluitatē indicit, sup̄biam spernit, humilitatem commendat, p̄stat homini seipsum intelligere qd̄ est infirmum & fragile. Item licet ieiunium a medio virtutis recedere videatur tñ vere tenet medium, quia mediū virtutis non assumit q̄m ieiunium, sed q̄m rationem rectam, ut d̄r in 2. Eth. Ratio aut iudicat q̄ p̄ sp̄alem eam aliquis homo minus sumat de cibo q̄ etiā compereret q̄m statū eodem, sicut p̄ infirmitatem vitandam, aut aliqua opa corporalia expeditius agenda. Et multo magis ratio recta hoc ordinat ad sp̄alia mala vitanda, & bona persequenda: nō tñ ratio tñ de cibo retrahit ut natura conseruari non possit, quia ut Hier. dicit. Nō differunt vtrum magno vel paruo t̄pore te interimas, & quasi de rapina holocaustum offert, qui ciborum nimia egestate vel manducandi vel somnij penuria immoderate affligit. Si r̄ ratio recta non tñ de cibo subtrahit ut homo reddatur impotens ad debita opa agenda. Vñ Hier. dicit q̄ rationalis homo dignitatem amittit, qui ieiunium charitati, vel vigiliis, sensus integritati p̄fert. Ex dictis patet cuius virtutis actus sit ieiunium, quia. scilicet actus virtutis abstinentiæ, quia oīs actus virtuosus qui est circa aliquam materiam ad illam virtutem pertinet quæ medium constituit in illa materia. Ieiunium aut attendit in cibis in quibus medium adiuuenit abstinentiam. Vñ manifestum est q̄ ieiunium est actus virtutis abstinentiæ. Vñ dicit Isidorus q̄ ieiunium est parsimonia victus, abstinentiaq; ciborum. Itē nota q̄ ieiunium tripliciter potest accipi. scilicet p̄ ieiunio naturæ, & p̄ ieiunio qd̄ est actus virtutis t̄m, & p̄ ieiunio Ecclesie. Primo modo est quilibet ieiunus qualibet die ante q̄ comedat, & tale ieiunium non est actus virtutis abstinentiæ nec alterius. Secundo modo ieiunium est abstinentiæ. Sic. n. ieiunare est frenare delectationis gustus p̄ cōpationem ad cibum q̄m regulam rationis, siue homo pluries in die comedat siue non. Tertio modo ieiunium institutum est ad satisfaciendum p̄ peccatis, ad qd̄ requiritur, q̄ non solum homo abstinere ab illis q̄ virtus prohibet, q̄m etiā ab illis quibus aliquid posset vti salua virtute, quia qui illicite comisit, in satisfaciendo oportet ad aliquibus licitis abstinere, ita tñ q̄ non corrumpat mediū qd̄ obseruat a virtute. Vñ ieiunium Ecclesie & actus virtutis importat & quandam sup̄addit abstinentiam ab illis q̄ non corrumpunt medium virtutis: & quia ieiunium est respectu obiecti abstinentiæ, cōcedendum est q̄ est virtutis abstinentiæ actus. Ad secundū. scilicet vtrum ieiunium sit in p̄cepto, dicendum q̄ sicut ad Principes seculares pertinent legalia p̄cepta iuris naturalis determinatiua tradere de his q̄ pertinent ad vtilitatem eorum in temporalibus rebus. ita etiā ad Prælatos Ecclesie. pertinet ea statuta p̄cipue q̄ ad vtilitatem eorum fidelium pertinent in sp̄ualibus bonis. Dicitur est aut q̄ ieiunium vtile est delectationem cōprimendam, & ad cohibitionem culpe & eleuationem mentis in sp̄alia. Vnusquisq; aut ex naturali ratione tenet t̄m ieiunij vñ, q̄m sibi necessarium est ad p̄dicta, & iō ieiunium in cōi cadit sub p̄cepto legis naturæ. Sed determinatio t̄pore & modo ieiunandi q̄m cōuenientiam & vtilitatem populi Christiani cadit sub p̄cepto iuris positivi, qd̄ est a Prælati Ecclesie institutum, & hoc est ieiunium Ecclesie. Aliud naturæ. Sciendum tñ q̄ quia ieiunium est se consideratum non notat aliquid eligibile, sed magis aliquid pœnale, qd̄ tñ eligibile redditur q̄m rationem, q̄m est vtile ad aliquid quæ finem, iō absolute consideratum non est de necessitate salutis sed est de necessitate p̄cepti vnicuiq; tali remedio indigenti, & quia multitudo hominum ut plurimum indiget tali remedio. Tum, quia in multis offendimus oēs, ut d̄r Gal. 4. Tum etiā, quia caro concupiscit aduersus spiritum, ut d̄r Gal. 5. Conueniens fuit ut Ecclesia aliqua ieiunia statueret communiter ab omnibus obseruanda, non quasi p̄cepto subiiciens id quod simpliciter ad supererogationem pertinet, sed quasi in speciali determinans id qd̄ est necessarium in communis. Ad tertium. scilicet vtrum omnes teneantur

tur ad obseruantiam ieiunii. Dicendū q̄ ieiuniū non fm̄ q̄ est actus virtutis tantum, sed fm̄ quod est statutū ab ecclesia nō est de iure naturæ, nec de iure diuino, sed de iure positivo. Tali autem iure prohibentur vel præcipiuntur illa quæ alias bene vel male possunt fieri. & ideo legislatoris intentio non est vel esse non det̄ in cōdōno ius aliquod posituum, obligare homines ad illius iuris obseruantiam, habentes cām legitimam & rationabilem non obseruandi. Præcepta. n. quæ per modū statuti cōmunis proponuntur non eodem modo omnes, sed fm̄ q̄ requiritur ad finem quem legislator intendit, cuius auctoritatem si quis transgrediendo statutum contemnat, vel hoc modo transgrediat̄ quod impediatur finis quem legislator intendit, talis transgressor peccat mortaliter. Si aut̄ ex aliqua rationabili causa quis statutum non seruat, præcipue in casu in quo si legislator adesset non decerneret esse seruandum, talis transgressio non constituit mortale peccatum. In quo tū est distinctio adhibenda, nam si causa sit euident̄ per seipsum licite pōt̄ hō huius statuti obseruantiam præterire, præsertim consuetudine interueniente, vel si non posset defacili recursus ad superiorem haberi. Si vero causa sit dubia, debet homo ad superiorem recurrere, qui potestatem habet in talibus disp̄candi. Euidens aut̄ causa non ieiunandi est in pueris, mulieribus prægnantibus, egrotantibus, in multum senibus, in operariis victum suum cum graui labore lucrantibus, in peregrinantibus ad loca sancta, & in pauperibus victum suum medicantibus hostiatim. In pueris inquam est euident̄ causa quare non debeant ieiunare, tum propter debilitatem naturæ, ex qua prouenit q̄ indigent frequenti cibo, & non multo simul assumpto, tum etiam, quia indiget multo nutrimento propter necessitatem augmenti quod sit de residuo alimenti. Et ideo quando sunt in statu augmenti, quod est in pluribus vsq; in finem tertii septennij, non tenentur ad ecclesiæ ieiunia obseruanda. Conueniens tamen est, vt etiā in hoc tempore se ad ieiunandum exerceant plus vel minus fm̄ modum suæ etatis. Quandoq; tamen magna tribulatio imminente in signum penitentis artioris etiam pueris ieiunia in dicuntur. Sicut etiā de iumentis legitur Iosue. 2. homines & iumenta non gustent quicquam, nec aquā bibant. Mulieres prægnantes non tenentur ieiunare propter duas rationes. Vna est quia debent accipere cibum non pro se, sed etiam pro nutrimento foetus. Alia est, quia prægnantes consueuerunt habere varia & inordinata desideria ciborum diuersorū, & quandoq; ita intentas, quod nisi possent aliquo modo satisfacere appetitui, posset esse periculum periclitatiois foetus. Egrotantes, quia in eis natura debilis est, & ideo si daretur eis vna vice simul totum quod est necessarium conuenienti sustentationi naturæ suæ, eorum natura grauaretur, & si datur pluribus vicibus confortatur natura & vigoratur. Et ideo in illis infirmitatibus in quibus confert etiam abstinentia ad ieiunium non tenentur, quia est cōferat abstinentia a multo cibo, non tñ confert eis totū q̄ accipere debent sumere simul, sed magis pluribus vicibus. Et præterea propter inordinationem naturæ quandoq; valde parum possunt accipere vna hora, & residuum sufficientis possunt accipere alia hora. Nimiū senes etiā ieiunare non tenentur, quia in eis calor & virtus debilis est: & quamuis siccitate opposita humiditati naturali superabundat, tñ in eis est humiditas accidental̄ ex indigestione causata. Vñ si totus cibus quæ eorum natura requirit pro die naturali ab eis sumeretur vna vice nimium obtunderetur in eis & grauaretur naturalis calor, & non possent cibum conuenienter digerere. Cum graui labore victum necessarium lucrantes, quia in talibus magna sit humiditas consumptio, nec cum ieiunio cōmode possent efficaciter operari, debent tamen si adsit facultas a suo sacerdote petere disp̄sationem non ieiunandi, & ille debet concedere. Qui tamē operarios conducere nolunt in diebus ieiunabilibus nisi sub hac cōditione quod non ieiunent a peccato non excusantur. Si aut̄ victum necessarium possunt acquirere cum labore quem conuenienter exercere possunt cum ieiunio, tunc a fractione ieiunii non excusantur. Ad loca sancta peregrinantes si sit. i. peregrinatio quæ commode differri non possit vsq; post tempus ieiunii, vel anticipare tempus illud, & tāti laboris quod cum illo commode ieiunare non possit. Victum vero necessarium hostiatim mendicantes, quando simul tantum habere non possunt de elemosyna hora comestionis quod ad victum totius diei commode sufficiat, vel etiam quando ex præcedenti inedia debilitati ieiunium commode sufferre nō possunt, tunc a fractione ieiunii p̄ excusantur. Ad quartum. l. de temporibus quibus ieiunandum est, dicendum quod omnes dies quadragesimæ exceptis diebus dñicis ieiunandi sunt. ita quod de quadragesima nō remanēt, nisi triginta sex. Et id̄ vt facer̄ numerus quadraginta dierū adimpleatur, quem saluator noster sacro suo ieiunio cō-

secrauit, quatuor dies prioris hebdomadæ ad suppletionē quadraginta dierum accipiuntur. i. quarta feria quæ in capite ieiunii subnotatur, & feria quinta sequens, & sexta feria, & sabbatum. De conse. dist. 5. quadragesima. Nec licet ieiunium soluere feria quinta vltimæ septimanæ. De conse. dist. 4. nisi liceret. & ca. seq. Institutum est autem illud ieiunium conuenienter in memoriam. l. quadragesimæ quam Christus ieiunauit. Et vt digne præparemur ad susceptionem corporis Christi ad signādum q̄ per tribulationes vitæ præsentis peruenitur ad gloriam resurrectionis, & quia sic quasi soluimus decimam totius anni. In qua liber etiam quarta parte anni. i. vere, estate, autumno, & hyeme, tres dies sūt ieiunabiles. i. quarta feria, & sexta, & sabbatū. Decretorum, dist. 77. c. 1. ita quod illi tres dies veris solebant accipi in prima hebdomada Martij, & tres dies estatis in secūda hebdomada Iunij, tres autumni in tertia hebdomada Septēbris. tres hyemis in quarta hebdomada Decēbris. d. 76. Constitutum. Sed quamuis sic fuerit antiquitus, tamē hoc immutatum est per illud quod habetur eadem. di. statumimus, vbi dicitur sic. Statuimus vt ieiunia quatuor temporum hoc ordine celebrentur. Primum ieiunium in initio quadragesimæ. Secundum in hebdomada Pētecostes. Tertium vero & quartum in Septēbri & Decēbri more solito fiat. Et hæc ieiunia instituta sunt ad expiandum peccata quæ committimus in qualibet prædictarum quattarum. Item tres dies rogationum ante ascensionem domini ieiunabiles sunt. de conse. dist. 3. Rogationes. Sed vt dicit gl. ibidem, hoc non præcipitur sed suadet, vbi tamen est consuetudo approbata, illud ieiuniū est per æquivalentiā sub præcepto. Item omnes vigiliæ Apostolorum ieiunabiles sunt. Philippi & Iacobi, & Ioannis Euangelistæ, & Barnabæ exceptis, eo q̄ Philippi & Iacobi solemnitas infra solemnitatem paschalē, & Ioannis infra Natalem domini celebrantur, extra de obseruatione ieiuniorum. Consilium. Item vigiliæ natalis domini. Pētecostes, & assumptionis. b. Mariz virginis, & sancti Ioannis Baptistæ, & sancti Laurētii, & omnium sanctorum ieiunabiles sunt. Et si solemnitas cuius vigilia est ieiunabilis eueniat feria secunda, in sabbato præcedenti ieiunandum est, extra de obseruatione ieiuniorum. Consilium. c. sanctorum. Et si solemnitas natalis domini eueniat feria sexta illi qui nec voto, nec obseruatione regulari sunt astricti ad abstinentiam carniū, tali die carniū vt possunt, fm̄ consuetudinem ecclesiæ generalis, nec tamen hi reprehendendi sunt qui ob deuotionem voluerint abstinere, extra de obseruatione ieiuniorum. Explicari. Item quia consuetudo approbata obligat, vt habetur decretorum. dist. 1. Consuetudo, & dist. 11. Ecclesiasticarum, & c. In his. Si in aliqua regione vel dyocesi est aliquod ieiunium cōsuetū, quod tñ non est præceptum per ius scriptum, nihilominus obseruandū est ab existentibus ibidem. Item in diebus ieiuniorum hora comedēdi determinata ab ecclesia est hora nona, quia hoc obseruauit diu consuetudo. Vñ cum dicitur de conse. dist. 1. Solent. quod nullatenus ieiunare credendi sunt qui manducant anteq̄ vespertinum celebretur officium. Et infra. c. In ieiuniis, quatuor temporum, nec vespertinas horas & c. Sub hora vespertina comprehendendum est tempus ab hora nona inclusivè & vltra, nec oportet præcise accipere horam nonam. Si. n. per modicum temporis ante horam nonam comedatur, non propter hoc frangitur ieiunium. Et quamuis illi qui comedunt statim post horam sextam derogent perfectioni ieiunii, non tamen sunt transgressores huius quod est necessitas in ieiunio maxime quia iam inualuit consuetudo in multis locis comedere quasi statim post horam sextam, vel ipsa hora sexta, non. n. tā tē necessitatis est in obseruatione ieiunii hora prædicta sicut comedere semel tantum. Ad quintum. l. vtrum ad ieiunium requiratur q̄ homo semel tantum comedat. dicendum quod ieiunium ab ecclesia institutum est ad concupiscentiam refrenandam, ita quod saluetur natura. Ad hoc autem videtur sufficere vna comestio, per quam potest natura satisfacere, & cum aliquid detrahit concupiscentiæ comestionem vices vel numerū minuendo. Et ideo ecclesiæ moderatio statutum est vt semel tantum in die comedant ieiunantes, licet autem ad concupiscentiam refrenandam ita valeat moderatio quantitatis cibi sicut comestionū numerus: tamen eadem cibi quantitas non potuit omnibus taxari propter diuersas corporum complexiones, ex quibus contingit quod vnus maiori alius minori quantitate cibi noscitur indigere, sed vt plurimum omnes per vnicam comestionem possunt satisfacere sustentationi naturæ. Item non potuit ecclesia statuere quod homo semel tantum lumeret potum, sicut statuit q̄ semel tantum comederet, quia potus post comestionem magis sumitur ad alterationem corporis & digestionem ciborum sumporum quam ad nutritionem, licet nutriat quoquomodo, & ideo homini licet ieiunanti pluries bibe

re.

Speculum Morale Vincentij.

re. Si autem quis immoderate potu vratur potest meritum ieiunij perdere & peccare, sicut etiam si semel comedendo immoderate cibum sumat. quamuis autem per potum aquæ non soluat ieiunium ecclesiæ maxime si vigente siti sumatur. soluit tamen ieiunij naturæ quod requiritur ad Eucharistiæ sumptionem. Vnde post quemcunq; potum non licet Eucharistiæ sumere sacramentum. Item electuaria, etsi aliquo modo nutriant non tamen ad nutritionem principaliter assumuntur sed ad confortandam digestionem ciborum. Et ideo electuaria sumptio non soluit ieiunium, sicut nec aliarum medicinarum sumptio, nisi forte quis in fraudē famis electuaria per modum cibi in magna sumeret quantitate. Ad sextū. s. de hora comestio nis dicendum quod ieiunium ordinatur vt dictum est ad delectationem culpæ, & repressionem concupiscentiæ. Vnde oportet quod aliquid addat ad communem consuetudinem, ita tamē quod per hoc non multum natura grauetur. Est autem debita, & communis consuetudo comedendi hominibus circa horam sextam: tum, quia iam videtur esse completa digestio propter frigus noctis circumstantis diffusio humoris per membra, cooperante ad hoc calore diei vsq; ad summum solis accessum: tum etiam, quia tunc præcipue etiam natura corporis humani indiget iuari contra exteriorem aeris calorem, ne humores interiorius adurantur. Et ideo vt ieiunantes aliquam afflictionem sentiant pro culpæ satisfactione, conueniens hora comedendi taxatur ieiunanti circa horam nonam. Conuenit etiam ista hora mysterio passionis Christi quæ completa fuit hora nona, quā do inclinatio capite tradidit spiritum. Ieiunantes enim cum suā carnem affligunt, passioni Christi conformantur, secundum illud Gal. 5. Qui Christi sunt carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis. Ad septimum. s. a quibus cibis ieiunantes debeant abstinere. Dicendum q̄ sicut dictum est, ieiunium ab ecclesia statutum est ad carnis concupiscentias reprimēdas, quæ quidem sunt delectabilem secundum tactum, & consistunt in cibis & venereis: & ideo illos cibos ecclesia ieiunantibus interdicit, qui in comedendo maximā habent delectationem, & iterum maxime hominem ad venerea prouocāt. Huiusmodi autem sunt carnes in terra quiescentiū & respirantiū & quæ eis ex procedunt, sicut lacticia ex gressibilibus, & oua ex auibus, quia huiusmodi magis conformantur humano corpori, plus delectant & magis conferunt ad humani corporis nutrimentum: & sic ex eorum comestione plus superfluit, vt vertatur in naturam seminis, cuius multiplicatio est maximum incitamentum luxuriæ: & ideo ab his cibis præcipue ieiunantibus ecclesia statuit esse abstinendum, sicut dicitur decretorum dist. 4. Par est vt qui in diebus his ieiuniorum a carne animalium abstinemus ab omnibus quæ sementinam trahunt carnis originem ieiuniorum: mus, a lacte videlicet, caseis & ouis. Aduerte tñ quod lacticia & oua interdiciuntur ieiunantibus in quantum ex animalibus carnes habentibus sunt exorta. Vnde principaliter carnes interdiciuntur quam oua & lacticia. Similiter etiā inter alia ieiunia solemnius est quadragesimale ieiunium, tum quia obseruatur ad imitationē Christi, tñ et quia et per ipsum disponimur ad redemptionis nostræ mysteria celebranda deo te. Et ideo in quolibet ieiunio interdicitur esus carniū. In ieiunio autem quadragesimæ interdiciuntur vniuersaliter oua & lacticia, circa quorum abstinentiam in aliis diuersæ consuetudines existunt apud diuersos, quas quisq; obseruare debet secundum morem eorum inter quos conuersatur. Vnde Hiero. dicit de ieruniis, loquēdo Vnaqueq; provincia abundet in suo sensu, & præcepta maiorum leges Apostolicas arbitretur. Item ieiunantibus magis interdicitur esus carniū quam potus vini, quia sicut dicunt quidam esus carniū magis commouet concupiscentiam quam potus vini: quia cum ad incitationē concupiscentiæ concurrunt tria. s. abundantia caloris, & spiritūū, & seminis. Ex esu carniū multiplicatur semē, quia in ea multum est de nutrimento. Et ideo ex eius esu maxime multiplicatur superfluitas tertiæ digestionis quæ seminis est materia, ex esu uentorum multiplicatur abundantia grossorum spiritūū, ex potu vini caloris abundantia. Et secundum illos abundantia seminis magis est incitatio concupiscentiæ quam abundantia caloris maxime causati ex potu vini: quia illa cito euanescit, & calor in semine manet. Sed cōtra potest argui sic. In excitatione concupiscentiæ causa efficiēs est calor, & materialis est semen, magis est autem causa rei efficiēs quam materia, ergo potus vini magis est causa excitationis concupiscentiæ, quam esus carniū. Et si dicis, quod cito euanescit, nō obstat, quia nō ita cito euanescit sicut potus iteratur. Item ad hoc arguant per experientiam, quamuis enim in mulieribus magis abundet superfluitas tertiæ digestionis quam in uiris, non tamen ita seruet per se in eis carnalis concupiscentia propter de-

bilitem caloris respectu caloris hominum, quamuis propter minorem usum rationis non frenantis concupiscentiam interdum magis in eis seruet quā in uiris. Flegmatici etiam quamuis plus habebant de superfluitate tertiæ digestionis quam colerici, tamen, quia in colericis est fortior calor, magis seruet in eis appetitus carnalis concupiscentiæ quam in flegmaticis: quāuis flegmatici propter abundantiam seminis plus possint illum actum exercere quam colerici. Secundum ergo istos dicendum est quod ecclesia magis interdicit ieiunantibus etiam carniū quam vini potum duplici ratione. Vna est, quia difficilius est abstinere a potu vini quam ab esu carniū; & ideo si ecclesia interdixisset vini potū, plures fuissent expositi periculo transgressionis, quam per interdictionem esus carniū. Alia est quia ieiunium frequenter tristitiam excitat, & vinum letificat, iuxta illud. psalmi. Et vinum letificat cor hominis. Et ideo congruentissime ieiunantibus vltus vini permissus est. Ad octauum. s. vtrum gula frangit ieiunium, dicendum quod triplex est ieiunij. s. ab iniquitatibus abstinere, & ab illicitis voluptatibus seculi, quod est perfectum ieiunij, de conse. dist. 5. Ieiunium. Et hoc ieiunium frangitur per quodcūq; mortale peccatū. Aliud est actus virtutis abstinentiæ, de quo dicitur eadem dist. Sint tibi quotidiana. Sint tibi quotidiana ieiunia, refectio fatietatem fugiens, & hoc ieiunium frangitur per gulam quæ est peccatū mortale. Tertium est ieiunium institutum ab ecclesia, & hoc ieiunium frangitur per quamlibet gulam quæ est peccatum mortale, in quantum illud ieiunium includit quod est necessarium ad actum virtutis abstinentiæ, sed quantum ad hoc quod additur, ex statuto ecclesiæ specialiter frangitur per gulam quæ est in comedendo plus quam semel, vel in comedendo cibos, qui interdiciuntur ieiunantibus, & in præueniendo nimis notabiliter horam comedendi ab ecclesia determinatam, de conse. dist. 1. Solent. Et nota quod quinq; modis committitur gula, vt habetur de consecra. dist. 5. Quinq; Aliquando. n. homo indigentia suæ tempora præuenit. Aliquando non præuenit, sed cibos lautiores quærit. i. pretiosos. Aliquando quæ sumenda sunt expedit accuratius. i. cum nimia sollicitudine præparandi, aliquando & qualitas ciborum & tempus congruit, sed in temperata quantitate sumendi mensuram refectiois excedit, nonum quam abiecit quod desiderat, & cum ipso estu immensi desiderii deterius peccat. Qui modi contingunt in hoc versu. Præprope. laute. nimis ardentem studiose. Quolibet autem prædictorum modorum potest esse gula peccatum veniale, & sic per eā non frangitur ieiunium, & in quolibet potest esse tantus excessus quod est peccatum mortale, & si per illam frangitur quod est peccatis abstinere, & in aliquo casu ieiunij ecclesiæ. Nec est intelligendum quod decretum in reprehendendo illos qui lautiores cibos quærent, intendat diuites artare ad cibos pauperum, quia vt dicitur decretorum. dist. 41. Non cogantur. Nō cogantur diuites cibis pauperum, vesci. vrantur enim consuetudine infirmitatis suæ, sed doleant se aliter abstinere non posse. Ad nonum. s. vtrum ebrietas frangat ieiunium, dicendum quod ebrietas dupliciter potest accipi. Vno modo pro impedimento vsus rationis ex immoderata vini vel alterius potus inebriantis sumptione cāto. Alio modo pro immoderata sumptione potus inebriantis. Primo modo ebrietas peccatum non est, sed passio & pēna peccati, vnde non frangit etiam ieiunium quod est abstinentia a peccatis. Secundo modo peccatum est maxime cauendum vnde frangit ieiunium, quod est abstinentia a peccatis. Ieiunium, autem in quantum dicit aliquid per se directe & immediate necessariū ad actum virtutis abstinentiæ, nō frangit, quibus frangat illud qd est necessariū ad actū virtutis sobrietatis. Sobrietas. n. alia virtus est ab abstinentia, quia spālis difficultas ē in moderādo delectationes gustus p cōparationē ad vinum, alia ab illa quæ est in moderando delectationes gustus per comparisonem ad cibum. vnde frequenter inueniuntur moderati in vno, qui sunt immoderati in alio. Ieiunium etiā statutum ab ecclesia non frangit, quia ea in quibus non potest accipi certa mensura regulariter non cadunt sub determinatione legislatoris. Vnde sub determinatione præcepti ecclesiastici de ieiunio nō cadit nisi semel comedere in die naturali, & abstinentia ab esu carniū, & ab ouis & caseo in quadragesimali ieiunio. In alijs autem non prohibentur oua & lacticia. Per inordinationem tamen circa potum potest homo tantum excedere quod plus peccat quam si frangeret ieiunium tantum. Ebrietas ergo & excessum in quātitate cibi & cibi proficitate in comedendo aueritatem, & in præparando curiositatem debent sugere ieiunantes, quia quamuis per illa non frangerent statutum ecclesiæ de ieiunando seu ieiunio, tamen per illa frangitur ieiunium generale quod est abstinere a peccatis. Quod ieiunium & si semper & ab omnibus debeat obseruari. tamen cum

maiori

maiori sollicitudine & perfectione illi ieiunio insistendum est in illis temporibus in quibus speciale ieiunium ab ecclesia statutum celebratur. Item quod dicitur aliqui, quod bibere vinum in mane vel ceruisiam, & comedere electuaria in sero delectationis causa frangunt ieiunium. Credo tamen contrarium, quia quavis illa aliquo modo nutriant, in hoc tamen non est principalis usus eorum, alias frangeret ieiunium bibens vinum vel ceruisiam in collatione, quae aliquid habet de nutrimento. Si tamen homo in mane ceruisiam biberet non ad extinguendam sitim sed famem, & etiam in sero magnam acciperet electuarium quantitatem, ad subueniendum fami, credo quod talis faceret fraudem statuto, & ex consequenti frangeret legem: quia legem frangit qui in fraudem legis aliquid facit. Cōcedo tamen quod de bono & equo cauendum est a potu vini vel ceruisiae & similibus, in mane magis quam in sero, quia potus sumptus post prandium & siti subuenit, & digestionem inuauat, in quantum per potum facilius & convenientius deserat cibum ad singula membra, sumptus autem ieiunio stomacho ut plurimum nocet.

De multiplici ieiunio. Dist. XXVII.

Circa decimum scilicet de distinctionibus ieiuniorum. sciendum quod est ieiunium multiplex corporale meritorium, quod videlicet diuersis ex causis agitur. Est. n. ieiunium ecclesiasticæ institutionis de quo dictum est superius. Secundum est ieiunium religionis, cuius est diuersa obseruatio secundum diuersos religionum institutores. ut Augustini, Benedicti, Basilii, & Francisci, & Dominici, & aliorum de quo 2. Corin. 6. In omnibus ex hiis nominet &c. Horum qui ieiunant per totam septimanam præterquam dominicis diebus tonet typum Iudith, eiusdem octauo, quæ omnibus diebus vitæ suæ mortuo viro non comedeat nisi si semel, præterquam in diebus sabbatorum &c. Item Anna filia Phanuel. Luce. 2. Quod periculosum sit ista ieiunia frangere pater ex pœna & periculo Ionathæ: qui cum pater præcepisset filiis Israel ieiunare vsque ad vesperam, & gustasset modicum mellis in cacumine virgæ ante horam, a patre sibi deputatam, vix potuit esse totus Israel liberare a morte. 1. Reg. 14. Item supra li. 2. de inferno de Theodoro guloso. Vel supra de confessione de abbate Serapione, qui comedeat paximatum nesciente abbate. Tertium est illius qui ieiunat causa vacationis alicui bono spirituali ut illud plenius acquirat, ut qui ieiunat vel abstinet ut melius vacet æternæ philosophiæ, & sacræ scripturæ, ut Augustinus de quo dicitur, quod conuersus ad dominum vacans ieiuniis, & orationibus scribebat libros, & docebat iudicos. Ad hoc exemplum Danielis & trium puerorum, qui propter abstinentiam obtinuerunt instructionem in omni libro & scientia &c. Daniel. 1. Item de Bragmannis de quibus dicitur in Epistola Alexandri, quod comedeant semel in die radices herbarum, ut melius vacarent summæ sapientiæ. Item in lib. 15. ecclesiæ. historiar. dicitur quod Philon dicit in li. de speculatiua vita quomodo primitiui in ecclesia sancti habitabant in agellis & tuguriis, in Dei laudibus, ieiuniis & orationibus vigilantes. Et quod ita delectabantur in studio & contemplatione sapientiæ, quod aliquando per tres dies vel quatuor, vel quinque, vel sex. refectioem cibi corporalis obliuiscerent. Item in vitispa. dicitur de duobus fratribus qui mensa apposita audierunt verbum Dei vsque in crastinum obliuiscetes cibum. Item cum quidam frater venisset ad lenem & ille pararet lenticulam, ait. Faciamus interim opus Dei. Vnus impleuit totum psalterium. Alius tres prophetas. Facto mane discessit qui aduenerat, & oblitus fuit sumere cibum. Quartum ieiunium est specialis abstinentiæ, ut quando aliquis vel propter aliquid ad piscendum vel euitandum ad ieiunia aliqua ad quæ antea non tenebatur se obligat. Ut Nazarei ad obtinendum sanctitatem a multis abstineret se obligabant Numeri. 6. Item Numeri. 30. de voto coniugatæ. Itē. 1. Etdr. 8. Cum filij Israel exirent de Babylone, prædicauit Esdras ieiunium ut affligerentur coram domino, petentes & ut dirigeret viam eorum, & euenerunt eis cuncta prospere. Quintum est deuotionis, quando aliqui ex aliqua spectali deuotione, quæ habent ad Deum, ex memoria beneficiorum suorum, vel ad aliquos sanctos, ut ad beatam virginem, vel sanctum Petrum, vel Iacobum, vel Magdalenam, maxime peregrini eorum ieiunant eorum vigilas in pane & aqua. Neem. 9. Conseruerunt filij Israel in ieiunio & lacris &c. Hoc faciebant diuina beneficentia recordantes. Bernar. Tanto deuotius imitandum est, dilectissimi Christi, ieiunantis exemplum, quanto certius est eum non pro se sed pro nobis ieiunasse. Sextum est ieiunium afflictionis & tribulationis, quale est ieiunium rogationum, de quo infra dicitur. Quale fuit filiorum Israel. Iudith. 4. qui contra obsidionem Holofernis muniabant se ieiuniis. Item Iudeorum contra sententiam mortis datam contra eos. Hester. 4. Item actuum. 27. Fiebat multa ieiunatio ab his qui erant cum Paulo in tempestate. Legitur in ecclesiastica historia. 11. li. 13. &

15. quod cum Ambrosius se opponeret contra Iustinam matrem, & filium eius Valentinianum imperatorem Arrianos pro fide, & mississent armatos qui eum caperent & in exilium relingerent Mediolanenses hoc non sustinuerunt, sed se pro eo propulerunt dicentes, quod magis volebant carere vita & interfici, quam carere tanto pastore. Cum autem laborarent quomodo eum occiderent, pugnabat Ambrosius contra eos non armis, sed orationibus & ieiuniis continuis prostratus sub altari. Quod cum faceret, venit maximus tyrannus contra imperium pugnaturus. A quo perterriti imperator & mater eius fugerunt in exilium, ubi Iustina mortua fuit, & filius eius. Valentinianus imperator laqueo vitam finivit, & sic Ambrosius ecclesiam liberauit. Theodosius autem piissimus Maximum prædictum interficiens imperator factus, Arrianos destruxit, & ecclesiam pro viribus exaltauit. Septimum est ieiunium compassionis, quo ieiunauerunt viri Iabes pro infortunio Saul & suorum, & David cum suis pro eadem causa. 1. Reg. 1. Et David pro afflictione pueri sui infirmi. 1. Reg. 12. Hoc modo ieiuniamus in die dominice passionis in pane & aqua compatiendo Christo. Octauum est afflictionis & subiectionis carnis. Hoc ieiunabat Cecilia biduana, & triduanis ieiuniis membra domans, sicut legitur in principio passionis eius. B. Nicolaus qui adhuc peruiulso multo ieiunio macerabat corpus. Et. David. Humiliabam in ieiunio animam meam. & Paulus. 1. Corin. 9. Castigo corpus meum & in seruitutem redigo &c. Aug. Sicut inimicus occisus non facit tibi iniuriam, sic nec caro mortificata turbabit animam. Nonum est penitentialis iniunctionis, supra de effectibus peccati. de Nicolao sene cui iniuncta est penitentia ieiunij sex mensium. Ro. 6. Si aut exhibuistis membra vestra seruire immunditiæ & iniquitati, sic ex hi. me. vest. serui iustitiæ &c. Ieiunium spirituale multiplex est. Primum est consensus ab illicita delectatione. Greg. Qui se ab alimentis abstinere, sectando iustitiam a culpa ieiunant. 1. Petri. 2. Abstineatis a carnalibus desideriis. Secundum est ut homo abstineat a vagatione sensuum. Isa. 58. Nunquid hoc est ieiunium ele. &c. Isa. 30. Qui obturat aures suas, & claudit oculos suos ne videat malum, iste habitabit in excelsis &c. Tertium est ieiunare a malis operibus. Isa. 3. Qui proicit aurum ex calumnia & excutit manus suas ab omni munere. Isa. 48. In die ieiunij vestri inuenitur voluntas vestra. Qui non abstinent a malis, similes sunt illis Iudæis de quibus. 2. Reg. 21. dicitur quod ieiunabant & Naboth occidebant, & falsa testimonia contra eum ferebant. Quartum est abstinere a malo consortio & exemplo. Prouer. 1. Si te lactauerint peccatores. ne acqui. &c. Et post. Prohibe pedem tuum a semitis eorum. Multi sunt ut Adam qui postposito fructu vitæ currunt ad arborem mortiferam, & comedunt. Quod faciunt qui bona contemnunt, & malorum exemplis se reficiunt. Quintum est abstinere a mundana lasciuia, & exultatione, ut faciebat Sara filia Raguelis. Thob. 3. Nunquam cum ludeantibus miscui me, neque cum his qui in leuitate ambulabant &c. Sextum ieiunium a sponsi uisitatione & eius spirituali consolatione. Matth. 9. Nunquid possunt filij sponsi lugere &c. Venient autem dies cum auferetur sponsus ab eis tunc ieiunabunt &c. Tren. 1. Ego plorans quia longe factus est consolator. Septimum est a supernorum bonorum degustatione. psal. mus. Quemadmodum. desit. ceruus ad fontem. &c. Sitiuit anima mea &c.

De qualitate ieiunij. Dist. XXVII.

Circa undecimum. scilicet quale debet esse ieiunium. sciendum quod ieiunium ad hoc quod sit Deo gratum. Primo debet esse piū, ut quod ori subtrahitur pauperibus erogetur. Hiero. Quod manducaturus eras, pauperibus tribuas, ut ieiunium tuum non sit marsupij lucrum, sed animæ. Isa. 58. Hoc est ieiunium quod elegi. Frange esuriēti panem. &c. Hoc bene faciebat Thob. qui faciebat vocari pauperes de tribu sua timeantes Deum antequam comederet, immo de mensa surgebat ieiunus ad sepeliendum mortuum. Thob. 2. Cæsarius. Talia sunt sine pietate ieiunia, qualis sine olco lucerna. Tripartita historia li. 1. dicit de sancto Spiridione episcopo, qui pluribus diebus solebat continuare ieiunia in quadragesima. Cum venisset ad eum quidam peregrinus in quadragesima deficiens, nec haberet quod posset ei parare, fecit parari carnes porcinas. Cum autem iste abhoreret dicens se Christianum. ait. Comede & ego comedam tecum quia omnia sunt munda mundis. Secundo debet esse ieiunium discretum, quia indiscretum ieiunium Deo displicet, qui nullum sacrificium acceptat nisi sale discretionis condidatur. Diabolo autem placet qui hoc procurat, ut homo impugnare eum diu non valeat. In vitispa. dixit sancta Sincretica, Vna regula ieiunij sit tibi. Non subito diebus quatuor aut quinque ieiunium continue protendas, nec iterum multitudine ciborum soluas ieiunii virtutem. Hoc. n. latificat diabolum. Semper enim quod sine mentura est a diaboli suggestione corporale ieiunium est. Vulgari-

Speculum Morale Vincentij.

ter dī. Mēſura durat. Et nota q̄ non ſunt diſcreta ſubito aſſump-
pta multa ieiunia, ſed paulatim plura, & per aſſuefactionē. Vñ
cum quidam abbas vt legitur in vitipſa. 3. vteretur pane oſca
ceo, ſingulis annis augebat penitentiam ſuā in aliquo, quod al
ſueſciebat per totum annum, quod cum aſſuefecifſet, & ſic fa-
ctum fuiſſet ei leue, alio apno aliud accipiebat in quo ſe iterū
aſſuefecit, & ſic quolibet anno a ſe plus aliquid extorquebat.
Item diſcretum ieiunium ipſum dyabolum fugat. Dixit S. Sin-
cletica. Sicut animalia venenofa a ſe expellunt acriora medica-
menta, ita ieiunium diſcretum, cogitationes diabolicas, immo
& ipſum dyabolū. Vulgariter dī. Fames expellit lupum a nemo-
re, & ieiunium diſcretum dyabolū ab vmbroſo corde. Et nota
q̄, q̄ indiſcreta abſtinentia facit aliquando hoīes in religione
impotentes, & inuiles, ita q̄ ſibi ſint graues, & aliis oneroſi &
quod non poſſint exequi officia ſua ad quæ ſunt vocati. Greg.
Cum plus iuſto caro reſtringitur, ab exercitatione boni operis
eneruatur, vt ad orationem, lectiōnē, & prædicationem, ſuffice-
re non valeat, dum in ſe incentiua vitiorum penitus ſuffocare
feſtinat. Itē per hanc rapit, & auferit Deo, vel fratribus ſuis adiu-
torium quod eis facere debebat. Hiero. Holocauſtum de rap-
pina facit, qui corpus ſuum immoderate aſſigit, vel egeſtate ci-
bi, vel penuria ſomni. Item ad hoc quod indiſcreta abſtinentia
impotentes reddit homines. Poni magiſter Iacobus exemplū
dicens. Exemplariter dī q̄ oīa membra de ventre conqueren-
do dicebant, q̄ tanquam malus tyrannus omnia bona quæcum
que poterat lucrari conſumebat. Vnde dixerunt ſibi inuicem,
q̄ de cætero officia ſua ſibi denegaret. Et cum hoc feciſſent per
tridū, vter ſimiliter nihil adminiſtrabat eis. Vñ laſſata nimia
debilitate, compulſa ſunt veniam petere a tanto patrefamilias,
quem offenderat indebite. Tertio dēt eſſe ieiunium ſobriū a
ſuperfluitate cibi & potus, vt cibis & potus ſumantur quaſi mē-
ſura & pondere, vt dī Ezech. 4. Cibis tuus quo veſceris erit ci-
bi in pondere, & potus in mēſura. Et poſt. Comedent filij
Iſrael panem ſuum in pondere, &c. Bern. Panis datur vobis in
pondere & potus mēſuratur. Ro. 14. Non in comediſationibus
&c. Hiero. Illud non eſt ſobriū ieiunium quod ad veſperam
reſicitur plenitudine ciborum. Idem. Multum melius eſt ſæpe
parum quam ſemel nimis ſumere. Pluuia. n. quæ ſparſim delcē
dit optima eſt, ſubius autē & nimis humber in præceps arua
ſubuertit. Multi ſimiles ſunt illi præpoſito, qui canem ſibi in cu-
ſtodia traditū adeo impingauit q̄ ſiliam regis occidit. Quarto
dēt eſſe ſanctum & mundum a peccato. Eccl. 34. Vnus ædi-
ficans &c. Et poſt. Qui ieiunat in peccatis, & iterum ea facit,
quid proficit humiliando ſe? Ioel 2. Sanctificate ieiuniū. Quinto
dēt eſſe rectum & purum, vt pura intentione fiat. Hier. Sine
pura caſſa & ſimplicia ieiunia. Math. 6. Exterminant hypocri-
ta. vt ap. ho. iei. quia retorquent ieiunium ad fauores hoīum
quibus paſcuntur. Ro. 12. Exhibeatis corpora vſa hoſtiam viuē-
tē. Contra offerunt in Dei ſacrificio non hoſtiam viuēte, ſed
cadaver mortuum & corruptum, qui ieiunant corrupta inten-
tione. Sexto ieiunium debet eſſe legitum. Math. 6. Cum ieiunatis
nolite fieri ſicut hypocri- tæ. 1. Corin. 9. Hylarem datorem
diligit Deus. Septimo dēt eſſe deuotū vt coniugatur ei oīo &
confeſſio. Thob. 22. Dixit Raphael. Bona eſt oratio cum ieiu-
nio. Tale erat ieiunium Iudith. eiufdem. 8. & 9. per totum. Act.
14. Similiter, & Dan. 9. Poſui faciem meam &c.

De effectibus ieiunij. Diſt. XXIX.

Circa duodecimū. ſ. de multiplici effectu ieiunii ſciendū,
q̄ meretur indulgentiam, conſeruat conſiſtentiam, procurat
reſiſtentiam, impetrat aſſiſtentiam. Primo quidē apud
Deum meretur indulgentiam. Placat. n. diuinam offenſam &
ei reconciliat peccatorem. Hmōi exempla plura legimus in
ſcriptura 3. Reg. 21. de Achab per ieiunium liberato. Item Io.
2. & 3. de Niniuitis. Item Heſter. 14. Poſtquā humiliauit corpus
ſuum ieiunijs, & orauit ad dominum ut dī eiufdem. 15. furorē
regis conuertit Deus in manſuetudinem. Et eiufdem. 5. poſt iei-
unium placuit Aſſuero, & obtinuit quicquid petiit. Item Ioel
2. ſecundo. Conuertimini ad me in toto corde vſtro in ieiu-
nio &c. Sequitur. Quis ſcit ſi cōuertatur & ignoſcat Deus &c.
Secundo ieiunium conſeruat bonam cordis & corporis conſi-
ſtentiam. Corporis quippe conſiſtentiam bonam facit, quia cō-
ſeruat ſanitatē & amiſſam recuperat. Videmus. n. uiros abſti-
nentes communiter eſſe cæteris ſaniores, & illis qui inſirmā-
tur ſtatim indicitur ieiunium. Ideo Eccl. 31. Vtere quaſi homo
frugi his quæ tibi apponuntur. Et poſt. Vigilia & colera & tor-
ho. inſrunito. ſomnus ſanitatis in homine parco. Et poſt. Sanita-
tas aīe & corporis ſobrius potus. Item. 37. In multis cibus erit in-
firmitas. Et poſt. Qui abſtinens eſt adiciet vitam. Item Ambro-
ſius. Ieiunium vulnera delinquentium curat, curatos ſanctificat.
Hiero. Superfluitas cibi generat morbos uarios & mortiferos

moderata vero reſectio ſanat ægritudinem, procurat ſopitatem
& hilaritatem. Galienus. Abſtinentia ſumma eſt medicina. Ba-
gmanni ſcribunt Alexandro, Illicita eſt apud nos ventris ex-
tenſio. Proinde ſumus abſq; ægritudine, & diu viuimus: quam-
diu viuimus ſani ſumus, nec aliquā medicinā nobis facimus,
ſed ſm. diē neceſſitatis vniūſq; terminus mortis ſuccedit. Itē
hoc oſtendit, natura aīalium, quæ grauata ſuperfluitate cibi vel
humoris mali ieiunant vt curentur, vt patet in ceruo. ſerpente,
& aquila, quæ aīalia ieiunant, vt deponant noxiū humorem
& infirmitatem ſenectutis pariter & noxiū humoris, & accipiāt
ſanitatē, & vitæ nouitatē. Item accipiunt & aues venaticæ,
quæ nimis auidē & nimium ſumplerunt cibum ieiunare com-
pelluntur, vt curentur. Item magiſter Iaco. de Vitriaco dicebat,
q̄ in Francia fuit quidā prælatuſ, qui epulabatur quotidie ſpī-
dide & delitijs aſſuens erat languidus & miſer, nec medicinis
poterat curari. Qui deſperans de vita intrauit orſidinem Cyſter-
tien. Vbi aſſueſcens paſſymopiam vitæ & ieiunij cōqualit fa-
ctus robuſtus in corpore. Cum autē hoc audiret Archiepiſco-
pus Remenſis & non crederet, viſitauit eū & in abbacia come-
dens in reſectorio, videns q̄ dictus monachus comedere vnū
diſcum plenum fabis & alium de oleibus ait ſeruat. Porta
illi monacho q̄ cum aſſueret oībuſ delitijs languidus nec
poterat comedere. Et reſceſſit Archiepiſcopus ædificatus q̄ com-
dimentū monachorū ſit fames. Item cū quidā hēret canē par-
uulum & nobilem nutritū ſuis delitijs languidum & miſerum,
cogitauit quō poſſet magnam pecuniam extorquere a quodam
ſuo Burgenſe diuite & auaro, dicens intra ſe. Iſte canis non di-
gnatur comedere, niſi regales cibos, & cum iſtis languet & mo-
ritur, iſte auarus dimittet eum mori fame, nec audebit ei dare
aſſuetā propter auaritiā ſuam. Commēdauit ei dictū canem
vt eū ſeruaret ei æque bonū in peticulo bonorū ſuorū. Ille autē
includit eū in camera. Vbi cum diu fleſſet & euiaſſet diurno. iei-
unio, fecit ei fieri pulmentum de furſure. Quod primo oleſci-
ens canis recedebat, poſtea incepit lambere, poſt cum dolore
& horrore guſtare, poſt comedere. Et ſic paulatim aſſueſcens ſe-
mel in die comedens fortis & pinguis dño ſuo redditus eſt ſu-
per hoc plurimum admiranti. Item bonā facit conſiſtentā ex
parte aīæ, quia intellectū clarificat & affectū purificat. Intelle-
ctum proſecto clarificat ad perſpicaciter intelligendū, & ad dā
uinas reuelationes ſuſcipiendū. Vñ Iſa. 30. Dabit tibi dñs panē
artū & aquā breuem & non faciet vltra auolare doctōrē tuū.
ſpīritū ſcī. Itē eiufdē. 28. Quæ docebit dñs ſcīam, & quid intel-
ligere faciet auditū, abſtractos a lacte auuloſ ab vberibus. Itē
Dan. 1. Inuenit rex plus ſcīentiæ & ſapiētiæ & intelligentiæ in
pueris abſtinentibus a cibis regijs, q̄ in oībus alijs nutritis ci-
bo regio. Itē Dan. 9. Poſui faciem meā rogare dñm in ieiunio
ſaeco & cinere &c. Et poſt. Miſus eſt ei Angelus Gabriel qui
reuelauit ſecretū incarnationis Chriſti. Itē Chriſto poſt abſtinē-
tiā multā reuelata ſunt ei multa futura per Angelū. Itē bñs Io-
anni euangelisſtē in Pathmos inſula ieiunanti, & auxilio huma-
no deſtituto, reuelata eſt Apocalipſis. Itē Baſilio ieiunanti reue-
lata eſt mors Iuliani apoſtate, & liberatio Chriſtianorum. Itē
Exo. 37. Moyſi poſt ieiunij lex reuelata eſt. Itē bonam facit aīe
conſiſtentā, quia affectū purificat, domat. n. ſuperbiam carnis,
& ſeruorē fomitis mitigat. Pl. Humiliabit ieiunio aīam meā.
Itē Genua mea inſirmata ſunt a ieiunio. Et Heſter. 14. Corpus
ſuum humiliauit ieiunijs, humiliatur ciuitas, aut caſtū, ſubtra-
ctis cibis: mēbra, ſubtractis ventris beneficijs: ignis, ſubtractis
lignis: olla buliens, ſubtractis incendijs: ſic caro per ieiunium
ſubtractis ſuperfluis. Caro. n. ſupreſſa ſuperbia eſt ſubiecta ſpi-
ritui. Ieiunium deſideria mala & cogitationes ſordidas necat,
vt myrra amara vermes. Itē in vitipſa. dicit S. Sincletica. Aīalia
venenofa acriora medicamēta a ſe expellunt, ſic cogitationes
ſordidas ieiunij, & oratio depellit ab aīa. Itē abbas Hipertius
ibidē. Ieiunij ſtatū ē monacho aduerſus peccatū q̄ abiicit
feruet malo & inordinato deſiderio ſicut equus. Tertio ieiu-
nium contra hoſtes & tentationes eorū dat reſiſtentā, & ideo
præualeat cōtra eos, quia effugit illos & eorū virtutem admihi-
lat, vulgariter dī, q̄ fames expellit lupū a nemore. Sic ieiunij
dyabolū ab hoīe qui in locis aridis non inuenit requiē. Lu-
cæ. 11. & Math. 12. Itē Thob. 6. Piſcis qui volebat eū deuorare
in fluuio poſitus in ſicco palpitabat factus impotens & ibi de
facili occiſus eſt. Sic dyabolus in ſicco ieiunio cito vincit. Ma-
th. 17. Hoc genus dēmonū nō eiicitur niſi in ieiunio, & orōne.
Iſi. Immūdi ſpūs ibi magis vincūt, vbi plus viderint eſcē & po-
tus. In vitipſa. dicit Io. breuiſ. Cum rex aliquis ciuitatē aliquā
inimicorū vult ſubijcere ſubtrahit eis pro vitibus elcam, & po-
tum, quo factō, cito vincuntur. Sic hoſtes noſtri ſpirituales p-
ſubtractionem ciborum. Item de hoc ſupra de confeſſione de
paximatio & dyabolo fugato. Item in vitipſa. dī q̄ cum quidā
tentaretur

tenta res de comestione, firmavit in aſo ſuo ne comederet ante tertiam. Qua facta extoſit a ſe vt ante fieret ſexta q̄ comederet. Quia facta. ſcidit panem vt comederet. Poſt ſurrexit vſq; ad nonam expectans. Poſtea nona ſc̄a cum faceret orationem, vidit opus diaboli ſicut fumum exeuntem a ſe, & ceſſavit eius eſuries. Item ieiunium vincit hoſtes, ſerpentes, & dracones corporales & et ſp̄iales. Et hoc figuratum fuit in multis locis & pluries in ſcriptura. Iud. 20. de filiis Iſrael qui vicerunt Beniamitas poſt ieiunium, qui antea vincebantur. 1. Reg. 7. Filii Iſrael vicerunt Philiſteos. Iudith. 13. Iudith holofernem. Iteſt in hiſtoria tripertita. li. 12. d̄r q̄ cum Burgundiones qui habitabant citra Rhenū eſſent gentiles & lignorum artifices ſingulis annis veniebant Hunni qui occidebant & capiebant eos. Qui audientes q̄ Romani victores exiſtenter cogitauerunt & promiſerunt inter ſe q̄ illum Deū ſibi præſiceret & non aliū, qui dabat eis victoriam. Et ierunt in quendam ciuitatem Galliarū vbi inſtruiti de fide poſtquam per octo dies ieiunaſſent & baptizati fuiſſent, & in Deo fiduciam habent, & audaciā ideo in hoſtes iruerunt, & tria millia ex ipſis, decem millia hoſtium cum rege ſuo occiderunt. Item vincit ſerpentes & dracones. Dicit Ambro. q̄ tanta vis eſt ieiunii, quod ſalua hoīs ieiuni enecat ſerpentes. Item in 11. li. tripertitæ hiſto. d̄r quod cū quidā draco deuoraret hoīes, equos, & iumēta, Donatus armauit ſe ieiunio & oratione, & ieiunus acceſſit ad draconem. Et cum aperto ore veller eū vorare, oppoſuit ei ſignum crucis. Et cū expuiſſet in os eius, diſruptus eſt. Quarto ieiunium meretur aſſiſtentiā Dei ſ. & Angelorum. Quod. n. Angeli aſſiſtant ieiunantibus patet Math. 4. Poſtquam dñs ieiunauerat Angeli acceſſerunt & miniſtrabant ei. Act. 10. Cornelio ieiunanti & oranti apparuit Angelus. Itē in vita Mariæ de Oegnes legitur, q̄ cum ipſa reſciceret corpus hora veſpertina, videbat Angelos aſcendentes & deſcēdentes ad menſam ſuam & B. Iohānē Euan. Ad hoc ſunt exempla de Iudith, quam Angelus cuſtodiuit euntem ad Holofernem ibi manētē & inde reuertentē Iudith. 15. Itē de Helya. 3. Reg. 19. Item de beata Agnete, Chriſtina, Catherina, Cecilia, quæ biduanis ac triduanis ieiuniis orans habebat Angelum ſibi familiariffimū, qui ſibi & Valeriano familiariffime loquebatur, & de Paradifo duas coronas attulit choruscāntes roſas & lilij albeſcentes. Item Deus aſſiſtit ieiunantibus tp̄aliter. ſ. & ſp̄ialiter. Temporaliter quidem quia prouidet eis neceſſaria ſicut in vitis pa. dicit Hiero. de Paulo primo heremita q̄ ieiunabat quouſq; dimidius panis mitteretur ei a dño. Qui in aduentu Antonij integer miſſus eſt. Item ibidem d̄r q̄ ſons datus eſt ei in potum manans ante hoſtium eccleſiæ ſuz, & palma non ſolum ad vſum fructus, ſed veſtimenti, quod faciebat contextū de folijs palmæ. Quo mortuo ſons & palma ſtatim aruerūt. Nota ſupra de Francoio. Item Dan. 14. Danielem ieiunantē paup̄em per Abacuc. Itē. 2. Dyal. de B. Benedicte dicit Greg. q̄ cū ieiunaſſet per totam quadrageſimā in ſpecu quodam, & diabolus ſiegiſſet campanā ne eam audiret monachus, qui ſolus eū ſciebat, & neceſſaria ei miniſtrabat per chordam. Apparuit dñs cuidam ſacerdoti in die paſche. Qui dixit ei. Tu tibi delinſas parax, & ſeruus meus Benedictus in tali loco fame cruciatur. Qui acceſſit ad locum, & quod ſibi parauerat apportauit dicens ei q̄ eſſet dies paſche. Item beatam Catherinā paſcebat Deus cū ieiunaſſet in carcere per columbam quæ ei cibum celeſtē miniſtrabat. In vitis pa. d̄r de ſc̄to Helerio, q̄ eſſet tentatus pp̄ tentationem mellis, fugit ad heremum. Vbi cū poſt ieiunium triū ſeptimanarū inueniſſet poma pulcherrima, nec tangeret ea credens ea ſibi eſſe procurante diabolo, fugit ea nec comedit, tunc in ſonnis apparuit ei Angelus. dicens q̄ comederet & biberet quod inueniret, & inuenit herbam mirabilis dulcedinis, & fontem inextimabilis ſaporis. Itē de alio anachorita legitur, q̄ cū fugiſſet ad deſertū nec h̄ret qd comederet, inuenit herbas dulces, ſed ita noxias, & laxariuas q̄ reſoluebātur oīa viſcera eius. Cū autē ieiunaſſet per ſeptem dies venit ad eū quzda beſtia Dorchas nomine afferens ei faſciculum de non nociuis, & docuit diſcernere nociuas a non nociuis. Item in vitis pa. d̄r, q̄ quidā p̄r conſueuerat panē adminiſtrare cuidam ſolitario, qui diſtans aliquantulū a cella ſua. Cum autē mitteret ei per duos pueros quorū vnus erat duodecim annorū, & alius quindecim, inueniunt in via aſpidem. Qui videns eos ſit quaſi mortuus. Junior in pallio ipſum inuoluitum abbati portauit. Quod licet alij mirarentur pro miraculo. abbas verberauit puerum, eo q̄ potius ſeruiſſet in miraculo quam in humilitate. Frater autē cui mittebatur pannis hoc audiens. ſ. periculū puerorū & miraculū ieiunauit ſeptem diebus continuis in oratione, mandans dicto patri ne plus mitteret ſibi panem. Quē cū poſt ammonētē Angelo viſitaret dictus pater, & occurriſſet ei dictus frater, intrantes cellā inueniunt panes ignotæ ſpeciei & miri ſaporis. Vter

que aut merito alterius imputans, acceperunt donum Dei cū gratiarum actione. Reſicit aut ſpiritualiter gratia Dei dulcedine ſuperſna. Pſalmus. Dat pullis cor. eſ. in uo. eū. Iob. 38. Hic præparat coruo eſcam qñ pulli eius clamant ad Deum vagantes eo q̄ non habeant cibos. De quibus dicit Greg. q̄ parentes corum contemunt eos paſcere vſq; quo nigreſcant. Videns autē Deus clamorem eorū rore celeſti paſcit eos. Sic dñs paſcit eos quos mundus abiicit, qui ad eū clamant & pp̄ eū ieiunant. Vn erant reſcētæ rore celeſti. & celeſti dulcenis ſuauiſſime illæ mulieres de quibus dicit magiſter Iac. in vita Mariæ de Oegnes q̄ poſt orones & ieiunia & raprū contēplationis ex earum fauibus ex liquefactione dulcedinis videbatur eſſuere fauus melis Lucæ. 2. dicit beata virgo. Eſur. impl. bo. & di. di. in. ſp̄ialiter vero Deus aſſiſtit, & in vita præſenti ſuauiſſime cōſolando, & in futura feliciter coronando. In vita præſenti multipliciter conſolatur. præces eorum exaudiendo, & vota implendo, ſicut Nec. 1. & 2. Cum. n. Neemias audiſſet rumores de deſtructione Hieruſalem, ieiunauit, orauit, & fleuit. Quo facto. cū lāgvidus appareret præ ieiunio adeo placuit regi & reginæ q̄ ei quicquid petiit conſeſſerunt. Siſt Helleſt poſt ieiunij impetravit a rege quicquid petijt. Itē 1. Eſdræ. 8. filij Iſrael in exitu de Babylonia ieiunauerunt vt dñs dirigeret viam eorū. Vn dicunt. Ieiunauimus, & venerunt nobis cuncta proſpere. Deniq; aſſiſtit eis feliciter coronando. Quod bene fuit figuratiter præſignatum. 4. Reg. 2. Quod Helyas poſt ieiunij raptus eſt in paradifum. Item poſt quadrageſimale ieiunij immediate ſequitur gloria dñicæ reſurrectionis. Sicut. n. gula Adē clauſit celū, ſic ieiunij debuit aperire. Vn canit eccleſia. Paradifū portas aperuit vobis ieiunij tps. Zach. 8. Ieiunium quarti & ieiunium quinti & c. erit domui Iuda in gaudium, & letitiā, & in ſolemnitates præclaras. tē. 1. Corin. 9. Oīs qui in agone contendit & c. Glo. Non terrenis & marceſcibilibus floribus, ſed æternis cōſecrata pretioſis lapidibus corona dētur ad modū regalis dyadematis. Vn in paſſione b. Petri legitur, q̄ Chriſtiani qui aderant eius paſſioni ſcenes viderunt crucē eius circundari Angelis tenentibus coronas de lilij & roſis Paradifū, in quo poterat deſignari q̄ carnē Deo vere obediētē mortificauerat, & ſanguinē ſuū pro fuderat, & alios hoc ipſū facere docuerat. Vn corona multiplex ei dēbat.

De multiplici ieiunio. Dist. XXX.

Circa tredecimum. ſ. de multiplici ieiunio malorum ſciendū q̄ multiplex eſt ieiunium malum & peruerſum, a quo boni dñt ſibi cauere ne eos imitentur in malis. Primo non debemus ieiunare ſicut dæmones qui ſp̄ ieiunant a materialibus cibis, nunq̄ a vitij & voluntate mala. Sic ieiunant ſeneratores qui nunq̄ pp̄ ieiunij ſc̄nus dimittunt, nec et in die paſſionis & reſurrectionis Chriſti. Iſa. 58. In diebus ieiunij veſtri inueniunt voluntas vſa mala, quia ſi eſſet bona, eſſet nō ſua, ſed Dei, Sic ieiunant qui ſunt in contumacia voluntate mala, odio, & rancore. Item non ad modū Saracenorum, qui de die abſtinēt a cibis, de nocte vacant comellaſionibus & ebrietatibus, & immunditiis luxuriæ. Ro. 13. Non in cubilibus & c. Itē nō dñt eſſe ieiunia Iudeorū qui cū ieiunabant crudelitatis vacabāt. Iſa. 58. Ecce ad lites & contentiones & percu. pu. impie. Sic faciunt, qui ieiunabant & ieiunia prædicabant, & Naboth occidebant. 3. Reg. 21. Act. 23. Sic illi ieiunabant qui ſe vouerunt ieiunare vſq; quo Paulum occiderent. Itē nō dñt eſſe medicorū aut infirmorū, qui ieiunant pp̄ ſanitatē corporis nō aīæ, licet apriſſimū ſit frequenter eorū ieiunium. Pauci ſunt qui tantū ieiunent pro ſalute aīæ, quantum pro ſalute corporis, quia abſtinentiam dixit Galienus in ſine quærentibus diſcipulis ſummā eſſe medicinam. Itē non dēt eſſe ieiunium ſeducorū & Hippochriſtarum qui ieiunant vt appareant, vel vt aliquid acquirāt. ſ. commodū tp̄ale. Math. 6. Exterminant. n. fa. ſu. vt ap. ho. iei. Siſes ſunt vulpi quæ fingit ſe mortuā & extrahit linguam vt capiat coruos ſibi inſidiantes. Iſti ſunt filij Agar, quæ interpretatur ſtruitas vigiliarū, quia ad hoc inuigilant & faciunt vigilias ieiuniorum, vt ex hoc acquirant feſtinitatem tp̄alium bonorum Baruc. 3. Filij Agar acquirunt prudentiā quæ de terra eſt, ne gotiato res terre, quia per pallorē faciei, & hipocriſim eiiciunt terrina. Vt fecerat ille qui cū eſſet, pauper ieiunabat, & p̄niam multā videbatur facere. Vn cū per hāc ſimulationem obunuiſſet ep̄atum reijcit a ſe oēm boni ſpeciem, eū argueret de hoc. Rñdit, q̄ ſatis fecerat vigiliam. & q̄ amodo oportebat eū facere feſtum. Item non debet eſſe ſeducorū hereticorum, qui ad hoc ieiunant vt aſas ſeducant, & verbis, & ſigmentis hipocriſis ad modum vulpeculæ. Ad hoc pertinet, quod ſupra dictum eſt, de p̄nā, de ioculatore, & ieiunio runcini. tē non dēt eſſe idolorum ſeu mortuorum inſenſibiliū, vt eſt eorum qui ſolū propter hoc abſtinēt q̄ nou ſentiunt famis appetitum, nec ſuſtinent ex ieiunio, vel ex duritia ciborum aliquam aſſiſtentionem.

Talis

mutabilem æstimemus. Ad huius ergo evidentiam considerandum est quod ex diuina prouidentia non solum disponitur qui effectus fiunt, sed et ex quibus causis, & quo ordine proueniunt. Inter alias autem causas sunt et quorundam causarum actus humani, ubi oportet homines agere aliqua, non ut per suos actus diuinam dispositionem immutent, sed ut per actus suos impleant quosdam effectus secundum ordinem a Deo dispositum, & idem est, in naturalibus causis. Et sicut est de oratione. Non enim propter hoc oramus ut diuinam dispositionem immutemus, sed ut ei impetremus quod Deus disposuerit per orationes sanctorum esse implendum, ut scilicet homines postulando mereantur accipere quod eis omnipotens Deus ante secula disposuerit donare, ut dicit Gregorius in primo Dialogo. Non est ergo necessarium nos Deo preces porrigere, ut ei nostras indigentias, vel desideria manifestemus, quia ipse scit omnia antequam petamus, sicut dicit Mattheus 6. Scit enim pater vestrum, quia his omnibus indigetis, sed ut nos ipsi consideremus in his ad diuinum esse auxilium recurrendum: Deus enim ex summa liberalitate sua dat multa nobis non rogatus, sed quod aliqua vult prestare nobis petentibus, hoc est pro nostra utilitate, ut fiducia quamdam accipiamus recurrendi ad Deum, & ut recognoscamus eum esse bonorum nostrorum actorem. Unde Crisostomus dicit. Considera quanta est tibi concessa felicitas, quanta gloria attributa orationibus fabulari cum Deo, cum Christo mitere colloquia, optare quod velis, quod desideras postulare. Ad quatuordecim. Unde solus Deus deat orari, dicendum, quod oratio porrigitur alicui dupliciter. Vno modo quasi per ipsum implenda. Alio modo sicut per ipsum impetranda. Primo quidem modo soli Deo orationem porrigimus, quia omnes orationes nostras ordinari debent ad gratiam, & gloriam obtinendam, quae solus Deus dat. secundum illud psalmi, gratiam, & gloriam dabit dominus. Secundo modo orationem porrigimus sanctis Angelis, & hominibus, non ut per eos Deo petitiones nostras cognoscat, sed ut eorum precibus, & meritis orationes nostrae fortiantur effectum. Et ideo dicit Apocalypsis 7. quod ascendit fumus Atomatum, id est orationes sanctorum de manu Angeli coram domino. Et hoc est patet ex ipso modo quo ecclesia utitur in orando, nam a sancta Trinitate petimus, ut nostri miserentur. Ab aliis autem sanctis quibuscumque petimus ut orent pro nobis. Unde soli Deo cultum religionis impendimus, a quo solo obtinere petimus, quod oramus, quia in hoc protestamur eum bonorum nostrorum actorem, non autem eis quos requirimus quasi mediatores, & interpellatores nostros apud Deum. Quamuis autem mortui ex sua naturali conditione non cognoscat ea, quae in hoc mundo aguntur, & sic nec anima sanctorum orationes nostras videant, audiant, vel cognoscat, praecipue interiores motus cordis, tamen beatis manifestantur ea, quae decet eos cognoscere de his quae circa nos aguntur, et tunc ad interiores motus cordis sicut dicit Gregorius 12. mora. Eorum autem intelligentiam maxime decet ut petitiones ad eos, vel voce, vel corde directas in orando cognoscant. Et ideo petitiones quas ad eos dirigimus Deo manifestate cognoscunt. Ad quintum. Unde in oratione sit aliquid determinate petendum, quia sicut Valerius maximus refert, Socrates nihil ultra petendum a diis immortalibus arbitrabatur, quod ut bona tribuerent, quia hi demum scirent, quid unicuique esset utile, nos autem plerumque id votis expetere quod non impetrasse melius foret. Quae quidem sententia aliquantulum vera est, quantum ad illa, quae pertinent ad malum euentum habent, quibus est homo potest male, & bene uti, sicut diuitias, quae ut ibidem dicitur multis exitio fuerunt, & honores quicunque. Plures enim pessumdede runt regna, quorum exitus saepe miserabiles cernuntur, splendida conuiuia, quae nonnunquam funditus domos euertunt. Sunt tamen quaedam bona quibus homo male uti non potest. scilicet malum euentum habent non pertinent. Haec autem sunt quibus beatificamur, & quibus beatitudinem meremur. Quae quidem sancti orando absolute petunt secundum illud psalmi. Omnia iactentur tua, & salui erimus. Et iterum. Deduc me in semita mandatorum tuorum. Unde dominus discipulos suos docuit determinate petere Mattheus 6. & Lucus 11. Et illa quae vos determinate docui petere &c. Determinate petere possumus. scilicet omnia quae in oratione dominica continentur: Illa autem oratione dominica est omnibus aliis orationibus efficacior, & hoc ostendit actus dignitas. Christus enim ore suo benedictione immediate illam fecit, & eam discipulos suos docuit, ut habet Mattheus 6. Et est orationis sententia breuitas quae multum commendat orationem vocalis. Unde Augustinus in epistola ad Probam parum ultra medium. Dicuntur fratres crebras in Aegypto habere orationes, & eas tamen breuissimas. Hoc est ostendit petitorum utilitas, quia omnia quae desiderare debemus & petere in hac oratione petuntur. Unde sic dicit Augustinus in epistola ad Probam ultra medium. Quilibet alia verba dicamus orando, nihil aliud dicimus quam quod in ista dominica oratione positum est, si recte, & congruenter oramus, & eo ordine posita sunt quae sunt desideranda & petenda. In principio enim exhibetur reuerentia illi cui porrigenda est oratio, cui dicitur. Pater noster qui es in caelis, in quo caput orans benivolentiam Dei. Et quia primo desiderandus est finis & petendus, quia ea quae sunt ad finem, ideo

primo ponuntur petitiones quae respiciunt finem. Secundo respicientes ea quae sunt ad finem, ibi, Fiat voluntas tua Respicientes finem sunt duae. In prima, quae est, Sanctificetur nomen tuum, petitur, ut nomen Dei ab hominibus habeatur, ut sanctum, secundum quod dicit Augustinus 2. lib. de sermone domini in monte, longe post principium, & in epistola ad Probam post medium dicit. Cu dicimus, Sanctificetur nomen tuum, nos admonemus desiderare, ut nomen eius quod per sanctum est, et apud homines sanctum habeatur, hoc est, quod non contemnatur, quod non deo, sed hominibus prodest. In secunda quae est, Adueniat regnum tuum, ut dicit Augustinus ubi prius. Desiderium nostrum ad illud regnum excitamus, ut nobis veniat atque in eo regnare mereamur. Unde per primam petitionem petimus ut Deus ab omnibus glorificetur, per secundam, ut ad Dei gloriam ventamus. Petitionum respicientium ea quae sunt ad finem, quaedam sunt respectu boni, quaedam respectu mali. Respectu boni duae sunt. In prima petitur meritum quo beatitudinem mereamur quod consistit in obediendo diuinis mandatis. Unde Augustinus in libro 2. de sermone domini in monte longe post principium, cum dicit. Fiat voluntas tua, recte intelligitur, obediatur praecipis tuis, sicut in caelo & in terra, id est sicut ab Angelis, ita & ab hominibus. Et in epistola ad Probam post medium, cum dicimus. Fiat voluntas tua &c. Nobis ab illo precamur ipsam obedientiam, ut sic in nobis fiat voluntas eius, quemadmodum fit in caelestibus ab Angelis eius. In secunda petitur illud quo tanquam instrumento possumus nos iuuare ad merendum, & hoc est victus quotidianus ad sustentationem corporis necessarius, vel victus animae. scilicet Eucharistiae sacramentum. Unde Augustinus 2. lib. de sermone domini in monte longe post principium. Panis quotidianus, aut pro his omnibus victus est, quae huius vitae necessitate sustentant, aut pro sacramento corporis Christi quod quotidie accipimus. Et in epistola ad Probam post medium eandem ponit sententiam. Petitionum quae sunt respectu mali. Vna est respectu mali culpae, hoc est. Dimittite nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Unde Augustinus 2. lib. de sermone domini in monte bene longe ultra principium. Debita nostra peccata dici manifestum est. Et in epistola ad Probam ultra medium, per illud. Sicut & nos dimittimus debitoribus nostris admonemur quid faciamus ut accipere valeamus. Remissionem peccatorum nostrorum. Alia est respectu mali inclinantis ad culpam, quae est haec. Et ne nos inducas in tentationem. Quod non sic intelligendum est, ut non permittat nos tentari, quoniam, quod tentatione probatur ad bonum (sicut de quibus tentationibus dicit Iacobus 1. Omne gaudium existimate fratres charissimi cum in tentationibus variis incideritis, & et humiliatur, & ad Deum recurrere quasi compellit. Quapropter non remouit dominus tentationem ab Apostolo quod cito Apostolus eam remoueri petiuit, ut habetur 2. Cor. 12. Sed praedicta petitio sic intelligenda est, ut non detur diuino adiutorio alicui tentationi, vel consentiamus decepti, vel exdamus assensu: secundum quod dicit Augustinus in epistola ad Probam post medium. In quo patet quod non est idem tentari, & in tentationem induci. Tertia est respectu mali poenae, haec est. Sed libera nos a malo. In qua secundum Augustinum ad Probam ubi prius. Admonemur nos cogitare nondum nos esse in eo bono ubi nullum patiemur malum. De efficacia praedictae orationis loquens Iacobus in libro 1. de summo bono. c. 22. dicit. Fidei symbolum & dominica oratio pro tota lege populis ecclesiarum ad caelorum regna sufficit capescenda. Et Augustinus in Encheri. 40. ca. De quotidianis & breuibus leuibutis; praesens sine quibus haec vita non ducit, quotidiana oratio fidelium satisfacit. Eorum enim est dicere Patrem noster. Ad Iacobum. Unde debeamus pro alijs orare. Dicendum quod sicut dicitur est illud debemus orando petere, quod debemus desiderare, desiderare autem debemus bonum non solum nobis, sed et alijs. Hoc enim pertinet ad orationem dilectionis quam proximis debemus impedere. Et charitas hoc requirit, ut pro alijs oremus. Unde Christus dicit super Mattheus 6. Pro se orare necessitas cogit, pro altero charitas fraternitatis hortatur. Dulcior autem est ante Deum oratio, non quod necessitas transmittit, sed quod charitas fraternitatis commedat. Ideo dicit Iacobus 5. Orate pro iniuicis ut saluemini. Et Cyprianus in libro de oratione dominica dicit. Non dicimus pro meo, sed pro noster, nec da mihi, sed da nobis, quia unitatis magister non sicut priuatam precem fieri, ut. Aliquis pro seipso tamen precatur. Unde enim pro omnibus orare voluit, quoniam in vno oes ipse portauit. Debemus autem orare & pro peccatoribus ut conuertantur, & pro iustis ut perseuerent, & proficiant. Orantes tamen non pro omnibus peccatoribus exaudiuntur, sed pro quibusdam. Exaudiuntur enim pro destinatis, non autem pro praesentibus ad mortem, sicut correctio qua corrigimus fratres effectum habet in praedestinati, non reprobatos. secundum illud Ecclesiasticus 7. Nemo potest corrigere quem Deus despexerit. Et ideo dicit Iohannes 5. Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem perat & dabitur ei vita, peccanti peccatum non ad mortem. Sed sicut nonnulli quamdiu hic viuunt subtrahendum est correctio-nis beneficium, eo quod non possumus distinguere praedestinos a reprobis.

Speculum Morale Vincentij.

reprobis vt. Aug. dicit in lib. de correctione, & gratia, ita et nulli est denegandū orationis suffragiū. Pro iustis est et orandū triplici rōne. Primo quidē, quia multorū p̄ces facilius exaudiuntur. Vñ Ro. 15. super illud Adiuuetis me in orationibus meis. dicit glos. Bene rogat Apostolus minores p̄ se orare. Multa. n. minimi dū congregantur vñanimes sunt magni, & multorū p̄ces impossibile est, q̄ non impetrent illud qd̄ impetra bile est. Secundo, vt ex multis gr̄a agatur Deo de beneficijs, q̄ confert iustis, quz̄ et in utilitate multorū vergunt, vt patet per Apostolum. 2. Corin. 1. Tertio vt non superbiant dū considerāt se minorum suffragijs indigere. Ad septimū. s. vtrū debeamus orare pro inimicis. Dicendū q̄ orare pro alio charitatis est. Vñ eo mō quo tenemur diligere inimicos, tenemur pro inimicis orare: tenemur autē inimicos diligere, vt in eis diligamus naturā, & culpā: & diligere inimicos in gnāli est in p̄cepto, in sp̄ali autē non est in p̄cepto, nisi em̄ p̄parationē aī, vt. s. hō esset paratus et sp̄aliter inimicū diligere, & eū iuuare in necessitate articulo, vel si veniā peteret. Sed in sp̄ali absolute inimicos diligere & eos iuuare p̄fectionis est, & sibi necessitatis vt actionibus nostris & ofonibus quas pro alijs facimus inimicos nō excludamus. Quod autē pro eis sp̄aliter oremus p̄fectionis est non necessitatis, nisi in aliquo casu sp̄ali. Imprecationes autē q̄ sunt a sanctis contra inimicos, sicut psalmus. Erubescant & turbent oēs inimici mei &c. & plura alia quadrupliciter p̄nt intelligi. Vno mō em̄ q̄ propheta solent in figura imprecantis futura p̄dicere. Vt Aug. dicit in sermone dñi in mōre. Secundo prout qd̄a t̄palia mala p̄feribus qñq; a Deo ad correctionem immituntur. Tertio quia intelligitur petere non contra ipsos hoīes, sed cōtra regnū p̄cā, vt. s. correctione p̄cā hoīm destruat. Quarto conformando voluntatē suā diuinę inflit̄e ad dānationē perseuerantiū in p̄cō. Ad octauū. s. vtrū scī orent pro nobis in p̄ria. Dicendū q̄ sicut Hiero. dicit Vigilanti. Error fuit q̄ dū viuimus mutuo pro nobis orare possumus, postq̄ autē mortui fuerimus nullius sit oratio exaudienda. Præterum cū martyres vltimū sui sanguinis obsecrantes impetrare nequeunt Sed hoc esse oīo falsum, quia cū oīo pro alio facta ex charitate proveniat, vt dictū est, quāto sancti qui sunt in p̄ria sunt perfectioris charitatis, tantomagis orant pro viatoribus, qui orationibus iuari p̄nt, & q̄o sunt Deo coniunctiores, tanto eorum orōnes sunt magis efficaces. Hęc. n. hoc diuinus ordo, vt ex superiorū excellentia, inferiora refundatur, sicut ex claritate solis in aerē. Vñ & de Ch̄o d̄ Heb. 8. Accedēs p̄ temetipsum ad Deū ad interpellandū pro vobis. Et pp̄ hoc Hiero. contra vigilantū dicit. Si Apostoli, & martyres adhuc in corpore constituti qñ adhuc dēnt esse solliciti impetrant, qd̄ petunt, quātomagis post coronas, victorias, & triumphos impetrant. n. sancti id quod Deus vult fieri per orationes eorū, & hoc petūt, qd̄ est manū eorū orationibus implendū, em̄ Dei voluntatē. Vult autē Deus sanctos orare pro nobis q̄ ex sua summa prouidentia vult inferiora pro oīa superiora iuari. Et ideo oportet non solū superiores, sed et inferiores sanctos implorare. Alioquin solus Dei misericordia esset imploranda. Contingit tñ qñq; q̄ in inferiora inferioris sancti efficacior est, vel quia deuotus imploratur, vel quia Deus vult eorū sanctitatem declarare. Ad nonū. s. vtrū oratio dēat esse vocalis. Dicendū q̄ duplex est oratio. s. cōis & singularis. Cōis quidē oratio est q̄ per ministros ecclesie in persona totius fidelis populi Deo offertur. Et ideo oportet q̄ talis oratio populi innotescat toti populo, pro quo profertur. Quod non posset fieri nisi esset vocalis. Et ideo rōnabiliter institutum est, vt ministri ecclesie hmōi orationes et alta voce pronūciēt, vt ad notitiā oīum possint peruenire. Oīo vero singularis est, q̄ offertur a singulari persona cuiuscūq; siue pro se siue pro alijs orantis. Et de hmōi orōnis necessitate non est, q̄ sit vocalis. Ad iungit tñ vox tali orōni triplici rōne. Primo quidē ad exercitandū interiorē deuotionē qua mens orantis eleuetur in Deū, quia per exteriora signa siue vocū siue et aliquorū factorū mēs mouetur hoīs, et em̄ apprehensionē, & per cōsequens em̄ affectionē. Vñ Aug. dicit ad Probā, q̄ verbis, & alijs signis ad augēdū sc̄tū desiderii nos ipsos acrius excitamus. Et ideo in singulari orōne tñ est vocibus, & hmōi signis vtendū, qñ proficit ad exercitandū interiorē mentē. Si vero mens per hoc distrahatur, vel qualitercūq; impediatur, est a talibus cessandū. Quod p̄cipue contingit in illis quorū mens sine hmōi signis est sufficienter ad deuotionē parata. Vñ psalmist. dicebat. Tibi dixit cor meū exquisiuit te facies mea. Et de Anna legitur. 1. Regū. 1. Quod loquebatur in corde suo. Secundo adiungitur vocalis oratio quasi ad redditiōē debiti, vt. s. hō Deo seruiat em̄ totū illud qd̄ ex Deo hēt. n. solū mente, sed et corpore. Quod p̄cipue competit orationi em̄, q̄ est sacrificiū. Vnde d̄r Osee vlti. Oēm quifer iniquitatē, & accipe bonū, & reddemus vitulos laborū

nostrorū. Tertio adiungitur vocalis oratio ex quadā redundantiā ab aīa ad corpus, & ex vehemēti affectione em̄ illud psalmi. Letatū est cor meū, & exultauit lingua mea. Vocalis igit oīo non profertur, vt aliquid ignorū Deo manifestetur, sed ad hoc vt mens orantis, vel aliorū excitetur in Deū, & si verba ad aliud pertinētia distrahunt mentē, & impediunt deuotionē orantis, tñ verba ad ipsam deuotionē, & ofonē pertinētia non impediunt, sed potius excitant mentes, p̄cipue minus deuotorū. Per hoc q̄ docet & hortat dñs orare in secreto. Math. 6. Tu autē cū oraueris intra ī cubiculū tuū, & clauso hostio ora patrē tuū. non excludit orationē publicā, & vocalē. Nā & illa secreta pōt esse, & mentalis, & vocalis. Sed vult ipse dñs q̄ p̄ter orationes canonicas, & cōes nihilominus recurrat hō ad interiorē cubiculū. s. secretū conscientie suę, ibiq; quietius, & secretius orādo sp̄aliter recreetur. Vel aliter intelligi, q̄ hō volēs orare singulariter non dēt velle videri ab hoīb. Et ideo clauso hostio dēt orare. Vnde dicit Hiero. super Math. Eo proposito dñs vult in conuentu orare, ne a cōuentu videamur. Vñ orans nihil nouū facere dēt, qd̄ aspiciant hoīs. s. clamando, vel pedes percutiendo, vel manus expandendo. Nec tñ videri ab hoīb. ne phas est, sicut dicit Aug. in lib. de sermone dñi in monte, sed hoc agere, vt ab hoīb. videaris. Ad decimū. s. vtrū oratio dēt esse attentio. Dicendū, q̄ hoc p̄cipue dēt intelligi de oratione vocali. Circa q̄ sciendū q̄ necessariū d̄r aliquid dupliciter. Vno mō per qd̄ melius peruenit ad finē, & sic attentio absolute necessaria est. Alio mō d̄r aliquid necessariū sine quo res non pōt contēgi suū effectū. Est autē triplex effectus orationis. Primus quidē conuenit oībus actibus charitatē informātis, qd̄ est meriti. Et ad hūc effectum non ex necessitate requiritur q̄ attentio adit ofonē pertotū, sed vis primæ intētionis, qua aliquis ad orandū accessit, reddit totā orationē meritoria, sicut in alijs actibus meritorijs accidit. Secundus autē effectus orationis est, ei proprius, qd̄ est impetrare. Et ad hūc et effectū sufficit prima intentio, q̄ Deus principaliter attendit. Si autē prima intentio desit, oratio neq; meritoria est neq; impetratiua. Illā. n. orationē Deus non audit, cui ille q̄ orat nō intendit, vt dicit Greg. Tertius autē effectus orationis est, quē p̄sentialiter efficit. s. qd̄ sp̄alis refectio mentis, & ad hūc de necessitate requiritur in ofone attentio. Vñ d̄r. 1. Corin. 14. Si orē lingua mens mea sine fructu est. Sciendū tñ, q̄ triplex attentio est, q̄ orationi vocali pōt adhiberi. Vna quidē qua attenditur ad verba, ne quis in eis erret. Secunda qua attenditur ad sensum verborū. Tertia qua attendit ad finē orōnis. s. ad Deū, & ad eū p̄ qua orat, q̄ quidē est maxime necessaria. Et hanc hęc p̄nt et idiorē, & qñq; instantū abundat hac attentio qua mens fertur in Deū, vt et aliorū oīum mens obliuiscatur, sicut dicit Hugo de sc̄to Vitore. Si quis autē ex proposito in oratione mente euagetur, hoc p̄cā est & impedit orationis fructū. Et contra hoc dicit Aug. in regula. In psalmis & hymnis cū oratis Deū, hoc versetur in corde qd̄ profertur in ore. Et Basilius dicit. Est diuinū auxiliū implorandū non remisse nec mente huc & illuc vagante, eo q̄ talis non solū non impetrabit qd̄ petit, sed et magis Deū irritabit, sicut si aliquis alij loqueretur, & non attenderet ad ea q̄ p̄ficeret, quia tñ mens humana pp̄ infirmitatē naturę diu in alto stare non pōt, quia pondere infirmitatis humanę ad inferiora depimitur, ideo contingit qd̄ qñ mens orantis in Deū per cōtēplatiōē ascendit, subito ex quadā infirmitate euagatur: de qua loquens Basilius ait. Si debilitatus a p̄cō fixe nequis orare q̄t. meunq; potes te ipsum coerces, & Deus ignoscit, eo q̄ non ex negligentia, sed ex fragilitate non potes vt oportet assistere coram eo. Ad vndecimū. s. vtrum oratio dēt esse diurna. Dicendū q̄ de oratione dupliciter loqui possumus. Vno mō em̄ scriptam. Alio mō em̄ cām suam. Causa autē orationis est desiderii charitatis ex quo procedere dēt oratio. Quod quidē in nobis dēt esse continuum, vel actū, vel virtutē. Manet. n. virtus huius desiderij in oībus, quz̄ ex charitate facimus. Oīa autē debemus in gloriam Dei facere vt d̄r. 1. Corin. 10. Et em̄ hoc oratio dēt esse diurna & continua. Vnde Aug. dicit ad Probā. In ipsa fide, spe, & charitate continuato desiderio semp oramus. Sed ipsa em̄ se considerata non pōt esse assidua, quia oportet alijs operibus occupari. Sed sicut Aug. dicit. Ideo per certa interval la horarum, & temporum, & verbis rogamus Deum vt illis retri signis nos ipsos ad moneamus, & ad hoc agendū nos ipsos acrius excitemus. Vniuscuiusq; enim rei quantitas debet esse proportionata fini, sicut quantitas potionis sanitati. Vñ & conueniens est, vt oratio tantum duret, quantum est vtile ad exercitandū interioris desiderij feruorem. Cū vero hanc mē suram excedit, ita, quod siue tedio durare non possit, nō est vltērius oratio protendēda. Vnde Aug. dicit ad Probā. Debent fratres

fratres in Aegypto crebres quidem habere orationes: sed eas tamē & rapinā quoque quodāmodo iaculatas: ne illa vigilanter creta, quæ oranti multum necessaria est, per productiores motus evanescat atque hebetetur intentio: ac per hoc et ipsi satis ostendunt hanc intentionem sicut non esse obruendam si perdurare non potest. ita si perduraverit, non cito esse rumpendam. Et sicut hoc est attendendum in oratione singulari, per comparationem ad intentionem orantis, ita etiam in oratione communi, per comparationem ad populi devotionem. Ad duodecimum, scilicet utrum oratio meritoria sit. Dicendum quod oratio præter spiritualis consolationis effectum quæ præsentialiter affert duplicem habet virtutem respectu effectus, scilicet virtutem merendi, & virtutem impetrandi. Oratio autem sicut, & quilibet alius actus virtutum habet efficaciam merendi in quantum procedit ex radice charitatis cuius propriū obiectū, est bonum æternum cuius fruitionem meremur. Procedit tamen oratio a charitate mediante religione, cuius est actus oratio ac concomitantibus etiam quibusdam alijs virtutibus, quæ ad bonitatem ordinis requiruntur. i. humilitate, & fide. Ad religionem enim pertinet ipsam orationem Deo offerre. Ad charitatem vero pertinet desiderium rei cuius complementum oratio petit. Fides autem est necessaria ex parte Dei, quā oramus, ut credamus ab eo nos posse obtinere quod petimus. Humilitas vero, est necessaria ex parte ipsius petentis, qui suam indigentiam recognoscit. Est et devotio necessaria, sed hoc ad religionem pertinet cuius est primus actus necessarius ad omnes consequentes. Efficaciam autem impetrandi habet ex gratia Dei, quam oramus, qui et ad orandum nos inducit. Unde Aug. dicit in lib. de verbis domini. Non nos hortaretur ut peteremus, nisi dare vellet. Et Criso. dicit. Nunquam oranti beneficia denegat, quod ut orantes non deficiat sua pietate instigat. Sciendum autem quod oratio non est meritoria sine gratia gratumfaciente, sicut nec aliquis alius actus virtuosus. Et tamen et oratio, quæ impetrat gratiam gratumfacientem, quod procedit ex aliqua gratia quasi ex gratuito dono, quia ipsū orare, est quoddam donum Dei, sicut dicit Aug. in lib. de perseverantia. Item nota, quod meritiū orationis, quāque respicit ad illud, quam ad illud, quod in oratio petitur. Meritiū. n. præcipue ordinat ad beatitudinem, sed petitio orationis directe se extendit, quāque ad alia quæ alia. Si ergo illud aliud, quod petit alijs pro seipso non sit ei utile ad beatitudinem non meretur illud, sed quāque hoc petendo, & desiderando meritiū amittit, puta si petat a Deo cōplementū alieius p̄ci, quod non est pie orare. Quāque non est necessarium ad salutem, nec manifeste saluti cōtrarium, quia tunc licet oras possit oratio mereri vitam æternā, non tamen meret illud obrinere quod petitur. Vñ Aug. dicit in li. sen. etiarū p̄speri. Fideliter supplicās Deo pro necessitatibus huius vite, & misericorditer audit, & misericorditer, non audit. Quid. n. infirmo sit utile magis novit medicus quā ægrotus. Et p̄pter hoc ē. Paulus, non est exauditus petēs removeri stimulum carnis, quia non expediebat. Si vero illud quod petitur sit ille ab beatitudine hoīs quasi pertinēs ad eius salutem meret illud non solum orando, sed et alia bona opa faciendo: Et ideo indubitater accipit quod petit, sed quando debet accipere ignorat. Quædam. n. non negatur, sed ut cōgruo denur tpe differuntur. Vñ Aug. dicit sup Ioh. Quid tamē potest impediti si in petendo non perseveret, & p̄pter hoc dicit Basilus. Ideo quāque petis, & non accipis, quia perseverā postulasti, vel infideliter, vel leuiter, vel non conferentia tibi, vel destitisti. Quia vero homo non potest alij mereri vitam æternā ex condigno, ideo per cōsequens nec ea, quæ ad vitam æternā pertinet. Potest tamen aliqui ex congruo alteri mereri, & p̄pter hoc non semp ille auditur, qui pro alio orat. Et ideo ponitur quatuor conditiones quibus cōcurrentibus semp aliquis impetrat quod petit, ut. l. pro se petat necessaria ad salutē pie, & perseveranter ad decimum tertium. l. vtrū oratio p̄bris sit efficax ad impetrandū, quod petitur. Dicendū, quod in petere duo sunt consideranda. l. natura quam diligit De, & culpa quam odit. Si ergo peccator orando aliquid petit in quantum peccator. l. secundum desiderium peccati, hic a Deo non auditur ex misericordia, sed quandoque auditur ad vindictam, dum Deus permittit peccatorem amplius ruere in p̄bris. Deus enim quædam negat propitius quæ concedit iratus. Unde Aug. dicit. Orationem peccatoris ex bono naturæ desiderio procedentem Deus audit, non quasi ex iusticia, quia peccator hoc non meretur, sed ex pura misericordia, observatis tamen quatuor p̄missis conditionibus, ut. l. pro se petat, necessaria ad salutem pie, & perseveranter.

De motibus ad orandum. Dist. XXXII.

Circa decimum quartum. l. quod multum nos mouere debent ad orandum, & orationis studium diligendum. Sciendum, quod ad hoc mouere debet exemplorum p̄claritas. Orationis necessitas. Cultus eius nobilitas. Orandi facilitas. Et orantis utilitas. Primo nempe mouere debet exemplorum p̄claritas. Et primo

mouere debent exempla rerum insensibilium. Terra. n. nimis sicca quasi petēs a deo pluuiam hyar superius diuersis scissuris quasi innuens rationali creaturæ, ut os apiat ad superna fluenta obtinenda, dicens patri pluuiarum. Anima mea quasi terra sine aqua tibi, &c. Item terrena scientia, ut herbe, & arbores, & earū flores formata quasi multas. l. quod habent folia tot linguas suo creatori erigunt, quasi augeri & perfecti postulantes, & quasi clamant. Imperfectū n̄m viderunt oculi tui dñc. Itē creaturæ irrōnales, ut iumenta, & aues. Bos. n. indigens pabulo aut potu caput sursum quasi ad deum eleuans, & quasi sibi, quod necessarium ē ab eo postulans mugit. A sinus rugit, equus hynnit. Ioel. j. Ingemuit asial, mugierunt greges armenti, quia non est pascua eis. Et post. Bestia agri quasi area sitiens hynnit, suspexerunt in te, &c. Iob 12. Interroga iumenta, & docebit te, volucres celi, & indicabunt tibi, loquere terræ, &c. Item quidā volucres, ut colūba, & turtur, quod desiderant gemendo indicant. Item miluus futurā intemperie timens, & frigus pedū sentiens, & p̄dā quā desiderat non habens, clamās quasi ad Deū affectus suos, & defectus ei indicat. Itē pulli hirūdinū, & coruorum quā esca eis deficit ad eū clamant. Qui dat iument. esca ipsorum, &c. Isai. 33. Sicut pulus hyrundinis, &c. Item alij pisces futurā rēpescatē in fundo maris p̄sentiri, supra saluunt, ut delphines. Alij superius ascēdunt, & os aperiri. Itē mouere debet exēpla rōnabiliū creaturarum, videlicet angelorum quod non cessant ad Deū clamare continue, & laudare, sicut dicitur Isai. 6. Apoc. 4 & 7. Itē in vitispa. legitur: quod cū beatus Antonius solus in cella sua rogaret dñm, ut videret sibi, quod agēdo saluaretur. Cū timeret, ne inutiliter cella sederet, apparuit ei angelus i similitudinē eius oroni incubēs diu & post surgens funiculū faciebat, quo factō, ad oronem ibat, & post inde surgēs funiculum detorquebat, & post orabat, & post funiculum reficiebat. Et cum hoc pluries iterans fecisset, dixit ei angelus. Antoni. hoc fac, & saluaberis. Item cum in quodam monasterio fratres in quadam nocte solenni multum in diuinis laudibus laborassent, cuidam eorum sancto viro apparuerunt angeli cunctes, & redeuntes per chorum cum instrumentis musicis deum laudantes, & fratribus deum laudantibus applaudētes, & ad laudes diuinas hylariter excitantes. Item ad hoc mouere debent exempla sanctorum, & principaliter sancti scōrū, quod in scriptura suā doctrinam orandi tradidit, & pro ea docenda de celo descendit. Quam sic p̄fectē, studiosē, & vigilanter tradidit, monendo, suadendo, inuitando, ac etiam excitando verbis p̄ter, & exemplis, quod nihil omisit de cōtingentibus instruēs, quid, quā, ubi, qualiter, & propter, quid, & sub qua forma verborum sit orandum. Et hæc omnia non tā verbis docuit quā exēplis. Licet. n. tota die discurrendo, p̄dicando, disputando, miracula faciendo propter salutem hominum laborasset, nihilominus dimissis turbis solitaria loca vel deserta petebat, montem ascendebat in quo solus in oratione vigilans p̄noctabat, sicut dicit Math. 14. Marc. 6. Luc. 6. Item propter nullā desolationem, tristitiam vel mortis angustiam orationis studium omitebat, sed factus in agonia prolixius orabat, & factus ē sudor eius, &c. Deinde pendens in cruce continuans orationem, orando clamās, & lachrymans expirauit. Ad hoc et mouere debent exempla scōrum tā no quā ve. te. Exempla de Moyses, Aaron, & alijs. Exemplum de Iudith. 8. De Hester quod semper in omni periculo ad orationis refugium recurrebat. Exemplum de Tho. & Sara. Tho. 3. De Anna matre Samuelis. 1. Reg. 1. De Dauid. quod ita fuit in oratione assiduus, quod non sufficiebat ei dies nisi etiā in orationibus p̄noctaret. Sicut pater, quia licet vespere, & mane, & meridie oraret, immo septies i die laudes ei caneret, nihilominus tamen media nocte surgebat ad confitendum confessione laudis. Exemplum etiā de Ezechia, Iosia. Isai. Hier. & sic de alijs. Ad exempla scōrum nocte. traferunt edo perfunctorie veniamus, exemplū beatæ Virginis, quæ pauca legitur fuisse locuta nisi verba orationis, aut laudis, gratiarum actionis. Item exemplum Apostolorum, & discipulorum, qui omnes erant perseverantes in oratione in cenaculo donec descendit super eos Spiritus sanctus in linguis igneis Act. 1. Item, de beato Petro legitur, & idem fere refert ipse de se in itinerario Clementis, quod auditō gallicantu recordans negationis suæ trinē ad orationem surgebat. Item de beato Bartolomeo legitur, quod centies in die, & centies in nocte genuflectebat ante dominum. De beato Iacobo Iusto legitur, quod ad modum cameli assidue orandi in g. nibus callos contraxerat. Hic cum propter prædicationem, & confessionem fidei de pinaculo templi a Iudeis esset præcipitatus conuersus super genua pro eis orabat, & orando lapidabatur, & a quodam peticia fulonis percussus excerebratur. Item exemplum Annæ prophetis quod non discedebat de templo, seruans Deo in ieiunijs, & obsecrationibus die ac nocte. Luc. 2. Item exemplum beatæ Cecilie de qua legitur, quod cum alij cantarent in organo, ipsa soli Deo decantabat orando,

Speculum Morale Vincentij.

que nec diebus nec noctibus cessabat a colloquijs Dei, & orationibus. Item beatus Stephanus ab oratione non potuit reuocari turbine lapidum, sed orando emisit spiritum. Act. 7. Item beata Agnes in tenebris, &c. Et B. Vincentius creditus in celum luminibus dominum precabatur. Et idem legitur fere de omnibus martyribus, quod in ipsis tormentis fortius dominum deprecabantur. Item in historia ecclesiastica, li. 5. legitur quod cum quidam vir peritus nomine Alexander, arte medicus in ciuitate Lugdunensi pro tribunali, & compassus Martyribus, & signis, quibus poterat eos ad tolerantiam animaret, deprehenditur, inquitur, se esse Christianum confitetur, diuersis generibus tormentorum affigitur, & cum per diuersa tormenta laboraret, tortores, vt eius orationem interrumperet, non potuerunt ab eo verbum extorquere, sed semper magis erat immobilis in orationibus, & Dei laudibus. Item exempla sanctorum & confessorum. Martini, Nicolai, Aug. Hieronymi, Ambrosij, Benedicti, Francis, Domini, aliorumque Monachorum. Et homo quis enarrare sufficiat, cum pene tota vita eorum fuerit lectio, & oratio. Secundo ad orandum mouere nos debet orandi necessitas, tot namque pericula, desolationes, afflictiones, vndique nos circumstant quod necesse habemus ad orationem recurrere. Psalmus. Circumdederunt me mala quorum non est numerus. Con. &c. Ideo consequenter orat dicens. Complacet tibi domine, vt eruas me, dñe &c. De presenti periculo timendo & spirituali & corporali habetur satis, in prima parte, vbi habentur multe auctoritates, rationes, & exempla, per que patet quod in magno periculo existentes in corpore & anima habemus clamare ad dominum ut inuasi a latronibus, vel oppressi a preditionibus infernalibus, vt obsessi ab hostibus, vt successu vndique a desiderijs, & tentationibus carnalibus, vt suffocati quasi in aqua voluptatum, vt videtes mortem spiritualem fratrum nostrorum, debeat frangere silentium & clamare ad dominum, & dicere. Deus in adiutorium meum intende &c. Propter ista. n. ipsi religiosi Monachi cum imminet potest silentium frangere & adiutorium clamare. De futuro iudicio satis habetur secunda parte. Contra quod orandum est, vt dicit dominus Luc. 21. Vigilate itaque omni tempore vt digni efficiamini effugere hanc omnia que futura sunt, & stare ante faciem filij hominis. Tertio ad orandum mouere nos debet cultus eius nobilitas, quia non est officium rusticorum, vt est fodere, arare, putare &c. sed est officium filij Dei & matris eius, & officium sanctorum & Angelorum. Filius enim Dei & mater eius hoc officium habuerunt & exercuerunt, & sancti eius specialiter in terris, & retinent in caelis vt orent pro nobis ibi incessanter. 1. Reg. 2. Dixit Samuel ad populum. Absit a me vt cessem orare pro vobis. Et de Hieremia dicitur. Mach. 1. Hic est qui multum orat pro populo &c. beatus etiam Petrus dicit. 2. Pe. 1. Dabo operam frequenter vos hinc post obitum meum. Officium Angelorum est orationes nostras offerre Deo sicut dicit Angelus. Tho. 1. Quam orabas tu & Sara nurus tua ego obtuli orationes vestras, in conspectu Dei. Et officium filij Dei specialiter est orationes nostras presentare Deo patri. Vnde in omni oratione que dirigitur ad patrem ponitur ista cauda, per dominum Iesum Christum. Bern. Secum habes accessum ad Deum homo vbi habes filium ante patrem, & matrem ante filium. Mater namque ostendit filio petens, & vbera, filius ostendit patri latus, & vulnera, nec vlla poterit esse repulsa, vbi tot concurrit charitatis insignia. 1. Io. 2. Aduocatum habemus apud patrem, Iesum Christum &c. It est officium spiritus sancti quod facit in nobis Rom. 8. Ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Quod sit officium sanctorum &c. Apoc. 8. Ascendit fumus incensorum de orationibus sanctorum. Item honorabile est officium, quia qui orat cum Deo loquitur. Magnus honor est loqui frequenter cum aliquo magno Principe, maior cum rege, multo fortius cum rege regum. Iisdem cum oramus, cum Deo loquimur, cum autem legimus ipse nobiscum loquitur. Magna igitur est orationis dignitas, quia ipse Deus, & tota curia celestis attendit ad audire orationes nostras, & laudes, & delectantur in eis, & ipsi Angeli orationes, & laudes Deo referunt & offerunt. Psalmus. Asciterunt Principes coniuncti psallentibus. s. hominibus, ibi. ben. ado. &c. Item in conspectu Angelorum psallam tibi &c. i. conspicientibus Angelis, vel conspiciendo Angelos, qui orationibus nostris attendunt, & eas deferunt. Cant. 8. Quare habitas in hortis amici auscultant te fac me audire vocem tuam. 1. Corin. 4. Spectaculum facti sumus Angelis, & hominibus. Quarto mouere debet ad orandum orandi facilitas, & inexcusabilitas, quia hoc opus defacili potest fieri, & ita inexcusabile est, secundum quod in Psalmis, dicitur. Apud me oratio Deo vitæ meæ, dicitur glo. Apud iustum semper est, quod dare potest. s. oratio quam si non potest dare voce, potest eam semper dare mente, vt semper oret bonum desiderando & volendo. De hoc Theodoro bonæ voluntatis, & desiderij qui plus dat

plus habet. Vnde miser est qui de hoc dando parcus est, quando minus dat minus ei remanet, qui plus dat plus habet. Luc. 19. Habenti dabitur &c. Non enim infirmitate aut paupertate se potest excusare homo. Cui si diceretur, ieiuna, posset respondere, non possum, quia infirmus sum. Si dicitur ei fac elemosynam, potest respondere, non possum, quia pauper sum. Si dicitur ora, non potest hoc dicere, quia si non potest orare voce, potest orare corde vt dictum est. Ipsa enim bona voluntas, & desiderium orandi est oratio. Quinto mouere debet ad orandum multiplex utilitas, de cuius utilitate multiplex dicitur inferius.

De facientibus orationem Deo gratam.
Dist. XXXIII.

Circa decimum quintum, scilicet qualis debeat esse oratio ad hoc quod sit Deo grata. Sciendum, quod quedam sunt ad orationem preparatiua, quedam expeditia, & quedam integrantia. Porro ad orationem preparatiua seu dispositiua sunt quatuor videlicet, sacra lectio studiosa, meditatio seriosa, ieiunium parcitatis, & officium pietatis. Primo quidem autem orationem preparat & disponit sacra lectio, quia lectio sacra scripturarum quam aliquis concipit studendo, legendo, predicando vel etiam audiendo parit cognitionem, cognitio compunctionem, compunctio orationem. Sicut exemplum habemus 2. Paral. 34. vbi sapha scriba dixit Iosue. Tradidit mihi Helchias sacerdos hunc librum, quem cum presente rege recitasset, audieratque ille verba legis, scidit vestimenta sua & precepit Helchiz &c. dicens. Ite & orate dominum pro me. Item Nez. 8. Cum aperuisset Esdras librum coram omni populo. Sequitur. Incuruati sunt & adorauerunt Deum proni in terram. Ratio habetur. 2. Esdræ. 9. Item Hier. 36. legimus, quod Hieremias clausus, in carcere, quia non poterat ad predicandum exire, precepit Baruch quod librum in quo scriperat verba domini, legeret omni populo, dicens ei, leges eis si forte cadat oratio eorum in conspectu domini. Item. 1. Thimotheo quarto. Sanctificatur creatura, id est homo per verbum Dei & orationem. Per verbum inquam inspiratum, lectum, auditum vel etiam predicatum. Sic igitur patet, quod sacra lectio disponit ad orationem. Secundo ad orationem preparat, & disponit meditatio seriosa, non distrahens, non retrahens, non abstinens, sed solum meditatione attrahens, & sursum eleuans, & dirigens mentem in Deum talis preparat ad orationem, propter quod dicitur Ecclesiastici. 18. ante orationem prepara animam tuam. Debet enim homo omnes curas extrinsecas a se penitus amouere, distractiones abijcere, sensus exteriores claudere, & cor suum in se recolligere. Sicut docet idem Sap. Ecclesiastici. 30. Contine & congrega cor tuum in sanctitate eius. Aduerte quod reus ante sententiam iudicis diligenter cogitat, quomodo possit iudicem ad misericordiam flectere: pauper elemosynam petiturus cogitat quomodo possit cor diuini efficacius, ad pietatem mouere. Aduocatus sollicitè meditat rationes, quibus causam suam possit facere meliorem, & sponsa meditat, quibus verbis, & modis cor sponsi dulcius alliciat ad amorem. Qua fronte, qua temeritate, qua presumptione audebit homo sine meditatione peruia sacra verba resonare, coram summo iudice reus accedere, coram summa maiestate etiam summis spiritibus tremenda non premeditatus affittere. Ideo dicebat Psalmus. Meditatus sum nocte cum corde meo, & sic exercitabar in oratione, & scopebam spiritum meum. Meditatio namque docet quid & qualiter sit orandum, disponit & ordinat animum, & regulat mentem & eleuat cor in Deum. Psalmus. Meditatio cordis mei in conspectu tuo semper, & in meditatione mea exardescet ignis. Meditatio igitur est quoddam preparatorium, & directorium orationis. Bern. Meditatio quid desit docet, oratio ne desit impetrat. Aduerte quod nullus audeat coram rege mortali verbum proponere, maxime vbi posset esse damnum, vel commodum, honor vel obproprium, nisi premeditatus. Nullus audeat populo predicare, nec Doctor in scholis legere, nisi premeditatione & deliberatione debita procedente. Ex his concluditur, quod non potest esse oratio deuota, attendita, humilis, & discreta, & sic de alijs conditionibus, que in oratione Deo grata requiruntur sicut infra patebit, nisi preparatiua meditatio premittatur. Tertio ad orationem disponit sobrietatis ieiunium. Thobiz. 12. Bona est oratio cum ieiunio. August. Sola illa oratio pinguescit, quam macies pascit carnis. Ideo isti ieiunando obtinuerunt, quod petierunt, quia orationi ieiunium coniunxerunt. Helyas. 1. Reg. 19. Iudith. 9. Hester. 4. & 14. Et filij captiuitatis. Esdræ. 8. Ieiunauimus, & rogauimus, & venerunt

Venerunt nobis cuncta prospere. Neq. 1. Ieiunabam & orabam, &c. Et Danielis 10. Posui faciem meam ad dñm rogare, & deprecari cum ieiunio, &c. Similiter Niniuite, Ion. 3. Et Anna Prophetissa Luc. 2. Item Andreas ieiunans, & orans obtinet salutem Nicolai, de quo supra. Quarto ad orationem disponit pietatis exercitium. Pius enim dominus pietatem exercitibus libenter suam pietatem impendit. Thob. 12. Bona est oratio cum ieiunio, & elemosyna. Ibidem. Quando orabas cū lachrymis, & sepeliebas mortuos ego obtuli orationem tuam Deo. Et Act. 10. dicit Angelus Cornelio. Orationes tuæ, & elemosynæ tuæ ascenderunt in conspectu Dei. E contra dicitur Prouer. 21. Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis clamabit, & ipse, & non exaudietur. Et 28. Qui declinat aures suas ne audiat legem. s. charitatis, & pietatis, oratio eius fiet execrabilis. Et quia non m: noris est meriti pietas spiritualis quàm corporalis, si pietas, vel misericordia corporalis disponit, & præparat viam ad orationem, vt ostensum est, multo magis misericordia spiritualis disponit, cuiusmodi est indulgere penitenti. Matt. 5. Si offers munus tuum ad altare, &c. Marc. 11. Cum stabis ad orandum dimittite, si quid hētis, & pater vester dimittet vobis peccata vestra. Matt. 6. dimitte nobis de no. &c. Matth. 17. Serue nequam nonne &c. Eccl. 28. Remitte proximo tuo vocanti te, & tunc deprecanti tibi peccata soluentur. Et post. Homo homini seruat iram, & a Deo querit medelam. Beda. Duæ sunt aīæ, quib. oratio ad Deum volat, dare, & remittere. Opus etiā pietatis est pro inimicis orare. Sicut docet dominus Matth. 6. Benefacite, his qui oderunt vos, orate pro persequenibus, & calumniantibus vos, sicut & pater vester cęlestis, qui solem suum oriri facit super bonos, & malos. Talis fuit oratio Samuelis. 1. Reg. 12. Absit a me, vt cesset orare pro vobis. Talis enim fuit oratio Christi. Luc. 23. Pater dimitte illis, quia nesciunt, quid faciunt. Et Stephani Act. 7. Domine ne statuas illis hoc peccatum.

De facientibus orationem expeditam.

Quædam sunt orationem expedientia tanquam videlicet remouentia prohibens. Et ista sunt quatuor puritas affectionis, serenitas tranquillationis, humilitas subiectionis, fidelitas intentionis. Primo, quidem puritas affectionis requiritur ad orationem tanquam remouens prohibens. Oportet enim q̄ orans, sit sine conscientia peccati mortalis, idest q̄ non habeat voluntatem peccandi, vel in peccato manendi. Isa. 1. Cū multiplicaueritis orationem non exaudiam: manus enim vestre plene sunt sanguine. Idem 60. iniquitates vestras, &c. Et post. Peccata vestra abscederunt faciem domini a vobis ne ipse exaudiat. Et Ioh. 9. Peccatores non exaudiuit Deus dixit cęcus natus. Ps. Iniquitatem si aspexi in cor. meo non ex. dominus. Immunda erat cogitatio Antiochi, de quo. 2. Mach. 9. Rogabat dominus scelestus, a quo non erat misericordiam consecutus, &c. Item debet esse munda a sordidis cogitationibus, vt si illic veniant, ibi non quiescant, sed statim expellant. Eccl. 11. Muscæ morientes perdunt vnguenti suauitatem. Ad hoc facit exemplum supra positum de pane factio sordido. In vitis patrum dixit quidam pater. Diabolus inimicus tuus est, & tu domus: non cessat in te projicere, quicquid sordidum inuenierit, cum te inuenierit occupatum in oratione, & tu illud ei rejice, & procede. Item dixit quidam patrum. Sicut in fonte turbato non potest, quis videre faciem suam, ita mens occupata cogitationibus immūdis non potest orare Deum in contemplatione. Secundo requiritur serenitas tranquillationis, vt fiat oratio tranquilla mēte, & sereno corde, quia vt dicitur. 3. Reg. 19. Non in turbine dominus, sed in sibilo aure tenuis, ibi dominus. Item vt fiat in quieto tempore. Tren. 3. Cōsurge, & lauda in principio vigiliarum effunde, &c. Media no. &c. Eccl. 32. Iustus cor suum tradet, &c. Sap. 16. Oportet solem præuenire ad benedictionem, &c. Item in loco quieto debet fieri. Vnde locus orationis erat specialiter in templo, quod est in Hierusalem, quæ interpretatur pacifica. Sic dominus Marc. 1. valde diluculo abiit in desertum locum, ibique orabat. B. rn. Quando nocturnus sapor profundum inducit silentium, tunc purior, & securior est oratio nullo strepitu, nullo clamore turbata, nulla aspicientium laude tentata. Serenitatem cordis impediunt aures, idest cogitationes vanæ gloriæ. Ideo Abraham abgebat aures super eius sacrificium descendentes. Gen. 12. Item muscæ, idest sollicitudines mundiales, quæ molestant mentem pungunt & inhiunt. Exo. 8. Venit musca grauissima in domos Pharaonis, &c. Sequitur. Corrupta est terra ab huiusmodi muscis. Et infra ait Moyses. Orabo dominum, & recedet musca. Item serenitatem cordis impediunt ranæ, idest cogitationes, & affectiones carnales. Quia ranæ sunt venosæ, signant gulositatem. Item sunt garrulæ, quia vitium gulæ sequitur loquacitas, sicut ait Greg. 1. mor. Item morantur in lutosis locis, & signant luxuriam vitiatam. De huiusmodi ranis dicitur Exo. 8. Ascenderunt

Speculum Morale.

ranæ, & operuerunt terram Aegypti. Sequitur. Orate pro me dominum, vt auferat a me ranas. Item serenitatem cordis impediunt serpentes, idest tentationes Dæmonum venenatæ. Numeri. 21. Ora dominum vt tollat a nobis serpentes. Diabolus enim omne bonum nititur impedire, maximè fructum orationis. Ipse siquidem est inimicus homo supereminans zizaniam, vt suffocet tritici fructum. Matth. 13. Inimicus homo hoc fecit, quia in oratione diuersas cogitationes immittit, per quas homines ab oratione retrahit, quæ sunt immisiones per Angelos malos. In vita sanctæ Iulianæ legitur, q̄ cum esset incarcerata propter fidem, apparuit ei Diabolus in forma Angeli lucis dicens, q̄ ipse esset Angelus lucis ad eam consolandam missus. Cum autem ipsa timeret, & hæsitarer, reuelatum est ei in secreto, q̄ acciperet & ligaret eum, & verberaret sua cathena vsquequo indicaret ei quis esset. Quod cum fecisset, ei indicauit q̄ erat princeps Dæmoniorum mittens alios Dæmones ad homines seducendū, & tentandum. De quo si non facerent ad voluntatem suam: cum reuertebantur verberabantur ab eo. Et inter alia quæ faciebant per se, & per alios laborabat quomodo orantibus auferet fructū orationis immittendo, & imaginationes rerum secularium, & quæ oblitū fuissent, vel facere, vel ordinare in domibus suis, vel periculosè dimissa fuissent ibi, vt eos sic ab orationibus reuocaret. Item in vita beati Benedicti legitur, & habetur Dial. 4. q̄ cū in quodā monasterio, quod ipse construxerat esset quidam monachus, qui non poterat stare cum alijs ad orationem, & multotiens esset correptus ab Abbate monasterij, nec corrigeret se, sed exiret semper quasi pro aliqua re (seculari) faciendā. Signatum est hoc beato Benedicto, qui cum venisset, & oratum fuisset per biduum, & iste exiret semper: ait beatus Benedictus. Nunquid videtis, quid extrahat hunc monachum, dixit ergo Pontiano Abbatī illius monasterij, & Mauro in secreto, vt oraret, vt Deus hoc ei intimaret, & vidit post biduanas orationes Maurus Abbas, q̄ dictus monachus extrahebatur per vestimenti sūbriam a paruulo nigro, & educeretur. Cum autem finita oratione Benedictus egrederetur, & inuenisset dictum monachum extra: eum virga percussit, tunc quasi si ad idem eius fugisset Dæmon, in oratione immobilis perstitit, vel permansit. Diabolus facit de homine, sicut fecit miles de equo, quem lucratus est. De quo refert magister Iac. q̄ quidā episcopus habebat optimum equum, quem cum nollet dare cuidam fratri suo militi, quæsiuit dictus miles a quodam socio episcopi, quid diceret sapiens episcopus equitando illum equum, dixit ei, q̄ dicendo horas, Deus in adiutorium meum, &c. Cum autem accepisset eum mutuo, & per triduum eum equitans, & tota die, Deus in adiutorium meum, &c. dicebat, equum pungens calcaribus infra triduum aptauit ita equum, q̄ quocumque, Deus in adiutorium, &c. cetera dicebatur equo, tot saltus dabat, quod non poterat retineri. Cum autem reddidisset eum episcopo cum horas incipiebat ita saltabat, quod fere episcopum præcipitabat. Quod videns miles dixit. Domine istæ equus, quem non potestis retinere non est vobis utilis, quia præcipitabit vos, sed potius mihi, quia bene contendam, & domabo feritatem eius. Et ideo episcopus tanquam inquietum, & inutilem dedit eum militi. Similis huic equo est homo inquietus in oratione, qui ad modicam puncturam Diabolicæ tentationis, vel corporalis afflictionis, vel etiam pulicis, cum alij diuinum adiutorium inuocant, ipsi fugiunt dominum, & sic Diabolus lucratur eos. Item hoc est contra illos, qui linguam domare non possunt. Ia. 3. Omnis natura bestiarum domari potest, &c. Item hoc est contra illos, quos sermo Dei, domare non potest. Item facit Diabolus, sicut fecit Euilmerodach, de quo dicitur in Babylonica historia, quod mortuo patre timens ne resurgeret, & regnum ei auferret, de consilio aliquorum corporis in multas partes diuisit, & diuersis vulturibus tradidit. Dixeruntque quod pater non resurgeret donec dicti vultures in vnum conuenirent. Ita Diabolus timens ne homo resurgat, & regnum cęlorum orando acquirat. Cor humanum cum orat homo diuidit, & projicit, quasi diuersis malis cogitationibus, & sollicitudinibus. Item in collarionibus patrum. 5. lib. legitur, quod cum quidam frater diu in heremo vitæ contemplatiuæ studiuisset, & amici sui carnales literas pluries misissent ei de terra sua, accipiens earum fasciculum proiecit in ignem, dicens. Ite in ignem cogitationes patriæ pariter concremandæ, ne me ad ea quæ deserui reuocetis, & me tentetis. Legitur, quod quidam bonus homo, vt posset liberius vacare orationi, & prædicationi, omnibus abrenunciavit, vno asino retento per quem portaret per parochias ad prædicandum. Cum autem esset in aliqua parochia, aut meditans aut orans, aut prædicans, aut celebrans, cū dēret cogitare, & attendere, in his, quæ faciebat, occurrebat ei cogitatio de asino suo, quæ foris reliquerat, vel ne ei furaretur, vel ne a lupo voraretur, & hmōi. Videns hoc q̄ vix posset reuocare cor suū

Tomus Tertius. Mm 2 ad

Speculum Morale Vincentij.

ad hoc: coram omnibus licentiauit asinum suum dicens, q̄ magis volebat amittere asinū suum, q̄ cor suum simul, & oronem. Pf. Cor me. dere. me. &c. Item magister Iacobus dicebat, q̄ quidam clericus conquirebatur de hoc, q̄ non posset diu cor suum retinere in orōne. Cum aut̄ alius hoc audiens iactaret se q̄ bene ibi cor suum tenebat, dixit ei alius, q̄ daret ei equum suum si ita continuē teneret ibi cor suum q̄ non cogitaret alibi vsquequo dixisset vnū Pater n̄r, & econtra si non faceret daret ei ipse suū. Cum aut̄ huic condōni cōlensissent, & alius iuraret se dicturum veritatem, requisitus postea de ea dicenda per iur̄m, recognouit q̄ in sine Pf̄ n̄r. incepit gaudere. de hoc q̄ equum lucrabatur, & cogitare vtrum sella esset de pactione, & ita pro modico gaudio amisit vtrumq̄, & equum suum, & alterius. Item dicebat quidam q̄ cor humanum erat quasi auis venatica, quæ cū tenetur in manu audito modico sonitu nititur aduolare, sed tenens eam quibusdam vinculis, q̄ tenet in manu eam reuocat super manum. Et cū transit per locū vbi est strepitus, carnes rubeas tenet ei ante oculos ad rostrū, vt attendat ibi non attendat ad strepitum, sic cor in orōne, vt auis aduolare nititur ad strepitū tentationū. Dēt aut̄ hō illud reuocare vinculis timoris, & amoris Dei, & carnes Christi cruentas ante oculos eius ponere, & in refectione earū cor detinere, & occupare. Tertio in orōne requiritur humilitas subiectionis. Pf. Subditus esto dño, & ora eum. Qui. n. humiliter orat, monet efficacius, & impetrat facilius. Vnde Luc. 18. d̄r. Duo hoies ascendebant in templum, vt orarent, vnus Pharisæus, & alter Publicanus. Publicani oratio seipsum humiliter accusantis dicendo, Deus propitius esto mihi peccatori, fuit diuinitus acceptata. Pharisæi vero seipsum per iactantiam collaudantis, & alios per superbiam temerē contemnentis, fuit oratio reprobata. Psal. Respexit in orationem humilium. Ecl. 4. Oratio humilitatis cepe. &c. Iudith. 9. Humilium semper tibi placuit deprecatione. Humilis fuit oratio Abrahæ, ideo placuit Deo, & petium obtinuit. Gen. 18. Loquar ad dominum, &c. Item oratio Hester, eiusdem 14. Similiter Chananeæ. Matth. 15. Similiter filij prodigi dicentis, Pater peccaui, &c. Luc. 15. Dicebat quidam q̄ veraciter docent orare Trutanni, qui se quantum p̄nt in habitu, & voce incuruant, & prosternunt se vulnera, & vlcera, & paupertatē, nuditatem, infirmitates suas, & defectus suos, & infortunia sua eis ostendunt, a quibus petunt. Sifr, & fures damnati, qui ante iudicem se humiliant, & promittunt emendam lugentes, docent nos orare. Quanto in oratione requiritur fidelitas int̄tionis, vt oret hō cum spe, & fiducia impetrandi. Iac. 1. Postulet in fide nihil hæsitans. Bern. Indignus cœlesti benedictione conuincitur, qui Deum dubio quærit affectu. Item Bern. De diligendo Deo. Ad Dei beneficia diligenda, & retinenda, & obseruanda necessaria sunt præsidia sedulæ, & longanimis orationis. In qua tanta sit fides, vt speret aia, tanta deuotio, vt Deum cogere videat, tantus amor, vt oia q̄ petit in orōne se sentiat obtinere, tam benigna humilitas in oibus non suam sed Dei præoptet fieri voluntatem, habeat cordis puritatem, oris munditiam, &c. Iac. 5. Oratio fidei curabit infirmum: quia hanc discipuli non habuerunt lunaticū curare non potuerunt, vt dicit eis dñs Matth. 17. Non potuistis cum curare pp̄ incredulitatem vestram. Nam & si quis suorum conscientis peccatorum, & de proprijs meritis diffidens indignum se reputet exaudiri: tñ de immensitate diuinæ miæ dēt cōsiderare sicut Manafies, de peccatis suis semetipsum accusans & dicens. 2. Paral. 33. Peccaui super numerum arenæ maris, & multiplicatæ sunt iniquitates meæ, &c. Sequitur. Peccaui domine peccaui, & iniquitatem meam ego agnosco, peto rogans te dñe remitte mihi: quia indignum saluabis me & magnam misericordiam tuam. Sed quantumcumq; de peccatis suis se grauiter accusaret, & de seipso diffideret: quia tñ de Dei misericordia confusus est, meruit exaudiri, sicut d̄r Paral. 33. Deprecatus est dñm & obsecrauit intente, & exaudiuit orationem eius, reduxitq; eum in Hierusalem in regnum suum. Vnde Bern. ait. Interdum impediri solet oratio ex pusillanimitate spiritus, & timore immoderato. Hoc aut̄ tunc solet fieri cum sic cogitat homo propriam indignitatem, vt nō conuertat oculos ad diuinam benignitatem. Et sicut periculum est, si fuerit oratio nimis timida, sic in contraria parte non minus imō maius periculum est, si fuerit temeraria: nec hoc dico, vt peccatoribus auferam orandi fiduciam, sed volo eos orare tanq̄ gentem quæ peccatum fecerit non iustitiam: orent pro indulgentia peccatorum suorum in animo contrito, & spiritu humilitatis, & cum diuinæ cōfidentia bonitatis. Vnde 1. Io. 5. Hæc est fiducia quam habemus ad Deum: quia quæcumq; petierimus & voluntatem eius audiet nos. Debemus igitur confidenter ab eo magna petere tanquam a domino magno, ditissimo, potentissimo, & largissimo, si volumus obtinere, quia ad hoc nos inuitat Io. 16. Si quid petieritis, &c. Et post. Petite, & accipietis, vt gau. ve. ple. Non vult dare dimidium

regnum, vt Asuerus Hest. & Herodes filix saltanti, sed plenum & integrum: dat. n. Deus munera sc̄dm magnificentiam principalem. Cum autem sit summus, summum donum decet eum. Legitur in gestis Alexandri, q̄ cum quidam histrio lussisset coram Rege Anthygono, & placuisse videretur ei ludus, petiuit ab eo dictus ioculator vnū equum qui sequeretur eum, & seruiret ei. Qui illi dicens, q̄ ipse non erat dignus tanto munere. Cum autem ille repulsus peteret saltem vnū denarium. Rīdit Anthygonus q̄ non decebat honorem regiū dare tam paruum munus, & sic nihil dedit ei, neq; magnum neq; paruum munus. Cum autem idem ioculator veniret ad Alexandrum, & lussisset coram eo, & ludus ei placeret dixit ei, q̄ peteret tanquā digna aliqua remuneratione, cum ille timeret confundi, si magnum peteret, petiuit paruulum munus, & cum super hoc eum Alexander argueret, excusauit se per factum Anthygoni. Tunc Alexander dedit ei vnā ciuitatem dicens. Et si tu nō es dignus tm̄ munus accipere, vel petere, ego autem sum dignus dare, & hoc decet magnitudinem meam. Ita Deus vult dare munus decens suam magnitudinem. Iniuriam facit Regi filius eius, qui petit ab eorum tota eius curia sotulares, & panem ad comedendum, & vestium suarum refartionem, cum potius pater velit ei dare regnū in quo omnia necessaria habebit. Item nota pauperes petunt hic & accipiunt in futuro regnum. Lu. 12. Primū quæri. reg. Dei, &c. Nolite timere pusillus grex. compla. pa. ve. dare vo. reg. Econtra diuites accipiunt hic, & petent in futuro, & nihil inuenient, vt patet. Lu. 16. de diuite dicente. Pf̄ Abrahā, &c. Pf. dor. sump. su.

De orationem integrantibus.

Quidam sunt orationem integrantia quæ sunt quatuor. Attentionis sedulitas. Feruor deuotionis. Discretionis sagacitas, & vigor frequentationis. Primum quod ad orationem requiritur tanquam integrans ipsam est sedulitas attentionis. Oratio. n. est quasi quoddam familiare colloquium cum Deo, sicut ait Isid. Qñ oramus cum Deo loquimur quando legimus Deus loquitur nobiscum. Et sanctus Ansel. ait. Orationis tempore Christianus homo cum Deo loquitur, consideret fidelis anima quam reuerenter humiliter & attente debet loqui cū summo Principe, quam timorare cum summo iudice, quam familiariter cum amico, quam dulciter cum sponso dulcissimo. Tota igitur attentione, toto affectu, & mentis admissu loquatur homo cum Deo, sine corruptione, sine interruptione, & sine mensura euatione. Sicut ait Apost. 2. Corin. 12. Orabo spiritu, orabo & mente, psallam spiritu, psallam, & me. Nam sicut dicit Saluator. Ioh. 4. Spiritus est Deus, & eos qui adorant, in spiritu & veritate oportet adorare. Non enim plus delectatur Deus in oratione vocali sine attentione mentali, quam in garritu auium, vel in grugitu porcorum. Or̄s. Psal. dicit domino. Intende voci orationis meæ rex meus, & Deus meus. Et alibi. Fiant aures tuæ intendentes, in vocem deprecationis meæ. Sed si tu ipse non attendis tibi, quomodo speras Deum intendere tibi, si cum rege, vel principe, vel alio magno viro non auderes tam irreuerenter loqui, quomodo ætlimas gratum esse Deo, q̄ sine deuotione, humilitate, timore, & reuerentia præsumis loqui cum eo. Nonne conquerendo, & reprobando loquitur dominus contra tales dicens. Matth. 23. Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longè est a me. De hoc require supra vbi dicitur q̄ in oratione requiritur serenitas. Item attentionem non habent in oratione dormitantes, sicut oratio Apostolorum in domini passione, cum inimicus eos expetere non cessaret. Ideo dominus frequenter excitat eos, & incitat ad orationem Matth. 24. Vigilate, & orate. 1. Pet. 4. Vigilate in orationibus. Marc. 14. Vigilate, & orate, quia &c. Psal. Nocte mandauit dominus canticum psalmodiæ. In quodā prioratu monachorum cum diu vigilassent monachi maiores in portationibus, & confabulationibus, pulsantes ad matutinas eas incipiebant, & cito post dormiebant, in psalmodia, & quosdā pueros eam dicere angariabant. Cum autem vnus eorum videret, quod omnes obdormissent, innuit socijs, quod tacerent. Cum autem aliquandiu siluissent, & lussissent, vnus eorum incepit clamare cū magno sonitu. Benedicamus domino, monachi autem illi expergefacti inceperunt clamare cum alijs, Deo gratias, & quilibet dormientium credidit, quod alij dixissent cum pueris & credentes se dictas dixisse matutinas ad lectos suos venerunt. Sic Diabolus multis furatur per somnum fructum orationis, ita vt nec Deo gratias dicant, sed per totam noctem silent in vitijs somno, & delitijs absorpti. Secundo in oratione requiritur feruor deuotionis. Est enim oratio, sicut thymiamia boni odoris, & sicut virgula fumi ex aromatis. Cantica tertio, Sicut cera, & thus liquefcunt in igne, & sicut incensum odoriferum. Psalmus. Dirigatur oratio mea, sicut incensum in conspectu tuo. Attende, quod incensum non redolet nec odoris sui suauitatem emitit, nisi superpositum carbonibus incendatur.

endatur. Sic nec oratio redoleat coram Deo nisi a corde processerit inflammato. Vnde in signum acceptationis diuinæ descendebat ignis de cælo super sacrificia iustorum, sicut patet de sacrificio Helyæ. 3. Reg. 18. Et de sacrificio Gedeonis Iudic. 6. Et de sacrificio Manue. Iudic. 13. Et de sacrificio sacerdotum. 2. Macha. 3. Oratio igitur non tepida sed deuotione feruida placet Deo. Vnde Apoc. 8. dicitur, quod alius Angelus venit. i. homo in oratione deuotus. Orando. n. assumit homo officium Angelorum, ideo dicitur, Angelus, stetit ante altare. i. Christus super quod sacrificia nostra offerenda sunt, habens thuribulum aureum. Thuribulum istud est cor deuorum inferius clausum ad terrena superius aliquantulum apertum, ad cælestia carbonibus ardētibus plenum, i. feruidis affectionibus inflammatum. Super hos carbones ponendum est incensum. i. super affectiones ardentes mundanda est oratio. Hoc autem thuribulum dicitur aureum; quia hæc omnia debent ex charitate procedere, quæ per aurum designatur. Sequitur. Et data sunt ei incensa multa, ut daret de orationibus sanctorum omnium super altare aureum. Nota feruenter oranti adduntur orationes sanctorum omnium, quia omnes sancti orant pro eo, & suas orationes adiungunt eius orationi, ut potentior, & feruentior fiat coram Deo. Aut. n. Pf. Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno. Et quia talis oratio multum est grata Deo: ideo sequitur, & ascendit fumus incensorum de orationibus sanctorum de manu Angeli coram Deo. Fumus iste extrahit omne genus Dæmoniorum. Tho. 6. Vnde per orationem abstulit Moyses serpentes. Numeri. 21. Ora pro nobis, ut tollat Deus a nobis serpentes. Orauitque Moyses pro populo. Serpentes venenosi sunt Dæmones, qui per orationis efficaciam effugantur. Vnde oratio potest dici cæmen Dæmonum fugarium. De feruore deuotæ orationis ait Bern. Periculum est si oratio tepida, & non ex viua affectione procedens. Nam in ascensu suo languescit, & deficit, eo quod non habeat vigorem. Quæ vero fidelis feruens, & humilis fuerit, cælum sine dubio penetrabit. Non enim sufficit in oratione vocali attendere, ad verba quæ dicuntur, nisi cum feruore spiritus proferantur. Nec in oratione mentali sufficit simplex speculatio seu transitoria meditatio, nisi fiat spiritus excitatio, & quædam impressio virtualis. Vnde in oratione vocali verbis ad deuotionem pertinentibus, & deuotionem excitantibus, nec non & alijs signis mentem mouentibus, sicut sunt genuum flexiones: manuum elevationes, inclinationes corporis, pectoris tusiones, & huiusmodi vten dum est ad mentem eleuandum in Deum, & deuotionis spiritum excitandum. Sicut Aug. dicit. Verbis, & alijs signis ad augendum sanctum desiderium nos ipsos excitamus. Ista tamen non sufficiunt ad succendendum hunc feruorem, nisi Spiritus sancti status adueniat. Sicut ait. Bern. Tepida est omnis oratio, nisi eam præcedat inspiratio. Ecclesiastici. 28. Secundum ligna siluæ exardescit ignis: Ligna sunt diuersæ meditationes de Deo, ex quibus surgunt diuersæ affectiones feruentes. Bern. debet proficere in oratione moueri, ut quanta puritate cordis potest intendere in eum cui offert orationis sacrificium, & in oratione ei offerre seipsum, intendere debet quis offert, intelligere quid offert, quanto magis videt qui offert, & cui offert: tanto magis eius affectus feruescit, & in meditatione eius exardescit ignis. Aug. Tanto dignior in oratione fit effectus, quanto feruentior præcedit affectus. In vitis pa. dicit Abbas Isaac. Cum fratres conuenissent ad comedendum Agapem, & loquerentur adinuicem increpauit eos dicens. Tacete fratres: ego enim scio hic vnum fratrem comedentem nobiscum, cuius oratio ascendit in conspectu Dei velut ignis. Item in vitis pa. Abbas Macharius Aegyptius duos iuuenes venientes in cella collocauit. Cum autem visitaret eos finxit se velle dormire in cella eorum illa nocte. Cum autem secessissent ad loca sua ad dormiendum eis assignata, rogauit Macharius dominum, ut ostenderet ei, quomodo proficerent surgentes tunc vidit eos ad orationem, & vidit lumen de cælo super eos infundi, quod tamen ipsi non viderunt, & vidit Dæmones ad modum muscarum volitantes, & super eos, & oculos minoris residere volentes, sed Angelus aderat cum rumphea ignea defensus eum, & de ore eius aduersus singulos facula egredi videbatur. Ad maiorem non poterant Dæmones accedere, de cuius ore maximus ignis exire videbatur, & in cælum tendere. Cum esset prope diem accubant. Macharius autem cognouit per hæc minorem tentare, & maiorem profectum, seque orationibus eorum recommendans discessit. Post paucos dies maior in pace recipitur, post tres dies minor eum sequitur. Et dixit quidam senex, sicut muscæ non audent residere super ollam feruidam & bullientem, sic nec dæmones super mentem in oratione feruentem donec tepescat. Tertio in oratione requiritur discretio subtilitas. Debet autem hæc discretio custodiri in peccando, ut videat orans, quid & qualiter sit petendum. Quid inquam, quia multi multa petunt in oratione, sed non obtinent, quia petunt sine discretione. Sicut enim Deus pie concedit quod pie,

Speculum Morale.

& discretè petitur, sic non minus pie negat quod inconsideratè & non utiliter postulat. Aliqui namque petunt quod est contra honorem diuinum, vel quod est propriè salutis contrarium, vel quod est in alterius nocumentum, Deus tales non exaudit. Sicut ait Iac. 4. Petitis, & non accipitis, eo quod male petatis, imò talis oratio est eis in peccatum, sicut in Psalmo. dicitur. Oratio eius fiat in peccatum. Aliqui vero putant sibi expedire quod non expediunt. Vnde ait Ap. Rom. 8. Quid oremus, sicut oportet nescimus. Sicut patet in oratione filiorum Zebedæi Matth. 20. & Pauli de stimulo 2. Cor. 11. Ideo Ap. dixerunt Lucæ. 11. Non doce nos orare. Sciendum autem est quod Deus, quicquid exaudit hominem ad votum, quicquid non ad votum sed ad meritum. Quædam enim non simpliciter denegantur, sed ut congruo dentur tempore differuntur. ait Aug. quædam et denegantur, ut aliud utilius conferatur. Aduertendum ergo quod illa quæ manifeste sunt ad Dei gratiam & honorem, & nobis necessaria ad salutem secunda mente possumus petere, sicut sunt omnia illa quæ in oratione diuina continentur. Hęc enim breuissimè voluit comprehendere ut nullus, de ignorantia excusetur, nullus de prolixitate grauetur: vnde ait Matth. 6. cum oratis dicite pater noster &c. Quæ autem in diuina vel nobis sunt dubia, debemus relinquere omnino dispositioni diuinæ. Item videat orans qualiter, quia, s. breuiter sine verborum superfluatorum multiplicatione, sed non det esse breuis oratio in affectione. Matt. 6. Cum oratis nolite multum loqui, sicut Ethnici faciunt, putant enim. &c. Aug. Diu orare non reprobabile nec inutile. Alius est sermo multus. Alius diuturnus affectus. Absit in oratione multa locutio, non desit multa præcatio, semper feruens perseveret intentio, quæ frequenter omnia plus gemitibus, quam verbis agit. Item Matth. 6. Sic orabitis pater noster &c. Hieronymus de summo bono. Fidei symbolum & diuina oratio pro tota lege parulis ecclesiæ sufficit ad regna capescenda, omnis latitudo scripturarum in oratione diuina, & sub hac breuitate concluditur. In vitis pa. interrogauerunt Abbatem Euagrium quomodo esset orandum, quod ait. In oratione non est multum loquendum, sed extendite manus vestras frequenter ad Deum, & dicite. Domine sicut tu vis & scis, miserere mei. Si est pugna in anima dicere debes. Deus adiuua me. Et ipse sciens, quod expedit facit nobiscum misericordiam. In vitis pa. de Thaide, quod edocta fuit orare hæc versus orientem & dicere. Qui me plasma fisti miserere mei, ut hęc ut supra. Item in vitis pa. de rustico quem docuerunt patres tres primos versus psalterij dicentes eos posse sufficere ei ad salutem. Supra de misericordia Dei. Ad hoc facit exemplum de muliere deuota, quæ in angulo maioris ecclesiæ in oratione prostrata perseverabat in oratione tota die pater noster, & Ave maria, & Credo. cum maxima deuotione iterabat, liquefactis tota lachrymis. Eps autem illius ecclesiæ illuc respiciens videbat columbam descendente de cælo & eius lachrymas haurientem, quod cum pluries vidisset, accessit inquirens ab ea quid oraret. Quo audito ait. O quam felix esses si scires psalterium, & sæpe diceres. Qui fecit eam psalterium addiscere, quod dedit ei. Cum autem illud diceret, episcopus, nec lachrymas videns, nec columbam sicut prius abstulit ei psalterium, precipiens, quod rediret ad consuetas orationes. Quod cum fecisset, redierunt & lachrymæ, & deuotio, & columba ut solita visa est descendere & lachrymas haurire. Item debet oratio esse discretiva in fugiendo hominum frequentias, sicut docet dominus verbo Matth. 6. Cum oratis nolite fieri sicut hypocritæ, qui volunt in angulis platearum stantes orare. Sequitur. Tu autem cum oraueris, &c. Et per euidentiam facti dans exemplum orandi, dimissa turba ascendebat in montem solus orare, sicut dicit Matth. 14. Et quod plus est etiam a sancto discipulorum collegio sequestrabat se, sicut dicit Luc. 22. Ipse auulsus est ab eis quantum est iactus lapidis, & postius genibus orabat. Vnde sancta Judith, prudenter egit, quod in superioribus domus suæ fecit sibi secretum cubiculum. sed orandum. De Sara et vxore. Thobæ in iunioris dicit, quod perexit in superius cubiculum domus suæ in oratione persistens. Nec sufficit ab extrinseca inquietudine mentem abstrahere, nisi ab intrinsecis fantasmatibus, curis, sollicitudinibus, & imaginationibus abstrahatur. Vnde signatur dicit Saluator Matth. 6. Cum oraueris intra in cubiculum tuum ab extrinsecis perturbationibus, animam elongando. Et clauso hostio est ab intrinsecis fantasmatibus abstrahendo. Ora patrem tuum in abscondito. Quidam discipulus B. Bernar. quæsiuit ab eo quare dicebatur. Clauso hostio ora patrem, cum scriptum sit ibidem. Luceat opera vestra coram hominibus &c. Respondit sanctus. Qui habet paruum lumen religionis, & ignem paruum charitatis de nouo succensum ad modum candelæ est occultandum a vento, quia cito extinguitur a vento modico si exponatur, qui autem habet maximam charitatis fornacem, diu & bene succensam, cum exponitur vento magis succenditur nec extinguitur, vel auro prosperitatis, vel adulationis, vel tentatione vanæ laudis, vel aquilone aduersitatis. Item in vitis patrum legitur, quod cum oraret. B. Arternius adhuc in seculo manens, facta est vox ad eum dicens fuge, tace, quiesce. Qui quotiens conueniebat cum fratri-

Tomus Tertius. M m 3 bus

Speculum Morale Vincentij.

bus ad orationem semper retro columnam se occultabat. Itē oratio debet esse discreta in cauendo dæmonum astutias, quia Angelus Sathanæ transfiguratur se in Angelum lucis multipliciter seducens hominem, sicut patet supra de tentatione. Item supra, q̄ ad orationem requiritur mentis, serenitas. Quarto in oratione requiritur vigor cōtinuationis. Ecclesiastici. 18. Ne impediaris orare semper Isai. 42. Qui reminiscimini dñi ne &c. Colo. 4. Orationi instantes &c. Item exemplis, vt Chananeæ Matth. 15. dicentis. Misere mei dñe fili Dauid, filia mea male a dæmone vexatur. Et post. Domine adiuua me. Et Matth. 20. de cecis clamantibus. Domine miserere nostri fili Dauid. Luc. 2. de Anna quæ non recedebat de templo die ac nocte. Item Luc. 11. exemplo illius, qui dicebat. Accommoda mihi tres panes, &c. Et post. Amen dico vobis, si perseuerauerit pulsans, &c. Item Luc. 18. ponitur exemplum de vidua & iudice iniquitatis. Aug. Qñ dñs tardius, dat dona, non negat, sed commendat: diu. n. desiderata dulcius obtinentur, cito autem data vilescunt. Act. 1. Apostoli perseuerantes in oratione, spiritum sanctum receperunt. Ideo sancta desideria dilatione crescant, virtutis pondus oratio non habet, q̄ perseuerantia non tenet. In vitispa. de Abbate Arsenio dñ q̄ in sabbato post sextam orabat sole relicto, nec cessabat vsquequo in dominica ante se illum haberet. Item in vitispa. dicitur q̄ venerūt quidam fratres ad Abbatem Lucium, qui interrogauit eos, qd̄ esset opus manuum eorum. At illi dixerunt, q̄ nullum aliud opus habebant, nisi q̄ implendo mandatum Apostoli sine intermissione orabant. Tunc cum interrogasset eos si comederent, aut biberent, aut dormirent, & huiusmodi opera agerent, dixerunt q̄ ita. Cum autem ille quæreret, quis tunc pro eis oraret, & quomodo mandatum implerent, & illi nesciret respondere. Ego inq̄ manibus meis laboro, & mente, & ore oro, & de precio laboris partem pauperibus do. & partem ad vsus meos retineo, & cum comedo & dormio illi qui recipiunt elemosynam, vel ipsa elemosyna orat pro me, & sic sine intermissione oro, & mandatum impleo. Ecclesiastici. 19. Conclude elemosynam &c. Item in vita sancti Leonardi secundi legitur, q̄ cum incumberet prostratus, in oratione insistens, serpens maximus ex parte pedum in sinum eius ascendit, ipse autem nec eius timore aut horrore ab oratione se mouit. Cum autem solitam orationem compleisset totam, ad serpentem ait. Scio q̄ ab initio creationis tuæ homini aduersaris, & fructum eius impedis, nunc autem age in me qd̄ merui, si tibi datum est a Deo. Hoc audito serpens, de sinu suo exiens ex parte capitis, per aperturam caputij prouoluit ante eum expirauit, & extrunc nullus serpens in loco illo comparuit.

De orationis effectibus. Dist. XXXIII.

Circa decimum sextum. s. de multiplici orationis effectu, sciendum q̄ orationis est multiplex utilitas, & effectus. Oratio. n. est remedium sanatiuum. Lotorum mundatiuum. Exeniū placatiuum. Præsidium defensionium. Primo quidem oratio est remedium sanatiuum. Sicut dicitur Iaco. 5. Oratio fidei sanabit infirmum. Et Ecclesiastici. 38. Ora dominum & ipse curabit te. Quod verum est non solum de infirmitate corporali, sed etiam de spiritali. De corporali patet quomodo Ezechias rex oratione sanatus est. Isai. 38. Cum. n. egrotaret Ezechias vsque ad mortem, & dixisset ei Isaias, hæc dicit dominus dispone domui tuæ, morieris. n. tu, & non uiues. Fleuit Ezechias fletu magno & orauit. Statimque dixit ei Isaias. Hæc dicit dominus. Audiui orationem tuam, & vidi lachrymas tuas. Aduerte quantum virtutis sit oratio, quæ fecit Dei sententiam reuocari. De infirmitate spiritali ait Hiero. Ieiunio sanantur pestes corporis, oratione pestes mentis. Ista medicina, est leuissima, suauissima, & efficacissima. Ieiunium est medicina grauis delicatis, & debilibus, elemosyna auaris. Ideo hanc aduenit summus medicus, quæ omnes possunt sumere, a qua nullus potest se veraciter excusare. O quam multi valde graues medicinas sumunt, & patienter sustinent propter corporis sanitatem. Pauci vero sunt qui diligant immo qui non horreant hanc suauem medicinam per quam consequerentur animæ sanitatem. Secundo oratio est lotorium mundatiuum. Huius exemplum euident habemus Luc. 7. de B. Magdalena, de qua dicit August. q̄ ad fontem misericordie venit immunda vt rediret munda. Psalm. Laborui in gemitu meo. la. p. sin. noc. lec. me. &c. Lachrymis enim deuote orationis delentur macule peccatorum. Ideo Iudith. 8. in superioribus domus suæ fecit secretum cubiculum. Sequitur. In oratione persistens cum lachrymis. Et duodecim noctibus exibat in vallem behulig, & ibi baptizabat se in fonte aquæ, & vt ascendebat orabat de minum. Tertio oratio est exeniū vel sacrificiū placatiuum. Ait enim Crisostomus quasi spūale tributum anima offert Deo de suis visceribus. Nota q̄ orationibus assistūt Angeli bñi cū gaudio, & orationes nras reuerter offerunt in cōspectu Dei, sicut testat Raphael. Thob. 12. Qñ orabas cum lachrymis, ego obtuli orationem tuam

domino. Quod aut hoc exeniū placeat Deo testatur ipse Isai. 56. Letificabo eos in domo orationis meæ, s. concedendo, quæ petierint, siue sit oratio pro amotione malorum, siue pro impetratione bonorum. Super illud. Ps. Iustus miseretur, & tribuet, dicit gl. Impossibile est, q̄ aliquis oret, & aliquam dulcedinem non reportet. Propter quod ait Ps. Oratio mea in sinu meo conuerteretur. Bene ergo dicit, Letificabo eos in domo orationis meæ. Sequitur. Holocausta corū, & victimæ placebunt mihi. Aduerte q̄ oratio dñi Holocaustū, & victima Holocaustū: Holocaustū qd̄, ga totum cor cum omnibus cogitationibus affectionibus, & desiderio debet Deo offerri. Victima vero, quæ dicitur a victoria, dicitur oratio: quia in ea caro, id est carnis rebellio vincitur, & domatur. Oratio etiam incensum est, quod in diuinæ maiestatis oculis adoletur, vt dictum est supra. Quod autem istud sacrificiū Deo placeat, & iram eius placet, patet. Numeri. 16. Aaron stans inter mortuos, & viuentes pro populo deprecatus est, & plaga cessauit. Job. 42. Iob seruus meus orabit pro vobis, & faciem eius suscipiam. Et Gen. 20. Abraham: quia Propheta est, orabit pro te. Et Exo. 32. Cum peccasset populus vitulum constabilem adorando, dicitur ibi, Moyses orabat Deum suum. Et 2. Eldr. 6. Offerant oblationes Deo cœli, & orent pro vita regis. Quarto oratio est præsidium defensionium. Est enim scutum defensionis. Sicut habemus exemplum. Sap. 16. Properans homo, &c. Item oratio est scutum defensionis, sicut habemus exemplū Sap. 16. Properans homo, sine quærela deprecari pro populis, proferens seruitutis suæ scutum orationem, restitit iræ. Nota historiam. Cum enim dominus filios Israel propter peccatum murmuris deleteret incendio, properans Aaron, orare pro ipsis, & stans inter mortuos, & viuentes virtute orationis cessare faceret incendium. Fuerunt tamen vastati incendio quatuordecim millia septingenti. Aduerte etiam q̄ si scuto orationis potuit alios protegere, quanto magis homo seipsum defendere potest, si iaculis iræ Dei scutum orationis opponat. Item si iacula iræ Dei potest homo per scutum istud auertere, quanto magis contra Dæmones vel homines contra nos nequit in surgentes scutum orationis opponens poterit se tueri. Igitur homo prudens contra omnes tentationes tribulationes, afflictiones, desolationes, pestes, & miseras a quocūque cōtingat inferi scilicet homine, Dæmone, vel etiam ipso Deo scutum istud opponat: quia oratio est refugium singulare contra omnia mala quæ possunt accidere. Quod oratio sit scutum contra Dæmones, & tentationes eorum habentur multa exempla supra de tentatione. Item oratio impedit ne possint malum peragere, quod intendunt. Cum monachus quidam Cartusien. dormiret in cella in extremis laboraret, & fratres conuenissent, & orarent, Dæmones etiam multi conuenerunt, & cū dicerent vni, q̄ intraret, respondit q̄ non poterat, quia orationes aliorū eum impediabant, & cū diu expectassent redio affecti, vnus post aliū recesserunt. Et hoc cuidam reuelatum est, qui alijs hoc dixit. Itē fere hoc idem dñ accidisse in quodam conuentu fratrum prædicatorum, q̄ cum quidam bonus frater, & religiosus laboraret in extremis, quidam frater vidit in circuitu domus, in qua iacebat illic frater, maximam multitudinem Dæmonum conuenisse, & dum diu fratribus orantibus expectassent, vnus dixit alteri, quid expectamus hic tam diu. Postquam satis expectauerimus parum lucrabimur, sed eamus, & deseramus cantorem illius maioris ecclesie, & sic recesserunt. Dicitur autem cantor cum intrasset lectū suum in sero sanus, & incolumis, in mane mortuus est inuētus. Item in vitispa. cum Iulianus apostata descenderet in Persidem misit quendam Dæmonem adiuratum, & priuatum ad partes occidentales, vt quàm velocius inde apportaret responsum ei. Qui cum diu tardasset requisitus de tarditate dixit, q̄ quidam senex solitarius per decem dies continue die, & nocte impediuerat transitum eius. Cum autem dicitur Iulianus comminaretur ei, & alijs monachis, infra paucos dies occisus est a Mercurio, vt hñ in miraculis B. Virg. Quidam autem maximus inter Principes Iuliani veniens ad illum solitarius factus est heremita. Nec solum impedit Dæmones, sed etiam eorum tentationes adnihilat vincit, & superat. Isid. Frequens oratio vitiorum impugnationem extinguit. In vitis patrum dicitur, q̄ quidam Philosophi inuidia permoti contra beatum Antonium immiserunt multos Dæmones adiuratos, vt eum expellerent de cella sua, cum irruerent in eum diuersas, & turpes ingerentes imaginationes, & malas cogitationes, omnes eorum virtute Crucis adnihilauit machinationes, & nihil præualentes confusi sic ad dictos Philosophos reuertuntur, dicentes quod nihil potuerunt in eo lucrari, quia eius orationibus, semper expellebantur. Quod audientes dicti Philosophi ad eum venientes, & veritatem audientes conuertuntur. Item quidam patrum dicit, sicut qui trāsit ante tabernam, & sentit odorem alicuius assaturæ, si nō vult intrare, & comedere cito trāsit, & odor a se excutit, et odor cito recedit. Sic tu senties odorem malorum

malorum cogitationum ad orationem transficiens, dñe adiuna me, & lucraberis eas fugiēdo. Ad hoc valet exemplum de Dæmone effugato a Fortunato, de quo i. Dial. 10. Item ibidem dñs, q̄ cum quadam mulier venisset ad dedicationem eccl̄e B. Fabiani Martyris, & in illa nocte fuisset cum viro suo in opere luxurię indebitę delectata a Diabolo arripitur, & vexatur. Similiter, & sacerdos illius eccl̄e, qui cum pallio altaris ei superposito voluit liberare. Cum autem diu vexata traderetur maleficiis, dum carminibus suis superflua adiurandum vnus eiicitur Dæmon, legio Dæmonum subintravit, quę cepit tot moribus, & vocibus agitari, & strepere, quot Dæmones habebat. Quam parentes eius ad sanctum Fortunatum adduxerūt, culpam suam fatentes, qui per plures dies contra tantam Dæmonū aciem in oratione perseverans, eos omnes orationis virtute fugavit. In vitis pa. dñs de sancta Sara, q̄ cum esset iunior, & Diabolus immittebat ei malas cogitationes, ipsa vero non relaxabat cor suum a timore Dei, & orabat. Cum autem semel a spiritu fornicationis infestata lectum ascendisset, apparuit ei ibidem oranti spiritus fornicationis corporaliter dicens. Tu me vicisti Sara. Quę ait, non ego vici te, sed dominus Iesus Christus. De hoc habetur supra de monacho flagitioso, qui cum per triduum tentatus, & flagellatus perseverasset in oratione, & fletu, clamauerunt Dæmones, vicisti monache, vicisti, &c. Item supra de pœna purgatorij, de milite tentato, qui orando vicit Dæmones. Itē. i. Dial. 40. de Theodoro, & dracone. Item in miraculis beatę Virginis habet exemplum, de Theophilo, quem domina de manu Dæmonum liberavit. Item non solum spirituales hostes, idest Dæmones, & eorum tentationes vincit oratio, sed etiam materiales. i. homines vincit effugit, & confundit. Exemplum habemus Tho. iij. quia cum vxor Thobię cum eo multis verbis contenderet. Thobias ingemuit, & cepit orare cum lachrymis. Ibidem similiter de Sara, cui cum vna ex ancillis patris sui improperaret sibi mortem septem virorum suorum quos Dæmō occiderat, & vocaret eam interfetricem virorum suorum, illa perrexit in superius cubiculum domus suę in oratione persistens tribus diebus, & tribus vobis. Item Ps. Locuti sunt aduersum me lingua dolosa, & sermonibus odij circumdederunt me, & expugnaverunt me gratis, pro eo, vt me diligenter detrahebant mihi, ego autem orabam. De tentationibus specialiter dicit saluator Matth. 29. Vigilate, & orate ne intretis in tentationem. Quis n. tentationem quamcumque non orando deuicit, quis non orationis virtute de hoste triumphauit. Et hoc optime figuratum est. Exo. 17. in pugna filiorum Israel, contra Amalech, contra quem Moyses oratione pugnabat. Cumque eleuaret Moyses manus in oratione, vincebat Israel. Si autem paululum remisisset, vincebat Amalech, Iohannes Criso. Stabat Moyses in monte, non armis sed præcibus pugnaturus. Sic Moyses orante, victoria cessante, mestitia perseverante, præce perseverans victoria roboratur. Quis enim iustorum non orando pugnavit? Quis non hostem orando deuicit? Quanto enim pñior frequentiorque fuerit celebrata oratio, tanto celerior erit de inimico vindicta. Item Isa. 38. habetur exemplum, quomodo ad præces Isa. & Ezechię liberatur Hierusalem ab obsidione Sennacherib Angelo percutiente. 180. Millia in castris Assyriorum. Item in ecclesiastica histo. lib. 5. Legitur, q̄ cum Rex Persarum Sabor obsidisset ciuitatem Migdomam. Athiochiam, nec præualuisset, fecit profundiores ripas fluuij Migdomi currentes per urbem, vt venientes aque cum impetu muros præcipitarent, & sic Christiani Romani, qui in ea erant caperentur. Cumque recenret fluuium cum multa copia dimisisset ad murum fluere, resolutus murus corruit, ipse autem expectauit vsq; mane, vt post defluxum fluuij liberius transiret, & urbem sine impedimento caperet. Quidam autem episcopus vrbis videns muros corruisse, vocauit populum vrbis, & clericum, & milites ad orationem: facta autem mane, inuenerant muros vrbis cum omnibus propugnaculis reparatos post orationem. Qd̄ videns dictus Sabor rimuit, quia vidit in mane super muros quendam Imperiali scemate ornatum, quem cum crederet esse Imperatorem Romanorum, mortem minabatur exploratoribus suis, qui ei dixerant, q̄ Romanus Imperator in partibus illis non adesset. Quem cum cognosceret non esse hominem, aiebat Deū agere bella Christianorum. Ad quem cum præcepisset multas dirigi sagittas, nec ipsum lederet, nec ipse Sabor cessaret ab obsidione, dictus eps adductus est super Thurrim eminentiorem, vt Sabor, & exercitus eius malediceret, qui orauit, vt dñs superbiam eorum mufcis, & cyniphibus domaret, & statim nebula exiuit de fluuijo, quę emisit mufcas, & cyniphes, & culices, quę intrantes promulcidas elephantorum, & aures, & nares equorū faciebant eos discurrere, & fugere ab exercitu, infinitis fessorib. qui in eis sedebant interfecit. Et ita dictus Sabor, non sine multa confusione recessit ab obsidione. Item Iudith, vicit Holofet-

Speculum Morale.

nem orando eiusdem. 13. Stetit Iudith ante lectum cum lachrymis orans, &c. 2. Mach. 10. Machabeus autē & qui cum eo erant deprecabant dñm caput terra aspergentes, &c. cum celesti adiutorio pmissa orone, & pñia vincunt, & fugant hostes, & occidunt. Idem. 11. Facta orone cū fletu celesti equite apparente vicit Machabeus cū suis Lyfiam. Item decimoquinto. Ponitur somnium Machabei; & quo apparuerūt ei. Onias, & Hier. orantes. Et post. Quo post oronem Iudæ alij corde, & ore orantes, & manib. pugnantes, exercitum Nichanoris vicerunt, fugarunt, occiderūt, & ipsum Nichanorē interfecerunt, & caput, & dexterā, & linguam eius amputauerunt, & linguā blasphemij iussit particulatim diuidi, & auib. dari. Item in ecclesiastica hist. li. 9. dñs, q̄ t̄pib. Antonij Imperatoris cū frater eius Marcus Aurelius pugnaret cōtra Germanos, & alios Barbaros, & exercitus Romanus ibi periclitaret sit, & siccitate, nec posset aliqd̄ adhiberi remediū. Orantib. aliquibus Christianis, qui ibi erant, immisit Deus tot fulgura, & pluuiā tantam contra aduersarios ex insperato, vt oēs hostes p̄sternerentur, & fugarent, & Romani a periculo liberarent, vnde ex tūc vocauerunt milites Christianos fulmineos pp̄ fulmina. & ignes q̄ de cælo mittebantur ad eorū oronem. Itē q̄ orō fidelium maximē vincit hostes hæreticos, legit̄ in ecclesiastica hist. 14. q̄ cū Constantinus Imperator factus Arrianus defenderet Arriū conuocauit conciliū apud Constantinopolim, in quo sc̄ta Arrii confirmaret. Cum autē Alexander Patriarcha Alexandrinus p̄ omnib. dictę sc̄te se opponeret, comminans ei exiliū Arriani, nisi eis in mane consentiret, ipse autē tota nocte orans in oratione peruolurus sub altari cām suam, & eccl̄e dño commendauit. Facto autē mane cū Arrius suis consiparus duceret cū maxima gloria ad conciliū, necessitate cōpulsus declinauit ad publicum locum, vbi cum sederet oīa intestina sua, & viscera emisit in secessu. Item in si. ecclesiasticæ hist. legit̄, q̄ cum Valentinianus Imperator Arrianus vitam finisset laqueo, substituitur ei Eugenius s̄str Arrianus Theodosius autē vt Catholicus contra arma mouit, p̄munens se ieiunijs, & orationibus, vigilans in cilicio, & orone ante Thecas Martyrum prostratus. Cui quidam sanctus heremita promisit victoriā. Econtra sacerdotes idolorum dicto Eugenio ex rñsis victoriā promiserunt. Deinde cum dictus Theodosius trāsiret Alpes cū suis, & viderent infinitam multitudinem vndiq; confluentem, & eos ad pedem montis ad pugnam expectātes, sui terrii terga vertebant, & fugam parabant. Descendit Theodosius, & proiecit armis ad terram. se prostravit in oratione, qua completa, dñs ita animauit suos, vt reuersi more leonum irruere in hostes gentiles, & Arrianos, & subito insurgens ventus vehemens relā q̄ hostes proieciabant retorquebat in ipsos Dei virtute. Dicitur autē Eugenius adducitur ante pedes Theodosij, vbi vitam finiuit pariter, & certamen. Pius autē princeps magis gauisus est de frustrata opinione gentilium, & fallacia aperta idolorum, & confusione hæreticorum, quā de nece tyranni cui successit in Imperium. Item oratio est scutum defensionis in omni necessitate, & periculo. Liberat enim a periculo naufragij Matth. 8. Dñe salua nos perimus. Et Matth. 14. Clamauit Petrus Dñe salua me fac. Et Paulus dicit. 2. Cor. 12. Ter naufragium feci. Item liberat, & defendit ab incendio. Dan. 3. Post orationem Azarię, Angelus dñi fecit medium fornacis, quasi &c. Similiter nec beatę Lucię orātī nocuit ignis succensus pice, & resina, & oleo. Similiter nec beatam Ceciliam læsit aqua buliens, in qua bulita fuit continuē per diem integrum, & noctem, ministris ligna igni ministrantibus. Similiter nec beata Agnes proiecta in igne cum in medio flammarum oraret læsa fuit, sed flammę hincinde dispersę ministros, & seditiosos procuratores incendij succenderant, ipsa omnino manente illæsa. Similiter B. Laurentium super cratem ferream. Et B. Tyburcium super prunas nudis pedibus incedentem custodiuit illæsum. Item B. Cristinam in Clibano B. Catherinam in medio rotarum, quinquaginta Philosophos in medio ignis animas quidem ab igne recipiens, sed vestes barbas, & capillos illæsa custodiens. Item de beato Francisco legitur q̄ cum propter infirmitatem oculorum suaderent ei medici cocturam sibi fieri, & ad f. rri candentis aspectum v. hementer horreret, alloqui cepit ignem in creatoris nomine sibi præcipiens, vt suum ei contemperaret ardorem, quo suauiter vrentem facilius sustineret. Protracta igitur coctura ab aure vsque ad supercilium dixit sanctus ad fratres. Laudate fratres altissimum, quia nec ignis ardor mihi molestiam intulit, nec carnis me dolor affixit. Item in vitis patrum, dicitur quod cum sanctus Appelles de nocte fabricaret, erat enim faber ferrarius, venit ei Diabolus, quasi ad ali quid operis faciendum, quem cognoscens sanctus nuda manu ferū calidum apprehendens, percussit eum in facie, & fugauit. Ex tunc consuetudinem habuit ferrū calidum nuda manu tenere. Itē liberat, & defendit a periculo mortis, vt Susanna liberatus

Tomus Tertius. M m 4 a morte.

Speculum Morale Vincentij.

¶ morte. Dan. 13. Exaudivit enim dominus vocem eius. Item in vita beati Marini legitur, q̄ cum fugatus ab hæreticis venisset in quandam insulam vivens ibi de herbis, & radicibus, herbam elleborum venenatam comedens sentiens se cruciari, & periclitari ad mortem, virtute fidei, & orationis omnem periculū exclusit. Item Hester. 4. & 14. Liberantur Iudæi a sententia mortis præcibus Hester. Item liberatur a carcere, & vinculis Act. 12. Petrus oratione ecclesiæ. Item liberat ab instanti morte, vt Ezechiam Isa. 38. Item Ninivitas Ion. 3. Item liberat à morte mortuos reuocando, vt patet. 3. Reg. 17. De filio viduæ suscitato precibus Hely. Similiter filium Sunamitis a morte reuocauit oratio Hely. Similiter Lazarum dominus orando suscitauit. Petrus Thabitam viduam Act. 9. Similiter Paulus Euticum. Act. 20. orando ad vitam reuocauit. Supra de Stephano aduocato de purgatorio. Item supra de penitentia de suscitato præcibus, & fletu Seuerini. Item precibus Io. Euangelistæ suscitatur Druisiana. Precibus Pauli Patroclus, Et ferè omnes qui in vitis sanctorum leguntur a morte reuocati, preces eorum hæc obtinuerunt. Item liberat a peccato, idest a morte spirituali. Iaco. 5. Oratio fidei, &c. Si in peccatis fuerit, &c. remitte ei, &c. Iob. 42. Dixit dominus ad Helyphath. Iratus est furor meus in te, & in duos amicos tuos, &c. Et post. Seruus meus, Iob orabit pro vobis, vt non imputetur vobis iniquitas vestra, faciemque eius suscipiam. De hoc habentur multa exempla supra de reditu columbæ, de Thay de, de Aemiliano, & de Carolo, cui dimissum est peccatū. Item liberat ab Inferno, supra de Traiano, sup. de reuocatis a morte.

De utilitate orationis.

Orationis utilitas, & effectus est multiplex, quia scilicet oratio est animæ cum Deo colloquium gratiosum. Conuiuium amorosum, officium fructuosum, consortium gloriosum. Primo, quidem oratio est cum Deo animæ colloquium gratiosum. Ait enim Isid. Quando oramus cum Deo loquimur, cum legimus Deus nobiscum loquitur; Et B. Cyprianus orationis tempore Christianus homo cum Deo loquitur. Multum gaudet pauper homuncio quando potest loqui cum Principe solus cum solo de magnis negocijs, secundum desiderium cordis sui Gen. 18. Loquar ad dominum meum cum sim pulvis, & cinis. Ps. Apud me oratio Deo vitæ meæ quasi. d. In corde meo oratio quæ profertur coram Deo pro tanto negotio, sicut est vita animæ meæ. Quam reuerteretur humiliter, & deuote attente debeat anima loqui Deo requi. supra, q̄ in oratione debet esse sedulitas attentionis, De B. Francisco legitur, q̄ ne foret absq; consolatione dilecti sine intermissione orando spiritu Deo contendeat exhibere præsentem. Nam ambulans, & sedens intus, & foris, laborans, & vacans adeo erat orationi intentus, vt illic videretur quicquid erat in eo, non solum cordis, & corporis, verum etiam operis, & temporis dedicasse: & ibi nunc respondebat iudici, nunc supplicabat patri, nunc colludebat sponso, nunc colloquebat amico: ibi dicit anima totum cor suum expandere coram Deo, & ei necessitates suas exponere. Ps. Reuela domino viam tuam, & spera in eo, & ipse faciet. Sequitur. Subditus esto domino, & ora eum. In hoc colloquio Deus viceversa amabiliter loquitur animæ, vel inuisibiliter inspirando ea quæ pertinent ad salutem, & in instructionem orantis, vel quandoque formata voce loquendo. Vñ Deus in oratione visum interiore illuminauit, sicut Philosophis orantibus incerta, & occulta suæ sapientie reuelabat. Sicut Dan oranti somnum Nabuch. Hiere. 30. Clama ad me, & exaudiam te, & monstrabo tibi grandia, & firma quæ nescis. Petro, & Cornelio facta fuit reuelatio ipsis orantibus. Act. 4. vbi dicitur. Ascendit Petrus in superiora domus orans, &c. Et ibi dicit gl. Aug. oratione melius soluuntur dubia, q̄ inquisitione. Paulus prius excecatus a Deo postmodum illuminatus fuit orando, & audiuit arcana verba, &c. De B. Francisco legitur, q̄ in oratione incerta sibi, & occulta diuinæ sapientie pandebantur, Prophetie et spiritus tanta plenitudine requieuit in eo, vt se præsentem exhiberet absentibus, certamq; noticiam habuit longe distantium, vt secreta cognosceret cordium, & futurorum prænunderet euentus. In vita beati Clementis legitur, q̄ Sisinnius vir Theodoræ paganus intrauit ecclesiam ad explorandum quo vxor sua Theodora christiana tam sæpe veniret. & quid ibi fieret, qui cum orate sancto. Clemente fuisset ibi cæcus & surdus effectus, & ad hospitium reductus orationibus beati Clementis illuminatus & curatus credidit se magicis incantationibus fuisse delusum. Vnde præcepit seruis suis vt Beatum Clementem ligarent & traherent. Illi autem ligauerunt columbam & traherent, & videbatur eis q̄ Sanctum Clementem ligarent & traherent, & hoc idem videbatur ipsi Sisinnio. Cum autem Beatus Clemens monuisset Theodoram vt orare non cessaret pro viro suo, & hoc ipsa faceret, apparuit Beatus Petrus Apostolus ipsi sienti & oranti dicens, q̄ sicut prædicauerat frater suus Paulus. Sanctificatus vir infidelis per mulierem

fidelem, ita per orationes eius vir suus saluaretur. Ipse autem Sisinnius interius & exterius illuminatus vocauit Theodoram, rogans vt oraret pro eo, & vocaret Sanctum Clementem. Cuius monitis voluit obedire, quo veniente, instructus in fide cum omni domo sua ab eo in Palsea proximo anno 433. de suis baptizatus est. Item 5. Dial. 135. legitur, quod cum Beatus Benedictus nocturnas vigilijs præuenisset, ad fenestram quandam adhuc fratribus quiescentibus, orationi insistens vidit fusam lucem desuper, cunctas noctis tenebras effugasse, quæ diem splendore vincebat, in qua sub vno solis radio totus mundus ante oculos eius collectus & adductus, in qua vidit animam Germani Episcopi Capuani, in sphaera ignea ab Angelis in cœlum ferri. Quod autem illuminationem animæ interiore oratio impetret, patet per an repositum exemplum, de Iohanne per triennium orante, cui infusa fuit simul, & gratia, & scientia prædicandi. Item per exemplum Apostolorum quibus orantibus datus est illustrator spiritus. Act. 1. De multis etiam sanctis legitur, q̄ orando cæcos illuminabant. Item oratio est conuiuium gaudiosum. Ps. In nomine tuo le, ma, meas. Sequitur. Sicut adipe, & ping. &c. Hic experitur anima inestimabiles delicias quas etiam expertus sentire potest, sed explicare non potest. Quæ si continuarentur, iam non aliud viderentur, quam deliciae Paradisi; quia reuera iste sunt quædam prælibationes, & degustationes illius suauitatis æternæ. Hoc autem pulcherrime ostendit dñs ipso facto in transfiguratione, sicut dicitur. Lucæ. 12. Assumpsit Petrum, Iacobum, & Iohannem, & ascendit in montem, vt oraret. Et facta est dum oraret species vultus eius altera, & vestitus eius albus resurgens. Nota quomodo Petrus, in illo conuiuium inebriatus loquebatur extranea, nesciens quid diceret, & tam ipse quam socij eius non valentes tantam, & tam inexpertam dulcedinem sustinere, ceciderunt in facies suas. Quam miseri sunt ergo qui orationes fugiunt, vel contemnuunt, aut qui orantes quotidie nihil de tanta suauitate sentiunt. Felix autem anima cui donatum est aliquid vel modicum de tantis delictis prægustare. Huius enim degustationis virtute nouit terrena despiciere, carnales delicias fastidire, mala temporalia sustinere ad cœlestem patriam totis præcordijs anhelare, ibi deuota anima sursum eleuatur in Deum, eleuatur illustratur, illustrata inflammatur, inflammata subleuatur, magis ac magis purificatur, & sic tota spiritualis efficitur. Eleuatur quidem anima per desiderium æternorum, & quanto plus eleuatur, tanto amplius ab infirmis, idest terrenis, & carnalibus desiderijs elongat, vt iam ista non solum non appetat, verum etiam paruipendat, abijciat, & contemnat. Et quantum proficit aia in sui eleuatione, & sursum actione ad cœlestia, tñ proficit in contemptu terrenorum, ac et carnalium. Nec solum eleuatur aia ad mundi prospera contemnat, verum etiam vigoratur ad aduersa equanimiter tolerandū. De hmoi eleuatione habemus exemplum de B. Magdalena, quæ per annos 30. latuit; vt dicitur, in quadam fouea, nunquam in toto illo spacio ab hoie visitata, sed ab Angelis sanctis septies in die sursum eleuabatur in aera cœlesti splendore mirabiliter illustrata, ibique cœlesti dulcedine reficiebatur, rursusque reducebatur ad locum suum: Item in legenda beate Mariæ Aegyptiacæ dicitur, quod cum Zozimas inuenisset eam vidit, quod dum oraret eleuabatur in aera super terram. Item de beato Francisco legitur quod septies orans manibus ac brachijs in modum Crucis protensis toto corpore subleuatus a terra, & nubecula quadam fulgente circumdatus, vt illustrationis, & eleuationis mirabilis intra mentem mira circa corpus cum eleuatione perlustratio testis esset. De illustratione, quæ fit in anima virtute orationis dictum est quomodo, scilicet anima colloquendo cum Deo, & eque diuinitus illustratur, & docetur in schola sub magisterio summi Doctoris. Item anima in oratione illustrata & eleuata diuinis splendoribus, in amorem Dei amplius inflammatus, sicut habemus exemplum, Act. 2. q̄. orantibus Apostolis spiritu sanctus descendit in linguas igneis super eos. Item. 2. Mach. 1. Orantibus sacerdotibus ignis magnus succensus, est super sacrificium. Simile. 3. Reg. 10. de sacrificio Hebre. Tertio oratio est officium fructuosum. Magnum est lucrum huius officij, quia semper omni hora & omni loco potest homo orando lucrari, & rem maximam scilicet veniam peccatorum, gratiam meritum, & ipsum Deum & eius gloriam. Psalmus. Gratiam & gloriam dabit dominus. Orantibus Apostolis datus, est spiritus sanctus. Lucæ. 11. Dabit spiritum bonum petentibus se. Hoc officium simile est vsuræ, quia per hoc officium lucratur homo die & nocte, sanus, & eger; diues, & pauper; iuuenis, & senex, sedens, & ambulans; laborans, & vacans. Magnum negocium habet homo tractare in curia summi regis. Anima vero in corporis carcere detenta non potest illuc ascendere, nec coram eo sua negocia procurare. Ideo opus, est quod ad illam curiam nuncium suum, idest orationem dirigat, quæ

vicem

vicem eius gerat, & eius negocia procuret. Vnde Psalmus. Intret in conspectu tuo oratio mea. Ibi glo. Aug. Magna virtus purę orationis, quę quasi quidam nuncius intrat & ibi negocia peragit, quo caro peruenire nequit. Caue ergo ne nuncius iste sit nimis pomposus, carne grauatus, & non possit ad alta volare sicut strutio, id ne sit de his, quę ad carnem pertinent. Ne sit retrogradus, vt cum debeat tendere sursum, tendat deorsum. s. petens terram. Ne sit excoicatus, & non admittatur, in curia. Prover. 28. qui declinat aures suas, ne audiat legem, oratio eius fiet execrabilis. Ne sit nuncius inimici quia repelleretur. Psalmus. Vt quid dñe repellis orationem meam &c. Ne in via decineatur a sanctis matibus, & cogitationibus voluptuosus. De quo conuenit Trem. 3. Opposuiti nubem tibi ne transeat oratio. Ne sit elaudas, siue ieiunio & elemosyna Tho. 12. Ne sit murus per indeuotionem. Contra quę dicit Psalmus. Verba mea auribus pei pe dñe intellige clamorem. m. Intende vo. o. m. &c. Ne sit nimis grossus, & inflatus per superbiam, vt non possit per angustiam portam intrare. Ecclesiastici. 37. Oratio humiliantis, se nubes penetrabit. Homo sagittare volens, caput & humeros demittit. Si igitur orando senseris orationi tuę nubes opponi, humiliando te sagittam orõnis emitte, quę nubes penetret, quia humili orõni nihil obstitit. Iudr. 8. Humilium & mansuetorum semper tibi placuit deprecari. Psalmus. Respexit in orationem humilium. Sequitur. Et donec propinquet non consolabitur. Quasi diceret. Non solum penetrabit nubes creaturarum mundialium vel fantastatum retardantium, sed etiam cetus sanctorum & choros omnium Angelorum tranfibit, & donec propinquet ad ipsius cõspectum non cõsolabitur, & non discedet donec altissimus aspiciat, sicut bonus nuncius, & diligens procurator expectat & instat donec negocium suum videat expeditum. Oratio est sicut sagitta Ionathę, quę nunquam rediit retrorsum, sicut dicitur. 2. Reg. 1. Iste nūcius, est optimus procurator habens ingressum in curiam. Lucę. 3. Iesu baptizato & orante aperti sunt cœli, in signum, q̄ orantibus aperiuntur. Et cum perueniret ad præsentiam summi regis impetrat quicquid vult & expedit, quia Deus inuitat ad petendum & promittit se daturum. Lucę. 11. Petite & dabitur vobis. Ioh. 16. Si quid petieritis patrem &c. Matth. 21. Oĩa quęcumque petieritis in oratione credentes accipietis. Orando impetrat hõ egris curationem Isa. 38. Peccatoribus conuersione. Sicut Stephanus conuersionem Pauli. Andreas Nicolai senis. Require supra. Mortuorum suscitationem. Require supra. Orando Salomon impetravit sapientiam. 3. Reg. 3. Moyse Victoriã Exo. 17. Et Iudas Machabæus. 2. Mach. 1. Require supra. Oratio impetrat liberationem a malis, & periculis. Require supra. Oratio chorus feat in miracula. Oēs. n. sancti miracula faciebant orãdo. Oratio impetrat procreationem prolis, vt patet Gen. 25. De precatus est Isaac dñm pro vxore sua eo q̄ sterilis esset. dedit ei conceptum Rebecę &c. 1. Reg. 1. Auna precibus obtinet Samuelem, Zacharias Iohannem Lucę. 1. De. b. Remigio legitur, q̄ cum quidã reclusus in Francia instanter rogaret dñm p̄ periculo Vandalicę persecutionis, quę fere totam Franciam vastauit, vox ei de cęlo apparuit dicens, q̄ talis mulier quam ei noiauit pateret filium noie Remigium, qui liberaret gentem suam ab incurso malorũ. Cumque hæc dixit mulieri seni & sterili diceret, & illa nõ crederet, ait. Qñ illũ lactabis, lacte mihi linies oculos, & visum recuperabo, & ita factum est. Item immutationem in cursu solis. & patet d. Ez. chĩa orante ad dñm. Isa. 37. Item impetrat necessariorum prouidentiam. Christus. n. orãdo multiplicauit panes Io. 6. Marc. 8. Helyas farinam & oleum. 2. Reg. 17. Item in vitispa, legitur q̄ cum monachi beati Apollonij in die pasce non hñent nisi paucos panes, & siccos, dixit eis. Orate vt fides faciat vobis abundantiam de his, quę desideratis. Cum etiam illi renuenerent ex humilitate, orauit ipse, & statim hoies ignoti tam multas copias asportauerunt panum delicatissimorum & calidorum, & fructuum mirę quantitatis, & saporis, & aliorum delectabilium, vt quotidie vsque ad penthecostem propinaretur oibus sufficienter, & abundanter, item cum fames vigeret Epyptum, & venissent ad eum sui, datis oibus panibus solũ tribus partibus vnius panis remanentibus, benedicens ait. Nunquid pot hoc multiplicare manus dñi dicit spũs sanctus, nõ deficiet panis vsque ad nouas fruges, & ita factũ est, q̄ continuis quatuor mensibus, nõ deficeret erogantibus. Dicit Hiero, se vidisse ibi sportas plenas deportari super mensas vacuas, & plenas iterũ reportari. De hoc habentur multa exempla supra de elemosyna. Legitur in vita, sancti Hug. Quod cum quidã locus datus esset paruus quibusdam Monachis Cluniacensibus quos miserat ibi sanctus Hugo qui modo dicitur sanctus Martinus, de campis, & est prioratus ditissimus. Et cum essent ibi paucissimi Monachi, nec inuenirent ibi vnde viuere possent, quidam eorũ redierunt apud Cluniac. rogantes, vt ipsi & alij tanquam non valentes inuenire necessa-

ria in dicto loco apud Cluniac. reuocarentur. Quibus sanctus vir rñdit q̄ ideo non inueniebant ibi necessaria, quia pauci erant, nec clamabant fortiter ad eum orando & laudando, qui dat iumentis escam ipsorum &c. Ipse sanctus iunxit eis plures iniurgens eis, q̄ fortiter clamarent ad dñm, & maxime de nocte laudando & orando. Quod cum aduenientes facerent, contigit q̄ cum de nocte Rex Francię per locum transiret & audiret eos fortiter cantantes, admiratus loci nouitatem, & laudum Dei altitudinem quęsiuit cuiusmodi essent hoies, & audiens eorũ nouã missionem, & factum sancti quomodo & quare miserat plures, motus ad pietatem assignauit eis multos redditus, vnde viueret, & Deum semper laudarent cum pluribus alijs Monachis. Itẽ in legenda noua legitur de oratione. b. Dñici pane misso, q̄ cum. b. Dñicus esset in conuentu fratrum nec hñent panem quẽ seruitores fratribus apponerent, dictus sanctus in dño confusus sedit ad mensam vacuam, & fecit fratres sedere. Cum autẽ videret mēsam a pane oĩno vacuam inclinauit caput ad orationem, quo orante, intrauerunt per refectorium hoies speciosissimi. apportantes cophinos plenos panum candidissimorum, quibus depositis inclinantes recesserunt. Item cum quãdam pauper muliercula incubisset ad orõnem fere vsque ad horam sextam, nec hñent panem in domo sua, nec vnde posset emere, adhuc habens perdicere aliã qua consueta, cogitauit, q̄ potius ipse volebat comestione carere quam nõ perdicere orõnes assuetas. Cumque ab oratione caput eleuaret, inuenit ad caput suum panem albißimum. Quem cum non posset inuenire, quis eum ibi posuisset, accepit & comedit cum gratiarum actione. Item impetrat aquam, sicut patet Gen. 21. de puteo ostenso. Agar clamanti & stenti pro puero. Item numeri. 20. Domine Deus aperi eis Thefaurũ tuum fontem aquę viuę. Item Exo. 17. Petra Oreb dedit aquam. Item Iudith. 15. de fonte exeunte de maxilla ad pces Sansonis, & quõ bibens ex eo vires recepit. Item in vita sancti Clemẽtis legi, q̄ postquam in exilium relegatus, inuenit in insula ad quam missus est plus, q̄ duo milia Christianorum in exilio relegatorum ibi ad secundum marmora, qui multam aquę penuriam patiebantur, vt oporteret eos ire pro aqua per sex milliaria. Iussit oēs secum orare, vt dñs eis fontem aquę viuę aperiret. Cum autẽ ipse oraret. apparuit illi soli agnus, qui eleuato pede dextro quasi locum ostendebat vbi foderent. Cum autẽ eos duxisset ad locum sanctus Clemens, nec locum fodiendo tangerent vbi erat pes agni, ipse arrepto brui sarculo sub pede agni fodit, & statim p̄ns viuens, & maximus erupit, & ad famam huius miraculi & predicationem tot conuenientes, sunt conuersi, q̄ infra annum edificatę sunt ibi octuagintaquinque ecclesię. Item impetrat pluuiam Iac. 5. Rus sumque Helyas orauit, & cœlum dedit pluuiam, & terra dedit fructum suum. 3. Reg. 19. Nubecula praua quasi vestigium hois ascendebat de mari &c. Item. 2. Dyal. 33. de sancta Scholastica sanctimoniali sorore sancti Benedicti, q̄ cum b. Benedictus visitasset, & totam diem in Dei laudibus, & colloquijs simul expendissent, & ipsa retinisset eum ad mensam, volebat eum retinere ad pernoctandum vt loqueretur ei de gaudijs cœlestibus. Cum autẽ ipse nullo modo acquiesceret ei, inclinauit caput & orauit cum lachrymis, & cum esset ante ips̄ serenissimum, subito tanta pluuia facta est q̄ nullus posset exire. Cum autẽ cum sup hoc argueret ait. Rogauit te, & nõ exaudisti me, rogauit dñm, & exaudiuit me, modo te egredere si uales. Itẽ virtute orõnis aqua nũc in sanguinem conuertitur, nunc in mari diuiditur, & quasi murus solidatur, nunc amara dulcescit, nunc de saxo producit. Ignis nunc in aqua ardescit, nunc rubum non comburit, nunc pueros non lædit, nunc de cœlo ad cõsumendum impios emittit, nunc de aqua producit. Cum nunc manna protulit, nunc annis tribus, & dimidio pluuiam non dedit, nunc pluuiã dedit abundantem. Orõne Leones mansuescunt, oĩa mundi elementa mutant, demones effugantur, & breuiter orantibus oīs creatura obedit, assistunt Angeli, & Deus ipse iam mirabiliter quã misericorditer condescendit. Quarto oratio mereat consortium gloriosum. In presenti quidem vita frequenter & deuote orantes merentur hęc cõsortium beatorum Angelorum, sicut patet de beata Agnetē. Beata Catherina. Cecilia & alijs multis. De beata Cecilia ipãliter legitur, q̄ cum ad præces eius vir suus Valerianus fuisset cõuersus, & baptizatus a beato Urbano, & rediret, & Cecilia deuote orãtem inueniret, videt ei assistere Angelum domini tenentem duas coronas ex rosis, & lilijs confertas, alteram obrulit Cecilia, alteram Valeriano, dicens. Istas duas coronas mundo corde & corpore custodite, quia eas, de Paradiso Dei vobis at ulij, quę nec vnquam marcescunt, nec odorem amittunt. Et his dictis disparuit. Ad harum odorem Tyburcius frater Valeriani affectus, est ad Deum conuersus, & gloriosus martyr cum fratre suo Valeriano esse electus. Maxime autem in morte assistunt orantibus ad consolandum, & in suum consortium perducentium, sicut pa-

ter de Romana. Require supra. Legitur inter miracula vndecim millium virginum, quod quidam conuersus maximam habebat deuotionem circa eas, cui infirmanti vna virgo apparuit inestimabili pulchritudine fulgens. Cum autem ipse miraretur eius pulchritudinem, illa quæsiuit ab eo si ipsam cognosceret, ipso respondente, quod non ait. Vna sum de his virginibus circa quas semper tantam deuotionem habuisti, & ad hoc veni, ut inde mercedem recipias, si amore nostri vndecim millies dominicam orationem dixeris, in hora mortis tuæ nostram protectionem & solatium habebis. Quod cum ille quæ citius, & deuotius complexisset, vocauit Abbatem & conuenit se faciens inungi. Quod cum fieret, videns aduentum chororum sacrarum virginum incepit clamare, recedite, date locum sacris virginibus. Qui requisitus Abbati retulit promissionem sacrarum virginum, & earum apparitionem. Cum autem ad clamorem eius alij recessissent inter choros earum spiritum exalauit. Ad idem facit quod supra habetur de virgine recepta in choro virginum. Ecclesiastici. 35. Qui adorat Deum, in oblatione suscipietur. Lucæ. 22. de domino dicitur. Factus in Agonia plixius orabat, tunc apparuit ei Angelus domini de cælo confortans eum. Post mortem vero recipiuntur in consortium Angelorum & sanctorum cum eis perpetuo permansuri, sicut patet de Lazaro Luc. 16. de beato Francisco: & de beato Martino. Ambrosius & alij multis, quorum animæ visæ sunt deduci ab Angelis. In vitis Pauli legitur de Paulo primo eremita de quo refert Hieronymus. quod cum B. Antonius diuina sibi reuelatione facta venisset ad eum, & consolarentur, & colloquerentur adinuicem, inter alia dixit ei Paulus, ut corpusculum eius traderet sepulture, & quod rediret ad locum suum, & reuertens apportaret pallium quod Anastasius, ei dederat Patriarcha tunc Alexandrinus. Hoc autem dicebat ut in maiori quiete solus, & deuotione orationis posset reddere spiritum. Cum Antonius obediret, & ad eum ut ei dixerat cum dicto pallio rediret, videt Pauli animam niueo candore fulgentem inter Angelorum cateruas, inter Prophetarum & Apostolorum choros in sublime condescendere. Cum autem venisset ad locum ubi Paulus habitabat intrans speluncam videt corpus Pauli complicatis genibus, erecta cervice, extensis in altum manibus stare, & credens primo eum viuum esse pariter orabat cum eo. Sed postquam nec gemitum, aut planctum aut suspirium ab eo audivit, accessit propius, eum mortuum inuenit, & sepeliuit cum adiutorio duorum Leonis, qui ei cum vnguibz foueam fecerunt. Vnde dicit Hieronymus. Cadaver Deum cui omnia obediunt & viuunt officio gestus præcatur. Item beatus Gregorius in Homilia de Rege qui fecit nuptias filio suo, refert de tribus materteris suis ex parte patris sororibus, quæ eodem die religionis habitum susceperunt. Vna earum vocabatur Tarisilla, alia Emiliana, alia Gordiana. Duæ primæ semper in amore Dei proficiebant, Gordiana semper tepescebat. Tarisilla præ assiduitate orandi cum lauaretur mortua inuenta est in genibus hæc callos, ad modum camelorum. Huic apparuit Felix Papa attaus beati Gregorius ostendens ei mansionem æternam in cælo, dicens, in hac te suscipio, statim febre arripitur. Altera die cum venissent ad eam visitandam multi, & mater Gregorius clamauit, recedite, Christus, venit. Et hoc dicendo carne soluta est. Et hoc factum est in vigilia natalis domini. Cum lauaretur, mirabilis de corpore eius odor exibat. Post paucos dies apparuit ista Emiliana dicens, sine te feci natiuitatem domini, tecum faciam Epiphaniam. Veni ergo soror. Quæ ait, Cui dimittemus ergo sortem nostram Gordianam. Respondit. Sine eam, quia inter laicas deputata est. Quia autem Epiphaniam domini defuncta, soror earum Gordiana duxit virum cum multorum scâdalo custodit agrorum suorum.

De tribus orationis speciebus. Dist. XXXV.

Decimumseptimum. s. de speciebus, cum diuersis diuisionibus orationis sciendum, est quod est quidam oratio vocis, alia cordis alia operis. Versus. Dât precis officium. vox. cor. opusque piû. Actibus, & voce. corde rogare docet. Corde rogabat Moyses, & ore tacebat. Exo. 14. Dixit dominus ad Moysen quid clamas ad me corde & non voce. Item Anna. 1. Reg. 1. Anna loquebatur in corde suo, & vox penitus non audiebatur. Alia est vocis. Psalmus. Voce mea ad dominum clama. Dan. 12. Susanna exclamauit voce magna. Domine Deus, &c. Item oratio boni operis. Aug. Non cessat orare qui non cessat bene agere. Oratio autem cordis multiplex est. s. contritionis, compassionis, afflictionis, cordis deuotionis, seruentis dilectionis, complexus siue colluctationis. Prima igitur species orationis mentalis, est contritionis, quæ est cum homo rugit, gemit, plangit, & dolet in consideratione peccatorum & defectuum suorum, & ex dolore stet pro eis. Psalmus. Rugiebam a gemitu cordis, &c. Item. Auribus percipere lachrymas meas. Ipse lachrymæ potera vocis habent. Isa. 15. In via Oronaym clamorem contritionis leuabunt. Oronaym interpretatur iracundia iniquitatis eorum. Quod est quoniam homo irascitur contra peccata sua, dolet & gemit ea. Hoc agens orat & clamat ad aures Dei for-

ter, ut Deus iram suam sine voce exaudiat & parcat. Iob. 41. ca. Non parcam ei verbis potentibus, & ad deprecandum compositis Greg. Veraciter orare est in compunctione amarus gemitus, non verba composita resonare. Aug. 1. de spiritu & anima. Oratio est mentis conuersio in Deum per piûm & humilem affectum quod est quoniam homo de se ipso suos recognoscens se ipsum plangit & humiliat, & ad Deum piûm affectum eleuat, ut ea quæ sibi defunt benigne suppleat. De hac materia habentur supra multæ auctoritates, & exempla de contritione. Secunda species orationis mentalis, est piûs affectus cordis compatientis, directus in Deum ex compassione alienorum malorum, siue sint culpæ siue pænæ, sicut clamabat Moyses pro afflictione populi. Exo. 13. Cum videret eos affligi pro insecutione Aegyptiorum. Item Samuel cum populus petuisset regem, & ipse ostendisset eis, quæ mala ex hoc eis euenirent, & quàm grauius peccassent dixerunt. ora pro nobis ad Deum, ut non moriamur &c. Intulit. Absit hoc peccatum a me ut cessem orare pro vobis, nec tamen orabat tunc voce. Tren. 2. Leua manus tuas ad Deum pro aïabus paruulorum &c. Sic faciebat Moyses orans corde pro pugnante populo Exo. 17. Tertia species orationis mentalis, est gemitus afflictionis præsentis, quoniam videt homo mala pænæ quibus homo præmitur, gemit sub eorum potestate, erigens affectum cordis, ad Deum, qui est adiutor in tribulationibus, quæ inuenerunt nos nimis. Sic clamabant filij Israel gemendo. Exo. 2. & 3. Ecclesiastici. 35. Non despiciet dominus præces pupilli. nec videt, cum effunder loquelam gemitus. Psalmus. Afflictus sum & humili &c. Quarta species orationis est deuotio cordis, quædo ex beneficiorum Dei recordatione anima pio affectu tendit in Deum & quædo percussa subita inundatione pietatis, sicut adipe & pinguedine repleta spiritali pinguedine saginatur, & cum magis repletur magis circa Deum afficitur, & magis in piâs, & dulces lachrymas resoluitur. Talis erat oratio Dauid dicentis. Factum est cor meum tanquam &c. Can. 5. Anima mea liquefacta est. Corda deuota sunt phialæ plene odoramentorum, quæ sunt orationes sanctorum &c. Apoc. 5. Quinta est in situ & desiderio feruētis dilectionis Dei. Psalmus. In meditatione mea exar. 19. Item. Psalmus. Quomodo desiderat son. &c. Dam. Oratio est ascensus intellectus ad Deum. Glo. super illud Thess. vlti. Sine intermissione orate &c. Ipsum desiderium boni oratio est. Si conuinum est desiderium continua est oratio. Sexta est colluctationis siue complexus, quædo ex vehementia desiderij, & effusione lachrymarum cogit, & quasi confringit dominum ut concedat quod petit. Sicut Iacob luctans cum Angelo ait Ge. 3. 1. Non dimittam te nisi prius, &c. Et post. Si se fortis contra Deum fuisti, quanto magis contra hoies præualebis. Quibus brachijs vicit eum dicit Osee. 12. Conualuit Iacob ad Angelum stetit & rogauit eum. Ecclesiastici. 51. Anima mea luctata est cum sapientia. Item confringit tenendo eum orationibus feruētis ne puniat quos iustitia puniendos requirit. Sicut faciebat Moyses, quoniam tenebat dominum ne populû qui peccauerat occideret. Exo. 22. Dimitte me ut irascar &c. Item. confringit complexando ne recedat. Can. 3. Tenebo eum nec dimittam &c. Aug. Sentio quædam complexum, cum sentio Deum. m. Item orationis species notantur. 1. Thi. 3. Obsecro primum omnium fieri obsecrationis, orationes, postulationes, gratiarum actiones. Quarum numerus, & sufficientia sic assignatur. Quia ad orationem tria requiruntur, quorum primum est quod orans accedat ad Deum quem orat, quod assignatur nomine orationis, quia oratio est ascensus intellectus in Deum. Secundo requiritur quod petitio quæ significatur nomine postulationis, siue petitionis proponatur determinate, quæ quidem notant quandam proprie postulationem, siue indeterminate, ut cum quis petit iuari a Deo quod nominat supplicationem, siue solum lachrymatur, quod vocant insinuationem. Tertio requiritur ratio impetrandi quod petitur, & hoc vel ex parte Dei, vel ex parte petentis. Ratio quidem petendi ex parte Dei est eius sanctitas propter quam petimus exaudiri. Et illud Dan. 9. Propter te metipsum inclina Deus meus aures tuas. Et ad hoc pertinet obsecratio, quæ est sacra contestatio, sicut cum dicimus. Per natiuitatem tuam libera nos domine. Ratio vero impetrandi ex parte petentis est gratiarum actio, quia de acceptis beneficijs gratias agentes meremur accipere potiora, ut in collecta dicitur. Et ideo dicit glo. 1. Thy. 2. quod in missa obsecrationes sunt quæ præcedunt consecrationem, in quibus, quædam sacra commemorantur. Orationes sunt in ipsa consecratione in qua mens maxime debet eleuari in Deum. Postulationes autem sunt in sequentibus petitionibus. Gratiarum actiones in fine. In pluribus ecclesijs collectæ hæc quatuor possunt attendi, sicut in collecta Trinitatis, quod dicitur, Omnipotens sempiternus Deus, pertinet ad orationis accensum in Deum, quod dicitur, qui dedisti famulis tuis, &c. pertinet ad gratiarum actionem, quod dicitur, præsta quæsumus, &c. pertinet ad postulationem,

tionem, quod in fine ponitur, per dominum nostrum &c. pertinet ad obsecrationem. In collationibus aut patrum dicitur, quod obsecratio est imploratio pro peccatis. Oratio cum aliquid Deo volumus, postulat, cum pro alijs petimus. Sed primum melius est.

De decem orationis speciebus. Ps. XXXVI.

Deinde sciendum, est quod aliter diuidunt aliqui orationem dicentes orationis esse decem species. Deprecatio, rogatio, obsecratio, petitio, postulatio, supplicatio, suffragium, Dei laudatio, gratiarum actio, & iubilatio. Prima igitur species orationis est deprecatio, quæ est quando Deum rogamus pro malis culpæ a nobis amouendis, secundum illud Matth. 6. Dimitte nobis debita nostra. Psalmus. Appropinquet deprecatio mea in conspectu tuo domine. Idem. Deprecatus sum faciem tuam in toto corde meo. Idem. Exaudiuit dominus deprecationem meam. Et Iob. 9. Meum iudicem deprecabor. Ecclesiastici. 39. Iustus cor suum tradet ad vigilandum diluculo ad id, qui se. aperios suum in oratione, & pro del. suis deprecabitur. Et 28. Relinque proximo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata soluentur. Secunda species orationis est rogatio, quæ est pro flagelli diuini amotione, vel pro tribulationis instantis remotione, vel pro hostium oppressione, quæ solet fieri cum populi conuocatione, ieiunio, oratione, exhortatione, prædicatione, & cum letanijs. Sic fecit Iosaphath videns se opprimi a multitudine hostium conuocauit populum, orauit, prædicauit, ieiunauit, & orationem indixit. 2. Paral. 20. Iosaphath perterritus totum se contulit ad rogandum dominum &c. Confortatus ad philosophiam Iazielii exiit cum suis, & omnem multitudinem quæ inuenerunt vicerunt & earum spolia & obtinuerunt. Sic fecerunt filij Israel contra Holofernem. Iudith. 4. & 7. Clamauit omnis populus ad dominum &c. Item Hester. 4. Dixit Hester Mardocheo. Congrega oes Iudæos, &c. Item. 7. Dona mihi animam meam, pro qua rogo & populum meum. Similiter Isa. 38. Ez. chias contra Sennacherib. Similiter Iou. 3. Rex Ninive surgens, de solio suo &c. Et post. Clament ad dominum in fortitudine &c. Propter hanc causam instituti sunt dies rogationum, scilicet propter flagelli diuini amotionem. Ut fit in festo sancti Marci ubi fit generalis processio, & letania maior sic dicta: vel ad deferentiam illius, quæ fit in rogationibus, vel quia a maiore feliciter beato Greg. instituta est. Legitur. n. in Chronicis, & gestis Romanorum Pontificum, quod Romani ebrietatibus, comestationibus, & luxurijs vacarent post pascha, non deferentes sacramento quod receperant, immisit eis Deus pestem inguinariam. Per hunc modum Tyberis fluuius, ita excreuit & ita terram occupauit, quod super muros visibis excreuit draconem maximum & serpentes multos præfocatos ad ripas adduxit. De quorum fetore subsecuta est dicta plaga, sic dicta, quia homines subito inflammabatur in inguine, & subito moriebantur. Qua peste Papa pelagius mortuus est. Et Gregor. ei inuitus substituitur, qui ad illa plagam remouendam Romanum populum conuocauit ad orandum. Cum autem deberet benedici bene 80. homines expirauerunt ab illa plaga. Cum autem facta esset processio cum letanijs, & orationibus, & ipse sermone ad populum fecisset, cessauit plaga illa. Ideo statuit ille annuatim processionem illam, & vocantur cruce nigræ, quia solebat fieri cum veste lugubri, vel quia propter mortem hominum euitandam constituta est. Moriebantur homines hac peste subito, & quasi sine sensu doloris in vijs, & ludis, & comedendo, bibendo, & alia quecumque faciendo. Cum autem conuenisset populus ad sanctum Petrum præcepit eos prosternere ad orationem ante gradus ecclesiæ. A qua cum ipse surgeret, vidit super castrum crescentij Angelum detergentem cruentum gladium & in vaginam reponentem, per quod intellexit quod plaga illa cessaret. Cum consurgerent ab oratione inuenti sunt bene 80. mortui. Dicitur autem castrum vocatum est postea castrum Angeli. Item nota quod pro consimilem causam, dies rogationum instituti sunt. Cum anno dñi. 455. apud Viennam &c. in circuitu frequenter, & per annum integrum maximus terremotus accidisset, per quod multæ villæ, ecclesiæ, & domus fuerunt sabueræ, & multi prostrati, & cum ibidem regis palatium celeste incendium concremaret, & cum diuersæ ferræ, & maxime lupi per ciuitatem discurrerent, quæ passim pueros, & senes, viros, & mulieres deuorarent. Cumque illi dolorosi casus quotidie accrescerent, sanctus Mamertus vrbis Archiepiscopus illos tres dies, qui sunt ante ascensionem dñi instituit. Et conuocatis clero & populo per tres dies prædictos processiones, & orationes cum letanijs solemniter fieri iudixit. Ad cuius exemplum per totam ecclesiam Gallicanam epi cum clero & populo sic fieri decreuerunt ad sedandis pestes, & aeris intemperiem, ad pacificandas guerras, ad infirmitates, & mortes repellendum, ad conseruandum & multiplicandum fructus terræ, qui maxime illo tpe perire vel deficere consueuerunt. Tertia species orationis, est obsecratio quæ fit quæ pro maioribus, & difficilioribus factis Deum ad-

iuramus, vt pro impiorum conuersione & pro obtentione eorum quæ sunt supra naturam vel aliquorum quæ Deus vñ non desecili facere nisi multum adiuratus. Fit autem hæc adiuratio per maxima eius beneficia vt per beneficia creationis, recreationis, siue incarnationis, iustificationis, per opera assumptæ miserationis. Itæ fit cum adiuratur Deus pro his quos maxime dilexit in hoc mundo, vt Christus, & mater eius, & sancti. Sic orabat Moyses, qui quasi captum Deum tenebat & vincebat. Exo. 32. Recordare Abraham Isaac &c. Et post. Placatus est dominus ne faceret malum. Sic faciunt pauperes ioculatores, reducunt ad memoriam filijs a quibus petunt probitates patrum eorum. Prouer. 18. Cum obsecrationibus loquetur pauper &c. Phyl. 4. Cum omni oratione & obsecratione pe. &c. Obsecrationes sunt in fine collectarum ecclesiæ, cum dicitur. Per dominum. Et in collectis, de sanctis, cum Deus per eos adiuratur. Item pueri Hebræorum, & qui præbant & sequebantur dominum, qui dicebant. Osanna filio David Matth. 21. quod est scilicet Hiero. idem quod obsecro salua, qui es filius David. sciam pij patris. Quarta species orationis est petitio pro supplendis defectibus nostris, & temporalibus scilicet & spiritualibus, sicut sunt necessitates rerum temporalium ad vitam, vel corporum sanitatem, & pacem temporalem. Matthæi. 7. Petite & accipietis, &c. Postea. Pater noster cælestis dabit bona petentibus se. Idem Luc. 11. Vbi ponitur exemplum de amico petente tres panes. in tres refectiones. Prima est necessitatis corporalis prouisio. Matth. 6. Scit pater vester cælestis, quia his omnibus indigetis. Secunda est resectio cordis in conuictione, & lachrymarum effusione. Psalmus. Fuerunt mihi lachrymæ meæ pa. die ac nocte &c. Tertia est in spiritu consolatione, & donorum gratiæ immisione. Luc. 11. Pater vester cælestis dabit spiritum bonum petentibus se. Quinta species orationis, est postulatio, siue allegatio scilicet quod dicit Cassiodorus. Oratio est oris concinatio, quæ fit cum allegatione, quoniam petitur quod maximum est. scilicet bonum æternum, quasi ex debito, cum allegatur, quia debet ex promisso, quia promissit illud dare petentibus. Matth. 6. Primum querite regnum Dei &c. quoniam petitur ex debito meriti. vt cum allegatur, quod quibus dedit promerentem gratiam debet dare gloriam tanquam eius præmium. Psalmus. Gratiam & gloriam dabit dominus. Sic filij Israel petierunt a rege, vt eos habitare faceret in optimo loco terræ Gesseri, quæ erat optima & fertilissima, quæ interpretatur completa terra. Iosue petit in præmium sui laboris sibi dari inter filios Israel ciuitatem Thannathsare sitam in monte Efraym ad habitandum, quæ de præcepto domini data est ei. Hæc ciuitas cælestis, quæ sita est in eminentia fertilitatis, & abundantia, totum vt dicit Bern. continens, quod delectat. Quod notatur in hoc quod sita erat in monte Efraym, qui est mons fertilitatis. Efraym enim frugifer interpretatur. Thannathsare interpretatur numerus operimenti noui, quia ibi sunt numerati a Deo sancti lumine amicti. Psalmus. Amicti lumine sicut vestimento. Item Neemias petiuit vt mitteret eum Rex in Hierusalem ad ciuitatem patrum suorum, quod obtinuit. Illam æternam gloriam facit nos postulare spiritus, gemitis inenarrabilibus, vt dicitur Ro. 8. Sexta species orationis, est supplicatio, quæ est cum humiliter amicos Dei, & maxime iam beatos rogamus, pro eorum patrocinio, suffragio, vel adiutorio apud Deum obtinendo. Iob. 5. Voca si quem habes, & ad aliquem sanctorum conuertere. Sic Mat. h. 15. Dimitte eam quia clamat post nos. Similiter supplicatione videbantur vti gentiles rogantes Philippum, vt introduceret eos ad Iesum Ioh. 12. Septima species orationis est suffragium, quod est quando ecclesia vel amici Dei orant Deum pro animabus, vel vt a periculis spiritualibus, vel corporalibus liberentur, vt in Act. 12. Oratio fiebat sine intermissione ab ecclesia ad Deum pro Petri liberatione. Similiter dominus imminuit passionem per discipulis, Lu. 12. Symon ecce Sathanas expetuit vos, &c. Ego autem orauit pro te vt &c. Ad hoc potest adduci exemplum Onyx & Hieremias quod apparuerunt Iudæ Machabeo orantes pro populo Iudæorum vt obtinens Victoriam ab hostibus liberarentur. 2 Mach. 15. Similiter suffragium est cum fit oratio pro mortuorum liberatione a pœna vel consolatione in ea. 2. Mach. 12. Sancta & salubris, est &c. Ad hoc facit quod dicit Iohannes eleemo synarius, dicens, quod collectæ & anniuersaria quæ fiunt pro defunctis multum valent eis ad quietem & liberationem, & ponit hoc exemplum. Quidam captus a Persis reclusus fuit in carcere qui appellabatur Lethe, i. obliuio. de quo quidam fugientes dixerunt in Cypro parentibus illius, quod eum sepelierant manibus suis, sed ille non erat sed ei similis, & diem obitus dixerunt. Parentes autem eum vsque ad tres annos ter in anno faciebant fieri collectas pro eo. Cum autem dictus homo post tres annos euasisset lapsus a Persis ad suos fugit, qui dixerunt ei quomodo ter in anno pro eo quasi pro mortuo collectas fieri fecissent. Cum autem interrogaret quo tpe hoc facerent, dixerunt ei quod in festis Neophanijs, & dñica & festo Penthecostes, tunc ille dixit, quod illis diebus veniebat ad

cum

Speculum Morale Vincentij.

eum quidam lucidus, vt sol, & dissoluebat eum inuisibiliter a vinculis ferreis, & a custodia, & ibat tota die liber & nemo eum recognoscebat. In crastino autem inueniebat se in eisdem vinculis ferreis in quibus erat ante. Item suffragium est qñ amici Dei orant pro malis, pro iracundiæ diuinæ cessatione. Sic faciebat Moyses Exo. 22. cum diceret dñs. Dimitte me vt irascatur super te contra populum istum & delebo eos, &c. Et post, Moyses auctorabatur dicēs, &c. Simile habetur de Aaron qui offerens Thy miama stetit inter viuos, & mortuos, iram Dei placando. Num. xi. 16. Idem Sap. 18. Propterea homo sine querela deprecari pro populo &c. Item suffragium est cum amici Dei orant pro mutua conseruatione in bonum Iac. 9. Orate pro inuicem vt saluamini. Mutua suffragia, & maxime illorum qui boni creduntur debent peti, exemplo Pauli Ro. 15. Obsecro vos per dñm Iesum Christum & per charitatem spūs sancti vt adiuuetis me orōnibus vestris, vt Deus liberet me ab infidelibus, qui sunt in Iudæa. Phyl. 1. Scio qd hæc mihi prouenient ad salutem per vestram orationem. Item suffragium est oratio facta pro peccatorum conuersione, quæ multum valet ad eorum conuersionem. Talis fuit oratio Christi in cruce. Luc. 23. Pater ignosce illis, &c. Qui forsitan promeruit conuersionem multorum circumstantium, vt Centurionis, &c. qui percutientes pectora sua in signum pœnitentię reuertebantur. Similis fuit oratio Stephani. Act. 7. Dñe ne sta. il. hoc pec. &c. De quo legitur in vita marie de Oigin. qd cum ipsa per triduum ante mortem a dño visitata carasset per tres dies continuè Rhythmicè mira de Deo & de sanctis, & de Paradiso & multis alijs. Inter alia, de beato Stephano quem vocabat rosarium Paradisi cantando dixit, qd ad meritum orationis eius, & passionis dedit dominus Beato Stephano Pauli conuersionem, vt eo discerente cum affectu prædicationis multo, sed non cum effectu multo succederet ei vicarius, qui pro eo cum multiplici prædicationis effectu pertransiret. Itē suffragijs conuenit Theodora Sisinium. Cecilia Valerium spontem. Andreas distrahentem se populum. Item in vitis patrum legitur qd cum Abbas Serapyon transiret per quandam vicum Ægypti, & videret vnam meretricem ante hostium domus suæ ad capiendas animas preparatam, dixit ei senex expecta me sero, volo ad te de nocte venire. Quem cum expectasset credens, qd aliquid secum senex deportaret & necessaria ad esum, veniens clausit hostium cum illa. Cui dixit senex. Sustine parum vsquequo legerim qd habeo. Incipiens autem Senior psalterium, finitis psalmis singulis rogabat Deum vt illam conuerteret ad pœnitentiam. Quod cū videret mulier Deum pro ea senem orantem, incepit tremere & orare iuxta senem. Finito psalterio senex incepit legere Apostolum orando similiter. Meretrix autē intelligens qd non pp peccatum ad eam venerat, sed propter eius conuersionem compuncta est, rogans prostrata, vt duceret eam ad locum vbi faciendo conuersionem dignam pniam saluaret animam suam; tunc senior duxit eam ad monasterium virginum, tradens eam matri virginum, dicēs, qd non imponeret ei vt alijs, sed qd ipsa peteret indulgeret, & ei permitteret ire quo vellet. Cum quibus, cum fuisset per paucos dies videns conuersionem & vitam asperam aliarum, ait dixit matri, Ego peccatrix sum volo vespere comedere. Post modicum dixit dixit matri qd eam in modicam cellam includeret, vbi per modicam fenestram administraret opus sibi condignum, quod ageret propter maxima peccata sua. Quod illa fecit. Dixit autem mulier reliquum tempus in magna sanctitate vixit.

Quare Deus sit laudandus. Dist. XXXVII.

Et insuper vna alia species orationis, & octaua in ordine, quæ vocatur Dei laudatio, de qua. Psalmus. Rectos decet col laudatio. Idem. Benedicam do. &c. Circa Dei laudem videndum est primo quare laudandus sit Deus. Secundo qualiter sit laudandus. Circa primum sciendum qd laudandus est Deus, quia nihil est iustius. Secundo quia nihil nobilius. Tertio, quia nihil iocundius. Quarto, quia nihil vtilius. Primo quidem laudari debet Deus, quia nihil est iustius. Iustum enim & rōnabile est laudare Deum propter essentiam bonitatis, quia ipse essentialiter bonus est, & oēs rationes bonitatis generaliter sunt in eo. Quicquid enim laudabile inuenitur in aliquo, in summo inuenitur in eo, scilicet summa pulchritudo, dulcedo fortitudo, mansuetudo, & largitas. Cum quædam dña pulchritudine speciosa a multis impetita, multos amore pernicioso adamasset, & multi eam, quidam ioculator per hanc viam eam ad amorem Dei conuertit: sicut licitabat enim illam vt amorem suum poneret in quandam magnam maxime pulchritudinis, probitatis, largitatis, & curialitatis, &c. Cum autem illa diceret quod illa habuisset tot amatores tam magnos, & diuites, & probos, ipse intulit qd ille pro quo rogabat omnes gratias aliorum excedebat. Illa tandem consentiente, qd si talem cum probaret qd amorem suum ei daret. Respon-

dit ille. Nullus nobilior, potentior, ditior, curialior virginis filio; in quo sunt omnes gratiæ sine defectu. Cum ergo ei ostendisset eorum quos ipsa dilexerat defectum, & Christi complementum gratiarum omnium, monit eam ad contemptum vanitatis, & amorem veritatis. Ecclesiastici. 43. Terribilis dñs, & magnus vehementer & mirabilis potentia illius glorificantes eum quantumcumque potueritis superualebit. Et post. Benedicentes, dñm exaltate eum quantum potestis. Maior est. n. omni laude. Item si præ stupore non erat vltra spiritus Regiñe Saba in visione & auditione eorum quæ viderat, & inuenerat bonorum circa Salomonem vt legitur. 2. Paral. 9. Qualiter ergo potest deficere aia in contemplatione & laude bonorum æterni Salomonis. Similis est Alaudæ quæ a laudando sic dicitur, quæ vidēs tps serenitatem & pulchritudinem solarem ascendit subitò fatigata ab illa altitudine ad suam paruitatem resilit, & ad terram cadit, & obmutescit ad tps. Similiter & Phylomena videns pulchritudinem solis, & sentiens dulcedinem temporis laudando sic reficitur, & sic attendit laudi, qd laudando defectum patitur, & cantando frequenter moritur. Similiter anima affecta amore Dei laudando defectum patitur, cum non possit ad plenum in hac vita laudare Deum secundum qd ipse laude dignus est. Psalmista. Defecit in salu. u. a. m. &c. Bern. In terris vbi semiuuus sum, semi laudare possum, quando totus vixero. totus in laude ibo. Item laudandus est pp vestigium bonitatis, quod est in eius omnibus creaturis. Gen. 1. Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. Ecclesiastici. 9. In manu artificum opera laudabuntur. Isa. 15. Cōfitebor nomini tuo quoniam fecisti mirabilia. Psalmus. Mirabilia opera tua &c. Quidam conuersus erat pastor ouium, & cum relictis ouibus super baculum suum se appodians, & in visione eiuusdam buffonis inhæreret stupens, & admirans Dei creaturam stebat quasi totus absorptus in admiratione. Cum autem quidam Theologus transiens quæreret viam & ille non rñderet, accessit ad eum & inuenit eum stentem & stupentem aspectu dixit animalis. Cumque quæreret causam huius, ait qd timebat Dei sapientiam & misericordiam & potentiam. Circa creationem illius buffonis Dei clementiam. Circa se suam inertiam & negligentiam, erubescere & stebat quia Deus, ita bene fecerat illū buffonem in genere suo, qd totus mundus vnum talem facere non posset. Item Dei clementiam, quia qui fecerat eum creaturam dignissimam & rōnalem, potuisset eum fecisse buffonem talem. Suam negligentiam, quia illud animal suo modo creatori suo clamabat per naturalem vocem sibi datam, ipse mutus a laude Dei silebat. Omnia namque creatoris opera suo modo laudant & ostendunt laudabilem creatorem. Aug. Respexi cœlum & terram, & oia quæ in eis sunt. Et omnia mihi clamant vt diligam. Item in li. de li. ar. Nutus tui sunt dñe omnium creatorarū cuius opera laudabilia laudabilem monstrant opificem. Ecclesiastici. 9. Artificum opera laudabuntur, &c. Aug. in li. confes. Si placet tibi artificis opera ex his lauda & in artificem retorque actionē, ne in his, quæ tibi placent tu displiceas. Omnis natura suis actibus, & qualitatibus, & dispositionibus, & virtutibus suum laudat creatorem, laudant astra radijs pro linguis. Iob. 38. Laudant astra matutina, laudant herbæ, flores, & arbores folijs suis quasi linguis. Laudant et aues paruulæ. Aug. Quis sensus hoīs nō erubescat sine laudum celebritate diem claudere, cum minutissimæ aues summa cum delectatione & dulci carmine ortum diei pfe quantur & noctis. Qui hoc attenderet quomodo oīs creatura suis actibus, & proprietatibus suum laudat creatorem, diceret. Delectasti me domine in factura tua &c. Sicut faciebat ille de quo dicit magister Iac. Quod quidam comes Picauensis intrauit ordinem Cisterciensium. factus conuersus, & memor actū suorum rogauit causa humilitatis, qd poneretur ad custodiam gallinarum, satisfactum est instantiæ suæ, vt haberet ibi occupationem. Qui cepit attendere & admirari quam sollicitè oua fouerēt, & pullos, & quomodo pulli statim sequerētur matres, & pascerentur ab eis, & dicebat qd nunquam sic in mundo fuerat delectatus sicut hoc admirando. Postea obtinuit, vt fieret pastor ouium & mirabiliter delectabatur in innocentia agni, & quomodo agnus, quam cito natus erat agnoscebat balatum matris, & currebat post eam. Post obtinens, vt fieret custos porcorum mirabatur quomodo porcellini statim nati curresant ad vbera matris, quilibet ad suum secundum diem natiuitatis suæ. Ita qd primus ad primum, & alij scdm ordinem quo nati erant, quo currebant & ludebant cum matre, & reuersus ad claustrum non cessabat admirari & laudare in creaturis creatorem. Item nihil est iniustum propter inuentiam & diffusionem suæ bonitatis, quia bonitatem suam diffundit in nos beneficia largiendo, quæ sunt in malorum liberatione de quibus satis habetur. Ecclesiastici. 51. Confitebor tibi domine rex & col. &c. Item in bonorum largitione quæ multa sunt, de quibus Isa. 63. Misericordiam dñi

recordabor. Secundo laudandus est Deus, quia nihil proprie officium Angelorum & sanctorum post resurrectionem. Isa. 26. Vos, qui puluere estis expergiscimini & laudate &c. Aug. In ciuitate superna erit totum negocium tuum amatoribus eius. Idem in fine de ciui. Dei. Vacabimus, & videbimus, videbimus, & amabimus, amabimus, & laudabimus. Ecce quid erit in fine sine fine. Ideo Gen. Superne ciuitatis operatio est allidua Dei laudatio. Psalmus. Laudationem dñi loque. &c. Idem. Beati qui habitant in domo t. diu, in sęc. sęc. laudabunt te. Et in hoc consistit summa perfectio nobilitatis huius officij, quia videlicet est æternū, alia enim cessabunt, istud. n. perpetuum erit. Angeli autē suo officio & exemplo ad Deum laudandum nos prouocant. Legitur in tripartita historia, q̄ B. Ignatius Martyr & ep̄us Antiochiæ, primus tñ post beatum Petrum Apostolum, cum esset in oratione raptus in extasi, vidit & audiuit in superna curia Angelos Deo psallentes, & laudum canticum in psalmi principio cum dulci modulo inchoabant, & laudem inchoatam finito Psalmo consummabant. Vnde in ecclesia sua statuit Antiphonas inchoari ante Psalmos, & in fine consummari, quæ consuetudo gñaliter est per alias ecclesias introducta. Item Beda in gestis Angelorum li. 4. ca. 16. dicit q̄ beatus Forseus, qui multorum extitit fundator monasteriorum cum derineretur graui languore ad consolationem suam bis, est eductus, de corpore, & postea ad illud reuocatus, & in primo exitu suo vidit & audiuit multitudinem Angelorum Deū laudantium, hæc inter alia replicantes. Ibunt sancti de virtute in virtute, videbitur Deus Deorum in Syon. Tertio laudandus, est Deus, quia nihil iucundius. Psalmus. Iucundū sit ei clo. m. Item laud. do. quia bo. &c. Isa. 35. Et nunc qui redēpri sunt a dño, veniunt in Syon cum laude & lætitia &c. Bern. super cant. Nihil adeo ita repræsentat in terris cœlestis habitationis statum, sicut alacritas laudandi Deum. Item Aug. de doc. Christiana. Cum de Deo nihil digne dici possit, admisit tñ humanę vocis obsequium & verbis nostris in laude sua nos gaudere voluit. Quarto laudandus, est Deus, quia nihil vtilius. Per hoc enim Deus honoratur. Psalmus. Sacrificiū laudis hono. m. &c. Thob. 12. Opera Dei reuelare & confiteri honorificū est. Item per hoc officium oīs hostis effugit, vel superatur, de spūali ait. Psalmus. Laudans inuocabo dñm &c. De materiali vero patet elegans exemplum. 2. Paral. 18. per exemplum Isaphat, qui post laudes Dei inuenit hostes prostratos. Iudic. 7. Gedeon cū clangore tubarum vicit Madianitas. In vita beati Germani Anthimosod. epi legitur, q̄ epi Gallicani audientes in Britannia partibus hereses pululare, contra hæreticos, qui illuc conuenerant concilium conuocantes, & illuc euntes cum beato Germano. Confutatis ibi hæreticis miraculis, & doctrina, cum redire vellēt, Picti & Saxones contra Britones conuenerunt in tpe quadragesimę, q̄ videntes se hęc paucos milites rogauerunt sanctos ep̄os, vt moraretur cum eis præstantes eis auxilium. Et cū sancti fidē eis prædicarent, certatim oēs ad baptismum conuolauerunt. Peracto itaque Paschæ die, proiectis armis armati fide proponunt inermes, in prælio cæpestri occurrere hostibus ad pugnam. Qd̄ audierit aduersarij gauisi sunt quasi de victoria præsumentes de inermi & paruo exercitu ad comparationem eorum contra eos properant. Tunc sanctus Germanus collectis expeditis, ponit hostibus Insidias, influens eos quo voci suæ oēs vnanimiter & conformiter rñdant. Cum ergo hostes quasi securi contra eos irruerēt, cum ter inceperit beatus Germanus alta voce. alfa. & sacerdotēs, & alij ei rñderent alta voce. statim aduersarij prostrati, non solum super se montes, & rupes fuisse, sed et cœlum & terram credentes, armis proiectis fugerunt quocunq̄ potuerūt oibus suis dimissis. Multi autē corū in flumine se proijcientes submersi sunt. Et sic Christiani & cāpū & eorum oia spolia obtinuerunt & sani ad propria redierunt. Item per hæc aia a mortis periculo conseruaf spūaliter a morte spūali, quia dum occupatur ī spūalibus, nō libet sibi circa vicia occupari. Ideo dī Isa. 48. Laude mea infrenabo te ne intercas. Cum quidam regulares essent in quadā ecclesia, & in die Paschę officij Missę inciperent. Resurrexi &c. facto terræmotu magno absorpti sunt a terra cum monasterio in quo erant. Cum autē anno reuoluto ibi cōuenissent amici eorum ad eorum memoriam faciendam subito, cum ecclesia redierunt, & quasi a modico sono excitati reinceperunt idem officij. Circa f. m. s. qualiter Deus, sit laudandus, habetur ex verbis beati Bern. super cantica, dicentis. Moneo vos charmi. Sequitur. Sēper ac strenue diuinis, interesse laudibus, & vt reuerenter & alacriter dño assistatis, non pigri, non somnolenti, non oscitantes, nō præcentes vocibus, non præfidentes verba dimidia nō integra transilientes, non fractis, & remissis vocibus muliebre quiddam balbe de nare sonantes, sed virili affectu & sonitu voces sancti spūs depromentes. Idem ibidem dicit q̄ sex sunt laudi diuinę necessaria vt debite fiat, immo lautes hostiam laudis, & reddend-

tes vota nostra de die in diem curemus, cum omni vigilantia cōiungere sensum vsui, & intellectum & affectū sensui, exultationē affectui, grauitatem exultationi, humilitatē grauitati, libertatē humilitati, quo interdum liberis purgatę mentis passibus pcedamus, & excedamus pinusitatas qualdā affectiones, & spuales letitias ī iubilis amenitatib. & ī lumine dei ī suauitate, ī spū scō.

De gratiarum actione. Dist. XXXVIII.

Deinde est vna spēs orationis, & noua in ordine q̄ vocatur gratiarum actio. De qua videndum est primo quare debemus Deo gratias agere. Secundo de quibus. Notandum autē q̄ Deo debemus gratias agere, quia debitum, quia nobile, quia placitū, quia vtile. Primo quidem quia debitum pp multitudinem grātū quas nobis exhibuit in tpe gratiæ. Bern. Ardorem desiderit, patrum suspirantiū aduentum Xpi in memetipso cogitans cōtundor & compungor, torporemq; miserabiliū horum temporum. Vix. n. est aliquis gratus, de tanti beneficij susceptione, quantum grati erant pro sola beneficij promissione. Secundo debemus Deo gratias agere, quia nobile. Hæc est. n. actio in ea & beatorum q̄ agunt in Paradiso. Isa. 51. Inuenietur in ea gratiarum actio & vox laudis, sicut patet Apoc. 4. de quatuor animalibus Deo gloriam & honorem & benedictionem dantibus, & de vrgintiquatuor senioribus procidentibus ante thronum coronas suas mittentibus. Item quinto eiusdem idem dicebant quatuor aialia & millia millium Angelorum. Idem. 7. Turba quam dinumerare nemo poterat & oēs Angeli cla. & cæ. Tertio debemus Deo grās agere, quia placitum. Hoc. n. opus multū placet Deo. Est. n. adeps in holocausto dñi, qd̄ voluit dñs sibi reseruari. Leui. 3. Ois adeps dñi est iure perpetuo. Psalmus. Sicut adipe & pinguedine, &c. hoc est vnguentum quo Maria vnxit caput dñi, qd̄ est præciosissimum. Præciosum qdem est vt dicit Bern. super cantica vnguentum contritionis, qd̄ fit ex peccatorum consideratione, p̄ciosius compassiois, qd̄ fit ex miserorum pietate & compassione, præciosissimū deuotionis, qd̄ fit ex beneficiorum Dei recordatione, & grarum actione, hæc impinguatur aia. Quarto debemus Deo gratias agere, quia vtile. Aug. Quid melius, & aīo geramus, & ore promamus, & calamo exprimamus, quam Deo grās, hæc nec dici breuius, nec audiri letius, nec intelligi grandius, nec agi fructuosius potest. Liberalitas. n. Dei magis gratias agētib⁹ amplius elargitur. Prouer. 11. Aia quæ benedicit impinguabitur. Ecclesiastici. 44. Exaltantes eum replemini virtute illius. Bern. Nō est dignus dandis, qui non agit grās, de Jatis Ecclesiastici. 1. Ad locum vñ exeunt flumina reuertuntur vt iterum fluant. Bern. Felix qui ad singula dona grā redit ad eū in quo est plenitudo oīum grarum. Cum. n. post acceptum donū nō ingratos nos exhibemus, locum facimus in nobis gratiæ, vt inde maiora accipere mereamur. Idem fluminis aqua si stare cepit, & ipsa putrescet, & inundatione facta, superueniens repellitur, sic plane gratiarum cessat decursus, vbi recurus, non fuerit, nec modo nihil augetur ingrato, sed & qd̄ acceperat ei vertit in p̄niciem. Fidelis autē in modico censet dignus munere ampliori. Require supra de ingratitude. Circa f. m. s. de quibus debemus gratias agere, sciēdum, q̄ de malorū liberatione de quibus liberauit nos dñs. De quibus satis habetur Ecclesiastici. 51. Confitebor tibi domine rex &c. per totum. Sic faciebant tres p̄ci liberati a fornacis ardore. Dan. 3. Tunc hi tres quasi ex vno ore glorificabant, & laudabant, bened. &c. Similiter Iudæi. 2. Mach. 1. de magnis periculis liberati a Deo magnifice gratias agimus, &c. Qui autem sunt ingrati liberatori tot malis liberati, crudeliores sunt leonibus, & de hoc in iudicio a domino conuinci poterunt. De gratitudine enim multa legimus exempla. In vita beati Hier. legit q̄ cum de scripturis sacris quadam die cum discipulis disputaret. intrauit Leo claudicans, alijs præ timore fugientibus. Hier. occurrit hospiti. Qui cum pedem vulneratum a sentibus ei ostenderet, fratres vocauit, pedem eius lauit, spinam remouit, curam eius haberi præcepit. Leo cito curatus, a fratribus memor beneficij non recessit. Et leoni postmodum curam asini in pascuis commendauit, qui ligna deportabat ad opus fratrum, qui eum ducebat & reducebat & diligēter seruabat. Cū autē semel dormiret trāsentes mercatores cum onustis camelis videntes asinum sine custode secum duxerunt. Cum autem Leo excitatus asinum rugiendo per siluam diu quæsisset, tandem solus, & verecundus redit ad domum. Cui cum imponerent fratres ligna deportanda pro asino credentes, q̄ præ fame asinū comedisset libenter obediuit. Cum autem esset in silua eadem, & videns dictos reuenire mercatores asinum cum camelis ducentes, quem cum cognosceret, & cum rugitu magno illuc curreret, mercatores fugientes omnia dimiserunt. Iple autem cum cauda asinum, camelos, & oneræ adduxit ad fratres, stupentes, & mirantes, quid hoc esset, præcepit Hier. camelos recipi, refici, & seruari vsquequo ad rei notitiam deuenissent. Mercatores autem parum post venientes, & ve-

Speculum Morale Vincentij.

& veritatem fatentes, remittente beato Hiero. medietate omni-
um quae ferebant fratribus erogantes dimiserunt. Secundo gratias referre
debemus pro inimicorum nostrorum depreffione, & attritione,
ut Daemonum & vitiorum. Quod factum est maxime in incarna-
tione, & passione Christi, in quibus, & virtus diabolici hosti attrita,
Et vitia sunt in vere peccatoribus per Christi misericordiam ad
nihilum redacta in sacramentorum operatione & institutione.
Isa. 25. Durabitur Moab sub eo &c. Hier. Gratias tibi referimus
saluator saeculorum, quia tam potentem aduersarium nostrum
deiecisti, quem cum occideris occidisti. Hic aduersarius est dia-
bolus, aut peccatum. Maxime peccatum nos excecauerat, & ipse
per doctrinam nos illuminauit. Nos illaqueauerat, & ipse per
misericordiam a vinculis nos liberauit. Nos reos morte fecerat,
& ipse pro nobis morti se exposuit. Pro his ei gratias esse debemus
ad exemplum leonum. De primo leguntur duo exempla li. 11.
Ecclesiasticae historiae, quod gratias esse debemus pro nostra illumi-
natione. Legitur ibi quod quidam caecus venit ad cellam beati Ma-
charij, & cum inuenisset eum de luto parietis iuxta quem iacere
conserauerat, & de aqua putei de qua bibere consuevit faciens,
admirationem, liniensque ex ea sibi oculos clare vidit. Ipse au-
tem non ingratus, ut nouem leprosi de quibus legitur Luc. 17.
redijt post ad eum cum omni domo sua magnificans eum. Ibi-
dem etiam legitur, quod quaedam leena habens speluncam iuxta
cellulam dicti viri, cum inuenisset catulos suos caecos dolens, eos
ei deportauit, & ante pedes eius eos deposuit. Cumque intelligeret
pro illuminatione catulorum beluam supplicare, eo orante
illuminantur, & matrem sequuntur ad speluncam non ingrati,
quia pelles ouium cum pilis, quas ipsi capiebant in venatione
cum matre sapius, & plurimas, quasi pro mercede ante hostium
cellulae deportabant. Item gratias esse debemus pro absolutione a
vinculis peccatorum, de quibus Psalmus. Funes peccatorum cir-
cumplexi sunt mihi &c. Item. Dirupisti &c. De quo cum quidam Leo
captus esset in sinibus venatorum, & quidam pastor ei compatiens
eum a vinculis absoluit. Iterum dictus Leo captus est a
venatoribus Imperatoris, & cum alijs beluis in caueam includi-
tur. Cum autem dictus pastor quoddam factum fecisset, pro quod
adiudicatus esset dictis beluis tradendus ad deuorandum, re-
cognoscens eum leo non solum ei non nocuit, sed ab alijs bestijs
cum conseruauit. Item de hoc quod a veneno & serpente infernali
nos liberauit per gratiam. De quo Ecclesiastici. 21. Quia factus est
peccator. Quod cum quidam miles vadens per siluam inueniret leonem
pugnante cum maximo serpente, qui iam leonem per col-
lum circumligauerat, & cum veneno suo occidere laborabat,
miles cogitans, de nobilitate leonina & malitia serpentina ex-
tracta ense caput serpentis amputauit. Leo autem videns militem
secutus est eum quasi domesticum animal, & pro eo liberando
multa praemia gessit contra eius hostes. Per hoc autem quod se Deus
morti exposuit ut nos a morte liberaret, multum debemus ei esse
grati, & quantum possumus nos extendere ad gratiarum actio-
nes. Ecclesiastici. 19. Gratiam fidei iustis ne obliuiscaris. Tertio gra-
tias esse debemus, & gratias agere pro promissione & administra-
tione rerum ad victum necessarium. Multi autem porci sub Illice
non lauant oculos ad eum qui sibi gladens excutit, nec eum agno-
scunt, nec ei gratias reddunt, ideo impinguati & ingrati ut porci
subito, comedendo saepe pereuntur & occidunt. Aliquibus illi qui
plus impinguntur magis ingrati inueniuntur, sicut pa et de alijs
non leprosi, qui magis impinguatus magis est ei rebellis, & citius
eum in lutum proijcit. Similiter accipiter nimis impinguatus a do-
mino suo contemnit venire ad manum eius. Similiter gallinae
in Augusto minus voluit venire ad domum sui quam in hieme
in qua parum foris inueniunt. Contra istam ingratitude sunt
exempla terrarum, plantarum, & arborum, quae quanto magis exco-
luntur, & impinguntur, tanto maiorem fructum domino suo reddunt
naturaliter. Contra illi quibus magis prouidet res temporales quo
abundantius habent ipsas res, magis sunt ingrati, & magis insur-
gunt in patrem familias, qui ipsas res dat. Isa. 1. Filios enutriui,
& exaltaui &c. Item contra hanc ingratitude ponitur exem-
plum ferarum, quae recognoscunt benefactores suos, & gratias sunt
eis. Unde in vitis patrum legitur, quod circa horam nonam conserue-
rat lupa venire ad cellam cuiusdam fratris, cui dabat ille de reli-
quijs mensis suae, illa pro gratiarum actione conserueerat ei man-
nus lambere, & osculari & recedere. Cum autem semel dicta hora il-
la venisset, nec fratrem inuenisset, postquam diu expectasset, in-
trauit & accepit panem vnum in sporta, & recessit nec sequenti
die redijt. Cum autem de hoc molestaretur solitarius, & non redibat,
rogauit pro hoc dominum. Dicta autem lupa verecunda quasi facti sui
conscia, redijt prosterbens se ad pedes eius, quasi veniam pe-
tens. Ipse autem manu blandiens eam vocauit, & ei beneficium du-
plicauit. Item contra ingratos, de beneficio isto ponitur exem-
plum illius pauperis, de quo legitur in vitis patrum. Vbi dicitur quod cum

pauperes conuissent ad agapem quae fiebat in quadam ciui-
tate, & quidam patrum illuc venisset, cum de nocte surrexisset
ad orandum audiuit quendam iacentem sub napra quam solam
habebat in hunc me, gratias multas Deo agere pro illa, & dicen-
tem, quod sub illa poterat se extendere sicut vnus Imperator, &
de hoc quod multi magnerant in carceribus multis, qui nec talem
poterant habere. Quarto debemus gratias agere pro vita temporalis, & ip-
sius temporis continuam administrationem. Actuum. 17. Datoibus
vitam & inspirationem & omnia. Quinto debemus gratias age-
re Deo pro corpore nobis praestito, & bonis eius. Luc. 10. Eum
timete qui postquam occiderit habet potestatem corpus, & animam
mittere in gehennam. Sexto de bonis naturalibus & spiritualibus,
ut est meriti, & intellectus voluntatis, &c. Et de ipsa anima rationali
quam dedit nobis, ne fiat homo sicut equus, & mulus, &c. Septi-
mo pro largitionem bonorum spiritualium gratuitorum, De his
habetur supra. Octavo pro largitionem bonorum generalium, spe-
cialium, particularium siue singularium. De primo Bern. Aga-
pni fratres gratias factori nostro, benefactori nostro, redempto-
ri, remuneratori nostro. In primo dedit nobis, quod sumus. In secundo
quod subsistimus. In tertio factus est ipse quod sumus. In quarto fa-
ciat secum esse id quod sumus. Item de beneficio speciali gratias
agere debemus. Quod praecipue est in tribus, in expectatione lon-
ga iustificatione, conseruatione. Item de beneficio particulari
debemus gratias agere, considerando de quot & quantis pecca-
tis, & malis nos Deus liberauit, & a quot & quantis periculis nos
conseruauit, ne incideremus in ea, & quot & quanta bona no-
bis fecit particularia, & facit quotidie. Vnde quod quidam bonus ho-
mo fuit in Francia, qui cum in mane de peccatis cogitaret, non
cessabat vsque ad sextam peccata tuderet, & dicere. Misere mei
Deus. Post sextam recolens Dei beneficia, similiter dicebat con-
tinue vsque ad noctem. Deo gratias. Nono de malorum pen-
satione, quia ista mala praesentia mittit Deus ad bonum no-
strum ad liberationem a malis culpa & pena futura. Item ad
gratias & gloriae accumulationem debemus esse similes Iob. 1. &
2. & dicere tibi. Sit nomen domini benedictum. Et illi Abbati qui di-
cebat cum dictum fuisset ei conuallescencia cuiusdam infirmitatis,
quod irreuerabiliter oculos amisisset, dixit Deo gratias, qui de-
struxerat duos, de suis pessimis inimicis. Similiter ad exemplum
Thob. benedicentis Deum de sua exceccatione. Eiusdem. 2. Deci-
mo debemus gratias agere de malis, quae pro nobis Dei filius su-
stinuit. Item de tot custodibus quos nobis ad nostram & bono-
rum nostrorum custodiam dedit, rationis, virtutum praetorum,
praetorum, Angelorum, & suipius. Vndecimo de successu
tot refugiorum & remediorum, ut sunt vulnera crucifixi, san-
ctorum verba, merita, praesces, exempla, sacra loca, sacramenta &c.
De Iubilatione. Dist. XXXIX.

Demum est vna species orationis, & vltima in ordine quae
vocatur iubilatione. De qua in Psalmis. Beatus populus, qui
scit iubilationem. Item ascendit Deus in iubilo. Iubilo-
bilis, est exultatio mentis habita de aeternis in vocem prorum-
pens, sive querulose conquestionis, vel admirationis, vel gra-
tiam actionis, vel collaudationis, & huiusmodi, quae nec corde potest
retineri, nec ore exprimi. Iob. 8. Impletur os tuum risu, & labia
tua iubilo. Greg. Mens iustorum aeternae securitatis gaudio im-
pletur, & labia iubilo. quod cum tanta leticia cordis concipitur, quae
sermo non explicet nisi tantum sonet. Sequitur. Qui oderunt te in-
duentur confusione &c. Iob. 38. Cum me laudarent astra matu-
rina & iubilarent filij Dei. Ibi glo. Greg. Iubilatio dicitur cum cordis
leticia oris efficacia, non impletur. Item laudant Angeli qui iam
tante claritatis latitudinem in sublimibus vident, iubilant hostes
qui adhuc inferioribus oris sui angustias sustinent. Fit autem iubi-
latio ex quatuor causis. Prima est ex eperum & beneficiorum
Dei consideratione, admiratione, deuotione, & exultatione, &
inexpressibili illius exultationis, & obligationis ad laudandum
Deum gratiarum actione. Psalmus. Iubilare Deo omnis terra, serui-
te domino in letitia. Ibi glo. Sicut in flores, & vindematores de co-
siderata copia fructuum iucundantur, & de fecunditate terrae
cantant, & interserunt voces quasdam sine verbis in elcuatione
animi exultantis, & haec est iubilatione improbanda. Sic iusti gau-
dent videntes mundo corde quid Deus & quanta & quo ordi-
ne & quam mirifice fecerit. Unde facti exultantes cantant. Et
haec est iubilatione coronanda. Sic faciebat Psalmist, attendens, &
recolens Dei beneficia & opera dicens. Benedic anima mea domi-
no &c. Secunda causa est ex sponsi visitatione & iubita gratiae
eius, & consolationis inundatione. Bern. super cant. Osculetur
me &c. Hoc osculum non est ex actu & strepitu laborum, sed
est reuelatio secretorum supernorum gaudiorum. Sic iubilabat,
qui dicebat Sap. 10. O quam bonus, & quam suauis est in nobis spiri-
tus tuus domine. Bern. Procedamus, & excedamus per inuitatas
quasdam affectiones, & spirituales leticias in iubileis amenita-
tibus

tibus, in lumine Dei, in suavitate, in spiritu sancto, ut a laude quae gradatim ascendit laudando, & iubilando & conceptum gaudium non interrompendo, & continuando laudem cadendo & deficiendo. Item Bern. Tu mihi es o bone Iesu iubilus in corde, mel in ore, melos in aure. Tertia causa est ex caelestium gaudiorum conceptione affectione exultatione, revelatione, & meditatione. Glo. supra. Iubilate Deo omnis terra, cantate & exultate & psallite. Iubilus est gaudium quod cor non potest retinere, nec os exprimit, nec locutio diffinire. Isa. 64. Oculum non vidit Deus absque te quae praeparasti, &c. Et Paulus similiter cui revelata sunt secreta caelestia. 2. Corin. 2. nec oculus vidit, nec in cor hominis, &c. Apoca. 19. Audivi quasi voces aquarum dulcentium quae Ielua, regnabit Deus omnipotens. Gaudemus, & exultemus, & demus gloriam Deo quae venerunt nuptiae agni. Quarta causa est ex inebriatione contemplationis, & degustatione. Can. 1. Introduxit me in cellaria sua exultationis, & letitiae. &c. Psalmus. Inebriabor ab vberibus. &c. Sicut. n. picis & merulae inebriat garrunt, & voces quasdam ex ebrietate promunt. sic aere contemplationis praebrietate & suavitate, & dulcedinis divinae degustatione tripudiantes interiori garrunt sibi metipsis quasdam indicibiles gratiarum actiones, & laudes, quae non omnino possunt interiori retineri, sed amoris divinae vehementia ut olla ad ignem magnum prestrepunt & saliant, & extra gaudium quod sentiunt ebulliunt. Psalmo. Memoriam abundantiae &c. Item ubi dicitur in Psalmo. Scopobam spiritum meum, alia translatio habet. garrulam spiritui meo. Sic Apostoli spiritu sancto repleti loquebantur varijs linguis magna Dei, & repositi sunt. multo repleti materialia a quo erant ieiuni, ut probat Petrus Act. 2. Pleni autem erant multo spiritu sancto, quo mouente & virgente non poterant non loqui ea quae audierant & viderant. Act. 4. Bern. Nos autem quod dulcedinem contemplationis supra nos ipsos rapimur, quasi sumentes quoddam vinum leticiae & mirae suavitatis, de caelestis cellario inebriamur ab vberitate domus, & humanum quodammodo sensum excedimus, & in divinum quodammodo affectum mutati a nobismetipsis alienamur. Idem. Quem talis gustus inebriaverit, ad opus omne & oem laborem hylarescit laborat & non laesit: festinat nec deficit, dolet nec sentit, laecatur & nescit, irridetur, & non advertit. Ex praedictis causis, & alijs Maria de Oigin. ut in vita eius dicitur, ante mortem suam fuit in multiplici iubilatione. Primo. n. ex amoris vehementi inflammatione, & mentis illuminatione, & secretorum apertione. Na quidam de Seraphim apparuit ei, expandens alas suas supra pectus suum, quae infuso sibi lumine cognitionis, & fervore affectionis incepit ista voce cantare. alleluia, & iubilare, laudare, & gratias agere, & mira dicere de Deo, & de sanctis, & secretis, & futuris, & aeternis in Romano Rithmicis, per tres dies continuat, ac si ea ante se scripta videret ea cantando, & continuando. Et a summo dono beatae Trinitatis incipiens mira & inaudita de ea cantabat. Quorum panca prior domus de Oigines capere potuit. Dicebat. n. inter alia, a lumine beatae Trinitatis in sanctis Angelis resultare intelligentiam, & lumine humanitatis Christi in sanctis a stabus fructum gloriosissimum resultare, beatam Virginem iam glorificatam in corpore gloriosissimam, & constantissimam ad se rebat. Nec illos, qui cum domino surrexerunt postea fuisse incineratos, sed cum domino ascendisse. Item beatum Stephanum quem rosarium Paradisi dicebat, asserbat precibus obtinuisse conversationem beati Pauli, & quod pro eo succederet ei Praedicator. Item supra modum exultans iubilabat, pro hoc & dicebat, quod cum beatus Paulus spiritum redderet B. Stephanus affuit dicens. Domine hoc singulari munus dedisti mihi quod ego cum multiplici fructu reddo tibi. Et hoc dicens exhibuit ei spiritum B. Pauli. Item inter alia iubilabat cum mira exultatione pro hoc quod dominus mundum in proximo debebat per Praedicatores suos visitare, & pro magna parte illuminare. Et hoc fuit parum ante tempus illud quo dominus misit ordines fratrum Praedicatorum, & minorum. Item pro illud irriduum multa de veteri testamento, & nouo cecinit, & ad vltimum pro amicis suis dominum rogavit, & ipsos ei commendavit. Item cum episcopus Tholofanus Fulco eam visitasset, & in ecclesia celebraret, & altare Virginis consecraret, in perceptione Eucharistiae vidit columbam de caelo descendentem, & in os eius Eucharistiam ponentem, & eam claritate mirabilia transfunderentem, & eius animam illustrantem. Item cum non posset aliquid comedere, nec odorem panis sustinere cum reciperet Eucharistiam, nec posset masticare, quasi dulce manna liquecebat in ore ipsius, & hic accidit dum illud reciperet, ut eius facies quibusdam radijs splenderet. Cum autem aliquando tentaretur vtrum non consecratam hostiam posset recipere statim odorem panis abhorruit expuit, & respuit, & cum tetigisset dentes eius graviter affligebat, & anhelabat, & singultizabat. Ita afflicta, quod vix potuit nota nocte esse in pace, os frequenter abluens, & expuens. Obiit

autem Anno Domini M. cc. xlii. dominica die in vigilia beati Iohannis Baptistae hora nona migrans ad caelestem sponsum. Huiusmodi cordis letitia in viris perfectis inchoatur in via, & non nisi in patria ubi incessanter, & sine fine iubilant omnes filii Dei. oes sancti, & Angeli, consummatur. Ad quam incomprehensibilem, ineffabilem, & aeternam iubilationis letitiam nos perducit, quae sine fine vivit, & regnat in saeculorum saecula benedictus Deus.

De virginitate.

Cum enim Hieronymum, Bernardum, Ambrosium, & Cyprianum Virginitas, sit excellentissima in genere castitatis, libet mihi octo utilitates, quas Virginitas facit eam servantibus efficaciter in presenti, & in futuro per modum additionis describere, & exemplis sanctorum roborando confirmare. Primo namque virginitas facit personam quae eam custodit liberam a servitute, & onere matrimonij, quod dicitur quasi magnum onus, quod est in virorum subiectione, oppressione, & labore, ac est dolore, qui est in defloratione, in miserijs, quae sunt in erumnis, in conceptu, & prolis deportatione, & parturitione, & educatione, quae pro maledictione inflicta sunt mulieribus pro peccato primae mulieris. Gen. 3. ait dominus mulieri. Multiplicabo conceptus tuos, & erumnas tuas, in doloris paries, & sub viri potestate, &c. 1. Corin. 7. De Virginitate praecceptum domini non habeo, consilium autem do, &c. Et post. Si solutus es ab uxore noli uxorem quaerere. Et post. Volo autem vos sine sollicitudine esse. s. mundi. Qui sine uxore sollicitus est quae domini sunt, qui autem uxorem habet, sollicitus est quae mundi sunt, & quomodo placeat uxori, & diuilius est. Quae in nupta est virgo, cogitat quae domini sunt, ut sit casta corpore, & spiritu, &c. Item Isid. Virginitas est admonita, & non iussa. Ideo admonita, quia nimis excelsa. Geminum. n. bonum est Virginitas, quae in hoc mundo sollicitudinem saeculi admittit, & in futuro aeterna praemia castitatis percipit. Secundo virginitas vera efficit Deo gratum, & delectat pulchritudo Dei oculis. Salom. Sap. 9. O quam pulchra est casta generatio cum claritate. Isid. Non est dubium, quod qui casti perseverant, & virgines Deo efficiuntur aequales. Amara est pulchritudo virginitatis, quae fructus est suavitatis, & pulchritudo inuiolata sanctorum castitas, & securitas meritis, & sanitas corporis. Item Ber. ad Henricum Sen. Archiep. m. Castitas, eharitas, & humilitas, & si nullius sint decoris, nec mediocris, quae et diuinos oblectare possunt aspectus. Quid. n. castitate pulchrius, quam mundum de immundo conceptum semine facit, de hoste domesticum facit, & Angelum. Differunt autem inter se homo pudicus, & Angelus, sed felicitate, non virtute. Illius quidem felicitas istius fortior castitas esse dignoscitur. Sola castitas est, quae in hoc mortalitatis loco & tpe, statum illius immortalitatis, & gloriae representat, ubi neque nubent neque nubentur, sed sicut Angeli Dei erunt. De his. Apo. 14. Sine macula sunt ante thronum Dei, ad quorum aspectum diuinus intuitus delectatur. Tertio virginitas est maximae excellentiae, quantum ad statum, & meritum. Unde eminentior pars ecclesiae est, quod signatur in textu supremo tabernaculi, quod erat de pellibus iacintinis, & caelestis coloris, quia status virginalis inuicit statum caelestem, ut patet in auctoritate supra posita beati Bern. Sola virginitas est, quae in mortalitatis loco, & tpe illius statum immortalitatis representat. Et enim beatum Hiero. maius vix esse meritum & praemium virginum quam Angelorum, quia in eis maior est pugna. Et ideo maioris meriti vix esse Victoria. Et ubi est maior Victoria, vix maius esse meritum, quia & maior corona. Item quam magnum excellat meritum est supra ostensum li. 1. parte. 3. di. 96. ubi ostenditur quomodo virginitas comparatur Thesauris abscodito in agro sub tegumeto humilitatis, de duobus magnis senibus, qui rogantes dominum, quod ostenderet eis ad quam mensuram meriti venerant, & responsum sit eis, quod nondum venerant: ad mensuram meriti Eucharij pastoris, & uxoris suae: qui virginitatem in coniugio suo occultauerant, & seruauerant multis annis, &c. Item in collationibus patrum li. 12. legitur, quod cum quidam adduxissent ad Abbatem Iohannem virum magnae sanctitatis, & miraculorum gratia illustratum, hominem habentem daemone ferocissimum adiuratus ab eo verba eius contemnebat, exire volebat. Adueniente autem ibi rustico agricola in habitu saeculari qui primitias fructuum suorum Monachis deferrebat, territus daemone ad eius aduentum statim fugit, non audens sustinere eius praesentiam. Hic autem adiuratus a sancto Iohanne quod diceret ei de vita sua, vix tandem dixit quod erat homo agricola, qui nunquam reponeret fructus laboris sui, nisi prius inde daret plene decimas, & primitias, & quod nunquam duxerat boues per consilium alienae culturae, nisi prius eis ora clauderet, ne alijs nocumentum inferret, & quod nunquam prius iret ad agriculturam vel rediret de ea antequam ad ecclesiam veniret gratias agens bonorum omnium largitori. Et cum esset puer praeventus a parentibus, quod vellet fieri Monachus compulsum est ab eis uxorem ducere, quae accepta & in virginitate

Speculum Morale Vincentij.

tate sua permansens, eam semper virginem seruauit vsque in finem. Quarto virginitas vincit & superat, & fugat hostes humani generis. scilicet diabolum, quod patet in precedenti exemplo. Similiter in vita beate Margarite quae diabolum venientem ad tentandum se & ad deuorandum in specie draconis, facto signo crucis crepare fecit & alium in similitudinem Ethiopis conculcauit & superauit. Similiter in passione Iustine & Cypriani, quomodo Iustina virgo Damones tentantes ea vt consentiret cuidam in specie nutriciae sororis, & matris suae, virtute crucis superauit & effugauit. Item vincit carnem & eius tentationes, quarum impetus virginitas refrenat. Etiam mundum quem amore virginis seruandae amator virginis contemnit. Cuius etiam malitia & seuitia non vincit eius sapientiam. Sicut patet in beata Agnete, Agatha, & Catherina & Margarita, quae regnum mundi & omnem ornatum eius contempserunt pro amore Christi & pro seruanda virginitate. Quinto virginitas dat ignes materiales; & spiritualis incendiorum carnis. Vt Topazius, qui sedandas bulientes. Agatha ait. Si ignem adhibeas o tyranne, mihi salutificam Angeli ministrabunt. Sicut etiam fecerit tribus pueris positus in fornace Babylonis. Sicut insuper fecerunt Lucia, Agneti & alijs virginibus multis. Puta Agathae, Euphemiae & ceteris. Si insuper feris minaris, audito Christi nomine conque seunt. Sexto virginitas seras mitigat vt Loones Dan. 6. & in fine. Item libro de verbis patrum legitur, quod Abbas Paulus manibus suis correptabat aspidem, & serpentes cerastes, & alios scindebat per medium manibus suis, nec ei nocebant. Et cum quaererent ab eo fratres unde ei ista gratia venerat, dicebat. Ignoscite mihi, si quis possederit puritatem, omnia subiciantur ei, sicut Adam in Paradiso. Septimo virginitas impetrat quod petit a domino corde puro, in fide nihil haesitans. Iac. 1. Postulata Deo in fide nihil haesitans, qui dat omnibus affluenter &c. Sicut fecit beata Lucia, de qua legitur in passione eius, quod cum esset virgo Deo deuota, perrexit cum matre ad sepulchrum beatae Agathae, quae mater per quatuor annos fluxum sanguinis patiens, a nullo medicamento potuerat iuari, cum autem mater & filia ad dictum sepulchrum orarent pro sanitate matri obtinenda, obdormiuit Lucia. Cui apparuit beata Agatha in medio Angelorum gemis ornata dicens. Soror mea Lucia quid a me petis, quod ipsa poteris continuo prestare matri tuae &c. quia ecce salua facta est, & ita factum est, quia sanata est ex tunc, vt Lucia petebat. Itē cum Pachasius fecisset circa eam maximum ignem accendi & illam pice oleo & resina lini &c. non nocebat ei, ait iudici. Rogauit dominum meum, quod ignis iste non dominetur ei, vt crederes in Christo tibi insultent, & timorem ab eis tollerem passionis, & aut creditibus vocem insultationis, &c. Item cum beata Agnes oraret pro filio praepositi ab Angelo occiso propter hoc quod improbe eam impetebat, assistit ei Angelus domini, eleuans eam & resuscitans dictum iuuenem vt petebat praedicantem & clamantem verum esse Deum Christianorum, omnes diu gentium vana & templa eorum vana & stulta. Item cum proiecta esset in medio flammarum, & expansis manibus orasset, ita ignis extinctus est vt nec odor remaneret. Item in passione beatae Ceciliae legitur, quod cum sponsus eius Valerius a gentilitate conuersus esset & baptizatus praedicationibus, & orationibus, & promississet virginalem pudicitiam se seruaturam, apparuit ei Angelus domini cum penis fulgentibus radians, & flammeo aspectu, conferens duas coronas chorruccantes rosas, & lilijs confertas, alteram dedit Valerio, & alteram Ceciliae, dicens. Istas seruate immaculati corde & corpore, quia casatuli de Paradiso, quae nunquam marcescunt, nec ab alijs videri poterunt nisi ab eis, quibus castitas mentis, & corporis plaquerit. Et quia tu Valeriane consensisti

huius castitatis consilio misit me Dei filius, vt quaecumque uolueris petitionem in sinibus. Qui adorans petijt conuersionem fratris sui vnici Tyburcij. Quod Angelus concessit & ad caelos recessit ab eis. Qui ingressus ad eos sensit tantum odorem de coronis spirantem, quod ad verba fratris, & odorem conuersus est ad Christum & baptizatus cum martyrio coronatus est. Item simile est huic id quod legitur de Dorothea uirgine, cuius festum est octauo idus Februarij. Quae cum post plurima supplicia duce retur ad decollandum in Caesarea Capadociae, quidam scholasticus nomine Theophilus rogauit eam quod de uiolis Paradisi spiritus sui mitteret ei ad quem dicebat se properare, quod illa promissit ei se impetraturam. Quae etiam cum in hora passionis suae orasset misit ei per puerum lex annorum orarium suum, quem receperet & faciem suam abstergeret, sicut illa orationibus impetravit, tanto perfusus est odore mirae suauitatis, ac si esset in Paradiso. Qui subito immutatus incepit clamare. Benedictum nomen domini nostri Iesu Christi. Quod cum frequenter clamaret capus eius, & post multa supplicia capitis detractione martyrij coronam accepit, de odore ueniens ad fructum. Item in passione. b. Catharinae legitur, quod cum orasset, vox de caelis audita est, dicens, quod id quod reuenerat uirgo deuota pro meruerat obtinere. Octauo virginitas mentis, & corporis perducit adoptatum finem. quia ad beatam Dei uisionem. Matth. 5. Beati mundo corde quodiam ipsi Deum uidebunt. Item in festo Alexandri Papae, quarto Cal. Aprilis legitur, quod cum Quirinus, de praepcepto Traiani Alexandrum Papam inieccisset in uinculis, & uideret miracula quae fiebant per eum, exhibuit ei filiam Balbinam gutturnosam curandam, qui dixit ei quod tolleret Boiam de collo suo & filiae imponeret quod fecit & curata est, & ipsa & pater baptizati sunt. Quo facto Angelus apparuit puellae dixit, & tenendo faculam in manu, dixit ei. Esto & permansens in uirginitate tua, & ego faciam te uidere sponsum tuum qui pro te sanguinem suum fudit. Item legitur, quod post decessum beatae Petronellae Flaccus comes diceret Feliculae uirgini ab ea edoceret, & conuerseretur. Vnum ex duobus elige. Aut esto uxor mea, aut sacrificia dijs. Respondit Felicula. Uxor tua non ero, quia Christi sponsa sum. Dijs, non sacrificabo, quia Christiana sum. Cum posita in carcere tenebroso fuisset per octo dies, sine cibo, & per alios octo in templo Deae uestis uolens aliquid contingere sibi monstratum a uirginibus uisita. Cum autem post esset eleuata in euleo, & torqueretur coepit clamare. Modo incipio uidere amatorem meum Christum, in quo amor meus fixus est. Et dicerent ei. Nega Christum, dicebat. Ipsum non negabo, qui propter me felle & aceto est potatus, spinis coronatus, & crucifixus, &c. Item in uitispa. legitur, de quadam uirgine quae intrans monasterium per annos quia quaginta mansit intus, quod inde non fuit egressa, ibi Deo seruicis, cui apparuit quidam martyr Coletus nomine, qui colebatur in terra illa, dicens. Hodie ad dominum Deum tuum perges, ubi & ipsum & omnes sanctos eius uidebis. Veni ergo in basilica martyrij, vt ibi prius prandeas mecum. Quae una cum matre egressa monasterium iuit ad dictam basilicam portans panem in pera, & facta oratione ait sancto Coletus. Benedic hunc panem, & tuis orationibus impetra quod promissisti. Sumpto ibi pane reuersa est ad suum monasterium, & libellus quem habebat in manu dedit matri tradendum episcopo. Et colligens se & componens ad modum defunctae, ait. Ecce vado ad dominum meum, & sic sine dolore in manus eius commendaram ei tradidit spiritum. Cum demum uirginitas, sit gemma preciosissima in thesauris regijs, & thesaurus preciosissimus, & immensus regis summi, cui fures in sidias tendunt. Quare huc uigili sollicitudine custodire debemus, & quanto plus huc nos hinc cogitamus diligentius custodire debemus, ne perdamus.

F I N I S.

V E N E T I I S. M D X C

Apud Dominicum Nicolinum.

213

